IMPRESSION ANASTALTIQUE
CULTURE ET CIVILISATION
115, AVENUE GABRIEL LEBON
BRUXELLES
1969

ACTA
SANCTORUM
JULII.
TOMUS QUARTUS.

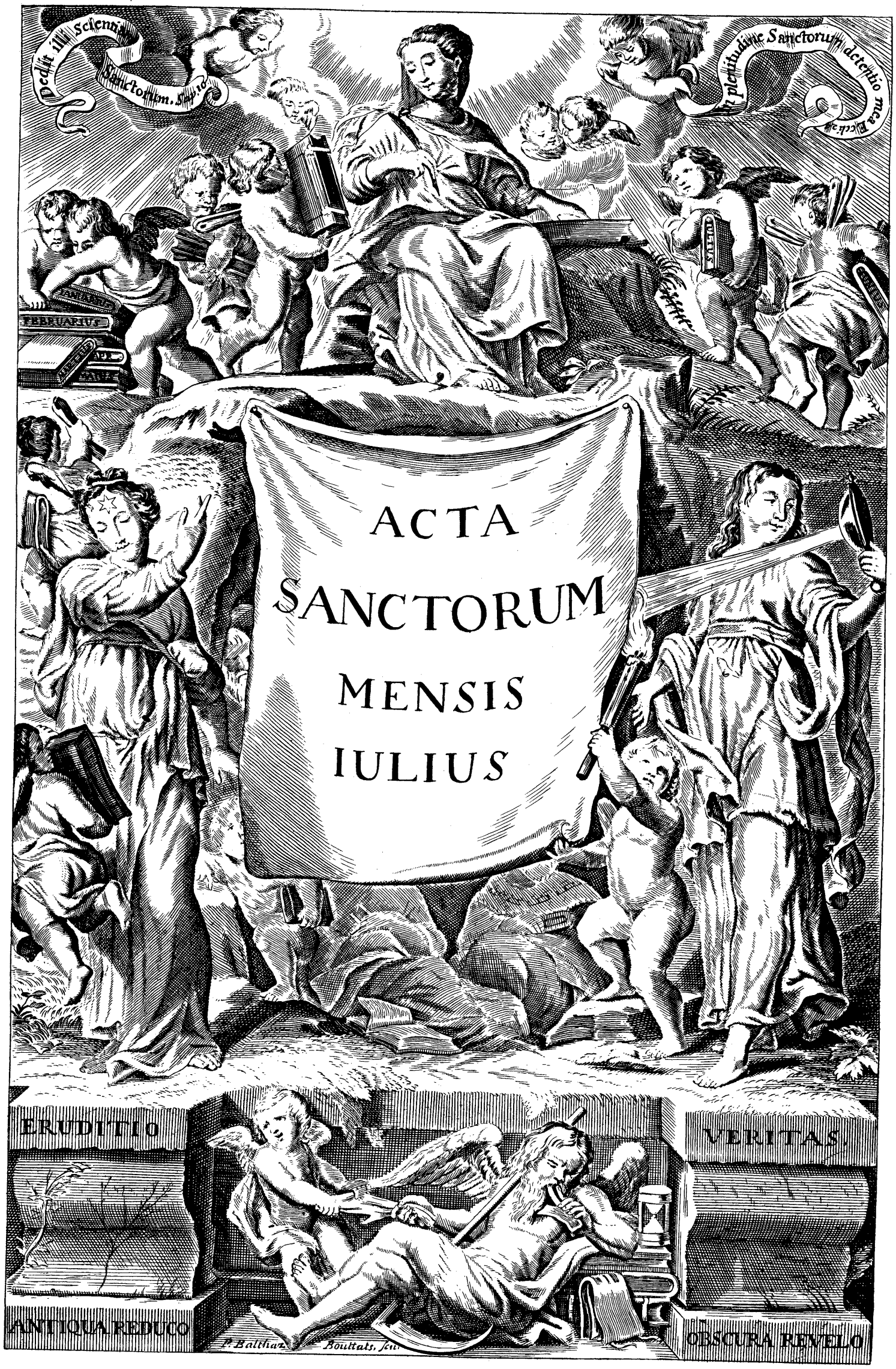
Pectit illi scientia Sanctorum. Sapien.
In plenitudine Sanctorum detentio mea Eccles.
ACTA
SANCTORUM
MENSIS
IULIUS
ERUDITIO
VERITAS
ANTIQUA REDUCO
OBSCURA REVELO
P. Balthaz. Boultats, fec.

ACTA SANCTORUM JULII

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Monumentis, ſervatâ primigeniâ veterum Scriptorum phraſi,

COLLECTA, DIGESTA,

Commentariiſque & Obſervationibus

ILLUSTRATA

A

JOANNE BAPT. SOLLERIO,
JOANNE PINIO,
GUILIELMO CUPERO,
PETRO BOSCHIO
E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS.

TOMUS IV

Quo dies decimus quintus, decimus ſextus, decimus ſeptimus, decimus octavus & decimus nonus continentur, cum Tractatu præliminari hiſtorico-Chronologico

DE PATRIARCHIS ANTIOCHENIS

AUCTORE PETRO BOSCHIO.

ANTVERPIÆ
Apud JACOBUM DU MOULIN.
M D C C X X V.

Petrus Baltha: Bouttats, sculp. Anvi 1725.

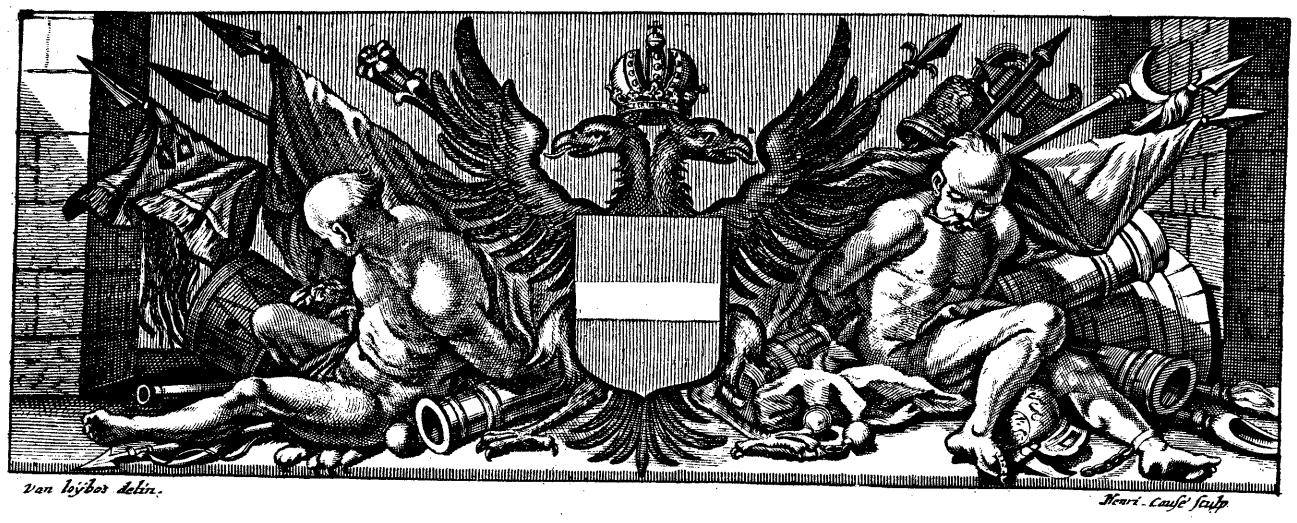

MARIÆ ELISABETHÆ,

REGIÆ PRINCIPI HUNGARIÆ, BOHEMIÆ ET SERENISSIMÆ

ARCHIDUCI,

DUCI BURGUNDIÆ, BRABANTIÆ, LUXEMBURGI, LIMBURGI, GELDRIÆ, STYRIÆ, CARINTHIÆ, CARNIOLIÆ: COMITI FLANDRIÆ, NAMURCI, TYROLIS, ET GORITIÆ &c.

BELGII AUSTRIACI

GUBERNATRICI.

Nter ovantis, ob adventum Tuum, exultantiſque Belgii haud ceſſantes etiam jubilos, inter feſtivas gratulationes, communis gaudii perpetuos teſtes, poſtremam lætitiæ partem ſibi relinqui haud patitur Muſeum hagiographicum Antverpienſe, Auguſtiſſimo Sanguini,

guini, Tibique adeo, SERENISSIMA ARCHIDUX, jam ab annis ferme quadraginta obſtrictum, devotum & quodammodo conſecratum; utpote quod tum prope fatiſcens, ſub Auguſtiſſimi Parentis Tui Leopoldi Magni, æternæ memoriæ felicibus auſpiciis benignè ſublevatum, Auguſtiſſimi Germani Caroli, Regis ac Principis noſtri ſubſidiis ita ſenſim ſuffultum & auctum eſt, ut ſpem minimè dubiam conceperimus, immenſam operis molem, triginta ipſis voluminibus anni ſacri dimidium vixdum emenſam, iiſdem Auſtriacis favoribus, optatiſſimo fine aliquando coronandam. Tomus hic Julii quartus, ut ceteri à Junio Auguſtiſſimis Mæcenatibus hactenus dedicati fuere, ita Sereniſſimo nomini Tuo ab Auguſtiſſimo Fratre deſtinatus eſt, eumque proinde eâ fiduciâ inſcribere audemus, quâ jam pridem tot alios venerabundi obtulimus, haud vanè confiſi, à Tua Serenitate munus noſtrum qualecumque eâ gratiosâ benevolentiâ ſuſceptum iri, quâ conſueviſti neminem ad Te accedentem repellere, eo ſtudio, quo labores pro Dei Sanctorumque ejus gloria exantlatos pridem proſecuta es, ea æſtimatione, qua de Actis noſtris, ſententiam Te aliàs paternæ non abſimilem tuliſſe, non inanis rumor ad nos detulit. Id ſi cui mirum videatur, meminerit is, Principem Archiducem nos alloqui, non Muſis ſolum amœnioribus aut vulgatioribus linguis aſſuetam, verum quæ & ſeveriores diſciplinas maſculo animo delibare aggreſſa, vel ipſa Philoſophorum adyta felici ſolertia penetraverit; quæque etiam theſes,

à

à quibus viri fæpe abhorreant, coram Auguſtiſſimo Genitore intrepidè juxta ac ſagaciter proponere, acriter propugnare, oppoſita ſubtiliter diſſolvere, minimè formidaverit. Hæc nimirum proluſio fuit ad perdiſcendas ceteras artes, Auſtriaca Principe dignas, quarum jucundiſſima emolumenta in Belgium noſtrum feliciſſimè olim derivarentur. Artes eas intelligimus, non quæ in nuda ſcientiarum peritia verſentur, ſed quæ Auſtriaco Sanguini in utroque ſexu propriæ, dicamus audacter, congenitæ, ipſas etiam feminas ad dicenda populis jura, ad gubernandas provincias, ad regna quælibet moderanda mirificè exornent. Artes ejuſmodi, dotes, virtuteſque; haſce equidem cenſeo: innatam Auſtriaco generi pietatem, prudentiam rebus agendis ſubactam, inviolabile æquitatis ac boni publici ſtudium, amorem in ſubditos, miſericordiam in pauperes, ſummam religionis tuendæ propagandæque, non minus quam patriæ legum conſervandarum ſolicitudinem. Quod ne de ſolis viris dictum quis exiſtimet, ſingula Europæ regna, ditiones quaſvis conſule; fallor, ſi monarchiam repereris, cui Auſtriacæ etiam feminæ im...enſum non profuerint. Et quid Belgio? Dicam ego, Auguſtiſſimum Fratrem in Te una, PRINCEPS SERENISSIMA, nobis cumulatiſſimè reddidiſſe, quidquid olim Auſtriaci feminei ſexus Belgicæ noſtræ gubernacula ſuſcepit, & florentiſſimè juxta ac feliciſſimè adminiſtravit. Vivit etiamnum in animis noſtris transfuſa à majoribus veneratio in cognominem Tibi Iſabellam, totius

totius patriæ amorem, & delicium; neque dum memoria excidit Margarita Dux Parmenſis, Belgii, ſed tum afflictiſſimi, Gubernatrix: addamus & Mariam Hungariæ Reginam, cum qua de virtutum præmio certavit ſenior illa Margarita incomparabilis femina: magno Carolo V conjunctiſſimæ omnes; amita, ſoror, filia; Belgii utique Præfectæ omni vel hodie honore, laude & gloria digniſſimæ, quas in Tua Serenitate, Maximi Leopoldi ſobole, Magni alterius Caroli germana Sorore renaſcentes, non ſine gratiſſima recordatione veneramur. Margaritam verò dum nominavi, Archiducem illam appellatam volui, Cæſare Maximiliano parente ex Maria noſtra genitam, pietate ad ſanctitatem uſque eximiam, utpote quam à matre hauſerit, aluerit verò piiſſimis inſtitutionibus ſanctæ illius Joannæ Reginæ, à qua tantum non educata, religioſum ejus Annuntiatarum Ordinem in Belgio propagavit, conditis parthenonibus, exſtructis templis, quin & virorum cœnobiis, egregiè, ſed piè ſanctéque munifica. Quid quod & litteris adeo excultam acceperimus, ut propria geſta tabulis conſignaſſe feratur, inter eruditas Principes merito computata. Stupet etiamnum poſteritas, quod Muſas cum virili fortitudine conjungens, jam jam maris fluctibus, ut rebatur, haurienda, vel pangendo ſibi metrico epitaphio, tenella virgo præſentis animi ſatis habuerit. Prudentiam ejus immortalibus elogiis prædicant Annales noſtri, quod abſente nepote Carolo, per varias orbis partes victorias & triumphos circumferente, ipſa Belgio

per

per quinque luſtra tantâ vigilantiâ proſpexerit, ut variis circum hoſtibus nequidquam minitantibus, commiſſas ſibi provincias præclarè tutata, Belgii ſalus & felicitas merito nuncupata fuerit: pari in Deum religione ſuccreſcentibus tum primùm infauſtorum errorum ſeminibus imperterritè obviam progreſſa, infelix lolium omnino contritura, ſi opportuniſſimis ſanctionibus obſecuti fuiſſent, quibus rem exſequendam commiſerat: quod utinam ſubſecutæ in adminiſtratione Archiduces, Maria Hungarica & Dux Parmenſis ſerius non deploraſſent! Hîc ego Te, SERENISSIMA ARCHIDUX, in Margarita illa, ut viva in imagine contemplor, Archiducem Piam, Eruditam, Prudentem, Fortem. Piam, inquam, non eo ſolum nomine quod Auſtriaca progenie ſata ſis, ſed quod religioſiſſimis Parentibus orta, domeſtica, quæ imitareris documenta præ oculis habueris, ambos iis ornatos virtutibus, ambos ea ſanctitatis opinione præcellentes, ut qui operis noſtri de Actis Sanctorum Auguſtiſſimi fuere Patroni, iidem & Sanctorum veri ſectatores, ipſorum veſtigia ita preſſerint, ut ad ipſum opus illuſtribus virtutum monumentis ornandum augendumque certatim contenderint. Habuit Margarita Reginam ſanctam educatricem, nec Te minori ſanctitate erudiit Auguſtiſſima Genitrix, cujus clariſſima geſta, eminentiſſimæque virtutes typis pridem omnium ferme linguis expreſſa, admirationi primum, tum & imitationi propoſita, omnium ferme manibus hodie teruntur. Ad hæc ſcilicet tam vivæ ſanctita-

ctitatis lineamenta compoſitam Te gratulabundi recepimus. Tu vero Belgis Tuis ea jam nunc eximiæ religionis ſpecimina exhibuiſti ſanctis illis, tum domeſticis tum per Bruxellenſes eccleſias exercitationibus, ut omnium animos mox conciliaveris, omnium Tibi corda devinxeris. His utique religioſæ pietatis Tuæ inſignibus exemplis priſtinam illam Belgicam morum innocentiam, laudatam tantopere à majoribus noſtris ſimplicitatem, promptam erga ſuperiores etiam eccleſiaſticos obedientiam, in ſupremum Eccleſiæ Caput ejuſque dogmaticas Conſtitutiones venerationem poſtliminio reductum iri plane confidimus; quidquid fuliginis aſperſerint nonnulli minus morigeri, ſuavem illam veréque Chriſtianam circa res fidei ſubmiſſionem labefactare aggreſſi; quorum conatibus comprimendis, ſi pietas parum ſufficiat, non deerunt aliæ virtutes, quibus Margaritam nobis reddas, novatorum impios conatus egregie retundentem. Neque Te circumveniet ſub larvata modeſtia fucataque pietate, ſpecioſus nimiæ religionis obtentus: neque Tibi imponent ſubtilia eorum artificia, ut quæ philoſophicis cavillis diſſolvendis pridem aſſueveris, vera à falſis docta diſcernere, Tuoque judicio fallaces aſtus eludere, ea, quam modo laudavimus, Eruditione, ut errori apud Te acceſſum non patêre, vel ipſiſmet perſuaſiſſimum arbitremur. Prudentiâ verò, quæ uſu maxime rebuſque tractandis acquiritur, quantum Te valere exiſtimemus, indicio fuit, quod ubi provinciis noſtris moderandis Te deſtinatam

ſtinatam percepimus, Principum continuò prudentiſſimum, æternæ memoriæ Parentem Auguſtiſſimum animo repetierint Belgæ, in Te redivivum ipſum jam tum intuentes: Leopoldum dicimus, non prudentem modo ſagacemque, ſed & prudentiæ miraculum, Conſiliorum ſuorum caput & organum, ipſam in rebus dirigendis ordinandiſque perſpicaciam; tot inſidiis illum, tot bellis, tot adverſis exercitatum, ut prodigio proximum ſit, è tantis periculis evaſiſſe, aliorum pugnantem gladiis, at ſolertiſſima ſua directione vincentem triumphantemque. Hic Te nimirum, ad omnia alta magnaſque res gerendas natam, hic, inquam, Te inſtituit, in hac ſchola Te eruditam, hac Te manu formatam complectimur, SERENISSIMA BELGARUM GUBERNATRIX, talibus auſpiciis concreditas Tibi ab Auguſtiſſimo Germano provincias adminiſtraturam minimè dubitamus: Teque adeo jam nunc Margaritam alteram ſalutem noſtram felicitatemque univerſi pronuntiamus. De Fortitudine porro quod dicendum ſupereſt, eam in Margarita eximiam tradunt ſcriptores, quod adverſis duriſque & repetitis caſibus toties probata, animum numquam deſponderit, ex ipſis adverſitatibus fortior vegetiorque emergens. Neque vero Serenitati Tuæ id genus rudimenta defuere, utpote quæ inter enaſcentis Martis furias nata, Vienna ipſa periclitante enutrita, inter calamitates & pericula adoleveris, ſanctiſſimorum Parentum ductu ad patienda adverſa fortiter, ad agenda grandia ſtrenuè, ad hoſtium quorumcumque minas generosè

ſper-

ſpernendas probè edocta fueris ; Tibi vel tum conſtans, neque proſperarum rerum blandimentis, neque adverſarum aſperitatibus magnopere flecti ſolita, ut in Te nihil deſiderari patiaris, quo primam illam noſtram Auſtriacam moderatricem, & bellatricem Hungaricam, & ſagaciſſimam Parmenſem, ingentis animi feminam, Pietate, Eruditione, Prudentia & Fortitudine pleniſſime adæques, auſim dicere, jam nunc ſuperes. At enim quid vetuſtioribus iſtis tantopere immoramur, dum viciniora à patribus noſtris, in teneras lacrymas ſola recordatione effuſis, ſæpe prædicari audivimus. Age vero, non adeo antiqua ſunt, quæ animis noſtris propius obverſantur, nobiſque ſpem certam faciunt, quam Iſabellam, ſeu Eliſabetham Auſtriacam Belgio dedit elapſum proxime ſeculum, eam in Te nobis certiſſime reſtitutam ; hoc felici diſcrimine, quod hæc variis bellis agitata, atque adeo populi ſibi amantiſſimi ærumnis afflicta, iis tandem immortua ſit ; Tibi verò ſereniora tempora obtigerint, iis excolendis apta, quibus de cetero piiſſima illa Iſabella, toto, quo Belgio præfuit, tempore, ſubditis ſuis conſtantiſſimè præluxit. Eſt qui audacter pronuntiet, phœnicis inſtar fuiſſe raram iſtam inter monarchas Principem; quippe cujus ſingularis modeſtia in geſtu, comitas in verbis, temperantia in moribus, juſtitia in judiciis, effuſæ denique in egenos largitiones omnium amorem & benevolentiam demererentur ; haſque dotes clementi quadam gravitate ſic temperare noviſſet, ut & manſuetudinem colerent, & majeſtatem in ea populi ſuſpicerent, eam non ut Principem, ſed

ut

ut matrem venerantes. Verum & huic Iſabellæ, jam ferme à ſeculo nobis ereptæ, tot coloribus depingendæ fruſtra occupamur, dum tota ipſa in Te viget hodiedum vivit & floret. Viget enimvero ipſius in adminiſtrandis rebus vigilantia, in conſiliis judicii maturitas, in ſententiis felicitas, in rebus omnibus juſtiſſima æquitas. Vivit ipſa, dum apud Te vivit in Deum matremque Deiparam, in res omnes divinas,in ſacratiſſimam Synaxim, in omnia Religionis officia impenſiſſimus fervor: floret demum in ordinatiſſimo illo aulæ Tuæ apparatu, quo dum conveniunt matronæ nobiles & virgines, non tam in regali gynæceo quam in ipſiſſima pudicitiæ ſchola commorantur, ut ad domeſtica Tua exempla compoſiti aulici omnes, virtutes à Te mutuentur, Dei timorem, Sanctorum cultum, caſtitatem, modeſtiam, probitatem omnem; reductis eo pacto in Belgium aureis illis Iſabellæ ſeculis, quæ majores noſtri nobis invideant. Sumite animos populares Belgæ; rediere ea tempora, in quibus priſca avorum noſtrorum ſinceritas, avitus ille Belgicus candor, fuci expers religio, unanimis concordia, fides publica, omnis Sanctorum ſcientia amœniſſimè revireſcant. Eliſabetham nacti ſumus Principem Auſtriacam, ſatis dixi. Et ſane quid multa? Virtutum omnium exemplar conſecuti eſtis, tali impetrata Gubernatrice. Ordines omnes, quod tamdiu, tot votis, tam ardenter deſiderarunt, ſeſe obtinuiſſe certò confidant; Eccleſia firmiſſimum Religionis columen; nobilitas ſplendoris incrementum; urbes legum ſuarum præſidium; mercatores in creſcente feliciter ſocietate

* * *

cietate opulentiam ; cives pacem & tranquillitatem ; populus omnis Archiducem benignam , clementem, benevolam ; Muſæ Palladem ; pauperes veram Eliſabetham, Thuringicæ ac Luſitanicæ æmulam, matrem munificam; quamque adeo Deus ter optimus maximus , Sanctis noſtris bene faventibus , longa incolumique ſoſpitate beatam , æque diuturnam faciat totius Belgicæ proſperitatem. Ita fidentiſſimè augurantur & vovent

SERENISSIMA ARCHIDUX

ARCHIDUCALIS SERENITATIS VESTRÆ

Devotiſſimi Clientes
JOAN. BAPT. SOLLERIUS
JOANNES PINIUS
GUILIELMUS CUPERUS
PETRUS BOSCHIUS
SOCIETATIS JESU.

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

PRodit tandem, qui præcedenti Actorum tomo deſtinatus fuerat, Tractatus hiſtorico-chronologicus de Patriarchis Antiochenis; opus exile illud quidem, ſi molem ſpectes; odioſum verò ac tetricum, ſi ad materiam placet attendere: at expetitum tamen ab amicis non ſemel; ac ſtudiis hiſce noſtris compendio promovendis non dicam utile, ſed neceſſarium: id quod cum per ſe patet, tum in alio de Patriarchis Alexandrinis Tractatu ſatis copioſè præfati ſumus. Mihi certè ex quo paratum opuſculum hoc habui, utilitatem ejus neceſſitatemque experiri ſæpius licuit, neque in dubiis id meis dumtaxat; verùm etiam, & quidem frequentius, in alienis.

Tractatum hunc inſcribere juſſus ſum *Hiſtorico-Chronologicum* ab eo ipſo, qui me, cum ad illum ſuſcipiendum impuliſſet, abſtinere, quantum chronologia pateretur, ab hiſtoria voluit. Spectavi id ego quidem præcipuè; tametſi me probè intelligerem, arido hoc differendi genere non magnam à vulgo lectorum initurum eſſe gratiam; quippe quibus obſcurior ita videri poſſem quam brevior; dum res multas ex hiſtoria tum ſacra tum, profana depromptas digito tantum uno notarem, quarum uberiorem illi digeſtamque narrationem quia perſpectam aliunde non habent, fere ſolent exigere. Non ita tamen temporibus unicè ſupputandis inhærendum putavi, quin ea ſaltem, quæ facere ad Patriarcharum meorum qualemcumque notitiam judicarem, vel in loco adjecerim ipſe, vel, ſi erant longiuſcula, apud auctores idoneos aſſignaverim: atque ita rationes chronologicas utcumque viſus ſum cum hiſtoria temperaſſe.

Initium duxi ab ipſo inſtitutæ apud Antiochiam patriarchicæ ſedis exordio ac primo ejus conditore ſimul & patriarcha, ſancto Petro Apoſtolo, cujus tempora, ut à me notata ſunt, ne quempiam offendant, obſervari velim, inſiſtere me Majorum noſtrorum Diatribæ prælimi-nari ad tomum 1 Aprilis, qua Chriſti Servatoris noſtri necem accidiſſe ſtatuunt Coſſ. Rubellio, ac Fuſio, Geminis, hoc eſt, anno Chriſtianorum æræ vulgaris vigeſimo nono. Quam quidem ſententiam ſolidiſſima ibidem auctoritate ſtabilitam, quia convellere viri quidam eruditi aliquamdiu argumentis bene multis tentarunt, ego mihi denuò vindicandam putavi quidem, ſed cum in eo jam temporis aliquid atque operæ poſuiſſem, nihilque fere objectum ab adverſariis deprehendiſſem, quod non idem ſubinde apud eruditiſſimos ſyſtematis noſtri patronos, Noriſium, Pagium, Schelſtratium, alioſque, ad quos nuper in Reflexionibus ſuis ad regulas Criticæ tom. 3, lib. 5, diſſert. 1 acceſſit Honoratus à S. Maria, diſſolutum invenerim; actum agere deſii: maximè cum eâdem illâ chronologiâ ſic utar, ut firmare eam potius videri debeam, quam ab aliis acceptam precariò adhibere.

Porrò tres omnino ordines patriarcharum inſtituo; Græcorum primò, deinde Latinorum, ac poſtremò etiam Jacobitarum, ſuis quoſque ſeculis diſtributos, niſi quod Jacobitas ad cujuſque ſeculi, quo vixerunt, appendicem rejecerim; continuam verò patriarcharum ſeriem, adjecto ad nomina ſingulorum numero, indicavi. Quod ſi nomina quorumdam occurrunt, quibus numerus nullus apponitur; id argumento erit, vel patriarchis eos perperam adſcriptos fuiſſe, vel certè patriarchæ alii jam ante conſtituto agnitoque & nondum defuncto, aut legitimè exauctorato ſuperveniſſe. Ne Arianos quidem excluſi; quamdiu illis ita paruerunt orthodoxi, ut proprium ſibi alium non optaverint.

Atque hoc de totius tractationis meæ ſcopo, digeſtione & ordine. Quod reliquum eſt, ignoſci mihi velim, ſi forte ſubobſcurè nonnulla expoſuiſſe videar; aut nimius fuiſſe in aſſignandis, quibus potiſſimùm nitor, auctoribus: poſtremum hoc tametſi lectores quoſdam odioſè morabitur; iis tamen diſplicere non potetit, qui convinci ſe, quam delectari maluerint: alterum autem cum dirigendis temporum rationibus ita connexum eſt; ut qui in id genus rebus verſandis peregrini non ſunt, facile ſint obſervaturi, vix aliter componi potuiſſe. Certè huic malo mederi utcumque conatus ſum accurata, ubi opus erat maximè, interpungendi ratione. Hæc te, erudite lector, præmonitum volui.

* SERIES

SERIES CHRONOLOGICA

Patriarcharum Antiochenorum Orientalium seu Græcorum.

Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.
1	S. Petrus Apostolus	33	7	1 & *seqq.*
2	S. Euodius	40	27	18
3	S. Ignatius Theophorus	68	39	26
4	S. Hero, *seu* Heros	108	20	33
5	Cornelius	128	14	37
6	Eros,	142	26	38
7	S. Theophilus	168	13	39
8	Maximinus	176	13	45
9	S. Serapion	189	22	46
10	S. Asclepiades	211	6	50
11	Philetus	217	11	54
12	Zebennus, *sive* Zebinus	228	9	56
13	S. Babylas M.	237	13	57
14	Fabius *al.* Fabianus & Flavianus, Flavius	250	2	83
15	S. Demetrianus *al.* Demetrius,	252	8	87
16	Paulus I, Samosatenus *hæresiarcha*	260	10	92
17	S Domnus I	270	3	109
18	Timæus	273	7	113
19	S. Cyrillus	280	20	115
20	Tyrannus	300	13	119
21	Vitalis	313	6	121
22	S. Philogonius, *al.* Philogenes	318	5	125
23	Paulinus I, *qui & Romanus & Paulus*	323	1	129
24	S. Eustathius	324	7	143
25	Paulinus II *Arianus*	331	*mensibus 6*	169
26	Eulalius *Arianus*	331	*brevi temp.*	180
27	Euphronius *Arianus*	332	1	188
28	Flacillus *al.* Placillus, Placetus, Phlacitus, Phacellius *&c. Arianus*	333	12	189
29	Stephanus I *Arianus*	345	3	199
30	Leontius *Arian.*	348	9	206
31	Eudoxius *Arian.*	358	2	213
32	Anianus *Arian.*	359	*depos.*	224
33	S. Meletius	361	20	227
	Euzoius Arianorum Antiochiæ patriarcha	361	15	244
	Paulinus III *Eustathianorum Antiochiæ patriarcha*	362	26	253
	Vitalis Apollinaristarum Antioch. ep.	376		272
	Dorotheus, sive Theodorus, Arianorum Antioch. patriarcha.	376	5	273
34	Flavianus I	381	23	274
	Euagrius, Paulini III successor	388	4	284
35	Porphyrius	404	10	287
36	Alexander I	413	4	293
37	Theodotus I	417	12	312
38	Joannes I	429	13	318
39	Domnus II	442	8	321
40	Maximus	440	5	329
41	Basilius	456	2	352
42	Acacius *al.* Alexander	458	1	356
43	Martyrius	459	12	357
44	Petrus Fullo *primò*	471	*mox fugit*	362
45	Julianus	471	5	364
	Petrus Fullo *iterum*	476	*2 fere. mensibus 3*	369
46	Joannes II	477	1	381
47	S. Stephanus II *martyr*	478	1	388
48	Stephanus III	479	3	389
49	Kalendio	482	4	405
	Petrus Fullo *tertiò*	485	3	410
50	Palladius	488	10	414
51	S. Flavianus II	499	13	417
52	Severus *hæresiarcha*	512	6	419
53	Paulus II	519	2	430
54	Euphrasius	521	5	434
55	Ephræmius	527	18	440
56	Domnus III *sive* Domninus	545	14	448
57	S. Anastasius I *primò*	559	11	451
58	Gregorius I.	570	23	453
	S Anastasius I *secundò*	593	6	459
59	S. Anastasius II *martyr*	599	11	461
	Gregorius II videtur fictitius			486
60	Anastasius III	610	19	488
61	Athanasius *Jacobita*	629	10	490
62	Macedonius *Monothelita*	639	10	506
63	Jarihus, *seu* Georgius I *Monothelita*	650	4	510
64	Macarius I *hæresiarcha*	654	27 *depos.*	512
65	Theophanes	681	4	515
66	Alexander II	685	2 *fere*	524

67	Georgius II	686	16	527
68	Stephanus IV	742	2	539
69	Theophylactus	745 *circ.*	7	541
70	Theodorus I *al.* II	751	22	543
71	Theodoritus I	773	17	547
72	Jobus	812	32	574
73	Nicolaus	847	21	578
74	Stephanus V	870	*uno die*	582
75	Taduſus *ſive* Theodorus II, *al.* III	870	20	582
76	Simeon	893	11	584
77	Elias I	904	27	594
78	Theodoſius I, *ſeu* Stephanus VI, *vel* Theodotus II	935		595
79	Theodoritus II	*ſub medium ſec.* X		596
80	Agapius I	*ſub medium ſec.* X		*ibid.*
81	Chriſtophorus	*necatus an.* 966		598
82	Theodorus III	970		598
83	Agapius II	976	12 *ejectus*	600
84	Joannes III		*ſec.* X & XI	603
85	Elias II		*ſec.* XI	617
86	Georgius III	*ante annum* 1051		617
87	Petrus III	1051		618
88	Theodorus IV	*ſedebat an.* 1057		621
89	Theodoſius II			622
90	Æmilianus	*ſedebat an.* 1078		623
91	Nicephorus Maurus	1089		*ibid.*
92	Joannes IV	*Lat. ceſſit an.* 1100		625

Reliquos patriarchas Græcos ſeculo XI poſteriores vide in Auctario à numero 629.

PATRIARCHÆ LATINI

1	Bernardus	1100	35	644
2	Radulphus I	1136	6	646
3	Aymericus	1142	45	654
4	Radulphus II			659
5	Petrus I *jam ſedebat*	1201	*ob.* 1208	664
6	Petrus II	1209	6 *circiter*	666
7	Raynerius	1219	7 *fere*	668
8	Albertus Regienſis	1226 *cir.*	*Ob.* 1246 *circiter*	671
9	Chriſtianus		1268 *martyr.*	674

Alios aliquot Latinos, qui patriarchæ titulo poſt captam Antiochiam gaviſi ſunt, habes in Epilogo à numero 676.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITARUM

1	Severus *poſt fugam*	518	24	466
2	Sergius	542	3	470
3	Paulus Niger	545	23	474
4	Petrus	578	22	477
5	Julianus I	600	4	483
6	Athanaſius I	604	35	484
7	Joannes I	639	10	531
8	Theodorus I	649	16 *circ.*	532
9	Severus II	665	15	533
10	Athanaſius II	684	3	534
11	Julianus II	687	21	535
12	Elias	709	14	549
13	Athanaſius III	724	15	553
14	Joannes II	740	15	555
15	Iſaac	755	1 *fere*	560
16	Athanaſius IV	755		563
17	Georgius; *ſub eo*	755 *vel* 759	35 *vel* 31	565
	Joannes Callinicenſis Antipatriarcha fuit, uti &			566
	David			567
18	Joſeph	790	2	570
19	Cyriacus; *ſub eo antipatriarchæ*	793	24	571
	Abrahamus & Simeon			573 *ibid.*
20	Dionyſius I	818	27	586
21	Joannes III	846	27	589
22	Ignatius I	878	5	591
23	Theodoſius	887	9	592
24	Dionyſius II	897	12	593
25	Joannes IV	910	12	608
26	Baſilius I	923	11	609
27	Joannes V	936	20 *fere*	610
28	Joannes VI	956		611
29	Dionyſius III	557	3	612
30	Abraham	962	1	613
31	Joannes VII	965	20	614
32	Athanaſius V	986	16	616
33	Joannes VIII	1004	29 *exſul obiit*	632
34	Dionyſius IV	1033	10	634
35	Joannes IX	1049	9	635
36	Athanaſius VI	1058	5	636
37	Joannes X	1064	9	637
38	Baſilius II	1074	1	638
39	Joannes XI *vixit ſub* 4 *ſeqq.*			639
40	Dionyſius V	1077	2 *fere*	640
41	Joannes XII	1086	1	641
42	Dionyſius VI	1088 *circiter*	1	642
43	Athanaſius VII	1090	38	643
44	Joannes XIII	1130	8 *fere*	660
45	Athanaſius VIII	1138	27	661
46	Michaël I, *ſive* magnus	1166	33	662
47	Athanaſius IX	1199	7	679
48	Michaël II	1200	15	680
49	Joannes XIV	1208	12	681
50	Ignatius II	1222	31	682
51	Dionyſius VII	1253	8 *trucidatus*	683
52	Joannes XV	1253	10	684
53	Ignatius III	1264	18	685
54	Ignatius IV	1283	9	686
55	Ignatius V, & *ſub eo*	1293	39	687
	Ignatius, qui & Michaël, uti &			687
	Ignatius, qui & Conſtantinus			*ibid.*

Reliquos ſeculo XIII poſteriores habes in Auctario à num. 688.

ORDO ALPHABETICUS

Patriarcharum Antiochenorum.

Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg
42	Acacius *al.* Alexander	458	1	356
90	Æmilianus	*ſedebat*	*an.* 1078	623
80	Agapius I	*ſub med.*	*ſeculi* X	596
83	Agapius II	976	12 *eject.*	600
	S. Agricius non fuit patriarcha Antioch.			162
	Alexander, *vide* Acacius	413 *vel*		
36	Alexander I	414	4	293
66	Alexander II	685	2 *fere*	524
57	S. Anaſtaſius I *primò*	559	11 *pulſ.*	451
	S. Anaſtaſius I *ſecundò*	593	6	459
59	S. Anaſtaſius II M.	599	11	461
60	Anaſtaſius III	610	19	488
32	Anianus *Arian.*	359	*mox dep.*	224
10	S. Aſclepiades	211	6	50
61	Athanaſius *Jacobita*	629	10	490
13	S. Babylas	237	13	57
	Babylas II patr. ſuppoſitus eſt			77
41	Baſilius	456	2	352
81	Chriſtophorus	*cæſus*	*an.* 966	598
	Conſtantinus diaconus non fuit patriarcha			518
5	Cornelius	128	14	37
19	S. Cyrillus	280	20	115
15	S. Demetrianus	252	8	87
	S. Demetrius, *vide* Demetrian.			
	Domninus, *vide* Domnus III.			
17	S. Domnus I	270	3	109
39	Domnus II	442	8	321
56	Domnus III *al.* Domninus	545	14	448
	Dorotheus patriarcha ſuppoſitus			118
	Dorotheus patr. Arianorum, ſucceſſor Euzoïi	376	5 *ejectus*	273
	Eleutherius non fuit patr. Ant.			605
77	Elias I	904	27	594
85	Elias II		*ſeculo* XI	617
55	Ephræmius	527	18	440
6	Eros	142	26	38
	Euagrius Paulini ſucceſſor	388	4	284
31	Eudoxius *Arianus*	358	2 *depoſ.*	213
26	Eulalius *Arian.*	331	*brevitem.*	180
2	S. Euodius	40	27	18
54	Euphraſius	521	5	434
27	Euphronius *Arianus*	332	1	188
	Euſebius Caſarienſis patriarchatum recuſavit			182
24	S. Euſtathius	324	7 *depoſ.*	143
	Euzoïus Arianorum Antioch. patriarcha	361	15	244
	Fabianus, *vide* Fabius			
14	Fabius	250	2	83
28	Flacillus *Arian.*	333	12	189
	Flavianus & Flavius *vide* Fabius			
34	Flavianus I *ſucceſſor* S. Meletii	381	23	274
51	S. Flavianus II	499	13 *exp.*	417
	Georgius I, *vide* Jarihus			
67	Georgius II	686	16	527
86	Georgius III		*ante an.* 1051	617
	Georgius qui non fuit patr. Antioch.			489
58	Gregorius I	570	23 *cedit*	453
	Gregorius II ignot.			487
4	S. Hero, *al.* Heros & Heron.	108	20	33
	Heros, *vide* Hero & Eros			
63	Jarihus *Monothelita*	650	4	510
3	S. Ignatius M.	68	39	26
38	Joannes I	429	13	318
46	Joannes II	477	*menſibus* 3 *depoſ.*	381
84	Joannes III		*ſeculo* X & XI	603
92	Joannes IV		*ceſſit an.* 1100	625
	Joannes Codonatus			403
	S. Joannes Maro primus Maronitarum patriarch.			520
72	Jobus	812	31	574
45	Julianus	471	5	364
49	Kalendio *ſive* Kalendion	482	*fere* 4 *pulſus*	405
30	Leontius *Arian.*	348	10	206
64	Macarius I *hæreſiarcha*	654	27 *depoſitus*	512
	Macarius II non fuit patr. Antioch.			605
	S. Macarius III non fuit patr. Ant.			605
62	Macedonius *Monothelita*	639	10	506
	Maro, vide S. Joannes Maro			
43	Martyrius	459	12 *abdicat*	357
	Maximianus, *vide* Maximus.			
8	Maximinus	176	13	45
40	Maximus	450	5	329
	Maximus, *vide* Maximinus			
33	S. Meletius	361	20	227

Mi-

	Michaël pro Nicolao *male dictus patr. Antioch.*			581
91	Nicephorus Maurus	1089		623
73	Nicolaus	847	21	578
50	Palladius *Eutychianus*	488	10	414
23	Paulinus I	323	1 *depoſit.*	129
25	Paulinus II *Arianus*	331	*menſibus* 6	169
	Paulinus III *Euſtathianor. patr.*	362	26	253
16	Paulinus I Samoſatenus *hæreſ.*	260	10 *depoſitus*	92
53	Paulus II	519	2 *cedit*	430
	Paulus, *vide* Paulinus I			
1	S. Petrus Apoſt.	33	7	1
44	Petrus Fullo *primò*	471	*mox fugit*	362
	Petrus Fullo *ſecundò*	476	2 *fere. ejectus*	269
	Petrus Fullo *tertiò*	485	3	410
87	Petrus III Phacellius *aut* Phanellius *vide* Flacillus	1051		618
11	Philetus	217	11	54
	Philogenes, *vide* Philogonius			
22	S. Philogonius	318	5	125
	Phlacitus, *vide* Flacillus			
	Placentius, *vide* Flacillus			
	Placillus, *vide* Flacillus			
	Placitus, *vide* Flacillus			
35	Porphyrius	404	10	287
	Romanus *idem qui* Paulinus I			141
9				
52	S. Serapion	189	22	46
	Severus *hæreſiarcha*	512	6 *fugit*	419
76	Simeon	893	11	584
29	Stephanus I *Arianus*	345	3 *depoſitus*	199
47	S. Stephanus II M.	478 *circiter*	1	388
48	Stephanus III	479	3	389
68	Stephanus IV	742	2	539
74	Stephanus V	870	*uno die*	582
	Stephanus VI, *vide* Theodoſius			
75	Taduſus, *ſive* Theodorus II *al.* III	870	20	582
71	Theodoritus I	773	17	547
79	Theodoritus II	*ſub med.*	*ſeculi* X	596
70	Theodorus I *al.* II	751	22	543
	Theodorus II *al.* III *vide* Taduſus			
82	Theodorus III	970		598
88	Theodorus IV *Theodorus, vide Dorotheus patr. Arianorum*	*ſedebat*	*an.* 1057	621
78	Theodoſius I	935		595
89	Theodoſius II			622
37	Theodotus I	417	12	312
	Theodotus II, *vide* Theodoſius			
65	Theophanes	681	4	515
7	S. Theophilus	168	13	39
	Theophilus Aetianorum Antioch. epiſcopus			250
69	Theophylactus Thomas, *vide* Alexander II	745 *circ.*	7	541
18	Timæus	273	7	113
20	Tyrannus	300	13	119
21	Vitalis	313	6	121
	Vitalis Apollinariſtarum Antioch. epiſcopus	376		272
12	Zebennus, *ſive* Zebinus	228	9	6

Reliquos patriarchas Græcos ſeculo XI poſteriores vide in Auctario à num. 629.

PATRIARCHÆ LATINI.

8	Albertus Regienſis	1226 *circiter*	*ob.* 1246 *circiter*	671
	Americus, *vide* Aymericus			
3	Aymericus	1142	45	654
1	Bernardus	1100	35	644
9	Chriſtianus		1268 *martyr*	674
	Haymericus, *vide* Aymericus			
	Helias Robertus videtur ſuppoſitus			671
	Pelagius Albanenſis electus recuſat			668
5	Petrus I *jam ſedebat*	1201	*ob.* 1208	664
6	Petrus II	1209	6 *circiter*	666
	Petrus Capuanus non fuit conſecratus			668
2	Radulphus I	1136	6	646
4	Radulphus II			659
7	Raynerius	1219	7 *fere*	668

Alios aliquot Latinos, qui patriarchæ titulo poſt captam Antiochiam gaviſi ſunt, habes in epilogo à numero 676.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITARUM.

30	Abraham	962	1	613
	Abrahamus antipatr. Jacobit. ſub Cyriaco			573
6	Athanaſius I	604	35	484
10	Athanaſius II	684	3	534

13	Athanasius III	724	15	553
16	Athanasius IV	755		563
32	Athanasius V	986	16	616
36	Athanasius VI	1058	5 *& med.*	636
43	Athanasius VII	1090	38	643
45	Athanasius VIII	1138	27½	661
47	Athanasius IX	1199	7	679
26	Basilius I	923	11	609
38	Basilius II	1074	1 *& med.*	638
19	Cyriacus	793	24	571
	David antipatr. Jacobit. sub Georgio patr. Jacob.			567
20	Dionysius I	818	27	586
24	Dionysius II	897	12	593
29	Dionysius III	957	3 *& med.*	612
34	Dionysius IV	1033	10	624
40	Dionysius V	1077	2 *fere*	640
42	Dionysius VI *primò intrusus, tum electus*	1088	1 *& med.*	642
51	Dionysius VII	1253	8 *trucid.*	683
12	Elias	709	14	549
17	Georgius	755 *vel*	35 *vel*	565
	Ignatius, qui & Constantinus, sub Ignatio V	759	31	687
	Ignatius, qui & Michaël sub Ignatio V *sedit Sisidæ*			687
22	Ignatius I	878	5	591
50	Ignatius II	1222	31	682
53	Ignatius III	1264	18	685
54	Ignatius IV	1283	9	686
55	Ignatius V	1293	39	687
	Joannes Callinicensis antipatr. Jacobit. sub Georgio *patr. Jac.*			566
7	Joannes I	639	10	531
14	Joannes II	740	15	555
21	Joannes III	846	27	589
25	Joannes IV	910	12	608
27	Joannes V	936	20 *fere*	610
28	Joannes VI	956		611
31	Joannes VII	965	20	614
33	Joannes VIII	1004	29 *exul obiit*	632
35	Joannes IX	1049	9	635
37	Joannes X	1064	9	637
39	Joannes XI *vixit intrusus sub 4 patriarchis sequentibus*			639
41	Joannes XII	1086	1 *& med.*	641
44	Joannes XIII	1130	8 *fere*	660
49	Joannes XIV	1208	12	681
52	Joannes XV	1253	10	684
18	Joseph	790	2	570
15	Isaac	755	1 *fere*	560
5	Julianus I	600	4	483
11	Julianus II	687	21	535
46	Michaël I, *sive* magnus	1166	33	662
48	Michaël II *invasor, fere fugitivus vixit*	1200	15	680
3	Paulus Niger	545	23 *dep.*	474
4	Petrus	578	22	477
2	Sergius	542	3	470
1	Severus I	518	24	466
9	Severus II	665	15	533
	Simeon antipatr. Jacob. successor Abrahami			573
8	Theodorus I	649	16 *circit.*	532
23	Theodosius	887	9	592
	Theophanes, vide Theophilus			
	Theophilus an patriarcha			471

Reliquos seculo XIII posteriores habes in Auctario à numero 688.

SYNOPSIS
TOMI QUARTI
DE ACTIS SANCTORUM
JULII.

Istimus modo hagiophilis tomum de Actis Sanctorum, ab operis principio, nonum supra vigesimum, dies quinque decurrentem, à decimo quinto ad decimum nonum, in quibus denuo variæ classes anonymorum Martyrum: at Sancti centum septuaginta quatuor propriis suis nominibus referuntur: præfixo toti volumini Tractatu præliminari historico-chronologico de Patriarchis Antiochenis, ducta serie à sancto Petro Apostolo ad annum MCCLXVIII, quo ea civitas Saracenica seu Turcica tyrannide postremùm oppressa est: recensitis Patriarchis omnibus, tum orthodoxis tum schismaticis, etiam Jacobitis, quos eam sedem aut tenuisse aut invasisse, monumentis historicis traditum est. Porro Sanctorum classes semper eædem sunt, juxta triplicem in Ecclesia statum, nempe *Ecclesiasticum*, *Monasticum* & *Secularem*; distincto regionum ordine; feminis autem in quartam classem de more collectis. *Divisio Apostolorum* ac singularis *Septuaginta duorum Christi Discipulorum memoria* ad eas classes facile revocari non potuerunt: satis sit, earum festivitatum meminisse.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Antiquitate & merito ceteros antecedit *Epaphras*, an S. Pauli discipulus? Certè episcopus Colossensis, verosimiliter martyrii laurea donatus. Quantum pro fide Catholica laboraverit, quantum ab Arianis passus sit *Eustathius* Patriarcha Antiochenus, satis loquuntur historiæ: exsilii locus & tempus, obscurioraque alia illustranda fuere. Neque de magno *Jacobo Nisibeno*, altero Orientis lumine, pauciores difficultates solvendæ occurrerunt.

Ex Italia tomum hunc ornant maximi duo Romani Pontifices; alter *Symmachus*, iniquiora tempora passus; utpote sub rege Ariano Theodorico diro schismate, calumniis, odiis, multisque persecutionibus misere implicitus, ad quæ superanda pacandaque toto robore Apostolico opus habuit. Alter inter synonymos sanctos *Leones* ordine IV, Saracenis nequidquam minitantibus, Urbem quodammodo novam condidit, quæ ab ejus nomine Leonina dicitur, atque munificentia prope incredibili ecclesias ditavit. De ejus ætate, professione aliisque adjunctis non una disceptatio. *Ennodii Ticinensis* nobilitas, eruditio & apologia pro Symmacho PP., obitæ legationes, reliquaque gesta illustrissima sunt. In eadem urbe *Felix* episcopus & martyr colitur; non recte ut Ticinensis, qui potius Spalatensis antistes fuisse videtur. Neque sane alii desunt inclyti sanctitate præsules, quales suggerunt urbes variæ, *Philastrium* Brixia, Mediolanum *Maternum*, *Athanasium* & *Laurentium* Neapolis, Verona *Felicem*, *Vitalianum* Capua, qui Catacii in Calabria potissimum celebratur, non paucis difficultatibus obnoxius. Adde *Rosilum* seu *Rophillum* Forolivii, *Eugenium* cum sociis Nauli, *Terentium* Lunæ. Nec *Signiensis Bruno* prætereundus est, ex episcopo monachus & abbas, ex abbate denuo episcopus, in utraque dignitate libertatis ecclesiasticæ vindex, atque insigne seculi sui ornamentum.

Inter Gallos seu Francos antistites in hoc tomo eminet *Arnulphus*, ex magno regis ministro & multorum regum parente major Metensis episcopus, atque hac etiam dimissa dignitate, anachoreta deinceps maximus; cujus genus, munia gestaque cetera non usque adeo pervia sunt: nos ea hoc die potius quam ad XVI Augusti illustranda censuimus. Accedunt & alii sancti præsules tametsi non usquequaque adeo celebres, *Martinus* Trevirensis, *Rethicius* Augustodunensis, *Æternus* Ebroicensis, *Benedictus* Andegavensis, *Ternanus* Leonensis in Britannia Armorica, & *Theodosius* Autissiodorensis.

Anglia unicum exhibet *Deusdedit* episcopum Cantuariensem. Plures suppeditat Belgium. *Frederici* Ultrajectensis martyrium, & causa executioque martyrii ancipitem pridem dedere disputandi materiam, Gallis acerrimè contendentibus, Juditham imperatricem non nisi calumniosè in invidiam trahi. *Monulphus* & *Gondulphus* ambo Trajectenses ad Mosam episcopi, ne quidem sepulcro disjunguntur: ambos vero, ex eo redivivos, ad concilium Aquisgranense perrexisse, historia seu popularis traditio est, quam vetustioribus testimoniis subnixam cuperemus. *Bernulphus* Ultrajectensibus adscribendus est. De *Plechelmo*, non Massæ candidæ

dæ aut candidæ Caſæ, ſed in Scotia epiſcopo, multa ſatis temere tradita, quæ Bollandus olim operoſe elucidavit. De Sancti cultu Ultrajecti, Oldenſaliæ & Ruræmundæ, deque ſacrarum reliquiarum diviſione paulo certiora commemorantur. *Gonerius* presbyter in Britannia Armorica ad inferiorem hujus claſſis ordinem pertinet.

EX STATU MONASTICO.

Primas in hac altera claſſe tenet celeberrimus *Arſenius*, qui ex duorum imperatorum præceptore anachoreta factus, Ægyptum, ſeu mavis Libyam, imo Orientem & orbem univerſum virtutum ſuarum odore replevit. Dicta ejus, documenta aſcetica & facta expenduntur, daturque Vita græco-latina, numquam hactenus, ſaltem quod ſciamus, edita. Ad Orientem etiam ſpectat *Dius* archimandrita, dictus thaumaturgus, condito monaſterio, aliiſque præclare geſtis Conſtantinopoli venerandus.

Ex Italia locus inter Sanctos negari non potuit viro doctrina & vita religioſa inſigni *Ambroſio Autberto*, poſt alia munia, ad S. Vincentii prope Vulturnum abbati: cui ex Ordine Vallumbroſano alium item abbatem adjungimus, moribus juxta ac nomine *Benignum*. Junior iis quidem, at non minus clarus eſt *Robertus*, à loco natali *Salentinus* dictus, digniſſimus ſancti Petri Cæleſtini diſcipulus, rerumque ad Ordinem ſpectantium vigilantiſſimus procurator, pro cujus recepto cultu argumenta ſubminiſtrata ſunt.

In Germania floruit *Gumbertus*, ſancti Burchardi diſcipulus, Anſpacenſis eccleſiæ, primùm, opinor, monaſticæ, fundator, cum epiſcopo Herbipolenſi, & forte aliis ferme ſynonymis, perperam confuſus. *Anſuerus* & ſocii martyres Saxoniam illuſtrarunt: neque tacendus *David* abbas in Weſtmannia Sueciæ: quibus adde *Zoerardum* ſeu *Andream* & *Benedictum*, à Polonis & Hungaris cultos, de quorum patria & profeſſione concertatio. In Hungaria obiiſſe certum eſt, & poſtremum quidem martyrio coronatum. Habet & ſuum Wratiſlavia Sileſiæ patronum *Ceſlaum*, Ordinis Prædicatorum alumnum, cujus cum S. Hyacintho diſcuſſa cognatio. Aſt illis in partibus nullus hodie Sanctus illuſtrior magno illo Poloniæ thaumaturgo *Simone de Lipnica*, Ordinis Minorum, ſtupendis miraculis, numquam antea typis editis, jam toti orbi notiſſimo. *Fredegandus* in Belgio prope Antverpiam monaſticen egit; an Belga ipſe? dubitatur: nos eum Antverpienſibus tribuere non refugimus.

EX STATU SECULARI.

In Oriente plures Martyrum claſſes, ſed his expreſſius laudantur *Hyacinthus* & *Athenogenes*, non uni diſcuſſioni materiam præbentes. *Æmilianus* Doroſtori multos martyrii ſocios nactus eſt, utinam & fidelem Actorum ſcriptorem. *Antiochum* & *Cyriacam* dedit Sebaſte in Armenia, *Abudemium* inſula Tenedos: *Fauſtus* & *Lolianus* ſuis non carent elogiis. Longe nobilior eſt Africana martyrum turma ſub nomine *Scillitanorum*, quorum præclariſſima Acta, ceteraque ad geſta & tranſlationes ſpectantia eruderantur.

In portu Romano inclyta *Bonoſa*, nunc cum *Eutropio* & *Zoſima*, aliàs cum quinquaginta militibus conjuncta, criſim non parum exercuit: neque de *Hilarino* Oſtienſi omnia componere, ſatis promptum fuit. Huc etiam ſpectant *Generoſus* martyr Tiburi in Latio, *Marcellus* Mediolani, apud Bergomenſes *Domneo*. *Flius* ſive *Ælius* Juſtinopoli in Iſtria, & *Feliciſſimus* Nuceriæ, confeſſores ſunt. Aſt hos inter nullus *Alexio* celebrior, nullus majoribus difficultatibus implexus, ut Vitam ejus ænigmati prope ſimilem non immerito dixeris. De eo Baronius & alii tacere maluerunt, quam dubia pro certis obtrudere. Nos Acta ejus, tum Romana vulgatiſſima, tum Edeſſena, numquam hactenus viſa, ex Syriaco & Arabico accepta tradimus, nihil temere in ea controverſia definientes. Seculo XIV inſigne nomen ſibi adeptus eſt *Petrus*, à ſolo natali *Fulginas*, appellatus, ab incredibili prope in pauperes miſericordia laudatiſſimus. Ad Italiam etiam ſpectat *Bernardus* marchio Badenſis, in Monte Calerio Pedemontii tumulum & cultum conſecutus.

In Gallia *Domninus* Apriliacenſis dubium reliquit, an cum ſynonymo Candiacenſi confundendus ſit. Pares ambages diſſolvendæ fuerunt circa *Helerium* in Cæſarea maris Britannici inſula: tum vero de *Arnulpho* in ſilva Aquilina, cujus peregrinationes, prætenſus epiſcopatus, & geſta reliqua luce non modica indigent, quam etiam in *Juſtiniano* Lemovicenſi deſideramus. *Siſenandum* Cordubæ in Hiſpania martyrem paulo notiorem reddidit S. Eulogius. *Kenelmus* puer martyr in Anglia, impiæ ſororis parricidio ſublatus, miraculis potius quam geſtis innoteſcere potuit. Ad Scotiam ſpectat *Donavaldus* cum novem filiabus virginibus. *Arnoldus* autem, vulgo dictus Caroli magni citharœdus, colitur in Arnſweiler ditionis Juliacenſis.

EX SEXU FEMINEO.

Magnorum Sanctorum digniſſimam ſororem, & ferme educatricem *Macrinam*, ſatis eſt nominaſſe, uti & ejus encomiaſten S. Gregorium Nyſſenum fratrem, quo præſtantior ei obtingere non potuit. Non adeo nota eſt *Daria* martyr Conſtantinopoli; at Carthagine prædicatur *Guddene*. Naturæ miraculum dici poteſt tenella virgo,

go, ſub virili habitu & nomine *Marinus* dicta, enormi calumnia illati ſtupri accuſata; de cujus patria ærumnarumque tolerantia, tum de reliquiis multa diſcutienda fuerunt, ne multiplex potius quam una diceretur.

Tibure in Latio nominatiſſima eſt *Symphoroſa* cum ſeptem filiis, à Felicitate diſtinguenda; tametſi fortaſſe in filiorum nominibus confuſio aliqua facta fuerit, hîc, quoad fieri licuit, ſublata. *Marcellinæ* virginis, magni Ambroſii ſororis ſacrum corpus non ita pridem repertum eſt, de qua re diſſertatio Ms. ſerius ad nos tranſmiſſa, nihil continet quod cum noſtris apprime non conveniat. Gallis debetur *Apronia* virgo Tullenſis. Virgines & martyres nuncupari ſolent ſorores ſanctiſſimæ *Juſta* & *Ruſina*, quibus Hiſpalis in Hiſpania gloriatur, eiſque merito addenda eſt *Aurea* Cordubenſis. Non adeo conſtat, utrum *Marina* aliqua Hiſpanis tribuenda ſit, à ſuperius laudata diſcernenda. In Germania coluntur *Stilla* virgo & *Regiſwindis* puellula: in Scotia *Thenna* ſeu *Theneu* matrona. In Belgio haudquaquàm ignobilis *Reineldis* V. M. Amalbergæ filia, Gudilæ ſoror, quotidianis ferme peregrinationibus, prope Hallas Deiparæ, invocari, variiſque morbis mederi ſolita.

Atque hi ſunt Sancti præcipui, quorum Acta in hoc tomo illuſtrantur; quo autem die quibuſve paginis reperienda ſint ſingula, docet index alphabeticus eorumdem toti volumini præfixus. Cetera in ſubjunctis aliis indicibus quærenda ſunt.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS

SOCIETATIS JESU FLANDROBELGICÆ,

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

CUm Edictis Philippi II Hiſpaniarum Regis, deinde Sereniſſimorum Archiducum Alberti & Iſabellæ Belgii Principum, rurſumque Philippi III; ac noviſſimè Caroli II Regum, confirmatis 2 *Decembris* 1692, *&* 19 *Junii* 1694, *Provincialibus Societatis Jeſu, per Flandrobelgicam pro tempore futuris, poteſtas facta ſit eligendi Typographos & Bibliopolas, qui, ad quorumcumque excluſionem, ſoli imprimere ac reimprimere poſſint libros & opera qualibet, rite approbata, curantibuſque ejuſdem Societatis Patribus edita aut porro edenda, ſub conſueto ſuæ Majeſtatis Privilegio, non aliter impetrando, quam in ſcriptis obtentâ & præexhibitâ licentiâ prædicti Provincialis; idque ſub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impreſſa importantes ſtatutis, ut latius in ipſis patentibus litteris apparet. Cum etiam ſua Cæſarea Majeſtas idem valere voluerit in ditionibus, S. R. Imperio ſubjectis;*

Ego infraſcriptus, Societatis Jeſu per Flandrobelgicam Præpoſitus Provincialis, poteſtate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præpoſito Generali Michaële Angelo Tamburino, concedo Jacobo du Moulin *facultatem ſic imprimendi, & per ſe alioſque vendendi infraſcriptum opus, ex more noſtræ Societatis (quod hiſce atteſtor) recognitum & approbatum; videlicet; Tomum quartum de Actis Sanctorum Julii, collectis & illuſtratis per Joannem Bapt. Sollerium, Joannem Pinium, Guilielmum Cuperum, Petrum Boſchium, Societatis noſtræ Presbyteros Theologos. In quorum fidem haſce, manu propria ſubſcriptas, conſuetoque noſtri officii ſigillo munitas, dedi Antverpiæ* XXIII *Novembris* MDCCXXV.

JOANNES JANSSENS.

SUMMA PRIVILEGII REGII.

CÆſareæ & Regiæ Catholicæ Majeſtatis diplomate ſancitum eſt, ne quis, præter voluntatem Joannis Bapt. Sollerii è Societate Jeſu, ejuſve ad illuſtranda Sanctorum Acta Adjutorum & Succeſſorum, ullo modo imprimat vel recudi faciat, ex parte vel in totum, Tomos eorumdem, de argumento illo, vel jam editos vel porro edendos; aut alibi excuſos excudendoſve invehat, venaleſve habeat: qui ſecus faxit, confiſcatione exemplarium, & aliis gravibus pœnis mulctabitur; ut latius patet ex litteris, Bruxellæ datis.

Signat LOYENS.

Et ego Joannes Bapt. Sollerius Societatis Jeſu, permitto Jacobo du Moulin, ut Tomum Quartum de Actis Sanctorum Julii, meo permiſſu ab ipſo impreſſum, publicet. Datum Antverpiæ XXVII *Novembris* MDCCXXV.

****

AP-

APPROBATIO ORDINARII.

PErgunt PP. Joannes Baptiſta Sollerius, Joannes Pinius, Guilielmus Cuperus & Petrus Boſchius Societatis JESU *ingens ſuum opus de Actis Sanctorum ſedulo promovere. Prodit modo tomus quartus Julii cum Tractatu præliminari hiſtorico-chronologico de Patriarchis Antiochenis, in quibus nihil reperi quod fidei & bonis moribus apprimè non conſonet, imo quod eruditorum exſpectationi non reſpondeat. Ita Cenſeo. Antverpiæ* XXIV *Novembris* MDCCXXV.

F. G. ULLENS
Can. Schol. Offic. & Lib. Cenſor
Antverpiæ.

PROTESTATIO AUCTORUM.

QUod identidem proteſtati ſunt deceſſores noſtri, in hoc de Actis Sanctorum Opere, ſe ſervatas velle Urbani Papæ VIII Conſtitutiones; neque ſuis, aliorumve huc relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam ſit hiſtoriæ, ab hominibus errori obnoxiis ſcriptæ: idem ante hunc Quartum Tomum Julii denuo proteſtamur.

TRA-

TRACTATUS
HISTORICO-CHRONOLOGICUS
Ad tom. IV Julii præliminaris
DE
PATRIARCHIS ANTIOCHENIS
SECULUM I.
I. S. PETRUS APOSTOLUS.

ANtiochenam cathedram erexiſſe primum atque occupaſſe PETRUM APOSTOLUM, tam conſtanti jam inde à primis Eccleſiæ ſeculis traditione comprobatum eſt; ut temerarium omnino eſſe neceſſe ſit, qui neget: hoc enim tradunt Origines homil. 6 in Luc.: *Ignatium dico, epiſcopum Antiochiæ, poſt Petrum, ſecundum*; Euſebius Cæſarienſis tum in Chronico, ad annum Claudii imp. ſecundum: *Petrus Apoſtolus . . . cum primùm Antiochenam eccleſiam fundaſſet, Romam proficiſcitur*; tum in Hiſtoria lib. 3, cap. 36, cujus verba dabuntur infra num. 3; S. Joannes Chryſoſtomus apud Frontonem Ducæum tom. 1, hom. 42 in S. Ignatium: *Sed quia Petri mentionem feci, quintam ex ipſo contextam coronam animadverti; quoniam illi* (Petro) *in epiſcopatûs Antiochenſis dignitate ſucceſſit* (Ignatius.) Et paulo inferius S. Ignatii coronas colligens, quartam repetit, *Ex ſolio, cui Petrus inſederat*; S. Hieronymus de Scriptoribus eccleſ. cap. 1: *Simon Petrus . . . . princeps Apoſtolorum, poſt epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ & prædicationem . . . in Ponto, Galatia* &c. *Romam pergit*; & in Epiſt. ad Galatas cap. 2: *Denique primum epiſcopum Antiochenæ eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romam exinde tranſlatum; quod Lucas penitus omiſit*; S. Innocentius PP. I epiſtolâ 18 ad Alexandrum epiſcopum Antiochenum: *Unde advertimus non tam pro civitatis magnificentia hoc eidem* (eccleſiæ Antiochenæ) *attributum* (quod ſuper diœceſim ſuam conſtituta ſit,) *quam quod prima primi Apoſtoli ſedes eſſe monſtretur*; S. Leo magnus ſerm. in Nat. Apoſtolorum Petri & Pauli, Petrum alloquens, *Jam populos*, inquit, *qui ex circumciſione crediderant, erudieras; jam Antiochenam eccleſiam, ubi primum Chriſtiani nominis dignitas eſt orta, fundaveras*, &c. Maximus in concilio Chalcedonenſi ſexcentorum triginta epiſcoporum, actione 7 appellat ſedem Antiochenam τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχέων μεγαλοπόλεως τὸν ἅγιον Πέτρου *Thronum Antiochenſium magnæ civitatis, qui fuit S. Petri*; S. Gregorius magnus lib. 6, epiſt. 37 de S. Petro & ſede Antiochena ſcribens, *Ipſe firmavit ſedem*, inquit, *in qua ſeptem annis, quamvis diſceſſurus, ſedit.* Et quis erit finis, ſi enumerare omnes voluero, qui hæc eadem ad poſteros ſcripta tranſmiſerunt? Sunt enim fere innumeri, teſte Baronio ad annum Chriſti XXXIX, ubi rem hanc agit à num. 8 uſque ad anni finem.

S. Petrus primus fuit epiſcopus Antiochiæ;

2 Hæccine, obſecro, ejuſmodi teſtimonia ſunt; ut ſubvereri quemquam ſinant; ne, ſi Chronicon Alexandrinum aut Clementis Recognitiones non penitus abjiciantur, ex corruptis hiſce fontibus hæc hauſta traditio, atque adeo incerta videri poſſit? Mirari certè hunc ſcribendi modum ſubiit in Tillemontio in Monumentis pro eccleſiaſtica hiſtoria tom. 1 not. 25 in S. Petrum; uti etiam illud quod paulo ſuperius dixerat; fieri nimirum poſſe, ut epiſcopatum S. Petri Antiochiæ, cujus memoriam Innocentius, Gelaſius, S. Gregorius innuant in Romana Græcaque eccleſia traditione ſervatam, utraque Eccleſia ex Hieronymo, Hieronymus verò ex Euſebio didicerit. Quid reſtat igitur, ſi hæc ita ſunt, niſi ut Euſebii auctoritatem hac in parte convellas; eumque ex libris Recognitionum apocryphis ſua dicas hauſiſſe? Jam tota hæc tam ſolida, tam antiqua παράδοσις revocatur in dubium; jam tot graviſſimi, ſapientiſſimi, ſanctiſſimique Eccleſiæ Doctores ac Patres, jam Univerſa adeo Eccleſia imprudentiſſimæ in hac tum credenda, tum poſteris aſſerenda temeritatis arceſſitur. Quid viro catholico indignius; quid heterodoxis gratius dici poteſt?

quod Tillemontius nimis hîc timidè aſſerens,

occaſionem dat hæreticis nos impugnandi.

3 Arripuit hæc ſanè, ſpe traditionis, ut innuit, violentius hac viâ concutiendæ, lecto citatoque eodem illo Tillemontii loco, nuperus quidam in Hollandia ſcriptor acatholicus; ſed eatenus imperitè, quod, quantum Euſebii Chronicum hoc maximè loco impugnat, tantum ejuſdem Hiſtoriam ab accuratiori fide commendet, in qua, inquit, hujus rei non meminit. Meminit enimvero lib. 3, cap. 36, ubi de Ignatio ſic habet: Ὃς, τε καθ' ἡλικίαν εἰσέτι νῦν διαβόητος Ἰγνάτιος, τῆς κατ' Ἀντιοχείαν Πέτρου διαδοχῆς δεύτερος τὴν ἐπισκοπὴν κεκληρωμένος. *Ignatius præterea multorum ſermonibus noſtra etiam ætate celebratus, ſecundus ſucceſſionis apud Antiochiam Petri epiſcopatum*

SEC. I. *patum ſortitus*, ſive, ut Valeſius vertit, *ſecundus, poſt Petrum, Antiochenſem eccleſiam ſortitus.* Ruffinus vertit lib. 3, cap. 35: *Sed & in noſtra quoque tempora famæ celebritate vulgatus Ignatius, apud Antiochiam poſt Petrum ſecunda ſucceſſione epiſcopatum ſortitus.* Quid hoc, cedo, eſt aliud, quam primum cathedræ Antiochenæ epiſcopum pronuntiare S. Petrum? Patet id eodem hoc lib. 3, cap. 2, ubi fere de Lino ſuccedente Romæ loquitur, ſicut hîc de Ignatio Antiochiæ. Adi Baron. ann. Chriſti XXXIX, num. 18. Nimirum animus mihi non eſt hæreticum, ubique turpiſſimè cæcutientem, perſequi, in iis ipſis operibus, ſi quis inſpexerit, quæ impugnanda ſuſceperat, abunde confutatum; & Romæ jam ab anno MDCCVII confixum, Sanctorum denique gloriæ, & Eccleſiæ catholicæ obtrectatorem ſacrilegum ſimul & ineptum. Sed nempe (ut ad inſtitutum redeam) nec Alexandrino, nec Euſebii ſeu Chronico, ſive Hiſtoriâ, nec Re-
B cognitionibus Clementinis, res hæc adeo ſubnixa eſt, ut quamvis hæc abeſſent omnia, imò tantum adverſarentur, quantum proſunt modo, ei timeri debeat; quando tot tantorumque Patrum auctoritate firmata eſt, qui undecumque ſua illa ſenſa deprompſerint, pro ea, qua pollebant, prudentiâ, doctrinâ, ſanctitate, non niſi ex probatis illa ſolidiſque principiis adduxiſſe credendi ſunt. Adde Catalogos Romanorum Pontificum, qui idem adſtruunt, in multis ab Euſebio ita recedere, ut ineptum ſit, eos ab Euſebio ſua mutuatos comminiſci, qui veroſimiliter antiquiſſimi Catalogi auctori ne notus quidem fuit, ut obſervat Tillemontius in S. Petro tom. 1 Monum. eccleſ. art. 28.

Fundata eſt ſedes Antiochena anno Chriſti 33:

4 Quam porrò certa eſt collocatæ à S. Petro ſuæ hujus ſedis hiſtoria, tam incertum controverſumque tempus eſt, quo id primum contigerit. Probabilis mihi præ reliquis apparet, quam Godefridus noſter Henſchenius, ac poſt eum Conradus Janningus ſunt
C amplexi ſententiam, cum Sedis Antiochenſis exordium ad annum æræ Chriſtianæ vulgaris XXXIII, qui fuit juxta chronologiam noſtram annus à Chriſti paſſione quintus, revocarunt; ſic ſcopulos omnes feliciter prætervecti, in quos auctores plerique videntur impegiſſe. Res palam fiet, ſi paucula quædam cum illo exordio ita connexa, ut alteri accommodari non poſſint, ſtatui omnino oportere oſtendero. Hæc ad tria præcipuè capita reducuntur. Primum quidem ut martyrii palmam tuliſſe dicatur Apoſtolorum Princeps Coſſ. A. Silio Nervâ, & M Veſtino Attico; id eſt, anno æræ vulgaris LXV; alterum verò, ut ſolidis XXV annis Eccleſiæ Romanæ præſederit; tertium denique, ut annos ſeptem, priuſquam Romam adiret, in cathedra Antiochena poſuerit. Hæc tria ſi vera ſunt, & veram eſſe ſententiam noſtram, & corruere ab ea diverſas neceſſe eſt: ſuis igitur ſingula momentis expendam.

nam S. Petrus martyrium fecit anno Chriſti 65, juxta Catalogum,

5 Ad Apoſtoli Petri martyrium Nervæ ac Veſtini conſulatui illigandum magno ſibi præſidio putavit eſſe Schelſtratius, Antiq. eccleſ. tom. 1, diſſert. 1, cap. 5, art. 5, Catalogum antiquiſſimum Pontificum Romanorum, quem in Diatriba præliminari ad tomum 1 Aprilis exhibuit Henſchenius in hæc verba: *Petrus annis viginti quinque, menſe uno, diebus novem. fuit temporibus Tiberii Cæſaris, & Caji, & Tiberii Claudii, & Neronis; à Conſulatu Vinicii & Longini, uſque Nervæ & Veſtini. Paſſus autem cum Paulo die tertia Kalendas Julias, Conſulibus ſupradictis, imperante Nerone.* Eſſet, fateor, inſtrumentum hoc quantivis pretii, ſi tale ſaltem eſſet, quale ab Henſchenio vulgatum eſt; verùm ab illa integritate tantùm diſtat exemplar Catalogi, quo Deceſſor noſter uſus eſt, ut illud per capita fere ſingula in aliquibus reſtituendum exiſtimaverit: quod mirum eſt neque ab erudito Schelſtratio ibidem, & diſſert. 3, cap. 2, neque ab aliis quibuſdam recentioribus obſervatum fuiſſe; cum id Henſchenius tum alibi, tum in ipſo hujus Diatribæ prologo lectores ſuos ſatis apertè præmonitos eſſe voluerit: D

6 Sic enim habet num. 10: *Apographum noſtrum communicavit olim Joannes Bollandus noſter Ægidio Bucherio, qui illud edidit in Commentario ſuo in Canonem Paſchalem Victorii.* Potuitne clarius edicere, quid ferat apographum ſuum, quam illud ipſum aſſignando jam editum in opere, quod in eruditorum omnium manibus eſt? Neque enim Bucherium arguit, quaſi id ille fideliter non ediderit; ſed unum iſtud queritur, *quod is non parum fuliginis ipſi adjeciſſet; dum Catalogum illum (quem confuſiorem & vitioſum judicabat) non ſatis æſtimaverat*; quod ne & alii facerent, emendare illum conatus eſt Henſchenius ſtudio ſanè atque eruditione minimè vulgari, & verò optima fide; quandoquidem apographum ſuum aſſignando apud Bucherium, ſatis unumquemque moneat, in iis Catalogum à ſe correctum eſſe, in quibus à Bucheriano differret; neque proinde in apographo noſtro legi, paſſum eſſe S. Petrum Coſſ. Nerva & Veſtino; ſed ita legendum eſſe; cum is locus in apographo noſtro, ut patet apud Bucherium, ſit manifeſtè corruptus, Nervam cum Vero conjungens; nec videatur emendari rectius poſſe, quam ſi loco Veri Veſtinum ſubſtituas; id quod Henſche- F
nius tam eruditè demonſtrat; ut hîc ego me non diffitear multo amplius argumentis illis, quibus Catalogum repurgare hoc loco conatus eſt, quam ipſi Catalogo ſic repurgato tribuere. E

abHenſchenio correctum;

7 Oſtendit enim luculentè exercit. 4 à num. 31, nec prius occiſum eſſe S. Petrum, quam Nerva & Veſtino Conſulibus, nec occidi poſterius à Nerone potuiſſe: non prius; quia, Euſebio teſte lib. 2 Hiſt. eccleſ. cap. 22, Nero circa initia imperii clementius ſe geſſerit & defenſionem pro fide noſtra benignè ſuſceperit; adeo ut in illa Romanæ Eccleſiæ tranquillitate Petrus Vicarium ſibi Romæ S. Linum ſubſtitueret, ut ipſe alia in loca profectus Chriſti fidem longius latiuſque diffunderet, ut ibidem colligitur ex Actis atque ipſo, quo de agitur, Catalogo. Sævire verò primum in Chriſtianos Nero cœpit Coſſ. C. Lecanio & M. Licinio, hoc eſt anno Chriſti LXIV, qui imperii ejus anno X & XI reſpondet, cum incenſæ Urbis invidiam in eos detorſit, quod ex Tacito ac Suetonio ibidem citatis, & Sulpicio Severo Sacræ Hiſt. lib. 2, comprobatur. Martyribus autem in illa perſecutione crudeliſſima quæque ſupplicia cædeſque perpeſſis S. Leo magnus ambos accenſet Apoſtolos; ſed non primo ſtatim impetu illo arreptos eos fuiſſe manifeſte tradit

A tradit Sulpicius Severus loco jam notato. Præterea : *Euere* , ait Tacitus lib. 15 Annal., *qui annotarent*, XIV *Kalend. sextiles* (hoc est XIX Julii) *principium incendii hujus ortum* , *quo* &c. Incendium autem consecuta persecutio est ; Apostoli verò martyrium fecerunt XXIX Junii, ut ad illum diem probamus in Actis.

ut patet ex tempore primæ persecutionis;

8 Est igitur cur in annum consulesque sequentes cum Catalogo Henscheniano differatur Apostolorum interitus, quo furere nihilo minus Nero perrexit, ut est apud Tacitum lib. citato ; maximè cum is annus Neronis imp. undecimo ac duodecimo respondeat, in quem Petri ac Pauli necem , Hær. 27 , contulit S. Epiphanius ; *quæ in duodecimum* , inquit , *annum Neronis incurrit.* Annum quidem XI rectius scribendum fuisse putavit Papebrochius, cum Neronis ab assumpto imperio annus XII non nisi Octobri mense inchoaretur; sed ita numerari , ut observat Henschenius hîc num. 35 , & probat Petavius Doctr. temp. lib. 11 , cap. 14 , anni imperatorum passim solent à veteribus , ut eorum initium non à die quo imperium adierunt , sed ab ejus anni civili & populari exordio repetatur. Hac ratione duodecimum putare potuit vel à Januario præcedente , si civili ; vel à Paschali mense , si ecclesiastico utebatur anno S. Epiphanius ; ut nihil hîc corrigendum sit. Accedit quod idem hic annus sit à passo (sub Geminis) Servatore trigesimus septimus , quem annum notant S. Hieronymus de Scriptorib. eccl. cap. 5 in elogio S. Pauli , quem eodem anno ac die cum Petro interfectum dicit ; & S. Joannes Chrysostomus tom. 6 , serm. in Petrum & Paulum , sub finem ; ubi textus Græcus , quem non rectè vertit Vossius , habet , Paulum , cum capite plecteretur , serviviſse annis XXXV Domino , quod redit ad annum trigesimum septimum à passione Christi , post quam passionem Paulus altero tantum anno servire Domino cœpit. Idem asserunt Isidorus Hispal. de Vita & obitu utriusque Testamenti Sanctorum ; Nicephorus Callistus lib. 2 , cap. 36 , aliique passim : *Sed , ut supra ex Augustino monuimus* , inquit loc. cit. Henschenius , OB IGNORANTIAM CONSULATUS, QUO CHRISTUS PASSUS EST , COACTI FUERE ABERRARE ALIQUI, *qui dum serius Christum dixêre passum , & vellent S. Petro ductos* XXXVII *annos tribuere , etiam coacti fuerunt serius mortem Petri statuere.*

B

C

non etiam posterius,

9 Sed hoc anno serius eam statui non posse evincit, opinor , numero 33 & seq. , saltem adversùs eos , qui necem illam anno Neronis, ab imperii exordio , decimo tertio , aut decimo quarto fixerunt : nam qui cum Tillemontio eam referunt in annum imperii duodecimum , Christi LXVI , eos conveniam jam mox. Et quidem de anno XIV , Christi LXVIII, res plana est , cum illo anno sibi ipse Nero manus attulerit die IX Junii ; Petrus vero in crucem actus sit XXIX Junii. Sed nec fieri potuit anno ejusdem imperii decimo tertio , Christi LXVII , quod vult Petavius & alii : nam jam ab anno præcedenti absens Nero agebat in Græcia , teste Xiphilino in Epitome Dionis Cassii , ubi hoc anno decimo tertio adhuc versabatur forte circa hiemem : siquidem istic meditabatur Isthmum Peloponesi perfodere , quò ad eum , post partam die VIII Septembris de Taricheis victoriam, Vespasianus , qui bello Judaïco præerat , sex millia lectissimorum juvenum submisit , ut lib. 3 de Bello , cap. 19 narrat Josephus. Præsentem autem Apostolorum supplicio tyrannum fuisse , nemo veterum , quod sciam , negavit ; quidam tam apertè affirmant , ut explicari aliter vix possint : vide Tillemontium notâ 40 in S. Petrum. Acta clamant ad diem XXIX Junii data , ubi ob lapsum Simonis Magi , abductasque ab impurissimo ejus commercio ad fidem , castumque propositum pellices, eum planè præsentem furentemque exhibent ; uti & quæ habentur ad eum diem tom. VII Junii ; denique communis ita fert traditio , ut ait Pagius, ubi sententiam nostram prolixè tuetur ad ann. Christi LXVII , patronumque adducit Orosium lib. 7 , cap. 5.

SEC. I.

10 Restat ergo annus ab accepto imperio XII , Christi LXVI. Sed contra illum faciunt non pauca : atque imprimis Historia Xiphilini post nominatos hujus anni consules Cajum Telesinum & Suetonium Paulinum , statim Tiridatis adventum , ludos , regnumque Armeniæ ei datum , & Neronis iter , comitatumque describit in Græciam ; ut verisimillimum sit, ea ante Junium contigisse ; & ut serius accidissent, certè nullo pacto cum persecutione ferventi & martyriis , prout narrantur , Apostolorum , congruunt ; cum totus in ludis esset imperator. Deinde non est hic annus trigesimus septimus post Christi passionem , quem passim omnes apud Henschenium & Pagium requirunt. Tum quo auctore se fundat , qui ita sentit ? Epiphanium supra relatum Tillemontio eripui ; superest , nescio quis Euthalus in Prolegom. OEcumenii ; sed qui adventum Christi statuit annis III ante æram vulgarem ; passionem verò anno Christi secundum æram vulgarem trigesimo. Favet is verò nobis , cum Paulum dicit martyrio coronatum anno post Christi passionem trigesimo sexto : nam idem annus , qui est ab anno æræ vulg. vigesimo nono trigesimus septimus , ab anno ejusdem æræ trigesimo est trigesimus sextus : ergo assignat quidem aliter , sed tamen eumdem omnino annum quem nos , hoc est Christi LXV, quo consules fuere Nerva & Vestinus. Sunt & alia , quæ in hanc rem dici possunt ; sed hæc, puto, sufficiunt, ut sub Nerva & Vestino consulibus S. Petri martyrium collocari cum Catalogo nostro omnino debere quivis videat ; cum eumdem illum annum tot alia per totam Henschenii Diatribam inter se collata confirment. Ab Eusebio hîc recedimus, fateor ; sed idem Eminentissimus Annalium Parens, idem alii passim factitarunt. Et verò quanti in hac re sit Eusebius , docet Henschenius num. 35 , Pagius ad an. Christi LXVII , num. 11 &c. Nunc ad alterum , quod proposueram , caput accedo.

ne uno quidem anno;

D

E

F

11 Per annos XXV Romanam tenuisse cathedram Apostolum Petrum, ostendit Henschenius loco citato, num. 28 ; iterumque ad diem XXIX Junii in Comm. præv. ad Acta SS. Petri & Pauli, num. 11. Idem adstruit Illustriss. Schelstratius Antiq. eccles. diss. 1, cap. 5 , art. 4 ex Eusebio , Hieronymo , Prospero , Beda, libro Pontificali , codicibus Mss. , Catalogis antiquis ; confutatque Baluzium, Pagium , Papebrochium id negantes aliquando & pro se frustra Lactantium appellantes ; quo te, le-

post Romanam Sedem ante annos 25 solidos erectam,

SEC. I.

ctor, ne in re teſtatiſſima receptiſſimaque ſim longus, remitto. Neque verò annos illos accipi fas eſſe inchoatos (ut eos plurimi, cum aliter in ſua chronologia non poſſent, accipere, cum Ruffino in S. Hieronymum, coacti ſunt) præter alia evincunt Catalogi, quos viderim omnes, Pontificum Romanorum (ſi unum exceperis Corbeienſem) qui apud Mabillonium, Pagium, Schelſtratium, Henſchenium, Papebrochium editi, ſupra annos XXV menſem unum, quod habent pauciores; aut duos, quod habent reliqui omnes, ac dies inſuper aliquot adjiciunt; unus tamen apud Schelſtratium addit menſes VI & alius menſes III.

de quibus mira Catalogorum omnium concordia eſt.

12 Jam ſi anni XXV completi fuerint ſubducti cum uno alterove menſe ab anno æræ vulgaris LXV, die XXIX Junii; ad anni quadrageſimi ejuſdem æræ menſem Maium aut Aprilem venietur; cum verò plerique Catalogi vel ſeptem, vel octo dies adjiciant, facile cum hoc noſtro vetuſtiſſimo, qui novem addit, conciliari poſſunt: ſeptem enim ſunt, ſi ſolidi tantummodo computentur; octo, ſi primus collocatæ ſedis, aut ultimus amiſſæ negligitur; novem, ſi utrumque annumeres; qui ſinguli modi ſatis arbitrarii ſunt & uſitati. Hac ratione, ſi Catalogum noſtrum & alios tres Colbertinos apud Pagium ſequimur, initium Sedis Romanæ redigetur ad diem XXI Maii; ſin alios plures, ſed auctoritate inferiores, ibitur ad XXI Aprilis anni Chriſti quadrageſimi. Verum, quoniam ea cum iſtius cathedræ annua feſtivitate, *quæ, juxta antiquiſſimorum ſanctorum Patrum noſtrorum teſtimonium décimo quinto Kalend. Februarii fuit,* (verba ſunt Bullæ S. D. N. Pauli IV apud Bollandum ad illum diem. Vide etiam tomum I Junii pag. 459.) non ſatis videntur cohærere; adi eumdem Bollandum XXII Februarii, ubi de Cathedra S. Petri Antiochena. Ibi num. 4 & 5 ex Joanne Beletho colligit, feſtivitatem utriuſque cathedræ non eſſe certum argumentum, quo illis diebus credi debeat eſſe poſita, id quod de aliis plurimis feſtis, Martyrologorum arbitratu ſignatis, per Acta Sanctorum paſſim oſtenditur. Videſis etiam Florentinium in Martyrologio Hieron. XXII Februarii; & Acta SS. tom. V Junii in Analectis de SS. Petro & Paulo, pag. 471. Quidquid ſit; ſi minus hîc tum cum antiqua Eccleſiæ celebritate, tum inter ſe de diebus ac menſibus conſentientes habemus Catalogos, de annis tamen XXV plenis conveniunt omnes, quod tanto certius faciunt, quanto in reliquis magis colluctantur; id enim argumento eſt, alios ex aliis non eſſe deſcriptos. Ex quo & illud conficimus, anno Chriſti XL fundatam à S. Petro Romanam Eccleſiam fuiſſe; ſive Romam, Euodio Antiochiæ, ut jam dicetur, conſtituto, rectà contenderit; ſive per viam, inquit Janningus ad Acta SS. Petri & Pauli Comm. præv. num. 25, aliis quoque nationibus Chriſtum annuntians, eò primum pervenerit anno ſecundo Claudii, quæ Euſebii & Hieronymi doctrina eſt: neque enim ad hoc opus eſſe, ut coram adſit in loco, contendit Eminent. Baronius anno Chriſti XXXIX, num. 16; quæ res eò facit, ut de XXV totis annis laborare non ſit opus, qui aliter inveniri vix poſſunt; ſi tamen omnino poſſunt.

13 Hiſce jam poſitis, reſtat ut id exequar, quod tertio loco aſſerebam; nimirum annis VII Apoſtolum ſediſſe Antiochiæ. *Longo tempore* ſediſſe tradit S. Chryſoſtomus tom. I, hom. 42 in S. Ignatium ep. M. uti & Innocentius I apud Labbeum tom. 2 Concil. col. 1265. *Per annos aliquot, priuſquam Romam veniret*, gubernaſſe Antiochenam eccleſiam aſſerit Nicolaus PP. I ad conſulta Bulgarorum apud Labbeum tom. 8 Concil. col. 546. Septem annos inchoatos numerat Euſebius in Chronico apud Pontacum à fundata eccleſia Antiochena uſque ad primordia S. Petri Romana: totidem annos habet Gregorius magnus ſupra num. 1 citatus. Eoſdem dat auctor libri Pontificalis; Ms. item codex Anaſtaſii Bibliothecarii, olim ſervatus apud Cardinalem Mazarinum, ut vide in Comm. præv. SS. Petri & Pauli num. 11; Codex Ms. Bibliothecæ reginæ Sueciæ apud Schelſtratium tom. 2 Antiq. eccl. in Appendice ad opus Geograph. pag. 541; Catalogi antiquiſſimi fragmentum, litteris majuſculis conſcriptum, in Bibliotheca Vaticana, apud eumdem tom. 1 Antiq. eccl. diſſ. 1, cap. 5, art. 4, num. 5: Catalogus ſeptimus apud Pagium; denique *Latini omnes*, inquit Baron. ad annum citatum, num. 19, *qui numerant annos ſedis Antiochenæ..; licet ex Græcis unus tantum Nicephorus* (in Chronico) *ponat annos duos*; imò *undecim:* nam græcè habet ια'. Nimirum accenſet Nicephorus etiam epiſcopatui Petri Antiocheno annos IV, qui inter mortem Chriſti ſub Geminis & ſedis Antiochenæ primordia effluxerant. Porro integri fuerint anni illi ſeptem, an aliqua parte delibati, compertum non habeo: plenos fuiſſe innuit citatus codex Anaſtaſii Bibliothecarii, cum dies octo ſuperaddit; at mutilos eos fuiſſe, colligitur ex Catalogo tertio Papebrochii ex antiquiſſimis membranis Palatinis Bibliothecæ Vaticanæ, qui ſex tantum annos aſſignat; quod ſi verum eſt, iis favet, qui utriuſque cathedræ exordium in illos dies ac menſes conjici volent, quibus jam olim in Eccleſia celebratur: ab anni enim quadrageſimi die XVIII Januarii, ad anni trigeſimi tertii diem XXII Februarii, anni ſunt ſeptem præter menſem unum ac dies 4; quæ ſententia mihi ſatis apparet veroſimilis.

Annos illos alii ſeptem Antiochiæ

immediatè præceſſerant.

14 Sed nihil egero, niſi eoſdem illos annos ita præceſſiſſe epiſcopatum Romanum oſtendero, ut hujus initium, ſit finis illorum: cujus rei auctorem idoneum Euſebium jam dedi in Chronico; neque obſcurus eſt, quem ſtatim adduxi, S. Gregorius; patrocinatur S. Hieronymus lib. de Scriptoribus eccl., ſcriptor Hiſtoriæ de Vitis Rom. Pontificum, ubi quidam ita legunt: *Petrus ſedit cathedram epiſcopatûs in Antiochia annos* VII; HINC *Petrus ingreſſus in urbem Romam* &c., Adrianus Papa II ep. 32 ad epiſcopos ſynodi Duziacenſis tom. 8 Concil. Labbei, col. 932: *Petrus namque .... de Antiochia utilitatis causâ tranſlatus eſt Romam, ut ibidem potius proficere poſſet*; Nilus item archimandrita ad Rogerium Siciliæ regem anno Chriſti MXLIII, apud Schelſtratium Ant. eccl. tom. 2, pag. 722; demum quotquot inter dimiſſam Antiochenſem eccleſiam fundatamque Romanam vel nihil, vel non niſi prædicationem Euangelii per Cappadociam, Pontum, Galatiam, Bithy-

A thyniam &c. videntur interponere: nam eos cum ſententia noſtra non incommodè conciliari, jam oſtenſum eſt num. 12. Atque hoc modo vix erit, quem à nobis, licet cetera diverſum, in hac re tamen diſſentientem reperias. Atque hæc ſunt, quæ me ad tuendam Henſchenii & Janningi, quin tandem etiam Papebrochii, de prima Petri apud Antiochiam cathedra anno Chriſti XXXIII occupari cœpta, ſententiam impulerunt: nam ſi mortem Petri ſub Nerva & Veſtino Coſſ., id eſt, anno Chriſti LXV, toti XXV anni Sedis Romanæ, atque hos iterum alii ſeptem Antiochenæ præcedere debuerunt, ad annum jam indicatum cathedræ hujus primordia neceſſariò rediguntur. Itaque *quarto* (circiter) *poſt Domini in cœlos aſſumptionem anno Petrus Apoſtolus Hieroſolymis Antiochiam magnam profectus ... illic ſemet in thronum immiſit*, ut habet Chronicum Paſchale ad Olymp. CCIII.

B *Neque huic ſententiæ adverſatur traditio Apollonii aut Clementis Alex.*

15 Difficultatis hîc aliquid ex Apollonii apud Euſebium lib. 5, cap. 18 traditione Papebrochius aliquando movit Henſchenio, jam vitâ functo; ſed hunc Schelſtratius tom. I Antiq. eccl. diſſ. I, cap. 5, art. 3 vindicavit: ita tamen, ut ab Henſchenio quaſi furtim non nihil recedat; dum contra Ms. Anaſtaſii Biblioth. codicem, de quo ſupra, ab Henſchenio adductum, eique conſentiens Martyrologium eccleſiæ S. Gudilæ Bruxellis, tom. III Febr. pag. 283 in Actis; imo & Chronicum Paſchale citatum, non quatuor, ſed quinque annos prædicationis Petri in Judæa ſtatuit ante aditam (anno æræ vulgaris, ut ipſe vult, XXXIV; non XXXIII, ut cenſuit Henſchenius) Antiochenſis eccleſiæ ſedem; quam cum VII annis tenuiſſe velit, cogitur eam ſerius terminare; ſed neſcio quibus hîc ſe tenebris involvat. *Annus ultimus ſedis Antiochenæ*, inquit tom. 2 Antiq. eccl. diſſ. I, in Annal. prædic. Apoſt., *nempe* XL, *complebat annum* XII, *qui exigitur juxta traditionem Apollonii, in cujus fine, contigiſſe dicenda eſt Apoſtolorum diviſio, ſive ſequentis anni initio.* Tomo I autem in ſecunda ſerie chronologica S.

C Petri cathedram Romæ figit anno XLI: atque ita dum VII annos ſerius inchoat Antiochiæ, XXV integros non invenit Romæ, eóque minus, quod annos Romanæ ſedis ab ipſo tantum S. Petri in Urbem ingreſſu repetere videatur. In haſce anguſtias conjeciſſe Virum eruditum videtur nimis anxia tum Apollonii tum Clementis Alexandrini interpretatio; quæ ne & nobis incommodare poſſit, hîc explicanda eſt.

ab aliquibus nimis rigidè intellecta.

16 Verba Euſebii de Apollonio ſunt: Ἐπὶ ᾧ ὡς ἐκ παραδόσεως ὁ Σωτὴρ ἔφη πεποιηκέναι τοῖς ἰδίοις ἀποστόλοις, ὅτι δώδεκα ἔτεσι μὴ χωρισθῶσι τῆς Ἱεροσολύμων. *Ad hæc tamquam ex traditione præcepiſſe ait* (Apollonius) *Salvatorem Apoſtolis ſuis, ad annos duodecim Hieroſolymis ne diſcederent*; Rufinus vertit: *uti ne ante duodecimum annum ab Hieroſolymis diſcederent.* Clemens Alex. lib. 6. Strom. ſic ſcribit: (quod mirum non legiſſe Tillemontium tom. I Monum. nota 6 in S. Matthæum, cum exſtet in omnibus editionibus Græcis ac Latinis, quas viderim. Adi editionem Lugduno Batavicam anni MDCXVI pag. 459) ſic, inquam, habet Clemens Alexandrinus: *Propterea dicit Petrus, Dominum dixiſſe Apoſtolis: Si quis ergo velit ex Iſraël duci pœnitentiâ, & propter nomen meum credere in Deum, remittentur ei peccata.* (Sic interpunctionem reſtituit Schelſtratius tom. I, diſſ. I, cap. 5, art. 3, num. I.) *Poſt duodecim annos*, μὴ δώδεκα ἔτη, *egredimini in mundum; ne quis dicat, non audivimus.* Hinc poſt Papebrochium Schelſtratius colligit, diviſionem Apoſtolorum, adeoque & Petri ad Urbem iter, ad expletum uſque duodecimum à Chriſti paſſione annum eſſe differendum; verùm ego poſt Henſchenium nihil video, quod eò adigat, vetetque ad anni duodecimi initium illa revocare. At enim Euſebius ponit, *ad*, vel, ut interpretatur Valeſius, *intra annos duodecim ne diſcederent*; Clemens vero, *poſt annos duodecim egredimini.* Fateor; ſed quid tum poſtea? An completos dixerunt annos XII? Nihilo profectò magis, quam completos dies tres à morte ad reſurrectionem iiſdem verbis Chriſtus aſſeruit, cum dixit Matth. 27, ℣ 63: *Poſt tres dies reſurgam.* & Marc. 8, ℣ 31: *Et cœpit docere eos, quoniam oportet Filium hominis pati multa .... & occidi: & poſt tres dies reſurgere*; ubi habet utrobique textus Græcus, μὴ τρεῖς ἡμέρας; μὴ autem & μὴ ὅτι, id eſt, *poſt*, &, *non ad*, vel, *intra*, idem, opinor, ſignificant: ergo nec apud Euſebium Apollonius, nec apud Clementem Petrus plus exigunt quam primi duodecimique anni quantulamcumque partem, ſicut nec ſententia Chriſti plus exigit quam primæ diei jam pene occidentis finem & initium tertiæ. Nam quod Martyrologi quidam recentiores Diviſionem Apoſtolorum celebrent XV Julii, nihil obeſt; ut jam dictum eſt num. 12.

E

Geſta S. Petri Antiochiæ.

17 Jam de modo, quo epiſcopatum Antiochenſem auſpicatus ſit ſanctus Apoſtolorum Coryphæus, conſule Baronium ad annum Chriſti XXXIX, num. 10: neque enim vacat de re nuſquam tradita operoſius divinare. Habes etiam Chronicum Paſchale paulo ante citatum. De miraculis à S. Petro Antiochiæ patratis, tamquam de re vulgo nota, loquitur Baſilius Seleucienſis in Vita S. Theclæ lib. I, ſub finem. Non pauca ejuſdem apud Antiochenos acta congerit Theodoricus Pauli, Vicedecanus eccleſiæ collegiatæ SS. Martini & Vincentii Gorcomii anno circiter MCCCCLXXX, cujus duo volumina Chronici univerſalis Mss. ſervamus, ubi agit de patriarchatu Antiocheno: quorum aliqua etiam in Martyrologiis quibuſdam particularibus, apud Bollandum tom. III Februarii, pag. 283, & in Uſuardo XXII Februarii, uti & in Actis SS. Petri & Pauli à nobis editis, referuntur; quæ cum fere omnia librum 10 Recognitionum S. Clementis redoleant, fontem & rivos aſſignaſſe ſatis habeo. Illud certum cum omnibus putat Baronius ad annum Chriſti XXXIX num. 17, nequaquam Antiochiæ ita reſediſſe Apoſtolum; ſicuti nec poſtea Romæ, ut inde pedem nuſquam extulerit; quippe qui omnium princeps & caput eccleſiarum, ibi aderat continuò, ubi maxime laborabant; aut ubi præſentem operam collocari utilius poſſe judicabat. Ceterum ex ſolis primùm Judæis Antiochenam eccleſiam coaluiſſe ibidem docet Baronius num. 14, idemque narrat, ſed aliquanto ſeverius, Chronicum Paſchale loco citato, aliique; atque ea ratione, explicatur facile, quod adverſus Antiochenſem Petri cathedram ex Apo-

F

SEC. I. ſtolorum Actis afferri poſſet; ſed mihi, qui chronologiam ſpecto præcipuè, hiſce diutius immorari non licet.

II. S. EUODIUS.

Euodium primum fuiſſe S. Petri ſucceſſorem negare videntur PP. aliqui;

S. Euodii notum ubique nomen; obſcura ubique hiſtoria eſt. Et ſanè Acta ejus, quæ dedimus VI Maii, oppidò jejuna ſunt; nec aliud fere lucis Viri tam illuſtris afferunt memoriæ, quam ex Martyrologiis Menæiſque derivatum; atque illud quidem tam tenue; ut monumenta ejus pene ſingula diſputentur. Ut enim ab eo exordiar, quod ad rem, quam ago, maximè pertinet; quis ambigi credat potuiſſe, quem potiſſimum ſedi Antiochenæ ſuum Petrus ſucceſſorem primò inſtituerit; Euodiumne, an Ignatium; cum nihil apud hiſtoricos chronologoſque ſit magis obvium, quam ut Ignatium poſtponant Euodio? Hæc tamen ipſa *res*, ſi Emin. Baronium audimus ad annum Chriſti XLV, num. 13, *non eſt abſque aliqua controverſia: quandoquidem Joannes Chryſoſtomus, civis Antiochenus, & ejus eccleſiæ olim clericus, apertè profitetur, primum omnium à Petro eidem Sedi fuiſſe præfectum S. Ignatium*: (Chryſoſt. tom. I edit. Frontonis Ducæi, hom. 42, ſucceſſiſſe Petro Ignatium dicit; immediatè ſeu primum ſucceſſiſſe non dicit; innuit id quidem, fateor; ſed orationi panegyricæ concedendum eſt aliquid.) *Teſtatur id ipſum Theodoretus, cum ait: De illo enim Ignatio omnino audiſti, qui per magni Petri dexteram pontificatum ſuſcepit. Felix quoque Romanus Pontifex in epiſtola, quam ſcripſit ad Zenonem imperatorem, quæ eſt recitata in quinta ſynodo Conſtantinopolitana, plane teſtatur, S. Ignatium dexterâ Petri eſſe ordinatum ejuſdem Antiochenæ ſedis epiſcopum.* His addit Tillemontius notâ I in S. Ignatium, S. Maximum abbatem alioſque poſteriores, qui & Petro ſucceſſiſſe & ordinatum ab eo Ignatium eſſe memoriæ prodiderunt; imo & S. Athanaſium, & Joannem Antiochenum in ſua Synodique ſuæ epiſtola, & Origenem; ſed poſtremi tres omitti commodè poterant, cum nihil ipſi infenſum habeant: non Athanaſius; cum tantùm dicat, epiſcopum Antiochenſem poſt Apoſtolos fuiſſe S. Ignatium. Quis id neget? Non enim negat interceſſiſſe Euodium. Non etiam Joannes, cum dicit, *Magnum martyrem Ignatium, qui ſecundus poſt Petrum, Apoſtolorum primum, Antiochenæ ſedis ordinavit eccleſiam* &c. (apud Facundum lib. 8, cap. 1.) Neque qui eadem phraſi utitur, Origenes: nam eâdem utitur Euſebius à me num. 3 productus; qui eâ tamen certiſſimè Euodium non excluſit; & res clarius eluceſcit, ubi de Lino loquitur, loco ibidem notato. Origenem loco citato, id eſt, hom. 6 in Lucam, omnino aliter, quam Tillemontius, intellexit Card. Baronius ad annum Chriſti LXXI, num. 11. Vide Vitam in Actis tom. I Februarii, pag. 129, num. 1, & alibi paſſim, ubi eadem phraſis ſic adhibetur, ut excludatur ille, poſt quem numerantur alii.

ceteri omnes apertè aſſerunt.

19 His contrà uterque jam dictus auctor opponit Euſebium, tum in Hiſt. lib. 3, cap. 22, ubi ait: *Apud Antiochiam verò defuncto Euodio, qui primus ejus loci conſtitutus fuerat epiſcopus, ſecundus tum maximè florebat Ignatius;* tum etiam in Chronico, ubi poſt mortem S. Petri, imò & Othonis imp., ſic habet: *Antiochiæ ſecundus epiſcopus ordinatur Ignatius*: Euſebio addunt S. Hieronymum, de Script. eccl. cap. 16, ubi dicitur *Ignatius Antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrum Apoſtolum epiſcopus*: Accedunt Patriarcharum ſeries apud Syncellum, Nicephorum, alioſque ordinatæ: atque ipſe denique, cum Græcis ac Latinis quotquot Euodii meminerunt, Ignatius, cum ad ſuos Antiochenos ex itinere Romano ſcribens, *Mementote Euodii*, inquit, *beatiſſimi paſtoris veſtri, ὃς πρῶτος ἐνεχειρίσθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων τὴν ὑμετέραν προστασίαν, qui primus commiſſam accepit ab Apoſtolis præfecturam veſtram: ne ſimus pudori Patri; ſimus genuini filii, non autem adulterini.* Quam epiſtolam, neſcio cur aliqui S. Ignatio tam confidenter abjudicent; nam licet argumentis minus evidentibus ab eo ſcripta demonſtrari poſſit, quam ſeptem aliæ; at certè probabilibus momentis ejus eam eſſe potius, quam non eſſe, tom. I Februarii Comm. prævi. ad Acta S. Ignatii, § 6, maxime à num. 42 (quidquid aliter Uſſerio viſum fuerat) probavit Henſchenius; neque adeo deturbari tam protervè ab eo loco meretur, quo jam olim apud S. Adonem, Uſuardum, alioſque in antiquiſſimis Mss. fuit. Non dubitat Tillemontius nota 8 in S. Ignat., quin ad Antiochenſem eccleſiam de compreſſa à Deo perſecutione ſcripſerit; (haud dubium id quidem, cum ipſemet id affirmet in epiſtola ad Smyrnæos, ante ſalutationes, ſub finem.) ſed in eo laborat, quod quæ circumfertur ad Antiochenos epiſtola, de pace nihil meminit. Nihil meminit autem? Imo verò ab ipſa pace epiſtolam exorditur: Ἐλαφρά μοι καὶ κέρδος τὰ δεσμὰ ὁ Κύριος πεποίηκε, μαθόντα (forte μαθόντι) εἰρηνεύειν ὑμᾶς: *Levia mihi & non oneroſa vincula Dominus fecit, diſcenti, pacem habere vos.* Quam pacem præcepta per totam epiſtolam ſparſa videntur ſpirare.

Viæ aliquæ conciliandi priores cum poſterioribus;

20 Tentat exinde Baronius diſſidentes inter ſe partes, arreptâ ex Conſtitutionibus Clementis conjecturâ, componere, ſtatuendo creatos ſimul epiſcopos, Euodium à Petro, à Paulo autem, ut iſtic narratur, Ignatium; hunc ut gentilibus converſis, illum ut Judæis præeſſet, dum eſſet inter utroſque diſſenſio; eâ ſublatâ, Ignatium cedere potuiſſe Euodio, donec vitâ functo ſucceſſerit. In eamdem penè ſententiam abiit Petrus Halloix, in eo ſolum diverſus, quod utrumque ſimul, dum vixit Euodius, rexiſſe exiſtimet, uti ſimul cœperant; & inter proteſtantes ipſos Hamondus citatus à Tillemontio dicto loco: ubi & aliam proponit eorum, qui, miſſo hîc Euſebii Chronico, putarunt, mortuo jam Euodio, quem pridem S. Petrus ordinaſſet, ſuffectum ab eodem, Antiochiâ Romam ad ad martyrium tranſeunte, fuiſſe S. Ignatium. Vide Cotelerium in librum 7 Conſtitutionum Apoſtolicarum, caput 46. Harum ipſe opinionum lectori dat optionem art. I de S. Ignatio: neceſſariam enim omnino earum aliquam eſſe putat; cum nimis apertè, Ignatium Apoſtolorum manibus conſecratum eiſque Antiochiæ ſubſtitutum eſſe, affirmet Chryſoſtomus ac Theodoretus, quam ut negari poſſit; nec minus certum ſit ex Euſebio, Hieronymo &c., Euodio Ignatium ſucceſſiſſe; utrumque verò cujuſlibet harum ſententiarum præ-

A præſidio defendi nullo negotio poſſe: cum Ignatius ita & ſucceſſiſſe Petro, & Euodio dici poſſit; inconcuſſæque adeo veritates hæ ſubſiſtant, & Euodium Petro, & Petro Ignatium, & eumdem Euodio ſucceſſiſſe.

ſed hiſce rejectis.

21 Verùm nulla ex his auctores allatos conciliandi rationibus mihi planè ſatisfacit. Et prima quidem Eminentiſſimo auctori ſuo viſa eſt parum firma: ſubjicit enim: *Sed quòd agamus conjecturâ, nihil certi de his affirmare audemus.* Non immerito; quando ipſæ (cujuſcumque ſint auctoritatis) Clementis Conſtitutiones, quas hîc adducit, ſic ſonant: *Euodium epiſcopum Antiochiæ à me Petro ordinatum, cui ſucceſſit Ignatius à Paulo ordinatus:* hoc ſanè aliud ſignificat, quam conſtitutos eſſe ſimul, ut ſimul unâ ſtatim præſiderent. Non eſt mihi hîc animus diſcutere ſingula penitius; vel unum hoc quam durum eſt tum in prima tum in ſecunda ſententia, quod juvenem ſedecim circiter annos natum, ut ex ſequentibus colligetur, Ignatium moderari gubernacula ſtatuat ampliſſimæ eccleſiæ? Tertia mortuum ſtatuit Euodium ante Petrum, à quo tum ſit conſecratus Ignatius. At quo auctore? Uno ſcilicet Joanne Malelâ, ſcriptore paſſim contempto; cum ne ipſe quidem S. Nicephorus, quamvis Euodio annos tantum viginti tres concedat, ei S. Petrum ſuperſtitem faciat: deinde huic ſyſtemati repugnat Euſebius in Chronico & alii num. 25 citandi. Aliter ergo Patres jam adducti ad concordiam revocandi ſunt.

B

videtur alia commodior, quam dedimus in Actis SS.

22 Modum alium Henſchenius adhibuit tom. 1 Febr. Comm. præv. ad Acta S. Ignat. § 3, ubi & citata Chryſoſtomi, Theodoreti &c. atque explicata fusè verba reperies, totamque hanc quæſtionem ſatis operosè ventilatam. Eò ferè vertuntur omnia, ut Ignatium à Petro deſtinatum Antiochenſium præſulem admittat quidem, quocumque id tempore factum ſit; ſed vivo etiam tum Euodio; non ut continuò eccleſiam illam adminiſtraret pari cum Euodio auctoritate; ſed ad eum modum, quo primos in Sede Romana ſucceſſores conſtituit: itaque in illud tempus diſtinârit Petrus S. Ignatium ſuum Euodiique Antiochiæ ſucceſſorem, quo ab eo, poſt ſuum atque Euodii obitum, Antiochiam in Chriſti fide præviderat conſervandam & plurimum augendam. Quam opinionem firmat Nicephorus Calliſtus lib. 2, cap. 35, ubi *S. Petrum*, dum *per orbem circumiens, eccleſias ubique conſtitueret*, tradit plures elegiſſe aliis deficientibus in *dignitate epiſcopali* ſucceſſuros: *Et Antiochiæ*, inquit, *primò Euodium; deinde revera numine afflatum Theophorum ſtatuit Ignatium:* eo ſcilicet modo, quo illum ante dixerat, *Romam commiſiſſe ſuis ſucceſſoribus, Lino videlicet, Anacleto, & tertiò ſacro Clementi.* Hoc ibi deductum latius probatumque, lector, invenies; &, ut mihi quidem videtur, ſatis feliciter.

C

in qua tamen aliquid corrigitur.

23 Diſplicet tamen, quod inter primos Romanos S. Petri ſucceſſores & Antiochenos, aut ſaltem Ignatium, id ſtatuat diſcriminis, quod illi ab ipſo Petro ordinati; hic tantummodo fuerit deſignatus; ſic enim non ſatis conciliantur allegati Patres, qui per ipſius Petri dexteram factum iſtud eſſe pronuntiant. Cur igitur id neget quis, quod difficillimis iſtis Eccleſiæ temporibus & uſitatum erat & neceſſarium? At enim obſtat S. Hieronymus in Chronico Euſebii, ubi poſt mortem SS. Petri & Pauli, item Galbæ, Vitellii & Othonis Cæſarum ita ſcribit: *Antiochiæ ſecundus epiſcopus ordinatur Ignatius.* Tum ſubdit Henſchenius: *Ordinatur, inquit S. Hieronymus: non ergo à Petro Apoſtolo nuper vitâ functo.* Quo igitur anno iſta leguntur in Chronico? Nempe illo eodem, ubi anachroniſmum in SS. Apoſtolorum martyrio notavit ipſe Henſchenius. Tum quibus verbis? Iis, ni fallor, quæ explicari tolerabilius poſſunt, quam aliorum Patrum teſtimonia negari: nam quod Hieronymus vertit, *ordinatur*, Græce apud Scaligerum eſt καθίσταται, *conſtituitur:* ut non temerè judices, nihil amplius Hieronymum ſignificatum voluiſſe. *Conſtitui* autem ſatis rectè dicitur epiſcopus, exempli gratia, Colonienſis, qui ante datus fuerat coadjutor, ipſo illo tempore, quo obiit prædeceſſor, aut ipſe poſſeſſionem adit, tametſi annis aliquot ante ſit ordinatus. Habes hîc igitur hoc pacto Euodium primum S. Petri ſucceſſorem, ut Euſebius & ceteri volunt; habes Ignatium à Petro conſtitutum ſecundum, ejuſque manibus ordinatum, ut Chryſoſtomus (nam plus eum non exigere, loco citato apud Henſchenium num. 18 probatur) Theodoretus &c. teſtati ſunt.

D

Succeſſit S. Euodius S. Petro anno Chriſti 40.

24 Succeſſit itaque S. Petro S. Euodius, ab ipſomet, ut ex Actis die VI Maii videre eſt, ordinatus. At quo tempore? Jam id ſequitur ex iis quæ dicta ſunt num. 12; item ex memorata jam ſæpius Henſchenii Diatriba, ad quam in Actis S. Euodii lectorem remittit; quamque ſecuti ſumus in Actis SS. Petri & Pauli. Dicimus adeo, id contigiſſe anno poſt Chriſtum paſſum duodecimo, qui fuit Chriſti XL, quo facta eſt Apoſtolorum diviſio, juxta dicta ſuperius num. 16, & Petrus Romam deſtinatus eſt: *Nam cum duodecim Apoſtoli*, inquit S. Leo magnus in Natal. SS. Petri & Pauli, ... *imbuendum Euangelio mundum, diſtributis ſibi terrarum partibus, ſuſcepiſſent, beatiſſimus Petrus, princeps Apoſtolici ordinis, ad arcem Romani deſtinatur imperii.* In eumdem etiam annum profectionem Petri Romanam & Euodii Antiochiæ ſucceſſionem congeſſit Georgius Syncellus ad annum divinæ Incarnationis XL.

E

F

& ſedit annis 27.

25 Quot annos exinde ſederit epiſcopus Antiochenus Euodius, in tanta chronographorum diſcordia quis certò definiat? Martyrium feciſſe oſtenditur in Actis Sanctorum, ad diem VI Maii: *At quo præcisè anno*, inquit ibidem Henſchenius, *fuerit Euodius glorioſo martyrio coronatus, non ſatis conſtat. Petrus de Natalibus id factum aſſerit ſub perſecutione Neronis, ſub qua SS Petrum & Paulum in citata Diatriba oſtendimus paſſos anno* XII *Neronis prædicti, vulgaris autem æræ* LXV, *nec videtur diu poſtea vixiſſe S. Euodius.* Tillemontius, ſi quidem martyr occubuerit, id acciditſe etiam probabilius putat ſub finem perſecutionis atque imperii Neroniani, art. 1 in S. Ignatium: cum Euſebius jam Ignatium ſubſtituat, nondum anno integro à tyranni nece expleto; ut veriſimile ſit, jam tum mortuum fuiſſe Euodium. Nec video, ad Veſpaſiani annum primum reſervari poſſe, niſi viventi ſucceſſiſſe ſine ulla cauſa dicatur Ignatius. Accedit, quod illa perſecutio ab Antioch-

SEC. I. tiocho quodam ſuſcitata, qua, ut ex Joſepho lib. 7 de Bello, cap. 21 narrat Card. Baronius ad an. Chriſti LXXI, num. 11, coacti ſunt idolis ſacrificare Judæi Antiochiæ commorantes, acciderit, non anno primo imperii Veſpaſiani, ſed anno XIII imp. Neronis; *quo tempore bellum* (Judaïcum) *fuerat conclamatum* (græcè ἀνακεκήρυκτο, hoc eſt, *indictum fuerat*) *& recens in Syriam Veſpaſianus navigio delatus eſt*, inquit ibi Joſephus. Poſtea quidem ab eodem Antiocho, exuſto foro quadrato, iterum Judæi in crimen adducti ſunt, ſed non juſſi ſacrificare diis, imò abſoluti. Si in illa perſecutione ceciderit S. Euodius, Veſpaſiani imperium neutiquam attigerit. Sedit igitur annis circiter XXVIII inchoatis, (quot ei etiam tribuit Syncellus ad annum mundi 5540, ἔτη κή; quamquam alibi ſcribat annos XXIX) aut XXVII (quot habet Catalogus græcus Ms., de quo infra num. 36.) Dies martyrii æque incerta eſt, cum ejus memoriam annuam aliis menſibus ac diebus Græci, aliis Latini celebrent, ut videri poteſt in Actis, ubi & ejus aliquot recenſentur elogia; atque illud imprimis inſigne, quod fuerit ex numero LXX Chriſti Diſcipulorum. Cælibem ejus ſanctamque vitam indicat S. Ignatius, in epiſt. ad Philadelphenſes. Epiſtolam ejus aliquam citat Nicephorus Calliſtus lib. 2, cap. 3; ſed antiquis ignotam. Vide Baronium in Apparatu, num. 47 & ad annum Chriſti LXXII, num. 13.

B

III. S. IGNATIUS THEOPHORUS.

S. Ignatius Euodio ſucceſſit,

S. IGNATIUS cognomento THEOPHORUS, quod ei proprium fuiſſe, non honoris causâ (quamquam illud & ſic omnino merebatur) datum, patet ex epiſtolis, ubi ſemet ipſe ſic nominat; Syrus origine putatur fuiſſe; nec abludit præfixarum epiſtolis ejus inſcriptionum, epithetorumque prolixa congeries. Admirabilium illarum, quibus orbi, quaqua protenditur, latè inclaruit, virtutum apud ipſos Apoſtolos, teſte Chryſoſtomo, hom. citatâ, tirocinium poſuit, apud Joannem imprimis, quod, cum Actis ejus quæ dedimus, in Euſebii Chronico ad annum Trajani XI tradit Hieronymus; deinde etiam apud Petrum, ut lib. 4, epiſt. 37 Gregorius magnus eſt auctor. Annum, quo S. Euodio ſucceſſerit, numero ſuperiori ex Euſebii Chronico Græco, ut illud quidem exhibet Scaliger, ac S. Hieronymi verſione auctiori dedimus, qui cum eum poſt Galbæ & Othonis interitum collocent, neceſſe eſt dicere, vel vacâſſe aliquamdiu ſedem Antiochenam, vel annum potius in Chronico, quam rerum illo anno geſtarum ſeriem, ſpectari; vel denique non vivo Nerone, ſed ab ejus nuper defuncti urgentibus edicta præfectis excruciatum Euodium ad martyrii palmam evolaſſe.

C

anno Chriſti 68;

27 Primum tamen minus mihi fit veriſimile, propter ea quæ num. 22 & 23 prolata ſunt: ideo enim viventibus cum ſibi tum aliis ſucceſſuros epiſcopos deſtinabat conſecrabatque S. Petrus, ne paſtore deſtitutæ vacare tam arduis temporibus cogerentur eccleſiæ. Secundum magis approbo; videntur enim multa, quæ ſub eumdem annum cadunt, ὕστερον πρώτερον in Chronicis ordinari: ſic S. Linum, quem in Chronico Canone Scaligeriano Euſebius poſt mortem Galbæ, Vitellii, Othonis (nam hujus obitum poſtponit neci Vitellii, quod confirmat argumentum meum) Romanum Petri ſucceſſorem locat, ante mortem etiam Neronis in verſione ſua poſuit Hieronymus; utrumque, id eſt, tam Ignatium quam Linum, interfecto ſtatim Neroni ſubjicit Hermannus Contractus &c., eodem omnes anno, ordine tamen omnes diverſo. Modò igitur annum teneamus, de ordine non adeò laborandum. Succeſſerit itaque Ignatius S. Euodio, ſive is menſe Aprili (quando ejus memoriam celebrant Græci quidam) ſive Maio (quando ejus martyrium Latini colunt) obierit, anno Neronis XIV, Chriſti LXVIII; quamquam ad annum ſequentem id referre maluit Henſchenius, tom. 1 Februarii, pag. 18, religioſiùs ſecutus Chronici ordinem, quam annum: quippe quod omnia, licet uno anno illa ſerie, qua narrantur, accidere non potuerint, tamen eodem uno Olympiadis CCXI anno quarto (nam anni Chriſti nec ab Euſebio, nec à S. Hieronymo notati, alienâ manu, teſte Schelſtratio, irrepſerunt) complectitur.

D

E

Ætatis verò ſuæ circiter 43.

28 Qua tum ætate fuerit Ignatius, non ſatis eſt exploratum. Colligit id quidem ibi Henſchenius, num. 27, ex eo quod Græci poſteriores eum fuiſſe credant parvulum illum, quem anno ultimo prædicationis ſtatuit Chriſtus in medio & complexus eſt, Marci 9. Quod ita ſcribit Nicephorus Calliſt. lib. 2, cap. 35: *Quem Ignatium tenellum etiamnum, tamquam ſimplicem & integrum, manibus ſuis ſublatum Chriſtus exhibuit, atque ſimplicitatem integritatemque diſcipulis oſtendere & commendare volens, niſi ei ipſi ſimiles fierent, nequaquam illos in regnum, quod tunc prædicabatur, perventuros eſſe dixit. Hæc Nicephorus*, inquit Baronius ad an. Chriſti LXXII, num. 13; *ſed unde acceperit, non invenimus.* Idem conjicit Henſchenius ex Lectione Euangelii, quam in ejus feſto aſſumunt Græci ex hoc Marci capitis noni loco aſſignato. Idem habent, (XX Decembris, adhibitâ tamen voce, φασὶ, *dicitur, fertur*) Menæa anno MDXCV Venetiis excuſa. Nec dici poteſt, id factum eſſe ignoratione aut contemptu S. Chryſoſtomi, qui, homiliâ jam ſæpius adductâ, dicit, Ignatium nec ullo Chriſti conſpectu, neque congreſſu fruitum umquam eſſe, Γνώριον τὸν οὐδὲ ἑωρηκότα αὐτὸν, οὐδὲ ἀπολελαυκότα αὐτοῦ τῆς συνουσίας; nam ejuſdem haud dubiè homiliæ ſtatim faciunt mentionem, his verbis: *Illum* (Ignatium) *ſanctus Pater noſter Joannes Chryſoſtomus condecoravit encomiis.* Idem fere adſtruunt ejus Acta apud Metaphraſten, idem alii plures.

F

29 Ex his, inquam, colligit quidem Henſchenius, Ignatium ultimo prædicationis Chriſti anno, id eſt, æræ vulgaris XXIX, annos natum fuiſſe VI vel VII (quidni potius IV aut V, cum eum Euangelia *parvulum*, puſillum, græcè παιδίον, *puerulum*; Menologia in Odis item *admodum parvulum* & *puerulum*; Nicephorus ἔτι νήπιον, *adhuc infantem* appellent?) Atque adeo natus ſic fuerit anno circiter Chriſti XXV: cathedram verò Antiochenſem adierit anno ætatis circiter XLIII. At cum Euodium ſibi S. Petrus ſuffecit, quindecenni major vix fuerit Ignatius. Quidam tamen

A tamen, his omnibus ob allatam modo Chryſoſtomi auctoritatem rejectis, etiam juniorem facere maluerunt; ſatiſne id ſolidè, ipſi viderint; mihi certe ex Chryſoſtomo illud non penitus liquet; quamquam videri poſſit utcumque probabile; cum & antea dicat, eum fuiſſe inter Apoſtolos educatum, ἐντεραφέντα ἐκείνοις, quæ vox juniorem ejus inter Apoſtolos ætatem ſonat, utique poſt mortem Chriſti; quippe quem numquam viderit, juxta Chryſoſtomum: & hoc ſi verum eſt, multo minus dici poterit, cum auctoribus ante productis, epiſcopatum unà cum Euodio auſpicatus.

Martyrio decoratus Romæ die 20 Decemb. A.C. 107:

30 Spatium occupatæ ab hoc ſtrenuiſſimo Paſtore cathedræ definit annus præclariſſimo ejus martyrio conſecratus; quem annum, quando Acta tandem ſincera, & maximo apud eruditos pioſque viros in pretio habita Theodoricus Ruinartius, presbyter & monachus Benedictinus, publici juris fecit, non aliunde facilius aut certius eruemus. Aſſerunt illa pag. 696, num. 2, Trajanum *nono ſui imperii anno* inſoleſcentem, ob victoriam quam adverſus Scythas & Dacos & alias multas gentes reportaverat, perſecutionem Chriſtianis indixiſſe; tum ſubdunt: *tunc igitur pro Antiochena eccleſia pertimeſcens generoſus Chriſti miles* (Ignatius) *ſponte ductus eſt ad Trajanum, qui tunc temporis apud Antiochiam agebat, atque in Armeniam & ad Parthos properabat.* Antiochiam advenerat VII Januarii, anno nono imperii ſui ad diem ejuſdem menſis XXVII exeunte, ut ait Tillemontius in S. Ignatio art. 3; & fusè probat, ubi agit de imperatore Trajano art. 18, & notâ in illum 17, contra Noriſium, Pagium, alioſque. Deinde, narratis colloquio cum Trajano, ſecutaque in loco damnatione & itinere Romam verſùs Ignatii, quæque in eo geſta ſunt, ac tandem martyrio, hæc num. 6 ſubnectunt Acta: *Hæc autem acta ſunt ante diem* XIII *Kalendas Januarias, hoc eſt*, XX *die menſis Decembris, apud Romanos conſulibus* SURA ET SEDECIO SECUNDÙM:

B

ut ex Actis ejus conſtat.

C

31 Pro *Sedecio* legi jubet Ruinartius, *Senecio*, & palpabile mendum eſt, quod ipſa corrigunt Acta Latina apud eumdem Auctorem pag. 14: *Præſidentibus apud Romanos Syria & Senecio ſecundò.* Venia quoque danda eſt auctoribus Romæ peregrinis & ad dies ibi pauculos in ſumma conſternatione commoratis, ſi quartum C. Soſii Senecionis conſulatum putarunt eſſe ſecundum; Licinii autem Suræ, ſive Syriæ, tertium, nudè quaſi primum expreſſerunt. Satis per notatum prius annum Trajani nonum, ſatis per contextum hiſtoriæ, & nuda conſulum nomina ſignificant, annum hîc alium non poſſe intelligi, quam Trajani imp. X, Chriſti CVII; quem iiſdem quoque conſulibus eodemque S. Ignatii martyrio inſignitum exhibet Chronicus Euſebii Canon, ut græcè corraſus eſt a Scaligero; eumdem annum Trajani X habet & Chronicon Euſebii Latinum ab eodem evulgatum, & pleraque Mss., teſte Ruinartio, inter quæ Valliſcellenſe noſtrum non infimum ſanè locum meretur. Non refero Proſperum in Chronico integro, qui in primis hiſce temporibus frequenter aberrat; quod etiam hîc facit, dum S. Ignatii martyrium refert ad Coſſ. Trajanum VII, ſeu potius VI, & Africanum, hoc eſt ad A.C. CXII. Præfuit igitur eccleſiæ Antiochenæ annis omnino XXXIX, & ſex propemodum, ſeptemve menſibus, quot à S. Euodii morte anno Chriſti XL & XXIX Aprilis apud Græcos, aut VI Maii apud Latinos, ad annum CVII diemque XX Decembris, intercedunt. S. Nicephorus patriarcha CP. in Chronographia compendiaria; uti & Syncellus nimis hîc apertè corrupti ſunt, quam ut oſtendi debeat: hic, cum non dat Ignatio niſi XXX annos in epiſcopatu, & mori facit anno divinæ Incarnat. XCVI; ille, cum poſt annos Petri XI, Euodii XXIII, Ignatii IV, martyrium ejus ſtatuit ſub Trajano, qui tamen ante annum Chriſti XCVIII imperator non fuit.

Ejus Acta, reliquiæ &c.

32 Præſulis hujus ac martyris ſanctiſſimi veréque apoſtolici Acta dedimus ad diem I Februarii; ſed qualia tum potuimus; peſſantiqua illa quidem, & magnam partem cum genuinis, quæ nondum uſpiam apparuerant, conſona; at multis locis interpolata; ſinceriora ex Ruinartio prolaturi, cum Januarii ac Februarii tomos ingenti mole auctos revocari ad prælum contigerit. De epiſtolis ejus actum non parcè Comm. præv. § 6. De reliquiis ſic eſt in Actis, quorum auctores, comites fuerunt itineris, & martyrii ſpectatores: Μόνα γὰρ τὰ τραχύτερα τῶν ἀχράντων ὀστέων λειψάνων περιελείφθη, *ſolæ enim duriores partes ſanctarum ejus reliquiarum ſuperfuerunt.* Hæc, & promptiſſimam devorationem ibidem narratam confer cum auctoribus, ab Henſchenio in Comm præv. citatis num. 7, cum Actis Latinis pag. 32, num. 18 &c. De variis ſanctarum reliquiarum tranſlationibus multa ibidem invenies à pag. 33.

E

SECULUM II.

IV. S. HERO, aliàs HEROS, & HERON.

F

Heros S. Ignatii diſcipulus ac diaconus,

FUit HERO eccleſiæ Antiochenæ diaconus, idemque diſcipulus S. Ignatii longè cariſſimus: quanti enim illum fecerit, cum epiſtola ad eum data, tum aliæ plures teſtantur, quas ad ſecundam claſſem pertinere judicavit Henſchenius, hoc eſt, ad eas, quæ non adeo quidem certo atque aliæ; attamen non temerè Ignatio adſcribuntur. Hæc eſt epiſtolæ ad Heronem inſcriptio: *Ignatius, qui & Theophorus, à Deo honorando ac deſideratiſſimo, Chriſtum ac Spiritum ſanctum in corde circumferenti, germano filio in fide & charitate, Heroni, Chriſti diacono, miniſtro Dei, gratia* &c. Ad Antiochenos ſuos verſùs finem ita ſcribit: *Saluto ſacros diaconos, & optabile illud mihi nomen* (Heronem intelligit teſte Baronio ad annum Chriſti CIX, num. 16;) *quem utinam loco meo videam, ubi ad Chriſtum pervenero: pro quo vel animam dare velim.* Et ad ipſum Heronem: *Credo enim in Patrem Domini Jeſu Chriſti, & in unigenitum Filium, quod oſtendet mihi Deus Heronem in throno meo..... Cuſtodi depoſitum meum, quod ego & Chriſtus depoſuimus tibi, neque iis indignum te reputa, quæ à Deo revelata de te ſunt. Commendo tibi eccleſiam Antiochenſium..... Quos commendo tibi, ut Moy-*

SEC. II. *Moyſes Jeſu, poſt ipſum Duci . . . Tu enim induces amodo & educes populum Domini, qui eſt Antiochiæ: & non erit ſynagoga Domini, ut oves quibus non eſt paſtor.* Nec verò mirum eſt, ſi tantus erat, tantoque muneri deſtinatus, quem magnus Ignatius in eam ſpem educaverat: *Te ipſum*, inquit paulo ſuperius, *caſtum ſerva, tamquam Dei domicilium; nam Chriſti templum es, & organum Spiritûs ſancti. Noſti, quomodo te educaverim.*

ſucceſſit Ignatio,

34 Facile cuivis eſt ex his litterarum fragmentis præter inſignem S. Heronis commendationem, illud etiam animadvertere, Ignatio ad martyrium profecto, diaconum tantummodo, non epiſcopum, nedum jam tum in throno Antiocheno ſucceſſorem eum fuiſſe; quod & Smyrnâ ad Romanos apertè ſcribit, *Mementote*, inquiens, *in oratione veſtra eccleſiæ quæ eſt in Syria, quæ pro me paſtore Deo utitur, qui dixit: Ego ſum paſtor bonus; & ſolus eam inviſet, ac veſtra in ipſum charitas. Ego autem erubeſco ex ipſis dici.* Item ad Antiochenſes: *Saluto eum, qui veſter pro me princeps futurus eſt.* Et ſanè quis Ignatio ſuperſtiti alium ſubſtituiſſet epiſcopum? Non ipſe quidem, uti jam vidimus: non etiam alius quiſpiam: quantum enim ipſe timebat, ut eſt in epiſtola ad Romanos, & Actis ejus, ne vel amicorum aliquis ſuo patrocinio aut precibus, vel ipſe Deus pro ſua bonitate feroces belluarum impetus mitigando deſideratum ardentiſſimè martyrium intervertiſſet; tantum id omnes boni non optabant modo, verum etiam ſperabant. Et ei alium ſuffeciſſent, quem reducem exſpectarent?

anno Chriſti 108.

35 Sed neque video, cur diu poſſit differri poſt Ignatii obitum ſucceſſio Heronis. Non id patitur ea cura, quam de ſua eccleſia in omnibus epiſtolis, ſed imprimis eâ, quam ad ipſum Heronem deſtinavit, gerere ſe oſtendit: quæ eò potiſſimum ferebatur, ne eſſet *ſynagoga Domini* (eccleſiam Antiochenam deſignat) *ut oves, quibus non eſt paſtor.* Tum igitur ſucceſſiſſe illi S. Heronem exiſtimo, cum certus primùm peracti martyrii nuntius in Syriam allatus eſt. Atque eatenus Euſebium ſequor, cum in Hiſtoria, lib. 3, cap. 36 ſic ait: *Atque hæc quidem de* IGNATIO: *quo defuncto, epiſcopatum Antiochenæ eccleſiæ ſuſcepit* HEROS; non vero uſque eò, ut hujus ſucceſſionem cum illius morte eumdem in annum, Trajani decimum, quod facit ipſe in Chronico, juxta quoſdam codices (non tamen juxta editionem Pontaci, in qua notatur annus Trajani undecimus) conferendam putem. Quippe cum annus ille Trajani die XXVII Januarii poſt obitum S. Ignatii, qui XX Decembris accidit, exſpiraret, res hæc nimium deproperari videtur. De anno Abrahamitico & Olympiaco alia res eſt, cum hîc à menſe Julio, ille ab autumno ſupputetur. Sed ſi annos nobiſcum à Kalendis Januarii ducere placet, omnino ad ſequentem annum Chriſti CVIII proferenda eſt Heronis ſucceſſio: & quidem, ſi à S. Polycarpo (quod aſſerit Martyrologium Hagenoyenſe in Uſuardo noſtro; & ex eo ſuaderi poteſt; quod eccleſiam Antiochenam Polycarpo Ignatius in itinere Romano ipſumque ſucceſſorem futurum, ut ad Heronem ſcribit, commendârat) ſi, inquam à S. Polycarpo epiſcopus conſecratus eſt Hero, plus uno menſe tum nuntius mortis, tum iter Smyrnâ Antiochiam &c. exigebant.

Martyrio vitæ detur corona-tus A. C. 128.

36 Heronem hunc noſtrum Adonis Martyrologium ab Heriberto Roſweydo editum, ad diem XVII Octobris exornat his verbis: *Beati Heronis, de quo beatiſſimo Ignatio pergenti ad paſſionem revelatum eſt, quod Antiochenam poſt eum recturus eſſet eccleſiam: erat enim hic beati martyris Ignatii tunc diaconus: epiſcopus factus viam magiſtri pius imitator ſequitur, & pro commendato grege amator Chriſti occubuit.* Hinc ſua Uſuardus aliique recentiores de S. Herone ad eumdem diem hauſerunt; hinc eum occubuiſſe martyrem aſſeruit Baronius ad annum Chriſti CXXXI. Euſebius, anno Hadriani imp. XII, dat Heroni ſuffectum Cornelium; quod argumento eſt, jam tum deſiiſſe illum vivere. Antiochenam itaque eccleſiam ab anno Trajani imperatoris XI Chriſti CVIII, uſque ad Hadriani XII, Chriſti CXXVIII, diem XVII Octobris, id eſt, per annos XX & menſes forſan aliquot moderatus eſt; quot ei etiam annos & Nicephorus patriarcha, & Georgius Syncellus attribuunt, uti & Catalogus Græcus Ms. ex veteri membrana annorum circiter DCCC, ut anno MDCLXXX notavit Papebrochius, qui eum Harlemio commodatò acceptum deſcripſit, quem ideo Harlemienſem nuncupabo. Quid eo tempore Magiſtri tanti diſcipulus tantus & ſucceſſor egerit, invida nobis, ut alia iſtorum temporum plurima, ſubduxit antiquitas. Precationem ejus ad S. Ignatium ex codice Vaticano profert Card. Baronius ad annum Chriſti CX, num. 9; ſed quam ſuppoſitam eſſe volunt recentiores aliqui ab auctore, qui Acta Ignatii Latina ſpuria pro genuinis admiſerit; quod nec vacat, nec meum eſt hîc pluribus diſquirere.

V. CORNELIUS.

Sedit ab A.C. 128 uſque ad 142.

S. Heronem ſecutus eſt CORNELIUS, ut eſt apud omnes; & quidem anno Hadriani imperatoris XII, quod notant Euſebius, ut jam dixi, & Georg. Syncellus aliique juxta num. præced. explicati; atque adeo anno Chriſti CXXVIII exeunte; cum ſancti deceſſoris ejus memoria, die XVII Octobris ſacris faſtis adſcripta, diem martyrii, quando nihil obſtat, deſignatum velle credi poſſit. Eccleſiam Antiochenam annis XIII rexiſſe tradunt laudatus Syncellus ac Nicephorus patriarcha; annos XIV ponit Catalogus Harlemienſis: facilis concordia eſt ex Euſebii Chronico ut eſt in Græco ac Latino Scaligeri & pleriſque codicibus Mss. apud Pontacum in notis: etenim cum illud Cornelio ſubjungat ſuccedentem Erota anno Antonini Pii quinto, qui anno Chriſti CXLII, vel à die XXV Februarii, ſi ab adoptione; vel à XII Julii, ſi ab Hadriani morte ducatur, decurrere cœperat; perſpicuum eſt ab Hadriani imp. XII, Chriſti CXXVIII exeunte, ad Antonini quintum, Chriſti CXLII, annos numerari poſſe cum S. Nicephoro, Syncelloque XIII integros, & cum vetuſto Catalogo XIV inchoatos. Blaſius Terzi di Lauria de Syria ſacra lib. 1, cap. 33 ſcribit, gubernaſſe eccleſiam ſuam Cornelium *operibus exempliſque raræ virtutis.* Non dubito equidem; ſed

A ſed tamen id alibi nuſquam reperi. Theodoricus Pauli, de quo ſupra num. 17, Sanctum eum facit & martyrio coronatum. Quo auctore id aſſerat, ipſe non dicit; ego fruſtra quæſivi: nuſquam vel à Græcis vel à Latinis in album aut Martyrum aut Sanctorum relatum offendi.

VI. EROS, ſive HEROS.

Ab anno Chriſti 142 *uſque ad* 168.

NOn dixi *ſecundum*, quamquam & alius ante Cornelium à quibuſdam dicatur *Heros*; ſed hic noſter per E' græcè ſcribitur & quidem tenue apud Euſebium Hiſt. lib. 4, cap. 20, & in Catalogo Harlemienſi; ille per H aſpiratum, aliterque inflectitur, ut planè ſit aliud nomen EROTEM hunc annos XXVI præſulem Antiochiæ fuiſſe, affirmant S. Nicephorus, G. Syncellus, Catalogus Harlemienſis; totidemque cenſentur ab anno Antonini Pii quinto, Chriſti CXLII, ad annum Marci & Lucii octavum, Chriſti CLXVIII, quo Theophilum ſucceſſorem locat
B Euſebius; atque adeo non immerito annos XXIV, quos plerique Chronici Euſebiani codices Erotis epiſcopatui tribuunt, de ſuo Vazatenſis expunxit. Laudatus Blaſius Terzi hunc penitus omiſit; quam ob cauſam, neſcio: nam eum veteres, quos viderim, omnes annotant. *Hic ſanctus Heros*, inquit Theodoricus Pauli, *cum doctrinis & miraculis plurimos convertiſſet ad Chriſtum, bono fine potitus eſt.* Utinam Auctor ille ſuos hîc fontes, quod alibi non rarò facit, aſſignaret! Ego res ejuſmodi invenio nuſpiam.

VII. S. THEOPHILUS.

Conſecratus S. Theophilus A. C. 168, *cur ab aliquibus* VI *Patriarcha Antiochenus numeretur.*

C ANtiochiæ ſextus epiſcopus ordinatur THEOPHILUS, inquit Euſebius in Chronico ad annum VIII M. Aurelii & Lucii Veri impp., qui inchoatur à die VII Martii (quo die mortuus eſt Antoninus Pius) anno Chriſti CLXVIII: quem annum confirmat S. Proſper in Chronico integro per Coſſ. *Apronianum* (alii Montanum) *& Paulum*, ſub quibus Theophili ordinationem collocat. Quod eum ſextum epiſcopum Antiochenſem dicat Euſebius, quem nos ſeptimum facimus (ut ſemel hoc moneam,) morem in eo ſervat præcipuis Hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptoribus uſitatum, cum S. Petrum tamquam ἔξοχον ἀνὰ πάντων, communi cum ceteris ordine non cenſent; non quaſi ſedis illius exſors fuerit, ut obſervat Halloix in Vita S. Theophili cap. 3; ſed quod præcellens eſſet ac latius dominans. Sic idem Euſebius in Chronico cum ad annum Claudii imp. ſecundum ita ſcripſiſſet: *Petrus Apoſtolus . . . . . Romam mittitur ubi Euangelium prædicans* XXV *annis ejuſdem urbis Epiſcopus perſeverat*; tamen anno Neronis XIV ad Linum deveniens, *poſt Petrum primus*, inquit, *Romanam Eccleſiam tenuit Linus*; Deinde ad annum Titi II: *Romanæ Eccleſiæ ſecundus conſtituitur Anacletus* (Cletum intellige:) atque ita porrò de ceteris. Idem obtinet ibidem in ſede Alexandrina, ubi S. Marco extra ſeriem poſito, ab Aniano ejus ſucceſſore reliquos, tamquam à primo, ſecundum, ter-

tium & ita deinceps numerat. Non deſunt SEC. II. tamen qui noſtram numerandi rationem, poſterioribus hæreticis minimè gratam, & vel ideo hoc tempore adhibendam, jam olim tenuerint, quos inter S. Hieronymus epiſt. 151 ad Algaſiam q. 6, ſic habet: *Theophilus Antiochenæ eccleſiæ ſeptimus poſt Petrum Apoſtolum epiſcopus, qui* &c. Sic etiam de Ignatio lib. de Scriptoribus eccleſ. cap. 16: *Ignatius Antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrum Apoſtolum epiſcopus*; licet alibi non reſpuat etiam ordinem numeri Euſebiani; accedit S. Nicephorus CP., itemque vetuſtus Catalogus Harlemienſis, ut alios præteream.

Sedit aliquamdiu una cum Maximino ejus poſtmodum ſucceſſore,

40 Quot annos Antiocheno gregi ſedulus hic Paſtor invigilaverit, non una antiquorum ſententia eſt. Euſebius in Chronico non videtur ei concedere plures quam octo, dum (juxta Pontacum & Mss.) ad annum M. Aurelii imp. XVI, Chriſti CLXXXVI, Maximinum Theophilo in cathedram ſubſtituit; quod facit etiam S. Proſper in Chronico integro, juxta codicem noſtrum vetuſtiſſimum Ms., in quo Coſſ. *Pollione & Apro* ſcribitur: *Antiochiæ* VII *epiſcopus Maximus ordinatur.* Atqui ipſe S. Theophilus lib. 3 ad Autolycum in fine, annum ac diem mortis Veri (ſic M. Aurelium, ante Syncellum, Euſebium alioſque nominavit) in ſua Chronotaxi notavit: vixit ergo ſcripſitque ſub Commodo imperatore. Quid igitur? An viventi Theophilo ſuffectus ſit aut datus adjutor Maximinus? An potius error eſt hîc in Chronicis Euſebii, & Proſperi? Hoc poſt Baronium fere aſſerunt auctores alii, aſtipulante S. Nicephoro (addi poterat & Georgius Syncellus,) qui epiſcopatui S. Theophili tribuit annos XIII, quos, ſi ſumantur integri, ducanturque ab anno Marci & Lucii octavo, Chriſti CLXVIII, quo in thronum elatus eſt, neceſſe eſt in annum Commodi imp. ſecundum, Chriſti CLXXXI, diem XIII Octobris, quando ab Eccleſia colitur, deſinere.

juxta P. Halloix;

41 At primum noſtro Petro Halloix, benigno eruditoque Euſebii interpreti, potius viſum eſt, notatione penultimâ in Vitam S. Theophili; tum quod id primis Eccleſiæ temporibus, ut ſupra vidimus, non eſſet inſolens, maximè ſi perſecutio graſſaretur; tum quod inſignem ejus eruditionem induſtriamque neceſſaria fidei adverſus hæreticos gentileſque defenſio occupare ita deberent, ut eccleſiæ, jam multo quam ſub Euodio Ignatioque amplioris, ſolicitudini ſufficere forſan unus & ſenex haud poſſet: cujus rei etiam paulo ſerius exemplum habes in Narciſſo & Alexandro, anno Caracallæ II, epiſcopis Hieroſolymorum collegis apud Euſeb. in Chron. & in Hiſt. eccl. lib 6, cap. 11 editionis Valeſianæ; Item aliud lib. 7, cap. 32 in Theotecno & Anatolio Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopis; tum denique quod hoc pacto inter Euſebium, Nicephorum, ac Syncellum optimè convenit, dum hi annos XIII S. Theophilo epiſcopo concedunt, quos non negat Euſebius; & hic epiſcopum conſtituit Maximinum ad annum M. Aurelii XVI, nihil contra dicentibus Nicephoro aut Syncello. Non diſplicet hæc mihi ſententia; quamquam Tillemontio minus arriſit, quia non tanti eſſe in Chronico putat Euſebium, ut id in

SEC. II. ejus gratiam excogitare neceſſe ſit, tom. 3 Monum. eccleſ. edit. Pariſ. MDCCI, pag. 53, ubi agit de S. Theophilo.

niſi temerè dixeris erraſſe Euſebium.

42 Et verò qui Euſebium erraſſe in Theophilo, quam ſic explicari malunt, laborant in Maximino; cui cum Euſebio, atque adeò Hieronymo, qui eum vertit, auxit, reſtituit, ſucceſſorem dant S. Serapionem anno imp. Commodi X, Abrahami MMCCV, Olympiadis CCXLII primo, Chriſti CLXXXIX. Igitur non niſi VIII circiter annis Maximini principatum circumſcribunt; cum XIII ſint in Euſebio, totidemque in S. Nicephoro, Syncello, & Catalogo Harlemienſi (ponit hic quidem annos XIV, ſed inchoatos intelligo.) Quo id jure fieri poteſt; qua auctoritate? VIII annos protulit nemo, IX ſolus habet Eutychius, primùm Arabs, deinde ſeculi decimi, præterea in ipſis Annalibus Alexandrinis quos ex profeſſo, ut aiunt, conſcripſit, patriarcha ipſe Alexandrinus, parum accuratus, ut colliges ex tractatu de Patriarchis Alexandrinis à nobis edito; in rebus verò Antiochenſibus ne ibi quidem fide ſatis dignus, ubi ad ſua tempora propius accedit, ut patebit in decurſu; denique, ut breviter dicam, talis auctor, ut eum Tillemontius tom. 3 Monum. pag. 53, cum ſolo Nicephoro collatum rejiciat tamquam juniorem minoriſque auctoritatis. Hunc tamen talem auctorem idem ille auctor eodem tomo, pag. 168, quaſi ſui oblitus, ut Euſebium erraſſe ſuſtineat, & Euſebio, & Syncello & S. Nicephoro non modo æquiparare, ſed etiam anteferre coactus eſt. Quanto hoc durius eſt, quam ſi ſtatuas cum Halloix, XIII annis præſediſſe S. Theophilum ac totidem Maximinum, idque ab anno Marci & Lucii impp. VIII, Chriſti CLXVIII, uſque ad annum Commodi X, Chriſti CLXXIX; ita ut annos circiter quinque ſimul præfuerint, qui utrique ad annos cujuſque tredecim annumerentur? Nam licet Euſebii, maxime in Chronico, non eadem ſit ubique accuratio & auctoritas; hoc loco tamen elevari non debet à chronologis, alioqui non reperturis, ubi pedem figant, niſi ad eumdem redeant continuò, quem paulo ante contempſerint; quemadmodum poſt Baronium, ubi ad Serapionem ventum eſt, Tillemontius fecit.

Epiſcopatu ſimul & vitâ defunctus eſt A. C. 181.

43 Non perinde aſſentior Halloixio, quod ait, notatione ultima in Vitam S. Theophili, *probabilius videri poſſe, eum, quem in confeſſo ſit primo Commodi imp. anno dediſſe operam ſcriptioni, & in ſcriptis ſuis meminiſſe mortis illius imperatoris, qui proxime Commodum anteceſſit, aliquot annis amplius poſtea vixiſſe; quam eodem aut proximo, poſtquam ſcripſerit, anno obiiſſe.* Non aſſentior, inquam, hoc Halloixio: nam ſi, ipſo conſentiente, ab anno Aurelii & Lucii Veri octavo, Chriſti CLXVIII, ſuſceptum epiſcopatum ſolis XIII annis adminiſtravit, qua ratione probari poteſt vixiſſe diutius, quam ſediſſe? An muneri ergo ſuo par non erat? At non deerat adjutor. An illud abdicaverit? Hoc certè nec uſquam ſcribitur; nec voluiſſe vir Apoſtolico Spiritu plenus; nec permiſſura fuiſſe, etiamſi id ipſe expetiiſſet, eccleſia Antiochena credi poteſt: Præſulem enim tam eruditum, tam ſanctum, tam ſtrenuè quà voce quà ſtylo pro re catholica etiam tum decertantem eo loco habuiſſe putanda eſt, ut, niſi mors interveniſſet, avelli illum à ſuo grege paſſa non eſſet. Simul itaque ſcriptione, ſimul dignitate, ſimul vitâ deceſſit anno Commodi imp. ſecundo, Chriſti CLXXXI: nec enim multo citius ſeriuſve aut ſcribendi, aut vivendi finem fecit; alterum, ut jam dixi, ex eo conficitur, quod Marci Aurelii mortem ipſe commemoret, memineritque perſecutionis *adhuc hodie* (ſub initia Commodi, fortè uſque ad annum Chriſti CLXXXIII, ut notat Tillemont. in Commodo § 4 & tom. 3 Monum. eccleſ. pag. 55) non ceſſantis; alterum quod anni tredecim ab anno Marci & Lucii octavo excurrere longius non poſſint.

Perperam confunditur cum Theophilo, de quo S. Lucas in Actis Apoſtolorum.

44 Qua ætate tum fuerit, facile aſſequetur, qui veram judicaverit opinionem laudati Halloixii, natum illum ſeculo ſecundo ineunte, neſcio quo argumento, aſſerentis. Guilielmi quidem Tyri archiepiſcopi (de quo Halloix notat. 1 in cap. 1 Vitæ S. Theophili) incredibile, ne dicam ridiculum opinamentum eſt, quo eumdem hunc facit Theophilum cum eo, cui S. Lucas Euangelium & Acta Apoſtolorum dedicaverit. Errorem adeo palpabilem notaſſe, refelliſſe eſt. Adi, ſi lubet auctorem jam citatum, apud quem & converſionem ejus à paganiſmo ad fidem orthodoxam & acta cetera, ſcriptaque, prout erui ex variis auctoribus potuerunt, digeſta invenies tom. 2, illuſtrium eccl. Orient. Script. Vit. & document. pag. 735. Nos de iis differemus die XIII Octobris, quo ejus memoria apud Martyrologium Rom. vetus Roſweydi ſeu parvum, ante Uſuardum atque Adonem, latinoſque alios conſignatur. Vide etiam Euſeb. Hiſt. eccl. lib. 4, cap. 24.

VIII. MAXIMINUS.

Maximinus defuncto S. Theophilo ſedem Antiochenam ſolus obtinuit ab A. C. 181 uſque ad 189.

S. Theophilo, ut jam explicui, ſucceſſit MAXIMINUS anno Commodi imp. II; Chriſti CLXXXI exeunte; ſiquidem die XIII Octobris obiiſſe deceſſorem innuunt Martyrologi; inde verò ad annum Commodi decimum, Chriſti CLXXXIX, anni ſunt VIII, quibus Antiochiæ ſolus præſederit. Doctum eum facit Theodoricus Pauli, & inter enatas hæreſes aprimè catholicum; imò & miraculis clarum; credo, quia contrarium nuſquam legerit, & talem illa tempora requirebant. Ceterùm altum de his rebus apud antiquitatem ſilentium: ne ipſum quidem nomen ſatis omnibus perſpectum fuit: nam quem plerique *Maximinum*, Georg. Syncellus & Catalogus Harlem. *Maximum*; S. Nicephorus *Maximianum* appellarunt.

IX. S. SERAPION.

S. Serapion patriarcha factus A. C. 189;

S. SERAPION anno Commodi decimo, Chriſti CLXXXIX, thronum Antiochenſem conſcendit; anno, inquam, Chriſti CLXXXIX: nam & hic anno Commodi decimo à die XVI Martii reſpondet; & hunc eſſe, quem Euſebius aſſignatum velit, ex editione Græca Chronici Canonis, ubi præter annos imperatorum etiam conſules Junius & Servilius (Silani ambo) notantur, eruimus. Adde quod idem ſit annus Abrahami juxta Euſebium MMCCV

A MMCCV uſque ad autumnum, & Olympiadis CCXLII primus; qui omnes characteres faciunt, ut ab Hieronymo recedam, Serapionis initium referente ad annum Commodi undecimum de Scriptoribus eccl. cap. 41, ubi ex profeſſo chronologum non agit; itemque à Proſpero in Chronico integro, in quo idem refert ad Coſſ. Fuſcianum & Silanum, hoc eſt, A. C. CLXXXVIII: nam hic non convenit cum anno Commodi imp. X; ille præterea diſcrepat ab Euſebio in anno Abrahamitico & Olympiaco. *Florebat igitur* (ita colligit ex Euſebio Halloix) *tum Serapion, hoc eſt, ſub extremum ſecundi ſeculi. Unde colligitur & ſub ejus medium natus eſſe; propter ætatem ſcilicet iis temporibus ad thronum epiſcopalem requiſitam, quæ* XL, *aut* L *ſolebat eſſe annorum*, notat. in Vitæ cap. 1, lit. b, in fine ſecundi ſeculi pag. 860. Uſque adeò de rebus ad eum ante ſuſceptum epiſcopatum ſpectantibus, de patria, de parentibus nihil quidquam apud veteres oculatiſſimus eorum B diligentiſſimuſque ſcrutator invenerat: ut merito recentiora cenſeri debeant, ſiqua de illis magis uſpiam definita narrentur.

num ſciatur antea fuiſſe aſceta?

47 Dicit quidem Trithemius lib. de Scriptor. eccleſ., Serapionem *ex anachoreta* eccleſiæ Antiochenæ factum epiſcopum; Sed *id unde habeat*, inquit Halloix; *haud equidem ſcio. Nullus enim antiquorum hoc adſtruit; niſi fortè ex illis Hieronymi verbis* (de Script. eccleſ. cap. 41, ubi docet Serapionem epiſtolas ſcripſiſſe *auctoris ſui ἀσκήσει & vitæ congruentes*) *occaſionem ſumpſerit dicendi, eum aſcetam & anachoretam fuiſſe.* Sed aliud illa vox quam vel aſcetam vel anachoretam ſignificat apud Euſebium Hiſt. eccl. lib. 6, cap. 12, unde eam Hieronymus mutuatus videtur: ᾧ γε Σεραπίωνος τῆς περὶ λόγους ἀσκήσεως τὰ μὲν ἄλλα εἰκὸς σώζεσθαι παρ' ἑτέροις ὑπομνήματα, quod ita vertit Valeſius: *Porrò Serapionis multa quidem alia* DOCTRINÆ *monumenta penes alios exſtare credibile eſt.* Sanè ἄσκησις περὶ τοὺς λόγους: non aliud ſonare poteſt, quam vel doctrinam, vel exercitationem in ſtudiis litterarum & eloquentiæ, ſeu ſtudium, ut Hieronymi vocem loco citato Miræus explicat. Senſus ergo S. Hieronymi eſt, Serapionis epiſtolas doctrinæ C ejus atque eruditioni inſignique ſermonis elegantiæ ac vitæ ſanctimoniæ omnino congruere. De his plura in Actis, cum ad diem XXX Octobris agendum de hoc S. Serapione erit.

Obiit A. C. 211.

48 Sed neque de ejus obitu, inquit Tillemontius, quidquam nos docent hiſtoriæ. Euſebius tamen in Chron., anno primo M. A. Antonini Caracallæ, Aſclepiaden ei ſucceſſiſſe teſtatur; in Hiſtoria verò lib. 6, cap. 11, *Antiochiæ verò*, inquit, *Serapione mortuo, epiſcopatum eccleſiæ ſuſcepit Aſclepiades.* Obierat igitur juxta Euſebium anno 1 Caracallæ, Chriſti CCXI; præſlederatque adeo annis circiter XXI. Cave tamen S. Serapionis obitum differas uſque ad diem XXX Octobris, quo in Eccleſia colitur: obſtant enim tam annus Abrahami, quam Olympiadis CCXLVII tertius, qui apud Euſebium menſe Septembri anni Chriſti CCXI deſinunt: ex quo etiam ſequitur, deferendum hîc eſſe S. Proſperi Chronicum, quod Aſclepiadis initia refert ad conſules anni Chriſti CCXII, nempe duos Aſperos. Neque dici etiam commodè poteſt pertinere mors Serapionis ad Octobrem anni Chriſti CCX; cum non tantum Euſebius, ſed SEC. III. & alii paſſim chronologi Aſclepiadis ordinationem poſtponant initio imperii Caracallæ, quod incidit in menſem Februarium anni Chriſti CCXI. Accedit, quod ibidem docet Euſebius, S. Alexandrum, Hieroſolymitanum poſtea cum S. Narciſſo epiſcopum, in Severiana perſecutione captum, per epiſtolam ex carcere datam de ſuſcepto ab Aſclepiade epiſcopatu Antiochenſibus gratulatum eſſe: nondum itaque deferbuerat vexatio Chriſtianorum, cum in defuncti Serapionis locum ſubrogatus eſt Aſclepiades anno 1 Caracallæ, qui non ſtatim edictum patris videri voluit reprobare; ut oſtendit Tillemontius de perſecutione Severi art. 7, & notatione 3 in eumdem art. Subſidere tamen illa cœperat anno Caracallæ 11; cum illo anno non modò liberum Alexandrum Euſebius in chronico (in Græca latinaque editione Scaligeri & pluribus exemplaribus Mss., quæ & nos ſecuti ſumus in Patriarchis Hieroſolymitanis tom. 3 Maii) ſtatuat, ſed ordinatum etiam Hieroſolymorum antiſtitem. Nimis hæc aptè cohærent inter ſeſe, quam ut amplecti renuam. Quid ergo ad Syncellum, Nicephorum CP., Catalogum Harlemienſem, qui omnes annos XXV S. Serapioni concedunt? Quando conſiſtere cum Euſebio in Chronico & Hiſtoria non poſſunt, deſerendi ſunt ſeculis multis illo poſteriores; ut hîc paſſim ab omnibus deſeruntur.

Ejus elogia.

49 De ipſo ejus epiſcopatu tam præclaro, tam diuturno, deſæviente nequidquam tot annis imperatore Severo, conſtantiſſimè ſanctiſſiméque geſto, quam pauca ex corraſis apud veteres teſtimoniis colligere licuit Halloixio eumque conſecutis auctoribus? Hæreticos acerrimè infectatus eſt. Docetas imprimis, & Cataphryges, Domnumque, qui tempore perſecutionis à fide in Chriſtum ad Judaïcam ſuperſtitionem dilapſus erat. Scriptorum ejus aliquot fragmenta producit Euſebius lib. 6 Hiſt. cap. 14 & lib. 5, cap. 19, ex quibus non obſcurè poteſt intelligi, quam latè jam tum ſeſe extenderet præſulum Antiochenſium cura & juriſdictio; ſed iſtud perſequi inſtituti non eſt mei, quod ab aliis cumulatiſſimè factum eſt. Virtutum ejus omnium quam breve, tam eſt luculentum elogium, quod eum Eccleſia anniverſario cultu veneretur ut Sanctum: die enim Octobris trigeſimo ab Adone primùm, deinde ab Uſuardo, poſtea ab auctore Martyrologii Romani celebranda ejus memoria conſignata eſt; ibi eruditum virum & fide clariſſimum illum appellat beatus Viennenſis antiſtes; reliqui, ſanctum epiſcopum eruditione clariſſimum.

SECULUM III.

X. S. ASCLEPIADES.

Cœpit A. C. 211; at quando deſiit?

ANno M. A. Antonini Caracallæ imp. primo, Chriſti CCXI defuncti Serapionis eccleſiam excepit ASCLEPIADES; ſed eam quamdiu adminiſtraverit, res admodum eſt implexa; adeo ut ignotum eſſe putaverit Tillemontius (ubi de S. Serapione,) obieritne Macrino imperante, anno Chriſti CCXVII; an M. A. Antonino Heliogabalo, anno Chriſti

SEC. III. CCXX ; an denique anno I Alexandri imp., Christi CCXXII. Primum est in Chronico Eusebii ; alterum colligi videtur ex Georgio Syncello, S. Nicephoro, Catalogo Harlem., & Eutychio, qui omnes Asclepiadi annos IX adscribunt ; tertium erui putatur ex Eusebii Historia lib. 6, cap. 21 ; & eruit Nicephorus Callistus lib. 5, cap. 26, cum dicit: *Antiochiæ sub Alexandri imperio in episcopali functione Asclepiadæ suffectus est Philetus.*

Probabilius A. C. 217 ;

51 Si tamen paulo attentius adductum Eusebii caput introspexeris, facile, ni fallor, ad annum in chronico assignatum reducetur: nam cum istic quasi per anacephalæosim multa congerat, ut tempus imperii Caracallæ, Macrini, Heliogabali ; deinde Romanorum Pontificum Zephyrini, Callisti, Urbani ; ac tandem Heliogabalo succedentem Alexandrum ; ita pergit : ἐν πύτῳ ἤ καὶ ὅπὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας Ἀσκληπιάδην Φιλητὸς διαδέχεται, quod sic interpretatur Valesius : *Quo quidem tempore* (Alexandri utique capessentis imperium) *apud Antiochiam mortuo Asclepiade, episcopatum ejus ecclesiæ sortitus est Philetus.* Sed latiùs patet ἐν πύτῳ, id est *inter hæc* (quæ jam scilicet narravi à morte Antonini Caracallæ) *interea, interim, hoc interim spatio* &c. non alligat igitur Phileti successionem imperio Alexandri ; sed vagis particulis utens, totum illud spatium complectitur, quod à Caracallæ interitu usque ad initium Alexandri interjacet ; licet ergo per Historiam successorem Asclepiadæ Philetum sub Macrino imp., anno Christi CCXVII cum Chronico collocare : atque huic sententiæ subscribit S. Prosper in Chronico integro, cum ordinatum ait Philetum, S. Asclepiadæ successorem, Coss. Præsente & Extricato.

quod confirmatur.

52 Huc etiam facit, quam eodem capite statim subjicit, profectio Origenis ad Mamæam, Alexandri matrem, tunc Antiochiæ commorantem ; quam anno Christi CCXVIII contigisse contra Huëtium probat Tillemontius not. 16 in Origenem, & contra Pagium ad annum Christi CCXXIX, num. 16, tom. 3, not. 8, in imperatorem Alexandrum, sedente jam apud Antiochenos Phileto. Quando itaque à Chronico non discedit Eusebii Historia, quid est, quod annum auctoremve alium requiramus ; imò admittamus ? Præfuit ergo S. Asclepiades annis VI circiter expletis : tot enim sunt ab anno Caracallæ I, Christi CCXI, ad anni sub Macrino Christi CCXVII diem XVIII Octobris, cum ejus obitus in Ecclesia celebratur. Et sanè post illius anni Septembrem obiisse Asclepiadem, patet ex anno, quem adscripsit Eusebius initio Phileti, Abrahami MMCCXXXIV, Olymp. CCXLIX secundo, qui apud ipsum inchoatur ab autumno anni Christi CCXVII. Syncellus, Nicephorus & ceteri supra memorati quot annos Asclepiadæ superaddunt, totidem adimunt Phileto, quos alius fortè ab alio mutuatus est ; sed in historia quantum quisque alteri tempore ; tantum, si cetera sint paria, auctoritate concedit. Nec enim hîc placet iterum collegas episcopos adstruere ; cum nulla causa, nullus timor, nulla persecutio id exigat: nam Sulpicius Severus lib. 2 Hist. sacræ, cap. 32, ubi de Severi persecutione meminisset; *interjectis deinde*, inquit, *annis octo & triginta pax Christianis fuit : nisi quod medio tempore* (post Alexandrum) *Maximinus nonnullarum ecclesiarum clericos vexavit.*

An martyr obierit ?

53 Quibus verbis & illud redargui videtur, quod eum inter martyres reponat Martyrologium Romanum à Baronio restitutum & notationibus illustratum (nam vetus Romanum, à Rosweydo editum, tantum habet: *Et Asclepiadis, Antiocheni episcopi.*) Passum eum esse ante episcopatum, atque adeo tyrannidem in Christianos exercente imperatore Severo, non obscurè docet Eusebius Hist. eccl. lib. 6, cap. 11 ; sed qui illud sub Decio factum asserunt Ado atque Usuardus & alii eos secuti, manifesti erroris à Baronio in notationibus arguuntur. Verùm à recentioribus etiam ipse arguitur, cum illum adscribit *præclaro martyrum numero, qui sub Macrino gloriosè passi sunt* ; quandoquidem & ante episcopatum gloriosè multa perpessus est ; neque adeo martyrium morte coronavit ; & sub Macrino, persecutione jam diu sublatâ, teste Sulpitio Severo, *pax Christianis fuit :* videsis Usuardum nostrum ad hunc diem ; Tillemontium not. 2 in S. Serapionem, aliosque posteriores ; donec rem hanc in Actis Sanctorum suo tempore ac more nostro discussserimus.

XI. PHILETUS.

Sedit ab A. C. 217 usque ad 228 ;

COllegimus modo ex die, qua in sacros fastos relatus etiam apud Martyrologium vulgo Romanum vetus seu parvum invenitur, obiisse S. Asclepiaden XVIII Octobris, anno Macrini imp. primo, Christi CCXVII ; eodemque anno (ut est in Eusebii Chronico) sed adulto jam & exeunte, successisse PHILETUM (sic enim passim scribitur ; licet alii *Philitum*, alii *Philippum* ; Eutychius, sed minimè accuratus, etiam *Philemonem*, appellent.) Sedit porrò, ut suadet idem Chronicum, usque ad annum Alexandri imp. septimum, Coss., quos notat editio Græca Scaligeri, Modesto & Probo, id est, Christi CCXXVIII. Cathedram igitur Antiochenam, juxta Eusebium, per annos XI tenuit ; è quibus cum tres primos Syncellus, ac post eum Nicephorus patriarcha attribuerint S. Asclepiadæ, non mirum est, si non nisi annos VIII Phileto reliquos fecerint ; uterque tamen probat, Phileti finem non esse ultra annum Christi CCXXVIII differendum : nam sive annos octo Phileti ducas ab anno Christi CCXX ; sive undecim ab anno Christi CCXVII ; sive septemdecim, quot Asclepiadæ simul & Phileto tribuunt, ab anno Christi CCXI, quando S. Serapioni successit Asclepiades, semper intra annum Christi CCXXVIII consistendum erit : cum intra illum anni jam dicti compleantur, utcumque illos duxeris. Est tamen, cur ante autumnum decessisse Philetum non existimes; quandoquidem Zebenni initium reponit Eusebius juxta editiones Pontaci & Miræi anno Abrahami MMCCXLV, Olymp. CCLII primo, qui incipit ab autumno anni Christi CCXXVIII. Dissonant hîc Catalogus Harlemiensis, qui Phileti annos X ; & Eutychius, qui XIII notat.

non usque ad A. C. 229, ut vult Pagius: aut 227, ut S. Prosper.

55 Antonius Pagi, quia profectionem Origenis ad Mamæam, Alexandri imp. matrem, collocandam putavit anno Christi CCXXIX, uti

A uti dictum est supra num. 52; corrigendum etiam hîc Baronium censuit, in Criticis ad annum Christi CCXXVIII, num. 2, asserendo Philetum anno Christi CCXXIX adhuc in vivis fuisse; sed quo id confirmaret, nihil afferre potuit præter Marianum Scotum: quippe qui in Chronico suo initium Zebenni cum tertio Alexandri consulatu, qui incidit in annum Christi CCXXIX, conjungat; *quod ab Eusebio*, inquit ibi Pagius, *in Chronico accepit.* Imò verò annum Alexandri imp. septimum, quo hæc notat, ab Eusebio accepit in Chronico Marianus; at consules nequaquam accepit ab Eusebio; sed, ut ipsemet paulo superius fatetur, à Cassiodoro, cujus ibi singulos consulatus singulis Alexandri imperatoris annis adaptavit Marianus; atque ita quos loco septimo sub illo imperatore consules recenset Cassiodorus, ille satis infeliciter accommodat anno septimo imperii Alexandri: infeliciter, inquam: nam duos primos consulatus, qui ad Alexandrum pertinent, ille post Cassiodo-
B rum adscribit imperio Heliogabali; deinde Annianum & Maximum, uti & Albinum & Maximum in annos Alexandri IV & V dispescit; quod nec Pagius, nec ceteri sequuntur; denique anno Alexandri sexto consules innectit Modestum & Probum, quos omnes cum Pagio & Scaligero, quem is carpit, anno Alexandri septimo locant. Non est ergo, quod nos Mariani Scoti consules quidquam commoveant. Consules hîc etiam à S. Prospero notatos in Chronico Albinum (al. Balbinum) & Maximum, qui spectant ad A. C. CCXXVII, negligendos putavi; quia nec cum anno Eusebii Abrahamitico, nec cum Olympiaco, neque cum Alexandri imp. septimo coincidunt.

XII. ZEBENNUS sive ZEBINUS.

PHiletum secutus est ZEBENNUS, anno Alexandri imp. VII, Christi CCXXVIII; & quidem post autumnum, uti jam dictum est. Zebennus, inquam, nam sic nuncupatur in Eusebii chronico Græco ac Latino, itemque apud Syncellum; sed in Hist. Eusebii lib. 6, cap. 29, uti & Zonaræ ZEBINUS dicitur; S. Nicephoro Σεβῆνος, Nicephoro Callisto Σέβενος, Catalogo Harlem. Σαβίνος, Eutychio *Rabunas*. Nec minor in annis episcopatûs ejus, quam nomine est auctorum diversitas. Eusebius eos in chronico non recenset; uti nec S. Prosper: Georgius Syncellus, & qui eum sequitur Nicephorus CP. dant annos VI, Catalogus Harlem. tantum β', id est, II, forte corruptè pro ιβ', id est, XII; Eutychius IX; Nicephorus Callistus lib. 6, cap. 26, cum eum sub Gordiano defunctum dicit, potest secundùm Eutychium explicari, uti & Eusebius in Hist. lib. 6, cap. 29; sed, cum tota hæc disceptatio pendeat ab exordio S. Babylæ, quæ mox ad illud stabiliendum adducam, eadem ad confirmandum Zebenni in suo episcopatu novennium valebunt.

Cœpit A. C. 228; desiit 237.
C

XIII. S. BABYLAS HIEROMARTYR.

QUo tempore sanctus hic Martyr ad infulas Antiochenses vocatus accesserit, quamquam in chronico tacuit Eusebius, non obscurè tamen prodidit in Historia lib. 6, cap. 29, quod sic orditur: *Interim cum Gordianus in Maximini locum successisset, mortuo Pontiano, qui sex annis Episcopatum tenuerat, Ecclesiæ Romanæ administrationem suscepit Anteros. Hic intra unius mensis spatium Sacerdotio perfunctus, Fabianum successorem reliquit.... Tunc verò (πότε δή) etiam defuncto Zebino, apud Antiochiam episcopo, in principatu successit* BABYLAS: *& Alexandriæ post Demetrium... ecclesiæ ministerium suscepit Heraclas.* Tria ergo hæc, nempe 1, Pontiani mortem ac successionem Anterotis ac Fabiani; 2, obitum Zebenni substitutionemque Babylæ; 3 denique, Demetrio suffectum Heraclam; hæc, inquam, tria Eusebius hoc loco manifestè revocat ad primordia Gordiani, ut ex verbis patet. Fuit ergo hæc ejus, historiam scribentis, opinio, quam etiam quoad primam partem confirmat in Chronico ad annum primum Gordiani. Quis verò dubitet, standum esse auctoritate Eusebii, quem patrem appellant historiarum, ubi eam validior alia non infringit? *Juxta Eusebium,*

58 Atqui errat, inquit Tillemontius not. 2 ad S. Babylam, Eusebii chronographia in Pontiani morte & successione Anterotis ac Fabiani; itemque in obitu Demetrii ac successione Heraclæ usque ad Gordiani imperium differendis: ergo nec in morte Zebenni ac Babylæ successione ad Gordiani initia defigendis testimonium ejus magni momenti esse potest. Nego sanè collectionem ego istam: nam in prioribus istis erravisse probatur aliunde, quod non probatur in postremis; imò in hisce potius aliunde ejus chronologia confirmatur, ut ostendam num. seq. Præterea potuit res Antiochenas melius habere perspectas, quam vel Alexandrinas vel Romanas; quippe qui Antiochiæ & habitasse, & in sacris Litteris operam dedisse creditur Dorotheo presbytero Antiocheno. Denique si error unus & alter in re una auctoris fidem omnem elevat in alia; jam omnis perierit fides historica, quæ sacris oraculis non sit firmata; cum vix ullum assignare sit, qui non in multis peccaverit. Teneo ergo Eusebium pro me pronuntiantem, ubi nullus ejus error ostenditur; nam in ceteris ad me nihil attinet. Quare ad initium imperii Gordiani, juxta Eusebium, initia referimus patriarchatûs S. Babylæ. Juxta Eusebium, inquam, qui Gordiani imperium orditur (rectè an perperam, meâ nihil refert) à cæde Maximini, anno Christi CCXXXVII mense circiter Octobri in castris ad Aquileiam unà cum filio interempti: ordinatumque proinde, eodem anno jam ad finem vergente, statuere Babylam videtur. *quem hîc immerito Tillemontius arguit,*

59 Neque verò exarrare multum hoc loco chronologiam nostram, tempus tum occupatæ à Babyla sedis Antiochenæ, tum facti ab illo martyrii demonstrat. Sedit enim annis *sedit S. Babylas ab A. C. 237*

SEC. III. annis tredecim, ut cum Georgio Syncello S. Nicephorus patriarcha teſtatur : palmam autem martyrii ſub Decio tulit, ut iidem aſſerunt poſt S. Dionyſium patriarcham Alexandrinum, qui, cum, fortè vivo adhuc Decio, certè non diu poſt perſecutionem ejus, Fabium epiſcopum Antiochenum, Babylæ ſucceſſorem, conſulat, apud Euſebium Hiſt. eccleſ. lib. 6, cap. 41, & 42, quid ſibi facto opus cenſeret de iis, qui in perſecutione lapſi, deinde reſipiſcebant, invictè probat, jam tum defunctum fuiſſe Babylam; uti & Cornelius Papa, qui ultra annum Chriſti CCLIII non vixit, & epiſtolas tamen ad eumdem Fabium jam tum epiſcopum Antiochenſem dedit, de quibus legi poteſt idem Euſebius lib. 6, cap. 43. Idem hoc affirmant ipſe Euſebius Hiſt. eccl. lib. 6, cap. 39, & in Chronico; S. Hieronymus lib. de Scriptoribus eccleſ. cap. 54; S. Epiphanius de Pond. & Menſur. § 19; S. Proſper Aquitanus in Chronico integro; auctor Chronici vulgo Alexandrini, aliique. Cum ergo anni tredecim in Deciana perſecutione defierint, neceſſe omnino eſt, eos ab anno Chriſti circiter CCXXXVII ordiendos eſſe; ſic enim reditur ad annum Chriſti CCL, qui uſque ad menſem Julium, ut Pagio placet, Decii primus fuit, idemque, uti poſt Labbeum in Chronologia hiſtorica alioſque vult Tillemontius, illuſtri S. Babylæ martyrio conſecratus, die XXIV Januarii.

B

60 Annus, inquam, is fuit Chriſti CCL: quamquam enim anni tredecim, ſi completi accipiantur, extendi facile poſſint uſque ad annum Decii ſecundum, & Chriſti CCLI; & anno illi faveant pleraque Chronici Euſebiani exemplaria tum in annis Abrahamiticis tum in Olympiacis (in quibus tamen utriſque multum variant codices;) uti & conſules hîc in Chronico integro S. Proſperi, & Alexandrino notati; quia tamen hæc eadem Chronica in eumdem annum Chriſti CCLI, eoſdemque conſules initium referunt perſecutionis Decii, in qua martyrium narrant S. Babylæ, non videntur alia de cauſa mortem Babylæ ad hunc annum adſcribere, quam quod ad eumdem pertinere putaverint initium perſecutionis Decii, quod tamen certiſſimè uſque ad annum Decii ſecundum differri non poteſt; quandoquidem tyrannus ille, ſtatim ut imperium invaſerat, deſævire in Chriſtianos immaniſſimè cœpit, *& quaſi hujus rei gratia*, inquit Lactantius de Mort. perſecut. § 4, *provectus eſſet ad illud principale faſtigium, furere protinus contra Deum cœpit.* Adde, quod Euſebius Hiſt. eccl. lib. 6, cap. 39 ſtatim à Decii ſucceſſione hoc inter alia S. Babylæ martyrium commemoret. Nec dubium eſt, qui exſcindere atque exſtirpare rem Chriſtianam funditus voluit, quin ab iis initium fecerit, per quos illa maximè ſtabat, epiſcopis nimirum & Eccleſiæ patriarchis.

uſque ad ineuntem 250.

C

61 Idem etiam ratiocinium facit, quo magis ad menſem Januarium, quo apud Latinos colitur atque imprimis in Martyrologio Hieronymiano, dies martyrii diligentius perſequi ſolito, mors iſta pertinere videatur, quam ad diem IV Septembris, quo celebratur modò apud Græcos; modò, inquam; nam & ipſi olim temporibus S. Joannis Chryſoſtomi Antiochiæ extremo Januario feſtam hujus Martyris lucem agebant, ut ex ipſo Chryſoſtomo demonſtrat Caſtellanus in Martyrologio ſuo Romano ad hunc diem Januarii XXIV, pag. 395: ut ſatis verosimile ſit, diem IV Septembris ob aliquam reliquiarum ejus tranſlationem ſubinde fuiſſe delectum.

diem XXIV Januarii.

D

Porrò ex dictis conſequens eſt, ut, quod ante dicebam, novem annis eccleſiam Antiochenam Zebennus gubernaverit; ab anno ſcilicet Alexandri Mamææ ſeptimo, Chriſti CCXXVIII, uſque ad annum Chriſti circiter CCXXXVII.

PARERGON

De Actis S. Babylæ à nobis editis XXIV *Januarii, & criſi Tillemontii.*

E

Tillemontius Acta à nobis data ita merè ſuggillat,

TRiplicia S. Babylæ Acta in lucem dedimus ad diem XXIV Januarii; & prima quidem deſcripta ex vetuſto codice manu exarato monaſterii S. Mariæ de Ripatorio, collatoque cum excuſis Agonibus martyrum, & iis, quæ, ſubinde prolixiora, edita ſunt à Bonino Mombritio: altera paulo elegantiora ac fuſius deducta, quæ Roſweydus deſcripſerat è vetuſtiſſimo M. Velſeri codice, eaque ad Mss. S. Maximini & S. Audomari deinde exacta: his addita ſunt tertia, quæ Metaphraſtes vel compoſuit, vel collegit, à nobis, inquit Bollandus, cum Græco codice collata. De his ita pronunciat Tillemontius, in ſuis Monumentis pro hiſtoria eccleſ. tom. 3, edit. Pariſ. MDCCI, not. 1 in S. Babylam: *Acta S. Babylæ tribus modis dedit nobis Bollandus, quorum primus, ut ſimpliciſſimus, abſque dubio eſt optimus, aut ceteris potius minus malus: nihilo tamen ſecius talis eſt, ut miſerè tempus is tereret, ſiquis illi vellet immorari.* Nam quam ob cauſam, obſecro? Cauſam non dicit; neque enim vacabat immorari. Atqui non piguit illi immorari S. Chryſoſtomum, non piguit coævum Chryſoſtomo Philoſtorgium, tametſi hæreticum; neque adeo Photium, qui ejus hiſtoriam in compendium redegit; non Suidam, locis hîc ab adverſario fideliter pro more ſuo ſanè laudabili citatis.

F

cum iis favere fateatur Philoſtorgium; cujus tamen & ſenſum corrumpit,

63 Utinam pari fidelitate adductum Philoſtorgium, lib. 7, num. 8, expoſuiſſet! Binas enim nobis hîc Tillemontius fictiones criſi ſua parum dignas obtrudit: alteram quidem, cum dicit, eum videri eſſe ſenſum Philoſtorgii (quem nobis interea æquè ac Suidam, congruere omnino fatetur,) ut ſignificet imperatorem, de quo agit, ſive Numerianus is fuerit, ſive Decius, non ut tyrannum, ſed ut Chriſtianis amicum ad eccleſiam venire voluiſſe, *quod capere*, inquit, *non poſſumus.* Hoc verò ut redarguam, ipſa Philoſtorgii verba Latinè verſa in medium afferre ſatis eſt; ſic habent: *Antiochiæ epiſcopus erat Babylas: Numerianum verò imperatorem, vel ut quidam aiunt, Decium, à dæmone quodam percitum, cupido inceſſit eccleſiam, cum frequentiſſima eſſet, ingredi: at enim Dei Sacerdos in veſtibulo templi ſtans, ingreſſum præcluſit, dicens, quantum in ſe eſſet, non viſurum ſeſe lupum in gregem*

A *gregem irruentem. Et ille quidem ſtatim à cœpto deſtitit : Epiſcopi autem, ſive ſeditionem veritus, ſive qua alia ratione ſententiâ mutatâ, primò quidem audaciam incuſavit, poſtea verò juſſit Sanctum dæmonibus ſacrificare* ; (ſed hæc alibi, imò ſequenti die facta ſunt, ut ex Actis liquet) *hanc ſcilicet ſolam deprecationem liberationemque à crimine fore, imo & honoris deinde gloriæque conciliationem. Hic verò, cum gloriosè ad ſingula, quæ proponebantur, reſpondiſſet, martyrii coronâ redimitus eſt.* Quid hîc, cedo, amicum ; quid non planè tyrannicum ; quid ab Actis à nobis editis alienum ſonat?

& auctoritatem in hac hiſtoria tentat elevare teſtimonio Photii :

64 Vidit etiam Tillemontius, utut torquere Philoſtorgium conatus eſſet, nimis eum tamen aperte cum Actis noſtris congruere, quam ut vel negari poſſit, vel diſſimulari. Cujus ergo auctoritatem nobis extorquere non poteſt, imminuere ſatagit. Nimirum *Photius*, inquit loco cit. Tillemontius, *ſatis dilucidè inſinuat, Philoſtorgium in hoc puncto ab aliis hiſtoricis abire diverſum.* Hæc altera ejus prolapſio eſt, ipſis iterum auctoris verbis revincenda. Ita ſcribit

B apud Photium Philoſtorgius Hiſt. eccl. lib. 7, num. 8: *De Babyla martyre, quot & quanta Julianus circa Martyris iſtius* (jam olim ſub Decio defuncti) *corpus debacchatus fuerit ; quot item dæmonia ejeciſſe dicatur, & quomodo templum unà cum ſtatua Apollinis fulmine abſumptum fuerit ; quæcumque item alia partim humano more, partim ſupra vires humanas prodigia facta ſint, narrat hic* (Philoſtorgius) *non multum ab aliis diverſa. Ait verò* (λέγει δὲ) *ſanctum Babylam martyrio affectum unà cum tribus adoleſcentibus valde juvenibus, genere verò fratribus ; martyriumque ab hujuſmodi principio ortum. Antiochiæ epiſcopus erat Babylas* & cetera, quæ dedi num. præced. Si ſatis aſſequor mentem Tillemontii, ibi vult innui à Photio, diverſum in hac hiſtoria ab aliis hiſtoricis abire Philoſtorgium, ubi de illo poſt hæc verba, *narrat hic prodigia facta non multum ab aliis diverſa*, ſubdit hæc de eodem, AIT VERÒ *ſanctum Babylam* &c. ; ubi particulam Græcam δὲ Tillemontius accipi vult tamquam adverſativam ; quaſi ſenſus Photii ſit hic : *Prodigia quidem*

C *illa narrat Philoſtorgius non multum ab aliis auctoribus diverſa ; ſed in eo planè diverſa narrat ab aliis, quod ait, ſanctum Babylam martyrio affectum cum tribus* &c. Et hunc quidem ſenſum, judice Tillemontio, *ſatis dilucidè inſinuat Photius.* Vah cæcum ergo in Græcis auctoribus vertendis Valeſium, qui rem tam dilucidam non viderit ! Imò verò temerarium, qui emendare auſus ſit interpretationem Gothofredi ! Nam quod hic verterat, λέγει δὲ, *ait verò*, vertit Valeſius, *ait porrò* ; quæ particula non adverſatur ante dictis ; ſed narrationem continuat, eſtque adeo particula, ut vocant, tranſitiva ; quâ quidem apud Græcos nulla adhibetur frequentius, cum ab una periodo tranſitur ad aliam priori minimè oppoſitam. Sed quid hiſce nugis immoror ?

& quod Babylæ facinus ab eo & in Actis noſtris narratum, incredibile videatur,

65 Premit tamen urgetque Philoſtorgium, ac Suidam, Actaque adeò noſtra, hoc maximè argumento : *Neque hoc*, inquit, *percipere poſſumus, ſi tamquam perſecutores ſeu Decius ſeu Numerianus ad eccleſiam accederent, qua ratione impedire eos Babylas attentaverit.* Uſque adeone humiliter abjectéque hominem, in hiſtoria naſcentis Eccleſiæ martyrumque tam diligenter verſatum, de tanto heroë cogitare ! Cur SEC. III. enimverò id auſus non eſſet, qui eos non timere didiciſſet, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere ? Cui, utpote paſtori bono, nihil adeo in votis erat, quam ut animam liceret ponere pro ovibus ſuis ; quem caritas Chriſti urgeret, ut anathema eſſe cuperet etiam à Chriſto pro fratribus ſuis (quæ ſunt fere ſententiæ à Chryſoſtomo in hanc rem adductæ ?) Quid ? furenti Attilæ, armatoque in Eccleſiæ perniciem ac vaſtitatem exercitui prorſus innumerabili occurriſſe ad Mincium uſque pro Eccleſia ſua S. Leonem fatebimur ; iterumque Genſerico, in expugnata jam urbe cædem ubique atque incendia, orthodoxis maximè ſacerdotibus, ſpiranti ? Et intelligere poſt hæc nos poſſe negabimus, ſatis animi fuiſſe S. Babylæ, ut intra urbem, maxima ex parte Chriſtianam, in frequentiſſimo civium ac promiſcuæ plebis Antiochenæ, tantum præſulem depereuntium, concurſu, aras ſuas fo- E
coſque defenderet adverſus ſacrilegum, inviſum, imparatum, præſentemque veritum ſeditionem tyrannum ? Obvia nimis hujuſmodi fortitudinis etiam in ſexu femineo, apud Chriſtianos exempla ſunt, quam ut iis recenſendis lectori tædium creari velim. Illud ſanè ferendum non eſt, ut propterea quidquam Sanctis continuò denegetur, quia id mirabile ſit, etſi ab idoneo auctore aſſeratur : quaſi falſum eſſe illud poſſit pſ. 67, v. 36 : *Mirabilis Deus in Sanctis ſuis. Deus Iſrael ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ.*

neque cum hiſtoriis cohærens

66 Pergit tamen, eadem notatione, & inſtat Philoſtorgio Tillemontius : *Accedit*, inquit, *quod numquam Decius, dum quidem imperator eſſet, Antiochiam acceſſerit ; tum quod non modo ante regnantem, verùm etiam ante naſcentem Numerianum obierit S. Babylas.* De Numeriano nihil diſputo ; tametſi non deſint, qui hanc S. Babylæ hiſtoriam cum Actis noſtris ad Numerianum referant, quos vide apud Bollandum Comm. præv. § 2, & Chriſtianum Lupum in Tertullianum de Præſcript. Schol. cap. 41, pag. 645. Sed neſcio, unde Tillemontio tam certum ſit ; imperatorem Decium Antiochiæ numquam fuiſſe ; cum nihil in hiſtoria ſit obſcurius, ipſomet poſt alios fatente art. 1 in Philippo imp., quam pleræque imperatorum, qui à Gordiano ad Valerianum uſque rerum potiti ſunt, res geſtæ ac tempora ; quippe quorum Vitæ, à Trebellio Pollione aliiſque conſcriptæ, prorſus interierint ; *ut cogamur*, inquit Tillemont. loco cit., *hiſtoriam ejus* (Philippi, idemque eſt de reliquis) *arceſſere ex epitomis admodum imperfectis* ; Eutropii videlicet, Sext. Aur. Victoris, & ſimilium, qui rerum maximarum vix ſumma notant capita, nedum itinera cæſarum ſingula perſequuntur. *Aſſerit univerſim Zoſimus*, inquit iterum ipſe in Decio ſub initium, *imperium Decii turbis plenum fuiſſe, de quibus nihil ſingillatim compertum habemus.* Turbatum in Syria à Jotapiano fuiſſe conſtat ex Aur. Victore ; non item, quando id primum cœptum ſit. Quidni aliqua ejuſmodi cauſa eſſe Decio potuerit Syriam adeundi, maximè ſi à rege ſimul extero, inteſtinarum perturbationum occaſionem, ad imperii fines incurſandos arrepturo, timebat ?

SEC. III. *imperatorum.*

67 Denique si ea causa est, cur Philostorgium prorsus abjiciat, nec edita à nobis Acta vel confutari digna censuerit, quod hæc Numerianum, ille Numerianum vel Decium, templi ingressu prohibitum à Babyla memorent; cur non etiam universam pariter S. Chrysostomi narrationem, nihilo sibi minus infestam, prætermittendam duxit? Quam enim certum dicit esse, not. 2 in S. Babylam, sub Decio Babylam occubuisse; tam certum ei esse ex Chrysostomo debet, eumdem illum & regis cujusdam filium interfeciſſe, & à S. Babyla templo submotum, vincula illi, cruciatus, ac necem imperasse; quod non uno loco, lib. contra Gentiles, inculcat, ad unum semper hæc omnia disertissimis verbis nec parum amplificatis, atque eumdem referens imperatorem; quem & infidelem fuisse, innuit ibidem tom 1, pag. 745 in editione Ducæi, & pag. 755; ubi non modò adversus peccatum & pro ordine sibi à magno Rege assignato; sed etiam *pro tuenda veritate*, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ad mortem usque decertasse Babylam, asseverat. Hoc idem aperte colligere est ex nece trium puerorum, quos, eodem tomo, homil. 40 in Juventinum & Maximum, martyrium cum S. Babyla subiisse significat, ideoque appellat simul omnes *Martyrum quadrigam.* Quid enim causæ cædis eorum afferri potest, nisi fides Christiana, quam professi palàm cum eo sint coram eodem illo tyranno, ut in Actis, & apud Philostorgium, Theodoretum Hist. eccles. lib. 3, cap. 6, Suidam &c. narratur? Non diffiteor interim, alibi Chrysostomum in hac re minus esse clarum.

B

Expenduntur Acta S. Babylæ, quæ concinnat Tillemontius, tamquam in Eusebio & Chrysostomo fundata, imò & in Chronico Alexandrino;

68 Sed videre juvat, qui ab aliis prolata contemnit, qualia nobis ipse sancti hujus Martyris Acta concinnet. *Satis* igitur *habemus*, inquit not. 1 in S. Babylam, *ea referre quæ in Eusebio ac S. Chrysostomo de Sancti hujus actionibus & martyrio reperimus.* Præfatur subinde argumenti difficultatem, quod iterat in ipsa S. Babylæ historia; neque proinde se afferre certa, sed probabilia duntaxat. Optimè sanè; modo ut probabilia sint. Adeatur ergo historia Tillemontii tom. 3 Monum. pag. 401 (utor editione Parisiensi MDCCI.) Ibi post successionem durationemque Babylæ in episcopatu, de qua nos supra, continuò ad facinus illud ejus tam eximium commendandum descendit, *quo*, inquit, *coegit imperatorem Philippum, cui addunt aliqui imperatricem ejus conjugem, Sabbato sancto, anno* CCXLIV, *inter publicè pœnitentes sese recipere; cum eum alia ratione admittere ad ecclesiam noluisset.* In margine Chrysostomum citat in Gentiles, Eusebium lib. 6, cap. 34, & Chronicum Alexandrinum. Hoc qui legit, quis non credat, exhiberi sibi à Tillemontio historiam S. Babylæ, ut paulo ante promiserat, *in Eusebio ac S. Joanne Chrysostomo fundatam?* At mihi pictura potius Horatiana videtur, in qua, dum humano capiti cervicem pictor equinam junxit, monstrum efformavit Eusebio juxta atque Chrysostomo abhorrendum. Alia quippe omnino res est, aliæ personæ, alia tempora, quæ hîc narrat Eusebius, ab iis quæ contra Gentiles Chrysostomus asserit; Chronicum Alexandrinum pugnat cum utroque; ut jam de singulis conabor ostendere.

C

69 Eusebius indicato loco rem aliam narrat, aliam Chrysostomus; ille etenim de imperatore agit, qui ab episcopo loci (non dicit, cujus) prohibitus ecclesiam ad comprecandum ingredi, nisi prius confessionem scelerum feciſſet, iisque qui lapsi fuerant & in pœnitentium ordine stabant, se adjunxisset, *libenter obtemperasse dicitur, sincerumque ac religiosum affectum timoris Dei, operibus ipsis declarasse.* Vera sit historia, an falsa, vide Pagium in Criticis Baronianis tom. 1, editionis MDCCV, ad annum Christi CCXLIV, à num. 4; ubi recantatur, quod in prima editione stabilitum fuerat, demonstraturque, Philippum Christianum numquam fuisse. Idem repetitur in Breviario gestorum Pontiff. Rom. sec. III, ubi de S. Fabiano. At contra Chrysostomus de imperatore loquitur, qui ab episcopo ab ecclesiâ, ad quam à cæde ad inferendam contumeliam irruebat (pag. 751, & 753 edit. Ducæi,) jussus abstinere, *non sustinuit infelix; quin potius morso fræno prorsus obsistens, seque & furori & insaniæ, rationis gyro relicto, dedens, in extremi exitii voraginem conjecit.* Ecquid non hæc toto cælo diversa sunt? Sed & personas esse planè alias & tempora, ex eo manifestum fit; quod Eusebius imperatorem nominet Philippum; Chrysostomus illum non appellet quidem, sed tamen eumdem esse dicat, qui ob illud factum Babylam conjectum in vincula, deinde *à carcere eductum, jussit vinctum ad mortis supplicium abduci*, ibid. Quibus verbis non alium designare potuit (ut num. 59 ostensum est, idque juxta ipsum, licet invitum, Tillemontium, & mecum sentiunt Baronius ad annum Christi CCLIII, num. 128, & Cangius not. in Chronicum Paschale, pag. 547) quam Decium. Contra Chrysostomus Babylam exprimit episcopum Antiochenum; Eusebius episcopi sui nomen silentio premit; intelligi tamen S. Fabianum Papam, Bollandi in Comm. S. Babylæ, & ad diem xx Januarii pag. 255, num. 26; Frontonis Ducæi, not. 2, in cap. 25 libri 5 Nicephori Callisti; Cabassutii in Notitia eccl. in tertii seculi historica synopsi, num. 11; prope omnium denique est sententia, teste Card. Baronio anno Christi CCXLVI num. 9 in fine, quam & ipse sequitur ad annum Christi CCXLIX, num. 3.

D

cum auctores illi in omnibus ferè hoc loco

E

F

inter se dissentiant.

70 Chronicum Alexandrinum edidit Matthæus Raderus noster Monachii anno MDCXV. Is ad locum à Tillemontio citatum Græco textui addit in margine: *Mutat quadrata rotundis*; Latino: *Locus mirè corruptus*; quod licet in isto Chronico non sit infrequens; hoc loco tamen tanto turpius hallucinatur, quod & Eusebio adversetur & Chrysostomo: Chrysostomo quidem, dum cum Babyla Philippum committens, causam contentionis statuit, occisum à Philippo, quem juniorem vocat, non obsidem pacis, ut ait Chrysostomus, exteri cujusdam Regis filium, *qui puer admodum erat*, παιδίον δὲ ὢν κομιδῆ; sed ipsius Gordiani filium, adeoque ipsum augustum, jam annos saltem XIX natum, non sanè παιδίον κομιδῆ, tutelæ suæ commissum. Non vacat alia hîc vitia notare; satis est, quod repugnet S. Chrysostomo. Cum Eusebio nihilo facilius conciliatur; cum sic ait: *Decius hic S. Babylam non solum ob Christi religionem interfecit; sed quod ansus esset Philippi imperatoris*

A *ris conjugem & ipsum Philippum, uti Christianos, cum deliquisset Philippus, ab aditu templi arcere.* Nempe cujus vel defuncti, si Eusebio credimus lib. 6, cap. 39, tantopere memoriam Decius oderat; eum simul amare tantum potuit, ut inultas ejus esse pati non posset injurias? Quantum ergo inter se amor & odium, officium & insectatio, tantum inter se conflictantur Eusebius & auctor Chronici Alexandrini. Et hæc omnia tam disparata, tam inter se colluctantia, in massam unam à Tillemontio conflata, dici probabilia mereantur; imò etiam, si Superis placet, *in S. Joanne Chrysostomo Eusebioque fundata?*

etiam in ipso martyrio, de quo agunt.

71 Prosequitur Tillemontius à pag. 401 cum Chrysostomo, unum hoc factum amplificans & ad mores hominum pro concione informandos convertens usque ad pag. 403; ubi martyrium ejus ita describit: *Carcer, &, ut fas est dicere, mors, quam pro Jesu Christo subiit sex circiter post annis, effectus fuit in ordine divino & merces actionis hujus tam magnæ & tam generosæ.* Adverte hîc, amabo, quàm se torqueat, ut Chronico Alexandrino, numero superiori à me confutato, sanum sensum ac tolerabilem affingat: non adeo ergo ob pulsum à templo Philippum Decius Babylam interfecit, quia hoc factum ulciscì Decius intenderit; sed quia ita Deus ad illud remunerandum ordinaverit. Subtilis hæc quidem cogitatio; sed paucis, credo, occurret, qui locum adductum in Chronico legerint. Pergamus porro: *Martyrium ejus*, subdit Tillemontius, *magno numero testantur auctores. De circumstantiis quod asseri certius possit, illud est, quod de illis nos docet Eusebius; quod, postquam tempore persecutionis Decii fidem confessus esset, in carcerem sit conjectus, in eoque exspiraverit, sicut S. Alexander Hierosolymitanus forte anno uno ante ipsum; id est anno* CCL. Addit, not. 3 in S. Babylam: *Modum non videmus Eusebium circa S. Babylæ martyrium cum Chrysostomo conciliandi; & alteri necessariò renuntiandum est: nam Eusebius disertè dixit, mortuum esse in carcere.... S. Chrysostomus verò non minus clarè dicit, illum, postquam catenis oneratus fuisset & in carcerem compactus, postea eductum inde fuisse, ut ad necem duceretur, quam in vinculis sustinuit, & occisum esse,* σφαγὴν ἐδέξατο. Hæc fere sunt Acta tum Vitæ, tum Martyrii S. Babylæ, quæ nobis attulit Tillemontius.

B

Tillemontii historia nequaquam fundatur in Chrysostomo,

72 Non queror, oppidò jejuna esse & arida; istud quæro, quo jure dici possint in Chrysostomo huc usque esse fundata; quam item sint probabilia? Tria enim continent; primum, quando Zebennum secutus sit S. Babylas, & quamdiu sederit. Hoc nusquam, quod quidem sciam, attigit S. Chrysostomus: alterum est præclarum istud Babylæ facinus, quo imperatorem abegit ab ecclesia; istud, ut à Tillemontio narratur, nec Chrysostomi esse, nec Eusebii, num. 69 demonstratum est: tertium denique est martyrium Babylæ, in quo se apertè profitetur ipse, not. 3, à Chrysostomo eique suffragantibus discedere, atque Eusebio, *tamquam antiquiori & melius instructo*, adhærere. Nihil ergo à Chrysostomo mutuatus est nisi verba multa, in historiam à se confictam detorta. Omisisset, credo, etiam illa; quando tam incommodè suis rebus aptari poterant. Sed quid ageret? De tanto Martyre pudebat parcè scribere; Eusebius vix quidquam habebat; Chrysostomus quidem aliquanto plura, sed Actis nostris nimium quantum conformia. Invenit modum Tillemontius: res arripuit, utcumque potuit, ex Eusebio; iis accommodavit copiosam Chrysostomi rhetoricam; ita, dum nec res multas habet nec pauca verba, scripsisse quantum Viri tam illustris merita postulabant, videri poterat. At enim quid aliud scripsisset, inquies; si aliud in Eusebio nihil erat; ea verò quæ addebat Chrysostomus, Philostorgius &c., antiquiori Eusebio contraria, Actis spuriis consona, atque adeo nequaquam erant probabilia?

SEC. III.

qui tamen in hujus rei narratione ceteris anteferri meretur;

73 Respondeo, Eusebio me detractum nihil velle; ceterùm in re, Antiochensi ecclesiæ non minus gloriosâ quam propriâ, Antiocheno Chrysostomo potiores longè partes deferendas censere; neque id eo dumtaxat, quod Antiochiæ natus esset, ejusque ecclesiæ presbyter; neque eò tantum, quod, cum solus sit Eusebius (nam Hieronymus variat,) pro Chrysostomo faciant Philostorgius, ejusdem propemodum cum eo ætatis; Suidas, qui certè non omnia sua ex solo hausit Philostorgio; Acta nostra triplicia ex Mss. tam vetustis, à tam diversis auctoribus, idem tamen quoad historiæ substantiam asserentibus, composita, cum tot aliis exemplaribus collata: sed vel ideo solùm ac maximè, quod ea Chrysostomus non de suo penu, non ex corrupta, ut vult Tillemontius, ignari credulique vulgi traditione fabulisque trivialibus; verùm ex erudita seniorum Antiochensis ecclesiæ doctorum ac patriarcharum auctoritate, testimoniisque deprompserit.

E

rem edoctus à doctoribus Antiochenis senioribus,

74 Ipsummet audi, eodem tomo, hom. de S. hieromartyre Babyla, coram populo Antiocheno differentem: *Enimvero quo pacto præfectus huic ecclesiæ nostræ fuerit, & in mediis procellis, tempestatibus, fluctibusque sacram hanc navim servarit; quantamque fiduciam, cum imperatorem alloqueretur, præ se tulerit, & quo pacto pro ovibus animam suam posuerit, ac beatam illam cædem subierit; hæc & alia hujusmodi senioribus commemoranda doctoribus, communique patri nostro* (Flaviano) *relinquemus: res enim antiquiores præclarè vobis à senibus possunt narrari: quæ verò non ita pridem, ac nostra ætate sunt gesta, vobis juvenis ego narrabo* &c. Cedo, an hos populo fontes, tamquam ceteris magis limpidos, commendaverit; ipseque interim quæ de hoc argumento dixit in gentiles, derivarit ex aliis? Habes ergo tot hîc Eusebios, quot à juvene Chrysostomo seniores laudantur Antiochiæ doctores; nam & eorum aliqui cum Eusebio haud dubiè vixerunt, & res Antiochiæ peractas à suis etiam ipsi senioribus olim doctoribus ac patriarchis, hoc est, ab ipsa ecclesia Antiochena, rei, cùm gereretur, numerosa aliquando spectatrice, multo sincerius haurire debuerunt, quam & illis junior & extraneus undecumque Eusebius; quem quidem supra rerum Antiochensium minus ignarum dixi, quam vel Romanarum, vel Alexandinarum; at non adeo in eis versatum, ut æquiparari Chrysostomo debeat. Accedit, quod Eusebius hîc timidè admodum & modestè loquatur, ut indicant voces illæ, *fama est*, *dicitur*; quasi suo nomine id asserere non audeat, quod narrat. Imò quod hîc nequaquam de S. Babyla, verùm de S. Pontiano à viris eruditis

C

F

SEC. III. tis intelligatur, ut supra num. 69 notabam.

ac probè callens;

75 Occurrat mihi continuò quispiam ac dicat: Si tales historiæ hujus suæ auctores habuit S. Joannes Chrysostomus, quidni imperatorem noverit, sub quo contigit? Si noverit autem; cur non expresserit? Cur dixerit, contra Gentil. pag. 737: *Fuit imperator quidam majorum nostrorum temporibus, qui qualis alioqui fuerit, dicere non habeo*, οὐκ ἔχω λέγειν? Qui Græcè vel tantillum didicit, satis intelligit, non rectè hinc colligi, ignotum imperatorem illum Chrysostomo fuisse: neque enim id agitur hoc loco, quis imperator ille fuerit; Decius, an alius; sed, ὁποῖός τις ἦν, *qualis esset*, id est, cujus indolis, quàm crudelis; hoc, inquit sanctus Pater, *dicere non habeo*, sive non debeo; rationem verò statim addit: *Ubi verò scelus, quod attentavit, audieritis, reliquam morum illius crudelitatem probè perspectam habebitis.* Neutiquam ergo hîc fatetur, imperatorem illum, quo de agit, sibi notum non esse. Cur igitur, inquis, eum non appellat, si novit? Dicam: eamdem ob causam, ob quam in S. Babylæ contra Gentiles panegyri pag. 756 & 761 nec Gallum appellat nomine nec Julianum, quem tamen ultimum certissimè noverat; cum & sub eo vixerit, & talibus hominem characteribus designet, ut ipso nomine multo sint clariores, nominaverit denique in homilia prædicta de S. hieromart. Babyla. Hanc divinent quorum interest; mihi satis est ostendisse, nihil ei ignorantiæ in hoc negotio, nihil erroris objici merito posse; assertamque illi proinde, num præced., auctoritatem, Eusebianâ hîc longè graviorem, ab obtrectatoribus vindicasse. Et verò episcopum illum suum non nominat etiam Eusebius. An & hoc ignorantis est?

B

ad cujus narrationem Acta nostra examinantor.

76 Ad hujus itaque narrationem, tamquam ad lydium lapidem, exploret Acta nostra, qui volet; & sicubi adversari S. Chrysostomo deprehenderit, per me dicet, expungat; sed præter *Numerianum imperatorem* (cum nomen ipse nullum expresserit) nihil admodum, quod quidem ad historiæ substantiam faciat, nisi fallor, offendet. Quamquam & hic ipse qualiscumque error, propter auctorum aut dubitantium, aut idem omnino asserentium antiquitatem, ut ex Philostorgio aliisque patet bene multis, veniam facilem meretur; & ad SS. Martyrum Acta, ad imitationem potius quam ad eruditionem conscripta, parum adeo conferat, hoc, an illo imperante sint facta; ut in iisdem hisce S. Babylæ Actis Chrysostomus ne eum quidem vel semel per tot paginas sibi nominandum censuerit; quem tamen, ut jam vidimus, nominare sine dubio poterat. Atque hæc necessariæ Actorum olim à Majoribus nostris vulgatorum defensioni sufficiant; non adversùs Tillemontium tantummodo, sed & contra Adrianum Baillet, in tomo suo primo satis Romæ confutato, & si qui sunt alii Tillemontii in hac historia vel duces, vel sequaces.

C

D

PARERGON ALTERUM

An duo fuerint sancti Babylæ MM. episcopi Antiocheni.

Babylas geminos martyres & episcopos Antiochenos aliqui confinxerunt;

CUm, ex num. 59, certissimum videatur, S. Babylam episcopum Antiochensem, Zebenni successorem, martyrii palmam imperatore Decio, retulisse; nec defuerint jam olim usque à quarto aut quinto post Christum seculo, qui Babylam episcopum Antiochenum sub Numeriano passum, tanto vel numero vel auctoritate testarentur, ut in eorum sententiam & Philostorgius aliique propendisse, & Acta nostra, & consecuti deinde auctores non pauci (vide Bollandum in Comm. ad Acta num. 9) descendisse omnino videantur; existere inde cœpit nova quorumdam opinio, quæ geminos Babylas & Antiochiæ præsules, & ambos martyres, alterum sub Decio, sub Numeriano alterum, fuisse adstrueret. Novam dico; non quod hodie primùm excogitata sit; sed quod apud antiquos ante seculum septimum inaudita: primus enim eam commentus videtur auctor Chronici Alexandrini; secuti deinde, seculo XII, Georgius Cedrenus; seculo XIV, Nicephorus Callistus, quos dat Bollandus ibid. num. 13 ac 14; nec verò ipse ab illorum sententia, ut apparet num. 11, multum abhorruit. Infectatus illam imprimis est Card. Baronius, verbo quidem uno in Annalibus an. Christi CCLIII, num. 126; sed fusius in suis ad Martyrologium Romanum notis, ad diem XXIV Januarii; secuti subinde alii: nec sane immeritò.

E

sed rectè confutantur ab aliis,

78 Primò, quia, ut dixi, veterum nullus duorum meminit ante Chronicum Alexandrinum; cum tamen de S. Babyla plurimi scripserint, & alii sub Numeriano, alii sub Decio martyrium subiisse contenderent. 2. Nec Eusebius, nec Georgius Syncellus, nec Nicephorus patriarcha CP., nec Catalogus Harlemiensis, nec ipse Nicephorus Callistus, quod mirere, lib. 6, cap. 34, nec eorum, qui patriarcharum ordinem consignarunt, quos viderim, ullus secundum sub Numeriano martyrem Babylam inter eos recensent; quem tamen præterire peccatum esset tanto gravius, quanto fuisset priori Babyla secundus illustrior. 3. Nescio, an satis expenderit aut Cedrenum, aut Nicephorum Callistum Bollandus locis citatis. Etenim Cedrenus alterum quidem S. Babylam sub Numeriano martyrem facit Antiochiæ; sed non episcopum, nedum Antiochenum; eumdem Nicephorus lib. 6, cap. 33, episcopum appellat, & quidem satis verisimiliter Antiochenum, cum ei adscribat insignem illam imperatoris ab ecclesia Antiochensi depulsionem: sed, si ita est, sibi contradicit aut non constat capite sequenti; ubi eum inter succedentes sibi patriarchas omittit; quod perinde accipi debet in continuata serie, quam format identidem, ac si, ad eam pertinere istum Babylam, planè neget.

F

79 Præiverat hisce auctoribus pridem Georgius Syncellus, qui anno Carini primo

observationes varias,

se-

A secundum Babylam locat, sed minimè episcopum; multoque etiam minus episcopum Antiochenum, quem eo toto tempore Cyrillum dicit fuisse; Numerianum tamen ab eo pulsum, illumque ideo à Numeriano interfectum, affirmat. Restat igitur, ut pro duobus Babylis Antiochensis ecclesiæ patriarchis stet unum Chronicum Alexandrinum, miserè passim corruptum. Alii tres contra me non faciunt, tum quod secundum illum Babylam patriarcham non statuunt; tum quod hoc ipso manifeste ex Chrysostomo, Philostorgio, Suida, Actis nostris &c. arguuntur falsi, quod factum jam toties memoratum in eum conferunt, qui episcopus Antiochenus non fuerit.

haſce, vel ſimiles;

8o. 4. Error ille posteriorum auctorum, Numerianum pro Decio scribentium, facile admodum committi potuit ab iis, quibus temporum ratio perspecta non erat; si Chrysostomi in ecclesia Antiochensi majores eum

B narrandi modum tenuerint, quem in tota S. Babylæ vivi ac defuncti historia (saltem in libro adversus Gentiles) religiosissimè ipse servavit; ut nullius, etiam notissimi, & homilia præcedenti appellati (puta Juliani) frequentissimeque occurrentis, imperatoris nomen usquam adhibeat; imò defugiat quasi ex industria: potest enim illis, uti & nobis modò, minus notus tunc fuisse Decii, quam Numeriani Antiochiam adventus; & ita cum alium determinatum nullum audissent, possunt illum ipsi, ea seducti ratione, determinasse; atque ita porrò alteri Babylæ excogitando occasionem præbuisse. 5. Sub Numeriano imperatore accidere res ista non potuit, quemcumque demum Babylam fingas; si verum est, quod habet Bollandus in Comm. cit. num. 9, post mortem Cari patris reversum numquam esse Antiochiam Numerianum.

non tamen ob eam, quam addit Tillemontius; qua ruente, ruit ejus historia, imò & Eusebii;

81 Rationem aliam affert præterea Tille-

C montius excludendi Numerianum; quia nempe is Christianus non fuerit; quod tamen putat exigi à Chrysostomo. Hæc ratio mihi non probatur. De Chrysostomo dixi num. 67. Quid si nec ipse Philippus Christianus umquam fuerit, ut locis supra num. 69 citatis defendit Pagius auctoritate Lactantii, Eusebio coævi, Sulpicii Severi, Theodoreti, auctoris Vitæ S. Pachomii, S. Ambrosii, Epiphanii diaconi in concilio Nicæno, actione 6; ex ludis secularibus ab eo magnificentissimè datis, ethnica superstitione longè contaminatissimis, quibus tamen, ut ibidem ex Christianis ethnicisque scriptoribus ac numismatis variis probat, Philippus interfuerit ita, ut nihil immutârit eorum, quæ ab aliis olim imperatoribus in istiusmodi ludis celebrandis servari consuevissent. Quid si saltem Christi fidem Philippus non nisi post exhibitos ludos seculares, ut contendit Baronius, amplexus sit; cum post initium imperii, si Huëtio credimus lib. 1 Orig. cap. 3, num. 12, Antiochiæ numquam comparuerit? Utrovis hoc ariete pulsata Tillemontii historia, jam satis parergo superiori luxata, corruet.

non item Chryſoſtomi, vel noſtra.

82 At nequaquam his S. Chrysostomi narratio concutitur, qui, licet in libro contra Gentiles non nulla habeat, quæ imperatorem, de quo agit, Christianum fuisse videntur supponere; ut cum illum ovem, ægrum, discipulum, servum improbum &c.; S. Babylam contrà, pastorem, medicum, pædagogum, SEC. III, patrem spiritualem &c. appellat; tamen & explicationem ista pati possunt, maxime in oratione panegyrica; & alia tum ibi, tum alibi habet, ut num. 67 dictum est, quæ supponunt probantque contrarium. Quin imò omnino ineptum videtur id quod scribit à pag. 745 usque ad pag. seq.; nisi supposuerit fuisse infidelem. Addi potest & hoc argumentum: Si de Christiano imperatore egisset Chrysostomus, fuisset is Philippus (neque enim ante Constantinum in Christum ullus credidit; si tamen ipse Philippus credidit;) atqui de Philippo Chrysostomus ibi agere non potuit; cum eum, de quo loquitur, tyrannum, belluarum omnium immanissimam, &c., denique S. Babylæ interfectorem fuisse, quantâ potest eloquentiâ, statuat; quæ de Philippo nec dixit, nec verò, dicere quisquam, nisi ab omnibus historicis alienus, potuit. Non igitur agit Chrysostomus de imperatore Christiano, ut adstruit notâ suâ 3 in S. Babylam Tillemontius.

B

XIV. FABIUS.

S. Babyla ſucceſſit Fabius A. C. 250 ineunte.

FABIUS, Ruffino *Fabianus*, Eutychio, & Hieronymo de Script. eccl. cap. 66 *Flavianus* (non tamen ille, ut perperam istic notat Aubertus Miræus, de quo in concilio Ephesino aut Chalcedonensi fit mentio,) Georgio Syncello modò *Flavianus*, modò *Fabianus*, Nicephoro CP. & Chronico Alexandrino *Flavius*, Babylam excepit, imperante Decio, anno æræ vulgaris CCL, haud forte multum inchoato, ut habes num. 60 & seq. Obitum ejus colligere est ex successione Demetriani apud Eusebium in Chronico, quam collocat anno primo impp. Galli & Volusiani, quando & uterque augustus, ut est in Chronico Eusebii Canone Græco, consulatum gessit, anno Christi CCLII; quod validè confirmat ejusdem Eusebii Historia lib. 6, cap. 46, ubi de S. Dionysio episcopo Alexandrino ad S. Cornelium Papam scribente, sic habet: *Scribit etiam, sibi nunciatum fuisse, quod Fabius quidem diem extremum obiisset; Demetrianus verò in ejus locum episcopus Antiochenæ ecclesiæ esset constitutus.*

F

ſeditque niſque ad A. C. 252.

84 Cum igitur anno sequenti Cornelius; ut ostendit post Labbeum alioque Schelstratius tom. 1 Antiq. eccl. dissert. 2, cap. 6; vel anno etiam eodem, mense Septembri; quod Henschenio tom. 1 April. in Catalogo, Papebrochio, Pagio in Critica historia in Annales C. Baronii, Tillemontio not. 14 in S. Cornelium, &c. potius visum est; cum, inquam Cornelius tum in cælos martyr evolarit, necesse est, & prius scripsisse S. Dionysium, & hoc etiam prius obiisse Fabium. Nihil est ergo quod in annum CCLII Christi cum Chronico mortem ejus vetet conjicere; est autem certissimum argumentum, quo ultra annum CCLIII vixisse Fabium neges. Sedit adeo annos circiter duos; errantque proinde Georgius Syncellus, Nicephorus CP., Catalogus Harlemiensis, qui annos novem; & gravius etiam Eutychius, qui annos undecim præfuisse Fabium volunt. Propius ad Eusebium accessit Chronicum Alexandrinum, quod

SEC. III. annos ſolummodo tres annotavit ; uti & S. Proſper in Chronico integro, ubi Fabio Demetrianum ſufficit, Coſſ. Voluſiano II & Maximo, id eſt, anno Chriſti CCLIII ; ſic triennium patriarchatûs hujus uno anno ſerius abſolvens, ſicut eum anno item uno ſerius, quam par erat, inchoaverat ; uti oſtendimus ſupra num. 60.

In ſchiſma Novatiani aliquando propendit ;

85 Vir erat Fabius animo excelſo atque erecto ; quippe, qui furente nequidquam Decio, electus, in tepentem adhuc ſacro Babylæ cruore cathedram aſcendere non reformidaverit. In Novatiani tamen ſchiſma ſubinde non nihil propendit, ut apertè teſtatur Euſebius Hiſt. eccl. lib. 6, cap. 44 his verbis, quæ mirum eſt, non vertiſſe Valeſium : *Eidem Fabio*, ὑποκατακλινομένῳ πως τῷ σχίσματι, *ad Schiſma aliqua ratione inclinato, ſcribens Dionyſius* &c. Nec dubium eſt, quin eâ potiſſimum causâ S. Cornelius Papa quatuor hoc de argumento ad eum litteras dederit, de quibus Euſebius lib. 6, cap. 43, & S. Hieronymus de Script. eccl. cap. 66. Item
B alias S. Dionyſius Alexandrinus, apud Euſeb. lib. 6, cap. 41 & 44.

non obſtinato tamen animo.

86 Atque hiſce epiſtolis ſi non ipſe Fabius ad Cornelii & eccleſiarum omnium partes eſt inflexus, id certè effectum eſt, ut concilium Antiochiæ ſuper illo negotio indicendum curaret ; ad quod invitatum ſe ſignificat S. Dionyſius ab Heleno, Tarſi Ciliciæ epiſcopo, & à ceteris, qui cum illo convenerant ; Firmiliano ſcilicet Cappadociæ, & Theoctiſto Palæſtinæ provinciæ epiſcopis : in eo etenim quidam Novatiani ſchiſma confirmare tentabant, Euſeb. lib. 6, cap. 46. Tum ſubdit Dionyſius, renuntiatum ſibi fuiſſe, quod Fabius quidem diem extremum obiiſſet ; Demetrianus verò ei ſuffectus eſſet : ex quo loco non temerè eruas, decretam antè fuiſſe indictamque ſynodum, quam Fabius obierit. Neque enim ab iiſdem, aut eodem tempore, ad concilium vocatum eſſe ſe ac de Fabii morte edoctum innuit ; ſed ita ſcribit, quaſi hoc illo poſterius factum ſit ; (imò Pagius id menſi
C Martio anni CCLII adſcribere non dubitat ;) tribuitur nihilominus, in Libello ſynodico tom. 1 Concil. Labbe, colt 719, ſynodus hæc, Antiochiæ collecta, Demetriano, Fabii ſucceſſori ; quia is executus eſt, quod Fabius, morte interveniente, non potuerat : nam haud ita multo poſt Fabii mortem concilium iſtud habitum fuiſſe, eruitur ex epiſtola S. Dionyſii ad Stephanum Papam (Euſebius eccl. Hiſt. lib. 7, cap. 5 ;) ubi deſcribit pacem eccleſiarum per Orientem & ulterius poſitarum. Jam ergo præceſſerat ſynodus contra Novatianum Antiochiæ, ut eſt in Libello ſynodico, coacta ; quam ideo hujus pacis conciliatricem fuiſſe ego quidem exiſtimo, quod inter conſentientes deinde per Orientem epiſcopos, eos ipſos nominet S. Dionyſius, à quibus ante, ad illam pacem conſenſumque obtinendum, invitatum ſe ad ſynodum dixerat.

XV. S. DEMETRIANUS.

Sedit Demetrianus ab A. C. 252 uſque ad 260,

QUam citò in Fabii locum optatus fuerit DEMETRIANUS, docet epiſtola S. Dionyſii jam citata, qua S. Cornelio ſignificat, ſimul nunciatum ſibi Fabii obitum eſſe, & ſucceſſionem Demetriani. Regendam igitur eccleſiam Antiochenam ſuſcepit anno Galli & Voluſiani impp. primo, Chriſti CCLII ; ſed eam quamdiu adminiſtraverit, nemini opinor, credi ſecurius poteſt, quam eidem iterum Euſebio, quando per Hiſtoriam ejus Chronica propugnantur : Chronica, inquam, tum Græcum Scaligeri, tum S. Hieronymi Latinum, ſaltem in pleriſque exemplaribus, ut patet ex Pontaco in notis hîc, & editione Auberti Miræi &c. ; ubi ad annum Gallieni VII, Coſſ., ut eſt in Græco, Seculare & Donato, anno Chriſti CCLX (nam is ſeptimus Gallieni, ſaltem uſque ad menſem circiter Maium, putatur : adi Pagium in Crit. anno Chriſti CCLIII, à num. 13) Antiochiæ epiſcopus conſtitui dicitur Paulus Samoſatenus ; cum ſcilicet, capto apud Perſas Valeriano patre, filius Gallienus pacem populo Chriſtiano reddiderat ; qua *eadem tempeſtate*, inquit Euſeb. Hiſt. eccl. lib. 7, cap. 14, *Antiochenam* eccleſiam *Demetrianus regebat* ; eodem anno (ſi captum Valerianum, redditam pacem, & conſtitutum Paulum in unum annum conjicias, ut Pontaci Chronicum imitatus Tillemontius facit in chronologia tomo 4 Monum. ſubnexa) aut ſequenti (ſi cum Scaligeri & Miræi Chronicis, quæ ſequitur Pagius, captivitatem Valeriani, Eccleſiæque pacem, à Pauli inſtitutione diſtractam, in annum præcedentem contuleris) ſedem ſuam Paulo Samoſateno vacuam relicturus, poſtquam eam annis circiter octo tenuiſſet. Hiſce rationibus omnino conſonat Eutychius pag. 392 ; ſi tamen hæc auctoritas, quæ ſane exigua eſſe debet, uti ex ipſa hac pagina nihilo ceteris emendatiori liquet, addere quidquam ponderis Euſebio poteſt, eadem in Chronico & Hiſtoria profitenti : cui proinde & Georg. Syncellus & Nicephorus patriarcha, quatuor dumtaxat annos uterque Demetriani patriarchatui aſſignantes, concedant neceſſe eſt ; uti & Catalogus Harlemienſis, qui annos XIV adnotavit, & quidni etiam S. Proſper in Chronico integro, ubi ordinatum dicit Paulum Samoſatenum Coſſ. Tuſco & Baſſo, hoc eſt, anno Chriſti CCLVIII ?

Acerrimus Eccleſiæ contra Novatianos defenſor ;

88 Acerrimus hic fuit fidei orthodoxæ ac Romanæ Sedis, coacta etiam ſynodo contra Novatianum, aſſertor ; ut fidem facit Libellus ſynodicus, apud Labbeum loco ſupra citato, his verbis : *Synodus divina & ſacra provincialis Antiochiæ collecta à Demetrio* (Græcè legitur Δημητριανῷ) *ejuſdem ſanctiſſimo epiſcopo : quæ Novatum* (Græci fere Novatianum cum Novato confundunt) *depoſuit, tamquam qui peccatoribus patrocinaretur :* veniam nempe lapſis recuſando, atque ita in præcipitem ad ſcelera quævis deſperationem ſalutis impellendo. Idem teſtatur S. Dionyſius patriarcha Alexandrinus, cum ad S. Stephanum Papam ſcribens, inter illuſtriores epiſcopos cum Eccleſia Romana ſentientes, & ob redditam (Novatiani ſchiſmate & erroribus condemnatis) inſperatò pacem incredibili gaudio exultantes, primo loco Demetrianum recenſet epiſcopum Antiochiæ, Euſebius Hiſt. eccl. lib. 7, cap. 5. Sed nihil ad ejus commendationem auguſtius, quam innumerabilium fere epiſcoporum, Antiochiæ congregatorum, in epiſtola ſynodica ad S. Dionyſium, Romanæ urbis epiſcopum (Euſebius Hiſt. lib. 7, cap. 30)

A cap. 30) de ipso, jam pridem vitâ functo, testimonium: ibi etenim, ejecto à sua communione Paulo, *necesse habuimus*, inquiunt, *alium ejus loco ecclesiæ catholicæ episcopum ordinare, non absque divina, ut credimus, providentia, beati Demetriani, qui eidem ante hunc* (Paulum) *ecclesiæ* (Antiochenæ) *præclarè præfuit, filium Domnum, virum omnibus, quæ episcopum decent, dotibus exornatum.*

& quidem Martyr, ut quidam volunt;

89 Quid, quod & martyrem eum quidam faciunt? Id certè rotundè asserit Blasius Terzi lib. 1 de Syria sacra, cap. 33, Theodoricus Pauli, auctor seculi XV, in suo codice Ms. cum scripsisset *S. Demetrianum* (sic eum appellat ubique) *migravisse in pace anno Domini* CCLX; remittit ad marginem; ubi eodem charactere hæc notat: *iste sanctus Demetrianus post diversa sibi illata tormenta martyrizatus fuit cum Aniano diacono, & Eustochio, & aliis* XX, *die* XI *Novembris.* Quæ certissimè ab Usuardi Martyrologio mutuatus est: quod ad diem X Novembris sic habet: *Antiochiæ, sanctorum Demetrii episcopi, Aniani diaconi, Eustosii & aliorum viginti.* Idem de Demetrio habent vetustissima Hieronymiana, apud Florentinium, ad eumdem diem; idem alia recentiora plurima, ac tandem etiam Romanum. Sanè vel hæc errant omnia sive in nomine Demetrii, quod non habet Corbeiense apud Florentinium, sive in nomine Antiochiæ; vel episcopum non Antiochenum Antiochiæ passum volunt; quod aliter passim omnes accipiunt; vel denique ipsissimus ille est Demetrianus, de quo hîc agimus: nam & Demetrium eum nuncupant, ante auctores modernos satis multos, Eutychius, seculi X scriptor, atque ante annos DCCC, teste Papebrochio, Catalogus Harlemiensis; & alter inter antistites Antiochenos seu Demetrius, seu Demetrianus comparet nuspiam.

B

verùm hoc ultimum examinandum erit accuratius in Actis Sanctorum,

C

90 Silet hîc Tillemontius tom. 4 Monum. de Paulo Samosateno art. 1; hæret Florentinius; Card. Baronius ad annum Christi CCLXII, num. 70, *An martyrio obierit Demetrianus*, inquit, *non constat*; nec aliud quidquam addit. Ego, quanticumque faciam Demetrianum meum; martyribus tamen annumerare huc usque non ausim, tum propter chronologorum, atque historiographorum, ac præsertim Eusebii, non admodum ab hisce temporibus remoti, synodique Antiochenæ in epistola num. 88 citata, ubi locus hujus martyrii commendandi maximè proprius erat & opportunus, silentium; tum præcipuè quod hoc martyrium cum historia componi vix possit. Etenim, ut ex ea num. 87 probatum est, jam pacem ecclesiis Gallienus, apud Euseb. lib. 7, cap. 13, per edicta firmaverat, cum adhuc viveret Præsul hic noster Antiochiæ, ut cap. seq. dicitur, & vel eodem datæ pacis anno, ut Tillemontio placet, vel anno sequenti quidem, sed tamen utrobique Christi CCLX, seu Gallieni VII, ut habent plura Eusebii Chronica, successit Paulus Samosatenus Demetriano, utique defuncto Antiochiæ; teste eodem Eusebio Hist. eccl. lib. 7, cap. 27. Unde igitur in tanta pace martyria?

die 10 *Octobris.*

91 Scio, lib. 7, cap. 15; *pace cunctis ubique ecclesiis reddita, apud Cæsaream Palæstinæ Marinum quemdam .. ob confessionem Christi capite truncatum esse*; sed is miles erat; poteratque adeo legibus aliis, exempli causa, imperatoribus sacrificandi, ut ibidem dicitur, aut aliis ejusmodi superstitiosis ratione militaris dignitatis urgeri, quibus per edicta derogatum non esset. Videsis eumdem Eusebium hoc apertè testantem lib. 8, cap. 4. Scio parum obsequentes tum temporis Gallieno per Orientem præfectos fuisse; & jam tum forte ad tyrannidem à quibusdam spectari cœptum. Scio denique, ut res tunc erant in Oriente, sic illarum historias satis esse confusas (vide Pagium in Criticis ab anno Christi CCLIX.) Quamobrem negotium hoc indecisum ad Acta nostra, quo propriè pertinet, ad diem X Novembris diligentius pertractandum remitto, non negato interim ei Sancti titulo, quem ceteris ejus decessoribus convenire vix dubitem, tametsi, forte aliquanto religiosius, ab eo adscribendo abstinuerim. SEC. III.

XVI. PAULUS I. SAMOSATENUS hæresiarcha. E

Paulus regere, imò perdere ecclesiam Antiochenam cœpit A.C. 260.

ANno, ut jam ex Eusebio demonstratum est, Gallieni septimo, Christi CCLX non ultra mensem Maium adulto, emersit è latebris, quibus eum & natales humiles, & cognata fortunarum egestas occuluerant, PAULUS, à Samosatis, urbe Syriæ Euphratesiæ, quæ monstrum hoc in lucem effuderat, SAMOSATENUS vulgo nuncupatus; quando gregem Antiochensem, à quo & Antiochenus vocitatur, non regendum pastor, uti tum simulabat, admisit; sed, ut subinde palàm fecit, misere dilaniandum lupus efferatus invasit. Vix etenim eum dignitatis gradum attigerat, cum *à fidei regula recedens* (verba sunt ipsius epistolæ synodicæ apud Eusebium lib. 7, cap. 30) *ad spuriam & adulterinam doctrinam se transtulit .... Et cum anteà pauper ac mendicus esset, nec ullas omnino facultates aut à parentibus relictas accepisset, aut artis ullius exercitio sibi comparasset; nunc* (patriarcha factus) *ad incredibilem opulentiam pervenit per scelera ac sacrilegia, fratrumque concussiones.* F

homo superbus & impurus.

93 Quam porro fastu plenus & arrogantia; quam inanis appetens gloriæ; quam in aliorum Legis Euangelicæ doctorum, tum vitâ functorum, famam, ut suam extolleret, petulanter grassatus, adeò ut etiam angelum de cælo delapsum haberi se coram pateretur ac dici; quam merito suspectâ cum mulieribus, quas & suis presbyteris & diaconis, ne sibi adversarentur, indulgebat, consuetudine notatus, quarum duas ætate florentes & formâ conspicuas secum habuerit, & quocumque proficisceretur, circumduxerit; hæc, inquam, aliaque ejus crimina, loco jam citato, Patres longiori, quam instituto meo conveniat, oratione persequuntur.

Ibi varias contra se synodos

94 De ecclesiæ itaque Antiochenæ incolumitate conclamatum jam erat; nisi tantis malis haud impari remedio obviam itum esset. Sed nempe sic, Deo providente, ceciderat; ut ejusmodi tum præsulibus Oriens abundaret, quibus nec vitæ sanctimonia nec studium religionis nostræ, ut vellent; nec doctrina deerat vel industria ut laboranti possent opitulari. Scriptæ ultro citroque quaquaversum epistolæ; collatæ sententiæ; condicta habitaque

SEC. III. taque intra ipſam Antiochiam concilia, neque à paucis iſtic aut parum exercitatis, ſed collecto, quantum erat in Oriente Ægyptoque veteranorum fere antiſtitum ac virorum inſignium robore univerſo certatum eſt: nam S. Dionyſius patriarcha Alexandrinus, cum advolare per ætatem & affectam valetudinem ipſe non poſſet, intereſſe tamen per litteras voluit. *At reliqui*, inquit Euſebius lib 7, cap. 27, *eccleſiarum paſtores*, quorum præcipuos cap. ſeq. enumerat, atque inter eos cum fratre Athenodoro magnum Gregorium thaumaturgum, *undique excити, tamquam adverſus gregis dominici vaſtatorem, ſimul omnes Antiochium convenerunt.*

95 Neque uno congreſſu deſitum eſt aut receptui cani viſum; ſed quantum erat in Paulo fraudis ac pertinaciæ, tantum in Patribus virtutis eminebat atque conſtantiæ. *Omnibus* enim (juxta Euſebium lib. 7, cap 28) *vario tempore, diverſimode, ac ſæpenumero in unum coeuntibus, multæ diſputationes & quæſtiones in unoquoque conſeſſu agitatæ ſunt; cum hinc Samoſatenſis Paulus dogmatis ſui novitatem occultare adhuc niteretur, illinc ſacerdotes hæreſim illius, & adverſus Chriſtum blaſphemiam denudare atque in medium producere laborarent. Nec tamen* (ſubdit Ruffinus lib. 7, cap. mihi, 26) *uno id aut ſecundo tantum concilio ad finem perducere potuerunt; ſed conventum ſæpe eſt, & abſque operæ pretio diſceſſum.* Quoties verò conventum ſit, & quot adverſus Paulum habitæ ſint hoc tempore ſynodi, nuſquam invenio: duas minimùm fuiſſe, certum videtur, quibus interfuiſſe in epiſtola ſynodica Firmilianus aſſeritur; cum tamen poſtremæ certiſſimè adeſſe non potuerit: *ſed cum ille mutaturum ſe ſententiam promiſiſſet; credens ei Firmilianus, ſperanſque, abſque ullo religionis noſtræ probro atque diſpendio rem optimè poſſe conſtitui, diſtulit ſententiam ſuam, deceptus ſcilicet ab homine, qui Deum ac Dominum ſuum negabat, & qui fidem, quam antea profitebatur, violaverat.* Quo tempore iſta contigerint, oſtendit Euſebius lib. 7, cap. 28 his verbis: *Dum hæc aguntur, Dionyſius* (Alexandrinus) *extremum diem obiit, anno principatus Gallieni duodecimo*, id eſt, Chriſti CCLXV, die IX Martii, ut vide in Tractatu noſtro de Patriarchis Alexandr. tom. V Junii, pag. 30.

eludit, B C

96 Tandem eluſi tot Pauli artibus Patres, nec miſerabilem Antiochenſis eccleſiæ ſtatum ultra ſuſtinentes, extremam operi manum adhibere decernunt. Coacto iterum Antiochiæ concilio epiſcoporum LXX, ut vult S. Athanaſius de Synodis, aut LXXX, ut S. Hilario viſum de Synod. contra Arianos; imò CLXXX juxta Baſilium diaconum in concilio Epheſino apud Labbeum tom. 3, col. 425; aut, ſi quid ibi vitii eſt, ut non dubitat Tillemontius de Paulo Samoſateno art. 4, (perperam tamen iſtic notat quaſi ſolœciſmum inſtrumenti, quod ſolius eſt typothetæ in editione Labbeana, qui Binium tom. 1, parte 2, pag. 159 omnino in fine, male expreſſit, cum ☞ vertit in ☜, & emendari poterat ex ipſo Labbei loco, ubi ſtatim eadem conſtructio recurrit) ſi id, inquam, parum credibile videatur, credi certè poteſt Euſebio, lib. 7, cap. 29, qui ait, ſynodum fuiſſe πλείων ὅσων ἐπισκόπων *quamplurimorum* (Valeſius vertit: *innumerabilium fere*) *epiſcoporum.*

depoſitus tandem,

97 Hìc operâ diſertiſſimi Malchionis presbyteri palàm convicto Paulo, & auctoritate concilii ab eccleſiaſtica communione reſciſſo atque exauctorato, ſubſtitutus eſt Demetriani filius, Domnus, uti jam ſupra num. 83 ex ipſa hujuſce ſynodi epiſtola diximus. Sed neque ſic profectum ſatis fuiſſet, niſi poſt victam Zenobiam, quæ poſt Odenati conjugis mortem rerum in Oriente ſola potiebatur, Pauloque, dum licuit, patrocinata fuerat, teſte S. Athanaſio in epiſt. ad Solitarios, Aureliani interpellati ſententia ſucceſſiſſet; qua ille eccleſiæ domo, quam hactenus Zenobiâ protegente, invitis omnibus, nec hiſcere tamen contra audentibus, eâdem, qua hæreſim, pervicaciâ retinebat, tandem faceſſere juberetur. Nunc Antiochenæ hujus ſynodi tempora finiamus, quando hinc & epiſcopatûs Paulini exitus, & initium Domniani neceſſario repetenda ſunt. *in ſynodo Antiochena*, D

98 *Omnes itaque in unum congregati antiſtites*, Euſebius lib. 7, cap. 30, *unam ex communi ſententia ad Dionyſium Romanæ urbis Epiſcopum & ad Maximum Alexandrinum ſcripſerunt epiſtolam... tum ut ſtudium ſuum ac diligentiam* (in hac ſynodo adhibitam) *omnibus declararent; tum ut perverſum Pauli dogma, confutationes quoque & diſputationes adverſus illum habitas, cunctamque hominis vitam ac mores* (imò & depoſitionem ejus, & inaugurationem Domni, atque adeò totius eventum concilii) *exponerent.* Ex his, uti & ex ipſa epiſtola, quæ ſubjicitur, liquet 1, non diu poſt mortem S. Dionyſii Papæ ſcriptam hanc epiſtolam fuiſſe; quippe quæ nondum Patribus innotuerat. Non vixit autem Dionyſius, ut eſt in vetuſtiſſimo optimæque notæ Catalogo apud Henſchenium tom. 1 Aprilis & Bucherium in Victorii Canonem Paſchalem pag. 272, niſi *uſque in diem ſeptimum Kalend. Januarii conſulibus Claudio & Paterno*, id eſt XXVI Decembris anno Chriſti CCLXIX. Eoſdem conſules notat Catalogus Reginæ Sueciæ ibidem, & uno tantum die ab alio diſcrepat. Non igitur multo ſerius aut ſcripta fuit ad eum epiſtola, aut ſynodo finis impoſitus. *habitâ non ſerius quam anno Chriſti 270 ineunte*, E

99 Liquet ergo 2, neque totam (quod hactenus creditum fuerat, inquit Pagius ad annum Chriſti CCLXXI, num. 3) neque aliqua ſui parte (quod Valeſio viſum in notis ad Euſeb.) ſub Aureliano ſynodum habitam eſſe; ſed totam imperante Claudio; quippe qui XXVI Octobris anni CCLXX, ut oſtendit Pagius ad annum Chriſti CCLXX, num. 3, adhuc erat in vivis; Claudio verò ſucceſſit frater ejus Quintillus, illique poſt diem decimum ſeptimum extincto, demum Aurelianus, menſe Novembri, aut inſequenti. Liquet 3, aut erraſſe Euſebium lib. 7, cap. 29, ubi ſic vertitur: *Hujus* (Aureliani imperatoris) *temporibus poſtrema ſynodus innumerabilium fere epiſcoporum congregata eſt* &c.; aut Valeſium qui ſic eum interpretatur; hoc Pagius; illud Tillemontius aſſerit, not. 4 in Paul. Samoſat., ubi Pagium & citat & deſerit. Ego quidem cum Tillemontio, ſed aliam tamen ob cauſam, ſentio. *neque adeò ſub Aureliano*; F

100 Sic, loco citato, habet Euſebius: *ut errat Euſebius* Καθ' ὃν τελευταίας συγκροτηθείσης πλείσων ὅσων bius, ἐπισκόπων συνόδου, φωραθεὶς καὶ πρὸς ἁπάντων ἤδη σαφῶς καταγνωσθεὶς ἑτεροδοξίαν ὁ τῆς κ Ἀντιόχειαν αἱρέσεως ἀρχηγὸς, τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς

A ϑολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύττεται. Hæc ita Latinè reddit Pagius: *Cujus temporibus (cum poſtrema congregata fuiſſet*, jam ante ſcilicet ſub Claudio imperatore, *quamplurimorum epiſcoporum ſynodus) convictus & ab omnibus jam manifeſtè falſi dogmatis damnatus auctor illius hæreſeos, quæ erat Antiochiæ, à catholica* (ſeu univerſa,) *quæ ſub cælo eſt, Eccleſia eliminatus eſt*, ſeu publico edicto exturbatus eſt. Si iſtud ἀποκηρύττεται ſignificet, ut vult Pagius, actionem Aureliani, Paulum latâ ſententiâ expellentis; ad illam referri commodè poterit illud καθ' ὃν, *cujus temporibus*, & recta erit Pagii verſio, quidquid dixerit Tillemontius; & vera proinde, quam deducit inde, ſententia; nimirum, per ea verba nequaquam ab Euſebio collocari hanc ſynodum ſub Aureliani imperio: at ſi ἀποκηρύττεται non actionem Aureliani, ſed Patrum, in concilio Paulum publicâ ſententiâ excommunicantium ac deponentium, deſignet; errat Pagius, & rectè Euſebii ſententiam exprimit Valeſius.

B 101 Atque hoc poſtremum mihi potius dicendum videtur: primùm quidem, quia eâdem pene utuntur voce Patres ſub finem epiſtolæ ſynodicæ: *Hunc igitur*, inquiunt, *Deo adverſantem* (Paulum) *nec cedere volentem, cum à communione noſtra abdicaſſemus*, ἐκκηρύξαντες; *neceſſe habuimus alium ejus loco eccleſiæ catholicæ epiſcopum ordinare*; ubi manifeſtum eſt, ἐκκηρύττειν, quod idem ſonat atque ἀποκηρύττειν, aliud ſignificare non poſſe, niſi quod vulgo dicitur *excommunicare* ac deponere. Conſule infra num. 109. Deinde non ſolùm dicitur apud Euſebium, ἀποκηρύττεται, *ejicitur, expellitur, excluditur, eliminatur*; ſed τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύττεται, *à catholicâ, quæ ſub cælo eſt, Eccleſiâ exterminatur*, ſeu, *per ſententiam aut edictum ejicitur*; hoc vero quid aliud eſſe poſſit, quam à communione omnium fidelium publico edicto arcere atque excludere? Quod nec fecit Aurelianus, nec potuit. Legitur quidem ſub finem capitis: ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐξελαύνετο τῆς ἐκκλησίας, *per ſecularem poteſtatem ab eccleſia exturbatus eſt*; ſed aliud eſt ἐκκλησίας *ab eccleſia, ſeu ſede ac domo epiſcopali*, aliud

C καθολικῆς ἐκκλησίας, *à catholica Eccleſia*, ſeu univerſitate fidelium; aliud ἐξελαύνετο, *vi extruſus eſt*, aliud ἀποκηρύττεται, *per ſententiam palàm denunciatur ejectus*; hoc juriſdictionem eccleſiaſticam exigit; non item illud; ſed fieri poteſt per brachium ſeculare; etiam juſtè, ſi ab eccleſiaſtica poteſtate legitima ſit invocatum. Reſtat igitur, ut excommunicatum ac depoſitum Paulum, adeoque & ſynodum, in qua excommunicatus ac depoſitus eſt, temporibus Aureliani imp. adſcripſerit Euſebius; qui tamen ſibi contrarius eſt in Chronico tam Græco (in quo hîc conſules notantur Gallienus VII & Saturninus, pro Sabinillo,) quam Latino, ubi rem eamdem refert ad annum Abrahami MMCCLXXXIII, Olymp. CCLXI annum II, juxta Scaligeri editionem, & Gallieni XIII, id eſt, Chriſti CCLXVI. Latinum tamen Euſebii Chronicum iterum huic loco contradicit in Euſebio Laodicenſi, ut ſtatim num. ſeq. patebit. Euſebii Chronicum preſſè in hac re ſequitur S. Proſper in Chronico integro.

rectè hîc à Valeſio verſus.

102 Errorem hunc Euſebii in Hiſtoria etiam agnovit loco citato Henſchenius, & poſt eum Papebrochius; ille tamen ignoſcendum putavit; *cum diſtantia vix trium menſium ſit*, inquit, *inter Dionyſii obitum & Aureliani initium*. Schelſtratius Euſebium etiam defendendum ſibi ac ſequendum putavit tom. 1 Antiq. eccl. diſſ. 2 in ſerie chronologica; ideoque ab illis Catalogis, quos alibi tanti facit, recedens, ad annum conſuleſque ſequentes Dionyſii obitum transfert. Idem ante illum Labbeus ac Petavius aliique in chronicis factitarunt. Sed, præterquam quod jam dixi num. 98 & 99, quid ſi Euſebius ibi non ad initium imperii Aureliani (quamquam & illud plus tribus menſibus diſtet ab obitu Dionyſii, ut ſupra monui;) ſed ad annum ejus imperii tertium reſpexerit? Certè in Chronico, anno Aureliani (apud Scaligerum) ſecundo, (apud Pontacum tertio) ſic legitur: *Euſebius Laodicenus epiſcopus inſignis habetur*: in Hiſtoria verò lib. 7, cap. 32 de Anatolio ejus ſucceſſore, *Poſtea verò*, inquit, *cum eum ſynodus adverſus Paulum congregata Antiochiam evocaſſet* (Græcè eſt συνόδου καλούσης, *ſynodo eum evocante*,) *per urbem Laodiceam iter faciens, à fratribus illius loci, mortuo* TUNC *Euſebio, detentus eſt*. Evocante ergo Anatolium ſynodo Antiochena, jam fato ceſſerat Euſebius, qui tamen anno Aureliani II, aut III, adhuc florebat; non igitur ad initium Aureliani retroagi poteſt, neque de tribus menſibus hîc, qui inter Dionyſii mortem ſynodumque interceſſerint; ſed de tribus ut minimum annis agitur.

SEC. III. *quem aliqui fruſtra conati ſunt excuſare*,

E

103 Idem colligi poteſt ex cap. 30, ubi poſt epiſtolam ſynodicam, ſtatim ſubjicit, interpellatum fuiſſe adverſus Paulum, qui cedere epiſcopatu nolebat, Aurelianum; qua ratione ſatis indicat, id ab ipſis concilii Patribus, nondum inde digreſſis, fuiſſe præſtitum; ita certè eum intellexerit ſeculo V Theodoretus Cyri epiſcopus lib. 2, Hæret. fabul. cap. 8 in fine; multiſque poſt ſeculis Zonaras Annal. lib. 12, § 25, ubi ſucceſſionem Domni expulſo per Aurelianum Paulo poſteriorem facit. Atqui Antiochia Aureliano ante annum ejus imperii tertium non parebat, ſed Zenobiæ; ut vide apud Pagium ad illum annum: nondum igitur ante annum illum diſſoluta fuerit ſynodus. Imò cum tunc de toto Orientis imperio cum Zenobia dimicaret, nec interpellari imperator potuit, nec inter armorum exercituumque hinc atque inde maximorum terrores, *innumerabilium ferè epiſcoporum ſynodus* eſſe collecta; ſed ſi Euſebium ſequi placeret, ſerius utrique rei tempus inquirendum eſſet, ut infra iterum demonſtrabitur.

aut defendere,

F

104 Quid ſi hîc denuo confligentem ſecum in eadem re Euſebium exhibeam; dignuſne tandem videbitur, cui chronologiam Pontificiam hîc Viri eruditi accommodent? Age ſanè. Quot annis Romanum epiſcopatum Dionyſius adminiſtravit? Si Euſebium audis lib. 7, cap. 30 in fine, *novem annis*. At iſti unde inchoantur? Ibid. cap. 27: *Cum Xyſtus undecim annis Eccleſiæ Romanæ præfuiſſet, in ejus locum ſucceſſit Dionyſius . . Eodem verò tempore* (ἐν τούτῳ δὲ) *defuncto Antiochiæ Demetriano, Paulus Samoſatenſis epiſcopatum ſuſcepit*. Paulum autem Demetriano ſucceſſiſſe, dicit in Chronico Græco, in quo conſules adduntur Secularis & Donatus, & Latino Scaligeri, anno

non ſemel in hac re ſecum pugnantem.

SEC. III. Gallieni VII, Christi CCLX. Duc igitur inde annos totos novem, & defunctum ex Eusebio Dionysium habebis anno Christi CCLXIX, qui ipsissimus ille annus est, quem nos ejus morti supra ex catalogis antiquissimis assignavimus, idemque Claudii imperatoris secundus; qui cum tertium annum sequenti circiter Aprili anni Christi CCLXX inchoaverit; imò ad mensem Novembrem vivendo decurrerit (vide Pagium loco. sup. cit.,) ridiculum profecto est synodum Antiochenam sub Aureliano demum cogi cœptam, ac post multas longasque, ut rei gravitas postulabat, disceptationes, antequam in Paulum sententiam ferret, pretractam comminisci, quæ tum tandem ad S. Dionysium Papam, plus quam integro anno defunctum, epistolam synodicam inscripserit; ineptissimum verò, si id post tertium Aureliani annum feciſſe fingatur.

Occasio erroris quænam esse potuerit Eusebio;

105 Mea igitur hæc est opinio: Scivit Eusebius, Paulum Samosatenum jussu Aureliani sede pulsum, postquam judicio synodi Antiochensis exauctoratus antea fuisset; ignoraverit deinde, quo anno Dionysius ex hac vita decesserit, qui solus est character, ex quo tempus concilii utcumque ex epistola synodica determinari potuit. His positis, nihil erat pronius, quam ut illud ad Aureliani tempora revocaret; quippe per quem ejus decreta ultimum, ut ajunt, effectum sortita sunt, depositione Pauli executioni mandata. Ignota verò fuisse Eusebio Dionysii, uti aliorum plurium Pontificum, tempora, vel inde palàm est, quod Xysti Pontificatui annos octo tribuat in Chronico; eidemque in Historia, ut mox vidimus, undecim; cum non nisi totidem menses & dies insuper aliquot sederit, ut probat Pagius ad annum Christi CCLVIII; Schelstratius tom. 1 Antiq. eccl. diss. 2, cap. 7; ubi ex S. Firmiliani ad S. Cyprianum epistola ostendit, superstitem adhuc fuisse S. Stephanum Papam, Sixti II decessorem, anno CCLVI; indeque eruit vitium Catalogi Henscheniani, mortem Stephani notantis Coss. Valeriano III, & Gallieno II, pro Valeriano IV, & Gallieno III; ex quo vitio secutum est aliud, quo Sixto duo anni ad menses undecim adjecti sunt. Dionysio verò dat Eusebius in Chronico annos duodecim; in Historia autem, loco jam adducto, novem.

B

C

nempe ignorantia chronologiæ Pontificiæ.

106 At lib. 7, cap. 30 in fine, cum de sexennio Aureliani, alteroque sexennio Probi, Cari, filiorumque ejus, ac tandem Diocletiani ac sociorum ejus imperio meminisset, ita subdit: *Quorum temporibus* (Diocletiani & sociorum) *maxima illa nostrorum persecutio, simulque ecclesiarum eversio perpetrata est: ceterum paulo ante hæc tempora* (μικρῷ πρότερον) *mortuo Dionysio* &c. Qui locus, fateor, ambiguus est: nam si πρότερον referatur ad aliquid Aureliano aliquanto posterius, poterit error esse gravior quam in Chronico, ubi Dionysii tempora tantum extendit usque ad annum 1 Probi imp.; sin πρότερον referatur ad omnia quæ præcedunt usque ad persecutionem Aureliani; etiam sic Dionysium in vivis recenset usque ad annum circiter Aureliani quartum, Christi CCLXXIII; sibique adeò, ut modò ostendimus, iterum contradicit. Imò vero cap. 32 dat Felici, Dionysii successori, annos V; ita tamen, ut quintum annum vix inchoaverit, ut constat ex Chronico, ubi eodem anno Eutychiano successor adscribitur Gaianus, id est, Cajus; adeo ut ne cum Eutychiano quidem Felix totos quinque annos expleverit. Eutychiano dat menses VIX X, Cajo annos XV. Marcellini autem temporibus (anno ejus VIII in Chronico, Diocletiani XIX, uti etiam habet Historia lib. 8, cap. 2, Christi CCCIII) assignat persecutionem Diocletianeam. Non quæro, vera hæc, an falsa sint; sed hos annos congeri volo. Erunt, opinor, ut summum XXVIII, qui si tollantur à CCCIII, residui erunt CCLXXV, quo anno juxta Eusebium vivere adhuc debuerit S. Dionysius; & ne vacationes interjecisse putetur, inspice Chronicum, quod hîc historiæ accuratè consonat; nisi quod Eutychiano menses non plus octo concedat, in historia verò, lib. 7, cap. 32, *vix decem*; cum re vera sederit annis octo. Manifestum est itaque, perspecta nequaquam Eusebio fuisse tempora Dionysii; neque proinde etiam habiti Antiochiæ postremi contra Paulum concilii, neque excommunicationis ac depositionis ejus, neque substitutionis Domni. Merito igitur, misso Eusebio, epistolam ipsam synodicam sequimur, eam certiori Pontificum Romanorum chronologiæ adaptantes.

D

E

Synodus eadem Antiochena non est etiam habita citius quam sub finem anni Christi 269,

107 Verum etiam hoc pacto aliud nihil hactenus evicimus, quam depositionem Pauli anno Claudii secundo, Christi CCLXIX exeunti, aut CCLXX ineunti posteriorem non fuisse. Restat, ut neque priorem fuisse demonstremus; ut, cum Eusebii Chronico, Pearsonio visum est. Docet id *Contestatio publicè proposita à clericis Constantinopolitanis & publicata in ecclesia, quod Nestorius ejusdem sit sententiæ cum Paulo Samosateno, ante* CLX *annos ab orthodoxis episcopis anathemate condemnato.* Vide Labbeum tom. 3 Concil. col. 337. Scripta est hæc contestatio anno Christi CCCCXXIX, ut habet Pagius in Crit. Baron. ad an. Christi CCLXXI, num. 2 & CDXXIX, num. 15; Schelstratius verò tom. 1, Antiq. eccl. diss. 2, in serie chronol. ad annum Christi CCLXXI, ac Tillemontius notâ 4 in Paulum Samos., illam referunt ad annum Christi CDXXX. Utcumque acceperis, demptis CLX à CDXXIX vel CDXXX, reditur vel ad annum Christi CCLXIX, quo Antiochiæ postrema in Paulum synodus inchoata sit post mensem Octobrem (ut patet ex S. Firmiliani, cum in itinere esset ad hanc synodum, obitu, quem Græci in Menæis consignant die XXVIII Octobris,) vel ad annum Christi CCLXX, quo ineunte finita esse debuit. Ceterum rationibus hisce nostris chronologicis favent in Chronicis suis Hermannus contractus, Marianus Scotus lib. 2, æt. 6, ad Quintilium imp., ubi & pro se Methodium citat; & Abbas Urspergensis, dum condemnationem Pauli imperio Claudii solius innectunt.

F

Paulus, licet depositus, toto biennio noluit loco cedere.

108 Ecclesiæ itaque Antiochensi, ab anno Christi CCLX ineunte ad CCLXX circiter inceptum, annis X ita dominatus est antistes hæreticus, ut ne maximæ quidem synodi auctoritate sic frangi potuerit, quin cœptam pridem tyrannidem toto in eam biennio, ut ut privatus, exercere perrexerit, quando usque ad victam Zenobiam, captamque ab Aureliano Antiochiam, pro patriarcha se gesserit, quoscumque tandem subditos ac sequaces habuerit. Ex his collige, emendandum esse & Georgium Syncellum &, qui eum fere sequuntur

A tur, Nicephorum CP. & Catalogum Harlem. imò etiam Eutychium, dum annos tantum octo Samosateno concedunt. De Pauli hæresi, & unde nata, & quarum ipsa parens fuerit, sive in mysterio SS. Trinitatis, sive divini Verbi incarnationis, consule Dionysium Petavium Theologiæ dogmaticæ tom. 2 de SS. Trinitate lib. 1, cap. 6, num. 6; sed præcipuè tom. 4 de Incarnatione lib. 1, cap. 3.

XVII. S. DOMNUS I.

QUam durum accidit mihi, cum ab Eusebio recedendum est, tam in DOMNI patriarchatu suis limitibus includendo est necessarium: non enim in principio illius dumtaxat, quod jam ad annum Claudii imp. 11, Christi CCLXIX elabentem, aut CCLXX vix initum diximus revocandum; verùm etiam in fine statuendo Eusebius aberrat, saltem in Chronico; ubi anno Aureliani imp. 1 (Coss. Aureliano Aug. & Basso, ut est in Græco) id est, Christi CCLXXI, Domno Timæum sufficit, in quo eum sequitur iterum S. Prosper in Chronico integro. Hoc pacto decessisse patriarchatu dicendus esset Domnus ante, quam expulsus per Aureliani sententiam ex possessione sua Paulus fuisset. Hoc verò historicos, ni fallor, plerosque offendit; Zonaram imprimis, qui Annal. lib. 12, § 25, cum narrasset, qua ratione episcopi Paulum in synodo ecclesiâ cedere jusserint (ubi utitur itidem voce ἀπεκήρυξαν) ita subdit: *Recusantem apud Aurelianum, qui tum imperabat, detulerunt orthodoxi, qui cum decreto iis ecclesiam attribui jussisset, quibus Romani & Italici episcopi suffragarentur, Paulo per ignominiam pulso, Domnus successit:* Græcè est: Ἐντεῦθεν ἀτίμως ἐξηλάθη τῆς ἐκκλησίας ὁ Παῦλος, καὶ ἀντεισήχθη Δόμνος; *inde ignominiosè extrusus est ab ecclesia Paulus, & pro eo introductus est Domnus.* Supervixisse ergo Domnum testatur ejecto per Aurelianum Samosateno.

Domnus Paulo subrogatus A. C. 269 exeunte, aut ineunte 270;

B

110 Eadem est Georgii Syncelli aperta sententia, ubi post Orientem domitum, reducemque inde Romam Aurelianum, adhuc Domnum Antiochiæ agnoscit antistitem. Et quid alios commemorem? Ipse Eusebius lib. 7 Hist. cap. 30, quem, nisi Domnum, designare potuit, cui ecclesiam Aurelianus adjudicaverit? Scribit enim in hunc modum: *Igitur cum Paulus à recta fide simul & episcopatu excidisset, Domnus, ut dictum est, administrationem Antiochensis ecclesiæ suscepit. Sed cum Paulus è domo ecclesiæ nullatenus excedere vellet, interpellatus imperator Aurelianus, rectissimè hoc negotium dijudicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Christianæ religionis antistites & Romanus Episcopus scriberent.* Solius Domni hactenus ab Eusebio facta erat mentio; nulla Timæi; de quo primum meminit cap. 32. Orientem autem anno primo imperii nondum adierat Aurelianus, nedum illum Zenobiæ, cui parebat unicè, eripuerat; neque adeò Antiochiæ aut interpellari, aut jus dicere potuerat, cujus non ante annum imperii tertium, Christi CCLXXII, ut supra ex Pagio docui, potitus est.

sedit usque ad 272 aut 273;

C

111 Viderat id, credo, Tillemontius, cum (tom. 4 Monum. ubi de S. Felice Papa) idem omnino de Domno post Aureliani edictum affirmat; rectéque inde conjicit, expulso Paulo, Domnum in debita pridem sibi jura successisse anno Christi CCLXXII aut CCLXXIII, qui est Aureliani III aut IV; & tomo eodem in persecutione Aureliani art. 1 negat, id fieri potuisse ante finem anni Christi CCLXXII. Sed quomodo cum hac assertione componi possit alia, quam habet tom. 5, ubi agit de S. Luciano Antiocheno, dicitque Domnum, deposito per synodum Paulo sub finem CCLXIX, non amplius duobus circiter annis præsedisse, itemque illâ, quam ibidem proponit in indice materiarum: *Domnus episcopus Antiochenus anno* CCLXIX *usque ad* CCLXXI (remittit quidem ad notam 4 in S. Lucianum, ubi duas sententias proponit, sed nihil decîdit; quod facit tamen locis citatis;) hæc, inquam, quo pacto componi possint, non satis equidem intelligo. Convenit hoc, fateor, cum Eusebii Chronico; sed vel propterea, ut contendi, longè probabilius deferendo. Adhærendum igitur (quando aliud nihil supereſt) Georgio Syncello atque Eutychio; qui, cum tres annos Domno indulgeant, facile usque ad annum æræ vulg. CCLXXIII, qui Aureliani III & IV respondet, ejecto Samosateno supervixisse illum aliquamdiu, juxta historiographorum placita, patiuntur.

cui sententiæ subscribit Tillemontius; sed sibi non constat:

D

112 Mirificè huic sententiæ patrocinatur Franciscus Maria Florentinius in Martyrologio Hieronymiano ad diem 11 Januarii, ubi *Syridonum ejusdem loci* (Antiochiæ) *episcopum*, inter Martyres relatum, uti & ab Usuardo corrupto nomine *Isidorum*, eumdem hunc esse Domnum, Paulo Samosateno, propter hæresim damnato, à synodo episcoporum substitutum, defendit; de quo legerit Holstenius in Ms. Martyrologio sereniſſimæ Reginæ Sueciæ, *Antiochiæ Syriæ, S. Donni episcopi ejusdem loci.* Vide ipsum Holstenium in animadversis ac Martyrol. Roman. editis Romæ MDCLXIII, & in epistola ad Florentinium, quam hic operi suo præfixit pag. 4. Eodem inclinant Castellanus in notis in Martyrologium Rom. ad 11 Januarii; Observationes ad Usuardum eodem die; atque ipse Tillemontius tom. 4 Monum. de Paulo Samos. art. 5, & fusius tom. 15 notâ 29 in S. Leonem. Sanè si martyr fuit Domnus hic noster, omnino post ejectum ab Aureliano Samosatenum vixisse debuit; cum ante tempus illud Christianos imperator iste usque adeò persecutus non sit, ut iis potius, Eusebio teste lib. 7 Hist. eccl. cap. 30, impensè faverit; & patet ex ipsa illa, qua Paulum rogatu episcoporum catholicorum ejecit, sententia. Ceterum qualis quantusque vir Domnus jam tum fuerit, cum ad hanc sedem innumerabilium fere episcoporum calculis delectus est, testatur ipsa epistola synodica verbis, quæ supra num. 88 descripta reperies; ubi brevi compendio virtutum ejus omnium summa continetur, talis utique, ut Sanctis merito annumerandus videatur.

favent & Martyrologi, qui Domnum hunc videntur accensere Martyribus.

E

F

XVIII. TIMÆUS.

QUemadmodum in Catalogo Harlemiensi Domnus, sic apud Georgium Syncellum TIMÆUS nusquam apparet: utriusque tamen

SEC. III. *Sedit ab A.C. 273 ineunte usque ad 280; juxta Eusebium & S. Prosperum,*

certa succeſſio eſt, tum ex Euſebio in Chronico & Hiſtoria lib. 7, cap. 32; tum ex Nicephoro CP.; Eutychio, pag. 395, ubi eum appellat *Timotheum*; Zonara lib. 12, num. 30; Nicephoro Calliſto lib 6, cap. 34, &c. Timæum Domno ſubrogatum eſſe anno Aureliani III, Chriſti CCLXXIII vix delibato, apparet ex numero præcedenti; ſiquidem Domnus extinctus eſt II Januarii, anni utique CCLXXIII: nam Januario menſe anni CCLXXII nondum Syriam Aurelianus attigerat. Serius autem, quam anno Chriſti CCLXXIII, Domni deceſſum collocare nulla me. finit auctoritas. Quod ad obitum Timæi attinet, nihil cogit ab Euſebii Chronico diſſidere; neque adeo id licet: nam Syncellus manifeſtè corruptus eſt; primùm quidem, quia Timæum expungit; præterea quia, cum Cyrillo, Domnum, ut ipſe putat, ſtatim ſecuto, annos adnotet ſolos XV, ac deinde B. Theophanes, cui Chronographiam ſuam perficiendam moriens commendaverat, Tyranno XIII; collecti illi XXVIII, additique CCLXXIII, non conficiunt niſi annos CCCI: defunctus ergo Tyrannus fuerit biennio ante perſecutionem, anno CCCIII à Diocletiano ſuſcitatam, quod eſt contra Euſebium in Hiſt. lib. 7, cap. 32, ubi ſic ait: *Poſt Cyrillum Tyrannus epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ ſuſcepit: cujus tempore eccleſiarum vaſtatio maxime viguit.* Nicephorus patriarcha CP. Timæum ſediſſe ſcribit annos X, Cyrillum XV, tum Tyrannum; junge annos Timæi ac Cyrilli; erunt XXV; qui juncti annis CCLXXIII dant annum CCXCVIII, Diocletiani XIV & XV, quo cœperit patriarchatus Tyranni; quod Euſebio repugnat in Chronico Græco ac Latino, omnibuſque, ut num. ſeq. dicetur, exemplaribus.

B

contra recentiores.

114 Quis autem hîc non credat Euſebio, cum ea ſcribit, quæ ſuis ipſe oculis ſpectare potuit, ignorare jam adultus rerumque eccleſiaſticarum avidus indagator non potuit? Gravius impingit Eutychius, & auctor Catalogi Harlemienſis: & hic quidem, quia Domnum præteriit; uterque verò, cum tres tantum annos Timæo, & XV Cyrillo attribuit, quibus ſi adjeceris XIII Tyranni, imo undecim (totidem enim Tyranno, quem Eurim vocat, aſſignat Eutychius,) toto amplius decennio à Chronico Euſebiano aberrare comperies; cujus auctoritas ſi uſpiam ulla ſit, hîc certè maxima eſſe debet; quando ceterorum omnium rationes, multis poſt ſeculis initæ, ab iis diſſonant, quæ ſua ipſe ætate per Orientem imprimis, ubi agebat, facta commemorat. Neque obeſt, quod illud ipſum Chronicum non niſi ab Hieronymo verſum & amplificatum accepimus: nam & S. Hieronymi perſpecta fides eſt, ut nihil temerè immutaverit, quamvis non nulla addiderit; & nota antiquitas, ut Chronicum ab Euſebio elaboratum multo ſincerius habuerit, quam ſeculo demum octavo Syncellus aliive poſteriores. Hoc itaque duce Timæi epiſcopatum ad annum uſque Abrahami MMCCXCVII juxta editionem Pontacenam, Probi imp. quartum, producimus, Coſſ. Meſſala & Grato, ut habet Græcum; uti & Chronicum integrum S. Proſperi Aquitani; id eſt, Chriſti CCLXXX: is enim ad medium uſque Aprilem Probi quartus fuit, cetera quintus; quamquam Euſebii more totus pro quarto notetur. Erraverit, credo, eruditus Pagius in Crit. anno Chriſti CCLXXXIII, num. 8, ubi Baronium corrigens, Timæi epiſcopi Antiocheni obitum ad annum CCLXXXI ex Euſebio in Chronico retrahendum eſſe dicit. Certè is annus nulla ex parte fuit Probi quartus, quem tamen Chronici exemplaria omnia exhibent, teſte Pontaco in notis hîc. Suſpicor, à Pagio quartum Probi conſulatum pro quarto imperii anno temerè acceptum eſſe. Ab initio igitur CCLXXIII præfuit annis admodum ſeptem, ſed utrimque completis. Aliud de Præſule hoc nihil apud antiquos notatum invenio, niſi quod illi Euſebius Hiſt. lib. 7, cap. 32, ſucceſſiſſe ſuâ memoriâ Cyrillum affirmet.

C

D

XIX. S. CYRILLUS.

E

S. Cyrillus præfuit ab A. C. 280 uſque ad 300: juxta Euſebium, & S. Proſperum,

SAtis jam, opinor, numero ſuperiori perſuaſimus, unius Euſebiani Chronici fidem per hæc tempora ceterorum omnium calculis præferri oportere. Cyrillus itaque Timæo in patriarchica dignitate ſuffectus eſt anno Probi imp. IV, id eſt, Chriſti CCLXXX; in quem Probi annum quartum omnia, ut modo dicebam, conſpirant exemplaria. At non eadem inter illa de Antiſtitis hujus fine, Tyrannique ſucceſſione concordia eſt: nam Pontacus ea reducit ad annum Diocletiani XVI, hoc eſt, Chriſti CCC, & pro eo faciunt Euſebii Chronica Victorinum, Oiſellinum, Fabritianum, itemque Valcellenſe noſtrum ac vulgata quædam; favetque Marianus Scotus; ſed omnium maximè Chronicum S. Proſperi integrum, tum in vetuſtiſſimo codice noſtro, tum à Labbeo editum parte I ad Coſſ. Conſtantium III & Maximianum III, id eſt annum Chriſti CCC, qui juxta Euſebii imperatores putandi modum debet eſſe Diocletiani XVI. Annum Diocletiani XVII delegit in editione ſua Aubertus Miræus, cui adſtipulatur apud Vaſatenſem Ms. codex Pithœanus, & in Chronico ſuo Onuphrius Panvinius. Scaliger in utraque editione tum Græca tum Latina annum Diocletioni XVIII prætulit, cui præiverat, apud Pontacum, Ms. Lodonenſe, Petavinum, Fabritianum excuſum Baſileæ MDXXIX plurimis & variis lectionibus ditatum, quibus accedit Hermannus Contractus. Annum denique Diocletiani XIX apud eumdem Pontacum, ſolum habet Ms. Fuxenſe.

F

qui editum à Pontaco Euſebii Chronicum hoc loco confirmat.

116 Atque hæc quidem ſunt omnia, in quibus tum vulgati tum Mss. codices de hocce tempore inter ſeſe diſceptant; nulluſque proinde cum Nicephori CP, ut num. ſuperiori notabam, chronologia conſentit. Difficile tamen eſt germanam in tanta diverſitate Euſebii atque Hieronymi ſententiam diſcernere. Ego Pontaci editionem ceteris anteferre non dubito, tum quod nemo alius aut tot habuit codices, aut quanti eorum quiſque valeret, dijudicare ſecurius potuit; tum etiam quod ad momenta, quibus illuſtriſſimus auctor ad annum Diocletiani XVI exprimendum impulſus eſt, non leve pondus accedat à pulcherrimo codice noſtro Valcellenſi Ms. quem ipſe non viderat; & multo inſu-

A insuper gravius à Prosperi Chronico, quod nemo integrum, ante Labbeum in nova Bibliotheca Mss. Librorum tom. 1, pag. 16, in publicam lucem eduxerat. Quamobrem sedisse Antiochiæ S. Cyrillum puto ab anno Christi CCLXXX usque ad CCC, hoc est, annis universim XX.

117 Hujus memoriam in sacris Fastis ad diem XXII Julii Martyrologium Romanum commendat his verbis: *Antiochiæ, sancti Cyrilli episcopi, doctrina & sanctitate conspicui.* Baronius verò in notationibus sic habet: *De eo hac die Beda* (vulgo, sed falsò nuncupatus.) *Adscribitur hic decimus nonus ejus sedis episcopus .... Habentur ejus Acta juncta illis sanctorum Claudii & Nicostrati, quæ ex antiquis codicibus edidit Mombritius tom.* 1; *ubi scribitur, ipsum ob Christi fidem passum, ac tandem in carcere Deo spiritum reddidisse.* Sed ea fatetur, not. 2 in diem VIII Novembris, *in nonnullis esse corrigenda*; hinc forte martyrem Cyrillum appellare ausus non est. Meminit illius etiam Ado sexto Idus, seu die VIII, Novembris; Sed nec Cyrilli martyrium attingit, nec Pannoniam, ubi in carcere obierit; sed ea quæ narrat, quasi Romæ sint facta, proponit; cetera quæ habet illo die, Acta sunt Mombritiana in epitomen contracta; de quibus agi poterit in Actis nostris tum XXIII Julii, tum præcipuè VIII Novembris ubi de SS. Claudio, Nicostrato, Symphoriano &c., qui alii videntur ab illis, de quibus actum est VII Julii. Vide interim breviter Tillemontium tom. 4 Monum. not. 4 in S. Sebastianum.

S. Cyrilli elogia & Acta, de quibus nihil Eusebius.

B

118 Mirandum sanè, si vera sunt Acta Mombritii, aut de Sancto hoc nostro intelligenda, Eusebii de illis altissimum ubique silentium, cum & Timæo Cyrillum sua ætate successisse, & XX saltem annis deinde præfuisse, testetur. Ne verò quis eum putet in Antiochensi ecclesia peregrinum omnino, hisce saltem temporibus, aut hospitem fuisse & ignarum, subdit lib. 7, cap. 32: *Sub hoc* (Cyrillo) *Dorotheum virum doctissimum Antiochenæ tunc ecclesiæ presbyterum, cognovimus* &c. Quæ verba occasionem forte quibusdam præbuerunt, ipsum illum Dorotheum inter patriarchas Antiochenos, quasi qui Cyrillo successerit, reponendi: quod faciunt Marianus Scotus in Chronico excuso, Theodoricus Pauli in Ms., Petrus de Natalibus in Catal. Sanctorum lib. 11, cap. 7. Sed perperam & contra omnes antiquos, ipsumque Eusebium jam citatum, qui post paucula Dorothei elogia, hæc habet: *Post Cyrillum verò Tyrannus in Antiochensis ecclesiæ episcopatum successit.* De hoc Dorotheo consule Acta nostra tom. 1 Junii, pag. 434 in Comm. Hist. ad S. Dorotheum episcopum Tyri, § 1, ubi & alios de illo errores deteges.

Dorotheus patriarcha non fuit, aut Cyrilli successor.

C

SECULUM IV.

XX. TYRANNUS.

TYRANNI ad Principatum Antiochensis ecclesiæ promotionem jam satis, opinor, probabiliter ad annum Diocletiani imp. XVI, Christi CCC, defiximus. At quamdiu illum exercuerit, silente imposterum Eusebio, aliunde inquirendum est: nam Chronici continuator S. Hieronymus dum plurimos in unum patriarchas congerit, nullius tempora definit; ne ipsius quidem Tyranni: quippe quem locat cum ceteris ad annum Abrahami MMCCCXLV, cujus initium incidit in annum Christi CCCXXVIII; cum certum sit ex dicendis infra, inter annum illum & Tyrannum plures fuisse ejus successores. Idem dictum puta de S. Prosperi Chronico integro, in quo descriptum magna ex parte invenies hunc locum Hieronymi sub Coss. Januario & Justo, hoc est ad eumdem annum Christi CCCXXVIII. Annos XIII notant cum Nicephoro patriarcha Theophanes, ut supra dictum est, & Catalogus Harlemiensis, itemque Zonaras lib. 12, num. 34, quorum testimonium juxta chronologiam nostram penè certum facit Theodoretus Hist. eccl. lib. 1, cap. 2 (in editione Sirmondi,) cum ita scribit: *Antiochiæ verò post Tyrannum, cum ecclesiis jam reddita pax esset* (Græcè τῶν κατὰ ἐκκλησιῶν ἀρξαμένης εἰρήνης, *ecclesiarum pace cœpta*, seu *primùm restituta*, ut vertit Valesius) *episcopatum obtinuit Vitalis.* Idem asserit Nicephorus Callist. lib. 8, cap. 6: imo & Nicephorus CP., dum post Tyrannum hæc notat: *Hactenus gentiles imperatores & Christi persecutores.* Tum ubi sequentibus patriarchis hunc titulum præfigit: *Universi patriarchæ post Christi fidem ab imperatoribus receptam, sunt isti:* XXI *Vitalis* &c.

SEC. IV.

E

120 Pax autem ecclesiarum in Oriente cœpta demum est, saltem seriò & absolute, anno Christi CCCXIII (ut contra Baronium probat Pagius ad annum Christi CCCXII, num. 26, & ad CCCXIV, num. 6 & seqq., & Tillemontius tom. 5, Monum. de persec. Dioclet. art. 46 & 47) post affixum Nicomediæ à Licinio die XIII Junii edictum de restaurandis ecclesiis, eodem anno Mediolani conditum, quod non longo intervallo Maximini dignissimus tam immani tyrannide interitus consecutus est. Anni igitur XIII Tyranni, ab anno Christi CCC ducti, in pacem ecclesiarum jam cœptam desinunt; nec eos proinde contra Eutychium dubitamus adstruere. Exinde etiam patet, falsum id esse, quod apud Theodoricum Pauli, nescio quo ex fonte, de martyrio ejus narratum inveni; siquidem in ecclesiarum pace conquievit; nec usquam inter martyres in Fastis aut historia recensitus apparet. Non diffitendum est tamen, quin martyrio multiplici graviora perpessus sit, qui toto decennio diris simis cruciatibus mutilari, torreri, discerpique impune gregem summo ipse semper in discrimine positus pastor conspexerit. Vide Eusebium à lib. 8, cap. 12.

quando, cœpta ecclesiarum pace, obiit.

F

XXI. VITALIS.

DEmortui Tyranni insulas impositas esse VITALI, post Hieronymum in Chronico ceteri omnes, quos § superiori dedimus, asserunt; ex quibus & annum Christi CCCXIII elicuimus, quo id acciderit. Nec vero minor est in tempore, quo dignitatem illam administraverit, assignando concordia: de sexennio enim omnes conveniunt, Nicephorus CP., Theophanes, Eutychius, Zonaras loco præ-

Sedit ab A.C. 313 usque ad 318 inchoatum;

SEC. IV. dicto, Catalogus Græcus Harlemienſis, qui hîc deſinit; ſed nihil habent antiquiores ; nec ipſe Hieronymus in Chronico, non omiſſurus, credo, ſi annos Vitalis divinare potuiſſet. Sequitur tamen recentiores illos Tillemontius tom. 6 Monum. in Vitale & S. Philogonio, ubi dicit circa annum Chriſti CCCXIX hunc illi ſucceſſiſſe; ſed ſi hæc ita velit intelligi, ut non niſi in fine anni CCCXVIII vel initio ſequentis ſucceſſio illa contigerit, ſudabit, opinor, qui eam cum eccleſiæ, de qua mox, inſtauratione à Philogonio abſoluta volet componere. Contrà Card. Baronius ad an. Chriſti CCCXII, num. 91: *Quod autem ſpectat ad tempus ſedis ejus* (Vitalis,) *haud poſſumus*, inquit, *Nicephori Chronicum ſequi, in quo annis ſex ille ſediſſe ponitur:* Sed *poſt celebrata Ancyranum & Neocæſarienſe concilia*, ait ad an. Chriſti CCCXIV, num. 92, *Vitalis epiſcopus Antiochenus, qui utrique interfuit* (imò & verisimilius utrumque indixit, & utrique præſedit, cum utrique primo loco ſubſcripſerit, vide Concilia Labbei tomo I, col. 1475, 1478, 1488, 1490) *haud diutius ſuperſtes fuit.*

B

122 Ancyranum autem concilium haud dubie ex illis eſt, de quibus meminit Euſebius Hiſt. lib. 10, cap. 3, quæque Maximini perſecutionem ac mortem ſtatim ſunt ſecuta; ſiquidem priores ejus 9 Canones eò unicè collimant, ut ſtatuant, quid iis faciendum ſit, qui cum in perſecutione quocumque modo ethnicæ aut vi, aut terrori cellſſent, continuò, illa ceſſante, ad Eccleſiæ gremium ſupplices convolarent. Coactum ergo illud volunt Baronius, Binius in notis ad illud tom. I Concil. Labbei, col. 1477, Labbeus ipſe in Chronologia, & paſſim alii omnes, anno Chriſti CCCXIV, circa Paſchà, ut colligunt ex Can. 6. In eumdem annum conferunt Neocæſarienſe; quia iidem fere omnes epiſcopi utrique interfuerunt, quaſi ſuppleturi, teſte Baronio, ea quæ in Ancyrano fuerant prætermiſſa Labbeus tamen in Chron. hiſt. an. Chriſti CCCXV, dicit eſſe, qui ad illum annum CCCXV iſtud revocent, quo & S. Philogonium Vitali ſucceſſiſſe Baronius autumat, num. 93. Habet Eminentiſſimus auctor, cur ita ſtatuat; quippe qui putarit, Licinium anno ſequenti, Chriſti CCCXVI, furere in Chriſtianos per Orientem cœpiſſe: nam omnino ante perſecutionem illam patriarchatum ſuſcepiſſe Philogonium neceſſe eſt; quandoquidem, juxta Theodoretum Hiſt. eccl. lib. I, cap. 2 (Valeſio eſt cap. 3) cœptam reſtaurari a Vitali in Palæa eccleſiam conſummavit; quod, conſpirantibus jam ubique in orthodoxorum perniciem cum impiiſſimo tyranno paganis atque eccleſias Dei, teſte Euſebio lib. 2 de Vita Conſtant. cap. 2, alias ſolo æquantibus, occludentibus alias, tentare neutiquam potuiſſet.

licet aliter Baronio viſum ſit.

123 Ego nihil video, quod à S. Nicephoro aliiſque jam adductis cogat recedere, ſaltem huc uſque: nam ſi anni illi ſex ſumantur, ut ſæpe ſolent, incompletè ex utraque parte, ita ut annus Chriſti CCCXIII dicatur Philogonii primus, & Chriſti CCCXVIII jam tum ab initio, Philogonii ſextus; annum relinquunt integrum ante perſecutionem ædificio in Palæa, cui forte pauca deerant, conſummando; quod ad explicandum Theodoretum abunde ſufficit; certe nihilo plus temporis in ſua hypotheſi dat ipſe Baronius. Dixi annum integrum ante perſecutionem: nam eam ante anni Chriſti CCCXIX exordium inchoatam non eſſe, demonſtrat Pagius in Crit. Baron. ad an. Chriſti CCCXVI, à num. 6, & ante eum Petavius de Doctr. Temp. lib. 13, Labbeus Chron. hiſt. &c., quibus favet Proſper in Chron. apud Labbe, conſules notans Conſtantinum V & Licinium Cæſarem: non tamen continuò ut in Bithynia, ubi Licinius tum agebat (vide Acta S. Theodori Ducis tom. 2 Februarii, pag. 29,) nata eſt, credibile eſt eam uſque in Syriam deflagraſſe; cum & Pontum paulo ſerius attigerit; ut conjicere licet ex martyrio S. Baſilei XXVI Aprilis in Actis Sanctorum, de quo etiam conſule Pagium loco citato.

D

quibus non repugnat S. Chryſoſtomus.

124 Neque obeſt (quæ alia Baronii ratio eſt) quod S. Chryſoſtomus tom. I, hom. 31, pag. 399 apud Ducæum, de S. Philogonio, epiſcopatum poſt Vitalem adeunte, dicat: *Res tum erat multæ difficultatis, cum nuper* (ἄρτι) *eſſet ſedata* (Maximini & præcedentium tyrannorum) *perſecutio, manentibus etiamnum graviſſimæ tempeſtatis illius reliquiis, cumque negotia plurimam deſiderarent correctionem.* Quis enim non videat, quantam *nuper* illud latitudinem patiatur; maximè ſi tempus reſpicias, quo à Chryſoſtomo hæc dicta ſunt? Nam quod ſexennio & amplius poſtea reliquiæ graviſſimæ iſtius tempeſtatis remanſerint ſive in hominibus, ſive in dirutis eccleſiis &c., apertius eſt, quam ut probari debeat; & hoc ipſum aſſerimus, dum à Philogonio ultimam perficiendo in Palæa templo manum dicimus admotam fuiſſe: neque enim dubium eſſe poteſt, quin illud ante alia multa ſit inſtauratum; quando tam eximia præ ceteris religione colebatur, ut ex S. Chryſoſtomo ac Theodoreto Tillemontius ſupra citatus oſtendit. Quantam autem negotia etiam tum correctionem requirerent vel ex iis manifeſtum eſt, quæ concilium Ancyranum Canonibus variis in poſterum circa lapſos in perſecutione, eoſque qui bona eccleſiaſtica diſtraxerant, ſervanda præſcripſit. Nihil igitur vetat Vitalis epiſcopatui poſt auctores jam memoratos ſexennium ea, quam dixi, ratione conſignari. Ceterum quantopere res Eccleſiæ cordi Vitalis habuerit, facile quivis ex iis, quæ hîc dicta ſunt, æſtimabit: nam reliqua ejus Acta nos latent.

E

F

C

XXII. S. PHILOGONIUS.

Sedit S. Philogonius ab A. C. 318 uſque ad finem 322;

QUibus auctoribus patriarchatum ſexennem Vitali vindicandum putavimus, iiſdem (ſi Catalogum Harlemienſem excipias, qui jam deſiit) nec S. PHILOGONIO quinquennem denegari poſſe, contendimus: tot enim annos notat S. Nicephorus in Chronico, S. Theophanes pag. 9, Zonaras Annal. lib. 12, num. 34, Eutychius pag. 431: hic patriarcham hunc *Philonicum*, illi *Philogenem* nuncupant. Refert tamen, quamvis hoc alioquin arbitrarium ſit, integros illos hîc, an mutilatos accipias: nam ſi integros numeres ab anno Chriſti CCCXVIII non admodum provecto, ad annum Chriſti CCCXXIII itidem aliqua parte inchoatum devenies, quem ſibi po-

neque enim recuſandum ei videtur ſexennium à S. Nicephoro aliiſque conceſſum;

potiſſimum Tillemontius nota 2 in S. Philogonium deligit ; at ſi inde tantum abſtuleris, quantum eſt retro uſque ad diem xx præterlapſi Decembris, in anno Chriſti cccxxii conſiſtes : illo etenim die ad ſuperos evolaſſe Philogonium, ex Chryſoſtomo in homilia, num. præcedenti aſſignata, compertum eſt. Poſteriori huic modo nihil valde incommodat ; placetque adeò magis, tum quòd aliquanto frequentius videtur uſitari, tum etiam quod iis, quæ de ſucceſſore dicenda ſunt poſtmodum, ſpatii pluſculum indulget ; denique illo etiam Tillemontius uſus eſt, loco citato : nam cum illum ſua computandi ratio ad annum Chriſti cccxxiv deduceret, maluit aliquid amputando ad cccxxiii retrocedere. At ſi priorem adhibeas modum, ſimulque victum dicas à Conſtantino Licinium anno tantùm Chriſti cccxxiii ; laborabis in Sozomeno, non ſecus ac Tillemontius; ut num. 140 videbitur.

juxta ſententiam probabiliorem.

126 Atque in hac temporum ratione verendum non eſt, quod in quavis alia (etiam Pagii ad an. Chriſti cccix, num. 7, ubi mortuum aſſerit Philogonium anno circiter cccxxi ; (ne aut nullam ſequi auctoritatem videamur ; aut eam, quam ſectamur, auctoritas hiſtoriæ vetuſtioris major infirmet. Ita cum Chryſoſtomo hom. citata commodè dixeris, *hæreticorum* (Arianorum) *factionem ſub illo* (Philogonio) *natam negotium ei exhibuiſſe :* tametſi enim Arius jam tum à S. Alexandri ad patriarchalem Alexandriæ cathedram, quam ſuperbus ille fruſtra dudum ambierat, evectione, id eſt, ab anno Chriſti circiter cccxiii, conceptum invido ſinu virus fovebat; tegere tamen illud tam cautè noverat latenterque diffundere; ut tum primùm nata ejus hæreſis videri debeat, cum Alexandrinæ geminæ ſynodi decreto damnata, litteriſque ſynodicis tum ad S. Alexandrum epiſcopum CP., tum ad ipſum S. Philogonium, ad S. Euſtathium item, epiſcopum tunc Beroœenſem, alioſque apoſtolicorum dogmatum patronos, ut eſt apud Theodoretum lib. i, Hiſt. cap. 3, aliiſque ſubinde ad omnes Eccleſiæ catholicæ præſules deſtinatis ab Alexandro, Alexandrinæ eccleſiæ, cui præerat, acerrimo defenſore ex Ægypti tenebris in apertam eccleſiarum omnium lucem protracta eſt. Quæ omnia non ante annum Chriſti cccxx, aut cccxxi, hoc eſt, Philogonii tertium aut quartum, contigiſſe, evincit Pagius in Crit. ad annum Chriſti cccxv, à num. 6 uſque ad anni finem. Jam de Licinii tyrannide cujus temporibus, teſte Theodoreto lib. i Hiſtoriæ cap. 2, *in veritatis defenſione ſingulare ſtudium Philogonius declaraverit*, quid opus eſt differere ? Cum illa, ut ſuperius vidimus, ab anno Chriſti cccix, hoc eſt, Philogonii ſecundo, exorta ſatis ei temporis ac materiæ præbere potuerit, ut ſingulare illud ſuum veritatis defendendæ ſtudium declararet. Quid vero aliud argumenti adverſus chronologiam hanc noſtram afferri poſſit, quod locis à me indicatis non diſſolvatur, diſcam equidem perlibenter.

Elogia S. Philogonii tum matrimonio junctii,

127 Qualis verò quantuſque præſul hic fuerit, homiliâ paulo ante indicatâ Chryſoſtomus oſtendit ; ubi ſic præfatur : *Quænam igitur oratio par ſit viri laudibus, quem Deus tam felici ſorte dignatus eſt ? Non eſt ulla.* Quippe etiam in ſecularis vitæ inſtituto hominem ſe prorſus eximium & ad ſumma quæque natum probavit : ut adeo eum Deus ipſe ad Antiochenſis eccleſiæ principatum ſuo ſuffragio deſignaverit : nam *quod elegerit illum Deus*, inquit S. Chryſoſtomus, *vel ex ipſa morum integritate perſpicuum eſt ; quippe quem è medio abreptum foro* (ubi cauſarum patronum agebat) *ad thronum hunc evexerit. Adeò caſtam & inſignem prius egit vitam etiam tum, cum uxorem haberet* (καὶ γυναῖκα ἔχων ; Menæa habent : καίτοι γυναῖκα ἔχων, *tametſi uxorem haberet ;*) *& filiam, & in forenſibus negotiis verſaretur ; adeo ſolem ipſum ſplendore vicit, ut ſtatim à judiciorum tribunali ad ſacrum tribunal evectus ſit ; mortuâ* videlicet *uxore*, ut eſt in Menologio Græcorum apud Ughellum tom. 6 ; & quamquam id non dicat Chryſoſtomus ; non tamen etiam *valde clarè*, ut vult Tillemontius notâ 1, *contrarium aſſerit.*

tum poſtea epiſcopi.

128 Factus antiſtes ita muneris tam ardui partes omnes explevit, ut illum nec paganorum ſub Licinio rabies, de qua lege Euſebium Hiſtor lib 10, cap. 8 & alibi, nec artes hæreticorum à conſtantiſſimo veritatis gregiſque defendendi ſtudio adeo avocarint, ut accenderint potius plurimum. Audi ipſum Arium, cujus atrociſſima in eum convitia, luculenta ſunt hujus Patriarchæ præconia : *Quoniam vero*, inquit in epiſtola ad Euſebium Nicomedienſem apud S. Epiphanium hær. 69, & Theodoret. Hiſt. eccl. lib. 1, cap. 4, *Euſebius frater tuus Cæſareæ, & Theodoſius & Paulinus & Athanaſius & Gregorius & Aetius, & Orientales omnes* (dignum hæreſiarchâ mendacium!) *Deum aſſerunt ſine ullo principio ante Filium exiſtere, anathemate damnantur, excepto Philogonio* (en primo loco, tamquam ſibi infenſiſſimum appellat) *Hellanico, Macario, hæreticis, ac rudimentorum fidei ignaris hominibus, qui Filium partim eructationem, partim ingenitam productionem appellant. Quorum quidem impiorum voces ne auribus quidem admittere poſſumus ; etiamſi mille nobis mortes ab hæreticis intententur.* Ita Vir hic, cujus eximiis dotibus Os illud Aureum parem orationem invenire non poterat, per infamiam & bonam famam viam ſibi ad cælum muniit, ad quod evocatus eſt, ut jam dicebam, die xx Decembris, quo die feſta ejus memoria apud Græcos ac Latinos quotannis celebratur.

XXIII. PAULINUS I.

Trium Paulinorum apud ſcriptores confuſio;

ITer hinc jam ingredimur tenebris tam craſſis obſitum, tot implexum ambagibus ; ut ne oculatiſſimis quidem, quod per decurſum patebit, non exerrare licuerit. Ut à Paulinis exordiar ; cum tres, iidem quidem nomine, re ipſa tamen inter ſe planè diverſi, hoc ſeculo Antiochiæ præfuerint, mira paſſim apud auctores oborta confuſio eſt. Primum cum ſecundo confundit, apud Valeſium annot. in Euſeb. Hiſt. eccl. lib. 10, cap. 2, Montacutius, uti & Hankius apud Pagium Crit. Bar. an. cccxix, num. 9 ; ſecundum cum tertio Gothofredus in indice ad Philoſtorgium ; imò omnes in unum, diſſert. in lib. 3, cap. 15 ac 18. Primum Hieronymus aliique agnoſcunt, non ſecundum ; ſecundi Philoſtorgius & alii meminere, at non item primi

SEC. IV.

mi (quamquam hoc mirum non est in Philostorgio; cum nullum ante S. Eustathium nominet, nisi S. Babylam ratione reliquiarum ejus: vide Gothofredum diss. in lib. 3, cap. 15:) utrumque jam recentiores admittunt aliqui; utrumque olim Theodoretus expunxit. Nec dispar quoad alios aliaque ubique contentio est ac perturbatio; quæ omnia, tum quid de iis censendum existimem, suis quæque locis ostendam. Nunc id ago, ut Paulinum Philogonio ita substitutum demonstrem, ut nemo alius interceserit; ita suis exhibeam characteribus insignitum, ut à duobus aliis, de quibus agendum erit postea, nullo negotio discernatur; ita denique rem hanc modo partiar meo, ut eam viris eruditissimis, à quibus eruderata est operosè, acceptam ultro referam; non nulla tamen, ubi erit facultas, inventis additurus.

quorum unus hîc successit S. Philogonio,

130 PAULINUM statim Philogonio successisse, manifestè tradit S. Hieronymus in Chronico his verbis: *Post quem* (Vitalem) *vigesimus primus* (numeros Eusebii prosequendo) *Philogonius. Cui succedit vigesimus secundus Paulinus; post quem vigesimus tertius Eustathius* &c. Idem aut asserit, aut supponit Sozomenus (ac proinde conciliabulum episcoporum Orientalium Sardicense anno CCCXLVII in epistola synodica, de qua istic agit) lib. 3, cap. 11, in quod vide annotationes Valesii. Idem ipsis Hieronymi verbis Prosper Aquitanus in Chronico integro apud Labbeum. Idem subinde S. Nicephorus in Chronico ubi eum appellat *Paulum*; S. Theophanes ad an. Incarn. CCCI; Eutychius, quamquam *Apollinium* illum nominat, pag. 431; Hermannus Contractus; Marianus Scotus in Chronicis; Zonaras lib. 12, num 34; Nicetas Choniata Thesauri lib. 5, cap. 6: & quid scriptores modernos commemorem, quorum plurimi ac præcipui quique, Baronius, Petavius, Labbeus, Pagius, Tillemontius &c. in hanc sententiam descenderunt?

B

malè omissus à Theodoreto,

131 Quis verò post hæc audiendum hîc lib. 1, cap. 6, & ad calcem ecclesiasticæ Historiæ, Theodoretum putet, unum hîc ex omnibus Paulino renunciantem? Enimvero quantumcumque ei tribuendum alibi censeam; hoc tamen loco patrocinari non possum; ubi non primum hunc modo Paulinum, verum etiam secundum extrusit, in quo & ipsum sibi ecclesiasticæ historiæ patrem Eusebium, ut postea videbitur, adversarium conscivit; atque adeo neminem (si unum exceperis, & quidem oppidò recentem, Nicephorum Callistum lib. 8, cap. 14 & 45) seu veterem, seu juniorem aut secutus ipse est, aut sequacem habuit; cum alterum saltem è duobus hisce Paulinum omnes admiserint: nisi forte sacra diptycha consuluerit, è quibus erasum fuerit Paulini prioris, utpote episcopatu dejecti, nomen. Quod si ita est, veniam potius, quam fidem merebitur. Nam quod secundum omiserit, non adeo mirum est: quæcumque enim illius prætereundi causa fuerit, certè non temerè factum credi debet, quod alii plures nec minus graves sibi faciendum putaverint.

C

& diversus à Paulino Ariano;

132 Jam vero alium prorsus hunc esse Paulinum ab eo, quem secundo loco proponam, quique à sede Tyria ad Antiochenam translatus sit, hoc ipso citati jam auctores evidenter asserunt, quod eum sanctos inter Philogonium & Eustathium, adeoque ante concilium Nicænum, collocant: cum dubitari non possit, quin illi concilio, tamquam episcopus Antiochenus, non nisi unus interfuerit S. Eustathius; ut adeo vel jam tum inter mortuos necesse sit Paulinum Tyrium reponere, vel causam afferre, quæ abdicato Antiochiæ patriarchatu, ad sedem Tyriam, quam pridem tenuerat, reverti eum coëgerit; hoc ex historia numquam quisquam eruet; illud, imò utrumque, manifestè negat Philostorgius lib 3, cap. 15, ubi eum, Antiochiam ab ephoria Tyri traductum, immediatum facit Eulalii, de quo postea, decessorem. Quid, quod ipsi synodo Nicænæ Paulinus Tyri episcopus inter eos adstitit, quibus synodi decreta non arriserint? Id certè non modo idem Philostorgius, sed & Theodorus Mopsuestiæus affirmat apud Nicetam Thesaur. Orth. lib. 5, cap. 7. Idem testatur Theodoretus eccl. Hist. lib. 1, cap. 6, ubi sic ait: *Pauci tamen quidam, quorum supra* (cap. 4 in fine) *memini.... susceptо Arii patrocinio, apostolicæ doctrinæ refragati sunt. Quin etiam fidei formulam, quam dictarant, obtulerunt concilio* &c. Inter eos verò, quorum loco citato meminerat, tertius erat *Paulinus Tyri.*

D

E

qui Tyriam sedem longè posterius deseruit,

133 Plus aliquid habet Sozomenus lib. 2, cap. 19: *Congregata*, inquit, *Antiochiæ synodo* (aliquot annis post Nicænam) *Eustathius episcopatu Antiochensis ecclesiæ exuitur: re ipsa quidem, sicut major pars asserit, eo quod Nicæni concilii fidem adstrueret, & Eusebium Pamphili, Paulinum Tyri episcopum ac Patrophilum Scythopoleos.... tamquam Arianos aversaretur, palamque accusaret: specie vero* &c. Vixit ergo, & quidem Tyri episcopus, Paulinus ille, etiam usque ad ejectum Eustathium: vel igitur de illo Paulino intelligi non possunt adducta superius testimonia; vel ostendendum, ut ante dicebam, cur, & quo tempore à sede Tyria ad Antiochenam, rursusque ab Antiochena ad Tyriam, atque ab hac denuo ad Antiochenam (in qua denique moriens, teste Philostorgio, successorem habuerit immediatum Eulalium,) paradoxâ sanè neque auditâ hactenus vicissitudine transilierit. Cujus rei falsitas quamquam sese ipsa prodit; faciam tamen, ut eluceat magis, ubi de altero Paulino agendum erit.

F

Arianis amicus, à quibus hic noster infamiâ notatur.

134 Quis igitur, inquis, Paulinus hic fuit, si Tyrius non fuit? Dicam: nam & hoc ad id, quod suscepi demonstrandum, facit unicè; siquidem hinc palàm fiet, etiam à tertio illo, quem hoc sæculo proferam, hunc toto cælo distare. *Exstat epistola synodica*, inquit Valesius annot. in Sozomeni lib. 3, cap. 11, *sive decretum Orientalium apud Sardicam episcoporum. Ubi notanda sunt hæc verba in depositione Hosii: Sed & Hosium propter supradictam causam, & propter beatissimæ memoriæ Marcum &c. Et quod convixerit in Oriente cum sceleratis ac perditis: turpiter namque Paulino quondam episcopo Antiochiæ individuus amicus fuit, homini, qui primò de maleficiis fuerit accusatus, & de ecclesia pulsus, usque in hodiernum diem in apostasia permanens, cum concubinis publicè & meretricibus fornicetur: cujus maleficiorum libros Macedonius episcopus atque confessor à Mopso, combussit: Sed & Eustathio & Cymathio adhærebat pessimè & carus fuit, de quorum vitæ infamia*

A *infamia turpi dicendum nihil eſt. Exitus enim illorum omnibus declaravit.* Scio, paulo aliter hæc ſcribi in Fragmentis S. Hilarii, à Nicolao Fabro ex bibliotheca Pithœana anno MDXCVIII Pariſiis primùm editis, unde epiſtola hæc in concilia Binii, Regia, Labbeana tranſcripta eſt: ibi etenim pag. 26 pro *Hoſium*, *Oſſium*; pro *Antiochiæ*, *Daciæ*; *Euſtaſio* pro *Euſtathio*; pro *Cymathio*, legi *Quimaſſio*. Alia igitur exemplaria ſecutus fuerit Valeſius; neque enim quidquam, non monito lectore, immutaſſe credi poteſt aut correxiſſe; niſi in illud impegiſſe multo turpius velis, quod in alio carpſit annot. in Hiſt. eccl. Theodoriti lib. 1, cap. 19. Ut ut eſt; genuinam eſſe Valeſii lectionem ex laudato Sozomeno (in verſione Chriſtophorſoni eſt lib. 3, cap. 10) multo ſuadetur efficacius, ut non male Tillemontius advertit not. 1 in S. Euſtathium, quam ex quibuſlibet Mss., caſtigatione plerumque non modica indigentibus.

B *ac proinde non minus diverſus à Paulino, quem Lucifer Calaritanus ordinavit, quàm à Paulino Tyrio.*

135 Hunc itaque locum qui introſpexerit, facere non poterit, quin Paulinum noſtrum, cum Valeſio, continuo deprehendat. Scripta enim eſt epiſtola ab Arianis anno Chriſti CCCXLVII; in ea dicitur Paulinus *quondam* fuiſſe epiſcopus Antiochiæ; & quidem, ſi ordinem ſpectes, ante Euſtathium; ut eſt etiam apud Sozomenum. Non eſt ergo tertius ille, cui dudum poſtea Lucifer, ut loco ſuo videbitur, manus primùm impoſuit. Dicitur ei Hoſius amicus fuiſſe individuus. Non igitur Arianus, non Paulinus ille Tyrius fuit, cum quo non major Hoſio, quam cum Euſebio Nicomedienſi, ipſoque adeo Ario, familiaritas interceſſit. Dicitur denique ſceleratus ac perditus, maleficus, uſque in hodiernum diem in apoſtaſia permanens, &c. Papæ! Tam atrocibus calumniis ocellum illum tuum, Paulinum, inquam, Tyri aliquando epiſcopum Ariani proſciderint? Imo vero *Hoc notâ*, inquit S. Athanaſius ad monachos tom. 1, parte 1, pag. 345, num. 2 edit. Benedictin., *eam hæreſim dignoſcere, imo potius confutare licet, quod quiſquis ipſis amicus eſt & impietate ſocius, etiamſi aliis ſceleribus, & ſexcentis criminibus obnoxius ſit,* C *quamvis reus & convictus, licet probationes evidentiſſimæ adverſus eum ſuppetant; hic tamen apud illos probus, ſtatimque imperatoris amicus efficitur.*

Quantum Arianis, hunc noſtrum accuſantibus, tribuendum ſit.

136 Quærendus itaque Paulinus, Antiochiæ quondam epiſcopus, ab hoc utroque diverſus. Is ubi ubi inventus erit, noſter erit; neque enim ſupereſt alius. Ceterum quod ad criminationes attinet, nihil Arii Euſebiique aſſeclis fuit antiquius, quod & in tota hac epiſtola videre eſt, quam ut hujuſmodi flagitia comminiſcerentur in eos, qui rem catholicam adverſus gliſcentem Ariomaniam, defendendam utcumque ſuſciperent: ſic in magni Hoſii, ſic in S. Euſtathii, ſic in S. Athanaſii, & cujus non viri funeſtis illis Eccleſiæ temporibus orthodoxi integerrimam ſanctiſſimamque famam graſſati ſunt. Vide S. Athanaſium pag. 346, num. 3. Ac proinde fidem hîc nullam faciunt, niſi forte in iis, in quibus, niſi vera dixiſſent, palàm omnibus mendaciſſimi videri voluiſſent. Itaque amicitiâ cum Hoſio conjunctum fuiſſe, accuſatum item maleficii, & eccleſiâ ſuâ pulſum, uti & attributos ei libros fuiſſe, quos Macedonius epiſcopus Mopſueſtenus, poſt Nicænam ſynodum Arianus, exuſſerit; imò & ſupervixiſſe ſynodo Sardicenſi, quamvis aliter viſum Baronio ad annum CCCXXIV num. 143, & CCCXL num. 29, facile crediderim etiam mendacia profeſſis hæreticis; erant enim hæc publica & publicis haud dubiè tabulis mandata partim, partim in omnium conſpectu ſita. At vera eſſe ut credam, quæ in eum jactata ſunt, & ob quæ forſitan exauctoratus fuerit, crimina, teſtes alios requiro quam Arianos, iſtiuſmodi in ſanctiſſimum quemque præſulem ſtrophis infames. SEC. IV.

137 Reſtat modo, ut Paulini hujus primi, jam retecti, tempora, nihilo minus ambigua, diſquiramus. Obiiſſe S. Philogonium vidimus non ante annum Chriſti CCCXXII, diem XX Decembris. Subrogatus igitur & Paulinus haud multo citius eſſe potuit, quam anni inſequentis exordio. Certiſſimum verò eſt, eccleſiæ Antiochenæ unum jam tum ſaltem Euſtathium præfuiſſe, cum Nicænæ ſynodo, conſidente inter Patres Conſtantino imp., initium datum eſt, Paulino & Juliano Coſſ., id eſt, anno Chriſti CCCXXV. Abeundum ergo eſt omnino à Nicephoro CP, Theophane pag. 10 (ſi tamen iſtis laterculis tot paſſim vitia inſeruiſſe Theophanem ipſum credibile eſt,) Eutychio, ac Zonara, qui omnes memoratis locis quinquennem fuiſſe hujus Paulini epiſcopatum ſcribunt. Sed nempe facilius hîc eſt errores notare alienos, quam proprios non admittere; facilius, inquam, quinque annos evertere; quam, quot anni fuerint, definire. *Sedit Paulinus I ab initio A.C. 323.* E

138 Nam, ſi Sozomenum audias lib. 1, cap. 2, vacua aliquamdiu fuerat ſedes Antiochena, cum in eam ſublatus eſt Euſtathius: *Antiochiæ autem*, inquit, *ad Orontem fluvium ſitæ, nemo adhuc* (Conſulibus videlicet Criſpo III & Conſtantino III Cæſaribus, ut ex initio capitis & præfatione conſtat, id eſt, an. Chriſti CCCXXIV) *poſt Romanum* (de quo mox) *conſtitutus fuerat epiſcopus, perſecutionibus, ut veriſimile eſt, ordinationem fieri prohibentibus:* tum ea ſubdit, quæ de S. Euſtathii ordinatione diſcutiemus inferius, uti & errorem Nicetæ ex hoc loco deductum. Supponit ergo Sozomenus vacaſſe ſedem etiam aliquo tempore perſecutionum Licinianarum; at quanto, non dicit; & verò ut hoc dixiſſet, ne ſic quidem nos reddidiſſet multo certiores; quando harum perſecutionum tempora à poſtrema Licinii apud Chalcedonem clade dependent, quam alii ad annum Chriſti CCCXXIII, alii ad CCCXXIV non levibus utrimque momentis revocant; hos Pagius defendit ad an. Chriſti CCCXVIII, à num. 2, cui præter iſtic citatos adſtipulatur etiam Chronicum Proſperi; illos Tillemontius Hiſt. impp. tom. 4, not. 43 in Conſtantinum, & in hanc ſententiam propendit aliquando Papebrochius 11 Maii in Vita S. Athanaſii cap. 2, num. 36; quia in alia opinione non ſatis appareat ſpatii inter debellatum Licinium, & habitam Nicææ ſynodum, ut commodè fieri interea potuerint, quæ facta narrantur. *At quamdiu?* F

139 Ut ut eſt (neque enim tanti refert, ut evagari multum hîc lubeat) etiam in poſteriori chronologia credi poſſunt edicta Licinii, quale eſt illud, de quo Euſebius in Vita Conſt. lib. 1, cap. 51, *ne epiſcopi aſpiam inter* *Uſque ad initium circiter anni 324.*

SEC. IV. *inter se de ulla re conferrent, neve ulli eorum in alterius sibi vicini ecclesiam ventitare liceret, & synodos ac concilia de communibus negotiis habere*; credi, inquam, possunt edicta talia legesque Licinii ordinationem, de qua loquitur Sozomenus, fieri prohibuisse tantisper Crispo & Constantino III Coss., sive anno Christi CCCXXIV: cum tyrannicas Licinii leges Constantinus XVII Kalend. Jun. iisdem Coss. primum aboleverit, ut vide apud Gothofredum in cod. Theodos. lib. 15, tit. 14, l. 1. Sed vel sic per Sozomenum facile licebit patriarchatui Pauliniano annum circiter unum concedere, qui fuerit annus Christi CCCXXIII; supererunt enim menses sex septemve, quibus prohiberi per leges à tyranno latas successoris in viduam sedem ordinatio potuerit.

Tillemontio Sozomenus incommodat; non nobis.

140 Porrò hic Sozomeni locus quam parum Tillemontio sit commodus, facile perspicitur: nam cum ille initium Paulini circa annum Christi CCCXXIV figat, vix quatuor habet menses, ut Paulino simul & satis notabili, atque adeò historiis mandari dignæ, & cui causa quæri debeat persecutio, post Paulinum vacationi contribuat: si tamen tot menses aut ullum omnino tempus habere potest juxta Sozomenum: si enim credibile est, ordinationem successoris prohibitam persecutionibus fuisse post unum alterumve mensem Paulini; profecto credibile est etiam, Paulini ordinationem intra eumdem annum impediri debuisse, quæ in idem fere tempus, juxta Tillemontium, incidisset. At si anno toto retroeas, sicut non idem est moraliter, ut aiunt, tempus, sic non eadem est difficultas, non eadem, ut credibile est, præfectorum, ministrorum, rerumque aliarum adjuncta; maxime cum bellum interea suscitatum, tyranni animum in Christianos mirum in modum efferaret.

PARERGON

De Romano.

C *Romanus videtur idem esse cum Paulino I;*

NUmero 138 suprà Sozomenum produxi, ubi *Romanum* tamquam S. Eustathii in episcopatu Antiocheno decessorem commemorat; at illum unde hauserit, nescire se fatetur in annot. Valesius; quippe qui non Hieronymo dumtaxat in Chronico, sed & Nicephoro patriarchæ, imo & antiquis plane omnibus, ignotus fuerit. *Habetur tamen*, inquit, *in indice episcoporum, qui majores ecclesias rexerunt à Christo usque ad tempora magni Constantini.* Pergit: *Hic index habetur in bibliotheca Florentina post Historiam ecclesiasticam Eusebii Cæsariensis. In eo igitur indice inter episcopos Antiochenos decimus septimus ponitur Timæus: decimus octavus Cyrillus: decimus nonus Tyrannus: vigesimus Vitalis: vigesimus primus Philogonius: vigesimus secundus Romanus: vigesimus tertius Eustathius. In margine vero ad nomen Philogonii adscriptum est hoc scholion: σημείωσον, ὅτι Θεοδώρητος κατὰ Φιλογονίου δίκαθιον φησι. Id est, Nota quod Theodoritus post Philogonium, nullo interjecto, ponit Eustathium.*

qui proinde binominis fuerit.

142 Ego ex hoc catalogo non temerè suspicari mihi videor, Romanum illum, qui Paulini locum istic occupat, eumdem cum Paulino, atque adeò binominem fuisse: ita nullo negotio Sozomenum cum catalogo, & cum antiquis omnibus unum, inter Philogonium Eustathiumque, Paulinum agnoscentibus, conciliabis: neque erroris eum argues aut cum Gothofredo, diss. in Philost. lib. 3, cap. 15, dicendo eum scripsisse μὴ Ῥωμανὸν pro μὴ Παυλῖνον; aut cum Pagio ad an. Christi CCCXIX, num. 8 dicendo: *Sozomenus & Nicetas Romanum Philogonio successisse scribunt; quia, ut conjicere licet, post Paulini abdicationem ecclesiam Antiochenam pastore destitutam rexit*: hoc est, patriarcham dixerunt, qui non fuerit. Hæc mihi conjectura non placet; 1, quia Sozomenum carpit. 2, quia Sozomenus manifestè innuit, itidemque Nicetas, ipsum Romanum ordinatum fuisse episcopum Antiochiæ. Adi textum. 3, si post Paulinum regere aliquis ecclesiam vacantem debuit, debuit etiam aliquis post Romanum: ibi enim est illa vacatio, cujus unius meminit Sozomenus. Cur illum nominat, qui tantillo tempore rexisse potuit; hunc non nominat, qui diutius rexerit? Aut si, post Romanum nullus administravit rector ecclesiam; qua ratione conjicere licebit, post Paulinum eam administrasse pro Vicario Romanum? 5, denique nusquam Sozomenus Paulinum ac Romanum ostendit esse diversos; quamquam ita perperam ex hoc loco simul & aliis auctoribus Nicetas Choniata, auctor seculi decimi tertii, collegit, Thesauri lib. 5, cap. 6. Cui errori & alium adjecit: nam cum illum suum Romanum à Paulino distinctum reperiret nusquam, Romanum arripuit martyrem, de quo Euseb. cap. 2 de Martyribus Palæstinis, Antiochenum illum quidem, si ecclesiam, cujus erat, aut locum spectes martyrii; sed non nisi diaconum, ac totis ante viginti annis gloriosa morte defunctum.

XXIV. S. EUSTATHIUS.

S. Eustathius electus, non in concilio Nicæno,

EUSTATHIUS, ait S. Hieronymus de Script. eccl. cap. 85, *genere Pamphylius, Sidites, Beræa Syriæ, deinde Antiochiæ rexit ecclesiam.* At quo tempore illam dimiserit, hanc adierit, operæ pretium est animadvertere. Sozomenus lib. 1, cap. 2, verbis num. 138 citatis hæc subjicit: *Sed non multo post* (quàm scilicet, *persecutionibus ordinationem fieri prohibentibus*, cathedra vacasset) *episcopi apud Nicæam congregati, cum Eustathium ob vitæ simul ac doctrinæ meritum admiratione prosequerentur, dignum eum judicarunt, qui apostolicæ cathedræ præsideret: ac proinde cum episcopus esset vicinæ urbis Berææ, illum inde, Antiochiam transtulere.* Hæc qui legit, quis dubitet, eam esse Sozomeni sententiam, quod in ipso concilio Nicæno à Beroensi sede ad Antiochenam translatus Eustathius fuerit?

vel ab ejus Patribus A. C. 325;

144 Atqui id jam antea factum fuisse, docet Theodoretus Hist. eccl. lib. 1, cap. 7 (in versione Valesiana,) ubi descripto totius cœtus Nicæni primo consessu, subdit: *Statimque magnus Eustathius ecclesiæ Antiochensis præfecturam sortitus (τὴν πρωεδρίαν λαχὼν;) qui Philogonio . . . ad meliorem sortem translato, communi consensu episcoporum & sacerdotum Deique amantissimæ plebis, invitus ad ecclesiæ illius administrationem evectus fuerat (ψήφῳ θείᾳ καταναγκασθείς,) primus omnium imperatori panegyricum*

A *cum dixit* (quem vide apud Baronium ad annum Christi CCCXXV, num. 50 & in Actis Sanctorum ad diem XVI Julii) *ejusque erga res divinas studium gratulationibus ac votis remuneratus est.* Jam ergo erat patriarcha Antiochenus ante concilium. Omnino, inquis; verùm ita tamen, ut ab episcopis Nicææ congregatis, antequam adesset Constantinus imperator, inauguratus sit. Sed ne hoc quidem satis mihi probatur, ut non aliud voluisse Sozomenum putem. Cur ita sentiam, paucis ostendo.

sed à provincialibus episcopis & populo Antiocheno A. C. 324.

145 Primum argumentum Sozomenus ipse suggerit, loco supra citato; ubi dilatam ideo novi patriarchæ ordinationem conjicit, quod eam persecutiones prohiberent. At illæ vi legis à Constantino sive ante, sive post Licinii cladem illam fatalem latæ prohibere id pridem ante synodum Nicænam desierant: nihil igitur causæ est in hoc auctore, cur usque ad comitia illa, rejecta S. Eustathii electio atque institutio censeatur. Et verò quid ea res ad Patres Nicænos attinebat; si per episcopos clerumque Antiocheno patriarchatui subjectos confieri & soleret & posset? Certè ita scribit Nicephorus Callistus lib. 8, cap. 14: *Hunc Eustathium invitum admodum & reluctantem, vi plurima allata, provinciales episcopi* (οἱ τῆς ἐπαρχίας ἀρχιερεῖς) *communisque Domini populus ex Berrhœa ad eum thronum pertraxerunt.* Fac tamen, delatum hoc ad eos negotium à principio fuisse; eumne, amabo, ab una sede in aliam iidem illi transmisisse credendi sunt, qui ejusmodi translationes canone suo decimo quinto severissimè inhibere decreverant? Enimvero tam insigni exemplo parum legi suæ consultum iissent.

B

& subinde à Nicænis PP. confirmatus est.

146 Ego itaque Sozomenum ita potius intelligendum existimem, ut non diu admodum vel post datam legem num 139 citatam, vel post eversam (si tamen eversa tam fero est) Licinii tyrannidem, hoc est, aliquanto post Maium, aut septembrem anni Christi CCCXXIV, electum inauguratumque per episcopos provinciales, clerum, ac populum jure ac more tum temporis usitato velit Eustathium, mussitantibus subinde, ut credibile est, pauculis quibusdam, nec adhuc sat notis, Arianæ sectæ fautoribus: quibus ne canone suo XV favere Nicæni Patres videri possent, neve adeo quod istic in posterum cautum esset, hoc ad ea quæ prius facta erant, infirmanda quispiam abuteretur; omnino significarint, ratam habere sese electionem translationemque Beroeâ Antiochiam Eustathii. Conjecturam hanc meam firmat, præter jam dicta, Theophanes pag. 16, ubi sic habet: Τῆς δ' Ἀντιοχέων ἐκκλησίας χηρευούσης, ἡ σύνοδος Εὐστάθιον ἐνώσατο τὸν ἐπίσκοπον Βερροίης τῆς Συρίας; quasi dicat: *Eustathium, Berrhœæ prius in Syria episcopum, qui in viduam Antiochensium ecclesiam translatus jam fuerat, auctoritate etiam sua synodus confirmavit:* κυρόειν etenim propriè significat, id quod jam actum est, ratum habere, & pro auctoritate confirmare.

C

Nulla in ejus electione fuerunt turbæ;

147 Est & alia in hac S. Eustathii electione difficultas à Cardinale potissimum Baronio suscitata: contendit namque Vir Eminentissimus, narratos ab Eusebio, de Vita Constantini lib. 3, cap. 59, tumultus ad illam omnino pertinere, anno Christi CCCXXIV, num. 143, & anno CCCXL, num. 29; iterumque in Appendice addendorum & emendandorum ad calcem tomi XII anno CCCXXIV; quod loco jam tum sibi fatetur adversatos in hac re complures fuisse, non modo cum ista scriberet, sed olim etiam Socratem, Theodoretum, Sozomenum; ideoque argumentum instaurat, quod ita verbis meis contraho: *Turbatum est Antiochiæ propter Eustathium, superstite Constantino M. imp., secundùm Eusebium loco citato. Id verò factum esse non potest in Eustathii depositione, tametsi id plurimi velint; cum ea certissimè in tempora Constantis inciderit. Necesse est igitur in ejusdem creatione contigisse; quippe quæ vivo Constantino, atque adeò ante concilium Nicænum, sit instituta.* Siqua huic ratiocinio vis inest, ea omnis in secunda seu minori, ut scholæ loquuntur, propositione est posita: quare ad Annales lectorem remittit, in quibus illam ad annum Christi CCCXL, num. 21 perspicuè demonstraverit.

E

ut putavit Baronius;

148 Et primo quidem ex Theodoreto, qui lib. 1 Hist. eccl. cap. 20 testetur, Eustathium non ante è sede fuisse expulsum, quam Eusebius Nicomediensis in episcopatum CP., ejecto Paulo, translatus fuerat; quod non contigit ante annum Christi CCCXL, ipsis Socrate ac Sozomeno testibus. Deinde ex Sozomeno lib. 2, cap. 19 (in edit. Vales.) ubi depositum narrat Eustathium *eo quod Nicæni concilii fidem adstrueret*; contra quam, dum vixit Constantinus, ne mutire quidem licuit, nedum episcopatu quemquam exuere, quòd illam assereret. *His accedit*, inquit, *Athanasii testificatio, qui disertis dilucidisque verbis sub Constantio Eustathium damnatum affirmat, cum ait:* (in epist. ad Solitar.) *Fuit quidam Eustathius Antiochiæ episcopus .... quem hominem Arianæ opinionis ita apud Constantium fictâ calumniâ accusarunt, quasi in matrem principis contumeliosus fuisset: nec mora, in exilium ejicitur* &c. *S. Hieronymus itidem ... testis accedit, cum ait:* (de Scriptor. eccl.) *Eustathius ... primum Beroeæ Syriæ, deinde Antiochiæ rexit ecclesiam; & adversus Arianorum dogma componens multa, sub Constantio principe pulsus est in exilium* &c. Nimirum hæ rationes auctoritatesque sunt, quas *planè invincibiles* appellat *demonstrationes*, quibusque tantum tribuit doctissimus Cardinalis in appendice, ut sine illis *summæ esse dementiæ* censeret, si quis contra antiquos historicos ante memoratos obniteretur. Has itaque si vacillare quis ostenderit; necesse omnino erit, ipso judice, ad Socratem, Theodoretum, Sozomenum, aliosque accedere.

F

sed in ejus depositione tantum,

149 Tentavit id pridem (ut omittam alios) Gothofredus differt. in Philostorg. lib. 2, cap. 7; secutus est clarissimus Valesius annot. in Eusebium de Vita Constantini imp. lib. 3, cap. 59; recentiùs etiam Pagius in Crit. Baron., nec multo post Tillemontius tom. 7 Monum. not. 3 in S. Eustathium; & ad primum quidem argumentum facile respondent; ab ipso scilicet Theodoreto Eustathii expulsionem non modo ad Constantini tempora, sed etiam ante synodum, Tyri anno Christi CCCXXXV coactam referri: erratum tamen ab eo esse in Eusebio Nicomediensi, qui multo serius sedem Constantinopolitanam invaserit; quippe qui nondum Nicomediam reliquerat, cum ibi Julianum, anno Christi CCCXXXI, mense Novembri, natum, teste

SEC. IV. Ammiano lib. 22, cap. 9, in edit. Lugduno-Batav. MDCXCIII. educaret, non utique tum infantem, ſed percipiendis ejus præceptis, imò & ſacris Litteris, ſi Zonaræ credimus lib. 13, num. 10, utcumque idoneum. Nec minus plana ad ſecundum argumentum reſponſio: nam etſi Sozomenus veram depoſiti ab Arianis Euſtathii cauſam fuiſſe dicat, *quod is Nicæni concilii fidem adſtrueret*; tamen eâ nequaquam uſi ſunt apud imperatorem aut vulgus Euſebiani; verùm longe aliam, ut ibidem ſubdit Sozomenus, ſcelerato ſuo judicio cauſæ ſpeciem prætendebant, nimirum, *Quaſi honorem*, inquit, *ſacerdotii flagitiis quibuſdam commaculaſſe deprehenſus fuiſſet.* Flagitia illa S. Euſtathio imputata vide apud Theodoretum lib. 1, cap. 20, Socratem lib. 1, cap. 24, S. Athanaſium ſupra, Philoſtorgium lib. 2, cap. 7. Quid, quod eadem ratione negari poſſet etiam ipſe Athanaſius ſub Conſtantino exilium eſſe paſſus?

B *una ſub Conſtantino contigit,*

150 Tertium argumentum, quo uno maxime ſe tuetur Baronius, eſt in teſtificatione S. Athanaſii. Sed qui an. MDCXCVIII Athanaſium ad codicum Mss. plurimorum vetuſtiſſimorumque fidem exactum & caſtigatum Pariſiis ediderunt, loco à Baronio pro ſe adducto, non *Conſtantium*, ſed *Conſtantinum* imprimi curarunt; itáque in codice regio prima manu ſcriptum fuiſſe teſtantur tom. 1, part. 1, pag. 346 num. 4. Notat præterea poſt Gothofredum & Valeſium Pagius an. Chriſti CCCXXIV, num. 27, in auctoribus Græcis *Conſtantii* & *Conſtantini*, *Maximiani* & *Maximini* nomina plerumque confundi, ut mille exemplis liquet. Eodem cuniculo ſubruitur argumentum quartum ex Hieronymo petitum: nam & ibi codices non nulli, teſte Gothofredo, & Sophronius Hieronymi interpres, Conſtantini nomen habent. Adde quod *in antiquis editionibus, adeoque in Lugdunenſi, quæ penes me eſt*, inquit Valeſius, *diſerte ſcriptum ſit* SUB CONSTANTINO PRINCIPE *miſſus eſt in exilium.* Hæc ad argumenta Baronii.

C *imò toto ſaltem quinquennio ante obitum Conſtantini;*

151 Alia colligunt recentiores non pauca, quibus depoſitum ſub Conſtantino S. Euſtathium clariſſimè demonſtrant. Sed quando S. Athanaſii in hac re auctoritas ceteris merito antecellit, ea tantum ſeligam quæ ex ipſo deprompta ſunt, & quidem ex eadem epiſtola ad Solitarios, in qua Arianorum perſecutiones ordine perſequitur: ibi enim primum locum illa obtinet, quam in S. Euſtathium ita concitarunt, ut exutum dignitate onuſtumque calumniis cum multa presbyterorum diaconorumque turma extorrem continuò facerent, pag. ibi 346. Quis verò neſcit, vexationes Arianorum & multas, vivente Conſtantino, & graves fuiſſe, qui vel concilii Tyrii meminerit, in cauſa Athanaſii habiti? Vide Labbeum tom. 2, col. 435. Addit ibidem S. Athanaſius, eos, quos Euſtathius impietatis causâ in clerum admittere noluerat, poſtquam hic in exilium eſſet actus, non ſolum in eccleſiam ab Arianis introductos, ſed pleroſque etiam ex illis ordinatos fuiſſe epiſcopos; *ex quorum numero*, inquit, *eſt Leontius Caſtratus, qui nunc Antiochiæ epiſcopus eſt, & qui ante ipſum ibidem epiſcopus fuit, Stephanus, Georgius Laodiceæ* &c. Quando iſtud factum? Primùm ante annum Chriſti CCCXXXV: D nam jam epiſcopus Georgius ille interfuit conciliabulo Tyrio, teſte ipſo S. Athanaſio in Apolog. contra Arian. tom. 1, parte 1, pag. 130, num. 8: idem enim eſt Georgius, qui ab Alexandro Alexandrino depoſitus, ab Euſtathio rejectus, ac tandem ab Arianis ad epiſcopatum Laodicenum promotus eſt; ut vide apud Tillemontium Monum. tom. 6, in indice materiarum. Idem formari poteſt argumentum de Placillo, qui & ipſe illi ſynodo aſtitit; mitto tamen; quia ſufficit mihi quod habet Athanaſius. Dudum ergo, juxta Athanaſium, pulſus eſt de ſua ſede Euſtathius ante obitum Conſtantini.

ut probatur ex S. Athanaſio,

152 Sed quid dixi ante obitum? Imò audi Athanaſium num. 5, poſt ea quæ jam ex illo dedimus, ita narrationi ſuæ inſiſtentem: *An hìc ſaltem*, inquit, *ſubſtiterunt?* (ergo jam hæc facta erant, cum illud contigit quod modò narrabit.) *Nequaquam. Eutropius enim, olim Adrianopolitanus epiſcopus .... eaſdem quas Euſtathius, calamitates patitur, & civitate eccleſiaque ſua pellitur; Baſilina enim contra illum ſummopere urgebat.* Fuit Baſilina, ut ibidem notatur in margine, uxor Julii Conſtantis, qui frater erat Conſtantini M. Hæc paucis poſt menſibus quam Julianum peperiſſet, exceſſit è vivis, quod ipſe Julianus in Miſopogone, editionis Petavianæ anni MDCXXX, pag. 80, teſtatum reliquit. Natum verò Julianum ſub finem anni Chriſti CCCXXXI, probat Tillemontius Hiſt. impp. tom. 4, not. 1 in Julianum. Non potuit igitur ſerius quam anno Chriſti CCCXXXII, eoque non ita pridem inchoato, ipſa urgente, S. Eutropius expelli: quæ expulſio cum Euſtathianâ, juxta S. Athanaſium, certiſſimè poſterior fuerit, debuit hæc toto ut minimum quinquennio Conſtantini mortem, quæ incidit in annum Chriſti CCCXXXVII, anteceſſiſſe. Neſcio, quid afferri poſſit contra Baronii ſententiam evidentius. E

aliiſque:

153 Everſo igitur ratiocinio, quod num. 147 propoſui, ſequendus omnino Euſebius lib. 3 de Vita Conſtantini, cap. 59, turbas Antiochenas referens poſt concilium Nicænum, aliaque multa, quæ S. Euſtathii ad ſedem Antiochenſem tranſlatione longè recentiora ſunt; ſequendus Hieronymus in Chronico, qui epiſcopatum Antiochenſem Euſebii (de quo ſibi deferendo actum eſſe ſtatim poſt illos tumultus Euſebius ipſe narrat) non modò poſt Euſtathium depoſitum, ſed etiam poſt Eulalium notat; ſequendi denique Theodoretus lib. 1, cap. 20, Socrates lib. 1, cap. 24, Sozomenus lib. 2, cap. 19, qui in illud omnes conſpirant, ut ſeditionem illam Antiochiæ non tantum in Euſtathii exauctoratione, quæ illius occaſio fuerit, ſed etiam Conſtantino magno imperium obtinente, motam fuiſſe aſſerant. De turbis verò aut illis omnino diſſenſionibus, quæ accidiſſent, cum ad epiſcopatum illum legeretur Euſtathius, tantum abeſt ut quiſquam meminerit, ut non potuerit Theodoretus verbis magis diſertis ſignificare contrarium; vide illa ſis num. 144. Si quis tamen in hanc rem plura deſiderat, adeat auctores num. 149 aſſignatos, ac præſertim Tillemontium not. 2 & 3 in S. Euſtathium. F

154 Ne-

A *unde corriguntur aliquorum errores in chronographia episcopatus Eustathiani.*

154 Neque verò quæ disputata sunt hactenus, argumenta tantùm evertunt Em. Card. Baronii, verùm etiam Nicephori CP., Theophanis, ac Zonaræ, qui episcopatum S. Eustathii annos ipsos octodecim complexum fuisse volunt, chronologiam: nam si ab anno Christi CCCXXIV jam propemodum elabente, quo sedem Antiochensem capessere jussus est, ad annum usque Christi CCCXXXI, quo illam commutare coactus est cum exilio, tempora supputentur; anni existent octo tantummodo, & illi quidem non integri. Certè non plures notat Eutychius pag. 432. Quid si non plures etiam Nicephorus habuerit; & pro ἔτη ή (annis VIII) librariorum vitio jam legatur ἔτη ιή (annis XVIII;) illumque porrò errorem secuti sint alii? Suspicionem auget Theophanes in Chronographia, qui cum annos illos octodecim in laterculis, haud dubiè interpolatis, præferat; à concilio tamen Nicæno non nisi annos octo, quos Eustathio daret, invênit; reliquos decem ante concilium statuit, errore tam in historia manifesto, ut inepti ego potius auctoris opus illud esse, quam Theophanis putem; vide tomo III Martii Exegesin prælim. 1, cap. 1, num. 4; imo ipsummet Theophanem supra num. 146 citatum; ubi satis innuit, non diu admodum ante synodum Nicænam Eustathium in viduam Antiochensium cathedram fuisse translatum; cum in ipsa illa synodo confirmatam translationem ejus, quasi recentem adhuc parumque firmam, putarit. Adde, in ipsa Chronographia depositum dici Eustathium, anno divinæ Incarn. CCCXVIII, qui tamen annus in laterculis illis tantum est Eustathii duodecimus. Ut ut est; graviori huc usque auctoritate usi sumus tum ad initium, tum ad finem patriarchicæ S. Eustathii dignitatis stabiliendum, quam ut illi scriptorum, seculis pluribus posteriorum, historia possit opponi. De initio quidem dubitare non potest, qui totum hoc opusculum ordine volverit: quod autem ad finem attinet, aliquanto id prestius certiusque determinandum est.

B

C *Depositus est S. Eustathius, non anno Christi 327, vel ineunte 328, ut contra Valesium,*

155 Depositionem S. Eustathii annum Christi CCCXXXI prætergressam non esse, satis constat ex Athanasio, supra; siquidem Eutropianam antecessit, quæ anni sequentis initio, ut jam vidimus, posterior esse non potuit; verùm quanto hanc spatio præverterit, indidem non datur intelligi. Quare non nulla hìc inter auctores modernos est controversia. Valesius annot. in Euseb. de Vita Constantini lib. 3, cap. 59, accidisse illam arbitratur *anno Christi* CCCXXIX, *ut ex Philostorgii lib.* 2, inquit, *manifestè colligitur.* Imò ex illo libro, cap. 7 colligitur quidem manifestè, eam citius non potuisse contingere, cum non nisi post tres integros annos Eusebium Nicomediensem, Marin & Theognin ab exilio revocatos fuisse narret; (neque adeo ante annum circiter CCCXXIX moliri adversus Eustathium quidquam hi valuerunt, si Philostorgio standum est;) non dicit tamen hic auctor, id factum non esse seriùs; quin potius contrarium ex ibidem adjunctis manifestè colligitur; quod & ipse Valesius advertit, dum ita prosequitur: *Aut* (anno Christi) CCCXXX, *ut adstruere videtur Theodoretus lib.* 2, *cap.* 31: *Hic enim Meletium ad sedem Antiochenam translatum esse scribit triginta annis post abdicationem Eustathii. Meletium porrò Antiochiam translatum esse constat anno Christi* CCCLX. Hæc Valesius.

SEC. IV.

156 Contrà Pagius, in Crit. Baron. ad annum Christi CCCXL, num. 19, *Existimo tamen*, inquit, *hanc synodum* (in qua Eusebiani Eustathium in exilium ab imperatore Constantino pelli curarunt) *anno Christi* CCCXXVII *aut ineunte* CCCXXVIII *coactam esse; ideoque Theodoretum numero, ut aiunt, rotundo locutum; ac triennium exilii Theognii & sociorum exordiri Philostorgium ab anno* CCCXXV, *& extremos annos incompletos pro integris numerare.* De Theodoreto id temerè dicitur: accipienda enim sunt auctorum verba ut sonant, nisi solida id ratio vetet. De Philostorgio multo minus assentior erudito Pagio. Quid enim? Si his vocibus: Μετὰ τρεῖς ἔλους ἐνιαυτοὺς (*post tres integros annos*) anni significantur incompleti; quibus, amabo, verbis exprimi compleri poterunt? Juvat tamen expendere, quid Virum de historia optimè meritum impulerit, ut hanc Theodoreto ac Philostorgio vim afferret? *voluit Pagius,*

D

157 Momentum primum affert ex Hieronymo in Chronico, ubi *de Eustathii depositione sermonem habet anno Abrahami* . . . MMCCCXLIV. Hoc argumentum videtur sanè debile, ne dicam nullum: nam si propterea illo anno depositus est Eustathius secundùm Hieronymum, quia de ejus depositione illo anno sermonem habeat; consequens profecto est, ut eodem illo anno ordinatus sit Vitalis, S. Philogonius, Paulinus, S. Eustathius ceterique, de quorum ordinatione ipso illo anno sermonem habet; quo quid fingi potest magis inconcinnum? Eadem ad Hermannum Contractum, & Marianum Scotum, qui hunc S. Hieronymi locum ad an. Christi CCCXXVII in sua Chronica transtulerunt; responsio est: Hieronymus ergo multos in annum unum patriarchas congessit, ne, si diversis eos annis consignasset, eorum digerere voluisse tempora videretur; quod omnino non fecit, sive quia in promptu non erat, ut de orthodoxis credibile est; sive quia operæ pretium se facturum non putavit, si Arianos, quos forte poterat, in suos quemque annos tribuisset, quòd hostes eos potius quam episcopos judicaret. Alterum Pagii momentum auctoritas est Theophanis: *Præterea Theophanes*, inquit, *qui per Constantini magni tempora annum unum minus putat, Eustathii depositionem consignat anno Incarnationis secundùm Alexandrinos* CCCXVIII, *qui in anno Christi* CCCXXVI *desinit.* Nimirum hoc etiam redit ad annum Christi CCCXXVII, & quidem ante autumnum, quando vix duos annos Eusebius Nicomediensis expleverat in exilio (siquidem post tres à synodo Nicæna menses, id est, mense, circiter Novembri anni CCCXXV, juxta Philostorgium lib. 1, cap. 10, exulare primum jussus est) quod est apertissimè contra eumdem Philostorgium supra, qui, licet hæreticus, quatuor tamen seculis Theophanem antecessit, fidemque meretur, ubi nullam ei hæresis mentiendi causam præbere potuit. *at non solidè probavit;*

E

158 Quamobrem probabilior apparet opinio Valesii, quæ & presse Theodoretum sequitur & Philostorgio maximè congruit; ita tamen, ut eodem utens argumento, Eustathii *verùm anno Christi 331 circiter ineunte;*

F

SEC. IV. abdicationem non ad annum Christi CCCXXIX; sed ad CCCXXXI circiter cum Tillemontio not. 3 in S. Eustathium, referam; ab illo enim usque ad Meletii expulsionem, quæ anno CCCLXI ineunte, ut suo loco videbitur, accidit, anni sunt XXX, quos dicto loco Theodoretus adstruxit. Huic sententiæ non obscure suffragatur Eusebius de Vita Constantini lib. 3, ubi à dedicatione Constantinopoleos, quæ facta est anno Christi CCCXXX, die undecima Maii, multa narrat à cap. 48 usque ad tumultum Antiochiæ, propter Eustathium, excitatum, de quo agit à cap. 59; ab illo autem tumultu usque ad bellum adversus Scythas Sarmatasque, lib. 4, cap. 5, & 6, quod susceptum est anno Christi CCCXXXII, habet admodum paucula; unde colligitur non tantum post, sed & diu post Maium anni CCCXXX exturbatum Antiochiâ S. Eustathium fuisse. Ita tamen hîc cum Tillemontio sentire me fateor, ut nequaquam ausim cum illo, tum in hac nota, tum locis in hac nota citatis, asserere, eodem tempore Asclepam Gazæ episcopum cum Eustathio nostro privatum fuisse episcopatu:

B

159 Tametsi etenim Asclepas, ut est in epistola synodali pseudosynodi Sardicensis apud Labbeum tom. 2 Concil. col. 703 in fine, *ante decem & septem annos* (ante synodum illam anni CCCXLVII) *episcopatûs honore discinctus est*; tamen omnino id factum existimo post pulsum Eustathium, cum illud manifestè innuat S. Athanasius in epistola ad Monachos superius adducta tom. 1, parte 1 (edit. Paris. MDCXCVIII) pag. 347, num. 5. Idem namque etiam pro Asclepa facit, quod pro Eutropio proposui num. 152. Possunt autem anni XVII, saltem incompleti, intelligi ante synodum illam Sardicensem; modò fluere cœperint intra annum CCCXXXI quantumvis provectum, quo facile fuit Eusebianis post amotum Eustathium, sub patriarchis Arianis, quandocumque lubebat, conventus agere & catholicum quemque episcopum isti sedi subjectum, ut erat Asclepas, pro sua libidine obterere, aut ab ecclesia sua procul exulem amandare. Frequentes eorum Antiochiæ fuisse synodos, satis patet ex Libello synodico apud Labbeum tom. 2 Concil. à col. 87. Ceterum ex dictis collige, ab anno CCCXXIV ad CCCXXXI circiter ineuntem annos patriarchatus Eustathiani numerari cum Eutychio posse octo, sed utrimque, ut monui, tantummodo delibatos.

ante depositionem Asclepæ ep. Gazensis.

C

160 Non licet hîc mihi totam hujus Viri, sanctitate, doctrinâ, eloquentiâ, stylo, atque invicto catholicæ fidei adversus exortas tunc hæreses defendendæ studio, etiam cum viveret, universo, quam latè in Orientem atque Occidentem porrectus erat, orbe Christiano celebratissimi, historiam & elogia texere. Dici hoc breviter potest, stante Eustathio, rem in Oriente contra furias Arianas stetisse catholicam; at illo semel dejecto, ruere istam simul ac fatiscere passim cœpisse. Prospexerant id scilicet hostes Ecclesiæ, sensérantque jam pridem, & cum Berœensem occuparet sedem, & cum ad Antiochenam promotus nec in synodo Nicæna, nec usquam alibi post eam, consistere illos ac ne delitescere quidem tutò, nedum in agrum sibi creditum proseminare hæresim pateretur. Atque adeo in hunc unum ante omnia lectissimorum suæ sectæ ducum, Eusebii Cæsarienſis, Patrophili, Aëtii, Theodoti, aliorumque armatam furore dolisque malis aciem instruunt: hos inter primipilus erat Eusebius Nicomedienſis, qui ceteros Antiochiam adduxerat: fit conventus; conducta in medium prodit meretricula; & infantem, quem in ulnis gestabat, ostentans, ex Eustathio se suscepisse, dato etiam jure jurando, inverecunda mentitur. Frustra testes requirit Eustathius, frustra leges divinas obtendit; auditur mulier; & *sententiam* (depositionis) *in eum tamquam adulterum veri* (scilicet!) *amatores*, inquit Theodoretus lib. 1, cap. 20, *pronuntiarunt.*

D

161 Cujus deinde æquitatem, adjectis insuper criminationibus aliis, ita Constantino persuasere, ut nec reclamando, qui synodo interfuerant episcopi orthodoxi non pauci, nec tumultuando magistratus ac cives (ut narrat Eusebius de Vita Const. lib. 3, cap. 59, Socrates item ac Sozomenus citati jam supra) aliud profecerint, quam ut imperatoris animum magis exulcerarent, impendensque sanctissimo Præsuli suo maturarent exilium; in quod utrùm Trajanopolim in Thraciam adductus sit, ut auctor est S. Hieronymus de Script. eccl. cap. 85, favente Chrysostomo tom. 1, hom. 52 de S. Eustathio, pag. 646 apud Ducæum; an per Thraciam in urbem quamdam Illyrici, ut vult Theodoretus lib. 1, cap. 20; an Philippos denique in Macedoniam, ut post Theodorum Lectorem Hist. eccl. lib. 2 in initio tradunt alii; uti & tempus mortis, quæ exulem in patriam cælestem transcripsit (quam nullo modo usque ad Meletii episcopatum Antiochenum S. Chrysostomus hom. cit. in fine distulit; non enim hoc ibi de Eustathio, sed de Flaviano dicitur, quod patet apertissimè ex iis quæ habentur pag. 652, à versu octavo, ut bene advertit contra Blondellum Tillemontius not. 5 in S. Eustath., ubi defunctum ipse putat circa annum Christi CCCXXXVII;) hæc, inquam, ceteraque quæ ad gesta ejus, cultum, reliquias, scripta pertinent, ad Acta Sanctorum remitto, die XVI Julii, quo ab Ecclesia Romana colitur, ex instituto nostro latius pertractanda.

E

ejus exilium & obitus.

F

PARERGON

De S. Agricio sive Agræcio.

Elogium S. Eustathii, accusationes Arianorum;

S. Agricium volunt aliqui Patriarcham fuisse Antiochenum, tempore S. Silvestri Papæ;

NOn potui commodiorem in locum rejicere, quæ de *S. Agricio* circumferuntur: quippe quem volunt aliqui patriarcham fuisse Antiochenum, atque ex illa sede ad Trevirensem à S. Silvestro Pontifice Romano interventu S. Helenæ Constantini M. matris, jam è Palæstina reducis (adeoque anno Christi circiter CCCXXVII) evocatum. Consule Vitam S. Agricii, quam dedimus ad diem XIII Januarii, cap. 1. *Idem avorum etiam memoria*, inquit Browerus Annal. Trevir. lib. 4, num. 4, in edit. Jacobi Masenii, *Joannes Enenius, Ordinis secundi præsul, attestatus, auctoritatem publicam Eusebii interponens, à cujus vulgato Chronico narrationem hanc querebatur vir ille dolo malo subductam. Verùm inspiciendi tandem*

A *dem Ms. Eusebiani Chronici, quod in majoris ecclesiæ bibliotheca sanè vetustum extat, factâ copiâ, reperiebam antiqua, fateor, & fideli manu, at reliquo characteri dissimili, & extra ordinem, ad obitum senioris Constantii cæsaris, ita scriptum: Hæc Helena Trevereos Gallicæ indigena, Agricium patriarcham, Antiochenum Trevirorum constituit episcopum. Cum quo Trevirim misit tunicam & clavum Domini cum ossibus Matthiæ Apostoli* &c.

qui nulla solida auctoritate,

163 Notat Browerus num. 5, dubiam hîc esse sententiam, propter interpunctionem *Patriarcham* inter & *Antiochenum* locatam, nec satis intelligi, fueritne S. Agricius originè tantum Antiochenus; an ejusdem etiam urbis patriarcha, aut cùm illo certè exæquetur. Sed hic scrupulus auctorem, quisquis fuerit, Vitæ S. Agricii usque adeo moratus non est, ut patriarcham Antiochenum non modo ipse, cap. 1 à num. 3, Agricium faciat; verum etiam, num. 7, ipsum S. Silvestrum inducat ita in diplomate, ad Trevirensem ecclesiam per Agricium dato, scribentem: *Quem (super Gallos specialem*, ut ante dicitur, *& Germanos primatum) ego Silvester, ejus* (Petri) *servus, successione indignus, per patriarcham Antiochenum Agricium renovans confirmo, ad honorem patriæ dominæ Helenæ Augustæ, ejusdem metropolis* (Trevereos) *indigenæ, quam ipsa felix per Apostolum Matthiam de Judæa translatum cum clavo ceteri, que reliquiis Domini magnificè ditavit* &c. Ex his fontibus, opinor, patriarchatus Agricii Antiochenus in recentiora (antiquis enim ignotus est) ecclesiarum auctorumque complurium Martyrologia profluxit, ut videre est in Comm. præv. ad Vitam S. Agricii, num. 1, & in Usuardi nostri auctariis, die XIII Januarii.

B

sed popularibus fabulis nituntur;

164 Verùm Diploma illud à Silvestro traditum, teste Browero, libro citato, num 2, nusquam inventum est; sola sententia vetustissimis asservata schedis mansit, & sic habet loco citato: *Sicut in gentilitate propria virtute, fortiter & nunc, Trevir, super Gallos & Germanos primatum; quem tibi præ omnibus harum gentium episcopis, in primitivis Christianæ religionis doctoribus Euchario, Valerio, Materno, per baculum, Caput Ecclesiæ Petrus signavit habendum, suam quodammodo minuens dignitatem: ut te participem faceret. Quem ego Silvester ejus servus, successione indignus, per Agricium patriarcham, renovans confirmo.* Vides hîc, lector, quam popularibus inspersum fabulis auctor Vitæ S. Agricii diplomatis hujus numero superiore compendium proferat. Patriarcham hîc habes Agricium, Galliarum videlicet ac Germaniæ, ut Browerus intelligit, primatem; at neutiquam Antiochenum; Imo, *hinc imperitiâ factum videtur posterorum*, inquit idem eodem numero Browerus; *ut quem ex clero Antiocheno cooptatum, inde factum patriarcham acceperant, uno ferme consensu traderent, extulisse patriarcham Antiochenum.*

C

quas frustra mitigare conatur Browerus noster:

165 At num. 5, postquam ostendit locum inter præsules Antiochenses nullum Agricio reperiri; *Si quid igitur*, ait, *hic purgari, & pro inveterata opinione sanum afferri potest, dixerim, quod obvium est, patriarcham Antiochiæ designatum, Helenæ studio traductum ad æquè nobilem cathedram* (hoc duriusculum profectò est;) *aut Orientalibus certè plus quam tragicis, qui mox secuti sunt, motibus offensum ultrò cessisse... Sed hæc, cum parum liquet, in judicio libero posita cujusque sunto.* Nimirum hæc vir ille, candoris juxta atque eruditionis minimè alioqui vulgaris, facta credidit post inventam ab Helena Crucem Domini reditumque ex Oriente, anno Christi CCCXXVII; cum tamen nihil vel de Helena, vel de allatis ab ea reliquiis, vel de Antiochia meminerit S. Silvester in productis jam schedis, quibus diplomatis ejus primatum Agricio asserentis, sententia continetur; & merito non meminit; quando alia haud dubiè falsa sunt, alia parum verisimilia: falsum, inquam, est, S. Agricium ad insulas Trevirenses tum primùm esse vocatum, cum è Palæstina S. Helena jam redierat; falsum item, patriarcham eum umquam fuisse Antiochenum, etiam designatum; minimè autem verisimile est aut civem illum Urbis illius, aut clericum fuisse; quod ita breviter ostendo: SEC. IV.

nam Agricius nec patriarcha fuit Antiochenus,

166 S. Agricius, sive Agrœcius, septimus & vigesimus Trevirorum Antistes, interfuit Concilio Arelatensi I (non II, ut post Baronium in notat. ad Martyrologium Rom. XIII Januarii quidam alii hallucinati sunt, cum tamen Constantini M. temporibus floruisse eum velint: seduxerint illos editiones antiquiores conciliorum, quæ Arelatense secundum habitum notant circa annum Christi CCCXXVI; cum toto amplius seculo posterius fuerit: vide Labbeum tom. 4 Conciliorum col. 1010, 1017, 1018.) Coactum autem est Arelatense I, Volusiano & Anniano coss., anno Christi CCCXIV; Labbei tom. 1, col. 1421 & 1434. Ibidem Agrœcium in epistolæ synodicæ ad Silvestrum Papam inscriptionibus, col. 1425, invenies; iterumque (ne dubites eumdem illum esse, de quo agimus,) col. 1430 his verbis: *Agrœcius episcopus, Felix exorcista, de civitate Treverorum.* Atque hoc quidem jam in confesso est. Annis igitur minimum XIII Trevirensem ecclesiam S. Agricius administraverat, cum Helena ex Oriente reversa est.

ne designatus quidem,

167 Eodem argumento & solidissimè stabilitur quod contra quosdam sustinuit Browerus num. 5; inveniri scilicet non posse locum Agricio inter eos, qui sedem Antiochenam aliquando insederint; & evertitur fundamentum, quo idem eodem numero, modestè tamen ac timidè, conjectat Agricii ad illum episcopatum designationem, quæ episcopatum ejus Trevirensem præcesserit. Verba exhibui num. præcedenti. Patriarcha ergo Antiochenus numquam fuit, ne designatus quidem, Pontifice Romano Silvestro: is enim non sedit ante Kalendas Februarias anni CCCXIV; ab anno autem CCCXIII jam Tyranno Vitalis patriarcha successerat, præfuitque, ut à num. 121 diximus, usque ad annum CCCXVIII. Designatum autem Agricium cum Vitali fuisse, neque finxit hactenus quisquam, neque verò fingi, nisi ineptè potest. Quod si etiam intercessisse tum Helenam quis velit, ea, qua fertur, ratione; næ is erit multo ineptior. Res hæc tam est aperta vel ex iis, quæ jam dixi; ut odium verear eruditorum incurrere, nisi pluribus supersedeam. D

neque ullo pacto ad Antiochiam pertinuisse videntur.

168 Jam quod Agricium civem faciat aliquis aut clericum Antiochenum (quamquam id meâ parum refert) quid præter instrumenta illa proferet, quorum hîc auctoritatem eleva- F

SEC. IV. elevavimus? At cur Gallum fuiſſe potius credas, dat Bollandus in Comment. citato, num. 4. In Vita autem S. Hadelini tom. 1 Febr. ad diem 111 ejuſdem menſis, initio ſtatim capitis primi dicitur S. Agricius noſter natus in Aquitania; quem in locum vide annot. Bollandi: nam piget his immorari diutius, quæ extra rem ſunt poſita, quam ago. Ceterum nihil hæc ad hiſtoriam reliquiarum Trevirenſium faciunt; potuit namque illas S. Helena florenti jam tum Trevirorum eccleſiæ poſt reditum è Palæſtinâ per S. Agricium deſtinaſſe, tametſi is ibi jam pridem eſſet epiſcopus, ut in ejus Vitæ Commentario prævio num. 4 obſervatum eſt.

XXV. PAULINUS II.

Paulinus Arianus ex epiſcopo Tyri, patriarcha Antiochenus, B

QUiſnam *poſt Euſtathium ſederit, haud facile eſt invenire*, inquit Baronius anno Chriſti CCCXL, num. 31; *cum de ſucceſſione Antiochenorum epiſcoporum diverſa ſcribantur ſententiæ.* Neque verò id mirum videri in illo debet; cum locata perperam Euſtathii ſub Conſtantio imp. depoſitio ſic eum in ſequentium patriarcharum ſerie intricaverit, ut eam hoc numero deſperatam quodammodo relinquere ſit coactus uſque ad Leontium. Mihi tamen de PAULINO *Tyrio* vix relinquitur ambigendi locus: nam ſi *nullum dubium* eſt, ut ait Pagius in Crit. Baron. ad annum CCCXL, num. 21, *quin Paulinus, Tyri epiſcopus, Antiochiam tranſlatus fuerit; cum id teſtentur Euſebius lib.* 1 *adverſus Marcellum, cap.* 4 (ſive mendoſum Montacutii textum verſionemque conſulas, ſive caſtigata utraque à Valeſio in annotationibus in Euſebii Hiſtoriæ eccl. lib. 10, cap. 2,) *& Suidas in voce* Ἀετιος; imò & Philoſtorgius lib. 3, cap. 15; dubium quoque eſſe non poteſt, quin Paulinus ille Euſtathium ſit ſecutus. Etenim præterquam quod id apertè Philoſtorgius loco citato, atque ex eo Suidas aſſerit, cum Paulino ſucceſſiſſe ſtatim Eulalium uterque ſcribat, quem nemo, niſi Euſtathio poſteriorem, notavit; extorquent illud etiam omnino quæ num. 132 & 133 producta ſunt teſtimonia. Neque enim intelligi aliter Euſebius poteſt; quippe qui Paulinum non modo temporibus Licinii epiſcopum Tyri facit; ſed etiam exſtructam ab eo, jam epiſcopo, prædicat eccleſiam illam Phœniciæ totius magnificentiſſimam, cujus ipſe dedicationem, circa annum Chriſti CCCXIX, oratione panegyrica, quam Hiſtoriæ libro decimo inſeruit, copiosè exornavit; in qua etiam oratione, pag. 376 editionis Valeſianæ, longo ipſum temporis ſpatio Tyriorum jam tum rexiſſe dicit eccleſiam.

C

ſucceſſit S. Euſtathio;

170 Si ergo Euſebius tranſlatum Tyro Antiochiam Paulinum aſſereret ante Euſtathium, adeoque ante concilium Nicænum, profecto in abſurda illa impegiſſe dicendus eſſet, quæ num. citato deduxi; quo quid cogitari poteſt hiſtorico illo, ubi res ſe coram factas pertractat, indignius? Accedit, quod, cum alium neceſſe ſit admittere Paulinum epiſcopum Antiochiæ pridem ante ſynodum Sardicenſem, ut num. 132 probatum eſt, is vel ante Euſtathium, vel poſt illum ſediſſe debeat; quorum neutrum dici poteſt, ſi ante Euſtathium Paulinus Tyrius in ea ſede collocetur; ſic etenim vel duo fuiſſent Paulini, & quidem eorum unus Ario impensè favens, ante Euſtathium, quod hactenus nemo ſomniavit; vel Paulinus Tyrius præceſſerit Euſtathium, quem Paulinus alter ſecutus ſit; hoc verò eſt contra S. Hieronymum, Proſperum, Nicephorum CP. &c., in Chronicis, imò & S. Joannem Chryſoſtomum tom. 1, homil. 52, pag. 652; qui omnes ab expulſo S. Euſtathio uſque ad Meletium occupatam affirmant fuiſſe cathedram Antiochenam ab Arianis, qualis abſque dubio Paulinus ille alter non fuit, ut oſtendi num. 135. An verò credibile eſt, ſi ante Euſtathium Paulinus, profeſſus Arii, jam Alexandriæ damnati, fautor, in ſedem illam evectus fuiſſet, neminem eorum reclamaturum fuiſſe, qui tanto numero poſt Euſtathium omnia commoverunt, ne occultis etiam Arianis parêrent? Non ita illis, opinor, S. Philogonii ſtrenuus adverſus naſcentem hanc peſtem ardor univerſis exciderat. Aut ſi jam tantum Antiochiæ valebant Ariani; an non id etiam facere potuiſſent, atque adeò feciſſent, ne Paulino ſuccederet Euſtathius, & quidem communi, ut à num. 144 dictum eſt, epiſcoporum, clericorum ac plebis conſenſu, imò etiam invitus? Reſtat igitur, ut ordinem illum, quem hîc damus, Paulini iſti duo ſervarint.

D

E

licet ejuſmodi tranſlationes prohibitæ eſſent in concilio Nicæno,

171 Non ignoro tamen, opponi aliqua jam dictis poſſe; atque imprimis canonem 15 concilii Nicæni, qui ſic ſtatuit: *Propter multum tumultum, & ſeditiones quæ fiunt, omnino viſum eſt, ut conſuetudo, quæ præter canonem* (Apoſtolorum 13, tom. 1 Labbei, col. 27) *in non nullis partibus invenitur, tollatur: ut à civitate in civitatem nec epiſcopus nec presbyter, nec diaconus tranſeat. Si quis autem poſt ſanctæ & magnæ ſynodi definitionem tale quidpiam aggreſſus fuerit, vel ſe rei ejuſmodi dederit, quod factum erit, omnino infirmabitur* &c. Sanè, inquis, credi vix poteſt, regulam hanc ab Euſebianis, qui dum vixit Conſtantinus, in iſtius ſynodi verba jurare omnino videri ſaltem volebant, Paulini ex epiſcopatu Tyrio ad Antiochenſem promotione violatam fuiſſe; ante concilium igitur id factum potius, quam poſt illud, apparet. Verùm hæc objectio facile diluitur: per illum enim canonem Nicæni Patres conſuetudinem tantum illam ſublatam voluêre, quæ præter, ſeu contra canonem in non nullis partibus invaluerat: Canon verò ille alius non videtur fuiſſe, quam qui inter Apoſtolicos numeratur decimus tertius; qui cavet quidem, ut *epiſcopo non liceat, ſuâ relictâ parochiâ, ad aliam tranſilire, etiamſi à pluribus cogatur:* Sed vide quos caſus excipiat: *Niſi*, inquit, *ſit aliqua cauſa rationi conſentanea, quæ eum cogat hoc facere, utpote ad majus lucrum, cum poſſit ipſe iis, qui illic habitant, pietatis verbo conferre: idque non ex ſe; ſed multorum epiſcoporum judicio & maximâ exhortatione.*

F

quod facile erat Arianis eludere,

172 Quis hîc non videat, quam ſpecioſæ iſtiuſmodi tranſlationibus prætendi cauſæ ab epiſcopis Arianis, Antiochiæ poſt amotum Euſtathium regnantibus, potuerint? ut adeo dubitandum non ſit, quin id ſæpius factitarint: nam, ut de Euſebio Cæſarienſi, queſth tanto ambitu Cæſareâ paulo poſt Antiochiam, quamquam aſſentiri ipſe noluit, traducere tentaverunt, aliiſque ſileam, adiſis, lector,

A lector, epistolam concilii Sardicensis ad omnes episcopos, quam ex Athanasii Apologia 2 exhibet Labbeus tom. 2 Concil. col. 670; in ea præter alia graviſſima Arianorum crimina reperies col. 675, referri *Transpositiones à minoribus civitatibus ad majores parœcias.* Vide etiam quæ habentur paulo superius in eadem columna ad litteram B, ubi non multum abſimilia narrantur, ſimulque qua causa fierent, & quo imprimis auctore; eodem illo ſcilicet Eusebio, qui exigendum Antiochiâ S. Euſtathium curavit.

& auctores aliqui Paulinum hîc omittant;

173 Alterum quod officere non nihil huic ſententiæ noſtræ videtur, eſt veterum auctorum, qui ſeriem epiſcoporum Antiochenſium ad ſua uſque tempora integram texuerunt, altum de hoc Paulino, tamquam Euſtathii ſucceſſore, ſilentium. Sed nec illud commovere nos debet; quando teſtes habemus Euſebium, Philoſtorgium ac Suidam: diſſidia enim eorum, qui, quod alium præter Euſtathium agnoſcere præſulem recuſabant, Euſtathiani dicti ſunt, & Euſebianorum, qui ſuæ factionis homines in Euſtathii exulis locum intrudebant, in varias quoque ſententias illorum temporum hiſtoricos diſtraxerunt; ut alios alii patriarchas expunxerint. Ita Paulinum hunc tres, quos dixi, auctores recenſent, ceteri prætermittunt; ita Eulalium atque Euſebium Cæſarienſem notat Hieronymus; Euſebium contrà Theodoretus, Nicephorus, Theophanes aliique rejiciunt; imò & Euſebium & Eulalium Theodorus Mopſueſtiæus apud Nicetam in Theſauro orthod. fid. lib. 4, cap. 9, Socrates, qui ſedem Antiochenam octo continuis poſt Euſtathium annis vacaſſe inſuper meminit, Sozomenus, Zonaras. Sed de his aliiſque, qui ſequuntur, antiſtitibus Arianis ordine ſuo plura dicentur. Hanc interim Paulini noſtri ſucceſſionem, adverſus Gothofredum diſſert. in Philoſtorgii lib. 3, cap. 15, alioſque, vindicat eruditè Valeſius annot. in Euſebii Hiſt. eccl. lib. 10, cap. 1; falſumque adeo dicit eſſe, quod ait Socrates lib. 1 Hiſt. eccl. cap. 24, poſt abdicationem Euſtathii, Antiochenam ſedem octo annorum ſpatio vacuam permanſiſſe: vide annotationes ejus in Socratem. Idem etiam ex dicendis palàm fiet.

B

C

licet etiam alius fuerit epiſcopus Tyri in Concilio Nicæno,

174 Tertia difficultas, haud paulo gravior, hæc eſt: Tyri in Phœnicia epiſcopus fuit Zenon quidam antiquus, idque non modo tempore concilii Nicæni, cui ſubſcripſit, ut videre eſt apud Labbeum tom. 2 Concil. col. 51; verum etiam ante illud, cum encyclicam ad eum epiſtolam daret S. Alexander epiſcopus Alexandrinus, ut auctor eſt S. Epiphanius hæreſi 69, § 4 in editione Petavii. Si ergo epiſcopus Tyri jam pridem Paulinus fuerit ante initium perſecutionis Licinianæ, id eſt, diu ante annum Chriſti CCCXIX; tum ſi ex epiſcopatu Tyrio ad Antiochenſem aſcendit; videtur id omnino factum eſſe debuiſſe etiam ante concilium Nicænum; quandoquidem jam tum epiſcopus Tyri erat Zenon. In omnem partem hîc ſe verſat Tillemontius not. 1 in S. Euſtathium, nec videas ubi tandem conſiſtat; niſi ad inſcriptionem controverſiæ redeas, ubi mentem ipſe ſuam, ac noſtram exponit. Ego rem omnem brevi compendio confectum iri exiſtimo, ſi Paulinum ac Zenonem ſimul epiſcopos fuiſſe Tyri dicamus; & hunc quidem πρεσβύτερον, hoc eſt, antiquum, ut eum vocat Epiphanius; quia epiſcopatum illum ante Paulinum geſſerit, eumque ſibi ſive ſenii, ſive affectæ valetudinis, ſive alia qua cauſa coadjutorem aut ſucceſſorem adſciverit, ad eum modum, quo de S. Narciſſo Hieroſolymitano aliiſque non ſemel eſt dictum.

SEC. IV.

qui viderint Paulinum habuiſſe collegam;

175 Et verò quo alio pacto aut ſecum ipſe, aut cum aliis, quos num. 132 & ſeq. produximus, conciliari poſſit Epiphanius, non intelligo. Poſtquam enim loco jam dicto meminit circularium litterarum ad Zenonem alioſque epiſcopos ab Alexandro miſſarum, ſtatim ſubjicit § 6 epiſtolam, ab Ario ad Euſebium Nicomedienſem illarum occaſione ſcriptam, in qua inter alios epiſcopos, ſecum conſentientes, Paulinum appellat hæreſiarcha, & quidem Tyri epiſcopum, ut explicat Theodoretus Hiſt. eccl. lib. 1, cap. 4 in fine. Erat ergo Tyri unà cum Zenone epiſcopus Paulinus ante ſynodum Nicænam; erat & in ipſa ſynodo; ut de Zenone fidem facit ſubſcriptio, de Paulino autem auctores num. 132 & ſeq. citati. Nihil itaque objectus nobis Zenon incommodat. Grandem tamen, ſcio, in hoc reſponſo difficultatem Tillemontius apprehendit: non enim appareret, inquit, quam aliam ob cauſam Zenon epiſcopatûs onera, reſervato ſibi illius nonore, transferre potuerit in alium, niſi ob ſenectutem; quod ſi adeo ſenuerat, cum primùm Paulinus Tyri creatus eſt epiſcopus, id eſt, diu admodum ante annum CCCXIX; ſatiſne fuerit viribus & corpore ad iter Nicænum, ad quod omnino non tenebatur, anno demum CCCXXV comparatus? Enimvero, inquit, brevior eſt ac forte verior hiſce tetricis expediendi ratio, ſi dixeris, non magni in hiſtoria ponderis eſſe ſubſcriptiones concilii Nicæni; parum etiam, in rebus maximè Arianorum, valere S. Epiphanium.

E

nempe Zenon, qui ſynodo ſubſcripſit.

F

176 At mihi quidem ejus argumentum nequaquam tanti eſt, ut eo adigat. Quid enim? Si Zenonem annos finxeris (ut agam liberaliter) LXVIII natum ad annum Chriſti circiter CCCXIV, ac non nulla inſuper tentatum ægritudine, quæ tardam ac dubiam exigeret medicinam; numquid non ſatis id cauſæ erat, cur ſibi adjutorem adlegeret, iis maximè temporibus, cum, ſublatâ nuper diuturnâ acerbiſſimâque perſecutione, inſtauranda templorum ædificia, corrigendi mores, collapſa pene religio revocanda, inſtruendi fideles, diſperſi colligendi, lapſi reſtituendi, pagani certatim ad veri Dei cultum convolantes Chriſtianis ſacris imbuendi, validiſſimum ſanè ſine mora Præſulem requirebant? Fac igitur id ætatis tum fuerit Zenon; quid ni octogenario minor, Tyro, ex portu longe celeberrimo ſolvere in Bithyniam potuit? Quam verò graves eo rationes impellebant? Invitatio imperatoris, S. Alexandri Alexandrini aliorumque orthodoxorum, quibus Paulini nimium quantum ſuſpecta fides erat, adhortatio, ultimum denique, in quod res catholica; imò eccleſia præ multis aliis Tyria, vocabatur, diſcrimen. Quid? Tot inter ſenes ætate decrepitos, qui etiam effoſſis iſtuc oculis, ac poplitibus ſucciſis adrepſerant, unum ſe, & quidem ſolo ſenectutis obtentu, deſiderari, ſi modo aliquid vitæ ſupererat, Zenon ille ſit paſſus? Non equi-

SEC. IV. dem crediderim : neque adeò desperatum illud placet effugium : quo aut subscriptionum in hoc nomine fides, aut S. Epiphanii, elevatur auctoritas.

Sedit verò Antiochiæ Paulinus sex circiter menses, ab anno Christi 331 non valde adulto.

177 Narrat Philostorgius Hist. eccl. lib. 3, cap. 15, Aëtium ab egestate sua & aurificis opificio in disciplinam concessisse Paulini, *qui ex ephoria Tyri ad Antiochenam translatus fuerat* : (Suidas habet ad vocem *Aëtius* ; *Ad Paulinum se confert, recens Antiochiam Tyro profectum*) tum, paucis interjectis, subdit : *Ubi verò is post sex menses obiit, ejusque loco Eulalius sedem obtinuit*, &c. Ex quibus planum fit, non nisi semestrem circiter fuisse Paulini Tyrii patriarchatum ; ac proinde, ut ex num. 158 colligitur, intra annum Christi CCCXXXI exspirasse.

Vitæ ejus compendium. Utrique Eusebio,

178 Juvat nunc quæ ad hujus viri notitiam faciunt, non nulla subtexere. Fuerat is primum presbyter Antiochenus, teste Eusebio contra Marcellum Ancyratem lib. 1, cap. 4, saltem juxta textum ac versionem à Valesio castigatam annot. in Eusebii Hist. ec-

B cl. lib. 10, cap. 1. Inde ad infulas Tyrum evocatus, dirutam istic à Diocletiano ecclesiam illam, quam prolixè describit Eusebius Hist. eccl. lib. 10, cap 4, è ruderibus excitavit. Mirificè Paulinum hunc coluit Eusebius Pamphili, ut cui libros Historiæ ecclesiasticæ aliosque nuncupavit ; vide Valesium annot. in Eusebii lib. 10, cap. 1. Idem locis modo notatis vivum ac defunctum immodicis exornat præconiis uti, & apud ipsum lib. 1 contra Marcellum cap. 4 Asterius, sophista item Eusebianus, de quo videri potest S. Athanasius de Synodis Arim. & Seleuc. num. 18, in edit. Benedict. tom. 1, parte 2, pag. 731, aut Socrates Hist. eccl. lib. 1, cap. 36, editionis Valesianæ : nec ea penitus non meruisse visus est, donec Ariana nondum illum lues afflaverat ; quantum enim in utramvis partem ejus inclinatio valeret, testatur Eusebius Nicomediensis in epistola, quam exhibet Theodoretus Hist. eccl. lib. 1, cap. 5, quaque illum exhortatur, ut rupto silentio, vocem ac stylum suum excultum ad Ariana dogmata defendenda expromat : nam *Eusebii* (Cæsariensis) *Domini mei*, inquit, *causâ lætitiam* (ob ejus in tuenda veritate, Ariana scilicet, studium ;) *tuâ verò dolorem cepimus, conjectantes tanti viri vel silentium, cladem nobis esse non exiguam.*

C

& Ario in pretio fuit.

179 Inter suos eum censet Arius, ut supra ex Theodoreto lib. 1, cap. 4 diximus. Et fane antequam Nicæna synodus celebraretur, blasphemias scripserat haud absimiles Arianis, ut S. Athanasius docet in epist. de synodis Arim. & Seleuc. § 17, pag. 730. In ipsa synodo quid egerit, habes num. 132 & 133. Antiochiam deinde artibus Eusebianorum promotus, discipulum, hæretico magistro non indignum, excoluit, atque ab invidorum, quoad vixit, infectationibus vindicavit, Aëtium ; ut Philostorgius mox assignatus ac Suidas est auctor. Cetera quæ inibi gesserit, comperta non habemus ; nisi quod brevissimo tempore usurpata malis artibus dignitate gavisus est. Hæc *sedis brevitas*, inquit Pagius anno Christi CCCXL, num. 21, *in causa fuit, cur à laudatis auctoribus memoratus non fuerit* ; sed si ita est, cur Eulalius à plerisque memoratur, cujus episcopatus, secundum ipsum ibidem, dimidia parte fuit brevior ?

D

XXVI. EULALIUS.

Eulalius sedit ab A. C. 331 usque ad initium 332,

EULALIUM Paulino suffectum jam ex Philostorgio dedi numero superiore. Eumdem patriarchis nostris inserunt S. Hieronymus, Nicephorus CP., Theophanes, Eutychius pag. 455, ubi eum *Valerium* nuncupat ; &c. Adi numerum 173. Exiguo tempore, ut habet Theodoretus Hist. eccl. lib. 1, cap. 21, ordinationi suæ supervixit. Theophanes tamen ac Nicephorus in Chronicis ei numerant annos tres, Eutychius undecim ; sed quo plures numerant, hoc aberrant longius. Et hæc quidem chronologia per Theodoretum cum hîc, tum num. 155 citatum, evertitur ; cum neque anni XI, imò neque III, *breve tempus* dici possint ; E neque adjecti ceteris, qui ab Eustathii abdicatione usque ad Meletium ab illis auctoribus putantur, annos XXX conficiant ; sed apud Eutychium XXXVII ; apud Nicephorum verò ac Theophanem XL. Sed & alia est ratio, cur notatos hîc ab illis annos rejicias, uti & vacationem per annos octo continuos ab Eustathio usque ad Euphronium, quam adstruit Socrates lib. 1, cap. 24 ; quia nimirum hæc omnia annum Christi CCCXXXV longè excedunt, quo Flacillus, Euphronii successor, conciliabulo Tyrio si non præsedit, ut probat Tillemontius tom. 8 Monum. art. 17 in S. Athanasium, certè inter primarios interfuit, ut facilis conjectura est ex epistola tum episcoporum 47, Dionysio comiti oblata, tum ipsius Dionysii ad Eusebianos, apud Labbeum tom. 2 Concil. 454 & 455.

occultus erat Arianus ; sed infestus Aëtio.

181 His itaque missis, Theodoretum sequimur, qui per ὀλίγον χρόνον pauculos, ut summum, menses intelligit ; si enim annum unum adeptæ dignitati superstitem Eulalium fuisse credidisset, cur illum non æque consignasset Eulalio, quam *annum unum & paucos menses*, ibidem designavit Euphronio ? Non est igitur, quod ultra anni CCCXXXII initium Eulalii tempora protrahamus ; neque adeò verum est, quod narrat Eutychius pag. 459, eum synodo Tyri congregatæ (anno Christi CCCXXXV) adfuisse. Ariana labe, teste Theodoreto loco citato, non secus atque Euphronius ac Flacillus, occultè laboravit ; nihilo tamen secius Aëtium per invidiam, ut habet Philostorgius lib. 3, cap. 15, facessere jussit Antiochiâ : alia ejus acta nos fugiunt.

F

PARERGON

Eusebius Cæsariensis.

Patriarchatum Eusebius oblatum numquam admisit ;

EUSEBIUM *Pamphili* pari cum ceteris præsulibus Antiochenis ordine in Chronico recenset Hieronymus ; non alia, opinor, de causa, quam quod Antieustathianorum ad illam sedem suffragiis expetitus ac designatus fuerit ; quamquam eam ab episcopatu Cæsarienſi

A rienſi tranſlationem & conſtanter ipſe recuſaverit, & per Conſtantinum imp. curaverit impediri, ut patet ex ejus epiſtola, de Vita Conſtantini lib. 3, cap. 61; ſive quòd Nicæni canonis religioſus videri volebat obſervator, ut ibidem innuitur; ſeu potius, quod notat Socrates Hiſt. eccl. lib. 1, cap. 24 editionis Valeſianæ, ut exortum ita Euſtathianos inter & Euſebianos tumultum compeſceret: neque enim, ut narrat hic auctor, in Euſtathii depoſitione tantummodo coorta eſt ingens ſeditio; *ſed & poſtea frequenter* (πολλάκις, quam vocem in verſione ſua Valeſius omiſit) *cum de epiſcopo eligendo ageretur, tanta flamma diſſenſionis exarſit, ut parum abfuerit, quin tota civitas funditùs everteretur, populo in duas partes diviſo; & his quidem Euſebium Pamphili à Cæſarea Palæſtinâ Antiochiam transferre; illis verò Euſtathium in ſedem ſuam reſtituere contendentibus.....& imperator quidem litteris ſuis; Euſebius verò epiſcopatum recuſando tumultum illum ac ſeditionem ſedavit.*

B 183 Notandum vero hîc eſt illud μεταταῦτα πολλάκις, *poſtea frequenter*, ab Euſtathio ſcilicet uſque ad Euphronium, ut colligitur ex eodem capite: hinc enim liquet nec ſemel per illud tempus de epiſcopo eligendo actum, nec ſemel excitatas fuiſſe turbas Antiochiæ; ſed ſæpius; puta ter: primò cum de Paulini electione tractaretur, obnitentibus haud dubiè epiſcopo Arii blaſphemias palàm profeſſo, quotquot erant, catholicis: quem proinde ſoli auctores Ariani Euſebius ac Philoſtorgius patriarcham agnoverint; ceteri epiſcoporum ſuorum albo indignum cenſuerint: iterum deinde, cum Paulino defuncto ſubſtitutus ab eadem factione Eulalius eſt; cui forte, quod non niſi occultè ab Ario ſtaret, non ab omnibus orthodoxis reclamatum eſt; unde & plerique ejus nomen inter patriarchas retulerint; quamvis non deeſſent, qui reſtitutum identidem Euſtathium conſtantiſſimè vellent; nec alium quemquam admitterent; quæ ratio eſſe potuit, cur Eulalium perinde ac Paulinum Socrates ignoraverit epiſcopum Antiochenſem fuiſſe; ideoque turbas horum occaſione bis natas in eum contulerit, quem ſolum noverat, Euſebium ſcilicet Cæſarienſem; cujus tentata ab Euſebianis in thronum Antiochenſem tranſlatio non poterat non tertiam, eamque graviſſimam, commovere ſeditionem; dum is pro Euſtathio, quem boni omnes deplorabant, obtrudebatur antiſtes, qui præcipuas cum Euſebio Nicomedienſi in ſanctiſſimi præſulis oppreſſione ſacrilega partes egerat, omniumque adeò fuerat malorum, quæ Antiochenos inde conſecuta ſunt, auctor.

atque ita ſeditionem Antiochiæ ſæpius exortam,

184 Senſerat exortam ſuâ causâ tempeſtatem Euſebius; cumque aliud nullum eſſet malo remedium, amoliri à ſe quacumque ope poſſet, dignitatem illam periculi plenam maluit, quam eam per ſtrictos tumultuantium gladios mutua civium cæde contaminatus invadere. Ita ejus interventu pacem diſſidentium inter ſe partium factam, cum Socrate intelligo; quam ne Euſebiani, nimis obſtinatè epiſcopi Cæſarienſis tranſlationem, cui jam ipſe renunciaverat, urgendo iterum perturbarent, hortatus eos eſt per litteras Conſtantinus, ut eum nequaquam ſibi vindicare vellent. Atque hoc pacto Socrati cum Euſebio de Vita Conſt. lib. 3, cap. 59 optimè convenit, dum ait, imperatorem quidem litteris ſuis; Euſebium verò epiſcopatum recuſando tumultum illum ac ſeditionem ſedaviſſe.

compreſſit.

SEC. IV.

185 De tempore, quo iſtud acciderit, litem Theodoreto movet Valeſius annot. in Hiſtoriæ ejus eccleſiaſticæ lib. 1, cap. 22: *Non poſſum*, inquit, *aſſentiri Theodoreto, qui poſt mortem Eulalii Euſebium Cæſarienſem ad epiſcopatum Antiochenæ urbis vocatum fuiſſe dicit. Nam Euſebius ipſe in libro 3 de Vita Conſtantini apertè indicat, id ſtatim poſt depoſitionem Euſtathii factum fuiſſe. Sed & litteræ imp. Conſtantini, ibidem ab Euſebio relatæ, id ipſum non obſcurè indicant.* At ego neutrum hoc aſſentiri poſſum Valeſio: nam Euſebius quidem libro citato, cap. 59 tumultus omnes Antiochenos in unum confundit; quippe uni Euſtathio, quem revocatum volebant identidem, imputatos, nec fere interquieſcentes, maximè cum breviſſimi epiſcopatus Paulini atque Eulalii, frequenteſque electiones vix ſpatium lopiendæ aliquantulum diſcordiarum flammæ concederent; imo tanto eam accenderent magis, quanto plures pro Euſtathio Euſtathii fideique hoſtes obtrudebantur. Reſuſcitatam tamen eam aliquoties fuiſſe, ſatis ibidem indicat, cum de imperatore ſcribit: *Aliiſque ſuper aliis ſcriptis litteris hortatus eſt eos, ut paci ſtuderent.* Tum ſubdit: *Quocirca has quidem* (litteras) *impræſentia omittam, quippe qui malorum memoriam haudquaquam renovare decreverim*; quibus verbis ſatis oſtendit, non niſi obiter ſeſe & confusè de tota hac re meminiſſe. Ac tum demum ad ea aggreditur, quæ ad ſedatos utcumque per ſuam oblati patriarchatus recuſationem Antiochenorum animos pertinent. Non igitur apertè indicat, electionem ſuam ſtatim poſt depoſitionem Euſtathii factam fuiſſe.

Poſtulatus verò ad patriarchatum fuit, non ſtatim poſt depoſitum Euſtathium;

186 Quod ad epiſtolas attinet Conſtantini, ab Euſebio ibidem à cap. 60 relatas, eæ omnino contra Valeſium faciunt: nam eò collimant unicè, ut ne congregati apud Antiochiam epiſcopi Euſebium Cæſareâ Antiochiam abſtrahant; tum ut eumdem Euſebium impensè laudent, qui *& mandata Dei & apoſtolicam atque eccleſiaſticam regulam cuſtodire ſtatuerit, epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ repudians, & in eo potius permanere deſiderans, quem Dei mandatu ab initio ſuſcepiſſet.* Tum denique, ut epiſcopos illos hortentur, ut in novi præſulis electione, *ea decernant, quæ Apoſtolorum traditioni conſentiunt*; atque *juxta Eccleſiæ regulam & apoſtolicam traditionem ita hanc electionem dirigant, quemadmodum eccleſiaſtica diſciplinæ ratio poſtulat*, cap. 62. Manifeſtè canonem tum Apoſtolicum, tum Nicænum intelligit imperator, tranſlationes iſtiuſmodi, uti ante diximus, prohibentem; vide Sozomenum lib. 2, cap. 19. Cedo, quando iſtud ſcriptum eſt? Statim poſt Euſtathii depoſitionem, inquit; adeoque priuſquam de Paulino & poſt illum de Eulalio fuit actum. Itáne verò? Ergo auſi fuerint Euſebiani poſt expreſſam adeò Conſtantini prohibitionem Paulinum ab epiſcopatu Tyrio ad Antiochenſem transferre? Quid enim in Paulini tranſlatione poſt hoc imperatoris interdictum minus futurum fuiſſet piaculi, quam in tranſlatione Euſebii? Certiſſimè ergo hanc iſta præ-

ſed poſt Eulalium,

SEC. IV.

ceſſit ; neque adeo de Euſebii electione ſtatim poſt Euſtathii depoſitionem hæc agitari cœperunt : neque proinde eſt, cur ab Hieronymo ac Theodoreto, qui eam poſt Eulalii obitum collocant, recedatur.

& ante Euphronium.

187 Accedit quod in eadem epiſtola, cap. 62, Conſtantinus, id agentibus ipſis ſine dubio Euſebianis, duos nominatim offerat ſynodo pro Euſebio Pamphili eligendos, ac primo quidem loco *Euphronium presbyterum, civem Cæſaræ, quæ eſt in Cappadocia*, deinde *Georgium Arethuſiorum civem, itidem presbyterum*, de quibus ait, ad ſe relatum eſſe (ab Euſebianis videlicet,) *viros eſſe in doctrina fidei probatiſſimos.* Tum ſubjicit: *Placuit itaque ſignificare prudentiæ veſtræ, ut hos viros, & alios, quos ad epiſcopatum idoneos judicaveritis, in medium proferentes, ea decernatis, quæ Apoſtolorum traditioni conveniunt* &c. Dubiumne eſſe cuiquam poteſt, quin eum ſtatim pro Euſebio Euſebiani elegerint, quem primo loco imperator eis ſuggeſſerat ; imò quem ipſi Euſebiani potius primum ſuggeſſerant imperatori ? Quis credat, qui Arianos noverit ? Euſebii loco igitur electus illicò eſt Euphronius. Hic autem ſine controverſia fuit Paulino Tyrio, Eulalioque poſterior ; poſterior his ergo etiam fuit Euſebii Cæſarienſis ad epiſcopatum illum poſtulatio, quam inter & Euphronii electionem aliud interceſſit nihil, niſi quod illi Euſebius obſtitit, idque ratum eſſe voluerit ac per litteras ſignificaverit imperator.

B

XXVII. EUPHRONIUS.

Sedit Euphronius Arianus à medio fere anno Chriſti 332. uſque 333 declinantem.

A *Cceptis igitur*, inquit Sozomenus lib. 2, cap. 19, *imperatoris litteris*, de quibus à num. 185, EUPHRONIUM *epiſcopum ordinarunt*; omiſſo ſcilicet Euſebio (ut cum Socrate ac Theodoreto ſentit hic auctor ; imò & cum Hieronymo, ut eum ante expoſuimus ;) & poſt Eulalium, ut ceteri omnes antiqui tradunt. Arianum fuiſſe docet Hieronymus in Chronico, aliique ; hæreſim tamen illam ſemper occuluit, ut num. 181 ex Theodoreto obſervavimus ; quamquam cum eo *familiariter vixit*, teſte Sozomeno lib. 3, cap. 6, Euſebius Emiſenus, *Arianæ*, ut habet S. Hieronymus in Chronico ad annum XI Conſtantii imp., *ſignifer factionis.* Quin etiam *operâ ac ſtudio eorum, qui Nicænam fidem convellere nitebantur*, teſte Socrate lib. 1, cap. 24, *epiſcopus ordinatus eſt*, aliquot menſibus poſt obitum Eulalii, ut veriſimile faciunt ea, quæ modo dicta ſunt de Euſebio ; adeóque anno Chriſti CCCXXXII ad medium circiter vergente : præfuitque uſque ad annum CCCXXXIII paucis amplius menſibus adultum : *Annum enim & paucos menſes*, inquit Theodoretus lib. 1, cap. 21, *poſt ordinationem vixit* ; cui ſuffragatur Eutychius pag. 476, ubi *Cyprianum* (ita Euphronium appellat) ſediſſe ſcribit biennium, intellige inchoatum. Nicephorus CP., Theophanes, Zonaras lib. 12, num. 34 annos VIII adſcribunt, & Zonaras quidem non litteris arithmeticis, ſed verbis integris ἔτος ὄγδοον. Verùm potior hîc eſſe debet, quanto antiquior, Theodoreti auctoritas : redi ad num. 180.

C

D

XXVIII. FLACILLUS.

Sedit ab A.C. 333 uſque ad 345.

CUm in Euphronium præmaturâ morte, item ut in deceſſores ejus iniquiſſimos, animadvertiſſet divina juſtitia, ceſſit eccleſia Antiochena FLACILLO ; qua de re inter ſcriptores quidem omnes convenit ; at in nomine mira diſcrepantia eſt : quem enim apud S. Athanaſium in Apologia 2 contra Arianos, pag. 141 Julius Papa, & pag. 196 epiſcopi Ægyptii, qui Tyrum venerant, & pag. 197 Flavius Dyoniſius comes *Flacillum* nuncupant, eum vocat Hieronymus in Chronico *Placillum* ; Socrates lib. 2, cap. 8 *Placitum*, at in Hiſtoria tripartita, interprete Epiphanio Scholaſtico, *Flacillum* ; Sózomenus lib. 3, cap. 6, quem ſequitur Nicephorus Calliſtus lib. 9, cap. 23, *Placetum* ; Theodoretus lib. 1, cap. 22 apud Chriſtophorſonum ac Valeſium, *Placentium*, at juxta Sirmondum cap. 21, *Phlacitum* ; eodem nomine venit apud Theophanem & Zonaram ; Nicephorus CP., *Phacellium*, aut, ſi fidelior eſt Scaliger ; *Phanellium* appellat ; ac tandem Eutychius pag. 476, *Blaſium.* Ego antiquiſſimos, & qui cum eo vixerint, ſectandos putavi. Sedem igitur illam Flacillus obtinuit, Nicephoro CP. ac Theophane teſtibus, annos XII ; & quidem, uti Zonaras utcumque innuit lib. 12 Annal. num. 34, expletos ; id eſt, ab anno Chriſti CCCXXXIII declinante, ut ex numero ſuperiori colligitur, uſque ad CCCXLV propemodum exeuntem ; cui equidem rationi, cum nihil ſciam officere, libenter ſubſcribo. Hoc certum, ut poſtea videbimus, anno Chriſti CCCXLI epiſcopum illum Antiochenum fuiſſe ; ac proinde falli Eutychium pag. 476, qui quatuor ei tantum annos aſſignat.

E

Arianus fuit, ab Euſebio Cæſarienſi aliiſque magno in pretio habitus.

190 Ariana hic item labe, ut ex Theodoreto num. 181 monuimus, ſed occultè, laborabat ; Euſebianis verò, quibus & acceptam referre dignitatem debebat, impensè favit ac palàm : ſiquidem Euſebium Emiſenum, de quo num. 188, Euſebii Cæſarienſis ac Patrophili Scythopolitani epiſcopi diſcipulum, non modo in familiaritatem adſcivit ; verùm etiam epiſcopum deinde Emiſenis datum, atque ab eccleſia illa de aſtronomia apoteleſmatica, vulgo judiciaria, poſtulatum, vixque præcipiti furentis ob eam rem populi manibus elapſum fugâ, adnitentibus Narciſſo ac Georgio Laodiceno, reſtituit ; ut eſt apud Sozomenum lib. 3, cap. 6. Tanti porrò eum fecit Euſebius Pamphili cum amicitiæ, tum eruditionis cauſâ ; ut libros tres de Theologia eccleſiaſtica contra Marcellum Ancyratem poſt iniquam ejus condemnationem, id eſt, anno CCCXXXVI, ut vult Tillemontius tom. 7 Monumentorum, ubi de Euſebio Cæſarienſi, art. 8, aut paulo ſerius, ut Labbeo de Scriptorib. eccl. tom. 1, pag. 307 viſum eſt, elaboratos ita inſcripſerit : *Reverendo admodum* (πιωτάτῳ) *& dilecto comminiſtro Flacillo, Euſebius in Chriſto ſalutem :* neque hoc tantum ; ſed etiam lucubrationem illam ſuam ejus omnino cenſuræ commiſerit : *Si quid defuerit*, inquit ibidem, *tuum erit implere ... Si opus alicubi correctione atque medici-*

F

A *medicinâ fuerit, in hac quoque parte reformationem adhibebis.* Vide Richardi Montacutii notam 1 in præfat., aut potius Valeſium in prolegomenis ad Hiſtoriam eccl. ejus, ubi de vita & ſcriptis Euſebii Cæſarienſis, paulo ultra medium, & annot. in Socratis Hiſt. lib. 2, cap. 8; Tillemontium tom. 6 Monum. de Arianis, art. 20, qui Flacillum hîc noſtrum ab Euſebio deſignari volunt.

Interfuit conciliabulo Tyrio;

191 Dubium igitur eſſe non poteſt, quin idem ſit ille, qui conciliabulo Tyrio (anno Chriſti cccxxxv) interfuiſſe, locis ſupra in Athanaſii Apologia citatis, dicitur. Theodoretus certe epiſcopum Antiochenſem factum eum narrat lib. 1, cap. 21; de ſynodo autem Tyria primùm agit cap. 27. Cur igitur ad ſynodum talem non veniſſet? Aut quis alius ei Flacillus interfuiſſet? Quin & præſediſſe eum non nulla ſuſpicio eſt; ſive propter ſedis Antiochenæ dignitatem; ſive quod Tyrus ejus patriarchatui ſuberat, maximoque iſtuc numero ſubditarum ſibi eccleſiarum

B epiſcopi confluxerant: *Nec deerant*, inquit jactabundus Euſebius de Vita Conſtantini lib. 4, cap. 43, *ex Cilicia epiſcopis clariſſimi quique: .... Adhæc Syria omnis, Meſopotamia, Phœnice, Arabia:* quæ omnes patriarchicæ eccleſiæ Antiochenæ parebant, ut docet Carolus à S. Paulo in ſua Geographia ſacra, lib. 11. Vide etiam Schelſtratium Antiq. eccl. tom. 2, diſſert. 5, cap. 4. Et licet hæc narret Euſebius de iis, qui Hieroſolymis aderant, quò, relicta Tyro, conferre ſe ab imperatore juſſi epiſcopi ſynodum inſtaurabant; tamen eoſdem illos, aut eorum pleroſque, Tyrio conventui interfuiſſe, manifeſtè eruitur à capite 41.

anno Chriſti 435;

192 Sed nihil æquè conjecturam hanc firmat, ut epiſtola Flavii Dionyſii in eadem S. Athanaſii Apologia 2, pag 197: cum enim de conjurationibus inſidiiſque Euſebianorum apud Tyrum coactorum, atque imprimis de miſſis in Mareotidem legatis, quos ipſi recuſaverant, queſti eſſent catholici, qui ex Ægypto aderant, epiſcopi, idemque Alexander epiſcopus Theſſalonicenſis moneret, *Dionyſius comes*, inquit Athanaſius, *Euſebianis reſcripſit his verbis:* juxta veterem verſionem

C apud Labbeum tom. 2 Concil. col. 456: *Hæc ipſa erant, quæ dicebam domino meo Flacillo: Athanaſius inſurget, diceique, quos ipſe rejecerat, eos ad iſtud negotium ſubmitti, ſeque injuriâ tractari & circumveniri vociferabitur.* (Hæc futura in præterita mutant nuperi interpretes; forte quod ἀόριστοι fere pro præteritis adhibentur; verùm eos non numquam pro futuris etiam adhiberi, docent Grammatici.) Nam quid, obſecro, hæc admonitio ad Flacillum propriè pertinebat; niſi quia ipſe prædicto jam ſibi incommodo poterat occurrere, efficiendo, ut nulli mitterentur legati, niſi communi calculo ac decreto delecti; atque adeò niſi ad ipſum ſynodi totius moderatio ſpectaret? Sed & aliud eſt, quod hîc obſervatum velim; nimirum haud placere ſatis mihi editas hactenus hujus epiſtolæ verſiones, quæ habent omnes loco jam dato: *Domino meo Flacillo:* nam Græcè legitur: Ταῦτα ἃ ἐγὼ νῦν διελεγόμην τοῖς κυρίοις μου τοῖς περὶ Φλάκιλλον, ὅτι &c. Id eſt, *Hæc ipſa erant, quæ dicebam dominis meis qui à partibus Flacilli ſtabant*, ſive *Flacillianis*: ſic enim potius vertendum videtur; ſicut οἱ περὶ Εὐσέβιον, quod ad ſingulas fere paginas, atque in ipſa hujus epiſtolæ inſcriptione, occurrit, rectè vertitur *Euſebiani*, ſive, *qui partes ſectantur Euſebii*: non diffiteor tamen, hac phraſi apud Græcos unam ſæpe perſonam deſignari; idque ex ſenſu & adjunctis non numquam colligi; ſed in hac epiſtola puto ego ſignificari plures unius ſocios, imo ipſos illos, ad quos ſcribit Dionyſius, Euſebianos: quibus antea ſignificaſſe ſe ait, legatos communi decreto eſſe mittendos, adjectâ ſine dubio hujus ſuæ ſententiæ causâ; quod ſcilicet, niſi ita mitterentur legati, Athanaſium vociferaturum timeret, ſe injuria affici &c. Iiſdem igitur rem jam factam denunciat, quibus antea futuram prædixerat; eoſdemque adeò, quos in titulo epiſtolæ S. Athanaſius vocat τοὺς περὶ Εὐσέβιον, *Euſebianos*, appellat, ni fallor, Dionyſius τοὺς κυρίους μου τοὺς περὶ Φλάκιλλον, id eſt, *Dominos meos Flacilli ſocios*, ſeu *Flacillianos*. Idem ſanè in eadem epiſtola aliis

E verbis utitur, cum ſolum Alexandrum, epiſcopum Theſſalonicenſem, iterato compellat: ὁ κύριός μου τῆς ψυχῆς Ἀλέξανδρος; ὁ κύριός μου Ἀλέξανδρος. Atque hoc pacto ſenſus epiſtolæ Dionyſianæ hic mihi videtur eſſe: Quæ vos nuper præmonebam, domini mei, qui Flacillum ſequimini; hæc ipſa mihi modò renunciavit Alexander cœpiſſe fieri: cavete igitur, ne res iſta accuſationi ſit obnoxia &c.

eique videtur præſuiſſe;

193 Hæc animadverſio mirificè favet opinioni propoſitæ: nam cum Flacillus ejuſdem omnino eſſet ſententiæ, eademque omnia vellet, quæ volebant Euſebiani; ſequitur ſanè, ut iidem fuerint Flacilliani in hac ſynodo & Euſebiani. Sicuti ergo ubique dicti ſunt *Euſebiani*; quia eorum in omnibus anteſignanus erat Euſebius; ita non video, cur iidem in hac ſynodo nuncupentur à Dionyſio *Flacilliani*, niſi quia ipſis in hac ſynodo Flacillus præerat, remque ipſorum contra orthodoxos, qui ad ſynodum convenerant, primaria auctoritate gerebat. Quod ſi Tyri cœperit, haud dubiè continuavit Hieroſolymis. Hæc opinio ſatis apparet probabilis; placuitque Tillemontio tom. 6 Monum. de Arianis art. 20.

F

licet S Epiphanius præſediſſe velit Euſebium Cæſarienſem,

194 S. Epiphanius tamen hæreſi 48, ſive 68, num. 7 ſic habet: *Igitur Tyri in Phœnice convocari ſynodum jubet* (Conſtantinus imp.) *eique judicio præeſſe cum aliis nonnullis Cæſarienſem* (non Nicomedienſem, ut eſt in tom. 2 Concil. Labbe, col. 436) *Euſebium, qui omnes in Arianorum inaniſſimum dogma propenſiores erant ..... At beatus Potamo ... qui ... pro veritatis confeſſione alterum in perſecutione oculum amiſerat, Euſebium ſedentem & judicantem, ſtantem verò Athanaſium conſpicatus: .. Tene, inquit, Euſebi, ſedere, & innocentem Athanaſium à te judicari? Quis iſta ſuſtinere poſſit? Dic ſodes; nonne mecum perſecutionis tempore in cuſtodia fuiſti? Atque ego quidem oculum pro veritate perdidi; tu nulla corporis parte mutilatus es .... Qua ratione è cuſtodia evolaſti, niſi quod perſecutoribus noſtris nefarium facinus admiſſurum te eſſe recepiſti, vel etiam admiſiſti? Hæc Euſebius audiens magnopere excanduit, & repente ſurgens, concilium dimiſit* (διέλυσε τὸ δικαστήριον,) *itáque locutus eſt: Si huc accedentes tantopere nobis contradicere audetis, verum eſt profectò, quod veſtri accuſatores objiciunt*, &c. Hæc ſanè omnia

SEC. IV. præſidem ſynodi Euſebium fuiſſe arguunt Cæſarienſem; uti & quod ſtatim ſequitur num. 8: *His hoc modo tranſactis, aliud quiddam aggreſſus eſt Euſebius & qui cum eo erant.* (ergo ipſe præcipuus fuit, alii quaſi ſocii.) Tum narrat legationem Urſatii & Valentis Alexandriam & in Mareotidem ab Euſebio & ſuis deſtinatam. Hæc S. Epiphanii, tametſi in re Ariana non eſt ubique maxima, minimè tamen levis haberi debet auctoritas, in re quæ contigerit anno Chriſti CCCXXXV, hoc eſt, IX circiter poſt annis, quam ipſe monaſticam vitam amplexus eſt: quando ei nemo apertè contradicit.

& S. Athanaſius primas ibi tribuere videatur Euſebio Nicomedienſi:

195 In Apologia verò 2 S. Athanaſii contra Arianos, licet de Euſebio Cæſarienſi, tamquam de adverſario ſibi inter hujuſce ſynodi judices inteſtiſſimo, hinc inde catholici conquerantur, ut tom. 1, parte 1, pag. 130 editionis Benedictinorum, num. 8, itemque pag. 195; primùm tamen ubique locum iſtic obtinet Euſebius Nicomedienſis, qui ferè ſimpliciter ibi vocitatur Euſebius: ut vide in epiſtola 1, 2, 3 epiſcoporum Ægypti catholicorum pag. 193, 195, 196 & alibi; non ita tamen, quin imperium cum aliis partitum habuerit (uti & habuit Euſebius Cæſarienſis juxta S. Epiphanium ſupra.) Unum eſto pro multis exemplum ex epiſtola ſynodi Alexandrinæ pag. 130 num. 8, ubi de ſynodo Tyria hæc habentur: *Quomodo ſynodum vocare audent, in qua comes* (Flavius Dionyſius) *præſidebat?..... Ille jubebat; nos à militibus trahebamur; imò potius jubentibus Euſebianis,* τῶν περὶ Εὐσέβιον κελευόντων, *ille eorum ſententiis obſequebatur.* Adde ipſummet Athanaſium pag. 188, num. 72: *Euſebiani*, inquit, ... *auctores ſunt Dionyſio comiti ex eorum partibus ſtanti, ut quoſdam in Mareotem mitteret.* Non igitur unus omnia pro auctoritate moderabatur Euſebius, ſive Nicomedienſis, ut contendit Valeſius de vita & ſcriptis Euſebii Cæſarienſis circa medium; ſive Cæſarienſis, ſive alius eorum quiſpiam; ſed omnes iſtius factionis coryphæi capita conferebant, in quibus ſatan uſque adeò in ſe diviſus non eſſet, quin in unam omnes Athanaſii ruinam, atque Arii defenſionem reſtitutionemque conjurati, conſiliis inter ſeſe per omnia congruerent: eódem omnes, eódem ſinguli ſpectabant; ut parum ipſorum ac meditati ſceleris intereſſet, Flacillus, an Euſebius, an alius in tali conſeſſu præſideret.

nam utrique Euſebio Flacillus dignitate præſtabat.

196 Cur igitur dignitatis ratio ſervata non fuerit? Cur infra epiſcopum præſidem in ordinem redactus patriarcha conſederit? Non ea certè hæreticorum hominum ratio eſt; ut, cum poſſunt, non maxima rebus ſuis ac partibus conquirere ac prætendere nomina ſtudeant. At ſi ita eſt, inquis; cur Euſebius ubique primus appellatur? Cur Flacillus in epiſtola epiſcoporum Ægyptiorum ad comitem Dionyſium pag. 196 inter hoſtes catholicarum partium tertio tantum loco comparet? Reſpondeo, fieri id potuiſſe, quod in illa epiſtola non adeo dignitatis atque ordinis in hac ſynodo obtenti, quam adhibitæ contra Orthodoxos operæ ac machinationis ratio habeatur; quibus excelluit plurimum Euſebius Nicomedienſis, ac deinde Cæſarienſis aliique apud imperatorem ac proceres, ipſumque adeo Flavium Dionyſium in hoc conciliabulo regnantem, familiariter noti juxta & gratioſi. Sed de his jam ſatis, ac fortaſſe ad inſtitutum noſtrum aliquanto amplius dixi, quam par eſt.

Interfuit etiam Concilio Antiocheno A. C. 341.

197 Concilio item Antiocheno, *Coſſ. Marcellino & Probino, Indictione* 14 (Athanaſius de ſynod. tom. 1, parte 1, pag. 737, num. 25) hoc eſt, anno Chriſti CCCXLI, inter primarios adſtitit, ut indicat epiſtola Julii Papæ apud eumdem Athanaſium in Apolog. cit. pag. 141, in qua Flacillum ac ſocios ſuperbiæ arguit & contentionis, oſtenditque, quam multa in concilio ſuo Antiocheno iniquiſſimè geſſerit. Ne verò dubium eſſe poſſit, noſter, an alius quiſpiam Flacillus is fuerit, diſertè id aſſerit Socrates lib. 2, cap. 8: *Præſidebat*, inquit, *eo tempore* (ſynodi Antiochenæ, Marcellino & Probino conſulibus, ut ſtatim dixerat, habitæ) *Antiochenæ eccleſiæ Placitus* (corruptè pro *Flacillus*, ut patet ex Hiſtoria tripartita) *qui Euphronio ſucceſſerat.* Idemque teſtatur Sozomenus lib. 3, cap. 5.

Multa ejus & magna flagitia.

198 Scelera porrò ejus nervoſo compendio Theodoretus complexus eſt Hiſt. eccl. lib. 2, cap. 19, ubi ait: *Quæ à Placito* (Flacillo) *& Stephano & Leontio* (ſucceſſoribus ejus) *impiè & iniquè apud Antiochiam geſta ſunt, peculiare opus exigunt propter multitudinem, & Davidico planctu lugenda ſunt propter magnitudinem: nam de his quoque dici convenit:* (Pſalmo 82, v. 2) *Quoniam, ecce, inimici tui ſonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput. Super populum tuum malignaverunt conſilium & cogitaverunt adverſus Sanctos tuos. Dixerunt: Venite, & diſperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Iſraël ultra.*

XXIX. STEPHANUS I.

Stephanus Arianus ab Arianis promotus ad patriarchatum A. C. 345 elabenſe,

FLacillo STEPHANUM ſubjungunt S. Hieronymus in Chron., Socrates lib. 2, cap. 16, Nicephorus CP., Theophanes, Eutychius, qui eum vocat *Eſtathium*, & ceteri communiter. Hujus itaque initia non immeritò ad annum Chriſti CCCXLV elabentem, juxta num. 189, revocaveris: certè id optimè congruit cum S. Nicephori, Theophanis, ac Zonaræ chronologia, quæ annos tres epiſcopatum ejus tenuiſſe affirmat, itemque cum hiſtoria depoſitionis ejus, de qua dicam inferius. Quibus porrò adnitentibus in ſolium illud evaſerit, explicat S. Athanaſius tom. 1, parte 1, in epiſtola ad epiſcopos Ægypti & Libyæ, pag. 277, num. 7: *Quis ignorat*, inquit, *Secundum Pentapolitanum, qui olim ob inſanam Arii hæreſim ſæpius fuit depoſitus, ab ipſis* (Euſebianis) *ſuſceptum eſſe: promotos item Georgium, qui nunc Laodiceæ eſt epiſcopus, & Leontium caſtratum, & ante eum Stephanum* &c.? Et rurſus in epiſtola ad Solitarios ſive Hiſtoria Arianorum num. 4, pag. 347 eadem repetit his verbis: *Ac demum quos ille* (S. Euſtathius) *impietatis causâ in clerum non admittebat, hos, poſtquam epiſcopus in exilium eſt actus, non ſolum in Eccleſiam introduxere* (Ariani, ſeu potius Euſebiani;) *ſed plerosque ex illis ordinarunt epiſcopos, ut eos ſuæ pro impietate conjurationis ſocios haberent. Ex quorum numero eſt Leontius caſtratus, qui nunc* (anno Chriſti CCCLVIII) *Antiochiæ epiſcopus eſt, & qui ante ipſum ibidem epiſcopus fuit Stephanus.*

200 Ne-

A *præsedit conciliabulo Sardicensi A. C. 347; at in vera synodo Sardicensi propter crimina excommunicatus est;*

200 Neque continuo spem eorum fefellit; siquidem, ut habet epistola sanctæ synodi Sardicensis, quæ est apud Theodoretum lib. 2, cap. 6, Hilarium Fragmento 2, Athanasium in Apologia 2, num. apud hunc 48, pag. 166, inter Eusebianæ post Eusebium factionis principes insignis fuit; eique in pseudosynodo, nomine quidem, Sardicensi, at re vera Philippopoli in Thracia eodem ferè tempore, hoc est, anno Christi CCCXLVII, ab elapsis Sardicâ Eusebianis episcopis celebrata, præsedit; aut certè ibi decretis ante omnes subscripsit; ut vide ad calcem Fragmenti 3 inter Hilariana: ac proinde merito apud Athanasium citatum, num. 49, pag. 167 unà cum aliis à vera ac sancta synodo Sardicensi non modo ab ecclesia sua, verum etiam à fidelium communione ob delata crimina communi calculo proscriptus est.

ac tandem etiam ab ipsis Eusebianis, B

201 Sed decreta illi catholicorum curabant scilicet: nam *Qui depositi fuerunt*, inquit S. Athanasius in Historia Arianorum ad monachos tom. 1, parte 1, num. 18, pag. 354, *quos vel tunc quiescere par fuit, post adeo turpem fugam digressi, talia perpetrarunt scelera, ut levia priora facinora iis collata viderentur.* Ea hîc legere poterit, cujus interfuerit; mihi satis est ea seligere quæ ad Stephani depositionem spectant, ac breviter num. 20 narrantur in hunc modum: *Imò verò novum quoddam scelus aggrediuntur, eorum sanè hæresi consentaneum; verùm quod nec ante auditum, neque forte umquam futurum sit, ne vel apud gentilium quidem petulantissimos, nedum apud Christianos. Nam cum sacra synodus legatos episcopos misisset Vincentium, Capuæ, quæ metropolis est Campaniæ, episcopum, & Euphratem Agrippinæ, quæ metropolis est Galliæ superioris; ut, prout decretum à synodo fuerat, imperator* (Constantius) *episcopos in suas reverti ecclesias concederet, quos nempe expulisset ipse; etsi commendatitias pro episcopis litteras misisset fratri suo piissimus Constans; at admirandi homines, ad omneque scelus audacissimi, ubi illos Antiochiæ conspexere; unà consilium ineunt; solus tamen Stephanus, utpote ad res hujusmodi probè comparatus, fabulam peragendam suscipit.*

ob turpissimum facinus depositus, C

202 *Publicam itaque meretricem ipsis sanctissimi Paschatis diebus mercede conductam, noctu ad Euphratem episcopum nudatàm immittunt. Meretrix, quæ se initio à juvene accitam existimabat, promptè sequebatur; ubi autem intromissa ab illis, dormientem vidit hominem, ac rei quæ agebatur ignarum, dehinc senem hominem ac episcopi formam conspicata, clamore statim edito vim sibi inferri conquerebatur. Rogare illi, ut taceret, confictamque criminationem episcopo imponeret. Die igitur illucescente pervulgata res est, accurritque universa civitas. At qui è palatio erant, tanti rumoris stupore commoti, rogabant, ut ne illud silentio tegeretur. In jus itaque res vocatur, hominesque qui meretricem acciverant, leno prodidit: illi Stephanum: erant enim ejus clerici. Stephanus ergo episcopatu abdicatur, in ejusque locum Leontius castratus sufficitur, idque eò solum, ne Arianæ hæresi patronus deesset.* Depositus ergo est ab iis, per quos Leontius est evectus, id est, ab ipsis Arianis. Hæc omnia paulo explicatius traduntur à Theodoreto Hist. eccl, lib. 2, cap. 6, 7 & 8 (intellige semper editionem Sirmondi, nisi alia exprimatur.)

SEC. IV *non anno Christi* 347.

203 Jam ut rationem temporis ineamus, ex adducto S. Athanasii textu conficitur primò, evenisse, quæ modo diximus, non sclummodò post absolutam synodum Sardicensem; sed etiam aliquamdiu post illam, cum inter eam ac depositionem Stephani tot Arianorum tamque grandia per universam Constantii ditionem in orthodoxos narret interceSSisse flagitia. Constat indidem secundò, impiissimum Stephani facinus, atque adeo ejectionem, ad sanctissimi Paschatis dies esse referenda: non igitur ad annum CCCXLVII; quando, Rufino & Eusebio Coss., ut habet Socrates lib. 2, cap. 20, ac Sozomenus lib. 3, cap. 12, *annò undecimo post obitum Constantini*, qui à XXII Maii ejusdem anni CCCXLVII fluere cœpit, cum Pascha celebratum esset III Aprilis, convocatum est concilium Sardicense; necesse est igitur, hæc ad anni sequentis Pascha defigere; cum serius facta esse non possint. Constat enim insuper ex Athanasio ad Solitarios, pag. 356, num. 21, decem circiter post exauctoratum pulsumque Stephanum mensibus defunctum esse Gregorium, qui exulantis Athanasii sedem invaserat; quam necem in Januarium anni CCCXLIX conferunt Papebrochius in Vita S. Athanasii ad diem 11 Maii, cap. 17, Pagius ad annum Christi CCCXLVIII, num. 2, aliique. E

sed, uti probatur ex S. Athanasio, F

204 Denique narrat in eadem Arianorum ad Solitarios Historia S. Athanasius numero citato, affirmasse Constantium fratri suo Constanti in iis litteris, quibus demum Athanasius persuaderi se sivit, ut Constantium adiret, ipsomet teste num. 22, *se anno integro Athanasium exspectasse*; etiam antequam eum ad comitatum acciviSSet, ut ipsemet indicat in epistola sua prima ad Athanasium, quam habes in Apologia 2, pag. 170, ubi, *Etsi diu distuli*, inquit, *mentis meæ propositum litteris tibi significare, eo quod te ultro accessurum, laboribusque tuis remedium rogaturum exspectarem; tamen* &c. itaque annus integer, quo Athanasium exspectaverit, ducendus est, non à morte Gregorii, quando primas ad Athanasium litteras misit, ut loco citato ad Solitarios dicitur; sed ab accepta fratris Constantis cum legatis Sardicensibus epistola, quando primùm Constantius, Athanasii restitutionem à fratre rogatus, *facturum se pollicitus est id quod frater ipsi mandaverat*; ut ait Theodoretus Valesii lib. 2, cap. 8 in fine; hoc est, ab illo tempore, quo scelus jam dictum admisit luitque Stephanus.

anno Christi 348 circa Pascha.

205 Annus ergo tantum unus elapsus erat ab ejectione Stephani, quando Constantium Antiochiæ tunc agentem, ut est in Apologia ad imp. Constantium tomo 1, parte 1, pag. 298, num. 5, & apud Sozomenum lib. 3, cap. 20, Athanasius adiit: adiit autem anno Christi CCCXLIX, ut probat Gothofredus in chronologia codicis Theodosiani ad illum annum, & ex eo Pagius ad annum Christi CCCL, num. 3, sequunturque auctor Vitæ S. Athanasii, nuperrimæ operum ejus editioni anni MDCXCVIII præfixæ, pag. XLV, Papebrochius in Vita ejusdem, loco citato & cap. 18, Tillemontius tom 8 Monumentorum eccl. not. 64 in S. Athanasium, aliique contra Baronium. Stephanus itaque gradu motus est anno Christi CCCXLVIII circa Pascha. Seditque

SEC. IV. ditque adeò annis 111, ut rectè Nicephorus CP., Theophanes, ac Zonaras notaverunt, ab anno videlicet Christi CCCXLV usque ad CCCXLVIII: erratque Eutychius pag. 476, cum annos ei quinque concedit. Ceterum hunc *Stephanum*, an alium quemdam, *tum ob doctrinæ perversitatem, tum ob vitæ improbitatem ab ecclesiastico principatu amotum, jusserit de integro magisterii sedem occupare* anno Christi CCCLXII Julianus, ut narrat S. Chrysostomus tom. 1, edit. Frontonis Ducæi, lib. contra Gentiles, pag. 783, non satis liquet; probabile tamen id putat Tillemontius tom. 7 Monum. de Persecutione Juliani art. 3, & tom. 6 de Arianis, art. 42.

XXX. LEONTIUS.

Leontius Arianus infamis, successit Stephano A. C. 348: B

IN Stephani sedem, teste Athanasio supra num. 202, repositus est continuò LEONTIUS, quem *castratum* appellat; quia, ut est in Apologia de Fuga sua tom. 1, parte 1, pag. 335, num. 26, *accusatus, quod cum juniore quadam muliere versaretur, nomine Eustolio* (de qua vide etiam quæ scribit ad Solitarios pag. 360, num. 28) *prohibituque cum illa habitare, sese castravit; quò sibi cum illa vivendi esset facultas. Neque tamen ita*, inquit, *levavit suspicionem; ea enim maximè de causa, presbyter cum esset, damnatus depositusque est: tametsi Constantius hæreticus vi & potestate sua illud effecit, ut is nominaretur episcopus*; id agentibus nimirum Arianis, ut num. 199 ex Athanasio monuimus; idemque habet in epistola ad episcopos Ægypti & Libyæ tom. 1, parte 1, num. 7, pag. 277. Neque id mirum, cum hisce temporibus res Ariana hominem magis idoneum nanciscì, imò fingere posset neminem: erat enim, ut ait Theodoretus lib. 2, cap. 8, *Vir genere Phryx, animo versutus & tectus, saxisque in mari latentibus assimilis.*

cum se ipse castrasset; C

207 Obstabat quidem ordinationi ejus præter alia, concilii Nicæni canon primus, ut Theodoretus advertit lib. 2, cap. 19, cum sua seipsum manu abscidisset; sed fraudulentus erat ac simulatus; hoc satis Arianis, non alium jam tum canonem agnoscentibus, quam eum, quem aliquanto post Constantius, suggerentibus ipsis, condidit: *Quod ego volo, id pro canone habeatur*, S. Athanasius tom. 1, parte 1, ad Solit. pag. 363, num. 33. Philostorgius lib. 2, cap. 15 S. Luciani martyris Antiocheni, de quo in Actis Sanctorum VII Januarii, discipulum eum facit. Verùm antiquius nihil fuit Arianorum principibus, quam ut eo magistro gloriarentur; vide Gothofredum in illum locum. Idem cap. seq. *dicit illibatam* eum *pietatem* (nam ἀσέβειαν pro δυσέβειαν positum esse, notat Valesius) *servasse*, hoc est, Ariomaniam professum esse pertinacissimam. Videtur tamen scripsisse Acta SS. Babylæ & Luciani, forte priusquam sese Arianis adjungeret; adisis Commentarium ad Acta S. Babylæ XXIV Januarii pag. 569, § 1, num. 3; nisi id illum fecisse malis occasione translationis reliquiarum S. Babylæ anno circiter CCCLII. Ceterum de ordine successionis ejus inter auctores convenit.

208 Episcopatum malè partum, quam malè gesserit, docet Theodoretus lib. 2, toto capite 19 (Valesio est 24.) Illud breve est, quod hinc dedimus num. 198, uti & illud quod habetur paulò altius: *Nulla res Leontium adducere potuit, ut malitiam suam corrigeret; sed sub modestiæ ac mansuetudinis larva Stephani & Flaciti* (Flacilli) *execrandam nequitiam* (βδελυρίαν) *occultavit: eos enim qui perversam fidei doctrinam amplexi fuerant, licet alioqui vitæ essent turpissimæ, in presbyterorum tamen ac diaconorum ordinem promovebat; eos verò, qui omni genere virtutis ornati essent, & qui Apostolicæ doctrinæ mordicus adhærerent, inhonoratos relinquebat. Quam ob causam clerus quidem plerosque habuit hæretica labe contaminatos; populi verò maxima pars rectam fidei doctrinam tuebatur.* Sic ibidem Aëtium, ab Eulalio, ut num 181 diximus, ejectum, & suum aliquando, cum Prophetas ac potissimum Ezechielem adhuc presbyter explanaret, teste Philostorgio lib. 3, cap. 15, auditorem, diaconum creasse dicitur (licet aliter narret Epiphanius apud Valesium annot. in Hist. Sozom. lib. 4, cap. 12) & quamquam Flaviani, de quo postea, ac Diodori minis *territus, Aëtium ministerio deinceps fungi vetuit; in reliquis tamen eum fovere ac tueri non desiit.* Sic Eudoxium, suum deinde successorem, propter impietatem, quam ab Aëtio didicerat, ad Ordinem eumdem promovit, ut est apud Athanasium de Synodis tom. 1, parte 2, pag. 753, num. 38.

sub ovili pelle lupus Antiocheno gregi perniciosissimus, D

E

& S. Athanasio imprimis infestus.

209 Tillemontius tom. 7 Monum. ubi de S. Eusebio Vercellensi, art. 4 ait, Leontium nostrum interfuisse pseudoconcilio Mediolanensi anno CCCLV, eo quod epistolæ concilii istius ad Eusebium Vercellensem, quam dat Baronius ad annum Christi CCCLV num. 6, subscripserit loco decimo octavo *Leontius* cum aliis aliquot hæreticis. Subscriptiones tamen illas ibi non habet editio Antverpiensis anno MDXCVIII; sed quærendæ sunt tom. 9 in addendis vel emendandis pag. 867. Et sanè, si quo pacto potuit, haud dubium, quin adfuerit; ut patet tum ex Actis concilii istius, tum ex ipso Athanasio ad Solit. à pag. 360, num. 28: erat enim Athanasio infestissimus; adeo ut ejus etiam vitæ insidiaretur, ut ipse testatur tom. 1, parte 1, in Apologia de fuga sua, pag. 320, num. 1, sive privato ad hoc impulsus odio, quod eum, utpote hæreticum, ut ait Sozomenus lib. 3, cap. 20, revocatus ab exilio Athanasius aversatus esset, communionemque Antiochiæ cum Eustathianis iniisset; sive publico, quod Ariana, dum ille viveret, stare hæresis non posset; seu potius utroque. Ex dictis facile licebit æstimare, quam fidem mereatur Chronicum Alexandrinum ad annum 11 Olympiadis CCLXXXII, cum dicit: *Beatus Leontius, Antiochiæ Syriæ episcopus, vir in primis fidelis ac pius, veræque fidei propugnator* &c. Hæc profectò auctorem arguunt manifestè Arianum; uti & quod de Constantia sub finem ejusdem anni dicitur.

F

Obiit autem A. C. 357; non sub initium;

210 Quo tempore autem villicum hunc iniquitatis ad rationem villicationis suæ reddendam Dominus evocaverit, non consentiunt auctores. Si Socratem audias lib. 2, cap. 37, mortem ejus Romæ Eudoxius intellexerit, cum istic etiam esset (ut manifestè supponitur) Constantius imperator; quod redit ad anni Christi CCCLVII mensem Maium, quo

A quo nuntium illum ex Oriente acceperit Eudoxius, Coſſ. Conſtantio IX, & Juliano Cæſ. II: illo enim anno, & non præcedenti, ut contrà Baronium oſtendit Pagius ad annum Chriſti CCCLVI, num. 13, aliique ex Faſtis Idacii & Ammiano, Romam venit Conſtantius IV Kal. Maias; *ac triceſimo, poſtquam ingreſſus eſt, die* IV *Kal. Junias, ab Urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum feſtinavit*; vide plura in chronologia codicis Theodoſiani; & Tillemontio tom. 4 de imperatoribus, ubi de Conſtantio, art. 42 & not. 39. Hoc pacto ante Maium anni CCCLVII Leontius obiiſſet. Verum huic opinioni adverſatur S. Athanaſius tum in Apologia de fuga ſua tom. 1, parte 1, pag. 320, num. 1, tum in Hiſtoria Arianorum ibid. pag. 347, num. 4, ubi adhuc præeſſe Leontius dicitur Antiochenis anno Chriſti CCCLVII exeunte, aut CCCLVIII inchoato: neque enim citius utramque illam lucubrationem editam ab Athanaſio fuiſſe, argumento ſunt ea, quæ ibi de Oſii lapſu ac morte, uti & Liberii ſubſcriptione memorantur: nam hæc poſterius ab ipſo Athanaſio fuiſſe addita, tum credam, cum ſolidè probatum videro.

B

ſed, juxta S. Athanaſium & Philoſtorgium;

211 Pro hac ſententia ſtat Philoſtorgius lib. 4, cap. 4, ubi de Leontii morte meminit, poſtquam de Oſii Liberiique caſu ac reſtitutione dixiſſet; reſtitutionem hanc Liberii tamen Philoſtorgius cum ejus lapſu eò tantum conjunxiſſe cenſendus eſt, quòd res naturâ connexas divellere noluerit: quamquam reſtauratio ejus non paucis menſibus fuerit ſubſcriptione poſterior: reſtitutus enim primùm fuit poſt ſynodum Ancyranam, teſte Sozomeno lib. 4, cap. 15; cum cecidiſſet jam à fine circiter anni Chriſti CCCLVII, aut initio CCCLVIII; ut oſtendit Tillemontius tom. 6, ubi de Arianis cap. 69. Et verò adhuc exulem, poſtquam ſuccubuiſſet, Liberium fuiſſe, palàm eſt ex ejus litteris, quas habes in Fragmentis S. Hilarii, Fragm. 6 à col. 1335 editionis Pariſinæ anni MDCXCIII, ſcriptas, ut iſtic etiam notatur in margine, ſub finem anni CCCLVII; quando ſcilicet poſt biennium exilii fractus erat, miniſque mortis perterritus ſubſcripſerat, ut habet Athanaſius ad Solitarios pag. 368, num. 41; cujus quidem biennii initium duci debet ab anno Chriſti CCCLV declinante; cum jam præfectus Urbis eſſet Leontius, ut manifeſtum eſt ex Ammiani lib. 15, cap. 7. Leontii autem deceſſor Orphitus adhuc Urbis præfecturam gerebat pridie Non. Julias anno Chriſti CCCLV, uti videre eſt in chronologia codicis Theodoſiani.

C

ſub finem illius, aut initium ſequentis anni.

212 Superſtes igitur, Athanaſio teſte, fuit Leontius ſub exitum anni CCCLVII; at quamdiu, ex Sozomeno diſcitur; qui inter obitum ejus & ſynodum Ancyræ habitam inſtante jam Paſchate anno Chriſti CCCLVIII, ut Petavio in S. Epiphanium animadverſ. ad Hæreſ. 73, Semiarianorum, ceteri recentiores aſſentiuntur, hæc narrat interceſſiſſe: 1. Iter hiemale Antiochiâ uſque in partes Occidentis eorum, à quibus *nuntius allatus eſt de morte Leontii Antiochenſis epiſcopi* lib. 4, cap. 12. 2. Iter Eudoxii ex Occidente Antiochiam; ibidem. 3. Uſurpationem ſedis Antiochenæ; ibidem. 4. Conciliabulum ab eo coactum in patrocinium Aëtii hæreſiſque ejus, vexationeſque diſſentientium. ibid. & ſeq. capite. 5. Querelas poſt illum conventum unà cum litteris Georgii Laodicenſis Ancyram delatas à multis, qui ex Antiochena eccleſia ejecti ab Eudoxio erant, quod ejus conatibus reſtitiſſent; cap. 13; tum demum dat ſynodum Ancyranam ibid. Quæ cum ante Paſcha, hoc eſt, ante XII Aprilis, celebrata ſit; liquet profecto, vix anno CCCLVII ſupervivere Leontium potuiſſe. Eodem redit argumentum, quod ab Aſphalii miſſione ducit Tillemontius tom. 6 Monumentorum eccleſ. nota 56 in Arianos. Eccleſiam itaque Antiochenſem vexavit hic antiſtes non annis tantum VIII, ut habent Nicephorus CP., Theophanes & Zonaras; neque VIII tantum cum dimidio, ut Tillemontius, rectè poſita à ſe tempora non rectè colligens; niſi forte ſit error typothetæ, tom. 6 Monum. art. 70 de Arianis; ſed toto novennio & amplius, quod notat Eutychius, qui eum *Leonem* vocat pag. 476; nimirum à Paſchate circiter anni CCCXLVIII uſque ad annum CCCLVII propè decurſum.

SEC. IV.

E

XXXI. EUDOXIUS.

Eudoxius, Aëtii diſcipulus;

EUDOXIUS *Arianorum omnium ſceleſtiſſimus*, teſte Baronio ad annum Chriſti CCCXI, num. 21 & CCCLVI, num. 123, patrem habuit Cæſarium nomine, ortum ex Arabiſſo, minoris Armeniæ oppido; qui, licet in amores mulierum effuſior fuiſſet, vitam tamen conſummavit martyrio; adſcriptuſque legitur Martyrologio Romano die XXVIII Decembris; quem in locum jejunam hanc oppidò annotationem adjecit Baronius: *Græci ac eodem.* Utinam Græcos illos produxiſſet, ſi quos vidit Cæſarii hujus Martyris præcones alios quam Suidam, quem unum in Annalibus affert locis modo citatis, quique hæc more ſuo forſan hauſerit ex Philoſtorgio, hiſtoriographo Ariano, ut ex ipſa hujus epitome, à Photio data, colligere eſt lib. 4, cap. 4. Sed hæc aliò ſpectant. Fuit item Eudoxius, ſi eidem Philoſtorgio credimus lib. 2, cap. 15, S. Luciani diſcipulus, non ſecus ac Leontius, de quo ſupra num. 207. Hoc certius, magiſtrum ei impietatis Aëtium fuiſſe, ut num. 208 ex S. Athanaſio dictum; unum item ex illis poſt Stephanum ac Leontium fuiſſe, quos ob impietatem S. Euſtathius admittere in clerum noluerat, quoſque Ariani, *poſtquam epiſcopus ille in exilium eſt actus, non ſolum in eccleſiam introduxere, ſed . . . ordinarunt epiſcopos, ut eos ſuæ pro impietate conjurationis ſocios haberent; ex quorum numero*, inquit S. Athanaſius ad Solitar. loco, quem citavi num. 199, *eſt . . . . . Eudoxius Germaniciæ*; Quæ *civitas eſt in Cilicum & Syrorum Cappadocumque confiniis poſita*, ut ait Theodoretus lib. 2, cap. 20; *Euphrateſiæ, quam vocant provinciæ attributa.*

F

Germaniciæ primum epiſcopus,

214 Et illius quidem eccleſiæ jam tum gubernacula ſuſceperat, cum anno Chriſti CCCXLI concilio Antiocheno interfuit, ut eſt apud S. Athanaſium de Synodis tom. 1, parte 2, pag. 752, num. 37, & Sozomenum lib. 3, cap. 5 in fine; ac poſt tres annos miſſus eſt, ut ejus fidei formulam quintam in conventu novo *plurimis conſcriptam, multiſque additamentis auctiorem, quam ſuperiores*, in Italiam deferret; vide S. Athanaſium loco citato, pag 738, num. 26.

SEC. IV. num. 26. Eodem anno CCCXLV iis adjunxit ſeſe, qui, *cum apud Mediolanum Arii ſententiam hæreticam noluiſſent damnare, de concilio animis iratis exierunt*, teſte Liberio in epiſtola legatorum apud S. Hilarium, Fragm. 5, pag. 1331, num. 4: *Arianorum* enim *quidem ſententiam ſequebatur*, inquit Philoſtorgius lib. 4, cap 4; *niſi quod ex ſcriptis Aſterii ad ſententiam eorum, qui Filium ſimilem ſecundum ſubſtantiam profitebantur*, aliquamdiu *abductus fuerat; Ariani tamen eum ab hoc dogmate retrahentes, ad diſſimilis ſubſtantiæ aſſertionem revocarunt.*

& Arioma-niam oridem profeſſus, caruſque Conſtantio imp.

215 Subſcripſit, anno Chriſti CCCXLVII, decreto pſeudoſynodi Sardicenſis, ut eſt in Fragm. 4 S. Hilarii, col. 1324. Concilio quoque Sirmienſi contra Photinum adſtitit anno Chriſti CCCLI, ibique perfidiam cum aliis conſcripſit; Hilarius Fragm. 6, col. 1337, num. 7. Itemque anno Chriſti CCCLV, ut habes apud Baronium ad illum annum, num. 6, ſynodo Mediolanenſi, quam idem Eminentiſſimus auctor num. 4 verius fuiſſe dicit tyrannicam conſultationem, conjurationem Arianam, factionem ſceleratorum, conſpirationem impiorum, & publicorum latronum violentam graſſationem. Ita denique fidem ſuam Arianis Eudoxius, ita imperatori Conſtantio probavit, ut infenſiſſimum ſectæ ſuæ adverſarium, Luciferum Calaritanum, exilio poſt conciliabulum Mediolanenſe damnatum, Germaniciam, tamquam in tutiſſimam cuſtodiam, ad Eudoxium princeps hæreticus deſtinarit; quod ipſe Lucifer teſtatur lib. 1 pro S. Athanaſio in Bibliotheca Patrum Colonienſi anni MDCXVIII tom. 4, pag. 125. Quo loco, uti & alibi ſæpius, eum vocat merito *Adoxium*, id eſt, *inglorium* & infamem. Vide Acta Sanctorum tom. 5 Maii ad diem XX, pag. 199, num. 8 uſque ad pag. 202. Quin imo ne abeſſe quidem illum imperator, ſi quando magnum aliquid adverſus Eccleſiam catholicam meditabatur, à ſuo comitatu volebat: ſic aderat in Italia, teſte Sozomeno lib. 4, cap. 11, quando Liberium Berœam Thraciæ abduci juſſit; ſic iterum, eodem teſte lib. 4, cap. 12, cum, *imperatore adhuc in Occidentis partibus commorante, nuntius allatus eſt de morte Leontii Antiochenſis epiſcopi.*

B

C *patriarchatum Antiochenum invadit A. C. 358 ineunte circiter;*

216 Verùm enim ſic aderat Conſtantio vir ambitioſus, ut ſibi deeſſe minimè vellet: ita enim proſequitur citatus auctor: *Eudoxius itaque, quaſi eccleſia illa cuſtode indigeret* (aliud prætenditur apud Socratem lib. 2, cap. 37) *petiit ab imperatore, ut in Syriam reverteretur. Quod cum impetraſſet, celeriter Antiochiam venit, ejuſque loci epiſcopatum ſibi aſſumpſit, nec Georgio Laodiceno epiſcopo, nec Marco Arethuſio, qui tunc temporis inter epiſcopos Syriæ præcipui habebantur, nec aliis item epiſcopis, penes quos jus ordinandi erat, conſentientibus.* (contigit hoc ſub initium anni Chriſti CCCLVIII, ut ex dictis ſupra colligitur.) *Fama porrò eſt, id illum egiſſe ex ſententia imperatoris, ſuffragantibus Eunuchis palatii, qui una cum Eudoxio opinionem Aetii ſequebantur. Poſtquam igitur eccleſiæ illius compos factus eſſet, licentiam nactus, exinde opinionis illius patrocinium palam ſuſcepit.* (*Cum* enim *Antiochenam eccleſiam*, inquit Theodoretus lib. 2, cap. 23, *invaſiſſet Eudoxius, reduit ille* (Aëtius) *ab Ægypto ſecum ducens Eunomium; & ſententiæ ſuæ congruentem, & una cum impietate Sybariticis delicus indulgentem cernens Eudoxium, Antiochenam habitationem ceteris antepoſuit, ibique cum Eunomio illius ſtibadiis aſſixus eſt*) *Et conventu*, pergit Sozomenus, *Antiochiæ celebrato una cum epiſcopis, qui eidem opinioni favebant, ... una cum ſimilis ſubſtantiæ vocabulo conſubſtantialis etiam vocem rejecit.*

D

217 Non igitur abs re Theodoretus lib. 2, cap. 20, *Eudoxius*, inquit, ... *epiſcopatum* (Antiochenſem) *invaſit, inſtar apri ſilveſtris vineam dominicam devaſtans: neque enim malitiam ſuam, ſicut Leontius, occultabat; ſed apertè adverſus apoſtolica dogmata rabiem ſuam excrens, eos qui contradicere auderent, omnibus incommodis afficiebat.* Vide etiam Sozomenum lib. 4, cap. 13. Mentitur adeò Philoſtorgius lib. 4, cap. 4, cum illum ait, *moribus mitem fuiſſe ac modeſtum*; cumque eum *ob ignaviam* tantùm *ac timiditatem magnopere traducit.* Neque verò hoc in auctore illo eſt inſolens, ut peſſimorum quorumque Arianorum virtutes, perinde atque orthodoxorum atque integerrimorum virorum vitia, mentiatur; quem ea propter ipſe Photius modò *mendacem* ac *malevolum* (φιλοψευδὴν κακοσύμβουλον) lib. 2, cap. 1; modò *Dei hoſtem*, ibid. cap. 3; modò *impium*, cap 6; modò *impium mendacii inſtrumentum* appellat cap. 11. *quem quia tyrannicè exercet,*

E

218 Dum hæc agit Eudoxius, non ignorat, multorum in ſe non catholicorum dumtaxat, ſed Semiarianorum etiam odia ſuſcitari, indeque non nullum invaſæ recèns per violentiam dignitati exiſtere periculum poſſe. Hoc ut prævertat, *Aſphalium Antiochenæ eccleſiæ presbyterum, ardentiſſimum*, ut eum vocat Sozomenus lib. 4, cap. 13, *fautorem dogmatis Aëtii*, in Occidentem ad Conſtantium deſtinat, eo conſilio, ſicut ex adducto capite & ſequenti colligitur, ut injuſtiſſimam promotionem ſuam ratam haberi ab imperatore curet. Jam Aſphalius rem in aula confecerat; jam, impetratis à principe litteris, parabat reditum, cum legati ſuperveniunt conventûs Ancyrani Baſilius Ancyræ, Euſtathius Sebaſtiæ, Eleuſius Cyzici antiſtites, & cum illis Leontius quidam, ex imperatoris cubiculario, presbyter; per quos indicata, præter alia de quibus Philoſtorgius lib. 4, cap. 8, Eudoxii hæreſi, Conſtantius eum cum ſuis jam Ancyræ crebro percuſſum anathemate, ut patet ex S. Epiphanio Hæreſi 73, condemnavit; epiſtolam verò ſuam ab Aſphalio recepit, ejuſque loco aliam, priori haud dubiè contrariam, ad eccleſiam Antiochenam conſcripſit, quam habes apud Sozomenum lib. 4, cap. 14. In ea negat primùm, miſſum à ſe fuiſſe Eudoxium: tum poſt alia, quibus dignus erat, jactata in eum convitia, *Faceſſat*, inquit, *callida factio, & divinis thronis inſidere deſinat.* Atque in hunc modum *à cœtibus eccleſiaſticis & à publico conventu arceri* hominem jubet; imò *ab urbe*, teſtibus Theodoreto lib. 2, cap. 21, & Philoſtorgio lib. 4, cap. 8, *expelli*, graviora paſſurum interminans, niſi à rabie iſta temperaturus eſſet. Perculit Eudoxium repentina tempeſtas. Eunomium igitur diaconum creat, & legatum illum continuo ad Conſtantium dirigit, quo decreta diſſolvat. Verum hic *in itinere ab his, qui à Baſilio* (Ancyrano) *erant, captus, Midæumque, Phrygiæ urbem, pulſus eſt. Aetium quoque in Baſilianorum poteſtatem delatum Petuſa Phrygiæ exilio recepit. Eudoxius verò in patriam ſuam Arme-* *à Conſtantio imp. mulctatur exilio, ſed minimè diuturno:*

F

A meniam conceſſit : ſed & ceteri (Eudoxiani, ſive Anomæi) *exiliis multati ſunt :* ut ait Philoſtorgius loco citato.

atque anno ſequenti depoſitus pronuntiatur in ſynodo Seleucienſi ;

219 Sed neque ibi res ſtetit : nam *Poſt aliquod tempus*, ut ſcribit Theodoretus lib. 2, cap. 22, *Conſtantius, ſuggerentibus accuſatoribus Eudoxii, ſynodum Seleuciæ*, in Iſauria, *haberi præcepit ; ad hanc convenire juſſit Orientales epiſcopos, Ponticos etiam & Aſianos.* Die XVI menſis Thoth, id eſt XIII Septembris, juxta S. Athanaſium tom. 1, parte 2, pag. 725, num. 12, convocati omnes aderant ; diſputari verò cœptum die ejuſdem menſis XXVII, anno Chriſti CCCLIX, ſive Coſſ. Euſebio & Hypatio, ut narrat Socrates lib. 2, cap. 39. *Erant verò ibi epiſcopi*, inquit S. Athanaſius loc. cit., *circiter* 160. *Cum autem ex illis multi accuſarentur*, (quos inter *Eudoxius, qui Antiochenam invaſit eccleſiam*, pridem ab exilio cum aliis revocatus, juxta Philoſtorgium lib. 4, cap. 10) *clamarentque accuſatores adverſus illos,*

B *. . . . callidam rem aggrediuntur. Veriti quippe accuſatorum ſuorum probationes, alios ſecum Arianæ factionis aſſumpſere . . . . de variis criminibus accuſatos . . . . Et cum ſe de fide* (prius, quam de perſonis) *inquirere velle ſimularent, haudquaquam latuit, eos formidare accuſatores ſuos . . . . Acaciani igitur* (è quibus erat Eudoxius) *dementiæ ſuæ audaciâ uſi, quæ Nicææ ſcripta fuerant, planè abnegarunt, ipſamque ſynodum criminabantur. Alii autem multo majore numero, reliquis omnibus ſynodi admiſſis verbis, ſolam Conſubſtantialis vocem . . . improbabant. Cum igitur illic diutius immorarentur, inſtantibus accuſatoribus, accuſatis autem defugientibus, & ea de cauſa vehementius impietate ſua concitatis, in Dominumque blaſphemantibus, epiſcoporum multitudo rem indigniſſimè ferens, Acacium, Patrophilum, Uranium, Eudoxium* &c. *depoſuere :* hujuſque in locum Anianum quemdam, de quo dicam inferius, ordinarunt.

ſed, dejectis ope Acacii

220 Exanimatum cernere hîc erat Eudoxium ; quando *Acacius metum illi, quo tenebatur, exemit, fiduciamque addidit, ſpondens ſe patronum illi ſociumque certaminum futurum. Vetans autem, ne in concilium intraret, Conſtantinopolim cum eo profectus eſt. Ibi tunc enim Conſtantius ab Occidente reverſus commorabatur. Apud quem cum epiſcopos, Seleuciæ congregatos, multis accuſaſſet Acacius, perditorum hominum cœtum appellans, ad perniciem exitiumque eccleſiarum convocatum, exarſit iracundiâ imperator.*

C Hæc & plura Theodoretus lib. 2, cap. 22 & 23. Eodem etiam alii plures Seleuciæ condemnati advolaverant, ut ex S. Hilario contra Conſtantium num. 15, col. 1250, & Sozomeno lib. 4, cap. 23 colligitur ; imò ipſe quoque Aëtius atque Eunomius, teſte Philoſtorgio lib. 4, cap. 12. Jam ergo regnabant in aula Acaciani, *jam ipſos palatii proceres in ſuam ſententiam traxerant, eorumque operâ benevolentiam ſibi principis conciliaverant* (Sozomenus loco citato,) eccleſiarum etiam ad id opibus abuſi ; cum eos iſtic offendunt decem illi epiſcopi, quos è ſynodo Seleucienſi imperator ad ſe evocaverat. Vide Theodoretum* loco citato.

apud Conſtantium adverſariis ſuis,

221 Involant illi ſtatim in Eudoxium ejuſque blaſphemias, quas habes in adducto jam Hilarii libro col. 1248, num. 13 ; profertur formula ab eo ſcripta ; cujus impietate commotus imperator, Eudoxium interrogat, utrum eam ipſe ſcripſiſſet ; negat ille extemplo, & SEC. IV. Aëtium ſcripſiſſe reſpondet ; introduci juſſus rogatur Aëtius ; ſeque ſcripti illius auctorem profeſſus, cum laudem exſpectat, exilium tulit. Inſtant Seleucienſes, eadem Eudoxium ſentire ; ſin minus, inquiunt, damnet ſanè ſcriptum Aëtii. Dictum approbat imperator ; tergiverſatur Eudoxius, multiſque modis provocationem eludere conatur. Sed quia Conſtantius indignabatur, & exilium cum Aëtio, velut impiæ ſententiæ ſocio, minabatur, propriam tandem ipſe doctrinam ejuravit, quam & illo tempore, & poſtea ſemper profiteri non deſtitit. Attamen objecit & ipſe viciſſim adverſariis, Homouſii (errat haud dubie in hac voce Theodoretus, ut vide apud Tillemontium tom. 6 Monum. de Arianis, art. 89 ; niſi dixeris ὁμόσιος hic accipi pro ὁμοιούσιος, ſic enim non ſemel accipitur in Philoſtorgio lib. 4, cap. 9 & ſeqq.) Homouſii, inquam, nomen damnare ipſos quoque oportere ; quod cum illi facere conſtanter E detrectant, Conſtantius eccleſiis eos expulit, alioſque illorum loco ſubrogari præcepit. Ita perfidus Eudoxius Semiarianis, minus, quam ipſe fuerat, ad perjuria promptis, facile apud aulam ſuperior evaſit.

non aliter patriarchatu ceſſit Antiocheno,

222 Non uſque adeò tamen valuit, ut amiciſſimum ſibi Aëtium, cujus iterum agitata cauſa eſt, ab iterata condemnatione, diaconatûs à ſe collati privatione, exiliique Mopſueſteni ſententia vindicaret. Verum hæc, uti & Formula Ariminenſis, Acacianorum operâ à legatis etiam Seleucienſibus ſubſcripta, quæ res, juxta Sozomenum lib. 4, cap. 23 in fine, ad ultimam uſque noctem Decembris extracta eſt, ad inſtitutum noſtrum nihil admodum facit. Anno inſequenti Acacius atque Eudoxius cum ſuis, cum jam Conſtantio factum eſſet ſatis, damnato Aëtio, quem Semiariani Seleucienſes accuſaverant ; fractiſque his ipſis in ejus etiam ultionem ſemiarianis, quos Acaciani apud Principem in invidiam, peræquè vocaverant, ad propriam jam ipſi porro vindictam, ambitionem, ac tyrannidem exercendam incumbunt. Evocatis F itaque epiſcopis ex Bithynia, ut eſt apud Sozomenum lib. 4, cap. 24, & Socratem lib. 2, cap. 41, novum inſtituunt conciliabulum, ubi comprobatâ rurſus Formulâ Ariminenſi, exutoque diaconatu, ut Conſtantio gratificarentur, Aëtio, ad epiſcopos, quoſcumque lubitum eſſet, exauctorandos vertuntur.

quam ut Cpolitanum multo pinguiorem invadat, ineunte A. C. 360.

223 *Et primum deponunt Macedonium* qui eccleſiam Conſtantinopolitanam obtinebat, deinde alios ex ordine, ut vide apud Socratem lib. 2, cap. 42, & Sozomenum lib. 4, cap. 24 : nam hæc ad rem, quam ago, non attinent. *Haud multo poſt*, inquit hic ibidem cap. 25, *alii in aliorum locum ſubſtituti ſunt ab Eudoxianis. Et in Macedonii quidem locum Eudoxius ipſe ſuffectus eſt, Conſtantio Auguſto decies*, ut ait cap. ſeq., *& Juliano Cæſare ter Conſulibus*, id eſt, anno Chriſti CCCLX. Chronicum Alexandrinum non annum tantum eumdem, ſed menſem quoque ac diem annotat : & annum quidem ſic refert : *Ind.* III (Conſtantii Auguſti anno imperii) XXIII, *Conſſ. Conſtantio Auguſto* XII, *& Juliano* III : error enim in conſulatu Conſtantii, tum ex Indictione, tum ex anno imperii, tum ex conſulatu tertio Juliani manifeſtè corrigitur. Men-

SEC. IV. sem verò ac diem his verbis ibidem assignat: *Macedonius, episcopus Constantinopolitanus, propter multa ipsius propria crimina exauctoratus est, & in ejus locum surrogatus Eudoxius mense Audynæo*, seu Januario, *die* XXVII, *præsentibus episcopis* 72. De anno etiam conveniunt aliquot codices Chronici S. Hieronymi apud Pontacum in notationibus. Sedem igitur Antiochenam tenuit ab initio circiter anni Christi CCCLVIII usque ad initium CCCLX, hoc est, biennio, ut notarunt Nicephorus CP. in Chron., Theophanes, Eutychius pag. 479, Zonaras lib. 12, num. 34. Porrò hinc jam ego monstrum hoc defero, quando ad patriarchatum alium deinceps pertinet, cum de illo agetur, tum de ceteris sceleribus conveniendum.

XXXII. ANIANUS.

B *Anianus in synodo Seleuciensi A.C. 359 à Semianis consecratus patriarcha,*

DIxi num. 219, depositio per synodum Seleuciensem Eudoxio, in sedem Antiochenam sublectum ibidem fuisse ANIANUM: id enim testantur S Epiphanius Hæresi 73, num. 27, Socrates lib. 2, cap. 40 in fine, Sozomenus lib 4, cap. 22 item in fine, & Philostorgius lib. 4, cap. 11. Erat is, teste Sozomeno, ecclesiæ Antiochensis presbyter, vixque episcopus ordinatus, cum eum *mox comprehendentes Acaciani, Leonæ ac Lauricio* (de quibus eumdem consule lib. 4, cap. 22,) *tradiderunt. Illi verò aliquamdiu quidem eum sub militari custodia detinuerunt: tandem verò exilio damnarunt. Ea re commoti episcopi*, inquit Socrates, *qui Anianum ordinaverant, contestatorios libellos apud Leonam ac Lauricium adversus Acacianos deposuerunt, quibus denuntiabant, violatum esse judicium synodi. Porrò cum nihil amplius proficeretur, Constantinopolim profecti sunt, ut imperatorem de iis quæ decreverant, certiorem facerent.* Verùm tantum abest, ut etiam ibi quidquam obtinuerint; ut omnia potius synodi Seleucensis acta, ab Acacianis Constantinopoli, id quod ex dictis facile eruitur, verisimillimè sint rescissa.

C *statim captus & exauctoratus,*

225 De Aniani certè istic abolita promotione dubitari non potest; quandoquidem *Neonam*, episcopum Seleucienem, *Ideo*, ut habet Sozomenus lib. 4, cap. 24 sub finem, *deposuerunt, quod, ut Annianus Antiochensium episcopus in sua ecclesia ordinaretur, impensè studuisset.* Accedit, quod non modo S. Hieronymus in Chronico ad annum imperatoris Constantii XXIII, ac Theodoretus lib. 2, cap. 27, qui Aniani non meminere; sed etiam Sozomenus lib. 4, cap 28, aliique, qui meminerant, immediatum Eudoxii successorem faciant Meletium. Sic habet Socrates lib. 2, cap. 44: *Post hæc, concilio apud Constantinopolim congregato, Antiocheni, cum Eudoxium comperissent, spretâ ipsorum ecclesiâ, ad Constantinopolitanæ sedis opulentiam transiluisse, Meletium Beroeâ accitum in sede Antiochena collocant:* nec minus dilucidè idem asserit Philostorgius lib. 5, cap. 1.

Sedis Antiochenæ possessionem numquam adiit.

226 Possessionem ergo sedis Antiochenæ numquam adiit Anianus ille; neque ab Antiochenis agnitum umquam inter patriarchas apparet fuisse: ut patet ex Theodoreto, ecclesiæ istius alumno, ceterisque modò allegatis. Expungere tamen illum ex albo nostro visum non fuit; sive quod ordinatum fuisse Seleuciæ constet, sive quod eum serie sua non excludunt S. Nicephorus in Chron., Theophanes, Eutychius pag. 479, ubi eum nuncupat *Athanasium*; Zonaras lib. 12, num. 34, qui appellat *Arrianum*, aliique: quibus tamen assentiri nequeo, cum eum annis quatuor sediisse volunt: postquam enim in exilium, ut narravimus, extrusus est, nusquam in historia comparet; sive in eo statim obierit, sive privatam deinde vitam procul exul ignotusque traduxerit. Sanè ita de Meletio mox agi videbimus, acsi Anianus in mundo nec esset ullus, nec umquam fuisset. D

XXXIII. S. MELETIUS.

Translatus est S. Meletius, episcopus antea Sebastenus, ad sedem Antiochensem, E

DE magno MELETIO quàm potero paucissima dicam; quippe cujus historiam latè diffusam dedimus in Actis Sanctorum tom. 2 Februarii, ad diem duodecimam ejusdem mensis, sanctissimæ ejus memoriæ consecratam, à pag. 585. Hac igitur hîc omissâ, solius chronologiæ difficultates attingam, quæ primo statim initio implexa valde est ac perturbata. Nam si Socrati credimus lib. 2, cap. 44, itemque Sozomeno lib. 4, cap. 28, jam Antiochiam Beroeâ translatus fuerit Meletius, antequam *imperator, cum ipsi nuntiatum fuisset, Persas iterum expeditionem movere adversus Romanos, properè Antiochiam perrexit.* Id si verum esset, patriarcham oporteret fuisse Meletium & absente Constantio, & ante æquinoctium autumnale anni Christi CCCLX; jam tum enim contra Persas Constantius, transito Euphrate, Edessam venerat, ut narrat Ammianus lib. 20, cap. 11: si verum, inquam, esset, aditam ab imperatore, in Persas movente, Antiochiam fuisse; nam longè aliam viam, teste Ammiano ibidem, tenuit.

juxta Theodoretum, F

228 Contrà Theodoretus, lib. 2, cap. 27, id asserit accidisse, quo *tempore Constantius Antiochiæ morabatur, & quiete restituta & Persico bello confecto, Episcopos rursus convocavit, omnes tum ad ejusdem, tum ad diversæ substantiæ negationem compellens.* Pro confecto primùm haberi bellum Persicum cœpit Tauro & Florentio Coss., id est, anno Christi CCCLXI, quando Constantius post hiemem exactam Antiochiæ, rursum Edessam contra Persas profectus, intellexit, Saporem cum omni manu, quam duxerat, ad propria revertisse, auspiciis dirimentibus, indéque lenito metu, revocatis omnibus, præter eos, quos consuetudo præsidio Mesopotamiæ destinârat, reversus est Hierapolim, uti tradit Ammianus lib. 21, cap. 13, atque inde Antiochiam; ubi diu commoratus non est; sed festinando ingressus, paratis omnibus, autumno jam senescente, exire properabat immodicè, renitentibus plurimis murmure tenus, ut ait idem Ammianus ibidem cap. 15: urgebat enim vehementer illum Juliani in Occidente rebellio. Non erat igitur hoc tempus cogendis Antiochiæ præsulibus ulla ratione opportunum: ergo aliud respexisse Theodoretum necesse est; nimirum quo post primam in Persas expeditionem anno Christi CCCLX, ingravescente hiemis magnitudine, omisso vano incepto, hiematurus Antiochiæ Constantius in Syriam rediit, ut habet Ammianus lib. 20, cap. ultimo.

Tunc

A Tunc enim Antiochiæ diutius hæsit imperator, ἐν Ἀντιοχείᾳ διέτριβε, erantque quales quales induciæ ac bellum cessabat, seu potius interquiescebat, ob hiemis videlicet asperitatem, τῆς ἀνακωχῆς γενομένης, ἢ δ' Περσικῦ παυσαμένου πολέμου; quæ sunt verba Theodoreti.

229 Hiemem hanc Meletii translationi Majores nostri in Commentario delegerunt num. 8; ita tamen, ut eam anno Christi CCCLX illigari posse arbitrarentur, secuti, credo, Baronium, qui ad hunc annum num. 47 Theodoretum carpit, quod synodum statuat in ingressu Meletii, quæ in ejus depositione statuenda sit potius juxta ea, quæ traduntur ab aliis In ejus tamen ingressu concilium fuisse convocatum affirmat cum Theodoreto Libellus synodicus, licet hîc valde mendosus, apud Labbeum tom. 2 Concil. col. 96. Ceteri antiquiores de synodo nec in ingressu nec in depositione meminerunt. Hiemem eamdem Meletio inaugurato assignat B Tillemontius tom. 6 Monum., ubi de Arianis, art. 101, & alibi, secutus Valesium annot. in Theodoreti Hist. lib. 2. cap. 31; sed cum ad illam præter imperatoris præsentiam, & inducias belli Persici, insuper Theodoretus concilium requirat Antiochiæ à Constantio convocatum, maluerunt eam illi ad initium anni CCCLXI defigere

A.C. 361 ineunte;

230 Tum enim juxta Socratem lib. 2, cap. 45, *Tauro & Florentio Coss* talis Antiochiæ synodus celebrata est, qualem notat Theodoretus, in qua nimirum omnes compulsi sint *tum ad ejusdem, tum ad diversæ substantiæ negationem*; siquidem altercantibus frustra Anomœis & conceptam ibi à se formulam, qua dissimilem omnino Patri Filium, teste Athanasio de Synodis tom. 1, parte 2, pag. 747, num. 31 (qui sic optimè cum Socrate hîc, Sozomeno lib. 4, cap. 29, & Theodoreto conciliari videtur) profitebantur, obtrudere conantibus, eadem demum ab omnibus formula recitata est, quam prius Constantinopoli ediderant, quamque dat Socrates lib. 2, cap. 41: in ea Filius nec ejusdem, nec diversæ, cum Patre admittitur esse substantiæ; sed proscripto *substantiæ* vocabulo, *similis* Patri Filius dicitur *secundum Scripturas* Hæc C sententia merito videri potest ante alias amplectenda; quandoquidem Theodoreto, cujus narratio tum per se ipsa commodior est, tum cum Ammiani Historia minimè confligit, in hac re adhærere satius est, quam vel Socrati vel Sozomeno, qui præterquam quod cum Ammiano, num præc. citato, in itinere Persico Constantii nequaquam conveniunt, in eo etiam recedunt à Philostorgio, quod S. Meletii abdicationem atque exilium, absente Constantio, indictum velint, quod auctor ille lib 5, cap. 5, non secus ac Theodoretus, agenti tum Antiochiæ augusto imputat.

quando coacta est ibi synodus una;

231 Valesium tamen, Baronium, aliosque arguit Pagius in Criticis Baronianis ad annum CCCLX, à num. 5, quod synodos duas, quarum una, secundùm Theodoretum coacta sit in electione Meletii, alia vero sequenti tantum anno, perperam confundant in unam. *Prior*, inquit, *Synodus hoc anno* (CCCLX) *coacta; in eaque Meletius è sede Sebastena ad Antiochensem translatus. Hanc Theodoretus laudatus & Libellus synodicus disertè memorant.* Memorant, fateor; sed annum non memorant: synodum item in Meletii translatione habitam disertè memorant; sed ad eamdem illam synodum referendam esse Meletii depositionem, nihilo minus disertè uterque memorant: hunc enim titulum toti capiti præfigit Theodoretus, quem rectè vertit Valesius (est apud ipsum lib. 2, cap. 31:) *De synodo Antiochiæ celebrata, & de his, quæ S. Meletio illic contigerunt:* tum narrat tam electionem ejus, quam depositionem. Libellus synodicus, quamquam cetera multo vitiosior, tamen in hac re æque disertus est, ut inspicienti patebit. Pergit Pagius: *De translatione vero Meletii, in ea* (synodo) *facta, agunt Socrates lib. 2, cap. 44, Sozomenus lib. 4, cap. 28, Philostorgius lib. 5, cap. 1.* De translatione facta agunt illi sanè omnes; at de synodo vel tum, vel in depositione habita, nullus quisquam. *non duæ; quarum prima habita sit in electione Meletii A. C. 360;* SEC. IV.

E

232 git *& Hieronymus*, inquit, *in chronico juxta editionem Scaligeri ad annum Abrahami* MMCCCLXXVI, *qui mense Septembri currentis Christi anni* (CCCLX) *desinit. Ex quo & constat, Meletium præsenti anno, non verò sequenti, ut malè Valesius autumat, ad Antiochenam sedem translatum.* Respondeo 1. Eumdem S. Hieronymum in Chronico juxta editionem illustrissimi Pontaci, quæ ceteris merito solet anteferri, de hac agere tantummodo ad annum Abrahami MMCCCLXXVIII; at in eleganti codice nostro Valcellensi Ms. notatur istic annus Abrahami MMCCCLXXIII. Adde quod anni illi MMCCCLXXVI Abrahami apud Scaligerum, & MMCCCLXXIII in codice nostro eidem anno XXIII imperii Constantii innectantur; cum tamen tribus inter se annis discrepent; anni autem MMCCCLXXVIII apud Pontacum jungantur anno ejusdem imperii XXIV; cum tamen II annis à Scaligerianis Abrahami annis differant, & toto quinquennio à codice Ms. Concludi ergo ex hoc loco nihil solidi potest; imo ne ex annis quidem imperii Constantii ibidem appositis, cum alia exemplaria annum illius exhibeant XXIII, qui cum anno Christi CCCLX jungitur; alia annum XXIV, quæ secutus est Pontacus, respondetque anno Christi CCCLXI. Vide Pontacum in notis. *ut voluit Pagius;*

F

233 Respondeo tamen 2. Si sola hîc admittenda esset Scaligeri editio, responderetque annus Abrahami MMCCCLXXVI anno Christi CCCLX usque ad Septembrem; inde tamen Pagio nihil futurum præsidii. Sic etenim synodus illa prior (cujus tamen Hieronymus ibi non meminit) Antiochena ac translatio Meletii ante autumnum accidissent anni CCCLX, imo *dum adhuc Constantinopoli Constantius moraretur*, ut vult Pagius num. 7, hoc est, ante adultum ver, ut constat ex Ammiano lib. 20, cap. 8. *Meletius* verò, ut habet Pagius num. 6, *in exilium actus est à Constantio, & ipso Antiochiæ agente, in patriam ipsius Melitenem, inquit Philostorgius lib. 5, cap. 5, ideoque hoc anno exeunte* (CCCLX) *vel initio sequentis*, imò verisimilius initio sequentis, ut ex Theodoreto colligit num. 8. Sedisset ergo juxta Pagium haud minus septem vel octo mensibus, cum exulare jussus est Meletius. Atqui hoc manifestè falsum est ex S. Chrysostomo, qui non modo cum S. Meletio familiarissimè vixit, *cujus in hac re chronologiæ repugnat S. Chrysostomus,*

SEC. IV. sed ab illo etiam lectoris ac deinde diaconi susceptit Ordines.

ubi ait Meletium post 30 dies Antiochiâ fuisse expulsum;

234 Is enim in Homilia de S. Meletio paulò ultra initium bis repetit, eum non nisi *triginta diebus, nec iis quidem integris*, ecclesiam Antiochenam, ante primum exilium illud tam celebre in Armeniam, administrasse. Unde & illud sequitur, ut, nisi una illa synodo Antiochensi, de qua dixi num. 230, contentus sit Pagius, jam duas illas, quas adstruit, in unum circiter mensem compingere teneatur, & ambas quidem ad idem dogma stabiliendum celebratas; cum tamen secunda planè futura fuisset inutilis ac supervacanea: nam si in priori omnes ipse Constantius, teste Theodoreto, compulit (*ἀναγκάζων*) *tum ad ejusdem, tum ad diversæ substantiæ negationem*; qua spe aut fronte ausi fuissent *Acaciani omni studio laborare, ut iterum*, uno vix mense elapso, *Antiochiæ congregarentur, quia ipsos pœniteret, quod omnino Filium Patri similem esse dixissent*, ut narrat Socrates lib. 2, cap. 45? Dixerant verò hoc non Antiochiæ, ut putat Pagius, sed Constantinopoli, eoque referendum est istud *Iterum*, quod habet hîc Socrates; & clarè innuitur in Sozomeno lib 4, cap. 29, quod Pagius pro se citat; & in ipso Socrate num. sequenti à me citando.

B

non secus ac Socrati & Sozomeno;

235 Sequitur ex eodem S Joannis Chrysostomi testimonio, translationem S. Meletii ad ecclesiam Antiochenam a Socrate ac Sozomeno narrari loco non suo: nam si præsente Antiochiæ imperatore expulsus est, ut cum Theodoreto, Philostorgio (& quid nı etiam Chrysostomo loco citato pauculis versibus superius?) consentit Pagius num. 6; nec Antiochiam anno CCCLX, nisi ab expeditione Persica revertens, adierit imperator, ut ex Ammiano citato supra num 227 & 228 palàm fit; non potuit translatus fuisse Meletius antequam augustus expeditionem Persicam aggrederetur; nedum cum adhuc Constantinopoli moraretur; quandoquidem à translatione usque ad depositionem, soli XXX dies interceserint. Denique cum propter Theodoreti auctoritatem synodum Antiochenam in electione Meletii celebratam asserat Pagius; cur contra ejusdem auctoritatem eam negat celebratam esse præsente Constantio, cum essent induciæ, bellumque Persicum cessaret? aut cur adeo diversam hanc synodum fuisse comminiscitur ab illa, de qua Socrates lib. 2, cap. 45? An forte, quod istic Euzoïus jam tum ecclesiæ Antiochenæ præfuisse dicatur, quando ex iis, qui convenerant, Tauro & Florentio Coss., cum *imperator ibidem moraretur, pauci quidam ea, quæ prius ab ipsis decreta fuerant, rursus in quæstionem vocarunt, vocem similis tollendam esse dicentes ex fide, quæ tum Arimini, tum apud Constantinopolim fuerat promulgata* &c.?

C

non item Theodoreto, quem sequimur.

236 Atqui id optimè congruit cum historia Theodoreti, qui, durante eodem conciliabulo, depositio Meletio subintrusum narrat Euzoïum. Nam ante electum S. Meletium, teste Theodoreto, *episcopi, qui undique plurimi collecti aderant, ante omnia pastorem gregi assignandum esse aiebant, deinde una cum illo de dogmatibus consultandum.* Quia ergo evocatum subinde Meletium ab Arianis dogmatis, secus ac speraverant, longè animadvertebant esse alienissimum; non dubium quidem est, quin continuo id operam dederint, ut consultatio illa eo usque differretur, donec invisum hunc formidandumque hæreticis cavillatoribus Præsidem amoliti, alium nacti essent, suis erroribus, ut erat Euzoïus, addictum. Non igitur ante occupatam ab Euzoïo sedem gesta illa sunt, quæ loco citato Socrates narrat; quamquam non tunc primum Antiochiam episcopi, juxta Theodoretum, advenissent. Atque hæc de initio patriarchatûs Meletiani; quod proinde in annum Christi CCCLXI ineuntem, quo Antiochiæ Constantius hiemabat, accidisse dicendum. Confer hæc modo, si placet, cum iis, quæ de S. Eustathio dedimus num. 158.

D

S Meletius ab exilio Antiochiam rediit A C. 362, ordinato jam ibidem Paulino.

237 De modo, quo ex urbe eductus est S. Patriarcha noster, uti & de causa exilii consule in Actis Sanctorum Commentarium assignatum superius, § 2; Orationem item S. Chrysostomi Commentario subnexam cap. 2, vel etiam Tillemontium tom. 8 Monumentorum, ubi de S. Meletio art. 4, uti & notam 6 ibi assignatam. Rediit Antiochiam ab hoc exilio post ordinatum jam istic à S. Lucifero Calaritano Paulinum, de quo postea; vi quidem edicti, quo Julianus episcopos exules anno CCCLXII ineunte revocaverat; sed mensibus tamen aliquot seriùs; atque adeo circa ejusdem anni Septembrem; vide Commentarium jam dictum § 3, à num. 22 & § 4, num. 31. Tillemontium de Meletio art. 7 in fine; adi etiam infra numerum 254. Revisit, inquam, sponsam, quam reliquerat, quæque dum *ille in certaminibus pro pietate susceptis desudabat, . . . durabat in castitate matrimonium conservans*; tametsi *quidam adulterandi animo* (verba sunt S. Gregorii Nyssæni, quibus haud dubiè Paulinum designat tom. 2, in Orat. funebri S. Meletii pag. 1023 edit Paris. anno MDCXV) *immaculatum lectum conjugalem aggressus esset.* Conventus autem sacros, ab Arianis Eustathianisque sejunctos, extra urbis portas in Palæa celebrabat, ut est apud Socratem lib. 3, cap. 9, & Theodoretum lib. 3, cap. 2, donec ecclesiam in urbe recenter exstructam illi Jovianus imperator attribuit; vide Comm. cit. § 5, num. 42, & Tillemontium art. 8. Sub idem tempus concilium Antiochiæ pro Nicæna fide coegit, de quo Commentarius ibidem num. 40; Tillemontius loco citato, Labbeus tom. 2 Concil. col. 97 & 825, aliique.

E

F

Alia duo Meletii exilia;

238 Exilium illud primum S. Meletii alia duo sunt consecuta; ut auctor est S. Gregorius Nyssenus, qui verbis superius modo allatis hæc subjicit: *Ac denuò reditus, & rursus exilium: idque tertiùm accidit*; sed ea quibus temporibus acciderint, non facilis conjectura est. Majores nostri in Comm. cit. secundum exilium sub Juliano locarunt, exemplo Cardinalis Baronii; vide § 5, num. 37. Estque ea opinio commodissima, & nititur auctoritate Theophanis pag. 47, ubi à Joviano revocatus dicitur ab exilio Meletius; cui favet S. Hieronymus in Chron. anno 11 Juliani: in ea enim & brevissimum, ut esse debuit, invenitur exilium, ob secutum continuò Juliani interitum; & opportuna revocatio, succedente mox in imperium Joviano, cui & fides Nicæna in pretio & Meletius in summa veneratione simul & amoribus erat. Nam quod S. Chrysostomus in Oratione jam dicta, cap. 2,

A 2, num. 7 ita pronunciet : *Poſt primam reverſus perſecutionem, non triginta ſolum dies, ſed etiam menſes & annum unum & duos & plures hìc eſt verſatus* ; id videtur intelligi poſſe de toto illo tempore, quo poſt primum exilium ad mortem uſque, de qua ſtatim agit num. ſeq., Meletius Antiochiæ verſatus eſt ; nec enim dicit illos dies, menſes & annos fuiſſe continuos, aut nulla alia perſecutione interruptos ; quemadmodum vult Tillemontius notâ 10 in S. Meletium ; ubi propterea maluit exilium hoc uſque ad imperium Valentis & annum Chriſti CCCLXV differre. Qua quidem in re, ſuis etiam difficultatibus, ut iſtic videre eſt, obnoxia, auctores habet Socratem lib. 4, cap. 2, ac Sozomenum lib. 6, cap. 7; ſed locis partim falſis, partim, ipſomet fatente, ſuſpectis, eamque ob cauſam à Pagio, in Criticis Baronii anno Chriſti CCCLXX num. 28, ad annum Chriſti CCCLXXII detortis ; in quem circiter annum, tertium exilium incidiſſe dicendum eſt, ut colligitur ex B Comm. cit. § 6, num. 50 & 51 ; ac § 7: certè nec citiùs id accidiſſe quàm anno Chriſti CCCLXXI exeunte, nec ſerius quàm ineunte CCCLXXII, contendit Tillemontius notâ 11 in S. Meletium. Tenuit porrò ultimum iſtud exilium, donec illi Gratianus, ut primùm, Valente, qua dignus dudum erat, nece ſublato die IX Auguſti anno Chriſti CCCLXXVIII, imperio potitus eſt, finem impoſuit ; ut eſt in Comm. cit. § 7, num. 63, ſuſcipientibus interea viduati paſtore gregis curam Flaviano ac Diodoro, imò & S. Aphraate, ut narrat Theodoretus lib. 4, cap. 22, & alibi. Vide Comm. § 7, num. 60.

239 De Concilio, de quo Comm. § 8, num. 67, omnis eccleſiæ Orientis, quod celebratum eſt Antiochiæ anno Chriſti CCCLXXIX menſe Septembri aut Octobri (Pagius in Criticis Baronii ad annum Chriſti CCCLXXVIII num. 8, illud reponit in annum Chriſti CCCLXXX) à 146 aut 153 epiſcopis Orientalibus, præſidente Meletio, legi omnino meretur Tillemontius, de S. Meletio art. 13, uti & exemplum ſynodi habitæ Romæ ſub Damaſo, quod Bollando & quos ipſe citat, videre non licuit, quodque in hac ſynodo Antiochenſi ſubſcriptum luci dedit Lucas Holſtenius in Collectione Romana part. 1, pag. 165, impreſſionis Romanæ anni MDCLXII. Habes illud etiam tom. 2, Concil. Labbei col. 891 ; ubi nulla diuturnæ Meletium inter & Paulinum controverſiæ fit mentio.

& concilium ab illo celebratum Antiochiæ A. C. 380 circiter.

C

240 De obitu S. Meletii agit Commentarius noſter § 10, eumque rectè quidem confert in annum Chriſti CCCLXXXI, num. 89 ; quandoquidem Conſtantinopoli, dum convocatum iſtuc à Theodoſio ex univerſo imperio epiſcoporum concilium longè ipſe inter omnes præcipuus, Coſſ. Syagrio & Eucherio, celebraret, acciderit : Sed minus commodè diem illi præfixit XII *Februarii aut non multo poſt* : tum quia ſic epiſcopos ex remotiſſimis etiam Orientis provinciis media hieme evocatos fuiſſe oporteret, quod non eſt veriſimile ; tum quod Antiochiæ adhuc erat Meletius, cum illuc advenit Sapor magiſter militum, vi legis à Theodoſio Cpoli latæ X Januarii anno CCCLXXXI (& non alterius, quæ ſive à Gratiano anno CCCLXXVIII, ſive ab ipſo Theodoſio XXVIII Februarii anno CCCLXXX edita fuerat, ut probat Tillemontius tom. 5 de impp. not. 7 in Theodoſium 1) Euzoïo eccleſias, quas ibi obtinebat, erepturus ceſſuruſque Meletio ; quod quidem negotium Antiochiæ eò lentius confici potuit quam apud gentes alias, quod ambigeret principio Sapor, cui potiſſimum orthodoxorum adempta Arianis templa contribueret, dum ea pro ſe Paulinus atque Apollinaris ; pro Meletio verò Flavianus ambirent, eâdem omnes Theodoſii lege deſignari ſe contendentes. Vide Theodoretum lib. 5, cap. 2 & 3.

Obiit patriarcha Meletius Cpoli A. C. 381,

241 Accedit inſuper ; quod, cum hæc lex ad omnes Orientis provincias pertineret, non æquè ubivis prompta eſſe poterat ejus promulgatio atque executio ; ut patet ex Socrate lib. 5, cap. 10 ; hæc verò executio cum præſentes ubique epiſcopos, ſaltem orthodoxos, exigeret, de quorum jure agebatur, probabile non apparet, vocatos ante Conſtantinopolim à Theodoſio fuiſſe, quam ſuis quemque eccleſiis reſtitutum is intellexerit ; videturque adeò vix ante XII Februarii de indicenda ſynodo decretum fuiſſe. Vide Acta Sanctorum tom. 2 Maii, annot. in Vitam S. Gregorii Nazianzeni, pag. 412. Certè ea, quæ habet loco citato Commentarius hiſtoricus de S. Meletio, contrarium nequaquam evincunt, etiamſi ultro concederet quiſpiam (de quo tamen mox videbitur) & jam tum à menſe Maio, Coſſ. Euchario & Evagrio (aliàs Syagrio & Eucherio) univerſos Orientis epiſcopos, & cum illis etiam Ægyptios Conſtantinopoli adfuiſſe ; quod ait Socrates lib. 5, cap. 8 ; & jam antea ordinato iſtic Gregorio, Meletium obiiſſe, quod idem iſtic apertè negat : neque enim tribus quatuorve menſibus opus erat, ut ea fierent, quæ ibi ante Ægyptiorum adventum facta dicuntur, imò ne totidem quidem hebdomadis.

non menſe Februario,

242 Ait quidem Socrates lib. 5, cap. 8 : *Poſt hæc* (diem ſextum Kalendas Decembris Coſſ. Gratiano quintùm, & Theodoſio Auguſto primùm, id eſt, anno Chriſti CCCLXXX) *Imperator nihil cunctatus ſuæ fidei epiſcoporum concilium convocat.* Sed quam non religiosè velit intelligi, ſatis indicat ; cum non niſi menſe Maio, & eo quidem jam forte elabente, conveniſſe omnes ſignificat. Si ergo menſe Maio inchoatum primùm eſt concilium, vivebatque etiamnum, ut ipſe ait, ibi tum S. Meletius ; ſequitur, ut non ante illud tempus S. Gregorius Nazianzenus in ſede Cpolitana ſit confirmatus ; erretque adeo Socrates lib. 5, cap. 6, dum, neſcio quem, epiſcoporum multorum conventum pridem ante ſextum Kalendas Decembris, anni CCCLXXX, ut patet ex cap. 7, comminiſcitur ; in quo Gregorius communi ſuffragio, à Nazianzeno ad Cpolitanum epiſcopatum tranſlatus ſit : factum id enim eſt in ipſo concilio univerſali epiſcoporum totius Orientis, ut de ſe ipſe teſtatur Gregorius tom. 2, edit. Pariſ. anni MDCXI in Carmine de Vita ſua, pag. 24. Tum verò necdum aderant epiſcopi vel Ægyptii, vel Macedones, ſed non niſi poſt Meletii mortem, contentioneſque de ejus ſucceſſore, ſtudiaque Gregorii, epiſcopatu ſeſe abdicare volentis, repente ſupervenerunt ; (quamvis non *repente*, ut quidam intelligit, ſed pridem cum aliis *invitati*) ut patet ex eodem Carmine pag. 28. Vel ergo errat Socrates, quod menſe Maio

ſed Maio vel Junio ;

cœ-

SEC. IV. cœpiſſe ſynodum aſſerat; in quo hallucinari eum non facile crediderim, cum propter ea quæ dixi num. 240 & 241, tum quod tempus illud cogendæ tantæ ſynodo ſit maximè opportunum, idemque adeò fuerit ad Nicænam olim à Conſtantino delectum; vel errat quod adfuiſſe jam tum Ægypti ac Macedoniæ epiſcopos memoret, vivente adhuc Melétio, in quo certiſſimus error eſt ſaltem unus, ut ex Gregorio patet.

licet in Martyrologiis pleriſque celebretur die 12 Februarii.

243 Nihil igitur officere nobis debet Hiſtoria Socratica, quo minus glorioſum hujus Patriarchæ obitum cum Papebrochio, loco ante citato, vel ad x uſque diem Junii differamus, vel ita collocemus in Maio, ut illo die x Junii tantâ, quantam deſcribunt Gregorius pag. 25, & Sozomenus lib. 7, cap. 10, pompa ac ſolennitate elatæ ejus exuviæ, Antiochiam pervenire potuerint; cum ejus tunc memoriam Florarii Ms., cujus cujus auctoritatis, collector celebret. In pleriſque tamen Martyrologiis colitur XII Februarii; forte quod illo die Sedem Antiochenam capeſſens anno Chriſti CCCLXI, graviſſima ac diuturna hæreticorum præſulum ſervitute catholicos eccleſiæ ſuæ filios liberaverat; quos inter adverſa plurima per annos deinde XX & menſes ferè tres admirabili fortitudine & conſtantia etiam exul diu ac procul poſitus gubernavit. Corrige itaque, lector, annos XXV, quibus eum Antiochiæ ſedille volunt Nicephorus CP., Theophanes, Eutychius, Zonaras. Eutychius tamen in eo fallitur tantùm, quod Meletium ſupervixiſſe putaverit concilio Cpolitano; cetera nobis omnino favet pag. 483, ubi ſic vertitur: *Anno Imperii ejus* (Juliani) *ſecundo creatus eſt Meletianus Patriarcha Antiochenus* (ſerius ergo quam vult Pagius ſupra num. 231,) *qui orthodoxus fuit. Annos* XXV *ſedit: cujus præfecturæ anno viceſimo primo* (etiam juxta nos) *celebratum eſt Cpoli concilium ſecundum.*

B

EUZOIUS

Arianorum Antiochenſium Patriarcha.

C

Euzoïus Ario jam olim conjunctiſſimus, ſufficitur Meletio A.C. 361:

CONſtantius imp., relegato, ut jam diximus, in Armeniam S. Meletio, accitum Alexandriâ EUZOÏUM, cum ei manus imponere juſſiſſet epiſcopos, in epiſcopatu ſubſtituit, teſte Philoſtorgio lib. 5, cap. 5; idque ſtatim, atque in eadem ſynodo; ut narrat Theodoretus lib. 2, cap. 27. Vide dicta ſuperius à num. 229 uſque ad 237. Idem Theodoretus ibidem, *manifeſtum* eum ait fuiſſe *Arianorum dogmatum defenſorem: hunc quippe ipſum*, inquit, *magnus Alexander unà cum Ario damnatum diaconatu privârat*, in concilio nempe Alexandrino (anno Chriſti circiter CCCXX;) ut eſt apud S. Athanaſium tom. 1, parte 1, in epiſtola encyclica S. Alexandri archiepiſcopi Alexandrini, pag. 396 & ſeqq. Eamdem iterum cum illo ſententiam tulit in magna ſynodo Nicæna, teſte Petro Alexandrino apud Theodoretum lib. 4, cap. 19. Et verò tanta illi cum Ario familiaritas fuit, tam arcta conſiliorum dogmatumque conſenſio; ut illum ſibi inter omnes ſocium hæreſiarcha legeret, quando ad comitatum Conſtantini frequentibus litteris ab exilio vocatus anno fere CCCXXX, libellum illum compoſuit, quo per ambiguam fidei formulam, quæ Arianorum ſecunda cenſetur, fucum imperatori piiſſimo veterator uterque fecit. Exhibet illum, qui hæc narrat, Socrates lib. 1, cap. 26, item Sozomenus lib. 2, cap 27, ſic inſcriptum: *Religioſiſſimo Deique amantiſſimo domino noſtro imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius.* Exinde uterque in ſynodo Hieroſolymitana, anno Chriſti CCCXXXV, in communionem ab Euſebianis, Sozomeno teſte, ſuſceptus eſt, fugillantibus id maximè Orthodoxis, nec eos propterea minus execrantibus, ut patet ex ſynodo Alexandrina, anno Chriſti CCCXL, apud S. Athanaſium in Apologia contra Arianos num. 19, tom. 1, parte 1, pag. 139.

D

ſed à ſolis Arianis Antiochenſibus agnitus,

245 Sed id eluxit tum vel maximè, cum ad inſulas Antiochenas evectus eſt: tametſi enim in illa ſynodo (anno CCCLXI) recitatâ Conſtantinopolitanâ fidei formulâ, de qua ſupra num. 230, remiſiſſe aliquid de priſtina ſua atque Arii blaſphemia videretur; tam altè tamen catholicorum Antiochenſium animis odium ejus inſederat; ut ne illi quidem, qui XXX jam annos Arianicam proterviam, ut loquitur Theodoretus lib. 2, cap. 27, in ſuis antiſtitibus patienter pertulerant, quidquam ſibi umquam cum Euzoïo commune eſſe voluerint; nedum illi, qui poſt S. Euſtathium, epiſcopum alium adhuc nullum agnoverant, quique ſe vel propterea & ab ipſo S. Meletio, & ab adhærentibus ei maximo numero orthodoxis ſecreverant; *quòd Meletius Arianorum ſuffragio*, inquit Socrates lib. 2, cap. 44, *ordinatus fuiſſet, ipſique ejus ſectatores baptiſmum ab iiſdem ſuſcepiſſent.* In tres itaque ſecta partes miſera diffidebat eccleſia; quarum Ariana tantùm *Euzoïo* paruit.

E

& Conſtantio imp. imprimis carus, quem morti proximum baptizavit.

246 Sed enim in tanta bonorum omnium virorum defectione ſolatio illi erat peſſimi Conſtantii favor & ad ultimum uſque ſpiritum conjunctio: is etenim, *cum aduſque finem*, ait S. Athanaſius de Synodis tom. 1, parte 2, pag. 748, num. 31, *in impietate perſeveraſſet, demum inſtante morte, baptizari voluit, non à pijs utique viris; ſed ab Euzoïo, qui Arianæ hæreſeos cauſâ non ſemel, ſed multoties, & diaconus cum eſſet, & cum Antiochia ſederet, depoſitus fuit*, non, *depoſitus fuerat*, ut hîc vertitur: neque enim hactenus Antiochiæ deponi potuerat; potuit verò poſtea, quamquam effectu non ſecuto, tum ſub Juliano Alexandriæ, tum ſub Joviano Antiochiæ, tum alibi, quoties pro ſtabilienda adverſus Arianos Nicæna fide conventum eſt. Vide S. Athanaſium in fine epiſtolæ ad Rufinianum tom. 1, parte 2, pag. 964. Contulit verò Baptiſmum imperatori, eodem adepti epiſcopatûs anno, Coſſ. Florentio & Tauro, à Perſis in Occidentem contra Julianum arma vertenti, cum jam pervenillet ad Mopſucrenas in Cilicia, ac morbo ibi correptus eſſet, qui impio ejus imperio vitæque finem attulit, ut narrat Philoſtorgius lib. 6, cap. 5, & Chronicum Alexandrinum ad hunc conſulatum; Socrates tamen lib. 2, cap. 47, id Antiochiæ factum innuit.

F

Favet Aëtio & Serræ.

247 Exinde cum Julianus ſtatim ab arrepto imperio omnes, qui propter eccleſiaſtica dogmata exulabant, atque in primis Aëtium, revo-

A revocaſſet, ut habet Philoſtorgius lib. 6, cap. 7, *Euzoïus*, id ab Eudoxio rogatus, *coactâ ad novenarium numerum*, ſeu novem epiſcoporum, *ſynodo*, ut narrat idem Auctor lib. 7, cap. 6, *contra Aëtium olim geſta diſſolvit; infirmavit etiam ſex menſium inducias, quibus elapſis ſacerdotii privatio pœnæ loco irrogata fuerat Serræ, niſi Aëtii depoſitioni & Occidentalium Tomo ſubſcripſiſſet.* De qua re vide Theodoretum lib. 2, cap. 24. Jamque hoc negotium procedebat, cum Euzoïi impetum perſecutio, in Arianos juxta & orthodoxos deſæviens, repreſſit.

248 Quo quidem tempore Euzoïo quiddam accidit, quod ei ſanè indecorum non fuit: nam cum Julianus eccleſiam, à Conſtantino olim magnificè exſtructam, quæque Euzoïo jam ceſſerat, ingreſſus, Menſam ſacram, teſte Theodoreto lib. 3, cap. 8, permingeret, velletque facinus iſtud Euzoïus prohibere, tyrannus ei colaphum inflixit. Joviano deinde imperante, Lucii atque Arianorum patrocinium contra S. Athanaſium nihilo ſuſcepit felicius: cum enim illi *per Euzoïum poſtularent*, ut eſt apud Athanaſium in Petitionibus ad Jovian. imp. tom. 1, parte 2, pag. 784, *à Probatio & ſocius, Euſebii*, qui Conſtantio à cubiculis fuerat, *& Bardionis ſucceſſoribus eunuchis, ut commendationem haberent infideles Ariani; re cognitâ, imperator eunuchos tormentis applicans, dixit: Hæc patiatur, quiſquis voluerit Chriſtianos deferre. Et ſic dimiſit eos imperator.*

Ab impio Juliano colaphus ei impingitur; à Joviano repulſam fert.

B

249 Alia rebus facies ſub Valente inducta eſt: hic enim, ut erat Arianæ perfidiæ devotiſſimus, orthodoxos, *qui cum Euzoïo communicare renuiſſent, eccleſiis urbis Antiochiæ expulit, & graviſſimis damnis & ſupplicus affecit. Multos etiam in Oronte fluvio, qui urbem præterfluit, ſubmerſiſſe dicitur*, ait Socrates lib. 4, cap. 2, duobus auguſtis nempe, ut ex ſeq. cap. colligitur, primùm Conſulibus, hoc eſt, anno Chriſti CCCLXV; itemque Sozomenus lib. 6, cap. 7; qui tamen uterque in eo hîc ſaltem fallitur, quod hæc Antiochiæ ab ipſo coram imperatore geſta eſſe commemoret; quem hoc anno conſtat Antiochiam neutiquam attigiſſe, ut probatum vide ad hunc annum in chronologia codicis Theodoſiani apud Gothofredum.

Valens imp. cogit orthodoxos omnes communicare cum Euzoïo.

C

250 Certè jam tum ab imperii Valentis exordio multum apud eum valebat Euzoïus; ideoque illum Aëtiani, teſte Philoſtorgio lib. 9, cap. 3, commonefaciendum continuo putarunt, adeſſe jam tempus, quo id confici poſſet, quod numero 248 ſub imperio Juliani in Aëtii cauſa cœptum ab eo fuiſſe diximus. Deſtinatus ad rem hanc apud Euzoïum urgendam ab eis dudum fuerat Theophilus quidam, vir apud ſuos mirabilis, ut loco non uno docet idem Philoſtorgius; ſed ea is lege miſſus Antiochiam erat, quemadmodum auctor idem aſſerit lib. 8, cap. 2, ut ſi adducere Euzoïum ad ſua vota non poſſet, ipſemet eorum iſtic præfecturam arriperet, qui Aëtii atque Eunomii inter Antiochenos dogmata ſequebantur. Sive autem id Euzoïo ſuboluerit, ſive alia qua cauſa intervenerit, tantum certè abfuit, ut eum Aëtiani propitium haberent; ut ab illo potius maledicta, item ut ab Eudoxio, atrocia tulerint. Adi Philoſtorgium lib. 9, cap. 3. Nihilo tamen ſecius hæſit Antiochiæ epiſcopus ille Aëtianus uſque ad tempora Theodoſii imperatoris, ut patet ex eodem libro, cap. 18.

Theophilus Aëtianorum Antiochenſium fit epiſcopus.

SEC. IV.

251 Verùm Lucio, quem ſibi Alexandriæ poſt Georgium adoptaverant Ariani, non paulo fidelior Euzoïus fuit: quod enim fruſtra apud Jovianum tentaverat, id ſtatim atque vitâ functum intellexit S. Athanaſium, *Coſſ. Gratiano iterum, & Probo*, ut ſcribit Socrates lib. 4, cap. 20, noſque probavimus in Patriarchis Alexandrinis; hoc eſt, anno Chriſti CCCLXXI, ſummâ Valentis, qui tum Antiochiæ morabatur, voluntate prælidioque perfecit; quin etiam *ambivit*, inquit Socrates ibid. cap. 21, *ut ipſe Alexandriam mitteretur, quò ejus loci eccleſias Lucio Ariano traderet. Idem quoque viſum eſt imperatori. Protinus itaque cum imperialibus copiis Alexandriam venit. Nam & Magnus, regiorum theſaurorum comes, unà cum illo perrexit; & mandatum imperatoris miſſum eſt ad Palladium præfectum Ægypti, juſſumque erat, ut milites operam ſuam ac miniſterium præberent. Quocirca Petrum quidem*, Athanaſii ſucceſſorem, *comprehenſum in vincula conjecerunt: reliquis autem clericis fugatis & hac atque illac diſperſis, Lucium in epiſcopali ſede collocarunt.* Atque hoc pacto Euzoïus & ſuæ & ſuorum per Ægyptum rabiei & ferali orthodoxorum tragœdiæ, cujus partem aliquam ex ipſius Petri epiſtola Theodoretus exhibet lib. 4, cap. 19; initium dedit. *Porrò Euzoïus*, inquit Sozomenus lib. 6, cap. 19, *rebus, quas inſtituerat, ad exitum perductis, Antiochiam reverſus eſt*; eadem haud dubiè, quantum res ac tempora ſinerent, pro ſe domi ſuaque ſecta facturus, quæ Alexandrinæ eccleſiæ acuraverat.

Alexandria poſt expromptam in orthodoxos ſævitiem Lucium Arianum patriarcham conſtituit Euzoïus.

D

252 Donec tandem tot malorum, quot per annos circiter LX per ſe alioſque commiſerat, rationem ſupremo omnium Judici redditurus, *extremum diem obiit, Conſulatu Valentis auguſti quinto, & Valentiniani junioris primo*, ut habet Socrates lib. 4, cap. 35, id eſt, anno Chriſti CCCLXXVI. S. Hieronymus adverſus Luciferianos tom. 4, editionis Pariſinæ anni MDCCVI, col. 301, ſic orthodoxum inducit, Arianorum poſt alios non ignobiles præcipua capita recenſentem: *Ipſe quoque, caput horum & cauſa malorum, Arius presbyter, & Euzoïus diaconus, qui poſtea ſub Theodoſio Antiochenus epiſcopus fuit, & Achillas lector. Hi quippe tres Alexandrinæ eccleſiæ clerici, auctores hujus hæreſeos extiterunt*; quæ verba hîc placuit exſcribere, quia compendioſum exhibent Euzoïi characterem. At quod hîc dicitur ſub Theodoſio fuiſſe epiſcopus, non id, credo, veri admodum ſimile eſt: nam ſub Valente mortuum eſſe, præter Socratem docent etiam Sozomenus lib. 6, cap. 37 in fine, & Philoſtorgius lib. 9, cap. 14; Theodoretus quoque, dum ejus, tamquam ſuperſtitis, poſt Valentem non meminit (exempli cauſa lib. 5, cap. 2 ac 3,) defunctum antè non obſcurè ſignificat. *Devaſtavit* igitur *præſulatum Antiochenſem*, ut Petri Alexandrini apud Theodoretum lib. 4, cap. 19 verbis utar, ab anno Chriſti CCCLXI uſque ad CCCLXXVI, annis XV; pro quibus Nicephorus in Chronico non niſi V poſuit; niſi dixeris librariorum vitio factum eſſe, ut pro ι jam legatur ε tantum, quod non eſt inſolens; aut

Obiit A. C. 376.

E

F

SEC. IV. etiam pro annis Euzoïi positos esse annos Dorothei, qui hîc à Nicephoro prætermissus est; quemque nos infra num. 273 daturi sumus.

PAULINUS III.

Eustathianorum Antiochensium episcopus.

Paulinus à Lucifero Calaritano ordinatus est A. C. 362,

DE PAULINO ita pronunciat S. Hieronymus in Chronico ad annum I Juliani: *Eusebius & Lucifer ab exilio revertuntur: è quibus Lucifer, adscitis aliis duobus confessoribus, Paulinum, Eustathii episcopi presbyterum, qui se numquam hæreticorum communione polluerat, in parte catholica Antiochiæ episcopum facit.* Hujus rei longiorem historiam habes in Commentario nostro jam sæpius appellato de S. Meletio ad diem XII Februarii § 3, à num. 22; de eadem agit Ruffinus lib. 10, à cap. 27, Socrates lib. 3, à cap. 5, Sozomenus lib. 5, à cap. 12. De anno hujus ordinationis satis etiam convenit, fuisse Christi CCCLXII, post revocatos à Juliano imperatore episcopos, quos à suis sedibus Constantius in exilium amandaverat. Dubitatum solummodo est, consecratusne fuerit à Lucifero, episcopo Calaritano, ante synodum, hoc anno celebratam Alexandriæ; cum ad illam diaconos suos miserit: an potius tempore synodi, aut paulo post illam. Primum opinati sunt Cardinalis Baronius ad hunc annum num. 180, & Valesius annot. in Socratis lib. 3, cap. 5; sed secundum contra eos evincunt Pagius in criticis Baronii ad eumdem annum num. 23, & nuperi editores Operum S. Athanasii in Monito ad Tomum ejusdem ad Antiochenos num. 4, tom. I, parte 2, pag. 770, Hermantius in Vita S. Athanasii lib. 10, cap. 9, aliique recentiores.

B

mense circiter Augusto vel Septembri;

C

254 Habita autem est synodus Alexandrina post reditum S. Athanasii; illam præcesserant primò adventus Juliani imperatoris Antiochiam, qui contigit sub finem mensis Julii, ut probat Tillemontius tom. 4 Hist. impp. nota 6 in Julianum. 2. supplicium capitis in Artemio Ægypti Duce. 3. Georgii, pseudopatriarchæ Alexandrini, diu meritum ab exulcerata plebe exitium. Vide Ammianum lib. 22, cap. 10 & 11. *Finito autem concilio*, inquit Sozomenus lib. 5, cap. 13, & constat ex subscriptione apud S. Athanasium tom. I, parte 2, pag. 776, num. 10, *Eusebius Antiochiam profectus est .... Cumque molestè ferret, quod Paulinus, contra quàm oportebat, absque totius populi consensu ordinatus fuisset*, populum ad pristinam concordiam revocare cōnatur. Dum in eo totus est S. Eusebius, episcopus Vercellensis, *reversus* tandem est etiam *ab exilio Meletius*, teste eodem Sozomeno ibidem, & Socrate lib. 3, cap. 9, ac Ruffino lib. 10, cap. 30, mense circiter Septembri, ut num. 237 diximus; & certè jam Antiochiæ erat Meletius, cum festivitatem septem dierum apud Daphnen Julianus inchoabat, ut patet ex conversione adolescentis ethnici, de qua Theodoretus lib. 3, cap. 10; illa verò festivitas anteceſſit diem XXII Octobris; illo enim die, uti testatur Ammianus lib. 22, cap. 13, *amplissimum Daphnæi Apollinis fanum ... subita vi flammarum exustum est.* Patet igitur tum synodum Alexandrinam, tum ordinationem Paulini in adultum circiter Augustum, aut Septembrem esse conferendam.

D

solisque præfuit Eustathianis,

255 In citato Hieronymi Chronico sic de Paulino agitur, quasi solus is Antiochiæ episcopus esset catholicus, ac sola illa esset pars catholica, quæ illum sectabatur; nihilo mitius de Meletio in eodem Chronico scribitur ad annum Constantini XXII & ad I Joviani imp., & alibi apud Valesium in Theodoreti lib. 5, cap. 3; imò etiam in Paulinum jam episcopum & Valentis imperium cadere videtur, quod habet idem S. Hieronymus epist. 38 ad Pammachium adversus errores Joannis Hierosolymitani, tom. 4, parte 2, col. 308 editionis Parisinæ anni MDCCVI: ubi totum Orientem eo tempore (*excepto Papa Athanasio atque Paulino*) Arianorum atque Eunomianorum hæresi possessum fuisse dicit. Verùm de S. Meletii eique adhærentium orthodoxia videri possunt auctores assignati superius, qui hæc uberrimè tractaverunt; videri etiam potest judicium synodi, qua de nunc egimus, Alexandrinæ in S. Athanasio, loco proximè jam citato. Ex quibus constabit, non minus integram illius partis, quæ Meletium, teste Ruffino lib. 10, cap. 30, numerosior; quam ejus quæ Paulinum secuta est, fuisse fidem.

E

S. Meletium ac Meletianos æquè orthodoxos aversantibus,

256 Hoc tamen Meletianos inter & Paulinum cum suis interfuit; quod hi nullam umquam cum Arianis communionem admiserint; illi tum primùm, cum, relegato Meletio, obtrusus Euzoïus est, cum Arianis præsulibus divortium fecerint; quæ causa præter alias non minima esse potuit, cur in Meletium ac Meletianos* inclementius semper is egerit, quàm in Paulinum, *quem non modo non ejecit*, aut ejici per tyrannos curavit, *ex civitate; sed unam ei ecclesiam*, ut ait Sozomenus lib. 5, cap. 13, *attribuit.* Adi & Socratem lib. 3, cap. 9. Ceterum, ut in Meletio summa erant omnia; ita *sanctum virum* fuisse *Paulinum, ac per omnia dignum sacerdotio*, testatur Ruffinus lib. 10, cap. 27. Alia ejus elogia dat Sozomenus loco citato, aliique, atque in primis S. Hieronymus, qui ab eo presbyter consecratus est. Unde factum est, ut, quanto à suis quisque partibus impensius amabatur, tanto minus posset avelli; atque adeò res catholicorum ad concordiam revocari; quam ultro ab Eustathianis, nondum ordinato Paulino, Meletiani expetierant, ut est in S. Athanasii Tomo ad Antiochenses, tom. I, parte 2, pag. 771, num. 3 & 4.

F

& ita universam Ecclesiam in varia partium studia

257 Exinde dissidium istud, toto Oriente atque Occidente vulgatum, varia summorum virorum excitavit judicia, tum huic, tum illi, tum utrique, tum neutri communione adhærentium. Atque ab ipso quidem principio *Eusebius* (Vercellensis) *cum rediisset* (à synodo Alexandrina) *Antiochiam, & invenisset ibi à Lucifero contra pollicitationem ordinatum episcopum, pudore simul & indignatione compulsus abscessit, neutræ parti communionem suam relaxans*, ait Ruffinus lib. 10, cap. 30. Quæ tacita gestorum à Lucifero condemnatio Luciferiani schismatis occasio fuit. S. Athanasius communionem, ut pridem cœperat, cum Eustathianis ac Paulino servabat, ut constat ex S. Ba-

A S. Basilio epist. 349, S. Epiphanio Hæresi 77, pag. 1015, atque adeò ex ipso S. Athanasio in eadem subscriptione, quæ subnexa est Tomo ad Antiochenses mox assignato: sed non item Athanasio junctus Meletius est, ut indicat Ruffinus capite & libro citatis: quamquam enim in votis habebat Athanasius communionem cum illo statim inire, cum Antiochiam Alexandriâ profectus est; *vafris tamen non nullorum consiliis actum est, ut in aliud tempus distulerit hanc unionem*; quod utinam factum non esset! inquit S. Basilius epist. 325; ubi de se addit: *Qui postremi subintroierunt* (in sedem Antiochenam post Meletium) *nullius illorum communionem aliquando admisimus: non quod indignos judicaverimus; sed quod nihil in Meletio condemnandum agnoscamus*: cujus paulo ante dixerat ecclesiam suam sectari communionem. De Gregorio Nysseno, ubi Paulini episcopatum suggillat, tamquam adulterium, vide supra num. 237.

B *distrahentibus;* 258 Denique cum Paulino faciebant præter S. Athanasium Occidentales, ut patet ex epistola Damasi ad Paulinum Antiochenum in Collectione Romana Holstenii parte 1, pag. 180: quæ epistola quantum Paulino tribuit, tantum adimit Meletio; maxime si ad ipsum referri debeat, quod habetur pag. 183 in medio, de iis qui de ecclesiis ad ecclesias migrarunt: certè illâ, uti & aliâ, cujus in hac fit mentio, ab eodem sancto Pontifice ad Paulinum directâ, Pauliniani mirificè gloriabantur; nisi adhuc alia fuerit illa, cujus meminit S. Basilius epist. 349, *Occidentalium epistola, qua sedes Antiochiæ episcopalis ipsorum parti addicebatur, vir autem admirabilis Meletius ab episcopatu ecclesiæ Dei veræ abdicabatur*; ut rumor erat. Cum Meletio verò erant Orientales pene omnes; nec prorsus adversi Occidentales, ut colligitur ex synodo Antiochena sub Joviano imp., & exemplo synodi habitæ Romæ episcoporum XCIII sub Damaso, cui Meletius cum suis subscripsit: vide eamdem Collectionem Holstenii parte 1, à pag. 165. Et quatuor postea seculis in concilio Nicænò II, applaudentibus Patribus,

C *Petrus, Deo amabilis presbyter & locum retinens sanctissimi Papæ Romani, dixit: ut aiunt historiographi, sanctus Meletius ab Arianis est ordinatus & ascendit super ambonem, & prædicavit homousion*, ORDINATIO AUTEM EJUS NON EST REPUDIATA. Vide Labbei Concilia tom. 7, col. 82 & 83.

ut alii Paulinum, 259 Neque verò intra partium dumtaxat studium stetit hæc discordia; sed ad mutuam etiam orthodoxiam calumniandam longè lateque progressa est; quæ res tum maximè ferbuit, cum auxit schisma Vitalis, de quo agam inferius. Is Sabelliani dogmatis Paulinum insimulabat, ut est apud S Epiphanium Hæresi 77, num. 20. Eumdem cum aliis anathematizare voluit, etiam ipse Apollinarista, Timotheus, apud Facundum Hermianensem à Sirmondo editum lib. 4, pag. 150. Eumdem ad Occidentales episcopos pro Orientis ecclesiis scribens epist. 74 in fine accusat Orientalium nomine S. Basilius; quasi Marcelli Ancyrani doctrinam de Filio & Spiritu sancto ita sectetur, *ut non aberret*, inquit, *si quisquam hanc hæresim prorsus alienam esse à Christianismo determinet, ac corruptum quemdam judaismum appellet.* Eodem refer quod ei Flavianus, adhuc presbyter, coram Sapore objicit apud Theodoretum lib. 5, cap. 3; & quod habet S. Hieronymus in celeberrimis ad Damasum epistolis 14; alias 57; & 16, alias 58, tom. 4, parte 2, col. 19 & 22. SEC. IV.

260 De Meletio verò tum ante tum post exilium quid senserit S. Hieronymus, vide in Chronico ad annum Constantini XXII. Epiphanius, quamquam cum maxima de illo commendatione loquitur; Hæresi tamen 73, num. 34, *Utinam verò*, inquit, *& Venerabilis ipse Meletius eamdem cum Antiochenis suis, iisque, qui aliis in locis perinde sentiunt, fidei formulam sequatur! Nec enim desunt, qui cum illo & cum ejus synodo communionem habere videntur, qui in Spiritum sanctum contumeliosè non nihil effutiant*, & num. 35. *Nonnulli tamen*, inquit, *haud scio, an odio in eum commoti, an invidia perciti, an denique sua ut in majus extollant, nescio quæ parum secundâ de illo famâ sparserunt.* Subdit tamen: *Verum ne his penitus assentiamur, prohibent ea, quæ in ipsius cœtu ac concilio in dies emendantur; &, ut antea dictum est, cum rectæ fidei professione consentanea traduntur.* Romam tamen usque ejusmodi rumores circa annum Christi CCCLXXVII pertigerunt, quod acerbissimè queritur S. Basilius epist. 321 ad Petrum episcopum Alexandrinum; ita ut ibi, quod mireris, etiam insanientes inter Arianos cum S. Eusebio Samosatensi sit recensitus. *Ceterum*, inquit S. Basilius, *persuasissimum habeas, Vir re vera reverendissime, non esse vel verbulum aliquod orthodoxum, quod non isti Viri liberè & confidentissimè prædicarunt: id quod, Deo teste, auritus ego auditor affirmo; qui nec ipse horum societatem ad horulæ spatium tolerassem, si tantillum in fide claudicantes deprehendissem.* Neque verò ita de se invicem Paulinum ipsum ac Meletium sensisse, partim ex dictis, partim ex infra dicendis conjicere pronum est. *alii S. Meletium, pro hæreticis haberent.*

261 Non defuere tamen interea, qui ad pacem conciliandam omni ope atque industriâ per se aliosque incumberent, quos inter eminuit S. Basilius, ut passim ejus epistolæ produnt, maximè quas anno Christi CCCLXXI ad S Athanasium dedit. Brevis est inter illas epistola 50, qua ostendit, & sibi & Orienti universo in votis esse, *ut illum* (Meletium) *videant ecclesiam Domini administrare* (sic enim vertendum erat) *Virum & fide irreprehensibilem, & vitâ talem, ut aliorum nemo comparari ad eum possit; & totius, ut sic dicam*, inquit, *ecclesiæ corpori præesse. Sint autem alii*, subdit, *tamquam segmenta partium: ita ut eos necesse sit simul & expediat Viro huic conjungi, ut magnis fluviis minores; & aliorum rationem talem haberi, quæ & ipsis conveniat, & populum reddat pacatum, & prudentiæ tuæ, solertiæque celebri ac studio respondeat.* Hæc ibi Basilius. *Pacem interim frustra flagitante S Basilio magno,*

E

262 Sed multo liberalius deinde egit cum Paulino ipse Meletius: *Cum* enim hic *supradictæ legis* (Gratiani imperatoris, de qua egerat cap. 1) *beneficio Antiochiam Syriæ remeasset*, ait Sozomenus lib. 7, cap. 3, *gravis contentio in populo exorta est: etenim cum Paulinus adhuc superstes esset, quem imperator Valens ob pietatem, ut supra diximus, reveritus, exilio multare haudquaquam ausus fuerat; quidam postulabant, ut Meletius in episcopali sede cum illo resideret*; imò ipse *Meletius*, ut narrat non suo tempore Theodoretus lib. 5, cap. 4, *mortalium* *imò ipso S. Meletio conditiones offerente;*

SEC. IV. *lium omnium mitissimus, amanter ac benignè compellans Paulinum; quoniam, inquit, & mihi ovium istarum curam Dominus commisit, & tu alias oves curandas suscepisti, oveſque inter se pietatis communione consentiunt; greges nostros, amice, conjungamus, & contentionem de præfectura dirimamus, oveſque in commune pascentes, communem illis curam impendamus. Quod si de meâ sede est controversia; ego hanc etiam conabor removere. Ponatur enim in eu, quæso, sacrum Euangelium, & ex utraque parte nos sedeamus: & siquidem prior ego è vita excessero; tu solus, quæ e, gregem reges: sin autem tibi prius id contigerit; ego rursus ovium pro viribus curam geram. Quæ cum benignè amanterque à divino Meletio proferrentur, Paulinus tamen non acquievit.*

quas rejecit Paulinus.

263 *Cumque diceret Paulinus*, teste Socrate lib. 5, cap. 5, *refragari ecclesiasticis regulis, ut is, qui ab Arianis ordinatus fuisset, ad societatem cathedræ admitteretur, populus vi adhibita perfecit, ut in quadam extra urbem* (in Palæa sine dubio, unde ejecti ab Arianis sub Valente Meletiani fuerant, ut habet Theodoretus lib. 4, cap. 21) *ecclesia Meletius in sede episcopali collocaretur.* Eadem scribit Sozomenus lib. 7, cap. 3; videturque proinde id accidisse prius quam ademptæ essent Arianis per Saporem, ut ante diximus, ecclesiæ; atque adeo prius quam id primis saltem vicibus evenisse narret Theodoretus; imò verò ante concilium Antiochenum, de quo à num. 230. Verisimillimum tamen est, hæc eadem deinde non semel à Meletio oblata fuisse Paulino, etiam tum, cum de ecclesiis Antiochiæ restituendis ageretur.

B

crevit tam Antiochiæ, quam in urbibus patriarchicæ ditionis aliis, discordia.

264 Crevit exinde contentio usque adeo, ut, populo ex utraque parte concitato, res tandem ad seditionem vergere videretur, ut narrant citati Socrates ac Sozomenus: & quamvis ea minus utrivis episcopo, quam eorum fautoribus tribuenda esset, ut asserit S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Vita sua tom. 2, pag. 25; non parum tamen ad eam latius fundendam contulit ordinatio episcoporum in locum aliorum & viventium & orthodoxorum, sed alteri dissidentis Antiochenæ ecclesiæ parti ac patriarchæ adhærentium; uti Tyri factum narrat Ruffinus lib. 11. cap. 21; *Sed & in multis aliis urbibus Orientis*, inquit, *hujusmodi confusiones contentio genuit sacerdotum.*

C

Pax aliqua tandem affulget circa A. C. 381;

265 Donec tandem, si Socrati lib. 5, cap. 5, & Sozomeno lib. 7, cap. 3 fides hîc est habenda, *postea populus ad concordiam rediit, pactis inter se ejusmodi conditionibus: Cum eos omnes, qui ad episcopatum gerendum idonei videbantur, collegissent* (*erant autem sex numero, inter quos etiam erat Flavianus;*) *eos sacramento adegerunt, ut altero è duobus episcopis mortuo, nemo ipsorum episcopalem sedem ambiret; sed alterum, qui superstes esset, demortui locum sinerent retinere. Ad hunc modum præstito juramento, populus ad unitatem rediit, nec ulterius inter se divisus est.* Juvat hîc notare, paulo durius loqui Sozomenum, cum ait, datum ab eis esse jusjurandum, *se neque ambituros, neque electione ipsorum facta* (etiam sine ambitione ulla) *episcopatum suscepturos esse, quamdiu* &c. Hoc verò vix credibile facient, quæ postea de Flaviano dicemus; neque vero hoc argumento Flaviani episcopatus, alioqui satis exagitatus, usquam impetitur. Factum porro id isti narrant paulo ante, quam Constantinopolim abiret Meletius, episcopatum ibi S. Gregorio Nazianzeno suo etiam suffragio asserturus; quod ipsi diu admodum accidisse innuunt ante sextum Kalendas Decembres anni CCCLXXX, ut num. 242 dictum; in quo cum iter Meletii Cpolitanum præverterint, facile etiam prævertisse possunt hoc pactum, quod cum illo itinere conjungunt.

D

non solennis tamen, aut in concilio Antiocheno sancita,

266 Ceterum conventionem Meletianos inter & Paulinianos oblatam à Meletio fuisse de toto Patriarchatu superstiti relinquendo, satis certum videtur: ast acceptatam eam à Paulino fuisse, non item: hoc enim negat apertè Theodoretus cum loco citato, tum lib. 5, cap. 23 in initio; qui propterea reprehenditur à Baronio ad annum CCCLXXVIII num. 39, quod Meletio & Flaviano nimis addictus, Paulinum temere ac falsò insimulaverit. Vide Valesium annot. in Hist. eccl. Theodoreti lib. 5, cap. 3. Sanè si pactum hoc à partibus utrimque conclusum est; nequaquam tamen id factum Baronio, num. 36, attentior in concilio Antiocheno, cui episcopi Orientis penè omnes intererant, ut vidimus num. 239. Quid enim? Cum iidem omnes essent Constantinopoli, ausi illi essent tam solenniter in uno concilio à se sancita, aliquot post mensibus in altero violare? Aut si attentare id voluissent; non illis hanc inconstantiam, seu perfidiam potius, Gregorius Nazianzenus, in Carmine de Vita sua pag. 26, cum alterius pro defuncto Meletio electioni manibus pedibusque obniteretur, exprobrasset? Non pacti saltem mentionem ullam feciſſet?

E

aut in aliquo conventu solenni, ac judicio absoluto;

267 Deinde in pleniore concilio id non fuisse transactum, manifestè satis arguitur ex epistola secunda synodi Aquileiensis ad Theodosium imp., apud Sirmondum in Appendice codicis Theodosiani, pag. 76 & 77. Denique si jam pax in illo concilio mense Septembri tam celebris fuisset inita; unde anni insequentis initio tanta esse poterat inter eos discordia, cum de ecclesiis Antiochenis coram Sapore ageretur, quod narrat Theodoretus lib. 5 cap. 3; ut ecclesias, Arianis ereptas, solus omnes acceperit Meletius? Cur tandem etiam post mortem à S. Attico, Constantinopolitano patriarcha, in epistola ad S. Cyrillum Alexandrinum, Cyrillianis inserta, tom. 5, parte 2, pag. 203, in edit. Paris. anni MDCXXXVIII, *Paulinus & Euagrius schismatis ac dissidii duces in ecclesia Antiochena*, & sacris propterea Diptychis indigni, censentur, ut quibus non nisi propter populi pacem adscripti sint? Durum hoc videri potest in eos, qui conditionibus pacis in tanta synodo propositis prorsus absolutéque acquieverint; & in illos torquendum potius, qui eas deinde, cum privatim ipsimet præscripsissent, palàm ac publicè primi temeraverint.

F

sed privata potius, & viam sternens ad aliam pleniorem conventionem;

268 Propositam tamen fuisse admissamque pacis conditionem, non utramque illam quidem, quam continet textus Theodoreti num. 262 adductus, sed secundam dumtaxat, mihi quidem apparet longè probabilius; tum quia id narrant Socrates ac Sozomenus; tum vel maximè quod in epistola citata concilii Aquileiensis id apertissimè dicitur; *Oblatas*, inquiunt Patres ad Theodosium imperatorem, *pietati vestræ opinamur preces nostras, quibus juxta par*

A *partium factum* (lege *pactum*; quamquam hæ voces alibi desiderentur) *popoſcimus, ut, altero decedente, penes ſuperſtitem eccleſiæ permanerent, nec aliqua ſuperordinatio attentaretur.* Deinde pag. 77 de Meletianis dicitur: *Qui & pacto, quod ſtare volumus, communionem noſtram rogarunt.* Spectare etiam eò poteſt, quod ibidem legitur in epiſtola 5 concilii Italiæ ad Theodoſium imperatorem, de illis qui Flavianum ordinaverant: *Atque utinam . . . nihil innovarent contra præſcripta majorum, nec temerè vel* SERVANDA RESCINDERENT, *vel reſcindenda ſervarent.* Vide pag. 102 & 103. Hoc idem ex Gregorio Nazianzeno confirmari videtur. Quorſum enim in Carmine de Vita ſua pag. 26 tantopere ſuadet, ne præterPaulinum alius eligatur epiſcopus, niſi quia ſic intelligebat pacem inter partes Antiochenas futuram & utraſque Paulino ſubjectum iri? Forte eò etiam referenda ſunt, quæ de S. Meletio morti jam proximo narrat Gregorius in Carmine de Vita ſua pag. 25:

B Πόλλ', ὡς ἀκηδὼν, συμβατὰ παραινέσας,
Αὖ πρόσθεν ἐξηκηδὲτ' ἐκλαλαῶν φίλοις,
Ἔνθεν μετῆλθε πρὸς χορὸν τῶν Ἀγγέλων.

Quæ verba hunc ſenſum videntur habere minimè tortum: *Multum, ut audio* (neque enim Gregorius adſtiterat morienti, ut notat gloſſema marginale) *commendatis conventionibus, quas amicis coram audiebatur exponere* (vel) *quas amicis ante auditus erat exponere, hinc migravit ad chorum angelorum.*

donec eam, qualis qualis fuerit,

269 Conventum ergo fuerat; ſed minus, ut dixi ſolenniter, & paucorum interventu atque arbitratu. Hinc jam amicos Orientis epiſcopos hoc moriens Meletius edocet & conditiones explicat, hortaturque, ut ratas eas eſſe velint. Et verò non fuiſſe pactum hoc univerſale & numeris omnibus abſolutum; ſed particulare quoddam, informe, inchoatum & quaſi ſolemnioris prodromum, indicio eſt, quod Patres Aquileienſes in epiſtola citata, pag. 76, acceptis dudum utriuſque partis litteris, præcipuéque illorum, qui in Antiochena eccleſia diſſidebant, diſpoſuerant aliquos eò de ſuo numero dirigere, qui ſequeſtres & arbitri refundendæ, ſi fieri poſſet, pacis exiſterent. Sed quandoquidem id fieri nequiverat, Theodoſium rogant, ut œcumenicum Alexandriæ concilium indicat, ubi res illa *plenius* tractetur; iterumque pag. ſeq., *Obſecramus*, inquiunt, *ut cum inter ſe cœtu pleniore tractaverint, etiam auxilia decretis ſacerdotalibus veſtræ pietatis adſpirent, & nobis deferri in notitiam cenſeatis; ne titubanti nutemus affectu; ſed læti atque ſecuri pietati veſtræ apud Deum omnipotentem agamus gratias, non ſolùm quia excluſa perfidia eſt; ſed quia catholicis fides & concordia reſtituta.*

C

electio Flaviani intervertit, uſque ad Paulini obitum, qui accidit A. C. 388 verſus Septembrem.

270 Electo deinde in Meletii locum à Patribus Conſtantinopolitanis, confirmatoque, ut poſtea dicetur, Flaviano, intra Euſtathianos ſuos Paulinus, quidquid ei S. Ambroſius aliique per Occidentem præcipue & Cyprum atque Ægyptum patrocinati ſint, continere jura ſua ad mortem uſque coactus eſt, quæ juxta Socratem lib. 5, cap. 15, & Sozomenum lib. 7, cap. 15, in idem tempus incidit, in quod Theodoſii imperatoris victoria de Maximo tyranno; *qui interfectus eſt*, inquit Socrates capite præcedenti, *iiſdem Conſulibus*, (Theodoſio Auguſto iterum & Cynegio) *quos ſupra* (cap. 13) *dixi, die vigeſima ſeptima menſis Auguſti.* Sedit igitur ab anno Chriſti CCCLXII menſe circiter Septembri; uſque CCCLXXXVIII, menſem fere eumdem; hoc eſt, annis omnino XXVI. SEC. IV.

Paulinus inſerim, numeratur inter patriarchas ab Hieronymo aliiſque.

271 Patriarchis Antiochenis illum præter jam dictos auctores accenſet etiam Theodoretus ad finem Hiſtoriæ eccleſiaſticæ editionis Valeſianæ, à qua diſcrepat iſtic Sirmondiana; Theophanes pag. 47; Eutychius pag. 548, ſed hîc minimè eutychius, ſive felix, cum ait: *Anno ejuſdem* (Arcadii imp.) *quinto factus eſt Paulinus patriarcha Antiochenus, qui annos quatuor ſedit; dein mortuus eſt.* Ejus memoria ſacris Antiochenæ eccleſiæ Diptychis à Flaviano illata eſt, ut num. 160 dictum. Virtutes illius vitæque integritatem pluribus locis attingit S. Hieronymus; imò & Confeſſorem vocat tum alibi, tum lib. 3 adverſus Ruffinum, col. 459, ubi illum à ſe in Ægyptum contendente conventum Antiochiæ (anno Chriſti CCCLXXXVI) narrat: paſſum ergo aliquid prò fide ſignificat; quòd etiam tradit Philoſtorgius lib. 3, cap. 18, ubi Flavianum & Paulinum à Leontio dejectos fuiſſe memorat, quod cum illo fide non conſentirent. Sed elogiis ejus non nihil deterit, quod de Euagrii ordinatione dicendum erit. E

VITALIS

Apollinariſtarum Antiochenorum Epiſcopus.

Apollinariſtis Antiochiæ præfectus eſt A. C. 376.

272 Fecere diuturna eccleſiæ Antiochenæ ſchiſmata, ut vix ulla hæreticorum factio ibi ſedem non figeret: itaque ut Eunomiani ſuos ibi ſectatores, ſuum habebant epiſcopum, quod num. 250 oſtendimus; ita nec ſuos ibi alumnos, nec alumnis paſtorem deeſſe diu paſſus eſt Apollinarius. VITALIS is fuit, de cujus hæreſi conſuli poteſt S. Epiphanius, cum illo Antiochiæ congreſſus, hæreſi 77 à num. 20. Ordinavit eum, teſte Theodoreto lib. 5, cap. 4, ipſe Apollinarius, ſub annum Chriſti, ut putatur, CCCLXXVII. Vide Tillemontium tom. 9 Monum. in S. Baſilio, art. 125. Sed quando nuſpiam venit nomine patriachæ, nec eccleſiam, quæ quidem nominis alicujus eſſet, videatur obtinuiſſe; operæ pretium me facturum non putavi, ſi de illo hîc pluribus agerem. Conſulat, qui volet, Annales Baronii circa hæc tempora; Tillemontium item in S. Meletio art. 14 & alibi; ſed maximè tom. 7 Monumentorum, ubi de Apollinariſtis art. 9 & ſeqq. F

DOROTHEUS ſive THEODORUS.

Arianorum Antiochenſium Patriarcha, ſucceſſor Euzoii.

Dorotheus Arianus ſucceſſit Euzoio A. C. 376; ejectus A. C. 381.

273 Eſebio *Antiochiæ mortuo*, ait Philoſtorgius lib. 9, cap. 14, DOROTHEUS *ex Heraclea Thraciæ in ejus ſedem tranſlatus fuit*, anno ſcilicet CCCLXXVI, ut conſtat ex num. 252, & Socrate lib. 4, cap. 35. Adi etiam Sozomenum

SEC. IV. num lib. 6, cap. 37 in fine, ubi eum appellat THEODORUM. Vir erat, Philoſtorgio judice loco citato, ſuperbiſſimus. Adhuc Auſonio & Olybrio Coſſ., ut eſt apud Socratem lib. 5, cap. 2 ac 3, hoc eſt, anno Chriſti CCCLXXIX, eccleſiis antiochenis potiebatur, unâ Paulini, ut ex dictis conſtat, alterâque in Palæa, quam ab eo Meletiani circa hoc idem tempus vi receperant, ut vidimus num. 263, exceptis; eaſque obtinuit, donec lege per Theodoſium lata die x Januarii anno Chriſti CCCLXXXI, de qua num. 240, *faceſſere juſſus Antiochiâ, in Thraciam, unde natus erat, ſeſe contulit*, ut ſcribit Philoſtorgius lib. 9, cap. 19; poſtquam Arianis iſtic per annos v præfuiſſet. Patriarcharum albo Dorotheum inſeruit etiam S. Hieronymus in Chronico ad annum XXII Conſtantini; ceteri fere omittunt. Quas deinde ad epiſcopatum Cpolitanum evocatus, ibi turbas dederit, alibi erit narrandi locus.

B

XXXIV. FLAVIANUS I.

MEletio, menſe Maio, ut ſupra dictum eſt, anni Chriſti CCCLXXXI, poſt in-

Flavianus S. Meletio ſucceſſit; non in ſynodo Cpolitana;

choatum jam, ad quod cum Flaviano & Elpidio presbyteris ſuis, ut eſt apud Labbe tom. 2 Conciliorum, col. 955, convenerat, concilium Cpolitanum, ex hac vita ad æternam tranſlato, continuò de ſucceſſore in ipſo illo concilio cœptum eſt agi ad eum modum, quem à S. Gregorio Nazianzeno, qui rei interfuit, & cujus pars magna fuit, deſcriptum vide in Carmine jam totius citato de Vita ſua tom. 2, à pag. 25: rogatus enim, ut manum, ad ordinandum, opinor, Flavianum, adjutricem adhiberet, non modo id recuſavit; verùm adeo etiam egit ſtrenuè, ut penes Paulinum ſolum tantiſper, dum adhuc viveret, patriarchatus Antiochenus eſſet; ut, pag. 26, cedere ſua ipſe dignitate malit (quod & re ipſa deinde fecit, Flavianum ad imitandum ſe non obſcurè provocans tum in Carmine citato pag. 29, tum Oratione 32 in fine,) quam aliorum ſequi ſententiam. Sed Gregorio, pag. 27, ab univerſo juvenum ſenumque cœtu ſumma contentione reclamatum eſt; Flaviani tamen ordinatione ita ſuperſeſſum; ut, quamvis cum Nectarii, in hac eadem ſynodo Gregorio, juxta Theodoretum lib. 5, cap. 8, ſuffecti, *conſenſione & conſilio*, ut teſtatur S. Ambroſius in epiſtola concilii Italiæ ad Theodoſium imperatorem apud Sirmondum in Appendice codicis Theodoſiani, pag. 104; non tamen aut in concilio, aut Cpoli facta ſit; ſed Antiochiæ, ut colligitur ex epiſtola ſynodica concilii Cpolitani anno ſequente, Chriſti CCCLXXXII, celebrati apud Theodoretum Hiſt. eccl. lib. 5, cap. 9, ubi ſic Patres loquuntur:

C

275 *Et antiquiſſimæ verèque apoſtolicæ Antiochenæ in Syria eccleſiæ, in qua primum venerandum Chriſti nomen auditum eſt, reverendiſſimum & religioſiſſimum epiſcopum Flavianum pro-*

ſed Antiochiæ,

vinciæ ſimul & diœceſis Orientalis convenientes epiſcopi canonicè ordinarunt, tota eccleſia conſentiente & quaſi uno ore Virum collaudante; quam quidem legitimam ordinationem ſynodus quoque univerſalis (hæc eadem, quæ ſcribit hanc epiſtolam) *comprobavit.* Idem probatur ex epiſtola concilii Aquileienſis anno Chriſti CCCLXXXI Nonis Septembribus, hoc eſt, paulo poſt Cpolitanum ejuſdem anni concilium, celebrati, ad Theodoſium imp., ibidem apud eumdem Sirmondum, pag. 72; ubi adhuc ignorant epiſcopi, Aquileiæ coacti, Flaviani ordinationem; quam ſcire potuiſſent, ſi Conſtantinopoli in dicto jam concilio peracta fuiſſet; uti ſatis oſtendunt, innotuiſſe ſibi, quantum in periculum res Paulini ibidem eſſent adductæ. D

276 Neque verò diu poſt illam ſynodum (ſive ſeptimo Idus Julias, ut quidam colligunt ex titulo canonum apud Labbeum tom. 2 Conciliorum, col. 945; ſive exeunte tantum Julio, ut aliis placet) ſoluta illa fuerit, extractam Flaviani ordinationem fuiſſe, teſtis eſt S. Joannes Chryſoſtomus in Homilia de S. Meletio, Commentario noſtro ſubjecta ad diem XII Februarii pag. 601, num. 9 & 10; ubi ſic habet: *Cum enim venerandum illud corpus* (Meletii, ſtatim à morte Cpoli Antiochiam delatum) *excepit civitas, luxit quidem & valde ejulavit; ſed luctum citò repreſſit... Benignus enim & clemens Deus, miſertus noſtri doloris, alium citò nobis dedit paſtorem, qui pulcrè exprimebat & conſervabat formam omnis illius virtutis* &c. *paulo poſt concilium Cpolitanum ordinatus,* E

277 Apparet igitur, mox ut concilio finis erat impoſitus, Antiochiam ab epiſcopis, quorum intererat, eſſe conceſſum; ibique inauguratum ſine mora ab iis, atque in primis à Diodoro Tarſenſi atque Acacio Beroënſi epiſcopis, Flavianum menſe circiter Auguſto aut Septembri anni Chriſti CCCLXXXI; & quidem (ſi tamen id credibile eſt) *contra jurisjurandi fidem*, ut vult Sozomenus lib. 7, cap. 11. *Qua ex re*, inquit, *ingens perturbatio Antiochenſem eccleſiam iterum occupavit, & plurimi ſe à communione Flaviani ſejunxerunt, ac ſeorſim ſub Paulino collectas celebrarunt. Sed & ſacerdotes ipſi hujus rei cauſa inter ſe diſſidebant: & Ægyptii quidem cum Arabicis & Cypriis Paulini, tamquam injuriâ affecti, vicem dolebant; Syri verò & Paleſtini ac Phœnices & ex Armeniis, Cappadocibus, Galatis ac Ponticis plerique Flaviani partes fovebant. Verùm epiſcopus Romanus* (Damaſus) *& reliqui Occidentalium partium ſacerdotes non mediocriter indignabantur. Et ad Paulinum quidem, tamquam epiſcopum Antiochiæ, litteras dabant; at cum Flaviano ſilentium ſervabant; quin & Diodorum Tarſi & Acacium Beroæ epiſcopos, qui illum ordinaverant, in crimen vocabant, & ab eorum communione abſtinebant.* Vide etiam Theodoretum lib. 5, cap. 23. F

278 Pergit Sozomenus ea narrare, quæ anno ſequenti ſuper hac re contigere: *Itaque*, inquit, *ut his de rebus cognoſceretur, tum ipſi* (occidentales) *tum imperator Gratianus* (adi epiſtolam Ambroſii & epiſcoporum Italiæ ad Theodoſium imp. in cit. Append. codicis Theod. pag. 107 & 108) *ad Orientales epiſcopos ſcripſerunt, eos in Occidentem convocantes.* Jam redierant illi ad ſynodum Conſtantinopolim in æſtate, anno CCCLXXXII, cum *ſynodicam ab Occidentalibus epiſcopis*, inquit Theodoretus lib. 5, cap. 8, *epiſtolam acceperunt, qua invitabantur, ut Romam ad ſynodum, quæ ibi maxima cogebatur, ſe conferrent. Verùm hi longinquam quidem profectionem, velut inutilem futuram, deprecati ſunt: epiſtolam autem miſerunt,* &

adulto jam anno Chriſti 381;

& anno ſequenti confirmatus à ſynodo Cpolitana,

A & legatos episcopos tres Cyriacum, Eusebium, & Priscianum, cum ea Flaviani confirmatione, quam dedi num. 275. Romam ad concilium abiit Paulinus ac S. Epiphanius; ut testatur S. Hieronymus epist. 86, alias 27 ad Eustochium, tom. 4. parte 2, col. 671. Sed ibi quid profecerit incertum est.

279 Manserunt certè res, ut erant, usque ad Paulini obitum, hoc est, annum Christi CCCLXXXVIII, ordinatumque, de quo paulo post dicam, Paulini successorem Euagrium. Tum verò novi conatus ad recentem divisionem quoquo pacto tollendam ab occidentalibus adhibiti sunt; tum Ægyptus non Flaviani magis, quam Euagrii communione abstinebat, teste S. Ambrosio Epistolarum lib. 1, epist. 9 ad Theophilum, quidquid aliter narret Theodoretus lib. 5, cap. 23; tum Capuana synodus indicta Theophilo unà cum considentibus Ægypti præsulibus utriusque Antiocheni episcopi causam examinandam; B judicandamque committit; *Quia hoc verum judicium futurum arbitrati sumus*, inquit citatus Ambrosius, *quod neutri parti sociata communione aliquo favore propenderet.* Sed hæc aliaque examina, interpellata etiam Theodosii auctoritate, Flavianus elusit paratus episcopatu cedere potius, quam illa subire; ut habet Theodoretus loco citato. Quam ejus tergiversationem nigerrimo calculo notat S. Ambrosius in epistola assignata; nihilo tamen magis favens Euagrio, ut indidem liquet.

solis Meletianis præfuit

280 Sublato tandem è vivis Euagrio, anno circiter Christi, ut postea dicendum est, CCCXCIII, *cura & studio Flaviani*, ait Socrates lib. 5, cap. 15, *nullus postea in ejus locum subrogatus est. Hi verò*, inquit, *qui ob violatum jusjurandum aversabantur Flavianum, nempe Eustathiani, separatim collectas agebant; tametsi is omnem, ut aiunt, lapidem movebat, quò istos etiam suis partibus adjungeret. Quod quidem haud diu postea perfecit*; imò pro eo potius perfecit S. Chrysostomus *in ipso episcopatûs sui* (Constantinopolitani) *exordio*; quando operâ C maximè Theophili Alexandrini eum cum Occidente, Ægypto, totaque Ecclesia, sublato demùm schismate, reconciliavit, ut narrat Sozomenus lib. 8, cap. 3; tum enim *populus, ut mos est vulgi, paulatim sese adjungens iis, qui sub Flaviano conventus ecclesiasticos agebant, progressu temporis majori ex parte* (multi enim haud paulo seriùs, ut ex sequentibus patebit, seorsim agere perrexerunt) *in unum coaluit*, ut ibidem dicitur. Pacem hanc soli pene Flaviano acceptam referre videtur Theodoretus lib. 5, cap. 23 in fine, ubi & restitutam eam asserit *post annos* XVII (episcopatûs videlicet Flaviani;) atque adeo anno circiter Christi CCCXCVIII. Vide hìc annotationem Valesii in citatum Theodoreti locum, & Tillemontium tom. 10, nota 2 in Flavianum.

usque ad pacem factam cum Eustathianis A. C. 398,

281 Mors Flaviani, teste Palladio in Dialogo de Vita S. Joannis Chrysostomi editionis Parisinæ anni MDCLXXX, pag. 144, cum exilio Joannis in Armeniam concurrit. Hoc autem exilium incidit in diem XII Kalendas Julii, Honorio sextùm & Aristæneto Coss., id est, anno Christi CDIV, ut est apud Socratem lib. 6, cap. 18: adi Baronium, Pagium, Labbeum & alios ad illum annum. Supervixisse eum tamen aliquantulum ejectioni illi necesse est; cum dicatur ei haudquaquam consensisse, apud Sozomenum lib. 8, cap. 24; quod item asserit Theophanes pag. 68, cum ait: *Ceterùm neque Innocentius Romanus Præsul, neque Flavianus Antiochenus Joannis ejectioni consenserunt: imò civitatis clerum, litteris ad eum missis, consolati sunt, & de memoratis gestis graviter afflictabantur.* Neque tamen diu admodum superstes fuisse potest; ut patet ex codice Theodosiano 16, tit. 4. *De his qui super religione contendunt* L. 6, ad Eutychianum data XIV Kal. Decemb., iisdem, quos modo dicebam, Consulibus; qua repelli jubentur ab ecclesia, prohibenturque alio convenire, *qui ab Arsacii* (Constantinopolitani) *Theophili* (Alexandrini) *Porphyrii* (Antiocheni, de quo agetur ordine suo) *reverentissimorum sacræ legis antistitum, communione dissentiunt:* Jam tum ergo demortui locum Porphyrius invaserat. Vide Baronium ad hunc annum, à num. 55. Imò vero obierat jam ante adultum Julium; ut colligi poterit ex tempore ordinationis Porphyrii infra num. 287 & seq. E

282 Quo pressius mortis ejus tempus definiam, nihil habeo. Scio, inscriptam esse Flaviani, episcopi Antiocheni memoriam Synaxario nostro Ms. Parisiensi die XXVII (non XXVI) Septembris; sed primùm, nego, Flavianum hunc tam sero mori potuisse; ut ostendam in Porphyrio: si ergo de nostro Flaviano istic agitur, alia ratio fuerit ejus tunc memoriam recolendi. Deinde primus ibi appelletur Flavianus, an ejus nominis secundus, qui colitur die IV Julii, non satis habeo exploratum; sic enim annuntiatur: Μνήμη τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, ἤ συνέδραμε καὶ ἡ ἁγία πατρὸς ἡμῶν μνήμη Ἰγνατίου &c. *Memoria sanctorum Patrum nostrorum & Archiepiscoporum Nectarii Constantinopoleos & Flaviani Antiochiæ; cum qua concurrit etiam memoria S. Patris N. Ignatii* &c. Hæc ad Flavianum primum relata sunt in Actis Sanctorum, sed obiter, tom. 2 Martii, ad diem IX mensis, pag. 9, num. 27. At in Patriarchis Hierosolymitanis tom. 3 Maii, pag. XXVI, num. 114 referuntur ad secundum. Tomo autem 2 Julii, ad diem IV mensis, pag. 22, num. 2, dubitatur, magisne ad secundum pertineant, quam ad primum. Certè quod cum Nectario ibi jungatur, non magnum pro Flaviano primo, ejus coætaneo, argumentum est. Itaque non modò dies obitûs ejus, ut Tillemontio visum est, inde colligi nullo pacto potest; sed ne cultus hinc quidem, aliunde mihi hactenus ignotus, satis ostenditur. Quare etiam abstinui ab appellatione Sancti, quam ei tribuit Tillemontius; donec ea res suo tempore discutiatur in Actis; ubi & locus forte erit uberiori ejus historiæ concinnandæ. F

sed nescitur, quo die: nec an ipse adscriptus sit Sanctis die 27 Septemb.

283 Hoc interim ex dictis constat, episcopum Antiochenum fuisse Flavianum nostrum per annos XXIII, pro quibus, quia mensis unus alterve deesse potuit, Nicephorus CP. notat solos XXII, uti & Theophanes, licet vitiatus in primo Flaviani laterculo, pag. 64, ut planum fit ex ultimo, pag. 72. Corrige adeò Zonaram lib. 12, num. 34, ubi annos numerat XXVI. Eutychius pag. 536, cum putat annos tantum sex, illos videtur solum-

Sedit annis circiter 23.

obiit verò A. C. 404, mense Julio;

SEC. IV. solummodo numerare, quibus, restituta cum universa Ecclesia communione, solus Antiochiæ jam ab omnibus agnitus præfuit etiam Eustathianis, saltem plerisque.

EUAGRIUS.

Paulini successor.

Euagrius, contra canones ordinatus, successit Paulino A.C.388 mense Septembri;

EUAGRIUM, quantumvis in patriarcharum Antiochensium elenchis vix notum, successisse Paulino in administranda Eustathianorum ecclesia, apud antiquos historicos in confesso est; adisis Socratem lib. 5, cap. 15, Sozomenum lib. 7, cap. 15 &c. Patriarchis etiam accensum vide ad calcem Historiæ eccl. Theodoreti in editione Valesiana; imò & in Diptychis Antiochenis, supra num. 160. Interea ordinationem ejus ita depingit Theodoretus lib. 5, cap. 23, ut merito dubites, utri magis dedecori fuerit; ipsine, qui admisit; an Paulino, qui contulit. *Solus enim Paulinus illum creaverat*, inquit, *multis simul canonibus violatis.* Neque nullum hîc vitium agnoscit S. Ambrosius lib. 1, epist. 9. Agnovêre etiam sine dubio Ægyptii, nulla cum eo, ut ibidem testatur Ambrosius, societate (quam tamen cum Paulino servaverant) conjuncti. Quid ceteri per Orientem episcopi senserint, satis indicat, apud Theodoretum loco assignato, Theodosius imperator: *Euagrius*, inquit, *non legitime provectus est. Flaviano episcopo adhærent Orientales ecclesiæ, & cum Orientali diœcesi Asianam quoque totam, & Ponticam & Thraçicam communione conjunctas habet. Sed & Illyricum universum eumdem agnoscit Orientalibus episcopis præsidere.* Itaque Euagrium episcoporum prorsus agnovit nemo; quando etiam Occidentales causam ejus ante examinandam censuêre; non utique tam sibi probatam, quin de ea asserat pro ceteris Ambrosius supra: *Non habet, quod urgeat Euagrius .... examen.* Quod vero ad initium patriarchatûs ejus cujuscumque attinet; patet ex ipsa ordinatione, statim à Paulini morte, adeoque ab anni Christi CCCLXXXVIII, juxta num. 270, mense circiter Septembri esse repetendum.

B

C

obiit A.C. 392, nemine succedente.

285 *Post ordinationem modico tempore*, ait Socrates ac Sozomenus ante assignati, *superstes* fuit; quod tamen ita non potest intelligi, ut non pauculis saltem annis supervixisse existimes: sic enim de illo Hieronymus de Script. eccles. cap. 125: *Euagrius Antiochiæ episcopus, acris ac ferventis ingenii, cum adhuc esset presbyter, diversarum hypotheseon tractatus mihi legit, quos necdum edidit.* Ergo adhuc supererat, cum ita scribebat S. Hieronymus; hoc est, anno XIV Theodosii imperatoris, ut colligitur ex operis Proœmio ad Dextrum; is autem fuit annus Christi CCCXCII: vixit ergo in episcopatu annis ut minimum quatuor, aut potius quinque; nam totidem Euagrio concedit Eutychius, qui annos ejus solus, quod sciam, annotavit, pag. 548. Euagrio, inquam, qui perperam in synopsi chronologiæ Eutychianæ cum Euzoïo confunditur, cum sit toto cælo diversus, etiam Eutychio; ut vel ex ipsa successione manifestum est: facit enim successorem Paulini. Huic porrò patriarchæ suo vitâ functo Eustathiani alium non substituerunt, uti supra num. 280 dictum.

D

286 Quæ ad Euagrium, nondum episcopum creatum, pertinent, ea tamquam ab instituto aliena prætereo. Carissimum fuisse sibi, testatur S. Hieronymus in Eusebii Chronico ad annum 11 Aureliani imp.; ubi etiam vide, quam nobili Antiochiæ familiâ sit oriundus; laudes ejus habes epist. 17, aliàs 49, ad Innocentium, tom. 4, parte 2, pag. 26: *Jam enim ad Euagrii nostri*, inquit anno circiter CCCLXXIX, *nomen advenimus; cujus ego pro Christo laborem si arbitror à me dici posse, non sapiam; si penitus tacere velim, voce in gaudium erumpente, non possim* &c. Quin etiam Sanctum eum appellat epist. 7, aliàs 43, ad Chromatium &c. ibid. col. 13. *Ejus elogia.*

SECULUM V.

E

XXXV. PORPHYRIUS.

Flaviano succedit Porphyrius A. C. 404.

ANtiochiæ mortuo Flaviano, inquit Socrates lib 7, cap. 9, PORPHYRIUS *episcopatum suscepit.* Idem habet Theodoretus lib. 5, cap. 35, &, præter alios passim, Sozomenus lib. 8, cap. 24 in fine, ubi etiam legis istius meminit, quam citavimus num. 281; ex qua certò conficitur, jam tum à die XVIII Novembris anni Christi CDIV & defunctum Flavianum, & episcopum fuisse Porphyrium: fuisse, inquam; nam quando esse cœperit, aliunde inquirendum est. Et quidem id non contigisse ante exeuntem circiter ejusdem anni mensem Junium, satis patet ex dictis num. 281. Quæstio igitur tantum esse potest de tempore, quod Junium inter & Novembrem interfluxit. Palladius in Dialogo de Vita S. Joannis Chrysostomi, ubi totam furtivæ ordinationis Porphyrii historiam texit à pag. 141 in editione Parisina anni MDCLXXX, sic habet pag. 145: *Prima die festivitatis apud gentiles celeberrimæ; Olympiorum scilicet (sic enim vocantur certamina, quæ ab Hercule instituta, quarto quoque anno celebrantur) in qua, ut ita dicam, mulierum greges una cum populis effervescunt ad Daphnen ad spectandos athletas; cum in ecclesiam irrupisset* (Porphyrius) *simul cum memoratis episcopis* (Acacio, Severiano, & Antiocho) *& clericis paucis, clam ordinatur, clausis januis, multa cum festinatione; ita ut ne precationem quidem ad finem perduxerint, metuentes, ne deprehenderentur ... Soluto autem spectaculo* (Olympico) *populisque in urbem regressis, nunciatum ipsis est, quid Porphyrio evenisset & quid Acacius egisset* &c.

F

288 Ordinatus ergo est tempore ludorum Olympicorum: ergo verisimilius non seriùs, quam Julio mense: ordinarium enim ac legitimum ludorum Olympicorum tempus à solstitio æstivo non admodum recedere consueverat, ut docet Petavius in Rationario temporum, parte 2, lib. 3, cap. 1, & fusè probat in libris de Doctrina temporum, locis in Rationario citatis. Et quamquam ibi agat de ludis in Elide celebrari solitis; tamen idem de Daphnæis dicendum est; tum quia dicuntur ab Hercule instituti, iisdemque proinde legibus, ritu ac tempore peragebantur, quibus *mense Julio circiter;*

A bus Eliaci ; tum quia conſtat ex Libanio, etiam hos in æſtate, item ut illos, celebratos fuiſſe : *Olympia*, inquit Orat. 22 de vocat. ad Olymp. feſta & convivia ſub finem, *æſtivæ tempeſtatis feſta ſunt.* Neque adeo video, cur tempore diverſo collocentur ; aut cur ad Auguſtum uſque aut Septembrem à Tillemontio tom. 11 Monum. not. 3 in Conſtantium presbyterum, non aſſignatâ dilationis causâ, differantur : neque enim audiendum cenſeo Joannem Malalam, ſeu Malelam, qui dum ludos Olympicos Antiochiæ celebrari ſolitos ait, in Chronographia Oxonii edita anno MDCXCI, pag. 320 & 321, *quinto quoque anno ... per* 30 *dies ... facto initio à novilunio menſis Octobris*, & à Palladio diſſidet, & pugnat cum Libanio ; ad quorum tamen in hac re antiquitatem auctoritatemque ne comparandus quidem eſt.

289 Neque verò obſtant ſive id, quod *non ſeriùs.* diximus num. 281, poſt damnatum exilio Chryſoſtomum à Flaviano eſſe factum ; ſive quæ de Conſtantio presbytero, in quem Antiochenſes mirificè ac merito propendebant, B narrat Palladius pag. 144 & 145 ; ubi dicit ; *Hunc igitur talem virum* (Conſtantium) *pecuniis hoc modo fugare molitur* (Porphyrius :) *miſit ad comitatum & ad potentiores epiſcopos, atque hunc litteris imperatoriis in Oaſim relegari curat, veluti populorum perturbatorem.* Primum enim, ut patet, non adeò magnam temporis intercapedinem exigit, ſed accepto ſtatim damnationis Chryſoſtomi nuncio, paucis poſt illam diebus fieri potuit ; ac deinde leviculo ac brevi morbo, forte etiam ex dolore, ob Chryſoſtomi ſui calamitatem, contracto, Flavianus centenario proximus, ut putatur, extingui. Alterum, fateor, aliquanto diutius extrahi debuiſſet, ſi Porphyrius poſt obitum Flaviani ſtatim quidem (ut erat ambitioſiſſimus) adverſus Conſtantium ſcribens, reſponſa prius exſpectare debuiſſet ; quam Conſtantium in exilium amolitus, epiſcopatum ipſe invaderet. Verùm, ex Palladio ſatis patet, ſtructas ſibi à Porphyrio inſidias ſpontaneâ fugâ Conſtantium antevertiſſe : *Qui ſtatim,* C *ubi hoc reſcivit*, inquit, *amicorum auxilio in Cyprum fugit.* Non eſt ergo, cur menſe Julio, ultra quem agones Olympici rarò, nec ſine urgente cauſa, qualem hîc nullam invenio, prorogari conſueverant, ordinatus non credatur fuiſſe Porphyrius.

290 De fine Porphyrii gravius laboratur: non enim paucis menſibus auctores inter ſe *Obiit A.C. 413.* diſcrepant ; ſed annis etiam non paucis. Baronius mortem ejus locat anno Chriſti CDVIII, num. 31 vel 30 (numeri enim editioni noſtræ manu adſcripti ſunt, non ſatis ubique accuratè :) Pagius verò, ad annum Chriſti CDVIII, num. 16 eam relegat uſque ad annum Chriſti CDXIII. Quem etiam amplecti ego malim : primò quidem, quia id convenit cum Eutychio, qui pag. 536 Porphyrio, quem *Barkunum* nominat, annos x adſcribit, qui, additi ad CDIV, in CDXIII deducunt, ſi annos x accipias, ut fere fit, incompletos, ita ut ipſe annus CDIV primus putetur inter decem. Deinde quia idem videtur habuiſſe Nicephorus CP. : quod enim jam in ejus Chronico notentur ἔτη λ', hoc eſt, annis XXX ; nimis inſulſum eſt atque ab omni hiſtoria remotum, quam ut Nicephoro tribuatur, ac non dormitanti potius amanuenſi cuipiam, aut exeſi codicis cariëi. Itaque λ' ſcriptum eſſe putat Pagius citatus pro ι', id eſt, XXX pro X. Eodem facit, quod ait Theodoretus lib. 3, cap 2 : *Duravit* (diſſenſio Antiochenſium) *annis quinque & octoginta, uſque ad præſulatum laudatiſſimi Alexandri, qui Antiochenæ eccleſiæ gubernaculum adeptus, viis omnibus tentatis, ſummoque pro concordia ſtudio & voluntate adhibita, diſtractum membrum* (Euſtathianos, quorum adhuc partem non exiguam ſibi adjungere nequiverat Flavianus) *cum reliquo eccleſiæ corpore copulavit* ; nonnullis tamen etiam illi ſeſe dedere detrectantibus, ut ſuo loco monebimus.

291 Hunc locum quia chronologiæ ſuæ *aut ſequenti.* de S. Euſtathii depoſitione Baronius aptare non potuit, Theodoreto errorem impingit, num. cit. At in noſtram optimè quadrat : cœpta enim eſt Antiochiæ orthodoxorum diſſenſio ſtatim ut, poſt exturbatum S. Euſtathium E ineunte anno Chriſti CCCXXXI, eccleſiam illam invaſere Ariani ; ab horum etenim communione catholici quidam, Euſtathiani dicti, abſtinendum omnino ſibi ; at ceteri contrà communicandum cum iis eſſe, decreverunt: hinc illa catholicos inter jam toties memorata diſcordia : quæ ſi annos LXXXV tenuit (annumerato ſcilicet anno Chriſti CCCXXXI, qui primus, ab ipſo fere initio, diſſenſionis fuit ;) deſierit tandem anno Chriſti CDXV, quî magnam partem Alexandri ſecundus eſſe potuit : neque enim ſtatim illam pacem cum epiſcopatu aſſequi potuit ; ſiquidem *vias* ad eam *omnes tentavit* ; ut inveteratam tot annis ac pene cognatam Euſtathianis omnibus ab aliis Antiochiæ orthodoxis averſionem exſcinderet. Redeunt hæc iterum ad annum circiter CDXIII, quo Porphyrius vita exceſſerit ; niſi quis referre id malit ad inſequentem, in quo ei non multum refragabor.

292 Porphyrii nec Theophanes nec Zo- *Porphyrii* naras meminerunt : Theodoretus non memi- *ſcelera.* nit modo ; verum etiam laudat inſigniter lib. 5, cap. 35 ; ut *Qui poſt Flavianum illius eccleſiæ clavum tenens, multa benignitatis monumenta poſt ſe reliquerit, atque excellenti quadam mentis prudentiâ fuerit.* Aliter profectò Palladius, qui ſceleſtiſſimam hominis vitam penitius inſpexerat : plenam enim illam exhibet ſtupri, rapinæ, crudelitatis ac tyrannidis ; neque id ante epiſcopatum magis, quam cum illum jam contra jus faſque involaſſet ; S. Joanni Chryſoſtomo ſemper infenſiſſimus ; Antiochenis execratus ; Eccleſiæ Romanæ, cum ad eam ſcripſiſſet, ne reſponſo quidem dignus habitus. Conſule, lector, indicem copioſum Palladii Dialogo editiſque cum eo opuſculis ſubnexum, ad nomen Porphyrii ; aut ſi in promptu non eſt, adi Baronium ad annum Chriſti CDIV à num. 57.

XXXVI. ALEXANDER I.

POrphyrium excepit ALEXANDER, ut au- *Alexander* ctor eſt Socrates lib. 7, cap. 9, ac Theo- *omni laude* doretus lib. 5, cap. 35 ; ubi ſic habet : *An-* *dignus ſuc-* *ceſſit Porphy-* *rio A.C. 413* *aut ſequenti;* *tiochenos paſcebat Alexander, cui vitæ inſtitutio epiſcopatui congruebat. Nam cum in palæſtra mo-*

SEC. V.

nastica ætatem ante pontificatum transegisset, plurimumque se exercuisset, strenuum athletam exhibuit, sermone docens, & sermonem vitâ confirmans. Successerat is Porphyrio. Et paulo post: *Alexander autem exercitatione ascetica, egestatis studio, linguæ facundiâ & infinitis aliis gratiæ donis præcellebat. Hic magni Eustathii partem, quam Paulinus olim, & post eum Euagrius redintegrari non permiserant, suasione & hortatione sua cum reliquo corpore conjunxit, diemque festum celebravit, cujus similem nemo vidit umquam .... Hic magni Joannis* (Chrysostomi) *nomen primus ecclesiasticis Diptychis adscripsit.* De hac re plura vide apud Nicephorum Callistum lib. 14, cap. 25. Hæc ad laudem, quam ut angelus pacis longè meretur amplissimam, & rudem Viri notitiam breviter dicta sunto. Ceterum ex ipsa successione ejus in locum Porphyrii, judicium de episcopatûs ejus exordio ferre non est difficile, post ea quæ modo, num. 290 & seq. de decessoris obitu dicta sunt; neque enim hoc illo multo posterius fingi potest; ut eumdem in annum utrumque incidisse credibile sit: at verò quousque Alexandri tempora pertigerint, intricata prorsus est controversia; de qua nunc dicendum.

B

Obiit autem, non A. C. 420,

294 Alexandrum supervixisse ad annum Christi CDXX contendunt Majores nostri in Actis Sanctorum ad diem VIII Januarii in Vita S. Attici, episcopi CPolitani, § 6, num. 33, Theodoreti, in Vita Zenonis, auctoritate ducti; quos deinde secuti in eo sunt Norisius in Hist. Pelagiana lib. 2, cap. 4 & 6, & Antonius Pagius in Criticis Baronii ad annum Christi CDXX num. 22. Hæc habet in Historia Religiosa cap. 12 de Zenone Theodoretus: *Simul ac Valens imperator è vita sublatus est, militiæ cingulum deposuit* (Zenon.) ... *Ex palatio autem in sepulcrum quoddam se conferens, cujusmodi in vicino Antiochiæ monte sunt plurima, solus ibi degebat.* Tum subdit, quam sanctam istic vitam ageret; tum qua ratione Zenonem istic ipsemet invisérit. *Et cum redire jam domum*, inquit, *oporteret, orabam, ut benedictionis viaticum daret. Ille verò repugnabat, æquum esse dicens, ut nos preces perageremus; privatumque se nominans, milites nos appellabat: Lector enim tunc eram & divinas Scripturas populo recitabam. Cumque adolescentiam ætatemque immaturam obtenderemus, ut quibus vix prima lanugo succresceret, ac nos iterum non venturos juraremus, si hoc nunc facere cogeremur; ægrè tandem precibus inflexus, Deo quidem intercessionem obtulit; sed intercessionem longa excusatione purgavit, caritatis obedientiæque gratiâ se fecisse dicens ... Quod autem ad tantum Philosophiæ culmen evectus, tantam animi moderationem retinuerit vir grandævus, qui annos quadraginta perpetuos in monastica exercitatione posuerat, quis satis admirari, aut magnitudini pares adferre laudes quis possit?*

C

Ut ex Theodoreto quidam colligi putant,

295 Exinde Theodoretus ad alia retro dudum acta progreditur, ut patet ex venditione facultatum suarum, diu *propter immaturam fratrum* (non *filiorum fratris*, ut ibi vertitur; græcè enim ἀδελφῶν tantùm legitur) *ætatem* dilata. Tandem cum vendita nondum ipse distribuisset omnia (etiam posterius, quàm illum Theodoretus valentem adhuc & urnas utraque manu gestantem vidisset; quamquam non dicitur, quanto tempore posterius) *de ceteris deliberare, morbo interveniente, coactus est. Accito igitur civitatis antistite* (*is autem erat magnus Alexander ....*) *Adesdum, inquit, ô venerandum mihi caput .... Quoniam abire ex hac vita jubeor, harum te* (pecuniarum) *dispensatorem constituo ... Pecunias ergo velut divino quæstori tradidit. Ipse verò non multo post tempore superstes* (οὐ πολὺν ἐπιβιώσας χρόνον) ... *decessit.*

D

296 Ex his collige 1, Zenonem ab aula ad solitudinem abiisse anno Christi CCCLXXVIII, statim à morte Valentis, quæ eodem anno accidit sub initium mensis Augusti. Collige 2, quadraginta annis jam tum illum solitariè vixisse, cum eum Theodoretus invisit; annos autem illos, si inchoati accenseantur, redigi ad annum Christi CDXVII, à cujus initio dici poterat, more satis usitato, quamvis non accuratissimo, Zenon annos XL in ascetico vivendi genere transegisse (διηνυκὼς ἐπύγχανεν·) erat enim is annus civilis & consulatus quadragesimus, ab illo inclusivè, ut aiunt, quo nuntium seculo remiserat. Collige 3, non constare, quamdiu deinde Zenon supervixerit, antequam in morbum incideret: diu tamen superstitem fuisse, non putem; cum non videatur illum amplius Theodoretus visendi causâ adiisse; quod facturum tamen sese innuerat. Certè inopinatò in morbum incidit, quandoquidem statuerat reliquum, quod ei adhuc erat pecuniæ, per se ipse in res pias expendere, cum illud superveniens ægritudo prohibuit; ut ipsemet Alexandro testatus est. Neque adeò opus est id fingere diu factum post visitationem Theodoreti, aut ultra annum Christi CDXVII.

ex cujus textu tamen non sequitur,

E

Obiisse Alexandrum post annum Christi 417.

297 Collige 4. non hìc fieri mentionem testamenti, cujus Alexandrum executorem designaverit; sed commissam tantum esse Præsuli curam, redactas ex vendita possessione pecunias, juxta Euangelium, in pauperes elargiendi, neque proinde exspectari debuisse mortem Zenonis, ut illæ expenderentur; sed statim ab Alexandro, ubi opportunum videretur, potuisse distribui; non est ergo necesse superstitem diu facere Alexandrum. Collige 5, quamvis tamen ultro concedatur, usque ad Zenonis obitum vixisse Alexandrum; tamen ne sic quidem ultra annum Christi CDXVII esse procedendum; cum fidelis hìc minimè sit versio Theodoreti, qua usus est Rosweydus in Vitis Patrum lib. 9, cap. 12 in fine, ubi de Zenone post traditam Alexandro pecuniam dicitur: *Ipse autem, cum non plus quam annum vixisset postea, tamquam quidam Olympicus victor à septis, recessit*; ut patet ex Græco textu, quem superius delibavi, quique hoc solum dicit: *ipse vero non multo post tempore superstes, tamquam Olympicus victor quispiam ex stadio decessit.* Consentit Garnerius Diss. 2 de libris Theodoreti in observat. ad hoc caput Philothei, pag. 202, quatenus eodem anno visitatum à Theodoreto, & mortuum ponit Zenonem; sed illi hoc minimè assentior, quod pro XL annis, XXX legendos putet; quod ita ei commodius erat ad suam chronologiam Theodoretum fingere, de qua videri possunt auctores alii. Non sequitur ergo ex allatis illis Theodoreti testimoniis, serius Alexan-

F

A Alexandrum esse mortuum, quam anno Christi CDXVII, etiam, si ita placet, nondum dimidiato.

298 Sequitur tamen, mortuum non esse citius; puta anno CDXVI, ut habet Tillemontius tom. 10, nota 6 in S. Innocentium; ubi existimat verba illa Theodoreti de Zenone, πεσαρεσκοντα γὰρ ἔτη ἐν τῇ ἀσκήσει διανυκὼς ἐτύγχανεν, *quadraginta namque annos in exercitatione monastica decurrerat*, non esse referenda ad illud tempus, quo eum vidit Theodoretus; sed potius ad universum illud, quod ad mortem usque in solitudine Zenon exegit. Dura hæc videtur interpretatio, ac Theodoreti sententiam ineptam omnino reddit, ut patet ex adjunctis. Nam cum in discessu Theodoretus Zenonem rogasset, ut bene sibi precari dignaretur; idque adeò refugisset Zenon, ut contrà adigere Theodoretum ad sibi potius benedicendum voluisset, quidquid ille adolescentiam ætatemque immaturam obtenderet; perculsus hoc facto Theodoretus, suam cum illius ætate conferens, *Quis verò*, inquit, *in tam sublimi philosophiæ culmine tantam inesse animi modestiam in viro grandævo (annos namque quadraginta in exercitatione monastica posuerat) satis pro dignitate admiretur?*

sequitur ex eo tamen, mortuum non esse citius,

B

299 Commendat ergo humilitatem ejus erga se tum ibi exhibitam, cum ab ejus sapientia ac sancta eruditione, tum ab ætate grandæva, qualis tunc utique erat, quando humilitatem illam erga se exhibebat; sapientiam autem illam & ætatem senilem probat ex continua annorum XL exercitatione spirituali, non quæ aliquando futura esset; nam illa nihil conferre poterat ad doctrinam, ætatem, atque adeo humilitatis actum præsentem, de quo agitur; sed quæ tunc erat, cum actum illum exerceret. Alioqui ridiculus non minus hîc esset Theodoretus, quam qui diceret: Hic homo senex est, quia diu vivet. Nihil interim disputo; utrum διανυκὼς ἐτύγχανεν significare possit præteritum perfectum æquè ac plusquam perfectum, ut Grammaticorum phrasibus utar; quod vult, at non probat Tillemontius. Mihi certe hoc loco aliter videtur. Vidit hoc ipse Tillemontius haud dubiè tom. 15, nota 2 in Theodoretum sub finem.

puta A. C. 416, ut ait Tillemontius,

C

300 Confirmare tamen conatur hîc sententiam suam; quia, cum episcopus creatus sit Theodoretus anno Christi CDXXIII, non potuerit videre Zenonem anno CDXVIII (aut ut ego quidem posui, CDXVII) tam juvenis, quam ipsemet indicat his verbis: *Cumque adolescentiam ætatemque immaturam obtenderemus, ut quibus vix prima lanugo succresceret* &c. Necesse ergo innuit esse, ut illum viderit aliquot annis citius. Sed argumentum hoc leve est: nam primò ætatem hîc suam Theodoretus tanto magis deprimit, quanto eam cum seniori ac prorsus decrepita Zenonis ætate comparat. Deinde voces illæ, quibus adolescentiam suam probat, sic habent græcè, ἄρτι γὰρ ἰούλου βραχεῖάν τινα τροβολὴν ἐδεδέγμεθα, quæ propriè significant, barbam ei tum adhuc mollem fuisse & parum promissam. Hoc autem quamquam ætatem nullam absolutè ac presse designet; tamen facile cadere potuit in annum ætatis ejus XXVI, aut etiam ulterius; quibus si junxeris illos, qui ab anno Christi CDXVII ad CDXXIII accesserunt, ad annos ætatis XXXIII pertigisse facile potuit, cum ad episcopatum promotus fuerit. Et sanè quis miretur ea ætate episcopum esse factum; cum se, jam utique episcopus, juvenem ipsemet appellet in Historia Religiosa cap. 21, pag. 857? Restat ergo ut verba Theodoreti sic accipiantur, ut sonant; ac proinde XL annos vixisse in solitudine Zenonem intelligamus, cum illum Theodoretus adiit; atque adeo superstitem adhuc tum fuisse Alexandrum.

sententiam suam debili argumento confirmans.

SEC. IV.

301 Quærat nunc quispiam; cur annos XL Zenonis ita contraxerim, ut integros illos numerari non patiar ac planè rotundos; ita ut anno tantum CDXVIII elabente completi censeantur? Dicam. Primum, quia modus ille computandi apud chronologos atque historicos passim est obvius ac receptus. Deinde quia orator erat insignis omnino Theodoretus; locus autem de quo agimus, exigebat, ut ætatem affectam Zenonis, quantum popularis loquendi usus veritasque paterentur, extolleret: id igitur fecisse credendus est; ut illustriorem ita redderet ejus sapientiam humilitatemque, quam depingebat. Præterea quia hoc pacto inveniri possunt anni V, quos Nicephorus CP.; aut IV, quos episcopatui Alexandri Eutychius attribuit pag. 551: ab anno enim CDXIII usque ad CDXVII, quatuor anni sunt integri, quinque mutilati. Denique quia, nisi sic exponantur anni illi XL, conciliari cum Theodoreto non poterunt, quæ ex aliis eorumdem temporum monumentis afferuntur.

Obiit, ita quam, Alexander A. C. 417,

D

302 Quod antequam demonstrem, suppono notas esse aliunde celebres illas, quæ Orientales episcopos à Romanæ Sedis communione sub hæc tempora alienos reddebant, dissensiones; dum hæc defuncti in exilio Chrysostomi nomen sacris præsulum Diptychis inscribi constanter imperat; illi contra id facere obstinatè detrectant. Ubi Porphyrius, S. Joannis hostis infensissimus, serâ tandem pœnâ ex Antiochena sede simul & vita subductus esset, Alexander, relato in Diptycha Joannis nomine, pacem primus in ecclesiam suam reduxerat; neque eam domi peperisse contentus, *ad imperatorem*, inquit Nicephorus Callistus lib. 14, cap. 25, *omnesque ubique episcopos, ut idem & ipsi facerent, & ea re pacem certam & constantem Ecclesiæ conciliarent, scripsit.* Neque hoc tantum; verùm etiam, ipso Attico teste ibid. cap. 26, *Cpolim venit, & multa ore confidenti verba fecit, vehementerque excitare populum voluit, ut, vel nobis*, inquit, *invitis, necessariò ejus quem diximus, nomen ita inscriberetur.* Neque illud assequi tum quidem potuit; tantum effecit tamen apud imperatorem atque episcopos plurimos, quemadmodum ex eadem Attici ad Cyrillum, Alexandrinum antistitem, epistola colligere est; ut subinde concordia ubique propemodum obtineret, *solis nobis*, inquit Cyrillo Atticus, *ei non adstipulantibus.*

quod probatur maximè ex tempore relati ab Orientalibus in Diptycha S. Chrysostomi, & pacis cum Occidentalibus:

E

F

Vide IV Sept. pag 683.

303 Obierat interea Alexander; eique suffectus est in patriarchica sede Theodotus. Is, sive Chrysostomi nomen è Diptychis suis statim eraserit, sive id facturus videretur, *à populo, ut nomen Joannis in sacras tabulas referret, coactus est*; scripsitque ad Atticum continuò, *ut veniam rei ei quam necessitate adductus fecisset, daremus, petens*, inquit Atticus ibid.

retulit enim illum post mortem Alexandri primò Theodotus; dein aliquamdiu post S. Atticus; ac din post hunc S. Cyrillus;

SEC. V. Qui litteras illas Cpolim detulerat presbyter, adventûs ſui cauſam, litterarumque ſuarum ſententiam propalavit in vulgus; ſuſcitantur inſita nuper ab Alexandro erga S. Chryſoſtomum pacemque ſtudia, jamque id Cpolitana plebs concitata minabatur Attico, quod in Theodoto Antiochena perfecerat. Recurrit is confeſtim ad imperatorem. Eadem ibi pro Chryſoſtomo voluntas. Cedit ergo Atticus & nomen ejus in album referri jubet; ſimulque dat litteras ad S. Cyrillum hortatorias, quò idem etiam ipſe faciat, & ab aliis per Ægyptum epiſcopis fieri præcipiat. Res hæc ſatis eſt hactenus præcipitata, ut non multum temporis ab ordinatione Theodoti aut exigere, aut pati videatur. Verùm in Cyrillo, patrui ſui ac deceſſoris Theophili ſententiâ nimium quantum occupato, longior mora fuit; ut ex reſcripta ab illo ad Atticum epiſtola conſtat, apud eumdem Nicephorum cap. 27, in qua ejuſdem ſecum opinionis eſſe indicat Ægyptum, regionem Auguſtalem, Arcadiam, Thebaidem, Libyam, Pentapolim; ut non admodum prompta iſtic ad pacem fuiſſe omnia, colligas. Nihilominus *aliquanto poſt*, ait Nicephorus cap. 28, *Cyrillus cum magno illo Viro* (Chryſoſtomo; atque adeò cum tota Eccleſia) ... *in gratiam rediit.*

B

atqui S. Cyrillus jam id fecerat A.C. 419.

304 Hæc, inquam, conciliari cum Theodoreto nequeunt, ſi anni XL Zenonis ſic numerentur, ut in annum Chriſti CDXVIII exeuntem deſinant: ſic enim omnino Alexander CDXIX attigiſſe cenſendus eſſet; cujus obitum cum ſecuta ſit Theodoti ſucceſſio, & facta ab eo Chryſoſtomi in Diptycha reſtitutio; hanc porrò inſcriptio ejuſdem in Diptychis Cpolitanis extorta ab Attico; atque hujus denique exemplum juſto intervallo imitatio Cyrilli aliorumque per Ægyptum ceteraſque provincias ſupra memoratas epiſcoporum; vix denique reſtaurata ante annum Chriſti CDXX Orientalium eccleſiarum cum Romana Sede concordia fingi poterit. Atqui ſtare hoc omnino non poteſt cum epiſtola à concilio Africano ad ſummum Pontificem Bonifacium ſcripta anno Chriſti CDXIX (vide Labbeum tom. 2 concil. col. 1141,) ubi illum obſecrat, *ut ſcribere etiam ipſe dignetur ad illarum* (Orientalium) *partium ſacerdotes, hoc eſt, eccleſiæ* (τῆς ἐκκλησίας, ſubintellige ſacerdotes, ſeu patriarchas) *Antiochenæ, Alexandrinæ & Cpolitanæ ... ut inde ad nos*, inquiunt PP., *iidem canones apud Nicæam civitatem à Patribus conſtituti veniant, te potiſſimum hoc beneficium cunctis Occidentalibus eccleſiis in Domini adjutorio conferente.* Et præſtitiſſe Bonifacium, quod rogabatur, manifeſtum eſt, col. 1144 & 1145, ex litteris & concilii Nicæni exemplaribus tam ad illum, quam ad concilium Africanum deſtinatis *ſub die 6 Kalendas Decembris poſt conſulatum glorioſiſſimorum imperatorum Honorii XII & Theodoſii IX* (VIII) id eſt, anni Chriſti CDXIX. Jam ergo reſtituta erat pridem ante patriarchis illis cum Eccleſia Romana communio; alioqui nec Pontificem Africani Patres officium illud litterarum flagitaſſent; quippe qui legatum ejus apud ſe haberent, ex quo ſublata eſſet, nec ne cum epiſcopis illis contentio atque ἀμιξία, intelligere poſſent ac deberent; nec illud Pontifex admiſiſſet; nec ad eum Cyrillus Atticuſve eodem adhuc anno reſcripſiſſent.

C

D

imò dudum ante medium annum Chriſti 418.

305 Imò verò jam reſtauratum Orientales inter Romanamque ſedem fuiſſe litterarum commercium anno Chriſti CDXVIII nondum dimidia parte præterlapſo, ſuadet Epiſtola Tractoria, ſive Tractatoria, à Zoſimo Papa ad omnes per orbem univerſum epiſcopos miſſa (ante Kalendas Maias. Vide Garnerium in Marium Mercatorem edit. Pariſinæ anni MDCLXXIII, Diſſ. 5 de Libellis fidei &c., pag. 325, & Diſſ. 2 de Synodis, pag. 216 &c.) Quam Epiſtolam Mercator, in Commonitorio cap. 1, *Scripta* vocat *ampliſſima vel longiſſima*, teſtaturque ea *ad Orientales eccleſias, Ægypti diœceſim, & Conſtantinopolim... ... ad epiſcopos eſſe tranſmiſſa*, à Zoſimo utique, ut habet Poſſidius in Vita S. Auguſtini cap. 18. De eadem epiſtola agens Mercator ibid. cap. 3, *Quæ*, inquit, *& Conſtantinopolim & per totum orbem miſſa, ſubſcriptionibus ſanctorum Patrum eſt roborata.*

E

obierat ergo Alexander A. C. 417.

306 Erat ergo jam tum cum epiſcopis Cpolitano & Ægyptiis, atque adeò Alexandrino, reſerata communicatio; relatuſque proinde etiam ab Ægyptiis in Diptycha Chryſoſtomus; ac dudum ab Attico; diutius à Theodoto; qui tamen id fecit poſt obitum Alexandri; qui proinde anno Chriſti CDXVII poſterior non fuit. Quod ſi quis mihi objectet epiſtolam Damaſi, de qua egi ſupra; negetque ex illa conſequens eſſe, ut Damaſus ſub Joviano cum S. Meletio communicaverit; diſſimulabo id quidem; negabo tamen epiſtolam illam Meletio, tametſi huic iſte ſubſcripſerit & quidem omnium primus, inſcriptam fuiſſe; ſed tantum *epiſcopis catholicis* (neminem appellando, nedum epiſcopum Antiochenum aut Meletium) *per Orientem conſtitutis.* Vide Collectionem Romanam Holſtenii parte 1, pag. 165. At epiſtola Zoſimi Tractoria *ad Ægypti diœceſim, & Cpolim ... ad epiſcopos* (Cyrillum ſcilicet & Atticum) *eſt tranſmiſſa.* Hoc ſatis diſcriminis eſt, ut aliud hîc addam nihil.

Hæc ſententia congruit cum objecto Theodoreto.

307 Atque hæc quidem hactenus ut cum Theodoreti calculo, per annos integros ducto, certant ex adverſo; ita facile cum illo conveniunt; ſi annos Zenonis, eo quem dixi modo, incompletos intelligas. Fac enim Alexandrum eſſe mortuum anno Chriſti CDXVII tribus quatuorve menſibus decurſo; ſucceſſiſſe ei potuit Theodotus menſe Maio vel Junio; ſtatimque de tollendo è Diptychis Chryſoſtomi nomine cogitare; eumque obſiſtentes Antiocheni ab incepto deterrere; atque ipſe id rurſus continuò ad Atticum ſcribere per presbyterum. Is porrò ut Conſtantinopolim venit, rem Antiochiæ geſtam, rationeſque adventûs ſui ac litterarum ſpargere in vulgus; quod illico, ut eſt leve, tumultariè concurſans, Attico timorem ſeditionis injecerit; quam ipſe tum ad imperatorem refugiens, tum ejus voluntate perſpecta, S. Joannis nomen in myſticas tabulas referens, anteverterit; factique rationem per epiſtolam reddiderit Cyrillo. Næ ego vehementer fallor, niſi hæc ante menſem Auguſtum peracta eſſe poſſint omnia. Ab Auguſto autem uſque ad anni inſequentis menſem circiter Februarium ſatis, opinor, eſt temporis, ut in eamdem quoque ſententiam adductus credi poſſit haud incommodè Cyril-

F

A Cyrillus, ac totam ſic per Eccleſiam redintegrata communio.

itemque cum epiſtola Bonifacii I,

308 Sed quid, inquis, ad epiſtolam Bonifacii, qui Zoſimo in ſummo Pontificatu ſucceſſit ? Sic enim habet in Collectione Romana parte 1, pag. 77 : *Ante breve tempus, id eſt, ſub prædeceſſore meo beatæ recordationis Innocentio* (obiiſſe putatur S. Innocentius XII Martii anno Chriſti CDXVII) *Orientalium eccleſiarum pontifices, dolentes ſe à Petri communione ſejunctos, per legatos pacem . . . popoſcerunt : quo tempore Apoſtolica Sedes omnia non difficulter indulſit.* Hic locus eſt, ut puto, qui Tillemontium adegit maximè, ut eam Theodoreti ſententiæ vim afferret, quam dixi num. 298 & ſeqq. ; ut ita Alexandri obitum in annum CDXVI conferri poſſe contenderet. Neque perſpicio tamen, quid hoc eum magnopere juvet ; quandoquidem tom. 13 in S. Auguſtino, cap. 285 aſſerat, Theodoti initium veriſimiliter anno CDXVII eſſe reponendum: B ſic enim nihilo plus habet torquendo Theodoretum à ſenſu, ut ipſe fatetur naturali ; quam ego, qui ſenſum illum defendo. Laborat ergo eadem hîc difficultate. Etenim finge, Theodotum epiſcopum eſſe creatum ſub ipſum etiam, ſi videtur, anni illius exordium; ne ſic quidem ſub Innocentio, hoc eſt, ante diem XII Martii, relatum à Cyrillo in Diptycha Chryſoſtomi nomen eſſe potuit, ut ex dictis perſpicuum eſt ; nedum miſſi ab eo aliiſque poſt hoc factum legati, Innocentio adhuc vivo, Romam attigiſſe. Itaque cenſet ipſe Tillemontius, in S. Innocentio art. 11 in fine, pacem hanc penitus confectam intelligi oportere ante Bonifacium, atque hoc ſufficere ad ejus epiſtolam explicandam, cujus ſcopus ſit ſanctæ Sedis auctoritatem oſtendere ; quippe ad quam aliæ omnes recurrere conſueverint ; quod ſub Innocentio factum ſit (ad quem certò recurrit Alexander, & à quo pacem obtinuit, ut conſtat ex epiſtolis Innocentii ad Alexandrum aliosque tom. 2 Concil. à col. 1266) an ſub Zoſimo C (ad quem Atticus ac Cyrillus recurrentes in gratiam communionemque recepti ſunt) an ſub utroque, parum ad rem facit.

quæ juxta Theodoreti mentem facile explicatur.

309 Poteſt interim redintegrata cum Oriente concordia rectè temporibus Innocentii adſcribi ; quia tum cœpta eſt maxima celebritate ab Alexandro, ac deinceps ejuſdem Patriarchæ indefeſſo pro ea ſtudio latius in dies ac latius propagata ; adeò, ut eo vix defuncto, ſcribens ad Cyrillum Atticus, relictum ſe propemodum eſſe ſolum innuat, qui adhuc paci tantiſper obſtitiſſet ; efficere tamen ultra non potuiſſe ſeſe, quin eam eadem cum ceteris conditione vel coactus ambiret ; Innocentio, meâ quidem ſententiâ, jam ad Superos evocato ; ſic enim exigere videtur Theodoretus ſupra ; & ex epiſtolis Innocentii 16 ad Maximianum & 17 ad Alexandrum conſtat, receptum ad communionem Atticum tum necdum fuiſſe ; at ex nulla conſtat, ſub Innocentio receptum eſſe poſterius ; cum tamen tot epiſtolis laudet reconciliationem Alexandri. Cum ergo res quælibet ad eum rectè reducatur, à quo duxit initium, ac magnam partem, quamquam non omnino, confecta eſt; nihil ſententiæ noſtræ, imò Theodoreti, objectus Bonifacii locus incommodat.

Notantur aliorum anachroniſmi.

310 Jam cum ex auctoribus eorum, de quibus agitur, temporum evictum dederim, neque citius, neque ſerius anno Chriſti CDXVII, jam propemodum ad medium vergente, vitæ metas attigiſſe Alexandrum ; audiendum non duxi vel Cedrenum, qui ad annum XIV Theodoſii Junioris, Chriſti CDXXI, differt relationem Chryſoſtomi in album eccleſiaſticum ab Attico factam, qua veriſimile eſt non diu priorem fuiſſe Alexandri mortem ; vel Theophanem, qui eamdem inſcriptionem refert ad annum Chriſti CDXX. Horum enim tunc auctoritatem revereor, cum antiquiori non elevatur. Diſſimulare non poſſum tamen, quod habet Pagius in Criticis Baronii ad annum Chriſti CDXX, num. 23, ubi, *Alexandrum uſque ad præſentem circiter annum* (CDXX) *perveniſſe, oſtendit*, inquit, *epiſtola ad Dioſcorum* (quæ eſt 83) *in qua anni Theodoti, ſucceſſoris Alexandri, egregiè traduntur : Sex annos ibi* (*nempe Antiochiæ, inquit Theodoretus*) *ego docens* (explevi) *tempore beatæ memoriæ Theodoti Antiocheni epiſcopi . . . Alios deinde tredecim tempore B. Joannis . . . Præter hæc jam ſeptimus agitur annus, quo Deo dilectiſſimus Archiepiſcopus Domnus ſedit.* E

ac reſpondetur ad argumentum Pagii.

311 Scripſit epiſtolam illam Theodoretus anno Chriſti CDXLVIII, ut docet ipſe Pagius ad annum Chriſti CDXLIV, num. 9, & Tillemontius tom. 10, nota 6 in S. Innocentium, & tom. 15, nota 2 in Theodoretum. Quamquam tom. 14 in S. Cyrillo Alexandrino, art. 147, eamdem referat ad annum CDXLVII; ſed malè : nam anni hîc aſſignati VI ſub Theodoto, XIII ſub Joanne, & VI cum parte ſeptimi ſub Domno, non conficiunt ſimul omnes minus, quam XXV annos integros, imo aliquanto amplius, juxta ipſum Tillemontium nota 2 in Theodoretum. Ergo cum Theodoretus in epiſtola 113 ad Leonem Papam tantum numeret epiſcopatûs ſui & temporis, ex quo Antiochiæ docuerat, annos XXVI ; eaque epiſtola certiſſimè, ut ex ipſa patet, ſcripta ſit poſt conciliabulum Epheſinum habitum menſe Auguſto anni CDXLIX ; non poteſt epiſtola ad Dioſcorum, quæ ne totum quidem annum minus numerat quam epiſtola ad Leonem, ſcripta eſſe niſi ad ſummum uno circiter anno prius, hoc eſt, anno CDXLVIII, & quidem valde adulto. Indicat ergo in ea Theodoretus, docuiſſe ſeſe Antiochiæ ab anno Chriſti CDXXIII, quo Cyri epiſcopatum adeptus erat, ut etiam num. ſeq docet Pagius ; docuiſſe, inquam ; nam antea quidem, ut vidimus, ſub Alexandro fuerat ὑποαναγνώστων ſeu Lector ; at nondum etiam διδάσκων, qua voce hîc utitur, quod nullo modo videtur cadere poſſe in tempus, quod epiſcopatum ejus anteceſſit ; cum ad illum ex monaſterio prodierit, ut vide num. ſeq Indicat etiam Theodoretus jam tum Antiochiæ ſediſſe Theodotum ; ſed quo anno aut Theodotus ſedere primùm cœperit, aut deſierit Alexander, ne unus quidem ibi apex eſt, ex quo id arguas. Itaque Alexandrum ad annum circiter Chriſti CDXX pertigiſſe ex epiſtola illa quo pacto extuderit Pagius, ego me candidè fateor non intelligere. E

SEC. V.

XXXVII. THEODOTUS I.

Sedit Theodotus ab A.C. 417 usque ad 429;

DEfixo jam supra THEODOTI ad annum Christi CDXVII principio, pergam in finienda episcopatûs ejus duratione, juniorum auctoritate sepositâ, vetustioribus adhærere: Nihil itaque vel Nicephori CP. eumque sequentis Theophanis ac Zonaræ quadriennium, vel sexennium morabor Eutychii, qui illum pag. 551 *Barodotum* nominat; nedum annos XVI, quos illi tribuit Cardinalis Baronius, initium ejus perperam repetens ab anno Christi CDXI. (Vide Pagium ad annum Christi CCCXXVII, num. 12.) Auctores hîc ergo iterum coætaneos consulamus. Dedi num. 310 locum ex epistola 83 Theodoreti ad Dioscorum Alexandrinum, scripta anno Christi CDXLVIII; in qua enumerat annos, quibus Antiochiæ docuit, VI sub Theodoto, XIII sub Joanne, & jam septimus fluebat
B sub Domno: universim ergo XXV completos; qui si subtrahantur à CDXLVIII, redibitur ad annum Christi CDXXIII, eumdem illum scilicet, quo è monasterio, invitus licet, ut ipse de se ait epist. 81, ad cathedram Cyrensem eductus est. Inde ergo ducti anni sex continui quos sub Theodoto expleviſſe se, populum pro concione instituendo, testatur (διετέλεσα διδάσκων;) Theodotum omnino superstitem comprobant usque ad annum Christi CDXXIX.

ut probatur ex Theodoreto.

313 Confirmat idem iterum Theodoretus Hist. eccl. cap. ultimo, ubi hæc scribit: *Quinque autem & centum annorum tempus hac Historia complectitur, ab Arii vesania incipiens desinensque in obitu laudabilium virorum Theodori* (Mopsuesteni) *& Theodoti.* Ubi voces illæ, *Ab Arii vesania*, non sunt adeò religiosè accipiendæ, ut primam omnino Arianæ hæreseos originem indicare videantur: sic etenim Theodoretus secum ipse manifestè pugnaret; repetit namque illam ipse, lib. I, cap. I, inde à S. Alexandri Alexandrini Ordinatione, hoc est, ab anno Christi circiter CCCXIII, cui si addas CV, erit annus CD-
C XVIII; quo mortuus esset Theodotus, contra ipsiusmet Theodoreti in epistola citata, aliorumque omnium testimonium. Intelligendæ igitur voces illæ sunt de tempore post victum à Constantino Licinium latamque, XVI Kalend. Junii anno Christi CCCXXIV, Legem *de infirmandis his, quæ sub Tyrannis*; (de qua vide Gothofredum in chronologia codicis Theodosiani ad illum annum & præcedentem;) Cum scilicet furia illa Arianica tranquillam Ecclesiæ pacem ac patronos nacta gratiosos, grassari per orbem cœpit dominarique licentius. Et verò ita se ipse Theodoretus explicat in præfatione Historiæ suæ, cum ait, inde sese initium ejus esse ducturum, ubi finem Eusebius scribendi fecerat; id est, à morte Licinii ac pace Ecclesiæ restituta: in ea enim desinit Eusebius, ut rectè Baronius colligit ad annum Christi CDXXVII, num. 25, & patet ex ipso Theodoretianæ Historiæ hoc exordio: *Sublatis de medio nefariis illis & impiis Tyrannis, Maxentio videlicet, Maximino & Licinio, sedata est Ecclesiæ procella*, &c. Nec obstat, quod nonnulla obiter repetat, quæ temporibus illis paulo erant anteriora, ut num. 119 & seq. vidimus; hæc enim eò scribere debuit, quod essent ab Eusebio prætermissa, aut cum sequentibus cohærerent. Duc ergo CV annos ab anno CCCXXIV; desines in CD-
D XXIX, quo vitâ functum dicimus Theodotum.

Confirmatur hæc sententia testimoniis aliis;

314 Et sanè anno Christi CDXXVI in vivis adhuc fuisse hunc Præsulem, ipsemet est testis in epistola illa, cujus inscriptionem Photius in Bibliotheca, cod. 52, hanc ait fuisse: *Deo carissimis sacrorum collegis, Beriniano & Amphilochio, omnibusque adeo in Pamphilia episcopis, Sisinnius atque Theodotus, & universa sancta synodus, quæ Dei gratiâ in magna urbe Constantinopolitana coacta est, consecrandi gratiâ Dei amantissimi episcopi Sisinnii* &c. Consecratus enim est Sisinnius Theodosio XII & Valentiano II Coss., id est, anno Christi CDXXVI, uti notat Marcellinus in Chronico; pridie Kalendas Martii, ut addit Socrates lib. 7, cap. 26. Quin imò, mortuo ferme post biennium Sisinnio, ut est apud Socratem ibid. cap. 28, *Hierio & Ardaburio Coss.* (anno Christi CDXXVII) *die nono Kalendas Januarii, Nestorius*, ut idem ait cap. seq., *elapso trium mensium spatio, Antiochiâ adducitur . . . ordinatus* Cpoli *die quarto Idus Aprilis, Felice & Tauro Coss.* (anno Christi CDXXVIII.) Is autem, cum ad episcopatum illum proficisceretur, *cum Theodoro apud Mopsuestiam congressus est*, teste Theodulo apud Euagrium lib. I, cap. 2. Vivebat ergo anno CDXXVIII ineunte Theodorus Mopsuestenus: qui tamen, juxta Theodoretum lib. 5, cap. ultimo, *eo tempore, quo divinus Theodotus Antiochenam regebat ecclesiam, . . . vitam finiit.* Regebat itaque ad illum usque annum ecclesiam suam Theodotus. Carpit hunc Euagrii locum Garnerius in Historia Theodoreti cap. 4, num. 2, quod in chronologiam suam minus quadret; sed cum nostra tam aptè conferitur, ut eam non minus confirmet, quam ab ea vicissim confirmetur. Ceterùm intra annum Christi CDXXIX obiisse Theodotum, colligitur etiam ex Mario Mercatore in Commonitorio (quod, ut patet ex titulo, Theodosio anno illo obtulit) cap. 3, ubi eum appellat *Sanctæ memoriæ Theodotum.*

E

F

etiam Acacii Beræensis, in epistola,

315 Huc etiam facit epistola Acacii, Berœæ episcopi, ad S. Cyrillum, apud Labbeum tom. 3 Concil. in concilio Ephesino col. 381, in qua Joannes, qui Theodoto successit, dicitur *recens admodum, νεωστὶ, ad episcopatum venisse.* Scripta est verò epistola illa, ni fallor, provecto jam aliquantum anno Christi CDXXX: nam in ea dicit Acacius, curaviſſe se Cyrilli epistolam legi; *Quam ille* (Joannes Antiochenus) *quoque*, inquit, *summa attentione, nec parvo doloris sensu audivit.* Habes epistolam illam Cyrilli ibid. col. 380, in qua videsis querelas Cyrilli de Nestorio: scripta est ergo post illam, quam ad Cælestinum Papam dedit idem S. Cyrillus; ad hunc enim scribens, epist. 9 inter Cyrillianas, asserit, hactenus altum se tacuisse; *Neque enim quidquam omnino*, inquit, *de illo qui Constantinopolitanam ecclesiam hoc tempore administrat, vel ad Religionem tuam, vel ad ullum alium consacerdotum nostrorum scripsi.* Epistola autem ad Cælestinum posterior est illâ, quam ibi se scripsisse ait secundam ad Nestorium, *Quæ rectæ fidei expositionem brevi compendio complecterentur*, & qua eum admonuerit obtestatusque sit,

A sit, ut ad modum, quem epistola præfiniret, saperet. *Sed nihil omnino apud illum*, inquit, *etiam tum profeci.*

cœpta A. C. 316 Ex quibus verbis colligitur, epistolam, de qua hîc agit, illam ipsam esse, quam ad
430. Nestorium dederat *mense Mechir* (qui incipit à XXVI Januarii & finitur XXIV Februarii) *Indictione* XIII; (atque adeò anno Christi CDXXX;) ut vide tom. 4 Concil. col. 158. Cujus epistolæ cum eventum ante exspectaveverit Cyrillus, quam ad Cælestinum scriberet, ut patet ex verbis modo datis; necesse est ad Cælestinum fuisse scriptum multo seriùs: id quod etiam liquet ex responsoriis Cælestini ad Cyrillum in re, quæ moram respondendi longam minimè patiebatur, datis III *Idus Augusti*, *Theodosio* XIII *& Valentiniano* III *Coss.*, sive anno Christi CDXXX (Exhibet illas tomus 3 Concil. col. 349.) Scripta ergo videtur Cyrilli ad Pontificem epistola ineunte circiter æstate, ut etiam notat
B Garnerius in Præfatione partis posterioris operum Marii Mercatoris pag. XVII. Cum ergo posterior sit epistola Cyrilli ad Acacium; & hujus iterum posterior ad Cyrillum responsoria, exaratam hanc oportet fuisse adulto admodum anno Christi CDXXX: cumque in ea dicatur Joannes νεωστὶ, id est, *paulo ante*, seu *recèns* factus episcopus, quis credat aut Photio cod. 31, sedente etiamnum Cpoli Sisinnio, mortuum esse Theodotum; aut Baronio, non vixisse ultra annum Christi CDXXVII? Sedisse igitur Theodotum dicimus ab anno Christi CDXVII usque ad CDXXIX, annis omnino XII.

Elogium Theodoti. 317 Ex dictis collige, Theodoti jam defuncti memoriam à catholicis viris honorificè appellari consuevisse; tametsi initio epi:copatûs minus æquus videatur fuisse erga S. Chrysostomum, idemque sit, à quo Antiochiæ malè habitus cum suis monachis pul susque narratur S. Alexander Acœmetus, in
C Vita, quam dedimus in Actis Sanctorum ad diem XV Januarii, cap. 6. Pelagium hic damnavit, coacta in eum synodo, cui præsedit Antiochiæ, *Quod ejusdem sancti Theodoti ad reverendissimum urbis Romæ Episcopum ... missa scripta testantur*; inquit Mercator in Commonitorio cap. 3; at quo id tempore factum sit, vide apud Tillemontium tom. 15, nota 74 in S. Augustinum.

XXXVIII. JOANNES I.

Sedit Joannes I ab A.C. 429 usque ad 442.

QUam longa est JOANNIS hujus historia, tam brevis est ac facilis ratio temporis, quo sedem Antiochenam occupavit: clarissimis enim verbis eam exprimit Theodoretus epist. 83 ad Dioscorum, cujus supra textum dedimus num. 310; ubi, cum annos numerat, quos Antiochiæ docendo continuaverat, sex numerat sub Theodoto, tum XIII sub ejus successore Joanne. Quos quidem annos ego pro integris accipio; tum quia id innuit vox διετέλεσα; tum quia, si annos ibi inchoatos pro integris numeraret, idem facere potuisset sub Domno, atque adeo septem sub eo annos numerare simpliciter; quod non videtur facere, cum subdat: *Adhæc septimus annus est Deo carissimi archiepiscopi domini Domni.* Ita verbum de verbo latinè vertitur,

sonatque annum potius septimum inchoatum, SEC. V.
quam si simpliciter dixisset: sub Domno annos insuper explevi jam septem; quo modo de annis aliis locutus erat. Scio, hæc levia esse argumenta; sed in re levi, cum nihil opponitur, sufficiunt. Sedem igitur suam tenuit Joannes ab anno circiter Christi, ut antea vidimus, CDXXIX usque ad CDXLII: nam eo deducunt anni XIII. Frustra alios hujus chronologiæ testes exquiras; frustra proferas illi adversantes posteros, sive Nicephorum CP., sive Theophanem, sive Zonaram qui annos XVIII; sive Eutychium, qui XVII assignat Joanni; sive alios quoslibet: uno enim hîc Theodoreto standum est, qui & Joanni convixit, & cum annos ejus numerat, suos numerat; & Dioscoro numerat, à quo redargui vanitatis poterat, nisi rectè ac sine exaggeratione numeraret.

Ejus elogia, 319 Elogium ejus breve quoddam loco citato habet Theodoretus, ubi illum *Beatum* vocat *Joannem*; *Quem quidem divinis Litteris,* E
inquit, *à puero imbutum, exactam divinorum dogmatum scientiam adeptum esse Sanctitas tua* (Dioscorum alloquitur) *in litteris suis testatâ est.* Perhonorificè etiam de illo, recèns etiamnum episcopo, scribit Acacius Berœensis ad Cyrillum in epistola citata, apud Labbeum tom. 3 Concil. col. 386, ubi magno tum in pretio eum fuisse testatur apud omnes Orientis episcopos. Et vero ejusmodi laudibus indignum penitus non fuisse, tum multa præclarè ab eo gesta, tum scripta quoque non nulla, apud Labbeum tom. 3 Concil. in indice, qui tomo præfigitur, assignata, atque in primis epistola ad Nestorium, indicio sunt. A Palagianæ hæresios aliquando defensæ suspicione nunc passim vindicatur.

non sine labe aliqua. 320 Nestorii doctrinam damnavit quidem; at personam dilexit impensius ac defendit; qua re æternam nomini suo notam inussit; dum hæc ei causa fuit, cur in S. Cyrillum Alexandrinum, synodumque Ephesinam ea gesserit, quæ meritissimam ei ab illa synodo F
excommunicationis sententiam accersiverunt. Pacem tamen, de qua epistolam ejus synodicam ad Sixtum Pontificem Romanum, ad Cyrillum, ad Maximianum, vide apud Labbe in concilio Ephesino tom. 3, col. 1087, subinde sic est amplexus, ut ad eam non modo invitaret omnes, sed, interposita etiam imperatoris auctoritate, cogeret. Theodori Mopsuesteni, cujus eum aliqui discipulum putant fuisse, memoriam & ipse coluit constanter, & ab aliis propugnari voluit. Verùm, quoniam hæc aliaque ad Joannem pertinentia narrationem nimis, quam pro instituto meo, longam exigunt, ad Annales te, lector, Baronii remitto ab anno Christi CDXXVII usque ad CDXXXVI, quo Patriarchæ hujus obitum primo locaverat; quamquam eum deinde tom. 10, pag. 958 edit. Antverpiensis reponi voluerit anno Christi CDXL. Pagius de illo etiam non pauca dedit, maximè ab anno Christi CDXXX usque ad CDXL; plurima verò Tillemontius, tum aliis locis, tum præsertim tom. 14, ubi de S. Cyrillo Alexandrino.

XXXIX. DOMNUS II.

Sedit ab A.C. 442 usque ad 449. mensem Augustum; quando depositus est.

SUccessit Joanni, avunculo suo, defuncto DOMNUS, ut futurum ei prædixerat S. Euthymius, in Actis Sanctorum die XX Januarii, in Vitâ S. Euthymii, pag. 311, num. 56; præfuitque ecclesiæ Antiochenæ, juxta S. Nicephorum, Theophanem ac Zonaram annis VIII, id est, ab anno Christi CDXLII usque ad Latrocinium Ephesinum, in quo depositus est anno Christi CDXLIX, *post diem tertium synodi, qua dejectus est sanctæ memoriæ Flavianus*, ut habet Breviculus historiæ Eutychianistarum apud Sirmondum editus cum Appendice codicis Theodos. pag. 114; hoc est, die circiter XI Augusti. Erat is annus adeptæ dignitatis octavus; jam enim septimus, teste Theodoreto epist. 83 ad Dioscorum, anno Christi CDXLVIII fluere cœperat.

B *Errant hîc proinde Eutychius & Victor Tunnunensis in Chronicis.*

322 Cum igitur de Domni initio constet ex dictis à num. 310; de depositione autem in pseudosynodo Ephesina, ut pluribus dicam inferius, dubitari non possit; immanis enimvero videri debet error Eutychii tom. 2 Annalium Alexandrinorum, pag. 84, cum dicit, annos illum *unum & viginti* sedisse. Fallitur etiam Victor Tunnunensis in Chronico, dum ait: *Theodosio* XIIX *& Albino Coss.* id est, anno Christi CDXLIV, *Antiochenæ ecclesiæ episcopatum post Joannem Diaconus* (ita Domnum appellat) *suscepit*: sic namque annus Domni septimus cadere nequaquam potuisset in annum Christi CDXLVIII, quod asserit Theodoretus. Sed nec Domni exauctorationem auctor ille loco suo reponit, quando conciliabulum Ephesinum congregatum scribit esse Posthumiano & Zenone Coss, sive anno Christi CDXLVIII, contra ipsam Theodosii epistolam, qua synodum convocavit in proximas Kalendas Augusti post consulatum Zenonis & Posthumiani, ut habet textus Græcus in concilio Chalcedonensi apud Labbe tom. 4 Concil. col. 100 & 101; ipsaque Acta conciliabuli ibid. col. 116, ubi congregatum fuisse dicitur post consulatum eorumdem sub sexto Idus, seu die octava, Augusti.

C

Depositionem illi S. Euthymius prædixerat,

323 Animum pridem res humanas pertæsum ad solitudinem Domnus, patriâ Antiochenus, adjecerat, concesseratque in disciplinam S. Euthymii, ordinatus subinde in ejus laura à Juvenale patriarcha Hierosolymitano, Diaconus, ut est in citata Vita S. Euthymii cap. 6, num. 41 & 42; quando ex Petro Saracenorum episcopo, à synodo Ephesina reverso, ea intellexit, quæ ibi gesta essent ab avunculo suo Joanne. Hinc piissimum Virum tantus continuò dolor incessit & commiseratio, ut, relictâ laurâ, abeundi Antiochiam, quò avunculum ad saniora consilia revocaret, facultatem posceret ab Euthymio. Abnuit sanctus abbas; nihil enim inde emersurum emolumenti; periculi verò & malorum plurimum. Maneret igitur eo loco, ad quem eum Deus vocasset: sin aliter faceret; obtenturum quidem esse administrationem, quam avunculus habebat; sed eam rursus illi ab hominibus malis ac præstigiatoribus, postquam incautus ab iis ignarusque seductus fuisset, ereptum iri.

D *si per zelum indiscretum ab ejus laura discederet;*

324 At ille destinata persequi certus, abbate insalutato, Antiochiam profectus est. *Cum illic verò fuisset*, inquit auctor Vitæ S. Euthymii supra cap. 9, num. 57, *omnia quæ ei prædicta fuerant, effectum sunt sortita.* Nam ut cetera ejus acta præteream (quæ videri possunt apud Tillemontium in indice tomi 14 & præcipuè 15, quorumque illud sanè præclarum est, quod eum primum fuisse asserat Facundus Hermianensis lib. 12, pag. 559 in editione Sirmondi anni MDCXXIX, qui scriptâ ad Theodosium imperatorem epistolâ, cujus partem exhibet idem auctor lib. 8, cap. 5, Eutychi restiterit;) juverit vaticinii Euthymiani eventum, sive obtentæ à Domno patriarchicæ administrationis privationem hîc paucis attexere.

uti in Latrocinio Ephesino, postquam S. Flavianum &c. damnasset,

325 Vix Ephesum cum episcopis provincialibus circiter XV, ut colligitur tom. 4 Concil. ex concilio Chalcedonensi, col. 117, convenerat; cum ab ipso primo confessu sinistra sibi ominari debuit omnia: nam nec locus ei debitus assignabatur; siquidem Juvenali Hierosolymitano postpositus est, ibid. col. 115; nec loquendi data est libertas; quippe qui Eutychetem accusasset, quod eruitur ex iis, quæ ibidem habentur col. 109, 114, 148 & 149. Donec de Eutychete sententiam suam à præside Dioscoro post Juvenalem jussus edicere, ita pronuntiavit: *Quoniam dudum ex transmissa mihi epistola à sancta synodo in Constantinopoli congregata, in damnationem viri religiosissimi Eutychis archimandritæ subscripsi; ex nuper autem oblatis ab ipso libellis sanctæ synodo, in hac Ephesina metropoli congregatæ, confessus est, se acquiescere & fidei sanctorum* 318 *Patrum, qui in Nicæa convenerunt, sed & priori concilio, quod in hac eadem urbe similiter convenit; comprobavi & ego ipse cum vestra sanctitate recipere eum & presbyterii dignitatem, & primatum sub eo degentium religiosissimorum fratrum*, ibid. col. 256, 3. Ubi egregiè ignorationem illam prodit, de qua illum S. Euthymius præmonuerat: neque enim quidquam de suis erroribus hactenus Eutyches retractaverat. Cum exinde ad S. Flaviani damnationem Dioscori terroribus adigerentur episcopi; *Domnus, episcopus Antiochiæ, dixit: Concors sum & ego sanctæ vestræ synodo damnanti Flavianum & Eusebium .... & consentio in eos à vobis prolatæ justæ sententiæ.* ibid. col. 305.

E

F

prorsus evenit.

326 Frustra sperabat miser his aliisque orthodoxorum proscriptionibus furentem ac latrocinantem Dioscorum delinire, à quo aliud beneficium sperari non poterat, nisi ut post alios jugularetur; & hæ quidem non nisi dierum trium, ut superius dictum est, inducie fuerunt. *Post omnes autem*, inquit Liberatus diaconus in Breviario, cap. 12 apud Labbe tom. 5 Concil. col. 758, deposuit *& Domnum Antiochenum, remanentem ab orthodoxorum depositione; quia particeps factus Dioscori in depositione orthodoxorum & Eutychetis absolutione. Depositus est autem dolo Dioscori sic. Postquam consensit in omnibus Dioscoro, datis in medio ejus epistolis, quas ad ipsum Dioscorum Antiochenus Domnus contra duodecim Cyrilli capitula scripserat, eo quod essent obscura, damnavit ægrotum & absentem illa die*; laudante hoc decretum cum ceteris & firmante Theodosio tom. 4 Concil. col. 863 & 864; imò Patribus Chalcedonensibus unum hoc non irritantibus,

col.

A col. 673, 176; sive quod ipse depositione sua Domnus non invitus deinde acquieverit; ideoque Maximi successionem, ut ibidem dicitur, S. Leo Magnus ratam habuerit; sive quacumque alia id causa sit factum. Certè nec Marcianus ejus meminit, ubi legem Theodosii rescindit ibid. col. 865.

Ejus pœnitentia, & reditus ad S. Euthymium,

327 Narrat pag. 87 Theophanes, Domnum post extortam per Dioscorum subscriptionem, *in seipsum reversum, Dioscoro & optimatibus obstitisse; & iis quæ acta erant reluctatum, impiam pronuntiasse eam synodum, datamque rescriptionem recipere postulasse*; nec dissonat Zonaras lib. 13 Annalium, num. 23; idemque asserit Nicephorus Callistus lib. 14, cap. 47 in fine; & addit, eam fuisse causam, cur ei synodus illa latrocinalis dignitatem sacerdotalem ademerit: sed silent antiquiores. Euagrius Hist. eccl. lib. 1, cap. 10 negat invenire se potuisse, quid postea Domno sit factum. Verùm docet id nos Cyrillus monachus in vita S. Euthymii superius indicata cap. 9, num. 57, ubi verbis antea citatis

B hæc subdit: *Illeque* (Domnus) *postea magnâ ductus pœnitentiâ, quod non obedisset* (S. Euthymii consiliis) *ad ipsum revertitur, gravi dolore visceribus cruciatus, & acerbè deplorans.* Ad lauram ergo ac solitudinem suam, sanctumque patrem postliminio rediit; felix, cui mentem Deus injecerit contracta in administrato infeliciter episcopatu apud justitiam divinam nomina, ibi dissolvendi, unde si numquam exiisset, ea, teste S. Euthymio, contracta numquam fuissent.

post concilium Chalcedonense.

328 Non videtur tamen id contigisse ante concilium Chalcedonense: apparet enim ex epistola S. Leonis 47, ad synodum Chalcedonensem, illum Epheso, cum ceteris episcopis ibi proscriptis, deportatum aliquo in exilium fuisse. Deinde in ipsa synodo, Chalcedone collecta, Actio est peculiaris de Domno Antiocheno col. 681, 682, in qua Maximus, qui ei successerat, rogat universalem synodum, ut humanitatem exercere dignetur in Domnum, & statuere ei certos sumptus de ecclesia, quam gubernaverat; quos illi Patres ad Maximi arbitrium pendi voluerunt; *ut contentus alimoniis quiescat in posterum*; cum præter hoc nihil Domnus requireret, ut videtur ibidem innuere Anato-

C lius. Scio; Actionem hanc argumentis bene multis impetiit notior hæresi, quam eruditione Quesnellus in appendice ad opera S. Leonis, Dissert. 9; sed illa pridem confutavit Baluzius atque ex eo Pagius, in Crit. Baron. anno Christi CDLI à num. 54, quinimò copiosè atque eruditè Tillemontius tom. 15, nota 54 in S. Leonem. Præterea Theophanes pag. 92 Domnum adhuc sistit Hierosolymis, cum, peracto Chalcedonensi concilio, sedem illam Theodosius monachus crudeliter invaderet, ac tum demum fugam ejus, uti & Juvenalis patriarchæ, in eremum collocat anno circiter Christi CDLII. Ceterùm Domni hujus memoriam laudat loco non uno Facundus Hermianensis episcopus; nequaquam tamen ad illum referenda esse puto, quæ ex Martyrologis supra in Domno primo attigimus, ut indidem colliges.

XL. MAXIMUS.

Maximus Domno successit; sed non A. C. 450 elabente; ut statuit Quesnellus,

EReptæ Domno infulæ ad MAXIMUM delatæ sunt, non in ipsa quidem illa synodo (nam Domno dejecto *Dioscorus repente discessit, solutusque conventus est*, ut habetur in Breviculo historiæ Eutychianistarum pag. 114; sed postea per Anatolium, patriarcham Cpolitanum, & S. Flaviani martyris successorem. Unde non de fine Maximi tantummodo, sed etiam de initio laboratur; atque id quidem Quesnello debemus, qui in Dissertatione mox citata, num. 31 à recepta Cardinalis Baronii, qui Maximi episcopatum inchoat anno Christi CDXLIX, sententia recedens, toto illum anno serius collocat; sed futili prorsus argumento, quod huc redit: Ordinatus est Maximus ab Anatolio episcopo Cpolitano; Anatolius autem ipse episcopatum non adiit nisi *fere decimo mense à soluta synodo Ephesina*: nam nec ante mortem Flaviani electus est; & S. Leo Magnus epist. 33 ad Theodosium augustum de Anatolio scribens anno CDL, XVI Julii, hæc habet: *Qui Constantinopolitanæ* COEPIT *ecclesiæ præsidere.* Ergo Maximum non paulo posterius ordinatum ab eo fuisse necesse est: quandoquidem canonicè electus est & ordinatus, teste Stephano Ephesino Actione 10 Chalcedonensi, nec aliud S. Leo in ejus ordinatione peccatum notet, quam quod illam Anatolius celebrare præsumpserit, non omissurus, si quid aliud contra canones in ea fuisset admissum; atque adeò si Antiochiæ facta non esset. *Jam vero*, inquit Quesnellus, *aliquod tempus* (post decimum mensem à synodo Ephesina) *fundandis episcopatûs ejus* (Anatolii) *exordiis dandum fuit, antequam Antiochiam se conferret, ubi electionem & consecrationem* (Maximi) *fieri oportebat secundùm canones.* Ita ille; manifestè innuens, ordinationem Maximi solido, ut minimùm, anno conciliabulum Ephesinum esse consecutam.

quia Anatolium, à quo ordinatus est Maximus, nimis serò facit episcopum,

330 Hujus ratiocinii vis omnis in unica illa S. Leonis de Anatolio voce, quam litteris majusculis expressit, sita est: (nam de S. Flaviani martyrio dicam inferius.) *Cum* enim *scribat ad Theodosium Augustum* XVI *Julii anni sequentis* (CDL) *de ordinatione ejus, qui Constantinopolitanæ* COEPIT *ecclesiæ præsidere; satis ostendit*, ait Quesnellus, *recenter fuisse ordinatum, id est, fere decimo mense à soluta synodo Ephesina*, hoc est, mense Junio circiter anni CDL. Verùm acutus dissertator dum voculam captat unam, totius epistolæ sententiam prostituit. Adi, lector, epistolam citatam; & me arguito, si non ibi totum in eo esse S. Leonem judicaveris, ut Theodosio causam afferat dilatarum tam diu ad Anatolium litterarum, quibus episcopatum ejus approbare censeretur; tum etiam ut ostendat, quibus conditionibus hæc difficultas ac sinistra omnis suspicio tolli per Anatolium brevi possit, si modo illa faciat scilicet, quæ istic ab eo S. Leo exigit. Hæc sanè omnia quid aliud arguunt, nisi, præter morem diu post ordinationem Anatolii, quam & hic tamen sancto Pontifici per litteras, quarum partem aliquam edidit Cotelerius in

SEC. V. Ecclesiæ Græcæ Monumentis tom. 1, pag. 66 & episcopi, à quibus consecratus erat, significaverant, ut ipse Leo testatur epist. 34 ad archimandritas Cpolitanos, exspectatum esse à S. Leone, antequam epistolam illi, communionis confirmatæque ordinationis indicem, destinaverit. Ex quibus omnino liquet, non uno mense, sed pluribus Constantinopolitanæ ecclesiæ præsidere cœpisse Anatolium, cum S. Leo epistolam illam 33 ad Theodosium daret. Confirmantur hæc ex epistola ejusdem sancti Pontificis 57 ad Marcianum Aug., ubi exponit, unde secutum sit, *ut eum* (Anatolius) *communionem Apostolicæ Sedis expeteret*, DIU *dandis ad eum pacis epistolis abstineret*. Expetierat autem ille communionem statim post ordinationem suam, ut verisimillimum faciunt ejus litteræ apud Cotelerium. Diu ergo inter illam & epistolam ad Theodosium datam exspectatum jam erat à S. Leone: non igitur uno tantùm antea mense ordinem illum susceperat.

B *in quo multum fallitur,* 331 Sed nihil adeo fatale est opinamento Quesnelliano, ut *Actio de Photio episcopo Tyri & Eustathio episcopo Beryti* in concilio Chalcedonensi Actione 4 apud Labbeum tom. 4. Ex illa enim constat 1, subductas Photii jurisdictioni aliquot fuisse civitates ab Eustathio per concilium aliquod Cpoli sub Anatolio coactum, & illius concilii definitioni subscripsisse Maximum, jam utique episcopum; quamlicet isti conventui non interfuisset; tum temporis tamen erat Cpoli, col. 545. Constat 2, cum contra hanc definitionem nihilominus aliquam in istis locis ordinationem exercuisset Photius, habitam ibidem esse alteram synodum sub eodem Anatolio, ab eaque missam esse Photio excommunicationis sententiam, & mansisse hunc excommunicatum *centum viginti duos dies*, id est, 4 mensibus; ibidem. Constat 3, cum interim Photius antiquo suo jure uti pergeret, ac duos in locis suæ administrationi subtractis ordinasset episcopos, quos Eustathius deposuit, ibidem, tertiam rursus Cpoli synodum convocatam esse, ab eaque missum synodicum ad Photium cum interminatione depositionis, nisi factæ à synodo divisioni subscriberet; quod tum quidem ipse coactus fecit, col. 541. Constat 4, hæc omnia contigisse superstite adhuc Theodosio imperatore, ut colligitur ibid. litterâ B, & clarius ad litteram C, ubi opponens Theodosii imperio imperium Marciani, *sub vestra autem pietate*, inquit Photius, *sciunt quicumque experimentum sumpsere, quod neque irrationabile patrocinium* (quasi usum fuisse contendebat Eustathium ibid. B) *quidquam pollet; nec si quis velit, quod vetustati ignotum sit, per novitatem usurpare* (uti Eustathius fecerat,) *id poterit.*

C 332 Hinc sequitur 1, synodum primam ex modo memoratis haud minus quam quinque circiter mensibus ante obitum Theodosii collectam fuisse. Obiit autem Theodosius aut die XX Junii, juxta Theophanem pag. 88; aut XXVIII mensis Julii eodem anno Christi CDL, juxta Theodorum Lectorem; vide Pagium ad illum annum, num. 8. Sequitur 2, ut jam tum episcopus Antiochenus fuerit Maximus (neque enim aliter ad ipsum ista subscriptio ulla ratione pertinuisset;) imò ut aliquanto ante fuerit consecratus; siquidem id factum sit Antiochiæ, ut vult Quesnellus *ut patet etiam ex actis concilii Chalcedonensis;* ex testimonio Stephani Ephesini in concilio Chalcedonensi apud Labbeum tom. 4, col. 675; cujus tamen textus Græcus in hac re obscurior est, quam Latina interpretatio. Sequitur 3, ut pridem ante primam illam synodum patriarcha Cpolitanus fuerit Anatolius; quippe qui Maximum Antiochiæ consecraverit. Longissimè ergo aberrat Quesnellus, cum Anatolium mense demum Junio ejusdem anni ordinatum fuisse episcopum statuit. Restat modo, ut meam hîc mentem expromam unáque luxatæ Quesnelli sententiæ nervos omnes succidam. D

333 Primum itaque pro certo habeo, episcopum consecratum esse Maximum ab Anatolio: hoc enim S. Leo magnus testatur epist. 53 ad Anatolium & 54 ad Marcianum Augustum. Deinde, Anatolium ipsum creatum episcopum non fuisse, nisi mortuo jam S. Flaviano: nam si eo superstite ordinatus fuisset Anatolius; incredibile apparet, aut sanctum Pontificem id vitium in ejus ordinatione notaturum numquam fuisse, postquam ad Cpolitanos scripserat anno CDXLIX, die XV Octobris in epist. 22: *Quisquis incolumi atque superstite Flaviano, episcopo vestro, sacerdotium ejus fuerit ausus invadere, numquam in communione nostra habebitur, nec inter episcopos poterit numerari:* aut scribere ad illum ausuros fuisse tum Anatolium ipsum, tum eos à quibus Ordinem episcopalem susceperat, electionem suam consecrationemque, servato ordine, qui narratur in fragmento epistolæ Anatolii ad Leonem apud Cotelerium in Eccl. Græc. Monum. tom. 1, pag. 66, *cum sanctissima Constantinopolitana ecclesia pastore orbata esset* &c., peractam esse; maximè cum scirent probè, quanto in pretio apud Leonem Flavianus fuisset, quantâque constantiâ ejus condemnationi depositionique Pontificii legati in Ephesina synodo, præcipiti etiam sibi fuga, quando aliud nihil potuerant, consulendo, restitissent: aut nullum denique futurum fuisse auctorem historicum, qui, cum de Anatolio in Flaviani locum succedente scriberet, rem tam notabilem silentio non præteriret. Imò defunctum ante Flavianum fuisse aut apertè tradunt omnes, aut supponunt. Quando igitur nec ante Domno successit Maximus, quam S. Flaviano Anatolius; nec factum hoc credi potest ante obitum Flaviani; obitum hunc, de quo non nulla apud eruditos disceptatio est, ad sua prius tempora redigere cogimur, quam progredi liceat ulterius. *sicut & in differenda morte S. Flaviani, quam secuta est Ordinatio Anatolii, usque ad A. C. 450.* E F

334 Majores nostri ad diem XVIII Februarii, ubi de S. Flaviano actum est, re diligenter discussâ, secuti fere Baronium in notationibus ad Martyrologium Romanum, S. Flavianum obiisse anno Christi CDXLIX, mense Augusto, hoc est, eodem illo, quo habita est Ephesina pseudosynodus, rectè affirmarunt pag. 75, § 4, à num. 19; quidquid Garnerio nostro, de quo agam inferius, aliter visum sit. Nam sicui Theophanis ac Nicephori Callisti citata istic testimonia libet arrodere, ne tertio post exauctorationem suam die, hoc est, XI mensis Augusti, extinctum credat esse sanctum hunc præsulem; quibus hoc tamen Baronius aliique, atque ipse adeo Tillemontius tom. 15 in S. Leone, art. 72, credendum putaverunt; facere tamen non poterit, ut mensem illum integrum pervixisse *cum acciderit A. C. 449 mense Augusto,*

A vixisse eum existimet, ubi cetera expenderit, quæ ex Liberati Diaconi Breviario, cap. 12; ex Euagrio, imò Eusebio, Dorylæi episcopo, apud Euagrium lib. 2, cap. 2; ex Actione 3 & 4 concilii Chalcedonensis, ibidem adducta sunt, quæque eò tendunt omnia, ut ita malè verberibus calcibusque habitum Ephesi à Dioscoro ejusque assectis virum hunc sanctissimùm affirment, ut si vivus loco excesserit, non alio tamen morbo, quam dolore impositarum ibi plagarum, atque adeò brevi post tempore, migrarit ad Dominum; ut proinde Dioscoro ac furoris ejus ministris, parricidium illud, tamquam *novo Cain*, qui suis fratrem manibus trucidaverat, imputetur.

ut multis testimoniis probatur:

335 Sunt hæc sanè graviora, quam ut Breviculo Eutychianistarum postponi debeant; qui tamen de Flaviani interitu dubitans, spontaneus fuerit, an ingestus; contrarius haberi non debet. Accedit ad hos auctor minimè recusandus, qui eo tempore scribebat, B Prosper Aquitanus apud Labbeum tom. 1. Novæ Bibliothecæ Mss. pag. 53, qui sub Coss. *Asturio & Protogene* sic habet post ea, quæ in conciliabulo Ephesino facta memorat: *Sanctus verò Flavianus inter manus eorum, à quibus in exilium ducebatur, glorioso ad Christum fine transivit.* Ubi non annum mortis ejus dumtaxat, per Consules appositos, docet esse Christi CDXLIX; sed etiam proximos à synodo, unde depositus abripi in exilium jubebatur, manifestè dies designat; quippe quem obiisse memorat, antequam destinatum exilio locum attigisset, ad quem *ducebatur*: idque *apud Epipam, quæ est civitas Lydiæ*, teste auctore Breviculi historiæ Eutychianistarum; neque proinde procul Epheso. Hæc argumenta aut vidisse non arbitror Garnerium de libris Theodoreti Differt. 2, ubi scribit in epistolam ejus XI ad Flavianum, num. 14; aut certè magnam partem dissimulasse. Juvat interim audire quid hæc contra Vir doctissimus afferat.

quidquid eam serius locet Garnerius noster propter epistolam Placidiæ augustæ,

336 Sentit ipse, fieri non posse, ut vitâ C functus sit Flavianus triduo postquam damnatus esset; deinde, *probabile esse*, mortem ejus *contigisse die* XVIII *Februarii anno* CDL (mendo typothetico impressum est CDLVIII.) Primum ex eo consequi putat, quod Galla Placidia augusta, Româ scribens ad Theodosium (non parentem, ut ibi dicitur, sed filium) vivere adhuc tum Flavianum existimaverit. *Scripsit verò*, inquit, *Placidia post diem* XVIII *Novembris, id est, post tres menses à soluto concilio Ephesino latrocinali, quo tempore incredibile est, non fuisse adhuc auditum in Occidente de cæde patriarchæ novæ Romæ, si re vera contigisset.* Cur verò id incredibile est? Sanè si ne ipse quidem S. Leo, licet in omnem occasionem ea cognoscendi, quæ Ephesi palàm ac publicè gererentur, intentus, quidquam certi nuntii inde nancisci potuit, nisi duobus post mensibus, idque non nisi ex legatis suis, qui statim Epheso post primum synodi conventum, atque injustissimam Flaviani proscriptionem, contumeliasque profugerant, ut patet ex epistolis ejus 24 & seqq., quid mirum, si mense Novembri, aut etiam serius (si tamen serius Placidia scripserit: nam res incerta est admodum, ut collige ex Tillemontio notâ 28 & præcipuè 32 in S. Leonem, ubi & Quesnellum confutat) de Flaviani morte per Occidentem nihil audiretur? Præsertim SEC. V. cum ea contigerit *inter manus eorum, à quibus in exilium ducebatur*; ita ut alii mortis illius testes non essent, quam qui eam, ut verisimillimum est, una cum Dioscoro, in ipsa synodo virum sanctum cædendo & calcando, ipsi intulerant, aut certè deproperaverant. Quorum proinde intererat plurimùm, ut eam, quamdiu poterant, occultam omnibus continerent; ne, si ejus, qui sanus ac valens ad synodum venerat, subito innotuisset obitus, interfectus ab ipsis potius, quam mortuus diceretur; quod non in apertum Dioscori tantummodo ministrorumque ejus periculum, sed in summum insuper universæ synodi dedecus atque infamiam redundasset.

ex qua tantum sequitur, ut aliquamdiu eadem illam ignoraverit: si tamen hoc sequitur:

337 Itaque non modo nihil de re illa rescIri mense Novembri in Occidente potuit; sed ne Constantinopoli quidem vulgatum quidquam fuisse eo mense, saltem nondum adulto, apparet utcumque ex epistola Leonis 32 ad Martinum & Faustum, quando illi nihil de illa cæde in suis ad Pontificem litteris videntur meminisse. Hinc latrones Ephesini E certam parricidii sacrilegi invidiam à sese apud plurimos amoliti sunt. Hinc etiam postea dubium evasit, an *superveniente*, an *ingesta morte defunctus sit*, ut habet Breviculus citatus. Hinc Marcellinus Comes solum Flaviani exilium notârit in Chronico; cum de morte nihil certi haberet. Hinc in ipsa Menæa ac Menologia à Garnerio citata num. 13 ea opinio irrepserit, quæ aliquamdiu illum in exilio vixisse innueret. Hinc eam ipse Theodosius ignorare aliquamdiu potuit; aut verò etiam, si non ignorabat cum ad Valentinianum, Placidiam, Eudoxiam rescriberet, dissimulare; ne quid sinistræ in illam synodum, quam uti suam passim ibi defendit, suspicionis moveret: adi litteras modò citatas, apud Labbe tom. 4 Concil. & assignatas in indice, qui tomo præfigitur.

& propter diuturnum S. Leonis de illa morte silentium,

338 Itaque, cum nec certum sit, sed valde ambiguum, epistolæ Placidiæ, aliarumque quas dixi, tempus; & causæ esse multæ potuerint, cur de Flaviani morte nihil Theodosius rescribendum putaret; non potest aut hujus silentium, aut illius ignoratio adversus apertam tot auctorum, quot supra dedimus, sententiam valere. Quod addit Garnerius num. F 12: *Denique si ante Februarium* (anni CDL.) *mors Flaviani accidisset, quid esset causæ, cur S. Leo ne verbum quidem ea de re fecerit, aut certè de Anatolio non scripserit Theodosio, Pulcheriæ, aliisque ante Julium mensem?* Quæro ego vicissim: Si nesciebat jam mortuum S. Flavianum S. Leo; cur post Idus Octobres anni CDXLIX nullam ejus, tamquam superstitis, mentionem usquam facit? Cur non in epistola saltem 31 ad Pulcheriam aug., script. die XVII Martii anni CDL; aliaque eodem die data ad Martinum & Faustum presbyteros, quæ est 32? Itane immemorem fuisse sanctissimum Leonem aut caritatis, aut datæ Flaviano fidei, qua opem ei tam promptè spoponderat in epistolâ 27, data III Idus Octobris anno CDXLIX; ut, nisi tertio post die, ejus numquam amplius verbo saltem uno meminerit? Fecit hoc, inquis, per Valentinianum, Gallam Placidiam, Liciniam Eudoxiam. Primum quo tempore? In obscuro est.

339 Putat tamen cum Baronio Garnerius,

SEC. V. *quod nobis potius favet:*

factum id esse post XVIII Novembris CDXLIX; quibus ego multo potius, quam vel Pagio vel Tillemontio, vigesimam secundam Februarii anni sequentis præferentibus, assentior; tum quia id cum dictis modò ac dicendis aptè congruit; tum quia nihil admodum grave est in contrarium; tum denique (nam mihi singula persequi fusè non licet) quia incredibile aliter videtur, Leonem tam citò in Flaviani causa elanguisse; ut, cum pro ea à die XIII usque ad XV Octobris tot epistolis tam fervidè egerit, remisso statim impetu, otiosè pateretur gloriosissimum exulem & clientem suum inter barbaras hostium suorum atque ecclesiæ manus miserè contabescere, ne epistolâ quidem unâ consolans, aut commendans, aut salutari per amicos jubens, aut de eo saltem aliquid interrogans, donec quarto demum post mense Augustos interpellaret, quorum opem, licet Romæ non essent, facile tamen erat, diebus singulis sive per sese, sive per internuncios
B & epistolas, implorare. Hoc argumento mihi equidem planè persuadeo, saltem à mense circiter Decembri CDXLIX innotuisse Leoni S. Flaviani mortem; idque per ipsas forte litteras Anatolii & qui eum ordinarant. Jam quod de Anatolii communione ad S. Leonem non ante mensem Julium scripserit Theodosius; id primùm quæro, unde constet factum non esse: nam contrarium potius innuitur à Leone epist. 33. Si tamen ita est, respondeo, id ante Theodosium non præstitisse; quia id pro se ipse, ut supra diximus, Anatolius per se amicosque suos antea, licet frustra, tentaverat; nec prius ad imperatoris opem confugit, quam cum jam impetrare per se suosque à Leone aliquid responsi desperaret.

& propter Mensea & Menologia quæ hîc plurimùm discrepant.

340 Quod affertur num. 13 ex Menæis ac duobus Menologiis memoriam Flaviani mense Februario, licet non eodem die, consignantibus, id omnium infirmissimum est: quandoquidem non solius mortis dies istic notari soleant, sed vel translationis, vel inventionis, vel alius quicumque, non numquam pro arbitratu ad Sancti cujusdam cultum electus. Quod in Flaviano elucet maximè; quando nec dies ei ubique idem assignatur, nec mensis: Menæa
C enim observant diem XVI Februarii, uti & Vitæ Sanctorum Maximi Cytheræi; in Menologio verò Sirleti, edito à Canisio, colitur die ejusdem mensis XVIII; quo die nunc etiam notatur in Martyrologio Romano; cum tamen pridem ante mortuum Card. Baronius Flavianum judicaret. At in Florario Ms. ponitur XII Decembris; in duobus autem pervetustis Usuardi exemplaribus Parisinis, ut est in Actis Sanctorum, ubi de S. Flaviano, § 7, num. 32; uti & in Vaticano, notatur ejus memoria die XXIV Novembris. Vide Usuardum nostrum ibi. Eodem die colitur Recineti & Juliæ Novæ; vide Acta Sanctorum loco citato & num. 33, ibid.; ubi ratio datur, cur à Græcis colatur XVIII Februarii, quamvis triduo post depositionem mortuus asseratur; nimirum quia eo *die sacrum ejus corpus Cpolim honorificè translatum est.* Denique in Synaxario Sirmondi annuntiatur XII Novembris. Quid plura? Satis hinc patet, nihil inde ad statuendum de Flaviani morte argumenti peti posse.

341 Non est igitur, quod à Majorum nostrorum sententia, num. 334 proposita, recedatur: licet diffitendum non sit, uti dixi à num. 336, obitum S. Flaviani etiam Cpoli occultum aliquamdiu, atque adeò ad mensem usque Novembrem, etiam, si ita volueris, ferè dimidium, fuisse. Tum verò is simul propalari cœpit, simul de substituendo ei successore à Theodosio sine mora agitatum est; ut eruitur ex indicata jam sæpius Anatolii ad S. Leonem Papam epistola apud Coteletium. Qui proinde consecrari eodem adhuc mense potuit: certè ordinatum eum esse *Consulatu Protogenis & Asterii*, testis est auctor, qui claruit anno Christi circiter DXVIII, Theodorus Lector, dignus quem in hac re Patres in synodo septima OEcumenica, seu Nicæna II, appellarent Actione prima; ut habes tom. 7 Concil. Labbei, col. 85. Quod sententiæ nostræ de cæde S. Flaviani non leve pondus addit; siquidem ea, ut num. 333 ostensum est, Anatolii consecrationem antecessit.

D *Anatolius ordinatus fuit A. C. 449,*

E

342 Atque hinc porrò consequens est, ut eodem anno Christi CDXLIX exeunte, aut certe CDL non diu inchoato juxta num. 332, Antiochenæ ecclesiæ præsul creatus ab Anatolio sit Maximus; ubicumque demum id factum sit, sive Constantinopoli, sive Antiochiæ: nam licet extra suam ecclesiam consecratum esse Leo nusquam dicat; tamen non continuò inde consequitur, ut in eo peccatum non sit: multa enim prudentissimus Pontifex tam in ordinatione Maximi, quam Anatolii, *amore reparandæ fidei & pacis studio*, dissimulavit; ut ipsemet fatetur epist. 54 ad Marcianum aug. Itáque & in communionem eum suam recepit, & episcopum Antiochenum agnovit, ut est in concilio Chalcedonensi tom. 4 Concil. col. 673. Quod Leonis de Maximi successione judicium apud Patres Chalcedonenses tantum valuit; ut eam ipsi ibidem propterea ratam habeant, *Quoniam & sanctissimus Leo Romanus Archiepiscopus in communionem eum* (Maximum) *recipiens, præesse eum Antiochensium judicavit ecclesiæ.* Cave tamen, lector, cum locum illum, unde hæc desumpsi, totum inspexeris, ne consecratum fuisse in ipsa synodo Latrocinali Maximum existimes; quia istic ejus episcopatus ab illa synodo dependere dicitur: neque enim ideo ab illa dependebat, quod in ea collatus esset episcopatus Maximo; sed quod in ea depositus Domnus esset: quæ depositio quamdiu à catholicis deinde approbata non erat, irrita prorsus erat; nullusque proinde, qui ab illa dependebat, Maximi episcopatus, quocumque demum tempore aut loco collatus. Vide supra num. 329, & 333. Atque hæc quidem de Maximi initio. Nunc quæ ad finem pertinent, exequamur.

& ab illo Maximus vel eodem adhuc anno, vel initio sequentis.

F

Obitum sive depositionem Maximi passim male notatam,

343 Zonaras lib. 12, num. 34, S. Theophanes pag. 87, S. Nicephorus patriarcha in Chronico; Eutychius tom. 2, pag. 91, hoc est, omnes, à quibus enumerari sciam patriarcharum Antiochenorum seriem ac tempora, in id unum conveniunt, ut Maximum annos quatuor sedisse asserant; qui solidi ab initio circiter anni Christi CDL, aut fine præcedentis, repetiti (unde repetit etiam Theophanes) adjectis aliquot insuper mensibus, in annum Christi CDLIII exeuntem, aut CDLIV, in-

A inchoatum, excurrunt. At hoc pacto satis commodè cum antiquioribus monumentis conciliari auctores citati nequeunt: nam iidem Basilio, qui secutus est Maximum, annos tantum duos tribuunt: Basilium autem pertigisse dicemus infra usque ad annum CDLVIII; Maximum verò sedisse diutius, quam ipsi statuant, ostendam jam mox.

Baronius refert ad initium A. C. 456; sed non solidè id probat;

344 Cardinalis Baronius ad annum Christi CDLVI, num. 30 ex ruina Antiochena, quam Nicephorus CP. ad Acacii tempora refert, dicendum esse colligit, anni CDLVI exordio Maximum esse ex hac vita subductum. Nimirum communiorem hîc sequitur chronologorum sententiam, qua Basilio, Maximi successori, anni tantum duo tribuuntur; & qua terræ motus, quo subversa est Antiochia, accidisse statuitur anno Christi CDLVIII, die XIV Septembris, quando jam juxta S. Nicephorum successisse Basilio debebat Acacius. His positis, sequitur, fateor, Maximum obiisse aut exutum esse patriarchatu anno Christi CDLVI ante Septembrem: at non sequitur, id factum esse ejusdem anni

B exordio. Deinde cum illorum opinio, qui ruinam illam Antiochenam contigisse volunt anno Christi CDLVIII, potius quam anno præcedente, sit admodum dubia (uti videre est apud Norisium de Epochis Syromacedonum, diss. 3, cap. 6, & Pagium in Criticis ad annum CDLVIII, num. 6 & 7,) non videtur ex ea satis solidum peti posse rationis hujus chronographicæ fundamentum.

sicut neque Pagius, eam referens ad ejusdem anni finem,

345 Quam ob rem Pagius in Criticis ad illum locum, rectè quidem consignatam ibi Maximi mortem dicit anno Christi CDLVI; attamen eam ipse aliunde decernit, non ad anni istius initium, sed ad exitum potius, aut initium sequentis referendam esse; quod liquet, inquit, ex epistola S. Leonis ad Basilium, ejus (Maximi) successorem, scripta, ex qua ad annum sequentem, num. 5 ex Quesnelli editione, apud quem est 118, hæc verba producit: *Ordinationem quidem dilectionis tuæ secundum ecclesiasticum morem tuo vel fratrum nostrorum provincialium episcoporum debueramus sermone cognoscere. Sed quia non defuerunt causæ, quæ possent hanc diligentiam præpedire, & sanctæ memoriæ Marcianus princeps suis scriptis consecrationem tuam nobis cognitam fecit* &c. Tum subdit Pagius: *Quare Maximus, Basilii decessor, anno superiori* (CDLVI) *jam affecto, vel currentis forsitan initio mortuus est; cum S. Leo die* XXIII *mensis Augusti* (anni CDLVII) *queratur, Basilii, ejus successoris, ordinationem sibi ab episcopis comprovincialibus significatam nondum fuisse. Quod si anni præcedentis* (CDLVI) *initio Basilius consecratus fuisset, ei Leo tantam moram non objecisset.*

C

sed ratiocinio satis paradoxo.

346 Cur non objecisset eam tum, quæso? Imò verò multo magis objecisset; meâ quidem sententiâ; quia quanto mora erat longior, tanto excusari poterat minus. Certè ex hac S. Leonis epistola aliud non liquet, quam Basilii ordinationem, imperante Marciano, esse factam; at quo ejus tempore, exinde non liquet: nam quamdiu nullas à Basilio ejusve ordinatoribus litteras S. Pontifex accepisset, merito nullas etiam ad illum dabat. Verùm quandocumque scribendi postea sese offerret necessitas (qualis tum sese obtulerat, cum epistolam hanc Leo exaravit) etiam post annos duos aut plures, si pluribus is episcopus fuisset, optimo jure castigare Basilium S. Leo poterat ac debebat, quod aliquando suo muneri defuisset. Itaque hæc epistola magis vagum Basilio episcopatûs initium, finemque Maximo relinquit; quam argumentum Baronii, cui crisim hanc suam Pagius opponit. SEC V.

Nos ex S. Leonis magni epistola ad Julianum,

347 Aliquanto rem hanc pressius, opinor, definire poterat epistola ejusdem sancti Pontificis ad Julianum Coënsem episcopum, quam auctor idem damnatus edidit ex Ms. codice Cardin. Grimani, estque apud ipsum 113, in qua sic habetur cap. 2: *De Antiocheni autem episcopi* (Maximi) *statu multo animi dolore contristor, si* (*quod absit*) *vera adversus eum ab accusatoribus proferuntur. Sed propter sacerdotalem diligentiam, quam curam utilitatis habiturum esse non ambigo, maximâ mihi de justitia & benevolentia gloriosissimi principis* (Marciani) *fiducia datur, qua certus sum, in quantum potest fieri, providendum, ne in ullam partem possit valere fallacia. Sed ad quem finem hæc causa pervenerit, tum opportunum fuerit, dignaberis indicare. Datum quinto Idus Martii, Valentiniano Augusto octies consule*, id est, die XI Martii anno Christi CDLV. E

eam figimus sub exitum A. C. 455.

348 Ex hoc textu colligitur 1, episcopum Antiochenum fuisse Maximum ineunte anno Christi CDLV, nec defunctum esse illa dignitate anno CDLIV, ut putat fieri potuisse Tillemontius in S. Leone, art. 154; alioqui rescire id potuisset S. Leo ante XI Martii anni sequentis: saltem ex imperatore Marciano, ad quem spectasse videtur qualecumque crimen, quod Maximo patriarchatum ademit: itaque ejus condemnationem S. Leoni continuo significasset, non minus, imo magis, quàm consecrationem Basilii, quæ minus ad se pertinebat. Neque enim hîc argumentari licet, sicut in causâ ac morte S. Flaviani; cum res & adjuncta sint cælo toto diversa. Facit etiam contra Tillemontium, quod dixi num. 343. Colligitur 2, errare Nicephorum aliosque supra citatos, dum Maximo IV tantum annos assignant: annus etenim CDLV Maximi sextus erat. Colligitur 3, Maximi causam, quæcumque illa fuerit, gravem certè ac periculosam (quippe ob quam & Pontifex multo dolore contristatus sit, & quæ ad justitiam ipsius imperatoris ac benevolentiam, & episcoporum solicitudinem referatur;) causam, inquam, illam jam in judicio solenni ab anni CDLV exordio ita ferbuisse, ut eventûs ejus exspectatio jam tum Leonis animum suspenderet. Colligitur hinc 4, non esse verisimile, toto illo anno rem illam discussam non fuisse ac judicatam; cum tanti ob illam motus toto Oriente inde ab anni principio extiterint. Neque adeò, cum dejectum fuisse ab episcopatu Maximum dicat S. Nicephorus propter delictum, quærendus annus alius, aut aliud judicium videtur, quam quod anno illo CDLV habitum esse constat; non constat autem habitum esse serius aut citius. Hæc eo redeunt, ut neque cum Tillemontio sentiam, neque cum Pagio; dum hic Maximum patriarchatu cessisse vult exeunte anno CDLVI aut ineunte CDLVII, ille autem id factum innuit ante finem anni CCCCLIV; sed ut ad Baronium in hac re propius accedam, hoc est, ad inclinatum circiter annum F

SEC. V.

Christi CCCCLV, aut, ut summum, exorientem CCCCLVI.

& ita redimus ad antiquiores chronologos in Basilio, Maximi successore.

349 Ita, sicuti Nicephorum aliosque jam dictos chronologos defero in annis Maximi, in quibus falli eos ostendi; sic eosdem illos in annis Basilii sequor, in quibus non convincuntur errare; quod nec facere Tillemontius potest, nec satis etiam commodè Pagius: & hic quidem; quia, dum Maximum mortuum dicit esse initio anni CCCCLVII circiter, non potest annos integros duos Basilio, & integrum unum cum mensibus quatuor Acacio dare, quia transgrediatur initium anni CCCCLX, incurratque adeo in tempora Martyrii, ut infra patebit: ille verò; quia Basilio, quem anno CCCCLVIII circiter ineunte adhuc superstitem admittit fuisse, annos tres solidos concedit; cum Nicephorus aliique, non concesserint, nisi integros duos. Integros, inquam, duos: nam si inchoati ac mutili tantum illi fuissent, nec plus quàm annum unum cum aliquot mensibus complexi; cur non eodem

B

modo de Basilio scripsisset Nicephorus, quo de Acacio scripsit, Basilii successore, qui annum in episcopatu secundum aliquot item mensibus inierat? Eum certè non biennio sedisse notat; sed *anno uno, mensibus quatuor.* Hæc animadversio, uti & ea, quæ dixi numero superiore, manifestè contra Pagium pro Baronio aciunt, saltem quatenus hic Basilium negat serius, quàm anni CCCCLVI initio, consecratum fuisse: cujus quidem sententiæ nihil admodum solidi, ut vidimus, opponere Critica potuerunt.

Brevis notitia Maximi,

350 Monachum fuisse hunc Maximum, eumdemque diaconum ecclesiæ Antiochenæ, atque Archimandritam, acerrimumque Nestorii adversarium, priusquam in sedem patriarchicam evaderet, putat post Christianum Lupum in Append. ad synod. Chalced. Act. 10. aliosque Tillemontius, simplici tamen, ut ait tom. 15 in S. Leone, art. 79, conjecturâ. Non abludunt sanè ab hac opinione, quæ habentur tom. 4 Concil. col. 624: *Maximus, reverendissimus episcopus Antiochiæ, dixit: Dudum quidem & à principio reverendissimum episcopum Theodoretum novi catholicum, audiens doctrinas ejus in sanctissima ecclesia*; nempe Antiochena, in qua, ut antea dictum est non semel, à principio Theodoretus docuerat: unde ex hoc loco rectè colligit Garnerius Diss. 3, de fide Theodoreti, cap. 2, art. 2, Maximum in ecclesia illa innutritum fuisse.

C

& gestorum ejus.

351 Ordinationem ejus S. Leo magnus quamquam ab Anatolio *sine ullo exemplo contra instituta canonum* factam esse non ignoraret, tamen *amore reparandæ fidei & pacis studio retractare cessavit*, quemadmodum de se ipse Leo asserit epist. 54 ad Marcianum augustum. Quin & *in communionem eum recipiens, præesse eum Antiochensium judicavit ecclesiæ*, uti dicitur in concilio Chalcedonensi Act. 10, col. 673. *Quam formam*, inquit ibidem Anatolius episcopus Cpolitanus, *sequens & ipse approbavi & præsens omne concilium.* Maximo inscripta item est epistola S. Leonis 62, in qua eum *Fratrem* appellat *charissimum.* In Chalcedonensi orthodoxiam S. Flaviani professus est, col. 178. Ecclesiasticæ sententiæ suo ibidem suffragio Dioscorum addixit, col. 426. Ibi etiam cum legatis Apostolicis pro innocentia ac restitutione Ibæ sententiam tulit, col. 677. Tantumdem pro Theodoreto præstitit, col. 624 modò citata. In eodem concilio inter illum & Juvenalem, episcopum Hierosolymitanum, ita convenit; ut sedes Antiochena duas haberet Phœnicias & Arabiam; sedes autem Hierosolymorum tres Palæstinas, quod & ceteris Patribus placuit, à col. 613. Qui de eo plura desiderat, consulat eos, quos citat Tillemontius passim tom. 15. Ceterùm quod S. Nicephorus episcopatum ejus depositione, reliqui morte finiant, indicio esse potest, hanc ab illa modico intervallo fuisse disjunctam.

D

XLI. BASILIUS.

Sedit Basilius ab initio circiter A. C. 456 usque ad initium fere anni 458.

EX numero præsertim 347 & seqq. satis liquet, BASILIUM patriarcham Antiochensem esse consecratum versùs anni Christi CCCCLVI principium. Cum verò sederit annis duobus, juxta auctores citatos num. 343, iisque integris, juxta num. 349; pertingere debuit usque ad ineuntem circiter annum Christi CCCCLVIII. Hoc idem colligitur, non ex litteris Leonis imperatoris ad eum scriptis & à Baronio ad illum annum num. 18 & seq. recitatis, ut ait Pagius ad eumdem annum, num. 5; neque enim aut litteras Leonis imp. ad Basilium istic recitatas invenio à Baronio (cum sint S. Simeonis Stylitæ ad Basilium,) neque si recitarentur, id confici, quod putat Pagius, ex iis posset; cum scriptæ litteræ illæ circulares imperatoris ad Basilium omnesque metropolitas fuerint anno CCCCLVII circa extremum Octobrem, uti eruitur ex responsione S. Leonis Papæ ad Augustum *data Kalendis Decembris Constantio & Rufo viris clarissimis Consulibus*, id est, die prima Decembris anni Christi CCCCLVII, apud Labbe tom. 4 Concil. col. 902 & 904.

E

ut colligitur ex responsoriis ejus ad Leonem Aug.

353 Colligitur, inquam, hoc idem, ex responsoriis Basilii & provincialium ejus episcoporum ad Leonis augusti encyclicas, quas habes apud Labbeum ibidem col. 913, itemque ex epistola S. Symeonis Stylitæ ad Basilium scripta, in qua se dicit jam circularibus imperatoris litteris respondisse, Euagrii lib. 2, cap. 10: neque enim verisimile est, aut multo citius aut multo serius responsum esse imperatori à Basilio, aut S. Symeone, quam vel à S. Leone magno, qui rescripsit exeunte, ut vidimus, anno CCCCLVII; vel ab Agapito, episcopo Rhodiorum, qui sæviente eâdem hieme responsum suum deproperare coactus est, ut ipsemet indicat ibidem col. 941; vel à Luca, episcopo Dyrrhacheno, cum suis per novam Epirum antistitibus, qui gratias agunt Augusto, quod eorum parcens infirmitati ac laboribus *maximam propter hiemis vehementiam* satis habuisset eos intra propriam regionem conferre consilia ac de præsentibus rebus, quas nempe litteræ circulares proponebant, sententiam suam proferre, ibid. col. 974. Erat ergo maxima hiemis vehementia, cum de responsione in conventu provinciali ab illis episcopis ageretur, hoc est, aut finis anni CCCCLVII, aut initium CCCCLVIII; nam satis probabile est, non fuisse ab omnibus ante hujus anni exordium Leo-

F

ni

A ni reſcriptum ; unde & Marcellinus in Chronico in hunc annum tam litteras imperatorias, quam epiſcoporum reſponſa congeſſit.

354 Huc uſque igitur ſuperſtitem fuiſſe Baſilium, extra dubium eſſe debet ; at nequaquam ulterius ; cum annis non amplius duobus epiſcopum egerit. Nec obeſt, quod S. Baradatus monachus Leonis encyclicis reſponderit *ſeptima & vigeſima die Auguſti menſis, anno ſecundo imperii* ejus, Chriſti verò CCCCLVIII ; unde ſuſpicari quis poſſit, non ſub idem hiemis præteritæ tempus reſponſa à ceteris eſſe data, ſed à quibuſdam multo ſeriùs : nam idem ipſe Baradatus col. 979, diſertè affirmat, ſe dudum poſt alios reſcribere : *Et* DUDUM *quidem ſancti & venerabiles archiepiſcopi*, inquit, *veſtræ Tranquillitati veram fidem ſcripſerunt, & de Chalcedonenſi concilio.* Et quamquam hic Baradatus epiſtolam de eadem materia dediſſe legatur ad Baſilium noſtrum, ut eſt apud Photium in Bibliotheca, cod. 229 omnino in fine ; ibi tamen nec eadem fuiſſe epiſtola dicitur, nec tempus indicatur, quo data ſit, & locus perobſcurus eſt & mendoſus ; ut nihil morari nos debeat, quo minus recenſitos ſupra chronologos ſequamur.

nec verò ſedit ulterius.

B

355 Baſilium apparet fuiſſe antiſtitem prorſus egregium ; quandoquidem & Symeoni Stylitæ, Jacobo, Baradato Monachis admirabili vitæ auſteritate ac ſanctimonia toto orbe celeberrimis, in maxima veneratione fuit ; & Timotheo Æluro, item ut SS. Anatolius ac Leo magnus, omnino execratus ; ut patet ex Chalcedonenſi, col. 896. S. Leo magnus (in epiſtola ad Baſilium data XXIII Auguſti anni Chriſti CCCCLVII, quam ex Ms. codice Cardinalis Grimani Queſnellus edidit numero centeſimam decimam octavam) quamquam eum negligentiæ, quam tamen ibidem utcumque ipſemet excuſat, arguit, quod ordinationem ſuam ad ſe non perſcripſiſſet, ſubdit tamen : *Nec de tuo poſſumus merito dubitare, quem novimus.* Quibus verbis præter inſignem commendationem, innuitur etiam, eumdem hunc Baſilium fuiſſe, qui anno Chriſti CCCCLII diaconus cum Luciano epiſcopo ex Oriente miſſus fuit ad S. Leonem, tum ad litteras Marciani imp. & Anatolii patriarchæ Cpolitani ei deferendas, tum ad Anatolii negotia apud illum promovenda, ut colligitur ex epiſtolis ejuſdem ſancti Pontificis 53 ad Anatolium & 54 ad Marcianum auguſtum : qua occaſione & illum novit S. Leo, & filium ſuum appellat, & de ſtudio ac ſedulitate in re gerenda commendat. Ut mirum videri non poſſit, ſi patriarchatum is poſtea obtinuerit, cui etiamnum diacono res tam graves commiſſæ fuerint.

Elogia Baſilii.

C

XLII. ACACIUS.

Sedit ab A.C. 458 ineunte uſque ad 459 fere medium.

ACacii ut brevem, ſic obſcurum fuiſſe epiſcopatum neceſſe eſt ; ſiquidem ſolus eum, quod quidem ſcire potuerim, agnoſcit S. Nicephorus patriarcha, ſic illum in ſuo Catalogo Baſilio ſubjungens : XLIII *Acacius, cujus tempore civitas corruit, anno* I, *menſibus* 4. Quod tempus ſi à Baſilii morte, quæ in annum Chriſti CCCCLVIII non nulla parte inchoatum incurrere debuit, repetatur, verſus medium annum Chriſti CCCCLIX effluxerit. In illum etiam obitum ejus Baronius aliique conjiciunt. Victor Tununenſis in Chronico ſic habet : *Hermia* (Herminerico) *& Baſilisco Coſſ.* (id eſt, anno Chriſti CCCCLXV) *Antiochenæ eccleſiæ epiſcopatum poſt Maximum cœpit Alexander.* Deinde : *Leone VI & Probino Coſſ., Antiochenæ eccleſiæ poſt Alexandrum Martyrius, & poſt Martyrium Julianus ordinatur epiſcopus.* In quem locum Noriſius de Epochis Syro-Macedonum Diſſ. 3, cap. 6, *Quem Nicephorus*, inquit, *Acacium, Victor Alexandrum vocat* ; ſive binominis fuerit Acacius ; ſeu potius in nomine Victor erraverit ; uti errare certum eſt tum in prætermittendo Baſilio, tum in annis Acacii ac Martyrii, ut ex dictis ac dicendis conſtabit, tum in connectendo conſulatu Leonis auguſti ſexto, pro quarto cum conſulatu Probini, ſeu potius Probiani, qui conſulatus inciderunt in annum Chriſti CCCCLXXI ; tum in aliis, quæ nimis ineptè collocat, quam ut refutari mereatur. Illud enimvero inſigne, quod litteras Leonis imp. circulares, de quibus ſupra, ſcriptas aſſerit poſt conſulatum Puſæi & Joannis, hoc eſt, anno Chriſti CCCCLXVIII, toto ſcilicet decennio & amplius extra demonſtrata ſuperius tempora divagatus.

SEC. VI

E

XLIII. MARTYRIUS.

Sedisſe Martyrium putamus, rejectâ aliorum chronographiâ,

MARTYRIUM omnes hîc locant, etiam qui Acacium aut Baſilium, aut utrumque prætereunt ; ſed non eodem omnes tempore aut initium ejus aut finem durationem ve in epiſcopatûs adminiſtratione circumſcribunt : nam Victor Tununenſis, ut modo retulimus, ſub iiſdem conſulibus anni CCCCLXXI Martyrii ac ſucceſſoris ejus ordinationem reponens, ne unum quidem illi concedit annum ; Eutychius vero tribuit octo tom. 2 Annalium, pag. 100, & illos quidem ducit ab anno Marciani imp. quinto, qui fuit Chriſti CCCCLIV, in quo manifeſtè hallucinatur, ut collige ex num. 352 & ſeq. ; Zonaras annos tantum illi novem adnumerat, etiam cum duos ejus deceſſores, qui plus tribus annis Antiochenam ſedem occuparunt, expungat. Sed nulla harum ſententia componi cum hiſtoria poteſt.

F

ab A. C. 459 uſque ad 471.

358 Certum namque eſt, jam tum epiſcopum Antiochenſem fuiſſe Martyrium, cum S. Symeon Stylita migraret in cælum, ut eſt apud Euagrium lib. 1, cap. 13, item in Actis S. Symeonis à nobis editis ad diem V Januarii, pag. 285, num. 56 & alibi ; ubi etiam vide Commentarium prævium pag. 261, § 1, num. 2. Obiit autem S Symeon anno IV Leonis imp. juxta Theophanem ac Cedrenum, hoc eſt, anno Chriſti CCCCLX, & quidem primo ejuſdem anni die, ut fuſè docet Tillemontius tom. 15, not. 11 in S. Symeonem Stylitam, pag. 884. Deinde Pontificatum illum tenuiſſe Martyrium uſque ad annum Chriſti CCCCLXXI, docent Card. Baronius ad illum annum ; Valeſius in Obſervationibus eccleſiaſticis ad Euagrium lib. 1, cap. cap. 1 ; Pagius in Criticis Baron. ad annum Chriſti CCCCLXXI, num. 6 ; aliique. Quod probari poteſt.

359 Pri-

SEC. V. *quando patriarchatui renuntiavit.*

359 Primò quidem ex ipso Victore Tunnunensi ; cum illo ipso anno, sive consulibus supradictis, successisse Martyrio Julianum notat. Deinde ex lege à Leone imp. *data Kalend. Jun. CP. Leone & Probiano Coss.* id est, anno Christi CCCCLXXI, quæ est 29 in codice Justinianeo lib. 1, tit. 3, de episcopis & clericis. Legem illam adversus Petri Fullonis & assectarum ejus monachorum turbas obtinuisse Martyrium tunc, *cum ad imperatorem venisset* (Cpolim &) *honorificè*, teste Theodoro Lectore hist. eccl. lib. 1, *dimissus est ; studio atque hortatu Gennadii* episcopi Cpolitani, volunt auctores, quos paulo ante adduximus. Profuit ea tamen parum Martyrio, quod Fulloni addictus nimium erat Zeno magister militum, idemque gener imperatoris ; quæ res eo Martyrium adegit, ut *reversus Antiochiam, cum Antiochenses turbis ac seditionibus delectari, & Zenonem iis favere animadverteret, episcopatui renunciaverit coram universa ecclesia, his verbis usus : Clero contumaci & populo immorigero, & ecclesiæ contaminatæ renuncio, servata mihi sacerdotii dignitate.* Ita Theodorus Lector loco citato. Postremò idem etiam tradit S. Nicephorus in Chronico : quando Martyrio post Acacium annos XIII assignat : Acacius autem, ut ante ostensum est, desiit anno Christi CCCCLIX circa medium : inde porro usque ad CCCCLXXI, duodecim sunt anni completi, tredecim inchoati ; quot notat Nicephorus ; imò & laterculi Theophanis, licet eorum interpolator annorum illorum initium perperam conjunxerit cum anno sexto imperatoris Marciani, uti ex dictis supra de Basilio manifestum est.

B

Martyrii laudes ;

360 Putavit Eminentiss. Baronius, Martyrium ab Antiochenis deinde revocatum fuisse ; neque adeo pulso statim Fulloni suffectum fuisse patriarcham alium ; sed hoc infra discutiam, ubi de Juliano agendum erit. Fuit vero Martyrius vir apprimè orthodoxus ac pius, atque œcumenici Chalcedonensis concilii strenuus vindex ; ut colligitur tum ex auctoribus mox citandis, tum ex Alexandri monachi laudatione in Apostolum Barnabam apud Surium, qui eam ait esse in Symeone Metaphraste, ad diem XI Junii à num. 24. Ibi ad Martyrii laudem præcipuè faciunt convitia impii Fullonis, quibus hunc Præsulem pro Nestoriano traducit, usitato jam olim ab hæreticis in catholicos insultandi more. Crediderim, illud inde etiam, nescio quo fato, in S. Nicephori Chronologiam aliquot postea seculis irrepsisse ; si tamen Martyrius noster est Nestorianus ille, adversus quem epistolam misisse istic Simplicius Papa dicitur.

C

etiam ab orthodoxia.

361 Gennadius certè tamquam episcopum cum Ecclesia sentientem apud Leonem imp. defendit ; catholicus episcopus appellatur quoque in Breviculo hist. Eutych. apud Labbeum tom. 4 Concil. col. 1082 ; tantumque ejus cum vitæ tum doctrinæ integritas ac studium defendendi gregis Petro Fulloni, jam diducto rictu prædas inhianti, incommodabat ; ut in has tandem ad Zenonem, patronum suum, voces eruperit : *Nisi hujus civitatis episcopus permutetur, fieri non potest, ut populus quietè vivat.* Ita Alexander citatus ; cujuscumque is demum auctoritatis haberi debeat, aut ætatis ; de qua re vide Acta Sanctorum ad diem III Maii, ubi de inventione S. Crucis, cap. 3, à num. 29 ; aut Pagium in Criticis Baron. ad annum Christi CCCCLXXIV num. 5 ; ubi in re historica multum abest ut tanti fiat, quanti eum Baronius aliique faciendum putaverant. Porro quanto apparatu ac solennitate defuncti recèns magni Symeonis exuvias receperit Martyrius, quantoque eas in pretio deinde habuerit, Euagrius & ejusdem sancti Stylitæ Acta, de quibus ante memini, luculente testantur.

D

XLIV. PETRUS CNAPHEUS primò.

Petrus Fullo vacuâ Martyrii sede per vim potitus, A. C. 471,

FRustra PETRUS, è monasterio Acœmetorum, in quo κναφέα, seu *fullonem* egerat, ob turbulentam hæreticamque adversùs synodum Chalcedonensem in primis pervicaciam ejectus, ac subinde *presbyter ecclesiæ S. Basse martyris, quæ est Chalcedone* ; frustra, inquam, *hic sedis Antiochenæ cupiditate captus, persuasit Zenoni, ut conatus ipsius adjuvaret* ; frustra, *conductis quibusdam ex Apollinaris secta, contra fidem & contra Martyrium episcopum plurimos tumultus excitavit, anathemati subjiciens eos, qui non dicerent Deum crucifixum ; eamque ob causam populum dissidere fecit*, ut narrat Theodorus Lector loco citato ; idque jam ab anno CCCCLXIII, ut contra Baronium ac Valesium ex Theophane, Cedreno, Theodoro Lectore &c. contendit Pagius in Criticis ad annum Christi CCCCLXXI, à num. 3 ; frustra *multam auri vim* Zenoni *proposuit*, Alexandro monacho teste, *si ab eo impetraret, quod petebat ; .... & gravissima quædam scelera, contra patriarcham falso conficta, ad imperatorem detulit.* Nam quamvis id artibus illis suis tandem evicerit, ut Martyrius, concitati ab eo populi contumaciâ fractus, ultro ad eum, quem supra dedimus, modum episcopatu cederet, ipseque *post abscessum Martyrii in sedem episcopalem tyrannicè invaderet*, uti tradunt Theodorus Lector lib. 1, Acacius apud Liberatum diaconum in Breviario, cap. 18, ac Theophanes ad annum divinæ Incarnationis juxta Alexandrinos CCCCLVI ; efficere tamen haud potuit, ut raptæ insulæ indignum raptoris verticem diu premerent.

E

F

brevi ab illa exilii metu profugit.

363 Vix enim sacrilegam usurpationem ejus Constantinopoli Gennadius inaudiit, cum rem omnem ad imperatorem detulit, qui *continuo damnatum ab episcopis*, ut addit Liberatus Diaconus cap. 18, *exilio plectendum pronuntiat*, inquit Theophanes loco citato ; *quod cum Petrus audisset, ipse fugâ proprium exilium evitat.* Idem fere habent Theodorus Lector, Auctor Breviculi historiæ Eutychianistarum, Nicephorus Callistus lib. 15, cap. 28, & Libellus Synodicus § 96, qui ambo postremi addunt, eum in monasterium Acœmetorum seu Pervigilum confugisse. Ita brevissimi temporis tyrannicus hic primus Petri episcopatus fuit ; ac propterea, ut opinor, à S. Nicephoro, Eutychio, ceterisque in catalogis fere neglectus.

A

XLV. JULIANUS.

Julianus Petri loco conſecratus eſt A. C. 471.

EJus autem (Petri Cnapheos) *loco*, ſubdit ibidem Theodorus Lector, JULIANUS *communi omnium conſenſu ad epiſcopatum promotus eſt*; idemque aſſerit totidem pene verbis S. Theophanes pag. 98 ac Georgius Cedrenus ad annum Leonis ſeptimum; idque adeò brevi poſt Martyrii abdicationem, ut Julianum Martyrio ſucceſſiſſe ſcribant Nicephorus patriarcha & Zonaras; imò ipſe etiam in laterculis ſuis Theophanes, ſeu quiſquis alius eos concinnavit; atque adeò eodem anno Chriſti CCCCLXXI, iiſdemque Coſſ. Leone Auguſto IV & Probiano, uti ſupra ex Victore Tununenſi probatum eſt. Atque hinc patet, quam præpoſterè Eutychius tom. 2, pag. 104, Joannem, quem ſex annis ait ſediſſe, inter Martyrium ac Julianum medium collocaverit. Euagrius Juliani quidem non

B meminit; ſed is patriarcharum ſeriem in poſtremis habuit, cum & alios plures omittat, & ipſius Martyrii non niſi obiter meminerit lib. 1, cap. 13, occaſione tranſlationis ſacri corporis Symeonis Stylitæ; inde etiam profluxerit error Nicephori Calliſti, qui primum Petri Fullonis exilium ſub Leone imperatore cum ſecundo ſub imperio Zenonis confundens, non alium Petro ſucceſſorem, quam S. Stephanum martyrem aſſignat lib. 15, cap. 28; cujus narrationis falſitas per decurſum eluceſcet.

Hic aliqua Baronii aſſerta notantur: quod Julianum excludat; quod neminem Fulloni ſufficiat;

365 Mirari verò etiam hîc ſatis non poſſum Eminentiſſimum doctiſſimumque Annalium Patrem, qui cum Acacium ad annum Chriſti CCCCLIX, num. 18 admittat, ab uno aſſertum patriarcha Nicephoro; ex albo tamen Antiochenſium præſulum excludit Julianum, & ab eodem S. Nicephoro & à tot aliis, ne dicam omnibus, relatum. Tum illud etiam in eo demiror, quod ait ad annum Chriſti CCCCLXXI, num. 13: *Porrò pulſo Fullone, abdicanti ſe Martyrio, nullus in ejus locum ſuffectus eſt; quod non alium, quam ipſum, orthodoxi ſedi illi optarent epiſcopum.* Id quo auctore pronunciatum ſit, neſcio; ceterùm ex allatis contrarium liquet.

C

quod revocatum fuiſſe ſtatuat Martyrium.

366 Denique nihilo minus ferit, quod ad annum Chriſti CCCCLXXIV, num. 7 promit ex Alexandri monachi laudatione in Apoſtolum Barnabam, prout exſtat apud Surium ad diem XI Junii, ſeu tomo 3, uti citatur ad annum Chriſti CCCCLXXI, num. 6: *Sic enim ait*, inquit: *Poſtquam Leo imperator terreſtre imperium dereliquit, & ad immortale illud regnum tranſlatus eſt, Antiochenī*, URGENTE PETRO FULLONE, MARTYRIO ITERUM (poſt abdicationem utique) REVOCATO EJUS SEDIS DIGNO EPISCOPO NEGOTIUM FECERUNT: NEC SUB CATHOLICO IMPERATORE SATIS VIRIUM HABUERUNT, UT EUM SEDE OMNINO PELLERENT: *Zenoni imperatori ſupplicationem obtulerunt, petentes Fullonem illum Petrum ſibi epiſcopum creari, id quod factum eſt.* De Alexandro dixi num. 361. Itaque quamquam hic auctor revocatum fuiſſe diceret ad ſedem relictam Martyrium uſque ad imperium Zenonis, nihil admodum ejus unius auctoritas ad elevandam tot ſcriptorum, quot numero ſuperiore produximus, fidem valeret. Nunc verò quando ne ipſe quidem Alexander ea habet in Surio, quæ in citato textu litteris majuſculis expreſſi; quo teſte, obſecro, credibile fit, Martyrium ad abdicatum aliquando epiſcopatum rediiſſe? Quod verò aſſerit Alexander, reſtitutum Fullonem fuiſſe, dum Zeno auſpicaretur imperium, id modò offendam non eſſe admittendum. SEC. V.

Sedit, Julianus uſque ad A. C. 476 ineuntem;

367 Eccleſiam enim Antiochenam adminiſtravit Julianus vel annis ſex, ſi mutilos utrimque accenſeas, ut habent Theophanis laterculi ac Zonaras eodem ſemper lib. 12, num. 34; vel annis quinque, ſi ex altera tantùm parte mutilentur; quod faciunt Eutychius tom. 2, pag. 104; & haud dubiè Nicephorus in Chronographia: nam quamvis jam ibi legantur anni ιε', id eſt XV; palpabile tamen adeo hoc mendum eſt juxta omnes hiſtoriographos; ut non poſſit non libratiis imputari, quibus nihil eſt communius, ut ſæpe jam vidimus, quam ut jota illud ubi eſt, pro accentu numerali accipiant, ubi verò non eſt, ibi accentum, non ſemper ſuo loco notatum, accipiant pro jota; ita v in XV mutantur, & XV nonnumquam in v. Cum ergo anno Chriſti CCCCLXXI regendam Antiochenſem eccleſiam Julianus acceperit, neceſſe eſt, illum uſque ad annum CCCCLXXVI (vide infra num. 376) in illo munere ac vita perſtitiſſe; hoc eſt, uſque ad imperium Baſiliſci, de quo differam infra à num. 369. E

id eſt, uſque ad initium Baſiliſci imp.

368 Et verò *Baſiliſci*, non Zenonis, *temporibus ... ad Antiochiam remiſſum fuiſſe Petrum Fullonem, ut iterum illic epiſcopatum teneret*, tradit auctor Breviculi Hiſt. Eutych. tom. 4 Concil. col. 1082; Liberatus Diac. in Breviar. apud Labbeum tom. 5 Concil. cap. 16, col. 764, iterumque cap. 18, col. 769; Theodorus Lector in editione Valeſiana pag. 556, ubi ſic habet: *Baſiliſcus Chalcedonenſem ſynodum damnans, eique apertè repugnans, cum imperiali diplomate Ælurum Alexandriam dimiſit; & Petrum Fullonem Antiochiam*; Theophanes, pag. 104, *Porrò Baſiliſcus*, inquit, ... *Petrum Fullonem in Inſomnium monaſterio* (ad quod confugiſſe eum ſupra diximus, cum exilii Oaſitani latam à Leone ſententiam ſubdoratus eſſet) *latitantem ſedi reſtituit.* Tum infra: *Ceterùm Julianus Antiochiæ præſul, ex geſtis rebus dolore concepto, vitam amiſit. Petrus autem Fullo thronum invadens, ſe ad anathemata & tumultus excitandos convertit* &c. Idem eruitur ex epiſtola Simplicii Papæ ad Acacium in Collect. Romana Holſtenii pag. 194 & 195; idem ex ejuſdem epiſtola 14 ad Zenonem imp. apud Labbeum tom. 4 Concil. col. 1033; idem denique etiam innuit non obſcurè Euagrius lib. 3, cap. 5, maximè ſi quod ibi dicitur cum capite præcedenti, & cum octavo ejuſdem libri conferatur, ex quibus etiam omnibus apertè colligitur, geſta hæc eſſe ſub ipſa Baſiliſci imperantis principia; id eſt, ineunte circiter anno Chriſti CCCCLXXVI. Sunt hæc, opinor, non paulo graviora certioraque, quam quæ numero 366, ex Alexandri ſermone prolata ſunt. Adi ſis Valeſium obſerv. eccleſ. ad Euagrium lib. 1, cap. 2, Pagium in Criticis ad annum Chriſti CCCCLXXIV, num 5 &, CCCCLXXVI, num. 7, Tillemontium tom. 16 in Acacio CP. art. 10. F

PETRUS CNAPHEUS secundò.

Fullo Sedem Antioch. secundò invasit, sub initium Basilisci,

JUliano succeſſiſſe FULLONEM, idque ſub exordium arrepti per tyrannidem à Baſiliſco imperii, ſatis jam numero præcedenti probatum dedimus. Verùm cum de ipſo illo initio Baſiliſci non nulla diſputatio ſit, operæ pretium duxi, ſuo illud hîc tempori reſtituere, ne minus definitè loqui videar aut de Juliani fine, aut de invaſione ſecunda Fullonis. Antonius Pagi in eruditis Criticis Baronianis ad annum Chriſti CCCCLXXVI, num. 5, *Baſiliſci tyranni initium anno ſuperiori* (CCCCLXXV) *à quibuſdam viris doctis cum Victore Tununenſi in Chronico perperam conſignatum*, affirmat: *Lex enim*, inquit, XXVIII *Cod. Juſtin.* (lib. 5, tit. 12) *de jure dotium* (*in cujus titulo habetur: Zeno A. Æliano præfecto prætorio*) *dicitur data Kal. Jan. Baſilio* (*legendum Baſiliſco*) *& Armatio* (*legendum Armato*) *Coſſ. Quare hujus anni* (CCCCLXXVI) *initio, quo lex ea emiſſa, Zeno adhuc imperabat*; neque adeò adhuc Baſiliſcus in ejus ſolium involaverat.

B

quod initium non rectè evincitur ex codice Juſtiniani;

370 Hæc ratio mihi nequaquam ſufficit, ut à virorum illorum doctorum ſententia dimovear: nam ne multa de titulis ac datarum legum tempore parum ſæpe accuratè notato diſſeram; ſatis erit hîc mihi legem legi oppoſuiſſe: eſt ea 16 in eodem codice Juſtinianeo lib 1, tit. 2 *de ſacroſanctis Eccleſiis* à Zenone inſcripta Sebaſtiano itidem præfecto prætorio, ac *data* ſcribitur XVI *Kaiend. Jan. Armatio V. C. Conſſ.* hoc eſt, die XVII Decembris ejuſdem anni CCCCLXXVI, qua reſcinduntur ea, quæ tempore tyrannidis à Baſiliſco fuerant innovata. Non poſſunt profectò utriuſque hujus legis tempora conciliari, niſi dixeris intra eumdem annum Baſiliſci tyrannidem exortam atque extinctam fuiſſe, quod neque Pagius admittit, & omnibus adverſatur hiſtoriæ temporumque monumentis. Utrius ergo legis inſcriptione aut tempore ſtandum erit? Neutrius, opinor; quando & altera certiſſimè fallit & eadem eſt utriuſque auctoritas. Miſſis itaque legibus, aliunde accerſenda ſunt Baſiliſci primordia.

C

ſed aliunde multo ſolidius probatur,

371 Ac primò quidem qui Baſiliſci initium revocant ad annum Chriſti CCCCLXXV, pro ſe habent, fatente Pagio, victorem Tununenſem in Chronico; habent Marcellinum Comitem item in Chronico; habent S. Theophanem, qui illud in ſua Chronographia reponit ſub anno divinæ Incarnationis ſecundùm calculum Alexandrinum CCCCLXVII, cui ſi anni VIII adjiciantur (totidem enim hîc æra vulgaris Alexandrinam antevertit) redibitur ad annum Chriſti CCCCLXXV, ſaltem uſque ad menſem Septembrem; & quamquam ex Victore id contigiſſe videatur ſub hiemem; nequaquam tamen illud Theophanes ad annum æræ noſtræ CCCCLXXIV referre potuit, ut patet ex tempore, quo Zenonem cum Leone filio ſuo, ac deinde, illo mortuo, ſolum imperaſſe ſignificat. Ad hæc epiſtolæ quædam Simplicii Papæ non annum tantummodo eumdem, ſed etiam anni tempus utcumque indicant. Earum prima inſcripta eſt, non *Zenoni auguſto*, ut habent edita typis; ſed *Baſiliſco auguſto*, ut eſt in codice Virdunenſi, teſte Labbeo tom. 4 Concil. col. 1070, & ſic legi oportere contendit Pagius in Criticis ad annum Chriſti CCCCLXXVI, num. 13 & 14; & fuſius Tillemontius tom. 16, not. 2 ſuper Acacium CP. *Data* autem eſt epiſtola illa *quarto Idus Januarias, Baſiliſco Auguſto Conſule*: ſic enim legitur. Neque quidquam hîc eſt corrigendum: non conſulatus, ut probat Pagius; non ipſe menſis Januarius, ut oſtendit Tillemontius, locis citatis.

D

illud incidiſſe in annum adultum Chriſti 475,

372 In ea porrò epiſtola ſignificat Baſiliſco Simplicius, jam tum Romæ delatum ad ſuam notitiam eſſe per ſcripta ferventium pro fide catholica monachorum, *Timotheum parricidam* (Ælurum)... *Alexandrinæ urbis eccleſiam... depulſione legitimi pervaſiſſe pontificis.. Nec eo tamen fine contentus*, inquit Simplicius, *Conſtantinopolim inſuper urbem... fertur audacter ingreſſus* &c. Hæc facta eſſe, non ſub Zenone, ſed ſub Baſiliſco imp. contendit contra Baronium ipſe Pagius ad annum citatum, num. 10, & affirmant auctores, quos dedi num. 368; atque adeò ipſe Pontifex Simplicius in epiſtola ad Acacium, edita à V. C. Luca Holſtenio in Collectione Romana, parte 1, pag. 194, his verbis: *Sub occaſione tyrannicæ dominationis* (Baſiliſci ſcilicet) *& per abſentiam chriſtianiſſimi principis* (nempe Zenonis) *latro & recidivus invaſor Alexandrinæ eccleſiæ* &c. Cum igitur invaſio illa Æluri, & iter ejus Conſtantinopolim, notabile tempus exegerint, quocumque demum exponantur modo (vide Tillemontium loco citato;) nec pauci item dies requirantur, ut hæc jam facta Conſtantinopoli Romam poſſint eſſe perſcripta Simplicio; nota tamen ipſi fuerint ante diem x Januarii CCCCLXXVI; quis non videat, ea contingere debuiſſe anno præcedenti nondum elapſo; adeoque Baſiliſcum aliquanto etiam ante tyrannicum imperium ſibi vindicaſſe, ſaltem menſe Novembri anni CCCCLXXV, ut ex Codino aſſerit Tillemontius tum in nota jam dicta, tum in Acacio CP. art. 4?

E

non vero in A. C. 476,

373 Idem argumentum firmari poteſt ex epiſtola 5 Simplicii Papæ ad Acacium ibid. col. 1073, & 7 ad Presbyteros & Archimandritas CPolitanos col. 1075, ex qua ultima patet, Epiphanium illum, per quem eorum litteras, de quibus ad Baſiliſcum meminit, acceperat, ſerius Romam adveniſſe, quam ipſi, qui ſcripſerant, voluiſſent; ex quo conſequens fit, jam ſatis diu ea, quæ diximus, Alexandriæ & Cpoli fuiſſe geſta, antequam ea Romæ ſummus Pontifex reſcierit. Ceterum ſi menſe Novembri tyrannidem arripuiſſe Baſiliſcum cum Codino dixerimus, facile intelligetur Zenonem fugientem in Iſauriam *Arsadne auguſta ſub hiemis diſcrimine, navali itinere* fuiſſe *ſubſecuta*, ut ad illum annum CCCCLXXV notat Victor Tununenſis.

F

ut ſtatuit Pagius.

374 Sic etiam optimè congruunt annus unus & menſes octo, quos Baſiliſci tyrannidi tribuit Procopius Cæſarienſis de Bello Vandalico lib. 1, cap. 7, cum epiſtola 8, qua Zenoni recuperatum imperium idem Simplicius Papa gratulatur, *data octavo Idus* (alii *ſeptimo*) *Octobris poſt Conſulatum Baſiliſci & Armati*, id eſt, anno Chriſti CCCCLXXVII, ut habetur eodem tom. 4 Concil. col. 1079 (ſic enim, vitiosè licet, columna notatur.) Nam viginti menſes Novembrem anni CCCCLXXV conſecuti, ſub menſem Auguſtum deſinunt

anni

A anni CCCCLXXVII, quo ad ſolium redierit Zeno; inde porrò uſque ad initium Octobris ſpatii ſatis eſt, ut ejus reditum & certis nuntiis Romæ Simplicius intelligeret, & litteris gratulatoriis imperatori fauſtum apprecaretur. At ſi initium Baſiliſci, cum Pagio ad annum Chriſti CCCCLXXVI, num. 5, ſtatuas circa finem Januarii aut ab ineunte Februario ejuſdem anni Chriſti CCCCLXXVI, menſes illi XX excurrent ad finem uſque Septembris anni ſequentis; neque proinde ſcribere ad Zenonem Pontifex potuerit die octava Octobris ejuſdem anni; cum dies octo aut pauciores nequaquam ſufficiant, ut res in Oriente geſta Romam certis indiciis deferatur. Sed de his jam ſatis. Redeo ad Petrum Fullonem.

Hæc tamen ſecunda Fullonis invaſio

375 Quamquam ex iis, quæ allata ſunt hactenus, dubium eſſe non poſſit, quin ſedem Alexandrinam Timotheus Ælurus iterato invaſerit anno Chriſti CCCCLXXV, ut notat Victor Tununenſis; omnino tamen certum videtur,

B non ante ineuntem annum CCCCLXXVI in Antiochenam ſecundò ſeſe intruſiſſe Fullonem. Etenim cum prius ex epiſtolis Simplicii conſtet, elapſum exilio Ælurum Alexandrinam eccleſiam, Baſiliſco rerum potiente, pervaſiſſe, quam Conſtantinopolim adiret, eò appuliſſe vix potuit ante Decembrem anni CCCCLXXV: ibi autem non exigui temporis negotium fuit; conferenda cum tyranno ad firmandam Eutychianam hæreſim conſilia; cogendum epiſcoporum aliorumque in Chalcedonenſem ſynodum conjuratorum conciliabulum, ut eſt in Actis S. Euthymii magni ad diem XX Januarii, cap. 20; adornandæ, Æluro imprimis auctore, Baſiliſci encyclicæ, ut habet Euagrius lib. 3, cap. 4, ubi etiam litteras illas recitat, ſubditque cap. ſeq. à quingentis circiter epiſcopis fuiſſe ſubſcriptas; atque ibidem notat ex Zacharia Rhetore, Petrum quoque Fullonem, *qui*, dum hæc gererentur, *una cum Timotheo erat Conſtantinopoli*, his litteris conſenſiſſe.

pertinet ad initium A. C. 476; licet quidam repetant à fine præcedentis;

376 Ac tum demum *à Timotheo illo* (Æluro) *damnato.... ad Antiochiam* Fullo *remiſſus fuit, ut iterum illic epiſcopatum teneret*, quemadmodum ex Breviculo & Liberato, ſeu potius Acacio dictum eſt. Illuc vero non multo ante Februarium anni CCCCLXXVI perveniſſe, ſatis, credo, ex hiſce rerum adjunctis liquet; quo tempore Julianus, dolore

C ex tanta rei catholicæ calamitate conſectus, vacuam invaſori ſedem ſimul cum vita reliquit, uti ex Theophane ſupra retulimus. Cum tamen omnino certum videri debeat, decretam ab imperatore, id agente Æluro cum ſuis, reſtitutionem Petri fuiſſe, cum adhuc Conſtantinopoli verſaretur, atque adeo ante elapſum annum Chriſti CCCCLXXV, & ante obitum Juliani, atque ipſam invaſionem Petri Antiochiæ factam; non mirum, ſi ab anno CCCCLXXV ſupputari à quibuſdam ejus tempora cœperint.

tenuitque uſque ad A. C. 477:

377 Sic ab anno illo Chriſti CCCCLXXV, epiſcopatum hunc ſecundum Fullonis metiri cœperunt Nicephorus patriarcha, Theophanes in expanſis laterculis, & Zonaras; cum tres illi annos, utrimque videlicet incompletos, adſcribant: niſi malis credere, aut erraſſe Nicephorum & qui eum ſecuti ſunt, aut aliter annos Æluri, aliter Fullonis computaſſe: nam huic tres, illi tantum duos aſ-

ſignant; cum ex dictis manifeſtum ſit, prius SEC. V.
Ælurum obtinuiſſe eccleſiam Alexandrinam, eamque poſterius, ut mox oſtendam, tenuiſſe, quàm Petrum Cnaphea Antiochenam. At exemplar Eutychii, quod duos tantum hîc annos numerat tom. 2, pag. 111, ab ipſa uſurpati throni poſſeſſione ordiri potuit, annoſque ita una ſolùm parte mancos colligere. Ut ut eſt; id quidem ego exploratum abunde puto, tyrannicum hunc patriarchatum ultra annum Chriſti CCCCLXXVII protendi haudquaquam poſſe; quod quia Pagio aliter viſum eſt in Criticis ad annum Chriſti CCCCLXXVII, num. 11, ſic oſtendo:

nam ante expulſus eſt Fullo, quam defunctus Ælurus;

378 Petrus ab Antiochena ſede ante dejectus eſt, quam Alexandriæ mortuus ſit Ælurus: hoc enim aperte teſtatur Euagrius lib. 3, cap. 8, 10 & 11; Theophanes pag. 107; & omnium inſtar S. Papa Simplicius in epiſtola ad Acacium, ab Holſtenio vulgata, quam etiam habes in Labbeo tom 4 Concil. col. 1039: in ea etenim ſummus ille Pontifex nondum quidquam de Æluri morte cognoverat; quandoquidem Acacium & ceteros qui ad rem catholicam erigendam Conſtantinopolim confluxerant, inſtare apud imperatorem jubet, *ut Timotheus* (Ælurus) *cum ſequacibus ſuis ad irremeabile dirigatur exilium*; cum tamen ibidem non modò ſignificet innotuiſſe jam tum ſibi, depulſum eſſe ab eccleſiæ Antiochenſis adminiſtratione Petrum; ſed etiam Joannem Apamenum, quem, Petro ejecto, eamdem eccleſiam pervaſiſſe ſcribit, *ſub anathemate à Chriſtianorum conſortio, vel ipſa appellatione removeat.* Quid, amabo, afferri luculentius poteſt, ut depoſitum Fullonem probemus eſſe, non ſolum ante mortem, qua Timotheus ille dejectionem ſuam antevertit; verùm etiam antequam de illo expellendo quidquam Conſtantinopoli à Zenone decretum eſſet? Si ergo Ælurum conſtiterit anno Chriſti CCCCLXXVII non ſupervixiſſe, de Fullone profectò multo id erit certius: hoc igitur agamus.

Ælurus autem non vixit ultra A. C. 477;

379 Patentem in primis hîc ipſum Pagium habemus in Criticis ad annum Chriſti CCCCLXXVII, num. 10; nec patentem dumtaxat, ſed etiam adducto Theophanis teſtimonio id comprobantem, & illo quidem teſtimonio, quo, ſi verum eſt, mors Æluri ſtatuitur accidiſſe anno Incarnationis divinæ ſecundùm Alexandrinos CCCCLXIX, hoc eſt, æræ noſtræ CCCCLXXVII, ante initium Septembris: hoc ego tamen eatenus admittere non auſim, ob epiſtolam S. Simplicii mox adducendam. Addit etiam Pagius, idem confici ex duobus annis, quos Æluro Theophanes concedit in laterculis, imo & Nicephorus patriarcha in Chron., & Eutychius tom. 2, pag. 107; biennium autem ab anno CCCCLXXV in finem vergente ductum non poteſt ultra annum CCCCLXXVII excedere. Victor item Tununenſis mortem, ſeu necem potius Æluri (ſiquidem hauſto veneno interiit) refert *poſt Conſulatum Armati*, adeoque anno etiam CCCCLXXVII. Pondus hiſce omnibus graviſſimum accedit ex epiſtola 9 S. Simplicii ad Acacium tom. 4 Concil. col. 1029, ſcripta ſub initium anni CCCCLXXVIII, ſive *tertio Idus Martii*, *Illo viro clariſſimo Conſule*, qua reſpondet Acacii litteris, ex quibus *Alexandrinam eccleſiam divino tandem judicio* (ſive Æluri in-

teritu)

SEC. V.

teritu *liberatam*, & reſtitutum in eam Timotheum Salophaciolum intellexerat.

quidquid aliter Pagio viſum eſt.

380 Hæc epiſtola, tametſi ſtatim ab acceptis Acacii litteris data eſſet, uti terrarum temporumque ſpatia æſtimanti omnino perſuadet fieri non poſſe, ut ultra Januarium anni CCCCLXXVIII vixerit Ælurus; ita planè iis favet qui obitum ejus ad annum CCCCLXXVII ſaltem elabentem reducunt; multoque magis iis, qui Petri depoſitionem anno illo conſignant. Admirari me hîc fateor Critica Pagiana, quæ cum idem omnino adſtruant, affirmentque epiſtolam Simplicii Holſtenianam, quæ depoſitionem Fullonis clariſſimè continet, ſcriptam eſſe *ipſo tempore, quo Ælurus adhuc vivebat* (verba ſunt ad annum Chriſti CCCCLXXVII, num. 12;) miror, inquam, quo pacto & eamdem epiſtolam, ibid. num. 13, & Fullonis depoſitionem, ibid. num. 11 retulerint ad annum ſequentem, ſive Chriſti CCCCLXXVIII. Verùm cum Fullonis extruſio cum Joannis intruſione conjuncta ſit; hanc aggredior, ut illam ſimul quam poterò proximè determinem.

B

XLVI. JOANNES II.

Joannes II Petro Fullo-ni,

JOANNEM hunc omittit Euagrius lib. 3, cap. 10, & Zonaras loco jam ſæpius aſſignato, aliique. Eutychius eum Juliano præponit, eique ſex annos epiſcopatûs tribuit tom. 2, pag. 104; ſed errores in hoc auctore, etiam graves, non admodum rari ſunt; hîc certè totâ exerrat viâ: nam & Joannem Fulloni ordine à me ſervato ſucceſſiſſe, & breviſſimo tempore tenuiſſe ſedem illam compertiſſimum eſt. Et ſucceſſionem quidem teſtatur Acacius in Breviculo hiſt. Eutychianiſt. apud Labbeum tom. 4 Concil. col. 1082; & in Breviario Liberati cap. 18, tom. 5 Concil. col. 769; concilium Romanum II in epiſtola ſynodica tom. 4 Concil. col. 1125, &c. Succeſſionem verò ac durationem ejus tradunt SS. Nicephorus patriarcha in Chronico & Theophanes pag. 107, ubi tribus illam menſibus definiunt. Sic habet Theophanes: *Ceterum Petrum Fullonem, ut qui Baſiliſco faverat, Zeno habuit exoſum. Orientalis itaque ſynodi decreto dignitate motus eſt, & in ejus locum Joannes ordinatus. Hic quoque poſt tres menſes ejicitur, ac demum ſucceſſor ejus Stephanus, vir pietate ſpectabilis, Antiochiæ promovetur epiſcopus.*

C

ſucceſſit,

382 Audiatur etiam S. Simplicius Papa, cujus ego in hac re teſtimonium longè maximi facio. De Joanne in epiſtola ad Acacium Holſteniana loquitur ad hunc modum: *De Joanne quondam Conſtantinopolitano, qui ab hæreticis* (Fullone nimirum, ut narrat Acacius in Breviculo citato) *Apamenum ſacerdotium, quod ei, qui presbyter aliunde fuerat, vei â catholicis ſumere non licebat, ſe hæreticum publicavit, & quod in ſe perperam factum eſt, improperium retorſit in auctorem, expellens ab Antiochia Petrum pervaſorem ipſius, eamdem eccleſiam ipſe pervaſit, ſub anathemate à Chriſtianorum conſortio, vel ipſa appellatione removemus; nec umquam his* (Joanni aliiſque ante nominatis) *ſatisfactionis patefaciendus eſt locus. Quia ſicut Judas inter Apoſtolos, ita iſti inter miniſtros Dei ſubdola & diabolici ſpiritûs fraude latuerunt.* Hiat hîc ſubinde conſtructio, ſed ſententia plana eſt. Nunc rationem chronologicam indidem eruamus.

D

383 Data fuit hæc epiſtola ad Acacium *A. C. 477*, vel paulo poſt, vel eodem potius tempore, quo data eſt octava ejuſdem Pontificis epiſtola ad Zenonem imp.; ut colligitur 1, ex eo quod in illa, non ſecus atque in octava, ignoret adhuc Pontifex mortem Æluri. 2. quod, item ut octava, ſcripta ſit non diu à devicto Baſiliſco; cum ſub finem epiſtolæ ideò epiſcopos Orientales Conſtantinopoli congregatos, properare ad eccleſias ſuas velit: *Diu autem fratres*, inquit, *& coepiſcopos noſtros apud Conſtantinopolim non convenit demorari: nunc præcipuè, cum propter concuſſionem perſecutionis, quæ mota fuerat, ſolicitæ atque attonitæ ſunt in ſupraſcriptis eccleſiis civitates.* 3. Quia cum in epiſtola Holſteniana jubet Acacium cum epiſcopis apud ipſum collectis imperatori ſuggerere, ut Timotheus cum ſequacibus ſuis, Paulus item Epheſinus, & Petrus Antiochenus atque omnes, qui ab eo ſe, vel ab his, quos illicitè fecerat, æſtimabant epiſcopos ordinatos, ad irremeabile dirigantur exilium; addit, ſe cum eorum ſuggeſtionibus litteras ſuas conjunxiſſe, quibus idem ipſe imperatori ſuggereret. Hoc autem facit in epiſtola octava ad Zenonem, cum eum hortatur, ut reſpiciat *Auguſtæ memoriæ Marciani*, qui Dioſcorum, *atque Leonis*, qui Ælurum ac Fullonem, exutos ob hæreſim dignitate, expulerant in exilium, *omni mundo conſpicuam catholica devotione conſtantiam*; cumque eum flagitat, ut Timotheo, *eiſque etiam, quos temeritate diabolica diverſis eccleſiis ordinaſſe perhibetur* Timotheus (quos inter Petrus Fullo cenſeri debet juxta Breviculum Hiſt. Eutych. col. 1082) *ejectis, rectæ fidei ſubrogari conſtituat epiſcopos; ut, ſicut rempublicam ſuam a tyrannica dominatione purgaverat, ita* UBIQUE *Eccleſiam Dei ab hæreticorum latrociniis atque contagiis exuat.*

R

ut colligitur etiam ex epiſtola Simplicii PP. ad Acacium;

384 Neque obeſt, quod iſtic diſertis verbis Petri aliorumque exilium non precetur; cum id modeſtè latenterque ſatis inſinuet, atque ita Zenonis animum ſatis præparet; ut, accedentibus deinde expreſſioribus Acacii ceterorumque precibus, eo facillimè impellatur. Et verò rem hanc ego numquam conceptis verbis expreſſam à Simplicio Zenoni fuiſſe, perſuaſum habeo: certè ipſe ſanctus Ponti ex, cum poſtea malum, quod ipſe Antiochiæ à Fullone, etiam in ordinem redacto, timuerat, erupiſſet, nullas ſuas ad Zenonem de hac re datas aliquando litteras commemorat, ſed ſolas illas, quas miſerat ad Acacium: *Si præteritarum*, inquit epiſt. 14 ad Zenonem imp. col. 1033, *litterarum, quas de Petri* (Fullonis) *aliarumque nomine jam dudum ad fratrem & coepiſcopum meum Acacium ſcripſiſſe memini, ordo teneretur, ad hoc non potuit pervenire, quod jure nunc meruit vindicare. Mandaveram namque, ut, facta ſuggeſtione Pietati veſtræ, prædictus* (Petrus) *ut & ceteri, qui per occaſionem tyrannicæ dominationis invaſerant eccleſias Dei, extra metas veſtri pellerentur imperii, ne peſtiferis ſenſibus* &c. Solas iterum litteras illas appellat in epiſtola 15 ad eumdem Acacium col. 1034. Itaque non aliam epiſtolam ſuam ad Zenonem aſſignare Simplicium in Holſteniana illa ſua ad Acacium exiſtimo, quam eam, quæ inter epiſtolas ejus numeratur octa-

F

va,

A va; atque adeo cum eodem circiter utráque tempore missa sit, utramque omnino datam puto *octavo* (al. *septimo*) *Idus Octobris post consulatum Basiliſci & Armati*, id est, die VIII aut IX Octobris anno Christi CCCCLXXVII, ut notatur in epistola ad Zenonem, nisi forte Holstenianam diebus pauculis posteriorem velis

mense circiter Augusto subintrusus.

385 Jam ergo ante diem illum Octobris & expulsi Fullonis, & intrusi Joannis Antiochiâ Romam nuntius advenerat; jam ergo id pridem ante factum oportet fuisse, atque adeo mense circiter Augusto; aut ita certè, ut tum saltem dejectus ab Antiocheno patriarchatu Joannes fuerit, cum epistola illa Pontificis, ineunte Octobri scripta, Constantinopolim ad Acacium & Orientis episcopos ibi coactos devenit. Neque enim aut prius aut multo posterius exauctoratum illum fuisse apparet: non prius quidem; quia, quantumvis damnatus ante fuisse videatur ab Acacio, quam à S. Simplicio, ut innuit Liberatus cap. 18, & Breviculus hist. Eutych. tom. 4 Concil. col. 1082; tamen ea condemnatio, siqua fuit, absoluta non fuit; sed, ut vulgo aiunt, provisionalis tantummodo, atque ex interpellato Romani Pontificis arbitrio suspensa; subjicitur etenim ibidem, *quod illum Joannem, quem Acacius damnaverat cum Petro* (Fullone) *sine remedio pœnitentiæ fecit ab Apostolica Sede* idem Acacius *damnari*: quod idem dicitur in epistola synodi Romanæ ibid. col. 1125; & epistola Gelasii Papæ 15 col. 1223. Epistolâ verò 13 ejusdem, col. 1200, dicitur Acacius *executor dispositionis Apostolicæ Sedis contra hæreticos sæpe extitisse*; & ne dubites, quos hîc hæreticos designet, adi Commonitorium ejusdem ad Faustum col. 1169, ubi sic habet: *In hac ipsa causa Timotheus Alexandrinus & PETRUS ANTIOCHENUS, Petrus, Paulus, JOANNES & ceteri... SOLA SEDIS APOSTOLICÆ SUNT AUCTORITATE DEJECTI. Cujus rei testis etiam ipse docetur Acacius, QUI PRÆCEPTIONIS HUJUS EXTITIT EXECUTOR.* Et paulo inferius de Acacio loquens: *Qui eorum damnationem*, inquit, *antequam prævaricator existeret, fuerat executus.*

B

C

exauctoratus est tertio post mense, sive Novembri circiter.

386 Ex quibus consequi videtur, ut ante, absolutè saltem, dejectus ab Acacio Joannes non fuerit; quam Apostolicæ Sedis sententiam, litteris Holstenianis insertam, à Simplicio acceperit: quod fieri potuit mense Novembri; atque adeo versus tempus illud depositionis ejus sententia executioni mandata fuit. Non est enim, cur diutius possit illa differri; cum tribus tantum mensibus sederit, qui ab Augusto inchoati in Novembrem excurrunt. Deinde cum sententiam Acacius ipse Simplicium rogaverit, dubium esse non potest, quin acceptam statim, cum collectis tum apud se Orientalibus episcopis, quos Constantinopoli morari diu Pontifex vetuerat, sit executus. Ceterùm quem modo Acacius ex Antiochena Sede dejecit, eumdem postea *Joannem Tyriorum ecclesiæ fecit præsidere*, ut synodus Romana testatur tom. 4 Concil. col. 1125. *Petrus autem Pityos relegatus*, inquit Theophanes loco citato, *custodes eludit & ad sanctum Theodorum Euchaitarum Tutelarem profugit.* Unde Antiochiam denuò regressus, eas turbas excitavit, quas, nisi ad irremeabile dirigeretur exilium, provida S. Simplicii cura orituras ab eo prospexerat. SEC. V.

XLVII. S. STEPHANUS II Martyr.

XLVIII. STEPHANUS III.

Utriusque Stephani confusio & permutatio.

JOanni STEPHANOS duos subjiciunt SS. Nicephorus ac Theophanes in Chron., quorum priori annos ambo tres attribuunt, alteri verò unum annum tantummodo; quem, juxta Theophanem, martyrio consummaverit. Eutychius tom. 2, pag. 111 eosdem illos albo suo inserit, & Stephano quidem secundo annum unum; tertio verò sex tantum menses; neutri martyrium adscribit. Utrumque etiam agnoscit Libellus Synodicus § 99 & seq.; & secundum, quem Theophanes pag. 107 *virum* ait fuisse *pietate spectabilem*, etiam hic *Beatum* appellat quidem, & *mox* asserit ad Christum emigrasse; sed martyrii palmam Stephano tertio cum Theophane reservat. Zonaras tres quidem annos notat; sed incertum, cui Stephano; secundo, an tertio, concedi debeant; cum ipse unum tantum hoc loco Stephanum agnoverit. Euagrius lib. 3, cap. 10, & Nicephorus Callistus lib. 15, cap. 28 unicum hîc Stephanum collocant, eumque martyrem, sed nullum ei tempus assignant, nisi quod Fulloni Stephanum, Stephano verò Kalendionem suffectum esse memorent.

D

S. Stephanus II, successit Joanni II A. C. 477 vel initio 478, martyrio coronatus A. C. 479.

388 S. Simplicius Papa epist. 14 ad Zenonem imperatorem, *datâ* x *Kalendas Julias post consulatum Illi viri clarissimi*, sive die XXII Junii anno Christi CCCCLXXIX; item epist. 15 super eadem re atque uno tempore ad Acacium datâ, ut vide tom. 4 Concil col. 1033 & sequenti, jam tum respondet litteris, quibus ei cum Zeno tum Acacius non modo patriarchæ cujuidam Antiocheni patratam ab hæreticis cædem, sed etiam alterius in ejus locum contra synodi Nicænæ canones ab Acacio apud Constantinopolim, (ita jubente ad sedandos Antiochensium tumultus imperatore) ordinati substitutionem significaverant. Itaque, cum inter Joannem, de quo ante Simplicius ad Acacium scripserat, & Kalendionem, de cujus exordio idem agit epistolâ 16 ad Acacium *data Idibus Julius, Severino viro clarissimo Consule*, hoc est, anno Christi CCCCLXXXII; cum, inquam, inter Joannem & Kalendionem non nisi duo Antiocheni præsules intercesserint, Stephanus videlicet secundus & tertius, sequitur ex epistolis Simplicii jam dictis, ut Stephanus secundus sive senior post unum circiter annum episcopatûs, quem anno CCCCLXXVII elabente aut initio sequentis inierat, martyrio sit affectus, mense circiter Aprili, cujus die XXV colitur, anni CCCCLXXIX.

E

F

Stephanus III sedit ab A. C. 479 ferè dim diato usque ad medium ferè 482.

389 Sequitur deinde, ut Stephanus tertius, sive junior exinde usque ad Kalendionem, id est, annum CCCCLXXXII sederit, & quidem ab Acacio Constantinopoli ordinatus; atque adeo, ut anni tres, quos Nicephorus ac Theophanes Stephano secundo tribuunt, ad tertium spectent; annus contra unus, quem

SEC. V.

assignant Stephano tertio, pertineat ad secundum : itemque ut martyrium Theophanes pag. 110, & Libellus synodicus § 100 Stephano Tertio perperam adscripserint ; quando illud S. Simplicius disertè contulit ad ejus decessorem.

Pagii Stephano III tribuentis, quæ secundo conveniunt, & contrà

390 Quis dubitet in hac tanta scriptorum diversitate, potiorem longè quavis alia auctoritatem esse Simplicii, sua ipsius negotia describentis ; maximè cum ceteri trecentis & amplius annis, rebus quas hîc narrant, posteriores fuerint ? Eam igitur & nos amplexi sumus in Actis Sanctorum ad diem XXV Aprilis, ubi de S. Stephano, pag. 362 ; uti etiam postea Tillemontius tom. 16 in Acacio CP. art. 17 & 18. At Pagius in Criticis Baronii ad annum Christi CCCCLXXIX, num. 2 & 3, & ad annum CCCCLXXXII, à num. 2, Stephano secundo dat annos tres, tertio unum ; Hunc martyrium fecisse ait, non illum ; denique neutrum ab Acacio Constantinopoli consecratum fuisse, sed solum Kalendionem ; dicitque *opinionem vulgarem*, quam juxta Simplicii litteras, diligenter expensam, ut colligi potest ex Actis S. Simplicii ad diem 11 Martii, pag. 136, num. 11, secutus est Henschenius, *falsam esse*. Hoc ut adstruat, multa congerit, quæ huc, nisi fallor, redeunt omnia :

B

argumentum

391 Temporibus S. Simplicii Papæ, unus dumtaxat episcopus Antiochenus Constantinopoli ab Acacio ordinatus est, quem tacito nomine in epistola 14 & 15 designat Simplicius illi mox suffectum esse qui ab hæreticis crudeliter interemptus erat ; vide Critica ad annum CCCCLXXXII, num. 10. At constat Kalendionem Constantinopoli ab Acacio esse ordinatum ; ut probare nititur ibidem à num. 2. Est ergo Kalendio, quem S. Simplicius in epistolis illis designat martyris continuum successorem. Cum verò Kalendio ante annum Christi CCCCLXXXII ad insulas Antiochenas non accesserit, necesse est, ut epistolæ Simplicii 14 ac 15 ante annum illum scriptæ non sint. Perperam igitur epistola 14 inscribitur *data* X *Kalendas Julias post consulatum Ili viri clarissimi*, sive XXII

C

Junii anno CCCCLXXIX ; sed inscribi debuit, inquit Pagius, *post consulatum Placidi viri clarissimi*, sive anno Christi CCCCLXXXII : ita ut epistola 14 & 15 Simplicii eodem anno scripta sit ac de eodem agat Kalendione, quo & de quo scripta est epistola ejusdem 16 ad Acacium *data Idibus Julius* (imò *Junius*, ut observat Tillemontius nota 13 in Acacium CP.) *Severino viro clarissimo Consule*. Atque hinc porro consequens est ; ut usque ad illum annum circiter Antiochiæ præsederit Stephanus martyr, qui alius esse non possit quam Stephanus tertius ; utque tribus annis præesse potuerit Stephanus secundus, ut Nicephorus patriarcha ac Theophanes tradidere.

confutatur 1. quia corrupto nititur textu S. Simplicii PP.

392 Audax enimvero facinus, & (quod bona Viri eruditissimi veniâ dictum sit) non uno ex capite temerarium ! Nam 1. quidem facile condonari librariis potest unius apicis in alterum commutatio ; at *Ili* & *Placidi* immane quantum discrepant ! 2. Si scripta est epistola 14, atque adeo & 15, eodem anno, quo epistola ejusdem 16, 17, 18 & 2 ; cur item illi, ut istis, subscriptum non fuerit : *Data . . . Severino viro clarissimo consule* potius, quam : *data . . . post consulatum Placidi ?* Sanè postconsulatus nusquam in litteris suis adhibet Simplicius, nisi in iis, quas anno illo dedit, quo consules nulli creati erant. 3. Si datæ sint epistolæ 14 & 15 eodem anno, quo data est 16, agantque de eodem Kalendione ; vel datæ sunt aliquot diebus ante illam, ut vult Pagius ; vel aliquanto post illam, si nempe datam illam fuisse velis non *Idibus Julius*, sed *Idibus Junius*.

D

in quo notatum consulatum

393 Si primum dixeris ; quæro, cur in epistolis 14 & 15 unicè queratur sanctus Pontifex de ordinatione episcopi Antiocheni Constantinopoli per Acacium facta ; de tarditate autem Antiochensium, qua adhuc distulissent de novi episcopi exordio ad se referre, verbum nullum faciat ? Cur item in epistola 16, quæ non potest nisi tribus hebdomadibus posterius esse scripta, in ordinatione sive exordio Kalendionis hoc unum carpat *quod fuerit serius indicatum*, quod leve vitium erat, ideoque facile excusatum est ; non carpat autem, imo ne litterâ quidem unâ insinuet violatos in illo Nicænos canones, quod multo erat apud Simplicium gravius ? Quæro item, si prius scriptæ sunt epistolæ 14 & 15, quam 16 ; quo pacto in hac dicere Simplicius Acacio possit : *Miramur autem, nihil nos de statu Antiochenæ ecclesiæ, te instruente, didicisse :* cum in epistolis 14 & 15, tribus ante septimanis juxta Pagium exaratis, totum statum ecclesiæ Antiochenæ ex Zenonis Acaciique litteris intellexisse se ostendat?

E

temerè mutat in alium,

394 Sin autem data est epistola 16 Idibus Junii, hoc est, diebus IX ante epistolas 14 & 15, res evadet multo etiam incredibilior. Nam in epistola 16 significat Simplicius, jam se litteras accepisse de Kalendionis exordio ab ipso Kalendione vel ejus synodo, itemque ab Acacio, idque per episcopum Anastasium, Antiochiâ ad se directum : cedo igitur ; à Kalendione ejusve synodo, ab Acacio, ab Anastasio facta est mentio ordinationis ab Acacio peractæ Constantinopoli, hoc est, violati canonis Nicæni ; an non ? Si facta est ; cur ejus nihil meminit in responsione ad Acacium ; quando rem hanc tantopere cordi habebat ? Si mentio non est facta illius ; cur dissimulationem illam in re tanta non castigat in epistolis 14 ac 15, quæ, ut supponitur, datæ sint novem postea diebus ? Imò cur Kalendionis ordinationem approbat, antequam intellexit, quo demum pacto peracta sit ?

F

contra quam epistolarum adductarum sententia patitur.

395 Quartò denique ; sive prius missa sit epistola 16, quam 14 & 15, sive posterius ; si tamen de eodem omnes agant Kalendionis episcopatu, ineptè profecto repetitur ejus in omnibus approbatio ; quasi verò primis litteris satis expressa illa approbatio Acacio non fuisset, ut eam iteratis ad eumdem epistolis significari necesse esset. Ex his, opinor, apparet luculentè, nec eodem anno scriptas esse epistolas Simplicii 14 ac 15, quo scripta est 16, nec de eodem omnes episcopo agere ; neque adeo esse cur mutari vel debeat vel possit epistolæ 14 subscriptio, ut à recepta sententia recedatur.

2. quia falsum asserit vitium in ordinatione Kalendionis,

396 Quod asserit Pagius ad annum Christi CCCCLXXXII, num. 7 & 8 ex Valesio in annotat. ad lib. 3 Euagrii, cap. 16, alium reatum in exordio episcopatûs Kalendionis notari in epistola 16 à Simplicio non potuisse ; *nisi quod Kalendionem contra leges ecclesiasticas ordina-*

A *dinarat Acacius*; id ex ipſa illa epiſtola manifeſtè redarguitur; ſic enim habet: *Antiocheni exordium ſacerdotis qua ratione fuerit* SERIUS (hanc vocem omittit Pagius, cum ad rem unicè faciat) *indicatum, quamvis minimè nos latere potuerit, tamen & ipſe, vel ſynodus ipſius indicavit. Quod ſicut non optavimus fieri; ita faciles excuſationi, quam neceſſitas fecit, extitimus: quia quod voluntarium non eſt, vocari non poteſt in reatum.* Quis hinc OEdipus alium extundat reatum, quam qui diſerte exprimitur; quod nempe *ſerius*, quam par fuerat, Antiocheni exordium ſacerdotis Romano Pontifici eſſet indicatum? Hæc enim dilatio verus erat reatus, dignuſque, quem ſummus Pontifex coargueret; quamquam eum facile remiſit, cum intellexiſſet, cauſas moræ in officio tam diuturnæ Antiochenis & legitimas fuiſſe & neceſſarias. Eumdem certè reatum in Baſilio notatum à S. Leone magno, atque ob eamdem cauſam excuſatum dedi ſupra num. 355.

B *& verum ſilet.*

397 Nec verò magis urget, quòd num. 8 ſubdit idem Pagius, quo perſuadeat, rem eamdem in epiſtola Simplicii 16 notari, quæ notata fuerat in epiſtolis 14 & 15: *In ea* (epiſtola 16) *enim*, inquit, *poſtquam Simplicius dixit: Antiocheni ſacerdotis exordium, & cetera ſupra* (à me etiam) *recitata, ſtatim ſubjicit: Et ideo per fratrem & coepiſcopum noſtrum Anaſtaſium, qui ex prædicta regione directus eſt, litteris quoque tuæ dilectionis acceptis, alterni viciſſitudinem ſermonis tuæ reddidimus charitati, neceſſario fratris & coepiſcopi noſtri Kalendionis ſacerdotium gremio Apoſtolicæ Sedis amplexi*, &c. *Neque enim*, addit Pagius, *Simplicius de aliis ſcriptis ab Acacio litteris loqui poteſt, quam de iis, in quibus epiſcopi Antiocheni electionem non reprobat, quia neceſſitate facta fuerat*; atque adeo de illis, quibus per epiſtolam 15 reſponderat Simplicius. Verùm hæc collectio ut ſimpliciter aſſeritur, ita quoque ſimpliciter negatur; patetque ejus falſitas ex dictis à numero 392; ubi oſtendi, alium eſſe annum, reſque omnino alias in epiſtolis 14 & 15, quàm præferat epiſtola 16; alia quoque in illis, alia in hac neceſſitas excuſatur; neque proinde de

C ſcriptis illis ab Acacio litteris loco citato agit Simplicius, ut Pagio placet; cum ad rem nihil illæ quidquam pertinerent; verùm de illis, quas Antiochiâ miſſus Romam Anaſtaſius, in itinere ab Acacio acceptas, unà cum Kalendionis ſynodique ejus epiſtola ad ſummum Pontificem toto circiter poſt illas, de quibus in epiſtola 15 ſermo eſt, triennio attulerat.

3. quia præcipui auctores à Pagio citati vel ipſi non favent,

398 Sed quid ergo, inquis, ad argumentum ſupra num. 391 propoſitum? Reſpondeo, illud everti funditus, ſi vel cum Valeſio, annotat. in lib. 2 Theodori Lectoris, primam propoſitionem negaveris, dixeriſque, tam Stephanum tertium, quam Kalendionem ab Acacio fuiſſe conſecratos; vel cum Tillemontio, cui Valeſii ſententia merito diſplicet, nota 14 in Acacium CP., rejeceris propoſitionem ſecundam; quæ aſſerit, Kalendionem ab Acacio fuiſſe ordinatum Conſtantinopoli. At enim tot eam teſtibus poſt Valeſium defendit Pagius ad annum Chriſti CCCCLXXXII à num. 3. Proferuntur, qui id aſſerant, Theophanes, Euagrius, Nicephorus Calliſtus, Theodorus Lector cum Theodorito juniore, auctor Breviculi hiſt. Eutychian., Candidus Iſaurus, qui illo tempore floruit. Fateor; ſed neque omnes illi tamen hoc teſtantur; neque, ſi teſtarentur omnes, iis concedere deberet S. Simplicius; quod ipſe ſatis perſpexiſſe videtur Pagius, quando corrumpere Simplicium maluit, quam ei auctores ceteros anteferre. SEC. V.

ut Candidus Iſaurus,

399 Non teſtantur illud, inquam, auctores illi omnes: neque enim hoc ſibi volunt verba Candidi, cujus hîc præcipua eſſet auctoritas, quæ exſtant apud Photium in Bibliotheca cod. 79: ὡς Πέτρου ὁ δυσσεβοῦς τὰς τῆς ἀνατολῆς ταράσσοντος ἐκκλησίας, Καλανδίωνα Ζήνων ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱεροῦσθαι ἀντιοχείας ἀπέστελλε: quæ ita vertit Andreas Schottus noſter: *Cum Petrus ille impius* (Fullo) *Orientis turbaret eccleſias, miſit Zeno imperator Kalandionem, ut Antiochenæ Sedis epiſcopus ſacraretur.* Non eſt ergo conſecratus Conſtantinopoli juxta Candidum; nedum ab Acacio. *Verùm locum hunc* E *peſſimè*, inquit Pagius, *vertit interpres.* Erat enim, Pagio judice, *is locus ita Latinè reddendus: Miſit Zeno imp. Kalendionem, ut Antiochiæ epiſcopus eſſet, vel, ut Antiochiæ ſacerdotii honore fungeretur.* Sanè oportet eum Græcis litteris non leviter tinctum eſſe, qui interpretem Schottum tam confidenter auſit arguere. Quod ſi Pagius illuſtriora quæque Lexica conſuluiſſet, vidiſſet, vocem ἱεροῦσθαι non modo ſignificare idem quod *epiſcopus ſum*, vel *ſacerdotii honore fungor*, verùm etiam, juxta Syneſium, *Sacerdos fio*, ſive *conſecror.* Rectè igitur ita vertit Candidum interpres noſter, maximè cum hoc pacto cum Simplicio Candidi hiſtoria conſonet.

etiam ut a Pagio vertitur, & Euagrius;

400 Sed neque Pagii interpretatio ſignificat Kalendionem aut Conſtantinopoli aut ab Acacio conſecratum eſſe; ſed miſſum à Zenone Antiochiam, iis inſtructum litteris & commendatione, ex quibus intelligerent epiſcopi comprovinciales, eam eſſe certiſſimam imperatoris mentem, ut continuo electus ab ipſis conſecratuſque Kalendio defuncti Stephani partes obiret, atque ita ſeditioſam Eutychianorum ambitionem ſine mora compeſceret. Et ſic Zenoni adſcribere potuerit Candidus ordinationem Kalendionis, quia ejus præcipuus auctor Antiochenis fuerit. Quid ſi etiam non alio ſenſu intelligi velit auctor Breviculi, ubi ordinationem illam tribuit Acacio, quam quod, ſicut pro ea ſtetit apud Antiochenſes Zenon, ſic pro ea ſteterit apud Zenonem Acacius; ejuſque adeo prima cauſa fuerit ac præcipua? Vide tamen numerum ſeq. Fruſtra ergo Candidus hujus rei teſtis accerſitur. Nihilo felicius in hanc rem Euagrius adducitur lib. 3, cap. 10: nam præterquam quod ibi Stephanum tertium prætermittit; neutiquam ab Acacio ordinatum fuiſſe Kalendionem narrat. Et aſſignatum quidem locum recitare ſuperſedeo, quia nullam voculam habet, quæ id vel redoleat.

F

vel, quia Stephanum III pro II martyrem ſtatuendo,

401 Ceterorum plerorumque ut ex epiſtolis Simplicii fateri neceſſe eſt errorem, ſic ejus natam indidem cauſam non difficile eſt aſſignare. Nimirum notus omnibus fuit Stephanus ſecundus propter illuſtre martyrium; at Stephanus contrà tertius plurimis etiam antiquis ignotus, ut ex Euagrio aliiſque colligitur; notiſſimus item omnibus fuit Kalendio. Hunc cum ſcirent ſucceſſiſſe Stephano, nec

SEC. V. nec alium illi Stephanum agnoscerent, quam secundum, sive martyrem; martyris eum perperam successorem immediatum fecerint: cum ergo ex litteris S. Simplicii constaret, Stephani martyris successorem Constantinopoli fuisse ab Acacio consecratum, facile fuit auctori, exempli gratiâ, Breviculi Historiæ Eutychianistarum, id ad Kalendionem referre, quod juxta Simplicium in Stephanum tertium quadrabat; hoc, inquam, facile fuit, maximè si aut ad datarum litterarum tempus, aut ad Kalendionis initium non satis attenderetur. Atque inde porro nasci pronum erat posteriorum, quam exhibui num. 387, auctorum confusionem.

repugnant S. Simplicio, de Kalendione intelligentes, quæ in Stephanum III quadrabant.

402 Verùm, ut dixi, errorem illum ex epistolis Simplicii fateri necesse est. Nam sicuti epistolis 14 ac 15, datis anno Christi CCCCLXXIX, non alius designari potest martyr, quam Stephanus secundus; ita certum esse debet, non alterius in iisdem epistolis ordinationem à Simplicio suggillari, quod ab Acacio Constantinopoli esset habita, quam Stephani tertii. Cum igitur ordinationem illam, tametsi ob ecclesiæ necessitatem ita peractam esse agnosceret, ægerrimè tamen sanctus Pontifex tulerit; totiesque cum Zenoni, tum etiam Acacio inculcet, ne quid umquam ejusmodi deinceps attentent; cum insuper Acacius facti necessarii veniam postulasset; atque ipse imperator *In hæc verba jurasset, quod posthac in Antiochena urbe, veteri more servato, à comprovincialibus suis episcopis ordinetur* patriarcha; an credibile est, idem iterum triennio post, statimque ab obitu Stephani in Kalendione aut à Zenone esse mandatum, aut ab Acacio peractum, aut certè à Simplicio in epistola 16 penitus fuisse dissimulatum? Adi sis Tillemontium loco citato. Atque hæc quidem pro sententia communi, à num. 388 proposita, quam & nos amplectendam putamus, dicta sunto.

PARERGON

De Joanne Codonato.

Antiochiæ consecratus videtur eodem tempore quo Constantinopoli Stephanus III, id est, A.C. 479:

DE hoc ita pronunciat Victor Tununensis in Chronico: *Post Consulatum II Longini V.C.*, sive anno Christi CCCCLXXXVIII, *Petrus Antiochenus* (Fullo) *sub damnatione moritur: & in ejus loco Kalendionem ordinat. Orientales autem episcopi, tamquam nescientes,* JOANNEM *cognomento* CODONATUM, *eidem Antiochenæ ecclesiæ consecrant episcopum: cui Petrus successit hæreticus.* Quam corruptus sit hic locus, nimis patet, quam ut explicari debeat; quandoquidem & Fullonis mortem Kalendionis exordio, & huic successionem Joannis Codonati, exclusa Kalendionis possessione, atque hæc denique omnia anno Christi CCCCLXXXVIII alligat; imo alterum etiam adstruit Petrum hæreticum, à Fullone diversum, Joanni succedere; quorum omnium, anno demortui Fullonis excepto, falsitas per chronologiam nostram palpabilis fiet. Ceterùm de eodem illo Joanne scribit etiam Theophanes pag. 110, his verbis: *Zeno porrò ... Acacio CP. præsuli, ut Antiochiæ crearet episcopum mandavit: qui consecravit Kalandionem. Antiochenses, ordinationis factæ nescii, Joannèm, nomine Codonatum, sibi præfecerunt episcopum, quem Kalandion postmodum in Tyri sedem, quæ post Antiochiam prima est, transtulit.*

quamquam parum accurata ejus notitia est; dubiumque, an confundendus non sit cum Joanne II.

404 Hæc paulo accuratiora sunt quidem; sed non immerito tamen suspicari licet, (cum ignoraviisse dicantur Antiocheni ordinationem alterius episcopi, quando ipsi Joannem illum sibi præfecerunt episcopum) alterum illum episcopum consecratum fuisse Constantinopoli; neque adeo Kalendionem illum fuisse, ut perperam Theophanes existimat; sed Stephanum tertium, qui solus circa hæc tempora Constantinopoli ab Acacio inauguratus fuit. Ac proinde non videtur cum Kalendionis exordio ordinatio Codonati, sed cum Stephani tertii, anno Christi CCCCLXXIX, concurrisse. Verum utcumque se res habeat, ad me parum attinet; quando Joannes hic Codonatus nusquam in albo Antiochensium præsulum recensetur. Hoc igitur monuisse sufficiat. Qui hujus historiæ crisim desiderat, consulat Tillemontium tom. 16, nota 14 in Acacium CP., & Valesium Annot. in Euagrii lib. 3, cap. 16, aliosque passim, qui Joannem hunc Codonatum, eumdem fuisse putant cum Apameno illo, de quo supra, à num. 381.

XLIX. KALENDIO.

Kalendio successit Stephano III ineunte A.C. 482.

QUO tempore Stephano Juniori in episcopatum Antiochenum successerit KALENDIO, sive *Kalandion*, conjicere est partim ex quadriennio, quod utrique simul Stephano Nicephorus CP. Theophanesque concedunt; partim ex epistola 16, qua Kalendionis electionem sanctus Papa Simplicius confirmat tom. 4 Concil. col. 1035. Nam anni quatuor illi, juxta ea quæ supra diximus num. 389, ad anni circiter CCCCLXXXII initium pertingere debuerunt; nec verò multo longius extrahi potest ordinatio Kalendionis, neque adeo usque ad illius anni finem, ut habet Pagius hîc num. 13. Jam enim diu episcopatum exorsus fuerat quando epistola jam dicta Simplicii ad Acacium data est, cum in ea queratur summus Pontifex *Antiocheni exordium sacerdotis fuisse serius indicatum. Data* est autem epistola illa non serius quam *Idibus Julii*s, *Severino viro clarissimo consule*, hoc est, anno Christi CCCCLXXXII: imò Tillemontius in Acacium CP. not. 13, Idibus Junii*s* scriptam fuisse putat. Fac tamen Idibus Juliis datam fuisse; vel sic tamen ex ea colligitur, exordium illud Kalendionis ad anni ejusdem initium pertinere: nam si duobus tantum ante mensibus, puta Maio vel Aprili, electus patriarcha fuisset, quid mirum esset, quod per tanta locorum spatia id ante Idus Julias Simplicio non fuisset relatum? Quid ibi tantum piaculi, ut vel purgare suam in hac re moram Kalendio vel synodus ejus debuerint, vel de illa apud Acacium Simplicius conqueri? Accedendum ergo est propius ad anni caput; ita ut de completo Stephani tertii anno tertio nonnihil decerpatur.

A *expulsus verò est A. C. 485*

406 Atque hìc quidem assentimur Eminentissimo Annalium conditori, annum CCCCLXXXII electione Kalendionis exorso; at non perinde rem acu tetigit vir doctissimus, cum Kalendionis episcopatum uno tantum aut sesquianno concluśit; in quo chronologia ejus à modernis auctoribus merito visa est emendationem exigere: nam ex fine Breviculi hist. Eutychianist. constat, tam expulsionem Kalendionis, quam Fullonis invasionem tentatam esse post Acacii damnationem in synodo Romàna pronuntiatam *Kalendis Augusti Venantio V. C. Consule*, sive anno Christi CCCCLXXXIV: uti habes tom. 4 Concil. col. 1073. Præterea non modo SS. Nicephorus ac Theophanes, ut observat Pagius in Criticis ad annum Christi CCCCLXXXV, num. 3, verùm etiam Eutychius tom. 2, pag. 111, ubi eum *Clidionem* appellat & Nestorianâ perperam notat infamiâ; itemque Zonaras, quatuor eum annos Antiochenam ecclesiam moderatum esse, testantur.

B *versùs mensem Augustum.*

407 Annos tamen illos non explevit omnino, ut arguit epistola synodi Romanæ ad clericos & monachos Orientales data III *Nonas Octobris*, *Symmacho V. C. Consule*, id est, anno Christi CCCCLXXXV; vide Labbeum tom. 4 Concil. à col. 1124: in ea namque de Acacio dicitur col. 1126: *Qui Kalendione episcopo sancto (quemadmodum cognovimus) nuper ejecto, Petrum, totiens a se ante damnatum, in ejus immisit ecclesiam; ita ut plurimi, (si verum est) catholici cesserint, relictis suis sedibus, sacerdotes, & nostræ projectæ sint porcis & canibus margaritæ.* Ubi vox illa *nuper*, geminaque parenthesis manifestè insinuant, ejectionem illam admodum fuisse recentem, nec satis adhuc certâ constantique famâ Romæ vulgatam: expulsus igitur videtur Kalendio versùs mensem Augustum ejusdem anni, quando annos tres cum dimidio, qui rotundè quatuor anni vulgo censentur, rem Antiochiæ catholicam egregiè administraverat.

Res præclarè ab eo gestæ,

C

408 *Hic omnibus, qui ipsum adibant*, inquit Euagrius lib. 3, cap. 10, *persuasit, ut Timotheum* (Ælurum) *una cum Encyclicis Basilisci litteris sub anathemate damnarent.* Xenaïam quoque iconomachum vicis procul Antiochensibus exterminavit, ut narrat Theophanes pag. 115. Trisagio adjecit hæc verba, *Christe Rex noster*, ne in aliam ullam SS. Trinitatis Personam cadere quis crederet additamentum illud Theopaschitæ Fullonis, *Qui crucifixus es pro nobis*; ut vide apud Theodorum Lectorem lib. 2, & Valesium in annot. pag. 169, ubi Theophanem emendat. Idem Petrum, Moggum seu Mongum, qui Chalcedonensem synodum anathematizaverat, scriptis ad Zenonem imperatorem & Acacium litteris, acriter insectatus est, teste Euagrio lib. 3, cap. 16. Quanta porrò celebritate petitas obtentasque ab imperatore S. Eustathii reliquias inde usque à Macedonia Antiochiam, ubi episcopus aliquando fuerat, deportandas ac suscipiendas curarit, atque ita Eustathianos tandem universos sibi adjunxerit, refert Theodorus Anagnostes lib. 2, Victor Tununensis in Chronico, & Theophanes pag. 114: quod anno CCCCLXXXII factum esse, contra Pagium in Criticis ad annum illum, num. 13, volunt Baronius ac Tillemontius in Acacio CP. art. 19.

409 Hisce aliisque virtutibus strenuus antistes Kalendio dignum se præbuit, qui magni Eustathii sortem, improbrorum, inquam, & in primis Acacii, apud imperatorem calumnias, exauctorationem atque exilium forti animo subiret: depositus enim, nulla interveniente synodo, quod sæpe queritur Gelasius Papa, epist. 13 ad episcopos Dardaniæ, tom. 4 Concil. à col. 1199, est in Oasim relegatus, ut asserit Euagrius supra, *eo quod Illi & Leontii ac Pamprepii, qui adversus Zenonem tyrannidem sumpserant, partes fovisse existimaretur*; at vera causa fuit, Liberato Diacono teste, Breviarii cap. 18, *quia se non suspenderet & à Felicis Papæ & Joannis* (Talaïæ) *communione* Itaque non modo à Felicis successore Gelasio, epist. 15 ad episcopos Orientales *Venerabilis*; sed etiam, quod num. 407 vidimus, à Romana synodo *Episcopus sanctus* meruit appellari. Porro ab exilio rediisse non legitur. Imò Victor Tununensis ait, eum ab Anastasio imperatore, Olybrio V. C. Coss., hoc est, anno Christi CCCCXCI, *de malis ad pejora deductum esse.* SEC. V. *ac tolerata.*

E

PETRUS CNAPHEUS tertiò.

Fullo ecclesiam Antioch. invasit tertiò

Hìc, si usquam, ostendit Acacius, quantum in imperatoris animum exercere posset imperium: quemadmodum enim illo potissimum impellente ad cathedram Antiochensem Kalendionem Zeno promoverat, eodemque auctore dejectum illum amandaverat in exilium; ita quem ejusdem Acacii consilio bis propter hæresim tyrannicamque dominationem in exilium detrudi jusserat PETRUM FULLONEM; eumdem illum Petrum, nec jam hæreticum dumtaxat, sed etiam sacrilegâ S. Stephani aliorumque cæde infamem, ejusdem iterum Acacii suasione imperator idem ad violatæ tot ejus flagitiis ecclesiæ solium subvexit; ut synodus Romana in epistola synodica ad clericos & monachos Orientales, num. 407 citata, testatur. Factum id quoque absque ulla synodo, teste Gelasio I ad episcopos Dardaniæ; non tamen sine vi; si Alexandro credimus apud Surium in Laudatione S. Barnabæ, die XI Junii, § 27.

F

A. C. 485 circa Augustum, venitque usque ad 488, mensem fere eumdem.

411 Quod ad tempus attinet, demonstratum abunde est num. 406 & seq., id contigisse sub mensem Augustum anno Christi CCCCLXXXV; unde putati tres anni, quibus Petrum ecclesiam illam jam tertiò infestasse docent Nicephorus in Chronico, Eutychius pag. 111, Theophanes in laterculis, Zonaras, qui eum non rectè alium à Fullone Petrum facit, in annum CCCCLXXXVIII incurrunt; quo, juxta Victorem Tununensem supra num. 403, *Petrus Antiochenus sub damnatione mortuus est*, adulto jam, ut credibile est, anno; adeoque circa mensem Augustum; neque enim est, cur hìc anni tres non computentur integri; adi tamen infra numerum 243. Audiendus hìc ergo non est in sua Chronographia Theophanes, ubi Petrum Fullonem Petro Mongo, qui anno Christi CCCCXC interiit, superstitem facit pag. 116: falsum enim id esse, præter auctores jam productos, non semel ostendit Gelasius Papa tom. 4 Concil. epist. 15 ad episcopos Orientales. Et vero quam male hoc loco interpolatam per-

SEC. V.

turbatamque chronotaxim Theophanis acceperimus, id argumenti satis est, quod eumdem Fullonem, quem sub Zenone anno Christi cccccxci vitâ defunctum esse affirmat, anno sequenti sub Anastasio exilium, nescio quod, deprecantem exhibeat.

Petri Fullonis scelera.

412 Gesta Fullonis, *cum multa sint & propriam historiam requirant*, ut ait Alexander modo prolatus, missa facio. Videri ea possunt in Annalibus apud Baronium, aliosque, quibus licuit hæc diffundere latius. Breviter hoc dici potest, subscripsisse mox eum Zenonis Henotico, & synodicas litteras dedisse ad Petrum (Mongum) Alexandrinæ urbis episcopum, ut habet Euagrius lib. 3, cap. 16; & cum eo, quoad vixit, communicasse, teste Gelasio ad episcopos Orientales. Professam quidem ab Acacio communionem obtinere non potuit; *latenter* tamen, ut ait Gelasius ad episcopos Dardaniæ, cum Fullone communicavit Acacius. *Petrus Fullo*, inquit Theophanes pag. 115, *Antiochiam* (tertiò) *ingressus multa nefanda perpetravit, ut puta synodi* (Chalcedonensis) *execrationes, episcoporum abrogationes, noxiorum intrusiones, ordinationes illegitimas, & his similia . . . Idem sustulit verba:* Rex Christe, quæ Kalendio, ut supra dictum est, adulterato ante à Fullone Trisagio adjecerat. Xenaïam ejectum à Kalendione, non modo admisit ipse, sed etiam episcopum Hierapolgos consecratum, Philoxenum appellavit; *Eumdemque demum* (Theophanis verba sunt) *Baptismo nondum initiatum comperiens, ejus ordinationem Baptismi defectum supplere sanxit.* Plura vide in epistolis Gelasii Papæ citatis.

B

ob quæ sæpe damnatus fuit; item alia quædam ad eum spectantia.

413 Quoties & ubi damnatus fuerit, enumerat Valesius observat. eccles. ad Euagrium lib. 1, cap. 3 in fine, cum quo conferri debent Critica Pagii, vel etiam Tillemontius tom. 16 in Acacio CP. Ad epistolas quod spectat multorum episcoporum partim Occidentalis, partim Orientalis ecclesiæ ad Fullonem datas, quas profert Labbeus tom. 4 Concil. à col. 1098, contra Baronium ac Binium differtat Valesius loco citato cap. 4, easque proscribit. Contra Valesium vindicare eas, non nullis mutatis, nititur Pagius in Criticis partim ad annum Christi cccclxxviii, partim ad annum cccclxxxv. Contra Pagium rursus consule Tillemontium in Acacio CP. art. 49. Notari hoc etiam hîc meretur, ipso, quo monstrum hoc periit, anno, juxta Victorem Tununensem in Chronico, repertum S. Barnabæ, ipsiusmet indicio, corpus in Cypro cum Euangelio secundum Matthæum ejus manu exarato, ingens præsidium Anthemio fuisse, quo Fullonis ambitionem, Cypriæ ecclesiæ imminentem, averteret; cujus rei longiorem historiam dat Alexander Monachus apud Surium die undecima Junii, brevissimam Theodorus Lector initio libri secundi Hist. eccl. aliique recentiores. Denique ne nihil boni ab homine pessimo proficisci potuisse existimes, vide sis, quorum ipse sacrorum rituum auctor feratur apud eumdem Theodorum lib. 2, pag. 566, & in illum locum consule annotationes unà Valesii, pag. 169.

C

D

L. PALLADIUS.

Palladius Fulloni substitutus suffragio procerum,

FUllonem excepit Palladius, teste Euagrio lib. 3, cap. 23: & Theophanes, quamquam, ut dixi, loco non suo, *Eodem anno*, inquit, *Petrus Fullo interiit, & Palladius, sanctæ protomartyris Theclæ ecclesiæ, quæ est in Seleucia, presbyter, promotus est episcopus.* Subdit vero Theophanes: Συνεψηφίσθη ὁ Παλλαδίῳ τῷ Ἰωάννης ὁ Κωνσταντίνε, τῷ Ἀναστάσιος ὁ Σιλεντιάριος ὁ κακῶς βασιλεύσας: quod ita vertit interpres: *Cum Palladio etiam electi sunt Joannes Constantini, & Anastasius Silentiarius, qui postmodum pessimè imperavit.* Hinc facile suspicari quis posset, imo deberet, non unum hîc tantum electum esse patriarcham Antiochenum, sed tres eodem tempore. Verùm hæc interpretatio omnino corrigenda est; neque enim Anastasius patriarchatum, sed imperium in ipsos etiam patriarchas tyrannicum affectabat, atque aliquanto post consecutus est. Seduxit interpretem vox illa συνεψηφίσθη passivè posita; sed exempla non pauca Grammatici proferunt, quibus tempus illud aoristum actionem significare ostendant. Sic igitur locus ille verti debuit: *Palladio verò suffragatus est & Joannes Constantini filius, & Anastasius Silentiarius* (nomen est dignitatis, de quo vide Cangii Glossarium) *qui postmodum pessimè imperavit.* Uterque autem in aula, cujus primi erant proceres, valebat plurimum; unde nihil mirum fuit, si, invitis haud dubiè catholicis, sedem illam Palladius obtinuit, quam tam potenti fultus patrocinio affectabat.

E

sedit ab A. C. 488 usque ad 498 post mensem Augustum.

415 Porrò annis x ad Antiochensis ecclesiæ clavum sedit; ut notant S. Nicephorus in Chron., Theophanes in tabulis, Eutychius tom. 2, pag. 111, Zonaras lib. 12, num. 34; ac proinde ab anno Christi cccclxxxviii usque ad cccxcviii, & quidem exeuntem; quando mortem ejus consignat Theophanes anno, secundùm Alexandrinos, ab Incarnatione Domini cccexci, qui à mense Septembri anni nostratis cccexcviii initium sumit. Cum verò de annis x inter omnes conveniat, apparet iis nec multum superfuisse temporis nec defuisse; atque adeo cum in annum cccexcviii post mensem Augustum desierint, ab anno cccclxxxviii post mensem itidem Augustum eos incepisse. Unde ab illo mense dimoveri non procul placuit mortem Fullonis supra num. 411: tametsi non diffitear, Palladii obitum à Victore Tununensi, cujus Chronicum passim valde dissipatum est, referri ad consulatum Anastasii augusti, id est, annum Christi cccexcvii; sed idem Palladii initium figit *Anastasio & Rufo Coss.*, hoc est, anno Christi cccexcii; atque ita annos ei quinque tantum concedit; in quo ab omnibus, quos dixi, deseritur.

F

Fuit Eutychianus.

416 Eutychianum fuisse Palladium hunc, non secus ac Petrum ejus decessorem, constat ex Euagrio citato: *De Chalcedonensi* namque *synodo idem fecit quod Petrus.* Idem testatur Cyrillus monachus in Vita S. Sabæ apud Surium ac diem v Decemb. num. 69, ubi Præsulem hunc exhibet *Chalcedonense concilium*, in gratiam imperatoris Anastasii, tertio ejus imperii

A imperii anno, *anathemate ferientem; ea autem amplectentem, quæ tenebant Alexandrini: utpote quod Anaſtaſius eadem, quæ Alexandrini, ſentiret.* Idem, imò amplius ex Theodoro Lectore profert S. Joannes Damaſcenus lib. 3 de Imaginibus, ut eſt apud Valeſium in Fragmentis Theodori, pag. 581. *epiſcopus autem Antiochiæ Palladius*, inquit, *imperatori gratificari ſtudens* (cujus nempe ſuffragio epiſcopatum obtinebat) *eos, qui ſancta Chalcedonenſis concilii decreta ſequebantur, averſari cœpit, & ſanctorum Patrum imagines depoſuit.* Et alibi, *Eò*, ſubdit, *audaciæ proruperat, ut beatorum, qui illic fuerant, epiſcoporum nomina ex ſacris Diptychis ſuſtulerit, eorumque imagines depoſuerit, ac tyrannicè combuſſerit.* Hæc breviter; ut hominem noveris.

LI. S. FLAVIANUS II.

B *S. Flavianus II cœpit verſus annum Chriſti 499;*

QUæ ad ſancti hujus FLAVIANI hiſtoriam, cultumque pertinent, habes in Actis Sanctorum ad diem IV Julii, à pag. 22. Sola hîc igitur tempora, quibus Antiochenum egit antiſtitem, ſuperſunt inveſtiganda. Et ejus quidem primordia vel ad anni Chriſti CCCCXCVIII finem, vel ad ſequentis initium referri oportere colligitur ex dictis num. 415: nec enim ab obitu Palladii ad Flaviani ſucceſſionem temporis multum effluxit; quando hanc auctores cum illo quaſi connexam eumdem in annum conjiciunt. Ita Victor Tununenſis loco citato, *Palladius*, inquit, *Antiochenus moritur; & pro eo Flavianus ordinatur epiſcopus.* Ita etiam S. Theophanes ad annum divinæ Incarnationis ſecundùm Alexandrinos CCCCXCI, *Ceterùm*, ait, *Palladio, Antiochiæ præſule, defuncto, imperator Flavianum presbyterum, & ejuſdem eccleſiæ Muſſum* (ὑποκελεύσιον) *in mortui locum deſignavit.* Ita etiam loquuntur Euagrius lib. 3, cap. 23; & Cyrillus monachus in Vita S. Sabæ num. 70 apud Surium V Decembris. Cum igitur intra annum Chriſti CCCCXCVIII poſt menſem Auguſtum obiiſſe Palladium ſupra demonſtraverim, conſequens (quod modo dicebam) eſt, ut vel eodem

C anno extremo, vel ineunte ſtatim CCCCXCIX, Antiochenſe ſolium S. Flavianus aſcenderit.

pulſus autem eſt A. C. 512 circa Septembrem.

418 Tenuit illud porrò uſque ad annum Chriſti DXII; quando commutare Antiochiam cum exilio coactus eſt, *Indictione* V, *Paulo & Muſciano Coſſ.*, juxta Marcellinum in Chronico; ſive anno, ſecundum Alexandrinos, div. Incarnat. DIV, uti habet S. Theophanes pag. 134. Seditque adeo vel annis XIII integris, ut habent ejuſdem Theophanis tabulæ, ac Zonaras lib. 12, num. 34; vel XIV incompletis, ut notare placuit Eutychio tom. 2, pag. 135. Nicephori Chronographia manifeſtè corrupta hîc eſt: nam in ea & anni Flaviani, & ſucceſſor Severus ſeu librariorum, ſeu librorum vitio aut vetuſtate diſparuerunt: anni autem VII, qui Severo debentur, adjecti ſunt Flaviano: quod patet ex iis quæ addit Paulo, Severi ſucceſſori, Παῦλος ὃν ἔτη ζ' αὐτοῦ ἔτη γ', *Paulus ejuſdem ætate annis* III: neque enim Paulus ſuperſtite Flaviano ſedit, ſed Severo; alioqui Flavianus, ab exilio revocatus à Juſtino, cum ceteris, imo ante alios, reſtitutus eccleſiæ ſuæ fuiſſet. Quo verò anni tempore deturbatus antiſtes hic fuerit quamquam certò non conſtat; tamen ex iis, quæ modo de Severo, S. Flavianum pone conſecuto, dicenda ſunt, apparebit, non diu ante menſem Septembrem id fieri potuiſſe. SEC. V.

SECULUM VI.

LII. SEVERUS, hæreſiarcha.

Severus S. Flaviano exuli ſuffectus eſt ſine longâ morâ;

S. Flaviani exilium anno Chriſti DXII cum ceteris auctoribus, etiam modernis, alligat Eminent. Cardinalis Baronius num. 31; ſed ſucceſſionem Severi, cum Marcellino Comite in Chron., relegat ad annum ſequentem; quod non facit tamen in morte Anaſtaſii imp. atque exordio Juſtini, quæ idem Marcellinus perinde ac Flaviani exilium & ſuffectionem Severi, annis adſcribit conſulibuſque diverſis. Verùm enim quis id credat Marcellino? Nam cum Severus, Euagrio, inquilino Antiochiæ, lib. 3, cap. 33, & Joanne Malela, cive Antiocheno in Anaſtaſio imperatore, teſtibus, eccleſiam Antiochenam invaſerit menſe Novembri, & quidem die menſis ſexta; quid, obſecro, cauſæ eſſe potuit, cur anno toto vacare ſedem illam Anaſtaſius pateretur? Non ſatis oderat imperator catholicos; non ſatis hæreticos, ac præcipue Severum, fovebat, ut illi gregem Antiochenum continuò dilaniandum exponeret? Itáne etiam ab omni alienus ambitione Severus erat, ut ampliſſimum patriarchatum non ſtatim atque vacabat, expeteret; aut parum adeo apud Anaſtaſium gratiâ valebat, ut, ſi eum appeteret, non illico eſſet aſſecutus? Tantum profecto abeſt, ut in omnem potius occaſionem amoliendi quoquo pacto Flaviani, Severique in ejus locum intrudendi hæreticus imperator intentus eſſet, ut ne ſtratagemati quidem in hoc negotio parci voluerit.

neque adeo A. C. 513 ſ

420 Audi S. Theophanem id narrantem pag. 134: *Eadem quoque tempeſtate Flavianum Antiochiæ throno dejicere tentavit iniquus imperator, & in ejus locum Severum, apertum veritatis hoſtem, intrudere. Hoc unum inſimulabant accuſatores, quod ore ſolo, non cordis ſenſu, anathema in ſynodum pronunciaſſet.* (Conſule tamen de hac re Acta Sanctorum loco citato.) *Conſilium ſubinde dabant, qui ad eum expellendum ab imperatore miſſi fuerant magiſtratus, ut ob enatos tumultus ad breve tempus ſecederet* (Flavianus.) *Illo itaque ad Platanos profecto, impium Severum in ſchiſmaticorum monaſterio ad Gazæ Majumam prius monachum agentem, confeſtim, εὐθέως, ordinaverunt epiſcopum. Flavianum verò Petras ſimul cum aliis pluribus epiſcopis, clericis & monachis ferro onuſtis relegaverunt.* Patet hinc quam nihil moræ inter Flaviani depoſitionem, invaſionemque Severi intervenerit. Ac ne Theophanem quis dicat Marcellino ſeniori concedere, idem quoque colligitur ex Cyrillo Scythopolitano, Marcellini coætaneo, in Vita S. Sabæ græcè edita apud Cotelerium inter eccleſiæ Græcæ Monumenta, tom. 3, pag. 307, num. 56, *Quo* (Flaviani exilio) *comperto*, inquit, *imperator, lætitiâ affectus, Severum, Acephalorum principem, in epiſcopum*

SEC. VI. *Antiochiæ miſit.* Tam ſegnis, obſecro, in ea occaſione arripienda fuerit imperator, quâ tantopere lætabatur inventâ; ut annum illi totum indormitaret?

421 Sed quid conjecturis ago, cum evi- *ſed A. C. 512,* dentia ſuppetunt argumenta? Sic enim habet Euagrius lib. 3, cap. 33: *Ejecto igitur Flaviano, Severus ad epiſcopatum Antiochenſem promotus eſt anno urbis Antiochiæ quingenteſimo ſexageſimo primo, menſe Dio, Indictione ſexta currentis tunc circuli*; cui conſonat Malela in Anaſtaſio: *In patriarchatu Antiochenſi ſuffectus eſt Severus, monachus, Novembris* VI, *anno æræ Antiochenæ* DLXI. Vulgarem Chriſti æram uſque ad Kalendas Septembres, Antiochenſis æra prævertit annis XLIX, uti docet Noriſius de Epochis Syromacedonum diſſ. 3, cap. 5 & 6: iis ergo inde ſubductis, reditur ad annum Chriſti DXII, quo à menſe Septembri fluere cœperat annus Antiochiæ DLXI, & ſexta Indictio. Non igitur anno Chriſti DXIII, ut ait Marcellinus; ſed anno DXII, menſe Novembri Severus Flaviano ſucceſſit.

B 422 Contendit quidem Valeſius annot. in *menſe Novembri,* citatum Euagrii locum, id factum eſſe Indictione ſeptima, atque adeo anno Chriſti DXIII; ſed in eo manifeſtè fallitur, tum ob ea, quæ dixi modò; tum vel maximè, quod jam tum patriarcha pridem fuerat Severus, cum ſynodicas litteras ſecundò Hieroſolymam miſit *menſe Maio ſextæ Indictionis*, ut habet Cyrillus in Vita Sabæ apud Cotelerium num. citato; uti & in concilio Nicæno ſecundo, Actione prima, tom. 7 editionis Labbeanæ, col. 87. Cum ergo Indictio illa ſexta apud Antiochenos à Septembri anni noſtratis DXII inchoata ad ſequentis anni Kalendas Septembres deſineret, non alius hîc aſſignatus eſt dies ſextus Novembris, quam qui incidit in annum Chriſti DXII, hoc eſt, in annum eumdem, quo depoſitus eſt miſſuſque in exilium Flavianus. Confirmat hæc ſuo etiam calculo Theophanes loco ſuperius adducto, ubi & Flaviani exilium omnino cum Severi intruſione conjunctum reponit anno div. Incarn. ſecundùm Alexandrinos DIV, qui cum C noſtro DXII ſaltem uſque ad Septembrem concurrit: unde ſatis fit veriſimile, paulo ante Septembrem anni DXII contigiſſe Flaviani depoſitionem, quando necdum deſierat annus Alexandrinus DIV, ideoque & promotionem Severi, utpote cum illa depoſitione cohærentem, ad eumdem annum à Theophane eſſe conſignatam, quamvis eam non niſi poſt Septembrem, adeoque anno Alexandrino DV, ſecuta ſit.

423 Certe ex Cyrillo patet, præſentem An- *duobus circiter menſibus ab expulſione S. Flaviani.* tiochiæ Severum non fuiſſe, cum extorris factus eſt S. Flavianus; ſed hoc ordine rem contigiſſe: primo qui cum poteſtate ab imperatore data Antiochiam venerant, cauſam ac modum invenerunt exauctorandi, amoliendique in exilium Flaviani; dein id imperatori Conſtantinopolim renuntiatum eſt; tum ille hoc nuntio lætus continuò Severum Antiochiam deſtinavit; qui, ut urbem attigit, confeſtim in vacuam ſedem involavit die VI Novembris duobus circiter menſibus poſt ejectum Flavianum: neque enim videntur hæc omnia plus temporis aut exigere aut pati. Ita circa Septembrem exturbatus Antiochiâ ſanctus præſul fuerit.

424 Eminentiſſimus Auctor Annalium ad D annum Chriſti DXIX, num. 143, & poſt il- *Profugit Antiochiâ A. C. 518 menſe Septembri,* lum Valeſius annot. in Euagrii lib. 4, cap. 4, quemadmodum Severi intruſionem in annum Chriſti DXIII, toto, ut vidimus, anno ſerius, quam facta ſit, referendam putarunt; ita ejuſdem jam depoſiti damnatique fugam in annum Chriſti DXIX diſtulere; cum anno præcedenti contigerit. Hunc locum, item ut priorem, eruditè emendat Noriſius in anno & epochis Syromacedonum diſſ. 3, cap. 6; atque ex illo Pagius in Criticis ad annum Chriſti DXVIII. Sic ſanè habet Euagrius lib. 4, cap. 4: *Porro ex Antiochena ſede fugit Severus menſe Gorpiæo, quem Romani Septembrem vocant, anno Urbis Antiochiæ quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo*; Juſtini imperatoris, ut initio capitis dixerat, *anno primo.* Sed cum idem Euagrius lib. 4, cap. 1 dicat, *Juſtinum ſumpſiſſe purpuram die nono menſis Panemi, qui à Romanis Julius dicitur, anno urbis Antiochiæ quingenteſimo ſexageſimo ſexto*; putarunt inde conſequens eſſe Baronius ac Valeſius, ut Severus, juxta ipſum Euagrium, Antiochiâ fugerit anno Juſtini ſecundo, Chriſti DXIX. E

425 At enim annum Juſtini primum non *non A. C. 519, ut Baronio & Valeſio placuit;* ſolus Euagrius fugæ Severi aſſignat; ſed etiam Theophanes, Cedrenus, Joannes Malela, Nicephorus Calliſtus lib. 17, cap. 2; ut proinde dubitari non poſſit, quin ea anno Juſtini primo, Chriſti DXVIII contigerit. Nec verò quidquam habet Euagrius, unde annum Juſtini ſecundum colligas: nam quod Juſtinum aſſerat creatum eſſe imperatorem anno Antiocheno DLXVI, menſe Julio; fugiſſe verò Severum anno ejuſdem æræ DLXVII menſe Septembri; id nullo pacto aut alium Juſtini imperii annum, quam primum; aut alium Chriſti, quam DXVIII, denotat: nam cum annos Antiochenos putet Euagrius, ut ſupra dictum eſt, XXXXIX annis ante æram Chriſti vulgarem à Kalendis Septembribus, annus Antiochenus DLXVI currebat à prima die Septembris anni Chriſti DXVII uſque ad Kalendas Septembres anni Chriſti DXVIII; unde initium ducebat annus Antiochenus DLXVII, cujus exordio, menſe ſcilicet Septembri, qui tertius tantùm erat ab imperio Juſtini, fugâ ſibi Severus conſuluit, eodem utique anno Chriſti DXVIII, ac Juſtini primo, à tribus vix menſibus inchoato. F

426 Idem etiam probatur ex acclamatio- *cum depoſitionis ſententia in eum lata fuiſſet eodem anno menſe Julio;* nibus à populo Conſtantinopoli factis anno Chriſti DXVIII, die XV Julii, qui erat ſextus dies imperii Juſtini; ut imperator ſine mora Severum & Amantium foras ejiceret; lege illas apud Labbeum tom. 5 Concil. à col. 177. Et Amantium quidem ſacri cubiculi præfectum *ſtatim*, ὡτίκα, auguſtus *è medio ſuſtulit*, ut narrat Euagrius lib. 4, cap. 2: contra Severum autem, cujus, utpote patriarchæ, cauſa judicium eccleſiaſticum exigebat, convocata eſt continuò ſynodus epiſcoporum XLIII; conventum eſt die *viceſima menſis Julii, Indictione* XI, *Conſulatu Magni clariſſimi viri*, id eſt, anno Chriſti DXVIII; ut habes tom. 5 Concil. col. 163; lataque mox ibi in Severum ſententia, col. 166, & ſeq., perpetuo illum ſubmittens anathemati, *omni honore, nomine, dignitate & operatione, quæ Chriſtiano, aut ſacerdotalis ordinis viro conveniat, vel convenire poſſit, privans*, &c.

427 Quid,

A

427 Quid, amabo, post hæc remorari imperatorem poterat, quo minus in Severum confestim animadverteret? Aut cur adeo præcipitanda synodus fuerat, si tam lenta sequi pœna debebat? Sed lenta non fuit, ut appareret ex responsoriis Epiphanii episcopi Tyrii & subjectorum ipsi episcoporum ad synodicam Cpolitanam, ibid. col. 194; in quibus inter alia succlamasse dicitur populus Tyrius, anno Tyriorum DCXLIII, die XVI Septembris, Indictione XII, à Kalendis Septembribus anni Christi DXVIII cœpta, juxta Norisium de Epochis Syromaced. diss. 4, cap. 4: *Ejecit Severum Dei Genitrix, qui turbavit ecclesias.* Item: *imperator jussit, ut dixit synodus: imperator jussit, & tota synodus.* Item: *Trinitas vicit; recessit Acephalus* (Severus.) *Augustus vicit*, &c. Jam ergo non modo à synodo Constantinopolitana exauctoratus erat Severus; sed etiam imperatoris edicto damnatus jussusque episcopatu facessere, seu potius

B

Constantinopolim adduci, ut habet Liberatus in Breviario cap. 19, cum epistola illa synodica Constantinopoli Tyrum destinaretur, ubi cum duabus aliis publicè prælecta est XVI Septembris anni Christi DXVIII. Quid ni ergo illo ipso mense Septembri fugisse Severus dicatur?

Neque ejus hæc fuga in annum alium quadrare potest.

428 Præterea cum ex Euagrio & Nicephoro Callisto lib. 17, cap. 2, constet, elapsum Antiochiâ Severum esse mense Septembri, imperante Justino; id planè in alium annum cadere non potest, quam in Christi DXVIII: ante illum enim Justinus imperator non fuit; post illum autem, hoc est, anno Christi DXIX, post diuturnas maximè de episcopo in Severi locum eligendo disceptationes, jam à mense Maio in vacuam pridem Severi sedem Paulus electus erat; ut suo loco probabitur. Plura in hanc rem videri possunt apud Eminent. Norisium loco laudato. Hæc interim abundè sufficiunt, ut cum Liberato Diacono, Breviarii cap. 19, dicas episcopatu Antiocheno potitum esse Severum *plusquam quinque annis:* etenim à die VI Novembris anni Christi DXII usque ad Septembrem anni DXVIII, anni sunt V & menses circiter X. Quod autem anni VII illi tribuuntur in tabulis Theophanis, itemque apud Zonaram, ac forte etiam, ut supra notavimus, apud Nicephorum CP. (quamquam ibi Severi nomen omissum est;) inde id factum puto, quod anni fere septem ab initio Severi usque ad initium Pauli, qui Severo substitutus fuit, effluxerint, ut infra patebit. Ceterùm de Victore Tununensi, qui Severi fugam refert *Justino Aug. & Apione*, sive Opilione, *Coss.*, id est, anno Christi DXXIV, nihil dixi: quod ejus auctoritas, ob anachronismos frequentes non admodum gravis, cum adductis tot aliorum testimoniis conferri non possit.

C

Severi compendiosa descriptio.

429 *Hic Severus*, inquit Euagrius lib. 3, cap. 33, *patriam habuit Sozopolim, unam ex urbibus provinciæ Pisidiæ. Ac primum quidem Berytı causidicinæ operam dederat; postea verò, relicto jurisprudentiæ studio, cum sacrum Baptisma suscepisset... illico monasticam vitam amplexus est in quodam monasterio, quod inter civitatem Gazam & oppidum Majumam in medio itineris positum est.* Sed quia synodum Chalcedonensem pertinacius impugnabat, *à Nephalio* quodam *& à monachis, qui cum illo erant, Severus unà cum illis, qui opinioni ejus adhærebant, ejectus est ex monasterio. Qui mox ad regiam urbem perrexit, tam pro se, quam pro illis, qui unà cum ipso expulsi fuerant, legationem obiturus. Hoc modo ad notitiam & familiaritatem imperatoris* Anastasii *pervenit:* qua quidem familiaritate ad omne scelus contra orthodoxos abusus est, Macedonium in primis episcopum CP., quem damnavit, & S. Flavianum, quem ab Antiochena sede expulit, teste Liberato Breviarii cap. 19. Sed nimirum, non ea est Severi flagitiorumque ejus historia, ut eam tantillo compendio complecti sperem. Quibus operæ pretium fuerit ea cognoscere, habent in Annalium Baronii tomo 6 & 7, unde ambæ, ut aiunt, aures tinniant; aut si terret scelerum longiuscula narratio; pauca sant quidem è multis, at selecta gravissimaque, quæ exhibet Supplicatio clericorum & monachorum Antiochiæ ad Joannem patriarcham tom. 5 Concil. Labbei, col. 158. Quæ Supplicatio quo tempore scripta sit, consule Norisium jam citata sæpius diss. 3, cap. 6 versùs medium. De dogmatis porrò Severi vide Cyrillum Scythopolitanum in Vita S. Sabæ apud Cotelerium num. 56 & alibi. Cetera, quæ ad Severum jam sede Antiochena dejectum pertinent, persequar in hujus seculi appendice de Patriarchis Antiochiæ Jacobitis.

SEC VI.

E

LIII. PAULUS II.

Paulus II pro Severo electus est post longas disceptationes A. C. 519 mense Maio,

POst Severum PAULUS, *Chalcedonensem synodum palàm prædicare jussus, thronum episcopalem conscendit*, inquit Euagrius lib. 4, cap. 4. Idem habet Liberatus Diaconus Brev. cap. 19 & ceteri communiter. Verum hæc successio magno stetit ac diuturno molimine, ut patet ex *Suggestione Germani & Joannis episcoporum* &c. apud Labbeum tom. 4 Concil. col 1488, ubi dicitur: *Orate, ut Antiochenam quoque consimilis felicitas illustret ecclesiam, de cujus antistite adhuc tractatus nutare conspiciuntur: quoniam inter diversa vota populorum de personæ electione non constat.* Scripta est hæc Suggestio ad Hormisdam summum Pontificem anno Christi DXIX circa Pascha, uti ex ipsa colligere est, hoc est, sub finem Martii. Submissæ deinde sunt eodem anno Suggestiones aliæ Constantinopoli ad Hormisdam, quarum prima solius est Dioscori diaconi, apud Labbeum tom. 4 Concil. col. 1512, *data* III *Kalendas Junias*, in qua hæc leguntur: *Nunc, etsi post labores, etsi post intentiones plures, Antiochena ecclesia ordinata est; electus est quidam, Paulus nomine, presbyter Constantinopolitanæ ecclesiæ, quem huic honori aptissimum imperatoris testimonio comprobatum voluerunt & tentaverunt hîc ordinare. Ego jussionis vestræ non immemor contradixi, dicens: Jussit Dominus noster beatissimus Papa, secundum antiquam consuetudinem, ibi* (Antiochiæ, non Constantinopoli) *eum episcopum ordinari. Hoc obtinuit quod præcepistis.*

F

vir probus illum quidem;

431 Altera Suggestio est *Germani & Joannis episcoporum, Felicis & Dioscori diaconorum, & Blandi presbyteri*, & subscribitur: *Data* III *Kalendas Julias, Constantinopoli*, ibid. col. 1514; ubi idem his præter alia verbis asseritur: *Post multas afflictiones, & penè in tres menses à Patribus*

SEC. VI. *tribus protracta certamina piissimus imperator sua auctoritate Paulum nomine, presbyterum de ecclesia Constantinopolitana elegit episcopum fieri in ecclesia Antiochena, dicens inter alia & hoc testimonium de ipso; quia duobus annis in Antiochia positus non mediocriter resistebat Severo hæretico. Similia & omnes catholici consonabant.* Ex quibus omnibus liquet 1. qualis fuerit Severi successor Paulus, & quo pacto evectus: 2. electum eum fuisse ante finem mensis Maii, consecratumque subinde Antiochiæ, juxta *suggestionem* Dioscori: 3. multis ante mensibus vacasse sedem Antiochenam: ac proinde Severum, qui eam mense Septembri fugiens reliquerat, ad annum Christi DXIX in ea nequaquam perstitisse.

ut brevi mu neris male ge sti sibi con scius, ne judicium subiret, sponte cessit ecclesiâ suâ, B

432 Qui in vita privata, atque in obscura xenodochii Eubulorum, quam, teste Theophane pag. 141, gerebat, præpositura omnibus sese probaverat Paulus, vix factus episcopus, sublimiori fortunâ cœpit insolescere. *Ita versatus esse dicitur*, inquit ipse Justinus imperator ad Hormisdam scribens tom. 4 Concil. col. 1555, *in multis causis, quæ religiosis alienæ sunt episcopis, ut clericorum suorum proditione, habitatorum etiam dictæ civitatis, aliorum insuper frequentium, incusaretur, non tantum legatis vestræ Sanctitudinis, in hac regia positis urbe (ut ipsos quoque retinere censemus;) verùm post eorum recessum. Qui malæ conscientiæ suæ testimonio, veritus insuper, ne, quæstione habita, graviorem formam exitûs rei posceret, recusatores libellos obtulit, ut liceret ei secedere à suscepto (sicut dictum est) episcopatûs officio . . . Data Kalendis Maiis, Constantinopoli, Justiniano & Valerio viris clarissimis consulibus*; id est, anno Christi DXXI. Eadem fere habet Relatio Epiphanii episcopi Constantinopolitani, ibidem subjecta; nisi quod addat, *perturbationes* illas *Antiochiæ* & *multas* fuisse, & *non parvo temporis spatio* durasse, & eò usque populi Antiocheni ab indigno Præsule alienasse animos, ut multi à catholica communione separarent sese, & assiduas interpellationes imperatori ingererent, manifestamque fieri supplicarent eorum, quæ in accusationem ducebantur, inquisitionem; quod cum Paulus tantopere formidaverit; necesse est & gravia ejus delicta & vera fuisse.

C

433 Verùm quod ad rationes temporis attinet; innotuerat spontanea ejus abdicatio, ut ex dictis patet, ante Kalendas Maias Justino Constantinopoli; factam ergo oportet esse sub finem Martii aut initium Aprilis Antiochiæ; postquam episcopatum obtinuisset à mense Maio anni Christi DXIX, hoc est, anno uno circiter & mensibus undecim, sive annis duobus, ut habet Eutychius tom. 2, pag. 152, & iis quidem non expletis; vel etiam tribus, ut numerat S. Nicephorus cum tabulis Theophanicis (quæ tamen hoc loco cum auctoris textu, ut sæpe aliàs, non conveniunt pag. 143;) sed hi annos hîc computant Julianos utrimque incompletos; ut solus medius fuerit integer, primus verò ac tertius mutilati. Porrò ex Euagrio lib. 4, cap. 4 conjicere est, Paulum ab eluso imperatoris tribunali ad divinum paulo post esse citatum.

A. C 521 versùs Aprilem.

D

LIV. EUPHRASIUS.

Paulo sussectus Euphrasius sub medium A. C. 521,

ADmissis Pauli, quibus in ordinem redigi postulabat, libellis, EUPHRASIUS *post illum*, teste Euagrio lib. 4, cap. 4, & aliis passim omnibus, *ex urbe Hierosolymitana veniens, episcopatum obtinuit*; sub medium, uti ex dictis & modo dicendis colligi poterit, anni Christi DXXI. Cujus quidem patriarchæ quam scelerata videntur initia fuisse, tam ferale fuit exitium. De initio sic ad annum Alexandrinum DXIII, qui cum anno nostrate DXXI usque ad diem XXVIII mensis Augusti concurrit, pronuntiat S. Theophanes: *Euphrasius autem Antiochenus Chalcedonensem synodum, & nomen Romani Pontificis* (S. Leonis magni, cujus Tomus, item ut synodus illa, execrationi erat hæreticis) *erasit ex Diptychis. Postmodum verò malè sibi metuens, quatuor synodos promulgavit.*

E

decessore nihilo digniori.

435 Addit Malela in Justino imperatore pag. 138, quod vix credibile est, *graviter persecutum eum fuisse eos qui dicebantur orthodoxi, plurimis eorum etiam neci traditis.* Quidquid sit (nam hæc apud antiquiores non legi;) hoc demum certissimum est, Euphrasium, eversæ funditus Antiochiæ ruinis oppressum consepultumque, communi quidem, at miserabili quam quod maximè fato interiisse: hoc enim testantur Marcellinus in Chronico, Euagrius lib. 4, cap. 5, SS. Nicephorus & Theophanes in Chronographia, Joannes Malela in Justiniano pag. 149, Georgius Cedrenus sub Justino, Nicephorus Callistus lib. 17, cap. 3, aliique; apud quos videri potest, quam terribilis fuerit hæc strages, cum elementa, cognatæ oblita discordiæ, quasi facto inter se fœdere, in unam omnia civium Antiochensium perniciem urbisque opulentæ vastitatem conspirarent. Disquirendum est modò, quo id tempore Euphrasio acciderit.

terræ motu;

436 Nam, cum ex auctoribus citatis dubium esse nequeat, quin fatali illo, quo Antiochia corruit, terræ motu perierit; fieri non potest, ut interitus ejus annum Christi DXXVI anteceserit, quod putavit Cardinalis Baronius ad annum Christi DXXV à num. 13: quandoquidem ex ipsis illis, quos ibi pro se adducit, scriptoribus apertissimè demonstretur, anno primùm Christi DXXVI tempestatem illam Antiochenis incubuisse. Hoc asserit citatus ab eo Marcellinus in Chronico; ubi rem hanc contigisse refert *Indictione* IV, *Olybrio solo Coss.*; qui bini characteres evidentissimi sunt anni DXXVI. Hoc asserit citatus ibi etiam Euagrius, cum ait lib. 4, cap. 5: *Anno imperii Justini septimo, mense decimo* (imperii Justini supra annum septimum, ut ex adjunctis palàm est:) *mensis Artemisii, quem Maium Romani vocant, die nono ac vicesimo: sextâ feriâ hebdomadis, æstu meridiei ferventissimo, succussio & terræ motus urbi supervenientes penè universam postraverunt.*

F

qui cœpit mense Maio,

437 Feria sexta incidens in XXIX Maii non potest hîc annum alium designare, quam Christi DXXVI, quo littera Dominicalis erat D; cujus item mensis Maius decimus erat supra annum septimum exactum imperii Justini, qui creatus est imperator, ut idem notat

A notat Euagrius lib. 4, cap. 1, die nona Julii, anno Antiochiæ DLXVI, qui anno Christi DXVIII usque ad Septembrem respondet. Idem factum narrat Theophanes ad annum Incarnationis Alexandrinum DXVIII, qui nobis est DXXVI usque ad XXVIII Augusti; eumdemque addit, cum Marcellini Chronico, consulem Olybrium, & Indictionem quartam, mensemque, cum Euagrio, Maium. Præter consulem Olybrium, certissimum ejusdem anni indicium exhibet Joannes Malela in Justino imp. pag. 144, ubi dicit, *periisse ab hoc excidio* CCL *circiter mortalium millia: ob magni enim festi*, inquit, *Assumptionis Christi, Dei nostri, celebrationem; frequentia ibidem erat advenarum maxima.* Proximum ergo repentino illi eventui (hoc est diei XXIX Maii juxta Euagrium) erat festum Ascensionis Domini: contigit igitur anno Christi DXXVI, quo Pascha celebratum

B est die XIX Aprilis; Ascensio verò die XXVIII Maii: nam anno DXXV Ascensionis festum inciderat in diem VIII Maii; anno autem DXXVII in diem XIII Maii. Hæc de anno, mense, ac die exortæ stragis Antiochenæ; nunc ad Euphrasium redeo.

obruitus interiit A.C. 526,

438 Si fœda hæc Antiochiæ procella eodem, quo cœpta est, impetu ac tempore deferbuisset, ut fere narrare videtur Euagrius; jam de ipso die, quo interiisset Euphrasius, manifestè ex dictis constaret. At enim Euagrius rei hujus historiam digito tantum uno attigit, utpote à Joanne Rhetore, ut ibidem ait, fusè atque eleganter jam ante pertractatam. Cum verò ex S. Theophane ac Cedreno locis citatis discamus, terræ motus illos annum unum tenuisse; seu potius identidem exstitisse novos, hoc est, usque ad medium circiter annum Christi DXXVII; quæri potest, utrum anno Christi DXXVI occubuerit Euphrasius, an sequenti; maximè cum Theophanes id factum narret anno Alexandrino DXIX, Justini imp. IX, ut etiam habet Cedrenus; cumque Euagrius quoque satis indicet non primo statim succussionis exordio episcopum obtritum esse; sic enim, post-

C quam illam descripserat, pergit: *Postremo Euphrasius quoque ruinis oppressus est, quæ fuit urbis alia calamitas, ne quis superesset, qui res necessarias provideret.*

mense circiter Septembri.

439 Verùm ne patriarchæ hujus mortem ab anno Christi DXXVI removeam, facit primò Marcellinus Comes, qui eam contigisse memorat *Indictione* IV, *Olybrio solo Coss.* Auctor quoque Chronici Edesseni ac Dionysius apud Assemanum tom. 1 Biblioth. Orient. pag. 414, obtritum dicunt Euphrasium anno Græcorum DCCCXXXVII, qui usque ad autumnum respondet anno Christi DXXVI. Deinde S. Nicephorus, Theophanes in latere culis, Eutychius tom. 2, pag. 152, Zonaras lib. 12, num. 34 Euphrasii episcopatui annos quinque adscribunt, qui a medio circiter anno Christi DXXI inchoati, ultra medium circiter annum Christi DXXVI, aut paulo amplius, non excurrunt. Accidisse ergo potuit mense Septembri ejusdem anni; cum ab Euphrasii interitu annum Justini nonum describere ordiatur Cedrenus, qui à die IX vel X præteriti mensis Julii cœperat; cumque ab eadem Euphrasii jactura narrare incipiat Theophanes, quæ anno Alexandrino DXIX, qui incipit XXIX Augusti anni Christi DXXVI, contigerunt. Ita Marcellinum, Euagrium alioſque jam allegatos auctores facili negotio conciliaveris.

SEC. VI.

LV. EPHRÆMIUS.

Euphrasio successit Ephræmius.

COllapsam tandem omnique post amissum Euphrasium subsidio destitutam prorsùs Antiochiam providentia divina respexit; cum, Euagrio teste lib. 4, cap. 6, EPHRÆMIUM, *tunc Comitem Orientis, excitavit, ut omni curâ ac solicitudine prospiceret, ne ex rebus necessariis quidquam civitati deesset. Quem admirati hanc ob causam Antiocheni, episcopum urbis communi suffragio elegerunt. Igitur Ephræmius apostolicam sedem, tamquàm præmium ac mercedem suæ erga urbem illam providentiæ, sortitus est;* idque cum jam instaurandis publicis Antiochensium ædificiis operam daret, ut ex Malela colligitur in Justiniano, pag. 148 & seq., & refertur in Prato spirituali Joannis Moschi apud Cotelerium Monumentorum eccle-

E siæ Græcæ tom. 2, pag. 359, num. 27; ubi etiam narratur, quo pacto promotionem hanc suam ex operario quodam architectis ministrante, ut præ se ferebat, re tamen vera episcopo ac viro sancto ac rerum futurarum scientiâ divinitus prædito, paulo ante quam facta est, Ephræmius intellexerit.

A.C. 527 versùs Maium.

441 Theophanes ordinatum Ephræmium notat, pag. 148, anno Alexandrino DXIX in fine, hoc est, ante Septembrem anno Christi DXXVII: Euagrius autem ac Cedrenus, ante imperium Justiniani solius; ac proinde ante mensem Augustum, cujus primo die Justinus obiit. At, si verum est, quod ait Joannes Malelas in Justiniano imperatore, pag. 149, imperatores nempe, Justinum ac Justinianum, audita Ephræmii canonica in patriarcham institutione, Zachariam quemdam Tyrium, (diversum à Patricio Armenio, qui Zachariæ successit mense Octobri ejusdem anni Christi DXXVII, juxta Theophan. pag. 148, & Malelam pag. 152) submisisse Constantino

F poli, quem comitem Orientis in Ephræmii locum suffecerint; eumque tum Zachariam venisse Antiochiam, visaque miserabili ejus desolatione; per litteras ab *imperatoribus* petiisse, ut sibi Byzantium liceret accedere, Antiochenorum causam acturum; eoque concesso, venisse Constantinopolim; indeque porro cum auro revertentem adhuc Justinum imperatorem Byzantii superstitem reliquisse. Hoc, inquam, si verum est, non potest Ephræmius ordinatus fuisse serius, quam versùs initium Maii; quandoquidem inter Ephræmii electionem & mortem Justini imperatoris hæc omnia interjiciantur: 1. nuntius electi patriarchæ, Antiochiâ Constantinopolim allatus; 2. iter novi comitis Orientis Constantinopoli Antiochiam; 3. litteræ ejusdem comitis Antiochiâ Cpolim, & acceptum ad illas inde responsum; 4. denique adventus ejusdem Antiochiâ Constantinopolim. Quæ omnia tres facile menses & amplius exigunt, qui præcesserint mortem Justini, seu Kalendas Augusti.

non A. C. 526,

442 Non attentior itaque Norisio in disputatione historica de synodo 5, cap. 3, u-bi cum suo Panvinio existimat, Ephræmium

eodem

SEC. VI. eodem anno, Christi DXXVI, quo Euphrasius occubuit, ejus loco consecratum fuisse. Malim eatenus cum Pagio ad annum Christi DXXVI, num. 12, Emin. Baronium sequi, qui, narrata Euphrasii morte, anno demum sequenti ei successorem Ephræmium designat. Hoc enim producti numero superiori auctores, S. Theophanes, Cedrenus, Malela exigunt, qui omnes ordinationem Ephræmii, assumpto in imperii consortium Justiniano, hoc est Kalendis Aprilibus anni Christi DXXVII, posteriorem recensent. Hoc ipsum satis innuit, quantumvis in hac historia succinctus, Euagrius lib. 4, cap. 5 & 6: scribit enim, oppresso jam ruinis Euphrasio, circa Septembrem anni superioris, ut vidimus, neminem superfuisse Antiochiæ, qui res necessarias provideret; donec *Ephræmium, tunc Orientis comitem*, Deus *excitavit, ut omni cura ac solicitudine prospiceret, ne ex rebus necessariis quidquam civitati deesset.* Hanc verò ejus in

B sublevanda urbis calamitate industriam caritatemque nec admodum brevem nec exiguæ operæ fuisse, indicant verba quæ ibidem subdit Euagrius; *Igitur Ephræmius Apostolicam sedem, tamquam præmium ac mercedem tantæ providentiæ suæ, τῆς τοιαύτης προνοίας, sortitus est*; eam itaque aliquot saltem mensibus, atque adeò in annum facile sequentem continuasse comitem adhuc Orientis Ephræmium oportet, priusquam in episcopum legeretur.

ut Emin. Norisio visum est.

443 Idem firmatur iis, quæ supra ex Malela & Joanne Moscho diximus: nam si publicis ædificiis reædificandis distentus erat, cum ad episcopatum vocaretur; profectò istiusmodi negotio nec instans, nec media hiems erat opportuna; non igitur anno DXXVI successor Euphrasio rogatus est; sed anno DXXVII, jam architectonicæ exercendæ aliquamdiu maturo. Mitto etiam, cum initio anni Alexandrini, juxta Theophanem, DXIX, id est, mense circiter Septembri anni Christi DXXVI, terræ succussio adeo invaluerit, ut *omnes ædes Antiochiæ, & ecclesiæ conciderint*, parum esse verisimile, ut in ea urbis vastitate, solitudine, & civium, qui quidem evadere potuerant, per agros silvasque palantium consternatione, subitò de episcopo deligendo ante omnia sit cogitatum.

C

Sedit autem usque ad A. C. 545, mensem circiter Maium;

444 Nicephorus patriarcha in Chron., Theophanes in laterculis, Eutychius tom. 2, pag. 151, Zonaras lib. 12, num. 34, Ephræmium Antiochenæ ecclesiæ præfuisse omnes asserunt per annos octodecim, qui, ab anno Christi DXXVII repetiti, in annum Christi DXLV desinunt, quo anno à XXIX Augusti mensis tabulæ Theophanicæ annum successoris ejus primum ordiuntur. Doctissimus tamen Baronius ad annum Christi DXLVI obitum Ephræmii differt num. 68, *cum sedisset*, inquit, *decem & octo annos*; deinde subjicit: *Qui autem eum anno superiori diem obiisse putarunt, ex his quæ ipsum egisse cum Justiniano imperatore hoc anno vidimus, errare noscuntur. Idem dicendum de Petro episcopo Hierosolymitano.* De Petro vide Historiam nostram Chronologicam Patriarcharum Hierosolymitanorum præfixam tomo III Maii pag. XXVIII, num. 124. De Ephræmio verò, cum ejus exordium statuat Baronius anno Christi DXXVI, ut ibi vide num. 52, dici ab eo non potuit sedisse illum tantùm annos XVIII.

D

tametsi aliter putarit Baronius.

445 Vidit ipse hoc vir maximus: itaque dicta corrigens ad calcem tomi undecimi pag. 729, pro *decem & octo* reponi jubet, *ferme viginti*. At enim sic SS. Nicephorum & Theophanem; sic Eutychium ac Zonaram erroris arguit; neque tamen quidquam affert, quo sententiam suam adversùs eos tueri possit: nam quod ait, anno Christi DXLVI promulgatum primum esse Edictum Justiniani contra tria Capitula, cui Petrus atque Ephræmius subscripserint, id refutat Pagius in Criticis ad illum annum, ostenditque à num. 3, Edictum illud anno Christi DXLIV vulgatum esse ac subscriptum. Alterum, quod in hanc rem profertur à Baronio num. 76, de misso ab Ephræmio ad Vigilium Papam, quando hîc iter Constantinopolitanum susceperat, usque in Siciliam legato; perperam humano errore, qui in tam vasto opere facile viro illi, quantumvis sagacissimo potuit obrepere, acceptum ab eo est: neque enim de Ephræmii apud Facundum Hermianensem lib. 4, cap. 4, pag. 171; sed de Zoïli episcopi Alexandrini legato fit mentio; uti post Norisium observat Pagius in Criticis ad annum Christi DXLVI, num. 8. Quamquam ne hoc quidem, si verum esset, chronologiam nostram everteret; quando Vigilius non anno DXLVI; sed DXLIV Româ in Siciliam profectus est, ut paulo ante contendit Pagius.

E

Insignia de Ephræmii eruditione ac pietate testimonia;

446 De Ephræmio nostro ita scribit Photius in Bibliotheca: *Syrus quidem fuit genere ac sermone; græcam verò linguam non mediocriter calluit. Sed & civiles gessit magistratus, è quibus comes tandem Orientis renunciatus, inde ad summam ecclesiæ cathedram evectus est. Ferunt autem cum alia laude digna gessisse, tum verò eleemosynis elargiendis enituisse. Libros verò varios composuit, quorum in manus meas tres inciderunt. Omnia pene opera ejus quæ vidimus, pro ecclesiasticis dogmatibus pugnant, defenduntque sanctum Chalcedonense concilium extra omnem esse hæreticorum reprehensionem.* Exinde de libris ejus copiosè agit à Cod. 228 usque ad Cod. 230. Quòd eum Syrum fuisse dicat Photius, nemo existimet, eumdem hunc esse cum S. Ephræm, qui vulgo Syrus cognomen habet. quique multo fuit senior, & de quo agit idem Photius Cod. 196: satis enim nostrum ab illo distinguit, cum *patriarcham* appellat *Theopolitanum* (sive Antiochenum: sub Ephræmio enim Antiochia Theopolis vocitari cœpta est, ut Euagrius lib. 4, cap. 6, aliique docent.) Sanctum tamen hunc etiam præsulem nostrum vocat Photius; in Prato item spirituali apud Cotelerium tom. 2 Monum. eccl. Græc. pag. 360 & seq. identidem aut *beatus* aut *divinus Ephræmius* nominatur; ubi etiam fertur, num. 28, Stylitam quemdam, hæreticum Severianum, patrato insigni miraculo, ad ecclesiæ gremium reduxisse.

F

& S. Symeoni Stylitæ juniori revelatus obitus.

447 S. Symeon Stylita junior in Actis Sanctorum ad diem XXIV Maii, pag. 336, num. 75, sanctum quidem Ephræmium non appellat; at præclarum tamen de felici ejus morte, sibi divinitus revelata, testimonium dedit: *nam illucescente jam Veneris die, convocavit denuò fratres, dixitque: Pontifex Dei hac nocte è vita migravit: vidi namque animam illius, turbâ magnâ candidis vestitâ comitante, hàc transvolantem, salutantemque me, & memoriam sui apud Deum ut facerem, præcipientem; com-*

A *commemorantemque, qualiter erga me ac matrem meam fuerit affectus.* Tum ſubdit auctor vitæ, comperiſſe deindè fratres, *Hac ipſa nocte ſanctum, ὁ θεῖον, Ephræmium deceſſiſſe.* Ceterùm cultûs ejus nullum uſpiam in Martyrologiis, aut Menologiis veſtigium reperi. Quin imò Facundus Hermian. epiſc., quòd Juſtiniani edicto contra tria Capitula, licet invitus, ſubſcripſerit, ita de illo pronuntiat lib. 4, cap. 4: *Effremius Antiochenus, cum primùm ei mandaretur, ut hoc etiam ipſe ſubſcribendo firmaret, conſentire noluit. At poſtquam ei denuntiatum eſt, quod excludendus eſſet, niſi faceret; ſui potius honoris, quam veritatis dilector inventus eſt.* De ſynodo à magno, ut ibi nominatur, Ephræmio adversùs Origeniſtas convocata vide Libellum ſynodicum apud Labbeum tom. 5 Concil. col. 306.

LVI. DOMNUS III, ſive DOMNINUS.

B

Sedit ab A.C. 545 menſe Septembri circiter,

CUm Ephræmius, à quatuor, quos modo commemoravi, chronologis annos XVIII poſuiſſe in epiſcopatu dicatur; nec eorum quiſquam plus ei temporis aliquid, aut minus tribuat; nec aliunde plus aliquid aut minus colligatur; conſequens videtur eſſe, ut numerum annorum illorum adminiſtratione ſua fere, ac moraliter, ut aiunt, loquendo, exæquaverit; pertigeritque adeò à menſe Maio circiter anni Chriſti DXXVII, uſque ad menſem propemodum eumdem anni Chriſti DXLV; unde ulterior, nec improbabilis, conjectura fieri poteſt, quo circiter anni ejuſdem DXLV tempore Ephræmio DOMNINUS (ſic eum appellat S. Symeon Stylita junior, Euagrius lib. 4, cap. 37, & quinta ſynodus paſſim; alii fere DOMNUM nuncupant, quo nomine tertius eſt) ſucceſſerit: etenim cum, defuncto Ephræmio, cathedram illam appeterent plurimi, ſibique comparare ſatagerent, ut eſt in Vita citata S. Symeonis, num. 76, ſatis fit veriſimile, non continuò fuiſſe deſignatum qui demortui locum impleret: quare ſi versùs Maium Ephræmius obierat, facile intelligitur, protrahi potuiſſe Domnini conſecrationem uſque ad Auguſtum proximum aut Septembrem, quo tempore annum ejus, ut dixi, primum auſpicantur laterculi Theophanici.

C

uſque ad A. C. 559 æque adultum.

449 Inde porrò ſi duxeris annos XIV (totidem enim illi concedunt S. Nicephorus, Theophanes in tabulis, Eutychius tom. 2, pag. 171) ad annum Chriſti DLIX, æquè propemodum adultum, devenies, unà cum tabellis Theophanis, quæ annum Incarnationis Alexandrinum DLII, qui cum anno Chriſti DLIX à die XXIX Auguſti confluit, Anaſtaſii, qui Domninum ſecutus eſt, primum deſignant. Tabulas vero illas hoc appello libentius, quod, licet alibi parùm exactæ ſint, hîc tamen Sancti auctoris Chronographiæ aptiſſimè congruant, ut apparebit ex anno, quo indictum eſt exilium Anaſtaſio. Victoris Tununenſis Chronicon hîc uſque adeò luculente parachronicon eſt, ut ſolam hujus ac ſequentis patriarchæ, ſine certo tempore, ſucceſſionem firmare poſſit. Baronius, uti Ephræmio pro XVIII annis perperam XX conſignandos putavit; ita Domnini annos XIV coactus eſt uſque ad annum Chriſti DLXI extendere, num. 1. SEC. VI.

Julii Tomus IV.

450 Erat Domninus *ex Thracia oriundus, præfectus* primùm *cuidam juxta Lychnida, civitatem* Macedoniæ, *ptochotrophio*, ſive domui alendis pauperibus erectæ. Cumque *negotiorum causâ imperatricem per illud tempus*, quo vacabat ſedes Antiochena, *conveniret, amicitiæ jure quibuſdam aulicis familiarior factus ab illis ad imperatorem (is erat Juſtinianus) adducitur. Imperator, ut erat regularis diſciplinæ atque apoſtolicarum conſtitutionum parum ſtudioſus, primo mox congreſſu virum ſuffragio ſuo eligit, Ecce, inquiens, hic eſt Antiochiæ patriarcha. Et Domninus ſtatim ad ſedem illam ſe confert.* Hæc in Vita S. Symeonis Stylitæ junioris die XXIV Maii, pag. 336, num. 76. Senſit illicò eccleſia Antiochena, atque in primis miſerorum ac pauperum turba (quod numero præcedenti vaticinatus erat Symeon) quantam in Ephræmio paſſa jacturam eſſet: quam enim in eos durus initio Domninus, jam non amplius ptochotrophus, fuerit, qualemque propterea, juxta S. Symeonis prædictionem, pœnam à Deo tulerit, vide ibidem, num. 76. Videtur tamen ita ſeſe geſſiſſe impoſterum, ut ejus mors Antiochenis luctuoſa accidere debuerit; cum eam cæleſti viſo prænoſcens S. Symeon, fratres ad preces pro eccleſia Antiochena fundendas, quaſi ad hoc ejus malum deprecandum, hortatus ſit, ut habetur in Vita jam dicta, num. 192. Quid in ſynodo V præſtiterit anno Chriſti DLIII, cujus Collationibus omnibus interfuit, ſubſcripſitque ſententiæ, lege apud Labbeum tom. 5 Concil. in concilio Cpolitano ſecundo, à col. 416. *Domnini initia pejora, quam finis.*

E

LVII. S. ANASTASIUS I. primò.

S. ANASTASIUS, quem Baronius aliique plurimi cum S. Anaſtaſio Sinaïta non rectè confundunt, profeſſione monachus fuit, genere Palæſtinus, teſte S. Symeone juniore Stylita, qui illum Domnino ſucceſſurum prædixerat in Actis Sanctorum die XXIV Maii, pag. 379, num. 192. Egregias ejus virtutes, doctrinam, ſcripta, reſque præclarè geſtas & cultum dedimus in Actis Sanctorum die XXI Aprilis, à pag. 850. Legi etiam poſſunt epiſtolæ S. Gregorii magni iſtic citatæ, ex quibus datur intelligi, & quanto Præſulem hunc amore Pontifex ille undequaque Maximus proſecutus olim fuerit, & quam ſublimem de eximia ejus cum doctrina tum ſanctitate conceptam animo geſſerit opinionem. Solam hîc ego chronologiam ejus attingam. Eccleſiam itaque Antiochenſem gubernandam ſuſcepit, ut num. 449 dictum eſt, anno Chriſti DLIX, menſe circiter Auguſto aut Septembri; obtinuitque, juxta S. Nicephorum ac Theophanem, per annos undecim; atque adeo uſque ad annum Chriſti DLXX, quando *Magnus ille Anaſtaſius Antiochiæ epiſcopus . . . Juſtini mandato ſede depulſus eſt*, inquit S. Theophanes ad annum divinæ Incarnationis ſecundùm Alexandrinos DLXII, qui uſque ad Septembrem ferè cum anno Chriſti DLXX decurrit. *S. Anaſtaſius Domnino ſucceſſit A. C. 559 circa Septembrem,*

F

452 Idem narrat Euagrius lib. 5, cap. 5:

SEC. VI. *expulsus A. C. 570.*

& ab hac depulsione (non ab alia de qua agit lib. 4 , cap. 40 , quæ executioni data non fuit ; ut videtur intellexisse Baronius ad annum Christi DXCIV , num. 29) usque ad ejus revocationem rectè annos numerat XXIII , ut numero proximo ostendam. Eutychius tom. 2 , pag. 183 ait quidem , eum ante exilium sex tantum annis episcopum fuisse ; sed errorem hunc arguent , quæ num. seq. de Anastasii restitutione dicenda sunt , ex quibus etiam chronotaxis Baroniana emendabitur , ac stabilietur nostra. Credibile verò non est, quod loco citato narrat Eutychius , exauctoratum Anastasium , *dissimulato habitu , Hierosolyma profectum esse , ubi in templo Resurrectionis candelapta factus , lucernas accenderit , eoque munere* XXIV *annis functus sit .... nemine interim ipsum patriarchatu functum esse dignoscente :* hæc enim non cohærent cum epistolis S. Gregorii magni tum de ipso , tum ad ipsum nondum
B revocatum scriptis, quæ sanè tam ignotum fingi per id tempus Anastasium neutiquam patiuntur.

LVIII. GREGORIUS I.

Sedit ab. A. C. 570 ,

POst *Anastasium verò* , inquit Euagrius lib. 5 , cap. 6 , *ad episcopalem sedem evectus est* GREGORIUS. Primordia ejus ac finem luculento testimonio probat Lambecius in Commentariis de bibliotheca cæsarea lib. 7 , Cod. 90 , ex quo profert pag. 168 Orationem Anastasii , de quo modò egimus , sic inscriptam: Τῦ αὐτῦ Ἀναστασίυ , πατριάρχυ Ἀντιοχείας , λόγος , ὁπηνίκα ἐπανῆλθεν ὅθι ὁ θρόνος διὰ τριῶν καὶ εἴκοσι χρόνων · ἐλέχθη ὃ ἐν τῇ ἁγίᾳ ἑβδομάδι , μηνὸς Μαρτίυ εἰκάδι πέμπτῃ , ἡμέρᾳ τετάρτῃ , ἰνδικτιῶνος ἑνδεκάτης , βασιλεύοντος Μαυρικίυ τῦ θεοσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως , id est , *Ejusdem Anastasii , patriarchæ Antiocheni , Oratio , cum post annos viginti tres ad sedem rediit : pronunciata verò est in hebdomada sancta , mensis Martii die vigesimâ quintâ , feriâ quartâ , Indictionis undecimæ , imperante Mauricio , piissimo imperatore*
C *nostro.* Characteres hi omnes alium annum designare non possunt , quam Christi DXCIII, quo Indictio erat undecima , Pascha autem XXIX Martii ; cujus proinde dies XXV in feriam quartam incidebat hebdomadæ Majoris, qua restitutus in thronum Anastasius Orationem hanc habuit.

usque ad 593, mensem Martium ;

454 Ex hoc igitur antiquo monumento , cujus etiam meminit Nicephorus Callistus , ut vide apud Lambecium ibidem , conficitur 1 , non sedisse Gregorium nostrum ultra mensem Martium anni Christi DXCIII , neque adeo usque ad annum Christi DXCV , ut Baronius autumat. 2. Epistolam , qua S. Gregorius magnus Anastasio reditum gratulatur, tom. 5 Concil. col. 1189 , vel annis duobus post reversum Anastasium scriptam esse , ut vult ibidem Lambecius pag. 170 ; vel malè repositam inter illas , quæ pertinent ad Indictionem decimam tertiam , uti censet in Criticis Baronii ad annum Christi DXCV , num. 5 Pagius. 3. Gregorium exturbato S. Anastasio suffectum esse anno Christi DLXX: inde enim usque ad DXCIII viginti tres anni sunt , quibus hîc , uti & apud Euagrium lib. 6 , cap. 24 , & Nicephorum Callistum lib. 18 , cap. 26 , privatus fuisse dicitur sua dignitate Anastasius ; itaque annos XXIV , quos Gregorio dant Nicephorus patriarcha CP. , Theophanes , & Eutychius tom. 2 , pag. 184, numerandos esse utrimque mutilos. 4. Hallucinari Chronicum Alexandrinum , ubi reditum S. Anastasii, pag. 865 , reponit anno Christi DXCII , sive Indictioni X , post Conss. Mauricii Tiberii VIII : quod secutus est annot. in Euagrii lib. 6 , cap. 24 Valesius. 5. Errare Eutychium , qui Anastasio ante expulsionem tantummodo concedit annos sex: cœpit enim , ut vidimus , anno Christi DLIX , nec desiit ante annum DLXX , unde ducitur initium exilii annorum XXIII : sederat ergo annis undecim. D

quando, restituto S. Anastasio,

455 Confirmari res eadem potest ex Euagrio lib. 6 , cap. 24 (quidquid aliter Valesio visum est :) ibi enim cum narrasset Symeonis Stylitæ junioris obitum ; *nec multo post* consecutam Gregorii Antiocheni mortem , *restituto* jam *Anastasio* ; *nec multo post* secutam , extincto Joanne , ecclesiæ Hierosolymitanæ E vacationem ; hæc subdit : *Atque hic historiæ nostræ finis esto , anno scilicet duodecimo Principatûs Mauricii Tiberii.* Cœpit annus ille Mauricii duodecimus die XIII Augusti anni Christi DXCIII : non diu ergo ante , atque adeo eodem anno DXCIII , ea , quæ modo descripserat , significat contigisse ; illo igitur anno & mortuus est post S. Symeonem Gregorius, & ecclesiæ suæ redditus S. Anastasius. Animum huc non adverterat Janningus noster in Commentario prævio ad Vitam S. Symeonis ad diem XXIV Maii , § 3 , ubi obitum ejus differt usque ad annum Christi DXCVI ; qua de re vide Pagium in Criticis Baron. ad annum Christi DLXXIV , à num. 13. Gregorii verò nostri mortem ita refert Euagrius loco citato : *Nec multo post* , obitum S. Symeonis, *Gregorius podagræ morbo , quo maximè vexabatur , correptus , abiit è vita , cum medicamentum , ex hermodactylo confectum , ipsi à medico porrectum ebibisset. Mortuus est autem eo tempore , quo senioris quidem Romæ Gregorius , successor Pelagii , junioris autem Romæ Joannes episcopatum gerebant ; Alexandrinæ ecclesiæ Eulogius , ut jam dixi , Antiochenæ verò præsidebat Anastasius , post tres ac viginti demum annos in sedem suam restitutus* , &c. F

Gregorius obiit ,

456 Quis hinc non colligat , restitutum ante fuisse S. Anastasium , quam Gregorius moreretur ? Fallitur ergo auctor Chronici Alexandrini citati , cum ait : *Anastasius Antiochiæ patriarcha Antiochiam rediit post mortem Gregorii , qui patriarcha fuerat , quique etiam ipsi Anastasio successerat.* Sic enim verti debet textus Græcus , non satis hîc ab aliquibus intellectus. In eumdem quoque lapidem impegit Eutychius tom. 2 , pag. 192. Quod si mirum cuiquam videatur , abjudicatam superstiti Gregorio , qui eam tam præclarè gubernabat , ecclesiam illam fuisse ; meminerit , satis causæ id esse , quod illâ indignissimè injustissiméque pulsus olim fuisset S. Anastasius ; ut non solum ipsius Gregorii summa voluntate , sed etiam commendatione atque operâ revocaretur ; maximè si non ignorabat , id Gregorio Pontifici Romano in votis esse , ut hic lib. 7 , epist. 27 ad Sebastianum Risinienſem episcopum à biennio scribens significaverat.

457 Qua-

A 457 Qualis quantusque vir fuerit Gregorius, ut nemo potuit noviſſe penitius, quam, qui cum eo familiariſſimè vixit, Euagrius; ita id nemo uberius elegantiuſque poſteritati commendavit: *Ab ineunte ætate*, inquit lib. 5, cap. 6, *in palæſtra monaſtica exercitatus, adeo fortiter & conſtanti animo decertaverat; ut brevi, in prima adhuc lanugine conſtitutus, ad ſummos gradus pervenerit, & monaſterio Byzantiorum præfuerit, in quo monaſticum vivendi genus primùm amplexus fuerat. Poſtea verò, Juſtini juſſu, monachis etiam Sinæ montis præfectus fuit. . . Cùm altiſſimam pacem ei loco conciliaſſet, illinc ad pontificatum evocatus eſt*; (quod ante ſexennium Sergius anachoreta cæleſti viſo edoctus, prænunciaverat, apud Cotelerium Mon. eccl Græc. tom. 2, pag. 411 & ſeq.) *Fuit porrò & conſilio, & virtute, & reliquis in rebus, omnium mortalium præſtantiſſimus . . . . Admirationi autem fuit non Romanorum modo, verum etiam Perſarum imperatoribus*, &c. Horrendis tamen non ſemel appetitus eſt, falſiſſimiſque calumniis; B ut idem narrat lib. 5, cap. 18 & lib. 6. cap. 7; ubi fertur in ſynodo Conſtantinopolitana, anno DLXXXVIII, abſolutus omni ſiniſtra ſuſpicione; quam ſynodi ſententiam eatenus Pelagius II Pontifex Romanus confirmavit, teſte S. Gregorio magno lib. 7, epiſt. 69. Quibus in rebus ita ſeſe geſſit Gregorius, ut inter virtutes ejus proprias celebris in primis fuerit *Injuriarum oblivio*, ut eſt apud Cotelerium loco citato, pag. 412.

vir undequaque maximus;

458 Inter præclariſſima ejus ac prorſus admiranda facinora non illud in epiſcopo poſtremum fuit, quod poſtremo fere loco recenſetur ab Euagrio lib. 6, cap. 22, ubi ſic habet: *At Gregorius, poſtquam donaria à Choſrhoe miſſa dedicaſſet, imperatoris permiſſu ſolitudinem Limitum peragrans, ubi Severi dogmata vigebant, iis in locis eccleſiaſtica dogmata prædicavit: multaque caſtella & vicos atque integras tribus & monaſteria ad eccleſiam Dei adduxit.* Non mirum igitur, ſi tanti Præſulis *gloria, ut cum poëtis loquar*, inquit Euagrius lib. 5, cap. 6, *longè latèque diffuſa eſt* S. Gregorius magnus, (quod malè negat Valeſius in Euagrium lib. 6, cap. 24) illum jam biennio defunctum non modo appellat *Fratrem quondam & Conſacerdotem ſuum Gregorium* lib. 4, epiſt. 38, ſed C etiam anno Chriſti DXCIX *Venerandæ memoriæ Gregorium, epiſcopum Antiochenum*, lib. 7, epiſt. 69. Eſt etiam à quo *ſanctus*, imo *Vir ſanctiſſimus* nuncupetur, ut habes in Monum. eccl. Græcæ Cotelerii tom. 2, pag. 367, & in Indice librorum Palatii, teſte Combefiſio tom. 1 Auctarii Biblioth. PP. pag. 827, ubi Gregorii Orationem profert, & pag. 847; quo loco non dicitur *ab Andrea Cretenſi aliiſque vocari ſanctus*, ut Combefiſio adſcribit Pagius ad annum Chriſti DXCIV, num. 6; & ex eo forte Caſtellanus in Martyrologio univerſali. Dicitur ita tamen iſtic vocatus in Menæis Græcorum; at ego illum nec Menæis, nec Faſtis ullis, quibus Sanctorum ſive in eccleſia Latina ſive in Græca cultus aſſeritur, reperire inſcriptum hactenus potui.

quamquam non colatur ut Sanctus.

S. ANASTASIUS I. ſecundò.

Reverſus S. Anaſtaſius I. ſedit ab A. C. 593, menſe Martio, uſque ad 599;

REverſum ad priſtinam dignitatem S. ANASTASIUM eſſe anno Chriſti DXCIII, menſe Martio, jam oſtendimus num. 493 & ſeq. Quare, cum illum deinde eccleſiæ Antiochenæ præfediſſe ſex annis aſſerant S. Nicephorus in Chron. & in lamellis Theophanes, ad annum Chriſti DXCIX circiter pertigiſſe neceſſe eſt. Vivebat certè adhuc, dum eum per epiſtolam 3 libri 7 S. Gregorius Pontifex maximus exeunte anno Chriſti DXCVII conſolatus eſt: nec diu admodum obiiſſe poterat, cum Anaſtaſio ſecundo, qui Anaſtaſio primo recèns ſucceſſerat, ſtatimque profeſſionem fidei ſub ingreſſum epiſcopatûs ad S. Gregorium deſtinaverat, per epiſtolam 47, aliàs 48, lib. 7 reſpondit; quam Gregorii epiſtolam Pagius in Crit. Baron. ad annum Chriſti DXCIX, num. 2, datam ait *Indictione* E *II, menſe Januario*; indeque contra Baronium concludit, Anaſtaſii primi obitum ad annum præcedentem pertinere.

neque contrarium evincit Pagius.

460 Rectè id quidem, ſi epiſtola illa ſcripta ſit menſe Januario; verùm unde id conſtat? Sane editiones ego Operum S. Gregorii conſului quatuor, quarum duæ epiſtolas omnes, quæ recitantur à menſe Januario uſque ad finem Indictionis II, nullo amplius interpoſito menſe diſtinguunt; aliæ duæ, nempe Duacena anni MDCXV, & Labbeana tom. 5 Concil., à Januario uſque ad menſem Julium, nullum epiſtolis menſem interjiciunt. Inter epiſtolas verò illas medium fere locum obtinet ea, de qua nobis hîc ſermo eſt. Cur igitur propius ad Januarium redigitur, quam ad menſem Junium? Equidem hoc unum arbitror confici ex hoc loco poſſe, epiſtolam illam neque ante Januarium Indictionis II miſſam eſſe, neque poſt Junium. At inde conſequens nullo modo eſt, ut non totis ferè ſex annis Anaſtaſius primus redditam ſedem occuparit; vixeritque proinde, ut putavit Baronius, uſque ad annum Chriſti DXCIX, menſemque circiter Martium. Porrò F ex his liquet Eutychii prolapſio, qui S. Anaſtaſio jam reſtituto annos novem aſſignat tom 2, pag. 192. Turpius aberrat Nicephorus Calliſtus, qui omnia permiſcens, Anaſtaſium primum uſque ad Phocæ tempora relinquit in vivis; de quo conſule dicta in Actis Sanctorum ad diem XXI Aprilis, pag. 852, num. 8.

LIX. S. ANASTASIUS II Martyr.

ANaſtaſium primum ANASTASIUS ALTER excepit, ſanctum ſanctus, & quidem martyr; utpote à tumultuantibus Antiochiæ Judæis poſt infamem cruciatum per urbis compita raptatus ac tandem interfectus. Itaque Martyrologio Romano inſertus eſt die XXI Decembris. Idemne ſit, quem Græcorum Menæa cum excuſa, tum Ms. Chiffletianum exhibent die XX Aprilis, ſuo loco diſcutietur in Actis Sanctorum. Quo tempore verò

Sedit ab A. C. 599,

SEC. VI. ad insulas Antiochenas evectus fuerit, jam dictum est numero præcedenti; anno videlicet Christi DXCIX: cui si addantur anni novem, quibus eum dignitatem illam gessisse asserunt S. Nicephorus, tabulæque Theophanis, martyrium feciisse debuerit anno Christi DCVIII.

usque ad 610, mensem circiter Augustum.

462 Verùm obstat ipse S. Theophanes, cum ejus necem refert anno Christi DCX, sive Indictione XIII, ut manifestè eruitur ex Indictionibus trium annorum annum hujus martyrii ibidem subsequentium. Obstat insuper Chronicum vulgo dictum Alexandrinum, quod *Indictione* XIII, *anno Phocæ imp.* VIII, *post Consulatum Phocæ Aug.* VI, sive anno Christi DCX, sic habet: *Sub exitum mensis Septembris Indict.* XIV (ab eodem Septembri inchoata) *renunciatum est, Anastasium patriarcham Antiochenum, qui scholasticus*, id est, causidicus, *fuerat, à militibus fuisse interemptum.* Ex hoc textu non annum tantummodo, sed
B etiam anni tempus, quo ista contigerint, licet conjicere. Annum etiam eumdem confirmat Cedrenus, dum illum fuisse dicit imperii Phocæ octavum, sive ultimum, quem inierat die XXIII Novembris anno Christi DCIX; quare si obiit Anastasius mense Aprili, ut probabile faciunt Menæa citata, aut mense circiter Augusto, ut colligitur ex Chronico Alexandrino; omnino martyrium ejus incidit in annum Christi DCX. Cur autem Martyrologium Romanum die XXI Decembris memoriam illius potissimum defixerit, Baronius ibidem non exponit: occasionem, credo, præbuerit Historia Miscella, sive Theophanes; quod, narratâ Anastasii cæde, mentionem faciat hiemis eodem anno rigidissimæ.

APPENDIX

AD SECULUM VI.

C PATRIARCHÆ ANTIOCHENI SECTÆ JACOBITICÆ.

PRÆFATIUNCULA.

Jacobitæ Syri habuerunt patriarchas suos Antiochenos;

QUod in Tractatu Historico Chronologico de Patriarchis Alexandrinis, quem tomo quinto Junii præfiximus, observatum est, ut non orthodoxorum modò patriarcharum, sed Jacobitarum etiam ratio haberetur; idem & ego hîc mihi faciendum esse duxi: quando, item ut Alexandriæ, suos hæc secta patriarchas apud Antiochenos habuit, & continua quidem serie inde à Severo ad hæc usque tempora nostra deductos. Docuerat id nos post Chronicum Orientale præcipuè Eusebius Renaudotius in Historia sua Patriarcharum Alexandrinorum Jacobitarum edita Parisiis anno MDCCXIII, ubi ex auctoribus suis Arabicis non paucos ejusdem furfuris patriarchas eruderaverat Antiochenses; præfatus interea, successionem illorum ex certis monumentis designari nullam posse; nisi cui litterarum Orientalium perito & major aliquando, quam sibi, instrumentorum istiusmodi copia suppetat, & par edendi voluntas. D

quorum series nuper typis vulgata est,

464 Neutra enimvero subinde defuit Viro Clarissimo Josepho Simonio Assemano, *Bibliothecâ* suâ *Orientali Clementino-Vaticanâ*, cujus duo jam tomi Romæ in lucem prodierunt, de republica litteraria præclarissimè merito. Is itaque tomo secundo, quo scriptores ac scripta Syrorum Monophysitarum recenset, præter alia de hoc genere propemodum infinita, patriarcharum nobis etiam Jacobitarum Syrorum sive Antiochensium ordinem continuum exhibet à pag. 321 ex Chronico Gregorii Bar-hebræi, sive Abulpharagii, primatis Orientis, quem ipse scriptorum Jacobitarum facile principem agnoscit; natumque asserit Melitinæ in Armenia anno Christi MCCXXVI. Binos insuper patriarcharum eorumdem catalogos adjungit, alterum à pag. 323 ex Dionysio Barsabilæo, qui floruit seculo duodecimo, ut ibidem docet pag. 208; E alterum ex Diptychis Jacobitarum à pag. 325, quibus anonymorum deinde appendices assuuntur, cœptam ab aliis seriem continuantium. Hinc ego potissimum, quæ in rem meam erunt, quam potero brevissimè, delibabo; omissurus interim quæ ad hæresim Jacobiticam explanandam dici multa possent, nisi jam id actum satis esset in Tractatu nostro de Patriarchis Alexandrinis. Legi præterea de hoc argumento potest ejusdem Assemani dissertatio copiosa, quam de Monophysitis tomo secundo præfixit.

adjecto tempore, quo quisque sederit.

465 Porrò ne quemquam offendant anni Græcorum, quibus utitur in suo Chronico Bar-hebræus, eos hîc ad annos Christi secundùm æram nostram vulgarem perpetuo reducam, idque juxta ipsam auctoris computandi rationem, qui cum pag. 315, computum annorum lunarium Arabicorum inchoari dicat anno Græcorum CMXXXIII; satis indicat, annum Græcorum, quo utitur, nongentesimum trigesimum tertium usque ad autumnum, unde initium ducit, concurrere cum anno Christi DCXXII: hoc enim anno à medio Julio inchoantur anni Arabici, sive Hegiræ: ut proinde annus Græcorum CCCXI ille esse debeat juxta Bar-hebræum, unde fluere incipiat æra Christiana vulgaris, quique cum anno ejus primo usque ad autumnum decurrat: in quam rem demonstrationis loco esse potest, quod infra notabitur num. 591, & alibi. Nunc rem ipsam aggrediamur. Primus itaque Abulpharagio Antiochenorum Jacobitarum Patriarcha notatur F

I. SEVERUS I.

Severus ejectus Antiochiâ, habetur pro patriarcha apud Monophysitas,

EJectus ille ac fugitivus, ut supra vidimus, ex Antiochena, quam invaserat, sede, pro patriarcha deinceps haberi quidem ab orthodoxis desiit, at neutiquam ab Antichalcedonensibus seu Monophysitis, qui deinde à Jacobo Baradæo sive Zanzalo, indefesso istius hæreseos per Orientem instauratore, Jacobitæ dicti sunt; neque id in Syria tantum, atque apud subditos aut gregem suum, qui dum ille vixit, alium ipsi, licet absenti, patriarcham non suffecerunt, appellantque in diptychis SEVERUM MAGNUM; verum etiam apud

A apud Alexandrinos ejuſdem ſectæ patriarchas, qui illum exulem ac profugum non minori, quam nuper Antiochiæ ſedentem, honore proſecuti ſunt; ut idem inter eos etiam tum litterarum ſynodicarum commercium ſervatum ſit, quod inſtitutum antea fuerat à Severo, cum ad ſolium Antiochenum evectus, per ejuſmodi litteras primum cum Joanne Niciota, patriarcha Alexandrino trigeſimo, individuam dogmatis hæretici ſocietatem inierat, ac deinde acceptis redditiſque ſimilibus epiſtolis cum Dioſcoro juniore, in locum Joannis ſuccedente, firmaverat; uti patet ex Chronico Orientali, pag. 120, & ex Severo, epiſcopo Aſchmoninæ, & ipſo Jacobita, apud Renaudotium Hiſt. Patriarch. Alexandrin. pag. 127 & 130.

467 Conſtat id de Theodoſio Monophyſita, qui inter patriarchas Alexandrinos numeratur trigeſimus tertius, de cujus epiſtola ſynodica ad Severum, jam utique dudum extorrem, uti & de ſynodica Severi ad Theodoſium, conſule Renaudotium citatum pag. B 137, uti & Aſſemanum in indice codicum Arabicorum tom. 1 Bibliothecæ Orientalis, pag. 625. Neque dubitandum videtur, quamquam ſilent auctores, quin idem præſtiterit Theodoſii jam dicti deceſſor Timotheus, hæreticâ contumaciâ officiiſque cum Severo conjunctiſſimus; ut qui Antiochiâ profugum apud ſe, teſte Liberato diacono in Breviario, cap. 19, gratiſſimè ſuſcepit, & ſimul cum illo, ut addit Severus Renaudotianus pag. 132, pro fide Jacobitica multum decertavit. De qua re etiam videri poteſt Chronicum Orientale in Timotheo pag. 121, in multis tamen hîc, ut alibi paſſim, purgandum. Quod à Severo quoque poſt fugam ſuam narrat Euagrius, lib. 4, cap. 11, geſtum Conſtantinopoli, argumento eſſe poteſt, quantæ apud factionis Monophyſiticæ primipilos auctoritatis ubique tum fuerit. Byzantio demum etiam ab Agapito Pontifice Romano ejectus, in Ægyptum rediit; ſi Bar-hebræo credimus loco citato, cui favet Theophanes ad annum divinæ Incarn. DXXIX.

C 468 *In Ægyptum* verò *reverſus*, teſte ibidem Bar-hebræo, *monachi ſpecie tamdiu delituit, donec Alexandriæ in loco, qui dicitur Chaſota interiit die* XXVIII *Februarii anno Græcorum* DCCCL, qui, juxta dicta ſuperius, reſpondet anno Chriſti DXXXIX. Sed ab hoc auctore aliquantulum recedit Severus Aſchmoninæus pag. 138, cum de Severo Antiocheno ait: *Severus interea cum multa ſcripſiſſet ad everſionem opinionis duarum* (in Chriſto) *naturarum, & per triginta annos, ex quo Antiochenam ſedem adeptus erat, fortiſſimè laboraſſet, magnis perſecutionibus afflictus ex hac vita migravit, acceptaturus coronam gloriæ cum ſanctis Patribus.* Si interiit annis XXX ex quo Antiochenam ſedem adeptus erat, locandus erit ejus interitus anno Chriſti DXLII; quandoquidem ſedem illam involavit, ut oſtendimus num. 421, ſub finem anni Chriſti DXII. Atque ita corrigi Bar-hebræum ſuum vult Aſſemanus in appoſita nota (quam tamen in Catalogo ſuo pag. 479 non obſervat,) non ſecus atque in aſſignato mortis loco Chaſota, qui apud Renaudotium ibidem eſt Saca, pagus Ægypti, vel Sacha, ut ab Ægyptiis appellari dicit idem Aſſemanus. Et ſanè Severus Renaudotianus ſeculis tribus Bar-hebræo ſenior eſt; & rerum in Ægypto geſtarum potuit eſſe peritior. APPEND. SEC. VI.

etiam Ægyptios,

apud quos exul periit A.C. 542,

469 Quanto autem vir hic ſceleratiſſimus in honore apud ſuos etiam poſt mortem fuerit, facile colliges ex textu Renaudotii modò adducto: imò ad ſepulcrum ejus, ut habet ejuſdem auctoris compendium pag. 179, *magnus erat Syrorum Jacobitarum concurſus, qui vota & oblationes eo loci faciebant.* Eodem ſpectat, quod idem narrat de oleo conſecrato ex corpore Severi patriarchæ, pag. 231 & ſeq.: ut mirum videri minimè debeat; ſi anniverſariam ejus, ut Sancti non modò patriarchæ, verum etiam prophetæ, memoriam celebrent Jacobitæ die XIV menſis Amſchir, ſive VIII Februarii; ut notatur in Martyrologio Coptico apud Seldenum, & Ludolphum; atque adeo, ſi ipſius etiam poſt fugam Antiochenſem adventum in Ægyptum annua celebritate venerentur die II *menſis Pappi, hoc eſt*, XXIX *Septembris*; ut habet Renaudotius citatus pag. 133, & patet ex Ludolpho ad illum diem. Apud Alexandrinos ſingularis eſt ejus ſolennitas VII menſis Toth, ſive IV Septembris, teſte eodem Renaudatio pag. 129; ubi & de Severi ſcriptis agitur, quorum etiam plurima recenſet Aſſemanus in indice codicum Orientalium Bibliothecæ ſuæ Clementino-Vaticanæ. *& in magnâ veneratione eſt.*

B

II. SERGIUS.

DE hoc ita Bar-hebræi Chronici epitome pag. 323 & ſeq.: SERGIUS *presbyter Telenſis, cognomento Beth-Chartæ, è cœnobio Holæ, hoc eſt, Arenæ, poſt Severi obitum à Joanne, Anazarbæ epiſcopo, ordinatus eſt Monophyſitarum patriarcha. Obiit tertio epiſcopatûs anno.* Eſt *Tela*, ſeu *Conſtantinâ*, urbs Meſopotamiæ, *quæ Niſibin ad Occaſum ſex & quinquaginta ſtadiis, totidemque Amidam Septemtrionem versùs diſtantes habet*, inquit Theophanes ad annum divinæ Incarnationis, ut ibi quidem notatur, CDXCVII; Vide Aſſemanum in diſſert. de Monophyſitis, § 9. Eumdem Sergium ſucceſſiſſe Severo, tradit ibidem pag. 325 Dionyſius Barſalibæus his verbis: 48 *Severus, doctor œcumenicus.* 49 *Paulus hæreticus.* 50 *Euphraſius Chalcedonenſis.* 51 *Ephræm Chalcedonenſis.* 52 *Dominus Chalcedonenſis.* 53 *Anaſtaſius Chalcedonenſis.* 54 *Gregorius Chalcedonenſis.* 55 *Anaſtaſius Chalcedonenſis.* (Memento Jacobitam eſſe & Antichalcedonenſem qui hæc ſcribit.) *Poſt hos hæreticos ab orthodoxis* (Jacobitas intelligit) *in locum magni Severi poſt ejus obitum electus fuit in patriarcham 56 ex ordine eorum omnium, quos ſupra recenſui, Sergius Telenſis.* Eumdem etiam Sergium, omiſſis orthodoxis, continuò Severo ſubjiciunt Jacobitarum Diptycha ibid. pag. 326. *Severo defuncto ſuffectus juxta Syros Sergius*

F

471 Longè aliter Severus Aſmonæus apud Renaudotium pag. 144, ubi ſic habet: *Porrò cum Antiocheni ejuſdem ſectæ* (Jacobiticæ) *audiviſſent, Alexandrinos patriarcham* (Petrum XXXIV) *ſibi conſtituiſſe, elegerunt quoque in Severi locum* THEOPHANEM, *quem in monaſterio Ammonii ordinaverunt, ubi ſedem collocavit; neque enim Antiochenis Jacobitis major libertas, quam Alexandrinis erat; adeo ut patriarchæ duo in monaſterio extra urbes proprias ſedem habierent.* *at juxtà Ægyptios Theophilus:*

APPEND. SEC. VI. Brevius auctor Chronici Orientalis pag. 123, *Audientes*, inquit, *Antiocheni cives, quid fecerint Alexandrini, assumpserunt hominem, nomine* THEOPHILUM, *& constituerunt patriarcham pro Severo.* Quin etiam Theophilus appellatur à Severo Renaudotii pag. 145; itaque *Theophanes* pag. præcedenti mendum videtur. Ceterùm sive Theophanem, sive Theophilum dixeris, diversus hic penitus videtur à Sergio, non solum nomine, quod ei duplex fuisse potest; sed etiam tempore, quo Sergium Syri, Ægyptii Theophilum electum pro Severo fuisse contendunt.

hic ab A. C. 568 circiter; ille ab A. C. 542.

472 Nam si Theophilum elegerint Monophysitæ Antiocheni postquam audiverant electum ab Alexandrinis sectæ suæ patriarcham Petrum; consequens est, ut electus Theophilus non fuerit ante annum Christi DLXVIII, cujus mense Junio Alexandriæ initiatus patriarcha, nominis istius IV, ordine XXXIV; uti ostensum est in Tractatu de patriarchis Alexandrinis, tom. V Junii, pag. 67. Contrà Sergius, juxta Bar-hebræum pag. 329, sedit unà cum Theodosio Alexandrino, Petri decessore, cum narret *sub Sergio Antiocheno & Theodosio Alexandrino* Nubas Æthiopasque per Julianum quemdam presbyterum Monophysiticis erroribus infectos fuisse. Cum vero sub Theodosio Severus Antiochenus obierit; haud dubiè illi defuncto statim Sergius fuerit substitutus juxta Barsalibæum & Bar-hebræum; cum dicat uterque hic auctor, *post Severi obitum* electum esse Sergium, nec quidquam interjiciat: nam quod Barsalibæus supra, recensitis aliquot patriarchis catholicis Severo suffectis, subdat: *Post hos hæreticos... electus fuit... Sergius*; id nequaquam ita potest intelligi, ut tum primùm electus is fuerit, cum hi jam omnes decessissent: sic enim non fuisset electus ante annum Christi DCX, quando S. Anastasius martyrium fecit; quod est contra omnes. Itaque *Post hos hæreticos* afficit ordinem narrationis ejus tantummodo; *Post obitum* verò *Severi* refertur ad electionem Sergii; ut hic adeo electus videatur anno Christi DXLII; siquidem anno illo Severus interiit.

B

C

Sedit Sergius usque ad A. C. 545.

473 Sedente Sergio ordinatus episcopus œcumenicus narratur Jacobus ille Zanzalus, unde Jacobitis nomen est, ut fusius narrat Bar-hebræus pag. 326 & seq. Sub eo etiam innotuisse refert & exstinctam esse hæresim Tritheitarum, quorum parens fuerit Joannes Ascusnaghes. Vide ibidem pag. 328 & seq. Hæresim hanc multo serius orditur Nicephorus lib. 18, cap. 46, cum Joannem Grammaticum, cognomento Philoponum, ac vindicem ejus præcipuum, viguisse velit imperante Phoca sub initia seculi septimi; imo ipse Abulpharagius in Historia Dynastiarum à Pocockio versa, pag. 114, Joannem vixisse affirmat usque ad tempora Califatûs Omari, & captam sub eo Alexandriam anno Christi DCXLI. Sergius verò sedisse, secundùm ea, quæ huc usque dicta sunt, videtur usque ad annum Christi DXLV; cum *obierit tertio episcopatûs anno.* Nam Syris hîc malim in rebus suis & apud se gestis credere, quam Ægyptiis. De Severo fidem Ægyptii majorem videntur mereri; quandoquidem hic apud eos post fugam quod reliquum fuit vitæ fere traduxit, ibique tandem diem supremum obiit. Confirmat hoc Bar hebræus pag. 332, ubi Jacobum Zanzalum obiisse dicit *die* XXX Julii *anni Græcorum* DCCCLXXXIX, postquam episcopatum gessisset *annos tres supra triginta*: anni enim XXXIII subducti ab DCCCLXXXIX, residuos faciunt DCCCLVI annos Græcorum, Christi DXLV, quando, vivente adhuc Sergio, Jacobus ordinatus sit. Ad eumdem annum Jacobi interitus consignatur à Dionysio & in Chronico Edesseno apud Assemanum tom. I, pag. 424; licet Chronicon illud episcopatum ejus ordiatur ab anno Græcorum DCCCLII, Christi DXLI, quod adversatur Bar-hebræo.

D

III. PAULUS.

Paulus Beth-Uchame, sive Niger, Sergio successit

PAULUS, *cognomento Beth-Uchame*, ut est in compendio Bar-hebræi pag. 331, *Alexandrinus genere, monachi habitum induit in cœnobio Gubæ Barajæ* (quod erat Antiochenæ ditionis in Mesopotamia, ut vide apud Assemanum in differt. de Monophys. § 9, & in ipso tomo 2 Bibliothecæ Orient. pag. 74 in notis) *& apud Theodosium Alexandrinum versatus est. Post Sergii obitum à Jacobo Zanzalo & Eugenio, vel, ut alii scribunt, à Thoma Edessæ episcopo, in patriarcham ordinatus, cum Alexandrinam sedem ambiisset, ab Athanasio, Theodoræ imperatricis ex filia nepote, ex Ægypto discedere coactus, apud Aretham, Gabalæ filium, Arabum regem, se recepit: inde Byzantium profectus, imperatoris operâ adductus est, ut Chalcedonensem synodum amplecteretur. Mox in Syriam reversus, libellum supplicem Jacobo obtulit, ut in communionem Monophysitarum reciperetur. Jacobus, Monderi, filii Arethæ, precibus exoratus, Paulum veram religionem ejurantem admisit. Verùm Alexandrinorum metu, qui schisma inter Syros & Ægyptios moliebantur, coacta synodo, sententiam depositionis in Paulum tulit.* Hinc, opinor, pag. 326 non comparet in Diptychis Jacobitarum; notat illum tamen in suo catalogo Barsalibæus pag. 325, & Dionysius patriarcha pag. 102 ejusdem hujus tomi.

E

A. C. 545: depositus verò est A. C. 578 ante mensem Julium.

475 Ut autem ex adductis Bar-hebræi verbis colligitur, creatum esse Jacobitarum Antiochensium patriarcham Paulum anno Christi circiter DXLV, quo Sergius obiit; ita ex iis, quæ ibidem continuò sequuntur, annus depositionis eluescit: subdit enim: *Cumque in cœnobium Romani, quod in Ægypti finibus situm est, unà cum syncellis suis Sergio & Juliano ceterisque episcopis & archimandritis Syris abiisset,* (Jacobus Zanzalus) *ut patriarcham in locum Pauli crearet, obiit die* XXX *Julii anni Græcorum* DCCCLXXXIX, qui est Christi DLXXVIII; quo nimirum & Paulus depositus paulo ante fuerat, & ei, ut mox dicetur, suffectus est ante autumnum Petrus. Sedit ergo annis circiter XXXIII. Deinde è Syria, ut scribit idem auctor pag. 332, aufugiens, Constantinopoli quadriennium delituit, ubi & vitâ defunctus est. Scio, aliter de Pauli initio scribitur apud Assemanum pag. 70, ubi Dionysium patriarcham appellat in Chronico, ac Dionysium Barsalibæum in serie chronologica patriarcharum Jacobitarum lib. adversùs hæreses, cap. 54, qui asserant, *defuncto Sergio, quem Monophysitæ in locum Severi substituerant, Paulum anno Christi* DLI *ordinatum fuisse.* Sed suspicor, errorem in numeros irrepsisse: nam ipse-

F

A ipſemet Aſſemanus in Catalogo ſuo pag. 479 Paulum eodem anno electum ſtatuit, quo notat obiiſſe Sergium.

Ab hoc Monophyſitæ quidam dicti Paulianiſtæ.

476 Hic ille eſt, de quo meminit Timotheus presbyter apud Cotelerium eccleſiæ Græcæ Monum. tom. 3, pag. 397: *Paulianiſtæ, à Paulo vocati, qui communicavit quidem cum Eccleſia catholica, ſed poſtea apoſtata factus, reverſus eſt ad hæreſim Acephalorum. Eum tamen Theodoſiani non admiſerunt, quod vel brevi tempore communicaſſet cum Eccleſia.* Conſule de illo etiam Nicephorum Calliſtum lib. 18, cap. 49, ubi affirmat Paulum, cognomento Nigrum, à quibuſdam Theodoſianis admiſſum fuiſſe. Communicaverat autem Paulus, uti docet Aſſemanus tom. 2, pag. 69 & ſeq., cum Joanne patriarcha Conſtantinopolitano, quem Theophanes Exſcholaſticum vocat, quique deceſſorem habuit Eutychium anno Chriſti DLXV, eumdemque ab exilio revocatum denuo ſucceſſorem anno Chriſti DLXXVII, cujus menſe Auguſto obiit, & quo communionem ejus expetiiſſe potuit Paulus, anno ſequenti propterea depoſitus. Verùm & alia inſuper dejectionis ejus cauſa ibidem adjungitur; quod Alexandrinis Petrum patriarcham clam ordinaverit; *qui non alius certè fuit*, inquit Aſſemanus, *præter Petrum, Theodoſii ſucceſſorem.* Hoc ſi verum eſt, toto decennio culpam pœna conſecuta fuerit: quando Petrus ille Alexandrinus anno demum Chriſti DLXVIII conſtitutus fuit; uti in Tractatu de Patriarchis Alexandrinis pag. 67 oſtenſum eſt. Sed quid ego hæc pluribus?

B

IV. PETRUS.

Sedit Petrus ab A. C. 578 uſque ad 591;

JAcobo (Zanzalo) *defuncto*, inquit Bar-hebræi contractor, *epiſcopi & monachi Syri in cœnobio Ananiæ, quod inter Balam & Callinicum ſitum eſt, congregati, ordinarunt in patriarcham* PETRUM, *Pauli Callinicenſis filium, cui Joſeph, Amidæ epiſcopus, manum impoſuit.* Et paulo inferius: *Petrus Callicinenſis anno Græcorum* DCCCLXXXIX (Chriſti DLXXVIII uſque ad autumnum) *Paulo ſuffectus, obiit anno Græcorum* CMII (Chriſti DXCI.) Præfuit igitur, ſecundùm hunc auctorem, annis XIII. Notatur tum in Diptychis Jacobitarum, tum in Catalogo Barſalibæi jam ſæpe citatis. Annos eoſdem ſucceſſionis ejus ac mortis habet in Chronico Dionyſius patriarcha pag. 102, & 69 (ubi à ſucceſſore aliquando ſuo appellatur *ſanctus Mar Petrus*) & 77. *Callinicenſis* dicitur ab urbe Meſopotamiæ Callinico, unde fuit oriundus; vocatur etiam Petrus Junior, comparatus ad Petrum alium, de quo ſupra, Fullonem.

C

imò ut minimùm uſque ad 593,

478 Quod ad aſſignatum modò annum mortis ejus pertinet, neſcio, an ſatis tuto poſſit admitti: quæ enim de duplici ejus controverſia, & priori quidem cum Probo, Joanne ac Stephano circa Incarnationis myſterium, altera verò cum Damiano, patriarcha Alexandrino Jacobita, in myſterio SS. Trinitatis, narrantur, cum anno illo nequaquam cohærent. In prima, juxta Dionyſium patriarcham pag. 76, eique conſonum, teſte Aſſemano pag. 332, Bar-hebræum, fracti à Petro Probus ac Joannes, atque à Jacobitarum communione depulſi, Chalcedonenſis ſynodi fidem amplexi dicuntur, *& ad Anaſtaſium, Antiochiæ patriarcham* (orthodoxum) *profecti, eique adhæſiſſe, & ab eodem ſuſcepti fuiſſe . . . Atque ita res eorum ſe habuit, donec Mar Petrus in vivis eſſe deſiit . . . . Petro autem defuncto, reſumptis illi viribus rogant Anaſtaſium, Antiochiæ patriarcham* &c. Quomodo verò, vivente Petro, recurrere ad Anaſtaſium patriarcham Antiochenum potuerunt, ſi Petrus, patriarcha factus anno Chriſti DLXXVIII, obiiſſe ſtatuatur anno Chriſti DXCI; cum ab anno Chriſti DLXX uſque ad DXCIII ſolus Antiochiæ catholicis præſederit Gregorius, cui S. Anaſtaſius, tum demum reſtitutus, ſucceſſit, uti ſupra demonſtravimus? Vixiſſe ergo Petrum ultra annum Chriſti DXCI neceſſe eſt; ſiquidem obiit ſub S. Anaſtaſio I.

APPEND SEC. VI.

vel etiam ſerius

479 Poſterior lis Petri Antiocheni cum Damiano Alexandrino (de qua vide Aſſemanum hoc tomo 2, pag. 70, 71 & 332 contra Severum Mokaffæum apud Renaudotium) acris admodum ac diuturna fuit, *adeo ut demùm poſt annos viginti . . . finita fuerit*, inquit epitome Severiana Renaudotii, pag. 145. Finita eſt autem, teſte Bar-hebræo pag. 334, anno Græcorum CMXXVII: cœperat ergo anno Græcorum CMVII, Chriſti DXCVI: nondum ergo tunc obierat Petrus. Imo, ſi hæc vera eſſent, diu poſtea ſuperfuiſſet; cum diu per ſe ipſe cum Damiano contenderit. Si, inquam, vera hæc eſſent; nam omnino ante annum Græcorum CMXXVII, Chriſti DCXVI, pax illa conſecta eſt; cum illam conciliaverit Anaſtaſius Alexandrinus, teſte ipſo etiam Bar-hebræo; ut eſt apud Severum Renaudotianum pag. 152: Anaſtaſius verò Alexandrinus die XVIII Decembris anni Chriſti DCXIV, ut alibi docuimus, è vivis exceſſit; neque adeo pacem inire poſt annum illum potuit; ſed vel ab hoc anno ducti retro anni viginti redigunt nos ad annum Chriſti DXCIV, quo vivus adhuc Petrus claſſicum inſonuerit.

E

licet auctoris hîc non ſatis cohæreant.

480 Plus aliquid, ſcio, requirit compendium Mokaffæi pag. 152; ubi non id ſolum vult, ut diſſidentes pridem Alexandrinam atque Antiochenam Jacobitarum eccleſias compoſuerit Anaſtaſius Alexandrinus, ſed ut id etiam accurarit, *ſtatim atque audivit, ſediſſe illius* (Petri) *loco Athanaſium, virum doctum & ſincerum.* Verum hæc ego me fateor non ſatis aſſequi quo pacto ſtare cum Syrorum Alexandrinorumque patriarcharum chronologia poſſint; itaque negligenda putavi. Sive etenim Athanaſium Antiochenum creatum eſſe patriarcham dixeris anno Græcorum CMVI, Chriſti DXCV; ſive, ut alii ſcribunt in compendio Bar-hebræi pag. 334, anno Græcorum CMVIII, Chriſti DXCVII; ſive denique, cum Dionyſio ibidem citato, anno Græcorum CMXV, Chriſti DCIV, nullo ex his modis initium Athanaſii Antiocheni incidit in patriarchatum Anaſtaſii Alexandrini; ſiquidem Anaſtaſius Damiano ſucceſſit anno demum Chriſti DCVII, ut in Tractatu jam ſæpius appellato comprobavimus. Quod ſi cum Mokaffæo velis, ſediſſe Alexandriæ Anaſtaſium ab anno Chriſti DCII; Athanaſium verò Antiochiæ ab anno DCIV; ſic quidem initium hujus in illius tempora congruet; at ſi inde annos viginti retrò numeres, ibis ad annum DLXXXIV, quo diſſenſio cœpe-

F

APPEND. SEC. VI.

cœperit cum Damiano; cum hæc toto fuerit decennio posterior; fuit enim posterior depositione Joannis & Probi, teste Bar-hebræo pag. 332; hæc autem posterior restitutione S. Anastasii I patriarchæ Antiocheni, quæ facta est anno Christi DXCIII.

Probabile est, vixisse Petrum usque ad A.C. 600.

481 Denique cum tres tantùm assignentur initi ab Athanasio, qui tertius à Petro sedit, patriarchatûs epochæ, quarum prima sine dubio falsa est; restat, ut Petri obitum ita secundæ vel tertiæ accommodemus, ut nulla Jacobiticæ sedis Antiochensis Petrum inter & Athanasium vacatio notabilis relinquatur; quippe cujus nec mentionem uspiam invenio, neque causam; cum neque Alexandrina temporibus hisce vacaverit. Sic igitur statuo: Non potest ordinatus fuisse Athanasius anno Christi DXCV, ut vult Bar-hebræus supra; quia ante Athanasium sedit Julianus *annos tres, menses quinque*, teste Bar-hebræo; qui proinde ordinatus fuisset anno Christi DXCI vel DXCII; cum saltem usque ad annum Christi DXCIII sedem illam occupaverit Petrus, ut supra num. 478 evictum dedimus: vel ergo cœpit Athanasius anno Christi DXCVII, quæ secunda ejus est epocha, vel anno Christi DCIV, quæ est tertia. Si secundæ placet adhærere; deme retro ab anno Christi DXCVII annos tres cum dimidio Juliani, qui Petro successit; & obiisse Petrum dices anno Christi circiter DXCIII vel sequenti: sin magis arridet tertia, tolle eosdem Juliani annos, qui annum Christi DCIV præcedere debuerunt; & Petrum vixisse comperies usque ad annum Christi DC vel initium sequentis. Utrumvis eligas, susque deque habeo; quando mihi neutrum altero magis constat.

B

Ab hoc Petro secta Monophysitarum Petrianorum seu Petritarum.

482 Censetur Petrus hic inter celebres Jacobitarum scriptores apud Assemanum tom. 2, cap. 9, ubi eum testatur, adhuc monachum & clericum, magnæ fuisse apud Severum, Antiochiæ patriarcham, existimationis; quippe cujus exstent ad Petrum epistolæ duæ. *Ex ejus scriptis, quæ edidit, duo habemus*, inquit Assemanus pag. 77, *Anaphoram scilicet & Librum adversus Damianum.* De his illum, si lubet, ibidem consule. Ab illo dicti sunt Jacobitarum aliqui Petriani, de quibus ita Timotheus de Receptione Hæreticorum apud Cotelerium tom. 3 Monum. eccl. Græc. pag. 400: *Petriani; affirmant hypostasim esse solas proprietates absque substantia: eamque ob quæstionem adeo cum secta Damianistarum contenderunt; ut scripta multa utrimque prodierint, quæ certamen eorum testantur.* Adi eumdem pag. 408, 412, 413 & 416 Imo & Nicephorum Callistum lib. 18, cap. 49.

C

V. JULIANUS I.

Julianus sedit vel ab A.C. 593 usque ad 597; vel ab 600 usque 604.

483 PEtro successit, secundùm Bar-hebræi compendium pag. 333, JULIANUS *Petri syncellus, ex cœnobio Bar-Aphtonii, quod Kenserinense dicitur*, in Syria non procul Alepo situm. *Sedit annos tres, menses quinque. In Dionysii Chronico desideratur, ut etiam in Historia Alexandrina Renaudotii pag. 152, ubi Athanasius Petri loco sedisse dicitur. Sed Juliani nomen præter Bar-hebræum exhibent etiam Barsalibæus & Diptycha Jacobitarum.* Præfuit vel ab anno Christi circiter DXCIII exeunte usque ad DXCVII; vel, juxta Chronologiam Dionysii, ab anno circiter DC usque ad DCIV, uti supra num 481 dictum. Fertur scripsisse librum pro Petro Callinicensi adversùs Sergium, Edessæ episcopum, qui editum à Petro in Damianum Alexandrinum volumen reprehendebat; de quo adi Assemanum tom. 2, pag. 333, & in Catalogo scriptorum, qui eidem tomo præfigitur.

D

VI. ATHANASIUS I.

Ordinatus est A. C. 597 vel 604.

ATHANASIUS, *cognomento Camelarius* (verba sunt epitomes Bar-hebræi) *patriâ Samosatenus, ex cœnobio Kenserinensi, ordinatus* (est) *anno Græcorum* CMVI (Christi DXCV;) *vel, ut alii scribunt,* CMVIII (Christi DXCVII.) *Dionysius in Chronico Athanasium refert anno Græcorum* CMXV (Christi DCIV) *in locum Petri suffectum... Imposuit ei manus... Severus, Hierosolymorum episcopus in cœnobio Kenserinensi. Athanasius verò Severum fratrem ordinavit Samosatæ episcopum: & Alexandriam profectus, concordiam cum Anastasio inter Antiochenos & Alexandrinos Jacobitas instauravit, quæ sub Petro & Damiano rupta fuerat. Id accidit anno Græcorum* CMXXVII; de quo vide Renaudotium histor. Alexandr. pag. 152. Annum, quo sit ordinatus, supra num. 481 ostendimus, non fuisse Christi DXCV; sed vel DXCVII, vel DCIV. Notatur etiam ejus successio tam in Catalogo Barsalibæi, quam in Diptychis Jacobiticis. Tempus quo sedit, admodum est incertum, ut constat ex compendio Bar-hebræi, pag. 334, ubi sic habet: *Denique postquam Athanasius annis* XXXVI, *vel, juxta alios,* XLIV, *Jacobitis præfuisset, obiit anno Græcorum* CMXLII (Christi DCXXXI) *& in cœnobio Garmitarum sepultus fuit. Dionysius obitum Athanasii consignat ad annum* CMLV (Christi DCXLIV.) Sedit ergo juxta Dionysium annis XL.

E

videtur obiisse circa A. C. 639.

485 Sed neque Dionysii in consignanda Athanasii morte neque aliorum calculus satis cohæret cum initio Macedonii, quem Athanasio substitutum esse verisimile est; non quidem ut Jacobitis præesset, sed ut simpliciter patriarcha esset ecclesiæ Antiochenæ, sicut illi aliquamdiu præsedisse Athanasium, infra dicemus. Eutychius enim tom. 2, pag. 271, initiatum esse Macedonium affirmat anno Christi DCXXXVIII post mensem Augustum, vel ante Augustum anni sequentis; cum vel annis quinque superstes fuerit Athanasius juxta Dionysium; vel secundùm alios ante annos septem obiisset. Quid si illi, qui eum, Assemano teste, sedisse volunt annis XLIV, eos cum Bar-hebræo, licet perperam, ducant ab anno Christi DXCV? Ita certè obitus ejus cum assignato Macedonii principio satis aptè congrueret. Sed mihi in hisce tenebris palpare consilium non est. Porrò *sub eodem Athanasio Maruthas primus Jacobitarum Maphrianus creatus est*, inquit Barhebræi, qui & ipse Maphrianus fuit, epitome. Erat is metropolitico major, at inferior patriarchâ, ut docet Assemanus tom. 2, pag. 215. Plura de Athanasio dicentur inferius.

F

SE-

A

SECULUM VII.

GREGORIUS II.

LX. ANASTASIUS III. hæreticus.

Quam difficilis hinc porrò sit cœptæ seriei continuatio.

HAbes huc usque, lector, Antiochensium præsulum seriem suis utcumque per priora sex secula deductam, tributamque temporibus; at nunc dehinc res mihi ad desperationem redit. Silet enim S. Nicephorus, dissimulant diffidentque historiæ, instrumenta non suppetunt, quibus institutum adhuc ordinem vel probabili saltem usquequaque conjecturâ continuem. Itaque cujus voluntate hunc laborem nuper aggressus sum, idem hîc mihi propemodum fuit auctor ut sisterem; quando animos in hoc negotio jam pridem desponderunt etiam illi, qui omnem in hisce studiis ætatem contriverant. At enim, si minùs hîc præstare possum, quod velim, gravatè, credo, lector, acciperes, id saltem me non velle quod possum. Id adeo nunc operam dabo ut faciam; dum alius me felicior quispiam prodeat, qui quæ hîc multa desiderabuntur, supplere aliquando possit ac velit. Sed quisquis ille futurus est, hoc monitum, atque adeo exoratum illum velim, ne recentiores quosdam chronologos imitetur; qui res suas in medium adduxille contenti, de fontibus altum silent, unde eas derivarunt. Fidem illi profecto à lectoribus tanto iniquius exigunt, quanto faciunt minus; nec posterorum laborem minuunt, sed immensùm exaugent, dum sæpe diu multumque cogunt investigare, quod tandem reperias nuspiam.

B

Gregorius II antiquis ignotus fuit;

C

487 Accidit primùm hoc mihi in utroque illo patriarcha, quem in capite proposui: cum enim ambos apud Onuphrium Panvinium in Chronico ecclesiastico, Genebrardum, aliosque passim offenderem; nec temeritatis arguere viros doctissimos auderem, qui id ausi essent asserere, quod nulla veterum auctoritate didicissent; verti me in omnem partem, ut aliquid, quod huc facere quoquo modo posset, nanciscerer; ac tandem odiosè quærendo lassus agnoscere cum Pagio debui, frustra me fuisse: donec mihi nuper in manus venit Assemani Bibliotheca, de qua superius memini num. 464. Intellexi enim statim ex ipso limine, esse apud Virum illum eruditum Catalogos varios patriarcharum Antiochensium. Itaque consulendum eum per litteras putavi ea fretus humanitate, quam etiam aliàs experiri nobis licuerat. Atque hoc quidem inter proposita ipsi à me dubia primum fuit, quid sentiendum arbitraretur de GREGORIO II, quem recentiores catalogi successorem faciunt S. Anastasii II, martyris. Alterum verò his verbis adjeceram: Quid item de ANASTASIO III, quem Gregorio II successisse quidam aiunt, at non probant?

488 Respondit continuò Vir clarissimus, ex Catalogo, quem Arabicè scriptum habet; quemque optimæ fidei esse, & Assemano nuper transmissum ab Athanasio, Antiocheno Melchitarum patriarcha, qui illum ex archivis ecclesiæ suæ collegisse sese affirmaverat, testatur noster Petrus Benedetti, cujus in hac re opem apud amicum Assemanum imploraveram: ex illo, inquam, Catalogo respondit, *Anastasio* [secundo] *martyrium passo, tertium Anastasium, eumdemque hæreticum, sedi incubasse.* Tum subdit, *Anastasium tertium non Gregorio, sed secundo Anastasio immediatè successisse.* Anastasium ergo tertium agnoscit quidem ille Catalogus; at Gregorium secundum non item. Hunc Anastasium III citati modo chronologi cum ejus successore Athanasio confuderunt, cum & Jacobitam eum fuisse velint, & hæreseos Heraclio imperatori auctorem. Eutychius tom. 2, pag. 195 ait: *Post mortem ejus* (S Anastasii II martyris, quam ipse refert tempore non suo) *absque patriarcha mansisse cathedram Antiochenam annis* XXII, hoc est juxta ejus calculum, usque ad Macedonium. Atque adeo neque Gregorium secundum, neque tertium Anastasium, neque hujus postremo successorem admittit Athanasium; cujus tamen patriarchatum mox vindicabimus, ubi paucula dixerimus de Georgio, quem aliqui perperam patriarchis nostris annumerant. Ceterùm ex fine S Anastasii II, & initio Athanasii constabit, Anastasium III (siquidem patriarcha is fuit & tanti esse debet Catalogus Arabicus, qui eum adstruit) neque ante annum Christi DCX, neque post annum DCXXIX sedem illam occupavisse.

SEC. VII. *Sed Anastasium III agnoscit Catalogus Arabicus, seditque ab an. 610 circiter usque ad 629.*

E

GEORGIUS.

ANastasius Bibliothecarius in Historia ecclesiastica sic habet: *mundi anno* MMMMMMXI, *divinæ Incarnationis* DCXI; *anno vero imperii Heraclii decimo, Georgius Antiochenus habetur antistes.* Redit hoc ad annum Christi DCXX juxta æram nostram vulgarem, aut certe DCXIX usque à Septembri; ut palam fit ex Indictione & Paschate anni imperii Heraclii duodecimi paulo inferius consignatis. Verùm hic Anastasii locus manifestè corruptus est, cum ad annum illum nihil horum meminerit aut Theophanes Græcè editus, quem tamen hîc vertit Anastasius; aut latinè redditus à Paulo Diacono Hist. Miscel. lib. 18. In textum ergo intrusit Anastasius, seu quisquis est alius, quod legerat apud Theophanem in præfixo ad annum illum laterculo; sed & hoc corrupit, cum Antiochenum episcopum Georgium fecit: nam in tabula Theophanica vacat area episcopatûs Antiocheni, in Alexandrini verò sic scribitur: ΑΛΕΞ. Ἐπίσκ. Γεώργιος ἔτη ιδ', *Alexandriæ episcopus Georgius annis* XIV. Cujus initium rectène huic anno jungatur, alio pertinet. Satis est mihi, quod episcopum Antiochenum inde colligi non posse ostenderim.

Neque hic patriarcha fuit Antiochenus; sed Alexandrinus.

F

LXI. ATHANASIUS Jacobita.

Athanasius primò Jacobitarum patriarcha Antiochiæ,

DE hoc ATHANASIO ita pronuntiat Pagius in Criticis ad annum Christi DCXXIX, num. 6: *Planè autem falsum, Athanasium Jacobitarum fuisse patriarcham; cum auctor Chronici Orientalis patriarcharum Jacobitarum accuratum catalogum scripserit, ejusque non meminerit.* Miror enimvero, virum tam eruditum hæc scribere potuisse. Certè Chronicum Orientale catalogum habet patriarcharum Jacobitarum Alexandrinorum quidem; at nequaquam Antiochensium. An forte Jacobitis tantummodo Alexandrinis, ac non etiam Antiochenis, patriarcham ejusdem sectæ fuisse, credidit Pagius? Atqui contrarium discere potuit ex ipso illo, quod appellat, Chronico Orientali pag. 123. Nullâ igitur adversus Athanasium ex illo Chronico duci potuit sana collectio, nedum tam audax: cum planè certum sit, Athanasium Jacobitarum Antiochenorum fuisse patriarcham.

B

ut contra Paginum probatur,

491 Hoc enim asserunt S. Theophanes, ex eoque Anastasius, ac Paulus diaconus ad annum Heraclii vigesimum; hoc auctor Vitæ ac certaminis S. Maximi à Combefisio editus tom. 1 Operum S. Maximi, num. 8, pag. 7; hoc Cedrenus ad annum item Heraclii vigesimum (licet enim in eo notetur annus Heraclii XXV, XX tamen antecedentia & consequentia apertissimè exigunt;) hoc Zonaras lib. 14, § 17, ubi Athanasium quidem non exprimit; sed eamdem tamen historiam narrat *de Jacobitarum Catholico, quem illi patriarcham nominant*; hos ipsi Jacobitæ tum Syri, tum Ægyptii supra num. 484; hoc denique Baronius, Petavius, aliique chronologi recentiores amplexi sunt.

universæ tandem ecclesiæ Antiochenæ præfectus est,

492 Hunc igitur Athanasium Jacobitarum in Syria inde ab anno Christi DXCVII vel DCIV patriarcham, eumdem illum fuisse arbitror, quem anno demum Christi DCXXIX aut sequenti, Heraclius imperator universæ ecclesiæ Antiochenæ præfecit; quo nomine in hac serie locum accepit, licet nihilo minus illegitimus fuerit, quam successor ejus Macedonius; cum tempus, nomen, hæresis, dignitasque conveniant, nec assignari alius possit. Præfecit, inquam; & quidem anno Christi DCXXIX aut sequenti; quæ duo mihi modò comprobanda sunt. Primùm, fateor, apertè non affirmant auctores modò citati; scitur tamen Athanasius sedem Antiochenam avidè affectasse: *Audivimus*, inquit Antiochus Monachus, qui tum vivebat, Hom. 130, tom. 1, Biblioth. Vet. PP. Græc. excusæ Parisiis MDCXXIV, pag. 1244, *Audivimus quemdam ex Oriente præcursorem Antichristi venisse, qui voluit sedem Antiochenam occupare, Athanasium nomine... qui Apollinarii, Eutychis, Severi & Jacobi dogmata divulgat* &c. Deinde scitur ei oblata fuisse ab Heraclio sedes, si modo admitteret synodum Chalcedonensem: admisit autem, aut certè id simulavit. Quid ni ergo promisso steterit imperator, eique addictam eo pacto dignitatem contulerit?

C

ut ex Theophane,

493 Rem habe, ut eam narrat Theophanes anno Incarnationis secundùm Alexandrinos DCXXI, pag. 274: *Hoc anno*, inquit, *cum imperator adhuc Hierapoli moraretur, Athanasius, Jacobitarum patriarcha, vir vafer & perniciosus, ut ex innata vafritie sunt Syri omnes, ad eum accessit: motisque cum imperatore de fide sermonibus, si modò synodum Chalcedonensem vellet admittere, patriarcham Antiochiæ se constituturum promisit. Is autem, ad imperatoris voluntatem subdolè se fingens, duasque in Christo naturas confessus, propositam synodum probavit ac recepit: tum verò de operatione & voluntatibus imperatorem interrogavit, quales asserere deceat, geminas, an unicam? Imperator inusitata vocum novitate implicatus, Sergio CP. episcopo scribit: sed & Cyrum, Phasidis episcopum, accersitum interrogat, & in unicam voluntatem & actionem pariter unicam consentire reperit. Sergius etenim, ceu patriâ Syrus & Jacobitis parentibus ortus, unam physicam volendi actionem in Christo confessus & scripto testatus erat. Imperator utriusque invicem comparatâ sententiâ, concordem eis invenit Athanasium: ibi namque unam ponendam naturam, ubi una operatio asseritur, probè intelligebat. Interim imperator opinionibus istiusmodi instructus, utriusque mentem Joanni Papæ Romano scriptis significat: ille verò eorum hæresim non probavit.* Sed illa cum Joanne haud statim contigere, quemadmodum videntur Theophanis verba præferre; uti nec cetera spectantia ad illam hæresim, quæ deinceps perstringit unâ ac continuâ narrationis serie, inquit Combefisius in Historia hæresios Monothelitarum disput. 1, § 6.

D

E

aliisque colligitur;

494 Porrò rem eamdem totidem pene verbis referunt Cedrenus aliique, quos dedi supra num. 276; nisi quod Zonaras distertius dicit, quam ceteri, Heraclium, Sergii & Cyri auctoritate motum, eamdem cum illis & Athanasio opinionem, donec Monothelitas à Sophronio aliquot post annis in synodo Hierosolymitana damnatos inaudiit, amplexum esse; & hæc facta putat Hierosolymis, quia divisam forte legerat alicubi vocem ἁγιόπολις, unde *Sanctam Civitatem* intellexerit. Quid, obsecro, interea fingi potest impedimento fuisse, quo minus obstrictam ambienti Athanasio fidem Heraclius exsolveret, ecclesiamque concrederet Antiochenam? Ita certè ante me sensit magnus Annalium conditor ad annum Christi DCXLIX; num. 59, & (ut omittam Calvisium ad annum Christi DCXXIX) quotquot per Anastasium III non alium, quam hunc Athanasium videntur intellexisse, ut Gualterius noster in Tabula Chron. sec. VII, Ricciolius item noster, in patriarchis Antiochiæ, aliique. Enimvero, si Cyrum paulo post, si Pyrrhum deinde, quibus nihil addixerat, hunc ad Cpolitanam, illum ad Alexandrinam sedem promovit Heraclius; an credibile est, præteritum ab eo fuisse Athanasium, quem Cyro concordem invenerat; maximè cum huic patriarchatum Antiochenum ea lege pollicitus esset? Hoc certè ex Catalogo suo Arabico mihi nuper etiam affirmavit Assemanus his verbis: *Athanasius, quem Jacobitæ Camelarium vocant, ab Heraclio imp. ex Jacobitarum præsule ad universæ ecclesiæ Antiochenæ patriarchatum promotus fuit.*

F

A. C. 629 declinante vel 630.

495 De tempore satis convenit inter eos, qui datam jam historiam admittunt; nam vel annum assignant fere DCXXIX, vel DCXXX, quem elegit Petavius in Rationario temporum; & sanè utrique anno illi aliqua parte respondet annus Incarnationis Alexandrinus DCXXI,

A DCXXI, & Indictio III, qui sunt characteres Theophanis (nam licet Indictionem istius anni non annotet, colligitur tamen ex antecedentibus:) itemque annus imperii Heraclii XX, cœptus ab Octobri anno Christi DCXXIX, quem post Theophanem adhibent alii. Eruditus Pagius in Criticis Baron. anno Christi DCXXIX, à num. 2, non rationem chronologicam hîc solùm, sed universam hanc Theophanis narrationem pro fabula traducendam suscipit, Combefisio, à quo dubitare tantum didicerat, haud paulo audentior: Combefisius enim cum argumenta sua improbata vidisset à Goare in notis ad Theophanem, ipse in notis suis posterioribus altum silens indefensa illa destituit. Nimirum semper durum est, nisi certissimæ suppetant rationes gravioraque antiquitatis momenta, jam receptas ab eruditis pridem omnibus veterum auctorum historias censoriâ continuò virgâ ferire.

B *licet Pagius huic chronologiæ & historiæ multa opponat ut certa,*

496 Talia se reperisse existimat Pagius loco citato, num. 4, ubi in historia Monotheliturum hæc certa esse statuit: *primo* Heraclium anno DCXXII cum Paulo Severiano collocutum esse de una operatione Christi; & anno DCXXVI dum in Lazica esset, Cyro, tunc Phasidis episcopo, injunxisse, ut super illa quæstione Sergium episcopum CP. per litteras consuleret; ad quas hic deinde rescripserit testimonia mittens permulta pro unica voluntate & operatione Christo asserenda. Certum ait esse *secundo*, Sergium in epistola ad Honorium Papam, scripta anno DCXXXIV, testari, ab illo congressu Heraclii cum Cyro *silentium hujusmodi capitulum suscepisse*, usque ad annum DCXXXIII; nec in eo ausum esse mentiri. Certum *tertio*, epistolam Cyri ad Sergium, in qua meminit disputationis Heraclii cum Paulo Severiano, scriptam esse anno DCXXVI. Certum *quarto*, qui de colloquio Heraclii cum Paulo meminerunt, de colloquio ejusdem imperatoris cum Athanasio tacuisse, & vice versa. Certum est *quinto*, Athanasium, natione Syrum, ambiisse episcopatum Antiochenum, eumque Monothelitam

C fuisse. Certum denique *sexto*, perperam asseri à Theophane, scripsisse imperatorem ad Joannem Papam, & hunc pro Honorio esse suppositum. *His positis* (concludit Pagius num. 5) *Theophanis error manifestissimus est: congressionem enim Heraclii cum Paulo confundit cum congressione ejusdem cum Athanasio, sive hæc vera, sive commentitia sit*; ut eam esse paulo post contendit.

quorum aliqua certa non sunt;

497 Hanc ego sequelam neutiquam admitto; imò nec antecedens, ex quo illa deducitur: in eo namque non omnia perinde certa, quædam etiam ad collectionem Pagii nihil faciunt. Certum non est, ne dicam falsum, quod *secundo* asseritur, mentiri scilicet ausum non fuisse Sergium, cum ad Honorium scripsit anno DCXXXIV, ab anno DCXXVI usque ad DCXXXIII de unica voluntate & operatione Christi fuisse silentium: quam multa enim in hac epistola mendacia sparserit, de quibus coargui poterat, colli-ge ex Combefisio Hist. Monothel. disp. 1, § 4; atque illud in primis quam palpabile est, quod ibi de Sophronio narrat? Adi tom. 6 Concil. col. 924. Taceo alia, quæ ipsi à Maximo in disputatione cum Pyrrho, à S. Martino I, in Lateran. Synodo Secret. 1, aliisque impacta sunt. SEC. VII.

498 Fac tamen, si ita placet, mendacem in hac re Sergium non fuisse; fac silentium de unica Christi voluntate actioneque servatum ab anno DCXXVI usque ad DCXXXIII. Num hoc pacto evertitur Theophanis aliorumque de Athanasio historia, tametsi illam referas ad annum Christi DCXXIX? Minimè gentium. Rectè enim servari de doctrina quadam silentium dicitur, si nullæ ob eam turbæ, contentiones episcoporum nullæ, nulla concilia vel decreta vel oppositio facta sint; quorum omnium nihil fuit in negotio Athanasii, qui subdolè quidem, at modestissimè tamen & pro discipulo se gessit, dum Heraclio dubium suum proposuit; is porrò ad Sergium ac Cyrum, retulit, in quorum responso Athanasius libentissime acquievit. Jam quod *quinto loco* certum esse dicitur. de ambitione & Monotheliśmo Athanasii, certum est illud quidem; sed Pagianæ conclusioni adversatur id potius multo, quam faveat. Postremum denique quam parùm sit certum, patet ex Combefisii animadversione, quam dedi num. 493; neque addere quidquam lubet; cum ad probandam Paulinæ historiæ cum Athanasiana confusionem otiosum sit, ad Joannem imperator scripserit, an ad Pontificem alium. *& ut essent certa, tamen nihil evincerent,*

499 Restat igitur quod primo, tertio & quarto loco certum esse statuitur; sed hoc quam facile est ita secernere, ut nulla inter utramque narrationem communio intercedat? Finge rem ita contigisse, ut planè potuit. Anno Christi DCXXII cum exercitu per Armeniam adversùs Persas perrexerit Heraclius; ibi in Paulum illum Severianum inciderit, ejus hæresim redarguerit atque *depompaverit pravam ejus impietatem, profanis ejus astutiis sanctæ nostræ Ecclesiæ recta atque immaculata è diverso proferens dogmata, inter quæ & unius operationis Christi mentionem fecerit*, ut narrat ipse Sergius in epistola ad Honorium Papam tom. 6 Concil. Labbe, col. 920, aut potius col. 919 (nam textus græcus minus obscurus est:) tum iter suum prosecutus sit imperator, expeditioni Persicæ unicè intentus. *Post aliquod verò tempus*, ut ibidem narratur, *in provinciam Lazorum*, Armeniæ vicinam *advenerit*, idque anno Christi, juxta Theophanem DCXXVI; ibi demum recordatus disputationis cum Paulo à quadriennio institutæ, quæsiverit ex Cyro, Phasidis tum episcopo, unicam asseri oporteret, an duplicem, quod in edicto suo adversus Paulum Severianum ipse vetaret, Christi operationem? Hærentem hîc Cyrum, nec satis decidere per se quidquam audentem, imperator ad Sergium per litteras consulendum remiserit. *ad probandam confusionem congressûs Pauli & Athanasii cum Heraclio,*

500 Dum id fit, & prolixa Sergius ad Cyrum adornat responsa, Heraclium aliò vocarit relata à Theodoro fratre de Saë, Persarum duce, victoria; ac porrò res prosperè contra Persam fluentes immemorem colloquii cum Cyro habiti per triennium reddiderint; perinde ut ante per quadriennium exciderat controversia mota in Paulum Severianum; donec tandem anno DCXXIX Hierapoli Athanasium offendit, qui post ea, quæ hoc loco prosequitur cum aliis Theophanes, dubium ipsi tandem illud proposuerit, atque eodem prorsùs modo, quo illud ipsemet ante annos tres *& posteriorem pro fabula traducendum;*

SEC. VII. tres elapſos Cyro, ac per eum Sergio, non expectato tamen reſponſo, examinandum dederat. Eorum hac improviſa occaſione memor, ad Sergium, ut narrat Theophanes, ſcripſerit; ſimulque è Lazica ad ſe arceſſierit Cyrum (nam eum Heraclius, non Sergius, ad ſe evocavit, teſte Theophane, Cedreno & aliis; quamquam non rectè vertit hunc locum interpres, quem dum imprudens ſequitur Pagius anno DCXXIX, num. 5, tota exerrat viâ.) Tum cetera porrò acciderint, ut ea ſuperius dedimus. Quæ hîc, obſecro, confuſio congreſſionum Heraclii, quarum altera cum Paulo, altera cum Athanaſio facta narratur?

cum utriuſque congreſſûs narrationes

501 Enimvero tantum abeſt, ut prima cum ſecunda confuſa dicatur, ut nihil alteri ex altera conveniat; non tempus: prima enim contigit anno DCXXII, ſecunda anno DCXXIX circiter; non locus: illa enim in Armenia, hæc accidit Hierapoli in Syria; non perſona: nam ibi Paulus erat, hîc Athanaſius; non conditio, non ſecta; ſiquidem Paulus, teſte Sergio ad Cyrum & Honorium tom. 6 Concil. Labbe, col. 916 & col. 920 epiſcopus non erat, ſed Prior, aut ex principibus Acephalorum, vel, ut Cyrus ad Sergium ſcribit ibid. col. 950, Primas Ἀνεπισκήπων, id eſt, eorum qui ſine epiſcopis vivunt; Athanaſius contrà non modo epiſcopus erat, ſed etiam epiſcoporum ſectæ Jacobiticæ per Orientem patriarcha; non doctrina: nam Paulo, licet Severiano, opponebat Heraclius unicam Chriſti operationem, prohibebatque in Juſſione contra illum edita duas in Chriſto Deo noſtro dicere operationes, ut eſt apud Sergium ac Cyrum citatos; Athanaſius vero unicam operationem ita tuebatur, ut cum Sergio ac Cyro conſentire penitùs judicaretur.

ſint inter ſe per omnia diverſiſſimæ.

502 Non convenit modus ipſe aut materia congreſſûs: quia Paulus ad defendendam palàm ac pertinaciter hæreſim ſuam unicè ad imperatorem acceſſit, ut patet ex epiſtola Sergii ad Honorium; Athanaſius autem epiſcopatum Antiochenum præcipuè ſpectabat, quem ut obtineret, Chalcedonenſem ſynodum ac duas in Chriſto naturas ſine tergiverſatione profeſſus eſt, neque deinde cum Heraclio de operatione Chriſti contendit, ſed eum ſubmiſsè tantum, at nequiter, interrogavit. Poſt colloquium cum Paulo non ſcripſit ad Sergium imperator, ſed Cyrum id facere juſſit; at poſt congreſſum cum Athanaſio ſcripſit ipſe, priuſquam rem cum Cyro communicaſſet; in negotio Pauli Cyrum Heraclius adierat; in negotio Athanaſii illum procul abſentem accerſiit. Denique eventus utriuſque congreſſionis diſſimillimus eſt: Paulus etenim ſic ab ea receſſit; ut imperatoris in ſeſe edictum provocaverit, ut ab ipſis etiam Sergio ac Cyro; quod in eorum citatis jam litteris videre eſt, multis etiam poſt annis pro hæretico, impio, execrabili ſit habitus; at verò Athanaſius cum iiſdem & cum imperatore ſtatim ab initio communem tueri ſententiam creditus eſt. Quid plura? Hæccine ejuſmodi ſunt, ut vel minima ſaltem parte confuſionis capacia cenſeantur?

503 Quando igitur tam diverſa eſt Pauli & Athanaſii hiſtoria, quid eſt, quod utramvis ſeorſim rejicias? At enim, inquit Pagius, cur nemo utramque ſimul dedit? Cur de Pauli congreſſu ſilent, qui de Athanaſio meminerunt, & contrà? Reſpondeo, quia Sergii ac Cyri, qui de Paulo ſcripſerunt, intereſſe poterat, ut ne de Athanaſio mentionem in litteris ſuis facerent, cum ſcirent, ita monotheliſmi ſtudioſum eum eſſe, ut ipſum etiam Heraclium dudum eò inclinantem, (ut ex diſputatione & Juſſione ejus adverſùs Paulum colligere eſt,) in eamdem ſecum ſententiam penitus tandem induxiſſet, in quem proinde tamquam in profeſſum hæreticum agens Sophronius in ſynodica ſua tom. 6 Concil. Labbe, col. 889, *Anathema ſint*, inquit, *& catathema & Athanaſius Syrus, & apozygarius Anaſtaſius* (Alexandrinum intelligo jam tum vitâ functum, de quo ſupra num. 479.) Hujus autem hæreſeos quamquam auctores ipſi, Sergius nempe ac Cyrus, fautoreſque eſſe volebant quam qui maxime; at videri tamen apud orthodoxos nolebant; itaque nullum aut cum ipſa, aut cum apertis ejus defenſoribus commercium præ ſe ferebant; hinc Sergius in epiſtola ad Honorium cautè ſilentio premit Juſſionem Heraclii contra Paulum, quaſi rem omnino ignoraret, cujus ipſe præcipuus fuerat auctor; hinc ipſe in eadem epiſtola noluiſſe ſe ait, palàm prædicari aut unicam, aut duplicem Chriſti operationem.

Nec refert, quod qui de Paulo ſcribunt, de Athanaſio ſileant,

& contrà.

504 Cur autem Pauli non meminerint, qui de Athanaſio loquuntur, cauſa facile cogitari aliqua poteſt, ſive quod ejus hiſtoriam perſpectam penitùs non habuerint, ſive quod ſingularia quælibet perſequi facta non libuit; ſive ob aliam denique rationem quamcumque: ſexcentæ enim eſſe poſſunt etiam probatiſſimis ac ſanctis auctoribus non ſcribendi quod ſciunt; at nulla ſcribendi affirmandique quod neſciunt. Facit adeo eis injuriam, qui factum eſſe negat quod aſſerunt; quia factum ſit aliquid quod omittunt. Cum id etiam Sacrarum Litterarum auctoribus ſolenne fuerit. Denique quod in conciliis, litteriſque multorum inter Monotheliticæ ſectæ principes nominari non ſoleat; id eo factum eſſe potuit, quod quæ per ipſum facta ſunt, ea Sergio ac Cyro tamquam omnium in hac re machinationum præcipuis architectis vulgo imputarentur. Sed hæc ad vindicandam Theophanis aliorumque narrationem ſufficiant.

Athanaſium etiam Jacobitæ uſque ad mortem agnoverunt.

505 Dubium nunc videri meritò poſſit, num ab Athanaſio poſt ſimulatam Chalcedonenſis concilii, duarumque in Chriſto naturarum confeſſionem Jacobitæ defecerint, aliumque ſubrogarint; an eidem ſubeſſe perrexerint, probè gnari, non confeſſionem illam fidei Chalcedonenſis, ſed artificioſam exploſionem fuiſſe: *Gloriabantur ſiquidem inde Jacobitæ & Theodoſiani*, inquit loco citato Theophanes, *palàm jactantes, ſe non quidem cum Chalcedone; at Chalcedonem ſecum doctrinâ communicare, & una operatione admiſſa, unicam quoque Chriſti naturam confiteri.* Hæc tamen Jacobitarum omnium opinio non fuit, ut patet in Hiſtoria Patriarcharum Alexandrin.; ubi hæretici illi, Cyrum agnoſcere detrectantes, Benjamino ſuo obſtinatiſſimè feruntur adhæſiſſe. Ceterùm ex iis, quæ ſupra in appendice num. 484 dedimus, ſatis liquet, Athanaſium etiam à Jacobitis Antiochenis agnitum fuiſſe patriarcham ad mortem uſque; apud quos mirum eſſe fateor, nullam fieri rerum

hîc

A hîc de eo narratarum mentionem. Obiiſſe verò illum versùs annum Chriſti DCXXXIX, occupatâ recèns ab Arabibus Antiochiâ, num 485 docuimus.

LXII. MACEDONIUS.

EUtychius tom. 2, pag. 271, S. Anaſtaſio II, poſt annorum XXII intercapedinem, quibus orbatam fuiſſe paſtore eccleſiam Antiochenſem putavit, ſuffectum tandem eſſe MACEDONIUM teſtatur his verbis: *Anno Chalifatûs ejuſdem* (Omari) *quinto conſtitutus eſt Macedonius patriarcha Antiochenus in urbe Conſtantinopolitana, qui Maronita* (ſic ipſe Monothelitas appellat) *fuit. Conſtantinopoli ſex annos ſubſtitit; dein è vivis exceſſit, antequam Antiochiam vel ingreſſus eſſet, vel vidiſſet.* Aliqua hîc certa ſunt; cetera non item: certum eſt 1, Macedonium fuiſſe Monothelitam. 2. à Monothelitis creatum eſſe patriarcham Antiochenum. 3. id factum non eſſe Antiochiæ: hæc enim omnia confirmat S. Martinus Papa I epiſt. 5 ad Joannem epiſcopum Philadelphiæ tom. 6 Concil. Labb. col. 22, ubi ſic habet:

Macedonius Monothelita à ſuis creatus Conſtantinopoli,

B

teſte S. Martino PP. I,

507 *Hunc enim epiſcopum* (de Macedonio loquitur) *catholica eccleſia nullo modo novit; non ſolùm quòd is præter canones in externa regione ſine conſenſu, & abſque ullo decreto, hanc ſibi appellationem uſurpavit; ſed & quod conſentiat hæreticis*, (Monothelitis, ut patet ex ſequentibus) *qui hæreſeos ſuæ appendicem, ejus electionem per contemptum tumultuariè fecerunt: quemadmodum & Petri, qui ab iis nominatus eſt & aſſimulatus epiſcopus Alexandriæ: ut per plures & adſcriptitias perſonas hæreſim ſuam munitiorem utique reddant: quam unà cum ipſis impræſentiarum* (anno Chriſti DCXLIX) *canonicè hîc* (in concilio Lateranenſi) *& ſynodaliter anathematizavimus.* Non abſimilia ſcribit epiſt. 11 ad eccleſiam Hieroſolymitanam & Antiochenam ibid. col. 41. Utrâque autem epiſtolâ ſignificat, conſtitutum à ſe eſſe per ambas illas eccleſias Joannem, epiſcopum Philadelphenſem (ſicut antea fuerat Stephanus Dorenſis epiſcopus, de quo agit ibidem epiſt. 9 ad Pantaleonem, col. 34 & ſeq.) *ut locum noſtrum*, inquit, *in omnibus eccleſiaſticis articulis in partibus Orientis ſuppleat, & creet in omnibus civitatibus, quæ Antiochenæ ſedi, quæque Hieroſolymitanæ ſacerdotaliter ſubſunt, epiſcopos & presbyteros & diaconos: ne, ſicut dicit Propheta, deficiant à comeſtione oves, eo quod non ſint boves in præſepibus, id eſt, fideles & orthodoxi populi, quod catholicæ eccleſiæ epiſcopos non habeant* &c.

C

A. C. 638 vel 639, ſedit uſque ad A. C. 649 exeuntem, ut minimum;

508 Reliqua verò quæ aſſerit Eutychius; puta, conſecratum eſſe Conſtantinopoli Macedonium anno Califatûs Omari quinto (Chriſti DCXXXVIII à die XXVIII Auguſti, vel DCXXXIX uſque ad eumdem diem.) Item ſubſtitiſſe eumdem ibi ac mortuum eſſe antequam Antiochiam ingreſſus eſſet vel vidiſſet; ſicut non eſt cur negem, ita nihil occurrit aliunde, quo ſtabiliam. Certè non adeo mirum eſt, ſi Conſtantinopoli, ſaltem aliquamdiu, ſubſtiterit; quando recens in Saracenorum manus Antiochia jam venerat. At illud ſine dubio falſum eſt, quod ait, ſex tantùm annis electioni ſuæ Macedonium ſupervixiſſe; niſi ſeriùs fingatur electus: nam ſi anno quinto Califatûs Omari, Chriſti DCXXXVIII aut DCXXXIX inauguratus eſt, ſuperfuiſſe debuit annos ut minimum X; vivebat utique anno Chriſti DCXLIX ſub finem, de quo tum ita ſcribebat ad Joannem Philadelphenſem S. Martinus I loco citato: *Ejus verò, qui falsè epiſcopatûs ſibi nomen affinxit, Macedonii dico, importunas litterarum minas, ſive proteſtationem, fortiter deſpuito, ut rabidi canis & temerarii latratum* &c. SEC. VII.

quidnam hîc erret Eutychius.

509 Et verò ex ipſo Eutychio errorem hunc colligere facilius eſt, quam reſtituere: Macedonio enim ſucceſſorem aſſignat Monothelitam & Conſtantinopoli (à Monothelitis haud dubiè) electum anno Califatûs Othmani tertio, tom. 2, pag. 323; ab anno autem Omari quinto, quo cœpiſſe Macedonium ſtatuit, uſque ad Othmani tertium anni ſunt circiter novem, juxta Eutychium latinè verſum; cum ibidem afferat (rectè an perperam, nihil mea intereſt) Califatum Omari fuiſſe *annorum decem & novem menſium.* Quid? Adeone in hac re ſegnes erant Monothelitæ, Conſtantinopoli ac toto fere Oriente pene ſoli regnantes, ut in Macedonii defuncti ocum toto biennio neminem è ſua ſecta ſubſtituerent? Enimvero S. Martinus non tales eos paulo ante depinxit: neque proinde veriſimile eſt, annos tantum ſex epiſcopatum illum ſuum geſſiſſe Macedonium, etiam ſecundùm Eutychium, ſi rectè expendatur. Verum, ut dixi, lapſus hîc ex Eutychio penitus emendari non poteſt: cum non patiatur Macedonii tempora extendi longius, quam ad annum Othmani tertium, qui eſt Chriſti DCXLVI à die VI Novembris & DCXLVII uſque ad eamdem diem; ex dictis verò palàm eſt, annis eum vixiſſe ſaltem duobus amplius.

E

LXIII. JARIHUS ſive GEORGIUS I.

F

Sedit Monothelita hic ab A. C. 650 uſque ad 654,

SOlus hunc iterum producit Eutychius tom. 2, pag. 323, ubi ſic habet: *Anno Chalifatûs ejus* (Othmani) *tertio conſtitutus eſt* JARIHUS *patriarcha Antiochenus, qui Maronita* (Monothelita) *fuit. Conſtantinopoli autem* [ei munere] *præfectus eſt, ubi quinque annos ſubſtitit, neque Antiochiam pervenit. Mortuus autem eſt Conſtantinopoli, ibique ſepultus.* Patet, hunc intruſum fuiſſe à Monothelitis non ſecùs ac Macedonium: ſed id fieri non potuiſſe ante annum circiter Chriſti DCL, qui fuit annus Califatûs Othmani ſextus uſque ad diem VI Novembris, demonſtratum eſt numero proximè præterito. Unde ſi per annos quinque, ſaltem incompletos, uſurpatâ contra canones dignitate gaviſus eſt, annum Chriſti DCLIV vivendo attigit: quod optimè congruit cum initio Macarii, qui ei ſucceſſit.

non confundendus cum Macario.

511 Videtur interpres Eutychii in Chronologiæ Eutychianæ ſynopſi, quam tomo primo præmittit, dubitaſſe, idemne hîc ſit Jahirus cum Macario; ſed ſi rectè ipſe Eutychium verterit, neſcio, quis ei eſſe potuerit ambigendi locus: utrumque enim apertiſſimè diſcrevit Eutychius, ut planum facient, quæ de Macario ſequuntur. Dubium tamen eſſe non poteſt, quin Jarihus hic idem

SEC. VII. ille ſit, quem pag. 348 GEORGIUM nuncupat, ubi ait: *Anathema ergo dixerunt* (PP. in ſexta ſynodo) *in Macarium, Macedonium & Georgium, patriarchas Antiochenos:* non enim plures ipſe Antiochiæ præſules agnovit uſque ad Macarium, quam duos: Macarium autem ſediſſe affirmat uſque ad ſynodum ſextam, ut mox dicetur; reliqui duo tum dudum vivis exceſſe rant.

LXIV. MACARIUS I Hæreſiarcha.

Macarius ſedit ab A. C. 654.

DE MACARIO ita ſcribit Eutychius tom. 2, pag. 324: *Anno Chaliſatûs ejuſdem* (Othmani) *decimo factus eſt Macarius patriarcha Antiochenus, qui & Maronita* (Monothelita) *fuit. Hic etiam Conſtantinopoli creatus, cum ibi octo annos permanſiſſet, neque Antiochiam acceſſiſſet, mortuus eſt, ibique ſepultus.* Cœpit Caliſatus Othmani, juxta Chronologiæ Eutychianæ ſynopſim, die VI Novembris anno Chriſti DCXLIV: annus ergo ejus decimus à VI Novembris anni Chriſti DCLIII uſque ad eumdem diem anni DCLIV fluebat, in quem annum incidiſſe potuit, ut numero ſuperiore notatum eſt, tam ſucceſſio Macarii, quam Georgii ſive Jarihi obitus. Verùm cetera Eutychius hallucinatur inſigniter.

depoſitus verò eſt A.C. 681, die 7 Martii in ſynodo ſexta.

§ 13 Primo quod Macarium aſſerat uſque ad mortem permanſiſſe Conſtantinopoli; deinde quod eum ab anno Chriſti DCLIV, annis tantum octo vixiſſe ſtatuat; denique quod ne ad ſextam quidem uſque ſynodum ſuperſtitem faciat; etiam cum ſynodum illam ipſis XVI annis deproperet: coactam etenim ineptè fingit, non anno Chriſti DCLXXX & DCLXXXI cùm revera convenit; ſed anno Chriſti DCLXIV, ſive Califatus Moawiæ, filii Sofyan, anno quarto, tom. 2, pag. 344; quem pag. 356 ridiculè conjungit cum anno imp. Conſtantini decimo tertio. Tria, inquam, hæc peccat Eutychius: nam ut à poſtremo incipiam; non tantùm interfuit Macarius ſextæ ſynodo; ſed etiam tamquam venerabilis archiepiſcopus Theopoleos Antiochiæ tertio inter patriarchas Orientales loco conſedit, idque inde ab Actione prima, die V Novembris anni Chriſti DCLXXX, uſque ad Actionem octavam, habitam die VII Martii DCLXXXI, in qua demum percuſſus anathemate, pallio ſimul atque omni patriarchica dignitate tituliſque exutus eſt; vide Labbeum tom. 6 Concil. col. 758 & ſeq.

Multa hîc peccat Eutychius.

§ 14 Hinc altera Eutychii prolapſio ſeipſam evolvit: nam ſi ab anno Califatûs Othmani decimo, Chriſti DCLIV, creatus epiſcopus erat Macarius, teſte Eutychio; profectò non tantum octo, ſed totos ferè XXVII annos munus illud eum geſſiſſe fatendum eſt. Poſtremò, ne quid dicam de commentitia illa patriarcharum à ſua diœceſi per tot annos abſentia; illud certè à verò alieniſſimum finxit Eutychius, quod Conſtantinopoli non modo vivus ſemper Macarius, verùm etiam defunctus permanſerit. Conſtat enim non ſolum ex Divina ſacra Conſtantini Pogonati ad Leonem Papam II, quam dat Labbeus tom. 6 Concil. col. 1100, vindicatque contra Baronium Pagius ad annum Chriſti DCLXXXIII à num. 5; verùm etiam ex concilii Nicæni II actione prima tom. 7 Concil. col. 82, Macarium, à ſexta ſynodo damnatum, Romam eſſe miſſum cum aliis ei adhærentibus, à ſummo Pontifice judicandum; ibique à S. Leone, cum nollet ab hæretica pravitate recedere, in monaſterium eſſe retruſum, ut auctor eſt Anaſtaſius Bibliothecarius, ſeu quiſquis alius, in Vitis Pontificum; illo autem exilio liberatus numquam fuit; ſiquidem *numquam voluit corrigi*, ut dicitur in Nicæno II, loco citato. Hæc de chronologia Macarii. Doctrinam ejus & opuſcula diſce ex ſynodo ſexta, & hiſtoriâ hæreſis Monothelitarum Franciſci Combefiſii, aliiſque. Quam pernicioſus fuerit ardor ejus in erroribus ſuis latè propagandis, teſtatur S. Leo Papa II Conſtantino tom. 6 Concil. Labb. col. 1017.

LXV. THEOPHANES.

Tempore ſynodi ſextæ conſecratus A.C. 681 circa initium Aprilis.

THEOPHANES *Deo amabilis presbyter & abbas monaſterii, quod cognominatur Baias, ſiti in Sicilia*, accenſus legitur poſtremis Patribus, qui ſynodo ſextæ ab initio interfuerunt; at in confutando confundendoque Macario, ac ſacroſancta Eccleſiæ catholicæ fide defendenda inter primos emicuit; digniſſimus enimvero, qui dejecti adverſarii ſolium occuparet; quod & fecit: nam epiſcopi, qui ad ſynodum convenerant, Antiochenæ ſedi ſubjecti, poſtquam damnatus Actione octava fuiſſet Macarius, poſtulata obtentaque in Actione decima tertia, habita die XXVIII Martii anno Chriſti DCLXXXI, imperatoris ad novum ſibi præſulem deligendum facultate, in Theophanem ſuffragia contulerunt; qui jam electus conſecratuſque ante Actionem decimam quartam, celebratam die quinta Aprilis ejuſdem anni, in ea ceteriſque ſequentibus inter ſanctæ ſynodi præſides Macarii loco conſedit, appellatus impoſterum *Theophanes venerabilis atque ſanctiſſimus Archiepiſcopus Theopoleos Antiochiæ.* Hæc, opinor, Theophanis exordium, de quo nulla eſt controverſia, nimis apertè demonſtrant, quam ut in eo ſtabiliendo longiorem me quiſquam eſſe velit.

ſedit uſque ad A.C. 684 affectum admodum, vel initium ſequentis.

§ 16 Porrò patriarchatûs hujus non adeo facile eſt exitum, quam initium reperire. Eutychius enim vix ultra annum unum aut alterum duraſſe innuit; cum Thomam, quem Theophani per annos XX ſucceſſorem notat, obiiſſe dicat, pag. 364 & ſeq., anno Califatûs Aldil-Maleci primo, qui incipit anno Chriſti DCLXXXV, die XIV Octobris. Subducti autem anni XX ab anno Chriſti DCLXXXV vel DCLXXXVI, redigunt Thomæ primordia ad annum DCLXV vel DCLXVI, cum ipſe conſecratum fuiſſe Theophanem ſtatuat anno Chriſti DCLXIV. Sed quis huic auctori Theophanis epiſcopatum circumſcribenti ſatis hîc fidat, cum in præcedentis Macarii, & conſequentis Thomæ temporibus finiendis tot annorum ſpatiis exerret? Recentiores ergo chronologi maluerunt annos ei quinque concedere. At quo auctore? Nicephoro, inquit Card. Baronius, ad annum Chriſti DCLXXXV, num. 8. Verùm quis ille Nicephorus; aut ubi

A ubi hoc tradit? Nam qui de patriarchis Antiochenis agunt, Conſtantinopolitanus patriarcha & Calliſtus in Anaſtaſio II pridem deſinunt.

ut eruitur ex concilio Nicæno II.

517 Ex iis tamen quæ ibidem habet Eminentiſſimus Cardinalis ex concilio Nicæno II, rectè colligitur, vacuam fuiſſe cathedram Antiochenam, defunctumque Theophanem tempore S. Benedicti Papæ II, qui, juxta Pagium, ordinatus eſt XXVI Junii anno Chriſti DCLXXXIV, obiitque ſub initium Maii anno DCLXXXV: ſic enim ibi loquitur Petrus presbyter & *locum retinens Apoſtolicæ Cathedræ Hadriani Papæ Romæ: Hoc perſpicuum eſt:* (receptos ſcilicet & reſtitutos Eccleſiæ fuiſſe epiſcopos ab hæreſi redeuntes.) *Etenim Romæ in exilio erat Macarius hæreticus à ſexta ſynodo miſſus; & quadraginta dies dedit ei ſpatium ſanctæ memoriæ Pater noſter Papa Benedictus, & per ſingulos dies mittebat ad eum Bonifacium conſiliarium ſuum, & commonitoriis verbis docebat eum ex divina Scriptura: & numquam voluit corrigi.* B *Hoc autem faciebat, ut perſuaderet & reciperet eum*, ſive in priſtinum ſtatum reſtitueret, ut habet Baronius; & adjuncta loquuntur. Cur verò tam impensè id agebat S. Benedictus; cur diem etiam converſioni præſcribebat, ut eum priſtinum in locum, ſedem videlicet Antiochenam, reſtitueret; niſi quia jam illa vacabat, nec res moram patiebatur? Obierat ergo jam tum Theophanes, poſt annos tres aut fere quatuor, quàm eccleſiam illam, applaudente ſexta ſynodo, gubernandam ſuſcepiſſet: neque proindè audiendus videtur auctor Actorum Joannis Maronis apud Aſſemanum tom. 1, pag. 502, qui obitum ejus refert ad annum ſecundum Juſtiniani II imperatoris, Chriſti DCLXXXVI poſt initium Septembris. Vide Labbeum tom. 7 Concil. col. 82.

PARERGON

De Conſtantino Diacono.

C NOn poſſum facere, quin hoc loco Conſtantinum illum proſcribam, quem patriarchis Antiochenis inſeruiſſe videtur Baronius, ad annum Chriſti DCLXXXVI, num. 5, ubi ſic habet: *Quod rurſum ad Cononis res geſtas pertinet, illud perperam factum ab eo Anaſtaſius tradit, quod, cum morte Theophanis vacaret eccleſia Antiochena paſtore, quorumdam eccleſiaſticorum perſuaſione, inconſulto Romanæ Eccleſiæ clero, ordinarit Conſtantinum, diaconum eccleſiæ Syracuſanæ, rectorem tunc patrimonii Romanæ Eccleſiæ in Sicilia, eique pallium ex more conceſſerit.* Quis non ex his verbis intelligat, Conſtantinum, cum eſſet diaconus & rector patrimonii Romanæ Eccleſiæ in Sicilia, conſecratum eſſe à Cononе patriarcham Antiochenum in locum defuncti Theophanis? Ita certè hæc accepit Blaſius Terzi de Syria ſacra lib. 1, cap. 33, & eruditus Aſſemanus Bibliothecæ Orient. tom. 1, pag. 502. Huic errori anſam præbuit corruptus Anaſtaſii textus; quem ſi legas, ut eſt à Fabroto ad tres Codices Mss. emendatus, patebit, ibi de Antiochia, ejuſve patriarchatu, non magis eſſe ſermonem, quam de inſulis Fortunatis; de Theophane autem ne verbum quidem.

Conſtantinus hic non fuit umquam patriarcha Antiochenus;

519 Atque eccum illum, ut videas, totum, ut eſt apud Anaſtaſium correctum in vita Cononis: *Hujus* (Cononis) *temporibus pietas imperialis relevavit per ſacram juſſionem ſuam ducenta annonæ capita, quæ patrimonii cuſtodes Brutius & Lucaniæ annuè perſolvebant. Itemque & aliam juſſionem direxit, ut reſtituatur familiæ ſupraſcripti patrimonii & Siciliæ, quæ in pignore à militia detinebatur. Hic* (Conon) *ultrà conſuetudinem abſque conſenſu cleri, ex immiſſione malorum hominum, in antipathia* (antea corruptè legebatur: *in Antiochia*) *eccleſiaſticorum Conſtantinum diaconum, eccleſiæ Syracuſanæ rectorem, in patrimonio Siciliæ conſtituit, hominem perperam* (forte perverſum) *& tergiverſutum. Sed & pallio ad caballicandum uti licentiam ei conceſſit. Et poſt non multum temporis ſeditio ſuper eum orta eſt à civibus, ob patrimonii lites; qui à judice provinciæ ſub arcta cuſtodia retruſus eſt, pro eo quod in diſſenſionem judicum inveniretur directus fuiſſe.* Hæc Anaſtaſius. Extundat inde ſanè patriarcham Antiochenum, qui poteſt, cujus ne umbra quidem eſt minima. E

ut quidam ex mendoſo Anaſtaſii textu putarunt.

PARERGON

DE S. JOANNE MARONE

Primo Patriarcha Antiocheno Maronitarum.

S. Joannes Maro, licet Patriarcha dictus Antiochiæ poſt obitum Theophanis,

QUoniam orthodoxi illi in Syria Libani montis incolæ, quos Maronitas vocant, patriarchas ſuos, jam indè à principio, Antiochiæ titulo inſignitos fuiſſe perhibent, non abs re fore viſum eſt, ſi patriarchatûs illius primordia obiter hoc loco perſtringerem; ne quis hanc ſedem cum ea confundat, quæ propriè abſolutéque Antiochena dicta fuit; id quod proclive illis eſſet, qui Stephanum Edenenſem legerent, apud Aſſemanum tom. 1, pag. 502 & ſeq., ſic pronuntiantem: *Poſt Theophanis obitum de ſucceſſoris electione epiſcoporum ſynodus habita eſt. Qua occaſione divino conſilio Antiochiam* JOANNES (cognomento Maro) *profectus, concordi omnium ſuffragio Antiochenus patriarcha creatur* &c. Proclive, inquam, eſſet hæc legentibus exiſtimare, S. Joannem Maronem in locum Theophanis omniaque jura ſucceſſiſſe, atque adeò ſimpliciter ac rotundè patriarcham fuiſſe Antiochenum, non ſecus atque alios ejus in ſede Maronitica ſucceſſores. F

ſolis præſtit Maronitis.

521 Verum, ut rectè ibidem annotat Aſſemanus, *Quod Joannes in ſynodo electus fuiſſe dicitur, id a nemine, præter Edenenſem, affirmatur. Atqui ſi Joannes concordi epiſcoporum ſuffragio patriarcha Antiochiæ creatus fuiſſet, illius utique nomen in ſerie patriarcharum Antiochenorum Græci aut Latini ejuſdem ævi ſcriptores notaſſent, ſive is catholicus fuiſſet, ſeu hæreticus; uti notata leguntur nomina hæreticorum catholicorumque antiſtitum, qui eumdem anteceſſerunt aut ſubſecuti ſunt. Itaque probabilius*, inquit, *puto, illum non ab epiſcopis Antiochenæ ſedis, qui Græcorum imperatori Juſtiniano parebant, ſed ab iis, qui Mardaïtis, ſeu Maronitis præerant, in patriarcham electum fuiſſe. Id enim ſuadere videtur, quod*

SEC. VII. *quod Maronitæ ad præsentem usque diem patriarchas suos à Græcis, Jacobitis, & Nestorianis diversos habere consueverint; nec verisimile est, tantam hominum multitudinem, qui à monte Mauro ad sacram Urbem, Syriam, Phœnicem, & Palæstinam occupaverant, capite ac pastore caruisse, aut in unam gentem, à reliquis ritu moribusque differentem, sine aliquo auctore coaluisse.*

non autem ecclesiæ Antiochenæ.

522 *Atque hac de causa*, pergit idem Auctor, *videntur Græci Latinique gesta Joannis Maronis præteriisse, cum hæc in jugis Libani contigerint, & patriarchatus Joannis Maronis à Græcis non fuerit agnitus, utpote qui ad ritum Syriacum, & super subditos Syros explicaretur; quemadmodum nec subsecutos, neque præsentes Maronitas patriarchas in Antiochenorum numero reponunt.* Quos proinde & nos æquum est imitari, missos faciendo patriarchas, qui solum Antiochiæ titulum, non sedem obtinuerunt; id quod non minus de Joanne Marone, quam de ejus successoribus testantur S. Theophanes, aliique intra citandi, cum asserunt, vacasse patriarchâ sedem Antiochenam ab anno Christi circiter DCCII usque ad DCCXLII; cum nimirum adhuc superesset Joannes Maro, juxta citatum Stephanum Edenensem, pag. 505, usque ad annum Christi DCCVII, cui statim alii serie continua successerunt; uti docent idem Assemanus, qui eorum Catalogum in prologo pollicetur, & Joannes Ceverius de Vera apud Faustum Naïronum in dissert. de Origine, Nomine, ac Religione Maronitarum, edita Romæ anno Christi MDCLXXIX, § 22.

quare hic prætermr.

523 Itaque qui plura de Joanne Marone ac Maronitis desiderat, is adeat Quaresmium Elucidationis Terræ Sanctæ lib. I à cap. 35; Eugenium Rogerium in Terra sancta, Gallicè Parisiis edita anno MDCXLVI, tract. 7, Naïronum in dissertatione jam assignata, & in ejusdem Euoplia Fidei catholicæ Romanæ historico-dogmatica, vulgata Romæ anno MDCXCIV, part. I, cap. 4; Renaudotium in Hist. Patriarch. Alexandrin. pag. 149 & seqq., aliosque; & cum his Assemanum conferat tom. I, cap. 43, ubi de gestis Joannis hujus & scriptis agit; imò & de publica fama sanctitatis ejus & cultu, quo illum ecclesia Maronitica quotannis celebrare consuevit V Idus Februarias.

LXVI. ALEXANDER II.

Theophani successit Alexander II,

DE successore Theophanis, quem ostendimus modo non fuisse S. Joannem Maronem, inter auctores modernos nequaquam convenit, aliis nullum hoc seculo admittentibus, quod facit Ricciolius noster Chronologiæ reform. tom. 3, part. I, catal. II, itemque Gualterius in Tabulis Chronographicis seculo septimo; aliis solum Constantinum, ut modo dictum est; aliis ALEXANDRUM II, cui tribuunt annos XVI, ut habent Panvinius, Genebrardus, aliique; aliis solum Georgium, ut sensit Pagius ad annum Christi DCXCII, num. 8. Qua id ratione faciant, cum ipsi non dicant, mihi divinare non vacat. Ego interim duos assignandos existimo, qui eum continua successione secuti sint. Et de Georgio quidem certa res est, ut paulo inferius videbitur; de altero autem, qui Georgium antecesserit, dubitari vix sinunt Eutychius Alexandrinus & Anastasius Bibliothecarius: hic, cum in Historia ad annum divinæ Incarnationis DCLXXVIII, qui est æræ vulgaris DCLXXXVI, ait: *Theodorus autem Constantinopolitanus annis tribus, & Alexander Antiochenus habentur antistites*; ille verò, cum tom. 2 Annalium Alexandrinorum, pag. 364 & seq. ad annum Califatus Abdil-Maleci primum, qui respondet anno Christi DCLXXXVI usque ad Octobrem, juxta synopsim chronologiæ Eutychianæ, ita scribit: *Porrò mortuus est Thomas patriarcha Antiochenus, cum munus illud viginti annis obiisset.*

quem Eutychius Thomam appellat,

525 Nihil hîc me moratur nominum Alexandri ac Thomæ diversitas, cum & binominis esse potuerit Alexander, & Eutychius non rarò nomina mirum quantum immutet. Nec movent etiam XX anni, quos Thomæ suo adscribit Eutychius: eò enim compulsus esse potuit per errorem illum, quo synodum sextam, in qua creatum episcopum sciebat Theophanem, collocandam putarat anno Muaviæ quarto, Christi DCLXIV; cum igitur perspectum forsitan haberet initium Georgii, qui Thomæ juxta ipsum statim successit, sciretque non diuturnum fuisse patriarchatum Theophanis, videtur annos Macario detractos transtulisse in Thomam, cujus forte tempora minus noverat. Ut ut est, in eo cum Anastasio consonat, quòd uterque anno Christi DCLXXXVI patriarcham agnoscit, Theophani suffectum, sive Thomam illum vocare libet, sive Alexandrum, certò à Georgio deinde consecuto diversum.

A.C. 684 exeunte, aut ineunte 685, seditque usque ad annum circiter 686.

526 Quod spectat rationem chronologicam, nihil admodum certi est; nisi erraße eos, qui annos ei sedecim aut plures concedunt ab anno Christi DCLXXXVI inchoandos; cum certum sit, sedisse Georgium tempore synodi Quini-sextæ. Ego, ne quid dissimulem, sic censeo: Superstite S. Benedicto Papa II vacabat sedes Antiochena pastore, cum Theophanes obiisset. Hoc ex Oriente rescriptum Pontifici Romano fuerit, simulque significatum, quantum apud Antiochenses non paucos sui desiderium exul Romæ Macarius reliquisset; quos non facile esset sine Macario ad concordiam adducere; per Macarium autem, si modo converti ab hæresi posset, non ad pacem modò, sed etiam ab hæresi, quam olim ab illo didicerant, ad Ecclesiæ gremium revocare facillimum. Ceterùm in mora periculum esse, ne insolescerent factiosi, dum patriarcha nullus esset, qui comprimere eos posset in tempore. Hinc S. Benedictus, rem statim aggressus, dies Macario quadraginta præstituerit, uti antea ex Nicæno II diximus. Iis demum elapsis, rescripserit Antiochensibus Benedictus, operam in Macario frustra consumptam, hæresi mordicus hunc adhærere; de alio deligendo sine mora cogitarent. Hoc pacto electus esse potuit Alexander etiam ante obitum Benedicti, sive anno Christi DCLXXXIV ad finem inclinante, sive DCLXXXV ante Maium; & præfuisse Antiochenæ ecclesiæ anno uno aut propemodum duobus, sive usque ad annum Christi DCLXXXVI, mensem etiam, si placet, Augustum: nam satis est, ut intra annum Abdil-

A Abdil-Maleci primum eligi ipsi succesſor potuerit, ut Eutychio, mox citando, satisfiat.

LXVII. GEORGIUS II.

Georgius Alexandro succeſſit,

ANno chalifatûs ipsius (Abdil-Maleci) *primo conſtitutus est* GEORGIUS *patriarcha Antiochenus, qui annos viginti quatuor sedit, dein mortuus est*, inquit Eutychius tom. 2, pag. 367; quem saltem quoad initium Georgii libenter sequimur; quia ducem alium antiquum non habemus. Cœpit annus primus califatûs Abdil-Maleci, secundum chronologicam Eutychii synopsim, ut modo dicebam, anno Christi DCLXXXV à XIV Octobris, desinebatque adeò sub initium Octobris anni Christi DCLXXXVI: cum anni lunares Arabici fere diebus undecim breviores sint Julianis; quare ante Octobrem anni Christi DCLXXXVI defuncto Alexandro sive Thomæ succeſſiſſe debet Georgius, saltem juxta jam dictam synopsim; quod addo, quia si tabulas Gravii sequi placet, ut eas exhibet Cangius tom.

B 1 Glossarii mediæ & infimæ Latinitatis ad vocem Annus, aliquot mensium discrimen invenietur.

Ante menſem Maium A. C. 686;

528 Inauguratus enim est iste califa, testibus Eutychio, Severo apud Renaudotium pag. 179, Abul-Pharajio, Elmacino, anno Hegiræ LXV, mense, ut addit Chronicum Orientale, Ramdani, seu Ramadan, qui Arabibus nonus est; annus autem Hegiræ LXV in tabulis Gravianis incipit XVII Augusti anno Christi DCLXXXIV; definitque die VI ejusdem mensis anno Christi DCLXXXV; non potest ergo juxta hunc computum initium califatûs Abdil-Maleci incidisse in mensem Octobrem anni Christi DCLXXXV; sed ut summum in mensem Maium, cujus illo anno initium concurrebat x circiter diebus cum fine mensis Ramadan; ac proinde anni primi jam dicti califatûs finis, quem præcessit & mors Alexandri & Georgii succeſſio, in extremum Aprilem anni Christi DCLXXXVI tantum excurrebat. Uter hîc rectiùs putaverit, Gravius,

C an Pocockius, mea non tanti refert, ut examinandum putem; faciat id cui plus est otii, & uberior ad supputationes ejusmodi apparatus; Graviana sanè usitatior est apud eruditos.

& sedit usque ad A.C. 702;

529 De Georgio hoc unum extra omnem controversiam esse debet, quod patriarchatum Antiochenum administrârit tempore synodi Trullanæ, sive Quinisextæ, quocumque demum anno illa sit habita (de quo vide Pagium in Criticis ad annum Christi DCXCII, à num. 2; ubi ipse num. 7 celebratam asserit anno Christi DCXCI:) quippe cui post Constantinopolitanum, Alexandrinum & Hierosolymitanum patriarchas ita subscripsit: *Georgius humilis episcopus Antiochiæ definiens subscripsi*: vide Labbeum tom. 6 Concil. col. 1188. Ne verò dubites Antiochiam hîc designari Syriæ, cujus adeo episcopus fuerit patriarcha, de quo agimus, lege ibidem col. 1128; & mecum juxta miraberis, Præsulem hunc à tot viris eruditis inobservatum abjisse.

530 Jam quod ad annos episcopatûs ejus attinet, in eo assentior Eutychio, quod eos deducat usque ad vacationem illam diuturnam sedis Antiochenæ, cujus sub initium seculi octavi auctores fuêre Saraceni; sed cum ea cœperit anno Christi DCCII, ut scribunt Theophanes, auctor Historiæ Miscellæ, Anastasius Bibliothecarius, Cedrenus, quando ad annum Constantini Copronymi secundum, Christi DCCXLII, asserunt, ecclesiam Antiochenam pastore per annos XI. fuisse viduatam; nego Georgium ultra annos XVI, quot sunt, ab anno Christi DCLXXXVI usque ad DCCII, patriarchatum obtinuisse; neque verò talis Eutychius est, ut, hujusmodi auctoribus non silentibus, mereatur audiri. Hæc sunt, lector, quæ ego quidem ex antiquitate de patriarchis meis corradere hoc seculo potui: nam de Aimerico, cujus hoc loco meminit, quamquam subtimidè, Terzius, nihil offendi.

cum ſedes Antiochena vacare cœpit per annos 40.

APPENDIX

AD SECULUM VII.

E

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITÆ.

VII. JOANNES I.

Jacobitis præfuit poſt Athanaſium uſque ad A. C. 648, vel 649.

531 ATHanasium primum primus excepit JOANNES, *cognomento Sedrarum*, ut auctor est Bar-hebræus pag. 334 & seq., *ex cœnobio Eusebonæ* (apud Teledam agri Antiocheni vicum sito) *Athanasii discipulus, ordinatus ab Abraham Nisibis episcopo anno Græcorum* CMXLII (Christi DCXXXI.) *Hic, jubente Amro Saadi filio Arabum dynasta, Euangelium è Syriaco in Arabicum sermonem interpretatus est. Sedit annos* XVIII. *Obiit anno Græcorum* CMLX *mense Decembri*, (hoc est, anno Christi DCXLVIII: hic enim ab autumno respondet anno illi Græcorum, uti & annus Christi DCXLIX usque ad autumnum sequentem) *sepultus Amidæ in templo Zoaræ.* Eumdem referunt Barsalibæus & Diptycha Jacobitarum; uti & Dionysius patriarcha pag. 103; sed hic ordinatum dicit anno Græcorum CMLV (Christi DCXLIV.) Obiisse verò anno Græcorum CMLXI (Christi DCXLIX, siquidem mense Decembri defunctus est.) In obitu ergo ejus propemodum cum Bar-hebræo Dionysius consonat; at in ordinatione assignanda nimium quantum hic ab illo diversus est; sed quoniam in eo saltem ambo consentiunt, quod eodem anno Joannis initium figant, quo mortem notaverant Athanasii; quæ de hac diximus num. 485, ad illud hîc accommodari possunt: cum verisimile sit, Athanasium, vivente ac favente Heraclio, universæ ecclesiæ Antiochenæ usque ad obitum præfuisse; illi verò è vivis erepto suffectos esse continuò CPòli quidem à Menothelitis Macedonium; à Jacobitis autem, in Syria Arabicæ servituti adhærentibus, Joannem.

F

VIII. THEODORUS I.

Jonni succeſſit Theodorus I ab A. C. circiter 649 uſque ad 665.

532 SIc habet Bar-hebræus: THEODORUS *in Scetenſi eremo primum, deinde in Kenſerinenſi cœnobio monachus, ab Abraham Emeſæ epiſcopo, eodem, quo Joannes obiit, anno ordinatus, ſedit annos* XVIII; *obiit anno* CMLXXVIII (Chriſti DCLXVII.) Adſcriptus idem eſt Jacobitarum Diptychis & Catalogo Barſalibæi; refertur etiam in Chronico Dionyſii patriarchæ, pag. 103; ubi patriarcha factus dicitur *anno ſequenti*, mortem ſcilicet Joannis, quam ipſe conſignaverat anno Græcorum CMLXI: Ordinatum ergo putavit Theodorum biennio ſerius, quam Abulpharagius; mortuum verò biennio citius, cum ait pag. 104: *Anno* CMLXXVI (Chriſti DCLXV) *obiit Theodorus patriarcha.* Utri autem credendum ſit potius, aliunde mihi non liquet.

B

IX. SEVERUS II.

Theodoro I ſucceſſit Severus II; ſedit uſque ad A. C. circiter 680.

533 SEVERUS, *cognomento Bar-Maske*, ait Abulpharagius pag. 335, *ex cœnobio Phaghimtæ Amidenſis primum epiſcopus, deinde à Joanne Tarſenſi in patriarcham ordinatus anno* CMLXXIX (Chriſti DCLXVIII.) *Sedit annos* XII. *Obiit anno* CMXCI (Chriſti DCLXXX.) Severum hunc recenſent etiam Jacobitarum Diptycha, & in Catalogo Barſalibæus; Dionyſius patriarcha ordinationem ejus in Chronico refert ad annum Græcorum CMLXXVI (Chriſti DCLXV;) ſed de ejus obitu nihil meminit. De lite hunc inter & epiſcopos Meſopotamiæ ſibi ſubditos exorta ſuper epiſcoporum ejus regionis ordinatione, quam illi ad metropolitas, at Severus ad ſe pertinere contendebat, mutuiſque anathematiſmis, vide hîc Bar-hebræi compendium.

X. ATHANASIUS II.

C

Poſt vacationem annorum 4, ſedit A. C. 684 uſque ad 687.

534 ATHANASIUS *Baladenſis*, inquit in Abulpharagio contracto Aſſemanus pag. 335, *in ſynodo Rheſinenſi poſt obitum Severi ab Anania, Mardæ & Caphartutæ epiſcopo ordinatus anno Græcorum* CMXCV (Chriſti DCLXXXIV.) Videtur ergo poſt Severi II deceſſum ſedes Jacobitarum Antiochenſium vacaſſe per annos IV. *Sedit* (Athanaſius) *annos* III, *obiitque anno Græcorum* CMXCVIII (Chriſti DCLXXXVII.) Dionyſius in Chronico pag. 105, obitum Athanaſii differt uſque ad annum Græcorum MXV (Chriſti DCCIV;) ſed errat, ut patebit ex initio Juliani. Neſcio, cur hunc Diptycha prætermittant; habetur certè in Catalogo Barſalibæi. Severi Sabochtæ, epiſcopi Kenſerinenſis, diſcipulus fuit, & in cœnobio Kenſerinenſi Græcam linguam edoctus, in monaſterio Beth-Malchi, quod erat in agro Antiocheno, interpretandis in Syriacum ſermonem libris incubuit, ut ait Aſſemanus loco citato, & in catalogo ſecundo auctorum, quem exhibet initio tomi ejuſdem ſecundi, unde hæc deſumimus.

D

XI. JULIANUS II.

Succeſſit Athanaſio A. C. 688 vel 687.

JULIANUS, *cognomento Romanus, id eſt, miles*, ut habet epitome Bar-hebræi pag. 337, *quod patre milite natus eſſet, in cœnobio Kenſerinenſi monaſticam vitam profeſſus, Amidæ ab Athanaſio, Sarugenſi epiſcopo, in patriarcham ordinatus eſt anno Græcorum* CMXCIX (Chriſti DCLXXXVIII ante autumnum, aut poſt autumnum præcedentis.) *Sedit annos* XXI (inchoatos intellige.) *Obiit anno* MXIX (Chriſti DCCVIII.) Eſt & in Catalogo Barſalibæi, atque in Diptychis Jacobiticis. Dionyſius patriarcha in Chronico, pag. 105, ſuffectum Athanaſio Julianum ait anno Græcorum MXV (Chriſti DCCIV.) Verùm erroris arguitur non modò ex Bar-hebræo, ſed etiam ex Elmacino Hiſt. Saracenicæ lib. I, cap. 12 ſub finem; ubi aſſerit, Simonem, patriarcham Alexandrinum XLII, ſynodicas ad Julianum dediſſe litteras.

E

non verò A. C. 704, ut aſſerit Dionyſius.

536 Idem affirmatur in compendio Severiano apud Renaudotium pag. 180 & ſeq. his verbis: *Scripſit* (Simon) *poſt ordinationem ſuam ad Julianum, patriarcham Jacobitarum Antiochenum, ſynodicas de fidei communione litteras, doctrinâ Scripturarum & ſanctorum Patrum refertas, quas per epiſcopos miſit. Litteræ publicè lectæ Antiochiæ magna cum Simonis laude, cujus nomen, ad ſignificandam communionem utriuſque eccleſiæ, inter Diptycha pronuntiatum eſt. Reſponditque Julianus, & litteras per eoſdem epiſcopos miſit, qui honoribus cumulati in Ægyptum redierunt.* Ordinatus autem eſt Simon, juxta chronologiam noſtram alibi traditam circa annum Chriſti DCLXXXIX; obiit verò anno Chriſti DCC; qua ratione ergo ſynodicas dediſſet ad Julianum, ſi hic anno demum DCCIV patriarcha factus eſſet?

neque anno 678, ut habet Renaudotius.

537 Verum ut hanc ordinationem Dionyſius nimium differt, ſic eam contra auctoritatem non Dionyſii dumtaxat, ſed etiam Abulpharagii, nimium maturat ſive Renaudotius, ſive, quem ibi præcipuè ſequitur, Severus Aſmonæus pag. 196, cum ita ſcribit: *Obiit interea Julianus, patriarcha Antiochenus, qui pridem ſynodicas de communione fidei litteras Alexandriam miſerat, ſedemque Antiochenam obtinuerat ab eo tempore, quo Joannes Alexandrinus patriarcha* (ordine XL) *renuntiatus fuerat* (anno Chriſti DCLXXVIII) *uſque ad hunc, de quo ſcribimus, Alexandrum*, qui fuit inter Alexandrinos XLIII, ordinatus anno Chriſti DCCIII vel DCCIV.

F

Obiit A. C. 708.

538 Ceterùm de tempore mortis Juliani vix ulla diſſenſio eſt: eumdem enim tam Dionyſius in Chronico, ſaltem ut illud edidit Aſſemanus tom. 2 Biblioth. Orient. pag. 105: (nam pag. 95 ita vertitur ejuſdem Chronici textus, ut anni duo detrahantur) quam Bar-hebræus, annum notant Græcorum MXIX, Chriſti DCCVIII; neque diſcrepat Hiſtoria Alexandrina, cum eum ſub Alexandro patriarcha Jacobitarum Alexandrino, & califa Walido diem extremum obiiſſe ſignificat: ſedit enim Alexander uſque ad annum Chriſti DCCXIX; Walidus autem præfuit Saracenis ab anno Chriſti DCCV uſque ad DCCXV, juxta chronologiam Eutychianam, & Pa-

A Pagium ad illum annum num. 6. De contentione Juliani cum Denha maphriano, aliisque episcopis super jurisdictione meminit epitome nostra Dionysius in Chronico ait, eum cum episcopis Amideno atque Edesseno præsedisse synodo habitæ in monasterio S. Silæ anno Græcorum MXVII, Christi DCCVI.

SECULUM VIII.

LXVIII. STEPHANUS IV.

Stephanus IV Georgio II post annorum 4 vacationem successit A. C. 742;

STEPHANUM hunc omisit Eutychius; minimè tamen illum neglexit S. Theophanes, cum ad annum Constantini Copronymi secundum, quem unà cum Indictione undecima auctor ille numerat à Septembri anni Christi DCCXLII, sic scribit: *Hoc anno Isam* (aliis Hesham & Hasciamus &c.) *Arabum dux* (seu calisa XVII) *mortuus est. Is sanctam Antiochiæ ecclesiam* (non Jacobiticam, ut patet ex dictis, & clarius in ra patebit) *pastore jam per annos* XL *viduatam, Arabibus nimirum patriarcham eligi prohibentibus, in priorem statum reposuit. Quemptam etenim monastici instituti Syrum, nomine Stephanum, sibi familiarem; rusticum quidem, at pietate clarum, Christianis in Oriente positis, si modò hunc admitterent, patriarcham eligendi liberam fecit potestatem. Illi divinitus hoc fieri arbitrati, ipsum Stephanum in Antiochensium Theopoleos sede episcopum collocant. Atque ita ad hodiernum usque diem eligendo patriarchæ nullum impedimentum à Saracenis affertur.* Eadem fere habent alii, quos assignavi supra num. 530.

B

obiit anno 744 aut sequenti.

540 Porrò, quamvis id Theophanes apertè non asserat accidisse sub mortem istius calisæ, qui per annos fere XIX imperavit: hoc tamen satis insinuat, cum historiam illam ad hunc usque annum reservat, quæ æquè commodè narrari poterat alio quovis hiami calisatûs anno, si alio contigisset. Itaque Theophanem sequentes Panvinius, Genebrardus, Baronius, Pagius, ceterique communiter Stephani primordia in eumdem hunc annum Christi DCCXLII, congerunt: neque vero protrahi ulterius possunt; quia, licet annus ille Constantini secundus atque Indictio undecima inchoentur mense Septembri anni Christi DCCXLII, & usque ad sequentis anni Septembrem juxta Theophanem decurrant; mors tamen jam dicti calisæ, quam præcedere debuit Stephani consecratio; mors, inquam, illa, quæ incidit in diem VI Januarii anni Christi DCCXLIII, initium hujus patriarchatûs omnino ad annum Christi DCCXLII defigendum ostendit. Sedit autem Stephanus annis circiter duobus, ut ex sequentibus palàm fiet.

C

LXIX. THEOPHYLACTUS.

Stephano IV successit A. C. 744 exeunte aut non adulto 745,

HOc etiam anno, inquit S. Theophanes ad annum IV Constantini imperatoris, quem incipit mense Septembri anno Christi DCCXLIV, unà cum Indictione XIII, ut patet ex anno præcedenti, *Maruam Christianis postulantibus* THEOPHYLACTUM, *presbyterum Edessenum, Antiochiæ patriarcham post Stephani obitum ordinari permisit: eumdemque publicis lit-*

teris honorificè ab Arabibus salutari sanxit: spiritualibus siquidem gratiis temperantiaque maximè ornatus erat. Eodem redeunt, quæ ad eumdem annum Constantini quartum narrant Anastasius Bibliothecarius in Historia, Cedrenus, & Historia Miscella. Cum verò antè calisatum occupaverit Maruam, quam sedem patriarchicam Theophylactus; constat initium ejus vix ante Decembrem anni Christi DCCXLIV posse collocari, quando non ante XXIV fere Novembris ejusdem anni calisa factus est Maruam II, ut habet chronologus Eutychianus, & colligi facile potest ex ipso Theophane ad annum Constantini Copronymi tertium. At cum annus ille Constantini quartus fluat apud Theophanem usque ad Septembrem anni Christi DCCXLV, quo interea mense consecratus patriarcha fuerit, incertum est. SEC. VIII.

desiitque A. C. 751 extremo Junio.

542 Anastasius Bibliothecarius loco citato ait, Theophylactum *ecclesiæ suæ septem præfuisse annis*; sed eos ipse deducit usque ad annum Copronymi undecimum, quod & facit Historia Miscella; tabulæ verò Theophanicæ VII etiam annos putant, sed illis finem imponunt ad annum Copronymi decimum, quem orditur Theophanes à mense Septembri anni Christi DCCL, unà cum Indictione IV, ubi sic habetur: *Eodem anno, mensis Desii die vicesimo nono, sanctissimus Antiochiæ patriarcha Theophylactus morte obdormuit.* Mensis Desius Junio nostro ab initio respondet, ut patet ex Eusebio Cæsarienfi de Martyribus Palæstinæ cap. 1, ubi de martyrio S. Procopii. Theophanem sequitur Cedrenus ad annum Constantini Copronymi decimum; quis verò illis vel Miscellam, vel Anastasium anteferat? Septem ergo annis præfuit Patriarcha noster, sed mutilatis; ho est ab exeunte circiter anno Christi DCCXLIV, aut non admodum affecto DCCXLV, Copronymi IV, usque ad extremum Junium anni Christi DCCLI, Copronymi X. Theophylactum quoque nostrum agnoscit Eutychius tom. 2, pag 399; & nomen quidem aliquantum immutat, cum appellat *Prophylactum*, at ejus tempora subvertit omnino, cum eum constitutum velit *anno chalisatûs Abu-Jaafari Almansuri primo* (Christi DCCLIV) *atque inde annos octodecim sedisse.* Vide etiam, quæ de illo Jacobitæ non sine errore & injuria referunt apud Renaudotium Hist. Alexandr. pag 213. D E F

LXX. THEODORUS I.

Theophylacto successit Theodorus I A. C. 751;

ANno Alexandrino sequenti, qui est Christi DCCLI à mense circiter Septembri, Theophylactum, teste Theophane, secutus est THEODORUS *Vicarii filius, è minori Armenia oriundus*, quem aliqui secundum appellant, quia Theodorum primum illum faciunt, quem nos supra à num. 312 Theodotum vocitare maluimus. Cum Theophane consonant Historiæ Anastasii Bibliothecarii & Miscella, quando Theodori exordium referunt ad annum Constantini Copronymi undecimum, anno Christi DCCLI à medio circiter junio inchoatum. Mittendus hîc ergo est Eutychius, tom. 2 Annalium Alexandrin. pag. 399, ubi ait, *constitutum esse Theodorum patriarcham Antiochenum, anno* (calisatûs Jaafari Almansuri)

SEC. VIII. *cicesimo* (Arabico scilicet, qui inibatur juxta tabulas Gravianas mense Novembri anni Christi DCCLXXII:) hoc enim apertè redarguit, præter auctores jam allatos, Hadrianus Papa I in epistola ad Carolum regem pro synodo Nicæna II, apud Labbeum tom. 7 Concil. col. 919: in qua synodicam commendat epistolam ab hoc Theodoro Antiocheno, & alio Hierosolymitano, uti & Cosma Alexandrino patriarchis missam *Prædecessori* suo *sanctæ recordationis quondam Paulo Papæ*, ad cultum Imaginibus adversùs Iconomachos vindicandum: atqui sanctus Paulus Papa I non vixit ultra annum Christi DCCLXVII. Debet ergo ante annum illum, multoque magis ante DCCLXXII, dignitatem patriarchicam Theodorus adiisse. Ex ea verò epistola synodica, seu potius Hadriani de illa, & Stephani aliorumque judicio, ibidem, colligere est, quam egregiè rem catholicam hîc Patriarcha defenderit.

B *at quamdiu sederit,*

544 Episcopatûs hujus terminum, cum apud antiquos scriptores nullum uspiam reperissent; pro suo quisque modo recentiores alii longiorem quam par sit, alii breviorem, alii nullum assignarunt. Cardinalis Baronius ad annum Christi DCCLI, num. 19, *Hoc anno*, inquit, *Theodorus creatur episcopus Antiochenus; ut Theophanes auctor est, qui & eum sedisse annos sex asserit.* Verùm, ut rectè ad eumdem annum, num. 10 advertit Pagius, anni illi sex non Theodoro, sed Theophylacto ejus decessori à Theophane, per auctorem Miscellæ & Anastasium latine verso, attribuuntur; ut manifestum fit tum ex ipsomet edito græcè Theophane, tum ex antiquis ejus apud auctorem Miscellæ & Anastasium versionibus; ubi ad annum Constantini Copronymi vigesimum tertium narrant, Cosmam, Epiphaniæ in Syria episcopum, de distractis impiè sacris ecclesiæ vasis apud Theodorum Antiochiæ patriarcham accusatum, ac subinde Constantini hæresim amplexum, communibus calculis ab eodem Theodoro Antiochiæ, ac Theodoro altero Hierosolymorum & Cosma Alexandriæ patriarchis cum suffraganeis

C

episcopis, & quidem in propria à singulis civitate, anathemate percussum esse. Agnoscit ergo Theodorum adhuc patriarcham Theophanes anno imperii Copronymi XXIII, quem anno ejusdem imperatoris undecimo consecratum dixerat: non igitur solos episcopatui ejus sex annos adscriptos voluit.

variant recentiores.

545 Eodem argumento revincitur Ricciolius, Chronologiæ reform tom. 3, parte 1, catalogo II, ubi initium Theodori statuens anno Christi DCCLI ita scribit: *Theodorus II Arabum invidiâ anno* DCCLVI (juxta Theophanem) *in exilium pulsus. Reliqua ignorantur.* Itáque annos illi tantum quinque in Patriarchatu consignat in margine. Panvinius, Genebrardus, & qui hunc sequitur, Marcellus, in suis chronicis ab anno Christi DCCLI annos Theodoro deducunt XVI; sed quo id faciant auctore, ego, nescire me, libenter profiteor. Pagius ad annum Christi DCCLIX, num. 1 contendit ex eo quod epistola utriusque Theodori & Cosmæ synodica illo anno in synodo Romana à Stephano Papa IV lecta sit, superstites etiam tum illos patriarchas fuisse, at quousque supervixerint postea, non dicit. Abbas Blasius Terzi di Lauria in sua Syria sacra, Innocentio XII Pontifici Maximo dicata, lib. 1, cap. 33 asserit, hunc Theodorum Theophylacto successisse anno Christi DCCLI; tum postea in exilium à Saracenis esse missum; in quo nihil reprehendo: at quæ subdit, quam sint à vero aliena, patebit ex iis quæ de Theodoreto paulo inferius dicenda sunt: sic igitur habet: *Per duos episcopos provinciales interfuit* (Theodorus) *concilio Nicæno II, quod anno* DCCLXXXVII *celebratum est. Obiit circa finem hujus seculi*; imò ultimo ejus anno, aut potius primo sequentis, juxta ejus calculum. Hæc, inquam, falsa esse, mox ostendam, ubi de Theodoreto, Theodori successore, agetur.

D

Nos cum Eutychio sedisse putamus usque ad A.C. 773.

546 Ego interim in tanta neotericorum discrepantia, & veterum auctorum Latinorum Græcorumque silentio, Eutychium patriarcham Alexandrinum sequor, qui tom. 2, pag. 399, disertè affirmat, Theodorum patriarcham Antiochenum *annos viginti tres sedisse*: neque enim piget magis hunc sectari ducem, cum deest alius potior, quam deferere, cum certior adest; quod feci supra non semel. Præfuisse igitur arbitror hunc Præsulem ab anno Christi DCCLI inclinante circiter, usque ad DCCLXXIII circiter, neque enim longius excurrunt anni XXIII Arabici, seu lunares, qualibus hîc utitur Eutychius. Quod enim dicatur hic auctor tom. 2, pag. 472, annis solaribus in historia sua metiri tempora, hoc ad ea tempora pertinet, quibus nondum utitur annis califatuum: nam exinde annis Arabicis tempora computat, non tantum califarum, ut apparet ex tabula, quibus anni eorum ad annos solares reducuntur, tomo primo præfixa; sed etiam patriarcharum; ut patet ex annis XXIII, quos ab anno Almansuri XX, Hegiræ CLV, usque ad VIII Haruni, Hegiræ CLXXVII, Theodoro nostro adnumerat: quot annos solares ibi numquam invenies. Idem constat ex annis XXVIII, quos tribuit Eliæ (de quo infra) ab anno tertio Al-Moctafi, Hegiræ CCXCI, usque ad annum Hegiræ CCCXVII; ubi quidem anni sunt XXVIII lunares; at non totidem solares; ut ad tabulas à Gravio expansas exploranti liquebit.

E

F

LXXI. THEODORITUS I.

Sedit ab A.C. 773

PUtarunt Panvinius in Chronico ad annum Christi DCCLXVII, Genebrardus, aliique, incertum esse, quis post Theodorum Antiochiæ episcopus fuerit: Cum ex Eutychio jam constet tom. 2, pag. 411, Theodoro, exactis circiter in episcopatu annis XXIII, successisse statim THEODORITUM; licet auctor ille annos istos serius inchoet, atque adeò etiam finiat, quam fas erat, uti supra demonstratum est. Hinc Theodoritum constitutum esse narrat patriarcham Antiochenum *anno chalifatûs Al-Rashidi octavo*; qui initium sumebat extremo circiter junio anni Christi DCCXCIII: cum certum sit, Theodoritum patriarcham fuisse ante annum Christi DCCLXXXVII, quo celebratum est concilium Nicænum secundum, cui per vicarios suos interfuit; ut contra Terzium, num. 544 citatum, testatur Ignatius episcopus in Vita S. Tarasii patriarchæ Constantinopolitani, magistri

A gistri quondam fui (adi Acta Sanctorum ad diem XXV Februarii, pag. 580, num. 19;) licet Baronius ad annum Christi DCCLXXXVII, num. 2 eumdem Ignatii locum proferens, pro *Theodoreto patriarcha Antiocheno* substituat in margine *Theodoro*: quod miror à Viro Eminentissimo factum esse, cum Theodorum ab anno DCCLI sex tantum annos sedisse asserat supra; sed & frustra Theodoritum expungit, ut pro eo Theodorum reponat: Theodoritum enim, non Theodorum, tempore Nicænæ synodi patriarcham fuisse Antiochenum, non solus Ignatius asserit; verùm etiam Photius in Libello de synodis apud Labbeum tom. 7 Concil. col. 657; Nilus Rhodiorum metropolita ibid. col. 662; & Menologium Græcorum à Canisio editum; vide Acta Sanctorum loco citato, pag. 581.

548 Est igitur, quo Eutychium refellam, *usque ad 790.* cum ait tom. 2, pag. 411: *Porrò anno chalifatûs Al-Rashidi octavo constitutus est Theodoritus patriarcha Antiochenus*; at non perinde suppetit, quo confutem id quod addit: *Qui annos* B *septemdecim sedit, dein mortuus est.* Illud itaque rejicio; hoc admitto; ità tamen, ut annos illos XVII inde ab anno circiter Christi DCCLXXIII, quo defunctum statui Theodorum, exordiar; ut proinde versùs annum Christi DCCXC effluxerint. Ceteros patriarchas ex Eutychio prosequar, (quando aliunde nihil occurrit) seculo sequenti; siquidem hîc vacasse aliquamdiu post Theodoretum necesse est sedem Antiochenam; quandoquidem nemo ei successit ante annum califatûs Al-Mamunis primum, ut ille quidem affirmat, & ego negando non sum. Idem sentit fere consultus à me nuper V. C. Assemanus: sic enim interrogaveram: An Theodorito, qui Theodoro successit anno Christi circiter DCCLXXIII & sedit usque ad DCCXC, nemo successerit ante Jobum, quem notat Eutychius tom. 2 Annalium, pag. 428, constitutum esse anno primo califatûs Almamunis, Christi fere DCCCXII? Assemanus ita respondet ex Catalogo suo Arabico: *Theodorito Jabus immediatè successit. Quamobrem vel Theodoritus usque ad annum* DCCCXII *vitam produxit, vel ab anno* DCCXC *ad annum* DCCCXII *sedes vacavit.* C

APPENDIX

AD SECULUM VIII.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

JACOBITÆ.

XII. ELIAS.

ELIAS, teste Bar-hebræo in epitome pag. 337, *ex cœnobio Gubæ Baraiæ episcopus Euphemiæ urbis, postquam eam ecclesiam annis* XVIII *rexisset, in locum Juliani electus fuit, anno Græcorum* MXX (Christi DCCIX.) Dionysius patriarcha in Chronico pag. 105 successionem ejus in eumdem annum cum Juliani decessoris morte confert, nempe Græcorum MXIX, Christi DCCVIII; vel MXVII, Christi DCCVI, ut supra diximus. Sed videtur eruditus Assemanus plus Abulpharagii, quam Dionysii chronologiæ deferre; cum hanc per illam emendet pag. 337 & alibi. Ut ut est, haud certè magna est admodum temporis discrepantia. Notatus etiam legitur hic patriarcha in Catalogo Barsalibæi ac Diptychis Jacobitarum, & alibi, ut mox videbitur; ut adeo de successione ejus dubium esse nullum possit. *Juliano II successit Elias A. C. 709,*

APPEND. SEC. VIII.

550 Hanc etiam ordinationem narrat in Hist. Patriarch. Alex. pag. 196 Renaudotius his verbis: *Cum verò vetuisset Walid, ne in Juliani demortui locum alter subrogaretur, episcopum quemdam Eliam in sede Antiochena communi consensu constituerunt; qui synodicas litteras ad Alexandrum*, patriarcham Alexandrinum XLIII, Jacobitam, *scripsit, & per episcopum Stephanum misit.* Post hæc subdit: *Eo loco observatu dignum est, hanc Eliæ Antiocheni electionem, non haberi* (apud Ægyptios nimirum) *quasi legitimam . . . quippe qui jam episcopus & ecclesiæ alligatus, ad Antiochenam transferri secundum canones non poterat, qui adhuc in ecclesia Alexandrina Jacobitica vigent. . . . Ea translationum prima inter Orientales schismaticos origo fuit.* (Hîc errat; ut patet ex dictis supra de Severo II.) . . . *Erat Alexander in monasteriis Vallis Habib, cum litteræ synodicæ ad eum pervenerunt: quas cum accepisset, congregatâ suorum frequentiâ, publicè illas legi jussit, simulque significavit, Orientales consensisse, ut patriarchæ loco episcopus Elias constitueretur, qui ordinationes celebraret; idque factum ex necessitate; sicut olim Gregorius Theologus Nazianzo Constantinopolim evocatus erat, ut ei ecclesiæ illius cura committeretur. Qua ratione animi Ægyptiorum placati sunt: scriptaque ad synodicas responsio.* *quando synodicas litteras misit Alexandrino patriarchæ Jacobitico:*

551 *Porrò Elias postquam sedisset annos* XIV, *obiit anno Græcorum* MXXXIV, inquit in compendio Bar-hebræus; id est, anno Christi DCCXXIII. Dionysius quidem in Chronico pag. 106 id refert anno Græcorum MXL, Christi DCCXXIX; sed perperam, ut rectè ostendit Assemanus hoc eodem tomo pag. 95, ex testimonio Bar-had-beschabæ presbyteri, & Eliæ ac subinde Athanasii patriarcharum syncelli, quod habetur tomo I ejusdem operis, pag. 561, & quo affirmat, Athanasium, hujus Eliæ successorem, patriarcham fuisse *anno Græcorum* MXXXIX, Christi DCCXXVIII. Non sedit ergo Elias, neque adeo vixit, usque ad annum Græcorum MXL. Verùm ex citato illo testimonio confici non potest, ut anno demum Christi DCCXXVIII Elias fato cesserit, ut pag. 95 colligit idem Assemanus; qui proinde in catalogo suo patriarcharum pag. 479 rectè se corrigens, mortuum illum esse notat anno Christi DCCXXIII, atque ita ad calculos Bar-hebræi sui revertitur. *obiit A. C. 723;* F

552 Fuerat Elias orthodoxam fidem professus antequam ex lectione librorum Severi, patriarchæ Antiocheni, aliorumque ejusdem hæreseos auctorum ad Monophysitarum sectam defecit, ut probat Assemanus tom. 2, cap. 14, ubi de Elia ejusque scriptis agit. Citat in epistola sua ad Leonem, episcopum Haran, ac rejicit S. Joannem Damascenum æqualem suum, quem per contemptum appellat *Jannem*, fateturque, illum contra se suosque tractatum Petri (Damasceni) episcopi sui nomine composuisse, ut vide apud Assemanum tom. 1, cap. 38. Primus hic fuit, post ejectum *Apostata fuit à fide orthodoxa; primus Antiochiæ edit post Severum.*

APPEND. SEC. VIII. Severum anno Christi DXVIII, qui jussione à Valid, Arabum rege, accepta, anno Græcorum MXXII, Christi DCCXI, Antiochiam cum monachis & clericis ingressus sit, ubi novam Jacobitis ecclesiam fundavit consecravitque, teste Bar-hebræo in epitome, pag. 337. Anno Christi DCCXVIII Uremam castrum, aliaque Mesopotamiæ loca visitavit, ut constat ex inscriptione ad calcem codicis cujusdam appositæ, quam legesis apud Assemanum tom. 2, pag. 75.

XIII. ATHANASIUS III.

Successit Eliæ A. C. 724;

ATHANASIUS, *archimandrita cœnobii Gubæ Baraiæ* (verba sunt epitomes Bar-hebræi) *ordinatus mense Aprili anno Græcorum* MXXXV (Christi DCCXXIV) *in cœnobio Cartaminensi per Theodosium, Rhesinæ episcopum; vel, ut apud alios auctores legitur, ordinatus Edessæ à Georgio, Arabum episcopo, qui eodem anno obiit.* B Consentit Severi compendium apud Renaudotium pag. 198 & seq.; ubi, narratâ Hischami califæ inauguratione, facta ineunte anno Christi DCCXXIV, sic habet: *Statim cum accepisset* (Hischamus recentissimè califa proclamatus) *Antiochenos Jacobitas patriarcham non habere, (obierat enim Elias . . .) alium episcopum elegit, nomine Athanasium; quem patriarcham constituit . . . Illi igitur episcopi manus imposuerunt, & patriarcham constituerunt. Is ad Alexandrum* (patriarcham Alexandrinum) *synodicas de communi Jacobitarum fide litteras misit; quibus cum gaudio susceptis ipse respondit, ad testandam ecclesiasticæ communionis continuationem.* Athanasium quoque hoc loco reponunt memorata sæpius Diptycha Jacobitarum & Catalogus Barsalibæi. Dionysius patriarcha ejus ordinationem, quemadmodum & decessoris obitum, serius in Chronico refert anno Græcorum MXL, Christi DCCXXIX.

obiit A. C. 739 circiter exeunte.

554 *Obiit* (Athanasius, juxta laudatam epitomen ibidem) *anno* (Græcorum) MLI (Christi DCCXL, vel potius DCCXXXIX post autumnum;) *postquam sedisset annos* XV, (completos à mense Aprili anni jam dicti DCCXXXIX.) *Cujus mortem loco non suo refert Dionysiani Chronici descriptor, hoc est, ad annum* MLVII (Christi DCCXLVI,) *ut supra pag.* 107; neque, qui contrà sex illam annis prævertit, Elmacinus, eumque secutus, ut opinor, Renaudotius; cum Athanasium obiisse volunt eodem illo, quo creatum fuisse diximus, anno Hischami primo, Christi DCCXXIV, ut paulo inferius ostendam. Jacobitas Armenos ab Antiochenis dissidentes, instituta cum eis collatione, reconciliavit anno Græcorum MXXXVII, (Christi DCCXXVI;) ut ex Barhebræo docet Assemanus tum hîc, tum pag. 296 & sequenti. Censetur idem inter scriptores Syros ibidem in catalogo secundo, qui huic tomo præmittitur.

XIV. JOANNES II.

Successit Athanasio III per fraudem,

JOannes *ex monacho Zucheninensi* (prosequor epitomen Bar-hebræi loco citato) *& episcopo Hauræ, ab Athanasio Sandalensi, episcopo Maipheractæ, per fraudem in patriarcham electus est. Nam cum episcoporum synodus tres candidatos, quorum Joannes unus erat, forte eligi* D *designasset; Athanasius, cui id munus episcopi commiserant, in tribus schedulis unius Joannis nomen scribi fecit. Ter itaque extractum veluti ex miraculo, sed re vera quia solum in schedulis scriptum erat Joannis nomen, admirationem primùm episcopis & populo creavit; sed, cognitâ postea fraude, summum Athanasio atque Joanni odium conflavit. Et quidem Athanasius primus fuit, qui fraudulentæ electionis fructus, patriarchæ nimirum inimicitiam collegit. Quum enim Joannes Meruani, Arabum regis* (qui califatum tenuit ab anno Christi DCCXLIV usque ad DCCXLIX, juxta chronologiam Eutychii) *gratiam ingentibus donis sibi conciliasset, cœpit episcopos, ipsumque adeo Athanasium aspernari. Athanasius eumdem Meruanum adit, Joannem gravissimorum criminum accusaturus.*

556 *Episcopi, in factiones divisi; maximè indignati in Joannem, quod is Amidensem diœcesim in duas dividens, partem Severo, ejusdem urbis episcopo, & partem Esaiæ Asspharinensi adjudicaverat. Synodus tandem coacta est in Tarmana, Cyrensis ditionis pago, in qua Athanasius à Joanne veniam petiit. Sed positas simultates mox resumens, episcopos Telæ congregavit, qui ipsum summum, & principem episcoporum ac metropolitam magnum proclamarunt, patriarchalem penè auctoritatem eidem deferentes. Joannes in episcopos anathematis sententiam tulit: qua illi conterriti, Athanasio relicto, absolutionem à patriarcha postularunt. Athanasius verò, nihilo melior effectus, episcopos instituere cœpit, in quorum numerum etiam adlegit Isaacum Haranitarum, & Josue Batrum Sigaræ, amoto Elia, ejusdem urbis episcopo, qui primam Gregorii Theologi partem commentariis illustravit.* Hæc describere visum est, ad turbas & pacem, quarum obscuram sub hoc patriarcha mentionem faciunt Dionysius in Chronico, Elmacinus, ac Renaudotius, explicandas. Nunc ad chronologiam redeo. *nec sine turbis,* E

non A. C. 746; nedum 724,

557 Anno Græcorum MLVII, Christi DCCXLVI, ita in Chronico Dionysii notatur: *Per idem tempus post Athanasium factus fuit patriarcha Joannes.* Contra verò Elmacinus, Hist. Saracenicæ lib. 1, cap. 17, *Quod autem ad ea attinet*, inquit, *quæ Christianorum historia tradunt accidisse; imperante Hisjamo, dicunt constitutum Antiochiæ patriarcham, nomine Joannem, post obitum Athanasii patriarchæ ejus, anno primo imperii Hisjami* (qui califa fuit, ut modo diximus, ab ineunte circiter anno Christi DCCXXIV) *contra quem insurrexerunt episcopi sui: at, factâ deinde pace, obiit: mansitque ecclesia sine patriarcha ad tempora usque Abdallæ Saffahi;* qui califa primus fuit Abassidarum, cœpitque sub finem anni Christi DCCXLIX. Eadem tradit Renaudotius pag. 211; additque: *Scripsisse ad Chalem patriarcham* (Alexandrinum XLVI) *litteras synodicas Joannem illum Antiochenum, probatur ex excerptis, quæ occurrunt ex illis, quas Chail ad illum scripsisse dicitur, & cujus magna pars exstat in Tractatu de Fide Patrum*; de quibus litteris iterum fusius agit pag. 217, ubi duo sunt capita cum antecedentibus nequaquam cohærentia: F

quod non consequenter scribit Renaudotius;

558 Primum quidem minoris momenti, cum dicit: *Et sanè, ut ex aliis hujus historiæ locis intelligitur, Elmacinique testimonio, nulla inter Joannem & Antiochenos Jacobitas, quamdiu ille in vivis fuit, concordia coaluit:* cum & Elmacinus modò productus, & ipsemet Renaudotius

A detius pag. 211, contrarium asserant. Alterum gravius est in re chronologica : narrat enim ex auctore suo, *Venisse Alexandriam litteras synodicas à Joanne patriarcha Antiocheno ad Chaïlem scriptas, flagrante inter episcopos & Joannem discordia, quòd eum suscipere nollent quasi patriarcham ; quippe qui, cum episcopus esset, eam dignitatem secundùm canones adipisci non poterat* &c. Supponit ergo manifestè, id factum esse non diu post Joannis electionem ; quod & sequentia ibidem apertè innuunt : non igitur illa diu præcesserat tempora Chaïlis Alexandrini ; atqui hic, juxta ipsum Renaudotium pag. 210, ordinatus Alexandriæ non est ante annum Christi DCCXLI : quo pacto ergo ordinationem Joannis Antiocheni Renaudotius supra cum Elmacino statuere factam potuit *anno primo imperii Hisjami*, Christi DCCXXIV ?

559 Quare Assemanus ceteris omnibus, atque adeò ipsi etiam Dionysio patriarchæ præferendum in hac re Bar-hebræum censuit ; secundùm quem *Joannes exactis in patriarchatu sexdecim annis, moritur anno Græcorum* MLXVI, *mense Octobri*, hoc est, anno Christi DCCLIV senescente. Opinor tamen *quindecim* scribendum esse, non *sexdecim* ; ab anno enim MLXVI mense Octobri anni XVI retro ducti incurrunt usque in Octobrem, hoc est, in initium fere anni Græcorum ML ; cum Joannis decessor Athanasius juxta Bar-hebræum tantum obierit anno Græcorum MLI ; neque illi vivo Joannes suffectus sit. Ordinatum itaque Joannem putamus non diu post Athanasii decessum anno Græcorum MLI, Christi DCCXL vel sub finem DCCXXXIX ; Obiisse verò anno Græcorum MLXVI, Christi DCCLV ; cum in eo assentientem Dionysiano chronico pag. 111 Bar-hebræum habeamus. Ceterùm de successione Joannis hujus constat etiam ex Catalogo Barsalibæi ac Diptychis Jacobiticis.

sed A.C. 740, vel in fine præcedentis: Obiit vero 755.

B

XV. ISAAC.

C ISAAC *ex monacho Cartaminensi & episcopo Haran*, inquit in epitome Bar-hebræus pag. 339, *jussu Abu-Giaafar Almansor, Arabum regis, in patriarcham electus fuit eodem anno* MLXVI (Christi DCCLV) *quo Joannes obiit, & Rhesinæ à Jacobo cæco, Reschiphæ episcopo, ordinatus.* Convenit Dionysius in Chronico pag. 111 ; nisi quod Almansorem tum nondum statuat fuisse califam ; cum tamen juxta Eutychium, Abulpharagium, Elmacinum, califatum adierit anno præcedenti, Christi DCCLIV. Elmacinus lib. 2, cap. 2, & Renaudotius in Hist. Alex. pag. 232, Isaaci initia ad Abdallæ Saphahi califatum retrahunt ; sed in eo non majorem promereri fidem videntur, quam cum aiunt, inter Joannem & Isaacum annis aliquot vacuam fuisse sedem Jacobitarum Antiochenam. Differt tamen ab Elmacino Renaudotius, quod hic Isaacum narret patriarcham constitui jussum esse ab ipso Saphaho ; Elmacinus verò id factum esse ineptè fingat à Constantino Copronymo. Renaudotium fallere potuit nomen Abdallæ, quod Saphaho cum Almansore, juxta Assemanum tom. 2, pag. 116, aliisque commune fuit. Diversam quoque Historiæ Saracenica & Alexandrina causam comminiscuntur, quæ principem ad conferendum Isaaco patriarchatum impulerit, quas videsis locis assignatis ; nam aliam prorsùs afferunt auctores Syri Dionysius & Bar-hebræus.

sedit A.C. 755.

561 *Refert* enim *Bar hebræus*, teste Assemano, *cum Isaac in cœnobio Turrium in monte Edessæ monachum ageret, quemdam peregrinum monachum ab ipso hospitio exceptum, quòd metallum in aurum convertisset nec eam artem Isaacum docere voluisset, ab eodem interfectum fuisse ; Abu-Giafarum autem, qui chymicæ artis peritum Isaacum crediderat, cum eum omnino ejus artis rudem comperisset, anno patriarchatûs nondum expleto, hominem suffocari, ejusque cadaver in Euphratem projici jussisse.* Hinc licet conjicere, veram causam hujus monachi ad patriarchatum promovendi Abu-Giafaro fuisse spem utilitatis, quam sibi ex arte ejus chymica eventuram augurabatur ; proclive id enim erat principi avaro ac sordido, ut ejusmodi aliquid ab eo monacho speraret, *qui*, ut est apud Dionysium, *Edessæ cellam sibi construxerat, ubi chymicæ arti studebat.* Habes interim hîc etiam tempus, quo dignitatem illam apud suos obtinuit : si tamen illam umquam obtinuisse dicendus est : nam licet inter suæ sectæ patriarchas numeretur non solum apud auctores modo appellatos, sed etiam in Barsalibæi Catalogo ; in Diptychis tamen Jacobiticis nulla ejus memoria est.

nec annum totum in patriarchatu explevit;

E

562 Neque verò id mirum de Isaaco : quando *hunc illegitimum vocant Syri & Ægyptii Jacobitæ*, ut notat epitome Bar-hebræi. Et de Ægyptiis quidem id Elmacino fusius narrat auctor Hist. Patriarch. Alexandr. apud Renaudotium loco citato, ubi ait, missas esse ad Chaïlem seu Michaëlem Alexandrinum litteras ab Isaaco synodicas, quibus additæ erant aliæ ab Abdalla ad Ægypti præfectum, præcipientes, ut si Chaïl Isaaci synodicas legatosque non reciperet, in Syriam ad sultanum mitteretur, capitis forte pœnam laturus, quam jam tulerant metropolitæ duo, quòd vel mussitare aliquid adversùs invasoris intrusionem ausi fuissent. Chaïl tamen post longam cum suis deliberationem ferre potius quidlibet decrevit, quam ut patriarchatum Isaaco, qui & episcopus ante fuisset, & sola principum auctoritate promotus esset, subscriptione sua firmaret, revocaretque hoc pacto anathema, quod in ejusmodi ordinationes unà cum episcopis Orientalibus sub Joanne, qui Isaacum præcesserat, pronuntiatum à se pridem fuisset. Itineri ergo se accinxit ; cum in ipso tempore, nuntius in Ægyptum allatus è Syria de Isaaci interitu & itineris consilium & periculum omne discussit.

nec apud Syros, nec apud Ægyptios pro legitimo habitus.

F

XVI. ATHANASIUS IV.

ATHANASIUS, Sandalensis ab Arabiæ urbe Sandaliâ dictus, Isaaco, juxta epitomen nostram, suffectus est. *Hic ex monacho Cartaminensi episcopus Maipheractæ renuntiatus, sub Joanne patriarcha turbas plurimas excitavit ; ut supra dictum est. Post interitum Isaaci in patriarcham jussu Abugiafari regis electus, a Christianis Haranitis, quòd Abdinensem, Isaaci discipulum, ipsis invitis ordinare deliberasset, nocte suffocatus est.*

Isaaco subsituitur A.C. 755 ; tertio die, vel juxta alios A.C. 759, suffocatur ;

APPEND. SEC. VIII.

est.... Qui ipsum interfecere, rumorem in vulgus sparserunt, à rege Abugiasaro occisum fuisse. Ejus certè jussu interiisse dicitur apud Dionysium in Chronico pag. 111, & quidem *paucis post* electionem suam *diebus*; imò *tertio die*, ut est in compendio Severi apud Renaudotium pag. 234; vel *secundo die*, juxta Elmacinum lib. 2, cap. 2. Contigit hoc eodem adhuc anno, quo Joannes obierat, Græcorum MLXVI, Christi DCCLV, si Dionysio credimus; & ex eo confirmari potest, quod Joanni anno illo successerit Isaacus secundùm Bar-hebræum ac Dionysium; Isaaco autem defuncto subitò substitutus est Athanasius *ipso die ante solis occasum*, uti tradunt citati Severus Renaudotianus & Elmacinus. Assemanus tamen in suo catalogo pag. 479 periisse vult Athanasium anno Christi DCCLIX; forte Bar-hebræum secutus, in cujus tamen epitome nullum hìc tempus apposuit, sed tantum ad initium successoris.

B *habitus pro illegitimo; at post obitum pro sancto cultus apud nos.*

564 Illegitimum & hunc fuisse Jacobitarum patriarcham, imò ecclesiæ turbatorem, testatur Bar hebræus; & quamvis nomen ejus cum ceteris referat in Catalogo suo Barsalibæus, in Diptychis tamen Jacobitarum omittitur. Nihilo tamen secius magno apud suos in honore est. *Cadaver ejus*, inquit Abulpharagius, *in cœnobium Cartaminense à monachis elatum* est, *ubi & pro Sancto colitur.* Et sanè labores ejus in promovenda Jacobitarum secta mirificè commendantur apud Renaudotium pag. 234; ubi dicitur ante patriarchatum, cum episcopus esset, diœcesim suam, asperrimis atque inaccessis montibus obsitam circumcursasse, soleis ferreis calceatus; ut per inhospita saxa ecclesiæ Jacobiticæ proselytos venaretur. Ceterùm Renaudotium hoc loco redarguit Assemanus, quod ab hoc Athanasio Maphrianorum Jacobitarum originem repetat, cum altius multo, atque ab alio Athanasio ducenda sit, ut supra diximus num. 485.

XVII. GEORGIUS, & sub eo

C

JOANNES CALLINICENSIS & DAVID

Antipatriarchæ.

Georgius ordinatur A.C. 755, vel, ut alii, 759;

GEORGIUS *ex Baaltan pago oriundus*, inquit Bar-hebræus pag. 340, *monachum egit in cœnobio Kenserinensi, ubi & Græcis litteris operam dedit. Deinde Theodori, Samosatenorum episcopi, syncellus factus, cum anno Græcorum* MLXX (Christi DCCLIX) *post Sandalensis obitum synodus in urbe Mabugo coacta esset, omnium episcoporum, præter Davidem Daræ, & Joannem Callinici, consensu ex diacono in patriarcham ordinatur. Id factum in Dionysii Chronico assignatur ad annum Græcorum* MLXVI, *ut supra pag.* 111; *sed amanuensis mendum est, qui tam Georgii ordinationem quam intrusionem Joannis Callinicensis loco non suo descripsit, quæ ad annum* MLXX *transferendæ sunt*, ut notat hìc Assemanus; ubi & contra Renaudotii historicum, cujus textum exponit, negat, umquam catholicum fuisse Georgium, quippe quem Bar-hebræus asserat à puero Jacobitam fuisse; & apud Jacobitas educatum, nec ab istis umquam defeciviſse usquam indicet. D

566 *Interea Mesopotameni episcopi* (pergit Bar-hebræus ibidem) *schismate facto, Joannem, Callinici episcopum, sibi in patriarcham constituunt, qui positas ad Orientem regiones per annos quatuor invasit.* Paulo fusius Dionysius in Chronico citato, post recensitos episcopos, qui in synodo Mabugensi Georgium elegerant, subdit: *Cum verò absenti Georgio suffragium scripta manu dedissent, & consecrationis munus ipsi jam collaturi essent, Joannis cujusdam monachi impulsu schisma inter eos ortum est. Nam qui ex insula mesopotamena erant, ac præsertim Cartaminenses & Athanasiani, antequam Georgius ordinaretur, sese subduxere, factoque conventu, Joannem Callinici episcopum, qui primus omnium Georgio suffragium dederat* (quod videtur esse contra Bar-hebræum num. præced.) *in patriarcham constituunt; & Occidentales quidem omnes atque Mosulani Georgio parebant; Orientales verò Joannem sequebantur.* Hinc collige schisma illud exstitisse jam tum ab initio Georgii; quamquam illud subinde invaluerit, ut habet idem Dionysius anno Græcorum MLXXI, Christi DCCLX, qui & de obitu Joannis hujus meminit anno Græcorum MLXXVI, Christi DCCLXV; sed si quatuor tantum annis sedit, uti vult Bar-hebræus; aut serius fecisse schisma, aut citius mortuum esse, necesse est. Ejus porro mentionem nullam faciunt neque Ægyptii apud Renaudotium & Elmacinum, neque Diptycha Jacobitica, neque in Catalogo suo Barsalibæus. E *sed Mesopotameni pro eo eligunt primò Joannem Callinicensem,*

567 *Post Joannis interitum*, refert Bar-hebræus, *ab episcopis schismaticis Davidem, Daræ episcopum, in ejus locum jussu Abugiasari, Arabum regis, suffectum, apud eumdem tyrannum egisse, ut Georgius in carcerem conjiceretur.* Longè aliter Dionysius in Chronico pag. 112, ad annum Græcorum MLXXVI: *Synodus autem*, inquit, *episcoporum Geziræorum, Mosulanorum & Occidentalium in Sarug habita fuit post mortem Joannis episcopi Callinici, quem Gezirai in patriarcham sibi elegerant. In ea synodo omnes Georgio patriarchæ consensere. Decreverunt præterea episcopali honore amovendos esse, quotquot Joannes ordinaverat. Præfuit huic synodo Georgius patriarcha, præsentibus David episcopo Daræ*, &c. Tum demum anno Græcorum MLXXVIII, Christi DCCLXVII: *Indignati*, inquit, *in Georgium patriarcham episcopi, quos ille in synodo Sarugensi exanctoraverat, Abdallam, Arabum regem, in urbe Bagdad adeunt, accusantes Georgium, quod tyrannidem in Syros exerceret. Abdallas, conjecto in vincula Georgio, episcopis dat facultatem alium in ejus locum, quem vellent, patriarcham constituendi. Communibus igitur suffragiis eligitur David, episcopus Daræ; qui licet eximiam in cunctos mansuetudinem præ se ferret, neminem tamen sibi obsequentem habuit, præter eos, qui ipsum ordinaverant. Vertebatur autem ei in crimen, quod Georgium prodidisset.* F *& hoc mortuo, Davidem Daræ episcopum,*

568 *Hinc schisma*, inquit idem auctor, *ortum est inter Jacobitas, quorum nonnulli Davidem in patriarcham agnoscebant, alii Georgii nomen, donec in carcere vixit, prædicare in ecclesia non destitere; alii denique neutrum sequebantur. Mansit autem in carcere Mar Georgius*, ut ait Bar-hebræus pag. 341, *novem annos*, donec mor- *qui, conjecto in carcerem Georgio, sedit annis circiter decem.*

A *mortuo Abugiafaro* (qui Davidi favebat, cujus matrem nutricem habuerat, ut habet Historia Renaudotii pag. 235) *Cum Mohdius, ejus filius, regnum auspicatus esset, Georgius è carcere, hac tamen conditione dimissus fuit, ut patriarchæ titulum abjiceret, dum David viveret. Ille verò, Mesopotamiâ relictâ, Antiochiam fugit, ubi amotis, quos David ordinaverat, episcopis, decem alios constituit*; mortuo jam interea, nisi fallor, Davide, anno ab invasione sua circiter decimo, ut colligi potest ex Elmacino lib. 2, cap. 5; versus initia patriarchæ Joannis Alexandrini XLVIII, quem ordinatum alibi diximus ineunte anno Christi DCCLXXVII; quando hujus litteras synodicas jam liber ac restitutus accepit Georgius, ad easque perhonorificè respondit; ut est apud Elmacinum citatum & Renaudotium pag. 242. Davidem in Catalogo, sed tamquam invasorem, refert Barsalibæus; at in Diptychis non legitur.

B *Obiit Georgius A. C. 790*

569 *Demum in regione Claudiæ*, inquit epitome Bar-hebræi pag. 341, *in cœnobio Barsumæ* (in Armenia circa Melitinen) *anno Græcorum* MCI (Christi DCCXC) *decessit*. De hoc ejus obitu doceri nihil possumus ex Dionysio, cujus Chronicum in fine mutilum, huc usque non pertingit. Georgium patriarchis Antiochenis Jacobitarum tam Diptycha, quam Barsalibæus, ceterique cum Ægyptiis auctores Syri, ut modo vidimus, annumerant. Quin imò accensetur scriptoribus; cum etiam in carcere, teste Bar-hebræo, scripserit *elegantes orationes, & hymnos; sed & canones 22, postquam inde exiit, constituerit. Ejusdem Commentaria*, inquit ibidem Assemanus, *in quatuor Euangelia per modum interrogationis & responsionis exstant in Bibliotheca Vaticana.*

XVIII. JOSEPH.

C *Georgio successit A. C. 790; obiit ineunte 792.*

370 JOSEPH *ex Gubensi cœnobio*, ait Bar-hebræus, *in synodo episcoporum, qui in Beda minori in Valle Haran sita congregati fuerant, mense Junio ejusdem anni, quo Georgium vitâ functum dixi, ordinatus, obiit in monasterio Athanasii supra Telbesme mense Januario anni Græcorum* MCIII (Christi DCCXCII,) *cum unum episcopum, Anthimum scilicet Baalbech, id est, Heliopoleos, in Libano ordinasset.* Recenset hunc etiam Barsalibæus in Catalogo suo: non item Diptycha Jacobitica, sicut nec Elmacinus lib. 2, cap. 5, neque Historia Renaudotii pag. 242, qui Georgio successisse mox volunt Cyriacum; de quo nunc agendum.

XIX. CYRIACUS.

Succedit Josepho A. C. 793.

CYRIACUS, ut est in epitome quam sequimur, *ex cœnobio Bezonæ, quod & de columna in ditione Callicini urbis dicitur, à Theodosio, episcopo Baalbech, in synodo, quæ in urbe Haran habita fuit die* VIII, *vel, ut alii scribunt,* XV *Augusti anni Græcorum* MCIV (Christi DCCXCIII) *in patriarcham consecratus* est; agnoscituruque tam in Diptychis Jacobiticis, quam apud Barsalibæum in Catalogo; atque adeo etiam apud auctores Ægyptios; & quidem *virum sanctum* illum appellat Elmacinus lib. 2, cap. 5, ac subdit: *Hic synodicam scripsit & misit ad patrem Joannem* (patriarcham Alexandrinum XLVIII) *qui cum gaudio eam recepit, illique responsum misit, in unitate sanctæ ecclesiæ.* Memento vero, Jacobitam hunc esse, qui de rebus suis tanta cum veneratione scribit. Eadem paulò explicatius traduntur apud Renaudotium pag. 242 & seq., qui & alterius epistolæ synodicæ mentionem facit pag. 247, quam ad Cyriacum subinde dedit Marcus, Joannis Alexandrini successor, uti & Cyriaci ad Marcum responsoriæ; de quibus etiam vide Assemanum tom. 1, pag. 625, & tom. 2, cap. 17; ubi tamen observa, non rectè supputari Joannis Alexandrini tempora, ut ex ipso Assemano colliges, si initium Cyriaci, etiam prout ibi notatur, conteras cum assignato istic Joannis fine, qui nequaquam convenit cum Renaudotii aut nostra in patriarchis Alexandrinis chronologia.

obiit 817.

572 *Cyriacus*, inquit auctor noster, *in urbe Mosul* (in Mesopotamia) *die* XIX *Augusti anno Græcorum* MCXXVIII, (Christi DCCCXVII) *postquam sedisset annos* XXIV, *& episcopos* LXXXVI *ordinasset. Corpus in urbem suam Tagrit navigio delatum.* Ejus scripta recenset Assemanus tomo 2, uti dixi, cap. 17, pag. 117. Synodum collegit ad verba hæc tollenda ex liturgia Syriaca, quæ in fractione hostiæ præscripta erant: *Panem cælestem frangimus in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*; sed res in suo cujuslibet arbitrio relicta est. Adi Assemanum hîc & pag. præcedenti. Julianistas etiam suo pene gregi adjunxit; sed cum illi Juliano anathema dicere recusarent, communio facta non est. Fuit & aliud ipsi negotium cum Tagritensibus & Matthæanis, quibus tamen utrisque fecit satis; sed mihi persequi similia non licet, cum ad chronologiam parum faciant. At longe graviores ipsi difficultates movit Abrahamus quidam antipatriarcha, qui & Abiron dictus fuit, teste Barsalibæo in Catalogo suo, de quo nunc dicam; quandoquidem ejus initium ad hoc seculum pertinet.

ABRAHAMUS & SIMEON antipatriarchæ Jacobitarum.

Abraham antipatriarcha fuit sub Cyriaco ejusque successore ab A. C. circiter 798 usque ad 837; cui successit Simeon.

573 RES ita narratur in compendio Bar-hebræi: *Eodem tempore* (anno Græcorum MCIX, Christi DCCXCVIII) *mortuo Baccho, Alepinorum episcopo, monachi Gubenses Cyriaco supplicarunt, ut Xenaïam quemdam, Bacchi discipulum, in ejus locum substitueret. Cyriacus, rejectis eorum supplicationibus, Salomonem, monachum cœnobii S. Jacobi apud urbem Cyrum, episcopum ordinavit. Illi indignati, nec Salomonem receperunt, nec patriarchæ nomen in Liturgia amplius recitavere. Præterea Cyriacum apud Aaronem Rascidum calipham accusavere tamquam Saracenorum hostem & Romæorum exploratorem. Cyriacus . . . innocens declaratus, ad suum Callinicense cœnobium se recipit. Monachi vero . . . . episcopos quosdam in Scialaz pago congregatos inducunt, ut duos episcopos ordinarent. Contra patriarcha . . . synodum coëgit, in qua tam episcopos, quam monachos illos Gubenses excommunicavit: qui ad extrema redacti, Abrahamum quemdam, Cartaminensem monachum, sibi in patriarcham instituunt.*

APPEND. SEC. VIII.

E

F

APPEND. SEC. VIII. *Vixit Abraham hic antipatriarcha ſub Cyriaco & Dionyſio Telmaharenſi uſque ad annum Græcorum* MCXLVIII (Chriſti DCCCXXXVII.) De illo meminerunt Elmacinus lib. 2, cap. 6, & Renaudotius pag. 247 & ſeqq., ubi illi hæreſim attribuit in materia SS. Euchariſtiæ, à qua vindicatur apud Aſſemanum hoc loco. Licet verò exauctoratus à Dionyſio fuerit; perſtitit tamen uſque adeo in ſchiſmatica dignitate pervicax, ut etiam moriens ſucceſſorem in ea habuerit Simeonem, fratrem ſuum, ut notat epitome noſtra pag. 347.

SECULUM IX.

LXXI. JOBUS.

Sedit ab A.C. 812, B QUi patriarcharum Antiochenſium catalogos hactenus edidêre, in Theodorito ſubſiſtere, aut ordinem certè longo intervallo abrumpere coacti ſunt. Nimirum Eutychii Annales, utpote nondum editos, non viderant, apud quem unum, quod quidem ſciam, reliquorum ad ſua uſque tempora orthodoxorum Antiochiæ præſulum ſervata eſt atque ordine perpetuo digeſta memoria. Vidit Annales quidem illos Blaſius Terzi, ſed non ſatis feliciter uſus eſt, ut patet in ejus Syria ſacra lib. 1, cap. 33. Ego, Eutychii verba, quod dici ſolet, dabo ut jacent, ea tantum additurus, quæ ad reducenda ad æram communem ſignata in illis obſcurè tempora pertinebunt. Sic igitur habet tom. 2, pag. 428: *Anno primo chaliſatûs Al Mamunis conſtitutus* JOB *patriarcha Antiochenus, qui annos triginta unum ſedit.*

uſque ad 842; 575 Annos califatûs Al Mamunis computat Eutychius, non à cæde Al Amini califæ, fratris ac deceſſoris ejus, quæ accidit, juxta Eutychium tom. 2, pag. 415, *Die Sabbati, quinto ante finitum menſem Al Moharram anno* CXCVIII (Hegiræ) ſeu XXIV. Septembris anni Chriſti DCCCXIII, quando ſecundò & abſolutè califa inauguratus eſt Al Mamun; ſed ab anno Hegiræ CXCVI menſe Rajeb, qui tum fere reſpondebat menſi Martio anni Chriſti DCCCXII, quando primùm C califa in Choraſan ſalutatus eſt, ut conſtat ex pag. 416 & 435. Ab anno autem Hegiræ CXCVI, menſe Rajeb, anni triginta & unus Arabici excurrunt uſque ad annum Hegiræ CCXXVII, menſem itidem Rajeb, ſive ſeptimum, qui tum reſpondebat Aprili noſtro à die XV anno Chriſti DCCCXLII, ultra quod tempus juxta Eutychium ſedere hîc Patriarcha non potuit: quamquam nihil obeſt, quin citius deſierit; cum annos XXXI non ſit neceſſe fuiſſe completos. De Jobo aliud nihil Eutychius notatu dignum commemorat, niſi quod idiomatis Græci non ignarus obſeſſos ab Al Motaſemo Ancyranos Amorianoſque ad pendendum barbaro tyranno tributum hortatus ſit, à quibus tamen præter lapides & convitia, quæ in eum multa jactabant, extundere nihil valuit; vide pag. 439 & ſeq.

qui non fuit Alexandriæ patriarcha; 576 Negotium faceſſit hîc mihi, fateor, narratio Conſtantini Porphyrogennetæ, à Combefiſio edita, ubi imperator, pag. 90, hiſtoriæ ſuæ de Imagine Edeſſena teſtes appellans, *Quin imo tres ſimul patriarchæ*, inquit, *Job Alexandrinus, Chriſtophorus Antiochenus & Baſilius Hieroſolymitanus ipſi ſcripſerunt, atque hæc ſic ſe habere, datis Theophilo imperatori, qui ſacrarum violator imaginum eſſet, litteris palàm fecerunt.* Imperare cœpit Theophilus ille atque Imaginum cultores perſequi ab anno Chriſti DCCCXXIX uſque ad DCCCXLII, quo tempore nec Chriſtophorus ullus inter patriarchas Antiochenos, nec inter Alexandrinos notus ullus eſt Jobus. Sedit quidem Alexandriæ Jacob uſque ad annum Chriſti DCCCXXX ineuntem; verum Jacobita is fuit, cujus proinde auctoritatem adducere Conſtantinum non immeritò puduiſſet. D

ſed Antiochiæ. 577 Quid ergò? Dicam id quod ſentio; erratum hîc fuiſſe puto in titulis patriarcharum; & ita factum, ut nomen Alexandrini, quod Chriſtophoro debebatur, adſcriptum ſit Jobo, & titulus Antiocheni, qui Jobo conveniebat, perperam Chriſtophoro datus ſit. Certè ejuſmodi permutationem etiam alias commiſſam ſupra num. 489, & infra num. 581, oſtendimus. Cur ita cenſeam facit Eutychius, juxta quem & Job, ut vidimus, tempore Theophili patriarcha Melchita ſedit Antiochiæ, & ab anno Chriſti circiter DCCCIV uſque ad DCCCXXV Melchita Alexandriæ patriarcha Chriſtophorus (tom. 2, pag. 411,) non adeo ab ipſo Eutychio remotus; ut ignorare illum potuerit; ſicut nec Jobum ignoraſſet, ſi deceſſor ejus circa hæc tempora Alexandriæ Job ullus fuiſſet. Accedit, quod hujus etiam Jobi, ut notatur in margine, ſive Jacobi, uti habet textus, meminerit continuator Conſtantini Porphyrogennetæ lib. 2, § 12; ubi narrat, tempore Michaëlis Balbi, qui imperavit ab anno Chriſti DCCCXX uſque ad DCCCXXIX, Thomam quemdam perduellem in Oriente proclamatum eſſe imperatorem *ab Antiochenâ* (non Alexandrinæ) *tunc eccleſiæ præſule Jacobo* (forte alibi legitur Jobo, uti habet hîc margo; ſed notæ Combefiſii ad numeros operi, tam hoc loco, quam aliis inſperſos deſiderantur.) Videſis quæ, poſtquam hæc diu ſcripſeram, accepi ab erud. Aſſemano, & quæ dedi ſupra num. 548: ſententiam enim hanc meam omnino ſtabiliunt. F

LXXII. NICOLAUS.

Succeſſit Jobo nec ante Novembrem A. C. 846, nec poſt Auguſtum 847, ANno *chaliſatûs ejuſdem* (Al-Watheki) *ſexto conſtitutus eſt* NICOLAUS *patriarcha Antiochenus, qui annos viginti tres ſedit, dein obiit*; hæc tantum de illo Eutychius Annal. tom. 2, pag. 444. Califatum iniit Al-Wathekus *menſe Rabia priori, anno* Hegiræ CCXXVII, juxta Eutychium pag. 443 & 441. Sextum ergo califatûs annum inchoabat eodem menſe Rabia priori, anno Hegiræ CCXXXII; qui annus initium ducebat anno Chriſti DCCCXLVI à die XXVI Auguſti; menſis autem Rabia prior à XXIV Octobris ejuſdem anni Chriſti DCCCXLVI. *Mortuus eſt autem Al-Wathek*, inquit Eutychius pag. 444, *die Mercurii, ſex ante finitum menſem Dilhaijah diebus anno* eodem Hegiræ CCXXXII, id eſt, die X Auguſti anno Chriſti DCCCXLVII. Quare initium Nicolai patriarchæ nec prius eſſe potuit menſe circiter Novembri anni Chriſti DCCCXLVI, nec

A nec posterius ineunte Augusto anni DCCCXLVII. Cum ergo decessor ejus obierit ut summum anno Christi DCCCXLII, debet ante Nicolaum vacua fuisse sedes Antiochena per annos facile quatuor: *Nullus* enim *medius inter Jobum & Nicolaum intercessisse legitur*; ut interrogatus nuper mihi rescripsit Assemanus.

& sedit usque ad A.C.868;

579 Jam vero annus Nicolai vigesimus tertius ductus ab anno Hegiræ CCXXXII mense Rabia priori, inchoari debuit anno Hegiræ CCLIV, eodem mense Rabia priori, qui fere mensi Martio respondebat anni Christi DCCCLXVIII; itaque non diu post necesse est è vivis abiisse Nicolaum; à cujus morte sedes Antiochena vacaverit usque ad annum Almotammedi primum, Christi DCCCLXX à die XVII Junii, ut postea videbitur. Quæ omnia satis aptè conveniunt cum Actis octavi concilii generalis, quod habitum est à die V Octobris anni Christi DCCCLXIX usque ad finem Februarii anni DCCCLXX. Ibi enim dicitur primò vidua fuisse sedes Antiochena tempore concilii: quandoquidem ubique in eo com-

B paret *Thomas sanctissimus metropolita Tyri, locum tenens sedis Antiochiæ; eo quod eadem viduata esset ecclesia*, vide Labbeum tom. 8 Concil. à col. 978.

quando sedes vacavit, juxta concilium gen. VIII;

580 Dicitur secundò, aut certè manifestò innuitur, viduam eam fuisse jam tum cum ad concilium Thomas profectus est, hoc est, biennio circiter, saltem inchoato, antequam advenissent Romani Pontificis legati, synodo initium daturi, ut est apud Anastasium Bibliothecarium in Vita Hadriani Papæ II, pag. mihi 229. Et verò diu Orientales Romanorum adventum Constantinopoli præstolatos esse, ipsi aliique in ipso concilio indicant Act. 1, col. 985, 991, 995. Jam tum, inquam, vacuam fuisse pastore sedem Antiochenam innuitur, cum ad synodum Thomas tanto ante, hoc est, anno Christi DCCCLXVIII contendit; nullibi enim fit mentio in synodo patriarchæ cujuspiam, à quo delegatus esset Thomas; nullas item habebat litteras commendatitias, seu credentiales, ut vocant; quod vide col. 985; quin imò *sanctissimum Thomam*, inquit in suis litteris Theodosius

C patriarcha Hierosolymitanus ibidem col. 987, *princeps Saracenorum destinavit, præsulatu fungentem urbis Tyri, qui sedis est Antiochiæ, secundum quod hunc quæsistis mitti* (Ignatium Cpolitanum patriarcham alloquitur) *per honorabiles litteras vestras.* Hæc, opinor, satis arguunt, ut nihil addam, patriarcham tum temporis Antiochiæ nullum fuisse.

nec ullus sedit Michaël, ut errat Niceras.

581 Dicitur tertiò in synodico ibidem col. 1511, *Antiocheni Syriæ Nicolai* (nuper scilicet defuncti) *locum in concilio tenuisse Thomas Tyri episcopus:* unde colliges, Nicolao, ante synodum vivis erepto, neminem successisse; quæ omnia uti faciunt pro hac Eutychii chronologia; ita certant cum Niceta Paphlagone, Michaëlem hîc, nescio quem, patriarcham Antiochenum comminiscente; cum Michaël patriarcha tum esset Alexandrinus; ut eatenus rectè advertit Lupus in scholiis ad octavum concilium cap. 9 ultra medium; quidquid Paphlagonem defendat Pagius ad annum Christi DCCCLXIX, num. 3, ubi satis prodit, Nicolaum sibi penitùs ignotum fuisse.

LXXIV. STEPHANUS V.

LXXV. TADUSUS, sive THEODORUS II.

Stephanus V, qui uno tantum die supervixit, & Theodorus Nicolao succedunt A. C. 870 post Junium, vel 871 ante Junium.

QUamquam ad patriarchatum Antiochensem destinatus pridem videbatur Thomas ille, de quo jam diximus, metropolita Tyri; ut erui potest ex verbis Eliæ, (qui Theodosii Hierosolymitani, cujus erat presbyter & syncellus, locum tuebatur in octava synodo) ut in ea leguntur col. 985; tamen, quæcumque id causa interverterit, alium Nicolao successorem assignat Eutychius tom. 2, pag. 471, ubi sic ait: *Anno chalifatûs Almotammedi primo constitutus est* STEPHANUS *patriarcha Antiochenus, qui uno tantum die sedit, eodem & consecratus & mortuus; constituto post ipsum* TADUSO *ibidem patriarcha, qui annos viginti sedit; dein mortuus est.*

583 Inauguratus est Almotammedus, teste Eutychio tom. 2, pag. 267, *mense Rajeb anno* CCLVI Hegiræ, durabatque adeo annus ejus primus usque ad mensem eumdem anni CCLVII. Cœpit ergo viduam jam ab anno Christi DCCCLXVIII non admodum provecto ecclesiam ducere Stephanus V, & post eum Tadusus anno Hegiræ CCLVI post mensem Rajeb vel ante mensem illum anno CCLVII, hoc est, anno Christi DCCCLXX post mensem Junium, vel DCCCLXXI ante Junium. Inde autem putati anni XX, quibus dicitur ecclesiæ præfuisse Tadusus, desinunt vel in annum Hegiræ CCLXXVI, mensem Rajeb; vel CCLXXVII ante mensem illum; obiit ergo Tadusus vel anno Christi DCCCLXXIX post Octobrem, vel DCCCXC ante medium circiter Octobrem. Cum Tadusum hunc patriarcham appello, interpretem sequor Eutychii Pocockium. Docuit vero me nuper Assemanus, Stephani successorem in Catalogo Arabico Theodorum appellari. *Apud Eutychium* autem, inquit; *fortasse* THADRUS *juxta Arabum inflexionem, hoc est,* THEODORUS *legi debet; vel certè* THADUS, *hoc est,* THEODOSIUS. *Malè interpres legit* TADUSUS.

E

Obiit Theodorus A. C. 889 post Octob. vel 890 ante medium Octob.

F

LXXVI. SIMEON.

Theodoro successit Simeon nec ante Octobrem A. C. 892, nec post Septembrem A. C. 893;

JAm anno primo chalifatûs Al-Motadedi, inquit Eutychius pag. 484, *constitutus est* SIMEON, *Zarnaki filius, patriarcha Antiochenus, qui annos duodecim sedit; dein mortuus est.* Inauguratum vero Al-Motadedum asserit, pag. 479, die *undecimo ante finitum mensem Rajeb anno* CCLXXIX; hoc est, anno Christi DCCCXCII, die XV Octobris, in Dominicam incidente; qui annus Al-Motadedi primus fluebat usque ad eamdem diem XIX Rajeb anni Hegiræ sequentis CCLXXX, id est, usque ad LVI Octobris anni Christi DCCCXCIII, intra tempus illud igitur coërcendum Simeonis exordium. Vacaverat ergo ecclesia Antiochena ante promotionem ejus annis saltem duobus & amplius.

neque sedit ultra Novembrem A. C. 904.

585 Porro anni ejus duodecim ducti ab anno Hegiræ CCLXXIX in finem vergente, procurrunt usque ad annum Hegiræ CCXCI exeun-

SEC. IX. exeuntem ; cujus anni die XXI menſis Rabiæ poſterioris, ſive quarti Arabici, initium fuit anni tertii califatûs Almoctafi ; quo anno tertio, Simeoni mortuo ſucceſſit in patriarchatum Antiochenum Elias, ut ſeculo ſequenti dicemus ; itaque vix ultra hujus anni Hegiræ CCXCI finem, qui incidit in diem undecimam Novembris anni Chriſti CMIV, Simeonis vitam licet protrahere. Hæc verò chronologia rectè conſonat cum hiſtoriis Græcorum, ut patet ex iis, quæ verbis mox citatis ſubjicit Eutychius de quartis nuptiis Leonis imperatoris, ſuper quibus conſultos narrat fuiſſe à Leone *Patriarcham Romanum*, *Michaëlem patriarcham Alexandrinum*, *Eliam... patriarcham Hieroſolymitanum*, *& Simeonem*, *Zarnaki filium*, *Antiochenum* : nam quidquid ſit de hac Eutychii narratione, quam à Græcis auctoribus peti mavelim ; hoc unum hîc notari juvat, ſic à Græcis quartum Leonis conjugium narrari, ut omnino in annum Chriſti CMII, hoc eſt, in Simeonis noſtri tempora, ut ab Eutychio definita dedimus, incidere debuerit ; qua de re vide Pagium ad annum Chriſti CMI, num 3, ubi & citatos invenies auctores, qui de quartis hiſce Leonis, cognomento Sapientis, cum Zoë Carbounopſina nuptiis meminerunt.

B

APPENDIX

AD SECULUM IX.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITÆ.

XX. DIONYSIUS I.

Cyriaco ſucceſſit A. C. 818, die 1 Aug. C

DIONYSIUS *Telmaharenſis*, ut narrat epitome Chronici Bar-hebræi pag. 344, ... *in cœnobio Joannis Bar-Aphtonii, quod Kenſerinenſe appellatur, monaſticam vitam profeſſus, ad monaſterium S. Jacobi Chiſumenſis tranſiit ; ubi cum duos annos egiſſet, interloquente in ſynodo epiſcoporum Theodoro, idoneus judicatus fuit, qui diviſum Jacobitarum populum conjungeret. Itaque Baſilio, Maphriano Tagritenſi, Barhadbeſciaba Margæ, Joanne Germaniciæ, Anaſtaſio Damaſci, ceteriſque epiſcopis libello electionis ejus ſe ſubſcribentibus, diaconus primum ordinatur in monaſterio de Columna feriâ ſextâ ; deinde ſabbato presbyter in cœnobio ſancti Zachæ ; demum patriarcha feriâ primâ, Kalendis Auguſti anni Græcorum* MCXXIX (Chriſti DCCCXVIII) *in eccleſia urbis Callinici, imponente ipſi manum Theodoſio, ejuſdem urbis epiſcopo. Hæc Dionyſius ipſe de ſua electione apud Bar-hebræum.*

Obiit A. C. 845, die 22 Auguſti.

587 *Obiit Dionyſius*, inquit idem Auctor pag. 348, *die* XXII *Auguſti anno Græcorum* MCLVI, *Chriſti* DCCCXLV, *poſtquam annos* XXVII *ſediſſet, centumque epiſcopos ordinaſſet. Cadaver in cœnobio Kenſerinenſi ſepultum.* Eodem redit, quod ait Elmacinus lib. 2, cap. 9 in fine : *Anno autem decimo quinto patriarchatûs ejus* (Joſephi patriarchæ Jacobitarum Alexandrini LII) *obiit Dionyſius patriarcha Antiochenus :* initium enim Joſephi paulo ante ſtatuit menſe Novembri anni Diocletiani DXLVII : inchoat ergo annum ejus decimum quintum anno Diocletiani DLXI (non DLXII, ut numerat Renaudotius in hiſtoria ſua, pag. 291) menſe itidem Novembri. Annus autem Diocletiani ſive Martyrum DLXI fluit apud Ægyptios à die XXIX Auguſti anno Chriſti DCCCXLIV uſque ad ejuſdem menſis diem eumdem anno Chriſti DCCCXLV, quo nimirum obiiſſe dicendus eſt juxta Elmacinum Dionyſius ; ſiquidem obiit die XXII Auguſti, ut ex Bar-hebræo dictum.

D

588 Agnoſcitur hic etiam in Diptychis & Catalogo Barſalibæi ; uti & apud Alexandrinos : *Synodicam* enim *ſcripſit*, inquit Elmacinus lib. 2, cap. 6, *& miſit ad patrem Abuna Marcum, patriarcham Alexandrinum* (XLIX Jacobitam, defunctum anno Chriſti DCCCXIX) *qui reſponſum ei ſcripſit in unitate ſanctæ eccleſiæ.* Quam communionem in Ægyptum profectus bis innovavit ; ſemel quidem cum Jacobo L in urbe Tani, & iterum cum Joſepho LII Jacobitarum Alexandrinorum patriarcha ; ut videre eſt apud auctorem Chronici Orientalis, Elmacinum, Renaudotium ; ſed præcipuè apud Aſſemanum hîc ; ubi Dionyſii geſta copioſius traduntur, quam ut ea referre liceat hîc mihi. Habetur etiam Dionyſius inter nobiles Jacobiticæ ſectæ ſcriptores, agitque de illo Aſſemanus hujus tomi toto capite 16 ; ubi docet, hujus eſſe Dionyſii Chronicum illud, cujus ipſe compendium tradit, ex quo multa identidem ſupra deſumpſimus. Auctoritate & gratiâ valuit etiam apud Arabum dynaſtas, maximè apud Abdallam, Callinici ducem, qui Abrahamum pſeudopatriarcham, de quo ſupra, puniendum ei tradidit. Dionyſius hominem cucullâ exutum, & patriarchæ titulo abſtinere juſſum, dimiſit.

Eſt auctor Chronici ſæpe ſupra citati.

E

XXI. JOANNES III.

Dionyſio ſucceſſit A. C. 846, 21 *Novembris,* F

DE hoc ita Bar-hebræi compendium pag. 348 : JOANNES *ex cœnobio S. Zachæ, quod extra Callinicum urbem ſitum eſt, in ſynodo, quæ in monaſterio ſancti Silæ habita fuit, anno Græcorum* MCLVIII (*Chriſti* DCCCXLVI) *die* XXI *Novembris in patriarcham ordinatus* eſt, *Abibo Tarſenſi manum ei imponente.* Rectè hîc obſervat Aſſemanus annum Græcorum, juxta Bar-hebræum, MCLVIII inchoari ab autumno anni Chriſti DCCCXLVI, quemadmodum in prologo oſtendimus. Vacavit ergo ſedes Antiochena Jacobitarum à morte Dionyſii anno uno & menſibus fere tribus ; niſi Elmacinum ſequi placeat potius, qui Joannis initium videtur anno Chriſti eodem, quo Dionyſius obierat, collocare ; cum ita ſcribit, Hiſt. Saracen. lib. 2, cap. 9, in fine : *Anno autem decimo quinto patriarchatûs ejus* (Joſephi Alexandrini) *obiit Dionyſius, patriarcha Antiochenus, in cujus locum ſuffecerunt Abuna Joannem : qui ſynodicam in religione, more recepto, ſcripſit & miſit ad patriarcham Alexandrinum.* Annus enim Joſephi decimus quintus terminabatur die XXI, ſeu potius XXIII menſis Haturi anni Martyrum DLXII, jam à die XXIX Auguſti inchoati, hoc eſt, die XIX Novembris anni Chriſti DCCCXLV. Scio à Renaudotio annum Martyrum DLXII confundi cum anno Chriſti DCCCXLVI ; quia nimirum hic cum illo majori ex parte, hoc eſt, à Ja-

A Januario uſque ad extremum Auguſtum concurrit ; verùm cum primi quatuor menſes anni Martyrum DLXII pertineant ad annum Chriſti DCCCXLV, & ordinatus dicatur Joannes menſe Novembri, quo menſe exſpirabat etiam juxta Elmacinum annus Joſephi decimus quintus, omnino Elmacini calculus ultra annum hunc extendi non poteſt.

obiit 3 Decembris A. C. 873.

590 *Joannes verò*, inquit Bar-hebræus ibidem, *cum annos* XXVII *ſediſſet*, *ordinatis* LXXXVI *epiſcopis*, *die* III *Decembris anni Græcorum* MCLXXXV (Chriſti DCCCLXXIII) *in urbe Rheſina obiit. Cadaver è cœnobio Saphyli, ubi ſepultum fuerat, in monaſterium S. Zachæ ex ejuſdem teſtamento tranſlatum.* Nomen ejus tam in Diptycha, quam in Catalogum Barſalibæi relatum eſt: ejuſdem quoque mentio fit in quorumdam codicum, hîc ab Aſſemano citatorum, inſcriptionibus. Ad eumdem litteras item ſynodicas dedit, ut primum creatus eſt, Coſmas Jacobitarum patriarcha Alexandrinus

B LIV anno Chriſti DCCCLI, miſitque per epiſcopos, adjunctis ſacerdotibus, qui cum gaudio & honore à Joanne accepti ſunt ; ut vide apud Elmacinum lib. 2, cap. 11, & Renaudotium pag. 295. Idem ante Coſmam fecerat Michaël Alexandrinus LIII, ut colligi poteſt ex codice Arabico 23 apud Aſſemanum tom. 1, pag. 625, & poſt illum Sanitius LV anno Chriſti DCCCLIX ; juxta Elmacinum lib. 2, cap. 14, & Renaudotium pag. 302.

XXII. IGNATIUS I.

Joanni ſucceſſit A.C. 878, 5 Junii; obiit 883, 25 Martii.

591 IGNATIUS, ut eſt in epitome, *ex cœnobio Herbaz ditionis Samoſatenæ, ordinatus* eſt *à Timotheo, Samoſatæ epiſcopo in cœnobio Callinicenſi S. Zachæ die* V *Junii anno Græcorum* MCLXXXIX, Chriſti DCCCLXXVIII. Vacua fuerat ergo ſedes Jacobitica poſt obitum Joannis per annos circiter quatuor cum dimidio. *Obiit die* XXVI *Martii feria* III *majoris hebdomadæ in Moriba caſtro anno Græcorum* MCXCIV, *cum ſediſſet annos* IV, *menſes* X. *Ordinavit epiſcopos* XXVI. Annum illum Græcorum MCXCIV cum ab autumno ad autumnum decurrat, apud Barhebræum reſpondere anno Chriſti DCCCLXXXII ab initio ſaltem Octobris, & DCCCLXXXIII uſque ad Octobris initium, juxta id quod in prologo ſupra num. 465 diximus, ex hoc loco manifeſtum eſt; quandoquidem in annum tantummodo Chriſti DCCCLXXXIII congruunt characteres hîc adjecti, nempe feriæ tertiæ majoris hebdomadæ incidentis in diem XXVI Martii; ſiquidem anno illo celebratum eſt Paſcha die XXXI Martii ; eratque adeo littera Dominicalis F; quod non cadit in annum Chriſti antecedentem aut conſequentem. Agnoſcitur Ignatius hic tam in Diptychis Jacobitarum, quam Catalogo Barſalibæi; qui de illo ſic habet: 77 *Ignatius. Hic Joſue appellabatur: & ab eo deinceps cœperunt patriarcharum & epiſcoporum nomina prorſus mutari.*

C

XXIII. THEODOSIUS.

562 THEODOSIUS, *qui &* ROMANUS MEDICUS (verba ſunt ejuſdem epitomes) *ex cœnobio Cartaminenſi in ſynodo Amidena ordinatus fuit à Timotheo Samoſateno die* V *Februarii anno Græcorum* MCXCVIII (Chriſti DCCCLXXXVII,) *poſtquam ſedes vacaſſet annos quatuor. Obiit Kalendis Junii anno Græcorum* MCCVII (Chriſti DCCCXCVI,) *cum ſediſſet annos octo* (imò novem) *menſes quatuor, & epiſcopos* XXXIII *ordinaſſet. Cadaver in cœnobio Cartaminenſi ſepultum.* Eſt & in Jacobitarum Diptychis & apud Barſalibæum. Aſſemanus ſuis eum ſcriptoribus inſerit tom. 2, cap 20 ; ſed quæ ibi de ætate ejus dixerat, emendat poſtea in compedio Bar-hebræi. Scripſit præter alia epiſtolam de fide in Trinitatem & Incarnationem ad Michaëlem, patriarcham Alexandrinum LVI, in qua primus inter Jacobitas aſſerit, ut notat Aſſemanus, Chriſtum habere non tantum *unam naturam ex duabus naturis*, ſed etiam *unam perſonam ex duabus perſonis.* Putatur ipſius etiam eſſe *Syntagma medicum*, quod inter codices Syriacos Vaticanos recenſet idem Aſſemanus tom. 2, pag. 506.

APPEND. SEC. XI. Sedit ab A.C. 887, 5 Februarii uſque ad 896, 1 Junii.

E

XXIV. DIONYSIUS II.

Sedit ab A.C. 897 menſe Aprili, uſque ad 909, 18 Aprilis.

593 DIONYSIUS, ut habet compendium Bar hebræi, *ex Beth Batenſi cœnobio, quod in Aſeth, regionis Sarugenſis pago, ſitum eſt, à Jacobo, Emeſeno epiſcopo, ordinatus* eſt *in ſynodo in Beth-Batin, ditionis Haran loco, habita menſe Aprili anno Græcorum* MCCVIII (Chriſti DCCCXCVII).... *Dionyſius verò quùm ſedem annos* XIII (imo XII potius) *tenuiſſet, obiit die* XVIII *Aprilis, feriâ tertiâ, anno Græcorum* MCCXX. *Ordinavit epiſcopos* LI. Qui characteres apertè deſignant annum Chriſti CMIX, quo littera Dominicalis erat A. Legitur & in Diptychis & in Catalogo Barſalibæi. Aſſemanus de illo, tamquam ſcriptore Jacobitico agit hoc tomo, cap. 21, ubi citat epiſtolam ejus ſynodicam ad Michaëlem patriarcham Alexandrinum, non quinquageſimum tertium, ut iſtic dicit; ſed quinquageſimum ſextum, ut aſſerit in compendio Bar hebræi. Atqui Michaël Alexandrinus LVI, juxta Chronologiam noſtram Patriarcharum Alex. obiit anno Chriſti DCCCXCVI, die XVI Martii, hoc eſt, anno toto & amplius ante ordinationem Dionyſii II Antiocheni: vel ergo hæc emendanda eſt ; vel dicendum, ſynodicam illam non eſſe Dionyſii Antiocheni ad Michaëlem Alexandrinum; ſed alterutrum nomen in ea eſſe ſuppoſitum: cum juxta Barhebræum Dionyſii nullius Antiocheni tempora in ullius Michaëlis Alexandrini patriarchatum incurrant.

F

SECULUM X.

LXXVII. ELIAS I.

Simeoni ſucceſſit Elias A. C. 904 obiitque A C 931 die 2 Julii.

594 ANno tertio *chalifatûs Al-Moctaſi*, inquit Eutychius tom. 2, pag. 488, *conſtitutus eſt* ELIAS *patriarcha Antiochenus ; qui ſcriptor fuit. Annos ſedit viginti octo ; dein mortuus eſt.* Califatûs annum primum inierat Al-Moctafi, ut dicitur pag. præcedenti, *die Dominico, nono ante Rabiam poſteriorem finitum, anno* CCLXXXIX Hegiræ: annus ergo ejuſdem tertius cœpit eodem die nono ante Rabiam poſterio-

SEC. X. steriorem finitum anno Hegiræ CCXCI, id est, die circiter undecima Martii anni Christi CMIV, fluxitque usque ad mensis Rabiæ posterioris diem XXI anno Hegiræ sequenti, sive initium Martii anno Christi CMV. Adde ergo anno Hegiræ CCXCI annos XXVIII, quibus deinde episcopatum gessisse dicitur Elias, devenies usque ad annum Hegiræ CCCXIX. Quomodo ergo dici potest apud Eutychium ibidem pag. 523: *Porro obiit Elias patriarcha Antiochenus die Sabbati, Jomadæ posterioris decimo tertio, anno trecentesimo decimo septimo, postquam in cathedra sedisset annos viginti octo?* Certe alterutro loco hallucinatio est; non in annis XXVIII patriarchatûs, opinor; cum ii bis notati legantur; restat igitur, ut sit in anno obitûs, qui perperam assignatus fuerit Hegiræ CCCXVII, pro CCCXIX, qui cœpit XXIII Januarii anno Christi CMXXXI; quod ex eo patet manifestè, quod dies XIII Jomadæ posterioris, anno Hegiræ CCCXVII, respondens diei XXIII Julii anni Christi CM-
B XXIX nequaquam sit dies Sabbati sed Jovis, cum littera Dominicalis tum fuerit D: dies vero XIII Jomadæ posterioris anno Hegiræ CCCXIX, respondens diei II Julii anni Christi CMXXXI, omnino fuit dies Sabbati, siquidem littera Dominicalis erat B.

LXXVIII. THEODOSIUS, sive STEPHANUS VI, aut THEODOTUS II.

595 *Anno chalifatûs ejus* (Al-Radii) *primo constitutus est Anba* THEODOSIUS, *qui idem est* STEPHANUS, *scriba, qui Bagdadi fuerat cum Munes Eunucho, Antiochiæ Syriæ Patriarcha, mense Ramadan, anno trecentesimo vigesimo tertio.* Ita Eutychius tom. 2, pag. 528. Mensis autem Ramadan anno Hegiræ CCCXXIII respondet Augusto nostro à die tertia mensis, anni Christi CMXXXV. Quatuor ergo annorum vacatio fuerat, cum sedem Antiochenam capesseret Theodosius; qui quamdiu sederit, non habeo perspectum; quando Annales Eutychii in hæc verba desinunt: *Eodem anno* (CCCXXVI Hegiræ, qui cœpit die
C VII Octobris anno Christi CMXXXVII) *Theophylactus patriarcha Constantinopolitanus nuntium misit ad patriarchas Alexandrinum & Antiochenum, rogans, ut nominis sui in ipsorum prædicationibus & sacris peragendis mentio fieret. Siquidem desierat hoc fieri à tempore Ommiadarum. Qua in re ipsi annuerunt.* Ex his tantum scitur Theodosius noster vixisse adhuc anno Christi jam dicto. Notari porro hîc velim, Theodosium, sive Stephanum, in Arabico Assemani Catalogo appellari *Theodotum.*

Elia successit Theodosius A. C. 935 mense Augusto;

LXXIX. THEODORITUS II.

LXXX. AGAPIUS I.

Theodosium secuti sunt,

EUtychio destitutus auctorem alium porrò non habui, qui patriarcharum Antiochenorum seriem, nedum annos, post hæc tempora consignaret. Confugiendum itaque fuit ad scriptores varios, & tamquam venatori in densissima rerum aliarum silva vestigandum, si quis uspiam se patriarcha offerret, quem D apprehenderem. Ita non nullos, recentiorum hactenus ignotos catalogis, offenderam quidem; sed quorum vel initia, vel finis, vel successio, vel hæc simul omnia minimè notabantur; ut adeo incertum esset mihi, pluresne omitterem, quam proferrem; an contrà: nam omnes quidem satis me noveram assecutum non esse. Hæc præcipuè causa fuit, cur ad Orientalium rerum gazophylacem copiosissimum simul ac doctissimum Assemanum recurrerim, apud quem, ut supra monebam, patriarcharum Antiochensium Catalogos esse ex edita ac delata huc non ita pridem Orientali ejus Bibliotheca didiceram. Sed parum feliciter accidit, ut virum tum demum consuluerim, cum in parando Bibliothecæ suæ tomo tertio totus esset: fecit tamen pro sua humanitate, quod rogabatur; brevius quidem, quam optaveram; at pro tempore ac rei difficultate satis cumulatè.

597 Nam & dubia mea non pauca dissolvit, & continuam, quantum fieri potuit, patriarcharum Melchitarum seriem submisit, E quibus utinam annos, aut qualemcumque notitiam adscripsisset! Sed nimirum res hæc majoris erat molis & operæ, ut mihi rescribit. Benedettus noster, quam ut eam prosequi Assemanum urgentissima modo negotia sinerent. Imo in alteris suis ad me litteris ita scribit Vir idem officiosissimus: *Arabicos indices ipsemet vidi: exactam inde chronologiam erui non posse, statim deprehendi. Quidquid corradi potuit, R. V. descriptum fuit.* Nuda igitur accepi patriarcharum nomina; sed ordine successionis posita; quibus hiatus aliquot meos supplevi. Atque inter ignotos antea mihi duo sunt illi, quos hîc adscripsimus, THEODORITUS II & AGAPIUS I, qui inter Theodosium præcedentem ac subsequentem Christophorum in Arabico Assemani Catalogo intercedunt; de quibus tum sciri forsitan plura poterunt, cum suos operosius Catalogos discutere ac tomo quarto Bibliothecæ suæ publici juris facere laudatus auctor potuerit. *Theodorius II, ac deinde Agapius I.*

LXXXI. CHRISTOPHORUS. F

LXXXII. THEODORUS III.

AGapium I in Arabico Catalogo CHRISTOPHORUS, Christophorum THEODORUS III excipit. Prioris initium non reperi; finem notat Baronius ad annum Christi CMLXIX, num. 12, quo illum asserit à Saracenis esse interfectum; quod mihi quidem aliquanto citius reponendum videtur: siquidem tum id contigit, cum nondum Saraceni Antiochiam anno Christi CMLXVI exeunte amiserant; sed minantia sibi adhuc Nicephori Phocæ imperatoris arma metuebant, uti in Nicephoro Cedrenus & Curopalates referunt, atque imprimis, qui res sui temporis hîc persequitur, Leo diaconus, cujus hæc apud Pagium in Criticis ad Annales Baronii anno Christi CMLXX, num. 1, verba sunt, ad Christophorum juxta ac substitutum illi, anno Christi CMLXX, Theodorum spectantia: *Jam magna Antiochia ad Orontem sita, Nicephori imperatoris armis capta, ac antistite destituta. Qui enim prius urbis compos extiterat Aga-* *Christophorus à Saracenis interfectus est anno Christi circiter 966:*

A *gavenus, patriarcham Christophorum, virum apostolicum divinumque, sustulerat; eo scilicet crimine, quod Christianâ fulgeret pietate. Hujus frequentiam civium maximæ rem frugis Joannes* (Tzimisces) *imperator existimans, diligenter curabat solicitioreque agebat opera, ut ejus sedis dignum præsulem inveniret.*

succedit ei Theodorus III A. C. 970, qui non diu sedit:

599 *Sic igitur animo æstuanti, remque satagenti venit in mentem Colonensis Theodori, viri à teneris unguibus ad eremiticam atque à negotiis remotam vitam consecrati; multisque asceticis sudoribus edomiti corporis. Cilicinam enim vestem, qua indutus erat ac quâ contegebat ferrum, quod gestabat, ut affligeret corpusculum, non ante deposuit, quam tota difflueret & in nihilum cederet. Aiunt, istiusmodi monachum tum primum Nicephoro, tum rursus Joanni, divino oraculo vaticinatum esse, ad imperii insulas fore assumendos. Hunc itaque, cum in urbe tunc versaretur Joannes, adducit Polyeucto; Polyeuctus verò, cum episcoporum in urbe præsentium synodo, habito de illo examine, ubi seculari quidem eruditione haud ad-*

B *modum excultum, divinâ verò & Christianâ magnificentissimè instructum comperisset, patriarcham consecrat Antiochenum.* Hæc Leo apud Pagium; fontem enim ipsum adire mihi non licuit. Eadem fere & plura tradunt Cedrenus in Tzimisce, & Zonaras lib. 17. § 1. Ceterùm de fine Theodori exploratum habeo nihil.

LXXXIII. AGAPIUS II.

nam Agapium II ei successit,

NOn diuturnum fuisse Theodori III præsulatum colligimus ex AGAPII II successione; Agapii, inquam: nam ita nuncupatur à Syris tum Melchitis in Arabico Catalogo Assemani, tum Jacobitis tomo 2 Bibliothecæ Orientalis, pag. 351. Elmacinus tamen *Agabium* nominat, de quo hæc habet in Historia Saracenica lib. 3, cap. 5 paulò post medium: *Misit autem Sclerus* (qui adversus Basilium & Constantinum imperium affectans, toto propemodum Oriente dominabatur) *patricium quemdam militum suorum, oriundum Malatiâ, cui nomen erat Abdallæ Muntasiro, Antiochiam;* (*erant autem tunc Tzuguræ & regio Orientis Sclero.*) *Et erat Halebi* (Alepi in Syria) *episcopus quidam, nomine Agabius,*

C *quem petierunt Antiocheni, ut esset patriarcha eorum: eumque miserunt ad ipsum imperatorem* (Basilium.) *Ad quem cum ingressus esset, indicavit ei statum urbis & inclinationem atque affectum civium ejus erga ipsum. Misitque eum imperator ad Abdallam Muntasirum, ut tentaret eum movere ad obedientiam: promisitque ei, fore ut, restitutâ sibi Antiochiâ, constitueret ipsum patriarcham ejus toto tempore vitæ ejus: Abdallæ autem daret quodcumque ipse ei promitteret. Abiit itaque Agabius, ignotus, habitu monachali, ingressusque est Antiochiam, & convenit Abdallam, ac negotium cum eo transegit; ita ut Abdalla in obedientiam imperatoris se daret, repudiato nomine Scleri.*

die 23 Januarii A. C. 976;

601 *Sic Agabius factus est patriarcha Antiochenus die Solis, vigesimo tertio Canonis posterioris, anni Alexandri* MCCLXXXVII. Tempus illud nobis explicat ipse Elmacinus paginâ præcedenti, cum dicit, diem undecimum Canonis posterioris, ejusdem anni Alexandri MCCLXXXVII, incidere *in diem septimum Giumadæ prioris, anni Hegiræ* CCCLXV: unde sequitur, ut dies XXIII ejusdem Canonis posterioris, anni ejusdem Alexandri MCCLXXXVII, inci- SEC X.
derit in diem XIX ejusdem Giumadæ prioris, anni Hegiræ CCCLXV; qui dies coincidit cum die XXIII Januarii, qui tum Solis, sive Dominicus fuit, signatus littera B, anno Christi CMLXXVI. Quamdiu verò dignitatem illam obtinuerit, indicatur eodem capite versùs finem, his verbis:

ejectus post annos duodecim.

602 *Porrò Basilius imperator, indignatus contra Agabium patriarcham, eum ejecit Antiochiâ, & manere coegit Constantinopoli in quodam monasterio, cum jam præfuisset duodecim annos;* adeoque vel usque ad annum Hegiræ CCCLXXVII, qui à die VII Maii respondet anno Christi CMLXXXVII; vel usque ad annum Alexandri MCCXCIX, qui usque ad autumnum concurrit cum anno Christi CMLXXXVIII: nam utrâque epochâ hîc utitur Elmacinus, Alexandrinâ scilicet & Arabicâ. *Causa autem ejus rei*, inquit ibidem hic auctor, *erat, quod Basilius in cistis Bardæ Phocæ* (qui & ipse in spem adductus imperii, perduellis occubuerat) *invenisset epistolam quamdam ejus* (Agapii) *qua approbabat consilium Phocæ de rebellione, & confirmabat eum in isto proposito. Mansit autem in isto exilio fere septem annos*; id est; usque ad annum Hegiræ circiter CCCLXXXIV, Christi CMXCIV; vel Alexandri MCCCVI, qui fluit ab autumno anni Christi CMXCIV usque ad autumnum sequentis CMXCV. *Atque eo tempore* inquit Elmacinus, *fiebant sartoniæ in sede ejus*, id est, *ordinationes*, quæ absente Agapio, vel à substituto vicario, vel à subrogato in ejus locum altero patriarcha exercebantur: Sartonia enim vox est Arabica, desumpta ex Græco χειροτονία, ut me docuit Assemanus. Quid Agapio postea sit factum, ignoro. Laudatur certè à Monophysitis infra, ubi de Athanasio Salachensi, quod *Jacobitis nullam molestiam creavit.*

LXXXIV. JOANNES III.

Successit Agapio II versùs finem seculi decimi,

AGapium alterum in Catalogo Assemani Arabico sequitur JOANNES, qui hoc nomine tertius est: at quo anno cœperit, quo desierit, quid egerit, non additur: ut ex illo Catalogo id solum habeam, quod Joannes Agapio II successerit; quod ipsum, nisi ex illo didicissem, penitùs ignorarem: licet alioqui Joannem hunc pridem noverim ex epistola Petri, patriarchæ Antiocheni, de quo agetur seculo sequenti, ad Michaëlem Cerularium, patriarcham Constantinopolitanum, apud Cotelerium Monument. ecclesiæ Græcæ tom. 2, pag. 148, § 5; ubi testatur Petrus, *Quod sub beatæ memoriæ patriarcha Antiochiæ domno Joanne, Papa Romæ, ipse etiam Joannes nominatus, in sacris Diptychis referretur*, utique tum vivens. Sedebat ergo Joannes III Antiochiæ, cum Pontifex Romanus esset Joannes XVIII, qui, creatus anno Christi MIII, diem extremum obiit anno Christi MIX.

sedit tempore Joannis Papæ XVIII; at quamdiu?

604 Dixi, cum Pontifex Romanus esset Joannes XVIII: nam de illo sermonem hîc esse, indicant ejusdem Petri verba, quæ continuò subsequuntur: *Constantinopolim præterea*, inquit, *ante hos annos quadraginta quinque ingressus, reperi sub sanctæ memoriæ patriarcha domno Sergio prædictum Papam in sacra Missa cum aliis patriarchis referri.* Scribebat hæc Petrus anno

SEC. X. anno Christi MLIV aut MLV; cum jam scilicet per Orientem innotuisset obitus S. Leonis IX, qui incidit in XIX Aprilis anni Christi MLIV, & necdum de successoris ejus Victoris II electione, quæ usque in Aprilem anni sequentis excurrit, quidquam inauditum esset; quod constat ex ipsa epistola, pag. 158, § 19. Quare demptis quadraginta quinque à MLIV, devenitur ad annum Christi MIX, quo Petrus Constantinopoli Joannem Romanum Pontificem relatum in Diptycha reperit; eumdem illum videlicet, cujus Pontificatum aliqua saltem ex parte cum Joannis III Antiocheno patriarchatu concurrisse statuit. De hoc porrò Joanne aliud nihil assecutus sum.

PARERGON

De MACARIO II, S. MACARIO III, ELEUTHERIO.

B

TRes hosce, tamquam Antiochiæ nostræ patriarchas, offert monachus quidam cœnobii S. Bavonis in Vita secunda S. Macarii, quam jussu Sigeri abbatis conscripsit Gandavi in Flandria anno Christi MLXVII, quamque nos etiam dedimus ad diem X Aprilis pag. 878. Atque eos, uti tales, post Cardinalem Baronium, ad annum Christi MXII, num. 15, ceteri fere eruditi aliquamdiu non dubitarunt admittere. Hæsitavit hîc tamen Henschenius noster in Commentario prævio ad Acta S. Macarii, à num. 6; tum quod in priori Vita S. Macarii, scripta paulo post ejus ex hac vita discessum, ita legeret: *Adiit hoc Gandense cœnobium quidam magnæ gravitatis vir, ... qui se quidem Macarium nomine, Antiochiæ verò archiepiscopum fatebatur; quæ urbs Armeniæ flos est, nobilitate, divitiis* &c. Putavit hæc Henschenius intelligi posse de archiepiscopatu alterius Antiochiæ, quæ Pisidiæ metropolis est: Pisidiam quippe ad Armeniam latè dictam censuit aliqua ratione pertinuisse. Hoc uno argumento ductus Pagius in Criticis ad Annales Baronii, anno Christi MXI, num. 6, rotundè negat, patriarcham Antiochenum umquam fuisse S. Macarium; asseritque metropolitam fuisse Pisidiæ: *Nam si patriarcha*, inquit, *Antiochenus exstitisset, neque Eremboldum abbatem Gandensem, qui eum viderat, neque monachum, qui priorem Vitam ejus scripsit, quemque Eremboldus de iis quæ ad sanctum præsulem spectabant, edocuerat, id latuisset, vel ab eodem tacitum esset.*

Sunt, qui hos putarint fuisse patriarchas Antiochenos;

C

606 Verùm altera dubitandi causa, quam non attigit Pagius, multo gravior erat Henschenio: nimirum quod eodem tempore, quo juxta auctorem Vitæ S. Macarii secundæ, Macarius senior, sive secundus, Antiochiæ Syriæ patriarcha fuisse dicitur, patriarcham alium apud Elmacinum offendisset, nomine Agabium. Hoc demum argumentum quàm sit validum ad patriarchicam utriusque Macarii atque Eleutherii dignitatem non jam in dubium revocandam tantummodo, sed omnino denegandam, ex contexta huc usque patriarcharum nostrorum serie liquidò, nisi fallor, apparet; maximè cum illam non unius Elmacini, sed ipsorum insuper Syrorum auctoritate tabulisque firmaverim: nam Elmacini quidem historia non satis perspicuè docet, fueritne Agabius sive Agapius patriarcha Antiochenus Jacobitarum dumtaxat (quorum unicè facere solet ipse mentionem,) an potius Melchitarum, qui solus patriarcha dici propriè merebatur. Si patriarcham Jacobiticum Agapium intelligeres, stabiliri utcumque poterant gemini Macarii & Eleutherii in sede Antiochena Melchitica gradus ac tempora: at si Melchitam fuisse Agabium statueres, nequaquam. Melchitam verò Agapium fuisse, non Jacobitam, ex Syrorum monumentis supra citatis, atque ex ipso Jacobitarum, quem mox subjiciam, patriarcharum ordine, planè certum videtur. Nullum itaque ex tribus jam in capite propositis ad hanc sedem pertinuisse, paucis ostendo.

sed ex dictis hactenus patet,

D

607 S. Macarius Gandavi vitam hanc cum æterna commutavit anno Christi MXII, die X Aprilis, ut constat ex prima ejus Vita, num. 3; postquam apostolicis peregrinationibus annos impendisset facile quatuor aut quinque, ut colliges ex Vita secunda, à num. 13. Patriarcham ergo oporteret eum fuisse saltem initio circiter seculi undecimi (nam satis illum diu sedem administrasse adjuncta Vitæ significant;) sedisset ergo eodem tempore, quo præfuisse demonstravimus Antiochiæ Joannem III; quod est absurdum. Rursus S. Macarius, si auctore nostro standum esset, juvenis admodum patriarchatum adiisset, ut est num. 7 & 8: fac igitur eum anno Christi circiter M trigesimum ætatis annum attigisse; sequetur ut ab anno Christi ut minimum CMLXX usque ad S. Macarium patriarchatum administraverit Macarius senior, S. Macarii decessor & consanguineus: nam S. Macarius junior dicitur ibidem num. 5 *Natus ea tempestate, qua senior Macarius, magnæ sanctitatis præsul, in insulis agebat Antiochiæ ... quæ civitas Syrorum* erat *metropolis.* Atqui certum est illo tempore præfuisse Antiochenis Agapium II, ut supra vidimus: ergo & in Macarii senioris adstruendo patriarchatu fallitur auctor noster. Quare, si horum, ut idem ait, successor fuit Eleutherius, certè in sede patriarchica fuit.

E

nullum eis locum inter illos esse possisse.

F

APPENDIX

AD SECULUM X.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITÆ.

XXV. JOANNES IV.

Joannes IV sedit ab A. C. 910 usque ad 922.

608 DIonysium II apud Jacobitas consecutus est JOANNES, qui hoc nomine inter Antiochenos sectæ Monophysiticæ patriarchas quartus fuit. Successionem hanc confirmant citatus toties Barsalibæus in Catalogo, & Diptycha Jacobitarum. Epitome Barhebræi sic habet: *Joannes ex Columna cœnobii Curza-*

A *Curzachel ditionis Antiochenæ ordinatus à Joanne, Marhas episcopo, in monasterio Tel-Sephre, quod extra Haran urbem situm est, die* XXI *Aprilis anno Græcorum* MCCXXI, Christi CMX. *Postquam sedisset annos* XII, *menses* VII, *ordinatis episcopis* XLI, *obiit Sabbato, exeunte mense Novembri, in urbe Rhesaina in cœnobio Saphyli.* Obiit ergo anno Christi CMXXII. *Ad hunc exstat*, inquit Assemanus, *in Tractatu de fide patrum synodica Chailis seu Michaëlis* LVI *patriarchæ Alexandrini.* Itaque fatetur, mendum esse vel in anno obitûs Michaëlis Alexandrini (qui juxta chronologiam nostram est annus Christi DCCCXCVI, juxta alios annus Christi CMVI vel CMIX;) vel hic in anno electionis Joannis. Sed quis mendum illud ubi sit, facile demonstret; quando hinc testem unum habemus Bar-hebræum, inde verò chronologos Ægyptios inter se plurimum discrepantes?

B

XXVI. BASILIUS I.

609 ITa Barsalibæus & Diptycha Jacobitarum. Tempora dat Bar-hebræus in epitome, ubi sic habet: BASILIUS *ex cœnobio Saphyli Rhesinæ, ordinatus in Moriba, castro Reschephæ, ab Habibo, Anazarbæ episcopo, anno Græcorum* MCCXXXIV (Christi CMXXIII) *die* XV *Augusti. Obiit die* XXV *Martii, feriâ quartâ majoris hebdomadæ, (anni Græcorum* MCCXLVI, *Christi* CMXXXV, *quo dies* XXV *Martii in feriam quartam majoris hebdomadæ incidit) postquam annos* XI *sedisset, & episcopos* XXXII *creasset. In cœnobio Orientali cadaver ejus sepultum fuit. Scripsit synodicam ad Cosmam Alexandrinum* LVIII, de qua vide Assemanum hoc tomo 2 Bibliothecæ Orientalis cap. 22, in quo de Basilio, tamquam scriptore, agitur.

Sedit ab A.C. 923 *usque ad* 935.

XXVII. JOANNES V.

610 JOANNES, juxta Bar-hebræum, *ex anachoretis montis nigri in Teleda, castro ditionis Antiochenæ, ab Athanasio Tarsensi ordinatus* est *die* XXVIII *Augusti anno Græcorum* MCCXLVII (Christi CMXXXVI.) *Obiit feriâ primâ, die* III *Julii*; (*imò* XIII *Julii*, ut hîc notat Assemanus, *in quem anno Græcorum* MCCLXVII, *Christi* CMLVI, *feria prima incidit;*) *postquam sedisset annos* XIX, *menses* X. *Cadaver in magno Teledæ cœnobio sepultum.... Exstat ad eum synodica Macarii Alexandrini* LIX *in cod. Arab.* 23, *tom.* 1 *Bibliothecæ nostræ* (verba sunt Assemani) *pag.* 625, *num.* 22. Eumdem habent Barsalibæus & Diptycha.

C *Sedit ab A.C.* 936 *usque ad* 956.

XXVIII. JOANNES VI.

611 OMittitur hic in Catalogo Barsalibæi, non item in Diptychis. Stylitam fuisse, non secus ac Joannem IV, testatur Bar-hebræus, cujus hæc est epitome: JOANNES *alter ex columna Curzachel ad Uphrinum flumen in Teleda castro die* XVI *Julii anno Græcorum* MCCLXV (*imò anno* MCCLXVII, ait in notis Assemanus, *ut ex obitu decessoris colligitur*) *à Jacobo Callinicensi ordinatus* est. *Obiit exeunte mense Canûn* (*priorine, an posteriori, haud expri-*

Sedit ab A.C. 956.

mitur) *postquam sedisset annos* II, *menses* X; *& episcopos* X *ordinasset in cœnobio Salomonis Dolichæ sepultus.* Et hîc vitium est in ratione chronologica: nam si ordinatus est Joannes die XVI Julii anno Græcorum MCCLXVII, quo pacto obiisse potest mense Canun sive priori, qui Decembri nostro, sive posteriori, qui Januario respondet; siquidem sederit *annos* II, *menses* X? Sanè anni duo & menses x ducti à XVI Julii anni Græcorum MCCLXVII excurrunt usque in Maium anni Græcorum MCCLXX. Atqui hoc postremum iterum pugnat cum initio successoris, ut mox apparebit. Expediant hæc, quibus codices genuini ad manum sunt: mihi satis est observasse.

APPEND. SEC. X.

XXIX. DIONYSIUS III.

612 DIONYSIUS III, notus tam in Diptychis, quam Catalogo Barsalibæi, *ex cœnobio Cartaminensi*, ut est in compendio Bar-hebræi, *ordinatus est à Jacobo Callinicensi in Teleda castro die* XXVIII *Novembris anni Græcorum* MCCLXIX, Christi CMLVII. *Sedit annos* II, *menses* VI. *Obiit die* II *Junii anno Græcorum* MCCLXXII, Christi CMLXI; *postquam episcopos* VIII *ordinasset; in cœnobio Cartaminensi in arca Theodosii patriarchæ sepultus.* Dionysium hunc Assemanus tom. 2 Bibliothecæ cap. 24, inter scriptores Monophysitarum Syros enumerat, aitque exstare in libro de fide patrum ad illum epistolam synodicam Macarii LIX Coptorum patriarchæ; & binas item alias ipsius Dionysii ad Mennam, sive Minam, LXI patriarcham ejusdem sectæ Alexandrinum. Verùm hæc nequaquam cum hac Bar-hebræi chronologia consistunt: cum inter Macarii Alexandrini obitum & ordinationem Minæ interfuerit patriarchatus Theophanii Alexandrini, qui juxta patriarcharum illorum chronologos tenuit annos quatuor; quo pacto igitur & à Macario accipere & ad Minam dare litteras synodicas Dionysius patriarcha potuit, si annis tantum duobus cum dimidio sedit? Deinde Minas juxta chronologiam, quam asseruimus alibi, ordinatus statuitur exeunte anno Christi CMLXII, hoc est, sesquianno post obitum Dionysii III Antiocheni: vel hîc ergo, vel ibi error est, quem mihi quidem notare facilius est, quam restituere. Denique qua ratione anni tantum duo cum sex mensibus esse possunt ab anno Alexandri MCCLXIX, die XXVIII Novembris, qui anni Græci mensis est secundus, usque ad annum Alexandri MCCLXXII, diem II Junii, qui apud Græcos est mensis anni nonus? Ego certè annos tres cum sex mensibus numero.

Sedisse dicitur ab A.C. 957 *usque ad* 961.

D

E

XXX. ABRAHAM.

613 ABRAHAM, quem hoc etiam loco habent Diptycha cum Catalogo Barsalibæi, *ex cœnobio Taril, ditionis Alepi*, juxta Bar-hebræum contractum, *à Job, Zeugmæ episcopo, in Teleda castro die* XXV *Maii anno Græcorum* MCCLXXIII (Christi CMLXII) *ordinatus, Anastasium, præceptorem suum, qui cœnobii Circisii in regione Germanicia archimandrita*

Sedit ab A.C. 962 *usque ad* 963.

APPEND. SEC. X.

fuerat, epiſcopum Alepi inſtituit. Quumque menſes IX, *dieſque* VII *ſedisſet, ordinatis Cyriaco maphriano & ſex epiſcopis, deceſſit feriâ quartâ, die* IV *Martii* (anno Chriſti CMLXIII,) *ſepultus in cœnobio Circiſii.*

XXXI. JOANNES VII.

HAbetur in Diptychis & Catalogo Barſalibæi; Bar-hebræus de illo ita ſcribit in epitome: JOANNES *ex cœnobio Tarilenſi ab ea, quam præ ſe ferebat, paupertate Sarightæ, hoc eſt, Storeæ, ſeu Sacci arundinei appellatus, in Capharnabo, regionis Sarugenſis pago, ordinatus fuit à Sergio, Sarugi epiſcopo die Dominica,* IX *Julii, anno Græcorum* MCCLXXVI (Chriſti CMLXV.) *Hic à Nicephoro imperatore è Syria Melitinam evocatus, cœnobium Bared, hoc eſt, frigidum, ædificavit. Mox ejuſdem imperatoris juſſu Conſtantinopolim unà cum quatuor epiſcopis Jacobitis adductus, de fide cum patriarcha Græcorum diſputationem habuit. Quumque Jacobiticam hæreſim ejurare noluiſſet, in carcerem detruſus, quatuor poſt menſibus, intercepto à Zimiſca Nicephoro, liber cum ſuis dimiſſus eſt. Byzantio Melitinam regreſſus, è cœnobio Barſumæ ad Bared anno Græcorum* MCCLXXX (Chriſti CMLXIX, aut ſub finem antecedentis) *ſe contulit; ubi & uſque ad annum* MCCXCVI (Chriſti CMLXXXV) *quo mortuus eſt, habitavit.*

Sedit ab A.C. 965 uſque ad 985;

B

615 Binas ſcripſit ſynodicas ad Minam Alexandrinum LXI, à quo & unam acceperat, de quibus videri poteſt Renaudotius in Mina, vel potius Aſſemanus in Bibliotheca Orientali tom. 2, cap. 21, ubi de ſcriptis Joannis agitur. In altera ſua ad Minam ſynodica ex carcere Conſtantinopolitano ſcripta, *feriâ ſecundâ, die vigeſima tertia Ab* (Auguſti) *anno Alexandri Macedonis milleſimo ducenteſimo octogeſimo*, Chriſti CMLXIX, de ſe ipſe fuſius narrat, quæ paucis attigit Bar-hebræus. Quibus eam lubet inſpicere, adeat citatum Aſſemanum, qui menda non nulla Renaudotii corrigit.

& ſcripſit aliqua.

C

XXXII. ATHANASIUS V.

616 ATHANASII hujus ſucceſſio notatur in Diptychis, & Barſalibæi Catalogo; at multo diſtinctius in compendio Barhebræi, quod ſic habet: *Athanaſius Salachenſis, qui & Lazarus, ex monacho cœnobii Aaron Sigaræ in patriarcham ordinatus eſt à Lazaro, Anazarbæ metropolita in Catin, pago regionis Gehon, feriâ* V, *die* XXI *Octobris, anno Græcorum* MCCXCVIII (Chriſti CMLXXXVI) *Habitavit in monaſterio Bared, quod & novis ædificiis ab ipſo auctum fuit. Erat tum Antiochenus Græcorum patriarcha Agapius* (ſecundus ſcilicet, uno alterove poſt anno ejectus Antiochiâ, de quo diximus ſupra num. 600) *qui Jacobitis nullam moleſtiam creavit. Athanaſius verò cum annos* XVI *ſediſſet*, hoc eſt, uſque ad annum Græcorum MCCCXIV, Chriſti MII, aut MIII) *obiit in cœnobio Barſumæ, quod in regione Claudiæ ſitum eſt, ordinatis epiſcopis* XXXVIII, *& Ignatio Bar-Chichi maphriano, qui à Chriſtiana fide ad Mahometanam ſuperſtitionem defecit.* Scripſit ſynodicam ad Philotheum Alexandrinum LXIII, à quo & reſponſoriam accepit, ut oſtendit Renaudotius pag. 386. Fragmentum ſynodicæ habes apud Aſſemanum Biblioth. Orient. tom. 2, cap. 26, ubi eum inter ſcriptores Jacobiticos habet: conferri tamen tum ibi, tum alibi de hoc Athanaſio ab Aſſemano dicta debent, cum iis quæ poſterius hoc loco ſcribit in compendio Bar-hebræi.

Sedit ab A.C. 986 uſque ad 1002 aut 1003.

D

SECULUM XI.

LXXXV. ELIAS II.

LXXXVI. GEORGIUS III.

617 CUm à Joanne III, de quo ſupra num. 603, uſque ad Petrum III, de quo mox erit agendum, nimium temporis interjaceat, quam ut alium inter eos neminem patriarcham fuiſſe credibile videretur; nec tamen alium ego uſpiam invenirem; hoc inter cetera Aſſemano propoſui. Reſpondit Vir clariſſimus, in Catalogo ſuo Arabico Joanni ELIAM, Eliæ GEORGIUM, Georgio Petrum ſucceſſiſſe: Sed cum nuda hæc ab eo nomina tantum acceperim, de tempore, quo utervis ſederit, affirmare nihil poſſum. Latet initium ergo Eliæ II, quia neſcitur finis Joannis; hoc tamen ex dictis conſtat, tam hunc, quam illum ad hoc ſeculum pertinere. De Georgii fine ex Petri ſucceſſoris initiis conjecturam licebit facere; neque enim veriſimile eſt, hæc multum à ſe invicem eſſe divulſa. Ad Georgium, Petri ſucceſſorem, tametſi nomen omiſſum eſt, ea pertinent, quæ apud Cotelerium in Monumentis eccleſiæ Græcæ tom. 2, pag. 135, ad Petrum ipſum ſcribit Michaël Cerularius, patriarcha Conſtantinopolitanus, de diacono quodam, qui à Petri deceſſore clericatus imperatorii loco donatus quidem fuerat; at nullo iſtius patriarchæ ſigillo, ut apparet, donatio erat firmata: ut exiſtimare liceat, eam ſub illius præſulis mortem fuiſſe factam, nec diu ante electionem Petri, à quo deinde impetratum ſigillum, rogatu ac ſuaſione Cerularii.

Elias II, ac poſt eum Georgius III ſederunt circiter uſque ad A.C. 1051.

E

F

LXXXVII. PETRUS III.

VIr hic fuit perquam doctus & eloquens, ut ex epiſtolis ejus ad Dominicum, patriarcham Gradenſem, & Michaëlem Cerularium, patriarcham Conſtantinopolitanum, quas habes apud Cotelerium, Monumentorum eccleſiæ Græcæ tom. 2, à pag. 112, facile quiſque conjiciet. In priori, ad Dominicum data, pag. 133, § 26, ita ſcribit: *Ceterum antea, initio pontificatûs mei, litteras commendatitias dedi ad Beatiſſimum Papam Romæ* (S. Leonem IX,) *eaſque per quemdam, qui ex ſolemni voto Hieroſolymam proficiſcebatur, miſi ad clariſſimum magiſtrum & ducem Italiæ Argyrum, ut dirigeret ad Sanctitatem ejus. Quo ex tempore elapſum eſt biennium: nec de illis quidquam potui comperire. Et, ecce, iterum has deſcribens miſi ad tuam in Deum Dilectionem; ut propter amorem noſtri, ſeu potius propter Deum, ob quem & pro quo epiſtola eſt (pro Chriſto enim legatione fungimur, inquit divinus Apoſtolus)* effi-

Electus A.C. 1051.

A *efficias, ut ad maximè venerandam illius Beatitudinem perducatur; simulque petas, respondeat scripto, quod mittas ad nos.*

619 Hæc igitur secundò scripta, biennio post adeptum patriarchatum, ad S. Leonem epistola, illa est cui sanctus Pontifex respondit, ordinationem Petri confirmans, si secundùm canones promotus esset. Habes hasce Leonis litteras in collectione conciliorum Labbeana tom. 9, à col. 975. Datæ sunt, teste Baronio, anno Christi MLIII; cum jam scilicet timeretur, ut ex ipsis litteris patet, schisma Cerularii, ad quod antevertendum sanctissimus idem Dominus ineunte statim anno Christi MLIV ad Cerularium scripsit, ut refertur eodem tom. 9 Concil. à col. 978. Consecratum igitur oportet fuisse Petrum III anno Christi circiter MLI; quamquam annis tantum postea duobus à Romano Pontifice sit confirmatus. Non superfuit autem Petrus ultra annum Christi MLVII, ut apparebit ex tempore successoris ejus.

& à S. Leone PP. IX confirmatus A.C. 1053, non multis annis superfuit,

B 620 Dixi, scriptam esse S. Leonis ad Petrum epistolam anno Christi MLIII; unde nolim colligi, eodem anno fuisse redditam. Hoc unum afferere possum, quod illam jam Petrus haberet, cum post notam toto Oriente S. Leonis mortem, Cerulario ad objecta respondit anno Christi MLIV exeunte aut sequentis initio, priusquam de Victoris electione quidquam etiam resciisset, ut patet apud Cotelerium tom. 2, Mon. eccl. Græc. pag. 158, § 19; ejus tamen etiam tum sententiam, deficiente interprete, assequi non poterat, ideoque illam, ad Michaëlem transcriptam remisit Constantinopolim, ut is fideliter ibi versam ad se remittendam curaret; ibidem pag. 161, § 24. Eam, credo, ubi græcè postea perlegerit, omnem continuò cum Ecclesia Romana communionem, quam adhuc tam impensè prosequi cœperat, sibi interdictam putaverit: quamquam enim plurima Cerularii in Latinam Ecclesiam accusationum capita vel falsa esse, vel pacis communionisque studio dissimulanda contenderet; *Malum tamen*, inquit, *& malorum pessimum est adjectio ad sanctum Symbolum hæc: Et in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit*, ibid. pag. 152, § 11; & § 12, *Nobis*, ait, *ad perfectam pietatis agnitionem confirmationemque sufficit sapientiâ plenum & salutare divinæ gratiæ Symbolum* (Nicænum)... *Eos autem qui non nihil vel adjiciunt vel detrahunt, anathemate percutimus.* Quid ergo sensisse putandus est, cum in epistola S. Leonis hanc fidei disertissimam professionem legeret: *Credo etiam Spiritum sanctum, plenum & perfectum verumque Deum, à Patre & Filio procedentem* &c.? Fallor, nisi hîc ecclesiam deinceps Constantinopolitanam, cui & in aliis se profitebatur addictissimum, secutus sit; *Qui hujus*, inquit pag. 147, § 3, *alumnus sum & zelator, si quis alius; verboque ac opere ejus privilegia semper commendo atque extollo.*

quando secutus videtur schisma Cpolitanum.

C

LXXXVIII. THEODORUS IV.

621 Hiat hoc loco certissimè Catalogus clarissimi Viri Assemani Arabicus, (vitio, ut ipse autumat, ac mihi subinde rescribi curavit, amanuensis, qui forte lineam unam alteramve nominum similitudine decep tus transilierit) cum à Petro ad Joannem (quartum opinor, qui clausit hoc seculum;) à Joanne vero transilit ad Theodorum Balsamonem, qui dignitatem illam obtinuisse creditur saltem usque ad annum Christi MCCIII; imò (si Lambecio credimus in indice ad librum 8 Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis) patriarcha fuerit Antiochenus Græcorum ab anno Christi MCLXXXVI usque ad MCCXIV. Itaque meo hîc mihi tantisper cortice nandum est, ac patriarcharum, qui hoc saltem seculo floruerunt, series, quantum in me erit, promovenda dicam, an continuanda. Certè continuam esse, tametsi non ausim asserere, adjecta tamen tempora satis faciunt verisimile: nam THEODORUM quidem IV, licet ejus neque primordia nota sint satis neque decessus, Petro III successisse, dubitari vix potest; quandoquidem, Cedreno & Curopolate testibus, patriarchatum Antiochenum jam administrabat anno Christi MLVII, quando Isaacus Comnenus proclamatus est imperator, exauctoratusque Michaël Stratioticus: cui proclamationi non tantum adstitit Theodorus; sed eam ipse ingeminavit; hortatus etiam, ut summorum virorum, quibus illa minus arrideret, diriperentur atque everterentur ædes. Adi Cedrenum in fine Compendii historiarum, & historiam Joannis Curopalatæ paulo ante Isaacum Comnenum in Latinis editionibus.

SEC. XI. *Hiat Catalogus Arabicus; nam Petro III successit Theodorus IV qui sedebat A.C. 1057.*

E

LXXXIX. THEODOSIUS II.

622 Quidni Theodoro IV defuncto successisse statim credatur THEODOSIUS II? Cum enim illum Anastasius Cæsariensis de Jejunio Deiparæ apud Cotelerium, Monument. eccles. Græc. tom. 3, pag. 436, Petrum III inter & Joannem quartum collocet, non potest alius ei locus assignari, quam qui est ante Æmilianum, vel qui post Nicephorum Maurum: post Nicephorum autem sedisse, non admodum apparet verisimile; cum Nicephorus patriarchatum primùm adierit anno Christi MLXXXIX, Joannes vero quartus anno Christi MXCVIII jam pridem Antiochiæ ordinatus fuisset, ut infra docebimus; restat ergo, ut hoc loco potius Theodosium reponamus; cum nihil, quod sciam, impediat. Ceterùm aliud præterea nihil est, de illo quod possim afferere, nisi quod, item ut Petrus III & Joannes IV, servasse ac tradidisse ceteris jejunium, quod Beatissimæ Virginis Matris obdormitionem antecedere consueverat, dicitur ab Anastasio jam citato.

Videtur successisse Theodoro IV.

F

XC. ÆMILIANUS.

XCI. NICEPHORUS MAURUS.

623 Theodosio II subjicimus ÆMILIANUM: erat enim hic jam tum patriarcha Antiochenus, cum Indictione I, festo Annuntiationis Beatissimæ Virginis, anno Christi MLXXVIII à clero ac proceribus pronuntiatus est imperator Nicephorus Botaniates, *præeunte his patriarcha Theopoleos magnæ Antio-*

Sedebat Æmilianus A.C 1078; successit Nicephorus Maurus A.C. 1089 exeunte, & forte aliquanto citius.

SEC. XI. *chiæ, nomine Æmiliano*; ut habet Curopalates Cedreno subnexus in editione Græco Latina pag. 861, & Zonaras lib. 18, § 18; qui ibidem § 19 subdit: *Æmiliano, Antiocheno patriarcha, mortuo, in ejus locum successit* NICEPHORUS, *cognomento* MAURUS, jam cœpta *Indictione decima tertia*, sive anno Christi MLXXXIX ad finem vergente; ut collige ex Curopalate sub finem Historiæ. Porrò quo anno hic decesserit, nihilo minus latere me fateor, quam quo cœperit Æmilianus: diu tamen sedisse non arbitror; quòd Joannes IV *pridem* ante annum Christi MXCVIII, teste Guilielmo Tyrio mox citando, in ejus locum fuerit ordinatus. Quin imò, si major adhibenda est fides Arabibus, quam Zonaræ; dicendus erit, & citius patriarchica dignitate indutus simul exutusque fuisse Nicephorus; & jam anno Christi MLXXXIX ante Octobrem ejus loco sedisse Joannes IV; quippe cui jam patriarchæ Antiocheno Thomas
B Haranites, episcopus Caphartabensis Monothelita, librum de unica Christi voluntate transmiserit anno Græcorum MCD, qui cum anno Christi MLXXXIX tantummodo usque ad autumnum concurrit; de qua re consuli potest Assemanus tom. 1 Bibliothecæ Orientalis, pag. 508 & 576.

XCII. JOANNES IV.

Jam pridem fœderat A. C. 1098; cessit autem A. C. 1100.

EReptâ Turcis, qui eam annis XIV tenuerant, Antiochiâ anno ab Incarnatione Domini MXCVIII, ut narrat Guilielmus Tyrius lib. 5 in fine, præcipua Christianorum principum cura fuit, ut res in ea sacras instaurarent: quod fieri cœptum eodem anno, mense circiter Julio; ut colligere est ex epistola Boamundi aliorumque ad Urbanum II Pontificem Romanum, apud Baluzium Miscellaneorum tom. 1, pag. 418, & apud Guilielmum Tyrium lib. 6, cap. 23, ubi inter alia in rem nostram hæc scribit: *Dominum quoque patriarcham, qui tamquam verus quidam confessor, post nostrorum adventum infinita ab infidelibus pertulerat supplicia* (de quibus lege Al-
C bertum Aquensem Historiæ Hierosolymit. lib. 5, cap. 1) *in sede propria cum multo honore locaverunt... Nostræ vero Latinitatis patriarcham, eo vivente qui pridem ibi ordinatus fuerat, eligere vel consecrare non præsumpserunt, ne duo unum & eumdem thronum obtinere viderentur: quod immediatè contra sacros canones & contra sanctorum statuta Patrum esse dignoscitur. Sed tamen postmodum, vix evoluto biennio, videns ipse, quod non satis utiliter præesset Græcus Latinis, urbe cedens, Constantinopolim abiit.* Itaque Joannes IV & *pridem* fœderat ante annum Christi MXCVIII, & patriarchatu cessit biennio fere post, hoc est anno Christi MC.

Non est auctor Fragmentorum schismaticorum;

625 Quem hìc *tamquam verum confessorem* laudat Tyrius; eumdem appellat Albertus Aquensis loco citato: *Virum clarissimum & Christianissimum*; unde patet, quanto in honore ac pretio fuerit etiam apud Latinos sive Francos. Vide ergo, num satis verisimile videatur, quod de illo narrat Ordericus Vitalis Ecclesiasticæ Historiæ lib. 10, versùs finem; cum eum ait Normannis intractabilem fuisse; ac de proditione suspectum, relicto episcopatu, secessisse in eremum. Multo minus pro schismatico traducendus videtur, quam ei notam inurit defunctus nuper ab Ordine suo & catholica religione apostata in Commentariis de scriptoribus & scriptis ecclesiasticis, dum Joanni nostro attribuenda putat excerpta quædam schismatica contra Latinos, de quibus agit Lambecius in Commentariis de bibliotheca Cæsarea lib. 4, cod. 157, num. 18, pag. 150. Aliter sanè ipsi Lambecio visum est; cum in indice chronologico ejusdem libri Joannem illum patriarcham Antiochenum, à quo scripta illa schismatica deprompta sunt, inter auctores incertæ ætatis recenseat; quod alibi non facit, ubi de nostro meminit. D

nec opuscula rum ascetico rum, quæ ipsi tribuuntur s

626 Magis dubium videri possit; sitne hic auctor Eclogarum Asceticarum, de quibus agit Lambecius lib. 5 Bibliothecæ, cod. 261, pag. 105; uti & Orationis contra largientes monasteria proceribus & laicis ceteriscque, quam habes apud Cotelerium in ecclesiæ Græcæ Monumentis tom. 1, à pag. 159: nam eumdem utriusque operis auctorem esse, suadent hinc titulus Orationi præfixus apud Cotelerium, *Sanctissimi & beatissimi patriarchæ Antiochiæ Domini Johannis, qui in Oxia insula monachus fuit, Oratio*; inde vero apud Lambecium verba hæc subscripta secundæ parti Eclogarum: τέλος τῆς βίβλου τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας κυροῦ Ἰωάννου, τοῦ ἐν τῇ Ὀξείᾳ, id est, *Finis libri beatissimi patriarchæ Antiochiæ Domini Joannis, qui fuit in Oxia.* Sed quia nescitur, an monachum in Oxia (de qua consule Cotelerii notam in titulum citatum) egerit aliquando Joannes IV; difficile quoque definitu est, ad illum, an ad alium quempiam Joannem Antiochiæ patriarcham, hæc opuscula pertineant. Joanni cuidam Juniori, qui sub medium seculi duodecimi patriarchæ Antiocheni nomen potius quam sedem obtinuerit, & hæc & cetera, quæ Joannis patriarchæ Antiocheni nomine inscribuntur, attribuit Cotelerius loco citato in notis col. 747. Eadem omnia Joanni IV nostro adscribit memoratus commentator apostata, Cotelerium carpens; Lambecius Eclogas & Orationem Joanni IV, Fragmenta vero schismatica incerto cuidam Joanni patriarchæ Antiocheno assignat. E F

cum illorum scriptor Joanne nostro aliquanto junior videatur,

627 Ego eorum omnium nihil ad Joannem IV spectare arbitror: non scripta schismatica, ut modò dixi: non etiam alia; cum ex Oratione illa, quam profert Cotelerius, videatur ejus auctor scripsisse medio circiter seculo duodecimo, quousque nostrum pervixisse nemo facile crediderit. Medium, inquam, seculum duodecimum redolet Oratio Coteleriana: nam cum initium istius, quam impugnat, consuetudinis (qua nempe laïcis monasteriorum bona transcriberentur) repetat *præsertim* à Copronymo pag. 168, & iterum clarius pag. 170; ab illo tamen initio ad sua usque tempora elapsos ait, pag. 169, *annos quadringentos*: cum ergo imperare cœperit Copronymus post mortem patris ab anno Christi DCCXLI, inde putati anni CD ad medium potius seculi duodecimi, quam ad finem undecimi deducunt. Atqui constat, inquit Oudinus, addicta laïcis esse monasteria, *sub initium imperii Alexii Comneni*, qui ab anno MLXXXI ad MCXVIII clavum imperii tenuit; cujus rei testem appellat Scylitzen. Respon-
deo

A deo, aliquid quidem non admodum abſimile legi apud Scylitzen de Iſaaco Comneno versùs annum Chriſti MLVII ; at nihil de Alexio, cujus imperium auctor ille non deſcribit, cum deſinat in Botaniate. Fac tamen, idem etiam Alexium factitaſſe ; an id imperatorum nemo poſt eum fecit ? Tantum abeſt, ut in monaſteriorum fundos vix alius quiſquam involarit avidius, quam Manuel Comnenus, qui ab anno MCXLIII uſque ad MCLXXX imperavit. Adiſis Baronium ad annum Chriſti MCXLVIII. Quid ni ergo ſub hujus imperio ſcripſerit Joannes ille patriarcha Antiochenus ? Qui proinde à Joanne IV diſtinguendus omnino eſt.

628 Sunt & alia multa, quæ Joanni noſtro ſub alieno nomine ſcripta tribuuntur, de quibus non eſt hîc dicendi locus : neque enim bibliothecarium hîc ago ; verùm ea quæ dixi hactenus, eò tantum dicenda putavi, quod eruditiſſimum Cotelerium homo apoſtata vellicans, probabile nobis argumentum ſubrueret, quo alterum ab hoc diverſum Joannem patriarcham Antiochenum medio circiter ſeculo duodecimo admittendum eſſe cum Cotelerio credimus : quod nulla ſatis idonea ratione convellit Oudinus ; ſicut neque teſtem ullum profert, cum ibidem ait, Joannem IV, de quo agimus, *natione Syrum fuiſſe, patriâ Damaſcenum ; unde Joannes Damaſcenus Junior dictus* fuerit, *ob patriam.*

licet etiam Joannes ille & patriarcha Antiochenus fuerit ; ſed à noſtro diverſus.

B

AUCTARIUM

De reliquis patriarchis Antiochiæ Græcis.

Patriarchæ Græci Antiocheni reliqui,

HActenus de patriarchis Antiochiæ Græcis ; quorum exinde ſedem occuparunt Latini ſive Franci, donec Saracenorum jugo iterum urbs illa ſuccubuit. Horum proinde ſolorum tempora ſuperſunt inquirenda. Quia tamen imperatores Græci hoc ſibi jus, ut proximo ſeculo in Bernardo videbimus, arrogarunt, ut Antiochenos ipſi patriarchas è clero Conſtantinopolitano ſoli deſignarent ; idque, quantum in ſe fuit, tueri non deſtiterunt, eorum hîc ſaltem nomina non erit alienum attexere : tametſi præter inane patriarcharum nomen, quamdiu Latinis paruit Oriens, nihil habuere ; nam vel Antiochiam, dum res ibi ſtetit catholica, illorum nemo vidit ; vel ſi quis aliquando acceſſerit ſive Armeniæ regis, ſive Raymundi comitis Tripolitani, ſive aliorum rebellium Eccleſiæ filiorum protectione fretus ; nequaquam illum tamen iſtic Latini ſubſiſtere paſſi ſunt : atque adeo ipſe ſummus Pontifex Innocentius III agi tum in illum, tum in ejus fautores per cenſuras eccleſiaſticas ſeveriſſimè voluit, donec procul inde pelleretur. Patet id ex ejuſdem Pontificis epiſtolis in collectione Baluziana lib. II, epiſt. 9, & lib. 16, epiſt. 2. Horum, inquam, hîc dabo nomina ; primùm quidem quæ mihi propemodum ſuapte ſponte occurrerunt (neque enim tanti referre viſum eſt, ut operoſius indagarem ;) deinde verò quæ mihi ex Catalogo ſuo Arabico ſubmiſit laudatus jam ſæpe Aſſemanus.

C

630 *JOANNES* inter eos mihi ſeſe primus obtulit, quem fuiſſe monachum ſupra diximus in Oxia inſula, ac ſcripſiſſe aliqua cum Cotelerio putamus versùs medium ſeculi duodecimi imperante Manuële Comneno. Hunc ſecutus eſt

SEC. XI. *qui fuerint tempore, quo Latini ſedem Antiochenam obtinebant.*

ATHANASIUS ille, qui, teſte Cinnámo lib. 5, § 7, ejuſdem Comneni cum Maria, Raymundi principis Antiocheni filia, nuptiis tamquam patriarcha Theopolitanus ſive Antiochenus adſtitit anno Chriſti circiter MCLXI ; quique deinde anno Chriſti MCLXVI interfuit ſynodo, de qua videri poteſt Allatius de Perpetuo conſenſu Eccleſiæ Occid. & Orient. lib. 2, cap. 12, § 4. Poſt quem occurrit

THEODOSIUS, qui anno mundi MMMMMMDCLXXXVIII, Chriſti MCLXXX, Indictione XIII, ſecundo die Martii, nuptiis Alexii Comneni cum Anna Francica bene precatus eſt, teſte Codino de Originibus Conſtantinop. pag. 80 editionis Pariſinæ anni MDCLV. Hunc excepiſſe videtur Theodorus Balſamon, ſcriptis ſuis notiſſimus, cujus ambitionem, qua jam ſe ſperabat certò ab Antiocheno patriarchatu ad Conſtantinopolitanum vocatum iri, aſtu lepido Iſaacius Angelus eluſit, ut eſt apud Nicetam Choniaten in Iſaacio Angelo lib. 2, num. 4. Sed quoniam ab hoc Theodoro interruptam hactenus, uti oſtenſum eſt, ſeriem patriarcharum Antiochenſium Melchitarum proſequitur Catalogus Arabicus Aſſemani, & ejus & ſequentium nomina ex illo, ut accepi, adſcribam ; tametſi & hîc dubitem, an nullos Catalogus ille præterierit ; cum in eo non legam *EUTHYMIUM* illum, de quo meminit Georgius Pachymeris tom. 1, lib. 4, cap. 9, & lib. 6, cap. 1, quique patriarchæ titulum geſſiſſe debuit, juxta ſubjectam operi chronologiam, circa annum Chriſti MCCLXVII ; neque *ARSENIUM*, quem idem auctor tom. 2, lib. 2, cap. 5, damnatum ait fuiſſe atque è Diptychis eraſum versùs annum Chriſti MCCLXXXVIII. Ut ut eſt, ſeriem, Lector, totidem, ut miſſa ad me eſt, verbis accipe.

E

631 *THEODORUS BALSAMON, qui uſque ad annum circiter Chriſti* MCCIII *ſedit* (Vide dicta ſuperius,) *ſucceſſorem habuit JOACHIMUM. Poſt hunc ſequentes recenſentur :*

DOROTHEUS,
SYMEON JULIANUS,
ATHANASIUS,
DAVID,
CYRIACUS,
DIONYSIUS,
JOANNES,
MARCUS,
IGNATIUS,
MICHAEL,
MARCUS alter,
PACHOMIUS,
NILUS,
MICHAEL, ſub Tamerlane,
PACHOMIUS,
MARCUS,
JOACHIMUS,
DOROTHEUS, ſub quo concilium Florentinum ;
MICHAEL,
MARCUS,
JOACHIMUS,
GREGORIUS,
MICHAEL,
DOROTHEUS,
MICHAEL alter,
DOROTHEUS alter, ſub Hieremia patriarcha CP.
JOACHIMUS,
MICHAEL,
JOACHIMUS alter,
MICHAEL,
JOACHIMUS aliter,
JOACHIMUS cognomento BEN-ZALADE,
DOROTHEUS,
ATHANASIUS,
IGNATIUS,
CYRILLUS ;

ac deinceps ad hæc uſque tempora.

F

SEC. XI. *EUTHYMIUS cognomento CARME, EUTYCHIUS Chius, MACARIUS Alepensis, CYRILLUS, Macarii hujus ex filio nepos, qui obiit exeunte anno* (Christi) MDCCXIX, *eique successit, ATHANASIUS Damascenus, nuper defunctus, hoc est mense Augusto anni* MDCCXXIV. Qui is ipse est, à quo Catalogum hunc accepit Assemanus.

APPENDIX

AD SECULUM XI.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITÆ.

XXXIII. JOANNES VIII.

B JOANNES filius Abdon, adscriptus Diptychis legitur & Catalogo Barsalibæi. Is ex monacho, qualis per annos XLII, teste Bar-hebræo, fuerat, *in synodo episcoporum electus anno Græcorum* MCCCXV (Christi MIV) *die* IV *Julii ordinatus fuit diaconus, die sequenti presbyter, & die* VI *patriarcha, Petro Haranita manum ei imponente, idque anno ætatis sexagesimo. Quum autem regendis populis ineptum se judicaret, Davidi cuidam monacho, syncello suo, id munus commisit, qui multos in ecclesiam abusus induxit. Anno patriarchatûs ejus vigesimo septimo* (imò vigesimo quinto elabente, ut mox patebit,) *postquam episcopos* XLVII *ordinasset, excitata fuit in eum persecutio à Nicephoro, Melitinæ Græcorum metropolita. Hic Joannem apud Romanum* (Argyrum) *imperatorem accusavit, quod Græcos erroribus Monophysitarum imbuere satageret. Romanus hominem Byzantium perduci jubet.*

Electus A.C. 1004,

633 *Anno Græcorum* MCCCXL *die* XV *Junii* (qui est annus Christi MXXIX, patriarchatûs verò Joannis XXV) *Ioannes cum sex episcopis & viginti presbyteris atque monachis Iacobitis, Nicephoro deducente, Byzantium ingressus, quum à sua secta recedere noluisset, ab imperatore in cœnobium Caii, quod in regione Bulgarorum situm est, relegatus fuit. Ubi quatuor post annis decessit; die nimirum secunda Februarii anno Græcorum* MCCCXLIV *(qui anno Christi* MXXXIII *respondet.)* Huc usque compendium Bar-hebræi; cum quo conferri possunt, quæ narrat Michaël episcopus Taneos apud Renaudotium in Historia patriarchatûs Alexandrini à pag. 402 usque ad pag. 407; uti etiam quæ habet Assemanus tom. 2 Bibliothecæ Orientalis, cap. 28, ubi de Vita & scriptis ejus agitur satis fusè; corrigenda ibi tamen illa, quæ ex Bar-hebræi compendio emendari jubet hoc loco Assemanus.

exul in Bulgaria periit A.C. 1033.

C

XXXIV. DIONYSIUS IV.

634 RENAUDOTIUS ex Michaële suo docet pag. 407, post Joannis obitum à Jacobitis electum esse ejus ex fratre nepotem eodem nomine; quasi hic illi continuò successerit; sed medium intercessisse DIONYSIUM, testantur Barsalibæus in Catalogo, Diptycha Jacobitica (quæ tamen illum appellant *Theodosium*) Tractatus de Fide patrum, in quo, teste Assemano hîc, exstant epistolæ synodicæ, una Dionysii Antiocheni ad Sanitium, sive Senuthium Alexandrinum, & binæ Sanitii ad Dionysium anno Martyrum DCCLI, & DCCLII, Christi MXXXV & MXXXVI, scriptæ; quibus Joannis Antiocheni ad Christodulum Alexandrinum, Sanitii patriarchæ sexagesimi quinti successorem, synodicæ subjunguntur; *quod palam facit*, inquit Assemanus, *Dionysium Joanni præcessisse.* His consonat Bar-hebræus, qui Dionysium, quem & Haje appellat, ex archimandrita ordinatum esse patriarcham narrat ab Abraham, Callisuræ episcopo, anno Græcorum MCCCXLV, Christi MXXXIII post autumnum, vel ante autumnum annis Christi MXXXIV; vixisse autem in patriarchatu annos X, ordinatisque episcopis 36, obiisse Amidæ, ubi juxta monitum decessoris extra imperatorum Græcorum ditionem fixerat sedem. De hoc Dionysio IV inter scriptores tractat Assemanus in hoc tomo supra cap. 29; licet eum ibi Dionysium quintum appellet, re tum nondum satis examinata.

D

R

Sedit Amidæ ab A.C. 1033 aut sequenti usque ad 1043 ant seq.

XXXV. JOANNES IX.

635 JOANNES, *qui &* THEODORUS, ut est in epitome Bar hebræi, *Joannis Abdon ex fratre, vel, ut in serie Barsalibæi & in Vita Christoduli Alexandrini legitur, ex sorore nepos, ex monacho cœnobii Bar-Gaghi in monte Melitinæ, in patriarcham invitus eligitur mense Augusto, anno Græcorum* MCCCLX (*Christi* MXLIX) *postquam sedes annos* V *vacua fuisset. Elias Zeugmæ episcopus manum ei imposuit in synodo episcoporum Amidæ. Sedit annos* VIII, *menses* X. *Ordinavit episcopos* XXX. *Deposuit non nullos episcopos, quòd tempore sedis vacantis ecclesias mutare ausi fuissent. Synodicæ ejus ad Christodulum, patriarcham Alexandrinum, habentur in Tractatu de Fide patrum.* Hic est Joannes, de quo agit Assemanus hoc tomo 2, cap. 30; quamquam ibi dicta ad Bar-hebræi compendium exigenda sunt. De eodem legi etiam meretur Renaudotius in patriarchis Alexandrinis pag. 407, 428, 430. In Diptychis appellatur Joannes Bar-Abdon.

Sedit ab A.C. 1049 usque ad 1058.

F

XXXVI. ATHANASIUS VI.

636 ATHANASIUS, *qui &* HAJE Barsalibæo simul & Bar-hebræo, at in Diptychis *Theodosius*, ex episcopo Arsamosatæ monachus, *post obitum Joannis in patriarcham ab Occidentalibus episcopis electus fuit anno Græcorum* MCCCLXIX (Christi MLVIII) *in cœnobio Phares, regionis Hesen-Mansur.* Contra Orientales, quod non probarent patriarcham, qui episcopus antea fuisset, Josue Bar-Susan, Joannis IX syncellum, qui & Joannis nomen assumpsit, Amidæ ordinarunt. Sed hic lites prospiciens graviores, relictâ dignitate, litteris se totum dedidit. *Athanasius, postquam annos* V *cum dimidio sedisset ... à Græcis comprehensus unà cum Ignatio*, suo ex sorore nepote, quem episcopum Melitinæ ordinaverat, *in cœnobium Eudoxii, quod supra Melitinam est, detrusus fuit: ubi quinto post mense, quum Byzantium traheretur, in urbe Arca obiit.*

Sedit ab A.C. 1058 usque ad 1064.

XXXVII.

A

XXXVII. JOANNES X.

637 JOANNES Bar-Susan, uti narrat Bar-hebræus, *post Athanasii obitum, ad episcopis, qui in cœnobio Mar-Ab-Hai ad Euphratis ripas convenerant, patriarchalem dignitatem, quam pridem abjecerat, suscipere coactus, in eodem cœnobio quatuor supra viginti canones de disciplina ecclesiastica condidit.... Quum annos* IX *sedisset, episcopis* XVII *ordinatis, decessit Amidæ anno Græcorum* MCCCLXXXIV (Christi MLXXIII.) Nomen ejus & Jacobitarum Diptycha servant & Catalogus Barsalibæi. Quod spectat ad ejus tempora hîc definita, ea visa sunt Assemano tam accuratè notata hoc loco, ut secundùm illa mutari jubeat, quæ alibi dixerat ab his diversa. *Epistolis*, inquit hîc in epitome Bar-hebræus, *& suavium adhortationum libellis totum terrarum orbem implevit.* Scripta ejus non nulla recenset Bibliotheca Orient. hoc tomo, cap. 27, & alibi in indice codicum. Sub eo etiam & Christodulo Alexandrino agitata est Syros inter & Coptos controversia de sale & oleo, quæ Syri Jacobitæ pani Eucharistico admiscebant, ut locis hîc citatis invenies.

Sedit ab A.C. 1064 usque ad 1073.

B

XXXVIII. BASILIUS II.

638 BASILIUS, hoc ordine Diptychis & Catalogo Barsalibæi notus, *ex monacho & œconomo cœnobii Barsumæ, ab episcopis sorte electus, ab Athanasio, Edessæ episcopo, mense Januario, anno Græcorum* MCCCLXXXV (Christi MLXXIV) *in Hesen-Mansur invitus ordinatur, quum sibi barbam, vitandæ ejus dignitatis causâ, abrasisset. Sedit annum unum cum dimidio. Obiit Maipheractæ.* Hæc Bar-hebræus. Annum itidem unum dumtaxat & menses sex ipsi tribuunt Ægyptii apud Renaudotium pag. 445, & *hac de causa*, inquiunt, *cum synodicam epistolam ad Alexandrinos non misisset, nomen ejus in Diptychis ad altare commemoratum non fuit; sed ex consuetudine facta memoria decessoris ipsius.* Obiit ergo mense Julio circiter anni Christi MLXXV.

Sedit ab A.C. 1074 usque ad 1075.

C

XXXIX. JOANNES XI.

639 ERat hic, juxta nostram epitomen, ex familia Joannis VIII, sive Abdonis, de quo supra; unde & cognomen habuit ABDON; & archimandrita cœnobii Beth-Gahæi, quando nomen ejus unà cum nomine Basilii, quem modo secundum dedimus, in schedula scriptum fuit, ut, episcopis dissentientibus, de utrovis eligendo sors decideret. Atque ita Basilio patriarchatus obtigit quidem, qui JOANNEM subinde Symnadæ metropolitam constituit: at mortuo Basilio, ope Symeonis Chisumensis & Athanasii Samosateni episcoporum, qui ejus nomen, cum ante Basilium extractum esset, à præside synodi occultatum fuisse dictitabant, in patriarcham proclamatus, Philartum, militiæ Armenorum præfectum, muneribus induxit, ut reliquos episcopos ad manum sibi imponendam compelleret. Episcopi post Abdonis ordinationem, collatis Philarto unusquisque centum denariis, obtinuere, ut libertatem sibi quemcumque alium vellent eligendi in patriarcham concederet. Vixit autem Abdon sub IV patriarchis usque ad tempora Athanasii Abulpharagii. Omittitur in Diptychis, tamquam illegitimus; at in serie cum reliquis à Barsalibæo ac Bar-hebræo collocatur.

Intrusus post mortem Basilii vixit sub 4 patriarchis.

APPEND. SEC. XI.

XL. DIONYSIUS V.

640 DIONYSIUS, *qui & Lazarus, archimandrita cœnobii Barsumæ, postquam episcopi ex Philarti potestate evasissent, in eodem Barsumæ monasterio anno Græcorum* MCCCLXXXVIII (Christi MLXXVII) *feriâ sextâ ante festum Palmarum à Joanne maphriano Tagriti in patriarcham consecratus est. Obiit in Hesen-Mansur mense Decembri, postquam annum unum sedisset. Sepultus in ecclesia sancti Theodori.* Hæc Bar-hebræus. Scripsit synodicam ad Christodulum Alexandrinum, ut est apud Renaudotium pag. 451; sed cum Thomas, sacerdos Syrus, qui epistolam afferebat, mortuum jam Christodulum reperisset (obierat enim mense Decembri anni Christi MLXXVII,) Cyrillo LXVII patriarchæ Alexandrino reddita est, substituto ejus nomine; idque anno Christi, ut ibidem dicitur, MLXXIX: ex quo consequens esse videtur, ut Dionysius noster non obierit saltem ante annum Christi MLXXVIII exeuntem; alioqui de morte ejus aliquid rescire interea Thomas potuisset. Dionysium hunc referunt etiam Diptycha cum Barsalibæo.

Ordinatus A.C. 1077. sedit anno uno & mensibus 9.

E

XLI. JOANNES XII.

641 JOANNES *anachoreta in regione Carsenæ post Dionysii obitum, cum Joannes Abdon sedem per annos septem invasisset, convenientibus in ecclesiâ S. Georgii Melitinæ episcopis, qui Abdonem velut hæreticum damnaverant, in patriarcham electus fuit anno Græcorum* MCCCXCVII (Christi MLXXXVI) *Ignatio, ejusdem Melitinæ episcopo, manum ei imponente. Obiit anno* MCCCXCIX (Christi circiter MLXXXVIII) *postquam annum unum cum dimidio sedisset.* Hactenus Bar-hebræi synopsis. Notus etiam est in Barsalibæi Catalogo; in Diptychis non item.

Sedit ab A.C. 1086 usque ad 1088.

F

XLII. DIONYSIUS VI.

642 MARCUS *archimandrita cœnobii Bared, Joanne defuncto, cum sedem Joannes Abdon iterum invasisset, & quatuor insuper episcopos ordinasset, oblatis Philarto, Armenorum militiæ præfecto ter mille denariis, duos episcopos ad consecrandum se in patriarcham compulit,* DIONYSII *nomine assumpto. Maphrianus Ioannes ceterique episcopi, coacta synodo, utrumque damnarunt: Abdonem scilicet & Dionysium. Atque ita per sex annos schisma duravit. Tum verò episcopi iterum congregati, ex duobus malis minus elegere, Abdone rejecto, Dionysium recipientes.... Dionysius verò cum annum unum & menses septem sedisset, obiit anno Græcorum* MCCCCI (Christi MXC ineunte, vel circa finem præcedentis, ut colliges ex electione Athanasii,) *sepultus in cœnobio*

Intrusus per annos 6; tum electus, post annum & 7 menses obiit A.C. 1090, vel paulo antè.

APPEND. SEC. XI.

nobio Zarnuchæ ditionis Melitinæ. Ita Bar-hebræus. Barsalibæo Marcus est; at ignotus Diptychis Jacobiticis. Ceterùm fateor, me chronologiam hanc non satis assequi: nam si primùm Joanne defuncto, hoc est, anno Christi MLXXXVIII, patriarchatum invasit Dionysius, & tamquam schismaticus tenuit *per sex annos*, tum ut legitimus patriarcha *annum unum & menses septem*; quo pacto obiisse potest anno Christi MXC? Vel ergo citius schisma fecit, vel non diu continuavit.

XLIII. ATHANASIUS VII.

643 LOngiusculum hîc est Bar-Hebræi compendium, ex quo ad chronologiam nostram hæc paucula contraxisse sufficerit:

Sedit ab A. C. 1090 usque ad 1129.

ATHANASIUS, *qui &* ABULPHARAGIUS *Bar-Chamore, patriâ Amidensis, Melitinæ educatus, monasticam vitam in cœnobio Barsumæ professus, cum Ioannes Abdon post Dionysii mortem patriarchatum iterum usurpasset, congregatis in castro Karamis*

B *regionis Melitinæ episcopis, per sortem electus, vix post menses novem adduci potuit, ut consecrari se in patriarcham pateretur. Gabrielis itaque, Græci Melitinæ præfecti, operâ in ecclesiam Cursoris vi adductus, à Timotheo, Tel-Patriciæ episcopo, ordinatus fuit die Dominico, Kalendis Decembris anno Græcorum* MCCCCII (Christi MXC:) *sed mox ejusdem Gabrielis jussu, quod summam pecuniæ, cui is inhiabat, nequaquam solvisset, in prostibulum conjectus, Iacobitis quater centum aureos pro ipso pendentibus, dimissus, in cœnobium Barsumæ se recepit.* Deinde, *ut Abdonis insidias evitaret, Bagdadum petens, diploma . . ab Abugiafaro Chalipha obtinuit. Paulo post . . . moritur Abdon in Hesen Mansur*, & pœnitens, & post mortem ab Athanasio absolutus. *Denique Dominico Pentecostes die, quum liturgiam in præfato Barsumæ cœnobio inchoasset, ubi ad invocationem Spiritûs sancti pervenit, deliquium animi passus, episcopo Gargaræ sacrum perficiente, domum deportatus est. Sabbato, die* VIII *Iunii, anno Græcorum* MCCCCXL (Christi MCXXIX) *horâ tertiâ decessit, postquam annos* XXXVIII *sedisset.* Diptychis additus est & Catalogo Barsalibæi.

C

SECULUM XII.

Patriarchæ Antiochenses Latini.

I. BERNARDUS.

Bernardus Joanni IV suffectus A.C. 1100,

BERNARDUS Latinorum Antiochiæ patriarcha primus *vix evoluto* post expugnatam illam urbem *biennio*, hoc est, anno Christi MC circiter medio, ut num. 623 docuimus, cedenti ultro Joanni IV successit: *Post cujus discessum*, inquit ibidem Tyrius, *convenientes ejusdem civitatis clerus & populus, Artasiensem episcopum* (Arthasium videtur oppidum regionis Antiochenæ, ut est apud Fulcherium Carnotensem in Gestis peregrin. Franc. cap. 45) *Bernhardum nomine, natione Valentinum* (sive Valentinatem, Francum, ut explicat Pagius ad annum Christi MXCVIII num. 8.) *qui in eadem expeditione D. Podiensem episcopum* (Ademarum) *secutus, fuerat Capellanus ejus, sibi præfecerunt patriarcham.* Et quamquam subinde Boamundus inter alias pacis cum Alexio Comneno initæ mense Septembri Indictione II, ineunte anno Mundi juxta Græcos MMMMMMDCXVII, Christi MCVIII, conditiones hanc statuerit: *Promitto etiam, & jurans testor* &c., *non futurum Antiochiæ patriarcham ex nostro genere; sed eum, quem vestra Majestas in eam dignitatem promoverit, delectum è numero alumnorum magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ*, &c., uti tradit Anna Comnena, Alexiados lib. 13, sub finem; nihil tamen hac parte immutatum fuit in patriarchatu Antiocheno. D

645 Siquidem illum Bernardus quoad vixit, obtinuit, teste Guilielmo Tyrio lib. 14, cap 10, ubi sic habet: *Bernhardus bonæ memoriæ, vir grandævus plurimùm, simplex ac timens Deum, primus Latinorum apud Antiochiam patriarcha, tricesimo sexto sui pontificatûs anno* (adeóque Christi MCXXXV aut MCXXXVI) *viam universæ carnis ingressus est.* Ut vel inde pateat, ejusce pacti pleraque capita nusquam fuisse executioni mandata. Certè quod jam retulimus, nec modo, neque posterius; quando illud iterum Manuël, Alexii ex filio nepos, à Renaldo Antiocheno principe, ut narrat Cinnamus lib. 4, § 18 & 20, extorsit, servatum est; ut vide apud Cangium in locum Alexiados assignatum. Ibidem invenies, juxta Tabularium Manoscense seu Manuescanum in Provincia, potitum tantum fuisse patriarchica dignitate Bernardum usque ad annum Christi MCXXXIV, qui fuerit XXXV promotionis ejusdem. Tyrium tamen ego sequi malui, ut cujus mihi notior esset auctoritas; quamquam diffiteri non possim, quin ejus chronologia aliquando non parum exerret; puta in obitu & imperii tempore Joannis Comneni, lib. 15, cap. 13; initio Pontificatûs Eugenii III, lib. 16, cap. 3 &c. Quid tandem etiam Bernardo nostro cum summis Pontificibus Paschali II & Honorio II negotii fuerit, legi potest apud eumdem Tyrium lib. 11, cap. 28 & lib. 13, cap. 23. E F

sedit, non obstante pacto Boamundi, usque ad A. C. 1135, vel 1136.

II. RADULPHUS I.

Bernardi defuncti sedem A.C. 1135 aut sequenti

POst obitum Bernardi (ut narrat Tyrius lib. 14, cap. 10) hoc est, anno Christi MCXXXV aut sequenti, *cum universi illius amplissimæ sedis suffraganei, tam archiepiscopi, quàm episcopi de more convenissent, ut ecclesiæ, pastoris destitutæ solatio, utiliter providerent, & super eo ipso tam salubri negotio in palatio patriarchali, diligentiores, mutuò (sicut in talibus fieri solet) haberentur tractatus, Radulphus quidam Mamistanus archiepiscopus* (est Mamista sive Mamistra, olim Castaballa, urbs Ciliciæ, vide Schelstratium in App. ad opus Geograph. tom. 2 Antiq. Eccl. pag. 782, imo Tyrium ipsum lib. 14, cap. 24) *de castro Damfrunt oriundus, quod in confinio Normanniæ & Cenomanensis diœceseos situm est, vir militaris, magnificus, & liberalis plurimùm, plebi & equestri admodum acceptus ordini, absque fratrum & coepiscoporum conscientia, solo populi, ut dicitur, suffragio electus est, & in cathedram principis Apostolorum inthronizatus. Quod audientes, qui ad hoc, ut sibi patriarcham, auctore Domino, præficerent, convenerant,*

A *venerant, timentes furentis & vociferantis populi indiscretos impetus, divisi sunt ab invicem, ei, quem non elegerant, obedientiam exhibere recusantes.*

tyrannicè invasit Radulphus;

647 *Ille tamen nihilominus ecclesiam & palatium occupans, statim sine mora pallium de altari beati Petri, nullâ ad Ecclesiam Romanam habitâ reverentiâ, sibi assumpsit. Processu quoque temporis nonnullos de suffraganeis ecclesiæ in suam attraxit communionem. Et, ut multorum relatione cognovimus, si canonicorum ecclesiæ pacem amplexus fuisset, nec eorum turbare possessiones spiritu superbiæ ductus præsumpsisset, potuisset. tranquillo statu vitam ibi transegisse. Sed . . . . peccatis suis exigentibus, præ multitudine divitiarum ità factus est insolens & neminem præ se ducens hominem, ut potius Antiochi, quam Petri vel Ignatii, successorem se exhiberet.* Hæc Tyrius, & plura ibidem, quibus ostendat, quam sacrilega feritate usurpator hic subditorum in sese universorum odia provocaverit; quæ legisse sufficiet ad pernoscendam indignissimi Præsulis indolem ac mores barbaros.

B

sed ob superbiam omnibus intolerabilis,

648 Cum vero dissimulatus diu Cleri Antiocheni dolor magis in dies magisque se proderet, atque in apertam tandem erumperet insectationem; Radulphus, qui cedere nosset nemini, modum invenit, quo molitiones ejus omnes potentiâ frangeret. Halim igitur primùm, Boamundi viduam, spe contrahendi cum Raymundo, comitis Pictaviensis filio, conjugii insigniter ac subdolè circumventam, suis tantisper partibus addixit; donec veras ipse interea Raymundi cum Constantia, delusæ matris filiâ, nuptias ea lege conficeret, ut ante sibi à Raymundo juramentum fidelitatis præstaretur, quam hæc ei sponsa cum Antiochiæ principatu posset obtingere. Ita prorsus obnoxium sibi principem nactus *de elato*, inquit Tyrius, *factus* est *elatior:* ut jam nihil esset, cui non parem se facile aut superiorem reputaret; ne ipsa quidem, cui jam dudum in ecclesiæ Tyrensis diuturno negotio (de quo vide Tyrium lib. 14, à cap. 12) obedire detractaverat, Romana atque Catholica Sedes: Antiochenam quippe Romanâ nihilo inferiorem ducebat, quod utraque sedes esset Petri, & Antiochena quidem primogenita.

C

etiam amicis,

649 Sed brevi pòst ipsi etiam Raymundo intolerabilis visa est hominis impotentis superbia; itaque juris jurandi immemor adversariis ejus operam suam omnem atque industriam impensè cœpit adjungere; ut vel invitum denique Præsulem cum iis Romam adire compelleret, ibi pro se causam dicturum; cumque inde, re satis feliciter gesta, seu potius (dum super ea legatus Româ destinaretur in Syriam) suspensâ, reversus esset, etiam Antiochiæ ipsum ingressu interdiceret; quem illi tamen deinde, simulata pace, concessit. Legati interea Romani, Petri, archiepiscopi Lugdunensis, ad Aconem sive Ptolemaïdem navis appellitur, omnem tum principis tum cleri Antiocheni, Radulphum aversantis, spem secum advehens. Sed eam brevi præmatura mors Petri intervertit: is enim cum prius voti causâ Hierosolymam invisisset, atque inde viam relegens Antiochiam cogitaret, vix Ptolemaïdem usque redierat, cum ibi seu morbo subitaneo, seu veneno, ut creditum est, infectus repentè extinguitur. Perculit mirificè Radulphi adversarios tam desperata rerum conversio. Continuo igitur animis omnes cadere; patriarchæ implorare clementiam, atque ei se totos dedere. SEC. XII.

depositus est

650. *Arnulphus verò*, ait Tyrius lib. 15, cap. 15, (ut fuerat Præsuli suo præ ceteris infensus) *nihil humanitatis inveniens, Principis iterum fretus auxilio, solita longanimitate iterum ad labores & iter accingitur: Romamque denuo proficiscens, iterum opportunè & importunè pulsat; tandemque precibus protervè insistens, obtinet, ut prædictus legatus* (Albericus episcopus Ostiensis, ut cap. 11 dictum erat) *in Syriam dirigatur. Qui Hierosolymam, ut præmisimus* (ibidem) *adveniens, completis orationibus, dominum patriarcham* (Hierosolymitanum) *& universos regni pontifices ad synodum convocans apud Antiochiam prid. Kal. Decemb. illuc cum omni celeritate contendit.* Hæc eò deduxi ex Tyrio longiusculè, ut perspicuè quivis videat, synodum hanc Antiochenam non esse coactam eodem anno, quo in patriarchatum involaverat Radulphus, hoc est, Christi MCXXXVI, ad quem illam refert qui Labbeum corrigere voluit in App. ad tom. 10 Concil. col. 1824. E

A. C. 1142 ineunte,

651 Enimvero non unius erant hæc omnia, sed plurium annorum negotia, quibus hæc synodus tertio, postquam convenerat, die finem imposuit; imò ipse potius legatus, qui *Videns . . . . quod ad se venire nolebat patriarcha* (licet tertiò citatus, ut objecta in synodo sibi crimina dilueret) *de domini principis consisus patrocinio & viribus, in palatium ascendit* (ubi cum magna suorum turba Radulphus sese continebat) *ibique datâ in eum depositionis sententiâ, annulum & crucem compulit violenter resignare:* lege Tyrium lib. 15, cap. 16 & 17. Contigisse ego hæc arbitror anno Christi circiter MCXLII ineunte; quandoquidem Tyrius, ibidem cap. 19, asserat, *Per idem tempus* Joannem imperatorem Constantinopolitanum iter versus Antiochenas direxisse partes, quo cum exercitu pervenit mense Septembri anni illius, qui mortem ejus proximè antecessit, hoc est, Christi MCXLII: obiit enim in illa expeditione non anno ab Incarnatione Domini MCXXXVIII, sed MCXLIII, ut contra Tyrium lib. 15, cap. 23, docent Baronius, Labbeus, Pagius aliique. Eumdem annum depositionis hujus elicies ex iis, quæ de Aymerici electione dicentur à num. 654. Sedem igitur Antiochenam tenuit Radulphus toto circiter sexennio. F

& in custodiam datus, ex qua elapsus Romam adiit, ibique mortuus est.

652 Hoc ictus fulmine superbus patriarcha, jubente legato, principi Raymundo traditur, qui vinctum illum raptari ignominiosè jussit in monasterium sancti Symeonis, ubi diu quidem detentus fuit; at catenis tandem eluctatus Romam evolavit. *Ibi aliquatenus gratiam Sedis Apostolicæ*, teste Tyrio lib. 15 cap. 17, *assecutus, dum redire maturaret, veneno hausto, sceleris ministro porrigente, nescimus quo, miserabiliter interiit.*

Brevis Radulphi descriptio.

653 *Fuit autem idem dominus Radulphus (nam nos ipsi in nostra pueritia vidimus eum* (inquit idem auctor paulo altius) *vir specie decorus, procerus corpore, oculis aliquantulum obliquis, non tamen ad indecentem modum: litteratus mediocriter, sed facundus plurimùm, & jucundissimi sermonis, multam habens gratiam, liberalis admodum, militarium virorum, sed & secundæ classis favorem non modicum assecutus, promissorum*

SEC. XII. *rum & factorum facile immemor : in verbo suo varius & inconstans , subdolus ac nimium in omni via sua multiplex , providus & discretus ; in eo solo repertus imprudentior , quod adversarios , quos sibi merito suscitaverat , in gratiam suam redire volentes , non admiserat.* Hactenus Tyrius , quibus adde illegitimam patriarchatûs invasionem , incontinentiam , atque opera ejus Simoniaca , de quibus in Antiochena synodo absens postulatus est.

III. AYMERICUS.

Electus est adulto jam A. C. 1142,

Clerus Antiochenus , inquit Wilhelmus Tyrius lib. 15 , cap. 18 , *& maximè qui in depositione Domini Radulphi conspiraverant , instinctu & suggestione principis , & maximè (ut dicitur) interventu munerum , elegerunt sibi quemdam ejusdem ecclesiæ subdiaconum* , HAYMERICUM (alias Aymericum & Americum apud eumdem auctorem) *nomine , Lemovicensem , hominem absque litteris , non satis honestè : quem præditus dominus Radulphus , arbitrans eum sibi reddere obligatiorem & fideliorem amplius , in Decanum ejusdem ecclesiæ promoverat , spe frustratus. Nam ab ea die cum ejus adversariis dicitur convenisse , & in benefactoris sui , fidelitatis immemor , conspirasse depositionem.* Narrat hæc Tyrius non statim post exauctoratum Radulphum , sed post dedicatum ab eodem legato Romano unà cum patriarcha templum Hierosolymitanum , tertia post sanctum Pascha die , convocatumque inibi ab eodem postea concilium. Electus ergo videtur Aymericus adulto jam anno Christi MCXLII ; ita ut anno Christi MCLXII , *duodecimo Cal. Martii* , quando Balduino in regnum Hierosolymitanum successit Amalricus *die octava post fratris obitum* , ut refert Tyrius lib. 19 , cap. 1 , adhuc flueret *annus Pontificatûs Americi* Antiocheni *vigesimus* , ut ibidem notatur.

ut probatur:

655 Anno , inquam , Christi MCLXII : nam , licet loco citato Amalricum Balduino suffectum esse dicat Tyrius *anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo tertio* ; hoc tamen mendum est evidens , cum inauguratum eum esse asserat *Die octava post fratris obitum* ; fratrem autem obiisse dixerat cap. præcedenti , *anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo secundo , regni ejus anno vigesimo , quarto Idus Februarii.* Vide Pagium in Crit. Baron. ad annum Christi MCLXIII, num. 8. Ad eumdem hujus electionis annum facit , quod annus Balduini vigesimus item Tyrio sit vigesimus Aymerici ; cum ergo Balduini initium , lib. 16 , cap. 3 , statuat *Dominici Natalis die , anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo quadragesimo secundo , præsidente .. ecclesiæ .. Antiochenæ domino Aimerico* ; necesse est , ut ab eodem anno minus tamen provecto , repetat initium patriarchatûs Aymerici.

scripsit verò ad Angliæ regem mense Septembri A. C. 1187,

656 Ecclesiam Antiochenam hic Præsul ad ætatem usque decrepitam gubernavit ; supervixit enim fatali illi , quam quarto die mensis Julii , anno Incarnati Verbi MCLXXXVII , in Syria Saladinus edidit , Christianorum stragi , usque ad obsessam eodem anno , medio circiter Septembri , Hierosolymam; ut constat ex ipsiusmet de hoc argumento ad Henricum II , Angliæ regem , epistola , data ante factam post dies XIV , ex quo oppugnari cœperat , Saladino Urbis Sanctæ deditionem. Legesis epistolam illam apud Rogerum Hovedenum in Henrico II versùs finem ; unde eam descripsit Baronius ad annum jam dictum , num. 5 , hoc tamen discrimine , quod nomen Aymerici in fronte epistolæ Baronius totum exprimat ; Rogerus verò solam nominis litteram initialem A , cum hisce adjunctis , quibus dignitatem suam significat , *Dei gratiâ sanctæ & apostolicæ sedis Antiochiæ patriarcha.* Dubium verò esse non potest , quin Aymericum nostrum istud A designet ; tum quod neque Tyrius , qui Historiam suam deduxit usque ad annum Christi MCLXXXIV , eumque lib. 22 , cap. 8 , adhuc viventem exhibet anno Christi MCLXXXII , quando apud illum Maronitæ quidam cum suo patriarcha Ecclesiæ catholicæ fidem & communionem amplexi sunt; de ejus obitu meminerit uspiam; neque ante annum Christi MCLXXXVII auctor ullus alius ; tum verò etiam , quod nullus inter Antiochenos patriarchas annis post Aymericum L & amplius reperiatur , qui ab A nominis initium duxerit. Vivebat ergo etiamnum Aymericus mense Septembri anno Christi MCLXXXVII.

quo anno videtur obiisse,

657 Ceterum eo ipso anno diem clausit extremum , si Onuphrio Panvinio , Genebrardo , ceterisque passim recentioribus chronologis credimus. Favet iis certè , quod in epistola jam citata se ipse asserat *Diutino languori succumbere* , quem sanè desperatissimus illorum temporum status relevari nulla ratione patiebatur ; favet insuper ætas illa , qua tum fuit Aymericus planè extrema , & malis morbisque continuis exhausta : jam tum enim grandævus erat anno Christi MCLIV , quando infensus ei Raynaldus , princeps Antiochenus, *violentas injecit manus , & ausu diabolico captum, in castellum , quod civitati antiochenæ supereminet, ignominiosè deduci fecit , .. & Sacerdotem longævum* , (verba sunt Tyrii lib. 18 , cap. 1.) *Petri Apostolorum principis successorem , virum ægrotativum , perpetuò infirmantem , nudo capite , & melle delibuto per diem æstivum in sole ferventissimo compulit sedere , nemine contra solis importunitatem præbente remedium , vel gratiâ pietatis muscas abigente.* Quod supplicium multo crudelius describit Cinnamus lib. 4 , § 18 , ubi & aliam ejus causam assignat.

malis pluribus toleratis.

658 Inde porrò Balduini regis ope liberatus, relictâ Antiochia in regnum Hierosolymitanum per annos aliquot concessit. Hanc persecutionem sub annum Christi MCLXXX secuta est alia haud multo mollior à Boamundo , quem Aymericus ob superinductam uxori legitimæ pellicem ab Ecclesiæ communione proscripserat ; de qua re vide Tyrium lib. 22 , cap. 7. Itaque mirandum magis est , Præsulem hunc tot inter mala ad annum usque MCLXXXVII potuisse vitam protrahere , quam non vixisse diutius. Fateor interea , non reperisse me quidquam , unde huic sententiæ firmamentum aliud afferam : conjuratos enim dicas illorum temporum historicos & chronologos Guillielmo Tyrio juniores , ne quid ferè de patriarchis Antiochenis ad posteros transmitterent ; adeo in hac re muti sunt ac negligentes , cum cetera narrent omnia.

IV.

A

IV. RADULPHUS II.

659 RADULPHUM II Panvinius, Generbrardus, ceterique fere neoterici, imò & Catalogus Arabicus V. C. Aſſemani, Aymerico in patriarchatu Latinorum Antiocheno ſubjungunt. Atque eatenus quidem, quo eos redarguam, nihil habeo. Hoc verò erraſſe tum illos fere omnes, tum illorum ſequaces abſque hæſitatione pronuntio, quod Radulphum hunc per annos XXXIII eccleſiam Antiochenam adminiſtraſſe putaverunt; nullumque proinde ab Aymerico uſque ad Raynerium, præter hunc unum, interceſſiſſe: nam, ſi omnino ad hujus eccleſiæ clavum admotus umquam Radulphus hic fuerit, vix fingi certè poteſt ultra annos XIV, hoc eſt, ultra annum Chriſti MCCI, hoc in culmine perſtitiſſe; id quod ſeculo mox ſequenti palàm faciam. Quia igitur hallucinatos hîc inſigniter fuiſſe Onuphrium alioſque certum eſt; incertum profectò eſt, an non etiam erraverint in ipſa Radulphi II ſucceſſione adſtruenda. Nihil porro hîc dico de Blaſio Terzi di Lauria, quem ſi legeris in Syria Sacra hoc loco lib. I, cap. 33, dubitabis, opinor, an chronologiam ſuam ſatis vigil conſcripſerit. Quæ verò de litteris Innocentii III ad Radulphum II narrat, eam multo magis peſſumdant. Itaque cum auctor ille ſua dicta nuſpiam probet; odioſus ſim, ſi tam craſſos anachroniſmos verbo uno confutem.

Hic ſi patriarcha fuit; non ſedit ultra annum Chriſti 1201.

B

APPENDIX
AD SECULUM XII.
PATRIARCHÆ ANTIOCHENI
JACOBITÆ.

XLIV. JOANNES XIII.

C

660 JOANNES, inquit Bar-hebræi contractor, *qui &* MAUDIANA, *archimandrita cœnobii Duair ditionis Antiochiæ, in ſynodo epiſcoporum, qui Chiſumæ congregati fuerant, per ſortem electus, in Telbaſer operâ Goſelini, Edeſſæ comitis, à Dionyſio maphriano ... ordinatus eſt in eccleſia Francorum die* XVII *Februarii, anno Græcorum* MCCCCXL (Chriſti MCXXIX,) Hic error eſt in litteris arithmeticis: neque enim Joannem credibile eſt electum fuiſſe, ſuperſtite Athanaſio Abulpharagio, qui obiit, ut ante ex Bar-Hebræo diximus, eodem anno Græcorum MCCCCXL die VIII Junii, hoc eſt, menſibus fere quatuor poſt ordinationem Joannis. Putem itaque ſcribendum eſſe annum MCCCCXLI (Chriſti MCXXX) quo creatus ſit patriarcha Joannes; *Obiit Joannes patriarcha*, ut ibidem poſt alia dicitur, *in cœnobio Duair, poſtquam annos octo ſediſſet & epiſcopos duodecim creaſſet.* Imò minus quam annos octo ſedit, ſi vera ſunt, quæ mox de ſucceſſoris ordinatione ſequuntur. Nomen ejus eſt in Diptychis & Catalogo Barſalibæi.

Sedit ab A.C. 1130 ineunte uſque ad 1137.

XLV. ATHANASIUS VIII.

661 ATHANASIUS, *qui & Joſue Barchebre, poſt annum unum & menſes tres ab obitu Joannis ... per ſortem electus, ... in urbe Amida à Dionyſio maphriano, præſentibus duodecim epiſcopis, patriarcha ordinatus eſt die Dominico,* IV *Decembris, in feſto ſanctæ Barbaræ anno Græcorum* MCCCCL (Chriſti MCXXXVIII) Hinc patet, non poſſe annos octo, ſaltem integros, tribui Joanni XIII; ſiquidem ordinatus eſt die XVII Februarii, anni, ut oſtendimus, Chriſti MCXXX: ſic enim octavus annus compleretur menſe Februario anni Chriſti MCXXXVIII; unde uſque ad proximum Decembrem ne menſes quidem ſunt X; cum ex dictis ab obitu Joannis uſque ad ordinationem Athanaſii fluxerint menſes XV. *Obiit autem* (Bar-hebræi contracti verba proſequor, prætermiſſis aliis, quæ ad chronologiam meam non faciunt) *menſe Julio anno Græcorum* MCDLXXVII (Chriſti MCLXVI.) *poſtquam annos* XXVII, *cum menſibus* VII *ſediſſet, in Theſauro eccleſiæ in ſepulcro trium Athanaſiorum ſepultus*; & in Diptycha & Barſalibæi Catalogum ſubinde relatus. Ceterùm videtur vel anno uno minus vixiſſe; vel ante Julium obiiſſe; ut ſequenti numero eluceſcet.

Sedit ab A.C. 1138 uſque ad 1166.

E

XLVI. MICHAEL I, ſive MAGNUS.

LOnga eſt hujus in epitome Bar-hebræi hiſtoria; ego initium tantum inde patriarchatûs ejus ac finem decerpam: MICHAEL MAGNUS, *Eliæ presbyteri Melitinenſis filius, ex familia Kandiſia, archimandrita cœnobii Barſumæ, congregatis in cœnobio Pheſchinenſi ditionis Gargar epiſcopis, per ſortem Dominico Pentecoſtes die electus, in cœnobio deindè Barſumæ anno Græcorum* MCDLXXVIII, *feriâ tertiâ, die* XVIII *Octobris in patriarcham conſecratus eſt.* Characteres hi annum Chriſti deſignant MCLXVI, à cujus Octobri menſe inchoatur annus Græcorum MCDLXXVIII; & convenit feria tertia incidens in diem XVIII ejuſdem menſis; cum littera Dominicalis tum fuerit B. Eſt tamen hîc iterum, quod emendatum velis: nam cum electus dicatur Michaël *Dominico Pentecoſtes die*, utique Octobrem, quo conſecratus eſt, antecedente; electus ante fuerit Michaël, quam vivere deſierit Athanaſius: Pentecoſte enim anno illo incidit in diem XII Junii, Athanaſii verò obitus in menſem ejuſdem anni Julium. Hæc ego qua ratione corrigam, neſcio; niſi anno uno citius Athanaſii patriarchatui finem imponam; vel certè annum quidem obitûs ſervem, (quando eodem anno obiiſſe teſtatur ibidem Bar-hebræus Joannem LXXII Jacobitarum patriarcham Alexandrinum; quem nos alibi mortuum demonſtravimus anno Chriſti MCLXVI;) ſed menſem Julium pro alio aliquo præcedenti poſitum eſſe dixero.

Sedit ab A.C. 1166,

663 *Anno* (Græcorum) MDXI (Chriſti MCXCIX) *die* VII *Novembris, nocte feriæ ſecundæ, anno ætatis* LXXIII *obiit Michaël patriarcha, cum annos* XXXIII *ſediſſet, creatis maphriano* *uſque ad A. C. 1199, menſem Novembrem.*

APPEND. SEC. XII. *Tagriti, & episcopis* LIV, & schisma sustinuisset Theodori Bar-Vehebun antipatriarchæ ab anno Christi MCLXXX usque ad MCXCIII, de quo videri potest Assemanus tum hîc, tum cap. 34 hujus tomi. *Corpus ejus sepultum fuit in ecclesia novâ, à se ædificata, cœnobii Barsumæ, in sepulcro, quod ipse sibi vivens exstruxerat. Fuit autem hic vir gloriosæ memoriæ*, inquit Bar hebræus, *in sacris Scripturis eruditus, staturâ venerabilis, vultu decorus, clara & suavi voce, in scriptione noctu diuque assiduus: libros admirabiles in sancta Dei ecclesia* (ita Jacobiticam suam appellat) *reliquit.* Libros ejus recenset Assemanus hoc tomo, cap. 31. Celebratur in Diptychis & Catalogo Barsalibæi, qui hîc definit: nam cetera quæ in eo sequuntur nomina ab anonymo quodam adjecta sunt.

SECULUM XIII.

B

V. PETRUS I.

HIc ille est PETRUS, cujus in epistolis Innocentii III Pontificis Romani memoria non semel recurrit, quemque appellat lib. 15, epist. 181 *Felicis memoriæ Petrum, qui propter justitiam non solum persecutionem passus est, sed & mortem*; à comite videlicet Tripolitano, qui *in Christum Domini*, inquit idem Pontifex maximus lib. 10, epist. 214, *venerabilem fratrem nostrum Patriarcham Antiochenum, dominum suum, cujus est homo juratus, compater & filiolus, sacrilegas manus misit, & ipsum, imò Christum in eo, cum duobus ejus nepotibus* (Iterio, ni fallor, ejusque fratre, de quibus agitur lib. 15, epist. 181) *in gravi non metuit custodia detinere.* Quod iterum lamentatur pius Pater lib. 11, epist. 110, ubi illum scribit in carcere *tandem miserabiliter exspirâsse.* Hoc autem scribebat *anno* Pontificatûs *undecimo* (Christi MCCVIII) IV *Idus Julii.* In eumdem annum captivitatem hanc & mortem confert Sanutus Torsellus in Secretis fidelium Crucis lib. 3, parte II, cap. 3 his verbis: *Eodem anno civitas Antiochena, ad inductionem Patriarchæ, principi* (Antiochiæ & comiti Tripolitano Raymundo) *rebellavit, & expulsi per principem milites* (Armeni, ut opinor qui à Rupino, legitimo, ut contendebant, Antiocheni principatûs herede stabant) *redîere. Comes verò* (Tripolitanus) *assumptis armis, de Castro dejecendens, communitatem, ejusque auxiliarios superans, patriarcham non dubitavit carcere includere, ibique affligendo perimere.*

Videtur hic fuisse Aymerici successor immediatus; enectus in carcere A. C. 1208.

C

665 Nimirum hæc odii comitis in Petrum causa omnis erat, quod hîc Armeniæ regis ac nepotis ejus Rupini, quem nuper post præstitum sibi ligium, quod vocant, homagium, *de corporali possessione civitatis totiusque principatus Antiocheni Patriarcha fanciverat*, ut ipse ad Pontificem scribit Armeniæ rex apud Raynaldum ad annum Christi MCCV, num. 37; hæc, inquam, comiti causa fuit Patriarcham vexandi, quod hic Armeniæ regis ac Rupini adversus comitem Tripolitanum partibus studebat; quod etiam testatur Innocentius III apud Raynaldum ibidem num. 28. Cum ergo tali etiam jurejurando Petro nostro sese obstrinxerit Raymundus, ut supra ex Innocentii litteris manifestum est, haud dubium quidem est, quin illud fecerit, non post ejectionem Rupini, quando jam Comes in patriarcham furebat; sed in primo principatûs aditu, anno Christi (juxta Sanutum lib. 3, parte II, cap. I) MCCI: eratque adeo Petrus jam tum patriarcha Antiochenus. Quin imò satis suspicor, multo eum diutius Antiochensibus præfuisse, atque ipsius forsitan Aymerici successorem fuisse immediatum; quamquam nihil hîc ausim temerè definire. Innocentius certè III, lib. 15, epist. 181, videtur innuere, patriarcham fuisse Petrum, cum nepotum suorum redditus *ante captionem suam tempore longo perciperet*: tempus verò longum ibi biennio opponitur; adeoque annos satis multos significat; quid ni omnes usque ad Aymericum? Nam de Radulpho II vix aliter dubito, quam supra, num. 487, de Gregorio II dubitabam: quamquam diffitendum non sit, aliquanto hîc majorem fidem mereri Panvinium & Genebrardum, quam in Gregorio, à quo pluribus longè seculis distabant.

à Raymundo, comite Tripolitano.

D

E

VI. PETRUS II.

INnocentius III, intellecta Petri I nece, novi continuò successoris electionem patriarchæ Hierosolymitano, Apostolicæ Sedis legato, maturandam commendat anno Pontificatûs undecimo (Christi MCCVIII) die XII Julii, lib. 11, epist. 110. In eam curam legatus haud segniter incubuit. Convenere tandem canonicorum Antiochensium suffragia in PETRUM, *Yporiensem* (in provincia Mediolanensi) *episcopum*, cui paulo ante Innocentius metropolim Thessalonicensem obtulerat, ut est lib. 11, epist. 106. Electionem hanc summopere comprobavit Pontifex, datis ad patriarcham Hierosolymitanum litteris die V Martii, anno Pontificatûs XII (Christi MCCIX) uti legere est ibidem lib. 12, epist. 8. Petrum igitur, ægrè ab Italia avulsum (nam Thessalonicensem ecclesiam non amiserat) & Pallio, insigni videlicet plenitudinis pontificalis officii, de beati Petri corpore sumpto, ac laudibus prolixis à religione, à potentia in opere & sermone, à vita, scientia, fama, rebusque præclarè gestis exornatum Innocentius destinavit Antiochiam die XXVI Maii ejusdem anni, præcipiens clero ac populo Antiocheno, uti & comiti Tripolitano, ut ei debitam obedientiam & reverentiam exhibeant, &c. Vide lib. 12, epist. 38 & 39. Hujus deinceps Patriarchæ crebra fit mentio in ceteris epistolis Innocentii, nec fere sine aliquo elogio: ut facile conjicias, epistolas illas, quæ aliquanto severiores videntur, non Patriarchæ adeo, quam capituli Antiocheni, non satis forte morigeri, causâ sic esse conscriptas.

Patriarchatum adiit A. C. 1209 circiter medio;

F

667 Sedebat verò adhuc Antiochiæ Petrus anno Pontificatûs Innocentii III sexto decimo (Christi MCCXIV: nam Pontifex ille videtur annos suos numerare non ab electione sua, sed à consecratione facta die XXII Febr. anno Christi MCXCVIII, ut indicat epistola non una libri primi) IV Kal. Februarii, uti colligere licet ex lib. 16, epist. 177; at quamdiu postea supervixerit, equidem non comperi; nisi quod anno Christi MCCXV gravi lan-

obiisse autem videtur anno Christi ferè 1215.

A languore detentus ad concilium Lateranense IV accedere non potuit, nisi per vicarium, teste Parisio aliisque; quodque jam obierat pridie Kal. Septembres anno Christi MCCXVII, ut ex litteris ab Honorio PP. III ad decanum & capitulum ecclesiæ Antiochenæ tum datis, colligit Spondanus in continuatione Annalium eccles. ad annum Christi MCCXIX, num. 11: quamquam id perperam referat ad obitum Radulphi secundi, ut ex dictis liquet.

VII. RAYNERIUS.

ANno eodem Christi MCCXVII, ut ex Honorii litteris docet Spondanus loco mox citato, in defuncti patriarchæ locum Antiochenses elegerant Pelagium, Cardinalem Albanensem, eumque sibi mitti petierant ab Honorio. Respondit summus Pontifex, Pelagium malle esse in Ecclesia Romana, in qua magnum locum obtinebat, & erat omnibus acceptus. Præcepitque eisdem, inquit Spondanus, ut abdicatis æmulationibus & scissuris, successorem idoneum eligerent intra tres menses post susceptionem ipsius litterarum; vel aliquos mitterent, quorum consilio de persona idonea ab ipso Pontifice provideretur. Utrum vero RAYNERIUS, inquit, ab iis postulatus, aut à Pontifice datus fuerit, non reperimus. Reperit hoc tamen alter Baroniani operis continuator Raynaldus, citans in margine epistolas binas Honorii III, è quibus hæc asserit ad annum Christi MCCXIX, num. 20: *Præfecit* (Honorius) *eodem anno Antiochenæ ecclesiæ, diu pastore suo viduatæ, Petrum Capuanum, Petri, olim S. Marcelli presbyteri Cardinalis, è fratre nepotem: verùm, cooptato postea, hoc eodem anno, in amplissimum Cardinalium collegium ipso Petro, Raynerium S. R. E. Vicecancellarium ei suffecit, uti Pontificis litteræ ab eodem exaratæ testantur.* Hæc Raynaldus, ex quo & fragmentum epistolæ Honorii PP. hîc visum est adscribere. Sic habet:

669 *Cum dilectum nostrum magistrum P.... Capuanum, quem deputaveramus ad regimen ecclesiæ memoratæ, circa nos certa de causa providerimus retinendum, eumdem in fratrum nostrorum collegium assumendo; tandem ad multam instantiam dilectorum filiorum Anselmi, Ulrici & Oprandi, canonicorum ipsius ecclesiæ, qui sicut viri providi & fideles pro ea solicitè ac fideliter laborarunt, illum nobis pro vestra & ecclesiæ vestræ utilitate subtraximus, per cujus industriam labores nostri relevabantur præcipuè, & de cujus prudentia solatium potissimum habebamus, videlicet charissimum nobis R.... Sanctæ Rom. ecclesiæ vicecancellarium, virum scientiâ, vitâ & famâ præclarum, & elegantiâ morum ac conversationis dulcedine gratiosum; ipsumque vestræ præficientes ecclesiæ, ac in patriarcham propriis manibus consecrantes, pallium sibi tradidimus, plenitudinis videlicet officii pontificalis insigne, ut ab Apostolica Sede, tamquam sponsus de thalamo suo, ad vos in ornatu patriarchali procedat*, &c. Præcipit, ut patriarcham debito honore prosequantur, illiusque monitis obtemperent. *Dat. Viterbii* VII *Id. Decemb. Pont. nostri anno* IV (Christi MCCXIX.) Ex hac epistola satis eruitur, deputatum quidem fuisse ad patriarchatum Antiochenum Petrum illum Capuanum; at non fuisse consecratum, neque adeo absolutè ac simpliciter patriarcham, cum eum Pontifex appellat *Magistrum P... Capuanum.*

Electo subinde Pelagio Albanensi, sed recusante; designatus est Antiochenis Petrus Capuanus; cui nondum consecrato, substitutus est Raynerius A. C. 1219; B

ut constat ex litteris Honorii III. C

670 Annos XX in hoc munere Raynerio tribuunt cum Onuphrio Panvinio ferè recentiores; quamquam illos non omnes cum Panvinio repetant ab anno Christi MCCXIX; qui quidem ducem suum & male deserunt, & male sequuntur: nam Patriarchæ hujus primordia ad annum Christi MCCXIX pertinere, evincit epistola modo citata: annos autem inde XX Antiochenæ ecclesiæ illum præfuisse, nescio qua demonstrari possit auctoritate, cum nullam neque ipsi neque Panvinius afferant. Certe Raynaldus in Annalibus eccles. ad annum Christi MCCXXVI, num. 59, citans in margine Honorii PP. III epistolam 356 (libri 10) sic ait: *Cum Antiochenam ecclesiam patriarchâ* (utique Raynerio) *orbatam accepisset* (Honorius,) *canonicis Antiochenis præcepit, ut evolventis se ab acceptis litteris mensis spatio patriarcham designarent.* Unde colligitur Raynerius ne septem quidem annos expleviisse Antiochiæ; nedum viginti.

Sedit Raynerius usque ad A. C. 1226.

HELIAS ROBERTUS. E

VIII. ALBERTUS.

RAynerio succedens *anno Christi* MCCXXXIX HELIAS ROBERTUS *Regiensis, ex episcopo Brixiano, sextus ex Latinis Antiochenus patriarcha, sedit annos* VIII. Ita Onuphrius Panvinius in Chronico suo ecclesiastico; qui paulo inferius ad annum Christi MCCXLVII subdit: *Quis post Heliam ex Latinis patriarcha Antiochenus fuerit, incompertum.* Misera sanè res est, quod nullam hic auctor, alioqui eruditus, dictis suis ab antiquiorum auctoritate fidem adstruxerit. Credidit tamen vel sic pronuntianti Genebrardus. Ego verò cur assentiri nequeam, facit primò, quod qui Raynerio successit, jam ab anno circiter Christi MCCXXVI (non MCCXXXIX) ejus locum impleverit, ut numero superiori dictum est; deinde vero quis est Helias ille Robertus, seculo XIII ante annum MCCXXXIX episcopus Brixianus; aut, ficut Marcellus notat in Tabellis, episcopus Regiensis? Ejus certè nec inter episcopos Regienses sive Reienses meminere Sammarthani, nec inter Brixienses Ughellus Italiæ sacræ tom. 4. F

Elias Robertus non probatur fuisse patriarcha Antiochenus;

672 Meminit hic tamen ALBERTI cujusdam, qui juxta quosdam patriâ Regiensis fuerit, sedemque Brixiensem tenuerit ab anno Christi MCCXIII, atque in eam, postquam ad ecclesiam ipse Antiochenam promotus esset, successorem habuerit è familia S. Dominici B. Guallam, qui oblatis infulis, quamdiu potuit, obluctatus, caput submittere tandem jussus est anno Christi MCCXVIII, ut est apud Marchesium tom. 5 sacri Diarii Dominicani ad diem III Septembris. Albertum verò patriarcham fuisse Antiochenum, & quidem sine dubio Latinum, constat ex Bulla ab Innocentio PP. IV in concilio Lugdunensi edita anno Christi MCCXLV, cui expressis verbis *Albertus patriarcha Antiochenus* subscriptus legitur, in Gestis Dei per Francos pag. 1195. Cum ergo & Heliam nusquam apud antiquos reperiam, & episcopum Brixianum invenerim Albertum, non vitâ, ut scribit

sed Albertus quidam, qui Raynerio successit A. C. circiter 1226 aut 1227,

SEC. XIII. Marchesius, sed episcopatu tantùm Brixiensi, teste Ughello, defunctum illo ipso tempore, quo juxta numerum præcedentem, Raynerius viduam reliquerat ecclesiam Antiochenam, quique & Regiensis fuisse dicatur, & à Brixiana sede ad Antiochenam evectus; quis dubitet, illum ipsum esse, qui, anno Christi circiter MCCXXVI aut sequenti, Raynerio successerit; eumdemque, quem præferat Bulla Innocentiana anni MCCXLV, & cujus adeò Pontifices tacito nomine mentionem toties faciant apud Raynaldum ab anno Christi MCCXXXII, atque illustrem imprimis Gregorius IX ad annum Christi MCCXXXV, num. 12?

673 Qui Heliam Robertum hoc loco sedisse statuunt non veterum, sed sua tantum auctoritate, recentiores, vitam ei atque ecclesiæ Antiochenæ administrationem producunt usque ad annum Christi MCCXLVII. Verùm id ne de Alberto quidem nostro, pro quo illi Heliam Robertum acceperunt, verum esse potest; quippe qui jam vitâ functus erat anno Christi MCCXLVI, uti certum faciunt Statuta selecta capitulorum generalium Ordinis Cistercienſis, edita nuper à Martenio tom. 4 Thesauri novi Anecdotorum: columnâ enim 1386 inter statuta anni MCCXLVI, octavum hoc est: *Bonæ memoriæ domino Alberto, quondam patriarchæ Antiocheno, qui existens in curia D. Papæ, ex maxima devotione, quam habebat ad Ordinem, in domo Cisterciì, quæ est mater nostra, suam elegit sepulturam, conceditur plenarium officium per universum Ordinem.* Fuit ergo Albertus patriarcha, ut ante dicebam, Antiochenus; & jam diem supremam obierat anno MCCXLVI; neque diu forsan antè; certè post concilium Lugdunense, cui interfuit. Et in ipsa quidem Gallia vitæ terminos attigit; ut colligere est ex loco, quem sibi delegit in sepulturam.

jam obierat anno Christi 1246.

B

IX. CHRISTIANUS.

C

PAtriarcharum Antiochensium Latinorum agmen claudit vir è sacra Prædicatorum familia præclarissimus, re ac nomine CHRISTIANUS, de quo ita Leander Alberti lib. 2 de Viris Illustr. Ord. Prædicatorum: *Christianus Antistes cum quatuor fratribus coronam martyrii promeruit. Cum enim anno* MCCLXX (imo MCCLXVIII, die XXIX Maii, juxta Sanutum lib. 3, part. 12, cap. 9, & sententiam communiorem) *urbs Antiochena capta esset à Soldano Babiloniæ, Christianus antistes (fuerat enim Ordinis Prædicatorum togâ ab ineunte ætate indutus; sed postmodum à Pontifice maximo præsulatûs insulâ ornatus) in cœnobio Prædicatorum existens, ex insperato audito flebili casu urbis, templum ingressus, jussit infulam afferri; qua allata, capiti imposuit. Demum cum quatuor fratribus ante aram procumbens, cum lacrymis Deo suum & civium finem, quorum ploratus, horrendos ululatus, lamenta, voceſque ingentes mœrentium exaudiebat, ob direptiones, vulnera, stupra, & occisiones per barbaros factas, commendabat. Quum sic oraret, ecce, nefandissimi homines templum ingrediuntur, ipsumque cum dictis fratribus ante sacram aram procumbentem, crudeliter peremêre.*

Christianus à Saracenis Fidei causa est interfectus A. C. 1268;

675 Hactenus Leander; quem sequuntur Michaël Pius in Viris Illustr. lib. 1, § 175; Spondanus ad annum Christi MCCLXVIII, num. 18; Odoricus Raynaldus ad eumdem annum, num. 53; & hi quidem omnes quamvis martyrium ejus narrent, à *Beati* tamen titulo abstinent, quem illi post Antonium Senensem in Chronico FF. Ord. Prædic. ad annum Christi MCCLXX, Bzovius in Annal. eccl. ad annum Christi MCCLXVIII, num. 12, & ceteri fere auctores Dominicani concedunt. Marchesius ejus tamquam Beati memoriam sacro Diario Dominicano inscripsit ad diem XVII Maii. Nos, quia de cultu non constat, inter Prætermissos illum retulimus ad diem XVIII Maii, pag. 135. De initio patriarchatûs ejus nihil reperi; unde ne affirmare quidem ausim, immediatum hunc fuisse Alberti successorem.

sed initium ejus me fugit.

D

EPILOGUS.

HIc ego, Lector benevole, recensendis Antiochiæ patriarchis supersedere jubeor; nec verò sine causa justissima; quando, ut rectè ait Spondanus ad annum Christi MCCXXXIX, num. 17, post Christianum *nullus amplius quærendus est, qui ibi sederit, exclusa civitate: cum nihilominus numquam desierit dari titulus præsulibus etiam Latinis.* Nihil verò mirum est, si eis præter titulum nihil, urbe capta, remanserit; quandoquidem jam ab anno Christi MCCLVI ob hostium incursiones vectigalia Antiocheni patriarchatus, teste Raynaldo ad illum annum, num. 45, adeò erant imminuta, ut sustentandæ dignitati patriarchali paria non essent; atque ejus præsuli propterea summùs Pontifex Nimocensis in Cypro ecclesiæ administrationem conferret.

Exinde patriarchæ Antiocheni titulo tantum tenus fuêre,

E

677 Titularium verò Patriarcharum illorum seriem persequi non minus otiosum videtur mihi, quam difficile; fuisse tamen jam tum à Christiani nece, vix dubium est; cum *Opizio* anno Christi MCCLXXIV interfuerit concilio Lugdunensi II, ut vide apud Labbeum tom. 11, part. 1, col 956, & Raynaldum ad annum illum, num. 3. Opizioni jam aliquot annis, ut colligitur ex litteris Clementis Papæ V concilio Viennensi præfixis apud Labbeum tom. 11, parte 2, col. 1549 & 1553, defuncto suffectus est anno Christi MCCCXI *Isnardus*, archiepiscopus antea Thebanus & Pontificis in Urbe vicarius, cui Clemens, donec barbarorum tyrannide opprimeretur Antiochia, ecclesiæ Papiensis administrationem commisit, de quo hæc & multo plura vide locis assignatis apud Raynaldum in indice tomi 15 Annalium. Mitto alios, ut *Seguinum*, de quo vide Joannem Maan in Ecclesia Turonensi ad annum Christi MCCCLXXIX & MCCCLXXXV; *Wenceslaum*, qui anno Christi MCDIX concilio Pisano interfuit, ac fuisse dicitur de Bohemia; Labb. tom. 11, part. 2, col. 2204, & 2216; item *Vitalem* anno MCDXV in concilio Constantiensi sess. 2; *Joannem* ibidem, sess. 8 & deinceps, & in concilio Basileensi, ubi ejus *Opusculum de superioritate inter concilium & Papam* habes apud Labbeum Concil. tom. 12, à col. 911. *Ludovicum* Minoritam, qui anno Christi circiter MCDLXI ex Oriente ad Carolum VII Galliæ regem & Philippum Burgundiæ ac

quorum hîc aliquos damus.

F

A ac Brabantiæ ducem unà cum aliis legatus advenit ; de quo etiam fusè Raynaldus , apud quem consulesis indicem tom. 19 Annalium ; *Alphonsum* , qui anno Christi MDXII interfuit concilio Lateranensi V , ut videre est per sessiones singulas ; aliosque minus memorabiles , quorum notitia parum ad historiam aut rem chronologicam pertinet.

Excusatio auctoris.

678 Habe igitur , Lector , lucubrationem hanc meam , & siquid ei deesse compereris , memento id me , cum ad hæc studia ex aliis recens evocatus accederem , absque ullis in hanc rem peculiarium instrumentorum adminiculis conari jussum esse , quod veteranorum hactenus nemo , nisi aut cum vastis hiatibus , aut anachronismis frequentibus est aggressus. Meam hanc dixi lucubrationem ; nam quæ sequuntur de patriarchis Jacobitis , uti & quæ ab initio de iis differui , ea mihi nequaquam arrogo ; cum ejus sint , à quo illa ego non magno meo impendio mutuatus sum ; Assemani , inquam , quem utinam Deus

B præclaris laboribus parem diu præstet.

APPENDIX

AD SECULUM XIII.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITÆ.

XLVII. ATHANASIUS IX.

Sedit ab A.C. 1199 exeunte usque ad 1207.

679 ATHANASIUS , *qui &* SALIBA CALVUS , *cœnobii Barsumæ archimandrita, die* XVI *Decembris , anno Græcorum* MDXI (Christi MCXCIX) *in cœnobio Modik , regionis Claudiæ, ubi episcopi* XV *convenerant , per sortem electus est. . . . . Obiit autem Athanasius in præfato Barsumæ cœnobio anno Græcorum* MDXVIII (Christi MCCVII ,) *cum annos septem sedisset.* Est & in Diptychis & Catalogo Barsalibæi , ut ab Anonymo continuatus est.

C

XLVIII. MICHAEL II.

Invasor ab A. C. 1200 usque ad 1215.

680 FUit hic Michaëlis I sive magni ex fratre nepos : fratrem habebat Gregorium maphrianum , qui partim studio fratris , partim indignatione , quod , se absente, ordinatus esset Athanasius IX , eodem anno Græcorum MDXI , feriâ sextâ , quam Confessorum vocant , hoc est , biduo ante Dominicam in Albis anno Christi MCC , MICHAELEM II , qui & *Junior* appellatur & *Josue Labeo* , in patriarcham ordinandum curavit , favore ad id usus principum Saracenorum. Sed fugitivus fere , dum vixit Athanasius , Michaëlis patriarchatus fuit , nec minus plerisque exosus , quam gratus Athanasii. Hoc autem è vivis erepto , sedem iterum invasit mense Julio , ut notavit Barsalibæi continuator , anno Græcorum MDXVIII , Christi MCCVII : donec tandem , intellecta fratris Gregorii morte , nimium quantum commotus decessit in cœnobio Barsumæ anno Græcorum MDXXVI , Christi MCCXV. Præteritur in Diptychis. Scriptoribus annumeratur ab Assemano cap. 37 hujus tomi ; ubi legi de illo plura possunt.

APPEND. SEC. XIII.

XLIX. JOANNES XIV.

Ordinatus A. C. 1208, obiit 1220.

681 JOANNES , dictus antea *Josue scriba* , ut auctor est Bar hebræus in epitome , ex anachoreta in cœnobio Siræ invitus ac reluctans ordinatus est patriarcha anno Græcorum MDXIX , Christi MCCVIII post obitum Athanasii IX. Sed solitudinis amantior quam dignitatis , bis in monasteria profugiens, fere delituit ; donec, mortuo Michaële juniore , iterum ab episcopis conquisitus è monasterio Gavicathæ in Cilicia , atque ad cœnobium Barsumæ traductus pro patriarcha tandem se gessit , usque ad annum Græcorum MDXXXI , Christi MCCXX , quo decessit. Servatur ejus memoria in Diptychis & aucto Catalogo Barsalibæi , ubi dicitur *statura pusillus.* Misit synodicam ad Joannem patriarcham Alexandriæ LXXIV , quam , uti & alia ejus scripta , vide apud Assemanum hujus tomi toto capite 38.

E

L. IGNATIUS II.

Sedit ab A.C. 1222 usque ad 1253.

682 DE IGNATIO , qui & DAVID appellatus fuit , multa narrantur in compendio Bar-Hebræi , quæ inde , qui volet , accipiat. Maphrianus erat , cum eligeretur in patriarcham. *In monasterio Barsumæ consecratus fuit anno Græcorum* MDXXXIII (Christi MCCXXII) *Dominicâ Pentecostes.* In Armenia, *in castro Romano die* XIV *Junii anno Græcorum* MDLXIV (Christi MCCLIII) *decessit.* Exequias Armenorum Catholicus celebravit , & cadaver ad Orientalem majoris Armenorum ecclesiæ partem sepeliendum curavit. Hujus , an sequentis, Ignatii nomen sit in Diptychis , incertum : unus enim tantùm adscriptus est pro duobus , qui leguntur in auctario Barsalibæi. Sub hoc patriarcha Gregorius Abulpharagius , sive Bar-hebræus , cujus Chronici epitomen hìc sequimur , Gubæ episcopus creatus est anno Christi MCCXLVI ; ac deinde Gubâ in Lacabenam translatus.

F

LI. DIONYSIUS VII.

Sedit ab A.C. 1253 usque ad 1261.

683 DIONYSIUS , *qui &* AARON ANGUR , inquit Bar-hebræus , *ex episcopo Melitinæ in cœnobio Barsumæ anno Græcorum* MDLXIII (*imò* MDLXIV , *ut liquet ex obitu præcessoris*, inquit rectè in notis Assemanus) Christi MCCLIII , *die* XIV *Septembris in festo sanctæ Crucis ab episcopis . . . . . in patriarcham ordinatus est , dissentiente Joanne Bar-maadani , maphriano , cum nonnullis suæ factionis præsulibus , qui ipsum maphrianum , patriarchali dignitati inhiantem , ad schisma faciendum impellebant* , quod reipsa tertio post mense fecit , ursitque ad mortem usque Dionysii , qui ob ferocem superbiam *à Sergio monacho , Basilio diacono , & Abrahamo laïco die* XVIII *Februarii anno Græcorum* MDLXXII (Christi MCCLXI) *in cancello altaris , ubi nocturnas preces sab-*

APPEND. SEC. XIII. *Sabbati Jejunii Ninivitarum celebrabat, miserè trucidatus fuit.* Prætermittitur in Diptychis; at non à continuatore Barsalibæi. Sub eo Gregorius Bar-hebræus ex Lacabenæ ad Alepi episcopatum translatus est.

LII. JOANNES XV.

684 JOANNES BAR-MAADANI *ex maphriano in patriarcham die* IV *Decembris in festo sanctæ Barbaræ anno Græcorum* MDLXIV (imò MDLXV, Christi MCCLIII, cum juxta hujus chronici narrationem inauguratus sit aliquamdiu post Dionysium VII) *Alepi ordinatus* Jacobitarum patriarchatum longo schismate vexavit, inferior modò, modò superior Dionysio, prout alter alterum dynastarum avaritiæ largius suppeditando vincebat, quæ omnia pluribus hoc loco persequitur Bar-hebræus. Obiit *in Cilicia, ubi à rege & magnatibus Armeniorum summo in honore habebatur, anno* MDLXXIV (Christi MCCLXIII) *in quadragesimali jejunio in cœnobio Baximatæ.* Notus est hic Joannes in Diptychis, & Catalogo anonymi, uti & inter scriptores Jacobiticos Assemanni, hujus tomi toto capite 40.

Sedit & hic ab A. C. 1253 usque ad 1263.

B

LIII. IGNATIUS III.

685 IGNATIUS, *qui &* JOSUE, *archimandrita cœnobii Gavicathæ, quod apud Mopsuestiam, Ciliciæ urbem, situm est, post Bar-maadani obitum .... in Gavicathæ cœnobio anno Græcorum* MDLXXV (Christi MCCLXIV) *in festo luminum* (id est Epiphaniæ) *ordinatus est ... Eodem mense Ignatius patriarcha Orienti maphrianum proclamavit Gregorium Abulpharagium, Alepi episcopum,* hujus, ut dixi, auctorem chronici. Obiit hic patriarcha ex hydrope feriâ tertiâ die XVII Novembris anno Græcorum MDXCIV (Christi MCCLXXXII.) Cadaver in cœnobio Baximatæ in Cilicia conditum.

Sedit ab A.C. 1264 usque ad 1282.

LIV. IGNATIUS IV.

C

686 IGNATIUS, *qui &* PHILOXENUS NEMROD *post Ignatii Josue obitum ... in festo præsentationis Domini in templo, anno Græcorum* MDXCIV (id est die II Februarii, anno Christi CCLXXXIII) *in patriarcham ordinatus* est. Atque hîc desinit Bar-hebræus; cetera sunt ab anonymis adjecta; quæ mihi per compendium describere satis erit, ex illo Catalogo, quem ad calcem hujus tomi concinnavit Assemanus à pag. 479, in quo Ignatium IV obiisse notat exeunte anno Christi MCCXCII.

Sedit ab A.C. 1283 usque ad 1292.

LV. IGNATIUS V.

687 IGNATIUS V, *dictus I, qui &* JOSEPH BAR-VAHIB, *electus ineunte anno* MCCXCIII, *obiit anno* MCCCXXXII. *Sub eo schisma ortum inter Jacobitas, quibus tres patriarchæ præfuere: nimirum Ignatius, qui supra, quique sedem Mardæ fixit: &*

IGNATIUS, *qui &* MICHAEL I, *Barsuma olim appellatus, abbas cœnobii Gavicathæ, qui sedem fixit in urbe Ciliciæ, Sisde, & paulo post obiit: &*

Sedit ab A.C. 1293 usque ad 1332.

D

IGNATIUS, *qui &* CONSTANTINUS, *episcopus Melitinæ, appellatus patriarcha Syriæ, qui obiit anno* MCCCXLIX.

Observat hîc in prosecutione epitomes Barhebræi Assemanus, ab *Ignatio I*, seu *Josepho Bar-Vahib* ad successores patriarchas Ignatii nomen derivatum esse, neglecto eorum ordine, qui eodem nomine antea appellati fuerant. Idem inter scriptores Monophysitas celebratur hujus tomi Bibliothecæ Orient. cap. 45.

AUCTARIUM

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITARUM

SECULO XIII POSTERIORES.

E

LVI. *IGNATIUS VI, dictus II, qui & ISMAEL MAGEDUS, Ignatii Bar-Vahibi ex fratre nepos, ordinatus Mardæ anno* (Christi) MCCCXXXII, *obiit anno* MCCCLXV. *Sub eo patriarchatum Ciliciæ tenuit post Michaëlem I* — *Ab A.C. 1332 ad 1365*

IGNATIUS, qui & MICHAEL II; obiit anno MCCCXLIX. *Quo defuncto, patriarchatum Ciliciæ ac Syriæ tenuit post Ignatium Constantinum*

BASILIUS, qui & PHILOXENUS, episcopus Damasci. Tertius autem Jacobitis per id tempus patriarcha præfuit

IGNATIUS I, qui & BASILIUS SABA Salachensis, patriarcha Turabdinensium, ordinatus anno MCCCLXIV: *obiit annò* MCCCLXXXIX.

689 LVII. *IGNATIUS VII, dictus III, qui & Sciahab, sororis Ismaelis filius, ordinatus anno* MCCCLXV, *obiit anno* MCCCLXXXI. *Sub eo Basilius Philoxenus, cui successit* — *A 1365 ad 1381.*

BASILIUS, qui & GABRIEL; obiit anno MCCCLXXXVII.

690 LVIII. *IGNATIUS VIII dictus IV, qui & ABRAHAM BAR-GARIB CYRILLUS, episcopus Amidæ, electus anno* MCCCLXXXI; *obiit anno* MCDXII. *Sub eo post Basilium Gabrielem electus fuit patriarcha Syriæ* — *A 1381 ad 1412.*

PHILOXENUS, episcopus Damasci, qui obiit anno MCDXXI. *Post Ignatium verò I Turabdinensem* — F

IGNATIUS II patriarcha Turabdinensium, qui & JOSUE Mutæ Medensis filius, electus anno MCCCLXXXIX, *depositus anno* MCDXVII.

692 LIX. *IGNATIUS IX, dictus V, qui & BEHENAMUS BASILIUS, Hedlensis, electus anno* MCDXII, *sedit annos* XLIII; *obiit anno* MCDLV. *Sub eo post Philoxenum patriarcham Syriæ* — *A 1412 ad 1455.*

BASILIUS, qui & SYMEON Manemita, episcopus Gargar, electus anno MCDXXI; *obiit anno* MCDXLV. *Tum verò id schisma sublatum est, quod per Ciliciæ, Syriæ & Mardæ patriarchas inductum fuerat. Post Ignatium verò II Turabdinensem*

IGNATIUS III patriarcha Turabdinensium, qui & MASUDUS Salachensis, electus anno MCDXVII; *obiit* MCDXX.

IGNATIUS IV patriarcha Turabdinensium, qui & HENOCH Invardensis, electus anno MCDXXI; *obiit anno* MCDXLV.

IGNATIUS V patriarcha Turabdinensium, qui & CUMA PHILOXENUS, episcopus cœnobii

A *nobii Cartaminenſis, electus anno* MCDXLV ; *obiit anno* MCDLVI.

692 LX. *IGNATIUS X, dictus VI, qui &* A. 1455 ad 1484. *CHALEPH Maadancnſis, filius ſororis Barſumæ Baſilii Maphriani, epiſcopus Gozartæ, electus anno* MCDLV ; *obiit anno* MCDLXXXIV. *Sub eo poſt Ignatium V Turabdinenſem*

IGNATIUS VI patriarcha Turabdinenſium, qui & JOSUE BASILIUS Invardenſis, electus anno MCDLVI ; *obiit anno* MCDLXI.

IGNATIUS VII patriarcha Turabdinenſium, qui & AZIZUS PHILOXENUS BAR-SAPTA, epiſcopus Haæ, electus anno MCDLXI ; *obiit anno* MCDLXXXI. *Poſt ejus obitum duo Turabdinenſibus patriarchæ præfuere : nimirum*

IGNATIUS VIII, qui & SABA ; &

IGNATIUS IX, qui & JOANNES.

693 LXI. *IGNATIUS XI, dictus VII, qui* A. 1484 ad 1493 & ultra. *& JOANNES BAR-SILA, epiſcopus Amidæ, electus anno* MCDLXXXIV ; *obiit anno* MCDXCIII.

LXII. *IGNATIUS XII, dictus VIII, qui &* B *NOE Bacuphenſis Libaniota, epiſcopus Emeſæ, deinde maphrianus, demum patriarcha anno* MCDXCIII. *Sub eo Turabdinenſibus poſtremus patriarcha præfuit*

IGNATIUS X MA UDUS ; quo mortuo, ſchiſma Turabdinenſes inter & Mardenſes ſublatum eſt, unuſque cunctis Jacobitis Syris patriarcha præfuit Ignatius Noe Libaniota.

LXIII. *IGNATIUS XIII, JOSUE ex caſtro Kelat, qui poſtquam à Chriſtiana fide defeciſſet, pœnitentiam ſui ſceleris egit.*

LXIV. *IGNATIUS XIV, JACOBUS Damaſcenus.*

LXV. *IGNATIUS XV, DAVID Maadanenſis.*

LXVI. *IGNATIUS XVI, ABDALLA ex caſtro Atta.* AUCTARIUM.

LXVII. *IGNATIUS XVII, NEHEMES, ſeu NEHETALLA Mardenſis, qui quum religionem Chriſtianam ejuraſſet, Romam ſub Gregorio XIII ſe recepit.*

694 LXVIII. *IGNATIUS XVIII, PETRUS* A. 1579 uſque ad noſtra tempora. *DAVID SCIAH, qui Jacobitis præerat anno Chriſti* MDLXXIX *&* MDLXXXVI. *Ad hunc anno* MDLXXXIII *Nuntius Apoſtolicus Leonardus, epiſcopus Sidonienſis, miſſus eſt.*

LXIX. *IGNATIUS XIX, PILATUS Manſurenſis.*

LXX. *IGNATIUS XX, ABDALGANI, frater Pilati.*

LXXI *IGNATIUS XXI, PETRUS HODAJE, ſeu HUDAJES.*

LXXII. *IGNATIUS XXII, ABDALMESSIAS.*

LXXIII. *IGNATIUS XXIII, SIMEON. Sub* E *eo Jacobitas plurimos ad Catholicam fidem convertit, iiſque patriarcha præfuit*

LXXIV. *IGNATIUS XXIV, ANDREAS ACHIGIAN, filius Abdalgal, cui ſucceſſit orthodoxus patriarcha.*

LXXV. *IGNATIUS XXV, PETRUS, quem Jacobitæ hæretici, Georgio inſtigante, in exilium mitti Adanam curarunt.*

LXXVI. *IGNATIUS XXVI, GEORGIUS Jacobita, cui ſucceſſit*

LXXVII. *IGNATIUS XXVII, ISAAC, qui Jacobitis uſque in præſentem annum præeſt.* Ita Aſſemanus in catalogo ſuo, quem cum tomo 2 Bibliothecæ Orientalis edidit Romæ anno Chriſti MDCCXXI.

ERRATA TYPOGRAPHICA

Pag. 11 D *lin.* 20 — CLXXXVI *lege* CLXXVI.
Pag 29 B *lin.* 7 — XXIII *lege* XXII.
Pag. 61 D *lin.* 16 — 160 *lege* 267.
Ibidem F *lin.* 17 — Euſebio *lege* Euzoïo.
Pag. 62 B *lin.* 12 — totius *lege* toties.
Pag. 64 A *lin.* 15 — 160 *lege* 267.
C *Pag.* 99 D *lin.* 4 — 493 *lege* 453.
Pag, 109 F *lin.* 20 — Jahirus *lege* Jarihus.
Pag. 122 A *lin.* 14 — LXXI *lege* LXXII.
Ibidem F *lin.* 1 — LXXII *lege* LXXIII.

Plura conſultò prætorii, quod ea ejuſmodi eſſe judicarem, quæ prudens lector per ſe ipſe nullo negotio deprehendere poſſet atque emendare. E

INDEX SANCTORUM

AD TOMUM IV JULII.

A

15 ABudemius martyr. *Ex Synax. Græcis ac Martyrologio Romano* 26

18 Æmilianus martyr COMM. § 1. Locus martyrii, cultus, ecclesia in Rhabdo, & miracula 170. Acta martyrii ejus Græca, eorumque levis auctoritas 371. MARTYRIUM *auctore Anonymo, ex cod. Ms. Vaticano* 373

15 Æternus episcopus martyr. *Ex Saussayo & Castellano* 48

15 Agrippinus & quatuor socii MM. *Ex Hieron.* 28

17 Alexius conf. COMM. AD ACTA LAT. § 1. Alexii nomen, patria, parentes, ætas ac mors; idemne an diversus à Joanne Calybita 238. § 2. Sancti cultus apud Græcos & Latinos, elogia, reliquiæ 240. § 3. Ecclesia ac monasterium SS. Bonifacii & Alexii Romæ, antiquus corporum ac modernus status; ædes sacræ alibi in honorem S. Alexii exstructæ, confraternitas Avenione 243. § 3. Festum Sancti apud Latinos; Officium ecclesiasticum; Orationes propriæ, Ordo Alexianorum seu Cellitarum; notio prævia canonis Græci in Sancti honorem concinnati 245. § 5. Canon in Sancti honorem conditus seculo IX, è Græco versus; historia Alexiana vulgaris 247. § 6. Vitarum notitia; Græca præterita; quænam hîc dentur 250. VITA *auctore Anonymo. Ex cod. nostro antiquiss. cum aliis collato* 251. VITA METRICA. *Ex codice etiam vetustissimo: auctore, ut creditur, Marbodo* 254. ANALECTA. HOMILIA *S. Adalberti Pragensis, ex biblioth. Casinensi* 257. MIRACULA *ab Anonymo sec.* XI *scripta, ex eodem cod. Cas. cum aliis collato* 258

17 Alexius confessor Edessæ in Syria. COMM. AD ACTA ARABICA. § 1. Eorum occasio, notitia, auctor, ætas 262. § 2. Vita Arabica corrupta, ex textu Syriaco castigata 264. VITA ARABICA *Latine reddita à Petro Benedetti S. J.* Prologus. CAP. 1. Sancti natales, educatio, nuptiæ 266. CAP. 2. Sponsam Sanctus clam deserit; Seleuciam primo, deinde Edessam delatus; ubi virtutibus excellit: quæritur, at non invenitur 267. CAP. 3. Lugetur à suis; ædituo ecclesiæ Edessenæ cælitus indicatur; cui semetipse totum manifestat. Mors, sepultura 269

19 Ambrosius Autpertus abbas in monasterio S. Vincentii ad Vulturnum in Italia. COMM. § 1. Asserta appellatio Sancti & rerum gestarum narratio cum ejus ætate non cohærens 646. § 2. Sancti viri scripta; singulare virtutum Christianarum in iis studium & Acta 647. VITA. *Ex Ms. desumpto è monumentis D. Constantini Cajetani abbatis* 649

15 Ansuerus martyr cum sociis. COMM. § 1. Palæstra & epocha 97. § 2. Actorum compendium, ex quo Sancti patria, vitæ professio, socii & reliquiæ examinantur 99. Cultus, Officium & Acta. 102. ACTA *auctore Anonymo ex Mss.* CAP. 1. Ansueri natales, adolescentia, vita monastica & virtutes 104. CAP. 2. Martyrium, sepultura, translatio & miraculum 107

11 Antiochus & Cyriacus martyres. *Ex Fastis Græcis & Martyrologio Romano* 25

15 Apronia virgo. COMM. Cultus, epocha, patria & Acta 45. ACTA *auctore Anonymo* 46

18 Aquilinus & Socii 12 martyres in Africa. *Ex Hieron.* 361

18 Arnoldus confessor. COMM. Sancti cultus & Acta examinantur 447. ACTA *auctore Anonymo:* ex Officio Ms. cum aliis tribus collato 449

18 Arnulphus episc. Metensis. COMM. § 1. Cultus S. Arnulphi, basilica, reliquiæ, elogia 423. § 2. Arnulphi majores; tempus locusque nativitatis, honores in aula regia; uxor & filii 425. § 3. S. Arnulphi episcopatus, ejus abdicatio; vita solitaria, tempus mortis 428. § 4. Acta S. Arnulphi, quæ hîc damus 432. VITA *auctore Anonymo æquali; ex Mss. & excusis.* CAP. 1. S. Arnulphi natales; profectus in litteris ac pietate; potentia in aula; conjugium & liberi; episcopatus Metensis; austera vivendi ratio; opera misericordiæ; miracula varia; amor solitudinis 435. CAP. 2. Abdicatio muneris episcopalis; recessus ad eremum; restinctum incendium, vita in solitudine, sanctus obitus; sepultura; corporis translatio, & miracula 438. VITA ALTERA *auctore Umnone, ex antiquo cod. Vicensi.* CAP. 1. Gesta S. Arnulphi usque ad susceptum episcopatum 440. CAP. 2. Gesta à suscepto episcopatu usque ad obitum 443. FRAGMENTUM I, *ex eodem codice.* FRAGMENTUM II *ex libro Pauli Warnefridi apud Chesnium* 446

18 Arnulfus martyr. COMM. § 1. Cultus ex variis Martyrologiis & Breviariis 396 § 2. Arnulfi distinctio ab altero ejusdem nominis martyre, vitæ tempus, episcopatus, martyrium & Acta 398. Reliquiæ variis locis honoratæ 401. VITA *auctore Anonymo. Ex Ms. collato cum editione Joannis à Bosco.* CAP. 1. Sancti prosapia, & Chlodovei regis Francorum conversio ad fidem; Arnulfi matrimonium, virginitas, peregrinatio & miracula 403. CAP. 2. Narratio pœna-

narum infernalium, Sancti exorcismus, secunda peregrinatio, episcopatus, profectio in Hispaniam, prædicatio fidei, miracula & martyrium 405. VITA METRICA *auctore Letselino. Ex Ms. Belfortiano.* CAP. 1. Arnulfi parentes, nativitas, & Chlodovei regis conversio ad fidem. Sancti juvenis educatio, prima peregrinatio & miracula 407. CAP. 2. Reditus in civitatem Remensem; benevolentia Remigii erga Arnulfum, quem exorcistam consecrat; qua dignitate præditus statim duos energumenos liberat, & ob periculum vanæ gloriæ fugam meditatur 409. CAP 3. Secunda peregrinatio, episcopatus, iter in Hispaniam & miracula 411. CAP. 4. Reditus in patriam post obitum S. Remigii, martyrium, corporis translatio, prodigiosa ejusdem immobilitas in silva Aquilina, sepulcrum, & auctoris epilogus 413. TRANSLATIO ET MIRACULA *auctore Anonymo suopare, ex Ms.* 415

19 Arsenius anachoreta in monte Scethi Lybiæ. COMM. § 1. Scethis notitia; nominis Sancti etymon, patria, natales; vita in seculo acta, institutio Honorii & Arcadii 605. § 2. Sancti in solitudinem secessus, causæ, adjuncta; præclarè ibidem facta & dicta 607. § 3. Alia ascetica documenta; fuga ex Scethi in Troën; inde in Canopum; dicta & facta utrobique expensa 609. § 4. Reditus in Troën, mors, sepultura, chronotaxis vitæ, discipuli 612. § 5. Memoria in Fastis; cultus in Gallia, Belgio & Germania; elogia; Vita quam edimus; aliæ ab aliis conscriptæ 614. VITA *auctore S. Theodoro Studita ex cod. Petri Seguierii Franciæ Cancell.* Prologus. CAP. 1. Sancti patria, natales; vita secularis cum solitaria divino monitu commutata, insignes in ea progressus; hominum fuga 617. CAP. 2. Donum orationis & lacrymarum; vigiliæ, documenta, labor manuum; mortificatio, paupertas; discipulorum dimissio & admissio; reditus in Troën 622. CAP. 3. Fraudium dæmonis & arcanorum perspicientia; morbus, visio, cura vilissimæ sepulturæ; mors; habitudo corporis, periocha vitæ, elogium 626. Epilogus 630

15 Athanasius episc. Neapolitanus. COMM. § 1. Sancti cultus & quædam chronologica vitæ puncta 72. § 2. Acta vitæ & translationis, eorumque scriptores 74. ACTA *auctore Joanne diacono, ex Chronico Ms.* 75. ACTA ALIA *auctore Anonymo coævo, ex regesto S. Placidi.* Prologus 77. CAP. 1. S. Athanasii patria, parentes, pia educatio & clericatus in pueritia 78. CAP. 2. Athanasii episcopatus, variæ virtutes, magnificentia erga ecclesias & sanctitatis fama 80. CAP. 3. Persecutio contra Athanasium, ejus exsilium sepultura & miraculum 82. TRANSLATIO *auctore Anonymo coævo, ex Ms. Longobardico, cum altero collato.* Prologus 84. CAP. 1. Translatio corporis S. Athanasii ex monte Casino, & miracula in itinere facta 85. CAP. 2. Miracula ad S. Athanasii sepulcrum patrata 87

17 Athenogenes martyr. COMM. § 1. Unde & quo die S. Athenogenes in Fastis sacris Latinis innotescere cœperit 216. § 2. Apud Græcos solum signatus est Athenogenes Sebastenus hoc vel præcedenti die 217. § 3. Ex Actis Metaphrasticis, nullius vel perexiguæ fidei, non probatur geminus fuisse 218

19 Aurea virgo martyr Cordubæ in Hispania. COMM. Sanctæ patria, stirps, vitæ professio & cultus, 651. VITA *auctore S. Eulogio coævo. Ex Memoriali Sanctorum.*

B

15 BEnedictus Andegav. ep. *Ex Martyrologiis & Breviario* 90

17 Benignus abbas. COMMENT. § 1. Beati titulus, Benigno passim datus, examinatur 338. § 2. Benigni patria, scripta, elogia & Acta 339. ACTA BREVIORA *ex Ms. Florentino biblioth. Laurentianæ* 341. ACTA AUCTIORA *ex Ms. Florentino biblioth. Mediceæ* 342

15 Bernardus conf. marchio Badensis. COMM. § 1. Cultus & reliquiæ 110. § 2. Bernardi elogia & Acta 112. VITA *ex Italico in compendium Latinè redacta* 113. MIRACULA *Italice à Blancardo edita, & hic Latinè versa* 116

19 Bernoldus seu Bernulphus episcopus, Ultrajecti in Belgio. SYLL. HIST. Sancti cultus, gesta, miracula, sepulcrum reliquiæ 654

15 Bonosa V.M. & quinquaginta milites ab ea conversi. COMM. CRIT. De ejus seorsim cultu, ætate & Actis 19. VITA *ex editione Stephani Capelli* 21

18 Bruno episc. Signiensis. COMM. § 1. Sancti natales inter Vitæ scriptores controversi 471. § 2. Canonicus Senensis non Astensis fuisse dicendus est; & cur è monte Casino recesserit 473. § 3. Brunonis canonizatio, cultus, Officium & vitæ series 475. VITA *auctore Anonymo, ex Mss. collatis cum edit. Marchesii.* Lectiones 30 in quas tota vita distributa est 478. Ad EXCERPTA ex Chronico Casinensi præfatio. De adventu sancti Bruni ad hunc locum (Casinum) & de bonis operibus suis 485. Sequuntur varia Capita, ac demum APPENDICULA de S. Brunonis scriptis 488

C

15 CAtulinus diaconus & quinque socii MM. *Ex Martyrologiis* 27

16 Ceslaus Odrovantius Ord. Præd. COMM. § 1. Cultus & Acta 182. § 2. Chronologica vitæ series usque ad tirocinium religionis finitum 184. § 3. Reliqua vitæ chronotaxis usque ad mortem 187. ACTA *auctore Bzovio, cum Mss. Vratislaviensibus collata.* Prologus 189. CAP. 1. Ceslai patria, nomen, pueritia, studia, virtutes & gesta ante statum religiosum. CAP. 2. Occasio ingressus in Ordinem S. Dominici, religiosæ vitæ tirocinium, fundationes cœnobiorum, virtutes & labores apostolici. CAP. 3. Miracula, administratio provinciæ Polonicæ, prodigiosa arcis Vratislaviensis liberatio, scriptorum testimoniis confirmata. CAP. 4. Ceslai moribundi ad suos fratres exhortatio, quædam de eo testimonia & miracula post mortem 196. APPENDIX de translatione reliquiarum 199

D

19 DAria Cpoli. *Ex Martyrologiis* 586
15 David abbas. Dies cultus, adventus ex Anglia in Sueciam, monaſterii conſtructio, annus mortis incertus 108. VITA *ex Vite Aquilonia* 110
15 Deuſdedit ep. Cantuarienſis. *Ex Martyrologiis & Capgravio* 48. ELOGIUM *ex Capgravio* 49
15 Diſcipuli Chriſti 72. COMM. HIST-CRIT. De eorum cultu, numero & nominibus 16
19 Dius archimandrita thaumat. Cpoli SYLLOGE HIST. Cultus, geſta, monaſterium ab ipſo conditum, ætas 631
15 Diviſio Apoſtolorum. COMM. HIST-CRIT. § 1. Ubi hæc Diviſio colatur & quomodo facta ſit 6. § 2. Quo anno diviſi fuerint Apoſtoli 10. Ubi poſt Diviſionem prædicaverint Apoſtoli 13
16 Domninus Apriliacenſis M. cum ſociis. *Ex Martyrologiis Gallicanis & Proprio Podienſi* 124
16 Domninus M. Candiacenſis, alius, an idem ſit cum Apriliacenſi. *Ex ſchedis Candiacenſibus Petri Franc. Chiffletii* 126
16 Domneo martyr. *Ex tabulis Bergomenſibus* 128
15 Donevaldus conf. cum novem filiabus. *Ex Faſtis Scotticis* 60

E

18 ELius ſive Ælius conf. *Ex Ferrario* 395
17 Ennodius epiſc. conf. COMM. HIST. § 1. Sancti nomen, genus, patria & geſta ante epiſcopatum 271. § 2. Ætas, epiſcopatus & Legationes 273. § 3. Obitus, cultus, ſcripta & elogia 274
19 Epaphras ep. M. 581
16 Eugenius epiſc. & ſocii. *Ex litteris P. Fliſci S. 7.* 180
16 Euſtathius patriarcha Antiochenus. COMM. HIST. § 1. Euſtathii patria, ſtudia litterarum, conſtantia in fide, epiſcopatus Berœenſis & Antiochenus, locus & oratio in concilio Nicæno primo 130. § 2. Euſtathii poſt concilium Nicænum uſque ad exſilium ſuum geſta ſcriptaque adverſus Arianos & eorum patronos 132. § 3. Euſtathii depoſitio & exſilium 134. § 4. Amor Antiochenſium erga exſulem Euſtathium, hujus felix obitus in exſilio 137. § 5. Euſtathii cultus, reliquiæ, ſcripta, elogia 138. LAUDATIO S. P. N. Euſtathii Antiochiæ magnæ archiepiſcopi. *Ex S. Chryſoſtomo.* PARS 1. De felici morte & glorioſa memoria S. Euſtathii apud Antiochenos 140. PARS ALTERA. Egregiæ S. Euſtathii in patriarchatu adminiſtrando virtutes 142
15 Eutropius, Zoſimus & Bonoſa. *Ex Martyrologiis.* 18

F

18 FAlteus ep. & forte Jocundus MM. *Ex Hieron.* 361
16 Fauſtus martyr. *Ex ſynax. Græcis & Martyrologio Romano* 124
15 Feliciſſimus confeſſor. *Ex Ferrario* 96
15 Felix epiſcopus martyr Papiæ 23
19 Felix epiſcopus, Veronæ in Italia. *Ex Martyrologio Romano* 644
17 Fredegandus abbas. COMM. § 1. Locus habitationis Sancti & cultus 288. § 2 De Sancti reliquiis & patrocinio contra peſtem 291. § 3. Sancti Acta, patria, vitæ profeſſio & epocha 292. ACTA *auctore Anonymo. Ex regeſto eccl. Antverpienſis* 295. MIRACULA *ex Ms. Belgico Latinè reddita* 296
18 Fredericus epiſc. martyr. COMM. § 1. Sancti cultus, ſepulcrum & reliquiæ 452. § 2. Frederici patria, vitæ profeſſio, geſta in epiſcopatu, elogia & mortis annus 454. § 3. Examinantur ejus Acta & mortis cauſa 457. ACTA *forſan auctore OEtberto, ex Ms. Ultraject.* CAP. 1. S. Frederici pueritia, pia inſtitutio, clericatus, virtutes & ſacerdotium 460. CAP. 2. Promotio ad epiſcopatum poſt diuturnam recuſationem 461. CAP. 3. Reprehenſio à Frederico facta regi ob illicitas ejus nuptias 463. CAP. 4. Virtutes in epiſcopatu, zelus apoſtolicus & conſtantia 464. CAP. 5. Solicitudo paſtoralis, prædictio ultionis divinæ, & regis Ludovici pœnitentia 465. CAP. 6. Iterata regis reprehenſio ob inceſtas nuptias & Frederici martyrium 467. CAP. 7. Normannica Friſiæ vaſtatio à S. Frederico prædicta; regis Ludovici mors; punitio æditui, qui ſepulcrum S. Frederici profanarat 469

G

17 GEneroſus martyr. *Ex Martyrologio Romano* 220
16 Gondulphus epiſcopus. COMM. Sancti elogia, ſtirps, epiſcopatus, & Acta 159
18 Gonerius presb. anachoreta. *Ex Proprio Venet. & Caſtellano* 422
18 Guddene martyr. *Ex Martyrologiis* 359
15 Gumbertus conf. COMM. § 1. Variæ confuſiones in Sancti nomine, dignitate & locis ubi colitur 61. § 2. Sancti profeſſio, cultus ex Martyrologiis, ætas & Acta 63. § 3. Cetera cultûs monumenta; reliquiæ an & quæ ſuperſint 65. § 4. Pars cranii in Belgium delata 1575, & templo Societatis Jeſu Bruxellis poſtmodum donata 66. § 5. Recognitæ approbatæque ab Ordinario reliquiæ, & ſolenniter in templum noſtrum Bruxellenſe illatæ anno 1641, 68. VITA *ex Lectionario PP. Conventual. S. Franciſci & Cartuſiæ Herbipol.* 69

H

16 HElerius vel Elerius martyr. COMM. Sancti cultus, Acta & ſepultura 145. ACTA *ex veteri Ms. cum aliis collato.* CAP. 1. S. Helerii patria, parentes, nativitas, morbus, pia pueritia, miracula, & eorum occaſione ſui magiſtri martyrium 148. CAP. 2. Helerii diſceſſus è patria, aſpera vita, miraculum inſigne, peregrinatio in Normanniam & inſulam Cæſaream, martyrium & corporis tranſlatio 150
16 Hilarius martyr. *Ex Martyrol.* 144
17 Hyacinthus martyr. COMM. Sancti Martyris cultus, elogia & Acta 221. LAUDATIO GRÆCO-LAT. *Ex editione Combefiſii.* CAP. 1. Prologus, Sancti patria, adhortatio

tio ad ſuos populares, ut idololatriam deſerant 222. CAP. 2. Sancti martyris zelus in excidenda arbore, libera facti confeſſio, mors, tumulus & auctoris epilogus 227

I

15 JAcobus epiſc. Niſibenus. § 1. Jacobi cultus 28. § 2. Geſta S. Jacobi Niſibeni in concilio Nicæno & Antiocheno 31. § 3. Ejus ſcripta 34. § 4. Auctorum quorumdam errores, & obſidio Niſibena 37. § 5. Mors, ſepultura & Vitæ ſcriptores 40. ACTA *auctore Theodoreto epiſc. Cyri ex interpretatione Jacobi Sirmondi.* CAP. 1. Aſpera S. Jacobi vita, & quædam miracula 42. CAP. 2. S. Jacobi epiſcopatus, miraculum, præſentia in concilio Nicæno, obſidio urbis Niſibenæ ejus precibus prodigiosè ſoluta 43

19 Juſta & Rufina VV. MM. SYLLOGE HIST. § 1. Sanctarum cultus, templa, reliquiæ & miracula 583. § 2. Virginitas SS. Martyrum aſſerta, & loca quædam Actorum illuſtrata 585

16 Juſtinianus conf. Lemovic. *Ex Breviario loci & Martyrologiis.* 172

K

17 KEnelmus puer martyr. Sancti cultus & Acta 297. ACTA ET MIRACULA. *Ex Ms. Rubeæ Vallis, collato cum Capgravio* 310

L

19 LAurentius epiſcopus Neapoli in Campania. Sancti cultus & epiſcopatus tempus 644

17 Leo PP. IV. COMM. Vetuſtus Sancti cultus, elogia & tranſlatio 302. § 2. Electio & conſecratio 304. § 3. Nonnulla S. Leonis geſta, de quibus vix obiter meminit Anaſtaſius 305. § 4. Vita S. Leonis an vere ab Anaſtaſio ſcripta; fabula Papiſſæ; & innumera dona eccleſiis collata 307. VITA *ex Anaſtaſio Biblioth.* CAP. 1. S. Leonis, doctrina & virtute eximii, ad ſacerdotium, atque inde ad ſummum pontificatum exaltatio 309. CAP. 2. Summa ejus in eccleſias liberalitas; terræ motus, ſanctio obſervanda circa presbyterium; & multorum inſtauratio 310. CAP. 3. Baſiliſcus fugatus; repreſſum incendium, dona alia variis eccleſiis oblata, & reſtituta monaſteria; octava Aſſumptionis. CAP. 4. Novi eccleſiarum ornatus; conſtructio monaſterii; & reparatio murorum, portarum ac turrium Urbis 313. CAP. 5. Illatio ſacrorum corporum in Urbem; reſtauratio eccleſiæ SS. Coronatorum; dona monaſteriis; adventus Neapolitanorum, & claſſis Saracenicæ diſperſio 315. CAP. 6. Perpetua munifici Pontificis in varias eccleſias donariorum diſtributio 317. CAP. 7. Civitatis Leoninæ, Lothario imp. juvante, conſtructio, & dona iterum varia in Romanos collata 319. CAP. 8. Urbis Portuenſis munitio; Corſorum ibi receptio; dona alia in eccleſias & earum reſtauratio 321. CAP. 9. Synodus Romana in qua depoſitus Anaſtaſius Cardinalis; dona rurſus multiplicia in diverſas eccleſias 323. CAP. 10. Everſæ Centumcellæ alibi reſtitutæ, & donis cumulatæ; ubi & aliæ eccleſiæ: Compoſitio falſæ apud Imp. accuſationis, ac pius S. Leonis obitus 324

15 Lollianus martyr. *Ex Faſtis Græcis* 28

M

16 MAcarius & Megetia. *Ex Hieron.* 129

19 Machadorus & ſeptem ſocii MM. *Ex Hieron.* 587

19 Macrina virgo. COMM. Cultus, nativitas, obitus & Acta S. Macrinæ 589. VITA *auctore S. Gregorio Nyſſeno, interprete Franciſco Zino.* Præfatio auctoris 592. CAP. 1. Macrinæ ortus, educatio, ſtudium virginitatis, pietas in matrem ac familiam 593. CAP. 2. Vita monaſtica S. Macrinæ, itemque matris ejus S. Emmeliæ, ac Petri fratris. Pia mors SS. Emmeliæ & Baſilii magni: acceſſus S. Gregorii Nyſſeni ad ſororem decumbentem 596. CAP. 3. Colloquium extremum S. Macrinæ cum S. Gregorio; ſanctiſſimus ejus obitus, & fratris ac Virginum lacrymæ; tum ſumma Macrinæ paupertas, & repertæ apud eam ſanctæ Crucis reliquiæ 599. CAP. 4. Miraculi veſtigium in corpore defunctæ; exſequiæ à S. Gregorio accuratæ; locus ſepulturæ, miracula in vita patrata 602

17 Mammas & ſocii x martyres. *Ex Hier.* 220

17 Marcellina virgo. COMM. § 1. Sanctæ cultus & elogia 231. § 2. Sanctæ virginis epocha, locus morti, epitaphium, ſepulcrum & Acta. 233. ACTA. *Ex Bonino Mombritio.* Prologus 234. CAP. 1. S. Marcellinæ natales, pia educatio, & publica poſt Liberii Papæ exhortationem virginitatis profeſſio 235. CAP. 2. Duo S. Marcellinæ fratres, variæ ejus virtutes, dolor ex fratrum morte, & pius illius obitus 236

17 Marcellus martyr. *Ex Hieron.* 221

17 Marina virgo, *Marinus* dicta. COMM. § 1. Marinæ cultus apud Græcos & Latinos 278. Plures virgines ſub nomine Marinæ diſtinguendæ 280. § 3. Marinæ patria, ætas, inſtitutum, tranſlatio & cultus Venetiis 282. § 4. Reliquiæ ſub S. Marinæ nomine alibi honoratæ & Acta 284. ACTA *auctore incerto. Ex Vitis Patrum* 286. APPENDIX 1 De Reparata ſeu Margarita, *Pelagius* dicta 287. APPEND. ALTERA. De Marina Scanienſi in Sicilia 288

18 Marina V. M. Hiſpana. *Ex Martyrologio Romano* 376

19 Martinus Trev. epiſc. M. *Ex Martyrologiis recentioribus* 582

18 Maternus epiſcopus. COMM. Sancti cultus, chronotaxis, Acta & gloria poſthuma 361. ACTA. *Ex biblioth. Ambroſiana.* Prologus 364. CAP. 1. Materni electio ad epiſcopatum, veneratio apud ipſos ethnicos; zelus & ſolicitudo pro grege ſuo 365. CAP. 2. Ejus cura epiſcopalis, conſtantia in perſecutionibus, fidelium confirmatio & pia mors 367

16 Monulphus epiſcopus. COMM. § 1. Sancti cultus, cujus occaſione quoddam prodigium examinatur 152. Sancti Acta, ſtirps, epiſcopatus & mors 156. VITA PRIMA *au-*

ctore Anonymo. Ex Ms. Ultrajectino cum aliis collato 157. VITA SECUNDA *auctore forsan Jocundo presb. Ex Ms. Trajectenſi etiam collato* 158

P

16 PAulus & Mammes MM *Ex Hieron.* 128
19 Petrus Fulgineus cont. Fulginii in Umbria. COMM. Sancti cultus, Vitæ ſcriptores & Acta 663. ACTA MUTILA. *Auctore Joanne Gorino à S. Geminiano ex Ord. Prædicatorum. Ex Ms. forte Fulginatenſi.* CAP. 1. S. Petri converſio, miſericordia erga pauperes, & contemptus ſuiipſius 665. CAP. 2. Studium orationis, pœnitentia, tentationes, & falſa hæreſeos inſimulatio 666
18 Philaſtrius epiſcopus. COMM. § 1. Antiquus Sancti cultus ex variis monumentis 383. § 2. Philaſtrii patria, ſcripta, epiſcopatûs chronotaxis, Acta & gloria poſthuma 385. ACTA *auctore S. Gaudentio Brixien. Ex edit. Galeardi cum Mss. collata* 387. TRANSL. ET MIRACULA *à Ramperto Brix. ex eadem editione.* CAP. 1. Antiquus S. Philaſtrii cultus, corporis tranſlatio, & duplex miraculum in ea tranſlatione factum 388. CAP. 2. Multi variis morbis afflicti ad ejus ſepulcrum prodigioſe ſanitatem impetrant 390. CAP. 3. Veterum prodigiorum obliteratio, ſumma erga S. Philaſtrium veneratio, & tria miracula ante tranſlationem ejus patrata 392. ALTERA TRANSLATIO *ex libris proviſionum civitatis Brixienſis* 394
15 Philippus, Zenon, Naſeus & decem infantes *Ex Martyrologiis* 27
15 Plechelmus epiſcopus. COMM. I. B. § 1. Plechelmi patria, inque ea epiſcopatus. S. Swiberti per Marcellinum Vita ſuppoſititia 50. § 2. Candidæ Caſæ epiſcopatus in Britannia jam Scotis ſubjectus; ejus epiſcopi S Ninianus, Pethelmus, alii 51. § 3. Plechelmus diverſus à Pehthelmo Candidæ Caſæ epiſcopo: perperam de utroque ſcripta à multis 53. § 4. Plechelmi in Belgium adventus, mors, ſepultura, Vitæ hiſtoria, publica veneratio 55. § 5. Plechelmi reliquiæ tranſlatæ Ultrajectum, Oldenſaliam, Ruræmundam 56. VITA *auctore Anonymo. Ex Mss.* 58

R

15 REginſwindis puellula. COMM. Sanctæ monumenta, cultus & Acta 90. ACTA. *Ex paſſionali Bodecenſi.* CAP. 1. Reginſwindis parentes, educatio, violenta mors à nutrice illata, corporis inventio & ſepultura 92. CAP. 2. Occaſio tranſlationis, ſacri corporis tranſlatio & miracula 94
16 Reineldis V. M cum ſociis. COMM. § 1. Sanctæ nomen, locus cultûs, ejuſque celebritas 172. § 2. Genus, ætas, Acta 174. VITA. *Ex Ms. S. Pauli in Sonia, cum aliis Mss. collata* 176
19 Riticius vel Rethicius epiſc. SYLLOGE HIST. Sancti cultus, ſcripta & Acta 587
18 Robertus Salentinus. COMM. § 1. B. Roberti cultus & Acta 489. § 2. Series chronologica vitæ B. Roberti privatæ 491. § 3. Continuatio chronologica & munia in Ordine publica 493. VITA. *Ex codice Ms. PP. Cæleſtinor. Pariſien.* Prologus 495. CAP. 1. Roberti patria, parentes, præſagium ſanctitatis; virtutes tum in ſeculo tum in religione; amor in eum S. Petri de Morono, etiam poſt mortem 497. CAP. 2. Aſperrima ejuſdem ſolitudo per annos duodecim; deſiderium & imitatio mira martyrii; ſuſcitatio mortui, aliaque miracula; imperturbata cum Deo familiaritas 498. CAP. 3. Ejus opera miſericordiæ maxime in condendis monaſteriis, & xenodochiis, crebra inter illa miracula, abſentium ac futurorum notitia 500. CAP 4. Robertus hoſpitium exſtruit peregrinantibus in Garganum, non ſine miraculis; ecſtaſes ejus favoreſque; vexatio ab epiſcopo Theatino; hujus pœna ac Roberti ſubmiſſio; item miſericordia miraculo probata 503. CAP. 5. Ejus ſedulitas, & in ſuos modeſta ſeveritas, crebra per vitam miracula 504. CAP. 6 Roberti morbus penultimus & lucta cum diabolo; cæleſtis viſitatio, & ſubita reſtitutio ſanitatis: ſupremus morbus, piiſſimus obitus, elogium 506. CAP. 7. Miracula Beati mortem ſecuta 507
18 Roſilus ſive Ruphillus epiſcopus. COMM. Sancti cultus, Officium & Acta examinantur 377. ACTA *auctore incerto. Ex cod. Vaticano cum aliis collato.* CAP. 1. Concionis exordium etymologica de nomine S. Ruphilli explicatio, & ejuſdem Præſulis virtutes & admonitiones 379 CAP. 2. Aliæ S. Ruphilli virtutes, victoria de dracone, pia mors & ſepultura 381
19 Ruſticus presbyter conf. Lugduni in Gallia. *Ex Martyrologiis* 643

S

18 SCariberga V. uxor S. Arnulphi COMM. Sanctæ cultus, reliquiæ & Acta 417. ACTA PRIMA *auctore Anonymo. Ex Ms.* 419. ACTA ALIA *in octo lectiones diſtincta. Ex Ms. Rothomag.* 420
18 Secunda cum ſex aliis martyr Doroſtori. *Ex Hieron.* 360
18 Simon de Lipnica. COMM. § 1. Initium cultûs ſtatim poſt Beati obitum, & ejuſdem confirmatio Romæ facta 510. § 2. Beati ſepulcrum, aliaque ad poſthumam illius gloriam ſpectantia 512. § 3. Simonis elogia ex diverſis ſcriptoribus collecta 514. § 4. Acta & miracula 516. VITA *à Ludovico Strobkovicio. Ex libello.* Prologus 518. CAP. 1. Simonis patria, parentes, ſtudia & ingreſſus in religionem 519. CAP. 2. Ejus fervor in oratione, amor erga Deiparam, humilitas & caſtitatis cuſtodia 520. CAP. 3. Carnis maceratio, patientia & fortitudo in adverſis 521. CAP. 4. Iter Hieroſolymitanum, reditus in Poloniam, converſatio cum piis viris, & zelus erga proximum 523. CAP. 5. Spiritualia ejus monita, & pia mors 525. CAP. 6. Concurſus populi ad B. Simonis ſepulcrum, & publica ejus veneratio 526. Epilogus 528. MIRACULA *collectore Sokolnikio. Ex Ms. Cracovienſi.* PARS PRIMA. Prodigioſa beneficia, quæ B. Simon de Lipnica patrocinium ſuum

ſuum implorantibus præſtitit anno 1482 quo obiit, per ſex ſectiones à pag. 529. PARS SECUNDA. Miracula quæ ab anno 1483 uſque ad 1487 notata ſunt, per alias ſex ſectiones à pag. 542. PARS TERTIA. Miræ ſanationes quæ ab anno 1487 uſque ad 1520 conſcripta ſunt, per octo ſectiones à pag. 555. ALIA MIRACULA *ex variis inſtrumentis collecta.* CAP. 1. Prodigia quæ teſtes ſuper immemorabili cultu examinati expoſuerunt in cauſa beatificationis à pag. 15, 571. CAP. 2. Miracula collecta ex inſcriptionibus quorumdam anathematum, quæ ad B. Simonis ſepulcrum appenſa ſunt 573. CAP. 3. Quædam miracula deſumpta ex Ms. quod R. P. Dominicus Zatorski, Minoritarum Guardianus, anno 1724 Cracovia ad nos miſit 574

16 Siſenandus levita martyr. *Ex S. Eulogio* 181

19 Siſinnius martyr. *Ex Hieron.* 587

17 Speratus & ſocii XI MM. Scillitani. COMM. § 1. Martyrum numerus, nomina & cultus 204. § 2. Acta, palæſtra & epocha martyrii 207. SS. MM. tranſlatio & reliquiæ 210. ACTA PROCONSULARIA. *Ex Annalibus eccl. Baronii* 214. ACTA ALIA SINCERA. *Ex cod. eccleſiæ Toletanæ & Colbertino* 215

19 Stilla virgo in monaſterio Mariæburgenſi prope Abenbergam in Franconia. SYLL. HIST. Cultus, genealogia, Acta & miracula 656. MIRACULA. *Ex Ms. Germanico mnrii Mariab. quod Latine reddimus.* PARS 1. Recenſentur antiqua miracula, quæ uſque ad reſtaurationem cœnobii contigerunt 658. PARS 2. Miracula à reſtauratione monaſterii Mariæburgenſis uſque ad annum MDCIII patrata 660

19 Symmachus Papa Romæ. SYLL. HIST § 1. Cultus, patria, ætas, electio, ſchiſma & concilia habita 634. § 2. Synodorum ſeries à Pagio diſturbata 636. § 3. In antiquum ordinem hîc reſtituta 638. § 4. Ejuſdem argumenti proſecutio 639. § 5. Res aliæ à Symmacho geſtæ, ab Anaſtaſio ferme præteritæ 641. § 6. Brevis Vitæ ſynopſis ex Anaſtaſio 642

18 Symphoroſa cum ſeptem filiis. COMM. § 1. Occaſio, locus & tempus martyrii; Symphoroſæ conjux; eadem à S. Felicitate diſtincta 350. § 2. Controverſia de ſeptem filiis S. Symphoroſæ de novo hîc propoſita & diſcuſſa 353. Acta; dies cultus ac mortis, ſepultura 355. § 4. Tranſlatio, inventio ac recluſio corporum; reliquiæ Tibur advectæ ad templum ſub Symphoroſæ nomine dedicatum; alibi aliæ honoratæ 356. PASSIO *auctore Anonymo. Ex editis & collatis apud Ruinart. in Actis Sinceris* &c. 358

T

15 TErentius epiſc. martyr. *Ex Ferrario* 96

18 Thenna ſeu Thenew matrona, mater S. Kentingerni. *Ex Breviario Aberdonenſi & Faſtis recentioribus* 422

16 Theodiſius ſeu Theodoſius cum aliis quatuor. *Ex Hieron.* 129

17 Theodoſius epiſcopus. SYLL. HIST. De cultu, ætate, geſtis, ſepultura & inventione 276

V

16 VAlentinus, Theon & Diocletius. *Ex Hieron.* 129

16 Vitalianus epiſcopus. COMM. § 1. Cultus & Acta 165. § 2. Inventio ſacri corporis, ejuſdem tranſlatio, & ultima Cataeii ſeu Catanzari viſitatio an. 1583, 167. ACTA. *Ex Lectionibus in Sanctuario Capuano* 169. De inventione reliquiarum S. Vitaliani & aliorum Sanctorum 170. APPENDIX. De manna ex S. Vitaliani corpore ſcaturiente 172

Z

17 ZOërardus ſeu Andreas conf. & Benedictus martyr. § 1. Hodiernus horum Sanctorum cultus in Polonia & Hungaria ex Officiis Polonicis & litteris Hungaricis 326. § 2. Antiquus eorumdem Sanctorum cultus ex Martyrologiis & aliis monumentis 328. § 3. Sanctorum patria, habitatio in Polonia, & vitæ profeſſio in Hungaria 330. § 4. Tempus quo hi Sancti in Hungariam venerunt 332. § 5. Sanctorum eremus, reliquiæ, miracula & Acta 335. ACTA *auctore Mauro ep. Quinque-eccl. Ex Ms. collato cum Legenda Cracovienſi* 336

INDEX CHRONOLOGICUS

SECULO I.

Nno 40 , à Chriſti aſcenſione (quem paſſum ſtatuimus 29) 12 facta diviſio Apoſtolorum 12
Sec. 1 Veroſimiliter martyrium ſubiit S Epaphras 581

SECULO II.

Anno circ. 125 Glorioſum cum filiis martyrium fecit S. Symphoroſa 351
200 Glorioſo martyrio coronati ſunt XII Scillitani 210

SECULO III.

Anno 203 Martyr inclyta Carthagine S. Guddene 359
Sec. 3 exeunte ſignandum martyrium SS. Juſtæ & Rufinæ 585

SECULO IV.

Anno 324 Eccleſiam Antiochenam ſuſcepit S. Euſtathius 130
329 An concilium Antiochiæ habitum ſub Euſtathio ? 132
330 Nata S. Marcellina S. Ambroſii ſoror 233
331 Exauctoratus eſt atque in exſilium pulſus S. Euſtathius 130
Ante annum 337 Veroſimillime exſtinctus 137
338 Obſeſſa à Perſis Niſibis ſancti Jacobi epiſcopi precibus diſcrimine liberata eſt 40
346 , aliàs 350 , Alteram obſidionem ſolvit idem S. Jacobus ibid.
350 (alias 360) tertia ejuſdem urbis obſidio ibid.
352 S. Marcellina caſtitatis voto ſeſe obſtringit 233
354 *Circ.* Natus S. Arſenius cujus vitæ chronotaxim habes 613
380 Obiit S. Macrina S. Baſilii &c. ſoror 591
Circ. 387 Conſignatus obitus S. Philaſtrii Brixien. ep. 386
398 vel 399 Moritur S. Marcellina 233
Seculi 4 principio obiit S. Maternus ep. Mediolan. 363
Sec. 4 Celebris fuit S. Rethicius epiſc. Æduenſis 587

SECULO V.

Anno circ. 430 Supervixiſſe videtur Dius archimand. Cpoli 633
473 Natus eſt S. Ennodius Ticinenſis ep. 273
482 Tranſlatæ S. Euſtathii reliquiæ Antiochiam 139
494 Sacræ militiæ adſcriptus eſt S. Ennodius 273
498 Summus Pontifex eligitur S. Symmachus 635
499 Habitum eſt primum S. Symmachi concilium 636

SECULO VI.

Anno 501 Secuta alia concilia & Sancti abſolutio 638 ſeqq
503 Prima peregrinatio S. Arnulphi M. & reliqua chronotaxis 399
511 S. Ennodius ſucceſſit Maximo Ticinenſi epiſc. 244
514 Vivere deſiit S. Symmachus 635
515 Legationem in Orientem ſuſcepit S. Ennodius 274
517 Alteram legationem obit ibid.
521 Vivendi finem fecit ibid.
560 Eccleſiam Trajectenſem regere cœpit S. Monulfus 157
Circ. 582 Natus eſt S. Arnulphus Meten. epiſc. 426
Circiter 600 Epiſcopus ordinatus eſt S. Gondulfus 160

SECULO VII.

Anno 607 vel 608 è vivis ereptus 161
610 Ad epiſcopatum evectus S. Arnulphus 429
625 Epiſcopatum abdicavit S. Arnulphus 429
640 Mortuus eſt 431
664 Obiit S. Deuſdedit epiſc. Cantuarienſis 49
Circiter 680 Martyrium ſubiit S. Reineldis 175

SECULO VIII.

Anno circ. 716 Vacuam reliquit cathedram Neapoli S. Laurentius 644
Circ. 753 Tranſlata in Urbem corpora S. Symphoroſæ & filiorum 357
755 , An medio ſeculo 10 tranſlatum corpus S. Vitaliani Beneventum? 168
778 Obiit ſcriptis ſuis clarus S. Ambroſius Autpertus 646
Sec. 8 Viviſſe videtur celebris Marina , Marinus dicta 282
Sec. 8 circiter medio obiit S. Plechelmus 56

SECULO IX.

Anno 804 An SS. Monulfus & Gondulfus Aquiſgranum redivivi perrexerint? 153
806 Elevatæ reliquiæ S. Reineldis 178
806 Tranſlatæ Lugdunum reliquiæ S. Sperati Scillitani 210
819 S. Kenelmus puer ſororis parricidio interfectus eſt 298
828 Erat epiſcopus Ultraject. S. Fredericus 455
838 Cæſus eſt S. Fredericus ep. Ultraject. 456
838 Facta eſt prima tranſlatio corporis S. Philaſtrii Brix. 387
847 Electus eſt Romæ Pontifex S. Leo IV 304
849 Muros urbis Romanæ reſtaurat 314
850 Ve-

850 Verosimiliter facta Ludovici II coronatio à Leone IV 306
851 Cordubæ martyr S. Sisenandus 181
852 Urbem à suo nomine Leoninam dictam condit Leo IV 319
853 Utrum Alfredus Romam perrexerit 306
855 Mortuus est S. Leo IV 302
856 Cordubæ glorioso martyrio coronata est S. Aurea V. 651
872 Obiit exsul S. Athanasius ep. Neapolitanus 72
889 An translatæ reliquiæ S. Domnini? 127

SECULO X.

Anno 941 Ecclesia S. Arnulphi à Canonicis ad Benedictinos transiit 424

SECULO XI.

Anno circ. 1010 floruere in Hungaria SS. Zoërardus & Benedictus 333
Circ. 1015 Scripta ab OEtberto Acta S. Frederici Ultraject. 458
1039 Facta translatio SS. Monulfi & Gondulfi 155
1043 An serius ordinatus sit Adalbertus Hamburgensis ep. 99
1054 In regem consecratus Henricus IV, sed regnum pro patre solum obtinuit 1056, alii à 1057 numerant 99
1054 Ad cælum evolavit S. Bernulphus ep. Ultrajectinus 654
Circiter 1063 Obiit in Westmannia Sueciæ S. David abbas 109
1063 Constructum non procul Aldenarda Eynhamense cœnobium 289
1066 Martyr cum sociis Raceburgi occubuit S. Ansuerus 98
1079 Creatus est S. Bruno episcopus Signiensis 476
1095 Urbanum II in Galliam comitatus est S. Bruno 477
Sec. XI Propagatus in Germania S. Alexii cultus per S. Meinwercum 244

SECULO XII.

Anno 1102 Ad montem Casinum seceſſit S. Bruno Signiensis 477
1111 Ad sedem suam rediit S. Bruno Signiensis 478
1119, 1120, 1121 an 1122 transferri potuerit corpus S. Vitaliani Catacium in Calabriam 168
1123 Vivere desiit S. Bruno episc. Signiensis 476
1170 Reliquiæ S. Reineldis in augustiori theca repositæ 174
1184 Natus est B. Ceslaus, cujus chronotaxis datur 184
Sec. 12 Transposita sacra S. Gumberti ossa 66
Sec. 12 Floruisse videtur S. Stilla virgo 656

SECULO XIII.

Anno 1217 Inventa Romæ corpora SS. Eonisacii & Alexii 243
1220 Facta à Tartaris Georgiæ vastatio 30
1223 Erecta est ara S. Brunoni episc. Signiensi 476
1230 Translatum Venetias ex Oriente S. Marinæ corpus 283
1236 Ad supernas sedes transiit S. Benignus Vallumbr. 338
1288 Robertus Salentinus fit monachus 492. Vide ibi totam vitæ ejus chronotaxim.

SECULO XIV.

Anno 1323 Fulginium illustravit S. Petrus conf. 663
1341 Obiit B. Robertus Salentinus 495

SECULO XV.

Anno 1456 Contigit secunda translatio S. Philastrii Brix. ep. 387
1458 In monte Calerio vivere desiit B. Bernardus Badensis 110
1472 A Sixto IV approbatum Cellitarum institutum 246
1482 Mortuus est B. Simon de Lipnica 510

SECULO XVI.

Anno 1525 A Lutheranis direpta sunt Acta B. Ceslai 184
1552 Diruta fuit apud Metas S. Arnulphi ecclesia 425
1570 Grassati sunt Autissiodori iconomachi Calvinistæ 277
1572 Tertia est facta translatio S. Philastrii Brix. ep. 387
1575 Reperit Onolspaci S. Gumberti reliquias Margareta à Marca comes Arembergica, atque in Belgium tulit 66
1583 Inventum est Catacii in Calabria corpus alicujus S. Vitaliani. 168
1587 Recluſæ sunt Romæ reliquiæ S. Symphorosæ & filiorum 357
1595 Corpus S. Alexii magnificentius repositum 243

SECULO XVII.

Anno 1607 Reperta sunt ossa B. Ceslai Vratislaviæ 184
1609 & seqq. Postulatur Canonizatio B. Simonis de Lipnica 510
1634 Inventæ Autissidori S. Theodosii reliquiæ 278
1641 Reliquiæ S. Gumberti in templum collegii Societatis Jesu Bruxellis solenniter illatæ 66
1656 vel 1675 Inventæ reliquiæ S. Bernulphi ep. Ultraject. 659

SECULO XVIII.

Anno 1713 Auctoritate apostolica firmatus cultus B. Ceslai 183

NOTITIA FIGURARUM

Ornantium hunc Tomum IV *Julii.*

PRæfigitur ſolitum operis frontiſpicium.

Effigies Sereniſſimæ Archiducis Mariæ Eliſabethæ cui tomus inſcribitur.

Vera effigies B. Bernardi marchionis Badenſis. *Ex imagine huc tranſmiſſa* 111

Effigies B. Benigni Vallumbroſani. *Inde accepta* 339

Effigies B. Roberti Salentini. *Ex imagine excuſa* 490

B. Simonis de Lipnica. *Accepta ex Polonia.* 514

ERRATA CORRIGENDA

PAg. 9 F *lin.* 2 ab Hiſpanias—*l*—ad Hiſpanias.

20 B *lin.* 12 prædicata—*l*—prædicta.

24 *col.* 2 *lin. penultima* confeſſoris—*l*—confeſſionis.

125 *Deleatur punctum in additione ultima, quia cum ſequenti alterius faciei connectenda eſt.*

194 *Notatur* cap. 11 —*l*— cap. 111.

246 F *Refertur Sixtus IV ad annum* 1462-*l*-1472.

344 *In Annotatis litt.* E Benedictus IX —*l*— Gregorius IX.

475 F & 476 A 1525 —*l*— 1125.

606 A *in margine* CDLV —*l*— CDL.

617 F *lin.* 8 quoniam in natalibus id primum cenſent eruditi. Patria —*l*— Quoniam vero à ſanguine id repetunt eruditi; patria.

620 B *lin.* 9 adduxite —*l*— adduxi te.

633 F *lin.* 15 anno —*l*— annum.

ACTA

ACTA SANCTORUM
JULII
TOMUS QUARTUS,
DECIMA QUINTA DIES.

SANCTI QUI IDIBUS JULII COLUNTUR.

Divisio SS. Apostolorum.
SS. Septuaginta duo Christi discipuli.

S. Eutropius, S. Zosima, S. Bonosa } Martyres in Portu Romano.

S. Bonosa, eadem vel altera, & quinquaginta milites ab ea conversi, Romæ vel in Portu.

S. Felix episcopus martyr, Papiæ in Insubria.

S. Antiochus, S. Cyriacus } Sebaste in Armenia.

S. Abudemus martyr, in insula Tenedo.

S. Philippus, S. Zeno, S. Naseus & decem infantes } Martyres Alexandriæ.

S. Catulinus, S. Januarius, S. Florentius, S. Pollutana, S. Julia, S. Justa } Martyres Carthagine.

S. Agrippinus, S. Secundus, S. Maximus, S. Fortunatus, S. Martialis } Martyres Sirmii.

S. Lolianus martyr, apud Græcos.

S. Jacobus episcopus, Nisibi in Mesopotamia. *28*

S. Apronia virgo, Tulli in Lotharingia.

S. Æternus episcopus Ebroicensis, in diœcesi Parisiensi.

S. Deusdedit sextus episcopus Cantuariensis in Anglia.

S. Plechelmus episcopus, Oldensaliæ & Ruræmundæ in Belgio.

S. Donovaldus confessor, & novem filiæ virgines, in Scotia.

S. Gumbertus confessor, Anspaci in Germania.

S. Athanasius episcopus, Neapoli in Campania Italiæ.

S. Benedictus Andegavensis episcopus confessor.

S. Regiswindis puellula, Lauffæ ad Nicrum in Suevia.

S. Terentius episcopus Lunensis martyr, Sarzanæ in Italia.

S. Feliciissimus confessor, apud Nuceriam in Umbria.

S. Ansuerus martyr & Socii, Raceburgi in Saxonia inferiore.

S. David abbas confessor, Snevingæ in Westmannia Sueciæ.

S. Bernardus confessor, marchio Badensis, in Monte Calerio Pedemontii in Italia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Eucharii & Valerii episcoporum Trevirensium translatio *propria est soli Florario Sanctorum Ms. De hac seorsim non agimus. Vide quæ de S. Valerio dicta sunt* XXIX Januarii.

S. Vedasti relatio *signatur in codice Usuardino Centulensi, sed paulo expressius in Aquicinctino:* Eodem die relatio corporis S. Vedasti, à Beluaco civitate ad proprium locum, *cujus etiam meminere codices alii. Historiam translationis & relationis habes in Actis* VI Feb.

S. Norberti *Magdeburgenſis archiepiſcopi Ordiniſque Præmonſtratenſis in Gallia fundatoris ac Patriarchæ* Ordinationem *hoc die ſignavit Sanſſayus. Vide* VI Junii.

S. Ragnebertus (*Gall.* Raimbert.) *martyr, Bredone ad radices montis Juræ in Sequanis, Ebroino jubente lancea transfoſſus annuntiatur à Caſtellano in Martyrologio univerſali, eos ſecuto qui hiſce Idibus occiſum volunt Sanctum, cum veroſimilius notandæ videantur Idus Junii quo die jam pridem de ipſo actum eſt, ut vide* XIII Junii.

S. Albricus *epiſcopus confeſſor* (*Gall.* Aulbrin, *ſeu* Aubrinx) *colitur in Montebriſone* (Montbriſon) *metropoli Foreſii* (Forez) *in Seguſianis, diœceſis Lugdunenſis, ob tranſlatas ejus hoc die reliquias, quæ magna veneratione & accolarum concurſu ibi honorantur in eccleſia collegiata regia Deiparæ Virgini dicata. Dies natalis eſt 2 Januarii, ut in utroque ſuo Martyrologio, (alibi enim Sanctus iſte plane ignotus) notavit Caſtellanus, non parum miratus, cur Papebrochius eum ex ſchedis Chiffletii retulerit 15 Junii, tamquam Epiſcopum Auguſtodunenſem, in Montisbriſonis arce caſu defunctum. Reperi in Muſeo noſtro Commentariolum gallicum Ms. à Joanne Maria de la Mure, prædictæ eccleſiæ canonico & ſacriſta, anno 1662 miſſum ad P. Theophilum Raynaudum, ut alteri Indiculi ſui Sanctorum Lugdunenſium editioni, quam forte tunc meditabatur,* S. Albricum Mombriſonenſem *inſereret, ut Lugdunenſem Archiepiſcopum. Narrat in eo ſcripto Murus, in ſua Foreſii hiſtoria longe verboſior, Guidonem Foreſii comitem ſacrum* S. Albrici *epiſcopi corpus ex arce ſeu caſtro ſuo in eccleſiam collegiatam jam dictam, à ſe fundatam, anno 1223 transferri die 15 Julii curaſſe, à quo tempore ſummo ſemper in honore eo die reliquiæ ibidem habitæ ſint, & porro habeantur, licet ſcripta omnia ad Sanctum pertinentia, à furentibus Calvinianis iconoclaſtis anno 1562 flammis abſumpta fuerint. Ut Epiſcopum coli certum eſt, excuſa imagine & longa gallica oratione quæ à febricitantibus aliiſque Sancti opem implorantibus recitari ſolet: ſic tamen ut de ejus geſtis, loco epiſcopatûs & ætate nihil prorſus ſcriptum reperiatur. Traditio fert, fuiſſe Archiepiſcopum Viennenſem, quod mihi quidem non ſatis ſuadetur, crediturο potius cum Chiffletio & Papebrochio, confundendum cum Albrico Auguſtodunenſi; niſi malimus dicere, regionarium fuiſſe ſeu Apoſtolicum. Nomen certò Francicum videtur, de quo fatendum eſt, nihil nobis conſtare præter ſolam dignitatem & cultum. Officium habet & Miſſam de confeſſore Pontifice, quæ hîc notaſſe ſufficiat, cum in opere noſtro jam de eo actum dixerimus* XV Junii.

Sanctorum Martyrum Quirici *vel* Cyrici ac Julittæ *ſeu* Julitæ *feſtivitas hoc die celebratur apud Græcos, uti videre eſt in eorum Faſtis excuſis pariter ac manuſcriptis: quorum hîc catalogum non teximus. Varia hîc etiam Uſuardi auctaria præterimus, in quibus hoc etiam die ſignati ſunt; quæ an ex Græcis proceſſerint, examinare ſuperſedemus, remittentes lectorem ad diem, quo de iis actum eſt* XVI Junii.

S. Theobaldi, *cujus jam non ſemel in Prætermiſſis meminiſſe oportuit*, tranſlatio *reperitur in ſæpe citatis Monaſticis Wione, Dorgano &c. Acta illuſtrata ſunt* XXX Junii.

SS. Proceſſus & Martinianus, *quidquid variis locis diverſimode colantur, ſpectant ad diem, quo de ipſis egimus* II Julii.

S. Swithuni & ſociorum tranſlatio *in multis Martyrologiis recolitur, quorum aliqua habes inter auctaria Uſuardina; ut hîc plura enumeranda non ſint. Quæ de Sancto iſto dicenda habuimus expoſita ſunt* II Julii.

S. Joſeph, Archiepiſcopi Theſſalonicenſis *memoria hoc die inſcribitur Menæis Græcis impreſſis, nec non Maximo Cytherorum epiſcopo, utrobique rurſum ſignati die proximè prægreſſo: quo Synaxarium Baſilianum cum Sirleto illum refert. Horologium Græcum Romæ editum anno 1677 in uſum monachorum Baſilianorum hoc die ponit* Joſephum Archiepiſcopum. *At nos de ipſo jam egimus dicto die* XIV Julii.

S. Bonaventuræ *memoriam alicubi hoc die ſignatam invenit Bollandus, ipſo vero, ut fatear, beati ejus tranſitus die: verum omnia ad eum ſpectantia jam illuſtrata ſunt, eo quo feſtivitas ejus in Eccleſia recolitur die* XIV Julii.

S. Vincentius Madelgarius *in Kalendario aliquo à Bollando hoc die repertus, ſpectat ad diem præcedentem, quo de eo egimus* XIV Julii.

Juſti & Amici epiſcoporum depoſitio *ad hunc diem tranſlata eſt à codice Hagenoyenſi. Vide quid de ea conjunctione dixerimus die præcedenti* XIV Julii.

S. Focatus *ibidem etiam hoc die ponitur. Vide rurſus* XIV Julii.

Epœneti *nova feſtivitate Martyrologium ſuum Hiſpanicum hoc die ſic locupletavit Tamayus:* Saxifirmii in Hiſpania, S. Epœneti, ipſius urbis epiſcopi, qui à S. Petro Apoſtolo, cujus erat diſcipulus, ordinatus, & ibidem conſtitutus, ita in opere ſe geſſit commiſſo, ut B. Pauli mereretur encomium: tandem conſummato peregrinationis itinere, fuit ad æterna tabernacula tranſlatus. *Notæ & Vita* in floſculum coagulata *eamdem prorſus venam ſapiunt: ſed ea retuliſſe, ſatis refutaſſe eſt: nobis nulla Epœneti geſta nota ſunt: neque ſcimus à quo, aut quo die ſacris Faſtis inſcriptus ſit, ut proinde comprehendi debeat in communi ſeptuaginta Diſcipulorum, ſiquidem ex iis unus fuerit, feſtivitate de qua hoc die agitur.*

Caſſianus martyr *annuntiatur hoc die in codice Uſuardino, quem Roſweydinum diximus; idem, opinor, qui cum Cyrico in primo Wandelberti verſiculo conjungitur. At quis hic ſit inter tot ſynonymos, de quibus jam in opere actum eſt, vel porro agendum erit, nemo ſatis divinaverit, quamdiu ſolius nominis notitia habetur.*

Eſychium *aliquem pro hoc die apud Dextrum reperit Bollandus, quem mirum eſt præteriiſſe hoc loco Tamayum, qui Heſychium, in Romano Martyrologio 3 Octobris ſignatum, ut S. Hilarionis peregrinationum ſocium, in Hiſpaniam tranſtulit atque ad Toletanam cathedram evexit. De quo Eſychio egerit Dexter, pluribus non diſquiro, nullus eſt, ſi ejus ſanctitas ſola fabulatoris iſtius auctoritate nitatur.*

Catholinum & Zoſimum *hodie profert Editio Lubeco-Colonienſis, eoſque collocat* Alexandriæ, *& primum quidem cum titulo* Epiſcopi: *Grevenus ex* Zoſimo *fecit* Zoſimam. *Eoſdem Sanctos laterculo ſuo adjecit auctor Florarii, unde accipi potuerint. Verum utcumque ea ſint, ſatis manifeſtè patet, in titulo epiſcopi erratum eſſe; ac de cetero avulſos fuiſſe Sanctos iſtos à claſſibus ſuis in Hieronymiano diſtinctis, ubi eos infra invenies.*

Ju-

Juſtinianus Junior Imperator *ſignatur in Synaxariis Mss. Sirmondi, Chiffletii ac Cardinalis Mazarini. Geſta ipſius paſſim nota ſunt, vituperio non laude, nedum publica aliqua veneratione dignißima. Quod ſatis eſt hic notaſſe in cautelam, ne abſque delectu in omnibus mox talibus documentis plena habeatur fides; quibus in hoc caſu tam manifeſtè contradicunt hiſtoriæ.*

Tranſitus S. Mararis *ſcribitur in Martyrologio Arabico-Ægyptio, à Gratia Simonio ex Arabico tranſlato; qui nuſquam aliunde nobis notus eſt.*

Dedicationem templi Dominici Sepulcri in Jeruſalem *adjunxit Grevenus, opinor ex Florario, quem ſecutus eſt Caniſius.*

Dedicatio eccleſiæ Antverpienſis *neſcio unde pro hoc die inſerta ſit additionibus Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum.*

Apelles *ibidem ſignatus eſt, cujus major notitia requiritur.*

Philippus, Agrippinus & Reginſinda *male connectuntur in Uſuardo Roſweydi: de virgine hoc die agitur, priores duo ad claſſes ſuas reducendi ſunt.*

Sic Fauſta & Julia *apud Grevenum.*

Item Secundinus, Maximus, Martialis & Jacobus epiſcopus *in Hieronymianis minoribus & Bedæ auctariis conjuncti, aut nulli ſunt, aut propriis ſuis locis hoc die relati.*

Harruchum, *ex abbate Amarbaricenſi in Scotia, Verdenſem in Saxonia epiſcopum, primus, quod ſciam, Sanctis ſuis Benedictinis adſcripſit Wion, eumque certatim ſecuti ſunt Dorganius, Menardus & Bucelinus; iiſque acceſſere Dempſterus ac Camerarius, avidi popularium Sanctorum aucupes, quos mirum eſt etiam Caſtellanum in partes trahere potuiſſe. Rotunde ſcripſit Wion;* Verdæ, S. Harruchi epiſcopi & martyris; *addens in notis martyrii coronam accepiſſe circa annum* 831. *Teſtis adducitur Krantzius in Metropoli lib.* 1 *cap.* 29. *Fontem conſulo, ſtatimque perſpicio, hæc dumtaxat ex eo hauriri potuiſſe.* Harruch octavus (*Verdenſis epiſcopus*) hunc (*Iſingerum*) inſequitur, vir omnium plenus virtutum, cujus neque tempora, neque acta ſignantur. Hoc ſolum eſt annotatum, quod obierit Idibus Julii. *Quid de geſtis, martyrio aut ejus tempore? Solummodo adjungit, fuiſſe* natione Scotum, *&* abbatem Amarbaricenſem; *neque de cetero ſigna ulla exhibet, unde conſtare poſſit, Catholico ritu umquam cultum fuiſſe: ut prorſus non intelligam, unde Leſlæus lib.* 5 *in rege Alpino, moleſtias ac cruciatus toleratos, quin & martyrii palmam, niſi ex mera conjectura acerſiverit. Ut paucis dicam; vidit hæc omnia, aliaque etiam ex Bruſchio obſervavit Mabillonius ſec.* 4 *parte* 2 *Actorum Ord. S. Benedicti, ac nihilominus ſatis habuit, Harruchum ſignare inter Prætermiſſos, quo plura audere nobis integrum non cenſuimus; vix quidquam præterea dicturi, etiamſi inter Sanctos collocandus eſſet.*

Eſtherem *puellam in Britannia minori ut* piæ & beatæ memoriæ *celebrat hoc die Sanſſayus, utpote quæ Religionis Catholicæ cauſa, multa à parentibus, hæreſi Calviniſtica infectis, paſſa ſit, ob quæ mortem à vitæ largitore precibus ſuis impetraverit; & ad cujus exſpirantis cubile angelorum cantus auditus ſit; aliaque quæ pluribus legi poſſunt in Supplemento pag.* 1146.

Raymarus *ſeu* Remarus *presbyter & præpoſitus Duacenus inter Prætermiſſos relatus eſt* 21 *Aprilis cum ſufficienti viri, ætatis ejus & ſepulturæ notitia; ubi tamen mentio facta non eſt ſcripti ad eum ſpectantis quod inter ſchedas noſtras inveni, quaſi hoc die facta ſit aliqua ejuſdem tranſlatio aut inventio. Eo ſcripto continetur reſponſum Doctorum Duacenſium ad quæſita à Capitulo S. Amati iis propoſita, circa licitam erga Beatum iſtum, uti vocant, venerationem. Ut paucis rei medullam complectar; reſpondent conſulti Doctores Sylvius, Le Long, & Randour* 4 *Januarii* 1639, *ac ſubſequente* 13 *ejuſdem menſis & anni tres è noſtra Societate, Du Trieu, de la Croix & le Roy;* Non poſſe, *canonicos S. Amati,* beati Remari reliquias vel publice venerari, vel publicè venerandas exponere, ſed debere eas in eodem ſtatu relinquere, quo ante inventionem erant, ita ut nec imagines nec lampades nec candelabra poſſint apponere, nec quidquam aliud adhibere, quo populus ad earum cultum provocetur: *idque ſolidis argumentis evincunt, quod hic obiter inſinuatum voluimus, ut magis pateat, rectè Majores noſtros* Remarum *prætermiſiſſe, quorum placitis hic etiam inſiſtendum putavimus.*

Milonem, *Morinorum opinor ſeu Teruanenſem epiſcopum, ab Hiſpanis Præmonſtratenſibus in ordine aliquo recitandi Officii in Hiſpania hoc die repoſitum invenio ſub ritu duplici; melius ab aliis ſignatur die ſequenti, ubi inter Prætermiſſos plura dicentur.*

Egino *ad S. Udalrici Auguſtæ celebris abbas titulo* beati *donatus eſt hoc die à Menardo, his verbis:* Piſis in Italia, depoſitio beati Eginonis abbatis & confeſſoris, qui multa adverſa pro Sede Apoſtolica viriliter ſuſtinuit. *Longiori elogio labores ejus, toleratas à ſchiſmaticis Henricianis perſecutiones, conſtantiam & fortitudinem adverſus immanes Herimanni Auguſtani epiſcopi vexationes proſequitur Bucelinus; prodigia nonnulla ad S. Udalrici facta commemorans, quæ* Eginonis *ſanctitatem & merita non parum commendant; ut jam taceam mortem in exilio obitam; quæ omnia fuſius narrat Udalſchalcus in Vita quam manuſcriptam habemus, unde nonnulla contraxit Mabillonius in Annalibus tomo* 5 *ad annum* 1109 *pag.* 542, *virum piiſſimum & venerabilem appellans, ejuſque obitum pag.* 472 *recte anno* 1122 *conſignans: ſic tamen ut ubique abſtineat* beati *aut* ſancti *titulo, quem nobis fas non eſt tribuere, donec majori quam Menardi aut Bucelini auctoritate ipſi legitimè decernatur.*

Tres Hoſtiæ ſacræ *ſumma cum veneratione aſſervantur in urbe regia Principumque ſede Bruxellis in Brabantia, hodiedum tinctæ ſanguine, quas anno ſalutis* 1370 *impiæ Judæorum manus violarunt; eædemque quotannis circumferuntur ſolenniſſima ſupplicatione medio menſe Julio, Dominica S. Margaretæ feſtum præcedente. Verba ferme ſunt Miræi in Faſtis Belgicis & Burgundicis, apud quem plura in eam rem videri poſſunt. Recentiſſima eſt memoria ſeptimi Jubilæi, ſeu anni trecenteſimi quinquageſimi incredibili apparatu in ea urbe celebrati, triumphum Euchariſticum eleganti latina oratione decorante Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo Domino Henrico Joſepho van Suſteren Brugenſium Epiſcopo. Quæ omnia typis edita ſunt.*

Benedictum PP. XI *inter Prætermissos signavimus 7 Julii, eos quorum interest, rogantes, ut veri cultûs argumenta suppeditarent, quibus suffulti de ipso hoc die tuto ageremus: quamdiu ea desiderantur, nihil ultra est quod subjiciamus.*

Jacobus de Voragine *Genuensis archiepiscopus, ex Ordine S. Dominici assumptus, satis communiter à suis* Beati *titulo insignitur, sicque hoc die refertur in Diario Marcheſii: quin & imaginem altari, ejus nomini dicato impositam asserit Joannes Michaël Pius, in Dominicana progenie pag. 422, appensaque ibidem anathemata &c. Scimus, virum multa doctrinæ & sanctitatis laude claruisse, mortuum anno* 1298; *verum* Beati *aut* Sancti *honores legitimè permissos aut decretos hactenus ignoramus.*

Vladomiri *aliàs* Wlodimiri *memoria apud Russos hoc die celebris est, notaturque magnificè,* Mors magni & simillimo-apostolici, magni Ducis Wlademiri, autocratoris terræ Russicæ, in S. Baptismo dicti Basilius, qui Russiam Christianam reddidit. *Verba sunt Menologii Slavo-Russici, quod verbatim è Slavonica lingua in Latinam versum à perillustri ac generoso D. Joanne Gabriele Barone à Sparwenfeldt anno* 1688, *cum variis codd. tum Mss. tum diverso tempore editis collatum est: ubi additur, dictum* Vladomirum (*in Ephemeridibus Græco-Moscis* Bladimerum, *aliàs* Vlodomirum) sancto lavacro baptizatum esse anno DCCCCXCVI (*lege* 990) sub Imperatoribus Basilio & Constantino; obiisse anno MXIV sub Michaële I, *&* condita esse ossa ejus in templo ejus Diciatimico sanctissimæ Deiparæ Kiovienſis. *Ibidem invenio annotatum, templum illud* à decimis nomen habere, quæ vel ibi solvebantur, vel ex quibus constructum erat. *His fere consonat Synaxarium Ruthenorum peculiare diœcesis Kiovienſis continens præter Sanctos à Græcis acceptos, etiam Peczerienses & proprios Ruthenorum, quemadmodum invenitur ad calcem Euchologii, estque etiam Moscis usitatum, interprete nostro P. Georgio David missionario Moscuæ residente anno* 1688, *ubi legitur:* Obitus sancti atque æqualis Apostolis Vlodomiri, principis Kijovienſis, autocratoris Russiæ, dicti in Baptismate Basilii, à quo in Russiam Baptismus & vera fides introducta: *nempe qualis tunc Græcorum erat, ut mitissimè dicam, saltem suspecta. In aliis schedis nostris paria ferme reperies, atque appositum passim* Sancti *titulum. Monuit pridem Papebrochius, in dictis Ephemeridibus* cupere *se* historiam vitæ, & sanctitatis monumenta ex antiquioribus Ruthenorum Mss. discere, nec non præsentem corporis vel sepulcri venerationem & statum. *Non male quis etiam cupiat, ut omnino probetur, ritum vere Catholicum suscepisse Vladomirum, contra quam variis locis, præsertim ad annum 987 & 990 innuat Dlugossus, atque item Michovius lib. 2, cap. 3; apud quos, Lubienskûm, Herberstainium & alios scriptores non magna invenias sanctitatis indicia aut antiqua cultûs argumenta. Atque hæc causa est cur in his lentius procedendum existimem; atque adeo in ordine ad Sanctos Russos aut Moscos ritum Græcum posterioribus seculis amplexos, non immerito exigi posse, ut si post famosum schisma vixerint vel mortui sint, cum Ecclesia Romano-Catholica sensisse probentur: id quod in Vladomiro, rite perpensis omnibus, mihi quidem hactenus desiderari videtur, quidquid & ipsum & hujusmodi alios in Ruthenicis tabulis recensitos videam, quin imo & à Græcanicis nonnullis etiam unitis hodie colantur. Non ignoro, mitiorem in hac re fuisse magistri mei Papebrochii sententiam, quam & Pagius amplexus est ad annum 987 num. 8 & alibi; Russos nimirum à susceptis Christianis sacris irretitos non fuisse Græcorum schismate, quod tunc sopitum fuisse existimant; ubi interim Patriarcharum Constantinopolitanorum istius temporis gesta non usque adeo faventia videntur. Nihil hic contra Majores meos definio; cum autem vix aliud in laudem Vladomiri afferri possit, quam quod suos ab idololatria ad Christianismum adduxerit, in rei vero adjunctis parum convenientia sint Græcorum & Russorum aliorumque testimonia, nihil peccatum fuerit, si res tantisper suspendatur, donec ex illis partibus ea accipiamus, quæ supra à Papebrochio desiderari diximus, quando ultro & libentissime de Vladomiro & duobus filiis, ut Sanctis, acturi sumus* XXIV *hujus, vel in mensis, aut demum totius anni Supplemento.*

Teresa regina *monialis in Zaydia Valentiæ obiisse hoc die ducitur in Kalendario sacri Ordinis Cistercienſis, nullo* beatæ *aut* sanctæ *titulo adjecto: ast ab Henriquez, Chalemoto & tabulis expansis* beatæ *appellatione donatur & ab utroque scriptore magnis decoratur elogiis, citanturque ab Henriquez scriptores varii qui de ipsa egerint; præter miracula & corporis incorruptionem, postquam cœnobium aquarum illuvie ferme periit anno* 1517. *Nec dum reperio tam certa cultûs argumenta ut Sanctis eam annumerare audeam: si talia proferantur, debito honore non frustrabitur.*

Gôdefridus Prior Claræ-vallensis episcopus Lingonensis *signatur etiam in eodem Kalendario, nudè rursus, & absque ullis venerationis umquam exhibitæ indiciis, à quibus etiam abstinent Sammarthani, ejus anniversarium referentes Idibus Novembris. De ipso non meminit Henriquez, verum à Chalemoto collocatur 8 Novembris cum longissimo elogio & expresso* beati *titulo, quem ei necdum debitum existimamus.*

Captam Hierosolymam, *seu ejus è Saracenorum manibus liberationem hoc die celebrat Molanus in additionibus ad Usuardum, & post ipsum recentiores alii. Annum male signavit in prima editione, ast in aliis sic recte:* Ipso die Hierosolyma ab exercitu Christianorum capta, anno milleno cum centesimo minus uno. *Rem fusius ex Guilielmo Tyrio describit in Natalibus, præmittens fuisse olim hoc die* festum duplex cum octava. Sicut enim, *inquit*, Judæi annue celebrare solent luctum eversæ Jerusalem, cujus testem habemus beatum Hieronymum, ita majores nostri memoriam ereptæ à Turcis Urbis sacræ celebrarunt, usque dum vox solennitatis versa est in planctum. *Erat Officii istius principium*; Ecce nomen Domini venit de longinquo. *Nobis satis est, rei memoriam hic obiter annotasse.*

Petrus Eremita *fundator novi Monasterii, tamquam sacri istius belli primus auctor & inventor ab eodem Molano subjungitur, cum elogio & inscriptione ex qua patet eum obiisse* VIII *Idus Julii anno Domini* 1115, *ut ibi pluribus videri*

deri poteſt : nos de eo in Prætermiſſis ſupra egimus die quo mortuus eſt 8 *Julii.*

Godefridus Bullonius *ejuſdem belli & Francorum cruce ſignatorum in Orientem ductor locum etiam hîc ſuum habet apud Molanum , præclara ipſius facinora & virtutes Chriſtiano Principe dignas deſcribentem ; quæ vulgo notiſſima ſunt ; uti & quod unanimiter in Regem electus fuerit , rejecto tamen aureo diademate : quod fundaverit clauſtrum in quo canonicos Dominici ſepulcri collocaverit : quod anno proxime ſequenti* 1100 *ad æternum regnum tranſierit* XV *Kal Auguſti , ſeu menſis hujus* 18 , *quo die memoria ejus denuo recurret ; non tamen cum titulo* beati , *tametſi notaverit Bollandus , ad S. Waldetrudis Montibus poſt ſummum altare depictam eſſe imaginem regis coronati ſpinis cum epigraphe* B. Godefridus Bullonius.

Gerardus à Florentia *in agro Picæno*
Peregrinus *Lublini in Polonia*
Paulus de Petra Roya *in Apulia*
Baptiſta de Rotano *in inſula Iliba*
Chriſtophorus *in territorio Abulenſi*
Agnes Viotta *Alenconii in Neuſtria*
Catharina de Porta *in diœceſi Hiſpalenſi*

Memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciſcano ; & duæ ultimæ etiam in ipſius Gynæceo.

Ven. Ignatii Azevedii *è Societate Jeſu, generis nobilitate juxta ac ſanctitate clariſſimi , nec non comitum ejus tum Sacerdotum tum laicorum undequadraginta , in hunc & ſequentem diem anno* 1570 *incidit glorioſum certamen ; ut qui ab archipirata hæretico Soria prope inſulam Palmam capti , variis modis in odium fidei occiſi & in mare merſi ſunt. Rem totam libris quatuor accurate deſcripſit & Romæ edidit noſter Petrus Poſſinus anno* 1679. *Proceſſus ad canonizationem pridem inſtituti ſunt ; verum cauſa apud Apoſtolicam Sedem adhuc indeciſa pendente , ſatis habemus hæc paucis hoc loco annotare , alibi , dum licuerit , de eorum triumpho acturi.*

Ven. Rudolphus Aquaviva *ex eadem Societate , non minus illuſtri , etiam hodie apud Neapolitanos ſanguine , quam heroicis virtutibus inclytus , cum quatuor ſociis ſacerdotibus , hoc ipſo die anno* 1583 , *Goa non procul , coronam martyrii conſecutus eſt , cujus legitimam declarationem ab eadem Apoſtolica Sede exſpectamus, quando in hujus menſis appendice vitam & geſta ſingulorum illuſtrare poterimus.*

S. Margareta *male hoc die adjecta eſt Martyribus Hieronymianis in codice Rhinovienſi , diſtincto ab aliis charactere. Jam & ſuperius diximus in multis eccleſiis Sanctam eamdem colı ſolitam* 13 *Julii. Nos de ea cum Romano agemus* XX Julii.

S. Liberatæ V. M. tranſlationem *hoc die retulerat Marietta , ex quo ipſam haud dubie accepit Ferrarius in Catalogo generali , quamvis notet tabulas eccl. Segontinæ & Cæſarauguſtanæ. Tamayus hic eloquentiæ ſuæ vela largiter expandit , ſed quæ nobis lubet contrahere. Tota rerum ad* S. Liberatam *ſeu* Wilgefortem *ſpectantium implexa & obſcura congeries , quantum fieri poterit elucidabitur* XX Julii.

Sancti Martyres Paulus , Valentina , & Thea ſub Firmiliano vel Firmino præfecto. *Paſſio ſummatim deſcripta eſt apud Surium. Eadem habetur breviter in Synaxario Baſiliano. Sed cum* Valentina *in Martyrologio Romano referatur die* XXV *hujus ; tam ipſam , quam Comites ejus remittimus ad eumdem diem* XXV Julii.

Cyriacus & Eutropius *ita conjuncti annuntiantur à Maurolyco & quidem* Romæ , *neſcio quo duce vel auctore. Cyriacum cum matre Julitta ad diem proprium jam remiſimus ; de Eutropio martyre Portuenſi cum ſororibus agitur hoc die ſuo loco.* Cyricum Romæ Martyrem *adjectum lego Hieronymianis minoribus Auguſtano , Labbeano & Gellonenſi , ſed tacentibus omnibus aliis tum majoribus tum contractis , aſſumentum eſſe tantiſper cenſeo , donec aliunde major accedat auctoritas , niſi & eo rejiciendus ſit quo* Cyriacum *alium remittimus. Vetus enim Kalendarium Romanum , à Frontone editum ,* Cyriacum *aliquem hodie refert , quem Antiocho Medico Sebaſteno , de quo hodie agitur , conjungere non audet , ſed putat , occaſione eccleſiæ ipſi dedicatæ , eo die poſitum fuiſſe , confundendum cum Cyriaco & ſocius de quibus agendum erit* VIII Auguſti.

Joannes *aliquis presbyter Armoricus , ſeu in Britannia minori natus , apud Cainonem* (Chinon) *in Turonibus hoc die cum cognomento* de monaſterio (*Gall.* du moutier) *& titulo* ſancti *annuntiatur à Caſtellano in Martyrologio univerſali , adjecto hoc etiam brevi elogio ; quod* S. Radegondis ab ipſo poſtulaverit cilicium , dum ad eum mitteret ornamentum altaris auro & unionibus textum , pro ejus oratorio : ubi poſtmodum ſepultus fuit prope S. Maximum. *Utut plurimum deferam Caſtellani , Sanctorum curioſi refoſſoris auctoritati , necdum video , admitti ſatis poſſe iſtum Joannem , Faſtis omnibus ſacris , ſaltem hoc die incognitum , cujus veri cultûs ſufficientia indicia necdum inveni. Plura quidem de ipſo leguntur in prædicta S. Radegondis Vita. At non omnes qui in eis Actis laudantur , continuo Sancti dici poſſunt : nihil autem præterea tradunt ſcriptores aut Faſti gallici , niſi eumdem* Joannem *(ſic equidem ex gente & poſitione conjicio) deſignare voluerit Sauſſayus ad* 23 *Februarii ; ubi à Bollando ; ut ignotus prætermiſſus eſt. Obſcura mihi ſunt hactenus & confuſa Catholicæ venerationis veſtigia. Cum autem tota Joannis iſtius notitia haberi debeat ex jam laudata S. Radegondis Vita ; ſi certiora accedant cultûs argumenta , poterit de eo (cujus natalis dies incertus eſt) cum ſancta ea Regina agi* XIII Auguſti.

Balduinus *monachus Claravallenſis , S. Bernardi diſcipulus , & ab eo ſpeciali amoris prærogativa dilectus , abbas deinde inſtitutus Reatini in Italia cœnobii , laudatur hoc die à Chryſoſtomo Henriquez in Menologio Ciſtercienſi , à Chalemoto , quod mireris , omnino prætermiſſus , niſi eum confuderit cum alio Bernardo Cardinale & archiepiſcopo Piſano , de quo varia narrat ad 6 Octobris. Utcumque fuerit , cultu gaudet Bernardus apud Reatinos non hoc die , ſed eo quo pluribus de eo agemus* XXI Auguſti.

S. Roſaliæ *Virginis Panormitanæ inventio ſacri corporis* , quod Urbano octavo Pontifice maximo repertum divinitus , anno Jubilæi Siciliam à peſte liberavit , *adjecta eſt Martyrologio Romano : Sanctæ natalis eſt , quando & Acta ejus , & cetera ad eam ſpectantia diligenter illuſtrabuntur* IV Septembris.

Sanctorum martyrum Oneſiphori & Porphyrii

A ex urbe Iconio ; quorum Oneſiphorus fuit diſcipulus Pauli Apoſtoli, *certamen hodie inſcribitur Menologio à Sirleto latinè reddito, & à Caniſio edito ; de quibus etiam meminit codex Taurinenſis Ducis Sabaudiæ ; ac die craſtina Græci agunt, ut videre eſt in Prætermiſſis iſta die. At nos eos dabimus cum Martyrologio Romano* VI Septembris

SS. Senatoris, Viatoris, Caſſiodori martyrum & Dominatæ matris eorum tranſlatio *refertur in codicibus Florentinis tamquam hoc die, ſed neſcio quo anno facta. Eorumdem memoriam lego in Horologio Græco Romæ edito anno* 1677, *in uſum monachorum Baſilianorum pag.* 464 : *at ſatis liquet, ipſos à Latinis acceptos fuiſſe. Eoſdem noviſſime recenſuit Caſtellanus in Martyrologio ſuo Univerſali, ubi non rectè* Domniate *legit pro* Dominata. *Quærendi ſunt Martyres iſti in Pauli Gualterii Legendario Martyrum Calabriæ lib.* 4, *cap.* 45. *Sunt enim Martyres Argentani in Brutiis, de quibus agit Ferrarius in utroque Catalogo, & nos cum ipſo agemus.* XIV Septembris.

B Eadgytha, Eadgatha *ſeu* Editha *ſignatur in monaſticis Benedictinis Wione, Dorganio & tota reliqua ſobole, atque ex ipſis, haud dubiè, à Wilſono in Martyrologio Anglicano hoc die, quo à Maihevio in Trophæis longa hiſtoria texitur, ſed adeo implexa, ut multum dubitem, ſatisne intellexerit ipſe, quæ ibi de una, an tribus ſynonymis involutè congeſſit : inter alia memorans, conſtare oportere de ſanctitate Eadgythæ Polleſworthenſis ſeu Polesberienſis ex Gotzelini teſtimonio. Audiantur ejus verba pag.* 1050 : Id enim imprimis conſtat, *inquit*, auctoritate & teſtimonio Gotzelini Morinenſis, auctoris graviſſimi, qui, ut paulo ſuperius ex Malmesbur. De geſtis Regum lib. 4, cap. 4 retulimus, anno circiter Chriſti MC, multos epiſcopatus & abbatias in Anglia perluſtrans, innumeras Sanctorum Vitas conſcripſit. Inter alias autem, eum Vitam ſcripſiſſe S. Eadgythæ virginis, teſtantur auctor Catalogi ſcriptorum Britanniæ, Wion lib. 2, cap. 68, Poſſevinus in Apparatu & alii. Sed & eamdem Sanctam agnoſcunt auctores illi quos ſtatim producemus, ita ut de hoc minimè ſit dubitandum, quamvis de quibuſdam circumſtantiis Vitæ ejus nonnullæ apparere videantur inter prædictos auctores differentiæ. *Utique multa & graves : quæque tales viſæ ſunt Mabillonio in Actis SS. Ordinis S. Benedicti ſec.* 5, *pag.* 636, *ubi de alia S. Eadgytha ſeu Editha agit, ut non putet, ex Vita à Gotzelino edita, ullo modo diſſolvi poſſe. Nimirum Vita iſta, quam ibi ex Gotzelino refert Mabillonius, ad S. Eadgytham Wintonienſem ſpectat, nihil commune habens cum una aut tribus ſynonymis Polleſworthenſibus. Dubia igitur manent quæ ibi tradit Maihevius., neque nobis ſufficiens hactenus videtur Martyrologorum iſtorum monaſticorum auctoritas, ut Sancta, alibi ignota, continuo admittatur. Si tamen poſtmodum certiora accedant ſanctitatis aut cultus argumenta, poterit tota Maihevii obſcurior oratio diſcuti & illuſtrari ad diem, quo laudata à Mabillonio S. Eadgytha in Martyrologio Romano refertur* XVI Septembris.

Angelus cuſtos *in diœceſi Turaſionenſi colitur Dominica* III *Julii Officio proprio : ſolennior eſt eadem feſtivitas* pro omnibus provinciis ac ditionibus, tam hereditariis quam aliis Auguſtiſſimo Romanorum Imperatori ſubjectis *Dominica prima Septembris cum octava. Poterit de feſti iſtius inſtitutione agi eo die quo ab Eccleſia communius colitur* II Octobris.

De S. Euchario *agendum erit* VIII Decembris.

D E

DE DIVISIONE APOSTOLORUM

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

G. C. F

C

§. I. Ubi hæc diviſio colatur, & quo modo facta ſit.

VULGARIS ÆRÆ ANNO XXXX.

Feſti hujus cultus ex auctariis Uſuardinis,

Quamvis antiqui Eccleſiæ Patres, aliique tum Græci tum Latini ſcriptores de hac Apoſtolorum Diviſione ſæpius meminerint, tamen nec certum nec feſtum diem eidem aſſignant. Græci quidem in Menæis, Synaxario Baſiliano, aliiſque Menologiis die XXX *Junii ſolenniſſime celebrant ſynaxin ſeu feſtivitatem ſanctorum Apoſtolorum, ut in Prætermiſſis ad eam diem indicavimus ; ſed cum tunc etiam de aliis Chriſti diſcipulis mentionem faciant, non videntur proprie colere feſtum Diviſionis Apoſtolorum, de quo nobis hîc agendum eſt. Ex Beda Plantiniano, Adonis appendice, & auctariis Uſuardi primum colligo, illius Diviſionis memoriam Idibus Julii annua feſtivitate celebratam fuiſſe. Beda Plantinianus, quem etiam ſuppoſititium interdum vocamus, hac die ſimpliciter ait :* Diſperſio Apoſtolorum ; *Appendix vero ad Martyrologium Adonis apud Roſweydum noſtrum ſic habet :* Eodem die Diviſio Apoſtolorum. *Eadem pene verba habet Uſuardus Herinienſis, atque ei ætate ſuppar Roſweydinus, ut ſaltem ſeculo* XII *antiquior videatur feſtivitatis inſtitutio. Alii codices Uſuardini, citato Bedæ teſtimonio, Diviſionis annum addiderunt, ut videre licet in Uſuardo non ita pridem illuſtrato. Ceteris prolixior eſt hæc Uſuardi Lubeco-Colonienſis annuntiatio :* Diviſio Apoſtolorum ad prædicandum verbum Dei per univerſum orbem ; quæ, ut Beda ſcribit, anno à paſſione Domini duodecimo facta eſt. Petrus Antiochiam venit, deinde Romam reſedit & ibidem crucifigitur. Paulus mundum ſua prædicatione illuſtravit, & Romæ decollatur. Andreas Achaiæ crucifigitur. Jacobus Zebedei Hieroſolymis decollatur. Joannes Epheſo in pace moritur. Philippus in Phrygia lapidatur & crucifigitur. Jacobus Alphei fuſte fullonis perimitur. Bartholomeus in India excoriatus decollatur. Thomas in alia India, quæ eſt in fine mundi, transfigitur. Simon & Thadeus in Perſida perimuntur. Mattheus in Æthiopia coram altari lancea perforatur. Matthias in Judea martyrium complevit. Hæc Diviſio præcepto Chriſti facta eſt, ut impleretur illud Pſalmiſtæ : In omnem

A omnem terram exivit ſonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum.

Equilino epiſcopo, 2 *Petrus de Natalibus epiſcopus Equilinus etiam ſatis fuſe hanc Diviſionem memorat, & illius feſti celebritatem diſtinctius ſic explicat lib. 6, cap.* 99. Diviſio Apoſtolorum ad prædicandum Idibus Julii celebratur; quia eo die duodecimo anno poſt Aſcenſionem Domini ad euangelizandum verbum Dei per mundum diviſi aſſeruntur, ut impleretur oraculum pſalmiſtæ David; Quia in omnem terram exivit ſonus eorum &c. Nam oriens ceſſit Thomæ & Bartholomæo; Meridies Simoni & Matheo; Aquilo Philippo & Thadeo; Medium mundi Mathiæ & Jacobo juſto; Mediterranei maris provinciæ Johanni & Andreæ; Occidentis regna Petro & Jacobo Zebedei; Totus mundus Paulo Apoſtolo datus eſt, ſecundum quod in ejus collecta eccleſia aſſerit dicens: Deus qui univerſum mundum

B beati Pauli Apoſtoli prædicatione docuiſti &c. Et cantatur in hoc feſto in Miſſa Epiſtola: Corde enim creditur ad juſtitiam. Rom. x. Et Euangelium: Euntes in mundum univerſum Marc. ultimo cap. quæ ſolennitati maxime conveniunt. *De provinciarum partitione, quæ hoc & præcedenti numero ponitur, poſtea agemus, ubi ea, quæ ad cultum, Diviſionis modum ac tempus pertinent, præmiſerimus.*

recentioribus Martyrologis, 3 *Ex fontibus, ni fallor, ſupra indicatis ſua hauſerunt Maurolycus, Ferrarius in Catalogo Generali, aliique recentiores Martyrologi, inter quos Sauſſayus hac die in Martyrologio Gallicano feſtum iſtud celebrat, his verbis:* Diviſio ſanctorum Apoſtolorum jam pridem in eccleſiis Galliæ celebris, quæ ab hinc ſuæ fundationis primordia repetunt, quod ab nonnullis Apoſtolis viriſque apoſtolicis, poſtquam ab Hieroſolymis diſceſſerunt, ut euangelica prædicatione orbem imbuerent, ſicut à Domino his præceptum fuerat, plures ex iis cenſeantur inſtitutæ. *Quidquid ſit de hac apoſtolica Gallicarum eccleſiarum fundatione, quæ ſuo tempore examinata eſt ac porro examinabitur, certum eſt in Gallia hujus Diviſionis feſtivitatem olim celebratam fuiſſe, ejuſdemque memoriam, teſtibus ſcriptoribus Gallis, etiamnum in collegio Montis Acuti Pariſiis conſervari. Invenio præterea iſtius Diviſionis Officium in antiquo Breviario Autiſſiodorenſi, Virdunenſi, & Baſuntino, quod anno* 1590 *excuſum eſt. Vix dubito, quin & in aliis Chriſtianiſſimi regni ac finitimarum regionum diœceſibus idem Officium olim recitatum fuerit.*

C

& propriis Officiis 4 *Belgas etiam de hac Apoſtolorum Diviſione jam pridem Officium recitaſſe conjicio imprimis ex Florario noſtro Ms., quod ſeculo decimo quinto in Belgio ſcriptum ſic habet:* Diviſio Apoſtolorum IX lectionum. *Poſt hæc adduntur ibidem varia de Diviſionis tempore & Apoſtolorum prædicatione, quæ poſtea ex antiquioribus ſcriptoribus diſcutientur. In Miſſali autem inſignis eccleſiæ Leodienſis, quod anno* 1509 *Pariſiis impreſſum eſt, hoc feſto legitur ſequens collecta:* Deus qui Diviſionem Apoſtolorum tuorum hodierna die fieri tua præordinaſti providentia, ut in una fidei gratia, gentium diſperſa vocaretur eccleſia, da nobis per ſupplicationem ipſorum, noſtrorum, veniam promereri peccatorum, per quorum veram prædicationem ad tui nominis pervenimus agnitionem. Per Dominum *&c. Eadem collecta legitur in Breviario Tungrenſi,* *quod ejuſdem cum Miſſali Leodienſi circiter ætatis eſſe videtur. Proprium etiam ejuſdem feſti Officium reperitur in Breviario Inſulenſi, quod anno* 1533 *ad uſum inſignis eccleſiæ collegiatæ ſancti Petri typis excuſum eſt. Hæc Diviſionis Apoſtolorum feſtivitas hodiedum perſeverat in Metropolitana Mechlinienſi, ut videre eſt in propriis illius eccleſiæ Officiis, & nos in diœceſi Antverpienſi ob aliud feſtum* XV *occurrens, eamdem quotannis die* XVIII *Julii recolimus, ac in ea recitamus collectam, quæ à Leodienſi ſuperius exhibita parum differt.* AUCTORE G. C.

variarum ecclesiarum ostenditur. 5 *Ejuſdem diei veneratio uſque ad gentes ſeptemtrionales penetravit: nam Poloni in Officiis proprius patronorum regni Poloniæ anno* 1643 *Antverpiæ excuſis iſtud feſtum ſub ritu duplici celebrant, & legunt ſequentem orationem:* Deus qui Eccleſiam tuam diſtributam per orbem terrarum ſanctorum Apoſtolorum prædicatione fundaſti, concede propitius, ut quorum hodierna die ſub una celebritate recolimus inſignia, eorum in cunctis neceſſitatibus noſtris experiamur ſuffragia. Per Dominum *&c. Eodem plane Officio utitur diœceſis Vratiſlavienſis in Sileſia. In Dania aliiſque regionibus borealibus, antequam Lutherana peſte inficerentur, ſolenniter illud feſtum celebratum fuiſſe colligo ex Breviario Sleſwicenſi, quod anno* 1512 *impreſſum Lectiones proprias ſic exorditur:* Diviſio Apoſtolorum Idus Julii à multis ſolenniter celebratur, quia eadem die poſt aſcenſionem Domini per mundum diviſi aſſeruntur. *Eccleſia vero Raceburgenſis in Saxonia inferiore ſita in ſuo Breviario anni* 1506, *hanc Officio proprio præmittit Rubricam:* In Diviſione Apoſtolorum ſummum feſtum. *Si vacaret omnia Muſei noſtri Breviaria pervolvere, haud dubie in pleriſque orbis Chriſtiani partibus memoria illius feſtivitatis occurreret. Sed hæc ad hodierni feſti cultum oſtendendum ſufficient. Jam, quomodo facta ſit hæc provinciarum diviſio, primo videamus.*

E

Apoſtolos ante Diviſionem Hieroſolymam convenisse 6 *Veroſimile admodum eſt, Apoſtolos, qui in Judæa & Syria Judæis potiſſimum prædicaverant, Hieroſolymam convenisse, antequam fidem Chriſtianam remotiſſimis gentibus annuntiaturi in totum terrarum orbem diſpergerentur. Præter alios id indicare videtur S. Juſtinus martyr, qui in oratione ad Antoninum ita tradit:* Hieroſolymis duodecim viri profecti ſunt in mundum; atque hi quidem indocti, & minime eloquentes, Dei autem virtute humano generi denuntiaverunt à Chriſto miſſos ſe eſſe, qui cunctos Dei verbum docerent. *Haud dubie etiam ante hanc diviſionem commune quoddam fidei ſymbolum conſtituerunt, quo Chriſtiani tamquam militari teſſera dignoſcerentur, & ne ulla vel apparens inter eos in annuntiatione Euangelii diſparitas eſſe videretur. Teſtatur hoc Rufinus Aquileienſis presbyter initio commentariorum in ſymbolum his verbis:* Diſceſſuri itaque (*Apoſtoli*) ab invicem normam ſibi prius futuræ prædicationis in commune conſtituunt, ne forte alii alio adducti, diverſum aliquid his, qui ad fidem Chriſti invitabantur, exponerent. Omnes igitur in uno poſiti & Spiritu ſancto repleti breve iſtud futuræ ſibi, ut diximus, prædicationis indicium in unum conferendo, quod ſentiebat unuſquiſque, componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt. *Idem docet Hincmarus Rhemenſis archiepiſcopus in epiſtola adverſus epiſcopum Laudunenſem.*

F

7 *Vul-*

AUCTORE G. C.

& ſingulos Symboli articulos compoſuiſſe probabile eſt;

7 *Vulgaris traditio eſt, quam Baronius in Annalibus ad annum Chriſti* 44 *num.* 17 *defendit, quod ſinguli Apoſtoli ſingulos Symboli articulos compoſuerint. Quamvis noverim non eſſe certam hanc opinionem, miror tamen, quod Tillemontius Tom.* 1 *Memor. Eccleſ. pag.* 649 *ſcribere auſus fuerit, eam nullo fundamento niti, Baroniumque ad eam tuendam ſolummodo ſermonem perperam S. Auguſtino adſcriptum allegare. Miror, inquam, Tillemontium hæc duo aſſerere: Nam imprimis Baronius loco citato hæc addit:* Hæc apud Auguſtinum; quamvis, an ſit ille ſermo S. Auguſtini, à quibuſdam revocetur in dubium. Sed cujus ſit, nihil intereſt, cum de ſingulis duodecim Apoſtolorum diſtinctis elogiis ſuppetant etiam aliorum teſtimonia. *Deinde citat S. Leonem Papam, Venantium Fortunatum, alioſque. An hoc eſt ſolummodo apocryphum S. Auguſtini ſermonem allegare? Deinde num recte dici poteſt, nullo fundamento niti ſententiam, quam Ruſinus ſupra relatus his verbis indicat?* Breve iſtud futuræ ſibi, ut diximus, prædicationis indicium, in unum conferendo, quod ſentiebat unuſquiſque, componunt. *Clarius eamdem rem tradit S. Leo Magnus in epiſtola* 27 *aliàs* 13 *ad Pulcheriam Auguſtam, ubi circa finem de Eutychetis pervicacia ita loquitur:* Hoc ſtultiſſima inſultatio * audet inceſſere, quod Dominus noſter in Eccleſia neminem ſexus utriuſque voluit ignorare. Siquidem ipſa catholici ſymboli brevis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit munitione cæleſti, ut omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſſint gladio detruncari. *Venantius Fortunatus lib.* 11 *ſymbolum expoſiturus eadem fere habet, quæ Ruſinus. Unde patet, hanc Baronii opinionem, non omni prorſus probabilitate eſſe deſtitutam, quamvis non adeo clara ſint hæc teſtimonia, ut Baronii ſententiam nos cogant amplecti. Alia quæſtio eſt, an Apoſtoli communi conſenſu ita ſymbolum compoſuerint, prout in Eccleſia Romana conſervatum fuit. De ea re acriter diſceptatum fuit inter Gerardum Voſſium heterodoxum libro de tribus ſymbolis Diſſert.* 1, *& Natalem Alexandrum Dominicanum ſec.* 1 *Hiſt. Eccleſ. Diſſert.* 11. *Videri etiam poteſt Chriſtianus Lupus Tom.* 1, *cap.* 2 *in Notis ad Concilium Nicænum, & Baronius loco citato.*

B

* *al.* reſultatio.

C

ſaltem contra Tillemontii cavillationes probatur,

8 *Ulterius etiam progreditur Tillemontiana criſis, atque in dubium revocat, an ſymbolum ab Apoſtolis fuerit compoſitum. Fateri cogitur, antiquos Eccleſiæ Patres illud Apoſtolis attribuiſſe. Sed vellet ab iiſdem Patribus reſponderi cuidam objectioni, quam ita proponit:* Poſtquam, *inquit*, Catholica fides de Ariana hæreſi omnino triumphavit, utebantur in Oriente ſymbolo, quod à Nicæna ſynodo propoſitum & à Conſtantinopolitana auctum fuerat. Imo concilium Epheſinum & Chalcedonenſe prohibuerunt, ne quis alio uteretur; neque invenitur, ut puto, ab ea prohibitione exceptum fuiſſe ſymbolum Apoſtolorum. Difficile autem creditu eſt, quod ſic quodammodo abolere voluiſſent ſymbolum, quod exiſtimaſſent ab Apoſtolis compoſitum fuiſſe ad dirigendam totam Eccleſiam. Hæc difficultas videri poteſt magna; interim non minor erit, ſi quis tantum crediderit, hoc ſymbolum antiquitus in Eccleſia receptum fuiſſe tamquam doctrinam Apoſtolorum, de quo tamen nemo dubitat. *Hæc ille. At quorſum, obſecro, ex levibus conjecturis hæc dubia movet Tillemontius, quæ ipſemet ſolvere debuiſſet, niſi velit admittere, ne ipſam quidem Apoſtolorum doctrinam in ſymbolo contineri, vel illud Chalcedonenſi concilio antiquius non eſſe. Sed jam homini Patrum reſponſionem, quam nullibi exſtare noverat, deſideranti, eorum loco ſatisfaciamus, & ſcrupulum eximamus.*

D

ſymbolum ſynodo Chalcedonenſi antiquius eſſe, & ab Apoſtolis traditum fuiſſe,

9 *Si Patres dubium adeo inſulſum ſibi à poſteris objiciendum prævidiſſent, reſpondiſſent, quod mens concilii Epheſini & Chalcedonenſis tantum fuerit prohibere fidei formulas à Nicæno ſymbolo diſcrepantes, ut hoc modo munirent Catholicos contrà fraudes hæreticorum, qui quotidie novas fidei formulas excogitabant, & aſtuta fidei profeſſione errores ſubs tegebant. Neque opus erat, ut ab hac prohibitione exciperetur ſymbolum Apoſtolorum, quod utpote omni exceptione majus Patres Nicæni tantummodo latius explicaverant, ac propter exortas hæreſes auctum Epheſina cum Chalcedonenſi ſynodo omnibus præſcripſerat, ut Catholici ab hæreticis dignoſcerentur. Nam teſte S. Auguſtino in libro de ſymbolo cap.* 1, ſub ipſis paucis verbis in ſymbolo conſtitutis plerique hæretici venena ſua occultare conati ſunt. *Ita etiam hodiedum Eccleſia Catholica ſymbolum Apoſtolorum non excipit, quando pro varia rerum exigentia certas fidei formulas proponit. Sic Gregorius XIII peculiarem à Græcis exigit fidei profeſſionem nulla facta mentione ſymboli Apoſtolorum. Sed hoc reſponſum manifeſto exemplo ad hominem declaremus.*

E

quod argumento ad hominem,

10 *Pius IV ſummus Pontifex poſt exortas Lutheri & Calvini hæreſes omnibus ad artium liberalium magiſteria, Eccleſiaſtica beneficia, ordinum Regularium & Militarium dignitates promovendis certam præſcripſit fidei formulam, cui in Bullario Tom.* 2, *pag.* 130 *hæc præmittit:* Nos volentes....., ut unius ejuſdem fidei profeſſio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque & certa illius forma cunctis innoteſcat, noſtræ ſolicitudinis partes in hoc alicui minime deſiderari, formam ipſam præſentibus annotatam publicari & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipſius Concilii (*ſcilicet Tridentini*) & alios prædictos ſpectat, recipi & obſervari, ac ſub pœnis per Concilium ipſum in contravenientes latis juxta hanc & non aliam formam, profeſſionem prædictam ſolemniter fieri, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium diſtricte præcipiendo mandamus hujuſmodi ſub tenore. *Hic ſequitur ipſa fidei formula, in qua poſt recitatum ſymbolum Nicænum varii errores Lutheri & Calvini damnantur. Si Tillemontius poſt mille annos redivivus legeret, ſummum Pontificem præcepiſſe, ut unius ejuſdem fidei profeſſio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque & certa illius forma cunctis innoteſcat, ac* juxta hanc & non aliam formam *profeſſio fidei emittatur, putaret certe, ſe ſolidam habere rationem dubitandi, an tempore Pii IV ſymbolum Apoſtolorum extiterit, vel an in Eccleſia receptum fuerit, tamquam ab Apoſtolis traditum; præſertim cum Pontifex ab hac unica & certa forma, juxta quam & non aliam profeſſio fidei fieri debet, non exceperit ſymbolum Apoſtolorum. Nam, ut fallaci Tillemontii ratiocinio utar,* difficile creditu eſt, quod ſic quodammodo abolere voluiſſet ſymbolum, quod exiſtimaſſet ab Apoſtolis compoſitum fuiſſe ad dirigendam totam Eccleſiam. *Ecce quam levi argumento antiqua Eccleſiæ traditio impugnetur.*

F

11 *Si quis forte dicat, poſtremis hiſce ſeculis ſatis*

A *& antiquis teſtimoniis confirmatur.*

ſatis aliunde conſtare, quod Eccleſia utatur hoc ſymbolo, atque adeo à Pio IV illud excipi non debuiſſe; reſpondeo, idem antiquitus ſatis notum fuiſſe: id enim indicant veteres ſcriptores, quorum breviora teſtimonia hic exhibeo. Ut omittam Irenæum & Tertullianum, de quorum interpretatione diſceptatur, clare S. Ambroſius lib. 1, *Epiſt.* 7 *ad Siricium Papam ita ſcribit:* Credatur ſymbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat. *S. Auguſtinus in libro de ſymbolo cap.* 1 *ſic habet:* Eſt autem fides Catholica in ſymbolo nota fidelibus, memoriæque mandata, quantum res paſſa eſt, brevitate ſermonis *&c. Cæleſtinus I in epiſtola ad Neſtorium illud vocat* ſymbolum ab Apoſtolis traditum. *Concilium Epheſinum in Relatione ad Theodoſium Auguſtum de Neſtorii depoſitione ſic loquitur:* Fides initio quidem à ſanctis Apoſtolis tradita, poſtea vero à trecentis decem & octo Patribus in Metropoli Nicæna expoſita, *id eſt ſymbolum Apoſtolicum, & Nicænum. Ruffini & Leonis Magni verba ſuperius dedimus. Adde quod Apoſtoli ſymbolum ſuum ſcriptis non mandarint ob varias rationes, quas Chriſtianus Lupus tradit tom.* 1 *in Notis ad Concilium Nicænum cap.* 2. *Ruffinus in Commentariis ad ſymbolum hanc illius rei cauſam aſſignat:* Idcirco hæc non ſcribi chartis atque membranis, ſed cordibus retineri tradiderunt, ut certum eſſet, neminem hæc ex lectione, quæ interdum pervenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex Apoſtolorum traditione didiciſſe. *Hinc etiam Hieronymus in epiſtola ad Pammachium contra Joannem Hieroſolymitanum ita ſcribit:* In ſymbolo fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, poſt confeſſionem Trinitatis & unitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione concluditur. *Hæc ſufficiant; jam ad levioris momenti quæſtionem progrediamur.*

Negat Baronius, Apoſtolos provincias inter ſe ſorte diviſiſſe;

12 *Socrates lib.* 1 *Hiſt. Eccleſ. cap.* 19 *in editione Valeſii, Apoſtolos ſorte provincias inter ſe diſtribuiſſe ita ſcribit:* Cum Apoſtoli prædicationis causâ ad gentes profecturi, eas inter ſe ſortitò dividerent, Thomas quidem Parthiæ, Matthæus vero Æthiopiæ apoſtolatum ſortitus eſt; Bartholomæo India, quæ Æthiopiæ confinis eſt, obtigit. *Hanc illius opinionem multis argumentis oppugnat Eminentiſſimus Cardinalis Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 44. Omittimus, *inquit*, hic recenſere, quæ de ea re in pſeudo-Prochoro commenta leguntur, ex quo fortaſſe acceperunt, qui ſorte provincias tradunt eſſe diviſas, ut Socrates & alii ..... Non admittunt Patres, poſt acceptum Spiritum ſanctum, qui illos doceret omnia ac cuncta ſuggereret, Apoſtolos res agendas tanti præſertim ponderis ſorti commiſiſſe ..... Dicimus ergo aliarum exemplo rerum, quæ ab ipſis ſunt geſtæ, hæc eadem omnia de diviſione provinciarum Spiritus ſancti ſpeciali inſtinctu eſſe peracta: ſi enim de Paulo & Barnaba, antequam ſimul mitterentur ad prædicandum gentibus Euangelium, dixit (quod habet Lucas) Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos; quomodo non magis, cum omnes mittendi eſſent Apoſtoli, quo ſinguli profecturi eſſent, declaravit idem Spiritus ſanctus? Quin etiam cum ſingulorum ordinationes, non niſi præcedentibus prophetiis & ſpecialibus admonitionibus Spiritus ſancti (ut ſuo loco dicemus) ab Apoſtolis fieri conſueverint, numquid in tanto tantæque molis negotio eum conſulere neglexerunt? Si inſuper ad hominem unum baptizandum miſſus eſt angelus ad Philippum, & quo iturus eſſet, admonuit; numquid cum ad totius humani generis ſalutem mittendi eſſent Apoſtoli, quò ſinguli profecturi eſſent, Dominus per angelum vel aliter divinitus deſiit demonſtrare? *Similibus exemplis toto numero ſequenti idem confirmat.*

AUCTORE G. C.

B

quod tamen certo ſenſu aſſeri poſſe videtur,

13 *Forte Socrates aliique ita intelligunt illam Diviſionem per ſortes factam eſſe, ut peculiarem Spiritus ſancti aſſiſtentiam non excludant, juxta illud, quod dicitur Prov.* 16 ℣ 33. Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur. *Si enim auctores illi velint, Apoſtolos hanc provinciarum diſtributionem ita ſorti commiſiſſe, ut à caſu penderet, Baronio plane aſſentior. Sin autem Baronius nullas omnino ſortes, etiam à Spiritu ſancto directas admittat, oppono ipſi S. Hieronymum, qui hunc provincias partiendi modum prædictum fuiſſe indicat his verbis Iſaiæ Cap.* 35: Ibi obviaverunt ſibi cervi & viderunt facies ſuas; numero tranſierunt; unus ex ipſis non periit, nec quæſivit alterum. Dominus enim præcepit eis, & Spiritus ejus congregavit eos; & ipſe dedit eis ſortes & manus illius dividet eis; ut paſcantur in æternum, & poſſideant in generatione generationum & requieſcant in ea.

Juxta Hieronymum, & electionem S. Mathiæ.

14 *Idem Hieronymus tomo* 3 *operum ſuorum Pariſiis anno* 1704 *editorum col.* 279 *in commentario ad illa Iſaiæ verba à ſeptuaginta interpretibus tranſlata ita tradit:* Sic allegorice interpretabimur, ut doceamus cervos id eſt Apoſtolos ..... obviaſſe ſibi in Jeruſalem & mutuos vidiſſe conſpectus, & tranſiſſe ac reliquiſſe eam & ad diverſas provincias perrexiſſe, quia Dominus mandaverat eis: Ite & docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti; & Spiritus illius congregaverit eos, dederitque eis ſortes, atque diviſerit, ut alius ad Indos, alius ab Hiſpanias, alius ad Illyricum, alius ad Græciam pergeret, & unuſquiſque in Euangelii ſui atque doctrinæ provincia requieſceret. *Hieronymus igitur videtur ſignificare, provincias orbis terrarum inter Apoſtolos ſorte diſtributas fuiſſe. Et quid quæſo in ea re piaculi eſt, cum de Matthiæ electione legamus Act.* 1. Et ſtatuerunt duos, Joſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt juſtus, & Mathiam. Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus unum accipere locum miniſterii hujus & apoſtolatus, de quo prævaricatus eſt Judas, ut abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Mathiam, & annumeratus eſt cum undecim Apoſtolis. *Quidni hoc etiam modo fieri potuit Apoſtolorum Diviſio? ſed de his fortaſſe plus quam ſatis. Jam majoris momenti diſputationem de Diviſionis tempore inſtituamus.*

F

AUCTORE G. C.

§ II. Quo anno diviſi fuerint Apoſtoli.

Difficilis Apoſtolicæ Diviſionis epocha,

Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum parens Baronius hujus quæſtionis difficultatem ſatis indicat, quando ad annum Chriſti 44 *num.* 13 *eam diſcuſſurus ita præfatur:* Antequam vero de Petri Romam agamus adventu, operæ pretium exiſtimamus & de ceterorum Apoſtolorum in diverſas orbis provincias profectione paulo fuſius atque accuratius agere, ac primum quo potiſſimum anno eadem acciderit, diligentiori ſtudio perquirere. In his perveſtigandis plurimum laboris ſubiimus, multumque temporis inſumpſimus, ſed quem ſecure ſive ex Græcis ſive ex Latinis auctoribus ſequeremur, invenimus neminem. *Deinde profert ſuam de hac re ſententiam, quam poſtea examinabimus. Hæc difficultas hactenus multorum torſit ingenia, ſcriptoreſque in varias coegit abire opiniones, quarum præcipuas hic prius refutabimus, ac deinde noſtram ſtabilire conabimur.*

B

à quibuſdam paulo poſt Pentecoſten

16 *Quidam Hiſpani cenſent, Apoſtolos ſtatim à Spiritus ſancti deſcenſu ſeu Pentecoſte vaſſe in ſuas provincias, atque inter eos noſter Gaſpar Sanctius in opuſculo, quod de Prædicatione S. Jacobi in Hiſpania poſt ſuos in Acta Apoſtolorum Commentarios edidit, Tract.* 1, *cap.* 6, *num.* 4, *ita opinionem ſuam exprimit.* Cum nihil de hac Apoſtolorum Diviſione ſit certum, dicam quod mihi magis videtur ad veritatem. Puto igitur paulo poſt Spiritus ſancti deſcenſum exceſſiſſe Apoſtolos ex Judæa, & in ſuam quemque provinciam abiiſſe. *Verum hæc ſententia, præterquam quod apocryphis quibuſdam teſtimoniis & infirmis fundamentis innitatur, mihi omnino deſerenda videtur; quia Lucas, narrato S. Stephani martyrio, diſerte aſſerit, Apoſtolos poſt primam fidelium perſecutionem, quæ anno à Chriſti morte ſecundo mota eſt, Hieroſolymis adhuc ſuperfuiſſe, ut patet ex his verbis Act* 8. Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Jeroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Judææ & Samariæ præter Apoſtolos.

C

perperam colligatur;

17 *Adde, quod Petrus & Joannes poſtmodum in Samariam profecti fuerint, ut Spiritum ſanctum conferrent iis, qui à Philippo diacono ibidem converſi ac baptizati fuerant, quodque dein Hieroſolymam tamquam ad fixum habitationis ſuæ locum redierint. Ut hæc clare demonſtrem, accipe ipſum textum ſacrum ex Actis Apoſtolorum cap.* 8. Igitur qui diſperſi erant, pertranſibant euangelizantes verbum Dei. Philippus autem deſcendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Chriſtum..... Cum vero credidiſſent Philippo euangelizanti de regno Dei, in nomine Jeſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres..... Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Jeroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem. Qui cum veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Jeſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum..... Et illi quidem teſtificati & locuti verbum Domini, redibant Jeroſolymam & multis regionibus Samaritanorum euangelizabant. *Vides hîc Petrum & Joannem ad Samaritanos mitti ab Apoſtolis,* qui erant Jeroſolymis, *ibidemque poſt aliorum diſcipulorum diſperſionem remanſerant. Mirum ſane, ſententiam cum ſacra Scriptura ægrè conciliandam defendi à doctiſſimo viro, qui ipſa Apoſtolorum Acta Commentariis illuſtravit.*

D

18 *Ad ſententiam jam refutatam proxime accedunt, qui apocrypha Melitonis Sardenſis auctoritate inducti, Diviſionem Apoſtolorum anno à Chriſti aſcenſione ſecundo collocant. Audiamus quid Venerabilis Beda de teſtimonio, quod ſub Melitonis nomine adfertur, judicet Retract. in Act.* 8 *tom.* 6. Si, *inquit*, diſperſâ Eccleſiâ, Apoſtoli remanſerint in Hieruſalem, ut Lucas ait, conſtat, quod mendacium ſcripſit ille, qui ex perſona Melitonis epiſcopi Aſiæ librum exponens de obitu Virginis dicit, quod ſecundo poſt aſcenſionem Domini anno Apoſtoli fuerint omnes toto orbe ad prædicandum in ſuam quiſque provinciam diviſi. *Tum in fine ſubdit:* Hæc ideo commemorare curavi, quia nonnullos novi præfato volumini contra auctoritatem beati Lucæ incauta temeritate aſſenſum præbere. *Quamvis autem rationes, quas interſerit, non ſatis convincant, tamen aperte his verbis indicat, quid de hac ſententia ſentiat. Neque hîc pluribus opus eſt, cum hæc opinio ex dicendis refutanda ſit.* Nam, *ut Baronii verbis utar loco ſupra citato*, nulla in primis ratio habenda eſt apocryphi illius ſcripti, quod Melitonis Sardenſis epiſcopi nomine circumfertur, quo proditur, anno ſecundo ab Aſcenſione Domini Apoſtolos per orbem diviſos in externis provinciis Euangelium prædicaſſe: neque enim hæc noſtra confutatione indigent, quæ Actis Apoſtolicis perſpicue refelluntur.

uti & ab illis, qui eam anno ſecundo poſt Chriſti Aſcenſionem factam volunt.

E

Alii volunt, diviſos fuiſſe Apoſtolos ante annum tertium à converſione S. Pauli,

19 *Majus fundamentum habet ſententia illorum, qui putant Apoſtolorum Diviſionem factam fuiſſe, antequam Paulus poſt triennium à ſua converſione aſcenderet Hieroſolymam, ut Petrum adiret. Sive autem hoc Hieroſolymitanum Pauli iter poſtponatur Cornelii centurionis baptiſmo, ut quidam contendunt, ſive eidem præponatur, ut alii volunt, noſtrâ jam parum intereſt: nam intricata hujus baptiſmi epocha ad præſentem quæſtionem enodandam parum conferet. Sufficiat igitur, Paulum juxta communiorem chronologiam anno quinto poſt mortem Chriſti Hieroſolymam veniſſe; quo poſito, diſquirendum tantummodo eſt, an ante hunc annum per orbem terrarum diviſi fuerint Apoſtoli. Auctores, qui Apoſtolorum Diviſionem contigiſſe arbitrantur ante hunc Pauli in urbem Hieroſolymitanam adventum, allegant ipſum Apoſtolum ad Galatas ita ſcribentem cap.* 1: Deinde poſt annos tres veni Jeroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim; alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini. *Ex his verbis concludunt, Apoſtolos jam in provincias ſibi commiſſas abiiſſe, ut juxta Chriſti præceptum omnibus mundi nationibus Euangelium prædicarent.*

F

quorum opinio refutatur,

20 *Quamvis ſpecioſum prima fronte videatur hoc argumentum, nego tamen ex his S. Pauli verbis rectè inferri, quod Apoſtoli tunc fuerint per totum terrarum orbem diviſi: facillime enim fieri potuit, ut S. Paulus exiguo temporis intervallo in urbe Hieroſolymitana commoratus non viderit reliquos Apoſtolos, qui forte ad docendam Chriſti legem, confirmandos fideles, aliave munia apoſtolica exercenda*

A *cenda in urbes aut agros Judæa & vicinarum regionum excurrerant. Sic vidimus Act.* 8 *Petrum & Joannem antea in Samariam missos fuisse, ac post multas Samaritanorum regiones apostolico cursu peragratas, denuo Hierosolymam rediisse. Sic in iisdem Apostolorum Actibus cap.* 9 *legimus, Petrum post visitatas variarum provinciarum ecclesias venisse Lyddam, cujus incolas uti & Saronenses ad fidem convertit, & multis diebus mansisse in Joppe, antequam a Cornelio Centurione Cæsaream accerseretur. Dubitandum non est, quin etiam alii Apostoli pro rerum exigentia crebras hujusmodi excursiones instituerint, quamvis eas Lucas sigillatim non commemoret, dum totus versatur in enarrandis Petri laboribus, eique tamquam Apostolorum principi præcipuos nascentis Ecclesiæ fructus attribuit. Sic in descriptione cujusdam victoriæ, peculiariter laudatur ducis fortitudo, etsi constet, otiosos aut ignavos non fuisse milites. Quapropter non est violenta sacri textus interpretatio, si dicamus, alios Apostolos in Galilæa vicina regione ministeriis suis occupatos fuisse, quando Paulus tantùm Petrum & Jacobum*

B *Hierosolymis invenit. Certè Apostoli nondum è Judæa excesserant, quando Petrus Cornelium Centurionem (hoc multi post Pauli adventum Hierosolymam contigisse opinantur) atque alios gentiles Cæsarea baptizavit, ut his verbis testantur Actus Apostolorum cap.* 11. Audierunt autem Apostoli & fratres, qui erant in Judæa, quoniam & gentes receperunt verbum Dei.

21 *Nihilominus instant adversarii, & consequentiam suam probant testimonio S. Hieronymi, qui in commentario ad prædicta Pauli Apostoli verba sic notat:* Non vidit autem eos (*nempe reliquos Apostolos*) non quò contemptui duceret; sed quod illi ad Euangelium prædicandum toto fuerant orbe dispersi. *Fateor hanc rationem ab Hieronymo datam eorum conclusioni omnino favere. Verum Doctoris illius in rebus historicis auctoritatem tanti non facio, ut ob eam plures antiquioresque deseram scriptores, qui aperte negant, Apostolos ante duodecimum à Christi ascensione annum toto orbe fuisse dispersos. Verba eorum dabimus, quando opinionis nostræ fundamenta ponemus. Audi interim Chrysostomum, qui*

C *Apostolicæ in Judæa prædicationi longum tempus concedit, in editione Parisiensi anno* 1588 *tom.* 2 *Homilia* 70 *in caput* 22 *Matthæi ita scribens:* Post crucem autem non modo non vetuit (*scilicet Christus*;) verum etiam jussit veritatem Judæis attestari: Nam etsi omnes gentes docendas dixerit, in cælum tamen ascensurus, primùm illis prædicandum esse significavit . . . . . Propterea & Apostoli Judæis primo prædicaverunt, longoque temporis spatio cæsi & flagellati in Judæa manentes, ac demum ab ipsis propulsi, in gentes profecti sunt.

22 *Ne quis contendat per tres aut quatuor annos Judæorum conversioni ab Hieronymo assignatos longum tempus intelligi posse, audiat iterum Chrysostomum, qui mentem suam explicat, & Hieronymo plane oppositus Apostolorum Divisionem nimium differt. Nam in editione supra citata tom.* 3, *Hom.* 25 *in Acta Apostolorum sic loquitur:* Audierant, quod Samaria receperat verbum, & miserunt Petrum ac Joannem. Magnum enim discrimen erat, & non oportebat Apostolos illinc pridem separari, ne putentur esse fugitivi & suos fugisse. Tunc autem necessario separantur, quando nulla ratione res Judaicæ curari poterant, quando bello incrudescente perituri erant, quando sententia pronuntiata. Quoniam quamdiu Paulus in Romam non pervenit, illic erant. *Vides hic Apostolorum divisionem differri usque dum Paulus Romam venit, quod ære vulgaris anno* 56 *contigisse diximus in Commentario prævio ad Acta SS. Petri & Pauli* § 2, *num.* 14. *Quemadmodum adversarii coguntur in hac re opinionem Chrysostomi rejicere; ita etiam mihi hic licebit Hieronymi rationem non admittere.*

AUCTORE G. C.

23 *Baronius, quem multi hactenus secuti sunt, in Annalibus Ecclesiasticis loco supra citato sunum in hac controversia judicium sic satis apertè exponit:* Biennio ante tempus ab Apollonio definitum (*id est anno à Christi morte decimo*) Apostolos in orbis provincias esse profectos, liquido satis apparet. *Conatus quidem fuerat prius probare, Apostolorum Divisionem non potuisse diutius differri; sed ad id ostendendum utitur variis adductis rationibus, quæ tutâ chronologiâ non nituntur, ut videbimus, quando argumenta contra*

E *sententiam nostram ab ipso aliisque objecta dissolvemus. Præterea cum Apollonium antiquitate venerabilem rejiciat, non video qua ratione aut auctoritate determinatum huic Divisioni annum assignet. Si enim nulla veterum scriptorum ratione habita, conjecturis indulgere liceat, & statuere tamquam certo facta, quæ fieri potuerunt, æque quadriennio vel triennio quam* biennio ante tempus ab Apollonio definitum *istam Apostolorum Divisionem collocare potui. Asserit quidem, quod* ex Actis Apostolorum satis perspectum habeatur, *eam ante hunc annum, cui Jacobi Majoris martyrium affigit, non contigisse; at fatendum est, tot perspicaces Scripturæ interpretes, aliosque viros in ea versatissimos hæc manifesta sacri textus testimonia non vidisse. Certe ego ea invenire voluissem ad impugnandam præcedentem sententiam, quam plurimi viri docti cum S. Hieronymo tuentur.*

Baronii chronotaxis erroneo supposito nititur.

24 *Nimium Apostolorum Divisionem differunt, qui cum Chrysostomo superius citato opinantur, Apostolos tantummodo per orbem dispersos fuisse post primum Concilium Hierosolymitanum; quod anno decimo nono à Passione Domini celebratum est. Arbitror hanc opinionem ortam esse ex non satis recte intellectis Actibus Apostolorum, ubi cap.* 15 *indefinite dicuntur Apostoli huic concilio interfuisse. Verum plures sacrarum Litterarum interpretes monent, non hic esse intelligendos omnes Apostolos, sed, ut scribit noster Cornelius à Lapide in Commentario ad hunc locum,* S. Petrum, Jacobum, & Johannem, ut patet Galat. 2, 9: Ceteri enim Apostoli dispersi erant per orbem. *Joannes enim facile* Epheso poterat evocari, uti & Mathias, & si qui alii in locis vicinis degebant. Jacobus aderat, utpote episcopus Hierosolymorum. Alter enim Jacobus Zebedæi, frater Johannis, jam pridem erat occisus. S. Petrus Roma expulsus cum ceteris Judæis à Claudio, ut patet cap. 18, 2, pariter in Jerusalem, quasi fidelium matricem, nutu Dei redierat. Hoc ergo concilium tribus primariis Apostolis constabat.

Qui Apostolorum Divisionem usque ad primum Concilium Hierosolymitanum differunt,

F

25 *Neque hujus opinionis defensoribus patrocinari possunt Constitutiones Apostolicæ falso sub S. Clementis Romani Pontificis nomine vulgatæ, in quibus lib.* 6, *cap.* 12 *asseritur, quod omnes duodecim Apostoli jam per orbem dispersi, instinctu*

refelluntur

& S. Hieronymo hujus sententiæ defensori,

opponitur S. Chrysostomus.

AUCTORE G.C.

Dei Hierosolymam convenerint, & quæstionem in hoc concilio propositam definierint. At quomodo Jacobus Zebedæi, qui erat unus è duodecim Apostolis, quemque mox cap. 14, expresse nominat pseudo-Clemens, huic concilio interesse potuit; utpote jam pridem occisus ab Herode? Hi libri forte ab antiquis hæreticis corrupti multa habent similia, ob quæ à Baronio, Bellarmino, aliisque passim apocryphi censentur. Præterea hæc sententia mihi omnino repudianda videtur, quia S. Marcus, quem ante hujus concilii tempus constat Evangelium conscripsisse, aperte satis significat, Apostolos per orbem fuisse divisos, antequam sacræ suæ historiæ finem imponeret: Nam post mandatum Christi de annuntiando per totum mundum Evangelio, postque promissionem edendorum miraculorum Apostolis factam hæc verba subnectit cap. 16: Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. *Igitur jam in mundum universum profecti erant, & prædicabant ubique, quando Marcus hæc scribebat. Jam tempus est, ut post refutatas aliorum sententias nostram proferamus,*

B

Sententia nostra Henscheniana chronotaxi innixa

26 *Imprimis sciendum est, chronotaxim nostram procedere juxta systema de morte Christi sub duobus Geminis consulibus anno æræ vulgaris vigesimo nono, uti Henschenius ante tomum primum Aprilis in Diatriba præliminari solidis argumentis probavit. Idem systema secutus est in eruditissimis suis scriptis Emanuel Schelstratius, ac pluribus confirmavit, præsertim in Antiquitate Ecclesiæ tom.* 1 *Dissert.* 1. *Novissime vero eamdem sententiam de morte Christi sub Geminis defendit R. P. Honoratus à sancta Maria in Opere Gallico de Regulis & usu criseos tom.* 3 *Dissert.* 1. *Ea occasione Henschenius in Diatriba præliminari Exercit.* 3 *de Apostolorum Divisione sic disserit:* Facta porro est Divisio Apostolorum anno Æræ vulgatæ quadragesimo, cum laberetur tunc post Ascensionem Christi annus duodecimus, quod jam statutæ Chronologiæ magnam addit confirmationem Discessit tunc S. Petrus Apostolorum princeps ad principem orbis urbem Romanam, ibique primam Ecclesiæ universæ cathedram collocavit, in qua testimonio omnium, ut infra ad ejus elogium dicetur, sedit annos quinque & viginti, scilicet usque ad annum LXV, quo eum martyrio coronatum infra demonstramus. Tunc etiam S. Jacobus Apostolus, filius Zebedæi & frater Joannis Euangelistæ potuit discessisse in Hispanias, ut communis Hispanorum traditio habet, ac potuit tam ipse, quam S. Petrus ob occurrentes causas circa annum XLIII reversus fuisse Hierosolymam, quando Herodes Agrippa, ut affligeret quosdam de Ecclesia, occidit Jacobum fratrem Joannis gladio. Videns autem quia placeret Judæis, apprehendit & Petrum, volens post Pascha producere populo. Hoc anno XLIII contigisse infra in elogio S. Petri probamus: cumque sic potuerit S. Jacobus ad tertium usque annum in Hispaniis substitisse, fit, ut etiam in hac parte, quæ aliis tam difficulter probatur, non laboremus. *Hanc Henschenii opinionem de anno, quo divisi sunt Apostoli, tamquam longe probabiliorem amplector, &, ne videar cæce jurare in verba magistri, eamdem antiquis testimoniis stabilio.*

C

27 *Clemens Alexandrinus secundi seculi scriptor lib.* 6 *Stromatum in editione Græco-Latina anno* 1616 *facta Lugduni Batavorum pag.* 450 *sententiam nostram tradit his verbis:* Propterea dicit Petrus, Dominum dixisse Apostolis: si quis ergo velit ex Israël duci pœnitentiâ, & propter nomen meum credere in Deum, remittentur ei peccata. Post duodecim annos egredimini in mundum, ne quis dicat; non audivimus. *Ita, restituta loco suo interpunctione, legendum est, uti advertit Schelstratius, aliique. Nescio cur circa hoc testimonium cavilletur Tillemontius tom.* 1 *Memor. Eccles. pag.* 649, *ubi dicit, sese in toto sexto libro Stromatum illud non invenisse; cum tamen in tribus, quas vidi, editionibus tum Græce tum Latine sit obvium. Miror etiam, nostrum Cornelium à Lapide in Commentariis ad cap.* 12 *Actuum Apostolorum asserere, quod hujus Clementis scripta, ab hæreticis vitiata, in apocryphorum librorum Catalogum à Gelasio relata sint; cum Gelasius tantum reprobet* opuscula alterius Clementis Alexandrini; *qua expressione distinguere videtur duos Clementes eodem cognomine insignitos. Ut ut est, decretum Gelasii de opere, quod nos hîc citamus, intelligendum non esse, patet ex Hieronymo, qui in epistola* 83 *alias* 84 *ad Magnum oratorem Romanum ita scribit:* Clemens Alexandrinæ ecclesiæ presbyter, meo judicio omnium eruditissimus, octo scripsit Stromatum libros, & totidem ὑποτυπώσεων; alium contra Gentes; Pædagogi quoque tria volumina. Quid in illis indoctum, imo quid non de media Philosophia est? *Similia de ejus operibus habet in libro de scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 38. *Eusebius in editione Valesiana lib.* 6 *Eccles. Hist. cap.* 13 *&* 14, *plura de illius scriptis memorat. Si cui lubet prolixas de ea re dissertationes legere, adeat Nicolaum Le Nourry monachum Benedictinum, qui in Apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum anno* 1703 *Parisiis impresse omnia Clementis Alexandrini opera integra libro examinat atque illustrat.*

D

Stabilitur ex testimoniis Clementis Alexandrini,

28 *Alter sententiæ nostræ patronus, Clemente & Apollonii, Alexandrino ætate nec auctoritate inferior, est Apollonius scriptor ecclesiasticus, qui, teste Eusebio lib.* 5 *Hist. Eccles. cap.* 18, Cataphrygarum hæresim adhuc sua ætate vigentem refutare aggressus, peculiare adversus eos volumen condidit. *Henschenius memoriâ lapsus (Schelstratius tom.* 1 *Antiq. Eccles. Dissert.* 1 *cap.* 5, *art.* 3, *errantem secutus est) in Diatriba jam laudata num.* 19 *hunc Apollonium vocat Romanæ urbis senatorem, cum ipsemet die* 18 *Aprilis ad Acta S. Apollonii senatoris Romani & martyris num.* 8 *eum omnino distinguendum censeat ab illo Apollonio, qui adversus Montanum & Cataphrygas scripsit. Neque hic, de quo agimus, fuit Claudius Apollinaris episcopus Hierapolitanus, uti perperam existimavit amicus meus D. Joannes De Ferreras, regius in urbe Matritensi bibliothecarius in dissertatione sua Latina de prædicatione S. Jacobi in Hispania num.* 6. *Noster itaque Apollonius, qui Cataphrygarum hæresim impugnavit, apud Eusebium à Valesio editum lib.* 5 *in fine ejusdem capitis* 18; Tamquam ex veterum traditione hæc refert, Dominum Apostolis suis præcepisse, ne intra duodecim annos Hierosolymis excederent. *Id est, ut recte explicat Henschenius, ne ultra Syriam & vicinas ditiones abirent: hîc enim sumendam esse civitatem primariam pro tota Palæstina vicinisque regionibus constat ex Actibus Apostolorum, in quibus legimus, Petrum & Joannem non diu post S. Stephani*

E

F

A

phani martyrium in Samariam missos fuisse, & a Paulo post tres annos Hierosolymam veniente, neminem ex Apostolis præter Petrum & Jacobum in urbe Hierosolymitana visum esse. Quare dubitandum non est, ut supra diximus, quin Apostoli prædicandi Euangelii causâ subinde in regiones vicinas excurrerent, & per intervalla Hierosolymam redirent. Sensus igitur Apollonii est, Christum Apostolis præcepisse, ne servo in totum orbem dispergendi ante duodecim annos Hierosolymis discederent.

quod postremum tamquam gennisnum tandem admisit Papebrochius.

29 *Papebrochius quidem ante admissum à se Henschenii systema de morte Christi sub duobus Geminis, ut ipse fatetur tom. 5 Junii, die 29 ejusdem mensis ad Acta SS. Petri & Pauli ab Henschenio illustrata in Anamnesi sua § 3, num. 20, inter alia existimaverat*, duodecim annos Apollonii, quibus ante Divisionem Apostoli manserint Hierosolymis, sive (ut Henschenius benigne interpretatur) in Syria, non esse magni faciendos, sed potius tenendos duos, quos ille solos scripserit, alii vero eum transcribentes auxerint perperam ad duodecim. *Verum eruditissimus Schelstratius loco proxime citato hanc Papebrochii conjecturam merito improbat*, cum omnes, *inquit*, codices Mss. & typis editi conveniant in numerum XII annorum, quibus ex Christi præcepto Apostoli in Judæa & Syria versari debebant. *Nihilominus D. Joannes De Ferreras in Dissertatione superius laudata num. 7, hanc priorum & singularem Papebrochii opinionem sub generali Bollandianorum nomine pro se allegat. Sed advertere debuisset, Papebrochium ibidem numero sequenti Henschenii sententiam ejusque consectaria amplexum fuisse, ac priores suas opiniones solito candore sic revocasse:* Interim fateor ego in Henschenii Magistri mei sententia non vacillaturum me fuisse, si magnam illam solis obscurationem à Phlegonte notatam ad annum XXIX reduci posse tunc credidissem. *Positis sententiæ nostræ fundamentis, præcipuas objectiones contra eam afferri solitas solvamus.*

B

Objectionibus contra hæc testimonia afferri solitis,

C

30 *Gaspar Sanctius in Disputatione de prædicatione S. Jacobi in Hispania Tract. 1, cap. 6, num. 3, utrumque opinionis nostræ fundamentum unica conjectura subvertere nititur.* Certe, *inquit*, quidquid sit de Clemente Alexandrino, Itinerarium Petri à quodam Clemente compositum, Gelasii censura apocryphum judicatum esse constat. Ex quo Itinerario testimonium illud videtur esse sumptum, quod in Clemente Alexandrino legimus, & ex quo illà videtur propagata traditio, quam ex Apollonio supra recitavit Eusebius. *Eadem fere dicit Cornelius à Lapide in Commentariis ad caput 12 Actuum Apostolorum. Verum hæc tam facile negantur, quam asseruntur. Quin imo cur Clemens Alexandrinus non citasset illud Itinerarium, sicut plerumque citat alia tum profana tum sacra antiquitatis monumenta, imo & interdum quædam apocrypha? Cur Apollonius* tamquam ex veterum traditione *retulisset id, quod ex Clemente Alexandrino sibi coætaneo transcripsisset? Præterea non est verosimile, doctissimum Clementem Alexandrinum, & Apollonium Cataphrygarum malleum usuros fuisse ad tuendam fidem delirantium hæreticorum somniis, si ipsorum ætate hoc Itinerarium tot hæreticis fabulis corruptum extitisset.*

& Baronii argumentis respondetur.

31 *Baronius in Annalibus ad annum Christi 44 num. 13, Apollonii testimonium ob male deductas ex eo consequentias ita sibi rejiciendum putat.* Ex ejus namque (*scilicet Apollonii*) sententia dicendum esset, non ante annum quartum Claudii Imperatoris Apostolos in provincias abiisse. Ceterum omnium testimonio certum exploratumque habetur, jam anno secundo ejusdem Augusti, Petrum Apostolorum principem venisse Romam. Rursum ejusdem Apollonii sententia confutari posse videtur Marci Euangelistæ auctoritate, quem cum constet scripsisse Euangelium anno sequenti, ut suo loco inferius demonstrabimus; se illud scriptis consignasse post divisos in orbem terrarum Apostolos, illis verbis in fine positis, satis aperte significat, quibus ait: Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. *Chronologica Baronii errore, quem eruditi passim norunt, sublato, admissaque morte Christi sub duobus Geminis, duplex hoc telum Baronianum non ferit nostram sententiam, ut consideranti patebit. Nam nos Marci Euangelium post Divisionem Apostolorum conscriptum esse libenter agnoscimus, & Petrum anno secundo Claudii Romam venisse non inficiamur, ut latius videre licet in Actis SS. Petri & Pauli ad diem XXIX Junii. Reliqua, quæ objici possent, argumenta in nostro systemate facile diluuntur.*

AUCTORE G C.

E

§ III. Ubi post divisionem prædicaverint Apostoli.

Apostolorum prædicationi certas regiones Pseudo-Dexter,

ETiamsi *ex sacris Litteris certum sit, Apostolos in universum mundum missos fuisse, ut omnibus nationibus Euangelium prædicarent, & in omnem terram exivisse sonum eorum; tamen non omnino constat de omnibus, quas quisque regiones Christianæ fidei lumine illustraverit, scriptoribus aut id non satis exprimentibus aut inter se dissidentibus. Cum de singulis Apostolis festo illorum die operosius agatur, primo hic in genere tantum referam aliqua, quæ de omnium prædicatione auctores quidam scripsere; ac dein inquiram, an in omnibus omnino mundi regionibus Apostoli prædicaverint. Pseudo-Dexter hanc divisionem minimasque ejusdem circumstantias (modo lubeat credere) ita describit in Chronico ad annum Christi* 34. Ultima die Junii sancti Dei Apostoli quadraginta & octo diebus plus minusve post adventum Spiritus sancti conveniunt in cœnaculo Sion, quæ domus erat Mariæ matris Joannis, cognomento Marci, ac habito concilio sortitione divina provincias mundi prædicationis causâ inter se partiuntur; contigitque S. Jacobo Zebedæi filio Hispania, Joanni Asia, Matthæo Æthiopia, Thomæ India, Philippo Scythia & Gallia. Quo tempore canones eduntur & Apostolicæ constitutiones componuntur ad Sacramentorum & totius Ecclesiæ œconomiam. *Bivarius hunc textum tamquam antiquitate sacrum operoso commentario ibidem explicat. Nos Pseudo-Dextri nugas jam centies refutatas tanti non facimus, ut iis sit inhærendum. Itaque alios auctores producamus.*

F

& apud Combefisium.

33 *Combefisius tom 2, Auctarii Græcorum Patrum col. 831, affert Catalogum Græco-Latinum* Hippolyti de duodecim Apostolis, ubi quisque eorum prædicaverit ac ubi consummatus sit. *Is est Græco-Latinus Catalogi titulus. Deinde sequitur:* I Petrus quidem, cum prædicasset

AUCTORE G. C. Euangelium in Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, Italia atque Asia, postea à Nerone Romæ crucifigitur capite deorsum verso, cum ipse sic pati rogasset. II. Andreas, cum Scythis ac Thracibus prædicasset, cruci affixus est Patris in Achaia, rectus in olea arbore, ibique sepelitur. III. Joannes vero in Asia à Domitiano imperatore in Patmos insulam relegatus, ubi etiam Euangelium conscripsit ac Apocalypsim vidit, sub Trajano obdormivit Ephesi. Ejus Reliquiæ cum fuissent quæsitæ, non sunt inventæ. IV. Jacobus ejus frater prædicans in Judæa ab Herode Tetrarcha gladio occiditur, ibique sepelitur. V. Philippus prædicans in Phrygia Hierapoli crucifixus est capite deorsum verso sub Domitiano principe, eodemque loco sepelitur. VI. Bartholomæus cum Indis prædicasset, eisque conscriptum à Matthæo Euangelium exposuisset, crucifixus est & ipse capite deorsum verso Albani magnæ Armeniæ urbe.

B *Hippolytus assignant.* 34 VII. Matthæus cum Euangelium Hebraicè scripsisset, Jerosolymis edidit; obdormivitque Hiereæ Parthorum civitate. VIII. Thomas, cum Parthis, Medis, Persis, Hyrcanis, Bactris, Margis prædicasset, abietina lancea quatuor sui corporis partibus confossus est Calaminæ, quæ est urbs Indiæ, illicque sepelitur. IX. Jacobus Alphæi prædicans Hierosolymis lapidatus à Judæis occiditur, illicque prope templum sepelitur. X. Judas, qui & Labbæus, ubi populo Edessæ ac toti Mesopotamiæ prædicasset, obiit Beryti, ac illic sepelitur. XI. Simon Cananæus filius Cleophæ, qui & Judas, post Jacobum justum creatus Hierosolymorum episcopus, obiit sepeliturque eodem loco, cum annos centum & viginti vixisset. XII. Matthias cum esset unus de septuaginta, accensetur duodecim Apostolis; cumque prædicasset Hierosolymis, obiit ac illic sepultus est. XIII. Paulus denique, post annum ab Ascensione Christi, adiit apostolatum; incipiensque ab Jerusalem, pervenit usque ad Illyricum & Italiam ac Hispaniam prædicans Euangelium per annos quinque ac triginta: sub Nerone autem amputato Romæ capite, illic sepelitur.

C *Origenes apud Eusebium,* 35 *Putat quidem Combefisius hujus scripti, quod copiosis notis illustrare nititur, auctorem esse S. Hippolytum martyrem, qui initio seculi* III *floruit. Verum huic opinioni severiores critici non immerito contradicunt, aliis illud opusculum Hippolyto cuidam multis seculis posteriori tribuentibus, aliis istud omnino tamquam suppositititium repudiantibus. Igitur dubio huic scriptori certum substituimus, nempe Eusebium Pamphili, qui juxta versionem Valesii de quorumdam Apostolorum prædicatione ex veterum testimonio ita scribit lib.* 3 *Eccles. Hist. cap.* 1. Dum res Judæorum hoc in statu essent, Apostoli & discipuli Domini & Servatoris nostri per universum orbem dispersi Euangelium prædicabant. Et Thomas quidem, ut à Majoribus traditum accepimus Parthiam sortitus est; Andreas vero Scythiam. Joanni Asia obvenit, qui plurimum temporis in ea commoratus, Ephesi tandem diem obiit. At Petrus per Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam atque Asiam Judæis, qui in dispersione erant, prædicasse existimatur; qui ad extremum Romam veniens cruci suffixus est, capite deorsum demisso: sic enim, ut in cruce collocaretur, oraverat. De Paulo jam quid attinet dicere, qui ab Hierosolymis usque ad Illyricum munus Euangelicæ prædicationis implevit, ac postremo Romæ sub Nerone martyrio perfunctus est. Hæc Origenes in tertio volumine expositionum in Genesim disertis verbis commemorat. D

quamvis loco citato in ipsis Origenis operibus hoc testimonium non inveniatur, 36 *Non ita liquet, quodnam sit illud tertium Origenis volumen, quod hic Eusebius citat: etenim Grynæus, qui Origenem anno* 1571 *edidit, post Homiliam tertiam in caput* 17 *Geneseos lectorem hoc scholio monet.* Eusebius in tertio Ecclesiasticæ Historiæ lib. cap. 1, Origenis verba refert, quibus ostendit, Apostolos Domini nostri Jesu Christi in certis partibus orbis terrarum Euangelium regni annuntiavisse. Etsi vero ea in tertio tomo expositionum in Genesin extare Eusebius affirmat, tamen cum ad XVII cap. Geneseos illustrationem non faciant, visum est lectorem admonere tantum, non verba illa infarcire: videtur enim Origenes in alio opere ejus rei mentionem fecisse. *Forte ea Eusebius in amplioribus ad Genesim Commentariis jam deperditis invenerit. Utcumque censeas, tanta est Eusebii in rebus historicis fides, ut non dubitem, quin ea alicubi in Origene legerit.* R

Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, 37 *Gregorius Nazianzenus occasione eorum, qui peregrinos & exteros præcones contemnebant, de hac Apostolorum Divisione sic loquitur orat.* 25 *contra Arianos.* Quid? Nonne Apostoli peregrini fuerunt? Nonne multarum nationum atque urbium hospites, in quas divisi sunt, ut Euangelium quaquaversum curreret? ... Audi quid Paulus dicat: ut nos, *inquit*, ad gentes, illi autem ad circumcisionem. Sit sane Petri Judæa; quid Paulo cum gentibus commune, Lucæ cum Achaia, Andreæ cum Epiro, Joanni cum Epheso, Thomæ cum India, Marco cum Italia? Quare aut illos etiam objurga, aut mihi quoque ignosce. *Antiquis hisce testimoniis subjungo verba desumpta ex sermone* in sanctos duodecim Apostolos, *qui Chrysostomo communiter adscribitur, quemque noster Fronto Ducaus edidit inter ejus Opera tom.* 6, *pag.* 320, *ubi leguntur sequentia:* Petrus hinc Romam erudit; Paulus inde mundo Euangelium annuntiat; Andreas Græciæ sapientes corrigit; Simon Deum docet Barbaros. Thomas baptismate Æthiopas dealbat. Jacobi cathedram Judæa honorat. Marci thronum Alexandria ad Nilum complectitur. Lucas & Matthæus conscribunt Euangelia. Joannes autem divina tractans mysteria, etiam post mortem tamquam vivus Ephesum curat. Bartholomæus Lycaonas ad temperantiam instituit. Philippus miraculis conservat Hierapolim. Omnes ubique omnibus beneficia conferre non desistunt. F

Gregorius Magnus, Isidorus Hispalensis, 38 *Inter Latinos Patres Gregorius Magnus Hom.* 17 *in Euangelia extremum judicium graphice describens, de eadem Divisione obiter sic meminit:* In illo tanto examine electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & unusquisque quid sit operatus ostendetur. Ibi Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit; Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens; ibi Andreas post se Achaiam; ibi Joannes Asiam; Thomas Indiam in conspectum sui judicis

* *aliàs* regis con-

A conversam ducet. *In gratiam Hispanorum addo hic testimonium, quod sub S. Isidori Hispalensis nomine à variis citari solet ex libro De vita & obitu utriusque Testamenti Sanctorum, ubi sub finem hæc habentur:* Hi fuerunt Christi discipuli, prædicatores fidei, & doctores gentium, qui dum omnes unum sunt, singuli tamen eorum propriis certisque locis in mundo ad prædicandum sortes proprias acceperunt: Petrus namque Romam accepit, Andreas Achaiam, Jacobus Hispaniam, Thomas Indiam, Joannes Asiam, Matthæus Macedoniam, Philippus Gallias, Bartholomæus Lycaoniam, Simon Zelotes Ægyptum, Matthias Judæam, Judas Jacobi frater Mesopotamiam, Jacobus frater Domini Hierosolymam, Paulo autem cum ceteris Apostolis nulla propria sors traditur, quia in omnibus gentibus magister & prædicator eligitur. Nam sicut Petro & reliquis circumcisionis apostolatus est datus, ita Paulo præputii in gentibus. *Verum an is liber, prout jam extat, sit*

B *genuinus S. Isidori Hispalensis fœtus & tanto viro dignus, pluribus discutiatur* XXV *Julii ad Acta S. Jacobi.*

aliique de hac provinciarum divisione agunt.

39 *Si quis plura de Apostolorum prædicatione testimonia conferre voluerit, adeat in Actis nostris tomum* III *Februarii, ubi Henschenius die* XXIV *ejusdem mensis in Commentario prævio ad Vitam S. Mathiæ* §. 1, *num.* 2, *antiquum de hac re indiculum exhibet. Franciscus Maria Florentinius hunc indiculum etiam Martyrologio suo præmisit pag.* 92, *eumdemque multis exercitationibus ac notis illustravit. Denique, ut alios omittam, Emanuel Schelstratius tomo* 2, *Antiquitatis Ecclesiæ Dissertatione* 1, *pag.* 72, *composuit Apostolicæ prædicationis Catalogum, & pleraque laborum ac certaminum palæstras adductis veterum scriptorum testimoniis confirmat. At hæc topographia non ita videtur intelligenda, acsi Apostoli in alterius provincia numquam prædicare potuerint, sed, ut opinor, tantum significat, quod præcipuum eorum studium fuerit, ut nationibus curæ suæ commissis Euangelium annuntiarent. Atque hoc forte sensu Apostolorum Divisio cum eorum Actis, qui diversos in una eademque regione quandoque collocant, conciliari poterit; quamvis id etiam non multum curandum sit, cum plurima Apostolorum Acta supposita vel interpolata fuerint, de quibus consule Baronium in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi* 44. *Nunc controversiam à recentioribus potissimum agitatam referamus.*

Incertum est, an aliquis Apostolorum in America,

40 *Disputant sacræ Scripturæ interpretes circa interpretationem mandati, quod Christus Apostolis suis ita dedit Marc* 16, Euntes in mundum universum prædicate Euangelium omni creaturæ. *Plurimi enim hoc explicant per synecdochen, qua præcipua pars pro toto usurpetur. Alii tamen hæc verba in proprio & stricto sensu intelligunt, voluntque omni prorsus nationi, quæ teste Gregorio omnis creaturæ nomine designatur, Euangelium fuisse nuntiatum. Videtur huic postremæ sententiæ favere Venerabilis Beda, qui verba Psalmi* 18, In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum *sic interpretatur:* Sonus prædicationis ipsorum Apostolorum exivit à Judæa perveniens in omnem terram, id est in omnes partes terræ, & etiam in omnes angulos partium, quia verba eorum in omnes fines orbis terræ pervenerunt. *Si dicas, Apostolos non fuisse transvectos in Americam recenter detectam, respondeat juxta*

C *quorumdam opinionem, hunc novum orbem antiquis notum fuisse, & cum Asia occultis semitis continuari, aut saltem exiguo quodam freto ab ea distingui, uti late probare nititur Torniellus in Annalibus veteris Testamenti ad annum Mundi* 1931 *à num.* 45 *usque ad* 50. *Imo suspicantur, non defuisse angelorum ministeria ad transferendos Apostolos in eam orbis partem. Sic legimus de Philippo diacono Act.* 8, *quod à spiritu, id est juxta interpretes, angelo Domini raptus fuerit in Azotum, ut Euangelium prædicaret. Verum sicut Apostolos in hanc regionem penetrare potuisse non nego, ita quid revera factum sit, nescire me ingenuè fateor: nam, teste nostro Nicolao Del Techo in Historia Paraquariæ lib.* 1, *cap.* 21, *Lipsius, Acosta, Pineda, Solerzanus aliique curiosa magis, quam certa de antiquis Americæ rebus proponunt. Hoc unicè constat, Deum, qui omnes homines vult salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire, hisce populis, pretioso Christi sanguine redemptis, non denegasse media, quibus æternam salutem consequi possent, antequam postremis hisce temporibus Apostolici viri terram illam suo sudore & sanguine rigarunt.*

E

& Sinarum imperio Euangelium prædicaverit,

41 *Incertum est, utrum Euangelicæ veritatis notitia usque ad ultimos Orientis terminos eo tempore pervenerit, ac nominatim an in vastissimo Sinarum imperio ab Apostolis propagata fuerit. Trigaultius noster in opere de Christiana Expeditione apud Sinas lib.* 1, *cap.* 11 *putat, S. Thomam Indiæ Apostolum ad Sinas usque penetrasse, eisque Christianæ fidei doctrinam tradidisse. Ad id probandum affert verba ex Breviario Chaldæo ecclesiæ Malabaricæ, ubi festo S. Thomæ in Lectionibus secundi Nocturni inter alia sic legitur:* Per D. Thomam Sinæ & Æthiopes conversi sunt ad veritatem..... Per D. Thomam regnum cælorum volavit & ascendit ad Sinas. *Præterea in quadam ejusdem Officii Antiphona hæc habentur:* Indi, Sinæ, Persæ & ceteri insulani, & qui in Syria, Armenia, Græcia & Romania, in commemoratione D. Thomæ offerunt adorationem nomini tuo sancto. *Deinde profert alia testimonia quibus ostendit, quod præsul Malabaricus olim vocaretur* Metropolita Indiæ & Chinæ. *Kircherus noster part.* 2 *Chinæ Illustratæ cap.* 2, *eadem verba ex autographo Chaldæo descripta, Chaldaice exhibet una cum interpretatione Latina.*

F

ut de Sinis Michaël Boimus Missionarius contra Trigaultium,

42 *Viderat hæc Trigaultii argumenta P. Michaël Boimus Societatis nostræ in regno Sinensi Missionarius, & nihilominus in epistola (extat integra in citato Kircheri opere parte* 1, *cap.* 2) *Romæ anno* 1653 *data scribit, ex his aliisque monumentis post Trigaultium inventis necdum certo concludi posse, quod S. Thomas Apostolus per se apud Sinas disseminaverit Euangelium. Non negat tamen, Catholicam fidem jam a multis seculis in Sinense imperium illatam fuisse: nam præter alia evidentia annuntiati illic olim Euangelii vestigia, asserit repertam esse ferream ingentis ponderis crucem, cui inscripta erat Sinica æra, quæ cadit in annum à Christo nato* 239. *Deinde dicit, anno* 1625 *prope urbem Signanfu in provincia Xensi erutum fuisse marmoreum lapidem, cui insculpta erant præcipua religionis nostræ mysteria, & nomina sacerdotum, qui anno Christi* 636 *extinctam Christianæ legis notitiam apud Sinas renovarunt. Ex hoc insigni monumento, quod Kircherus triplici interpretatione illustravit, infert Boimus, S. Thomam prolatius Euan-*

AUCTORE G. C.

Euangelium Sinis non prædicaſſe, quia relatis, *inquit in eadem epiſtola*, prædicatoribus fidei Chriſti illius temporis apud Sinas, nulla fit prorſus mentio S. Thomæ aut alterius Apoſtoli; quod tamen multum conducebat ad intentionem illorum, qui lapidem erigebant ad perpetuam memoriam, conſignare; videlicet prædicatores fidei, iterum prædicaſſe illam legem, quam S. Thomas aut alius Apoſtolus prædicaverat apud Sinas. Proinde evincitur, illos de Tacyn prædicatores non habuiſſe notitiam, S. Thomam aut alium Apoſtolum Sinis vulgaſſe doctrinam Chriſti, & ſignum conjecturamque fieri poſſe, forte nec S. Thomam, nec alium Apoſtolum intuliſſe Euangelium Sinis, aut, ut moderatiſſime loquamur, nihil de hoc certò deduci poſſe ex veſtigiis repertis.

cujus argumentis reſpondet.

B

43 *Denique Boimus ad Trigaultii argumenta ibidem reſpondet, contenditque, quod ea tantum probare poſſint*, ſacerdotes illos ex eccleſia S. Thomæ vel Babyloniæ, quæ tunc regebat Malabaricam de Serra Chriſtianorum S. Thomæ (ſicut poſtea invenerunt Luſitani) miſſos fuiſſe ad erigendam ſedem epiſcopalem, inferendamque fidem Sinarum populis, cum hoc vel ipſa lingua Syriaca antiqua Eſtrangelo, quæ in illa eccleſia retinetur, & olim in Babylone atque Syria in uſu fuerat, veroſimiliter teſtetur. Orationes porro in laudem S. Thomæ compoſitæ bene intelligi poſſunt, quod nempe per merita S. Apoſtoli, & ex ejus eccleſia ſacerdotes fidem, quam à S. Thoma acceperant, forte primi in Sinas omnium intulerint, ideoque jure merito S. Thomæ eorum converſionem debere attribui. Quare cum nulla mentio S. Thomæ Apoſtoli reperiatur in huc uſque veſtigiis fidei prædicatæ detectis, aſſeverare certo non poſſumus, ſanctum Thomam vel alium Apoſtolum Sinis prædicaſſe Euangelium. *Nos obſcuram hanc litem indeciſam relinquemus, donec aliis monumentis forte poſtmodum eruendis placuerit ſummo rerum omnium Arbitro eam dirimere.* D

Eccleſia Carthaginenſis in Africa probabilius ab ipſis Apoſtolis non eſt inſtituta.

44 *Ultima, quam hic breviter attingemus, controverſia eſt, an Eccleſia Africana ſub Primate Carthaginenſi ab ipſis Apoſtolis fuerit inſtituta. Baronius in Annalibus ad annum Chriſti* 44 *num.* 38, *id affirmat, putans hoc à Donatiſtis negatum fuiſſe, iiſque repugnaſſe S. Auguſtinum de Unitate Eccleſiæ cap.* 15. *Deinde præter alia nullius auctoritatis teſtimonia pro ſe adducit Salvianum Maſſilienſem lib.* 7, *de Providentia Dei. Sed eruditiſſimus Schelſtratius in Eccleſia Africana Diſſert.* 1, *cap.* 2 *negat, illam quæſtionem inter Donatiſtas & Auguſtinum umquam agitatam fuiſſe, atque S. Auguſtinum explicat, ut potius contrarium videatur aſſerere. Verba autem Salviani, in quibus vim ponit Baronius, non de Carthagine, ſed de Roma intelligenda eſſe oſtendit. Præterea Schelſtratius pro ſe allegat antiquiſſimum Tertullianum Afrum, qui in libro de Velandis Virginibus diſtinguit eccleſias Græciæ, Italiæ aliaſque tranſmarinas*, quas & ipſi Apoſtoli vel Apoſtolici viri condiderunt, *ab Africanis eccleſiis, quæ ſunt* poſteræ illæ, *id eſt poſt Apoſtolos inſtitutæ; quod idem non obſcure indicat, quando libro de Præſcriptionibus cap.* 36, *hæreticos Afros ad eccleſias Apoſtolicas remittit.* Percurre, *inquit*, eccleſias Apoſtolicas .... Proxima eſt tibi Achaia? Habes Corinthum. Si non longe es à Macedonia, habes Philippos, habes Theſſalonicenſes. Si potes in Aſiam tendere, habes Epheſum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam. *Chriſtianus Lupus pluribus eamdem ſententiam confirmat in ſcholiis ad hunc Tertulliani locum. Schelſtratius demum concludit, Afros illos ſecundo Chriſti ſeculo ſtatim poſt Apoſtolorum tempora fidem Catholicam recepiſſe, cui opinioni tamquam probabiliori nos etiam ſubſcribimus.* E

DE LXXII DISCIPULIS CHRISTI

C G.C.

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS. F

De eorum cultu, numero & nominibus.

SEC. I.

Cur hoc die agamus de LXXII *Diſcipulorum feſto,*

Bollandus operis noſtri conditor in Prætermiſſis vel in alium diem rejectis IV *Januarii præſens feſtum diſtulit his verbis:* Sanctorum LXXII Chriſti Diſcipulorum agunt Græci hoc die commemorationem. De ſingulis, quos quidem agnoſcit Eccleſia, agetur variis diebus; de omnibus ſimul XV Julii. *Quapropter Magiſtri mei promiſſum perſoluturus, generatim de his Sanctis diſſeram, ac breviter eorum feſtum illuſtrare conabor hac die, qua etiam olim apud quoſdam celebratum fuiſſe videtur: nam Petrus de Natalibus epiſcopus Equilinus poſt Diviſionem Apoſtolorum & inter alios Sanctos, qui Idibus Julii coluntur*, de ſanctis LXXII Diſcipulis *ſic meminit lib.* 6, *cap.* 100: Septuaginta duo Diſcipuli Chriſti adinſtar LXXII linguarum ab ipſo electi, poſt Aſcenſionem Domini ad prædicandum verbum Dei & ipſi per ſingulas quaſque orbis terræ provincias & civitates diviſi ſunt, & multarum urbium epiſcopatus tenuerunt. *Recentiores aliqui Hagiologi etiam die* XV *Julii de iiſdem agunt.*

quod IV *Januarii collocant Græci,*

2 *Græci tamen in ſuis Menologiis, Synaxariis aliiſque monumentis eccleſiaſticis conſtanter iſtud feſtum die quarta Januarii collocant. Ne ſæpius cogar idem repetere, pauca ex iis excerpam. Imprimis Menologium antiquo charactere forte ad uſum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ conſcriptum ſic habet.* Ἡ σύναξις τῶν ἁγίων ὁ ἀποστόλων. Feſtivitas ſanctorum LXX Apoſtolorum. *Iiſdem fere verbis hanc Diſcipulorum feſtivitatem annuntiant Typicum ſancti Sabæ, Martyrologium Slavo-Ruſſicum, aliique Mſs. Græcorum libri, quos in Muſeo noſtro ſervamus. Eadem etiam in impreſſis occurrunt, uti patet ex Epitome Menologii, & Horologio, in quo poſteriore poſt feſti annuntiationem hæc leguntur:* Χορὸν τῶν ἑβδομήκοντα, ἐνθέως πιστοὶ, ἐν ὕμνοις εὐφημήσωμεν. Δι' αὐτῶν γὰρ πάντες ἐμάθομεν Τελάδα σέβειν ἀμέλητον, καὶ μένειν λύχνοι θείας πίστεως. *Id eſt.* Chorum ſeptuaginta Diſcipulorum Chriſti divinitus credentes celebremus: per illos enim indi-

A individuam Trinitatem adorare omnes didicimus, & manent lucernæ divinæ fidei. *Menæa typis excusa, & Maximus Cytherorum episcopus ea more suo transcribens, annuntiationem festi supra positam sequuntur, præterquam quod Menæa multorum discipulorum nomina in Officio exprimant. Sed quid de his nominibus censendum sit paulo post dicemus.*

& quidam Latini eos secuti.

3 *Latini quidam Martyrologi in assignando hujus festivitatis die Græcos imitati sunt. Sic apud Molanum in Additionibus Usuardinis secundæ editionis, cui Græcum Horologium adjecit, pridie Nonas Januarii legimus:* Congregatio sanctorum septuaginta Apostolorum. *Galesinius in suo Martyrologio quartâ Januarii ita scribit:* In Græcia commemoratio Sanctorum septuaginta duorum discipulorum Domini. *Ferrarius eodem die in Catalogo Generali Sanctorum sic habet:* Apud Græcos commemoratio SS. septuaginta discipulorum. *Saussayus pluribus verbis, ut*

B *solet, hoc festum die* IV *Januarii sic memorat:* Commemoratio Sanctorum septuaginta duorum Discipulorum Domini, quorum plerique Gallias cælesti Euangelicæ veritatis lumine irradiantes, ecclesiarum multarum insignium illic fundamenta adhuc solida posuerunt. *Hæc de ecclesiarum Gallicarum fundamentis satis confidenter & magnifice asserantur; utinam tam vere ac solide probarentur. Sed hæc partim aliàs discussa sunt, partim suo loco discutientur. Nunc de eorum numero dubium quoddam solvamus.*

Discutitur quæstio de Discipulorum numero,

4 *Cum jam supra interdum 70, interdum 72 Christi discipuli computentur, dubitare quis posset, uter numerus sit tenendus. Rationem dubitandi augere posset apparens inter ipsos sanctos Patres & veteres Ecclesiæ scriptores in eo numero discrepantia: nam Eusebius, S. Ambrosius, S. Hieronymus tantum legunt 70, cui lectioni favent nonnulli S. Lucæ Græci codices, in quibus dicitur Dominus designasse alios septuaginta. Contra autem S. Augustinus, Beda aliique 72 numerant, quem computum confirmat vulgata S. Lucæ versio, quæ 72 diserte exprimit. Hanc controversiam meo quidem judicio plane dirimit Græcus codex Vaticanus antiquissimus, utpote ante tempora S. Hieronymi scriptus, qui, teste Schelstratio in Antiquitate Ecclesiæ tom. 2 Dissert. 1 cap. 3, sic habet:* Μετὰ

C *ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος ἑτέρους ἑβδομήκοντα δύο.* Postea vero designavit Dominus alios septuaginta duos. *Variam vero lectionem ac Patrum enumerationem inter se conciliari posse arbitror: Quando enim 70 pro 72 recensentur, id fit vulgari modo loquendi, quo brevitatis causâ numerum rotundum adhibemus. Sic videmus interpretes, qui sacram Scripturam ex Hebræo in Græcum idioma rogatu Ptolomæi Philadelphi regis Ægypti converterunt, vulgo septuaginta appellari, quamvis septuaginta duos fuisse constet. Atque hinc puto, Origenem modo 70 modo 72 Christi discipulos enumerare. Jam de eorum nominibus pauca addamus.*

& nominibus,

5 *Horum 72 sanctorum nomina ita scripta sunt in cælis, ut pauca admodum in terris certò cognita esse existimem. Extant quidem plurimi catalogi, in quibus eorum nomina singillatim recensentur; sed ita corrupti sunt ac diversi, ut eos hic transscribere non sit operæ pretium. Quidam ita fuere stupidi, ut 72 discipulos ab ipso Christo electos nominare volentes, inter eos collocaverint eunuchum reginæ Candacis, aliosque post Christi ascensionem conversos; imo, ut recte advertit Baronius in Annalibus ad annum Christi 33, num. 40, omnes fere, quorum nomina in epistolis Pauli invenerunt, discipulis Domini annumerarunt. Pseudo-Dorotheus quemdam inter discipulos Christi Cæsarem appellat, quia S. Paulus in epistola ad Philippenses cap. 4, ita scribit:* Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt. *Quasi vero de privato aliquo homine Cæsaris nomine compellato, & non de Imperatore Romano Paulus loquatur.* Sed hæc potius, *ut Baronii verbis utar*, risu sunt digna, quam confutatione, cum nullum illis temporibus Cæsarem dici potuisse certum sit, nisi qui imperator futurus eligeretur.

AUCTORE G. C.

quorum pauca nobis certò sunt cognita.

6 *Quantum vero fidei tribuendum sit variis nominum catalogis apud Pseudo-dorotheum, Auctorem Chronici Paschalis, Vincentium Bellovacensem, Episcopum Equilinum, Georgium Wicelium aliosque auctores exstantibus, aperte liquet ex Eusebio, qui in Ecclesiastica Historia lib.* 1, *cap.* 12, *ita testatur:* Et Apostolorum quidem Servatoris nostri nomina ex Euangeliorum libris notissima sunt omnibus; Quod vero ad septuaginta Discipulos attinet, eorum series nullibi perscripta reperitur. Fertur tamen ex illorum numero unus fuisse Barnabas; cujus cum in Actibus Apostolorum crebra fit mentio, tum in Pauli ad Galatas epistola. Ex iisdem etiam Sosthenem fuisse perhibent, eum qui unà cum Paulo litteras ad Corinthios scripsit: sic enim refert Clemens in libro quinto Hypotyposeon: In quo etiam Cephan illum, cui Antiochiam ingresso Paulus se palam restitisse dicit, quoniam reprehensione dignus erat, unum ait fuisse ex septuaginta Discipulis, Petro Apostolo cognominem. Matthiam quoque, eum qui Judæ proditoris loco in numerum Apostolorum adscriptus est; & alterum illum, qui cum Matthia pari suffragio fuit honoratus, fama est ex illo cœtu septuaginta Discipulorum fuisse. Thaddæum præterea unum ex illis fuisse ferunt. *Vides Eusebii tempore nullum eorum catalogum extitisse, atque hos paucos ab eo ex veterum traditione tantummodo recenseri. Mnasonem dedimus* XII *Julii, quem de antiquis Christi discipulis fuisse Actus Apostolorum dubitare non sinunt.*

E

F

7 *Est nobis præ manibus tractatus Ms.; isque bene longus, à celebri Bernardo Guidonis Lodevensi episcopo olim elaboratus, atque ex codice bibliothecæ Vallicellensis descriptus; qui an unquam typis editus fuerit, hactenus nos latet; certe lucem mereri necdum existimamus. In eo ipse plerumque Discipulorum arbitraria ferme nomina & gesta, corrasis undique obsoletis hodie laciniis, fuse prosequitur, incipiens à S. Martiale, primo Lemovicensi episcopo, cui ea omnia munifice adscribit, quæ ad* XXX *Junii à Papebrochio satis discussa & convulsa sunt. Inde pergit ad S. Saturninum aliosque prætensos Galliæ à S. Petro destinatos Apostolos, ipsius ævo magis quam nostra ætate toleratos; ut non loquar de obtritis jam toties Pseudodorothei commentis. Cum itaque fabulosis istis, aut ut minimùm prorsus controversis tota illa narratio scateat; eadem vero locis suis jam examinata, aut porro examinanda sint, non ægrè feret eruditus lector, quod ea hic à nobis intacta prætereantur; utpote qui de sola id genus festivitatum institutione, subsecutisque nonnumquam incrementis agendum susceperimus, dubiis aliis & contentiosis ad proprias quasque tractationes opportunius remissis.*

A D

DE SANCTIS TRIBUS MARTYRIBUS

EUTROPIO, ZOSIMA ET BONOSA

IN PORTU ROMANO.

J. B. S.

Ex Martyrologiis.

XV JULII. *Hieronymianorum codicum & Romani parvi totiusque ejus per Adonem, Usuardum & Notkerum progeniei unanimis consensus est in signandis hoc die tribus propositis Martyribus, cum aliquo tamen discrimine in expressione duarum virginum, pro quarum prima* Zosima, *ab aliquibus substituitur* Zosoma, *& etiam* Zosimus; *pro* Bonosa, *in vetustissimo codice Epternacensi legitur* Honerora; *rem palam faciet textuum ipsorum relatio. Sic legunt Lucenses Florentinii codices:* In Porto Romano, hoc est in Hisclea, natalis Sanctorum Etropi, Zosome, & Bonose sororum. *Nonnihil corrupta esse* Etropi *&* Zosome *nomina, satis patet: in Corbeiensi est* Zosimi. *Majus negotium facessit vetustissimum Epternacense, dum tres istos Martyres primum admiscet Alexandrinis, de quibus hoc die agitur, tum vero textum nostrum sic efformat:* Romæ in Portu, Eutropi, Zosimæ & Honoraræ sororum, *nulla facta mentione* Hisclеæ *ad quam inveniendam laborat Florentinius. Quæ sit ista* Honerora, *equidem non capio; haud dubie scriptoris mendum fuerit, ex aliis codicibus aliisque Martyrologiis corrigendum. Cuperet Florentinius eam Alexandrinis martyribus annumerare, unde* Bonosam *huc melius transcriberet.*

In his signandis conveniunt Marllia, B

2 *Ex Hieronymianis parvis seu contractis nihil magnopere subsidii habetur, nam in Augustano aliis Martyribus absque positione admiscentur* Bonosus *&* Zosimus, *in Labbeano* Bonosa *&* Zosimus; *in solo codice Reginæ Sueciæ, seu Senonensi S. Columbæ textus integer refertur hoc modo:* Romæ, natale sanctorum Eutropi, Zosimæ & Bonosæ sororum; *in aliis, tum à nobis tum à Martene & Durando editis præteriti ferme sunt, ut adeo frustra lucis aliquid ex ipsis speremus. Id placet, quod in codice Reginæ Sueciæ tres nostri Martyres ita exprimantur quemadmodum in serie Romani parvi relatos ipsos ostendimus in observationibus ad Usuardum; præterquam quod non* in Portu Romano, *sed* Romæ *fortasse melius annuntientur. Rabanus eadem quidem nomina ex aliquo Hieronymiano signat, sed cum aliis absque positionis seu loci distinctione confusa. Qui à nonnullis citatur Beda, is mere Plantinianus est, seu potius Ado in multis corruptus, ut alibi sæpe monuimus. Ad alia Martyrologia, cujuscumque ea classis fuerint, recurrere operæ pretium non censeo; tanto major est eorum copia, quanto ignotiora sunt Acta, saltem quæ ad hosce tres Martyres pertineant. Notanda sunt, quæ hoc die in Sanctis suis Cisterciensibus scripsit Chalemotus:* Apud Claramvallem solennitas sanctorum martyrum Eutropii, Zosimæ & Bonosæ, quorum sacra ossa, Roma in Galliam delata, ibidem in hoc cœnobio, retro majus altare sub tumulo reposita sunt, ex dono olim facto basilicæ Clarævallensi à Domino Conrado S. R. E. Cardinali. *Ad Martyrologia nostra redeamus.*

Licet hinc inde discrepantia. C

3 Hisclеam *interim quærit Florentinius.* Cum vero, *inquit*, nomen hujusmodi in Geographis hucusque non invenerim, subiit dubitare, an pro Hisclea restituendum esset in Insula. Inter Portum Romanum & Ostiam interfluisse Insulam, quæ à sacrificiis, ibi peragi consuetis, sacra nuncuparetur, docet Cluverius in Italia antiqua, & ex Æthico aliisque scriptoribus hausit. At pro re nostra id ex Actis sancti Hippolyti Portuensis episcopi & martyris deducere malumus. In his narratur, sacrum corpus à fidelibus humatum fuisse non longe à puteo, in quem fuerat projectus, pedes plus minus sexaginta in Insula, quæ uno latere littore maris, & à duobus divisione alvei Tiberis cingitur. Ibi erectam deinde fuisse ecclesiam, à Leone III exornatam, quæ in ipsa Portuensi urbe recenseretur, ex Bibliothecario habetur in ejusdem Pontificis Vita. *Equidem Florentinio in ea disquisitione facile assentior, neque dubium esse potest, quin relati Martyres hoc die in Portu Romano vel Romæ martyrii palmam consecuti sint, id certatim asserentibus Martyrologiis prope omnibus, quæ etiam secutus est Equilinus episcopus lib.* II, *num.* 194: Eutropius, Zosima & Bonosa sorores martyres Romæ in Portu passæ sunt Idibus Julii. *Explicatur locus martyrii.* E

Acta soli Bonosæ conveniunt. F

4 *Atque hæc quidem certa existimo, non ex Hieronymianis, quæ numquam vidit Equilinus, sed ex Usuardo accepta; non tam facile assequor, quid deinde velit Florentinius, dum ita pergit:* In Romano Portu S. Bonosam, & quinquaginta milites, ad fidem, ac martyrio consecratos, habet Romanum Martyrologium VIII Idus Julii ex Actis S. Bonosæ, ubi notat Baronius, & repetit in Annalibus; atque ex codice Vaticano profert Aringhius lib. 2 Romæ subterraneæ cap. 25 *. Acta hæc Romæ adservari una cum corpore S. Bonosæ in ejus nomine dicata ecclesia, addit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ. Præcesserunt quinquaginta milites ad coronam & secuti sunt Bonosam Eutropius ejus frater & Zosima soror. *Hic divinat vel palpat Florentinius, nam in allegatis* S. Bonosæ *Actis altissimum est de Eutropio & Zosima silentium, ut utrum in martyrio milites subsecuti sint, an præcesserint, nec Baronius nec Florentinius ullo indicio colligere potuerint. Et de tribus quidem Martyribus hactenus dicta satis indubitata sunt; superest ut peculiari Commentario seu dissertatiuncula inquiramus, quid de* S. Bonosa, *cum quinquaginta militibus, huc ex* VIII *Julii remissis, eorumque Actis sentiendum sit.* * lege 21

DE

A D

DE S. BONOSA VIRGINE ET MART.

ALTERA AUT EADEM CUM PRIORI,

ET QUINQUAGINTA MILITIBUS AB EA CONVERSIS

ROMÆ VEL IN PORTU.

COMMENTARIUS CRITICUS. J.B.S.

De ejus seorsim cultu, ætate & Actis.

SUB SEVERO. *Olim Romæ seorsim ab aliis, & ut* Romanam virginem S.Bonosam *aliquam, seu Eutropii & Zosimæ sororem, seu forte ab eis diversam, tam certum est, quam vulgo constet, ecclesiam, olim parœcialem, hodie alteri sub nomine S. Salvatoris de curia in regione Transtiberina Romæ unitam, ei dicatam esse. Cur* Venusam *aliqui appellent, nescio; sane, si recte memini, non alio nomine Romæ venit, nec aliter quam* Bonosam *Italicè ipsam enuntiat Pancirolus infra laudandus. Eam ab altera Bonosa diversam dicere equidem non ausim, cum talis nusquam in sacris Tabulis nota sit; quidquid Acta ejus ipsi ita propria observem, ut in iis de sanctis Eutropio & Zosima ne verbo quidem mentio habeatur. Porrò milites quinquaginta iisdem Actis sic innexi sunt, ut ad Eutropium & Zosimam æque parum pertineant, certo non omittendi in Martyrologiis supra citatis, si verè socii fuissent Eutropii & duarum sororum; à quibus solam positionem seu locum martyrii (in Portu Romano) mutuatus videtur Card. Baronius, qui milites istos primus, quod sciam, Romano Martyrologio inseruit, ipsos* VIII *Julii, unde huc remissos diximus, eo modo annuntians, ut aperte demonstret, non aliunde quam ex Actis* S. Bonosæ *se eos accepisse.*

An hæc eadem sit cum priori, B

C

Socios habens 50 milites,

2 *Ita habet* VIII *Idus Julii:* In Portu Romano, sanctorum quinquaginta militum martyrum, qui in confessione S. Bonosæ ad fidem adducti, & à beato Felice Papa baptizati, in persecutione Aureliani occisi sunt. *In notis monet,* horum Martyrum Acta esse juncta simul cum rebus gestis sanctæ Bonosæ martyris, quas habemus, *inquit*; apud nos manuscriptas. *Conferantur cum hac annotatione ea quæ hoc die observat de tribus Sanctis supra memoratis, quæ eadem ferme in Annalibus repetuntur.* Habemus, *ait*, horum Acta tomo 7, Vit. Sanct. manuscript. in nostra bibliothecâ: *nempe Oratorii Romani; non Vaticani, ut superius suadere voluit citatus à Florentinio Aringhius, quod clarius indicat Antonius Gallonius in sua historia Virginum sanctarum Romanarum edita anno* 1591; *neque aliunde ea describi curavit Henschenius. Pergit Baronius:* En eorum exordium; ab Incarnatione Domini &c. Alia autem prolixiora vidimus, accepta ab ecclesia S. Bonosæ trans Tiberim. *Hic aliquid à se desiderari passus videtur vir Eminentissimus; nam si utrobique eadem instrumenta intelligantur (ut manifestè innuit signatum principium,* ab Incarnatione Domini; *) jam non trium istorum sed solius* Bonosæ *passionem appellat: Si Acta diversa insinuata voluerit, ipsa illa produceret, quæ à nullo hominum citata hactenus aut visa novimus. Qualia porro sint sanctæ ipsius* Bonosæ *Acta, mox videbitur, ubi & illud observaverimus, quod nec in illis, ut descripta sunt, nec in editione Capelli Felix Papa usquam nominetur.*

E

qui à B. Felice PP. baptizati dicuntur.

3 *Vidit quidem apographum aliquod Henschenius cui B. Felicis nomen insertum fuerat: at sedulo notandum est, aliud caput passioni isti studiosè impositum, nempe;* Aureliano Imperatore plurimi Sanctorum per diversas provincias martyres coronati sunt; *quo sic aptius omnia congruerent: verum id tam oscitanter præstitum, ut in sequenti passionis serie servatum sit nomen Severi Imperatoris, ad cujus tempora* S. Bonosæ *martyrium disertissime revocat quisquis historiam illam satis imperite composuit. Et quidem etiam ipsam vidisse oportet Baronium, dum ejus initium tam expresse signat,* ab Incarnatione Domini. *Atqui in ea num. 6 simpliciter legitur,* baptizatos *fuisse* quinquaginta milites à Pontifice urbis Romæ præsule; *consequens igitur est, Baronium secutum fuisse apographum aliud interpolatum, quale etiam Italicè vertit laudatus Gallonius, ubi nomen Felicis Papæ legerit sub annum* ab Incarnatione ducentesimum septimum, *& in quo Aureliani tempora cum Severi ætate pessimè commixta sint; ut ex eo etiam capite intelligas, prædicta Acta pro variorum librariorum captu & chronologiæ peritia, male concepta & coagmentata fuisse; sic tamen ut non inconsequenter connexum sit, quod si Aureliani tempore baptizati & passi sint martyres, ea verosimillime acciderint sedente Papa Felice.*

F

4 *De ipsis bene meritus fuisset Gallonius, si rejectis confusis, & magis etiam interpolatis truncatisque exemplaribus, adhæsisset editioni Stephani Capelli, quam plane mirum est, ipsum non vidisse, cum toto biennio ante ipsius de Virginibus Romanis opus, & quidem Romæ prodierit, ut infra patebit. Id etiam in eo vehementer displicet, quod satis frigidè excusset, se ab originalibus manuscriptis recessisse, atque adeo martyrium sub Severo Pertinace factum, ad Aureliani ætatem revocasse.* Opponi posset, *inquit, & meritissime opponitur,* quod in manuscriptis, *atque etiam in editis,* expresse signetur annus CCVII, unde sequeretur, (*S. Bonosam*) non sub Aureliano sed sub Severo coronatam fuisse. *Audi responsum tanto viro non satis dignum.* Non refertur, *inquit,* annus iste CCVII ad tempus quo Sancta martyrium consummavit, sed ad illud quo imperare cœpit Severus Pertinax.

Acta non rectè expendit Gallonius.

AUCTORE I. B. S.

Liceat verbo interrogare, quorsum Actis martyrii, ſub Aureliano, ut prætenditur, facti, præfigatur annus quo Severus imperare cœperit? Cur tam diſerte ſubjungatur, quintam *illum* poſt Neronem perſecutionem in Chriſtianos *exercuiſſe? Ecui, obſecro, putat Gallonius ſatis perſuaderi poſſe, annum ſignatum nihil pertinere ad rem de qua iſtic agitur? Et tamen id* manifeſte demonſtrare *ait*, verba prædictorum originalium.

neque difficultates ſolvit:

5 *At pace ipſius dixero, aſſerendæ veritatis gratiâ, ſi id* demonſtrant verba prædictorum originalium, *jam unà demonſtrant, ſeſe ineptè conficta eſſe, nullamque prorſus fidem promereri; nam ſic contraria demonſtrare oportet, ne dicam contradictoria; nempe Severum, quintæ in Chriſtianos perſecutionis auctorem, qui ibi expreſſiſſime cum Virgine agit & loquitur, tyrannum fuiſſe ſub quo* S. Bonoſa *paſſa ſit; & rurſus demonſtrant, Severum non fuiſſe tyrannum, ſed epocham anni ducenteſimi ſeptimi in Actis notatam, quæ ibi adeo otioſa eſt, eodem jure mutari, atque ad quemlibet alium Chriſtianorum perſecutorem referri potuiſſe: puta ſi iſtic expreſſus fuiſſet annus quo Traianus vel Marcus Aurelius Romanum imperium adepti ſint. Equidem candide fateri cogor, me nec eminus perſpicere quid Gallonius hujuſmodi ſolutione indicare voluerit, qui longe melius negaſſet, talem epocham in ipſis Actis ſignatam fuiſſe, expungendumque adeo id genus initium, ut aliud ſubſtituatur, quod alicubi reperit, dum Romæ moraretur Henſchenius, nempe* Aureliano Imperatore plurimi Sanctorum *&c. At prædicata iſta originalia, à Gallonio tantopere prædicata, paulo propius inſpiciamus.*

B

ea quæ Romæ 1589 edita ſunt,

6 *Acta jam dicta qualiacumque manuſcripta, ut jam dicere cœperam, invenit Henſchenius Romæ in bibliotheca PP. Oratorii, atque inde deſcribi curavit contulitque cum alio Ms. ad* S. Bonoſæ *Trans Tiberim, & cum eo quod pridem ibi ediderat, nempe anno* 1589 *Stephanus Capellus de Maradio, ejuſdem eccleſiæ rector, ſub titulo* Vitæ S. Bonoſæ Romanæ Virginis & martyris, *quemadmodum hic à nobis infra recudentur, ubi in Ms. rectius vocabatur* paſſio, *quandoquidem ſolum & unicum Sanctæ martyrium complectatur, nulla de cetero præmiſſa aut ejus generis, patriæ, ætatis, parentum, aut fratris ſororiſve notitiâ. Id inter editionem Capelli & Henſchenii manuſcriptum intercedit diſcrimen quod in hoc perperam expunctum ſit exordium, de quo jam egimus,* ab Incarnatione Domini, *ſubſtitutumque initium aliud*; Aureliano Imperatore, plurimi Sanctorum *&c. inductâ etiam clauſulâ ultimâ, ex qua nimirum de corruptela convinci poterat quiſquis vitioſum iſtud caput præfixit: rudi ſane artificio, nam ſic diſpoſita eſt tota paſſionis hiſtoria, ut reſciſſis principio & fine, ſive deleto Imperatoris Severi nomine, æque ad Neronem aut Diocletianum, quam ad Aurelianum transferri poſſit, imo ad tyrannum quemcumque,*

C

non Aurelianum deſignant, ſed Severum

7 *At paulo clariora ignorantiæ ſuæ indicia relinquere voluit totius hiſtoriæ concinnator, ne parum impoſuiſſe videretur. Sic enim incipit:* Anno igitur ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti fere ducenteſimo ſeptimo Severus impiiſſimus adeptus eſt imperium, qui ſe Pertinacem appellari voluit. *Aut ego parum video, aut ea quæ ſubſequuntur, ad eadem tempora revocanda ſunt. Tum vero præmiſſa Severi Imperatoris ejuſque regiminis non adeo incongrua imagine; quod quintam poſt Neronem perſecutionem exercuerit, quod ſub eo multi Sanctorum per diverſas provincias martyrio coronati ſint; deſcripto deinde per locos fere communes eoſque tritiſſimos martyrio, ſic narrationem concludit:* Ipſe autem Imperator, qui eam (*S. Bonoſam*) comprehendi fecerat, eodem anno apud Eboracum oppidum morbo percuſſus obiit: ſic enim Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſuos vindicat Sanctos, & dat eis gloriam ſempiternam. Qui cum Patre & Spiritu ſancto *&c. Ex quibus plane intelligi voluit rationis temporum ignarus Anonymus, eodem ipſo anno quo martyrium ſubiit* S. Bonoſa *Romæ, Severum Eboraci in Britannia impietatis & ſævitiæ pœnas dediſſe.*

D

cujus tamen tempora confundunt.

8 *Turbata ſunt hæc omnia; ut jam non dicam, adhibitam epocham Incarnationis Domini, ſatis oſtendere, quam longè à tempore paſſionis abfuerit bonus martyriographus ad tam minutè adjuncta ſingula, quin & verba interlocutorum omnia memoriter recitanda. Res chronologiæ tironibus nota eſt, Severi Imperatoris initia figenda eſſe ad Kalendas Junii anni* 193, *totis quatuordecim annis ante ducenteſimum ſeptimum, quo ſupponere deberemus geſta eſſe omnia, quæ in paſſione tam ordinatè commemorantur, & tam preſſè ut non magno temporis intervallo contigiſſe oporteat, adeoque circa illud tempus martyrii palmam conſecuta ſit* S. Bonoſa. *Demus tamen ſcriptori, non annum primum imperii hic indicari, ſed annum ipſum martyrii: æquè ridiculè conveniet principio finis, ubi eodem anno mortuus ſcribitur, anno primum* 211 *Eboraci extinctus is qui tyranni partes agit Imperator Severus, poſtquam ultimis vitæ annis Romæ, imo tota Italia abfuiſſet. Quid ex epochis adeo perturbatis ſolide educi poſſit, nemo non videt. Totam vero reliquam hiſtoriam aptari poſſe cuilibet ferme Virgini martyri, ex toto contextu æque facile perſpicitur.*

E

Utrum in Portu an Romæ ſignandum martyrium.

9 *Neque hic prætereundum, ex præfatæ paſſionis ordine non videri in Portu Romano, ſeu in oppido quod hodie Porto appellatur, certaſſe aut coronatam fuiſſe* S. Bonoſam *& quinquaginta milites ab ea ad fidem adductos. Etenim Romæ videntur fieri omnia, ubi certe ſedes erat Imperatoris, non in Portu; ſupplicium vero peragitur foris non procul à porta civitatis. Sic ſuper milites num.* 7 *dicitur Præſes dediſſe capitalem ſententiam,* qui ducti ſunt foras portam civitatis, & decollati ſunt VIII Idus Julii. *Hæc admittamus; cetera ferme Portuenſia ſunt, nempe, opinor, ut cum poſitione trium Martyrum conveniant.* Eorum vero corpora ſepulta uno ſtadio à Portu Romano: *ipſa autem Sancta num.* 13, *pari modo* educta foras urbis portas, capitalem *ibidem* ſubiit ſententiam *hoc die, ſeu* Idibus Julii. *Aut ego multum fallor, aut hæc omnia non Portum ſed ipſam potius urbem Romanam redolent; neque video cur* virgo Romana *ab ipſo Imperatore Portum deduci debuerit, ut iſtic extremo ſupplicio afficeretur. Quod autem num.* 5, juxta Romanum Portum ante forum *Præſidem illum ſuum collocet Anonymus ſcriptor, vereor ut ſatis ſui ſit memor, intelligatque quid dicat.*

F

quod ad Eutropium & Zoſimam non ſpectat.

10 *Id utique veriſſimum eſt, non ſciviſſe, aut non cogitaſſe, aut ſaltem non inſinuaſſe ſcriptorem, ſanctæ noſtræ* Bonoſæ *fratrem fuiſſe* Eutropium, *aut ſororem* Zoſimam, *cum de neutra vel verbo meminerit, ut facile inducam in animum, totam eam Legendam adornatam eſſe ab aliquo cliente, ſeu forte à parocho ipſo eccleſiæ ab ejus nomine appellatæ, & in quam tranſlatæ fuerint ſacræ ejus reliquiæ, nempe Romæ trans Tiberim, in qua eas cum aliis repertas narrat Pancirolus anno* 1480 *in*

A *in Thesauris absconditis urbis Romæ pag. 603. Scimus autem, quam fuerit olim in more positum, ut de hisce temporibus non loquar, Sanctis eo modo cultis, Legendas, undecumque acceptas, aptare, quo sic magis incenderetur fidelium erga Sanctos istos veneratio. Id quo tempore factum fuerit, non habeo unde certo explorem; at vero recentioris fabricæ rem totam esse, facile quilibet non omnino imperitus intelligit. En ipsa modo prout edita sunt à supradicto Capello de Maradio, servato titulo integro. Annotationes addendas non censui, cum tota historia, toties in Actis nostris phrasi non multum dissimili exposita, ad justam criticæ libram facile expendi possit. Sic habent nullo apice, nisi fortasse in scribendi ratione immutato.*

VITA

B

Sanctæ Bonosæ Romanæ Virginis & martyris, impressa curante Stephano Capello de Maradio Faventinæ diœcesis, Rectore ecclesiæ S. Bonosæ, regionis Transtiberinæ, MDLXXXIX.

Severus an. 207 Christianos persequens,

ANno igitur ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi fere ducentesimo septimo Severus impiissimus adeptus est imperium, qui se Pertinacem appellari voluit. Hic natura sævus, multis sæpe bellis lacessitus, fortissimè quidem Rempublicam, sed superbissime rexit. Quintam post Neronem persecutionem in Christianos exercuit, plurimique Sanctorum per diversas provincias martyrio coronati sunt. Ex quibus extitit virgo beatissima, Bonosa nomine, nobili quidem prosapia orta, nobilior sanctitate est facta, quæ dum à cunabulis Christo credidisset, multis cœpit pollere virtutibus, ac jejuniis & orationibus insistens, omnipotenti Domino nostro Jesu Christo quotidie famulabatur.

C

S. Bonosam increpitam carceri mancipat,

2 Eodem quoque tempore, quo impiissimus Rex Sanctos Dei fortiter persequi fecerat, comprehensa est virgo Christi Bonosa ab impiis, atque cum summa velocitate ante conspectum Regis adducta est. Quam cum impiissimus Rex vidisset, interrogans eam dixit; Quod nomen tibi est? Cui sancta virgo respondit: Bonosa famula Christi vocor. Imperator ait: Quis est Christus cui te famulari dicis? Bonosa virgo respondit, Christus est filius Dei, Verbum Patris altissimi, quod per uterum Mariæ Virginis de sinu Patris ad terras veniens humanum genus à captivitate diabolica redemit. Severus Imperator dixit; Et quare non adoras Deos immortales, quos universus orbis adorat? Bonosa virgo Christi respondit. Et qui sunt illi quos immortales esse dicis? Imperator respondit: Jovem, Herculem, Esculapium, atque Saturnum. Virgo Christi respondit: Hos quos tu asseris esse Deos, nos qui fidem Christi tenemus, impios, maleficos, atque sceleratos esse decernimus atque judicamus. De istis enim dicit Propheta; Dii, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. De vobis autem Psalmista ait: Confundantur omnes, qui aderant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. EX MSS.

3 Ad hæc Imperator iratus jussit eam mitti in carcerem, præcepitque non panem, neque aquam ei dari usque ad diem septimum. Cumque introisset beata Virgo in carcerem, ponens genua sua in terram, expansis in cælum manibus ait. Omnipotens Deus, qui cælum & terram creasti, & ex nihilo cuncta fecisti, qui sedes super Cherubin, & judicas orbem terræ in æquitate, justoque moderamine cuncta disponis, qui omnibus te in veritate clamantibus prope semper assistis, & voluntatem timentium te facis, & orationes eorum exaudis, atque salvos eos esse concedis, exaudi me famulam tuam humiliter deprecantem; custodi corpus meum à potestate inimici, ut non corrumpatur, sed integrum & inviolabile, quod tibi consecratum est servetur, ut cum sanctis Virginibus in conspectu gloriæ tuæ accensis lampadibus mereatur possidere perpetuum regnum. Per Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum filium tuum, qui tecum & cum Spiritu sancto semper vivit & regnat in æterna secula. Amen. *ubi ipsa, fusis precibus, confortata,* E

Imperatori denuo sistitur,

4 Statim apparuit ei Angelus Domini confortans eam, & dixit: Noli timere, exaudita est oratio tua quemadmodum postulasti; Pugna viriliter ut coroneris feliciter; Quia nosti quanta omnes sancti passi sunt tormenta ut possiderent æternæ vitæ palmam. Illa autem corroborata visione Angelica reddidit omnipotenti Deo gratiam. Post septimum vero diem jussit Imperator duci eam de carcere, cogitans eam jam esse defunctam. Quam cum vidisset, dixit ei, Quis tibi panem dedit? Bonosa virgo respondit: Dixit Dominus in Euangelio: Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Dixit ei Imperator, sacrifica diis immortalibus, & accipe sponsum nobilem secundum generositatem tuam, cum quo frui possis hujus seculi divitiis. Bonosa virgo respondit: Me ipsam offero in sacrificium Deo vivo, & vero cælesti sponso meo. Dicit ei Imperator: Ergo sponsum habes? Christi virgo respondit: Habeo immortalem sponsum Dominum Jesum Christum. F

qui eam Præfidi cruciandam tradit.

5 Tunc iratus Imperator jussit eam expoliari, & fortiter cædi. Quæ dum expoliata fuisset, Ita operuit eam Angelus Domini, ut nullus posset videre nuditatem ejus corporis. Satellites vero Imperatoris nimium cecideruntt eam. Sed Christi virgo nec terroribus concutiebatur, erat enim speciosa nimis, & pulchra aspectu. Mox Imperator tradidit eam suo Præfidi dicens; Accipe hanc puellam, & suade ei sacrificare diis nostris, quod si contempserit, diversis pœnis eam interficies. Præses autem accipiens eam lætus effectus est, cogitans eam revocare posse à Dei sui cultura, & lateri suo sociari. Alia autem die jussit sibi Præses tribunal parari juxta Romanum portum ante forum, & sanctam Virginem suis orationibus sisti præcepit. Cui etiam dixit: Consule pulchritudini tuæ, & sacrifica deo Herculi, atque consenti mihi, & possidebis copias auri & argenti, & habebis hereditarios filios. Bonosa virgo sancta respondit, Pro certo scias Præses, quia numquam sacrificabo diis vanis, neque pol-

EX MSS. luar ſordibus alienis; aurum & argentum tu poſſide fili diaboli, qui poſſidere debes æternum ſupplicium. Ego autem habeo æternam hereditatem in regnis cæleſtibus.

Milites 50 ab ea converſi,

6 Iratus ad hæc Præſes vehementer juſſit alapis cædi ſanctam Virginem. Miniſtri autem Præſidis cum vellent eam cædere, obſtupebant eorum brachia præ nimio dolore, & non valebant inferre aliquod malum in ſanctam Virginem; Sancta autem Bonoſa reſpondit miniſtris. Numquid non videtis virtutem Domini mei Jeſu Chriſti, miſerrimi? Quare non creditis in Dominum meum Jeſum Chriſtum? At illi reſpondentes dixerunt: Credimus in Deum, quem tu prædicas ô beata virgo. Et crediderunt in illa die quinquaginta milites in Dominum Jeſum Chriſtum, & baptizati ſunt à Pontifice urbis Romæ Præſule, quos omnes beata Bonoſa de ſancto fonte ſuſcepit, & docuit eos omnem legem divinam.

martyrii palmam conſequuntur.

B

7 Audiens hæc Præſes juſſit ſatellitibus ſuis, ut cum nimia injuria ducerent beatam Bonoſam ante ſuum conſpectum, quæ cum præſentata fuiſſet dixit ei Præſes: Ego te cogitavi ſapienter & rationabiliter arguere, ut ab inſania tua recederes; Tu autem arrogans effecta tuis magicis artibus deluſiſti famulos meos recedere à cultura deorum meorum. Bonoſa reſpondit: Inſenſate & impiiſſime tyranne, quare non vereris loqui, qui dæmonia aſſeris Deos eſſe? Num audiſti quid ſanctus Propheta dicat; Omnes dii gentium dæmonia, Deus autem noſter cælos fecit? Ad hæc indignatus Præſes juſſit eam ſuſpendi in eculeo & torqueri. Quæ cum torqueretur beatiſſima Virgo hilari vultu dicebat, Gratias tibi ago Domine Jeſu Chriſte Salvator meus, qui me dignatus es aggregare in numero ancillarum tuarum. Altera vero die ſedens Præſes pro tribunali dedit capitalem ſententiam ſuper eos, qui nuper baptizati erant, qui ducti ſunt foras portam civitatis & decollati ſunt octavo Idus Julii, accipientes in Domino victoriæ palmas, quorum corpora ſepulta ſunt non longè à Portu Romano ſtadio uno.

C

Præſidem minantem & blandientem

8 Beatam verò Bonoſam in tenebroſo loco trudi præcepit. Quæ cum eſſet recluſa apparuit ei Angelus Domini confortans eam, deditque ei panem cæleſtem, quæ cum comediſſet recreata ſunt omnia viſcera ejus. Præſes autem nimis iratus quid ageret ignorabat. Juſſit ſatellitibus ſuis, ut plumbatis cederent ſanctam Bonoſam. Miniſtri autem diaboli fecerunt ſicut imperatum eis fuerat. Beata verò Bonoſa pulcherrimo vultu dixit ad Præſidem. Iniquiſſime quid contra me inſanis, putaſne me vincere? Jam nimirum conſtat me ſignatam & conſecratam à Domino Jeſu Chriſto. Tunc Præſes ait ei: Impia quare ultronea conaris, & amittis tantam pulchritudinem? Abnega Deum tuum, & nega te eſſe Chriſtianam, & accipe maritum ſponſum juvenem, qui dabit tibi pretioſa veſtimenta, & cuncta quæ neceſſaria ſunt; ſin aliàs, deſervi in templo deæ Veſtæ cum aliis virginibus, cum quibus habere poteris quidquid tibi libitum fuerit.

multis docet & terret,

9 Ad hæc Virgo ſancta reſpondit: Abſit à me, abſit ut Creatorem meum negem, qui eſt creator, & recreator, formator & reformator cunctorum omnium, perfecit cælum & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, viſibilia & inviſibilia. Qui Luciferum ſuperbientem à ſublimibus cælorum ſedibus cum ſuis ſatellitibus in infernum depoſuit; cum quibus & vos ô miſeri eſtis arſuri, ubi eſt luctus & gemitus, dolor, & triſtitia inconſolabilis, miſeria ac pœna irremediabilis, ubi ſunt dracones, ſerpentes, vermes, qui numquam moriantur, ubi perpetua flamma, quæ numquam extinguitur, & unde evadere poteritis ſi credideritis in Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum filium ejus, & in Spiritum ſanctum omnium vivificatorem, qui præſtat omnium peccatorum remiſſionem, inſuper etiam regnum condonat æternum, ubi ipſa ſancta Trinitas æqualis regnat in majeſtate ſua, ubi gaudent Angeli, lætantur Archangeli, tripudiant Patriarchæ atque Prophetæ: & exultant omnes in gloria ſine fine, ubi adeſt plurimarum roſarum vernantium florum, & violarum multarum fragrantia, ubi non eſt dolor neque triſtitia, ſed ibi eſt æternum gaudium, ſempiternaque lætitia.

D

E

quare ab ipſo variè torquentur.

10 Et Præſes ad hæc reſpondit: Hæc ſunt verba, quæ numquam audivi, nec aliquando ſum expertus; ſed ideo te puto talia loqui, ut poſſis evadere tormenta, quæ tibi parata ſunt. Beata virgo reſpondit: Cuncta quæ à me audiſti profectò credere poteris, ſi donum baptiſmi Chriſti conſequeris; Præſes dixit: Jubeo te cum meretricibus tradi, atque cum luſoribus in contubernio lupanari concludi, & poſtquam corrupta fueris ad noſtrum reverteris conſilium. Sancta Bonoſa reſpondit: Numquam virginitatem meam, quam Chriſto Domino conſecravi amittam, numquam ad veſtrum declinabo conſilium. Tunc Præſes juſſit venire lenones, ut acciperent ſanctam Virginem ſuis amplexibus, quod facere Deo juvante minimè potuerunt. Videns autem hæc Præſes præcepit ingeri flammas circa latera ejus, cumque poſitæ eſſent laminæ candentes ut ſanctæ virginis corpus exurerent, ait beata Virgo ad Præſidem, tormenta tua pro nihilo computo, quia Redemptoris mei coronam, quam repromiſit expecto; ſed quia mentem tuam video in felle amaritudinis, & in diaboiico conſilio permanere, quidquid tibi videtur exerce. Ad hæc Præſes iracundia ſuccenſus juſſit eam iterum in eculeo ſuſpendi, & attrahi nervis, & ungulis ferreis ejus carnes radi, ut dolore compuncta idolis hoſtias immolaret. Cum autem vidiſſet Præſes ejus mentem prorſus immolabilem * & impiis tormentis exultare cordis lætitia, præcepit eam deponi, & in arctiſſima cuſtodia retrudi.

F

* immotabilem

Angelica viſitatione recreata,

11 Angelus autem Domini in cuſtodia carceris ei apparuit, magnumque ibi lumen refulſit, & ait ad Chriſti Virginem; Conſtans eſto Chriſti virgo Bonoſa, modicum & ad tempus ſuſtine tormenta, ut accipias æternæ gloriæ coronam, quam dabit tibi Chriſtus ſponſus & Deus tuus. At illa congaudens reddidit omnipotenti Deo laudes & gratias, dicens, Omnipotens Deus, qui ſedes ſuper Cherubin, & profunditatem proſpicis abyſſi, qui cunctarum ſtellarum nomina noſti, cunctorumque hominum cogitationes à longe cognoſcis, qui ſathan ab Sanctorum tuorum

A tuorum pedibus tua virtute conculcasti, & miseros, qui clausi in inferni claustra detinebantur, ad superos revocasti, exaudi me ancillam tuam, & concede mihi misericordiam tuam, ut cum finis vitæ meæ advenerit, ab Angelis tuis sanctis in pace suscipi jubeas animam meam, atque in requiem collocare digneris æternam. Qui vivis & regnas per æterna seculorum secula. Amen.

spretis Præsidis minis,

12 Præses autem altera die jussit sibi in foro civitatis tribunal parari, & sedens in judiciaria sede Sanctam virginem præcepit afferri, cui etiam dixit. Quod consilium invenisti, vivendi, aut moriendi? Sancta Bonosa respondit: Consilium inveni, ut cum Christo vivam in æternum. Præses autem dixit: Tu deis sacrifica, aut sententiam accipe mortis. Bonosa virgo respondit: Non sunt dii, sed dæmonia pessima comprobantur, quia nec sibi, nec aliis prodesse poterunt neque in hoc seculo, neque in futuro, sed erunt in æterna damnatione & tribulatione omnes, qui colunt eos. Præses dixit: Injuriam meam patienter sustinui, sed deorum B meorum jam ferre non possum. Accede & affer libamina diis, sin autem, statim meo gladio interibis. EX MSS

capite truncata martyr efficitur.

13 Sancta Bonosa virgo respondit, Minister sathanæ cur hortaris Dei famulam fidem mutare, quam ab infantia Christo Domino cognoscis esse firmatam, & cum quo ero æternaliter regnatura? Ad hæc Præses iratus dixit: Sacrilegam Bonosam, blasphemiam diis inferentem, & decretis Imperatorum obsecundare nolentem, jubeo capite cædi. Tunc præcepit spiculatori, ut suo proprio ense decollaret eam. Educta est igitur virgo Christi foras Urbis portas, & capitalem subiit sententiam Idibus Julii. Ipse autem Imperator, qui eam comprehendi fecerat eodem anno apud Eboracum oppidum morbo percussus obiit. Sic enim Dominus N. Jesus Christus suos vindicat Sanctos, & dat eis gloriam sempiternam. Qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat per omnia secula seculorum. Amen. Glorioſissima virgo Bonosa ora pro nobis miseris peccatoribus, cujus festum celebratur die quintadecima mensis Julii. E

DE S. FELICE EPISC. ET MARTYRE

PAPIÆ IN INSUBRIA.

J.B.S.

XV JULII.

Papiæ coli satis certum est;

Ujus sancti Episcopi, Papiæ martyris, primus, quod sciam, in auctioribus codicibus Usuardinis meminit, is quem inter Florentinos Strozzianum, à bibliotheca unde prodiit, nuncupavimus, his verbis: Papiæ, S. Felicis episcopi & martyris; *unde verosimillime à Belino acceptus est, ex hoc à Maurolyco, Molano, Canisio & Galesinio, quem postremum secutum se fuisse fatetur Baronius, dum Sanctum Martyrologio Romano inscripsit, nisi potius à Belino signatum reliquerit. Legitur ea annuntiatio in jam citatis Martyrologiis; at quis iste* Felix, *cujus urbis episcopus fuerit, quando vixerit, quid egerit, quo tempore passus martyrium, nusquam satis clarè proditum reperio, ne quidem apud sedulum Sanctorum Italiæ scrutatorem Ferrarium, cujus index alphabeticus plane fallit; istic enim in sanctorum Felicium serie sic habet:* Felix episcopus Spalatensis & martyr Papiæ xv Julii, corpus in propria ecclesia: *verum in ipso opere* Felix *iste frustra quæsitus est, ut proinde ad scriptores Ticinenses seu Papienses recurrendum fuerit, ut inde lucis aliquid accerseretur, quo per tenebras tutius liceret incedere: quam ipsi inter se conveniant, faxo mox intelligas.*

C

non ita constat ibi Episcopum fuisse,

2 *Consului itaque Antonium Mariam Speltam in historia Episcoporum Papiensium edita anno* 1597, *si forte inter istius urbis Episcopos connumeraretur; ast apud ipsum nec de nomine quidem notus est* S. Felix *Papiensis episcopus, quemadmodum nec de eo locuti fuerant Stephanus Breventanus in sua Papiensi historia excusa* 1570, *neque Bernardus Saccus in Ticinensibus* 1587, *neque Jacobus Gualla in Papiæ Sanctuario, eodem anno vulgato aut saltem recuso, ut jam plane crederem, ignotum esse Papiensibus Felicem episcopum, quem Martyrologia ipsis ferme tribuere viderentur. Post citatos scriptores, Annales sacros & diptycha Episcoporum Ticinensium nescio unde collegerit Hieronymus Bossius, in quibus locum suum invenerit* S. Felix, *nonus ordine collocatus, exclusò S. Crispino II, ab omnibus aliis constanter servato. Ex jam dicto Bossio Felicem episcopum Papiensem eduxit Ughellus Italiæ sacræ tomo* I, *col.* 5*, *sic de ipso scribens:* S. Felix martyr, hujus ejusdem ecclesiæ præsul fuit anno CCLVIII, coronatus autem martyrio est die XV mensis Julii anno CCLV, cujus sacræ reliquiæ honorificè asservantur in Cathedrali, ejusdemque ad hanc diem meminit Romanum Martyrologium.

F

quod recentius excogitatum est.

3 *Erravisse typographum in signando anno* 258, *satis manifestum est; scire autem velim unde Ughello constiterit* S. Felicis *corpus seu reliquias* honorificè asservari in cathedrali. *Rem paulo melius componere conatus est Joannes Baptista de Gasparis in Breviario sanctorum Episcoporum Ticinensis ecclesiæ, edito Ticini* 1651, *in quo pag.* 36 *encomium* S. Felici *concinnavit, quod multis modis displicet, eoque potissimum, quod dictorum suorum vades scriptores nullos Bossio & Ughello antiquiores appellet, præter citata superius à nobis Martyrologia, ex quibus de solo Sancti cultu edoceri potuit. Hieronymi Bossii opus ad manum non est; neque vero magnopere curandum video quidquid ipse in medium proferre potuerit post secula quatuordecim à Sancti obitu, vetustioribus scriptoribus de tali sancto Papiensi episcopo plane tacentibus: à quo titulo longe etiam melius abstinuisset Gasparius, paulo securiorem ducem præ oculis habens laudatum modo Jacobum Guallam, apud quem* S. Felicem *episcopum reperio, sed Spalatensem, martyrem Papiæ sepultum honoratumque, à serie Episcoporum Ticinensium rectius excludendum.*

Elogium Jo. Bapt. de Gasparis

4 *At enim vicisse in eo videtur amor patriæ, quem ex Bossio hauserat, placuitque adeo* S. Felicem *popularibus suis Episcopum vindicare, cui hoc sparis elo-*

AUCTORE J. B. S.

elogium adſcripſit : Felix bonitatis & juſtitiæ laudibus admirabilis, morum maturitate, vitæ innocentia ac ſanctitate præclarus Ticinenſium infula pontificali eſt anno ducenteſimo quinquageſimo tertio initiatus. Tantum adeptus miniſterium, nihil à priſtino vitæ inſtituto immutatus eſt ; ſed qua erat intrinſecus animi humilitate, eam quoque extrinſecus bonorum operum cultu & caritate adeo pateſecit, ut cunctæ civitati admirationi eſſet. A prædicatione verbi Dei non deſiſtens, etiam ab infidelium & hæreticorum hominum congreſſu, & colloquio ſic abhorrebat, ut ne prope quidem eos accedendum inſtanter prædicaret. *Diceres, Gaſparium vetera aliqua* S. Felicis *Acta alicunde reſodiſſe ex quibus ſingulas Sancti iſtius præſulis virtutes paucis contraheret : epocham vero pontificatûs & martyrii tam diſtinctè circumſcribit ; ac ſi authenticas tabulas conſuluiſſet, in quibus determinata ſingulorum Epiſcoporum tempora accuratè deſignata fuiſſent. Non magis placebit elogii pars altera, quam ita proſequitur:*

B

nullo modo id probat.

5 Martyrii deſiderio exardeſcens, infidelibus ſe opponens, animam pro ovibus poſuit, eo videlicet tempore, quo exteræ infidelium nationes, Alpibus penetratis, univerſaque Inſubriâ ſubactâ, Ticinum pervenere. Sub id namque tempus Felix feliciſſimè extremæ vitæ curſum peragens, in magna rerum perturbatione graviter ab hoſtibus Chriſtiani nominis affectus, glorioſo martyrii triumpho, è corpore ad cælos migravit Idibus Julii anno ducenteſimo quinquageſimo quinto, ſeptima perſecutione Deciana, quam continuarunt Gallus & Voluſianus ; cujus venerabile corpus Ticinenſes, mœrore confecti, honorificè ac magnificè in eccleſia ſancti Salvatoris, poſt ab ejus nomine S. Felicis nuncupata, ſepelierunt. *Quibus, obſecro, hæc ſe ſcribere exiſtimat Gaſparius ? Quid ſibi volunt medio ſeculo tertio* exteræ infidelium nationes, *quæ*, Alpibus penetratis, univerſam Inſubriam ſubegerint ? *An hæc Gothos potius aut Longobardos non indicant ? At totis ſeculis res iſtæ diſſitæ ſunt : lubens fateor ; at hoc ipſum eſt, quod diſplicere jam dixi, ſcriptoris ea in re ignorantiam miratus. Quam autem eccleſiam* S. Salvatoris *nobis pro eodem ſeculo prædicat, in qua* honorificè & magnificè *ſepultus ſit ſanctus Martyr, fervente adhuc perſecutione ſeptima ? Non ſatis aptè temporibus diviſa iſthæc ſunt, quæ ego Papienſibus combinanda relinquo.*

C

Spalatenſem fuiſſe, forte melius ſtatuit Gualla,

6 *De loco ſepulturæ, poſterioribus haud dubiè ſeculis mutatæ, deque ſecuta inde* S. Felicis *appellatione, rectius ſentit Gaſparius quam Ughellus ſupra, in quo ferme convenit cum citato Jacobo Gualla, quem in aliis etiam minus male ſecutus fuiſſet. Agit hic de* S. Felice *Sanctuarii Papiæ lib. 5, cap. 14, pag. 96, diſertè ipſum appellans* Spalatenſis civitatis digniſſimum epiſcopum. *Quo autem caſu aut occaſione Papiam advenerit, quo & quanto tempore ibidem epiſcopus fuerit, qua cauſa ſedem ſuam deſeruerit, quando martyrium ſubierit, non habuit Gualla unde certo explora-ret, explicaretve ; brevem paſſionis hiſtoriam referens, quam pluribus diſcutere, ſupervacaneum fuerit. Eſt ea de earum paſſionum genere quæ, perpaucis mutatis, Martyri ferme cuilibet commodè aptari poſſit, nullis prorſus diſtincta characteriſticis, quæ in temporis aut rerum adjunctarum ſufficientem notitiam nos queant perducere. At qualiſcumque ea ſit, in eò Gaſpariana præſtat, quod non tam aperte impingat in notas temporum, quodque* S. Felicem Spalatenſem, *contra vetuſtiorum omnium ſcriptorum ſententiam Epiſcoporum Papienſium catalogo non intrudat. Sufficere nobis debet, quod ex Martyrologiis de cultu ſatis conſtare videatur. Adjungenda hîc tamen etiam Gualle ipſius narratio :*

D

7 Felix Spalatenſis civitatis digniſſimus epiſcopus, ab quo ipſa baſilica, ubi quieſcit, ſub nomine Salvatoris erecta, nomen accepit ; vir quidem doctrina ac ſanctitate conſpicuus, cum populum ab idolorum cultura revocaret, & Chriſtiana fide erudiret ; impius Tarquinus, ira ſuccenſus, imperat, quod repente ad eum properare debeat : quem alloquens, & in Chriſti fide conſtantiſſimum inveniens, trudit in carcerem : ubi dum continuè eſſet in oratione, hanc divinam vocem audire meruit : Felix, ſi in confeſſione fidei uſque ad mortem perſeveraveris, immortalitatis coronam inter Sanctos ſuſcipies. Cui Felix inquit, Gratias tibi ago, Domine Jeſu Chriſte, rex omnipotens æternæ gloriæ, qui mihi peccatori, cunctiſque in te credentibus aſſiſtis. Noſti Domine, me toto corde te diligere, & pro ſanctiſſimo nomine tuo, omnem etiam cruentiſſimam Cædem libenter paſſurum. Sed eſto mihi adjutor ne deficiam in tormentis ; quoniam à te ſolo omnis procedit victoria. Poſtea autem, Tarquino imperante, extra carcerem trahitur ad eum, quem cum videret in fide conſtantiſſimum, juſſit ſuper craterem ferream apponi, & ſubtus eam magnum ignem incendi.

aliam ipſi hiſtoriam,

E

8 Tunc voce magna Felix exclamavit, Domine miſerere mei, ſicut miſertus fuiſti ſervis tuis in camino ignis ardentis. Ad cujus orationem Deus ſuam miſericordiæ aurem inclinans miſit angelum, qui eum extinxit ignem ; plures vero in ſervum Dei ſævientes, furenti fulmine interempti, deſcendunt ad inferos : demum protervo Tarquino jubente, Felix præſul optimus atque ſanctiſſimus capite truncatur, exhortatis tamen prius uſque ad extremum vitæ ſpiritum Chriſtianis, pro Chriſti fide, ad ſubeunda quæcumque ſupplicia. Quo tam cruentiſſime interfecto, inter duos angelorum choros ſanctiſſima ejus anima, ſplendore tota præfulgida, ad cæleſtia deferri viſa eſt gaudia. Quod videntes perfidi barbari, in fugam territi ſe dederunt. Chriſtiani autem Felicis martyris ſanctum & venerabile corpus, cum multis lacrymis devotiſſime ſepelierunt. Ejus autem corpus ſanctiſſimum, una cum divo Caſtulo, in arca media confeſſoris templi, ipſius nomine vocati, in præſentia jacet.

non omnino propriam ap-tans.

F

DIE DECIMA QUINTA JULII.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ANTIOCHO ET CYRIACO

SEBASTE IN ARMENIA.

Ex Faſtis Græcis & Martyrologio Romano. I. P.

SUB DIOCLETIAN.

Ebaſte, aliàs Sebaſtia, illuſtris plurium Martyrum palæſtra, urbſque epiſcopalis, aliis Armeniæ, aliis Cappadociæ tributa, prout indicavimus die III *Februarii ad Acta S. Blaſii ep. &*

Sancti Martyres

martyris; & X *Martii ad Acta Sanctorum* XL *Martyrum, uti etiam die* XX *Aprilis, pag.* 58, *habet in* SS. Antiocho & Cyriaco *unde merito glorietur. Non eadem ubique in ſacris Faſtis eos annuntiandi ratio eſt ac dies. Hac* XV *ambo junguntur in Synaxario Baſiliano, Menologio, quod ex interpretatione Sirleti edidit Caniſius, & Martyrologio Romano; in quo ultimo ita ſignantur:* Sebaſte S. Antiochi medici, qui ſub Hadriano præſide, capite obtruncatus eſt: cumque ex eo lac pro ſanguine manaret, Cyriacus carnifex converſus ad Chriſtum, & ipſe martyrium ſubiit, *contractis in compendium iis, quæ paulo pluribus refert Sirletus. At Menæum Divionenſe ſeu Petri Franciſci Chiffletii noſtri ſolum notat* Antiochum *die* XVI *hujus, adjectâ in ejuſdem apographo noſtro notâ longioris elogii. Supplementum Ms., quod habemus, ad Menæa excuſa ex Synaxario membranaceo Ms. Sirmondi, & Ms. chartaceo Chiffletii accinit ipſi hoc diſtichon:*

Πρὸς τ τὸ πᾶν βλέπον & Δεσπότῃ βλέπων,
Ἀντέχες, Ἀντίοχε, καὶ τομὴν μέχρι.

Viſu intueris, cuncta qui videt, Deum,
Antioche certans, uſque dum aufertur caput.

Patet poëtæ alluſio in proprio nomine Martyris & verbo proxime illud antecedente, iiſdemque fere litteris ac ſyllabis conſtante.

C

diverſo modo ac die annuntiantur: quorum datur elogium.

2 *In Menæis verò Mediolanenſibus bibliothecæ Ambroſianæ nomen ejus reperio inter diem* XVI *ac* XVII, *incertus utri ſit ibidem adſcribendus, quia neuter ipſi annotatur, uti nec* Cyriacus. *Verſio Kalendarii Syriaci ſeu Chaldaici, Romæ excuſi anno* 1624, *quam Latinè Majoribus noſtris dictavit D. Joſephus collegii Maronitici in Urbe alumnus* 1661, *hac die* XV *dicit:* S. Oſii, qui appellatus eſt Antiochus. *Sed iſta non ſunt in verſione Italica Simonis Moyſis Maronitæ, & laudati Collegii etiam alumni. Novi ὅσιος, titulum eſſe Sanctis debitum, ac valere idem quod* Sanctus; *nomen autem Sancti proprium eſſe non novi, quod pro iſto huc potuit eſſe intruſum. Laudata Menæa ſequens contexunt elogium:* Ἄθλησις & ἁγίου μάρτυρος Ἀντιόχου, ἀνταδελφοῦ χεηματίσαντος & ἁγίου μάρτυρος Πλάτωνος, δι' οὗ καὶ εἰς τ Χριςὸν πεπίςευκε. Διερχομένου ἐν & ἁγίου Ἀντιόχου τήντε Γαλατικὴν καὶ Καππαδοκίαν, καὶ παντοῖα νοσήματα θεραπεύοντος, συλλαμβάνεται παρὰ Ἀδριανοῦ ἡγεμόνος, καὶ εὐθέως κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου ξέεται τὰς πλευρὰς, καὶ λαμπάσι πυρὸς κατακαίεται, καὶ τῇ φερρᾷ ἀποτίθεται· ἐκεῖθεν ἐξαχθεὶς λέβητι ἐμβάλλεται ηχλάζοντι, καὶ μηλίοις ἐκδίδοται· καὶ ἐκ πάντων τῇ & Χριςοῦ χάριτι παραδόξως ῥυσθεὶς προσευχῇ πάντα τὰ εἴδωλα εἰς γῆν κατάῤῥαξε καὶ κονιορτὸν ἀπετέλεσε· διὸ καὶ ἡ κεφαλὴ ξίφει τμηθεὶς ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ. Certamen ſancti martyris Antiochi, qui fuit germanus frater ſancti martyris Platonis, per quem etiam in Chriſtum credidit. Cum autem S. Antiochus tranſiret Galatiam & Cappadociam, & omnigenos morbos ſanaret, ab Adriano præfecto comprehenditur, & mox in ligno ſuſpenſus, latera raditur, & lampadibus ignis aduritur, atque cuſtodiæ includitur: indeque eductus in lebetem injicitur bullientem, ac feris traditur; atque ex omnibus Chriſti gratiâ mirabiliter liberatus, idola omnia precibus in terram colliſa in cinerem redegit. Ideo truncato per gladium capite requievit in Domino. E

Quo tempore fuerint paſſi?

3 *Dictum Chiffletii Menæum* XVI *hujus; at ſynaxarium Baſilianum, Menologium à Sirleto verſum ac Menæa magna excuſa* XVIII *Novembris* S. Antiochum *vocant fratrem Platonis, paſſumque memorant ſub Agrippino: qui in martyrio apud Surium vulgato die* XXII *hujus, & in Actis ejuſdem Mss.; quæ apud nos exſtant, danda iſto die, ac dramaticè utrobique adornata ſunt, dicitur* Vicarius Agrippinus. *Petrus de Natalibus martyrium innectit tempori Maximiani Imperatoris. Si ſub* Vicario *ſit paſſus; non id contigit ante tempora Diocletiani, quem primo id genus officii inſtituiſſe (de quo Pancirolus in Notitia dignitatum imperii Orientis à pag.* 77, *& de vicariis Armeniæ primæ ac ſecundæ pag.* 67 *verſa) colligimus ex Lactantio De mortibus perſecutorum cap.* 7. *Si igitur Agrippinus iſte non fuerit præfectus, (qualis in Baſiliano Menologio, ab Arcudio in Latinum converſo, & edito apud Ughellum tomo* 6 *Italiæ ſacræ, col.* 1137 *vocatur, id eſt cum Græco laudati Baſiliani apographo noſtro ac Menæis magnis prælo editis ἡγεμών;) ſed præſes, prout à Sirleto vocatur (Græcè προοστὰς) vel vicarius, ut ſupra, cui præſides ſuberant; ſub quo martyrium perpeſſus ſit S. Plato, jam illud imperio Diocletiani, ſive, ut tradit Menologium Slavo-Ruſſicum Sparwenfeldianum dicta die* XVIII *Novembris, Maximiani affigi poterit. Atque hæc fundamentum nobis præbent ſufficiens ad eamdem circiter æram* S. Antiochi, *germani ejuſdem fratris, martyrium revocandi. Secus ſtatue ſi Agrippinus extiterit præfectus; qui ante tempora Diocletiani jam erant inſtituti, uti habemus ex Euſebii Hiſt. Eccl., lib.* 7, *cap.* 11. F

S. Antiochus ſolenniter colitur ſeculo 6.

4 *De cultu* S. Antiochi *ſeculo* VI *legitur in Vita S. Theodori Siceotæ, Anaſtaſiopolitani epiſcopi, & archimandritæ cœnobiorum in Galatia, à Georgio diſcipulo ſcripta, & à nobis ad diem* XX *Aprilis illuſtrata; ubi pag.* 57, *num.* 110, cum XVI Kal. Auguſti ſolennis Sancti martyris Antiochi dies, in ejus templo celebraretur, & B. Theodorus ſacrificaret, *inſigne refertur*

AUCTORE J. P.

miraculum. Unde rectè arguas cum Baronio in Annotationibus ad Martyrologium Romanum hac die XV, *ex Actis iſtius Theodori, quæ citat, & extant apud Lipomanum tom.* 7, *pag.* 56 *verſa*, olim poſt diem ſequentem actum *fuiſſe* natalem S. Antiochi martyris.

De S. Cyriaco ex Mss. Græcis Sirmondi & Chiffletii,

5 *De martyrio* S. Cyriaci *iſta elogio Ambroſiano, ſuperius producto, adſcripſit Papebrochius ex Sirmondo ac Chiffletio, notans poſt* ἀπετέλεσε, *quod in eo legitur, apud illos addi ſequentia:* Εἶφει ἓν τὸ αὐχένα τέμνειν, ἐξ οὗ αἷμα σὺν γάλακτι ἐῤῥύησεν· ὅπερ ἰδὼν Κυριακὸς, ὁ τὸν ἀναίρεσιν ἐνεργήσας τῷ Μάρτυρι, παῤῥησίᾳ ἑαυτὸν Χριστιανὸν ὡμολόγησε, καὶ ἀνάθεμα εἶπεν Ἀδριανῷ καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ, ἀφαίρειν καὶ αὐτὸς τὴν κεφαλὴν, καὶ προστίθειν τῷ ἁγιωτάτῳ Ἀντιόχῳ. Gladio itaque collum abſcinditur (*Antiocho*) è quo ſanguis cum lacte effluxit. Quod videns Cyriacus, qui lictorem Martyris egerat, libera voce ſe Chriſtianum profeſſus eſt, dictoque anathemate Adriano atque idolis ejus, ipſe quoque capite truncatur, & ſanctiſſimo Antiocho apponitur. *Quæ conveniunt cum iis, quæ*

B

narrat elogium Synaxarii Baſiliani, fabuloſa metamorphoſi contaminatum; ut patet ex Latina interpretatione, quam more nobis uſitato produco ad intelligentiam textus Græci, ad calcem tomi primi Julii vulgati.

6 Antiochus Chriſti martyr Sebaſtiâ oriundus medicam artem exercuit. Dum autem omnes pertranſiret civitates, atque infirmos ſanaret, ab Adriano præfecto comprehenſus eſt, multoſque cruciatus primò ſuſtinuit; poſtremò in lebetem injectus, & non combuſtus, ducitur ut cum feris certamen ineat: cui feræ abblandiebantur, ac pedibus ejus advolutæ oſculabantur eum. Una verò panthera præfectum reprehendit humana voce. Deinde idola omnia, Sancto oránte, in pulverem diſſoluta ſunt. Qui poſt hæc capite truncatus eſt, fluente è collo ejus lacte cum ſanguine. Cyriacus verò, qui capite Sanctum truncaverat, viſo miraculo, libera voce Chriſtianum ſe eſſe profeſſus, & dicto idolis Adriani anathemate, ipſe pariter capite minutus, Antiocho appoſitus eſt. Sicque conſummato martyrio, acceperunt à cæleſti & magno Rege regnum cælorum. *Obſerva hîc, & apud Sirletum, conſtanter dici* S. Antiochum *è Sebaſtena urbe oriundum fuiſſe; cujus tamen frater Plato utrobique cum Menæis impreſſis ponitur* ex Ancyra Galatiæ. *De lebete adſcripſit iſta Papebrochius ad marginem elogii Ambroſiani, quæ fortaſſe acceperit ex Sirmondo ac Chiffletio,* μεσῷ ὑπάρχοντι παντὸς δραστηρίου ἐλαίου, καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐκφλεγομένῳ: quod plenus eſſet omni actuoſo oleo, ac diebus ſeptem ab igne ſuccenſus.

D

& Synaxario Baſiliano, ex parte fabuloſo.

R

DE S. ABUDEMIO MART.

IN INSULA TENEDO.

I. P.

Ex Synaxariis Græcis ac Martyrologio Romano.

SUB DIOCLETIAN.

Mutato aliquantulum nomine ſignatur hic Martyr.

C

Arii Græcorum faſti hunc nobis hodie Martyrem memorant, mutato aliquantulum nomine Abudemii, Abudemi & Abudimi. *Menologium à Sirleto Latinè redditum, & à Caniſio tomo* 2 *Antiquæ lectionis vulgatum hæc habet:* Sancti martyris Abudemii (*certamen*) ſub Diocletiano Imperatore, ex inſula Tenedo; qui detentus cum cogeretur Chriſtum abnegare, & execrabiles victimas deguſtare, nec id facere pateretur, flagris cæſus, & multa alia tormenta perpeſſus, in Chriſtianæ confeſſionis conſtantia permanens, beati martyrii coronâ donatus migravit ad Dominum. *Menologium illud quanto in pretio habuerit Baronius, teſtatum reliquit ampliſſimis verbis in ſuis Notationibus ad Martyrologium Romanum die* III *Januarii; è quo hunc Martyrem in illud ſic tranſcripſit:* In inſula Tenedo S. Abudemii martyris, qui ſub Diocletiano paſſus eſt. *Plura, ſed non undequaque veroſimilia, nec ſincera, tradit pervetuſtum Synaxarium, è Menologio juſſu Baſilii Imperatoris Porphyrogeniti, ut putatur ſeculo* X *conſcripto, collectum, & à Majoribus noſtris repertum in monaſterio Baſilianorum Cryptæ Ferratæ in Latio; cujus ſex poſtremi menſes ibidem manuſcripti ſervantur. Excuſa tomo primo hujuſce menſis ſic reddo Latinè:*

Elogium Baſilianum non eſt undequaque ſincerum.

2 Abudemus Chriſti martyr fuit ſub Diocletiano Imperatore ex inſula Tenedo. Cum verò comprehenſus eſſet, & multum cogeretur Chriſtum abnegare; eo adduci haud potuit, ſed ejus divinitatem majore cum libertate confeſſus eſt. Ideo palis conſtitutis in flagella extenſus, à novem militibus cæditur. Lictoribus autem omni vi illum compellentibus, ut pollutas hoſtias guſtaret; id facere non ſuſtinuit. Idcirco ferreis manibus ipſum radunt; & poſt alia multa tormenta in propoſito perſiſtentem capite obtruncant. Et ecce medio die apparuit Martyr Diocletiano unà cum angelis, gladios tenentibus, & timore cæleſti ipſum perculit; aitque: Ecce Abudimus, homo veri Dei, quem tu nunc mortuum eſſe putas: at Deus auxilio ſuo tibi oſtendit, quod prævaleat adverſus dæmonas, tuorum operum adjutores, & adverſus te. Sed ſceleſtus, quo per Dei patientiam in [*alium*] hominem mutari debuiſſet, magis furens, corpus Martyris igni tradidit.

F

Tenedos inſula Aſiæ minoris in mari Ægeo notiſſima eſt. Hinc Martyr oriundus modo dicebatur; ibidem à nobis in titulo ſuperiore annuntiatus cum Martyrologio Romano, tametſi locus paleſtræ nos lateat. Πάλη *in genuina linguæ Græcæ notione ſortem, vibrationem, concuſſionem ſignificat; in barbara verò palum aut paxillum, voce à Latinis mutuata, more ſcriptoribus medii ævi valde uſitato, prout pluribus exemplis probatum invenies apud Cangium tomo* 1 *Gloſſarii ad Scriptores mediæ & infimæ Græcitatis in voce* πάλη. *Quomodo autem ſancti Martyres columnis & palis vincti, vel humi aut ſuper acutis obeliſcis extenſi, vel ad quatuor ſtipites alligati caderentur, tradit Antonius Gallonius de ſanctorum Martyrum*

Variæ in illud obſervationes.

A *tyrum cruciatibus cap.* 4, *pag.* 167.

4 *Per* Pollutas hoſtias *intelligo idolothyta : (quam vocem hic adhibuerunt Menæa magna Græca excuſa die* XVI *hujus, ac Ambroſiana, paulo poſt denuo memoranda; ac de quibus Apoſtolus* I *Corinth. cap.* 8, ℣. 1) *id eſt idolis ſacrificata : ſumpta radice* ἀπὸ τῦ εἰδώλε καὶ τῦ θύειν. *De unguibus, uncis, ac pectinibus ferreis agit laudatus Gallonius cap.* 6, *à pag.* 184 ; *atque ex ipſo Ruinartius in notis ad Acta Martyrum ſincera pag.* 171 *impreſſionis Wetſtenianæ ; ſed nuſquam ibi invenio* manus ferreas ; *quas opinor vel eamdem, vel certe parem cum tribus dictis inſtrumentis excarnificandi vim atque uſum habuiſſe, & nomen fortè accepiſſe à ſimilitudine manus, cujus figuram referebant. Certè in Menæis utriſque proximè jam nominatis pro* τὰ manibus *ponitur* τὸ unguibus. *Quæ dicuntur de apparitione Martyris, factâ Diocletiano, ipſius verbis & angelorum comitatu adornata, Metaphraſtæi aliquid videntur ſapere, & ab ſincerorum actorum characteribus alienum.*

quibus dilucidatur ejus textus.

B 5 *Menæa magna excuſa ponunt hac die* ſanctum martyrem Abudimum, *quem & die craſtina repetunt, ſubſequente, ut ſolet, Maximo Cytherorum epiſcopo in* Βίοις Ἁγίων, *vulgari Græcorum hujus temporis lingua contextis. Parvum de ipſo elogium utrobique reſervatur in craſtinum diem ; hodierno dicta Menæa excuſa hoc diſtichon ei accinunt :*

Alicubi etiam refertur Sanctus die 16 *hujus ; verſiculi ;*

Ἀβδίῳ * μαχαίρᾳ πρόξενος τέλος,
Αὐτῇ ϑ' τῷτο πρόξενος καὶ τὸ στέφος.
Abudimo enſis comparat certam necem,
Enſi coronam comparat nex gloriæ.

6 *Elogio Menæorum conſonat illud, quod habent hodie Menæa Mss. bibliothecæ apud Mediolanenſes, ſignata litterâ* O, *num.* 148 ; *quibus adde ex ibidem annotatis manu Henſchenii, memoriam Sancti noſtri in Taurinenſi utroque Synaxario, Ducis Sabaudiæ cum nomine alias in Actis noſtris citato ; & Sirmondiano, ibidem pariter eadem manu adſcripto. Characteres tam hoc die quam craſtino in mox nominatis elogiis occurrentes nimium inter ſe conveniunt cum iis, quos paulo ante retulimus ex Synaxario Baſiliano, quam ut duos* Abudemios *admittamus. Unum itaque eumdemque hic occurrere, tametſi duobus diverſis diebus notatum, perſuadent vita ſub Diocletiano acta, extenſio in palis, flagellorum ſupplicium à novem militibus toleratum, pollutæ hoſtiæ ad guſtandum oblatæ, ferrei ungues, capitiſque obtruncatio, utrobique relucentia. Raderus noſter in obſervationibus ad Menæa Græca, quas manuſcriptas habemus, rectè nobiſcum exiſtimat,* Abudium (*ut ibi exprimitur*) *hac* XV *notatum, &* Abudimum (*pro quo ibi ſcribitur* Abudemius) *diei proximè ſequentis, eumdem eſſe. Eumdem Martyrem ex Latinis Martyrologis refert Galeſinius die* XVI *hujus, quem ut in notationibus habet,* è Græcis tabulis didicit.

AUCTORE J. P.

* lege Ἀβδίμῳ. *memoria ex aliis Synaxariis & Galeſinio.*

E

DE SS. MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

PHILIPPO, ZENONE, NASEO ET DECEM INFANTIBUS

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

XV JULII. *Conſtant eſt Hieronymianorum & uniformis, præterquam Vetuſtiſſimi, annuntiatio, qua Alexandriæ adſcribuntur prætitulati tres Martyres, cum decem anonymis infantibus ; ſic enim Lucenſes codices, Corbeienſis & Blumianus ; dum interim Epternacenſis ſeu Antverpienſis hic tres ſanctos Portuenſes ſeu Romanos interſerit, ſic legens :* In Alexandria, natalis Philippi, Zenonis, Siſinnii, Eutropi, Zoſimi, Bonoſæ, & infantum decem ; *ubi ſatis patet, tres iſtos* Eutropium, Zoſimum *pro* Zoſima, & Bonoſam *tranſpoſitos eſſe ; & pro* Naſeo, *alias* Narſæo, *intruſum eſſe* Siſinnium, *in aliis codicibus non ſignatum. Quouſque tota annuntiatio Adoniana ſit, & qua ratione in Uſuardum tranſierit, atque inde in codices pleroſque omnes uſque ad hodiernum Romanum, in Obſervationibus ad illius Martyrologium ſatis explicui ; præter quæ nihil hic adjungendum ſupereſt : quod idem ferme dicendum de ſequenti claſſe Martyrum Carthaginenſium.*

C

F

DE SS. MARTYRIBUS CARTHAGINENSIBUS

CATULINO DIACONO, JANUARIO, FLORENTIO, POLLUTANA, JULIA ET JUSTA.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

XV JULII. *Uamquam & hic inter codices Hieronymianos aliqua occurrat diverſitas, conveniunt tamen plerique omnes in annuntiandis ſex numero Martyribus, ut non ſatis videam, cur ex iis unum expunxerit Ado, adeoque & ejus deſcriptor Uſuardus, ut ſuo loco etiam obſervavi, unà indicans id quod de S. Catulino, cujus geſta æquè ac aliorum oblivione ſepulta ſunt, ſeorſim annotandum erat, hîc proinde non repetendum. Ex Uſuardo Julii Tomus IV. tranſiit truncata claſſis in totam ejus ſobolem, atque adeo etiam ad Romanum modernum. Reſtituendam putavi* Pollutanam *ſeu* Polentanam, *quam cum reliquis legit Blumianus codex. De cetero ex Hieronymianis textibus habetur quidquid de ipſis dici poteſt. Sic ipſos enumerat vetuſtiſſimus Epternacenſis :* In Africa, civitate Cartaginis, Catholini diaconi, Januari, Florenti, Polenti, Polentanæ, Juliæ & Juſtæ. *Sic porro Corbeienſis :* In Africa, civitate Carthagine, natalis ſanctorum Catholini diaconi, & reli-

AUCTORE I. B. S.

quorum martyrum, qui requieſcunt in baſilica S. Fauſtæ; Januariæ, Florentii, Pallutane, Juliæ ſimul & Juſtæ. *Atque ab hoc modicum differunt Lucenſes codices, unde textum ſuum formavit Florentinius:* In Africa, civitate Cartagine, natalis ſanctorum Cartulini diaconi, & reliquorum martyrum, qui requieſcunt in baſilica S. Fauſte; Januarii, Forenti, Pollutate, Juliæ ſimiliter, & Juſte. *Appellatam hic* baſilicam Fauſtæ, *ſeu potius* Fauſti, celebrem eſſe in conciliis, & Victori Uticenſi memoratam, *ex Florentinio obiter indicare ſit ſatis.*

D

DE SS. MARTYRIBUS SIRMIENSIBUS

AGRIPPINO, SECUNDO, MAXIMO, FORTUNATO ET MARTIALE.

I. B. S.

Ex Hieronymianis.

XV JULII.

B

Laſſis hæc ſolis Hieronymianis peculiaris eſt, Adoni & Uſuardo incognita. Locum habet in Rabano & Notkero, à quibus tamen nomina integrè reddita non ſunt. Sirmium luxavit vetuſtiſſ. Epternacenſe ſcribens; In Sirmi; *nec multo melius Corbeienſe & Lucenſia;* In Syrmia, *præterquam quod in his* Arippini *legatur, pro* Agrippini. *In Hieronymianis parvis non ſervatur ſatis accurata loci & nominum ratio: excipe tamen codicem Reg. Suecia, in quo rectè formantur omnia:* Sirmii, natalis ſanctorum Agrippini, Secundi, Maximi, Fortunati, Martialis.

E

DE S. LOLIANO MART.

J. P.

Notitia ex faſtis Græcis.

DIE XV JULII.

C

Vix quidquam eorum, quæ ad hunc ſanctum Chriſti Martyrem pertinent, nobis tranſmiſit antiquitas, præter ſolum ipſius nomen, in Menæis magnis excuſis ita hoc die annuntiatum: Sancti martyris Loliani. *Pluſculum exponit diſtichon ſequens, rudemque aliquam ideam ſuggerit, quo mortis genere martyrium conſummarit:*

Ποσὶ πεοθύμοις ἔδραμε τεῖβον τέλος
Ὁ Λωλιανὸς, ἕ πσίκρεξον τέλος.

Alacri cucurrit ſemitam mortis ſuæ
Pede Lolianus; cui premi pede mors fuit.

Alluſio metrica per ſe patet; per quam haud obſcurè intelligimus, Sanctum pedibus hominum vel beſtiarum obtritum ad Superos migraſſe. Ipſum quoque refert Maximus Cytherius, ac Menæum Chiffletii; quod nomen ejus exprimit geminato λ. Reliqua quæ ſive ad Vitam ſive ad mortem, patriam, ætatem, locum palæſtræ pertinent, nos latent. De S. Lolione martyre apud Græcos, colaphis obruto ac protrito egimus XX *Martii pag.* 84; *uti & de alio ſynonymo* juniore *dicto, qui tractus per terram exſpiravit; utroque æque ac* Loliano *noſtro ſatis obſcuro; quem tamen à duobus iſtis fere ipſi ſynonymis putamus diſtinguendum; quamvis nomina & genus martyrii illud apertè non evincant.*

F

DE SANCTO JACOBO EPISCOPO

NISIBI IN MESOPOTAMIA.

G. C.

§ I. S. Jacobi cultus.

CIRCA MEDIUM SEC. IV.

Elogium S. Jacobi Niſibeni in Ms. Martyrologio Coptico,

Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum auctor Baronius ad annum Chriſti 338 *teſtatur, ſancti hujus Præſulis memoriam non à Syris tantum, ſed etiam à Græcis Latiniſque quotannis celebrari. Certe in ſacris Æthiopum aliarumque nationum faſtis nomen illius crebro recurrit. At nolo hic ſingula harum gentium monumenta exſcribere, ne ſæpius eadem cum tædio lectoris cogar repetere. Ex iis unum alterumve breve elogium ſelegiſſe ſufficerit. Martyrologium Copticum Ms., quod Simon Moyſes Maronita anno* 1633 *Romæ interpretatus eſt, Sanctum noſtrum die* XVIII *Januarii ita deſcribit:* S. Jacobi epiſcopi, S. Ephrem præceptoris. Iſte ſanctus fuit ex civitate Nezbin, & fuit Syrus propter idioma, & ab adoleſcentia ſua elegit vitam monaſticam, & veſtivit ſe cilicio ex pilis, & hoc nomen ſonat ex capreis pilis ſeu equinis & ſuſinis & ex hiſce ſimilibus, & cum eo tranſire faciebat calorem æſtatis & frigus hyemis; & cibus illi fuit virgultum terræ, & potus aqua pluvialis ſolùm. Propterea corpus ſuum debile [erat;] anima autem ſua ſplendebat, & propterea meruit donum prophetiæ & patrandi miracula. Et præſciebat facta hominum, antequam fiebant. Miracula autem, quæ patravit, multa ſunt. Et iſte fuit unus ex ſanctis patribus concilii Nicæni contra Arium. *Satis patet interpretem Maronitam linguæ Latinæ non admodum fuiſſe peritum cum* capreis

A preis *pro* caprinis *&* ſuſinis *pro* ſuillis *vel* porcinis *aliaque poſuerit, quæ eruditus lector facile obſervabit.*

& impreſſis Græcorum Menæis,

2 *Græci in Menæis die* XIII *Januarii ſatis prolixum exhibent Actorum compendium; verum cum ipſa Acta poſtmodum integra danda ſint, eo omiſſo, ſolum hic Latina reddo, quæ in iiſdem Menæis ultima die Octobris ſic Græce leguntur:* Sanctus hic pater noſter Jacobus fuit epiſcopus Antiochiæ Mygdoniæ, quæ & Niſibis dicitur. Propter ſummam vero virtutem magnus miraculorum patrator, cum divinitus loqueretur, mortuos per Chriſti poteſtatem excitavit, & plures ab idololatria ad Dei cognitionem convertit, multoſque, qui ob humanum timorem Chriſtum negarant, ad eum redire fecit. Librum etiam valde utilem compoſuit. Expreſſit quædam ad exemplar iſtius libri Theodoritus Cyri epiſcopus in Religioſa ſua Hiſtoria. Ille multas tentationes paſſus ab idololatris imperatoribus, iiſque non cedens perſeveravit uſque ad magnum imperatorem Conſtantinum, & in prima ſynodo fuit B unus ex trecentis & octodecim ſanctis Patribus; & quando ea, quæ ibidem pie publicata erant, cum ſociis ſuis ſigillo conſignaverat & confirmaverat, profectus eſt Conſtantinopolim ad magnum Metrophanem, & poſtquam cum eo communicaſſet, & defuncti funus curaſſet, rediit ad ſedem ſuam, parumque ſupervivens & ſignis effulgens quievit in Domino.

quorum phraſis quædam examinatur.

3 *In hoc elogio peculiaria quædam occurrunt, de quibus hic breviter diſſeremus. Primum quidem, quod ſpectat ad* S. Jacobi *librum, ad cujus ſimilitudinem aliqua ſcripſerit Theodoretus, ita obſcurum eſt, ut Tillemontius tom. 7 Memor. Eccleſ. Hiſt. pag. 265, poſito ad marginem verbo Græco* ἐξεικονίζει, *ingenuè fateatur, ſe neſcire, quid Græci velint, dum in Menæis dicunt,* S. Jacobum *Niſibenum compoſuiſſe utilem librum, ex quo Theodoretus aliqua repræſentavit in Philotheo. Textus Menæorum ſic ſonat:* Καὶ βίβλον πάνυ ὠφέλιμον συνετάξατο. Ἐξεικονίζει δέ τινα ἐκ τῆς βίβλου ταύτης Θεοδώρητος ὁ τοῦ Κύρου ἐπίσκοπος ἐν τῇ φιλοθέῳ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, *id eſt,* librum etiam valde utilem compoſuit; exprimit quædam ad C exemplar iſtius libri Theodoritus Cyri epiſcopus in Religioſa ſua Hiſtoria. *Non invenio aptiorem interpretationem præter eam quam dedi. Nam* ἐξεικονίζω *ſignificat, ut opinor,* ex exemplari exprimo, ad exemplar effingo, ad ſimilitudinem facio, depingo, repræſento; *aliaque hujuſmodi. In hac opinione me non parum confirmat expreſſio Maximi Cytherorum epiſcopi, qui in Vitis ſanctorum Græco-barbarè ſcriptis in elogio S. Jacobi Niſibeni* XXXI *Octobris pro* ἐξεικονίζει *utitur verbo* μιμᾶται, *id eſt* imitatur. *An forte* S. Jacobus *librum ſcripſerit, ad cujus imitationem Theodoretus Philotheum compoſuit, hactenus exploratum non habeo. Alterum quod hic dicitur de* S. Jacobi *colloquio cum Metrophane epiſcopo Conſtantinopolitano, & juſtis ipſi ſolutis, quamvis fieri potuerit, tamen ex nullo, quod ſciam, veterum ſcriptorum teſtimonio conſtat. Tertium quod additur, nempe poſt finitam anno Chriſti* 325 *Nicænam ſynodum, & celebratas Metrophanis exequias* S. Jacobum, *ad ſedem ſuam reverſum, parum ſupervixiſſe, falſum omnino eſt, cum ut minimum uſque ad annum Chriſti* 350 *ſuperfuerit, quemadmodum poſtea pluribus evincemus.*

AUCTORE G. C.

Martyrologia Latina celebrant eumdem Sanctum,

4 *Latina Martyrologia tum antiqua tum recentiora hunc ſanctum antiſtitem Niſibenum memorant. Romanum Parvum ſimpliciter ſic enuntiat:* Niſibi Jacobi epiſcopi. *Antiquiſſimum ex Martyrologiis Hieronymianis totidem verbis de eodem meminit:* Jacobi epiſcopi Nizibæ. *Prolixior eſt Ado, qui Idibus Julii ſic habet:* Niſibi natalis S. Jacobi epiſcopi, magnæ virtutis viri, ita ut ad ejus preces ſæpe urbs diſcrimine liberata ſit. Hic unus fuit ex numero confeſſorum ſub perſecutione Maximiani, & eorum qui in Nicæna ſynodo perverſitatem Arii, homouſii oppoſitione damnarunt: Atque intra muros urbis ſuæ ex præcepto Imperatoris Conſtantini ad tutelam & munimentum ſepultus, poſtea zelo Juliani Apoſtatæ extra urbem elatus & conditus. Sed mox eadem civitas tanti patroni orbata reliquiis Perſarum ditioni ſuccubuit. *Adonis veſtigia preſſit Uſuardus, ejuſque primam partem ſic exſcripſit:* Niſibi natalis S. Jacobi epiſcopi, magnæ virtutis viri. Hic fuit unus è numero confeſſorum, ſub perſecutione Maximini, & eorum qui in Nicæna ſynodo perverſitatem Arii, Omouſii oppoſitione damnarunt. *Satis patet, hæc Uſuardum ex Adone deſumpſiſſe præterquam quod pro* Maximiano Maximinum *poſuerit. Utra lectio præferenda ſit, non facile dicam, cum generoſi hi Chriſti pugiles ſub alterutro Chriſtianorum perſecutore accipere potuerint vulnera, quorum glorioſas cicatrices ad Nicænam ſynodum attulerunt. Si Sanctus noſter ob conſtantem Chriſtianæ fidei profeſſionem vulneratus ſit, putat Tillemontius eum potius paſſum eſſe ſub Maximino, utpote cui parebat Meſopotamia. Quidquid ſit Maximinum etiam appellat Martyrologium Romanum Cardinalis Baronii cura & ſtudio emendatum, in quo ita legimus:* Niſibi natalis ſancti Jacobi ejuſdem urbis epiſcopi magnæ ſanctitatis viri. Hic miraculis & eruditione clarus, unus fuit ex numero confeſſorum ſub perſecutione Maximini, qui in Nicæna ſynodo perverſitatem Arii, Homouſii oppoſitione damnarunt. Cujus & Alexandri epiſcopi oratione ipſe Arius condignam ſuæ iniquitatis mercedem effuſis viſceribus Conſtantinopoli recepit. *De hac poſtrema Martyrologii Romani aſſertione alio loco agemus; nunc Martyrologiorum quorumdam additionem examinemus.* E F

qui in aliquibus codicibus dicitur vidiſſe arcam Noë;

5 *Quidam codices Martyrologii Hieronymiani poſt hæc verba* Jacobi Epiſcopi Niſivis *hanc novam & Theodoreto Gennadioque ignotam ſubjungunt hiſtoriam;* qui in corpore (*Ms. Corbeienſe hæc interſerit* multa paſſus eſt &,) multa ſigna fecit, & arcam Noë ſolus vidit in monte; nullus alius * de his, qui cum eo perrexerant, videre eſt permiſſum. *Eadem fere ſed correctius habet Idibus Julii Martyrologium Bedæ cum auctario Flori & aliorum, quod in Actis noſtris ante tomum 2 Martii videri poteſt. Notkerus idem miraculum narrat, & montem, in quo id contigit, Taurum appellat. Florentinius in Notis ad Martyrologium Hieronymianum de hac additione ſic ſcribit:* Nihil autem in his (*loquitur de Theodoreto & Petro de Natalibus Actorum ſcriptoribus*) de Noëmi arca inſpecta narratur; ſicuti neque in M. vetuſtiſſimo. Unde tam in codicibus noſtris quam Corbeienſi ab antiquo tempore & in eorumdem prototypo epiſodium præter morem additum vix dubitarem. *Vocat autem hoc additamentum*

** lege* nulli alii

AUCTORE G. C.

antiquum, quia Notkerus illud etiam Martyrologio ſuo inſeruit.

6 Florentinius in iiſdem Notis operoſe diſputat de arcæ reliquiis, quas poſt Jacobi *Niſibeni tempora ſuperfuiſſe probat in hunc modum:* Quod autem de ſervatis in monte Tauro arcæ reliquiis narratur, fabula non eſt. Euſebius ſive D. Hieronymus de locis Hebraicis ex antiquioribus chronologis, à Joſepho primo Antiquitatum Judaicarum libro adductis, Beroſo Chaldeo, Hieronymo Ægyptio, Canſia, Nicolao Damaſceno, docet in montibus Ararath ſive Armeniæ, quos Beroſus montes Carduenorum vocat, vel in monte nomine Beatis ſuper Muntadem reſedille arcam vel Noëmum diluvio ſuperſtitem, & ad multas ætates ejus ſigna monſtrari ſolita, imo quoſdam bitumen ex ea evellentes circumferre, quo uterentur, maxime hi qui luſtrarentur & ſe expiarent. Sed recentius tempore Conſtantis & Conſtantini, quo S. epiſcopus Niſibites obiit, adhuc reliquias arcæ perduraviſſe Philoſtorgius ex vulgari fama teſtis eſt in epitome Photii lib. III, num. VIII; Quin imo ad ſuam ipſius ætatem ſub Theodoſio juniore perdurare his, interprete Gottifredo, addit: „ Euphrates vero fluvius ex Ar„ meniis, ſecundum quod quidem apparet, „ oritur, ubi mons eſt Araret, qui etiamnum „ apud Armenios vocatur, ubi arcam conquie„ viſſe ait ſcriptura, in quo etiamnum eſſe aiunt „ haud parva lignorum ac clavorum fragmen„ ta, quæ ibi reliqua facta ſunt „. Perduraruntque hæc arcæ fragmenta ad Benjamini Tudelenſis ætatem, qui in itinerario ſuo, interprete Aria Montano, narrat Niſibin ſeu Neſibin urbem duobus itineribus non amplius diſtare à radicibus montis Ararat ſive Tauri, ubi urbs eſt Gezirben-Ghamar, nec amplius quatuor milliaribus abeſſe à loco, in quo Noë arca quieverat. Illam autem arcam, inquit, Ghamar-ben-Alcheſeb ex montis dorſo ſublatam in Iſmaëlitarum moſcheæ uſum tranſlatam adaptavit. *Hactenus Florentinius, qui ex his concludit, non eſſe incongruum, quod* S. Jacobus *epiſcopus ex proxima urbe Niſibena ad videndas arcæ reliquias perrexerit.*

ejus occaſione de reliquiis ejuſdem arcæ diſputatur,

B

C

7 Quod poſtremò huc affert Florentinius ex Benjamino Tudelenſi de arca ex monte ſublata & in Mohemetani templi ſtructuram adhibita, opponitur Itinerario cuidam Belgico Amſtelodami impreſſo, in quo pag. 230 aſſcritur, arcam etiamnum ibidem ſupereſſe juxta teſtimonium, quod ab eremita quodam Romano latine ſcriptum & Itinerarii auctori datum fuiſſe dicitur hoc tenore: Poſtquam non potui intermittere ad petitionem Joannis Janſonii [qua] precabatur, ut teſtimonium ipſi darem ſcriptum, quod prænominatus Joannes Janſonius fuerit apud me in monte ſancto Ararath, circiter triginta quinque milliarium ſurſum eundo; ubi prænominatus Joannes me ſanavit ab una magna ruptura: propterea ipſi maximas gratias ago propter magnam diligentiam ſuam, quam mihi præſtitit, & ipſi pro hac benevolentia donavi unam crucem, quod fuit fruſtum ligni de vera arca Noë, ubi in perſona intus fui, & illud de quo iſta crux eſt facta, propriis meis manibus ab una camera ſcidi. Ubi ego Joanni Janſon perfectius oretenus veritatem narravi, quomodo illa arca eſt facta. Super hoc ipſi lapidem etiam dedi, quem ipſemet manibus meis decerpſi infra arcam, ubi arca quieſcit. Hoc omne fateor eſſe verum, tam verum, quam vere ego in iſta mea ſancta eremitica habitatione de facto vivo.

& de hac re diverſa,

D

Datum in monte Ararath
die XX Julii MDCLXX

DOMINICUS ALEXANDER ROMANUS.

8 Si hoc teſtimonium à viro fide digno allatum eſſet, facile ei credidiſſem. Sed cum Itinerarii iſtius Belgici auctor adeo multa narret mirabilia, ne dicam incredibilia & interdum manifeſte falſa, ubique eum de mendacio ſuſpectum habere cœpi. Mendaci quippe homini ne vera quidem dicenti credere ſolemus. Quæ eadem omnino cauſa ſubeſt, *inquit Melchior Canus de locis Theologicis lib.* II, *cap. 6*, ut hiſtoriæ illæ valde etiam ſuſpicioſæ ſint, quæ tametſi auctoris cujuſpiam nomen præ ſe ferunt, ſed quis ille qualiſve ſit, obſcurum & incertum eſt. Cujuſmodi ante hos paucos dies, quædam fabulæ prodiere, quarum & auctores & loca adeo longo intervallo diſtant, ut an mentiantur illi non poſſit inveniri, an hæc ſint, addubitari etiam poſſit. Sed bene habet; quod totum narrationis corpus commentitium apparet, ut quod Hiſpanorum ſermone teritur, id quoque in hac re facile probes; de luengas vias, luengas mentiras. *Habeo præterea contrarium ſacerdotis è Societate noſtra teſtimonium, quod ſuſpicionem meam non parum auget. Is eſt R. P. Philippus Avril regis Galliæ mathematicus, qui per totum penè Orientem peregrinatus Belgicum hoc Itinerarium mendacii arguit. In itineris ſui deſcriptione Pariſiis anno 1693 Gallice edita lib.* I, *pag. 58 agens de monte Ararath, aſſerit, ſeſe menſe ferme integro montis illius ſitum ſtudioſe obſervaſſe, multa de eo indagaſſe; ac tandem concludit, montem illum inacceſſum eſſe, adeoque fabuloſum in eo Belgæ uter explodit.*

atque inter ſe pugnantes

9 Supereſt alia difficultas, quam cum omnibus iis, quæ de arca hactenus dicta ſunt, componi poſſe non video, ſiquidem vera ſit narratio, quam habet Vincentius Bellovacenſis in ſpeculo Hiſtoriali, in quo poſtquam lib. 30, *cap. 95 Georgiæ vaſtationem à Tartaris anno* 1220 *factam narraſſet, deinde ejuſdem libri cap. 97, de monte Ararath ſcribit ſequentia:* Eſt autem mons iſte videlicet Arath excellentiſſimus, nec umquam illuc aſcendiſſe dicitur homo, niſi monachus unus. Ille ſiquidem quodam devotionis, ut dicitur, ardore commotus propter arcam Noë, quæ ibi requievit, multotiens illuc aſcendere, quibus potuit conatibus, attentavit. Cumque aliquam montis partem aſcenderat, & membra corporis fatigata quieti dabat, ſemper poſt quietem evigilans in pede montis ſe inveniebat. Tandem vero Dominus ejus effectui condeſcendens, ejuſque votum & orationes exaudiens, per angelum ſuum eum monuit, ut ſemel aſcenderet, ita tamen ut de cetero aſcendere nullatenus attentaret. Tunc ergo ſecurus aſcendit, & poſtea deſcendens inde ſecum ex arca unum aſſerem detulit. Tunc in montis pede monaſterium ædificavit, in quo eumdem aſſerem tamquam pro ſacris reliquiis devote collocavit. *Pugnantes haſce narrationes inter ſe conciliare noſtrum non eſt: ſufficit enim ad propoſitum noſtrum, hanc de arcæ viſione hiſtoriam poſtmodum martyrologiis veroſimiliter fuiſſe intruſam, cum antiquiſſima Martyrologia & Theodoretus geſta* S. Jaco-

narrationes proponimus.

E

F

A Jacobi *Niſibeni ex profeſſo deſcribens iſtius viſionis non meminerit. At de hac re plus quam ſatis. Ad alia pergamus.*

§ II. Geſta S. Jacobi Niſibeni in concilio Nicæno & Antiocheno.

S. Jacobus Niſibenus concilio Nicæno interfuit,

NEmini *dubium eſſe poteſt, quin* S. Jacobus *noſter concilio Nicæno interfuerit, cum id præter alios veteres ſcriptores Theodoretus in Philotheo cap.* 1, *ita diſerte affirmet:* Poſtquam ergo is (*nempe Conſtantinus Imperator*) omnes eccleſiarum præſides illo tempore congregavit Niceæ, venit cum aliis magnus quoque Jacobus pro veris decertaturus decretis, ut vir fortis & princeps totius phalangis: Romanorum enim imperio tunc parebat Niſibis. Poſtquam autem fuit dimiſſus ſacer ille conventus, & unuſquiſque in domum ſuam eſt reverſus, rediit hic quoque tamquam vir fortis victoriâ potitus exultans ob trophæa pietatis. *In hiſtoria ſua Eccleſiaſtica lib.* 1, *cap.* 6, *agens de concilio Nicæno idem ſic repetit.* Trecenti decem & octo epiſcopi convenerant: Romanus autem propter ſummam ſenectutem ipſe quidem non adfuit, ſed presbyteros duos miſit cum poteſtate Actis aſſentiendi. Erant eo tempore multi apoſtolicis donis excellentes; multi etiam, qui ſtigmata Domini Jeſu, ut divinus Apoſtolus, in corpore geſtabant. Jacobus enim Antiochiæ Mygdoniæ, quam Syri & Aſſyrii Niſibim vocant, epiſcopus & mortuos ſuſcitavit, vitæque reſtituit, & infinita alia edidit miracula, quæ ſupervacaneum duco iterum huic libro inſerere, cum ſint à me in Hiſtoria, quæ Philotheus inſcribitur, commemorata.

& juxta quoddam hiſtoriæ fragmentum in quibuſdam Theodoreti editionibus omiſſum,

C 11 *Hæc ſatis certa ſunt. Sed intricatior quæſtio eſt, an* S. Jacobus *noſter poſtea Conſtantinopoli, junctis cum S. Alexandro epiſcopo Conſtantinopolitano precibus, ſubitam Arii mortem à Deo impetrarit, ut Martyrologium Romanum innuit his verbis:* Cujus & Alexandri epiſcopi oratione ipſe Arius condignam ſuæ iniquitatis mercedem effuſis viſceribus Conſtantinopoli recepit. *Vix dubito, quin hæc Romani Martyrologii clauſula ex quibuſdam Theodoreti editionibus deſumpta ſit: nam in Philotheo, quem Lipomanus, interprete Alberico Longo, in Vitis Sanctorum tom.* 2 *Latine edidit, mors Arii precibus* S. Jacobi *& Alexandri adſcribitur. In editione operum Theodoreti, quam Sirmondus noſter anno* 1642 *Pariſiis Græco-Latinam vulgavit, tom.* 3 *in Philotheo cap.* 1 *legitur de geſtis* Jacobi *& morte Arii eadem Hiſtoria, quam hic lectoris oculis ſubjiciemus, quia in quibuſdam Theodoreti editionibus non invenitur, & ideo in Actis* S. Jacobi *poſtea dandis omittenda eſt.*

ſed Sirmondianæ ejus operum editioni inſertum,

12 *Itaque in editione Sirmondiana poſt hæc verba in Actis num.* 11 *poſita,* in Romanorum enim ditione Niſibis tunc erat, *inſeritur ſequens fragmentum:* In hac ergo magna ſynodo, cum multa bene recteque, multa etiam ſecus dicta fuiſſent (erant enim pauci quidam, qui contraria quidem ſentiebant, ſed impietatem ſuam prodere non audebant, eamque decipulis quibuſdam tegebant, non omnibus vulgo notis, ſed iis, qui veritatis arcana penetrarent liquido perſpectis) recitata eſt, quæ toto terrarum orbe nunc obtinet, prædicaturque fidei confeſſio; ſubſcripſere autem univerſi, manuque & calamo ita ſe credere ac ſentire profeſſi ſunt. Verum eorum pars maxima libenter hoc agebat: ſeptem dumtaxat Arii blaſphemiæ defenſores, lingua quidem & manu aſſenſi ſunt; linguæ vero repugnantem ſententiam retinebant juxta prophetiam: Populus hic labiis me honorat, corde autem longe eſt à me; & juxta diſertam Hieremiæ vocem: Prope es tu ori eorum, & procul à renibus eorum. Et his conſona de iiſdem beatus quoque David dixit: Ore ſuo benedicebant & corde ſuo maledicebant. Et iterum: Molliti ſunt ſermones eorum ſuper oleum, & ipſi ſunt jacula. AUCTORE G. C.

poſt indicta jejunia & preces,

13 Iſti Alexandrum magnæ Alexandriæ epiſcopum rogabant, ut Arii miſereretur ab univerſa illa phalange exauctorati. Hic vero cum & ſubdolam iſtorum mentem noſſet, & ſuſpectam illius nequitiam haberet, ac propterea illorum poſtulatis non annueret, alii quidam ſimplicioris ingenii multa de clementiæ laudibus differentes, hac etiam præcipue delectari univerſorum Deum ſuggerebant: Et cum magnus Alexander injuſtam erga unum clementiam inclementiam appellaret, quæ multis eſſet pernicioſa, damnique occaſionem cunctis gregibus futuram affirmaret, hortatur omnes divinus Jacobus, ut jejunii macerationi ſe dedant, ſeptemque cum eo dierum ſpatio Deum orent, ut eccleſiarum utilitati conſultum velit. E

ſubitam Arii mortem à Deo impetrâvit,

14 Probato ab omnibus ſancti viri conſilio (ſciebant enim illum Apoſtolica gratia præditum) jejunio junctæ ſunt preces & eccleſiarum utilitati proſpexit harum gubernator. Cumque adveniſſet dies Dominicus, quo die plerique receptum impium iri ſperabant, & divinæ liturgiæ tempus adeſſet, exſpectarentque omnes, ut inimicum Dei venia donatum viderent, divinum prorſus ac ſtupendum accidit miraculum. Nam cum in ſpurcis fœtentibuſque locis impius ille inexplebilis gulæ excrementa egereret, cum his inteſtina etiam, quibus continebantur, egeſſit, ſolutiſque hoc modo viſceribus & cum ſtercore effuſis, concidit repente infelix & turpiſſimam illam mortem obiit, graveolentis blaſphemiæ ſuæ in graveolentibus locis pœnas luens, & per magni Jacobi linguam letalem ictum excipiens. F

& ob zelum ſuum laudatur.

15 Admiratur ſane divina Scriptura Phinees ſacerdotem & jure admiratur, quod Zambri popularis exitii auctorem interfecerit. Unde & pſallens David aiebat: Stetit Phinees & placatus eſt & ceſſavit quaſſatio, & reputatum eſt illi ad juſtitiam in generationem & generationem uſque in ſeculum. Verum ille bellico utens telo juſtam & celebrem illam cædem patravit; huic vero pro haſta & gladio lingua ſatis fuit, quæ impium peremit, ne videret gloriam Domini. Atque hoc unum profecto ſuffecerit ad Arianæ impietatis revincendam inſaniam, quod hic tantus vir dogmatum, quæ à nobis celebrantur, præco fuerit & defenſor; iſtorum autem impietatem ſic deteſtatus ſit, ut ejus parentem linguæ ſuæ mucrone confoderit. *Tota hæc hiſtoria, ſaltem quoad ſubſtantiam, Theodoreti Philotheo etiam inſerta reperitur apud Lipomanum*

AUCTORE G. C. *manum loco ſupra citato. Poſt hanc Actorum noſtrorum filum reſumitur, & ſequuntur hæc verba,* Poſtquam autem fuit dimiſſus ſacer ille conventus *& cetera, quæ in Actis poſtmodum exhibendis num.* 11 *videre licet.*

16 *Garnerius noſter tom.* 5, *operum Theodoreti Diſſert.* 2, *in obſervationibus ad ſingula capita Philothei fol.* 200, *in hanc hiſtoriam hæc notat:* Circa primum caput, quod de ſancto Jacobo Niſibeno eſt, obſervandum eſt primo, memoria lapſum eſſe Theodoretum in iis, quæ de morte Arii ſcribit: Ait enim Niceæ periiſſe ſtatim à concilio, Jacobo jejunium omnibus perſuadente; cum Alexander eccleſiæ Alexandrinæ epiſcopus renueret hæreſiarcham recipere. Atqui conſtat certis teſtimoniis, Arium Conſtantinopoli periiſſe decimo poſt concilium anno, Jacobo procul poſito, Alexandro Conſtantinopolis præſule renuente Arium in eccleſiam recipere, Macario Alexandrino presbytero preces ſuas præſulis Conſtantinopolitani precibus adjungente. Videndus Socrates lib. 1, cap. XXV, Sozomenus lib. 11, cap. XXVIII, & Theodoretus ipſe lib. 1, hiſt. eccleſ. ubi ſuum hujuſce loci errorem allatis Athanaſii rem totam narrantis litteris ad Apionem tacite revocat. Mirum profecto tantum Theodoreti errorem non fuiſſe obſervatum à Baronio viro tam perſpicaci. Mirum quoque per incogitantiam à Valeſio Latino interprete & ab interprete Gallico Valeſium ſecuto in re tam aperta peccatum eſſe. Hiſtoriam enim Eccleſiaſticam cum Religioſa confuderunt. In hac ſiquidem eſt error, quem illi tribuerunt, in qua tamen de Arii morte nihil, niſi Athanaſii verbis exacte ad veritatem refertur.

Garnerius merito erroris arguit hoc fragmentum,

B

17 *Recte quidem Garnerius craſſos hujus narrationis errores obſervat, & jure miratur, Valeſium ejuſque Gallicum interpretem Couſinum, Hiſtoriam Eccleſiaſticam Theodoreti pro Religioſa ipſius Hiſtoria oſcitanter accepiſſe. At una in re ipſi aſſentiri non poſſum; nempe in eo quod ſupponat, hanc de morte Arii hiſtoriam à Theodoreto ſcriptam eſſe. Malo iſtud Garnerii aliorumque ſuppoſitum negare: Nam quamvis Theodoretum ab omni errore exemptum nolim, tamen tot tamque palpabiles memoriæ lapſus non facile admittam in hoc viro docto & hiſtoriæ ſtudioſo, qui in Eccleſiaſtica ſua Hiſtoria ſatis ſæpe oſtendit, ſe memorem eſſe eorum, quæ in Philotheo ſcripſerat. Quis credat Theodoretum adeo fuiſſe habetem, ut publicam Arii mortem ab Athanaſio aliiſque ſynchronis poſteritati traditam, &, ut ita dicam, lippis & tonſoribus notam alieno tempore & loco collocarit? Quis credat eum adeo fuiſſe ſui ipſius immemorem, ut Alexandrum epiſcopum Alexandrinum, cui mortuo poſt quinque menſes à ſynodo Nicæna Athanaſium ſucceſſiſſe refert lib.* 1 *Eccleſ. Hiſt. cap.* 25, *cum Alexandro Conſtantinopolitano confuderit? Quis, inquam, credat adeo abſona ſcripſiſſe eumdem ipſum, qui totam Arii cataſtrophen ex Athanaſii litteris veraciter proponit lib.* 1 *Eccleſ. Hiſt. cap.* 13, *ubi de* S. Jacobo *Niſibeno nullum facit verbum? Itaque ſuſpicor ego potius, fragmentum iſtud, ab imperito quodam Græculo additum, in aliqua Theodoretiani Philothei exemplaria irrepſiſſe. Potiſſima ſuſpicionis meæ ratio eſt, quod in quibuſdam Theodoreti editionibus illud non inveniatur. Certe vitioſam hanc hiſtoriam in exemplari ſuo Græco non videtur legiſſe Gentianus Hervetus, qui Religioſam Theodoreti hiſtoriam ex Græco Latine redditam anno* 1570 *Pariſiis edidit. Hanc Herveti editionem ſubſecutæ ſunt aliæ, in quibus de hac hiſtoria dicam an fabula altum eſt ſilentium.*

quod non videtur Theodoreto attribuendum eſſe.

C

D

18 *Altera non minus laborioſa controverſia eſt, an* S. Jacobus *noſter concilio Antiocheno, quod Labbeus noſter tom.* 2 *conciliorum col.* 559 *& ſequentibus exhibet, interfuerit, nomenque ſuum ſubſcripſerit. Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum parens Baronius ad annum Chriſti* 341 *poſt examinata hujus conventus acta & diſcuſſas quatuor fidei formulas tandem num.* 27 *ita pronuntiat:* Porro hæc omnia ſcripta & edita fuerunt ab Euſebianis tantum, ab illis inquam triginta ſex epiſcopis, qui in Athanaſii damnationem & Gregorii ſuffectionem turpiter conſenſerant, obnitentibus haud dubium reliquis Nicænæ fidei profeſſoribus, inter quos eminebat magnus ille Jacobus epiſcopus Niſibita, qui inter paucos illos, qui reperiuntur ſcripti ante canones concilii Antiocheni connumeratur. Paſſuruſne æquo animo erat magnus Jacobus, Nicænam profeſſionem infringi, verbumque CONSUBSTANTIALIS penitus aboleri? Qui (ut ſuo loco ſuperius dictum eſt ex Gennadio) poſt multos labores atque certamina pro concilii Nicæni defenſione ſuſcepta & fideliter exanthlata, de hoc ipſo, QUOD CHRISTUS FILIUS DEI SIT ET CONSUBSTANTIALIS PATRI præclarum commentarium ſive antea ſcripſerat, ſive poſt hæc ad horum redarguendam temeritatem confecit; quod magis credimus, cum antehac nulla ſuæ perfidiæ ſcriptis Euſebiani edidiſſent publica monumenta.

Quomodo S. Jacobus Antiocheno concilio interfuerit,

E

19 *At ſi* S. Jacobus *ſeſe oppoſuerit hujus concilii decretis, quomodo ejus nomen illi ſubſcriptum legitur? Severinus Binius in notis ſuis ad hoc concilium huic nodo ſolvendo primo obvium arripuit reſponſum: Ait enim ad nomina ſubſcriptorum epiſcoporum ab Euſebianis additum fuiſſe inſignem illum Jacobum Niſibitam epiſcopum. Sed id facilius dici, quam probari poſſe arbitror. Etenim Schelſtratius in libro, quo concilium Antiochenum defendit, Diſſert.* 2, *cap.* 19, *pag.* 84 *exiſtimat,* S. Jacobum *nomen ſuum ſubſcripſiſſe; atque ad id probandum allegat præfationem antiquiſſimi codicis Corbeienſis, Catalogum ſubſcriptionum apud Dionyſium Exiguum in codicibus Mss. Sangermanenſi & Colbertino, ac denique præfationem Mss. codicum bibliothecæ Thuanæ & Oxonienſis, in quibus inter Patres Antiochenos reperitur* Jacobus *Niſibenſis, quem Aubertus Mireus in ſcholio ad Gennadium De viris illuſtribus teſtatur, interfuiſſe non ſolum Nicæno, ſed & Antiocheno concilio,* ut habetur, *inquit,* in Actis S. Alexandri Conſtantinopolitani epiſcopi. *Idem fatetur Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die* XV *Julii.*

illi que nomen num ſubſcripſerit,

F

20 *Schelſtratius ex dictis loco proximè citato ita concludit:* Et ex his patet, errare illos, qui putant cum Severino Binio, hunc Jacobum Niſibenſem non adfuiſſe Antiocheno concilio, & nomen ejus ab Arianis Catalogo inſertum ad conciliandam per hujus viri nomen ſynodo Antiochenæ auctoritatem; quaſi ſolum hujus Sancti nomen expreſſum erat, & non etiam S. Pauli Neocæſareenſis epiſcopi. Adfuit revera hic Jacobus Niſibenſis, quem principem totius cætus indigitat Theodoretus in ſanctorum Patrum hiſtoria. *At ipſemet Schelſtratius hic in fine hallucinatur, dum*

ſatis probabiliter explicat Schelſtratius.

A *dum Theodoretum in Patrum Hiſtoria de ſynodo Antiochena agere putat. Nam ille diſerte de ſynodo Nicæna loquitur, dum magnum Jacobum totius phalangis principem nuncupat, uti manifeſtum fiet legenti Acta num.* 11. *Hunc autem principatum ita intelligendum opinor, ut Theodoretus eum non velit totius Concilii Nicæni fuiſſe principem, ſed præcipuum eorum, qui ex Meſopotamia viciniſve regionibus ad ſynodum Nicænam convenerant. Utut eſt, Schelſtratius volumine integro, quod anno* 1681 *Antverpiæ impreſſum eſt, erudite contendit, omnia in hoc Antiocheno conventu perperam acta non convenire principio hujus ſynodi à nonaginta patribus celebratæ, ſed fini Antiocheni conciliabuli à quadraginta circiter Euſebianis habiti. Hanc Schelſtratii ſententiam amplectuntur varii recentiores.*

Tillemontii effugio circa duplicem ſynodum Antiochenam

21 *Tillemontius ad evitandas has difficultates plane aliam, & paucis hactenus tritam ingreditur viam: ut enim ſeparet catholicos epiſcopos ab Arianis, quorum nomina Antiocheno concilio promiſcue ſubſcripta legimus, duas commminiſcitur Antiochenas ſynodos, quarum priori Catholici, alteri interfuerint Ariani vel Euſebiani. Tomo* 7 *Memor. Hiſt. Eccleſ. pag.* 23 *ſupponit potius quam probat, primam tempore Euſtathii Antiocheni epiſcopi, ſeu, ut alibi dicit, ante annum Chriſti* 335 *habitam fuiſſe. Non opinor eum velle, ut hanc ſuam opinionem ſeu potius hypotheſin, quamvis ſubtiliter excogitatam, tamen ſolido rationum pondere & antiquitatis teſtimonio diſtitutam cæce amplectamur. Deinde tom.* 6, *pag.* 311, 315 *& ſequentibus agit de altero Concilio Antiochiæ anno* 341 *in encæniis celebrato, quod alicubi iniquitatis conventiculum appellat, cujus quoſdam canones & fidei formulas tamquam Arianæ hæreſi faventes explicat. Denique in Notis ejuſdem tomi* 6, *pag.* 753 *conatur oſtendere, confuſos fuiſſe duplicis Concilii Antiocheni canones, quorum aliquos primæ ſynodo, alios ſecundo Euſebianorum conciliabulo tribuendos eſſe contendit. Idem de epiſcoporum ſubſcriptionibus judicat: Nam Catholicorum nomina ad primam ſynodum, Arianorum autem ad ſecundum conventiculum pertinere cenſet.*

C

via præcluditur,

22 *Atque hæc quidem omnia adeo feliciter ſe evincere autumat, ut tom.* 6, *pag.* 756 *confidenter aſſerat, ſolam ſuam in quartum canonem obſervationem ſufficere ad evertendum integrum Schelſtratii ſyſtema. Dubito, an omnes idem judicium laturi ſint, qui eruditum ſuper hac re Schelſtratii opus attente pervolverint. Ut ut eſt, ego omnibus Tillemontii conjecturis duo ſynchronorum Patrum teſtimonia tantummodo oppono. Primum eſt Athanaſii, qui in libro de ſynodis Arianos arguit, quod fidem in encæniis Antiochenis promulgatam poſtea mutarint. Juvat ipſius verba audire. Libro de ſynodis in editione Pariſienſi operum Athanaſii anno* 1698 *tom.* 1, *part.* 2, *pag.* 737 *de quadam fidei formula in hoc concilio compoſita hæc præmittit:* Theophronius porro quidam epiſcopus Tyanenſis, hanc fidei formulam à ſe compoſitam coram omnibus propoſuit, cui, hominis approbata fide, ſubſcripſerunt omnes ..... Porro qui ad encænia convenerant epiſcopi, nonaginta numero erant Coſſ. Marcellino & Probino, Indictione XIV, cum ibi eſſet impiiſſimus Conſtantius. *Id eſt anno Chriſti* 341.

& verba S. Athanaſii,

23 *Deinde S. Athanaſius eodem libro de ſynodis in editione proxime citata pag.* 753 *ſic in Arianos invehitur:* Quid mirum autem ſi cum majoribus & cum patribus ſuis pugnant, ubi ipſi ſecum concertant, in ſeque ipſos impingunt: cum enim Antiochiæ in encæniis, ut vocant, declaraſſent Filium eſſe ſubſtantiæ Patris ſine ulla diſſimilitudine imaginem, juraſſentque ſe ita ſentire, ac eos qui aliter ſentirent anathemate damnaſſent, imo in Iſauria ſcripſiſſent; Non refugimus authenticam fidem in Encæniis Antiochiæ editam (illic autem ſubſtantiæ nomen ſcriptum eſt) veluti eorum immemores paulo poſt in ipſa Iſauria iis adverſantia conſcripſere, ſcilicet ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον, hoc eſt conſubſtantiale & ſubſtantia ſimile, utpote à ſcripturis aliena rejicimus & ſubſtantiæ nomen de medio tollimus, quippe cum in Scripturis non reperiatur. Quis igitur viros hujuſmodi ulterius Chriſtianos exiſtimabit? Aut quæ fides, apud quos nec verba nec ſcripta firma ſunt, ſed omnia pro temporis ratione mutantur & invertuntur: Si enim, ô Acaci & Eudoxi, non refugitis expoſitam in Encæniis fidem, in eaque ſcriptum eſt, Filium eſſe ſubſtantiæ Patris ſine diſcrepantia imaginem, cur in Iſauria ſcribitis, rejicimus ὁμοούσιον? AUCTORE G. C. E

ac Hilarii

24 *Ne quis autem cavilletur, contendatque S. Athanaſium tantummodo argumentari ad hominem, ut aiunt, ac fidem Nicænam non ſatis clare in hoc Antiocheno concilio exprimi; audiat S. Hilarium Pictavienſem epiſcopum, qui libro de ſynodis eamdem quæſtionem ſibi objicit & objectam ſolvit. In editione anno* 1693 *Pariſiis facta Hilarius in libro de ſynodis ſeu de fide Orientalium col.* 1168 *fidei formulæ in hac ſynodo Antiochena promulgatæ hunc præfigit titulum:* Expoſitio eccleſiaſticæ fidei, quæ expoſita eſt in ſynodo habita per Encænias Antiochenæ eccleſiæ conſummatæ. Expoſuerunt, qui adfuerunt epiſcopi nonaginta ſeptem, cum in ſuſpicionem veniſſet unus ex epiſcopis, quod prava ſentiret. *Dein, producto formulæ textu, hanc format objectionem col.* 1170: Minus forte expreſſe videtur de indifferenti ſimilitudine Patris & Filii fides hæc locuta eſſe, maxime cum de Patre & Filio & Spiritu ſancto ita ſenſerit ſignificatam in nominibus propriam uniuſcujuſque nominatorum ſubſtantiam & ordinem & gloriam, ut ſint quidem per ſubſtantiam tria, per conſonantiam vero unum. F

opinioni illius opponuntur.

25 *Mox huic objectioni ita reſpondet S. Hilarius:* Et primum ſciendum eſt, non adverſum hæreſim, quæ diſſimilis ſubſtantiæ Patrem & Filium auſa eſt prædicare, in Antiochia fuiſſe conventum, ſed adverſus eam, quæ poſt ſanctam ſynodum Nicænam in id proruperat, ut tria nomina Patri vellet adſcribere, de qua ſuo loco tractabimus..... Volens igitur congregata Sanctorum ſynodus impietatem eam perimere, quæ veritatem Patris & Filii & Spiritus Sancti nominum numero eluderet; ut non ſubſiſtente cauſa uniuſcujuſque nominis, triplex nuncupatio obtineret ſub falſitate nominum unionem, & Pater ſolus atque unus idem atque ipſe haberet & Spiritus Sancti nomen & Filii: Idcirco tres ſubſtantias eſſe dixerunt, ſubſiſtentium perſonas per ſubſtantias edocentes, non ſubſtantiam Patris & Filii diverſitate diſſimilis eſſentiæ ſeparantes. *Hîc per* tres ſubſtantias *intelligi* τρεῖς ὑποστάσεις, *ut Græci loquuntur, Theologis paſſim notum eſt. Videri poteſt de ea re*

E

AUCTORE G. C.

Epiphanius Hæresi 73, Gregorius Nazianzenus orat. 29 aliique. Observari hic velim, quod à S. Hilario à majori parte denominationem dejumente hoc Antiochenum concilium vocetur Sanctorum synodus; *quæ certe appellatio ei convenire non posset, si à solis Arianis, ut vult Tillemontius, fuisset celebratum. Ex his omnino probabile sit*, S. Jacobum *nostrum huic conventui Antiocheno interfuisse, omniaque postmodum violenter acta tribuenda esse solis Arianis, qui initio virulentum contra veræ fidei defensores odium impia catholicæ religionis simulatione texerant, ut tanto securius hostibus suis nocerent. Qui plura de hac re cupit, legat eruditissimum Schelstratii opus supra laudatum. Nos interim ad aliam de Sancti nostri scriptis controversiam properamus.*

§ III. Ejus scripta.

B

Causa, cur S. Jacobus ab Hieronymo in Catalogo scriptorum omissus sit,

GEnnadius *in opere, quod à Miræo editum est, De viris illustribus cap.* 1 Jacobum Nisibenum *antistitem, elogio prius exornatum, inter scriptores ecclesiasticos ita collocat:* Jacobus, cognomento Sapiens, Nisibenæ nobilis Persarum modo civitatis episcopus, unus ex numero sub Maximino persecutore confessorum fuit, & eorum, qui in Nicæna synodo Arianorum perversitatem ὁμοιοσίᾳ oppositione damnarunt. Hunc virum B. Hieronymus in libro χρονικῶν velut magnarum virtutum hominem nominans, in Catalogo scriptorum Illustrium cur non posuerit facile excusabitur, si consideremus, quod ipsos tres vel quatuor Syros, quos posuit, & interpretatos in Græcum se legisse testetur. Unde constat eum illo tempore ignorasse Syram linguam vel litteras, & ideo hunc, qui necdum versus est in aliam linguam, nesciisse scriptorem.

refutatur.

27 *Displicet mihi hic ratio prætermissionis Hieronymianæ à Gennadio assignata. Quis enim credat Hieronymum linguarum orientalium studiosissimum, in Syria vicinisque regionibus diu versatum, linguæ Syriacæ fuisse ignarum? Si enim, ut ipsemet Præfatione in Danielem testatur, linguæ Chaldaicæ addiscendæ improbum laborem impenderit, quomodo inter Syros vivens obviam vulgaris istius linguæ scientiam neglexisset? Adde quod in Præfatione ad librum Job de sua in linguam Latinam versione sic scribat:* Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem, sed ex ipso Hebraico Arabicoque sermone, interdum Syro nunc verba nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. *Liber autem ille juxta editionem Parisiensem anni 1693 ab Hieronymo Latine redditus videtur circa annum Christi 391. Atqui Hieronymus anno 392 vel 393 scripsit Catalogum virorum Illustrium, ut erudite ostendit Antonius Pagius in Prolegomenis Dissertationis Hypaticæ num. 35. Hinc sponte fluit consequentia; nempe Hieronymum tum temporis cum illustrium virorum Catalogum conscriberet, satis linguam Syriacam intellexisse. Mallem itaque credere,* S. Jacobi *nostri opera, si Syriacè extiterint, ad Hieronymum in angulo Bethleemitico latentem non pervenisse, ut de aliis quibusdam ipsemet in Præfatione ad Catalogum illustrium virorum innuit his verbis:* Si qui autem de his, qui usque hodie scripserunt, à me in hoc volumine prætermissi sunt, sibi magis quam mihi imputare debebunt: Neque enim celantes scripta sua de his, quæ non legi, nosse potui; & quod aliis forsitan sit notum, mihi in hoc terrarum angulo fuerit ignotum. Certe cum scriptis suis claruerint, non magnopere nostri silentii dispendio suspirabunt.

C

D

Diversimode enumerantur opuscula à S. Jacobo scripta,

28 *In enumeratione libellorum, qui à* S. Jacobo *compositi dicuntur, omnes fere Gennadii Catalogi tum Mss. tum editi discrepant. Gennadius noster Ms. ait, eum scripsisse* XXXVI *libros. Sed haud dubie exscriptoris error est, qui ostentanter* X *addiderit: Nam in ipsa librorum supputatione ne quidem viginti sex enumerantur. Trithemius in scriptoribus Ecclesiasticis tantum* XXV *computat, cui quidam codex Ms. & excusus suffragatur. Ms. Corbeiense sive San-Germanense ei* XXVII *libros adscribit, uti testantur monachi S. Mauri in editione operum S. Hieronymi Parisiis anno* 1706 *vulgata tom.* 5, *pag.* 50. *Plerique Catalogi impressi* S. Jacobo XXVI *opuscula attribuunt; sed tantum* XXIV *enumerant. Gennadius Coloniæ anno* 1580 *per Suffridum Petrum, & Antverpiæ anno* 1639 *per Aubertum Miræum editus ita habet:* Comprehendit autem omne opus suum in viginti sex libris: De fide; contra omnes hæreses; De caritate generali; De dilectione erga proximum speciali; De jejunio; De oratione; De resurrectione; De vita post mortem; De humilitate; De patientia; De pœnitentia; De satisfactione; De virginitate; De sensu animæ; De circumcisione; De acino benedicto, de quo in Isaia legitur, non est exterminandus botrus; De Christo quod Filius Dei sit, & consubstantialis Patri; De castitate; Adversus gentes; De constructione tabernaculi; De gentium conversione; De regno Persarum; De persecutione Christianorum; Composuit & chronicon minoris quidem, quam Græcorum, curiositatis, sed majoris fiduciæ, quia divinarum Scripturarum tanta auctoritate conscriptum comprimit ora eorum, qui præsumptuosa suspicione de adventu Christi vel Domini nostri inaniter philosophantur. *In enumerandis hisce opusculis differt tum Gennadius noster Ms., tum Parisiis nuper post S. Hieronymi opera impressus tom.* 5, *pag.* 27.

E

de quorum auctore dubitat Garnerius noster;

29 *Huic Gennadii testimonio non acquiescit Garnerius noster in Auctario Theodoretiano seu operum Tomo* V *impresso Parisiis anno* 1684; *sed Dissertatione secunda in observationibus ad singula capita Philothei pag.* 200, *ita disputat:* Observandum tertio de doctrina libriisque Jacobi Nisibeni nihil à Theodoreto scriptum esse, cum tamen ad commendationem plurimum faceret: Nihil ab Hieronymo sive in Chronico, sive in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, nihil pariter ab Hebed-Jesu diligente ceteroquin librorum Syrorum inquisitore; nihil ab ullo veterum, præter unum Gennadium, qui viginti quatuor libros recenset. Verum Gennadii auctoritas non videtur mihi tanta, ut omnem scrupulum evellat: unde enim novit Syriaca opera, qui vix novit Græca? Unde scit ab Hieronymo præterita, propterea quod nondum in Græcam linguam versa essent, nec Hieronymus intelligeret adhuc Syriacam linguam? An conversa fuerunt postea & in Græcam & in Latinam linguam, ut innotescere possent Gennadio non peritissimo, ut videtur, linguæ Græcæ? Si conversa sunt in utramque linguam, quomodo perierunt omnino, cum forent in triplicem quasi orbem sparsa, Latinum, Græcum & Sy-

F

A Syrum? Cur nulli veterum nota? Ne Photio quidem tanto ſcriptorum veterum, tamque curioſo cenſori? Augetur ex eo ſuſpicio, quod Gennadius cognomen Sapientis Jacobo tribuat tamquam vulgatum, cujus tamen nemo meminit, niſi qui Gennadium exſcripſit. Unde crediderim facile ſuppoſita fuiſſe Jacobo Niſibeno ſcripta, quæ Jacobi alterius, ut puta Amideni eremitæ clariſſimi forent. Sed in tanta obſcuritate cui adhæream nullus ſcio. *Hactenus Garnerius, cujus aliqua argumenta ſane non ſunt contemnenda.*

ſed quidam ſcriptor hæreticus varias ratiunculas

30 *Heterodoxus quidam, qui in Exercitationibus ſuis ſelectis Exercitatione* VI *inter* S. Jacobum Niſibenum *acerrimum Catholicæ fidei defenſorem, & inter patrem ſuum* Jacobum, *Lutheranæ hæreſeos ſectatorem, ridiculam, ne dicam impiam, inſtituit comparationem, acrius quam par eſt, Garnerium refutat. Refutationem illam propriis ipſius verbis dabimus, ne forte vim illi*

B *adimere velle videamur. Sed cum reſponſa interdum extenſa & ὕστερον πρότερον hinc inde ſparſa ſint, liceat ſaltem ea in epitomen ac ordinem redigere, ut Garnerii argumentis directe opponantur. Imprimis adfert Theodoreti textum, ex quo non magis* Jacobi *Niſibenſis libros, quam ex pumice oleum extundet. Itaque videns hac via non ſuccedere, aliam Theodoretiani ſilentii cauſam profert his verbis:* Illi quippe in Hiſtoria Religioſa propoſitum eſt non tam ſcripta, quam facta potius aſcetarum extollere, quod in Jacobo etiam Niſibeno eum attendiſſe argumento ſunt duo loca Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quibus Jacobum in Philotheo ſe laudaſſe teſtatus, non aliunde quam à miraculis commendationes deſumptas innuit. *At hanc rationem omnino incertam eſſe patet ex ipſo Theodoreto, qui lib. 2 in editione Sirmondiana, quam in hoc Commentario plerumque ſequor, cap. 26, obſidionem Niſibenam enarrans, ubi certe ad inſtitutum illius minime pertinebat, S. Ephremum vocat præſtantiſſimum apud Syros ſcriptorem. Mirum ſane eſt, eum de* S. Jacobo Niſibeno, *de quo ſæpius agit, nihil ſimile dixiſſe, ſi tot opuſcula ſcripſerit.*

C *Garnerio objicit,*

31 *Deinde heterodoxus ille ſcriptor Hieronymiani ſilentii eamdem, quam nos ſupra, reddit rationem, atque ita proſequitur.* Quare non eſt, ut quiſquam ea de cauſa Jacobum Niſibenſem nihil ſcripſiſſe putet, quod Hieronymus eum prætermiſerit; multo minus autem, quod Hebed-Ieſu tacuerit. Hic enim ſuperiori demum ſeculo vixit, nec tantam diligentiam adhibuit, quantam ipſi Garnerius adſcribit. Nam Neſtorianos præcipue ſcriptores recenſere ſibi propoſuit; Eutychianos autem, Jacobitas ac Melchitas tantum non præteriit. Hinc nulla apud eum mentio Severi, notiſſimi illius Eutychiani, nulla Moſis Bar-Cephæ aut ſimilium Jacobitarum. *Tum ſic concludit:* Nullum igitur impedimentum adferre poteſt novitii & negligentis ſuæque ſectæ ſervientis hominis ſilentium. *At quid inde? An Hieronymus, Gennadius, Iſidorus, Honorius Auguſtodunenſis, Sigebertus Gemblacenſis, Henricus Gandavenſis, Bellarminus, aliique eccleſiaſticorum ſcriptorum collectores negligentiæ accuſandi erunt, quia varios auctores omiſerunt, quorum notitia ad eos non pervenit? Sed eſto: Hebed-Jeſu quoſdam ſcriptores de induſtria prætermiſerit, ſectæque ſuæ ſervierit. Id ego Garneriomaſtigi aſſerenti credo, imo & libenter concedo; verum vel ob id ipſum neutri parti Hebed-Jeſu prodeſſe aut obeſſe poterit.*

32 *Dum Garnerius dicit, neminem veterum, excepto Gennadio, de* Jacobi Niſibeni *libris meminiſſe, hæreticus ille Thraſo, quaſi parta victoria, totus gloriabundus exultat, & invincibilem, ut ipſe quidem putat, illi opponit Achillem, nempe S. Athanaſii teſtimonium, quod ſæpe repetit, adducitque magnificis his verbis:* Ne autem lectores amplius in re obſcura detineam, aut Jacobi Niſibenſis ſcripta ex recentioribus tantum hominibus confirmare videar, clariſſimum firmiſſimumque Athanaſii locum in medium proferam, qui in prima ejus adverſus Arianos oratione ſecundum hodiernam diſtinctionem reperitur. *Tunc poſt quædam parerga ac Græcum Athanaſii textum ſubjicit hanc ſuam interpretationem Latinam:* Si igitur ſcripta iſta ab orthodoxis proficiſcerentur, qualia ſunt magni illius & confeſſoris Hoſii (aut potius, confeſſoris ſancti) Maximini Galliæ, aut ejus ſucceſſoris, aut Philogonii & Euſtathii Orientis epiſcoporum, aut Julii & Liberii Romanorum epiſcoporum &c., vel Jacobi & reliquorum Meſopotamiæ præſulum, aut noſtri beati Alexandri, ceterorumque, qui cum eo ſunt ejuſdem ſententiæ, nihil eſſet, quod in his ſcriptis ſuſpicarere: ſincera enim & ſimplicia Apoſtolicorum virorum ingenia ſunt. *Hactenus ſunt verba S. Athanaſii, quibus hæc ſubnectit interpres:* Vides Athanaſium ſcriptores plurimos orthodoxos recenſere. AUCTORE G. C *& ex S. Athanaſii teſtimonio,*

E

33 *Sed obſecro, vir glorioſe, noli triumphum canere ante victoriam. Hic Athanaſii locus, quem* clariſſimum firmiſſimumque *vocas, mihi maxime obſcurus debiliſque videtur ad probandum, quod intendis. Ut controverſia clarius intelligatur, ſciendum eſt, ab Athanaſio hic argui Arianos, quod in ſcriptis ſuis voces è ſacris Litteris depromptas in hæreſis ſuæ favorem detorquerent, & ſub ambiguis orthodoxæ fidei verbis impiam doctrinam fraudulenter tegerent. Dabimus integrum S. Athanaſii textum, qui in Græco-Latina operum ejus editione Pariſiis anno* 1698 *vulgata reperitur tom.* 1, *part.* 1, *pag.* 278, *ubi hæc datur interpretatio:* Itaque ſi quæ ſcribunt, ea ſcriberent orthodoxi, ut magnus & confeſſor Hoſius, & Maximinus Galliæ aut ejus ſucceſſor: Philogonius & Euſtathius Orientis, vel Julius & Liberius Romæ epiſcopi, Cyriacus Myſiæ, Piſtus & Ariſtæus Græciæ epiſcopi, Sylveſter & Protogenes Daciæ, Leontius & Eupſychius Cappadociæ epiſcopi, Cecilianus Africæ, Euſtorgius Italiæ, Capito Siciliæ, Macarius Jeroſolymæ, Alexander Conſtantinopolis, Pæderos Heracleæ, magni Meletius & Baſilius & Longianus, aliique ex Armenia & Ponto; ut item Lupus & Amphio Ciliciæ epiſcopi; vel Jacobus ceterique ex Meſopotamia; vel denique ut etiam noſter beatus Alexander, aliique qui idem ac illi ſentiunt. Si, inquam, illi his eſſent ſimiles, nullus profecto in illorum ſcriptis eſſet ſuſpicionis locus: ſimplex enim ac candidum eſt virorum apoſtolicorum ingenium. *perperam intellecto,*

F

34 *Jam de hoc Athanaſii loco paululum argumentemur. Principio quidem varia eſt hujus textus lectio, cum in editione Pariſienſi proxime citata ſic Græce legatur:* Εἰ μὲν ἦν παρὰ ὀρθοδόξων ἦν τὰ γραφόμενα, οἷα ἂν ἐγεγόνει παρὰ τοῦ μεγάλου καὶ ὁμολογητοῦ Ὁσίου &c. *Notandum eſt, particulam ἂν, in quibuſdam editionibus omiſſam ſæpe ſubjunctivi ſignum eſſe; ita ut hoc ſenſum* *fruſtra probare nititur, S. Jacobum varia ſcripſiſſe.*

AUCTORE G.C.

ita possim interpretari: Si igitur ab orthodoxis proficiscerentur ea scripta, qualia fuissent magni & confessoris Osii. *Sed demus particulam ἂν expletivam esse, sicuti interdum est; satis conditionalem sensum exprimunt hæc verba:* Εἰ μὲν ἦν ἀφ' ὁρθοδόξων ἦν τὰ γραφόμενα, siquidem igitur ab orthodoxis essent scripta. *Per quam autem dialecticæ regulam ex propositione conditionata,* si scripsissent *aut* scriberent, *licet inferre hanc absolutam consequentiam:* ergo scripserunt. *Has voces οἷα ἂν ἐγεγόνει interpretor* qualia fuissent. *Talem interpretationem exigit longa illa præsulum series, quam integram scriptoribus ecclesiasticis accensendam esse nemo facile probabit. Quod si quis explicationi nostræ nolit acquiescere, edisserat, in quo scriptorum Catalogo hi reperiantur, simulque causam indicet, cur Hieronymus & Gennadius hos celebres fidei Catholicæ defensores, & scriptis suis claros illustrium virorum Catalogo non inseruerint. Sed Garnerii adversario gratis concedamus suam textus Athanasiani versionem. An inde eruet* Jacobi Nisibeni *libros,*

B *quos Gennadius enumerat? Ad summum inde inferri posset,* S. Jacobum Nisibenum *unam alramve epistolam scripsisse contra Arianos, quemadmodum scripsere aliqui ex episcopis illic enumeratis. Frustra etiam in auxilium hic vocatur Elias Du Pin, qui tom. 2 Bibliothecæ suæ ait, Athanasium locutum esse de* Jacobo Nisibeno *tamquam de episcopo, qui scripsisset. Sed præterquam quod ex hoc generali loquendi modo nil evinci possit, is sequioris doctrinæ homo multa temere in chartam conjecit, quæ ab eruditis examinata manifesti erroris convincuntur.*

Alia ejusdem heterodoxi argumenta,

35 *Discutiamus alia, quæ præfatus heterodoxus reliquis Garnerii argumentis ita opponit:* Nec ullius ponderis est, quod dubitat, unde Gennadius sciverit Syriaca opera, qui vix noverit Græca, nec peritissimus linguæ Græcæ fuerit. Enimvero ut à posteriori incipiam, recordari debuisset Garnerius eorum, quæ paulo ante ipse dixerat pag. CLXXIX. „ Quo „ tempore scribebat Gennadius Massiliæ, ubi „ erat presbyter, Græca lingua notior fuit, „ quam in ulla alia Occidentis parte; non „ solum propter urbis natales à Græcis, ut „ fertur, conditæ, sed etiam ob Cassiani fa-

C „ mam illuc ex Oriente appulsi; ad quem „ S. Cælestinus litteras Nestorii vertendas & „ refellendas misit „. Quis igitur Gennadio denegabit tantam linguæ Græcæ cognitionem, quanta satis erat ad colloquendum cum suis Massilienfibus & legenda Græcorum Patrum scripta? In primis quando ipsi Garnerio legisse videtur Græce opera Theodoreti, quæ memorat. *Hîc homo contra umbras pugnat: Garnerius enim non denegat Gennadio qualemcumque linguæ Græcæ peritiam; sed solum dicit eum non fuisse hujus linguæ peritissimum. At fieri potuit, in urbe Massilienfi notiorem fuisse linguam Græcam, quam in ulla alia Occidentis parte, imo Gennadium opera Theodoreti Græcè legisse, & tamen linguæ Græcæ non admodum fuisse peritum. Id vulgari & apud nos noto declaro exemplo. Bruxellis notior est lingua Gallica, quam in ulla alia Brabantiæ urbe, imo plurimi istius civitatis incolæ libros Gallicos utcumque legunt & intelligunt, & tamen vere dici potest, aliquos eorum non esse Gallicæ linguæ peritissimos.*

Garnerio opposita expendunur,

36 *Verosimiliora sunt sequentia, quæ respondet Garnerio quærenti, quomodo Gennadius novisset Syriaca* S. Jacobi *opera:* Ut vero cognosceret, *inquit,* quos libros scripserit Jacobus Nisibenus, non necesse omnino habuit linguæ Syriacæ notitiam (quam tamen ipsi haud denego) sed adjutus videtur monumentis in Massilienfi cœnobio adservatis. Credibile enim est, Cassianum, qui monasterium illud exstruxit, vitæque asceticæ deditissimus præclaros eremitas summe laudavit, & Syriæ Ægyptique monasteria peragravit, in illa sua peregrinatione curiose celebriorum ascetarum res gestas scriptaque adnotasse & secum in Massiliam deportasse; ex quibus postea Cassiani tabulis Syrorum Ægyptiorumque auctorum, quos laudat, notitiam Gennadius habuisse videtur. Utcumque sit, falso tamen supponit Garnerius, scripta Jacobi Nisibenfis in Græcam & Latinam linguam converti debuisse post Hieronymum, ut innotescerent Gennadio: Id enim ne sua quidem ætate factum esse diserte fatetur Gennadius, quando ait, qui necdum versus est in aliam linguam. Quare frustranea sunt, quæcumque exinde Garnerius elicit de scriptis Jacobi, in triplicem orbem sparsis & à Photio legendis. *Hæc ita fieri potuisse non nego. Sed interim manent difficultates superius propositæ.*

D

E

& futilis ipsius cavillatio explodituv.

37 *Frivolum omnino, imo falsum est, quod sub finem in Garnerio reprehendit hoc modo:* Hinc satis patet, Garnerium scrupulos istos sine ullo fundamento objicere; qui cum nosset, apud Theodoretum & Theodorum Lectorem μεγάλε sive Magni encomio ornari Jacobum, immerito tricatur de Sapientis cognomento à Gennadio ipsi tamquam vulgari tributo; siquidem hoc ab illo non tollitur, sed includitur potius ac præsupponitur. *Nova sane est hæc ratiocinandi methodus. Quasi vero non fuerint plurimi, qui vitæ sanctimonia, fortitudine bellica, aut aliis rebus præclare gestis* Magni *cognomentum obtinuerint; quibus tamen* sapientis *nomen minimè conveniret. Nonne Græci colunt plurimos martyres, quos μεγάλε cognomine decorarunt, qui tamen vix litteras noverant? Sed tædet has cavillationes diutius refellere. Nunc de re ipsa judicium feramus: nam hactenus ad hominem, ut ajunt, argumentatus sum, & Gennadii ac istius heterodoxi rationes tantummodo impugnavi facile admissurus, Sanctum nostrum aliqua scripsisse, ut mox videbitur.*

F

Quædam S. Jacobi opuscula in Armeno codice nuper inventa dicuntur.

38 *Josephus Simon Assemanus, qui nuper Romæ Bibliothecam Orientalem duobus voluminibus edidit, in Vita* S. Jacobi Nisibitæ *pag.* 20, *num.* 10 *contendit à Gennadio confundi* Jacobum *Sarugensem cum Nisibeno, nominatimque* Jacobo *nostro abjudicat scriptum* De Regno Persarum, De Persecutione Christianorum, & Chronicon, *quod Martyrophæ Tagritensi vel* Jacobo *Sarugensi attribuendum putat. Postea tamen tomo* I *ejusdem Bibliothecæ Orientalis pag.* 557 *inter* addenda & corrigenda *monet, sese ab Armenis quibusdam audivisse, quod Venetiis in hospitio monachorum Armenorum S. Antonii præclarus codex exstaret Armeno sermone exaratus, in quo quædam* Jacobi Nisibitæ *ad S. Gregorium Armeniæ Illuminatorem scripta legerentur. Accepta hac nova notitia, ait, Reverendissimum Petrum Mechitar, eorumdem monachorum abbatem à se per litteras rogatum esse, ut illum codicem ab erudito monacho describi, & ad Vaticanam bibliothecam transmitti curaret. Codex ille, teste Assemano, præter alia continet Tractatum* S. Jacobi Nisibenfis *in octodecim capita divisum: videlicet*

1 De

A 1 De fide. II De caritate. III De jejunio. IV De oratione. V De pugna ſpirituali. VI De pietate. VII De pœnitentia. VIII De reſurrectione mortuorum. IX De humilitate. X De paſtorum officiis. XI De circumciſione adverſus Judæos. XII De ſabbato adverſus eoſdem. XIII De delectu ciborum. XIV De paſchate. XV De gentium electione, & Judæorum reprobatione. XVI Chriſtum eſſe Filium Dei. XVII De virginitate & caſtitate adverſus Judæos. XVIII Adverſus Judæos, qui Meſſiam exſpectant, ut eorum diſperſionem colligat. *Deinde additur* Epiſtola ejuſdem S Jacobi ad epiſcopos, presbyteros & diaconos Seleuciæ & Cteſiphontis, de diſſenſionibus & contradictionibus, quæ ex ſuperbia oriuntur, deque ambitione. *Hæc opuſculorum enumeratio à Catalogo Gennadiano non parum differt, ut conferre volenti patebit. Porro an hæc opuſcula primum Armenicè ſcripta, an vero ex Syriaca lingua in Armenicam tranſlata fuerint, ignoro. Gennadius ea, quæ enumerat, Syriacè conſcripta fuiſſe innuit. Quidquid ſit de idiomate, ſaltem Aſſemanus cenſet, ea, quæ in prædicto codice Armeno inveniuntur, genuina* S. Jacobi Niſibeni *ſcripta eſſe. Ego in hac re opinioni illius non adverſabor.*

B 39 *Altera de* Jacobi Niſibeni *ſcriptis controverſia pertinet ad famoſam de Arabicis Nicænæ ſynodi canonibus diſceptationem, quæ ſeculo ſuperiore maxime viguit, aliis illos canones ut genuinos defendentibus, aliis eos ſuppoſititios eſſe contendentibus. Litem hanc dirimere non eſt hujus loci; interim curioſus lector illorum defenſionem videre poterit tom. 2 Conciliorum Labbei noſtri, qui Abrahami Ecchellenſis diſſertationem, & Franciſci Turriani noſtri præfationem illi inſeruit. Contra hos aliosque canonum Arabicorum defenſores acriter ſe opponunt plurimi, quorum ſi quis rationes noſſe cupit, videat præter varios hiſtoricos Gallos Chriſtianum Lupum Part. 1 Conciliorum pag. 570, Schelſtratium Part. 2 Antiq. Illuſt. Diſſert. 2, cap. 4, ac brevius in præfatione ad Lectorem num. 6, Cardinalem Aguirre in collectione maxima Conciliorum omnium Hiſpaniæ Diſſert. 8; ubi prolatis in utramque partem argumentis rem hanc accurate examinat. Sive autem hi canones ſint ſpurii ſive genuini, nos ſolum hîc quærimus, an* S. Jacobus Niſibenus *fuerit eorum compilator. Abraham Ecchellenſis in diſſertatione Labbeanæ conciliorum collectioni inſerta tom. 2, col. 400 agens de Syriaca illorum canonum verſione ait, quod aliqui exiſtiment,* illam auctorem habuiſſe D. Jacobum Niſibenſem epiſcopum, qui eidem interfuit concilio. *De hac opinione Schelſtratius Part. 2 Antiq. Illuſt. Diſſert. 2 cap. 4, num. 169 ita merito judicat:* Diſplicet tamen, quod Abrahamus Ecchellenſis exiſtimet, hos canones auctorem habuiſſe Jacobum Niſibenſem in Meſopotamia epiſcopum à Catalogo ſubſcriptionum Nicæni Concilii exhibitum: Enimvero unum ex ſanctis Nicænis patribus Acta ſynodi vel potius canones collegiſſe, qui adverſantur menti ipſius concilii, nemo peritorum admittet. *Dein probat ex variis ſtatutis, Nicæna ſynodo poſterioribus, collectionem eam tantummodo circa tempus Juſtiniani Imperatoris fuiſſe factam. Aſſemanus ſupra laudatus eoſdem canones Sancto noſtro abjudicat.*

ſed idem non videtur auctor canonum Arabicorum

C 40 *Poſtrema quæſtio eſt,* an S. Jacobus Niſibenus *ſacram Scripturam Commentariis illuſtrarit. Id affirmat noſter Cornelius à Lapide in Prolegomenis Commentariorum in Eccleſiaſticum cap 3 ita ſcribens:* In monte Libano Syriacè exſtant Commentarii manuſcripti S. Ephremi (atque ſimiles magni illius Jacobi Niſibis epiſcopi, qui interfuit Concilio Nicæno) in univerſam ſacram Scripturam, uti Romæ à Maronitis accepi, qui utinam quiſpiam in Latinum converteret & ederet *Athanaſius Kircherus Part. 1 Chinâ Illuſtratâ cap. 5, pag. 39; & Cardinalis Bona Rerum Liturgicarum lib. 1, cap. 9, num. 9, faciunt eum auctorem Liturgiæ, quam inter alias orientales apud ſe exſtare teſtatur Abraham Ecchellenſis in Notis ad Catalogum Hebed-Jeſu pag. 134 Quamvis aliqui hæc ſcripta in dubium revocent; nos malumus Maronitis id aſſerentibus credere, quam de re hactenus nobis ignota temere judicare.*

AUCTORE GC *quamvis forte alia quædam conſcripſerit*

§ IV. Auctorum quorumdam errores, & obſidio Niſibena. E

Theodoretus in Philotheo cap. 1, Sancti noſtri patriam fuiſſe Niſibin teſtatur his verbis: Niſibis eſt civitas in confinio regni Romanorum & Perſarum, quæ olim quidem erat Romanis vectigalis & eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Jacobus, ſolitariam vitam & quietam eſt amplexus. *Hunc ſequitur Theodorus Byzantius Conſtantinopolitanæ eccleſiæ lector, qui ſexto ſeculo ineunte floruit, & in Excerptis Eccleſ. Hiſt. ab Henrico Valeſio editis pag. 553 ita diſerte edicit:* ὁ Νισιβινὸς ἦν ὁ μέγας Ἰάκωβος. Magnus Jacobus erat Niſibi oriundus. *Miror poſt adeo manifeſta veterum ſcriptorum teſtimonia Andream Maſium, virum ceteroquin eruditum, at Græce, Hebraice & Syriacè doctum, hic ita hallucinatum eſſe, ut eum Edeſſenum fuiſſe dixerit, aut potius cum Jacobo Edeſſeno confuderit. Forte à Moſe Mardeno Syro veteris hiſtoriæ ignaro, quocum magnam habuit conſuetudinem, in hunc errorem inductus fuit.*

S. Jacobus noſter fuit ex urbe Niſibena oriundus.

F 42 *Circa miracula à* S. Jacobo *patrata non minores detegunturerrores. In Actis num. 4, 5 & 6 narratur fuſius, quomodo inverecundæ puellæ ab ipſo miraculoſe fuerint caſtigatæ. Theodorus lector apud Valeſium loco proxime citato ſic paucis verbis miraculum idem comprehendit:* Magnus Jacobus Niſibi oriundus, quanta autem virtute præditus fuerit, apparet ex miraculo, quod factum eſt in puellis quibuſdam gentilibus, quæ lavabant in fonte: Hæ enim poſt imprecationem Jacobi incanuerunt, & fons ipſe exaruit; quem mox Jacobus orationibus ſuis reſtituit; puellas vero ipſas canas reliquit. *Ne quis autem* Jacobum Niſibenum *cum altero confundat, Theodorus immediate poſt præcedentia verba ſic monet:* Sciendum porro eſt, Jacobum hunc, qui iſtud miraculum in fonte & in puellis perpetravit, alium eſſe ab eo, qui ad encyclicas litteras reſcripſit. Nam Niſibenus quidem ille vixit temporibus Conſtantii. Hic tamen Junior Jacobus miraculis quoque clarus fuit, ut teſtatur Theodoritus in Hiſtoria Philotheo. *Non obſtante hac præmonitione Nicephorus Calliſtus adeo fuit hebes, ut lib. 15 Hiſt. Eccleſ. cap. 22 idem miraculum ex Theodoro lectore penè verbatim*

eſque diſtinctus ab altero Jacobo Juniore, & Theodoreti ſynchrono.

AUCTORE G. C.

tim deſcribens alteri Jacobo *tribuerit, de quo Theodoretus ei ſynchronus multa narrat in Philotheo cap. 21, quæ imprudens Nicephorus huic Niſibeno epiſcopo applicat.*

43 *Aliud miraculum ſubjicit Theodoretus de injuſto quodam judice Perſa, qui prodigioſa lapidis comminutione per* S. Jacobi *execrationem facta ad revocandam iniquam ſententiam impulſus fuerit. Hoc ita Græce exprimitur in Menæis* XIII *Januarii:* Καὶ δικαστὴν Πέρσην ἀδίκῳ ψήφῳ χρησάμενον θεασάμενος, λίθῳ τινὶ μεγίσῳ αὐτὸ πρὸ κειμένῳ ἐπαρησάμενος, τὸν συνέτριψε, *id eſt*, judicem Perſam conſpicatus iniquas edere ſententias, imprecatione lapidem maximum, qui ibi forte jacebat, contrivit. *Roſweydus in Notis libri noni de vitis Patrum Antverpiæ anno* 1638 *editis pag.* 858 *errorem Raderi noſtri in Viridario ſanctorum Part.* I, *pag.* 21 *excuſum circa hunc Menæorum locum obſervat his verbis:* Quod in Menæis eſt τὸν συνέτριψε Raderus noſter vertit ET JUDICEM ELISIT, referens τὸν ad δικαστὴν, non ad λίθον. Sed cum judex ſupervixerit, & ſententiam mutaverit, clarum ex Theodoreto eſt, vertendum in Menæis; EUM LAPIDEM CONTRIVIT. *Sed Raderus ipſe in manuſcriptis ad Menæa obſervationibus, quas in Muſeo noſtro ſervamus, errorem ſuum candide agnoſcit corrigitque his verbis:* Ediderat olim: Et judicem quemdam Perſam iniqua ſententia innocentes opprimentem ſublato ingenti ſaxo elisit. SUBLATO SAXO emendo: Non eſt enim in Græco ἐπαρησάμενος ab ἐπαίρω, ut primulum legeram, quod TOLLO ſonat; ſed ἐπαρησάμενος ab ἐπαράομαι, hoc eſt execratus ſeu malum imprecatus ſaxo, inquam, eliſit, contrivit & in pulverem redegit. Τὸν ergo, quod ſequitur, non ad judicem iniquum, ſed ad lapidem referendum eſt, quod recte monuit doctiſſimus noſter Roſweydus. *Germanum hujus viri candorem, ſi qua in re à vero aberramus, imitari cupimus.*

Raderus noſter quoddam ejus miraculum male interpretatur, ſed errorem ſuum poſtea correxit.

B

44 *In tertio, quod ſequitur, miraculo de paupere mortuum ſimulante ac propterea vera morte punito, error, quod ſciam, commiſſus non eſt. At idem miraculum, teſte S. Gregorio Nyſſeno ante* Jacobum *noſtrum Gregorius Thaumaturgus ac poſt ipſum S. Epiphanius patraſſe legitur. Nolim tamen ob hanc hiſtoriæ ſimilitudinem de horum miraculorum veritate dubitare, ſed candide pronuntio cum Sozomeno, qui in editione Valeſiana lib.* 7, *cap.* 27, *ſimile miraculum à S. Epiphanio patratum narraturus ita præfatur:* Aliud præterea quod de illo refertur, commemorare libet. Id quidem ab admirando Gregorio, qui Neocæſarienſem olim rexit eccleſiam, geſtum eſſe accepi & libenter credo. Sed non idcirco incredibile videri debet, idem quoque factum eſſe ab Epiphanio: Neque enim ſolus Petrus Apoſtolus mortuum ab inferis excitavit, verum etiam Joannes Euangeliſta in urbe Epheſo & Philippi filiæ Hierapoli; multoſque tam ex antiquis, quam ex noſtræ memoriæ piis hominibus eadem ſæpenumero geſſiſſe comperimus. *Idem ego in hac re de* S. Jacobo Niſibeno *intelligi velim. Sozomenus his ſubjungit S. Epiphanii miraculum, quod priori, S. Gregorii Thaumaturgi & noſtro ſimile eſt, niſi quod* S. Jacobus *mortuum illum ad vitam revocaverit; illi autem duo ſancti juſto Dei judicio illuſores ſuos mortuos reliquerint.*

S. Jacobus ficitii pauperis fraudem punit,

C

45 *Poſtremum miraculum adeo celebre eſt, ut ipſe Philoſtorgius acerrimus Arianorum defenſor, ac proinde* Jacobi *noſtri inimicus illud ſilentio involvere non ſit auſus. Juvat prodigioſam ſancti noſtri virtutem, quamvis jejune & breviter laudatam, ex ipſo hoſte audire. Sic habetur in Epitome ex eccleſiaſticis Philoſtorgii hiſtoriis à Photio confecta lib.* 3 *Tmemate* 23 *apud Valeſium fol.* 490: Ait Philoſtorgius, Saporem Perſarum regem Romanis bellum intuliſſe & Niſibin urbem oppugnaſſe; verum, re infecta, præter omnium opinionem pudore affectum receſſiſſe, cum Jacobus urbis illius epiſcopus civibus, quid faciendum eſſet, commonſtraſſet, & firma in Deum ſpe ac fiducia pro ſalute urbis admirabiliter propugnaſſet. *Theodoretus illud miraculum pluribus deſcribit in Actis à num.* 12, *uſque ad* 17. *Idem fuſe deſcribit lib.* 2, *Hiſt. Eccleſ. cap.* 26, *ubi eadem fere alia phraſi narrantur, & S. Ephrem Syrus adfuiſſe legitur his verbis:* Tum vero admirandus Ephrem, qui apud Syros præſtantiſſimus fuit ſcriptor, divinum Jacobum rogavit, ut in murum conſcenderet, barbaros aſpiceret, & imprecationis tela in eos immitteret. Cui obſecutus admirabilis ille vir in quamdam turrim conſcendit, viſaque innumerabili hominum multitudine, nullum aliud malum illis imprecatus eſt; ſed oravit tantum, ut cyniphes & culices in eos immitterentur, ut ex minutis animalculis ejus, qui ipſis auxiliabatur, potentiam cognoſcerent. *Reliqua, quæ narrantur, conveniunt quoad ſubſtantiam cum iis, quæ poſtea in Actis dabimus ex Philotheo Theodoreti.*

D

& urbem Niſibenam ab obſidione Perſarum prodigioſe liberat;

E

46 *Forte ex hac S. Ephremi præſentia occaſionem errandi ſumpſit Gregorius Abul-Pharajius, qui in Hiſtoria Arabicè ſcripta duas Niſibis obſidiones diſtinguit; & primam quidem paulo ante mortem Conſtantini Magni miraculoſis ſanctorum* Jacobi *& Ephremi precibus, alteram paulo poſt ejuſdem Conſtantini mortem ſolius Ephremi orationibus ſolutam aſſerit. De prima, interprete Pocockio, ſic ſcribit pag.* 85. Eo tempore Sapores Perſarum rex, cum urbem Niſibin triginta dies obſediſſet, precibus S. Jacobi epiſcopi ipſius, & S. Ephraimi ejuſdem diſcipuli irrito conatu ab ea receſſit, & inter redeundum Meſopotamiam hoſtiliter vaſtavit. *De ſecunda autem, narrata Conſtantini Magni morte, ejuſque ſepultura, ſic loquitur pag.* 87: Hoc anno aſcendit Sapores Perſarum rex oppugnatum Niſibin, audito mortuum eſſe Conſtantinum victorem; at cum ipſam triginta dies obſediſſet, ab ipſa, re infecta, in regnum ſuum rediit, quod factum precibus ſancti Mar Ephraim: Deus enim precibus ipſius annuens in exercitum Perſarum cimices (*interpres, ut opinor cyniphes dicere voluit*) & culices miſit, qui elephantos & equos eorum in fugam dederunt. *Dum de his animalculis meminit auctor Arabs, ſe ipſum prodit: Nam hoc miraculum expreſſe* S. Jacobo *attribuit Theodoretus, cui, utpote antiquiori, magis credimus.*

quod prodigium Abulpharajius S. Ephremo adſcribit.

F

47 *At pejus eſt, quod ipſe Theodoretus in exponenda obſidionis Niſibenæ ſolutione tempora confudiſſe videatur. Garnerius noſter tomo* V *Operum Theodoreti loco jam aliquoties citato ſic eum erroris arguit:* Obſervandum ſecundo, lapſum quoque memoria Theodoretum in narratione obſidionis Niſibenæ à Perſis: cum enim tres obſidiones fuerint, prima anno CCCXXXVIII; altera anno CCCL; poſtrema anno CCCLIX, in unam priores duas confudit, de tertia ſiluit, quippe quæ poſt obitum Jacobi contigit.

Theodoretus in narranda Niſibena obſidione partim erroris arguitur,

A git. *Magis adhuc Theodoretum accusat Valesius in Notis ad Theodoreti à se editi Historiam Ecclesiasticam lib. 2, cap. 30, ita scribens pag. 26:* Multipliciter hîc fallitur Theodoritus: Primum enim duas obsidiones urbis Nisibenæ inter se confudit. Deinde tempus obsidionis illius, quam hîc describit, perperam assignat post synodum Ariminensem ac Seleucenam id est post annum Christi CCCLIX. Atque hunc duplicem errorem Theodoriti jam pridem notavit Dionysius Petavius in annotationibus ad orationem primam Juliani Imp. Tertius error est Theodoriti à Petavio minime animadversus: secundam enim obsidionem Nisibis, Jacobi Nisibeni episcopi precibus solutam esse dicit; cum tamen eo tempore, quo secunda obsidio Nisibis facta est sub Constantio id est anno Christi CCCL, non Jacobus sed Vologesus esset Nisibenæ urbis episcopus, ut docet auctor Chronici Alexandrini.

48 *Sed puto quod Valesius ipse Theodoretum tertii erroris arguens erraverit: Nam chronicon Paschale vulgo Alexandrinum Olympiade* CCLXXII *seu anno Christi* 350, *narrata urbis Nisibenæ obsidione, tantummodo subdit, circumferri Vologesi Nisibeni episcopi epistolam, qua hæc singillatim exponuntur. At inde nullo modo sequitur, Vologesum tempore obsidionis episcopum Nisibenum fuisse, ut recte observat Tillemontius in Historia Imperatorum tom.* IV, *pag.* 675: *Potuit enim Vologesus etiamnum existens diaconus aut sacerdos scripsisse hanc epistolam, & postea factus esse episcopus Nisibenus, atque ita dici epistola episcopi Nisibeni, sicut ipse Valesius primam orationem Juliani Imperatoris appellat, quamvis Julianus ante adeptam imperii dignitatem eam scripserit. Potuit etiam Vologesus existens episcopus Nisibenus eam epistolam scripsisse, sed uno alterove imo etiam pluribus annis post obsidionem, cui forte antea interfuerat. Quidquid sit circa obsidionem* S. Jacobi *precibus solutam, nos clarum Theodoreti testimonium ambiguo & facile explicabili chronici Alexandrini textui præferimus.*

partim defenditur.

B

49 *Majoris moliminis est diversarum Nisibis obsidionum epocham figere. Intricata & confusa hæc tempora Petavius noster in Notis ad primam Juliani apostatæ orationem evolvere conatur. Integrum illius de hac re discursum hic inseram, quia novam & ecclesiasticæ historiæ aptam continet notitiam.* Hæc Nisibenæ obsidionis historia, *inquit*, acuto ac perattento lectore opus habet: Nam ex ea chronicorum & Annalium ratiocinia castigari dirigique debent. Hieronymus in supplemento Eusebiani Chronici ad annum proximum à morte Constantini Magni, qui primus est trium ejus liberorum, hoc adnotat. „ Sapor rex Persarum Mesopo„ tamia vastata, duobus ferme mensibus Ni„ sibin obsidet „. Mox. „ Jacobus Nisibenus „ agnoscitur, ad cujus preces sæpe urbs discrimine liberata est. „ Theodoretus in Philotheo S. Jacobi gesta percensens, obsidionis illius meminit, quæ statim post Constantini obitum secuta est, cum Sapores illius liberos, tamquam imbecillos contemneret. In eadem porro scribit ea contigisse omnia, quæ hic à Juliano referuntur; & inter cetera præterfluentis fluvii cursum aggeribus repressum: Inde cum majorem in modum collectis aquis intumuisset; interruptis molibus magno cum impetu in muros emissum. Addit & cu-

Petavius noster ex variis scriptoribus,

C

licum agmina divini viri precibus in hostes immissa; nec non Imperatoris habitu quemdam pro muris à Barbaro conspectum: Quod ille miratus, qui abesse Romanorum Imperatorem dixissent, & obsidionis illius auctores fuissent, capitali supplicio affecit.

AUCTORE G. C.

50 Idem verò Theodoretus lib. II, cap. XXX hanc ipsam obsessæ atque à Jacobo servatæ Nisibis historiam latius prosequitur; ubi & ad ea, quæ in Philotheo scripserat, lectorem remittit. Refert autem Saporem LXX diebus in ea obsidione consumptis & inhibito flumine ac mox in muros immisso, falsum spe sua domum rediisse. Sed quod ad annum attinet obsidionis; à se ipso discrepat: Non enim subinde post Constantini obitum, atque in ipso Constantii exordio, ut in Philotheo, sed diu postea contigisse demonstrat; nimirum post Ariminense & Seleucienſe conciliabula, quæ anno Christi CCCLIX, Constantii XXIII celebrata sunt, ac post Antiochenam sedem ab Eudoxio per vim occupatam, rescriptumque Constantii ad Antiochenos contra eumdem Eudoxium editum; quod anno antecedente, Christi CCCLVIII accidit. Demum Antiochiæ per idem tempus, quo Nisibis obsidebatur, fuisse Constantinum indicat Theodoretus cap. XXXI. At Theophanes anno à Constantini morte proximo Nisibenam illam obsidionem perscribit, quæ LXIII diebus tenuit, & 8. Jacobi precibus in irritum cessit; neque culicum ac ceterarum rerum mentionem facit. Zosimus lib. III de obsidione Nisibis agit, ejus historiam à Juliano ipso memoriæ proditam asserit, indeque lectorem petere jubet. Hanc autem accidisse scribit, cum jam Cæsar esset Julianus; postque Francos, Salios & Quados ab eo domitos; cum etiam paratis in Occidente rebus, Constantius in Oriente esset, ac totus in Persicum bellum incumberet. Itaque anno CCCLIX vel CCCLX potius id evenerit, quando Persis Romani imperii fines incursantibus Constantius, Juliani gloriæ invidens, Celticas duas legiones è Galliis excivit. Quæ res, militari seditione excitata, Juliano viam ad imperium usurpandum muniit.

inter se collati,

51 Cum horum scriptorum narrationibus conferamus ea modò, quæ Julianus ipse hac oratione scripsit. Ita multa multorum errata patefaciemus, & huic historiæ, quæ hactenus ignota fuit, lucem dabimus. Omnium primo testis est Julianus, allato nuntio de Constantis nece & Magnentii ac Vetranionis tyrannide, Constantium munitis Syriæ oppidis in Occidentem esse profectum, Persas vero in eam occasionem intentos, occupato civilibus & occidentalibus bellis Imperatore, Nisibin aggressos esse, in qua menses quatuor exegerunt. Hæc obsidio non alia est ab ea, quam Theodoretus refert: Nam & retentum flumen magno deinde cum impetu mœnibus illisum esse scribit; & de machinis ac ceteris eadem fere percensetAnnus vero indicatur à Juliano Christi CCCL, quo allata Constantis nece, Constantius in Occidentem profectus est. Triplex ergo tempus ex historicorum illorum, quos testes citavimus, comparatione colligitur: Nempe annus CCC. XXXVIII, CCCL & CCCLX, qui omnes eidem obsidioni præfiniuntur.

& ex oratione Julian apostatæ,

F

51 Mihi

AUCTORE G. C

figit triplicis obſidionis Niſibenæ epocham,

52 Mihi non dubium eſt, quin Theodoretus & Zoſimus graviſſime aberraverint, atque ex hac Juliani narratione corrigendi ſint. Sic igitur habeto: Niſibin ſæpius à Perſis obſeſſam, atque à S. Jacobo propugnatam fuiſſe, ut indicat Hieronymus. Ter obſeſſam eſſe Rufus affirmat. Duæ porro præ ceteris inſignes obſidiones fuerunt. Prior ſtatim poſt Conſtantini obitum contigit, cujus meminit Hieronymus & Theophanes, quæ duobus fere menſibus tenuit. Poſterior abſente Conſtantio & in Occidentem contra tyrannos profecto, anno CCCL, quam Julianus & Theodoretus deſcribunt, meminit vero Zoſimus. Duas has obſidiones in unam eamdemque conflavit Theodoretus, & Zoſimi præterea errorem ſecutus eſt in eo, quod poſterioris ac celeberrimæ tempus pluribus annis tardius conſignavit: Nam obſidio illa, quam hic Julianus exponit, & quam Zoſimus ac Theodoretus in animo habuerunt, anno CCCL tribuenda eſt; antequam non modo Julianus, ſed ne Gallus quidem ejus frater Cæſar eſſet. B Quare mirum non eſt, ſi Ammianus Marcellinus diligens & accuratus illorum temporum hiſtoricus nullam obſidionis illius mentionem fecerit, cum priores hiſtoriæ illius libri perierint. Ex iis caſtigandi ſunt annales & chronici libri, adeoque noſter, quatenus anno CCCXXXVIII, cum Niſibenam obſidionem adſcriberemus, Theodoretum alioſque ſecuti, ad idem ſaxum offendimus. Hæc vero Juliani oratio tanto eruditis & hiſtoriæ ſtudioſis eſſe debet acceptior, cujus ope factum eſt, nova ut hujus hiſtoriæ ratio & hactenus ignota conſtaret.

cui chronotaxi quidam auctores recentiores ſubſcribunt;

53 *Huic Petavii ratiocinio conſentit Valeſius in Notis ad Ammianum Marcellinum lib.* 20, *cap.* 7, *præterquam quod primam Niſibis obſidionem anno* 337 *contigiſſe velit. De hac epocha Antonius Pagius in critica Baronii ad annum Chriſti* 338 *ita judicat:* Eodem anno, Chriſti ſcilicet CCCXXXVII, Niſibis à Perſis obſeſſa, ut habet Theophanes, qui obſidium egregie deſcribit, aitque per tres & ſexaginta dies illud duraſſe, quot etiam dies civitatem obſeſſam tradit auctor chronici Alexandrini anno CCCXXXVII. C Quare quando Hieronymus in chronico ſecundum editionem Scaligeri eam obſidionem copulat cum anno Abrahami MMCCCLIV, qui Kalendis Octobris anno Chriſti CCCXXXVII inchoatur, de prioribus illius anni menſibus intelligendus. *Tillemontius tamen poſt hæc in Hiſtoria Imperatorum tomo* 4, *pag.* 668, *defendit Petavii ſententiam, putatque primam Niſibis obſidionem melius anno Chriſti* 338 *collocari. Hæc exigui temporis diſcrepantia forte componi poteſt, ſi dicatur prima obſidio urbis Niſibenæ inchoata fuiſſe anno* 337, *& adhuc anno* 338 *duraſſe.*

ſed circa tempus tertiæ obſidionis non ſine ratione diſſentit Tillemontius.

54 *Non tum facile conciliari poſſunt ea, quæ Tillemontius in Hiſtoria Imperatorum tom.* 4, *pag.* 674, *de tertia Niſibis obſidione tradit, quam contra Petavium Valeſiumque novem aut decem annis antevertit. Nam tres iſtius urbis obſidiones diſtinguit, quarum primam anno* 338, *alteram* 346, *tertiam anno* 350 *collocat, & ſolutis adverſariorum argumentis, contendit, Niſibin poſt annum Chriſti* 354 *à Perſis non fuiſſe obſeſſam, tum quod Ammianus Marcellinus accuratus belli Perſici, cui interfuit, ſcriptor nullius poſt illud tempus obſidionis meminerit, ſed contrà lib.* 20, *cap.* 7 *aſſerat, quod Sapor anno* 360, *interceptâ vaſtatáque Singarâ, Niſibin prudenti conſilio vitarit,* memor nimirum, quæ ſæpius ibi pertulerit. *Si autem, inquit Tillemontius, obſeſſa fuiſſet anno* 360, *non tantum tres, ſed quatuor numeraremus Niſibis obſidiones; cum interim Feſtus Rufus tantum ter eam urbem ſub Conſtantii imperio obſeſſam fuiſſe memoret. Hæc aliaque Tillemontii argumenta opinionem ejus reddunt omnino probabilem. Nobis ſufficit, quod, teſte S. Hieronymo in Chronico, ea urbs, quocumque demum anno obſeſſa, ſæpe per Sancti noſtri preces diſcrimine liberata fuerit.* D

§ V. Mors, ſepultura & Vitæ ſcriptores.

Morti S. Jacobi Niſibeni,

Theodoretus poſt narratam urbis Niſibenæ obſidionem prodigioſamque ejuſdem liberationem ſic S. Jacobi *mortem breviter & indeterminate deſcribit in Actis huic paragrapho ſubnectendis num.* 17: In his perſeverans, atque in divinis rebus incrementa capiens in dies, ſumma cum gloria vitam clauſit, & ex his locis demigravit. *Neque etiam mortis epocham ſatis determinavit Gennadius de ſancto hoc Præſule in Catalogo virorum Illuſtrium cap.* 1 *ita ſcribens:* Moritur hic vir Conſtantii temporibus. *Vagam hanc temporis notam Abul-Pharajius in hiſtoria ſua Arabica à Pocockio latine verſa ad certiorem epocham ita reſtringit pag.* 87: Tum Conſtantinus Nicomediam profectus corpus patris acceptum condivit, atque arcæ aureæ incluſum Conſtantinopolim advexit, ubi ipſum in templo Apoſtolorum poſuit. Hoc anno aſcendit Sapores Perſarum rex oppugnatum Niſibin, audito mortuum eſſe Conſtantinum victorem. At cum ipſam triginta dies obſediſſet ab ipſa, re infecta, in regnum ſuum rediit, quod factum precibus ſancti Mar Ephraim: Deus enim precibus ipſius annuens in exercitum Perſarum cimices (cyniphes *legendum eſſe ſupra monui*) & culices miſit, qui elephantos & equos eorum in fugam dederunt. Deinde Sapores Chriſtianos, qui in ipſius poteſtate fuerunt, graviter perſecutus eſt. Hoc anno obiit S. Jacobus epiſcopus Niſibenſis in ejus locum ſuffecto Babawaiho. F

certus annus vel dies aſſignari neqnit.

56 *Si hiſtorico huic Arabi fidere liceret, ipſum obitus annum facile aſſequeremur: verum jam ſupra oſtendimus hunc ſcriptorem tempora confudiſſe, alioſque errores in obſidionibus Niſibenis commiſiſſe. Certe ſi Concilio Antiocheno, quod anno* 341 *celebratum eſt, interfuerit* S. Jacobus, *uti ſupra è Schelſtratio docuimus, profecto ultra primam Niſibis obſidionem mors ejus differenda eſt. Quid quod ipſe Abul-Pharajius errorem ſuum ſatis manifeſtat, cum cyniphes & culices elephantis & equis immiſſos Ephremi precibus tribuit, quod* Jacobo *noſtro diſertiſſime adſcribit Theodoretus. Atque hinc concludi poteſt,* S. Jacobum *ut minimum uſque ad annum* 350 *ſupervixiſſe, cum famoſa illa Niſibis obſidio ex communi præſtantiorum chronologorum ſententia anno* 350 *contigiſſe probetur. Quamvis autem certum ejus morti annum aſſignare non poſſimus, tamen inter annum* 350 *&* 361, *quo obiit Conſtantius, è vita exceſſiſſe credimus, quia Gennadius eum Conſtantii temporibus mortuum eſſe aſſerit. Nec magis certus eſt obitus dies: Syri enim* XVIII *Januarii, Græci* XIII *ejuſdem menſis &* XXXI *Octobris, Latini* XV *Julii feſtum ejus celebrant.*

Sed

A *Sed quiſcumque ſit ex his verus mortis dies, nos Romanum Martyrologium ſecuti illum die* XV *Julii collocavimus.*

Reliquiæ S. Jacobi ex urbe Niſibena tranſlatæ ſunt,

57 *Unanimi conſenſu aſſerunt ſcriptores*, S. Jacobi *corpus in ipſa urbe Niſibena ſepultum eſſe. Obiter hic obſervo errorem Laurentii De la Barre, qui in Religioſa Theodoreti hiſtoria, Pariſiis anno* 1583 *à ſe edita, in fine capitis primi notat in margine, huic* Jacobo Niſibeno *à Theodoreto arcam ſepulcralem curatam eſſe. Forte Nicephorum Calliſtum lib.* 15, *cap.* 23 *in eadem re errantem ſecutus eſt. Alteri* Jacobo *anachoretæ ſeſe arcam ſepulcralem curaſſe ipſe Theodoretus luculente teſtatur in Philotheo cap.* 21. *Circa ſacrorum oſſium tranſlationem, ſeu potius tranſlationis illius cauſam Gennadius & Theodoretus in diverſas abeunt ſententias. Gennadius quidem in opere de viris illuſtribus poſt concinnatum ſancti Præſulis elogium & enumerata illius ſcripta cap.* 1 *ita proſequitur:* Moritur hic vir Conſtantii temporibus; juxta præceptum patris ejus Conſtantini intra muros urbis Niſibenæ ſepelitur, ob cuſtodiam videlicet civitatis; quod ſecundum fidem Conſtantini evenit: Nam poſt multos annos ingreſſus Julianus urbem, & vel gloriæ ſepulti invidens vel fidei Conſtantini, cujus ob id domum perſequebatur, juſſit efferri de civitate ſacri corporis Reliquias, & poſt paucos menſes, conſulendæ licet Reipublicæ causâ Jovianus Imperator, qui Juliano ſucceſſerat, tradidit barbaris civitatem, quæ uſque hodie Perſarum ditioni cum finibus ſuis ſubjecta ſervit.

cujus tranſlationis varia cauſa adfertur,

58 *Aliam plane hujus tranſlationis occaſionem refert Theodoretus in Actis apud nos num.* 17, *ita ſcribens:* Temporis autem ſucceſſu, cum in Perſicam dominationem ab eo, qui tunc imperabat, tradita urbs fuiſſet, exceſſerunt incolæ univerſi, & defenſoris ſui corpus extulerunt, migrationem quidem ægre ferentes & dolentes, ſed fortiſſimi victoris virtutem laudibus celebrantes: nec enim illo ſuperſtite in Barbarorum poteſtatem veniſſent. *De hac urbis deditione à Joviano Perſis facta agunt etiam S. Hieronymus in Chronico, auctor Chronici Paſchalis ſeu Alexandrini, & Joannes Antiochenus, cognomento Malala, qui duo poſtremi aſſerunt, cives Niſibenos cum bonis ſuis urbe exceſſiſſe, ſed nullum ſpecialiter de* S. Jacobi *Reliquiis tunc ſimul tranſlatis faciunt mentionem. Quamvis Gennadii narratio non abludat à genio Juliani apoſtatæ, utpote qui miraculorum ſplendorem ferre non valens etiam ſacrum S. Babylæ epiſcopi Antiocheni corpus tranſferri juſſit, tamen Theodoreto, tamquam viciniori, potius credendum arbitror.*

B

C

& de hodierno ſacrorum oſſium ſtatu nihil certi conſtat.

59 *Quo loco hodiedum ſint* S. Jacobi *reliquiæ affirmare non auſim. Blaſius Terzi in ſua Syria ſacra Romæ anno* 1695 *Italice impreſſa lib.* 1, *cap.* 150 *de moderno Niſibis ſtatu &* S. Jacobi *olim illius præſulis templo, cujus etiamnum rudera cernuntur, loquens ait:* Illic Officium celebrant Chriſtiani trium nationum (*dixiſſet potius* trium ſectarum) Armeni, Neſtoriani, Jacobitæ. Per gradus ſubterraneos itur in ſacellum, ubi dicunt cuſtodiri ejus corpus. *Huic aperte contradicit Angelus à S. Joſeph, qui ait, illic oſtendi* S. Jacobi Niſibeni *ſepulcrum Reliquiis vacuum; de qua re in Gazophylacio linguæ Perſarum pag.* 251 *ad vocem* Niſibis *hæc habet:* Vix tantæ civitatis aliud ſupereſt veſtigium, quam ingens maſſa baſilicæ S. Jacobi epiſcopi, cujus etiamnum viſitur ſepulcrum in crypta exuviis vacuum. Conſtat ædes ex marmore præſtantiſſimo, impenſo labore, mirifice cælato. Nunc porro in bubonum & veſpertilionum receptaculum verſa eſt domus Dei. *Recentiores in deſcriptione itinerum ſuorum Orientalium de ſepulcro & baſilica* S. Jacobi *conſentiunt, ſed de Reliquiis non meminerunt. Joannes Baptiſta Tavernier lib.* 2 *Itinerarii ſui Perſici cap.* 4 *narrat, ſeſe mane Niſibenſem eccleſiam intraſſe, liturgiam Armenorum audiviſſe & cum Capucinis comitibus ſuis, monſtrante epiſcopo Armeno, ſepulcrum* S. Jacobi Niſibeni *vidiſſe. Thevenotus Part.* 2 *Itinerarii lib.* 1, *cap.* 10 *eamdem eccleſiam memorat, ſed immani errore eam nomini S. Jacobi fratris Domini dedicatam exiſtimavit. Ex his patet, me de hodierno Reliquiarum ſtatu nil certi aſſerere poſſe. Jam de diverſis Actorum ſcriptoribus & editoribus pauca adjungamus.*

AUCTORE G. C.

Recenſentur varii auctores, qui de S. Jacobi geſtis meminerunt.

60 *Sancti antiſtitis noſtri geſta tum Latini tum Græci litteris conſignarunt. E Latinis quidem Gennadius presbyter Maſſilienſis in opere de viris Illuſtribus cap.* 1; *Marcus Aurelius Caſſiodorus in Hiſtoria Tripartita, ex tribus Græcis auctoribus ab Epiphanio Scholaſtico Latine verſis, à ſe collecta & in compendium redacta lib.* 5, *cap.* 45; *Vincentius Beliovacenſis in ſpec. Hiſt. lib.* 13, *cap.* 82; *Petrus de Natalibus epiſcopus Equilinus lib.* 6, *cap.* 102, *Mombritius tom.* 2, *fol.* 49, *Lipomanus aliique recentiores, quos hic omitto. Inter Græcos autem Theodoretus Cyri epiſcopus lib.* 2 *Eccleſ. Hiſt. cap.* 26 *deſcribens obſidionem Niſibenam, qui & de eo mentionem facit lib.* 1 *Eccleſ. Hiſt. cap.* 6, *ubi ait, illum Concilio Nicæno interfuiſſe, mortuos ſuſcitaſſe, & alia infinita miracula patraſſe; Theodorus Lector in Excerptis ex Hiſtoria Eccleſiaſtica lib.* 1 *apud Valeſium pag.* 553; *Nicephorus Calliſtus lib.* 8, *cap.* 14 *& lib.* 9, *cap.* 28 *aliique, qui obiter tantum ejuſdem meminerunt. At copioſe ſancti viri Acta Græcè deſcripſit Theodoretus in Philotheo cap.* 1, *ex quo ea, interprete Alberico Longo edidit Lipomanus epiſcopus Veronenſis tom.* 2 *Vit. Sanct. pag.* 197. *Philotheum ſeu Religioſam Hiſtoriam etiam Latinam reddidit Gentianus Herveius, ac typis mandavit Pariſiis anno* 1570. *Hanc Herveti editionem ſecuti ſunt Laurentius De la Barre in Hiſtoria Chriſtiana veterum Patrum anno* 1583 *Pariſiis impreſſa, Surius in Vitis ſanctorum ad diem* XV *Julii, & Roſweydus noſter in Vitis Patrum lib.* 9. *Denique eamdem Religioſam hiſtoriam Pariſiis anno* 1642 *inter cetera Theodoreti opera tomo, Græcè & Latinè vulgavit Sirmondus noſter, cujus interpretationem, utpote aliis clariorem, hic ſequimur.*

D

E

F

EX IMPRESSIS.

ACTA

Auctore Theodoreto episcopo Cyri.

Ex editione Græco-Latina Operum Theodoreti, anno 1642 Parisiis facta, tom. 3, à pag. 764 interprete Jacobo Sirmondo S. J.

PROLOGUS.

Theodoretus quædam præfatus, B

MOses divinus legislator, qui maris fundum aperuit, & aquis obruit aridam solitudinem, & alia omnia fecit miracula, veterum Sanctorum res gestas conscripsit, non eâ utens sapientiâ, quam ab Ægyptiis didicerat, sed splendore gratiæ cælitus accepto. Undenam enim alioqui Abelis virtutem cognovisset, aut Enoch amorem divinum, & Noë justitiam, & Melchisedech pium sacerdotium, & Abrahæ vocationem, fidem, fortitudinem, & exquisitam hospitalitatem, decantatum filii sacrificium, & aliorum ejus eximiorum facinorum catalogum, atque, ut in summa dicam, divinorum virorum certamina, victorias, præconia, nisi intelligentis divinique Spiritus radios accepisset? Hoc mihi quoque in præsentia opus est auxilio, qui coner vitam conscribere Sanctorum, qui paulo ante nos, & nostris temporibus claruere, & quasdam veluti leges velim imitari eos cupientibus proponere. Illorum ergo invocandæ sunt preces, & incipienda narratio.

C

CAPUT I.

Aspera S. Jacobi vita, & quædam miracula.

a describit vitam S. Jacobi victum,

NIsibis *a* urbs est in confinio regni Romanorum & Persarum posita, quæ Romanis olim vectigalis erat, eorumque parebat imperio. Ex hac ortus magnus Jacobus, solitariam & quietam vitam est amplexus, altissimorumque montium occupatis verticibus, in his vitam egit, vere quidem & æstate atque autumno silvas petens & pro tecto habens cælum; hyemis vero tempore in antrum se recipiens, quod parvum ei præbebat tegumentum. Cibus illi erat, non qui cum labore nascitur & seritur, sed qui sua sponte producitur: ex Silvestribus enim arboribus sponte natos colligens fructus, & ex herbis esculentas, & quæ instar sunt olerum, ex his corpori dabat, quæ ad vitam tuendam satis erant, ignis usum penitus recusans

& vestitum, aliasque virtutes,

3 Usum quoque lanarum supervacaneum ducebat, earumque vicem asperrimi caprarum villi explebant, ex quibus & tunica illi fiebat & simplex amiculum. Ita corpus affligens, spiritale alimentum assidue suppeditabat animæ, mentisque aciem expurgans, & divini Spiritus perspicuum efficiens speculum, revelata facie, juxta divinum Apostolum, gloriam Domini speculans, in eamdem transformabatur imaginem à gloria in gloriam, tamquam à Spiritu Domini. Hinc ejus in Deum fiducia augebatur indies, & à Deo petens, quæ petere oportebat, ea statim obtinebat. Hinc futura quoque prophetarum more prævidebat, & ad facienda miracula virtutem à sanctissimi Spiritus gratia percipiebat. Ex his pauca commemorabo, & apostolici ejus splendoris radium iis, qui nesciunt, aperiam. D

& narrat, quomodo Sanctus ob impudentiam quarumdam puellarum,

4 Vigebat illo tempore hominum insania erga simulacra, & inanimæ quidem statuæ divinum sibi cultum vendicabant; Dei autem cultus vulgo negligebatur à plurimis, contemptuique habebantur, qui ebrietatis eorum nolebant esse participes, quique perfecta virtute præditi res discernebant, & simulacrorum ridentes imbecillitatem, universorum Opificem adorabant. Venerat autem ille per id tempus in Persidem, visurus plantas veræ religionis, & congruentem eis curam exhibiturus: cumque fontem quemdam forte transmitteret, puellæ, quæ in eo pannos lavabant, & vestes pedibus emundabant, novum ac decentem ejus habitum nihil reveritæ, exuto pudore & perfricta fronte, impudentibusque oculis divinum hominem conspiciebant, nec capita operientes, nec vestes, quas succinxerant, demittentes. E

fontem exsiccârit, earumque crines canos reddiderit;

5 Quod egrè ferens homo Dei, opportunum ratus Dei virtutem ostendere, ut illustri miraculo ab impietate liberaret, fontem est execratus, & fluentum confestim evanuit: puellas quoque execratus est, & impudentem earum juventam immatura canitie castigavit; ac verba confestim factum est consecutum, mutatusque est niger color pilorum, & similes evaserunt novellis arboribus, quæ vere opertæ sunt foliis autumnalibus. Ita sensu tactæ supplicii (nam & fontis fluenta effugerant, & sua invicem capita intuentes, repentinam illam mutationem videbant) cursim ab urbem contenderunt, renuntiaturæ, quod acciderat. Qui mox accurrentes, ut ad magnum Jacobum venerunt, rogaverunt, ut iram compesceret & pœnam remitteret. F

& postmodum, restituto fonte, at relicta in pœnam puellarum canitie,

6 Ille vero nihil cunctatus, Domino preces obtulit, & fluenta rursus scatere jussit: tum illa denuo è suis penetralibus Justi nutibus derivata eruperunt. Hoc impetrato, petebant ut etiam filiarum crinibus pristinus color redderetur. Ferunt autem illum hoc quoque concessisse, & puellas requisisse, quæ plexæ hac pœna fuerant; & quoniam non venerunt, supplicium reliquisse, quod documentum foret temperantiæ, & argumentum honestatis, divinæque virtutis perpetuum & evidens monimentum. Tale fuit novi hujus Mosis miraculum, quod quidem non virgæ percussione, sed signo Crucis perfectum est. Mihi vero præter miraculum admirari subit mansuetudinem. Neque enim, ut magnus Elisæus, impudentes illas puellas ursis tradidit immanibus, sed innoxia quadam disciplina, ut quæ dedecoris parum habebat, pietatem simul & moderationem edocuit. Quæ qui-

A quidem non eo dixi, ut prophetam sævitiæ accusem (absit ut adeo insaniam) sed ut ostendam, illum, cum eamdem haberet virtutem, ea potius egisse, quæ Christi mansuetudini & novo testamento congruerent.

iniquum judicem prodigio e correxerit.

7 Idem cum vidisset aliquando iniquam à judice Persa prolatam fuisse sententiam, maximum quemdam lapidem, qui proximus erat, execratus, conteri ac dissipari jussit, illiusque iniquam sententiam arguere; lapide autem in particulas innumerabiles statim comminuto, conterriti sunt, qui aderant, & horrore plenus judex priorem revocavit, & alteram protulit sententiam *b*. Atque hîc quoque suum imitatus est Dominum, qui ut ostenderet, se ultro & sua sponte passionem subire, faciléque, si vellet, punire sceleratos potuisse, supplicium eis non intulit, sed ficum inanimam verbo arefaciens, quid posset, demonstravit: quam & ipse imitans clementiam, injustum judicem non puniit; sed ictu lapidis justitiam illum perdocuit.

B

ANNOTATA.

a *Nisibis urbs antiquissima in Mesopotamia longius abest ab Euphrate, vicinior fluvio Tigri, à quo posteriore bidui distat itinere. Eam urbem, ut loquitur Plutarchus in Lucullo*, Nisibin barbari, Græci vocabant Antiochiam Mygdonicam. *Plura videri possunt de hac urbe apud geographos passim obvios.*

b *De Raderi nostri errore in interpretando hoc miraculo, ac de illius correctione egi in Commentario prævio num.* 43.

CAPUT II.

S. Jacobi episcopatus, miraculum, præsentia in Concilio Nicæno, obsidio urbis Nisibenæ ejus precibus prodigiose soluta.

C

Cum factus esset episcopus Nisibenus,

HUjusmodi ergo rebus insignis, omnibusque amabilis cum esset, atque in ore omnium ejus fama versaretur, tranitur ad munus pontificatûs & patriæ suæ præficitur. Montanam autem illam habitationem cum mutasset, urbanamque non ex animi sententia suscepisset, nec cibum mutavit nec vestitum, sed mutatis locis, vitæ institutio nullam cepit mutationem. Crescebant vero labores, & multo plures erant prioribus: ad jejunium enim & humi-cubationem, & saccum, quo induebatur, accesserant etiam curæ indigentium omnium, ut & de viduis esset solicitus & orphanis provideret, & injuriam facientes argueret, & injuria oppressis justum afferret auxilium. Et quid opus est omnia recensere apud eos, qui norunt, quænam illis competant, qui hanc provinciam suscepere? Insigniter autem ille hos amplectebatur labores, ut qui ovium Dominum insigniter & amaret & timeret.

pauper quidam coram illo se mortuum fingens,

9 Quo autem virtutis opes colligebat majores, eo majore sanctissimi Spiritus gratiâ fruebatur. Nam cum illi aliquando in vicum quemdam vel oppidum iter esset (locum enim certò dicere non habeo) accesse-

runt ad eum pauperes quidam, unum quempiam ex sodalibus suis velut mortuum proponentes, & quædam ad illum sepeliendum necessaria postulantes. Ille autem annuit rogantibus, Deoque preces offerens tamquam pro mortuo, rogavit ut ei remitteret, quæ in vita peccarat, eumque in justorum cætum admitteret. Quæ ab eo cum dicerentur, evolavit illius anima, qui mortem simulabat, & suppeditata sunt corpori tegumenta. EX IMPRESSIS.

vera morte punitur, quem Sanctus ad vitam revocat.

10 Paululum deinde progresso Viro sancto, illum, qui jacebat, surgere jubentes qui fabulam composuerant, ut eum viderunt non exaudire, & re ipsa eveniisse quod simulabatur, veramque in faciem mutatam esse personam, ad magnum contendunt Jacobum, obtestantes & ad ejus pedes provoluti, audacisque facti causam dicentes fuisse paupertatem, rogabant, ut delictum ipsis condonaret, ablatamque mortuo animam restitueret. Domini ergo imitans clementiam preces admisit, & miraculum exhibuit, vitam precibus ablatam precibus restituens. Mihi vero magni Petri miraculo, quo Ananiam & Sapphiram furti mendaciique reos morti tradidit, simile hoc videtur: nam hic quoque similiter eum, qui veritatem surripuerat, mendaciumque protulerat, vitâ privavit. Sed ille quidem furto cognito (revelaverat enim gratia Spiritûs) intulit supplicium; hic vero rem nescius vitæ cursum ei, qui simulaverat, fusis precibus abrupit. Et divinus quidem Apostolus mortuos à calamitate non eripuit, quia salutaris prædicationis initia timore opus habebant; hic autem apostolicâ refertus gratiâ & puniit ad tempus, & pœnam mox remisit, quia sic noverat, se lucri facturum eos, qui peccarant.

E

S. Jacobus Concilio Nicæno contra Arium interfuit.

11 Verum ad alia pergendum est, atque illa etiam breviter exponenda. Etenim cum Arrius blasphemiæ in Unigenitum & Spiritum sanctum pater & opifex in eum, qui ipsum crearat, linguam movens tumultu & perturbatione impleviisset Ægyptum, & Constantinus maximus Imperator, gregis nostri Zorobabel (quippe qui totam piorum, sicut ille, captivitatem reduxit ab exilio, & divina templa solo æquata in altum erexit) ecclesiarum præsides omnes Nicæam convocasset, venit cum aliis magnus quoque Jacobus, pro veris dogmatibus, ut fortissimus bellator, & totius agminis princeps decertaturus: In Romanorum enim ditione Nisibis tunc erat *a* . . . . . Postquam autem dimissus fuit sacer ille conventus, & unusquisque in domum suam est reversus, rediit hic quoque velut strenuus victor exultans ob trophæa pietatis.

F

a

Rex Persarum urbem Nisibenam valide oppugnat,

b

12 Procedente vero tempore, magnus ille admiranduque Imperator cum coronis pietatis excessit è vita, orbisque terrarum imperio ejus filii succedere. Tunc rex Persarum, cui nomen Sapores *b*, hos ut patris viribus impares contemnens, adversus Nisibim cum magnis equitum & peditum copiis bellum movit: duxit autem elephantos quoque quamplurimos, divisoque ad obsidionem exercitu, urbem circumcinxit, & machinas exstruxit, & propugnacula ædificavit, vallosque figens, & intermedia ramis cratium more contexens milites terram aggerere præcepit, & turres contra turres

EX IMPRESSIS.

excitare. Deinde in eis ſagittarios collocans, & tela in eos, qui in muris erant, mittere jubens, alios inferius fodere, muroſque ſubruere imperavit.

& immiſſo flumine ejus muros dirnit;

13 Ubi vero irrita evaſere omnia, ſancti Viri precibus diſturbata, tandem præterlabentis fluvii *c* curſum multorum hominum opera inhibens, cum repreſſæ oppoſitis aggeribus aquæ vim maximam collegiſſet, repente in murum, ceu vehementiſſimam quamdam machinam, immiſit; qui vim aquæ ferre non valens, ejus impetu concuſſus illa in parte funditus corruit. Tum illi magnum clamorem ſuſtulerunt, quaſi urbs captu facilis jam eſſet (magnum quippe civium murum *d* ignorabant) diſtulere tamen irruptionem, quod viderent urbem tunc adiri propter aquas non poſſe. Itaque longius recedentes, quaſi à labore reſpirarent, & quieſcebant ipſi, & equos curabant.

quare incolæ ad extrema deducti S. Jacobi opem implorant,

B

14 Incolæ autem ardentiores in preces converſi ſunt, magnum Jacobum interceſſorem habentes: at qui ætate adhuc vigebant, quam maxima poterant contentione muros inſtaurarunt, nec pulcritudinis nec concinnitatis rationem habentes, ſed omnia temere componentes, & lapides & lateres, & quidquid unuſquiſque attulerat: eóque nocte una opus proceſſit, & in tantam crevit altitudinem, ut & equos aditu prohiberet, & homines aſcendere abſque ſcalis non poſſent. Tunc hominem Dei orant omnes, ut in muris ſe oſtendat, & execrationum telis hoſtes feriat. Is vero exoratus aſcendit, & horum infinitam multitudinem contemplatus, à Deo petiit, ut ciniphum *e* & culicum nubem in eos immitteret. Quod dum peteret, Deus illi obſequens, ut Moyſi, continuo immiſit. Et viri quidem divinis telis vulnerabantur; equi autem ac elephanti, ruptis vinculis, cum aculeos illos ferre non poſſent, huc & illuc diſperſi ferebantur.

& uno modo ab obſidione liberantur.

C

15 Videns itaque rex impius & inutiles ſibi machinas omnes fuiſſe, & aquæ irruptionem irritam evaſiſſe, muro ea parte, qua corruerat, iterum ædificato; atque omnem præterea exercitum & laboribus exhauſtum & incommodis ſub dio conflictantem, & divinitus immiſſa plaga percuſſum. Cum divinum quoque hominem ſuper muros ambulantem conſpicatus, Imperatorem operi inſiſtentem ipſum eſſe conjeciſſet, quod purpura & diademate cinctus appareret, indignatus eſt in eos, qui eum deceperant, expeditionemque ſuaſerant, & Imperatorem dixerant non adeſſe: quare capitis illos damnans, dimiſit exercitum & in regiam ſuam quam citiſſime regreſſus eſt.

Auctoris digreſſio,

16 Talia ſub hoc etiam Ezechia mirabiliter egit Deus, nec illis minora, ſed majora meo quidem judicio. Quod enim collapſo muro urbs capta non fuerit, quodnam potuit majus eſſe miraculum? Ego vero præterea hoc admiror ſummopere, quod cum execrationibus uteretur, non petiit, ut fulgura & fulmina in eos è cælo mitterentur, quod magnus Elias fecit, quando ad ipſum uterque quinquagenarius cum militibus ſuis venit. Audiverat enim, Dominum Jacobo & Joanni, cum idem præſtare conarentur, aperte dixiſſe: Neſcitis cujus ſpiritus ſitis. Et ideo non petiit, ut terra eis dehiſceret, nec rogavit, ut phalanx igne conſumeretur, ſed ab animalculis illis ſauciaretur, unde divinam potentiam agnoſcentes tandem aliquando pietatem condiſcerent. D

& epilogus.

17 Tanta fuit viri hujus apud Deum fiducia, tantam cælitus conſecutus eſt gratiam. In his perſeverans, atque in divinis rebus incrementa capiens in dies, ſumma cum gloria vitam clauſit, & ex his locis demigravit. Temporis autem ſucceſſu, cum in Perſicam dominationem ab eo, qui tunc imperabat, tradita urbs fuiſſet, exceſſerunt incolæ univerſi, & defenſoris ſui corpus extulerunt, migrationem quidem ægre ferentes & dolentes, ſed fortiſſimi victoris virtutem laudibus celebrantes: nec enim illo ſuperſtite in Barbarorum poteſtatem veniſſent. His de Viro divino expoſitis, ejus benedictionem implorans, ad aliam narrationem progrediar. E

ANNOTATA.

a *Hìc omiſi fragmentum Sirmondianæ editioni inſertum, quod legi poteſt in Commentario prævio à num.* 12. *Ubi etiam num.* 17 *probare conatus ſum, hoc fragmentum, quod erroribus ſcatet, & in variis Religioſæ Hiſtoriæ editionibus non reperitur, Theodoreto abjudicandum eſſe.*

b *Is eſt Sapor ſeu Sapores II hujus nominis diuturno regno memorabilis, qui Chriſtianos crudeliſſime perſecutus eſt.*

c *Hic fluvius vocabatur Mygdonius: Julianus enim Oratione* 1 *agens de obſidione Niſibena ſic loquitur:* Amnis Mygdonius inundans infunditur in adjacentem mœnibus campum.

d *Surius in ſua editione pro* muro *poſuit* numerum; *ſed vox Græca* τεῖχος, *quæ apud Theodoretum legitur, proprie* murum *ſignificat. Forte Surius metaphoricè ſignificare voluit, ingentem civium numerum pro civitatis muro quodammodo fuiſſe.* F

e *Abul Pharajius, ſeu potius Pocockius Latinus ejus interpres hæc animalcula vocat* cimices. *Græce apud Theodoretum legitur* σκνιφῶν νέφος, *quod Sirmondus vertit* ciniphum nubem. *Vulgatus ſacræ Scripturæ interpres Exodi* 8 ℣ 16 & 17, *hæc animalcula Latine ter vocat* ſciniphes. *Pſ.* 104 ℣ 31, *eadem vox in Vulgata vertitur* cinifes. *Theodoretus autem in eadem Hiſtoria Religioſa cap.* 21, *de hoc miraculo iterum agens, animalcula Perſis immiſſa vocat* ἐμπίδας; *At quocumque nomine vocentur, ſciniphs differt à cimice, qui Græce dicitur* κόρις.

DE

DE S. APRONIA VIRGINE
TULLI IN LOTHARINGIA.
COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Cultus, epocha, patria, & Acta.

IN FINE SEC. V VEL INITIO SEC. VI.

TUllum, *vulgo* Toul, *antiqua Lotharingiæ civitas, de qua actum eſt ad diem* XXIII *Aprilis in Vita S. Gerardi epiſcopi Tullenſis, religioſo cultu proſequitur* S. Aproniam *ſancti Apri, ſeptimi ſui prædeceſſoris ſororem. Præter alia publicæ venerationis indicia in Actis num.* 8 *&* 9 *expreſſa, Breviarium Tullenſe anno* 1535 *typis excuſum feſtivitatem illius Officio celebrat. Sed dum in dicti Breviarii Kalendario* XVII *Kalendas Auguſti ponitur,*

Sanctæ cultus.

B Aproniæ virginis & martyris IX lectionum, *opinor eſſe errorem typothetæ, qui ſanctæ virgini perperam* martyris *titulum addidit: Nam in Rubricis tantum appellatur* virgo, *& præſcribitur Officium* totum de communi virginum. *Ceterum ejus memoria apud paucos recentioreſque Martyrologos occurrit. Sauſſayus in Martyrologio ſuo Gallicano die* XV *Septembris de* S. Apro *ſanctæ hujus virginis fratre agens, ſic eam ſimul memorat:* Sororem habuit ſanctam Aproniam, quam Chriſto virginem deſponſavit, cujus caput cum corpore in principe Tullenſi eccleſia quieſcit cultu congruo adornatum. *Arturus in Gynæceo eodem die ſic habet:* Tulli Leucorum, ſanctæ Aproniæ virginis, ſororis ſancti Apri, ejuſdem urbis epiſcopi, qui [eam] ob ſingularem, quam in ea ſuſpexit, mentis puritatem ac in Chriſtum amorem, præcipuo amore complexus eſt. *De eadem etiam meminit* XII *Julii ſub vernaculo nomine* S. Euroniæ, *teſtaturque de ea agi hoc die in Breviario Trecenſi. Hæc ſunt, quæ de* S. Aproniæ *cultu invenire potui.*

2 *Incertum eſt, quo anno hæc ſancta Virgo vivere cœperit aut deſierit. Arturus quidem in Gynæceo ad diem* XV *Septembris in Notis ſuis ait:* Florebat circa annum CCCCX. *Nicolaus Des Guerrois in Sanctitate Chriſtiana anno* 1637 *Trecis Gallicè impreſſa eam unà cum fratre ſuo refert ad annum Chriſti* 420. *Verum has conjecturas nullo fundamento niti video, arbitrorque potius hujus Sanctæ epocham præterpropter colligendam eſſe ex ætate, qua* S. Aper *eccleſiæ Tullenſi præfuit. At ipſum hujus epiſcopatûs tempus obſcurum eſt. Nam Sauſſayus loco ſupra citato, & quædam Mss. Tullenſia* S. Aprum *ſub Adriano Imperatore collocant. Mabillonius in Annal. Benedict. lib.* 6, *cap.* 78 *ad annum Chriſti* 579 *hunc errorem ita refutat:* In Actis epiſcoporum Tullenſium nondum editis, ſanctus Aper ſeptimus illius urbis epiſcopus fuiſſe dicitur, & ſeptem annis hanc ſedem tenuiſſe..... Quod vero ſubdit auctor ille anonymus, qui librum de geſtis epiſcoporum Tullenſium ſcripſit, ſanctum Aprum vixiſſe tempore Hadriani Imperatoris; longe falſus eſt ex loco male intellecto Vitæ ejuſdem ſancti Pontificis, ubi legitur eum ad Cabilonenſium urbem profectum reperiſſe in carcere tres reos catenis vinctos, & pro eis interceſſiſſe apud Hadrianum, qui per id temporis officium judicis illic exercebat; ſed repulſam paſſum, à Deo impetraſſe, ut clauſtra carceris diſſilirent & vincula, quibus rei conſtricti erant, rumperentur. Ubi quod Hadriano judici tribuit antiquus ille Vitæ ſcriptor, prædictus anonymus ad Hadrianum Imperatorem perperam retulit.

Error circa tempus S. Apri Tullenſis epiſcopi,

C

3 *Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum* XV *Septembris ſupponit, S. Paulinum epiſcopum Nolanum, qui anno* 431 *obiit, ad hunc Aprum Tullenſem antiſtitem quaſdam litteras dediſſe. At R. D. Riguetius Præpoſitus S. Deodati in Ms. Syſtemate chronotactico epiſcoporum Tullenſium, quod anno* 1700 *ad nos miſſum cum grata candidi auctoris memoria conſervamus, hoc Baronii aliorumque ſuppoſitum negat, & multis eruditiſque rationibus contendit, S. Paulinum non potuiſſe ſcribere, niſi ad alium quemdam Aprum. Argumenta ejus proferri poterunt, quando ad diem* XV *Septembris* S. Apri *Tullenſis præſulis Acta illuſtrabuntur. Interim videri poſſunt dubia à Tillemontio in Memoriis Eccleſiaſticis propoſita tom.* 14, *pag.* 727 *&* 728. *De eadem controverſia agit auctor anonymus, qui S. Paulini opera anno* 1685 *Pariſiis edita elucidavit Diſſert.* 5 *de* S. Apro *cap.* 1 *& ſequentibus. Sammarthani in Catalogo epiſcoporum Tullenſium nomen* S. Apri *ſine nota chronologica ponentes ita judicant:* Nequaquam vero potuit illi Paulinus ſcribere, ut vulgati habent Catalogi: nam deceſſerat, antequam Sidonius ad epiſcopatum eveheretur. *Ex iis, quæ hactenus de ea re legi, conjicio* S. Aprum *circa finem ſeculi* V, *vel initium ſeculi* VI *Tullenſem Cathedram occupaſſe, ac propterea* S. Aproniam *ejus ſororem circa idem fere tempus collocandam eſſe cenſui.* *ex cujus epocha ætas S. Aproniæ citer colligenda eſt*

E

4 *De Sanctæ noſtræ patria ſcriptores conveniunt, ac communiter tradunt, eam natam fuiſſe in vico quodam, qui* Tranquillus *vulgo* Trancoſt *vel* Trancaut *vocatur. Sed mihi dubium ſuboritur, nempe quomodo in Actis noſtris num.* 2, *dicatur* S. Apronia *vitæ exordium ſumpſiſſe* in ſuburbio Auguſtæ Trecorum vico, qui Tranquillus dicitur; *Cum Nicolaus Des Guerrois ſupra laudatus, aliique teſtentur, vicum illum ab urbe Trecenſi novem leucis diſtare. Quomodo locus novem leucis à civitate diſtans vocari poſſit civitatis ſuburbium libenter à Tullenſibus aut Tricaſſinis diſcemus. Interim audiatur Nicolaus Camuzatus Tricaſſinus, ſincerus patriæ ſuæ illuſtrator, qui in Miſcellaneis Hiſtoricis circa finem ita ſcribit:* His miſcellis collectionibus, tamquam mantiſſam & auctarium addam, complures viros illuſtres, qui in Tricaſſina diœceſi floruere, celeberrimum nomen ad poſteros tranſmiſiſſe, memoriamque ſanctitatis ſuæ reliquiſſe ſempiternam, in quibus eminent D. Aper Tullenſis antiſtes, & diva virgo Apro-

S. Virginis patria & Acta.

F

AUCTORE G. C.

nia ejus germana, qui ambo in viculo quodam dictæ Tricassinæ diœcesis, novemque leucis ab urbe Tricassina subducto, cui nomen Tranquillus (*in margine notat* vernacule Trancauſt) editi fuere, qui etiam viculus famoso illi Normannorum duci Hastinguo ortum cunasque præbuit. *Deinde S. Flavitum ejusdem diœceseos indigenam memorans fert hoc candidum de eorum Actis judicium :* Verum adeo negligenter ipsorum Sanctorum historiæ conscriptæ sunt, ut eas huc adscribere & opusculo huic assuere non multum profuturum videatur. *Ex hoc Camuzati judicio facile quivis intelliget, quanti facienda sit Vita seu potius panegyris* S. Aproniæ, *quam a ducentis circiter annis conscriptam hic subnectimus.*

ACTA

AUCTORE ANONYMO

B

Ex Ms. Tullensi.

Prologus auctoris.

BEatissimæ virginis Aproniæ (cujus sacratissimo corpore hæc nostra Tullensis decoratur ecclesia) festivitatem annua celebritate revolventes, licet de ejusdem sanctissimæ vitæ felici exordio ac progressu feliciori, felicissimoque exitu pauca apud nos comperiantur, multa tamen præclare gesta & forsan olim litteris mandata arbitramur; quæ vel nimia temporum vetustate, aut certe calamitate seu infortunio temporum, quibus hæc ipsa ecclesia multum & diu vexata extitit, deperdita vel oblitterata putamus. Nihilominus tamen pauca, etli arido sermone, ad ipsius Virginis honorem, tam ex aliquibus ejusdem ecclesiæ scriptis, quam ex veridica relatione auditis & aliis probabilibus hic inserere dignum duximus, ut habeat hæc sancta Tullensis ecclesia, quibus in hac die divinis vacet lectionibus, quibusve ipsam gloriosam Virginem extollat laudibus. Indecens est enim & rationi dissonum, ut, cum juxta

C

Scripturæ vocem omnium Sanctorum laudabilem vitam recolere ac venerari debeamus, illorum, quorum digniſſima corpora & venerabiles Reliquias obtinemus, memoriam oblivioni tradamus Quin potius honore ampliori ad Dei laudem, ac omnium nostrorum salutem & pacem amplectamur, extollamus, & quantum possumus, celebremus.

S. Apronia patria & parentes,

2 Hujus igitur Virginis originem ex Legenda beatissimi antistitis Apri, septimi hujus ecclesiæ Tullensis episcopi, ejusdem virginis fratris digniſſimi liquido possumus cognoscere : Quippe qui ex eadem prosapia sanctissima quidem ac nobilissima procedentes splendidam duxisse vitam perhibentur.

a

Hæc itaque virgo in suburbio *a* Augustæ Trecorum vico, qui Tranquillus dicitur, præsentis vitæ sumpsit exordium. Nobilibus, & quod excellentius est, sanctissimis, ut dictum est, parentibus & Christianis educata, ac omni morum honestate erudita. Et sicut bonæ arbores ex sese bonum fructum producere solent, ita ipsi parentes in radice veræ fidei firmiter radicati, ac non minus in caritatis ardore inflammati, quales ipsi fuerunt, talem nimirum progeniem in utroque sexu, Aprum videlicet & Aproniam in hoc mundo protulerunt, attestante Domino, qui in Euangelio ait: Non est arbor bona, quæ faciat fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. Hi siquidem parentes dictam suam sobolem, ut par erat, à primis, ut ajunt, unguiculis, ad Christi fidem salutaribus documentis imbuerunt, ac morum elegantia clarisque virtutibus omnino decorare studuerunt, adeoque, ut quales in matura ætate futuri essent, in ipsa etiam puerili & juvenili ætate liquido claresceret. D

3 Virgo itaque prædicta ab ipsa sua pue- *à quibus pie*
ritia bonis, ut prædicitur, moribus prædi- *educata, ca-*
ta, ac virtutum radiis illustrata, mundana *stitate,*
quæque oblectamenta despiciens, cœpit charismatum splendore claresceré, ac inter teneros annos laudabilium morum generositate pollere; inspiranteque Patre spirituum *b*, ac *b*
dulcia Christi connubia virgineo pectori instillante, non traxit in longum virgo præclara consensum. Quinimo cælestis ignis ar- E
dore succensa terrenæ gloriæ vanitates ex alto contempsit, & carnis illecebras prorsus abhorrendo, corporis virginei integritatem Domino devotissime obtulit. Nec cœptis contenta, sed veluti ædificium super firmam petram inchoatum ad perfectum deducere peroptavit, domum suam, corpus scilicet virgineum undique suavibus redundans unguentorum odoribus pro cælestis amore sponsi toto vitæ spatio illibatum & integrum perseveranter custodivit. Nec dubium, quin & humilitate, obedientia, pietate, ceterisque virtutum fulgoribus adeo resplenduerit, ut cunctis in admirationem sui ac exemplum perfectionis extiterit.

4 Accedit ad hoc pristinorum ac præsen- *aliisque vir-*
tium temporum varietas : Quis enim non *tutibus excel-*
perpendit, qua fidei firmitate hæc ipsa vir- *lit,*
go claruerit, quæ tempore ipsius beatissimi Apri episcopi vitam præclaram duxit, quo tempore fides adhuc nova & satis recens plurimum incalescebat, & Christiana religio in timore Domini & mandatorum ejus observatione necnon vitæ sanctitate, sicuti de aliis quibuslibet Sanctis tunc degentibus liquet, multo plus florebat, quam his temporibus, F
in quibus multorum refrigescit charitas, vitia pullulant, & fides ipsa plurimam desolationem patitur. Unde ista virgo beata inter alias virgines Deo dicatas non infima, sed excellentissima ac devotissima fuisse non immerito creditur. Hæc profecto fuit una de quinque virginibus prudentibus, quæ sumpto oleo secum in vasis suis obviaverunt sponso media nocte venienti & cum eo intraverunt ad nuptias. Hæc enim suam virginitatem custodiendo ac quibusque virtutibus sese exercendo hoc non ad vanam gloriam aut ostentationem, sed potius ad Dei gloriam ac honorem cum omni humilitate & sui ipsius dejectione feciſſe perhibetur. Unde cum non ab hominibus, sed à Deo intra suam conscientiam gloriam quæsivit, vas suum cum oleo & lumine decenti venienti sponso plenissimum portavit. Rursus cum seipsam castam, immaculatam, & à peccatis mundam exhibuit, uncta oleo lætitiæ præ consortibus fuit: oleo enim lætitiæ perungitur, qui peccatorum maculâ non coinquinatur.

5 De-

A *ob quas quinque prudentibus Euangelii virginibus comparatur,*

5 Dehinc quinque virginibus prudentibus non absre similatur: ut enim præclare ait beatus Auguſtinus: Omnis anima in corpore ideo quinario numero cenſetur, quia quinque ſenſibus utitur. Nihil eſt enim quo ſentimus in corpore, niſi janua quinquepartita, aut videndo aut audiendo aut odorando aut guſtando aut tangendo. Qui enim ſe abſtinet ab illicito viſu, ab illicito auditu, ab illicito odoratu, ab illicito tactu, ab illicito guſtu propter ipſam integritatem, nomen virginis accipit. Quia igitur hæc virgo, de qua agimus, non ſolum corporis & animi caſtitatem obſervavit, ſed etiam quinque ſenſus corporis ſui à præfatis illicitis penitus retraxit, duplici ratione nomen virginis habere meruit. Inſuper & lampadem in manibus accenſam portavit, quia ex ſuis bonis operibus aliis exempla benefaciendi præbuit; juxta illud Euangelicum: Luceant opera veſtra coram hominibus, ut videant benefacta veſtra & glorificent Patrem veſtrum, qui eſt in cælis.

B *& perfectiſſimum vitæ ſtatum elegiſſe oſtenditur.*

6 Inter omnes ſtatus mulier hæc virgo perfectiſſimum elegit. Quamvis enim ſit laudabilis ſtatus conjugatarum, & laudabilior viduarum, ſuper omnes tamen eminet & excelſior eſt ſtatus virginum. Ut enim diſertiſſime ait divus ille Hieronymus: Profectò in carne præter carnem vivere non terrena vita eſt, ſed cæleſtis: unde in carne angelicam gloriam acquirere majoris meriti eſt, quam habere: Eſſe enim angelum felicitatis eſt; eſſe vero virginem virtutis; dum hæc viribus obtinere nititur cum gratia, quod habet angelus de natura. Præterea non tradidit ipſa oblivioni optimam doctrinam & conſilium Apoſtoli dicentis: Volo vos ſine ſolicitudine eſſe; qui matrimonium contraxit, cogitat, quæ ſunt mundi hujus, & diviſus eſt; ſed mulier innupta & virgo cogitat, quæ ſunt Domini, & quomodo placeat Deo, ut ſit ſancta & corpore & ſpiritu: prout hæc virgo verbo & opere perfectiſſime complevit.

Ejus mors & ſepultura,

C 7 Denique vero clariſſima virgo Apronia, poſtquam totum vitæ ſuæ ſpatium in divinis laudibus ac virtutum officiis adimplevit, tandem à beatiſſimo ſuo ſponſo Domino Jeſu Chriſto, quem tam ardenter amavit, appellari meruit ad coronam, ac ſuam pretioſiſſimam animam jam diu dicto ſuo ſponſo per ſpem & caritatem inhærentem & conglutinatam corporeo carcere tunc exutam ad gloriam exhalavit ſempiternam. Nec defuiſſe putamus huic ſuo glorioſo exitui angelorum miniſterium, cum ſecundùm ſupradictum Hieronymum ſemper angelis ſit cognata virginitas, à quibus ipſa ad cælos cum omni gaudio deducta, cum eis regnat ſine fine manſura. Corpus autem ejus ſanctiſſimum, in dicta civitate Trecorum ſepultum, à populo dictæ civitatis & locorum vicinorum longo tempore, videlicet uſque ad tempus beatiſſimi Gerardi *c*, hujus eccleſiæ trigeſimi ſecundi epiſcopi, ibidem non ſine miraculis, ut credimus, extitit honorifice veneratum.

c

8 Adveniente autem tempore, quo prædictus ſanctiſſimus Gerardus dono divinæ dignationis huic eccleſiæ præfectus eſt epiſcopus & paſtor glorioſus, videlicet circa annum Domini nongenteſimum ſexageſimum tertium, inter plurima & quaſi innumera, quæ per eum præclare geſta fuere, ſummum ei fuit ſtudium tam in eccleſiis quam in Reliquiis Sanctorum requirendis & habendis. Inter autem alias plurimas Reliquias, quas ſagaci indagabat ſolicitudine, corpus etiam hujus beatæ virginis Aproniæ à Trecorum civibus promeruit ſuſcipere, quod ad plebis tutamen infra ſuæ urbis mœnia ſtuduit collocare *d*. Quod quidem corpus in prædicta Tullenſi eccleſia hucuſque requieſcens eſt multa veneratione dignum.

EX MS. *Reliquiarum quæ tranſlatio in civitatem Tullenſem,*

d

9 Solet autem ipſa Virgo invocari à mulieribus in partu laborantibus ſeu periclitantibus, & ipſa invocata eiſdem auxiliari, ut noſtris temporibus accidiſſe veridicorum relatione compertum eſt: Cum enim quodam anno non diu lapſo caput ipſius virginis ſub theca argentea ornatum apud ſanctum Nicolaum de Portu hujus diœceſis, cauſâ eleemoſynarum pro fabrica hujus eccleſiæ petendarum deportatum fuiſſet, accidit ut quædam mulier Guyota nomine, uxor cujuſdam incolæ dicti ſancti Nicolai, nomine Guilielmi Chevalier, in partu laboraret & periclitaretur, quæ divina quadam inſpiratione ducta imploravit virginem Aproniam, & cum humilitate poſtulavit, ſanctum ejus caput ad domum ſuam deferri. Mira res ſed veriſſima! ſtatim ut ipſum ſacrum caput ad domum ipſius parturientis allatum eſt, mulier ipſa prolem ſuam facillime edidit ac peperit, quam Aproniam in hujus rei memoriam nuncupans Deo ac ipſi beatiſſimæ virgini gratias egit ac perſolvit. Præmiſſis igitur nuper videlicet hoc anno MDXXV *e* per capitulum hujus eccleſiæ mature conſideratis, ordinatum eſt per ipſum in capitulo Generali ſancti Lucæ, ut feſtum ipſum virginis Aproniæ, quod antea ſub ſimplici Officio & in craſtino Diviſionis Apoſtolorum transferebatur, deinceps die præcedente *f* feſti Diviſionis, & ſub Officio novo ſolemni, omnino ſicuti fit de ſancto Amone *g*, celebretur.

quæ poſt patratum miraculum ſolemnius colitur.

R

e

f

g

F

ANNOTATA.

a *Dixi in Comment. prev. num.* 4, *me non ſatis intelligere, quomodo auctor hunc locum vocet ſuburbium Auguſtæ Trecorum, cum ab ea urbe novem leucis diſtet.*

b *Ita exprimitur, quamvis forte legendum ſit* Patre luminum.

c *S. Gerardus creatur Tullenſis epiſcopus anno* 963, *& moritur anno* 994. *Ejus Acta illuſtravit noſter Henſchenius ad diem* XXIII *Aprilis.*

d *Hæc verba etiam leguntur in Vita S. Gerardi à coævo conſcripta.*

e *Ex hac nota chronologica patet, hanc panegyrim duorum ſeculorum antiquitatem non excedere.*

f *Cum hoc ſtatutum dicatur anno* 1525, *miror, quod in Breviario Tullenſi anno* 1535 *Diviſioni Apoſtolorum Officium* S. Aproniæ *poſtponatur.*

g *Hic dicitur fuiſſe ſecundus Tullenſis eccleſiæ præſul, cujus Officium ibidem celebratur* XXIII *Octobris, quo die de ipſo erit agendum.*

A D

DE SANCTO ÆTERNO

EPISCOPO EBROICENSI ET MARTYRE

LUSARCÆ IN DIOECESI PARISIENSI.

J. B. S.

Ex Sauſſayo & Caſtellano.

CIRCA DCLX.

ANtiquis omnibus Martyrologiis ignotus hic Sanctus, adeoque præteritus, primum, quod ſciam, ſignatus fuit ab Andrea Sauſſayo, in ſuo Gallicano, non hoc ſed XVII *hujus menſis die, his verbis:* Ebroicis in Normannia, ſancti Æterni epiſcopi & martyris, qui tempore Clodovæi regis, eccleſiam ſpiritu Apoſtolico dirigens, omnis religionis decore, palmaque denique inclyti martyrii decoravit; faſtiſque ut hodie ſuis lætificat, ſic perpetuis juvat patrociniis. *Sauſſayi fluenta oratoria potius quum Sancti Legendam hæc omnia ſapiunt. Clodovæum autem dum ita indeterminatè appellat, cave alium intellexeris, quam ſecundum, cum ad ſeculum ſeptimum pertineat Sanctus, cujus veroſimillimam ætatem ex Caſtellano appoſuimus, qui rem paulo accuratius examinaſſe videtur, diſtinctius etiam explicans, quæ ad poſitionem, ſeu locum martyrii & ad cultum attinent; neſcio tamen, utrum diem natalem, in quo de Sanctis quibuſque operoſius diſquirendo operam ſe poſuiſſe non ſemel teſtatus eſt, certius deprehenderit, cum Ebroicis colatur Sanctus* XVI *Julii.*

A Sauſſayo refertur 17 hujus;

B

2 *Sufficient ea quæ hîc habet ad ignobilis loci cognitionem, de quo æque ac de ipſo* S. Æterno *loqui hîc ſuperſediſſemus, niſi teſtimonio ejus & Officio Ebroicenſi inniteremur pro vero cultu* S. Æterno *exhibito, ut ſecurè hoc loco reponi poſſet. Ipſum audiamus ſic ex Gallico Latinè loquentem:* Luſarcæ in diœceſi Pariſienſi, S. Æterni epiſcopi Ebroicenſis, eo loco ab hæreticis mactati. Sacrum ejus caput exſtat in (Villiers-le-Bel) prope Pariſios in eccleſia S. Deſiderio dicata, ubi feſtum ejus celebratur die prima Septembris. *Clarius in ſcheda manu ſua Latine ſcripta ait,* reliquum corpus aſſervari Luſarcæ: Villare bellum *autem leucis circiter quatuor Pariſiis diſtare, medio itinere Luſarcam verſus. De Vita Sancti aut rebus geſtis quod referrent, nihil habuere Sammarthani, apud quos paucula hæc verba ſunt accepta ex Surio ad* XIX *Octobris, in Vita S. Aquilini, ejus in epiſcopatu ſucceſſoris num.* 7: Beato itaque Æterno, Ebroicenſis urbis Epiſcopo, ex hac luce ad æternam tranſlato, ut reipſa eſſet, quod verbo hactenus dicebatur, totius cleri & populi animi divinitus inflammantur, ut Aquilinus ille, occultus Dei ſervus . . . . . ei ſubſtituatur: *Neque nos plura ad Sancti geſta vel martyrium ſpectantia invenimus, aut in Officio aut alibi.*

à Caſtellano diſtinctius hoc die.

E

DE SANCTO DEUSDEDIT

SEXTO CANTUARIENSI IN ANGLIA ARCHIEPISCOPO.

F

C

I. B. S.

Ex Martyrologiis & Capgravio.

ANNO DCLXIV.

IN ſyllabo Prætermiſſorum ad diem XXX *Junii, quo die perperam ſignatus erat à Wilſono in ſuo de Sanctis Angliæ Martyrologio, huc remiſſus eſt is, quo de hîc agendum eſt,* S. Deuſdedit *Archiepiſcopus Cantuarienſis ſeu Dorovernenſis eccleſiæ, non ſemel in Actis noſtris laudatæ, ordine ſextus, quem neſcio cur recentior iſte Martyrologus eo die retulerit, cum Venerabilis Beda ceterique ſcriptores Angli ejus natalem paſſim & conſtanter collocent vel hac* XV *Julii, vel ſaltem die præcedenti, uti ibidem etiam paucis annotatum eſt. Curſim de eo meminit laudatus Beda lib.* 3, *cap.* 28, *& lib.* 4. *cap.* 1, *non geſta aut virtutes ejus, ſed ſolum obitûs diem & annum deſignans, quo pacto etiam ferme laudatur à Gervaſio in Actis Pontificum Cantuarienſium, Thornio in Chronico, Harpsfeldio aliiſque, adeo ut noſter Alfordus ad annum* 664, *quo vivendi finem fecit, nihilo plus de Actis* S. Deuſdedit *attulerit, præter fragmentum ex Capgravii Legenda, de qua mox dicendum erit, ubi ex Martyrologiis Sancti cultum oſtenderimus. Pitſeus De illuſtribus Britanniæ ſcriptoribus de Sancti juventute id ſolum elogii habet, quod Capgravianæ orationi non inepte præmitti poſſit; ut fatendum omnino ſit, de geſtis* S. Deuſdedit *vix quidquam ſupereſſe.*

A ſcriptoribus obiter laudatus,

2 *Id ſingulare notant ſcriptores iſti paſſim, primum fuiſſe, qui ex gente Saxonica, poſt Auguſtinum, Laurentium, Mellitum, Juſtum & Honorium exteros, ſedem illam metropoliticam conſcenderit, Frithonam antea appellatum, pro quo* nomen anglicum, *inquit Capgravius, ei inditum fuerit, quod aliis* Theodatum *aliis* Deodatum *non male vertere placuit. Nos receptiori appellationi inſiſtimus, ſub qua in Faſtis ſacris primum relatus videtur, ab eo qui Uſuardum in Anglia auxit, cujus codicem ſeculo* XII *conſcriptum, in eccleſia Ultrajectina olim uſitatum, Roſweydi nomine, in noſtra editione inſignivimus. In eo autem codice, ad hunc diem, refertur his ver-*

in Marlliis hoc die ſignatus eſt.

A *verbis* : Eodem die in Britannia, depositio beati Deusdedit Archiepiscopi & confessoris. *Grevenus breviter* : Deusdedit Archiepiscopi Cantuarienſis & confeſſoris. *Molanus paulo diſtinctius* : Cantuariæ, depoſitio S. Deusdedit, ſexti Archiepiſcopi & confeſſoris. *Quid Florarium dixerit, notavimus die præcedenti in Prætermiſſis. Nihil adducere poſſunt recentiores, quod ex jam citatis ferme acceptum non ſit : nec curandi Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus, Mathew aut alii, dum Sanctum Ordini ſuo adſcribunt, ſive ex Trithemio, ſive aliunde ; prudentior Mabillonius eum lapidem movendum non cenſuit.*

Cetera ex elogio Capgravii. 3 *Pluribus verbis utitur citatum Wilſoni Martyrologium Anglicum, ſed ea ex Capgravio deſumpta, hic repetenda non ſunt : fallor ni is in die obitûs errandi occaſionem ceperit ex Godwini de Præſulibus Angliæ Commentario, quem alterius ſuæ editionis margini adſcriptum lego ; verum non aſſerit iſte ſanctum* Deusdedit xxx *Junii deceſſiſſe, ſub disjunctione ſua exponens.* Conſecratus eſt, *inquit*, per Ithamarum epiſcopum Roffenſem (Eboracenſi ſede tum vacante) & ultimo die Junii, ſive (ut habet Weſtmonaſterienſis) Julii xiv migravit. *De cetero perinde res erit, ſive cum Beda die præcedenti, ſive cum aliis hoc die ad cælos evolaſſe dixeris ; nos Martyrologia ſecuti ſumus. Non ita admittendum, quod præfatus Godwinus ſolus, quod ſciam, adſtruit,* migraſſe *nempe* ab hac luce, poſtquam eccleſiam ſibi commiſſam annos ſex rexiſſet, *ubi ceteri annos ut minimum novem regiminis ei certatim tribuunt, ut ex Capgravii elogio mox intelliges. Elogium voco, non Acta aut Vitam, quandoquidem præter nomen, ætatem, ſucceſſionem, ordinationem & ſepulturam, vix quidquam adferat, quod non Sanctis quibuſque Epiſcopis merito adaptetur. Rem proponam pro ut ab eo edita eſt, cui ad calcem ſubnectetur Sancti epitaphium, neſcio à quo, nec quo tempore compoſitum ; ubi paucula in memoriam revocavero quæ de ipſo jam dicta ſunt die* xxvi *Maii, ubi de S. Auguſtino actum eſt.*

C Ejus tranſlatio. 4 *Exſtat ibi iſtius menſis tomo* vi *à pag.* 411 *fuſe narrata à Gocelino monacho hiſtoria tranſlationis ſanctiſſimi Anglorum apoſtoli, cum cujus ſacro corpore plura ſucceſſorum aliorumque Sanctorum conjuncta fuere, atque ea inter ipſum etiam hujus noſtri ſancti* Deusdedit. *Porro & ejus & ſanctorum Juſti & Honorii encomia ex profeſſo referuntur cap.* 4, *ubi poſt alios, tamquam ſanctitate conſimili illuſtris adjungitur, ut* qui beati Auguſtini apoſtolatui ſextus ſubjungi, & eidem tam proxime meruit conſepeliri. *Tum vero paucula ex Beda adducuntur, quæ omnibus communia hic ſeorſim deſcribere neceſſe non exiſtimo, uti nec ea quæ habentur paulo ſuperius cap.* 2, *num.* 21 *de impenſa tota ſexta feria in excavando ejus ſacro corpore, quemadmodum iſtic pluribus commemoratum invenies ; verum ex quibus de ſancti* Deusdedit *præclare geſtis aut vitæ ſerie nihilo magis edoceberis. Demus igitur, quod promiſſum eſt, Capgravii breve elogium.*

ELOGIUM
Ex Capgravio.

EGregio Dei pontifice Honorio ex hac luce ad Dominum tranſlato, electus eſt

Archiepiſcopus Dorobernenſis vir Deo dignus, vita & eruditione clarus Deusdedit, de gente Occidentalium Saxonum cum maximo omnium tripudio, quem ordinaturus venit illuc Ythamarus antiſtes eccleſiæ Roffenſis ; & novem annis, menſibus quatuor eccleſiam ſuam gloriosè rexit. Servus itaque Dei Deusdedit fideliſſimus per omnia & Deo devotus, euangelici præcepti non immemor : ſicut enim fuerat idoneus auditor, ita non minus ipſius erat & ſtudioſus executor. Verus enim erat Dei cultor, vitiorum mortificator, virtutum amator, verbi divini non ſegnis ſator : meditabatur legem Domini aſſiduè, præceptis ejus ſeipſum humiliter ſubdendo, & talentum ſibi commiſſum à Chriſto, affectu voluntatis nimio nitebatur creditori ſolvere ſuo, uſu centuplicato. Quidquid de Dominicis eloquiis aure cordis exceperat, non ſolum opere, ſed etiam moribus & vita adimplere ſatagebat. Ex MSS. *Sextus ordine Honorio ſuccedens,*

2 Agebat paſtor ſanctitatis eximiæ ut ſibi fieret plebs commiſſa conformis, & ob merita virtutis, cæleſtibus titulis adſcriberetur. Gregem ſibi commiſſum pane verbi divini ſatiabat, & potu euangelicæ inſtitutionis recreabat. Pervigil erat in orationibus, jejuniis intentus, & eleemoſynis deditus : ovile ſibi creditum non mediocri induſtria procurabat, & ab eo inſidias dæmonum vexillo crucis Dominicæ propellebat. Integerrima vitæ puritate excellens, omnium bonorum opinione pollens, ſe & ſibi ſubditos Domino jugiter commendabat, & ut in fide Chriſti ſtabiles eſſent, pernox orabat. Præſul igitur inſignis ac Domino per cuncta amabilis, cum divini crediti memor eſſet, & quam humili & cauta diſpenſatione illud peregiſſet ; providens in futurum ſanctæ eccleſiæ, ne poſt diſceſſum ſuum, utpote rudis adhuc, vacillaret, probos & religioſos viros, quos in divina doctrina perfectos eſſe probaverat, verbum Dei prædicando paterna cum monitione delegavit. *omnibus virtutibus,*

E

3 Deinde ſibi à Deo collata ſcientia, ſacri Ordinis primordia diſpoſuit mira induſtria. Miniſtros ſacri Officii & divini miniſterii adjutores uſui eccleſiæ, ſecundum inſtituta Apoſtolica deputavit, & in puritate vitæ ſervire Deo docuit. Erat enim vir angelicus, doctrina præclarus, ſpiritu ſapientiæ & humilitatis gratia plenus. Hic enim patriâ linguâ Frithona vocabatur, ſed ob merita ejus magnifica, nomen Saxonicum ab electis Dei miniſtris commutatur in nomen angelicum. Iſte confeſſor & amicus Dei Deusdedit nomine vocabatur : gratia namque Dei eum in opus miniſterii ſancti aſſumpſit, & ſibi in ſacerdotem magnum adoptavit. Sumpto ſacerdotali officio, in timore Domini perfectus perſeverabat, oculos mentis ſuæ ſemper ad Deum defixos habens, in ſervitio Domini dies noctesque aſſiduabat, pauperes recreando, nudos veſtiendo, infirmos viſitando, in charitate Dei & proximorum amore perſeverando, Deo ſibi placere ſtudebat. *Episcopo condignis elucet;*

F

4 Sanctiſſimum hunc paſtorem & doctorem, ad conſummationem Sanctorum nobis ſuperna gratia dedit ; id eſt ad ſupplemen tum fidei Sanctorum. Principium igitur conſummationis Sanctorum, ad quam beatus *mortuus Idibus Julii an.* 664.

G

Deuſ-

EX MSS. Deusdedit missus est, prior dedit almus Augustinus, fundamenta jecit, ad spem reddidit. Deinde melliflui doctores Laurentius, Mellitus, Justus, Honorius, sibi invicem succedentes. Horum vera consummatio erat hic Sanctus, qui post hos, ut sapiens architectus, domum Dei viriliter conscendens, prædicatione, ammonitione, correctione, & eximia charitate omnipotenti Deo templa in æternum mansura stabilivit. Anno autem Domini sexcentesimo sexagesimo quarto, postquam cuncta in tranquilla pace disposuerat, Idus Julii cælestia conscendit, & in monasterio Apostolorum Petri & Pauli sepeliri meruit. Vitam hujus almiflui patris virtutes quoque & merita, mira odoramentorum suavium gratia, de tumba ejus erumpens ostentat. D

Epitaphium ex Harpsfeldio.

Alme Deus-dedit, cui sexta vacatio cedit,
Signas hunc lapidem, lapidi signatus eidem.
Prodit ab hac urna virtute salus diuturna,
Qua melioratur quicumque dolore gravatur.

DE S. PLECHELMO EPISCOPO

OLDENSALIÆ ET RURÆMUNDÆ IN BELGIO.

B COMMENTARIUS PRÆVIUS JOANNIS BOLLANDI. E

Præfatiuncula.

MIrum videbitur, neque sane immerito, Bollandi, antesignani nostri, nomen seu potius vigilias ad medium usque Julii protendi, ab eoque elaboratum de *S. Plechelmo*, quem hîc damus, Commentarium, quandoquidem mensi Martio immortuum Vita ejus, mensi isti præfixa, disertissime doceat, capite 22 explicans, quam exiguam in eo partem viro jam morbis & senio fatiscenti habere licuerit, præter laudatissimam operam, quam in retegendis configendisque Pseudomarcellini inolitis jam diu figmentis, in S. Suiberti Vita illustranda posuerat, adeo ut in ea lucubratione, operosè juxta ac fusè deducta (utpote cujus pars magna rescindenda fuerit) postremas omnes corporis & animi vires consumpsisse videatur. Atenim ea occasione plura alia ab ipso discussa observo, quæ ex eodem fœtido lutulentoque supposititii Marcellini, à quo sincerum die præcedenti discrevimus, fonte profluxerant; qualia certe æstimanda sunt quæ de sanctis Wirone, Plechelmo, & Odgero vulgo ferebantur, quæque ipse eadem industria & sagacitate convellenda suscepit. De S. Wirone dissertationem ejus habes ad diem VIII Maii; hîc illam quam de *S. Plechelmo* non minus accurate exornavit, verbis ejus totam & integram exhibemus, cui demum suo tempore, nempe ad X Septembris subC jungetur Commentarius de S. Odgero, ejus etiam manu descriptus atque in scriniis nostris asservatus. En igitur modo *S. Plechelmi* gesta à Marcellinianis sordibus studiose expurgata vindicataque. F

J. B. ## § I. S. Plechelmi patria, inque eâ Episcopatus. S. Swiberti per Marcellinum Vita supposititia.

SECULO VIII. *Retulimus ad* VIII *Id. Maii* S. Wironis *Episcopi Scoti, ac Geltriæ superioris Mosanique tractus Apostoli, acta, & de ejus patriâ, Episcopatu, ætate, monasterio in monte S. Odiliæ, plura disseruimus, quamvis in re non admodum obscurâ, nisi quidam tenebras parum accuratâ scriptrone offudissent. Ejus gentilis, simulque cum eo ad episcopale munus à Pontifice Romano initiatus; ac demum apostolicæ in Galliam Belgicam peregrinationis socius fuit* S. Plechelmus. *Oriundus igitur hic quoque è Scotiâ fuit, sive ea Hibernia fuit, Scotorum patria, ut de Wirone diximus sentire nonneminem; seu potius Pictorum, præcipuè Australium, regio, quæ, ut nunc, etiam ævo quo scripta ejus Vita, Scotiæ nomen obtinuit.*

S. Plechelmus in Scotiâ natus in eâque Episcopus;

2 *Neque solum illa Pictorum regio Scotiæ appellationem induit, sed & aliæ provinciæ cis Fortham urbemque Edenburgum, atque inter eas Gallovidia & Lautonia, quas olim Britones Romanis subjecti tenuerunt, dein retractis ab insulâ armis Romanorum, partim Cumbri, ipsi quoque Britones, partim posteà Angli Northanimbri: donec seculo Christi decimo Boreales illas provincias Regi Scotiæ Angli cesserunt. Et harum fortassis provinciarum aliquam* S. Plechelmo *patriam extitisse, Vitæ illius scriptor voluit indicare, cum eum asseruit* infra confinia Scotiæ, de clarâ nobilium prosapiâ patrum, procreatum *fuisse: quod & Joannes Gerbrandus à Leidis Chronici Belgici lib.* 2, *cap.* 16 *iisdem verbis tradit. Ut videatur uterque tacitè suffragari iis qui Candidæ Casæ in Gallovidia Episcopum faciunt, eumdem videlicet, qui apud Bedam* Pehthelmus *appellatur.*

an cis Fortham in Gallovidiâ, ut quidam innuere videntur?

3 *Ejus sententiæ princeps fuit, qui sub S. Marchelmi sive Marcellini nomine, S. Swiberti Boructuariorum Apostoli, ac comitis S. Willibrordi Vitam edidit, quam nos ad diem primum Martii, quo S. Swibertus colitur, refutavimus, neque dignam*

Asserit Pseudomarcellinus in commentitiâ Vitâ S. Swiberti, & synodo Ultrajectensi sub S. Willebrordo,

A *dignam cenſuimus, quæ operi noſtro inſereretur, etſi apud Surium extaret. Sanctorum* Wironis & Plechelmi *in eâ mentio fit cap.* 14, *his verbis:* Deinde animadvertentes præfati ſancti Pontifices, & egregii prædicatores, qui cum eis ex Anglia Trajectum venerunt, quod multus populus, Deo proſperante, ab infidelitatis errore ad Chriſtum converſus eſſet; convocata ſynodo in novella Eccleſia Trajectenſi, decreverunt more Apoſtolorum & Diſcipulorum Chriſti, in diverſas circumjacentes barbaricas nationes, præſtantiores prædicatores illinc mittere, ad prædicandum ipſis fidem Chriſti. Erant autem eo tempore in eadem primitiva Eccleſia Trajectenſi apoſtolici Pontifices & Canonici egregii prædicatores, qui S. Swibertum cum SS. Ewaldis ſequentes, conſtanter Chriſtum gentibus prædicaverunt: utpote S. Winfridus ſacerdos, qui poſtquam XIII annis in Eccleſia

B Trajectenſi ut Canonicus degiſſet, Archiepiſcopus Moguntinenſis conſecratur, & Bonifacius appellatur, qui poſt obitum S. Willibrordi Epiſcopi Trajectenſis rediens, ſecundus Archiepiſcopus Trajectenſis ordinatur: qui poſtquam decem & ſex annis per Friſiam prædicaſſet, martyrio in Friſia coronatur cum ſuis.

ipſum interfuiſſe Maſſæ Candidæ, vel Candidæ Caſæ Epiſcopum,

4 Similiter S. Wiro Epiſcopus Deirorum: S. Plechelmus Epiſcopus de Maſſa candida, vel ſecundùm Bedam Candida caſa: S. Othgerus Levita, cum pleriſque aliis glorioſis ſacerdotibus & prædicatoribus. Cui ſanctæ ſynodo præfuerunt SS. Willebrordus & Swibertus Antiſtites conſtantiores: in quâ concluſum & diffinitum fuit, ut omnes primi prædicatores in exteras provincias prædicarent verbum Dei. Igitur S. Acca, ut prælibatum eſt, cum S. Swiberto in Angliam rediens, à S. Wilfrido Epiſcopo Auguſtadienſis Eccleſiæ Epiſcopus conſecratus, poſt ſanctiſſimam vitam, ibidem in Domino quievit. S. Wigbertus in Foſtelant martyrio coronatus fuit, ut prætactum eſt. S. Willibaldus Orientalem adiens Franciam, Aureatenſis ſive Eiſtatenſis Epiſcopus effectus eſt. S. Winnebaldus frater ejus Heyndelamenſis Abbas eſt ordinatus: quorum germana fuit S. Walburgis Virgo, Levinus pontificatum adeptus, martyrio prope Gandavum coronatur, *&c.*

C *& ſcilicet cum S. Levino, minimum 38 annis ante oceiſo,*

5 *Quis eſt, qui non illico perſpiciat hæc ineptè eſſe congeſta, ſi modo primoribus digitis hiſtoriam ſanam, præſertim Anglicanam, attigerit? Ad ſingulorum horum Divorum, ac præcipue S. Swiberti, errata inſulſi ſcriptoris pleraque refellimus, nec omnia ubique repeti poſſunt. Et* S. Levinus *quidem, ſive* Livinus, *prius fortaſſe quam plerique è gloriosâ illâ turmâ ſociorum S. Willebrordi in vitam mortalem prodiiſſent, eam adeptus erat immortalem, in ditione Aloſtana, quæ tunc Bracbantum, ſive Brabantia appellabatur, martyrio coronatus anno* DCLIX, *biennio poſt S. Bavonis mortem, ut* VI *Februarii ad Vitam S. Amandi* § 13 *fuſe probatum: non igitur ſocius fuit S. Willebrordi, nec interfuit ſynodo ab eo habitæ, ſi tamen ea habita eſt umquam. Fateor quidem in quibuſdam exemplaribus pro* Livino Liebainum *haberi, & antea cap.* 6, *non* Levinus, *ſed* Lebainus *inter illos* XII *viros apoſtolicos numeratur. Verum Presbyter fuit & Confeſſor S. Lebuinus, non (ut hic dicitur)* pontificatum adeptus, *nec* martyrio prope Gandavum coronatus: *at nec S. Willibrordi ſocius aut diſcipulus fuit, qui temporibus S. Gregorii tertii Ultrajectenſis Eccleſiæ Epiſcopi ex Anglia venerit, ut* XXVI *Martii in Vitâ S. Ludgeri Monaſterienſis Epiſcopi dicitur: nec poterat hoc ignorare Marcellinus, ſive Marchelmus, qui Daventriæ ejus cooperator in ſementè Euangelicâ fuiſſe traditur.*

AUCTORE J. B

6 *Etſi autem crimine ab uno ſatis perſpici queat pſeudonymi ſcriptoris fides ſubleſta, lubet tamen alterum ſpecimen jungere.* SS. Willibaldum & Wunibaldum *ait cap. 6 cum S. Willibrordo anno* DCXC *jam ſacerdotes in Friſiam veniſſe, cum non niſi undecim poſt annis Wunibaldus, quatuordecim Willibaldus ſit natus; hic nimirum anno* DCCIV, *ille* DCCI, *ut* VII *Februarii ad Vitam S. Richardi, patris ipſorum, ſolide probatum eſt. An igitur ſynodo illi interfuerunt nondum nati, ſi habita eſt circa annum* DCXCVII? *Vel infantes, ſi* DCCVII, *aut ſummum ſaltem adoleſcentuli, cum S. Swibertus, qui anno* DCCXV *vel* DCCXVII *deceſſit, multa tamen poſt eam ſynodum egiſſe memoretur?*

& SS. Willibaldo & Wunibaldo, necdum natis, vel certe pueris:

E

7 *Cur deinde* Wiro & Plechelmus, *qui ad Friſios miſſi non leguntur, nec in Friſiâ prædicaſſe, ſed in Galliis, ſoli ex omnibus Galliarum Epiſcopis ad eam ſynodum evocati ſunt? Neque S. Wiro, ut ad ejus Vitam oſtendimus,* Deirorum *Epiſcopus fuit: at neque S. Plechelmus* Candidæ Caſæ, *nedum* Maſſæ candidæ, *cujus nominis urbem Epiſcopalem neque alibi terrarum exititiſſe legimus.* Maſſa candida *appellati quidem, ut ad* XXIV *Auguſti in Martyrologio refertur,* CCC *Martyres Carthagine incendio necati itemque alii Cæſarauguſtæ* III *Novembris, quorum cineribus varii ſcriptores titulum Maſſæ Candidæ tribuerunt; at nuſquam urbis id, quod ſciam, proditur nomen. Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino, nihilo feliciore conjecturâ,* Caſæ Dei *Epiſcopum fuiſſe ſcribit. Vetus notitia Africæ tres Numidiæ civitates exhibet, quarum à caſis ductum nomen,* Caſas Madianas, Caſas Nigras, Caſas Calaneas. *Eſt apud Arvernos in Galliâ celebre Ordinis Benedictini monaſterium,* Caſa Dei *nuncupatum, de quo agitur* XXIV *Aprilis ad Vitam S. Roberti fundatoris: at nuſquam civitas Epiſcopatu inſignita, quæ* Caſa Dei *appelletur.*

at neque uſpiam Maſſæ Candidæ epiſcopatus: neque (ut alius vocat) Caſæ-Dei.

F

§ II. Candidæ Caſæ epiſcopatus in Britanniâ jam Scotis ſubjectus; ejus Epiſcopi S. Ninianus, Pehthelmus, alii.

AT ſi verè eam Vitam Scripſiſſet S. Marchelmus, non ita S. Bedam negligenter ac projectè, ac ſi omnium etiam tunc tritum manibus, citaſſet: Sanctus, *inquit,* Plechelmus, Epiſcopus de Maſſa candida, vel ſecundùm Bedam Candida Caſa. *Mortuus erat Beda annis non multis prius, quam illa fingitur ſcripta S. Swiberti Vita: ſcripſerat autem ſub extremum vitæ tempus hiſtoriam Eccleſiaſticam gentis Anglorum, ac S. Ceolulpho Regi dicarat, in qua ſcilicet mentio fit* Pehthelmi *Candidæ Caſæ in Northumbriâ Epiſcopi. Hunc* S. Plechelmum *Geldriæ Apoſtolum eſſe hic auctor exiſtimavit. At Bedæ hiſtoriam ſi legiſſet, ſane errata plurima, quæ paſſim ſcriptis ſuis inſpergit, ex ea corrigere debuiſſet: neque ita tum citare veluti notum omnibus, non*

Secundùm Bedam (ſed ineptè à Pſeudomarcellino citatum) Pehthelmus Candidæ-Caſæ primus Epiſcopus fuit,

AUCTORE J. B.

Francis ſolum, ſed Friſiis ac Germanis quibus ſcribebat: vel ſaltem venerabilem Presbyterum *appellari. Verba Bedæ lib. 5, cap. 24, ubi exponit qui Angliæ anno* DCCXXXI, *quo hiſtoriam illam abſolvit, ſtatus eſſet, inter alia, quæ huc faciunt ſunt iſta:* At verò provinciæ Northanhymbrorum, cui Rex Ceolvulf præeſt, quatuor nunc Epiſcopi præſulatum tenent Wilfrid in Eboracenſi Eccleſia, Æthelwald in Lindesfarronenſi, Acca in Hagulſtadenſi, Pechthelm in eâ quæ Candida Caſa vocatur, quæ nuper multiplicatis fidelium plebibus, in ſedem Pontificatus addita, ipſum primum habet Antiſtitem.

300 *annis poſt S. Niniam, Pictorum apoſtolum, qui inter Britones eccleſiam lapide ſtruxit,*

B

9 *Quæret fortaſſe quiſpiam, quomodo Pechthelmum* Candida Caſa *primum habuerit Antiſtitem, cum idem Beda lib. 3, cap. 4 iſta ſcribat:* Anno Incarnationis Dominicæ DLXV.... venit de Hiberniâ Presbyter & Abbas, habitu & vitâ monachus inſignis, nomine Columba, Britanniam; prædicaturus verbum Dei provinciis Septemtrionalium Pictorum, hoc eſt iis quæ arduis atque horrentibus montium jugis, ab Auſtralibus eorum ſunt regionibus ſequeſtratæ. Namque ipſi Auſtrales Picti, qui intra eoſdem montes habent ſedes, multo ante tempore, ut perhibent, relicto errore idololatriæ, fidem veritatis acceperant, prædicante eis verbum Ninia Epiſcopo reverendiſſimo & ſanctiſſimo viro, de natione Britonum, qui erat Romæ regulariter Fidem & myſteria veritatis edoctus, cujus Sedem Epiſcopatus, S. Martini Epiſcopi nomine & eccleſiâ inſignem (ubi ipſe etiam corpore una cum pluribus Sanctis requieſcit) jam nunc Anglorum gens obtinet Qui locus ad provinciam Berniciorum pertinens, vulgo vocatur ad Candidam Caſam, eo quod ibi eccleſiam de lapide, inſolito Britonibus more, fecerit.

unde civitas (poſteà Anglis ſubjecta) Candida Caſa dicta, ſeu Witterna:

C

10 *Conſentit Bedæ Willielmus Malmesburienſis lib. 3 De geſtis Pontific. Angl. ita ſcribens:* Candida Caſa vocatur locus in extremis Angliæ juxta Scotiam finibus, ubi beatus Confeſſor Ninia requieſcit, natione Britto, qui primus ibidem Chriſti prædicationem euangelizavit. Nomen loco ex opere inditum, quod eccleſiam ibi ex lapide polito Brittonibus miraculum fecerit. *Joannes Fordonus quoque, ab Uſſerio pag. 662 citatus, de S. Niniano, ſive Niniâ ita ſcribit:* Hic vir Dei ſibi ſedem in loco qui nunc Witterna & Candida Caſa dicitur, elegit: in quo juſſu ejus cœmentarii, quos ſecum à B. Martino adduxerat, eccleſiam conſtruunt. *Guilielmus Cambdenus in Gallonidiæ deſcriptione, urbem quæ apud Ptolomæum* Leucopibia *appellatur, hanc ipſam* Whitherne *eſſe divinat, ſcriptumque à Ptolomæo* λευκ' ὀικίδια, *id eſt*, candida domicilia, *quod deinde librarii in* Leucopibia *verterunt. Ingeniosè id quidem excogitatum, ſed tutius Eccleſiaſticorum ſcriptorum, ac præſertim antiquiſſimi Bedæ, ſtatur auctoritate.*

100 *annis poſt unita Glaſguenſi diœceſi, latè patenti,*

11 *An immediatè quiſquam in* S. Niniani *Cathedram ſucceſſerit, non comperi. Mortuus is creditur circiter annum Chriſti* CCCCXXXI. *Centum fere poſt annis Epiſcopus regni Cumbrienſis fuit S. Kentigernus, cujus Vitam dedimus* XIII *Januarii. Is ut cap. 3, num. 13 dicitur,* in loco nomine Glaſghu, in multâ abſtinentiâ vixit, donec Rex & Clerus regni Cambrenſis, cum ceteris Chriſtianis, licet paucis, ipſum plurimum renuentem in Paſtorem & Epiſcopum elegerunt. *Et ſubjectam fuiſſe Gallonidiam, urbemque Witternam, ſatis intelligi ex ſequentibus poteſt:* Cathedralem *enim* Sedem in urbe Glaſguienſi conſtituit, & magnam congregationem ſecundum formam primitivæ Eccleſiæ viventem ibidem ordinavit. Extendebatur autem diœceſis ſua ſecundùm limites Cambrenſis, à muro ſcilicet illo famoſo ad arcendum hoſtes à Britonibus à mari ad mare quondam conſtructo, uſque ad flumen Fordenſe, id eſt, ad mare Scoticum.

D

numquam Pictis conſtanter habitata: nec ipſa Witterna ſemper juris Scotici fuit:

12 *Cum ex hiſce teſtimoniis conſtet,* S. Niniani *diœceſim uſque ad mare Scoticum protenſam fuiſſe, quouſque gens Britonum pertingebat, ab Romanis quondam præſidiis præfecturæ Valentiæ defenſa; ipſeque Pictis Auſtralibus à ſe converſis, ordinarit presbyteros & Epiſcopos, extra ſuam nempe diœceſim, ultra Scoticum mare; patet errare Ranulphum Ceſtrenſem, dum lib. 1, cap. 58 ita ſcribit:* Cum Picti Boreales partes Albaniæ priùs occupaſſent, videtur quod locus manſionis, quem dedit Pictis Caraufius, ſit pars Auſtrina Albaniæ, à muro ſcilicet Romani operis tranſverſo, uſque ad mare Scoticum protenſa, in quâ continentur Galwedia & Lodoneia. *Infeſtarunt quidem ſæpe & evaſtarunt Picti illas provincias, aliaſque remotiores; ſed ultra Footham in ſuas oras identidem rejecti: neque S. Niniæ tempore eam tenuerunt.*

E

nec Pictiminia dicta Bedæ.

13 *Fœdius hallucinatur Dempſterus lib. 5 hiſtor. Eccleſiaſt. gentis Scotorum cap.* 1026, *ubi* Pechthelmum *hunc Bedæ,* Pectelinam *vocat;* Candidæ Caſæ in Scotiâ Antiſtitem .... anno DCCXXXI. *Et addit:* Hoc ſanè certo liquet, Candidæ Caſæ Epiſcopatum ſemper ditionis fuiſſe Scoticæ, nec umquam Anglico juri ſubjectum. *Quæ manifeſtè a Bedâ, verbis ſupra allatis, refutantur. At Bedam ridiculè interpretatur Hector Boëthius lib. 9 hiſtor. Scotor. fol.* 181 b; *ubi Mordacum Scotorum Regem ſcribit anno* DCCXXXI *obiiſſe,* poſtquam ſexdecim rei Scoticæ præfuiſſet annos..... *ac* nonnulla pia loca diruta bellico tumultu, nondum majorum operâ reparata, ingenti ſumptu reſtituit: inter cetera Candidam Caſam, ubi beatiſſimus Pontifex Ninianus quotidie tot miraculis claret, quot Divorum nullum vel ante vel poſt eum in Albione claruiſſe eſt auditum. Beda locum Pictiminiam vocat, Actamque antiſtitem, qui ſub id tempus ſacræ Sedi Candidâ in Casâ præfuit. *Nihil ſimile habet Beda, cujus antea verba retulimus.*

F

Pechthelmus ejus Epiſcopus, diſcipulus S. Aldelmi fuit, vir doctus.

14 *De* Pechthelmo *ita ſcribit Malmesburienſis lib 3, ubi de Epiſcopis agit Candidæ Caſæ:* Ibi ſub extremo Bedæ tempore primus factus eſt Epiſcopus Pethelmus, qui multo antè tempore in Weſtſaxoniâ commoratus, ſanctiſſimi Aldelmi diſcipulatui intereſſe meruerat. *S. Aldelmus in monaſterio, quod poſtea Malmesburia appellatum, primùm monachus ſub Maidulpho Scoto, deinde Abbas fuit, ac poſteà Schireburnenſis Epiſcopus, ut* XXV *Maii diximus, quo die anno* DCCIX *obiit. Ipſe quoque Beda lib. 5, cap.* 19 Pechthelmum *ſcribit* cum S. Aldelmo multo tempore adhuc Diaconum, ſive monachum fuiſſe. *Idem porro nobis videtur eſſe* Pethelmus, *quem S. Bonifacius Epiſcopus Moguntinus, ex eadem Weſtſaxoniâ oriundus, conſuluit Epiſtolâ* XI, *ita inſcriptâ:* Dilectiſſimo ac reverendiſſimo fratri, à me diligendo Pethelmo Coëpiſcopo Bonifacius, exiguus

A guus ſervus ſervorum Dei optabilem in Chriſto caritatis ſalutem.

15 *Recenſet Malmesburienſis quatuor Candidæ Caſæ Antiſtites, qui poſt Pethelmum eam Eccleſiam rexerunt, ac ſubdit:* Nec præterea plures alicubi reperio, quod cito defecerit Epiſcopatus, qui extremâ Anglorum in orâ eſt, & Scottorum vel Pictorum depopulationi opportunus. *Demum in jus conceſſit Scotorum Gallovidia, ſine armis ſubacta, ſive ultro ipſis eam cedentibus Anglis, ut Mattheus Weſtmonaſterienſis aliique tradidere Anglici ſcriptores. Tunc verò à Malcolmo III Rege affirmat Boëthius lib. 9 fol.* 181 b, ſacrum Candidæ Caſæ magiſtratum non inſtitutum, ſed reſtitutum fuiſſe. *Sederunt certe deinceps illic quamdiu in Scotiâ viguit res Catholica, Epiſcopi, Glaſcuenſi Archiepiſcopo ſubjecti. Sex omnino recenſet Joannes Spotiſwoodus lib. 2 hiſtoriæ Eccleſiarum Scotiæ pag.* 115: *quos vocat Epiſcopos Gallovidiæ.*

quatuor poſt eum alii. Dein vacat Sedes: reſtituta Scotis, quibus Gallo vidia relicta.

B § III. S. Plechelmus diverſus à Pehthelmo Candidæ Caſæ Epiſcopo: perperam de utroque ſcripta à multis.

Unc ad S. Plechelmum *revertamur, qui omnino diverſus ab illo* Pethelmo, *ſive* Pectelmo, *aut* Pehthelmo, *Candidæ Caſæ Epiſcopo fuit. Nam venit* S. Plechelmus, *relicto Epiſcopatu, in Galliam ad Pippinum Ducem, ſive, ut habet ejus Vita; Regem Francorum, quod dici de Pethelmo non poteſt. Non fuit Dux ille B. Pippinus, SS. Gertrudis & Beggæ parens, ut aliquando exiſtimavit ſcripſitque Baronius: nam is anno* DCXLVI *mortuus eſt, quando puerulus adhuc erat Cuthbertus, quem S. Wiro,* S. Plechelmi *ſocius atque ætate æqualis, imitatus dicitur. Sed, ut ad S. Wironis Vitam diximus, Pippinus Craſſus, ſive Herſtalius fuiſſe videtur, qui Sanctos illos excepit, & anno* DCCXIV *obiit. Atqui Pectelmus adhuc anno* DCCXXXI *Candidæ Caſæ Epiſcopus erat Bedâ teſte: neque Epiſcopatum umquam dimiſit, ſed in eo diem obiit, ut colligere eſt ex Florentio Wigornienſi, qui ad annum* DCCXXXV *ita ſcribit:* Pectelinus Candidæ Caſæ Præſul obiit. Cui Frithwaldus in pontificatus regimine ſucceſſit. *Quare nec ad Pippinum Brevem, filium Caroli Martelli, (poſt quem cum Carolomanno fratre anno* DCCXLI *Dux & ipſe Francorum, ſive Major-Domus, dein anno* DCCL *Rex factus eſt) veniſſe ille Pectelmus potuit, cum ad ejus tempora non pertigerit. Præterquam quod hic Pehthelmus natione Anglus fuerit;* S. Plechelmus, *ut ex Vitâ S. Wironis liquet, Scotus.*

Diverſus à S. Plechelmo Pehthelmus, nec poteſt ad Pippinum diti veniſſe:

C 17 *Neque audiendus Dempſterus, qui* Pectelinum *(ita appellatur etiam apud Wigornienſem, errore typographi) ſcribit lib.* 15 *hiſtor. Eccleſiaſt. gentis Scotorum cap.* 1026, *Epiſcopum Candidæ Caſæ extitiſſe anno* DCCXXXI, *eique vitâ functo ſucceſſiſſe* Frithwaldum. *Hunc autem Frithwaldum, quem Sanctum indigitat, lib.* 11, *cap.* 524 *mortuum ait anno* DCCLXIV. *Wigornienſis ad annum* DCCLXIII *ita ſcribit:* Eodem anno Frithewoldus Hwitternenſis Eccleſiæ Antiſtes Nonis Maii defungitur. Pro quo Pechtwinus, XVI Kal. Aug., in regione quæ dicitur Aelfere conſecratus, Epiſcopatu fungitur. *Aſt idem Dempſterus eodem libro cap.* 1002 *S. Plechelmum S. Wironis ſocium, & Candidæ Caſæ Epiſcopum ait fuiſſe, & Bedæ memoratum lib.* 5, *cap.* 24, *& floruiſſe anno* DCCXLVIII, *& veniſſe in Galliam, Pippino regnante, & videri* inaugurationis inſignia à Paulo I ſuſcepiſſe, *qui anno* DCCLVII, XXVIII *Maii Pontifex electus eſt. Quanta rerum perturbatio! Erat Pectelmus anno* DCCXXXI, *Epiſcopus Candidæ Caſæ, ipſo teſte Dempſtero, qui* Pectelinum *vocat, aitque illi ſucceſſiſſe Frithwaldum, qui* DCCLXIV *obierit. An ſimul cum hoc Frithwaldo in eadem urbe ſedit S. Plechelmus? At quî poteſt Beda, anno* DCCXXXIV *vel* DCCXXXV *mortuus, ejus Epiſcopatûs meminiſſe, ſi non ante annum* DCCLVII *Epiſcopus eſt ordinatus?*

AUCTORE J. B.

18 *Neſcio an laboris pretium fuerit, aliorum de S. Plechelmo, Pectelmoque errata indicaſſe. In hujus ſolo nomine hallucinatus Trithemius eſt, aut qui opera ejus vulgavit:* Plechtelmus, *inquit lib.* 4 *de viris illuſtr. Ord. S. Benedicti cap.* 176, monachus Maildubinobienſis, Epiſcopus Candidæ Caſæ, vir doctus, & cum B. Adelmo monaſticâ diſciplinâ multo tempore converſatus, ſanctitatis ſuæ monimenta non contemnenda reliquit. Clarùit anno Domini DCC *De Pehthelmo recte, ſed nihil ea ad S. Plechelmum attinent. Eadem, verbis paullum mutatis, habet lib* 3, *cap.* 142, *ubi* S. Pechtelmum *vocat, aitque* feſtum ejus Idibus Julii celebrari: *quod de* Plechelmo *verum eſt; de* Pehthelmo *S. Aldelmi diſcipulo nuſquam legi. Arnoldus Wion lib. 2 ligni Vitæ cap.* 40 *Trithemium citat, nec ſequitur.* Pethwinum, *Frethewoldi ſucceſſorem* Sanctum *vocat, quem ait ab aliis* Plechelmum, *ſive* Pechtelmum *dici; additque, monachum Malmesburienſem in Angliâ fuiſſe, anno* DCCLXIII *Epiſcopum renuntiatum, annis* XIII *in omni ſanctitate præfuiſſe & miraculis clarum in pace quieviſſe anno* DCCLXXVIII *Idib. Julii: quieſcere in Oudenzeel in Flandriâ. Ita tres in unum conflat,* S. Plechelmum, *qui eo die obiit, & Oldenſaliæ colitur,* Pethelmum *primum ſub Anglis Candidæ Caſæ Epiſcopum, & quartum Pectwinum, qui anno quem Wion indicat,* DCCLXIII *inauguratus,* DCCLXXVIII *deceſſit, ut habet Matthæus Weſtmonaſterienſis: Wigornienſis anno uno prius mortuum ait: neuter exprimit diem.*

ambos confundunt Trithemius & Wion.

F 19 *Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino Plechelmum appellat, ſocium S. Adelmi, Caſæ Dei (quod ſupra refutatum eſt) Epiſcopum, anno* DCCLXIII *initiatum,* DCCLXXVIII *mortuum. Autbertus Miræus in Faſtis Belgicis ad* XV *Julii,* S. Plechelmum ex Northumbriæ finibus *fuiſſe ſcribit, Plectelmumque & Plechelmum dictum, primum Candidæ Caſæ Epiſcopum, Bedæ memoratum. Joannes Molanus in Indiculo SS. Belgii, Pſeudo-Marcellinum & ipſe temerè ſecutus,* Epiſcopum de Maſſa Candida *ſcribit fuiſſe,* vel ut quidam addunt ſecundum Bedam, de Candida Caſa. *In Natalibus autem SS. Belgii idem Molanus, poſtquam Vitæ ſynopſin accuratam exhibuit, illud mox ex ſuppoſititiâ S. Swiberti Vitâ de Maſſæ Candidæ Epiſcopatu ſubnectit.*

De iiſdem error Bucelini, Miræi, Molani:

20 *Edouardus Maiheiw de Tropæis Congregationis Anglicanæ Ord. S. Benedicti ad* XV *Julii multa de* S. Plechelmo *confuſiſſime congerit. Nam quæ à Pſeudo-Marcellino tradita ſunt amplectitur, & ne Bedæ contradicat, qui anno* DCCXXXI *ſcribens,* nuper *Epiſcopum factum ait Pethelmum; divinat veniſſe eum ac S. Wironem Sanctumque*

multiplex Edouardi Maiheiw, conciliare volentis Bedam & Marcellinum,

AUCTORE J. B.

Otgerum in Frisiam cum S. Swiberto, cum is ex Anglia Episcopus inauguratus rediit anno DCXCV *: dein reversum & ipsum in Angliam Plechelmum, Antistitem Candidæ Casæ esse factum circa annum* DCCXX, *venisseque rursus Ultrajectum & synodo illi, quam fingit Pseudo-Marcellinus, interfuisse: id enim omnino illi certum videtur, eumdem fuisse Pethelmum &* S. Plechelmum, *quod nos pernegamus. Sed suâ illâ de tempore synodi conjecturâ ipsum Marcellinum impugnat: nam hic mortuum S. Swibertum scribit anno* DCCXVII, *quem ipse tribus aut quatuor annis post vult illi synodo cum S. Willibrordo præfuisse. Quæ verò Pehthelmo causa in Angliam toties revertendi? Dicitur inde venisse anno* DCXCV, *dein eo reversus, electus Episcopus: Romæ consecratus, suos jussu Pontificis revisisse: tum synodo Ultrajectensi interfuisse: ac demum, cum Beda historiam suam concluderet, Candidæ-Casæ sedisse: imo eâ rursum relictâ ad Pippinum venisse, diemque suum in monte S. Petri obiisse. Quæ satis probabilis excogitari causa potest, ob quam is toties illam ierit ac redierit viam?*

B

21 *Quod vero anno* DCCXXXV *è vitâ migrasse Pethelmum Wigornienses aliique tradant, idem Mathew eum illo anno Episcopatu sese abdicasse existimat, eique subrogatum Frithwaldum, non S. Aldhelmum, ut ad an.* DCCXXXIV *num* 7, *Bedâ perperam citato, scripsit Baronius, qui tamen cum ibi non asserit nostrum hunc fuisse* Plechelmum. *Si is certè dimisso Episcopatu tunc venisset in Belgium, quâ ratione susceptus à Pippino Duce Francorum diceretur, cum eo tempore Francicam rem Martellus moderaretur, eoque mortuo partem illam Belgii, in quâ erat S. Petri mons, sive S. Odiliæ, tenuerit Carlomannus, usque ad annum* DCCXLVI *quando is monachicam vitam amplexus est? Nam si quis venisse quidem in Galliam Martelli tempore* S. Plechelmum *& socios velit, sed per* XI *annos præcepta pietatis populis tradidisse, ac demum post abitum Carlomanni ad Pippinum ejus fratrem venisse; nescio an non ei refragetur Concilium in Germania, sub eodem religiosissimo Principe Carlomanno, habitum anno* DCCXLII, *cujus decreta in Synodo ad Kalendas Martias anni* DCCXLIII congregatâ in loco qui dicitur Liptinas, *firmata sunt. Illius porrò prioris Synodi Canon quartus ita habet:* Statuimus etiam, ut secundum canonicam cautelam, omnes undecumque venientes ignotos Episcopos vel Presbyteros, ante probationem synodalem in Ecclesiasticum ministerium non admitteremus. *Quis Canone illo neglecto tot annis per Galliam vagatos esse viros illos Sanctos existimet, ac demum ad Pippinum, vel jam Regem inauguratum, vel adhuc Majorem Domus venisse?*

& scribentis, in Galliam venisse ad Pippinum Regem, cum necdum Dux esset.

C

22 *Nicolaus Harpsfeldius in historia Anglicana seculo* 8, *cap.* 4 *inter viros apostolicos, qui ex Anglia sub initium illius seculi in Germaniam fidei dissemindandæ causa venerunt, etiam Wironem Plechelmumque numerat, sed illum Deirorum, hunc Candidæ Casæ Episcopum facit, quod utrumque à nobis refutatum. Idem cap.* 22 *Pethelmum S. Adelmi discipulum memorat Witernæ, sive Candidæ Casæ Episcopum factum anno* DCCXXXV, *citato perperam Bedâ, qui anno* DCCXXXI *scribens, tunc sedisse scribit,* nuper *electum. Tum in eo hallucinatur ibidem Harpsfeldius, quod Witernam extitisse scribat* in provincia quidem Pictorum, sed quæ Anglicæ id temporis ditionis erat. *Erat enimverò, ut ante probatum est,*

Harpsfeldii de Plechelmo Pethelmoque error.

in Britonum terris, ac Romanâ anteà provinciâ, non Pictorum, qui ultra Fortham, sive mare Scoticum degebant. Neque illic ait Harpsfeldius Pethelmum illum eumdem fuisse, qui Plechelmi nomine colitur.

D

23 *Agit de* S. Plechelmo *Joannes Gerbrandus à Leidis lib.* 2 *Chronici Belgici cap.* 16, *deque sociis: usque adeo autem ab errore eorum refugit, qui Candidæ Casæ Episcopum fuisse affirmant, ut ne Episcopum quidem vocet, sed Sacerdotem dumtaxat, comitem S. Wironis Episcopi. Candidæ Casæ Episcopus fuisse dicitur in Officiis Ecclesiæ Ruræmundensis, sed novo adjecto errore. Nam cum ceteri, qui nominis similitudine decepti, idem quoque senserunt, fateantur tamen, quod Beda sæpe jam citatus tradit, Pethelmum Candidæ Casæ primum Antistitem, tertio post S. Niniani ætatem seculo esse factum; dicta officia, Henrici Cuyckii Episcopi Ruræmundensis auctoritate edita, Lectione quarta decessorem illi tribuunt, his verbis:* Mortuo diœcesis, in quâ morabatur, Episcopo, cum universi Cleri vox erupisset, Plechelmum Episcopum deposcentis, ægre omnino, & non nisi multâ cum trepidatione, onus illud admisit: & S. Wironi associatus, Romam, ad Apostolorum Petri & Pauli limina visenda, cum eo profectus est. *Lectione quintâ dicitur à Pontifice Maximo Romæ* in ecclesiâ Principis Apostolorum *Episcopus consecratus: ad eam, opinor, Ecclesiam, ad quam ab illius Clero erat postulatus: atqui mox dicitur* in patriam remissus, in Ecclesiâ quæ Candida Casa dicebatur, primum Antistes factus, idololatriæ reliquiis indefatigato labore penitus extirpatis, non multo post, ut alibi quoque multos lucrifaceret Christo, patrio relicto solo, una cum SS. Wirone & Otgero ad religiosissimum Franciæ Ducem Pippinum se contulisse.

Ecclesiæ Ruræmundensis officia correcta:

E

24 *In Officiis propriis Ecclesiæ Ultrajectinæ (auctoritate Philippi Rovenii Archiepiscopi Philippensis, inque fœderatis Belgii Provinciis Vicarii Apostolici, anno* MDCXL *Coloniæ excusis) etsi ad Kalendas Martii Lectionibus secundi Nocturni de S. Suiberto aspersa quædam apocrypha sint, ex Pseudo-Marcellino hausta; de* S. Plechelmo *tamen, de quo* XV *Julii (quo de divisione Apostolorum festum agitur* duplex majus, *ut vocant) est nona Lectio, quæ cum Vitâ ejus ac S. Wironis apprimè* concordat, *quam proinde Lectionem visum est hîc dare:* Plechelmus, ex regno Scotiæ claris parentibus ortus, à primâ ætate humilitatis & modestiæ laude excelluit. Divini amoris igne succensus, corpus suum jejuniis & vigiliis castigans, orationi sedulo vacabat. Erat eloquio blandus, habitu humilis, verecundus aspectu, in pauperes largus. Quare omnibus virtutibus ornatus, non tantum earum meritò, sacerdotii gradum ascendit, sed etiam in demortui Episcopi sui locum, totius Cleri suffragiis, electus fuit: & tunc de gentis more, cum SS. Wirone & Otgero Romam profectus, inque ecclesia Principis Apostolorum, unà cum B. Wirone, à summo Pontifice consecratus Episcopus, & Sanctorum reliquiis ditatus, ad suos reversus est. Itaque in patriâ Pontificis munere functus, cum ibidem aliquamdiu, magno cum fructu & animarum lucro, laborasset, relicto patrio solo, cum sanctis Wirone & Otgero ad Pippinum Franciæ Ducem se contulit: qui eum ad ea Galliæ loca ablegavit, ubi

Ultrajectensis, quadamtenus probata, è quibus Vitæ ejus synopsis.

F

A ubi nondum radicitus gentilitiæ ſuperſtitiones evulſæ erant. Ibi multos ad euangelicæ veritatis lucem convertit ; & extinctis inanium deorum delubris, ad cultum unius Dei complures conſtruxit eccleſias. Cum vero ætate ingraveſceret, migravit in montem S. Petri juxta Ruræmondam : ubi prædicationis officio inſiſtens, tandem plenus dierum, in ſenectute bona obdormivit in Domino. In vita & poſt mortem plurimis claruit miraculis. Major pars corporis ejus una cum capite tranſlata eſt Oldenſaliam, juſſu Baldrici Epiſcopi Ultrajectenſis, ubi magnâ populi religione colitur. *Hæc ibi. De tranſlatione infra.*

§ IV. S. Plechelmi in Belgium adventus, mors, ſepultura, vitæ hiſtoria, publica veneratio.

B

Venit S. Plechelmus ex Scotiâ jam Epiſcopus, cum S. Wirone, ad Pippinum Juniorem, ſive Herſtallum, Ducem, regiâ poteſtate polleniem,

Scotus igitur fuit S. Plechelmus, *& in patriâ ſuâ Epiſcopus, ab ipſo Pontifice Romano, (fortaſſis S. Sergio I) conſecratus cum S. Wirone ; & ad ſuos uterque Româ remiſſus. At quæ civitates eorum cathedris ornatæ fuerint, nos latet. Saltem* S. Plechelmi *Witerna, ſive Candida Caſa, non fuit, quæ & ipſa tamen paullo poſt proprium accepit Epiſcopum, virum doctiſſimum, Pehthelmum, Bedæ familiarem, ſed Anglum, ſive Saxonem, non Scotum ; nec ipſa ſita in Scotia. Venerunt ambo, Plechelmus, inquam, & Wiro, in Galliam, ac Pippinum adiverunt, Ducem Francorum, Anſegiſi filium ſanctique Arnulphi nepotem, cui* Craſſi & Herſtalli *agnomen à multis tribuitur, veteres ferè* Juniorem *vocarunt, ut ab avo materno B. Pippino diſtinguerent.* S. Plechelmi *Vita illum* Regem Francorum *appellat, uti & poſteriores hiſtorici complures. Et vero in S. Boniti Arvernorum Epiſcopi Vita, quam* XV *Januarii edidimus, cap.* 2, *num.* 5, *pag.* 1071 *hæc de eodem Pippino leguntur :* Eodem tempore ſub Theodorico Principe, Pippinus regni primatum tenens, atque curam Palatii gerens, cunctaque gubernacula ſuo diſponebantur arbitrio. *Et in Vita S. Gertrudis, ejus materteræ,* XVII *Martii de eodem Pippino iſta habentur :* hic mortuo ſine liberis Hilderico Rege, ... etſi non regio nomine, tamen regiâ poteſtate, in Auſtria regnare cœpit.

C

erga Sanctos, præſertim advenas, munificum, more ſuorum majorum :

26 *Merito autem eum Vitæ* S. Plechelmi *ſcriptor* in receptione Sanctorum incomparabilem appellat. *Nam licet incontinenter ac luxurioſe ſubinde vixerit, atque ex Alpaide pellice filium Carolum Martellum ſuſceperit ; fuit tamen in templis ac monaſteriis fundandis munificus, & in curanda per viros apoſtolicos Fidei propagatione ſolicitus, erga Epiſcopos ac religioſos homines benignus, & in iis, præſertim qui è Scotiâ Angliaque & aliundè in Galliam ac Germaniam ad eamdem fidem propagandam adventarent, tum auctoritate tuendis, tum ope omni recreandis largus. Hauſerat eam à majoribus ſuis, è maternâ præſertim ſtirpe, laudem liberalitatis, uti ad S. Beggæ matris, S. Gertrudis materteræ, S. Ittæ aviæ, aliorumque Acta diximus, ac porrò dicemus. Quæ fortè res deinde ejus nepotibus ad regnum viam aperuit ; ac præſertim erga Sedem Apoſtolicam obſervantia, ejuſque adverſus tyrannicam Longobardorum Regum dominationem ſuſcepta defenſio.*

27 *Ab hoc ergo potentiſſimo ac Chriſtianiſſimo Duce benignè habiti Wiro &* Plechelmus *Scoti Antiſtites, atque Othgerus Anglus Diaconus, ſtirpitus evellere idololatriæ reliquias cœperunt, ac pietatem hominum animis inſerere, templa quoque variis locis extruere, ad confinia præſertim Friſonum Saxonumque, inter Rhenum, Wahalim ac Moſam amnes, in eo videlicet tractu terrarum, quem nunc ducatus Gelriæ, Cliviæ, Juliæ ac minores aliæ ditiones, continent. Quod ut vidit Pippinus, locum* Berg *dictum ad Ruram flumen, vix horæ unius ſpatio à Moſâ diſtantem iis donavit, ut templum illic ædificarent, monaſteriumque fundarent, additis (ut veriſimile eſt) poſſeſſionibus, ut ſuſtentari illic religioſorum virorum cœtus, pietati propagandæ ſervientium, poſſet.* AUCTORE J. B. *qui iis Berg, ſive montem S. Odiliæ, donat :*

28 *Ibi tres illi Sancti laboribus feſſi ſenioque, pietatem ad ultimum vitæ ſpiritum coluerunt, ac placida tandem quete, finierunt vitam. De S. Wirone alibi diximus. De* S. Plechelmi *obitu ita Vitæ ejus ſcriptor teſtatur :* Sanctus vero nimiæ prolixitatis ſenio feſſus, migravit ex hac peregrinationis patriâ, Idibus Julii, Chriſtum ſemper in æternitatis viſurus patria : atque in eccleſia præfati in montis cacumine conſtructa, & in honore S. Mariæ Virginis dedicata, de Fratribus ad exequias beati Viri confluentibus, honorificè ſepultus eſt. Quanti verò meriti Sacerdos Chriſti fuiſſet, divina pietas in miraculorum ſignis oſtendit. Nam apud ſepulchrum ejus cæci illuminantur ; dæmonia effugantur, & plurimorum membra ægrotantium ſanantur. *ubi Plechelmus ſenex mortuus, ſepultus, miraculis illuſtratus.*

E

29 *Quis autem hanc Vitam compoſuerit, & quo tempore, necdum comperimus. Aliquis fortaſſis è Clero Eccleſiæ Ultrajectenſis, aut certè Bergenſis, ſive montis S. Odiliæ, ejuſdem monaſterii monumenta, ſeniorumve relationem ſecutus : idque prius quam ſub nomine S. Marcellini, ſive Marchelmi, illa procuderetur Vita S. Swiberti, quam dudum ut ſuppoſititiam planeque apocryphan confiximus : neque enim, quæ in ea inſunt, fabulas collegit, correxitve hic ſcriptor. Eam ex ſatis vetuſto membraneo codice, quem nobis Vir nobilis Theodorus è Reneſſe Wulpius donavit, atque ex ſchedis Wilhelmi Lindani Epiſcopi Ruræmundenſis, hîc damus. Citavimus jam non paucos, qui ejus Acta ſtylo proſecuti, at non univerſi ſatis dextrè.* *Vita ejus à quo ſcripta, incertum : unde hîc edita?*

F

30 *Inſcriptum eſt nomen ejus variis Martyrologiis, ad eumdem* XV *Julii diem. Ms. monaſterii S. Martini Treviris iſta ſolum habet :* Plechelmi Confeſſoris. *Ms. Eccleſiæ S. Mariæ Ultrajecti :* Plechelmi Confeſſoris & Pontificis. *Adſcriptum erat in margine :* Aldenzale. *Martyrologium Coloniæ anno* MCCCCXC *excuſum :* Ipſo die, S. Plechelmi Ep. Conf. *Ms. Florarium :* Item S. Plechelmi Ep. & Confeſſoris : Obiit anno ſalutis DCCXXXII. *Hermannus Greven Carthuſianus in Additionibus ad Uſuardum,* Coloniæ excuſis anno MDXV & MDXXII : Plechelmi Tweintienſis Epiſcopi & Confeſſoris, in Aldenſel quieſcentis. *Idem habet Joannes Molanus in prima editione auctarii ad Uſuardum an.* MDLXVIII, *& Petrus Caniſius in utraque editione Martyrologii Germanici. Cur* Twentienſem Epiſcopum *eum appellent hi auctores, dicemus. Molanus in poſterioribus Uſuardi editionibus hæc ſolum habet,* Civitate Oudenſele, natale S. Plechelmi Ep. *Nomen ad 15 Julii inſcriptum Martyrologiis,*

31 *Sequuntur plures alii, ſed pauculis verbis additis aut mutatis, Arnoldus Wion, Hugo Menardus* *quibuſdam non ſine mendâ :*

AUCTORE J. B.

nardus, Benedictus Dorganius. Prolixius elogium habet Constantinus Ghinius in Natalib. SS. Canonicorum, uti & anteà citati Miræus in Fastis, Molanus in Natalibus & Indiculo SS. Belgii, Joannes Wilsonius in Martyrologii Anglicani prima & secunda editione, Andreas Saussaius in Martyrol. Gallicano: qui omnes eumdem esse volunt qui apud Bedam Pehthelmus *dicitur, Candidæ Casæ in Galwidiâ Episcopus: quod idem Wion in Notis tradit, uti & Thomas Dempsterus in Menol. Scotico, ac David Camerarius, qui* Plechelinum *vocat. Ferrarius quoque in generali Catalogo, his verbis:* Apud veteres Salios, S. Plechelmi Episc. Candidæ Casæ. *Ms. Kalendarium Ord. S. Benedicti ista habet:* S. Plechelmi Ep. Candicasensis sub Archiepiscopo Eboracensi, monachi in Anglia. Hic Aldezael requiescit corporaliter, excepto sinistro brachio. *Omnium exactissimè ejus memoriam agit in Martyrologii Belgici synopsi Balduinus Willotius noster his verbis:* Oldenzaliæ, urbe provinciæ Transisulanæ, asservatur caput & præcipua pars corporis S. Plechelmi Episcopi in Scotia, pars Ruræmundæ.

B

Colitur Ruræmundæ 26 Julii: alicubi Translatio 4 Maii. An mónachus fuerit, incertum.

32 *In Ecclesia tamen Ruræmundensi, totaque diœcesi, non* XV *sed* XXVI *Julii celebratur ejus festum: quâ causâ, non satis assequor: nisi forte quod in Ecclesia Leodiensi, cui ante novos in Belgio institutos Episcopatus suberat Ruræmunda, monsque S. Odiliæ, Idibus Julii Divisio Apostolorum ab antiquo celebrari solet, Officio* IX *Lectionum. Citatum anteà Kalendarium Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ad diem* IV *Maii ista habet:* Eodem die, translatio S. Plechelmi Abbatis in Angliâ. Hic in Aldenzaele requiescit. *De variis ejus Translationibus agemus* § *sequenti. Quænam hoc die, & an omnino aliqua facta sit, nos latet. Neque enim qui hoc Kalendarium collegit, magnam meretur auctoritatem. Certè quod Abbatem, & in Angliâ quidem, ait fuisse, non apparet unde hauserit. Neque enim ex Vitâ* S. Plechelmi *sanctique Wironis confici potest, alterum monachum fuisse, & ambo disertè asseruntur in Scotiâ nati, educati, Antistites electi.*

C

Si in Berg monachos instituit, probabile est Benedictinos fuisse: saltem postea Canonici fuerunt.

33 *Si in monte S. Petri monachos instituerunt, non est improbabile Benedictinam iis regulam præscripsisse. Persuadet id Canon* VII *synodi anno* DCCXLII, XI *Kal. Maii habitæ ab Episcopis qui in* Karlomanni Ducis & Principis Francorum . . . regno *erant, atque anno sequenti* in synodali conventu, qui congregatus est ad Kalendas Martias, in loco qui dicitur Liptinas. *Celebrata est ea synodus in Belgio nostro,* Liptinis *non procul à Sabi amne, qui Namurci in Mosam influit, anno* DCCXLIII: *cum in eodem Belgio circiter* XIII *leucis infra Namurcum, leucâ unâ ab ostio Ruræ fluminis, non multò antè obiisset* S. Plechelmus, *aut adhuc fortassis in vivis ageret, ut qui* nimiæ prolixitatis senio fessus migrasse *scribatur. In illo ergo septimo Canone, ibidem confirmato, decretum,* ut monachi & ancillæ Dei monasteriales, juxta regulam S. Benedicti cœnobia vel xenodochia sua ordinare, gubernare, vivere studeant: & vitam propriam degere secundùm prædicti Patris ordinationem non negligant. *Unde conjicere est, Sanctos illos viros, si monachorum propriè Congregationem instituerunt, Regulam S. Benedicti iis præscripsisse. Nusquam tamen legi incolas montis S. Odiliæ, verè monachos fuisse: potest enim* monasterii *nomen etiam ad Canonicos pertinere: & Canonicos inde Ruræmundam migrasse legimus, non monachos. Illud tamen multis locis evenit, ut monachorum cœnobia Canonicis tradita sint in Belgio nostro, præsertim post Normannicam populationem harum provinciarum: uti sæpe post, Antistitum ac Principum pictate, Canonicis solutiorem vitam agentibus subrogati monachi sunt.*

D

§ V. S. Plechelmi reliquiæ translatæ Ultrajectum, Oldensaliam, Ruræmundam.

Hungero Ep. Ultrajectensi, metu Normannorum profugo, anno 858 datum monasterium montis S. Odiliæ:

E

Cum in ecclesia montis S. Odiliæ paullo amplius centum annis asservatæ essent S. Plechelmi *sociorumque reliquiæ, pars earum maxima Ultrajectum est translata. Nam cum Frisiam pervastassent Normanni ac Trajectum ejus provinciæ metropolim cepissent, ac multâ sacrorum hominum & promiscuæ plebis factâ cade, dirum in modum eam deformassent; Hungerus Episcopus cum paucis Canonicis fugâ elapsus, tandem à Lothario Rege, Lotharii Imperatoris filio, Ludovici Pii nepote, ad quem ea Francici imperii pars, quæ ab eo deinceps regnum Lothariense, sive Lotharingia, dicta est, simulque Frisia pertinebant, monasterium montis S. Odiliæ accepit. Donationis tabulas ad Vitam S. Wironis die* VIII *Maii* § V *recitavimus, datas* die secundo Januarii, Indictione VI, anno regni Lotharii tertio, *qui erat Christi* DCCCLVIII *: in quibus tabulis dicitur monasterium illud situm* in pago Maso, super fluvium Ruræ, in honore S. Petri constructum, Bergh nuncupatum. *Eâ occasione Ultrajectum asportatæ feruntur reliquiæ trium horum Sanctorum, aut pars earum maxima. Citavimus ad* VIII *Maii auctores, qui de S. Wironis reliquiis id scripsere.*

100 annis post inventæ reliquiæ divinâ revelatione,

F

35 *Sancti quoque* Plechelmi *reliquias eò devectas constat ex Joanne de Beka, qui in Baldrico* XV *Episcopo (ut alio loco retulimus) ita scribit:* Insuper & idem Episcopus corpora SS. Werenfridi, Lebuini, Plechelmi, Wironis, Otgeri, Odulphi ac Radbodi per mysticam revelationem adinvenit: de quibus sanctis Patronis Trajectensem ecclesiam gloriosius adornavit. *Eadem tradit Wilhelmus Heda. Arnoldo Buchelio in Notis ad Joannem de Beka,* id mirum *videtur* in Radbodo prædecessore, & cui Baldricus immediate successit. *At Jacobo Revio Daventriæ illustratæ lib.* I, *pag.* 17, ridiculum, ad id inveniendum divina revelatione opus fuisse. *Certè cum adhuc Ultrajectensem diœcesim infestarent Normanni, nihil mirum, Sanctorum abdita fuisse lipsana, etiam Radbodi, quem adhuc superstitem Deus miraculis illustrarat. Scimus quâ crudelitate Revii Symmystæ Calviniani in Belgio nostro, & alibi terrarum, in Divorum reliquias sævierint, sæviantque etiam.*

quam frustra convellit Calvinianus quidam scriptor:

36 *Non potuêre, qui tunc res sacras procurabant, ea metuere à barbaris, quæ ipsorum posteri à gentilibus suis sæpius perpessi sunt? Nec licuit iis quæ salva esse vellent, defodere, aliisve latebris credere, ne harpyis illis paterent? Earum porrò rerum, quæ sic occultantur, graves, at pauci, esse testes solent: quid enim multitudini notum manere secretum potest? His ergo paucis vi hostili fatove sublatis, quæ sic clausa & recondita erant, eorum memoriam tolli funditus ac deleri necesse est. An non illud quoque sæpissime evenit in rebus privatorum, ut ubi eas abdiderint, aut etiam absque*

A *que latebrarum consilio locarint, postea meminisse non possint, præsertim si in subita aliqua vel familiæ vel patriæ perturbatione id accidit; ac propterea cælitibus vota nuncupent, ut se in earum rerum memoriam reducant? Cur non igitur Baldrico id accidere potuit, ut omnino nescierit ubi ædiles, aliuve sacræ supellectilis præfecti, duorum illorum reliquias condidissent, nisi mystico instinctu, aut evidentiori revelatione, id illi divinitus fuisset suggestum?*

Caput S. Plechelmi & aliæ reliquiæ translatæ Oldensaliam,

37 *Ejusdem* Baldrici Episcopi jussu, major pars corporis S. Plechelmi, unà cum capite, *ita ut diximus reperta*, translata est Oldensaliam. *Est* Oldensalia *diœcesis Daventriensis, olim Ultrajectensis, oppidum in Transisalana provincia: cujus provinciæ tres sunt præcipui districtus, Salandia, Drentia, Twentia, Revio Tubantia quoque dicta, uti & aliis quibusdam. In hac* Oldensalia *oppidum, sive* Aldesalia, *vulgo* Oldensseel, Aldensseel, Alde saele, Oudencele veteres Salios *interpretatur, Ferrarius*

B *in generali Catal. SS. & Miræus in Fastis*, veterum Saliorum sedem esse *asserit. Fors* Antiqua aula *est, id enim vox Teutonica* Aldesaele *sonat. De hac Heda in Baldrico:* Fertur & oppidum Aldenzalense instauratsse, & eccleſiam illic construxisse. *Annotat Buchelius, in quodam Ms. dici eam Ecclesiam à Baldrico fundatam circa annum* CMLXVIII.

Twentiæ oppidum tunc instauratum ubi solenniter colitur.

38 *Idem ergo Antistes suo tempore inventas* S. Plechelmi *reliquias in illud oppidum transtulit. De quibus ista scribit Molanus:* Ceterum præcipuam portionem corporis Canonici oppidi Oudencelensis, quod est trans Iselam, sibi attribuunt. *Officia diœcesis Ruræmundensis Lect. 6, atque ex iis Miræus:* Caput in hoc usque tempus Aldenzaliæ in diœcesi Daventriensi asservatum, magna populi religione colitur. *Paria scribit Sanssaius in Martyrol. Gallicano. Quod autem* Oldensalia *Twentiæ oppidum sit, hinc superius* S. Plechelmus Tweintiensis Episcopus *appellatus. Incertum tamen, atque omnino suspectum, quod Joannes Wilsonus in secunda editione Martyrologii Anglicani scribit,* S. Plechelmum *fidem Frisonibus prædicasse circa Iselam flumen. Colitur autem Oldensaliæ (ut habetur in Kalendario præfixo Officiis Sanctorum Archiepiscopatus Ultrajectensis & Episcopatuum suffraganeorum) ut* Patronus Ecclesiæ ibidem, *Officio* duplici primæ classis cum Octava, *translato in alium diem festo Divisionis Apostolorum, quod in provincia Ultrajectina celebratur* Officio duplici majore: *sed Ultrajecti additur commemoratio* S. Plechelmi.

C

Aliquæ reliquiæ in Berg relictæ, dein Ruræmundam translatæ, ubi is colitur:

39 *Non tamen omnes penitus ablatæ ex monasterio Bergensi, sive montis S. Odiliæ, trium istorum Heroum reliquiæ sunt: pars singulorum illic retenta, ac postea Ruræmundam cum collegio Canonicorum delata, uti ad S. Wironis Vitam* VIII *Maii diximus: atque hîc singuli Officio duplici coluntur, Wiro* X *Maii*, Plechelmus XXVI *Julii, Otgerus* X *Septembris. Ac de* Plechelmo *quidem scribit in Indiculo SS. Belgii Molanus*, esse *eum* inter primos Patronos Ecclesiæ Ruræmundensis. *Amplificat id Gabriel Bucelinus, ita scribens:* Inde in Oudenzeel Flandriæ translatus, & patronus celeberrimæ Ecclesiæ Ruræmundensis cooptatus, magna fidelium veneratione ibidem frequentatur & colitur. *Unde vero translatus? Ex Casa Dei, inquiet: nam ibi Episcopum fuisse, miraculorumque gratia divinitus honoratum decessisse, antea dixerat. At supra ostendimus episcopatum illum* Casæ Dei *nus-*

quam terrarum extitisse. Perperam quoque Oudenzeel *in Flandria reponit, cum longe ultra Rhenum, ad Frisiæ fines jaceat. Fœdius erratum Arnoldi Wionis est, quem Duaci in Flandria Gallicana natum, minus decebat in patria sua esse peregrinum. Ita enim hic Ligni Vitæ lib. 2, cap. 39 scribit:* Quiescit in Oudenzeel in Flandria. *Nec illud verum est, quod Bucelinus ait,* magna fidelium veneratione Ruræmundæ frequentari & coli. *Colitur in Ecclesia quo diximus ritu, ceterum populo pene ignotus, quod ipse Ruræmundæ olim observavi. Erit fortassis qui illius sociorumque venerationem aliquando instauret.* AUCTORE J. B.

at non ei dictum templum:

40 *Turpius hallucinatur Thomas Dempsterus hist. Eccles. gentis Scotor. lib.* 15, *cap.* 1002, *ita scribens:* Est autem S. Plechelmus Patronus Ruræmundæ in Belgio urbis, cujus nomini præcipuum templum dedicatum, quæ Episcopalis Sedes erecta est. *Quæ Episcopali Sede, collegioque Canonicorum, & horum Divorum reliquiis ornata est Ecclesia, ea sanctis Apostolis Petro & Paulo dedicata fuit, nunc* Sancti Spiritus *appellatur: at non est ea maxima totius urbis & præcipua, sed quæ S. Christophoro sacra, in quam non desunt qui solium Episcopale transferri velint. Nulla vero tota ea urbe ædes est* S. Plechelmo *peculiariter dicata, aut ejus nomine celebris.*

H

eæ reliquiæ anno 1594 inventæ, & elevatæ.

41 *Ejus porro ac sociorum reliquiæ in ea sancti Spiritus æde*, in excavata basi tabulæ summi altaris, *ut scribit Miræus*, consecratæ fuerunt, cum vetusta hac inscriptione, PARTES RELIQUIARUM SS. WIRONIS, PLECHELMI, ET OTGERI. *Eæ, ut ad S. Wironis Vitam retulimus, tabula summi altaris à Calvinianis Wilhelmi Nassovii militibus eversa, basi tamen (quæ singularis Dei providentia fuit) intacta, servatæ sunt, ac multo post tempore repertæ, & honorificentius elevatæ. Cujus Inventionis & Elevationis anniversaria memoria, ritu duplici celebratur feria* 3 *post festum sanctissimæ Trinitatis.*

Bergense, sive montis S. Odiliæ, templum fœde neglectum.

42 *Quia vero, ut ad S. Wironis Vitam diximus, Canonicis Regularibus Congregationis sancti Sepulchri datum fuit montis S. Odiliæ templum ac monasterium, vix ambigi potest, quin saltem particulæ aliquæ earumdem reliquiarum iis relictæ sint, cum locus esset (fuisset certe) miraculis ad eas reliquias fieri solitis celebris. Quid iis factum, an alio deportatæ, an hagiomachorum rabie dissipatæ, nusquam legi. Nam & locus deinde neglectus, Divorum aræ ex parte collapsæ, statuæ dejectæ: & harum quidem unam audio non procul inde contemptim pronam jacere, atque agrestibus hominibus ad ligones, secures que & alia rustica ferramenta exacuenda, cotis instar, usui esse. Et non licebit, cui zelo honoris divini cor caleat, vaticinari cum Venusino poëta?*

F

Delicta majorum . . . . lues,
. . . . donec templa refeceris,
Ædesque collapsas.

Sed jam pace Belgio reddita, sancta ejusmodi suscipientur consilia.

A

VITA

AUCTORE ANONYMO.

Ex duobus Mss. Lindani & Vulpii, cum aliis collatis.

Post Christum viri apostolici mundum illuminant, ut S. Patricius,

CUm Dominus & Salvator noster Jesus suæ claritatis fulgore mundum illustraret, & humanum genus, per primi hominis lapsum æternis cruciatibus deputatum, liberaret; per mundi latitudinem ejusdem claritatis stellas, ubique innumerabiles exoriri fecit, qui lampade sanctæ prædicationis æternæ noctis tenebras effugarent. Solis denique radiis absentibus, siderum terra solet illuminari fulgoribus: non aliter sancti Doctores Ecclesiæ, veluti sole, qui Christus est, ubique præsente, populum erudiendo, mundum suis illuminant splendoribus. Quorum quamplurimos procreare meruit *a* Northumbria, Scotia, Hibernia. Inter quos *b* S. Patricius, vir magni exempli, Apostolici Ordinis culmine fulciri à Deo promeruit. Qui vero in summi apicis regimine, quantum vel qualem se esse exhibuerit, nostri inculti sermonis minimè explicabit oratio.

B

a

b

S Cuthbertus, S. Columba, & Willebrordus,

2 Hic quoque velut prudens dispensator, accepti negotii lucrum multiplicare satagens, gregi sibi à Deo commisso tritici mensuram fidelissime in tempore dispensabat. Sancta divinæ virtutis operatio per sui Sacerdotis meritum, in populo plurimum operari dignata est miraculorum. In quibus autem tantum efflоruit, ut illa pastoralis Sedes antea nec postea talem sortiretur Pastorem. Hujus itaque imitatores plurimi extiterunt, qui in vinea Domini laborando æternitatis gloriam perceperunt. De quorum consortio *c* Cuthbertus Christi præco præcipuus, ejusdem gentis in sancta Dei Ecclesia extitit pretiosissimus. Necnon *d* S. Columba, fortis Christi athleta, Spiritu prophetico sic inflammatus, ut multis futura ceu ante provisa denuntiaret. Sanctus itaque *e* Willibrordus infra ejus patriæ, scilicet Northumbriæ, fines oriundus, velut ardens lucerna in montis cacumine posita, plurimis de via veritatis errantibus, ut in viam redire possent justitiæ, lumen effulsit inextinguibile. Quales isti prælibati Patres extitisset, volumina in sancta Dei Ecclesia de illorum virtutibus conscripta, pie inquirentibus insinuant.

c

d

C

S. Plechelmus in finibus Scotiæ natus, virtutibus conspicuus, & pœnitentiis deditus,

3 Sanctus ergo vir, nomine Plechelmus, infra *f* confinia Scotiæ, de clara nobilium prosapia patrum procreatus, jam in pueritiæ annis spiritualium Patrum vestigia sequi imitando cupiebat: sacrarum se mancipabat lectionum studiis. Quantam inter condiscipulos obedientiam majoribus exhiberet, & humilitatis officium cunctis se sibi sociantibus impertiret, totum scripto comprehendi vel dicto omnino deficit: quibus tamen rebus ita sibi consecraverat commilitones, ut eum miris dilectionum colerent affectionibus. Ipse vero divini ardoris flamma succensus, corpus suum edomans jejuniis, vigiliis & orationibus, in primævo ætatis flore animo

f

D

propositum, quod postea maturioribus annis explevit.

litteris imbuitur, petitque à Deo sapientiam: Eccli. 23, 4

4 Sic demum in diem proficiens, litteratoriæ artis dulcedine inebriatur cordetenus. Inter hæc die noctuque deprecans Dominum ex totis præcordiorum nisibus, ut sibi concederetur divinæ sapientiæ intellectus, excubabat ad fores sapientiæ, memorans illud (ut credendum est) in orationibus, quod dictum est per quemdam sapientissimum: Domine pater & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu maligno, extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & desiderium averte à me, Domine: auser à me concupiscentiam, & animo irreverenti & infrunito ne tradas me, Domine. Hæc beato Viro sæpius in precum vigiliis iteranti, sic, Dei condonante gratia, cælesti rore irrigatur; ut pluribus per exempla ejus sanctæ & innumerabilis Domini pietatis conciliaretur gratia. Erat etenim magnæ abstinentiæ amator, & divinorum præceptorum perspicax executor, utriusque Testamenti paginæ assiduus inspector.

E

Sacerdotio initiatur, dignis moribus ornatus: Malach. 2, 6 & 7

5 Inter quæ beato Viro collatum est divinitus, ut Ecclesiastico fultus ministerio, presbyteralis Ordinis dignitatem sortiretur. Sed Vir Domini constanter idem perseverabat qui fuerat, humilis in habitu, blandus in eloquio, serenus in facie, moribus adornatus, in pauperum cura fervidus, in eleemosynarum *g* dapsilitate largus, in lectionem studio assiduus, omnique virtute præditus. Denique in castitatis vigore pollebat, & lumen veritatis in operatione monstrabat. Et hoc sibi non defuit, quod scriptum est: Lumen veritatis fuit in ore ejus. Et illud: Labia Sacerdotis custodient scientiam. His vero munitionibus fortis Christi athleta viriliter armatus, contra omnes maligni hostis insidias dimicans, Domini se protegente misericordia, per omnia triumphabat. Nam quod verbo docuerat, moribus & exemplis adornabat.

g

h

Episcopus eligitur: cum S. Wirone mittitur Romam ordinandus à Papa: Rom. 10, 15

i

6 Interea contigit sanctæ Dei Ecclesiæ *h* Pastorem, sub cujus regimine hic Dei famulus in castris Christi degebat, viam universæ carnis ingredi, & suæ remunerationis à Domino præmio ditari. Fit non modica tam sacri Ordinis quam subjectæ plebis conventio, & de electione Pontificis quæstio. Tum vero unanimes sanctum Dei famulum Plechelmum ad hoc opus proclamabant esse accipiendum. At Vir sanctus cognita plebis intentione, quamvis tepidè, tamen voluntati eorum obtemperabat. Tunc alterum non inferiorem sanctimoniæ virtutibus prædicto Viro associant, nomine Wironem: quos pariter ad limina Apostolorum miserunt, ut de Apostolico viro, qui tunc temporis apicem summi Ordinis providebat, benedictione firmarentur (juxta illud quod scriptum est: Quomodo prædicabunt nisi mittantur) non tamen in unius Episcopatus sede populum docturi.

eo perveniunt, ac loca sacra obeunt, Ps. 50, 19

7 Sed illud omittendum nequaquam esse censuimus, quod beati viri inter eundum multa perpessi sunt contraria, æquo animo ducebant universa, nec in adversis deficiebant, nec in prosperis se elevabant. Cumque illo quo ire cupiebant perveniissent, & sancta circuirent loca, orationibus vacantes, seipsos

A ſeipſos in holocauſtum Domino mactabant, juxta illud ſanctiſſimi Prophetarum David: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.

ambo Epiſcopi à Papa ordinantur, & in patriam remittuntur:

8 Sed vir Apoſtolicus cum eorum ſanctitatem intellexiſſet, & in eis ſanctæ religionis rigorem & ſapientiæ plenitudinem perſpexiſſet vigere; eos ſecum caritative retinuit: donec ſtatuto tempore in præfata eccleſia B. Petri Principis Apoſtolorum, cum Clero ſuo aſtante, ſummo eos honore ſublimavit. Quo facto, de Sanctorum reliquiis ditavit eos donariis, & alia xenia ſubminiſtravit. His ita geſtis, in eis expleri videtur, quod in veteri Teſtamento ad Heli Sacerdotem loquitur Dominus: Glorificantes me gloria ſublimabo. Tunc vir Apoſtolicus beatos Dei famulos in euangelizandi opus cum honore remiſit. Illi vero ad patriam regreſſi, & in ſuis ſedibus collocati, ſemina verbi Dei uberrime multorum cordium agris ſeminabant. Gaudet populus, plebs tota congratulatur, tantorum virorum prædicationibus ſe irrigari, [ac] velut imbribus perfundi cæleſtibus.

B *i* *Plechelmus ut ambitionem caveat, ſtatuit peregre proficiſci:*

9 Sed beatus Domini *i* agonotheta Plechelmus cum ſe à populo frequentari cognoviſſet, ſolicite præcavens nequando incideret in humanæ ambitionis gloriam: nam ſe abſtinuit in tenere ætatis tirocinio à ſeculi pompis, ab petulantiæ carnalis illecebris, à conviciis publicis, à mundi voluptatibus, à lucris turpibus, & ab ipſa malorum radice ſuperbia. Et ſic uſque ad vitæ exitum iis ſe vallari munitionibus ſatagebat: quo liberius immarceſcibilis gloriæ cum Sanctorum cœtibus fructus perciperet. Hæc ſibi ne fuiſſent ſolicitus exiſtebat. Cum autem vir Sanctus idolorum culturam infra terminos ipſius patriæ extirpatam cerneret, & rectè credentium fidem emittere flores, ad ſalutem aliorum ſe præparare feſtinabat, ſedulo occultis intentionibus recolens, quod Dominus beato Patriarchæ Abrahæ præcepit, dicens: Exi de terra & de cognatione tua. Hujus itaque Dominici ſermonis Sanctus Dei prædicator præconia implere ſtuduit; plus peregrinationem pro Dei amore malens pati, quam in patria ſua humanis favoribus extolli.

C *k* *venit in Galliam ad Pipinum, ac multos convertit, & templa ædificat.*

10 Tunc omnibus poſtpoſitis patriam parenteſque reliquit, & *k* Regem Francorum Pippinum, virum ſtrenuum, & in receptione Sanctorum incomparabilem, comite quodam magnarum virtutum viro, nomine Othgero, expetivit. Qui vero in ejus conlætatus adventu, plurimum exhilaratus eſt gaudio. Cumque ejus ſanctitatem præfatus Rex animadverteret, & cum eo ſanctæ prædicationis colloquia continuaret; miſit eum ob euangelizandi conſtantiam per ſui regni latitudinem, ut populos errori implicitos, & in ſacrificiorum ritibus ſordidantes, ſanctæ prædicationis dogmate illuſtraret, & ſacro fonte baptiſmatis ablueret. Nam quamvis Chriſtiani eo tempore fuiſſent, quam plurimi tamen illorum vanis ſuperſtitionibus vacabant. Quo audito congratulatus eſt Chriſto Domino, quod ſibi à Rege impoſitum erat, propter quod de ſua patria ad eum ſe contulerat. Nec mora: Divina ſe comitante gratia, opus ſibi injunctum accelerat, & ſpinas lubrici erroris exſtirpans, populum erudiendo, baptizando, plurimum profecit in operando. Annuente verò Rege, eccleſias Domino in multis ædificavit locis. *Illud etiam congruum duximus, & huic operi intermiſcendum, quod ubicumque Sanctus Domini Chriſto eccleſiam dedicaverat, uſque hodie annis ſingulis in die dedicationis ejus permanent S. Plechelmi patrocinia, & divina ſibi operante gratia, plurima virtutum fiunt miracula.* EX MS.

Pippinus ei montem Petri donat, de variis confert, eique confitetur.

11 Sed cum Dei ſervus jam extitiſſet ſenio feſſus, præfatus Rex quemdam infra ipſius regni partes locum, qui de ſuis incolis Mons Petri nuncupatur, conceſſit ad habitandum. Ibi quoque exſtirpatâ priſtini erroris nequitiâ, uſque ad centeſimum per ſervum ſuum operari dignatus eſt fructum. Sed Pippinus Francorum Rex incomparandus in tanta veneratione eum habebat; ut ſingulis annis initiante quadrageſimali tempore, de ſuo palatio deſcendens, nudis pedibus, & regali depoſita purpura, ad præfatum locum, quem Sanctus incoluerat, ire properaret: & cum eo tenuit conſilium, quomodo regni gubernacula ſecundum Domini voluntatem gubernaret, & ſanctæ fidei magnitudinem in ſeipſo ſuiſque ſubjectis adaugeret. Ibi quoque cum ſummo Sacerdote Domini, confeſſione criminum facta, & accepta pœnitentia, de humanitatis parte deflet contracta. Iſte vero vir Sanctus per omnes dies vitæ ſuæ in divino proficiens opere, Deo & omni populo extitit amabilis. E

Moritur 15 Julii: ſepelitur in monte Petri,

12 Sed cum nulla interpolarent ſpatia, quibus vel ſe vel alios non deſideraret ad divinæ rectitudinis conſiſtere normam, virum egregiæ ſanctitatis ex ſacræ religionis amplificatum profectibus, cælica repoſcebant agmina, quo in illorum contubernio immarceſcibili ditaretur præmio. Sanctus vero nimiæ prolixitatis ſenió feſſus, migravit ex hac peregrinationis patria, Idibus Julii, Chriſtum ſemper in æternitatis viſurus patria: atque in eccleſia præfati in montis cacumine conſtructa, & in honore S. Mariæ Virginis dedicata, de Fratribus ad exequias beati viri confluentibus, honorifice ſepultus eſt.

& miraculis illuſtratur.

13 Quanti vero meriti Sacerdos Chriſti fuiſſet, divina pietas in miraculorum ſignis oſtendit. Nam apud ſepulchrum ejus cæci illuminantur, dæmonia effugantur, & plurimorum membra ægrotantium ſanantur. Nos vero, quos ignavia corporeæ molis deprimit, hujus viri exempla imitantes, ejus patrocinia digne veneremur, ut per ipſius merita mereamur adipiſci, quod ipſe in paradiſi amœnitate meruit poſſidere, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, Amen. F

ANNOTATA.

a Northumbria *generatim ſumpta, ut ipſum indicat nomen, ea pars Britanniæ eſt, quæ ab Humbro æſtuario in Boream vergit, duos Saxonicis temporibus complexa populos,* Deiros *auſtraliores Humbroque viciniores, ac* Bernicios *ad Fortham ac mare Scoticum protenſos. Nunc preſſius tribuitur id nomen provinciæ, quæ Dunelmenſis Epiſcopatus, ac Cumberlandiæ Scotiæque hodiernæ parte & Orientali Oceano concluditur.*

b *De* S. Patricio *Hiberniæ Apoſtolo fuſe actum* 17 *Martii.*

c *Vitam* S. Cuthberti *Lindisfarnenſis Epiſc. dedimus* 20 *Martii, imo plures Vitas à coævis ſcripto-*

EX MS. *ſcriptoribus compoſitas.*

d *Celeberrimus Abbas* Columba *colitur 9 Junii : fuit is centum annis junior S. Patricio , centum S. Cuthberto ſenior.*

e S. Willebrordi *Ep. Ultrajecten. Vitam dabimus 7 Novembris.*

f *De* S. Plechelmi *patriâ egimus in Prolegomenis.*

g *Quid ſit* dapſilis *ad S. Wironis Vitam diximus.* Dapſilitas *ergo pro copia , & profuſione hîc ſumitur.*

h *Hinc liquet , eum eſſe Pechtelmum Bedæ memoratum , quem (ut ſupra diximus) Candidæ Caſæ* primum habuit Antiſtitem.

i Agonotheta , ἀγωνοθέτης, *eſt qui certamen inſtituit , vel præmia proponit. Sed crebro in mediæ ætatis ſcriptoribus , pro eo qui certamen init , uſurpatur , qui potius* ἀγωνιςὴς *dicendus.*

k *Diximus* § 4 *hunc nobis videri fuiſſe Pipinum Herſtallum , qui* etſi non regio nomine, tamen regia poteſtate in Auſtria regnabat. *Sicque ejus nepos B. Carolomannus in Præfatione ad concilium Liptinenſe loquitur :* Ego Karlomannus Dux & Princeps Francorum .... Epiſcopos , qui in regno meo ſunt , cum Presbyteris ad concilium & ſynodum pro timore Chriſti congregavi.

DE S. DONEVALDO CONFESSORE

CUM NOVEM FILIABUS VIRGINIBUS.

IN SCOTIA.

B

I. B. S.

Ex Faſtis Scoticis.

SEC. VIII.

Sancti iſti hîc referuntur

Recurrit ſuperius idem S. Donevaldus *ſeu* Donaldus *cum ſancta ſua virginea ſobole ad diem* XII *Julii , ubi de ea familia in Prætermiſſis ex Camerarii Menologio egimus , rem totam , ex aliorum auctoritate ad hunc diem remittentes , non ſine cauſa timendi , ut multo plus lucis agnitis ex tunc tenebris affunderetur : unde veroſimiliter & hic prætermittendi eſſent. Neque ſane ſatis movere me poterat Camerarii aut Dempſteri imbecillis auctoritas , quorum ille ibi patrem cum tot filiabus referebat , iſte vero hoc die , pro mero , uti tunc rebar , ipſorum arbitrio. Citabat Scriptores Scotos Camerarius , apud quos utut rei ſubſtantia memoraretur , miro nempe & auſtero vitæ genere Sanctos qualeſcumque excelluiſſe , necdum certe conſtabat , ritu Catholico umquam honoratos fuiſſe , quo deficiente , haud licitum nobis videbatur , eos in opere noſtro collocare. Vicit tandem Breviarium Aberdonenſe , unde extractis aliis non ſemel uſi ſumus : utpote cum in ea eccleſia Officium olim uſitatum fuerit. Titulum alibi datum , hîc repetimus :* Sanctorum Scotorum Vitæ ex Breviarii in uſum inſignis eccleſiæ Cathedralis Aberdonenſis , adeoque totius eccleſiæ Scoticanæ : impenſis Valteri Chepman Edemburgenſis mercatoris typis mandati, Kalendis Februariis, anno à Chriſto nato MDIX , Jacobi IV Scotorum regis XXII , parte hiemali excerptæ : *unde per totum annum decurritur.*

C

2 *Fatebor equidem , non referri ibidem lectiones aut ordinatam hiſtoriam de hiſce Sanctis ; verum cum eorum feſtivitas , æque ac S. Palladii , S. Kiliani &c. iſtic expreſſa ſit , videor fundamenti ſatis habere , ut iis hîc locum concedam. Hæc ibi notantur :* SS. novem Virginum filiarum S. Donaldi in Scotia ſub rege Eugenio VII, anno DCCXII vel DCCXVI ; Julii XV. *Verba Camerarii ad* XII *Julii ſunt hæc :* S. Donevaldus , aliter Donaldus cum novem filiabus. Vide Leſlæum lib. 4, Boëtium lib. 9 , Regium in Kalendario. Vitam cum filiabus ſanctiſſimam tranſegit in ſolitudine Ogiluy , ipſo autem defuncto , Abernathi monaſterium ingreſſæ ſunt. *Dempſterus ſic habet hoc die :* Abernethæ Donevaldi agricolæ, & filiarum novem Sanctis adſcriptarum , quarum domicilium quercus , patrum memoria oſtendebatur annoſa ; & miracula eccleſiolæ vetuſtiſſimæ parietinis inſculpta , ab hæreticis nuper profanata & abolita. *Eadem ferme apud alios Scotos ſcriptores exſtant , ex quibus Leſlæum ſelegiſſe ſufficiet lib. 4 in Eugenio VII pag.* 165*:* Vivente hoc rege , Doneualdi cujuſdam, ex Scotorum nobili familia, ſanctitas plurimum ad animos hominum pietatis ſtudio inflammandos valuit : qui in ſolitudine Ogilvy , non procul ab Alecto oppido , cum novem liberis ſuis feminis , arctiſſimam vitam degens , in orationibus & jejuniis vitam tranſegit. *Hæc proferre auſi ſumus , ſuppoſita veneratione Sanctis iſtis aliquando exhibita , quorum hiſtoriæ veritatem fidei Scotorum relictam volumus.*

auctoritate Breviarii Aberdonenſis.

E

F

DE

DE S. GUMBERTO CONFESSORE

ANSPACHII IN GERMANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S

§ I. Variæ confuſiones in Sancti nomine, dignitate, & locis ubi colitur.

SEC. VIII.

Sanctus de quo inter ſynonymos hic agitur,

B

Omen S. Gumberti *variè inflexum, variis diebus ſignatum, multis confuſionibus anſam olim præbuit, quas hodie tollere, non uſque adeò promptum eſt. In Actis noſtris, ex variis recentioribus Martyrologiis ad* XI *Martii refertur ſub* Gumperti *nomine, ut* epiſcopus Herbipolenſis electus, *atque ad hunc diem remittitur. Rurſus ad* XVI *ejuſdem menſis recurrit* Gumbertus epiſc. conf. *qui & noſter eſſe ſupponitur. Tum* XX, Gudbertus *ſeu* Gundebertus ſacerdos in Germania *ſignatus eſt ex Marlliis Mss. Romano Card. Barbarini & Neapolitano Antonii Caraccioli, qui huc denuo tranſlatus eſt, tamquam epiſcopus videlicet, qui laicus vixit & mortuus eſt. Cur autem tam variis diebus memoretur, quis ſatis divinaverit? Adde aliorum inflexiones in* Guntbertum, Guntpertum, Gondebertum, *qualis in Actis ut martyr colitur* XXIX *Aprilis*, Gundelbertum, Gumbertum *&c. quæ omnia rei, alioquin valde obſcuræ, ut ſtatim intelliges, meras tenebras offundunt. Neque fortaſſe inveroſimile eſt*, S. Gumbertum *Senonenſem epiſcopum, poſtea in Voſago monachum, qui* XXI *Februarii in Actis relatus eſt, ab imperitis hominibus Herbipolim perperam adductum. Hiſce confuſionibus, utcumque tollendis, hunc paragraphum præmittimus, à loco ubi Sanctus olim præcipuè cultus eſt, incipientes.*

Anſpachii certo cultus fuit;

C

2 Anſpachium, *vulgo* Anſpach, *marchionatus eſt hodierno Boruſſiæ regi, electori Brandeburgico ſubditus, medium ferme territorium occupans inter ditiones Epiſcoporum Herbipolenſis & Eyſtettenſis, cujus ſynonymam metropolim ſic deſcribit Franciſcus Irenicus in Exegeſi Germaniæ lib.* II, *pag.* 201 *verſa, ubi ipſum vocat* Anolſpachium (*aliàs* Onolſpachium) Anſpach, *inquit*, corrupto vocabulo dicitur, civitas quinque à Nurenberga milliaribus diſtans, inter Francones & Bavaros, ſedes marchionis Brandeburg, à fluvio parvo quodam nominata, qui civitatem præterlabitur, Anolſpach dicto. Fuit urbs hæc olim ſub dominio de Dornberg, à quibus ad marchionatum devenit. Eccleſiam hîc S. Humbertus condidit & erexit, qui & illic ultimum diem claudens, ſuas reliquias ſepoſuit. *Quidni* depoſuit? *Uti &* S. Gumbertus *pro* Humbertus? *Ut pluribus mendis typographicis inſperſam eam editionem rectè ante me obſervaverit noſter P. Joannes Seyfrid, in Academia Herbipolenſi lectionis hiſtoricæ profeſſor, cujus amica & liberali opera uſus ſum in iis conquirendis, quæ ad Sanctum, quo de hic agimus, pertinent.*

licet ejus memoria nonnihil obſcurata ſit,

3 *In ea igitur civitate, in monaſterii à ſe conditi eccleſia, poſtmodum collegiata, ſepultum & Sanctorum olim veneratione cultum docet Vita inferius danda, fateturque Merianus in ſua Franconiæ topographia pag.* 44, *ex quo nonnulla* § 3 *deſumenda erunt. Ibi, inquam, præcipuo cultu celebratus eſt Sanctus, quidquid à multo tempore duobus nempe jam ſeculis, graſſante Lutherana & poſtmodum Calviniana hæreſi, Catholici ritus abolita ſint ferme veſtigia, atque adeo non parum obliterata, ibi æque atque Herbipoli* S. Gumberti *memoria, ut docet epiſtola R. P. Jacobi Streinii data ad P. Guilielmum de Wael, Collegii Bruxellenſis Rectorem. En epiſtolæ verba:* Quod R. V. de S. Gumberto inquirit, plurimum hactenus ingenia exercuit. Majoribus noſtris hanc occupationem peſſimam debemus, quibus agere laudabiliter, quam ſcribere voluptas major fuit. Illud manifeſtum eſt, corpus illius, è quo furtim pars à quodam N. N. ſublata eſt, Anſpaci loco hæretico in eccleſia parochiali quieſcere, quam ab ipſo ædificatam, ex Egilwardo, S. Burchardi encomiaſte, colligere licet. De rebus ab illo mirificè geſtis, canonizatione &c. ingens ſilentium; imo nomen vulgo ignotum eſt. Pro ſanctitate duo faciunt: unum eſt, quod Vitæ S. Burchardi ſcriptor beneficia quædam impetrata per ipſum jam vita functum haud obſcure indicat, alterum quod in Litaniis, quibus in proceſſionibus clerus utitur, S. Gumberte ora pro nobis reperitur. Quærentibus, quis ſanctus ille Gumbertus, epiſcopus an confeſſor, monachus &c., nemo reſpondet.

D

E

F

ut pridem docuit ſcripta in Belgium epiſtola.

4 *Streinium rogaverat Guilielmus de Wael, Bruxellenſis, ut dixi, Rector, ut de* S. Gumberto *ſeu* Cumberto, *apud Belgas ignoto, notitias ſuggereret, utpote qui circa id tempus (anno* 1639) *à Regina Clara Mechelmans, vidua Theodori van Reynegom, in ſupremo Mechlinienſi concilio olim cauſarum patroni, Sancti caput dono acceperat, ut infra paulo latius deducemus; ex citata vero reſponſoria epiſtola ſatis patet, Herbipoli tum temporis plane neglectum fuiſſe* S. Gumberti, *tametſi eccleſiæ iſtius inſignis benefactoris, cultum, qui ex ſolis Litaniis Streinio innotuerit. Pergit epiſtola:* Ad Martyrologia quod attinet, tria mihi videre licuit, in quibus nomen illud; Uſuardi, Caniſii & Walaſſeri, qui auctores ad diem XI Martii, meminerunt ut epiſcopi Herbipolenſis. Caniſius & Walaſſerus aſſerunt, ante obtentam confirmationem habitu militari ſepultum eſſe; obtenta confirmatione, epiſcopalibus ornamentis ſplendidum repertum eſſe. Equidem in Catalogo Epiſcoporum noſtrorum ſeptimus, à quibuſdam octavus, numeratur Hunebertus quidam; de ſanctitate non fit mentio; nec meo quidem judicio circumſtantiæ omnes illi Gumberto conveniunt, quem ſcriptor Vitæ S. Burchardi laudat, cujus R. V. reliquias obtinuit. Quæ enim excogitari ratio poteſt, cur qui poſt Gumberti mortem ſcripſit, de ele-

AUCTORE J. B. S.

ctione episcopali, & miraculosa sepultura, omnibus tam nota, tacuerit?

Quidquid tituli varii ipsi accreverint,

5 *Verum est quod ex adductis recentissimis Martyrologiis observavit Streinius, ut infra magis liquebit; nec minus verum est, inductam (seculo opinor* XV*) nescio quam confusionem inter episcopum aliquem Herbipolensem vel alium, & S. Gumbertum nostrum, quæ à Joanne Gamans, in meditati operis titulo etiam adoptata est, tametsi fictionem in fronte præferre videatur: sic enim habet foliolum, à laudato Seyfrido ad me transmissum, in quo & alii tituli, & novæ procul dubio confusiones accesserunt. Titulus is est:* Divus Gumbertus, ex Franconiæ Duce, Rotenburgi comes, Onolspacensis Dominus, Herbipolensis ecclesiæ Vicedominus, demum episcopus electus, at exorata sibi morte præreptus, episcopali tamen amictu cælitus in tumulo investitus anno DCCC. *Hæc quidem Gamansius, nobis semper æstimatissimus; verum quidquid ipse, aut Martyrologia, aut alii de* S. Gumberti *miraculosis insulis tradiderint, rectissime observat Streinius, solum Egilwardi, cujus verba inferius dabimus, de prætenso episcopatu silentium, pluris faciendum esse quam recentiorum Martyrologiorum omnium annuntiationes, nisi vetustiores fontes assignentur, ex quibus historiam istam profluxisse certis argumentis demonstrari possit.*

B

alius esse non potest à S. Burchardi discipulo.

6 *Crediderim ego, historiam illam de Sancti cadavere, episcopali habitu amicto, inde exortam esse, quod posita prima fictione, nempe episcopum fuisse; cum postmodum calculo accuratius inito, deprehenderint Herbipolenses, locum* S. Gumberto *inter urbis suæ episcopos dari omnino non posse, modum excogitaverint, quo salvari aliquousque posset episcopi dignitas, dicendo nimirum, electum quidem fuisse, sed morte præventum Cathedram sibi destinatam non conscendisse. Simile quid statuendum existimo de ducatu Franconiæ, de comitatu Rotenburgensi & Vicedominio ecclesiæ Herbipolensis, quæ omnia ab Egilwardo atque ab auctore Vitæ ignorata sunt, procul dubio non omissuris tam præclaras Sancti prærogativas, si eas umquam possedisset. Audiamus reliqua Streinii verba:* Præterea cum S. Burchardus obierit an. DCCXCI, Hunibertus vero seu Chunibertus electus episcopus tradatur anno DCCCXXXII; quis non videt tantam annorum distantiam non convenire Gumberto illi, de cujus reliquiis agimus, quem S. Burchardi discipulum fuisse ex ejusdem Sancti Actis liquet. Jam vero si duos Gumbertos admittimus, augentur tenebræ, quando nec clerici nostri dicere poterunt, utrum illorum invocent, nec quisquam alius indicare sepulcrum vel tumulum è quo potuerint decerpi reliquiæ: mihi vero certum est, ex Anspacensi sublatas esse, qui haud dubie is est, de quo auctor Vitæ S. Burchardi meminit. *Hæc Streinius recte & vere, nisi vehementissime fallor.*

C

Res tota magis involvitur ex aliis notitiis,

7 *Aliam porro & majorem etiam, ne dicam inextricabilem confusionem parit scheda hic inventa Latinè & Germanicè sub hoc titulo:* Monasterium S. Joannis, vulgo Unterwildberg dictum, Ordinis quondam Cistercienſis in diœcesi Herbipolensi situm, à comitissa quadam Palatina, nomine Gebra (quæ anno MCCIX defuncta ibidemque sepulta est) fundatum. *Unde hæc accepta sint, non indicatur, ego in monasteriorum Catalogis hoc cœnobium non reperi. Sic pergit scheda:* De S. Guniberti ibidem sepulcro. *Tum:* In prædicti monasterii ecclesia juxta summum altare, sepulcrum quoddam inventum est, quod semper ab incolis sepulcrum S. Gumberti (quem de stirpe ducum Franciæ Orientalis natum, Ordinis S. Benedicti religiosum & episcopum Herbipolensem fuisse, denique hanc episcopalem dignitatem resignasse, atque ad hoc monasterium se contulisse, ibidemque longo tempore Deo præstitis obsequiis, piè & sanctè in Domino obiisse ferunt) putatum & existimatum fuit; unde multis, imo immemorabilibus pene annis, sicut & hisce adhuc temporibus, tum animantia tum non pauci hominum, vel furibundorum canum, vel aliorum virulentorum animalium morsu læsi, & rationis usu privati, ad reliquias prænominati S. Guniberti ducti, Deum omnipotentem supplices orantes, & juxta sepulcrum Sancti hujus cibum & potum sumentes, pristinæ sanitatis vigorem consecuti sunt.

D

8 *Subdit autem,* Sancti *istius,* paucis præterlapsis annis cranium, ex quo peregrini bibere soliti fuerunt, *ostensum fuisse*; num illud forsan surreptum & alibi delatum sit, nesciri. *Tum:* Equidem adhuc unum Gunibertum, eadem stirpe natum, & quondam Rottenburgi ad Tuberam comitem reperio, *inquit*, qui ad petitionem S. Burchardi anno DCCLI monasterium S. Andreæ, modo collegiata ecclesia S. Burchardi nuncupata, fundavit; num supradictus ille Gunibertus fuerit, & ad statum religiosum se contulerit, adhibita diligenti inquisitione, certus fieri nequeo. *Non miror, scriptorem istum, quisquis sit, hic hæsitasse. Quæ ad me scripsit laudatus Seyfridus difficultatem non explanant.* Vidit *ipse* in sacello antiquo diruti monasterii S. Joannis, S. Gumbertum in altari pictum habitu episcopali. Ante idem altare dicitur ab accolis sepultus. Lapis sepulcralis multas fissuras & cavitates habet: solent enim rustici vicini, ubi morbo corripiuntur, pulveris aliquid à lapide abradere, idque per modum medicinæ sumunt, cum optato sæpe effectu. Ibidem ex ferreis catenis pendent duo lapides ferro inclusi. Qua occasione suspensi ibi sint, quid sibi velint, nescitur. Rustici autem, tam in suis quam suorum jumentorum morbis solent lapidibus dictis superfundere aquam, eamdemque bibere, & jumentis potandam dare, obtenta sæpius salute.

quæ Sanctum alium indicare videntur;

E

F

at talium incventor,

9 *An hic tertius fortasse* S. Gumbertus *indicetur, viderint Herbipolenses, quibus nodos istos solvendos relinquimus. De cranio Bruxellensi, Anspaci certissimè & non alibi reperto, sermo, ut jam dictum est, recurret inferius.* Gunibertum *ex* Gumberto, *mutato* m *in* ni *facillime verti potuisse, nemo est, qui non videat; geminum aut ternum admittere, nulla hactenus ratio satis suadet. Quid si enim reliquiæ ex uno in aliud monasterium translatæ fuerint, unde ambo totum corpus sese possidere existimaverint? Quod vero narrat scheda, de relicto episcopatu Herbipolensi, sumptoque religioso habitu Benedictino, auctiorem aliquam fabulam, seu confusionem sapere potest, ab ignorante confictam, qui* Gumbertum *& sanctum & episcopum & postea monachum inveniens, non insolita rerum, locorum ac temporum turbatione, ex Vosago Sanctum synonymum, antea Senonensem episcopum, Herbipolim accersiverit, quem vere monachum induisse novimus ex Actis nostris ad* XXI *Februarii, ubi plures adducit Henschenius qui*

seculo

A *ſeculo ſeptimo, abjectis infulis, in ſolitudinem ſe receperunt, quales fuere S. Arnulfus Metenſis, Deodatus Nivernenſis, & Hildulphus Trevirenſis, de quo poſtremo non ita pridem actum eſt ad* XI *hujus menſis, de S. Deodato ad* XIX *Junii.*

10 *Ut ad Schedam redeamus, patentiſſima eſt ſcriptoris hallucinatio; quis enim ſatis intelligat* Cunibertum *ſeu* Gumbertum, *qui monaſterium S. Andreæ fundaverit anno* 751, *ad petitionem ſancti Burchardi, eumdem eſſe poſſe cum altero illo, qui monachus fuerit in cœnobio S. Joannis, primum condito à comitiſſa Palatina Gebra, ſeculo* XIII *vita functa, annis ferme quingentis poſt S. Burchardi obitum? Non longa inquiſitione opus fuit, ut talium epocharum impoſſibilis connexio in oculos incurreret; quemadmodum recte ſtatuebat Streinius,* Hunibertum *ſive* Chunibertum, *tametſi &* Gumbertus *dictus fuiſſet, qui anno* 832 *Herbipolenſis epiſcopus electus traditur, nullo modo connecti poſſe cum diſcipulo S. Burchardi, quamvis hic ſupponeretur vitam protraxiſſe ad annum uſque* 791, *quod falſum eſſe oſtendimus in Commentario prævio ad Acta S. Kiliani num.* 14, *&* B *fuſius poſtmodum ſuo loco ad* XIV *Octobris demonſtrabimus. Quocumque te vertas, ita veris falſa immixta ſunt, ut ſingula diſcernere, necdum ſatis pervium videatur. Miſſis itaque confuſionibus iſtis omnibus, verum ſaltem unum* S. Gumbertum, *quo de hîc agendum eſt, quique S. Burchardo ſynchronus fuit; nativis ſuis coloribus, quouſque id fieri poterit; depingere conemur.*

manifeſta hallucinationis convincitur.

§ II. Sancti profeſſio, cultus ex Martyrologiis, ætas & Acta.

UT veram ac genuinam veri S. Gumberti *imaginem lectorum oculis exponamus, non aliunde eu melius repeti poteſt quam ex ſcriptore ætati ejus proximo, qui quidem exſtet, quamquam undecimum ſeculum non ſuperet, nempe ex Egilwardo, de quo alibi etiam egimus, auctore Vitæ S. Burchardi, cujus capitulum* X *libri ſecundi deſcribi curavit noſter Seyfridus ex codice Ms. monaſterii Amorbacenſis, quod à nobis collatum eſt cum editione Mabillonii ſec.* 3 *Benedictino parte* 1, *pag.* 709, *ſervata primigenia phraſi, à qua Mabillonius nonnumquam deflexit. Titulus capituli:* De viro religioſo Gumberto converſo. *Textus deinde eſt:* Lucebat inter hæc & poſt hæc, ſine intermiſſione, lux tantæ lucernæ ardentis fide & dilectione, lucentis verbo & actione, nec abſcondi poterat, ſuper candelabrum pontificalis honoris poſita lampas, Salvatoris igne flammata: unde quamplures undique confluebant ad tanti doctoris audientiam diverſi ſexûs, ætatis atque conditionis, fontem vitæ quoque ſitiens anima. Ex quibus vir illuſtriſſimus, nomine Gumbertus, univerſa morum ac nobilitatis honeſtate præclarus, ejus eſt contubernio conjunctus, quatenus illius convictu atque colloquio, ceu quibuſdam medicaminibus, à ſecularis faſtûs tumore mollitus, quandoque ſummæ philoſophiæ, quæ eſt mundi contemptus, apprehendere poſſet aſcenſus.

Vera S. Gumberti imago,

C

12 Verum quia qui cum ſapientibus gradietur, ſapiens erit, ſicut è contrario amicus ſtulti efficietur ſimilis ei; non multo poſt prædia ſua, quibus præ cunctis in ea regione degentibus abundavit, in S. Kiliani proprietatem delegavit; moxque, depoſitis armis, ſeculo renuntiavit: ſicque nudus nudam ſuam crucem bajulans poſt Chriſtum, cœpit B. Burchardum nullatenus deſerere. Hæ ſunt autem poſſeſſiones, quibus epiſcopium Wircenburgenſe large ditavit; Altimoin, Onoltesbach, utrumque cum reditibus, & appendiciis, quorum prius cum olim caſtellum fuiſſet munitiſſimum [modo] magnificentiam ſuam ipſis tantum ruinis declarat. Sequens vero, quæ nunc præpoſitura canonicorum eſt, olim abbatiam non ignobilem fuiſſe, hucuſque à majoribus, per multas jam generationes hereditatum, teſtimonium illius provinciæ non celat. Porro prædictus ſenior Gumbertus, ex tunc perfectiſſimi ſemper adhærens veſtigiis magiſtri, bonis initiis ſuæ converſationis adeo laudabiles adjunxit ſucceſſus, ut ſuper ejus converſatione cunctorum ubique ſonarent ora: Hæc mutatio dexteræ Excelſi!

ex ſolis Actis S. Burchardi ſumptæ,

AUCTORE J. B. S

13 Nempe multorum ad ipſius provocabantur imitationem corda, in tantum ut exili tempore plurimis donariis & oblationibus fidelium Herbipolitana dita-i non ceſſaret eccleſia, donec jam ex minima & paupercula, facta eſt per Dei gratiam magna & ampla reſpublica, nondumque creſcere deſiſtit copia rerum, creſcente nempe numero fidelium. Cujus profectui videtur illud apoſtolicum non inconvenienter aptari: Kilianus plantavit, Burchardus rigavit, Chriſtus autem incrementum dedit. Sed enim vir idem egregius Gumbertus, ut olim in ſecularium dignitatum faſtibus * ſe probaverat ſtrenuum, ita poſt converſionem in ſpirituali converſatione nulli ſe paſſus [eſt] inter Burchardi ſequaces haberi ſecundum; ejus formam ſemper indeclinabiliter intendens, illud euangelicum ruminabat frequentius: Perfectus omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter ejus. Hîc etiam poſt præſentis vitæ curſum bene in Chriſti famulatu conſummatum, juxta B. Burchardi promiſſionem, in eodem monaſterio, quod Chriſti condonaverat Eccleſiæ, poſſidet ſepulcrum. Ibi nonnumquam ipſo interpellante, conceſſa manifeſtant beneficia, quantum ſibi profuerit B. Burchardi ſecutum fuiſſe monita.

oſtendit laicum fuiſſe, divitem & pium,

E

* faſcibus

F

14 *Habes hîc quidquid tûto ac ſecure de* S. Gumberto, *licet poſt duo & amplius ſecula traditum, admitti poteſt; ubi id ſatis expreſſe aſſeritur, ſepultum ipſum eſſe, non Herbipoli, nec in S. Joannis cœnobio, ſed in* Onotelsbach *ſeu Anſpach,* in eodem monaſterio quod Chriſti condonaverat Eccleſiæ, *quodque Egilwardi ætate jam tum* præpoſitura *erat canonicorum, ſive Collegiata eccleſia ſub præpoſiti dignitate; olim* abbatia non ignobilis, *quemadmodum* huc uſque, *inquit ſcriptor,* teſtimonium illius provinciæ, *intellige territorii Herbipolenſis,* non celat. *Quamdiu autem ſubſtiterit* abbatia, *quo anno ad Canonicos ſeculares tranſierit, fruſtra à me quæſitum eſt. In ea porro Anſpacenſi eccleſia & ſepultum Sancti corpus, & vel totum, vel ſaltem pro majori parte ibidem cultum fuiſſe, plane conſtat; inde vero ablatum cranium, quod Bruxellis in templo noſtro aſſervatur, certiſſimis teſtimoniis infra* § 4 *demonſtrabitur. Vides etiam, non hîc* epiſcopum, *ſacerdotem aut monachum, ſed virum merè laicum: rurſus non* ducem Franciæ, comitem Rotenburgi *&c., ſed* militem, virum illuſtriſſimum, *& divitem deſcribi, ut proinde nec cupa-*

qui in monaſterio à ſe fundato ſepultus eſt:

habe-

AUCTORE J.B.S.

hactenus nec intelligi possit, unde ei tot tituli afficti sint in ipsis Martyrologiis, quorum aliqua non rectam positionem seu locum sepulturæ assignant; pleriſque Sanctum Herbipoli annuntiantibus. De eorum ætate, atque adeo & auctoritate hic paucis disseremus, ubi prius aliquam confusionis ansam conjicere tentaverimus.

quod ab Henrico episcopo restauratum,

15 *Vices Seyfridi supplebit quadamtenus Bruschius de Episcopis Herbipolensibus, ita describens Henricum, ordine* XVII: Henricus comes à Rotenburg ad Tubarum, propter brevem corporis ſtaturam, à prima infantia comes Hezelinus, & poſtea etiam epiſcopus Hezelinus dictus, ſubrogatur cognato ſuo, ex hac mortali vita evocato, conſenſu totius Cleri. Præfuit ſapientiſſimè ac utiliſſimè annis viginti duobus, menſibus quinque, diebus viginti. Conſtruxit & fundavit in ſuburbio Herbipolenſi Collegiatas S. Stephani & S. Johannis eccleſias: Onoldsbachii vero magnificum S. Gumberti cœnobium Benedictinum, quod hoc noſtro ſeculo Canonicorum ſecularium eſt collegium. *His non abſimilia mihi ex Chronico Herbipolenſi retulit laudatus adjutor meus, ut inde hæc à Bruſchio accepta oporteat. Verius alibi notatur, non fundaſſe iſta Henricum, ſed* amplificaſſe *dumtaxat* & ornaſſe. *Legerit aliquis (ut erant ea ignorantiæ ſecula) ſola priora dicti Chronici verba, ubi inveniens* comitem Rotenburgi *eccleſiarum iſtarum fundatorem, & ſimul* Herbipolenſem epiſcopum; *aliunde vero exploratum habens, verum conditorem fuiſſe* S. Gumbertum, *diſparata abſque examine connectens, ipſum &* comitem Rotenburgi *&* epiſcopum Herbipolenſem *continuo pronuntiandum cenſuerit: unde non inveriſimili conjectura deducas, inſignem eam confuſionem ortum habuiſſe.*

B

occaſionem dederit, hujus titulos ad Sanctum transferendi.

16 *Præterea autem cum amplificatio & exornatio Henrico iſti Hezelino, comiti Rotenburgi adſcripta, expreſſiſſimè referatur ad* S. Gumberti *abbatiam, adhucdum per id tempus exiſtentem, & Benedictinis ſubjectam, quemadmodum verba diſerte ſonant;* Onolsbachii vero magnificum S. Gumberti cœnobium Benedictinum; *idque ſub finem ſeculi decimi (Chronicon habet anno Chriſti* DCCCCXCV) *mirum plane eſt, ita loqui Egilwardum, acſi de præpoſitura Canonicorum, multis ante ſeculis monachis ſubſtituta ageret: nam ſi vera hæc ſunt, ſeculo ipſo undecimo ſuperfuiſſe adhuc monachos ibidem oportet; ſi vero eodem ſeculo vixerit Egilwardus, conſequens eſt, non multis ante annis monaſterium ad ſeculares tranſire potuiſſe; qui alter nodus eſt ab eruditis populariſolvendus, niſi Egilwardus ad poſterius ſeculum retrahatur, quod variis argumentis oppugnat Mabillonius, hic vero operæ pretium non eſt pluribus diſcutere: ad Martyrologos, ætate certo poſteriores, proindeque ejuſmodi confuſionibus præoccupatos, nunc procedemus, cetera eo ſpectantia ſequenti paragrapho diſcuſſuri.*

C

Martyrologiorum annuntiationes,

17 *Nullum hactenus codicem reperi in quo melius & ſimplicius depingatur, quam in additione Ms. neſcio unde accepta, quæ adjicitur ad* XI *Martii editioni alicui Belini Patavini, quæ apud nos exſtat, his verbis:* In territorio Herbipolenſi, S. Gumberti militis & confeſſoris. *Vera item eſt Wionis & Menardi annuntiatio eodem die:* In territorio Herbipolenſi, S. Gumberti confeſſoris, *quæ ex Molani editione altera deſumpta videtur, qui iſtic correxit, quod in prima ſcripſerat* Gumberti epiſcopi Herbipolenſis. *At placuiſſe non videtur ea ſimplicitas auctori Florarii Ms., qui circa medium ſec.* XV *varia conflavit elogia, abſque ſevero examine non continuo adoptanda; ubi editioni Lubeco-Colonienſi, Violæ Sanctorum, Greveno, Caniſio, Walaſſero & aliis viam ſtravit ad ea comminiſcenda, quæ jam abunde rejecimus. Sic quidem optime incipit:* In territorio Herbipolenſi, S. Gumberti patroni Honolſpacenſis eccleſiæ: *ſequentia vero, in quibus epiſcopatus adſtruitur, unde mutuatus ſit, equidem divinare nequeo. Ita proſequitur:* Qui prius miles Chriſtianiſſimus, poſt, epiſcopo Herbipolenſi mortuo, ad epiſcopatum poſtulatus eſt, licet à Domino ipſe contrarium poſtulaverit & obtinuerit; pendente enim relatione, tempore intermedio defunctus eſt. Sepulto autem eo, litteræ exauditionis ſunt allatæ: quem cum clerus, tamquam epiſcopum ſuum confirmatum, vellet honorare, oſſa ejus in honorabiliori loco collocando, inventus eſt ab omnibus pontificalibus adornatus, qui tamen miles vel laicus fuit ſepultus.

D

initio ſimpliciores, mire accreverunt,

18 *Hic, niſi fallor, fons eſt ex quo ceteri hauſere, non verba ſed ſenſum ſecuti. Editionis Lubeco-Colonienſis & Greveni initium tantillum differt:* In territorio Herbipolenſi, natale S. Gumberti confeſſoris. Primùm miles fuit Chriſtianiſſimus & fidelis, cui adminiſtratio totius epiſcopatus Herbipolenſis commiſſa eſt, quam curam utiliter geſſit: mortuo autem epiſcopo, unanimiter ab omnibus in epiſcopum eſt electus. Ipſe autem indignum ſe reputans tanto honore, à Domino contrarium &c. *Paulo preſſius Florario inhæſit Viola Sanctorum excuſa anno* 1508, *at poſt* adminiſtratio *interjicitur;* & gubernatio totius epiſcopatûs Herbipolenſis, tamquam provido ſyndico eſt commiſſa; quam curam valde humiliter geſſit & utiliter. Factum eſt autem ut mortuo epiſcopo Herbipolenſi, omnium voces in eum unanimiter concordarent, & miſſa legatione ad Papam pro eo poſtulando ad prælulatum; ipſe ſe non dignum *&c. Caniſius, omiſſa poſitione, Sanctum rotunde epiſcopum Herbipolenſem pronuntiat, elogium in pauciora contrahens. Galeſinius titulo epiſcopi abſtinuit, ſic paucis ſcribens:* Herbipoli, ſancti Gumberti confeſſoris, *quem ferme ſecutus eſt Ferrarius:* Herbipoli in Germania, S. Gumberti confeſſoris: *omnium breviſſime Dorganius in Kalendario Benedictino:* Sancti Gumberti confeſſoris.

E

F

& variis diebus ſignata ſunt.

19 *Fruſtra hîc ſit plures Martyrologiorum auctoritates undecumque congerere, cum non niſi recentiores occurrant, & pleraque epiſcopatum, ſaltem poſthumum ſonent, quem nec Egilwardum, nec Actorum infra dandorum auctorem noviſſe, ex eorum ſilentio manifeſtum eſt; ad probandum vero cultum jam adducta multorum teſtimonia abunde ſufficiunt, reliqua autem cultûs indicia tum in ſacris Miſſa & Officio eccleſiaſtico, tum in reliquiarum veneratione ad proxime ſequentem paragraphum remittimus.* Cur ſanctus Gumbertus *ubique ad* XI *Martii referatur, diſceptari poſſet, ſi vel minima de obitus anno aut die ſupereſſent veſtigia, ſaltem ſi ſciri poſſet an tali die in eccleſia Anſpacenſi celebratus olim fuerit. Equidem dilatam hanc feſtivitatem exiſtimo, quod hoc die ſolennitas ejus agatur apud Herbipolenſes, qui verosimiliter abolitum Anſpaci cultum ad ſe tranſtulerint, hunc diem pro arbitrio ſeligentes, tametſi fortaſſe neutro die carnis exuvias depoſuerit: quod certè ignoratum eſſe ab Egilwardo ſatis patet, ut proinde dubium maneat, utrum Vitæ auctor alicubi*

A *cubi certo repererit notatum à se* v Idus Martii. *Vixisse Sanctum cum S. Burchardo, indubitatum est: ad tempora Caroli Magni Vitam protraxisse insinuat Anonymus, utpote à quo potestas ei facta sit condendi monasterii; quo vero demum anno ad superos evolaverit incertum est.*

Vitam olim procuravit P. Gamans.

20 *Prædictam jam non semel* S. Gumberti *Vitam nobis olim procuravit diligentissimus & sæpe laudatus operis nostri adjutor P. Joannes Gamans, quam describi curavit ex insigni pergameneo Ms. Lectionario bibliothecæ PP. Conventualium S. Francisci Herbipoli, contulitque cum altero Ms. Cartusiæ ejusdem urbis, adjectis manu sua Variantibus lectionibus, quarum à nobis ea ratio est habita, ut notabiliores in annotatis observaverimus, neglectis minutiis ad rem non magnopere spectantibus, quales sunt modi scribendi in* ammonicione, servicium, cepit *& barbarismis hujusmodi. Ex Cartusiano codice addita, uncis suis inclusa sunt. Ceterum quæ num.* 3 *&* 4 *inserunt Anonymus Vitæ scriptor de S. Burchardi Romæ à S Zacharia PP. consecratione, & parerga scias esse, & à vero aliena, ut alibi ostensum est, & latius dicetur ad ipsam S Burchardi Vitam* XIV *Octobris, ubi denuo probabitur, ipsum non Romæ, sed ab ipso S. Bonifacio in Germania inauguratum. Res tota, Legendarum plurium more, oratio potius est seu panegyris ad populum recitanda, quam historica Vitæ series, cujus substantiam totam jam dedimus ex Egilwardo; ut orationis hujus concinnator seculo saltem duodecimo vetustior esse non possit, in eo laudandus quod de* S. Gumberti *episcopatu recte senserit.*

B

§ III. Cetera cultûs monumenta; reliquiæ an & quæ supersint.

Alia cultûs argumenta ex S Stephani Herbipoli,

S*Ingularem olim in fundatorem patronumque suum* S. Gumbertum *Anspacensium seu Onolspacensium omnium, tum adhuc Catholicorum, fuisse venerationem, Clerum vero seu Canonicos peculiari festivitate atque Officio ecclesiastico eumdem solenniter coluisse, id minime dubium esse existimo; idque non uno solum die in usu positum fuisse, probant ea quæ mecum communicavit laudatus sæpe Seyfridus, è cujus litteris potissimum decerpam, quæ ad cultum ecclesiasticum Sancto exhibitum conducere videbuntur: de quo plura dici possent, si instrumenta ipsa, dudum pollicita, huc submississet. Non unam* S. Gumberti *fuisse solennitatem ostendunt documenta quæ reperit in celebri monasterio PP. Benedictinorum ad S. Stephani Herbipoli, ubi etiamnum exstat vetustum Martyrologium Ms. papyraceum in quo ad* v *Idus Martii ponitur:* S. Gumberti episcopi, *ad hunc vero diem, nempe ad Idus Julii,* S. Gumberti episcopi & confessoris. *Utrum Martyrologium istud in Anspacensi ecclesia olim usitatum fuerit, non habeo unde definiam; duplicem vero, vel geminatam ut minimum festivitatem facile est deducere ex iis quæ nuperrime, nempe* XXVI *Novembris* 1723 *idem Seyfridus significavit.*

C

ex Missa propria Collegiatæ Anspacensis,

22 *Scribit igitur viatisse se* Missam propriam cum prolixa Sequentia, ut vocant, de translatione corporis hujus Sancti, quam dum nuper Onolspaci essem, describi curavi ex antiquo Missali quod asservatur adhuc in sacristia ecclesiæ quondam collegiatæ Onolspacensis & S. Gumperti honoribus dedicatæ. *Vellem addidisset quo die Missa ista celebrari solita sit,*

ut sacri corporis translatio à die natali securius distingueretur, quamquam & eæ festivitates satis arbitrariè institutæ videntur, cum in alia epistola referat, in vetusto codice Ms. pergameneo eoque eleganti à seculo undecimo (*opinor temporis esse paulo posterioris*) quem nuper ab amico accepit, poni XIII Kalendas Aprilis, S. Gumberti episcopi & confessoris, nulla ejusdem mentione facta Idibus Julii, quo tamen die commemorat S. Reginswindam virginem & martyrem, quæ in prædicto Missali & Martyrologio apponitur S. Gumberto & in Missa quidem de Octava S. Kiliani addita est secunda commemoratio de S. Reginswinda. *En tibi* XX *Martii, ut supra etiam* XVI *Martii notatum est,* S. Gumberti *cultui consecratam, cujus festivitatis nulla ratio assignari possit, præter meram diversarium ecclesiarum in colendo Sancto electionem.*

AUCTORE J. B. S.

& antiquo Missali Gothico;

23 *Superest etiam in jam dicto monasterio Benedictinorum ad S. Stephanum Herbipoli elegantissimum Missale impressum in pergameno, charactere, ut nunc vocant Gothico, compactum holoserico villoso coloris violacei, in quo festum* S. Gumberti *ponitur Idibus Julii. In Missa de Octava Kiliani & sociorum martyrum ponitur commemoratio* S Gumberti confessoris *sequens*; Deus qui hodiernam diem sacratissimam nobis in beati Gumperti confessoris tui solennitate tribuisti, adesto propitius Ecclesiæ tuæ precibus, ut cujus gloriatur meritis, muniatur suffragiis. Per Dominum. *Secreta est hujusmodi:* Sacrificium tibi Domine laudis offerimus, pro solennitate S. Gumperti confessoris tui, ut propitiationem tuam, quam nostris operibus non meremur, piis suffragatoris intercessionibus assequamur. *Tum vero Postcommunio:* Tua sancta sumentes, quæsumus Domine Deus noster, ut beati Gumperti confessoris tui nos foveant continuata præsidia. *Vix equidem dubito, quin ipsissimæ illæ orationes hodiedum in usu sint in ecclesia Herbipolensi, expuncto prudentissime episcopi titulo, quem alius Seyfridi codex tam diserte exprimens, seculum undecimum sapere omnino non potest.*

D

quibus addi debet Officium.

24 *Quod de antiqua Missa Onolspaci olim usurpata diximus, id de Officio proprio asseri posse existimamus, tametsi ejusdem exemplaria fortasse non supersint, certe illud ibidem non reperit Seyfridus. Prædicti Officii vestigia aliqua nobis reliquit Merianus in superius laudata Franconiæ Topographia, dum inter alia quæ de* S. Gumberto *compendiosè recensuit, membranam citavit in qua repererit hæc verba;* Prima fundatio de S. Gumberto, *quæ verosimillime ad ecclesiæ Anspacensis seu vetusti monasterii ædificationem referuntur. Quod vero propius ad rem nostram pertinet, exhibetur istic quoque antiphonæ alicujus specimen quæ recentiora secula redolet;* Gumbertus antistes & confessor pontificali auctoritate mirificatus: *demum subjicitur* responsorium, *quod non nisi ex Officio desumi potuit:* Beatissimus Christi confessor Gumpertus in acceptata talentorum dispositione solicitus, in erogandâ tritici mensura benevolus, in Domini sui gaudio supra multa constituti meruit, quoniam in paucis fidelis fuit. *Non fuisset ingrata Meriani opera si plures antiphonas & responsoria collegisset, quæ procul dubio in eadem membrana seu codice referebantur, jam certò alicubi neglecta, incuria illius qui ex istis monumentis pauca delibare satis habuit, quemadmodum ex Seyfridi verbis intelliges.*

AUCTORE I. B. S.

De S. Gumberti ecclesia,

25 *Est penes ipsum* compendiaria, sed valde imperfecta, descriptio ecclesiæ S. Gumberti in Onolspach, in qua enumerantur capellæ singulæ & patrocinia Sanctorum dictæ ecclesiæ, anniversaria decanorum, canonicorum, vicariorum, principum, comitum, equitum &c. ibidem sepultorum. Editus est libellus lingua germanica anno MDCXII ab Vito, Erasmo Hoffman, antiquario, ut se nominat, & dedicatus Julio episcopo Herbipolensi, mihi vero communicatus à clarissimo D. Davide Köhler professore historiæ in academia Altorffina. Ex hac epitome excerpsisse videtur Merian ea quæ in Topographia Franconiæ scripsit de primaria ecclesia Anspacensi. Atque utinam auctor documenta dedisset integra, quæ, ut fatetur, manuscripta in membranis habuit, ex quibus tam pauca deprompsit. *Vota mea Seyfridianis ultro adjungo, ut de* S. Gumberti *monumentis ac præsertim de ejus reliquiis paulo distinctius edocear. Obiter advertes Decanos Anspacenses eorumque in ecclesia tumulos enumerari, at Præpositorum omnino nullos, ut non satis perspiciam cur Egilwardus* præpositurам Canonicorum *appellet, nisi abrogata subinde fuerit ea dignitas (ut num. sequenti insinuari forte videbitur, dum Gotiboldus primus decanus dicitur seculo* XII *) & fortasse auctior redditus Canonicorum numerus, qui ad novemdecim ascendisse à Meriano dicitur. Pergit Seyfridus:*

B

ejusque antiquo sepulcro,

26 Cum duobus DD. Canonicis ecclesiæ collegiatæ in Herrieden (oppidum est diœcesis Eychstadianæ, una solum leuca Anspaco distitum) accuratè lustravi dictam ecclesiam Anspacensem, sed nec vestigium inveni de S. Gumperto. Aiebat ædituus Lutheranus, tumulum Sancti fuisse retrò summum altare, sed mea opinione fallitur, tum quod concamerationes cryptæ choro subjectæ vix locum dederint sepulturæ, tum quod memoratus Hoffmannus reperat, ossa Sancti anno MCLXV ab Heroldo episcopo Herbipolensi sarcophago saxeo imposita, anno MCXCV à Gotteboldo primo Decano elevata, & anno MDCX, cum templum renovaretur, in summo altari inventa esse. Est tamen retro summum altare sacellum perangustum, sed non inelegans, ad quod per gradus duodecim ascenditur, idque S. Gumperti fuisse, ex Hoffmanni descriptione colligitur. Retro sæpedictum altare stetisse aiebat unus canonicorum, mecum ista inspicientium, cistam magnam, cui cistula minor inclusa servabatur plena ossibus, quæ S. Gumperti esse tunc temporis ædituus referebat. Cistula hæc modo in sacristia est, longa pedem unum & lata dimidium: obducto olim ebore aut argento fuisse, ex cavitatibus & scissuris tabellarum quernarum patet. Intus obducta est tela serica striata flavi & cærulei coloris; pauca supererant officula Sancti, ut fatebatur ædituus Gumperti: sed quæ fides hæretico?

C

& dissipatis hodie reliquiis.

27 *Pluscula à Seyfrido documenta speraveram de sacris etiam* S. Gumberti *reliquiis, non sic opinor, dissipatis, quin adhuc in templis aliquibus Catholicis in ipsa Franconia, & forte alibi per Germaniam venerationi exponantur: etenim mirarer vehementissimè, proximos orthodoxos (neque enim adeo remoti sunt) tantum thesaurum neglexisse, contemptumque & despectum reliquisse in hæreticorum manibus. Quænam vero sint ea reliquiæ de quibus supra locuti sumus, quaque in S. Joannis diruto cœnobio honoratæ sunt, an hujus* S. Gumberti *an alterius, an ibi adhuc exstent, an forte alio translatæ sint, Herbipolensibus disquirendum reliquimus. Si* S. Gumberti Anspacensis *lipsana dicantur, à quo & quo tempore accepta, aut ibi depositа fuerint, non minus ambiguum esse, abunde patet; ut fateri necesse sit, pauciſſima supereſſe, saltem quæ ad manus meas, post adhibitam omnem diligentiam pervenerint, unde de Sancti sacris reliquiis plenius edoceri possimus. Quid Anspaci fideliter ereptum, atque in Belgium à seſquiſeculo & amplius deportatum, quove in honore habitum hactenus fuerit, explicabunt sequentes duo paragraphi, quibus totam nostram de* S. Gumberto *commentationem absolvemus.*

D

§ IV. Pars cranii in Belgium delata 1575, & templo Societatis Jesu Bruxellis postmodum donata.

E

Cranium S. Gumberti,

COnstanti Catholica veneratione apud Anspacenses seu Onolspacenses cultum fuisse S. Gumbertum *usque dum hæreticorum rabies in Sanctos eorumque sacras reliquias & imagines furere cœpit, probarunt olim superstites reliquiæ, ibidem in honore haberi solitæ, quemadmodum testata est illustrissima princeps Margareta à Marca Comes Arembergica, earumdem anno 1575 fortunata inventrix, uti clarius demonstrabunt subjicienda mox instrumenta è quibus confirmabitur sequens narratio quam paucis præmittendam censeo. Transibat istac memorata Princeps, vidua, opinor, celeberrimi Joannis Comitis, de quo videndus Strada ad annum 1568, Romam cogitans, lucrandi verosimiliter Jubilei gratia; templumque* S. Gumberti *ingressa, suasu boni senis Catholici thesaurum rejectaneum ultro accepit, atque in Belgium redux inter alia sacra Sanctorum lipsana, quibus in eo itinere ditata fuerat, pro eximia sua pietate asservavit, donec singulari favore, pediſſequæ seu puellæ honorariæ (quam vocant domicellam Ranst) ante mortem eadem dono dedit; hæc D. Lapidano, Decano Naeltwicensi in Hollandia; hinc ad familiam van Reynegom postmodum translatas, unde tandem ad templum nostrum Bruxellense pervenerunt.*

F

ecclesiæ nostræ Bruxellensi datum,

29 *Inter veteres schedas nostras unam reperio, Bollandi manu scriptam, in qua notat, ultimum sacri pignoris possessorem D. Theodoricum van Reynegom in animo habuisse pretioso isto thesauro donare Cardinalem de la Cueva,* si aliquid de vita aut cultu Sancti reperiisset, de quo tunc, *inquit*, me consuluit & P. Rosweydum, *ut id factum fuisse oporteat ante annum 1629, quo Rosweydus vivere desiit, atque adeo antequam de Actis Sanctorum illustrandis cogitaret Bollandus; nisi ea successive accidisse, intelligenda sint. Jam supra ostendimus, non unam disquisitionem decreto à nostris Bruxellensibus institutam, ubi P. ae Wael sacrum depositum à D. Vidua van Reynegom impetrasset, haud dubie ante annum 1639, cum eo ipso Herbipolim scriptum sit, quamquam testimonium D. Donatricis primum datum fuerit anno 1641. Hic jam ordine recensenda testimonia brevem nostram totius rei gestæ seriem sic comprobantia, ut de sacrarum reliquiarum identitate & veritate dubitari haud possit; incipiendo à primaria ejusmet Principissæ Arembergicæ depositione, manu ipsius*

A *ipſius D. van Reynegom ex autographo tranſumpta & ad Bollandum miſſa.*

30 *Titulus Belgicus eſt:* Apographum ſchedulæ reliquiis S. Comberti (*ita paſſim exprimitur nomen, vel* Cumberti) annectendæ ſcriptæque propria manu ipſius Principiſſæ Arembergicæ. *Scheda ipſa Gallicè exarata eſt, quam ſic Latine reddo:* Pars cranii S. Cumberti, ſepulti in templo Anſpacenſi, in ditione Marchionis Brandenburgici, quod cranium argento antea obductum fuerat; ſed eo inde avulſo, poſt armarium aliquod rejectum, mihi in ipſo templo exhibitum eſt à ſene aliquo adhucdum probe Catholico: inde ipſum ego accepi, teſtantibus omnibus, eamdem omnino partem eſſe, à qua argentum detraxerant [*nempe hæretici*] atque adeo veram partem capitis ejuſdem Sancti, qui fuerat marchio Brandenburgicus. *Putà ut tum ferebat popularis vulgi opinio. Porro de ipſius autographi, in vetuſta ſchedula ſcripti, omnimoda ſinceritate teſtati ſunt Viri duo omni exceptione majores, & familiæ Arembergicæ intimi, quorum exſtat inſtrumentum Latine datum, ut ſequitur:*

Anſpaco ſe attuliſſe teſta ta eſt princeps Arembergica

B

31 Nos Jacobus Boonen, Decanus eccleſiæ metropoliticæ Mechlinienſis, epiſcopus deſignatus Gandenſis, & Theodoricus à Reynegom, advocatus ſupremi ſenatus Mechliniæ atteſtamur, contenta hujus ſchedulæ ſcripta eſſe manu propria illuſtriſſimæ Principis Dominæ Margaritæ à Marcka, quondam principis Comitis ab Aremberch &c. Cauſa ſcientiæ noſtræ eſt, quod ſcriptura dictæ Dominæ quam optimè nobis cognita ſit, qui ante hac multis annis illuſtriſſimæ Dominæ Arembergicæ fuimus à conſiliis. In cujus fidem dorſo ejuſdem ſcripti hæc inſcripſimus, eademque ſignavimus, & ſigillis noſtris munivimus penultima Decembris MDCXVI. Subſignatum erat J. Boonen, & T. van Reynegom, & ſigillatum cum duobus ſigillis, ut ſupra. *Prædicta omnia die præcedenti longiori Belgica atteſtatione confirmaverat, ac rei totius hiſtoriam paulo fuſius explicuerat idem Theodoricus van Reynegom; quam hic ad ampliorem elucidationem Latine etiam vertimus.*

cujus teſtimonii veritas demonſtratur;

C

32 *Ita loquitur:* Infraſcriptus in ſupremo Mechlinienſi conſilio advocatus ac familiæ Arembergicæ conſiliarius domeſticus hiſce atteſtor, characterem, in veteri ſchedula expreſſum, ſcriptum eſſe propria manu illuſtriſſimæ principis Margaritæ à Marcka, quondam Comitis Arembergicæ &c., quam ego ſchedam, vetuſtas chartas ejuſdem familiæ evolvens reperi ultimo loco annexam longiori elencho nominum variorum Sanctorum, quorum prædicta Domina princeps reliquias impetraverat anno MDLXXV, dum per Germaniam & Italiam Romam proficiſceretur. Erat autem prædictus Catalogus totus ferme ejuſdem Principis manu ſcriptus, è quo poſtremam illam particulam ipſe ego abſcidi. Porro in ſcientiæ rationem adduco, quod tum vivente adhuc memorata Principe, tum poſt ejus obitum pluſquam centenas litteras ipſius manu ſcriptas viderim, quas vel modo, ſi opus foret, producere poſſem, ut ex ſcripturarum collatione veritas dictorum hactenus plane evinceretur.

fuſiuſque explicatur,

33 Teſtor præterea, cranium aliquod ſeu partem humani capitis ligneæ tornatili angularis formæ pyxidi, aptatis utrimque vitris pellucidæ incluſum, cum hac epigraphe litteris aureis ſchedulæ inſcripta, PARS CRANII SANCTI COMBERTI, quod hoc tempore poſſidet Dominus Cornelius van Reynegom, Theologiæ Doctor ac Decanus eccleſiæ collegiatæ in Naeltwyck: teſtor, inquam, id cranium à me repertum fuiſſe in domo mortuaria bon. mem Domini Antonii Lapidani, quondam etiam Decani prædictæ eccleſiæ, ibidem defuncti, meque, utpote executorem teſtamentarium ultimæ ejuſdem Domini voluntatis, ipſam illam thecam reliquiariam ex ejus domo mihi reſervaſſe, eamdemque poſtmodum jam dicto Domino Cornelio van Reynegom fratri meo tradidiſſe.

AUCTORE J. B. S.

qua ratione prædictum cranium

34 Teſtor item, domicellam Judocam van Hooft matrem meam, etiamnum in vivis ſuperſtitem, ſæpiſſime me audiviſſe cum diceret, quod prædicta theca reliquiaria dicto Domino Lapidano, in mnemoſynon legato data fuerit à certa domicella, nomine Ranſt, olim pediſſequa & à cubiculis laudatæ Dominæ principis Arembergicæ, defuncta ſubinde in domo, vulgo te Werve, apud Ryſwyck, non procul Haga Comitis in Hollandia, dum cohabitaret Domino ac Dominæ van Gheyſteren; cui domicellæ van Ranſt jam ſæpe dicta reliquiaria à Domina Principe adhuc vivente dono data fuerat. Quæ omnia ſupradicta ego infraſcriptus, quantum memoria recolo & ſcio, vera eſſe declaro. In quorum fidem hæc propria manu ſubſcripſi, & ſolito meo ſigillo firmavi hac die XXIX Decembris MDCXVI. Et erat ſubſignatum Theodoricus van Reynegom, cum ſigillo ut ſupra. *Hiſce poſtremum addo teſtimonium e Belgico Latine verſum, ex quo conſtet, qua via & ratione ad templum noſtrum Bruxellenſe pervenerit venerabile, quo de agimus,* S. Gumberti *cranium.*

ad donatricis maritum pervenerit.

E

35 Ego Regina Clara Mechelman viduâ Domini ac magiſtri Theodorici van Reynegom, quondam in ſupremo Mechlinienſi conſilio cauſarum patroni, & conſiliarii domeſtici familiæ Arembergicæ hiſce declaro, quod cum ad prædictum maritum meum bon. mem. deveniſſet pars cranii ſancti Comberti, qualem princeps Margareta à Marcka, dum viveret Comes Arembergica, obtinuerat Anſbaci anno MDLXXV, illac per Germaniam & Italiam Romam cogitans, quæ poſtmodum devoluta erat in manus Domini Antonii Lapidani, Decani eccleſiæ in Naeltwyck, & poſt ejus obitum tranſierat ad D. Cornelium van Reynegom S. T. Doctorem & ejuſdem eccleſiæ Decanum, in cujus domo mortuaria præmemoratus maritus meus dictas reliquias nactus eſt & mihi moriens reliquit; declaro, inquam, quod ego eamdem Cranii partem, qua potui cura & devotione cuſtodierim coluerimque. Verum ut tales reliquiæ pro merito debita veneratione honorarentur, viſum mihi eſt, eas transferre in manus Patrum Societatis Jeſu Bruxellis, ut in ipſorum templo aſſervatæ omnium venerationi exponerentur. In quorum notitiam & fidem præſens inſtrumentum confici volui, idque mea manu ſubſcripſi anno MDCXLI. Et erat ſubſignatum Regina Clara Mechelman; & ſigillo firmatum.

Donationis inſtrumentum.

F

AUCTORE I. B. S.

§ V. Recognitæ approbatæque ab Ordinario reliquiæ, & ſolenniter in templum noſtrum Bruxellenſe illatæ anno MDCXLI.

Ejuſdem cranii recognitio & approbatio,

EX præmiſſis inſtrumentis de re tota abunde edocti Patres noſtri Bruxellenſes, nihil antiquius habuere, quam ut feliciter acquiſitas pretioſas reliquias ab Ordinario recognoſci, approbari, indeque exaltari atque in templum ſolenniter transferri curarent; quæ quo ordine geſta ſint, hic etiam paucis enarrandum ſupereſt. Commodum per idem tempus Roma allatæ fuerant reliquiæ ſancti Seviliani martyris, quas aque ac Gumbertinas exponi poſſe cenſuit Illuſtriſſimus Mechlinienſis Archiepiſcopus Jacobus, ſequenti diplomate: Jacobus Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Archiepiſcopus Mechlinienſis, omnibus præſentes litteras viſuris, ſalutem in Domino. Cum Sanctorum reliquiæ, tamquam ſalutaria exempla, fidelium oculis objiciantur, ut ad eorum imitationem vitam moreſque ſuos componant, quia viva fuerunt membra Chriſti & templum Spiritus ſancti, nuperrime à RR. PP. Societatis Jeſu nobis exhibita fuerunt plurima oſſa de corpore, ut aſſerebant, ſancti Seviliani martyris, parſque cranii ſancti Cumberti, ut eadem viſitare, & juſto facto examine, tamquam veras reliquias approbare & publicæ Chriſti fidelium venerationi exponendas decernere, auctoritate nobis per ſacrum Tridentinum Concilium attributa, dignaremur.

B

ab Archiepiſcopo Mechlinienſi Jac. Boonen.

37 Nos nolentes hac in re Officio noſtro deeſſe, cum piorum & gravium virorum interventu, diſcuſſis & examinatis diligenter, quas præfati RR. PP. ſimul exhibebant informationibus, & litteratoriis documentis, eaſdem veras & legales eſſe reliquias Sanctorum Seviliani & Cumberti, quantum in Domino poſſumus, cenſemus & decernimus; quas, uti tales, publicæ venerationi exponi permittimus, omneſque Chriſti fideles exhortamur ut iiſdem reliquiis, quam decet, reverentiam exhibeant, & pro talibus piè agnoſcant & revereantur. Quod ut ſtudioſius fiat, omnibus, ante dictas reliquias quinquies orationem Dominicam totieſque ſalutationem angelicam, pro præſenti Eccleſiæ neceſſitate recitantibus, quadraginta dierum indulgentiam miſericorditer in Domino elargimur. In quorum fidem haſce manu, ſigillo, & ſubſcriptione ſecretarii noſtri munitas dedimus Bruxellæ, noſtræ diœceſis, die octava decima menſis Maii anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi primi. Subſignatum erat Jacobus Archiepiſcopus Mechlinienſis, J. Herregouts Secretarius, & ſigillatum cum uno ſigillo de cera rubra.

C

Rem clare explicat Carolus à Manderſcheydt,

38 *Reliqua ſuggeret longior epiſtola noſtri P. Caroli Alexandri à Manderſcheydt, inſignis, quoad vixit, hagiophili atque hagiographorum adjutoris, quam à Bollando rogatus dedit Bruxellis* XI *Julii* 1659, *ut plane pateat, ſecuriorem notitiam aliunde haberi non potuiſſe. Sic ſcribit ipſe plerorumque omnium oculatus teſtis:* Sperabam, me ſtatim à Deiparæ feſto ſcripturum, ſed interceſſere tam multæ occupationes, ut citius non potuerim. Nunc ad ea quæ à me Rev. veſtra petiit, reſpondeo. Imprimis quæ de S. Cumberto potui habere, ea habet in adjuncto ſcripto; *nimirum teſtimonia illa omnia de prædictis reliquiis earumque approbatione quæ jam ſuperius deſcripta ſunt. Ad rem propius accedit laudatus P. Manderſcheydt:* Domina van Reynegom dicit, non à marchione Ansbacenſi, ſed à Principiſſa Arembergica caput illud ſacrum ſuæ familiæ dono datum. Schedula in qua aureis litteris habebatur ſcriptum nomen, conditio, ætas, tempus vitæ &c. ſancti Cumberti, fuit aliquando data P. Heriberto Roſweydo, & amiſſa ab illo, quod admodum dolet Domina Reynegom. Dicit hæc nihil non egiſſe defunctum Archiepiſcopum Mechlinienſem, ut hoc caput ſacrum ſibi dono daretur. Optaſſet etiam illud habere domicella Mechelman, quæ ſi obtinuiſſet, ſtatuerat dare Domui veſtræ Profeſſæ.

D

miraculoſam ſanationem adjiciens,

29 Domina Reynegom dicit, admodum dolere ſe, quod non curaverit confirmari, aut certe idoneis teſtibus firmari miraculum, quod occaſio fuit & cauſa ultima cur tandem nos illud acceperimus. Habebat Domina prædicta filium novennem, qui lenta tabe jam totus conſumptus, tamen non videbatur poſſe mori. Inviſit Dominam matrem P. Guilielmus noſter de Wael: narrat illi mater ſtatum filii, ſimulque dicit, fruſtra à ſe invocatum ſanctum Cumbertum, neque filio ſe ſanitatem potuiſſe impetrare. Id fortaſſe, ait P. de Wael, fit ideo, quod Sanctus velit honorari in templo & non domi tuæ. Sit ita eſt, ait mater, ego ex nunc dono Rev. veſtræ & collegio ſacrum caput. Parabat ſe ad diſceſſum P. de Wael, & jam deſcendebat, cum filius æger matrem advocat, petitque ſibi veſtes dari, ut ſurgat. Reſpondet mater, veſtes petis, qui a neſcio quot hebdomadis [vix] potuiſti te commovere? Perſtitit tamen filius, nec prius quievit, quam veſtes illi fuere datæ. Surrexit igitur, atque ex eo tempore, qui jam moriturus videbatur, in momento convaleſcere ita cœpit, ut paucis poſt diebus plane ſit ſibi reſtitutus.

E

F

in puero ipſius dona ritis filio.

40 Eſt is modo Mechliniæ in domo Domini Fierlant Conſiliarii ſororii ſui. Sacerdos quidam qui in vicinia habitabat, advocatus fuit ut coram ſpectaret rem tam novam, filium nimirum, quem ſciebat eſſe depoſitum, panem ſibi dari petentem. Dolendum prorſus eſt, neque Patri de Wael, neque matri in mentem veniſſe, ut rem hanc curarent examinari. *Recte obſervat P. à Manderſcheydt; merebatur certe tam ſtupenda ſanatio in debita forma legitimè comprobari. Ceterum ex adjunctis colligere poſſe videor, quod nuper dicebam, jam ab anno* 1639 *& forte citius, ſacras reliquias templo noſtro conceſſas, tametſi poſterior ſit Dominæ Reynegom atteſtatio ſuperius relata. Pergit epiſtola:* Sacerdos ille jam mortuus eſt, mortui etiam ſervi & ancillæ, ut & doctores medici qui oculati fuere teſtes pueri illius eo modo perſanati. P. de Wael non eſt modo capax qui hac de re poſſit ferre teſtimonium. Ad ſummum poterunt teſtari mater & filius, ſed hîc tum novennis tantum erat. Interim anno ſequenti conabor efficere ut XI Martii Officium de Sancto dicamus. *Paucis deinde interjectis, ſubſequitur narratio ſolennio-*

A *lennioris ſacri pignoris tranſlationis, in hunc modum:*

Solennis reliquiarum tranſlatio,

41 Cupiebat jam ſcire Rev. veſtra qua ſolennitate fuiſſet S. Cumberti caput illatum in templum noſtrum, ad quod reſpondeo, me ſolenni ejus tranſlationi interfuiſſe anno MDCXLI inſtitutæ pridie Quinquageſimæ. Erat tum perfectum primùm altare quod marmoreum Deiparæ Matri miſericordiæ fieri teſtamenti tabulis mandaverat Comes Joannes Naſſovius; quare ut in illud inferretur ejus miraculoſa ſtatua, placuit R. P. Guilielmo de Wael, tum Rectori Collegii, ut id inſigni aliquo fieret apparatu; qui ut major eſſet, ſimul tum etiam ſacrum S. Cumberti [cranium] primum eſt expoſitum ad publicam venerationem. Circa quartam igitur horam pomeridianam inſtituta eſt ſolennis per templum noſtrum ſupplicatio. Concinuere tibiæ & alia inſtrumenta muſica. Ubi primum illata eſt in templum ex ſacrario Matris miſericordiæ ſacra ſtatua, à choro muſico excepta ſolenni illa ſalutatione, Maria Mater gratiæ, Mater miſericordiæ. Sacræ Deiparæ ſtatuæ præferebatur caput S. Cumberti, ſequebatur proxime ipſa ſacra ſtatua.

B

in templum noſtrum Bruxell. an. 1641.

42 Tam ipſum ſacrum caput quam ſtatuam ſtipabant angelico habitu pueri plurimi & titularis gymnaſii noſtri nobilitas, quæ erat tunc frequentiſſima. In iis erant tum Princeps Robecanus & Comes Stegrenſis ejus frater ex familia Montmorencia, Princeps Naſſovius, Marchio de Warembon, ex familia de Rye, Marchio nunc de Aiſeaux, tunc Comes de Beaurieu ex familia de Gavre, Marchio de Renty filius Ducis Havræi, Baro de Pamele, Comites Erneſtus & Philippus de Bouſſu & alii nonnulli. Sacram ſtatuam ſequebantur Comitiſſa Naſſovia & plurimæ feminæ Principes hujus aulæ. Concurſus populi fuit ingens, muſica exquiſitiſſima, neque quidquam deſideratum eſt quod poſſet ſolennitatem hujus tranſlationis commendare. Hæc habeo quæ ſcribam Rev. veſtræ, circa ea quæ à me petiit, utinam poſſem ad Sanctorum gloriam plura præſtare. *Neque mihi quidquam ſupereſt quod hiſce queam adjungere; ſacro ſuo theſauro potiuntur hodiedum Bruxellenſes noſtri eumque debito cultu venerantur. Id modo ſupereſt, ut Vitam ipſam exhibeamus, quam à Gamanſio Herbipoli tranſcriptam, atque olim ad Majores noſtros tranſmiſſam ſupra monuimus.*

C

VITA

Ex Lectionario membraneo PP. Conventualium S. Franciſci Herbipoli, cura P. Gamans deſcripta, & collata cum altero Ms. Cartuſiæ ibidem.

a *Gumbertus nobilis & potens in Franconiâ,*

BEatus *a* Gumbertus nobilium ſecundum carnem parentum ſtirpe progenitus, carnis laſciviam adeo edomuit, ut eam, quæ plerumque homines excitare ad ſuperbiam ſolet, lineam alti ſanguinis non reſpiceret; ſed inter divitias pauper, inter delicias ſobrius, ſola quæ Dei ſunt cogitaret, ſeque omnibus Deo piè famulantibus ſervum exhiberet. Ut ergo carnis adverſus ſpiritum concupiſcentias poſſet extinguere, nulla penitus terrenæ voluptatis oblectamenta curavit admittere, reputans ſecum, quod nemo militans Domino implicat ſe ſecularibus negotiis. Quia vero ſciebat, quod quæcumque ſeminaverit homo, hæc & metet; cœpit pio in pectore provida ſolicitudine imaginari, quomodo pro æternis temporalia relinqueret, omnemque divitiarum ſuarum abundantiam in Dei ſervitium rationabiliter expenderet. Enimvero cum eſſet admodum locuples, locupletari magis in Domino flagitavit; ideoque mundanæ cupiditatis deſideria laudabiliter declinando, veras divitias amavit. Se igitur Deo, cui militare animum induxerat, ſedulo committens, & ſolius Dei adjutorium expetens, cum metu & reverentia deprecabatur ipſius miſericordiam, quatenus ei dignaretur inſpirare, qualiter poſſeſſionum ſuarum facultates ſatis digne poſſet in ejus miniſterium erogare

EX MSS.

E

quomodo ad Deum converſus ſit,

2 Hæc vero dum pia deliberatione penes ſe inceſſanter volveret, bonarum oblectator mentium Deus, bonorumque benevolus exauditor, juſtis precibus clementer affuit, & quod petierat in ejus nomine, vir Sanctus impetravit; ſed hæc qualiter evenerunt, ſequentium ſeries explicabit. Illo nimirum tempore divinæ illuſtrationis ſplendor mundum accenderat, & effectus ſacræ fidei ſanctæ caritatis opera in Chriſti fidelium pectoribus excitabat. Et ne fides ſine operibus eſſet mortua, quidquid per fidem bene pullulabat, id ipſum etiam in operibus caritatis ubertim germinabat. Nam quia Dominus in Idumæam extendit calceamentum ſuum, id eſt quia per Incarnationis ſuæ beneficia gentibus innotuerat, voluit laudari nomen ſuum à ſolis ortu uſque ad occaſum, donec, ut ait Apoſtolus, intraret plenitudo gentium. Sic ergo verbum Dei à Domino *b* jam receperat univerſus orbis, ut etiam effrænis Theutonicorum barbaries ſanctiſſimis honeſtaretur viris.

b

F

poſtquam S. Burchardus,

3 Præerat enim tunc Moguntinæ ſedi ſanctiſſimus Archipræſul Bonifacius, Wirceburgenſem vero diœceſim regebat venerabilis antiſtes Burchardus. Is namque Angliam, quæ ſibi patria erat, pro amore Creatoris ſui deſerens, ſuſceptaque peregrinatione, tandem ad eximium Moguntinæ urbis Archiepiſcopum pervenit, cujus ſanctitatis fama jam dudum accenſus, ejus perfrui colloquio & familiaritate cupiebat: quem ſacer Archiepiſcopus non minus deſideratum ſumma cum gratulatione ſuſcepit; nam & primo, ut ferunt, intuitu, eum in epiſcopio Wirceburgenſi futurum eſſe paſtorem animarum ſpiritu prophetico præcognovit, & aſſiſtentibus ſibi declaravit. Tranſacto dehinc aliquanto temporis ſpatio, pius præſul Bonifacius virum Dei *c* Burchardum Romam adductum Zachariæ ſummo Pontifici præſentavit, & quis qualiſque eſſet ſciſcitanti Papæ ſanctiſſimo indicavit. Patefacto igitur cauſæ negotio, agnitoque Archipræſule Bonifacio, Romanus Pontifex magno valde hilaratus eſt gaudio, quia eum, quem ſola vulgante fama cognoverat, magno videndi deſiderio

c

EX MSS. æstuabat. Beatum itaque Burchardum, cum multa gratiarum actione Deo exhibita, Episcopum consecravit *d*, & ecclesiæ, cujus substitutus erat, observationi, commendatis sibi attentius ovibus Dominici gregis *e* eum destinavit.

d

e

à S. Bonifacio ecclesiæ Herbipolensi datus est Episcopus;

4 Dei quippe provida dispensatione factum erat, ut in conveniendo populos in unum ad serviendum Deo viventi, diversisque mundi nationibus in unam fidei soliditatem integritatemque concrescentibus, ipsa Romanæ dignitatis præeminentia concordi stabilitate muniret, ne cujuspiam erroris scissione interposita, vel à capite minus sano membra aliqua discreparent, vel à membrorum suorum infirma compage sani capitis unio discordaret. Denique voti compos effectorque propositi perspicuæ bonitatis antistes Bonifacius, cum accepta benedictione ab Apostolico instituisset reverti, dilectissimum sibi fratrem Burchardum, novæ quidem ordinationis Episcopum, sed antiquæ pietatis

B virum, necdum deserere voluit, veri non immemor illius dicti, quod bonum sit & jucundum habitare fratres in unum. Sic igitur in opere bono non piger, unà cum eo iter arripuit; siquidem cum sponsæ suæ, id est ecclesiæ, cujus susceperat regimen, solum transmittere, populoque sibi adhuc incognito tamquam ingratum noluit exhibere. Itaque prædictæ locum urbis ipse pater venerabilis Burchardus cum lectissimo comite suo ingressus est. Quo ibi ab universis illius incolis provinciæ venerabiliter suscepto, laudabiliterque inthronizato, benefactor Bonifacius alacriter ad sua remeavit.

qui omnes ad Christum perducens,

5 Porro reverendus vir Burchardus, in pontificatûs officium honorifice sublimatus, jugi memoria ruminabat Apostoli verba dicentis: Quoniam oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei familiæ dispensatorem. Ut ergo commissam sibi familiam, ad agnitionem veritatis à beatissimo martyre Kiliano adductam, ad amorem cælestis patriæ ardentius excitaret, studuit mirum in modum

C vitam irreprehensibilem ducere, ut quod ore prædocuit, exemplo bonæ actionis roboraret: sicque factum est, ut promiscui sexûs innumerabilis multitudo ad eum sine intermissione confluueret; quatenus per doctrinam salutiferæ admonitionis cælestibus pasceretur alimoniis, & æternæ perciperet emolumenta retributionis. Quos ille benigne suscipiens, hortabatur, pro cælestibus terrena relinquere, pollicens pro terrenis cælestia, pro temporalibus æterna, pro transitoriis sine fine permansura. Non poterat ergo abscondi lucerna super candelabrum posita, quæ spiritu ardoris Domini scintillans, ignorantiæ cæcitate laborantes, ideoque ad dextram vel sinistram à via regia deviantes, cælitus illuminabat, & in fide tepidis calorem veræ fidei sine cessatione instillabat.

f

istum præcipuè lucratus est:

6 Itaque *f* cum in Deo laudabilis sancti pontificis Burchardi vita longe lateque crebresceret, inter multos, quos pii pastoris eruditio ad ovile Dominicum perduxit, Gumbertum quoque virum illustrem & religiosum Christianæ regulis disciplinæ arctius astrinxit *g*,

g

Cum enim dulcissimæ prædicationis ejus in omnem terram exiret sonus, nec non & suavissimus odor sanctitatis ejus ubique diffunderetur, præmemoratus vir Gumbertus, qui tunc inter Orientalis Franciæ magnates viros magni erat nominis [magnæque potestatis] divinâ instinctus gratiâ, ad Pontificem se contulit, & ejus se magisterio devotissimè mancipavit. Sanctissimus vero præsul Burchardus, tamquam imbrem cælitus infusum, ad agrum novellæ plantationis diligentius irrigandum, divinorum mysteria secretorum, in attenta cordis aure beati Gumberti diffudit, & ut castimoniam, ceterarumque virtutum sanctimoniam æmularetur, iterum atque iterum hortatus, quem ex his fructum assequeretur, aperuit. Quia vero sciebat, quod uberior ibi esset admonitio, ubi monitoris vocem operis sequeretur exhibitio, quidquid sacri oris *h* disputatione differuit, *h*
idipsum sanctæ operationis exemplo confirmavit.

D

nam bonis omnibus sese exspolians,

7 Salutaribus ergo vitæ præceptis auditorem suum efficaciter informans, sedulo eum ut seminaret de benedictione, quatenus & de benedictionibus meteret, instruxit: adjiciens, ne puer efficeretur sensibus, sed, secundum Apostolum, malitiâ esset parvulus, sensibus autem perfectus. Hæc monens, obedientem illum & benevolum ad omnia invenit. Boni ergo magistri bonus ille discipulus salutaris doctrinæ monita, in pectore piæ sagacitatis excepta, fideli memoriæ commendavit, & fideliter in opus perduxit. Nam cum ad fontem vitæ sitienter accessisset, caritatem, fidem, veritatem & mansuetudinem, quasi de unius scaturginis vena rivulos emanantes potavit. Cum vero jam in omnibus eruditionis sacræ mandatis fuisset instructus *i*, cumque, *i*
ut diximus, prædiorum infinita possessione polleret, & superbi elatione sanguinis inter superbos affines rite gloriari potuisset; illud tamen viri sapientis semper ad memoriam revocabat eulogium *k*, Quod qui superbo com- *k*
municaverit, induet superbiam, & qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Quia vero

F qui cum sapientibus graditur, sapiens efficitur, cum sapiente instructore suo indeclinabiliter perseverans, cum sancto sanctus, & cum innocente innocens effectus est.

partem dedit S. Kiliano,

8 Erat autem habitu laicus, & professione miles: deinde vero cum audisset illud Euangelicum; Qui non renunciavit omnibus quæ possidet, & bajulans crucem suam sequitur me, non potest meus esse discipulus, crucem suam tollere, nudusque sequi Dominum instituit, & pro cælestium remuneratione bonorum, omnia terrena deseruit. Prædiis quoque, quibus non mediocriter, ut diximus, abundaret, beatissimi martyris Kiliani ecclesiam honestissimè locupletavit; quin imo & ipsum episcopatum copiosè adauxit. Quamvis enim promotionem omnium Dei ecclesiarum per orbem pio complecteretur affectu, prædictæ tamen ecclesiæ specialiori devotione obnoxius *l*, illius se do- *l*
minio totum subjugavit, illi se mente pariter & corpore, tota [cum] possessione sua filiali dilectione obligavit. Itaque soli Deo spiritualibus armis militans, universa militaris vitæ insignia deposuit, seculoque renuntians, ex hujus mundi pomposa voragine nudus evasit. Omnium vero bonorum suorum facultate prudenter in Dei nomine distributa, tantum sibi vir Sanctus prædiorum adhuc

A huc retinuerat, quantum ad ædificationem monaſterii in Onolſpach [Herbipolenſis diœceſis] quam in mente tum [diu] præconceperat, ſufficere credebat. Ad hujus quoque ſtructuram eccleſiæ locum, qui opportunus videbatur, elegerat; in quo etiam hodie ſacratiſſimi corporis ejus reliquiæ reconditæ ſunt.

altera monaſterium Onolſpacenſe condidit,

9 Eodem vero tempore Chriſtianiſſimus Imperator Carolus Romani apicem gubernabat imperii, qui regni ſui fines ſanctionibus muniens, hoſtes juſtitiæ debitis proſequebatur ſuppliciis, bonorum vero ſectatores operum miſericordiæ amplexabatur ulnis. Servus igitur & amicus Dei Gumbertus præmemoratum adiit Imperatorem, & fabricandæ eccleſiæ libertatem ab eo petiit, & accepit, reputans, majori firmitudine roboratum, quod tanti auctoritate principis fuiſſet indultum. Videns autem Imperator piiſſimus, quod zelo Dei ferveret beatus Vir, quem revera
B zelus domus Dei comedit, qui & decorem utriuſque domûs Dei veriſſimè dilexit; templi, ubi voluiſſet locandi arbitrium ei permiſit. Nutu ergo & favore liberaliſſimi principis erga ſe comperto, eccleſiam in quodam pago ſuo nobilem à fundamentis ædificavit, atque ornatum illuc non contemptibilem congeſſit. Fabricata, ut diximus, baſilica, beatus ille famulus Dei, de quo nobis ſermo eſt, monachorum, ſub regula S. Benedicti omnipotenti Deo famulantium, collectionem non parvam aggregavit, quibus abundantiſſimè, ut liberius ſine curarum occupationibus externarum deſervire Domino Jeſu Chriſto valerent, cibi & veſtitus neceſſitatem præbuit; & ne aliquatenus hæc poſſent imminui, vel certis temporibus non adminiſtrari, prædia illis atque mancipia ſub teſtimonio privilegiali conſtituit, à quibus fratrum illius cœnobii quotidiana exigerentur ſtipendia. Ipſa vero eccleſia [in] O-
m nolſpach *m*, in honore ſanctiſſimæ Dei genitricis & intemeratæ Virginis Mariæ, honorificè dedicata eſt.

in cujus templo ſepultus eſt & miraculis claruit.

10 Erat autem in prædicta cella B. Gumberti orationum frequentia, & omnium eorum, quæ ad Dei venerationem ſpectant, jugis obſervantia. Ipſa enim ſancti Viri præ-
C ſentia cœnobitas illos, ut vigiles eſſent, admonebat, & beata ipſius religio religionem quoque illorum excitabat. Denique feliciſſimo Dei confeſſore Gumberto vergente in ſenium, mortem corporis, quæ omnibus graviſſima eſt, non timuit; quia, comparatis ſibi de mammona iniquitatis prudenter amicis, qui eum in æterna colligerent tabernacula, certus de remuneratione fuit. Sciebat enim, quod in gaudium Domini ſui feliciter admitteretur, cum requiſitis talentorum lucris, de EX MSS.
ſuper erogati fœnoris pecunia remuneraretur. Cupiens ergo diſſolvi & eſſe cum Chriſto, v Idus Martii ſarcinam carnis depoſuit, & victricem animam, in perenni beatitudine collocandam, conditori ſuo reſignavit. Poſt felicem vero beati Viri obitum, ſacri corporis reliquiæ in eccleſia, quam Deo fundaverat, ſunt collocatæ: ubi exhibita populis per Dei miſericordiam beneficia, cujus fuerit prærogativæ, quanti meriti Gumbertus, cæleſtibus declaravere indiciis, qui tam inſignibus in hoc mundo coruſcat miraculis; præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *In noſtro erat* Igitur Gumbertus: *prætulimus lectionem codicis Cartuſiani, uti etiam paulo infra* ut ergo, *pro* utque ergo. *Item* ſeminaverit, *pro* ſeminavit; qualiter *pro* quomodo, *quæ obſervare, vix operæ pretium eſt.* E

b *Forte melius legebatur in Cartuſien. Cod.* verbum Dei adeo jam perceperat: *verum cum & alia lectio ſubſiſtat, nihil putavi mutandum.*

c *Scripſi cum Cartus.* virum Dei, *tametſi in noſtro haberetur* virum dictum: *& ferme immediatè*, quis qualiſque eſſet, *pro* quis, qualis eſſet.

d *Jam ſupra monuimus, Burchardum, non à Pontifice Zacharia, ſed ab ipſo Bonifacio conſecratum epiſcopum; & de cetero parerga eſſe ad* S. Gumberti *hiſtoriam quæ de toto iſto itinere Romano, male ſuppoſito narrantur.*

e *Sequor iterum lectionem Cod. Cartuſiani: in noſtro habebatur* ovilis Dominici gregibus.

f *Monet Gamanſius, hîc* incipere lectiones Officii Ms. de ſancto Gumberto, ſecundum chorum Novi monaſterii *ſeu Cathedralis eccleſiæ Herbipolenſis, quæ quamdiu in uſu fuerint, annotare neglexit.*

g *In utroque Ms. erat* arcius aſtruxit, *ſecutus ſum Gamanſii correctionem ex Officio Ms.*

h *Altera hæc eſt Gamanſii correctio ex cod. Cartuſ.; noſter ſcripſerat* ſacrioris: *& proxime* puerulus, *ubi melius ex eodem codice quadrat* parvulus.

i *Rectè hîc denuo Gamanſius ex Cartuſiano, quem prætulimus; in noſtro enim legebatur* inſtructor *forte pro* inſtructior. F

k *Voluit dicere ſermonem bonum, ſeu verum placitum, quaſi id ſignificaret græcum* εὐλογία.

l *In utroque Ms. legebatur* obnixus; *verum ex Lectionibus rectè correxit Gamans ut eſt in textu.*

m *Dubites utrum in Ms. ſit* Ouolſpach; *Lectiones, teſte Gamanſio, habent* Oulſpach: *quomodocumque inflectant, indicatur hodiernum* Anſpach, *de quo diximus in Commentario.*

DE

DE S. ATHANASIO EPISCOPO

NEAPOLI IN CAMPANIA.

G. C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti cultus, & quædam chronologica Vitæ puncta.

ANNO D-CCCLXXII.

Neapolis notissima Campaniæ civitas in Italia, de qua jam sæpe in Actis nostris meminimus, veneratur hac die sanctum suum antistitem Athanasium, de quo habemus Officium Neapolitanum, anno 1525 *impressum. Sed cum novem Lectiones, aliaque hujus Officii propria desumpta sint ex Actis illius, quæ post hunc Commentarium prævium exhibebimus, supervacaneum judico hîc ea inserere. In eo autem recitatur sequens oratio:* Deus, qui perennem gloriam sanctissimi confessoris tui atque pontificis Athanasii animæ contulisti, tribue quæsumus, ejus nos apud te ita patrocinüis sublevari, ut cum eo vitam possideamus æternam. Per Dominum *&c. Sacra hujus Antistitis ossa in majorem ecclesiam Neapolitanam translata, teste Ughello in Italia sacra tom.* VI *col.* 109, *jam quiescunt in sacello sancti Salvatoris, ubi legitur hæc inscriptio:* HIC JACET CORPUS SANCTI ATHANASII CONFESSORIS ET EPISCOPI NEAPOLITANORUM. *Testatur idem Ughellus, caput ejus ibidem in thesauri sacello argenteâ atque aureâ thecâ inclusum honorifice custodiri.*

Reliquiæ S. Athanasii honorantur Neapoli.

B

2 *De ejusdem Sancti cultu in aliis Italiæ locis sic scribit Antonius Caraccciolus, libro singulari de sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap.* 35 *sect.* 5. Colitur hic sanctus Præsul & alibi; Casini nempe, ubi obiit, & unde, brachio ibi relicto (quamvis id in Actis translationis ejus non reperiatur) huc translatus est. *Mihi hæc pauca Caracciioli verba legenti duplex occurrit difficultas. Primo non capio, quomodo asserat,* S. Athanasium *obiisse Casini, quod oppidum juxta cosmographos monti Casino adjacet, tum tamen in Actis nostris à synchrono scriptis dicatur mortuus esse* in oratorio sancti Quirici, quod bis senis millibus à monasterio sancti Benedicti (*Joannes Diaconus in Vita prima, post hunc Commentarium Prævium danda, num.* 10 *clare addit*; quod situm est in Monte Cassino) distat. *Non videntur hæc facile componi posse, nisi inveniatur locus homonymus duodecim passuum millibus à monte Cassino dissitus, quem frustra hactenus quæsivi, quemque proinde ab illius regionis incolis, rerum suarum peritioribus, mihi assignari cupio.*

Dicitur Casini obiisse, ac tunc ejus brachium ibidem remansisse,

C

3 *Præterea non satis intelligo, quomodo tunc temporis Casini relictum fuerit Sancti brachium, quandoquidem monachis Casinensibus, ad quorum monasterium sancti Præsulis corpus primo translatum est, quamdam Reliquiarum partem retinere volentibus sic responsum fuisse lego in antiquis translationis Actis num.* 4: Sicut integer vobis commendatus est, ita auxiliante Domino integrum sua sedes eum habebit. *Dein num.* 5 *dicitur, quod illius* venerabile corpus.... ita inventum *sit* integrum, ut nec capillus capitis ejus vel barbæ decideret, atque vestimenta & omnia salva, ut prius posita fuerant, *sint* inventa. *Ex his verbis videtur erui posse, quod corpus* S. Athanasii *tunc nondum ulla sui parte mutilatum fuerit. Quare Casinates aut huic dubio nostro satisfaciant, aut brachium illud, siquidem sit* S. Athanasii *episcopi Neapolitani, serius ad se delatum fuisse fateantur.*

quæ utraque assertio difficultatem patitur.

E

4 *Caracciolus loco proximè citato cultum Sancti nostri sic indicare pergit:* Capuæ quoque celebris erat ejus memoria: Legi enim in quodam pervetusto codice Ms. orationum illius ecclesiæ, ipsum in Litaniis cum aliis sanctis episcopis & confessoribus invocatum. Nec poterit quisquam suspicari, non istum nostrum, sed Alexandrinum intelligi ibi debere, quoniam nullus ibi Græcus episcopus recensetur, ut inspicienti constabit. *Non convenit inter scriptores Italos, an Athanasius Neapolitanus sit idem cum eo, qui Surrenti tamquam unus ex quinque civitatis istius patronis colitur. David Romæus in libello de quinque Divis custodibus ac præsidibus urbis Surrentinæ pag.* 278 *putat eumdem esse, & opinionem suam variis stabilire nititur rationibus, quas Majores nostri ad diem* XXVI *Januarii de* S. Athanasio *tamquam episcopo Surrentino agentes ipsiusmet Romæi verbis retulerunt.*

S. Athanasius, qui Capuæ colitur,

F

5 *Alii contendunt,* S. Athanasium *episcopum Neapolitanum ab homonymo Surrentino omnino differre; inter eos Paulus Regius episcopus Vicoaquensis in suo opere de Sanctis regni Neapolitani parte* 2, *pag.* 646 *ex Actis S. Antonini abbatis, quæ Bollandus noster die* XIV *Februarii etiam edidit, refert quamdam* S. Athanasii *apparitionem, in qua se senem & calvum exhibuit, atque inde concludit, non esse illum eumdem cum Neapolitano* Athanasio, *qui quadragenarius ex hac vita migravit. Quod si Ughello credimus, ingens est utriusque discrimen, cum Neapolitanus facile duobus seculis post Surrentinum vixerit: sic enim scribit tomo* 6 *Italiæ Sacræ col.* 747: S. Athanasius Surrentinus fuit episcopus, diversus à S. Athanasio Neapolis episcopo. Hanc sedem sortitus est post Amandum anno salutis DCXVII, de quo non extant Acta; sacra tamen anniversaria celebrantur VI Kalend. Februarii. *Nos, expensis utrimque argumentis, sententiæ duos Athanasios istos distinguenti subscribimus.*

verosimillime fuit episcopus Neapolitanus, & distinctus à Surrentino.

Memoria nostri Sancti extat in Martyrologio Romano,

6 *Quamquam antiquus sit* S. Athanasii *episcopi Neapolitani cultus, tamen apud Martyrologos recens & rara est illius memoria: nam solum in hodierno Martyrologio Romano sic hac die memoratur:* Neapoli in Campania sancti Athanasii ejusdem civitatis episcopi, qui ab impio nepote Sergio multa passus ac sede pulsus, Verulis confectus ærumnis migravit in cælum,

A cælum, tempore Caroli Calvi. *Videntur hæc Martyrologii Romani verba innuere, eum Verulis obiisse. Quo posito, non video, quomodo hic mortis locus conveniat cum opinione Caraccioli, qui putat, illum Casini mortuum esse, aut cum assertione coævi Actorum scriptoris, qui ait, eum Creatori suo spiritum reddidisse* in Oratorio sancti Quirici, quod bis senis [P] millibus à Monasterio sancti Benedicti distat. *Oppidum Casinense, ut supra dixi, non tanto spatio à monasterio Casinensi abest; urbs vero Verulana plus quam duodecim passuum millibus à monte Casino dissita est. Non video, inquam, quomodo hæc inter se conveniant, nisi quis Martyrologii sensum ita interpretetur, ut* S. Athanasius *Roma Neapolim rediens cœperit Verulis febri laborare, & nihilominus iter suum prosecutus, in via morbo & ærumnis confectus obierit. Caracciolus legit, eum venisse* ad civitatem Nerulanam. *Sed potius* Verulanam *legendum esse suadet itineris ratio, cum civitas Verulana inter Romam & montem Casinum sita sit. Atque hæc quidem occasione Martyrologii Romani, quod unicum, haud dubie ex Tabulis ecclesiæ Neapolitanæ, sanctitatem Athanasii nostri confirmat.*

B *7 Existimavit Capaccius, teste Caracciolo jam aliquoties laudato, sese invenisse vetus de* S. Athanasio *monumentum, nempe nummum, qui in illius honorem cusus sit; de quo lib.* I, *pag.* 111 *sic loqui perhibetur:* Sed quoniam in hos religionis nummos incidimus; animadvertendus nummus ille est, in quo Januarii & Athanasii, quos sanctissimos habuit Neapolis episcopos, pietas elucet. *Ex his verbis satis patet, quod Capaccius* Athanasium *nostrum indicare voluerit; cum appellet eum sanctissimum urbis Neapolitanæ episcopum, qualem certe titulum non tribuisset alteri* Athanasio *sancti Præsulis nepoti, & in cathedra successori, qui ea appellatione se indignum reddidit, ut noverat ipse Capaccius, qui apud Ughellum dicit, quod* fortasse adhuc excommunicatus, exosusque vitam *amiserit* circa annum Domini DCCCXCV. *Cum vero Capaccius de nummis loquatur, nequaquam censendus est voluisse significare sigillum, quo Neapoli congregatio Hebdomadariorum in* S. Athanasii *fundatoris sui memoriam utitur, in cujus una parte est* S. Athanasii *imago, coram qua Hebdomadarii genuflexi cernuntur, uti tradit Chioccarellus in Catalogo Antistitum Neapolitanorum ad annum Christi* 849 *pag.* 87.

C 8 *Igitur vix dubito, quin Capaccius egerit de isto nummo, quem Camillus Tutinus in Vita S. Januarii Italice conscripta cap.* 9 *inter alios quarto loco exhibet. In eo ex una parte S. Januarius & ex altera Athanasius episcopali habitu induti, & proprio nomine appellati repræsentantur. Sed cum Tutino & Caracciolo opinor, juniorem Athanasium Sancti nostri nepotem ibi esse expressum, quia in hac nummi parte sancti titulus & radii desiderantur, quod utrumque sanctitatis signum ad quinque imagines S. Januarii ibidem allatas manifeste appositum conspicitur. Ne quis forte dicat, hunc nummum* S. Athanasii *jussu excusum fuisse; præterquam quod id ad quæstionem nostram non pertinet, meminerit, solis Ducibus licitum fuisse nummos cudere, qualis fuit Sergius* S. Athanasii *pater, cujus effigies in uno ex memoratis nummis exprimitur. Quamvis igitur antiqui & genuini supponantur hi nummi, quod operose discutere hîc parum nostrâ interest, probabilius censeo, in hoc nummo repræsentari* Athanasium *juniorem, qui fuit simul Dux & Episcopus Neapolitanus, uti cuilibet Neapolitanas historias volventi constabit. Nunc Sancti nostri Vitæ chronotaxim paucis pertexamus.*

AUCTORE G. G.

sed non, ut putavit Capaccius,

in antiquo nummo, quem Tutinus exhibet.

9 *Verum de hac re non multis hic disceptandum erit, cum præcipua illius puncta in antiquissimis Actis annotentur. Anno* 832 *natus est* S. Athanasius *nobilibus parentibus, scilicet patre Sergio, matre Drusa, quam alii* Dosam, *alii* Drosam *appellant. Varios habuit fratres, quorum aliqui in Actis ejus recensentur. Qui sancti Præsulis genealogiam plenius cupit noscere, adeat Ughellum tom.* VI *Italiæ Sacræ col.* 112 *&* 113. *Synchronus auctor à nobis post hunc Commentarium secundo loco edendus nativitatis ejus epocham indicat his verbis num.* 9: Hoc itaque orto decima Indictione, *id est anno Christi* 832, regnante Michaële & Theophilo, Romanæ Ecclesiæ præsidente Gregorio, votum suum facto firmaverunt parentes, prout decreverant, clericum eum facientes *&c. Caracciolus in opere jam citato cap.* 35 *sect.* 1 *recte monet, advertendum esse, ne hic duo diversa confundantur: Indictio enim decima seu annus* 832 *non ad* S. Athanasii *clericatum, sed ad ejus nativitatem pertinet.*

Certa nativitatis & mortis ejus epocha,

E

10 *Id, præter alia à Caracciolo allata argumenta, clarissime demonstrant verba ejusdem scriptoris coævi, qui num.* 26 *testatur, eum mortuum esse* Idibus Julii, Indictione quinta, regnante Basilio imperatore, *hoc est anno Domini* 872. *Deinde autem hæc ibidem subjungit:* Præfatus venerabilis Vir ante episcopatum vixit decem & octo, & in episcopatu sedit annos XXII. *Facto horum quadraginta annorum computu, facile quivis intelliget,* S. Athanasium *anno Christi* 832 *natum fuisse. Unde miror, quod David Romæus in Septem custodibus ac Præsidibus urbis Neapolitanæ pag.* 72, *& Cornelius Grasius Carthusianus in Vitis Sanctorum Tom.* 3, *pag.* 172 *contra tam evidens testimonium assignarint nativitati ejus annum* 835. *Eodem testimonio refelluntur omnes illi scriptores, qui à vera mortis epocha deflexerunt, inter quos, præter duos jam citatos, est Philippus Ferrarius, qui in Catalogo Sanctorum Italiæ mortem ejus anno* 877 *consignat, & Ludovicus Zacconius, qui in Vitis Sanctorum Italice editis scribit, eum anno* 881 *obiisse.*

contra quorumdam scriptorum errores ostenditur.

F 11 *Ex verbis Actorum jam citatis facile colligi potest, quod* S. Athanasius *admodum juvenis anno* 849, *ut notat Ughellus, sive* 850, *ut vult Baronius, Neapolitanam Cathedram ascenderit. Porro præmonendus est lector, quod* S. Athanasius *solus tamquam supremus in sua diœcesi rerum spiritualium moderator Neapolitanam ecclesiam rexerit. Hoc monitum præmitto, ne quis falso putet, tunc temporis Neapoli duos fuisse æquales, dum in Actis num.* 4; *postea inter alias Neapolitanæ urbis laudes leget hæc verba:* Nam & introrsus binas præsulum gestat sedes. *Ne quis igitur hic hallucinetur, noverit, tunc in civitate Neapolitana duplicem fuisse Catholicorum gregem, videlicet Latinum & Græcum, qui suum quisque habebat antistitem, sed ea ratione, ut Græcus Latino subesset.*

In juvenili ætate, ut supremus diœceseos præsul,

12 *Ita etiam hunc Athanasianæ Vitæ locum intellexit Baronius, dum in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi* 872 *num.* 12 *referens* S. Athanasii *Vitam, de ecclesia Neapolitana ait,* quod duplex populus contineretur in ea, nempe Latinus & Græcus, qui seorsum suos quisque, sub capite tamen uno, perageret ritus. *Atque id satis liquet, si quis cum Chioccarelli*

Neapolitanam ecclesiam rexit.

AUCTORE G. C. *carello jam laudato ſic legat:* Nam & introrſus binas Præſulum geſtat ſedes adinſtar duorum teſtamentorum, quamquam una ſit, quæ gubernat & regit reliquam, ut capite reguntur artus diverſi. *Imo in quacumque lectione hoc ab Actorum ſcriptore ſatis innuitur, dum inſtituit comparationem, quam deſumit à* capite, *quo* reguntur artus diverſi. *Qui hæc fuſius diſputata legere vult, videat Antonium Caracciolum in opere jam citato cap.* 35, *ſect.* 2; *& Bartholomæum Chioccarellum in Catalogo Antiſtitum Neapolitanorum ad annum* 878 *pag.* 95 *& ſequentibus. Supereſt, ut de Athanaſianæ vitæ ac tranſlationis Actis eorumque ſcriptoribus quædam prænotemus.*

§ II. Acta vitæ & tranſlationis, eorumque ſcriptores.

B *Habemus in Mss. ejus Vitam, auctore Joanne Diacono,*

Varii res à S. Athanaſio *geſtas litteris mandarunt, inter quos numerantur Paulus Regius, David Romæus, Cæſar Baronius, Antonius Caracciolus, Bartholomæus Chioccarellus, alique. De iiſdem meminerunt Ferdinandus Ughellus in opere jam indicato, & Nicolaus Parthenius Giannettaſius noſter in Hiſtoria Neapolitana anno* 1713 *Latinè edita lib.* 7, *pag.* 145. *Sed nos hiſce rivulis non contenti, more ſolito ipſos fontes, ex quibus hi omnes ſua hauſerant, indagavimus. In hunc finem Antonius Beatillus noſter, de Actis Sanctorum optime meritus, dedit Majoribus noſtris manuſcriptum Neapolitanorum epiſcoporum Catalogum à Joanne Diacono Neapolitano, qui ſeculo* IX *floruit, conſcriptum, in quo poſt alia Neapolitanorum præſulum geſta legitur Vita* S. Athanaſii *noſtri. Ecgraphum deſumptum eſt ex antiquo codice Longobardicis characteribus exarato, qui Romæ in Bibliotheca Vaticana ſervatur. Illuſtriſſimus ac eruditiſſimus D. Dominicus De Georgio Neapolitanus, vir operis noſtri ſtudioſiſſimus, eamdem Vitam nuper ad nos miſit, eo quod crederet nobis illam deeſſe. Hanc igitur cum altera collatam primo loco edemus.*

C *& alteram ab Anonymo compoſitam,*

14 *Cum in Antonio Caracciolo legiſſem, inſuper aliam extare* S. Athanaſii *Vitam, quam ipſe olim ex Ms. monaſterii in Monte Caſino deſcripſerat, protinus ad memoratum D. De Georgio ſtudiorum noſtrorum amantiſſimum litteras dedi, ut ea* S. Athanaſii *Acta impetrarem. Is pro ſua erga nos benevolentia ſtatim eadem ex codice Caſinenſi deſcribi juſſit, & monaſterii ejuſdem ſigillo munita anno* 1723 *perhumaniter ac munifice ad nos tranſmiſit. Sed cum amanuenſis non fuerit Longobardici characteris peritus, ecgraphum hoc, alioqui nitidiſſime ſcriptum, tot mendis refertum eſt, ut coactus fuerim illud cum quibuſdam ejuſdem Vitæ fragmentis, in Baronio, Chioccarello, Caracciolo & Ughello occurrentibus, operoſe conferre, &, ubi iſtud adjumentum deerat, ex probabili conjectura corrigere. Hæc Acta eo modo, quantum fieri potuit, correcta ſecundo loco typis mandabimus.*

unà cum illius tranſlatione, ex qua obſcuri verſus proponuntur.

15 *Laudatus amicus noſter D. De Georgio etiam Neapoli ex pervetuſto codice Longobardico, qui ibidem extat in archivo SS. Apoſtolorum apud Theatinos, deſcribi curavit* S. Athanaſii *tranſlationem, à Joanne Baptiſta Caracciolo ejuſdem archivi præfecto ſubnotatam & ſolito Religionis ſigillo munitam, quam cum alia jam pridem habita collatam poſt utraque Acta vulgabimus. Subnectuntur huic Tranſlationi quidam verſiculi adeo obſcuri, ut eorum ſenſum vix explicet Oedipus. Ego ingenue fateor, me eos non intelligere. Nihilominus curioſi lectoris oculis illos ſubjicio, ſi quis forte in divinando me felicior eos interpretari poſſit. In utroque Ms. noſtro ſic leguntur:*

Quiſquis Athanaſii Vitam, miraque beati,
Quæ geſſit, legeris talia ſcripta patris.
Luniſſi ſcito renovavi mente ſerena
Præſulis exiguus ductus amore prolis.
Illius ut caream probris prece necne piaclis
Ingrediar ſumma Eliſiique zetam.

Judicabam primo intuitu, hæc carmina eſſe vitioſe deſcripta; ſed præterquam, quod duplex Ms. diverſum illa eodem modo exprimat, teſtatur jam dictus Joannes Baptiſta Caracciolus, quod perſpicuis litteris *ita ſcribantur, quamvis ſimul fateatur, ſibi nondum compertum eſſe, quid ea ſibi velint. Ego, ut dixi, illorum interpretationem libenter aliis relinquo. Interim examinemus, quinam ſint Actorum & Tranſlationis ſcriptores.*

D

Prolixioris Vitæ auctor non eſt Petrus Diaconus Caſinenſis,

16 *Satis inter eruditos convenit, Joannem Neapolitanæ eccleſiæ Diaconum, qui ſeculo* IX *vixit, primam & breviorem* S. Athanaſii *Vitam ſuo Neapolitanorum præſulum Chronico inſeruiſſe. Sed potiſſima controverſia eſt, quis altera ſeu prolixiora ejuſdem Sancti Acta conſcripſerit. Baronius ad annum Chriſti* 872 *num.* 4 *prolixioris Vitæ auctorem indicat his verbis:* Hoc item anno, quo mortuus eſt Hadrianus Papa, pariter ex hac vita migravit, ſed ante ipſum, S. Athanaſius epiſcopus Neapolitanus, ita teſtante Petro Diacono Caſſinenſi, qui hoc item tempore vixit, reſque ab eo præclare geſtas conſcripſit. *Neſcio, unde Baronius hunc Petrum Diaconum Caſinenſem, ſeculi* IX *ſcriptorem eruerit. Saltem in Actis* S. Athanaſii, *quorum magnam partem ibidem Annalibus ſuis inſeruit Baronius, nullibi nomen ſuum aut vitæ profeſſionem prodit auctor. Certe ſynchronus illorum Actorum auctor eſſe non potuit Petrus Diaconus Caſinenſis, qui tantum ſeculo* XII *plura edidit opuſcula; neque illius magiſter, eodem nomine appellatus, de quo prædictus Petrus in opuſculo de Viris illuſtribus Caſinenſibus cap.* 39 *ita ſcribit:* Petrus Diaconus inſtitutor meus, declamator inſignis, è civitate Theanenſi, de qua oriundus erat, egrediens, Caſinum advenit, atque ab Oderiſio abbate monachus factus eſt. *Is autem Oderiſius ſeculo* XII *fuit abbas, ut videre licet apud Camillum Peregrinium in ſerie Abbatum Caſſinenſium pag.* 64.

F

ſed Anonymus coævus,

17 *Cenſeo itaque cum Antonio Caracciolo, anonymum eſſe hujus Vitæ ſcriptorem, qui ætate* S. Athanaſii *vixerit; quod poſtremum elicio ex his Prologi verbis num.* 2. Quem (*libellum*) ſi quis attentius legerit, non modicam ædificationem ſibi acquiret, Dei hominis actus imitando, & opifici omnium immenſas gratias referendo, qui NOSTRIS TEMPORIBUS antiqua miracula per famulum ſuum perpetrare dignatus eſt. *Deinde in ipſis Actis num.* 6 *ita habet:* Quandoquidem NOSTRIS NUPER TEMPORIBUS ſanctiſſimus Athanaſius ejuſdem urbis præſul in cunctis piis operibus ita carus extitit Deo, ut ejus non immerito Actis vita æquiparetur beata. *Imo exiſtimo, hanc Vitam à nullo monachorum Caſinenſium ſcriptam fuiſſe, quia auctor de monaſterio Caſinenſi, non ut proprio, ſed velut alieno ſic loquitur num.* 27: Inde portatus uſque ad montem Caſinum, flentibus omnibus, ſed exultantibus angelis; quem ſuſcipiens omnis ſancta congregatio illius

illius monaſterii (*veroſimiliter dixiſſet* noſtri, *ſi fuiſſet monachus Caſinenſis*) digne ac decentiſſimè ſanctiſſimum corpus condiderunt in eccleſia beati Principis Apoſtolorum, ... ubi exuberant multa mirabilia per eum ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti, uſque in præſentem diem. *Ex his poſtremis verbis etiam poteſt colligi, quod hæc Acta compoſita fuerint, antequam corpus* S. Athanaſii *poſt quinquennium ab ejus morte è Monte Caſino Neapolim transferretur. Quamvis ex iis omnibus nihil ſciam de ſcriptoris nomine aut profeſſione, tamen ſuſpicor, illum fuiſſe civem atque incolam Neapolitanum, cum totus ſit in accumulandis hujus urbis laudibus, ut ex initio Actorum patet.*

qui etiam videtur conſcripſiſſe Acta tranſlationis.

18 *Bartholomæus Chioccarellus in Catalogo Antiſtitum Neapolitanorum ad annum* 849, *pag.* 90 *de duplici* S. Athanaſii *tranſlatione ita meminit:* Quinto poſt ejus obitum anno, ab Athanaſio juniore ejus nepote, epiſcopo ac Duce Neapolis, fuit Neapolim ſolenniter venerabile ejus Sancti corpus tranſlatum, & in porticu celeberrimæ eccleſiæ ſancti Januarii extra urbis mœnia collocatum in oratorio ſancti Laurentii ejuſdem ſedis antiſtitis & juxta antrum ſancti Joannis prædeceſſoris ac magiſtri, ubi miraculis fulſit. Dein in majorem eccleſiam tranſlatum fuit, ubi adhuc requieſcit in ſacello nempe ſancti Salvatoris. *Neſcio, quo tempore & modo facta ſit hæc ultima tranſlatio ex oratorio S. Laurentii ad Cathedralem Neapolitanam. Priorem tranſlationem, poſt quinque à Sancti obitu annos factam*, Anonymus auctor, *inquit Chioccarellus loco citato*, qui omnibus interfuit, accuratiſſime conſcripſit. *An omnibus interfuerit, affirmare non auſim; coævum tamen fuiſſe, ſatis ex ipſa narratione apparet. Imo eumdem eſſe, qui Acta Sancti collegit, conjicio ex Prologo tranſlationis, ubi num.* 2 *hæc verba profert:* De cujus (*videlicet* S. Athanaſii) vita aliquid adhuc fari cupiverat animus; ſed in libello præcedenti de ejus vita & moribus, quantum iners ſtilus valuit rimari, ſecutum eſt. *Obſerva, quod narrator tranſlationis inertem præcedentis libelli, in quo Sancti vitam & mores expoſuerat, ſtylum excuſet. Jam tempus eſt, ut memorata tum Vitæ, tum tranſlationis Acta promiſſo ordine exhibeamus.*

ACTA

Auctore Joanne Diacono Neapolitano.

Ex Chronico Ms. epiſcoporum Neapolitanorum, quod extat Romæ in Bibliotheca Vaticana.

S. Athanaſius, ob virtutem populo venerabilis,

ATHanaſius epiſcopus XXXXIIII, ſedit annos XXII, menſes VI, dies XXIIII. Hic autem ab ipſo pueritiæ ſuæ tempore, uſque ad diaconatus honorem, patre ſuo Sergio Duce, ſub tutoribus & actoribus manſit, quatenus negotii ſecularis ignarus, omni inſtitutione catholica imbueretur. Qualis enim quantuſque effulſit, ſi homines ſilent, ipſi etiam lapides clamabunt. Infra vigeſimum ætatis ſuæ annum *a* levitali honore ſuffultus, quaſi jam epiſcopus, venerabatur ***, Dominus enim, qui providebat Eccleſiæ ſuæ tantum paſtorem, quodammodo de illo ſuæ clementiæ ſignum præcordiis humanis inderat, Antiſtitem ejus deſignans futurum. Ille, inquam, ille tanto mellifluus nectare, ſic omnes dulcabat, ut dominus Joannes epiſcopus paterno affectu in tantum eum diligeret, quod de eo ſine filii vocabulo numquam os aperiret. Populus cunctus [eum amabat, & non] *b* ſine Domini aſſertione mirum in modum certatim à ſingulis laudabatur, &, quod ante ſecula omnipotens prædeſtinaverat, cælebs jam & ſanctus auſpicabatur.

A. JOANNE DIACONO EX MSS.

a

** al.* numerabatur

b

2 Profecto igitur domino Joanne ad cæleſtem patriam, hujus electionem è veſtigio cunctus acclamavit populus. Qui mox ſublimatus in paucis diebus Romam properavit, ubi honorifice ſuſceptus, cum magna gloria Neapolim repedavit. Inthronizatus ergo, ubertatem doctrinæ, quam in pueritia ſua ſuxerat, cœpit affluenter impartiri. Ordinavit autem lectorum & cantorum ſcholas; nonnullos inſtituit Grammaticâ imbuendos; alios colligavit * ad ſcribendi officium, ut ſic paſtor providus aulas * ſui gregis muniret, quatenus nullus indigens Domino ſuam præſentaret ſpeculationem, atque veriſſimè audiret: Floret ſancta Eccleſia in diebus tuis, redempta ſanguine Chriſti.

fit Neapolitanus epiſcopus,

B

** forte* collocavit

** lege* caulas

3 Præterea eccleſiam *c* ſancti Januarii in ipſo cubiculo poſitam renovavit, nobiliumque doctorum effigies in ea depinxit, faciens ibidem marmoreum altare cum regilis *d* argenteis, ſupra quod velamen cooperuit, in quo martyrium ſancti Januarii ejuſque ſociorum acupictili opere digeſſit. Eodem enim opere in eccleſia Stephania *e* tredecim pannos *f* fecit, euangelicam in eis depingens hiſtoriam, quos juſſit de columnarum capitibus ad ornamentum pendere & in altare ejuſdem eccleſiæ hujus operis quatuor velamina obtulit, multo auro multiſque gemmis decorata: plurimos enim pannos facere ſtuduit, quos in eccleſiarum ornamentis maluit offerre. Ex argento igitur non pauca vaſa in ipſa fecit eccleſia; nam ad magnas, breveſque * fabricandas coronas, & alia ſacra vaſcula quadraginta octo libras argenti appendit. Ex eodem itaque metallo fecit magnam patenam, ſculpens in ea vultum Salvatoris, & angelorum, quam intrinſecus ex auro perfudit.

c

& in ornandis eccleſiis,

d

e

f

F

** al.* hucuſque

4 Item paravit duas conchas argenteas appendentes libras viginti, ex quibus una nomen Sergii exaratum habebat; fecit & comitidas *g*, quibus cantores per feſtivitates uterentur. In ipſo vero epiſcopio ad quotidiana miniſteria in cochleariis *h*, cateniſque, fere centum libras contulit argenti. Ordinavit etiam, ut in eccleſia Salvatoris omni die Miſſa publica cum diptychis celebretur, offerens ibidem terras ex quibus ejuſmodi aleretur collegium. Deinde ordinavit xenodochium in atrio prædictæ eccleſiæ multis terris oblatis, quatenus egenorum & advenarum eſſet repauſatio. In eccleſia denique ſancti Januarii foris ſita, monachorum collegium ſub abbatis regimine ordinavit, offe-

aliiſque piis fundationibus,

g

h

A JOANNE DIACONO.

rens eis unum hortum in campo Neapolitano positum.

suam ostendit munificentiam.

5 Multas igitur ecclesias, quarum sacerdotes paupertate laborabant, oblatis suæ largitionis muneribus, suæque præparationis rebus sublevare curabat. Quæ si cuncta recensere volumus, & nobis etiam est longum ire per singula & lectoribus ingerimus non parvum fastidium. Eodem quoque tempore Misenatis *i* ecclesia, peccatis exigentibus, à paganis devastata est, cujus omnes pene immobiles res hoc præsule supplicante genitor ejus Sergius Dux Neapolitano concessit episcopio, & in altare ecclesiæ Stephaniæ cooperuit velamen cum auro & gemmis atque listis *k* ornatum, quod ipsius & uxoris ejus Drusæ * continet nomen. Dedit etiam in ejusdem episcopii bibliothecam tres Flavii Josephi codices.

i

k

* *al.* Dosæ

Ludovicus Imperator S. Athanasium,

6 Præterea mortuo Sergio Consule, & Gregorio filio ejus ducatum regente, Saracenorum ferocitas ita in his prævaluit regionibus, ut multarum urbium, atque castrorum quotidianum fieret excidium. Idcirco Lhodogvicus *l* Imperator supplicatione commotus Longobardorum, ad eorum liberationem validum movit exercitum, asserens se rationem redditurum, si pro quibus Christus descendit de sinu Patris, subiens corpoream mortem, non eos à paganissimo jugo liberaret oppressos. Hujus autem adventui omnium circumquaque urbium patuit introitus, solummodo Neapolitanam non est ingressus civitatem, quia tantam iste Dominus Athanasius familiaritatem apud eum obtinuit, ut saltem in modico non amaricaretur ab ejus potestate. Beneventi itaque commorans magnam de cælo accepit victoriam. Ita ut Agarenis *m* fame & gladio interemptis, & Rege eorum * Seodan capto, civitates, quas ceperant, auferret, & in pristinum revocaret dominium.

B

l

m

* *al.* Sendam

nepotis sui tyrannidi,

7 Interea Gregorius Dux, habito cum suis germanis consilio præsertim cum Domino Athanasio episcopo, statuit consulem Sergium filium suum; nec multo post diuturnitate ægritudinis spiritum exhalavit. Quo mortuo, Sergius Consul, instinctu malorum hominum, cepit omnes germanos patris sui, etiam eumdem Præsulem, quibus segregatim custodia mancipatis, infra septimi diei spatium collecti omnes monachi servi Dei sacerdotes & Clerus, clamabant lachrymis profusis: Sergi Consul, redde nobis Pontificem, dimitte Sanctum, patrem orphanorum, defensorem viduarum, totius regionis lumen, consolatorem tristium; solve hominem, per quem omnis patria pacificata manebat; alioquin gratam suscipiemus peregrinationem, quatenus nobis absentibus tanti sceleris ira in te desæviat. Quid gereret, quo se verteret non habebat, coangustatus itaque tandem aliquando memoratum Antistitem illis dimisit, tali sacramento constrictum, ut nusquam sine consensu ejus abiret, nisi tantum ad ecclesiasticam explendam consuetudinem.

C

se subducentem, in suam clientelam suscipit,

n

8 Diebus igitur decem expletis, commeatum petivit, quasi convivium monachis insulæ Salvatoris *n* exhibiturus; quo accepto nihil moratus, cum omnibus clericis in eamdem ascendit insulam. Desiderabat enim quodam modo suos germanos ex ergastulo, quo detinebantur, producere; sed Sergius nolens à tanta mentis obstinatione recedere, aiebat, non solum autem istos patiar esse solutos; insuper eumdem Episcopum ex ipsa insula trahere conabor. Propterea Dominus Athanasius episcopus suum apocrisiarium *o* Domino Lhodogvico Imperatori destinans, insinuavit ei quæ & quanta à suo pateretur nepote. Tunc ille ex urbe Beneventana Marino seniori Amalphitanorum præcepit, ut illum ex prædicta insula cum omnibus ejus hominibus incolumem, quo vellet, perduceret. Marinus autem imperata complere festinans, Surrentum illum cum omnibus salvum perduxit.

D

o

& ejus hortatu, injuriæ immemor, Salernitanis succurrit,

9 Hic itaque eo degente, Beneventani & Salernitani æmulatores tantæ bonitatis prædicti Imperatoris, insurrexerunt cum consilio Sergii Ducis contra eum: Quo capto unaque cum conjuge sua recluso, plurimi Franci amisso pastore, luctifero ululatu reversi sunt in regionem suam. Postmodum vero Beneventani, Salerno jam à superventu Saracenorum obsesso, dimiserunt ipsum Imperatorem sub sacramento districtum, quod nullatenus pro tanta inhumanitate, quam ei ingesserant, redderet eis meritum. Cui Athanasius Episcopus obviam ire satagens illico Surrento egressus, Romam properavit, ibique detentus est paulisper ab Adriano Papa, ac deinde egressus Ravennam occurrit prædicto Imperatori. Sicque cum eo revertens in eamdem Urbem multis precibus ab eo extorsit ut suæ immemor injuriæ suffragaret Salernitanis, Ismaëlitarum *p* obsidione vallatis, prædicans illi judicium Domini, in quo unusquisque secundum adinventionem manuum suarum sit recepturus.

E

p

post S. Athanasii mortem.

10 Unde pius commotus Augustus armatam direxit multitudinem, ut, Domino protectore, bellum inirent adversus illos. Qui celeriter venientes atque plurima cæde Saracenos prostrantes, triumpho de cælo donato, victoriosissimi repedarunt. Cæsarius *q* vero germanus ipsius prædicti Præsulis in ipsa custodia vitam finivit. Athanasius autem itinerans cum eis, vi febrium laborare cœpit & quinto decimo die expleto, omnibus flentibus, migravit ad Dominum; cujus corpusculum ad monasterium sancti Benedicti, quod situm est in Monte Cassino, deportantes, in ecclesia sancti Petri Apostoli ibidem constituta sepelierunt Indictione quinta anno Imperatorum [DCCCLXXII *r.*] Fuit autem temporibus Leonis, & Benedicti, & Nicolai, & Adriani Apostolicorum *s.*

F

q

r

s

ANNOTATA.

a *Jam ex num.* 9, 10 *&* 11 *Commentarii prævii patet, quod* S. Athanasius *anno ætatis suæ decimo octavo Neapolitanam cathedram adierit.*

b *Hæc uncis inclusa hic inferere coactus sum: nam nullus erat sensus.*

c *Per* ecclesiam S. Januarii in ipso (*vel ut habet Chioccarellus pag.* 88 in ejus) cubiculo positam *intelligo parvum oratorium, quod* S. Athanasius *in cubiculo domus suæ episcopalis renovavit. Possent forte Neapolitani quidam hoc intelligere de ecclesia super ipso S. Januarii cubiculo exstructa. Sed tum litem movebunt Beneventanis, qui in urbe sua S. Januarii domum monstrant.*

A *ſtrant. Quidquid ſit, nondum venit tempus, ut huic controverſiæ nos immiſceamus.*

d *Diu fruſtra quæſivi hanc vocem; ſed ex ſenſu ſuſpicor, limbos argenteos ſignificari.*

e *De hujus eccleſiæ ſitu & etymologia fuſe diſputat Chioccarellus pag. 92 & 93, qui à curioſo lectore adiri poteſt.*

f *Auctor per* pannos, *hic intelligit periſtromata, ni fallor.*

g *Quid per* comitidas *velit auctor, ignoro. Conjicio ex ſenſu fuiſſe quoddam veſtimenti vel inſtrumenti genus, quo lectores in eccleſia utebantur.*

h Cochlear & Cochlearium *inter vaſa eccleſiaſtica numeratur apud Cangium: aliàs eſt inſtrumentum ſatis notum, quo ad comedendum utimur. Alterutrum hîc ſignificare poteſt.*

i *Eſt hujus nominis mons & oppidum in Campania, & vulgo vocatur* Miſeno. *Dicitur hîc vaſtata ea eccleſia à paganis, per quos intelligendi ſunt Saraceni. De hoc loco plura ex veteribus adfert Chriſtophorus Cellarius in Notitia orbis antiqui parte* 1, *lib.* 2, *cap.* 9, *pag.* 530.

k *Id eſt limbis: nam nomen Italicum* liſta *etiam limbum ſignificat. Belgæ, Germani & Angli in eadem ſignificatione adhibent hanc vocem paulo aliter inflexam, quam ab origine Anglo-Saxonica deducit Spelmannus in ſuo Gloſſario.*

B l *Is eſt Ludovicus II Lotharii I filius, in hiſtoria ſatis notus, & bellis contra Saracenos in Italia geſtis præcipuè memorabilis.*

m *Per Agarenos deſignantur Saraceni, ut teſtatur S. Hieronymus in commentario ad Ezechielem lib.* 8, *cap.* 25. Sed, *inquit Nicolaus de Lyra in cap.* 20 *Iſaiæ*, maluerunt vocari Saraceni, quaſi Saræ liberæ, non Agar ancillæ ſint filii. *Alii à regione Saraca, alii ab Arabica vel Hebraica voce nomen Saracenorum derivatum volunt.*

n *Hæc inſula, teſte Chioccarello, olim caſtrum Lucullanum dicta, ab urbe Neapolitana duodecim fere ſtadiis abeſt.*

o *Hoc nomen à Græca radice deductum varias habet ſignificationes, de quibus fuſe diſputat Cangius in ſuo Gloſſario. Videtur hîc ſignificare nuntium vel legatum.*

p *Iſmaëlitarum nomine etiam appellantur Saraceni vel Agareni, de quibus Nicolaus de Lyra in cap.* 10 *Iſaiæ ſic ſcribit:* Arabes ſunt Saraceni ab Iſmaele & Cadar filio ejus, qui melius
C à matre ſua Agareni.

q *De hoc* S. Athanaſii *fratre meminit Carolus Sigonius lib.* 5 *de Regno Italiæ, aliique citati apud Ughellum tom.* 6, *Italiæ ſacræ col.* 112.

r *In altero Ms. noſtro is annus diſerte exprimitur, qui in hoc Ms. omiſſus erat. An autem & quis illum numerum poſtea addiderit, an in ipſo autographo inveniatur, ignoro. Idcirco eum hîc uncis incluſi.*

s *Haud dubie Joannes Diaconus vult indicare, quod* S. Athanaſius *ſub iſtis Pontificibus fuerit epiſcopus: nam conſtat, quod ſub aliis eorum prædeceſſoribus fuerit vel vixerit, ut cuilibet chronologiæ eccleſiaſticæ non omnino imperito manifeſtum eſt.*

D

ACTA ALIA

AUCTORE ANONYMO COÆVO.

Ex Regeſto S. Placidi, Longobardicis litteris exarato, à pag. 131; *qui codex ſervatur in archivo monaſterii Caſinenſis.*

PROLOGUS.

Auctor ex Vita S. Athanaſii oſtendit,

GLorioſus, & laudabilis vitæ curſus, ad quam viri Dei pro deſiderio ſuperni regni laborioſo properare contendunt conamine, etſi verbis utcumque exterius explicari valet, interiorem converſationis vim, qua Deo ſedulo adhærent, nullus, ut reor, ſermo, nulla umquam medullitus prodit oratio. E
Quandoquidem nunc noviſſimis temporibus ita Chriſti cultus in aliquibus propenſius fervet, ut nulli videatur ambiguum, illos, finito mundi certamine, à bono præſenti ſiderea regna penetrare ſecuros *a*. E quorum *a*
collegio venerabilis vir Athanaſius epiſcopus, bonæ arboris bonus fructus, ab ipſo tirocinii ſui exordio, quaſi ſplendidiſſimum ſidus inter aſtra rutilantia, lucidius effulſit: quippe qui animo puerili ſenile cor gerens, nulli voluptati ſe ſubdidit, ſed in Dei amore, ſervitioque promptus, in vigiliis, & orationibus pervigil, in lectionibus & eleemoſynis indeficiens, in eccleſiaſticis curis ſolicitus extitit, ut merito credatur, abjectis temporalibus commodis, æterna mercaſſe gaudia, ſi varia miraculorum ſuffragia, quæ, Deo donante, ipſius meritis quotidie ejus ad tumulum fiunt, penſentur.

reperiri ſanctos viros, qui patrant miracula.

2 Non ergo mirum, aut difficile, niſi indoctis, & incredulis videtur, cælibem, & Deo dignum virum etiam nunc in hac præſenti vita reperiri; cum Dominus dicat: Pater meus uſque modo operatur, & ego operor. Huic non immerito dicitur à Deo: Bonum F
certamen certaſti; fidem ſervaſti, ſuſcipe coronam, quæ tibi repoſita eſt: Et illud: Euge ſerve bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Si autem quiſquam æmulus veritatis exiſtens, contradicere tentaverit, non poſſe quemquam amodo divinis coruſcare miraculis, recolat, quod ait Salvator: Qui in me credit, opera, quæ ego facio, faciet. Et alibi: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum. Et iterum: Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi. Si autem veraciter caput cum membris ſuis in Eccleſia uſque in finem converſatur, non incredibile dicitur, ea poſſe operari nunc Dominum per fideles ſuos; ſed & Salomon ante tot annorum curricula hoc confirmat dicens: Gratia ſpiritus per regenerationes tranſiens in animas ſanctas, amicos Dei, & prophetas operatur *b*. Præfati etenim venerabilis viri patriam, proſapiamque, vitam, & mores ſequens libellus continet: quem ſi quis atten- *b*

A. ANON. COÆVO EX MSS.

tius legerit, non modicam ædificationem ſibi acquiret, Dei hominis actus imitando, & opifici omnium immenſas gratias referendo, qui noſtris temporibus antiqua miracula per famulum ſuum perpetrare dignatus eſt, ad laudem, & gloriam nominis ſui, qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Obſcurior paulo ſyntaxis. Plures hujuſmodi conſtructiones in his Actis occurrentes ſemper annotare non placuit, dummodo utcumque ſenſus intelligatur.*

b *Auctor ſenſum potius, quam verba S. Scripturæ profert. Id etiam alibi ab eo factum eſt.*

CAPUT I.

S. Athanaſii patria, parentes, pia educatio, & clericatus in pueritia.

B

ITaliam partem eſſe Europæ nobiliſſimam, ac ditiſſimam, juxta trifariam orbis dimenſionem, nemo, qui vel ex parte coſmographiam noverit, ignorat. Quæ quidem in duabus inſulis *a*, & ſexdecim dividitur provinciis, quarum ſeptima nuncupatur Campania, frugum, omniumque pomorum fœcunda; quæ ſicuti ferax eſt, diverſa proferendo fructuum germina, ita cœlibes, & Deo dignos viros ſæpe produxit, & educavit: inter quos Athanaſius, quaſi novum ſidus, non mediocriter emicuit. Hæc igitur Campania habet civitates decentiſſimas, & valde opimas; ex quibus una eſt Heneapolis *, quæ poſt civitatis Trojanæ excidium, ab Enea filio Anchiſæ, & Veneris condita *b*, ita præpotens, & amœna eſt in ſtructuræ ſcilicet munitionibus, ſitu ſuburbano, & Chriſticolarum, interius degentium, religione, ut in Heſperia *c*, poſt Romanam urbem, nulli reperiatur eſſe inferior. Quæ nimirum quantum ſit egregia Virgilius in diſtinctis verſiculis ſui epitaphii, quod ſibi ipſe moriens dictaverat, manifeſtat, cum eam Parthenopem, hoc eſt virginem, à quadam puella innuba, olim inibi degente, appellaverit.

Laudatur Neapolis

a

**al.* Neapolis

b

c

C

d *ob pulcra ædificia & templa,*

4 Hanc denique Octavianus *d*, & Conſtantinus Imperatores ampliaverunt; hujus decori Beliſarius patricius ex præcepto Juſtiniani Imperatoris ſeptem mirificas turres addidit, quas Auguſtales, & ob numerum tetragonas, hexagonaſque fecit *e*. Narſis denuo patricius, & Auguſtorum cubicularius, poſtquam Italiam, Wandalis, & Gothis interemptis, eorum ab efferitate exuit, maximam in ea partem auxit, ita ut ex una parte maris illam muniret * contiguo ob navium receptaculum, & tam firmiſſimo munivit ædificio, ut etiam onuſtæ mercimoniis trieres *f* à ſupereminentibus validiſſime tueantur. Sed cur immoramur in exterioribus ædificiis, quæ utique melius à conſpicientibus cernuntur, quam eloquentia cujuſlibet valeat ſophiſtæ fari? Quandoquidem ita interius frequentiſſimis eccleſiis, ac præclaris, antiquæ videlicet, & vetuſtiſſimæ ſtructuræ editis, nec non & monaſteriis virorum, & puellarum farta * retinetur, ut horum continuis precibus, nocturnis, diuturniſque adjuta, invictrix conſiſtat, & tuta Nam & introrſus binas præſulum geſtat ſedes adinſtar duorum Teſtamentorum, [quamquam una ſit] quæ eam gubernat, & regit reliquam, ut capite reguntur artus diverſi *g*.

**al.* uniret

e

f

D

**al.* referta

g

ſ Reperiuntur plane in ea templa, priſco conſtructa ædificio; quoniam non ſolum à Conſtantino piiſſimo principe Auguſtorum Chriſtianiſſimo, ſed plures ante annos Chriſtiana inibi religio floruit. Siquidem beatiſſimus Petrus Apoſtolorum Princeps Aſpren *h* ſanctiſſimum primum [ibi] ordinavit Epiſcopum. Nam & Beati illius * Agrippini *i* eccleſia hactenus demonſtratur, qui quintus à ſupradicto Aſpren Epiſcopus ordinatus eſt, quique & patronus, & defenſor eſt iſtius civitatis. Beatiſſimum quoque Januarium, Chriſti martyrem, poſtea *k* Neapolites meruerunt habere tutorem, quibus annitentibus, faventibuſque præfata urbs, Deo favente, tuta remanſit, manebitque in ævum; quoniam quaſi duas firmiſſimas baſes, duoque candelabra ſplendentia gloriatur ſe habere ſupradictos Patres eadem civitas, duabus fulta alis, id eſt duorum Sanctorum fiſa precibus. In qua laici ſimul cum clericis aſſidue Græce, Latineque, communi prece pſallunt Deo, debitumque perſolvunt jugiter Officium; in qua etiam indigenæ, & inquilini non circumeundo domos in peregrinorum habitu ſtipem publicè expetunt, ſed loco, quo commorantur, omnia neceſſaria, quæ deſiderant animo, abundantiſſime percipiunt; & juxta præceptum Dominicum prædictæ urbis accolæ potius Lazaros * quæritant, & exhibent largius, quibus indigent, quam inopes affluentum inquirant opes *l*.

h

**al.* illò

i

k

E

**al.* Lazarum

l

6 Idcirco à multis crebro expugnata gentibus, & prius à Wandalis, poſtremo à Longobardis indefinenter oppreſſa per annos ferme ducentos, inviolata perſiſtit, & invicta ab omnium hoſtium concuſſione; quoniam civitas hæc, civitas miſericordiæ, & pietatis eſt, hinc inde vallata omni bonitate; quæ quidem meruit tot, taleſque patronos habere apud Deum in exorando, merito hujuſcemodi debuit protectione tutari, ut & bonis exuberet opibus, & à cunctis exiſtat adverſariis illæſa. Quid ergo de ſtructuris diverſis diverſa conamur aſtruere, vel de priſcorum in ea civitate Sanctorum copia ex prædicta prodeuntium urbe, narrare tentamus, quorum converſatio eſt in cælis? Quandoquidem noſtris nuper temporibus *m* ſanctiſſimus Athanaſius, ejuſdem urbis præſul, in cunctis piis operibus ita carus extitit Deo, ut ejus non immerito juſtorum actis vita æquiparetur beata; cujus mores tunc verius retexuntur, ſi à progenitoribus ipſius exordium ſumatur.

viroſque ex ea ortos, inter quos eſt S. Athanaſius.

F

m

7 Anno igitur Incarnationis Jeſu Chriſti Domini noſtri extante octingenteſimo trigeſimo quinto, Indictione tertia decima, Sergius quidam vir per omnia ſtrenuus, Neapolitum de proſapia procerum ortus, ab ipſis cunabulis gemino de germine nobilis, ſed longe nobilior mente, gratus parentibus, ſed Deo non

Sergius, vir ſtrenuus & eruditus

A non ingratus [florebat]. Quo videlicet tempore ingentem ſuſtinebat dicta urbs à Longobardorum agminibus perſecutionem, ita ut ſingularis hic quæreretur ab his interimendus, veluti Moyſes famulus Dei ab Ægyptiis. Metuebant proculdubio, ne ſicut ille illis ad ruinam, ita iſte iſtis ad perniciem daretur aliquo modo, ideoque innumerabilia probra, diſpendiaque non parva pertulit, pro ſua, ſuorumque optata civium commoditate. Cum autem ad virilem perveniſſet ætatem, litteris tam Græcis, quam Latinis favorabiliter eruditus eſt, ita ut ſi caſu librum, Græcis exaratum elementis, in manibus ſumeret, Latinè hunc inoffenſe curſim legeret, & Latinos libros in Græco expedite ſermone rimaret. Tantæ namque prudentiæ, ac modeſtiæ, tantæque patientiæ [laude] decoratus eſt, ut penes Gregorium
n *n* Romanæ Sedis Pontificem, ergaque ſereniſſimos viros Lodoicum piiſſimum cognomento Almum *o*, ejuſque ſobolem Lotha-
o rium *p* invictiſſimos Cæſares familiariſſimus
p B eſſet, maximumque obtineret honoris locum,
q quoniam frequenter eorum regalia *q* adibat, ob infeſtationem jam dictarum gentium, ſuam urbem ſæpe impugnantium. Hic ergo non ab re ſalvator propriæ gentis nuncupari poteſt, per quem populus, & civitas ab obſeſſione immunis efficitur. Hujus rei gratiâ etiam ſuæ gentis primatum obtinere promeruit. Nam rectore obeunte jam dictæ civitatis, dum hic abſens eſſet, cives, affineſque illius omnes, Ducem ſibi illum ſtatuerunt pari conſenſu, & petitione. Mox, Dei opitulante miſericordia, quievit perſecutio ſiniſtræ immiſſionis.

piam & nobilem ducit uxorem,

8 Sed ut paululum ſtylus retrovertatur, præfatus vir accepit conjugem dignam generis ſui, nomine Droſu, principali propagine ſatam, ipſamque cunctis honeſtam moribus, & claritate perſpicuam, ut jure ei aptari conveniat quod de ſapientibus mulieribus Salomon profatur: Mulierem, inquit, fortem quis inveniet? Procul. Et paulo poſt: Nobilis in portis vir ejus, quando ſederit cum ſenatoribus terræ, & reliqua quæ ſequuntur. Quibus conjunctis, turba ſobolum ſecuta eſt, Domino largiente; ex quibus u-
C nus, illis adhuc viventibus, Gregorius no-
r mine, militum magiſter *r* conſtituitur; vir per omnia ſtrenuus, ut genitor, & in Græcâ, Latinaque lingua peritiſſimus: duo vero epiſcopale ſortiuntur miniſterium. Unus ex his duobus eſt, de quo loqui nitimur, Athanaſius. Hunc etenim prius quam in alvo ſua geſtaret genitrix, viro non reluctante, immo id magnopere flagitante, Annæ ſanctæ imitata [exemplum] vovit Deo, ut de uteri ſui fructu, ſi ineſſet proles, æquo aſſenſu, Chriſto traderent ad famulandum, Athanaſiumque vocitarent, id eſt immortalem
s *s* ob amorem, & honorem doctiſſimi ſancti Athanaſii Alexandriæ præſulis; non ignari hujus myſterii, quod immortalis ſonat; quoniam Dominus ait: Qui in me credit non morietur in æternum.

ex qua natus S. Athanaſius epiſcopo Neapolitano inſtituendus traditur;

9 Hoc itaque orto, decima Indictione *t*, Regnante Michaële, & Theophilo, Romanæ Eccleſiæ præſidente Gregorio, votum ſuum facto firmaverunt, prout decreverant, clericum eum facientes, in Eccleſia beatæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ ad informandum Eccleſiaſticæ regulæ documentis indiderunt; ſed non multo poſt Johanne *u* reverendo virò Neapolis ordinato Præſule; genitore vero fati viri Ducatus jam regimine ſuſcepto, confeſtim igitur ſupradicto Pontifici jam fatus ordinatus eſt puer, non ut filius, ſed ut famulus infimus. Quem vir Dei libenti ſuſcepit animo, & videns eum in Dei timore, atque ſervitio ex toto eſſe ferventem, & donum, gratiamque in eo adeſſe cæleſtem, & proficientem quotidie in Dei timore, & litterarum eruditione, affectu materno eum amplexans, quaſi pius pater pium diligebat liberum; eumque videns in Eccleſiaſticis inſtrumentis, officiiſque divinis pollentem, ſubdiaconii miniſterio junxit: Quod ille, ne ſpreviſſe ut minimum videretur, ſuſcipere non renuit. Futuræ namque humilitatis, ſpecimen quod in Pontificatus, dein culmine [exhiberet,] in adoleſcentia ſenili jam in mente oſtendebat, miniſtrabatque fidiſſimè paſtori ſuo, prout Samuel innocuus Heli ſacerdoti, ſub reverentia divinæ Majeſtatis; & non ſolum illi, ſed & omnibus clericis etiam infimis, corpore, & corde ſe exhibebat inferiorem. E

A. ANON. COÆVO. EX MSS. *u*

qui ab ipſo ad ſacros Ordines promovetur.

10 Peractis itaque hujuſcemodi religionis obtentu ſeptem continuis annis, cum cerneret memoratus præſul animam ejus ferveſcere in amore Creatoris ſui, & in humilitatis propoſito immobiliter perdurare, Chriſti ſeptimum in eadem Eccleſiâ levitam ſublimavit, illuſtratum videlicet ſeptiformis Spiritus ſancti gratiâ. Is autem diaconatum excipiens, non in vanæ gloriæ lapſus eſt jactantiam, ſed pietatem in ſe perſpiciens cælitus collatam, potiorem humilitatem oſtendebat in moribus, habituque priore, ſententiæ profecto Salomonis non immemor dicentis: Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Noverat & vocem intonantem herilem: Qui ſe exaltat, inquit, humiliabitur. Sectabatur etiam humillimam magiſtri gratiam, qui eum ſumpſerat ad imbuendum. His ergo aliiſque quam plurimis chariſmatum ditatus muneribus creſcebat quotidie, velut fidus athleta in templo Domini, præliaturus nihilominus adverſus omnia figmenta diabolica. F

ANNOTATA.

a *Non adeo promptum eſt divinare, quas duas inſulas auctor hic intelligat, cum in Italia plures ſint inſulæ, ſi præſertim minores computentur.*

b *Puto hæc ab aliquo intruſa eſſe, qui undecumque Neapolitanæ urbis antiquitatem extollere volebat: nam Chioccarellus hujus auctoris verba ſingillatim referens pag. 95 ita legit:* Hæc igitur Campania habet civitates decentiſſimas & valde opimas, ex quibus una eſt Neapolis, quæ quo tempore, vel à quo ſit condita ſtructore, & à priſcis & modernis hiſtoriographis reticetur. *Hæc profecto multum à ſenſu Ms. noſtri differunt. Atque hinc colligo, Acta noſtra ab amanuenſi aliquo facile interpolari potuiſſe in iis, in quibus cum aliis non conveniunt.*

c *Italia à Græcis compellatur Heſperiæ nomine, quod occidentalem regionem ſonat; qualis eſt Italia, ſi ad Græciam referatur. Unde Virgilius lib.* I *Æneï-*

A. ANON. COÆVO. EX MSS.

Æncidos de Italia loquens, dicit esse terram, quam Hesperiam Graii cognomine dicunt.

d *Hic Chioccarellus in suo Ms. ita legit:* Hanc denique Octavianus Augustus Neapolim jussit vocari, id est novem civitatum dominatrix, & velut nonnulli asserunt, novam civitatem, quod quam sit absurdum, scrupulum movet: cujus enim ex vetustate nescitur initium, nova cur dici valeat, non facile animadvertitur, præsertim cum ab illo non sit, ut putatur, condita. *Hæc omnia in Ms. nostro non inveniuntur. Hinc augetur conjectura mea, quam supra indicavi; nempe Acta illa ab amanuensium corruptione non omnino pura esse.*

e *Non intelligo, quare Belisarius ob numerum septem turrium, figuram earum quadrangulam aut sexangulam fecerit. Forte hic irrepsit sphalma quoddam amanuensis.*

f *Id est* triremes *à voce Græca* τριήρης, *quæ triremem significat.*

g *De hac comparatione fusius egi in Commentario prævio num.* 12.

h *Hujus Sancti festum colitur* 3 *Augusti, quando ejus Acta, Deo favente illustrare conabimur.*

B

i *Hic sanctus Præsul colitur* 9 *Novembris, quando de illo agendum erit.*

k *Caracciolus in sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap.* 35, *sect.* 2, *pag.* 359, *ad hoc temporis adverbium notat sequentia:* Intellige aliquo protectionis signo postea demonstrato: cum alioqui longe antea constet Januarii patrocinium, ut dixi in historia S. Januarii sectione XXI.

l *Hic sensus etiam in variis Mss. variè legitur. Auctor, inquit Caracciolus pag.* 360, allusit ad Diaconias, quæ etiam ptochiæ dictæ sunt. *Sunt autem ptochiæ domus mendicorum, ita appellatæ à voce Græca* πτωχὸς, *quæ* mendicum *significat.*

m *Ex his verbis colligi potest, Actorum scriptorem* S. Athanasio *coævum fuisse; quod idem pluribus argumentis confirmavi in Commentario prævio num.* 17.

n *Id est Gregorius IV summus Pontifex, qui obiit anno* 844.

o Almus *hic idem est quod* Pius: *nam constat ex historiis, Ludovicum I Imperatorem hoc cognomine appellatum fuisse.*

C

p *Hic Lotharius rebellione contra Ludovicum Pium, patrem suum satis in historia notus est.*

q Regalia *idem hîc est, quod* palatia. *Eadem voce in hac significatione utitur Frecultus Lexoviensis tom.* 2, *lib.* 5, *cap.* 11.

r *Magistri militum vocabantur potissimum urbis Neapolitanæ præfecti, ut ex multis auctoribus probat Cangius in Glossario.*

s *Alludit auctor ad vocem Græcam* ἀθάνατος, *quæ* immortalem, *vel* ἀθανασία, *quæ* immortalitatem *significat.*

t *Dixi in Commentario prævio num.* 9, *ad quid referenda sit hæc Indictio, & quomodo sensus sit interpungendus.*

u *Chioccarellus in Episcopis Neapolitanis pag.* 84 *ait, hunc S. Joannem à Gregorio IV Romæ circa annum* 838 *episcopali infula insignitum fuisse.*

D

CAPUT II.

S. Athanasii episcopatus, variæ virtutes, magnificentia erga ecclesias, & sanctitatis fama.

EXpleto igitur in leviticali officio anno uno, duobusque mensibus, prædictus vir Johannes beatæ memoriæ, honestissimæ vitæ præsul, & Deo satis carus diem clausit extremum *a*. Moxque ab universo clero omnique plebe, simulque à Ducibus, genitore scilicet, & germano communi voto, & consilio electus est ad pontificale decus; & proficiscens Romam consecratus est à venerabili Papa Leone *b* Idus * Martii ad altare sancti Gregorii, reversusque, à cunctis civibus magno gaudio exceptus est, eo quod talem meruerunt suscipere pastorem, & patrem, qui nutritorem suum imitaretur moribus, & operibus. Athanasius vero præfatus præsul, accepto tanti mysterii * apice, qualem se quantumque præstiterit in omni regimine ecclesiastico, quamque perfectus in timore Domini, & facilis in litterarum studiis extiterit, esset si nobis ferrea vox, aut omnes artus nostri verterentur in linguas, non valeremus [explicare, &] quotidianam conversationem, illiusque spem semper fixam in Domino [enarrare.] Saltem de plurimis pauca retexere [conabimur:] Quippe opere perfecit ea, quæ Apostolus monitis instruxit inquiens: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse. Et paulo post: Et testimonium habere etiam ab his, qui foris sunt.

S. Athanasius, factus ecclesiæ Neapolitanæ episcopus, a

b

* *al.* Idibus

E

* *An non* ministerii?

12 Grammaticam prius in pueritia, & post in pontificatus honore perfectissime didicit; divini vero dogmatis peritia ita [erat] instructus, ut in Latino nulli foret secundus. Ecclesia namque, quam tuendam susceperat, omni modo interius, exteriusve inopem reperit ob infestationem Longobardicæ gentis, quæ, peccatis exigentibus propriis, Neapolitibus vicinitate cohæsit *c*; Quo viriliter agonizante, tam in divinis, quam in mundanis adeo aucta est, ut nulli ecclesiæ in Campania inferior in aliquo cerneretur. In Dei autem timore & oratione tam intentus, & pervigil extitit, ut anachoritis, nostris certe diebus, omnibus sit præponendus. Ciborum quoque abstinentia tam arctissime usus est, ut ab omnibus miraretur. Nam & carnem ab ore suo abstulit funditus, & tantum præcipuis festis aliquid parvum benedictionis *d* de volatilibus accipiebat. De vini autem potatione primo abstinere se voluit, sed propter ægritudinem carnis non potuit; tantum Apostoli sententiam secutus est, qui Timotheum instruit dicens: Vino, inquit, modico utere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. In pauperum quoque indigentiis dapsilis, in lectione assiduus, in oratione continuus, in Officiis ecclesiasticis promptus, in risu difficilis, in suspiriis, & singultu quotidiano deditus, multiloquium vitans, taciturnitatem amplectens, in eruditione disertus, in fraternitatis collectione profluus,

variis virtutibus,

F

c

d

A fluus, animam ſuam odio habens in hoc mundo, ut in vitam æternam cuſtodiret eam

addit voluntarias corporis afflictiones,

13 Quippe inter ipſa quotidiana detrimenta corporis ſui, quæ ipſe ſibi ſponte adminiſtrabat, plumbum etiam non parvi ponderis diutina ſubjectione collo proprio ſuſpenſum geſtabat; ſubtus ad carnem abſconſe groſſiori veſtimento induebatur non ex lino, ſed ex lana. Lectiſternia quoque pretioſo tecta ſtamine linquens, in viliſſimo cilicio, &

e pſiatho *e* terra proſtratus, Jacob adinſtar, lapide ſuppoſito capiti, cum in oratione crebra laſſeſceret, membra quieti dabat. Ferventius tamen per ſemet artus proprios tam graviter cædebat, acſi à ſevero judice juberetur affligi, ut ſtimulato corpore, ſaltem nulla tentatio ſpiritualis nequitiæ ſubreperet, quatenus à mundi illecebris omni modo immunis effectus, poſſet acceptiſſime immaculatum

B Deo, quotidianumque libare ſacrificium, quod omni die minime deſtitit, niſi forte membratenus adeſſet ægritudo. Et juxta Apoſtolum prius ſemper propriis expiationibus ſacrificium illibatum ante arbitri Dei conſpectum offerebat, deinde in publico pro ſibi credito grege. Ideoque & multis ſacerdotibus, pleriſque abbatibus monaſteriorum ſubſidia alimentorum, & nonnulla miniſtrabat neceſſaria, ut pro ſe Deo ſedula ſupplicarent interventione, ut ſi in cogitatione, actuque delinqueret quotidiano, ſine qua ſorde, ut Johannes dicit, nemo natus de muliere alienus eſt, eorum precibus abluеretur.

& diœceſim ſuam variis fundationibus,

14 Hic itaque zelo fretus divino, conſtituit ſacerdotes hebdomadarios in eccleſia Domini Salvatoris, quæ Stephania vocatur, qui in ea continuis diebus publicam Miſſam celebrarent, ſicut mos eſt Eccleſiæ Romanæ, in qua etiam ad eorum ſumptus neceſſarias rerum diſtribuit opes. In eccleſiis quoque beati Andreæ Apoſtoli, & Protomartyris Stephani cuſtodem deſignavit, ubi & res obtulit ad luminariorum concinnationes, &

C ſumptus ipſius cuſtodis. Eccleſiæ vero ſanctæ Reſtitutæ, quæ à Conſtantino Imperatore condita eſt, connectit utroſque Johannem Baptiſtam, atque Euangeliſtam, & cuſtodem cum officialibus clericis ordinavit, reſque illic ad præſidium eorum largitus eſt. Fecit etiam xenodochium ad peregrinorum ſuſceptionem ſuper gradus atrii eccleſiaſtici, cui nonnulla contulit præſidia, illoque exhortante, plures fidelium ſimili contulere devotione. In inſula, Salvatoris vocabulo cognominata, quæ à Neapoli vix duodecim diſtat ſtadiis, quamquam multis retro annis à monachis in cellis conſiſtentibus in propria à ſingulis voluntate incoleretur, illuc frequenter properans crebra exhortatione illos admonens, unum ſuper illis vice paſtoris in cœnobio degentibus abbatem conſtituit, qui eos regulari ſub diſtrictione foveret, ad quorum quotidianos ſumptus eccleſiam beatæ Luciæ martyris in perpetuum ceſſit habendam cum omnibus rebus ſuis.

piiſque operibus illuſtrat.

15 In eccleſia namque ſanctiſſimi, ac beatiſſimi martyris Januarii, quæ juxta memoratæ urbis mœnia condita [eſt, &] quæ Magna à civibus nuncupatur, ubi unus antea tantum ſacerdos excubabat in obſequio, ipſe monaſterium inſtituit, illicque religioſæ vitæ virum ſingularem patrem ordinavit, qui cum collato ſibi grege incunctanter Deo juge laudis Officium perſolverent *f*. Iſtius etenim ſolicitudo circa eccleſias, & monaſteria erga pupillorum, viduarumque miſerationes, quamque circa redimendos captivos, quos tunc innumerabiles Saracenorum exulabat * efferitas inſatiabilis, quam frequens ſeu ſolicita, clemenſque extiterit, ita multis eſt cognita, ut ſi lingua fando torpeat in eloquendo, tamen procul dubio tonabit æther; quoniam beatitudinis fama nullo valet circumdari antro, neque, ut Euangelii tuba reſonat, lucerna ſub modio occultatur, ſed candelabro ſupereminens conſtituitur, ut intrantibus in templo Domini jubar exhibeat inoffenſum.

A. ANON. COÆVO. EX MSS.

f

* *id eſt* in exilium *vel* ſervitutem mittebat

16 Cujus opinionem comperiens reverendiſſimus vir Nicolaus, univerſalis Eccleſiæ Pater, Apoſtolicis exhortationibus hunc ad ſynodum *g*, quam contra Johannem Ravennatis urbis Epiſcopum congregaverat, ſingulariter evocavit, tertiumque in Apoſtolica conventione conſedere fecit, eique ad legendum tradidit cautiones, quas prædictus Archiepiſcopus intexuerat, eo quod ceteris, illò convenientibus, in gratiæ divinæ collatione omnibus præſtantior apparebat. Hujus enim genitor, dum ſibi è vicino languore exceſſum adeſſe cerneret ultimum, ſuos mox accerſivit natos, eumque, quem conſortem ſui ducatus fecerat, cum reliquis Emathetiæ vice (*lege* patheticè *h*) monuit, ut Deo ſubditi exiſterent, & huic viro egregio in cunctis obtemperarent dicens: Huic eſtote ſubjecti, quaſi patri, & domino. Hunc tamquam cæleſte conſulite oraculum omni tempore. Cui tamen & ipſe Dux, ut patri ſimilis, & ejus monitis obtemperans, in cunctis ei paruit omnibus diebus vitæ ſuæ [&] auxilio fretus ſuperno, commoda univerſa meſſuit.

S. Præſul ob ſanctitatis famam à Nicolao Pontifice,

g

E

h

17 Eodem igitur tempore, quo Ludoycus piiſſimus Auguſtus *i* Beneventanam provinciam exulatione *k* Sudan crudeliſſimi Iſmaëlitum regis advenit eruendam, ſuæ nexus conjugi, ſpretis jam Neapolitum legatis, ſubmiſſione antiqui æmuli (ſicut dictum eſt corrumpunt mores bonos eloquia mala) hic venerandus Vir pro ſuorum civium ſalute frequentiſſime adiit Cæſaream celſitudinem, à qua officioſiſſime excipiebatur ob piæ famæ rumorem, & ſanctitatis reverentiam, qua non mediocriter pollebat. Erat enim ita ſerpentis aſtutia imbutus, ut columbæ ſimplicitatem non amitteret. Hic promeruit penes virum, & conjugem ſingularem familiaritatis locum habere, adeo ut illius precibus ſacris certatim ſe commendare ſatagerent. Et remanſerunt antiqui æmuli, & detractores confuſi in ſua malitia.

& Ludovico Imperatore magni æſtimatur.

i

k

F

ANNOTATA.

a *Henſchenius noſter tom.* 1 *Aprilis pag.* 31 *hujus S. Joannis obitum collocat anno* 853; *ſed hanc mortis ejus epocham corrigendam eſſe, patet ex iis, quæ de chronologica Athanaſianæ vitæ ſerie diximus in Commentario prævio num.* 9, 10 *&* 11. *Illic namque oſtenditur*, S. Athanaſium *anno* 849, *vel ad ſummum* 850 *debuiſſe ſuccedere S. Joanni jam defuncto, uti Athanaſianæ vitæ annos com-*

A. ANON. COÆVO. EX MSS.

putanti manifeſtum fiet.

b *Iſte eſt Leo IV, qui ab anno* 847 *uſque ad* 855 *ſummum Pontificatum tenuit.*

c *Quamvis Longobardorum regnum tunc temporis in Italia exſtinctum eſſet, tamen adhuc multi ex illa natione ſupererant, qui ſub principe Beneventano, aliiſque Neapolitanorum hoſtibus militabant. Quod auctor hic ſatis innuere videtur.*

d Benedictio *hic accipitur pro cibo. Sic etiam paſtus, qui ſolennioribus diebus monachis apponebantur*, benedictiones *aut* caritates *appellantur.*

e Pſiatus *idem eſt quod teges ſeu ſtorea. Hinc in Regula ſancti Fructuoſi cap.* 19 *ſic legimus:* Lectum tamen ſternere mandamus corio aut pſiato, quod Latine ſtorea nuncupatur.

f *Qui omnes has* S. Athanaſii *fundationes, ac pias donationes fuſius explicatas videre cupit, adeat Chioccarellum ſæpe citatum pag.* 87.

g *Hæc ſynodus contra Joannem epiſcopum Ravennatem Romæ habita eſt anno* 861, *de qua videri poteſt Baronius ad hunc annum num.* 57.

h *In Ms. noſtro habebatur* emathetiæ vice, *quod nil ſignificat. Quare ex conjectura ſubſtitui adverbium* pathetice, *quod ſaltem ſenſum efficit, & vim quamdam habet.*

i *Ille eſt Ludovicus II Imperator, de quo ſupra egi in Annotatis ad Acta priora. Non etiam repetam alia, quæ ad eadem Acta jam notavi.*

k Exulatio *hic videtur ſumendum eſſe pro* tyrannide *vel* ſervitute *Quo ſenſu* exulare *apud hunc auctorem ſignificat* in ſervitutem mittere, *ut ſuperius in margine monuimus.*

CAPUT III.

Perſecutio contra S. Athanaſium; ejus exilium, ſepultura & miraculum.

Sergius, inſtigante uxore, C

INterim memoratus Gregorius dux, ægritudine captus, Sergium filium ſuum, dudum jam ducem conſtitutum, huic ſancto Viro tradere curavit, deprecans nimium, ut paterna illum caritate diligeret; ipſique hoc in mandatis dedit, ut illi ſubjectus, & obediens exiſteret, acſi vernaculus ſuo domino. Si enim, inquit, tanto parueris viro, pro certo ſalvus eris, ſin autem, non erit tibi profuturum. Quo defuncto, cœpit Vir ſanctus Dei fratriſque zelo præfatum nepotem ſuum ſpiritualiter, & [non *a*] mundane diligere, & ut in omnibus ſe aptiſſimum præberet, ſedula admonitione exhortari. Cujus monitionem uxor *b* illius graviter ferens, virum ſuum cœpit diabolica decipere locutione, ut ſi vellet monarchiam ſolus obtinere, non ſolum huic nullam exhiberet obedientiam, verum etiam hunc à latere ſuo, aut procul eliminaret, aut omnino perderet. In qua deceptionis fraude iniquiſſima Jezabel calliditatis duelliones * ſibi conſcios reperit (qui more burdonum, vel mulorum nati ſunt) ut conceptum ſemel virus, prout decreverat, poſſet auribus hominum propinare, & pectori inſerere generi * ſui; quod & factum eſt. Nam ad hoc uſque perductus eſt tam vi cupiditatis, quam linguæ viperææ aſſidua ſuaſione illectus, ut Servum Dei cuſtodiæ traderet.

a *b*

* *al.* perduelles

* *lege* conjugis

D

S. Athanaſium patruum ſuum carcari mancipat;

19 Erat namque vir ille mobilis, ut arundo, quæ omni vento movetur, & avidus in cupiditate, & patri in nullo ſimilis. Hic viros ſuæ malitiæ conſcios in domo ſua clam recondit cum gladiis, & fuſtibus, & Virum Dei ſubdole, quaſi ad concilium aſcitum, ceteroſque germanos illius fraude tenuit, Deum nihilominus parvipendens, patris monita pro nihilo ducens, Virique Dei ſanctitatem abdicans, prout conceperat, circumvenit eos præſtigiis ſuis, ut Judas proditor juſtiſſimum Dominum; reverendiſſimum Dei famulum, cum omnes metuerent vel fimbrias indumentorum contingere, ab uno Dei adverſario, ejuſque ſatellite irreverenter captum, & epiſcopalibus indumentis exutum, ceu vile mancipium, clericorum adempto ſolatio, cuſtodiæ arctiori delegari fecit.

ſed cleri & populi minis territus,

20 Quo peracto, commota eſt tota civitas, atque aërem miſerrimis verberabat vocibus hoc modo lugubrans: Væ miſeris nobis, ad quos tam crudele pervenit facinus! Virum juſtum, & pium cur oportuit talia pati? Quis enim ad eum æger, aut egens, vel captivus umquam advenit, & inauxiliatus abſceſſit? Inter hæc Græca, Latinaque pars ſacerdotalis, & monachica turba, præcipuéque Antonius, vir ſatis idoneus, & provectæ ætatis, monachorum abbas, diutinis jejuniis, & ægritudine corporis jam defecti, alienis erectus manibus cum univerſo clero ad prætorium advenit, itaque exorſus eſt: Sic miſer, & Dei contemptor, quid eſt hoc, quod feciſti? Hoc ergo pro infando ſcelere noveris, te non ſolummodo periturum cunctumque genus tuum; ſed etiam tota urbs, quæ Athanaſii hactenus oratione gubernata eſt, ſine dubio deſolabitur, paſtore decedente. Redde nobis, inquiunt, paſtorem noſtrum, qui nos ſpirituali, carnalique protectione tuetur; ſi enim hunc retinere tentaveris, tibi extemplo veniet perditio.

E

eum ficte liberat,

21 Quibus auditis amens dux effectus, primo quidem velut regulus venenatus in eos ſibilis irruit; deinde ait: Ite nunc in propria, & poſt decreta reſpondebo vobis. Venientes igitur ad eum ſecundò, & tertiò, ſimilia illi dixere. Tunc univerſi flentes regreſſi dicebant ad alterutrum: Omnium altaria divinorum templorum exuamus, inſeramuſque Dei inimico anathema perpetuum, quod numquam expietur. Cernens autem ille erga ſe hujuſcemodi conſpirationes, conſilio habito cum ſequacibus ſuis, miſit, & accerſivit prædictum virum, & ſancti Salvatoris abbatem cum clericis, & monachis, ac pietatem ſimulans die octavo ſolvit Virum Dei, veniamque ab illo, licet ficte petens, dimiſit eum, fratribus ejus retentis. Sed Deus juſtus, qui unicuique reddet ſecundum opus ſuum hîc, vel in futuro, hunc juſtiſſime perculit. Nam in eo loco, ubi Virum Dei retruſit, non multo poſt captus eſt, ſicut malefactor. Dimiſſo namque eo, facta eſt talis lætitia in urbe tota, qualis ſolet fieri in caris mortuis, ad vitam reductis. Hanc videns ille lætitiam, pœnituit, quod eum dimiſit; tamen poſuit undique inſidias clam, ne quis ad eum ingredi, aut egredi auderet.

F

Tunc

A Tunc laniabatur hinc inde grex dominicus, viduæ & pupilli opprimebantur, quia præco obmutuerat, & tuba Euangelica non audiebatur.

& paulo post iterum perſequitur.

22 Hæc Vir Deo plenus videns, flebat amariſſime magis illius ruinam, ut Saülis Samuel, quam contumeliam, ab eo ſibi illatam. Et David mitiſſimum imitans, ejus rabiem dum ſedare non poſſet multis deprecationibus, ab urbe egreſſus eſt, theſaurumque eccleſiæ ſignatum annulo ſuo reliquit, & titulum ibi poſuit ſic continentem: Anathema ſit, qui fecerit, vel juſſerit abſque mea præſentia, vel juſſione hanc januam aperire, vel aliquid hinc contingere; ſicque in prædictam inſulam Salvatoris abſceſſit. Mox ut ille inſanus rem, prout geſta erat, audivit, Dei famulo mandatum dedit dicens: Si vult, ut non eum perſequar, rejecto candidatorum *c* tegmine *, monachicum indumentum aſſumat, mihique eccleſiam ad ordinandam ſponte relinquat; clericos vero, quos ſecum detulit, illico remittat. Ad quem vir Dei: Sponſam, quam, Deo donante, ſuſcepi, nulli viventi, vivens volenſque relinquam, nec ordinandi, me ſuperſtite, licentiam dabo; monachi ſchema *, illo vivente, non accipiam: ſcortum eſt enim primam ſinendo conjugem adulteræ * ſociari; eos autem, qui me caritatis cauſâ ſecuti ſunt, non tradam nec rejiciam; unum autem ab illo peto, ut liceat mihi in tuto loco manere, quouſque Dominus duritiam cordis illius emolliat. Talia dum Duci relata fuiſſent, Neapolitanorum ille & Saracenorum exercitum congregans, ſanctum Pontificem in jam dicta inſula per novem dies expugnavit.

c

**al.* regimine

B

**al.* monachiſmum

**al.* alteri

Cum eum Ludovicus Imperator Sergii perſecutioni ſubduxiſſet,

d

e

C

23 Ludovicus Imperator autem hæc audiens, Marinum præfectum Amalfitanum *d* cum viginti ſagenis *e* ad Salvatoris inſulam dirigens ſanctum Virum exinde abitrani, ſibique deferri mandavit. Hoc videntes Neapolites exierunt ſuper eos navaliter uniâ cum Saracenis, perſecutique ſunt eum procul ab urbe. Sed Deus, qui ſubvertit Pharaonem, confregit & illorum tunc ſuperbiam, & in fugam verſi ſunt, Saracenis captis ibidem, & occiſis. Sicque ſanctus Vir Beneventum Imperatori delatus, & in maxima eſt honorificentia habitus. Magiſter vero militum dolens, ſanctum Virum illæſum receſſiſſe, effracto gazophylacio epiſcopii, univerſum theſaurum eccleſiæ auferri, ſibique aſportari mandavit. Tunc diſtrahebantur cymilia *, & res eccleſiarum, & iniquis dabantur; ſacerdotes Dei contempti erant in tantum, ut etiam ex ipſis fuſtigati, & tonſurati nudi per plateas traherentur. Eccleſiæ Dei, quæ à religioſis prius tenebantur cuſtodibus, his tribuebantur, qui contempta religioſitate, donum Dei muneribus mercabantur, & erat luctus inenarrabilis, & fletus immenſus.

**id eſt* cimelia

f

Neapolim anathematis vinculis exſolnturus

24 Hæc dum ad Adriani *f* Papæ notitiam deveniſſent, direxit unam epiſtolam antefato judici & aliam clero, & populo Neapolitano mandans, ut ſuum Pontificem reciperent; ſin autem, anathematis vinculo innodarentur. Qui juſſionem Apoſtolicam pro nihilo computantes, nec Pontificem recipere, nec excommunicationem ſervare voluerunt. Poſt hæc Anaſtaſius Sedis Apoſtolicæ Bibliothecarius *g* una cum Cæſario *h* abbate ex parte Apoſtolici, & Imperatoris Neapolim venientes, eamdem civitatem anathemate innodaverunt. Vir autem Domini triſtis, & lugens, & vagus dum pergeret huc, & illuc, beſtialis illa Dalila eum perſequi non deſinebat, ſummittens filios Belial, qui ſanctum Virum Romæ conſtitutum veneno interficerent. Sed ille, qui non dormit, neque dormitat, cuſtodivit famulum ſuum ab omni periculo.

A. ANON. COÆVO. EX MSS.

g *h*

Romam tendit,

i

k

25 Inde quoque Vir ſanctus recedens, Surrentum *i* devenit. Quadam vero die, dum in eadem urbe cum Stephano *k* epiſcopo fratre ſuo reſideret, ſubito cœpit flere amariſſimè. Cumque diu ſubſiſteret, ejuſque lacrymas non videret finiri, quænam cauſa exiſteret tanti luctus inquiſivit. Cui illico reſpondit Vir Dei: Ecce miſera Neapolis ſub anathematis vinculo jacet obligata ab univerſali, & ſummo Pontifice, & mea parvitate: ſi utriſque nobis (quod humanum eſt) finis mortis evenerit, quid erit de ea? Quod & factum eſt, ſicut prædixit: nam eodem anno ambo obierunt. Vadam, inquit, Romam, & rogabo ſummum Pontificem, ut ſolvat eam ab excommunicatione. Quod, ut dixit, per Dominicum Epiſcopum, ab Adriano PP. miſſum, opere adimplevit.

E

& in reditu moritur;

l

26 Poſt hæc Vir ſanctus Adriano PP. valefaciens, ad Ludovicum Imperatorem tunc in Sabinis *l* remorantem profectus & ab eo cum ingenti honore ſuſceptus, & cum eo Romam regreſſus, hortatu jam dicti Apoſtolici cum Imperatore ad Saracenos expugnandos, & ſedi ſuæ reſtituendus profectus, ad civitatem Verulanam *m* * devenit, in qua tertio Kal. Julii celebravit diem Apoſtolorum. Peracta miſſa cœpit febribus anhelare, & pertractus in eadem infirmitate, Deo dignus & carus Athanaſius ab hac carnea ſubtractus eſt fæce, & ſuo Creatori noviſſimum reddidit ſpiritum in Oratorio Sancti Quirici *n*, quod bis ſenis millibus à Monaſterio ſancti Benedicti diſtat, Idibus Julii, Indictione quinta, regnante Baſilio Imperatore. Præfatus autem venerabilis Vir ante epiſcopatum vixit decem & octo, & in epiſcopatu ſedit annos XXII, & in anguſtia hujus ſeculi fuit menſes viginti unum *o*.

m

**al.* Nerulanam

n

F

cujus reliquiæ in monte Caſino condita cæco viſum reddunt.

o

p

q

27 Inde portatus eſt uſque ad montem Caſinum, flentibus omnibus, ſed exultantibus angelis: Quem ſuſcipiens omnis ſancta congregatio illius monaſterii, digne ac decentiſſime ſanctiſſimum corpus condiderunt in eccleſia beati Principis Apoſtolorum, quæ à Rechiſo *p* Rege conſtructa eſt, & jungitur baſilicæ ſancti Benedicti, ubi exuberant multa mirabilia per eum ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti uſque in præſentem diem *q*. Unum namque de miraculis multis, quod per eum Dominus ibidem operatus eſt, huic ſermoni conjungam ad ædificationem legentium, & audientium. In eodem namque monaſterio homo quidam erat lumine privatus à præteritis annis, qui aſſidue in eccleſia, ubi Viri Dei corpus quieſcebat, orare conſueverat, qui offendens, ſicut mos eſt talibus, ſuper ſepulchrum ejus advenit; cujus labente pede cecidit, ſtatim tenebras oculorum repulit, & lumen recepit. Qui mox ſalutis gaudia ſuſcipiens, luminis decorem

A. ANON. COÆVO. EX MSS.

omnibus oſtendebat, glorificans Deum, qui talia per ſervum ſuum Athanaſium operatus eſt. Tunc omnes gaudio repleti, qui ibidem erant, videntes hoc miraculum, exultantes dicebant: Benedictus es Domine redemptor, qui tale lumen noſtris regionibus, noviſſimis diebus, hoc eſt ſanctum Athanaſii pignus nobis donaſti. Et hæc dicebant admirantes: Si non poſtulatus talia donat, quam largus erit his, qui Dei beneficia devotiſſime per eum poſtulant? Sepultus eſt autem beatiſſimus Chriſti Confeſſor Athanaſius Epiſcopus apud Caſtrum Caſinum civitatis Eracleæ r, Idus * Julii, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre, & Spiritu ſancto vivit, & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

* id eſt Idibus

ANNOTATA.

a *Iſtud* non *deeſt in Ms. noſtro, & Lectionibus propriis Officii Neapolitani. Ego potius cum Baronio legendum puto:* Cœpit vir ſanctus... nepotem ſuum ſpiritualiter & non mundane diligere.

B

b *Lectiones Neapolitanæ de Sergii ſocru narrant, quæ hic uxori illius adſcribuntur. Adde Acta noſtra ſibi non conſtare, dum paulo poſt aſſerunt, eam odium contra* S. Athanaſium *inſeruiſſe pectori Sergii* generi ſui. *Sed forte is error amanuenſis ofcitantiâ in illa irrepſit.*

c Candidati *olim vocabantur, qui in dignitate palatina aut militari conſtituti erant. Claudianus candidatos appellavit* niveas cohortes militum. *Videtur hic ſumi pro veſte aut dignitate epiſcopali. Quod ſi quis cum Baronio legere malit* candidatorum regimine *pro* tegmine, *per* candidatos *intelligi poſſent clerici in miniſterio ſacro candidis veſtibus induti, quos regebat* S. Athanaſius, *utpote eorum epiſcopus.*

C

d *Amalphis eſt urbs regni Neapolitani, ſita in ora ſinus Salernitani, diſtatque Neapoli* 24 *milliaribus in ortum hibernum.*

e Sagena *hic eſt ſpecies navigii. Neque propterea ſcribendum eſt* ſamena, *quaſi ſic dicta ſit, quod primum in Samo inſula, conſtructa fuerit hæc ſpecies navium, ut contendit Caracciolus pag.* 362 *: nam variis exemplis in Gloſſario Cangii citatis ſcribitur* ſagena. *Imo, teſte eodem, ipſi Græci in eadem ſignificatione ſcribunt σαγίνη vel σαγήνη. Giannettaſius noſter in Hiſtoria Neapolitana tom.* 1, *pag.* 141, *has ſagenas vocat* longas naves.

f *Is eſt Adrianus II Papa Romanus, qui ab anno* 867 *uſque ad* 872 *Eccleſiam gubernavit.*

g *Hic Anaſtaſius ſcriptis ſuis & legationibus ſatis notus eſt, ut videri poteſt apud obvios quoſque bibliothecarum ſcriptores.*

h *Ms. noſtrum, Baronius, aliique hunc Anaſtaſii ſocium conſtanter nominant Cæſarium. Non video igitur, cur Giannettaſius noſter in Hiſtoria Neapolitana tom.* 1, *pag.* 142, *eum vocet Bertharium, niſi forte putaverit, Anaſtaſii ſocium in hoc negotio fuiſſe abbatem Caſinenſem, qui eo tempore florebat & Bertharius appellabatur.*

i *Surrentum eſt urbs archiepiſcopalis Campaniæ, diſtans* 24 *millibus paſſuum Neapoli in Meridiem, ſitaque eſt in planitie ad oram ſinus Neapolitani.*

k *Pauca, quæ de hoc Stephano epiſcopo ſciuntur, videri poſſunt apud Ughellum tom.* 6 *Italiæ ſacræ col.* 761.

l *Id eſt in provincia Sabinorum, quæ in ditione ſummi Pontificis ſita eſt, jamque multo minor eſt, quam fuerit olim ager Sabinorum, de quo ſæpe meminerunt antiqui.* D

m *Hic locus in Lectionibus Neapolitanis appellatur* villa Veruli. *Baronius legit*, S. Athanaſium *veniſſe* ad civitatem Nerulanam. *At potius legendum puto* Verulanam, *ob rationes dictas in Commentario prævio num.* 6.

n *De hoc loco ſatis diſputavimus in Commentario prævio num.* 2 *&* 6.

o *Hoc tempus perſecutionis, quo Sanctus fuit* in anguſtia hujus ſeculi, *computandum eſt inter annos epiſcopatus, qui hic rotunde enumerantur omiſſis menſibus & diebus. Vide, quæ de hac epocha diximus in Commentario prævio num.* 9 *&* 10.

p *Opinor hic agi de Rechiſo ſeu Rachiſo Longobardorum rege, qui in Chronico Caſinenſi cap.* 8 *dicitur factus monachus, quamvis de hujus eccleſiæ ædificatione ibidem nulla fiat mentio.*

q *Ex his verbis colligo, hæc Acta ab auctore Anonymo conſcripta eſſe, paulo poſt mortem* S. Athanaſii *: nam poſt quinquennium ab obitu, corpus ejus ex monaſterio Caſinenſi tranſlatum eſt.* E

r *Ignoro, quæ ſit hæc civitas Eraclea: ceterum hæc clauſula in aliis Mss. non legitur. Quare ſuſpicor ab imperito quodam hanc additam eſſe.*

TRANSLATIO

AUCTORE ANONYMO COÆVO.

Ex Ms. Longobardico, quod Neapoli in Archivo PP. Theatinorum conſervatur, & cum altero Ms. collatum eſt.

PROLOGUS.

Auctor ait, quod Sancti plerumque reliquiis ſuis illuſtrent ea loca in quibus vixerunt, F

QUaſi ſpeciale, & proprium plerumque Sanctorum virorum eſſe aſſolet, ut loca, in quibus viventes degere fuerant ſoliti, licet omni mundo ſuis precibus adſint, præſentiâ ſuarum reliquiarum illuſtrent, etiamſi alibi eos contingat ſarcinam deponere corporis. Quod ſuperna moderatione procul dubio agi creditur, ut videlicet cives ſui in eorum præſentiis corporalibus lætentur, & ſpeciatim illorum precatibus ſe muniri confidant; velut in obitu B. Martini *a* actum fuiſſe probatur, qui à ſua ſede digrediens alibi rebus exceſſit humanis; ſed defunctus ad ſuum ovile reverſus eſt cælitus, ne plebs illius, etiam eo defuncto, derelicta videretur. Ita enim & venerabilis egit Athanaſius, qui dum procul à ſua diœceſi obiret, non paſſus eſt ſuas ſanctas reliquias, extra ſepta ſui ovilis morari. Sed crebris coruſcans miraculis, quodammodo ſuas oves * invitabat ſolicite, ne ſe relinquerent, ſed ad ſuam ſedem illum transferre ſatagerent: quod & factum eſt.

a

al ſuos cives

ſicut contra irritos quorumdam impiorum conatus ex S. Athanaſii tranſlatione patet.

2 Iniquorum vero conſuetudo ita extat perverſa, ut bonos Dominoque charos viros odiant, & non ſolum vivos, ſed etiam mortuos vipereis linguis carpere non deſinant, veluti

A veluti reproba Judæorum labia erga noſtræ redemptionis auctorem, ejuſque famulos exiſtunt: quod & in beati viri Athanaſii moribus [patet;] & poſt ejus obitum, quidam noſtratium agere tentabant. Sed vituperantibus, ſeu adulantibus eos iniquis, pius Redemptor de ſuis fidelibus diſponit famulis, prout ejus poteſtatis immobilis eſt voluntas, qui nobis beati Athanaſii reliquias reddere dignatus eſt, in propriam illum ſedem reducens, ut de tanto patre gratificemur, & Domino proinde laudes ſedulas referamus; de cujus vita aliquid adhuc fari cupiverat animus. Sed in libello præcedenti de ejus vita, & moribus, quantum iners ſtilus valuit rimari, ſecutum eſt *b*: nunc vero de ipſius miraculis, & reverſione ejuſdem Sancti corporis ſermo texendus eſt.

b

ANNOTATA.

a *Haud dubie intelligit S. Martinum Turonenſem, de cujus tranſlatione aliiſque ad eum ſpectantibus agetur ſimul ad ejuſdem natalem nempe* 11 *Novembris.*

B

b *Dixi in Commentario prævio num.* 18, *me ex his verbis colligere, quod idem ſit ſcriptor Actorum & Tranſlationis.*

CAPUT I.

Tranſlatio corporis S. Athanaſii ex monte Caſino, & miracula in itinere facta.

Epiſcopus Neapolitanus mittit quoſdam ad monte mCaſinum, ut S. Athanaſii corpus impetrent;

CUm ſanctiſſimi Viri opinio ſanctitatis, & fama virtutum longe lateque diſcurreret, audiens Athanaſius *a* præſul, qui ab eo ut proles cariſſimus dilectus, & nutritus fuerat, & in honore locoque ejus ſucceſſerat, filius fratris ejus Gregorii ducis, cogitabat qualiter in ſedem propriam corpus pontificis Sancti reduceret, ut ſedes ejus non eſſet orbata tali patrono, & paſtore; ſed reſiſtebant ei antiqui æmuli, & benefactores *b*, qui eum vivum oderant, & expulerant, in tantum, ut nec defunctum reciperent; ſed quandoque prævaluit ſermo, & voluntas præſulis, & quinto depoſitionis ejus anno, miſit religioſos viros, bonum presbyterum Johannem, & Petrum, atque Johannem ſubdiaconos, cum locello, & aliis neceſſariis patri illius congregationis, & fratribus; qui ingreſſi monaſterium ſancti Benedicti, quod ſub Monte Caſſino eſt, ſalutaverunt Bertarium *c* abbatem, & fratres, atque dixerunt: Dominus noſter, & paſtor Athanaſius epiſcopus veſter commendatus, vobis precando direxit *, ut depoſitum noſtrum nobis reddatis? Quid eſt illud? inquiunt illi. Aiunt hi: domni Athanaſii epiſcopi noſtri corpus. Qui omnes una voce negantes dixerunt: Ubi quieſcit nunc, non egredietur, niſi noviſſimo die, quando Domino obviaverit. E contrario illi dixerunt: Vos nobis illum reddite; nam ubicumque fuerit reſurget, quia Dominus ubique eſt. Nam impoſſibile eſt *, ut à propria ſede ſit extorris, licet operante antiquo hoſte vivens ab ea dejectus ſit.

a

b

C

c

* *al.* vos precatur

* *al* Non enim convenit

4 Videns abbas, & cuncta congregatio petitionem eorum intentam, ut non poſſet aliud fieri, conſentientes dixerunt: Domini voluntas fiat; & domni Athanaſii ſui præſulis petitio impleatur. Unum tantum [à] vobis petimus, ut pars corporis hic remaneat apud nos, quia ex quo ſanctiſſimum ejus corpus hic humatum eſt, ſicut in choro epiſcoporum * eſt, ſic nos ei venerationem exhibuimus: ubicumque enim fuerit, credimus, quia nos non deſeret; quia & vivens, dominus, & defenſor nobis fuit. At illi reſpondentes dixerunt: Sicut integer vobis commendatus eſt, ita, auxiliante Domino, integrum ſua ſedes eum habebit. Nocte namque eadem ibi quieverunt, & intra ſe ſtatuerunt dicentes: Soliciti ſimus, & mox, ut ſignum fuerit auditum, ſurgentes aſcendamus montem, & diluculo fodiamus ſepulcrum. Tunc ſopori ſe dederunt; &, cum præ ardore æſtatis, & itineris fatigatione gravati eſſent ſomno, apparuit ipſe ſanctiſſimus Vir bono presbytero, Pontificis nepotis ſui ſimilitudine, dixitque ei: Cur tam gravi ſomno opprimeris collega? Surge, injunctum opus vigilanter perfice, quia hora ſtatuti veſtri jam præteriit. Cumque ille reſponderet: Tu magis debuiſti hujus rei ſolicitus eſſe; tunc ille, ut mos eſt in ſcholis, fecit eum levari, & tres illi ferulas blandiens dedit; unique ex aſſiſtentibus dixit: Tolle ferulam hanc, & reliquos percute. Qui mox exterritus evigilans, excitavit ſocios ſuos, vapulati ſumus *d* dilectiſſimi, inquit: nam ſic & ſic circa nos actum eſt. Sed ſurgentes feſtinemus properanter, ut opus cœptum expleamus. Hoc dicto, ſignum pulſatum eſt, & admirati dixerunt: Verè non poteramus parati eſſe niſi revelatio hæc manifeſta fuiſſet.

A. ANON COÆVO. EX MSS. *qui poſt brevem cum monachis contentionem, cælitus moniti,*

d

illud integrum effodiunt, & celeriter transferunt.

5 Tunc aſcenderunt unà cum venerabili illo comitatu monachorum verticem Montis Caſini, & intraverunt baſilicam, in qua venerabile corpus humatum fuerat. Fodientes ſepulcrum, ita inventum eſt integrum, ut nec capillus capitis ejus, vel barbæ decideret, atque veſtimenta, & omnia ſalva, ut prius poſita fuerant, ſunt inventa; & tantæ ſuavitatis fragrantia omnes accepit, ut præ admiratione proſternerentur in terra; & præ gaudio flentes, laudes Domino redderent bonorum omnium largitori: nam in tantum compago ipſius corporis ſacri extitit firma, ut fabrica locelli, quæ fuerat conſolidata, vi corporis ſui disjungeretur; & excurſo per ordinem pſalterio, impoſuerunt ſanctiſſimi Viri corpus in locello, quem ſecum detulerant, ſanum & integrum, ſicut humatum eſt. Et levantes humero jam dictum locellum, deſcenderunt Montem, pſallentes, & benedicentes Dominum; & obviaverunt ei omnes ſeniores, & abbas, & omnes fratres monaſterii, pſallentes, & Domino gratias agentes, pro tam magnifica gloria, quæ in ſancto corpore oſtenſa eſt, & extra monaſterium educentes eum, oſculati ſunt Sancti loculum, & benedicentes Dominum revertebantur. Similiter & omnes vicini, per quos ſanctiſſimi Viri corpus tranſibat, ad eum confluebant, & ſummiſſis capitibus, oſculabantur Sancti locellum, & regrediebantur; at illi locello impoſito equis, iter peragunt cœptum. Tanta enim velocitate

B

F

A. ANON. CŒVO. EX MSS.

iter peragrarunt, ut intra unius diei ſpatium, à monaſterio ſancti Benedicti in Atellas *e* devenirent, quæ ſexaginta millibus diſtat, & apud eccleſiam ſancti Elpidii *f* manſerunt. Tunc collecta omnis ſimul congregatio ſacerdotum eccleſiæ ſancti Elpidii tota nocte pervigiles exſtiterunt, pſalmodiis vacantes, & miſerunt Neapolim nuntium dicentes: Venimus cum corpore Viri Dei Atellas

6 Mox ut audivit venerabilis Præſul, nepos ejus, ſtatim miſit curſores per univerſas eccleſias, & loca ſibi adjacentia, ut ex cunctis collecta locis ſacerdotum collegia, atque monachorum, & multitudo virorum, ac mulierum, occurrerent ſanctis ejus obſequiis *; ſacerdotes vero univerſarum eccleſiarum Liburiæ *g* una cum ſancti Elpidii Congregatione, accenſis luminibus ante Sancti locellum toto itinere pſallentes, & venientes ad locum, qui dicitur Grumum *h*, occurrit eis homo quidam vexatus à dæmone, & nolens intravit ſub feretro, ubi corpus Viri Dei portabatur, & ſtatim liberatus à dæmone cœpit Domino gratias agere, & deſcendentes clivum per viam, quæ dicitur tranſverſa, poſuerunt ſanctiſſimum corpus in eccleſia beati Petri, quæ à Neapoli diſtat quaſi ſtadiis tribus; ubi occurrit ſummus pontifex cum optimatibus civitatis, & omni cœtu, exceptis his, qui malitiæ & invidiæ veneno repleti erant, & his, qui ventum ſtantem timebant. Prædictus vero præſul detulit ſecum dominicas cruces, & ornamenta ſicut in diebus feſtis.

Sacras reliquias, quibus damoniacus liberatus fuerat,

* *id eſt* exſequiis

g

h

B

7 Confluebant autem uterque ſexus, & ætas diverſa, & qualiter poterant pſalmodiæ cantus, utriuſque linguarum Græcè & Latinè ſuavi modulatione reſonabant; mox autem ut divinus pontifex ſanctum locellum aſpexit, proſternatus * ſolo caput in terra depreſſit, faciemque lacrymis irrigans, eum pater, eum nutritor, & inſtitutor, eum paſtor, lacrymabili voce clamabat. Similiter & omnis clerus & cunctus ordo, omnes illuſtri * & nobiles viri ac mulieres, omneque vulgus deflens aiebat: Ubi es orphanorum pater? Ubi es merentium viduarum conſolator? Ubi es captivorum redemptor? Ubi es eccleſiæ cuſtos? Ubi es cunctorum rector, & doctor? Per unam fere horam luctuoſis gemitibus fatigati, non poterant debiti officii pſalmorum exſolvere curſus. Tandem, pulſo mœrore, Domino gratias agere cœperunt, eo quod meruerint poſt quinque annorum curricula integrum illæſumque recipere corpus Pontificis ſui; tunc ex more pontificali inchoato officio, Præſulis corpus ad ſedem propriam detulerunt.

præſul Neapolitanus cum clero & populo honorifice excipit,

* *lege* proſtratus

* *id eſt* illuſtres

C

8 Sed illo in itinere, quo tendebatur ad ſancti Januarii templum, quod Dominus oſtendere dignatus eſt, ſignum, ob demonſtrandum meritum Sacerdotis, ſilentio prætereundum non eſt. Nam mulier quædam, Blattu nomine, dum gravi eſſet dolore capitis detenta, & nullius medicamine poſſet ſalutem conſequi, vigorem capitis, auditumque perdiderat aurium, ſed ut ipſa nunc refert *i*, ita obduruerant aures ejus, ut nullius clamorem, nullius vocis ſonum, tonitruumve poſſet audire, tunc & ipſa cum omnibus obvians occurrit, & capite ſub locello appoſito, medelam ſibi dari à Sancti corpore lacrymabili obſecratione poſce-

&, muliere ſurda prodigioſe ſanata,

i

bat dicens: Deus miſerere mei, & ſancti tui Athanaſii beneficio merear auditum recipere, quem amiſi. Tunc beatiſſimus Dei confeſſor, donante divinitate, ſolitæ pietatis oſtendens miraculum, auditum reddidit viduæ; & quæ venerat triſtis, & mœrens, gaudens reverſa eſt. Ecce, qui auditum ſuum præceptis dominicis ſemper præbuit, meruit audiendi verbum ſalutis officia miniſtrare. D

9 Itaque, ut dicere cœperamus omnis illa multitudo pſallentium cum ſanctis exſequiis ad templum ſancti properans Januarii aſcendentes ingreſſi ſunt baſilicam, & depoſito locello, juxta altare poſuerunt; ibique ſummus pontifex, cuncto aſtante populo, laudis ſacrificavit hoſtiam; & ſumpto munere ſacro, finita prece complevit. Mox levantes corporis ſanctum pignus; & diaconus impoſita antiphona: Aperite mihi portas juſtitiæ, & ingreſſus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, juſti intrabunt per eam, tunc univerſus populus in ingenti fletu converſus, educentes eum extra fores in oratorium ſancti, & confeſſoris Chriſti Laurentii *k*, ejuſdem ſedis Antiſtitis, juxta ſanctiſſimi Johannis anteceſſoris & nutritoris ejus ornatum diligentiſſime, & digne ſepulturæ tradiderunt cum ipſo locello, cum quo adductus eſt 1 Kal. Auguſtas *l*, bene hoc cogitantes, ut quorum mens ſemper in Domino una fuerat, eorum quoque corpora nec locus ſepulturæ ſepararet, ut qui pheronymi *m* fuerunt, congruum nominis meritum à Domino pertulerint. E

ſepultura tradit.

k

l

m

ANNOTATA.

a *Is eſt Athanaſius II, dux & epiſcopus Neapolitanus, qui* S. Athanaſio *patruo ſuo in epiſcopatu ſucceſſit. Ejus geſta qui noſſe cupit, adeat* Chioccarellum *in opere de Epiſcopis Neapolitanis à pag. 99 uſque ad* 106; *&* Ughellum *tom. 6 Italiæ ſacræ à col.* 114 *uſque ad* 121.

b Benefactores *vocantur per antiphraſin. Sic S. Chryſoſtomus homilia* 4 *de patientia Job, verbum* benedixerit, *quod in libro Job cap.* 1 ℣ 11 *legitur, explicat hoc modo:* Benedixerit, id eſt, maledixerit: etenim Scriptura benedictis maledicta velavit. F

c *Bertharius ille, juxta Camillum Peregrinum in ſerie Abbatum Caſinenſium pag.* 23, *gubernavit hoc monaſterium ab anno* 856 *uſque ad* 883.

d Vapulati ſumus *pro* vapulavimus. *Sed hos aliaſque ſolœciſmos non eſt operæ pretium ſemper annotare, quando ſenſus intelligitur.*

e Atella *fuit olim urbs Campaniæ; nunc vicus, communiter dictus* S. Arpino, *qui inter Capuam & Neapolim ſitus eſt. Plura de hoc loco vide in Actis noſtris tom.* 5 *Maii pag.* 282.

f *De hoc ſancto epiſcopo, ejuſque fratre ac nepote actum eſt die* 24 *Maii.*

g *Neſcio, quænam ſit hæc* Liburia. *Non poteſt eſſe Liguria ob nimiam diſtantiam, multoque minus Liburnia. Suſpicor itaque intelligi hic terram Laboris, cujus caput eſt Neapolis, & in qua hæc facta ſunt.*

h *Locus hic in mappis geographicis Italiæ à Joanne Antonio Magino editis vocatur* Grumi, *& ponitur inter Neapolim & Atellas ſeu vicum S. Arpini ſupra memoratum.*

i *Ex hac phraſi patet, ſcriptorem tranſlationis eſſe*

A *esse synchronum.*

k *Ughellus tom. 6 Italiæ sacræ col. 85 asserit, Laurentium anno 702 cathedram Neapolitanam adiisse, eamque rexisse annis quindecim.*

l *Alterum Ms. & Lectiones Neapolitanæ habent, hanc translationem contigisse Kalendis Augusti. Hic* 1 Kal. Augustas *vel ut legit Ughellus*, primo Kal. Augusti, *debet significare, quod hæc translatio facta sit pridie Kalendas Augusti. Sed forte redundat in Ms. nostro illa unitas.*

m Pheronymi *id est* ferentes veritatem nominis sui *: nam vox Græca* Φερώνυμος *in Historia Ecclesiastica Theodoreti significat eum, cui vere convenit nomen, quod habet.*

CAPUT II.

Miracula ad S. Athanasii sepulcrum patrata.

B *Monachus senex gravi dolore liberatur.*

QUæ vero beneficia tunc ad ejus prætiosum sepulcrum concurrentibus Dominus præstiterit, veraciſſima locutione perstringam. In eodem namque monasterio sanctissimi Januarii erat quidam monachus Anastasius nomine, senex, qui gravi dolore artuum nervorumque constrictus, ambulandi ei facultas ablata fuerat, ita ut baculo sustentante, vix necessarios corporis sui usus perficere posset. In uno namque cum fratribus loco quiescens, dolore compulsus, vocibus æthera quatiebat. Ejus infirmitate vel angustia, quiescentes inquietabantur fratres, & unde unus male, inde omnes deterius habebant. Erat autem nimis doloribus detentus. Unum fore sibi remedium credidit, si ad Viri Dei sepulcrum veniens, aut salutem reciperet, vel certe mortis debitum solvens, tandem cruciatibus finem daret; sed & in hoc omnipotens Dominus famuli sui meritum approbans, dolentia membra saluti restituens, vacillanteſque gressus confirmans, & omnium nervorum nodos dissolvens, juventutis C ejus vigorem restituit. Post novem quoque mensium cursus alia infirmitate præventus de corpore exivit. O immensa misericordia pietatis Dei! quod senectus dirimit, ætasque excludit, adjunctâ gratiâ reddit sanctitas pontificalis.

S. Athanasius cæco cuidam apparet,

11 Jam itaque fama virtutum ejus ubique discurrens, concurrebat variis languoribus ex diversis locis detenta multitudo; inter quos quidam cæcus venerat, qui clausis luminibus omnino nihil videbat. Hic itaque per multa fuerat Sanctorum loca portatus, quatenus ei Dominus suorum prece Sanctorum, divino solatio dignaretur lumen ostendere; & creaturarum species demonstrare. Adductus namque est ad beatissimi Præsulis antrum: cumque diutius B. Athanasiõ preces effunderet, ut ejus miseriæ subveniret, quadam nocte astitit specialiter ipse Sanctus, atque jocunde dixit: Quare tamdiu mihi molestus existis, frater, & conquerendo jugiter interpellas? Numquid tibi dispendium aliquod irrogavi? Numquid fiscali more vi opprimens aliquid à te extorsi? Alia in re occupatus non me hic esse scias. Sed dum reversus fuero, scias te esse salvatum; & his dictis, recessit. Egressis vero sacerdotibus loci ipsius ab officio matutinali, ille pavens, & tremens concitus occurrit. Et accito uno ex eis, quasi secreto dicebat: Putas, mi Domine, audeo dicere, quod in somnio vidi? Cui respondens dixit, quare non? Dic frater, quæ vidisti. Et ille: Apparuit, inquit, mihi vir splendidissimus, indutus vestimentis sacerdotalibus, orario *a* circumdatus, crine crispanti, statura procerus, vultu angelicus, & quasi comminans mihi, & [percurrens cetera] ut supra retulimus, visionem ex ordine intimavit. A. ANON. COÆVO. EX MSS. *a*

12 At vero ipse fidens expectabat promissum, & usque ad alium Dominicum diem instanter orabat, ut idem, qui apparuerat, quod pollicitus fuerat, adimpleret, & dum nihil circa eum ageretur, peractis à sacerdote dominicis mysteriis, sumpta communione, in sua rediit; Et aliquantis ibidem diebus commoratus, oculi ejus in tumorem versi sunt (cœpit ex eis quasi albugo decurrere) qui etiam dolore fatigabantur; & intra paucos dies desideratum lumen recepit. Qui mox, D accepto beneficio, cum gratiarum actione reversus, illuminatorem suum omnibus ostendebat, vultum scilicet picturæ sancti Athanasii, dicendo: Hic hic est illuminator meus; hic est qui mihi in visione dixit: Non sum hic; sed dum reversus fuero, scias te esse salvatum. En chariſſimi divinus Sacerdos Dominum suum imitatus est. Ille ad servum centurionis ire paratus; iste vero papilionis * cubiculum jam in cælo positus, non dedignatur intrare pauperrimi: sed tamen ille, ut Dominus, absens salutem concessit; hic autem, ut fideliſſimus servus, veniens pauperculo lumen restituit; ille, ut omnipotens, adjutorio nullius indiguit; iste, per omnia eo donante vel adjuvante, ostendere miraculum potuit. *eique, ut promiserat, visum restituit.* * *forte* opilionis

Monialí cuidam ac matronæ nobili sanitatem reddit.

13 Nam dum hæc, & alia multis propalarentur, quædam sanctimonialis femina, gressuum dolore fatigata, nequaquam incedere valens, equo vehente, ad Sancti sepulcrum confessoris Christi adducta est; quæ per dies aliquot in oratione ibi excubans, saluti reddita, pedibus suis ad propria remeavit. Alia quædam nobilis genere, Matrona *b* nomine, per annos quamplurimos viscerum dolore cruciabatur, quæ adveniens super sepulcrum Viri Dei, in faciem se jactans suffusa lacrymis ajebat: Subveni mihi benigniſſime pater, subveni bonorum omnium provisor, subveni mihi infelici, ut vel ad momentaneum tempus requiem invenire possim. Quæ duobus diebus vehementer dolore affligebatur, ita ut nunc caput pedibus necteret, modo ut stipula volutaretur; sed, Viro Dei ejus infirmitati compatiente, die tertia, Domino miserante, à dolore dimissa est; quæ diebus octo in laude, & gratiarum actione permanens, beneficio beatorum Januarii, & Athanasii gratulans in propria est regressa. F *b*

Juvenem dolore capitis liberat.

14 Alius quidam juvenis, Leo nomine, gravi infirmitate capitis afficiebatur, quæ aubrema *c* dicitur: nam solutus ab omni vigore salutis, ut amens incedebat. Qui inter alios cum viduata matre beneficia petiturus advenit. Qui supra sepulcrum Confessoris, & Sacerdotis Christi cum misera matre se jactans, quæ magis filio periclitabatur, doloribus *c*

A. ANON. COÆVO. EX MSS.

ribus medelam ſibi poſcebat ; nam & oblationem Domino pro ſe offerri ſacerdotem poſtulans , myſterium ſancti Corporis Domini Jeſu Chriſti in ore ſuſcepit : qui abiens ita , alio die Dominico ſaniſſimus eſt regreſſus , acſi nullam umquam inſaniam capitis paſſus fuiſſet ; Domino , & beato Athanaſio gratias referens , imo Deo , qui operabatur in illo , qui dixit : Pater meus uſque modo operatur , & ego operor. Hoc ergo munere clarificat ſuos pediſſequos , ut vice Dei dæmones ejiciant , mortuos vivificent , cæcos illuminent , omneſque morbos depellant ; ſurdis auditum , paralyticis greſſum donent ; ut impleatur quod dicitur : Signa eos , qui in me credunt , hæc ſequentur : In nomine meo dæmonia ejicient , novis linguis loquentur , ſerpentes tollent , ſuper ægros manus imponent , & bene habebunt. Hanc ergo meruit gratiam benigniſſimus confeſſor Chriſti Athanaſius : hanc meruerunt omnes electi , qui vere crediderunt in Deum , & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Ille enim veraciter credit , qui non verbotenus , ſed actitans , fidem gerit : vere enim beatus Athanaſius fidem ſuam operibus auxit , qui vitam ſuam continentia , humilitate , abſtinentia , vigiliis , eleemoſynis , atque omnibus bonis ornavit. De his interim ſileam , quatenus de ejus certis * virtutibus aliquid narrem.

B

*al. ceteris

Puerulum

15 Præterea puerulus quidam cum jam extremæ vitæ duceretur in finem , & ſpem convaleſcendæ pueritiæ violenta mors rapere parentibus feſtinaret , nec infantuli necem immaturam conſiderans , nec optatæ ſenectutis venerandam canitiem ſpectans , vorax quidquid invenerit vitæ tempus cuncta ambiendo diripit , nec umquam ſatiata quieſcit. Sed ſola inter hæc beati Athanaſii ſancta precatio , morituro reſtabat ſalutis occaſio. Quæ miſera & periculoſa mater , quæ magis filii periclitabatur in morte , tandem jam quaſi defuncti ferens exequias intra templum beatiſſimi Januarii , anxiè huc illucque diſcurrens , ingreſſa eſt cubiculum , ubi ſanctiſſimum corpus ejus quieſcit ; quæ flens & ejulans , ſacerdoti , qui ibidem die Dominico Miſſarum ſolemnia celebrabat , flendo obtulit dicens : Oro te , Domine , ut vel ſtillicidium ſancti liquoris Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti , hujus infantuli mittas in os.

C

ad extrema redactum ſanat.

16 At ubi ſacerdos partem Corporis , & Sanguinis Domini Jeſu Chriſti ejus appoſuit ori , ille averſo capite , depreſſis luminibus , dentibuſque obſeratis , totum ſe quaſi in morte compoſuit & ſolo ejus in pectore vigebat ſpiramen. Tunc miſera mater cum ingenti clamore diſcedens , ad venerabile ſepulcrum Confeſſoris Chriſti devenit ; Quæ ibi , diſtento pignoris corpore , flens ajebat : Mœrentium conſolator , orphanorum pater , viduarum ac pupillorum defenſor , miſerere mei ; & ne me deſolatam deſpicias ; ne infelicem ac miſeram abjiciens ſpernas ; ſed aſſueto operi opus adjunge , [mihique unicum redde.] Tunc ille non dilationem intulit , non moras fingendo compoſuit , ſed cooperante Verbo , quæſitam ſalutem mox tribuit , & pueri membra compingens , ſoſpitatem priſtinam reſtituens donavit. Quæ mox gaudens egreſſa cum unico , incolumem omnibus oſtendebat. Mirabilis ergo Dominus in ſummis , mirabilis in infimis , mirabilis in profundis , mirabilis in Sanctis ſuis , faciens prodigia per ſervos ſuos.

D

Alterius pueri morbum pellit.

17 Alia quædam mulier cum unico properans , ad ſepulcrum Viri Dei devenit , deprecans , ut deſuper ſepulcri ejus marmore aquam mereretur accipere. Qui ita valetudine erat detentus , ut nullo modo cibum capere poſſet , capitis ejus omnes capilli defluerent , nullaque ſpes vitæ in eo haberetur ; ſed mox , ut aqua benedicta ægroti eſt parvuli ori propinata , hauſtaque , aperto ore venenum omne quidem evomuit. Qui ſanus ita effectus eſt , ut ſtatim cibum peteret , & lætus gaudenſque benedicens Dominum , cum matre in ſua reverteretur ; memoreſque beneficii , reverſi cum luminaribus , Domino , & beato Athanaſio gratias detulerunt. Nam & in hoc [miraculo] cognoſcitur , cujus apud Dominum ſit meriti beatiſſimus Athanaſius præſul.

Lampas ante ejus ſepulcrum prodigioſe ardet ;

E

18 In eodem autem oratorio , in quo ejuſdem venerabilis Viri corpus quieſcit , lampas quotidie ardere conſuevit ; quæ , ut mos eſt , miſta aqua , & oleo , luceſcente die Dominico , eſt accenſa ; ſicque nihilominus ſecunda , & tertia , quarta & quinta feria die noctuque inextincta permanſit , ita ut nec extingueretur , nec minueretur oleum. Quo viſo admirati omnes de tam inaudito , & jocundo miraculo , ſingillatim dicere cœperunt : Videtis , quia hoc candelabrum nec extinguitur , nec minuitur oleum. Cumque alternis hæc fabulis dicerent , & publicè hæc omnibus ſonuiſſent , mox minui cœpit. Nam nulla ambiguitas in hoc eſſe poteſt (quamquam & de omnibus aliis multi , & idonei teſtes habeantur) & hoc miraculum omnibus manifeſtum fuit , & per totam terram divulgatum eſt.

quod miraculum quidam increduli fruſtra negant.
*al. veſter

19 Sed poſſeſſi ab antiquo inimico (quorum nomina volens tacebo , quia & Dominus divitis nomen tacuit) delirantes aiebant : Si talia , ut profertis , iſte Sanctus vere * operatur , ſanet & gibbum talis hominis. Talia iſti dicebant , qualia crucifixores de Domino : Si filius Dei es , deſcende de cruce. Sed iſtis ſic evenit , ſicut & illis , quia ipſe dicit : Qui vos ſpernit , me ſpernit. Sed mihi vindictam , ego retribuam. Sed quid mirum , dilectiſſimi , ſi ad oſtendendum meritum Famuli ſui omnipotens Dominus inextinctam lampadem refertam conſervavit , qui ejus pectus oleo miſericordiæ ſemper plenum eſſe conſpexit ? Quid mirum , ſi olei natura ſancto Viro diebus & noctibus quinque indeficiens famulavit , qui omni vitæ ſuæ tempore omnipotenti Deo jugem , & gratiſſimum famulatum exhibuit ? O Beata & admiranda beatiſſimi Athanaſii ſancta merita ! quæ ei æterna præmia , perennem vitam , manſionem ſtabilem , requiem ſanctam , gloriam ſempiternam , donante Domino , acquiſierunt , & nobis petentibus ſalutem præſtare non ceſſant.

F

Puer cæcitate liberatur.
d

20 Interea puerulus quidam cujuſdam canicularii *d* filius , per menſes ſeptem lumen oculorum amiſerat ; qui per multos fuerat medicos deportatus , ut ei aliquo modo videndi poſſent reſtituere copiam ; ſed tanto fiebat deterior infirmitas , quanto ei ampliſſime fuiſſet cura impenſa : qui ad hoc uſque deve-

A devenit, ut quidam medicorum peritiſſimus diceret: Non poteſt puer hic viſum recipere, niſi ejus infirmitas cauterio fuerit refrenata. Quo audito, pater ejus nimis eſt territus, noluitque teneriori membro filii ſui ignem apponere, ne majus fieret exuſtione periculum, quam fuerat ex amiſſione luminis irrogatum; ſed dum ſanctiſſimi Viri virtus, famaque ubique divulgaretur, reſumptâ fiduciâ, ad venerabilem ejuſdem fidens concurrit memoriam, petens, ut ei ſolitæ pietatis impenderet adminiculum dicens: Candelabrum fulgens, lucerna non in abſcondito, ſed in excelſo conſtituta, lux eorum, qui in tenebris morantur, ſpeculum ſplendens, ſpes unica mihi, ſubveni filio meo, ut vel modicum poſſit inſpicere alicujus figuram. Et dum his, & aliis incunctanter quotidianis deprecationibus inſiſteret, vir per omnia pius, duritiæ inſcius, animoſitatis ignarus, intra paucos dies deſideratum lumen reſtituit puero, & patri angenti * reddidit conſolationem.

* *id eſt* anxio

B *Monialis vocis uſum & adoleſcens oculorum lumen recuperant.*

21 Alia quædam ſanctimonialis femina, nimia infirmitate officium vocis perdiderat; quæ ad beati Athanaſii concurrit cubiculum, ibique flens aiebat: Infirmantium ſalus, tribulantium conſolator, mœſtorum lætitia, ſubveni mihi miſeræ, quo poſſim clariorem vocis meæ ſonum recipere, quem amiſi. Et hæc orans reverſa domum ita priſtinæ ſaluti eſt reddita, acſi numquam loquela illius obſcuritate vocis fuiſſet impedita. Quæ reverſa ſtatim cum luminariis Domino, & beato Athanaſio gratias referebat. Adoleſcens quidam, oppleto capite morbo, oculorum lumen amiſerat, cujus palpebræ craſſantes, ſupra genas, ut ubera, dependebant; qui ad ſepulcrum confeſſoris Chriſti deductus, die noctuque exorabat, ut ejus miſeriæ Dominus ſubveniret, quatenus patrocinio adjutus ſancti præſulis Athanaſii, lumen, quod amiſerat, recipere mereretur; ſpe namque fidens aiebat: Pater pupillorum, & defenſor, lumen eorum, qui in tenebris morantur, jubar illuminans orbem, ſubveni & miſerere mihi derelicto ac deſolato, nullius habenti fiduciam, niſi tui, nullius auxilium poſcenti, niſi tuum. Hæc & his ſimilia orans per aliquot dies reverſus eſt domum. Tunc idem Sanctus apparuit uni ex miniſtris ſanctæ eccleſiæ, ſplendens, ut fulgur: in qua etiam viſione pater pueri jam defunctus, videbatur adeſſe. Dixitque Sanctus miniſtro: Vade; dic huic, qui nos conſpicit, mittat ad me filium ſuum. Qui expergiſcens ſomnium propalare curavit; ſtatimque puer feſtinus ad ſepulcrum Sacerdotis Chriſti devenit, qui ibidem duabus, vel tribus hebdomadibus manens, ſalutem, quam poſcebat, emeruit: nam ſubito ex oculis ejus erumpens per dies tres ſanies decurrit. Et ſaniſſimus redditus, obtutu claro benedicens Dominum in propria remeavit.

C 22 Quidam è famulis ſanctæ eccleſiæ Neapolitanæ, conductoris miniſterium tenens, filium habebat, qui ab utero matris ſtridore, & motione horribili afficiebatur, ut tenerrima adhuc membra illius omnia diſjungerentur; &, ut cernebatur, quaſi à dæmonio agitaretur; Qui ad multa Sanctorum loca fuerat à parentibus deportatus, ut eidem Dominus, propitiatus Sanctorum precibus, condonaret ſalutem, ſed obtinere nullo modo potuerunt; cujus matri veneranda cujuſdam effigies in ſomnis apparuit, eique dixit: Cur veſtri patronatum nutritoris relinquitis, & per diverſa vagatis: veſtro enim vos Dominus paſtori conſolaturos * ſervavit, ut ipſe vos abſens liberet, qui vobiſcum poſitus ereptor in cunctis extitit ac defenſor, & ipſe vos jam in tuto poſitus ab omnibus calamitatibus eruat, qui inter adverſa degens, ab omni adverſario defendit; quem cum illa requireret, dicens: Ubi eum, domine, quæſitura pergam? Ille reſpondit: In eccleſia Salvatoris, vel ad venerabile ejus ſepulcrum; quia ibi petentibus, beneficia præſtaturus crebro conſiſtit; Quæ evigilans ordinem viſionis ſuo viro intimare curavit.

A. ANON COÆVO. EX MSS *S. Athanaſius mulieri cuidam apparet,*

* conſolandos

E 23 Sed ille aliquantulum incredulitate gravatus nutare cœpit de ſuo Paſtore, quamvis videlicet de venerando Viro talia audiret: ſed ex hoc experti ſunt grave diſcrimen: nam duplicatis, imo triplicatis ſtridoribus, tremoribuſque parvuli membra collidebantur; at ubi hoc ſenſere parentes grave diſcrimen, conciti ad ſepulcrum properant Chriſti Athletæ; quibus pergentibus obviavit illis cuſtos pretioſi ſepulcri, ferens ſecum aliorum utilitati pelliceam zonam, quam ipſius fuiſſe affirmant; moxque ut eam ſuper caput parvuli poſuit, dolor, tremor, ſtridor, periculumque omne ab eo auſugit; at illi cœptum iter peragunt, gratias pro beneficio reddituri. Omnibuſque ab ipſis res patefacta reſultat. O clementia Chriſti Athletæ, non quærentibus ultro ſe præbens, ſine pretio medicamentum ſalutis conceſſit! Plura & alia ſunt de hujus Viri virtutibus digna relatu, quæ brevitatis ſtudio omiſimus, ne cbacervata copia legentibus faſtidium generet; verumtamen ſi omnia iſtius facta ſtylus comprehendere nequit, vel pauca de ſancti Viri miraculis Domino favente ſubnectere curavimus.

de qua apparitione dubitans maritus actâ pœnitentiâ, filio ſanitatem obtinet.

F

ANNOTATA.

a Orarium *aliquando peplum, infulam, & ſudarium; aliquando ſtolam & albam ſacerdotalem ſignificat. Eligi hic poteſt ſignificatio, quæ epiſcopo magis convenire videbitur.*

b *Videtur hic nobilis illius matronæ nomen deſiderari, niſi forte* Matrona *ſit ipſum mulieris iſtius nomen, quod etiam in Gallia in uſu eſt.*

c *Fruſtra apud varios medicos hoc nomen quæſivi; ſatis ex ſenſu liquet, quemdam capitis morbum indicari.*

d Canicularius *eſt, cui canum venaticorum cura incumbit.*

A D

DE SANCTO BENEDICTO

ANDEGAVENSI EPISCOPO ET CONFESSORE.

J.B.S. Ex Martyrologiis & Breviario.

SEC. IX. *In paucis Martyrologiis notus,*

Ndefeſſi Sanctorum Galliæ collectoris diligentiam effugit ſanctus, de quo hic breviter agimus Benedictus, *Andegavenſis apud Sammarthanos epiſcopus, ordine nonus & vigeſimus, de quo nihil memoria dignum repererunt præter receptum hoc die cultum & Ludovici Pii diploma ſeu privilegium trium navigiorum ſuper Ligerim, quod iſtic ex Chartophylacio eccleſiæ integrum refertur.* Benedictum *ex dictis Sammarthanis, vel ex Andegavenſi Breviario accepit Caſtellanus, ut ex collatis textibus ferme perſpicitur. Sic ipſe habet:* Andegavi, ſancti Benedicti epiſcopi, cujus reliquiæ aliquæ exſtant ad S. Maurilii: *ſic vero legitur in Gallia Chriſtiana:* Sanctitas Benedicti ſub ritu duplici die xv Julii recolitur, ejuſque aliquot reliquiæ exſtant in collegiata B. Maurelii. *Inter auctiores codices Uſuardinos ſolus occurrit Burdegalenſis qui de ipſo meminerit, his verbis:* S. Benedicti Andegavenſis epiſcopi.

B

2 *Breviarium Andegavenſe Pariſiis anno* 1624 *editum plane confirmat Sammarthanorum aſſertum de feſto ſub ritu duplici hoc die; ubi de communi Confeſſoris pontificis ſumuntur omnia præter quartam ſecundi nocturni lectionem, quam propriam exhibet in eum modum, ut de Sancti geſtis nihil ſupereſſe intelligas. Audi ipſum:* Benedictus epiſcopus eccleſiæ Andegavenſi præfuit imperante Ludovico Pio, quem etiam eccleſiæ cauſa adiit anno imperii ejus tertio, ab eoque obtinuit, ut quæ à patre Carolo Magno ſuperioribuſque regibus Andegavenſi eccleſiæ privilegia conceſſa forent, ea rata haberet, ejuſque res omnes fiſci jure immunes ac liberas eſſe impoſterum vellet. Cetera quæ in vita geſſit, temporum injuria, vel hominum negligentia interciderunt. Sola apud poſteros ſuperſtes manſit ſanctitatis ejus memoria, & propagata publico Eccleſiæ cultu veneratio, cum reliquiis corporis, quæ in eccleſia S. Maurelii conditæ ſumma civium & advenarum religione celebrantur. *in Breviario ritu duplici colitur.*

E

DE SANCTA REGINSWINDE

SEPTEM ANNORUM PUELLULA

LAUFFÆ AD NICRUM IN SUEVIA.

G.C. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sanctæ monumenta, cultus, & Acta.

SEC. IX. *S. Reginſwindis Lauffæ ad Nicrum fuit olim celebris.*

Lauffa *exigua Sueviæ civitas in ripa fluminis Nicri ſita, & propterea vernacule* Lauffen am Necker *dicta, ut ab homonymis Germaniæ locis diſtinguatur, nomen ſuum à rapido præterfluentis fluvii curſu ſortita eſt: nam* lauffen *Germanis* currere *ſignificat. Qui magis ſpecialia de ejus ſitu aliiſque rebus ad eam ſpectantibus ſcire cupit, adeat Franciſcum Petrum in Suevia Eccleſiaſtica nuper impreſſa pag.* 497, *Martinum Cruſium locis infra citandis, Matthæum Merianum in Germanica Sueviæ Topographia pag.* 48, *Martinum Zeillerum in Tractatu de* x *circulis Imperii Romano-Germanici pag.* 585, *alioſque topographos, quorum plerique in hujus loci deſcriptione de Sancta in titulo propoſita meminerunt. In iſto enim oppido, quod antiquitus ſpecioſo ſatis nomine* Auguſta Nicri *appellatum fuiſſe dicitur,* S. Reginſwindis *vel* Reginſwida *catholico ritu colebatur, ejuſque prodigia celebrabantur, antequam Lutherus contagioſum hæreſeos ſuæ virus per Germaniam diffunderet. Imo etiamnum hujus ſanctæ Puellulæ memoriam inter heterodoxos illuc ſupereſſe, teſtatur Joannes Gamanſius noſter, qui anno* 1645 *Hailbrunâ ad Bollandum ita ſcribit:* Nudiuſtertius excurri in Lauffen ad S. Reginſwidam; ejus plura ibi adhuc inter Lutheranos monumenta.

C

2 *Quænam ſint illa inter Lutheranos monumenta, nec ipſe Gamanſius indicat, nec mihi certo affirmare promptum eſt. Plura quidem ſeculo* XVI *adhuc ſuperfuiſſe colligo ex ipſis heterodoxis ſcriptoribus. Inter eos Martinus Cruſius part.* 2 *Annalium Suevicorum lib.* 2, *cap.* 3 *ait, totam* S. Reginſwindis *hiſtoriam in templo Lauffenſi depictam fuiſſe. Deinde exhibet ſequens epitaphium, quod anno* 1527 *aræ illius aut lipſanothecæ inſcriptum fuiſſe ſuſpicor:* *Dubium eſt, quænam venerationis monumenta* F

Excubat inſignis celebris virguncula tumba
Regiſwindis in hac, martyr & eximia;
Quam fera primævo nutrix in flore juventæ
Inſontem oppreſſit acta furore gravi.
Urna per æternum ſummo dilecta Tonanti,
Oſſa verenda tenet, ſpiritus aſtra colit.

3 *Neſcio an hæc aliave monumenta remanſerint poſt incendium anni* 1564, *quo templum Lauffenſe de cælo tactum deflagravit. De hoc infortunio idem Cruſius in dictis Annalibus Suevicis part.* 3, *lib.* 12, *cap.* 10 *ita ſcribit:* Conflagratio templi parochialis Lauffæ (quondam ad honorem S. virgunculæ Regiſwindæ exſtructi *illic adhuc ſuperſint.*

A ſtructi. Vide ſupra part. 2, lib. 2 cap. 3) annum, diemque menſis his verſibus continens:

Quindecies centum, decies ſex, quatuor atque
Anni poſt cunas, Σώτερ, iere tuas:
September celeres humeros Nonaſque parabat,
Hæc cum ſulfureo fulmine fana ruunt.

Erat illud fulmen primo ſeu candela ardens. Sed cum nemo reſiſteret (quamvis facile reſiſti potuiſſet) ita increvit, ut templum hoc in cineres & favillas redegerit. *Hæc ille; ex quibus patet, me, tum ob templum penitus combuſtum, tum ob Catholicam Religionem ex hoc oppido eliminatam, dubitare merito poſſe, an ibidem* S. Reginſwindis *lipſana, aliave cultus veſtigia adhuc exſtent. Forte Gamanſius noſter intelligendus eſt de politicis quibuſdam monumentis in hujus ſanctæ Virgunculæ memoriam inter Lutheranos perſeverantibus, quale eſt illud, quod præter alios Martinus Cruſius in citato opere part. 2, lib. 2, cap. 3 poſt exhibita* S. Regiſwindis *Acta his verbis indicat:* Hæc hactenus de S. Regiſwinde. Conſuetudo hinc inolevit, ut ruſtici ſervos
B ancillaſque ſuas die hujus Sanctæ, hoc eſt xv Julii, conducant. *Sed relictis civilibus hiſce antiqui cultus indiciis, catholicam iſtius Sanctæ venerationem ex Martyrologiis & Breviariis Eccleſiaſticis eruamus.*

Probatur ejus cultus ex Martyrologiis,

4 *Apud Martyrologos prima hujus Sanctæ memoria occurrit in Martyrologiis Hieronymianis contractis, quæ tomo noſtro* VII *Junii recenſita ſunt. In iis enim codex Ruchenovienſis* XV *Julii poſt alia ſic annuntiat:* Alibi Reginſindæ mart. & virg. *Deinde in Auctariis Uſuardi, ac primo quidem in codice Roſweydino memoratur etiam ſub nomine* Reginſindæ virginis. *Additiones vero Grevcni hac die ſic habent:* Regiſwindis virginis & martyris. *In Additionibus autem Molani, omiſſo martyris titulo, ſic notatur:* Eodem die ſanctæ Regiſwindæ virginis. *Ferrarius in Catalogo Generali feſtum ejus annuntiat hoc modo:* Apud Herbipolim in Germania, ſanctæ Regiſwindæ virginis. *Arturus in Gyneceo ornat eam hoc brevi elogio:* Herbipoli in Germania, ſanctæ Reginſwindæ virginis, quæ magno ſpiritu gratiæ & virtutis plena, cæleſtia petivit.
C *Uterque hic ſcriptor Herbipolim pro diœceſi Herbipolenſi accepit, ut liquet ex Actis & Caſtellano, qui in Martyrologio Generali diſtinctius ejus memoriam ſic celebrat:* In Lauffen ad Nicrum in Ducatu Wirtenbergenſi, in diœceſi Herbipolenſi, S. Regenſvitha virgo, quæ ibidem colitur ut martyr hac die, quamvis ejus Acta tradant, eam fuiſſe ſepultam ſexta Maii. *Veroſimiliter Caſtellanus hanc notitiam hauſit ex Actis noſtris; ubi ad diem* VI *Maii in Prætermiſſis dicuntur ſequentia:* S. Regniſidis ſeu Reginſwindis virgo & martyr in Lauffen, ad Neccarim fluvium in diœceſi Herbipolenſi; dicitur in Actis ſepulta pridie Nonarum Maiarum & refertur in Ms. Uſuardino aucto, quod ſpectavit ad Nicolaum Schechium Hagenoium. Verum in dicta diœceſi colitur xv Julii.

& Breviario Herbipolenſi.

5 *Antiquus etiam eſt ejus cultus in Breviario Herbipolenſi: nam exſtat in Muſæo noſtro ſub littera* I *num.* 18 *codex Ms. in pergameno ſatis antiqui characteris, in quo continentur Officia eccleſiæ Herbipolenſis, ubi in Octava S. Kiliani legitur de* S. Reginſwide *ſequens collecta:* Omnipotens ſempiterne Deus, cujus infirmum for-

tius eſt hominibus, concede propitius, ut qui beatæ Regiſwindis innocentis & martyris annua ſolempnia celebramus, ejus patrocinantibus meritis ad continua gaudia pertingere mereamur. Per *&c. Eamdem orationem habet Miſſale Herbipolenſe, impreſſum anno* 1509, *aliaque ejuſdem eccleſiæ Breviaria typis excuſa, niſi quod in editione Colonienſi anni* 1575 *ponatur:* ut qui beatæ Reginſwindæ innocentis martyris & virginis tuæ annua feſta celebramus *&c. In Officiis vero propriis Herbipoli anno* 1625 *impreſſis ita habetur:* ut qui beatæ Reginſvindis virginis & martyris tuæ annua feſta celebramus *&c. Adverto,* S. Reginſwindem *in his Breviariis ubique* martyris *titulo ornari. Sed hoc nomen in latiori ſignificatione accipiendum eſt: nam paſſim notum eſt, quod cauſa, non pœna efficiat martyres. Cum vero huic innocenti puellulæ mors ex vindictæ cupidine a nutrice illata ſit, non video, quomodo hæc ad ſtricti nominis martyrium poſſit evehi.*

AUCTORE G. C.

6 *Hujus ſanctæ Virgunculæ Acta ſeu potius Actorum compendia apud quoſdam ſcriptores reperi; ſed eorum nullus mihi determinatum ejus mortis annum hactenus aſſignavit. Poteſt tamen hæc epocha præterpropter colligi ex tempore, quo Humbertus, aliis Hunibertus vel Hubertus, eccleſiæ Herbipolenſi præfuit. Gaſpar Bruſchius in Catalogo Epiſcoporum Herbipolenſium hujus præſulis annos enumerans ſimul exactam hujus hiſtoriæ ſynopſin tradit his verbis:* Hunibertus, aliis Hubertus, eligitur pridie Kalendarum Januarii anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXXII. Præfuit novem annis, tribus menſibus, octo diebus. Obiit anno ſalutis DCCCXLI menſe Martio. Hujus epiſcopi temporibus habebat Ludovicus Imperator præfectum in oppido Lauffen ad Nicrum ſito, principem ex Norico natum, aliqui Landtgravium Leuchtenburgenſem fuiſſe arbitrantur, Erneſtum nomine. Is ex conjuge Fridburga exceperat unicam filiolam Regiſwindin. Hujus infantis nutrix habebat germanum fratrem ſervientem Erneſto principi, à quo cum aliquando graviter verberaretur, quod negligentius curaſſet aliquid ſibi à Domino commiſſum; adeo exarſit ira & indignatione nutrix, ut conſilium ſecum caperet de trucidanda Regiſwinde.

Acta illius cum Bruſchii ſynopſi

E

F

7 Prodeuntibus itaque aliquando Erneſto *conferuntur,* & Fridburga, arripuit ſerva ſola domi relicta & furiis agitata puellam, trucidat, & ex arce Lauffenſi in præterfluentem Nicrum præcipitem dejicit. Puellam hanc aquis ſuffocatam, quæ tamen fluminis vi nec à loco iſto abripi, nec ſubmergi aut fluctibus opprimi potuit, multis item miraculis coruſcantem epiſcopus iſte Humbertus, ab Angelo quodam per quietem monitus, in præſentia multorum ſacerdotum ex aquis ſublevans, in templum Lauffenſe detulit, ac honorifice ſepelivit, ubi ad hæc uſque tempora conſervata eſt. *Video hic Bruſchium alioſque quoſdam recentiores in aliqua circumſtantia ab Actis diſcrepare: ea enim num.* 12 *aſſerunt,* S. Reginſwindis *corpuſculum, non ab epiſcopo, ſed ab aliis è fluvio ſublatum, atque in Lauffenſis eccleſiæ cœmeterio ſepultum eſſe. Deinde vero num.* 13 *& ſequentibus narrant, poſt elapſos aliquot annos ob crebra miracula & cæleſtes monitiones ab epiſcopo Humberto in novam eccleſiam fuiſſe tranſlatum. Igitur res, diverſo tempore geſtas, hic confudiſſe videtur Bruſchius.*

AUCTORE G. C. *& contra hæretici cujusdam crimina-tiones defenduntur.*

8 *Prolixius eorumdem Actorum compendium contexuit Martinus Cruſius heterodoxus jam dicto loco Annalium Suevicorum, ubi ſe eam hiſtoriam ex antiqua charta Germanica tranſtuliſſe affirmat. Sed hæretico more prodigia poſt Sanctæ mortem patrata carpit, & ſine ſufficienti fundamento Catholicos in hac hiſtoria mendacii inſimulat. Sed parum curandum eſt, quid hujuſmodi homines ganniant, qui evidentia miracula ſectæ ſuæ contraria explodunt, & juxta Judam Apoſtolum in Catholica epiſtola*, quæcumque quidem ignorant, blaſphemant. Quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia norunt, in iis corrumpuntur. *An quia quædam miracula non ſatis certa, aut etiam, ſi ita velis, ab impiis aut ſtupidis hominibus conficta ſunt, cetera omnia ſine diſcrimine rejicienda erunt? Nos ipſi Catholici ad vera & falſa diſcernenda improbum laborem impendimus, nec ad ea diſtinguenda, livida hæreticorum criſi indigemus. Nulla autem eſt ratio, cur hujus hiſtoriæ ſcriptor (in Jure tamdiu quis præſumitur bonus, donec probetur malus) fictionis arguatur, cum in narratione ſua appareat ſincerus, & in Actorum prologo dicat ſe ſcribere* ea, B quæ à ſacerdotalibus perſonis de ejus innocenti morte ad *ſuam* pervenere notitiam. *Auctor more haud dubie ſui ſeculi ſubinde obſcurus & verboſus eſt, ita ut pauca multis verbis explicet. Ejus nomen, ætas & vitæ profeſſio nos latent. Acta ipſa, quæ P. Gamanſius noſter in cœnobio Bodecenſi Canonicorum Regularium S. Auguſtini in diœceſi Paderbornenſi deſcribi curavit, hic damus, & quæ obſcuriora ſunt, notis illuſtramus.*

ACTA

Ex Bodec. cœn. Canon. Regularium S. Auguſtini diœceſis Paderbornenſis Paſſionali pergameno Ms. inſigni, fol. XCV *pag. A.*

PROLOGUS.

C *Auctor docet, præcipue ſanctos patriæ patronos colendos eſſe.*

DUm omnium Sanctorum merita venerandа jure beata mater Eccleſia per quadrifidi *a* orbis climata præcordiali amore veneretur obſequiis & armonicis concrepet laudibus, qui jam Ægypti ſingulariter * peregrinationem, vario licet agone, non tamen diſpari ſtudio, paſchalis illius agni veri, non typici, patrocinante cruore, viriliter egreſſi, paradiſiaca repatriaverunt *b* lætabiles mœnia; ſpecialius tamen quodammodo & quaſi ſolitarie gratulatur, ſe per diverſa loca proprios poſſidere patronos, quos, auſpice divinitate, & propugnatores contra inimici jaculationes ſemper habeat indefatigatos, & pro exceſſibus quotidianis interventores propitios. Nos proinde, nos humilibus contenti locellis *c*, non martyrum fulti præſentiâ ſepulchrali, qui cordatiſſima veritatis aſſertione Chriſtum in propatulo omnium ſeculorum regem eſſe prædicaverunt, ſicque proprii ſanguinis effuſione rubricati, ipſi Regi Regum, cui dimicaverunt atque vicerunt, perpetuo laureandi victricia de hoſte vexilla reportaverunt; ſed virgineæ parmati *d* coëſſentia *e* glebæ *f* (quæ antiqui ſerpentis enecata rancore virgo martyrque tenella innocentiæ penna glorianter ſubvecta ætheream pervolavit ad aulam) ea, quæ à ſacerdotalibus perſonis de ejus innocenti morte ad noſtram pervenere notitiam, qualicumque calamo, ſapientibus ſimul & inſipientibus, patronatu ipſius confiſi, pandere hinc aggredimur. D *f*

* *forte figuraliter.* *a* *b* *c* *d* *e*

ANNOTATA.

a *Id eſt per Orientem, Meridiem, Occidentem & Septemtrionem. Nam tempore, quo hæc ſcripta ſunt, necdum nota erat America, atque adeo nec uſitata hodiedum diviſio mundi in quatuor partes. Varia hujus quadripartitionis exempla occurrunt in ſacra Scriptura.*

b Repatriare *ſæpe ponitur pro* redire; *hic ſumitur pro* ire *vel* intrare. *Sed hæc & his ſimilia, dummodo ſenſus intelligatur, deinceps annotare non eſt operæ pretium.*

c *Per* humiles locellos *auctor hic intelligit exiguam* S. Reginſwindis *urnam ſeu lipſanothecam, qua ſe indicat eſſe contentum, quamvis apud ſe non habeat magnifica magnorum martyrum ſepulcra.* E

d *Quamvis hæc vox ſit latina, tamen cum ſit valde metaphorica, eam hic paucis explico.* Parmatus *ſeu* parma armatus *hic accipitur pro* confiſus, fretus, confirmatus *aut ſimili ſignificatione.*

e Coëſſentia *vel quaſi* coëxiſtentia *hic ſumitur pro* præſentia. *Eadem vox occurrit in Actis S. Vitalis martyris, de quo egimus die* XXVIII *Aprilis, ubi num. 6 hæc habentur:* Gaude & lætare, felix Ravenna, ... quæ B. Vitalis ſepulchrali meruiſti coëſſentia inſigniri.

f Glebæ *id eſt* corporis. *Sic apud S. Gregarium Turonenſem de Vitis PP. cap. 7 ſequitur:* Ad virtutiferam Sancti glebam, nemine retinente, perveniunt. *Itaque ex his verbis:* Virgineæ parmati coëſſentiâ glebæ, *colligo, auctorem Acta* S. Reginſwindis *in Suevia & forte in ipſo oppido Lauffenſi ſcripſiſſe, ubi ejus corpus conſervabatur.*

F

CAPUT I.

S. Reginſwindis parentes, educatio, violenta mors à nutrice illata, corporis inventio & ſepultura.

DIvæ memoriæ, pius Ludewicus *a* ſemper Auguſtus, quo tempore Francorum monarchiam imperii ſui fræno moderari prælatus ſum propere deſudabat, quippe qui tres præſtantiores Europæ ſpecies ſolidum ſatis corpus ſceptrigero ſibi dominatu, Deo propitio, ſubegit, Italiam, videlicet Galliam atque Germaniam, poſtquam hinc inde imperiali majeſtate bellorum contrarios compeſcuit flatus, apud Vindelicenſem urbem *b*, quam Auguſtam vocant, fortuito conſedit; in qua aliquamdiu commorans omnibus judicia habentibus ad liquidum, uti decuit, lubens ſatisfecit. Eo-

a *Ludovicus pius imperator,* *b*

A Eodem vero tempore quidam è militibus armipotens & famosus, Noricus *c* genere, Erneſtus nomine, familiaritatis locum apud illum promeruit non ultimum, partim generoſitatis, partim piæ converſationis experimento.

d Erneſto cuidam Bavaro Lauffenſe oppidum 3 Eſt autem locus in Auſtralis Franciæ *d* partibus, quæ membrum Germaniæ dicitur, in territorio ſanctæ Herbipolitanæ eccleſiæ, quem incolæ ob impetum pervalidum Neckaris *e* fluvii egregii comitis Rheni linguâ Theutonicâ Loufum *, id eſt decurſum appellant. Viſum eſt ergo venerando Auguſto eumdem locum venandi gratiâ adire debere, & præfato Erneſto aulico ſuo ſub teſtificatione herilis gratiæ in omnibus, quæ Auguſtam decent celſitudinem, naviter aptandum credere. Qui juſſis obtemperans non mediocri anniſu cuncta, quæ ad id negotii inſtrumenta pertinent, raris interpoſitis ſolibus opplevit *f*, ſed cum nec ſitu loci, nec copia venandi talem videretur majeſtatem poſſe moroſius jocundari, ad Auguſtum non ſegnius rediens, de loci qualitate ac rerum circumſtantiâ, prout res ſeſe habuit, fideli relatione peroravit.

e * *lege* Lauffen.

f

B 4 Cumque præ manibus hac de re non- *concedit,* nullos haberet conteſtatores ſatis idoneos, de proſpicientia præſumens divina in hæc prorupit verba: Si, inquit, veſtræ ſediſſet dominationi pro beneficio puſillitatem meam locum illum promereri, ad honorem veſtrum fortaſſis aliqua ibi manus mea invenire poſſet commoda. Quibus Princeps celerem adhibens credentiam, divino quodam attactus inſtinctu, devoti militis extemplo deliberans ſatisfacere precamini; Si, inquit, ita eſt, mi chariſſime, ut aſſeris, præſertim quia imperialis me enormitas curæ ad alia compellit teterrima tendere loca, noſtra te volumus impoſterum uti munificentia, ita dumtaxat ut eumdem locum noſtræ fiſcalitatis ſubicem *g* amodo abſque cujuſvis impeditionis obice, quoad vivas, manu ſemper poteſtativa poſſideas, omnia quæ noſtri juris ibidem habentur exin tibi vice noſtra obſequantur, quo jugiter dignitas noſtra abundantiorem obſequii tui experiatur affectum.

g

C 5 His ad calcem perductis Erneſtus im- *qui transferens eo familiam,* perialem haud floccipendens delegationem, conjugem ſuam nomine Frideburgam cum tota domo ac familia omnique ſupellectili ſua de priſtina habitatione Noricæ telluris eduxit, & antefatum locum ſtrenuus accola quantocius poſſedit. Qui ſuccedentibus proſperis adeo eſt eodem in pago fortuitis rebus locupletatus, ut paucis comprovincialium parvo interſtitio inveniretur inferior: nec immerito; quippe qui Euangelici non immemor decreti, quæ Dei ſunt, Deo; & quæ Cæſaris, Cæſari reddere ſatagebat, ut & divinitati religionis conamine atque cæſareæ dignitati ſtricto placere quiviſſet cingulo militiæ.

6 Contigit autem illum poſt aliquot an- *genuit filiam,* norum curricula fœminei pignoris lætabile munus de chriſtianiſſima conjuge ſua ibidem accipere, unde ſibi divina providentia perpetui corollarium tripudii * diſpoſuit deſtinare, qui cum more fidelium natam ſobolem regeneratrici gratiæ daret, nomenque illi Reginſwindis imponeret, poſtquam illam de *b* Jordanicis *b* undulis dominici Agni vellere trabeatam recepit, gracili ſtatim infantiæ unam è famulabus, hujus officii gnaram, providit pædagogam, quæ acſi pupillam oculi ſui ſolerti vigilantia infantem cuſtodiæ vallo præmuniret, donec ad intelligibiles annos puellari pudore evaderet.

* *id eſt* gaudii.

b

EX MSS.

7 Sed anguis ille virulentus humani ge- *quam nutrix, inſtigante dæmone,* neris glutio * inrefertibilis, qui ab initio homicida extitit; irreconciliabilis ſemper in- * *id eſt* hel- nocentiæ perſecutor vitiorumque incentor, luo. cum doleret nihil in novæ adoptionis filia ſuum pullulaſcere, neque veteris fermenti aliquo ſpargine novam conſperſionem æruginaſcere, verſipellis vafer, arguta ſenſim occaſione admota, ne utrumque eſſet, genuinæ bilis elaboravit ſudore *i*. Nempe illam infandiſſimam famulam, quæ fidiſſima hactenus virgunculæ cuſtos viſebatur, adeo invidiæ ſuæ inuſſit cauterio, quo verſa vice miniſtra fieret necis, quæ juſſa fuerat vitæ.

i

8 Evolutis ergo ſeptenis temporibus æta- *ob verbera fratri ſuo ab Erneſto inſlicta,* tulæ ſanctæ virginis Regiſvindis, accidit ba- julæ ipſius germanum equinum domini ſui paſcere gregem, qui agreſtes equarum turmulas ſtudio ſagaciore juſſus fuerat prævidere. Is itaque cum multoties, uti in id conditionis ſolet evenire perſonis, creſcente deſidia remiſſius erga gregem ageret, damnumque non modicum domino ſuo, neglecta paſtoralitatis cura, inferret, quadam die rationem de ſibi creditis equabus, in præſentia domini ſui reddere eſt coactus; cumque in judicio poſitus nullo ſe ſagacitatis prætextu defendere potuiſſet, omni interim apologia depreſſa, aſpera illum flagelli cenſura, dominus ſecundum quod meritus fuerat, multari præcepit, ut & illum de cetero emendaret, & ceteris metum imponeret.

E

9 Talis autem infortunii acerrimo dolore *enecat & in Nicrum præcipitat.* ſoror illius, nutrix videlicet ſanctæ Reginſwindis ultra modum ſtomachata, tanta cœpit impatientiæ vertigine debacchari, ut novo quodam furoris genere inſani capitis municeps nunc ſe phreneticam, nunc lethargicam ſimulans, ad ultimum miſerabilem dominis ſuis rependeret talionem. Surgens igitur male merita auſpicatâ opportunitatis horâ ſacram arripuit furens ac furibunda puellam, & Neckarem fluvium feſtina adiens, primum gutture intercepto, cervicibus retortis, vita privavit, ac deinde toto veſaniæ furore conducta mediis injecit fluctibus, quæ ubi tale tantumque facinus miſerabilis ſe perpetraſſe cognovit, ſemetipſam deſperationis baratro miſerius illiſit, & ſuapte voluntate mortis ſibi exitium anhela quæſivit: aſcendit quippe, maleſano agitante ſpiritu, ſcrupuloſam prærupti ſaxi eminentiam, ubi cunctis mortale patet præcipitium, quod impugnante alvei valitudine proclivius conſtat cavatum, acſi humani ingenii operoſius labore deſudatum, ut eo ſeſe citius neci traderet, quo periculoſius ad ima deſcenderet.

F

10 Sed quia ſecundum veritatis vocem ni- *cives quidam, detecto homicidio,* hil opertum eſt, quod non reveletur & occultum quod non publicetur, non caſu aliquo, ſed nutu potius credo actitati divino, ſupervenere aliqui de civibus loci, qui magno ſtuporis attoniti prodigio, quidnam miſera illa Deo & hominibus perdita eo loci tentare vellet, ſubtili ocius indagine percontantur; quæ cum ſe præcipitio committere velle

EX MSS. reſponderet, nec tamen conſcientiæ ſtimulum prodere præſumeret, ſtrenue illico eam utrimque circumvallant, de periculo inſtanti extricant, vique permaxima rei veritatem extorquent: quâ compertâ, miſeram conſcientia aculeatam poſtponentes, ſacræ Virginis corpuſculum jam jamque extinctum ſollicita inquiſitione per curva fluminis littora veſtigare moliuntur.

puellulæ corpus miro modo inveniunt,

11 O novum ſpectaculum novæ martyri tenerrimæque virgini congruum! Tertiæ diei jam tranſacto crepuſculo, vident Virgunculæ ſacrum corpus exanime, piſcoſo cuidam cohærens gurguſtio, facie vivida vultuque rubicundo, quod extenſis brachiis inſtar crucifixionis inter ipſos liquidos undarum globos ſolidos, jam natura cedente, fixerat paſſus. Res mira noſtroque ævo hactenus inviſa. Videres namque ſeptennem virginem, ſeptiformis chariſmatis amictam decoramine, inter liliatos virginum cœtus crucifixum Dominum intentè laudantem, & quod ſpiritus
B ante conſpectum divinitatis officii haberet, artubus jam morte calcata in lymphis monſtrantem. Quid plura? Quia dubitari omnino nequit, quin ab omni prævaricationis integra labe inter hymniſonas Innocentum choreas Agnum Dei quocumque ierit comitetur, num quidnam nivèæ agnellæ puritati aliquid deeſſet? Gemella proculdubio virginitatis ſimul & martyrii relucens lampade, non modo liliis convallium, verum etiam roſis in ſanguine rubricatis in illo albatorum ſecretario ſtolata cum Chriſto regnat ſine fine beata. Sed hæc hactenus.

& honorifice ſepeliunt in cæmeterio.

12 Tollentes igitur corpuſculum Virginis de aquarum ſtagnantium vorticibus calcatis, poſtquam ordinem rei parentibus indicaverunt, ad celebrandas more ſolemni ſacras exequias ſacerdotum quaquaverſum convocatur turba, quo ejus non dico funebria ſed magis natalitia complerent officia. Continuo tam de vicinis quam eminus poſitis innumerabiles coëuntes oppidulis, & cum crucibus ac cereis omnique religionis eccleſiaſticæ apparatu tam generoſæ occurrentes indoli, maxima parentum nec non amicorum circum ſtipante caterva, in ſupra memo-
C rati loci Loufun * videlicet baſilicæ cœmiterio terram virginali oppignorantes vadimonio ſanctiſſimæ Virginis corpuſculum humidis tumulavere luminibus, ſub die pridie Nonarum Maiarum.

* *lege* Lauffen

ANNOTATA.

a *Ludovicus cognomento Pius imperare cœpit anno* 814. *Obiit autem anno* 840.

b *Imperator ex communi Chronologorum opinione anno* 832 *fuit Auguſtæ Vindelicorum. Forte ex hac nota chronologica, vaga hujus hiſtoriæ epocha magis determinari poſſet.*

c *Quinam fuerint populi Norici obſcurum eſt, ut videre licet apud Baudrand, & Cluverium in Geographia lib.* 3, *cap.* 4. *Videtur hic* Noricus *ſignificare* Bavarum, *ut poſtea ex Actorum contextu patebit.*

d *De antiquis Franciæ diviſionibus vide auctores paſſim obvios. Liquet, hic per Franciam auſtralem deſignari modernam Sueviam.*

e Neckaris *ſeu potius* Nicer *vel* Nicrus *fluvius Germaniæ, qui oritur ex Sylva Nigra & monte Arnobæ, & poſt longum curſum tandem Rheno miſcetur prope Manheimum. Ob hanc aquarum commixtionem puto, Nicrum ab auctore noſtro vocari* comitem Rheni. D

f Raris interpoſitis ſolibus, opplevit, *id eſt*, poſt paucos dies paravit. *Mira expreſſio, & vinctutis non exaudita Cethegis.*

g Subices *vel ut Nonius legit* ſubjices, *teſte Eilhardo Lubino in ſuo Antiquario, apud Ennium invenitur pro* ſubjectis. *Itaque per* locum noſtræ fiſcalitatis ſubicem *ſignificare vult auctor* locum noſtro dominio ſubjectum. *Si hæc explicatio non placet, meliorem ediſſere.*

h *Id eſt* baptiſmalibus aquis. *Veroſimiliter deductum hoc epitheton ex Chriſti baptiſmate, quod in Jordane peractum eſt.*

i *Hic iterum obſcurus ſenſus; quem poſt lectionem tandem utcumque intellexi. Hujuſmodi in his Actis ſunt plures, quod ſemel monuiſſe ſufficiat, ne nimium excreſcant hæc Annotata.*

E

CAPUT II.

Occaſio tranſlationis, ſacri corporis tranſlatio & miracula.

Sepulcrum virgunculæ, ruente ſemel

POſt glorioſam beatæ virginis ac martyris Chriſti Reginſwindis tumulationem exhauſtis aliquot annis, pius & miſericors rex regum ac corona virginum Chriſtus, non ferens ſponſam ſuam, in ſuo jam ſecum thalamo manentem, ſecularium diutius agglutinare ſepulchris, cujus eſſet meriti, miro dignatus eſt modo oſtendere. Eccleſia denique illa paupertino lignorum inſtrumento per longum tempus inibi durante, nocte quadam vocibus quibuſdam ruinæ ſuæ clamans novam Chriſti Martyrem recenti memoria cominus ſubterratam, haud condignum ſub divo * ſortiri pauſatorium, verſus ſepulchrum Virginis magno fragore parte aliqua cecidit acſi ingreſſum illi non oſtiatim, ſed largius præbere cuperet.

* *communius* ſub dio.

F

atque iterum eccleſia, mutandum declaratur.

14 Quod cum mane die altero cives ruſticani conſpicerent, nec tamen quid in re eſſet omnino penſare quiviſſent, reſarcire velocius adjunctis carpentariis ſtudebant, ne forte vel furibus vel beſtiis domus Deo dicata pateret: cumque parvo tranſacto intervallo iterum atque iterum violenter ſupra tumulum rueret, cœpere nonnulli de civibus loci inter ſe muſſitare aſſerentes ſimpliciter, quod tamen verum fuit, quia videlicet propter innocentem puellam, martyriali jam bravio in cælis palmatam, talia fierent cælitus indicia. Jam vero ſanctæ Virgunculæ parentes, nativa habitatione Norici falſuginis *a* reviſa, cum omnibus mobilibus ſuis, Francigenis *b* dorſum dederunt, & quod ſuperna clementia erga natam ſuam ageret, minime ſcire potuerunt.

a

b

Epiſcopus Herbipolenſis ab angelo

15 Præfuit autem tunc temporis ſanctæ Herbipolenſi eccleſiæ Deo amabilis epiſcopus, nomine Humbertus *c*, cui dormienti quadam intempeſtæ noctis hora aſtitit aliquis è civibus cæli dicens: Surge quantocius, & locum, qui dicitur Loufun, in ripa Neckaris fluvii ſitum diligenter ab omni ineptia emundare curato, atque oratorium mihi cum magna

magna festinantia ædificare studeto, quia margaritam Domini, quæ hucusque incautius humanis subjacuit plantis, magnifico oportet honore in illud asportari, & quamdiu hujus mundi orbita volvitur, Missarum ibidem hymnorumque ecclesiastico more solennia convenit celebrari.

16 His peroratis nuntius ille nubivolus illico unde venit redit. Episcopus autem de nocte consurgens dominicam parvi pendens jussionem, & velut somnium incertum habens quod audivit, humana pressus inertia attendere omnimodis neglexit: cum ecce, parva distante intercapedine, ad repetendum nuncium angelus in stratu positum revisit episcopum dicens: Quare mi frater mandatelam Domini nauci pendisti? Et oratorium, quod præcepi, dissimulasti facere? Jam nunc surge nihil hæsitans, quia à Deo missus sum tibi hæc nuntiare, & mihi crede, quoniam si amplius pedem retraxeris & inobediens inventus fueris, digna te verberum multatione castigare habeo. Evigilans pontifex & hæc secum ruminans, illusionem potius phantasmaticam, quam divinam revelationem mente obstinata credidit, & sicut prius rebellis néscius perstitit.

17 Tertia autem vice, nocte media, cæli cursor secundùm promissum illapsus episcopi cubiculum, non jam verbis, sed ultricibus virgis ejus inobedientiam vehemens increpavit, & tanta illum disciplina stigmatizavit, ut videlicet lividæ cutis apta vestigia divinæ visionis cunctabilia *d* omnia facerent credibilia. Hoc modo tandem rei veritatem expertus episcopus, stulte se egisse sero pœnituit, & convocatis ocius consiliariis & suffraganeis suis presbyteris quamplurimis, omnia illis teste verbere patefecit, quæ tam diu tacitus distulit; deinde sumptuum adhibita copia, cœmentarios undecumque collegit, & oratorium, prout jussus erat, in prædicto loco construens, pro posse illud decoravit.

18 Cumque extremam divino operi manum imposuisset, & statuto die, hoc est III Idus Julii *e*, in quo Phœbus naturali cursu penultimam tropici cancri partem annuatim ignire solet, more episcopali ecclesiam consecrasset, cum maximo cœtu monachorum, clericorum, ac ceterorum utriusque sexus fidelium, sacræ Virginis glebam intus devotissime transportavit, & in decentissimo locello collocavit; in ipsa autem processione inter dulcisonas cleri melodias, angelorum sancta frequentia hæc Davidica percrepuit orsa: Beata, quam elegisti & assumpsisti, Domine, in æternum habitabit in atriis tuis. Tanta denique miri odoris fragrantia omnes, qui aderant, percelluit, ut æstimarent odorifera se circumseptos aura, & totum illum locum divinitatis obumbrari gloria; pro certo scientes, quia non privabit Dominus bonis eos, qui ambulant in innocentia; quia secundum Euangelium jure talium est regnum cælorum. His rite consummatis magno perfusi gaudio in sua quique rediere cum pace.

19 At postquam ejusdem regionis caterva enormis talem tantumque, per inclyta beatæ Reginswindis merita, virtutum persensit odorem, omnes qui habebant imbecillos ac variis oppressos incommodis, fide pleni ad sacratissimæ Martyris tumbam secum cataplasmandos *f* duxerunt, quos & divina largitas, ad declarandam sanctam ejus innocentiam, sanos redire concessit & incolumes. Nam manci restaurationem, cæci illuminationem, paralytici gressum, leprosi recepêre cutis munditiam, & febrium facibus æstuantes pristinam se gavisi sunt recuperare salutem, laudem divinitati reddentes.

20 Inter hæc neque illud silentio subruere æquum fore arbitror, quod ibidem nuper contigisse refertur. Cum enim sanctitatis ejus fama longe lateque pervolaret, quidam nobiles de parentela ejus, orationis causâ de Boioariorum *g* finibus ad sanctæ Martyris tumulum properantes, cum virtutum ac miraculorum ejus insignia per semetipsos luce clarius explorarent, validissimo sunt attacti mœroris affectu, quod sanctam Virgunculam cognatam suam in patrio solo non habebant; sed cum aliquamdiu illic demorarentur, consilium inter se habere cœperunt, quomodo, permittente gratia divina, lipsana sacra furtim auferre potuissent.

21 At custos ædis suæ omniscius Christus, non sinens locum, quem tanto sublimavit honore, impio violari latrocinio, prohibuit eos tali modo: Cum attentius illi male maturis inservirent excubiis, nocte quadam opportunum tempus existimantes, quo mente cœpta opere tenus peragerent, orationem enixius simulantes, clanculo irruperunt atque thesaurum Domini, loco illo cælitus & ante secula prædestinatum, unca manu rapere, patriamque celerius avidi viæ moliuntur repedare. Sed ecce repente de cælo super eos nimius timor ac tremor irruit, adeo ut fundamentum ecclesiæ minaci terræ motu quateretur & ipsi fulminum ac tonitruorum ictibus graviter semiustulati terratenus pene exanimes corruerent palliduli. Postquam vero, divino cessante terrore, ad cor redierunt, magna precum instantia Divinitati supplicantes, emendationis inducias perobstinate flagitarunt, & sic inde decedentes, ad propria regressi sunt. Benedictus per omnia Deus, cujus honor perpetuus, gloria perpes, regnum sine fine, & claritas absque ullius ævi mutabilitate, qui nobis tantilli laboris initium fuit & finis exstat: qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat trinus & unus per immortalia secula seculorum. Amen.

ac tertio monitus

ubi miraculis claresçit.

corpus ejus in novam ecclesiam transfert,

Consanguinei sacra ossa auferre cupientes

cælitus ab eo facinore abterrentur.

ANNOTATA.

a Salsugo *proprie significat quemvis humorem salsum, cujusmodi in salinis est. Forte hic per remotam iterum metaphoram sumitur pro loco sterili, quia loci salsi solent esse steriles.*

b *Per* Francigenas *hic certe auctor intelligit Suevos, ut supra per* Franciam Australem *diximus ab eodem* Sueviam *significari.*

c Hunibertum *vel* Hubertum *vocant, ut monuimus in Commentario prævio num. 6, ubi etiam episcopatus ejus annos assignavimus.*

d *Puto hoc compositum esse à verbo* cunctari, *cujus synonyma sunt* procrastinare, morari, differre; *ita ut* cunctabilia *hic* moras *aut* dilationes *significet.*

e *In Actis aliis dicitur hoc templum* XV *Julii consecratum fuisse.*

f Cataplasmare *proprie est cataplasma applicare, seu remedium morbo vel vulneri adhibere.*

Sic

A *Sic Joannes Monachus lib. 2. Vitæ S. Odonis Abb. Cluniacenſis dicit :* His & ſimilibus exemplis cataplaſmabat vulnus meæ mentis. *Hic per* cataplaſmandos *ſcriptor intelligit* ſanandos, *ut ex ſenſu colligitur.* D

g *Id eſt* Bavarorum, *qui ſuperioribus ſeculis* Boiorum & Boioariorum *nomine appellati fuerunt.*

DE SANCTO TERENTIO

EPISCOPO LUNENSI ET MARTYRE

SARZANÆ IN ITALIA.

I. B. S.

Ex Ferrario.

FORTE SEC. IX.

Sanctum hunc, ceteris Martyrologis omnibus plane ignotum, in utroque Catalogo annuntiat Ferrarius; in Generali quidem his verbis : In territorio Lunenſi, ſancti Terentii epiſcopi & martyris. *Citat vero pro religioſa venerationis, Sancto exhiberi ſolitæ, certitudine tabulas eccleſiæ Sarzanenſis, quæ Lunenſi iſti ſucceſſit, quæque illum hodiedum ut ſuum epiſcopum agnoſcit; quamquam fateatur, rem iſtam adeo exploratam non eſſe, ut paulo pluribus antea explicuerat in majori Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi de Sancti geſtis pauciſſima quæ referret habuit; de ætate ferme nihil. En ejus ibi annotationem :* Sunt tamen, *inquit*, qui Terentium epiſcopum, non Lunenſem ſed Gallum, quem Romam, voti ſolvendi causâ, proficiſcentem, eâque tranſeuntem, à latronibus, ut ſupra narratum eſt, interfectum putent, idque Karolo Craſſo Imperatore, cum Gualterius epiſcopus Lunenſis eccleſiam adminiſtraret. *Utri rectè ſentiant, non diſquiro; nihil habuit Ughellus, quo rem obſcuram illuſtraret; neque placet paulo longior portentoſa narratio Italica alicujus recentioris, in qua ſolidi nihil reperio : cum autem ex Ferrarii, de cultu teſtantis, fide Sanctum adoptaverimus, ejuſmet verbis elogium deſcribimus :*

Italus, an Gallus, incertum. B

2 Terentius epiſcopus Lunenſis (ut tabulæ eccleſiæ Sarzanenſis teſtantur) inter ceteras ejus virtutes, maxima erga pauperes benignitate præditus fuit : nam quocumque loco eſſet, illis eleemoſynam largiter impertiebat. Cumque extra urbem in via pauperibus eleemoſynam de more diſtribueret, à latronibus, magnam pecuniæ ſummam apud eum ſe reperturos ſperantibus, invaſus, interfectus eſt, juxta Laventiæ, qui in Macram influit, amnem. Cujus corpus plauſtro impoſitum, à juvencis indomitis, in eum locum, qui S. Terentii nominatur, delatum, ibi conditum eſt, eccleſia ibidem ſuo nomini conſtructa. *Elogium.* E

DE S. FELICISSIMO CONFESSORE

APUD NUCERIAM IN UMBRIA.

I. B. S.

Ex Ferrario.

XV JULII. C

Est hic alter Sanctus, æque ac prior, in omnibus aliis Faſtis ſacris præteritus, exceptis Ferrarii catalogis, iiſdem iſtis, de quibus jam proxime egimus; acceptâ nempe notitiâ ex ſolis monumentis eccleſiæ Nucerinæ : talibus ſaltem, ut, ex cultu ibi immemorabili, tutiſſime inter Sanctos connumerari poſſit, tametſi vaga ſint, certe nulli diſtincto tempori affixa, quæ de ipſo narrantur. Poſitionem ſeu cultus locum fuſius deſcribendum non cenſemus : ſatis enim nota eſt gemina apud Italos Nuceria; altera in Picentibus, non adeo procul Neapoli; à qua noſtram ſatis diſcrevimus, per ſitum ejus in Umbria, nempe inter Aſſiſium & Camerinum, quod hîc obiter notaſſe ſufficiat. Miratus ſum, *inquit laudatus Ferrarius*, nullam in Actis S. Feliciſſimi temporis mentionem contineri. *Eum alibi fruſtra quæſivimus; ut proinde nihil ſuperſit, quam ut elogium ab ipſo compoſitum, hîc fideliter ſubjungamus.*

De cultu conſtat, ſed ignoratur ætas.

2 Feliciſſimus, apud Nuceriam Umbrorum urbem, ex patre Rufino, viro in pauperes pientiſſimo, in pago Sicimano natus, infans, invitis parentibus, Nurſiam in monaſterium S. Eutychii ſe contulit; ubi cum brevi litteras didiciſſet, aliis prædicare cœpit. A patre exoratus, tandem accepta à monachis (quorum necdum habitum induerat) benedictione, domum rediit, ac pietatis operibus vacans, pupillorum & viduarum, præcipuè egentium, curam geſſit. Cum autem & proprias veſtes pluries pauperibus conceſſiſſet, à patre, qui id iniquo animo ferebat, domo expulſus, ad boves paſcendas mittitur; cumque vaccam pauperi eleemoſynam petenti (cum quod daret, aliud non haberet) dediſſet, patris iram metuens, in locum, cui Politianum nomen eſt, aufugit : ubi defixo baculo, cum is ſtatim floruiſſet, ibi ſibi confidendum intellexit. Deo itaque orationibus & vigiliis inſerviens, cum miraculis clarere cœpiſſet (cæco enim inter alia lumen reſtituit) peccatores ad bonam frugem plures convertit. Denique multos ibi annos moratus, migravit ad Dominum Idibus Julii. Miraculis etiam poſt mortem claruit; cum enim latro eccleſiam Feliciſſimi ingreſſus, &, pretioſioribus F

Elogium.

A fioribus ſublatis, multam per noctem viam ſe confeciſſe putaret, mane juxta eamdem eccleſiam deprehenſus, voto S. Feliciſſimo, ſe illius eccleſiæ perpetuo inſerviturum, facto, mortem evaſit. Quidam à dæmone obſeſſus, ad eamdem eccleſiam delatus, multis præſentibus liberatus eſt. Alius ſacras S. Feliciſſimi reliquias temere auſus tangere, brachio illico ſibi ſtupefacto, pœnitens veniam & ſanitatem impetravit. D

DE S. ANSUERO MARTYRE ET SOCIIS

RACEBURGI IN SAXONIA INFERIORE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.C.

§ I. Palæſtra & epocha martyrii.

ANNO MLXVI.

B

S. Anſuerus cum ſociis Raceburgi,

Aceburgum vulgo Ratzburg, *quæ ab Helmoldo lib.* 1, *cap.* 2 civitas Polaborum, *& ab aliis* Racipolis, Raziſpurg *& ſimilibus nominibus appellatur, antiqua Germaniæ urbs in circulo Saxoniæ inferioris, inter Ducatum Megalopolitanum ad ortum & Lavenburgicum ad occaſum, juxta lacum cognominem ſita eſt, fuitque epiſcopalis ſub archiepiſcopo Bremenſi, qui etiam interdum Hamburgenſis vocatur, poſtquam ſcilicet, approbante Nicolao I Romano Pontifice, cathedra Hamburgenſis Bremenſi unita eſt; de qua unione pluribus actum eſt in Vita S. Anſcharii archiepiſcopi Hamburgenſis ad diem* III *Februarii in Commentario prævio* § 2. *Diſtat autem Raceburgum ſeptem milliaribus Hamburgo ac totidem Luneburgo, tribus vero aut quatuor Lubeca. Qui plura de ejus ſitu, variaque fortuna noſſe cupit, adeat Matthæum Merianum in Germanica Saxoniæ inferioris Topographia pag* 197. *In hac civitate Raceburgenſi, aut ſaltem non procul ab ea,* S. Anſuerum *alioſque Chriſtianos à Slavis, ad paganiſmum relapſis, martyrii laurea coronatos fuiſſe teſtantur ferme omnes iſtius regionis hiſtorici. Ante alios M. Adamus eccleſiæ Bremenſis canonicus, qui eodem tempore vixit, ſic ſcribit in ſua Hiſtoria Eccleſiaſtica lib.* 4, *cap.* 11: Anſuerus etiam monachus & cum eo alii apud Raziſpurg lapidati ſunt. Idus Julii paſſio illorum occurrit. Qui cum ad paſſionem veniret, flagitaſſe fertur paganos, ut prius ſocii, quos deficere metuebat, lapidarentur. Quibus coronatis, ipſe gaudens cum Stephano genua poſuit.

C

aut prope eam urbem paſſus eſt.

2 *Non fruſtra numero ſuperiore dixi,* S. Anſuerum *ejuſque ſocios* in civitate Raceburgenſi, aut ſaltem non procul ab ea, *martyrii laurea coronatos eſſe. Huic disjunctioni faciendæ occaſionem præbuit textus Adami Bremenſis, qui eos* apud Raziſpurg *lapidatos fuiſſe affirmat. Eamdem expreſſionem imitantur Helmoldus presbyter Boſovienſis prope Lubecam in Chronico Slavorum lib.* 1, *cap.* 22, *Chronographus Saxo anonymus, cujus chronologia pertingit uſque ad annum* 1188, *quemque propterea circa hæc tempora vixiſſe opinatur Leibnitius, qui primus Lipſiæ anno* 1698 *hunc ſcriptorem luci publicæ dedit; Albertus Stadenſis in ſuo Chronico ad annum* 1066, *aliique, qui Adami verba tranſcripſerunt. Verumtamen non ignoro, ab antiquis ſcriptoribus præpoſitionem* apud *pro* in *ſæpe uſurpari. Hujus rei exempla in Martyrologis paſſim obvia ſunt. Unum hic dediſſe ſuffecerit. Uſuardus die* XXIV *Januarii ſic habet:* Apud Antiochiam natalis ſancti Babilæ epiſcopi, qui perſecutione Decii poſtquam frequenter paſſionibus ſuis ac cruciatibus glorificaverat Dominum, glorioſæ vitæ finem eſt ſortitus in vinculis. *Acta tamen illius & antiqua quædam Martyrologia, atque inter alia Hieronymianum, eum* in Antiochia *paſſum eſſe teſtantur. Romanum Parvum ſic habet:* Antiochiæ ſancti Babylæ epiſcopi. *Idem contingit in caſu noſtro: Quod enim ab Adamo, Helmoldo, aliiſque* apud Raziſpurg *peractum dicitur, ab aliis* in Racisburg *factum eſſe perhibetur: Chronicon enim Riddageshuſanum à Leibnitio editum inter ſcriptores Rerum Brunſwicenſium tom.* 2, *pag.* 76 *ita breviter enuntiat:* Sanctus Anſwerus lapidatur in Ratzeburg. *Chronicon vero Slavicum incerti auctoris, poſt Eccleſiaſticam Adami Bremenſis Hiſtoriam impreſſum, paucis idem martyrium ſic complectitur cap.* 14: Anſuerus monachus cum ſuis lapidatus eſt in Racisburg Idus Julii. *Ex dictis facile crediderim,* S. Anſuerum, *ejuſque ſocios in ipſa urbe Raceburgenſi martyrio affectos fuiſſe. Hæc de ſacri certaminis palæſtra ſufficiant; jam ad quæſtionem magis intricatam progrediamur.*

Martyrium ejus Baronius,

3 *In figenda hujus martyrii epocha adeo inter ſe diſſident recentiores auctores, ut hic vere locum habeat vulgaris parœmia, quot capita tot ſententiæ. Eminentiſſimus Cardinalis Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis Slavicam perſecutionem &* S. Anſueri *cædem anno Chriſti* 1065 *omnino collocandam cenſet his verbis:* Hoc eodem anno, qui & vigeſimus ſecundus numeratur Adalberti archiepiſcopi Hamburgenſis, Slavorum eccleſia ſub ejus parœcia conſtituta peſſumdatur, multis in ea clade martyrio coronatis, in primis verò Godeſcalco principe, Chriſtianæ religionis ſtudioſiſſimo propugnatore. Hæc autem tanta gloria ejus eccleſiæ, ut quàm firmiter teſtata relinquatur: in primis, quod ad tempus ſpectat, Adam, qui aderat, iſta habet: Expulſio archiepiſcopi & mors Godeſcalci uno fere anno contigit, qui eſt pontificis Hamburgenſis Adalberti vigeſimus ſecundus. Hoc plane anno, cum creatus ipſe fuerit Hamburgenſis archiepiſcopus anno Chriſti milleſimo quadrageſimo tertio. Res tunc geſtæ ab eodem auctore breviter ita narrantur, ſeu potius perſtringuntur. *Hîc narrata ex M. Adamo cæde Godeſchalci principis Slavorum, de quo nos egimus die* VII *Junii, ſic ex eodem ſcriptore pergit Baronius:* Anſuerus monachus & cum eo alii apud Rinsburg lapidati ſunt. Idus Julii paſſio illorum occurrit. *Moneo obiter per urbem Rinsburg hic à Baronio poſitam, intelligi debere* Raceburgum, *ne alioquin forte confundatur cum Renisburgo oppido* Hol-

E

F

AUCTORE G. C.

Holſatiæ, quod in limite Ducatus Sleſvicenſis ad fluvium Eyderam ſitum eſt.

& Mabillonius collocant anno 1065;

4 *Hæc Baronii chronotaxis placet Mabillonio, qui in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſeculo 6 part. 2, pag. 156 eamdem ſic ſtabilire nititur:* Anſueri martyrium, *inquit*, ſimul cum generali iſta Hammaburgenſis provinciæ clade anno MLXVI conſignant Albertus Stadenſis in chronico laudato, & Helmoldus lib. 1 Chronici Slavorum cap. 24, quam tamen Krantzius libro 4, cap. ultimo ad annum MLX revocat. Sed illi auctores annum martyrii horum Sanctorum cum anno Henrici regis octavo & Adalberti archiepiſcopi Hammaburgenſis vigeſimo ſecundo componunt. Quare cum Henricum ſub finem anni MLVI regnum accepiſſe conſtet, Anſuerum anno MLXV martyrio affectum fuiſſe potius crediderim. Et quidem, id diſerte habetur in Chronico noſtro Saxonico, antiqua manu conſcripto; in quo hæc Slavica clades anno MLXV narratur, ubi etiam perſecutionis auctor dicitur fuiſſe Bluſſo, qui ſororem habebat Godeſcalci, Pluſſonem appellat Albertus Stalenſis. *Obſervo hic etiam per tranſennam parum ſibi conſtare Krantzium, dum in Metropoli lib. 4, cap. 44 illam Slavorum ſeditionem anno Chriſti 1060 alligat, qui in ſua Wandalia lib. 3, cap. 5, eamdem anno Chriſti 1066 collocat.*

B

Pagius autem anno 1064;

5 *Baronii Mabilloniique ſententiæ contradicit Antonius Pagius, qui in Critica Hiſtorico-Chronologica ad annum 1065 ita notat:* A num. L ad LIII perſecutio adverſus Chriſtianos in Saxonia excitata, quam Baronius hoc anno narrat, pertinet ad annum milleſimum ſexageſimum quartum, ut liquet ex Adamo Bremenſi libro 4. Helmoldus in Chron. Slavorum lib. 1, cap. 24 & Krantzius in Wandalia libro 3, cap. 5, qui Adamum exſcribere ſolet, eam perperam cum anno ſequenti copulat, cum Adamus aſſerat, eam contigiſſe anno XXII Adelberti Archiep. Bremenſis, ſed eam accurate narrant. *Deinde iterum ex anno vigeſimo ſecundo Adalberti Archiepiſcopi (Baronius Mabilloniuſque, ut ſupra vidimus, ad ſtabiliendam ſuam chronologiam eodem argumento utuntur) opinionem Baronii contendit evertere. Denique Helmoldum & Krantzium, qui cum Henrici Quarti anno octavo hanc hiſtoriam conjungunt, erroris redarguit:* Anno enim ſequenti, *inquit*, Henricus IV undecimum regni annum inchoavit. Quare perſecutio hæc accidit anno MLXIV, quo deſiit annus octavus Henrici, & incepit annus XXII Alberti archiep. etiam in Helmoldi & Krantzii ſententia, qui Alberti initium cum anno MXLIII recte conjungunt.

C

Nos vero cum aliis illud anno 1066 contigiſſe putamus.

6 *Plures chronologi volunt, hos Slavicos tumultus anno 1066 contigiſſe. Pro illo anno aperte ſtat Helmoldus, qui lib. 1 Chronici Slavorum cap. 24 ita diſerte pronuntiat:* Accidit autem perturbatio hæc in Slavorum provincia anno poſt Incarnationem Domini milleſimo ſexageſimo ſexto, anno regni Henrici Quarti VIII. *Albertus Stadenſis, qui floruit anno 1256, in ſuo Chronico ad annum 1066 poſt narratum Godeſchalci & Anſueri martyrium aliaſque turbas ita concludit:* Igitur expulſio archiepiſcopi & mors Godeſchalci anno Henrici regis octavo, Archiepiſcopi XXII, præſenti anno Domini contigit. *Baronius & Mabillonius hos quidem auctores deſerunt; imo Pagius Helmoldum erraſſe rotundè edicit. Malim ego, quamdiu aliunde non urget manifeſta ratio, ſcriptores illos ſinceritate & antiquitate venerabiles ſecum conciliare, & hanc Slavicam adverſus Chriſtianos barbariem anno Chriſti 1066 conſignare. Quin imo Adamum Bremenſem, qui ob loci temporiſque vicinitatem, res geſtas perſpectas habere potuit, opinioni meæ favere contendo. Quod vero pertinet ad Saxonicum Mabillonii Chronicon, antiqua manu deſcriptum, in quo Slavica hæc rabies anno MLXV expreſſe narratur; ei oppono chronicon Lubecenſe, quod Meibomius tomo 2 Rerum Germanicarum edidit, ubi pag. 394 hæc habentur:* Sub iſto etiam Ezone Slavi, facta conſpiratione, iterum relapſi à fide, presbyteros & Chriſtianos lapidabant & mactabant anno Domini MLXVI. *Addo etiam Chronographum Saxonem à Leibnitio, ut ſupra dixi, primò typis editum, qui Godeſchalci & Anſueri cædem* anno Domini MLXVII, Henrici Quarti XI *conſtituit. Quamvis is auctor ſententiam noſtram non teneat, tamen à Baronii, Mabillonii, Pagiique opinione magis quam à noſtra diſcrepat. Jam ſententiæ noſtræ fundamenta ponamus.*

D

E

Opinionis noſtræ fundamenta ponuntur,

7 *Magiſter Adamus, quem adverſarii, quamvis inter ſe diſſidentes, tamquam opinionis ſuæ patronum utrimque citant, poſtquam lib. 4, Hiſt. Eccleſ. cap. 7, & ſequentibus motas contra Archiepiſcopum ſuum turbas, & mortem Godeſchalco Anſueroque à furentibus Slavis illatam enarraſſet, cap. 23 ita concludit:* Igitur expulſio Archiepiſcopi & mors Godeſcalci uno fere anno contigit, qui eſt pontificis XXII. Hæc eſt Slavorum tertia negatio, qui primò facti ſunt à Carolo Chriſtiani, ſecundo ab Ottone, tertiò nunc à Godeſcalco principe; & niſi fallor, hæc mala nobis ventura ſignavit ille horribilis cometa, qui ipſo apparuit anno circa dies Paſchæ. *Lambertus Schafnaburgenſis ſcriptor etiam coævus in ſuis Annalibus ad annum Chriſti 1066 narrat ſequentia:* Facto mane infenſis adeo animis omnes in archiepiſcopum (*nempe Adalbertum, de quo agit*) coorti ſunt, ut nec manibus temperaſſent, niſi regia majeſtas vix & ægrè iracundiam cohibuiſſet. Contumelioſe itaque ejectus eſt de curte regia cum omnibus tyrannidis ſuæ fautoribus. *Tum interpoſitis quibuſdam, eodem anno 1066 ſic proſequitur:* In feſtis Paſchalibus per quatuordecim fere noctes continuas cometa apparebat. *His tamquam pro fundamento præmiſſis, adverſariorum objectiones ſolvamus.*

F

& adverſariorum objectiones

8 *Baronius loco ſupra citato ex Adamo Bremenſi refert, ſeditionem illam Slavicam contigiſſe anno Adalberti archiepiſcopi XXII. Dein ait, Adalbertum aut Albertum (utrovis nomine appellatur) creatum fuiſſe archiepiſcopum anno Chriſti MXLIII; atque hinc infert Slavicam iſtam perſecutionem collocandam eſſe anno Domini MLXV, cum ille annus Chriſti coincideret cum anno Adalberti archiepiſcopi vigeſimo ſecundo. Conſtat quidem ex Adamo Bremenſi deceſſorem Adalberti obiiſſe anno MXLIII circa diem XVII Kal. Maii, Indictione XI. At diſcere cupio, unde conſtet Adalbertum eodem anno ei ſucceſſiſſe, aut ſaltem ab eo tempore archiepiſcopatus ſui annos numerare cœpiſſe. Ad id dicendum me movet diploma ipſius Adalberti de fundatione Gozecenſis monaſterii, quod inter* Privilegia Archiecclefiæ Hammaburgenſis *poſt Adami Hiſtoriam Eccleſiaſticam impreſſum invenio, ubi in fine hæc leguntur:* Dat. III Kal. Octob. anno Incarnationis Domini MLIII Indi-

A Indictione III, episcopatus Domini Alberti archiepiscopi anno VIII. Actum Gozeka in Christi nomine feliciter. Amen. *Facto computu, sequeretur Adalbertum tantùm dignitatis suæ archiepiscopalis annos numerare ab anno Christi* 1045, *quo etiam anno illum Altbrando successisse scribit Lambertus Schafnaburgensis.*

9 *Fateor in aliis ejusdem præsulis diplomatibus annos aliter numerari, ut patet ex diplomate fundationis cœnobii Rastandensis, ubi in fine sic legitur:* Data anno Incarnationis Dominicæ MLIX, Indictione XII, III Idus Septemb. Ordinationis vero ejusdem Reverendissimi archiepiscopi Adalberti XVI. *Hic ordinatio ejus indicatur facta anno* MXLIII. *Propter hanc variam computandi rationem in his diplomatibus occurrentem, suspicor hujus archipræsulis annos à scriptoribus diversimode numeratos fuisse, quemadmodum fit in annis Henrici Quarti, uti statim videbimus. Forte aliqui eos à nominatione, alii à confirmatione aut consecratione, vel simili quadam circumstantia, nobis hactenus ignota, cœperunt computare. Sed his missis, quid vetat* 22 *Adalberti annos completos accipi, qui ab anno* 1043 *usque ad annum* 1066 *omnino effluxerint, non computatis duabus extremis annorum partibus?*

ex Adalberti archiepiscopi,

B

10 *Idem fere observandum est ad componendam Slavicam adversus Christianos persecutionem cum anno Henrici Quarti octavo. Nam Germanicæ historiæ vel tantillum peritis notum est, eos annos Henrici Quarti diverso modo numerari. Aliqui eos inchoant ab anno* 1054, *quando, teste Lamberto Schafnaburgensi*, consecratus est in regem Aquisgrani ab Herimanno Colonienſi archiepiscopo. *Alii ab anno* 1056, *quando, teste eodem Lamberto*, regnum pro patre obtinuit filius ejus Henricus, quinque annorum infantulus, anno postquam in regem unctus fuerat, tertio. *Sed cum eo tempore mater ejus regnum filii loco administraret, plures chronologi ab anno sequenti* 1057, *Henrici Quarti regnum numerare incipiunt. Certe Chronographus Saxo jam aliquoties laudatus hunc ponit titulum:* Annus Domini MLVII, Henrici Quarti I. *Deinde ita inferius scribit:* Henricus Quartus, Henrici Imperatoris filius admodum puerilis patri succedens regnare cœpit. *Albertus Stadensis in suo Chronico ita diserte loquitur:* Anno Domini MLVII Henricus Quartus, Henrici Imperatoris filius, LXXXVII ab Augusto, regnare cœpit, & regnavit annis XLII. *Annales Hildesheimenses à Leibnitio inter scriptores Rerum Brunswicensium tomo* I *editi sic habent pag.* 731: Anno Domini MLVII Ind. IX Henricus filius Henrici Imperatoris admodum puer regnare cœpit. *Si postremam hanc epocham sequamur, & modo supra dicto anni sumantur completi, patet, ab anno* 1057 *usque ad* 1066, *octo annos completos transisse, atque ita hunc Slavorum tumultum potuisse contingere anno Henrici Quarti octavo completo. Ex dictis saltem liquet, hos annos pro varia computandi ratione valde incertos esse, atque ob unius alteriusve anni discrimen Helmoldum, Albertum Stadensem, aliosque scriptores veteres certum annum assignantes, non statim erroris esse arguendos. Novi quidem in quibusdam diplomatibus alios annos figi; sed cum in eorum Indictiones (forte etiam in numeros) menda irrepserint, talium diplomatum testimonia etiam opinioni meæ faventia non magni facio. His itaque in medio relictis, unicum objicio argumentum, cui ab adversariis satisfieri desidero.*

& regis Henrici IV annis desumptæ diluuntur.

C

Julii Tomus IV.

11 *Conveniunt omnes à me hactenus citati historici & chronologi, anno ab Incarnatione Dominica* 1066 *circa festa Paschalia apparuisse cometam. Id ipsi adversarii non diffitentur: Baronius enim in Annalibus ecclesiasticis hunc annum ita incipit:* Millesimus sexagesimus sextus sequitur Christi annus Indictione quarta, idemque comete insigni à chronographis consignatus Latinis pariter atque Græcis historicis. *Pagius vero ad eumdem annum* 1066 *citatis Sigonii verbis, hunc cometam describentibus, historicum illum hoc signo cœlesti erroris convincere conatur:* Quibus ex verbis, *inquit*, eruitur, bellum hoc ad præsentem, non vero ad præcedentem annum, ut perperam Sigonius lib. 9 hist. de Reg. Ital., pertinere: hujus enim cometæ varii scriptores meminere, eumque hoc anno apparuisse scripsere. *Liceat mihi idem argumentum in Pagium Baroniumque retorquere: nam Adamus Bremensis post Slavicam devastationem, Martyrum cædem, aliasque turbas fideli narratione expositas lib.* 4, *cap.* 13 *ita concludit:* Nisi fallor hæc mala nobis ventura signavit ille horribilis cometa, qui ipso apparuit anno circa dies Paschæ. *Possem hic alia adferre ad hujus argumenti confirmationem non parum facientia, quæ in ecclesiastica Adami Historia immediate sequuntur de sancti regis Eduardi morte, turbisque post eam in Anglia excitatis, quæ, ipsis adversariis fatentibus, anno Christi* 1066 *contigere. Sed hæc sufficere existimo ad stabiliendam nostram opinionem, quæ contendit, S.* Ansuerum *ejusque socios martyrii palmam probabilius anno* 1066 *adeptos esse.*

AUCTORE G. C. *Unum argumentum ad adversariis solvendum proponitur.*

E

§ II. Actorum compendium, ex quo Sancti patria, vitæ professio, socii & reliquiæ examinantur.

Actorum compendium, in quo S. Ansueri patria, F

JOannes *Adolphus, Cypræus domo Slesvicensis, anno* 1634 *Coloniæ Agrippinæ vulgavit Annales Episcoporum Slesvicensium, quibus inter alia inseruit satis elegans* S. Ansueri *elogium. In hoc Actorum compendio narrat quædam antiquis scriptoribus ignota, quæ post exhibitum hîc prius istud elogium sigillatim discutiemus. Itaque lib.* I *dictorum Annalium cap.* 19 *sic scribit:* Answerus nobili genere prognatus, patre Oswaldo, equite strenuo, & matre Agnete, & quidem Slesvici in ædibus illis, quæ plateam (caninam vulgo dictam) ingredientibus ad sinistram sese offerunt, quas nunc, quando ego hæc ad posteritatem transmitto, Bernhardus Soltow quæstor ducalis Gottorfiensis possidet, quemadmodum constanti fama ad nos perlatum est; annos natus quindecim, heres futurus paternorum bonorum, parentibus invitis & reclamantibus, totum se litterarum sacrarum studiis dedit; quæ tamen studia initio nascentis Ecclesiæ in his oris fere neglecta & contempta jacebant, etiamsi Slesvicum civitas Saxonum Transalbinorum, ut eam Helmoldus & alii nominant, opulentissima & populosissima esset.

13 Itaque relictâ patriâ & parentibus, Raceburgum profectus, idque hortatu Rodulphi episcopi Slesvicensis, cœnobium S. Georgii ingressus est; ubi eo tempore inter paganos

vitæ professio,

AUCTORE G. C.

ganos idololatras, monachi Ordinis Benedictini vivebant. Ubi cum plusculum temporis exegisset, Christianæ doctrinæ fundamentis perceptis, ad religionis professionem se admitti petiit. Quod cum impetrasset, assumpto religioso habitu, tantos in studiis litterarum progressus fecit, ut inter viros doctos principem locum obtineret, vitæque sanctimonia & exemplo cunctis præiret. Sacris initiatus & ad sacerdotium promotus, totus contemplationi rerum divinarum, ardentibus precibus insistens, cor & corpus suum ferventi devotione in sacrificium Deo offerebat, & lacrymis litabat. Cumque monasterii abbas vel rector è vivis sublatus esset, ipse cunctis collegarum suffragiis, unanimique omnium voto ac desiderio, abbas creatus ac designatus fuit, nomen ac officium boni pastoris consecutus. In quo munere ita se gessit, ut magnam apud omnes laudem invenerit, ut qui gregem sibi commissum non tantum verbo, sed & exemplo erudiret & regeret

B

Collegas vero delinquentes & peccantes ita correxit, ut nec rigore & asperitate eos plane pessumdaret, nec nimia facilitate eorum erratis indulgendo conniveret.

& martyrium describuntur.

14 Sed & verbum Dei in Slavia, quæ nondum ad Christum conversa erat, publicavit & docuit, una cum collegis & fratribus, quos viginti octo fuisse memoriæ proditum est, & plurimos ad religionem convertit. Qua de causa in odium Slavorum primariorum, qui à religione Christiana abhorrebant, adductus, una cum collegis summo in discrimine aliquamdiu vixit, quoad Slavi, qui inveteratum dæmonum cultum aboleri nolebant, impetu in monasterium facto, Answerum unà cum collegis comprehensos in monte non procul à monasterio sito apud Rinsberg lapidaverunt. Answerus veritus ne collegæ ipsius terrore supplicii fracti ac perterrefacti, religione abnegata, iterum deficerent, ab iis, qui eos lapidaturi erant, cum ad supplicium duceretur, precibus contendit, ut priusquam ipse lapidibus obrueretur, de collegis sumeretur supplicium, quo fortitudine & constantia Christianorum martyrum male de religione sentientes pudore

C

ac ignominia suffunderentur, certaque fide ac indubitata spe contra coronâ gloriæ brevi indipiscendâ non exciderent collegæ, nec pusillanimitate sua Slavorum diffidentiam augerent, religionemque deridendam propinarent. Quibus trucidatis, ipse in genua provolutus, exemplo Stephani, Deo animam commendavit & tradidit magna cum hilaritate. Atque ita.... Idibus Julii martyrii decora sibi peperêre. Quo die & eorum memoriam celebrarunt Majores nostri. Answeri brachium adhuc Stadii in ecclesia beatæ Mariæ exstare & conservari dicitur. Ad ejus sepulcrum cæcos visum recepisse & alia miracula edita esse virtute & clementia Servatoris nostri antiquitas memoriæ prodidit; quod nos ut constanti fama ac indubitata fide à majoribus ac progenitoribus nostris accepimus, ita ad posteros fide & vero transmittimus *Hactenus Cypræus, cujus aliqua asserta, veterum auctorum testimonio destituta, jam examinabimus.*

15 *Primo quidem Cypræus nobis* S. Answeri *patriam, imo ipsam domum natalem assignat, quemadmodum constanti fama ad se perlatum esse asserit. Quidquid sit de hac fama seu traditione, in antiquis historicis nullum invenio hujus assertionis vestigium. Ecclesia quidem Slesvicensis in sacro Officio* S. Answerum *tamquam popularem celebrat his verbis:* Beatus Answerus nobili prosapia, videlicet ex patre Oswaldo milite strenuo, & matre Agneta progenitus, de civitate Slesvicensi fuit oriundus. *At in Breviario Raceburgensi, quod* S. Answeri *Passionem describit, de illius patria plane siletur. In Actis vero nostris amplioribus tantummodo traduntur sequentia:* Answerus nobilibus propagatus parentibus festivam genealogiam duxit, utpote de patre nobili, milite strenuo Oswaldo & matre Agneta nomine, qui optimæ indolis, laudabilis opinionis & famæ bonæ exstiterunt, & vitam honestissimam actitabant. Idem Oswaldus inter Heydebo civitatem Yuciæ, quæ nunc Slesswich dicitur, & Holsatiam commoratus, tanta excellentia fuit præditus,

D

Disquiritur an S. Answerus fuerit Slesvicensis,

E

ut plurimos milites & militares armigeros more vasallico suis possessionibus infeodaret. *Nolo tamen propterea Slesvicensibus hoc patriæ suæ decus eripere; sed mallem, ut istius civitatis incolæ Lutherana hæresi infecti, Majorum suorum exemplo* S. Answerum *tamquam popularem venerarentur, & sancti Monachi, quod nomen nunc tantopere contemnunt, fidem tenerent ac mores imitarentur.*

& monachus ex ordine S. Benedicti.

16 *Satis constat ex Adamo synchrono aliisque antiquis scriptoribus,* S. Answerum *fuisse monachum. At forte quis dubitabit, an fuerit ex Ordine S. Benedicti, uti asserunt Acta, Breviaria, Cypræus supra laudatus, aliique recentiores. Dubium oriri posset ex eo, quod veteres auctores, de* S. Answero *agentes, id nusquam diserte exprimant, & interim varias Deo servientium congregationes enumerent. Adamus sæpe memoratus jam suo tempore post Slavorum conversionem, à piissimo principe Godeschalco promotam, diversa Sanctorum virorum cœnobia exstructa fuisse significat his verbis libro tertio capite* 22*:* Tunc etiam per singulas urbes cœnobia fiebant sanctorum virorum canonice viventium; item monachorum atque sanctimonialium, sicut ii testantur,

F

qui in Liubice, Aldinburg, Leontio, Razisburg, & in aliis civitatibus singulas viderunt. In Magnopoli vero, quæ est civitas Obodritorum, tres Deo servientium dicuntur fuisse congregationes. *Cavillationem, quæ ex prætermissa Benedictini Ordinis expressione formari posset, Mabillonius sec.* VI *Sanctorum Ordinis S. Benedicti part.* 2, *pag.* 156 *ita prævenit:* Porro non est, quod aliquis nobis objiciat, Answerum cum sociis Ordini nostro gratis annumerari: id enim non solum censemus, quod eorum nomina in Martyrologiis tum Arnoldi Wionis, tum Hugonis Menardi, aut in Bucelini Menologio recenseantur; sed etiam quod certum sit, Hammaburgensem ecclesiam à nostris conditam & diu administratam, sobolem Benedictinam ad vicinas civitates & regiones, quæ ad ipsius curam pertinebant, propagasse. Nec facile quis sibi persuadebit, alios monachos præter Benedictinos tum temporis in illis partibus floruisse. *Plane acquiesco Mabillonii argumentationi, & judico varia cœnobia ab Adamo Bremensi memorata partim fuisse clericorum simul viventium, ut antiquitus fieri solebat,*

A bat, *partim Benedictinorum, qui ab illorum temporum locorumque ſcriptoribus ſufficienter per nomen monachorum deſignabantur, cum aliud monaſticum inſtitutum in his regionibus non agnoſcerent.*

Examinatur etiam ſociorum vitæ profeſſio,

17 *Major dubitandi ratio eſt, an illi, quos* S. Anſuerus *habuit in martyrio ſocios, fuerint monachi & ex Ordine S. Benedicti. Affirmant hoc paſſim recentiores, & Acta noſtra aliaque incertæ ætatis & auctoritatis monumenta; ſed apud veteres Saxoniæ ſcriptores de illorum vitæ profeſſione altum eſt ſilentium. Has aliaſque circumſtantias primum expreſſas invenio in chronico Bremenſi, quod ab Henrico Wolteri medio circiter ſeculo decimo quinto ſcriptum typis dedit Henricus Meibomius tom. 2 Rerum Germanicarum, ubi pag.* 43 *habentur ſequentia:* In diebus illis Gotſchalcus princeps Slavorum interfectus occubuit, quos ad fidem convertere nitebatur. Etiam abbas Anſuerus venerabilis cum XXIIX fratribus à Slavis prope Raceburg lapidati ſunt ad mortem ipſo die diviſionis Apoſtolorum, quorum feſtum celebrat eccleſia Racepoli ipſo die Arnulfi propter alia feſta intervenientia in eadem eccleſia. Et de illis martyribus ſic canit eccleſia: Pro nomine Chriſti digne inventi ſunt iſti hîc pati cum conſortibus, quos triumphans in patria nunc poſſidet eccleſia augentes cælum ſortibus. Et illos martyres Adelbertus fecit canoniſari per quemdam ſuffraganeum in Receborg, annuente ſibi Apoſtolico & ſacro approbante concilio. Et canonizatione completa epiſcopus Raceburgenſis miſit brachium ſancti Anſueri abbatis ad monaſterium B. Mariæ Virginis extra muros Stadenſes. *Trithemius lib.* 3 *de viris Illuſtribus cap.* 299 *hic triginta martyres numerat, ac* S. Anſuerum *monaſterii ſancti Georgii prope* Rateborch *abbatem fuiſſe ſcribit. Krantzius in ſua Metropoli lib.* 3, *cap.* 3 *& lib.* 4, *cap.* 43 *diverſis phraſibus* S. Anſuerum *abbatem, & ſocios martyrii monachos fuiſſe innuit. Adde his Cypræum alioſque recentiores. Unde autem has circumſtantias hauſerint, nec ipſi indicant, nec nobis divinare promptum eſt. Forte eas colligunt ex incerto Chronici Slavici auctore à nobis ſupra citato, qui cap.* 14 *dicit*, Anſuerum *monachum Idibus Julii* cum ſuis *Raceburgi lapidatum eſſe. Fateor*

C *hunc ſcriptoris ſatis antiqui textum recentiorum aſſertioni favere, atque ex eo probabiliter colligi*, S. Anſueri *ſocios monachos & conſequenter Benedictinos fuiſſe.*

& numerus.

18 *Veteres Slavicæ hiſtoriæ ſcriptores* S. Anſuedam *quoſdam martyrii ſocios attribuunt, ſed determinatum eorum numerum non produnt. Adverto interim à Wione, Dorganio, Menardo & Bucelino triginta monachos* S. Anſueri *in ſacro certamine ſocios conſtanter computari. In Actis Breviariiſque Borealibus eſt quoddam in numero diſcrimen: nam in Breviario Sleſvicenſi recenſentur* XXVIII; *in Raceburgenſi autem primum dicuntur* XXIX *ſub* S. Anſueri *diſciplina in monaſterio vixiſſe; dein narratur, quod perſecutores beatum* Anſuerum *cum* XXVIII *fratribus ſuis de habitationis loco ad mortem inferendam extraxerint, ac denique quod* XXVI *ex hac congregatione beatiſſima lapidati fuerint. Verum cum lectiones Raceburgenſes integram martyrii hiſtoriam non contineant, tantum* XXVI *martyres primo impetu lapidatos numerant, duoſque alios poſtea ante* Anſuerum *lapidibus obrutos omittunt. Quod ſatis patet ex verbis, quibus Officium in eodem Breviario ſic concluditur:* O Anſuere vir nobilis cum quater ſeptem ſociis *&c. Defectum hunc ſupplent Acta noſtra ex Ms. Gottorpiano poſtmodum danda, quæ poſt* XXVI *primo impetu ſaxis obrutos, deinde Joannem & Volquinum nominant, eoſque poſtea eodem mortis genere affectos fuiſſe narrant. Hi duo itaque* XXVI *præcedentibus additi numerum* XXVIII *martyrum explent. Accedunt præterea in Actis noſtris duo conjuges, qui, miraculis excitati, ſeſe publice Chriſtianos profeſſi ſunt, atque ideo etiam lapidibus obruti martyrii palmam obtinuiſſe dicuntur. Hinc forte Martyrologi Benedictini per errorem triginta monachos pro totidem martyribus acceperint. Utut eſt, ego non niſi* XXVIII *monachos* S. Anſueri *ſocios hactenus reperire potui. Nec plures invenit Cypræus, qui hunc numerum memoriæ proditum eſſe affirmat. Jam de ſancti Martyris ſepultura & reliquiis pauca dicamus.*

AUCTORE G. C.

Sepultura; tranſlatio;

19 *Acta noſtra num.* 20 *narrant, ſacerdotem quemdam cum aliis Chriſtianis corpus* S. Anſueri *inter inhumata ſociorum corpora ſatis prodigioſe agnoviſſe, illudque in ſaxea monaſterii, in quo vixerat, crypta ſepeliviſſe, conditis prius juxta locum martyrii aliorum martyrum corporibus, de quorum ſepulcro aut reliquiis poſtea nec in Breviariis nec in hiſtoriis ſit amplius mentio. Deinde num.* 21 *dicitur, quod* S. Anſueri *corpus ab Evermodo Raceburgenſi epiſcopo (obiit is anno* 1178) *honorifice in eccleſiam Raceburgenſem fuerit tranſlatum. Paulo ante hanc tranſlationem fertur cæcus quidam per ſancti Martyris interceſſionem illuminatus fuiſſe. Idem, ni fallor, miraculum in quadam Actorum appendice, quam propter cauſas poſtmodum indicandas omiſi, pluribus verbis repetitur. Ut autem lector illud miraculum cum eo, quod in Actis num.* 21 *deſcribitur, conferre poſſit ac judicare, an ſit ab illo diverſum, iſtud ex dicta appendice excerptum hic oculis ſubjicio. Refertur igitur hoc modo:* Accidit autem quod cum dies & hora tranſvectionis hujus, ſicut ſolitum eſt, divulgata eſſet, quidam cæcus, optans ſibi ſpem conſolationis, cupivit anticipare tempus exhumationis reliquiarum ſancti Anſueri; acceſſit ad cœmeterium ſancti Georgii, lento paſſu, velut cæci ſolent, ſegniter incedens; venit prope tumulum ejus, pedem graviter impegit in lapidem epitaphii ſancti Martyris, & præ dolore anguſtiatus jacuit ſemi immobilis in loco offenſionis flens, & ejulans oravit Dominum dicens: O Domine Jeſu Chriſte, ſi vera ſunt hæc omnia, quæ de iſto Anſuero referuntur, & ſi in conſpectu tuo Sanctorum tuorum gaudiis eſt adjunctus, da mihi per merita ipſius, invenire gratiam tuam, ut ego lucem diei videre merear, & Martyris ſanctimonia orbi clarius propaletur. Illico oculi ejus aperti ſunt; laudans & benedicens Dominum Jeſum Chriſtum. Tunc continuo, ut prædictum eſt dominus epiſcopus prænominatus affuit, & per ordinem ſingula pro ſanctarum reliquiarum reverentia honorifice conſummavit. Et hoc miraculum de cæco omnibus, qui ibi affuerunt, manifeſtius elucebat.

& reliquiæ S. Anſueri.

20 *Corpus* S. Anſueri *ineunte ſeculo decimo ſexto adhuc Raceburgi fuiſſe, videtur poſſe colligi ex Breviario Sleſvicenſi, quod anno* 1512 *impreſſum ſic tamquam de præſenti loquitur:* Gaude Ratzeburgenſis eccleſia divinitus inſpecta, à Deitatis clementia medullitus electa, quæ Sanctorum ſanguine pulchre rubricaris, quorum nunc juvamine mire gubernaris. *Lectio-*

AUCTORE G.C.

nes vero ita concludit : Ad cujus ſepulchrum cæci illuminati ſunt, & multa miracula operatur clementia noſtri Salvatoris. *An autem tempore, quo hæc ſcribo, etiamnum reliquiæ* S. Anſueri *ſuperſint, aut ubinam exiſtant, non facile dixero, cum jam Lutherana hæreſis, Sanctorum cultui inimica, regionem olim ſancti Martyris ſanguine irrigatam, & ſacris ejus oſſibus condecoratam occupaverit. Reliquias* S. Anſueri *non in ſola urbe Raceburgenſi conſervatas, ſed etiam alio tranſmiſſas fuiſſe conſtat ex Chronico Bremenſi ſupra citato, ac præſertim ex Alberto Stadenſi, qui in ſuo Chronico poſt narratum* S. Anſueri *martyrium ita ſcribit :* Hujus ſancti Anſueri ſervatur brachium integrum apud Stadium in eccleſia beatæ Virginis. *Albertus Krantzius lib. 4, in Metropoli cap. 43, de iiſdem pretioſis lipſanis meminit ; ſed non ſatis clare indicat, an ea uſque ad ſuam ætatem illic permanſerint, cum ſimul de everſa beatiſſimæ Virginis eccleſia ſic obſcure ſcribat :* Hujus ſancti (*ſcilicet* Anſueri, *cujus glorioſum pro fide certamen antea narraverat*) brachium integrum ſervatur apud Stadium in eccleſia beatæ Mariæ nunc ſubverſa, prius Fratrum moribus everſis. *Hinc liquet non nimium fidendum eſſe Cypræo, qui, citato Krantzio, de reliquiis Stadenſibus ita loquitur, acſi illæ anno* 1634, *quo ſcribebat, adhuc ibidem ſuperſtites eſſent. Plura ab hoc Cypræo in* S. Anſueri *elogio ſupra exhibito confidenter aſſerta poſſem in dubium revocare. Sed dum non profert ex antiquitate aſſertionum ſuarum teſtimonia, vix eſt operæ pretium hunc recentiorem ſcriptorem impugnare.*

B

§ III. Cultus, Officium & Acta.

S. Anſueri ſociorumque cultus ex Martyrologiis,

C

Quamvis ex dictis dicendiſque ſatis manifeſtum ſit, S. Anſuerum *ejuſque ſocios tamquam veros martyres jam dudum cultos fuiſſe, tamen more noſtro etiam aliquot Martyrologos enumerabimus. Additiones Mss. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum Idibus Julii ſic* S. Anſuerum *cum ſociis memorant :* In Racisburgo ſunt à Wandalis infidelibus lapidati Aſuerus monachus cum aliis multis pro Chriſti fide. *Tum Uſuardus auctus apud Molanum in Additionibus hoc die ſic habet :* Anſweri monachi cum ſuis in Ratilburg lapidati. *Ferrarius in Catalogo Generali Idibus Julii hanc profert annuntiationem :* Racelburgi in Vuandalia, S. Anſueri abbatis & martyris cum aliis multis. *Dorganius in Kalendario Benedictino ſociorum numerum ſic definit :* SS. Anſueri abbatis & aliorum xxx monachorum à Slavis pro Chriſti amore lapidatorum. *Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino ſacri certaminis palæſtræ numerum ita addit :* In Racézburg paſſio ſanctorum martyrum Anſueri & triginta monachorum, qui à Slavis pro Chriſti fide lapidati ſunt. *Similia habent Arnoldus Wion part. 2 Ligni Vitæ lib. 3, pag 225, & Bucelinus in Menologio Benedictino* XV *Julii, niſi quod hic poſterior prolixius ſancti Martyris elogium contexuerit. Quid de ſociorum numero, ab his Benedictinis Martyrologis determinato, cenſendum ſit, dixi paragrapho præcedenti.*

& Breviario Sleſvicenſi, in quo habet Officium proprium,

22 *Habemus in Muſeo noſtro duo de* S. Anſuero *ejuſque ſociis diverſa Officia. Unum in Breviario Raceburgenſi, quod Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus D. Joannes Parkentyn Raceburgenſis epiſcopus vigeſimus ſextus anno* 1506 *Lubecæ imprimi juſſit, & ſingulis, horas canonicas ex eo codice recitantibus, quadraginta indulgentiarum dies conceſſit, ut in fronte libri legitur. In Rubricis autem notatur, quod hoc feſtum ſolenniter celebretur cum Octava. Lectiones propriæ cum capite ſecundo Actorum noſtrorum omnino conveniunt uſque ad num.* 17, *ita ut hanc Actorum partem ex lectionibus, vel lectiones ex hac Actorum parte deſumptas eſſe oporteat. Quare hic eas exhibere ſupervacaneum foret. Alterum de eodem ſancto Martyre ejuſque ſociis Officium invenitur in Breviario Sleſvicenſi, in cujus præfatione Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus D. Godſchalcus De Alevelde epiſcopus Sleſvicenſis etiam omnibus, ex eo horas perſolventibus, quadraginta dierum indulgentias largitur. Canonicis quibuſdam expenſas ſuppeditantibus, aliis ſtudium & operam conferentibus, Breviarium iſtud* per venerabiles viros & magiſtros Wilhelmum Mercatoris & Thomam Kees civem in urbe Pariſienſi impreſſum *eſt* è regione collegii Italorum .... ſub anno Domini milleſimo quingenteſimo duodecimo, *ut legitur in fine libri. Cum autem in hoc Officio lectiones propriæ à Raceburgenſibus differant, non abs re erit illud hic integrum exhibere. Sic eâdem operâ totum Officium Raceburgenſe habebimus: nam, ut jam dixi, lectiones propriæ Raceburgenſes in Actis à num.* 14 *uſque ad* 17 *ad verbum expreſſæ continentur ; reliqua vero Sleſvicenſia præter lectiones cum hymnis, antiphonis, aliiſque propriis Raceburgenſibus plane concordant. Jam ipſum Officium ex Breviario Sleſvicenſi tranſcribamus.*

D

E

F

ex quo dantur quædam ad primas Veſperas,

23 *Antiphonæ in Primis Veſperis :* 1 Adeſto Pater gloriæ nobis, ut victoriæ laudes tuorum martyrum digne poſſimus promere Anſueri & ejus ſociorum. 2 Cordis ex ſecretario gens omnis ſimphonizat : nam in tormento vario Anſuerus ſtephanizat. 3 Cæleſte viridarium jocunde tunc ſtipatur, cum felix per martyrium hic mundus irrigatur. 4 Avete ſancti Martyres Anſueri comitiva ; orate, ne nos flebiles mors tangat recidiva. 5 Sancte Anſuere martyr Dei inclyte, cum tuis conſortibus ora pro nobis quæſumus. *Capitulum de communi Martyrum.* ℟. Pange terra Holſaciæ nobilis & generoſa : nam de tua progenie prodiit rubens roſa Anſuerus, qui nobiliter ex te generatur, per quem ineffabiliter multa mirabilia Deus operatur. ℣. Ex cujus odoris fragrantia tota redundat Slavia. *Hymnus:* Sanctorum meritis. ℣. Lætamini. *Antiphona ad Magnificat :* Sanctus Anſuerus innocens ab infantia, manſuetus in pueritia, ſobrius in adoleſcentia, ſecutus parentum veſtigia, tantis virtutum moribus eſt adornatus, ut uſque ad ætatem virilem, qua perfecte vixerat, propter ſuæ perfectionis culmen poſſit beato Job comparari. *Collecta.* Deus, qui beatum Anſuerum ſocioſque ejus glorioſiſſimo protomartyri tuo Stephano in paſſione coæquaſti, concede propitius, ut eorum meritis & interceſſionibus à tormentis perpetuis liberemur, & ad vitam perveniamus æternam. Per *&c.*

lectiones primi,

24 *Invitatorium, hymnus, aliaque ad Matutinum nil peculiare continent. Hic igitur tantum dabimus lectiones aliaque, quæ ſunt propria. In primo Nocturno.* Lectio 1. Beatus Anſuerus nobili proſapia, videlicet ex patre Oſzwaldo milite ſtrenuo, & matre Agneta progenitus,

A tus, de civitate Sleſvicenſi fuit oriundus : ipſo namque tempore, ſicut ex Hamburgenſi colligitur chronica, Sleſvick civitas Saxonum Tranſalbianorum, quæ ſita eſt in confinio Danici regni, opulentiſſima atque populoſiſſima ex improviſo paganorum incurſu funditus eſt exciſa. Tu *&c.* ℟. Anſuerus ſprevit ſcoriam terrenæ dignitatis, ut uſurparet gloriam cæleſtis civitatis. Dereliquit patriam [in] juventutis flore, adeptus caſtimoniam ſub Benedicti more. ℣. Elegit abjectus eſſe in domo Dei ſui, magis *&c.* LECTIO II. Hic beatus Anſuerus cum XV eſſet annorum, & hereditatis paternæ ſperaretur futurus heres, parentibus invitis, litterarum anhelavit ſtudiis eruditi. A patria igitur & à parentibus diſcedens, declinavit viam ſuam, bono duce ſpiritu, ad cœnobium ſancti Georgii in Ratzeborch, in quo tunc temporis inter paganos idololatras degebant monachi Ordinis ſancti Benedicti. Tu *&c.* ℟. Ut roſa vel lilium conſtipat viridarium, ſic æquali forma per Oſwaldi filium fulcitur monaſterium ſub Benedicti norma. ℣. Sicut novellæ plantationes *&c.* LECTIO III. Conſideratis vero mundi blanditiis, quæ nullum durabile præſtant ſubſidium, aliaque fortunæ ſecularis deſpiciens, prædictum adiit monaſterium & ferventi deſiderio ad religionem ſe recipi poſtulavit. Deo itaque volente, qui omnia, quæ vult, facit & diſponit, poſtulata faciliter impetravit. Tu *&c.* ℟. Eia Rachel ſponſa Chriſti, militans Eccleſia, quæ tot proles edidiſti, quot ad cæli gaudia animas tu tranſtuliſti per tormentorum genera, quorum neces tu fleviſti per ſancta deſideria. ℣. Filii tui ſicut novellæ olivarum *&c.*

25 *In ſecundo Nocturno.* LECTIO IV. In eodem autem monaſterio habitu indutus religioſo, proficiebat ſuper coævos ſuos, qui ſecum ſcholis inerant, tam litterarum ſtudiis quam virtutum exercitiis. Ad ſacerdotium denique promotus, mira devotione contemplativus, lachrymoſis orationibus inſiſtens, cor & corpus ſuum ſedule Deo in ſacrificium offerebat. Et inter Miſſarum ſolennia, crebra meruit revelatione divina conſolari. Tu *&c.* ℟. In patrem dum eligitur Anſuerus, vir diſcretus ex hoc non erigitur in corde, ſed manſuetus in pietatis opere permanſit indefeſſus. Quod docuit ſummopere [præ] aliis eſt aggreſſus. ℣. Hic accipiet benedictionem à Domino *&c.* LECTIO V. Tandem dicti monaſterii abbate defuncto, concordi Fratrum electione ſanctus Anſuerus abbas effectus nomen & rem boni paſtoris eſt aſſecutus : rexit namque gregem ſibi commiſſum verbo & exemplo. Delinquentes fratres ita correxit, ut nec nimis rigidus eos ſubverteret, nec præter modum remiſſus eos in errore confoveret. Tu *&c.* ℟. O ſacratiſſimi amatores Trinitatis Deificæ ; Abraham in montis radice tres viros vidit & unum adoravit. Sic Anſuerus ex uno ore tres ſimul & ſemel emiſit melodias. ℣. Abraham vidit tres viros *&c.* LECTIO VI. Cum ergo ſanctus pater Anſuerus cum XXVIII fratribus ſuis verbum Dei fiducialiter per Slaviam prædicaret, & plurimos ad fidem converteret, indignati magnates ipſos in monte, non remoto à monaſterio lapidaverunt. Sanctus Anſuerus, cum ad paſſionem veniret, ſupplicavit perſecutoribus, ut prius ſocii, quos deficere metuebat, lapidarentur. Quibus coronatis, ipſe gaudens cum beato Stephano genua poſuit, & ipſius patrocinia invocans, lapidatus animam reddidit ſuo creatori ; ad cujus ſepulchrum cæci illuminati ſunt, & multa miracula operatur clementia noſtri Salvatoris. Tu *&c.* ℟. Sicut non poteſt civitas in montibus celari, ſic & nequit ſanctitas in Sanctis occultari. Hoc in Anſuero panditur ſancto ſufficienter, cui de cælo mittitur virga non latenter, in cereumque vertitur valde competenter. ℣. A Domino factum eſt iſtud *&c.*

AUCTORE G. C.

26 *In tertio Nocturno omnia dicuntur de communi præter hæc Reſponſoria, quæ ſequuntur.* ℟. O militantis Eccleſiæ capitanei fortiſſimi, ò triumphantis militiæ phaleratores doctiſſimi, ſancte Anſuere cum tuis ſociis hos precibus veſtris defendite, quos in veſtro ſervitio humiliter cognoſcitis permanere. ℣. Apud Chriſtum patrociniis veſtris adjuvemur ſemper. Quos *&c.* ℟. Ex terrenis inquilinis fiunt cives cælici, dum necantur à lupinis viris viri angelici, per quos Slavi ſunt doctrinis docti roris mellici, & erepti à latrinis carceris Eumenici. ℣. Vindica Domine ſanguinem *&c.* ℟. Eia vos triumphatores pro nobis intercedite, & perverſitatis mores in nobis corrigite ; ut adjutos veſtra prece Deus creator omnium, & ablutos ab hac fece perducat in empyreum. ℣. Apud Chriſtum vota noſtra promovete precibus. Ut *&c.* *In Laudibus etiam nihil peculiare occurrit præter hymnum ſequentem & Antiphonam ad* Benedictus.

item propria ex tertio Nocturno, Laudibus & ſecundis Veſperis.

Rex glorioſe martyrum, remunerator omnium,
Qui Sanctos per martyrium perducis in empyreum.
Rubeſcit in Slavonia flos, quem divina gratia
Extraxit ex Holſatia, quem trivit gens incredula.
Hic in pueritia ſubjecit cuncta vitia,
Sub Benedicti regula vixit in caſtimonia ;
Quod experiens æmulus caſtitatis diabolus,
Hunc contra Sanctum ſtimulis tumultuavit plurimis.
In abbatem eligitur, quod vir juſtus renititur ;
Sed victus prece populi ſuſcepit jugum Domini.
Trinitati ſit gloria, per cujus beneficia
Anſuerus his cum ſociis tantis claret miraculis.

Hymnus hic deeſt in Breviario Raceburgenſi ; ſed in utroque ſequens Antiphona ad Benedictus legitur : Gaude Ratzeburgenſis eccleſia, divinitus inſpecta, à Deitatis clementia medullitus electa, quæ Sanctorum ſanguine pulchre rubricaris, quorum nunc juvamine mire gubernaris. *In ſecundis Veſperis omnia recitantur, ut in Primis, excepta Antiphona ad* Magnificat, *quæ ſic habet :* Mirantur cives cælici & ſpiritus tartarei ſtupent, quod hæc fragilis natura ſit tam agilis, quod cum tanta gloria in paſſionis victoria ad cæli tranſit gaudia. O Anſuere vir nobilis cum quater ſeptem ſociis pro nobis preces fundere velis & intercedere, quod annuis devotionibus tua feſta recolimus, *Hactenus Officium Sleſvicenſe, quod cum Raceburgenſi collatum hinc inde correxi, & pauca uncis [ ] incluſa ex eodem Raceburgenſi ſupplevi. Nunc de Actis amplioribus ſtatim hic ſubjungendis nonnulla præmoneamus.*

& ſecundi Nocturni ;

B

C

E

F

AUCTORE G. C.

27 *Possidemus tria Mss. Actorum exemplaria.* *Primum descriptum est ex Passionali Ms. perga-*
De Actis Mss. in codice Bodecensi *meneo cœnobii Bodecensis in diœcesi Paderbornensi, quod P. Joannes Gamansius Societatis nostræ sacerdos, & numquam satis laudandus Operis nostri promotor anno* 1641 *ad Majores nostros transmisit. In hoc exemplari omnia cum duobus aliis Mss. mox memorandis quoad substantiam conveniunt, nisi quod huic soli Bodecensi exemplari præfigatur ineptum quoddam prœmium. Ne autem istud temere hoc epitheto compellasse videar, illud ipsum lege & judica. Sic habet :* Ansuerus dicitur ab ana *(intellige Græcum adverbium ἄνω)* quod est sursum, & sequens & verus, quasi sursum verum sequens; vel Ansuerus dicitur superiorem sequens veritatem & illam veritatem, de qua Joannes ait: Ego sum via, veritas & vita. Hanc viam sanctus Ansuerus secutus est in pueritia; veritatem in Religione sancta; vitam post mortem suam nunc in æterna gloria. Johannes interpretatur gratia, vel in quo est gratia, qui gratuita gratia & bona fama
B hujus vitæ mortem cum protomartyre meruit pretiosam. Volquinus interpretatur volens & quinus, quasi voluntatem habens ad quinque, videlicet quinque vulnerum Christi, vel ad quintuplicem denarium, de quo Augustinus in libro de civitate Dei, ubi sic dicit, quod hoc quintuplici denario emis sive comparas tibi, scilicet paupertate regnum, dolore gaudium, labore requiem, ignominia gloriam, morte vitam, quod hi tres simul Sancti cum ipsorum sociis sunt fideliter & constanter assecuti. *De hac contorta nominum interpretatione fortasse plus quam satis.*

28 *Habemus præterea duo Mss. eorumdem Ac-*
& Gottorpiano, *torum exemplaria ex Ms. codice Gottorpiano desumpta, quorum unum alteri, ut ovum ovo, est simile. Cum iis etiam convenit supradictum Ms. Bodecense, exceptis quibusdam variationibus, quas ad marginem annotabo &, ubi opus fuerit, in contextu uncis [ ] includam. Mabillonius nullum ex his Mss., imo ne Breviaria quidem impressa videtur habuisse, siquidem de his Martyribus scribens nullorum Actorum meminit. Nos ea dabimus ex duplici Mss. Gottorpiano, quod cum Ms. Bodecensi, ut jam dixi, collatum est. Resecui tamen appendicem quamdam in omnibus exemplari-*
C *bus post Acta positam, & tetricis tautologiis confusisque parergis plenam : in ea enim refertur apparitio præcipuorum ex ea societate Martyrum, qui devotæ cuidam mulieri passionis & sepulturæ suæ circumstantias jam antea in Actis explicatas iisdem pene verbis narrant, & ab ea corporum suorum manifestationem fieri postulant. Omnia autem adeo obscure & perturbate illic repetuntur, ut hujus appendicis auctor (utrum sit idem, qui Acta composuit, nescio) hanc somniando scripsisse videatur.*

29 *Jam vero quid de reliquis Actis judican-*
deque ignoto eorum auctore fertur judicium. *dum sit, vix ipse scio. Imprimis à quo, & quo tempore conscripta sint, ne per conjecturam quidem assequi possum. Scriptorem eorum saltem diu post* S. Ansueri *sociorumque martyrium vixisse, ex eo constat, quod in Actis S. Bernardi sententiam producat. Deinde historiæ & chronologiæ parum peritus fuisse videtur : nam Evermodum vocat primum episcopum Raceburgensem, cum tamen Adamus Bremensis lib.* 3 *hist. Eccles. cap.* 23, *jam suo tempore ab Adalberto archiepiscopo præsulem datum fuisse testetur ecclesiæ Raceburgensi* Aristonem quemdam ab Hierosolymis venientem. *At, cum sedes Raceburgensis post hunc Aristonem diu ob tu-* D *multus vacaverit, forte Evermodum à cathedræ restauratione primum intellexerit. Sit ita ; per me licet. Sed non tam facile condonare possum crassum errorem chronologicum, quem in figenda Ansuerianæ mortis epocha committit ex his verbis num.* 13 *circa finem :* Post hæc dictus abbas Ansuerus cum XXVIII monachis, circa annos Domini millesimum & centesimum vel amplius à paganis in monte non remote à monasterio sunt lapidati. *Ex dictis paragrapho primo liquet, scriptorem Actorum plus quam triginta annis à vera martyrii epocha aberrare, quod etiam indicio est, illum temporibus illis non fuisse vicinum. Displicet mihi, uti alias simili occasione in Actis nostris indicatum est, auctoris narratio de* S. Ansuero *ante mortem orante sic posita num.* 19 *:* Qui supplices ad Dominum fundens preces oravit, ut statim post incinerationem pro fidei corroboratione suæ invenirentur reliquiæ, & quicumque in eorum necessitatibus ipsorum Martyrum patrocinia invocarent, Dei misericordia & eorum meritis exauditio- E nis gratiam reportarent. *Sunt & alia quædam, quæ utrum sine noto & idoneo teste admittenda sint, discreti lectoris judicio relinquo. Jam accipe ipsa*

ACTA

AUCTORE ANONYMO

Ex duobus Mss. Gottorpianis cum Ms. Bodecensi collatis.

CAPUT I.

S. Ansueri natales, adolescentia, vita monastica & virtutes.

ANsuerus nobilibus propagatus parenti- *S. Ansuerus nobili stirpe natus,*
bus festivam genealogiam duxit; utpote de patre nobili, milite strenuo Oswaldo, & matre Agneta nomine, qui optimæ indolis, laudabilis opinionis, & famæ bonæ extiterunt, & vitam honestissimam actitabant. F
Idem Oswaldus inter Heydebo *a* civitatem *a*
Yuciæ *b*, quæ nunc Sleswich dicitur, & *b*
Holsatiam *c* commoratus tanta excellentia fuit *c*
præditus, ut plurimos milites & militares armigeros more vasallico suis possessionibus infeodaret *d*. Mater vero tam sanctæ conver- *d*
sationis extitit, ut multos bonis exemplis, verecundis & decentibus moribus adornaret quod postea in filio prædicto optime pertinuit *. Cum soboles solent progenitorum & * *al.* patuit.
parentum vestigia interdum imitari, secundum id: Sæpe solet similis filius esse patri. Et: Lætitia matris filius est sapiens. Quod sanctus Ansuerus [fuit,] qui in infantia innocens, & in pueritia mansuetus, & in adolescentia sobrius usque ad virilem ætatem quasi perfectus vixit *. Qui secundum hoc *al.* qua perculmen passuum idem * posset Job sancto fecte vixit.
comparari; de quo scriptum est: Vir simplex * *al.* recte.
& rectus, ac timens Dominum, & recedens à malo; & temporibus successivis, adornatis moribus, prout jam dictum est, & melius dicetur inferius, imitatus.

2 San-

A *parentes deſerit,*

2 Sanctus autem Anſuerus germanum fratrem ſeniorem habuit, qui parentum domicilium deſerens viam longinquam pro bonis tranſitoriis acquirendis, & ut placeret ſeculo, eſt profectus; nec ipſum parentes ejus, quia ad ipſos minime rediit, heredem ſive ſuperſtitem habere penitus voluerunt *. Junior vero Anſuerus, cum tunc eſſet [trium] luſtrorum, id eſt xv annorum, omnipotentis & miſericordis Dei edoctus ſalubri conſilio, quamvis tenerrime dilectus à parentibus, ita ut ſuarum poſſeſſionum ſperarent heredem, & paternæ militiæ ſucceſſorem, iiſdem invitis parentibus, anhelabat litteralibus ſtudiis erudiri, fingendo ſe volentem quemdam avunculum ſuum ratione propinquitatis viſitare, declinavit viam ſuam, ducente bono Spiritu, ad cœnobium ſancti Georgii martyris in Racipolim, in quo tunc temporis degebant inter paganos infideles monachi Ordinis ſancti Benedicti.

* *al.* valuerunt.

e & ad monaſterium S. Georgii divertit,

B

3 Conſit *e* in itinere, quod, mentaliter ſua diſpoſita voluntate, cum in ſtratu ſuo quieſceret, vidit ſomnium, quod in eodem loco, quo tenderet, quandoque curam primi regiminis deberet ſolicitus gubernare, & Deo, cui ſervire regnare eſt, uſque ad conſummationem vitæ inibi famulari. Expergefactus volvit & revolvit inter ſe hujuſmodi ſomnii interpretationem, & contrectans eam animo ſupra modum hilari, juvenilem poſtponens adoleſcentiæ laſciviam, quæ tamen ſibi non infuit, omnem deſerens mundialis vitæ concupiſcentiam, concepit ferventer ſanctæ & religioſæ vitæ propoſitum, quo mereretur efficative * vitam conſequi ſempiternam. Conſideratis vero mundi blanditiis, quæ nullum durabile præparant * ſubſidium, aleam fortunæ ſecularis contemnens & omnino deſpiciens, præfatum monaſterium ſancti Georgii adiit, & ferventi animo & deſiderio, verbis melliflue dulcibus ſibi divinitus inſpiratis, animum abbatis pulſans, ad religionem ſe recipi petiit, & Deo volente, qui omnia bona quæcumque vult facit & diſponit & inſpirat, faciliter impetravit.

* *al.* effecti ve

* *al.* præſtant.

C

in quo vitam monaſticam profeſſus,

4 In eodem autem monaſterio indutus habitu monaſtico, exultans ovanter ſatagebat imbui non ſolum litteris & litterarum ſtudiis, ſed etiam quomodo placeret ei, qui dat divinam & humanam ſcientiam omnibus eam pie petentibus affluenter; ſicut dicit Jacobus in canonica ſua: Si quis autem hæſitaverit &c. Proficiebat ſuper coævos ſuos [qui ſecum] ſcholis inerant, & ab abbate commendatus cuidam ſeniori, qui ipſum informaret inſtrueretque vitam monaſticam, quam profeſſus fuerat, quomodo fugeret diſſolutiones & inſolentias faciendorum, & conformaret ſe voluntatibus fratrum ſuorum, majores honore præveniens, & ſibi coæqualibus & comparibus conformiter obtemperaret; hæc omnia tam ſedule, tam humiliter, & tam manſuete adimplens, quod omnes monachi ad plenum non ſufficiebant admirari. Et interim ſe humiliavit, quod poſtea ſodales ſui ductu ſpiritus * ſuperbiæ ipſum pro rudi & ſtolido fatuo tenuerunt.

* *al.* ducti ſpiritu

patientiam

5 Ipſe vero gratias agens Deo æmulos ſuos vultu amabili, favore caritativo eſt ferventius proſecutus. Tanti namque pudoris boni, & verecundiæ virtuoſæ extitit, quod ſi incuſatus de aliquo, quod tamen ſe numquam meminit perpetraſſe, rubor faciei affectum cordis profitens prætendebat. Sicut beatus Bernardus in libro de diligendo Dominum dicit. Verecundia cum ſit virtus, quæ omnibus ætatibus, temporibus & perſonis congruat, maxime tamen innoxiales animos * decet. In timore etenim Domini tam timide ſe tenuit, & tam humilem ſub diſciplina ſui rectoris ſimili modo geſſit, ut idem ſuus didaſcalus pro deliro & amente ſuſpicaretur, quod tam patienter ſe haberet. Cum etiam de ſcholis mancipatus, & ad ſacerdotium provectus eſſet, ſuſtinuit, ut bene viro forti poſſet comparari; ſicut ſcribitur: Melior eſt vir patiens viro forti, [&] qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.

EX MSS

* *al.* juveniles perſonas

aliaſque virtutes exercet,

6 Fuit etiam interna devotione crebrius contemplatus *, & ut melius orationi devote poſſet inſiſtere, elegerat ſibi locum extra monaſterium non remote, in quo cor & corpus lacrymoſis deprecationibus, quando tempus habere poterat, mactavit. Ex quo ſæpius accidit quod horam refectionis tam in prandio quam in cœna non captavit. De quo fratres ſibi quandoque moleſti ſeniori ſuo ejus abſentiam impegerunt. Unde ſenior provocatus in ſingulis ſuis factis ipſum ſuſpectum habuit, & plura ſcrutinia per internuncios contra ipſum, ut quæcumque facta ſua examinarentur, fieri mandat. Sed Deus conſolator omnium in ſe ſperantium, ſuos devotos confundi non permittit, ſicut legitur: Quis enim ſperavit in Domino, & derelictus eſt?

* *al.* contemplativus

E

que cælitus

7 Inter alios ſcrutatores quidam ſcholaris, nomine Oſwaldus, quem Anſuerus propter æquivocationem primi * nominis multum diligebat, inter Miſſarum ſolennia vidit, divina gratia concedente, ſanctum Johannem * eremitam aſtare ſancto Anſuero, dum ſacramenta Corporis dominici offerret, & ſecum levare ſanctam Euchariſtiam in ſignum victoriæ, quod ſanctus Anſuerus omnium ſuarum perſecutionum, quas *, ut prædictum eſt, victor exiſtere deberet. Sicut legitur de Moyſe, quod quandoquidem elevatis manibus ad Dominum pro Iſraëlitico populo oraret, victoriam à Domino impetrarat. Prædictus ſcholaris, permittente Deo, aliam vidit viſionem; Dominum [ſcilicet] in ſpecie delicatiſſimi pueri cum manibus tangentem coronam capitis ſancti Anſueri, cum poſt Miſſam ante altare, ut ſolitum eſt, gratias completi officii proſtratus redderet, proſpexit; & ſæpius à confratribus ſuis, quibus hoc conceſſum extitit, viſum fuit, [fuiſſe] angelum Dei ſub habitu ſuo ſecum deambulantem in ſignum gubernationis angelicæ, ſicut pſalmus [ait:] Angelis ſuis &c.

* *al.* paterni,

* *al.* euangeliſtam

* *ſupple* ſuſtinuit,

F

incredulis fratribus manifeſtantur.

8 Et cum ſeniori didaſcalo ſuo revelata fuerunt, fidem adhibere dedignatus eſt, & coram abbate & capitulo delatus eſt, pro ſuis inſuetis moribus inculpatus *f*. Alia quoque vice, abſente abbate, quidam vana & inania [protulerunt, &] inflixerunt ſibi acrem pœnitentiam. Quidam autem ex eis ipſum non judicaverunt, ſed innocentem & immunem à delicto aſſeruerunt. Et alii quidam in ſua pertinacia perdurantes, ſic ſunt ictu tonitrui attoniti, quod vix evaſerunt, & qui prius ipſum ab officio ſacerdotali removerant, ip-

f

EX MSS. sum, ut vellet resumere, petierunt. Inter has vexationes & tribulationes non desiit venerari multis suspiriis & singultibus flebilibus Dominum, & sacrosanctam virginem Mariam, quam quotidie specialibus orationibus venerabatur. Unde contigit, ut sancta Dei Genitrix (in testudine eminebat super quoddam altare dicti monasterii sancti Georgii) sibi appareret multarum gemmarum fulgoribus coronata; quæ ut sibi visum fuit, quamdam gemmam pulcherrimam ejusdem coronæ suo capiti inseparabiliter imprimebat.

Miraculo probatur ejus pietas,

9 Fuit præterea sanctæ & individuæ Trinitatis verissimus amator, quod notabiliter probatur ex eo, quod quidam confrater suus in ægritudine positus, scholarem suæ religionis ministrantem sibi habuit; qui devotionis causâ, opportunitate sibi præstita, monasterium introivit, & cum frequentius similia similibus congaudeant, exultanti animo vidit sanctum Ansuerum contemplationi devotissime insistere, & demisso capite imaginabiliter incedere, de quo idem minister fuit plurimum emendatus & bono spiritu ductus, audivit ipsum melodiam dulcissimam voce triplici vocaliter & dulciter decantare, nimiumque stupefactus, celeriter appropiare cupiens, ut quos audivit, tres inviseret. Cum in eo sensus defecit, certior videlicet quia solum vidit, & tres audivit.

B

erga sanctissimam Trinitatem.

10 Ex quo colligitur, ipsum fuisse præcipui doctoris Augustini fidelissimum imitatorem, qui in Trinitate tres personas & unam essentiam prædicavit, quod soli Deo notum est & homini assumpto, sicut scribitur per eumdem; Trinitas sibi soli nota est. Sanctus Abraham, sicut in Genesi legitur, tres vidit & unum adoravit. Hic minister unum vidit, tres audivit. Et [sic] uterque sanctæ Trinitatis est professor, videlicet Patriarcha Trinitatis in unitate, & minister unitatis in Trinitate. Et de hoc triplici cantu solius personæ sancti Ansueri congruenter perpende, quod sicut aurora diei in dulci concentu est auribus lætificativa, sic sancti Ansueri vox dulcisonans tripliciter audita est suis confratribus & omnibus Christi fidelibus fidei sanctæ Trinitatis prænunciativa, sicut scribitur, Justus meus ex fide vivit. Et alibi in verbo Sapientis: Justi recordatio, est pigmenti compositio, & dulcis ut mel & ut musica in convivio vini.

C

Fit abbas monasterii,

11 Tandem, dicti monasterii abbate mortuo, fratres pro electione novi patris convenerunt, & in Dei nomine omnes unanimiter in Ansuerum concordarunt, & est adimpleta visio, quam vidit in via sui introitus. Et hæc mutatio dextræ Excelsi, qua omnia tam in vita quam in morte sunt sibi in bonum laudabile commutata. Cum autem rem & nomen boni pastoris est assecutus, rexit gregem sibi commissum verbo & exemplo, videlicet virtutibus & sanctis operibus, fide, spe, & caritate. Nam in fide imitatus est sanctum Abraham, spe sanctum Simeonem, charitate ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, qui pepercit peccatoribus, ipsos patienter tolerans, & eorum pœnitentiam exspectans.

in quo munere severitas ejus lenitate temperata,

12 Unde accidit, ut quemdam monachum enormiter delinquentem sanctus Ansuerus abbas ejus pro suo delicto, exigente justitia, corrigere debuit. Ipse vero attendens, quod justitia virtus est, quæ bene merentes remunerat, & malos punit, juxta quantitatem meriti pœnam vel præmium recompensans, secundum hoc timens severitatem, ne nimium rigidus se extolleret contra delinquentem, vel ne nimium lenis videretur fovere errantem; quid fecit? Oravit cum multo interventu ad Dominum, ut sibi dignaretur inspirare, quomodo errabundum corrigeret, ne modum & metam correctionis excedere videretur. Illico sensit abbas Ansuerus in signum correptionis & disciplinæ virgam de sublimi allatam in manu sua attrectabiliter se portare.

D

divinitus comprobatur.

13 Is autem qui deliquerat contra Abbatem, & suum rigorem protrivit *, quasi minime curans suum excessum Domino Deo, prout fuit condecens, emendare. Ad capitolium *g* tamen vocatus coram fratribus suum demeritum extitit omnibus notorie propalatum. Qui audiens suos excessus & videns virgam virtutis Domini in manu sui superioris, in tantum est atterritus *, quod mox quasi in ictu oculi tantam concepit contritionem, & tam immensam portavit confusionem *, & per octo dies condignam educavit satisfactionem, & die nona in pace Dei fine optimo requievit. Quo comperto, abbas Ansuerus orationem suam ad Dominum mundo corde dirigens iteravit, quid observandum placeret Domino, de virga sibi miraculose ministrata. Quæ statim in candelam, cera & lychno indutam, est conversa, & in dicto monasterio usque ad claustri eversionem est, ut dicitur, reservata. Post hæc dictus abbas Ansuerus cum XXVIII monachis, circa annos Domini millesimum & centesimum vel amplius *h* à paganis in monte non remote à monasterio sunt lapidati, in die divisionis Apostolorum, fide & constantia sanctum Stephanum protomartyrem imitantes, quorum passio in hunc modum legitur peracta.

* *al.* præterivit.

g

E

* *al.* attritus

* *al.* parturivit confessionem

ANNOTATA.

F

a *Adamus Bremensis Slesvicensem urbem vocat* Heithebu *& simul Slesvici etymologiam sic explicat lib.* 4, *Hist. eccles. cap.* 47: Hanc quondam regionem Cæsar Otto tributo subjiciens, in tres divisit episcopatus, unum constituens apud Sliaswig, quæ & Heithebu dicitur, quam brachium quoddam freti barbari alluit, quod Sliam vocant, unde & civitas nomen trahit.

b *Hic intelligitur Jutia meridionalis, quæ aliter dicitur ducatus Slesvicensis à Slesvico præcipua ejus civitate. Provincia autem hæc terminatur ab ortu mari Baltico, à septemtrione Jutia septemtrionali, ab occasu Oceano Germanico & à meridie Holsatia.*

c Holsatia *vulgo* Holstein *olim vocabatur* Nordalbingia. *Terminatur à septemtrione Jutia meridionali, ab occasu mari Germanico, ab ortu Baltico & ducatu Lavemburgensi, à meridie ducatibus Bremensi & Luneburgensi, à quibus separatur Albi fluvio.*

d *Feudum militare vocatur, quod à vassallo milite possidetur; qui quidem vassallus tenetur domino præstare servitium in expeditionibus bellicis. De variis militarium feudorum generibus vide Cangium in Glossario. Hinc facile intelligitur verbum* infeudare *sive* infeodare.

e Confit *hic ponitur pro* contingit, *ut ex sensu colligitur. Tota autem constructio vitiosa est, uti*

A *uti & plures aliæ ; quod ſemel monuiſſe ſufficiat, dummodo intelligatur, quid auctor velit ſignificare.*

f Inculpatus *pro* accuſatus, *ut ex aliis exemplis patet apud Cangium.*

g Capitolium *ſumitur interdum pro capitulo, ſeu loco, in quo congregantur canonici vel monachi. Joannes de Janua hujus vocis originem ita explicat :* Capitolium dicitur à capitulum, quia ibi conveniebant ſenatores, ſicut in capitulo clauſtrales. *Si vis plura hujus ſignificationis exempla adi Cangium in Gloſſario.*

h *De hoc parachroniſmo egi in Commentario prævio num.* 29.

CAPUT II.

Martyrium, ſepultura, tranſlatio & miraculum.

B *S. Anſuerus fidem chriſtianam prædicans, a*

CUm per multa curricula Eccleſia Dei claruiſſet, in infidelitatis tenebris Slavia *a* remanebat. Ad quam convertendam cum prædicatores varii mitterentur, ob illius gentis inconvertibilem duritiam ſemen Dei verbi, quaſi ſuper petram cadens aridam, in pauciſſimis pullulabat. Receperunt ergo ſe quidam viri religioſi in quodam Slaviæ loco, qui Raceborgh nunc temporis dicitur, & ædificato ibidem cœnobio ſanctiſſimam ducentes vitam, inter infideles, tamquam aſtra matutina inter obſcuros rutilabant idololatras ; verbum Dei audire volentibus * cum fiducia prædicabant. Horum itaque Sanctorum fratrum numerus ad XXIX perſonas excreverat, qui presbyterum * quemdam vita & moribus decorum, ſub cujus regebantur obedientia, Anſuerum nomine habuerunt. Hi igitur animo, fortitudinis & ſapientiæ ſpiritu, tamquam Dei pugiles roborati verbum Dei in Slaviam fiducialiter in impiorum mentibus ſeminantes cum ſinceris & piis eorum exhortationibus plurimos converterunt.

* *al.* nolentibus

* *al.* patrem

C *capitur cum ſociis, ex quibus 26 lapidantur.*

15 Super hac re multi de potiorious illius terræ indignati, qui atroci animo Spiritui ſancto reſiſtentes, vanitatem & delicias hujus vitæ futuris præponebant gaudiis, decreverunt prædictam congregationem ſubvertere, ne converſorum numerus in dictis partibus augeretur. Convenerunt itaque prædicti impii atroci feritate ſævientes in oves Chriſti, & ut feroces leones pleni rabie beatum Anſuerum cum XXVIII ſuis confratribus de habitationis ſuæ loco extrahunt perimendos. Metuens idcirco pius frater * Anſuerus, ne quis de credita ſibi congregatione, ſuorum * viſa mortificatione, ſpiritum indueret puſillanimem, ſupplicavit perſecutoribus, ut ſibi poſt aliorum uſque trucidationem parcere dignarentur. Qui ſperantes, forte ipſum velle fidem Chriſtianam abnegare, divino nutu ipſum exaudierunt. Beatus vero Anſuerus paſſionem Unigeniti Dei filii & aliorum Sanctorum martyrum tormenta & neces occidendis ſuis commilitonibus proponit, & eos jam ad paſſionem fervidos ſuo fervidiſſimos reddit Creatori. Quid plura ? Currunt perſecutores lapideis cordibus ſine omni compaſſione ad lapides, & primitus quaſi uno turbine XXVI perſonas ex hac congregatione ſanctiſſima lapidibus miſerabiliter trucidabant.

* *al.* patet

* *al.* aliorum

EX MSS.

16 Cum igitur hi ſanctiſſimi Martyres eſſent poſiti in tormentis, volens Deus oſtendere, quod non deeſt iis, qui ipſum in tribulatione invocant, miſit de cælo ineffabilis ſplendoris claritatem, in quo ſanctorum angelorum lucentia agmina diverſa viſa ſunt ab aliis Chriſtianis circumſtantibus. Qui quidem angeli ſanctorum Martyrum animas cum cæleſti melodia & tripudio ad cæli gaudia perduxerunt. Quanta igitur gaudia, quantus ibi jubilus, ubi lux ſpiritualis, quæ piis martyrum mentibus ſe infuderat ad præparandum paſſioni eorum animas etiam corporalibus oculis ad corroborandam fidem intuentium & compatientium ſe corporaliter ingerebat ! Quapropter multi de circumſtantibus incitati viſione hac clariſſima, ut æterna perciperent ſine dilatione gaudia, Chriſtianos ſe eſſe & fidem eorum, qui lapidabantur, ſe tenere publice fatebantur, & ob hanc confeſſionem eadem hora lapidati ſpiritum Domino tradiderunt *b*.

Conſpectâ horum Martyrum gloriâ,

E *b*

17 Aderat ibidem Dei præordinatione vir quidam cum conjuge ſua, & cum pariter viderent tantum animarum numerum per miniſterium angelicum ad cæli perduci gloriam, mulier virum alloquitur dicens : Nonne circumfulgentem claritatem & angelos Sanctorum animas in cælum cum magna gloria perducentes reſpicis ? Cum iſtorum cœtu utique remanebimus, nec ab ipſis expedit ſeparari. Confiteamur igitur Chriſtum Dei filium nos credere & Chriſtianos eſſe. Reſpondit ille tamquam puſillanimis, per mulierem fortem, quam dono Dei ſibi ad ſalutem invenerat, corroborandus : Plurimos habemus domi parvulos ; cujus illos cuſtodiæ committimus ? Ad hæc illa : Pater eorum cæleſtis, pupillorum adjutor, qui ipſos creavit, pro cujus gloria mortem ſuſtinebimus, ipſis ut tutor fideliſſimus procurabit. Ambo læta mente cum aliis ſe in Domini ſacrificium offerentes, lapidati ſunt.

præter alios uxor cum marito martyrium ſubit.

F *Dein duo alii monachi ſaxis obruuntur,*

18 Supererant adhuc unà cum beatiſſimo Anſuero duo viri ſuæ congregationis, virtutibus & conſtantia præclari Quorum unus Johannes, alter Volquinus nominabatur *c*, qui cum Chriſtum poſt tantorum ſtragem Martyrum negare minime decreverant, venit quidam ceteris occiſoribus veſanior, & grandi lapide dexteram partem capitis Johannis in tempore vulnerat. Ipſe vero nimio ardore ex Chriſti recordata paſſione inflammatus remiſit ad lapidandum ſe lapidem lapidanti. Quem recipiens idem ipſe, qui ipſum ſibi injecerat, ſecundo ictu ſummitatem capitis Johannis in tantum concutit *, ut cerebrum videretur, aperto vulnere. Præ cunctis * Martyr non territus iterum lapidatori lapidem reprojecit. Qui cum vice tertia ejus ictum ſentiret, exſpiravit. Producitur inde glorioſus martyr Volquinus, & eodem lapide, quouſque Deo redderet animam, lapidatus eſt.

* *al.* contrivit

* *al.* pretioſus

19 Noviſſime omnium beatiſſimus pater Anſuerus impetitur. Qui cum gratias omnipotenti Deo retuliſſet, quod de grege ſibi credito nullus, ut puſillanimus, defeciſſet, in laude Dei jubilans eodem lapide lapidatur.

poſt quos S. Anſuerus idem ſupplicium patitur.

EX MSS. Qui ſupplices ad Dominum fundens preces oravit, ut ſtatim poſt incinerationem pro fidei corroboratione ſuæ invenirentur reliquiæ. Et quicumque in eorum neceſſitatibus ipſorum Martyrum patrocinia invocarent, Dei miſericordia & eorum meritis exauditionis gratiam * reportarent *d*. Qua oratione completa & à Domino exaudita beati Stephani, qui gaudenter ſuſcipiebat lapides, invocabat patrocinia, & lapidatus cum glorioſo trophæo ſuo reddidit animam Creatori.

* *al.* gaudium

d

S. Anſueri corpus inter alia prodigioſe agnitum ſepelitur,

20 Cum ergo inhumata Sanctorum jacerent corpora, ſuperveniens quidam devotus presbyter cum pluribus Chriſtianis, & devotis lachrymis Sanctorum corpora intuentes oraverunt Dominum, ut ex ſua miſericordia dignaretur oſtendere, quis inter occiſos principalior & aliorum capitaneus extitiſſet, ut illi corpori ſepultura ſolempnior & major reverentia impenderetur. Venit igitur in mentem

B dicti presbyteri nutu divino, ut omnium occiſorum corpora in aquam, quæ prope occiſionis locum erat, mergerentur, & quod ſupra nataret, excellentiſſimum corpus martyris eſſet. Quod cum factum eſſet, ceteris corporibus fundum aquæ arenoſæ, quæ natari * poterat, petentibus, ſupernatavit beati Anſueri corpus, quaſi Dei adipe & pinguedine ſaginatum. Illis autem adhuc aliquantulum dubitantibus, oraverunt denuo, ut, ſi clara veritas fuiſſet in ipſo miraculo, ipſum ſupernatans corpus ſingulariter fundum peteret, & de fundo alia corpora ebullirent. Quod & ſimiliter factum eſt. Collegerunt ergo omnia corpora, & juxta locum, ubi lapidata fuerant, ſepulturæ cum multa reverentia tradiderunt. Beati vero Anſueri corpus, quod per ſingularia miracula excellentius repererant, in quadam crypta ſaxea monaſterii, quod ipſe inhabitaverat, condiderunt.

* *al.* vadari

* *al.* primo

21 Quadam autem vice cum cæcus quidam cauſâ orandi dictam cryptam ſubintraſſet, tangens ſepulchrum beati martyris ſuper ipſum expanſis manibus corruit, & pronus adorans in terra, meritis beati Martyris viſum recepit. Collatam igitur ſibi gratiam celare præ gaudio non valens, ipſam venerabili patri domino Evermodo, primo *e* Raceburgenſi Epiſcopo retulit, qui mira devotione, ſociatis ſibi tam nobilium quam plurimorum clericorum & laicorum agminibus, dicti Martyris corpus effodit, & in eccleſiam Raceburgenſem tranſtulit glorioſe. Horum igitur Martyrum interceſſionibus ipſe multa operatus eſt in Chriſto, qui cum Deo Patre, Spiritu ſancto vivit & regnat Deus in ſecula.

D *ante cujus tranſlationem cæcus illuminatur.*

e

ANNOTATA.

E a Sclavia ſive Sclavonia duplex eſt, *inquit incertus auctor Chronici Sclavici cap.* 1, ſcilicet major, quæ eſt circa Dalmaciam; & minor, quæ eſt in finibus Saxoniæ verſus mare Balticum. *Satis liquet, hîc de minori agi, cujus incolæ variis nominibus olim appellati fuerunt, ut fuſe tradit Helmoldus lib.* 1 *Chronici Slavici cap.* 1.

b *Huc uſque ab initio capitis ſecundi omnia pene verbotenus cum Lectionibus Breviarii Raceburgenſis conveniunt, ut hæc ex Lectionibus vel Lectiones ex his deſumpta ſint, ut monui in Comment. præv. num.* 22.

c *In Antiquis hiſtoriis, Breviariis, Martyrologiis nulla fit mentio de horum duorum Martyrum nominibus.*

d *De tali orandi formula quid ſentiam, dictum eſt aliàs, & hic in Comment. præv. num.* 29.

e *Hic B. Evermodus epiſcopus Raceburgenſis mortuus eſt anno* 1178. *De illo egimus in Actis noſtris ad diem* 17 *Februarii. Quo autem ſenſu vocari poſſit primus Raceburgenſis epiſcopus, explicui in Comment. præv. num.* 29.

F

DE SANCTO DAVIDE ABBATE

C

SNEVINGÆ SEU MUNCKATORPII

IN WESTMANNIA SUECIÆ PROVINCIA.

C. J. **Dies cultus, adventus ex Anglia in Sueciam, monaſterii conſtructio, annus mortis incertus.**

SEC. XI, FORTE MEDIO.

An colatur Sanctus die 15 *Julii,*

Oannes Vaſtovius, natione Gothus, protonotarius Apoſtolicus & canonicus Varmienſis, Sigiſmundo III Poloniæ & Sueciæ regi olim à ſacris & bibliotheca; in ſua Vite Aquilonia, *ut vocat, collegit Vitas Sanctorum, qui regna Gothorum Sueonumque doctrinâ Catholicâ ſuiſque virtutibus olim illuſtrarunt, in iiſque refert* ſanctum Davidem, abbatem & confeſſorem *ad* diem xv Julii. *Eumdem diem ſignant Ferrarius in Catalogo univerſali; Claudius Caſtellanus in ſuo univerſali Martyrologio; Martyrologus Anglicanus, anno* 1640 *ſecundum editus, ex cujus approbatione diſcitur editionem primam anno* 1608 *factam fuiſſe collectore Joanne Wilſono presbytero. Sed & Officia propria Sanctorum patronorum regni Sueciæ, ex vetuſtis Breviariis ejuſdem regni deprompta; atque ad inſtantiam ſereniſſimi Sigiſmundi III Sueciæ & Poloniæ regis, à ſacra Rituum congregatione, auctoritate Apoſtolica, recognita & approbata, typiſque Plantinianis Antverpiæ impreſſa anno* 1631; *non alio die, quam* XV *Julii, habent Officium* S. Davidis *abbatis ſub ritu ſimplicis cum lectione tertia propria de Vita, quæ videtur tota ex elogio, quod concinnavit Vaſtovius, deſumpta eſſe; certe tota in illo continetur.*

2 *Interea dum Acta Sanctorum Julii illuſtrare aggredimur, ſuperveniunt mihi litteræ à viro erudito, amico noſtro, Erico Benzelio, Sueciæ incola, una cum nova editione Vaſtovii, ab ipſo publicata Upſaliæ* 1708, *ac nobis dono ejus miſsâ: qui-*

an vero 25 Junii.

A *quibus monemur, in antiquis per Sueciam Breviariis aliisque libris ecclesiasticis, festum* S. Davidis *abbatis annuntiari pro die* XXV *Junii. Et nos quoque pro eodem die memoriam ejusdem notatam invenimus Pragæ in Psalterio quodam trecentorum forte annorum, quod olim in monasterio Munkalyff prope Bergas Norvegiæ conscriptum fuit: de quo plura dixi tomo 6 Junii pag* 205 *litt.* A. *Hinc dubium nascitur, utri diei Sanctus adscribi à nobis potissimum debeat. Monitio Benzelii multum valet pro die* XXV *Junii: valent quoque auctores citati pro die* XV *Julii, è quibus Ferrarius in annotationibus suis ad illum diem; atque Martyrologus Anglicanus, in margine, monent etiam ipsi, se sua habere ex Breviariis Suecicis. Igitur præsumere possim, alterutrum notatorum dierum fuisse proprie natalem seu obitûs, alterum translationis corporis: & quia publice extra Sueciam notior est dies* XV *Julii, retineamus illum & nos, eo magis, quod ad diem* XXV *Junii nihil à nobis de Sancto hoc dictum sit.*

Memoria in Martyrologiis.

B 3 *Ferrarius in Catalogo citato simpliciter annuntiat*, In Suecia S. David abbatis; *Martyrologium vero Anglicanum recitat sequens elogium:* Eodem die (XV *Julii*) in Suecia, depositio sancti David abbatis & confessoris, natione Angli, qui trajiciens mare in Sueciam ad prædicandam Christi fidem infidelibus illarum partium, plenus sanctitate ac pietate vitæ, quievit in Domino circa annum Christi millesimum secundum, sepultusque est in Suecia. *At Ferrarius in suis annotationibus ad prædictum diem scribit*, S. Davidem *circa annum illum* 1002, *non obiisse, sed* in Suecia post S. Sigfridum episcopum prædicasse, *opinatus, S. Sigfridum illo anno vitâ functum esse, idque expresse notat in eodem Catalogo suo ad diem* XV *Februarii. Verum utraque sententia aberrat à vero. Nam in Chronico Henrici Wolteri, canonici S. Anscharii Bremæ, de episcopis istius loci, quod sub annum* 1464 *desinit & à Meibomio juniore editum est, legimus, ad Libentium, istius nominis secundum, archiepiscopum Bremensem venisse in Bykinam suffraganeos ejus* Odiker & Sigafridum (*idem est qui Sigfridus passim, aliis etiam Sigifridus*) de Suecia & Rodolfum Normannorum, *id est Norvegiorum*, episcopum, strenuos prædicatores, ut referrent quæ perfecissent in gentium vocatione; quos & Archiepiscopus honorabiliter remisit ad loca sua. *Electus fuit ille Libentius in archiepiscopum, mortuo sub annum* 1029 *Unwano decessore ejus, & præfuit fere quadriennio. Igitur tunc in vivis fuit Sigfridus, ac deinde etiam fuisse sub duobus Libentii successoribus, Hermanno & Beselino, usque ad episcopatum Adelberti, deducit ex Adamo Bremensi Henschenius.*

Non obiit an. 1002, nec prædicare tunc cæpit,

C 4 *Jam vero, ut de chronologia* S. Davidis *aliquid verius statuamus, quam habent Martyrologus Anglicanus atque Ferrarius; venit is ex Anglia, ubi monachum agebat Cluniacensem, in Sueciam, martyrii desiderio incensus, postquam ibi S. Sigfridus jam prædicabat Euangelium atque instituerat ecclesiam episcopalem; & postquam tres Sigfridi nepotes, sancti Vinamannus, Unamannus & Sunamannus, jam consummaverant gloriosum martyrium. Atque ita Sigfridi quidem suasu illuc cœpit prædicare, monasterium construere & monachos colligere: an vero supervixerit Sigfrido, planè in obscuro est, nec habeo unde divinem. Sed neque Benzelius in antiquis Sueciæ suæ monumentis, quorum est scrutator valde sedulus, quidquam hactenus invenit, quo obitûs* S. Davidis *tempus quoquo modo definiat. Designat quidem Vastovius annum mortis* 1063, *sed pro libito potius suo, quam ex auctoritate scripturarum. Ego me pro determinato illo anno vadem non præsto. Potest tamen secundum indicatum à nobis adventum* Davidis *in Sueciam supervixisse S. Sigfrido circiter annos viginti, atque ad propositum à Vastovio annum perveniisse.*

utpote diu post in Sueciam primùm advectus.

Annus mortis incertus.

5 *Postquam ad Sigfridum in Suecia accesserat David, suumque ei zelum prædicandi Euangelium gentibus probaverat, missus fuit in mediterranea regni, reseditque in loco, qui nunc Munckatorpi appellatur, ecclesiæ Snevingensis, in provincia Westmannia, quæ terminatur ab ortu, provincia Uplandiæ; à meridie, Sudermanniæ; ab occasu Nericiæ; ab aquilone, Cestriciæ. Monasterium illic condidisse & monachos, quibus præfuit abbas, collegisse, ipsum loci nomen indicat. Nam* Munckatorp *Suecis idem sonare existimo, quod Belgis nostris* Munkendorp, *atque interpretatur latine* Monachorum pagus. *Miratur in Notis suis ad Vitem Aquiloniam Vastovii Benzelius, cur Messenius in suo de rebus Suecicis opere, non ita pridem edito, identidem pro* Snevinge, *scribat* Suanvinge, *quod cygneas alas denotat.* Certe, *inquit*, hodieque vetus nomen retinet territorium illud, & Snevinge-hærade vocatur. Distat autem ecclesia Munckatorpensis altero lapide ab episcopali urbe Westerarhusa, quam posteri, voce circumcisa & amputata, Arosiam nominare cœperunt; quod nomen adhuc à latine scribentibus retinet. *Hæc Benzelius.*

Mittitur in provinciam Westmanniæ,

ac monasterium condit Snevingæ.

E

6 *Qui & pergit:* Quo anno *emigraverit* S. David, vetustis patriæ historicis silentibus, incertum. Sepulcrum autem nactum fuisse in ecclesia Snevingensi seu Munckatorpensi constat, & ejusdem vestigia hodieque supersunt in pilarum una. *Qualia autem sint vestigia illa ulterius non explicat: declarat tamen in litteris suis, die* XIV *Octobris* 1715 *ad me datis, alia superesse vestigia sanctitatis, videlicet* effigiem S. Davidis, ornatissime lapidi incisam, & occidentali parieti templi Cathedralis Arosiensis insertam, curante Joanne de Klingesboda, decano Arosiensi anno 1510, quæ adhuc integra supereset, *sculpta nempe, quando adhuc Romano-catholica Religio vigebat.*

F

7 *Quod autem porro in notis impressis* memorabile prorsus *vocat, ego* impium & scelus *dicam, factum nempe Thomæ pastoris Munckatorpensis*, cui, Joanne III rege Sueciæ, *patre Sigismundi regis catholici*, injunctum fuit, ut S. Davidis reliquias, pridem ablatas *utique ab ipso Thoma*, restitueret. Is itaque minas Regis & Pontificiorum persecutiones veritus, ex ædibus templo contiguis, quibus ossa pridem defunctorum decenter custodiri assolent, nonnulla tacite depromens, in locum reliquiarum reponit, quas postmodum non sine lætitiæ & venerationis testificatione Liturgistæ, ut tum audiebant, excipiunt auferuntque. *Et hoc egregium Thomæ pastoris factum* Petrus Jonæ, episcopus Vexionensis, *pro concione funebri celebravit. Quid dicam? Mihi hac in re imprimis videtur memorabile, quod Pastor ecclesiæ, Deo & hominibus tam impudenter & sacrilegè mentitus sit; quodque ipsum propterea laudaverit Episcopus uterque cum antiqua religione etiam timorem Domini exutus.*

Factum memorabile pastoris hæretici.

EX MSS.

ACTA

In Vite Aquilonia à Joanne Vaſtovio

Collecta ex antiquis Breviariis & annalibus Sueciæ.

S. David, natione Anglus, religione Cluniacenſis,

SAnctus David in Anglia nobilibus & chriſtianis parentibus natus, à puero in ſcientia, vitæ probitate & caritate Chriſtiana proficiebat, adeo ut univerſis, quæ habuit, in pauperes erogatis, ordinem Cluniacenſem ingreſſus, in arctiſſima diſciplina & abſtinentia vitam duxerit. Hic poſtquam de ſanctorum Martyrum, ſancti Sigfridi nepotum, nece certior factus erat, cupiens & ipſe martyrii pro Chriſto particeps fieri, in Sueciam ſe contulit, atque ex conſilio S. Sigfridi, apud eccleſiam Snevingenſem in Veſmania (locus hodie Munkatorp dicitur) ſedem fixit, ubi verbum Dei conſtanter annuntiando, multas injurias & perſecutiones perpeſſus eſt. Cum jam partim præ ſenio, partim ex frequentibus lacrymis, in oratione profundi ſolitis, oculi ejus caligarent, radium ſolis per feneſtram intrantem, forte conſpicatus & paxillum eſſe ratus, in eo chirothecas appendit; quas poſtea ſervus ut afferret indigenti miſſus, in radio ſolis, ut erant, invenit pendentes. Ad extremum Vir ſanctus, dierum & piorum operum plenus, ex hac ad vitam emigravit æternam. Corpus ejus ſuaviſſima odoris fragrantia omnes advenientes mirifice recreavit.

D

martyrii deſiderio in Sueciam profectus,

monaſterium condit & ſenex obit.

B

DE B. BERNARDO CONFESSORE

MARCHIONE BADENSI

IN MONTE CALERIO IN PEDEMONTIO.

E

G.C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus & Reliquiæ.

ANNO MCCCCLVIII.

Cultus S. Bernardi in Pedemontio,

MOns Calerius, *vulgo* Moncaliere, *munitum Pedemontii oppidum, quod flumini Pado adjacet, & vix tria milliaria Taurino diſtat, Bernardum Marchionem Badenſem propter ſingularia & prodigioſa beneficia ſibi præſtita tamquam patronum veneratur, & hac die annuam illius memoriam pie celebrat, ut fuſius narrat Joannes Baptiſta Blancardi in Vita Italica cap.* 11, *& breviter refertur in Actis huic Commentario ſubjungendis num.* 12. *Cultum tamen non eſſe huic Beato proprium, intelligo ex litteris Silvii Joſephi Perini noſtri, qui anno* 1681 *ad Papebrochium Taurino inter alia ſic ſcribebat:* Ceterum de cultu præſenti ipſius Beati nihil poſſum addere, niſi quod ſingulis annis in die obitus Beati celebratur in altari, in quo jacet, Miſſa de feſto currenti abſque ulla commemoratione, licet ſolenniter cum magna populi frequentia. *An interea temporis ad communem hunc cultum peculiaris aliqua acceſſio facta fuerit, poterunt docere ii, quorum intereſt.*

C

Lotharingia,

2 *Idem beatus Marchio colitur Vici in Lotharingia, ut hac die Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum teſtatur his verbis:* In Lotharingia B. Bernardi confeſſoris. *In notis vero indicat, ſeſe hanc notitiam hauſiſſe* ex monumentis eccleſiæ Vici in Lotharingia, *notatque Beatum obiiſſe anno* 1458. *Sauſſayus in Supplemento Martyrologii Gallicani tom.* 2, *pag.* 1146 *Idibus Julii de eodem ſic habet:* In Lotharingia ſancti Bernardi confeſſoris in Vici eccleſia, quæ eſt in Metenſis eccleſiæ alodio, ſancta ex recordatione celebrati. *Caſtellanus in Martyrologio Univerſali haud dubie eumdem Beatum deſignare voluit, dum die* XV *Julii ita ſcribit:* Vici in diœceſi Metenſi S. Bernardi confeſſoris. *Sed neſcio, quo errore lapſus ſit, dum more ſuo epocham indicare volens, in margine ſeculum* X *notavit. Certe ſeculum* XV *ponere voluit, niſi hic Beatus illi fuerit plane ignotus. Meuriſſius ex Ordine S. Franciſci epiſcopus Madaurenſis & ſuffraganeus Metenſis in Hiſtoria epiſcoporum Metenſium, anno* 1634 *edita, pag.* 569 *teſtatur, imaginem* B. Bernardi, *quæ Vici conſervatur, devote viſitari à plurimis, qui ſalutares illius interceſſionis effectus experiuntur. Canonici Vicenſes eccleſiæ collegiatæ S. Stephani in teſtimonio Gallicè ſcripto, cujus copiam nuper ad me tranſmiſit R. P. Valentinus Hoeglein collegii noſtri Badenſis Rector, de hodierno beati Marchionis cultu ita loquuntur:* Feſtum beati Bernardi quotannis celebratur Vici (ſicut etiam in Monte Calerio) die XV Julii, quando magna populi multitudo ad illud concurrit; imo per anni decurſum plurimi, tum oppidi incolæ, tum vicini, implorant illius interceſſionem ad pellendos varios morbos, à quibus liberati faciunt celebrari Miſſas in ſacello, ubi ejus effigies opere anaglyptico repræſentatur.

F

& in monaſterio Lucidæ Vallis prope Badenam,

3 *Moniales Lucidæ Vallis vulgo* Lichtenthal *etiam beato Marchioni aliquem cultum exhibent, uti me docet Tobias Elfferich Societatis noſtræ ſacerdos, qui in litteris anno* 1679 *ad Papebrochium datis ita ſcribit:* Proſtat in monaſterio Lichtenthal, à Marchionibus olim fundato, aliqua tabella B. Bernardi imaginem referens, cui inſcripta eſt oratio cum verſiculo à Monialibus recitari ſolita in veneration em Sancti, quæ & ſereniſſimo Wilhelmo, ante biennium defuncto, noſtro fundatori, in amoribus & familiariſſima fuit. *Collecta autem illa cum Antiphona, verſiculo & reſponſorio eſt tenoris*

A *tenoris ſequentis:* ANTIPHONA. O quanta veneratione eſt dignus B. Bernardus Marchio Badenſis, qui terrenas vanitates ſpernens in cælo triumphum habere promeruit. ℣. Propter veritatem & manſuetudinem & juſtitiam deduxit te mirabiliter Chriſti dextera. ℟. Quia ex hoc ad cæleſtia regna te collocavit. ORATIO. Omnipotens ſempiterne Deus, qui in B. Bernardum Marchionem Badenſem per donum ſancti Spiritus tantam gratiam infundere dignatus es, ut quicumque ad eum confidenter recurrit, ſalubre remedium à te obtineat: tribue nobis, quæſumus, indignis famulis tuis, ut qui ejus in hoc neceſſitatis articulo imploramus ſuffragium, ſua benigna interceſſione apud te opportunum conſequi mereamur remedium. Per Chriſtum Dominum noſtrum. *Habeo & aliam orationem Germanicam, neſcio quo loco uſitatam, & à præcedenti non multum diverſam; quare eam hîc Latine reddere non eſt operæ pretium.*

B *ubi moniales putant, cor ejus ſepultum eſſe;*

4 *Jam memoratæ moniales putant, cor* B. Bernardi *in ſuo cœnobio ſepultum eſſe; de qua opinione mox laudatus Tobias Elfferich anno* 1682 *ad Papebrochium ita ſcribit:* In monaſterio virginum Ordinis S. Bernardi in Lucida Valle (Lichtenthal) dicitur & creditur, ſepultum eſſe cor B. Bernardi Badenſis, quamvis ſereniſſimus Ferdinandus P. M., magnus hujus Sancti venerator, curaverit inquiri, & nullum veſtigium repererit: moniales tamen aliter edicunt, & aſſerunt, muratios non recte indagaſſe. *At ego facilè crediderim, moniales homonymiâ deceptas unum Bernardum Badenſem pro altero accepiſſe: nam Hieronymus Henninges in ſuo Theatro Genealogico tomo* 4 *part.* 2, *pag.* 240 *dicit, alterum Bernardum, ex eadem illuſtriſſima ſtirpe ortum, anno Chriſti* MCCCCXXIV (*Vignierius in Genealogia Badenſi pag.* 34 *notat annum* MCCCCXXXIV) *in Lucida Valle ſepultum eſſe. Quare cum moniales forte legiſſent vel ex ſenionum traditione audiviſſent, inter alios, ex Badenſi familia in ſuo monaſterio ſepultos, nominari quemdam Bernardum, facile fieri potuit, ut utrumque*

C *confuderint, & quod ad alterum homonymum pertinebat, perperam de* B. Bernardo *intellexerint. Quidquid ſit, cum conſtet,* B. Bernardum *Badenſem in Monte Calerio mortuum ac ſepultum eſſe, cordis ejus tranſlationem ad Vallem Lucidam ſine authentico teſtimonio non admittemus.*

Sed alibi aſſignantur illius reliquiæ.

5 *At cum de reliquiis hîc ſermo inciderit, breviter indicabo, quibus locis illæ conſerventur. Mons Calerius certe maximam corporis partem poſſidet. Vici in Lotharingia, teſtibus Canonicis S. Stephani in eodem oppido, gladius & quoddam os B. Marchionis jam ab immemoriali tempore honorifice cuſtodiuntur. Ad hæc acceſſit pannus ſericus, non ita pridem ex Monte Calerio Vicum delatus, cui ſacrum corpus diu involutum fuerat. Illuſtriſſima familia Badenſis etiam quoddam Beati ſui conſanguinei os pie veneratur, ut me docet jam ſæpe memoratus P. Tobias Elfferich in litteris anno* 1679 *ad Papebrochium datis.* Diu, *inquit*, contuli cum ſereniſſima Marchioniſſa ſeniore, quæ fatis accuratam Sancti memoriam ejuſque geſtorum tenet; ſed quam omnem hauſit ex relatione ſereniſſimi Ferdinandi P. M., qui ante plures annos venerationis causâ Moncallerium in Sabaudiam excurrit, & ſepulcrum veneratus, pulcra & ſingularia retulit, etiam magnam partem oſſis. *Deinde in alia epiſtola eodem anno ſcripta de hoc ſacro oſſe ſic loquitur:* Ejus reliquia, credo, aſſervatur à ſereniſſimo Ludovico, filio ſereniſſimi Ferdinandi qui eam Moncallerio attulit. Inter alia belli metu in tutiore loco collocata eſt. *Atque hæc ſunt, quæ de ſacris* B. Bernardi *lipſanis tuto memorare potui.* AUCTORE G. C.

Cultus ejus ulterius probatur,

6 *Joannes Baptiſta Blancardi in Vitâ Italica cap.* 13 *ex Proceſſu Beatificationis aliiſque antiquis inſtrumentis varia eruit argumenta ad probandum legitimum* B. Bernardi *cultum. Ac primo quidem poſt virtutum ſynopſin, quam nos in Actis num* 13 *damus, citat R. P. Joannem Ergot,* B. Bernardi *confeſſarium, alioſque teſtes ſynchronos, qui ejus ſanctitatem & miracula magnis laudibus extulerunt. Deinde adfert fragmentum ex Antonio De Torrellis, Philiberti I Ducis Sabaudiæ ſecretario, qui juſſu Ducisſæ Sabaudicæ miracula* Bernardi *examinavit & fideliter retulit. Profert etiam duplex Breve Sixti IV, de quo nos in compendio Actorum num* 22 *agimus. Præterea adducit quædam illuſtrium virorum teſtimonia & varia ſcriptorum elogia, quæ in paragraphum ſequentem rejicimus.* E

& vera ipſius effigies exhibetur.

7 *Denique idem Blancardus cultum B. Marchionis probat ex antiquis picturis, quibus ante annum* 1500 *titulus* beati *ſubſcribitur. Aſſerit inter alias, in Pedemontio ſatis obvias, pulcherrimam* B. Bernardi *effigiem exſtare apud Franciſcanos in urbe Aſtena. Intelligo etiam in collegio noſtro Badenſi ac in parthenone Lucidæ Vallis imagines ejuſdem Beati conſervari. Sed cum inter ſe non parum differant, ſuſpicor aliquas pro pictoris arbitrio pictas eſſe. Quare hîc veram beati Juvenis effigiem, ad prototypum expreſſam, ſubjicio.*

F

VERA EFFIGIES B. BERNARDI
Marchionis Badensis, qui obiit XV *Julij Anno* MCCCCLVIII *in Moncalieri, ubi claret multis miraculis.*

Quomodo hæc imago ad nos pervenerit, accipe ex epiſtola P. Tobiæ Elfferich, qui anno 1682 *ad Papebrochium inter alia hæc ſcribit:* Sereniſſima Anna (*nempe Marchioniſſa Badenſis*) dum fuſe cum illa conferrem, mihi pervetuſtam iconem monſtravit, quæ veram Bernardi effigiem referre à Majoribus memoratur, quam à prototypo delineatam hîc adjicio, ut R. V.

æri

AUCTORE G. C. æri incidi curet, & vitæ præfigat. *Jam ſupereſt, ut quorumdam teſtimonia proferamus, quibus* B. Bernardi *virtus laudatur, & publicus illius cultus non parum confirmatur.*

§ II. B. Bernardi elogia & Acta.

Elogia B. Bernardi ex Georgio ejus fratre epiſcopo Metenſi,

INter ſcriptores hoc paragrapho adducendos, qui de ſanctitate & miraculis B. Bernardi *meminerunt, merito primum locum obtinet illuſtriſſimus ac reverendiſſimus Georgius, epiſcopus Metenſis, proxima conſanguinitate illi conjunctus, qui audiens famam miraculorum, quibus frater ſuus poſt mortem coruſcabat, ad magiſtratum Moncalerienſem die* XII *Februarii anno* 1478 *ſcripſit in hæc verba:* Audivimus jam dudum ab illis, qui ex his oris ad nos veniunt, glorioſum & immenſum Deum in eccleſia ſanctæ Mariæ de Montecalerio Taurinenſis diœceſis, meritis & interceſſionibus bonæ memoriæ Bernardi ex Marchionibus Badenſibus, cujus corpus in ea eſt inhumatum eccleſia, innumera & crebra facere ſigna & miracula. Et licet ſæpenumero pulſati fuerimus, ut ſuper illius exaltatione operam daremus, tamen ne propriam quæritare laudem intueremur, huc uſque in ea requievimus: & cum hujuſmodi ſigna & miracula indies efficiantur notiora, cogimur profecto ad Nobilitates veſtras aliqua dare ſcripta *&c. Deinde agit de illius canonizatione & ſubjungit ſequentia:* Quamobrem etiam cum idem Bernardus in eccleſia S. Stephani oppidi noſtri de Vico non paucis & ſignis & miraculis, ut aſſeritur, reſplendeat *&c. Hæc ſunt fragmenta epiſtolæ, quam integram invenire non potui, etſi Blancardus eam in archivo Moncalerienſi conſervatam fuiſſe teſtetur.*

B

Franciſco Irenico,

9 *Franciſcus Irenicus in Exegeſi Germaniæ, anno* 1518 *edita, lib.* 3, *cap.* 106, *de* Bernardi *noſtri virtute reddit ſequens teſtimonium:* Hinc in memoriam divi Bernhardi Marchionis adducor, cujus ſanctitatis exiſtimatio plurimum apud me valet. Hic ab omni fœditate remotus poſtquam mundi immundi vias ingrediebatur, ſolum ad imitandum ſibi Chriſtum quæſivit, omnem anteceſſorum religionem ſuperavit, futuris exemplum reliquit. Hujus vita ſimplex, incorrupta, ac nulla vitiorum pravitate irretita aut offenſa erat. Hic univerſis renuntiavit voluptatibus, veræ religionis ſacramentum ſequebatur. Quidquid ad divinæ Majeſtatis cultum attinebat, ab illo nihil videmus prætermiſſum, nullus ſomnus huic in delicto mortali ſubrepſit. Penitus etiam ſeſe à ſeculari negotio, divinis muneribus alioqui deſtinatus, ſubtraxit. Patrimonium amore Chriſti (ut numquam ab eo oculos haberet remotos) libere ſuis fratribus addixit, eo contentus tantum, quod ad vitæ ſuæ ſuſtentationem ac tutelam neceſſario requirebatur. Hunc inde per hujus ſeculi tenebras raptum vitæ ſuæ finis conſentaneus excepit, poſtquam ſibi bonis operibus, nobis exemplo reſpondebat ac ſatisfecit. Memoriam ſuam conſecravit ſempiternam in oppido Lotharingiæ, Mumpelier dicto, inæſtimandis coruſcat miraculis, viſum cæcis reſtituit, auditum ſurdis reparat, nulli oculos ad eum tenenti patrocinium denegat. Hunc jam votis expetimus, ad noſtram ſalutem ſevocamus, & quidquid triſtius accidit, auſpicio ejus auſpicatiſſimo ac omine corrigimus.

C

D

qui in aſſignando mortis loco errat,

10 *His laudibus B. Marchionem effert & Catholicum ejuſdem cultum non obſcure indicat Franciſcus Irenicus, qui tamen lib.* 2 *ejuſdem Operis Lutherum, Melanchthonem, alioſque ſimilis farinæ homines impenſe laudat, & Belial cum Chriſto componere nititur. Sed id jam dicto* B. Bernardi *elogio nihil officit, cum ex hoc ipſo teſtimonio oppugnari poſſint hæretica dogmata eorum, quos laudat. Ceterum quivis facile corriget craſſum errorem geographicum, quem Irenicus hic deglutiit; dum nempe* Mumpelier *id eſt Montem Peſſulanum pro Monte Calerio poſuit, eumque in Lotharingia collocavit, cum interim pueri ferme norint, Montem Peſſulanum vulgo* Montpellier *in Occitania inferiori ſitum eſſe. Neque hic error amanuenſibus aut typothetis adſcribi poteſt: nam Irenicus lib.* 3. *Operis jam citati cap.* 109 *eumdem repetit hoc modo:* Sanctus quoque Bernhardus in civitate quadam Lotharingiæ ſe vita exoneravit, ibidem & ſepultus miraculis coruſcat. *Hic quidem locum non nominat, ſed beatum juvenem in Lotharingia mortuum eſſe falſo affirmat.*

E

& Philiberto Pingonio.

11 *Philibertus Pingonius Baro Cuſiacenſis, qui fuit Emanuelis Philiberti Sabaudiæ Ducis ſenator, teſte Blancardo, in ſua Auguſta Taurinorum ad annum Chriſti* 1458 *pag.* 64 *de Beato noſtro habet ſequentia:* Eo anno, menſis Julii initio Bernardus Badenſis Marchio, ſanctimonia vitæ, ut natalibus clarus, Taurinum ingreditur, qui poſtmodum, ſuſcepto Romano ad pietatem itinere, Montiſcalerii morbo intercipitur & morte prævenitur. Obiit xv Julii, & ob toties repetita varia miracula inter Divos eſt habitus. *Meurisſius, paragrapho præcedenti laudatus, in Hiſtoria Epiſcoporum Metenſium Gallicè edita agens de Georgio, ſeptuageſimo octavo eccleſiæ Metenſis præſule, lib.* 3, *pag.* 569, *illius occaſione hæc de Beato noſtro interſerit:* Erat frater B. Bernardi, cujus vita tam ſancta fuit, ut Deus etiamnum quotidie infinitam miraculorum multitudinem patret in Monte Calerio in Italia, ubi eſt ſepultus. *Nunc audiamus quoſdam ſcriptores genealogicos, qui in illuſtranda familia Badenſi diverſimode de* B. Bernardo *meminerunt.*

F

Quidam genealogi B. Bernardo ſponſam aut uxorem tribuunt,

12 *Hieronymus Henninges Luneburgenſis in Theatro Genealogico tom* 4, *part.* 2, *pag.* 240 *ita loquitur:* Bernhardus IIII cognomine divus vel ſanctus, Marchio Badenſis, qui Etlingæ habitavit & fratri Carolo gubernationem reliquit, Curialis Frederici III Imperatoris primum fuit, eique deſponſata Magdalena filia Caroli VII regis Franciæ; ſed fit ſpiritualis, & obiit in Monte Peſſulano anno Chriſti MCCCCLVIII. In album Divorum relatus à Sixto IIII Papa. *Quod hic auctor de Monte Peſſulano dicit, ſatis ſupra refutatum eſt. Antonius Albizius nobilis Florentinus in Stemmatibus Chriſtianorum Principum pag.* 41 *ad gentilitiam familiæ Badenſis arborem hæc prænotat:* Jacobus vero Marchio Badenſis .... filium habuit .. .... Bernhardum, vitæ ſanctimonia clarum, qui obiit ante nuptias cum filia Caroli VII Regis Franciæ celebrandas. *Gabriël Bucelinus in Germania Topo-chrono-ſtemmato-graphica part.* 3, *pag.* 53 B. Bernardo *non tantum ſponſam, ſed etiam uxorem attribuit his verbis:* Bernardus I (*alii vocant IV*) Marchio Badenſis, cognomine ſanctus,

A tus obiit MCCCCLVIII. Uxor Magdalena filia Caroli VII regis Galliæ. *Nicolaus Rittershusius in suo opere Genealogico agens de stirpe Marchionum Badensium, nullam de* B. Bernardi *sponsa aut uxore mentionem facit, sed hæc tantum scribit:* Bernhardus obiit MCCCCLIX (*melius* 1458) canonizatus à Sixto V (*voluit IV dicere*) MCCCCLXXX.

sed probabilius falluntur.

13 *Jam paucis ediſſeram, quid de illis ſponſalibus ſeu nuptiis ſentiendum ſit. Imprimis Hieronymus Vignier in ſuis tabulis Genealogicis pag.* 34 *de hac re ſic judicat:* Bernardus III (*alias IV*) cognomine Sanctus, Marchio Badenſis, ſponſalia contraxerat cum Magdalena filia Caroli VII Regis Galliæ, ut aſſerit Albiſius; ſed haud dubie fallitur. Mortuus eſt anno MCCCCLVII (*lege* 1458.) *Præterea Sammarthani in Hiſtoria Genealogica tomo* I, *lib.* 14, *pag.* 647 *tertiæ editionis narrant, Magdalenam, Caroli VII filiam, anno* 1457 *promiſſam fuiſſe Ladiſlao Regi Hungariæ. Verum cum is eodem anno moreretur, poſtmodum anno* 1462, *ut referunt iidem Sammarthani, nupta eſt Gaſtoni Fuxenſi, &* B *peperit Franciſcum Phœbum, poſtea Navarræ Regem, qui ſine liberis obiit. Mirum ſane eſt accuratos hoſce genealogos, qui minutiſſima quæque notant, de ſponſalibus Magdalenæ cum Bernardo Badenſi contractis nullum verbum feciſſe. Fieri quidem potuit, ut Magdalena illa more magnatum in puericia Bernardo puero à parentibus promiſſa fuerit, & Bernardus jam grandior factus cælibem vitam agere voluerit; at cum Acta aliaque antiqua monumenta hanc rem ſileant, etiam promiſſas has nuptias valde dubias eſſe exiſtimo. Nunc de Actis pauca præfabimur.*

Fruſtra quæſiti,

14 *Dolendum ſane eſt, nos antiquioribus hujus Beati Actis ac miraculis carere. Sed ut oſtendam per nos non ſtetiſſe, quo minus ea obtineremus, breviter indicabo, quanta diligentia in hunc finem à nobis adhibita fuerit. Jam à multis annis Papebrochius, pro ſecuturis Sanctis ſolicitus, ſcripſerat Taurinum, ut canonizationis proceſſum ex Monte Calerio impetraret. Verum à noſtro P. Silvio Joſepho Perino inde reſponſum fuit:* Acta pro Canonizatione B. Bernardi non amplius extant apud cives Montis Calerii, ſed apud Principes Badenſes: nec hîc potui aliud invenire, quam ejus Vitam, *nempe Italicam, anno* 1628 *Taurini impreſſum, quam memoratus P. Perinus tranſmiſit. Deinde Papebrochius ſcripſit in Germaniam P. Joanni Gamans, diligentiſſimo Operis noſtri adjutori, qui ſtatim litteris ejus reſpondens primo interrogat,* ecquænam Taurino acceperit de B. Bernardo Badenſi miracula? Nominatim an illa, & quidem prima, quæ Duciſſæ Sabaudiæ juſſu mox à morte Beati conſcripſit Antonius de Torellis ejus ſecretarius? *Deinde Gamanſius indicat ea, quæ ipſe habebat.* Poſteriora, *inquit*, in Proceſſu, Sixti IV juſſu inſtituto, habeo ex exemplari Badenam anno MCCCCLXXX circiter miſſo, & communicabo libens. *Sed ea numquam ad manus noſtras pervenerunt; an autem cum aliis quibuſdam ſchedis Gamanſianis in Mœno perierint, an adhuc alicubi in Germania deliteſcant, ignoro.*

antiquioribus monumentis,

15 *Cum mihi Acta* B. Bernardi *illuſtranda obtigiſſent, de accipiendis alicunde antiquis illis monumentis ſpem non abjeci; ſed mox litteras dedi ad R. P. Valentinum Hoeglein Collegii noſtri Badenſis Rectorem, qui anno* 1723 *ad eas humaniſſime reſpondit in hunc modum:* Datis ad me litteris in cauſa B. Bernardi Marchionis Badenſis nunc tandem reſpondeo, quia hactenus in varia loca & Collegia ſcripſi; imo ipſe aliqua luſtravi, ut quæ gloriam ejus Beati promovere poſſunt, oculatus inſpicerem. Sed præter id quod ex oppido De Vic in tractu Metenſi, ubi Beati hujus memoria colitur, miſſum accepi, dignum relatu nihil invenire potui. Putabam in Archivo Principali hîc Badenæ aliqua me reperturum, quæ ad intentionem facerent. Sed omnino nihil invenimus, neſcio an incuria, an temporum injuria, quæ hanc noſtram patriam incendio fere totam delevit. *Poſtea intellexi, aliqua Gamanſii ſcripta exſtare Herbipoli apud Joannem Seyfrid è Societate noſtra ibidem hiſtoriarum profeſſorem. Itaque bis ad illum ſcripſi, ſed præter compendium Vitæ à Camillo Gabriellio Italice compoſitum, & diuturnam ulterioris diligentiæ promiſſionem nihil accepi.*

AUCTORE G. C.

Vitam & miracula ex recentioribus ſcriptoribus dare cogimur.

16 *Cogor igitur acquieſcere recentioribus monumentis, quæ jam enumerabo. Joannes Baptiſta Blancardus Taurini anno* 1628 *Italice edidit Vitam* B. Bernardi *Badenſis; ſed eam tot ſanctorum Patrum ſententiis aliiſque digreſſionibus implevit, ut potius concionatorem quam hiſtoricum agere voluiſſe videatur. Joannes Hornig Societatis noſtræ ſacerdos, veſtigiis Blancardi preſſe inhærens, eam anno* 1686 *ex lingua Italica in Germanicam convertit. Eamdem Camillus Gabriellius ſacerdos in compendium redegit, & Taurini anno* 1658 *Italicè edidit. Quamvis autem ille potiſſimum collegerit puncta hiſtorica, quæ ad B. Marchionem ſpectabant, tamen etiam ſubinde ſuas interſerit paraneſes, aliaſque evagationes, quas ego tamquam ad propoſitum meum inutiles in Latinâ illius ſcriptoris verſione prætermiſi. Ceterum in hoc auctore interpretando non ita ſcrupuloſe verſatus ſum, ut verbum verbo reddere curaverim, ſed, ſervata narrationis ſubſtantiâ, filum hiſtoriæ fideliter proſecutus ſum, ut utriuſque linguæ peritis facile apparebit. Miracula vero* B. Bernardi, *quæ Gabriellius omiſerat, ex Blancardo Latina feci. Jam utriuſque opuſculi tranſlationem unà cum meis obſervationibus hîc ſubjicio.*

E

VITA

F

Ex fuſioribus Joannis Baptiſtæ Blancardi Actis contracta, & à Camillo Gabriellio Taurini anno 1658 *Italice edita, quam nos Latine in compendium redegimus.*

B. Bernardus ex nobiliſſima Marchionum Badenſium ſtirpe ortus,

INter antiqua & illuſtria Germaniæ ſtemmata jure merito numeratur familia Marchionum Badenſium, tum ob ſanguinis nobilitatem, tum ob ditionis amplitudinem, atque præcipue ob religionem erga Deum, ac denique ob egregia & heroica horum principum facinora, de quibus præſtat tacere, quam pauca dicere; præſertim cum tantummodo intendam orbi Chriſtiano proponere ſanctimoniæ exemplar, nec velim rebus, ab hoc inſtituto alienis, diu immorari. Ex hac nobiliſſima ſtirpe ortus eſt beatus Bernardus, prin-

EX ITALICO GABRIELLII.

princeps Badenſis. Patrem habuit Jacobum Marchionem Badenſem ; matrem vero Catharinam , Ducis Lotharingiæ filiam. Deus felicitſimis hiſce conjugibus dedit quatuor filios *a*, quorum primus erat Carolus, qui in marchionatu patri ſucceſſit, & ſororem Frederici IV *b* Imperatoris uxorem duxit. Alter fuit Bernardus noſter, qui natus eſt circa annum Domini MCCCCXXXVIII. Tertius fuit epiſcopus Metenſis. Quartus autem ob virtutum præſtantiam præ aliis magnæ exiſtimationis viris electus eſt archiepiſcopus Trevirenſis.

a

b

& in pueritia pie educatus,

2 Sereniſſimi parentes Bernardum noſtrum optime educarunt, quia non ſolum ipſimet omnium virtutum exempla filiolo ſuo præbebant, verum etiam pædagogos ac magiſtros, ſingulari pietate ac doctrina præditos, illi aſſignabant. Sic nobilis illa planta cœpit à teneris ſeſe ad cælum erigere , & etiamnum puer monſtrabat , ſe ad divinum ſervitium peculiari modo eſſe electum. Fugiebat eas levitates , ad quas puerilis ætas ſolet eſſe proclivis ; maximam erga Deum oſtendebat reverentiam ; multum delectabatur oratione ; parentibus & magiſtris erat obſequentiſſimus, erga omnes affabilis & manſuetus ; & à tenera illa ætate jam aſſueverat nihil aggredi, niſi ſe ſigno crucis præmuniviſſet.

B

præcipua Catholicæ religionis exercitia ſingulari veneratione obit.

3 Hiſce ſolidæ pietatis fundamentis poſtea impoſuit magnum perfectionis ædificium. Adoleſcens bis per menſem Corpore Chriſti reficiebatur ; quod Catholicæ religionis exercitium in Bernardo maxime fuit laudandum propter ſedulam præparationem , qua ſe ad angelicum cibum ſumendum diſponebat. Hinc medicina illa cæleſtis plurimum ipſi proderat , eo quod in animam tam bene diſpoſitam reciperetur. Jam à tenera ætate conſueverat quotidie incruento Miſſæ ſacrificio aſſiſtere. Satis exprimere nequeo , quanta cum reverentia hiſce ſacroſanctis ſalutis noſtræ myſteriis intereſſet: nam genuflexus externa corporis compoſitione, & interna mentis attentione tantam præ ſe ferebat modeſtiam, ut circumſtantibus extra ſe raptus eſſe videretur.

C

Deditus orationi,

4 Creſcente ætate , creſcebat pietas. Maxime deditus erat orationi , cui ita aſſueverat, ut inter magna negotia ſæpiſſime mentem ad Deum elevaret, & in ambulatione aut alio corporis exercitio meditationem de rebus divinis proſequeretur. Sæpius coruſcanti facie à divino colloquio redire conſpiciebatur. Ipſemet ſuis nobilibus interdum dicere ſolebat, homini cæleſtem dulcedinem guſtare cupienti per orationem Deo appropinquandum eſſe, ſicut ſe calefacere volenti ad ignem accedendum eſt. Atque ita ſanctus Adoleſcens omne auxilium & robur contra dæmones ex oratione hauriebat.

jejunio, aliiſque corporis afflictationibus,

5 Cœpit etiam à pueritia jejunare , nec ſolum dies jejunii ab eccleſia aſſignatos obſervabat , verum etiam peculiari abſtinentia colebat feriam ſextam , paſſioni dominicæ conſecratam , qua ob illius myſterii memoriam nullo aut parciſſimo cibo utebatur , ut aliquo modo cruciatus Domini ſui in ſe ſentiret. Crebro etiam aulicis ſuis ac nobilibus dicebat, jejunio retrænari corpus, ne cum anima in æternum exitium ruat , ſicut equus fræno continetur, ne in præcipitium cadat. Ad hæc ajebat, orationem ac jejunium eſſe quaſi duas rupes , quæ non poſſent à dæmonibus expugnari. Ut verbo dicam, ſemper ſumma fuit in ejus victu temperantia. Huic cibi abſtinentiæ addebat alias corporis afflictationes , de quibus etiamnum hodie teſtatur ingens cilicium *c* , quo pius Princeps velut aſperrimo ſine manicis ſagulo induebatur. Illud videntes merito mirantur , quomodo adoleſcens delicate enutritus pati potuerit amictum adeo aſperum , qui eum certe magno tormento afficiebat.

D

c

ſtatuit virginitatem ſervare,

6 Sic Bernardus amore Dei & odio ſui ſuccenſus indies aptiorem ſe reddebat ad recipienda divina beneficia , & res majores pro divina gloria tentandas. Statuit itaque aulicæ vitæ ſplendorem & commoda contemnere ac virginitatem illibatam conſervare. Indicavit heroicum ſuum propoſitum confeſſario ſuo, nempe P. Joanni Argot *d* ex Ordine S. Franciſci, magnæ perfectionis viro, cujus etiamnum viget memoria. Is laudavit Bernardi conſilium ; attamen ut prudens ſpiritûs magiſter ipſi oſtendit, quanti momenti rem aggrederetur , quantumque difficultatis reperturus eſſet , ut eam ad glorioſum exitum perduceret. Bernardus autem omnes occaſiones caſtitati noxias vitabat , & diligentiſſimam corporis ac ſenſuum cuſtodiam adhibebat , atque impudicis cogitationibus ſtatim reſiſtebat. Numquam audebant aulici coram ipſo dicere quidquam , quod vel remotiſſime pudicitiam læderet. Solus ipſius vultus ſufficiebat, ut nemo in hac re terminos honeſtatis tranſgrederetur.

d

E

& caritatem mirifice exercet.

7 At quamvis virginitas ſit angelica virtus , tamen nihili facienda eſt , ſi caritate deſtituatur. Quare ſanctus Princeps ſe totum operibus miſericordiæ impendit. Alebat pauperes , veſtiebat nudos , juvabat inopes , erga quos erat munificentiſſimus , ita ut maximus eleemoſynarius & miſericors pauperum viſitator paſſim appellaretur. Cenſus ſuos in tres partes diviſerat , unam Chriſti pauperibus diſtribuens , alteram locorum ſacrorum reſtaurationi & ornatui impendens , ac tertiam uſibus ſuis reſervans. Quid porro dicam de ceteris ejus virtutibus principe Chriſtiano dignis ? Numquam aliquem verbo aut facto offendit ; nemini in facultatibus aliiſque rebus nocuit ; numquam datam fidem violavit ; alienas opes non concupivit , nec permiſit , ut cuiquam damnum inferretur. Non eſt paſſus, miſeros, viduas, pupillos , ſuoſve ſubditos opprimi , ſed quantum poterat , erga omnes æqualiter ſe benignum patrem exhibebat.

F

Deinde fœdus contra Turcas promovere volens,

8 Dum ita Bernardus ut gigas curreret per viam mandatorum Dei , & in adoleſcentia tam perfecta magnam de ſe orbi exſpectationem concitaret , circa annum ætatis vigeſimum ſenſit divini amoris flammam , quæ animum ſuum ad res eximias pro Dei gloria ſuſcipiendas accendebat. Cum igitur generoſa paſſionum ſuarum expugnatione , & aſſiduo virtutum exercitio cæleſtes vires acquiſiviſſet , quærebat undique occaſionem , ut Dei gloriam promoveret , & Eccleſiæ Catholicæ quam maxime prodeſſet. Eo tempore Amurath *e* illius nominis ſecundus Turcarum imperator victricia Lunæ ſigna multis provinciis invexerat , & Albaniam , Vallachiam, aliaſ-

e

A aliaſque Græciæ & Hungariæ regiones invaſerat, infelici principum Chriſtianorum diſcordia opportunitatem præbente, ut infidelis tyrannus tot terras occuparet, in iiſque impia Mahometis dogmata propagaret cum non exiguo veræ fidei detrimento. Hæc infidelium progreſſio commovit animum generoſi Principis, qui cenſuit, ſe nil utilius facturum, quam ſi contra potentem & pernicioſum Chriſtianæ religionis inimicum omne ſtudium omnemque induſtriam adhiberet. Re itaque prius Deo commendata, conatus eſt inter principes Germaniæ ſacrum fœdus componere. Quanto autem zelo & labore hoc negotium promoverit, malim pio lectori cogitandum relinquere, quam paucis verbis enarrare. Sufficiat dixiſſe, quod rem tam arduam ferme ad optatum finem perduxerit.

ab Imperatore Romam mittitur,

9 Fredericus IV Imperator Bernardum tunc temporis ornavit munere præſidis Cæſarei in Italia, eumque tamquam capaciſſimum elegit, ut cum ſummo Pontifice ſacrum fœdus concluderet, & de graviſſimis Imperii negotiis tractaret. Bernardus ergo, rebus in Germania diſpoſitis, iter inſtituit Romam verſus, B ubi tunc Calliſtus III *f* pontificiam cathedram aſcenderat. Magnifico comitatu, qualis ejus nobilitati & Cæſarei præſidis dignitati conveniebat, in Sabaudiam venit, & à Duce Ludovico *g*, tunc ibidem regnante, honorifice ac benevole exceptus eſt. De negotio autem, quod ſibi maxime cordi erat, cum præfato Duce ita egit, ut is libenter ſacro contra Turcas fœderi ſe adjunxerit. Quare læto animo Sabaudiam relinquens, direxit iter in Pedemontium.

at in itinere pie moritur,

10 Ingreſſus Pedemontanam regionem divinitus intellexit, ſibi mortem imminere. Eapropter initio menſis Julii Taurinum adveniens noluit in ea urbe diu morari; ſed petiit Montem Calerium, quia in hoc oppido liberius exercitiis ſpiritualibus vacare, & ſeſe ad vicinam mortem præparare poterat. Quando ad hunc locum unà cum confeſſario ſupra memorato & aulicis pervenit, ſtatim ſibi delegit conventum S. Franciſci, ibique morbo oppreſſus cum ſingulari reverentiæ ac pietatis ſenſu Sacramentum pœnitentiæ & Euchariſtiæ recepit. Interim ferventiſſime orabat, & ardentiſſime ſeſe cum Deo unire deſiderabat. Demum cilicio indutus, & Crucifixum tenerrimo amplexu ſtringens, inter pias adſtantium ſacerdotum ac religioſorum preces, & copioſas ſuorum aulicorum lacrymas beatam animam reddidit ſuo Creatori, à quo ſancte vivendi ſancteque moriendi gratiam acceperat. Accidit felix illius tranſitus xv Julii anno MCCCCLVIII, cum parum ultra viginti annos vixiſſet.

& in ejus exſequiis patrato miraculo,

11 Corpus defuncti delatum eſt ad eccleſiam collegiatam Montis Calerii, ubi ad illius exſequias ingens populi & cleri numerus confluxit. Pater Argot, optimus virtutum ejus teſtis, habuit orationem funebrem, qua in auditorum animis magnam de pio Principe exiſtimationem concitavit, & funereum eorum dolorem ſpirituali gaudio temperavit. Quinimo Deus ipſo exſequiarum tempore per manifeſtum miraculum declaravit, Bernardum jam Beatorum conſortio frui: nam b leproſus quidam *h*, qui luxatis coxis ad templi fores erat, audiens virtutem defuncti Principis ab omnibus laudari, ſanitatem ab eo petiit, ac ſubito impetravit. Hoc prodigium non mediocriter adſtantium lætitiam auxit. Quapropter ſacrum corpus ſumma cum devotione & reverentia ſub majori altari ejuſdem eccleſiæ collegiatæ collocatum eſt, ubi brevi multis variiſque miraculis ſplenduit. EX ITALICO GABRIELLII.

à civibus Moncalerienſibus patronus eligitur.

12 Ab eo tempore incolæ Montis Calerii Bernardum tamquam ſuum in cælo protectorem coluerunt, & diem mortis ejus annua feſtivitate celebrarunt. Deinde populus, non ſolum in oppido Montis Calerii, ſed etiam in aliis Pedemontii locis, in illius honorem ſacella ædificavit, altaria exſtruxit, & Beati effigiem honoravit. Jolanta *i* vero Sabaudiæ Duciſſa propter crebra miracula, quæ Deus per Servum ſuum operabatur, obtinuit à Sixto IV *k* ſummo Pontifice, ut die XXIII Decembris anno MCCCCLXXVIII Breve de proceſſu canonizationis ad epiſcopum Eporedienſem & Guilielmum Caccia canonicum dirigeret his verbis: „ Fide dignorum relatione ac- „ cepimus, quod divina clementia multa o- „ ſtendit miracula ad tumulum & imaginem „ inſignis memoriæ Bernardi Marchionis Ba- „ denſis, cujus corpus in eccleſia Collegia- „ ta S. Mariæ Montis Calerii Taurinenſis „ diœceſis requieſcit „. Anno ſequenti idem Pontifex poſt mortem epiſcopi Eporedienſis novum Breve de canonizatione beati Bernardi miſit. Etiam multis antiquiſſimis picturis, ante annum MD factis, ita ſubſcriptum legitur: ILLUSTRISSIMUS BEATUS BERNARDUS MARCHIO BADENSIS, PRÆSIDENS IMPERIALIS.

Datur virtutum illius ſynopſis ex Proceſſu canonizationis.

13 Lubet hîc tranſſcribere ſynopſin virtutum, quas Proceſſus canonizationis Bernardo attribuit verbis ſequentibus: „ Quod ipſe „ idem illuſtris Marchio & beatus homo Dei „ erat verax, modeſtus, ſobrius & ſapien- „ tiſſimus; Deo & hominibus, ſuiſque præ- „ cipue ſervitoribus gratus, & placabilis: „ nam beatus hic vir erat ſcientiſſimus, man- „ ſuetiſſimus, virgo, devotiſſimus, eleemo- „ ſynarius grandiſſimus, viſitator pauperum, „ terrena & mundana ſpernens, Deum ti- „ mens, juſtitiam diligens, pacem perqui- „ rens, contumelias & rixas ſedans. Præſta- F „ bat conſilio, præſtabat ingenio. Jejunabat „ omni hebdomada. Omni menſe confitebatur devotiſſime bis, ac ſanctæ eccleſiæ Sa- „ cramenta recipiebat. Corruptelas, fallacias, „ inquietates, malignitates, & cetera ab al- „ tiſſimo creatore D. N. Jeſu Chriſto & Ec- „ cleſia prohibita penitus vitabat, Deo toti- „ que curiæ cæleſti totis conatibus ſervire „ & complacere ſtudebat. Cetera faciebat, „ quæ ad ſedem & regnum gloriæ vitæ æ- „ ternæ vocatus facere nititur & debet. Mi- „ ſericors erat, pius, humanitate & dulce- „ dine repletus. Delicias mundique vanitates, vitia, diſſolutiones ſpernendo fugie- „ bat; nec ullo pacto in ea voluntarie inci- „ diſſet. Infinita faciebat bona, & in ſtatu „ gratiæ ultimorum ſuorum dierum tempore „ erat. Bona ſua in tres dividebat partes; „ aliam Chriſti pauperibus, unam eccleſiæ „ diſpenſabat, reliqua in ſuos uſus „.

ANNOTATA.

a *Franciſcus Irenicus in Exegeſi Germaniæ lib.* 3, cap.

EX ITALICO BLANCARDI.

cap. 106 *de hoc Jacobo Marchione Badenſi agens ita ſcribit :* Filios ſex fortuna indulſit ; unum, cujus nomen inter Divos relatum eſt , duos epiſcopatibus ampliſſimis inſtructos *&c. Hæc monuiſſe ſufficiat : nam quidquid ſit de hoc diverſo filiorum numero , parum ad propoſitum noſtrum pertinet.*

b *Hic Imperator ab aliis III ab aliis IV vocatur. Ab anno* 1440 *cœpit regnare , & diutiſſime imperium tenuit.*

c *Blancardus in Vita Italica* B. Bernardi *cap.* 4 *dicit , hoc cilicium ſuo tempore reverenter conſervatum fuiſſe in eccleſia S. Mariæ oppidi Moncalerienſis.*

d *Modo ſcribitur hujus viri cognomen* Argot , *modo* Ergot. *Sed fruſtra illius memoriam apud Waddingum alioſque Franciſcanos ſcriptores quæſivi.*

e *Amurath II obiit anno* 1451 , *cui ſucceſſit Mahomet II , qui uſque ad annum* 1481 *Turcicum imperium gubernavit. Cum igitur* B Bernardus *hæc circa annum* 1458 *geſſerit , puto pro Amurathe II ſubſtituendum eſſe Mahometem II , qui anno* 1453 *Conſtantinopolim intercepit.*

B f *Is electus eſt pontifex anno* 1455 , *& obiit anno* 1458.

g *De hoc Ludovico , qui Lugduni anno* 1465 *obiit , videri poteſt Philibertus Pingonius in Arbore Gentilitia Ducum Sabaudiæ pag.* 55.

h *Hujus leproſi nomen & cognomen à Blancardo exprimitur , ut in miraculis ab eo collectis poſtea apparebit.*

i *Hæc Yolanta fuit uxor B. Amadei Ducis Sabaudiæ , de quo actum eſt ad diem* XXX *Martii.*

k *Summus Pontifex creatus eſt anno* 1471 , *& mortuus anno* 1484.

MIRACULA

Collecta à Joanne Baptiſta Blancardo & Italice anno 1628 *Taurini edita , quæ nos Latine interpretati ſumus.*

C *Blancardus nonnulla præfatus,*

MIracula certo demonſtrant Catholicæ Eccleſiæ & fidei noſtræ veritatem , ac præterea probant , Sanctos jam æterna beatitudine frui , eorumque interceſſionem hominibus prodeſſe. Hinc miſericors Deus variis ſignis voluit orbi oſtendere , Bernardum jam receptum eſſe inter illos cæleſtis aulæ principes , qui à nobis invocati preces noſtras divinæ Majeſtati offerunt , & malis noſtris impetrant remedia , omnem naturæ vim & humanam artem ſuperantia ; ſicuti dum , Deo largiente mortuis vitam , ſurdis auditum, cæcis viſum , claudis greſſum , leproſis , aliiſque deſperatis ægris prodigioſo modo ſanitatem reſtituunt. Multi opem B. Bernardi implorantes experti ſunt ſtupenda hujuſmodi beneficia , quorum aliqua ex archivo Montis Calerii aliiſque antiquis ſcriptis eruta hic breviter recenſebo.

refert primum miraculum, quod in exſequiis B. Bernardi contigit.

2 Dum corpus Bernardi ad exſequias celebrandas in Monte Calerio in eccleſia beatæ Mariæ ante ſummum altare collocatum eſſet , eoque tempore R. P. Joannes Ergot de B. Marchionis ſanctitate , caſtimonia , aliiſque virtutibus ad frequentem populum verba faceret , inter alios aderat ante portam templi D quidam leproſus ſimul & elumbis , nomine Georgius Corderius , ex Monte Calerio oriundus. Is excitatus ſanctimoniâ Bernardi , quam à concionatore laudari audiverat , B. Marchionem invocat ,& vovet ſeſe ad ejus ſepulcrum , ſi ſanitati reſtituatur , picturam beneficium repræſentantem unà cum duabus cereis tibiis appenſurum. Voto facto , ſtatim ab illa infirmitate liberatur , & reliquo vitæ tempore ſanus remanſit. „ Quo viſo miraculo (ait de „ Turrelis) *a* clerus & populus Deum cum *a* „ cantu & jubilo laudarunt & benedixerunt „ *b*. *b*

Vir mutus ſimul & claudus ejus patrocinio ſanatur ;

3 Dominicus Darmelli Moncalerienſis linguæ uſum perdiderat , & præterea ſeſe è lecto movere non poterat. Revolvens ſecum ſanctitatem B. Bernardi , ſtatuit interceſſionem illius implorare , & emiſit votum rependi genibus à porta templi uſque ad B. Marchionis ſepulcrum : quod cum feciſſet , jam ſepulcro propinquus , loquelam recepit. „ „ Quæ geſta ſunt præſente univerſo clero E „ & populo dicti loci laudantibus & benedi- „ centibus Dominum. Dominicus vero , re- „ cuperata ſanitate , voce magna exclamabat, „ ſe ad laudem & gloriam divinæ Trinita- „ tis , precibus & meritis B. Bernardi fuiſſe „ liberatum „. Uſus ſum ipſiſſimis verbis antiqui ſcripti , ex quo hæc tranſcripſi.

alter vero primum hydropicus ſanitatem obtinet, ac dein fulmine ictus reviviſcit.

4 Anno MCCCCLXI Andelius Martinolius Bertola , qui Montem Calerium incolebat , devote B. Bernardum venerabatur , & ſe quotidie orationibus illius commendabat. Is immedicabili hydrope afflictus à Beato ſanitatem petiit ac obtinuit , in cujus beneficii memoriam indies B. Marchionis ſepulcrum inviſebat. Accidit , ut idem vir aliquando ruri verſaretur, & magna fulminum ac tonitruorum tempeſtate ſuborta , fulmine percuteretur ſub arbore , ad quam vitandæ tempeſtatis causâ ſe receperat. Poſtquam ibi unius diei ſpatio mortuus jacuiſſet , cadaver ejus inventum deferebatur ante ſepulcrum B. Bernardi , quem in vita pie coluerat , & interceſſione illius ſubito revixit.

Canonicus immedicabili morbo ,

5 Bartholomæus Ferrari canonicus ſanctæ Mariæ in oppido Moncalerienſi , ubi corpus B. Bernardi ſepultum eſt , inſanabili quodam morbo & acutiſſimis doloribus opprimebatur. Vovit igitur ceream tibiam ad Beati ſepulturam ſuſpendere , & voto impleto mox convaluit. F

mulier ſterilitate ,

Mulier ſterilis promiſit B. Bernardo offerre ceream candelam , qua oblata , poſt novem menſes peperit filiolum , cui Bernardi nomen imponi juſſit.

& adoleſcens febri liberantur.

Adoleſcens febri afflictus in extremum vitæ diſcrimen venerat. Imploravit opem B. Bernardi , & emiſſo voto , ſtatim à febri liberatus eſt.

Juvenis manuum ac pedum uſum recuperat ,

6 Juvenis quidam Carmaniolenſis *c* manus & pedes movere non poterat ; neque ei medicamina quidquam proderant. Auditis miraculis B. Bernardi , primo peccatorum confeſſionem inſtituit , ac dein ſe ad Beati ſepulcrum portari juſſit , ubi extemplo tam perfecte ſanatus eſt , ut pedes domum redierit.

& puero combuſta manus prodigioſe reſtituitur.

Filiolus Rufini Darmelli , non obſervantibus domeſticis , incidit in focum & manum uſque ad brachium omnino combuſſit. Mater ſtatim ad interceſſionem B. Bernardi confugit , & manus puero prodigioſe reſtituta eſt.

7 Pe-

A

Quidam pater B. Bernardi opem implorans filio ſanitatem impetrat,

7 Petrus Joannes Maria opulentus civis Moncalerienſis unicum habebat filium, nomine Chiafredum, qui quotidiana & aſſidua febri adeo affligebatur, ut nulla ſupereſſet ſanationis ſpes, & paulatim ad agoniam deduceretur. Pater audiens ex medicis, filium ſuum nullis humanis remediis juvari poſſe, adiit ſepulcrum B. Bernardi, & filii ſanitatem ſuppliciter ac inſtanter flagitavit. Domum reverſus invenit filium plane ſanatum: „ quamobrem pater & filius ſimul laudantes „ & benedicentes Deum, Miſſis, orationi„ bus, & oblationibus ſepulcrum Sancti ve„ nerati ſunt „.

& adoleſcens ad eumdem Beatum confugiens ex morbo convaleſcit.

8 Morbus omnino debilitaverat manus & pedes cujuſdam adoleſcentis, eique loquelæ uſum eripuerat. Parentes & amici arte medica languorem vincere nitebantur. At videntes, eum nullo modo ſanari poſſe, ægrotanti in memoriam revocarunt miracula, quæ B. Bernardi invocatione patrabantur. „ Ip„ ſius Sancti (verba ſunt proceſſus canoni„ zationis, qui ad inſtantiam duciſſæ Yolan„ tæ inſtitutus eſt) ægrotus præſidium invo„ cavit, & ſubito incolumis è lecto ſurrexit „. Deinde inviſit ſepulcrum Sancti, eumque Miſſis, oblationibus & laudibus honoravit, & parocho eccleſiæ ac populo miraculum manifeſtavit.

B

Idem Beatus duos conjuges febricitantes,

9 Duo conjuges continua febri ſummopere vexabantur. Itaque omni ope & reparandæ ſanitatis ſpe deſtituti, Sancto votum obtulerunt, ejus ſepulcrum viſitarunt, illiuſque auxilium enixe flagitarunt, ac liberati ſunt. Proceſſus Canonizationis hæc ſubjungit: „ Miſſis, orationibus, & oblationibus „ Deum & Sanctum laudabant „.

virum è renibus laborantem,

Guilielmus De Peneagli Moncalerienſis ita è renibus laborabat, ut erectus ſtare non poſſet. Popoſcit opem ab hoc Sancto, & ſubito ab illa infirmitate ſanatus eſt.

& alterum triginta annis morbo detentum ſanat.

d

Unus ex nobilibus loci vulgo dicti Villar Di Baſſe *d* triginta annis fracturâ pedum & herniâ detentus fuerat, ita ut ſine alterius ſubſidio ſe movere non poſſet. Inſuper in hac infirmitate continuis doloribus cruciatus, confugit ad interceſſionem iſtius Sancti & Miſſam votivam in altari ad ejus ſepulcrum poſito celebrari juſſit, ac protinus convaluit.

C

Infans habens rupta ilia,

e

10 Uxor Peironetti Ponſeti ex pago S. Mauritii *e* peperit filiolum, rupta ilia habentem, talique herniâ affectum, ut morti proximus crederetur. Mater ad Sancti noſtri præſidium recurrit, & beneficium petitum obtinuit: nam, puerulo quamprimum ſanato, ipſa ſacram ſepulturam viſitans, Sancti beatitudinem collaudavit, ut loquitur proceſſus Canonizationis.

& alius puer herniâ graviter affectus ſanantur.

Joannes Varotus Moncalerienſis deprehendens, filiolum ſuum herniâ laborare, conſuluit medicos alioſque hujus morbi peritos; ſed fruſtra huic malo remedium quærebat. Quare, omni arte humana deficiente, recurrit ad noſtrum Sanctum, „ & filius ab ipſa „ infirmitate incolumis evaſit, & uſque in „ hodiernum diem convaluit „ (verba ſunt informationum anni MCCCCLXVIII) laudans Deum, & viſitans Sancti ſepulturam.

f
g

Quidam frigore congelatus membrorum uſum recipit.

11 Quidam Tarentaſienſis *f* tempore hiemali per montem Ceniſium *g* iter faciens tantam frigoris, nivis ac ventorum intemperiem perpeſſus eſt, ut manus ac pedes congelatos haberet, omnemque illorum membrorum vigorem, uſum ac motum penitus amitteret. Sed invocans B. Bernardum Montis Calerii illico liberatus eſt, vires recuperavit, & in memoriam accepti beneficii adivit Sancti ſepulcrum & ibi laudando ac benedicendo Dominum, præter orationes, Miſſas & ſacrificia, obtulit chriſtiana ſimplicitate eam frumenti copiam, quæ corporis ſui gravitatem pondere æquabat.

EX ITALICO BLANCARDI.

Gallus ex equo delapſus vulneribus ſuis medelam,

h

12 Dum Gallus quidam in itinere Villam Novam Aſtenſem *h* attigiſſet, cadens ex equo, digitos & coxendicem fregit, atque immenſum dolorem ſenſit. Perpendens de nocte miracula B. Bernardi, qui in Monte Calerio quieſcit, „ votum mente concepit, & pre„ cibus ejuſdem Sancti fuit liberatus „, atque in memoriam hujus beneficii ceream candelam ad ejus ſepulcrum obtulit

& mulier filiæ ſuæ ægrotanti priſtinam valetudinem obtinet.

Uxor Thomæ De Virle Moncalerienſis habuit filiam, nomine Franciſcam, quæ ita ægrotabat, ut ad mortem propinquaret. Domeſticis nil niſi ejus obitum exſpectantibus, illa in mentem revocans innumera miracula, quæ Deus per interceſſionem B Bernardi faciebat, ad illius patrocinium recurrit, & ſtatim morbo liberata viſitavit ſimul cum matre ſepulcrum Beati, laudans Deum & omnibus declarans miraculum.

Canonicus periculoſo aſthmate aliiſque malis oppreſſus convaluit,

13 R. D. Hercules Cravetta, canonicus eccleſiæ collegiatæ S. Mariæ in oppido Moncalerienſi, podagrâ in lecto detentus die XVI Decembris anni MDCVI circa mediam noctem dolore ſtomachi & aſthmate, ex quo ſudor aliique angores oriebantur, ita fuit oppreſſus, ut vix poſſet reſpirare, & mortem ſibi jam inſtare crederet. In hac anguſtia recordatus beneficiorum, quæ Deus patrocinio B. Bernardi multis conceſſerat, vovit perpetuum jejunium in ejus vigilia, promiſitque, ſe feſtum illius quotannis celebraturum. Confeſtim, emiſſo voto, cruciabile hoc periculum evaſit, & palam profeſſus eſt, hoc beneficium ſibi præſtitum fuiſſe interceſſione B. Bernardi, cui ſe ſemper poſtea addictiſſimum oſtendit.

F

& alter ex lapſu læſus citum vulneri remedium invenit.

14 Proſper Marchettonus incola loci, qui vulgo vocatur Cumiana *i*, videns in eccleſia S. Mariæ plebis Cumianenſis antiquiſſimam Bernardi noſtri picturam, pulvere obſitam, voluit eam mundare & aqua abluere, ut ex iſto prototypo ſimilis imago pingeretur. Accepta igitur aqua luſtrali picturam conſperſit, tenenſque manu aquam, dum imaginem omnino à ſordibus feſtinat expurgare, offendit in ſcamnum ac tam graviter lapſus eſt, ut pellis dexteræ tibiæ ad longitudinem trium digitorum cum copioſa ſanguinis effuſione & maximo cruciatu dilaceraretur. Tunc cum Sancto amicè conqueſtus eſt, eo quod hoc infortunium ſibi inter abluendam ejus picturam accidiſſet, & B. Bernardum oravit, ut huic malo mederi dignaretur. Interea incidit ipſi cogitatio miſcendi cum eodem pulvere aquam à pictura ſtillantem, eamque vulneri ſuo applicandi. Dum inefficax hoc remedium magna cum fiducia adhibet, repente omnis dolor reſedit, & tempore matutino ſequentis diei jam vulnus ita obductum erat, ut ne cicatrix quidem appareret; cum alioquin operâ medicorum aut chirurgorum vix quindecim dierum ſpatio

EX ITALICO BLANCARDI.

ſanari potuiſſet. Unde ob hoc beneficium ſe poſtea ſemper Sancto devotiſſimum exhibuit.

B. Bernardus ab oppido Moncalerienſi peſtem averſit.

15 Veſpillones *k*, qui tempore contagionis anno MDXCIX tam crudeliter tractaverant urbem Taurinenſem, decreverant etiam Montem Calerium lue inficere. Dum hoc diabolicum propoſitum executioni mandaturi, vellent circa medium noctis tranſire pontem Padi, invenerunt in ponte juvenem imberbem, armatum, albo equo inſidentem, & facie omnino ſimilem imagini B. Bernardi. Is non ſolum tranſitum illis prohibuit, ſed etiam irato vultu eos ita terruit, ut ſemper à tranſitu impediti fuerint, ac tandem impium conſilium mutaverint.

In proceſſu Canonizationis, qui anno MCCCCLXXVIII inſtitutus eſt, inveniuntur multa alia beneficia & miracula, quæ hîc brevitatis causâ prætermitto.

ANNOTATA.

B

a *Hic Antonius De Turrelis vel Torrellis fuit ſecretarius Philiberti I Ducis Sabaudiæ, ejuſque juſſu non diu poſt mortem* B. Bernardi *Vitam & miracula illius collegit, quæ utinam obtinere potuiſſemus.*

b *Quacumque his ſignis „ notavi, ſunt ipſa verba ex antiquis monumentis deſumpta, quod hic ſemel prænonuiſſe ſatis eſt.*

c *Hæc urbs, vulgo* Carmagnola *in Marchionatu Salutiarum, ſed intra limites Pedemontii proprii ſita eſt, diſtatque Taurino verſus meridiem octo milliaribus, & à fluvio Pado vix duobus.* D

d *Noſter Joannes Hornig hîc in ſua interpretatione Germanica erravit, putans* Villar Di Baſſe *eſſe nomen iſtius viri nobilis, cum interim hoc nomine appelletur pagus non longe ab urbe Taurinenſi verſus occidentem ſitus.*

e *Hujus nominis pagus cernitur in mappa geographica non procul Taurino diſſitus in ſeptemtrionem.*

f *Tarentaſia vulgo* Moutiers, *urbs Sabaudiæ nomen ſuum tractui adjacenti tribuit, cujus ipſa caput eſt. Fuit patria Innocentii V ſummi Pontificis.*

g *Notiſſimus mons, à Gallis dictus* Mont Cenis, *qui partem Alpium Cottiarum in Sabaudia conſtituit, ubi eſt tranſitus è Gallia in Italiam.*

h *Hoc oppidum vulgo dictum* Villa Nuova D'Aſti *ſub dominio Ducis Sabaudiæ diſtat Taurino duodecim milliaribus verſus orientem.*

i *Eſt pagus inter colles & duos rivos non procul Pinarolio ſitus, ut videri poteſt in mappis geographicis.* E

k *In Germanica verſione P. Joannis Hornig, hujus crudelitatis auctores, tamquam nomine proprio vocantur* Monati. *At ego per eam vocem intelligo veſpillones, qui ab Italis vulgo appellantur* monatti. *Utut eſt, hanc barbaram ſtragem aliàs à veſpillonibus excitatam fuiſſe docet Laurentius Beyerlinck in Theatro Vitæ humanæ, Coloniæ impreſſo, lib. 19 ad vocem* Venefici *pag. 28.*

DECIMA SEXTA DIES JULII

SANCTI QUI XVII KALENDAS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Fauſtus martyr apud Græcos.
S. Domninus martyr Aprilia-cenſis cum Sociis, Anicii ſeu Podii in Vellavis Galliæ.

C S. Domninus martyr Candiacenſis; alius an idem ſit cum præcedenti.

S. Domneo martyr, Bergomi in Inſubria.

S. Mammes } martyres Cæſareæ
S. Paulus } Cappadociæ.

S. Valentinus }
S. Theon } Martyres.
S. Diocletius }

S. Theodiſius ſeu Theodoſius
S. Euſtaſius
S. Dionyſius
S. Theodotus & forte Maximus } Martyres Antiochiæ.

S. Macarius } Martyres Mediolani.
S. Megetias }

S. Euſtathius Patriarcha Antiochenus.

S. Hilarinus martyr Oſtienſis.

S. Helerius martyr, in Cæſarea maris Britannici inſula. F

S. Monulfus epiſcopus, Trajecti ad Moſam in Belgio.

S. Gondulfus epiſcopus, Trajecti ad Moſam in Belgio.

S. Vitalianus Ep. Conf. Capuæ & Catacii in Italia.

S. Juſtinianus conf. Lemovicis in Gallia.

S. Reineldis V. M. cum Sociis, Sanctis prope Hallas Deiparæ, in Hannonia Belgii.

S. Tenenanus Leonenſis epiſcopus in Britannia Armorica.

S. Eu-

A S. Eugenius Epiſc. & Socii, Nauli in Liguria.
S. Siſenandus Levita martyr Cordubæ.
B. Ceſlaus Odrovantius, Ordinis Prædicatorum conf. Vratiſlaviæ in Sileſia. D

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

MIlonem, *de quo paucis pridie locuti ſumus, ut S. Norberti diſcipulum, Morinenſem ſeu Teruanenſem epiſcopum, poſt annos ſedis* 27, *anno* 1158 *mortuum*, Beati *titulo hoc die ornavit Sauſſayus cum longiori elogio.* Beatum *item vocavit Miraus in folio expanſo Sanctorum & Beatorum Ordinis Præmonſtratenſis, uti & Chryſoſtomus vander Sterre. Ulterius proceſſere Hiſpani ejuſdem Ordinis, ut patet ex Directoriis ad legendas Horas canonicas. Vidit ea omnia pridem Bollandus neque tamen dubitavit, in Prætermiſſis ad* 15 *Februarii, de eodem Milone agens, ſcribere in hæc verba:* Non colitur ut Sanctus aut Beatus, licet in Ordine recitandi divinum Officium, Madriti 1635 excuſo, dicatur ritu duplici coli. Sunt plura in eo libello menda. *Equidem fateor, me prorſus non capere, qua aut cujus auctoritate inductus ſit apud Præmonſtratenſes Hiſpanos qualiſcumque cultus, toto reliquo orbe Catholico, in omnibus ſacris Faſtis, quin & in ipſomet Ordine Præmonſtratenſi, alibi quam in Hiſpania ignotus; præterquam quod apud Belgas, ubi epiſcopali dignitate floruit, non ſciatur, ulla umquam eccleſiaſtica veneratione donatus: quod mirum eſt, non vidiſſe Caſtellanum, dum ipſum hoc die in Martyrologio ſuo univerſali* Beatum *appellavit. Plura Milonis elogia collecta habes, exſtatque in Vita S. Norberti ad 6 Junii pag.* 826 *eximium de ipſo dictum; quod nempe, ut S. Bernardus fide, ſic ipſe humilitate excellucrit: & narrantur quidem apud Sauſſayum miracula ad ejus tumulum patrata. At enim hæc omnia necdum probant, verum cultum ei legitime ab Eccleſia vindicatum, qui ſi nobis ſatis demonſtretur, de Milone agi poterit, vel in hujus menſis appendice, vel in ſupplemento ad dictum ſupra diem* xv Februarii.

S. Fulradum, *S. Dionyſii in Gallia abbatem, ſola* venerabilis *appellatione hoc die decorat Caſtellanus; at geſta ejus, tamquam* Sancti, *pridem illuſtrata ſunt* xvii Februarii.

Walterus martyr, *in aliquo Kalendario à Bollando repertus, pro quo ſupponat, necdum intelligo; veroſimile eſt, eum indicari, de quo egimus* v Junii.

S. Valentinus *ut* epiſcopus Trevirenſis & martyr *ſignatur hoc die in editione Lubeco-Col., Greveno, Molano, Galeſinio, Ghinio, & in ipſo Romano, habetque hoc die lectiones duas in Proprio Trevirenſi. De eo* S. Valentino *diſputavit Henſchenius ad diem* vii *Junii, principiis à ſe alibi ſtabilitis inhærens, ubi num. 6 ita loquitur:* Si tamen certiora monumenta nobis Trevirenſes indicent, libenter omnia retractabimus, cum gratiarum actione ad diem xvi Julii, quo S. Valentinum Treviris adſcribit, Romanoque Martyrologio inſcripſit Baronius, alias à nobis ibi prætermittendum. *Hæc jam ab annis ferme triginta publici juris facta ſunt, viſa procul dubio, & lecta à Trevirenſibus; qui cum tacuerint hactenus, nihil eſt quod nos moveat a Majorum opinione recedere, ut proinde videnda ſint ea quæ jam diximus haberi* vii Junii.

S. Elpidium (*vulgo* Ylpiſe *ſeu* Ilpiſe) *in Arvernia hoc die annuntiat Caſtellanus, cujus reliquiæ Brivate honorentur, ibique colatur ut martyr; de quo longiorem hiſtoriam compilavit Jacobus Branche. Nos de eo & ſocio* Archontio *egimus* xviii Junii.

Anatolius epiſcopus confeſſor *à ſolo Greveno poſitus, quo reducendus ſit, nemo facile divinaverit, non magis quam quid velit Florarium Ms. dum ſcribit,* Anatolii Ep. & Conf. tranſlatio. *Si Laodiceno aptari poſſint, de eo jam actum eſt* iii Julii.

S. Udalrici inventio *in ejus monaſterio Auguſtano facta hoc die à Bucelino memoratur anno* 1183: *de ſancto iſto Epiſcopo ſatis dictum eſt die quo colitur* iv Julii.

S. Petri Cretenſis martyris ac junioris certamen *ſignatur hac die in Synaxario Sirmondi. Ea characteriſmorum convenientia eſt in hodierno Petro, atque in ſynonymo, die* xiv *hujus notato, ut, quamvis huic apponatur titulus epiſcopi, hodierno non item, non dubitem tamen, quin idem utrobique deſignetur. Adi itaque dictum diem* xiv Julii.

S. Bonaventuræ *natalem, ut Dominica ſecunda Julii celebratum, ſignat hoc die editio Lubeco-Col: de eo aliiſque rebus ad Sanctum ſpectantibus actum eſt* xiv Julii.

Catulinum diaconum, Januarium *&c. ad hunc diem tranſtulit Uſuardus Hagenoyenſis, modo ipſi ſatis familiari, ut alibi notavimus. De tota iſta Martyrum cohorte actum eſt die præcedenti* xv Julii.

Philippus *item cum Sociis martyribus Alexandrinis in eodem Hagenoyenſi codice hoc die recurrit, ſed de ipſo vide* xv Julii.

S. Abudimus M. *cum elogio ſignatur hoc die in Menais impreſſis ac Maximo Cytherorum epiſcopo; ſed eumdem hunc eſſe cum eo, quem notarant die* xv *hujus, & quem nos tunc dedimus cum Martyrologio Romano, liquet ex characteribus inter ſe collatis eodem die* xv Julii.

Ælherium *nobis hoc die magnis terminis annuntiat & laudat Sauſſayus hoc modo:* Mediolani Aulercorum, ſeu apud antiquum caſtrum Ebroæ, ſub Lugdunenſi ſecunda, natalis ſancti Ælherii epiſcopi & martyris, Liſarchiis ab hæreticis occiſi, cujus præconium alio die in iſto Martyrologio deſcriptum eſt. *Vaga locutio, quaſi ipſi difficile fuerit, diem indicare, quo aliàs de ſancto iſto* Ælherio *locutus ſit, ſiquidem uſquam ipſum antea nominaverit. At Sauſſayo novum non eſt, modica variatione inducta Sanctos geminare, uti hoc*

C E F

A *uti hoc ipſo die patet in* Juliano *& Juſtiniano Lemovicenſibus, quos eodem die, licet diverſo loco memoravit. Sic, niſi ego vehementer fallor, ſub tota illa magnifica poſitione non alium Sanctum nobis profert quam* Æternum Ebroicenſem Epiſcopum martyrem, *de quo ex ipſo & Caſtellano egimus die præcedenti* XV Julii.

Paulum, Dionyſium & Theodulum *ex neſcio quo codice Ms. ſe deſumpſiſſe teſtatur Galeſinius, opinor ex contracto aliquo codice Hieronymiano, in quo nomina plerumque nudè & confusè deſcribuntur.* Paulus *ſocius eſt* S. Mammetis *Cæſaræa Cappadociæ*; Dionyſius *&* Theodulus, *pro* Theodoto, *ad Antiochenos ſpectant, de quibus omnibus hoc die agitur: at quomodo Romam eos perduxerit Galeſinius, necdum ſatis aſſequor.*

Hilarius martyr *in Florario Ms. aut pro* Hilarino *accipiendus aut pro* Helerio; *de quibus vide ſuo loco.* Trevelinus *in eodem codice etiam* martyr, *neſcio unde efformatus ſit, certe alibi ignotus.*

Symmachus epiſcopus *ibidem, non magis admittendus eſt, donec diſtinctiores notæ accedant.*

B S. Fauſti martyris Romæ, cujus corpus Mediolani in templo S. Antonii abbatis requieſcit; *meminit hoc die Petrus Paulus Boſca in Martyrologio Mediolanenſis eccleſiæ, alibi non ſemel citato; ubi in notis monet, accepta ea eſſe* ex tabulario templi Antoniani, ubi hodie fit Officium ritu duplici de S. Fauſto, cujus corpus religioſe ibidem conditum, ſicuti omnia alia lipſana ejuſdem ſacræ ædis, egregio cultu conſervatur. *Subdit porro*, templum hoc Antonianum tot ſacra lipſana locupletant, ut huc cryptam aliquam Romanam cenſeas commigraſſe. *Certe non minimam ſacrorum eorum corporum partem Roma Mediolanum tranſlatam fuiſſe, ex ſolo hujus menſis ſpecimine intelliges: videſis apud Boſcam diem* 1, 10, 13, 20, 24, 29 *&* 30. *Longe melius de eccleſia Mediolanenſi mereri poterat Boſca, ſi ſolos Sanctos indigenas, ſaltem Mediolanenſium proprios, recenſuiſſet.*

Therapionem *aliquem ex Æthiopia accerſivit Caſtellanus, quem haud dubie ſignatum invenit in Faſtis Copticis Seldeni vel Ludolfi. Jam plus ſemel profeſſus ſum, id genus Sanctos à nobis non admittendos, niſi aliunde de ipſorum orthodoxia & cultu plane conſtiterit.*

C Commemoratio ſolennis B. Virginis Mariæ de monte Carmelo *hoc die agitur cum Officio & Miſſa propriis ex decreto Clementis PP. X, pro regnis, provinciis & ditionibus Regi Catholico ſubditis: ſed de feſtis Deiparæ propriis nos alibi acturos, pridem polliciti ſumus.*

Torbachi, *filii Germani, ſcribæ, lectoris & abbatis Ardmachani meminit Colganus in ſeptima appendice Patriciana pag.* 294, *ubi ait* coli *ipſum* 16 Julii: *quæro ubi, à quo tempore & qua auctoritate? In Catalogis Sanctorum Hiberniæ necdum conſignatus eſt.*

Theodotus martyr Antiochiæ *neſcio unde à Greveno acceptus ſit, ſejunctus à Sociis, quos cum ipſo infra ex Hieronymianis referimus.*

Marini epiſcopi & martyris *meminerunt hoc die editio Lubeco-Col. & Grevenus, nullo charactere addito, quo in diſtinctiorem notitiam quis deveniat; quæ ubi acceſſerit, haud dubiè ad aliquem* S. Marinum *pertinebit, de quo inter tam multos jam actum eſt, aut deinceps agetur; niſi ex* Marina *diei ſequentis*, Marinus *efformatus ſit.* Marinum *aliquem* epiſcopum in Scandinavia *ſignat hoc die Caſtellanus, verum & hic nobis ignotus eſt, diu quærendus in Scandinavia antiqua, quin imo & in hodierna Scania, niſi diſtinctiora ſuggerantur. In tota Vaſtovii Vite Aquilonia nihil eſt quod ad* Marinum *vel eminus accedat. Doceant nos Sueci, Norwegi aut Dani, an ad ipſos pertineat, quando vixerit, quid geſſerit, quo umquam loco cultus fuerit; non deerit opportunitas res ejus poſtmodum illuſtrandi.* D

Cyrici *alicujus meminit hoc die codex Hieronym. Epternacenſis, tacentibus aliis, ut male hic à librario inſertum credam, quod interim infra inſinuatur, ubi de S. Hilarino agimus. Sive autem vero nomine* Cyricus *ſive* Cyriacus *ſit, aliò ſpectare videtur, ut opportuniori loco explicabitur.*

Sanctæ mulieres multæ gladio martyrium conſummaſſe *notantur in Synaxario chartaceo collegii noſtri Divionenſis, ſeu Petri Franciſci Chiffletii, additis ibidem duobus verſibus. Plura, quæ ad locum, palæſtram atque ætatem ſpectant, cum explorata nobis non ſint, ſolam hîc illarum memoriam ſervamus.* E

Celebritas ſanctorum DCXXX Patrum, quartæ ſynodi œcumenicæ in urbe Chalcedone, tempore Marciani Imperatoris *à Græcis hoc die recolitur, uti conſtat ex Menologio, à Sirleto Latinè reddito, ac Synaxario Baſiliano. Kalendarium Ruthenorum apud Poſſevinum in Apparatu ſacro, tomo* 2, *pag.* 367, *malè habet* Concilium ſanctorum Patrum CCCCXXX. *In antiquiſſimo Friderici Lindebrogii bibliothecæ Menologio, & Martyrologio Arabico-Ægyptio, à Gratia Simonio Maronita, deinde archiepiſcopo Tripolitano in Syria, in latinum converſo, notatur memoria ſex conciliorum; quæ Kalendarium Græcorum à Genebrardo editum ac Menæa magna impreſſa diſtinctè recenſent, addito numero Patrum, qui eis interfuêre: quod & obſervari lego in Menologio Slavo-Ruſſico Sparwenfeldiano; ponente concilia ſeptem. Typicum S. Sabæ quinque enumerat, aſſignatque Officium ſacrum. Habent præterea Menæa Officium à Philotheo, ut perhibent, patriarcha CPolitano compoſitum, & ſtatis diebus cantandum; nec non pro ſynodi Chalcedonenſis auctoritate ac fidei veritate ad ſacras exuvias S. Euphemiæ virg. & mart.* Theodoſio, Arcadii filio, ſceptra imperii tenente, accidiſſe prodigioſi aliquid *narrant, miraculum videlicet, non tunc, ſed poſtmodum patratum annitente S. Anatolio, epiſcopo CPolitano; quod habes in ipſius Vita tomo* 1 *Julii pag.* 663; *certè ibidem in decurſu narrationis dictorum Menæorum illud rectè ſubnectitur Marciano Imperatori ac ſynodo Chalcedonenſi; ubi & die* 11 *hujus patratum narratur ſub eodem Marciano ac Pulcheria. De qua re videri etiam poteſt utroque die Maximus Cytherorum epiſcopus, Menæorum deſcriptor. Patres dictæ quartæ ſynodi in Horologio Romæ Græco idiomate edito anno* 1677, *in uſum Baſilianorum monachorum, commemorantur die* 13 *hujus. Sex ſynodorum picturas repræſentant Ephemerides Græco-Moſcæ ante tomum primum Maii, pag.* XXXV; *quæ explanantur ibidem pag.* XXXVI; *ubi & de earum uſu publico in templis, abraſione ſub Iconoclaſtis; ac ſtudioſa deinde ſub aliis reſtauratione.* F

Macra virgo, regis Scotiæ filia, & S. Guthagoni ſoror *ſolius Camerarii auctoritate in Menologio Scotico hoc die locum habet: plus aliquid*

A *quid requiritur ut in hoc opere habeat.*

Harruchus abbas Amarbaricenſis, & octavus epiſcopus Verdenſis *notatur ab eodem Camerario; ſed nos die præcedenti de eo inter Prætermiſſos locuti ſumus.*

S. Valentinus *ut Argentoratenſis epiſcopus, locum inter Sanctos pro hoc die debet Conſtantino Ghinio, Democharem citante, ſed in quo certiſſime non reperit, eum hoc die obiiſſe; annum reperit* 689.

S. Solarius *ut ſucceſſor* S. Valentini, *ex eodem fonte à Ghinio etiam producitur, qui æque ac alter triennio ſedem tenuiſſe dicitur, mortuus an.* 692. *Atque hæc ex Demochare deducuntur. Scripſerat Bruſchius*, S. Valentinum virum *fuiſſe* ſanctiſſimæ converſationis: S. Solarium *autem* venerandum & religioſiſſimum ſenem. *Ille octavus ordine fuiſſe dicitur, hîc nonus. Quid certo de iis dici poſſit non invenit Wymphelingus in antiquiori ſuo Catalogo an.* 1508 *Argentorati edito; in quo poſt Valentinum ſolum lego:* Hos tres antiſtites Juſtum, Maximinum, Valentinum invenimus Sanctos appellari (*quod de Solario non addidit*) & cum diadematibus depingi, creditur que, ipſos inter Divos eſſe receptos. *Id equidem non negaverim, at quo die colantur aut colendi ſint*, Valentinus & Solarius *doceri cupio. Caſtellanus ipſos repoſuit inter ſuos aëmeros, ut quorum natales omnino ignorentur. Si quid ad rem illuſtrandam ſuggerere poſſint Argentoratenſes, non deerit locus quo de ipſis commode agi poſſit.*

Agnellam *viduam Romanam, ut* genere & virtutibus nobiliſſimam *Gynæceo ſuo, cum titulo* Sanctæ, *hoc die inſcripſit Arturus; citans elogium ejus aliquod ex S. Ennodii Papienſis, de quo die ſequenti agendum erit, lib.* 12, *ep.* 5, *quod hîc examinandum non ſuſcipio. De cultu doceri cupio, cui decernendo ſufficientem necdum agnoverunt Majores noſtri auctoritatem Arturi; neque quælibet ſancti Patris alicujus laudatio debitam Canonizationem importat.*

De Bramidanula *virgine, ibidem etiam ab Arturo ſignata, idem à fortiori cenſendum, pro cujus ſanctitate vindicanda adducuntur Joannes Nyder in Formicario & Bzovius in Annalibus ad annum Chriſti* 1435, § 64.

C

Joannem abbatem monaſterii ad S. Albanum in Anglia, *ſolus hoc die nobis ſuggerit Bucelinus*, ex diverſis Rerum Anglicanarum ſcriptoribus: *mallem citaſſet Martyrologium aut ſaltem inſtrumentum aliquod probatum, ex quo conſtaret* 1, *eum verè Sanctum eſſe*; 2, *in hunc diem natalem ejus verè incidere; in quibus nimis rotunde pergit Bucelinus.*

Irmengardis *itidem Sanctis ab eo adſcribitur hoc ipſo die*, in monaſterio Chiemenſis inſulæ, *quæ fuerit* Ludovici regis filia, & prima ejuſdem loci abbatiſſa, vitæ ſanctimonia, & miraculorum gloria celebris; quæ uſque hodie, devotè invocantibus, prodigiosè opitulatur. *Tria hic poſtulo. Primum, ut Irmengardis iſta paulo diſtinctius depingatur:* 2, *ut probetur, hoc die mortuam eſſe:* 3, *ut pateat, cultum ei legitima auctoritate exhiberi.*

Landricium *Sagienſem epiſcopum* Sancti *titulo donaverat Caſtellanus in ſuo Martyrologio univerſali; verum in Supplemento ad hunc diem recte monuit, ſolum* Venerabilis *nomen ei competere.*

D

Reineldem, *ſeu potius* Reinheldem *aliquam, abſque ullo diſtincto natalis die, deceſſoribus noſtris, cum ſatis mira narratione, ſuggeſſit ſæpe à nobis laudatus P. Joannes Gamans; de eadem poſtmodum interrogatus P. Joannes Kloppenburg, alia ſcripſit, ex neſcio qua hiſtoria Ms. noſtri P. Turckii: ambo etiam ſepulcri delineationem adjeciſſe videntur, ſed quæ non magis inter ſe cohæreant, quam ea quæ de ipſius* Reinheldis *geſtis & cæde, ex mera & obſcura populari, quantumvis pertinaci, traditione circumferuntur. Rei totius ſumma ad hoc ferme reducitur, quod* in pago Riſenbeek, non integræ horæ itinere ab oppido & arce Bevergern diſſito; *intellige* in territorio Lingenſi, prope monaſterium Gravenhorſtanum diœceſis Monaſterienſis, *reperiatur tumulus ſeu ſepultura, ad tres pedes è terra eminens, ſub tecto aliquo, quatuor columellis ſuffulto, ubi viſitur effigies feminea, rudi & vetuſto artificio elaborata, adſcriptis in machinâ ambitu continua ſerie hiſce verſibus, per varias abbreviationes contractis:*

Fundant quique preces pro virgine quæ fuit heres
Patris defuncti, genitrix quam ſponte ſecundi
Conjugis occidit; mox percipiendo petivit
Sidereas ſedes, Chriſti pia facta coheres.
Gerardus, Reinheldis obi.

Quid innuant tria ultima verba, neque explicatum invenio, neque mihi promptum eſt divinare. Aiunt referri iſtic prædictam Reinheldem, *quæ ruſticis orta parentibus, dum pietati ſuæ indulgens, relicto aratro templum peteret, equos aratrum ductaſſe, acſi ipſa adfuiſſet, aliaque patraſſe, per quæ vitrici odium adeo incurrit, ut ipſo inſtigante (contra quam ferant verſus) à propria matre ſtrangulata fuerit. Adjuncta alia varie exornata non enumero. Mortuæ cadaver à juvencis ſponte deductum aſſerunt ad locum ubi poſtea templum conditum, in quo tumulus hodiedum exſtare dicitur, quodque monaſterio iſti Gravenhorſtano, anno* 1256 *primum fundato, poſtmodum ceſſerit, ut multis ante annis* Reinheldem *iſtam vixiſſe oporteat. Hæc omnia confuſè lego abſque ulla, etiam remotiſſima temporis nota. Sepulcri binas delineationes intucor, utut inter ſe diſpares, utrobique tamen non feminam habitu ruſticam, ſed veram ſanctimonialem referentes, ut certi nihil ex ſcriptis aut pictis colligi poſſit, ne quidem ullum veri alicujus cultus, vel ſaltem inchoati veſtigium; præterquam quod in nullis prorſus ſacris Faſtis, aut propriis Mss. Weſtfalicis hujus* Reinheldis *ſciatur exſtare memoria. Inter ſchedas noſtras invenio, notaſſe Papebrochium, de ea agi poſſe hoc die, occaſione* S. Reinildis Sanctenſis; *at priuſquam inter Sanctos ei locum concedam, diſtinctius doceri cupio, quo die in ipſo loco, quo ritu, à quo tempore, & qua auctoritate colatur: ultro & libentiſſime de ipſa in Supplemento acturus, ubi certiora Catholicæ venerationis argumenta poterunt ſuppeditari.*

E

F

Marcellinus *in nonnullis Kalendariis nudè ſignatus, cum quo inter tot ſynonymos Sanctos confundendus ſit, necdum mihi liquet.*

Godefridus Bullionius *Martyrologio Romano, gallice verſo & Leodii edito* 1624, *aliis litteris adjectus, ad hunc diem non ſpectat. Jam diximus in Prætermiſſis die præcedenti laborum*

A *heroicorum coronam recepiſſe* XVIII *hujus, quo ejus memoriam in eodem elencho iterum agimus.*

Clarum *in Cartuſia majori, Ordinis ſui Generalem* XIX, *ex Priore Pariſienſi*, Beati *titulo, ſed ſub* piorum *tantummodo claſſe, donat Sauſſayus hoc die, cum hoc elogio.* Qui juxta omen nominis clarus in vita & morte, clarum radiis gratiæ ſpiritum, gloriæ clarificandum ſplendoribus anno 1337 in ſui Redemptoris manus piè efflavit. *De eo alibi nihil hactenus quidquam invenimus.*

Bernardum de Majorca *titulo* Beati *honorant Henriquez & Chalemotus, ut virum à S. Bernardo ſatis mirabiliter converſum, & poſtea* morum probitate celebrem, *qui* tandem poſt plura bona opera puriſſimam exhalaverit animam, adſcriptus in communi Sanctorum Ordinis Hagiologio, *Kalendario, ut opinor, Divione excuſo, in quo etiam* Beatus *dicitur, ſed necdum ea auctoritate, quæ ſufficiat ut hîc inter Sanctos referatur; inter* pios *à Sauſſayo collocatus, ſed à Caſtellano plane omiſſus.*

Alanus *tamen ab eo poſitus eſt cum titulo* Do-
B ctoris venerabilis: *de quo, ne actum agam, aut hic Chalemoti longum elogium recenſeam, vide quæ dicta ſunt in Prætermiſſis die* XXX *Januarii.*

Wernerus Junior, *monachus Eberbacenſis, ab Henriquez etiam & Chalemoto, ex his à Bucelino, hoc die relatus, necdum ſcitur Sanctorum honoribus, ſaltem legitima auctoritate donatus.*

S. Cunibertus *aliquis ut* martyr *memoratur in Actis* S. Helerii, *de quo hoc die agimus: quis iſte* Cunibertus *ſit, aut ubi terrarum colatur, nobis compertum non eſt. In prædictis Actis habentur omnia quæ de ipſo dici poſſunt.*

Bartholomæus de Martyribus *Bracharenſis in Luſitania archiepiſcopus* toti mundo ſanctitatis & doctrinæ fama notiſſimus, *inquit Altamura in Bibliotheca Ordinis Prædicatorum*; inter manus fratrum ſuorum ſpiritum Deo reddidit, *abdicata nempe jam octo ante annis ampliſſima dignitate*, XVI *Kal. Auguſti anno* 1590, *pro quo die alii melius cum Marcheſio ſcribunt hunc* XVI *Julii. Magni antiſtitis geſta pridem deſcripta ſunt, ſperaturque Sanctorum honoribus aliquando donandus: qua ſuper re dum Pontificium oraculum exſpectamus, ſufficiet hîc adjicere breve laudatiſſimi Granatenſis de eo elogium, quod apud Altamuram legitur:*
C Inter varias paſtoralis officii ſui curas, numquam Rachelis ſuæ amplexum deſeruit, ſed diem paſtoralis officii curis, noctem Deo offerebat. Quo tempore quidquid de myſtica Theologia à ſummis viris, hoc eſt Dionyſio, Bernardo, Bonaventura, Gerſone ſcriptum eſt, ſtudioſe legens, has gemmas, ſuper aurum & topazion pretioſas, nobis miniſtravit. Quibus ego legendis tantopere delectatus ſum, ut vere affirmare poſſim, me nihil hactenus in vita legiſſe, quod acriores piis hominibus ſtimulos ad cæleſtis philoſophiæ amorem adderet, majoremque lucem iis, qui huic ſtudio dediti ſunt, præferret. *Plura vide apud laudatos Altamuram, Marcheſium & alios paſſim, quorum omnium merituſſima elogia ſic contraxit noviſſimæ Bibliothecæ ſcriptorum Ordinis ſui collector Echardus, ut* ab omnibus uno ore appelletur ſpeculum ſanctimoniæ Apoſtolicæ; atque epiſcopalium virtutum, omni ex parte, abſolutum exemplar.

Triumphi S. Crucis in Hiſpaniis *hoc die memoriam in poſterioribus ſuis editionibus retulit Molanus*, ob præclaram victoriam, quæ per ſymbolum Crucis contra Mauros habita eſt. *Res autem memoratur in nonnullis Kalendariis & notanter à Ferrario, qui eam ſumpſiſſe ſe ait, ex tabulis eccleſiarum Hiſpaniæ.* Quod feſtum, *inquit*, inſtitutum fuit ob victoriam ex Mauris Alphonſo rege reportatam anno MCCXII, cæſis ducentis millibus hoſtium. *Paulo fuſius ea victoria deſcribitur in Breviario Cæſarauguſtano aliiſque, in quibus mirifice extollitur Canonicus Toletanus, nomine Dominicus Paſchaſius, quod adorandum ſignum præferens inter conferta hoſtium agmina intrepidus & illæſus perſtiterit, donec barbari ad internecionem deleti ſunt. Hîc nobis ſatis eſt, celeberrimam in Hiſpania feſtivitatem paucis indicaſſe.*

Joannes, Franciſcus, Antonius & Stephanus martyres *apud Montem Briſonem in Gallia*
Alphonſus Borroxius *confeſſor, & doctor, Occaniæ in territorio Toletano*
Innocentius Carpenſis *confeſſ. Mirandulæ in Inſubria*
Michaël Volaterranus *confeſſor, Volaterræ in Etruria*
Dominicus Bononienſis *confeſſor in Thuſcia*
Maria Mediolanenſis

cum titulo Beati *referuntur ab Arturo in Martyrologio Franciſcano, & ultima etiam in Gynæceo.*

Odonis epiſcopi Wigorniæ in Anglia, *eſt Ferrarii annuntiatio in Catalogo generali, ad quam notat his verbis:* Ex tabulis eccleſiæ Wigornienſis. De eo in Vita S. Oſwaldi epiſcopi ejus nepotis apud Surium. *Quot verba, tot fere ſphalmata. In Martyrologio Anglicano unicus* S. Odo *colitur, archiepiſcopus Cantuarienſis, de quo actum eſt ad diem* IV *Julii. Porro ſanctus iſte Odo, non habuit S. Oſwaldum nepotem, ſed patris fratrem ſeu patruum, quæ omnia diſertiſſime leguntur in S. Oſwaldi Vita ad* XXVIII *Februarii, ut meram rerum & nominum confuſionem nobis hîc propinaverit Ferrarius.*

Leonem *aliquem, cognomento* Præſenſem *in eremo Styriæ, ex S. Petro Damiani hoc die eduxit Bucelinus, privilegio, opinor, quod ipſe ſibi æque atque Arturus proprium exiſtimat, ut quoſcumque alicubi laudatos reperit, illos continuo putet Sanctis adſcribendos. Pro hoc die nuſquam hactenus* Leo *iſte repertus eſt; ſi vere alicubi colatur, poterit alio die de ipſo agi.*

Adeodatus Papa *invenitur in collectione aliqua Sanctorum, ſeu Martyrologio Ms., quod apud nos Grollus vocatur: de eo egit Papebrochius* XXVI *Junii; quem velut Sanctis adſcriptum notaverat Henſchenius; & recte, cum eo die referatur in Uſuardis Florentinis, ut habes in noſtra editione inter auctaria. Ceterum nulla hactenus Romæ apud S. Petrum, ubi ſepultus dicitur, apparent certi cultus veſtigia, ut proinde & hic prætermittendus ſit.* Ego, *inquit Papebrochius*, eum invenio obiiſſe XVIII Maii DCLXXVII, *quod diſcutiendum hîc non ſuſcipio.*

Diodorum martyrem *ex Campania Italiæ Tamayus Collegio Valentino Patriarchæ D. Joannis de Ribera hoc die vendicat, tamquam ſocium S. Luciæ martyris, de qua ſe egiſſe ait ad diem* VI *Julii, quo & nos in Prætermiſſis ea notavimus quæ hîc repetenda non ſunt.*

Elia *ſeu* Elias, *vel* Helias virgo Trevirenſis *ex*

A *ex Florario Sanctorum Ms. transit in Grevenum, omnibus aliis Fastis, saltem quos noverim, ignota, de qua nihil etiam reperitur in Propriis Trevirensibus; ut proinde major aliunde requiratur notitia.*

S. Marcellina virgo *soror S. Ambrosii annuntiatur hoc die à Galesinio & aliis, sed de ea cum Romano agemus die sequenti* XVII Julii.

SS. Zoërardi, *dicti* Andreæ, *&* Benedicti martyris *eremitarum festivitas inter Officia propria Patronorum Polonorum hoc die refertur, ubi uterque anachoresim exercuerit & vitæ cursum absolverit. In Officiis, jussu Strigonienſis archiepiscopi anno* 1641 *Posonii editis, coluntur die sequenti. De iis jam locuti sumus in Prætermissis* I *&* V *Maii, atque item obiter* IX *Julii, ad hunc aut sequentem diem eos cum aliis remittentes. At cum Hungaris de iis agemus* XVII Julii.

Leo PP. V. *legitur in codd. Usuardinis Medicæo & Strozziano, ubi certo substituendus videtur* Leo IV, *cui elogium aptavit auctor Florarii Sanctorum Ms. in editione Lubeco-Col. & Greveno nonnihil contractum; ast is non hoc die, sed sequenti mortalitatem exuit, ut proinde cum hodierno Romano de eo agendum sit* XVII Julii.

B Etingonius M. *habetur in Kalendario Syriaco seu Chaldaico, Romæ edito anno* 1624, *quod Majoribus nostris Latinè dictavit D. Josephus è Collegio Maronitico* 1661. *Idem habemus Italicè, pridem versum à Simone Moyse, Maronita, dicti Collegii alumno, ubi pro* Etingonio *scribitur* Athenogenes. *Hunc itaque pro isto lege, dandum die* XVII Julii.

S. Athenogenes *martyr inclytus, a S. Basilio laudatus, à Baronio inscriptus est Martyrologio Romano* XVIII *Januarii, nullis usquam Fastis Latinis aut Græcis præeuntibus, occasione, opinor, Martyrum, quos eo die in Ponto ab Usuardo collocatos repererat. Porro hoc die Athenogenem ei suggessit Menologium Græcum, à Sirleto versum, unde eum rursus signavit, ubi tamen non nisi unicum Græci agnoscunt, qui martyrium verosimillimè passus est sequenti, quo de ipso agemus, die* XVII Julii.

C SS. Cleonici & Stratonici *apud Leontinos in Sicilia* martyrum inventionem *hoc die signat Cajetanus in Martyrologio Siculo, sequenti autem die translationem. Ferrarius* Cleonicum *male transformavit in* Leonicum. *Natalem statuunt ambo, eosque secutus in Ætherea Leontinorum gloria Carolus Antonius Conversanus, diem, quo de ipsis agemus* XXIV Julii.

Sanctorum martyrum Pauli, Theæ & Valentinæ *memoriam hodie agit codex Taurinensis Ducis Sabaudiæ α; de quibus acturos nos heri diximus* XXV *hujus, quo Martyrologium Romanum agit de* S. Valentina. *Rursum itaque monemus, illos dandos* XXV Julii.

S. Cassiani episcopi adventus corporis in basilica S. Quintini *recolitur hoc die in Beda Tornacensi, ut videre est in nostræ editionis auctariis. Agitur de S. Cassiano Augustodunensi, cujus gesta illustrabimus* V Augusti.

Bertini abbatis *scribit hoc die Usuardus Tornacensis, acsi natalem indicare voluisset. Melius Bruxellensis:* Ipso die, elevatio S. Bertini abbatis; *optimè Molanus:* Monasterio Sithiu, sancti patris Bertini corpus à beato Folquino transfertur & reconditur an. DCCCXLVI. *Spectant hæc omnia ad diem quo Sanctus colitur* V Septembris. D

SS. Onesiphorus & Porphyrius martyres *hoc die notantur in Synaxario Basiliano, Menæis bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani, & manuscripto membraneo Sirmondi, ubique cum elogio; quos etiam signat codex Taurinensis β Ducis Sabaudiæ, nec non Martyrologium Arabico-Ægyptium, à Gratia Simonio Maronita ex Arabico translatum. De quibus agendum erit cum Martyrologio Romano* VI Septembris.

S. Terentii martyris translatio *ex tabulis ecclesiæ Pisaurensis hoc die facta dicitur à Ferrario tempore Nicolai PP. V, an.* 1447: *at simul monet, natalem esse* XXIV *Septembris, qui* maxima solennitate colitur, *quod* S. Terentius urbis illius tutelaris *sit. Itaque & de gestis ejus & de hac translatione agetur jam dicto die* XXIV Septembris. E

S. Francisci Canonizatio *refertur in Usuardis Florentinis, ut* celebrata à Gregorio Papa, anno Domini MCCXXVIII, pontificatûs sui anno secundo. *De eadem brevius agunt Grevenus & Molanus: sed remittenda ea est ad natalem* IV Octobris.

Justus & Barnabas *de quibus superius sermo fuit in Prætermissis* IX *Julii, alio rursus remittendi sunt; donec certiora de eorum cultu adducantur, quæ ego ex Polonia frustra accersere conatus sum; unde ex erudito responso nostri P. Antonii Szyrma,* XII *Augusti anni* 1723 *dato, facile intellexi, plura scripsisse Martinum Baronium quam quis modo commode probare possit. Putat ipse* Barnabam *non incongrue ad aliquam societatem Sanctorum quinque fratrum Polonorum Camaldulensium, qui* XII *Novembris coluntur, reducendum, quod me clarius etiam docuit Dlugossus ad annum* 997 *lib.* 2, *col.* 120, *ubi quinque jam dictis aperte adjungitur* Barnabas; *at de* Justo *magis anceps sententia. Mihi nulla opportunior via supereſt, quam si utriusque res gestas, cultum & cetera omnia examinanda remittam ad jam dictum diem* XII Novembris. F

S. Osmundi Sarisberiensis episcopi Canonizatio *locum habet in Actis ad* I *Januarii; ast ea ratio postmodum recte mutata est, novæque modò instituimus, omnia remittentes ad dies proprios natales. Sic ejusdem Sancti* translatio *ponitur hoc die in Florario Sanctorum Ms., editione Lubeco-Col., Greveno, Martyrologio Anglicano & aliis, sed de omnibus simul agetur* IV Decemb.

Abundantiam *virginem Spoletinam prædicat hoc die Bucelinus, ut quæ fuerit* S. Nicolai abbatis discipula, *cum longo elogio, ex Vita, opinor, à Ferrario vulgata, accepto: verum hic in Catalogo generali eam retulit* XIX *Januarii, ubi a Bollando remissa est ad diem, quo de ipsa agemus* XXVI Decembris.

A D

DE S. FAUSTO MARTYRE

J.P. Ex Synaxariis Græcis ac Martyrologio Romano.

SUB DECIO. IN variis *Græcorum Faſtis hic Martyr ſignatur cum parvo elogio, ubique in ſubſtantia eodem. Magna Græca Menæa ſic habent:* Erat hic temporibus Decii. At propter fidem Chriſti comprehenſus, Chriſtumque libere profeſſus, cruci affigitur, & jaculis vulneratur: cumque dies quinque in cruce perſeveraſſet, in manus Dei ſpiritum ſuum tradidit. *Sequitur de more Maximus Cythereus: conſonatque Menologium à Sirleto verſum; è quo in Martyrologium Romanum adſcitus eſt, quod paulò brevius ipſum refert:* Natalis S. Fauſti martyris, qui ſub Decio cruci affixus, quinque diebus in ea vixit, ac demum ſagittis confoſſus migravit in cælum. *Tempus martyrii patet ex Imperatore, qui apponitur; de cujus graviſſima adverſus Chriſtianos perſecutione, medio ſeculo tertio excitata agit Baronius ad annum 253. Claudius Caſtellanus in ſuo Martyrologio Univerſali cenſet hunc Martyrem veroſimiliter eumdem eſſe cum alio ſynonymo, die* XIX *Novembris in Martyrologio Romano annuntiato: quod neutiquam nobis probatur propter adjuncta temporis ac mortis valde diverſa; ut videſis apud Euſebium Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib.* 7, *cap.* 11, *ac Martyrologium Romanum dicto die* XIX *Novembris: quo de illo poſtmodum agetur.*

B

DE S. DOMNINO APRILIACENSI

ET SOCIIS MARTYRIBUS,

ANICII SEU PODII IN VELLAVIS GALLIÆ.

I.B.S. Ex Martyrologiis Gallicanis & Proprio Podienſi.

SUB DIOCLETIAN. NItor hic præcipuè *Sauſſayi & Caſtellani auctoritate, diſerte aſſerentium, corpus hujus ſancti Martyris, pueri decennis, Anicium ſeu Podium* (le Puy) *de qua urbe ad* VII *Junii & alibi locuti ſumus, tranſlatum eſſe, ibique hoc ipſo die coli, quidquid de ipſo non meminerint Giſſæus noſter aut Jacobus Branche, ſanctos Vellavenſes ſeu Velaunenſes non oſcitanter ſcrutati. Verba Caſtellani è gallico hæc ſunt:* Apriliaci, S. Domnini pueri, cujus corpus honoratur Podii in Velaunis. *At Sauſſayum audiamus in Supplemento pag.* 1147: In vico Apriliaco, natalis S. Domnini, pueri decennalis, qui divinum fidei lumen adeptus, cum nomen Chriſti adorandum, numen unicum profitetur, juſſu Rictiovari virgis cæſus, ſale, aceto, ſinapi in auribus & naribus tortus, cum ad hæc rideret puer, & diceret: Hæc mihi inſtar mellis ſunt, clavis candentibus viginti quatuor in manuum & pedum digitis, naribus & auribus eſt cruciatus. Cum autem LIV viros ad Chriſti fidem, tum divinis verbis, tum admirabili patientia convertiſſet, & ex triginta, ob eam cauſam occiſis, Maurum & Juſtinum revocaſſet ad vitam, ipſe tandem, ut corona emerita potiretur, capite plexus eſt. Cujus corpus ab Apriliaco, à Normannis deleto, primum ad cœnobium Nobiliaci, Pictavienſis diœceſis, deinde Anicium in Velaunis tranſlatum eſt per Godolenum, Nobiliaci abbatem, tam pretioſi pignoris ſecuriorem cuſtodiam, & tanti Martyris honorem ampliare cupientem. *Tranſlationem eamdem memorat Altaſerra, Rerum Aquitanicarum lib.* 4, *pag.* 301.

Notum ex dictis Marlliis S. Domninum,

C

2 *Jam explicata narratio cum non videretur excerpi potuiſſe niſi ex Actis aliquibus, qualiacumque ea ſupponerentur, quæ Sauſſayo præluxerint; inceſſit animum cupido, ipſa undecumque eruendi, uſuſque adeo opera noſtri P. Caroli Fleury, tunc Pariſiis commorantis, Podio lectiones accepi ex proprio eccleſiæ Cathedralis, fontem nempe ipſum, unde elogium ſuum Sauſſayus deſumpſit: ut mirum prorſus videri debeat, ſancti iſtius* Domnini Apriliacenſis martyris *nullam prorſus exſtare in ullis ſacris Faſtis memoriam, neque de tam illuſtri martyrio, per Rictium Varum exercito, quidquam alibi traditum eſſe. Sancti plures iſtius nominis jam à nobis illuſtrati ſunt; plures alii illuſtrandi ſuperſunt, at nulli iſtorum propria videntur, quæ de ſuo Apriliacenſi memoravit Sauſſayus. Porro uti id genus Actorum fides hactenus mihi ſatis perſpecta non eſt, ſic de facta tranſlatione Nobiliacum primùm, atque inde Anicium nihilo exploratiora invenio. Godelenum abbatem novi ex ſeculi quarti Actorum Ord. S. Benedicti parte* 1, *pag.* 433, *atque ex ejuſdem Annalibus tom.* 2, *pag.* 532, *ut qui S. Juniani corpus anno* 830 *Nobiliacum tranſtulerit; at cur* S. Domnini *ſacra lipſana, tamquam in ſecuriorem locum, potius quam S. Juniani Anicium tranſportanda cenſuerit, fateor me non ſatis intelligere. De cetero, ex litteris Podienſibus* XXVI *Junii* 1723 *datis, de conſtanti ibidem cultu, quin & de peculiari Sancti, in ipſo altari principe expoſiti, veneratione certiores reddimur. En paulo fuſiorem hiſtoriam, quæ ibi quotannis hac* XVI *Julii in Officio recitatur:* *paulo notiorem reddidere runt*

F

3 Quo tempore Rictiovarus Galliarum præfectus in Chriſtianos diverſis cruciatuum generibus deſæviebat, Domninus puer, decimum *lectiones Officii Podienſis,*

A mum tantùm annum agens, omnium fidelium, qui tamquam rei in judicium adducebantur, causam agebat. Cumque ab eo peteret impius præses, quo nomine appellaretur, primo se Christianum, secundo Domninum vocari respondit. Tum ille sanctissimo puero pecuniam obtulit; cui puer; Pecunia tua, inquit, tecum sit in perditionem: thesaurus meus est gratia Christi Jesu. Quo dicto, Domninus virgis durissimè cæditur, sed divinitus animatus, crudeles plagas cum gratiarum actione tolerabat: cumque acetum, sal & sinapi mixtim sibi in nares & aures infundi pari animi constantia perferret, ei clavi candentes quatuor supra viginti in singulis manuum pedumque digitis atque in ambabus naribus & auribus infiguntur. Deinde fortissimo puero, in carcerem post tot tormenta recluso, ibique psalmos cum lætitia decantanti malignus spiritus apparet, in angelum lucis transfiguratus, conaturque persuadere ut impiis Imperatorum legibus obtemperet: sed agnitus à Domnino & despectus abiit, dicens ei; Martyrium exoptas, martyrio carebis. Spiritui nequam successit bonus angelus servum Dei confortans, divinumque auxilium promittens. Cumque peteret ab eo præfectus, non ut diis sacrificaret, sed tantum de diis cum laude loqueretur: Pereant, inquit Domninus, dii tui, atque ipsorum aræ corruant.

B

4 Quæ vix dixerat, cum angelus Domini aras & simulacra subvertit, ridente Domnino & dicente; Dii tui, Rectiovare, male habent, quære eis indumenta, si forte convalescant. His præses in furorem actus sanctum Martyrem retrudi jubet in ergastulum, ubi viros quinquaginta quatuor ad fidem Christi Jesu convertit, ex quibus triginta ad Domnini terrorem necati sunt. Anceps animo præfectus Domnino pollicetur se Christianum futurum, si ex triginta unum aut alterum ad vitam revocet. Conditione accepta, sanctus Puer Maurum & Justinum suscitat à mortuis; ad quod spectaculum hic adstantium clamor auditus est; Vere magnus est Christianorum Deus! Perfidus præses, miracula divina præstigias vocans, non stat promissis; sed Domnino caput jubet amputari. Dum sacrum corpus sepelirent fideles, auditi sunt angelorum cantus, & cæci quinque visum, & multi ethnici fidem Christianam receperunt. Rictiovarus vero paulo post malo fine interiit. Sancti martyris reliquiæ multis miraculis in vico Apriliaco claruerunt; unde in cœnobium Nobiliacum, Godeleni antistitis opera, translatæ sunt; postea autem in ecclesiam Aniciensem delatæ, ibi jam à multis annis pio fidelium cultu honorantur; unde Nicolaus IV Pontifex maximus iis qui hanc ecclesiam, in S. Domnini festo visitaverint, Indulgentias in perpetuum concessit. *Hactenus Lectiones Podienses huc transmissæ.*

quibus martyrium aliquo usque describitur;

C

5 *Quam ætatem ea omnia sapiant, quave proinde auctoritate nitantur, non est unde quis satis tuto conjiciat; vero martyrio ornatus accessisse, satis patere existimo: mihi hic satis est, quod certissima antiqui cultus notitia habeatur; quæ si ad Senonenses Breviarii reformatores perveniisset, haud equidem dubito quin intacta reliquissent, quæ jam à tot seculis in eorum Kalendario recepta fuerant. Ita ad me* 11 *Martii* 1723 *scripsit R. A. D. Le Beuf canonicus & succentor ecclesiæ Autissiodorensis.* Exspectabam, *inquit*, lucis aliquid circa Sanctos duos Senonenses, quorum nomina in vetustioribus diœceseos Kalendariis diserte expressa, non recte meo quidem judicio rescissa sunt. Eorum alter est S. Domninus martyr ad diem XVI Julii, alter Hilarion episcopus ad XXVII ejusdem mensis, de quibus fateor, pauciissima hactenus me reperire potuisse. Notus est S. Domninus, exstatque sub ejus nomine prioratus aliquis in diœcesi Senonensi. Martyrologium metropoleos ipsum simpliciter annuntiat his verbis, NATALE S. DOMNINI MARTYRIS, absque positione seu loco martyrii. Kalendaria sequuntur Martyrologium, quod est seculi XIII, & MARTYREM constanter appellant; seculo XVI [male] accessit titulus abbatis. Ceterum in editione Breviarii anni MDCCII hæc omnia perperam rescissa sunt. *Recte mutationem factam improbat vir harum rerum peritus, quasi ex vicina Bituricensi provincia, aut etiam aliunde* S. Domnini *cultus in Senonensem transire non potuerit.*

AUCTORE J. B. S multis omissis, quæ dubia movent.

D

E

6 *Moverint fortasse correctores illos Senonenses dubia varia & incerta circa* S. Domninum *identidem occurrentia, quæ & me impulerunt ut post varias alias disquisitiones jam factas, penitius indagarem, nusquamne alibi coleretur sanctus Puer, tot victoriis ac triumphis celebratus, si non hoc, saltem alio aliquo die: quod cum in prægressis mensibus non exstaret, ad sequentes lustrandos recurrendum fuit: atque eccum mense Augusti die* XVI *incido in scripta à nostro Petro Francisco Chiffletio (hic semper laudatissimo) missa olim ad majores nostros; quorum ut caput intelligas, præcipuum instrumentum hunc præfert titulum*; Acta S. Domnini pueri & sociorum martyrum ex Ms. codice monasterii Candiacensis, ubi S. Domninus requiescit. *Istic porro coli* XVI *Augusti, ibidem testatur Chiffletius, adducens documenta translationum, cum longa farragine antiphonarum, hymnorum, versuum, responsoriorum &c., quæ ex Actis ipsis desumpta sunt. Ex Actis, inquam, sed talibus, ut cum jam datis Podiensibus non omnino conveniant. Viderat Chiffletius Saussayi elogium, jam supra à nobis relatum; de identitate vero non dubitans, hanc eidem annotationem subtexuit:* Passus est, *inquit*, Herbedillæ; fortasse delatus est primùm in vicum Apriliacum, 2 in monasterium Nobiliacense, 3 Anicium, 4 Magnilocum, 5 & ultimò Candiacum. *Satis rotundè, si satis verè; id quod altera disquisitione, quantum fieri poterit, jam explorare conabimur.*

Non magis clara sunt.

F

DE S. DOMNINO MARTYRE CANDIACENSI;

ALIUS, AN IDEM SIT CUM ANICIENSI.

J. B. S. Ex ſchedis Candiacenſibus Petri Franciſci Chiffletii.

Eumdem eſſe, unum atque unicum S. Domninum *Apriliacenſem, ſive Vellavenſem, ſive Arvernum, ſive Pictavienſem, equidem non dubito, tametſi Acta, ut jam dicebam, non undecumque conformia ſint. Alia occurrunt quæ diſtinctionem ſuadere poſſe videantur, ſiquidem admittenda ſint Chiffletii inſtrumenta; præterquam quod Podienſis epiſtola, ſuperius citata diſertè aſſerat,* totum corpus S. Domnini in ara principe Anicienſi, ad cornu epiſtolæ, veneratioui expoſitum eſſe, pararique nobiliorem locum alium, quando altare novum, quod modo magnificè exſtruitur, perfectum fuerit; *ut proinde cum Chiffletio dici non poſſit,* Anicio Magnilocum, *atque inde* ultimò Candiacum *tranſlatum fuiſſe ſacrum corpus,* ubi *hodie* requieſcat. *Hæc denuo una eſt ex iis controverſiis, quas uti ſpinoſas & odioſas averſor quam maxime, ubi nempe inter eccleſias de ſacris pignoribus contenditur, ut mihi plane ignoſci velim, ſi eam ipſiſmet dirimendam relinquam, ubi ea omnia propoſuero quæ à Candiacenſibus cum Chiffletio communicata ſunt. Primum itaque Acta ipſa ſubjiciam, uti ab ipſo & à Papebrochio deſcripta ſunt, de quorum veritate facilis erit conjectura: tum vero dicta tranſlationum inſtrumenta, è quibus colligendum erit, num recte ſequatur, integrum* S. Domnini *corpus, poſt quinque ſucceſſivas depoſitiones, Candiacum perveniſſe, atque ibi hodie* requieſcere. *En igitur prædicta Acta ex duobus apographis Mss. inter ſe collatis.*

quæ charta Chiffletianæ ſuggeſſerunt:

B

C

2 Cum facta fuiſſet perſecutio magna temporibus Rictiovari impiiſſimi præfecti, accidit ut inter ceteros Chriſticolas intereſſet B. Domninus, parvulus ætate, perfectus autem omni ſapientia, ſicut locutus fuit Dominus Apoſtolis, ſecum in omni actione converſantibus; Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Horum exemplum imitari cupiens B. Domninus, ante impiiſſimum tyrannum exiſtens, ejus reſponſionibus eum afficere non timuit: fuit vero puer iſte, de cujus paſſione loqui inchoavimus, ex genere Judaico. Proſequens igitur interpretationem ſui nominis, minis & tormentis diaboli imperterritus, Deum æternum confiteri ante principes mundiales non erubuit; illud recolens quod locutus fuit Salvator in Euangelio diſcipulis ſuis dicens; Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Omnes denique Chriſtiani, pro ſævitia præfati tyranni, cum ſe in abditis locis, & in cavernis, & latibulis diverſis abſconderent, præfatus puer ante eum ſtare non timuit. Habebat autem impiiſſimus cum ſuis ſequacibus excogitatum, qualiter Chriſtiani punirentur. Alios ſiquidem ſuper prunas ferventes in craticulis torrebat, alios autem decoriatos in carcerem retrudebat. Puer vero iſte cum Juſtiniano, & cum ceteris ſodalibus ſuis quadraginta, quorum nomina habentur in libro Vitæ, minas & tormenta regis iniquiſſimi non dubitavit perferre: audiens namque infantulus iſte tormenta jam dicta, dixit Juſtiniano ceteriſque ſociis; Paſtor noſter Benedictus epiſcopus, qui cum Viventio ſacerdote Romam perrexerat, dixit mihi: O puerule, cum tuis qui tecum ſunt, noli timere Rictiovarum neque Domitianum principem: omnimodis autem cave: ut nec tu, neque ſodales tui adoretis Seraſtiem Deum illorum; illum adorate, qui liberavit vos de mari, & de manu Daciani peſſimi regis.

ex quibus Legenda habetur,

D

E

3 Inquirentes autem miniſtri & milites Rictiovari & Domitiani Chriſtianos Deum timentes, in Aquitanorum [partes] venientes in urbe Herbedillæ invenerunt quadraginta Chriſtianos in eccleſia Deum collaudantes; apprehendentes vero Domninum cum Juſtiniano, dixerunt eis; Dicite nobis, de qua regione eſtis, aut quis vos congregavit in hanc domum, aut qualem Deum colitis, vel ſi adoratis Deum Seraſtiem, vel Chriſtum? Reſpondit eis B. Domninus; Nos de longinqua regione ſumus, de Aſia, & Deum cæli colimus, qui fecit mare, & aridam, & cælum & terram, & nos & vos creavit, & in Crucis patibulo redemit de poteſtate tenebrarum. Reſpondentes milites, dixerunt; Per Seraſtiem deum noſtrum, ſi illum non credideritis, fames & gladius & ignis interficiet vitam veſtram, & carnes veſtras, cum veneritis ante faciem Rictiovari & Domitiani. Apprehendentes autem Domninum cum ſociis ejus, ligaverunt eos, & adduxerunt illos ante faciem Imperatoris Rictiovari, accuſantes eos in multis ſermonibus, dicentes; Invenimus illos in unam domum Chriſtum adorantes, & Seraſtiem Deum noſtrum obliviſcentes & negantes, & ſeducentes populum, qui credit in Deum noſtrum, & nos recognovimus locutionem illorum. Sed & iſte infans pro eis reddit rationem. Tunc Imperator furore & ira repletus juſſit flagellari infantem. Et cum cæderent eum, S. Domninus fortiſſima voce clamavit; Gratias tibi ago, Domine Deus omnipotens, qui non vis in hoc ſeculo neque in futuro in me maculam invenire peccati. Precor ergo, Domine, ut jubeas me ad tuam pervenire miſericordiam. Ceſſantibus autem qui eum flagellabant, viſus eſt infans carnem habere ſanam, quaſi nullam accepiſſet plagam. Et in ipſa hora facta eſt ad eum vox de cælo, dicens; Conſtans eſto, fili mi, quia auxilium tuum magnum erit, & ſocii tui, qui ſunt in carceris vinculo, accipient coronas immaculatas.

altera etiam obſcurior.

F

4 *Hæc*

A *Neque rem magnopere illustrant,*

4 *Hæc est martyrii Legenda, ex cœnobio Candiacensi accepta, cujus postremam partem desiderari, recte observavit Papebrochius, cum plane deficiat martyrium. Quanti autem isthæc omnia, infans Judæus, ex Asia in Hispaniam profectus, sub rege scilicet Daciano passus, inde à Rictiovaro Imperatore & Domitiano ad colendum Serastiem coactus &c. facienda sint, pluribus non prosequar. Utcumque tolerabilia videri poterant Acta Anicienſia, suppositа martyrii veritate, ad similium exemplum nonnihil exornata; at quid de hisce censeri debeat, tam apertum existimo, ut frustra sit singula expendere. Præter hæc invenio fragmenta alia, in quibus* Benedictus *iste* pastor, episcopus Nicomedienſis *appellatur; sacerdos autem, non* Viventius, *sed magis appositè* Vincentius. *Confuso Officio, per totam Octavam ex istis Actis excerpto, non una oratio inseritur: satis erit, opinor, hymni partem adducere, ex quo cetera satis pateant. Describam, ut potero:* Sebastiani martyris devota congregatio, Horum adjuta precibus hymnum persolvat Domino, Dompnini præclarissimi, decem annorum martyris,

B Justiniani collegio cum quadraginta sociis. O quam beatæ animæ Candiacenſibus sint subditæ, Quæ regnabunt cum Domino gaudentes in perpetuum! Et maculatæ sordibus S. Dompnini martyris, Inter primos Apostolos assistentes ante Dominum, Duos, jubente Domino, resuscitavit mortuos *&c. De quibus in his postremis Actis nec verbum. Cetera Officii propria non adjungo, cum hæc semel dixisse, satis sit. Habe modo quæ de translationibus referuntur; si magis ad veritatem, certè multo quandoque minus ad rectam syntaxim exacta.*

instrumenta translationum anni forte 889,

5 *Primum ac vetustissimum, quod in dictis schedis reperio, instrumentum, si recte annus appositus est, seculum nonum præfert; at quid velit, fateor me non perspicere, nec unde translatio facta fuerit, explorare. Audi narrationem ipsam cui hic titulus præfigitur:* Duodecimo Kalendas Augusti, adventus sive translatio sancti Dompnini martyris. *Tum ita pergitur:* Agente anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXX-

* *aliàs* 1439 IX *. ante mensis Augusti principium die XII, Magnilocenſis oratorii devotissimi fra-

C tres, qui duobus milliaribus obviam sancti martyris Dompnini corpus celebre deducentibus, cum psallentibus choris occurrentes, laudabiliter susceperunt: fratrum namque mentes, qui officiosè convenerant, ignorantia, & non parva dubietas angustabat, hæsitantes, S. martyris Dompnini membra forsitan ne existerent, ob cujus amorem & venerationis laudem unanimiter recurrebant. Cum hac ambiguitate cordis permoti volverentur, & familiari locutione, de susceptі corporis veritate se ignaros esse faterentur, atque se illusos esse metuerent ab his qui illud attulerant, ne tamen fratres ab inceptis laudibus desisterent, repente conspectui psallentium quidam ex vulgaribus, à dæmonio correptus obviavit. *Ibi sistitur, ut quid porro velit, divinari nequeat. Inde deducimur ad annum* 1396, *si & ibi character non fallit. Sic habet:*

D

tum anni 1396 *&* 1445.

6 Hodie quinta mensis Junii anno Domini MCCCXCVI fuit translatum corpus beatissimi Domnini de una alia capsa in hanc præsentem capsam, quam fecit fieri domnus Petrus de Basticia, decretorum doctor, prior hujus prioratus Candiaci saltus Cosani & de Bario, & in dicta translatione erant præsentes Jacobus de Cuzi sacrista, FF. Durandus Savateri, Georgius Croseti, Sebastianus Bourt, Petrus David & Andreas Chatillon, religiosi dicti prioratus, nec non Raymundus Azemarii Vicarius perpetuus dicti prioratus, Ludovicus Plaignien curatus Prati longi, Thomas Theveti & Gilbertus Viatroy notarii presbyteri præbendati .... qui se subscripserunt, cum multitudine parochianorum dictæ parœciæ.

E

ex quibus distinctio potius quam identitas erui videretur.

7 *Tertium denique his notis insignitur* ✠ Jesus ✠ Virgo Maria ✠. Anno Domini MCCCCXLV, & die festo B. Margaritæ virginis, quæ fuit XIX mensis Julii fuit aperta præsens sancta capsa per venerabilem & religiosum virum F. Joannem de la Bastissia, priorem hujus venerabilis monasterii Candiacensis, cum venerabilibus & religiosis viris FF. Jacobo Boerii sacrista..... In qua capsa fuit repertum corpus clarissimi Domnini martyris, cum pluribus aliis reliquiis, prout continetur in quodam Missali antiquo, & per instrumentum receptum, proprio nomine subscripto. Quæ quidem reliquiæ, excepto proprio corpore S. Domnini, fuerunt positæ in aliis reliquiariis, cum quodam osse longo, & una parte maxillarum prædicti corporis S Domnini, propter devotionem populi, qui in magna quantitate adfuit die crastina post Assumptionem B. Mariæ mensis Augusti, qua die celebratur festum proprium S. Domnini, & Daresias * ferreas fecerunt fieri prædicti religiosi in dicta capsa, & ipsam capsam dicta die clauserunt, quæ fuerat renovata per D. Asterium priorem & Bernardum sacristam, cum pluribus aliis religiosis & parochianis tempore Joannis abbatis Magnilocensis, de quadam alia capsa, quam D. Petrus fecerat anno Domini MCXLIII .... *Cetera ad rem non faciunt. Manet dubium quod supra attigi, quando & unde reliquiæ ad cœnobium Magnilocense, inde Candiacum pervenerint; ut proinde admitti nequeat, ultimam translationem factam anno* 889, *si in Magniloco adhuc exstiterint an.* 1143; *neque satis constet, quis iste alter* Dompninus *esse possit, qui Candiaci colitur. Jam dixi, ea me nec posse nec velle dirimere: si me audiant Anicienses & Candiacenses, suum singuli thesaurum, sive Herbedillensem sive Apriliacensem, possidebunt ut possident, si non ex integro, saltem ex tali parte quæ ipsis sufficiat.*

* An. *crates?*

F

DE

A D

DE S. DOMNEONE MARTYRE

BERGOMI IN INSUBRIA.

J.B.S. Ex Tabulis Bergomenſibus.

XVI JULII. IHS *Oannes Antonius Guarnerius Canonicus commentarium edidit anno* 1584 *de vita & geſtis Sanctorum Bergomenſium, ex quo Bollandus ad* V *Januarii Domnonis, ſancti hujus* Domneonis *nepotis, Acta ſeu potius elogium deſumpſit; unde & nos, quæ ad noſtrum pertinent, eodem ſtylo contexta exhibebimus, potius quam ex Ferrario aut aliis, cum & ipſi non alium fontem habuiſſe videantur. Eſt & apud Guarnerium Euſebia*, S. Domneonis *neptis, de qua agendum erit ad* XXIX *Octobris. Primus, quod ſciam*, S. Domneonem (Domnionem *ſcribens*) *ſacris Faſtis inſeruit Galeſinius his verbis:* Bergomi, S. Domnionis martyris, qui beati Alexandri martyris ſtudio ad Chriſti fidem converſus, Maximiano, nominis Chriſti adverſario, illam per varios cruciatus ardenti confeſſione, liberaque voce exprimens, tandem datis cervicibus, ſanguine comprobavit. *Hæc vero melius contraxit Baronius in Romano ad hunc modum:* Bergomi, ſancti Domnionis martyris: *quæ verba leguntur in omnibus editionibus Plantinianis ab anno* 1586, *ut prorſus non capiam, quid ſibi velit Ferrarius in utroque Catalogo obſervans, notatum olim in Martyrologio Romano* Domneonem, *ſub nomine* Domnionis, *ad menſis hujus diem* VI, *ſeu pridie Nonas, quod ego nuſquam inveni hactenus. Utut ſit, ſufficiant allegata hic auctoritates ad id quod intendimus. En modo laudati Guarnerii elogium.*

Romano adſcriptus à Baronio,

B

2 Domneo Bergomas, domi ſuæ nobilis, quo tempore Maximianus Herculeus inſatiabilem crudelitatem in Chriſtianos exercebat, ipſe jejuniis, precationibus, & reliquis pietatis officiis Bergomi vitam traducebat; tantoque ſtudio Chriſtianæ religionis flagravit, ut cum in idolorum cultores acerbius invectus ſit, tum Maximiano non dubitaverit per nuntios immanitatem & impietatem graviſſimis & doctiſſimis verbis exprobrare. Eam ob cauſam Maximianus ira inflammatus, miſſis Bergomum miniſtris, cum reliquos Chriſtianos, tum præcipuè Domneonem obtruncari juſſit. Is caput abſciſſum ſuſtuliſſe, & ad lapidem quemdam, qui extra templum S. Andreæ locatus erat, geſtaſſe memoratur, quo miraculo complures ad Deum converſi ſunt. Ejus corpus in eodem templo ſepultum eſt XVII Kalendas Auguſti anno CCCVI. *Huc uſque Guarnerius, cujus elogium, poſt tot ſecula ex obſcuriori traditione collectum, quanti faciendum ſit, harum rerum periti facilè intelligunt; ut ſupervacaneum ſit Galeſinii aut aliorum ornamenta adjicere. Quid ſit, Martyres decollatos, caput geſtaſſe, jam non ſemel alibi ita explicatum eſt, ut hic denuo repetere, ſuperfluum ſit.*

brevi elogio ornatur.

E

DE SS. PAULO ET MAMMETE MART.

CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

C F

I.B.S. Ex Hieronymianis.

XVI JULII. *Cæſareæ* S. Paulum *in Hieronymianis cum* S. Mammete *conjunctum referunt codices noſtri omnes, quibus contractiores nonnulli accedunt: notâ characteriſticâ, in ſolis Lucenſibus ipſi appoſitâ*, cujus geſta habentur, *ſed quæ fruſtra hactenus quæſivimus, & ante nos Notkerus, qui, more ipſi ſatis inſolito, ſolus inter claſſicos hoc die iſtius Sancti meminit, ſic ſcribens:* In Cæſarea Cappadociæ, S. Pauli, cujus geſta S. Hieronymo, ut ipſe confitetur, agnita, noſtræ tarditati ſunt ignota. *Indicat nimirum, ſe priora verba, nempe* cujus geſta habentur, *in aliquo Martyrologii Hieronymiani apographo legiſſe, Acta vero illa numquam ſibi innotuiſſe. Conſenſus iſtorum codicum vetuſtam ejus in ſacris Faſtis memoriam ſatis evincit, ejuſdemque cum* S. Mammete *ſingularem conjunctionem, unde repudiandam intelligas, recentiorum Martyrologorum transformationem in* Paulinum, *uti habetur in Florario Sanctorum Ms., in editione Lubeco-Colonienſi, Greveno & aliis, quos non eſt operæ pretium referre, nedum examinare, cum ex fonte ipſo res pateat, neque ad eam explicandam quidquam conducant, quæ hoc die ſatis accuratè diſtinxit Florentinius. Neque* Floridam *admiſerim, à ſolo Epternacenſi duobus aliis ſuperadditam, cum veroſimiliter, aque ac* Cyricus, *amanuenſis incuria aut levitate, laterculo, aliàs mutilo, inſerta ſit; ſufficiat, ejus hîc ſaltem obiter meminiſſe.*

S. Mammes qui hîc Paulo conjungitur,

2 *Major quæſtio moveri poteſt, utrum* Mammes, Paulo *hoc die quodammodo in martyrio ſocius, certe ſub eadem poſitione Cæſareæ conjunctus, idem dicendus ſit cum illo qui in noſtris claſſicis Martyrologiis & in Romano longe celebrior eſt* XVII *Auguſti, quo die nonnulla in Obſervationibus ad Uſuardum notavi, de integro poſtmodum examinanda. Ex Notkero collegit Florentinius,* Cæſaream *indefinitè ſeu indeterminatè poſitam, in Cappadocia, tamquam martyrii palæſtram quærendam eſſe; idque magis etiam ſuadere conatur ex longiori elogio, quod ſancto huic noſtro* Mammeti Cappadoci *tribuit Notkerus, qui ejuſdem quaſi immemor,*

utrum ab alio diſtinguendus.

A *mor, consimile aliud, quamvis brevius ei* Mammeti *adscripsit, qui praefato die* XVII *Augusti certo colitur, ut tametsi ejusdem Sancti historiam bis retulerit, in duos nihilominus distraxisse censendus sit. Plane constat,* Mammetem *aliquem stu* Mammam, *aliàs* Mamantem monachum, *qui in Caesarea Cappadociae passus sit, in Hieronymianis quoque signari* XVII *Augusti, de quo* D
& ibi disputat Florentinius, non ausus ipsum confundere cum Mammete *hodierno, quod neque nos hactenus probandum suscepimus, relicturi hic* Mammetem *cum* Paulo, *cetera ad dictum saepius diem, quousque licebit, discussuri, quo & alius* Mammes *Alexandriae adscribitur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS
VALENTINO, THEONE ET DIOCLETIO.

Ex Hieronymianis.

I. B. S.

XVI JULII. *AN & hi tres Martyres Caesareae Cappadociae adscribendi non sint, dubium ferme injiceret codex Lucensis Florentinii, dum post S. Mammetem immediatè subnectit;* Et natalis sanctorum Valen-
B tini, Theoni, Diocletis; *at reliqua omnia majora apographa, cum minori Barberiniano, tam distinctè interserunt,* & alibi, *ut dubitationem omnem plenissimè tollant. Itaque nec palaestra horum Martyrum, nec aetas, nec gesta, praeter pura nomina ad nos pervenerunt; sed neque nomina ipsa ab omnibus uniformiter exprimuntur;* pro Valentini *enim in Epternacensi est* Valenti, *pro* Theoni *legit* Nethoni, *demum* Coclei, *ut clarissime denuo perspicias, corruptum esse in pluribus totum hujus diei in eo codice textum.* Dio-
cleti *scribas, seu* Diocletii, *vel* Diocletis, E
parum admodum interest: habes verba Martyrologiorum Hieronymianorum, extra quae in nullis aliis, quod sciam, noti sint praedicti Sancti, ut de iis plura hic dici non possint.

DE SS. MARTYRIBUS ANTIOCHENIS
THEODISIO, SEU THEODOSIO, EUSTASIO, DIONYSIO, THEODOTO ET FORTE MAXIMO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XVII JULII. *TExtum desumo ex codice Lucensi, cui similem esse oportet Blumianum, utpote in quo nullam diversitatem observaverit Florentinius; his porro accedit apographum minus Reg. Suecia, in quo recte legitur* Theodosii. *Epternacensis solos tres nominavit* Theodotum, Eustatium *&* Dionysium: *codex S. Cyriaci tres primos recte effert, sed* Theo-
C dotum *praeterit: Corbeiensis duas annuntiationes, saltem positiones, in editione Florentinii confudit; etenim duobus Martyribus Mediolanensibus, de quibus infra, plane omissis, Antiochenos nostros eò transtulisse videtur, sic male ibi connectens:* Mediolano, natalis sanctorum Theodosae, *pro* Theodosii, Eustasii, Dionisii, Theodoti, Maximi; *qui postremus, cum in eo solo codice reperiatur, addidi idcirco particulam* forte. *In Acheriana editione & Antiochiae positio, & Martyrum nomina distinctius referuntur. Suspicatur ferme Florentinius, sub* Eustasii *nomine latere celeberrimum Eustathium Antiochenum episcopum, de quo infra hoc die fusius agitur: at mihi quidem id nullo modo persuadet, cum hos omnes verè Martyres existimem ante Eustathii tempora passos; praeterquam quod primum locum occupare debuisset, episcopali sua dignitate* F
insignitus. Utcumque id fuerit, manipulum dedimus, prout in codicibus nostris repraesentatur.

DE SS. MARTYRIBUS MEDIOLANENSIBUS
MACARIO ET MEGETIA.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XVI JULII. *FLorentinius in suis ad hodiernum textum Observationibus recte notavit, codicem Corbeiensem solius* Macharii *meminisse, quem interim in sua editione omnino neglectum non advertit. Clarè illum exhibet editio Acherii, in qua, ni fallor, melius exprimitur, quam in codice Lucensi, ubi habetur* Mocharii; *nam Corbeiensis lectionem confirmant minora aliqua apographa, in quibus etsi totius laterculi confusa sint nomina,* Macharii *tamen legunt, non* Mocharii: *Epternacensis pejus scripsit* Moeci, *ubi &* Mogitiae, *pro* Megetiae *codicis Lucensis; quae lectio iterum confirmatur ex nonnullis codicibus contractis & ex ipso Blumiano. Limatiori & receptiori modo scripsi* Macarii. *Quidquid Galesinius apud Florentinium, aut recentiores alii hodie signaverint, ad Hieronymianorum textum nihil prorsus attinet.*

A D

DE SANCTO EUSTATHIO

PATRIARCHA ANTIOCHENO.

P. B.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I. S. Euſtathii patria, ſtudia litterarum, conſtantia in fide, epiſcopatus Beroœenſis & Antiochenus, locus & oratio in Concilio Nicæno primo.

CIRCA AN. CCC-XXXVI.

Sanctum hunc Euſtathium, *quem aliqui* Euſtachium *minus rectè ſcribunt, ab aliis ejuſdem nominis tum res geſtæ, tum adjectus patriarchæ Antiocheni titulus manifeſtò diſtinguunt. Quæ de illo fuſè diſputata ſunt in Tractatu Chronologico, quem huic tomo præfiximus, hic pro inſertis habebo; at quæ obiter ibi tantum attigimus, paulo hic latius explananda ſunt. Utar editis hactenus inſtrumentis, cum peculiaria nobis nulla ſuppetant, unde novi aliquid aut ſingulare eruamus; quod quidem dolendum in eo eſſet maximè, cujus acta tam illuſtria fuere; niſi & ſortem illam cum aliis illorum temporum viris maximis communem haberet, & ea ſaltem rerum aliquot ab eo geſtarum monumenta ſupereſſent, unde de tota ejus Vita, præclariſque apud Deum & Eccleſiam univerſam meritis ſtatuere apud ſe facile quiſque ac ſolidè poſſit.*

S. Euſtathius

B

2 *Fuit* Euſtathius, *teſte S. Hieronymo de Script. Eccleſ. cap.* 85, genere Pamphylius, Sidites; *ſive Sidâ, urbe olim celebri in ora Pamphylii maris, atque archiepiſcopali, cui ſuberant epiſcopi ſedecim, ut habet Nilus Doxopatrius apud Schelſtratium tom.* 2 *Antiq. Eccl. pag.* 733; *at nunc exili, ac vulgò Chiriſonda, aut Scandalor, ſeu Candalor dictâ, oriundus. Quod non negat S. Chryſoſtomus, in Hom. de* S. Euſtathio, *cum eum dicit è patria relegatum fuiſſe: eadem enim exilii ſententia, quæ illum Antiochiâ propriè pepulit, etiam Sidâ ac Pamphiliâ exeſſe jubebat, atque in Thracia commorari. Imò verò etiam Antiochia patria ejus nuncupari potuit, qui patriarchatum in ea jam dudum obtinebat; quamvis alibi natus eſſet, circa annum Chriſti circiter* 270, *ut ex tempore Patriarchatûs ejus mox conjectabimus. Porrò haud dubium eſt, quin ætatem juvenilem* Euſtathius *in litterarum ſtudiis cum ſacris tum profanis exegerit; quando illum idem S. Hieronymus in epiſtola ad Magnum, inter eos recenſet:* Qui omnes in tantum philoſophorum doctrinis atque ſententiis ſuos refarciunt libros; ut neſcias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem ſeculi, an ſcientiam Scripturarum.

Sidæ natus, ac liberalibus diſciplinis imbutus,

C

3 *Sunt qui paſſum illum aliqua fuiſſe velint fidei causâ, ſive ante epiſcopatum in perſecutione Diocletianea, ſive cum jam factus eſſet epiſcopus, in Liciniana. Favet ſanè nomen* Confeſſoris *ei à S. Athanaſio non ſemel adſcriptum, uti videre eſt in Apologia de fuga ſua tom.* 1, *pag.* 321 d, *edit. Benedict. & ad ſolitariam vitam agentes pag.* 346 d. *Nam hac voce non alios per ea tempora condecorari conſueviſſe, quam qui vel necem, vel aliquid ſaltem ſupplicii à tyrannis ob religionis Chriſtianæ profeſſionem tuliſſent, ſatis, opinor, notum eſt. Tametſi verò titulum illum ſatis ſuperque meritus ſit* S. Euſtathius *per ipſum illud, in quo periit, exilium; non eam tamen cauſam eſſe, cur Confeſſorem appellet S. Athanaſius, ex eo liquet, quod multos alios utroque loco epiſcopos recenſeat, qui ab Euſebianis, quod fidem orthodoxam defenderent, vel paria, vel etiam graviora pertulerant, quam* Euſtathius, *quibus tamen glorioſum Confeſſoris epithetum non accommodat.*

Confeſſor fuit,

4 *Primum* Boroeæ Syriæ; deinde Antiochiæ rexit eccleſiam, *inquit Hieronymus de Script. Eccleſ. loco citato; idem teſtatur Sozomenus lib.* 1, *cap.* 2: *hanc adiit anno Chriſti* 324, *ut in Tractatu de Patriarchis Antiochenis oſtenſum eſt; illam quando ſuſceperit, incompertum. Regebat eam certè, cum poſt excommunicatum Alexandriæ Arium cum aſſeclis ſynodicas ad eum dedit S. Alexander Alexandrinus, ut eſt apud Theodoretum hiſt. eccl. lib.* 1, *cap.* 3 *in verſione Sirmondi; hoc eſt, ut eruditis placet, ſub annum Chriſti* 320. *Et jam tum quidem pro fide catholica tam ſtrenuè decertabat, ut inter Eccleſiæ defenſores poſt utrumque Alexandrum quem præfert inſcriptio præcedentis epiſtolæ, ſolus cum S. Philogonio à Theodoreto ibidem nominetur:* Litteras, *inquit*, in eamdem ſententiam ſcripſit (*S. Alexander*) Philogonio Antiochenæ eccleſiæ antiſtiti, & Euſtathio, qui Borœam tunc regebat, & aliis Apoſtolicorum dogmatum patronis. *Ita verò eccleſiam Beroœenſem adminiſtravit, ut illum* Philogonio (*Theodoreti verbis utor lib.* 1, *cap.* 6) ad meliorem vitam tranſlato, epiſcopi, ſacerdotes, Chriſtique amans populus univerſus, ut ejus loco eccleſiam illam (*Antiochenam*) regeret, communibus ſuffragiis invitum coegerint; *ac ipſi* non multo poſt epiſcopi apud Nicæam congregati, cum Euſtathium ob vitæ ſimul ac doctrinæ meritum admiratione proſequerentur, dignum eum judicaverint, qui Apoſtolicæ cathedræ præſideret, *atque adeo in ea confirmaverint, ut habet Sozomenus paullo ante aſſignatus. Vide ſis quæ de tranſlatione, ſucceſſione, & confirmatione ejus dicta ſunt in Tractatu præliminari. Hinc interim ætatem ejus utcumque divina: vix enim ante annum circiter quinquageſimum dignitatem patriarchicam attigiſſe credendus eſt, juxta primitivæ Eccleſiæ praxim, in Conſtitutionibus vulgo Apoſtolicis traditam apud Labbeum tom.* 1 *Concil. col.* 223 b, c: *quo pacto natus videtur haud multo poſt annum Chriſti* 270: *quod eo fit veriſimilius, quod toto ſaltem ante quadriennio, quam Patriarcha fieret, epiſcopus fuiſſe ſciatur.*

E

Beroæa primùm, deinde Antiochiæ epiſcopus,

5 *Non diu ſedem Antiochenam occupaverat, cum indicta eſt prima ſynodus Nicæna, in qua* Euſtathius noſter *vindicem ſeſe exhibuit orthodoxæ fidei adverſus Ariomanitas acerrimum; ut merito excel-*

in Concilio Nicæno excelluit,

A excelluiſſe iſtic præ ceteris dicatur. *Certe apud Facundum Hermianenſem lib.* 8, *cap.* 1 *aſſeritur* Beatiſſimus Euſtachius ſanctorum Patrum, qui apud Nicæam congregati ſunt, primus exiſtens, fidem orthodoxam confirmaviſſe : *& lib.* 11, *cap* 1 : Beatus Euſtachius ... honoratur cum multis & præ multis Patribus, tamquam Nicæni concilii primus exiſtens. *S. Nicephorus in Chronico ſic eum appellat :* Euſtathius, qui in prima ſynodo & teſtis & caput fuit ac princeps (κορυφαῖος) Patrum qui Nicæam convenerunt. *Ipſum quoque fuiſſe ait Theodoretus lib.* 1, *cap.* 6, *qui conſidentibus in illa ſynodo cum Conſtantino Patribus*, mox ante alios .... Imperatorem ſummis laudibus ornare cœperit, præclarum ejus erga res ſacras ſtudium præconiorum vice remunerans. *Fallor, niſi hoc ipſum eſt, quod vult S. Hieronymus ad Euagrium; ſeu potius Euangelum aut Euangelium presbyterum, ita ſcribens :* Verti me ad ..... Euſtathium noſtrum, qui primus Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus contra Arium clariſſimâ tubâ bellicum cecinit. *Id ipſum narrat, & bellicum quidem illud proferens, Gregorius presbyter Cæſarienſis in Oratione in SS. Patres Nicanos apud Combefiſium tom.* 2 *Auctarii ſui pag.* 555, *ubi textus Græcus ita Latinè verſus eſt :*

B 6 Cum Sancti ergo, piuſque Imperator conſediſſent, Euſtathius Antiochenus (ei enim annuit ſancta Synodus, ut verba faceret ad Imperatorem) Deo, inquit, gratias agimus, optime Imperator, qui terrenum tibi imperium dirigit : qui ſimulacrorum errorem per te abolevit, ac æquos fidelium animos in libertate collocavit : ceſſavit dæmonum nidor : multiplici Dei cultu everſa eſt gentilium ſuperſtitio : expelluntur tenebræ impietatis : illuſtratur orbis terrarum luce divinæ ſcientiæ. Pater glorificatur; Filius ſimul adoratur; annuntiatur Spiritus ſanctus. Trinitas conſubſtantialis, una divinitas in tribus perſonis & hypoſtaſibus prædicatur. Per eam, Imperator, munitur tuæ pietatis imperium : eam nobis ſerva inviolatam. Nullus hæreticus in eccleſiam ſubintrans unum aliquid à Trinitate auferat, ſine honore, affectumque ignominiâ relinquens quod eſt reliquum. Arius nobis, qui à furore nomen accepit, orationis cauſa eſt & conventûs; qui, neſcio quomodo, in eccleſiæ Alexandrinæ presbyterium allectus, neſcientibus nobis, alienus à doctrina beatiſſimorum Prophetarum & Apoſtolorum inventus fuit. Unigenitum enim Filium & Verbum Patris non veretur ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ conſortio privare, & creatorem, creaturæ cultor, contendit creatis accenſere. Eum autem perſuaſeris, Imperator, mutatâ ſententiâ non repugnare Apoſtolicis doctrinis : aut, ſi in ſiniſtræ opinionis, cujus eſt convictus, impietate perſtiterit, à Chriſti & noſtro cœtu prorſus exterminaveris; ne ſimpliciorum animos turbidis verborum ſuorum lenociniis deprædari contingat. *Hæc ille.*

ibique Conſtantinum alloquitur,

C 7 *Atque ea ſi vera ſunt de* S. Euſtathio, *facile erit ex Euſebio colligere, quem in illo Concilio locum occupaverit : ſic enim is habet lib.* 3 *de Vita Conſtantini cap.* 11 : Tum ex epiſcopis is qui in dextra parte primum locum obtinebat, conſurgens, modica oratione Imperatorem allocutus eſt, propter illum gratias & laudes perhibens omnipotenti Deo. *Primus ergo à dextris inter Patres conſedit* S. Euſtathius, *ſiquidem ipſe eſt, qui Imperatorem modo jam dicto allocutus eſt, quod poſt Baronium, ad annum Chriſti* 325 *à num.* 54, *alii plures exiſtimant. Non deſunt tamen, qui aliter ſentiant, ut auctor eſt Nicetas in Theſauro orthodoxæ fidei lib.* 5, *cap.* 7 *his verbis :* Atque Euſebius quidem, libro de Conſtantini Vita tertio, ſe primum verba in ſynodo feciſſe teſtatur. Si tamen Theodoreto credimus, Euſtathius Antiochenus epiſcopus primus encomiorum floſculis imperatorium caput redimivit. Ut autem Theodorus Mopſueſtiæus ſcribit, Alexandro Alexandrino Pontifici id honoris ultro delatum eſt; quippe qui Synodi cogendæ dux & auctor extitiſſet. *Pro Euſebio Pamphili ſtat etiam Sozomenus lib.* 1, *cap.* 19. Ego vero in hac ſententiarum diverſitate, *inquit Valeſius Annot. in locum citatum Euſebii*, libentius ei ſententiæ acceſſerim, quæ Euſebio primas dicendi partes à Synodo delatas affirmat. Primum quia omnium ſine controverſia doctiſſimus ac diſertiſſimus erat Euſebius. Deinde, quia id ipſe apertè teſtatur in principio hujus operis his verbis .... Nuper etiam nos ipſi victorem Principem in medio Dei miniſtrorum conventu reſidentem vicennalibus hymnis proſecuti ſumus. *Valeſium recentiores quidam ſecuti ſunt.*

& quidem omnium primus ;

8 *At ego illorum ſententiæ malim ſubſcribere, qui id* S. Euſtathio *tribuendum putant : hoc enim diſertè aſſerit Theodoretus : neque aliter intelligi poteſt Hieronymus ſupra num.* 5, *citatus : nam ante* Euſtathium *bellicum adverſus Arium clariſſimâ tubâ cecinerat S. Philogonius Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus. Qua ratione ergo primus id feciſſe potuit* S. Euſtathius, *niſi in acie Nicæna ? Accedit his presbyter, quem dixi Gregorius : imò & Auctor Hiſtoriæ Tripartitæ lib.* 2, *cap.* 5, *& Nicephorus Calliſtus lib.* 8, *cap.* 16 : *quamquam etenim uterque de oratione ab Euſebio Cæſarienſi ſecundo loco hic inſtituta meminerit, primo tamen loco dixiſſe ambo teſtantur* Euſtathium. *Favent etiam ea, quæ ſupra dedimus num.* 5 *aliaque ejuſmodi elogia, quibus primus fuiſſe dicitur & coryphæus inter Patres Nicænos. Favet ipſa oratio num.* 6 *propoſita, quæ ſi verè talis fuit, &* F *ſanè bellicum fuit, quale contra Arium ceciniſſe primum* Euſtathium *vult S. Hieronymus, & Euſebio nequaquam convenit, qui tum in Arium minimè durus erat. Orationem verò illam, uti talem admiſit Baronius; & qui dubitant num ea fuerit re vera* Euſtathii, *ſanè levibus ducuntur argumentis, ut videre licet apud Tillemontium nota* 6 *in Synodum Nicænam, quæ proinde ne refutare quidem operæ pretium puto. Denique non ea momenta ſunt, quæ ſive pro S. Alexandro Alexandrino, ſive pro Euſebio Pamphili proferuntur.*

ut probavit,

refutatis aliorum opinionibus :

9 *Nam pro S. Alexandro quidem ſola facit auctoritas Theodori Mopſueſteni; imò verò ſolius Nicetæ : nam quid aſſeruerit Theodorus, aliunde non conſtat; videtur tamen dixiſſe tantummodo, Alexandrum Alexandrinum Synodi cogendæ ducem & auctorem extitiſſe; atque inde vel ipſe vel Nicetas arguiſſe, primo loco locutum iſtic eſſe eumdem Alexandrum, quo facto multum hæc auctoritas elevatur; adi textum Nicetæ num.* 7 *deſcriptum. Nihilo ſolidiora ſunt, quæ pro Euſebio aſſeruntur teſtimonia. Nam* 1 *quidem non hoc ipſe de ſe teſtatur lib.* 3 *de Vita Conſtant. cap.* 11 : *neminem enim nominat, præterquam in titulo capitis, qui teſte ipſo Valeſio in Annotat. ad ejuſdem operis initium,*

AUCTORE P. B.

tium, ipsius non est. 2. *In ipso capite id de se potius apertè negat, cum eum primo verba fecisse narret*, qui in dextra parte primum locum obtinebat; *Sanè locum illum neutiquam obtinebat Eusebius; aut, cedo, quo exemplo, quo jure, quo ordine? Nam alia hæc omnia in Concilio Chalcedonensi & aliis fuerunt.* 3. *Quia tamen oratorem Eusebius non appellat, hinc facile, quamquam non rectè, conjicere potuit Sozomenus lib.* 1, *cap.* 19, *ipsum designari Eusebium; quasi is nomen suum, ex modestia reticuisset; & ita pro* Eustathio *Eusebium accipere: sicut idem Auctor, quia apud Eusebium eodem libro* 3, *cap.* 7 *nomen Pontificis Romani expressum non erat, errore multo crassiori pro S. Silvestro Julium accepit lib.* 1, *cap.* 17. 4. *Nicetas errare potuit ex ipso titulo capitis Eusebiani, qui forte ipso antiquior fuit.* 5. *Non faciunt huc etiam argumenta Valesii num.* 7 *adducta, quorum alterum ab ipsius Eusebii testimonio petitum dissolvit Pagius in Criticis Baron. ad annum Christi* 325 *num.* 22; *alterum de doctrina atque eloquentia Eusebii longè debilissimum est; cum ad modicam allocutionem nec doctrina tantopere nec facundia requireretur; tum si ea necessaria judicabatur, Eusebio profecto utendum non fuit, quando ipse* S. Eustathius *aderat*, vir, *teste Sozomeno lib.* 2, *cap.* 19, tum in aliis rebus egregius, tum eloquentiæ causâ merito admirandus.

B

non tamen Concilio præsedit.

10 *Sed numquid ex dictis consequens est, ut Nicænæ Synodo non Legati Pontificis Romani, sed* S. Eustathius *præsederit? Ita quidem post alios aquè Romanæ Sedis auctoritati, ubicumque occasionem inveniunt, derogantes sensisse videtur Tillemontius tum in Concilio Nicæno art.* 2, *tum in* S. Eustathio, *ubi sic habet:* Argumenta suppetunt bene multa, quibus S. Eustathius non adstitisse dumtaxat, verum etiam præsedisse Concilio Nicæno probetur. *Quis nescit, quem ista fontem, aut quam potius cloacam redoleant, Ceterum ne argumentis illis refellendis hìc immorer, facit post alios plurimos Pagius in Crit. Baron. apud quem eadem pridem in Launoio confutata, Lector, invenies ad annum Christi* 325 *à num.* 11 *usque ad* 19. *Consule etiam Baronium ad eumdem annum num.* 56, *ubi* Eustathium *Synodi præsidem non fuisse, ex ipso ostendit* Eustathio.

C

§ II. S. Eustathii post Concilium Nicænum usque ad exilium suum gesta scriptaque adversus Arianos & eorum patronos.

Concilium Antiochenum Nicæno posterius S. Eustathio quidam tribuunt;

Sunt qui à S. Eustathio *non tantum promulgata fuisse velint* in Cœlesyria, in Mesopotamia & Cilicia utraque, *ut, Gelasio teste in Hist. Concilii Nicæni lib.* 2, *cap. ultimo, jussus erat, sacrosanctæ synodi Nicænæ statuta; sed coactum insuper ab illo putent Antiochiæ concilium, ad eadem novis Orientalium episcoporum decretis adversus grassantes istic Arianos validius defendenda: in quo quidem concilio conditi sint canones aliqui, qui, modo permisti cum aliis, inter illos viginti quinque canones censeantur, qui apud Labbeum, tom.* 2. *Concil. col.* 559 *& seqq. omnes uni Concilio Antiocheno, in encæniis habito anno Christi* 341, *attribuuntur, non secus atque epistola synodica eidem concilio prafixa; cum eam esse anterioris cujusdam Concilii Antiocheni, forte sub* S. Eustathio; *certe ante annum Christi* 335 *& conciliabulum Tyrium celebrati, ex eo colligant, quod illi subscriptus legatur Theodorus, sive Theodotus Laodicenus saltem ante conciliabulum Tyrium, adeoque dudum ante encœnia antiochena certo jam vitâ defunctus. Ita sentiunt, ac pluribus argumentis stabilire conantur Godefridus Hermantius in Vita S. Athanasii tom.* 1 *declaratione* 2 *in libri* 5 *caput* 12; *Natalis Alexander sec.* IV *parte* 2, *diss.* 25, *concluss.* 2, *Tillemontius tom.* 6, *monum., ubi de* S. Eustathio, *pag.* 23, *& locis istic ad lævam citatis. Neque tamen ex his omnibus aliud in rem nostram statuunt, quam celebrari potuisse, nec esse conjecturam improbalilem, celebratam re vera fuisse Synodum Antiochenam aliquam ab* Eustathio.

D

quod alii probabiliter ipsi abjudicant.

12 *Contra Schelstratius toto passim opere, quod de* sacro Antiocheno Concilio *eruditè conscripsit, sed præsertim dissert.* 4, *cap.* 1, *ubi Hermantii objectis respondet, id pugnat acerrimè, ut jam dicta omnia, id est, tam canones* 25 *Antiochenos, quam epistolam Synodicam iis præfigi solitam, ad unicum concilium illud quod in encæniis habitum est, referenda omnino esse evincat: nec spernenda sanè sunt argumenta, quæ ex antiquitate eruderata depromit, nec verò ea, missis Gallorum suorum sententiis recentioribus, sequi puduit eruditum Antonium Pagium in suis Criticis ad Annales Card. Baronii ad annum Christi* 341. *Ad Theodorum, seu Theodotum Laodicenum, epistolæ synodicæ subscriptum, quod attinet (quod præcipuum est fundamentum opinionis ante propositæ) reponit Schelstratius loco cit. & diss.* 2, *cap.* 4, *num.* 18, *vitium esse vel in nomine* Theodori, *vel in adjecto episcopatu* Laodiceæ; *sed facile corrigi ex Sozomeno; neque ex eo statim consequens esse, ut alteri Synodo epistola assignari debeat, quod in unum nomen error irrepserit; ubi tot antiqui codices & firmata tot seculis auctoritas militat in contrarium. Ceterum hæc adducere libuit; non ut litem hanc ego decidam, quæ longiorem exigit tractatum, quam instituto nostro conveniat; sed ut ostendam concilium Eustathianum non esse rem usque adeò ab omni controversia liberam, ut asserere rotundè liceat, non modo concilium aliquod à* S. Eustathio *Antiochiæ fuisse collectum, sed id etiam factum ab eo esse versus annum Christi* 329, *quod facit nuperus quidam legendista Gallicus, ducibus suis non parum audacior, qui id & propius admovent Concilio Nicæno, & timidè tantum ac prope divinando proponunt; quod, meâ quidem sententiâ, tolerari utcumque potest; tametsi in oppositum multo magis propendeo.*

E

Arianis fuit infestissimus,

13 *Utut est; habita sit ante exilium Synodus adversus Arianos à* S. Eustathio (*de qua nulla tamen usquam occurrit mentio;*) *non sit habita; parum interest; ut eximiam ejus post Concilium Nicænum in defendenda contra sectam illam orthodoxa fide constantiam ac fortitudinem demonstremus: ad illa namque tempora respicit S. Athanasius, in Historia Arianorum ad monachos tom.* 1, *part.* 1, *pag.* 346 d. (*edit. Benedictin.*) *cum ita scribit:* Eustathius quidam fuit, Antiochenus episcopus, Confessor ac fide pius. Is, cum veritatem summo studio tueretur, essetque Arianæ hæresi infestissimus, hæreticosque illos non admitteret, apud Constantinum Imperatorem insimulatur conficta criminatione; quod scilicet matri ejus contumeliam feciset: statimque ipse cum multa presbyterorum diaconorumque turma extorris factus est: ac demum quos ille impietatis causa in clerum

F

non

A non admittebat, hos poſtquam Epiſcopus in exilium eſt actus, non ſolum in eccleſiam introduxere ; ſed pleroſque ex illis ordinarunt epiſcopos, ut eos ſuæ pro impietate conjurationis ſocios haberent. Ex quorum numero eſt Leontius caſtratus ; qui nunc Antiochiæ epiſcopus eſt, & qui ante ipſum ibidem epiſcopus fuit Stephanus, Georgius Laodiceæ, Theodoſius olim Tripolitanus epiſcopus, Eudoxius Germaniciæ, Euſtathius nunc Sebaſtes. *Verum de exilio dicam infra latius. Patet hinc interim, numquam adduci potuiſſe catholicum hunc Præſulem, ut palam in eccleſiam ſuam clericum ullum, Ariomaniæ ſibi nomine ſuſpectum, admitteret.*

non modo in eccleſia ſua ; 14 *Multum id ſanè fuit, & multarum ipſi cauſa vexationum ; ſed parum tamen* Euſtathio *videbatur, quod lupos ejuſmodi in ovile ſuum ipſe ultro ac publica auctoritate non intromitteret ; niſi id etiam ſolicitè curaret, ne qua vel irrumpere illi vel certè inſinuare ſeſe aut peſtifera per libellos dogmata poſſent. Qua de re præclarum eſt S. Chryſoſtomi teſtimonium in Homilia, quam in fine ſubnectam*, Illo itaque tempore, *inquit*, eccleſiam, quæ apud nos eſt (*Antiochenam*) regebat Beatus iſte (*Euſtathius*) ac morbus exortus eſt, quaſi peſtis quædam infeſta, ab Ægypti regionibus, qui per urbes interjectas graſſatus in noſtram urbem impetum facere properabat. At ille vigilans & attentus, omniaque prævidens quæ imminebant, ingruens bellum arcebat ; & tamquam ſapiens aliquis medicus, priuſquam morbus urbem, in qua reſidebat, invaſiſſet, medicamenta comparabat, ac ſacram hanc navem multa cum ſecuritate gubernabat, quoquoverſus circumcurſans, nautas, vectores, navigantes omnes concitans, & curans, ut vigilarent & attenderent, quaſi jam invaderent eam piratæ, ac fidei theſaurum contenderent deprædari. *Dignum enimvero ſolicitudinis quod, hæreſi maximè per eccleſiarum ſuarum viſcera furtim ſerpente, Epiſcopi orthodoxi omnes pro viribus imitentur exemplum !*

ſed etiam in aliis ; C 15 *Sed nec ibi ſtetit ardor* Euſtathii ; *major enim fuit, quam ut unius eccleſiæ ſuæ, quantumvis latè patentis, finibus coerceri ; aut per ſe unum expromi ſatis poſſet. Audi S. Joannem Chryſoſtomum loco citato ita proſequentem :* Neque verò hîc tantum ; ſed in omnes partes mittebat, qui docerent, qui cohortarentur, qui diſputarent, qui hoſtibus aditum omnem intercluderent. Probè ſiquidem à Spiritûs gratia fuerat edoctus, eccleſiæ præſulem non de illa tantum ſolicitum eſſe debere, quæ à Spiritu ſancto illi commiſſa eſt ; ſed etiam de quavis in orbe tarrarum conſtituta. Atque hoc ille ſacris è precibus colligebat : ſi enim pro univerſa Eccleſia, inquit, fundendæ ſunt preces, quæ à finibus ad fines uſque pertinet orbis terrarum ; multo magis & ejus univerſæ gerere curam oportet & de omnibus pariter eſſe ſolicitum, omnibus providere. *Sed nimirum tanta voluntati ac ſtudio par facultas eſſe non poterat : latius enim tectiuſque gliſcebat ac fundebatur incendium Arianum, quam ut illi ubique reſtinguendo cum ſuis ipſe ſufficeret.*

ſcriptis etiam libris, 16 *Stylum ergo, quo plurimum valebat, exeruit, ut ubi audiri ipſe per ſe ac ſuos non poterat, legi ſaltem poſſet atque intelligi. Teſtatur id S. Hieronymus, de ſcriptor. eccleſ. cap. 85, cum illum dicit* Adverſum Arianorum dogma compoſuiſſe multa. *Et mirum, ni eò pertineant, quas* Euſtathium *ſcripſiſſe ibidem aſſerit*, Infinitæ epiſtolæ, quas enumerare longum eſt. *Certe alia ejus opera, quæ iſtic notat, ad Arianum dogma non faciunt. S. Eulogius Patriarcha Alexandrinus apud Photium in Bibliotheca cod. 225, ſex libros* Euſtathii *ſive diſſertationes in Arianos appellat : ſic enim ſcribit juxta verſionem Andreæ Schotti :* Etenim Euſtathius, Antiochenus epiſcopus, VI adverſus Arianos libris his verbis ſcribit : Sed Arianæ ſcenæ ſaltatores peccatum feciſſe Chriſtum jactant. *Et è ſexto quidem libro, imò & octavo adverſus Arianos citata habemus non nulla apud Facundum Hermianenſem lib. 11, cap. 1, & S. Anaſtaſium, ut ibidem in Notis ad Facundum docet Sirmondus (cujus annotationem non intellexit Tillemontius, in* S. Euſtathium *ſub finem ; dum ab Anaſtaſio hîc citari putavit Diſſertationem* S. Euſtathii *de Engaſtrimytho) Theodoretus quoque eccl. Hiſt. lib. 1, cap. 7 (in edit. Sirmondi) elaboratam ab eo fuiſſe hiſtoriam innuit, qua expoſuerit, quid ab Arianis tum in ipſa ſynodo Nicana, tum poſt illam ſit geſtum. Quin ipſum etiam ex illo opere fragmentum exhibet, quod neque me pigebit afferre ; ut inde aliquam ſaltem lector de ceteris ejus in Arianos lucubrationibus conjecturam facere poſſit. Arianorum igitur* Blaſphemiam refutans, Proverbiorumque locum enarrans ; DOMINUS CREAVIT ME INITIUM VIARUM SUARUM AD OPERA SUA, de illis ſcribit in hunc modum, *inquit Theodoretus :*

quorum alia fragmenta ſuperſunt ; 17 Veniam autem hinc etiam ad acta Concilii. Quid ergo, cum ſynodus has ob res Nicæam maxima convenerit, coactis in unum epiſcopis ducentis circiter & ſeptuaginta ? Liquidò enim propter eorum multitudinem ſcribere non poſſum, quippe qui id curioſius non inveſtigaverim. Ubi cum de fidei ratione quæri cœptum eſſet, Euſebii blaſphemia ex ejus litteris perſpicuè deprehenſa eſt. Quæ coram omnibus lectæ immenſum dolorem auditoribus propter hominis depravationem attulerunt, ipſum verò, qui ſcripſerat, inſanabili dedecore affecerunt. Ac jam quidem officinâ Euſebii patefactâ, nefariiſque litteris in omnium conſpectu diſcerptis, quidam ſimul ex compoſito, pacis nomen obtendentes, ſilere omnes compulerunt, qui aptiſſimè concionari ſolebant. Arianæ verò dementiæ ſectatores, veriti, ne auctoritate tanti Concilii exilio multarentur, proſilientes in medium, Arii dogma reſpuunt ipſi quidem & damnant anathemate, communiſque conſenſûs decreto ſua manu ſubſcribunt. Verum poſtquam epiſcopatus quamplurimis circumcurſationibus adepti ſunt, cum eos pœnitentiâ ſuſceptâ proſterni oporteret, damnatas opiniones nunc latenter, nunc apertè propugnant, diverſis inſidiantes argumentis. Quærentes autem zizaniorum plantas firmare, exploratores metuunt, fugiunt inſpectores, atque ita veritatis præcones oppugnant. Sed nos longè abſumus, ut credamus, ab impiis hominibus ſuperari Deum poſſe : ut enim vires iterum comparent, iterum opprimentur, juxta graviſſimum prophetam Eſaïam. Hæc igitur magnus Euſtathius, *ſubdit Theodoretus. Vide etiam Nicephorum Calliſtum lib. 8, cap. 20 & ſeq. Arguit vero hoc ſcriptum annum Chriſti circiter 329, quando revocati jam ab exilio Euſebius Nicomedienſis ac Theo-*

AUCTORE P. B.

gnis Nicænus, Ariani erroris propugnatores acerrimi, proſtratam hæreſim novis artibus erigere ſatagebant.

quibuſque adverſariorum in ſe odia vehementer accendit.

18 *Liquet verò hinc etiam, quam eos parum reformidaret, quos hîc ſatis apertè ſugillat, quoſque noverat non minus infenſos eſſe ſibi, quam in aula Conſtantini potentes. Nec referre arbitrabatur, quod illi pro catholicis haberi ſe vellent, palamque non modo deteſtarentur proſcriptum Arii dogma, ſed fidem quoque Nicænam verbis magnificis adſtruerent unicè; dum eam re ipſa ambiguis interpretationibus, ac dolis malis ſubruere funditus nitebantur. Sic nec Paulino Tyri, nec Patrophilo Scythopoleos epiſcopis, ac ne ipſi quidem Euſebio Cæſarienſi parcitum voluit, ſed eos, ut habent Socrates lib.* 1, *cap.* 23, *&* *Sozomenus lib.* 2, *capp.* 18 *ac* 19 *averſabatur, palamque accuſabat ut Arianos. Et Euſebius quidem auſus eſt ei contra Sabellianæ hæreſeos labem aſpergere, uſitatum tum temporis Arianorum in ſynodi Nicænæ aſſertores commentum; ſed cum ea criminatio,* B *utpote falſiſſima teſte Socrate loco citato, parum in* S. Euſtathium *apud homines cordatos valeret, alias Euſebiani ſibi machinas excogitandas duxerunt, quibus adverſarii tam importuni auctoritatem labefacerent.* Quod ergo in Stephano accidit, *inquit S. Chryſoſtomus Hom. in S. Euſtath.*, id in eo etiam evenit. Ut enim Judæi, cum Stephani ſapientiæ non poſſent reſiſtere, Sanctum illum lapidabant: ſic & iſti, cum hujus ſapientiæ reſiſtere non poſſent, ac munita cernerent propugnacula, tum è civitate præconem expellunt. *Hoc verò qua ratione perfecerint: paullo uberius explanandum eſt.*

§ III. S. Euſtathii depoſitio & exilium.

Ariani S. Euſtathium,

I*Ta rem narrat Theodoretus juxta Sirmondum lib.* 1, *cap.* 20: At Euſebius (*Nicomedienſis*) ſedem quoque Conſtantinopolis, violenter, ut diximus occupavit (*Errat hic Theodoretus; nam id ſerius factum eſt, ut notat Valeſius in hunc locum.*) Sic majore comparata potentia, Imperatoremque propius frequentans, & ex crebro congreſſu confidentiam confirmans, inſidias adverſus veritatis defenſores ſtruere eſt adorſus. Ac primum viſendorum Hieroſolymorum deſiderium præ ſe ferens, Imperatore hac fraude circumvento, tamquam ad celeberrimum ſtructuræ illius opus conſpiciendum, maximo illinc cum honore profectus eſt, Imperatore vehicula reliquumque apparatum ſuppeditante. Cum illo autem abiit & Theognis Nicænus, perverſorum ejus conſiliorum, ut ante dictum eſt, ſocius & particeps. Cumque veniſſent Antiochiam, amicitiam fronte ſimulantes, honorificentiſſimè excepti ſunt. Nam veritatis ille propugnator, magnus Euſtathius, fraternam illis benevolentiam omnem exhibuit. Ubi verò ad ſacra loca pervenerunt, & eadem ac ipſi, ſentientes viderunt Euſebium Cæſareæ, & Scythopolitanum Patrophilum, & Lyddæ Aëtium, & Laodiceæ Theodotum, alioſque quos labes Ariana infecerat, quid molirentur, indicarunt, & unà cum illis rediere Antiochiam. Et aliorum quidem adventui deductionis honor prætendebatur: C clam autem fraus ad oppugnandam pietatem parabatur. D

tamquam adulterum depo-nunt in conciliabulo;

20 Conducta enim meretricula, quæ formam habebat venalem, cum ei, ut linguæ ſuæ operam ipſis locaret, perſuaſiſſent, ad concilium mox veniunt. Tum aliis omnibus exire juſſis, miſeram mulierculam introducunt. Illa infantem adhuc lactentem oſtentans, hunc ſe dicebat ex Euſtathii concubitu ſuſcepiſſe ac peperiſſe, & impudenter vociferabatur. Euſtathius verò, qui calumniæ falſitatem compertam haberet, poſtulabat, ut, ſiquem ejus rei conſcium noſſet, in medium produceret. Quæ cum accuſationis teſtem nullum habere ſe diceret, jusjurandum æquiſſimi judices detulerunt: quamvis diſertè lex clamet, duorum ac trium teſtimonio dicta confirmari: & Apoſtolus manifeſtè præcipiat, nec contra presbyterum accuſationem ſine duobus aut tribus teſtibus recipi. Verùm iſti, ſpretis legibus divinis, accuſationem contra tantum virum ſine teſte admiſerunt: & cum illa quod dixerat, jurejurando confirmaſſet, Euſtathii re vera filium eſſe, ſententiam in eum, tamquam adulterum, veri amatores pronuntiarunt. E

& in exilium relegari curant.

21 Refragantibus autem aliis epiſcopis, (erant hi numero non pauci Apoſtolicæ doctrinæ ſtudioſi defenſores, & occultæ fraudis prorſus ignari) prohibentibuſque, injuſtam ſententiam ne ſubiret Euſtathius, ad Imperatorem celerrimè contendunt qui fabulam concinnarant, verumque crimen, & juſtam depoſitionis ſententiam fuiſſe perſuadentes, perfecerunt, ut tamquam adulter & tyrannus in exilium pietatis & continentiæ athleta pelleretur. Ac ille quidem per Thraciam in Illyrici urbem quamdam abductus eſt. *Tum cap. ſeq. de meretricula illa narrat quæ poſtea contigerunt:* At miſera illa muliercula, *inquit*, graviſſimo ac diuturno morbo correpta, prodidit inſidias, tragœdiamque detexit, fraude, qua uſi erant, non duobus tribuſve, ſed quamplurimis ſacerdotibus patefactâ. Faſſa enim eſt, ſe conductam mercede falſum illud crimen intendiſſe. Nec falſum tamen omnino fuiſſe quod jurarat: quia Euſtathii cujuſdam ærarii infans erat. *Hactenus de* S. Euſtathii *depoſitione exilioque Theodoretus. Juvat hîc aliqua tamen animadvertere, quæ ab hoc auctore vel præterita ſunt, vel obiter tantum annotata.* F

Confirmatur & explicatur narratio Theodoreti de cauſa depoſitionis,

22 *Et primo quidem quod ad impactum integerrimo Viro, crimen attinet, ob quod gradu ſit motus, dubium non videtur, quin illud ipſum fuerit, quod modo deſcriptum eſt: hoc enim etiam ante Theodoretum aſſerit Philoſtorgius lib.* 2, *cap.* 7 *ubi ait:* Euſtathium Antiochenſem epiſcopum perinde ab iiſdem (*Euſebio ac ſociis*) depoſitum eſſe, cum puellæ cujuſdam ſtuprum ac fœdæ libidinis crimen ei objeciſſent. *Et quid aliud ſibi volunt, qui apud Labbeum tom.* 2, *Concil. col.* 709 e, *in epiſtola Synodica conciliabuli Sardicenſis Oſium criminantur, quod* Euſtaſio & Quimaſſio adhærebat peſſimè & carus fuit; de quorum vitæ infamia turpi, dicendum nihil eſt, *inquiunt:* exitus enim illorum illos omnibus declaravit. *Idem innuit non obſcurè Sozomenus lib.* 2, *cap.* 19: Congregata igitur, *inquit*, Antiochiæ ſynodo, Euſtathius epiſcopatu Antiochenſis eccleſiæ exuitur: re ipſa quidem, ſicut major pars aſſe-

rit,

A rit, eo quod Nicæni concilii fidem adſtrueret, & Euſebium Pamphili, Paulinum Tyri, ac Patrophilum Scythopoleos episcopum . . . tamquam Arianos averſaretur, palamque eos accuſaret; ſpecie verò, quaſi honorem ſacerdotii flagitiis quibuſdam commaculaſſe deprehenſus fuiſſet. *Et Socrates lib.* 1, *cap.* 24: Euſtathium, *inquit*, deponunt, ut qui Sabellii dogmati potius, quam Nicænæ ſynodi decretis inſiſteret. Sunt qui ob alias etiam cauſas minus honeſtas depoſitum eſſe dicant; quas tamen in medium non proferunt. Solent autem epiſcopi in omnibus id facere quos deponunt: ut eos quidem probris onerent, & impios eſſe pronuntient; cauſas verò impietatis non exponant. *Deinde oſtendit Sabellianiſmi accuſationem, utpote ſola Georgii Laodiceni in ea re pugnantia narrantis fide nixam, intentatam probabilius in ea ſynodo non fuiſſe* S. Euſtathio; *adeoque ob alias cauſas videri depoſitum. Nimirum ob infames illas, quas ipſe quidem obſcurè noverat; at alii apertè, ut vidimus, tradiderunt, ut omittam recentiores Græcos, uti*
B *Nicephorum Calliſtum lib.* 8, *cap.* 45, *alioſque ad diem* XXI *Februarii in Menæis excuſis, Maximum Cytherorum epiſcopum, imo & Coptos in Martyrologio interprete Simone Moyſis Maronita, eadem hîc fere omnia cum Theodoreto narrantes: niſi quod Martyrologium jam dictum Copticum addat, poſt publicam meretriciæ calumniæ retractationem,* ſacerdotes Antiochiæ, qui jam nomen Sancti abraſerant ex libro Miſſæ, reſtituiſſe memoriam ipſius.

& ſeditione tum excitata, & aliis poſteà,

23 *De ſeditione tum excitata non meminit ſatis apertè Theodoretus: licet refragatos Euſebianis dicat epiſcopos orthodoxos, ac prohibuiſſe injuſtam ſententiam ne ſubiret* Euſtathius. *Sed illam diſertè adſtruunt Socrates & Sozomenus mox adducti; verba prioris ſunt:* Porrò tunc temporis Antiochiæ ingens ſeditio exorta eſt in illius depoſitione. *Poſterioris verò:* Ceterum ingens ſeditio ob ejus depoſitionem excitata eſt Antiochiæ: adeo ut parum abfuerit, quin plebs arma corriperet, totaque civitas in graviſſimum diſcrimen adduceretur. Atque hoc præcipuè apud Imperatorem ei nocuit. Poſtquam enim Imperator iſta accidiſſe comperit (*ex iis qui fabulam concinnarant, quique ad Imperatorem ſtatim ut exoriri viderant diſſidium, teſte Theodoreto, celerrimè contenderant*)
C & plebem eccleſiæ duas in partes diſciſſam eſſe, ægre admodum eam rem tulit, & Euſtathium ſeditionis auctorem fuiſſe ſuſpicatus eſt. Quemdam tamen ex palatii ſui proceribus miſit, eique in mandatis dedit, ut plebi metum incuteret, & ſine tumultu ac detrimento ſeditionem comprimeret. *Ceterum non unæ hæ apud Antiochenſes turbæ exſtiterunt; ſed identidem ſuſcitatæ ſunt aliæ, quoties de eligendo ipſi ſucceſſore deliberatum eſt: quas quia confundere placuit Euſebio; perperam Sozomenus aliique crediderunt,* Euſtathio *dejecto, ſtatim agi cœptum eſſe de Euſebio Cæſarienſi in ejus locum ſufficiendo. At videſis quæ de his aliiſque fuſius diſputata ſunt in Tractatu de Patriarchis Antiochenſibus inde ab ipſo* S. Euſtathio *uſque ad Euphronium.*

& accuſationibus apud Conſtantinum.

24 *Ex dictis patet, idem quidem crimen ad Imperatorem eſſe delatum, quod objectum ſancto Præſuli in conciliabulo Antiocheno fuerat; ſed non illud tamen ſolum. Idem, inquam: nam hoc indicat Theodoretus, cum narrat impios hujus fabulæ auctores ad Imperatorem contendiſſe* verum crimen (*ob quod Euſtathium depoſuerant*) & juſtam depoſitionis ſententiam fuiſſe perſuadentes. *Non ſolum verò inſtauratum illud fuiſſe apud Conſtantinum; ſed additam quoque accuſationem excitatæ per* Euſtathium *ſeditionis, non modo Sozomenus numero ſuperiore, verum etiam Euſebius de Vita Conſtantini lib.* 3, *cap.* 59, *atque ipſa ſecuti paulo poſt exilii ſententia demonſtrat: ſiquidem exulare juſſus eſt, ut habet Theodoretus,* tamquam adulter & tyrannus; *cum depoſitus antea tantummodo fuiſſet tamquam adulter. Ad ſeditionis etiam calumniam ſpectare illa poterat, quam ſupra num.* 13 *ex S. Athanaſio dedimus, quaque poſtulatus ab illis indigniſſimè apud Conſtantinum fuit,* quod ſcilicet matri ejus contumeliam feciſſet.

AUCTORE P. B.

Cujus operâ S. Euſtathium in exilium Euſebiani extruſerint.

25 *Hæc igitur ut audiit Imperator,* unum ex iis quos circa ſe ſpectatos habebat, Comitis honore decoratum, hominem fideliſſimum eò miſit, plebem quaſi legatione blanda compellans, *inquit Euſebius loco citato; imò potius Euſebianorum fraude arbitrioque rem Antiochiæ catholicam opprimens: nam Comitem, quem hîc tantopere laudat Euſebius, Strategium fuiſſe, ait Valeſius in Annot. in lib.* 3 *Euſebii de Vita Conſtant. cap.* 62, *conjecturâ ſanè non improbabili: nam is & aliquot poſt menſibus erat Antiochiæ & rerum ibi geſtarum rationes ad Imperatorem ex officio perſcribebat, ut conſtat ex epiſtola Conſtantini cap.* 62. *Deinde Antiochenus erat, juxta Libanium epiſt.* 384 *&* 451, *&* facundia ſermonis utriuſque, *Græci ſcilicet ac latini,* clarus, *& aliàs contra Manichæos ab eodem Imperatore tam feliciter adhibitus, ut ab illo Muſoniani nomen acceperit;* prudens alia, tolerabiliſque provinciis, & mitis & blandus *ut eſt apud Ammianum lib.* 15 *in fine; atque adeo compeſcendis popularium ſuorum motibus unicè idoneus. Præterea* venalis *erat, ut idem aſſerit lib.* 16, *cap.* 9, & flecti à veritate pecuniâ facilis; *& quod caput eſt, Arianus, aut, ſi mavis, Euſebianus, atque ab Euſebianis etiam poſtea, cum vexandi orthodoxos fuit occaſio, tamquam pædagogus advocatuſque,* cujus poteſtate freti quod liberet perficerent, *conduci ſolitus, ut auctor eſt S. Athanaſius tom.* 1, *part.* 1 *in Apologia contra Arian. pag.* 154 c, *& ad Solitar. pag.* 352 c. *Ut vix dubium eſſe poſſit, quin eumdem illum ſubſidio ſibi mitti Antiochiam à Conſtantino, apud quem omnia poterant, hoc etiam tempore curaverint; ita facile in* S. Euſtathium *ceteroſque veritatis vindices pro ſua libidine quælibet effecturi.*

E

F

Quam patiens, quam pro eccleſia ſolicitus abductus ſit.

26 *Quid in cauſa ſua ab ejuſmodi judice recognoſcenda ſupereſſe ſpei poterat aut parti Catholicæ, aut ſanctiſſimo Patriarchæ, jam ante ab Euſebianis exauctorato; niſi ut inde faceſſere quam longiſſimè cogerentur, ubi conſiſtere, præſentibus ipſis, Ariani non poſſent? Ita planè factum eſſe tum ex Athanaſio ſupra num.* 13, *tum ex S. Chryſoſtomo num.* 18, *ac Theodoreto num.* 21, *diximus.* Euſtathius verò, ſicut accepi, *inquit Sozomenus lib.* 2, *cap.* 19, calumniam illam moderatè (ἡσυχῇ, *tranquillè ac tacitè*) tulit, ſatius id eſſe arbitratus; *exemplo Domini ſui à Judæis ſine ulla ſui defenſione accuſati ac damnati; quem in hoc etiam imitatus eſt, quod ſuos, antequam abriperetur, ad conſtantiam ac fortitudinem egregie eſt adhortatus.* Itaque peregrè profecturus, *inquit ad Antiochenos ſuos S. Joannes Chryſoſtomus,* urbem quidem dimittebat, at caritatem in vos non dimittebat: neque

AUCTORE P. B.

neque quod ab eccleſia expellebatur, à præſulis etiam munere, vel cura veſtri, quam gerebat, alienum ſeipſum putabat; ſed tum amplius curabat & ſolicitus erat. Ideo vocatos omnes admonebat, ut ne ſuccumberent, neve lupis cederent, aut illis gregem proderent; ſed intus manerent: ut os illis obſtruerent, eos convincerent, ac ſimpliciores fratres confirmarent; *& cetera, quæ in ipſa deinde Homilia dabuntur inferius. Atque ita Confeſſor illuſtris* cum multa presbyterorum diaconorumque turma *à ſuis exul abductus eſt. At quo?*

primò ad Conſtantinum, inde in exilium ſuum, id eſt, Trajanopolim in Thracia;

27 *Primùm omnium ad ipſum Conſtantinum, qui apud Euſebium de Vita Conſt. lib. 3, cap. 59 ad Euſebianos Antiochenſes ſcribens aſſerit*; ſe coram audiiſſe ipſum, qui totius ſeditionis auctor fuiſſet; *quibus verbis deſignari* S. Euſtathium *nemo non videt. Quin imò Philoſtorgius lib. 2, cap. 7 novum epiſcoporum* 250 *conciliabulum conveniſſe vult Nicomediam, in quo Antiochena in ſanctum hunc Præſulem contumelia, id agentibus maximè Euſebio, Mari ac Theognio, denuò ſit confirmata; ſed neſcio, an id hiſtorico Ariano ſine teſtibus aliis credi ſatis poſſit. Inde porrò ad locum exilio deſtinatum amandatus eſt; in quo definiendo jam pridem eruditi deſudarunt, diſcrepante antiquorum nec levi auctoritate, diſtracti: nam S. Hieronymus de Script. Eccl. cap.* 85 *ita pronuntiat:* Euſtathius . . . ſub Conſtantio principe (*de qua re vide dicta in Tractatu de Patriarchis Antioch.*) pulſus eſt in exilium Trajanopolim Thraciarum, ubi uſque hodie (*ſcribebat hæc anno Chriſti* 392) conditus eſt. *In Thracia quoque ſepultas eſſe ſacras ejus reliquias non ſemel aſſeverat in Homilia ſæpius memorata, circa eadem cum Hieronymo tempora S. Joannes Chryſoſtomus, tametſi urbem nullam nominet. Quis verò facile credat, utrumvis horum Patrum aut aſſeruiſſe quod ignoraret, aut ignorare potuiſſe quod aſſereret? Nam id alter coram Flaviano, cui gregem ſuum diſcedens in exilium* Euſtathius *commendaverat, & frequentiſſima Antiochenſium, apud quos tanti Præſulis recentiſſima tum adhuc vigebat memoria, pronuntiavit; alter cum idem ſcriberet, diu olim cum Paulino ipſius primum* Euſtathii *presbytero, deinde Euſtathianorum Patriarcha, uti & cum hujus ſucceſſore Euagrio, conjunctiſſimè vixerat. Incredibile verò omnino eſt amorem tam ardentem conſtantemque Catholicorum Antiochenſium erga* Euſtathium *ſuum, & lacrymas, quibus abeuntem proſecuti ſunt, imò & arma, quibus non ſemel correptis, jam exulem repetierunt eorum plurimi, qui uſque ad SS. Chryſoſtomi & Hieronymi notata jam tempora ſuperſtites erant; incredibile eſt, inquam, tantum illorum affectum cum tanta ignoratione fuiſſe conjunctum, ut ne locum quidem ſcirent ejus exilii; nedum epiſtolas vel ad eum ullas dederint, vel ab eo viciſſim acceperint. Durum ergo videtur ſive Chryſoſtomo Thraciam, ſive Hieronymo in Thracia Trajanopolim aſſerenti non credere.*

non verò Philippos in Macedonia, ut aliqui volunt

28 *At enim contra faciunt, quæ ſupra ex Theodoreto produximus:* At ille quidem per Thraciam in Illyrici urbem quamdam abductus eſt: *Sic enim non videtur in ipſa Thracia ſubſtitiſſe: Deinde Theodorus Lector initio libri 2, Hiſt. Eccl. agens de tranſlatione reliquiarum ſuis temporibus facta, ſic habet:* Calendio verò, cum id ab Imperatore Zenone poſtulaſſet, Euſtathii reliquias à Philippis, urbe Macedoniæ, in quam olim relegatus, & in qua mortuus erat Euſtathius, Antiochiam deportavit. *In eamdem ſententiam adducitur Victor Tunnunenſis in Chronico, ubi* poſt Conſulatum Longini V. C. *ita ſcribit:* Calendio, Antiochenus epiſc. reliquias prædeceſſoris ſui Euſtathii epiſcopi & confeſſoris ex Philippis populi Macedoniæ colligit, & Antiochiam ſummo cum honore producit, *quo loco editores Chronici pro* Philippis populi *aut* Philippis populis *ſubſtituunt in margine* Philippopoli, *quod oppidum eſt Thraciæ, non Macedoniæ. Theophanes quoque ad annum divinæ Incarnationis juxta Alexandrinos* 480: Hoc anno Calandion Antiochenus Epiſcopus Euſtathii magni reliquias, Philippis, ubi Sanctus exul obierat, tranſtulit; *conſonat Nicephorus Calliſtus lib. 16, cap.* 10. *Menæa verò excuſa ad diem* XXI *Februarii:* Καὶ ἐπέμφθη διὰ τῆς Θρᾴκης εἰς Φιλίππους πόλεως Μακεδονίας, ἔνθα καὶ τὸν βίον κατέλυσεν. Et miſſus eſt per Thraciam Philippos in urbem Macedoniæ, ubi & vitam abſolvit. *Sed quæ hæc conſtructio,* εἰς Φιλίππους πόλεως? *Maximus Cytherorum Ep. in* Βίοις Ἁγίων *ad eumdem diem pro* εἰς Φιλίππους πόλεως Μακεδονίας *habet* εἰς τὴν Φιλιππούπολιν τῆς Μακεδονίας: *atqui Philippopolis quidem aliqua in Thracia eſt; nulla vero, quod ſciam, in Macedonia.*

SS. Hieronymo & Chryſoſtomo juniores.

29 *Utut eſt non video ego hæc omnia tanti eſſe, ut à SS. Chryſoſtomo atque Hieronymo cogant recedere: nam Theodoretus quidem non apertè negat Exulem noſtrum, per aliquam Thraciæ partem deductum, in Thracia ſubſtitiſſe; cum ipſa Thracia ſit pars Illyrici Orientalis. Theodorus Anagnoſtes ſcire potuit, reliquias ejus Philippis Macedoniæ Antiochiam fuiſſe delatas; & inde porrò de ſuo conjectaſſe videtur* S. Euſtathium *in eadem urbe exilium ac mortem obiiſſe. Conjectura Theodori ceteros recentiores ſeducere in eamdem ſententiam facile potuit. Potuit verò in Thracia & quidem Trajanopoli exulaſſe S. Patriarcha ibidemque conditus adhuc eſſe tempore SS. Chryſoſtomi & Hieronymi; licet toto poſterius ſeculo corpus ejus quamcumque demum ob cauſam tranſlatum Philippos, ſervatum ibi aliquamdiu fuerit, donec, ſeneſcente ſeculo quinto, inde Antiochiam advectum eſt. Hæc mihi ſanè minus cruda videntur, quam ſi vel S. Hieronymo errorem impingas, vel S. Chryſoſtomum dixeris pro Macedonia Thraciam accepiſſe. Thraciam certè etiam notat fragmentum è Martyrologio Coptico ſuperius citato; Imo & Trajanopolim habent Adonis, Uſuardi, ac Romanum quo nunc utimur aliaque Latinorum Martyrologia: quod etiam tuetur Pagius ad annum Chriſti* 482.

Contigerunt hæc anno Chriſti 331.

30 *De tempore depoſitionis ac relegationis hujus hoc loco non diſputo; id enim feci ſatis operosè in Tractatu de Patriarchis Antiochenis; ubi exutum epiſcopatu fuiſſe oſtendi* S. Euſtathium *ineunte circiter anno Chriſti* 331; *exauctorationem autem exilii pœna non magna intervallo ſecuta eſt: Vix enim, ut ſupra ex Theodoreto vidimus, refragari ſibi in ſententia depoſitionis ejus epiſcopos catholicos adverterant Euſebiani, cum* celerrimè (ἢ ταχίστως) *rem ad Imperatorem detulerunt; accuſationem vero ipſorum vix intellexerat Conſtantinus, quando* ſtatim (ἀθρόως) Euſtathius *exulem factus eſt, uti etiam ſupra ex S. Athanaſio diximus.*

§ IV. Amor

A

§ IV. Amor Antiochenſium erga exulem Euſtathium; hujus felix obitus in exilio.

Deſiderium abſentis S. Euſtathii apud Antiochenos,

FAcilius fuit *Euſebianis Antiochiâ* S. Euſtathium, *quam Antiochenorum animis* Euſtathii *amorem ac deſiderium expellere. Senſerunt id hæretici illi, ſaltem uſque ad Euphronium, quoties de Patriarcha in* Euſtathii *locum ſufficiendo fuit actum; tum enim tam ardentia experti ſunt orthodoxorum omnium* Euſtathium *reddi ſibi poſtulantium ſtudia, ut res, teſte Socrate lib.* 1, *cap.* 24, ſæpe (πολλάκις, *quam vocem omittit interpres Valeſius*) *ad ſeditionem vergeret: maximè cum de Euſebio Cæſarienſi poſt Paulinum & Eulalium eligendo certatum eſt; quo tempore* tanta flamma diſſenſionis exarſit, ut parum abfuerit, quin tota civitas funditus everteretur, populo in duas partes (*orthodoxorum videlicet & Euſebianorum*) diviſo; & his quidem Euſebium Pamphili à Cæſarea Palæſtinæ Antiochiam transferre: illis verò Euſtathium in ſedem ſuam reſtituere contendentibus. Utrique autem Chriſtianorum parti tota civitas ſeſe adjunxit. Milites quoque, velut contra hoſtes, utrimque in acie ſtetere; ventumque eſſet ad gladios, niſi Deus & Imperatoris metus plebis impetum repreſſiſſet. Nam Imperator quidem litteris ſuis; Euſebius verò epiſcopatum recuſando, tumultum ilium ac ſeditionem ſedavit. *Ita Socrates, poſt ipſum Euſebium de Vita Conſtantini lib.* 3, *cap* 59.

& obſervantia tum apud Euſtathianos, tum apud ceteros orthodoxos.

32 *Neque* Euſtathium *ſuum pluris, quam* Euſtathii *monita doctrinamque fecerunt quotquot erant Antiochiæ Catholici: Et alii quidem eorum, quia, teſte Chryſoſtomo infra, diſcedens id ille monuerat, Patriarchis Euſebianis, ſed fidem tamen catholicam præ ſe ferentibus, per annos triginta (ut habet Theodoretus epiſt.* 112, *ad Domnum epiſcopum Antiochiæ*) *id eſt, uſque ad S. Meletium, communicarunt; attamen ne à* S. Euſtathii *& fide & pietate interea vel ad latum ungem diſcederent, egregia Flaviani ac Diodori, nondum etiam tum ſacris ordinibus initiatorum, induſtria perfecit: uti colligere eſt ex Theodoreto Eccl. Hiſt. lib.* 2, *cap.* 19, *& Chryſoſtomo infra ſub finem. Alii verò ne ab ejus doctrina recedere tantillum videri poſſent, abeuntis monita vel negligenda ſibi eſſe duxerunt, vel aliter interpretanda: Itaque, quoniam epiſcopi* S. Euſtathio *ſuffecti* Ariana labe omnes pariter, ſed occultè laborabant, *inquit Theodoretus lib.* 1, *cap.* 21, plurimi tum ex clero, tum ex populo, quibus cordi erat religio, conventus eccleſiaſticos (*tam Euſebianorum quam orthodoxorum cum Euſebianis communicantium*) declinantes, ſuos privatim agebant: quos Euſtathianos vulgo propterea vocabant, quod poſt illius diſceſſum ſegregari cœperant. *Vide ergo, ne* Euſtathianos *hoſce Antiochenſes, cum ejuſdem nominis hæreticis illis confundas, in quos agit Concilium Gangrenſe apud Labbeum tom.* 2, *Concil. col.* 413: *Nam* Euſtathiani *noſtri integerrimæ erant doctrinæ; hoc tamen ex capite reprehenſione digni, quod poſteà ne Sancto quidem Meletio Patriarchæ ſubmittere ſeſe voluerint; quod eum dicerent ab Arianis fuiſſe promotum; atque ita Paulinum ſibi proprium epiſcopum nacti, ſcindere bifariàm eccleſiam Antiochiæ catholicam perrexerint,*

B

C

donec tandem operâ S. Joannis Chryſoſtomi Flaviano adhærere magnam partem cœperunt anno Chriſti circiter 398. *Imò aliqui uſque ad Calendionem ſeorſim agere perrexerunt, ut ex Theodoro Lectore mox apparebit. De his plura vide in Tractatu de Patriarchis Antiochenis: maximè ubi de S. Meletio, Paulino, Flaviano, Euagrio.*

AUCTORE P. B.

Móritur in exilio, non anno circiter 380 *aut* 360;

33 *Ceterum vivere ante deſiit apud Thraces* Euſtathius, *quam amari obſervarique Antiochiæ: quamquam temporis ratio in ejus obitu nihilo minus ſit controverſa, quam loci. Nam ſi Theodorum Anagnoſten lib.* 2, *Theophanem ad annum divinæ Incarnationis ſecundum Alexandrinos* 481, *Menæa Græcorum excuſa ad diem* XXI *Februarii, audimus, mortuus tantummodo fuerit annis centum, antequam tranſlata ſint Antiochiam ejus reliquiæ anno Chriſti* 482; *vixeritque proinde uſque ad annum Chriſti circiter* 380. *Favent Socrates lib.* 4, *capp.* 14 *&* 15, *& Sozomenus lib.* 6, *cap.* 13, *ubi* Euſtathium, *edicto Joviniani Imperatoris ab exilio priore revocatum, Conſtantinopoli vivum adhuc ſiſtunt,* Valentiniano tertiùm & Valente tertiùm Conſulibus, *ſive anno Chriſti* 370, *quo illi, ob ordinatum in ea urbe Patriarcham Euagrium, novum à Valente exilium* in oppidum Thraciæ Bizuam *indictum fuiſſe volunt; quos in eo etiam ſequitur B. Theophanes ad an. divinæ Incarn.* 361; *niſi quod pro* Bizua, Cyzicum *ponat in editione Pariſienſi anni* 1655. *Contra verò Theodoretus Eccl. hiſt. lib.* 3, *cap.* 2 *vitâ jam defunctum fuiſſe ſanctum hunc Patriarcham aſſerit* ante Meletii creationem, *quæ contigit anno Chriſti* 361 *ineunte, ut alibi oſtenſum eſt; quamquam nec Theodoretus, neque quiſquam, quod ſciam, alius præter jam dictos, eum ad illud uſque tempus protraxiſſe vitam affirmet: (quod tamen heterodoxo alicui viſum eſt) ut adeo vera eſſe poſſit atque integra Theodoreti ſententia; tametſi bene multis ante Meletii patriarchatum annis* Euſtathius *obiiſſet.*

E

ſed ante Conſtantinum, ſive ante annum Chriſti 337;

34 *Et verò non modo ſecundum exilium ſub Valente non ſubiiſſe, ſed ne in primo quidem Conſtantino Imperatori eum ſupervixiſſe, ſatis communis modo eſt eruditorum opinio. Quare diverſum illum fuiſſe* Euſtathium *exiſtimant, qui Bizuam à Valente relegatus ſit; & hallucinatos eſſe Socratem & Sozomenum, qui eum cum Antiocheno quondam Patriarcha confuderint; adi Valeſium in Socratis lib.* 4, *cap.* 15. *Neque porro mirum id etiam videri debet; ſi duces illos ſecuti aberraverint ſubinde Theodorus, Theophanes, & quæ hos ſequuntur Menæa Græcanica. Sanè ſi fuit* Euſtathius *noſter magno Conſtantino ſuperſtes; cur nulla uſpiam ſit ejus mentio? Cur in patriam, imò ad eccleſiam ſuam, quæ vel mortuum deſiderare non ante deſtitit, quam ſacras ejus exuvias tandem eſt conſecuta; cur, inquam, ad eccleſiam ſuam illam tum non reduit, cum Epiſcopos Arianorum fraudibus in exilium ejectos,* tres fratres, Conſtantinus, Conſtantius & Conſtans poſt obitum patris ſui OMNES in patriam & eccleſiam ſuam reverti juſſerunt? *Ut habet S. Athanaſius in Hiſtoria Arian: ad Monachos tom.* 1, *part.* 1, *pag.* 349 a, *& poſt eum Philoſtorgius lib.* 2, *cap.* 18. *An minus eccleſiæ Antiochenæ ſolicitudo cordi ipſi fuerit; quam vel Alexandrinæ S. Athanaſio, vel aliarum exulibus aliis epiſcopis orthodoxis? Itane verò fractum exilio fuiſſe Præſulem illum credibile eſt, qui omnium paullo ante per orbem univerſum eccleſiarum, ut ex Chryſoſtomo vidimus, curam ſibi demandatam crediderat, ut ne ſuam quidem amplius, ſi viveret, nedum*

F

AUCTORE P.B.

dum alienas reſpiceret ? An ipſe forſitan cum aliis revocatus non fuerit ? Atqui omnes *revocati ſunt, Athanaſio teſte ;* ubicumque *demum terrarum* exilio afflictarentur, *ut addit Philoſtorgius ;* τῶν πανταχόθι μεθορίων ϑλαπωρημένων &c.

35 *Deinde ſi vera narrant Auctores ante citati, cur in Concilio ſaltem Sardicenſi anno Chriſti* 347, Euſtathius *non comparuit, ubi tutiſſimum fuit epiſcopis omnibus adverſus præteritas Arianorum calumnias oppreſſioneſque perfugium ? Cur cauſam ibi ſuam cum aliis non propoſuit ? Aut ſi ipſe id vel per ſe non poterat, vel curabat parum ; cur cognatorum ejus nemo, nemo Epiſcoporum ſive comminiſtrorum orthodoxorum, nemo denique amicorum ejus præſto fuit, qui pro tanto viro, tamque illuſtri eccleſiæ catholicæ contra Arianos defenſore verbum certe unum faceret ; cum ejuſmodi patroni epiſcopis adhuc viventibus aliis multo obſcurioribus ibi minimè deſuerint ? Ut legere eſt in ipſa Epiſtola Concilii Sardicenſis tom.* 2, *Concil. Labbe col.* 671 c, d. *Imò verò Ariani in ſuo Conciliabulo Sardicenſi eodem anno non obſcurè innuunt* Euſtathium *jam antea obiiſſe, cum Oſium accuſantes dicunt :* Sed & Euſtafio & Quimaſſio adhærebat peſſimè & carus fuit ; de quorum vitæ infamia turpi dicendum nihil eſt : EXITUS enim ILLORUM eos omnibus declaravit : *nam per* exitum *hîc mortem etiam intelligunt, qui Opera S. Hilarii anno* 1693 *edidere Benedictini, col.* 1321 *in Notis : per* Euſtaſium *autem noſtrum ferè* Euſtathium *indicari putant alii ; & omnino ſuadet hiſtoria ; ac tandem Quimaſſium acceptum hîc volunt pro Cymatio, non illo qui Palti fuit epiſcopus (is enim adhuc in vivis erat anno Chriſti* 362, *ut patet ex Tomo S. Athanaſii ad Antiochenos tom.* 1, *part.* 2, *pag.* 776 b ; *) ſed altero epiſcopo Aradi, qui ab Euſebianis item exilium tulerat, juxta S. Athanaſium ad Solit. tom.* 1, *part.* 1, *pag.* 347 b. *Itaque non modo ante tempora à Socrate aliiſque ſignata ; ſed etiam ante Concilium Sardicenſe, atque adeo ante Epiſcoporum exulum revocationem anno Chriſti* 338 *indictam videtur* S. Euſtathius *vitam exul cum morte commutaſſe. At quanto ante ? Id equidem neſcire me fateor, niſi quod etiam tum viveret, cum illum, recuſato Euſebio, reſtitutum ſibi Antiocheni volebant anno circiter Chriſti* 332 *: nam ex Commentario in Hexaëmeron, qui annum Conſtantini trigeſimum numerat pag.* 56, *nihil ſatis in hanc rem certi eruitur ; cum opus illud* S. Euſtathio *Antiocheno eruditi paſſim abjudicent. Centenarium obiiſſe ſcribit Auctor Menologii Græcorum Sirletiani apud Caniſium ad diem* v *Junii ; verum cum id alibi nuſquam repererim ; haud magnum in hujus unius Menologi fide momentum eſſe puto ; cum poſſit eſſe etiam vitium interpretis, centum annos, qui apud Anagnoſten & Menæa interjiciuntur inter obitum* S. Euſtathii *& reliquiarum ejus tranſlationem, perperam ejuſdem S. Patriarchæ vitæ annectentis ; qui ſane error ſatis pronus eſſe potuit Menæa non admodum attentè vertenti.*

quamquam annus mortis ejus definiri certò non poſſit.

B

C

§ V. S. Euſtathii cultus, Reliquiæ, ſcripta, elogia.

MEnſem ac diem, *quibus ad ſuperos evolavit, divinare promptum eſſet ex tempore quod celebrandæ quotannis feſtæ ejus memoriæ omnis pridem Eccleſia conſecravit ; niſi eam diebus ac menſibus planè diverſis aſſignaſſet : nam apud Antiochenos quidem eodem adhuc ſeculo quarto quò vixerat, ingenti populi celebritate ſacer ei dies circa medium Novembrem agebatur, ut ex S. Joannis Chryſoſtomi panegyrico colligemus inferius : Menæa tum impreſſa, tum etiam manuſcripta bibliothecæ Ambroſianæ, Menologium Sirleti, Maximus Cytherorum epiſcopus, Kalendarium Græcorum à Genebrardo editum, ac forte etiam Menæum Chifflettii, cujus Februarium non habemus, feſtum ejus conſignant &* XXI *Februarii &* V *Junii ; Typicum verò ſive Horologium Baſilianum Cryptæ Ferratæ, ejus tantummodo meminit die* V *Junii ; at Typicum S. Sabæ & Martyrologium Slavo-Ruſſicum, uti & Synaxarium Ruthenorum diœceſis Kyovienſis Ms. tantum die* XXI *Februarii ; quem diem quoque unicum ſervant Martyrologium quod habemus Ms. Arabico-Ægyptiacum & Copticum tam in fragmento Romæ à Kirchero, ut notavit Papebrochius, verſo, quam in integro alio, quod nobis vertit Gratia Simonius, poſtmodum Archiepiſcopus Tripolitanus ; in Kalendario tamen, quod ab eodem verſum accepimus, Syriaco notatur dies tantum ejuſdem menſis decimus octavus. Latini qui* Euſtachium *eum paſſim appellant diem illi decimum ſextum Julii unicè dedicarunt, ut in Martyrologiis Romano tum parvo ſeu veteri Roſweydino, tum moderno, item Adonis, Uſuardi, aliorumque multorum videre eſt. Eodem die* Euſtaſium *quemdam Martyribus accenſet Martyrologium Hieronymianum ; ſed abſque titulo, epiſcopi ; de quo, noſter ſit, an alius, jam ſupra diſcuſſum eſt. Ex his porro conſtat quam longè latéque per Orientem atque Occidentem jam olim Eccleſia Patriarchæ noſtri ſanctitatem eximiam venerata ſit ; verum de die, ut modo dicebam, aut menſe quo eam beato fine concluſerit, nihil ſtatui tutò poſſe.*

D

Colitur S. Euſtathius variis diebus ac menſibus apud Græcos & Latinos.

E

37 *Excelluit tamen inter omnes Antiochenſium publica in ſuum aliquando Præſulem pietas, nec minus in exilio defuncti, quam olim viventis deſiderium accendit : quod quidem quantum fuerit, conjicere licet ex iis quæ tum geſta ſunt, cum diu expetitas tandem* Euſtathii *ſui reliquias obtinuerunt. Rem ita narrat Theodorus Lector Hiſt. Eccleſ. lib.* 2 *ab initio :* Calendio verò, cum id ab Imperatore Zenone poſtulaſſet, Euſtathii reliquias à Philippis urbe Macedoniæ, in quam olim relegatus, & in qua mortuus erat Euſtathius, Antiochiam deportavit. Eas Antiocheni maximo cum honore exceperunt, omniſque propemodum ætas extra urbem effuſa ad octavum decimum milliarium obviam eis proceſſit. Hi verò qui Euſtathii cauſâ ad id uſque tempus ſeparatim collectas egerant, eccleſiæ adunati ſunt annis centum ab obitu Euſtathii. *Eadem habet Theophanes ad annum divinæ Incarn.* 481 *& Nicephorus lib.* 16, *cap.* 10 ; *niſi quod ille pro octodecim milliariis tantum numeret duodecim ; Menæa vero impreſſa, uti & Maximus Cytheræus ad diem* XXI *Februarii ſcribunt quidem etiam milliaria octodecim, ſed ad diem* V *Junii non niſi decem ; In eo præterea ambo differunt ab antiquioribus Theodoro, Theophane, Victore Tununenſi, Nicephoro, quod in hac tranſlatione Zenonis quidem imperatoris mentionem faciant, at nullam Calendionis, quod idem obſervo in Menologio Sirletiano ad diem* V *Junii. Deinde etiam quod veteres factum dicunt ab Antiochenis* maximo cum honore, *id paullo explicatius Menæa & Maximus tradunt, cum exceptas ab illis*

Transferuntur ejus Reliquiæ Philippis Antiochiam,

F

A illis *ſacras* Euſtathii *exuvias dicunt*, cum hymnis & cereis & thymiamatis.

anno Chriſti 482. 38 *Quaritur modo, quo tempore peracta ſit iſta tranſlatio: nam Baronium, qui eam illigavit anno Chriſti* 482, *carpendum ſibi duxit Valeſius Annot. in Socratis lib.* 4, *cap.* 14: *Cum ex Victoris Tununenſis Chronico, inquit, facta fuerit anno Chriſti* 490, *Longino* 2 *& Fauſto Conſulibus. Theophanes eamdem, ut jam diximus, refert ad annum divinæ Incarnationis ſecundum Alexandrinos* 481, *qui ab exeunte Auguſto reſpondet anno Chriſti* 488; *Sed Theophanem, atque adeo cum ſuo Victore Valeſium merito refellit Pagius in Criticis Baronianis ad annum Chriſti* 482 *num* 13 *& ſeqq.: nam cum tranſlatas etiam ipſi velint reliquias illas à Calendione Epiſcopo Antiocheno, omnino id citius oportet fuiſſe factum; quandoquidem hic Antiochiæ ſedem, quam ineunte anno Chriſti* 482 *regendam ſuſceperat, deſerere, atque in exilium proficiſci coactus ſit anno Chriſti* 485 *verſus menſem Auguſtum, ut oſtendimus alibi. At non tam ſolidè Pagius refutat Baronium, tranſlationem hanc adſcribendo anno Chriſti* 484; *quod eo magis dicendum, inquit, quod Sanctorum tranſlationes annis decennalibus deſtinatis de more fierent, eodemque Chriſti anno dedicatio Lauræ ſancti Euthymii abbatis facta fuerit. Sed morem hîc illum non agnovit Tillemontius tom.* 7 *Monument. Eccl. hiſt. Notâ* 6 *in* S. Euſtathium; *nec immerito cenſet adhærendum eſſe Baronio: cum enim ante exitum anni* 482 *jam inter Calendionem & Acacium CP. adeoque Zenonem, minimè conveniret, creveritque deinde ſemper averſio uſque ad ejectum Antiochiâ Calendionem; haudquaquam appareret veriſimile, tantum beneficium poſt annum* 482 *vel à Calendione petitum, vel ab Imperatore conceſſum fuiſſe; quod utrumque tamen factum eſſe Theodorus aliique aſſerunt.*

B

Scripta S. Euſtathii. 39 *De ſacris porro iſtis cineribus quid modo, aut ubi ſuperſit, incompertum eſt. Libri etiam ejus plerique vel interiêre vel latent; non modo quos in Arianos compoſuiſſe illum diximus num.* 16; *ſed etiam alii; ſi Diſſertationem excipias* de Engaſtrimytho adverſum Originem, *de qua S. Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccl. cap.* 85, *quam Græcè ac Latinè edidit Allatius Lugduni anno Chriſti* 1629: *nam Commentarius in Hexaemerum ab eodem ejus nomine vulgatus* Euſtathio *fere abjudicatur ab eruditis: ut vide apud Tillemontium Nota* 7 *& recentiores Bibliothecarios paſſim. Sola Operum reliquorum hic illic fragmenta producuntur; ſic præter alia, quæ ſupra dedimus, plura citantur apud Theodoretum Dialogo* 1, 2 *ac* 3, S. Euſtathii *teſtimonia* Ex Interpretatione Pſalmi xv; Ex ejuſdem Libro de Anima, *de quo etiam S. Hieronymus loco citato*; Ex ejuſdem Sermone in illud Dominus creavit me initium viarum ſuarum; Ex Interpretatione Pſalmi xcii. *Ex libro* in Inſcriptiones titulorum; Ex libro in Inſcriptiones graduum. *Appellat etiam ſententiam* S. Euſtathii *de Melchiſedech S. Hieronymus ad Euangelium cum elogio, quod habes ſupra num.* 5. *Locus ejus aliquis contra Neſtorium profertur in Concilio Epheſino part.* 1 *cap.* 13. *In Concilio Nicæno II Act.* 6, *tom.* 7, *col.* 450 b c, *citatur ejuſdem interpretatio in illud Proverbiorum,* Comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis. *Tanta porrò ſcriptorum ejus æſtimatio fuit, ut cum adverſus Eutychianos ea etiam proferrentur, quæ ipſis propemodum Neſtoriana videri poſſent, hi tamen non modo nullam ei erroris invi-*

C

diam auderent commovere; ſed illum etiam ſolenniter inter ſuos deceſſores ac ſucceſſores ad ſacrificia nominarent, ut auctor eſt Facundus Hermianenſis lib. 11, *cap.* 1. *Præclarum quoque eſt illud, quod de ipſo ejuſque operibus pronuntiat Sozomenus lib.* 2, *cap.* 19: Vir *erat* tum in aliis rebus, tum eloquentiæ causâ merito admirandus: quemadmodum ex libris ejus, qui adhuc exſtant, licet cognoſcere, qui tum ob priſcum genus elocutionis, & ob gravitatem ſententiarum, tum ob verborum elegantiam & in rebus explicandis venuſtatem, magnopere probantur. AUCTORE P. B.

Cenſetur inter Patres & Doctores Eccleſiæ. 40 *Jure itaque* S. Euſtathius *non tantum accenſetur ſanctis Epiſcopis & Confeſſoribus in Eccleſia, ſed etiam Patribus & Doctoribus; imò* honoratur cum multis & præ multis Patribus, *ut Facundi mox citati verbis utar*, tamquam Nicæni Concilii primus exiſtens. *Inter præcipuos eum compellat S. Fulgentius lib.* 2 *de Veritate prædeſtinationis verſus finem:* Quis verò neget, *inquit*, beatos epiſcopos Innocentium Romanum, Athanaſium Alexandrinum, Euſtathium Antiochenum, Gregorium Nazianzenum, Baſilium Cæſarienſem, Ambroſium Mediolanenſem, Aurelium Carthaginenſem, Auguſtinum Hipponenſem, ceteroſque Pontifices, qui eccleſias Dei vigilantiſſimè gubernantes aut naſcentibus aut jam natis hæreticis, habitante in ſe ſancto Spiritu, reſtiterunt, nec veteres lupos eccleſiaſtico gregi permittentes irrepere, nec novos perniciosè intra ovile dominicum latitare; quis, inquam, iſtos neget vaſa miſericordiæ, quæ Deus præparavit in gloriam? *In Concilio Nicæno II num. præced. aſſignato cum S. Baſilio confertur* Euſtathius propugnator orthodoxæ fidei & Arianæ deſtructor veſaniæ, *tamquam qui* ex uno eodemque ſpiritu *ambo* diſputaverint. *Hinc idem cognomentum* Magnus, *quod Baſilio adhæſit*, Euſtathio *noſtro concedunt Theodoretus ſuprà num.* 17, *& Ephræmius illuſtris ejus, quamquam multo junior, in Antiocheno Patriarchatu ſucceſſor, ut eſt apud Photium in Bibliotheca cod.* 229. *Mitto alia non inferiora ſancti hujus Præſulis apud antiquos elogia quorum aliqua dat Allatius ad calcem Commentarii* D. Euſtathii *in Hexaëm. & initio ejuſdem operis in Epiſtola dedicatoria ad Em. Card. Barberinum; mitto & illa quæ in Menæis, ac Martyrologiis ante citatis obtinet, quod hæc non niſi commentarii hujus noſtri compendia ſint.*

D

Elogium S. Joannis Chryſoſtomi de S. Euſtathio. 41 *Unum tamen præterire minimè poſſum, quod in ejus laudem pronuntiavit S. Joannes Chryſoſtomus, ac verſum latinè dedit Fronto Ducæus noſter anno Chriſti* 1609 *tomo* 1 *Operum ejus hom.* 52; *quod eo libentius profero, quod à S. Chryſoſtomo, hoc eſt, non ab* Euſtathiano, *neque coram* Euſtathianis; *ſed à Meletiano, coram Meletianis eorumque patriarcha Flaviano tum adornatum dictumque ſit, cum nullam adhuc* Euſtathiani *cum Meletianis communionem admiſerant. Ut hinc eluceſcat, non apud* Euſtathianos *dumtaxat Antiochiæ, ſed apud omnes ibi tum Catholicos ſummam in amando colendoque* S. Euſtathio *contentionem ac ſtudium viguiſſe; quanto enim Meletianorum concurſu plauſuque hæc oratio fuerit excepta, Orator ipſe teſtatus eſt Hom. in locum illum Jeremiæ:* Non eſt in homine via ejus *&c., quæ habetur tom.* 3, *in ipſo ſermonis exordio; ubi etiam affirmat ſeſe hanc orationem habuiſſe ſtatim ante aliam, quam de S. Romano*

E

F

AUCTORE P. B. *Martyre protulit, haud dubiè die ipsi festo, sive* XVII *Novembris, quo S. Romanus palmam Martyrii retulisse putatur. Unde & supra conjectavimus festum* S. Eustathii *medio circiter Novembri Antiochiæ tum temporis celebratum fuisse. Quo autem anno hæc dicta sint, incertum est: Antiochiæ tamen dicta esse, patet evidentissimè ex ipsa passim Homilia; ex quo consequens est, ut nec ante annum Christi* 386, *quo primum sacerdotio initiatus est à Flaviano Chrysostomus dicta fuerint, nec post annum Christi* 397: *nam anni sequentis propemodum initio Chrysostomus Antiochenis ereptus est, ut CPolitanæ ecclesiæ præsideret.*

LAUDATIO

Sancti Patris nostri Eustathii Antiochiæ magnæ Archiepiscopi.

PARS PRIMA.

B

De felici morte, & glorioſa memoria S. Euſtathii apud Antiochenos.

Laudari tuto poteſt S. Euſtathius

SApiens vir quidam & philosophandi peritus, qui rerum humanarum naturam accuratè didicerat, & earum fragilitatem noverat, nihilque certum aut stabile in iis esse, omnes generatim homines admonet, ut ante mortem neminem laudent. Quando igitur mortuus est beatus Eustathius, omni cum fiducia deinceps *a* eum laudibus efferre possumus. Si enim ante mortem nemo laudandus est, haud dubium, quin post mortem, eorum, qui digni sunt, laudatio culpâ vacet. Etenim hujus vitæ negotiorum euripum prætervectus est; tumultu fluctuum liberatus est; ad tranquillum & quietum portum appulit; incertitudini futurorum non subjacet, nec obnoxius est ruinæ: sed tamquam in rupe quapiam sublimique nunc stans scopulo, fluctus omnes contemnit. Caret igitur omni periculo prædicatio, neque reprehendi potest laudatio: non enim jam converſionem reformidat neque mutationem pertimescit. Nam nos quidem, qui adhuc vivimus, ut qui medio in mari fluctuant, multis sumus obnoxii mutationibus; & ut illi nunc quidem fluctibus intumescentibus in altum tolluntur, nunc in profundum ipsum deprimuntur; sed neque tuta celsitudo, neque stabilis est dejectio; siquidem horum utrumque ab aquis fluentibus miniméque consistentibus pendet: sic nimirum & in rebus humanis nihil firmum & constans est; sed frequentes sunt mutationes ac perlevi sæpe momento fiunt: hic quidem ob res secundas in altum subvehitur, ille verò propter res adversas profundè admodum deprimitur. Verum nec infletur ille, nec animum iste despondeat: quippe celerrimam singuli mutationem sortientur.

a

C

poſt felicem obitum;

2 At non ille qui in cælum commigravit, & ad eum, quem desiderabat, Jesum profectus est, qui ad locum pervenit turbarum expertem, unde dolor & ægritudo ac gemitus abest: non illic mutationis est imago, non vicissitudinis obumbratio; sed omnia fixa & immobilia, omnia firma & stabilita, omnia incorrupta & immortalia, omnia interitûs expertia & æterna. Idcirco, inquit, ante mortem ne quemquam laudes. Quamobrem? Futurum quippe incertum est, & imbecillis natura, voluntas segnis, & pronum ad nos obsidendos peccatum; multi sunt laquei: Scito enim, inquit, quoniam in medio laqueorum ingrederis: continuæ sunt tentationes, multa turba negotiorum, tum dæmonum perenne bellum & assidui perturbationum insultus. Propterea ante mortem, inquit, ne quamquam laudes: ergo post mortem tutum est laudare dignum, vel potius non simpliciter post mortem; sed post mortem ejusmodi, quando cum corona ad vitam quispiam excesserit, quando cum confessione *b* & fide non ficta. Si enim quovis modo mortuos laudare quis potest, quanto magis eos, qui sic fuerint mortui?

D

b

cum laudentur etiam promiscuè mortui præ vivis,

3 Quis autem eos laudavit, dicet aliquis, qui quovis modo sunt mortui? Salomon ille, Salomon sapientissimus: non enim leviter hominem prætereas; sed quis esset, perpende, & quo pacto vixerit, quanta cum securitate ac voluptate mollem & ærumnarum expertem vitam traduxerit; siquidem genus omne deliciarum percurrit, & multiplices recreationis animi modos excogitavit, varias atque discrepantes oblectationum species adinvenit, quas & enarrans dicebat: Ædificavi mihi domos, plantavi vineas, feci mihi hortos & pomaria, feci mihi piscinas aquarum; mercatus sum mihi servos & ancillas, & vernaculi nati sunt mihi: possessio armentorum boum & gregum fuit mihi: congregavi argentum & aurum sicut arenam, feci mihi cantores, & cantatrices, pincernas & vini ministras. Quid igitur idem iste post tantam affluentiam pecuniarum, possessionum, deliciarum, voluptatum, refert? Laudavi, inquit, eos, qui mortui sunt, super viventes; & bonus super hos, quicumque nondum natus est. Verè fide dignus hic est deliciarum accusator, qui talem de illis fert sententiam. Nam si quispiam ex iis, qui vitam in paupertate ac mendicitate traduxissent, hanc sententiam adversus delicias tulisset, visus esset non ex rei veritate, sed quod expertus non esset, ita criminari: cum verò is qui omnes percurrit, & singulas earum vias perveſtigavit, eas contemnit; tum omni suspicione libera est criminatio.

R

F

quamquam vivere malum non ſit, ſi rectè vivatur; ſed maximè laudabile:

4 Existimatis fortasse à proposito deflexisse sermonem: imo verò si attendamus, cum eo maximè cohærere deprehendemus, quæ dicta sunt. Nam in Martyrum *c* commemorationibus conveniens est & connexum de philosophia sermonem instituere. Non ut vitam præsentem damnemus, hæc dicimus; absit: sed quod delicias insectemur. Non enim vivere malum est, sed temerè & inconsideratè vivere. Itaque siquis in rectè factis ac bonorum spe futurorum vitam traduxerit, poterit cum Paulo dicere: Vivere in carne multo melius: hoc enim mihi fructus operis est. Quod utique beato Eustathio contigit, qui & in vita & in morte, ut par erat, se gessit. Non enim in sua regione, sed in aliena propter Christum mortem obiit, quod facinus ejus hostium fuit: Siquidem

c

eum

A eum illi à patria *d* relegarunt, ut ipſum probro afficerent ; at ille celebrior & illuſtrior hac in exilium commigratione reddebatur ; quod & rerum exitus demonſtravit.

d

5 Adeo namque celebris evaſit, ut cum in Thracia *e* ſepultum ſit ejus corpus, in dies ſingulos memoria ejus apud nos efflorescat ; & cum in illo barbarico oppidulo *f* ſit ejus tumulus, noſter in eum amor, qui tanto ab eo disjungimur intervallo, poſt tam diuturnum tempus ſingulis diebus augeatur. Imo vero, ſi verum dicendum ſit, apud nos etiam ſepulcrum ejus, & non Thracia tantum: monumenta enim Sanctorum non loculi ſolùm ſunt, capſulæ, columnæ, ac litteræ ; ſed res præclarè geſtæ, ac fidei zelus, & ſana apud Deum conſcientia. Siquidem omni columna ſplendidior hæc eccleſia Martyri eſt erecta *g*, quæ litteras habet non mutas, ſed quæ rebus ipſis buccinâ clarius memoriam ejus prædicant ac celebritatem ; & unuſquiſque veſtrum, qui adeſtis, Sancti illius eſt ſepulcrum, ſepulcrum animatum atque ſpiritale : nam ſi cujuſque veſtrum, qui adeſtis, conſcientiam explicuero, Sanctum iſtum intus in mente veſtra reperiam diverſantem. Videtis ut nihil profecerint adverſarii, ut gloriam non extinxerint, ſed extulerint potius, ſed illuſtriorem reddiderint potius, tot pro uno ſepulcris erectis, ſepulcris animatis, ſepulcris vocem mittentibus, ſepulcris ad eumdem zelum comparatis ?

e *ut patuit in S. Euſtathio, cujus meritorum nec exilium, nec peregrina ſepultura.*

f

g

B

6 Idcirco Sanctorum corpora, & fontes & radices & unguenta nuncupo ſpiritalia. Quid ita ? Quoniam unumquodque iſtorum, quæ dixi, virtutem ſuam apud ſe non retinet tantum, ſed etiam ad alia multa longè latéque diffundit. Exempli causâ, fontes multis quidem ſcaturiunt laticibus ; at eos intra ſinus ſuos non retinent, ſed longa flumina parientes cum mari junguntur, & tamquam manus cujuſdam extenſione longitudine eorum marinas aquas prehendunt. Rurſus arborum radix deorſum in terræ viſceribus eſt abſcondita, ſed non omnem virtutem ſuam deorſum continet ; ac vitium præſertim arbuſtivarum hæc eſt natura : ubi enim per excelſos calamos ramos ſuos extenderint, per arundines illas ſerpentia ſarmenta longum quoddam tectum frondium denſitate conficiunt. Ejuſmodi eſt & unguentorum natura ; ſiquidem illa ſæpe ſunt in conclavi recondita ; ſed erumpens eorum odor in vicos, angiportus & fora, eis etiam qui foris ambulant, intus repoſitam aromatum virtutem indicant. Quod ſi fons, & radix, & arborum, atque unguentorum natura tantam vim habent, multo magis Sanctorum corpora. Enimvero falſa non eſſe quæ dicimus, vos mihi teſtes eſtis. Nam Martyris quidem ſitum eſt corpus in Thracia ; vos autem, qui in Thracia non verſamini, ſed ab illa regione multum diſſiti eſtis, ſuavem odorem tantis ſpatiis interjectis percipitis, ideoque conveniſtis ; nec eum viæ longinquitas impedivit, nec diuturnitas temporis extinxit. Talis enim ſpiritualium rectè factorum eſt natura : nullo corporeo interrumpitur obſtaculo, ſed floret & creſcit in dies, eamque nec longinquitas temporis labefactat, nec intervallum itineris intercludit.

glorioſam apud Antiochenos memoriam potuerit obfuſcare.

C

7 Neque verò mirum vobis videatur, quod ipſo in limine orationis ac laudationis Sanctum Martyrem appellarim : ſiquidem ſua morte ſublatus è vivis eſt. Quî poteſt igitur Martyr eſſe ? Sæpe numero dixi vobis, martyrem facere non mortem tantum, ſed animi quoque propoſitum : non enim eventu ſolo, ſed etiam voluntate martyrii corona comparatur. Et hanc non ego, ſed Paulus affert martyrii definitionem, cum ita dicit : Quotidie morior. Quomodo quotidie moreris ? Quî fieri poteſt, ut uno corpore ſexcentas mortes excipias ? Propoſito nimirum animi, inquit, quodque ad mortem ſim paratus. Ita Deus etiam declaravit : etenim Abraham non gladium cruentavit ; non altare rubefecit ; non Iſaac jugulavit ; ſed tamen ſacrificium perfecit. Quis hoc ait ? Ille ipſe qui ſacrificium ſuſcepit : Non pepercisti enim, inquit, filio tuo dilecto propter me. Atqui vivum eum recepit, & incolumem reduxit. Quomodo igitur non pepercit ? Quod non ex factorum exitu, ſed ex animi ſententia, inquit, de ejuſmodi ſacrificiis ſoleam judicare. Non mactavit manus, at voluntas mactavit : non gladium pueri jugulo immerſit ; non cervicem incidit : ſed eſt ſacrificium etiam ſine ſanguine. Sciunt illi, qui myſteriis initiati ſunt, quid dicamus : propterea & illud ſacrificium ſine ſanguine perfectum eſt, quoniam illius figura eſſe debuit. Vides in veteri Teſtamento imaginem multo ante adumbratam : noli veritati fidem denegare. Hic itaque Martyr (martyrem enim nobis eum Scriptura demonſtravit) ad ſexcentas mortes paratus erat, & omnes illas voluntate animique alacritate toleravit : intenta vero pericula permulta re ipſa quoque ſuſtinuit : nam & è patria eum ejecerunt, atque in exilium relegarunt, aliaque multa tum temporis in Beatum illum machinati ſunt ; tametſi quod illi jure crimini verterent, nihil haberent ; ſed quod, Paulum dicentem cum audiiſſet : Coluerunt & ſervierunt creaturæ potius quam creatori, impietatem ac ſcelus evitaret *h*. At enim hoc quidem coronâ, non reprehenſione dignum erat.

Ex Mss. Cur Martyrem appellet S. Euſtathium, licet non violenta morte functum.

E

h

F

ANNOTATA.

a Deinceps. *Videri poſſet hæc vox nuperam admodum* S. Euſtathii *mortem innuere ; ſed eum diu mortuum ac ſepultum fuiſſe, cum hæc diceret S. Chryſoſtomus, patet infra ex num. 5 & 6.*

b *De* Confeſſione S. Euſtathii *diximus in Commentario num. 3.*

c *Martyrem hîc ſupponit* S. Euſtathium ; *ſed quo ſenſu, exponit infra num. 7.*

d *Vide dicta in Commentario num. 2.*

e *Adi Commentarium à num. 27. Idem infra dicitur num. 6.*

f *Græce eſt* χωρίω, *quod non magis ſignificat* oppidum, *quam locum, ſitum, provinciam, regionem &c. Sic infra num. 8,* Ἀπὸ τῶν Αἰγύπτιων χωρίων *verſum eſt,* Ab Ægypti regionibus.

g Eccleſia S. Euſtathio erecta *dicuntur ibi metaphoricè clerus ac populus orthodoxus Antiochia, ut patet ex adjectis.*

h *En veram cauſam, cur* S. Euſtathium *Euſebiani perſecuti ſint ; quod nimirum eorum hæreſim, qua in Chriſto creaturam tantum, at non*

EX MSS. *creatorem agnoſcebant, deteſtaretur. Vide Commentarium num.* 13 *&* 22.

PARS ALTERA

Egregiæ S. Euſtathii in patriarchatu adminiſtrando virtutes.

TU verò diaboli malitiam, quæſo, perpende. Nam quia non ita pridem paganorum bellum fuerat extinctum, & à gravibus continuiſque perſecutionibus paulo ante omnes eccleſiæ reſpirarant, neque multum effluxerat temporis, ex quo templa omnia clauſa, altaria extincta fuerant, & dæmonum rabies omnis deleta, hæcque improbum dæmonem malè habebant, neque pacem eccleſiæ æquo animo ferre poterat, quid ergo facit? Aliud infert bellum infeſtum. Nam illud quidem externum fuit; hoc verò inteſtinum; talia porro multo difficilius præcaventur, & facile opprimunt in quos incurrunt. Illo itaque tempore eccleſiam, quæ apud nos eſt *a*, regebat Beatus iſte, ac morbus exortus eſt, quaſi peſtis quædam infeſta ab Ægypti regionibus *b*, qui per urbes interjectas graſſatus, in noſtram urbem impetum facere properabat. At ille vigilans & attentus, omniaque prævidens quæ imminebant, ingruens bellum arcebat: & tamquam ſapiens aliquis medicus, priuſquam morbus urbem, in qua reſidebat, invaſiſſet, medicamenta comparabat, ac ſacram hanc navem multa cum ſecuritate gubernabat, quoquoverſus circumcurſans, nautas, vectores, navigantes omnes concitans, & curans ut vigilarent & attenderent, quaſi jam invaderent eam piratæ, ac fidei theſaurum contenderent deprædari.

Eccleſiam Antiochenam ſolicitè defendit ab Ariana hæreſi;

B

a

b

9 Neque verò hîc tantum hanc curam adhibuit; ſed in omnes partes mittebat qui docerent, qui cohortarentur, qui diſputarent, qui hoſtibus aditum omnem intercluderent: probè ſiquidem à Spiritus ſancti gratia fuerat edoctus, Eccleſiæ præſulem non de illa tantum ſolicitum eſſe debere, quæ à Spiritu ſancto illi commiſſa eſt, ſed etiam de quavis in orbe terrarum conſtituta: atque hoc ille ſacris è precibus colligebat. Si enim pro univerſa Eccleſia, inquit, fundendæ ſunt preces quæ à finibus ad fines uſque pertinet orbis terrarum; multo magis & ejus univerſæ gerere curam oportet, & de omnibus pariter eſſe ſolicitum, omnibus providere. Quod ergo in Stephano accidit, id in eo etiam evenit: ut enim Judæi, cum Stephani ſapientiæ non poſſent reſiſtere, Sanctum illum lapidabant: ſic & iſti *c*, cum hujus ſapientiæ reſiſtere non poſſent, ac munita cernerent propugnacula, tum è civitate præconem expellunt. At enim vox minimè tacebat; ſed, licet homo expelleretur, non exexpellebatur ſermo doctrinæ. Nam & Paulus alligatus erat; ſed verbum Dei non erat alligatum: & hic peregre erat, & doctrina ejus apud nos erat. Erumpentes ergo conſtipati, tamquam violentus quidam torrens, impetum fecerunt *d*: ſed neque plantas vulſerunt, neque fruges obruerunt, neque ſegetes vaſtarunt: tam egregiè, tam peritè ab ejus ſapientia excultæ radicibus fixis hærebant.

imò & alias quaſlibet.

C

c

d

10 Verum enimvero dicendum nobis eſt, qua de cauſa permiſerit illum Deus hinc expelli. Reſpirare cœperat non ita pridem Eccleſia, neque mediocrem ipſi conſolationem illius regimen afferebat; undique illam muniebat, & hoſtium impetus propulſabat. Cur igitur eſt ejectus; & hoc illis permiſit, qui hinc eum ablegarunt, Deus? Quam tandem ob cauſam? Nolite autem arbitrari, quod nunc tractamus, ſolius quæſtionis hujus eſſe ſolutionem; ſed ſive cum paganis, ſive cum hæreticis à vobis de rebus ejuſmodi ſermo fiat, ad omnem ſolvendam quæſtionem ſufficiet, quod dicemus. Deus quidem veram ſuam & Apoſtolicam fidem in multis oppugnari permittit; hæreſes autem atque paganiſmum ſecura tranquillitate perfrui ſinit. Quid ita? Ut illorum quidem infirmitatem diſcas, quæ cum minimè divexentur, ſponte deſtruuntur; fidei verò virtutem agnoſcas, quæ dum oppugnatur, eorum operâ, qui ſe illi opponunt, augetur. Neque mea eſt hæc conjectura, ſed divinum ac de cælo delapſum reſponſum.

D

Permiſit illum tamen Deus vexari & expelli;

E

11 Audiamus quid Paulus hac de re dicat: nam & humanum quid aliquando paſſus hic etiam eſt: licet enim Paulus eſſet; attamen naturæ noſtræ particeps erat. Quid vero illud eſt, quod eſt paſſus? Exagitabatur, oppugnabatur, virgis cædebatur, ſexcentis inſidiarum generibus appetebatur, intus, foris, ab iis qui domeſtici eſſe videbantur, ab alienis. Sed quid opus eſt commemorare, quantas afflictiones ſit perpeſſus? Fatigatus igitur, nec amplius ferens tot hoſtium incurſiones, qui ſemper ejus doctrinam interrumpebant, ejuſque verbo adverſabantur, ſupplex Domino provolutus eum obteſtatur & ait: Datus eſt mihi ſtimulus carni, angelus ſatanæ, ut me colaphizet. Propter hoc ter Dominum rogavi, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur. Scio equidem, quoſdam corporis infirmitatem eſſe arbitari; ſed non eſt illud, prorſus non eſt; verùm angelum ſatanæ homines, qui adverſabantur, appellat: illud enim ſatan vox eſt Hebraïca; porrò ſatan dicitur adverſarius. Inſtrumenta ergo diaboli, & eos homines, qui ei famulantur, angelos ejus appellat. Cur igitur, dicet aliquis, additum eſt, carni? Quia caro flagellabatur; anima verò elevabatur ſpe futurorum ſubrecta: non enim animam attingebat, nec interiores cogitationes ſupplantabat; ſed intra carnem conſiſtebant tormenta bellumque, nec intus poterant penetrare. Quoniam igitur hæc concidebatur, hæc flagellabatur, hæc vinciebatur: animam quippe ligare nemo poteſt; idcirco dicit: Datus eſt mihi ſtimulus carni angelus ſatanæ, ut me colaphizet; tentationes, afflictiones, perſecutiones innuens. Propter hoc ter, inquit, Dominum rogavi, hoc eſt, ſæpenumero precatus ſum, inquit, ut à tentationibus paululum reſpirarem.

ſicut olim Apoſtolum Paulum;

F

12 Vos verò cauſæ meminiſtis, ob quam Deum dixi verberari ſervos ſuos permittere, vexari, infinita mala perpeti, ut virtutem ſuam oſtendat. Ecce enim & hîc cum precatus eſſet, ut à ſe innumera mala recederent & adverſarii, non obtinuit quod petebat; & cauſam addit, ob quam non obtinue-

ut ita virtus divina magis elucesceret.

A nuerit. Quænam igitur eſt cauſa ? Nihil enim prohibet rurſus eam memorare : Sufficit , inquit , tibi gratia mea : virtus enim mea in infimitate perficitur. Vides idcirco Deum permittere , angelos ſatanæ ſervos ſuos premere & ſexcenta illis negotia exhibere , ut ipſius virtus appareat ? Verè namque ſive cum paganis , ſive cum miſeris Judæis diſſeramus , ad divinam virtutem oſtendendam hoc ſufficit , quod infinitis exagitata bellis fides ſuperaverit , & univerſo terrarum orbe repugnante , cunctiſque duodecim illos homines magna contentione repellentibus , Apoſtoli , inquam , illi brevi tempore , virgis cæſi , vexati , innumera mala perpeſſi , eos à quibus hæc inferebantur , potuerint proſpero ſucceſſu devincere. Propterea beatum etiam Euſtathium in exilium abduci permiſit Deus ; ut veritatis nobis virtutem , & hæreticorum imbecillitatem amplius demonſtraret.

B *Uti revera eluxit in S. Euſtathio ad exilium profecturo, & Paulum tum imitante.*

13 Itaque peregre profecturus urbem quidem dimittebat ; at caritatem in vos non dimittebat : neque quod ab Eccleſia expellebatur , à præſulis etiam munere vel à cura veſtri , quam gerebat , alienum ſeipſum putabat ; ſed tum amplius curabat & ſolicitus erat. Ideo vocatos omnes admonebat , ut ne ſuccumberent , neve lupis cederent , aut illis gregem proderent ; ſed intus manerent *e* ; ut os illis obſtruerent , eos convincerent , ac ſimpliciores fratres confirmarent. Et verò rectè illum imperaſſe , tandem exitus comprobavit : niſi enim tum in eccleſia remanſiſſetis , corrupta pars major civitatis fuiſſet , oves in deſerto devorantibus lupis : verùm illius ſermo , ne ſuam nequitiam impudenter exererent , impedivit. Nec verò ſolum exitus id oſtendit ; ſed & Pauli verba : nam & ab illo hic edoctus , ſic admonebat. Quid igitur ait Paulus ? Cum olim Romam eſſet abducendus , ultima ſua profectione , poſtquam non amplius diſcipulos viſurus erat : Non enim amplius videbo vos , inquit : hoc autem dicebat , non ut illis dolorem inureret ; ſed quod confirmare illos vellet : inde

C igitur profecturus hoc pacto illos confirmabat , dicens : Scio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi graves ; & ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa. Triplex bellum ; ferarum natura , belli ſævitia , quodque non alieni ſint , ſed domeſtici , qui bellum inferunt. Nam ſi extrinſecus vulneret me quiſpiam , aut bellum inferat , facile illum potero ſuperare : ſin autem intrinſecus ab ipſo corpore ulcus oriatur , ſanatu difficile fit malum : quod nimirum tunc etiam evênit. Propterea monebat , dicens : Attendite vobis & univerſo gregi : non dixit : Derelictis ovibus , foras aufugite.

Ejus poſtrema monita magno eccleſiæ bono ſervat Flavianus ;

14 His inſtructus cum fuiſſet beatus Euſtathius , diſcipulos ſuos admonebat : quæ nimirum ſapiens hic quoque ac generoſus Magiſter *f* cum audiiſſet , opere ſermonem implevit. Invadentibus igitur illis , oves non deſeruit , tametſi in thronum præfecturæ ſuæ nondum aſcenderat *g* ; ſed hoc illa generoſa & philoſophiâ præſtans anima non curabat : nam præſulum honores ceteris relinquebat ; laborem autem præſulum ipſe exantlabat , & intus cum lupis verſabatur : nihil enim eum ferarum dentes lædebant ; ita ſolidiori fide præditus erat , quam ut eorum morſibus eſſet obnoxius. Cum igitur intus verſaretur , & pugna , qua cum eo congrediebantur , omnes illos diſtineret , multam ovibus ſecuritatem ac tranquillitatem comparabat. Neque vero tantum id agebat , ut eorum ora obturaret & blaſphemias refelleret ; ſed ipſas etiam oves circumiens , perpendebat , num quis telo percuſſus fuiſſet ; num grave vulnus accepiſſet ; ſtatimque medicamentum adhibebat. Hoc dum faceret , ad veram fidem omnes animavit ; nec prius deſtitit , quam Dei munere atque conceſſu beatus Meletius advenit , qui totam maſſam *h* accepit ; hic ſeminavit , ille meſſuit.

EX MSS

h

Moyſi propterea & Aaroni comparatus.

15 Tale quid etiam Moyſes & Aaron præſtiterunt : nam & illi fermenti in morem dum in medio Ægyptiorum verſarentur , multos domeſticæ pietatis æmulatores reddebant. Teſtatur hoc Moyſes , dum multum vulgus promiſcuum cum Iſraëlitis ait aſcendiſſe. Hunc Moyſem imitans Iſte *i* , etiam ante magiſtratum *k* quæ magiſtratûs erant , gerebat. Siquidem ille priuſquam in populum delatum illi eſſet imperium , fortiter admodum atque generosè inferentes injuriam puniebat , injuriam patientes ulciſcebatur , & regiâ mensâ , honoribus , dignitatibuſque contemptis , ad lutum & lateritium opus currebat , ac deliciis omnibus , voluptatibus , & honoribus præferendam propinquorum curam exiſtimabat ; ad quem oculos Iſte convertens magiſtratus omnes ſua in populum ſolicitudine commonefaciebat , & labores perferre , undique divexari , quam voluptatibus frui malebat , ac perpetuas in dies inimicitias incurrebat. Verumtamen levia erant illi omnia : ſiquidem ex iis rebus , quæ accidebant , idoneam conſolationis occaſionem arripiebat. Quæ cum ita ſint , Deo gratias agentes , Sanctorum iſtorum virtutes imitemur , ut earumdem cum ipſis coronarum participes eſſe valeamus gratiâ & benignitate Domini noſtri Jeſu Chriſti , cui gloria & imperium in ſecula. Amen.

i

k

E

ANNOTATA.

F

a *Ex hoc loco & aliis plurimis evidens eſt , hanc homiliam habitam eſſe Antiochiæ.*

b *Arii hæreſim ſignificat.*

c *Nempe Ariani ſive Euſebiani. Vide Commentarium* § 3.

d *Ariani ſcilicet , qui Antiochenam eccleſiam invaſerunt ab expulſo* S. Euſtathio *uſque ad S. Meletium, hoc eſt ab anno Chriſti* 331 *uſque ad* 361.

e *Videtur hîc laudare conſilium eorum , qui poſtea Meletiani Antiochiæ dicti ſunt , qui licet ſemper catholici , ab eccleſia tamen cum ei præeſſent Euſebiani patriarchæ & ſaltem clam Ariani , ſeceſſionem non fecerant ; uti fecerant* Euſtathiani. *Et certè cum iis , utpote orthodoxam ac Nicænam fidem palàm præ ſe ferentibus , communicabant etiam tum Pontifices Romani , ut conſtat ex Epiſtola Julii I ad Danium , Flacillum &c. apud S. Athanaſium in Apol. contra Arianos*

f *Aſſiſtebat ergo huic Orationi Flavianus Patriarcha Antiochenus , cujus apoſtolicos ante Patriarchatum labores egregiè commendat : de quibus etiam lege Theodoreti Hiſtoriam Eccleſiaſticam à Sirmondo editam , lib. 2 , cap. 19.*

g *Quo tempore in thronum Antiochenſem S. Meletio*

letio ſucceſſerit Flavianus dictum in Tractatu Chronologico de Patriarchis Antiochenſibus.

h *Hoc eſt, totam eccleſiam Antiochenam; præter* Euſtathianos, *qui cum S. Meletio communicare noluerunt; & Arianos, qui ſtatim ab eo defecerunt, cum præter opinionem ſuam palam orthodoxæ fidei propugnatorem eum eſſe deprehendiſſent.*

i *Flavianus.*

k *Id eſt, epiſcopatum Antiochenſem.*

DE SANCTO HILARINO

MARTYRE OSTIENSI.

J. B. S

Ex Martyrologiis.

SUB JULIANO.

Celebrem in pancis S. Hilarinum *reddidere vetuſta omnia Martyrologia, ipſum hoc die certatim ſignantia, quemadmodum de Romano parvo, Beda ſeu Floro, Adone, Uſuardo totaque eorum progenie, in noſtra ad hodiernum poſtremi textum obſervatione non obſcurè indicatum eſt, ut adeo innumeros recentiores hic colligere, olæum ſit & operam perdere. Simplicior eſt primi annuntiatio:* In Oſtia, Hilarini martyris. *Bedæ noſtri, Rabani & Adonis eadem ſunt verba:* In Oſtia, natale S. Hilarini, qui ſub perſecutione Juliani, cum nollet ſacrificare, fuſtibus cæſus, martyrium ſumpſit. *Notkerus, ut alibi etiam diximus, de ſuo inſeruit,* qui Sanctorum Hilariſſimus ſuſceptor & ſuſtentator, *quæ unde acceperit, non eſt tam promptum colligere: Sanctorum Joannis & Pauli Acta apud Surium, quæ in hoc opere, pro ea parte, S. Gallicano rectius adſcripta ſunt, anſam fortaſſe præbuerint, dum ita prædicant:* Hilarius autem, qui quondam Gallicanum in urbe Oſtienſi ſuſceperat, cum cogeretur à fidei Chriſtianæ perſecutoribus ſacrificare, & nollet; fuſtibus cæſus, martyr effectus eſt, ejuſque corpus in eadem urbe (*nempe Oſtienſi*) Chriſtiani honorificè tumularunt. *Adjungo Uſuardi textum, ſolo* monachi *titulo, ex Actis S. Donati* VII *Auguſti accepto, ceteris auctiorem:* In Oſtia, paſſio S. Hilarini monachi, qui cum nollet ſub perſecutione Juliani ſacrificare, fuſtibus cæſus martyrium ſumpſit. *Audi etiam Wandelbertum:*

In Martiis celeberrimus,

Cum decima Auguſtum quæ ſignat ſeptima menſem,
Hilarine tuo, martyr, nitet, optime, feſto.

2 *Hactenus unanimis claſſicorum, uti vocamus, Martyrologiorum conſenſus in* S. Hilarini *martyrio Oſtienſi civitati adſcribendo. Præceſſerant Hieronymiana apographa, quorum antiquiſſimum Epternacenſe, de cetero hic in nonnullis mutilum, ſic legit:* In Oſtia, natalis Hilari, *pro* Hilarini, *cui in Lucenſibus jungitur* Cyricus, *hoc die, opinor, æque ac in aliis die præcedenti, non ſatis apte laterculo inſertus, qui quo ſpectet, alibi fortaſſe commodius diſpicietur. Majoribus hiſce & plenioribus codicibus plane ſubſcribunt Hieronymiani contractiores omnes, tum à nobis tomo* VII *Junii, tum à Domno Martene in Analectis tomo tertio editi, cum hac differentia, quod Rhinovienſe, Richenovienſe & Corbeienſe eamdem poſitionem exprimant, pro* Hilarini *ſcribentes* Helarini: *nomen recte effert codex S. Maximini Trevirenſis; apographa Reg. Sueciæ, S. Cyriaci Romæ, & Barberinianum ipſummet referunt citatum jam ſub Bedæ, Rabani & Adonis nomine laterculum: cetera, ut breviſſima ſunt, ſolis plerumque nominibus, uſque confuſis enumerandis contenta,* Hilarinum *vel* Ilarinum *ſignant, non addita poſitione: at tam diſerte enuntiant reliqua, ut certior in eo genere demonſtratio haberi non poſſit;* S. Hilarinum *hoc die* XVI *Julii in urbe Oſtienſi martyrium paſſum fuiſſe, nullo veteri Martyrologio hactenus producto, nec veroſimiliter producibili, quod* Aretium *Tuſciæ, tamquam martyrii ejus palæſtram aſſignaverit.*

Oſtia conſtanter aſſeritur,

3 *Tam apertæ auctoritati Martyrologiorum omnium antiquorum, ſi ea vidiſſet Baronius, non tam facile, opinor, ſe oppoſuiſſet, nec Uſuardi textum in hodierno Romano interpolaſſet hoc modo:* Eodem die, S. Hilarini monachi, qui unà cum S. Donato in perſecutione Juliani comprehenſus, cum nollet ſacrificare, fuſtibus cæſus, Aretii in Tuſcia martyrium ſumpſit, cujus corpus ad Oſtia Tyberina tranſlatum eſt. *Hanc Baronii opinionem, etſi non omnino rejecerimus in noſtra ſuperius citata Obſervatione, jam re maturius examinata, admittendam non cenſemus. Pro ea in notis ſolummodo citat Acta Sanctorum Joannis & Pauli, & Vitam S. Donati Aretini, quam fatetur* admodum depravatam *eſſe. De his ex profeſſo diſputandum erit ad* VII *Auguſti; iſtud hic notaſſe ſufficiat, quod pridem ad S. Gallicani Acta* XXV *Junii obſervatum eſt, nominum homonymiam Eminentiſſimum Annaliſtam veroſimiliter fefelliſſe, in quo ei Ado præluxiſſe videtur, ipſis illis Actis, quæ depravata ultro agnovit, & magis depravata cenſere debuit, ſi ea contulit cum iis quæ tradit Petrus de Natalibus Equilinus epiſcopus lib. 6, cap.* 105, *& lib.* 7, *cap.* 33, *res plane ambiguas, tamquam certas auſus producere. A primo loco ducemus initium:*

non Aretio ut pauci ſcripſere:

4 Hilarianus monachus & martyr ſub Juliano Imperatore in civitate Oſtia paſſus eſt. Hic de civitate Aretii oriundus, cum beato Donato epiſcopo & martyre dudum converſatus eſt; & plurima una ſecum miracula perfecit: ut de eo dicitur in paſſione Donati VII Idus Auguſti. Poſt hæc in civitate Oſtienſi degens, Gallicanum martyrem, eodem venientem, ſuſcepit, & in fide Chriſti confortavit. Denique tentus à Quadratiano præſide, in præfato oppido, cum ſacrificare nollet, fuſtibus cæſus, martyrium ſumpſit XVII Kalendas Auguſti, cujus corpus ibidem tumulatum quieſcit. *Pugnant hæc cum Actis S. Donati ab Adone relatis; nec niſi ſatis violenter ſecum ipſe conciliari poteſt Equilinus Epiſcopus, dum* Quadratianum Auguſtalem præſidem aſſerit tenuiſſe beatos Hilarianum & Donatum *Aretii, &* primo quidem Hilarianum in civitate Oſtia detentum, fuſtibus cæſum, martyrem Chriſti feciſſe, *quem ex tota narratione intelligere nequeas, Oſtiam ſuis umquam oculis vidiſſe,*

inter quos Equilinus ſecum ipſe conciliandus eſt.

A *vidisse, ut satis pateat, hæc eo modo disposita, ne iis quæ* XVI *Julii scripserat, nimis aperte contradiceret. Quadratianus præsidem agit ambulatorium, modo Ostiæ, modo Aretii Sanctos persequens; ut martyrium ambo diversis locis subeant; qui Aretii coronantur apud Adonem, cujus interim historia sic demum concluditur;* Martyris vero Hilarini ossa in Ostia civitate tumulata servantur; *tametsi in totis Actis nec verbum sit quod Ostiam redoleat.*

De S. Donato alibi disputabitur.

5 *Utrum S. Donatus episcopus Aretinus verè martyr censeri debeat, an non potius confessor, an Juliani temporibus apposite innectatur, ad ejus natalem examinandum remittimus. Acta ejus* depravata *esse, non ex sola Baronii fide, sed ex ipsorum lectione evidenter perspicitur: neque dubium esse potest, quin* Hilarianus *Equilini idem prorsus sit, qui in Adonis Actis* Hilarinus *appellatur: Rhodus & saltus est, utrum* Hilarini *duo Ostiensis & Aretinus, an unicus dumtaxat admittendus, qui Aretii passus, Ostiam post martyrium translatus sit? Vidit nodum Ferrarius, sed transiliit potius quam solvit. Ut mentem paucis explicem;* Hilarinum Ostiensem, *ex Martyrologiorum consensu martyrii coronam obtinuisse, indubitatum existimo; sub Juliano passum Acta S. Gallicani memorant & Martyrologia superius citata, quæ ex omni, saltem ex ea parte vindicanda non suscipio: neque Ostiensem illum, eumdem prorsus esse cum qualicumque Aretino, ut certum pronuntiare hactenus ausim; imo duos* Hilarinos *seu* Hilarianos *diversos malim admittere, quam ut Martyrologiorum inconcussam hic auctoritatem cum* depravatis *Adonis & Equilini Actis conferri patiar: sed eam controversiam, affulgente postmodum luce fortasse aliqua, facilius dirimendam confido: quando etiam accuratius discuti poterit, quid velit Baronius in Annalibus an.* 362, *num.* 250, *dum narrato S. Gallicani martyrio, ita subdit:* Quo eodem tempore Romæ Hilarius, Gallicani perneccssarius, necnon Donatus episcopus Aretinus, spectatæ vir sanctitudinis, obtruncatione capitis martyrium consummarunt. *Satis sit,* S. Hilarinum *Ostiensibus hic asseruisse.* AUCTORE I. B. S.

E

B

DE S. HELERIO VEL ELERIO MART.

IN CÆSAREA MARIS BRITANNICI INSULA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sancti cultus, Acta, & sepultura.

SEC. VI.

Æsarea, *vulgo* Gearsey *vel* Jarsey, *teste Antonino, insula Galliæ Celticæ (eam aliquando ex Hispania in Belgium navigans obiter aspexi) in mari Britannico non procul à littoribus Normannicis sita est. Pertinebat olim ad Normanniam & in spiritualibus suberat episcopo Constantiensi; nunc vero cum quibusdam adjacentibus insulis paret regi Angliæ. Triginta circiter millia passuum ambitu suo complectitur.* Villis frequens est, *inquit Camdenus in sua Britannia pag.* 854, paræciis duodecim distincta & commodis undique stationibus sinuata, inter quas securissima est in australi insulæ parte inter oppidula S. Hilarii & S. Albani, quæ suam habet insululam præsidio munitam, omni aditu circumcisam, in qua S. Hilarium Pictavensem episcopum, huc relegatum, sepulturæ traditum ferunt: oppidum enim ejus nomini sacrum è regione hujus insulæ primarium censetur oppidum, tum ratione emporii, tum fori judiciarii, quod ibi statuitur. *Falsa esse, quæ hic Camdenus de S. Hilarii exilio & sepultura narrat, quivis facile intelliget ex Actis S. Hilarii Pictavensis episcopi, quæ Bollandus noster ad diem* XIII *Januarii illustravit.*

Describitur insula Cæsarea,

C

2 *Si conjecturis indulgere fas esset, suspicarer hoc oppidulum, paucis litteris mutatis, potius S. Helerii, quam S. Hilarii appellandum esse: nam* S. Helerii *nomen olim in ea insula celebre fuisse oportuit, cum in eâdem extiterit illius nominis abbatia, uti colligitur ex Roberto De Monte seculi duodecimi scriptore, qui à Dacherio post opera venerabilis Guiberti aliaque antiqua monumenta anno* 1651 *Parisiis editus, in Appendice ad Sigebertum ita scribit ad annum* MCLXXXIV: Dominus Walterus Rothomagensis archiepiscopus impetravit à Domino nostro Henrico rege Anglorum, ut abbatia S. Elerii (quæ est in insula Gersofii, quam Willelmus filius Hamerici fecerat in eadem insula, consilio & auxilio regis) jungeretur abbatiæ De Voto, quæ est juxta Cæsarisburgum, quam imperatrix mater Henrici regis ædificaverat. Erat autem tripliciter ditior tam in Normannia, quam in Anglia, quam abbatia De Voto. *Vides ibidem egregiam abbatiam, nomine* S. Helerii *insignitam. Quidquid sit de prædicto* S. Hilarii *oppidulo, insula Cæsarea seu Jarseia, quam numero præcedenti descripsimus, fuit palæstra, in qua* S. Helerius *martyrii palmam obtinuit. Jam de illius cultu quædam dicamus.*

in qua passus est S. Helerius,

F

3 *Sanctus noster anachoreta paucis admodum, iisque recentioribus tantummodo Martyrologis notus est. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad diem* XVI *Julii sic habet:* Constantiæ in Normannia, sancti Helerii martyris à Wandalis in Gerzuo insula occisi. *Castellanus autem in suo Martyrologio Universali sic ad eamdem diem Gallicè scribit:* In quadam insula freti Britannici, S. Helerii (*in margine vocat eum etiam* Helvertum *&* Helibertum) anachoretæ, visitati à S. Marculfo, & ibidem ab impiis occisi, cujus reliquiæ delatæ sunt in Belgium. *Quid de reliquiarum translatione hic notata censendum sit, pluribus postea discutietur. Quamquam Sancti nostri nomen in antiquis Martyrologiis non occurrat, aliunde tamen cultus ejus satis innotescit Imo non dubito, quin in ipsa Cæsarea, quam glorioſus Martyr olim sanguine suo rigavit, præter memoratam superius* S. Helerii *abbatiam plura superfuerint publicæ venerationis monumenta, donec Elisabetha, Angliæ regina, Catholicis*

qui à recentioribus Martyrologis tantum memorantur,

AUCTORE G. C.

tholicis ritibus infestissima hanc & vicinas insulas à diœcesi Constantiensi avulsas pseudo-episcopo Wintoniensi subjecit, ac Genevensibus verbi divini corruptoribus administrandas tradidit, uti testatur Camdenus heterodoxus in opere supra citato pag. 856. Cum igitur verosimillimum sit, quod hæresis, Sanctorum cultui inimica jam omnia antiquæ venerationis vestigia more suo ibidem eraserit, cultum ejus in proximis regionibus catholicis quæramus.

& cujus memoria celebratur in Breviario Constantiensi,

4 *Prima quidem & huic insulæ maxime vicina offertur diœcesis Constantiensis in Normannia, quæ in Breviario anni* 1609, *ad diem* XV *Julii intra Octavam Dedicationis suarum ecclesiarum à primis Vesperis facit sequentem commemorationem* S. Helerii martyris, qui à Vandalis in Gerzeyo insula occisus est. *Antiphona.* Inclyte martyr Christi Heleri, salve jugiter, qui gloriosa cælorum patria regnas : Impetra nobis ad te pie clamantibus superna gaudia, pro quibus gravia passionis sustinuisti tormenta. ℣. Gloria & honore. *Oratio.* Omnipotens sempiterne Deus, in cujus virtute & auxilio omnes seculi labentis adversitates à tuis fidelibus superantur, exaudi nos propitius & concede, ut sicut beatus Helerius martyr tuus per exercitia laborum & sui sanguinis effusionem laureatus ad consortium supernæ civitatis pervenit, ita nos ejus intercessione facias pervenire gaudentes. Per Dominum. *Die autem* XVI *Julii intra eamdem Dedicationis Octavam fit hæc commemoratio* S. Helerii *in Antiphona ad Laudes :* O pie martyr Christi Heleri, concio servorum tibi adstat ; impetra sibi veniam, qui Christo innectens gloriosam martyrii obtinuisti palmam. ℣. Ora pro nobis beate Heleri. *Deinde repetitur oratio diei præcedentis.*

B

ac Rhedonens.

5 *Memoria hujus Sancti etiam viget in Britannia Minore : nam in diœcesi Rhedonensi extat templum* S. Helerio *dedicatum, quemadmodum colligo ex propriis istius diœceseos Officiis anno* 1620 *impressis, in quibus* XVI *Julii hæc leguntur :* S. Helerii martyris in ecclesia propria. *Deinde præscribitur oratio recitanda de communi unius martyris :* Præsta quæsumus, ut intercedente &c. *Missa vero :* Lætabitur justus. *Intelligo, eumdem Sanctum etiam coli in oppidulo Frugensi vulgo* De Fruges *diœcesis Bononiensis prope castrum Artesiæ Renticam : nam Joannes Maigni Frugensis pastor in litteris anno* 1605 *ad Rosweydum nostrum datis, post transcriptam Vitam S. Bertulphi (de eo actum est die* V *Februarii) & indicatas alias ecclesiæ suæ reliquias, in fine sic monet :* Meminerit præterea R. V. sancti Elerii, cujus festum solemne apud nos annue recolitur in sacello proprio, & fit Officium de Martyre.

C

At Malbrancus cultum, ei Frugis in Picardia exhiberi solitum,

6 *De hoc Frugensi cultu scrupulum mihi quemdam injicit Malbrancus noster, qui eum alteri ejusdem nominis Sancto tribuere videtur, ita scribens lib.* 3 *de Morinis cap.* 26 *:* Circa eumdem annum Elerius vir è Britannia apprime nobilis, transmisso mari, initaque via, quæ Bononia Septemvioque Teruanam ducit, ad Frugas delegisse traditur solitariam sedem, quæ non procul absunt à Lisæ principio. Etiamnum sancti Viri memoria, fons, ædicula, velut eremi monumentum, in præcipuo cultu sunt, quæque olim fuerunt magno indigenis & advenis præsidio. *At Acta narrant, nostrum* S. Helerium *quinquennio apud Morinos sanctam & solitariam vitam egisse. Quin etiam addunt, illum jam in Normanniam discessurum non procul à Cancia, vulgo* la Canche *fluvio, noxii cujusdam fontis aquas precibus salubres reddidisse ;* inde, *ut eadem Acta nostra num.* 22 *perhibent,* adhuc incolæ illius patriæ à febribus & languoribus liberantur, & vocatur fons S. Helerii usque in hodiernum diem.

D

perperam alteri sancto homonymo attribuisse videtur.

7 *Malbrancus haud dubie apud Pitseum, quem citat, in opere de illustribus Britanniæ scriptoribus ad annum* 660 *legerat hæc verba :* Elerius natione Britannus & in Cambria monachus, vir mediocriter doctus, & pietate, quæ ad omnia utilis est, plane admirabilis, primum bonis litteris operam dedisse dicitur ad Elvii fluminis ripam, ubi S. Asapho positum erat templum. Deinde ad concursum & frequentiam populi declinandam, ut liberius Deo vacare posset, in eremum exivit. *Plura de eodem habet Alfordus noster in Annalibus ecclesiæ Anglo-Saxonicæ ad annum Christi* 660 *num.* 33. *Manifestum fit utriusque Sancti Acta legenti, eos tempore, patria, vitæ professione, rebus gestis & mortis genere plurimum inter se differre. Sed cum Malbrancus sciret Frugis coli* S. Helerium, *aliumque non nosset præter* Elerium *Anglum, ex Pitsei verbis conjecit, hunc* Elerium *ad vitandam populi frequentiam, & ducendam vitam solitariam ex Britannia ad Morinos transfretasse, & non attendens,* S. Helerium *nostrum Frugis, ut martyrem honorari, hos duos homonymos Sanctos confudit. An hæc suspicio nullum habeat fundamentum, judicet æquus lector.*

E

Probabiliter etiam in aliis Normanniæ vicinarumque regionum locis colitur.

8 *Vix dubito, quin in aliis Picardiæ, Normanniæ, & Britanniæ Minoris diœcesibus idem sanctus Martyr publice honoretur, quamvis singulorum locorum notitia ad nos non pervenerit : reperio enim post* S. Helerii *Acta, ad Bollandum Rothomago missa, rhythmum de eodem Sancto, nescio in qua ecclesia, recitari solitum, ex quo tantum proferuntur verba sequentia:*

Hunc, quem confecerat sitis & macies,
Minuit capite Wandalis * acies.
Novum, quod mortuus propriis manibus
Cervicem detulit plus centum passibus.

** forte pro* wandalicæ

Albertus Le Grand Dominicanus in Sanctis Britanniæ Armoricæ anno 1659 *Gallice editis post Vitam* S. Helerii *pag.* 673 *notat, repertum esse apud Cenomanos antiquum librum, Gothicis characteribus conscriptum, in quo solenne Officium, totumque huic Sancto proprium continetur. At cum Grandus vitam* S. Helerii *juxta hunc codicem Cenomanensem exhibeat, video, nihil aut parum differre ab illo, ex quo infra dabo Sancti nostri Acta, postquam de iis pauca præfatus fuero.*

F

Acta ejus parum accurate post seculum IX *scripta sunt,*

9 *Præter Vitam* S. Helerii *ex codice Cenomanensi excerptam & ab Alberto Le Grand typis editam, habemus tria manuscripta ejusdem Vitæ exemplaria, quorum omnium unum eumdemque puto esse auctorem, quamvis hinc inde interpolata sint, ac in fine præsertim circa sepulturæ locum & personarum nomina differant, uti mox videbimus. Primi scriptoris nomen, conditio & ætas me latent ; at eum saltem post seculum nonum hæc Acta composuisse patet ex adhibito utrobique Normanniæ nomine, quod huic Neustriæ tractui tantum initio seculi decimi à Normannis, septemtrionalibus populis, inditum fuisse constat. Ceterum Actorum auctor non videtur chronologiæ admodum fuisse peritus : nam præterquam quod nulla signet tempora, confundit Childebertum Chlodovei filium, qui anno* 509 *factus est rex Parisiorum, & vitâ functus*

A *functus anno* 558, *sub quo Sanctum noſtrum vixiſſe oportuit, ſiquidem, ut idem ſcriptor affirmat, egerit cum S. Marculpho, qui circa eumdem annum* 558 *obiit, ſicut oſtenditur in ejus Actis ad diem* 1 *Maii ab Henſchenio illuſtratis; confundit, inquam, hunc Childebertum cum Childeberto Brunechildis filio, aut altero ejuſdem nominis plus centum annis poſteriore, quemadmodum Acta legenti manifeſtum fiet. Atque hæc de Actis in genere; nunc de ſingulis noſtris Mss. quædam prænotemus, alia in Annotatis obſervaturi.*

quorum tria Mss. enumerantur exemplaria,

10 *Tria, ut dixi, habemus Actorum apographa, ex eodem, ni fallor, fonte hauſta. Primum eſt Gallicè conſcriptum, &, ut in principio dicitur, ex Lectionibus propriis, in quadam eccleſia Britanniæ Minoris uſitatis, deſumptum. Sed harum Lectionum interpres ſtylo ſuo indulget, & eas longiori paraphraſi exornat. Dum autem chronotaxim, haud dubie in Lectionibus omiſſam figere, ſeu potius ex ingenio ſuo fingere conatur, inſcitiam chronologicam maxime prodit. Unum hujus rei exemplum dediſſe ſufficiet. Initio Actorum dicit,* S. Helerium *natum eſſe ſub Childeberto Francorum rege;*

B *ſub finem vero ait,* S. Helerium *ſepultum eſſe* circa annum trecenteſimum nonageſimum. *Quis hanc ſepulturæ epocham cum Childeberti regno, imo cum Francorum monarchia componet? Alterum eſt apographum Latinum, quod ex libro Ms. eccleſiæ parochialis* S. Helerii *excerptum P. Fredericus Flonetus anno* 1632 *ad Bollandum noſtrum Rothomago tranſmiſit. Illud Ms., quod deinceps ad aliorum diſtinctionem Rothomagenſe vocabimus, in pleriſque cum altero jamjam citando convenit, ſed ſub finem in locorum perſonarumque nominibus ab omnibus aliis Actis tum manuſcriptis tum impreſſis diſcrepat. Tertium D. Petrus Le Vernier ex veteri & ſemiroſo Ms., ut ipſe teſtatur, apud Cenomanos reperto tranſcripſit, atque anno* 1658 *ad Bollandum Autiſſiodoro miſit. Hoc poſtremum, quia videtur reliquis ſincerius antiquiuſque, cum Ms. Rothomagenſi collatum typis edemus, & varias alicujus momenti lectiones annotabimus, aut uncis* [ ] *includemus, ubi prius incertam de ejus ſepulcro conjecturam propoſuerimus.*

C ex quibus unum S. Martyri ſepulturam aſſignat in Belgio;

11 *Narrat primo Ms. Rothomagenſe, quomodo* S. Helerii *pædagogus ſtatim poſt diſcipuli ſui martyrium timens, ne corpus ejus à piratis contumeliâ afficeretur, illud unà cum abſciſſo capite parvæ navi impoſuerit, atque ipſe in ea ſedens ſomno obrutus fuerit. Deinde ſic pergit:* Navicula undis circumfluentibus in illo rapitur mari, & per tot vertigines aquarum uſque ad oppidum, quod vocatur Herenvarde, ubi fluenta Moſæ & Reni & Vualli conveniunt, invehitur. Cum autem pædagogus ſe evigilaſſet, & omnia loca vidiſſet ignota præter navem, obſtupuit. Quod homines illius villæ videntes putaverunt phantaſma eſſe. Sed poſtquam ab homine didicerunt, quid eſſet, magno gaudio gaviſi ſunt, adduxerunt ſanctum Wuillebrodum epiſcopum, ut videret, quid hoc eſſet; ille vero poſtquam cognovit ſeriem rei diligenter, corpus B. Helerii Actlovenas deportare fecit cum magnis laudibus, ibique eum in nobili mauſoleo XVII Kal. Auguſti ſepelivit. *At, obſecro, qua temporum connexione aut veri ſpecie Willibrordus, qui ſeculo octavo epiſcopale munus in Belgio ſtrenue adminiſtravit, dicitur ſtatim à martyrio ſepelviſſe* S. Helerium, *qui ſeculo ſexto paſſus eſt? Si Actorum ſcriptor ſeu potius interpolator ſcripſiſſet, corpus*

S. Helerii *poſt multos annos à S. Willibrordo honorifice ſepultum fuiſſe, forſan huic navigationi quantumlibet mirabili ac longinquæ fides adhiberi potuiſſet.*

duo vero alia ab hoc differunt,

12 *Certe prodigium illud eo modo intellexit Henſchenius noſter, quando, lectis levi oculo hiſce* S. Helerii *Actis, in Diatriba de Epiſcopatu Trajectenſi lib.* 2 § 1 *ſcribit, ejus* ſacrum corpus longo poſt tempore navi per oceanum delatum *eſſe ad oppidum Herenwertenſe, atque à S. Willibrordo honorificæ ſepulturæ traditum fuiſſe.* Eſt autem, *inquit,* Herenwertum inſula exigua, paguſque in ea ejuſdem nominis inter memoratas antea Maſelandiam modernam, Maſewaliam, & agros Bommelianum ac Tillenſem. *At ego, attente perlectis omnibus* S. Helerii *Actis, quorum tunc aliqua obiter Henſchenius ad ſuum inſtitutum pertinentia percurrerat, mihi perſuadere non poſſum, ſacrum hujus martyris corpus in Belgium delatum fuiſſe, præſertim quia apud hagiologos Belgas nulla invenio cultûs veſtigia, imo nec ipſius Sancti memoriam. Ut autem verbo dicam, quod ſentio, ſuſpicor, ſciolum quemdam fortaſſe Belgam, qui S. Willibrordum contra omnem veriſimilitudinem hîc in ſcenam induxit, etiam ſepulturæ locum confinxiſſe, cum omnia alia S. Martyris Acta de his tribus Belgii fluviis confluentibus ſileant, & diverſa locorum ac perſonarum nomina aſſignent, ſicut jam lectoris oculis ſubjicio.*

E

& diverſa ignotaque ſepulcralis loci nomina exprimunt.

13 *Codex Ms. apud Cenomanos repertus refert, naviculam appuliſſe* ad oppidum, quod vocatur Hermiarde. *Deinde, reliquis ut ſupra narratis, ſic proſequitur:* Adduxerunt S. Gillebrium epiſcopum uſque ad navim, ut videret & intelligeret, quid hoc eſſet. Ille vero poſtquam ſeriem rei cognovit, diligenter B. Helerii corpus ad Struenarlenſem cum magnis laudibus deportari fecit, ibique eum in nobili mauſoleo XVII Kalendas Auguſti ſepelivit. *Gallicum noſtrum Ms. omittit nomen loci, ad quem navis primo appulit, uti & locum, in quo ſepultus fuiſſe dicitur. Epiſcopum tamen etiam vocat* Gillebrium. *Albertus Le Grand jam citatus idem epiſcopi nomen exprimit, & locum primi appulſûs appellat vulgo* Hexvuarde; *ſepulturæ autem* Stonenarleuſe.

F Veroſimile tamen non eſt, ejus corpus in Belgium fuiſſe tranſlatum.

14 *Hæc quidem nomina, fortaſſe jam à tranſcribentibus corrupta, fruſtra apud ſcriptores Britones ac Normannos quæſivi. Nihilominus opinor,* S. Helerii *reliquias in Britanniam Armoricam, Normanniam, aut vicinas regiones potius quam in Belgium tranſlatas fuiſſe, cum in iis partibus Sancti cultus perſeveret, de quo in Belgio nulla eſt notitia. Huic conjecturæ meæ favet Claudius Chalemotus in Menologio breviori Ordinis Ciſtercienſis, ubi ad diem* XVII *Julii de Sancti noſtri Reliquiis ita ſcribit:* In Normannia & diœceſi Rotomagenſi, apud Bellum-Beccum filiationis Savigniaci & Claræ-Vallis cœnobium, memoria ſancti Helerii martyris, cujus ſacra oſſa ibidem in ſacello & lipſanothecâ poſita religioſe aſſervantur, & coluntur. *Imo in Ms. noſtro Gallico exſtat quædam ode ad* S. Helerii *honorem compoſita, in qua Reliquiarum theſaurus Britanniæ Minori attribui videtur: ſic enim poëta Gallus inter alia de hoc Sancto canit.*

Igitur merito lætaris
Devota Britannia,
Quod theſauro fruaris,
Quem dedit Alemannia.

Atque hæc ſunt, quæ de S. Helerio *colligere potui,*

AUCTORE G. C. *tui, desiderans, ut Britones & Normanni nos plura edoceant, & Sancti popularis nostri cultum ac gesta amplius illustrent. Nunc ipsa, ut promisimus, exhibemus*

ACTA

Ex veteri Ms. apud Cenomanos reperto, & cum aliis Mss. collato.

CAPUT I.

S. Helerii patria, parentes, nativitas, morbus, pia pueritia, miracula, & eorum occasione sui magistri martyrium.

B *a* *Sancti pater, *al.* intimido

IN diebus illis, cum post destructionem efferæ reginæ Brunechildis *a* venerabilis rex Childebertus monarchiam totius regni Galliæ mundo * regimine gubernaret, inter Orientales populos gentilium in Tungrina *b* urbe quidam nobilis vir nomine Sigebardus, opum ubertate, & generis dignitate potentior, omniumque Australis climatis fortissimus secundùm ritum paganorum in omnibus excrevit. Qui cum omnes in istis & his similibus superaret, non tamen pompatire *, ut assolet, & ut natura mortalium fert, adversus suos tribules * vel sibi suppositos intumuit, sed in omnibus humilior, cum quadam mediocritate rationabiliter obediens, in nullum ferus, omnibus, quibus dignum esset, consentiens extitit.

** id est* pompam ostentare
** al.* commilitones

& mater erant gentiles *c*

2 Qui cum ad id ætatis perveniisset, ut naturalis ordo expostulat, uxorem expetiit nomine Lusegard *c* ex parte patris de genere Bavarorum, & ex parte matris de genere Suevorum, omnibus forma, & probitate, & generis dignitate, prout dignum erat, elegantiorem. Hanc igitur secundum consuetudinem patriæ accepit. Nec tamen illa illecebrosis lenociniis mortalis naturæ instigabatur, sed ita frugaliter, ut nonnulli veridicorum, ex illis sobolem suo Creatori placituram exire dictando portenderent, ut postea rei eventus approbavit. Qui cum secularibus divitiis, & juventute floresceret, tamen vita lugubri afficiebantur, quia sentiebant sibi negatam esse spem gignendæ propaginis, cum septimus eorum conjunctionis annus existeret.

C

qui nihilominus per preces S. Cuniberti,

3 Eodem igitur tempore erat in illa civitate quidam beatus homo nomine Cunibertus, qui ab utroque populo multum amabatur, & honorabatur; à gentibus, quia illos [ita] rationabiliter de idolatricis reprehendebat, ut hi causas non haberent, quibus ei inimicarentur; à Christianis autem, quia refocillationem animæ & corporis illis subministrabat. Hic frequenter ad domum Sigebardi conveniebat existimans, se illum à cultura idolorum eruere. Ille tamen conversus in arcum suæ pravitatis *d*, ab internecione sua nequaquam revocari potuit. Sed suppliciter sanctum Cunibertum deprecabatur, ut Deum, quem colebat, invocaret, quatenus eis daret fœcunditatem prolis, eo tenore, quia si sibi filius nasceretur, illum se daturum Deo suo, & Sancto pollicebatur. D

d

à Deo impetrant filium certâ conditione,

4 Discessit igitur vir Sanctus hilaris & gaudens de promisso. Quapropter Jesum Christum humiliter invocavit, ut ea pietate, qua Evam de costa Adam, dum somnum incurrit, produxit, ut maligni spiritûs loca liberos procreando instaurarentur, his duobus fœcunditatem afferret, sicut fecit B. Annæ, & Helcanæ. Exaudivit autem Dominus vocem Cuniberti: concepit enim Leutgard, & peperit filium. His autem diebus perrexerat supradictus S. Cunibertus Hierosolymam, cupiens videre locum, in quo Salvator mundi pro salute generis humani passionem gustavit, antequam dissolutio sui corporis adveniret. Quo in loco triennio demoratus est.

quam dum implere renuunt, E

5 Cum autem inde reversus fuisset audivit Lutgard peperisse filium, Deo & sibi pollicitum. Quare patrem, & matrem adiit interrogans, ut sibi [Dei] promissio redderetur. Qui responderunt ei magis debere filium suum nutriri inter primates palatii, quam inter ostiatim pauperes, & nescientes, quem Deum colerent, pro quo frequenter, & sine vindicta inhonorarentur. His auditis, Sanctus confusus abscessit, numquam postea domum illam repetiturus. Interea puer crescebat pulchrior, & fortior ceteris coætaneis suis. Qui cum septennis esset, omnium membrorum nervis retractis pallidus, paralyticusque intabuit.

puer cœpit ità tabescere,

6 Quod parentes illius videntes, mirabiliter, & ultra quam credi potest, indoluerunt. Languescente igitur puero, omnes advenientes communiter, & videntes, & audientes quæ proclamabat, flentes revertebantur: dicebat enim languidus: O Pater cur me retraxisti ab illo, qui me formavit in utero matris meæ per gratiam suam? Si equidem me vis sanari, redde me viro, cujus precibus in hoc mundo [natus] periclitor. Audiens autem pater ejus gemitus, & vociferationes languentis filii, timens esse diuturnum languorem, tristis effectus est, sicque volendo nolendo mandavit S. Cuniberto, ut pro sua promissione illum recepturus advenire dignaretur. Cui Sanctus respondit, si attendere, quod promisit, inciperet, & vellet persistere, tunc mittat nobis promissionem spontaneus, à quo discessi confusus [& vacuus.] F

ut parentes eum S. Cuniberto educandum tradere coacti fuerint.

7 Misit ergo pater filium suum ad Sanctum, cui illum promiserat, timens, ne in manibus suis moreretur; qui cum ingrabato suo ad contubernium Sancti provectus, fuisset exclamavit: O Pater sancte, miserere mei. Si tuis precibus sum natus, cur iisdem non renascerer? Postquam autem Sanctus puerum vidit clamantem, & languidum, misericordia motus, flexis poplitibus in oratione prosternitur dicens: Omnipotens æterne Deus, salus æterna credentium, qui cæco nato oculos aperuisti, reintegra puerum istum languescentem & restitue illum per tuam misericordiam pristinæ sanitati. Ad hanc vocem puer paralyticus prosiluit, hilaris & sanus, & petens, ut ab eodem mereretur fieri catechumenus. Quem illico catechumenum fecit, & vocavit illum Helerium, id

A id eſt miſericordem *e*, quia Dei miſericordia illum reintegraverat.

Sanctus puer Helerus priſtinæ ſanitati reſtitutus, & pie educatus,

8 Taliter catechumenus effectus eſt, ac vocatur Helerius, & in Eccleſiam ductus, & Deo reconciliatus. Quem poſtea S. Cunibertus nutrivit [tamquam filium] ſuum, & docuit eum alphabetum, & poſt alphabetum totum legere Pſalterium. Erat ibidem eccleſia B. Mariæ Virginis, in qua S. Cunibertus, & B. Helerius Deo ſervientes à laudibus divinis diu noctuque non ceſſabant, ſed tamen unicuique ſua erat apotheca, in qua ſingularis pernoctabat. Ad certas autem horas ad eccleſiam filiolus, & pater ad ſervitium Dei peragendum coadunabantur. Cum autem ab eccleſia reverterentur, unuſquiſque ad ſuam cellulam remeabat, ſua membra aliquantiſper refocillaturus, quorum cibus non erat niſi panis hordeaceus, & crudæ herbæ cum ſale, & hoc ſemel in die, niſi in feſtivis diebus.

hortulum ſibi conſtruit,

f

* *al* oliva verat

B

9 In illo ergo loco B. Helerius hortulum conſtruxerat, atque propriis manibus oleraverat *f* *, ut ab inde comederet. Ad quem frequentia leporum talis accedebat, ut, quod Sanctus ædificaverat, totum fere exædificarent. Quibus [Sanctus] fertur dixiſſe, cum quadam die inveniret eos paſcentes, virgulam tenens in manibus: Partite vobis, ut & nos, & vos habeamus, & diviſit illis partem virgulâ, quam tenebat, ita ut numquam poſthac aliqua beſtiarum fuit auſa tranſgredi diviſionem.

quem quidam vi intrare volens divinitus punitur & ab eo ſanatus.

10 Quadam die, dum unus ſatelles unam de prædictis beſtiis inſequeretur uſque ad hortulum, ignara quid ageret, accurrit atque intravit. Intuens autem B. Helerius venatorem irruentem ſuper beſtiam ait: Quare ergo, frater, beſtiam, quam non paſcis, interficere conaris? Cui ille reſpondit ſe minime [pro eo] ipſam dimiſſurum; & cum ſepem, quam S. Helerius propriis manibus, ſine aliquo ferramento, ſubtilibus virgulis ſepiverat, vellet tranſcendere, percuſſus virga in oculo, privatus eſt dextro lumine. Ille vero ſciens ſe exoculatum eſſe, feſtinus accurrit ad Sanctum, provolutus ad pedes [ejus] ſupplicans illi, ut quod arrogantia perdidit, motus miſericordiæ viſceribus, reſtituat illi. Sanctus verò ſigno Crucis impoſito oculum ſanavit, & altero clariorem effecit. Juvenis ille, qui orbatus fuerat, clare videns, lætus diſceſſit.

C

Mulierem à fluxu ſanguinis,

11 Non verò poſt multum temporis advenit ibi quædam mulier, quæ fluxum ſanguinis diuturno tempore perpeſſa fuerat, nec ab ullo medicorum curari poterat, deprecans S. Helerium, ut de ſuis herbulis benediceret, & daret illi ad comedendum: erubeſcebat enim confiteri ſuam infirmitatem. Sanctus vero, acceptis pauculis oleribus, conſignavit, & poſtea illi porrexit. De quibus illa ſtatim manducavit, & confeſtim ſanata eſt, ac Sancto viro rem indicavit, & læta receſſit. Nec mora: fama patriam pervolavit.

& juvenem à ſerpente per os intromiſſo liberat.

12 Præterea erat ibi quidam homo, qui, dum inter frutices ore aperto forte obdormiiſſet, ſubito coluber, invento ore aperto, [juvenem] ſubintravit. At ille evigilans, & ſentiens, ſe eſſe vivo verme plenum, exanimatus fere effectus eſt. Audierat autem mulierem eſſe ſanatam à Sancto viro: ideo quam citius ad Sanctum virum accurrit, ſupplicans illi, ut ſignum Crucis ſuper os ſuum imponeret, quia dæmon vivus in ventrem ſuum ſubintraverat. Beatus igitur Helerius ſigno Crucis impoſito ſerpentem de juvene eadem via, qua introierat, ſine læſura exire coëgit. EX MSS.

Pater S. Helerii hæc miracula magicæ arti adſcribens,

13 His & aliis ejuſmodi per illam terram B. Helerius declaratus eſt: unde pater illius vehementer admirans, audiente ſua familia, dicebat; Quod ſi ille magus Cunibertus extirparetur, adhuc ſe rehabiturum unigenitum ſuum. Quapropter ſui famuli conſiliati ſunt illum in proximo interficere. Sequenti vero nocte apparuit angelus Domini S. Cuniberto dicens, illum in futura nocte de ergaſtulo hujus mundi exiturum, [& gladio vitam finiturum] atque ſic venturum ad convivium civium ſupernorum; & addidit, ut admoneret ſuum filiolum, exire de cognatione ſua, & ad alias partes profecturum eſſe, & eodem fine de hac vita quandoque exiturum eſſe denuntiaret.

Cunibertum filii ſui magiſtrum occidi jubet.

14 Mane autem facto, & pater, & filiolus ad eccleſiam convenerunt, celebratoque ex more divino officio, enarravit pater filiolo quidquid ab angelo didicerat. Ille verò intelligens, diſſolutionem corporis ſui magiſtri imminere, dixit: Quare ergo, ſancte pater, non me baptizas? Cur me relinquis inanem? Cui pater reſpondit eſſe alterius poteſtatis quod peteret, & aliàs baptizandum eſſe, & eodem fine ad Chriſtum migraturum. Duo igitur famuli Dei ſine intermiſſione tota die in Dei laudibus perſeveraverunt. Veſpere autem facto ad ſingulas manſiunculas redierunt; Cum verò S. Cunibertus centeſimum Pſalmum Deo caneret, dicens QUANDO VENIES AD ME, ſubito familia Sigebardi affuit, quæ ei caput amputavit. Unde B. Helerius tumultum audiens [ad domum Sancti] cucurrit, quem [ita] martyrizatum, & adhuc digitum ſuum tenentem ſuper QUANDO VENIES AD ME, invenit; quem lacrymans, & in brachiis ſuis amplexatus ad eccleſiam extrahere cœpit dicens, „ Mirabilis „ Deus in Sanctis ſuis: ipſe dabit virtutem, „ & fortitudinem plebi ſuæ, benedictus „ Deus „: & ſic in eccleſia pro modulo ſuæ fragilitatis Deo commendans eum ſepelivit.

E

F

ANNOTATA.

a *Famoſa hæc Francorum regina anno 613 occiſa eſt. Quam ob rem auctoris parachroniſmum & Childebertorum confuſionem notavimus in Comment. prav. num. 9.*

b Tungri *vulgo* Tongren, *antiqua urbs Belgii, de qua plura videri poſſunt apud Henſchenium noſtrum in Diatriba de Epiſcopatu Trajectenſi lib. 2 § 1.*

c *Scribitur etiam* Lutſegart, Lucegart, & Leutgard, *quæ nomina videntur à Germanis trahere originem.*

d *Opinor, hic Actorum ſcriptorem alludere ad ea verba Pſalm. 77, quæ de ingratis & pervicacibus Judæis dicuntur:* Converſi ſunt in arcum pravum.

e *Parum veroſimile eſt, tunc temporis in Belgio Cunibertum ad Græcam etymologiam vocis* ἔλεος, *id eſt* miſericordia, *reſpexiſſe. Sed hæc eſt, ut arbitror, interpretatio ſcriptoris, ſe linguæ Græcæ non ignarum oſtentantis.*

f Oleraverat, *id eſt* oleribus conſeverat.

EX MSS. *Ita legendum potius, quam* olivaverat, *ut habetur in Ms. Rothomagenſi : nam terra hæc frigida olivis gignendis parum apta eſt.*

CAPUT II.

S. Helerii diſceſſus è patria, aſpera vita, miraculum inſigne, peregrinatio in Normanniam & inſulam Cæſaream, martyrium & corporis tranſlatio.

S. Helerius, ſepulto magiſtro ſuo, patriam deſerit,

a

* *al.* Morianam

B

SEpulto autem illo, flebilis & inenarrabiliter triſtis, eadem nocte nutabundus abſceſſit. Perrexit autem diſcedens [à patria] per avia nemorum itinere dierum ſex, & ſic multum fatigatus fame, & dolore, & itinere ad civitatem pervenit Morinenſem * *a*. Videns autem S. Helerius civitatem dixit: Deduc me in via tua, & ingrediar in veritate tua, lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu patris mei contra legem agentis, & iniqui, quoniam tu es patientia mea. His dictis civitatem ingreditur. Erat autem tugurium mulieris viduæ juxta viam, quæ toto deſiderio cordis Deo ſerviebat, ad quam S. Helerius caſu ſubintravit, à qua ſciſcitari cœpit, an vellet illum pro Deo in ſuo hoſpitio colligere, donec recrearetur; quæ reſpondit, libenter ſe facturam quod quæreret. Manſit cum illa duabus hebdomadis, uſque dum refocillaretur, & eſſe illius urbis addiſceret, quod totum ei hoſpita enucleavit.

& apud Morinos quinquennio habitans corpus macerat,

* *al.* umbraculo

C

b

d

e

16 Poſtea verò illum ad aliquam eccleſiam S. Mariæ Virginis aliquantulum ab acceſſu hominum remotam deduxit, & non infra urbis ſpatium, in qua Deo Beatus ille homo diu commilitavit: in illa enim Deo ſerviebat, & carnem ſuam multimoda fatigatione edomabat. In imbraculo * enim oſtii illius eccleſiæ Deum diu noctuque exorabat taliter, ut contra ſcapulas & renes illius erant aculei ferrei infixi in pariete; & ante pectus illius erat ſtragula ſtrata ad terram, ſub qua erant quatuor clavi acutiſſimi, ut ſubula cerdonis *b*, infixi in terra, ne proſtratus vel retro apodiatus repauſaret. In ſtratu *d* vero pedum ejus duæ foſſæ erant excavatæ uſque ad genua, quas ſingulis diebus algenti latice ſubimplevit, in fundo quarum erant lapilluli minuti & aſperrimi, qui baſibus, [illius] & plantis in tantum illimabant *e*, ut rupta cute aliquando guttæ nigerrimi ſanguinis, aliquando vero minutim putrida caro & tabida caries intabeſcerent. Sicque ſanctus Juvenis, & mortificationem Chriſti circumferens in carne ſua, in illa urbe quinquennio [Deo] ſervire ſtuduit.

Dein ab iis diſcedere cogitans,

* *al.* caprinis

17 Cum vero ab eccleſia ad domum ſupradictæ viduæ reverteretur, quamtulamcumque refocillationem ſumpturus pane hordeaceo, & aqua veſcebatur, & crudis herbis. Poſt namque mortem ſui monitoris neque calceamentum, neque aliud pabulum præter panem, & aquam, & crudas herbas habuit. Penula illius de ſuinis * pellibus erat, [ſuperioribus veſtibus honeſtis remanentibus.] Lectus illius erat ligneum ſcamnum in quo aliquantulum ſua membra recreaturus acclinabat. Sanctum verò Euangelium fide & opere conſervabat. Ægris medelam corporis, & animæ ſanitatem præſtabat. Jam jamque ſcintillula ſanctitatis illius omnibus fere innoteſcebat. Ob hoc timens, ne venditio olei & popularis aura curſum beatitudinis ſuæ obtenebraſcerent, aufugere meditabatur. Sed Dominus volens mirificare ſervum ſuum, noluit illum abire, donec illis, cum quibus degeret, declararetur, quis eſſet, ut & ipſi Deo adhærentes libentius ſervirent, & ſuos famulos reciperent, & ille ſecurior de præmio cœptum curſum perageret. D

puerum mortuum,

18 In eadem urbe erat quidam nobilis homo, nomine Rotaldus, habens uxorem miræ ſimplicitatis, quæ pepererat ei filium, quem in tantum dilexit, ut numquam pateretur eum nutriri lacte alterius. Jam nutriverat illum ſpatio anni unius, cum quadam nocte illum ablactaret, ſubito ſopita ſomno felliſluo dæmonis, illum oppreſſit. Quæ evigilata de gravi ſomno extimuit, vocatoque ſuo parænympho, ut ſibi lumen accenderet, flere cœpit; qui cum accenſo lumine mox affuit. Cum autem eſſet intuita puerum ad lumen, cognovit eſſe illum exanimem. Quid plura? Adveniente aurora diei, rumor & planctus urbem concuſſerunt & præ foribus illius domus multos coadunaverunt. Qui cum multis lacrymis infantem in libitina poſitum ad eccleſiam apportarunt. E

ad vitam reo vocare cogitur.

* *al.* elationem

19 Venientes igitur primates civitatis ad ad Epiſcopum illius urbis rogaverunt illum, ut ad B. Helerium pergeret ſupplicans illi quatenus ad eccleſiam, in qua corpus exanime jacebat, adveniret. Qui confeſtim cum paucis ad B. Virum profectus eſt. Audiens autem homo clamationem * imponi ſibi, renuit. Victus tamen precibus, & doloribus illorum, flens, & ejulans ad corpus uſque pervenit; deflexiſque poplitibus humi juxta libitinam proſternitur dicens: Deus in cujus manu ſunt omnium poteſtates, qui ſuſcitaſti puellam in domo clauſam, & delatum filium viduæ ante portam Naim, tibi ſupplico, ut ſi tibi placet me fieri Chriſtianum, placeat & tibi per ſuam ſanctam pietatem reſuſcitari iſtum puerum. Surgente verò ſancto Viro ab oratione, reſurrexit puer à morte vociferans matrem, ut ſolito more lactaretur. F

Poſtea ab angelo monetur, ut adeat S. Marculphum.

f *g*

20 Cum igitur populus hoc miraculum audiiſſet, [& vidiſſet] cœperunt Deum benedicere, & beatum Virum mirabiliter exaltare. Sed ille cupiens devitare populi clamantis laudem, & honorem, ad hoſpitium ſe proripuit. Media autem nocte ſequenti dum pene vigilaret, quaſi in exſtaſi repente factus eſt, apparuitque ei angelus Domini admonens eum; ut ab urbe diſcederet, & in Normanniam pergeret, ubi audiret B. Marculfum *f* eſſe ad locum, qui Nantus *g* vocatur, & addens: Ab illo equidem baptizaberis, & ſeriem vitæ gerendæ doceberis. Beatus igitur Helerius expergefactus, vale dicto hoſpitæ ſuæ, plorans ab illa diſceſſit.

in via, abacto dæmone

h

21 In craſtino autem ad quemdam fluvium perveniens nomine Cancia *h* vocatum, diabolum obviam habuit interrogantem, quo pergeret; & dicebat: O cariſſime juvenis, cum poſſis

A possis repleri omnibus divitiis secularibus, cur solivagus ad inanem pauperiem raperis? Cui B. Helerius respondens, Vade, inquit, ad officium tibi injunctum, ex quo cadens de cælo nomen Luciferi perdidisti. His auditis dæmon confusus abscessit.

noxii fontis aquas salubres reddit,

22 Erat in eodem loco fons sterilis, de quo non erat aliquis ausus bibere, vel se lavare: quod si eveniret, vel febribus, vel insanabili languore percutiebatur. Quod audiens B. Helerius petiit sibi sal afferri, quod benedixit dicens: Deus, qui sterilitatem aquæ per manum Helisæi Prophetæ impositio sale benedicto sanasti, utque potabilis, & ad humanos usus habilis esset, indulsisti *; te deprecor, ut super hoc sal tua benedictio infusa sterilitatem, & malignitatem hujus aquæ evacuet. His dictis sal in modum crucis in aquam infudit, & postea rogans vasculum, inde potavit, & quicumque potare voluit. Inde adhuc incolæ illius patriæ à febribus, & languoribus liberantur, & vocatur fons S. Helerii usque in hodiernum diem.

* *al.* indulcasti

B

* *al.* Pontificenæ *i*

23 His ita transactis per Pontificense * *i* territorium pervenit S. Helerius ad Normanniam investigando ubi erat B. Marculfus, quem juxta Valedunam *k* super unum montium invenit, ubi erat ecclesia S. Mariæ Virginis constructa, in qua B. Helerium S. Marculfus in die Natalis Domini baptizavit. Tribus igitur mensibus B. Helerius & B Marculfus locum, qui vocatur Nantus, simul Deo servientes inhabitarunt. Intrante vero mense quarto dedit B. Marculfus S. Helerio licentiam anachorizandi, & locum competentem ad id peragendum nomine Gersut * *l* indicavit, atque socium nomine Romardum, cujus societate [& adminiculo] ad locum perveniret, accommodavit.

& S. Marculphum in Normannia invenit, k

* *al.* Gersich *l*

24 Perrexerunt autem Romardus & B. Helerius usque ad locum qui vocatur Gemes * *m*: inde cum parva lintre usque ad insulam, quæ vocatur Gersut, Deo disponente, pervenerunt, in qua non plus quam triginta promiscui sexus invenerunt. Erant namque ibi rupes, in una quarum invenit B. Helerius paralyticum unum, & loripedem nomine Anchitilum *, quem per orationem suam, & per impositionem benedictionis suæ sanavit; quorum vestigia adhuc apparent in rupibus. Ceterum altrinsecus erat alia rupes septa utrobique à mari, in qua B. Helerius lectum suum non ostro, nec aliquo plumario instravit, sed sola incisura saxi, in quo, quamdiu vixit, qualitercumque caput suum reclinavit.

cujus consilio discedit in insulam Cæsaream,

* *al.* Genets *m*

C

* *al.* Ascretillum

25 Tertio vero anno suæ ingressionis B. Marculfus ad S. Helerium venit, quem ita fatigatum, & macilentum vigiliis, & jejuniis invenit, quod vix illum recognoicere potuit. Videntes autem se Sancti præ gaudio fleverunt, & in amplexibus suis diutissime profusis lacrymis ora sua irrigarunt. Factum est autem cum esset B. Marculfus in insula, contingit adventare persecutionem Orcadum *n* cum xxx navibus, quas cum videret pædagogus B. Helerii subito venit ad eum dicens: Pater, numquid scis, nos esse circumseptos à piratis, & prædonibus?

quæ post tres annos ipsius & S. Marculphi precibus mirabiliter à piratis liberatur.

n

26 Elevans autem B. Helerius caput suum, & aperiens oculos suos, longis vigiliis fatigatos, vidit piratas navigio appropinquantes. Venit ergo ad B. Marculfum, & interrogavit, quid agerent: cui ille respondit, quod ad arma divina diverterent. Sancti igitur prostrati ad orationem Dominum deprecati sunt, ut illos, & omnes alios ab illis latronibus liberare dignaretur. Descendit igitur ira Dei de cælo super piratas in tantum, quod cœperunt se invicem interficere, & interfecerunt ita unus alium, quod nullus ex tribus millibus, qui casum aliorum ad patriam nuntiaret, remansit. Sancti vero ab oratione consurgentes, ut viderunt, se ereptos ab hostibus, benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

EX MSS.

S. Helerius divinitus præmonetur, de imminente sibi martyrio,

27 Die autem tertio *o* post patriæ liberationem discesserunt B. Marculfus, & B. Romardus à B. Helerio numquam eum postea in hoc seculo visuri. [B. igitur Helerius & pædagogus ejus manserunt Domino servientes nocte & die;] beatusque Helerius sic carnem suam affligebat, quod non manducabat nisi semel in hebdomada, ut tali refocillatione sua membra sustentata liberius Deo servirent: erat enim ita fatigatus, ut per diem non iret quantus est lapidis jactus. Quintodecimo igitur anno ingressionis suæ in insulam, apparuit ei Dominus Jesus Christus dicens: Veni dilecte mi; ad me usque ad tertium diem ex hoc mundo sanguine laureatus migrabis. Diluculo vero, recedente mari, venit pædagogus *p* ejus solito more ad eum: cui dixit, quod audierat. Unde ille tristis, & desolatus effectus est.

o

E

p

quod, amputato capite consequitur.

28 Altero autem die, flante Austro, advenerunt Wandali *g* cum magna classe atque totam insulam adimpleverunt; sanctus vero Helerius non timore mortis, sed lassitudine latuit. Tamen, Deo volente, gemitibus avium ab Wandalis inventus est, qui videntes eum putaverunt delirum esse: sed unus eorum evaginato gladio caput ejus amputavit. Argumento cujus guttæ sanguinis adhuc apparent in silice, & semper apparebunt, dum terra in infinitum nomen convertatur *r*. Piratæ ergo transeuntes terram, trepidantes * receserunt.

r

* *al.* terram depopulati

Corpus ejus,

29 Veniens autem pædagogus ejus ad rupem invenit magistrum suum decollatum habentem caput suum inter brachia, sicut apportarat per sextam partem dimidii milliarii, scilicet à rupe usque ad certam terram. Videns autem mirabilia, quæ Deus in Martyre suo fecerat, Dei potentiam, qui Sanctos suos ita mirificat, collaudavit. Accepit ergo corpus domini sui, & in parva triremi imposuit, timens ne piratæ [remeantes] sanctum corpus deturparent, & ingressus in illam ad caput domini sui sedit, & fatigatus dolore, & timore obdormivit: Dei vero inspirante gratia, navicula à confluentibus undis in alto mari rapitur; & per tot vertigines aquarum usque ad oppidum, quod vocatur Hermiarde, *s* invehitur.

F

s

prodigiose transfertur.

30 Cum autem pædagogus se evigilasset, & omnia loca vidiliet ignota, præter navim, obstupuit. Quod homines illius villæ videntes putaverunt esse phantasma. Sed postquam ab homine didicerunt, quid esset, magno gaudio gavisi sunt, & adduxerunt S. Gillebrium episcopum usque ad navim, ut videret, & intelligeret quid hoc esset. Ille vero postquam seriem rei cognovit, diligenter B. Helerii

corpus

EX MSS. corpus ad Struenarlenſem cum magnis laudibus deportari fecit. Ibique eum in nobili mauſolæo XVII Kalend. Auguſt. ſepelivit. Ubi per orationes ejus fiunt divina miracula, ad laudem & honorem Dei, cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Ms. noſtrum Gallicum hanc civitatem Morinenſem receptiſſimo vocabulo recte vocat* Teruannam *: cum enim Teruanna eſſet Morinorum caput, potuit per antonomaſiam civitas Morinenſis appellari. Amplæ hujus urbis, quam Carolus V Imperator anno* 1553 *ſolo æquavit, hodie tantum rudera ſuperſunt.*

b Imbraculum *hic ſumitur, ni fallor, pro tecto, quia in illud decidit imber, vel imbricibus tegitur. Niſi forte quis cum Ms. Rothomagenſi malit legere* umbraculum *pro loco ubi eſt umbra, qualis eſſe ſolet in porticu eccleſiæ.*

B c *Ita neceſſario reſtituendus fuit hic locus; quia in Ms. hîc edito legebatur:* Deum diu noctuque exorabat taliter, ut contra ſpatulas & renes illius juxta ſtrigliam *(ponitur* ſtriglia *barbare pro ſtrigili)* ſtrictam ad terram, ſub qua erant quatuor clavi acutiſſimi, ut ſubula alutoriis *&c. In Ms. autem Rothomagenſi æque vitioſe:* Deum die nocteque exorabat taliter, ut contra ſcatulas & renes illius erant aculei ferrei infixi in pariete; & ante pectus illius erat ſtragula ſtrata ad terram, ſub qua erant quatuor clavi acutiſſimi & ſub alutatoriis infixi in terra *&c.*

d *Id eſt eo loco, ubi pedes ejus quieſcere debebant.*

e Illimabant *tamquam lima pedes radebant, ut ex ſenſu colligo.*

f *Iſtius Sancti Vita illuſtrata eſt primo die Maii.*

g Nantus *vel* Nanthus *in Vita S. Marculphi dicitur eſſe locus* in pago Conſtantino *ſitus. Nunc teſte Adriano Valeſio in Notitia Galliarum pag.* 369 *vulgo vocatur* Nanteüil. *Olim à rivo decurrente nomen accepit:* Nant *enim antiquis Britonibus dicebatur rivus aquæ defluentis, ut Giraldus Cambrenſis docet.*

C h Cancia, *vel* Quantia, *qui &* Quentus *dicitur vulgo* la Canche *fluvius, qui oritur in Arteſia ac per Picardiam fluens in mare Britannicum ſe exonerat.*

D i *Indicatur hic, ut puto, Pontivenſis comitatus in Picardia, qui ab aliis* Pontinia, Pontus, Ponticum, *& vulgo* Le Ponthieu *dicitur. Jacet autem inter Quantiam fluvium & Boloniæ comitatum ad ſeptemtrionem, & Somonam fluvium ad Meridiem.*

k *Adrianus Valeſius in Notitia Galliarum pag.* 583, *erudite diſtinguit inter* Valliſdunum *ſitum in Caletis diœceſique Rothomagenſi &* Valliſdunas *vel* Valeduna *in tractu Oximenſi & diœceſi Sagienſi. Uter ſit locus, de quo hic agitur, non facile dixero, niſi quis judicare velit poſteriorem eſſe, quia major eſt affinitas inter litteras, quibus* Valeduna *exprimuntur.*

l Gerſut, *idem eſt quod* Gerſich, Gerſeium, Gerſoium, Jarſeia, *quibus omnibus nominibus eadem inſula Cæſarea ſignificatur; de qua ſat fuſe egimus in Comment. præv. num.* 1 *&* 2.

m *Suſpicor eſſe pagum illum maritimum, qui in mappis Geographicis Normanniæ non procul ab* E *Abrincis & portu S. Joannis deſignatur.*

n *Sic vocantur inſulæ quædam Scotiæ ad Boream, in mari ſeptemtrionali ſeu Caledonio. Forte illis piratis hoc nomen indidit auctor, quia erant harum inſularum incolæ. Tamen in utraque Vita S. Marculphi dicuntur fuiſſe Saxones.*

o *In Actis jam aliquoties citatis dicitur S. Marculphus poſt hoc miraculum in eadem inſula monaſterium conſtruxiſſe, & in eo monachos inſtituiſſe; quæ res plus quam trium dierum ſpatium exigit. Niſi quis hoc ita interpretari velit, ut id tantum ipſius juſſu poſtea factum ſit, de quo in his Actis* S. Helerii *nulla fit mentio.*

p *Qualis fuerit hic pædagogus nullibi exprimitur. Conjicio fuiſſe vitæ ſolitariæ ſocium vel magiſtrum. At quomodo auctor poſtea* S. Helerium *vocat hujus pædagogi magiſtrum ac dominum?*

q *Jam diu ante hæc tempora Wandali Gallias aliaſque regiones devaſtaverant. Forte hic Wandalorum nomine, ut non raro fit, Septemtrionales piratæ intelliguntur.*

r *Mira ſane phraſis ad exprimendum* dum ſtabit orbis; *quod auctorem velle ſignificare patet ex contextu.*

C s *De hoc aliiſque nominibus, pro diverſo ſcribentium genio mutatis, ſat fuſe egi in Comment. præv. num.* 11 *&* F *ſequentibus.*

DE S. MONULPHO EPISCOPO

TRAJECTI AD MOSAM IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Sancti cultus, cujus occaſione quoddam prodigium examinatur.

SUB FINE SEC. VI.

Hac die colitur in Auctariis Uſuardinis,

Rajectum ad Moſam, olim epiſcopalis Belgii civitas, de qua fuſe egit Henſchenius noſter in Diatriba de Epiſcopatu Trajectenſi atque iterum in Exegeſi de eodem argumento ante Tomum VII *Maii edita cap.* 12, *plurimos olim habuit præſules ſanctitate & miraculis illuſtres. Inter eos hac die occurrunt* SS. Monulphus & Gondulphus, *ejuſdem eccleſiæ epiſcopi, quorum Acta, quoad fieri poterit, elucidanda ſunt. Martyrologia ac Breviaria eos plerumque* XVI *Julii tamquam ſocios conjungunt, quia tunc coluntur & in pleriſque Mss. eodem die mortui aut ſepulti fuiſſe traduntur. Nos claritatis causâ de illis ſeparatim agimus hac ipſa die, quamvis aliqui recentiores Martyrologi eos die* XXVI *Julii collocent, quia forte in quibuſdam tabulis legerant, eos* VII Kal. Auguſti *ad Dominum migraſſe. At potius cum pluribus Mss. legendum videtur* XVII Kal. Auguſti, *quo die vetuſtiſſima Uſuardi Auctaria eos celebrant: nam codex Roſweydinus, Lovanienſis, Ultrajectinus, Ley-*

A *Leydenſis, Danicus, Bruxellenſis aliique de ambobus eo die meminerunt, ut videre licet in Uſuardo non ita pridem illuſtrato.*

quorum aliqua ſtupendam hiſtoriam narrant;

2 *Mirabile magis eſt, quam credibile, quod quidam codices Uſuardini addunt de prodigioſa horum epiſcoporum reſurrectione. Codex Hagenoyenſis ſic habet:* In Trajecto ſuper Moſam, depoſitio ſanctorum confeſſorum Numolfi & Gundolfi, qui dicuntur illi duo defuncti epiſcopi fuiſſe, & per beatum Leonem Papam & ejus ſocios reſuſcitati, [*qui*] Aquenſem eccleſiam cum aliis epiſcopis dedicaverunt. *Editio Lubeco Colonienſis rem ita narrat:* In Trajecto inferiori (*antiqui* Trajectum ſuperius *vocant*) ſuper Moſam ſituatam *, ſanctorum Monulphi & Gundulphi epiſcoporum & confeſſorum. Hi nutu Dei, ut fertur, vivi de eorum ſepulcris ſurrexerunt, & cum beato Leone III Papa templum in Aquiſgrano in honorem Dei Genitricis Virginis Mariæ conſecraverunt. Quo facto Trajectum ad eorum ſepulcra redierunt, & ad priſtinam dormitionem ſe mutuo collocaverunt. *Codex Greveni miraculum refert his verbis:* Trajecto ſuperiori ſuper Moſam fluvium, ſanctorum Monulphi & Gundulphi epiſcoporum & confeſſorum, quos ferunt de ſepulcris ſurrexiſſe, & cum Leone Papa III templum Aquiſgrani in honore ſanctæ Dei Genitricis conſecraſſe, eoque officio expleto, in priſtinam ſe quietem recepiſſe. *Notari hic velim particulas* dicuntur, ut fertur, ferunt, *ubique additas, quæ non hiſtoricam certitudinem, ſed ſæpe popularem quamdam traditionem ſignificant.*

AUCTORE G. C.

* *lege* ſituato

3 *Nihilominus huic narrationi præter quædam chronica adſtipulatur Sanctorum illorum ſepulcrum in Trajectenſi S. Servatii eccleſia erectum, cui hodiedum inſculpta legitur ſequens inſcriptio:* *quæ etiam inſcripta legitur Sanctorum tumulo,*

HOC
SACRO LOCO
SS. MONDOLPHI ET GONDOLPHI
B XII ET XIII EPISCOPORUM, E
HIC VI SÆCULO SEPULTORUM,
ANTIQUUM AC ALTUM E MARMORE
MONUMENTUM FUIT
CUM HAC MIRACULI ANNI DCCXCVII INSCRIPTIONE;
EXCITUS HAC ARCHA MONDOLPHUS, AQUISQUE DICATO
GONDOLPHUS TEMPLO SE REDDIT UTERQUE IERARCHA:
QUORUM SACRÆ RELIQUIÆ
POST ANNO MXXXIX
A NITARDO LEODIEN. ET GERARDO CAMERACEN. EPISCOPIS
CUM CORPORIBUS SS. VALENTINI ET CANDIDI
AD CRIPTÆ ARAM EXALTATÆ,
ET ITERUM ANNO MDCXXIII
A CLERO SOLENNITER SPECTATÆ AC ORNATIUS REPOSITÆ;
DEMUM ANNO MDCXXVIII
TOTIUS ECCLESIÆ PAVIMENTO INNOVATO,
ET D.o MONUMENTO HIC INFRA RECONDITO,
LAMINA HÆC
M. P.

C

in quo parachroniſmus notatur.

4 *Imprimis video, in hac inſcriptione eſſe manifeſtum parachroniſmum. Nempe in ea legitur, miraculum illud anno 797 contigiſſe in dedicatione eccleſiæ Aquiſgranenſis, cum tamen ea juxta Baronium alioſque tantum dedicata ſit anno 804, quando Leo III ſummus Pontifex ſecunda vice ad Carolum Magnum in Germaniam venit. Imo ne quidem epocha anni 797 ſubſiſtere poteſt, ſi quis contendat in primo Leonis in Germaniam adventu eam eccleſiam conſecratam fuiſſe, cum certum ſit Leonem III anno 799 primùm in Germaniam veniſſe. At facile in numerum, nondum à centum annis poſitum, hic error irrepere potuit. Ceterum ipſa ſtupendæ hiſtoriæ ſubſtantia mihi non ſatis certa videtur: nam mirum foret, rem coram tot teſtibus factam, à nullo ſynchrono litteris traditam fuiſſe. Mirum, ab Eginardo coævo & in rebus geſtis Caroli Magni deſcribendis diligentiſſimo hoc publicum prodigium omiſſum fuiſſe. Mirum denique, rem notatu digniſſimam in Breviariis, Actiſque Mss. miraculo poſterioribus non exprimi.*

Joannes Placentius idem prodigium

5 *Plurimi recentiores hoc epitaphii teſtimonio nixi illud prodigium libris ſuis confidenter inſeruerunt. Sed ne quid difficultatis diſſimulare videar, Joannes Placentius ex Ordine S. Dominici, poſtrema lamina poſitione antiquior, teſtatur in Catalogo* omnium Antiſtitum Tungarorum, Trajectenſium ac Leodiorum, *idem miraculum ſuo tempore Sanctorum ſepulcro inſcriptum fuiſſe: nam, interpoſita parentheſi incertitudinem rei indicante, ſic loquitur poſt vitam* SS. Monulphi & Gondulphi: Quorum, *inquit*, tumba hactenus in navim Servatianæ baſilicæ viſitur, ibi utriuſque glorioſa perſeverat memoria. Cum enim Carolus Magnus Aquenſem baſilicam regia magnificentia exædificaſſet, effetque in votis tot accerſire antiſtites illi conſecrandæ, quot dies in annum recurrunt, & jam ſummæ duo deeſſent, aiunt, Monulphum & Gondulphum è ſepulchro ſeu latebris emerſiſſe, & illic ingenti affuiſſe miraculo. Qui (ſi libellis hujuſmodi creditur) à Leone Quarto (*Tertium dicere voluit*) Pontifice Maximo benedictione accepta, inclinantes primo Aquiſgrani, deinde etiam Trajecti ſe in mauſoleum recepere.

F

probare nititur ex quibuſdam monumentis,

6 *Deinde idem ſcriptor vulgarem hanc narrationem ſic confirmare nititur:* Legi diſtichon (*idem, ni fallor, quod modo exhibui*) antiquiſſimis litteris in hac eadem tumba graphice exara-

AUCTORE G.C. exaratum, quod hæc ipsa aperte conteſtatur. Præterea Betaſii talem inclinandi ritum, ſibi velut à ſenioribus per manus traditum, incontaminate obſervant, quoties eam penetrant januam, qua Antiſtites ſancti regreſſi creduntur. *Puto, quod per Betaſios hic intelligenda ſit gens Belgica antiquis hiſtoricis Romanis nota, de qua Henſchenius in Diatriba de epiſcopatu Trajectenſi lib.* 1 § 3 *ſic ſcribit:* Reliquam autem Aduaticorum ditionem inhabitarunt Bethaſii, quorum etiamnum veſtigia remanent: nam ad Getam amnem in oppidi Haleni præfectura, pagus Betaſia eſt, contractè Betſia vulgo Beets. *Sed quicumque ſint, parum refert. Audiamus Placentium, idem argumentum ita proſequentem:* Confirmant iſta, *inquit*, Brabantiæ Chronica in hiſtoria Caroli Magni libro ſecundo ad medium fere libelli, atque adeo multa vetuſtiſſima exemplaria Actorum epiſcopalium. *Dolendum ſane, quod non indicaverit, cujus ætatis ſint vetuſtiſſima illa Actorum epiſcopalium exemplaria: ſic enim forſan primum prodigioſæ hujus hiſtoriæ inventorem potuiſſemus deprehendere. Ego interim in omnibus noſtris Actis Mss., ut ſupra monui, nullum hujus miraculi veſtigium invenio.*

B

7 *Parum hiſce chronicis aliiſque ſcriptis, vagè citatis, movetur noſter Bartholomæus Fiſen, dum in Hiſtoria Eccleſiæ Leodienſis lib.* 5 *ad annum Chriſti* 799 *num.* 26 *de Leonis Papæ & Caroli Magni congreſſu, ac templi Aquiſgranenſis conſecratione agens ita rotunde pronuntiat:* Nobiliſſimum fuiſſe conventum nemo dubitaverit, quando congrediebantur ambo ſummi Chriſtiani nominis principes. Fabuloſum tamen arbitror, quod noſtratium plerique tradiderunt, deſideraſſe regem, adeſſe tot epiſcopos, quot annus totus dies numerat; qui poſt dicatum templum de Chriſtianæ reipublicæ rebus conſilia agitarent. Verum cum regis voto bini deeſſent epiſcopi, ſurrexiſſe de ſepulcris ſuis Trajecti duos Monulfum & Gondulfum vita defunctos ante aliquot ſecula, & Aquis in iſtum ſe cœtum dediſſe. Quo denique dimiſſo, ad ſua ſepulcra redierint. Falſum, inquam, id cenſeo: veterum enim ſcriptorum nemo prodidit, ullum Aquis habitum fuiſſe à Leone concilium. Quod celebratum eſt anno ſeculi ſequentis nono; Leonem abfuiſſe certum eſt, Romæque poſtea probaſſe decreta Patrum Aquis congregatorum. Denique ſi tanto prodigio viventibus ſe inſeruiſſent mortui pridem epiſcopi; neque umquam ſiluiſſent priſci illi ſcriptores, qui vel ediderunt, quæ oculis hauſerant, vel illis temporibus proximi vixerunt, cum id tantopere faceret ad Caroli gloriam. Neque orbi Chriſtiano manſiſſet ignotum, quòd in oculis tot epiſcoporum, in ſuas deinde diœceſes redeuntium, eveniſſet. Et vero auctoritatem concilio non levem addidiſſet ejuſcemodi prodigium; eâque causâ vel ſolâ numquam ſilentii tenebræ tanti momenti rem abdidiſſent.

quibus non obſtantibus illud negat Fiſenus,

C

8 *Scio equidem Hadelinum Junium, Trajectenſis eccleſiæ Canonicum, anno* 1649 *apologiam ſcripſiſſe contra P. Fiſenum, atque inter alia in eum impotenter invehi, quia ſtupendam hanc hiſtoriam, coævis teſtimoniis deſtitutam, in dubium revocaverat. Verum hæc apologia barbaris phraſibus, puerilibus dicteriis, aliiſque ineptiis ſcatet, & fundamentis adeo infirmis nititur, ut commiſerationem potius quam refutationem mereatur. Specimen accipe in ea, qua de agimus, materia. Imprimis bonus ille canonicus affert inſcriptionem Belgicam, nullâ temporis notâ diſtinctam. Deinde citat duos verſiculos tumulo inſcriptos. Denique, acſi res ad triarios rediiſſet, firmiſſimum ſuum argumentum P. Fiſeno opponit.* Tertium, *inquit*, ejuſdem miraculi teſtimonium eſt, quod certa imago Deiparæ Virginis, adhuc hodie videatur poſita foris ſuper veſtibulum noſtri templi portæ, quæ vocatur BEATA MARIA AQUENSIS; ideo nimirum, quod præfati Sancti redeuntes Aquiſgrano Trajectum, inibique recta platea ad ſuum tumulum palpabiliter procedentes, referuntur tunc per cives Trajecti viventes, viſi ante introitum noſtri templi portæ inclinaſſe ambo, honoris ergô, capita ſua dictæ imagini. *Tunc quaſi obtenta jam victoriâ gloriabundus exclamat:* Quid ad hæc diceret Fiſen? *Si Fiſenus ad ſimiles nugas reſpondere voluiſſet, dixiſſet haud dubie, totam illam aſſertionem inniti levibus vulgi narratiunculis, neſcio quo primum tempore fabricatis. Peteret ſibi probari allatorum monumentorum antiquitatem. Merito in dubium revocaret, an jam eo tempore, quo novum templum Aquiſgranenſe Deiparæ Virgini dedicabatur, jam* Beata Maria Aquenſis *ſupra portam eccleſiæ Trajectenſis collocata fuerit.*

D

E

in quem, ſcriptâ miſerâ apologiâ, perperam invehitur

9 *Ceterum quam credulus fuerit bonus ille vir, vel ex eo ſatis apparet, quod acriter objurget P. Fiſenum, quia S. Servatii cum Chriſto cognationem, & longævam trecentorum annorum ætatem negaverat. Juvat ipſum audire quantumvis iratum, & poſt ſtraminea ſua argumenta ſic concludentem:* Verum acerrimus cenſor ille (*ſcilicet Fiſenus*) contra eccleſiæ doctrinam præ ceteris ſapere præſumpſit, neutiquam tamen nunc, prout nec tunc, prudenter; & in indifferentibus ſentiendum eſt, ut plures. Is vero volens ſciolus ſolus videri, inconſiderate ſubminiſtravit ipſis, qui foris ſunt, anſam improperandi Catholicos præcones referre plebi fabulas, unde ſcandalum pernicioſum. *Quaſi vero non liceat viris eruditis, qualis fuit P. Fiſenus, in hiſtoria veritatem inquirere, & ex ea fabulas eliminare. Certe Henſchenius noſter, acerrimus alioquin eccleſiæ Trajectenſis defenſor, eamdem de S. Servatio fabulam exploſit in Exegeſi cap.* 2. *Nos porro idem opus proſequentes quotidie improbum laborem impendimus, ut in Sanctorum Legendis vera à falſis diſcernamus. Quod autem addit Junius de dato heterodoxis ſcandalo, frivolum eſt: nam potius illis præbetur ſcandalum, dum vident ſtupendas hiſtorias ſine ullo rationum pondere pertinaciter defendi; contra vero dum animadvertunt, ab ipſis Catholicis Acta Sanctorum, quæ interdum ab otioſis hominibus citra ullum veri diſcrimen conſcribebantur, diligenter diſcuti, & genuina à fictitiis diſtingui, paulatim ea, quæ antea ſpernebant, pluris facere incipiunt, & ad Catholicam fidem amplectendam inducuntur, uti fuſius oſtendit Papebrochius in Reſponſionibus ad articulum* 2, *num.* 33 *&* 34. *Præterea ſi heterodoxi, pervicaci malitia & ſuperbia non excæcati, Acta noſtra legerint, videbunt continuam Eccleſiæ traditionem, & religionis Catholicæ veritatem, tot tamque certis miraculis confirmatam, ut ad fidem noſtram demonſtrandam dubiis, multo minus falſis hiſtoriis, opus non eſſe ultro confeſſuri ſint.*

F

Hadelinus junius vir nimis credulus.

10 *Petrus à Beeck B. Mariæ canonicus & ad D. Adalbertum Præpoſitus in ſua Hiſtoria Aquiſgranenſi anno* 1620 *impreſſa, cap.* 4 *agens de celebri*

Canonicus Aquiſgranenſis caute idem miraculum narrat.

A *lebri hujus eccleſiæ conſecratione, modeſtius & cautius eamdem* SS. Monulphi & Gondulphi *reſurrectionem ſic narrat:* Acta ſacratio anno gratiæ DCCCIV, præſentibus quamplurimis Metropolitanis, Epiſcopis, Abbatibus, in frequentia Ducum, Marchionum, Comitum &c. Admiratione digniſſimum eſt, quod referunt plurimi Chronicarii, & ex iis etiam P. Petrus Caniſius in ſuo Martyrologio; licet alii hanc narrationem ad lapidem lydium examinandam cenſeant, quod cum Chriſtianiſſimus Imperator Karolus ad dedicationem hujus magnificentiſſimæ baſilicæ tot adeſſe voluiſſet epiſcopos, quot in anni circulo ſunt dies, hoc eſt trecentos ſexaginta quinque; ac duo deeſſent, Monulphus & Gondulphus Tungrenſes Præſules, fato functi inhumatique in medio eccleſiæ Trajectinæ ad Moſam, D. Servatio ſacræ, è ſuis latebris emerſerint, & hîc ingenti gaudio affuerint; conſecratione rite peracta acceptaque benedictione ab Apoſtolico, cunctis ſtupore defixis, receſſerint

B ſua monumenta repetentes *Fateor me eſſe ex numero eorum, qui cenſent*, hanc narrationem ad lapidem lydium examinandam, *atque adeo prodigioſam illam hiſtoriam à me admittendam non eſſe, donec Trajectenſes aut quicumque alii ſolida antiquitatis teſtimonia protulerint. Sed ne diutius iis immoremur, ad Sancti noſtri cultum redeamus.*

Florarium Ms. tradit compendium Vitæ S. Monulphi,

11 *Florarium noſtrum Ms. de utroque epiſcopo hanc habet annuntiationem:* In Trajecto ſuper Moſam, depoſitio ſanctorum epiſcoporum Monulphi & Gondulphi. Collecta. *Deinde de* S. Monulpho *ſic proſequitur, & ſequens texit elogium:* Quorum primus erat heres & dominus oppidi Dynantenſis, jam proh dolor noſtris temporibus deſtructi, ſcilicet anno ſalutis MCCCCLXVI; omniumque prædiorum ſuorum ſanctum Servatium ſcripſit heredem. Templum aliud ſuper membra ſancti Servatii conſtruxit, & id in altiori loco, eodem tamen, tranſtulit, ac eccleſiam ſeptimo Idus Julii dedicavit. Is fundavit Trajecti eccleſiam beatæ Mariæ, ubi ſedem tranſtulit epiſcopalem: tranſtulit etiam corpus ſancti Servatii. Hic viſitaturus caſtrum hereditatis ſuæ, ut dictum eſt, Dyonantum, tranſiens per ſilvam delectabilem juxta fluvium Legiam, vidit ſignum

C crucis inſtar ignis rutilantis de terra uſque ad cælum elevari. Eja, inquit fratres, comitibus ſuis: Legia eſt locus, quem Dominus elegit ad ſalutem multorum, quæ per merita cujuſdam ſervi ſui poſtmodum magnifice illuſtrata ſummis æquabitur civitatibus; in qua etiam idem ſervus Epiſcopus noſtræ eccleſiæ martyrizabitur. Oratorium igitur in loco viſionis ad honorem Coſmæ & Damiani dedicavit. Tandem videns beatus Monulphus finem ſibi imminere, omnibus benigne peractis, feliciter migravit ad Chriſtum. Sepultus in medio eccleſiæ Servatianæ, ſicut & uſque hodie claret. *Eadem ferme habet Magnum Chronicon Belgicum anno* 1607 *Francofurti à Joanne Piſtorio editum. Quomodo autem intelligi poſſit, quod hic obſcure & confuſe indicatur de tranſlatione ſedis epiſcopalis, explicat Henſchenius noſter in Exegeſi tomo* VII *Maii præfixa cap.* 9.

& præter recentiores Martyrologos, eum celebrant Breviaria Tungrenſe, Trajectenſe & Leodienſe,

12 *Præter Molanum, Felicium, Galeſinium, Ferrarium, Sauſſayum, Caſtellanum alioſque recentiores Hagiologos, qui de utroque Sancto noſtro meminerunt, præcipuè* S. Monulphum *celebrant antiqua Breviaria. Vetus Breviarium Tungrenſe colit eos ſub ritu duplici, & vitam* S. Monulphi *deſcribit novem propriis lectionibus, quæ cum Actis, poſtea primo loco dandis, ferme conveniunt. Antiquum item Trajectenſe* Breviarium ſecundùm ordinarium eccleſiæ ſancti Servatii *celebrat feſtum eorumdem Sanctorum ritu triplici, ut olim loquebantur, & utriuſque geſta in Lectionibus & Reſponſoriis refert eo fere modo, quo in Actis poſtea excudendis continentur. Quare illud Officium hîc exſcribere operæ pretium non eſt. In Breviariis Leodienſibus, anno* 1514, 1520, 1558 *impreſſis, tantummodo fiebat de his Sanctis epiſcopis commemoratio ſub hac collecta:* Exaudi Domine populum tuum, & ſanctorum confeſſorum tuorum atque pontificum Gondulphi & Monulphi ſolennia celebrantem & temporalis vitæ tribue pace gaudere, & æternum reperire ſubſidium. Per *&c. In Officiis autem eccleſiæ Leodienſi propriis, anno* 1623 *editis, & Breviario ejuſdem eccleſiæ anno* 1636 *typis excuſo fit Officium ſemiduplex, in cujus ſecundo Nocturno recitantur tres Lectiones ſequentes.* AUCTOR G. C.

E 13 LECTIO IV. Monulphus genere & virtutibus nobilis beato Domitiano viceſimus primus ordine ſucceſſit Tungrenſis epiſcopus, homo juſtus, doctor bonus, orphanorum & peregrinorum pater. Hic, Tungris devaſtatis, Trajectum devotione erga ſanctum Servatium frequentans, ad ejus ſepulcrum Deo ſuperædificavit templum, & collatis ſui patrimonii prædiis, clericos ibidem divino ſervitio inſtituit. LECTIO V. Diverſa quoque tum ibi, tum aliis locis ſacra erexit ædificia. Inter quæ, & ſuborta etiam illi ad Legiam ſplendidiſſimæ crucis apparitione, prophetico eum prænuntiaſſe ſpiritu, locum illum à Deo ad multorum ſalutem electum, ac meritis alicujus ſervorum Chriſti, ſummis civitatibus adæquandum; inſuper oratorio ibidem ad honorem ſanctorum Coſmæ & Damiani martyrum conſtructo, primordia eccleſiæ civitatique Leodienſi excitaſſe, conſtans traditio eſt. LECTIO VI. Martyrium poſtea confecit eodem loco ſanctus Lambertus Tungrenſis etiam epiſcopus, cujus merito paulatim is in tantam civitatem & provinciam evectus eſt, ut non vanum fuiſſe Monulphi oraculum ſatis comprobet. Præfuit autem triginta novem circiter annis; eique in pace defuncto, ac in baſilica ſancti Servatii prædicta ſepulto, ſucceſſit Gondulphus, generis etiam nobilitate & vitæ ſanctimonia, eruditioneque conſpicuus: qui cum gregem ſibi commiſſum ſeptem circiter annis curaſſet, ac interea vicinis etiam populis adhuc infidelibus magno fructu euangelizaſſet, quievit in Domino, & juxta beatum Monulphum ſepultus eſt.

cujus poſtremi Lectiones propriæ exhibentur.

F

Baldericus ſcriptor ſec. XI de illius tranſlatione meminit.

14 *Antequam hunc paragraphum concludam, juvat præcipuum antiquæ venerationis teſtimonium, etiam in lamina ſepulcrali indicatum, hîc ex auctore ſynchrono proferre. Eſt is Baldericus, primo aliquot epiſcoporum Cameracenſium ſecretarius, ac poſtea Noviomenſis & Tornacenſis epiſcopus, qui ſeculo* XI *de* SS. Monulphi & Gondulphi *tranſlatione, circa annum* MXXXIX *facta, ſic ſcribit in Chronico Cameracenſi lib.* 3, *cap.* 56. Subſequente autem menſe Auguſto, cum ipſo rege Trajectum venit Domnus Epiſcopus *(videlicet Gerardus I Cameracenſis antiſtes)* & rogatu epiſcopi Nihardi levavit corpora ſanctorum confeſſorum Gondulphi & Monulfi, acceptis ſibi

AUCTORE G. C. inde reliquiis ; & conſecrata eſt ibi eccleſia in honore ſancti Servatii. *Plura de hac re videri poſſunt tom. 2 Junii die* VII, *de SS. Valentino & Candido pag.* 11 *&* 12. *Hactenus dicta ad horum Sanctorum cultum ſtabiliendum ſufficiant. Jam varios Actorum ſcriptores enumeremus, ac dein aliquas Vitæ Monulphianæ partes illuſtremus.*

§ II. Sancti Acta, ſtirps, epiſcopatus & mors.

Scriptores noti,

PRimus & S. Monulpho *ſynchronus Gregorius Turonenſis de miraculoſo S. Servatii Trajectenſis epiſcopi ſepulcro agens in libro de gloria Confeſſorum cap.* 72, *eadem occaſione de Sancto noſtro ſic meminit:* Procedente verò tempore adveniens in hanc urbem Monulfus epiſcopus templum magnum in ejus honorem conſtruxit, compoſuit, ornavitque, in quod multo ſtudio & veneratione tranſlatum corpus magnis nunc virtutibus pollet. *Alter eſt Harigerus abbas Lobienſis, qui exeunte ſeculo* X *floruit, atque apud Chapeavillum tom.* 1, *cap.* 32 *de Sancto noſtro epiſcopo ſic ſcribit:* S. Domitiano rebus humanis exempto, & apud Hoyum in eccleſia ſanctæ Dei Genitricis ſepulto, beatus Monulphus ſucceſſor, epiſcoporum vigeſimus primus in ſancti viri (*ſcilicet Servatii*) honore templum honorificum erexit, & ejus corpus cum digna reverentia in eo tranſvexit, ſedemque pontificalem illic deinceps eſſe conſtituit, in cujus eccleſiæ medio corpus ſuum humari mandavit. *Denique tertius ſcriptor, quem novimus, eſt Ægidius Leodienſis ex Ordine Ciſtercienſi Aureæ Vallis monachus, qui circa medium ſeculi* XIII *vixit. Is Harigeri abbatis Lobienſis & Anſelmi canonici Leodienſis ſcripta additionibus auxit, atque inter alia res à* SS. Monulpho & Gondulpho *geſtas copioſe poſteritati tradidit. At cum illæ à Chapeavillo tom.* 1, *cap.* 33 *editæ ſint, & à Mss. noſtris parum differant, ea hîc jam recenſebimus, & ex iis poſtmodum unum alterumve typis committemus.*

B

C

& Mss. anonyma

16 *Sunt penes nos quinque Mss. exemplaria, quæ Vitam* S. Monulphi *continent. Primum quidem eſt ecgraphum Rubeæ Vallis, quod eſt Canonicorum Regularium S. Auguſtini cœnobium, non procul Bruxellis diſſitum. Id autem deſumptum eſt ex Ms. Hagiologio Brabantino, quod ibidem hactenus conſervatur. Convenit quoad ſubſtantiam cum editione Chapeavilli, exceptis paucis, quæ ſuo loco indicabo. Alterum Ms. erutum eſt ex bibliotheca Canonicorum Regularium S. Martini Lovanii, quod ad diſtinctionem Lovanienſe appellabimus. Maxime illud convenit cum Lectionibus, in veteri Breviario Trajectenſi impreſſis. Tertium exſtat in codice noſtro Ms., qui epiſcopos Trajectenſes ordine recenſet, eorumque geſta deſcribit. Codicis antiquitatem ignoro; ſaltem ex characteribus non apparet admodum antiquus. Illius ſcriptor epiſcopatûs epocham, ab aliis omiſſam, ſatis rectè annotavit; ſed hinc inde Acta longioribus phraſibus, & ſententiis, è ſacra Scriptura depromptis, amplificavit. Quapropter eum ceteris poſteriorem eſſe ſuſpicor.*

quæ S. Monulphum memorant.

17 *Quartum Ms. prodit è bibliotheca Ultrajectina S. Salvatoris, quod aliis brevius eſt, atque adeo vetuſtius videtur, quamvis illius ætatem exactè non noverim. Illud, obſervatis variationibus notatu dignis, poſt hunc Commentarium primo loco edemus. Quintum denique eſt fragmentum quod dam Actis S. Servatii immixtum, quod ideo typis mandabimus, quia auctoris ætas aliquatenus colligi poteſt: nam ſcriptor narrans miracula S. Servatii, inter alia narrat unum,* quod *inquit*, in gloriam viri, noſtrique beatiſſimi Servatii nuper fecit manus excelſa Altiſſimi. *Deinde in fine ſic concludit:* Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVIII, Indictione XI. *Suſpicor auctorem eſſe Jocundum presbyterum qui, teſte Henſchenio in Annotatis ad miracula S. Servatii cap.* 8, *Hiſtoriam Servatianam concludit eodem anno* 1088. *De hujus ſcriptoris levi credulitate plura habet idem Henſchenius in Commentario prævio ad Vitam S. Servatii cap.* 3, *& in Exegeſi jam aliquoties citata cap.* 2. *Cum tamen aliorum Mss. ætas nos lateat, hoc poſtremum ſcriptum, quamvis non undequaque probandum, etiam vulgabimus & ſecundo loco curioſi lectoris oculis ſubjiciemus, poſtquam aliqua Actorum puncta prius diſcuſſerimus.*

D

E

Ex unanimi ſcriptorum conſenſu,

18 *Quidam ſcriptores nobilem* S. Monulphi *proſapiam obſcurius, alii clarius expreſſerunt. In Ms., quod ſecundo loco edemus, ita legitur num.* 1: Deſcenderat autem hic ex magnis natalibus regum Francorum, & divinæ atque humanæ ſcientiæ litteras accepit in aula eorum. *Poſtea num.* 2 Caſtrum Deonantum *vocatur ejus* hereditarium bonum. *In Ms. autem Lovanienſi ejus nobilitas generatim ſic indicatur:* Sanctus Monulphus, cui nobilitate & ſanctitate non erat ſecundus, in pontificali regimine ſanctæ Trajectenſis eccleſiæ jam viceſimus primus ſucceſſit. *Eodem fere modo habent Breviaria & Acta noſtra Mss., quæ etiam de caſtro Dionantenſi, tamquam illius hereditate, meminerunt. Attamen in Ms. Rubeæ Vallis tantummodo dicitur* tam generis quam morum præclarus nobilitate, *at de caſtro Dionantenſi nulla fit mentio.*

fuit nobili ſtirpe genitus,

19 *Codex noſter Ms., Trajectenſium Epiſcoporum geſta deſcribens, ſtirpem illius magis diſtincte determinat hoc modo:* Hic tam generis, quam morum nobilitate præclarus [erat]: fuit namque filius comitis Dyonantenſis, ex filia comitis Hoſtienſis, & cantor eccleſiæ Trajectenſis ſuperioris. *Fortaſſe hunc codicem vidit Joannes Placentius Dominicanus, quando in ſuo Catalogo ſic ſcripſit:* Monulphus collegii Servatiani cantor, filius regis Dionanti ex Hoſtienſis comitis filia, habenas moderari cœpit anno ſalutis quingenteſimo ſexageſimo primo. *Jam dudum Majores noſtri in Appendice* 2 *ad Exegeſin, tomo* VII *Maii præmiſſam, obſervarunt, perperam ſcriptum eſſe* Hoſtienſis *pro* Dioſtenſis. *Jacobus Lobbetius noſter in Gloria Leodienſis eccleſiæ cap.* 3 *ait, quod fuerit* S. Monulphus Dionantenſis toparchæ filius, ex filia comitis Loſſenſis. *In Appendice proxime citata etiam oſtenditur, quod idem fuerit comitatus Loſſenſis ac Dioſtenſis. Quidquid ſit, ex communi Actorum conſenſu patet,* S. Monulphum *nobili ſtirpe progenitum & caſtri Dionantenſis heredem fuiſſe. Nunc aliqua ad epiſcopatum ejus ſpectantia diſcutiamus.*

F

& veroſimillime epiſcopus Trajectenſis ad Moſam;

20 *Præcedenti potiſſimum ſeculo inter eruditos orta eſt quæſtio, an Trajectum ad Moſam habuerit aliquando proprios ſuos epiſcopos, aliis id aſſerentibus, aliis autem acriter negantibus. Henſchenius noſter eccleſiæ Trajectenſis defenſionem ſuſcepit, atque in Diatriba ac poſtmodum in Exegeſi jam ſæpe memorata demonſtravit, S. Servatii ſucceſſores*

A *ceſſores uſque ad S. Hubertum, proprie dictos fuiſſe epiſcopos Trajectenſes, licet interdum Tungrenſes appellentur, eo quod decem eorum prædeceſſores Tungris habuerint epiſcopalem cathedram, quam S. Servatius primo Trajectum ad Moſam tranſtulit. Oppoſuerunt ſe quidem Henſchenio varii ſcriptores; ſed irrito hactenus conatu: nam talia ſunt ſententiæ illius argumenta, ut quemvis, patriæ amore aut aliis motivis non præoccupatum, ad agnoſcendam veritatem movere debeant. Quare Magiſtri mei opinionem hîc amplector, & S. Monulphum Trajectenſem epiſcopum fuiſſe affirmo; verum, ne actum agam, æquum lectorem ad illius rationes in citatis opuſculis expendendas mitto. Interim alia examinemus.*

pro vario autem computu numeratur ordine XI vel XII *Trajectenſis &* XXI *Tungrenſis,*

21 *Quæri poſſet, quotus fuerit eccleſiæ Trajectenſis epiſcopus, cum Acta in eo computu plurimum differant. Quædam enim eum undecimum, alia duodecimum, alia denique vigeſimum primum appellant. Sed hanc computandi rationem, quantumvis diverſam, facile conciliabimus, ſi meminerimus, Tungrenſes epiſcopos, ex quibus orti ſunt Trajectenſes, interdum ita computari, ut unam eamdemque epiſcoporum conſtituant ſeriem. Codex noſter Ms. continens Hiſtoriam epiſcopalem eccleſiæ Trajectenſis ad Moſam ſic Sancti Vitam inchoat:* Monulphus in regimine ſanctæ Trajectenſis eccleſiæ duodecimus epiſcopus, omnium gratiarum poſſeſſione pleniter ſuffultus, beato Domitiano ſucceſſit. *Recte* duodecimus, *ſi annumeretur S. Servatius, qui cathedram epiſcopalem primus Trajecti collocavit. Etiam cum aliis ſcriptoribus vocari poteſt* undecimus, *ſi, relicto S. Servatio Tungrenſi & Trajectenſi epiſcopo, initium ſumatur à S. Agricolao, qui tantum Trajecti primus ſedit. At quo pacto, inquies, dici poterit fuiſſe* vigeſimus primus, *quemadmodum habent Harigerus Lobienſis abbas, Ægidius ab Aurea Valle, aliique Actorum ſcriptores? Si nempe, ut ſupra innui, Tungrenſes & Trajectenſes præſules una ſerie numerentur, & exordium ducatur à S. Materno primo Tungrenſium epiſcopo,* S. Monulphus *erit ordine vigeſimus primus, uti manifeſtum fiet intuenti Catalogum Henſchenianæ Exegeſi præfixum. Recte hanc diſtinctionem facit Magnum Chronicon Belgicum, quod à Piſtorio editum ſic habet pag.* 20: Sanctus Monulphus XXI Tungrenſis epiſcopus, & XI Trajectenſis cœpit anno Domini DLX. *Nunc de epiſcopatûs epocha pauca addamus.*

C

quam cathedram probabiliter adiit anno 560 vel 561,

22 *Pleraque Mss. noſtra epiſcopatûs epocham non ſignant. Solus codex Ms. Trajectenſis eam ſic diſerte exprimit:* Poſtquam autem unanimi conſenſu plebis & cleri, una cum regni principum auctoritate ad Trajectenſis eccleſiæ cathedram eſſet admiſſus circa annum Domini quingenteſimum ſexageſimum primum, ut amplificaret Dei ſanctitatem, templum aliud novum atque majus erexit. *Hunc annum etiam ſequitur Joannes Placentius aliique recentiores; alii tamen epiſcopatum ejus uno alterove anno priorem faciunt. Lobbetius noſter in Gloria Leodienſis eccleſiæ pag.* 46 *; notato in margine anno* 571, *eum decennio poſteriorem facit. Magnum Chronicon Belgicum, ut numero præcedenti vidimus, epiſcopatûs ejus initium anno* 560 *collocat. Placet mihi præ ceteris epocha codicis Trajectenſis vel Magni Chronici Belgici, quamvis exacte definire non poſſim, uter annus ſit præferendus. Cum enim S. Domitianus,* S. Monulphi *deceſſor, obierit circa annum* 560, *ut in Commentario prævio ad illius Vitam die* VII *Maii illuſtratam traditur, potuit ei* S. Monulphus *anno eodem vel ſequenti ſuccedere. Nec veroſimile eſt, inter illius & S. Domitiani epiſcopatum magnum intervallum fuiſſe, cum nulla dilationis cauſa appareat aut aſſignetur.*

AUCTORE G. C.

& rexit triginta novem annis.

23 *Ex epiſcopatûs initio, circa annum* 560 *vel* 561 *fixo, colligi poſſet annus, quo Sanctus noſter vitâ functus eſt, ſi de epiſcopatus duratione certo conſtaret. Sed hic iterum Mss. noſtra inter ſe diſcrepant: etenim illud, quod ſecundo loco hîc edemus, in fine ſic habet:* Conſiderans tandem finem vitæ imminere, in medio eccleſiæ, in qua non minus atque XLII annos ſederat, deſignavit locum ſepulturæ & in Domino obdormivit. *In Ms. Rubeæ Vallis ita legitur:* Omnibus vero digne peractis, in medio eccleſiæ, in qua fere XL annis fuerat epiſcopus, deſignavit locum ſuæ ſepulturæ. *Codex Trajectenſis etiam notat, eum* circiter quadraginta annis *eccleſiæ Trajectenſi præfuiſſe. Ms. Lovanienſe ait, eum* in medio eccleſiæ, in qua per XXXIX circiter annos fuerat epiſcopus, *ſepultum fuiſſe. Eodem modo loquitur Ægidius Aureæ Vallis, & Breviarium Leodienſe. Ms. noſtrum Ultrajectinum, mox primo loco exhibendum, Magnum Chronicon Belgicum, Joannes Placentius, Fiſenus noſter, aliique ſcriptores diſerte aſſerunt,* S. Monulphum *triginta novem annis eccleſiam ſuam rexiſſe. Cum igitur ex plurium conſenſu hæc* XXXIX *annorum gubernatio probabilior videatur, & veroſimiliter anno* 560 *inceperit, mortem ejus plane ſub finem ſeculi* VI *colloco, licet Claudius Robertus in ſua Gallia Chriſtiana, & Sammarthani in Catalogo epiſcoporum Leodienſium illius mortem anno* 609 *figant. Jam duplicia Sancti noſtri Acta, de quibus jam abunde diximus, ſubjungemus.*

E

VITA PRIMA

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris cum aliis quatuor Mss. collato.

F

DEfuncto beato Domitiano *a*, beatus Monulphus in pontificali ſede vigeſimus primus Tungrenſis *b* ſucceſſit epiſcopus. Hic tam genitura, quam morum præclarus nobilitate, ut amplificaret Dei ſanctitatem, templum aliud, atque amplius conſtruxit, & beati membra Servatii in eodem loco altiori tranſtulit, miroque modo decoravit, ac ſeptimo Idus Julii dedicavit. Dyonantum *c* deinde viſitaturus caſtrum hereditarie ſuum, in proficiſcendo cominus conſpicatur villam in valle ſitam inter opaca nemorum, inter ardua montium, fontibus atque fluviolis per prona decurrentibus valde delectabilem, atque irriguam: nam ab occidentali, & ſeptemtrionali plaga, montibus, & ſiluis maximis claudebatur; per meridionalem vero partem Moſæ * fluvius, reducto & curvato paululum ſinu ambiens, inacceſſibilem faciebat.

a *S. Monulphus, exſtructâ S. Servatii eccleſiâ, Leodium venit,*

b

c

* *al.* Moſa

2 Hunc locum cum beatus Monulphus epiſcopus quadam die cum ſuis comitibus intraſſet, & captus ſitu, & amœnitate ejus ſubſtitiſſet, vocabulum loci quæſivit, & Legiam *d* nominatam audivit, moxque prophe-

& *prophetico ſpiritu ſecuturam ejus celebritatem prædixit.*

d

Ex MSS tico tactus ſpiritu : Eja, inquit adſtantibus, locum quem Dominus ad ſalutem multorum ſuorum fidelium elegit, & quem per merita cujuſdam ſervi ſui poſtmodum magnifice illuſtratum ſummis civitatibus æquabit, ſtatimque deſcendit, & locum orationis deſignavit, conſtructamque eccleſiam in honore ſanctorum Coſmæ, & Damiani martyrum, Domino conſecravit, quam poſtmodum ſanctus Lambertus *e* martyr, ſuo ſacro ſanguine nobilitavit. Pontifex vero Monulphus rediens Dyonantum, omnium prædiorum ſuorum beatum Servatium *f* ſcripſit heredem, cujus devotionis plenariam à Domino recepit mercedem. Quod etiam ſic ſenſibiliter probatum eſt.

e

f

Principis animam

3 In diebus ipſius ſacerdotii quidam de magnis principibus obiit, illumque Sanctus ſepelire rogatur. Surrexit propere, & ecce habet obviam grandem & tenebroſam ſilvam, dæmonibus, ut aiunt, errore gentilium olim dedicatam. Quam ingreſſus cum famulis ſuis, quaſi fremitum equorum, rugitum leonum, aliarumque beſtiarum voces diverſas ſenſit, in quorum medio tamquam parvulum amariſſime flentem, & ſine intermiſſione clamantem : Currite omnes, & ſuccurrite audivit. Siſtit gradum, ſignare ſe cupit, levat manum, riget dextera, ſilet lingua, frons pallet, oculi languent, vox faucibus hæſit, coma in vertice ſtetit, horror & mœſtitia ſicut nubes obduxerat floridam Pontificis faciem, ipſi etiam pueri ejus majores quoque & fortiores hoc terrore proſtrati in terram ceciderunt quaſi mortui.

B

è purgatorio liberat,

4 Poſt hæc Antiſtes reverſus in ſe, levanſque oculos, vidit juvenem vultus pulcherrimi adſtantem ſibi, & dicentem : Confortare Pater, & formidare noli : ex voluntate enim Omnipotentis, hoc judicium videre meruiſti : nam anima principis quam commendare veniſti, à ſpiritibus immundis *g* tenetur, affligitur, cruciatur, & niſi cito accurreris, ad inferni *h* clauſtra detrahent eam. Redi ergo in civitatem ad tuos, & orationes, eleemoſynas, jejuniumque fac fieri in univerſo populo. Poſtea vero cum hîc regreſſus fueris, ſi nihil horum audieris, tuis orationibus Altiſſimo oblatam, & in pace noveris eam receptam. Hoc dicto pueros Antiſtitis levavit, atque confortavit & poſtea receſſit, & omnibus rite peractis, tertia lux oritur, Pontifexque eamdem ſilvam ingreditur, & ecce ſilentium, pax ubique & gaudium. Ergo lætus pertranſit, mortuumque ſepelivit, proponens in medio, quæ viderat in eremo *i*. Qui prius flebant, & dolebant, [gaudebant] glorificantes eum, cujus precibus erat ab inferis liberatus.

g

h

C

i

& oſtensâ ſua erga S. Servatium munificentiâ, ſancte ex hac vita migrat.

5 Regreſſus autem Pontifex beatum Servatium, per quem Dominus ſuo tempore terrigenis plurima præſtitit beneficia, mirabiliter glorificabat in auro, & argento, & quibus in miniſterio opus eſt divino, addens familiam & prædia, cum in terrenis poſſeſſionibus eſſet locupletiſſimus. Videns autem ſibi imminere finem vitæ, non expavit, ſed confortatus in Domino, cunctum populum per triduum ſine intermiſſione docuit, & monuit, ut ſemper parati eſſent occurrere Chriſto, quaſi venienti ad judicium. Omnibus vero digne peractis, in medio eccleſiæ in qua per triginta novem annos fuerat epiſcopus, deſignavit locum ſepulturæ, ubi ſepultus eſt cum magno honore XVII Kalend. Auguſti, ſicut hodie videtur in eodem templo.

D

ANNOTATA.

a *Vita hujus S. Præſulis ad diem* VII *Maii in Actis noſtris illuſtrata eſt.*

b *Quo pacto vocetur* XXI *epiſcopus Tungrenſis in Comment. præv. num.* 21 *explicatum eſt.*

c *Dinantum ſeu Dionantum, vulgo* Dinant, *oppidum Belgii in ditione Leodienſi ad Moſam fluvium, quod* 12 *leucis Leodio &* 5 *Namurco diſtat.*

d Legia *nunc communiter vocatur* Leodium, *eſtque ampla & ſatis nota civitas ad Moſam ſita, de cujus origine & etymologia plura habet Adrianus Valeſius in notitia Galliarum pag.* 270.

e *Fuit is* XXIX *epiſcopus Tungrenſis, de quo agetur ſuo tempore.*

f *Id eſt eccleſiam, à ſe ædificatam, in qua S. Servatii oſſa honorifice ſepelíverat. De S. Servatio actum* XIII *Maii.*

E

g *Animas in purgatorio detentas à dæmonibus cruciari contra fidem non eſt, cum id doceant aliqui Catholici, quamvis contrarium tueatur S. Thomas in Supplemento.*

h *Id eſt ad profundiora Purgatorii loca, uti explicat Chapeavillus : nam credimus, mortuos in peccato mortali æternis pœnis cruciari, nulliſque viventium precibus poſſe juvari.*

i *Id eſt publice propalabat, qua in ſolitaria ſilva viderat.*

VITA SECUNDA

AUCTORE FORSAN JOCUNDO PRESBYTERO

Ex Ms. Trajectenſi cum aliis collato.

F

S. Monulphus epiſcopus piis ædificiis,

POſt obitum S.Domitiani & apud quoddam oppidum, quod vulgo dicitur Hoium, olim autem Benefacta *a*, in baſilica glorioſæ virginis Mariæ ſepulti, in regimen ejuſdem eccleſiæ ſucceſſit vir magnificus, nomine Monulfus, cui eo tempore, uti relatione venerabilium virorum agnovimus, nobilitate morum, excellentia meritorum non erat ſimilis. Deſcenderat autem hic ex magnis natalibus regum Francorum, & divinæ atque humanæ ſcientiæ litteras accepit in aula eorum. Ad virilem perventus ætatem contulit ſe Trajectum, B. Servatii in palatium ; ibi magis magiſque in doctrina, pietate, virtutibus profecit. Adeptus epiſcopalem dignitatem, erat doctor bonus, homo juſtus, pater orphanorum, viduarum & peregrinorum. Sane inter inſignia virtutum in honore B. Servatii, quia minus erat ad tanti viri gloriam, aliud templum erexit magnum, ornavitque decorè ; corpus ejus in eo digna reverentia tranſtulit, & clericos Deum timentes atque in amore ſuperno ferventes addidit non paucos, qui ſub ipſo militarent.

& operibus intentus,

2 Digne Deo myſteria ſacra quotidie peragebat ; jejuniis, orationibus, vigiliis vacabat, nec tamen proximis operam navare ceſſabat. Pax & tranquillitas eo tempore undique erat. Hinc pontifex hic Tungrenſem voluit

A voluit reædificare civitatem ; ſed protinus à Deo percuſſus poſt multos dies vix mortis evaſit periculum *b*. Rediit Trajectum, ibique ex propria hereditate monaſteria ſtatuit plura, ex quibus, ut aiunt, adhuc ſupereſt unum ſancta Maria tuum ; quia peccatis principum agentibus, multo poſt tempore aliò tranſlata pontificali dignitate, res omnium eccleſiarum tranſlatæ ſunt, ideoque ipſæ eccleſiæ dilapſæ ; ſolum templum S. Servatii permanſit. Eo tempore populus valde dilatatus fuit, principes novi ſurrexerunt, qui more luporum devorabant bona juſtorum. His ſe viriliter oppoſuit epiſcopus glorioſus, auctoritate, nobilitate, doctrina, virtutibus pollens.

futuram Leodienſis civitatis gloriam prædicit,

3 Cum caſtrum viſitaret Deonantum, quod erat ſuum & hereditarium bonum, venit ad quamdam villam aquis montanis jucundiſſimam. Admiratus quæſivit nomen. Audito Legia ; Bene inquit Legia, quia elegit eam Dominus in hereditatem ſibi. Statim deſcendit ex equo, locum orationis deſignavit, velocius ædificatum in honorem Coſmæ & Damiani conſecravit, in quo B. Lambertus poſtmodum interfectus, hodie magnifice gloriatur in Chriſto. Reverſus Trajectum, congregata multitudine civium & venerabili ſenatu ſub regula viventium, omnium, quæ poſſidebat, quæque ædificaverat, B. Servatium fecit heredem & principem.

B

& principis animâ

4 Quidam ex majoribus regni dives valde obiit in illa regione ; ad ipſum ſepeliendum à parentibus rogatus, iter ingreſſus ad ſilvam grandem & tenebroſam, dæmonibus, ut aiunt, errore gentilium olim conſecratam ubi pervenit, fremitum equorum, rugitum leonum, aliarumque voces beſtiarum audivit, & vocem quaſi parvuli amariſſime flentem & ſine intermiſſione clamantem : Currite, currite ; juvate, juvate. Siſtit ſe, manum ad ſe ſignandum levat, obriguit & magnus tremor illum invaſit, miniſtri quaſi mortui in terram conciderunt.

EX MSS. *è flammis piacularibus liberatâ, piè moritur.*

5 Beatus Monulfus paululum ad ſe reverſus ad cælos dum oculos levat, vidit pulcherrimum ſibi juvenem aſtantem & dicentem : Confortare pater mi, & noli formidare. Ex voluntate enim Omnipotentis hoc judicium illi quandoque in ſalutem tu domine agnoſcere meruiſti : anima namque principis, quam commendare veniſti, à ſpiritibus tenetur malignis, & niſi citius occurreris ad infernum detrahent. Redi ad tuos, orationes, jejunia, eleemoſynas fac fieri triduo ; tunc regredere huc & videbis, quæ facta ſint. At tum ſi nihil horum audieris, quæ modo noſti, tuis orationibus Altiſſimo eſſe oblatam & in pace receptam certiſſime ſcias. Hoc dicto omnes pueros elevavit & ſtatim diſparuit. Epiſcopus ad ſuos reverſus & omnibus rite peractis ad ſepulturam principis feſtinavit, ſilvam tuto tranſiit, neque quidquam vidit vel audivit ; parentibus *c* & amicis, quæ obveſ
nerant, indicavit ad exemplum ; qui Deo
E gratias egerunt, & Epiſcopo, cujus interceſſione anima filii à tantis malis liberata [fuerat.] Conſiderans tandem finem vitæ imminere, in medio eccleſiæ, in qua non minus atque XLII *d* annos ſederat, deſignad
vit locum ſepulturæ, & in Domino obdormivit.

ANNOTATA.

a *Oppidùm in Leodienſi ditione, medium inter Leodium & Namurcum, quod olim* Benefactum *appellatum fuiſſe etiam teſtatur Baudrand in ſua Geographia.*

b *Hoc in pleriſque aliis Mss. non invenitur, idemque narratur de S. Gondulpho. Quare non mirarer, hìc factam eſſe quamdam hujus rei confuſionem.*

c *In aliis Mss. nullibi parentum fit mentio.*

d *De hoc numero, ab omnibus aliis Mss. diſcrepante, egi in Comment. præv. num.* 23.

DE S. GONDULPHO EPISCOPO

C F

TRAJECTI AD MOSAM IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G. C.

Sancti elogia, ſtirps, epiſcopatus & Acta.

INITIO SEC. VII.

Multa, quæ pertinent ad hujus Sancti cultum, ſtupendam à morte reſurrectionem, aliaque cum ſancto deceſſore communia, in Commentario prævio ad Acta S. Monulphi proxime præcedentia illuſtrare conatus ſum. Ne igitur hìc eadem repetere cogar, lectorem eò remitto, tantummodo diſcuſſurus ea, quæ S. Gondulpho *propria ſunt. In Florario noſtro Ms. poſt Vitæ Monulphianæ compendium ſupra exhibitum, reperio die* XVI *Julii de ſancto noſtro Præſule ſequens elogium :* Sanctus Gondulphus ex primis Lotharinghis & majoribus Franciæ natus fuit, Trajectique nutritus, Euangelium gentibus prædicavit. Hic ſemel admirans deſtructionem Tungrenſis civitatis, & reſpiciens ædificium quoddam beati Servatii nimis dirutum, & virgulta creſcere in loco altaris beatæ Mariæ, compatiens juſſit ex univerſa convenire provincia, qui Tungrim renovarent. Sed Dominus recordatus malorum, quæ fecerat urbs illa, lupis miſſis, fecit colonos devorare ; flamma conſtructa combuſſit, fulgur cetera comminuit & terræ motus Pergama ſubruit ; ſicque reſipiſcens manum ab incepto retraxit, & pœnitentia delevit, quod neſcius fecerat contra Domini voluntatem. Sed conſolatus à Deo audivit : Pax tibi, noli timere. Sepultus eſt juxta S. Monulphum anno ſalutis DCVII.

Cultui antea probato adduntur ex Florario Ms.,

2 *Similia habet Magnum Chronicon Belgicum, à Piſtorio editum, præterquam quod illi inſerta ſint hæc fabuloſa verba :* Aliquando admirans deſtructionem Tungrenſis civitatis, & palatii Octa-

Magno Chronico Belgico, & Molano Sancti elogia.

AUCTORE G. C.

Octaviani, à quo Tungris Octavia dicta est, & simul respiciens ædificium quoddam sancti Servatii &c. *Auctor Florarii de palatio Octaviani & Octaviæ nomine olim Tungrensi urbi indito aut nihil in prototypo suo legit, aut ea tamquam nimis manifeste fabulosa, sciens volensque omisit. Propterea tamen pro reliquæ narrationis veritate spondere nolo. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ex historia Ms., & monumentis Trajectensis ecclesiæ veriorem Vitæ Gondulphianæ synopsim contexuit hoc modo:* Sanctus vero Gondulphus Trajecti ad Mosam nutritus & magnis ex natalibus, primis videlicet Lotharingiæ oriundus, moribus, continentia & eruditione clarus fuit; & sanctam Trajectensem ecclesiam septem annorum temporibus digne rexit. Migravit ex hoc seculo circa annum sexcentesimum septimum, eodem anni die, quo prædecessor, cui etiam par meritis est consepultus in navi sive in medio ecclesiæ sancti Servatii, ubi tumulus eorum, unde elevati sunt, hactenus visitur, & uterque defensor patriæ & custos ecclesiæ celebrem habet memoriam. *Ita ille, relictis fabulis, quæ in Actis ipsius passim occurrunt, & de quibus postea fusius agemus. Jam nobilem* S. Gondulphi *stirpem primo examinemus.*

B

De nobili S. Gondulphi stirpe,

3 *Ægidius Aureæ Vallis monachus, qui circa medium seculi* XIII *floruit, apud Chapeavillum tom* I, *cap.* 34 *hujus sancti Præsulis nobilitatem describit his verbis:* Hic namque, ut relatione quorumdam fidelium agnovimus, magnis ex natalibus, primis videlicet Lotharingiæ, fuit oriundus, Trajecti nutritus. *Omnia Mss. nostra circa hanc Lotharingicam prosapiam consentiunt; solus codex Ms. Trajectensis non admodum antiquus eamdem distinctius explicans asserit, quod* S. Gondulphus *fuerit* filius quidem Ducis Lotharingiæ ex filia Lotharii regis Franciæ. *Hunc codicem haud dubie secuti sunt recentiores rerum Trajectensium ac Leodiensium scriptores, inter quos Joannes Placentius Dominicanus ante ducentos annos ita scripsit:* Gondulphus Ducis Lotharingiæ filius ex filia Lotharii Francorum regis, ordinatus est pontifex anno salutis DC. *Quidquid sit de hac illustri sancti Præsulis stirpe, quam hactenus genuinorum ac veterum monumentorum defectu solide probare non possumus, Vita quædam Ms., à membraneo codice Leodiensis ecclesiæ revulsa, cujus ectypum ab amico accepit Papebrochius, aliam plane exhibet* S. Gondulphi *genealogiam, de qua fuse actum est in Paralipomenis ad conatum Chronico-historicum Differt.* XXVI. *Nos inde breviter hic ea excerpemus, quæ ad institutum nostrum pertinent.*

C

Propter Ms. quoddam non ita pridem detectum,

4 *Imprimis sciendum est, quod Vitæ istius, à codice Leodiensi avulsæ, auctor scripserit sub nomine Joannis, qui* S. Gondulphum, *uno alterove mediante, in episcopatu secutus est; adeoque se fingat ipsi Sancto supparem, & S. Arnulpho coævum, ut patet ex his verbis, quibus Acta concludit:* Vitam & Acta habes, carissime præsul, sanctissimi patrui tui *&c. Porrò narrationis contextus, de quo postea alienum & nostrum judicium proferemus, circa substantiam cum aliis Actis convenit; sed principium omnino differt: scriptor enim sic Vitam exorditur:* Sanctus Gondulphus filius deplorati Munderici, quem Theodoricus rex necari jussit, fuit magnus in Austria (*voluit significare* Austrasiam) sed major & nobilior coram Domino, cujus mandata servavit. Ille nutritus cum Bodegisilo Duce fratre suo in palatio regis Chlotarii; ita hominibus & Deo placuit, ut ab omnibus laudaretur Vir sanctus. Cum polleret honoribus Theodeberti regis, dixit in senectute sua Arnulpho filio Bodegisili Ducis: Audi me, nepos carissime, judicium inchoatum Domini, qui Mundericum perimi gladio permisit, filium Childerici parricidæ. Oremus, ut Christus avertat capita nostra à ventura ira: dixit enim Omnipotens; Visitabo iniquitates vestras usque ad tertiam & quartam generationem. Hæc cogitans, relicto seculo, vitam monasticam amplexus est, & post migrationem Monulfi, cum attigisset ætatis annum septuagesimum sextum ab universis civibus urbis Tungrensis electus, consecratur episcopus.

D

orta est disceptatio inter Ducem Spernonium,

5 *Cum Papebrochius hæc* S. Gondulphi *Acta recenter detecta Duci Spernonio, illustrandæ Francorum regum genealogiæ tunc temporis intento, communicasset, isque ea Parisiis in plurium notitiam adduxisset, orta est inter ipsum Ducem & nostrum Adrianum Jordanum controversia, uno inde systema suum genealogicum confirmante, altero hoc testimonium tamquam fictitium rejiciente. Dux enim Spernonius contexuit genealogiam sequentem:* Merovæus Francorum monarcha, genuit Sigebertum regem Ripuariorum Francorum, & Childericum Saliorum. Sigebertus claudus filium habuit Childericum. Childericus (*dicitur is fuisse parricida*) genuit Mundericum, Mundericus Bodegisilum ducem & S. Gundulfum episcopum, Bodegisilus Arnulfum. *Huic systemati favet altera genealogia adjuncta Vitæ Caroli magni per Eginhardum descriptæ, quæ sic incipit:* Buotgisus illuster vir genuit Arnulfum sanctissimum virum, episcopum urbis Metensium. *Qui totam hanc rem clarius expositam videre cupit, adeat Papebrochium in Paralipomenis ad Conatum chronico-historicum Dissert.* XXVI *num.* 12.

E

& nostrum P. Jordanum, de quorum opinione

6 *Verum P. Jordanus in Gallica sua crisi circa originem domus Francicæ à pag.* 155 *hoc systema, ac præsertim Vitæ Gondulphianæ fragmentum multis argumentis impugnat. Operæ pretium non est, ea omnia hic utrimque proferre, cum de eadem genealogia iterum agendum sit die* XVIII *hujus mensis in Vita S. Arnulphi Metensis episcopi. Interim audiamus judicium Papebrochii in Paralipomenis loco jam citato de Jordani sententia sic sentientis:* Sed hæc omnia, ut esse sic potuerint, ita solis sunt conjecturis coagmentata, quarum si vel una deficit à veritate (quis autem spondebit deficere nullam?) tota illa incatenatio tam speciosa deficiet, semperque manebit justa formido, ne universa S. Arnulphi genealogia gratis conficta sit, qui credebatur senatorio veterum Gallorum, regioque Francorum sanguine procreatus, parentum nominibus oblivione sepultis. *Deinde tamen illius inventionem sic laudat:* Gratulor Jordano nostro, quod systema suum sic potuerit expolire, ut nihil eorum in ipso superfit, quæ Cantarello Fabro aliisque eruditis stomachum moverant, ut Ansberti Blithildisque matrimonium fabulosum reputarent.

F

judicium suum tulit Papebrochius.

7 *De Ducis Spernonii opinione ita judicat:* Gratulabor etiam Spernonio Duci, si suum quoque systema possit expedire ab omnibus, quas Jordanus objicit, difficultatibus. Verumtamen sicut ingenue fateor, eas, quæ à Jordano allegantur SS. Ferreoli, Aygulfi, Firmini atque Arnulfi

A Arnulfi Vitas non esse tam exploratæ antiquitatis sinceritatisque, quam genealogiæ in iis fundatæ certitudo firmanda requirit; ita agnosco Vitam S. Gondulfi, etiam absque illo controverso principio totam mihi esse de suppositione suspectam; nec ullo modo posse ad S. Joannis ætatem, cui affingitur, aspirare. *Denique hanc dissertationem sic concludit:* Ut igitur præfata genealogia Spernonii aliquid credibilitatis accipiat, oportebit eam aliunde probari, quam ex auctore tam manifeste mendaci. *Papebrochius plures ibidem affert notas, quibus ostendit, Acta* S. Gondulphi *esse supposititia, de quibus nos statim fusius agemus, ubi quædam, ad illius episcopatum ac mortem spectantia, præmiserimus.*

Nostra sententia de episcopatus & mortis ejus epocha.

8 *Ex dictis in Vita* S. Monulphi *proxime præcedente patet*, S. Gondulphum, *ejus immediatum successorem, fuisse episcopum Trajectensem ordine duodecimum vel decimum tertium, & Tungrensem vigesimum secundum. Ex iis, quæ ibidem diximus, episcopatûs ejus initium figendum videtur anno sexcentesimo, quamvis id aliqui ad novennium aut decennium differant. Superest quæstio de episcopatûs illius duratione, ex qua pendet mortis epocha. Quædam Mss. nullos, alia vero vagos episcopalis regiminis annos exprimunt his verbis:* Digne sanctam Trajectensem regebat ecclesiam multo etiam tempore *vel* multorum temporibus annorum. *At si verum est, quod habet fragmentum supra allatum, eum jam septuagesimum sextum ætatis annum attigisse, cum ecclesiæ Trajectensi præficeretur, non est verosimile, quod in tam grandæva senectute illi multorum annorum tempore præfuerit. Utut est, plerique recentiores auctores & episcoporum Leodiensium Catalogi tantum septem gubernationis annos ei assignant. Sic Joannes Placentius supra citatus ait,* S. Gondulphum *obiisse* anno administrationis septimo, XVII Kalendas Augusti. *Molanus quoque ex Historia Ms. & monumentis ecclesiæ Trajectensis asserit, quod* sanctam Trajectensem ecclesiam septem annorum temporibus digne *rexerit. Magnum tamen Chronicon Belgicum gubernationi ejus unum annum sic addit:* Sanctus Gondulphus vicesimus secundus Tungrensis episcopus, & duodecimus Trajectensis cœpit anno Domini DC, anno Mauritii Imperatoris XVII, seditque annis octo. *Unde conjicio, hunc determinatum annorum numerum in quibusdam Mss. inveniri. Quo posito, mortem ejus consignamus anno 607 vel 608 contra Claudium Robertum & Sammarthanos, qui eam usque ad annum 617 differunt. Jam varia Mss. nostra enumeramus.*

Omnibus Mss. hîc enumeratis,

9 *Quinque Mss.* S. Gondulphi *Acta prodeunt ex iisdem codicibus, de quibus supra in Vita S. Monulphi mentionem feci: nam unum est ecgraphum ex Ms. Lovaniensi, quod exstat apud Canonicos Regulares S. Martini. Alterum habetur in nostro codice Ms. Trajectensi. Tertium legitur annexum Vitæ S. Servatii, cujus forte auctor est Jocundus presbyter, vir credulus, ut monui in Actis S. Monulphi. Quartum prodiit ex bibliotheca Ultrajectina S. Salvatoris, quod ceteris omnibus brevius post hunc Commentarium prævium primo loco typis edemus. Quintum descriptum est ex secunda parte Hagiologii Brabantini, quod Ms. conservatur in cœnobio Canonicorum Regularium Rubeæ Vallis prope Bruxellas. Illud verbosis phrasibus auctum secundo loco vulgabimus, ut lector videat, quomodo quorumdam Sanctorum Acta sub-*

inde magis rhetoricè quam historice amplificentur. AUCTORE G. C. *Sextum etiam, ex Ms. codice Leodiensi erutum, de quo supra memini, aliquando habuimus; sed illud, anno 1683 Duci Spernonio missum, aut periit aut latet; saltem in museo nostro nusquam comparet. Attamen parva est hæc jactura, cum inter illud & Acta ab Ægidio Aureæ Vallis monacho conscripta non sit discrimen, excepto initio, quod superius exhibuimus. Omnia* S. Gondulphi *Acta tum manuscripta tum à Chapeavillo tom. 1, cap. 34 edita quoad substantiam vix differunt: ubique enim de palatio Octaviani Cæsaris, à quo Tungris Octaviæ nomen olim sit datum, & de æstu maritimo circa eamdem urbem fit mentio. At nunc de his omnibus aliorum judicium exquiramus, & nostrum subjungamus.*

viri eruditi,

10 *Lobbetius noster in Gloria Leodiensis ecclesiæ pag. 47 sic timidè mentem suam indicat:* S. Gondulphus Ducis Lotharingiæ filius ex filia Lotharii Franciæ regis, Tungrensis episcopus vigesimus secundus. Tungrorum urbem è ruinis excitare voluisse quidam prodidere, divinitusque impeditum, detonante videlicet cælo, & fulmina flammarumque globos emittente; imo & lupum è cavernis terræ in latomos, aliosque operis præfectos. Verumne illud, hic non disputo. Hoc sane verissimum & ruinas illius urbis alias meliore modo instauratas; ruinas, dico, à vitiis, quæ longè turpiores sunt iis, quæ à ferro vel à flammis vel à vetustate inferri solent. *Ita ille Tungrorum restaurationem, in Actis tam mirabiliter propositam, forte non immerito in spiritualem populi Tungrensis ædificationem detorquet. Fisenus noster in Historia Leodiensis ecclesiæ lib. 3, num. 4 nulla circuitione utitur, sed rotunde judicium suum sic profert:* Gondulfus vir generis claritate, sapientia & maxime morum sanctimonia antecessoribus suis haudquaquam impar. Tungrorum urbem è ruinis excitare voluisse tradunt, divinitusque impeditum, eo prorsus modo, quo Julianum constat prohibitum Jerosolymis templum restaurare. Verum cum numquam ejus meminerint antiquiores, & ipsa narratio tot insertis scateat mendaciis, quot penè verbis, rem totam arbitror esse confictam. *Hic satis aperte rem ipsam eloquitur.*

cum Papebrochio fabulas immixtas esse opinantur,

11 *Daniel Papebrochius in Paralipomenis loco jam aliquoties citato quasdam Actorum circumstantias de fictione accusat, & simul accusationis suæ rationes sic reddit:* Plebeias prorsus fabulas ista sapiunt de Tungrorum ante Julium Cæsarem regibus, de Oceani usque ad muros affluxu, deque Octaviano Augusto conditore, nullum ex Romana Historia fundamentum habentia. Quisquis regionum nostrarum situm novit, & quomodo per amplissima schaldis Mosæque æstuaria marini æstus accessus recessusque iis se inferant, sed vix sensibiles ultra Mechliniam Brabantiæ, & Gorcomium Hollandiæ civitates; neutiquam credet, ullo umquam tempore factum, ut illi Tungros usque penetraverint per exiguum Jecoræ fluvioli alveum, post emensum trium leucarum spatium, inferentis se in Mosam juxta Trajectum, unde usque Gorcomium, ubi desinit æstus marinos sentire Mosa, plus LX leucarum navigatio est. Nec aliquis suspicetur, quia nonnulla indicia habentur maris, aliquando toti Brabantiæ Hollandiæque superfusi, tale quid esse potuisse ad usque notæ nobis historiæ tempora aut etiam seculo VI,

AUCTORE G. C.

quibus SS. Arnulphus Gondulfuſque vixere: nam indicia iſta ad tempus ante-Noëticum ſpectare credibilius eſt: & ſaltem ex quo Romani Francique nominari in noſtris regionibus cœperunt, eum fere ſitum omnia tenebant, quem nunc; præſertim in proxima Tungris Taxandria, nunc Campinia dicta, quæ eſt alta ac fabuloſa regio, & Francorum Rhenum ac Moſam trangreſſorum prima ſedes fuit ſub Juliano Imperatore. Noti ſunt ex Julii Cæſaris ac Taciti Commentariis populi iſtic à Romanis inventi, & qui horum imperium deſcripſere geographi celebres, nuſquam Octaviæ meminerunt.

quorum opinionem ex Harigeri ſilentio,

12 *Liceat mihi tantorum virorum veſtigiis inſiſtere, & meum qualecumque de tota hac hiſtoria judicium libere proferre. Antiquiſſimus, quem de* S. Gondulpho *meminiſſe ſcio, eſt Harigerus abbas Lobienſis, ſeculi decimi exeuntis ſcriptor. Hic apud Chapeavillum tom.* 1, *cap.* 32 *S. Monulphi geſta & ſepulturam breviter deſcribens, tantum de* S. Gondulpho *ſubdit ſequentia:* Illic &

B

beatus Gundulphus, qui viceſimus ſecundus ſucceſſit, locum habet ſepulturæ. *Attamen in operis ſui præfatione ad quemdam Abbatem teſtatur, ſe epiſcoporum Tungrenſium, Trajectenſium & Leodienſium Acta uſque ad S. Remaclum diligenter & veraciter collegiſſe.* Et ne labor hic, *inquit*, qui, te adhortante, ſuſceptus eſt, inferaciter fiat, non ejus modo, cujus meminimus, ſancti ſcilicet Remacli, ſed & ceterorum noſtræ ſedis pontificum tempora & geſta, quæ undecumque potuere corradi, ad noſtra uſque tempora collegi. *Mirum ſane eſt, Harigerum de* S. Gondulpho *non plura ſcripſiſſe, cum epiſcoporum geſta*, quæ undecumque potuere corradi, *collegerit. Fateor quidem hoc argumentum negativum non omnino concludere; ſed tamen rationem præbet ſuſpicandi, aut numquam ante Harigeri ætatem prolixiora* S. Gondulphi *Acta extitiſſe, aut ea forte periiſſe in vaſtatione Normannorum, qui, teſte Sigeberto in Chronico ad annum Chriſti* 882, juxta Moſam in loco Haſlon conſidentes, Leodium, Trajectum, Tungros, Coloniam Agrippinam, Bonnam cum

C

adjacentibus caſtellis comburunt: Aquis in palatio equos ſtabulantes, oppidum & palatium incendunt; præterea monaſteria Stabulaus, Malmundarium, Indam, Prumiam.

vel veraci candore confirmamus.

13 *Si quis contendat, imo evincat (hoc tamen futurum non arbitror) Acta* S. Gondulphi, *qualia jam habemus, Harigero antiquiora eſſe, dicam, Harigerum prudentiorem fuiſſe, quam ut hujuſmodi fabellas ſcriptis ſuis inſereret: hic enim maluit verax eſſe, quam diſertus videri, uti in eodem proœmio ſignificat his verbis:* Longe quidem, meâ ſententiâ, ab oratoris optimi excellentia me ratus differre, qui plurima paucis abſolvere, pauca plurimis protelare, vel magna extenuare, maxima è minimis efficere, lata anguſtè, anguſta latè, vulgata decenter, decentia intellectualiter, nova uſitatè, uſitata novè, & id genus plurima valeat delibare; cui & à Poëta præcipitur: aut famam ſequere, aut ſibi convenientia finge. Nec, ut ſcholares poſito themate, quibus verbis uti potuit, qui injuriam paſſus eſt, vel ille qui intulit, aliquid finximus frivolum, imo nec creperum *id eſt dubium. Vides Harigerum contemptis vulgi rumoribus & rhetorum ornamentis dubiiſque narrationibus tantum certa & explorata voluiſſe litteris mandare. Ut dicam, quod ſentio, ex his omnibus ſuſpicor, poſt Harigeri tempora magnam Actorum partem confictam fuiſſe: nam fuit poſterioribus præſertim ſeculis puerilis, ne dicam impius, in quibuſdam hominibus pruritus confingendi nonnumquam etiam ſub ficto veterum ſcriptorum nomine prolixiores Legendas de iis Sanctis, quorum Acta aut perierant aut ignorabantur. Forſan idiotæ quidam innocenter (imprudenter tamen) ſimiles Legendas conſcripſerunt, ut ſatisfacerent imperito vulgo, quod vix ſanctos credit eos, quorum longam & prodigioſam vitam non legit. Non dubito, quin* S. Gondulphus *eximia vitæ ſanctitate claruerit, ejuſque virtutes magis Deo quam hominibus notas veneror. Sed ſciens Sanctos, qui omnes veris laudibus abundant, fictis encomiis non delectari, falſa à veris diſcrevi. Nunc duplicem* S. Gondulphi *Legendam, quamvis de fictione ſuſpectam, lectoris oculis & criſi ſubjicio.*

D

VITA PRIMA

E

PARTIM SUSPECTA

Ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris cum aliis collato.

S. Gondulphus poſt pia opera & ædificia, * al. Lotharіæ

BEato autem Monulpho de medio facto, pretioſus confeſſor Chriſti Gondulphus de primis Lotharingiæ * oriundus, ab univerſo regno, & univerſis civibus electus, conſecratur epiſcopus, omniumque poſtpoſitâ diligentiâ rerum temporalium, totus fertur in Deum. In augmentum enim virtutum numquam ſibi defuit Deus virtutum, quo mediante, potens in opere, & ſermone, diſponebat jura regalia eccleſiarum & legalia. In omni etiam caſtello, & oppido, in quibus nondum erant, ædificari juſſit eccleſias, conſecrans illas Domino.

deſtructam urbem Tungrenſem, ac S. Servatii domum, a F

2 In hoc igitur ſtudio dum deſudaret, die quadam contigit eum iter habere juxta civitatem Tungrenſem. Et accedens propius, diſpoſitionem ejus, quotidianoſque maris acceſſus miratur *a*, præponens eam Babyloniæ atque Romæ. Obvianſque ſeni petit, quæ eccleſiarum ædificia, quæ regum fuiſſent palatia. At ille inter cetera oſtendit illi palatium, quod in honorem Octaviani Cæſaris conſtructum erat, à quo & ipſa civitas dicta eſt Octavia. Dehinc ædificium, in quo beatus Servatius dudum manſerat, ad ſanctitatis indicium inter cetera minus * dirutum. Huc ſe protinus conferens Epiſcopus, notanſque in quibus vel ſederat, vel ſteterat locis, ponit genua cum lacrymis univerſa deoſculans. * al. nimis

reſtaurare ſtatuit;

3 Cum autem in eminentiori loco civitatis Virgini Mariæ olim dicato diverſi generis virgulta vidiſſet conſcendiſſe, veſtem ſuam ſcindens, caputque pulvere ſpargens, in terram procidit. Inde conſurgens converſus ad Dominum dixit: Ecce Sion tua Domine, ecce Hieruſalem noſtra, ſed quomodo deſolata eſt, quomodo devaſtata! Siccine abolebitur hæc regia cæli! Abſit hoc, Domine, nec enim potero videre. Et converſus ad ſuos ex univerſa juſſit convenire provincia, qui

eam

A eam citius innovarent, ibique deinceps habitarent.

sed divinitus prohibetur, & 16 Julii moritur.

4 Hæc illo agente, recordatus Dominus malorum, quæ fecerat urbs illa ſuperba, ſancti Servatii zelans injuriam, ſubito redit ad vindictam, luporumque graviſſimorum immiſſa multitudine, in præſentia ſancti Pontificis civitatis, perfidos juſſit devorari colonos. Quod conſtructum fuerat, ultrix flamma conſumpſit, cetera fulgur comminuit; terræ motus inſuper pergama *b* multa ſubruit adeo inſolens, ut ipſe Pontifex mortem evadere deſperaret. Intelligens tandem divinis decretis non fore obviandum, reverſus ad ſuam ſedem, quod contra voluntatem Dei inſcius attemperaverat, pœnitebat, quouſque divina revelatione conſolatus eſt ſibi dicente: Pax tibi; noli timere, Dominus tecum. Ad æternæ beatitudinis præmia tandem illum Domino vocante, decimo ſeptimo Kalend. Auguſti ex hoc ſeculo migravit. Et quia non impar eſt meritis juxta prædeceſſorem ſuum beatum Monulphum ſepelitur in medio eccleſiæ beati Servatii.

b

B

ANNOTATA.

a *De hoc maris æſtu ſatis dictum eſt in Comment. prav. præſertim num.* 11.

b *Per* pergama *hic intelligo ædificia vel palatia altiora: nam præter arces Troianas, quibus hoc nomen fuit, poſtea loca editiora ſic appellabantur, ut teſtatur Servius in illud Virgilii:* Trojam incenſam & prolapſa videntem Pergama.

VITA SECUNDA

MULTUM INTERPOLATA.

Ex Ms. Rubeæ Vallis prope Bruxellas cum aliis collato.

C *S. Gondulphus*

HInc ſequitur electio pretioſiſſimi confeſſoris Chriſti & Antiſtitis beati Gundulphi, qui moribus & continentia atque eruditione nulli priorum inferior, nulloque ignobilior, regebat digne ſanctam Treverenſem * eccleſiam multo etiam tempore. Hic namque, ut relatione quorumdam fidelium audivimus & agnovimus, magnis ex natalibus, primis videlicet Lothariæ extitit oriundus ac Trajecti nutritus. Illo itaque in tempore hæc civitas & hæc eccleſia major erat in tota provincia: in hac ſiquidem civitate, Spiritus ſancti præeunte clementia, ipſe fortis & nobilis tyro non ſine magna gloria militavit Chriſto; hinc nomen ipſius longè lateque claruit, magnumque enituit.

** lege* Trajectenſem

poſt S. Monulphum factus epiſcopus,

2 Beato igitur Monulpho de medio facto, ille ab univerſis civibus electus, ipſe ab univerſo regno in ſolium pontificale erectus conſecratur epiſcopus, omnique depoſita temporalium diligentia rerum, totus fertur in Deum. Hic revera in ſimplicitate columbæ & in aſtutia ſerpentis miniſtravit in oculis Dei omnipotentis. At ne forte ſit in ratione damnationis, quod accepit à Domino in ratione benedictionis, omnem curam regiminis in populo, quibus maxime credebat, commiſit, ad perfectionis ſummam ſalutiſque perpetuæ in gloriam id fore dignitſimum judicans atque utiliſſimum, ſi terrenis exutus inhæreat omnino cæleſtibus. Quapropter in domo Domini jugiter manens ſacriſque myſteriis fideliter inhærens, divinus divinam agebat vitam.

EX MSS

claret apoſtolico zelo,

3 Conſiderans autem omnem civitatem ſuam omni honore ſacro in Domino florere, omnique religione in Chriſto fervere, eccleſias *a* longè remotas circuit, & quod verbo plantavit, ſignis ac miraculis rigavit. Erat in diebus illis juxta mare regio *b* quædam multis affluens divitiis, ſed notitiam Dei nondum habens ſummi & veri; illam viſitare, illam Domino parare niſus eſt, de cælo miſſus, gratia quoque agente ſuperna in brevi multos illorum ad fidem convertit, templis, in quibus colebantur idola, mox ſubverſis, in honore Principis cælorum ejuſque Sanctorum novas condidit eccleſias, eiſque ad ſerviendum miniſtros poſuit idoneos, & quot per eas diabolo ſubtrahebat, abſque mora per ſe Domino conſecrabat.

a

b

E

& veneratione erga S. Servatium,

4 Deinde ad alias tranſivit provincias; quibus ad Chriſtum converſis & in fide digne firmatis ad ſuam redire feſtinavit urbem, extra quam diutius manere ſanctiſſima ejus anima non potuit ferre *c*. Ad ſepulchrum namque excellentiſſimi atque ſereniſſimi confeſſoris Chriſti atque antiſtitis Servatii, apud quod in throno reſidens pontificali, quaſi unus de paradiſi fluminibus, prædicando, monendo atque docendo epiſcopatus ſui terram irrigavit univerſam, quotidianiſque divinæ converſationis & virtutis reficiebatur deliciis: etenim ibi de manu ejus viſum recipiunt cæci, greſſum claudi, leproſi mundantur, diverſæ infirmitates curantur; ipſi quoque dæmoniaci, gravioribus ligati catenis, mox, ut adveniunt, & ab infeſtatione inimici ſolvuntur, & à nexibus.

c

cujus cultores paternè fovet.

5 Quapropter ejus gloria mirabiliter crevit in omni eccleſia, illos autem, qui curati ſunt, fidelis diſpenſator Chriſti beatus Gundulphus collegit & fovit, donec juxta votum confortati & conſolati cum gaudio quiſque remeavit in ſua. Hæc profecto videre quis non optaret, quis non gauderet? Ille nimirum egregius ſacerdos Chriſti optavit, & devotiſſimus ordinavit, immo deſideravit, imoque niſi ex neceſſitate invitabili aliquando deeſſe noluit; nec ſibi, quæ fiebant, virtutes aſſignavit, timens ex hoc verbum Domini, Qui ſe exaltat humiliabitur. At quia mentem ſuam in radice humilitatis fundaverat, in partem alteram nec flecti noverat, utpote cui Spiritus ſanctus præſidebat rector, jure ab omnibus & in omnibus exaltari meruit & honorari.

F

Poſt pia quædam ædificia,

6 In argumentum ergo virtutum numquam ei defuit Dominus virtutum, quo præſidente, potens in opere ac ſermone diſponebat jura regalia, eccleſiaſtica, & legalia. Potenter itaque in univerſo agebat regno & in omni caſtello & oppido, atque in quibus nondum erant, ædificari juſſit eccleſias, attendens illud Salomonis: Quodcumque poteſt manus tua, inſtanter operare. Illas videre, illas Domino conſecrare citius exivit & quod minus erat in divinis adimplevit, ſemper laborans ad

EX MSS. ad hoc ut ſecretè mereatur videre Deum deorum in Sion.

deſtructam Tungrenſem civitatem, 7 In hoc ergo ſtudio cum deſudaret, juxta civitatem contigit eum quadam die iter agere: & accedens propius altitudinem ejus & latitudinem, quotidianoſque maris acceſſus aliaque multa, quæ nuſquam erant in terra, miratur: præponit eam Babyloniæ, præponit eam Romæ: nihil huic ſimile æſtimat in urbibus Aſiæ: interim petit ſibi deſignari, quæ [fuiſſent] eccleſiarum ædificia, quæ regum palatia. Ait ei quidam inter cætera: Hoc, pater, negotium nequaquam eſt hominum; eſt autem, ſed illorum, quorum converſatio eſt cum angelis cælorum; tamen quod audivi, quod agnovi, tibi revelabo. Hæc dicens apprehendit manum ejus, & duxit eum per omnia loca ædificiorum, oſtendens & palatium, quod in honorem Octaviani Cæſaris conſtructum fuerat, à quo & ipſa civitas olim dicta eſt Octavia *d*.

d

& S. Servatii domum, B 8 Hinc progreſſus puſillum, locum, in quo vir angelicus, magnificus beatus Servatius, manere conſueverat, ac ædificium oſtendit ejus, revera miræ & admirabilis ſanctitatis ob judicium Chriſti fidelibus ob ſolatium, inter cetera minus dilapſum minuſque deſtructum. Huc protinus ſe contulit Epiſcopus, & diligenter notans loca, in quibus ſederat vel ſteterat beatus Servatius, genua ponit, oſcula figit & univerſa oſculando piis irrigat lachrymis: hæc autem cum præ miſericordia inſpicere non valeret, exiit & ad alia tetendit. In loco vero altaris & ſanctuarii, quod erat ſupereminens & honorabilius univerſa civitate, quodque erat ipſius Martyris Domini Salvatoris dedicatum majeſtati, virgulta diverſi generis aſcendiſſe ut vidit, veſtem, qua indutus erat, ſcidit, & caput pulvere conſperſus decidit in terram quaſi mortuus.

reſtaurare volens, 9 Facto autem quaſi horæ ſpatio, elevans ſe dixit: Ecce Sion tua, Domine, ecce Hieruſalem noſtram, ſed quomodo vaſtata eſt, quomodo deſolata! O malitia hominum! O invidia dæmonum! Per vos cælum deſeritur, per vos malitia * deſolatur. Quid ergo erit? Tonſa & cæſa permanebit hæc regia cæli? Abſit hoc, Domine: neque enim potero videre. Et converſus ad ſuos ex univerſa juſſit venire provincia, qui eam citius innovarent, ibique deinceps habitarent. Hæc dixit, & ſurgens, iter, quod incepit, peregit. Cum vero rediret, & quod factum eſt placeret, aliquot diebus illic morari diſpoſuit.

** al.* terra

C

divinitus impeditur, *e* 10 Manſit itaque & lætatus eſt vehementer. Dominus autem non immemor, quæ fecerat mala urbs illa ſuperba dilecto dilectiſſimæ Genitricis ſuæ conſanguineo, *e* lupos veſpertinos & graviſſimos in medio eorum devenire fecit, & quotquot invenerunt, in conſpectum ipſius Pontificis juſſit devorare colonos. Quod conſtructum erat, ignis conſumpſit, cætera fulgur combuſſit; etiam inter alia pericula terræ motus adeo magnus & frequens, ut ipſe Antiſtes mortem evadere deſperaret. Surrexit ergo continuo & abiit, nec ultra redire tarduit *, per omnia gratias agens Deo, quia in hoc non periit judicio.

D

* *al.* eſt auſus

&, actâ pœnitentiâ, ſecure exſpirat.

11 Ad civitatem iter ſuum regreſſus, quod quaſi neſcius geſſerat, flendo, jejunando, aliaque bona opera, [exercendo] adjuvante ſe Deo, & pii patroni interventu annuente, ſummopere delere ſtuduit; ſemper habens in corde, ſemper in ore, quæ fecit Saul rex contra Dominum, & timuit valde; nec deſtitit, donec nocte quadam in viſione, ut ipſe ait *f*, dictum eſt ei: Pax tibi, noli timere; Dominus tecum. Ex hoc verbo beatus Pontifex quanto certior ex conſolatione, tanto amplius laborabat in omni divina operatione. Ad ſupernæ igitur repromiſſionis gaudia & æternæ beatitudinis præmia Domino Jeſu vocante, XVII Kalendas Auguſti, quo die anteceſſor ejus Monulphus, ex hoc ſeculo ad Superos tranſiit: & quia non impar eſt meritis, juxta eum ſepelitur in medio eccleſiæ illius incomparabilis viri glorioſiſſimi Servatii ad gloriam & laudem Regis cælorum, cujus regnum & imperium ſine fine permanent in ſecula ſeculorum. Amen.

f

E

ANNOTATA.

a *In Ms. codice Trajectenſi ſic ea habentur:* Eccleſias ſuæ diœceſis, aliaſque longe remotas circuit.

b *Quænam ſit ea regio, tunc temporis adhuc idololatrica, non facile dixero. Ceterum de apoſtolica hac excurſione non meminit Ægidius ab Aurea Valle, nec Ms. Lovanienſe, nec Ultrajectinum. Eamdem tamen memorat codex Trajectenſis recentiori charactere conſcriptus.*

c *In Vita* S. Gondulphi., *Actis Servatianis inſertâ, interponuntur ſequentia:* Sed diu reſidere haud datum: cum enim fama virtutis & prudentiæ apud omnes reges principeſque vigeret, ad negotia diverſa componenda ſæpius evocabatur. *Reliqua vero de S. Servatii ſepulcro illic omittuntur.*

F

d *Hæc fabula omnibus Mss. inſerta eſt; atque de ea ſatis dictum in Commentario prævio.*

e *Hic alludit auctor ad conſanguinitatem S. Servatii cum Deipara; ſed hanc fabulam jam dudum refutavit Henſchenius in Exegeſi præliminari ante tomum* VII *Maii cap.* 2.

f *In fragmento, Vitæ Servatianæ annexo, ea ſic leguntur:* Ut ipſe poſtea referre ſolebat. *At de hoc ipſius Sancti teſtimonio in reliquis Mss. altum eſt ſilentium.*

A D

DE S. VITALIANO EPISC. ET CONF.

CAPUÆ ET CATACII IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. B. S

§ I. Cultus & Acta.

FORTE SEC. VII.

INter Sanctos, *quos ſæpe diximus Romano Martyrologio à Baronio primùm inſertos, numerandus omnino eſt hoc die* S. Vitalianus, *incerti temporis Capuanus epiſcopus, ex iſtius eccleſiæ Breviario, ſeu ejus potius Kalendario acceptus, ubi teſte Michaële Monacho, in Capuano Sanctuario ſic refertur:* Vitaliani Capuani epiſcopi & confeſſoris dupl. *Baronius legit:* Capuæ, S. Vitaliani epiſcopi & confeſſoris; *nihil in notis adducens præter jam dictum Capuanum Breviarium. Neque alia exſtat Sancti, pro Capuanis alibi prorſus incogniti, in ullis ſacris Faſtis aut Martyrologiis memoria: quæ enim inter auctaria Uſuardina ſignatur ex codice Vaticano charactere Longobardico ſcripto, notatoque numero* 5949, *de antiquiori aliquo cultu certiores nos quidem reddit, at dubios ferme relinquit, an utrobique ſermo ſit de eodem Sancto eoque Capuano epiſcopo, quandoquidem Beneventum diſerte exprimatur, nulla Capuæ facta mentione. Verba codicis iſtius ſunt:* Beneventi, natalis ſancti Vitaliani epiſcopi confeſſoris, *ubi vides, ex rei natura obviaque acceptione, Beneventi Sanctum ipſum potius quam Capuæ adſcribendum eſſe.*

Etſi Beneventi alicubi ſignetur,

B

2 *At enim ex ea parte odioſa inveſtigatione liberamur, conveniunt ſiquidem Beneventani,* ſanctum Vitalianum, *tametſi apud ſe aliquando depoſitum, ſuum non eſſe, ſed Capuanum antiſtitem: nam quemadmodum Marius Vipera archidiaconus Beneventanus, urbis iſtius Sanctorum illuſtrator, ad Veſpaſianum, Capuanum Vicarium olim ſcripſit, Beneventi in monaſterio S. Victorini aſſervatur codex Longobardicus, habens hæc verba:* Beatus pater Joannes antiſtes Beneventanus corpus S. Vitaliani epiſcopi Capuani, à collabente eccleſia Montis Virginis Beneventum tranſtulit, & in eccleſia beatæ Mariæ Virginis cum multis aliis Sanctis locavit; *quæ à præfato Veſpaſiano ſeſe accepiſſe teſtatur Michaël Monachus in Sanctuario ſuo Capuano pag.* 41, *ut jam ſatis ſecuri ſimus, eumdem eſſe* S. Vitalianum *qui Capuæ, ut iſtius urbis epiſcopus hoc die Officio duplici colitur; Beneventi autem, ut iſtic aliquando depoſitus, à citato Martyrologio recenſetur: utinam æque perſpicuum reddi poſſet, quis ille beatus Joannes antiſtes Beneventanus fuerit, qui corpus* S. Vitaliani *epiſcopi ex Monte Virginis Beneventum tranſtulerit, unde Sancti noſtri ætas aliquouſque retegeretur.*

ſuum non eſſe fatentur Beneventani,

C

3 *Sic ibi ſubjungit laudatus Monachus:* Ceterum ille beatus Joannes, ut habent Beneventana monumenta, ſucceſſit S. Barbato, qui S. Barbatus obiit inchoato anno DCLXXXII, ipſe autem beatus Joannes obiit anno DCCXVI. Hinc oportet aſſerere, S. Vitalianum vel proxime anteceſſiſſe, vel proxime ſucceſſiſſe S. Decoroſo epiſcopo Capuano, qui coævus fuit S. Barbato. Hinc quoque colligimus, cor-

de tempore quo ad ſe tranſlatus fuerit incerti.

pus S. Vitaliani, quod à Papa Calixto, hàc iter faciente, dicitur Benevento Catanzarum fuiſſe tranſlatum, fuiſſe quidem eò tranſlatum anno MCXX, quo ſcilicet anno Calixtus Beneventi fuit. *Hîc paucis multa connectit Sanctuarii ſcriptor, quæ ſi vera ſunt, ruere neceſſe eſt totam poſthumam* ſancti Vitaliani *hiſtoriam à Paulo Regio Vici-Æquenſis epiſcopo, de Sanctis Neapolitanis parte 2 adornatam, ubi per tria capita fuſe ea deſcribit, quæ poſt* S. Vitaliani *ſepulturam accidiſſe ſupponuntur: nec ſatis ſubſiſtit ipſa ſacri corporis Catanzarum ſeu Catacium Calabriæ urbem vulgatiſſima tranſlatio, ut ſequenti paragrapho operoſius diſcutietur, hîc nobis Capuana primùm verſanda ſunt.*

E

4 *Capuana appello, quæ Capuæ aut circa Capuam in vita & poſt mortem, in ordine ad Sancti Acta & cultum geſta ſunt; in quibus primum obſervandum occurrit quod Legenda in Breviario apud laudatum Monachum in novem breviores lectiones diviſa, non nihil obſcura ſit, nullis plane hiſtoricis characteribus prædita, ex quibus vel in ſolam* S. Vitaliani *ætatem deveniri poſſit, adeo ut ſi Capuæ nomen abeſſet, ad alias ferme quaſlibet regni Neapolitani urbes tota hiſtoria commode referri poſſet, ut facile intelligas, multis poſt Sancti obitum ſeculis ſcriptam eſſe, obliteratâ prope vel ſaltem plurimum obſcuratâ ejus memoriâ, ſic ut non nulla fortaſſe aptata ſint, quæ de epiſcopo aliquo, calumnias & injurias à ſuis paſſo, confuſius narrabantur; unde quis merito ſuſpicetur, multa ſimul commixta, quæ modo pervium non ſit ſatis accuratè diſtinguere, præſertim ut Acta illa edidit laudatus Paulus Regius, ad novem magna capita per* XXX *facies in forma quarta excuſa, nempe à pag.* 280, *ad* 311, *longiſſima oratione ea proſecutus, quæ melius à Ferrario, & hodierno Capuano Officio unica circiter facie continentur.*

Non minus dubia eſt ejus Legenda,

F

5 *Melius, inquam, ſaltem minus male, neque enim omnimodè placere poſſunt, quæ ibi & paulo fuſius apud prædictum Michaëlem Monachum commemorantur, cujus Lectiones novem infra deſcribentur, compendioſius in hodierno Officio Capuano & Catacenſi contracta. Habeo iſtud præ manibus excuſum Neapoli apud Novellum de Bonis anno* 1669, *ex quo tres Lectiones hîc in ſpecimen ſubjicio.* LECT. IV. Vitalianus Capuæ natus, morum innocentia vitæque ſanctimonia ab infantia conſpicuus, epiſcopalem ipſius civitatis thronum omnium conſenſu promeruit. Quam dignitatem adeptus, vitam abſque querela in omni caſtitate & humilitate uſque ad ſenectam perduxit: viduis enim ac pupillis alendis, conſolandis afflictis ægriſque curandis, animis denique corporibuſque omni ope juvandis adeo feliciter & exacte incubuit, ut ſe verum patriæ patrem comprobaret. *Satis patet, opinor, vaga hæc eſſe ac communia omnia, atque ad ſeculum quodlibet revocabilia. Neque id mirum; nam ubi Sancti ætas ignoratur,*

nec ſatis ſubſiſtunt,

AUCTORE I. B. S.

haud ſane facile eſt, geſtorum ejus exactam rationem reddere: quod ſi vitam in omni caſtitate uſque ad ſenectam *in epiſcopatu perduxit, non ſatis appoſitè ei applicantur quæ habet ſequens lectio hujuſmodi:*

quæ in hodierno Capuano Officio,

6 LECT. V. Sed cum ejus ſanctitati hoſtis humani generis infenſus eſſet, viros improbos concitavit qui Seni innocenti impudicitiæ crimen imponere hac inſtructa calumnia conati ſunt. Veſtes muliebres clam in ejus cubiculum, propriis ſubductis, injecerunt; cumque de more ad matutinum Officium conſurgeret, veſtes, quas reperit, aſſumpſit, atque his indutus, ad eccleſiam pergens, ludibrio habitus eſt. Nam perditiſſimi impoſtores protinus clamarunt, eum qui aliis caſtitatem prædicaret, cum mulieribus verſari, adeo ut nec vereretur illarum veſtimenta geſtare. Ab impiis itaque captus, cum diceret, ſe ab aliis potius quam à filiis hæc pati debuiſſe, culeo inſutus, in mare projectus eſt; divina tamen providentia eum ſervante,
B incolumis ad portum Romanum pervenit. *Hic viri improbi dicuntur accuſatores; apud Regium ſunt laſcivi juvenes, apud Jacobum Jordanum in Chronico Montis Virginis lib.* I, *cap.* 16 *ſceleratí ſacerdotes; non cohærent: nec magis quadrat tota accuſatio in virum ſenio gravem. Adde, craſſum eſſe ſtratagema, ſuppoſitionem veſtium, quam facile adverterit Senex, ſaltem ſi vigilaſſe ſupponatur. Qua autem tempeſtate dicuntur impoſtores illi eò progredi potuiſſe, ut Epiſcopum culeo inſuerent, ipſumque in mare, ut hic habetur, vel in fluvium Lirim (Garigliano) projicerent. Porro ſubſequens prodigium variis coloribus à Regio depingitur.*

quantumvis paucis de eo memorantur.

7 LECT. VI. Tantum ſcelus pœna ſtatim divinitus inflicta vindicatum eſt; nam tanta ſiccitas terræque ſterilitas in finibus Capuæ eſſe cœpit, ut nulla ibi ſeges vel herba gigneretur. Cives autem id ſibi merito evenire intelligentes ob crimen patratum in Epiſcopum, facti pœnitentes, conquiſitum & inventum orant, ut reverſus in patriam, his qui in eum peccaverant, veniam daret, quâ impetratâ, ſanctoque Antiſtite in priſtina ſede reſtituto, copioſi illico imbres exundarunt. Verum ille finem vitæ appropinquare præſentiens, in montem qui Virgilii dicebatur,
C ſeceſſit, ibique exſtructa B. Virgini eccleſia, paulo poſt obdormivit in Domino XVII Kal. Auguſti, ac ibidem depoſitus multis miraculis coruſcavit. *Pœnam paucorum crimine univerſis inflictam, utut negare nolim, vellem ſane, & ea ſatis firma fide ſubſiſteret. Seceſſum in Montem Virgilii facile admitto; non item, quod alii adjungunt, ex ædicula ſacra, ibidem à Sancto Virgini Deiparæ dedicata, nomen Montis Virginis contraxiſſe, quod multis poſt ſeculis inditum eſt. His non contentus Regius alios Sancti ſeceſſus memorat, in quos ſeſe receperit, priuſquam in prædictum montem conſcenderet. Fateamur, hiſtoriæ iſti, non undequaque certæ, magnum ornatum acceſſiſſe. Id in dubium revocari non poteſt, quod pridem Capuæ cultus fuerit* S. Vitalianus, *quodque, ut notat Monachus pag.* 521, in diœceſi Calvenſi exſtiterit *ejus* eccleſia, in Caſertana quoque, necnon in Cajacenſi, una in loco Baluxiano, & altera in Campora longa.

Satis nobis eſt, certa cultus indicia reperiri:

8 *De cultu itaque, ut ſemel dicam, dubitandum omnino non eſt; de variis hiſtoriæ totius adjunctis dubia nonnulla viro Cl. Dominico de Geor-*

gio, amiciſſimo æque ac zeloſiſſimo Sanctorum D
gloriæ promotori, aliiſque eruditis proponenda tranſmiſeram, ad quæ inter alios ſincere & candide reſpondet vir eximius ac eruditiſſimus eccleſiæ Capuanæ Canonicus Theologus Alexius Symmachus Mazochius, veteris Capuæ hiſtoriæ modo intentus, mecum plane ſentiens in iis quæ toto hoc Commentario, ad hiſtoricam normam expendenda ſuſceperam: id vero præterea ſuggerens, quod ad ſequentis paragraphi diſquiſitionem pertinet, repertum alicubi vetus Ms., in quo notatur, ſacrum corpus S. Vitaliani *à Calixto Papa donatum fuiſſe Guilielmo Apuliæ duci, qui obiit anno* 1127, *ut ſic facile Catanzarum circa ea tempora pervenisse intelligamus: niſi prævaleat ſcheda alia Italica, ex Virgineo monte anno* 1668 *accepta, qua aſſeritur, multo citius, nempe anno* 970 *Ottonem Imperatorem Benevento illud accepiſſe, dum Græcos debellaturus in Calabriam feſtinaret. Hæc obiter dicta ſufficiant, ut clarius perſpiciamus, quam ſunt certa quæ ad* S. Vitaliani *cultum pertinent, tam eſſe ambigua, quæ ejus ætatem, inventionem & tranſlationem circumſtant, ut mox paulo pluribus explicabitur.* E

nam quæ Acta aliqua Latina narrant,

9 *Prætereunda ſilentio hîc non eſt Legenda aliqua latina manuſcripta, quæ apud nos exſtat, neſcio unde accepta, ſub titulo,* Divi Vitaliani epiſcopi Capuani Vita, *quam multo rectius appellaveris, orationem panegyricam amplam & inflatam, qua pluribus figuris oratoriis quaquaverſum diffuſis, eadem ferme deſcribuntur, quæ jam brevius complexi ſumus, additis novis dubiis, & binis ad calcem miraculis, cum brevi tranſlationis Catacenſis hiſtoria, de qua proxime fuſius agendum erit. Merum autem orationem eſſe, pro concione fortaſſe alicubi dictam, hinc colligi poteſt, quod hujuſmodi epilogo ſeu peroratione concludatur:* Ex hac rerum geſtarum Vitaliani gloria, unuſquiſque veſtrum, fratres cariſſimi, ſtudio efferri debet ad res divinas contemplandas *&c. Scriptionem illam qualemcumque lucem mereri non cenſuimus, quod nihil omnino contineat lectoris attentione dignum, utpote mera, ut plurimum, verboſitate diverſa à jam datis, & infra dandis prolixioribus Monachi lectionibus; quas paulo tolerabiliores putavimus, certe ſufficientibus difficultatibus obnoxias, ut plures ex tali farragine accerſendæ non fuerint, non magis quam ex Paulo Regio aut Jacobo Jordano, quorum nomina, in ordine ad* S. Vitaliani *Vitam, ſatis eſt indicaſſe.* F

& tranſlationis adjuncta valde dubia ſunt.

10 *Atque hæc hactenus de Sancti Actis & cultu, prout hic ad Capuanos & circumvicina loca reſtringitur; aliam nobis ſatis ambiguam diſquiſitionem præbent Catacenſes ſeu Catanzarienſes in Calabria, ad quos* ſancti Vitaliani *corpus tranſlatum volunt à Calixto Papa II, alii cum laudato Michaële Monacho, in dicto Sanctuario, anno* 1120, *alii cum illuſtriſſimo Regio, ex inſtrumento inferius producendo, anno* 1122, *quo ipſo nempe, in Calabriam profectus ſit ſummus Pontifex, ad componendas, uti aiunt, diſcordias inter Guilielmum, quem* Italiæ ducem *appellant, & Rogerium Siciliæ comitem ejus conſobrinum, quando etiam eccleſiam Catacenſem conſecraverit, tranſlata, anno præcedente* 1121 *Catacium Trium Tabernarum ſede epiſcopali, ut productis ſplendidis monumentis probare ſeſe exiſtimant Catacenſes, ſed quæ pridem ab Ughello convulſa ſunt, Italiæ ſacræ tomo* 9 *à col.* 483. *Et de his quidem obiter meminiſſe ſit ſatis; huc proxime pertinet inventionis ſacri corporis in Monte Virgilii, ejuſque Beneventum primùm, deinde Catanzarum tranſla-*

tionis

A *tionis historia, varii generis adjunctis, non oscitanter examinandis, vestita: tum vero recentior* S. Vitaliani *reliquiarum revelatio ac visitatio à Nicolao Horatio, istius urbis episcopo instituta anno* 1583, *de quibus altero jam paragrapho disputandum est.*

§ II. Inventio sacri corporis, ejusdem translatio, & ultima Catacii seu Catanzari visitatio anno 1583.

Descriptio Catacii in Calabria,

HUc nos ducit celebris S. Vitaliani *veneratio Catacii seu Catanzari in Calabria, ubi tamquam primarius patronus coli dicitur. Est autem Catanzarum, uti describit Ughellus tomo 9, col.* 483, parva & mediterranea civitas Calabriæ, quæ inter Crotonienſis & Locrenſis terminum, & Albim amnem, edito ſalubrique, & natura atque opere munito ſita loco, ſexto à mari
B Jonio milliari, aëris inſuper temperie, ſituſque amœnitate coaluit, ſic ut hac tempeſtate inter primarias Calabriæ urbes connumeretur. Hanc antiquam Græcorum coloniam fuiſſe ſcribit Solinus, amplam evaſiſſe ex ruinis magnæ Græciæ à Saracenis factis, indeque Cantanzarium dictam ab ipſo montis faſtigio ubi ſitum, Catazorios græce, latine cacumen & culmen interpretatur; (*intellige à κατα & ὄρος ſupra montem, interpoſito ſigma ſeu zita ad ſuaviorem pronuntiationem.*) Alii volunt, poſt devaſtatam à Mauris Calabriam, à Flagitio Nicephori Conſtantinopolitani Cæſaris copiarum duce, in trium montium planitie conditam, dictamque Catanzanum à verbo græco quod ſignificat ſedeo (*ſaltem ex ſatis vicina affinitate à verbo καθίζω*) quod hæ, condendæ urbis loco delecto, hîc conſederint. *Plura iſtic videri poſſunt.*

quo Sancti corpus à Calixto II translatum ſit,
C 12 *En locum quo, ut jam dicebamus, translatum fuerit* S. Vitaliani *corpus è monte Virgilii, ſeu Virgiliaco (hodie Virginis) vel Benevento, quod non ſatis diſtingui poteſt, ſed certo à Calixto PP. II, cujus rei diſquiſitio paulo altius hîc repetenda eſt. Lectiones proxime relatæ & aliæ paulo longiores* Vitalianum *relinquunt in memorato monte, neque ulterius Vitalianam hiſtoriam producunt; aſt illam longè fuſius extendit laudatus Vici-Æquenſis epiſcopus Regius, cujus excomptam Italicam orationem hîc latinam reddere operæ pretium non exiſtimavimus, cum vices ejus ſupplere commodè poſſit brevius Monachi compendium pag.* 41, *quo ſeſe fatetur Regii narrationem contraxiſſe in hunc modum:* Vitalianus vitâ functus, indies majora miracula operabatur, ideoque ſepulcrum ejus ſumma veneratione frequentabatur; at cum impii Saraceni Campaniam, & reliquas provincias occupaſſent, vaſtatis oppidis, diſperſiſque populis, non ſolum ſepulcri veneratio, ſed & ſepulcri notitia penitus excidit. *Unde hæc Regius acceperit, nec diſtinctè indicat ipſe, neque ego aliunde colligere hactenus potui; ceterum hæc ita ordinanda fuerunt, ut ad ſequentem hiſtoriam via opportune ſterneretur. Sic ex ipſo pergit Monachus:*

diu ante repertum à paſtoribus diſco ludentibus:
13 Poſt multos annos paſtores quidam diſco ludentes, pro diſco, magno lapide utebantur, quem recedentes abjectum relinquebant. Paucis deinde poſt diebus, ſæpe ſæpius obſervarunt, lapidem illum amotum è loco, in quem, veſpere diſcedentes, rejecerant, abjectumque reliquerant. Admirantur, de cauſa inter ſe perquirunt; & ecce ſinguli in ſomnis admonentur à S Vitaliano, illum eſſe ſui ſepulcri locum, in quo toties diſcum invenerant. Re ad epiſcopum loci delata, refoditur terra, ſepulcrum invenitur, corpus cum ingenti lætitia excipitur, & in monaſterium Montis Virginis tandem transfertur. Calixtus Papa II, cum hac iter faceret, S. Vitaliani corpus venerari voluit, & cum Catanzari in Calabria degeret, illud illuc aſportari mandavit, & condidit in eccleſia, quam in illa civitate conſecravit, ibique hac etiam ætate, ſumma celebritate ac veneratione colitur. Hactenus (*ſubdit Monachus*) ex Vita ab epiſcopo Vici Æquenſis Italicè ſcripta, *quam totam amplecti viſus eſt, non ſic tamen quin ſibi aperte contradicat, dum ex Mario Vipera tradit ſacrum corpus Beneventum tranſlatum fuiſſe, & quidem* à B. Joanne antiſtite, *atque inde demum Catanzarum transferri oportuiſſe anno* 1120, *ut ex ejus verbis habes ſupra num.* 2. E

AUCTORE J. B. S

quæ omnia valde recenti auctoritate nituntur.
14 *Quo attentius hæc omnia evolvo, expendo & diſcutio, candide fateor, eo implexa magis apparere & quaſi ſtudiosè involuta, nullo uſquam occurrente ſolido aliquo veſtigio ubi pedem tutò & certò figas. Ædis ſacræ à* S. Vitaliano *exſtructæ, ejuſque & ſepulcri everſionis per Saracenos hiſtoria, ejuſdem miraculoſa prorſus inventio per paſtores diſco ludentes; rurſus novæ eccleſiæ in prædicto monte ædificatio, ac ſacri corporis ibidem cultus uſque ad conditum iſtic à S. Guilielmo monaſterium, & ad tempora Calixti PP. II; demum poſtrema ejuſdem inde in Calabriam ab ipſomet Pontifice, vel ejus juſſu tranſportatio, ſola ferme Regii, ſub finem ſeculi* XVI *ſcribentis, auctoritate niti videntur; præter ea quæ ex inſtrumento Nicolai Horatii Catacenſis epiſcopi, infra dando, colligere aliquatenus potui; quamquam & inſtrumentum ipſum, qua parte tranſlationem ejuſque tempus recenſet, non majori quam cetera fide ſubnixum ſit. De repertis* S. Vitaliani *reliquiis fidem quidem facit haud dubiam; de tempore autem quo corpus iſtud Catacium adductum ſit, deque identitate cum* S. Vitaliano *Capuano epiſcopo, non æque liquent omnia, ut ex brevi rei deductione ſaxo clarius intelligas.* F

Nec de Sancti ætate quidquam conſtat,
15 *Quemadmodum ex vero verum ſequitur, ſic ex dubio non niſi dubia manare poſſe, in confeſſo eſt. Imprimis igitur, non conſtat quo vere tempore vixerit, quid egerit, aut quo anno mortuus ſit* S. Vitalianus; *nec magis ſcitur, quamdiu in Monte Virgilii corpus ejus ſepultum manſerit. Beneventanos audivimus, corpus tranſlatum aſſerentes à B. Joanne epiſcopo Beneventano, quem Joannem ait Monachus obiiſſe anno* 716, *ut adeo ante id tempus Beneventi depoſitus fuerit* S. Vitalianus; *quod ſi verum eſt, corruit plane tota Saracenorum & ludentium paſtorum, ac per ipſos inventionis Regia narratio. Aſt eam Monachi chronotaxim tuendam non ſuſcipimus, cum ridiculum videatur, Sancti non ita pridem, ut volunt, defuncti, reliquias transferri ex collabente eccleſia, quam ipſemet ædificaverit, contra quam paulo ante eumdem ipſum Monachum ex Regio referentem vidimus. Unde eum quoque impugnat laudatus ſupra Jacobus Jordanus à pag.* 193, *candidè & verè primùm profeſſus*, grandiſſimam occurrere inter ſcriptores diverſitatem circa tempus quo repertæ, & locum quo tranſlatæ fuerint S. Vita-

AUCTORE J. B. S.

Vitaliani reliquiæ. *Id vero novum nobis prorsus non est, cum id passim deprehendamus in iis scriptoribus, qui de re incerta disputantes systemata & hypotheses liberrime fabricant, quibus gesta innecti posse sibi imaginantur, de præfigendo solido fundamento parum soliciti.*

nec de translatione Beneventana,

16 *Neque ab ea ratione multum abludit Jordanus ipse, qui Monachi opinione pluribus impugnata, operosius inquirit, quis inter plures Joannes Beneventanos archiepiscopos, ille fuerit, qui* S. Vitaliani *corpus transtulit. Et primo quidem satis evincit, nullum istius nominis sub finem seculi* VII *aut sub* VIII *principium Beneventanam cathedram tenuisse; verum quo minus rem illam Joanni II, qui circa annum 755 floruit, adscribat, id ei obesse videtur, quod salvandas susceperit circumstantias à Regio descriptas, de Saracenorum depopulatione, miraculosaque per ludentes pastores inventione &c. de quibus Monachus haud ita solicitè laborasse videtur. Urgentius pro altero Joanne, nempe ejus nominis V, episcopo ordine* XLVIII, *argumentum adfert ex Viperæ chronologia, etiam ab Ughello, tomo* 8, *col.* 79 *adoptata, in qua pro medio seculo* X *ista leguntur:* Hac eadem tempestate fuit per episcopum nostrum Joannem à collabente ecclesia Montis Virgiliaci, corpus S. Vitaliani episcopi Capuani Beneventum translatum, & in ecclesia sanctæ Mariæ Virginis, quæ hodie cathedralis est, honorificè collocatum; ex eadem bibliotheca Beneventana, in Legenda Sanctorum manuscripta part. 1, pag. 176.

aut in ecclesiam Montis Virginis,

17 *Si hic hæsisset Jordanus, meritam aliquam laudem referret, at postquam hæc probabilia esse merito censuit pag.* 195, *territus quodammodo auctoritate Regiæ Legendæ, multa commiscentis de oratorio* S. Vitaliani *à Saracenis (quo tempore eò accesserint, incertum) destructo, deque Sancti memoria eo modo prorsus amissa, torquet se vehementer ut inveniat tempus sufficiens inter Saracenicas grassationes, & memoratam jam proximè Beneventanam translationem, quo* S. Vitaliani *memoria interire potuisse dicatur, ut idcirco sacri corporis inventionem ad alterum ut minimùm seculum removendam existimet. Accedunt & perimentia argumenta, primum Monachi, qui varia adoptans sibique contradicens, vult inventum corpus* translatum esse in monasterium Montis Virginis, *seculo primum* XII *exstrui cœptum, alterum laudati Pauli Regii, rotundè asserentis, Calixtum Papam II anno* 1119 *illac transeuntem, idem ipsum* S. Vitaliani *corpus ex prædicto monasterio Catanzarum in Calabriam transtulisse, aut postquam eo advenerat, ad se adferri jussisse: quæ tamen omnia longe magis dubia & incerta sunt quam expressa in Viperæ Chronico & alibi translatio Beneventana, veteri & certo monumento firmata, nempe memoria in antiquo codice Usuardino Florentino supra citato num.* 1, *quod mihi certè pluris est, quam ea omnia quæ à Regio, Monacho, Vipera, Jordano & aliis disputata sunt.*

aut demum quod Calixtus II Catacium umquam viderit,

18 *Habes Jordani argumenta dicam, an scrupulos, æque ac fundamenta, quibus innituntur, vacillantes, ex quibus tamen atque id genus aliis procul accersitis suppositionibus ætatem, saltem obitum Sancti determinare aggreditur, non majori operæ pretio. Ut verbo dicam, post longam orationem eo tandem accedit, ut Regii opinioni sese accommodet, pagina demum* 197 *alia recentioris nescio cujus commenta refutans, quæ nec memorari digna sunt. Vellem equidem, & volent mecum cordati omnes, majorem paulo operam sumpsisset in investiganda vera epocha translationis Catacensis, Calixto PP. II tam rotundè & præfidenter adscriptæ, qua in re id primùm quærendum probandumque erat, Pontificem istum in Calabria umquam fuisse aut Catacensem urbem vidisse oculis suis. Audi quid sentiat Ughellus tomo supra citato col.* 484, *occasione prætensæ consecrationis ecclesiæ, ab eodem Calixto factæ, sic scribens:* Hanc volunt Calixtum II Papam consecrasse anno 1122, v Kal. Januarii: sed gratis videtur assertum: cum ex Actis Calixti apud Baronium aliosque haud colligi possit, Calixtum Calabriam adiisse umquam: *ut puto evidenter demonstrari posse; quidquid id nobis ad nauseam oggerant scriptores illi, quos jam abunde laudavimus. Videantur porro cetera, apud Catacenses pro indubitatis dudum recepta, quæ Ughellus ibidem supposititia esse, rectè arguit, si non omnino evincit.*

ut pridem ostendit Ughellus.

19 *Et evincit certè quamdiu aliunde non ostenditur, Calixtum II Catacium usque perrexisse, cujus profectionis nec causa hactenus, nec verisimilitudo aliunde adducta est, quam ex iis ipsis monumentis, quæ apertissimæ novitatis vestigia præferunt. Pandulphum aliquis, Falconem, Ostiensem & Petrum Diaconum in subsidium advocat; verum ex iis nemo probaverit, Calixtum, sive in primo Beneventano itinere anni* 1120, *sive in secundo, anni* 1121 (*de quibus vide differentes Antonium Pagium in Critica, & Franciscum in Breviario) Salernum ultrà progressum. Quod autem ex diplomate Calixti apud Ughellum col.* 501 *id se demonstrare existiment Catacenses; si me audierint, ei instrumento non fident. Datum dicitur* Catanzarii .... v Kalend. Januarii, Indictione XV, anno Dominicæ Incarn. MCXXII, pontificatûs vero Dom. Calixti II Papæ anno quarto. *Fallunt istic characteres chronologici omnes: etenim* v *Kal. Januarii, seu* XXVIII *Decembris, quando in regno Neapolitano fuisse potuit Pontifex, adhuc fluebat annus* 1121, *& Indictio* XIV: *neque vero pontificatûs ejus erat* annus quartus *sed* secundus *à* 1 *Februarii anni* 1119; *ut cætera non examinem quæ Ughellus merito suspecta ostendit. Quod si anno insequenti seu* 1122 *prætensam templi consecrationem accidisse velint, tum certe manifestioris falsitatis convincentur, cum eo tempore procul à Calabria abfuisse Calixtum, nimis quam evidenter constet.*

At quisquis translationis auctor fuerit,

20 *Undecumque interim aut quocumque demum tempore Catanzarum pervenerint pretiosa* S. Vitaliani *ipsana, id certum est ex authentico instrumento, jam non semel allegato atque infra producendo, corpus alicujus* S. Vitaliani *anno* 1583 *sedente Nicolao Horatio, tunc Catacensi episcopo, repertum esse, quod ut inficiari nolim sacras exuvias fuisse Capuani istius episcopi, quo de modo agimus, id sane ingenuè fateri cogor, de identitate utriusque necdum mihi sufficienter constare; quamquam enim in sæpe dicto instrumento num.* 3 *diserte asseratur, in marmore anteriori seu extimo* altarioli *quo recluſa erant plura Sanctorum corpora, lecta fuisse hæc verba,* Corpus S. Vitaliani archiepiscopi Capuæ, *hæc manifestè produnt recentiorem scripturam, ex qua eadem num.* 2 *haberetur, reliquias alicujus* S. Hirenei (*quales homonymi plures sunt*) *non alterius fuisse quam* S. Irenæi archiepiscopi Lugdunensis *& quidem* unius ex LXXII discipulis Christi, *nempe qui ad usque Severi Imperatoris tempora vitam produxerit, cujusque inventionem recolit Ferrarius in Catalogo generali* XXII *Junii: quorum omnium nec umbra apparet in S. Irenæi Lugdunensis Actis ad*

A *ad* XXVIII *Junii illustratis. Plura addere non oportet, ut quivis facillime intelligat, recentioris fabricæ hæc omnia esse, ex vulgi opinione nimis libere insculpta, atque ex vetustioribus epigraphis melius emollienda.*

Corpus S. Vitaliani Catacii repertum est an. 1583.

21 *Multò simpliciores sunt, atque adeo & longe verosimiliores, imo veræ, ni fallor, inscriptiones inventæ in antiquis loculis, atque in pluribus laminis num.* 7 *sculptæ hoc modo:* Corpus S. Vitaliani, *uti & num.* 8, Reliquiæ S. Hirenei; *unde patentissime liquet, de Capua aut Lugduno cogitatum non fuisse, dum utriusque Sancti reliquiæ in primis suis loculis depositæ fuere; uti neque tum cuiquam incidit,* Fortunatum *credere episcopum Tudertinum fuisse, cujus nominis Sancti sunt prope innumeri. Vident harum rerum periti, non uni dissertationi materiam hinc suppeditari, quam hactenus visum non est scrupulosius discutere: hæc ad intelligendam illustrandamque veritatem unicè à me disquisita sunt, nec à Capuanis, opinor, nec à Catacensibus in aliam partem accipienda; non magis quam ab Auximensibus in Piceno, qui* inventionem corporis, *ejusdem* S. Vitaliani *apud se factam recolunt* XVI *Junii; apud Ferrarium eo die in Catalogo generali. Mihi certè sus deque est, Capuæ, Beneventi, Auximi an Catanzari requiescant* S. Vitaliani episcopi Capuani *reliquiæ; colant postremi, uti coluere hactenus; nobis vero permittant ad normam nostram dubia à certis, falsa à veris discernere, discantque, ad veritatem historicam non orationes panegyricas sed firma ac solida auctoritatis momenta requiri. Sequantur modo lectiones Monachi, quibus inventionis seu visitationis instrumentum subjungemus: demum vero per modum appendicis adjicietur testimonium recentius totius Capituli Catacensis, à Silvestro Aiossa ad Bollandum missum, de manna olim è* S. Vitaliani *tumulo scaturiente, ut fusius ibi videbitur. En Monachi textum.*

B

ACTA

Ex Lectionibus Michaëlis Monachi in Sanctuario Capuano à pag. 36.

C

Capuæ natus & ibidem episcopus,

MArtyrologium Romanum XVII Kalend. Augusti: Capuæ S. Vitaliani episcopi. Breviarium in Kalendario; XVII Kalend. Vitaliani Capuani episcopi, & confessoris dupl., & in Officio; In sancti Vitaliani episcopi & confessoris, LECT. I. Igitur sanctus Vitalianus Capuanæ civitatis editus, & nutritus, cum bonis polleret moribus, per Dei providentiam ordinatus est in eadem civitate episcopus. Vivens in castitate, atque simplicitate, eleemosynas sine cessatione, prout poterat, pauperibus erogabat: viduarum, atque orphanorum assiduus erat nutritor atque consolator: tristis ad eum quicumque adventasset, lætus revertebatur; qui æger, in Dei virtute, & ejus meritis sanabatur: pulcher aspectu, mente præclarus.

plurimis virtutibus ornatus,

2 LECT. II. Rectus in omnibus; nullus umquam eum in aliquo crimine, vel odio, seu iracundia, vel detractione invenire potuit: sed in omnibus præclarus, & modestus, humilis atque mansuetus, & simplex in omnibus erat: & sic sibi vixit in seculo isto, ut in omnibus viveret, nullum spernens, nullum lædens, nullum despiciens; contumelias despiciebat, odium vitabat. Qui cum omnibus diebus vitæ à juventute sua sic viveret, invidus diabolus, qui humano generi numquam defecit in adversis, & qui in abditis ejus multa perpetravit, & semper eum Dominus in omnibus suo servo subdit; tamen palam ei suos satellites ita induxit.

EX MSS.

pravis hominibus displicet,

3 LECT. III. Cum esset annorum septuaginta, ut eum Dominus probatum sibi inveniret, sicut aurum ab igne, invidiosè quidam maligni contra eum falsum testimonium cogitantes, dicunt: Habeamus consilium, forsan illum deponimus ab episcopatu & de nostris oris ejiciamus, ac unus ex nobis hunc honorem recipiat. Consilio hoc iniquo inito, falsiloqui accusaverunt eum, scorticinium cum meretricibus commisisse; coadunati sunt multi, in hoc malum consentientes, dataque pecunia, quadam nocte ex eis quidam clam ejus cubiculum introgressi, vestimenta cum calceamentis, quibus sanctus Vir indui solebat, tulentes, vestimenta mulierum ibidem, calceamenta similiter posuerunt.

E

qui vestes muliebres supponunt;

4 LECT. IV. Ille, ut erat solitus, cum hora evigilandi surgeret, simplex ut erat, & rectus in omnibus, præ solicitudine orationis, vestem, quam invenit, se induit, atque calceatus mulieris calceamenta, ad orationem perrexit: loquente prophetico sermone; Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni; si autem in potentatibus octoginta anni, & plurimum eorum labor & dolor. Hora autem matutinali adhibita, sicut mos est, populi, clerique congregati celebraverunt Officium.

quibus indutus apparens,

5 LECT. V. Quo expleto, dieque lucescente, ut soliti erant populi resederunt omnes ante fores Episcopi Capuani: at illi mali proditores, Judæ similes, canesque garruli, per rapida ora talibus pravis resonabant sermonibus: Audite populi scelus tam pessimum, quod iniquus iste noster Episcopus operatur quotidie: nobis enim prædicat castitatem, ipse verò scorticinium cum meretricibus agit: prædicat humilitatem, ille se in superbiam erigit: dicit se mulieres odire, & diebus ac noctibus cum ipsis manet, comedit, & bibit: nam si nobis non creditis, oculis vestris aspicite, operibusque credite, quibus calceamentis & vestibus induitur.

F

calumniam patitur & urbem deserit.

6 LECT. VI. Audiens hoc vir Domini Vitalianus ingemuit; confortatus tamen in Domino, facto silentio, ait ad illos: Audite filii: verum dicitis, quia ego peccator sum, & multa mala Deo meo egi! Unde & istud super me induxistis: hoc tamen ab aliis pati debui, non à vobis, qui filii, & heredes estis Ecclesiæ: & aspiciens in cælum dixit: Tu Deus, qui cælum terramque tua gubernas dextra, qui scrutaris renes, & corda, & scis omnia, antequam fiant, destrue hoc falsiloquium: valeque dicens, abiit.

In mare projectus servatur:

7 LECT. VII. Insidiatores vero illi, sicut à fidelibus viris Deum timentibus audivimus, perrexerunt post illum, & comprehendentes, miserunt in corium & insuentes jactaverunt

EX MSS. verunt in mare. Remigante verò illo, Dei providentia, pervenit in portum Romanum ſanus, & integer. Ab illo etiam die uſque ſex menſes, & dies viginti expletos, quo vir Sanctus inde ejectus eſt, ibi non pluit, tantaque illis ſterilitas advenit, ut ibi nulla ſeges, vel herba gigneret.

ſed puniti Capuani ipſum reducunt;

8 LECT. VIII. Cum jam itaque tanto tempore in urbe illa, vel in ejus regionibus non plueret, cognoverunt, quod propter Hominem Dei hæc adveniſſent eis. Contriſtati valde, & contriti vehementer, ubi eſſet Vir Dei, requiſierunt, ad ejuſque pedes provoluti, veniam poſtularunt. Ad hæc ſanctiſſimus vir Dei Vitalianus, ut erat pius & miſericors, non illis malum pro malo reddidit, ſed ut vidit totis præcordiis pœnitere, egit gratias Deo, qui conſolatus eſt Sanctos ſuos in magnificentia, & corripit malos, ut convertantur in bonum; ſurgenſque abiit cum eis. Cumque perveniſſet ad urbem, ejus oratione venit pluvia ſuper terram.

qui in montem ſecedens, ſancte moritur.

B

9 LECT. IX. Deinde per revelationem ei Dominus oſtendere dignatus eſt locum, ubi jam tempus vitæ ſuæ finem expleret, & reciperet mercedem, quam per multos annos fuerat operatus. Qui ſurgens inde, venit in montem, qui vulgo ab incolis Virgilii dicitur, ubi ei à Domino fuerat revelatum, in quo paucis temporibus adhibitis, ſanctæ Dei Genitricis Mariæ eccleſiam conſtruxit; quo in loco requievit in pace XVII. Kal. Auguſti.

ANNOTATIO.

Quæ hîc barbara occurrunt, ut tulentes *& id genus alia facile intelliguntur. Notas Monachi deſcribere opus non fuit, cum præcipua capita in Commentario diſcuſſa ſint.*

De inventione reliquiarum S. Vitaliani & aliorum Sanctorum.

Dum reparatur Catacenſis eccleſia,

C

NOs Nicolaus Horatius U. J. D. Bononienſis, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Catacenſis, univerſis & ſingulis, has præſentes litteras inſpecturis, viſuris, lecturis pariter & audituris. Notum facimus, & in verbo veritatis atteſtamur, quod cum pro reparatione eccleſiæ noſtræ Catacenſis, quæ propter illius vetuſtatem ab omni parte ruinam minari videbatur, neceſſe eſſet reficere quemdam parietem navis majoris eccleſiæ, ab ea parte in qua ſacriſtia poſita eſt, & dividentem dictam ſacriſtiam ab ipſa eccleſia: qui quidem paries diebus elapſis tempore Quadrageſimæ, & præſertim die Sabbati ante Dominicam de Paſſione, quæ fuit XXVI menſis Martii præſentis anni MDLXXXIII; dum nos unà cum majori parte cleri ac excellenti domino Hieronymo Piſtoya ſyndico hujus fidelis civitatis, ac magnifico Joanne Bapt. Manarino, magiſtro jurato dictæ civitatis, maximaque populi frequentia tam virorum quam mulierum eſſemus in eccleſia ad audiendum verbum per concionantem R. P. F. Hieronymum de Caſtello Ordinis Capucinorum, qui fuerat electus prædicator in dicta eccleſia hoc anno, ex improviſo pro majori parte corruerat, neminemque, quod Dei omnipotentis maxima gratia & miraculo effectum eſt, offenderat.

2 Cumque major pars fundamenti dicti parietis jacta jam eſſet, & ad ejus perfectionem neceſſe eſſet deſtruere quoddam ſacellum dicatum S. Vitaliano protectori ac patrono hujus civitatis, quod & ipſum, propter dicti parietis ruinam, devaſtatum & diruptum fuerat, & cum in eo res ſacra confici non poſſet antequam ſacellum ipſum deſtrueretur, mandavimus amoveri altare, quod in dicto ſacello erat, ne dum devaſtaretur ſacellum ipſum, frangerentur lapides marmorei, ex quibus dictum altare erat ædificatum: operarii dum vellent amovere dictum, repererunt non unum altare ibidem eſſe, ſed tria altariola, inſimul ita conjuncta & connexa, mediantibus quibuſdam columnis marmoreis, ut præ ſe ferrent unicum totum altare; & unumquodque altariolum habebat in marmore anterioris partis quaſdam litteras antiquas, & latinè & græcè ſculptas in hæc verba. In marmore quod erat ante altariolum medium, legebantur hæc verba: IN HOC ALTARE BRACHIA SANCTORUM HERENEI, ARCHIEPISCOPI LUGDUNENSIS, UNIUS EX LXXII DISCIPULIS CHRISTI ET SOCIORUM EJUS; SIXTI PAPÆ, S. LEONIS EPISCOPI CATACENSIS, ERMILAI PRESBYTERI, ET MARGARITÆ VIRGINIS.

D

varia reliquiæ inveniuntur,

E

etiam corpus S. Vitaliani,

3 In marmore altaris poſiti à latere dextro, ſculpta erant hæc verba: CORPUS S. VITALIANI ARCHIEPISCOPI CAPUÆ. In marmore altaris poſiti à latere ſiniſtro, ſculptum erat: IN HOC ALTARE CONTINENTUR RELIQUIÆ SANCTORUM FORTUNATI EPISCOPI, BRACHIUM ZOTICI, ET RELIQUIÆ JANUARII MARTYRIS ET ALIORUM SANCTORUM. In nullo tamen ex dictis lapidibus apparuere ſculpti dies, menſes & anni: litteræ vero græcæ propter temporis antiquitatem ita devaſtatæ erant, ut legi etiam à peritis etiam dictæ linguæ minimè poſſent: inſtarent tamen apud nos prædicti magnifici D. ſyndicus, mag. Juratus & electi civitatis, ut ad perpetuam rei memoriam aliquis notarius conficeret inſtrumentum publicum de dictis litteris. Quapropter egregio notario Nicolao Franciſco Vento dictæ civitatis Catanzarii, ut ſatisfaceret juſto deſiderio dictorum magnific. dominorum ſyndicorum & electorum [injunctum eſt] qui die decimo nono Junii ejuſdem anni, antequam altariola prædicta deſtruerentur, publicum confecit inſtrumentum.

F

quod à Caliſto II eo adductum exiſtimant

4 Ubi autem rumor irrepſit per totam civitatem, quod altare S. Vitaliani eſſet deſtructum (uno enim hoc nomine ac titulo tria illa altariola vulgo nuncupabantur) confeſtim totus fere populus, tam virorum quam mulierum, convenit ad eccleſiam, maxima ſpe ductus, & zelo devotionis commotus inviſendi ac venerandi corpus S. Vitaliani, quod credebatur reconditum in dicto altari. Ferunt enim olim Romanum Pontificem Caliſtum, de anno MCXXII in has veniſſe regiones, pacis componendæ gratia inter Guilielmum Italiæ ducem & Rogerium Siciliæ Comitem, à Capua tranſtuliſſe corpus S. Vitaliani in hanc civitatem, poſuiſſeque illud in eccleſia majori, eamque conſecraſſe, corpuſque reconditum eſſe in altari dicti ſacelli. Verum cum tanta multitudo populi hac de cauſa conveniſſet in eccleſia, timebatur, ne ſi altare palam

A lam & in conſpectu populi amoveretur, nec aliquæ reliquiæ apparerent, populus amitteret devotionem, quam ſemper habuit erga prædictum S. Vitalianum, propter credulitatem, quam habebat univerſa civitas, quod in dicto ſacello, & altari reconditum eſſet ejus corpus, eo maxime quia multi ob temporis longitudinem nolebant credere ibi eſſe, nec umquam fuiſſe tale corpus, ut pro certo aſſecurabat antiquitas;

Convocatis de clero primariis,

5 Mandavimus operariis, ne altare præfatum deſtruerent niſi noctis tempore & clauſis januis eccleſiæ, ac remotis quibuſcumque arbitris præter unicum ſacerdotem, quod ſane diligenter executum fuit. Deſtructo autem altari ſeu prædictis tribus altariolis, nihil in ipſorum altarium ſtipitibus repertum fuit, ſed ſub ipſis altaribus apparuerunt tres loculi marmorei bene clauſi: nam ſub unoquoque altari aderat unus loculus; quod ut nobis relatum fuit, die ſequenti, quæ fuit die XXII Junii ejuſdem anni, commiſimus

B duobus ſacerdotibus, ut clauſis januis eccleſiæ, & remotis quibuſcumque perſonis, aperirent loculum qui erat poſitus à latere dextro, quod ſtatim ab ipſis diligenter ac ſecrete executum fuit, nobiſque feſtinanter ac lætanter retulerunt, in præfato loculo adeſſe reliquias S. Vitaliani. Quod ubi intellexi-mus, ſtatim ad nos accerſiri juſſimus plures eccleſiæ noſtræ canonicos & presbyteros ac R P. Rectorem collegii Societatis Jeſu, cum duobus aliis ſacerdotibus ejuſdem Ordinis, nec non & magnificos ſyndicos & electos civitatis, & alios nobiles quam plures.

loculi recognoſcuntur,

6 Quibus convocatis, præmiſſa ſancti Spiritûs invocatione, rationem vidimus eorum omnium quæ acta fuere, ac longus habitus fuit inter nos diſcurſus, quid agendum eſſet; & licet variæ fuiſſent opiniones, nihilominus concluſum fuit, ut dictæ reliquiæ amoverentur ex dictis loculis; tum quia propter loci humiditatem incipiebant vaſtari & corrodi, tum etiam ut decentiori & honeſtiori loco poſitæ, majori devotione venerarentur;

C & interim præpararetur arca lignea foderata velo ſerico rubeo, ac in tres partes diſtincta ac ſeparata, in qua Sanctorum reliquiæ ſeparatim reponerentur, prout ſeparatæ in dictis locis invenirentur; quæ ſtatim præparata, ac tribus diverſis clavibus munita, quarum una apud nos remaneret, altera apud camerarios eccleſiæ conſervaretur, tertiam dictus dominus ſyndicus cuſtodiret. Ad horam quaſi circiter ſecundam noctis, aſſociati à quam pluribus canonicis & aliis presbyteris eccleſiæ noſtræ, à R.P. Rectore Societatis Jeſu, à RR. PP. Guardianis S. Franciſci de Obſervantia & S. Franciſci de Aſſiſa cum eorum ſociis, & à duobus RR. FF. Capucinis, necnon à prædictis D. D. ſyndicis, magiſtro Jurato & electis, ac multis nobilibus civitatis, inter quos aderant tres excellentiſſimi artium & medicinæ doctores ac peritiſſimi, qui adhibiti fuere ut oſſa, juxta illorum peritiam, quæ in dictis loculis reperirentur, recognoſcerent.

præſertim S. Vitaliani reliquiæ,

7 Acceſſimus ad eccleſiam, & facta prius ad ſanctiſſimum Sacramentum adoratione & oratione, contulimus nos ad locum ubi erant prædicti loculi, & accepta Cruce ac ſtola ſuper rochettum & mitra, accenſiſque quam

pluribus luminariis, benedixi-mus primo ar- EX MSS.
cam, in quam prædictæ reliquiæ Sanctorum erant reponendæ, juxta ordinem Pontificalis, factaque benedictione dictæ arcæ, mandavimus aperiri loculum poſitum in latere dextro; quo aperto, ſtatim inventæ fuerunt duæ laminæ plumbeæ, in quarum una, linguâ latinâ, in altera litteris græcis ſculpta erant hujuſmodi verba: CORPUS SANCTI VITALIANI, & in præfato loculo repertæ fuerunt infraſcriptæ reliquiæ ejuſdem Sancti, prout prædicti excellentiſſimi D. D. medici, ſecundum eorum peritiam retulerunt & recognoverunt, videlicet XXIII oſſa, numeratis parvis & magnis, capitis S. Vitaliani; præterea fruſtum maxillæ inferioris. Item ſeptem vertebræ dorſi tam integræ quam fractæ. Item tria fruſta vertebrarum ſchinæ, *voluit dicere ſpinæ dorſi, quemadmodum & alias partes ſemi-Italicè appellat, quas hîc enumerare nil juverit, à Paulo Regio ſatis explicatas in Vita cap. 9. Pergit.* E

quæ in recentiorem capſam,

8 Item ſacculus pulveris corporis S. Vitaliani: quæ [reliquiæ] omnes maxima cum veneratione inde levatæ fuerunt per manus unius ſacerdotis ſuperpelliceo induti, & repoſitæ in dicta arca in parte dextra. Deinde apertus fuit loculus, qui in medio poſitus erat, in quo aderant ſimiliter duæ laminæ plumbeæ, una græcis, altera latinis litteris inſculpta in hæc verba: RELIQUIÆ SANCTI HIRENEI: & inventæ ſunt in dicto loculo reliquiæ quæ ſequuntur; videlicet, os unum brachii non integrum; item unum os parvum brachii integrum, item integrum os calcanei..... Item ſacculus pulveris offium parvorum; quæ etiam ipſæ per manus ſacerdotis prædicti, inde levatæ, in media parte dictæ arcæ reconditæ fuerunt. Poſtremo juſſimus aperiri tertium loculum, poſitum à latere ſiniſtro, ubi pariter repertæ fuere duæ laminæ ſimiles ſuperioribus, quæ litteris tum græcis tum latinis, hæc verba ſcripta habebant: CORPUS SANCTI FORTUNATI; & inibi aderant infraſcriptæ reliquiæ: videlicet XII oſſa capitis ſeu calvariæ, tam parva quam magna: F
item os integrum vertebræ; item duo parva fruſta coſtæ &c.

poſtmodum repoſitæ ſunt.

9 Item ſacculus pulveris dictarum reliquiarum, quæ relatæ fuere in parte ſiniſtra dictæ arcæ; quo enim ordine poſitæ erant in dictis loculis, eodem ordine fuerunt reconditæ in dicta arca, quæ ſtatim clauſa à ſacerdotibus canentibus Te Deum laudamus, maxima cum veneratione, ac populi, qui ad ſonum campanarum convenerat, devotione delata fuit in ſancta Sanctorum, & collocata ſuper uno altari prope altare majus à cornu Euangelii, quo in loco præfatæ reliquiæ conſervantur & conſervabuntur uſque quo eccleſia ipſa & ſacellum præfatum reædificabuntur, & cum facta fuerint vaſa argentea, quibus cuſtodiantur ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & beatæ Mariæ Virginis, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli ac S. Vitaliani patroni ac protectoris hujus fideliſſimæ civitatis, omniumque aliorum Sanctorum & Sanctarum Dei. In quorum omnium fidem has præſentes litteras manu noſtra ſubſcripſimus, & noſtro ſigillo muniri mandavimus. Datum in epiſcopali palatio Catacenſi die XXII menſis Junii anno à nativitate Domini Noſtri Jeſu Chriſti MDL-

EX MSS. XXXIII Indict. XI, tempore pontificatûs ſanctiſſimi in Chriſto Patris & D. N. D. Gregorii divina providentia PP. XIII, anno ejus XII feliciter Amen. Nicolaus epiſcopus Catacenſis.

Aliud inſtrumentum.

10 *Ecgraphi hujus ex proprio originali extractionem & concordantiam manu ſigniſque propriis teſtatur Antonius Ducatus Catacenſis & ipſe Notarius* XIII *Julii* 1637. *Reliquum eſt ut hic aliud inſtrumentum ſubnectam, quod ſuperius numero* 21 *pollicitus ſum. De teſtimonii authentia dubitandum prorſus non eſt, cum propria decani & ſingulorum canonicorum manu ſubſignatum ſit, ac debitè legalizatum, ut aiunt, à Jacobo Tavano presbytero Catacenſi, Notario Apoſtolico. Id obſervari velim, tempus quo mulier impudica prope Sancti tumulum ſepulta dicitur, notari ad marginem manu Silveſtri Aioſſæ, fuiſſe annum* 1584; *opinor non ſatis opportunè, nam eo præciſe articulo novum altare parabatur, in quo memoratæ jam Sanctorum reliquiæ decentius reponerentur,* delatæ *interim* in ſancta Sanctorum & collocatæ ſuper uno altari prope altare majus &c. *Cum autem eodem omnes loculo & ante & poſt inventionem recluſæ fuerint, non uſque adeo exploratum videtur ex qua parte manna ſtillare ſolitum ſit. Rem propono prout ipſam deſcriptam inveni.*

B

APPENDIX

De manna ex S. Vitaliani corpore ſcaturiente.

De ſtillatione manna.

NOs infraſcripti dignitates & canonici cathedralis eccleſiæ hujus civitatis Catanzarii in verbo veritatis, ac tacto pectore atteſtamur, ex antiqua immemorabili majorum noſtrorum traditione accepiſſe, quod è ſacro corpore ſanctiſſimi confeſſoris Vitaliani, civis & epiſcopi Capuani, primarii noſtri Patroni, cujus ſacræ reliquiæ fuerunt circa annum MCXX noſtræ civitati conceſſæ à ſ. m. Caliſto Papa II, cum has regiones perſonaliter inviſit, & cathedralem ipſam conſecrare dignatus fuit, & in eadem cathedrali unà cum S. reliquiis ſanctiſſimi martyris Irenæi epiſcopi Lugdunenſis & Fortunati epiſcopi Tudertini, Patronorum minus principalium aſſervantur, jam diu manna ſcatebat, uſque ad tempus * quo fuit prope locum, ubi ſacra pignora latebant, ſepulturæ traditum cadaver cujuſdam inhoneſtæ mulieris: quaſi indignatus fuerit ſanctiſſimus Paſtor, ut apud omnes fuit conſtans judicium, hujuſmodi ſepulturâ, ob ſolicitudinem maximam, quæ ſemper eum tenuit ſuæ pudicitiæ, ut dubitaverit quidem proximitate illius impudici cadaveris quodammodo inquinari; quemadmodum ſemel in vita, ſuppoſititiis muliebribus veſtibus immodeſtiam objicere quidam impii ejus perſecutores tentaverunt, prout plane legitur in ejus Vita apud Sanctuarium & Breviarium Capuanum, & in libro de Sanctis hujus civitatis Patronis ab Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Domino Paulo Regio Vici Æquenſis epiſcopo b. m. typis dato. In quorum fidem &c. Datum Catanzarii hoc die XXVIII menſis Octobris MDCLVIII.

Subſcribunt Franciſcus Lopes decanus, Franciſcus Cifolli U. J. D. cantor, Dantes Biaſi U. J. D. theſaurarius, abbas Vitalianus Mareſcanus J. P. D. cappellanus major, Julius Miſaro ſubcantor, Fidelis Zeccone canonicus, Carolus Songo canonicus, Joſeph Miciſetta canonicus, Joannes Antonius Cifolli canonicus, Franciſcus Maria Cinna canonicus, Lucas Longo canonicus, Paulus Pelitus canonicus.

D

**id eſt uſque ad annum 1584.*

E

DE S. JUSTINIANO CONFESSORE

LEMOVICIS IN GALLIA.

I B. S.

Ex Breviario loci & Martyrologiis.

F

C

XVI JULII.

Solo cultu notus eſt,

ANdreas Sauſſayus in magno ſuo Gallicano Martyrologio, ſub laterculi finem memorat hoc die in hunc modum: Ipſomet die, Lemovicis depoſitio S. Juliani confeſſoris, ſanctitatis gloria, magis quam ſpeciali Actorum recenſione illuſtris. *Quis* Julianum *iſtum Lemovicenſem Sauſſayo ſuggeſſerit, fruſtra quæro hactenus: videtur ipſe poſtmodum rem melius intellexiſſe, dum in Supplemento (nulla prioris annuntiationis facta mentione aut retractatione) ita ſcripſit pro hoc eodem die pag.* 1146: Lemovicis, ſancti Juſtiniani confeſſoris, fidei operibus, & charitatis Officiis præclari. *Differunt certe* Juliani *&* Juſtiniani *nomina, neque ambo hoc die Lemovicenſibus conveniunt; neque multo diſtinctiorem poſterioris, quam prioris notitiam Sauſſayum habere potuiſſe, ſatis conſtat: neque vero ſuppeditare eam potuit Bernardus Guidonis in opere* De Sanctis qui ornant Lemovicenſem diœceſim, *per Labbeum vulgato, tomo* I *Bibliothecæ Ms. à pag.* 629, *utpote in quo nec* Julianus *nominatur, nec* Juſtinianus, *ut prima fronte perſpicere non potuerim, unde ipſum Sauſſayus protulerit, nullos dictorum ſuorum fidejuſſores citare ſolitus. Poſteriorem textum ſecutus eſt Caſtellanus, ſed neque ipſe ad rem illuſtrandam quidquam contulit.*

etiam ſub Juliani nomine.

2 *Ex his omnibus facile fuit conjicere, Sanctum hunc ſive* Julianum *ſive* Juſtinianum *ſolo nomine notum eſſe.* Juſtinianum *ſignavit etiam Ferrarius his verbis:* Apud Lemovicos, ſancti Juſtiniani confeſſoris; *fontem aſſignans* Kalendarium Lemovicenſis eccleſiæ, *addenſque*, nil aliud in eo legiſſe. *Quod ſane mirum non eſt, nam dum iſtius eccleſiæ Breviarium, anno* 1625 *editum, volvo & revolvo quam poſſum accuratiſſimè, in ejus Kalendario ad hunc diem ſolum* Juſtiniani *nomen propoſitum invenio: in ipſo autem Breviarii ordine hæc paucula dumtaxat leguntur:* Die XVI Julii. Sancti Juſtiniani confeſſoris, Oratio. Adeſto Domine, de communi confeſſoris

A fessoris non pontificis. Lectio III. Justus si morte præoccupatus fuerit. *Atque hinc satis apertè consequitur; Lemovicenses ipsos ignorare, quis, qualis, aut cujas Sanctus iste fuerit: quo seculo vixerit, quibus in vita virtutibus, quibusve post mortem miraculis claruerit: ut eò demum res tota reducatur, pridem istic & constanter, tamquam Sanctum ecclesiæ isti proprium, cultum fuisse.* EX MSS

DE S. REINELDE VIRG. MART.

CUM SOCIIS GRIMOALDO ET GONDULFO MM.

SANCTIS PROPE HALLAS DEIPARÆ IN HANNONIA BELGII.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J.B.S.

§ I. Sanctæ nomen, locus cultûs, ejusque celebritas.

B

SEC. VII. *Variè efformari hujus Sanctæ nomen, in confesso est, aliis scribentibus* Rayneldis, Raynildis, *aliis* Reynildis, Reyneldis *vel* Regnildis, *plerisque nobiscum simplicius* Reineldis, *uti in titulo exprimitur* (*Gall.* Renelde & Reneld, *communius à vulgo* Ernelle, *seu* Renelle.) *Utut scribendum censueris, id certe constat, cultu & peregrinationibus ferme quotidianis, ad eam institui solitis celeberrimam esse in Brabantia potissimum & Hannonia, in quarum provinciarum confiniis situs est pagus ipse* Saintes, *forte ab ipsa Sancta & socius Martyribus, ut de* Sanctis *Cliviæ à S. Victore & trecentis ac triginta Martyribus notum est, eo nomine insignitus, tametsi usitatâ prolepsi, à scriptore Vitæ, qui verosimiliter seculo undecimo antiquior non est, vivente adhuc Sancta ita appellatus supponatur, utpote cui post Normannicas populationes ignotum fuerit nomen vetustius. Ast undecumque indita sit appellatio, errarunt omnes, quos proinde male secutus est Hydruntinus Archiepiscopus Astius in nuperis suis ad Martyrologium Romanum annotationibus, qui* Santhis in Clivia *tribuendam putaverint* S. Reineldem, *quam in Brachanto seu Brabantia natam, educatam, & martyrio coronatam indubitatum est: intellige in Brabantia latiori modo, uti olim solebat, accepta, à qua avulsæ postmodum partes non minimæ Flandriæ & Hannoniæ adscriptæ sunt, ut alibi in hoc opere sæpius dicendum fuit.*

Non ad Sanctas Clivia,

C

2 *Ad Vitam S. Amalbergæ viduæ, hujus nostræ* Reineldis *matris,* X *Julii notatæ sunt aliquæ nuperi Legendistæ Gallici hallucinationes, atque hæc inter alias, quod Sanctam hodiernam in titulo Cliviæ adscripserit, ubi in decursu fateri cogitur, non alio loco ipsam honorari quam in ipsis nostris* Sanctis *Belgicis, paulo plus quam leucâ horariâ Hallis Deiparæ dissitis, in finitima Hannoniæ parte, qua Brabantiæ conjungitur. Sic eam locant & celebrant Usuardus Bruxellensis atque additiones Molani ad Usuardi textum, ut satis pateat, Bruxellensis annuntiationem, quod alibi non semel factum ostendimus, à Molano descriptam, saltem acceptam esse. Audiamus codicem Bruxellensem:* Apud Xanctas Brabantiæ, natale sanctæ Regnildis virginis & martyris, beatæ Gudilæ nostræ patronæ sororis. Quæ comitatu unius servi & ancillæ contenta, sanctam civitatem Jherusalem, & & singula loca, quæ Dominus Jhesus corporaliter perambulabat, peregre visitavit: & post septennium, cum multis Sanctorum reliquiis ad patriam rediens, apud Xantas mansit, donec ipsa, unà cum Grimoaldo subdiacono & Gondulpho familiari, ab Hunnis pro fide Christi martyrii palmam suscepit.

sed ad veterem Brabantiam pertinet Sancta,

D

3 *A Greveno absque positione refertur; verum antiquiora sunt quæ tradit Florarium Sanctorum Ms. quod ita habet:* Apud Xanctum, in confinio Brabantiæ & Hannoniæ, natale S. Raynildis, virginis & martyris, sororis beatæ Gudilæ, de stirpe Karolidarum, quæ sub Danis passa est anno salutis DCLX. *Danos eo tempore per Belgium grassantes reperire difficillimum est; melius abesset nota ista chronologica. In Adone Lobiensi alia manu adjectum est:* Sanctæ Reynildis virginis, Gundulphi & Grimoldi. *Monastici certatim* S. Reineldem *sibi vindicant, duce Arnoldo Wion, cujus hæc sunt verba:* Sancthis, natale S. Raineldis virginis & martyris, sororis B. Gudilæ, quæ cum Grimoaldo subdiacono & Gondulpho familiari, ab Hunnis pro fide Christi palmam martyrii accepit. *Sequitur Dorganius, inde Menardus, qui pro* Hunnis *substituit* Hungaros; *demum Bucelinus qui longum elogium contexuit; verum illis prudentior Mabillonius recte censuit,* S. Reineldem *sanctimonialem numquam fuisse, nedum Benedictinam. A describendis elogiis hic abstineo, quæ videri possunt in Molani Indiculo ac Natalibus, in Fastis Miræi & Martyrologio Gallicano Saussayi, in nonnullis corrigendi, quorum omnium vices supplebunt Acta, de quibus agimus paragrapho sequenti.*

sanctimonialibus perperam adscripta.

E

4 *Ad cultus celebritatem spectat sacri corporis elevatio quam Manuscripta factam signant anno* 866, *alii* 860 (*Surius in sua editione anno* 806) *coram tribus vicinarum diœceseon episcopis, in qua elevatione primas partes egisse oportet episcopum Cameracensem, qui tunc erat, ut recte notavit Molanus,* Joannes XIX, *istius nominis primus, Sanctorum Catalogo adscriptus; quod si alii Leodienses fuerint & Tornacensis, erat ille tum Franco* XXXVIII, *hic vero Rothardus ordine* XXXIV. *Hæc conjectanda fuere, cum in Actis eorum nomina non exprimantur, de qua re sermo recurret in nostris ad ipsam Sanctæ Vitam annotationibus. Addit antiquior de Sanctæ Vita libellus gallicus, ex vetustiori editus Duaci anno* 1617, *Gerardum Cameracensem episcopum ordine* XXXIII, *qui sedit ab anno* 1076 *ad an.* 1093, *sacrum corpus decentiori honorabiliorique loco reposuisse, sigilloque suo munivisse; quæ paulo distinctius ex-*

Sacri corporis elevatio fec. 9.

F

AUCTORE I. B. S.

plicata cuperem : si enim, ut passim dicitur, ab anno 866 in theca argentea depositæ fuerant sacræ exuviæ, non video quid eis adjungere potuerit Gerardas, nisi forte lipsanotheca prior à Normannis direpta, aut in templi combustione, de qua Acta etiam meminere num. 13, consumpta fuerit, reliquiis tempestive ablatis.

translatio sec. 11.

5 *Fateamur, hæc omnia obscurè & negligenter memoriæ aut litteris mandata, ex quibus id tamen erui posse videtur, anonymum Actorum compilatorem scripsisse post seculum nonum, quo prima elevatio facta supponitur, & ante finem seculi* XI, *quo Gerardum floruisse ostendimus; meminit enim primæ elevationis, non translationis à Gerardo factæ. Pergit jam dicta Vita gallica ut ferme etiam habet Molanus*; Demum anno millesimo centesimo septuagesimo Joannes abbas Laubiensis (*opinor, ut loci primarius dominus*) sacras reliquias populo venerabiliter exhibuit, easque in augustiori lipsanotheca coram multis testibus collocavit. *Hactenus Vita illa gallica antiquior, ex qua ferme colligas, auream esse oportuisse alteram istam lipsanothecam, cum argentea dicatur fuisse augustior, sed ea adeo rigide accipienda, quis satis existimet? Adjiciunt Vitæ aliæ gallicæ recentiores, institutam earumdem reliquiarum visitationem anno* 1352 *per Petrum, abbatem item Laubiensem, ac novissime per Illustrissimum Franciscum vander Burch Cameracensem archiepiscopum anno* 1621, *unde, inquiunt, mirabiliter accrevit piorum fidelium in Sanctam veneratio & fiducia, adeoque & peregrinantium ad eam concursus, qui hodieque constantissimè perseverat.*

B

Multiplicia Sanctæ miracula,

6 *Hisce in ordinem, pro rerum tenuitate utcumque dispositis, nonnulla dubia occurrêre tum ad cultum, tum vitam spectantia, de quibus ut certior fierem, litteras dedi ad R. P. Arnoldum vanden Eynden, collegii nostri Hallensis Rectorem, ex quo, post non unam ad ipsum locum excursi unculam, paucula illa intelligere potui, quæ de eximio religioso cultu, & quotidianis prope ad Sanctæ intercessionem beneficiis mecum communicare dignatus est. Miracula imprimis testatur patrari annis singulis quamplurima, quorum ego multitudinem causam esse crediderim, cur ipsorum major ratio non habeatur. Omnis generis infirmitates per* S. Reineldis *merita sæpissimè curari perhibentur, potissimum vero inveterata ulcera, vulnera atque id genus incommoda, quibus mirè proficua est aqua celeberrimi fontis, medio circiter horæ quadrante à loci templo distantis, ab ipsius Sanctæ nomine appellationem nacti; quæ eadem tum Hallis, tum vicinis in locis ac alibi adhibetur frequentissimè, imo & ad remotiora loca certatim deportatur, non sine sperato sæpe successu, cujus rei multiplicia sunt & recentissima argumenta.*

C

solennioresque festivitates;

7 *Hinc illa prope incredibilis in* S. Reineldem *pietas & fiducia, ac proinde peregrinantium ad ejus sacras reliquias, ex locis etiam procul distantibus perpetuus concursus, qui & id sensim effecisse videtur, ut à multo tempore tamquam præcipua pagi patrona, in locum vetustioris sancti Quintini, habita jam pridem fuerit, adeo ut hoc die* XVI *Julii, ex more Ecclesiæ, festum celebretur à populo, cum cessatione à servilibus. Ad hæc particulari etiam cultu honoratur festo S. Mathiæ Apostoli, quo, ex antiqua traditione, supponitur facta sacrarum reliquiarum translatio; quid velint Molani Natales per tertiam translationem quæ festivè recolatur die* XXVI *Octobris, hactenus non satis perspicio; id certe R. D. loci Pastor indicare prætermisit. Ceterum solennitas longe præcipua celebratur ipsa sanctissimæ Trinitatis festivitate, ordinata frequenti non minus quam pia supplicatione, in qua sacræ reliquiæ currui triumphali impositæ circumvehuntur, una cum duabus lipsanothecis paulo minoribus ligneis SS. Grimoaldi & Gondulfi, quæ & in curru & in ipso altari Sanctæ dicato inferiorem utramque partem occupant. Ex forma thecæ pretiosioris* S. Reineldis, *è cupro deaurato fabricatæ, de aliis duabus, à primaria illa numquam sejunctis, facies conjecturam.*

D

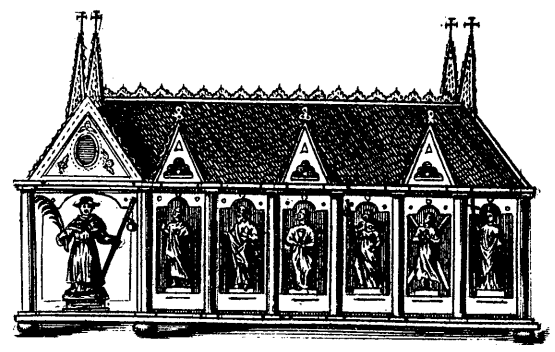

E

feretrum, supplicatio & confraternitas.

8 *Statunculi argentei ad utrumque Reineldini feretri latus appositi explicatione non egent, cum satis pateat, sanctos duodecim Apostolos efformatos esse, quemadmodum in fronte sese pandit imago ipsius Sanctæ, quæ aque ac cetera tota argentea est, & ipsa altitudinis circiter duorum palmorum, virili ferme peregrinantis habitu induta, ut ex adjecto schemate satis patere existimo, in quo id observandum restat, ex opposita feretri fronte, si ita loqui licet, argenteam alteram beatissimæ Virginis Mariæ statuam repræsentari. Sesquipede lata est theca integra, alta duobus, ejusque longitudo ad quatuor extenditur. Quo tempore, aut cujus sumptibus condita fuerit, explorare hactenus non licuit. Porro Sanctensium vicinorumque accolarum singularis in sanctam Patronam veneratio ex eo patet quam maxime, quod sacro quodammodo fœdere inter se connexi, sodalitium seu confraternitatem instituerint, iis legibus, quæ & vulgatæ sunt, sibi præscriptis, quibus ad paulo perfectius vitæ genus, Christianasque virtutes exercitandas mutuis exemplis incitentur, concessis à summo Pontifice variis cælestibus gratiis, ac plenariis etiam indulgentiis, præter eas quæ in* S. Reineldis *festivitate ad omnes eò confluentes extenduntur, ex quibus manifesta sunt quæ in titulo probanda suscepimus.*

F

§ II. Genus, ætas, Acta.

Sanctæ parentes, frater & soror,

DE S. Reineldis *genere, parentibus, fratre & sorore totaque ipsorum in immensum aucta prosapia jam toties disputatum est, & recentissimè ad dictum diem* X *Julii, ut prorsus supervacaneum sit, eam telam hîc rursus exordiri. Tamquam certum statuimus, S. Amalbergam matrem non nisi marito unico nuptam fuisse, liberos verò, saltem qui noti sint, non nisi tres suscepisse, nempe S. Emebertum Cameracensem episcopum,* Reineldem *nostram, & Gudilam natu minimam, Bruxellensium patronam, exclusis omnino Venantio & Gengulfo, Pharailde & Ermelinde, de quibus vide Commentarium ad S. Amalbergam totis duobus primis paragraphis; ut hîc non refutari, sed negligi & rejici merito possit adjuncta, de qua ibi locuti sumus, scioli alicujus ad Vitam* S. Reineldis *inepta observatio, qua eamdem corrigere voluit*

A *voluit in eo, quem certum existimamus articulo, nempe quod Vita diserte asserat, filium unicum, filias dumtaxat duas genuisse S. Amalbergam, utpote, non nisi semel, ut dicto loco satis demonstratum est, maritatam. Quod præterea sciolus idem advertit, regis titulum Pippino perperam additum, aut Lotharingiæ ducem fingi Witgerum, ea omnia in nostra Legenda non exprimuntur; sunt que de cetero satis ibi à nobis observata & repudiata: ignoscendum hominibus, ex sua ætate omnia metientibus.*

seculo 7 floruit, 10 *Ad definiendam aut certis terminis circumscribendam* S. Reineldis *ætatem nihil satis distincti suggessit scriptor Anonymus: vixisse seculo sancto Belgico, seu Christi septimo, dubitare non sinunt ea quæ de singulis propria quaque festivitate satis explicata sunt. Cum Emeberto & Gudila seculum octavum non videtur attigisse, cum utroque verosimillime senior fuerit & natu maxima, ejus vero martyrium innecti debeat iis temporibus, quibus barbarorum aliquorum depopulatio in Brabantiam usque acciderit.* Hunos

B *appellant Acta, sed generico nomine, ut Bollandus ad Vitam S. Relindis* III *Februarii recte observavit; qui verosimillime Frisones fuerint, Francis inter se digladiantibus, eò usque prædationes suas extendentes. Ab his, quantum colligere licet, intercepta cum sociis sancta Virgo sanguinis effusione martyrii coronam adepta fuerit, eodem tempore quo Morsellanum S. Relindis monasterium destructum est, interfecto ejus fratre Eligardo, quemadmodum citato loco accurate, & si non verè, saltem ad veritatem proximè explicuit Bollandus, ac post ipsum Cointius in suis Francorum Annalibus ad annum 680 à num.* 10.

sub ejus finem martyrio coronata. 11 *Ceterum, utut fortasse ea omnia indubitata omnino non sint, extra controversiam esse volumus* S. Reineldis *& sociorum martyrium, ex receptissimis sacris Fastis & Legenda satis probatum; cujus non putamus verosimiliorem epocham determinari posse, quam annum istum circiter 680, quem tamen scrupulosius stabiliendum non suscipimus, uti nec diem ipsum martyrii; satis est, ab immemorabili, hoc* XVI, *tamquam natali cultam fuisse* S. Reineldem. *Optandum esset, ut Acta paulo majori fide niterentur, quam toties desideravimus in Sanctorum Belgicorum Legendis, post Normannicas ruinas ex superstite,*

C *plerumque valde confusa, populi traditione nimis quam liberaliter ornatis & auctis, interpolatisque pro crassa in texendis genealogiis, disponendaque temporum ratione imperitorum hominum ignorantia. Inter varia Mss. à Majoribus nostris collata, ea est potissima diversitas, quod librariorum præjudicia nonnulla hinc inde inseruerint, quæ firmandis opinionibus suis magis apta existimarunt, & sic aliqui liberos plures sancta Amalbergæ tribuerint, alii pauciores. Jam aliàs dixi, placere mihi præ ceteris exemplar illud quod suggerit codex S. Pauli in Sonia notatus ✠ Ms.* 50; *neglectis variantibus recentiori calamo alicubi adjectis; ad quod proxime accedit Surii editio, omnibus ferme præferenda, nisi editor ipse fateretur, sese more suo stylum mutasse; imo ita passim elimasse deprehenderetur, ut pleraque difficultates sustulerit.*

Acta quæ hic dantur, 12 *Præter jam dictum Sonien sem codicem exstat & alius, sed is recentior, in quo* S. Reineldis *Acta multo diffusiora sunt; aucta nimirum longioribus parergis, qualia etiam habentur in alio manuscripto, cui apposita est manus Rosweydi, testantis, collationem à se factam cum manuscripto ad S. Martini Lovanii, ut manifestè patet ex pluribus mutationibus interpunctionibusque, quæ satis aperte ostendunt, interpolationes seu phrases amplificatas non paucas in ea exempla irrepsisse, ex quorum aliquo, manu recentiori, plurima ad margines & ad calcem paginarum adjecta sunt in ipso S. Pauli, quem sequimur, codice, sed quæ omnia prætereunda putavimus, quod meræ plerumque auxeses sint verbosè extensæ, quibus nimirum magis excrescerent Sanctæ Acta. At enim satis ampla ego existimo quæ hîc dabuntur, & sufficientibus dubiis referta, ut aliunde accersenda non sint quæ lectores remorentur. Pippinus, non quidem cum regis sed cum regnantis titulo, soror aut neptis ejus S. Amalberga, Witgerus, ejus maritus, Lotharingiæ ducatum tenens, & hujusmodi alia, ex eadem ferme figlina procedunt, in qua ipsiusmet Amalbergæ & sanctorum liberorum historiæ procusæ sunt, ut jam satis superque dictum & repetitum fuit.*

Legendis Gallicis præferenda. 13 *A Legendis, seu potius encomiis gallico sermone editis, nihil subsidii quærendum est; libelli sunt ad pietatem venerationemque Sanctæ apud confluentes peregrinos conciliandam magis quam ad fidem faciendam aptati, de quorum genealogica serie, immensis superjectionibus adaucta, jam alibi satis locuti sumus. Ex tribus istiusmodi libellis, qui penes nos sunt, vetustior Duaci editus est apud Marcum Wion anno* 1617, *sub titulo* Vitæ S. Reineldis (*Gallice* Renelle) *alii duo ab priori diversi, sed inter se consimiles, vocantur elogia contracta, eodem ferme tempore Leodii & Bruxellis vulgata, nullo anno apposito, ut ex approbatione data anno* 1681 *ætatem colligere oporteat utriusque editionis, quam certo vetustiores aliæ præcesserint, eodem, quod saltem huc attineat, operæ pretio. Historia pueri Santhensis ad Rhenum, furto scilicet* S. Reineldis *caput auferentis, ita ibi describitur, acsi Sancta caput istic remansisset, unde æque ad Rhenum atque in Hannonia ejus habeatur solennitas, de qua re nec vola nec vestigium reperitur apud Santhenses ad Rhenum, ubi nec Virginum cœnobium agnosco, quod ea occasione conditum fuerit, ut proinde absque ulla Legendæ totius corruptione abesse possit tota ea historia, Vitæ* S Reineldis *adjecta.*

Quales fuerint martyrii socii. 14 *De duobus sanctæ Virginis & Martyris sociis* Grimoaldo *&* Gondulfo, *seu* Gundulfo *nihil hoc loco dicendum occurrit, præter ea quæ de illis in ipsa communi Legenda memorantur. Hodiernam loci traditionem esse intelligo, primo nominatum, nempe* Grimoaldum, *pastoris seu curati Sanctensis ecclesiæ officio functum fuisse, alterum custodis in eadem ecclesia, ubi interim in Actis num. 9 &* 11 *prior* clericus *dumtaxat &* subdiaconus, Gondulfus *autem* serviens *seu famulus appellatur. Utra dignitas præferenda utrobique sit, pluribus non disquiro; satis nobis sit, dici ipsos & verè fuisse* S. Reineldis, *per gloriosam fidei confessionem, illustris martyris socios, eodemque perpetuo & constanti cultu apud Sanctenses donatos, de quorum anteriori vita vel gestis nihil memoriæ proditum sit. His ad debitam notitiam abunde præmissis, reliqua in annotationes observanda rejicimus. Habe igitur modo Acta ipsa pro ut à nobis ex codice S. Pauli descripta sunt, pauculis hinc inde ad perficiendas constructiones inter hæc [ ] signa conclusis.*

VITA

EX MSS.

VITA

Ex Ms. codice S. Pauli in Sonia, cum aliis Mss. & Surio collata.

a *Nobilissimis orta parentibus,* b

I Gitur *a* beatissima virgo Rayneldis nobilissimis natalibus, Condacensi castro, quod super Scout *b* fluvium situm est, extitit oriunda. Nam regnante Pippino, patre sanctissimæ virginis Gertrudis, cujus vita virtutibus & miraculis innumerabilibus claruit, pater illius, Wigerus nomine, totius Lotharingiæ ducatus officium gerebat, & inter palatinos principes primatum tenebat. Dilectus vero Deo & hominibus idem Dux sic inter seculi fluctus disponebat principatum, ut tam regi quam collegis suis principibus cunctis placeret; & non minus pauperum omnium
B quam divitum gratiam obtineret. Fuit autem possessio ejus prædictum castrum Condacum
c & Amniacum *c* Wginiacumque *c*, cum aliis prædiis multis, quorum nomina non expedit hîc recitari. Conjunxit ergo sibi in matrimonio puellam regiam, supradicti ducis
d sororem *d*, nomine Amelbergam, forma speciosam, moribus bonis ornatam, operibus sanctis splendidam, castitate conspicuam, omnique honestate honestissimam. Ex hac ergo dedit ei Dominus sobolem sanctissimam Emebertum, postea sanctæ Cameracensis ecclesiæ pastorem beatissimum, cujus gesta plena virtutibus atque miraculis, usque in hodiernum diem ibidem florent *e*, duasque *f*
e f filias, quarum una Gudila, altera Rayneldis vocabatur.

2 Sed eædem puellæ cum ab infantia sua *qui etiam ipsi seculo renuntiarunt,* vitam castissimam ducere proposuissent, multique illas regni primores, ob nobilitatem & divitias copulari sibi in conjugio cuperent, placuit eis, in virginitate permanentibus, cælesti sponso, toto mentis desiderio magis adhærere, quam mortalium contagiis conjugum maculari. Cumque adultæ ætate, Dei consiliis magis quam hominum acquiescerent, vitamque juvenilem ab omni seculari levita-
C te removere disponerent, placuit etiam patri & matri seculum, cælestis regni amore deserere, & illud verbum Dominicum adimplere; Qui renuntiaverit omnibus quæ possidet propter me, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. Hæc igitur cupientes, ut tam magni ac tam desiderabilis promissi præmia consequerentur, ad effectum perduxerunt: nam Wigerus dux prudentissimus, sacræ religionis habitu suscepto, monasticæ regulæ se disciplinæ tradidit, uxor vero illius Amelberga, sacro velamine ab Autberto, sedis Cameracensis episcopo suscepto, Christo se dicavit.

3 Iis itaque, omni mundano honore post- *nuptias omnino aversata,* posito, Deo copulatis, prædia cum beneficiis sanctæ Rayneldi ejusque sorori remanserunt; & [cum] multi principes ac tyranni fortissimi eas legitima copula nuptiarum, non solum magna vi, sed etiam summa precum instantia, sibi sociari assiduè perurgerent; fugientes castissimæ vitæ mutare propositum, ad divinæ religionis (sigillo desponsationis Christi cum sacro velamine accepto à prædicto Episcopo) protectionem convolaverunt. Sancta igitur Rayneldis, virgo Domini glorioſa, sicut ab ineunte ætatis teneræ primævo flore moribus bonis composita, castitatis flore decorata, divinis operibus insudare studuit, mox ad hoc totis viribus conversa, incredibile dictu est, quantæ se abstinentiæ dederit, quam assidue jejuniis & orationibus corpus suum afflixerit. Numquam à Dei laudibus lingua ejus silebat; non diebus neque noctibus à psalmis & hymnis, canticisque spiritualibus vel colloquiis divinis vacabat. D

4 Circa pauperes Christi semper intenta, *Marthæ & Mariæ partes sedulo implet.* qualiter alerentur ac veste tegerentur, nihilque indigerent summo nisu laborans, Marthæ officium plenissime adimplebat. Numquam manus ejus ab eleemosynæ sudore sicca apparebat; pauperes enim sæpius quibus impenderet, quam eos qui superabundabant E minus *g* inveniebat. Ut [autem] Euangelicum adimpleret præceptum, de crastino non cogitabat, sed omnia indigentibus [pro Christi nomine] largiens, nihil sibi præter tenue sustentamentum vitæ retinebat. Servis & ancillis suis frequentius obsequium, quam ipsi ei, præbebat, ipsisque recumbentibus ipsa diligentius ministrabat. Subtus ad carnem cilicio tecta crucem Domini carnis mortificatione in corpore suo jugiter portabat, sermonibus divinis sanctarumque Scripturarum doctrinis cordis aures aperiens, Mariæ, secus pedes Domini sedentis, partem optimam eligebat. Cumque in dies magis carnem domando roboraret [spiritum], nudis pedibus semper incedebat, & in oratione prostrata, sæpius noctem diei continuabat. Cibum vix umquam nisi semel in die, & hoc pauxillum panis hordeacei, & aquæ sumebat. Lectum sibi juxta morem nobilium, sericis vestibus tegumentisque pretiosis paratum respuens, in cinere & cilicio recumbebat.

5 Cum igitur nihil præter Deum habere *Laubias prodecrevisset, placuit ei, divina inspiratione, fecta & incum sorore sua Gudila Laubias adire, & bea- gressu exclu-* to Petro Apostolorum principi universa quæ *sa,* habebat, tradere. Sed cum pulsassent ad o- F stium cœnobii, ut intromitti debuissent, ab ejusdem cœnobii monachis, foribus clausis responsum est eis, domum illam, ex quo fundata fuerat, mulierem non introisse. Hoc audito, Gudila recessit; sancta vero Rayneldis ante templi januas genibus nudis & cubitis se prosternens, omnipotentem Deum, per tres dies & noctes continuas sine cibo & potu permanens, piis precibus & lacrymis pulsare non destitit, donec ille, qui numquam servientibus sibi defuit, præsumentesque de se non repellit, signa potentiæ suæ mirabiliter ostendit. Nam tertia nocte media, fratribus cunctis quiescentibus, januas monasterii virtus divina aperuit, & nullo mortalium funes trahente, signa sonari fecit. Hoc excitati sonitu fratres undique concurrunt, & Sanctam ante imaginem sui Redemptoris, instar crucis prostratam invenientes, quid contigerit, vel quomodo ecclesiam intraverit, inquirunt.

6 Ad hæc, si peccatricem, inquit beata Virgo,

miraculo introducitur & bona sua monachis transcribit.

A Virgo, homines immiſericordes intromittere noluiſtis, ille, cujus miſericordia cuncta conſiſtunt *h*, eccleſiæ hujus januas mihi peccatrici aperuit, & ſua virtute patefacto aditu, me, ſicut videtis, introduxit. Audiens hæc pater *i* monaſterii cum fratribus, ſe ad pedes illius miſit, & ut ſuis orationibus apud Deum auxiliaretur, lacrymando oravit. Tunc ſe invicem ſalutantes, beata Rayneldis, poſitis in terra genibus, ſe veſtigiis eorum proſtravit, ſupplicans ut tantorum patrum orationibus mereretur commendari. Honorabiliter igitur magnaque cum devotione ab eis ſuſcepta, quod diſpoſuerat indicans, devotiſſime adimplevit. Nam cæleſtis regni Clavigero Sanctas cum quinque villis, appendiciiſque earum omnibus tradidit, ut ab eo ad cæli palatium mereretur introduci.

h

i

Hieroſolymis redux Sanctis piiſſime vivit,

7 Dehinc benedictione accepta à patre monaſterii & fratribus, volenſque majoris certaminis curſum aggredi, urbem Hieruſalem [unius] tantum ſervi & ancillæ comitatu contenta adiit, ut ibi Redemptoris ſui crucem bajularet, ubi eum pro ſua omniumque ſalute paſſum credebat; ibique per biennium

B ſingula loca, per quæ Dominus abierat, devote viſitavit, quaſi Chriſtum Dominum præ-

k ſentem in corpore haberet *k*. Poſt ſeptennium vero, acquiſitis Sanctorum reliquiis pretioſiſſimis, parte videlicet ſepulcri, lignique dominicæ crucis, veſtiſque incorruptæ Theotócos Mariæ, aliiſque multis, ad patriam rediens Sanctas intravit, & à ſervis & ancillis ſuis, omnibuſque loci illius indigenis cum ſumma lætitia ſuſcepta, humanum modum tranſcendens ſuper ſe vixit, & uſque

l [ad] Hunorum *l* tempora, quaſi in extaſi mentis jam poſita, terrenis cunctis calcatis, cæleſtibus inhians, contemplativæ vitæ ſtatum, miraculis atque virtutibus refulgens obtinuit.

Ubi à barbaris irruentibus,

8 Sed cum, peccatis exigentibus, populum Chriſtianum Dominus flagellis, ut criminis reum cædi permitteret, electoſque à reprobis ſegregari vellet, Huni exire permiſſi ſunt, qui Galliam intrantes gladiis cunctos perimendo, incendiis omnia tradendo, univerſam regionem penitus devaſtaverunt.

C Cum ergo loci illius incolæ terrore trepidi mortiſque metu perculſi, alii per nemorum devia fugitantes, alii in ſpeluncis petrarum montiumque cavernis ſe abſconderent, nobiliores potentioreſque per municipia & caſtella munitiſſima ſe reciperent, fortiſſima Chriſti agoniſta, nec minis mortis impelli, nec blandimentis amicorum à loco, in quo finire diſpoſuerat, avelli potuit. Dicebat enim iis qui eam exire compellebant: Si propter eum qui ſe pro ereptione * mea & totius mundi pati voluit, iſtam miſeram vitam perdere fugio, quid dicturus erit mihi, cum in ſede majeſtatis ſuæ ſederit judicaturus vivos & mortuos, ſi hanc miſeram & breviſſimam vitam, pro ejus amore perdere fugio?

**redemptione*

quos fugere detrectat,

9 Cum hæc & iis ſimilia fortiſſima Chriſti athleta Rayneldis diceret, fugientibus omnibus, in eodem loco ſola remanſit, cum duobus tantum viris, præ ceteris ſibi familiarus * adhærentibus, clerico ſcilicet, nomine Grimoaldo *m*, ſervientique, nomine Gondulpho. Irruentibus igitur barbaris, puella ſacro pneumate *n* plena, in amore cæle-

** familiaribus an familiarius?*

m

n

ſtis [ſponſi] ſolidata, cum ſuis comitibus more ſolito ad orationis auxilium confugit, & ante altare ſancti Quintini *o* martyris, in modum crucis ſe proſtravit, ut ſicut [ille] ſui Redemptoris, martyrii palmam conſequendo, teſtis fidelis extitit, ſic illa juxta memoriam Martyris ejuſdem teſtimonii Chriſti particeps mereretur fieri. EX MSS.

o

ad S. Quintiniam obtruncatur.

10 Cum autem barbari irruentes, non hominibus ſed beluis immaniſſimis ſimiles, humanum ſanguinem more leonum ferocium ſitientes, eccleſiam in qua Sancta Chriſti famula orabat, irrumperent, ipſamque Virginem arreptis crinibus, circumquaque traherent, cædentes eam fuſtibus atque flagellis, tundenteſque calcibus, & pugnis impingentes, plagiſque crudeliſſimis, & illuſionibus atque injuriis multis afficerent, ipſa Domino in lætitia cordis pſallebat, dicens: Benedictus es Deus pater Domini noſtri, qui donaſti mihi peccatrici, non meis meritis ſed gratia Unigeniti tui, hoc quod ſemper optavi ab infantia conſequi. Compellentibus igitur illam barbaris ut cervicem extenderet, flexo poplite, viriliter exſpectabat ferientis E ictum, præ gaudio lacrymans, atque fundens orationem, dicens: Gratias tibi ago, Jeſu Chriſte, qui me dignatus es in numero ancillarum tuarum computari; & ſuſcipe ſpiritum meum. Quo dicto, cervicem extendit, & ferientis ictum cæſo capite ſuſtinuit, & ſpiritum cælo reddidit.

Occiduntur etiam ſocii Grimoaldus & Gondulfus.

11 Sanctus vero Grimoaldus, ſubdiaconus ejus, ejuſdem ſententiam decollationis ſuccubuit. Gondulphus, tribus cappatis *p* infixis cerebro illius clavis, vitam finivit. Sed illud non expedit ſilentio ſupprimi, quod interfectis Martyribus Chriſti, milites ſathanæ eccleſiam cum ipſis Martyribus incendere moliti ſint, ſed meritis beatæ Rayneldis obſtantibus, nullo modo locum valentes accendere, confuſi receſſerunt. Conſummavit igitur ſancta Rayneldis curſum martyrii cum Sanctis aſſeclis ſuis XVII Kalendas Auguſti, & cum victoriæ palma obdormivit in Domino. Recedentibus igitur Hunis, incolæ loci qui ſuperſtites remanſerant, ad propria remeantes, invenerunt corpora Sanctorum inhumata, ſepelieruntque ſanctam Virginem cum prædictis ſociis ſuis in eadem eccleſia Idus F Auguſti.

Miracula ad Sanctæ tumulum;

12 Cum ergo vellet Dominus glorificare Martyris ſuæ memoriam, fidelibuſque ſuis oſtendere, quantam in cælis conſecuta eſſet gloriam, cuidam paralytico, per ſeptem annos membrorum diſſolutionem paſſo, revelatum eſt, ut ad ſepulcrum Virginis deferretur. Qui mox ut ejus tumulum attigit, baſes ejus & plantæ, ceteraque membra ejus ita ſolidata ſunt, acſi numquam infirmitatem aliquam paſſus fuiſſet. Multi ergo febribus diverſiſque morbis obſeſſi, auditis miraculis atque virtutibus illius, de longe propéque venientes, ad ejus tumulum, Dei beneficiis, Martyriſque ſanctiſſimæ adjuti meritis, Deum glorificantes, cum lætitia ad propria ſani redibant. Multi cæci illuminati, claudi greſſibus firmati ab ejus ſepulcro cum ingenti gaudio redibant.

unde levata dicitur 866.

13 Quanta beneficia per eam Deus præſtiterit populo ſuo, longum eſt enarrare, veremur etiam ne videatur legentibus faſtidium ga-

EX MSS. generare : horum tamen vestigia, pendentibus cereis oculis, manibus ac pedibus cereis, ceterisque membris virorum ac mulierum, à quibus, ipsius meritis, infirmitas evacuata, sanitasque recepta fuerat, usque [ad] combustionem *q* ecclesiæ, ob scelera populi combustæ, in testimonium [virtutum] illius remanserunt. Levata est autem sacratissima gleba corporis ejus de terra anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo sexagesimo sexto *r*, & recondita est cum magnis populorum atque psallentium Clericorum laudibus in theca argentea, præsentibus tribus confinium diœcesium episcopis *s*.

14 Post hæc paucorum annorum curriculo elapso, cujusdam nobilissimi viri filius *t*, amore litteralis studii accensus, natalem locum relinquens, ad has partes devenit, & Sanctas intravit, atque ibi hospitio à quodam presbytero, sapienti viro benignè receptus est : qui cum aliquanti temporis spatio ab eodem presbytero discendi causa ibi morari dispositisset, ipsique ecclesiam intrandi, quoniam bene atque morosè compositus videbatur, ad ejus libitum licentia concessa fuisset, nocte quadam, custodibus incautè dormientibus, fracto scrinio, caput sanctæ Rayneldis, cum libello in quo gesta ipsius habebantur, furatus abiit. Sed cum veniisset ad domum patris sui cum sacris pignoribus, quantum Deum offendisset, vel quanti meriti esset Virgo, cujus pignora deferebantur, cives ejusdem loci latere non potuit ; nam idem juvenis protinus à dæmonio arreptus est, & adeo vexari graviter cœpit, ut vix in eo remaneret halitus.

15 Tunc pater & mater, sicut prolis unicæ expertes, dolore nimio, atque anxietate gravi, continuisque lamentis se affligentes, re cognita, Deum, cui nihil est impossibile, devota mente imploraverunt, ut beatæ Virginis suffragantibus meritis, unicum pignus eorum dignetur saluti restituere, eorumque vota benigne suscipere : promittunt namque se in honore Dei & S. Rayneldis congregationem virginum, Christi sponsarum, ex suis possessionibus construere, si Dominus [eorum] desiderium dignaretur adimplere : quod ita factum est ; nam juvenis, expulso dæmone, ad integrum sanitatem recepit, atque post hæc Deo devotus exstitit. Illi vero, sicut Deo sanctæque Virgini voverant, adimplentes, monasterium feminarum juxta easdem Sanctas, in prædio suo, Elchina vocabulo, construxerunt, atque ibi se in Dei servitio mancipantes, cursum vitæ feliciter transegerunt. Hoc igitur pro posse scientiolæ rudis nostræ, licet incompositè, de vita & actibus sanctæ Rayneldis virginis atque martyris scripsimus : restat itaque, ut ipsius adjuvantibus meritis gloriosis, ad ipsius societatem pertingere mereamur, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & potestas & imperium, cum Patre & Spiritu sancto per infinita secula seculorum. Amen.

q [ad] combustionem *q* ecclesiæ

r recondita est cum magnis populorum atque psallentium Clericorum laudibus in theca argentea

s confinium diœcesium episcopis *s*

Caput furto auferens punitus, *t*

parentum voto restituitur.

B

C

D

E

F

ANNOTATA.

a *Indicat hæc particula prologum aliquem præcessisse, qui modo non reperitur.*

b *De* Condacensi castro super fluvium Scout *vel* Scelt, *videndus* § 4 *Commentarii de S. Amelberga.*

c *Corrupta, procul dubio, nomina, quæ non facile sit hodie reperire.*

d *Ita habet codex, quem aliquis corrigere voluit, substituendo* sororis filiam ; *necdum scio, utrum præferri debeat. Quæ hîc & infra de S. Amalberga dicuntur suo loco illustrata sunt.*

e *Non dicit scripta esse, nam si tum, dum hæc scribebantur, exstitissent, etiam hodie probabilissimè reperirentur.*

f *Non* tres, *ut male hîc rursus aliquis mutare voluit. Consule dicta de S. Amalberga, memineriseque, Gudilam fuisse juniorem, seu natu minimam, de qua etiam ibi, sed fusius ad ejus Acta* 8 *Januarii.*

g *Vult dicere, opinor, plures egenos se reperisse quam divites.*

h *In aliis Mss., & vel in ipsa editione Surii hæc fusius amplificantur : magis placet brevitas. De negata ingressus causa, vide notationem ad alteram S. Scholasticæ Vitam* 10 *Februarii litt.* g, *pag.* 404.

i *Hunc putat Cointius fuisse* S. Landelinum, *sed gratis ; quamquam id fieri potuisse non negemus.*

k *Et ista & plura alia num.* 8 *&* 10 *alibi ornatius extensa invenies ; quasi hæc non sufficerent. Satis mira est pro ea tempestate tenera virginis peregrinatio.*

l *Quinam Hunni isti verosimillimè fuerint, dictum est in Commentario prævio.*

m *Inferius est* subdiaconus ; *sed de eo & socio vide numerum ultimum dicti Commentarii.*

n *Nempe Spiritus sancti gratia.*

o *S. Quintini martyris Acta dabimus* 31 *Octobris.*

p *Vox barbara & redundans, nisi significet* acutis, *vel* capitatis, *ut magna clavorum capita innuat.*

q *Quando id acciderit, non divino : forte ad incursiones Normannorum referri potest.*

r *Malim legere cum Surio* 806, *quando paulo pacatiora erant in Belgio tempora, quam an.* 866, *vel, ut alii,* 860 ; *quibus de theca argentea fabricanda cogitare non sinebat metus à jam dictis Normannis.*

s *Itaque Cameracensi, Tornacensi & Leodiensi, si modo hæc satis certa sint.*

t *Surii editio & Mss. aliqua volunt hunc adolescentem fuisse Santhensem ad Rhenum, forte ex nominum affinitate. Minus quidem displicet nostra lectio ; quamvis, ut dicam candide, abesse mallem totam eam historiam, seu duos ultimos numeros ; ne frustra cogamur quærere nescio quam* Elchinam, *fundatumque istic virginum monasterium, in quod etiam pueri pater se receperit ; cujus modo nusquam occurrit vestigium in Hannonia : ad Rhenum vero de* S. Reinelde *nihil prorsus sciri, jam pridem ad nos perscriptum est.*

A D

DE S. TENENANO SEU TINIDORO

LEONENSI EPISC. ET CONFESSORE.

In Britannia Armorica.

I. B. S.

FORTE SEC. VI.

Sanctorum minoris Britanniæ operoſus collector Albertus le Grand de monte Relaxo, de cujus pretio & meritis ſæpe alibi dictum eſt, nuperrimè in Thuriavo Dolenſi XIII *hujus, & ſignanter in Commentario ad Acta S. Golveni primo menſis die; Magnus, inquam, collector iſte hoc* XVI *Julii, ex neſcio quibus monumentis Vitam* S. Tenenani *more ſuo concinnavit, ex qua ſummatim capita aliquot delibaſſe, ſeu potius refutaſſe, erit totum quod ſcriptori iſti hoc loco à nobis tribui poſſit. Id ipſe & vetus eccleſiæ Leonenſis Kalendarium certiſſime perſuadent,* Tenenanum *à Britannis Armoricis ut vere Sanctum recoli, quamquam Sauſſayi diligentiam effugiſſe omnino videatur. Caſtellanus in Martyrologio univerſali eum hoc die paucis annuntiat:* Leonæ in Britannia, S. Tenenani, iſtius urbis epiſcopi. *Præverat Cointius in Annalibus, ubi ad annum 635 num.* 12 *ita ſcribit:* Tinidorus ſeu Tenenanus Leonenſis epiſcopus ad Deum migravit XVII Kal. Auguſti, quo die celebris eſt ejus memoria; *nos de cetero remittens ad* Armoricam ſanctam, *opus nimirum laudati Alberti, quem in ordine ad chronologiam clauſis, ut ita dicam, oculis ſecutus eſt. Colganus item pro ſancto* Tenenanum *habuit, paucula notans in obſervationibus ad Vitam S. Joavæ die* II *Martii, verum quæ omnia ambo ex ſolo Alberto decerpſere, reliqua Vitæ ſerie prorſus neglecta, quam nobis ſatis erit ex lectionibus Breviarii Leonenſis retuliſſe.*

De Sancti cultu ſatis conſtat;

B

2 *Satis, inquam, cum aliunde de* S. Tenenano *quidquam certi explorare fruſtra tentaverim hactenus; ut jam candidè non pronuntiem, ipſiſſimas lectiones ex meris & putis popularibus traditionibus coaluiſſe, quemadmodum ingenuè is faſſus eſt, cujus benevolentia deſcriptæ & ad me tranſmiſſæ ſunt. Lobinæi mentem de Sancto ejuſque in Leonenſi epiſcopatu ſucceſſione, in prædicto de S. Golvano Commentario clarè explicui, cujus verba, ibi ex gallico latinè verſa non pigebit repetere. Sic ille de Sancto, quo de agimus:* S. Tenenanus ſeu Tinidor, ex inſula Britannia ortus, ſacerdotio initiatus erat, priuſquam in Armoricam tranſiret. Diu illic vixit ignotus in ſilvis prope locum, ubi deinde conditum eſt Landerneau: demum è ſolitudine extractus eſt, ut eveheretur ad cathedram Leonenſem poſt Cetomerinum. *In his nihil de Hibernia ejuſque ibi principatu, nihil de frequentata Britannorum regis aula, aut comitiſſa Arundelia, nihil de multis propter oris elegantiam periculis, nihil de impetrata deformitate, atque id genus alius, quibus recenſendis ſuperſedeo. Neque numen, ut ſemel dicam, inter Leonenſes Epiſcopos, neque juſtam ætatem, multo minus geſta in ejus eccleſiæ Catalogis agnovere Chenu, Claudius Robertus aut Sammarthani, ſupra quos hic ſapere mihi integrum non eſt, donec probatiora monumenta aliunde ſuggerantur. Habe modo jam dictas lectiones,*

ut de geſtis nihil certi ſupereſt:

C

ex Britannia haud ita pridem acceptas, quibus quod addam, nihil habeo.

3 In feſto S. Tenenani Leonenſis epiſcopi & confeſſoris. LECT. I. Tenenanus, claris genere & fide parentibus apud tranſmarinas partes natus, Caradocum, ſanctitate & doctrina famoſum, puer audivit: cujus in ſchola tantum brevi profecit, ut & ſcientia & meritorum gloria ſuos longe coætaneos ſuperaret; ſanctiſſima nihilominus Chriſti diſciplina, quam vanis philoſophiæ documentis multo illuſtrior. Abſoluto ſtudiorum curriculo, regis Britanniæ aulam, pro voto parentum, ingreſſus omnium in ſe oculos & admirationem convertit: cumque eſſet forma & totius corporis præſtantia ſpectabilis, ut puellæ cujuſdam nobilis, à qua deperibatur, importunas ad matrimonium vexationes evitaret, & quam Chriſto devoverat caſtitatem, glorioſo fœnore ſervaret illibatam, quaſi leproſi deformitatem precibus impetravit. Balneo poſtmodum ad id parato, & medica Caradoci manu priſtinum ſtatum mirifice conſecutus eſt. Adoleſcens nihil habuit antiquius, quam ut aſſertam generosè caſtimoniam adverſus carnis inſultus continuâ tulciret abſtinentiâ, eleemoſynis & oratione corroboraret; modeſtia & honeſtate confirmaret; pauperes & ignotos, verbo & exemplo, viam ſalutis edocebat, quod ut faceret, aptos ad id ex ſacris Scripturis locos ac textus depromebat. *Obiter notemus, S. Caradocum, cujus Vitam habes* XIII *Aprilis, obiiſſe anno* 1124, *atque hic tamen, ſi Superis placet,* S. Tenenani *noſtri magiſter fuerit, quatuor circiter ſeculis antequam naſceretur. Pergamus:*

ne quidem ex Breviarii Lectionibus,

4 LECT. II. Factus inde presbyter, mundi illecebris omnino abdicatis, ſe totum Chriſto ſpecialius addixit, eccleſiaſticis Officiis indefeſſo labore mancipatus. Quæ dum attentiore animo exequeretur, juſſus ab angelo in Armoricam tranfretare, ſedem adminiſtraturus, cui nuper præfuerat beatus Paulus Aurelianus. Nec mora, dicto audiens Tenenanus, rebus compoſitis, cum nonnullis ſociis mare Britannicum felici enavigatione prætergreſſus, ad ſinum Breſtenſem, in ſolo Leonenſi ſitum, appellit: inde fluminis Elorni ripam, quæ Landerniam ducit, divino numine ſecutus, in denſiſſimam ſilvam exilit, non ſine magno ſuſcipientium gaudio & fructu: loci namque incolas, cum in locum propter frequentes Danorum incurſiones abditos, nec propterea de religionis Chriſtianæ exercitiis admodum ſolicitos, ad vitæ revocavit ſanctioris inſtitutum, ædificatis ibi convenienti diſtantia duobus oratoriis, quæ eccleſiarum abinde parochialium titulo gloriantur, ipſoque altera eorum patrono. *Multa lectionum harum ſcriptori condonanda ſunt, dum ſeculo veroſimiliter ſexto, Danos memorat (aliàs Normannos) Britanniam minorem invadentes,*

quas ſatis patet,

E F

AUCTORE I. B. S. *quos multo ſerius eas oras infeſtaſſe conſtat : ſed fuerint pirata alii quicumque, in iis non tantopere laborabimus. En modo lectionem tertiam.*

& popularibus traditionibus concinnatus.

5 LECT. III. In iis vir Sanctus Euangelium prædicabat, tremenda altaris myſteria conficiebat, Sacramenta adminiſtrabat, & ſacrum Domino cum ſuis Officium perſolvebat; quin etiam temporali fideles beneficio recreabat. Barbaros ſiquidem illos, ut ſacrum ærarium diriperent, aliquando contendentes, apparente divinitus ſupernorum militum exercitu, ſuis precibus fugavit, & à ſimilibus deterruit deinceps attentandis, patriæ liberator. Hæc omnium Tenenano admirationem & amorem conciliaverunt, unde ſancto Golvino, ad æternam retributionem id temporis evocato, communi cleri Leonenſis ſuffragio, populi deſiderio, in epiſcopum electus, ejus in locum à Dolenſi tunc Metropolitano rite ſuffectus eſt. Tum abſoluti paſtoris partes omnes ut adimpleret, crebras ſuæ diœceſis obire viſitationes, mores corrigere, diruta ac ſemiuſta templa excitare, eccleſiis parochialibus dignos rectores præficere una illi cura fuit. Tandem miraculis clarus obdormivit in Domino circa annum ſalutis ſexcenteſimum trigeſimum quintum, in ſua cathedrali ſortitus ſepulcrum. *S. Golvini ſeu Golveni, de quo jam locuti ſumus, ſucceſſor an deceſſor fuerit, non eſt qui ſatis certo definire hactenus poſſit, neque nos, in tanta rerum confuſione, alia examinanda aut determinanda ſuſcipimus.*

DE S. EUGENIO EPISC. ET SOCIIS

NAULI IN LIGURIA.

B E

J. B. S. Ex litteris Joannis Stephani Fliſci S. J.

XVI JULII. *Tut diligentiſſimum Sanctorum Italiæ inveſtigatorem fuiſſe Philippum Ferrarium ultro fateamur, id diſſimulare non poſſumus, attentionem ſuam nonnumquam deſiderari paſſum eſſe; cujus rei hoc die patentiſſimum nobis præbet exemplum. Ad diem* VII *Septembris de S. Paragorio ejuſque ſociis Naulenſibus martyribus agens, diſerte ait, ſeſe*

A Ferrario prætermiſſum.

eccleſiam S. Paragorii extra urbem Naulenſem haud procul à mœnibus vidiſſe; *unde, niſi vehementer fallor, plane perſpicitur, ipſam etiam urbem ingreſſum eſſe, potuiſſeque adeo facillime intelligere, quis ejuſdem primarius eſſet patronus, nempe* S. Eugenius *epiſcopus, ipſumque coli hac* XVI *Julii; ubi interim in toto ſuo magno Sanctorum Italiæ Catalogo, nec verbulo de ipſo meminit; ut minimè dubites, quin ſpicas hinc inde poſt ſe reliquerit, quas utinam alii colligere ſatagerent, nobis ſuo tempore profuturas. In eo operam non modicam pridem poſuit noſter Joannes Stephanus Fliſcus, locis pluribus in hoc opere merito laudatus, cui etiam hoc die acceptum referimus jam dictum* S. Eugenium *epiſcopum, prædictæ civitatis principalem patronum, hac die* XVI *Julii ſolenniter cum ſociis celebrari ſolitum, ut docebit ejus epiſtola ad Janningum noſtrum data* V *Octobris* 1694, *ex qua habemus quidquid de Sancto iſto reperiri hactenus potuit.*

C

ſuggeſſit nobis Stephanus Fliſcus,

2 *In res Naulenſes, ac præſertim in ejus loci Epiſcopos, pro inſtituto ſuo ſtudioſè inquiſivit Ughellus, ut teſtatur ipſe Italiæ ſacræ tomo* 4 *à col.* 1398, *verum abſque ſperato fructu, cum ſua aliunde colligere coactus ſit, quando* nobis ſcribentibus, *inquit*, nulla Naulenſis eccleſiæ monumenta lucem adferre potuerint. *Deſcribit ibi* parvam civitatem *(Noli) prope mare in Liguſtica ora, ad occidentem ſolem ſitam, cujus de cetero Fliſcus ſufficientem notitiam ſuggerit. Narrat porro Ughellus, qua occaſione perexiguum oppidum ſeu vicus, in urbis dignitatem evectus fuerit, unde manarit verſiculus,* Urbs meruit dici, mutato nomine vici. *Id in rem noſtram conducit, quod ex eccleſia S. Paragorii extra urbem, tranſlata fuerit à Gregorio XIII epiſcopalis cathedra* in eccleſiam S. Petri (*nempe intra civitatem*) ubi corpora ſanctorum Eugenii, Longini, Parthæi & Parthenopæi epiſcoporum ſummo decore aſſervantur. *De Parthæo ſeu Partheo & Parthenopæo, non epiſcopis, ut equidem reor, ſed S. Paragorii ſociis ſuo loco agetur, nimirum citata jam* VII *Septembris; hîc nobis ſatis eſt oſtendiſſe,* S. Eugenium *Ughello non fuiſſe prorſus incognitum; cetera, quæ quidem ſciri potuere, ex Fliſci litteris modo accipe. Ita ſcribit:*

cum iis quæ de ipſo ſciuntur.

3 Nauli in Liguria celebratur feſtum S. Eugenii epiſcopi & confeſſoris, Patroni principalis hujus civitatis, die XVI Julii, quæ tamen non eſt dies obitus (*accepta ſincere refero*) cujus ſacrum corpus jacet in altari, eidem Sancto dicato, in eccleſia cathedrali, cum reliquiis duorum ſociorum, quorum nomina, ut conſtat ex quadam viſitatione Apoſtolica anni MDLXXXV, ſunt Ennius & Euginius (*fortaſſe Longinus.*) S. Eugenius dicitur prædicaſſe Euangelium in oris Liguriæ, præſertim in urbe Savonenſi & caſtro Vadenſi. Defunctus eſt in inſula, in qua ſæpe morabatur, quæque jacet inter Vadum & Naulum, duobus milliaribus ab utroque oppido diſſita. In ea viſitur adhuc puteus miræ altitudinis, qui aliquot abhinc annis dulci aqua adhuc emanabat. Anno DCCCXCI Bernardus à ſancta Eccleſia epiſcopus Savonenſis conſtruxit in ea inſula, quæ erat ſuæ diœceſis, inſignem eccleſiam & anno ſequenti monaſterium, cujus adhuc exſtant reliquiæ non exiguæ, ubi monachi Lerinenſes vixerunt in ſacrarum reliquiarum cuſtodia.

F

Celeberrima erat & ditiſſima abbatia uſque ad annum MCCXXXIX, quo Naulum ex oppido, urbis titulo fuit inſignitum, novæque ſedi epiſcopali dicta abbatia, dimiſſis ad antiquas ſedes monachis, fuit aggregata: eaque occaſione ſacræ reliquiæ in hanc urbem tranſlatæ ſunt. Hæc omnia habentur tum ex traditione, tum ex aliquibus manuſcriptis, extractis, ut fertur ex annalibus Savonæ. *Annales iſtos non vidimus, at quæ Ughellus adfert à col.* 1399 *rem hic à Fliſco obiter indicatam pluribus*

A *vibus confirmant, adducto etiam Innocentii PP. IV diplomate, quo epiſcopatûs erectionem à Gregorio IX factam, approbavit*, menſamque auxit epiſcopalem monaſterio S. Eugenii, quod ab eccleſia Brumiacenſi perpetuo disjunxit. *Vide ibi plura ab Ughello ſatis accuratè collecta; nobis ſatis eſt hîc obiter oſtendiſſe* S. Eugenii *memoriam in eo monaſterio antiquam fuiſſe, tametſi geſtorum ejus ſeriem vetuſtas nobis invideriſt. En modo reliqua Eliſci verba:* Videntur etiam Nauli picturæ, vetuſtate pene conſumptæ, in quibus conſpicitur S. Eugenius in quadam ſcapha, ex dicta inſula ad propinquas oras Liguriæ ſe conferens, ad prædicandum Dei verbum. AUCTORE J. B. S.

DE S. SISENANDO LEVITA

MARTYRE CORDUBENSI.

Ex S. Eulogio. J. B. S.

ANNO DCCCLI. *DE noni ſeculi ſub Arabum tyrannide Hiſpanis martyribus, præſertim Cordubenſibus, jam toties in noſtro hoc opere agendum fuit, ut eam hiſtoriam ex S. Eulogii Memoriali repetere, aut eorum veram palmam & conſtantem cultum ex Martino de Roa pluribus vindicare, neceſſe omnino non ſit. Plures ex Cordubenſium iſtorum numero Faſtis ſacris inſeruiſſe Uſuardum, ſatis etiam alibi dictum eſt: de* S. Siſenando *non meminit, qui nec in ejus auctariis, non ita pridem editis, reperitur. A monaſticis Martyrologiis Wionis, Dorganii, Menardi & Bucelini, cum variis elogiis ſignatur tamquam* diaconus *&* monachus, *haud dubiè Ordinis ſui Benedictini, qui tamen tituli nuſquam ab Eulogio exprimuntur; unde & ex eo* levitam *ſimpliciter appellandum cenſui, ut ante me fecit Baronius. Encomiis etiam ſuis Sanctum ornant Galeſinius & Ghinius; verum cum tota martyrii ejus ſeries certius & clariùs hauriri non poſſit quam ex laudato Memoriali; iis omnibus & Breviariis quoque prætermiſſis, ſufficient verba Romani Martyrologii ad hunc diem:* Cordubæ in Hiſpania, S. Siſenandi levitæ & martyris, qui pro fide Chriſti à Saracenis jugulatus eſt. *Neque hîc quidquam occurrit quod examine aut diſcuſſione indigeat.*

Receptus ejus cultus, B

2 *Pacenſem origine fuiſſe* S. Siſenandum, *diſerte notavit S. Eulogius; eam porro urbem ſic deſcribit ſcholiaſtes ad libri 2. Memorialis cap. 5:* Colonia Pacenſis, in Luſitania olim, quod ex Plinio conſtat, etiam juridico conventu nobilitata, Arabum, Hiſpaniam occupantium, vaſtatione, ad parvi oppidi formam, ut nunc conſpicimus, fuit redacta. Pertinet ad Portugalliæ regnum, Beiaque nuncupatur. De ejus nomine, ſitu & antiquitate multa egregie, ut ſemper ſolet, Andreas Reſendius, ad Vaſæum ſcribens. Ejus urbis excidium Raſis proſequitur. *Sed ad rem noſtram hæc ſatis dicta ſunto, ne fruſtra hîc nos remoretur nimia, opinor, Tamayi præfidentia, quam Moralis auctoritati abſque ſcrupulo poſtponimus. De martyrii tempore æque certa ſunt omnia, annus imprimis, tot aliis martyriis nobilitatus; nempe Æra Hiſpanica* 889, *Chriſti* 851. *Neque diem omiſit Memorialis auctor, dum ait:* Glorioſa morte peremptum eſſe ſeptimo decimo Kal. Auguſti, feria quinta. Is eſt, *inquit denuo ſcholiaſtes,* Julii dies decimus ſextus, qui eo anno feriam quintam occupavit, quod ex ſuperioribus jam quivis poterit deprehendere; quadraginta enim & eo amplius dies ſine martyrio proceſsêre; *nempe ab* VIII *Junii quo prægreſſa claſſis agonem compleverat. Habe modo rem totam ex jam citatis Memorialis libro & capite.* E

patria & ætas, C

3 Denique levita ſanctiſſimus Siſenandus, ex Pacenſi oppido ortus, Cordubam, intuitu diſcendi, avectus eſt, ibique apud beatiſſimi Aciſcli baſilicam, qua corpus ejuſdem Martyris requieſcit, digniter enutritus, ut ipſe familiaribus retulit, invitantibus ſe beatiſſimis Petro & Walabonſo, jam cælo martyribus collocatis, martyrium quoque & ipſe aggreſſus eſt. Qui dum in carcere religatus maneret, tradunt, quod prophetico illuſtratus ſpiritu, patibuli ſui horam præſcius nuntiaverit. Nam quodam die cum reſponſum cuidam amico, ſe interroganti, aptaret, eique reciprocationis ſchedam ſcriberet, tribus aut quatuor jam digeſtis verſiculis, ſubito nimia hilaritate perfuſus, cæleſti quodammodo gaudio vegetatus, è loco ſeſſionis ſuæ conſurgens, aſtanti puero ſchedulæ portitori cui miles Chriſti reciprocari intendebat, ſemiſcriptam, ut erat, accommodans, multis audientibus, ait: Recede modo fili, ne impetu ſatellitum opprimaris; quoniam jam poteſtas tenebrarum, vinculis me extrahere præcipiens, nunc decollandum ſibimet exhibebit. Poſt hanc prophetiam immobili ſemper greſſu ipſo perſiſtente, eodem momento vociferantes lictores adveniunt, eumque præcipiti furore ad locum, quo martyrium erat conſummaturus, pugnis, alapiſque cædentes perducunt. Pergit Dei famulus, lætantibus animis, de corona victoriæ certus, qui ad cæleſte convivium exhortantibus Sanctis fuerat invitatus. Sic namque judici præſentatus, eâdem qua prius conſtantiâ, in ſancta confeſſione perdurans, delicatus ephebus glorioſa morte peremptus eſt, atque inhumatus præ foribus palatii derelictus eſt ſeptimo decimo Kal. Auguſti feria quinta, Æra qua ſupra: cujus olim poſt multos dies, donante Deo, à quibuſdam mulieribus inventa inter lapillos alvei, in prædicti martyris Aciſcli aulam deportata reconduntur. martyrium ex S. Eulogio. F

A D

DE S. CESLAO ODROVANTIO

ORDINIS PRÆDICATORUM

VRATISLAVIÆ IN SILESIA.

G. C. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus & Acta.

ANNO MCCXLII VEL MCCLVII.

B

B. Ceslaum Vratislaviæ olim publico cultu honoratum fuisse testatur Bzovius;

Vratislavia, quæ à Germanis Breslaw *& à Polonis vulgo dicitur* Wroclaw, *ampla regni Bohemici urbs & Silesiæ caput in Ducatu Vratislaviensi, qui ab ea nomen trahit, ad Oderam fluvium sita, & episcopali cathedra insignis* Ceslaum, *egregium ex sacro Prædicatorum Ordine apostolum, & prodigiosum suum olim contra Tartaros defensorem, jam ab aliquot seculis tamquam beatum veneratur. Hujus publicæ venerationis testis est R. P. Abrahamus Bzovius, qui in Actis* B. Ceslai, *huic Commentario subnectendis, post narrata quædam miracula, de ejus cultu sic scribit num.* 54: Propter quæ miranda facinora, non multo post, humo erutus & in ecclesiam munificentiâ civium, præsertim vero Nicolai Slup Vratislaviensis, anno Domini MCCCXXX in ea, quam nunc cernimus, amplitudine erectam de sub altare, sub ejus invocatione excitatum, illatus summa in veneratione popularium habebatur. Religiosa Majorum devotio sacra ejus pignora in theca parvula recondiderat & serâ ferreâ clauserat, jamque tum cultu diverso prosequebatur ad usque nostra tempora: nam & imagines ejus sculpebantur atque pingebantur, & honore publico colebantur; anathemata ad altare illius sacrata beneficii accepti ergò suspendebantur; Missæ & Horarum tam diurnarum quam nocturnarum propria Officia de eo recitabantur; anniversariæ solennitates ritu consueto aliarum festivitatum celebrabantur. *Hæc ille in genere; nos ad singularia descendamus.*

C

Idemque ostenditur ex inscriptionibus.

2 *Non dubito, quin cives Vratislavienses in grati animi tesseram & religiosi cultus signum etiam fieri curaverint picturas (quo tempore factæ sint ignoro) vitam* B. Ceslai *repræsentantes, de quibus Theodorus Moretus Societatis nostræ sacerdos in litteris ad Henschenium nostrum anno* 1659 *Vratislaviâ datis sic loquitur:* Visitavi nudiustertius sepulcrum S. Ceslai in templo PP. Dominicanorum in hac urbe, cujus vita in choro cum variis inscriptionibus depicta est. *Deinde* infra imagines, in quibus vita B. Ceslai in pariete depicta est, *testatur legi sequentia: Ad* 1. B. Ceslaus natione Polonus, unus de primis Fratribus, qui receperunt istum locum pro conventu anno MCCXXVI, secundus Provincialis provinciæ Poloniæ, vir magni meriti apud Deum, qui quatuor mortuos suscitavit, & aliis innumeris miraculorum insigniis in vita pariter & post mortem, ac usque in hodiernum diem coruscans. Hanc denique nostram inclytam civitatem Vratislaviensem ab incursu Tartarorum suis orationibus liberavit anno MCCXLII. Hic in ecclesia S. Adalberti Ordinis Prædicatorum sepultus. *Ad* 2. B. Ceslaus discipulus S. Dominici, socius S. Hyacinthi & primus Prior hujus loci. *Ad* 3. Infantem aquis suffocatum post dies octo vitæ restituit. *Ad* 4. Spiritu apostolico plenus prædicat; animas Christo lucratur. *Ad* 5. Corpus suum disciplinis & vigiliis dure emaciat. *Ad* 6. Per flumen in cappa navigat, illudque sicco transit pede. *Ad* 7. Tres suscitat mortuos & variis claret miraculis. *Ad* 8. Juveni cuidam in Odera penè submerso imploratus succurrit. *Ad* 9. Conventum sui Ordinis Vratislaviæ in periculosa ignis conflagratione in aëre conspectus defendit. *Ad* 10. Moniali de se dubitanti inter Apostolos comparet. *Ad* 11. Cum Fratribus in oras septemtrionales mittitur. *Ad* 12. Fratres in pietate & religione confirmans Deo reddit animam.

E

& propriis Officii Lectionibus.

3 *Quod Bzovius generatim de ecclesiastico* B. Ceslai *Officio, Vratislaviæ recitato, affirmat, ita intelligendum est, ut à solo S. Dominici Ordine id factum fuerit: nondum enim tunc temporis ad clerum Vratislaviensem illud extensum fuisse videtur, cum in propriis istius diœceseos Officiis anno* 1662 *impressis, inter quæ tamen S. Hyacinthi & S. Ignatii Loyolæ Officia ponuntur, de* B. Ceslao *nulla fiat mentio. Arbitror itaque, solos PP. Dominicanos Vratislaviæ, & forte in aliis quibusdam diœcesibus septemtrionalibus, Beati sui festum proprio Officio celebrasse: nam præter lectionum propriarum fragmentum, à R. P. Thoma Malvenda in Annalibus sacri Ordinis Prædicatorum ad annum* 1218 *cap.* 5 *adductum, habeo tria earumdem integrarum exemplaria. Primum à P. Theodoro Moreto Vratislaviæ descriptum est ex Breviario Ordinis Prædicatorum, quod Nissæ impressum est anno* 1602. *Alterum præcedenti omnino simile desumptum est ex Cracoviensi PP. Dominicanorum bibliotheca. Tertium denique inveni apud R. P. Joannem Rechacum in opere de Sanctis & illustribus personis Ordinis Prædicatorum Parisiis anno* 1650 *typis excuso, ubi tomo* 3 *in Vita* B. Ceslai *proprias Officii lectiones exhibet. Ultimum hoc exemplar duobus prioribus multo brevius est, &, ut dicam quod sentio, mihi antiquius & sincerius videtur: Lectiones quippe Vratislavienses & Cracovienses recentiora referunt miracula, quæ nempe circa finem seculi decimi sexti contigerunt. Præterea earum interpolator illas incertis & verbosis narrationibus ita auxit, ut ex tribus sex effecerit. Cum autem hæc additamenta in Actis postmodum dandis contineantur, sufficiet hîc ex P. Joanne Rechaco subnectere tres illas Lectiones, quas, ut dixi, antiquiores & sinceriores esse existimo.*

F

LEC-

A *quorum ſinceriores hîc exhibentur.*

4 LECTIO I. Beatus Ceſlaus, filius Euſtachii Comitis de Conské, de domo Odrovants in provincia Oppolienſi diœceſis Vratiſlavienſis ortus, ſancti Hyacinthi frater germanus fuit : cui tale nomen in baptiſmo non ſine divino quodam præſagio, & inſtinctu inditum eſſe videtur : nam ex Polonico interpretatum honorem & gloriam ſignificat. Qui ſecundum nomen ſuum Deo & ſibi incorrupto bonæ converſationis odore, pia morum venuſtate, omnique ſanctarum virtutum genere honorem & gloriam procurare ſatagens, non ſolum nobilitatis ſuæ lineam, verum etiam totam ſuam patriam & circumvicinas regiones decoravit, & ſplendore affecit illuſtriori.

LECTIO II. Tenerioribus annis innocenter decurſis, theologiæ juriſque divini ſcientiâ Bononiæ aſſecutâ, divo Hyacintho non inferior, ab Ivone patruo in canonicorum numerum, adjunctâ prælaturâ cuſtodiæ Sendomirienſis eccleſiæ, cooptatur. Qua dignitate, velut lu-
B cerna ſuper candelabrum poſitus, ſanctitate vitæ & pietatis exemplo aliis prælucebat. Religionis poſtmodum toga unà cum ſancto Hyacintho in monaſterio ſanctæ Sabinæ indutus, ſub beati Dominici patriarchæ diſciplina tantum profecit, ut in vigiliis, jejuniis, carnis maceratione, orandi ſtudio, piis meditationibus & contemplationibus, ac demum in ipſa humilitate atque ferventi prædicatione verus eſſet beatiſſimi patris ſui Dominici imitator.

LECTIO III. Veſtigiis patris ſui Dominici inſiſtens, totus divino ardebat igne, frigidiſſima mortalium pectora vitæ ſanctimonia & divini verbi calore ad Chriſti amorem accendebat. Miraculis innumeris vivens & vitâ functus illuſtris. Vivens puerum aquis octiduo ſuffocatum ad hujus lucis uſuram revocavit. Tres alios mortuos vitæ reddidit. Tartarorum immaniter bacchantium, terro flammiſque Sileſiam longe lateque vaſtantium,
C innumeram phalangem oratione ſupplici ab Wratiſlavienſi civitate fugavit. Globum igneum ſuper caput Ceſlai conſpectum fuiſſe ab hoſtibus aiunt. Prophetiæ inſuper ſpiritu Ceſlaus dotatus multa ventura prædixit, multa occulta patefecit. Aquarum turgentia flumina cappâ ſuppoſitâ ſiccis pedibus trajecit. Hominibus languidis ſanitatis deſideratæ beneficia contulit. Vitæ curſu ſanctiſſime tranſacto, laborum ſuorum coronam & præmium lætus aſpiciens beato fine quievit anno MCCXLII. Wratiſlaviæ ſepultus plurimis ad noſtra uſque tempora coruſcat miraculis.

5 *Continent hæ Lectiones ſatis exactum vitæ compendium, & præcipua* B. Ceſlai *geſta ac miracula breviter candideque deſcribunt. Mirum profecto eſt poſt adeo manifeſta publicæ venerationis indicia hujus præclari Viri memoriam non inveniri apud recentiores Martyrologos, qui generales Sanctorum & Beatorum catalogos ediderunt, atque in iis interdum collocarunt quoſdam, de quorum cultu nullum exſtat veſtigium aut argumentum. Sed horum defectum abunde ſupplevit, & omne, quod ex eorum ſilentio ſuboriri potuiſſet, de legitimo cultu dubium plane ſuſtulit ſummus Pontifex decreto non ita pridem edito, quod à RR. PP. Dominicanis Antverpienſibus mihi perhumaniter communicatum ſic ſonat :* Clemens Papa XI ad futuram rei memoriam. Nuper ad ſupplicationem dilecti filii Antonini Cloche Magiſtri Generalis Ordinis Fratrum Prædicatorum emanavit à Congregatione Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſacris ritibus præpoſitorum decretum tenoris, qui ſequitur, videlicet : AUCTORE G. C.

Ad augendum ejus cultum nuper Clemens XI,

6 Wratiſlavien. Canonizationis beati Ceſlai Odrovantii Ordinis Prædicatorum. Relatis ab Eminentiſſimo & Reverendiſſimo D. Cardinale Barberino precibus ex parte R. P. Antonini Cloche Magiſtri Generalis Ordinis Prædicatorum, nomine totius ſuæ Religionis ſanctiſſimo Domino Noſtro porrectis, & à ſanctitate ſua ad ſacram Rituum Congregationem remiſſis, quibus humillime ſupplicabatur, ut nedum in toto prædicto Ordine, verum etiam in civitate & diœceſi Wratiſlavienſi Officium & Miſſam de beato Ceſlao ejuſdem Ordinis Prædicatorum ſingulis annis ab omnibus tam dicti Ordinis Religioſis, quam etiam eccleſiaſticis prædictæ civitatis & diœceſis Wratiſlavienſis, qui ad Horas canonicas tenentur, die ipſius feſto recitandum & reſpective celebrandum concederé
E dignaretur, ſacra eadem Rituum Congregatio, audito prius tam in ſcriptis quam in voce R. P. D. Proſpero de Lambertinis fidei Promotore, gratiam petitam concedendam eſſe cenſuit, ſi ſanctiſſimo Domino Noſtro viſum fuerit, die XXVI Auguſti MDCCXIII. Factaque deinde per me Proſecretarium de prædictis ſanctiſſimo Domino Noſtro relatione, Sanctitas ſua benigne annuit, prædictumque Officium de communi confeſſoris non pontificis pro civitate & diœceſi Wratiſlavienſi ſub ritu ſemiduplici, pro Religione vero Prædicatorum ſub ritu duplici recitari & Miſſam reſpective celebrari conceſſit die VI Septembris ejuſdem anni MDCCXIII. G. Cardinalis Carpineus. Loco ✠ ſigilli. N. M. Tedeſchi epiſcopus Liparitanus ſacræ Rituum Congregationis Proſecretarius. *decretum ſacræ Congregationis de Officio & Miſſa*

7 Cum autem ſicut dictus Antoninus Ma-
F giſter Generalis nobis ſubinde exponi fecit, ipſe decretum hujuſmodi, quo firmius ſubſiſtat, Apoſtolicæ confirmationis noſtræ patrocinio communiri ſummopere deſideret, nos ipſum Antoninum Magiſtrum Generalem ſpecialis favore gratiæ proſequi volentes, & à quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis jure, vel ab homine quavis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum harum ſerie abſolventes & abſolutum fore cenſentes, ſupplicationibus ejus nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, decretum præinſertum auctoritate Apoſtolica tenore præſentium approbamus & confirmamus, illique inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus. *Deinde poſt conſuetas decretorum formulas ita ſubſcribitur.* Datum Romæ apud ſanctam Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris die XVIII Octobris MDCCXIII. Pontificatus Noſtri anno decimotertio. *confirmat ;*

8 *Anno ſequenti idem ſanctiſſimus Dominus* B. Ceſlai *cultum augere volens dedit ſequens Breve,* Clemens Papa XI univerſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad augendam fidelium religionem, & animarum ſalutem cæleſtibus *& primo ejus feſto Indulgentias piarias conceſſit.*

AUCTORE G. C.

ſtibus Eccleſiæ theſauris pia charitate intenti, omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus vere pœnitentibus & confeſſis, ac ſacra communione refectis, qui aliquam ex eccleſiis Fratrum Ordinis Prædicatorum ubique exiſten. Die decima ſexta proxime venturi menſis Julii à primis Veſperis uſque ad occaſum ſolis diei hujuſmodi devote viſitaverint, & ibi pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, ac S. Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam & remiſſionem miſericorditer in Domino concedimus. Præſentibus pro unica vice valituris. *Dein iterum poſt ordinarias Brevium clauſulas ſubnotatur:* Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris die XXVI Martii MDCCXIV Pontificatus noſtri anno decimoquarto.

Bzovius Acta B. Ceſlai ab hæreticis direpta ex fragmentis collegit, B

9 *Confirmato jam ſatis* B. Ceſlai *cultu, pauca de Actis ejus præmoneamus. Illa olim in Vratiſlavienſi PP. Prædicatorum Conventu conſervata fuiſſe teſtatur ex eodem Ordine huic Beato ſuppar Humbertus, cujus verba citantur à P. Rechaco in Præfatione ad Vitam* B. Ceſlai, *& à Bzovio in Vita huic Commentario ſubjungenda num.* 55. *At ea Acta anno* 1525 *à Lutheranis direpta & forte combuſta fuiſſe ait eodem numero Bzovius, qui poſtea ex fragmentis quibuſdam, quæ hæreticorum rabiem evaſerant,* B. Ceſlai *Vitam contexuit. Hic igitur antiqua Vitæ ſeries exſpectanda non eſt. Bzovius quidem diligenter omnia ad hunc Beatum virum ſpectantia collegit, ſed hinc inde ſtylo ſuo nimium indulget, & narrat ea, quæ veroſimiliter fieri potuerunt potius, quam quæ certo contigerunt. Id autem tantum intelligi velim de incertis quibuſdam circumſtantiis oratoriâ facundiâ exornatis: nam de miraculis aliiſque ſubſtantialibus, ut ita loquar, geſtis nullus dubito, ut patebit ex iis, quæ in decurſu dicam.*

quæ nos cum fragmentis Mss. collata, C

10 *Ex iiſdem, ni fallor, fragmentis compoſita eſt* Vita (*hic eſt Ms. Vratiſlavienſis à noſtro P. Andrea Stredonio ad nos miſſi titulus*) B. Ceſlai Sileſii Ordinis Prædicatorum ex bibliotheca PP. Dominicanorum Wratiſlaviæ ad D. Adalberti degentium eruta. *Statueram primo ſolum Ms. iſtud edere; ſed mentem mutavi, cum viderem narrationis ſeriem ſubinde non ſatis cohærere, ejuſque collectorem Bzovio juniorem eſſe, quod poſtremum intelligo ex his verbis, quæ Actis à ſe collectis immiſcuit:* Hujus Divi oſſa, *inquit*, reperta ſunt à Patribus Prædicatoribus Vratiſlaviæ anno Domini MDCVII quinta Januarii in eodem monaſterio; cujus cum honorem hæretici ferre non poſſent, anno MDCVIII vigeſima ſeptima Decembris plebeio tumultu templum D. Adalberti violatum fuit, teſte auctore Annalium Sileſiæ, & me hæc ſcribente, qui tum puer Vratiſlaviæ fui. *Hic itaque ſcriptor ſe puerum fuiſſe dicit eodem anno, quo Bzovius Vitam* B. Ceſlai *edidit. Puto tamen, quod præ oculis habuerit eadem fragmenta, ex quibus Bzovius Vitam* B. Ceſlai *collegit: nam plerumque verbotenus cum eo convenit, exceptis iis, quæ Bzovius rhetorice exornavit. Ne igitur hanc Vitam Ms. perdam, & ut ſimul integram Bzovii narrationem habeam, uncis* [] *includam ea, quæ Bzovius ſupplevit. Sic eâdem operâ lector diſtinguet fragmenta, quæ in Vratiſlavienſi PP. Dominicanorum cœnobio veroſimilius ſuperſunt, & ea, quæ Bzovius de ſuo illis addidit.*

11 *Plurimi præterea ſcriptores ex religioſo Prædicatorum Ordine res à* B. Ceſlao *præclare geſtas litteris mandarunt. Præter varios, qui de illo obiter meminerunt, R. P. Thomas Malvenda ejus virtutes, labores ac miracula Annalibus ſuis ſparſim inſeruit ad annos, quibus probabiliter acciderunt. R. P. Dominicus Maria Marcheſius in ſacro Diario Dominicano tom.* 4, *ad diem* XV *Julii Vitam ejus Italice conſcripſit. R. P. Joannes Rechacus in Opere Gallico jam citato eamdem notis chronologicis aliiſque teſtimoniis illuſtravit. Addi his poteſt noſter Bohuſlaus Balbinus, qui in Miſcellaneis Hiſtoricis Regni Bohemiæ lib.* 4 § 49, *dedit accuratum ejuſdem vitæ compendium. At hi omnes fatentur, ſe Bzovium ſecutos eſſe, ac nominatim Rechacus ante Acta* B. Ceſlai *ita præfatur:* Hiſtoricus noſter Abrahamus Bzovius labore ſuo diligenter collegit pretioſa antiquitatis monumenta, dum eſſet Commiſſarius Generalis conventuum & monaſteriorum utriuſque ſexus in provincia Sileſiæ. *Deinde, enumeratis ſcriptis, in quibus Bzovius de* B. Ceſlao *agit, ſic proſequitur:* Illi ergo acceptum referre debemus, quod de B. Ceſlao ſcripturi ſumus. *Vix dubito, quin R. P. Joannes Damaſcenus Lubienecki, qui anno* 1711 *ex Ordine Prædicatorum ad Backovienſem in Moldavia epiſcopatum aſſumptus fuit, ex iiſdem monumentis confecerit Inquiſitionem de geſtis & miraculis* B. Ceſlai, *quæ Clementi XI oblata publicum licitæ venerationis decretum obtinuit, & Romæ in archivo Congregationis Rituum ſervatur, uti aſſerit Jacobus Echardus in recenſione ſcriptorum Dominicanorum anno* 1721 *Pariſiis edita tom.* 2, *pag.* 792. *Cum itaque Bzovius ſit antiquiſſimus Actorum collector, ejus opuſculum de* B. Ceſlai *geſtis ſcriptum, quod ſub titulo* Tutelaris Sileſiæ *anno* 1608 *Cracoviæ typis vulgavit, poſt hunc Commentarium recudemus, reſectis tamen dedicationibus, & parte prolixæ præfationis, aliiſque, quæ ad inſtitutum noſtrum proprie non pertinent. Sed prius chronologicam Actorum ſeriem examinemus.* D

poſterioribus ſcriptoribus relictis, edituri ſumus. E

§ II. Chronologica vitæ ſeries uſque ad tirocinium Religionis finitum.

F

Chronotaxis à R. P. Rechaco adornata,

Varii variam rerum à B. Ceſlao *geſtarum chronotaxim dederunt; ſed nullus magis diſtinctam (utinam ſolidis fundamentis niteretur) quam dictus Rechacus in opere citato de Sanctis & illuſtribus perſonis Ordinis Prædicatorum: ſiquidem tomo* III *in Vita* B. Ceſlai *cap.* 4 *notabiliora vitæ puncta à nativitate ejus uſque ad mortem in compendium chronologicum redegit, quod hîc ex Gallico ſic Latinum facio:* Natus eſt anno MCLXXXIV, S. Dominico decimum quartum ætatis annum agente. Anno MCC Pragæ ſtuduit Philoſophiæ cum ſuo fratre S. Hyacintho. Anno MCCIII Bononiæ operam dabat juriſprudentiæ ac theologiæ, dum decimum nonum aut vigeſimum ætatis annum ageret. Anno MCCVII vel MCCVIII rediit cracoviam, & exercuit munus Canonici & cuſtodis eccleſiæ Sendomirienſis uſque ad annum MCCXVII. Anno MCCXVII triginta tres annos natus venit Romam cum patruo ſuo epiſcopo Cracovienſi. Anno MCCXVIII accepit habitum religioſum in conventu noſtro S. Sabinæ

A binæ per manus beati Patris noſtri, & venit Friſacum in Germania. Anno MCCXIX venit Cracoviam & ibi manſit uſque ad annum MCCXXII. Anno MCCXXII venit Pragam fundatum duos conventus, unum pro Fratribus, alterum pro Monialibus ſui Ordinis. Anno MCCXXIII Vratiſlaviæ fundavit monaſterium pro ſuis Fratribus. Ab hoc anno uſque ad annum MCCXXV percurrit regiones, in hac hiſtoria enumeratas, ut in iis annuntiaret fidem, aut bonos mores reſtitueret, vel Ordinem ſuum propagaret. Anno MCCXXXV fuit Provincialis Poloniæ. Anno MCCXL conſtitutus eſt Prior Vratiſlaviæ. Anno MCCXLII patravit grande iſtud miraculum liberans urbem Vratiſlavienſem à Tartaris, ac deinde eodem anno mortuus eſt XVI Julii. *Jam ſingulas hujus chronotaxeos partes diſcutiamus.*

13 *Imprimis epocha nativitatis, cui Rechacus annum Chriſti* 1184 *aſſignat, omnino incerta eſt. Quin imo ipſemet ſatis indicat, ſeſe eam ex meris conjecturis figere, dum in Vita* B. Ceſlai *ita ſcribit cap.* 1: Non ſcitur certo, quo anno B. Ceſlaus cœperit vivere; ſed veroſimile eſt, eum natum eſſe poſt fratrem ſuum Hyacinthum, ac illo juniorem fuiſſe: nam ſub beati Patriarchæ noſtri diſciplina cum fratre ſuo pari paſſu ad ſanctitatis apicem contendens, tamen illi poſtponebatur, quaſi ætas eum fratri ſuo cedere cogeret. Cum itaque S. Hyacinthus natus ſit anno MCLXXXIII, nativitas B. Ceſlai uno ex annis proxime ſequentibus collocanda erit. Puto autem certe, eam figendam eſſe anno MCLXXXIV, uno poſt ſuum fratrem Hyacinthum anno, quia ita fuerunt ætate æquales, ut eodem tempore ſtudiis operam dederint, eaque abſolverint. *Hanc conjecturam, ex S. Hyacinthi nativitate factam, incerto fundamento niti ſatis innuit ſummus Pontifex Clemens VIII, qui in Bulla Canonizationis S. Hyacinthi ita loquitur:* Natus eſt beatus Hyacinthus in Polonia in villa, quæ Camienſis appellatur, Vratiſlavienſis diœceſis ante annum Domini MCC ex nobilibus & Chriſtianis parentibus. *Vides hic annum nativitatis S. Hyacinthi a ſummo Pontifice indeterminatum relinqui. Quidni eum determinaſſet, ſi certum credidiſſet? Adde quod Acta noſtra poſtmodum exhibenda num.* 5 *indefinite dicant*, B. Ceſlaum *natum eſſe* ſupra annum Domini milleſimum centeſimum octuageſimum ab orbe redempto.

circa nativitatem B. Ceſlai,

B

C

14 *Neque omnino certus eſt Fratris titulus, quo Rechacus ad conjecturam ſuam ſtabiliendam utitur: nam quamvis multi recentiores* B. Ceſlaum *confidenter appellent germanum fratrem S. Hyacinthi; alii tamen ab hoc nomine prudenter abſtinent. Leander Albertus in Vita S. Hyacinthi, ad diem* XVI *Auguſti à Surio edita, ita ſcribit:* Porro præclarus antiſtes, conſilio illius uſus ex omni familia ſua tres juvenes, morum honeſtate pollentes, delegit, videlicet Hyacinthum, de quo verba facturi ſumus, Ceſlaum & Hermannum Theutonicum, juvenes utique raros & tanta provincia dignos. *Severinus Cracovienſis in Vita S. Hyacinthi lib.* 1, *cap.* 1 *citat ex Chronico Poloniæ verba ſequentia:* Ivo ..... viſis prodigiis, ſanctitate, religione & prædicatione B. Dominici in Poloniam deducendos Fratres ſui Ordinis petiit, & alios obtinere non valens, quatuor familiares & comites ſuos, ſcilicet Hyaczkonem ſive Hyacynthum Canonicum Cracovienſem nobilem de domo Odrovons de provincia Oppolienſi & in villa Lanka heredem; item Ceſlaum Polonum, Henricum Moravum & Hermannum Theutonicum per beatiſſimum Dominicum ad Ordinem aſſumi obtinuit. *In Præfatione autem idem Severinus adducit Martinum Cromerum epiſcopum Varmienſem, Matthiam Miechovienſem, alioſque Poloniæ hiſtoricos, qui* B. Ceſlaum *tantummodo S. Hyacinthi ſocium appellant. In ſubſcriptionibus, infrà Vitæ ejus imagines Vratiſlaviæ poſitis, tantum* ſocius S. Hyacinthi *vocatur. Forte per æquivocationem hoc Fratris nomen* B. Ceſlao *tributum eſt: cum enim ex eadem regione ac ſtirpe orti eſſent, & ſeſe in Religione Fratres, uti mos eſt, compellarent, facile fieri potuit, ut putarentur germani fratres, quos Religio ſpiritualis fraternitatis vinculo conjunxerat. Quidquid ſit Clemens VIII in Bulla Canonizationis, numero præcedenti citata*, Ceſlaum *S. Hyacinthi* conſanguineum *tantummodo nominat.*

AUCTORE G. C.

fraternum ſanguinis vinculum cum S. Hyacintho,

15 *Neſcio, unde Rechacus adeo diſtincte ſtudiorum ejus palæſtras annoſque noverit.* Anno MCC, *inquit*, Pragæ ſtuduit Philoſophiæ cum ſuo fratre Hyacintho. Anno MCCIII Bononiæ operam dabat juriſprudentiæ & theologiæ. *Bzovius nec alii, quod ſciam, ſtudiis ejus philoſophicis certam palæſtram nedum epocham aſſignarunt. An forſan Rechacus illis Pragenſem urbem aſſignat, quia legerat, S. Hyacinthum Pragæ ſtudiis operam dediſſe, ſupponitque* B. Ceſlaum *cum S. Hyacintho eodem tempore & loco ſtuduiſſe? Id ſi verum eſt, cur non etiam* B. Ceſlao *Cracoviam ſtudiorum palæſtram tribuit, cum in Vita S. Hyacinthi, à R. P. Severino Cracovienſi conſcripta, lib.* 1, *cap.* 3 *legatur, quod S. Hyacinthus* primam Cracovienſem, ſecundam Pragenſem, tertiam Bononienſem illuſtres academias magiſtras ſuæ juventutis *habuerit. Quid? quod Acta noſtra num.* 10 *expreſſe aſſerant*, B. Ceſlaum *etiam Pariſiis ſtuduiſſe. Interim Rechacus de ſtudiis hiſce Pariſienſibus in chronologico ſuo compendio non meminit, nec ullum tempus iis vacuum relinquit. Quapropter ſuſpicor totam hanc ſtudiorum chronotaxin à Rechaco tamquam hypotheſin proponi, ut explicet, quo tempore ea veriſimiliter fieri potuerint. Idem judico de annis reditûs in Poloniam & commorationis in urbe Cracovienſi.*

ſtudia litterarum,

D

E

F

16 *Etſi reliqua vitæ ſeries apud hiſtoricos magis chronologice ſcripta ſit, tamen controverſiâ non caret. Rechacus quidem ita aſſerit*: Anno MCCXVII triginta tres annos natus venit Romam cum patruo ſuo epiſcopo Cracovienſi. *Sed, ſi aliis credimus, iter illud neceſſario ad annum ſequentem differendum eſt, cum varii ſcriptores Poloni affirment, Ivonem tantum anno* 1218 *epiſcopum Cracovienſem electum fuiſſe. Joannes Dlugoſſus aliàs Longinus lib.* 6. *Hiſtoriæ Polonicæ ad annum* 1218, *narrata ſpontanea Vincentii epiſcopi Cracovienſis ceſſione, & Ivonis electione, ita proſequitur:* Verum dum in admittenda Vincentii ceſſione per ſummum Pontificem difficultas timeretur, Iwo, aſſumpto ſibi in comitem & conſultorem Jackone de Opolienſi provincia & villa Lanka, Canonico Cracovienſi viro ſenſato & induſtrioſo, ad Honorium Tertium in Urbem ſe contulit, & tam Vincentii ceſſionem admitti, quam ſuam nominationem confirmari, & in Cracovienſem epiſcopatum ſe promoveri, perſonam ſuam Ugolino cardinali, epiſcopo Hoſtienſi, propter familiaritatem præcipuam, quam invicem in ſtudio Pariſienſi contraxerant, coram Papa

ac iter Romanum, in certa eſſe oſtenditur.

AUCTORE G. C. & Cardinalium collegio altis efferente laudibus, facile obtinuit. *Consonant huic epochæ varii Historici atque inter alios Joannes Cæsarius in Catalogo episcoporum Cracovienſium, ubi post præcipua Ivonis gesta paucis versibus comprehensa dicit, eum anno* 1218 *ad episcopale munus assumptum esse. Hisce contradicit chronicon Poloniæ à Severino Cracovienſi in Vita S. Hyacinthi lib.* 1, *cap.* 1 *citatum, quod hanc electionem duobus annis prævertit hoc modo:* Suffectus est in locum Vincentii Cadlubconis episcopi Cracovienſis anno Domini MCCXVI Ivo, filius Saulis comitis de Conskye, nobilis de domo Odrowasz, cantor Gnesnenſis, canonicus Cracovienſis & Ducis Lesconis Albi cancellarius *&c. Ex his contrariis auctorum opinionibus saltem patet, hîc iterum incertam esse Rechaci chronologiam.*

Auctores inter se differunt in assignanda causa, ob quam Ivo Romam ierit.

17 *Nec major est scriptorum concordia, dum assignant causam, ob quam Ivo Romam profectus sit. Leander Albertus in Vita S. Hyacinthi superius citata sic de ea loquitur:* Forte ea tempestate Ivonem Romam persolvendi voti gratiâ petere oportebat, qui inter ceteros Hyacinthum seligens secum duxit. *Dlugossus autem, cujus verba numero præcedenti dedimus, asserit Ivonem Romam iviſſe, ut sua electio ab Honorio Pontifice confirmaretur. Bzovius vero in Actis* B. Ceslai *num.* 18 *longe aliam assignat profectionis causam his verbis:* Honorium Tertium acceperat tunc Ecclesia summum hierarcham; ad eum recuperandæ archiepiscopalis dignitatis causâ concedens Ivo Odrovanſius Cracovienſis pontifex, Ceslai patruus, eumdem & Hyacinthum sui itineris comitem esse voluit. *At Bzovius hic duo Romana Ivonis itinera confundit. Manifestum id fit legenti Martinum Cromerum lib.* 8 *de Rebus Polonorum. Dlugossus vaum iter ejusque causam indicat verbis numero superiore datis; ultimam vero Ivonis profectionem describit lib.* 6 *Historiæ Polonicæ ad annum Christi* 1229 *hoc modo:* Iwo Cracovienſis episcopus . . . . . splendorem metropolicum ecclesiæ suæ Cracovienſi ab aliis prædecessoribus suis neglectum, satagens restituere, optimum & opportunum tempus ratus, quo restitutio ipsi possit provenire, in Italiam ad Gregorium Papam Nonum sibi multipliciter propter communionem familiaritatis & amicitiæ in studio Parisienſi, dum ambos minor haberet status, contractam, favorabilem & affectum se contulit. *Severinus Cracovienſis in Vita S. Hyacinthi lib.* 1, *cap.* 4 *tria Romana Ivonis itinera distinguit. Sed ad chronologicum examen revertamur.*

Dicitur B. Ceslaus anno 1218 *Ordinem S. Dominici ingressus*

18 *Neque magis certa sunt, quæ Rechacus de* B. Ceslai *ingressu in sacrum Prædicatorum Ordinem & discessu ex urbe Romana in Germaniam scribit his verbis:* Anno MCCXVIII accepit habitum religiosum in Conventu nostro S. Sabinæ per manus beati Patris nostri, & venit Frisacum in Germania. *Fateor equidem, hunc annum etiam passim assignari ab aliis historicis, qui anno* 1218 *collocant illud celebre S. Dominici miraculum, cujus occasione Hyacinthus,* Ceslaus *aliique religiosam vitam amplexi sunt. Odoricus Raynaldus tom.* XIII *Annalium Ecclesiasticorum ad annum* 1218 *num.* 35 *rem ita narrat:* Emicuit quoque Romæ per hæc tempora D Dominici sanctitas: dum enim sacris concionibus magno cum Christi fidelium emolumento operam daret, adolescentem Napuleonem nomine, Stephani Cardinalis Fossæ Novæ ex fratre nepotem ab equo dejectum collisumque, ac subita morte extinctum ad vitam revocavit, eaque occasione S. Hyacinthus Cracoviæ canonicus religioso Prædicatorum Ordini adscriptus est. *Hæc ille ex Dlugosso seu Longino, qui lib.* 6 *Historiæ Polonicæ ad eumdem annum eadem fusius enarrat. Prodigium istud etiam ad annum* 1218 *refert Malvenda in Annalibus Prædicatorum, citatque Vincentium Bellovacenſem, Theodoricum, S. Antoninum alioſque, qui hoc miraculum memoriæ prodiderunt. Eruditissimus Jacobus Echardus, qui novissime scriptores Ordinis Prædicatorum duobus voluminibus edidit, tom.* 1, *pag.* 82 *ex variis antiquis historicis conatur evincere, miraculum resuscitati Neapoleonis contigisse anno* 1219 *styli veteris, id est anno* 1220, *prout jam computamus. Nihilominus fateri cogitur, quod in dies, à Theodorico de Appoldia notatos, error irrepserit. Quid si amanuenſium oscitantiâ idem in anno signando acciderit? Attamen Echardus tot tamque solidas affert rationes, ut illius opinionem ceteris præferendam existimem.*

19 *Bzovius in Annalibus Ecclesiasticis tom.* XIII *prodigiosam illam resuscitati Neapoleonis historiam ad annum* 1219 *num.* 8 *refert. Sed hic vel sui oblitus est vel secum ipse pugnat: nam in Actis* B. Ceslai *ad novitiatus, ut vulgo aiunt, principium hæc notat in margine:* MCCXVIII tirocinium in Religione. *At hic iterum videtur sibi quodammodo contradicere, quando religiosæ votorum professioni in margine annum ejusdem seculi vigesimum assignat his verbis:* Anno MCCXX professio solennis. *Huic longiori moræ repugnat Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum. Audiamus ipsum ad annum* 1218 *cap.* 26 *sic differentem:*

& eodem anno tirocinium absolviſſe,

ut probat Malvenda, cujus epocham recte rejicit Echardus.

20 Mansisse S. Hyacinthum cum sociis integrum annum in conventu S. Sabinæ tyrocinia Religionis exercentem, majoremque anni partem sub disciplina S. Dominici, qui tunc ibidem præsens aderat, ejus mores & virtutes imitari satagentem exegisse, Leander, Castillus, Bzovius & alii sunt auctores. At mihi ista reputanti difficultas oboritur; cum quod Annales Polonici, quos supra retulimus, aperte dicant, Ivonem quatuor eos socios, jam habitu sanctæ Religionis indutos, secum in Poloniam reduxisse; quem tamen haud est verisimile, integrum annum Romæ exspectasse, ut illi novitiatus elapso anno profiterentur; præsertim cum iidem Annales referant, Ivonem tempore excitati Neapoleonis jam Romæ omnia negotia sua, operâ Ugolini Cardinalis episcopi Ostiensis expediviſſe; tùm quod Clemens VIII in bulla Canonizationis, ut vidimus, diserte asserat, Hyacinthum perexiguo tempore omni S. Dominici disciplina instructum è manibus ejusdem Viri Dei habitu susceptum, ac expresse illius Religionem professum, in Poloniam cum sociis rediisse. At quod ait exiguo tempore, de anno novitiatus procul dubio minuit, cum novitiatûs tempus justum sit, quo quis egregie instrui possit in disciplina monastica. His adde, quod non potuit Hyacinthus cum sociis à S. Dominico in Poloniam mitti, ejusque benedictione proficisci (quod tamen plerique tradunt) mox ut explevit integrum annum probationis, cum S. Pater eo tempore in Hispaniis egerit, nec Romam post discessum in Hispanias nisi ad finem anni MCCXIX redierit, ut suo loco dicemus. Conjectamur ergo, quod in aliis sæpe factum jam observavimus, Hyacynthum & tres ejus socios exiguo tempore, nempe

A nempe duos aut tres menſes in S. Sabina apud S. Dominicum religioſæ vitæ formulam hauſiſſe, & omnem vitæ S. Patris rationem animo defixiſſe, moxque indulgentia & conceſſione ſummi Pontificis, vel more tunc recepto, emiſſa profeſſione, quia neceſſitas id poſcebat, amandatos à ſancto viro in Poloniam hoc ipſo anno, iterque in comitatu Ivonis, qui eos reducebat, ad Carinthiam uſque feciſſe. *Omnibus expenſis, R. P. Echardi opinionem circa tempus memorati miraculi tamquam probabiliorem amplector.*

§ III. Reliqua vitæ chronotaxis uſque ad mortem.

Examinatur, an, & quam diu Cracoviæ moratus fuerit;

B

ACta noſtra de triennali B. Ceſlai *commoratione in urbe Cracovienſi non meminerunt, ſed num.* 22 *potius innuunt, exſtructo monaſterio Friſacenſi, eum ſtatim à S. Hyacintho Pragam, Bohemiæ metropolim, miſſum fuiſſe. Clarius adhuc idem indicat Lectionum propriarum fragmentum à Malvenda in Annal. Præd. ad annum* 1218 *cap.* 25 *adductum, quod in fine ſic habet:* Ad preces Ivonis uterque, velut duo apoſtoli, in oras ſeptemtrionales dimiſſus: ille quidem Cracoviam; beatus vero Ceſlaus cum beato Henrico ſocio Pragam Boëmorum metropolim ſe contulit. *Rechacus tamen adventus & moræ Cracovienſis tempus ita definit:* Anno MCCXIX venit Cracoviam, & ibi manſit uſque ad annum MCCXXII. *Alii ſcriptores volunt, eum anno* 1218 *Cracoviam adveniſſe, & commorationis tempus adhuc magis exacte determinant. Malvenda in Annalibus jam ſæpe laudatis ad annum* 1218 *cap.* 27 *de hac re ſic ſcribit:* Poſtquam S. Hyacinthus ſex menſes in conventu Friſacenſi commoratus fuiſſet, Cracoviam cum Ceſlao & Henrico Moravo perveniſſe auctores omnes affirmant .... Manſiſſe autem ibi à feſto omnium Sanctorum hujus anni, quando Cracoviam devenit, uſque ad VIII Kalend. Aprilis anni MCCXXII, quando Ordini data eſt eccleſia ſanctiſſimæ Trinitatis, nempe tres annos & menſes quinque, Polonici Annales produnt. *Exiguum enimvero temporis ſpatium eſt, ut eodem anno* 1218 *(vel potius* 1220 *juxta computum Echardi) religioſæ vitæ tirocinium per aliquot menſes poſuerint, Friſacenſe cœnobium exſtruxerint, & Cracoviam advenerint. Attamen cum hæc omnia abſolute unius anni intervallo fieri potuerint, Polonicis Annalibus ſuam qualemcumque fidem relinquo.*

C

quo tempore Fratrum cœnobium Pragæ fundaverit,

22 *Non convenit etiam inter auctores circa annum, quo Pragæ in Bohemia* B. Ceſlao *conceſſum eſt monaſterium. Malvenda in Annalibus ad annum* 1222 *cap.* 13 *ex chronico quodam Bohemico citat hæc verba:* Anno Domini MCCXX Religio S. Dominici introducta eſt in Bohemiam per Præmiſlaum regem. *Hanc chronici epocham plerique rejiciunt, & illius cœnobii fundationem anno* 1222 *collocant. Bzovius tamen in Actis* B. Ceſlai *num.* 22 *de hac fundatione agens notat in margine annum* 1223. *Sed in chronologia ſua parum conſtans videtur, cum in Annalibus Eccleſiaſticis tom.* XIII *de* B. Ceſlao *loquens, Pragenſis monaſterii exordium ad annum* 1222 *num.* 16 *referat his verbis:* Pragam à D. Hyacintho dimiſſus Gregorium Creſcentium tituli S. Theodori Diaconum Cardinalem, Honorii III Pont. Max. legatum hoc anno ibidem agentem invenit, & tum auctoritate atque interceſſione ipſius ac Andreæ epiſcopi Pragenſis, per id temporis ab urbe reducis, tum beneficentia Præmiſlai Ottocari regis Boëmiæ, eccleſiam S. Clementis & monaſterium Ordinis Prædicatorum acquiſivit. AUCTORE G. C.

de quo Bohuſlaus Balbinus etiam differit.

23 *Quænam ex his epochis præferenda ſit, non facile dixero. Concludo igitur cum noſtro Bohuſlao Balbino in Miſcellaneis hiſtoricis regni Bohemiæ lib.* 4, *part.* 1, § 49, *ſi quis forte conciliare poſſit diverſa tempora ex his ejus verbis:* Compoſitis rebus omnibus in Polonia, & cœnobio Cracovienſi excitato, in Bohemiam anno MCCXXII cum beato Henrico Moravo aliiſque ſociis acceſſit. Sunt tamen qui beatum Ceſlaum cum Româ in Poloniam rediret, Pragam tranſiiſſe & aliquod cœnobio Pragenſi jam tum datum initium ſuſpicentur. Utut ſit, Pragam Ceſlaus advenit. Przemyſlaus Ottogarus I regnabat eo tempore, qui ſancti Viri cæleſtibus moribus, & vitæ innocentia captus, primum ante Pragam Majorem in Porzicz vico eccleſiam S. Clementis, deinde alteram ad pontem Pragenſem in ipſa urbe Majore eccleſiam itidem S. Clementis, jam ante non ignobilem, areamque ampliſſimam pro cœnobio excitando liberaliſſime donavit. *Hæc loci mutatio, ad quam in margine notatur annus* 1227, *fuſius narratur in Actis noſtris num.* 22 *&* 23; *factaque dicitur propter creſcentem Fratrum numerum, quos prior locus capere non poterat.*

Alterum Monialium Pragæ ab eo ædificatum fuiſſe vult Rechacus,

24 *Rechacus duplex cœnobium eodem anno Pragæ à* B. Ceſlao *erectum fuiſſe affirmat his verbis:* Anno MCCXXII venit Pragam fundatum duos conventus, unum pro Fratribus, alterum pro Monialibus ſui Ordinis. *Quo tempore hoc Monialium cœnobium Pragæ exſtructum ſit, hactenus invenire non potui, quia alii ſcriptores tantum unius monaſterii Fratrum, à* B. Ceſlao *Pragæ erecti, meminerunt. Forſan hoc collegit ex Bzovio, qui in Actis noſtris num.* 24 *dicit, quod* Margareta Leopoldi archiducis Auſtriæ filia, Henrici Regis Romanorum vidua relicta, & poſt à Præmiſlao Ottocaro Boëmiæ rege ob ſterilitatem repudiata conjunx, in monaſterio virginum, quod Ceſlaus reliquit, pro humilitate inter eas, quas vocant converſas, adſcripta fuerit. *Bzovius hîc quidem, & forte ſolus aſſerit monaſterium Monialium à* B. Ceſlao *ædificatum ſeu relictum eſſe; ſed nullum fundationis annum exprimit.*

F

qui in eo Margaretam à B. Ceſlai manibus habitum Ordinis ſuſcepiſſe erroneè narrat.

25 *Præterea Rechacus Bzovii mentem male intellexit, & in Vita* B. Ceſlai *cap.* 2 *ſic perperam eſt interpretatus:* Simul atque erat ædificatum monaſterium, regina Margarita, filia Leopoldi archiducis Auſtriæ, vidua Henrici regis Romanorum, & à Præmiſlao ob ſterilitatem repudiata, inquit Bzovius, illic habitum religioſum ſuſcepit ex ejus manibus, & humilitatis causâ numquam voluit eſſe niſi ſoror converſa. *At quomodo, obſecro, ex* B. Ceſlai *manibus habitum religioſum accipere potuit, quæ diu poſt beati Viri mortem Pragenſe monaſterium ingreſſa eſt? Quomodo ſtatim poſt ædificatum anno* 1222 *cœnobium, ut ipſe vult, ibidem religioſam vitam amplexa eſt, quam tantum anno* 1260 *juxta chronicon Mellicenſe, ab eruditiſſimis viro Domno Hieronymo Pez nuper editum, vel anno* 1261 *juxta Hagecium, Balbinum, aliosque hiſtoricos, Præmiſlaus repudiavit?*

AUCTORE G. C.

Conventûs Vratiſlaviæ à B Ceſlao fundati,

26 *In figenda epocha, qua cœnobium Vratiſlavienſe fundatum eſt, iterum eſt diſſenſio & obſcurum quoddam diſcrimen. Rechacus ita pronuntiat:* Anno MCCXXIII Vratiſlaviæ fundavit monaſterium pro ſuis Fratribus. *Malvenda in Annalibus ad annum* 1223 *cap.* 9 *eamdem chronotaxim confirmat his verbis:* Eodem quoque anno fundatum conventum nomine S. Adalberti in Wratiſlavia primaria urbe Sileſiæ, ex veteribus monumentis Provinciæ Poloniæ, ab Abrahamo Bzovio collectis, manifeſte liquet. *At ſi ex veteribus monumentis Polonicis à Bzovio collectis manifeſtum ſit, hunc conventum Vratiſlavienſem anno* 1223 *fundatum eſſe, quomodo in ſubſcriptionibus, quas num.* 2 *ſupra exhibui, leguntur ſequentia?* B. Ceſlaus, natione Polonus, unus de primis Fratribus, qui receperunt iſtum locum pro conventu anno MCCXXVI. *Imo cur ipſe Bzovius in Vita* B. Ceſlai *num.* 25 *circa hanc fundationem ſic in margine, ſine ulteriori explicatione notavit?* Diploma datum anno MCCXXVI Kal. Maii. *Vidit etiam Rechacus hanc difficultatem, eamque ſic ſolvere conatur in Vita*

B

B. Ceſlai *cap.* 2: Dum dicitur, quod fundaverit conventum Vratiſlaviæ anno MCCXXVI, id intelligendum eſt de emptione loci & ædificatione actuali, ſed receptio facta eſt anno MCCXXIII, ſicut oſtenſum eſt ex antiquis teſtimoniis provinciæ Polonicæ. *Quidquid ſit de hac explicatione, dolendum eſt, hæc antiqua provinciæ Polonicæ teſtimonia non diſtincte & verbotenus proferri: nam alienis oculis credere quam ſit periculoſum, quotidiana nos docet experientia, ac præſertim cautum me facit exemplum ſupra allatum de Margareta, quæ, citato perperam Bzovio, dicitur è manibus* B. Ceſlai *habitum Ordinis ſuſcepiſſe.*

apoſtolicæ ejus excurſionis & Provincialatûs,

27 *Duobus ſequentibus annis dicitur* B. Ceſlaus, *animarum lucrandarum zelo incitatus, varias ſeptemtrionis provincias percurriſſe. Ardui illius labores, & ſpirituales laborum fructus in Actis noſtris num.* 28, 29 *&* 30 *enumerantur. Chronologiæ fides ſit penes Rechacum, cum in aliis monumentis hæc apoſtolica excurſio certo tempore non circumſcribatur. Idem fere dicendum cenſeo de annis provincialatûs, quos Rechacus ita conſignat:* Anno MCCXXXV fuit Provincialis Poloniæ.

C

Malvenda in Annalibus ad annum 1242, *cap.* 6 *eidem epochæ ſic ſubſcribit.* Fuiſſe beatum Ceſlaum Provincialem Priorem Poloniæ creatum anno Domini MCCXXXV, index Provincialium ejus provinciæ redditus à Severino & Bzovio manifeſte docet.

tempus diſcutitur.

28 *Ignoro, quem Severini indicem Malvenda inſpexerit. Ego in Catalogo RR. PP. Provincialium Poloniæ Ordinis Prædicatorum, quem Severinus Cracovienſis inſeruit Vitæ S. Hyacinthi Romæ anno* 1594 *typis excuſæ, lib.* 1, *cap.* 24 *ita lego:* Primus poſt beatum Hyacinthum Provincialis provinciæ Poloniæ Reverendus P. F. Gerardus natione Theutonicus per Reverendiſſimum Magiſtrum Ordinis Jordanem præfectus & confirmatus anno MCCLVIII. *Deinde ſequitur:* R. P. F. Ceſlaus quondam cuſtos eccleſiæ S. Mariæ Sendomirienſis ibidem eligitur, & in Provincialem à viſitatoribus Theutonicis confirmatur. *Facile quidem explicari poteſt, quomodo* B. Ceſlaus *hîc tertius Poloniæ Provincialis numeretur, qui alibi vocatur ſecundus. Sed niſi hic ſit quoddam vitium typothetæ in arithmetica, certe craſſus error eſt auctoris in chronologia & hiſtoria, ut cuilibet Chronici PP. Prædicatorum vel tantillum perito patebit. Interim ſuppono, numerum anni* 1258 *computandum eſſe inter errores typographicos, quibus libenter veniam dedero, petoque viciſſim.*

D

Fuit Prior Vratiſlaviæ,

29 Anno MCCXL, *inquit Rechacus*, conſtitutus eſt Prior Vratiſlaviæ. *Idem munus* B. Ceſlao *Malvenda in Annalibus ad annum* 1242 *cap.* 6 *ſic attribuit:* Per hæc tempora erat Prior Wratiſlavienſis in Sileſia B. Ceſlaus. *Bzovius autem in Actis hanc monaſticam dignitatem diſerte non exprimit, ſed poſt deſcriptos ejus labores in adminiſtranda Poloniæ provincia, eum tamquam privatum Vratiſlaviæ vixiſſe potius innuit, hoc loquendi modo:* Defunctus magiſtratu ſubmiſit faſces, & reliquum tempus Vratiſlaviæ eodem tenore vitæ exegit. *Attamen in ſuis Annalibus Eccleſiaſticis tom.* XIII *ad annum* 1241 *num.* 2 *narrans prodigioſam obſidionis Vratiſlavienſis ſolutionem,* B. Ceſlaum *expreſſe vocat cœnobii Priorem.*

quando Tartaros, in Sileſiam irrumpentes, prodigioſe fugavit,

30 *Quidquid ſit de anno* 1240, *quem Rechacus huic religioſæ præfecturæ aſſignat, ego vix dubito, quin* B. Ceſlaus *tempore irruptionis Tartarorum Vratiſlaviæ ſuis Fratribus præfuerit, cum id aſſerant plerique hiſtorici, qui* B. Ceſlai *geſta vel leviter attigerunt. Inter hos Joannes Dlugoſſus lib.* 7, *Hiſt. Pol. ad annum* 1241 *Tartarorum in Poloniam vicinaſque regiones irruptionem & Vratiſlavienſis caſtri obſidionem deſcribens, ſic expreſſe notat:* Verum cum obſidionem in dies aliquot, expugnatione non tentata, protraxiſſent, Frater Czeſlaus Ordinis Prædicatorum natione Polonus, & monaſterii S. Adalberti in Vratiſlavia primus Prior, qui & ipſe in caſtrum Vratiſlavienſe cum Fratribus ſui Ordinis & aliis Chriſti fidelibus confugerat, oratione cum lachrymis ad Deum effuſa, obſidionem depulit. Eo ſiquidem in oratione perſiſtente, columna ignea de cælo divinitus ſuper caput ejus deſcendit & univerſum territorium atque locum civitatis Vratiſlavienſis ſtupendo atque inenarrabili fulgore illuſtravit. Quo prodigio Tartarorum pectora adeo in pavorem ſtuporemque converſa ſunt, ut, obſidione ſoluta, fugerent magis quam diſcederent. *Etiam Prioris officium tum temporis* B. Ceſlao *tribuunt Martinus Cromerus lib.* 8 *de Rebus Polonorum, & Mathias Miechovienſis lib.* 1 *Chron. Pol. cap.* 38, *quorum verba poſtmodum dantur in Actis num.* 41. *Minutias haſce etiam diſcutimus, ne quid in illuſtranda hujus Beati Vita neglexiſſe videamur.*

F

& anno ſequenti, ut plerique volunt, mortuus eſt,

31 *Pervenimus tandem ad ultimum punctum chronologicum, quod Rechacus ita nobis proponit:* Anno MCCXLII patravit grande illud miraculum liberans urbem Vratiſlavienſem à Tartaris, ac deinde eodem anno mortuus eſt XVI Julii. *Sic breviter miraculi epocham, annum atque diem obitûs* B. Ceſlai *complectitur. De ſingulis pauca dicamus. Hiſtorici in Actis num.* 41, 42, *&* 43 *citati conveniunt de miraculi ſubſtantia; at circa tempus eſt inter eos alioſque unius anni diſcrepantia: aliqui enim cum Rechaco volunt, Tartaros anno* 1242 *in Sileſiam irrupiſſe; plures vero & antiquiores chronologi illam barbarorum incurſionem anno* 1241 *collocant. Quod ad annum obitûs attinet; is à pleriſque ſtatuitur poſt Chriſtum natum* 1242. *Non tamen is ita certus eſt, quin aliqui Vitam* B. Ceſlai *ad quindecim annos protrahant, uti teſtatur Malvenda in Annalibus ad annum* 1242 *cap.* 6 *his verbis:* B. Ceſlaum hoc anno ex hac vita

A vita ſubtractum in ſempiternam evolaſſe Abraham Bzovius in monumentis ejuſdem provinciæ tradit ; alii ad annum MCCLVII perveniſſe volunt. *Ego antiquis teſtimoniis deſtitutus hanc litem dirimere nequeo.*

32 *Eſt etiam inter ipſos auctores Dominicanos* die 15 Julii. *in conſignando obitûs die aliquod diſcrimen. Bzovius in Actis* B. Ceſlai *num.* 49 *ita expreſſe aſſerit:* Hinc poſtridie, ipſis ſcilicet Idibus Julii, ... aliquoties nomen Jeſu devote invocans, ſanctam in manus conditoris efflavit animam. *Hunc ſequitur Marcheſius in ſacro Diario Dominicano, aliique, qui eum die* XV *Julii obiiſſe communiter tradunt. Tamen P. Dominicus Herreus in Anno ſancto Ordinis Prædicatorum Flandrice impreſſo & P. Fredericus Steil in ſpirituali Viridario Ordinis S. Dominici, Coloniæ anno* 1676 *Germanicè edito, eum cum Rechaco die* XVI *ejuſdem menſis collocant. Clemens XI quidem in Brevi, quod num.* 8 *exhibuimus, die decima ſexta Julii primam ejus ſolennitatem conſtituit, & fidelibus, eam debite celebrantibus, plenarias conceſſit indulgentias. At inde non ſequitur, illum eo die* B *mortuum eſſe, cum ſæpe ob feſtivitatum concurſum aliaſve cauſas Sanctorum feſta in alium diem transferantur. Nos tamen eum hac die, qua colitur, Actis noſtris inſerimus, & jam ejus Vitam à Bzovio collectam, & cum Ms. Vratiſlavienſi collatam ſubjicimus.*

ACTA

Auctore R. P. Abrahamo Bzovio Ordinis Prædicatorum

Cum Mss. fragmentis Vratiſlavienſis monaſterii S. Adalberti collata.

PROLOGUS.

C

a AGebatur ſeculum *a* centeſimum ſupra milleſimum à partu Virgineo, quo Ec-
Auctor deſcribit miſerum ſtatum Eccleſiæ, cleſia à profligatis moribus civium, non minus quam à veſania hæreticorum laborabat. Premebat illam gravi tyrannide Otto, ejus nominis ſecundus *b* Imperator. Conſciderat eamdem multo ſchiſmate pervicacia aliquorum Orientalium & Occidentalium, & ne quid ad calamitatem deeſſet, ab orco delapſus Almericus *c*, cum innumera phalange Albigenſium, truces in ipſam efflabant iras. Ab Ottonis rebellione, quam contra Innocentium III Pont. Max. ſuſcitarat, in Hungaria, Boëmia, Germania, Polonia, aliiſque ampliſſimis regnis, paſſim volitabat impietas, & morum effrenis libido.

cui undique afflictæ, 2 Præcentores malorum unus poſt alium quaſi ex condicto prodibant, Fœdericus, Conradus, Vilhelmus, Mieceſlaus, Bela, Ladiſlaus, & alii in borealibus regnis dynaſtæ, vel monſtra magis naturæ, quorum ad exemplar reliquum vulgus paſſim, quaſi lymphatum errore & amentia raptabatur. Opportunam occaſionem nacti tunc hæretici, actum ſuum non impigrè agebant ; ædes ſacras inflammabant, ſacerdotes impio jugulabant gladio, ſymbola Religionis manibus ſceleſtis temerabant, bonis omnibus necem ſtruebant. Verè tunc poterat illud dici : „ Exterminavit eam aper de ſilva, & „ ſingularis ferus depaſtus eſt eam „. Pervaſerat ea hæreſis univerſam Italiam, Gallias, & Hiſpanias *d*, & cædibus, flammis, *d* ſtupris, ſacrilegio omnia fœdaverat. A BZOVIO.

ſuccurrit præter alios S. Dominicus, 3 Ab hac ne internecione deleretur, vel labefactaretur Eccleſia, Dominicum & Franciſcum, Religionum ſtrenuè adverſus impietatem decertantium, anteſignanos, alioſque eorum triarios objecit, qui iram Numinis contra flagitia ferventem reſtinguerent, & Eccleſiam, quà ſchiſmate ſciſſam, ſartam tectam ſervarent ; quà hæreſi impugnatam atque adeò labantem fulcirent ; quà etiam facinore multorum conſpurcatam expiarent, & ſummo ſtudio excolerent. Dormienti Innocentio III, ſummo Antiſtiti, eccleſia Lateranen. matrix omnium viſa eſt ruere, niſi lacertos ſuppoſuiſſent Dominicus & Franciſcus ; E
ille doctrinæ acrimonia, hic rigore diſciplinæ. Hac Franciſcus carcinomata & vomicas civium medicavit, illa Dominicus peſtes in caligine ſerpentes, multoſque mortifera lue conficientes deprehendit, depulit, & in eorum aſtutia comprehendit hos, quibus ſpes affulſerat trahendi in naſſam erroris, veritatis lumine colluſtratas animas.

cum ſuis ſociis, ac præſertim S. Hyacintho ac Bl. Ceſlao. 4 Sarcinam ſibi impoſitam communicato labore partitus eſt patriarcha Dominicus inter ſuos diſcipulos, quorum nobile par dederunt ei Triones, Hyacinthum & Ceſlaum Odrovanſios *e*, duo fulmina ad ſternendum, & fulcra ad tenendam lapſantem ; verè Fratres de gente deorum : nam ita fas eſt appellare ; uterque enim, acſi cæleſti ſinu enixi fuiſſent, tanto animi ardore Eccleſiam ornarunt, amplificarunt, & adverſo pectore, contra omnem impetum ſathanæ tutati ſunt, ut antiquis fidei Chriſtianæ propagatoribus & propugnatoribus non impares cenſerentur. Patria eorum Polonia *f*, ſtirps Odrovanſiorum à *c*
Konskie, ferax virorum in toga, & ſago, *f*
& infulis illuſtriſſimorum. Parens Euſtachius F
Comes, Saulis filius, & Andreæ olim epiſcopi Moraviæ abnepos, animo magnus, factis clariſſimus. Hujus Andreæ epiſcopi clariſſima laus eſt apud Hagecum *g* anno MLXXXXII, qui eam ſtirpem antiquiſſimam jam *g*
tum ab omnibus habitam eſſe aſſerit.

ANNOTATA.

a *Hic* ſeculum *erroneè pro* anno *poſitum eſt. Voluit haud dubie ſignificare ſeculum undecimum, quamvis ea, quæ ſubdit, potius ineunte ſeculo duodecimo contigerint.*

b *Hic manifeſtus error eſt : nam Otto ſecundus & tertius floruerunt ſeculo decimo. Intelligendus haud dubie eſt Ottho Quartus, qui anno* 1218 *obiit. Ne hæ notæ nimium excreſcant, alia omitto, quæ Bzovius tamquam ad idem tempus ſpectantia commiſcet.*

c *Exprimitur hic Almericus, tamquam dux hæreticorum Albigenſium, cum tamen ille aliam, quamvis circa eadem tempora, hæreſim docuerit.*

d *Hæc nimia hyperbole eſt, cum hæreſis Albigenſium uſque adeo extenſa non fuerit.*

e *Sic ambo cognominantur à nobili, ex qua orti ſunt, familia : quamvis enim in Commentario*

A. BZOVIO. *prævio num.* 14 *dixerimus, incertum esse, an fuerint germani fratres, tamen videntur ex eadem stirpe progeniti, cum Clemens VIII eos vocet consanguineos De illustri hac familia videri potest Dlugossus in Historia Polonica, & Severinus Cracoviensis in Vita S. Hyacinthi, aliique scriptores Bohemi & Poloni.*

† *In Ms. nostro Wratislaviensi patria* B. Ceslai *vocatur Silesia. Sed hæc facile conciliantur, si quis advertat, Silesiam olim ad Poloniæ regnum pertinuisse.*

g *Is est Wenceslaus Hagecius, ecclesiæ Boleslaviensis Præpositus, qui patriâ linguâ scripsit historiam Bohemiæ. Obiit Bohemus ille historicus anno* 1553. *Qui plura de eo, ejusque scriptis nosse cupit, adeat nostrum Bohuslaum Balbinum in Epitome Rerum Bohemicarum lib.* 5, *cap.* 12.

CAPUT I.

B. Ceslai patria, nomen, pueritia, studia, virtutes & gesta ante statum religiosum.

B

a

B. Ceslaus juxta nominis sui etymologiam,

NAtus Ceslaus in pago Kamien *a*, toparchiæ Oppolienſis & diœceſis Vratiſlavienſis ſupra annum Domini milleſimum centeſimum octuageſimum ab orbe redempto. Vivo in eccleſia Catholica perfuſus flumine, tulit nomen Ceſlaus proprium unius ex quinque martyribus fratribus germanis divi Adalberti Archiepiſcopi Pragenſis & martyris. *Bzovius hic interserit historiam, quæ ad S. Adalbertum episcopum Pragensem pertinet, quamque nos die* XXIII *Aprilis inter S. Adalberti miracula, ex Annalibus Bohemorum collecta, dedimus. Hic itaque, eâ omissâ,* B. Ceslai *Acta prosequimur.* Unius ex iſtis martyribus quinque accepit nomen Divus noſter. [Nec fortè fortuna, ſed divina præfinitione: hac enim teſſera præſignabatur infans, cum ætate adoleſceret, cedere deberet laudi à vano & falſo rumore ſparſæ, quam fugacem plurimi perſequuntur; vel etiam quòd excelſo animo terrena

C

b

contemnens, cæloque non cœno ſe natum cogitans, foret Ceſlauuny *b* quaſi nuncupes, propter rerum geſtarum gloriam, inque rempublicam Chriſtianam ingentia merita, immortali fama dignum.]

in infantia,

6 Adhuc in crepundiis ex puſionis vultu & oculis relucebat quiddam divinum, ſe vi quadam tacita exerens, quod ipſum magnum futurum portendebat. Nam tenellus, manus * , quas cibo ferendo impos erat ad cælum ſurrigere, pectuſculum tundere, prius ore balbum quid cælum obverſus ſibi ruminare, crebraque ſuſpiria emittere, quam verbum proferre; ad eccleſiam, quam ad cunas lubentius deportari, & ſacros in ea Chriſtiani populi ritus aſpicere, quam papillas ſugere avidius didicerat, & conſueverat.

* *forte* manibus

& pueritia,

7 A lacte depulſus puer, cum eſſet velut mollis argilla, facilè ſequens fingentis manum, illam à paterna diſciplina imprimis hauſit ſapientiam. Cæli Numen, piè, ſanctè, verecundè ex ritu priſco venerari; non ſibi, ſed patriæ & ſtirpi illuſtrandæ natum; proinde aſtricti juris & moris ſe cenſere; ad optima & ſumma præcoci ſenſu aſpirare; mentem à vano, corpuſculum à labe præſervare; modeſtiam in vultu, comitatem in convictu apud omnes habere: nil ludicri, omnia quaſi ſeria, ſeriò agere; [ejus quod dedecebat, non ſolùm pudere, ſed pigere; initia malorum, non ſecus ac morborum cavere; familiaritatem petulcorum, præſertim Syrenes, uſque in exitium dulces, quæ præmaturam ætatem in ipſo limite titillis dulcibus præfocant, declinare; prius extrema pati, quam flagitio animum parare.]

D

præbet futuræ sanctitatis signa;

8 Parentes cum hæc ſemina virtutum pullulare cernerent in Ceſlao, necnon ipſum audirent, tunc cum ſe ab eis ſubduxiſſet, nunc magna quædam præconcipere ſolitarium, nunc puerorum agmine ſeptum, myſtam vel divini verbi præconem fingere, ſibique aliquem inſolentiorem deſignare, in quem vultu & ſermone acrioribus animadverteret, ex prima hac velut herbeſcente ætate, futuræ meſſis ubertatem facile colligentes, ingentem eruditionis & virtutis ſpem de illo concipiebant. [Et ne quid culturæ illius deeſſet, in ipſo limine juventæ adſciverunt ei pædonomos magnæ & expertæ virtutis, à quorum doctrina & convictu, ſtudio ſapientiæ, & exemplis probitatis formaretur.] Et cum ingenium acre ad omnia percipienda & perveſtiganda detuliſſet, facilè illorum diligentiâ, in eo excitabantur ſemina omnigenæ eruditionis, [& demigrabant progreſſu felici præcepta diſciplinæ.]

E

deinde multum proficiens in doctrina,

9 Præter ætatem, illas omnes ſcientias, tam quæ elegantiæ, quam quæ prudentiæ causâ diſcuntur, ad unguem hauſit. Non eum à pulcherrimarum rerum cognitione, aut difficultas, aut obſcuritas deterrere potuit, [imò hi acriores ſtimuli fuerunt, erigendi ſe ad ea, quæ ſublimia. Quamobrem non philoſophiæ modo, verum & divinæ theologiæ abdita ſagaci cupidine rimabatur; & cum auditione frequenti, tum lectione continua, & contemplatione pertinaci, pectus ſuum bibliothecam Chriſti inſtruebat; illudque diſcere quod juventuti, immortalitatis ignaræ, tantum tædii & laboris adfert, tanta animi conſtantia ſuperavit & fregit, ut de illo quoque palam diceretur, hunc & Hyacinthum ſolos ſapere, ceteros velut umbras ferri.]

F

ei virtutem conjungit,

10 Lutetianum & Bononienſe Athenæum, voluntate parentum [ne eis Thelemachus Homericus eſſet domi deſes] luſtrans, eruditionis fomites tanto ardore concitabat, ut [non erro ſtolidus, cælum nec animum mutans, ſed] magnus rerum inquiſitor haberetur. Proinde philoſophiæ & theologiæ cum inſignem operam navaſſet, ſummiſque viris ſe addidiſſet, laurum divinioris ſcientiæ, & juriſprudentiæ, publico omnium calculo promeruit Bononiæ in recondito ſapientiæ domicilio. [Et cum ſolos illos dignos cenſeret Deo, rebuſque præclare gerendis, qui cum ſcientia æque imbuti ſunt probitate, altitudini doctrinæ, eamdem adjunxit.

ſeque contra vitia tuetur,

11 Nam in longinquis peregrinationibus, apud gentes illas, quæ non minus fæcis corruptorum, quam proborum fertiles ſunt; in ea ætate, in qua ſathan nullum non movet lapidem, ut pii juvenes nefariis ſceleribus ſe dedicent, incontaminatum, & verè Ulyſſem, nec amœnitatibus dementatum, nec blan-

A blanditiis emollitum, nec enervatum illecebris se servavit, quinimo parsimonia, continentia, moderatione cum animi, tum sensuum, adeò sese astrinxit, ut jam futuræ sanctitatis non obscura vestigia in eo apparerent.] Adversus omne peregrinum contagium præmunierat se, velut antidoto, cum saluberrimis præceptis, tum majorum exemplis. „ Antenati mei, „ aiebat, „ immortalitati „ nomina consecrarunt, pietate, religione, „ temperantia, aliisque divinis ornamentis; „ mihi quoque veteres eorum laudes non „ nævis obscurandæ, sed iisdem decoris il„ lustrandæ, & cumulandæ erunt „.

ac hortatur. 12 Dum multæ pellaciæ animum ejus pulsarent, ut pudicitiam proderet, ille hujus lingentis & enecantis excetræ varium caput, custodia sensuum, solitudinis studio, lectione sacrorum, jejuniis & vigiliis, ac alio vario armorum genere domabat. „ Vin-

B ce, „ dicebat, „ cupidinem Ceslae: scintil„ la hæc magnum excitat incendium. Cyr„ ceum hoc poculum in bruta deformat. „ Melle venenato nihil insidiosius, nihil pe„ riculosius, nihil ad emasculandum homi„ nem efficacius suavi titillo. Audi magnum „ illum: Qui recto cælum vultu petis, ex„ eriisque frontem, in sublime feras animum „ quoque, ne gravata pessum inferior sidat „ mens, corpore celsius levato. Alta medi„ tare, ardua cogitatione volve. Magna co„ natis magna præmia. Audendo & agendo „ excelsa, tua res crescet, crescet & gloria; „ laurus perpetuo viret; rectè factorum fama „ numquam intermoritur; sequiorum ultrices „ flammæ, ne æternitate quidem extinguun„ tur „.

In Poloniam reversus ob vitæ integritatem 13 His præceptionibus astrictus Ceslaus, syrtes & charybdes, in quibus innumeri naufragantur, enavigavit, intacto corpore. Ob quam rem abierat in admirationem omnium, ut in ejus aspectu sodales vererentur, ne dicam quid turpe, sed ne ludicrum etiam agere, & si quem in castimoniæ exemplar inducere volebant, Ceslaum monstrabant, omnibus numeris perfectæ virtutis juventutis principem. In patriam reversus, cum nobilis indolis & sanctimoniæ specimen edidisset, Ivonem *c* patruum, episcopum Cracoviensem, & Lesci *d* monarchæ cancellarium, suo adventu oblectavit. Et quidem, cum ejus prudentiæ dexteritatem perspectam habuisset, ut latus ejus cingeret, voluit.

C

c

d

honoribus augetur, 14 Adlegit itaque ipsum in collegium canonicorum cathedræ Cracovienſis, adjecto honore, quem vocant Custodis, in ecclesia Sandomirienſi. Intra palatium episcopale ad res gerendas admissus, parem animum suo ordini & muneri adhibuit. In vivendi norma, illibato candore; in administerio, acri solertia & summa integritate.] Nec enim illo concesserat, ut palatinos honores, quos veluti periculosos scopulos remis velisque fugiebat, ambiret; sed quia illud sciret lararium esse virtutis, scholam pietatis, & arenam probæ exercitationis. Sacris initiatus, iisdem sive domi, sive peregre, summa cum devotione operabatur.

& cognoscendis causis ecclesiasticis præficitur, 15 Ad cognoscendas ecclesiasticas, & afflictorum causas difficiles, ad capitulum, ut vocant, [in quo sæpe numerantur, non expenduntur sententiæ, & vel major, vel potentior pars vincit meliorem] pro officii sui præscripto accedens, non odio, non amore, sed veritatis & justitiæ zelo sanciebat sententiam. [Hanc unicam, velut filum Thesei certissimum in effugiendis implicatis controversiis sequebatur. Areopagitæ cognomen, ab æquitate poterat sibi vendicasse. Populares ne apud tribunal patrui cancellarii, odiis delatorum, vel privatis rapinis, aut publicis exactionibus pessumdarentur, intrepide se opponebat; & objecta periculis auctoritate protegebat.] Inter procellas patriæ & tempestates, quà à principibus, quà à clero quodam, quà à seditiosis civibus excitatas, salutem publicam, omni studio tuendam sibi proposuerat. [In gratiam ullius numquam, quod spe & ambitione quidam palatini canes hiantibus faucibus opes alienas devorantes facere solent, vel concessit mendacium, vel occuluit veritatem.] A. BZOVIO.

E

in quo munere multos juvat, 16 Opes, quas non exiguas ex asse hereditario, & beneficio ecclesiastico possederat, non in aulæ fuces, [nec harpyas pellaces] aut sanguine devinctos ingratos, sed in ecclesiæ ornatum, in cleri indigentioris juvamen, & in pauperum stipem, benefica manu corrogabat. Mensa frugalis pro illo, pro sacerdotibus & mendicis, [quorum non exiguum numerum quotidie vocabat,] liberalior parabatur. [Pernicioſam domus sarcinam, Domino vehementer inimicam, amicam bonis cleri, vitiosis scilicet moribus longum ordinem famulorum, à se ablegatum esse volebat.] Honestæ indolis, quos precario alebat, adolescentulos ad cælestis vitæ exemplar formabat.

& sanctè vivit. 17 Domus ipsius seminarium totius virtutis communi suffragio nuncupabatur. Nam ipse seipso major indies fiebat, rigidâ innocentiâ, invicto cupiditatibus animo, contemptione gratiæ & voluptatum hujus seculi; [quas noverat avidam & ægram mentem, non modo nullis satiare aut fovere remediis, verum dulcibus venenis inficere, & assuefacere satius, non liberare morbo. Ejus animum nec prospera flatu efferebant, nec, si quæ accidissent, adversa infringebant. In secundis animum, ne successu felici insolesceret, moderabatur; in sequioribus, secundæ * vultum gerebat. Scopus, quem collimabat, is erat, ut se Deo, Ecclesiæ, omnibus probis probare, gratumque reddere posset.] Ita undique sibi virtute constans, teres ac rotundus, non propriæ familiæ solum, sed communiter Polonæ gentis & ecclesiæ, quasi quoddam numen, & in rebus dubiis columen prædicabatur.

F

** nempe sortis*

ANNOTATA.

a *Voce Polonica* kamien *significatur* lapis *seu* saxum. *Unde conjicio, Leandrum Albertum ad hanc significationem respexisse, dum S. Hyacinthi Vitam, à Surio editam, sic auspicatur:* Hyacinthus ex oppido Poloniæ Saxo, nobili stemmate originem duxit. *Etsi Kamien seu Saxum à Leandro Alberto* oppidum, *à Bzovio* pagus, *à Marchesio* castellum, *à Clemente VIII* villa *vocetur, tamen ubique idem locus indigitatur.*

b Ceslawny *idem est, ni fallor, quod latine* glorioſus: *Nam* gloria *dicitur Bohemicè* czest *& Polonice* slawa. *Hinc, ut opinor,* B. Ceslaus, *qui*

A.BZOVIO. *qui à Cromero* Cieſlaus, *& Dlugoſſo* Czeſlaus *appellatur, nominis ſui originem traxit.*

c *Hic Ivo electus eſt epiſcopus Cracovienſis anno* 1218, *ut in Comment. prav. num.* 16 *ex Dlugoſſo aliiſque oſtendimus, quamvis chronicon Poloniæ ibidem citatum velit, eum anno* 1216 *Cracovienſem cathedram aſcendiſſe.*

d *Is fuit* Leſzko, *cognomento* albus. *De hujus cognominis occaſione, regis adhuc pueri electione, rebuſque poſtea geſtis & morte videri poteſt Dlugoſſus lib.* 6 *Hiſtoriæ Polonicæ ab anno* 1194 *uſque ad annum* 1227.

CAPUT II.

Occaſio ingreſsûs in Ordinem S. Dominici, religioſæ vitæ tirocinium, fundationes cœnobiorum, virtutes, & labores apoſtolici.

B

a

B. Ceſlaus miraculo S. Dominici incitatus,

HOnorium tertium *a* acceperat tunc Eccleſia ſummum hierarcham. Ad eum recuperandæ Archiepiſcopalis dignitatis causâ, concedens Ivo Odrovanſius, Cracovienſis pontifex, Ceſlai patruus, eumdem & Hyacinthum ſui itineris comitem eſſe voluit. Hi ad Urbem cum veniſſent, offenderunt ibi D. patriarcham Dominicum, multis virtutibus clarum, Neapolèonem Stephani Cardinalis nepotem, ex colliſione graviſſima (equus dejecerat feroculus) membrorum defunctum, in eccleſia S. Sixti, tribus Cardinalibus, & multis civibus juxta ac convenis adſpectantibus, à morte ad vitam divina ope implorata excitare *b*. Intererat ſpectaculo & Andreas Pragenſis Præſul, à Præmiſlao Ottocare Boëmorum Rege propter eccleſiaſticas immunitates, quas Rex imminutas eſſe volebat, graves calamitates paſſus, inſuper ſede & patria exactus. Omnes in ſtuporem ex miraculo patrato verſi, Dominico ſummam ſanctimoniæ venerationem decernebant.

b

C

in Ordinem Prædicatorum admitti petit,

19 Ivo autem & Andreas de grege ſuo uterque ſolicitus, precibus fatigabant Dominicum, dignaretur aliquos ſui inſtituti ſodales ſeptemtrioni concedere; qui & gelu malitiæ concretos inflammarent, & veternum dormientes ad veræ lucis aſpectum ſuſcitarent. Nec habente Dominico, qui idioma gentis calleret, ecce divino Spiritu acti viri ad cæleſtis vitæ perfectionem dudum ſpirantes, Hyacinthus & Ceſlaus Odrovanſii fratres, Henricus Moravus, & Hermannus Theuto familiares Ivonis, in medium exilierunt, jugo religionis longè ſuaviſſimo colla ornari à Dominico flagitantes. Annuit Dominicus, ſuſcepit, prædicatoriaque toga texit in S. Sabinæ religioſiſſimo cœnobio. Movit Ceſlaum ad amplectendum hoc vitæ genus, quà ſeculi & ſuarum fortunarum deſpectus, quà amor immenſus cæleſtium, cui ſuſcitando, non modicum flabellum viderat eſſe, paupertatem & humilitatem religioſam.

in eumque admiſſus, peracto tirocinio,

20 Relatus in formulam diſcipulorum Dominici, ejus virtutem & felicitatem ſibi precabatur. [Fundamentum & baſim ſubſecivi ædificii, abjectionem ſuiipſius, profundè imprimis jecit. Nihil tam infimum erat, quo ſe indignum judicaret. Obedientiam, eamque cæcam & avidam parendi ſuperſtruxit.] Aures attentas præceptioni, manus promptas operi, pedes expeditos greſſui ad nutum Dominici habebat. Nihil tam arduum aut difficilè fuerat, quod momento non ſuſciperet, aut exequeretur, [dum ſibi Dominici auctoritas injunxiſſet.] Meum eſt, ait, obedire, non in ſententiam ſenioris inquirere. Paupertatis diligens cultor opes & vitæ neceſſaria, quæ præcontempſerat, nec [hilum ad eas vel] ſiniſtro oculo aſpiciebat. Caſtitatis vigilantiſſimus cuſtos. In oratione & meditatione pernox. In varia corporis afflictatione in ſe ſeverus. [Ne illo inter commilitones prior, ad æmulationem factorum Dominici eſſet, ſumma vi adnitebatur.] In ſumma, tantus animi ſplendor, & tanta magnitudo aderat, ut ſibi omnia, quæ erant Dominici, non dubitaret aſſciſcere.

D

ad animarum lucrum à S. Dominico dimittitur,

E

21 Emenſo tirocinii curſu, in quo multos veteranos non æquavit modo, ſed ſuperavit, accitus unà cum ſociis in Dominici manibus conceptis verbis ad præſcriptum legum Ordinis Prædicatorum, vitam fauſto pede inchoatam ducere aduſque mortem juravit. A quo paulo poſt, ad proprios penates dimiſſus eſt cum mandatis; Eccleſiæ imprimis, & Ordinis amplificationem, quæ ſalute potiſſimum animarum conſiſtit, omni ratione curaret. [Ab ea, quam ſemel admiſit in pectus, diſciplina ne latum unguem declinaret, imò multos alios eadem imbueret,] ſtudio cæleſtis doctrinæ, præſertim è codice charitatis, ſedulò incumberet. „ Perge, „ ait, „ in Dei nomine, annuntiare pœniten„ tiam remiſſionem peccatorum. Hoc eſt aſ„ ſumpti Ordinis munus, hæ partes, hæc „ decora. Qui devium ab errore viæ con„ verterit, & animam ejus ſalvabit, & ſibi „ præmium inæſtimabile accumulabit. „

& Pragæ fundat cœnobium,

c

F

22 Præcepto Dominici, quod commune ſibi & aliis dederat, non minus quam alii, auſcultavit Ceſlaus. Ad ſuos revertens in erigendo Friſacenſi *c* monaſterio, quod aliorum Theutoniæ cœnobiorum origo fuit, Fratri Hyacintho non ſegnem operam tulit. Ab eo Pragam, Boëmiæ metropolim, unà cum Henrico Moravo *d* dimiſſus, Andream epiſcopum, jam ab Urbe reducem, reperit, Præmiſlao Regi, opera Gregorii Creſcentii S. R. E. Cardinalis Sedis Apoſtolicæ, quem vocant Legati de latere, reconciliatum. Ab iis omnibus, propter vitæ inſuetam ſanctimoniam, & verbi Dei dicendi facundiam [propè apoſtolicam, ſummo honore habitus;] cura & impulſu Cardinalis Legati, & Andreæ epiſcopi, eccleſiam S. Clementis in ſubripinis Vultaviæ *e*, ubi nunc nova civitas Pragenſis è regione aulæ regalis, à Rege obtinuit cum ampliſſimo monaſterio, in quo centum ejus familiæ ſodales laudes pariter nocturnas & diurnas Altiſſimo perſolvere poſſent. Id cum non eſſet capax tantæ multitudinis eorum, qui divino ſpiritu correpti, ſeculo vale ultimum remittebant, aliquot poſt annis *f* tranſlatum eſt ab eodem Præmiſlao Rege, & Venceſlao F ad aliam itidem S. Clementis eccleſiam, monitu angeli olim à Ladiſlao Rege in majori civitate conditam.

d

f

f

23 Nu-

A

ubi multos acquirit fratres,

23 Numerabantur jam tum Fratres novellæ plantationis ſex & viginti ſupra centum, qui in clero erant, [quando in novam tum coloniam traducebantur.] Variam & pretioſam ab auro, argento, margaritis & lapide rari operis ſupellectilem Rex ei eccleſiæ largitus fuerat, inter quam recenſebantur calices vigmti quatuor argentei inaurati, & crux quindecim librarum argenti pondo ad decus altaris. [Quamplurima addiderat & Peregrinus *g*, Andreæ ſucceſſor, vir, ut ſcribit Hagecus, ſimplex, rectus & quietis magis, quam dignitatis amans; quam ut apud commune pacis aſylum inveniret, ad Honorii III Pont. Max. pedes pedum deponens; monaſticam vitam delegit, adque cœnobium S. Clementis divertens, B. Ceſlai diſciplinam, quam inſtituerat, amplexus eſt.

g

vitæ ſuæ imitatores;

24 Ejus magiſterio dediderunt ſe, & alii ſuo tempore inſignes viri, Jaroſlaus Roſtocenſis, Henricus Riczanovius, & B. Adrianus, qui defunctus officio Prioris Pragæ, non multò poſt Boſnam *h* dimiſſus, unà cum viginti ſex fratribus à Turcis palo infixus, glorioſum fidei nec multo poſt retulit trophæum. Complexa quoque eſt idem vitæ religioſæ inſtitutum Margareta *i*, Leopoldi Archiducis Auſtriæ F., Henrici Regis Romanorum vidua relicta, & poſt à Præmiſlao Ottocaro *k* Boëmiæ Rege ob ſterilitatem repudiata conjunx, in monaſterio virginum, quod Ceſlaus reliquit, pro humilitate inter eas, quas vocant converſas, adſcripta.]

h

B

i

k

dein Vratiſlaviæ erecto monaſterio,

25 Pragæ aliquantulum moratus, cum religionem Prædicatorum præclaris inſtitutis florentem fundaſſet, atque exemplis ſtabiliviſſet, Vratiſlaviam contendit. Ibi virtutis ante ſparſam famam cum factis probaret, multoſque mortales ad melioris vitæ ſtatum verbo & exemplo in eccleſia S. Martini traduceret, Laurentii præſulis munificentia, eccleſiam S. Adalberti Vratiſlaviæ & aream pro erigendo cœnobio accepit. Nihil eorum Vratiſlaviæ omiſit, quæ Pragæ pro lucrandis animabus patrarat. Diaria ejus vivendi regula hæc erat: Noctu in eccleſia contemplationi vacans, ad cælos ſe ſurrigebat [& efferebat. Ibi gaudia, quæ cæci mortales deſpiciunt, adeoque pili æſtimant, avida mente legebat.]

C

variis virtutibus illuſtris,

26 Rurſus ludibrium humanorum caſuum evolvens, vehementer mirabatur, quod hæc mirarentur & amarent homines pericula, quæ obliquis tramitibus gradientes manent. [Præſertim verò quod ignis æterni ſibi jam præaccendant flammas, dum hos ſævior Æthnæ incendiis urit fervens amor habendi; alios libidinis æſtus excoquit; hos ira excruciat; illos mœror fatigat; alios ſpes lubrica torquet; alios aliæ cupiditates per devia trahunt ad ſempiternum exitium.] Illacrymabatur ſorti peccatorum, quod regno cæleſti extorres eſſe vellent; & quos interdiu ad virtutem formabat, hos noctu orationum clypeo à divino furore tegebat. Flagris deinde ferreis, non tantum ut aculeos cupidinum ſcintillaſque in emortuo planè corpore retunderet, & proprio cruore reſtingueret, verum etiam ut ſalutem perditorum tantò facilius demereretur, aduſque ſanguinis effuſionem ſe lancinare conſueverat.

27 Somni parciſſimus; [ſi quando naturæ neceſſitate premeretur, non niſi lapide ſubjecto, pro molliſſimo cervicali utebatur. Quamobrem Jacobæam quoque aſſecutus acrimoniam, cælorum axes oculis penetrabat, admirandaque innumera non perſpiciebat modo acer ſcrutator, ſed & futurorum conſcius prænunciabat.] Henrico Principi, divæ Hedvigis filio, necnon univerſæ Sileſiæ ingentem calamitatem à Tartaris illatam, longè ante prævidit, & prædixit. Quod ab oratione & contemplatione temporis nocturni ſupererat, libris impendebat, [ut inde promeret, quod eſurie verbi Dei laboranti populo abundè proferret. Horam illam ſtudio ſapientiæ dictam, nullo modo patiebatur à ſomno, vel à quavis occupatione auferri, quamquam ad ſummum ſapientiæ, non tam lectione, quam orandi & contemplandi aſſiduitate perveniſſet. Cum ſciret ex communi ſacrorum præfatione, eos, quibus puræ manus non ſunt, ſacris arceri; multo ſtudio cavebat, ne ullo piaculo ſe contaminaret.] Abluta à leviculis conſcientia, undantibus fletu oculis, ſacratam Deo hoſtiam quotidie litabat.

A. EZOVIO; *ad animas lucrandas ſe præparat;*

E

28 [Dulcorem cæleſtis doctrinæ, plenius præhauſtum, non poterat continere, quin ſitientibus eructaret verbum bonum. A ſacris igitur precibus mellita eloquia ejus taciti attentique populi rapiebant. Sermonis ejus mulcedo acredine temperata defigebat audiendi avidos, ſtupenteſque arrectis auribus. Ab ejus dictione flamma quædam emicabat, qua non ſolum illuſtrabat, ſed flectebat; dum virtutes attolleret, vitia elevaret, inferni horrendis ſuppliciis, & cælorum ineffandis gaudiis monſtratis, illas ſereret, hæc depelleret. Quantos ille lubricos ab incepto perpetratoque jam prope facinore dejecit? Quantos in barathrum peccatorum jam demerſos extraxit? Quam plurimos ſub Chriſti vexillum, contra phalangas ſathanæ ſtrenuè dimicantes pugiles coëgit? Quam innumeros errones ad eccleſiæ gremium reduxit, & obviis ulnis excepit?] Ab ejus doctrina, lingua, moribus, & totius vitæ ratione diſtantes populi quam plurimi, præſertim verò Poloni, Boëmi, Moravi, Saxones, Pomærani, Pruteni, omnes hi Marte orti Martialibuſque rebus aucti & aliti, pietatem & religionem, anteactæ vitæ prorſus contrariam, traxerunt.

& apoſtolico zelo incenſus

F

multas regiones percurrit. l

29 Ab ejuſdem diſciplina, Hedvigis *l* illa admiranda diva, Henrici Barbati Principis conjunx didicit, prius matrimonii uſum repudiaſſe, quam vinclum ſola morte ſolvendum diſſolviſſe; dum aliquot liberis ſuſceptis, & ipſa primùm voto perennis caſtimoniæ ſeſe aſtrinxerit, adque eamdem vitæ angelicæ imitationem, maritum pellexerit Ipſo præſultore innumerabiles nobilitatis gloria, opibus, dignitateque illuſtres clauſtralium chorum ingreſſi, illa omnia ſpecie blanda & excelſa ſpreverunt, perfectioniſque ſummam in pauperie complexi ſunt. [Itaque religioſæ famæ incognitas aperuit provincias; nec ante ſemina purioris vitæ ſpargere deſiit, quam quod Hercinio ſaltu *m*, Albi flumine *n*, & mari Baltheo *o* incluſis, quod Chriſti dogmate ſereret, defuiſſet.] Innumerus numerus

m *n* *o*

A. BZOVIO. cœnobiorum in iis provinciis, eo auctore, beneficentia piorum prodiit, in quibus cæleſtem vivendi rationem conſectantes, è terris cælum, quaſi tot aſtris reſperſum, vel angelis in carne præter carnem degentibus refertum effecerunt.

ANNOTATA.

a *Honorium III anno Chriſti* 1216 *Innocentio III ſucceſſiſſe contendit contra alios Raynaldus in Annalibus Eccleſiaſticis ad hunc annum. De Ivonis Cracovienſis epiſcopi ad hunc Pontificem profectione, iſtiuſque profectionis cauſa, quam hic Bzovius confudit, quædam diximus in Comment. prav. num.* 17.

b *De anno, quo clariſſimum hoc S. Dominici miraculum contigit, varias opiniones retulimus in Commentario prævio num.* 18 *& ſeqq. Plura etiam de eadem re legi poſſunt apud Echardum ibi citatum.*

c Frieſacum *vel* Friſiacum *vulgo* Frieſach *eſt oppidum Germaniæ in Carinthia ſuperiore ſub diœceſi Salisburgenſi. Illic erectum fuit primum* B *cœnobium Ordinis S. Dominici in Germania.*

d *Severinus Cracovienſis in Vita S. Hyacinthi lib.* 1, *cap.* 5, *& Malvenda in Annalibus ad annum* 1222 *cap.* 13 *ex monumentis provinciæ Polonicæ pro Henrico Moravo hic Fr. Hieronymum aſſignat* B. Ceſlao *ſocium. Vide etiam de hac re noſtrum Balbinum in Miſcellaneis Hiſtoricis regni Bohemiæ libro* 4 *Hagiographico part.* 1 § 49 *&* 50.

e *Eſt is fluvius* Mulda *vel* Multava, *qui à Germanis* die Muldaw *& Bohemis* Woltava *vulgo appellatur. Oritur in limite Bavariæ, & deinde in ſeptemtrionem tendens, auctu, que aliis amnibus Pragam diffecat, & tribus milliaribus Germanicis infra in Albim fluvium ſe exonerat juxta Melnicum oppidum.*

f *Notat Bzovius in margine hanc migrationem factam eſſe anno* 1227. *Convenit in epocha Hagecius, ſed cœnobii Priorem appellat* Adrianum, *quem alii* Hieronymum *& quidam* Henricum *appellant.*

g *Andreæ, qui anno* 1224 *Romæ vita exceſſerat, ſucceſſit Peregrinus. Sed epiſcopalis muneris molem ſuſtinere non valens abdicavit ſe ea dignitate anno* 1226. *Plura de utroque præſule habet noſter Balbinus in Miſcellan. hiſt. Bohem. decad.* 1, *lib.* 6, *cap.* 5, *ſect.* 18 *&* 19. C

h *Neſcio, an hic indicetur Boſna urbs Boſniæ vulgo* Boſna Saray *dicta & in limite Serviæ ad fluvium Migliaskam ſita; an vero ipſa Boſnia. Non urbem, ſed iſtius nominis regionem intelligendam eſſe, colligo ex Leandro Alberto, qui in opere de Viris Illuſt. Ord. Præd. lib.* 2 *horum aliorumque martyrum palæſtram aſſignat in titulo* Dalmatiam *&* Boſinam; *quo poſteriori nomine etiam regio Boſniæ appellatur.*

i *Hanc Margaretam non ante annum* 1260 *vel* 1261 *potuiſſe hoc cœnobium ingredi, diximus in Comment. prav. num.* 25.

k *Hic eſt Przemyſlaus Ottogarus, ejus nominis II, filius Wenceſlai, qui patri mortuo ſucceſſit anno* 1253. *Plura de eo videri poſſunt apud Bohuſlaum Balbinum in Epitome rerum Bohemicarum lib.* 3, *cap.* 15.

l *Hæc Sancta nota eſt in Breviario Romano ad diem* 17 *Octobris, de eaque agetur ſuo tempore.*

m *Hic fuit olim vaſtiſſimus Germaniæ ſaltus: nam, teſte Mela, longus erat* 60 *dierum itinere, & latus* 9. *Nunc autem plurimis in locis exciſus Bohemiam circumdat; unde à Germanis* Behemerwaldt *appellatur.* D

n *Albis celeberrimus Germaniæ fluvius, vulgo* Elb *& Bohemis* Labe *dictus, ortum habet in montibus Bohemiæ. Inde poſt varios amfractus Miſniam ingreditur, variiſque fluminibus auctus ditionem Brunſvicenſem & Megalopolitanam aliaſque regiones rigat, ac denique Holſatiam à Ducatu Bremenſi ſeparans infra Gluckſtadium ſeu Fortunæ fanum Oceano Germanico miſcetur.*

o *Vulgo vocatur Balticum mare, quod inter Germaniam, Daniam, Sueciam & Poloniam interfuſum eſt. Aliqui volunt nomen ejus deductum eſſe à Balthia regione cujus meminit Plinius; alii vero nominis originem trahunt ex eo, quod fretum inter Zelandiam & Fioniam inſulas vulgo appelletur* de Belt, *quod cingulum ſeu balteum indigenis ſignificat.*

CAPUT II.

Miracula, adminiſtratio provinciæ Polonicæ, prodigioſa arcis Vratiſlavienſis liberatio, ſcriptorum teſtimoniis confirmata. E

EXcurrebat ille frequentiſſimè in pagos, fora, & viarum compita; ſi quos debiles vel claudos euangelicos reperiret, pabulo vitalis alimoniæ reficeret, lapſanteſque roboraret. [Torrebatur meridiano ſole; madebant vix ſibi cohærentia membra ſudore ferè ſanguineo; ſiti fauces arebant; ceterum ille nec cæli intemperie, nec itineris aut laboris opere fatigabatur aut frangebatur, quominus oves aberrantes à recto quæreret, devias dirigeret, inque mentes earum inſtillaret res ſalubriter animadverſas.] Contigit illum una dierum trans Viadrum *a*, verbi divini causâ properare. Hunc reperit effuſo alveo, nautas à trajiciendo obvios abſterruiſſe, prorſuſque depuliſſe. *a*

B. Ceſlaus animarum lucro inhians,

31 Urgebatur cupidine lucri animarum ſanguine Dei emptarum, quibus poſcentibus, non erat qui frangeret panem, ceterum obice aquarum turgentium retrahebatur. Nullus tum nauta, nullus phaſelus viſebatur. [Quid faceret?] ſpem rei magnæ conandæ concepit. „Scio, „ ait, „ Salvatori meo, ad „ conquirendos perditos eunti, mare ſolidum „ ſe præbuiſſe. Nec mihi eodem amore fla„ granti, credo, liquidum ſe ſupponet Via„ drus. „ Mox cappam ſibi detractam, in aquas præterfluentes expandit; & virtute, qua Chriſtus mari & ventis imperavit, flumini rapido & longè lateque ſtagnanti præcipit. Crucis deinde ſigno munitus veſti inſtitit, ſicque magis feliciter, quam navigio, nullo madore perfuſus tranavit. Gravi calamitate oppreſſis opem, quam maximam poterat, ferebat; [& ſi quam nequibat, commiſeratione ſolabatur.] F

prodigioſe flumen trajicit,

32 Vratiſlaviæ matri cuidam unicus erat infantulus. Is reptans ſuper Viadrum, caſu labitur, mergitur, totos dies octo in aquis ceu fruticeto obrutus jacet. Dolore perculſa mater, dum octiduo quæſitum puſionem fatis functum accepiſſet, fiducia in Ceſlai meritis

infantem octiduo ſubmerſum ad vitam revocat,

A ritis positâ, ad ejus pedes defert. Flagitat, dignetur Eliam agere, & mortuo infanti animam & vitam restituere. Provolutus in genua ille, cum vitæ mortisque auctorem humillima eaque ardentissima prece flagitasset, Ipe in Deum subnixus, jubet infanti, surgat. In nomine, ait, ejus qui dat verbum euangelizantibus virtute multa, exurge. Dixerat, & momento vitalis spiritus ad exangue corpusculum rediit, & lividum mox in roseum, adspectantibus multis, demutavit.

aliaque patrat miracula,

33 Tres alii vario genere lethi intercepti, ejus orationibus ad vitæ usuram postliminio reversi sunt. Nullus erat, etsi miserando casu dejectus, vel infirmitate à medica manu derelicta lecto affixus, qui non Ceslai operâ vel levaretur, vel sanaretur. Cæcis ille visum, surdis aures, languidis robur, claudis pedes, febrientibus primam corporis moderationem, & aliis, alio genere morbi afflictis, sanitatem largiebatur; quin & contra dæmones magnam adeptus potestatem, illos ab energumenis dicto pellebat.

B *quibus multarum virtutum exercitium,*

34 [Ceterum non magis illum hæc ornabant, quam animi altitudo, mentis innocentia, virginitatis servandæ studium, parsimonia victus, morum quædam mixta severitate suavitas, patientia laborum, religionis proferendæ ardor, salutis animarum desiderium, demissio sui profunda, quibus se Dominici discipulum perhibebat, imo se similem in omnibus probabat.] In oratione, extra se supra se rapiebatur. Ne mortale quidpiam sibi adhæresceret, omni modo attendebat. [Veteratoris, qui illum dolo, vi, occultè, palam, modis, horis omnibus aggrediebatur, & nunc blanditiis alliciebat, nunc terroribus urgebat, ut innocentiam contaminaret, & à constantiæ tenore defiecteret, astum pervidebat, vim despuebat, iram exarmabat, inque agonothetam Christum oculos defigens, pede versutum in ipso limine fatigatum conterebat.]

ac præsertim castimoniæ custodia splendorem addunt.

C

35 Pro corporis castimonia illibata excubias super sensus agebat; [& nec illud tantum, quod illicere posset, sed & omnes occasiones excitandi fomitis restincti fugiebat.] Eo fine inediam multis diebus producebat; carnibus & in summa ægritudine sibi interdixerat. Corpusculum laboribus & jejuniis exesum, & exhaustum singulis noctibus catenula ferrea cruentabat. [Ferrei prope corporis animique fuerit, quem nec tantum hic rigor, verum ne ipsa quidem senectus omnia solvens perfregerit, nec regnorum & provinciarum sensus, quem de ejus veris virtutibus conceperant, tumore inflarit.]

Provincialis Poloniæ electus, *b*

36 Ad præfecturam provinciæ Poloniæ, quæ tunc regno Boëmiæ & Poloniæ amplissimisque toparchiis adjunctis continebatur, post Fratrem Hyacinthum *b*, paulo post voluntate B. Jordanis Generalis Magistri assumptus, non nisi commune bonorum studium detulit, in omnibus imperiis in se, quam in suos, severior. Commiseratione maxima super infirmos, & in statione nutantes & labantes, oleum magis quam vinum medicatum eorum ulceribus affundebat. [Prior ad opus quam ad præceptiones fuerat; proinde illud cujusdam abbatis conabatur, ne quidquam doceret, quod prior non fecerit. Nil recusabat, quò minus operam daret religioni ornandæ & amplificandæ. In rebus arduis non suam unius, quamquam spiritu divino afflatus, sed proborum sententiam requirebat, hancque suæ anteponebat.] A. BZOVIO.

minus sedulo administrat,

37 Provinciam, licet tunc vastissimam, pedes obibat. In morum censura ita cunctatorem egit, ut vix in ea quibus fidebat ingrederetur. Administrationis formam, quam tenebat, non ad auram popularem, sed conscientiæ veritatem & justitiæ æquilibrium metiebatur. [Ab jure ad injuriam numquam illum aliquis detraxit.] Nullam regiminis horam male collocatam esse volebat. [Materiam rebus gerendis, ne virtus tacita conseneseceret, & optabat, & aucupabatur, non propter gloriæ aut laudis cupiditatem, sed quia se datum religioni censebat.]

ac eo defunctus Vratislaviæ pie vivit.

38 Defunctus magistratu summisit fasces, & reliquum tempus Vratislaviæ eodem tenore vitæ exegit. Hortabantur Fratres, nonnihil sibi indulgeret, nec se tantopere jejuniis, vigiliis, & flagris enecaret. Ille irrequietus esse cupiebat. Eadem illi in ecclesia pernoctandi consuetudo, eadem carnis maceratio, continuata jejunia, sacrorum recitandorum usus quotidianus, concionandi & laborum pro Dei Ecclesia indefessum studium. Non est verus, ait, amor, qui zelotypus, & perpetuus non est. E

Tartaros, arcem Vratislaviensem obsidentes, *c* *d*

39 Sub id temporis evenit calamitas, quam longè olim fatidico ore prænunciarat, universæ Poloniæ & Silesiæ. Scytharum *c* ferocissima gens, transmisso Borysthene *d*, cunctam Poloniam longe lateque cædibus & flammis vastarat; & cum nullis arceretur objectis præsidiis, pervagata est & Silesiam; obsidione cinxit & Vratislaviam provinciæ propugnaculum. Cum furor hosticus hinc ignes ædibus, hinc romphæas cervicibus Vratislaviensium ostentaret, omnes cives, relicta urbe, in arcem utcumque munitam se receperant. Miseri quò se tuerentur, non videbant. Flumine? Is vadabilem se præbebat. [Parietibus objectis? Hi facilè ignem concipere poterant.] Militum delecto robore? Sed nullos conscripserant. F

prodigiose cogit fugere,

40 Ad Ceslaum, qui tum præsens fuerat, oculos vertunt; opem in aperto jam vitæ & fortunarum discrimine implorant. Moysis exemplo, Amalechitas protensa manu sternentis, ad audendum mirandum aliquod facinus perurgent. Dedit se in preces ille, & sacrâ oblatâ hostiâ, se pro omnibus objecit. Et cum mœnia arcis conscendisset, ut pectore, fidei scuto armato, tueretur afflictos ab hoste, ecce mulcentis quædam, & innoxii luminis quasi lambens flamma in eum cælitus illapsa caput illius globi specie illustravit. Quem globum extemplo intra sua castra hostes volitantem, multosque absumentem experti, civitatem obsidione, cives metu mortis liberarunt.

quod miraculum narrant Miechovius & Cromerus

41 [Ita Miechovius ex Johanne Dlugosio. „ Et in Vratislaviam, „ scribit, „ descenderunt Tartari, ac in urbe nihil reperientes, castrum vallarunt, & post aliquot dies obsidionem solventes, (ut aiunt, „ orationibus & lacrymis Ceslai Prioris Ordinis Prædicatorum, & Fratrum ejus, in „ castrum admissorum) depulsi recesserunt. „ Cromerus vero fusius addit. „ Tartari, „ ait, „

A. BZOVIO. „ à Vratiſlavia irrito cœpto ſimiles fugien-
„ tibus abierunt, divino, ut poſtea comper-
„ tum eſt, oſtento perterriti, quod fuit hu-
„ juſmodi: Ceſlaus unus de comitibus Ivonis
„ epiſcopi Cracovienſis, Romæ D. Dominici
„ inſtitutum profeſſus, præerat conventui
„ Vratiſlavienſi divi Adalberti, & ad pri-
„ mum tumultum cum ceteris ſodalibus in
„ arcem confugerat. Eo igitur jugibus pre-
„ cibus & lacrymis Dei miſericordiam & præ-
„ ſentis periculi depulſionem implorante, ec-
„ ce columna ignea cælitus apparuit, & ſta-
„ tiva Tartarorum, omneque territorium in-
„ genti atque terribili fulgore colluſtravit.
„ Hoc miraculo barbari perterrefacti, nihil
„ cunctati, obſidionem ſolverunt. „

e ac ipſe Curæus hæreticus Lutheranus,

42 Curræus *e* quamquam hæreticus, ſectâ Lutheranus, ſuppreſſo nomine Ceſlai, pro more invido, addit adhuc: „ Vratiſlaviam,
„ ait, „ delati ſunt Tartari, ſperantes ex ea
„ urbe, quam eſſe caput in Sileſia didicerant,
„ uberem prædam; ſed cum urbs ea ætate
B „ nondum valeret robore militari, & parum
„ eſſet munita, cives res ſuas in arcem com-
„ portaverant, ipſi vero diſceſſerant; dein-
„ de præſidiarii tecta, ne eis frueretur ho-
„ ſtis, inflammaverant. Tartari, decepti ſpe
„ ſua, inſtituunt terribilem oppugnationem
„ arcis. Sed manifeſtè ibi conſpecta eſt præ-
„ ſentia Dei defendentis aliquas Eccleſiæ
„ reliquias: Tartari enim territi ſunt ſtam-
„ mis ex cælo cadentibus, & latè inter or-
„ dines ipſorum diſcurſantibus, & ita pre-
„ cibus piorum ab arce, ſicut olim Attila
„ ab urbe Aurelia in Gallia fulguribus & to-
„ nitru, rejecti ſunt. „

f nec non Annales cœnobii Vratiſlavienſis.

43 Annales verò Monaſterii *f* ita habent ſcriptum: „ Beatus Ceſlaus, natione Polonus,
„ à B. Dominico, una cum B. Hyacintho,
„ Romæ habitum Ordinis ſuſcepit, & in Po-
„ lonia & Sileſia miris ſignis & prodigiis
„ effulſit. Hic circa annum Domini MCCXLI,
„ cum Tartarorum rabie Polonia & Sileſia
„ devaſtarentur, exiſtens in caſtro inclytæ ci-
„ vitatis Vratiſlavienſis cum aliis Chriſti fi-
„ delibus, orationibus ſuis civitatem ab eorum
„ inſania potenter defendit. Ipſo namque o-
C „ rante, globus igneus ſuper caput ejus ap-
„ paruit; quo perterritæ Tartarorum legio-
„ nes fugæ præſidia aſſumpſerunt, & abeun-
„ tes civitatem intactam reliquerunt. Ad e-
„ jus etiam venerabile ſepulcrum, uſque ho-
„ die mortui ſuſcitantur, & variis oppreſſi lan-
„ guoribus ad invocationem nominis ejus,
„ meritis ipſius gratiosè liberantur „. Quin etiam illud addunt iidem Annales, quod multi illorum Scytharum, qui quidem ſpeciem hominum habebant, ceterum moribus ritibuſque efferatioribus quam ulli barbari, imo quam rapaciſſimæ belluæ erant, viſo prodigio, feritate cum idololatria depoſita, religioni Prædicatoriæ nomina dederunt; in eaque maximos virtutum progreſſus ſub Ceſlai magiſterio cum feciſſent, ad gentilium ſuorum converſionem, magnam cum aliis provinciæ Fratribus operam dederunt.

ANNOTATA.

a Viadrus *vel* Viader *olim dictus, nunc* Odera *communiter nuncupatur. Eſt autem magnus Germaniæ fluvius, qui in Sileſia juxta Oderam oppidulum in confinio Moraviæ oritur, & inter alias urbes Vratiſlaviam alluit. Deinde per Germaniam fluens Francofurtum ad Oderam dictum rigat, ac tandem effecto infra Stetinum urbem lacu, in mare Balticum tribus oſtiis ſe exonerat.* D

b *Vidimus in Comment. prævv. num.* 28, *quod à Severino Cracovienſi inter S. Hyacinthum & B.* Ceſlaum *Provincialis Poloniæ ſtatuatur* R. P. F. Gerardus natione Theutonicus. *Quid de notis arithmeticis ibidem poſitis cenſendum ſit, etiam diximus.*

c Scytharum *nomine etiam Tartari intelliguntur. Plurimas Scytharum nationes Plinius & Ptolomæus enumerant.*

d Boryſthenes *fluvius Sarmatiæ Europeæ notiſſimus, & nunc vulgo* Nieper *dictus. Vocatur etiam* Boryſthenes ſeptemtrionalior, *ut diſtinguatur ob altero, qui* meridionalior *&* Pripetus *vulgo* Przipiecz *appellatur, quique ſe exonerat in famoſum Boryſthenem, de quo hic Bzovium agere opinor. Utriuſque ortus & fluxus legi poteſt apud topographos paſſim obvios.*

e *Is eſt Joachimus Curæus, qui ſcripſit Annales Sileſiæ, & Catholicis riſum movet, dum contendit S. Hedwigem ſuæ ſectæ Lutheranæ ſociam fucere.* E

f *Intellige Annales monaſterii S. Adalberti Vratiſlaviæ, ut in margine indicabatur.*

CAPUT IV.

B. Ceſlai moribundi ad ſuos Fratres exhortatio, quædam de eo teſtimonia & miracula poſt mortem.

B. Ceſlaus mortis ſuæ conſcius,

TAndem cum jam non falſis vulgi opinionibus, ſed veræ virtutis cultu, magnum nomen acquiſiiſſet, religionemque Prædicatorum ad longè remotos triones invexiſſet Ceſlaus, finem laborum ſibi propediem imminere, divina monitione agnovit. In hoc ergo ſe totum dedit, ut ſe pararet F in occurſum magni Judicis, [ne, qui ſcrutatur Hieruſalem in lucernis, cum adeſſet, quidquam adulterini coloris in ſua imagine deprehenderet.] Ardebat porro ſummo deſiderio quamprimùm evolare ad laticem felicitatis æternæ.

ſpe plenus Fratres ſolatur,

45 Pridie Idus Julii, qui penultimus agonis ejus fuit, corpore jam laboribus, ſenio & febribus confectus, ſed ſpiritu acrius vigente, humi ſuper duro ſtramine proſtratus, Fratribus accitis denunciat, ſe, jam vitæ præſentis pertæſum, cupere & debere animam, quam Eccleſiæ & religioni eouſque ſervarat, Deo reddere. „ Quantum ad me atti-
„ net, „ ait, „ „ filii, ne ſolliciti eſtote.
„ [Propitius ſpero mihi erit Deus, curarum
„ mearum acer olim ſpectator, & nunc ju-
„ ſtus ſimulque miſericors judex. Curſum
„ mortalis vitæ, ſi pro illius laude, ut exiſti-
„ mo, exegi, inque hac arena palæſtritam me
„ invictum geſſi, aderit mihi præmia & co-
„ ronas decernens.] Veſtri, quos corpore qui-
„ dem, non animo deſero, me cura premit.
„ Proinde cum vobiſcum diutius diurnare ne-
„ queo, heredes vos ex aſſe jubeo mearum divi-

A „ divitiarum. Hæ autem ſunt, quas mecum
„ etiam in cæleſtem gazam defero, nec mi-
„ hi eas ſera rapiet, ſed cumulabit dies.
„ 46 [Perſpexiſtis corporis, & fortunæ bo-
eoſque ad mundi contemptum, „ norum ſtatum, ſcilicet] opes irritamenta
„ eſſe malorum, delicias & ſeculi magnas
„ illectationes, multiplices pedicas recondi-
„ tas, magnas non ad morbum, ſed ad in-
„ teritum quoque cauſas habere. Earum ap-
„ petentiam plenam anxietatis, ſatietatem
„ pœnitentiæ; fortunam inconſtantiæ ludum
„ continuo ludere, rotamque ſuam volubili
„ orbe verſare; proinde infima ſummis, ſum-
„ ma infimis miſcere; humanæ felicitatis dul-
„ cedinem multo amarore reſperſam eſſe. Me
„ & docente, & præeunte, fugiſtis triſtes
„ hos voluptatum exitus; divitias fugaces li-
„ quiſtis; cæci numinis ambiguos vultus ſpre-
„ viſtis; ex ſalebra, in qua hærebatis, ad ſe-
„ curitatis & ſtabilitatis ſedem advolaſtis. Ne
„ igitur uxoris Loth exemplo retro proſpe-
„ ctetis, neve Hebraico more amplius Æ-
B „ gyptiaca juga cogitetis, aut vobis impoſue-
„ ritis. Rebus omnibus terrenis vos præſtare
„ voluit Deus; non eſt par, veſtram digni-
„ tatem infra hæc infima demittere & detru-
„ dere, ſed ad alta, ad quæ temeritati &
„ vecordiæ terrigenarum fas non eſt, aſpi-
„ rare. Conatibus veſtris non terram, ſed
„ cælum objicite.]
„ 47 Opes, oblectamenta, & dignitates
obedientiam, „ illas vobis emite, quas nullus deteret dies,
„ nulla inſperget amaritudo, nulla infriget
„ poteſtas. [Venerandum ſeculi nomen glo-
„ rioſæ pretio vitæ vobis comparate. Pala-
„ bundæ menti in vario & ancipiti cogita-
„ tionum fluctu, quaſi ſacram anchoram, ob-
„ edientiam injicite. Majorum juſſa Dei cen-
„ ſete. Horum virgam directricem, velut cy-
„ noſuram in vaſto cæcoque pelago naviganti-
„ bus, vobis præfixam ſtatuite. His obſecun-
„ dare ſummam perfectionem arbitramini.
„ Paupertatem, ad bene beateque vivendum
„ aptiſſimum inſtrumentum, lubenti animo
„ ſuſtinete. In hac ſobria & ſuccincta fortu-
„ na nihil eorum, quæ ad vitam in Dei
C „ laudem producendam neceſſaria ſunt, vo-
„ bis deerit; quin omnia aderunt, cum Deus
„ aderit. In Dei ſortem adlectis centuplum
„ pro ſimplo, imo & pro nihilo promiſſum.
„ His conceſſum regium quaſi decus & im-
„ perium; noſſe ſcilicet abditos à ſeculis
„ Dei ſenſus, peccata hominum expiare, a-
„ nimas ligare & ſolvere, aëreas poteſtates
„ compeſcere & profligare, naturæ leges
„ præſilire, vitæ & mortis jus habere, an-
„ gelis convivere, divinæ conſortium aſſequi
„ beatitudinis, inque perpetuum, non in u-
„ num diem, eſſe felices.]
„ 48 Caſtimoniam quoque, quæ decus &
aliaſque virtutes exhortatus, „ ornamentum eſſe veſtrum debet, non illi-
„ batam modo, ſed & ab omni rumore ſini-
„ ſtro incontaminatam cuſtodite. Non ſatis eſt
„ abeſſe à crimine, niſi criminis etiam ſuſpi-
„ cionem effugeritis. Humilitatem profundam
„ æmulamini. [Spicæ gravidæ inclines ſunt;
„ ſic vos ſi virtutibus veris imbuti. Ut lu-
„ na, quod à ſole accipit luminis, mundo re-
„ fundit; ſic vos dona à Deo collata in com-
„ modum Eccleſiæ. Dominici rerum geſta-
„ rum gloria, vobis dormientibus vigilan-
„ tibus, oculis obverſetur. Hac, quam ille
„ præcalcavit, via itur ad aſtra „. Hæc & A. BZOVIO.
alia monita circumplorantibus filiis dicebat.

49 Hinc poſtridie ipſis ſcilicet Idibus Ju- *pie ex hac vita diſcedit.*
liis, cum jam ſacra exhomologeſi ſeſe pro-
baſſet, ſacratam hoſtiam anhelo corde ſuſce-
pit; & tundens ſenile pectus, ductorem vi-
tæ lachrymabundus compellabat. Domine, ait, te ſolum concupivi, me tu quoque in tuum complexum admittere digneris. Mox cum ſacro oleo de more Eccleſiæ tinctus fuiſſet, & Fratribus ejulantibus ultimum vale dixiſſet, aliquotiens nomen Jeſu devotè invocans, ſanctam in manus Conditoris efflavit animam. Vir totus ex ſapientia & ſanctimonia compoſitus, religioni & Eccleſiæ natus; magnus animo & conſilio, maximus factis. [Qui in humanis nihil humani paſſus, præliatus cum natura, ſemper victor abiit, & longo itinere defeſſus, numquam pedem impegit; ſed mentem integram & bene ſibi conſciam, terreno carcere ſolutam, cælo intulit.

E
50 Ita de illo Annales monaſterii, quod *Elogium ejus*
vivens condidit Vratiſlaviæ. „ Sileſia à Deo
„ promeruit clariſſimum Chriſti confeſſorem
„ Ceſlaum velut excelſum ac divinum mu-
„ nus. Nihil ſibi eo jucundius, nil utilius,
„ nihil divinius afferri potuit. Sicuti ex Ocea-
„ no ſolem ferunt aſcendere, ita Ceſlaus ex
„ Polonia univerſam Sileſiam, nedum Vra-
„ tiſlaviam illuſtraturus, tamquam ſplendidiſ-
„ mum jubar emerſit, ſua equidem & integer-
„ rima, & cæleſti vita perditos homines ad ho-
„ neſtos & integros mores allexit, bonos & fru-
„ gales adhortationibus fovit, Vratiſlaviam
„ quoque ſuis precibus magnopere juvit. Quid-
„ quid virtutis, quidquid probati operis, quid-
„ quid cæleſtis gratiæ in religioſo umquam vi-
„ ſum eſt, id omne effulſit in B. Ceſlao, qui ve-
„ rè dignus glorificandus. Hunc ingentibus
„ miraculis omnipotens Deus in dies magis
„ magiſque decorare non ceſſat „. & infra.]

51 „ Veniens Vratiſlaviam Ceſlaus, ſingu- *ex Annalibus Vratiſlavienſibus,*
„ lare omnium virtutum exemplar, ſua vitæ
„ honeſtate & ſancta prædicatione flagitio-
„ ſos multos, [& improbos homines haud
„ paucos] à turpitudine & ſcelere revoca-
„ vit, & ad amorem Chriſti atque virtuoſe
„ vivendi ſtudium convertit, necnon ad Or- F
„ dinem quamplurimos induxit. Erat nam-
„ que illi ſuavitas verborum in exhortando,
„ in laudandis virtutibus præcipua ubertas
„ ac doctrinæ & eloquentiæ præclariſſima laus:
„ [unde non ſolum ſuam, ſed & aliorum
„ haud paucorum efficaciter operatus eſt ſa-
„ lutem verbo pariter & exemplo. Unde
„ hic eſt præco ſalutis, Chriſti teſtis, qui
„ teſtimonium perhibuit veritati, cujus ſecun-
„ dum nomen ejus, ita & laus ejus „.

52 In eccleſia verò ſub imagine ejus, quæ *& inſcriptione ſub ejus imagine.*
publicè proſtat depicta, tale elogium ſub-
ſcripſit illi antiquitas: „ Beatus Ceſlaus, na-
„ tione Polonus, de primis Fratribus qui re-
„ ceperunt iſtum locum pro conventu, anno
„ Domini MCCXXVI, ſecundus Provincialis
„ Provinciæ Poloniæ, vir magni meriti a-
„ pud Deum, qui quatuor mortuos ſuſcita-
„ vit, & aliis innumeris miraculorum inſi-
„ gniis in vita pariter & poſt mortem, ad-
„ uſque in hodiernum diem coruſcans. Hanc
„ denique noſtram inclytam civitatem Vra-
„ tiſlavienſem ab incurſu Tartarorum ſuis

A. BZOVIO. „ orationibus liberavit anno Domini MCC„ XLI hìc in ecclesia sepultus „.

Propter crebra miracula,

53 Statim à morte illius, sanctimonialis quædam, vitæ ejus institutum apud D. Catherinam Vratislaviæ professa, sed tentatoris suggestione non nihil illecta, de ejus beatitudine hæsitaverat; cui ille mox Apostolorum choro septus apparuit, & eorum, quorum vitæ perfectionem æmulatus fuerat, gloriæ participem factum se esse, palàm testatus est dicens: Apostolico, inquit, throno associatus, ac feliciter glorificatus sum; testatus est & variis miraculis indicibus sanctimoniæ & beatitudinis suæ: nam ut cælum petiit, suos cultores ope quam maxima juvare cælitus semper consuerat. Ad ejus sacras exuvias perennis medicina scaturiebat, ægri sanabantur, à dæmone infesti liberabantur, à morte ad vitam surgebant quamplurimi invocatione Divi.

jam ab anno 1330 publice colebatur;

B

54 Propter quæ miranda facinora non multo post humo erutus, & in ecclesiam munificentia civium, præsertim vero Nicolai Slup Vratislaviensis, anno Domini MCCCXXX in ea, quam nunc cernimus, amplitudine erectam de sub altare sub ejus invocatione excitatum illatus, summa in veneratione popularium habebatur. Religiosa majorum devotio sacra ejus pignora in theca parvula recondiderat, & sera ferrea clauserat, [jamque tum cultu diverso prosequebatur, adusque nostra tempora. Nam & imagines ejus sculpebantur atque pingebantur, & honore publico colebantur. Anathemata ad altare illius sacrata beneficii accepti ergo suspendebantur. Missæ & Horarum tam diurnarum, quam nocturnarum, propria Officia de eo recitabantur. Anniversariæ solennitates ritu consueto aliarum festivitatum celebrabantur.

sed Lutheri hæresis ejus Acta aliaque monumenta abolevit.

55 Non pervasisset utinam Silesiam detestanda, nec non impia hæresis Lutheri! monumenta horum & documenta sole clariora, quæ illa derasit & fortè Vulcano dedit, haberemus] Anno Domini MDXXV, cum furor civium in ecclesias Vratislavienses debaccharetur, inter alia pretiosa quæque sacrarii ad D. Adalbertum, Annales [exactos] monasterii, & commentarios Vitæ & miraculorum B. Ceslai & aliorum corripuit. Nam hos extitisse testatur B. Humbertus in suo Chronico Ordinis Prædicatorum in hæc verba: „ Sub Magistro Jordane data est fratri„ bus ecclesia S. Adalberti episcopi & mar„ tyris in Vratislavia, ab episcopo Laurentio, „ quam frater Ceslaus ab eo missus accepit, „ qui primus Prior ibidem extitit, multis co„ ruscans miraculis, quæ usque ad hodie in „ eodem conventu Vratislavienfi habentur „ in scriptis „.

C

Postea tamen duo cœnobia ab incendio servavit,

56 Non tamen B. Ceslaus destitit, ejusque miraculorum fulgor coruscare. Anno Domini MDLXX Vratislaviæ incendium excitatum omnia circum cœnobium D. Adalberti, in quo quiescit, depascebatur. Jam globi ignei volitantes propè adurebant tecta ejusdem ecclesiæ. Attulit opem B. Ceslaus: cælitus enim [etiam nunc dum hæc scribimus superstitibus] apparens, visus est pallio objecto arcere & extinguere flammas à domicilio, quod vivens excoluerat. Feria tertia post festa Corporis Christi fuit, qua hæc facta contigerunt. Non multum post, scilicet anno Domini MDLXXXV idem, auxilium, eodem prorsus cultu delapsus, tulit religiosissimo virginum S. Catharinæ sui Ordinis monasterio, ab ignibus novum forum Vratislaviæ vastantibus periclitanti, cujus beneficii memores virgines devotæ in variis vitæ afflictionibus ad ipsum confugere consueverunt. [Nonnullæ ex ipsis grati animi ergò hæc integra fide confitentur.] D

ac diversis monialibus,

57 Anno Domini MDLXXXXIX soror Dorothea Panckwietzin Supprioriſſa, extrema valetudine jactata, & jam à medicorum collegio destituta, voto facto B. Ceslao, convaluit. Anno Domini MDCIII soror Catharina filia ceræfactoris, dolore pedum intensissimo graviter confecta, ut incedere non posset, cum sacrum Missæ in honorem B. Ceslai recitari feciſſet, momento erecta gressum recuperavit. Eadem pro matre, graviſſimo morbo detenta, votum spopondit, exsolvit, matrem incolumem aspexit intercessione B. Ceslai. Soror Dorothea Majoriſſa fere jam in agone decertabat, animamque jam spirabat; cum cereum ardere ex voto ad sepulcrum B. Ceslai jussisset, ipso adhuc ardente [nec exusto,] à porta mortis ad vitam rediit anno Domini MDCV. E

opem ejus implorantibus succurris;

58 [Sororis Mariæ mater in extremis fere agebat; hanc illa B. Ceslao in tutelam commendarat; voto facto, si convalesceret, curaret singulis feriis sextis unius anni, Sacrum in honorem quinque vulnerum Christi ad altare B. Ceslai recitare. Ut panxit votum, altero die matrem sanatam agnovit. Eadem dolore brachii unius divexata, oblato cereo tantæ longitudinis, ad altare B. Ceslai curata est anno Domini MDCVI.] Soror Barbara Majoriſſa laboravit tibia eodem anno MDCVI, morbo immedicabili; cum Missæ sacrificium ad sepulcrum beati Ceslai nuncupasset, dolore abacto surrexit, incessit *a*. [Hæc omnia fassæ sunt scriptotenus, adactæ censuris ecclesiasticis, à me illarum indigno Priore, & Commissario, atque Vicario Monasteriorum Silesiæ Ordinis Prædicatorum latis.] *a* F

imo, ipsis hæreticis fatentibus, capitis dolores lenivit.

59 De pulvere ex sepulturæ loco circumvicino egesto, quamplurimos hæreticorum audivi referre, quod eo ad sedandos acutos capitis dolores, atque alias acerrimas infirmitates medicandas innumeri usi, beneficium sanitatis adepti fuerint. Præ pudore, & magistratus *b* timore, publicè id profiteri non audent. [Patrum memoria adhuc prostabant tabellæ votivæ & imagines cereæ appensæ, pro memoria beneficii ad altare beati Viri. Quidam vesanus (cujus nomen sileo si fortè resipiscat) decussit, confregit, inque profanos usus convertit. Hunc in pœnam peccati tradidit Deus in reprobum sensum usque adhuc, quando ista ex diversis antiquitatum fragmentis colligebamus.] *Hisce Actis attexuit Bzovius catalogum satis prolixum illustrium virorum, qui prodierunt ex monasterio, quod* B. Ceslaus *Vratislaviæ condidit. Sed eum hìc omisi, quia proprie ad* B. Ceslai *Vitam non spectat.* *b*

AN-

A

ANNOTATA.

a *Pro his Bzovii verbis* ſurrexit, inceſſit, *in Ms. noſtro Vratiſlavienſi tantum habetur* convaluit.

b *In Ms. Vratiſlavienſi additur* hæretici. *At talem tunc temporis fuiſſe, ſatis ex ſenſu colligitur.*

APPENDIX

De tranſlatione Reliquiarum.

Bzovius in Annalibus Mss. ſui Ordinis,

B

C

narrat tranſlationem B. Ceſlai,

CUm ex præfatione R. P. Rechaci ad Vitam B. Ceſlai *intelligerem, quædam ab Abrahamo Bzovio, teſte oculato, circa ſacrorum oſſium tranſlationem conſcripta eſſe in Annalibus ſui Ordinis, qui in Pariſienſi PP. Dominicanorum conventu manuſcripti cenſervantur, protinus ſcripſi Pariſios, &, curante P. Carolo Fleury ſocietatis noſtræ ſacerdote, inde ex Mss. Annalibus obtinui quoddam ecgraphum, in quo Bzovius poſt quædam beneficia interceſſione* B. Ceſlai *Monialibus præſtita, & jam in Actis num. 56, 57 & 58 narrata, tranſlationem Reliquiarum, à ſe peractam, ita deſcribit:* Hæc omnia faſſæ ſunt ſcriptotenus adactæ cenſuris eccleſiaſticis à me illarum indigno Priore & commiſſario atque Vicario monaſteriorum Sileſiæ Ordinis Prædicatorum in examinatione prolatis anno MDCVII, quo ex vetuſta ſepultura, conſentiente Joanne epiſcopo & univerſo Canonicorum Cathedralis eccleſiæ collegio, tranſtuli oſſa B. Ceſlai, eaque intuli ſub menſam altaris facelli vicini beatiſſimæ Virginis, aperto loculo in pariete à retro altaris, ex ſacrario inferiori. Ex ſacrario inferiori eccleſiæ neceſſe fuit transferre. Pietas & devotio ad priorem ſepulturam accurrentium & pulverem morbis ſalutarem egerentium foramen aperuerat ſubtus, per quod hæreticis patebat commoditas aliquibus contumeliis ſacra pignora dehoneſtandi vel etiam perdendi. Detuli periculum epiſcopo Niſſæ commoranti, nec non patrum canonicorum capitulo, ſimulque ab illo petii & obtinui duos ex his, qui apertioni ſepulcri vetuſtioris aſſiſterent, ſimulque coram aſpicerent, quæ tunc patefacta forent. Triduanum etiam fratribus & ſororibus Ordinis indixi jejunium & ſacri edulii Euchariſtiæ uſum, ut beati Viri exuvias Deus manifeſtaret.

Hic deſtinato præſentibus canonicis ab epiſcopo deſignatis unà cum fratribus cœnobii, excluſis aliis & clauſa eccleſia, acciti operarii; altare ligneum ſepulturæ impoſitum & deinde menſam lapideam amovimus; mox in foſſa alium, ſed fractum lapidem vel potius fruſtum lapidis pridem quadrati, longitudine trium palmorum circiter repererunt. Quo amoto, arculam ligneam & clavem æream immiſſam in ſeraculum ferreum ærugine corroſum, & in arcula carie pene conſumpta, cranium beati Viri & oſſa principalia numero quinquaginta diſpoſita ſuo ordine patefecerunt, dentibus in candido cranio pariter candidis adeo firmiter infixis, ut vix ferreo inſtrumento evelli potuerint duo dentes molares; unus pro ſereniſſimo Poloniæ rege Sigiſmundo III, alter pro ſereniſſima matre Ferdinandi II nunc feliciter imperatoris. Retecto ad hunc modum ſacro corpore, pulſatis organis & fratribus cantantibus TE DEUM LAUDAMUS, ſtatua beatiſſimæ Dei Parentis in medio eccleſiæ penſilis ſe inclinavit, à nemine mota, circum circa appenſis angelis mirum in modum geſtientibus, univerſis, qui adfuerant, videntibus. Repetitum ſecundo miraculum, quando poſt aliquot dies ſacrum corpus beati Viri è priore ſepultura in locum ſupra nominatum tranſferretur & vino ablutum, inque novam arcam ligneam tribus ſeris munitam repoſitum conderetur. Vinum iſtius ablutionis profuit guſtatum innumerabilibus, morbis laborantibus, etiam hæreticis. Extat publicum inſtrumentum horum omnium in conventu S. Adalberti Wratiſlavienſi.

E

F

cujus authenticum teſtimonium dicitur ſervari Vratiſlaviæ.

Dubitari poteſt, an authenticum illud inſtrumentum etiamnum ibi ſuperſit, quia, anno hanc tranſlationem ſequente, Lutheranum vulgus furens & B. Ceſlai *gloriæ invidens Wratiſlavienſem S. Adalberti conventum violenter ac ſacrilege invaſit, ut num.* 10 *in Commentario noſtro prævio dictum eſt, & fatetur ipſe Jacobus Schickfuſius heterodoxus in ſuis Germanicis Sileſiæ Annalibus ad annum* 1608 *lib.* 1, *cap.* 42, *ubi narrat, quomodo die* 27 *Decembris inter horam* 7 *&* 8 *veſpertinam quidam ex plebe Wratiſlavienſi ob* Ceſlaum *à Dominicanis honore affectum concitaverint tumultum, & effractis foribus in S. Adalberti cœnobium irruperint. Unde facile fieri potuit, ut ſcripta hæc teſtimonia, aliaque ad* B. Ceſlai *gloriam ſpectantia, à rabida & hæretica plebe direpta aut diſſipata fuerint. Quare operæ pretium non duxi Vratiſlaviam ſcribere, ut hujus dubii ſolutionem obtinerem, præſertim cum ad rei ſubſtantiam parum conferat, & PP. Andreas Stredonius ac Theodorus Moretus, in Commentario prævio citati, de hoc teſtimonio non meminerint.*

DE-

DECIMA SEPTIMA DIES JULII

SANCTI QUI XVI KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

S Speratus
S. Narzales
S. Cittinus
S. Veturius
S. Felix
S. Acyllinus
S. Lætantius
S. Januaria
S. Generosa
S. Vestina
S. Donata
S. Secunda
} Martyres Scillitani Carthagine in Africa. *204*

S. Athenogenes martyr, Sebaste in Armenia.

S. Generosus martyr, Tibure in Latio.

S. Mammas
S. Emasia
S. Nazarius
S. Maximus
S. Paulus
S. Titiana
S. Nesia
S. Siriana
S. Eutatus
& forte
S. Justinus
} Martyres. *220*

S. Nonnus
} J
S. Marcellus martyr, Mediolani in Insubria.

S. Hyacinthus martyr, Amastride in Paphlagonia.

S. Marcellina virgo, Mediolani in Insubria.

S. Alexius confessor, Romæ, vel ut alia Acta ferunt, Edessæ in Syria.

S. Ennodius episcopus confessor, Ticini seu Papiæ in Insubria.

S. Theodosius episcopus, Autissiodori in Gallia.

S. Marina virgo, sub virili monachi habitu Marinus dicta.

S. Fredegandus abbas, Turnini prope Antverpiam in Belgio.

S. Kenelmus puer martyr, in Winchelcumbensi monasterio in Anglia.

S. Leo PP. IV, confessor Romæ.

S. Zoërardus seu Andreas conf.
S. Benedictus martyr
} In Polonia & Hungaria.

S. Benignus abbas, Ordinis Vallumbrosani in Tuscia. *338*

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Canonizatio S. Thomæ Aquinatis *adjecta est Greveno in additionibus Cartusiæ Bruxellensis. Quidquid de ea dici potuit, jam illustratum est* VII Martii.

S. Vigilius *episcopus Autissiodorensis & martyr hoc die colitur Compendii in Galliâ, ut tradit Ferrarius. Fortassis translatio ejus est, cum natalis, ut alibi diximus, agatur* XI Martii.

S. Anacletum PP. *alicubi hoc die notatum invenit Bollandus, ubi recte eum retrahit ad diem quo de ipso actum est* XIII Aprilis.

S. Eovaldus (*vulgo* Saint Hou *vel* Saint Oud) *in Gallia hoc die recolitur, & quidem ut* Confessor, *ut eum retulit Castellanus, verum potissima ejus, tamquam martyris festivitas est eo die quo de ipso jam pridem actum est* VII Maii.

S. Sixti martyris *apud Gerundam in Hispania meminit hoc die Tamayus, eum, nescio qua de causa hic sejungens ab* Eovaldo *socio, cum quo sub Daciano passus est; nos de utroque egimus* VII Maii.

S. Theodota martyr CPoli sub Leone Iconoclasta *hodie refertur in Martyrologio Romano, eò adscita ex Menologio, quod è Græco vertit Sirletus: de qua etiam Ferrarius in nova Topographia pag.* 41, *& Arturus in sacro Gynæceo ad hunc diem. Baronius quoque consuli potest ad annum* 726. *At locus, tempus, nomen Imperatoris, & alia adjuncta, in elogio apud laudatum Sirletum expressa, plenissime nobis persuadent, illam prorsus esse eamdem cum S. Theodosia sanctimoniali martyre CPolitana sub Leone Isaurico, quam, cras recensendam inter Prætermissos, aliàs dedimus* XXIX *Maii. Itaque omnia*

A *omnia remittimus ad eumdem diem* XXIX Maii.

Aquiſgranenſis eccleſiæ dedicatio *ſignata alicubi eſt die præcedenti, ſed in pluribus Uſuardi auctariis hac* XVII. *Videantur Acta Leonis III* XII Junii.

S. Hervæum *ſignavit hoc die Caſtellanus, forte quod invenerit, eo die obiiſſe; at quæcumque cauſa fuerit, de ipſo jam actum eſt* XVII Junii.

S. Nicoſtratum Commentarienſem *à ſocius ſuis hoc die avulſit Caſtellanus in Supplemento pag. 695, neſcio quo ſcrupulo: nos de eo & ceteris egimus* VII Julii.

S. Amalbergæ virginis Octava *in hunc diem incidit, notata haud dubie pro aliqua eccleſia ubi peculiari feſtivitate recolitur Gandavi, Tamiſiæ aut' Maternæ. Nos quæ ad ejus Acta & cultum ſpectant abunde diſcuſſimus* X Julii.

Liberti confeſſoris & Ludberti abbatis *memoria, in Additionibus Mss. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum hoc die adjecta, non videtur alio referri poſſe quam ad* S. Libertum, *Trudonopoli à Normannis interemptum, de quo vide quæ diximus* XIV Julii.

B S. Æternum epiſc. martyrem *Ebroicis in Normannia annuntiat hoc die Sauſſayus: nos de eo poſt Caſtellanum egimus* XV Julii.

S. Siſenandus *à Ferrario ex tabulis Cordubenſibus hoc die coli dicitur, at nos eum cum Romano retulimus die præcedenti* XVI Julii.

Triumphi S. Crucis *inutilis eſt repetitio apud Ferrarium hoc die, qui de eo ſatis egerat, quando & nos in prætermiſſis de eo locuti ſumus* XVI Jul.

S. Caii martyris ſub Diocletiano, Calari in Sardinia *ſcribit hoc die Ferrarius, primus qui de tali Sancto meminerit, unde & paulo longiorem notam appoſuit quæ hic deſcribi meretur:* Ex Tab. eccleſiæ Calaritanæ. Ejus corpus in ſacra æde S. Luciferi anno ſal. MDCXV à D. Franciſco archiepiſcopo Calaritano repertum fuit, qui ab hoc S. martyre familiam Caiorum Calari genus duxiſſe ſcribit, in quibus S. Hilarius Papa, Criſpini Caii filius, & Benedictus Anaſtaſii Caii, civis Calaritani filius presbyter Card. tit. S. Praxedis ſub Gregorio VII Pontifice maximo. Viget adhuc familia hæc

C Calari inter præcipuas, in qua D. Joannes Caius, ſive ut nunc loquuntur, Caus, Canonicus eccleſiæ cathedralis, qui nobis multa de Sanctis Sardiniæ ſubminiſtravit. *Superſit familia Caia, forte ab antiquis Romanis repetenda, per me licet; quid de genealogiis iſtis, à Sanctis deductis, ſentiamus, priidem & abunde explicatum eſt. Non video, unde Ferrarius acceperit,* Caium *illum ſuum* ſub Diocletiano *paſſum; nec quid ipſum moverit, ut hoc die eum collocaret, quem teſtibus Squirro & Bonfanto, certum eſt, repertum fuiſſe die ſequenti ſeu* XVIII *Julii. Minus etiam intelligas, cur ad* XXI *Julii iterum primo loco ab eodem repetatur,* Calari in Sardinia, S. Caii martyris. *Sed Ferrarium mittamus. Laudatus Squirrus in Sanctuario Calaritano, non* Caium, *ſed conſtanter* Acaium *appellat, repertum mutilum epitaphium mirifice reſarciens, ut vide pag.* 229. *Bonfantus autem in Triumpho Sanctorum Sardiniæ pag.* 413 *paulo ſuavius rem inflectit, disjuncto A, ex* Acaio *fingens* Aulum Caium, *multaque alia comminiſcens, quæ hic examinare non lubet. Qui plura de hoc & aliis, ſeu veris, ſeu prætenſis Sanctis, in Sardinia ſub initium ſeculi* XVII *inventis, ſcire*

D *cupiunt, adeant Bollandi præfationem ante tomum* I *Februarii cap.* 5, *& Papebrochii Reſponſiones ad articulum* XXI *num.* 40.

S. Joannis abbatis ſanctitate clari *lego in Benedicti Dorganii Kalendario monaſtico, nulla appoſita loci notitia, quam ſuggeſſit Menardus:* In Anglia, S. Joannis abbatis monaſterii S. Albani, ſanctitate & doctrina clari, *quæ male à Bucelino die præcedenti relata, ibi obiter diximus. His ſimilia referuntur in utraque editione Martyrologii Anglicani, citaturque Weſtmonaſterienſis in Floribus hiſtoriæ, non in* Floribus Sanctorum, *ut in poſteriori perperam notatum eſt. Bucelinus ſatis habuit indicare diverſos ſcriptores Anglicos: unde primi duo receperint, non indicatur; ex Wione non accepiſſe ſatis certum eſt; neque alii de Anglicis Sanctis agentes, multo minus Martyrologi antiquiores, Joannem iſtum ſacris Faſtis adſcripſere; ut magnopere curandus hic non ſit Ferrarius in Catalogo ſuo Univerſali ſatis rotunde & liberè corradens quidquid uſquam ei occurrit. Citat & ipſe Pariſium & Weſtmonaſterienſem, quorum verba referre equidem non gravabor.* E *Sic habet ille ad annum* 1214 *pag.* 174: Eodem tempore Joannes abbas eccleſiæ S. Albani, in die B. Kenelmi regis & martyris, XIX anno prælationis ſuæ, plenus dierum, ſanctitate & religione inſignis, ſcientia ad plenum eruditus, in ſenectute bona, ſanctiſſime diem clauſit extremum. *Vitam ejus paulo diffuſiorem habes inter viginti tres abbates à pag.* 67, *at nuſquam apparet cultus ullius ipſi exhibiti veſtigium. Neque illis quidquam ſuperaddit Weſtmonaſterienſis hæc valde obiter deſcribens:* Eodem tempore obiit Joannes abbas S. Albani die S. Kenelmi regis & martyris: *ut hic ſaltem fruſtra adducatur pro vindicanda Joannis iſtius ſanctitate, quam nec Pariſii auctoritas ei tam facile tribuet.*

Eulogius myſtes, Eliani Ordinis alumnus, in Thebaide prophetiæ dono illuſtratus inter Eliades florebat ſub Damaſo Papa anno 373. *Verba ſunt Aciei bene ordinatæ, quæ in gratiam Philippi Viſitantini hic deſcribere pergimus, uti & ſequentia in eodem libello contenta.*

V. Marianus à ſancto Benedicto, Carmeli alumnus, tanta floruit ſanctitate, ut eum ſancti Coſmas & Damianus ad cælum invitaverint & duxerint anno 1594, dum obiit Matriti

Joannem Beetzium *his jungere liceat ex noſtro Fiſeno in Floribus eccleſiæ Leodienſis, quem à Trithemio laudatum teſtatur.*

Petranum *nobis hoc die annuntiat ſolus Camerarius his verbis:* Hoc eodem die S. Petranus conf. in Campania Galliæ provincia celebris. Fuit hic Dei famulus unus ex fratribus S. Gibriani. *De hoc in opere noſtro egit Henſchenius ad* VIII *Maii quo colitur: aſt in notis ad Vitam in qua fratres & ſorores omnes enumerantur, recte advertit, neſcire ſe, an & quo die colatur* Petranus: *neque ego hactenus diſtinctiorem notitiam inveni. Sola Camerarii auctoritas nihil magnopere apud nos definit; ſorores prætermiſit Bollandus ad* III *Januarii.* Petranum *aliquem ſuggerit Caſtellanus in Martyrologio Univerſali in additionibus ad Sanctos incerti diei pag.* 1005, *ut* qui eccleſiæ alicujus in Britannia Armorica patronus ſit: *verum an ſit S. Gebriani frater, vel ut Sauſſayus nominat, ſocius, incertum. Si*

A *certiores notitiæ acceſſerint, poterit de Petrano agi alio quolibet die.*

Golgus abbas *memoratur item ab eodem Camerario, aſſerente,* de eo *agere* Adamnanum lib. 3 & alios, *quos nominatos oportuit. Adamnani librum tertium intelligendum puta de Vita S. Columbæ, quam dedimus ad* XI *Junii, licet inter numeroſam nominum claſſem* Golgum *ego non reperiam, aliter fortaſſe efformatum. Non opinor, Camerarium omnes, qui cum S. Columba egerunt, Sanctis adſcribere, quemadmodum ferme Hiberni quidquid S. Patricium ſpectat, ſacrum & ſanctum exiſtimant. Certe* Golgum *continuo ut Sanctum non agnoſcam, niſi majori quam Camerarii auctoritate cultus ejus probetur.*

Sancti quindecim mille martyres in Piſidia *(aliàs in Perſide)* gladio conſummati *referuntur in Synaxario Ms. chartaceo Divionenſi ſeu Chiffletiano cum duobus verſiculis. Memorantur etiam notati in Mſs. Menæis Cardinalis Mazarini. De iis præterea agunt Galeſinius ac Ferrarius,*

B *ut videſis die proximè ſequenti in Prætermiſſis.*

Romani M. & Joannis I *memoriam ſuggerit Kalendarium Syriacum ſeu Chaldaicum, Romæ excuſum anno* 1624, *quod Majoribus noſtris Latinè dictavit D. Joſephus collegii Maronitici* 1661. *Plura neſcimus.*

SS. Speratus & Veronice gladio perempti *notantur in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii, duobus verſibus honorati. De loco palæſtræ, ætate aliiſve circumſtantiis non licuit mihi quidquam diſcere. Quare ſufficit illos hic ſolummodo memoraſſe.*

Mariam d'Ajofrin *Hieronymitiſſam S. Pauli, ut* Venerabilem *Toleti anno* 1489 *defunctam annuntiat Caſtellanus; ejus memoriam hic notaſſe nobis ſat eſt.*

Arnoldus monachus in Hemmerode *locum habet in Kalendario Ciſtercienſi Divione impreſſo, non hoc die, ſed ſequenti; aſt in Catalogo Bruxellis edito* 1620, *atque in ampliſſimo Chronologico-geographico Sigiſmundi Alberti, recentius excuſo Monteregali* 1712, *tum vero apud Chryſoſtomum Henriquez, Chalemotum & alios melius, opinor, hac die* XVII, *cum titulo* Beati *& longiori elogio, quod non uſque adeo invitus admiſerim; nempe quod* morum ſanctitate inſignis . . . . . & virtutibus clarus in pace quieverit; *quod, teſte Cæſario Heiſterbacenſi lib.* 2, *cap.* 3, *viſus dicatur ab Iſembardo* inter triumphantes Jeruſalem cives glorioſus & exultans *&c. Hæc, inquam, licet in ſola Cæſarii fide, haud equidem difficulter admiſerim; at non item quod de cultu, ei uſpiam exhibito, ſatis conſtet; unde à Miræo Sanctos Ciſtercienſes recenſente in elencho breviori, typis Joannis Pepermanni anno* 1621 *vulgato, omnino præteritus eſt. Utinam æſtimatiſſimi nobis Ordinis ſcriptores, inter veros ſeu* Sanctos *ſeu* Beatos *ſuos, qui cultu gaudent, & venerabiles dumtaxat, paulo accuratius diſtinguerent; ne toties eadem à nobis repetenda eſſent: docendum de cultu, antequam tam multi, apud ipſos* Beati *titulo donati, digniori loco in hoc opere collocentur.*

Staniſlaus Polonus *abbas S. Crucis in Monte Calvo, non procul Cracovia, cum octoginta duobus monachis Ciſtercienſibus, pro fide Catholica trucidatus cum elogio refertur ab Henriquez & Chalemoto, atque poſt ipſos à Bucelino hoc etiam die, quo tamen de eo non meminere Catalogi Bruxellenſes aut citatum Kalendarium Divionenſe: ampliſſimus jam ſupra dictus Albertinus non dubitavit* Sancti *titulum ei apponere his verbis:* S. Staniſlaus Boleſlai pudici Poloniæ regis conſanguineus, & abbas S. Crucis in Polonia martyr cum LXXXII monachis, in Monte Calvo prope Cracoviam XVII Julii MCCLX. *Lego apud Dlugoſſum, vaſtatum eo anno Montis Calvi cœnobium, at qui tunc homines ibi perierint ſigillatim non explicat: quod vero magis mireris, ſcriptores alii Poloni, in Sanctis popularibus ſibi vindicandis ſane haud ſcrupuloſi,* Staniſlaum *iſtum inter ſuos non agnoſcunt, ne quidem Martinus Baronius, qui vitam alterius Staniſlai nempe Caſimirienſis Canonici regularis ejuſque miracula recenſens, atque ſub opuſculi finem catalogum bene longum attexens viginti* aliorum Polonorum ejuſdem nominis Sanctorum, *de hoc, quantumvis ſynonymo, Ciſtercienſi ne verbo quidem meminit. Nullum ſcriptorem Polonum citat Henriquez, nixus ſola, ut apparet, Bivarii fide, quæ quanta apud nos ſit, nihil attinet multis hîc depromere. Narrationem in dubium revocare nolim, at de martyrio vel ab ipſa eccleſia Polonica, nedum ab univerſali admiſſo, nulla hactenus ſatis certa exſtant veſtigia.*

D

E

Staniſlaum de Stapis *Ord. S. Franciſci de Obſervantia, ut* virum magnæ contemplationis & regularis perfectionis, *& prædicatorem ac confeſſarium,* ſpiritu prophetico plenum, Bidgoſtiæ in Pruſſia humatum *anno* MDVI *hoc die* XVII *Julii, nobis depingit Martinus Baronius Jaroſlavienſis clericus in dicto hic opuſculo de Vita, geſtis & miraculis B. Staniſlai Poloni Caſimirienſis edito Cracoviæ* 1609, *ubi alios viginti Staniſlaos enumerat* Beatos *omnes, quos inter ordine decimus eſt is, quo de hic agimus,* Staniſlaus de Stapis, *præter alios ſeptem ſynonymos ex eodem Franciſcano Ordine, eodem titulo donatos, quorum pleroſque non novit Arturus à Monaſterio in ſuo Martyrologio Franciſcano, nec Fortunatus Hueberus in paulo recentiori Martyrologio, Monachii anno* 1698 *edito, quod non ita pridem accepimus. Hæc indicaſſe ſit ſatis: neque enim major hic Baronii quam Arturi aut aliorum auctoritas, donec ea acceſſerit, qualem pro B. Simone Lipnicio adduximus.*

C

F

Hieronymus Pragenſis, *eremita Camaldulenſis Bohemus, pluribus aliis ejuſdem Ordinis Sanctis Polonis adjicitur in opuſculo in eum finem edito Cracoviæ anno* 1610 *à Martino Baronio, hîc jam bis citato, ubi labores ejus apoſtolicos in Lithuania exantlatos commemorat pag.* 17; *aſſerens,* plenum dierum bonorum ſanctè in Domino obdormiviſſe Venetiis anno Domini MCCCCXL die XVII Julii. *Hæc ultro ac libens admitto; quæro, unde & cujus auctoritate* Beati *titulum aut Sanctorum honores conſecutus ſit? Reſponſa mea Polonica ſatis manifeſte innuunt, hunc & plures alios, licet à nonnullis* Beati *vocentur, nullo umquam cultu donatos fuiſſe.*

Antonius Brobeus *Londini ob defenſionem fidei ſub Henrico VIII ſtrangulatus*

Didacus Arias *Carnotæ in Luſitania, doctrina & virtute clarus*

Joannes Tilletus *in Gallia, S. Bernardini Senenſis aliquando ſocius*

Baltazar à Vigono *apud S. Romulum*

Memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciſcano, & ultima etiam in ejus Gynæceo.

A *mulum in Liguria*
Martinus à S. Maria *in villa Pallhaes ad Tagum Portugalliæ fluvium*
Conſtantia vidua, *Arragoniæ regina, Barcinone*
Magdalena Rottenburga *Monachii in Bavaria additur in Gynæceo.*
Ambroſius Kirmayr *Monachii an.* 1678 *vita functus adjicitur ab Huebero.*
Beatrix *item* à Ruſconibus *Mediolani ab eodem Huebero profertur.*
Guinizoni *monacho Caſſinenſi titulum* beati *& elogium ultimo loco tribuit Bucelinus, ut qui* natus in ulteriore Hiſpania *vixerit temporibus Henrici & Baſilii Impp. & Benedicti Papæ*; vir ſole clarior *&* plane mirabilis, *teſte Petro Diacono.*
Ludovicus à Spiritu ſancto, *&* Joannes à ſanctiſſima Trinitate *glorioſa morte labores apoſtolicos in Monomotapæ regno coronaſſe narrantur in Diario Marcheſii anno* 1633 *ad hunc diem.*

B Scariberga & Theodoſia virgines *ſic annuntiantur in Florario Ms. abſque poſitione ſeu cultûs loco, ætate vel alio ſigno, unde in earum notitiam deveniatur, quam ab antiquioribus Martyrologiis fruſtra repetas.* Scaribergam, Scarebergam, Scarabergam *ſeu* Scaraberdam *equidem novi in Silva Aquilina agri Carnotenſis cultam, at cum, neſcio qua,* Theodoſia *nulla prorſus cognatione aut affinitate connexam; ut vel aliunde accerſita ea ſit, vel ex Theodoræ alicujus nomine transformata: niſi velimus,* Theodoſium *Autiſſiodorenſem ab imperito aliquo ſcriptore femineo genere inflexum, & cum* Scariberga *non minus inepte copulatum. Porro hanc ſolam memorat Caſtellanus in Martyrologio Univerſali, non hoc die, ſed ignota de cauſa,* 11 *Octobris. Melius fortaſſe Sauſſayus à S. Arnulfo, ejus, ut volunt, marito, non diſjunxit, die quo res obſcura & intricata, quoad licuerit, evolvetur* XVIII Julii.
SS. Juſtam & Rufinam *virgines Hiſpali celeberrimas, ibi & Oriolanæ tamquam Patronas hoc die recoli ait Ferrarius, de qua re hîc diſputandum non cenſemus: Acta earum, cultum, & reliqua eo ſpectantia illuſtrabuntur die quo*
C *in antiquioribus Martyrologiis Adone, Uſuardo aliiſque, ac demum in Romano ſignantur* XIX Jul.
Spretum Ep. M. *in neſcio quo Kalendario pro hoc die Bollandus alicubi reperit, quem ego in omnibus Faſtis noſtris fruſtra quæſivi. Neque cum affinibus nominibus* Sperato *aut* Sperio *eum confundi patiuntur adjectæ qualitates* epiſcopi & martyris; *neque nuda hujuſmodi annuntiatio abſque majoris notitiæ ſubſidio admitti poteſt, utpote de ſuppoſitione aut corruptione merito ſuſpecta. Id unum reſtat ut ſuſpicemur, ex alia alterius diei annuntiatione retractum hunc Martyrem, nempe ex claſſe Corinthiorum, duce Cyriaco, in codicibus Hieronymianis, ut patebit die qua de ipſa agemus* XX Julii.
S. Marina *virgo martyr Antiochiæ Piſidiæ apud Græcos hoc die celebratiſſima eſt, ut incredibilibus tormentis affecta ſub Olybrio præſide, quam cur* XVIII *Junii ſignarit Rabanus & poſt eum Notkerus aliique ipſos ſecuti, necdum ſatis perſpicio. Sanctæ iſtius paſſionem in Hiſpaniam tranſlatam, ſatis certum eſt, an & Sancta ipſa, definire non auſim; videntur Marinæ Gallæcienſi propria aliqua aptari quæ diverſam faciant, ut*

dicemus die ſequenti. Ceterum Marina Antiochena *hodie paſſim confunditur cum S. Margarita apud Latinos* XIII *hujus &* XX *die ſignata: ut proinde res tota examinanda ſit dicta die* XX Julii. D
SS. Cleonici & Stratonici *martyrum Leontinorum* inventionem *die præcedenti ex Cajetano in prætermiſſis ſignavimus, omnia remittentes ad eorum diem natalem, ſeu verum ſeu ſuppoſitum,* XXIV *Julii. Hoc die ſic habet idem Cajetanus:* Leontinis, tranſlatio SS. Eraſmi, Cleonici & Stratonici martyrum à Neophyto epiſcopo. *Unde Eraſmus acceſſerit, hîc non inquiro, certe ad eumdem diem* XXIV *Julii non ſpectat, ſed ut pridem notavit Papebrochius agens de ſanctis Alphio, Philadelpho & Cyrino ad* X *Maii pag.* 503 a, *feſtum habet cum S. Oneſimo* XXXI *Julii. Ceterum, ut pridie dictis inhæreamus, de duobus ſaltem poſterioribus plura inquiremus, etiam ex Pantheo Careræ & ex aliis* XXIV Julii.
Sanctorum martyrum Pauli, Valentinæ & Theæ *cum verſiculis & elogio memoria inſcribitur manuſcriptis noſtris Græcis è Synaxario membranaceo Sirmondi ſeu collegii Claromontani noſtri Pariſiis, & Ms. chartaceo Petri Franciſci Chiffletii noſtri, ſeu collegii Divionenſis collecto. Tertiò jam in prætermiſſis hujus tomi monemus, illos differri ad alium diem, quo de* S. Valentina *agit Martyrologium Romanum, nimirum* XXV Julii. E
SS. Oneſiphorum & Porphyrium, ſervum ejus, ab equis diſtractos, *hodie ſignatos reperio in apographo Synaxarii Ms. chartacei Chiffletii noſtri. Sed adjuncta nimium conveniunt cum Sanctis ſynonymis, duobus proximè hunc præcedentibus diebus inter prætermiſſos poſitis, quam ut diverſos eſſe credam. Proinde eos, uti ibidem factum, hîc rurſum differimus ad diem* VI Sept.
S. Hilarius Papa *hoc die obiiſſe dicitur à Ciacconio, quod facile crediderim; at nobis ſequendum Romanum Kalendarium quod ipſum habet* X Septembris.
S. Theodoram pœnitentem Alexandrinam *collectioni ſuæ generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non habentur; inſeruit Ferrarius, ducem aſſignans Maurolycum, qui haud dubie ex Petri Catalogo* Theodoram *iſtam,* F *propter conſimile exemplum Marinæ hoc ipſo die conjunctam, ſic etiam annuntiandam putaverit. At Ferrarius obſervare potuit & debuit, prædictam* Theodoram, *antiquis licet Latinis Faſtis ignotam, à Baronio memorari* XI *Septembris, utpote à Græcis acceptam, cujus Vitam auctore Metaphraſte, ex Lipomano eodem die deſcripſit Surius. Cum igitur Kalendario Romano affixi ſimus, ſtupendam eam hiſtoriam diſcutiendam remittimus ad dictum diem* XI Sept.
Canonizatio S. Franciſci *Ord. Minorum inſtitutoris pridie memorata, iterum ſignatur hoc die à Molano, ex aliquo Martyrologio Franciſcano; item à Caniſio & Ferrario: aſt de ea & ceteris ad Sanctum ſpectantibus agetur, uti diximus, die ejus natali* IV Octobris.
Tereſani Ordinis approbatio *notatur à Balinghem in Kalendario Mariano, uti hoc die ſancta à S. Pio V PP. anno* 1565. *Quæ de ea notatu digna occurrent ad Vitam Sanctæ ipſius Tereſiæ illuſtrabuntur* XV Octobris.
S. Bolonia V. M. *Martyrologiis omnibus, tum antiquis tum recentioribus plane incognita, in pago ſui nominis apud Lingonas colitur novem*

A *lectionibus duabusque orationibus propriis, quas anno* 1657 *ad Bollandum misit noster Jacobus Vignerius, quasque paulo contractiores etiam accepit à Petro Francisco Chifletio; ad quarum calcem notatur, factam sacri corporis translationem hoc die à principe Cardinale de Barro, Lingonensi episcopo anno* 1417. *Ast ibidem observat Chifletius, in Lingonensi Breviario hujus sanctæ Virginis memoriam recoli* XVI *Octobris, quemadmodum & aliis locis, ibidem ab ipso signatis; ut portento simile videatur, oculatissimos duos Gallicanos Martyrologos Saussayum & Castellanum de* S. Bolonia *non meminisse; nisi fortasse alio etiam nomine appelletur, quod ipsi præferendum censuerint. Quanti sint pretii lectiones, hîc non disputo, cum enim ad hunc diem sola translatio pertineat, eas examinandas remitto ad diem quo ipsam coli diximus* XVI Oct.

Odiliæ virginis translatio *signatur in Florario nostro Ms, ut quæ* fuerit una de decem elegantissimis reginis & virginibus S. Ursulæ in solatium datis. Hujus corpus per revelationem Coloniæ inventum, unà cum sororibus suis duabus, scilicet Ema & Jutta, & quodam episcopo, in monasterium Fratrum S. Crucis, in Hoyo Leodiensis diœceseos, quod Clarus locus dicitur, & caput ejusdem Ordinis exiſtit, translatum est anno salutis MCCLXXXV, ubi infinitis coruscat miraculis. *Ita codex iste, cujus historia qualiscumque examinanda remittitur ad diem quo tot aliæ Ursulanæ rejectæ sunt (ut die sequenti iterum dicetur)* XXI Octobris.

B

S. Severini episcopi Colonienſis commemoratio reliquiarum *agitur in editione Usuardina Lubeco-Colon., atque in Greveno; quæ festivitatis istius causa sit, hîc non inquirimus: celeberrimi Sancti Acta, ceteraque ad eum spectantia illustrabuntur* XXIII Octobris.

SS. Marciani, Terentiani, Stephani, Vitalis, & Agricolæ *apud Dertonenses* recondito *omitti hoc die poterat à Ferrario; merito enim asseritur*, corpora aliquorum alibi quiescere, *ut magis patebit, ubi de SS. Vitale & Agricola* IV Novembris.

S. Lazarus, qui in Gallisio monte in pace quievit *cum duobus versiculis suggeritur à Synaxario Ms. chartaceo Chifletii, reliquiarum verò ejusdem receptio vel relatio (Græcè ἀνακομιδὴ) notatur in Synaxario membranaceo Ms. Sirmondi. In Synaxario Ruthenorum, à Georgio David nostro verso, legitur* translatio ossium V. P. N. Lazari, qui in monte Galileæ (*Gallesio, de quo Strabo lib.* 14) jejunabat. *Leo Allatius in Diatriba de Symeonum scriptis pag.* 103 *testatur, Vitam ipsius ac miracula conscripta fuisse à Gregorio patriarcha, assignato scriptionis exordio. Plures fortasse de hoc Sancto notitiæ cum dicta Vita ac miraculis alicunde eruentur, dum interea ipsum remittimus ad diem, quo in Typico S. Sabæ cum titulo thaumaturgi signatur* VII Novembris.

Florentiam virginem *hoc die commemorat Florarium Ms. ad textus marginem, sed manu eadem: Grevenus istius Sanctæ* corporis translationem in Dacia *collocat; idque à Canisio Germanicè versum non rectè intellexit Ferrarius.* Florentiam *Pictavii & Cumulati in ejus agro agnoscimus; at translatam eam fuisse in Daniam, clarius doceri cupimus. Sanctam referunt Saussayus & Castellanus, non hoc die, sed eo quo de ipsa agetur* I Decembris.

D

E

DE SS. MARTYRIBUS SCILLITANIS

SPERATO, NARZALE, CITTINO, VETURIO, FELICE, ACYLLINO, LÆTANTIO, JANUARIA, GENEROSA, VESTINA, DONATA, SECUNDA,

C

CARTHAGINE IN AFRICA.

F

G.C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Martyrum numerus, nomina & cultus.

ANNO CC. *Acta sincera, & vetustissima Martyrologia testantur, glorioſos hoſce Christi pugiles, qui communiter Martyres Scillitani vocantur, numero duodecim fuisse. Unde Wandelbertus in Martyrologio Metrico eos* plebem duodenam *appellat. Nihilominus vereor Florentinius, ut Acta proconsularia, quæ tamquam vere pretiosum venerandæ antiquitatis thesaurum Eminentissimus Cardinalis Baronius protulit, revera Scillitanorum Martyrum sint, quia inter duodecim nomina, in Actis illis relata, reperiuntur aliqua, quæ in quibusdam Hieronymiani Martyrologii codicibus à sacra Scillitanorum societate sejunguntur: nam exemplar Lucense sic habet confuse:* In Africa, sanctorum Aquilini, Sperate, Chindini, Bituri, Azardi. In Mediolano, natalis sancti Marcelli. In Carthagine natalis sanctorum Generose, Januarie & Scillitanorum. *Codex vero Corbeiensis adhuc magis hunc duodenarium Martyrum numerum confundit, aut potius dividit hoc modo:* XVI Kal. Aug. In Africa, natalis SS. Aquilini, Speratæ, Chindini, Bituri, Azardi, Menelampi, Zosimi. Mediolano, natalis S. Marcelli, Justini, Nonni; Carthagine, natalis SS. Generosæ, Januariæ & Scillitanorum. Et alibi natalis sanctæ Mammæ. In Asia, Nazarii, Veturii, Januarii, Secundæ, Donatæ, Bessiæ, Maximi, Pauli, Aquilini, Felicitatis, Cutatæ, Titianæ, Bessæ, Sirianæ, Entati, Justini.

Contra mendosos Hieronymiani Martyrologii codices ostenditur,

duodecim fuisse hos Martyres,

2 *Fateor hîc tantam esse confusionem, ut non facile horum Martyrum palæstræ aut nomina cum Actis proconsularibus conciliari possint. At ea nominum & locorum, ab amanuensibus corruptorum, diversitas, in codicibus Hieronymianis passim obvia*

A *obvia, officere non poteſt Actis noſtris omnino genuinis, maximè dum conſtans veterum Martyrologorum conſenſus ea confirmat, aſſeritque, hos duodecim Martyres ſimul Carthagine paſſos fuiſſe. Nemo igitur duodenarium horum Martyrum numerum negare poteſt, niſi Martyrologis veteribus atque ipſis Actis proconſularibus fidem velit adimere: totidem enim, tum in Mss. Baronianis & Colbertinis, à Ruinartio inter Acta Martyrum ſincera & ſelecta editis, tum in Ms. noſtro, quod ex codice Toletano excudemus, recenſentur.* Quibus omnibus, *inquit merito Ruinartius in admonitione prævia ad Acta martyrum Scillitanorum num.* 2, prævalere non poteſt Martyrologii à clariſſimo viro Florentinio Lucenſi editi auctoritas, ubi aliqui ex illis Martyribus, qui in Actis memorantur, à Scillitanis videntur diſtingui; quamvis in eodem Martyrologio, quod ſcilicet ſancto Hieronymo attribuitur, in plurimis codicibus Mss., ut ipſemet Florentinius obſervat, omnes illi ſimul Scillitani vocentur.

B *quorum nomina propria variè ſcribuntur, inter quæ nomen Acyllini Tillemontio,*

3 *Nomina horum Martyrum in variis Actis & Martyrologiis ita diſtorta ſunt ac diverſa, ut vix inter ſe dignoſci, & femina à viris diſtingui poſſint: etenim præter alias nominum inflexiones in quibuſdam* Januarius *&* Generoſus *pro* Januaria *&* Generoſa *ſcribitur. Sed hæ aliæque diſcrepantiæ facile obſervabuntur, quando de eorum cultu acturi, diverſas Martyrologorum annuntiationes proferemus. Interim nomina in titulo ſcripſimus eo modo, quo in Actis proconſularibus à Baronio editis exprimuntur. Tillemontius tom.* 3 *Memor. Eccleſ. pag.* 639 *ait, ſeſe in ſignandis horum Martyrum nominibus ſequi Mss. Baroniana, exceptis duobus, nempe* Acyllino & Lætantio, *pro quibus juxta plures codices ſubſtituit* Aquilinum *&* Lactantium. *Deinde quia* Aquilinus *Græcè ſcribitur* Ἀκυλῖνος, *vix dubitat, quin Acyllini nomen ex Græcis Actis deſumptum fuerit, atque hinc confirmat ſuam opinionem, quam pagina præcedente indicaverat, videlicet Acta primigenia in linguam Græcam fuiſſe tranſlata, ac ea, quæ modo habemus, ex Græca iſta tranſlatione prodire. Nobis in re adeo obſcura & incerta divinare non lubet.*

C *vel Aquilini Gualtiero leviter conjecturandi cauſam præbuit.*

4 *Miramur tamen, Græcos, ſiquidem ea Acta ſuo idiomate conſcripta habuerint, nuſquam in ſuis Menæis, Synaxariis aut Menologiis* S. Sperati *& reliquorum martyrum Scillitanorum meminiſſe. Præterea quid obeſt, quo minus aliquis Afer vocetur Acyllinus, quandoquidem teſte Grutero & Ruinartio, Acylla ſit Africæ civitas, de qua Hirtius in Bello Africano cap.* 33 *meminit, cujus verba refert Chriſtophorus Cellarius in Notitia orbis antiqui tom.* 2, *lib.* 4, *cap.* 4. *Quid ſi martyr nomen* Acyllini *traxerit ab ea urbe, eo quod in illa natus aut diu commoratus fuerit? Nihil tamen ex his omnibus affirmo. Vocetur Aquilinus vel Acyllinus, parum intereſt. Id unum volui oſtendere, ex* Acyllini *nomine debile argumentum deduci ad confirmandam Græcam Actorum verſionem. Nihilo certius eſt, quod loco mox citando Paulus Gualterius Calaber ex populari traditione de ejuſdem S. Martyris nomine ſcribit, nempe* S. Aquilinum *ſeu* Aquilanum, *ut eum ab antiquis appellatum falſo aſſerit, natum eſſe in Aquilano Calabriæ caſtello jam deſtructo, atque ab hoc loco natali nomen ſuum retinuiſſe. Sed cum nunc de appellatione, omnibus his Martyribus communi, agendum ſit, hujus ſcriptoris opinionem eâdem operâ refutabo.*

AUCTORE G. C

Hi duodecim Martyres generali nomine Scillitani.

5 *In vetuſtiſſimis Martyrologiis aliiſque Mss. codicibus hi Martyres cognominantur Scillitani. Petrus de Natalibus, epiſcopus Equilinus, in Catalogo Sanctorum lib.* 6, *cap.* 110 *iſtius appellationis hanc reddit cauſam:* Dicuntur Scyllitani à Scyllitana inſula, ex qua oriundi fuerunt. *Ubi terrarum ſita ſit hæc* Scyllitana inſula *ignoro, cum omnes coſmographi, quos videre licuit, nullam hujus nominis inſulam noverint. Forte Equilinus geographiæ parum peritus, ut aliàs me oſtendere memini, Scyllæum ſeu Scyllitanum Calabriæ ulterioris promontorium perperam vocavit inſulam, eò quod verſus Siciliam inſtar peninſulæ in mare excurrat; atque ita fortaſſe occaſionem præbuit ſcriptoribus Calabris attribuendi ſibi iſtos Martyres tamquam populares. Certe Paulus Gualterius in opere Italico, cui hic titulus præfigitur* Glorioſus Triumphus ſeu Legendarium SS. Martyrum Calabrorum, *lib.* 1; *cap.* 87 *eos Calabriæ vindicat.*

non à Calabriâ,

6 *At de ipſorum patria inter ipſos Calabros eſt controverſia, quibuſdam. affirmantibus, illos ad Scyllam; vulgo* Sciglio, *Calabriæ oppidum, in alta rupe poſitum, pertinere; aliis autem contendentibus, eos ſpectare ad epiſcopalem ejuſdem regionis urbem, communiter dictam* Squillaci, *cujus præſul vocatur* Scyllitanus *apud Baronium in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 562 *num.* 8 *&* 9. *Non eſt opus hanc litem componere, cum utrimque nullum habeant aſſertionis ſuæ fundamentum, præter quamdam nominis affinitatem. Quod ſi ad appellationis ſimilitudinem tantummodo attendendum ſit, ego eodem jure, id eſt nullo, patriam illis aſſignabo Scyllæum Peloponneſi promontorium, quod ſinum Argolicum à Saronico dividit, & de quo Ptolomæus lib.* 3, *cap.* 16, *Strabo lib.* 8 *aliique egerunt. Si operæ pretium foret, poſſem alias Græciæ civitates homonymas proferre, eaſque eadem ratione Sanctis noſtris natalitias attribuere.*

E

ſed Africæ civitate appellati,

7 *Veroſimile admodum eſt, hos Martyres à patria, aut urbe, quam incolebant, dictos fuiſſe Scillitanos. Notkerus id ſatis indicat in ſuo Martyrologio, ubi dicit, eos* ſub Saturnino præfecto de civitate ſua Scylla Carthaginem *perductos fuiſſe. Omnes martyrii circumſtantiæ ultro monſtrant, hanc urbem in Africa ſitam fuiſſe. Quare vix dubito, quin Scilla vel Scillite fuerit epiſcopalis illa civitas, quam Carolus à ſancto Paulo in ſua Geographia ſacra, cum notis Holſtenii edita, pag.* 92 *in Proconſulari provincia collocat, & cujus antiſtes Squillacius in Collatione Carthaginenſi apud Labbeum noſtrum tom.* 2 *Conciliorum col.* 1393 *ſic memoratur:* Squillacius epiſcopus eccleſiæ Scillitenſis Carthagini conſtitutus, præſente V. C. Tribuno & Notario Marcellino, die ſuperiori mandavi & ſubſcripſi. *Qui plura de hac Africæ urbe noſſe cupit, adeat Ruinartium in notis ad Hiſtoriam Perſecutionis Vandalicæ pag.* 274. *Adde, quod Wandelbertus in ſuo Martyrologio metrico hos duodecim Martyres celebrans, Carthaginem Scillitanæ urbis caput ſeu metropolim fuiſſe ſignificet his verſiculis.*

F

Sedecimam votis Carthago ſpectat opimis
Martyrii plebem duodenam læta frequentans,
Scillitana ſimul CAPITI quos patria miſit.

Ex his aliiſque, quæ adferri poſſent, argumentis manifeſtum ſit, Martyres Scillitanos non à Calabriæ, ſed Africæ civitate cognomen traxiſſe. Nunc eorum cultum ſtabiliamus.

8 *Celeberrimam olim in Africa fuiſſe horum Sanctorum memoriam, colligo ex venerandis illius*

AUCTORE G. C.

olim in Africa celebrem cultum habuerunt;

ecclesiæ monumentis : nam Victor Vitensis seculi quinti scriptor lib. 1 *Persecutionis Vandalicæ num.* 3 *testatur, extitisse istic* basilicam . . . Scillitanorum, *quam Wandali, Ariana lue infecti, inter ecclesias* alias, quas non destruxerant, suæ religioni licentiâ tyrannicâ manciparunt. *Videtur S. Augustinus sermonem* CLV *alias* VI *de verbis Apostoli in hoc ipso templo habuisse : in veteri enim codice Ms. Romani monasterii sanctæ Crucis in Jerusalem Ordinis Cisterciensis huic sermoni is titulus præfigitur :* Habitus in basilica Sanctorùm Martyrum Scillitanorum. *Possidius in Indiculo cap.* 9 *notat, concionem etiam à S. Augustino habitam fuisse* per natalem Sanctorum Martyrum Scillitanorum. *Sed cum is sermo nusquam inter ejus opera, nequidem novissime edita, compareat, existimo eum aut excidisse, aut etiamnum alicubi cum pulvere luctari. Eamdem ecclesiæ Africanæ venerationem indicat Kalendarium Antiquissimum, à Mabillonio tom.* 3 *Analectorum pag.* 398 *editum, in quo inter ceteros sanctos, quos ecclesia Carthaginensis annua festivitate celebrabat, nostri Martyres ita referuntur :* XV . . Kal. Aguſtas Sanctorum Scillitanorum

B

qui postea transiit in Hispaniam,

9 *Neque intra solos Africæ terminos religiosus ille cultus remansit, sed à multis seculis in Hispaniam transiit, ubi jam seculo* VIII *Missam de S. Sperato extitisse constat ex epistola Elipandi Toletani, qui in ea patrocinium hæresi suæ se reperisse confidenter jactabat. At ei doctissimus Alcuinus, Caroli Magni magister, lib.* 2 *adversus Elipandum inter ejus opera anno* 1617 *Parisiis impressa col.* 953 *respondit in hunc modum :* Dum tuæ infidelitati, ô venerande frater, ex aliis ecclesiarum Christi doctoribus testes defecerunt, subito Toletanos, ut ais, venerabiles patres protulisti, & illorum in Missarum solemniis orationes in auxilium tuæ sectæ adsumpsisti. *Deinde, solutis aliquot Elipandi objectionibus, columna sequenti sic pergit :* Quod ais in Missa sancti Sperati martyris, ... inconveniens dictio est. *Hæc Missa ad diem* XVI *Novembris hodiedum legitur in Missali mixto seu Mozarabico, quod Illustrissimus ac Reverendissimus D. Franciscus Ximenius archiepiscopus Toletanus ad conservandum antiquum Mozarabum ritum anno* 1500 *typis mandari jussit.*

C

uti testantur hymnus,

10 *In Breviario Mozarabico, quod jussu ejusdem Illustrissimi archipræsulis duobus annis post Missale impressum est, die* XXI *Julii recitatur Officium de S. Sperato. Cum anno* 1722 *essem Toleti ad conquirenda Operi nostro monumenta, ex editione unica & admodum rara hujus Breviarii, quod nulla ratione obtineri, imo vix commodari potuit, transcripsi hymnum sequentem :*

Sperati sancti martyris
Palmam virtutis inclytam
Alternis invicem choris
Hymnis canamus mysticis:
Hunc urbs præpollens Africæ
Carthago servat martyrem,
Complectiturque occiduus
Christo dicatus populus.
Floret ejusdem tumulus,
Eximiis virtutibus,
Ut passionis gloriam
Amplificent miracula.
His * sacris cum sodalibus
Dum cogitur ad victimam
Negavit sese fortiter
Thura libanda idolis.

* *forte* Is *aut* Hic

Exclamat namque protinus
Christi minister ego sum;
Quosque videtis socios,
Tales adesse credite.
His dictis præsul * impius
Commotus ira insaniæ,
Ferire jubet gladio
Colla piorum Martyrum.
Post hoc trophæum fidei
Evolaverunt animæ;
Petentes Patris solium
Pares coronas capiunt;
Sicque gerentes stigmata
Christi in carne propria
Conformes facti sunt Christo
Cælesti regno ac præmio.
Deo Patri sit gloria,
Ejusque soli Filio,
Cum Spiritu Paraclito
Regnans per omne seculum. Amen.

D

* *forte* præ-ſes

11 *Opinor, quasdam S. Sperati & Sociorum martyrum reliquias ex Africa in Hispaniam transl. latas solemni huic Mozarabum cultui causam dedisse, quia in prædicto Officio legitur hæc oratio:* Deus exultatio & palma sanctorum Sperati vel comitum ejus martyrum tuorum, exaudi nos supplices tuos, & præsta, ut quorum in tuo amore reliquias veneramur, & emolumenta recolimus, eorum meritis ab omnibus malis liberari & conservari mereamur. Amen. *Adde illos Martyres non ipso martyrii die à Mozarabibus coli, sed in Breviario* XXI *Julii, & in Missali* XVI *Novembris celebrari, qui forte sunt dies, quibus reliquias eorum receperunt, vel populo publice venerandas proposuerunt. Quomodo autem eorumdem Martyrum cultus in Galliam & Italiam pervenerit, postea patebit, quando de sacrorum corporum translatione agemus. Nunc aliquot Martyrologos enumeremus.*

Oratio in Officio Mozarabico

E

12 *Martyrologia Hieronymiana, aliaque antiqui cultus indicia jam superius dedi. Romanum parvum, à Rosweydo nostro editum, sic habet :* Carthagine, martyrum Scillitanorum, Sperati, Narthali, Cythini, Bethurii, Felicis & aliorum VII. *Beda seu Florus tomo* 2 *Martii præfixus, eos textu corrupto annuntiat :* In Carthagine Scillidanorum, id est Marcialis, Cithii, Vesturii, Felicis, Aquilini, Lactantii, Januarii, Generosi, Vestæ, Donatæ & Secundæ, sub Saturnino Præfecto, qui post primam Christi confessionem in carcerem missi & in ligno crucifixi, in mari gladio decollati sunt. *Satis patet pro* in mari *legendum esse* & mane, *ut habes in minoribus Hieronymianis Reg. Suec., S. Cyriaci & Barberiniano. Deest etiam in hac annuntiatione* S. Speratus, *apud alios duodena cohortis antesignanus; quod transcriptoris oscitantiâ factum est, ut vide in citatis codicibus. Ado omnes ita recenset :* In Carthagine natalis Sanctorum martyrum Scillitanorum, id est, Sperati, Narthali, Cythini, Bethurii, Felicis, Aquilini, Lethatii, Januariæ, Generosæ, Bessiæ, Donatæ & Secundæ, sub Saturnino præfecto. Qui post primam Christi confessionem in carcerem missi & in ligno confixi, mane gladio decollati sunt. Horum reliquiæ cum ossibus beati Cypriani & capite sancti Pantaleonis martyris, ex Africa in Gallias translatæ, venerantur Lugduni in Basilica sanctissimi Joannis Baptistæ. *Hanc sacrorum corporum translationem postmodum fuse discutiemus.*

Iidem martyres in antiquis

F

13 *Usuar-*

A *& recentioribus Martyrologiis celebrantur.*

13 *Usuardus aliorum Martyrologorum vestigiis insistens hoc die eosdem Martyres ita celebrat:* In Cartagine, natalis sanctorum martyrum Scillitanorum, id est, Sperati, Nartali, Cithini, Beturii, Felicis, Aquilini, Letatii, Januariæ, Generosæ, Bessiæ, Donatæ & Secundæ sub Saturnino præfecto, qui post primam confessionem in carcerem missi, & in ligno confixi, deinde gladio decollati sunt. *Varia Usuardinorum codicum lectio videri potest in Usuardo nostro, non ita pridem illustrato. Supervacaneum foret recentiores Martyrologos hîc proferre, cum veteres suppetant, & ad cultum probandum sufficiant. Non possum tamen, quin hic subnectam Florarium nostrum Ms., seculo* XV *exaratum, eo quod consucto horum Martyrum elogio novam quamdam narrationem, nescio ubi inventam, ita inserat:* In Cartagine sanctorum martyrum Scillitanorum, id est Sperati, Nartali, Cyrini, Beturii, Felicis, Aquilini, Letacii, Januarii, Generosæ, Bessiæ, Donatæ & Secundæ; Qui primi dum forent in aula regia, capta dulcedine Christi, omnia deserentes ei deservire studebant, cui est regnum, potestas & imperium. Tanta eorum fuit constantia, ut tormenta deriderent, &

B ea sibi fieri & infligi, ut martyrum consortio adscriberentur, affectarent. Hi sub Saturnino præfecto, Christianorum maximo [persecutore] post primam Christi confessionem in carcerem missi, & in ligno confixi, tandem gladio decollati glorioſum compleverunt martyrium. *Nescio, ubi Florarii scriptor hanc aulicam dignitatem, in Actis & veteribus Martyrologiis non expressam, legerit. Ex dictis ac porro dicendis forte clarius intelligentur ea, quæ Illustrissimus ac Reverendissimus Franciscus Maria de Aste archiepiscopus Hydruntinus de his Martyribus obscure controvertit in Notis ad Martyrologium Romanum, anno* 1716 *Beneventi editis. Nunc ad alia progrediamur.*

§ II. Acta, Palæstra & epocha Martyrii.

C *Prater Acta à Baronio ex Mss. eruta,*

Eminentissimus Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die XVII *Julii de Scillitanorum martyrum Actis hoc fert judicium:* Habemus horum sanctorum Martyrum Acta, prout excepta fuerunt à notariis & relata in Acta proconsularia, absque ullo aliquo fuco vel additamento inde descripta, nobis quidem quovis thesauro cariora. *Eadem vero Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi* 202 *integra inserunt, ac ante illa sic præfatur:* Extant proconsularia Acta martyrum Scillitanorum, qui sub eodem consulatu Claudii & Proconsule Saturnino Carthagine passi habentur, digna quidem quæ ad verbum hîc intexantur; ut ex iis, quæ certa atque explorata habentur, Martyrum Actis, cetera quæ vel non scripta, vel aliquando scriptorum memoria commendata, depravata tamen & corrupta, vel penitus periere, intelligere valeamus. Descripsimus ea ex vetustissimo codice, qui apud nos est, cognito & emendato. Ex Vaticana enim bibliotheca duo alia æque vetusta nacti sumus exemplaria. Posuimus in margine variam lectionem; in textu autem, quam putavimus fideliorem. *Nos ea ex Baronio simul cum variantibus lectionibus priore loco excudemus.* AUCTORE G. C.

15 *Quamvis eorumdem Martyrum Acta, aliquatenus à Baronianis diversa, ex Ms. codice bibliothecæ Colbertinæ ediderit Ruinartius, tamen ubique tantam sinceritatem tamque venerandam simplicitatem spirant, ut severissimi critici ea vellicare non fuerint ausi. Tillemontius quidem, ut supra indicavi, ex quibusdam barbarismis &, ut putat, hellenismis conjicit, illa Acta primo è lingua Latina in Græcam, ac postea iterum ex Græca in Latinam fuisse translata, ac inde suspicatur, eam Actorum discrepantiam provenisse; sed adeo levibus nititur conjecturis, ut parum nos movere debeant. Quasi vero barbaræ & impropriæ phrases transcribentium ignorantiâ in Acta Latina irrepere non possent. Magis nobis placet judicium Ruinartii, qui in Admonitione ad hæc Acta de ista diversitate sic loquitur num.* 1: Hanc autem varietatem Actorum ex eo profluxisse existimamus, quod cum hæc Acta à fidelibus, qui quæstioni forte præsentes fuerant, descripta fuissent, vel forte ab iisdem ex notariorum publicorum excerptis compendiose relata, ea quæ audierant vel legerant, alii aliis verbis retulerunt. *Jam nostra horum Actorum ecgrapha recensemus.* E *& alia ex Ms. bibliothecæ Colbertinæ à Ruinartio editâ,*

16 *Præter Acta Baroniana, aliaque bibliothecæ Colbertinæ, & fragmentum ex Ms. codice Augiensi erutum, quæ omnia à Ruinartio typis vulgata sunt, possidemus octo manuscripta eorumdem Actorum exemplaria, de quibus nunc singillatim pauca notabimus. Primum anno* 1660 *ex Suessionensi Cælestinorum bibliotheca descriptum est. Illud ab Actis genuinis potissimum stylo discrepat, ita ut clare appareat, istius scriptorem, salvâ rei substantiâ, dictionem & colloquia pro suo libitu immutasse. Præterea iis Actis subnectuntur verba sequentia, quæ ex proprio quodam SS. Martyrum Officio desumpta esse suspicor.* O Carthago caput Africanum mellifluo rore sanguineo suaviter, ut nix supra fœnum, inundata, corde plaude toto: nam Speratum posslides patronum cum sociis in regno beato. Si Carthago copiâ sanguinis decoratur; quid nunc Ambianis, quæ beata possidet corpora? Plaudat clerus canticis & hymnis, & populus de tantis patronis, quorum preces nobis dent munera. Amen. *Alterum Ms., quod vocatur Belfortianum, priori omnino simile est, nisi quod post Acta, & verba mox citata addat narrationem translationis, de qua suo loco agemus.* *hahemus octo Mss. eorumdem ecgrapha,*

F

17 *Tertium nostrum ecgraphum prodiit ex Passionali pergameno cœnobii Bodecensis in diœcesi Paderbornensi, quod hinc inde nonnihil auctum & mutatum est. Ad calcem vero paucis narratur reliquiarum translatio, quæ ex Africa Lugdunum Gallorum facta est. Quartum est ex Ms. Trevirensi S. Maximini, quod tribus præcedentibus sincerius est, & ad primigeniam Actorum simplicitatem proxime accedit. Quintum exstat in quodam Musei nostri codice signato ✠ Ms.* 40; *cujus quidem character non est valde antiquus; at ex vetustiori fideliter transcriptum fuisse arbitror, quia, exceptis paucis levioris momenti variationibus, cum sinceris Actis omnino convenit. Sextum, quod Romæ ex codice Ms. sanctæ Mariæ Majoris desumptum est, dividitur in tres Lectiones, quæ integra Acta satis sincere continent. Unde conjicio, proprias illic de Martyribus nostris Lectiones recitari consuevisse; an autem solennis ille cultus etiamnum perseveret, compertum non habeo. Septimum ego ipse anno* 1722 *ex Sanctorali* *ex quibus brevior septem enumerantur;*

AUCTORE G. C.

ctorali pergameno ecclesiæ Toletanæ descripsi, quando ad indagandas Sanctorum, maximè Hispanorum, notitias in Hispania versabar. Toletanum hoc Ms. stylo & verbis proximum est iis Actis, quæ Ruinartius ex bibliotheca Colbertina in lucem dedit. Quare hæc Acta Toletana, nusquam edita, cum Colbertinis conferemus, & observatis ad marginem præcipuis variationibus, secundo loco typis mandabimus; ea autem, quæ ex Colbertino Ms. supplentur, uncis [ ] includemus.

& octavum] præcipue examinatur,

18 *Octavum denique est Ms. Romanum, nescio cujus bibliothecæ, quod ante Acta habet talem prologum, in omnibus aliis Mss. omissum:* Temporibus Severi imperatoris, invalescente persecutione, præerat tunc civitati Carthaginis episcopus nomine Speratus, persistens in præceptis Domini, secum habens alios undecim promiscui sexus *&c. Deinde post expressa Martyrum nomina & laudatam eorum constantiam sequuntur Acta proconsularia, quorum initium interpolatum est: nam inducitur ipse consul Claudius sic* S. Speratum *interrogans:* Claudius dixit: Ergo tu, qui major esse videris, dic, qua dignitate fungeris, & quod est tibi nomen? B Speratus dixit: Indignus licet, episcopus hujus civitatis sum; si nomen requiris, apud homines Speratus vocor, religione Christianus. *Post aliquot interrogationes dicitur Claudius SS. Martyres Saturnino Proconsuli examinandos tradidisse, ac tunc tandem incipiunt vera Acta, subinde tamen in phrasibus paululum mutata. Forte Henschenius noster hujus Ms. principio inductus fuit, ut* S. Speratum *tom. I Martii pag. 632 Carthaginensem episcopum appellaret. At ego unius Ms. auctoritate non ita moveor, tacentibus præsertim omnibus aliis, ut Carthaginensem cathedram ei certo asserere ausim; nec tamen S. Martyri illam aut similem dignitatem denego, cum ex Actis satis appareat, eum sacri hujus agminis præcipuum fuisse. Atque hæc de Actis dicta sufficiant.*

Aliqui scriptores volunt, eos passos esse Carthagine Novæ in Hispania;

19 *Mirum fortasse cuipiam videbitur, nos de martyrii loco hic quæstionem instituere, cum omnes Actorum circumstantiæ clament, illos Martyres Carthagine in Africa passos fuisse. Verum ad eam disputationem nos compellunt aliqui scriptores, qui aut errore lapsi, aut patriæ amore excæcati eos Carthagini novæ (Antoninus aliique à sparti copia* C Spartariam *appellant) maritimæ Tarraconensis Hispaniæ urbi attribuunt. Primus, seu potius Joannes episcopus Cabilonensis, qui anno* 1450 *floruit, in sua Topographia Sanctorum ordine Alphabetico dispositа sub titulo* Carthago Nova civitas Hispaniæ *nominatim collocat hos duodecim* sub Saturnino præfecto martyres. *Atque hunc suspicor, primam errandi occasionem ceteris præbuisse: nam Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis, qui hanc Joannis Cabilonensis Topographiam typis mandavit, atque ex ea se multum profecisse fatetur, errantem secutus est in Martyrologio suo* XVII *Julii ita scribens:* In Carthagine Hispaniæ natale sanctorum martyrum Scillitanorum, scilicet Sperati, Martali, Cetini, Betulii, Felicis, Aquilini, Luctatii, Januarii, Generosæ, Bassiæ, Secundæ atque Donatæ sub Saturnino præfecto, qui post primam Christi confessionem in carcerem missi & in ligno confixi, deinde gladio decollati sunt. *Huic etiam leviter credidit Felicius, qui in Martyrologio Italice scripto horum Martyrum palæstram vocat* Carthaginem Hispaniæ. *Laurentius Padilla, Joannes Marieta, Sanctius Davila aliique hagiologi Hispani eumdem errorem, tamquam patriæ suæ honorificum, avide amplexi sunt, & quod nimis ardenter desiderabant, nimis facile crediderunt.* D

Galesinius vero illos semel Cordubæ adscribit, & semel Carthagini,

20 *Nescio, quid in mentem venerit Petro Galesinio, dum in Martyrologio suo* XIX *Julii ita scribit:* Cordubæ in Hispania sancti Sperati martyris & sociorum. *Die autem* XVII *ejusdem mensis sic sibi contradicit:* Carthagine, beatorum martyrum Scillitanorum, Sperati, Nartali, Cythini, Beturii, Felicis, Aquilini, Letatii, Januariæ, Generosæ, Bessiæ, Secundæ, Donatæ; qui fidei ardore inflammati, post primam confessionem Christi, in carcerem Saturnini præfecti mandato conjecti & ligno confixi, mane gladio percussi sunt. Eorum reliquiæ cum ossibus sancti Cypriani martyris, & capite beati martyris Pantaleonis Lugdunum delatæ, in sancti Joannis Baptistæ ecclesia religiose coluntur. *An hi martyres Cordubenses à Carthaginensibus diversi sunt? At eosdem esse ipse Galesinius satis indicat, dum in notationibus Martyrologio subjunctis ad diem* XIX *Julii de Sperato & sociis, quos Cordubæ collocarat, ita loquitur:* Quorum tamen dies natalis in ecclesia Lugdunensi agitur XVI Kal. Aug. *Si hi martyres Cordubenses sint iidem cum iis, quos ecclesia Lugdunensis die* XVII *Julii veneratur, sequitur, etiam eosdem esse cum iis, quos ipse Galesinius eo die Carthagine passos fuisse affirmaverat, nisi falsum quis esse velit hoc tritum Philosophorum axioma:* Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. E

quem in signanda Cordubensi palæstra caute secutus est Ferrarius.

21 *Ferrarius quidem in Catalogo Generali die* XIX *Julii textum Galesinii sic describit:* Cordubæ in Hispania SS. Martyrum Sperati & sociorum; *sed in notis ad eumdem diem observat sequentia:* Ex Martyrologio Galesinii; at in Martyrologio Romano die XVII hujus, & Carthagine in Africa passi referuntur. Qua in re puto Galesinium hallucinatum, cum de illis nihil in tabulis ecclesiæ Cordubensis legatur. *Hinc collige, quod Tamayus in Martyrologio Hispano die* XVII *Julii Ferrarium perperam accuset hoc modo:* Prorsus à vera chorographia palæstræ sanctorum horum Martyrum deviavit Philippus Ferrarius in Catalogo Generali SS. die XIX Julii pag. 297, cum apud Cordubam passos SS. Martyres Galesinii auctoritate contendit; quia Galesinius nostros Martyres, quos hic appingimus, vere apud Carthaginem passos, non apud Cordubam scriptum reliquit. *Cur hic potius peccavit Ferrarius, quam Galesinius, cujus verba transcripsit? Quomodo* apud Cordubam passos SS. martyres Galesinii auctoritate contendit Ferrarius, *qui putat, Galesinium ea in re hallucinatum fuisse, & satis aperte ejus auctoritatem rejicit. Deinde Tamayus frivola explicatione Galesinium cum se ipso conciliare conatur, quasi is tantum dixerit, illos Martyres Cordubæ cultos, & Carthagine in Hispania passos fuisse. Si Galesinius id solum voluerit, etiam Lugdunum in Gallia, ubi celebris est horum Martyrum veneratio, illis assignare debuisset, quam tamen urbem à passionis loco diserte distinguit. Opinor ego, Galesinium memoria lapsum sibi contradixisse, cum de cultu Cordubensi ne quidem in notationibus meminerit, & Cordubam exprimat eodem modo, quo solet aliorum martyrum palæstras designare. Sed quæcumque demum sit hac super re Galesinii opinio, nihil refert ad præcipuum controversiæ nostræ caput, circa quod mox Tamayum propius conveniemus.* F

22 *Si auctores jam memorati ovium more non fuissent*

A

Contra apertam veritatem & Baronium,

fuiſſent invicem cæcè ſecuti, haud dubie vidiſſent, quod genuina Acta, antiqua Martyrologia, aliaque eccleſiaſtica monumenta Africanam martyrii palæſtram commonſtrent. Imo ſi vel ad Saturnini proconſulis nomen attendiſſent, potuiſſent colligere, eum non Hiſpaniæ ſed Africæ provinciam adminiſtraſſe: nam de illo veroſimillime meminit Tertullianus Aſer & coævus, dum aliquot annis poſt horum Martyrum certamen ſcripſit librum ad Scapulam, Africæ proconſulem, quem à perſequendis Chriſtianis ita deterrere nititur cap. 3 Poſſumus æque & exitus quorumdam Præſidum tibi proponere, qui in fine vitæ ſuæ recordati ſunt deliquiſſe, quod vexaſſent Chriſtianos. Vigellius Saturninus, qui primus hîc gladium in nos egit, lumina amiſit. *Baronius ob hæc aliaque argumenta in notis ad Martyrologium Romanum hac die ſic rotunde pronuntiat:* Hallucinantur prorſus hi, qui hos Carthagine in Hiſpania paſſos dicunt: nam ex prædictis ipſorum Actis erroris coarguuntur, & aliis antiquorum monumentis: nam in Breviario Toletano ſecundum regulam ſancti Iſidori, dum de ſancto Sperato agitur, hæc in hymno ſacro de eodem ſcribuntur:

Hunc urbs præpollens Africæ
Carthago ſervat martyrem &c.

B

contendit Tamayus, eos in Hiſpania martyrium ſubiiſſe,

23 *Tamayus in Martyrologio Hiſpano hac die contra apertam veritatem non tantum pertinaciter, ſed etiam fraudulenter cavillatur:* Si Baronius, *inquit*, ſequentia ejuſdem hymni carmina perpendiſſet, ſuum errorem prorſus evitaſſet: proſequitur enim Iſidorus.

Amplectiturque occiduus
Chriſto dicatus populus.
Floret eximiis ejus
Hîc tumulus virtutibus,
Et paſſionis gloriam
Amplificant miracula.
Hîc ſacris cum ſodalibus
Dum cogitur ad victimam,
Negavit ſeſe fortiter
Thura libanda idolis.

Senſus enim carminum eſt, quod urbs Carthago Africæ ſervat (per tranſlationem ſacrorum pignorum) S. Martyrem, quem amplectitur (per martyrium) populus occiduus id eſt Hiſpania, ubi floret eximiis virtutibus ejus tumulus, & ubi miracula amplificant gloriam paſſionis ejus: Nam hîc, id eſt in Hiſpania, dum cogitur ad victimam cum ſodalibus, negavit conſtanter, eſſe libanda idolis thura. Adverbium enim HIC reſpicit univerſaliter ultimam partem orationis antecedentis, & cum ea fuerit in carmine Iſidoriano occiduus populus, hoc eſt Hiſpania, ſequentia adverbia HIC tumulus, HIC ſacris cum ſodalibus, ad Hiſpaniam referenda ſunt, tamquam ad partem ultimam carminis & hymni Iſidoriani. *Hactenus Tamayus, cujus ineptiis breviter jam reſpondeo.*

C

cujus cavillationes refelluntur,

24 *Præterquam quod hæc hymni interpretatio ſit violenter contorta, & tranſlatio reliquiarum ex Hiſpania in Africam omnino gratis conficta, detego hic iterum malam Tamayi fidem, qua quaſdam hymni particulas immutat, & ad figmentum ſuum defendendum fraudulenter detorquet: nam in Breviario Mozarabico, cujus tantum unica exſtat editio, non legitur, ut callide poſuit Tamayus:* Floret eximiis ejus hîc tumulus virtutibus. *Sed hæc eſt genuina lectio:* Floret ejuſdem tumulus eximiis virtutibus. *Deinde in hymno, quem ego ipſe Toleti anno* 1722 *ex Breviario prædicto deſcripſi, ſic habetur:* His ſacris cum ſodalibus dum cogitur ad victimam. *Interim Tamayus pro* his *legit* hîc, *in qua particula maximam argumenti ſui vim conſtituit. Quod ſi forte errore typographico, quibus hoc Breviarium ſcatet, excuſum ſit* his *pro* hic, *quis Tamayo revelavit, particulam* hîc *adverbialiter, ut Grammatici loquuntur, accipiendam eſſe? Nonne æque pronum eſt, ut* his *cum ſuperflua adſpiratione pro pronomine* is *impreſſum fuerit? Præſertim cum Petrus Bagembach, natione Germanus, & frequentiori linguæ vernaculæ adſpirationi aſſuetus hoc Breviarium typis mandaverit. Si itaque hæc particula tamquam pronomen* hic *vel* is *accipiatur, nihil obſtat Africano martyrio, & clare fluet hymni ſenſus, ut legenti apparebit. Ex dictis concludo, occiduum populum ſeu Hiſpanos horum Martyrum cultum amplexos eſſe in ſuo Breviario, ſicut jam à multis ſeculis de S. Cypriano epiſcopo & martyre Carthaginenſi aliiſque Sanctis exteris Officia recitarunt; arbitrorque in* S. Speratum *etiam convenire, quod Prudentius Hiſpanus poëta de eodem Cypriano cecinit:* Eſt proprius patriæ martyr, ſed amore & ore noſter.

AUCTORE G. C.

D

& ſolitæ fraudes detegutur,

25 *Conquerimur etiam de fraude Tamayi in exhibendis horum Martyrum Actis, quæ ex vetuſtiſſimis Hiſpaniæ monumentis ſe dare jactat, cum tamen ſua ſomnia, toti antiquitati ignota, pro libitu illis immiſceat: ſic enim apud ipſum incipiunt:* Speratus, Natalius, Cyrinus, Donata, Secunda & Baſſia cives Carthaginis Spartariæ in Hiſpania, Chriſti fidem tenentes & ſub Crucis ſignaculo militantes, à Saturnino Romanorum in Hiſpania proconſule ad ejus tribunal propter Chriſti confeſſionem adducti ſunt. *Deinde Acta ſeu potius Actorum compendium ita concludit:* Beatas animas Domino tradiderunt die XVI Kalendas Auguſti, anno Chriſti CCXC vel circiter. Poſtmodum ſacra pignora Sperati in Africam tranſlata fuere, deinde ex Africa Galliam tranſvecta, & Lugduni in baſilica S. Joannis Baptiſtæ honorifice fuere condita. *Denique poſt fictitiam tranſlationem reliquiarum ex Hiſpania in Africam, aliaque ex cerebro ſuo iis Actis inſerta, non erubeſcit tamquam fidelis editor ita ſcribere:* Hactenus Acta, quæ ad SS. Martyrum memoriam conſervavit Officium Hiſpanicæ eccleſiæ in Breviariis antiquis, & in Toletano ſecundum regulam S. Iſidori.

E

F

ex Nicolao Antonio, fabularum gentis ſuæ ſatore acerrimo.

26 *Ne quis magnificis hiſce vetuſtiſſimorum codicum aut manuſcriptorum titulis decipiatur, Nicolaus Antonius eruditiſſimus Hiſpanus in Mss. poſthumis, quæ mihi Matriti anno* 1721 *ab ampliſſimo D. Adriano Coninck, doctiſſimi auctoris conſanguineo, perhumaniter communicata ſunt, unumquemque adverſus conſuetas Tamayi popularis ſui fallacias occaſione hujus controverſiæ ſic præmunit:* Sed ne nobis moleſtus etiamnum ſit aliquis pro aſſerenda Hiſpania eorum Martyrum patria, lecto Tamayi Martyrologio in eoque quibuſdam eorumdem Actis, quæ ex Breviario vetuſtiſſimo Hiſpalenſi ſe habuiſſe ait, in quibus diſerta mentio fit Carthaginenſis apud nos martyrii, & reliquorum omnium, quæ Tamayus ſomniaverat; admonendus es, lector, opportuno hîc loco, ut Tamayi pravum & perpetuum ſtylum noſcas. Sub ſpecioſo is titulo ſuas nugas ſolet vendere, quemadmodum hîc ſub iſto: ACTA SS. SPERATI..... ET MARTYRUM CARTHAGINENSIUM IN HISPANIA

AUCTORE G. C. SPANIA EX HYMNO ISIDORIANO ET BREVIARIIS VETUSTISSIMIS HISPALENSI ET ALIARUM ECCLESIARUM HISPANIÆ: in quibus sic venerabilibus prisci ævi monumentis cum de Carthagine Hispana ne verbum quidem reperiatur, nihilominus tamen his ex libris Acta Martyrum, de Hispana Carthagine concepta, se dare profitetur. Quæ sic parum fida rei narratio historicum, præcipueque sacrum, summe dedecet. *Ita ille Hispanus & verus amator patriæ suæ, quæ, utpote fœcunda Sanctorum parens & altrix, non indiget alienis fœtibus, quibus nihilominus eam Tamayus in suo Martyrologio Hispano locupletare seu potius dedecorare voluit.*

Verosimiliter Martyres anno 200,

27 *Supereſt, ut de anno ac die martyrii hîc aliquid dicamus. Videtur glorioſum horum Martyrum certamen anno Chriſti* 200 *contigiſſe ſub conſule Claudio; is haud dubie eſt Tiberius Claudius Severus, ab aliquibus perperam cum ipſo imperatore Severo confuſus, quem hoc anno exactiores Faſti conſulares unà cum Caio Auſidio Victorino conſulem fuiſſe memorant. Baronius quidem amborum conſulatum & conſequenter Martyrum noſtrorum mortem differt uſque ad annum* 202, *quem duorum annorum errore, jam omnibus eruditis noto, in octavum Severi Imperatoris annum incidiſſe opinatur. At jam omnes peritiores chronologi conſentiunt, octavum Severi Imperatoris annum cum Chriſti ducenteſimo componendum eſſe; ita ut ad hanc epocham firmandam ulteriori probatione non ſit opus. Ex his lector facile colliget, ſeriam reſponſionem non mereri Tamayum, qui ipſis Martyrum Actis hæc inſerit:* Beatas animas Domino tradiderunt die XVI Kalendas Auguſti, anno Chriſti CCXC vel circiter: *Nam ſaltem ſub Severo & Antonino Caracalla eos paſſos fuiſſe teſtantur ipſa Acta proconſularia, quæ Baronius ex tribus antiquis Mss. edidit.*

B

die 17 Julii martyrii laureâ coronati ſunt.

28 *Occurrit in variis Mss. quoddam diſcrimen circa Paſſionis diem, de quo optime diſſerit Ruinartius in Admonitione prævia ad horum Martyrum Acta num.* 6; *cujus proinde verba hîc pro meis haberi volo:* De die vero, *inquit*, videtur eſſe aliqua difficultas: nam ex Actorum Baronianorum initio Martyres illi XIV KALEND. Auguſti, id eſt die XIX Julii coram Proconſule ſiſtuntur, atque poſtridie rurſus præſentati, poſt conceſſas trium dierum inducias, capite damnati ſunt. In fine tamen eorumdem Actorum conſummati dicuntur MENSE JULII DIE SEPTIMO DECIMO; unde errorem in priores numeros irrepſiſſe fatendum eſt. Fragmentum Mabillonianum initio habet, iſtos Martyres XVI Kal. Aug. comparuiſſe. Sed etſi inducias ſibi oblatas recuſaverint, non niſi tamen poſtridie, id eſt die XVIII Julii martyrium conſummare potuerunt. Nihil lucis ex Kalendario Carthaginenſi haberi poteſt: Nam poſt has litteras XV aliquod eſt ſpatiolum vetuſtate attritum in Ms.; nec dici poteſt, an unicum tantum I aut duo deleta ſint. Certior videtur ceteris omnibus codicis Colbertini lectio, in quo Martyres iſti XVI Kalendas Auguſti paſſi dicuntur; cui non ſolum Baroniana Acta in fine, ut diximus, & Mabilloniana in titulo, ſed etiam Martyrologia omnia, quotquot videre licuit, conſentiunt. *Non habeo, quæ iis addam, niſi quod in octo Mss. noſtris ſupra memoratis occurrat ſimilis numerorum diverſitas, quam tranſcribentium errori attribuendam cenſeo: cum enim in quibuſdam Mss. horum Martyrum paſſio colloce-*

C

tur XIV Kalendas Auguſti, *in aliis* XVI Kalendas Auguſti, *facile ex unius litteræ tranſpoſitione hæc varietas oriri potuit, ut conſideranti patet.*

D

§ III. Sanctorum Martyrum tranſlatio & reliquiæ.

Reliquiæ S. Sperati unà cum aliis ex Africa Lugdunum tranſlatæ ſunt,

Jam præcedenti paragrapho obiter indicavi, quid ſentiam de reliquiis S. Sperati *ex Hiſpania in Africam tranſlatis; nempe hoc effugium Tamayus invenire debebat, ut Africanos martyres quomodocumque Hiſpaniæ affingeret, & ſimul hymno Iſidoriano aperte non contradiceret. Relicta igitur fictitia hac tranſlatione, ad aliam, indubitatis veterum ſcriptorum teſtimoniis comprobatam, procedimus. Ado in Martyrologio* XVII *Julii poſt noſtrorum Martyrum elogium num.* 12 *citatum de ea ſic agit:* Horum reliquiæ cum oſſibus beati Cypriani, & capite ſancti Pantaleonis martyris ex Africa in Gallias tranſlatæ, venerantur Lugduni in baſilica ſanctiſſimi Joannis Baptiſtæ. *Idem vero Ado in ſuo Chronico ad annum Chriſti* 806 *de ea re hæc habet:* Tunc tempore delata ſunt oſſa beati Cypriani à Carthagine cum reliquiis beatorum Scillitanorum martyrum Sperati ſociorumque ejus, & poſita ſunt in eccleſia beati Joannis Baptiſtæ in civitate Lugdunenſi. *Adverto, Adonem hîc utrobique de* S. Sperato *ac ſociorum reliquiis mentionem facere, cum tamen ipſemet alibi ſolius* S. Sperati *meminerit. Florus quoque diaconus Lugdunenſis, qui claruit anno* 837, S. Speratum *cum Cypriano & Pantaleone ſine aliis ſociis Lugduni quieſcentem celebrat ſuis carminibus, quæ Mabillonius tom.* I *veterum Analectorum pag.* 407 *edidit. Illic poſt quoſdam verſiculos, de ſacris S. Cypriani oſſibus concinnatos, leguntur ſequentes:*

Additur huic geminum radianti lumine ſidus,
Speratus martyr cum martyre Pantaleone;
Cujus cum capite hic pollent ſacra oſſa priorum,
Quos pariter Carolo Francorum principe gaudens
Gallia ſuſcepit, Lybicis ditata talentis.

E

uti in Martyrologio ſuo die 14 *Septembris,*

F

30 *Ado in ſuo Martyrologio poſtquam die* XIV *Septembris martyrium S. Cypriani narravit, ſuſius eamdem reliquiarum tranſlationem ſic deſcribit:* Poſt multa vero curricula annorum, glorioſiſſimo Carolo Francis imperante, contigit legationem Francorum ferentibus, illuſtres ac ſapientia circumſpectos legatos tranſitum per Africam feciſſe. Hi cum Carthaginem dirutam, & loca venerabilia ſanctorum martyrum, revertentes à rege Perſarum Aaron, qui, exceptâ Indiâ, totum penè tenebat Orientem, vidiſſent, facile ſibi conciliato principe, ac favorem in re tali præſtante, pro magno munere rogaverunt, ut oſſa B. Cypriani eis ferenda permitteret. Quod ille non magni ducens, continuo poſtulata conceſſit; utque pio Imperatori, cujus gratiam omnium, qui in toto terrarum orbe erant, regum ac principum amicitiæ præponeret, ipſi ea ferrent, libenter aſſenſit.

fuſe narrat Ado,

31 Cumque venerabiles legati ingentia dona, martyrum ſcilicet reliquias ferentes (nam & beati Sperati martyris membra, qui unus fuit ex illis XII præclariſſimis martyribus Scillitanis, caput etiam martyris glorioſi

A riosi Pantaleonis secum cum beatis ossibus Cypriani habebant) reverterentur, prosperis usi velis, tandem pervenerunt Arelaten, ubi sacra Martyrum membra signata interim relinquentes, legationem suam glorioso Imperatori renuntiare festinarunt, & ut animum regis amplius sibi de legatione strenue perfecta conciliarent, inter alia de Sanctorum reliquiis, ab Africa deportatis, ejus animos attollunt. Unde ille plurimum lætus, eas tam diu apud Arelaten digna veneratione reservari jussit, donec ipse magno aliquo opere in regno suo templum conderet, ubi tam pretiosum pignus ingenti cultu & ornatu reponeret. Sed emergentibus causis, dum opus tardius construitur, occasionem nactus Leidradus, venerabilis Lugdunensis episcopus, glorioſum Imperatorem rogavit, ad civitatem suam deferre beata ossa Martyrum ei liceret. Annuit Imperator. Sed & isdem ocyus votum suum pius perficit. Cum honore infra civitatem Lugduni deportata sunt,
B ibique in majori ecclesia beati Joannis Baptistæ ac sancti martyris Stephani aliquanto tempore custodita, & ad defensionem civium, Deo id misericorditer operante, & Imperatore jam votum suum de ædificatione templi in longe alia transferente, sanctus episcopus beatissimas reliquias glorioſorum Martyrum in prædicta ecclesia post venerabile & sacrum altare decentissima sepultura recondidit, ac posteris civibus suis profuturas honorabiliter commendavit.

qui etiam Compendiensis translationis meminisse dicitur.

32 *Adjicitur deinde in pluribus Adoniani Martyrologii codicibus altera S. Cypriani translatio, quæ his verbis exprimitur:* Sed post, interposito tempore, regnante glorioso rege Carolo, Ludovici Imperatoris filio, iterum reliquiæ beati Cypriani ad monasterium novum, quod idem Rex augusto opere construxit in Compendio palatio suo, eo jubente, translatæ sunt. *Dubitari posset, an hæc clausula à recentiori manu Adoni addita non sit, cum in Martyrologio ad diem* XVII *Julii & in suo Chronico de hac translatione nullum verbum faciat. Utut est, cum Ado hîc de sacris solius Cypriani ossibus meminerit, ea controversia discuti poterit, quando Acta S. Cypriani illustranda erunt. Interim de hac Compendiensi translatione videri potest Mabillonius in Annal. Benedict. tom.* 3, *lib* 37, *num.* 94, *ubi tamen errat in eo, quod supponat, Adonem vulgatum egisse in hac translatione de reliquiis S. Sperati, quas ibidem honorari sic asserit:* Addunt domesticæ tabulæ cum vulgato Adone reliquias S. Cypriani, simulque SS. martyrum Sperati & Pantaleonis, quæ ex Africa tempore Caroli Magni Arelate, teste Adone, indeque Lugdunum advectæ fuerant. Certe SS. Cornelii & Cypriani reliquiæ in una pretiosa capsa in Compendiensi ecclesia, ibidemque in duabus thecis sanctorum Sperati & Pantaleonis reliquiæ asservantur. *Domesticis tabulis, ossa* S. Sperati *recentioribus, libenter fidem adhibeo, sed eas ex Adone confirmari posse nego. Nunc ad translationem ex Africa Lugdunum factam redeamus.*

C

Agobardus synchronus carmine describit, quomodo ossa S. Cypriani,

33 *Agobardus ecclesiæ Lugdunensis chorepiscopus, qui Leidrado, eam cathedram ultro deferenti, circa annum* 814 *successit, ac verosimiliter huic reliquiarum receptioni interfuit, translationis Africanæ historiam expressit versibus hendecasyllabis, quos Pamelius operibus S. Cypriani, Antverpiæ anno* 1568 *impressis, præfixit. Deinde Parisiis anno* 1666 *eosdem inter Opera Agobardi edidit Stephanus Baluzius, ac denique Carolus Cointius in Annalibus Francorum ad annum Christi* 807 *numero* 6. *Cum autem Baluzius asserat, sese in edendis Agobardi operibus secutum esse codices fide dignos, nos illos versus, cum Cointii correctionibus collatos, ex ipsius editione hîc damus.*

AUCTORE G. C.

Rector magnificus, piusque princeps,
Augusto Karolus decore fultus,
Sceptrum nobile Francicum regebat.
Subjectos populos piè gubernans,
Lectos æquora jusserat secare;
Ac jam propitio sibi Tonante,
Post multos nimiæ viæ labores,
Ingressu reduci salum petentes,
Intrarunt Lybicos repentè fines,
Qua Carthago gravi jacens ruina
Deflet præteritæ decus juventæ.
Hîc dum basilicas Deo dicatas,
Et Christi subeunt verenda templa,
Cernunt, ut tua, Cypriane martyr,
Servaret loculus neglectus ossa. E
Tum verò nimio dolore moti,
Et magno gemitu polum intuentes,
Poscunt auxilium Dei perennis,
Pro quo, Sancte, tibi caput recisum est.
Et mox poplitibus precando flexis,
Pandunt sarcophagum, studentque sacros
Artus stringere linteis paratis,
Committuntque sacro corpus * locello. *al. capnt
34 Sperati quoque martyris beati,
Nec non Pantaleonis ossa raptim
Tollunt cuncta simul, ligantque pannis. *SS. Sperati & Pantaleonis prius Arelate, dein Lugdunum delata sint.*
Conscendunt celeres ratem paratam,
Nec sævi metuunt pericla ponti.
Egressis Arelas opima portu
Occurrit placido, sinuque læto
Fessos excipit, ac fovet benigne.
Hæc mox cum audiit optimus sacerdos
Lucduni placidam tenens cathedram,
Sanctorum eximio calore flagrans,
Intendensque sacris ubique rebus
Ledradus, specimen decusque cleri,
Orat, postulat, impetratque raptim,
Ut sanctissima martyrum piorum
Nostris mœnibus ossa conderentur,
Lucduni ad placidam Johannis aram, F
Qui Christum vitreâ rigavit undâ.
Illic cum sociis honore claro
Florens, inclyte Cypriane dormis.
Sed quæso vigiles, vigilque nostris
Intendas precibus, fiatque nobis
Clemens & validus Dei patronus;
Solvas crimina, conferasque vota.
Sit, quæso, memor illa lingua nostri,
Quæ confessa Dei perenne Verbum,
Cervicem gladio dedit secandam;
Sed Christum cecinit, silere nescit.
Hanc Christus jugiter benignus audit,
Vel sacros populos stilo excitantem,
Hæreseſve pravas *, deosve falsos *al. vel pravas hereses
Verbi fulmine funditus cremantem.
Hanc & pro populo, patrono *, nostro * al. patrone,
Semper quæsumus audiat rogantem;
Pastorem foveat, gregem propaget;
Det munus fidei, decus salutis.
O Doctor sacer, ô beate Martyr,
Serva pontificem pius Agobardum,
Qui nomen, meritum, tuumque festum
Dictis extulit, & * honore compsit. *al. a
O triplex honor, ô triforme culmen!

AUCTORE G. C.

O tres magnifici, piique teſtes !
Sit nobis triplici ô favens precatu
Pollens unica Trinitas per ævum.

Opinio Severtii rejicitur circa tranſlationis epocham,

35 *Ex hoc coævi ſcriptoris carmine patet, quantum à vera hujus tranſlationis chronologia aberraverit Jacobus Severtius, doctor Pariſienſis, qui in Chronologia Hiſtorica Lugdunenſis archiepiſcopatûs, anno* 1628 *Lugduni denuo impreſſa cap.* 52 § 3 *ita ſcribit :* Neſcio, à quonam auctore Guilielmus Paradinus didicerit, corpus S. Cypriani ſub annum DCCCVI Carthagine allatum à Ratberto, Caroli Magni legato. Siquidem de iiſdem aſportatis reliquiis hæc legimus facta annis centum & ſemis antea apud venerabilem Bedam. *Deinde cap.* 55 § 5 *Bedam cum Adone ſic conciliare nititur :* Baronius, *inquit*, conformis Adoni Viennenſi, quem unum citat, ſtatuit reliquiarum tranſlationem ſub annum DCCCVII. At pro eo conciliando cum Beda vetuſtiore, quem is non allegat aut advertit, dicerem ego cum diſtinctiuncula, quod ex Carthagine ereptæ ſint reliquiæ ad annum præfatum DCXVI & Arelatibus concreditæ, poſtmodumque Lugdunum

B

inde operâ Ledradi tranſlatæ anno DCCCVII, ex mente textus ſic loca dividentis. *Sed hæc aliaque, quæ ſubdit, effugia omnino vana eſſe, liquet ex Agobardo, qui reliquias illas ſub Carola Magno ex Africa Arelate ac mox Lugdunum tranſlatas eſſe diſerte teſtatur. Severtii error oritur ex eo, quod hanc tranſlationem legerit in Beda ſuppoſititio, quem genuinum putabat. Interea ne quidem in noſtro Beda cum auctariis Flori, quem ſupra num.* 12 *citavimus, ullum de hac tranſlatione fit verbum.*

& probabilior ex Adone ſtatuitur.

36 *Altera de ejuſdem tranſlationis tempore diſceptatio eſt inter auctores, quibuſdam Adonis, aliis Sigeberti chronologiam ſequentibus. Ado, ut ſuperius vidimus, illam conſignat anno* 806, *vel ut alii volunt* 807. *Sigebertus vero in Chronico ad annum Chriſti* 802 *de ea ſic loquitur :* Legati Imperatoris Karoli, ab Aaron Amyra venientes, inter cetera munera, etiam oſſa Cypriani Carthaginenſis martyris, & Sperati primi Scillitanorum martyrum, & caput Pantaleonis martyris in Franciam adferunt. *Baluzius in Notis ad Leidradum ſequitur hanc Sigeberti chronotaxim. Baronius autem in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 806, *& Cointius in Annalibus Francorum ad annum* 807 *hanc epocham plane rejiciunt. Suſpicor ego, duas hujuſmodi ſub Carolo Magno legationes à Sigeberto fuiſſe confuſas : nam antiqui ſcriptores, qui res à Carolo Magno geſtas poſteritati ordine chronologico reliquerunt, diſtinguunt duas hujus imperatoris legationes ad regem Perſarum. Prima collocatur anno* 802, *quo dicitur Iſaac Judæus, ante quadriennium cum Lantfrido & Sigimundo ad regem Perſarum miſſus, aliis duobus in itinere mortuis, ad Carolum cum multis muneribus rediiſſe. Altera memoratur ad annum* 807, *quo traditur defunctus eſſe* Ratbertus Miſſus Imperatoris, qui de Oriente revertebatur. *Deinde narratur, quod* legatus regis Perſarum cum monachis de Jeruſalem .... ad imperatorem pervenerint, munera deferentes, quæ prædictus rex Imperatori miſerat. *Quamvis hic neutro loco fiat mentio harum reliquiarum, & certo diſtingui non poſſit, in qua legatione fuerint obtentæ, tamen Adoni, iſtis temporibus viciniori, majorem in hac re fidem adhibendam eſſe cenſemus.*

C

37 *Aliam Martyrum noſtrorum tranſlationem indicat Baronius in notis ad Martyrologium Romanum* XVII *Julii, ubi poſt aſſignatos auctores, qui de tranſlatis SS. Cypriani, Sperati & Pantaleonis reliquiis ſcripſerunt, de S. Sperati ſociis ita loquitur :* Ceterorum autem reliquiæ Romam tranſlatæ ſunt, atque reconditæ in titulo Pammachii, in eccleſia ſcilicet SS. Joannis & Pauli, ut vetera ejuſdem eccleſiæ monumenta indicant, ubi & ejus tranſlationis vetus pictura ipſam hiſtoriam repræſentans, uſque ad noſtros dies illæſa permanſit. *Octavius Pancirolus in Theſauris abſconditis urbis Romanæ, anno* 1625 *Romæ impreſſis, pag.* 702 *hanc Martyrum tranſlationem confirmat ; ſed* S. Speratum, *quem Baronius Gallis reliquerat, ibidem in eccleſia S. Joannis & Pauli cum comitibus ſuis ſub altari majore ſepultum eſſe aſſerit.* Habuit, *inquit*, Africa civitatem, quæ Scillitana dicebatur, in qua anno Domini CCII paſſi ſunt mille & ducenti Martyres, tam viri quam feminæ ; & omnium caput erat S. Speratus, qui ibi (*ſcilicet in eccleſia S. Joannis & Pauli, de qua agit*) cum aliquot ſociis ſuis quieſcit. *Nil hic moror ingentem Martyrum Scillitanorum numerum, in quo Pancirolus certe excedit. Carolus Bartholomæus Piazza in Hemerologio ſacro Romæ Chriſtianæ & Gentilis ad diem* XVII *Julii tredecim martyres Scillitanos enumerat*, de quibus, *ait*, fit ſolemnis memoria in eccleſia SS. Joannis & Pauli in monte Cælio, ubi major pars corporum eorum quieſcit. *Nullibi certam hujus tranſlationis epocham invenio.*

D

Baronius aliique aſſerunt, martyres Scillitanos Romæ quieſcere,

cui aſſertioni favet Ms. Romanum, in quo poſt corporum inventionem ac tranſlationem

38 *Romanum quoddam Ms. poſt interpolata horum Martyrum Acta, de quibus ſupra num.* 18 *memini, ſacrorum corporum inventionem ac tranſlationem ſine ulla chronotaxeos nota ſic deſcribit :* Proceſſu temporis manifeſtavit Deus SS. Sperati & ſociorum ejus corpora hoc modo, quia theſaurus occultus jam latere non poterat. Homo quidam præ dolore capitis amiſſo lumine amborum oculorum, ſecum habens ductorem quemdam puerulum, tranſibat per viam juxta corpora Sanctorum ; comprehenſus ſopore divertit parumper à via, dormivitque in loco, in quo ſepulta erant Sanctorum ſupradictorum corpora. Qui dum dormiret, vidit per ſomnium adſtare ſibi quemdam ſenem vultu angelico, ac dicentem : Arpati ; qui reſpondens ait : Ecce adſum, domine. Et ſanctus ſenex inquiens : Unde tibi hæc temeritas, ut non te pigeat dormire ſupra corpora noſtra ? Cui Arpatius territus præ nimio pavore reſpondit : Domine, quis es tu, qui talia mihi loqueris ? Reſpondit ei ſenex : Ego ſum epiſcopus Speratus Carthaginis, qui hîc ſepultus ſum cum undecim meis ſociis ; ſed vide ne amplius contingat tibi hoc, ut dormias ſupra Sanctorum corpora ; & his dictis ſigno Crucis ſignavit oculos Arpatii, & poſt hæc ſtatim diſparuit. Qui evigilans ſtatim ſenſit in ſe reſtitutum lumen amborum oculorum, apertiſque oculis vidit, laudans & glorificans nomen Domini, qui tanta mirabilia operatur. Poſt hæc prædicta corpora Sanctorum cum hymnis & laudibus, & cum magno honore perducta ſunt Romam in eccleſiam, quam S. Pammachius conſtruxerat in honorem Chriſti & SS. martyrum Joannis & Pauli, & honorifice

E

F

ibi

A ibi in concha porphyretica condita ſunt intra corpus ipſius baſilicæ, ubi fiunt magna mirabilia uſque in præſentem diem: ibi enim cæci illuminantur, claudi recipiunt greſſum, ſurdis auditus reſtituitur, & alia multa mirabilia ibi fiunt quotidie.

refertur miraculum, Romæ horum Sanctorum interceſſione patratum.

39 *Deinde ſequitur in eodem Ms. miraculum, horum martyrum interceſſione patratum, quod narratur hoc modo:* Poſtquam vero recondita ſunt ibi Sanctorum corpora, quodam tempore quidam homo plenus dæmonio erat Romæ, qui omnia bona ſua dans per medicos, putabat aliam infirmitatem ſe habere. Tandem coactus atque compulſus egeſtate, quia jam nihil habebat, quod tribueret, quia trium annorum ſpatium jam poſſederat eum dæmon, parentes ejus conſiliati ſunt, ut eum perducerent ad venerabilia Sanctorum corpora, [ſi] forſitan Dominus faceret ibi ſuam in eo miſericordiam. Apprehenderunt eum, cœperuntque perducere ad jam dictam eccleſiam. At ille, ut mos eſt dæmoniacis, cœpit vociferare dicens: Quo me vultis perducere? Anne ad Speratum me ducitis? O Sperate quid me incendis? Ad hæc omnes qui aderant flere cœperunt, perducentes eum ad eccleſiam ſanctorum Joannis & Pauli; qui dum appropinquaret portæ ipſius eccleſiæ, cœpit eum dæmon fortiter vexare: ſed illis perſiſtentibus in fletu & oratione, tandem projecerunt eum ante concham, in qua recondita ſunt corpora Sanctorum martyrum Sperati & ſociorum; & tertia hora diei à dæmonio liberatus eſt. Hæc & multa alia ſigna præſtantur quotidie per interceſſiones multorum Sanctorum requieſcentium; ad laudem Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui vivit & regnat in unitate Spiritus ſancti Deus per infinita ſecula ſeculorum. Amen. *Hujus inventionis ac miraculi fides ſit penes anonymum auctorem, qui nullam utriuſque epocham annotat.*

Eorumdem martyrum reliquiæ

40 *Belfortianum Ms., num. 16 citatum, Actis Martyrum Scillitanorum ſubnectit aliam eorumdem tranſlationem, quæ narratur hoc modo:* Horum ſanctorum Martyrum corpora tempeſtate bellorum allata ſunt Ambianum ex quodam loco circa urbem, & repoſita in monaſterio ſancti Martini ad Gemellos; ubi in quodam ſacello diu in capſa lignea manſerunt. C Nunc autem ab annis octo honorifice in eccleſia præfati monaſterii duabus capſis deauratis reconduntur. Ceterum longo jam abhinc tempore voluit reverendus Dominus epiſcopus Ambianenſis, qui tunc præerat, ut ſuper præfatis SS. Martyribus, eorumque pretioſis reliquiis ad notitiam & documentum plebis Ambianicæ exacta inquiſitio fieret. In qua cum venerabilis Pater hujus noſtri monaſterii Cæleſtinorum Ambianenſis evocatus adeſſet, ipsâ expletâ petiit, ut noſtro cœnobio concederentur aliquæ ipſorum reliquiæ; quas, annuente reverendo epiſcopo, obtinuit. Ita audivi ex narratione cujuſdam venerabilis patris, fide & eruditione conſpicui; quod & vobis denuntio ego Frater Carolus Regius dictæ Congregationis ultimus hoc anno MDXCIII. *Certe Martyres noſtros jam pridem Ambiani honoratos fuiſſe patet tum ex iis, quæ num.* 16 *attuli, tum ex Breviario diœceſis Ambianenſis, quod anno* 1550 *typis excuſum præſcribit in Rubricis hanc communem* Sperati martyris ſociorumque ejus *commemorationem ſub his Antiphonis.* Gaudent in cælis & Fulgebunt. *Oratio autem recitatur de communi:* Deus qui nos concedis *&c.*

AUCTORE G. C.

Ambiani;

41 *Ambiani in monaſterio S. Martini ad Gemellos multas horum Martyrum reliquias fuiſſe oportet, cum ejuſdem monaſterii abbas anno* 1431 *non exiguam earum partem RR. PP. Cartuſianis Abbavillanis communicaverit, ſicuti patet ex diplomate, quod in Hiſtoria Eccleſiaſtica Abbavillana, anno* 1646 *Pariſiis Gallicè edita, lib.* 1, *cap.* 54 *ita refertur:* Noverint univerſi fidei Catholicæ cultores, quod nos Radulphus permiſſione divina humilis abbas monaſterii ſancti Martini de Gemellis in Ambianis, totuſque ejuſdem loci conventus, dedimus & conceſſimus, ac per præſentes damus & concedimus religioſis viris fratribus domus S. Honorati prope Abbatis Villam, Ordinis Cartuſienſis, ad decorationem eorum eccleſiæ, ſacras, quæ ſequuntur, reliquias: videlicet de ſacris corporibus ſanctorum martyrum Sperati & ſociorum ejus, ibidem colendas & venerandas, ulterius ſpontanee confidentes & recognoſcentes, quod prout ex relatione nonnullorum religioſorum ejuſdem loci conventus legitime nobis conſtitit, quod Joannes & Guilielmus anteceſſores noſtri, bonum & utilitatem ejus domus peroptantes, alias reliquias prædictorum ſanctorum Martyrum temporibus retroactis, ejuſdem conventus interveniente conſenſu pariter & aſſenſu, dederunt, ac libere causâ decorationis eccleſiæ antedictæ conceſſerunt. Et verum eſt quod tam nos, quam prædeceſſores noſtri tam modo quam aliàs dedimus & conceſſimus ſupradictis Fratribus ſupradictorum Martyrum duo capita, & parva pars * ex omnibus aliis capitibus cum aliis pluribus oſſibus & reliquiis ipſorum Sanctorum. In cujus rei teſtimonium ſigilla noſtra huic præſenti litteræ duximus apponenda, anno Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo primo, ſecunda die menſis Martii. *Hæ litteræ munitæ ſunt ſigillo abbatis & abbatiæ S. Martini ad Gemellos in cera viridi.*

E

* *lege* parvam partem

& alibi in Gallia honorantur.

42 *Benedictini Compendienſes juxta domeſticas tabulas, ut ſupra diximus, aſſerunt, ſacra martyrum Scillitanorum oſſa ſimul cum reliquiis SS. Cypriani & Cornelii Lugduno ad ſe tranſlata fuiſſe, atque ea, teſte Ruinartio, etiamnum in regia baſilica aſſervant. Caleſtini vero Meduntenſes contendunt, ſeſe in capſa argentea multas eorumdem Martyrum reliquias, ac ſeparatim caput S. Sperati dimidiæ ſtatuæ incluſum poſſidere, uti refert Tillemontius tom.* 3 *Memor. eccleſ. pag.* 135. *Alii ſcriptores Galli teſtantur, hos Martyres in Bellovacenſi aliiſque Galliæ diœceſibus coli Officio ſaltem ſimplici. An autem id fiat ob quaſdam eorum reliquias, nec ipſi exprimunt, nec ego certo affirmare auſim. Pariſiis tamen in collegio Montis Acuti dicitur exſtare quædam* S. Sperati *aut ſociorum lipſanotheca, quæ forte occaſionem dedit recitando de his ſanctis Martyribus Officio: ſaltem in Breviario Pariſienſi anni* 1680 *fit Officium* S. Sperati & ſociorum martyrum *ritu ſimplici, in quo præter Antiphonas proprias ad Magnificat & Benedictus leguntur duæ lectiones ex Actis deſumptæ, quæ eorum ſynopſin continent. Jam vidimus variis locis martyrum Scillitanorum corpora honorari; ſed cum quotidiana experientia nos*

F

AUCTORE G. C. *docet, ſæpius in hac materia totum pro parte nominari, mirum non eſt, ſi duodecim Martyrum oſſa pluribus locis inveniantur. Quare unumquemque in reliquiarum ſuarum poſſeſſione relinquo, & duplicia Acta, quæ ſupra promiſi, hic ſubnecto.*

ACTA PROCONSULARIA

Ex Annalibus Eccleſiaſticis Card. Baronii ad annum Chriſti 202.

* *al.* præſtante & præſente

EXiſtente * Claudio * conſule, quarto decimo *a* Kalendas Auguſtas Carthagine metropoli, ſtatuto forenſi conventu, præceperunt Magiſtratus adſtare ſibi Speratum, Narzalem, Cittinum, Donatam, Secundam & Veſtinam. Et adſtantibus eis Saturninus proconſul dixit: Poteſtis veniam à dominis noſtris imperatoribus Severo & Antono *b* promereri, ſi bono animo converſi fueritis ad deos noſtros. Speratus dixit: Nos minime aliquando malum fecimus; neque iniquitatem ſequentes, in peccatis egimus operationem, nec aliquando cuiquam malediximus; ſed male ſuſcepti à vobis, gratias egimus ſemper. Quamobrem Dominum verum & regem adoramus. Saturninus proconſul dixit: Et nos electi ſumus, & mitiſſima eſt elegantia noſtra, & juramus per genium *c* domini noſtri Imperatoris & pro ſalute illius intercedimus, quod & vos facere debuiſtis.

* *al.* Claudiano

Saturninus Proconſul Sanctis veniam promittens,

a

b

B

c

primò S. Speratum

2 Speratus dixit: Si tranquillas adhibeas mihi aures tuas, dicam myſterium manſuetudinis. Saturninus proconſul dixit: Dicente * te de myſterio, non inieram mala. Tantum jura per genium regis noſtri. Speratus dixit: Ego imperatoris mundi genium neſcio; ſed cæleſti Deo meo ſervio, quem nullus hominum vidit, nec videre poteſt. Ego enim nec furatus ſum aliquando, ſed quæcumque emam, tributum do, quoniam cognoſco eum dominum meum: ſed adoro Dominum meum regem regum, & omnium gentium Dominum. Saturninus proconſul dixit: De cetero à tumultu garrulitatum quieſcite, & accedentes ſacrificate diis. Speratus reſpondit: Illa eſt mala concitatio, quæ facit homicidium & falſam accuſationem adverſus aliquem.

* *al.* incipiente

C

deinde alios à Chriſtiana religione fruſtra abducere conatur;

3 Saturninus proconſul ad alios converſus dixit: Nolite furoris hujus inſipientiâ participes fieri, ſed timete potius regem noſtrum, obedientes præceptis ejus. Cittinus dixit: Nos non habemus alium, quem timeamus, niſi Dominum Deum noſtrum, qui eſt in cælis. Saturninus proconſul dixit: Detrudantur in carcerem, ponantur in ligno in diem craſtinum. Sequenti die Saturninus proconſul ſedens pro tribunali, eos præſentari jubet. Qui cum adſtitiſſent, dicit ad feminas: Honorate regem noſtrum, & ſacrificate diis. Tunc Donata dixit: Honorem quidem Cæſari tamquam Cæſari: Deo autem noſtro honorem & orationem offerimus. Stans Veſtina dixit: Et ego Chriſtiana ſum. Secunda ſimiliter dixit: Et ego credo in Deo meo, & volo in ipſo eſſe; diis autem tuis non ſervimus, neque adoramus. Saturninus proconſul, auditis his, præcepit eas ſervari *. D

* *al.* ſeparari.

4 Advocatis viris, dicit Sperato: Perſeveras, ut Chriſtianus ſis? Speratus dixit: Etiam perſevero, & omnes audite, quia Chriſtianus ſum. Audientes autem, qui cum illo retenti fuerant, conſenſerunt confeſſioni illius, dicentes: Sumus & nos pariter Chriſtiani. Saturninus proconſul dixit: Nec liberationem *d*, nec remiſſionem vultis? Speratus reſpondit: In certamine juſto nulla eſt remiſſio. Fac quod vis: Nos enim pro Chriſto gaudentes morimur. Saturninus proconſul dixit: Qui ſunt libri, quos adoratis legentes? Speratus reſpondit: Quatuor Euangelia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Epiſtolas ſancti Pauli Apoſtoli, & omnem divinitus inſpiratam Scripturam. Saturninus proconſul dixit: Spatium trium * dierum tribuo vobis, ut reſipiſcatis. Speratus dixit: Chriſtianus ſum, & omnes qui mecum ſunt, & à fide Domini noſtri Jeſu Chriſti non diſcedimus? Fac quod vis.

ſeu poſt alterum tentamen, perſpectâ omnium conſtantiâ,

d

* *al.* triginta

eos capite truncari jubet.

5 Proconſul videns etiam ipſorum mentis ſtabilitatem, & fidei firmitatem, dedit in eos ſententiam per exceptorem *e*, dicens ſic: Speratum, Narzalem, Cittinum, Veturium, Felicem, Acyllinum, Lætantium, Januariam, Generoſam, Veſtinam, Donatam & Secundam, Chriſtianos ſe eſſe confitentes, & Imperatori honorem & dignitatem dare recuſantes, capite truncari præcipio. Hæc cum eſſent ex tabella recitata, Speratus, & qui cum eo erant omnes dixerunt: Deo gratias conferimus, qui dignatur nos hodie martyres accipere in cælis pro confeſſione ſua. His dictis, ducti ſunt; & flexis genibus unanimiter, cum iterum gratias Chriſto agerent, truncata ſunt ſingulorum capita. Conſummati ſunt Chriſti martyres menſe Julio, die ſeptimo decimo, & intercedunt pro nobis ad Dominum Jeſum Chriſtum, cui honor & gloria cum Patre & Spiritu ſancto, in ſecula ſeculorum. Amen.

e

E

ANNOTATA.

a *De die hac diſſeruimus in Commentario prævio num.* 28.

F

b *Legendum* Antonino, *quod nomen tulit Caracalla, Severi filius, qui à patre ad imperium aſſumptus fuit.*

c *Teſte Tertulliano, Chriſtiani non jurabant per genium Imperatoris, quod in libro Apologetico adverſus Gentes cap.* 32 *ſignificat his verbis:* Sed & juramus, ſicut non per genios Cæſarum, ita per ſalutem eorum, quæ eſt auguſtior omnibus geniis. Neſcitis genios dæmonas dici, & inde diminutiva voce dæmonia? .... Ceterum dæmonas id eſt genios adjurare conſuevimus, ut illos de hominibus exigamus; non dejerare, ut illis honorem divinitatis conferamus.

d *Puto pro* liberatione *legi debere* deliberationem: *nam in codice Toletano Saturninus petit:* Forſitan ad deliberandum ſpatium vultis accipere?

e *Exceptores erant notarii, qui acta judiciorum deſcribebant, & judicis ſententiam excipiebant, ut ex plurimis martyrum Actis liquet.*

ACTA

A

ACTA ALIA SINCERA

Eruta ex Ms. codice pergameno in bibliotheca eccleſiæ Toletanæ, & collata cum Ms. Colbertino.

a * *al.* Carthaginis *Saturnino cultum deorum ſuadenti*

IN diebus illis adductos *a* in ſecretario certaminis * ab apparitorum officio Speratum, Narzalum, Citinum, Donatam, Secundam, & Veſtigiam, Saturninus proconſul ad omnes generaliter dixit: Poteſtis indulgentiam à dominis noſtris imperatoribus promereri, ſi ad bonam mentem redeatis, & deorum noſtrorum ceremonias obſervetis. Sanctus Speratus dixit: Numquam male egiſſe conſcii ſumus; iniquitati ſenſum * non

* *al.* aſſenſum

præbuimus; nulli umquam [nos] maledixiſſe recolimus: ſed male tractati ac laceſſiti ſemper [Deo] gratias egimus; ſiquidem pro eis oravimus, quos injuſtè patiebamur infeſtos. Pro qua re & imperatorem noſtrum attendimus, à quo nobis [hæc] vivendi norma conceſſa eſt. Saturninus proconſul dixit: Et nos religioſi ſumus & ſimplex eſt noſtra

B

* *al.* regnum

religio, & juramus per ingenium * dominorum noſtrorum, pro ſalute eorum ſupplicamus;

b

quod & vos facere quoque debeatis *b*.

2 Sanctus Speratus dixit: Si tranquillas

liberè reſpondet S. Speratus,

præbueris aures tuas, dicam myſterium Chriſtianæ ſimplicitatis: Saturninus proconſul dixit: Incipienti tibi dicere malum de ſacrificiis noſtris, aures non præbebo; ſed potius jurate

* *al.* regnum

per ingenium * *c* dominorum noſtrorum imperatorum, ut iſtius mundi lætitia perfruamini nobiſcum. Sanctus Speratus reſpondit: Ego imperium hujus ſeculi non cognoſco; ſed magis illi fide, ſpe [& caritate] deſervio Deo, quem nemo hominum vidit, nec videre poteſt. Facinus, quod legibus publicis & divinis comperitur eſſe damnabile, non feci. Si quid autem in publico egero de [eo] exactoribus publicis vectigalia red-

c

d

do *d*. Imperatorem omnium gentium [Deum &] Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum agnoſco. Querelas nulli intuli: ſuſtinere non

C

debeo.

3 Saturninus proconſul ad ceteros ora con-

cujus exemplo excitati ſocii

vertit, & ſocios Sperati ſic orſus * eſt dicens: Deſinite hujuſcemodi perſuaſionis cultores eſſe: quia Speratus illectus * eſt. Quoniam ſi vos habuerit ejus profeſſio ſocios, nihilominus habebit & pœna. Sanctus Speratus dixit: Mala eſt perſuaſio falſum teſtimonium dicere; ſic mala utique probatur conceſſio *, ſi contra divinis legibus agitur & publicis *e*, quibus vitæ humanæ ordo diſponitur: Perſuaſio vero divinæ culturæ ſectanda eſt potius, quam deſerenda. Saturninus proconſul dixit: In præteritis jam ego admonui, ut hujus dementiæ non annuatis eſſe participes.

* *al.* adorſus

* *al.* inlectus

* *al.* conſenſio

e

4 Sanctus Citinus dixit: Non te à nobis

fidem Chriſtianam publice confitentur.

aliud oportet audire, ò proconſul, niſi ea, quæ ſocius noſter Speratus confeſſus eſt. Scito enim quod non habemus alium, quem timeamus, niſi unum Deum & Dominum noſtrum, qui eſt in cælo. Sancta ſimiliter Donata adjecit: Honorem Cæſari quaſi Cæſari reddimus; timorem autem & cultum Chriſto Domino præſtamus. Veſtigia vero venerabilis ſecuta eſt dicens: Hoc ſemper meditabitur cor meum & labia mea pronuntiabunt; Quia Chriſtiana ſum. Sancta vero Secunda ſimiliter ait: Quod ſunt Chriſtiani, ipſum eſſe volo; à meorum ſociorum profeſſione nullo obſtante recedo *f*.

EX MSS.

f

S. Speratus ſpatium deliberandi,

5 Saturninus proconſul dixit Speratò ſancto: Perſeveras, ut video, eſſe Chriſtianus. Sanctus Speratus dixit: Hanc perſeverantiam Chriſtianam non meis viribus, ſed divino munere me habere confido: Proinde ſi vis fixam cordis mei ſcire ſententiam; Quia Chriſtianus ſum, quidquid mihi ex ſuppliciis inferre volueris, libenter pro nomine Domini mei Chriſti ſuſtineam *. In hac ergò confeſſione & ceteri martyres conſenſerunt. Saturninus proconſul dixit: Forſitan ad deliberandum ſpatium vultis accipere? Sanctus Speratus dixit: In rem tam bonam, quæ erit ſecunda deliberatio? Tunc enim deliberavimus nos culturam Chriſti non deſerere, quando baptiſmi gratia renovati, & diabolo renuntiavimus, & Chriſti veſtigia ſecuti

* *lege* ſuſtinebo.

E

ſumus.

à proconſule oblatum reſpuit;

6 Saturninus proconſul dixit: quæ ſunt, dicite mihi, res doctrinarum in cauſa & religione veſtra? Sanctus Speratus dixit: Libri Euangeliorum, & epiſtolæ Pauli viri ſanctiſſimi Apoſtoli. Saturninus proconſul dixit: Accipite moram triginta dierum, ut retractetis hujus ſectæ confeſſionem. Forſitan ad deorum ſacras ceremonias revertemini. Sanctus Speratus dixit: Nos triginta dierum ſpatium non petimus: Nam ipſi erimus poſt triginta dies, qui & hodie ſumus; nec in triginta dierum mora poterit profeſſio noſtra in aliquo permutari. Sed potius optarem, te hoc ſpatium deliberandi accipere, ut de tam turpi cultura * idolorum, Chriſtianæ religionis amator exiſteres. Ceterum ſi hoc non es dignus accipere, ſuſpende moram: nam quales hodie nos cernis, tales nos poſt hanc inducias futuros eſſe non dubites.

* *an non potius* cultore.

quare cum ſociis ſtatim gladio occiditur.

7 Cernens proconſul Saturninus Sanctorum perſeverantiam, decretum ex tabula recitavit: Speratum, Narzalum, Citinum, Donatam, Secundam, Veſtigiam, & omnes, qui Chriſtiano ritu vivere ſe confeſſi ſunt, & quotquot oblatam ſibi facultatem redeundi ad deorum culturam obſtinanter * non receperunt, gladio animadverti placet. Sanctus Speratus dixit: Gratias Deo agimus. Narzalus dixit: Hodie martyres in cælo ſumus: Deo gratias. Saturninus proconſul per præconem Sanctos jubet adduci, id eſt Speratum, Narzalum, Citinum, Venerium, Felicem, Aquilinum, Literatium, Januariam, Generoſam, Donatam, Veſtigiam atque Secundam: & ſic venientes ad locum martyrii, gladio beatas Deo animas tradiderunt. Dominus vero Jeſus Chriſtus ſuſcepit Martyres ſuos in pace; cui eſt honor, & gloria cum Patre & Spiritu ſancto in ſecula ſeculorum. Amen.

F

* *al.* obtinatè

ANNOTATA.

a *Vitioſa eſt conſtructio, cujuſmodi plures hîc occurrunt; quod ſemel monuiſſe ſufficiat, dummodo ſenſus intelligatur.*

b *In Ms. Toletano hæc poſtrema proconſulis Saturnini*

EX MSS. *turnini responsio transcriptoris incuriâ bis repetebatur, de quo visum est lectorem monere, quia nos eam semel omisimus.*

c *Ita etiam legit Ms. Augiense, à Mabillonio & Ruinartio editum. Arbitror tamen potius legendum esse* genium *ob ea, quæ in Annotatis ad Acta præcedentia ex Tertulliano diximus.*

d *Hic sensus, in Ms. Toletano perturbatus, ex codice Colbertino sic fuit restituendus.* D

e *Vitiosa iterum syntaxis, quæ etiam in codice Colbertino invenitur.*

f Nullo obstante *idem hîc valere opinor, quod* ob nullum obstaculum; *nisi forte cum Ruinartio malis suspicari, quod legendum sit* nullo instante *vel* momento.

DE S. ATHENOGENE MARTYRE

SEBASTE IN ARMENIA.

I. B. S.

COMMENTARIUS CRITICUS.

§ I. Unde & quo die S. Athenogenes in Fastis sacris Latinis primùm innotescere cœperit.

FORTE SUB DIOCLETIAN.

B

Ex solis S. Basilii verbis,

Nclytum aliquem Sanctum, Athenogenem *nomine, insigni eruditione & martyrii gloria celebrem fuisse, nemo certius docere nos potest, quam è Græcis Patribus magnus Cæsareæ in Cappadocia episcopus S. Basilius, cujus de* S. Athenogene *insigne exstat testimonium à Baronio in Martyrologio Romano relatum ad diem* XVIII *Januarii, atque uberius paulo in notis, ejusdem diei textui subjunctis. Ex præfato Martyrologio ipsum in Acta nostra transtulit operis totius primus conditor Bollandus ad dictum diem, nihil habens, quod Baronii verbis superadderet, cum certum sit, nullum alicujus nominis* S. Athenogenem *Latinis Fastis, Martyrologiis aut scriptoribus aliis umquam notum fuisse, præterquam ex solo jam dicto S. Basilii loco, unde Baronius eum primus accepit & in Martyrologium retulit, hac formula:* Ibidem *(in Ponto)* S. Athenogenis antiqui theologi, qui per ignem consummaturus martyrium, hymnum lætus cecinit, quem & discipulis scriptum reliquit. *Porro S. Basilii verba, ex libro ejus de Spiritu sancto ad Amphilochium cap.* 29, *hæc sunt:* Quod siquis, *inquit*, novit Athenogenis hymnum, quem tamquam aliud aliquod valedictionis munus, discipulis suis reliquit, festinans jam ad consummationem, quæ fit per ignem, is novit & Martyrum sententiam de Spiritu sancto. *Ubi vides Sanctum laudari, non ut personam mere privatam, sed ut virum in aliqua dignitate positum, utpote cujus auctoritatem adducit Basilius tamquam ferme irrefragabilem.*

C

à Baronio acceptus est S. Athenogenes,

2 *Recte an perperam ex citato S. Basilii textu* S. Athenogenem, *Martyrologiis omnibus eatenus plane incognitum, Romano addendum censuerit Baronius, hîc operosius dirimendum non suscipio; id nostrum est, res implexas, ubicumque in Vitis Sanctorum, Martyrologiis & historia ecclesiastica recurrunt, quo possumus conatu & diligentia exponere, quod in Eminentissimo Annalium Ecclesiasticorum parente aliquando desiderari, nemo mirabitur, qui immensam operis ejus molem, à nemine ante ipsum pertentatam, attentius consideraverit. Neque vero ex codicibus Hieronymianis, sibi prorsus incognitis,* Athenogenis *nomen mutuari ei liberum fuit; quos tametsi novisset, obscurum aliquem Martyrem, majori cohorti* XXIV *Julii iis insertum, cum* Athenogene *S. Basilii* XVIII *Januarii confundere haud potuisset. Audiatur ejus ad Martyrologium Romanum, dicto jam* XVIII *Januarii notatio, his verbis concepta:* De quo exstat, *inquit*, egregium S. Basilii elogium in libro de Spiritu sancto ad Amphilochium cap. 29, qui eum & in testimonium citat de divinitate Spiritus sancti. Fuit & alius ejusdem nominis Sebastenus episcopus, de quo suo loco inferius. *Quæ deinceps conjicit de Athenagora cum* S. Athenogene *confundendo, nec ipse asserere audet, nec Bollandus admittenda censuit. Baronii annuntiationem excutiamus.* E

18 Januarii ab ipso signatus,

3 *Ex ea imprimis patentissime liquet, non habuisse ipsum Martyrologum ullum Latinum, quem sibi præluxisse ostenderet; ne quidem Græcum Menologium à Cardinale Sirleto versum, quo aliàs nimis quam liberaliter usus est, utiturque etiam die præcedenti,* XVI *Julii, dum* S. Athenogenem *Sebastenum, tamquam à priori distinctum, in eodem Romano disertissimè signat, & novis notationibus illustrare conatur. At neque is* S. Athenogenes *pro* XVI *Julii Latinis usquam notus fuit præterquam apud Galesinium, Baronii nonnumquam præmonstratorem, atque in augendis Martyrologiis primam eo tempore palmam promeritum, sive Sanctos ex famoso suo, toties convulso codice, sive aliunde accerseret. Ita ille hoc die legit:* Sebastæ, S. Athenogenis episcopi & martyris. Hîc Diocletiano Imperatore, ob fidei cultum à Philomarco præside comprehensus, multiplici tormentorum genere affectus, demum securi percussus, ad martyrii palmam pervenit. *Sic vero in notationibus candide fatetur:* De quo Metaphrastes scribit; nos vero, quod in Martyrologium retulimus, à Græcis hausimus, qui ei socios martyres adjungunt discipulos ejusdem decem. F

arrepta occasione à Martyribus Ponticis;

4 *Audivimus Galesinium, præter quem de* S. Athenogene, *eodem die* XVI *Julii, solus Molanus, in posterioribus editionibus, ex Græco Horologio auctis, meminit, ast nec ipsi nec aliorum ullus, quod equidem sciam, sanctum* Athenogenem *die* XVIII *Januarii collocarunt, excepto solo Baronio; cujus rei causam si inquiramus, nempe cur tali die Sanctum istum annuntiaverit; nulla alia, saltem verosimilis, occurret, nisi quod existimaverit, Basilium de Sancto aliquo, ad Pontum spectante locutum, unde oblata de Ponticis Sanctis Moseo & Ammonio ad præfatum diem*

XVIII

A XVIII *Januarii occasione*, S. Athenogenem *Basilianum ibi potius quam alibi consignandum putaverit, quamquam de cetero S. Basilius* Athenogenis *sui, nec patriam, nec ætatem nec dignitatem, nec martyrii palæstram vel remotissime indicet. Satis apposita est Castellani observatio in suo Bimestri primo Martyrologii Romani cum notis edito, ad* XVIII *Januarii pag.* 332, *ubi præmissa Dertonensium facta, ut ipse ibidem vult, electione diei* XIX *Januarii, ut accepta occasione Ammonii Pontici synonymum aliquem sanctum suum Episcopum collocarent, subdit*, provinciam Ponticam, in qua Moseus & Ammonius passi fuerant, ansam præbuisse Baronio, ut ipsis subjiceret S. Athenogenem, qui ibidem etiam passus fuerit. Notatio ad ipsum spectans invenietur natali ejus die XVII Julii.

tamen si S. Basilius de patria non meminerit.

5 *Promissam eam notam, ceteraque ad sequentes Martyrologii Romani menses, morte præventus, edere non potuit Castellanus, neque quid ea de re distinctius senserit, aliunde colligere nos potuimus, cum ad ejus manuscripta accessus nobis non pateat: id satis certum est, ipsum non nisi unicum* sanctum Athenogenem *agnovisse, eumque, uti breviter in Martyrologio suo universali insinuavit, non præcedenti* XVI, *sed hac* XVII *recolendum, quidquid Menologium à Cardinale Sirleto versum, & Græci aliqui alii aliter senserint. Pro utriusque identitate stat etiam Tillemontius nota* 13 *in Persecutionem Marci Aurelii tomo* 2, *pag.* 632, *ubi dubia sua sic exponit, ut mentem satis aperte exprimat, hoc fere modo:* Signatur, *inquit*, XVI Julii sanctus aliquis Athenogenes Corepiscopus, apud Sebasten cum nonnullis aliis sub Diocletiano capite plexus: exstantque eorum Martyrum Acta, Metaphrasti adscripta, quæ nullam veritatis speciem præ se ferunt. Baronius asserit, non esse istum S. Athenogenem à S. Basilio memoratum; quod quidem recte ait, si verum est, quod Sebastenus iste, non flammis consumptus, sed decollatus fuerit. At cum tota ea decollatio fundetur in auctoritatibus momenti perexigui; credibilius est, non esse nisi unum eumdemque Sanctum, quam ut admittamus, Martyrem tam inclytum, à S. Basilio laudatum, universæ Ecclesiæ mansisse omnino incognitum.

B

C Unusne an duo fuerint Sancti synonymi,

6 *Præter Tillemontium & Castellanum, qui rem satis obiter tangunt, neminem reperi qui eam controversiam vel à longe examinandam susceperit, cum tamen disquisitionem aliquam mereri videatur, eo saltem conducentem, ut perpensis rationum auctoritatumque momentis, paulo clarius patescat, an gemini* Athenogenes *admittendi sint, an potius in unum unicum confundendi; dum argumenta non occurrunt, quæ satis suadeant, in Ponto unum, alterum Sebaste in Armenia, si Actis credimus, Corepiscopum, cum decem sociis discipulis admittendum esse. Atque huc spectabunt potissimum tres articuli seu propositiones, quas in dubium revocari solidè posse, non existimo. Et primo quidem indubitatum videtur, S. Basilium in brevi* sancti Athenogenis *elogio, nec per umbram indicare, cujas is fuerit, qua in dignitate constitutus, ubi, quo tempore vixerit, aut sub quo tyranno passus sit. Non minus item patet, nec Baronium quidquam ad ea spectans, scire potuisse, ut proinde incertissimum sit, an Pontum umquam viderit, aut in eo martyrium fecerit* S. Athenogenes. *Ut articulum tertium suscipio, omnibus qui Græcas tabulas ecclesiasticas vel à limine salutarunt, evidens esse, quod* Athenogenes *aliquis, ut patria Ponticus, in eorum notitiam numquam pervenerit.*

AUCTORE I. B. S.

an potius unicus, hic disquiritur.

7 *Primam propositionem admittere cogitur Baronius ipse, dum tomo* 2 *Annalium ad annum* 196, *num.* 7, *sic habet:* Porro licet Athenogenis martyrii natalis dies in tabulis ecclesiasticis certus adscriptus habeatur, nempe Januarii decima octava die, tamen quo tempore martyrium subierit, incompertum habetur. *Quæ, qualis, & unde orta sit ea natalis diei* S. Athenogenis *certitudo, jam satis ostendimus, rectius dixisset Baronius, omnia de Sancto incomperta esse præter ea sola quæ de eo S. Basilium prædicasse diximus, ex quibus id unicè habetur, quod doctrina Catholica & martyrio illustris fuerit. Æque certa est propositio altera, cum præter S. Basilium nullus usquam citetur qui de* S Athenogene *usquam meminerit. Tertiam, pœnam libri, ut aiunt, subire oportet, statimque patebit ad oculum, Græca omnia Synaxaria, Menæa, Menologia, & quidquid apud ipsos sacri est, non alium novisse* Athenogenem, *præter eum qui ex Metaphrastica oratione deformatus est, à qua id saltem haberi videtur, quod hoc die martyrii coronam acceperit, fortasse in ipsa urbe Sebastena, vel, si ita vis, in Pedachthone, inde non procul, de quo tantopere laborandum non video, modo ex tam incerta circumstantia Metaphrastica, Sanctus ipse geminandus non sit. Jam Græcos audiamus.*

E

§ II. Apud Græcos solum signatus est S. Athenogenes Sebastenus hoc vel præcedenti die.

Sanctus iste Athenogenes,

S*Equitur modo ut dispiciamus, utrum ex sacris omnibus Græcorum tabulis sufficiens inferatur distinctio, ut duo potius censeantur sancti* Athenogenes, *quam solus & unicus. A Baronio incipimus, sic ex Menologio Sirleti* XVI *Julii Sanctum annuntiante:* Sebaste in Armenia, sanctorum martyrum Athenogenis episcopi, & decem discipulorum ejus, sub Diocletiano Imperatore. *Tum vero ita in subjecta notatione observat:* Agunt dè iisdem hac die Græci in Menologio; Metaphrastes autem descripsit horum Acta, refertque die sequenti, dissentitque à ceteris, dum ait, eum in pace absque gladio quievisse in Domino: cum tamen post multa tormenta, unà cum ceteris capite truncatus in dicto Menologio conscribatur. *Quod de Metaphrastis dissensione hic memorat Baronius, vereor equidem ne memoriâ lapsus sit, aut textum non integrè, saltem minus attentè legerit: ait quidem Legenda apud Lipomanum, Surium atque in nostro exemplari Græco* in multa pace quievisse; *ast etiam disertissimè ubique affirmat* gladio *fuisse* percussum. *En verba ipsa Græca, Latinæ versioni ad amussim respondentia;* ἐκρούσθη τῷ ξίφει, καὶ ἔτως ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν πολλῇ εἰρήνῃ: gladio percussus est; & sic spiritum reddidit in multa pace. *Sed hæc obiter indicasse sit satis.*

F

in Menologio Basiliano,

9 *Ad quæstionem, quam præ manibus habemus, magis spectant sequentia annotationis Baronianæ verba:* Diversus plane hic ab illo Athenogene, quem constat, S. Basilii auctoritate, per ignem martyrium consummasse; de quo superius actum est. *Nimirum diversitas martyrii*

AUCTORE I. B. S.

palmaris fuerit ratio, cur Sanctos binos ſynonymos Baronius aſſerendos putaverit, quæ an rem ſatis evincat, tum patebit clarius, dum Græcorum Acta & elogia fideliſſime propoſuerimus. Habe primum totius paſſionis breve compendium ex Baſilii Menologio, cujus menſem Julium Græcè excuſum habes ad calcem tomi primi dicti menſis, ut ſæpe alibi monuimus. Sic ibi legitur: Athenogenes ſanctus Chriſti martyr, origine erat Sebaſtenus, imperante Diocletiano. Cum autem à præſide unà cum decem diſcipulis ſuis comprehenſus eſſet, & multa tormenta cum ipſis perpeſſus propter dilectionem erga Chriſtum, tandem gladio vivendi finem accepit. *In his & ſequentibus verbatim fere conſonant Menæa impreſſa, in eo tamen Actis conformiora, quod præſidis Philomarchi nomen exprimant, ut ſatis pateat, ex eadem prorſus ſcaturigine omnia profluxiſſe; at cetera Baſiliani elogii verba proſequamur, quibus tota Actorum medulla continetur. Sic plane habent:*

aliiſque Græcis tabulis hoc vel præcedente die relatus, B

10 Dicitur autem, priuſquam comprehenderetur, in monaſterium digreſſus, diſcipulos non inveniſſe, prius quippe jam capti erant: cervæ vero, quam in monaſterio nutrierat, ſibi occurrenti bene precatus, oraviſſe, ut ne à venatoribus vel ipſa vel hinnuli caperentur; ſed ut quotannis, in memoriam ejus, tam ipſa quam propago ex ipſa naſcitura, adducerent unum hinnulum; quod & factum conſpicitur: nam poſt lectionem ſanctorum Euangeliorum cerva in eccleſiam ingredi viſa, ac hinnulum ſuum offerre Sancto, & rurſum egredi: quam hi, qui ibidem congregantur, mactantes, lautum agunt diem ad gloriam ſancti Martyris & honorem. *Utrum hæc omnia ex Metaphraſtis, vel cujuſcumque alterius paraphraſtis fide, ſatis prudenter & tuto admitti poſſint, pluribus non diſputo; id verum eſt, ut jam dicebam, præcipuam Actorum* S. Athenogenis *meduliam hiſce comprehendi, quibus diutius immorari operæ pretium non exiſtimo: nunc alias græcas tabulas, Menæa manuſcripta, Kalendaria & Ephemerides percurrere licet, quamvis inde nihilo plus ſubſtantiæ educi poſſe, perſpectum habeam. Præcipua ordine enumeremus, ſive hoc die de Sancto agant, ſive die præcedenti.*

C *ubique idem indicatur,*

11 *De Menæis excuſis & Menologio vulgato ſatis dictum eſt. Agunt de* S. Athenogene *manuſcripta noſtra pleraque omnia, Typicum editum ſancti Sabæ, Supplementum ad Menæa Græca ex Synaxario Sirmondi, atque Ms. Chiffletii, & Menæa Bibliothecæ Ambroſianæ, cum citato ſuperius Horologio Græco & Maximo Cytherorum epiſcopo. Adde Kalendarium Syriacum ſeu Chaldaicum Romæ impreſſum* 1624, *& pro Majoribus noſtris Romæ verſum, item Slavo-Ruſſicum, atque Ephemerides Græco-Moſcas ante tomum* I *Maii, ubi in figurato notari dicitur ſolis initialibus litteris: in metrico ita expreſſus:*

Οξὺ Ἀθηνογένην ξίφος ἔταμψ ἐξ δεκάτῃ πε.

Enſis Athenogenem decimâ ſextâque peremit.

Uti hîc, ſic in ceteris omnibus ſola ferme paſſio ſeu capitis detruncatio expreſſè enuntiatur, ut minime dubites, quin ex præfatis Actis, ſive ea Metaphraſtes, ſive quis antiquior adornaverit, recepta iſta apud Græcos annuntiatio proceſſerit, non majori proinde auctoritate nixa, quam ſcaturigo ipſa unde promanaſſe oſtenditur.

12 *Porro in ea tota Metaphraſtica narratione, utut pleraque diſpliceant, id certe tolerari poſſe videtur,* S. Athenogenem, *forte Sebaſtenum origine, ibidem veroſimiliter epiſcopum, vel, ut Acta, corepiſcopum fuiſſe; diſcipulos, ſi ita vis, ut erat vir doctiſſimus non minus quam ſanctiſſimus, habuiſſe, & cum iis martyrium gloriosè ſubiiſſe; quorum omnium nihil eſt quod S. Baſilii dictis repugnet; ut proinde eo uſque nihil prorſus impediat, quo minus unus idemque eſſe poſſit* Athenogenes *Baſilianus cum Metaphraſtico, etiamſi ſtupenda illa omnia, dicam an inepta, miracula quis admittenda contenderet, quæ quanti æſtimanda ſint ſequenti paragrapho perpendemus; quo nos ducit Actorum ſeu paſſionis examen, ex quo quid veroſimilius concludi poſſit, facilius intelligetur, relicta cuique aliter ſentiendi pleniſſima libertate: neque enim à Sanctis ſynonymis adoptandis, tametſi plures forent, ullo modo nos abhorrere, ex toto opere perſpicuum eſt; id hoc paragrapho probandum ſuſcepimus, ſolum* S. Athenogenem, *epiſcopum & martyrem Sebaſtenum, in vulgatis Græcorum eccleſiaſticis tabulis ſignatum reperiri; de quo quærimus, utrum à Baſiliano eum diſtinguere neceſſe ſit.* D *Sebaſtenus epiſcopus ſeu corepiſcopus.* E

§ III. Ex Actis Metaphraſticis, nullius vel perexiguæ fidei, non probatur geminus fuiſſe.

Identitatem non evertunt,

Supereſt igitur præcipua, quæ opponi hîc poſſit, & peremptoria quodammodo difficultas, quod jam laudatus in tabulis græcis S. Athenogenes, *Sebaſtenus epiſcopus ſeu corepiſcopus, diſertiſſime ubique dicatur capite plexus, ſeu* gladio percuſſus, *uti diſerte legi diximus apud Aloyſium tomo* 6, *apud Surium* XVII *Julii, atque etiam in ea quam nos curavimus Actorum Græcorum interpretatione, quam tanti non facimus, ut dignam judicemus quæ hîc locum occupet, ſatis eſt, controverſam periocham in qua quæſtionis nodus vertitur, ſuperiori paragrapho ex græco reddidiſſe. Atqui hæc gladii percuſſio ferme ex diametro pugnat cum iis quæ de ſuo* Athenogene *narrat magnus Baſilius loco ſupra citato de Spiritu ſancto ad Amphilochium cap.* 29, *cujus hæc etiam græca verba exhibeo* ὁμοῦ ἤδη σὺν τῷ ἁγίῳ πυρὶ τελείωσιν; F *conſequens igitur eſt, quod inferebatur ſuperius, ut diverſus ſit* S. Athenogenes, *quem S. Baſilius tantopere celebrat, quemque ad diem* XVIII *Januarii à Baronio ſignatum diximus, ab eo quem proxime Græcos omnes tanto conſenſu colere oſtendimus vel hoc* XVII *Julii vel die præcedenti.*

Acta græca hîc neglecta,

14 *Ad hujus argumenti ſolutionem faciet Actorum qualiumcumque brevis analyſis, ex qua apertius liqueat, omnia ad ſtuporem & prodigia, credulis hominibus mirabilia, quibus Græci abundant, fabricata eſſe. Vertimus nos ea latine, ut jam dici cœptum eſt, ex codice Vaticano ſignato num.* 819, *quæ etiam exſtant in Biblioth. Taurinenſi, contulimuſque cum ea interpretatione quæ apud Lipomanum exſtat & apud Surium, ſicque convenire deprehendimus, ut verbis fortaſſe aut phraſi tantillum differant, in re ipſa omnino conveniant. Ea vero cum jam typis non ſemel data ſint, ægrè ferri haud poterit, quod hîc à nobis negligantur. Exordium Actis illis non magis quam quibuſlibet aliis proprium ſic habet:* Imperante Diocletiano magnus furor in Chriſtianos graſſabatur

A sabatur, adeo ut venirent in periculum quicumque pietati ſtudebant. Turbabatur itaque univerſus orbis terribili Imperatoris inſania. Plurimi autem alter alterum tradebant in mortem, pater filium, frater fratrem, amicus amicum, propter metum perſecutoris. Porro civitatem Sebaſtenam ingreſſus eſt præſes quidam, nomine Philimarchus, qui juſſit tibicines ante ſe canere, & agitari cymbala, atque idolorum ſacerdotes, coronas ferentes, peragere ſacrificia. *Tum vero pro tribunali ſedens per præconem dixit &c.*

15 *Diceres, ea tempeſtate præſides omnes non ad provinciarum aut urbium adminiſtrationem, ſed ad meram Chriſtianorum lanienam à Diocletiano deputatos fuiſſe. Certum martyrii tempus ex tota illa compoſitione nec per umbram eruitur. Si vero* S. Athenogenis *certamen ad perſecutionis Diocletianeæ extremos annos pertinet, alium Armeniæ præſidem ſignant martyria paulo certiora apud Baronium ad annum* 311, *num.* 20 *& aliis, ut ſi eo reducenda ſit Sancti noſtri paſſio, Philimarchus ille præſes vel Philomarchus, aut* B *fictitius aut aliunde accerſitus dici merito poſſit. Nec magis placet intruſus paulo poſt* Cornicularius, *nomine Nicolaus, qui ut* S. Athenogenis *accuſator in ſcenam prodit. De Corniculariis agit Baronius in nota* 2 *ad* XXI *Auguſti, locum eis tribuens, qui Nicolao iſti non magnopere convenire videtur.* Pedachthonis *autem monaſterium, ſeu locus quem aliqui archiepiſcopis proprium fuiſſe volunt, an apud Sebaſten verè exſtiterit, hic diſquirere, operæ pretium non eſt. Sociorum captivitas, abſente magiſtro, hujus lamenta, occurſus cervæ quæ ipſum deoſculata ſit, hujus mira benedictio, ultroneus Sancti ad præſidem acceſſus, ſecutaque inter hunc & Martyres colloquia, ea ratione nec concepta nec diſpoſita ſunt, ut pretii quidquam aut æſtimationis toti iſti hiſtoriæ adjungant.*

16 *Sequuntur tormenta variis modis inflicta, uſque ad cædem ſociorum omnium, quâ peractâ, ſubjiciuntur nonnulla, quæ attentiori obſervatione digna cenſui.* Sanctus Martyr rogavit præſidem dicens, precor te, præſes, jube me deduci ad monaſterium & ibi conſummari. Juſſit autem præſes ſic. Tum Sanctus alacri animo ductus cantavit; Deus ultionum liberè fecit. Ut autem appropinquavit monaſterio, occurrit ei cerva, & deoſculata eſt pedes ejus. Dixit ad eam Sanctus, privata es fratribus, ecce privaris etiam eo, qui te enutrivit. Deus univerſorum ſeculorum non permittat ut quis dominetur tui, neque ſemen tuum capiant venatores, ſed ſemen tuum ferat ſobolem in memoriam noſtram, & conſummetur in laudem Dei. Cerva autem flens procidit ad pedes ejus: ſed eam obſignans ſanctus Martyr, dixit: vade in pace. *Quam hæc apte & ad faciendam fidem ordinata ſint, nemo non videt: audi porro quæ de eadem cerva inferius memorantur, his plane ſimilia quæ ex elogio Menologii Baſiliani retulimus:* Cerva autem adeſt in commemoratione Sanctorum martyrum, adducens donum Deo hinnulum, & lecto Euangelio, appropinquat altari, ſpectantibus omnibus, & poſitis genibus ſuis orat, & relicto pullo revertitur in pace ad locum ſuum. Hinnulus porro conſumitur in gloriam Dei & in honorem Sanctorum martyrum. AUCTORE J. B. S.

17 *Eamdem venam ſapit Sancti oratio his verbis ad Deum fuſa:* Da, Domine Deus, ut qui memoriam noſtram peraget, indeſinentem benedictionem conſequatur. Omnibus etiam te per nos invocantibus, da gratiam, Domine, ut ſive in errore inventi fuerint, ſive in magna neceſſitate, vel in meticuloſo judicio, vel in malis inſomniis, & invocabunt nomen tuum Sanctum, Domine, in nomine ſervi tui, exhibe illis miſericordiam tuam, Domine, & imple poſtulata ipſorum. Sic orante Sancto, facta eſt vox cæleſtis ad ipſum dicens; Gaude mi athletes Athenogenes, elecle mi; hodie mecum eris in paradiſo cum diſcipulis tuis. De gratia vero, quam à me E poſtulaſti, ecce dedi tibi petitiones tuas: quicumque rogaverit me in nomine tuo, & in quacumque domo memoria tui facta fuerit, liberabuntur ab omni afflictione & neceſſitate, & omnia peccata oblivioni tradentur. Vos electi mei eritis, præſidium omnium viduarum, & orphanorum alimentum; peregrinorum perfugium, pauperum diſpenſatio, infirmorum medici, malorum ſpirituum perſecutores. Facta autem ad eum hac Domini voce, gladio percuſſus eſt, & ſic ſpiritum Deo reddidit in multa pace ... Peragitur vero eorum memoria juxta ritum Romanum XVII Julii. *Hæc Legendæ verba, ut à me reddita latinè ſunt.* paucis ſpectabilibus:

18 *Ex iis autem Actorum ſpeciminibus bene abunde collatis expenſis, ſatis, opinor, evincitur, Legendam iſtam totam, drama eſſe artificiosè exornatum, pluribuſque ſuppoſitionis notis ſic depictum, ut ad hiſtoriam repudiandam, nihil prorſus deeſſe videatur; quibus rectè perpenſis, nemo prudens, cordatus nemo in dubium revocare auſit, quin ſola S. Baſilii auctoritas pluris facienda ſit, quam Actorum & elogiorum farrago inconditè & fabulosè digeſta. Unde id poſtremum aſſerere non vereor, verum* S. Athenogenem *per ignem martyrium conſummaſſe, ſive ſocios habuerit, ſive ſecus; ſive ipſi eodem ſive alio mortis genere conſumpti fuerint: an in ipſa urbe Sebaſtena, an inde non procul, definiendum non ſuſcipio; certe unicum dumtaxat fuiſſe, ex jam allegatis ſatis patere exiſtimo. Atque hæc de ipſo dicta ſufficiant. Quod verò ad citatum ſupra annum* 311 *memorat Baronius de* S. Athenogenis *reliquiarum tranſlatione, ex Actis non parum ſuſpectis S. Gregorii Armeni, nihil obeſt propoſitæ à nobis opinioni, undecumque delatæ fuerint; de qua re agi poterit dum prædicta ſancti iſtius Gregorii Legenda ad diem* XXX *Septembris ex profeſſo examinabitur.* ex adductis hic, C F

A

DE S. GENEROSO MARTYRE

TIBURE IN LATIO.

J. B. S.

Ex Martyrologio Romano.

XVII JUL. MArtyr inclyta S. Generosa *inter Scillitanos Africæ pugiles hoc die merito celebratissima est, tum veterum tum recentiorum Martyrologiorum unanimi consensu laudata; at Sanctum hunc* Generosum, *apud solos Tiburtinos illustrem, nusquam alibi licuit reperire, ut fatendum omnino sit, à solo Baronio Fastis Romanis inscriptum fuisse: non primæ editioni quam anno* 1586 *vulgavit Plantinus, sed posterioribus anno* 1608, *& grandiori, cui Annotationes adjunctæ sunt, anno* 1613 *recusis, ex iis quæ ipse ante annum* 1607, *quo vivere desiit, imprimi curaverat. Id se observasse, haud obscure innuit Castellanus, dum Sancti istius annuntiationem, in ipso Romani textu, uncis hujusmodi includit* [Tibure, sancti Generosi martyris.] *Frustra conatus sum antiquiores tabulas invenire in quibus* S. Generosi *nomen consignaretur; neque vero alias adhibuit aut allegavit laudatus Baronius, præter eas quas Tiburtini suggesserant, ita paucis in suis Notationibus observans:* De eo tabulæ ac vetera monumenta ecclesiæ Tiburtinæ quæ accepimus. Hujus venerandum corpus asservari sub majori altari ecclesiæ S. Laurentii ex iisdem didicimus.

Tibure colitur.

B

2 *Baronium secutus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem verbis paulo pluribus, sed tantumdem significantibus de* S. Generoso *meminit:* Generosus, Tibure in Sabinis martyrio coronatus, ibi habetur in honore, licet cujas fuerit, quove tempore passus sit, incompertum habeatur. Corpus illius in æde S. Laurentii (quæ cathedralis est) sub ara maxima, unà cum corpore S. Severini monachi & confessoris piè asservatur: cujus natalis hac die ab ecclesia Tiburtina recolitur. *Nihil magis explicat annotatio:* Ejus meminit præter Baronium ... Fulvius Cardulus presbyter ex Societate Jesu in suis notis & digressionibus in Passionem SS. martyrum Getulii & Sociorum *Nimirum paucula Carduli verba* (*ex pag.* 121) *cum Baronianis connectit Ferrarius, de suo adjiciens* Tibure coronatum *esse, quem forte ex Romanis cryptis verosimilius accersivisset. De ipsa Tiburtina notissima urbe* (*vulgo* Tivoli) *non est quod hic agam; longe illustriorem eam reddidere glorioso fratres Martyres cum Symphorosa matre, quorum certamen die sequenti illustratur. De celebri ea olim civitate, seu gentili seu Christiana, fuse & eleganter descripta, citari potuit noster Cardulus, potius quam de rebus ad* S. Generosum *spectantibus, longa oblivione, dicamus ignorantia, hactenus sepultis.*

solo nomine cognitus.

D

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MAMMA, EMASIA, NAZARIO, MAXIMO, PAULO, TITIANA, NESIA, SIRIANA, EUTATO; ET FORTE JUSTINO ET NONNO.

C

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

F

XVII JUL. GLoriosissimos *Scillitanos Martyres, de quibus proxime actum est, non nisi collo quodammodo obtorto ex Hieronymianis apographis educi cum Florentinio observavimus, quos nihilominus asseruimus, Actis genuinis magis fisi quam corruptis codicibus, è quibus tamen duodena nomina colligi possunt: at certe tam confusa & contorta sunt omnia, ut quid amanuenses de reliquis voluerint, ferme divinandum sit. In re tam ancipiti nihil mihi superesse visum est, quam ut ceteros omnes, dispersos quodammodo Martyres in unam classem componerem ex vetustiori codice Epternacensi, aliis paulo minus infecto, nempe qui confusionis non nihil tollat scribendo* Emasiæ (*codex Blumianus* Inansiæ) *pro* in Asia; *& pro* Persyrianæ *codicis Lucensis, substituat cum Blumiano* Sirianæ *seu* Syrianæ. Mammas *seu* Mamas (*sive virum indicet sive corruptè feminam*) *ab aliis in eo codice non separatur, quod mihi æque ac Florentinio præplacet. Addidi reliquis* Justinum *&* Nonnum *qui in codice Corbeiensi* Marcello *Mediolanensi perperam consociati videntur, & quidem* Justinus *aliis iterum ibidem immixtus, de quo tamen alii codices neque de* Nonno *meminere.* Meneolampum *&* Zosimum *ejusdem codicis prætereundos censuimus. Detur nobis hic venia in exemplarium omnium depravatissimis lectionibus.*

DE

A

DE S. MARCELLO MARTYRE

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

D

Ex Hieronymianis. J. B. S.

XVII JUL. *IN jam dictis Hieronymianorum turbatis hoc die textibus nulla annuntiatio minus corrupta occurrit, quam hæc codicum fere omnium:* In Mediolano, natalis S. Marcelli. *Minus corrupta, inquam, nam integram dicere non ausim; est enim ita aliis Sanctis præsertim Scillitanis commixta, ut quasi studio interpositа videatur. Et quidem in codice Lucensi, Epternacensi & nonnullis minoribus solus* Marcellus *signatur, cui Corbeiensis* Justinum & Nonnum *socios nescio unde acciverit, à nobis hìc rescissos, quod plane suspicemur, perperam adjectos esse, aut saltem Mediolanenses dici non posse. Quid? Quod nec omnino inverisimile putemus, indicari hìc* Marcellinam, *de qua etiam hoc die agitur, S. Ambrosii sororem, mutato, ut non semel in hoc latercùlo fit, personæ genere, decurtataque appellatione; quamvis id certo asserere non audeamus.*

DE S. HYACINTHO MARTYRE

B E

AMASTRIDE IN PAPHLAGONIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G. C.

Sancti Martyris cultus, elogia, & Acta.

DIE XVII JULII. *AMastris inclyta olim Paphlagoniæ civitas, de cujus origine, situ & episcopatu fuse actum est* XXI *Februarii in Commentario prævio ad Vitam S. Georgii episcopi Amastreni, primam lucis usuram & gloriosam martyrii palmam sancto* Hyacintho *dedit, sacrosque civis sui cineres postmodum religiosè venerata est, uti in ipsis Actis huic Commentario subjungendis legimus. Ex sacris Græcorum monumentis patet, quam celebris quondam fuerit hujus Martyris cultus: nam Menologium à Genebrardo editum, Horologium, Epitome Menologii, Typicum S. Sabæ, Menæum Chiffletianum, aliaque Græcorum Synaxaria die* XVIII *Julii annuam illius memoriam celebrant. Unde mirum est, Martyrem adeo illustrem à Menæis impressis & Maximo Cytherorum episcopo prætermitti. Transiit tamen ejus commemoratio in Menologium Slavo-Russicum, quod à prænobili Barone Sparwenfeldio latine versum eodem die sic eum annuntiat:* S. Martyris Hyacinthi Amastridensis, qui post multa tormenta & dentium effractiones moritur in carcere. *Aliud vero Synaxarium Ruthenorum, à Georgio David Societatis nostræ missionario Moscuæ anno* 1688 *Latinè versum, hac eadem die sic habet:* Sancti martyris Hyacinthi in Volmastria. *Puto legendum* in Amastride; *nisi forte hæc urbs ita Russicè appelletur, quod ignoro.*

Antiquus S. Hyacinthi cultus apud Græcos,

C

ex Synaxario Basilii Imperatoris,

2 *Synaxarium, jussu Basilii Imperatoris collectum, prolixiori* S. Hyacinthum *ornat elogio, quod post nostrum tomum* I *Julii Græcè editum sic Latine reddo:* Hyacinthus Christi martyr piis ortus parentibus, filius fuit Theocliti & Neonillæ sub Heraclio episcopo Amastridis. Qui quidem nomen ab angelo accepit, ac triennis Christi invocatione puerum mortuum excitavit. Crescente vero per ætatem virtute, usque ad senectutem pervenit, cum interim feciſſet multa mira opera; videns idololatras arborem superstitiosè colentes (erat autem ulmus inanis & quasi exhausta) excidit eam Comprehensus igitur ad principem & Amastrenæ urbis magistratum ductus fuit, illique vehementer verberato evulsi sunt dentes: etiam ligatus funibus extra urbem tractus, acutisque arundinibus punctus est. Postea in carcerem conjectus spiritum Deo tradidit. Reliquiæ illius collocatæ sunt in ipsa urbe, scatentes perpetuò medelis. *Brevi hoc elogio quædam continentur, quæ in prolixioribus Actis non leguntur. In iis enim nomina parentum non exprimuntur. Nulla etiam fit mentio de Heraclio Amastreno episcopo, uti nec de miraculo, quod* S. Hyacinthus *triennis patrasse hìc dicitur. Præterea arbor, quæ in hoc elogio vocatur* ulmus inanis & quasi exhausta; *in Actis nostris num.* 4 *nuncupatur lotus pulcra aspectu & grata frondium compositione luxurians.*

F

3 *Huic elogio ferme consonant Excerpta nostra Mss. ex Menæis Bibliothecæ Ambrosianæ, quæ matrem S. Martyris* Theonilam, *& episcopum Amastrenum vocant* Heraclitum; *principem vero Amastridis* Canstricium. *In fine autem adduntur sequentia:* Λέγεται παρεφδόξον κὰθ' ἕκαστον χρόνον ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ συμβαίνειν αὐτῷ· Ὑπὸ γὴν γὰρ ὄντος τοῦ τάφου, ἐν ᾧ τὸ πίνιον αὐτοῦ ἀπόκειται λείψανον, ὑμνοδίας ἅμα τῶν συνελθόντων καὶ δεήσεως γινομένης, ἀναδίδοται χρῆς, ὅπερ ὁ ἐπίσκοπος ἔν τινι σκεύει δεχόμενος ἱερῷ τοῖς συνελθοῦσιν διανέμει εἰς ψυχῶν καὶ σωμάτων θεραπείαν καὶ ἴασιν. *Id est:* Dicitur singulis annis in illius commemoratione mira res per ipsum evenire: nam infra terram existente tumulo, in quo venerandæ illius jacent reliquiæ, dum ab iis, qui convenerunt, hymni & preces canuntur, egeritur pulvis, quem episcopus in sacro quodam vase susciplens distribuit advenis ad animarum ac corporum medelam ac sanationem.

aliisque Mss. Græcorum Menologiis,

AUCTORE G. C.

nem. *Ejusdem miraculi meminerunt Acta nostra num.* 20. *Posteriori huic elogio seu Vitæ compendio simile admodum est supplementum Ms. ad Menæa excusa ex Synaxario Sirmondi & Ms. Chifletii collectum, in quo episcopus Amastridis appellatur* Heraclides, *& præfectus ejusdem urbis* Canstridius. *Præter alias quasdam levioris momenti discrepantias isti elogio præmittuntur hi duo versiculi:*

Ὡς ὀσφρέδιον ὑακίνθινον, Λόγε,
δέξαι τὸν Ὑάκινθον αὐτῷ καλάμῳ.

Ut gratum odorem floris hyacinthi, tuum
Sic, Christe, in ipsa arundine Hyacinthum
accipe.

Satis manifesta hic est allusio ad nomen Sancti & florem hyacinthum. Dum autem de calamo vel arundine fit mentio, arbitror significari scapum seu caulem floris hyacinthini, & poëtam Græcum voluisse alludere ad supplicium acutarum arundinum, quibus idololatræ S. Martyrem pupugerunt.

4 *Quamvis in præcedentibus Græcorum Fastis hic S. Martyr die* XVIII *Julii referatur, tamen in Menologio, quod ex Bibliotheca & interpretatione Cardinalis Sirleti vulgavit Canisius tom.* 2 *Antiquæ lectionis, sic legitur* XVII *Julii:* Eodem die S. Martyris Hyacinthi apud Amastridem. Hic ad Castrisium præsidem & Amastridis urbis magistratus cum ductus esset Christianam fidem professus verberatur vehementer, evulsisque dentibus per mediam urbem funibus trahitur, & acutis calamis vulneratur; postea conjectus in carcerem, Deo ipsi Spiritum commendavit. *Ex hoc Menologio haud dubie transiit in Martyrologium Romanum, quod hac die sic habet:* Amastride in Paphlagonia sancti Hyacinthi martyris, qui sub Bastritio præside multa passus, quievit in carcere. *Ad hæc Martyrologii Romani verba notat Baronius, quod de eo agant* etiam Græci hac die in Menologio, ubi & ejus passio describitur. *Id autem intelligendum videtur de Menologio Sirletiano, cum superius citata Græcorum monumenta, & Additiones Usuardinæ secunda ac tertia vice à Molano editæ illum die* XVIII *Julii consignent. Nihilominus nos Romanum Martyrologium secuti, hac die eum collocavimus. Nunc de ipsius Actis pauca præfabimur.*

& Martyrologio Romano ostenditur.

5 *Nicetas cognomento Paphlago, qui post medium seculi noni vixit, in laudem* S. Hyacinthi *martyris Amastreni orationem panegyricam composuit, in qua quidem gesta fortissimi athletæ rhetoricâ facundiâ exornat, sed nullam vitæ aut Passionis epocham indicat. Posset ea utcumque colligi ex elogiis supra relatis, si de episcopi vel præfecti Amastreni, illic memorati, ætate constaret. Sed cum eam hactenus frustra quæsiverim, nihil certi statuere possum, nisi quis me felicior illam alicunde eruerit. Castellanus quidem in suo Martyrologio Universali Martyrem nostrum hac die annuntians notat in margine seculum* IV. *Sed cum nullum suæ assertionis argumentum afferat, & in hujusmodi epochis figendis non raro hallucinetur, ei sine testibus pronuntianti fidere non ausim. Quare martyrii tempus cogor indeterminatum relinquere, donec quis, ut dixi, illud ex antiquis monumentis probatum ostenderit. Nihil jam superesse video, nisi ut orationem panegyricam, à Niceta Paphlagone Græcè conscriptam, & à F. Francisco Combefisio Dominicano ex Ms. codice Cardinalis Mazarini unà cum interpretatione Latina Parisiis anno* 1666 *editam, hic denuo prælo subjiciamus.*

De Actorum scriptore, & martyrii tempore disseritur.

LAUDATIO

AUCTORE NICETA PAPHLAGONE.

Ex editione Combefisii.

CAPUT I.

Prologus, Sancti patria, adhortatio ad suos populares, ut idololatriam deserant.

Orator ad lapidem hyacinthum alludens,

SAne decebat, cum multi iique pretiosi lapides in Dei habitaculum in Spiritu coædificentur, atque in eo celebri gloria habeantur (talibus enim intelligens vivensque Dei civitas ipsa perfecta construitur atque conflatur) sacrum pariter divinumque Hyacinthum unà assumi; tantum scilicet spiritalibus sanctitatis gratiis lætisque fulgoribus, cunctorum ferè Sanctorum palam splendores vincentem, illisque præmicantem, quantum & gratius omnibus nomen obtinuit. Omni enim virtutum genere ab infantia Vir summè admirandus, provectus, cunctisque divinis Spiritus gratiis confertus, alta senectute claro illustrique Deo martyrio reddito, quàm maximè splendido præconio donatur.

de Sancti nomine & festo præfatur.

2 Itaque nos etiam dignum laude Dei famulum laudibus prosequamur: Virum scilicet Deo dignum, dignè prorsus beatificandum Hyacinthum; spiritalem pretiosumque Dei lapidem;

Ἔπρεπεν ἄρα, πολλῶν καὶ τιμίων λίθων εἰς κατοικητήριον τῷ Θεοῦ ἐν τῷ πνεύματι συνοικοδομουμένων, καὶ ἐν αὐτῷ δοξαζομένων· καὶ δὴ τοῖς τοιούτοις ἡ νοερὰ τοῦ Χριστοῦ πόλις καὶ ζῶσα καταρτίζεται καὶ συγκροτεῖται, καὶ τὸν ἱερόν τε καὶ θεῖον Ὑάκινθον συμπαραλήφεται· τοσοῦτον τῇ νοητικῇ τῆς ἀγιότητος χάριτι καὶ ἀγλαΐαις τοῦ ὅλου χρεὼν ἁγίου σαφῶς ὑπερασπίσαντα, ὅσῳ καὶ χαριτερὰς ἁπάντων τεύχηκε θεοσηγορίας· πανοπλίαις γὰρ νηπιόθεν ὁ θαυμασιώτατος ἀναγόμενος ἀρεταῖς· πᾶσι δὴ θείοις τοῦ Πνεύματος συγκροτούμενος χαρίσμασιν· ἐν πολιᾷ δὴ βαθείᾳ λαμπρὸν καὶ φιλοφανὲς τὸ μαρτύριον ἀποδοὺς τῷ Θεῷ, λαμπρᾶς ὅπι μάλιστα καὶ τῆς ἀναῤῥήσεως καταξιοῦται.

2 Τοιγαροῦν ἐπαινέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἀξιεπαίνετον τοῦ Θεοῦ παῖδα τὸν ἀξιόθεον, τὸν ἀξιομακάριστον Ὑάκινθον; τὸν νοητὸν, καὶ τίμιον τοῦ Θεοῦ λίθον, τὸν ἔμψυχον, τὸν ζῶντα, τὸν νοερὸν, τὸν ἀρ-

A ἐ ἐρανίῳ τῷ Πνεύματος φρονήμαϊ οἷα λαμπρῷ ϗ ἐρανοβαφεῖ χρώμαϊ κατακόρως ἔτω χρωννύμενον ϗ κλεϊζόμενον, ὡς μέρος ϗ αὐτὸν ϗ στεφάνε τῆς δόξης ϗ τῷ Παμβασιλεῖ πλακέντες ἀναδείκνυσθαι. Τοῦτον σήμερον ϗ ἐ ἐτήσιον αὐτοῦ ϗ ἱερὰν μνημοσύνιν, εἰς ὕμνησιν ἐ ἐκκλησίαις προβεβλημένον τοῖς ἐ λόγων ἄνθεσι, ϗ δύναμιν ϗ ἡμεῖς ἀναδησώμεθα· ϗ ἐ μαρτυρικῶν ἀγώνων γνησίως αὐτὸν μακαρίσαντες, ϗ ἐ ἐ μαρτυρίας ἐπάθλων μεθ' ὧν τὰ κοινωνήσαντες, αὐτῷ τε χρέως χαρίεσσαν ἀποδώσομεν, ϗ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τὴν ὀφλομένην προσοίσομεν οἰκοδομήν.

3 Ἐκείνῳ πατρὶς μὲν, ἡ ἄνω Σιὼν, ἡ λαμπρὰ πάντων ἁγίων νοερά τε μητρόπολις ϗ πιστή· πατὴρ ἢ ἀληθὴς, ὁ Θεός· μήτηρ ἢ, ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος· ἡ τοσοῦτον δι' ὕδατος ἀναγεννώμενον ἄνωθεν ἐνδῦσα, ϗ τὴν ἐν αὐτῷ φυσικὴν εἰς ὑπερφυῆ μορφὴν μεταποιοῦσα ϗ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας Θεοῦ, ϗ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος προάγουσα Χριστοῦ, δοκιμώτατον ἐπὶ τέλει Μάρτυρα τοῦτον, ϗ ἀξιολογώτατον Κυρίῳ θρέψησιν ἀθλητήν. B Ἀλλ' εἰ μὲν ἡ κάτω πατρὶς ἄσημος· εἰ δ' ἀνώνυμοι ϗ ἀγχινεῖς τῷ Ὑακίνθῳ τοκεῖς. Ἀμάσρα ἢ τοῦτον ἐνέφυσε καὶ ἐδίδαξε, ϗ ὑπὸ γονεῦσιν ἐπισήμοις τε τοῦτον ἀναθρεψαμένη καὶ πιστοῖς, ἔλαθε ἐ αὐτῆς προβαλλομένη πολιοῦχον ϗ πολιτήν.

4 Ἀμάσρα, ὁ τῆς Παφλαγονίας μᾶλλον ἢ ἐ οἰκουμένης ὀλίγου δεῖν, ὀφθαλμὸς, εἰς ἣν οἵτε τὸ βόρειον ϗ Εὐξείνε μέρος προοικοῦντες Σκύθαι, ϗ οἱ πρὸς νότον ἢ κείμενοι, ὥσπερ εἰς ἓν κοινὸν συνεχόντες ἐμπόριον, τὰ παρ' ἑαυτῶν τε συνεισφέρουσι, ϗ ἐ παρ' αὐτῆς ἀναλαμβάνουσι· πόλις, ἑώας τε πάσης λήξεως ϗ ἑσπερίε μεταξὺ κειμένη· ἑδενὶ μὲν ἐ ὑπὸ γῆς ἡ θαλάσσης ἀγωγίμων ἀπανίζεται· πᾶσι ἢ τοῖς ἐπιτηδείοις δαψιλῶς βεβιωμένη, οἰκοδομήμασί τε λαμπροῖς ϗ τείχεσι καρτεροῖς· ναὶ δὴ ϗ λιμέσι καλοῖς, ϗ οἰκήτορσιν ἄνωθεν θρεφανέστατοις κεχρημένη, ἐνὶ τούτῳ, τῇ εἰς τὸ Θεὸν δυσεβείᾳ, μικρῷ πάντων ἀνθρώπων ἡλαττοῦτο. Καὶ σκοπεῖτε τὸ τῆς ἐκείνων ἀγνωσίας ἢ δυσδαιμονίας βάθος· εἴ γε ἐν ἀνθρώπων, ἢ ζώων τινῶν ὁμοιώματι τὴν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ δόξαν ἠλλάξαντες, ὥσπερ Ἑλλήνων ϗ Αἰγυπτίων οἱ πλείους, τὸ σέβας τοῖς δαίμοσιν ἀφοσιοῦτο· C δένδρῳ δέ τινι τῶν παρ' αὐτοῖς, λωτῷ μὲν καλουμένῳ, ὡραίῳ ἢ τὴν θέαν, ὡς εἰκὸς, ϗ δύμαλῇ τὴν κατασκάλην προσχόντες, ϗ ἐ ἀνόητον νοῦν ἀμέτρως καταθελχθέντες, ϗ ἡττηθέντες τῆς αὐτοῦ καλλονῆς, τοῦτο Θεὸν νενομίκασιν· ἱεροῦσί τε ϗ θυσίαις ἐξιλάσκεσθαι ᾤοντο δεῖν.

5 Ἔτως αὐτῶν ἡ ἀναισθησία κατευμεγεθοῦσα, τῷ ἀναισθήτῳ κατεδουλοῦτο ξύλῳ· ἔργον ϗ τοῦτο τῆς ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνε χειρός· ὃς ἐπειδὴ τῆς μιᾶς ἀληθείας ϗ μόνης συμπαρεγκινηθῆναι παρεσκεύαζεν, μυρίας λοιπὸν ἀπάτας, ϗ δεισιδαιμονίας πολυτροπωτάτας ἐλυμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν εἰρημένη πόλις ἐκ ἧνος θεοβλαβείας πατροπαράδοτε, ϗ ἀτόπου πρόληψεως ξυλολατρεύουσα, τῆς ἀληθινῆς ἔτω διημάρτανε θεογνωσίας· οὐκ ἔμελε ἢ ἄρα ὑπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ προνοίας προμελετήσεσθαι, ϗ εἰς τέλος αὐτῷ παροράθήσεσθαι· τὸ ἥμιον ἢ τοῦτο, ϗ θεόφυτον οἰκαίρως ἐξανίσχει φυτόν· φυτὸν ζωῆς ἁγίας, ϗ ψυχῆς τελείας ϗ ἀληθείας Θεοῦ πλήρες, ϗ τοῦ τῆς πλάνης

animatum, viventem, intelligentem, cæleſti Spiritus ſenſu, velut claro cæleſtique colore ſaturè adeò imbutum ac colluſtratum, ut & ipſe coronæ gloriæ, ſummi omnium regis plexæ capiti, pars eniteat. Hunc hodie, annuâ ejus ſacrâque memoriâ, in laudis argumentum eccleſiis propoſitum, ſermonum floribus, quoad per facultatem licuerit, nos quoque coronemus; quodque martyrii ſincerè agones deſudarit, beatum prædicantes, martyriique inde præmiis communicantes, cum illi lepidiſſimum reddemus debitum, tum Dei Eccleſiæ debitam nihilominus ædificationem, grato munere offeremus. A. NICETA PAPHLAG.

3 Illi patria quidem ſuperna Sion, clara Sanctorum omnium mentiumque metropolis ac fidelis; verus autem pater, Deus: mater vero, gratia Spiritus; quæ ſic per aquam denuo (ſeu mavis, ſuperne) regeneratum ſubierit infuderitque, naturalem in eo formam in eximiam, ac, quàm pro naturæ rationibus nobiliorem demutans ad Deique veritatis agnitionem ac menſuram ſtaturæ plenitudinis Chriſti provehens, ut probatiſſimum tandem Martyrem, ac ſpectatiſſimum Domino Athletam reddiderit. At ne terrena quidem patria ignobilis; nec obſcuri exque plebis fæce Hyacintho parentes extitere: quin Amaſtris eum ſuſtulit & educavit, clariſque ac nobilibus fidelibuſque parentibus alens neſciens penè patronum ſuum auctoremque ac principem protulit. *Patria S. Hyacinthi fuit Amaſtris.* B E

4 Amaſtris nimirum, Paphlagoniæ (quin potius orbis ferè totius) ocellus; ad quam circumvicini Scythæ tum qui Borealem maris Euxini plagam habitant, tum qui ad Auſtrum poſiti ſunt, velut ad commune concurrentes emporium, tum ſuas ipſi inferunt merces, tum ab ea recipiunt: Urbs ſcilicet media ferè Orientis omnis ditionis Occidentiſque conſtituta; nullius terra aut mari commeatus penuria laborans, cunctiſque opportunis affluenter abundans; ſplendidiſque ædificiis, civibuſque olim illuſtriſſimis uſa, uno hoc (pietate ſcilicet in Deum ac religione) mortalibus propemodum omnibus inferior erat. Nam, quæſo, illorum ignorantiæ ſeu ſuperſtitionis altitudinem, quanta foret, attendite: Non enim in hominum aliquorumve animalium ſimilitudinem incorruptibilis Dei gloriam commutaverant; qua ratione Græcorum plures ac Ægyptiorum, dæmonibus cultum adhibebant: ſed cuidam arbori, apud eos lotus *a* nuncupatæ, pulchræ aſpectu, ut par eſt, grataque frondium compoſitione eluxurianti animum attendentes, ſupraque modum inſipienti illecti animo, atque ejus victi pulchritudine, Deum ipſam vocitantes, ſacerdotibus miniſtris hoſtiarumque religione placandam decreverant. *opulenta Paphlagoniæ civitas,* F *a*

5 Sic nimirum tamque immane auctus ſtupor ſenſuſque omnis abſentia, omnis ſenſus luce carenti arbori ipſos addicebat. Id verò etiam illius manus opus, qui à principio homicida eſt. Is nempe quod à veritate, quæ una ſolaque eſt, pariter ſecedere ac moveri præſtiterat, innumeris deinceps erroribus diverſiſſimique generis ſuperſtitionibus noxam inferebat. Quam itaque dicebam, civitas, dira quadam adverſo Numine ſtoliditate, majorum traditione accepta, abſurdaque inolito vulgi errore opinione, cultum arbori adhibens, à vera Dei cognitione ac fide eum in modum aberrabat. Non tamen futurum erat ut eam Chriſti providentia negligeret, vel in finem contemneret. Quin nobilem hanc Deoque ſatam opportunè producit ſtirpem. Nempe ſtirpem vitæ ſanctæ, perfectique animi ac Dei veritatis plenam, adverſus erroris *quæ inſano errore arborem pro Deo colebat.*

ſtirpem

A. NICETA PAPHLAG. *Omissis aliis, quæ S. Hyacinthus ante senium gessit,* *b*

stirpem exsuscitat.

6 Sancti igitur Hyacinthi ipsam primò quasi germine editionem, ei scilicet ab infantia omnipotentis Spiritus afflatum comitem ac operationem, mirabilisumque operum exhibitionem *b* (novit enim Sapientia ex ipsa vulva qui illius necessarii sint sanctificare; ac quos suis agiles muniis fore præscivit ac industrios, liberoque animi nutu ac voluntate virtutem electuros, mox ac prima formatione in rerum naturam subierint, eorum certis quibusdam indiciis quandoque futuram gloriam designare ac claritatem) hæc, velut quæ non humanæ voluntatis, sed Dei liquidò opera existant, illis referenda relinquemus *c*, quibus animo constitutum, ut ejus rerum texant historiam: Quod vero non solùm divinæ gratiæ, sed & victricis palam Athletæ animi voluntatis fructus est, illiusque dignum fidei opus, hoc mihi visum ut laudibus celebrem, admirandisque sacri Martyris fortis animi gestis factisque Martyrum amantes animos mentesque lautè excipiam. Quod enim prima alteraque ætate, ac deinceps omni pietate ac justitiæ operibus peracta, Vir beatus ad seniles jam annos evaserat; quantò ille longa ætate omnem Dei fidem, virtutemque præstabat, tantò magis scelestissimi cives, eorum more qui olim increduli fuerant, ejus, quam dicebam, arboris cultu mœchabantur. Atque hi quidem illi, ut Deo sacrificantes, hostias offerebant; ipse verò pietatis zelo succensus, quotidieque, ut sic loquar, homines conveniens, officii monebat & adhortabatur.

c

B

C

refertur illius oratio,

7 Viri cives, aiebat, quotquot estis, quibus sanæ aliquid rationis inest. Rogo vos, recto judicio ac consulto animo, his, quæ à vobis geruntur, mentem attendite. Scitote quæso ac intelligite, quem colatis, cuive, ut Deo, venerationem adhibeatis. Etenim arbor hæc, ut & reliquum stirpium genus atque arborum, præstantioris quidem naturæ est quàm corpora inanima, ea scilicet ratione quod nutriendi facultate atque augendi prædita est: deterior vero cunctis animantibus, quod omnis sensu omnisque gradiendi motus expers est. Uti sanè etiam, brutæ quæque animantes, quâ sensus motuque præditæ sunt, stirpibus plantisque probatæ nobiliores, ipsæ, quod ratione deficiuntur, homine natura existunt inferiores. Non enim ejusdem generis est quidquid in rebus creatum est, eodemque ac pari ordine, creatrice Sapientia cuncta constituta sunt, sed concinnissima omnia serie aliaque aliis cohærentia, ab eo quod præstantius est, ad id quod deterius est; atque ab eo quod simile ac deiforme, ad id quod procul à Deo ac dissimile, producta illi creatio est; ne immediatè extremis operibus, sed pluribus mediis interjectis, convenientem providentiam curamque adhibere intelligatur; hisque adeo qui ab inferioribus ad ipsam per contemplationem velint assurgere, quasi gradus quosdam substernere, ascensioneque in Deum dirigere.

in qua cives Amastrenos variis argumentis, *d*

8 Quamobrem ante omnem creaturam, in aspectum cadentem, increato universorum auctore, divinæ mentes *d* in rerum naturam productæ sunt: mentes scilicet incorporeæ, deiformes, luciformes, ut sic liceat loqui, virtutis partibus cum intemporaliter producente similitudinem nactæ ac necessitudinem secunda à mente origine, ratio conditur ac procreatur, ipsa hominis essentiæ comes fabricata: quæ quidem ejus qui formavit imaginem quamdam ac similitudinem ipsa reti-

ἀνίσησι φυτῶ.

6 Τῷ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Γακίνθου τῶ ἁγίῳ βλάστῳ, ἤτοι τῷ νηπόθεν οὕτω παρεπομένην τῶ πανσθενοῦς Πνεύματος ἐνέργειαν, καὶ τῶν θαυμασίων τῷ ἐπιδόξιν· οἶδεν γὰρ ἡ Σοφία ἐκ μήτρας αὐτῆς ἁγιάζειν τοὺς οἰκείους καὶ οὓς πρόεγνω δεξιοὺς αὐτῇ χρηματίζοντας, καὶ γνώμης ἐκουσιότητι τὸ βέλτιον αἱρετίσοντας, τούτοις ἅμα τῇ πρώτῃ συνδομένην πλάσει, καὶ τεκμηρίοις πίσιν ἔσιν ὅτε τῷ μέλλουσαν ἐπισημαίνειν δόξαν· ταῦτα μὲν, ὡς ἐκ ἀνθρωπίνης προαιρέσεως, Θεῶ δὲ καθαρῶς ἔργα καθιερῶσα, τοῖς ἱστορεῖν ἐθέλουσι παρήσομεν· ὃ δὲ, ἐκέτι μόνης τὸ χάριτος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀθλοφορικῆς ὁμολογουμένως προθέσεως καρπὸς, καὶ ἔργον τῆς ἐκείνε πίσεως ἄξιον, τοῦτό μοι δοκεῖν, ἐπαινετέον εἶναι, καὶ ταῖς θαυμασίαις τῶ ἱερῶ Μάρτυρος ἀνδραγαθίαις, τὰς Φιλομάρτυρας διανοίας καὶ ψυχὰς ἑστιᾶν. Ἐπεὶ γὰρ τῷ πρώτῳ τε καὶ δευτέρᾳ ἡλικίαν, καὶ καθεξῆς ὁ Μακάριος ἐν εὐσεβείᾳ τε πάσῃ καὶ ἔργοις πεπλεκὼς δικαιοσύνης, εἰς πρεσβυτικὸν ἤδη μεθηλικίωσιν κατέλυτησεν, ὅσῳ μὲν αὐτὸς τῷ μακρῷ χρόνῳ πρὸς πᾶσαν Θεῶ πίσιν κατωρθοῦτο καὶ ἀρετῇ, τοσούτῳ μᾶλλον οἱ πρωτοπολίτατοι τῆς πόλεως καὶ τοὺς πάλαι ἀπειθεῖς, τῷ εἰρημένῳ ἐμοιχῶντο ξύλῳ· καὶ αὐτοὶ μὲν ὡς Θεῷ, τούτῳ τὰς λατρείας ἐκτόπως θυσιάζοντες ἀνέφερον· αὐτὸς δὲ, τῷ ζήλῳ τῆς εὐσεβείας πυρπολούμενος, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰώθει, αὐτοῖς προσιὼν, παρηγύα καὶ παρήγγελλεν.

7 Ἄνδρες πολῖται, λέγων, ὅσοις ἔμφρων ἐνέστακται λογισμός. δέομαι ὑμῶν ὀρθῇ κρίσει καὶ διανοίᾳ λελογισμένῃ κεχρημένοι, τοῖς ὑφ' ὑμῶν πεποιημένοις ἐπισήσατε τὸν νεῶν· γνῶτε δὴ καὶ σύνετε τίνι λατρεύετε· καὶ τίνι τὸ σέβας, ὡς Θεῷ, προσαναφέρετε· τὸ ξύλον γὰρ τοῦτο, καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ δένδρα πάντα, τὸ μὲν ἀψύχων σωμάτων καλλίονός ἐστι φύσεως, καθ' ὃ θρεπτικῆς ὅλως καὶ αὐξητικῆς δυνάμεως μέτοιρεῖ· χεῖρον δὲ ζώων πάντων, ὅτι πάσης αἰσθήσεως καὶ πάσης μεταβατικῆς κινήσεως ἀμοιρεῖ ὥσπερ δὴ καὶ τὸ ἀλόγων ἕκαστα ζώων, τῷ μὲν αἰσθήσεως, ἢ κινήσεως μετέχειν, τὸ φυτῶν τελεώτερα δεικνύμενα· τῷ ἄμοιρα δὲ λόγου καθεστάναι, ᾧ ἄνθρωπον καὶ φύσιν χρηματίζει χείρω· καὶ γὰρ ἐχ' ὁμοιόδης ἡ κτίσις, ἀλλ' ὁμοταγῶς τὰ πάντα τῇ δημιουργῷ σοφίᾳ διατέτακται· ἀλλ' ἐν παναρμονίῳ τὰ πάντα συστοιχίᾳ καὶ ἀκολουθίᾳ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ ἧσσον, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου καὶ θεοδόου, ἐπὶ τὸ πόρρω Θεοῦ καὶ ἀνόμοιον προάγει τὴν δημιουργίαν· ὡς ἂν μὴ ἀμέσως τοῖς τῶν ἔργων ἐσχάτοις, ἀλλὰ πολλῶν δὲ τῶν ἐν μέσῳ θεωρηθῇ, τὰς πτέρυγας προνοίας ἐπιβάλλουσα· τοῖς κάτωθεν δὲ πρὸς αὐτοῦ ἀνιέναι τὴν σοφίαν ἀλλὰ θεωρίας βουλομένοις, διά τινας ἀναβαθμοὺς προϋποβάλλουσα, καὶ τούτοις τὰς πρὸς Θεὸν ἀναβάσεις κατευθύνουσα.

8 Διὰ τοῦτο πρῶτοι μὲν ἀπίσης τῆς ὁρατῆς κτίσεως ὑπὸ τῆς ἀκτίσου τῶν ὅλων αἰτίας, οἱ θεῖοι νόες εἰς τὸ εἶναι καταβέβληνται· νόες ἀσώματοι, θεοειδεῖς, φωτοειδεῖς, ἐν ἀρετῇ πρὸς τὴν ἀγχόνως αὐτοὺς ὑφισῶντα τῆς ὁμοιότητος κεκτημένοι καὶ οἰκείωσιν· μετὰ τὸν νοερὸν δημιουργεῖται λόγος, τῇ δὲ ἀνθρώπου συγκατασκευαζόμενος ὑσίᾳ· σώζων μὲν καὶ αὐτὸς εἰκόνα τινὰ καὶ ὁμοίωσιν τοῦ πλάσαντος, ἥττον δὲ, ἢ κατὰ τὸν τῶν νόων ἰδέαν, ἀφ'

D

E

F

A ἢ τῦ χείρονος μετοχλί· μὴ τὸν λόγον ἢ, αἴσθησις, ἢ τ ἀλόγων ζώων τὸ ἰδιαίτατον, ὥσπερ ἐστὶ τ λογικῶν ὁ λόγος· μὴ τὶν αἴσθησιν ἢ, ἡ ἀπλῆ ἡ φυτικὴ τέτακται ζωὴ, πάσης ὑφιμένη τῆς κλίσεως· μόνης ἢ τῆς ἀψύχου πάντη καὶ ὑλικῆς, ὃν εἰπόντες πρέφθημεν τρόπον, καθυπερτέρουσα.

9 Εἰ οὖν ἔτ' αἴσθησιν, ἔτε λόγον, ἔτε ἢ νοῦν, τὰ τ ποιημάτων κάλλιστα, μητέον ὡς θεούς· ποιήματα γὰρ, καὶ πάντως πρὸς δόξαν ἰδίαν ὁ τ πάντων προαγωγεὺς κατεσκεύασε, πῶς τὰ μακρῷ τὶν φύσιν ἐκείνων ἀτιμότερα νομισθείσαν θεοί; πῶς ἢ τ λωτὸν τουτονὶ, γῆς ὄντα καρπὸν, καὶ ἐφ' ἑνὸς μὲν ἐρριζωμένου τόπου, ἀνέμοις ἢ πᾶσι δονέμενον, πυρί τε καὶ σιδήρῳ κῆ φύσιν ὑποκείμενον· πῶς τῦτον Θεὸν, ὦ ἄνδρες, ἐ φείσεσθε καλεῖν, θυσίαις τε καὶ σπονδαῖς τ ἀναίσθητον φύσιν οὐκ αἰσχυνέσθε τιμᾶν; εἰ γὰρ Θεὸς τῦτο, καὶ πᾶν ἄρα ἄλλο Θεὸς ἂν εἴη· πάντα γάρ ἐστι φύσεως μιᾶς· ξύλα γάρ· εἰ ἢ τὰ ξύλα θεοὶ, πῶς ταῦτα ταῖς ἀξίναις ἐκκόπτοντες, καὶ τῷ πυρὶ τροφὴν ὑποβάλλοντες, ἐ κινδυνεύετε θεομαχεῖν; πολλῆς τῦτο γέμει ἀλογίας, ὑπερβαλλούσης ἀναισθησίας βαρυεῖ καὶ ὑποσάθρῳ ξύλῳ, καὶ ἀνονήτῳ πάντως προσανέχειν τε καὶ λατρεύειν ὡς Θεῷ· εἰ γὰρ οἱ τὸν ἥλιον αὐτὸν, καὶ τὸν ἥλιον, σελήνην τε καὶ ἀστέρων λιναῖς θεοποιήσαντες, τά τε λοιπὰ στοιχεῖα, καὶ αὐτὸ στεναζόμενοι τὸ πῦρ, ἐνδικον ἀπειλήφασι τὴν ὀργὴν, ὅτι ἐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν τὸν τ ἁπάντων προαγωγέα τε καὶ σωοχέα, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν λογισμοῖς ματαιωθέντες, ἐλάτρευσαν τῇ κλίσει παρὰ τὸν κλίσαντα· πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς, οἱ τ τῆς κλίσεως ὅλης φυσουργὸν ἀφέντες, καὶ τῷ χαμαιζήλῳ τούτῳ φυτῷ τὸ φοβερὸν ὄνομα τ Θεῦ καταψευδόμενοι, δικαίαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἕλκετε τῆ καταφρονεμένε τὴν ἀπειλήν.

10 Εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, ὦ ἄνδρες πολῖται, εἴ τι μέλει τ οἰκείας σωτηρίας ὑμῖν, τὸ μὲν δένδρον τῦτο ἐκκόψατε, καὶ εἰς πῦρ βάλετε, ὅτι μηδ' εἰς ἄλλό τι μὲν χρησιμεύει ὑμῖν· αὐτοὶ ἢ πᾶσαν τ ὁρωμένων τὴν κτίσιν ταῖς διανοίαις ὑπερβαίνοντες, πᾶσαν ἡμῶν ἕνεκεν γεγενημένην εἰδότες, καὶ χείρω ἢ ἀνθρώπου κῆ φύσιν ὖσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ποίησιν τ νοερῶν καὶ ἁγίων ἀφέντες ὑσιῶν· μᾶλλον ἢ δι' αὐτῶν χειραγωγούμενοι πρὸς τ γνῶσιν τ ὄντως ὄντος κατευθυνόμεθα Θεῦ· ὃς μόνος ὢν ἀεὶ, καὶ ἀεὶ τ μονογενῆ Λόγον ἐκ τ ἰδίας ὑσίας ἀπαυγάζων, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὸ φῶς, καὶ ἀεὶ Πνεῦμα ἅγιον σύμφυτον, τῷ οἰκείῳ σώματος ἀμερίστως περιέχοντος. Οὗτος τῷ Λόγῳ μὲν αὐτῦ ἐστερέωσεν τοὺς οὐρανοὺς, τῷ Πνεύματι ἢ, πᾶσαν τ δυνάμιν τ ὑπ' αὐτῦ κτιζομένων καταρτίζεται. Οὕτος τὸν ἄνθρωπον πρῶτον κατ' εἰκόνα ἰδίαν ποιήσας καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τεθεικὼς, καὶ ἐντολὴν δεδωκὼς, ἐπειδὴ τῇ παραβάσει τ ἐντολῆς φθορὰν κατακέκριται καὶ θάνατον, ὐκ εἰς τέλος αὐτὸν ὑπερεῖδεν ὀλλύμενον, ἀλλὰ λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ προφήταις προπαιδαγωγήσας, ὕστερον καὶ αὐτὸν ἔδωκεν τὸν Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξ ἀπειρογάμε κόρης γενώμενον, ἀνθρωπιζόμενον, βαπτιζόμενον, πειραζόμενον, σταυρούμενον, θανάτου πόμενον, τριήμερον ἀνισάμενον, πρὸς ἑαυτοὺς ἀναλαμβανόμενον· καὶ αὖθις ἐκεῖθεν ἥξειν προσδεχόμενον, καὶ σύμπαν τὸ πλάσμα

B

C

neat; longè tamen quàm pro mentium ratione inferiorem, ob ejus commercium quod deterius est. Post rationem autem, sensus, brutarum animantium peculiarissimum munus atque dos, uti ratio eorum qui illa præditi sunt. A sensu sequitur vita simplex, nempe vegetabilis, infimo omnis creaturæ gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimæ terrenæque, ad eum quem superius dicebamus modum, præcellat. A. NICETA PAPHLAG

9 Cum igitur nec sensum nec rationem, ut neque mentem, creatorum pulcherrima, ut deos colere liceat: quippe creaturas, ac quæ omnia universorum productor in suam gloriam fabricatus sit, quînam fiat, ut quæ his longè naturâ ignobiliora sunt, dii existimentur? Quomodo autem lotum hanc, terræ scilicet germen, atque uno quidem radicatam loco, omni verò ventorum flatui expositam, ignique ac ferro naturâ obnoxiam, quomodo, inquam, eam Deum vocare, ô viri, non perhorrescitis; nec vos pudet victimis ac libamentis omni destitutam sensu naturam venerari? Hæc enim si Deus est, erit profectò & saltus omnis Deus: cuncta enim unius naturæ sunt; arbores scilicet ac ligna. Quod si arbores dii sunt, quomodo securibus excidentes ignique pabulum subjicientes, non impietatis, & ut Dei adversarii audiatis, aleam subitis? Res stultitiæ plena; profusi stuporis, exiguæ fragilique arbori ac prorsus inutili attendere animum, & ut Deo cultum illi adhibere. Si enim qui cælum ipsum, solemque & lunam ac stellarum quasdam seu siderum deitate donarunt; reliquaque elementa ac ignem ipsum venerantes, justam iram receperunt, quod non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ejus cultu impensi qui omnia produxit conservatque; sed evanescentes in cogitationibus suis, coluerunt creaturam magis quam Creatorem; longe vos potiori ratione, dum eo omisso, qui creaturæ omnis sator est, humili huic stirpi tremendum Dei nomen falsò adscribitis, justam in vosmetipsos, ejus, qui à vobis contemnitur, indignationem trahitis. *à superstitiosâ arboris venerâtione retrocâ,*

10 Si quid igitur mihi creditis, viri cives, si qua vobis cura salutis est, arborem hanc succidite & in ignem mittite, quod nulla alia ejus vobis utilitas sit *e*; ipsique rerum omnium oculis subjectarum creatura mentium cogitatu superata, quam omnem nostri causâ non lateat editam, naturaque deteriorem quam pro hominis præstantia; sed & superiorum nobis mentium, sanctarumque substantiarum omissâ facturâ, seu potius iis quasi manu ducentibus, ad ejus, qui verè Deus est, notitiam dirigamur: qui nempe semper ipse est, semperque unigenitum Verbum velut sol lucem, ex substantia sua ac splendorem edit; semperque consitum (ut ita loquar) ac cognatum Spiritum sanctum, ex suo ore indivisè profert. Hic Verbo suo firmavit cælos, vimque omnem rerum abs se conditarum Spiritu perficit atque absolvit. Hic primum hominem, ad imaginem suam & similitudinem conditum, atque in paradiso positum, cum mandati transgressione corruptioni mortique addictus esset, perditumque non prorsus despexit; sed ratione legeque ac Prophetis primum erudiens, ipsum quoque demum pro nobis Filium dedit, puellâ innuptâ natum, factum hominem, aquis intinctum, tentatum, cruci affixum, sepultum, tertia suscitatum die, atque in cælos assumptum: quique inde rursus venturus expectetur, ac quidquid formatum est (humanum scilicet genus omne) suo tribunali adhibiturus; *& ad veri Dei cultum inducere, e*

D E F

A. NICETA PAPHLAG.

unicuique denique pro eo ac gesserit, redditurus. Hunc vos, amici, ut Deum agnoscatis, admonec. Huic ut cultum adhibeatis, eumque spiritalibus hostiis placare studeatis, qui in Patre & Filio & Spiritu sancto intelligitur ac adoratur; solum justum ac viventem Deum, adhortor: qui nimirum æterna supplicia ignemque illis præparavit, qui, eo spreto, creaturam deificant: qui denique regnum cælorum, vitamque æternam ac gloriam, credentibus in ipsum pollicitus est, qui ex aqua & Spiritu renati sint.

frustra conabatur.

11 Talibus Hyacinthus hortamentis; talibus frequens jugiterque admonitionibus, si qui adirent, increpando, arguendo, obsecrando (nullis scilicet non rationibus modisque satagendo, ut ab insulsa dementissimaque superstitione eos liberaret) nihil tamen amplius proficiebat. Inconsultus enim audaxque ac temerarius populus, pravæ deditus consuetudini, pessimæque mancipatus occupatæ opinioni, vixdum expugnari poterat, sensuque omni melioris frugis arripiendæ carebat. Hincque adeo alii, quo stupore perciti erant, aures aggravantes, ac dorsum insa-
f num dantes *f*, uti Scripturæ verbis expressum est,
B velut temerè delirantem, eum non sustinebant: alii verò etiam furiis amarulentisque æmulationibus efferati, injuriarum vim innumeram probrorumque illi rependebant; ac modo quidem naso suspendebant *g*, modo autem exprobrabant; quandoque vero etiam minaciter impetuque ruentes, dentibus in eum frendebant. Quid igitur Dei homo? Non satis arbitratur ut sua dumtaxat dispiciat, quomodo rectè se habeant, res verè aliorum se malè habentes despiciat: neque ut silentio pro eis lugeat, atque ad Dominum gemitus trahat, libereque pro veritate agere ac loqui pertimescat: nec ut sermone dumtaxat ac doctrinis, non verò etiam opere insipientium conetur impietatem infringere ac inhibere, optimæ atque perfectæ mentis opus esse reputat.

D

ϖϱοϕητήσειν ἑαυτῷ, ϗ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κϱ̄ τ̄ πϱᾶξιν ὡτ̄ϱ. Τοῦτον ὑμᾶς, ὦ φίλοι, Θεὸν εἰδέναι ϖαϱεγγυῶ· τοῦτον σέβεσθαι, τοῦτον θυσίαις πνευματικαῖς ἱλεοῦσθαι ϖϱοσήκειν, τ̄ ἐν Πατϱὶ ϗ Υἱῷ, ϗ ἁγίῳ Πνεύματι θεοϱούμενον ϗ ϖϱοσκυνούμενον· τ̄ μόνον δίκαιον ϗ ζῶντα Θεόν· ὃς, ἀέναον κόλασιν ϗ πῦϱ ἡτοίμασεν ἄσβεστον, τοῖς αὐτὸν μὲν ἀϱνουμένοις τ̄ κτίσιν δὲ θεοποιοῦσιν· ὃς οὐϱανῶν βασιλείαν, ζωὴν τε ϗ δόξαν αἰώνιον τοῖς ϖιστεύουσιν ἐϖ' αὐτὸν, δι' ὕδατός τε ϗ ϖνεύματος ἀναγεννωμένοις, ἐϖηγγείλατο.

E

11 Τοιαῦτα ὁ θεῖος Υακίνθος ϖϱοήγγελλεν, τοιαῦτα ἀεὶ ϖϱοτείνεσθαι, οὐκ ἀνίει τοὺς ἐγκλίνοντας κϱ̄ϖῷ νεκϱῶν, ἐλέγχων, ϖαϱακαλῶν, ϖᾶσι λόγοις ϗ τϱόϖοις τῆς εἰς τέϖον δεισιδαιμονίας αὐτοὺς ταύτης ἀϖαλλάττειν ϖϱοθυμούμενος· ἤνυεν δὲ ϖλέον οὐδέν· δῆμος γὰϱ ἀλόγιστος ϗ θϱασὺς, συνηθείαις κακαῖς ϗ ϖονηϱοτάταις ϖεϱιλήψεσι δεδουλωμένος· δυσαγώνιστός τε ἕλη, ϗ τῆς ἐϖὶ τὸ βέλτιον ἀνεϖαίσθητος ϖϱοφῆς· ὅθεν οἱ μὲν ἀναισθησίᾳ τὰ ὦτα βαϱυόντες, ϗ νῶτον διδόντες ϖϱοφϱονοῦντα, κϱ̄ πλὴ Γϱαφικὸν, ὡς εἰκῇ ληϱοῦντος οὐκ ἠνείχοντο· οἱ δὲ ϗ μανίαις ϗ ζήλοις ϖικϱοῖς οἰϛϱηλατούμενοι, ὑβϱεσταί τε τὸν μυϱίοις ἠμείβοντο ϗ ἀϖιμίαις· ϗ ϖοτὲ μὲν χλευάζοντες, ϖοτὲ δὲ ὀνειδίζοντες· ἔστι δ' ὅτε ϗ ἀϖειλοῦντες αὐτῷ ϗ συνεϖηχθέμενοι, ἔϱϱυχον τοὺς ὀδόντας ἐϖ' αὐτόν. Τί οὖν ὁ ἄνθϱωϖος τῷ Θεῷ; οὐκ ἀϱκεῖται οἴεται τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον διοϱᾶν, ὅϖως ἂν ἔχοι καλῶς, τ̄ ἄλλων δὲ κακῶς ἐχόντων ὑϖεϱοϱᾶν· ὐδὲ θϱηνεῖν μὲν ὑϖὲϱ αὐτῶν ἡσυχῇ, ϗ ϖοτνιᾶσθαι ϖϱὸς τ̄ Κύϱιον, ϖαῤῥησιάζεσθαι δὲ ὑϖὲϱ ἀληθείας ὑϖοστέλλεσθαι. Οὐδὲ λόγῳ μὲν ϗ διδασκαλίαις μόνον, ἔϱγῳ δὲ μὴ ἀναιϱεῖσθαι τ̄ ἀφϱονδυομένων ϖειϱᾶσθαι ϖλὴ δυσεβείας, ἀϱίστης εἶναι ϗ τελείας ἔϱγον ἡγεῖται ϖαϱ' ἀφϱοσύνης.

ANNOTATA.

a *In Commentario prævio num.* 2 *dixi hanc arborem alibi ulmum appellari. Est autem lotus arbor Afris familiaris, quæ profert fructus adeo gratos, ut advenis incutiat patriæ oblivionem. Hinc natum proverbium* λωτὸν ἔφαγες *id est* lotum gustasti. *Hinc* lotophagi *vocantur quidam Africæ populi, qui ejus fructu vesci dicuntur. De illa meminit Homerus, Ovidius, Plinius aliique.*

b *Forte hîc Nicetas vult alludere ad miraculum, quod* S. Hyacinthus *in pueritia patravit, uti*
C *in illius elogio antea vidimus.* F

c *Hinc patet, Nicetam Paphlagonem tantum voluisse martyrium* S. Hyacinthi *laudibus extollere, sive quod de gestis ejus ante martyrium pauca nosset, sive quod hæc celebrassent alii scriptores, quorum notitia ad nos non pervenit.*

d *Puto hîc per* divinas mentes *intelligi cælestes spiritus, quos vulgo angelos nominamus.*

e *Debuit hæc lotus fuisse fructibus destituta, cum non nisi ad comburendum utilis dicatur. Idem clarius exprimitur num.* 16.

f *Indicare hîc voluit Nicetas Zachariam cap.* 7 ℣ 11, *ubi versio vulgatæ habet* scapulam recedentem; *quod Combefisius vertit* dorsum insanum, *contendens, quod verbum Græcum* παϱαφϱονεῖν *proprie significet* insanire.

g χλευάζειν *est* irridere, *quod Combefisius vertit* naso suspendere, *id proprie est* vafre ac subdole irridere, *quod Græci simplici verbo dicunt* μυκτηϱίζειν. *Phrasis hæc satis communis est apud veteres, uti inter alios patet ex Horatio in sermonibus, ubi ait:* naso suspendis adunco. *Plura de hac expressione videri possunt apud Paulum Manutium in Adagiis.*

CA-

A

A. NICETA PAPHLAG.

CAPUT II.

Sancti Martyris zelus in excidenda arbore, libera facti confessio, cruciatus, mors, tumulus, & auctoris epilogus.

Ἀλλὰ τοῖς λόγοις, ὡς εἴρηται, πρότερον ἐγκείμενος, ἐπεὶ μὴ οἷός τ' ἦν ἐν τούτοις τὴν πλάνης ἐκείνης ὑπαχθεῖν, ἐπομβρίως λοιπὸν τῇ ὑπὲρ τὰ ἔργων δυνάμει ἐκδείκνυται, καὶ τὰς τῆς διανοίας ὀσφῦς ἀναζωσάμενος, καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ προσευχῇ δυνάμενος ὑπαπασάμενος, εἶτα πέλεκυν ὀξὺν λαβὼν τῇ χειρὶ, καὶ θερινῆς μεσημβρίας πάντας διαλαθὼν, προῤῥίζον ἐκκόπτει τὸ τῆς πλάνης φυτόν· Ὦ ψυχῆς ἀνδρείας ἀνδρείῳ χρωμένης σώματι. Ὦ θερμότητος πίστεως, τὸ μὲν τῆς ἀσεβείας ξύλον πρηνοῦν τείπον ἐμπιμπρώσης, ὥσπερ ἢ καιόσης σὲ κατεσθιόσης σοῦ ἀσεβεῖς. Ὦ τόλμης ψυχῆς καρτερᾶς καὶ σωφρᾶς, καὶ διανοίας συνετῆς πλέον ἢ κατ' ἀνθρώπινον νοῦν, πρὸς τὴν αὐτὴν πρᾶξιν καὶ μίαν πλείω καθορθούσης καὶ ὁμοῦ τότε τῆς ἀπάτης ὄργανον ἐξαναιρούσης, καὶ σοῦ ἀνιάτως τούτῳ προσπάσχοντας καταισχυούσης· πολλοὺς ἢ διορθούσης, οἷς μὴ κατ' βάθος τὸ τῆς πλανήσεως ἐντέτηκε· πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἢ ποδηγούσης, καὶ τὸ οἰκεῖον δοξαζόσης Θεόν· ναὶ μὴν δι' ἃ ταῦτα, καὶ λαμπροτάτῳ καταγλαϊζομένης μαρτυρίῳ.

B

13 Ἐπεὶ γὰρ ἦκον οἱ ἱερεῖς τὴν νενομισμένην τῷ δένδρῳ θυσίαν ἀποδώσοντες, ἐκπεπλῆχθαι τε καὶ γῆς ἀλίμως εἶδον καταῤῥαγὲν, πρῶτον μὲν ἀπωλοφύροντο, θάμβει πολλῷ, καὶ τὸ εἰκὸς, συνεχόμενοι· οἶδεν γὰρ τὸ παρὰ προσδοκίαν συμπίπτον ἐκπλήττειν τὴν ψυχήν, καὶ ἀγαθὸν μὲν ὀφθὲν, ἱλαρότητος καὶ εὐθυμίας ἀναπιμπλᾶν· κακὸν ἢ, σκυθρωπότητος, καὶ δυσθυμίας· καὶ εἰ μὴ ἐξ ἀνευθύνου τοῦτο συμβέβηκεν αἰτίας, δεινῶς κατὰ τὸ εἰκὸς ἐνσκήπτειν τῇ ψυχῇ τὴν ὀδύνην, ἄχεις ἂν ὀπινοίαις ἴσαις παρηχορηθῇ· φερφανοῦς ἢ ἐξ αἰτίας, καὶ ἀπαθοῦς καθεστῶτος, εἰς ὀργὴν ἐξαπίνης τὸ τῆς λύπης μετεσκένασαν, ἃ πρότερον ἀνιεῖσαν τοὺς ὀργιζομένους, πρὶν ἢ τῷ λελυπηκότι τὴν τῆς ἀνιαλυπήσεως ἀξίαν ἀντεπάγωσι ποινήν.

S. Hyacinthus clam arborem excidit;

Sed cum prius, uti dicebam, verbis incubuisset, nec illorum vi ac usu, ab errore illo inhibere posset; consequenter jam, quæ in operibus posita est, virtutem ostendit: succinctusque lumbos mentis, atque à Jesu Christo precum instantia corrogata virtute, tum manu, acuta securi prehensa, clam omnibus, æstivo sole ac meridie, erroris stirpem radicitus exscindit. O fortem animum, robusto corpore usum! O fervorem fidei, fulminis instar, impietatis succendentem arborem, ac velut igne impios comburentem ac absorbentem! O constantis firmique animi audaciam, mentemque quam pro humana ratione solertiorem, una eademque actione tanta præstantem; ac tum simul erroris organum tollentem, eosque, qui immedicabiliter illi affecti erant, confundentem, nec non plures, quibus error non sic altè inoleverat, emendantem, ad veritatem, ducem, Deoque suo gloriam rependentem: quin & horum demum præmio, clarissimi etiam martyrii laureâ decorantem.

R

quo facto commotus populus,

13 Ubi igitur sacerdotes, constitutum arbori sacrificium reddituri, adveniissent, excisamque ac humi propudiosè illisam conspexissent; primùm quidem attoniti hærebant, longè maximo stupore, ut par est, perciti. Sic enim comparatum, ut quod præter omnem expectationem accidit, animum stupore afficiat atque percellat: ac si quidem illud bonum extiterit, hilaritatis impleat ac jucundissimè habeat; sin verò malum, mœstitia animique dolore repleat. Ac si quidem eo auctore evenerit, qui nulli ipse noxæ obnoxius sit, dirum meritò cruciatum animo infert, donec quibusdam eum rationibus deliniri contigerit. Detecto autem auctore, eoque noxæ obnoxio, quidquid doloris erat animique cruciatus derepente in iram furoremque transit, non prius liberos sinens quos incesserit, quin illi, qui injuriam fecit, quanta pro facinoris merito videatur, vindictam pœnamque rependerint.

F

C

14 Τοῦτο καὶ κεῖνοι παθόντες, πρῶτον μὲν τὴν αἰτίαν αὐτοῖς ἑαυτῆς ἀνεσκοπεῖτο τῆς συμφορᾶς· ἔπειτα τὸν Ὑακίνθου κατὰ μικρὸν εἰς ἀνάμνησιν ἥκοντες νεθεσιῶν· καὶ κατανενοηκότες ὡς οὐδενὸς ἂν εἴη ἄλλου τὸ ἔργον, ἢ τε καὶ τὸν θυσιῶν τὴν μεπάληψιν ὡς ἐναγῆ μυσαττομένου, καὶ τοῖς θυσιάζουσιν ὑπιμῶντος ἢ προσωχθηκότος, ὁρμῶσι μὲν ὁμόσε κατ' αὐτὸ πάντες· συῶν ἢ τρόπον τοὺς ὀδόντας ἠκόντες, καὶ πᾶν μέλος ἑαυτῶν, καὶ πᾶν τὸ προτυχὸν ἑκάστῳ ὅπλον κατὰ τοῦ Ἁγίου ποιούμενοι. Ὦ πῶς ἂν καιρίως τὴν φονικὴν ἐκείνην ὑπόθεσιν ἐξηγησαίμην· τῇ γλώττῃ μὲν τοῦτον ἱερόσυλον, μιαιφόνον, ἄθεον, μάγον ἢ, θεοκτόνον ἐλοιδοροῦντο· τῷ σώματι ἢ κατέπτυον· καὶ τοῖς ποσὶ μὲν λακτίζοντες· ταῖς χερσὶ ἢ πυκτεύοντες

A. NICETA PAPHLAG. fortiter accusabant. Nobis, aiebant, præses, una ob oculos gratia, una bona fausta que expectatio, Deus ipse conspicuus ac spectabilis erat; alta, pulchra, venusta lateque expansa frondium coma: nempe foliis umbraculum præbens variisque leporibus civitatem nostram recreans oblectansque. Is, quamquam arbori per omnia similis existimabatur, admirabili tamen decore & gratiis cunctis stirpibus eminebat; sed & vis quædam efficax ac vivens illi assidens, quisquis ad eum accederet, præclaris beneficiis ac muneribus magnifice donabat. Hunc momento dementatus hic senex evulsit: civitatis gaudium excîdit, provinciæ nostræ gloriationem securi amputavit. Idcirco etiam tuo ipsum tribunali stitimus, ut impietatis læsique numinis condigna ultione pœnis subjiciatur.

coram quo Sanctus factum liberè confessus,

16 Facta verò Hyacintho pro seipso satisfaciendi licentia, Ego sanè, respondit, optime præses, excidisse me arborem confiteor, nec posse umquam veritatem negare. Nullo tamen malo animo, aio me rem hanc præstitisse, sed qui erroris exuperantiam videre non sustinerem; homines scilicet ratione ornatos, eo omisso, qui formavit, cælique ac terræ conditor exitit, rerum ipso au-
B ctore in rerum natura exstantium infimam, deitate donatam, divinis auxilio honoribus, ac illi servisse. Quid enim amabo, ea humilius arbore, quæ hodie è terra surgens, multis longè arboribus ignobilior sit ac deterior, ut quæ infructifera, aut malorum ferax fructuum, paulo post in ignem mittatur? Hanc itaque coli ac adorari videns, ac quàm ægrè humanam eam amentiam ferens, humanioreque affectu æmulatus, quod verbis non licuit, ut à frustranea eos spe avocarem, opere jam fidem facio ac suadeo, nullam rei inesse vim, ut vel maleficii aliquid irroget, aut beneficii præstet, quæ ipsa omni sensus vi prorsus destituatur; sublatoque exitiosi erroris prætextu, præire omnibus ad pietatem, videor, ut universorum agnito Deo, ejusque unigenito Filio, Domino nostro Jesu Christo, eum adorent, ipsique soli serviant in Spiritu sancto *b*.

dire caditur, & extra urbem raptatur.

17 Hæc præses verba ubi inaudiit, primùm humi distentum, virgis agrestibus cædi imperat. Cumque diu multumque illius carnes dilacerarentur, ossaque contunderentur, ac terra cruore madesceret, nec ille ullam mitteret vocem, sed silentio in Dominum Jesum excederet, tacitisque precibus ac votis illi supplicans, placidè verberum dehonestamenta sufferret; populus clamabat: Voca, præses, carnificem; voca qui dentes evulsurus sit. Quemadmodum iste Deum nostrum succidit, sic illius excidantur dentes, ferrea forcipe radicitus effodiantur. Eaque demum ferali sententia in eo exercita atque expleta, ne sic quidem perciti populi furoris quidquam remiserunt. Rursus verò vinctum, arborisque in modum concisæ, discerpendum humique raptandum, occinebant: urbe denique extractum, acutis suffigendum arundinibus, ac lapidibus obruendum. Postremò, ubi omnis ille cruentus impetus consiliumque in eo finem acceperat; sic dirè verberibus affectum ac dehonestatum, atque ad montis usque supercilium extractum, unoque à vertice ad imos pedes vulnere detritum ac deformatum, factumque emortuum, appetente jam vespere, devorandum bestiis reliquerunt.

Deinde Divina consolatione recreatus,

18 Quid igitur Dominus? Suine famuli neglexit curam? Aut ejus more, qui sibi ipse vitam adimat, dimisit mori? Vel occulta ac mente tenus solum apparitione donavit? minimè gentium. Porrò jam nox erat, ac terram sol subierat, cum

αἱμαΐων καὶ δολιότητος ἰσάμβυοι, ἀΐδνως κατηγόρουν· Ἡμῖν, λέγοντες, ὦ ἡγεμὼν, μία μὲν χάρις ἐν ὀφθαλμοῖς, μία δὲ πρόσδοκία ἀγαθὴ ὁ πρόβλεπτος ὑπῆρχε Θεός· ὁ ὑψίκομος, ὁ δένδρεος, ὁ πανώρεσιος καὶ θάλλης· ὁ τοῖς φύλλοις πρόσκαιρον, καὶ αἰλαίαις ποικίλαις τὴν ἡμετέραν πόλιν ψυχαγωγῶν καὶ ἀνακτώμενος· ὃς εἰ καὶ δένδρῳ παρεμφερὴς νενόμισται, ἀλλὰ πάντων τῇ θαυμασίᾳ ὡραιότησιν ὑπερέχει φυτῶν· ἀλλὰ καὶ δύναμις ἐνεργὸς καὶ ζῶσα τούτῳ παρεδρέυουσα, οὐκ ἔστιν ὃν ἵνα τὶ αὐτῷ προσιόντων, ἢ λαμπρᾶς ἐφιλοτιμεῖτο δι' ἐργασίας· ἄφνω δὲ τοῦτον ὅτῳ ὁ ὑπονενοημένος ἐξέπλε γέρων· τὴν πόλεως ἀπέκειρε τῇ χαρμονῇ, τῆς χώρας ἡμῶν ἐξέτεμε τὴν αἰσίνην τὸ χαυλίαμα· διὸ καὶ τῷ σῷ βήματι τοῦτον παρεστήσαμεν, τῆς θεομαχίας ἀξίας ἐκπυνιώσας δίκας.

16 Ἐνδοθέντος δὲ τῷ Υακίνθῳ τὸ καθ' αὐτὸν ὑπολογεῖσθαι, Ἐγὼ μὲν, εἶπεν, ὑπολαβών, ὦ κρίτα ἡγεμὼν, τὸ δένδρον ἐκκεκοφέναι τοῦτο συνομολογῶ· καὶ εἴ πως ἂν δυναίμην τὸ ἀληθὲς ἀρνεῖσθαι· εἰ κακοήθειά γε τοῦτο πεπρᾶχέναι· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπερβάλλον τῆς πλάνης οὐκ ἔστιν ὁρᾶν, ὅτι ἄνθρωποι λογικοὶ μνήμονες λόγῳ, τὸ ἴδιον πλάσαντι, καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀφέντες τὸ ποιητὴν, τὸ τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων ἐλαχιστότερον θεοποιοῦντες λατρεύουσι. Τί γὰρ ἂν ἀπὸ γῆς ἀναδιδομένῃ σήμερον ξύλου, καὶ πολλῶν ξύλων ἀλιμοτέρου καὶ φαυλοτέρου, ὡς ἀκάρπου, ἢ κακοκάρπου, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς πῦρ βαλλομένῃ, ταπεινότερον; Τοῦτο γοῦν ὁρῶν προσκυνέμενον, καὶ πλεῖστα τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας κατεγνωκὼς, καὶ φιλανθρώπως ἐζηλωκὼς, ἐπεὶ μὴ οἷός τε γέγονα λόγοις τῆς σαθρᾶς ἐλπίδος ὑποσῆσαι, ἔργῳ ἰούτους πείθω λοιπὸν, ὡς ἀδεμία τῷ ἀναισθήτῳ δυνάμις, ἔτε πρὸς κακοποιΐαν, ἔτε πρὸς διέρεσίαν ἀδενός, καὶ τῆς ὀλεθρίας πλάνης τὴν πρόφασιν περιελόμενος, εὐδοπιεῖν μοι πάντας δοκῶ πρὸς θεοσέβειαν, ὥστε τὸν ὅλων ὑπερίδρυντα Θεὸν, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, αὐτῷ προσκυνεῖν, αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.

17 Ἐπεὶ ἰούτων ἀκοῦσαι τὸν ἡγεμόνα τῶν ῥημάτων, πρῶτον μὲν καὶ γῆς αὐτὸν ἐκβαθέντα, ξύλοις ἀγρίοις μαστιγοῦσθαι διετάξατο. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὰς σάρκας ξαινομένῃ, καὶ τὰ ὀστᾶ θλωμένῃ, καὶ τῷ αἵματι βάπτοντος τὴν γῆν· ἀδεμίαν δὲ φωνὴν ἀφιέντος· ἡσυχῇ δὲ πρὸς τὸν Κύριον ἐξεσᾶτο Ἰησοῦν, καὶ ἀνεκλαλήτοις αὐτῷ προσδυσχαῖς ἐντυγχάνοντος· ὁ δὲ δήμαρχος τὰς αἰτίας ἐπιφέροντος, ὁ δῆμος ἐπεφώνει· Καλεῖ τὸν δήμιον, ὦ ἡγεμὼν, καλεῖ τὸν ἰοὺς ὀδόντας ἐκσπάσοντα· ὥσπερ ἔστος ἐξεκοψε τὸν ἡμέτερον Θεὸν, ἵνα αὐτοῦ οἱ ὀδόντες ἐκκοπέσωσαν, σιδηρᾷ λαβίδι ῥιζόθεν ὀρυττέσθωσαν· καὶ ζώντος ἐπ' αὐτῷ πέρας τῆς ὑποστάσεως λαβέσθαι, εἶτ' ἔτως οἱ ἐμβρόντητοι δῆμοι τὴν μανίαν καθυφίεσαν· αὖθις δὲ ἕστος δεσμώμενον, ἱερόπον δένδρον κοπέντος, παραφορεῖσθαί τε καὶ σύρεσθαι καὶ τῆς γῆς ἐβόων ἐξελκόμενόν τε τῆς πόλεως, ἐκκεντᾶσθαι καλάμοις ὀξέσι, καὶ λίθοις καταλεύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα τέλος ἐπ' αὐτῷ ἡ μιαιφόνος εἵλκυσεν ὁρμὴ καὶ βουλὴ, τὸν μὲν ἔτως ἀνηλεῶς καταικίσαντες, καὶ ἄχρις ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐξελκύσαντες, ἀπὸ κεφαλῆς δὲ μέχρι ποδῶν ἓν τραῦμα ἕστος ἀποδείξαντες καὶ θανατώσαντες, ἑαυτοὺς ἤδη φθάσαντες, θηρσὶ τὸ σῶμα κατέλιπον βορᾶν.

18 Τί οὖν ὁ Κύριος; ἆρα τοῦ οἰκείου θεράποντος ἠμέλησεν; ἢ βιαθανατοῦντος ἵνα ἀφῆκεν ἀποθανεῖν; ἢ κρυφαίας καὶ νοερᾶς μόνον ἐπιφανείας ἀξιοῖ; ἐδαμῶς· νὺξ δὲ ἤδη, καὶ ἥλιος ὑπὸ γῆν, καὶ ὁ ἀληθινὸς ἥλιος, τῷ δὲ φωτὸς ἀπα-

A ἐπανέπεμεν ἡμῖν· καὶ πλῆθος στρατιᾶς ἐφαίνετο περὶ αὐτὸν, καὶ δόξα Κυρίου, διαγγελικῶς εἰπεῖν, περιέλαμψεν αὐτόν. Ὁ δὲ, καθάπερ ἐξ ὕπνου βαθέος ἀνενεγκὼν, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν αἰσθηθεὶς θεοφανείας, καὶ πάσης μὲν ἀλγηδόνος σώματος λύθις ἀνεθείς, πάσης δὲ κατανύξεως, καὶ ἀνεκλαλήτου χαρᾶς πληρωθείς, ἵστη μὲν ὀρθὸς πόδας, ἕτω κούφως καὶ ῥᾳθύμως, ὡς μηδ' ὅλως τινα πεῖραν ἀνιαρῶν εἰληφώς.

19 Εὐθὺς δὲ κάμψας ὁ Μακάριος τὸ γόνυ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὰς ὁσίας χεῖρας ἐπάρας εἰς τὸν ἔφανὸν, ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καὶ γλυκεροῖς δάκρυσιν, ἐξωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ· δι' ἐχαεσῶν μὲν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τῆς παρρησίας, ἧς ἄχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐνεδείξατο· δεόμενος δὲ ὅπως ζώντι τελειωθῶσι τῇ ὁμολογίᾳ· καὶ τὸν ψυχὸν μὲν, τῆς ὑποκειμένης τοῖς μάρτυσιν ἀναπαύσεως μεταλαχεῖν· τὸ πολυπαθὲς δὲ σωμάτιον, σεμνὸν τόπον εἰς κατάπαυσιν λαχεῖν· φυλακτήριον δὲ ἵστο τῇ αὐτῇ πόλει περισώζασθαι δι' αἰῶνος χρηματίσαι· νόσων τε παντοδαπῶν ἰατήριον, καὶ πάντων ἀλεξητήριον κακῶν. Προσηύξατο τοῖς εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβοῦσιν, τὸν δὲ τῆς πίστεως σωτηρίαν, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, τὸν δὲ μετανοίας ἐπιστροφὴν, τοῖς ἄρχουσι δικαιοσύνην· εὐπείθειαν τοῖς ἀρχομένοις, τοῖς πλουσίοις τρόπον ἐλεήμονα, τοῖς πένησιν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, χαίρουσιν εὐχαριστίαν, λυπουμένοις παραμυθίαν, πλέουσιν εὐπλοΐαν, ὁδοιποροῦσιν εὐοδίαν, τοῖς ἐν πολέμῳ τρόπαια νίκης, τοῖς εἰρηνεύουσι σωτηρίαν πρὸς πᾶσαν εὐσέβειαν καὶ δικαιοπραγίαν. Πᾶσιν ἐπεύχετο χρησιμήτῳ χρηστότητι τὰ χρηστὰ καὶ λυσιτελῆ, ὡς τέλειος Χριστοῦ μαθητής· ὡς φιλόπατρις, τῇ πατρίδι τὸν ὑπὲρ κινδύνου παντὸς, καὶ πάσης πολεμίων ἐπαναστάσεως ἀπολύτρωσιν· μάλιστα δὲ τοῖς γνησίως αὐτοῦ μνημονεύειν μέλλουσι, καὶ τὴν τοῦ λειψάνων θήκην πελάζουσιν οἰκοδομαῖς τε χαρίζεσθαι· ὕμνοις τε καὶ θυσίαις δεξιοῦσθαι· τούτῳ πρεσβεύουσι, πᾶσαν δεξιὰν χάριν καὶ σωτήριον ἐπεύχετο δωρεάν.

20 Οὕτω προσδεχόμενος ὁ θεῖος Ἀνὴρ, καὶ ὅτι πολὺ τοῖς παρεσῶσι τῶν ἱερῶν ἀγγέλων ἱερῶς συνηδόμενος, καὶ νοερῶς καταπερπόμενος· εἶτα τριτῇ σφραγῖδι τὸ θεοειδὲς πρόσωπον σημειωσάμενος (ὦ τῆς τότε τοῦ τόπον ἐκεῖνον πληρωσάσης μυστικῆς θυμηδίας καὶ δοξολογίας) τὸν ἅγιον αὐτοῦ ὁ Ἅγιος παρεστήσατο ψυχήν. Τούτῳ μὲν οὖν ὄντως ὁ παράδεισος εἶχε τὸν Θεοῦ, τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἀναφαίρετον χαρᾷ πρεσβεύσαν, καὶ πανδαισίως αὐτῷ προσκυνοῦσαν, καὶ τῷ τῆς ἀφθαρσίας στεφάνῳ τῇ δεσποτικῇ καταστεφομένῳ δεξιᾷ· τούτῳ αἱ νοεραὶ πᾶσαι τῶν ἐπουρανίων Δυνάμεις ἐπῄνεσαν· καὶ ὡς νικηφόρον, καὶ χρυσοφόρον ἑαυταῖς προσῳκειώσαντο· τούτῳ Ἀπόστολοι μὲν, ὡς ἀποστολικώτατα βιώσασαν, ἀσμενέστατα δεξιούμενοι προεπύξαντο· Μαρτύρων δὲ χοροὶ ἱεροὶ, ὡς οἰκεῖον αὐτῶν μέλος, καὶ τὸ τιμιώτατον ὑποδεχόμενοι τῶν μελῶν· καὶ τῷ πνεύματι συναρμολογούμενοι ἑαυτοῖς καὶ συμβιβάζοντες, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς δόξης καὶ μακαριότητος μέτοχον δι' αἰῶνος ἐκληρώσαντο· ἐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Προφητῶν καὶ ἁγίων θιάσοι πάντων, ὡς τῆς ἴσης αὐτοῖς ἁγιότητος ὑπερβαλλόντως μετέχουσαν ὁρῶντες, τὴν αὐτῆς ἀνάλυσιν καὶ ἐνδημίαν πρὸς τὸν Χριστὸν, λαμπρὰν ὅτι μάλιστα καὶ θεοπρεπεστάτῳ συνεκρότησαν ἑορτῷ.

21 Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἡ τρισολβία ψυχὴ, τὰς ἐφαπλώματα Πατρὸς κατακληροῦται μονάς·

ecce verus sol lucis filio oritur; ac circa eum multitudo cælestis militiæ, ac Domini claritas, ut Evangelicis vocibus utar, circumfulsit eum. Tum ille, quasi ex alto emergens somno, divinamque circa se sentiens apparitionem, atque mox omni solutus dolore, omnique compunctione, ac inenarrabili gaudio repletus, rectus in pedes stetit, tanta remissione, tanto robore, ac si ne ullum quidem tormentorum periculum fecisset. A NICETA PAPHLAG.

19 Statim verò Vir beatus, flexo ad Deum genu, ac puras in cælum manus levans, animi exultatione dulcibusque lacrymis, Domino confitebatur; etiam atque etiam gratias agens, ejus constantiæ nomine, cujus ad eam usque horam specimen exhibuisset; rogans ut in ea confessione agonem consummaret; animusque repositam Martyribus requiem consequeretur, nec corpusculum, ærumnis multis ac laboribus tormentisque consumptum, honesto ad quiescendum loco destitueretur: ac verò custodiam ac præsidium in ævum civitati fore precatus est, omnis generis morborum præsentem medicinam, omniumque procul malorum averruncationem. Impietate in Deum laborantibus, salutem, quæ per fidem est, votis deprecatur: peccatoribus, ut pœnitentiâ convertantur: magistratibus, ut justitiam teneant; subditis, ut obedientiam; divitibus, ut propensos in eleemosynam mores habeant; pauperibus, ut patientiam servent ac sustinentiam; gaudentibus, ut gratias agant; his, qui in ærumna sunt, ut levamen ac consolationem obtineant, navigantibus, ut felici navigatione utantur; iter habentibus, ut iter faustè conficiant: his qui in bello versentur, victoriæ tropæa: qui denique in pace agant, ut omnem strenuè pietatem ac justitiæ opera colant. Christi æmula bonitate, cunctis bona ac utilia adprecatur, ut perfectus Christi discipulus. Ut patriæ amans, patriæ, ut ab omni tuta periculo sit, omnique hostium grassatione liberetur; iis præsertim, qui illius sincerè memores fuerint, ac reliquiarum loculo accesserint; ædificiis præstiterint; canticis oblationibusque acceperint. Qui se adeant, faustam omnem gratiam comprecatur ac salutare munus. *gratias agit, & pro omnibus orat.*

20 In hunc modum precatus Vir divinus, diuque sacro adstante angelorum choro sacrè delectatus menteque recreatus, tumque tertiò deiformem consignans vultum (ô quæ tunc temporis locum impleverat mystica jucunditas divinarumque laudum cantica!) sanctum eis Sanctus tradit animum. Hunc verò statim Dei paradisus habuit, Regi gloriæ, nulla verborum vi explicabili gaudio, accedentem, eique religiosissimo habitu cultum adhibentem, atque incorruptionis coronam dominica dextera suscipientem. Hanc cælestium potestatum mentes omnes laudaverunt, ac velut victoriæ tropæa, aut Christum ferentem, suis domesticam cœtibus asciverunt. Hanc & Apostoli, quæ apostolicis præclarissimè muneribus vitam egerit, placidissimè accipientes complexi sunt. Sacri Martyrum chori, velut proprium ipsorum membrum recipientes membrorumque nobilissimum, ac sibi ipsis spiritu concinnantes ac committentes, ejusdem sociam gloriæ ac beatitudinis in ævum nacti sunt. Neque id modò, sed & prophetarum Sanctorumque omnium chori velut paris illis sanctitatis gratiis eximiè auctam conspicientes, ejus ad Christum solutionem ac emigrationem, claram maximè divinissimamque festivitatem ac tripudium celebrarunt. *S. Martyr placidè moriens in cælum recipitur.*

21 In hunc itaque modum ter beata anima, cælestis Patris mansiones sedesque consequitur: *& tumultus ejus multis miraculis*

A. NICETA PAPHLAG.

at neque ſacrum illud ac triumphale tabernaculum, vel ſic in terram cadens ſpretum eſt, vel pari Martyribus reliquis honore decoratum: ſed ſicut majoribus prodigiis uberioribuſque ſanitatum gratiis Chriſti munere honeſtatum eſt, ſic & humanis honoribus ac obſequiis, cunctis ferè victoria inclytorum Martyrum corporibus majori gloria illuſtrius habitum. Ac tum quidem illic loci prope civitatem aggeſto tumulo pretioſus theſaurus fidelium manibus honorificè conditus eſt: ac quamquam inacceſſus, nullique eo ex tempore conſpectus eſt: per ejus tamen mirabilium operum benefica munera haud fieri poterat, ut lateret. Quin jugibus contentiſque ſupplicationibus intus Dominum Martyr triumphalis placans, foriſque in ſepulcri memoria ſanitatum munere permovens, hiſque olim ſuam civitatem ab infidelitate ad rectam ſinceramque fidem traducere, hactenuſque Vir admirandus non ceſſat. Aiunt enim (cui rei & ipſe viſus præſtat fidem) vertente anni tempeſtate, qua ejus celebris memoria agitur, ſacratæ plebis circa ſacrum tumulum obſecratione, derepente inſolito quodam ſonitu, flatuſque ſtridore ex imis ſurſum pulverem e- B
rumpere *d* ſeu exſufflari tanta vehementia, ut *d*
& tumulo circumpoſitas accenſas faces ſpiratione exſtinguat; ipſumque tumuli os, urnæque in modum operientem fabricam, ſacro pulvere pretioſoque cinere confeſtim adimpleat.

22 Dignum verò & iſtud commentario conſignare; ante nimirum non multos hos annos *e*, annuo pulvere erumpente ac ebulliente, dextræ quoque admirandi Martyris majorem digitum unà aſcendiſſe, ita integrum ſanumque, ac ſi vivente recens dextera amputatus eſſet. Sic verò aſcendiſſe arbitror, ut ſancti eo loco corpuſculi depoſitionis certiorem faceret fidem, & ad templi fabricam fideles animaret. O ſanctum pulverem in Sancti pulvere imbutum ſanctitate; qui univerſo populo diſtribuaris, parique cum ſancto corpore virtute polleas! O pulvis, natura quidem terrenus, at cæleſtis virtute atque potentia! Pulvis nimirum, mannæ, quod olim è cælo pluebat, gratia venerabilior, ſanctimonia religioſior, virtute potentior efficaciorque. Nam illud quidem ad alenda corpora ac conſervanda cælo pluebat; hic verò, C
non ſolum ad corpora (à frigoris maximè æſtuſque tabe) curanda, verum etiam ad abundantem animis firmitatem præſtandam ac illuſtrationem.

23 At, ô Martyrum omnium decus inclytum, fidelium gloriatio, contritioque infidelium! O venerandæ patriæ bona ſtirps: immò verò ſtirps ſancta, ſuo munere pravam patriam in bonitatem vertens, impuramque caſtam reddens ac ſanctam; inhonoramque honorans. Stirps pretioſa, cæleſtiſque Patris tui verè plantatione digna, quaſi palma, jugi virtutum flore vernans, ac quaſi cedrus ſecus aquas, infinitis ſanitatum fructibus exuberans! O lapis pretioſe veréque ſummo angulari digne lapide. Lapis, cui nomen cum Hyacintho commune *f*; illo, inquam, Hyacintho, qui undecim pretioſis lapidibus, utrimque ordine digeſtis, annexus, ſummi Pontificis rationale judicii unà componit. Lapis ſancte, qui juxta Iſaiam ſuper terram volvaris, Amaſtridis murus vallumque; ſive potius turris coronaque, omnes hoſtium capiendis urbibus machinas, arietes catapultas, baliſtas aliaque propellens! Paphlagonum alta ſublimitas eximiuſque decor imperii corona, ſacerdotii laus ac gloriatio, noſtrorum, quæſo, etiam ſuſcipere digneris ſermonum

prodigiiſque clareſcit.

e

Oratoris epilogus.

f

ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἀθλοφορικὸν σκῆνος, D
ἢ ὅτως εἰς γῆν πεσὸν παρεώρατο, ἢ καὶ τοὺς λοιποὺς Μάρτυρας τελίμητο· ὥσπερ ἢ τέρασι μείζοσι, καὶ ἀφθονώτεροις ἰάμασιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πεφιλολίμητο, ὅτω καὶ ζῶσι ἐξ ἀνθρώπων πομπαῖς, ἀπάντων ὀλίγου δεῖν τῶν ἀθλοφορικῶν σωμάτων τὸ ἐπιδοξότατον ἠΰγκατο. Τότε μὲν γὰρ αὐτέ που νησίον τῆς πόλεως γῆς βάθεσιν ὑπὸ τῶν εὐσεβούντων ὁ πολύτιμος ἐνλίμως καταχωσθεὶς ἠσυρὸς, ἄμενον ἀφικτὸς ἢ τινὶ γέγονεν ἐξ ἐκείνου θεωρητὸς, εἰ μὴ ζῶσι ἀγαπυργίαις τε αὐτέ θαυματοποιῶν οἷός τε γίνεσθαι λαθεῖν· ἀλλ' ἐκτενεσάταις μὲν ἱκεσίαις τὸ Κύριον ἔνδον ὁ ἀθλοφόρος ἱλεούμενος, ἔξω δὲ τοῖς ἐπὶ τάφῳ πελουμένοις ἰάσεσι δυσωπῶν, καὶ τοιούτοις πάλαι πλὴν αὐτέ πάλιν ἐξ ἀπιστίας εἰς ὀρθότομον πίστιν καὶ ἀνυπόκριτον μετάγων, οὐδὲ μέχρι δεῦρο τοῦ θαυμάσιος διαλείπει. Λέγεται γάρ, ὃ καὶ ὀρώμενον πιστεύεται, ὅπ ἑκάστης δὲ ἐνιαυτὲ περιτροπῆς πλὴν δὲ Ἁγίᾳ μνήμῃ ἐπαγούσης, δέησις μὲν ὡεὶ τὸ ἱερὸν τάφον, ὑπὸ δὲ ἱεροῦ παντὸς ἀναπέμπεται λαοῦ· ἄφνω δ' χοῦς ἐν ἤχῳ πνεῖ ξένῳ, καὶ ῥοϊζήματι πνεύματος ἐκ δὲ βάθους κάτωθεν ἀναδίδοται ἢ ἀναῤῥιπίζεται, οὕτως σφοδρῶς E
ἐκφυσώμενος, ὡς καὶ τὲς ὡεὶ τὸ τάφον καιομένας λαμπάδας, τῇ ἐπιπνοίᾳ καταβέννυσθαι· αὐτὸ δ' τὸ δὲ τάφε σῶμα, καὶ τὸ καλύπτουσαν λαρνακηειδῶς οἰκοδομίαν, ἀνὰ μέσα δὲ ἱεροῦ χοὸς, καὶ τὸ ἡμίσας ζώντης κονίας ὑγρότητος ἀποδείκνυσθαι.

22 Ἄξιον καὶ τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ ὡεσθοῦναι, ὡς ἐ ωρὸ πολλῶν τούτων ἐτῶν, τῆς ἐτησίε κονίας ἀναβεβρομένης, καὶ τὸ μέγαν τὸ χειρὸς δάκτυλον δὲ θαυμαστοῦ Μάρτυρος κάτωθεν συναναβλῦσαι, ὅτως ἄρτιον καὶ ὁλόκληρον, ὡς ἄρτι τῆς αὐτέ ζώσης ἀφαιρεθέντα δεξιᾶς· ἀνέδη δ', πίστιν τε οἵμῃ πλειοτέραν παρεχόμενος, τῆς ἐνζώσης δὲ Ἁγίε καταθέσεως, καὶ ωρὸς τὸ δὲ ναοῦ διεγείρων τοὺς πιστοὺς κατασκευλί. Ὦ χοῦς ἅγιος, ἐν τῷ τε Ἁγίε ἀγαλλιαζόμενος χοὶ, καὶ πανὶ τῷ λαῷ διαδιδόμενος, καὶ τῷ ἁγίῳ ἴζα σωμαλὶ δυναμούμενος. Ὦ χοῦς, πλὴν φύσιν μὲν χοϊκὸς, ἐράνιος δ' πλὴν δύναμιν· χῦς, δὲ ἐξ ἐρανοῦ πεώλω νομένου μάννα, πλὴν χάριν αἰδεσιμώτερος, τὸ ἁγιασμὸν σεβασμιώτερος, πλὴν δύναμιν δραστικώτερος· τὸ μὲν δὲ εἰς σωμάτων ὕετο θρέψιν τε καὶ σωτήρησιν· ὁ δ', οὐκ εἰς σωμάτων θεραπείαν μόνον, ψύχους τε μάλιστα καὶ καύσωνος μεσασμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς διαφορὰ ψυχῶν συναγωγὸν καὶ φωλισμόν. F

23 Ἀλλ' ὦ πάντων Μαρτύρων ἀγλάϊσμα, πιστῶν δ' ἀγαλλίαμα, ἀπίστων δ' σύντριμμα· ὦ πατρίδος σεμνῆς ἀγαθὸν φυτόν· μᾶλλον δ' φυτὸν ἅγιον, τὸ πονηρὸν ἀγαθωσάν δι' ἑαυτὲ πατρίδα, καὶ πλὴν ἄναγνον ἁγνίσαν, καὶ πλὴν ἄτιμον τιμῆσαν· φυτὸν τίμιον, καὶ τῆς τε Πατρός σε τὲ ἐν τοῖς ἐρανοῖς φυτείας ἀληθῶς ἄξιον, ὡς φοίνιξ ζωῆς ἀειθαλέσιν ἀνθῶν ἀρεταῖς, καὶ ὡσεὶ κέδρος παρ' ὕδατα τοῖς ἀπείροις τὸ ἰαμάτων πληθυόμενος καρπῶν· Ὦ λίθε τίμιε, καὶ τὲ ἀκρογωνιαίε τῷ ὄνλι ἐπάξιε· λίθε, τῷ Τακίνθῳ ὁμώνυμε· ἐκείνῳ, τῷ τοῖς ἕνδεκα συσοίχοις ἡμίοις σωηρτημένῳ λίθοις, καὶ τὸ λογεῖον τῆς κρίσεως δὲ Ἀρχιερέως συγκαταισκευαζομένῳ δὲ μεγάλου· λίθε ἅγιε κυλιόμενε ὑπὸ τῆς γῆς τὸν Ἡσαΐαν, τῆς Ἀμάσεως τὸ ωερὶτείχισμα καὶ ωεῖφεγμα· μᾶλλον δ', πύργωμα καὶ σεφάνωμα, πάσας ἐλεπόλεις καὶ μηχανὰς ἀποκρουόμενον ἐχθρῶν· τὸ Παφλαγόνων τὸ ὕψωμα καὶ καλλώπισμα, τῆς βασιλείας ὁ σέφανος, τῆς ἱερωσύνης ὁ ἔπαινος· καὶ τὸ κάυχημα, δέχοιο καὶ τὰ τὰ ἡμετέρων ἀποτεχλὶ λόγων· καὶ

A καὶ εἰ μηδὲν τῆς σῆς ἄξιον μεγαλοπρεπείας ἐπιφαίνεσαν, ἀλλὰ φίλην γέ σοι πάντως ἔσαν, τῷ ἐκ γειτόνων εἶναι καρπὸν, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν, ἃ παρὰ σοῦ καὶ Παμβασιλέως πρότερον ἐπηύξω, μὴ διαλίπῃς αὐτὸς ἐνεργῶν· δυνάσῃ γὰρ ἐκεῖθεν λαβών· τοῖς γείτοσι δὲ καὶ πολίταις, ὡς μὲν ἀνηρτημένοις τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς σῆς, πλείω τὰ ἀγαθοδώρων Θεοῦ ἀγαθῶν τὸν πλουσιασμὸν ἐπιχορήγησον, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

primitias; ac vel si nihil tua dignum magnificentia exhibeant, prorsus tamen tibi charissimas, quod è vicino fructus existant. Ac reliquis quidem, quæ illis prius à summo omnium Rege precatus es, præstare ipse ne cessaveris; quippe cui facultas non desit, quam inde acceperis: vicinis autem atque civibus, uti magis tibi fide ac charitate consertis, majorem bonorum Dei munerum copiam subministra, in Patris & Filii & Spiritus sancti gloriam, in sæcula sæculorum. Amen. A. NICETA PAPHLAG.

ANNOTATA.

a *Præsidis nomen exprimitur in Menologio Sirleti, Romano Martyrologio, ac Mss. nostris Græcis; sed ubique cum aliquo discrimine ut notavi in Commentario prævio.*

b *Hæc expressio in quibusdam Græcis suspecta est; imo ob eam Basilius in suspicionem vocatus fuit. Hic tamen loquendi modus viris probe Catholicis usitatus est, quo significare volunt Spiritum sanctum, ut amorem ac nexum Patris & Filii.*

c *Diximus aliàs non placere nobis illam Martyrum viventium curam, qua de corpore & reliquiis suis sunt solliciti, quidquid hic in Notis suis id explicare nitatur combefisius. Atque hinc suspicor, hunc esse Græcum Nicetæ rhetoris ornatum.*

B d *Idem fere miraculum narratur de sepulcro S. Raymundi de Pennaforti, uti dictum est ad diem* VII *Januarii in ejus Actis cap.* 8.

e *Hinc patet, cultum ejus Amastride adhuc floruisse sæculo nono.*

f *Satis clara hic est allusio, sicut etiam fuit in exordio, ad S. Martyris nomen, & pretiosum lapidem hyacinthum. De allusione ad flosculum ejusdem nominis diximus in Commentario prævio num.* 3. E

DE S. MARCELLINA VIRGINE
MEDIOLANI IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G. C.

§ I. Sanctæ cultus & elogia.

ANNO CCCXCVIII AUT CCCXCVIIII.

ROmanum *Martyrologium, quo hodiedum utimur, annuam* S. Marcellinæ *festivitatem die* XVII *Julii annuntiat his verbis:* Mediolani sanctæ Marcellinæ virginis, sororis beati Ambrosii episcopi, quæ Romæ in Basilica S. Petri à Liberio Papa velum consecrationis accepit; cujus etiam sanctitatem idem beatus Ambrosius scriptis suis testatam facit. *Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius noster, aliique recentiores hagiologi eamdem sanctam Virginem Martyrologiis suis hac die inseruerunt. Sed, iis omissis, antiquiora ejus cultus testimonia profero. Prater Florarium nostrum Ms., circa medium seculi* XV *exaratum, sanctitatem hujus Virginis testantur Auctaria Usuardina, quorum verba videri possunt in Usuardo, à paucis annis illustrato. Vetustissimum vero, quod hactenus reperi, cultûs illius testimonium exstat in Antiphonario ante quingentos annos scripto* de universis festivitatibus anni circuli Mediolanensis ecclesiæ, *de quo codice curiosus lector consulere potest Mabillonium in suo Museo Italico tom.* I, *pag.* 107 *& sequentibus.*

Probatur cultus ex Martyrologiis,

C

2 *Officia ecclesiastica Mediolanensis ecclesiæ eumdem cultum confirmant: nam Breviarium, anno* 1539 *Venetiis impressum, de* S. Marcellina *habet tres sequentes lectiones proprias:* LECTIO I. Hæc etenim germana fuit sanctissimi antistitis & confessoris Ambrosii, honestis ac clarissimis, religiosis quoque parentibus Romæ exorta. Denique venerandi conjuges primum sui conjugii florem, scilicet beatam Marcellinam Christo Domino sacras primitias devoverunt. Post hanc exortus est beatus Ambrosius, ac deinde Satyrus. Educata igitur sacris studiis à matre puella, urgente * ætate, virginitatis professionem ardenter cœpit postulare. LECTIO II. Quæ tandem die Natalis Domini à Liberio Papa cum veste religionis virginalem susceperit benedictionem, multis in ecclesia virginibus congregatis. Tunc sanctus Pontifex conscendens pulpitum, multa de sponso Christo, cui adhæserat, de fide ac virginitatis munditia, utendis, cavendis & faciendis tractavit, & tandem oblatam pii patris manibus ac matris virginem solenniter benedixit. LECTIO III. Cum autem germanus ejus Ambrosius & frater Satyrus divino nutu Mediolani, unus episcopus & alter Levita, Christo Domino militarent, defunctis parentibus, relicta patrimonii totius hereditate, Mediolanum carissimis se contulit fratribus; ibique sub eorum regimine contenta simplici vestitu ac victu vilissimo, vigiliis & orationibus seu lectionibus, non parum Arianæ perfidiæ solicita degebat: sed, urgente temporis lubrico, frater Satyrus primùm è sæculo migravit ad Christum. Deinde duplicatus mœror: sanctus confessor Ambrosius post innumera virtutum signa, sæculo valefaciens, transiit ad Dominum. Ad ultimum dilectos fratres & illa subsecuta est, cujus virgineum corpus venerabilis antistes Simplicianus juxta fratris tumulum reposuit XVI Kalen- F

& propriis lectionibus

* *al.* vergente

AUCTORE G. C.

Kalendas Augusti.

duplicis Breviarii,

3 *Breviarium Mediolanense anni* 1635, *prætermissis quibusdam circumstantiis, tres præcedentes lectiones in unam contraxit & mutavit hoc modo:* Marcellina virgo Romana, nobili genere nata, beati Ambrosii episcopi & Satyri germana soror, à primis annis parentum curâ piè educata, & ad divinam virtutem erudita, nubili jam ætate cælesti sponso desponsetur: nam divini amoris ardore virgo flagrans summa parentum voluntate die natali Christi, maximo virginum concursu à Liberio Pontifice solenniter in religionem dicatur, voto virginitatis nuncupato. Cujus virginalis vitæ ratione susceptâ cum ipsa per se ad sancte agendum inflaminata, tum beati Ambrosii fratris libris, quos de virginibus scripsit, excitata, mirificos in via Domini progressus habuit. Fuit ea divinarum litterarum studiis dedita, in vigiliis, jejuniis & orationibus frequens, tenui victu contenta, humili vestitu induta, rerum divinarum appetens, humanarumque despicientiâ insignis, cujus etiam sanctitatem Ambrosius sanctus testatam facit. Orbata autem primum Satyro, deinde Ambrosio fratribus, tota & precationibus & omni pietatis officio cum ad patriam cælestem aspiraret, tandem Dei benignitate meritis cumulata quievit in Domino, à beato Simpliciano sepulta ad monumentum beati Ambrosii fratris. *Dum in utroque Breviario* religionis *vocem legis, noli suspicari*, S. Marcellinam *professam esse institutum vitæ religiosæ, tribus votis adstrictæ, qualem jam passim per hanc vocem intelligimus: nam hæc vox ex Latinorum more hic nil nisi pietatem significat, & ex Actis aliisque circumstantiis satis apparet,* S. Marcellinam *tantummodo castitatis votum emisisse.*

B

ac Missali Mediolanensi.

4 *Missale Mediolanense, quod vulgo dicitur Ambrosianum, anno* 1522 *typis excusum*, S. Marcellinæ *festum celebrat ritu virginibus communi; sed proprias recitat sequentes orationes.* SUPER POPULUM. Interceſſio, quæsumus Domine, beatissimæ virginis Marcellinæ tuam pro nobis placare non desinat majestatem, & quæ tibi placuit acceptabilis suæ mentis & corporis integritate, nostram tibi devotam jugiter efficiat servitutem. Per *&c.* SUPER SYNDONEM. Interveniat pro nobis, quæsumus Domine, beatissima virgo Marcellina, quæ pro tui nominis amore virginitatis laudandæ propositum intemerato semper corpore & corde servavit. Per *&c.* SUPER OBLATA. Debitum tibi, Domine, nostræ reddimus servitutis obsequium, suppliciter deprecantes, ut beatæ virginis Marcellinæ suffragantibus meritis plebis tuæ dona sanctifices, quia pro ejus honorabili inter sanctas virgines confessione laudis tibi hostias immolamus. Per *&c.* PRÆFATIO. Æterne Deus glorioſæ virginis Marcellinæ præferenda merita recolentes, quam tanto munere sublimare dignatus es, ut non solum integritatis donum illibata mente servaret, verum etiam euangelica præfulgens lampade, bonorum operum incrementis excresceret, & virtute fidei virgo prudentissima præpolleret: quæ etiam terrenæ generositatis insignia Christi filii tui servitute nobilitans, cælesti facta est thalamo multiplici decore condigna; in tantum, ut beatorum comitatu germanorum, velut duarum

C

alarum fulta remigio, ad cælestem gloriam læta conscenderet, cum eisdem immarcescibilem perpetuæ vitæ coronam acciperet. Per eumdem *&c.* POSTCOMMUNIO. Cælestium sacramentorum refecti libamine, & præsentis festivitatis gaudio saginati, supplices te, Domine, deprecamur, ut cujus congratulamur tripudio, ejus semper protegamur auxilio. Per *&c. Ex his patet, satis certum ac celebrem esse hujus sanctæ Virginis cultum. Nunc quædam illius elogia ex ipso S. Ambrosio excerpamus.*

D

S. Ambrosius de S. Marcellinæ sororis suæ virtutibus

5 *Sanctus Ambrosius tomo* 4 *editionis Coloniensis, qua hîc utor, lib.* 3 *de Virginibus pag.* 225 *sororis suæ Marcellinæ professionem indicat his verbis:* Quoniam, quæ habuimus, superioribus duobus libris digessimus, tempus est, soror sancta, ea, quæ mecum conferre soles, beatæ memoriæ Liberii præcepta revolvere, ut quo vir sanctior, eo sermo accedat gratior. Namque is, cum in Salvatoris natali ad Apostolum Petrum virginitatis professionem, vestis quoque mutatione signares (quo enim melius die, quam quo virgo posteritatem acquisivit) atque adstantibus etiam puellis Dei compluribus, quæ certarent invicem de tua societate: Bonas, inquit, filia nuptias desiderasti. *Deinde à sancto Doctore copiosius & elegantius referuntur ea, quæ in Actis nostris à num.* 6 *leguntur. Tunc pagina sequente, sermoni Liberii Papæ finem imponens, sororis suæ virtutes indicat, & nimium ejus fervorem ita temperare nititur:* Hæc tecum sanctæ memoriæ Liberius: quæ apud alios majora verbis, apud te minora exemplis, ita omnem disciplinam non solum virtute adæquasti, sed etiam æmulatione vicisti. Namque jejunium in præceptis habemus, sed singulorum dierum; tu autem multiplicatis noctibus ac diebus innumera tempora sine cibo transigis, & si quando rogaris, ut cibum sumas, paulisper deponas codicem, respondes illico: Non in pane solo vivit homo, sed omni verbo Dei. Ipse epularum usus, cibus obvius, ut edendi fastidio jejunium desideretur. Potus è fonte, fletus in prece, somnus in codice. Hæc junioribus convenêre annis, donec mens ævi matura canescceret. Ast ubi domiti trophæum corporis virgo sustulerit, moderandum labori, ut magistra sub pari servetur ætate. *Denique variis similitudinibus ei moderationem jejuniorum suadet.*

E

F

varia memorat.

6 *Idem Sanctus innuit, sororem suam pro Ecclesia valde solicitam fuisse, & interdum mala ipsi imminentia præsensisse, dum ad eam tom.* 5, *lib.* 2, *epist.* 14 *ita scribit:* Quoniam omnibus fere epistolis solicite quæris de Ecclesia, accipe quid agatur. Postridie quam accepi litteras tuas, quibus significaveras, quod te exagitarent somnia tua, moles inquietudinum gravium cœpit moveri. *Quanti sanctus Ambrosius Marcellinam faceret, patet ex libri* 7 *epistola* 55, *quam sic incipit:* Quoniam nihil eorum, quæ hîc te absente geruntur, sanctitatem tuam celare soleo, scias etiam, dilectissima soror, sanctos martyres à nobis repertos. *Quanto autem dolore affecta fuerit* Marcellina *ob mortem Satyri, sanctus Doctor tomo* 4 *libro de obitu fratris circa finem pag.* 151 *exprimit his verbis:* De Sancta vero sorore quid fiet, quæ licet divino metu pietatem temperet, rursus tamen ipsum pietatis dolorem studio religionis accendit: strata humi & totum

A tum gremio ſui complexa tumulum; laborioſo feſſa inceſſu, triſtis affectu, dies noctesque mœrore integrat. Nam licet fletum plerumque ſermone ſuſpendat, in oratione renovat; & quamvis Scripturarum memoria conſolationes ſerentibus præcurrat, flendi tamen deſiderium precandi aſſiduitate compenſat, lacrymarum ubertatem tunc præcipue, quando nemo interrumpere poſſit, inſtaurans. *Atque hæc ſunt præcipua, quæ habet S. Ambroſius de Sororis ſuæ virtutibus, quamvis alibi de ea ſæpe meminerit. Jam de Sanctæ noſtræ chronotaxi pauca dicamus.*

§ II. Sanctæ virginis epocha, locus mortis, epitaphium, ſepulcrum, & Acta.

B *Videtur S. Marcellina, circa annum 330 nata eſſe,*

Joannes Petrus Puricellus in Diſſertatione Nazariana cap. 46, num. 2 conjectat, S. Marcellinam *natam eſſe anno Chriſti 328. Hæc conjectura mihi non diſpliceret, ſi nativitatem S. Ambroſii uſque ad annum 340 differret, uti eam differendam cenſet Tillemontius tom. 10 Memor. Eccleſ. pag. 729. Ea controverſia poſtmodum accuratius diſcuti poterit in Vita S. Ambroſii, ad diem VII Decembris illuſtranda. Interim ex Actis Ambroſianis à Paulino presbytero ſcriptis conſtat*, S. Marcellinam *jam grandiuſculam fuiſſe, dum S. Ambroſius adhuc in cunis jaceret. Præterea* S. Marcellina *virginitatis profeſſionem non emiſit ante finem anni 352, cum eodem tantum anno Liberius electus fuerit Romanus Pontifex. Denique* S. Marcellina, *teſte eodem Paulino*, virginitatem jam fuerat profeſſa, *quando Ambroſius adoleſcentulus videbat matrem & Sororem aliaſque virgines ſacerdotis manum exoſculantes, &* ipſe ludens offerebat dexteram, dicens & ſibi id ab eis (*alii malunt legere* ab ea) fieri oportere; ſiquidem epiſcopum ſe futurum eſſe memorabat. *Hæc autem ludicra manus oblatio potius Ambroſio decem aut duodecim annorum puero, ut recte advertit Tillemontius loco ſupra citato, quam novemdecim aut viginti annorum adoleſcenti convenire videtur.*

& anno 398 vel 399 obiiſſe,

C 8 *Ex dictis colligi poteſt, quod* Marcellina *facile decem annis Ambroſio ſenior fuerit. Quo poſito, dicemus, eam anno Chriſti 330 natam eſſe, & anno 352 ſub Liberio Papa caſtitatis votum emiſiſſe, cum jam viginti duos ætatis annos haberet. Quo autem anno obierit, determinare non poſſumus. Acta quidem noſtra aſſerunt, eam ſub Simpliciano epiſcopo Mediolanenſi & S. Ambroſii ſucceſſore mortuam eſſe; ſed cum, teſte Puricello in Diſſertatione Nazariana cap. 56, num. 1, quidam auctores Simpliciano duos, aliqui tres, alii quatuor, alii denos, alii duodenos epiſcopatûs annos adſcribant, hæc mortis epocha rurſus certa non eſt. Longe tamen probabilius eſt, Simplicianum anno 397 S. Ambroſio ſuffectum tantummodo tribus annis & aliquot menſibus eccleſiæ Mediolanenſi præfuiſſe, nec ultra annum quadringenteſimum vixiſſe, ut oſtendit eminentiſſimus Cardinalis Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis tom. 5 ad annum Chriſti 400 num. 3, & pluribus ex eo probat Puricellus in Diſſertatione jam laudata cap. 59, num. 8. Poteſt etiam de hac epocha videri ſententia Henſchenii noſtri ante tomum 1 Aprilis pag. XXXVIII in Diſſertatione ſingulari de morte S. Ambroſii, & Papebrochii Exegeſis de epiſcopis Mediolanenſibus tomo VII Maii præfixa pag. LXI. Hinc itaque conjicimus*, S. Marcellinam *prope ſeptuagenariam veroſimilius anno 398 aut 399 ex hac vita migraſſe.* AUCTORE G. C.

probabilius Mediolani, quam Romæ.

9 Quæſtio eſt inter Baronium & ſcriptores Mediolanenſes, utrum S. Marcellina *Romæ, an Mediolani obierit. Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum Chriſti 383 num. 17 poſt exhibitum* S. Marcellinæ *epitaphium innuit, eam Romæ obiiſſe, ſed ſacrum ejus corpus Mediolanum tranſlatum fuiſſe. Contra inſurgunt Mediolanenſes, contenduntque, eam non tantum Mediolani ſepultam, ſed etiam mortuam eſſe. Certe, ſi Actis noſtris credimus, Mediolani mortua & ſepulta eſt. Argumenta contra Baronium vide apud Puricellum in Monumentis Baſilicæ Ambroſianæ à pag. 29. ubi ſuam opinionem ex ipſis S. Ambroſii verbis ſtabilire nititur, aſſeritque (attamen ſine teſte)* S. Marcellinam *poſt Satyri fratris ſui obitum, cui Mediolani interfuit, numquam Romam repetiiſſe. Petrus Paulus Boſca in Martyrologio Mediolanenſis eccleſiæ pag. 196 eamdem ſententiam ex antiquo* S. Marcellinæ *epitaphio probare conatur; ex quo tamen locus mortis non ſatis clare eruitur, cum Baronius proxime citatus illud ipſum proferat, & ſatis commode de Romano obitu explicet. Attamen judico, omnibus utrimque expenſis, quod Mediolanenſes hiſtorici habeant potiores pro ſua ſententia rationes.*

E

Sanctæ virginis epitaphium,

10 *Nunc ipſum* S. Marcellinæ *damus epitaphium, quod quidem à Simpliciano compoſitum dicitur, ſed non ſatis ſolide probatur. Id autem ex Ms. codice Baſilicæ S. Petri deſumptum, & cum Gruteri editione collatum ita habet:*

Marcellina, tuos cum vita reſolveret artus,
Previſti patriis corpus ſociare ſepulchris;
Cum pia fraterni ſperas conſortia ſomni,
Sanctorumque cupis cara requieſcere terra.
Nil longinqua domus caſto decerpſit amori; * *Grut.* lethi
Affectus nec morte perit: nam munere læti * *Grut.* victa *al.* juncta
Rurſus tacta * ſoror fraternæ redderis aulæ *. * *Grut.* umbræ
Quamvis magna pio ſuſpiret Roma dolore, * *Grut.* ſacri
Tertia quod ſacris * patitur jam damna ſepulchris * ? * *Grut.* ſepulcri
Hæc tamen anguſtæ * ſedem quis dixerit aulæ, * *Grut.* anguſtam
Corporis hæc domus eſt: nam te pia Virgo ſupernum F
Accipit imperium, placideque ad munera vitæ * * *Grut.* placidæ poſt munera mortis.
Æternæ Chriſtus pretium tibi deſtinat aulæ,
Præmia dans caſtis intactæ matris honore *. * *Grut.* honorem
Te Juli medius tranſcendit fervide curſus, *& ſepulcrum*
Et te, Virgo, tuus tranſvexit ad æthera ſponſus.

11 *De hodierno* S. Marcellinæ *ſepulcro Puricellus Diſſertationis Nazarianæ cap. 56, num. 16 ita ſcribit:* Marcellinæ tumulus viſitur adhuc in Ambroſianæ baſilicæ ſubterranea confeſſione (vulgo ſcurolo) collocatus juxta ſancti Ambroſii ſepulcrum, altari primario ſubjectum, decemque circiter paſſus ſive cubitos ab eo diſtat. *At carmina jam relata non amplius ibidem exſtare, fatetur idem auctor circa finem ejuſdem numeri his verbis:* Quod igitur Simplicianus epitaphium inſuper tumulo Marcellinæ appoſuit, hoc ipſum profecto in eadem illa expoſuit æde: ſed inde poſtea ſublatum fuit; atque tunc fortaſſe, quando, effoſſa ſubtus humo, confeſſionem hodiernam & ſcurolum ſubſtruxerunt. *Mabillonius etiam in ſuo Itinere Italico pag. 15 de præſenti ejuſdem ſepulcri ſtatu ita obiter meminit:* Interim eccleſiam luſtramus, vota noſtra Deo facturi ad

AUCTORE G. C.

tumulum ſancti Ambroſii, cujus corpus in crypta ſubterranea ſub altari majori latere creditur. Ibidem ſepulta eſt ejus ſoror Marcellina virgo in tumulo prominente, cujus vetus epitaphium à Grutero eſt relatum: nam id, quod nunc gypſeo ſepulcro appoſitum legitur, recentius eſt. *Suſpicor, Mabillonium hic in fine loqui de inſcriptione, quam laudatus Puricellus capite & numero proxime citato ſic profert:* In eo igitur tumulo mortales Marcellinæ exuvias conquieſcere creditum eſt: ac ne ipſi quidem tumulo nunc deſunt litterarum teſtimonia. In poſteriori enim ejus parte ad veterem illum parietem obverſa, ſic eſt inciſum ſuperillitæ calci: HIC JACET SANCTA MARCELLINA, SOROR SANCTI AMBROSII, & rurſus in tumuli dorſo ſic eſt atramento inſcriptum: VIRGO MARCELLINA, DIVI AMBROSII SOROR, ET A DIVO SIMPLICIANO HÎC SEPULTA.

Vita ſeu potius concio de geſtis examinatur, B

12 *Supereſt, ut de Actis, huic Commentario ſubnectendis, quædam præmoneamus. Vita* S. Marcellinæ, *quam ex Mombritio dabimus, vere panegyricus ſermo eſt, in anniverſaria ſanctæ Virginis feſtivitate Mediolani habitus, ut legenti manifeſtum fit. Quis vero ſit concionis auctor, vel quo ſeculo eam dixerit, plane ignoramus. Tantummodo ſcimus, Mombritium tempore Sixti IV Romani Pontificis Acta Sanctorum edidiſſe ex antiquo Paſſionario in pergameno Ms., quod in Archivio Lateranenſi conſervabatur, uti nos docet Dominicus Macrus in ſuo Hierolexico pag.* 83 *ad vocem* Birrus. *Hilarion monachus Benedictinus in Supplemento ad Vitas Sanctorum à Jacobo de Voragine ſcriptas eamdem concionem, omiſſo exordio, in compendium redegit, ac Mediolani anno* 1494 *typis vulgavit. Silvanus Razzius abbas Camaldulenſis inter Vitas feminarum ſanctitate illuſtrium tom.* 4, *fol.* 52 *verſo eadem Acta ſtylo ſuo exornata Italice edidit. Ceterum concionator, ex quo hi omnes ſua hauſerunt, vix quidquam peculiare habet, præter elogia ſuperius ex S. Ambroſio relata, quibus duos palpabiles immiſcuit errores, quos jam detegemus.*

in qua unus, C

13 *Præter innumera ſive amanuenſis ſive typothetæ menda, quæ in Mombritianam horum Actorum editionem irrepſerunt, in eadem duplex error circa narrationis ſubſtantiam occurrit. Primus legitur num.* 11, *ubi concionator aſſerit, S. Ambroſium ſolummodo natum eſſe poſtquam* S. Marcellina *publicam virginitatis profeſſionem ſub Liberio Papa ediderat. At ſupra diximus id fieri non potuiſſe ante annum* 352, *quo Liberius die* XXII *Maii Julio Pontifici ſucceſſit. Si igitur S. Ambroſius tantum poſt annum* 352 *natus ſit, & juxta omnes ſcriptores anno* 397 *vel* 398 *obierit, ſequitur, eum ſolummodo* 45 *vel* 46 *vitæ annos expleviſſe. Interim S. Ambroſius lib.* 4, *epiſt.* 32 *ad Severum epiſcopum de ſe ipſo ita diſerte ſcribit:* Cum annum tertium & quinquageſimum jam perduxerim in corpore ſitus, in quo tam graves jam dudum ſuſtinemus gemitus, quomodo non in tabernaculis Æthiopum tendimus, & habitamus cum tabernaculis Cedar? *Ex his puto ſatis manifeſte de errore convinci concionatorem, quem tamen Hilarion & Razzius errantem ſecuti ſunt.*

alterque eraſſus error corrigitur.

14 *Alter error ſeſe offert in eadem concione num.* 12, *ubi dicitur Satyrus poſt Ambroſium natus fuiſſe. At hæc hallucinatio iterum ſatis refellitur ex ipſo S. Ambroſio, qui in libro de obitu Satyri fratris, virtutes ejus laudans hæc ad propoſitum noſtrum de illo habet tomo* 4 *editionis Colonienſis pag.* 150: Quis igitur non miretur virum inter fratres duos, alteram virginem, alterum ſacerdotem, ætate medium, magnanimitate non imparem, ita inter duo maxima munera præſtitiſſe, ut alterius caſtitatem, alterius ſanctitatem referret, non profeſſionis vinculo, ſed virtutis officio? *Videſne Satyrum inter* Marcellinam *virginem & Ambroſium epiſcopum vocari* ætate medium? *Nihilominus huic errori dudum adhæſerunt Mediolanenſes in Lectionibus propriis num.* 2 *exſcriptis. His præviis obſervationibus præmunitus lector nunc ipſam habeat ſanctæ Virginis Vitam ſeu potius panegyricam annuæ feſtivitatis concionem, à Mombritio editam, quam hinc inde à mendis typographicis purgare coacti fuimus.* D

ACTA

Ex Bonino Mombritio tom. 2 *fol.* 95 *verſo.* E

PROLOGUS.

*Auctor tenuitatem ſuam excuſans, * forte* prudenter

ÆDificationi fraternæ quamquam non impudenter *, ſed tamen non uſquequaque improbabiliter ad gloriam Dei noſtri & laudem ſacratiſſimæ Marcellinæ ſuggerit animus nonnulla retexere; cui numquam præberetur aſſenſus, niſi veſter circa eamdem Dei Virginem indefeſſus compuliſſet ſummæ devotionis affectus. Qua de cauſa vos convenille decet, non ut meæ frontis refellatis inſcitiam, ſed ut veſtrum ſacroſanctis meritis obſequium ſolicitè repræſententis. Hauri te nunc, ſi libet, ex plumbea fiſtula deſtillantis guttam liquoris, & nolite mirari, ſi aridus & inutilis truncus botrum ferat non ſuum; quamvis ille, qui juſſit aridam Aaron frondeſcere virgam, noſtros quoque, ſi velit, faciet revireſcere truncos: nec dubitandum, quin, qui beatæ Marcellinæ perpetuæ virginitatis largitus eſt palmam, nobis virtutum ipſius præconia partim dicere cupientibus, loquendi tribuat officinam. F

Jephtæ exemplo,

2 Scriptum in veteri legimus hiſtoria, Jephte quondam gentis Iſraëliticæ ducem, poſtquam unicæ natæ votivum Deo ſanguinem litaverat, ad celebrandum competenter funus virgineum lugubres undique virginum phalangas concitaſſe, ut hoc pacto & patrii amoris graviſſimum temperaret mœrorem, & dilectæ ſupra modum filiæ ineluctabiles poſteris linquere poſſet exſequias; & ex eo morem fuiſſe loci illius virginibus anniverſario Jephte filiam plangere luctu, imo excellentis memoriæ virgini ſeptem threnici cantus dies per ſingula ad ſuccedentium annorum dedicare curricula. Ut ergo ex veteribus nova cudamus; ſi priſcæ obſervantiæ virgo, patriis quodammodo votis obnoxia, patrioque lachrymabiliter jugulata mucrone, apud collactaneas & compatriotas tantum honoris obtinuit, ut ejus non ſolum recens, ſed & vetuſtum diuturna poſt tempora buſtum annuis frequentaretur exſequiis, ſeptenique excubiis honoraretur; cur non multo amplius

à no-

A à nobis, quibus vetera tranſierunt, & ecce facta ſunt per Domini adventum omnia nova, beatiſſimæ virginis Chriſti feſtivitas decenti honore colatur, & condignâ memoriâ veneretur ?

fideles ad annuum S Marcellinæ feſtum celebrandum hortatur.

3 Quid prodeſt, ô cives, ſanctis martyribus ſeu venerandis virginibus ſcilicet externæ regionis ſolennia votorum debita ſolvere; noſtros, aut, qui in promptu habentur, ut puta patres patriæ, & hujus noſtræ eccleſiæ propagatores derogando contemnere, & nequaquam debitis obſequiis venerari ? Informent nos igitur præmiſſa Iſraëliticarum exempla virginum, & quas ille devotis obſequiis, licet inanibus præmiis, famoſæ exſequias virgini annua feſtivitate lugubriter deferebat, vos Chriſti ſponſæ, ac Deo dicatæ virgini Marcellinæ, cujus in ſemet recurrens anni orbita feſtivæ migrationis diem revexit hodiernum, hilariter atque puriter exhibete, ut ejus ſedulis adjuti interceſſionibus, proferendis meritis ſublimati, Chriſto Domino laudes dulcibus modulis intonetis : quamvis ei diſpar ſit noſtræ & illarum cauſa ſolennitatis, eſt tamen aſſimilis forma virginei affectus & pietatis. B

CAPUT I.

S. Marcellinæ natales, pia educatio, & publica poſt Liberii Papæ exhortationem virginitatis profeſſio.

S. Marcellina piis parentibus orta,

MArcellinam igitur glorioſiſſimam Chriſti virginem pontificis egregii, patroni atque inſtitutoris eccleſiarum Ambroſii fuiſſe germanam totus penè recolit orbis : cujus beatæ ſtirpis origo quam clara etiam apud auguſtales apices, adeo multis eſt cognita, ut ad rei geſtæ conſonantiam ſuperflua noſtro putetur relatu : Ambroſius ſiquidem eorum pater illuſtris Romani ſanguinis proſapiâ oriundus extitit, qui non inferiore primum ſubſellio in ſenatu Romano petitus, tutor reipublicæ ac defenſor utillimus Cæſaris eſt judicio prælectus. Dehinc, provehentibus eum ſummæ facundiæ atque induſtriæ meritis, Galliarum præſidatui ſenatusconſulto præficitur ; cujus probitas morum ac diſciplina in procreata ex eo ſobole conjici valet. At vero præclariſſimam ipſorum matrem, nihilominus & ipſam generoſa ſtirpe nobilem, ſed longe virtutum generoſitate nobiliorem, plenamque religionis & fidei fuiſſe liquet, cujus inſtitutis beata virgo Marcellina, caſtis moribus informata, Chriſtum, Dei filium, & concupivit ut ſponſum, & dilexit ut dominum. C

publicè virginitatem profiteri deſiderat, quæ à Liberio Papa,

5 Denique hanc in primo flore conjugii parentum jucundæ facies ſibi prodiſſe filiam intuentes, datori bonorum omnium, primitiarum more conſecrandam devoverunt. Sic matris ſanctiſſimæ cura pervigili nutrita, ſicque incrementis adulta puellaribus, mundior & purior auro obrizo abſque cunctis humanæ vitæ illecebris adolevit. Quid multa ? Priuſquam viriles aſpectus virgo pulcherrima contigiſſet, nec amare ſciens niſi Chriſtum, cœpit parentes de profeſſione virginitatis acceleranda ſuppliciter implorare. Anxiabatur plurimum tenerum pectus, & crebra ſuſpiria inceſſabiliter quatiebat. Tandem obtinuit, ut die natalis Domini venturo, ſponſi cæleſtis arrham ſuſciperet. Et quam decenter [eo] die Chriſti annulum virgo ſuſcipere geſtiebat, quo Virgo intemeratæ virginitatis princeps novellum ſui uteri fructum æterna poſteritate acquiſivit. Prædicatur in populo ſacrandæ virginis pudor intemeratus ; fit concurſus innumerabilium ad eccleſiam puellarum invicem de ejus ſocietate certantium. Præſidebat tunc Romanæ Eccleſiæ cathedræ beatæ memoriæ Liberius, cui in eccleſia principis Apoſtolorum Petri, dominici natalis ſolennia celebranti, nuntiantur clariſſimorum vota parentum, & Chriſtum ſolum amantis Virginis indefeſſus ardor aperitur. Annuit piis precibus paſtor eximius, & devotos utrorumque affectus cenſuit adimplendos. EX MOMBRITIO.

coram magna populi multitudine in fide E

6 Prius itaque quam Miſſarum celebritas finiretur, conſcendens pulpitum, admonitionis verbum tam Virgini quam plebi aſtanti prudenter adorſus eſt : Bonas inquiens, o filia, nuptias deſideraſti. Videas quantus ad natalem tui Sponſi populus convenerit : & nemo ex hoc numero impaſtus recedet. Hic enim, qui rogatus ad nuptias aquam in vinum convertit, in te quoque ſincerum ſacramentum conferet virginitatis, quæ prius eras vilibus obnoxia naturæ materialis elementis. Hic eſt, qui quinque panibus & duobus piſcibus quatuor millia populi in deſerto pavit : plures potuit, ſi plures jam, qui tunc paſcerentur, fuiſſent. Denique ad tuas nuptias plures vocavit. Sed jam non panis ex hordeo, ſed corpus miniſtratur è cælo. Hodie quidem ſecundum hominem homo natus ex Virgine, ſed ante omnia generatus ex Patre : qui matrem corpore, virtute referat Patrem ; unigenitus in cælo, Deus ex Deo ; partus ex Virgine, juſtitia de Patre, virtus de potente, lumen ex lumine ; non impar generanti, non poteſtate diſcretus, non verbi extenſione aut prolatione confuſus, aut cum Patre mixtus, ſed ut à Patre generationis jure diſtinctus ſit. Ipſe eſt fraternus tuus, ſine quo nec cæleſtia, nec marina, nec terrena conſiſtunt. Verbum Patris bonum, quod erat, inquit, in principio : (Habes ejus æternitatem.) Et erat, inquit, apud Patrem : (Habes indiſcretam à Patre inſeparabilemque virtutem.) Et Deus erat Verbum : (Habes ejus divinitatem.) De compendio enim tibi fides eſt hauriendа. F

ac amore Dei inſtincta ;

7 Hunc, filia, dilige, quia bonus : nemo bonus, niſi unus Deus. Si enim non dubitatur, quia Deus Filius. Deus autem bonus : utique non dubitatur, quia Deus bonus Filius. Hunc, inquam, dilige. Ipſe eſt, quem Pater ante luciferum genuit, & æternum ex utero generavit, ut Filium ; ex corde eructavit, ut Verbum. Ipſe eſt in quo complacuit Pater. Ipſe eſt Patris brachium, quia creator eſt omnium ; Patris ſapientia, quia ex Dei ore proceſſit ; Patris virtus, quia divinitatis in eo corporaliter habitat plenitudo, quem Pater ita diligit, ut in ſinu portet, ad dexteram locet, ut ſapientiam dicat, ut virtutem noverit. Si igitur virtus

EX MOMBRITIO.

Dei Chriſtus, numquid aliquando ſine virtute Deus? Numquid aliquando ſine Filio Pater: Si ſemper utique Pater, utique ſemper & Filius Perfecti ergo Patris perfectus eſt Filius: nam qui virtuti derogat, derogat ei, cujus eſt virtus. Inæqualitatem non recipit perfecta divinitas. Dilige igitur, quem Pater diligit; honorifica, quem honorificat Pater: qui enim non honorificat Filium, non honorificat Patrem, & qui negat Filium, nec Patrem habet. Hæc quantum ad fidem.

& ad temperantiam,

8 Sed interdum etiam, cum fides tuta, juventus ſuſpecta eſt. Modico itaque vino utere, ne infirmitatem corporis augeas, non ut voluptatem excites: incendunt enim pariter duo, vinum & adoleſcentia. Infrænent etiam teneram ætatem jejunia, & parſimonia cibi retinaculis quibuſdam indomitas cohibeat cupiditates; ratio revocet, mitiget ſpes, reſtringat metus: nam qui moderari neſcit cupiditatibus; ſicut equis raptus indomitis volvitur, obteritur, laniatur, affligitur. Eſcis quoque omnibus, quæ gignunt membris calorem, parcè utendum puto. Carnes etiam aquilas volantes deponunt: in vobis quoque ales interior illa, de qua legimus, Renovabitur ſicut aquila juventus tua, ſublime tenens virgineo præpes volatu ſuperfluæ carnis neſciat appetentiam. Conviviorum devitandæ celebritates, fugiendæ ſalutationes; ipſas viſitationes in junioribus parciores eſſe volo, ſi forte deferendum ſit parentibus aut æqualibus: teritur enim officiis pudor, audacia emicat, riſus obrepit, modeſtia ſolvitur, dum affectatur urbanitas. Interroganti non reſpondere infantia, reſpondere fabula eſt.

B

atque virginalem modeſtiam excitata,

9 Deeſſe igitur ſermonem virgini, quam ſupereſſe malo: nam ſi mulieres etiam de rebus divinis in eccleſia jubentur tacere, domi viros ſuos interrogare; de virginibus quid cautum putamus, in quibus pudor ornat ætatem, taciturnitas commendat pudorem? An vero mediocre pudoris exemplum eſt, quod Rebecca, cum veniret ad nuptias, & ſponſum vidiſſet, velamen accepit, ne prius videretur, quam jungeretur? Et utique pulchra virgo non decori timuit, ſed pudori. Quid Rachel quemadmodum extorto oſculo flevit & gemuit: nec flere deſiſſet, niſi proximum cognoviſſet. Ita & pudoris ſervavit officium, & pietatis non omiſit affectum. Quod ſi viro dicitur: Virginem ne conſideres, ne quando ſcandalizet te; quid dicendum eſt ſacratæ virgini? Quæ ſi amet, animo peccat; ſi amatur, & facto. Maxima eſt virtus tacendi præſertim in eccleſia. Nulla te divinarum ſententia fugiet lectionum, ſi aurem admoveas, vocem premas, nullum ex ore verbum, quod revocare velis, proferas. Sed parcior loquendi fiducia ſit: copioſum quippe in multiloquio peccatum. Homicidæ dictum eſt: Peccaſti, quieſce. Sed virgini dicendum eſt: Quieſce, ne pecces *a*.

C

a

deſiderii ſui ſit compos.

10 Hæc & alia innumera præfatus Papa Liberius claro dogmate, aſtantibus virginibus, omnique fidelis populi cœtu, venerandæ virginis auribus inculcavit. Tum vero pii patris oblatam manibus, ſanctiſſimæ matris mixtis cum fletu precibus irrigatam ſolenniter benedixit, & veſtis ſacræ mavorte *b* quodammodo ſubarrhatam, Chriſti Jeſu, quem totis viſceribus concupiverat, immaculatam ſponſam effecit. Perfuſa autem pontificali benedictione talem ſe regi regum Chriſto in ſervanda mentis & corporis caſtimonia ſtuduit exhibere, ut abſque dubio illi nunc credatur ſociata in cælis, cui ſe intemeratam vigilanter reſervavit in terris. Beati plane parentes, qui tale Deo ſuæ prolis primitivum dedicavere munus, per quod gemina poſteritas duplicata eſt, non amiſſa; verumtamen hæc multo beatior, quam terreno in corpore poſitam cæleſtis rex pura dilectione concupivit. Illa quondam, de qua præfati ſumus, Jephte principis filia, victrici patris dextera jugulanda, ſeptem prius menſibus virginitatem fleviſſe deſcribitur; ſed hæc noſtra virgo multo præſtantior, quo ſuorum vota parentum gratuito perfecit bonæ voluntatis holocauſto. Sed his, quæ ex latere ſurgunt, omiſſis, ad propoſita recurramus.

b

D

ANNOTATA.

E

a *Hæc Liberii Papæ exhortatio prolixior & elegantior eſt apud S. Ambroſium lib. 3 de Virginitate, ex quo hic aliqua correxi.*

b *Eſt velum, quo obnubebantur ſponſæ, de quo etiam meminit S. Hieronymus ad Euſtochium ſcribens. Plura de hoc veſtis genere videri poſſunt apud Macrum in Hierolexico ad vocem* Maphorium.

CAPUT II.

Duo S. Marcellinæ fratres, variæ ejus virtutes, dolor ex fratrum morte, & pius illius obitus.

Sancta Marcellina fuit ſoror S. Ambroſii,

AMbroſius præterea hujus ſanctæ virginis genitor, de quo prædiximus, vir in cunctis & apud Cæſarem & apud Chriſtum nobiliſſimus, & fidei nitore perſpicuus, ſui voti, quod pollicitus fuerat, compos effectus, immenſa exultatione jucundabatur, fidens ſine dubio, ſe non abſque ingenti præmio dimittendum à Chriſto, cui tam devoto mentis obſequio ſibi unicam ſpopondiſſet. Mox denique potioribus à Cæſare cumulatus honoribus, & Galliarum ſtrenue præfidatum obtinuit, & à Chriſto pro nuper oblato fœnore amplificatum ſuæ poſteritatis emolumentum recepit *a*. Siquidem in Gallicanis degenti regionibus natus eſt illi alter Ambroſius, cognomine & forma corporis patrem æquiparans; ſed honeſta dignitate morum atque inſigni præconio meritorum cunctam pene ſuperaturus Romanæ ſtirpis originem. De quo admirabili viro qui noſſe voluerit, Coſmogiaphorum *b* Græcorum, vel Latinorum percurrat Annales, ſeu etiam Paulini venerabilis epiſcopi *c*, quem de ejus Vita conſcripſit, libellum. Illic inveniet, qualiter à cunabulis, cæleſtibus deſignatus auſpiciis adoleverit, qualiterque adultus ad ſummam philoſophiæ arcem pertinxerit *; cujus causâ ad conſilium tribuendum primo electus, deinceps conſulares infulas ſit adeptus; à quibus ad pontificale culmen Mediolanenſis eccleſiæ divinâ providentiâ accitus, maximis illud virtutis apoſtolicæ fulgoribus irradiaverit.

F

a

b

c

* *lege* pertigerit

A rit. Nos ea omittimus, quia ad alia festinamus.

12 Additus est Ambrosio alter quoque fi- *& S. Satyri;* lius, Satyrus nomine *d*, vir post modicum *d* apud seculum & apud Deum magnificus, qui præcipua tam in humanis, quam in divinis negotiis dirimendis & exsequendis solertia clarissimus in toto orbe Romano & jugi memoria dignus multorum sapientum judicio habitus est. Ejus quoque vitam & mentis devotionem libri de obitu ipsius à fratre digesti mire produnt, fideliſſime confitentur. His ergo duobus germanis fratribus post utriusque parentis obitum virgo Christi Marcellina, quasi duarum fulta remigiis alarum terrena omnia præpeti penna prætervolans, aditum quotidie cælestis patriæ suspirabat; horum & adjuta præsidiis, & admonitionibus instituta, nihil erat jam quod in ea vivens mundus inveniret; sed secundum Apostolum crucifixa mundo, & mundus illi, nihil præter simplicem habitum & viles cibos de universa paternæ possessionis hereditate requi- B rebat: continuatis jejuniis vigiliisque creberrimis numquam ab intenta oratione aut Scripturarum divinarum meditatione cessabat; & præcipue, quam sibi præsul eximius fraterque Ambrosius affectu dulcissimo propria manu conscribens direxerat, lectione utebatur, Arianæ perfidiæ non parum solicita.

13 Viro autem Dei Ambrosio moris fuisse narratur, ut si forte absente illa novi aliquid aut scribere illum aut agere contigisset, mox eidem propriæ manus indiciis, quo indubitata fide susciperet, conscripta dirigeret; sicque obtentum, ut dum istius curâ spiritualium jugiter sacrosanctæ virginis subministrarentur insignia ferculorum, alterius quoque vigilantiâ corporalium necessitudinum procurarentur obsequia, Deo dicata mens, quasi in speculari lapide divinæ contemplationi semper intenta, semetipsam circumspecte ac provide intuendo irreprehensibilem maculatamque * cælestis sponsi conspectui repræsentaret. Interea cum piæ recordationis almificum præsulem Ambrosium susceptæ epi- C scopatus causa in præfata urbe Mediolano compulisset, fratremque dilectum, luce ipsa cariorem, secum amoris glutino detentum cohabitare fecisset, virgo Domini Marcellina carissimis diutius avelli non passa germanis, domo patria rebusque relictis, sese Mediolanum contulit, satius rata peregrinam cum illis ducere vitam, quam duobus privata luminibus Romanas opes miserabilis possidere. In illis totam post Christum vitæ suæ inesse fiduciam, totam spem, totamque claritatem lacrymis oculos suffusa confitebatur.

14 Nihilominus & à fratribus, ut sui Domini sponsa nimio diligebatur affectu, sedulo venerabatur obsequio, eratque illis jam non quasi soror, sed ut major natu domina materque spiritualis, ita eos diligens ut filios carissimos, ita ab ipsis dilecta, amplexata, venerata, ut mater. O felicia tempora, quibus ex uno utero tanta sanctitas virginitatis pietasque prodierunt! Coruscabat in tribus quasi cælo stellis micantibus cunctarumque nitor virtutum, ut si forte aliqua in uno deesset, ab altero suppleretur. O tempora & ò mores! Humilitatem si perpenderes, nihil humilius, nihilque mitius us- EX MOM-quam his tribus inveniri posse jurares. Rur- BRITIO. sum si mentis eorum rigorem in adversis quibuscumque ferendis seu etiam pravorum moribus corrigendis inspiceres, ferro duriores bestiisque ferociores esse putares. At si pietatis viscera circa delinquentes & confitentes, sive aliquas variarum tribulationum necessitudines angustiasque patientes in eis forte requireres, videres eos ita cum lugentibus lugere, quasi aut ipsi pariter ejusmodi labe macularentur, aut paribus angoribus atque necessitatibus constringerentur. Sæpissime, quidquid ex prædiis habere poterant, captivorum redemptioni largiti sunt, frequenter exulantibus impartiti. Quid dicam? Deficit enim me tempus tantarum virtutum cumulum metiri volentem.

15 Sed quia talibus dignus non erat mun- *& propter ob-* dus, paulatim è corpore subtracti ad cæli *itum Satyri,* palatium advocantur: ac primum admirabilis Satyrus cum immenso dolore, non solum fratris ac sororis, sed totius fere provinciæ migravit ad Superos; de cujus obitu duos E frater Ambrosius ad doloris solamen libellos fletibus irrigans, luctuosis questibus adimplevit, in quibus & beatæ Marcellinæ pius erga fratrem mirifice his verbis proditur affectus: O Sancta soror, quæ fratris solatio destituta, de suo pudore solicita, duobus nuper beata germanis, nunc ex duobus fratribus neque alterum sequi potest, neque alterum derelinquere; cui tumulus hospitium tuus, & corporis tui sepulcrum est domus. Atque utinam vel hoc tutum diversorium, cibus in fletibus, potus in lacrymis. Constat autem hunc ex illo venerandæ virgini morem fuisse, ut continue supra tumulum fratris genu nixa Dominatori omnium sanctam ejus animam precibus assiduis commendaret. Persæpe etiam diem sine cibo, noctemque insomnem transigens, loco sepulcri vix ad momentum poterat avelli.

16 Non post multos vero annos Christi *& Ambrosii* præsul egregius summusque confessor Am- *magno dolore* brosius post innumera virtutum miracula, post *afflicta,* superatas armis sapientiæ Arianorum insidias, F post solidatas fidei Catholicæ fundamento occidentales ecclesias, transiit ad Dominum, perpetua laborum suorum præmia recepturus. Tunc deinde duplicatus mœror, renovata tristitia, nihilque aliud præterquam mori anxiæ nimium sorori placebat. Quid faceret? Quo se verteret? Nunc ad illum, nunc ad hunc provoluta tumulum hæsitabat: se solam sine comite, solam sine gubernatore relictam conversa ad Christum ineluctabiliter querebatur. Hîc, inquiens, moriar Christe; hîc extremum anhela spiritum ponam: suscipe, quæso, hanc anum, cui sola tuæ pietatis reservasti solatia. Suscipe duobus orbatam luminibus, & fratrum clementer beatis adjunge spiritibus. Hæc autem beatissima Virgo, non quia fratres amiserat, sed quia sine illa transierant, flebiliter ingemiscebat.

17 Ultimum itaque vitæ suæ tempus *pie moritur,* venerandis tumulis dedicavit, ante quos *ac ibidem se-* excubans, & die noctuque sacratas persol- *pelitur.* vens excubias, spiritum cælo reddidit, Christo copulata per ævum. Obiit autem

cum quibus Mediolani post modum habitans,

** lege* immaculatamque

varias virtutes exercet,

EX MOMBRITIO. præcellentiſſima virgo Marcellina ſextodecimo Kalendas Auguſtas, cum aurora noctis metas excederet, coram poſitis clericis, populique majoribus urbis hujuſcemodi Mediolanenſis: corpus vero ejus à venerabili antiſtite Simpliciano reconditum, & fratris tumulo ſororis tumulus eſt appoſitus, quo in loco piis eorum interventibus ſolita Dominus Jeſus beneficia ſuis rependit fidelibus, ut facile pateat cunctis, quod eorum ſpiritus ſimul lætantur in cœlis, quorum ſublimis virtus paribus radiis refulget in terris, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

A

ANNOTATA.

a *Hunc parachroniſmum correximus in Commentario prævio num.* 13.

b *Puto, hunc eſſe errorem typothetæ, atque pro* coſmogiaphorum *legendum eſſe* coſmographorum, *qui hîc pro hiſtoricis ponuntur.*

c *Paulinus Vitæ Ambroſianæ auctor, teſte Iſidoro, fuit presbyter; ſed ab aliquibus confuſus eſt cum Paulino epiſcopo Nolano, ut oſtendit Poſſevinus noſter in Apparatu ſacro tom.* 2, *pag.* 218. *Videtur concionator hic eumdem errorem ſecutus eſſe.*

d *De hoc concionatoris errore etiam egimus in Commentario prævio num.* 14.

DE S. ALEXIO CONFESSORE

ROMÆ, VEL, UT ALIA ACTA FERUNT, EDESSÆ IN SYRIA.

E

B

I. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS AD ACTA LATINA.

§ I. S. Alexii nomen; patria; parentes; ætas ac mors; idemne an diverſus à S. Joanne Calybita?

SUB INITIUM SECULI V.

Duplici modo ſcribitur nomen hujus Sancti; communius quidem vocari ſoliti Alexius; *at* Alexis *etiam vocati in codice quodam noſtro Ms. antiquiſſimo, ſignato* P *Ms.* 3, *ac Valcellenſi, & alibi. Nomen illud poſteriori modo exaratum jam tum ab auctoribus aurei ſeculi uſitatum fuiſſe argumento eſt, quod illud Virgilius adhibuit: nam ejus ecloga ſecunda inſcribitur* Alexis, *quod nomen per ejuſdem eclogæ decurſum pluries repetit. Etymon illius Græcum eſt; non ineptè derivandum à verbo* ἀλεξέω, arceo, auxilior, opitulor. *Unde* Alexius *dici poteſt, qui ſibi contraria arcet, vel qui opem alteri aut remedium affert. Carolus Ruæus noſter in Virgilio à ſe edito, & interpretatione ac notis illuſtrato ad uſum Sereniſſimi Delphini Franciæ, hinc etiam fere deduxit nominis dicti etymon, dicens* Alexin *appellatum, quia voluptas erat ac ſolatium domini; ſeu quia puer à ſe arcebat Corydonem &c. Alias nomenclationes adducit noſter item Joannes Ludovicus de la Cerda. Legenda aurea typis edita, inter plura commenta etymologica, quibus ſcatet, hic valde ineptit:* Alexius, *inquit*, dictus eſt ab à, quod eſt valde, & lexis, quod eſt ſermo: unde Alexius, qui valde in verbo Dei robuſtus: vel Alexius, qui ab exius, vel ab ambio, ambis; & exios, quod eſt circulus: & inde Alexius quaſi ambiens circulum à creatore incipientem, & in creatore deſinentem. *Quam nomenclationem commemoraſſe, refutaſſe eſt; ut ſuperfluum ſit ſingula ipſius membra caſtigare. Ad utiliora pergamus, Sancti patriam ſpectantia.*

Nominis etymon,

C

2 *Romæ eum accenſet canon ſeu canticum ſacrum in honorem ejus ſeculo* IX *concinnatum à S. Joſepho, infra laudando; qui canon antiquiſſimum ac præcipuum monumentum eſt, ad quod tota Sancti hiſtoria, prout vulgo circumfertur, exigenda ſit, uti pluribus dicetur inferius ſuo loco. Accedunt Vitæ tum manuſcriptæ, tum typis excuſæ, ac receptiſſima Romanorum traditio, communiſque hominum ſenſus ac perſuaſio. Tillemontius tomo* 10 *Monument. eccl. pag.* 666 *nihil hîc auſus decidere, conſiderata incertitudine hiſtoriæ Alexianæ; eſſe aſſerit, à quibus credatur, potius vixiſſe Romæ novæ ſeu Conſtantinopoli, citatque Ephemerides noſtras, tomo primo Maii præfixas. Audacior eſt more ſuo nuperus Legendarius Gallus tomo* 2, *col.* 269, *ubi refert ex magna convenientia, quæ reperitur inter* S. Alexium *ac S. Joannem Calybitam, varios eruditos judicaſſe, fieri poſſe, ut hîc non ſit niſi unus idemque Sanctus ſub duplici latens nomine; & allegat dictas Ephemerides pag.* 18. *Deinde adfert conſonantiam Vitæ Sancti utriuſque, quaſi primum Alexianæ Vitæ exemplar non fuerit niſi apographum Vitæ Sancti alterius, nulla fere re in ea mutata præter nomina perſonarum & locorum: inter indicia fraudis, ibidem relicta, illud manſiſſe, quo refertur Sanctus noſter poſt mortem agnitus è ſuo chirographo coram* patriarcha & imperatore; *quod aliò ſpectare non poſſit quam ad CPolim. Addit nonnullos in ea eſſe ſententia, quod aliqua pars reliquiarum S. Joannis Calybitæ CPoli Romam à monachis Græcis delata ſit ſub nomine* Alexii, *collocataque in monaſterio S. Bonifacii, à Græcis pariter ac Latinis aſcetis eodem tempore inhabitato, atque exhinc eccleſiam iſtius monaſterii SS. Bonifacii & Alexii nomine appellatam fuiſſe. Ita ille. Jam vero cum vita Sancti Romæ acta, morſque Romæ obita, ac Roma, ejuſdem patria ſimul hiſtoricè connexa ſint, nemo miretur, ſi dum de hac ſermonem inſtituimus, ſimul etiam de iſtis eadem occaſione hîc mentionem faciamus.*

F

ac Sancti patria.

3 *Norunt eruditi, Papebrochium in prætenſa Exhibitione errorum, ab accuſatore ſuo perperam ipſi imputatorum, inſimulatum fuiſſe: quod opinaretur* S. Alexium *non Romæ ſed CPoli vitam clauſiſſe. Purgat ſe parte* I *Reſponſionum à pag.* 248.

Romæ Sanctum vivere cœpiſſe,

D 248, *asserens, se in Ephemeridibus Græco-Moscis, quoniam per tempus non liceret istam controversiam funditus examinare, nihil præpropere judicasse, aut opinatum fuisse; at suspendisse judicium, professumque esse, quod istic obiter dicta eruditis viris voluerit consideranda proponere, priusquam aliquid de iis statueret, plenam rei decisionem remittens ad hunc diem. Itaque nihil tunc, quando Ephemerides scripsit, absolute se opinatum declarat, neque tunc quidem, quando ad objectas accusationes respondebat, opinari se quidquam contra Romanorum traditionem. Causas dubitandi, quas ex situ novæ Romæ ac veteris, nominibus parentum Euphemiani & Aglaidis, & ipsiusmet* Alexii, *quæ merè Græca sunt, habuit; quibus adjungi potest, quod cultus Sancti prius videretur institutus CPoli, quam Romæ, proponit ibidem à pag.* 249; *præbente dubitandi occasionem Vita, serius, ideoque obscurius, nec sine defectibus scripta. Prædictus accusator ansam præbuit Papebrochio controversiam istam tum temporis diligentius examinandi, quamquam etiamnum tunc præmature: qui subacto post longam annorum fere quadraginta in*

B *rebus ad res Sanctorum pertinentibus judicio dubia tandem sibi antiqua solvit pag.* 250 *sequentibus verbis, è supra laudato canone depromptis:* Considero, *inquit*, ipsum illum canonem iterum ac diligentius relegens, non solum simpliciter istîc nominari Romam (quam si novam intellexisset auctor, verosimiliter alicubi nominasset, ut solet, ϯ Βασιλίδα, civitatem Regiam) sed etiam noto odes IX Strophe V sic cani:

probatur 4 „ Convenerunt ad sepulturam tuam Pa„ triarcharum ὁ πρόκειτ☞, & Christi aman„ tissimus Imperator, Principesque, juvenes, „ ac seniores cum choris monachorum „ ubi Πατριαρχῶν ὁ πρόκειτ☞, Patriarcharum præcipuus, sive eximius inter Patriarchas, nemo aptius intelligi potest, quam Patriarcha seu Pontifex Romanus; esto idem epitheton convenire etiam possit Joanni Chrysostomo tamquam eximio vel præcipuo inter Constantinopolitanos Patriarchas. Sed hunc cur non distinctius indicasset Josephus, Odarum istarum auctor, per epitheton magis ipsi proprium, si de eo intelligi voluisset? Fuit e-

C nim ipsemet magnæ CPolitanæ ecclesiæ sceuophylax, sive sacrorum vasorum custos anno DCCCXLVIII institutus, in eaque dignitate vixit usque ad annum DCCCLXXXIII; intra quod tempus refloresc ente sub orthodoxa Imperatrice Theodora Sanctorum cultu, canon sive hymnus iste compositus fuit, ac fortasis tum primum CPoli receptus S. Alexii cultus, unà cum qualicumque Vita Româ allata.

ex S. Josepho hymnographo vel alio: 5 *Quoniam verò per Romam, simpliciter à laudato, vel alio (vide num.* 33) *Josepho, in hoc canone expressam, Romam veterem, non novam seu CPolim intelligi debere contendimus, juvat paululum altius ista repetere, à quibus præsentis controversiæ status magna ex parte pendet: aliter quippe locuturus fuisset iste auctor, adhibitis phrasibus per id tempus usitatis, si per* Romam, *non antiquam, sed novam seu CPolim intellexisset. Expendamus alios ipsius locos. In canone ad festum depositionis stolæ seu vestis Deiparæ in Blachernis (locus est CPoli) de qua Menæa Græca ad diem* 2 *hujus, & nos isto die in Prætermissis; ab eodem, qui supra, Josepho, sive ab alio ejusdem nominis, aliquantum antiquiore, sed eodem tamen seculo vivente, concinnato; in canone, inquam, isto acrostichis ponitur, in qua datur nomen CPoli τῇ πασῶν Βασιλίδι τ πόλεων*, reginæ omnium urbium. *Et in fine, ubi litteris acrostichis nominis proprii Josephi auctoris veluti sigillo canon signatur, eadem expressio recurrit. Ita de CPoli loquebatur Josephus; ita loquebantur alii Græci, ut cuilibet in historiis vel mediocriter versato notissimum est. De CPoli jussu Constantini* Nova Roma & secunda Roma *appellata, dictum ex Socrate & Sozomeno ad Vitam S. Joannis Calybitæ die* XV *Januarii, pag.* 1029. *Per Romam itaque simpliciter sine alio epitheto distinctivo à S. Josepho superius expressam, intelligenda est Roma vetus, non Nova seu CPolis: & habemus testimonium, seculo saltem nono scriptum pro Romanis,* Alexii *natales sibi vendicantibus; quibus confirmatur communis de patria* S. Alexii *traditio; quam recentiorum quorumdam observationes criticæ non evertunt.* AUCTORE I. P.

6 *Atque ex his conficitur* S. Alexium *Romæ vivere cœpisse. Indidem etiam probatur, quod Romæ vivere desierit. S. Josephus in laudato canone ode* 6 *Sanctum* patriæ redditum *canit; ode* 7 ad portas parentum sedisse; *ode* 8 antea parentibus *incognitum peregrinationis tempore,* illis *se postea* manifestasse, *&* omni Romæ manifestasse Dominum absconditum thesaurum, in mendici habitu jacentem. *Quæ omnia Sanctum virum Romæ natum, Romæ mortuum satis declarant. Nihil itaque sive apud Græcos, sive apud Latinos auctores satis explorati afferri in medium posse arbitror, quod certò cogat* Alexium *Romanis eripere vel in suis natalibus vel in sua morte. Utrumque nos stabilivimus ex omnium antiquissimo auctore; proferant adversarii vel unum unicum alicujus notæ & antiquitatis, è quo assertum nostrum evertant. Quamdiu pugnant solis conjecturis, argutiunculis, & dubitatiunculis, nihil promovent; prævalitura semper possessione, auctoritate antiqui scriptoris roborata, donec aliquid afferatur majoris ponderis pro opposita sententia. Scio equidem hanc meam sententiam, ex solo auctore, qui floruit quadringentis annis post Sanctum, de quo scribit, comprobatam, aliis omnibus anterioribus silentibus, suis difficultatibus non carere: sed prævaleat auctoritas Josephi, prævaleat possessio, donec certioribus documentis evertatur. Hæc de Sancti natalibus; nunc de parentibus ejus dicamus.* è quo etiam asseritur Romæ mortuus.

F 7 *Josephus Hymnographus vel alius homonymus eorum nomina non exprimit; sive ea non invenerit in historia aut Vita, ex qua suum canonem concinnavit; sive, si ibidem illa invenerit, certè haud probarit. Unde suspecta forte videri possint nomina Euphemiani & Aglaidis, quæ leguntur in Vitis Græcis ac Latinis, tamquam eo intrusa ab auctore seculi* X *aut* XI, *qui Sancti gesta dramaticè adornarit; quæ Breviarium Romanum etiam non exprimit. Matthæus Vecchiazzani parte* I *historiæ Foropopilienſis Italicè edita, pag.* 59 *de* S. Alexio *obiter agens, affirmat Euphemianum fuisse è familia antiqua* Sabelliorum, *Romæ nobilissima, addens ei titulum* baronis potentissimi Aventini; *sic aucupatus gratiam Illustrissimi & Excellentissimi D. Bernardini Savelli, cui suum librum dedicat. Divitem ac potentem extitisse Sancti patrem, eruitur ex sæpe dicto canone. Nonne auxesim sapiunt* tria millia pueri, qui zonis cingebantur aureis, & sericis induebantur vestimentis? *quos habuisse narratur in Vita Latina soluta num.* 3, *& in metrica sub initium. Sed hæc excogitata opinor ad apparatum scenicum, qui magnificentiâ commendatur. Additio ad codicem Usuardinum Hagenoyensem, ipsius etiam Sancti* Quædam proponuntur de Sancti parentibus,

sponsæ

AUCTORE J. P.

ſponſæ nomen nobis obtrudit, dicens Euſemianum dediſſe Allexio Marinam ſponſam. *Die autem* XIX *hujus laudato Euphemiano titulum Sancti attribuit, tum demum admittendum, quando is ex melioribus documentis probari poterit.*

ac de tempore, quo vixit & obiit;

8 *Si pluſculum auctoritatis haberet auctor, qui* S. Alexii *Vitam conſcripſit, de tempore, quo is vixit & obiit, certius conſtaret. Acta Latina tam proſaica quam metrica tradunt ipſum vixiſſe ſub Innocentio PP. I, qui ſedere cœpit anno* CDII, *deſiit* CDXVII. *Eadem epocha ab omnibus communiter adoptatur, quæ & indicatur in Breviario Romano moderno. Canon Joſephi nec nomen Pontificis Romani, nec Imperatoris exprimit, ſub quibus vir Sanctus vixit, & ea quæ habet, adeo deſtituta ſunt omnibus notis characteriſticis individui temporis, ut nullum alicubi determinatæ epochæ veſtigium offendas. Menæa magna Græcorum excuſa in elogio Sancti tacent de Romano Pontifice, ſed Honorium Imperatorem exprimunt. Conſtantius Felicius in ſuo Kalendario malè combinat tempora, quando eum ponit ſub Innocentio I &*

B

Honorio Imperatore anno CCCXCVII. *Turpius exerrat Petrus de Natalibus, epiſcopus Equilinus, connectens pontificatum Innocentii PP. cum Imperatoribus Honorio & Arcadio, annoque Domini* CCCLXXXVIII, *quo circiter Beatum quieviſſe memorat; Mombritio etiam erroneè ipſos connectente cum anno circiter* CCCXCVIII. *Tillemontius loco ſupra citato, tenêri ait,* Alexium *ſe occuluiſſe Romæ tempore laudati Papæ, anno, ut ipſi apparet,* CCCCIX *aut* CCCCVIII; *at mox de more judicium ſuſpendit. Legendarius neotericus Gallus ſignat ſeculum* IV *aut* V. *Mendoſè Breviarium Romanum, anno, ſicut ei adſcribitur,* MDXXII *impreſſum, pag.* 372 *dicit Sanctum obiiſſe* anno viceſimo Innocentii I; *cum ſederit iſte Pontifex annis dumtaxat quindecim circiter. Noſter Paulus de Barry in Vita Gallica, de qua infra, natum ponit tempore Innocentii PP. & Honorii Imperatoris; & ſic mors ejus ad medium ſeculum quintum vel ulterius eſſet removenda; quod communi ſcriptorum opinioni repugnat.*

de quibus non ſatis liquet.

C

9 *Si Sanctus obierit ſub Innocentio I & Honorio Imperatore, floruiſſe aſſerendus eſt verſus finem ſeculi* IV; *quod autem verè tunc obierit, quidquid communiter id tradatur, neutiquam tamen è monumentis Græcis aut Latinis ſatis ſolidè probatur. Hoc unum negari non poteſt, obiiſſe non modo Sanctum ante tempora memorati Joſephi; ſed, ſi funeri ejus verè adfuerit imperator Romanus, non ſupervixiſſe ultra ſeculum* V, *imperio iſti fatale, in comperto eſt. Erit fortaſſe, qui objiciant: Sanctus adeo in omnibus ſingularis & mirabilis, ſummis & imis tota urbe Romana poſt obitum notiſſimus, ſeculum ſcriptoribus, quo obiiſſe putatur, florentiſſimum, nullus, quod ſciatur, ante nonum ſeculum de ipſo qui agat repertus apex; non cohærent. Intelligo: at reſpondeo; ex eo quod Vita ante illud tempus nulla ſciatur fuiſſe ſcripta, non mox ſequitur ſcriptam omnino nullam fuiſſe: potuit enim intercidiſſe. Joſephus certè quando ſuum canonem condidit, vel ex hiſtoria aliqua ſcripta vel ex auditu & traditione hiſtorica ſcriptionis ſuæ materiam accepit. Plura non hujus ſed alterius loci ſunt, quando de iſto canone ac Vitis ex inſtituto ſeorſim tractabimus.*

S. Joannes Calybita ab Alexio diverſus.

10 *Supereſt nunc diſcutiendum punctum, ſupra obiter tactum; utrum videlicet S. Joannes Calybita, de quo actum* XV *Januarii, ſit idem an diverſus à Sancto, quem hic damus. Tillemontius rotundè aſſerit tomo citato in notis pag.* 834, D præſumi poſſe, eumdem eſſe (*Alexium*) cum Joanne Calybita CPolitano; de quo eadem fere hiſtoria narratur: & qui potuit unum & aliud nomen habere; aut aſſumpſiſſe nomen Joannis, quando ſe abſcondebat. *At præſumptio iſta falſa eſt, quia falſo nixa ſuppoſito: nam tantum abeſt ut pleraque hiſtoriæ Sancti utriuſque puncta* fere *ſint* eadem, *ut nonnulla toto potius videantur cælo diverſa: nam CPolim illuſtravit Joannes; alio die colitur apud Græcos & Latinos; aliud nomen habet; duplex autem habuiſſe nomen, eadem facilitate negatur, quâ à Tillemontio id adſtruitur. Magis urget, quod S. Joannes fuerit monachus Acœmetus in Bithynia; quod duos habuerit fratres; quod è monaſterio egreſſus, commutatis cum paupere veſtibus; domumque regreſſus tribus annis apud parentes habitarit incognitus; atque exhibito, quem ante diſceſſum ab ipſis acceperat, Euangeliorum libro, ante mortem agnitus, & inter eorum manus mortuus fuerit; quod mater eum jam vitâ functum veſte pretioſa induens, paralyſi percuſſa, ſed antiquâ ipſi redditâ* E *lacernâ, ſanata fuerit: ut nihil dicam de templo ipſi exſtructo à parentibus. Atque ex his ſatis fundamenti nobis præberi exiſtimamus, ut cum Papebrochio loco citato pag.* 249 *utrumque hunc Sanctum diſtinguamus. Et verò ne ille ineptus ſit; qui duos mox Sanctos in unum confundat, quia vitæ inſtituto ſimiles? Sic perperam aliquis confundat S. Symeonem Salum, de quo die prima hujus, cum S. Theodoro Salo* XXV *Februarii, pag.* 508; *ac S. Thoma Salo* XXIV *Maii, pag.* 433, *qui eodem ſeculo* VI *vixit, quo laudatus Symeon; ut pluribus exemplis ſuperſedeam.*

§ II. Sancti cultus apud Græcos ac Latinos; elogia; reliquiæ.

S. Alexius alio die colitur apud Græcos quam apud Latinos;

G*Græci ſolenni ritu* S. Alexium *colunt die* XVII *Martii, quo ipſum ſic annuntiat Typicum S. Sabæ:* Sancti patris noſtri Alexii, hominis Dei. *Titulum hunc* hominis Dei, *adeo ſibi proprium fecit Sanctus, ut Græci omnes hagiologi paſſim in eo ipſi attribuendo conſpirent, tamquam idiotiſmo ſingulari, quo ab aliis diſtinguatur. Anſam iſti cognomento forte iis dederit canon S. Joſephi, infra producendus. In Vita num.* 4, *&* F *rurſum num.* 7 *ſic divinitus traditur deſignatus: & in homilia S. Adalberti, de qua infra,* quaſi quodam privilegio homo Dei nominatus *dicitur; ita* ſpeciali vocabulo à Domino meritus nuncupari. *Photius tamen cod.* LIV *ſcitur eumdem titulum tribuiſſe S. Proſpero, fortiſſimo Pelagianorum antagoniſtæ. Signant præterea ipſum dicto die Synaxarium ex Menologio juſſu Baſilii Imperatoris Porphyrogeniti ſeculo* X *collectum; Menæa item magna typis edita, quæ ipſi accinunt ſequentes verſiculos:*

Ἄνθρωπος ἐν γῇ θεῖ κληθεὶς μόνῳ,
Ἔξεις τι καινὸν κἂν πόλῳ πάτερ μόνῳ.
Ἑβδομάτῃ δεκάτῃ, Ἀλέξιε πότμον ἀνέθλης.
Solus gerebas nomen hîc hominis Dei,
Novum geres nunc ſolus in cælo, pater.
Septima poſt decimam, mortem tibi præbet, Alexi.

Adde Maximum Cytherorum epiſcopum, Horologium utrumque anni MDCI *&* MDCVII, *Kalendarium Græcorum à Genebrardo Latinè vulgatum; Horologium item Romæ excuſum anno* MDCLXXVII

A XXVII *ad uſum Baſilianorum Italo-Græcorum ; ut præteream Mſs. Menæa Græca bibliothecæ Ambroſianæ Mediolani ſignata* O 148, *Martyrologium Arabico-Ægyptium, à Gratia Simonio Maronita ex Arabico verſum, ac Menæum Chiffletii. Slavo-Ruſſicum Menologium iſta habet :* Beatiſſimi Alexii, divini hominis, Romani. Vixit anno cccc ſub Arcadio & Honorio. *Quid cauſæ ſit, cur iſto die apud Græcos celebretur, nos fugit ; niſi forte tum fuerit dies tranſlationis ejus aut alterius ſolennitatis ; aut iſte dies fuerit natalis ad meliorem vitam, & dies* XVII *Julii, quo colunt eum Latini, tranſlationis aut alterius cujuſdam feſtivitatis.*

antiquiſſimis Martyrologis Latinis prætereitus,

12 *In antiquiſſimis Martyrologiis Latinis nihil de* S. Alexio *invenio. Ut præteream Bedam à Floro auctum ; Adonem, Uſuardum ; miror nihil de ipſo haberi in Romano antiquo ſeu parvo ; nihil in Kalendario Romano, à Joanne Frontone edito, uti nec in illo, quod vulgavit Edmundus Martene Benedictinus Gallus in Theſauro novo anecdotorum, tomo* ❡ *à col.* 63, *quod nos non putamus eſſe adeo antiquum, quam ille aſſerit, ut alia fortaſſis occaſione ac tempore probabitur. Quærentibus autem, quid cauſæ ſit, cur tam ſerò nomen Sancti inſcriptum fuerit Miſſalibus, Kalendariis ac Martyrologiis, reſpondet quidem, non tamen plenè ſatisfacit Papebrochius parte* I *Reſpp. pag.* 251, *dicens id factum, quia cultus Sancti eatenus ſubſtiterit in ſola una eccleſia SS. Bonifacii &* Alexii, *communi utriuſque Sancti nomine nuncupata ſeculis* X *&* XI, *uti patebit ex iis, quæ dicentur de S. Adalberto, epiſcopo Pragenſi, ac miraculis Romæ in eodem loco patratis. Fac enim cultum* S. Alexii *tantummodo ſubſtitiſſe in iſta una unica eccleſia, manet etiamnum difficultas, quid fuerit, quod idem Sanctus adeo Romæ mirabilis ac ſingularis, patriâ Romanus, Romanis adeo honorificus, Romæque mortuus ac ſepultus, nullam Romæ publicam venerationem habuerit, & in nullis ſacris tabulis conſignata reperiatur ipſius memoria etiam poſt plura ſecula ab obitu ejus elapſa, & ab ipſo quidem Romano parvo Martyrologio, ſeculo octavo conſcripto, ac tot alioquin Sanctorum exterorum ac minus celebrium memoriis infarto, prorſus præterita. Interea ſilentium Martyrologiorum claſſicorum hoc nobis fecit reliquum, ut, deficientibus genuinis fontibus, rivulos conſectemur ; additiones codicibus Uſuardinis Mſs. adjectas intelligo, de quorum ætate diſſeritur in præfatione Uſuardi non ita pridem illuſtrati articulo* 4, § 3 *&* 4. *Antiquioris notæ codices iſta habent : Tornacenſis ſic textum hodiernum incipit :* S. Alexis confeſſoris. *Aquicinctinus :* Tranſitus S. Alexii confeſſoris. *Victorinus & Reginæ Sueciæ cum Aquicinctino conveniunt. Additiones ad codices Uſuardinos mediæ notæ habes inter auctaria hoc die ; quas non tranſcribo. Porrò in Beda Plantiniano etiam notatur* S. Alexii confeſſoris. *Plantinianum voco, quia habetur jam paſſim ſuppoſititius, prout indicatum eſt in laudata præfatione Uſuardina articulo* 2, *pag.* XIII.

ac turpiter à Ferrario confuſus; Latinis hagiologis alio atque alio die ipſum referentibus.

13 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ turpiſſimè hallucinatur, dum* Alexium *confundit cum* Aletio ; *loquens de utroque tamquam de una eademque perſona, & aſſerens Ruffinam, Paulæ filiam ipſi in matrimonio elocatam fuiſſe. Vide notationes Baronii, & tomum* 4 *Annalium ad annum* 382 *num.* 44. *Eodem errore lapſus eſt Philippus Roſſi in deſcriptione Romæ modernæ, Italicè edita* MDCXCVII, *pag.* 164. *In Florario noſtro Ms., medio circiter ſeculo* XV *exarato, notatur die* XXVI *Februarii* Alexis conf., *hodiernus, ut putare nos diximus in Prætermiſſis ad iſtum diem pag.* 626. *Die autem* XVII *Junii ſignatur ibidem* tranſlatio S. Alexii C. *In Prætermiſſis verb ad* XV *ejuſdem menſis obſervavimus, eum indicari cum elogio in Ms. Adone Reginæ Sueciæ, & in alio Ms. ſub nomine Uſuardi. In Kalendario Miſſalis Mozarabici, juſſi Franciſci Ximenez archiepiſcopi Toletani, anno* MD *Toleti excuſi, ſignatur* S. Alexi conf. *die* XVI *Julii, & habet Miſſam de communi ; eò fortè remiſſus ob SS. Juſtam & Ruſſinam Virgines & Martyres, quæ ſolenniter tum ibi, tum in Breviario Mozarabico* MDII *juſſu laudati Ximenii edito, coluntur hac die. Martyrologii Romani annuntiatio ita ſonat :* Romæ S. Alexii confeſſoris, filii Euphemiani ſenatoris, qui prima nocte nuptiarum, ſponſâ intactâ, è domo ſua abſcedens, ac poſt longam peregrinationem ad Urbem rediens, decem & ſeptem annos tamquam egenus, in domo paterna receptus hoſpitio, nova mundum arte deludens, incognitus manſit. Sed poſt obitum, & voce per Urbis eccleſias audita, & ſcripto ſuo agnitus, Innocentio I Pontifice Maximo ad eccleſiam S. Bonifacii ſummo honore delatus eſt, ubi multis miraculis claruit. *Quæ continent compendium hiſtoriæ* S. Alexii, *& in ſubſtantia conſonant elogiis, quæ jam ſubnectimus.*

AUCTORE J. P.

B

C

F

Elogium ex Synaxario Baſiliano

14 *Synaxarium Baſilianum Sanctum laudat die* XVII *Martii ; cujus textus Græcus typis editus ad calcem tomi primi menſis ejuſdem, tradit iſta:* Hic erat Romanus, Euphemiani patricii filius, qui in matrimonio ipſum elocavit. Nuptiis vero abſolutis, quo tempore conſueſcere debebat ſponſæ, dato ipſi in pignus annulo, exivit domo, atque ad urbem Edeſſam digreſſus, annis octo & decem in eccleſia permanſit. E virtute autem ſua cognitus ; clam ſe ſubduxit, ac denuo Romam ſe contulit, & proprias ad ædes pervenit ; ignotuſque perſtitit in veſtibulo, videns patrem & matrem, & à ſervis ſuis illuſus ; tametſi parentes & caſta ipſius conjux aſſidue ipſius causâ dolerent ac flerent. Cum verò mors ejus appropinquaſſet, petitâ chartâ, omnia, quæ ad ſe attinebant, ſcripſit ; quam & in manu poſt mortem retinuit ; eamque Honorius imperator accepit & prælegit, omnibus audientibus. Tunc rerum ipſius ſeries innotuit : atque ita Sanctum ejus corpus in templo S. Apoſtoli Petri ſepultum fuit. *De ſepultura & aliis hic narratis poſtea agetur. Eadem fere paullo prolixius narrant Menæa magna excuſa, quæ otioſum eſſet hic producere.*

ſacræ exuviæ in Italia ;

15 *Nunc de reliquiis* S. Alexii. *Variæ commemorantur à Pancirolio in indice reliquiarum, qui habetur ad finem libri, qui inſcribitur Theſauri urbis Romanæ. Carolus Bartholomæus Piazza in Sanctuario Romano pag.* 224 *teſtatur in S. Pauli extra muros eſſe unum brachium Sancti, aliud in S. Nicolai in Carcere ; coſtam unam ad S. Praxedis in Montibus, & alias ejuſdem reliquias in S. Cæciliæ trans Tiberim ; videlicet, ſicut refert in ſuo Hemerologio pag.* 50 *dentem & os ; additque in ſancti Ignatii templo Societatis noſtræ exponi dentem & partem maxillæ. Vide paragraphum tertium, ubi de corpore Romæ aſſervato. Apud Antonium Maſini in Bononia per-*

AUCTORE J. P.

lustrata tertiæ editionis pag. 381, *ubi de ecclesia* S. Alexii, *quæ & S. Ludovici, notatur dens Sancti; apud Carolum de Lellis in parte* 2 *sive supplemento ad Neapolim sacram pag.* 315, *ubi de sacris lipsanis ecclesiæ S. Georgii Majoris, crus; apud Antonium Casale, abbatem Cælestinum in historia basilicæ S. Stephani Bononiæ pag.* 454 *memorantur indeterminatè* sancti Alexii *reliquiæ. In schediasmate Ms., quod habemus, inter reliquias Sanctorum urbis Bergomensis in S. Mariæ Majoris sacello numeratur os* sancti Alexii. *In libello de Rebus Venetis à Nicolao Doglione anno* 1675 *edito, pag.* 345 *notatur in ecclesia S. Catharinæ esse brachium* S. Alexii; *quod eo adductum sit ex Lemno insula maris Ægæi, aliàs Stalimene dicta: sed alterius id* Alexii *fuerit. Huc pertinet gradus, sub quo latuisse fertur* S. Alexius, *quando in domo paterna degebat incognitus, piâ Romanorum religione venerabilis: de quo recentiores, non verò antiqui. Descriptionis urbis Romanæ modernæ auctor suprà citatus pag.* 164 *agens de ecclesia* S. Alexii, *esse tradit ibidem antiquissimum sacellum Dominorum Sabelliorum, Aventinorum Ducum, cum gradu seu scala Sancti, atque hac inscriptione:* Sub gradu isto in paterna domo B. Alexius, Romanorum nobilissimus, non ut filius, sed tamquam pauper advena receptus, asperam egenamque vitam duxit annis XVII; ibique purissimam animam creatori suo feliciter reddidit anno CCCCXIV, Innocentio I PP., & Honorio & Theodosio II Imperantibus. *Adduntur* quotidie indulgentiæ centum annorum, & totidem quadragenæ dignè visitantibus, & omni die festo ac in Quadragesima duplic.

B

memoratus. De reliquiis in Belgio consuli potest Arnoldus Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag. 45, *&* 453. *Variæ præterea variis in locis Coloniæ Agrippinæ enumerantur apud Gelenium de Magnitudine istius urbis pag.* 263, 264, 266; 316, 412, 442 *&* 543. *Ibidem pag.* 509, *ubi de thesauro sacro ecclesiæ Societatis Jesu, referuntur* digitalis; & aliæ duæ minores particulæ. *Et rursus in thesauro sacro Alexianorum pag.* 536 *ponitur* pars capitis S. Alexii conf.; *quam etiam notavit Erhardus Winheim in Sacrario Agrippinæ pag.* 516. *Inter sacra pignora Sanctorum triginta quinque, è sacello regio Ulyssiponensi in Galliam ab Antonio exrege avectas, & anno* MDXCIV *filio ejus Emmanueli traditas, atque ab hoc* MDCXXX *Prælato abbatiæ S. Salvatoris Antverpiæ datas, de quibus plura die* 2 *Aprilis, à pag.* 72, *recensetur* pars spinæ dorsi, & minor pars costæ S. Alexii confessoris. *Inspici de istis lipsanis etiam potest supplementum dicti tomi pag* 899.

D

Hispania,

16 *Dum mense Februario anno* MDCCXXII *bibliothecæ regiæ Scorialensis S. Laurentii in Hispania codicibus Mss. excutiendis navaremus operam, exhibitus fuit syllabus Sacrarum exuviarum, quæ ibidem loci magno in numero nec minore cum veneratione asservantur, tempore Philippi II, Hispaniarum Regis, magnificentissimi in paucis ac verè regii monasterii hujus fundatoris, ac studiosissimi sacrorum hujusmodi cimeliorum indagatoris, illuc delatæ. Liber est majoris formæ, elegantissimè scriptus, & in varias distributus traditarum reliquiarum classes* (entregas *Hispani nominant*) *easque potissimum continens, quæ sub laudato Rege istius monasterii ascetis factæ sunt, adscriptis minutissimis adjunctis, quæ reliquiarum quantitatem ac qualitatem, hierothecarum formam & ornatum, traditionis tempus &c. spectant. Quæ ibi in rem nostram sunt sub classe traditionis primæ fol.* 45, *ex Hispanico sic reddo:* Os brachii S. Alexii, latitudinem habens unius quartæ partis, positum .. in reliquiario ex argento inaurato: *quod fol.* 42 *scribitur* misisse suæ Majestati Maximilianus imperator, hujus nominis II, per illustrem virum D. Diestristan (*Dietrichstein; de cujus clarissimo stemmate agit Jacobus Wilhelmus Imhovius in Notitia sacri Romani Germanici imperii procerum lib.* 5, *cap.* 5) majorem-domus majorem serenissimorum Principum Rudolphi & Ernesti, filiorum suorum. Traditæ fuerunt Priori Fr. Hernando de Ciudad Real, & hujusce conventus deputatis manu Ferdinandi de Viervieseca, monilium suæ Majestatis præfecti, VIII Aprilis MDLXXII.

C

Gallia ac Belgio,

17 *Apud Theatinos Parisiis ostendi lipsana sub nomine* S. Alexii, *uti etiam in ecclesia SS. Innocentium, auctor est Legendarius Gallus pluries*

18 *Sequentes præterea sacrarum exuviarum in Belgio apud Alexianos sub* S. Alexii *nomine asservatarum notitiæ à paucis diebus ad me transmissæ sunt. Alexiani Lovanienses eas acceperunt à D. Jacobo Simon, cameræ pupillorum Bruxellis graphiario; qui easdem acceperat à dominabus Beginasii Alostani, appositis in originali exemplari ipsarum nominibus* M. I. V. Meersche, Catharina de Schuutere. *Easdem approbavit Illustrissimus Humbertus Guilielmus à Precipiano, archiepiscopus Mechlinienses, die* XXVI *Augusti* MDCCV: *constantque particula ex ossibus* S. Alexii, *quæ adæquet propemodum supremum communis digiti auricularis articulum. Porro authentici instrumenti copiam servant, & parati sunt exhibere Alexiani Lovanienses, qui testimonium de traditione istius sacri pignoris huc missum subnotant manu propria* P. Neefs, pater Alexianorum & provincialis, Augustinus de Bleeckere, Alexander Geeraers. *Reliquias ex ossibus, petente P. Fratre Thoma à Spoleto, & P. Didaco Duwainge, Ordinis strictioris observantiæ S. Franciscì, etiam possident Alexiani Trajectenses ad Mosam, datas ab Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Fabritio, tit. SS. Joannis & Pauli S. R. E. presbytero Cardinale Paulutio, de mandato S. D. N. Clementis PP. XI, die* VIII *Decembris anno* MDCCXI. *Originales traditionis litteras servant, & exhibere parati sunt dicti Alexiani Trajectenses ad Mosam, testimonio, ea super re huc misso, subscripti* H. Kerckhoofs, pater cellitarum, Joannes Raets, Andreas Gilliſſen. *Alexiani Trudonopolitani dono acceperunt ab Illustrissimo D. Lamberto le Drou episcopo Porphyriensi frustulum de ossibus sæpe memorati Sancti, datum Romæ* XXIX *Februarii* MDCCVIII. *Instrumentum authenticum servant, & exhibere parati sunt* Cornelius Meermans, pater Alexianorum, Dominicus Compeers, Ernestus vander Smissen, *testimonio de traditione huc misso, ut supra, subsignati.*

Lovanii, Trajecti ad Mosam ac Trudonopoli.

E

F

§ III Ec-

A

§ III. Eccleſia ac monaſterium SS. Bonifacii & Alexii Romæ; antiquus corporum ac modernus ſtatus; ædes ſacræ alibi in honorem S. Alexii exſtructæ; confraternitas Avenione.

Varia congeruntur,

Benedictus PP. VII, Bonifacio VII Romana Cathedræ invaſori, ac cum multis aſportatis theſauris perfido CPolim transfugæ, anno CMLXXIV *ſuffectus, initio ſui Pontificatus Sergio Damaſceno metropolitæ, à Saracenis pulſo, Romaque excepto, hanc eccleſiam colendam tradidit, quam Sergius in monaſterium convertit ſub regula S. Benedicti; ibique annis quatuor exactis, ſancto fine quievit, ſicut videre eſt apud Baronium ad annum* CMLXXII, *num* 1. *Res geſta probatur ex ejus epitaphio, illic relato. Petrus Damianus in epiſtola 9 ad Nicolaum PP. II verſus finem iſta habet ad noſtram rem:* Sergius.. Romam peregrinus advenit, reperienſque BB. Bonifacii &

B

Alexii baſilicam ſacerdotalibus pene officiis deſtitutam, Benedictum.. adiit; atque ut ſe monaſterialem ibi permitteret regulam inſtituere, precibus impetravit. *Jacet porro laudatum monaſterium in colle Aventino; cujus ſitum deſcribit Floravantes Martinellus pag.* 10, *addens*, celeberrimam ibi eſſe divi Alexii memoriam. *Si Joanni Severano credimus in Monumentis ſeptem eccleſiarum Romæ, à pag.* 368; *iſto quondam loco fuit templum Herculis Victoriosi, & paulo ante erat dictum templum Junonis reginæ, & armiluſtrium; de quo poſtremo loco noſter Alexander Donatus Romæ veteris ac recentis lib.* 3, *pag.* 252. *Idem Severanus pag.* 369 *agit de eccleſiæ iſtius ædificatione ab Aglae quondam peracta (Aglaidem nominat Baronius ad annum* CCCV, *num.* 13) *Bonifacio è quodam cœmeterio Viæ Latinæ huc tranſlato. Ità ille; aſſerens præterea iſti eccleſiæ inditum fuiſſe nomen* S. Alexii *non eo dumtaxat, quod poſſideat ſacrum ejus corpus, ſed etiam quod fuerit ibi vicina domus ejus, in monaſterium, quod hodiedum viſitur, mutata: de quâ rè quid probationis exſpectes præter populärem opinionem? Pag.* 370 *ex Baronio & Petro Damiano locum commendat à ſingulari religione, quâ Otto III imperator eum proſecutus eſt; & à nobis tractandâ inter miracula. Præcitatus Floravantes Martinellus in Roma ſacra à pag.* 27 *puteum ibidem celebrem &* in religione habitum, & obſoletæ venerationi reſtitutum à Cardinale à Balneo titulari *recenſet; additâ cauſâ religioſi potus inter fideles, quæ petitur ex hiſtoria, infra inter miracula enarranda num.* 7 *&* 8.

C

quæ ad eccleſiam & monaſterium SS. Bonifacii & Alexii ſpectant,

20 *Laudatæ eccleſiæ annexum eſſe titulum Cardinalitium nomine* S. Alexii *nuncupatum, diſcimus ex Caroli Bartholomæi Piazza Hemerologio Romano ad* XVII *Julii, pag.* 50, *quieſcente Sancti corpore in ara principe, cum indulgentiis plenariis; Urbiſque moderatoribus venerationis ergò religioſè offerentibus (Romano more) calicem cum patena ex argento ſcutorum triginta, & quatuor faces. De eadem hac eccleſia actum jam pridem ad* XIV *Maii, pag.* 280, *num.* 4, *occaſione S. Bonifacii, ibidem quieſcentis; neque tum ſimul excidit monaſterium, utriuſque Sancti nomine nuncupatum; & à S. Adalberto, Pragenſium epiſcopo per annos quinque exeunte ſeculo* X *inhabitatum; de cujus adventu reditu tractat Baronius ad annum* CMXC, *num.* 4.

AUCTORE J. P.

Erat etenim planè in Urbe locus ille Sanctorum colonia, ubi qui his temporibus floruere ſanctitate celebres habitarunt. *Ut omittam abbates octo ſanctitate inſignes, Græcos quatuor ac totidem Latinos, in eodem loco, partim à monachis Baſilianis, partim à Benedictinis, ſuo ſingulis inſtituto viventibus, inhabitato; de quibus idem auctor ex ſcriptore ſynchrono, & rerum, quæ ibi gerebantur, inſpectore. Die mox apud nos citato, num.* 5 *habes inter* viginti abbatias privilegiatas Romanas *ab Onuphrio Panvinio de* VII *Urbis eccleſiis pag.* 142 *enumeratas, quartam hanc eſſe* S. Alexii, ubi eſt corpus ejus, & S. Bonifacii martyris. *Quod ibi dictum apud nos*, videntur poſtea Benedictini ſoli locum obtinuiſſe uſque ad ſeculi XV initium, (*fatente Pancirolio pag* 646 *ſe non invenire quoaduſque illi ibidem permanſerint, niſi fuerit circa annum* MCD) *correctione indiget: nam Joannes le Paige in Bibliotheca Præmonſtratenſi lib.* 3, *pag.* 656 *producit* diploma Gregorii IX PP., quo monaſterium S. Alexii de Urbe, eccleſiæ Præmonſtratenſi contulit & tradidit; *ubi inter alia habentur iſta:* Attendentes ergo non modicum lapſum monaſterii S. Alexii de Urbe Sedis Apoſtolicæ ſpecialis, poſiti in loco, qui Mons Aventinus vocatur, & cupientes illud in ſpiritualibus & temporalibus, ſicut indiget, in melius reformari... monaſterium ipſum cum omnibus eccleſiis, poſſeſſionibus, juribus & pertinentiis ſuis... vobis (*Abbatem & conventum Præmonſtratenſem alloquitur*) veſtriſque ſucceſſoribus... duximus concedendum... Datum Laterani VIII Kalendas Februarii, Pontificatus noſtri anno quarto (*Chriſti* 1230). *Laudatus auctor illud recenſet inter monaſteria* circariæ Romanæ ſeu Tuſciæ & Calabriæ *lib.* 1, *pag.* 343. *Quomodo poſtliminio à ſummis Pontificibus illum ſuis monachis Ordinis S. Hieronymi ſecundum regulam S. Auguſtini viventibus impetraverit Lupus Olmetus, iſtic vitâ functus anno* MCCCCXXXIII, *reperies ad eumdem diem* XIV *Maii, pag.* 280, *num.* 5; *ubi etiam citantur auctores de hoc Ordine illuc introducto; qui locum nunc incolit. Videri etiam poteſt Auguſtinus Lubin in Notitia abbatiarum Italiæ, pag.* 328; *&* Mabillonius *Annal. Benedict. tomo* 4 *variis locis.*

E

F

nec non ad corporum antiquum ac præſentem ſtatum.

21 *Nunc antiquum & modernum corporum SS. Bonifacii &* Alexii *ſtatum inſpiciamus. Meminit de eorum inventione Raynaldus in indice primi ſui tomi, ſignans annum* MCCXVII, *num.* 17; *ſed textum pervolvens, nihil in eo invenire potui. Petrus Benedicti noſter alibi plùribus laudandus notam ſequentem ad nos nuperrimè direxit, affirmans in codice domus noſtræ profeſſorum Romæ, Acta* S. Alexii *continente, iſta ſcribi:* Idem poſtea corpus S. Alexii confeſſoris ab Honorio III, ſui pontificatus anno primo (*ſedere cœpit anno Chriſti* MCCXVI) ſimul cum corpore.. S. Bonifacii ſub ara maxima ejuſdem templi S. Bonifacii.. collocatum eſt. Poſtremò Clementis VIII Pont. Max. juſſu Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Octavius Paravicinus, Cardinalis S. Alexii, ſub eodem altari magnificentius exſtructo, ſolenni ritu poſuit anno à Chriſto nato MDXCV, die XVI menſis Julii. *Apud Aringum tomo* 2 *Romæ ſubterraneæ pag.* 18, *num.* 7 *non invenio expreſſum annum; Pancirolius Regione* 9, *eccleſiâ octavâ, pag.* 647 *ſignat annum* MDCIII. *Pergit ecgraphum Benedetti.*

AUCTORE J. P.

Atque inde data ei poteſtate ab eodem S. P. N. Clemente nonnihil reliquiarum eximendi, particulas quoque nonnullas collegio Romano S. J. donavit: hoc eſt ex oſſe S. Bonifacii martyris, ex S. Alexio verò dentem atque os, eodem anno MDXCV, die x Septembris: ut apparet ex inſtrumento donationis ejuſdem Illuſtriſſimi Cardinalis, quod aſſervatur in eodem collegio. *Ad hunc annum reducenda cenſeo, quæ de dicta inventione ex laudato Pancirolio habentur in commentario prævio ad Vitam S. Bonifacii martyris die* XIV *Maii, pag.* 280: *plurima enim jam memorata adjuncta hanc epocham alteri præferendam ſuadent. Henſchenius in obſequium Operis noſtri unà cum Papebrochio Romam profectus anno* MDCLX, *fatetur loco ſupra citato ea ſe corpora veneratum eſſe anno* MDCLXI, *die* XXVI *Julii: & quod ſtatum eorum modernum attinet, ex ipſo pariter diſcere licet quod ſint* marmoreis in arcis ſub altari decenter recondita; demptis capitibus, quæ argenteis (*inquit*) incluſa hermis conſpeximus in ſingulari ad latus templi ſiniſtrum ſacello) ſuper altari, inter alia reliquiaria pulchrè ordinata, per cryſtallinas, quibus claudebatur feneſtras. D

B

S. Meinwercus ſolicitus condere monaſterium in honorem S. Alexii, capellam ipſi exſtruit & conſecrat Paderbornæ;

22 *Publica* S. Alexii *veneratio intra unius eccleſiæ Romanæ limites non ſtetit, ſed ad alias plures ædes ſacras in ipſius honorem conditas manavit. Quas inter antiquitate & religione locum ſibi potiſſimum vendicat ea, quam S. Meinwercus, epiſcopus Paderbornenſis ſeculo* XI *apud ſuos conſtruxit; qui, ſicut refert ipſius Vita tomo* I *Junii, pag.* 538, S. Alexem magna devotione coluit. *Ibidem verò pag.* 520, *num.* 25, *quando Romæ cum S. Henrico imperatore anno* MXIV *degebat, de ipſo narratur hoc factum:* Cum autem Epiſcopus (*Meinwercus*) inibi (*Romæ*) cum Rege (*Henrico*) aliquamdiu moratus, de lue graviſſimæ mortalitatis, quæ immaniſſimè exercitum depopulabatur, mœſtus eſſet; acceſſit ad eum quidam Romanorum, conſilians ei, ut pro ſuorum incolumitate aliquam ſe venerationem in terra ſua facturum S. Alexi voveret. Qui illico ſublatis ad cælum manibus & oculis, ſe monaſterium honori & amori ejus congruum facturum, ſi ſuis precibus ſuorum incolumitatem à Deo obtineret, ſinceriter vovit: & ſe ejus meritis à Deo exauditum ſuorum omnium jumentorum & hominum incolumitatis receptione & conſervatione veraciter probavit. *Voti fidem ſolvit S. Meinwercus: quod ſic narratur pag.* 537, *num.* 76: Recordatus autem Epiſcopus voti ſui, quod Romæ ſancto voverat Alexi, monaſterium cum congregatione in honore ejus, in loco, qui Sulithe dicitur, ædificare diſpoſuit: ſed timens humanæ mutabilitatis incertitudinem, interim ei perſpicui operis capellam in introitu urbis (*Paderbornenſis*) juxta novum monaſterium conſtrui fecit; eamque XIII Kal. Februarii conſecrans, proviſioni ejuſdem monaſterii deputavit: & in commemoratione B. Alexis tali jure miſericordiæ dotavit & inſignivit, ut quicumque forenſi lege convictus, & ſententiæ damnationis addictus, capellam contigiſſet, addictæ pœnæ obnoxius non eſſet.

C

quæ ſeculo II *combuſta, ac poſtea reparata, occaſionem dedit miraculo, quod hîc narratur.*

23 *Capella eadem incendio abſumpta anno* MLVIII *una cum B. Paterno, juxta illam recluſo; ut videſis die* X *Aprilis, pag.* 896. *Brouweri noſtri tempore, ſicut teſtatur ipſe in ſcholiis ad Vitam S. Meinwerci in libro,* Sidera illuſtrium & Sanctorum virorum *&c. inſcripto, à ſe editam, pag.* 107 ſacellum hoc excidiſſe putatum *fuit. Aſt anno* MDCLXX *novi ſtructuram cœpit Henricus VI Abdinghoffenſis abbas, quam anno* MDCLXXIII, *die* XVII *Julii Celſiſſimus princeps Ferdinandus Furſtenbergius, Paderbornenſis epiſcopus, ſummus Operis noſtri ac bonarum artium æſtimator, ſolenni ritu dedicavit & conſecravit, oblata ad altare ejuſdem Sancti inſigni pictura, ſplendidè adornata, ac renovato aſyli privilegio, ſicut traditur in libello ſingulari, de hac ſolennitate conſcripto, ac Paderbornæ edito, ſub titulo* Monumentum S. Alexio confeſſori ſacrum; *quem laudatus Henricus tamquam vicarius generalis in ſpiritualibus approbavit. In laudato libello paragrapho* 3, ex libro quodam Ms. ante ducentos & amplius annos, *ut præmittitur,* in bibliotheca Abdinghoffenſi ſub littera A, num. 679, *narratur ſequens hiſtoria, quæ occaſione prædicti ſacelli non abs re hîc ſubjungetur, nonnullis brevitatis causâ reſciſſis:* In cœnobio, quod de Ordine Cluniacenſi intra muros Paderbornenſis civitatis conſtructum, nomini ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli intitulatum eſt, fuit priſcis temporibus .. monachus .. Amo *dictus.* Hic cum eſſet ſacerdotali honore præditus, officium ſanctum moribus ſanctis adornare curabat, & divina myſteria devotione, quâ ſpiritualem miniſtrum decebat, celebrabat. Ut autem tanto devotius, quanto ſecretius incontaminatum ſacrificium in ara contriti cordis offerre poſſet; capellam quamdam in honorem S. Alexii conſecratam, & ab oratorio, ejuſdem loci cœmeterio tantum interjacente, remotam, causâ dicendæ Miſſæ frequentare ſolebat; unde & ipſum cœmeterium reciprocato itinere aſſiduè terere neceſſe habebat. Ad ſacram verò ædem vadens, ac inde rediens, manum devotæ orationis abſque identitatis tædio porrigebat fidelibus defunctis .. Factum eſt autem .. dum celebratis ſacris myſteriis rediret, & pignus ſanctæ orationis, his, quibus eum debitorem pietas effecerat, impigrè, ſicut ſolebat, perſolveret, completaque oratione in concluſione adjungeret, Requieſcant in pace, audivit manifeſtè multitudinis turbam reſpondentem ſibi & dicentem, Amen, Amen. Quod ubi audivit, totus contremuit, & has voces eſſe animarum, pro quibus orabat, reputans, tam contiguas eas ſibi viſibiliter eſſe miratus expavit, bonæque conſuetudinis uſum, quem eatenus devotè ſervaverat, tanto deinceps ferventiori vigilantia proſecutus eſt, quanto devotionis ſuæ obſequium acceptabile Deo, fideliumque animabus gratum & fructuoſum exiſtere, tam inuſitati miraculi novitate lætus agnovit; *& poſt paucula, correcto apud quoſdam auctores,* Vamaneo *pro* Amo *ſcribentes, errore, notatur* occurrere in Mortilogio (*an Necrologio?*) Abdinghoffenſi dies obitûs illius octavo Idus Julii, incertum quo anno. E F

Alia Sancti ſacella.

24 *Sancti cultus alibi in Germania per loca ſacra ampliſicatus, majus cum tempore incrementum cepit; prout conſtat ex Opere de rebus Moguntiacis, in duos tomos diſtributo, & accurante Georgio Chriſtiano Joannis Francofurti ad Mœnum anno* MDCCXXII *edito. Tomo* I, *libro* I, *ſectione* 4, *pag.* 83 *agitur de templis Moguntinis poſterioribus, atque inter hoſpitalia ibidem recenſita, tertio loco ponitur illud, quod eſt* S. Alexii; *nomine ipſi*

A *ipsi indito à sacello adstructo ; quod tum ejusdem Sancti tum aliorum Sanctorum honori consecratum fuit anno* MCCCL, *teste tabula, ibidem olim juxta altare affixa cum hac inscriptione :* Anno Domini MCCCL, Dominica, quâ cantatur Misericordias Domini, consecrata fuit hæc capella S. Alexii conf. *Et adduntur* XL dies indulgentiarum. *Exordia & auctor istius hospitalis latent ; ab Eminentissimo Electore Joanne Philippo anno* MDCLXV *instauratum esse, indicat scutum archiepiscopale portæ sacelli suprapositum. In descriptione urbis Venetæ, à Francisco Sansovino anno* MDLXXXI *libris* 14 *Italicè primum edita, pag.* 11 *mentio fit antiquæ ecclesiæ SS.* Alexii *& Liberalis ; deinde, mutato titulo S. Marinæ dictæ, occasione corporis ejusdem Sanctæ anno* MCCXXX *illuc translati. Addè sacellum ipsius nomini dedicatum apud PP. Theatinos Parisiis, teste Legendario Gallo supra memorato. Longum esset alias alibi in honorem Sancti conditas ædes sacras investigare ; quibus supersedentes, ad erectam sub ipsius titulo Avenione in Gallia confraternitatem*

B *progrediamur.*

Confraternitas Avenione.

25 *Paulus de Barry noster Vitæ Gallicæ* S. Alexii *à se in lucem datæ Avenione anno* MDCLXI *subnectit varia incitamenta ad promovendum Sancti cultum ; & refert sodalitium in ejus honorem institutum fuisse in sacello ipsi sacro, quod visitur in ecclesia Jesu, per quam haud dubie indicare voluit Avenionensem Societatis nostræ, notatam inter plures alias in historia Avenionensi Italicè duobus tomis edita à Sebastiano Fantoni Castrucci, tomo* 1, *pag.* 62 ; *ubi, indicatâ obiter istius ecclesiæ elegantiâ, consecratam eam dicit die* IX *Maii anno* MDCLV, *& dedicatam* sanctissimo nomini Jesu. *Ut ad propositum redeamus, hoc sodalitium ditatum testatur Barrius indulgentiis plenariis die, quo in illud quis adoptatur, nec non festo* S. Alexii *die* XVII *Julii, ac in hora mortis ; eas autem, quæ non sint plenariæ, plures esse affirmat. Ad hæc pag.* 105 *addit sodales sub titulo Purificationis beatissimæ Virginis numero centum, quo die se curarunt inscribi isti sodalitio, sacra exhomologesi expiatos ac divino epulo refectos, cor ipsi argenteum obtulisse, expresso in schedula cujusque nomine, dictoque cordi incluso in testificationem sui erga Sanctum venerationis ac fiduciæ. Lubet hisce corollarii loco adjungere ex laudato Barrio pag.* 107, *quod S. Franciscus Salesius similia pietatis sensa inspirare voluerit monialibus Ordinis Visitationis sanctissimæ Virginis à se fundatis, decernens ut in ejus festo accederent ad sacram synaxim ; indeque accidisse, quod in pluribus istarum religiosarum monasteriis erigatur oratorium eadem Sancti festa luce, & supplicationes ab iisdem instituantur, ut ipsum sibi reddant propitium, singulari quadam selecta virtute, in qua sese per ocliduum, quod post illam excurrit, exerceant.*

C

§ IV. Festum Sancti apud Latinos; Officium ecclesiasticum; Orationes propriæ; Ordo Alexianorum seu Cellitarum; notio prævia canonis Græci in Sancti honorem concinnati.

AN *& quamdiu ante seculum Christi* XII *festum* S. Alexii *solenne ecclesiasticum apud Latinos fuerit institutum, fateor hactenus invenisse me nihil, unde aliquid hîc definiam. Certè Bartholomæus Gavantus in hujusmodi rebus apprimè versatus, & non indiligens talium scrutator, in Commentariis ad rubricas Breviarii Romani pag.* 155 *ingenuè fatetur* Alexii institutum fuisse festum circa annum MCC *ex* Chronico Germanico ; & haberi asserit in Breviario Vaticano vol. 4751 ; simplex in Breviario Ms. (*quorum ætatem non determinat*) & MDL, ut hodie ; *id est suo tempore, puta seculo proximè elapso aliquantulum adulto, quo ipse florebat. At verò lapsu temporis religiosi etiam fortasse Ordines primum in Italia, deinde alibi hoc festum apud suos peculiari ritu in Horis canonicis celebrari voluerint seculo* XIII *currente, aut* XIV *ineunte. Enimverò id sancitum fuisse in Ordine Prædicatorum sub initium seculi* XIV, *habemus ex Thesauro novo Anecdotorum superius num.* 12 *citato, tomo* 4, *col.* 1898 ; *ubi inter acta selecta Capitulorum generalium laudati Ordinis refertur à Capitulo Generali anno Domini* MCCCV *Januæ celebrato statutum fuisse, ut* fiat festum trium lectionum de S. Alexio XVI Kalendas Augusti, & magister curet de Officio providere.

AUCTORE I. P.

Nulla festi apud Latinos instituti, ante seculum 12 *memoria ; quod postea Dominicani adoptarunt.*

E

27 *Officium hoc olim à Romanis coli consuetum ritu semiduplici de præcepto ; istoque deinde ritu abrogato, extensum fuisse ad universalem Ecclesiam, ut celebraretur ritu semiduplici ad libitum, constat ex rescripto D. Petri Pauli Bona, qui procuratori generali Societatis nostræ, quærenti vi cujus decreti festum* S. Alexii *non esset amplius Romæ celebrandum de præcepto, anno* MDCLXXVIII *sic respondit, uti constat ex instrumento, Romæ in tabulario dicti procuratoris generalis reperto ; quod transcriptum huc misit P. Josephus de Reulx historicus Societatis nostræ tum temporis, prout colligitur ex ipsius litteris Româ datis* XXIII *Julii* MDCXCV ; *& quod ex Italico redditum ita sonat :* Cum supplicatum esset Alexandro PP. VII felicis memoriæ ex parte cleri Romani, ut, cùm tunc temporis Officium S. Alexii esset de præcepto pro eodem clero, & in tota Ecclesia simplex ; sua Sanctitas dignaretur extendere supradictum ritum semiduplicem de præcepto ad totam Ecclesiam universalem ; placuit Sanctitati suæ declarare, quod Officium S. Alexii esset imposterum & Romæ & in tota Ecclesia universali semiduplex ad libitum : sicut mihi constat ex regestris sacræ Congregationis Rituum, quæ videre volui ; & sic vi decreti, occurrente Officio dicti Sancti in diem impeditum, non potest isto anno transferri. *Hæc si vidisset novus Legendarius Gallus, non adeo confidenter ista pronuntiasset ;* Erat Officii simplicis in Breviario Romano ante pontificatum Urbani VIII ; sed hic Papa permisit illud celebrari Officio semiduplici, non tamen de præcepto.

Officium ecclesiasticum propagatum,

F

28 *Sic itaque jam sæpe dictum Officium nova atque ad unicum tempore incrementa propagationis accepit, donec tandem anno* MDCXCVII *omnibus clericis tam regularibus quam secularibus per universam Ecclesiam extensis celebrandum præscriberetur sub ritu semiduplici de præcepto ; prout liquet ex decreto istius anni, super hac re à sacra Rituum Congregatione lato ; quod hîc transcribo:* Urbis & orbis. Sacrorum Rituum Congregatio ad pias Eminentissimi & Reverendissimi Domini Cardinalis Pamphilii instantias posse concedi censuit, ut Officium S. Alexii hactenus in Ecclesia universali vel sub ritu

ad universam tandem Ecclesiam extensum;

AUCTORE I. P.

semiduplici de præcepto, vel semiduplici ad libitum, die XVII Julii ejusdem festo ex concessionibus Apostolicis recitatum, impositerum ab utroque clero tum seculari tum regulari utriusque sexus sub ritu semiduplicis de præcepto recitetur, si Sanctissimo Domino Nostro videbitur. Die XXXI Augusti MDCXCVII. Facta igitur deinde per me secretarium de prædictis S. D. N. relatione, Sanctitas sua benignè annuit, die IV mensis Septembris ejusdem anni MDCXCVII.

commisso alibi errore in Missalibus ac Breviariis.

29 *Ignoratio decreti superioris, anno* MDCLXXVIII *lati, manifestum errorem induxit in Missalia, & Breviaria; de quo Reulxius in supra dictis literis scribit ista:* Dominus Moretus causa fuit domestici dissidii sanè magni die Sabbati & Dominica ob festum S. Alexii, quod in Missalibus ac Breviariis ponit hîc esse de præcepto: ex adverso directorium nostrum dicebat die Dominica solam esse faciendam ejus commemorationem, & annis præteritis distinctè dixerat, ubique esse ad libitum. Unde

B

die Lunæ aliqui dixerunt Missam de S. Alexio, alii de S. Symphorosa. Non minus inter se divisi erant die Dominica seculares sacerdotes.. sed die Lunæ scitum, in S. Petri aliisque basilicis factum de S. Symphorosa, die Dominica verò solam factam S Alexii commemorationem. Quærentibus cur fieret commemoratio, cum festa ad libitum incidentia in diem impeditum, omittantur; respondebatur esse decretum non vetus.. hoc esse privilegium festorum ad libitum quæ ante fuerunt simplicia, ut eo casu suam commemorationem non amittant. *Atque hæc licuit nobis congerere de Officio ecclesiastico Sancti, ejusque ritu: quibus lubet subjungere orationes proprias, loco, tempore atque argumento diversas.*

Proferuntur orationes quædam Sancti propriæ.

30 *Breviarium Spirense Ms. anni* MCDLXXVIII *sic habet:* Sancti confessoris tui Alexii, Domine, tribue nos supplicationibus foveri, ut cujus depositionem annuo celebramus obsequio, ejus apud te interceſſionibus adjuvemur. Per *&c. Membranaceum Breviarium Ms. monasterii S. Gregorii, diœcesis Basileensis anni* MD *aliam habet orationem:* Adesto, Domine, supplicationibus nostris, & intercessione B. Alexii confessoris tui perpetuam nobis misericordiam benignus impende. Per. *In Osnabrugensi, excuso* MDXVI *alia rursum occurrit:* Deus sanctæ humilitatis & devotæ paupertatis amator, cui B. Alexius in sua paupertate complacuit voluntaria; ejus interventu fac nos, quæsumus, humiles & devotos, ut mentibus devotis, & piis actibus tibi placere mereamur. *Adde Breviarium Romanum, quod manu adscribitur typis editum anno* MDXXII, *orationem continens iterum longè diversam:* Deus, qui B. Alexio confessori tuo tribuisti, ut & nova mundum arte deluderet, & de hoste humani generis mirabiliter triumpharet; concede propitius, ut ejus semper muniamur auxiliis, cujus salutiferis erudimur exemplis. Per. *Hanc orationem illic subsequuntur sex lectiones propriæ, vulgarem Sancti historiam complexæ. Præiverat liber continens Ecclesiæ orationes seu collectas, Argentinæ excusus à Joanne Knoblouch anno* MDXVIII; *in quo, fol.* 24 *verso ponitur oratio cum ultima hac conveniens. Secreta verò oratio sic habet:* Quæsumus, omnipotens Deus, ut intercedente beato Alexio, confessore tuo, munera nostra susci-

C

pias, & nos idoneos fieri ad hæc percipienda concedas. Per. *Complenda sive ultima collecta additur his verbis:* Cælestibus epulis recreati, quæsumus omnipotens Deus, ut intercedente beato Alexio, confessore tuo, salutare mysterium, quod te largiente percepimus, te custodiente servemus. Per. *Unde patet, Sanctum non semper & ubique habuisse orationem de communi confessoris non pontificis, qualem nunc habet.*

D

Dantur varia occasione S. Alexii.

31 *De fratribus laicis Alexianis seu Cellitis, quos Flandri* Cellebroeders, *Leodienses* Nollards *nominant, agit omnium novissimè Historia Ordinum monasticorum, religiosorum ac militarium, Gallicè octo tomis edita Parisiis anno* MDCCXIV, *& sequentibus. Operis istius auctorem signatè in titulo tomorum non expressum, lego alibi fuisse Hippolytum Helyot, tertii Ordinis S. Francisci in Gallia, vulgò dicti* Picpus, *editis primis quatuor tomis anno* MDCCXIV *&* MDCCXV, *è vivis ereptum Parisiis anno* MDCCXVI, *die* V *Januarii, anno ætatis quinquagesimo sexto, exactis in statu religioso annis viginti sex. Porro laudatus auctor incipit agere de Alexianis tomo* 3, *part.* 3, *cap.* 54, *pag.* 401; *è quo potissimum pauca hîc contraham, pauca præterea aliunde additurus. Fundator eorum ignoratur. Stephanus Binet noster in Vitarum præcipuorum fundatorum compendio, iconibus elegantibus illustrato, atque idiomate Gallico Antverpiæ edito anno* MDCXXXIV, *pag.* 231, *suggerit Tobiam quemdam; at nullum auctorem adfert. Porro Alexiani vocati sunt, quod* S. Alexium *in protectorem ac patronum sibi adsciverint; minimè verò gentium quod* Alexium *Romanum fundatorem habuerint, sicut perperam fabulatur Morerius in suo magno Dictionario, verbo* Cellites; *de cujus appellationis etymo disputat laudatus Helyotus. Nicolaus Crusenius in Monastico Augustiniano pag.* 146 *exordia ipsorum refert ad annum* MCCCIX, *sub initio secularem vitam profitentium, ac simul viventium, nulloque voto constrictorum. Miræus autem in Historia originum Ordinis S. Augustini, Gallicè excusa, pag.* 52, *refert eos in castitate vixisse, idque cum approbatione Gregorii XI, Bonifacii IX, Eugenii IV, aliorumque Pontificum, adoptata deinde regulâ S. Augustini cum professione trium votorum substantialium status religiosi; idque approbasse anno* MCDLXII *Sixtum IV ad instantiam Caroli Audacis, Burgundiæ & Brabantiæ Ducis; primum eorum capitulum habitum fuisse Leodii anno* MCDLXIV. *At verò Sixtus IV sedere cœpit anno* MCDLXXI, *& Carolus Audax Philippo Bono, patri suo, Brugis defuncto* MCDLXVII, *successit, prout notat Miræus ipse in Chronico Belgico pag.* 383; *quæ quo pacto cohæreant cum epocha fundationis ejusque adjunctis modo ab ipso fixis, non video: nisi velis Carolum Audacem quo tempore etiamnum erat Comes Carolesiensis, illam gratiam obtinuisse à Pio II, anno* MCDLXII.

E

quæ ad fratres Alexianos spectant.

32 *Laudatus Crusenius asserit, Henricum Sudermannum regulæ S. Augustini illos adjungi, eorumque institutum confirmari ab Apostolica Sede procurasse. Philippus Bonannius noster in Catalogo Ordinum religiosorum parte* 1, *num.* 58 *affirmat Pium II decrevisse anno primo sui pontificatus, ut religiosorum vota nuncuparent constitutione data anno* MCDLIX, *die* III *Januarii; & idcirco duodecim ex iis Antverpiæ vota emisisse coram P. Priore conventus Mechlinienſis anno* MCDLXI, *ut notari dicit in libello Flandrico anno* MDCXXXVII *impresso, in quo sit constitutio Sixti IV, anni* MCDLXXII, *qua illis præscribitur regula*

F

A *regula S. Augustini nec non privilegia conceduntur, à Julio II & Urbano VIII confirmata. Singulare est, quod lego apud Antonium Sanderum de Alexianis Gandavensibus, lib. 3 Flandriæ illustratæ, pag.* 141: Olim ex fratribus communis vitæ fuerunt; at anno MCDLIX, Novembris XIV, regulam S. Francisci molliorem videlicet assumpsere; & factum Pius Pontifex probavit. *Prætereo quæ addit de primo lapide eorum sacelli posito anno* MCDLXXX. *Ibidem invenies ex archivis episcopatus Tornacensis*, quod ad annum MCDLXI Vicarii generales Guilielmi episcopi Tornacensis, V Septembris dant statuta & regulam fratribus & sororibus de Cella dictis in Villis Gandensi, Brugensi & Aldenardensi. *Porro de isto Ordine per Germaniam superiorem atque inferiorem extenso, functionibus ipsi propriis vi instituti, superioribus, quibus ejusdem religiosi subsunt, vestitu, &, ne longior sim, de pluribus aliis ad illum spectantibus consuli potest laudatus Helyotus; qui de Gandensibus pag.* 104; *de Leodiensibus pag.* 405; *Gelenius*
B *vero superius citatus de Alexianis plura collegit à pag.* 534; *de Colonienſibus vero singulatim pag.* 535. *Ad hæc Historia generalis Belgii inferius citanda, tom.* 1, *pag.* 185, *Alexianos Antverpiæ stabilitos ponit anno* MCDLX. *Sed jam hæc plus satis. Præmittenda jam est notio canonis sacri supra memorati, priusquam illum proferamus paragrapho sequenti.*

Præmittitur notio Canonis Græci, in honorem Sancti compositi, 33 *Claruisse in Oriente Josephos duos, ambos sanctos, monachos ac poëtas ambos ac coævos, nihil attinet hîc repetere; quorum alter fuerit Thessalonicensium Episcopus; S. Theodori Studitæ germanus frater, de quo nuper egimus tomo* 3 *Julii pag.* 710; *alter cognomento Hymnographus dicitur; quem dedimus jam pridem tomo* 1 *Aprilis à pag.* 266. *Uterque rursum occurrit tomo* 3 *Martii pag.* 731, *occasione S. Hilarionis junioris, monasterii Pelecetes abbatis; in cujus laudem concinnatus canon seu cantio sacra per odas novem deducta juxta leges acrostichorum carminum; de quorum œconomia, à Græcis hymnographis observari consueta, plenius ibidem lector instrui poterit; uti etiam ex Dissertatione onomastica ad Acoluthiam Officii Græci, tomo secundo Junii præfixâ, pag.* XIX; *ne, quæ ibidem satis explicata sunt, denuo hîc repetamus. Aliæ acrostichides Menæis magnis excusis insertæ nomina adjungunt auctorum, qui eas panxere; aliæ non item. Et Josephus hoc quidem solenne habet, ut odes ultimæ strophas componat acrostichis signis litterarum nominis sui* ΙΩΣΗΦ; *quâ notâ non secus ac sigillo quodam internosci queant ac secerni canones, qui istum auctorem habent, ab*
C *iis, qui ab aliis conditi sunt. Ceterum utri Josepho confectio istorum canonum attribui debeat, controvertitur; nec mihi satis promptum est rem definire: nec multum refert pluribus illam discutere: sive enim cantiones hujusmodi omnes & singulæ unius ejusdemque auctoris opus sint, sive partim unius partim alterius; sive Thessalonicensium præsulis, qui claruit sub initium sæculi* IX; *sive alterius, cognomento Hymnographi, qui floruit versus ejusdem sæculi finem, parum refert ad præsens institutum. Videri interim de iis possunt Pietas Mariana Græcorum nostri Wangnereckii in prolegomenis num.* 22, *pag.* 70; *Lambecius in Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi lib.* 5, *pag.* 274, *ubi in* CCCX *codice Ms. theologico Græco membranaceo pervetusto & optimæ, ut ait, notæ in Octavo, contineri testatur Josephi Melodi canones seu cantica quadraginta octo, quorum unumquodque peculiarem suam habet acrosti-*
chidem, nomine Josephi, quo etiam qualibet ode nona notetur, insignitam. Oudinus in Commentariis de scriptis & scriptoribus ecclesiasticis non ita pridem editis, tomo 2, *col.* 26 *prædictos Canones credi affirmat esse Josephi junioris. Adi præterea locos Operis nostri supra citatos.* AUCTORE J. P.

34 *Canon itaque laudatus auctorem habet se-* & mox dan-
culi noni; adeo ut de solenni tunc apud Græcos di.
S. Alexii *cultu satis constet, vel ipso* Alexii *nomine pluries ibidem repetito. Unde virgam censoriam meretur nuperus Legendista Gallus, inepte & audacter deblaterans, seculo Christi nono vel de ipso fortasse nomine* S. Alexii *nondum auditum fuisse sermonem. At vero quandoquidem iste canon antiquissimum esse censeo monumentum omnium eorum, quæ vel Græcè vel Latinè de Sancto etiamnum extant: ad cujus normam, ut iterum dicam, tota historia Alexiana vulgaris exigi debeat; operæ pretium me facturum putavi, si hunc è Græco producerem: substitutis loco Græcarum litterarum acrostichorum, quibus constat, Latinis; prout fieri videbis paragrapho proximo. Interea de terminis per decursum occurrentibus consuli potest dicta Acoluthia Officii Græci: ubi nominatim de voce* Canon *agitur num.* 19. E

§ V. Canon in Sancti honorem conditus seculo IX, è Græco versus; historia Alexiana vulgaris.

Canon iste, QUi canonem sæpe laudatum præcedit in Græco *titulus, Latinè sic sonat:* Ad matutinum canon, cujus acrostichis:

Σὲ τὸν Θεῦ ἄνθρωπον αἰνέσω, Μάκαρ.

Hominem Dei, ô Beate, te metro canam.

Ode 1, *tonus* 2 *sicut* Ἐν βυθῷ κατέδυσε ποτέ.

HAbuisti arctissimam viam, decurristi irreprehensibilem & sanctam vitam à juventute, ô Vir sapiens: ideo mentis meæ dilata angustias; ut te, ô Beate, celebret, qui latitudinem paradisi inhabitas.

OBeate, extra carnem & mundum versatus, ex toto te ipsum Deo obtulisti: divitias cælestes ac stabiles præ fluxis æstimans; & adeptus es civitatem Sion, quæ durat in secula. F

WAterni uteri, ô vir Beatissime, sterilitatem dissolvisti, in lucem editus instar Samuëlis; ast in ventre cordis castissimo concepto timore, spiritum salutis divinarumque virtutum per fidem peperisti. *Marial.*

INitii expers Filius te utique, ô Virgo, causam habuit, cur nobis similis factus sit; qui solam te puram, ô immaculata, supra omnem creaturam reperit: unde te cum omnibus generationibus celebramus, ac beatam prædicamus. *Hinc transitur ad ôden* 3; *nam secunda aliunde desumitur: de qua re videsis laudatam Acoluthiam pag.* L *in fine.*

Ode 3 *sicut* Ἐξήνθησεν ἡ ἔρημος.

ZOn recusasti, instigatus amore castitatis, cum thalamo terreno cælestem commutare, & cum sponsæ deliciis dulcissimam angelorum conditionem.

HPatria exul factus, hujusce vitæ turbas & opum superbiam reliquisti, pater Alexi, paupertatem Christi imitans.

MAximâ Vir sapientiâ prædite, ærumnis ac continentia quæsivisti, unde bonum cogni-

AUCTORE J. P.

cognitionis lumen proventurum esset, quod præstaret cordi tuo à perturbationibus esse immune. *Mariale*

DEipara immaculata; ille, qui in cælo ab angelis comprehendi non potest, in terra ex te genitus conspicitur, perfectus homo, mundum restaurans perditum. *Pluribus, quæ hic sequuntur, præteritis, pergamus ad oden* 4, *& simul inchoatam acrostichidis seriem in solis odis characteristicè expressam prosequamur.*

ex præcipuis

Ode 4 *sicut* Ἐλήλυθας ἐν πάρ.

HExantlasti adinstar Lazari inopiam, ad mendicitatem redactus: divinus etenim amor cor tuum pupugit, flagrans desiderio bonorum cælestium.

IN hebdomade, ô Alexi, semel cibo pastus, vitam colere voluisti, curis rebusque vacuam, præ desiderio dilectionis, quæ permanet, Beatissime, & non præterfluit.

OPeram dans ut tuum cor efficeres templum Dei, elegisti, Vir gloriose, in domo Dei Matris semper residere, & cælestia contemplari decora. *Mariale.*

B

BEata Virgo meum nunc cor, quod esurit ac gemit, exsatura omnigena cognitione ac divina compunctione, tibi supplico, quæ lactis datorem lactasti.

Ode 5 *sicut* Μεσίτης Θεῦ.

HExcoluisti spicam, fructum verè ferentem centuplum, agricolæ immortali conservatam, sacris lacrymarum tuarum fluentis animam semper irrigans.

APparuisti in terra, ô Pater, vitam carnis expertem imitans, excellenti tua continentia admirabilis, & orationis perseverantiâ, per quam luminis divitias acquisivisti.

LRadidisti orationis flammis, Vir sapiens, nævos peccati; in precando vigil omnes voluptates sopivisti: post obitum verò ad lumen emigrasti, quod vespere caret. *Mariale.*

HRat is, ô casta Virgo, qui lucem inhabitat, sancti uteri tui habitator, perditum ignorantiæ tenebris mundum restaurans; cui tu supplica, ut omnes, qui te celebrant, illuminet.

Ode 6 *sicut* Ἐν ἀβύσσῳ πλασμάτων.

C

LE latentem, qui verum factus es utique Dei templum, Virgo nuptias non experta, Christique tabernaculum, manifestat, & glorioſum reddit, latere volentem.

HExceptæ, vir Beate, à Deo preces tuæ veluti thymiama: unde in vita tua fidelium consilia direxisti per gratiam spiritus.

MEritum te sancta conversatione laudes, Christus, Vir glorioſe, iterum reddit patriæ, tametsi nolles ac temporalem honorem fugeres. *Mariale.*

HXpers maculæ Domina, creator universorum præter naturæ leges in te novi aliquid designans, ineffabiliter ex te nascitur. Participem me faciat per immensam suam misericordiam deitatis suæ. *Sequitur contacion, brevissimè Sancti virtutes complexum, sed nihil docens notatu dignum: tum repetitur ipsius annuntiatio cum synopsi Vitæ, aliaque de terræ motu, & Sanctis à nostro diversis. Post quæ continuatur canonis nostri*

Ode 7 *sicut* Ἀντίθεον πρόσταγμα.

HUI nulli prorsus cognitus, vir Sancte, perseveraſti ad portas tuorum parentum sedens, servorum insultationes suscipiens, gra-

historiæ Alexianæ factis

viter ab eis illusus, & penuriâ magnâ laborans. D

REpressisti fastum carnis tuæ, quando conspicis tuos parentes, nec ab illis es cognitus. Naturæ occultasti repugnantiam, vir Sancte, & tuorum despectum, innumeris te famulis afflictantibus.

OMiraculum! quomodo mendicans mansisti semper in divitiis immensæ abjectionis, Alexi! quomodo passus es te illudi & injuriis affici à tuis famulis, vir sapientissime, vitæ tuæ institutum ignorantibus *Mariale.*

CArens sorde, ô Virgo, magni mysterii ministra facta es: Deo etenim corpus dedisti, qui à magnis nos redemit malis, laudibus te efferentes, Virgo casta, benedicta, Deo gratiosissima.

Ode 8 *sicut* Κάμινῳ ποτέ.

ANtea incognitus parentibus fuisti tempore tuæ peregrinationis; revelasti ipsis arcanum, in gloriam Dei nostri, ô glorioſe, te manifestans; qui te magnâ gloriâ dignatus fuit.

NOtum fecit magna voce omni Romæ Dominus absconditum thesaurum, ter Beate, in mendici habitu jacentem; donisque sanitatum ditantem omnes illos, qui in fide ad te accedunt. E

ANnuente Deo convenerunt principes populorum, Imperatores ac sacerdotes, ut tibi, Beate, justa persolverent; & viderunt magnum spectaculum, miraculis, quæ patrasti, Vir sancte, divina spiritus virtute, perculsi. *Mariale.*

MIsericors Deus, ô Virgo culpæ nescia, carnem assumpsit ex tuo utero absque corruptione, nos antiqua transgressione corruptos restaurans; destruxitque corruptionis peccata, o inculpatissima.

Ode 9 *sicut* Ἀναρχε γεννήτορ.

INtueri meruisti Dei gloriam, Vir sancte: & ille tandem te, Beate, glorioſum reddidit: nam qui lucem non aspexerant, viderunt; & loqui se clamabant, qui prius fuerant muti, celebratissime Alexi. constat.

OCcumbere tu spectaris ac deferri ad tumulum, solis instar, Pater, mirabiliter fulgores evibrans sanitatum, passionumque fugans tenebras; urens dæmones ac pios fideles illuminans. F

SOluturus tibi justa venit Patriarcharum eximius, & Imperator Christi longè amantissimus, principes, senes ac juvenes; nec non monachorum chori, Dei nutu, ô Beate, corporis tui tactu consecrati.

EVectus es sursum, impetu virtutum raptus: ubi recreasti Beatorum ordines, Apostolorum, Martyrum, Patriarcharum, & omnium justorum. Quibuscum memor esto nostri, qui te colimus, Alexi. *Mariale.*

PHLeni gaudio dirigimus ad te vocem Gabriëlis, dicentes: Ave terra, à manu agricolæ intacta: ave maledictionis expultrix: ave fons aquæ viventis, Beatorum gloria, Deipara semper virgo. *Atque hic finis est canonis, immane quantum discrepantis à vulgari* S. Alexii *historia; & modo longè tolerabiliori, sive res ipsas, quæ narrantur, sive earum adjuncta, sive personas ac loca spectes, eam contexentis, prout ad oculum patebit ex iis, quæ subjiciemus paulo post.*

36 *Mitto quærere unde vulgaris historiæ auctor suam narrationem acceperit, & an ab alio aliquo sic*

A *Acta Sancti prout vulgo circumferuntur, criseos indiga,*

sic concinnatam legerit alicubi, aut ex aliorum relatione didicerit; seu potius rerum substantiam simpliciore ac sinceriore ordine digestam, quali id fieri in laudato mox canone observavimus, à se visam vel auditam ita ex suo cerebro amplificarit; hoc certum est, nihil ipsum neglexisse, quo per protasin, epitasin, catastrophen, ac mirabiles eventus legentium animos in admirationem raptos mirifice flecteret ac commoveret; pium potius drama, scenicè adornatum visus exhibere, quam veram historiam. At malim aliorum expromens judicia loqui alieno ore, quam meo. Ne auctores criticos nuperos proferam, quibus Acta Sancti valde displicent, omnium instar sit Cardinalis Baronius, qui in Notationibus ad Martyrologium Romanum monet, in nonnullis ea *esse* corrigenda *Ita ille moderate satis ac modestè: quem mirari satis haud possum*, nonnulla *ista non correxisse, & neque ex toto, neque ex parte inseruisse suis Annalibus; cum tamen ad annum Christi* 31, *num* 61 *ea citet in margine pro famosa imagine Edessena Galesinius in Notationibus merito carpit*, quod in Vitâ legitur de imagine à Christo Domino missa ad Abagarum, *tamquam* in apocryphis censendum. *Ferrarius in Sanctis Italiæ ad hunc diem ista notat:* Extat Vita S. Alexii vulgato sermone conscripta, & typis excusa, in qua plura apocrypha & inverisimilia continentur. *Aliam censuram invenies ad calcem Martyrologii Usuardini, à Molano vulgati, editione prima anni* 1568.

B

sed ad eliciendos pios motus accommodata,

37 *Porro ista non obstant, quo minus Vita mirificos in simplicium præsertim atque indoctorum animis fructus proferat, quos fortasse scriptor unicè intendit. Exemplo sit quod refertur in Historia Societatis nostræ parte* 4, *lib.* 1 *à num.* 41; *ubi habemus Jacobum Cerrutum, religiosissimum ejusdem Societatis sacerdotem, ex lectione istius Vitæ primam hausisse lucem, ut animum adjiceret ad istud institutum; tantique fecisse suam vocationem, ut miris in suorum oblatione votorum usus progressibus, tandem eò numerum perduxerit, ut illa quotidie ter millies renovaret. Miros quoque ex ista lectione motus sensit B. Mauritius Hungarus Ordinis Prædicatorum. Res gesta narratur ad diem* XX *Martii, pag.* 253, *num.* 3: Precabatur eum (*fratrem quemdam ex eodem Ordine*) ut de Vitis Patrum vel Fratrum aliquid ædificatorium sibi recitaret. Qui devotionem sane pueri cernens, Vitam S. Alexii confessoris recitavit, quam numquam audierat. Et dum sic per ordinem frater ille eam recitaret, & ipse devotè animadverteret, cœpit ipse puer Mauritius in tantum lacrymari, quod nullo modo se à lacrymis continere poterat. Unde ex illa hora concepit in corde religionis ingressum; sicut postmodum ipse ore proprio confessus est.

C

in aliquibus castigantur,

38 *Sed nos qualem qualem Sancti Vitam ad trutinam revocemus. De nominibus parentum jam cœpimus dicere num.* 7: *quamquam, sicut rectè observat Papebrochius in Responsionibus supra citatis, non magis mirum fuerit, in senatu Romano tunc fuisse familias aliquas Græcas, quam quod CPoli fuerint Latinæ, ab ipso urbis conditore Constantino cum parte senatus à Roma veteri ad novam traductæ. In eadem Vita num.* 3, *circa fugam Sancti & conscensam navim, offerunt se aliquæ difficultates, quas expensas vide in laudatis Responsionibus num.* 70. *De imagine Edessena Servatoris non manu facta, obiter dictum; agi inter prætermissos de ea poterit die* XVI *Augusti, quo à Græcis colitur. Num.* 7

res malè combinat auctor, asserens Imperatores Arcadium & Honorium, *Sancti morte cælitus annuntiata*, qui eodem tempore regebant Romanum imperium, unà cum Pontifice Innocentio cœpisse ire in domum Euphemiani, & diligenter exquirere de Homine Dei: *nam Innocentius I creatus Pontifex anno, ut diximus,* 402, *tempore utriusque istius Imperatoris, Honorium quidem præsentem habere potuit annis Christi* 403 *&* 404; *Arcadium autem vidit numquam; qui videlicet jam tum ab anno* 395 *Orientis imperio potitus, numquam in Occidentem, quem fratri Honorio reliquit, postmodum rediisse scitur.* Animadvertit hoc is, qui in monasterio Cryptæ Ferratæ propè Romam, Vitam illam aliasque plures ex Latino Græcas fecit: nam temporibus quidem utriusque Imperatoris rem actam dixit; de unico tamen Imperatore, qui vocem audierit, humerosque sacro feretro suppositerit, tantum loquitur: neque eum nominare voluit; *sicut rectè observat Papebrochius num* 67. AUCTORE J. P.

atque ad relatum

39 *Omnium turpissimè hîc inepit noster biographus Græcus, (quem cur hîc non edamus, rationem afferimus infra) adeo rerum ac temporum imperitus, ut ad funus Sancti deducat* Pontificem Romanum *merè commentitium, & ex suo vel ex ejusdem certè ingenii fabulatoris cerebro confictum: sed illum de hoc mox conveniam. Quanto melius S Josephus canonis superioris conditor, quando ode nona inter alias personas, quas ad funus Sancti memorat convenisse, ponit simpliciter* Imperatores; *quo nomine commodè intelligi possunt Honorius Imperator & Maria, Stiliconis ac Serenæ filia, quam anno Christi* 398 *uxorem duxit; nisi malis solum Honorium designari, numero plurali pro singulari expressum. Certè ode* 9 *non nisi unicus narratur* Imperator *justa ipsi persoluturus venisse. Scopulum hunc, in quem occasione duorum Imperatorum, qui ad Sancti funus convenerint, impingitur, viderit haud dubiè & vitare voluerit hâc die Felicius, referens ipsum in morte agnitum sub Innocentio I, & Honorio Imperatore, suppresso nomine Arcadii; uti etiam fecit Ferrarius. Juvat interea nunc anacephalæosin contexere ex punctis historicis, in superiore isto canone contentis; cujus subsidio intelligi queat quousque historia* S. Alexii, *prout passim manibus teritur, tolerari possit, recisis phaleris scenicis, quibus ex magna parte constat.*

E

F

S. Josephi canonem exigunntur.

40 *Natus fuit ex sterili matre, uti colligitur ex ode prima; sprevit thalamos nuptiales ac sponsam deseruit, exsul è patria profugus, ac paupertatem angustam tulit, ode* 3 *Resedit in ede Deiparæ sacra, ode* 4. *Quæ ipsum latere volentem manifestavit, ode* 6; *deinde ad patriam rediit, ibidem. Latuit in domo parentum incognitus, & à famulis misere vexatus, ode* 7. *Parentibus se manifestavit, ode* 8; *ubi & res gesta Romæ adscribitur. De Sancti miraculis agitur ode* 9, *sicut etiam de Imperatore ac Pontifice, non expressis eorum nominibus. Ceterum de tribus millibus puerorum seu famulorum, patri ejus servientium; de egressu à suis ad eosque regressu cum adjunctis adeo mirabilibus in Vita vulgari recensitis; de variis apparitionibus Edessæ; de voce pluries repetita & audita Romæ; de annis septemdecim extra patriam, totidemque apud suos in paterna domo exactis; de epistola ejusque adjunctis iterum plane mirabilibus nihil memorat. Neque inde tamen certò concludi potest, omnia ista falsa esse: fieri quippe potuit, ut historiam sic tantum narrare voluerit, quædam diserte ac sigillatim exprimens, quædam*

AUCTORE I. P.

dam intelligenda relinquens ; quemadmodum aliàs notavimus congitisse circa miracula S. Hilarionis abbatis, in canone ad laudem ipsius condito à S. Josepho (eodem an diverso ?) generalibus fere dumtaxat terminis relata, uti habes tomo 3 Martii pag. 733.

§ VI. Vitarum notitia; Græca præterita; quænam hîc dentur.

Vitarum Mss.

Vitarum manuscriptarum ingens se offert numerus. Unam habemus ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris, quæ notatur etiam exstare in monasterio Aquicinctino ; alia etiam indicatur haberi in Ms. Pragensi, initio ac fine carens ; ut nihil dicam de codice nostro Vallicensi seu Moretiano majoris formæ, cujus exordium notatur fere verbatim convenire cum Ultrajectino. Accedit Ms. Bertinianum, cum Sanmaximiniano Trevirensi ac Boni fontis collatum, Vitam Sancti etiam continens, quæ eadem exstare observatur in Ms. Montis Oliveti. In promptu sunt duo alii codices manu exarati, quos asservamus, idem argumentum tractantes ; B *quorum unus seculo, quantum præferre videntur characteres, undecimo circiter aut duodecimo potuit esse scriptus ; Vitamque inchoat his verbis :* Temporibus Domni Honorii & Archadii, erat vir Dei, nomine Eufimianus bene confidens : *quacum plerumque ad verbum perfectissimè concordat ea, quam exhibet laudatus codex Vallicensis. Alter è duobus dictis codicibus anno Christi* 1648 *datus fuit Henschenio nostro ab Hieronymo de Gaule, Geldriæ cancellario ; de quo Historia generalis Belgii, Bruxellis tomis quatuor Gallicè recusa anno* 1720, *tomo* I, *paginâ* 333. *Ceterum codex ille tam probæ est notæ tantæque antiquitatis, ut memoratus Henschenius in Commentario prævio ad Acta S. Erasmi episcopi & martyris, die* 2 *Junii, pag.* 211 *dicat,* à nongentis forsan aut saltem octingentis annis exaratum : *nam tametsi ibi codicem istum nominatim non exprimat, puto tamen inter alios plurimos manuscriptos, in quibus prædicti Sancti Acta contineri affirmat, hunc Gaulianum designare voluisse ; ut qui vetustissimis litteris sit exaratus, &* C *S. Erasmi, episcopi & martyris Acta contineat. Vita porro ista ad verbum fere consonat cum ea, quæ Romæ edita est typis Francisci Corbelletti anno* 1636.

ac typis excusarum series enumeratur.

41 *Notatur hæc desumpta* ex veteri Ms. venerabilis monasterii SS. Bonifacii & Alexii de Urbe, monachorum S. Hieronymi, Congregationis Lombardiæ, *estque à Priore ac monachis Francisco Cardinali Barberino, S. R. E. Vicecancellario dedicata* ; quam dramatico carmine, harmonico concentu, splendidissimo apparatu in hominum memoriam revocasse *dicitur. Videsis indicem Bibliothecæ Barberinæ, Romæ typis editum anno* 1681. *Vitam porro istam anno* 1649, *die* XIII *Septembris ad Bollandum miserat R. A. P. Alexander Gottifredi, anno* MDCLII, *die* XXI *Januarii, in Congregatione* IX *Generali electus Societatis Jesu Præpositus Generalis* X, *& eodem anno,* XII *Martii præmaturè è vivis ereptus. Vitæ textus est satis brevis, nulloque vel auctoris vel ætatis notatur indicio ; de cujus ætate tamen Papebrochius in Respp. satis liberaliter statuit ista :* S. Alexii Vita vel nulla antiquitus scripta fuit, vel periit : unde solum illa reperitur, quam ex traditione scripserunt monachi, sacri corporis custodes Romæ, seculo fortassis octavo vel nono ; sicut eam habemus ex Ms. eorum, impressam Romæ anno MDCXXXVI. *Nihil opus est monere, eidem subjungi Vitam elegiaco carmine conscriptam, invenustam & pluribus locis vitiosam, quam laudatus Gottifredus die* XIX *Martii* 1650 *ad nos direxit. Obviæ passim sunt Vitæ apud Petrum de Natalibus, Mombritium, Vincentium Bellovacensem in Speculo lib.* 18, *cap.* 43 *& sequentibus, Lipomanum ac Surium. Hoc universim de omnibus tum manu scriptis tum typo editis, quas ego quidem vidi (vidi autem plurimas) pronuntiari potest, ubique in substantia eamdem referri historiam ; quæ unum eumdemque sapiat fontem, scriptoris ingenium, ordinem rerum, partiumque symmetriam. Idem statue de Vita metrica Ms., de qua nunc pauca subjicio, secundo post Latinam loco danda.* A

Observationes in Vitam metricam.

43 *Eam itaque hic edimus, non quia novas notitias de* S. Alexio *suggerit, sed quia hactenus, quod sciamus, vulgata non sit. Tomo* I *Februarii pag.* 482, *num.* 8 *actum de codice quodam nostro membranaceo Ms. anonymo ; quem tamen ibidem tunc censuimus attribuendum esse Marbodo* E *(aliàs Marbodæo vel Merboldo) qui ex archidiacono Andegavensi episcopus Redonensis in Armoricis anno Christi* 1096, *in concilio Turonensi, tunc mense Martio ad tertiam Quadragesimæ hebdomadem habito, ab Urbano II Pontifice creatus fuit, à Sixto Senensi lib.* 4 *Bibliothecæ sanctæ laudatus. Plures Sanctorum Vitas ab illustri ejus calamo profectas tum promisimus nos daturos ; ubi etiam poëmata de Vita* S. Alexii *& de pœnitentia S. Theophili conjecimus esse ejusdem auctoris ; quod postremum ob sententiarum gravitatem & verborum pondera luce publica dignum judicavimus, etiam in concursu Vitæ ejusdem Sancti, solo stylo soluto à metrica diversæ. Poëma verò de* S. Alexio *promisimus edere hac die. Quando itaque duas hîc Vitas vulgamus, argumento convenientes, ac solo stylo diversas, habemus Majorum nostrorum exemplum, quod sequamur, & promissum, quod nunc persolvimus. Interea plura de Marbodo diximus die* XIII *Februarii, pag.* 676, *num.* 3 *in Commentario ad Vitam S. Licinii, episcopi Andegavensis ; quam ab ipso scriptam fuisse, quando gerebat munus archidiaconi Andegavensis, habemus* F *ex Vita secunda num.* 24 : *quo tempore poëma, de quo hîc agimus, atque alia potuit concinnasse. Enimvero tomo* 3 *Aprilis pag.* 316, *num.* 4 *occurrit laudatus auctor occasione S. Roberti, abbatis Casæ Dei in Gallia, cujus ipse Vitam à Geraldo primum scriptam, exornavit, dum etiamnum esset diaconus prædicti loci, adeoque ante annum* 1096.

versibus Leoninis conscriptam.

42 *Opuscula verò ipsius edita atque inedita typis vulgavit anno* 1708 *Antonius Beaugendre, monachus Benedictinus Congregationis S. Mauri ; apud quem non reperio Vitam metricam* S. Alexii; *sive putaverit eam esse alterius auctoris, sive, quod potius crediderim, eam non invenerit, tametsi, sicut asserit in sua præmonitione,* quâ potuit diligentiâ ad perquirenda quaquaversus sive edita sive inedita Marbodi opera, se accinxerit : *de quibus omnium novissimè agit Oudinus tomo* 2 *à col.* 944, *varios alios citans. Porro sæpe dictum poëma constat versibus* ὁμοιοτελεύτοις, *seu Leoninis, ut vocant, ita dictis, uti vult Cangius in Glossario Latino tomo* 2. *à col.* 521, *quod inventi fuerint à Leone quodam poëta, qui circa tempora Ludovici VII vel Philippi Augusti, Galliæ regum,*

A *regum, floruerit ſeculo* XI. *Atque hæc dicta ſunto de Vita metrica; ſupereſt, ut nonnulla ſubjiciamus de Græca hîc à nobis prætermissa.*

Græca 45 *Leo Allatius in Diatriba de Symeonum ſcriptis pag.* 125 *refert initium Vitæ Græcæ (cujus nos ecgraphum habemus, ſed luce publica indignum cenſemus) Metaphraſtico calamo eamdem attribuens. Et verò ſi illa, ſicut in exordio, ita etiam in decurſu, noſtræ omnino conſonet; ex idiotiſmis utrobique relucentibus, non abs re quilibet judicaverit, vel iſtius auctoris vel ſimillimi certè ingenii hiſtoriaſtri fœtum eſſe, adeo ſcenam res tota ſpirat. Noſtrum Vitæ exemplar tranſcriptum fuit* ex codice Ms. Bibliothecæ Vindobonenſis theologico Græco num. 88, infra 153: *quam Lambecius in Commentariis ad laudatam Bibliothecam lib.* 4, *pag.* 138, *ubi de codice* 153 *meminit, Metaphraſti etiam attribuit. Quod autem dicit:* Valde ab his Græcis Actis diſcrepat Latina illa narratio, quam tamquam ex Symeonis Metaphraſtæ Actis Sanctorum de-

B ſumptam Laurentius Surius.. die XVII Julii inſeruit, *admitti poteſt; ſi hoc intelligi velit de ſola differentia accidentali, ſecus ſi de ſubſtantiali. Addit præterea ex eodem codice nomen illius, qui ſcripſit, & locum, in quo ſcriptus eſt, ex teſtimonio, ut ait, authentico, ſed anno non expreſſo. Ceterum prænotatur iſto titulo Vita:* βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀλεξίου καὶ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. Vita S. Patris noſtri Alexii, hominis Dei. *Auctor verò vel ab ipſo exordio oratorem agit, in decurſu dialogiſtam, paſſim actorem ſacrum: utinam melioris notæ hiſtoricum! Sed ferme idem biographis omnibus Alexianis hoc vitium eſt.*

Jam in Latinum verſa ac prælo parata cur hîc prætermissa. 46 *Jam Latinum feceram ac prælo paraveram ejuſdem contextum; at poſtea, re maturè expenſa, cenſui conducibilius eſſe, eamdem cramben non recoquere cum incremento Operis noſtri neutiquam neceſſario, ac tædio lectoris; cujus ne hilum quidem intereſt, bis eadem audire in ſubſtantia, & phaleris dramaticis dumtaxat diverſa. Ne pluribus, quæ merito in illa diſplicent, enumerandis tempus conſumam, eò ineptiarum abit auctor, ut dum nullus quidem Pontifex Romanus, qui Sancti Romanis cælitus manifeſtati tempore, Petri cathedram occuparet, ipſi ſatis appoſite in promptu eſſet, imaginarium ſubſtituerit, ne nomine quidem tenus alicubi notum: ait enim:* καὶ ἀρχιεπισκόπου Μαρκιανοῦ τὴν ἐκκλησιαστικὴν θρόνον τῶν Ῥωμαίων διέποντος: Archiepiſcopo Marciano eccleſiaſticum Urbis

C Romanorum ſolium moderante, *vocem cælitus auditam:* Venite ad me omnes *&c. Inter Vitas Sanctorum, ex Metaphraſte, ſicut indicat titulus ipſis præfixus, ſelectas, & in vulgarem Græcorum linguam traductas ab Agapio monacho, & typis excuſas, datur ea, quæ eſt* S. Alexii *à pag.* 279, *ſed ejuſdem, ſi non deterioris furfuris, ac præcedens. Exordium ejus nec cum Allatiano atque adeo nec cum proximè producto conſentit. Laborat etiam craſſiſſimo ignorantiæ vitio, quod mortem Sancti innectat* temporibus Honorii Imperatoris, & Mariani (*voluit ſcribere* Marciani) archiepiſcopi, ſicut quidam ſcribunt; alii verò Innocentii. *Hæc videlicet eorum ſors eſt, qui aliena merè tranſcribunt, ut obvia quæque adoptantes turpiſſimè impingant in eoſdem errores, & quæ in aliorum cerebro nata ſunt commenta, pro veris ac realibus venditare non reformident, cæci cæcorum ducum ſequaces.*

Quænam & quâ fide à nobis dentur. 47 *Atque hæc quidem ſunt, quæ corradi potuere ad illuſtranda* S. Alexii *Acta Latina; non ſatis undequaque ab omnibus probata, nec magni*

adeo ac memorabilis Sancti meritis ſatis accommodata, neque ſatis certa in omnibus fide ſubnixa, AUCTORE J. P.
verum tacentibus de ipſo auctoribus ſynchronis, aliiſque qui proximis eum ſeculis ſunt ſubſecuti; quid miri? ſi poſteri adeo in rebus ipſius exornandis liberales, parum in aliquibus, ſi non præcipuis totius hiſtoriæ geſtis fidei inveniant apud emunctæ naris criticos, qui antiquioribus ac certioribus documentis ſtabilita videre vellent, quæ in ea tam ſpeciosè circumferuntur. Ego rigidioris aliorum criſeos arbitrum me non interpono, Acta Sancti pro eo ac debui, tutatus, quoaduſque ex S. Joſephi canone ſupra laudato tutari ea licuit; pro aliis vel adjectitiis, vel ſaltem in eo non repertis vadem me aut ſponſorem ponere non auſim. Porro ſuperſunt analecta quædam, quæ dabuntur poſt Vitam metricam ſupra laudatam; tum ſubſequetur Vita ex Arabico in Latinum converſa, hactenus inedita; &, quoniam ab Actis vulgaribus prorſus in pluribus differt, novo Commentario elucidata. Typis ſubjicienda viſa eſt è Latinis exemplaribus E
ea potiſſimum, quæ in Gauliano codice reperitur, tum ob brevitatem argumenti, tum ob laudati codicis antiquitatem, in hæc verba totam hiſtoriæ ſeriem, cum aliis tamen hîc exemplaribus collatam, recenſens. Uncis [ ] hîc incluſa aliundè ſupplevimus.

VITA

AUCTORE ANONYMO CONSCRIPTA.

Ex codice noſtro membranaceo Ms. antiquiſſimo Hieronymi de Gaule, Geldriæ Cancellarii, cum aliis collata.

S Alexius à parentibus ea leemoſynis & precibus divinitus impetratur; a

FUit Romæ vir magnus, & nobilis Euphemianus nomine, dives valde, & primus in palatio Imperatoris *a*. Erantque ei tria millia pueri, qui zonis cingebantur aureis, & ſericis induebantur veſtimentis. Hic namque erat juſtus & miſericors, eleemoſynas multas pauperibus erogans. Tres per ſingulos dies menſæ parabantur in domo ejus, orphanis, viduis, peregrinis & iter agentibus. Ipſe verò ad horam nonam comedebat cum viris religioſis. Mulier autem ejus Aglaes *b* nomine, religioſa, & timens Deum: & non erat illis filius, eo quod eſſet ſterilis. Unde mœrentes erant, & triſtes, quod tantarum ſubſtantiarum, ac familiarum nullum haberent heredem. Et ideo immenſas cotidie largiebantur eleemoſynas, orationibus quoque atque obſecrationibus inſiſtentes Dominum deprecabantur, ut daret eis filium, qui ſuccederet eis. b

poſtea doctrinis inſtituitur, ac ſponſæ traditur;

2 Quorum Deus ſecundùm bonitatem ſuam, contritionem aſpiciens, recordatus operum ipſorum, exaudivit eos, & conceſſit eis filium *c*. Qui nimis lætantes, gratias egerunt Deo, atque ſtatuerunt, ut deinceps caſtum, & ſanctum reliquum vitæ ſuæ tempus ducerent, ut Deus gauderet de illis, & de filio, quem dederat eis, & ut ultra ad invicem non accederent, ſed in caſtitate perſeverarent. Puer autem ut ad ætatem diſciplinæ congruam pervenit, tradiderunt eum eccleſiaſticorum Sacramentorum, ac liberalium diſciplinarum magiſtris, & ita Deo largiente edoctus eſt, c

EX ANTIQUIS MSS. ut in omnibus philoſophiæ, & maximè ſpiritualibus floreret ſtudiis. Cum autem ad tempus adoleſcentiæ acceſſiſſet, & eum nuptialibus inſulis aptum judicaſſent, elegerunt ei puellam ex genere imperiali, & ornaverunt thalamum, & impoſitæ ſunt eis ſingulæ coronæ *d* in templo S. Bonifacii martyris per manus honoratiſſimorum ſacerdotum, & ſic cum gaudio, & lætitia lætum duxerunt diem. Veſpere autem facto dixit Euphemianus filio ſuo: Intra, fili, in cubiculum, & viſita ſponſam tuam. Ut autem intravit, cœpit nobiliſſimus juvenis, & in Chriſto ſapientiſſimus inſtruere ſponſam ſuam, & plura ei ſacramenta * diſſerere; deinde tradidit ei annulum ſuum aureum, & rendam *e*, id eſt caput baltei, quo cingebatur, involuta in prandeo *f*, & purpureo ſudario, dixitque ei: Suſcipe hæc, & conſerva uſque dum Domino placuerit: & Dominus ſit inter nos.

d

* *al.* myſteria

e

f

quam mox deſerit, Edeſſam petens: ubi vivit pauperrimè, ac latet,

3 Poſt hæc accepit de ſubſtantia ſua, & diſceſſit ad mare *g*: accedenſque ad mare, aſcendenſque *h* navem, Deo proſperante pervenit Laodiciam, & inde iter arripiens abiit Edeſſam Syriæ *i* civitatem, ubi ſine humano opere imago Domini noſtri Jeſu Chriſti in ſindone habebatur; quò perveniens, omnia, quæ ſecum tulerat, pauperibus erogavit, & induens ſe veſtimenta viliſſima, cœpit ſedere cum ceteris pauperibus ad atrium ſanctæ Dei Genitricis Mariæ. Sancta quoque Dei myſteria ſingulis diebus Dominicis accipiebat, & de eleemoſynis, quæ ei dabantur, quantum ſibi ſufficeret, reſervabat, cetera verò pauperibus erogabat. Poſt ejus diſceſſionem facta eſt Romæ inquiſitio magna, & non invenientes eum, miſit pater ipſius pueros ſuos *k*, ut per univerſas mundi partes inquirerent eum. Quorum aliqui, dum veniſſent Edeſſam, viderunt eum inter ceteros pauperes ſedentem: & dantes [ei] eleemoſynam, diſceſſerunt, quia non cognoverunt eum. Ipſe autem homo Dei cognoſcens eos glorificabat Deum, dicens: Gratias tibi ago Domine, qui me vocaſti, & feciſti, ut propter nomen tuum acciperem eleemoſynam de ſervis meis; quæſo, ut perficere digneris in me opus, quod cœpiſti. Reverſi autem pueri nunciaverunt, non inveniſſe eum.

B

g

h

i

k

cum ſummo ſuorum luctu: ſed cæleſti voce manifeſtatus,

C

4 Mater quoque ejus à die, qua diſceſſit ſuus filius, ſternens ſaccum in pavimento cubiculi ſui, ſedenſque ſuper illud ejulans, & lamentans dicebat: Vivit Dominus, quia ita manebo, donec cognoſcam, quid actum ſit de filio meo. Sponſa verò ejus dixit ad ſocrum ſuam: Non egrediar de domo tua, ſed ſimilabo me turturi, quæ omnino alteri non copulatur, dum ejus ſocius captus fuerit; ſic & ego faciam, quouſque ſciam, quid factum ſit de dulciſſimo conjuge meo. Ille namque homo Dei in eodem, quo dictum eſt atrio permanſit in ſancta converſatione, & vitæ auſteritate per decem & ſeptem annos incognitus. [Poſtea verò volens Deus revelare cauſam ipſius] imago, quæ in honore ſanctæ Dei Genitricis Mariæ ibidem erat, paramonario eccleſiæ dixit: Fac introire hominem Dei, quia dignus eſt regno cælorum, & ſpiritus Dei requieſcit ſuper eum; nam & oratio ejus ſicut incenſum in conſpectu Dei aſcendit: exienſque paramonarius, quæſivit eum, & non cognovit: & reverſus intro, cœpit precari omnipotentis Dei clementiam, ut oſtenderet eum illi. Iterum ipſa imago ait: Ille qui ſedet foris in oſtio, ipſe eſt.

D

inveniur à paramonario eccleſiæ: unde fugiens vi tempeſtatis Romam fertur.

5 Tunc paramonarius feſtinus egreſſus cognovit eum, & procidens ad pedes ejus rogavit eum, ut in eccleſiam intraret; quod factum dum cunctis innoteſceret, & iſdem homo Dei ab hominibus venerari cœpiſſet, humanam fugiens gloriam, occultè exiit de civitate Edeſſa, & venit Laodiciam, ibique navem aſcendens volebat in Tharſum Ciliciæ ire, ut in templo S. Pauli, quod ibidem eſt, maneret incognitus. Deo itaque diſpenſante rapta eſt navis vento, & ducta eſt ad Romanum portum. Ut autem ipſe homo Dei ſe illuc venire perſpexit, dixit in corde ſuo: Vivit Dominus, quia alicui oneroſus non ero, neque alibi ibo, niſi in domum patris mei, quia cognitus illic non ero: & exiens venit, & obviavit patri ſuo redeunti à palatio, circumdato obſequentium multitudine; & cœpit clamare, dicens: Serve Dei reſpice in me, & fac mecum miſericordiam; quia pauper ſum, & peregrinus, & jube me ſuſcipi in domo tua, ut Deus benedicat annos tuos, & ei, quem habes in peregre, miſereatur.

E

Incognitus degit in paterna domo inter plurimas injurias.

6 Pater verò ejus hæc audiens, rememoratus eſt de filio ſuo, & compunctus jùſſit eum venire ad ſe, & ait pueris ſuis: Quis ex vobis curam geret iſtius hominis? Vivit Dominus; quia liberum eum faciam, & de domo mea accipiet hereditatem. Et deputato ei miniſtro, juſſit eum recipi, & facere ei grabatum in atrio domus ſuæ, ut intrans, & exiens videret eum, præcipiens ut de menſa ejus paſceretur. Suſceptus autem perſeverabat in auſteritate vitæ ſuæ, orationibus continuis, jejuniiſque & vigiliis indefeſſus. Pueri quoque cœperunt deridere eum, & aquam, quâ diſcos lavabant, ſuper caput ejus fundebant, & multas injurias inferebant; quæ omnia homo Dei propter amorem Domini libenter ſuſtinebat; ſciebat enim quod antiquus humani generis inimicus has ei parabat inſidias: ſicque fecit in domo patris ſui incognitus alios decem, & ſeptem annos. Cum autem completum ſibi tempus vitæ ſuæ cognoviſſet, poſtulavit à deputato ſibi miniſtro tomum chartæ, & calamarem, & ſcripſit per ordinem omnem vitam ſuam, qualiter reſpuerit nuptias, & qualiter converſatus fuerit in peregrinatione, qualiterque contra voluntatem ſuam redierit Romam, & in domo patris ſui opprobria multa ſuſtinuerit.

F

Cæleſti monitu ter indicatur,

7 Quo peracto, volens Deus manifeſtare certamen, atque victoriam ejus, Dominica die poſt Miſſarum ſolemnia completa, vox cælitus inſonuit in ſanctuario dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Quâ voce audita, nimio timore territi ceciderunt omnes in facies ſuas, clamantes; Kyrie eleiſon. Iterum ſecundò vox facta eſt dicens: Quærite hominem Dei, ut oret pro Roma; illuceſcente enim die paraſceve Deo ſpiritum reddidit. Et tunc egreſſi quæſierunt eum, & non invenientes congregati ſunt die paraſceve omnes *l* ad eccleſiam, implorantes Dei clementiam, ut oſtenderet eis, ubi eſſet homo Dei. Tunc facta eſt vox ad eos dicens: In domo Euphemiani quærite. Converſique ad Euphemianum dixerunt:

l

In

A In domo tua talem gratiam habebas, & non oſtendiſti nobis. Ille quoque dicebat: Vivit Dominus, neſcio. Et ſtatim vocavit priorem domus ſuæ, & dixit ei: Scis in domo mea aliquem, talem gratiam habentem. Ille autem ſe neſcire reſpondit. Tunc Imperatores
m Arcadius *m*, & Honorius, qui eodem tempore regebant Romanum imperium, unà cum Pontifice Innocentio cœperunt ire in domum Euphemiani, & diligenter exquirere de homine Dei.

atque à patre invenitur jam mortuus,

8 Euphemianus autem præivit cum pueris ſuis, ut ſedes ordinaret, & cum lampadibus, incenſo quoque, & thuribulis obviam Imperatoribus, & Pontifici exiret. Et cum illuc perveniſſent, factum eſt ſilentium magnum. Miniſter autem hominis Dei acceſſit ad dominum ſuum, dixitque ei: Vide, domine, ne fortè ſit ille, quem aſſignaſti mihi; magna enim, & laudabilia vidi eum operantem; per omnem enim Dominicam ſancta Dei munera accipiebat, jejuniiſque ſemetipſum cruciabat; & injurias multas atque
B moleſtias, à ſervis tuis illatas libenter ſuſcipiebat, atque ſuſtinebat. Ephemianus autem hæc audiens, feſtinus cucurrit ad eum; & invenit eum jam defunctum, & accedens diſcooperuit faciem ejus, & vidit vultum ipſius velut lampadem lucentem, vel ſicut vultum angeli Dei: habebatque in manu brevem ſcripturam, & voluit eam ab eo accipere, & non valuit. Quo ſtupefactus, atque timore percuſſus, cito reverſus ad Imperatores dixit: Quem quærebamus, invenimus; & narravit eis quæ ei recitata fuerant de eo à miniſtro, & qualiter defunctum eum inveniſſet, tomumque in manu habentem, & eum nequivinet ab eo accipere

nti & ab Imperatoribus & Pontifice Romano: lamentante patre,

9 Tunc Imperatores, & Pontifex cum Euphemiano perrexerunt ad locum, ubi jacebat, ſteteruntque ante grabatum, & dixerunt: Quamvis peccatores ſimus, gubernacula tamen regni gerimus; iſte autem Pontifex, pater univerſalis eſt; da nobis chartam, ut ſciamus quæ in ea ſcripta ſunt. Et accedens Pontifex, accepit chartam de manu ejus, & dedit chartulario ſanctæ Romanæ
n Eccleſiæ, nomine Ethio *n*, ut legeret eam;
C & facto ſilentio magno lecta eſt coram omnibus. Euphemianus autem pater ejus, ut audivit verba chartæ, factus exanimis cecidit in terram, & ſurgens ſciuit veſtimenta ſua, cœpitque canos capitis ſui evellere, barbam trahere, atque ſemetipſum diſcerpere: & corruens ſuper ipſum corpus clamabat: Heu me Domine [Deus] meus, quare mihi ſic feciſti, & quare ita contriſtaſti animam meam, & per tot annos ſuſpiria, & gemitus incuſſiſti mihi? Ego enim ſperabam aliquando audire vocem tuam, & de te agnitum
** Bertinian.* annuncium. * habere, ubicumque eſſes, & nunc video te cuſtodem ſenectutis meæ in grabato jacentem, & mihi non loquentem. Heu me! qualem conſolationem in corde meo ponam?

matre ac ſponſa.

10 Mater verò ejus hæc audiens, quaſi leæna rumpens rete, ita ſciſſis veſtibus exiens, coma diſſoluta ad cælum oculos levabat, & cum præ nimia multitudine ad ſanctum corpus adire non poſſet, clamabat: Date mihi viri Dei aditum, ut videam conſolationem animæ meæ, ut videam filium meum, qui ſuxit ubera mea. Et cum perveniſſet ad corpus, incumbens ſuper illud, clamabat: Heu me! fili, lumen oculorum meorum, quare ſic nobis feciſti? Videbas patrem tuum, & me miſerabiliter lachrymantes, & non oſtendebas teipſum nobis; ſervi tui te injuriabant, & ſuſtinebas. Et iterum atque iterum proſternebat ſe ſuper corpus, & nunc brachia ſuper illud expandebat, nunc manibus vultum angelicum contrectabat, oſculanſque clamabat: Plorate mecum omnes, qui adeſtis; quia decem & ſeptem annos eum in domo mea habui, & non cognovi, quod unicus filius meus eſſet, ſed ſervi ejus injuriabant, alapis percutiebant eum, & ſputa in faciem ejus jactabant. Heu me! Quis dabit oculis meis fontem lachrymarum? ut plangam die, ac nocte dolorem animæ meæ. Sponſa quoque ejus induta veſte Adriatica *o*, cucurrit plorans, & dicens: *a*
Heu me! quia hodie deſolata ſum, & apparui vidua. Jam non habeo in quem aſpiciam, nec in quem oculos levem. Nunc ruptum eſt ſpeculum meum, & periit ſpes mea; E
amodo cœpit dolor, qui finem non habet. Populus autem videns hæc, lachrymabiliter flebat.

Sepultura miraculis illuſtrata.

11 Tunc Pontifex cum Imperatoribus poſuerunt corpus in ornato feretro, & duxerunt in mediam civitatem, & nunciatum eſt populo, inventum eſſe hominem Dei, quem civitas tota quærebat, & omnes currebant obviam corpori ſancto. Si quis autem infirmus illud ſacratiſſimum corpus tangebat, protinus curabatur. Cæci viſum recipiebant, dæmonia ejiciebantur, & omnes infirmi, quacumque infirmitate detenti, tacto corpore ſancto curabantur. Imperatores autem tanta mirabilia videntes, cœperunt per ſe cum Pontifice, lectum portare, quatenus & ipſi ſanctificarentur ab eodem corpore ſancto. Et juſſerunt copiam auri, argentique in plateis ſpargere, ut turbæ occuparentur amore pecuniæ, & ſinerent eum perduci ad eccleſiam; ſed plebs amore pecuniæ ſepoſito, magis ac magis ad tactum ſanctiſſimi corporis irruebant: & ſic cum magno labore ad templum ſancti Bonifacii martyris perduxerunt, F
& illic per ſeptem dies in Dei laudibus perſiſtentes operati ſunt monumentum de auro, & gemmis pretioſis, in quo ſacratiſſimum illud corpus cum magna veneratione collocaverunt die XIV menſis Julii *p*. De ipſo quo- *p*
que monumento ita ſuaviſſimus odor fragravit, acſi eſſet omnibus aromatibus plenum. Tunc populi jocundantes, maximas Domino gratias agebant, qui tale populo ſuo conferre dignatus eſt ſubſidium, per quod omnis quicumque ſincera mentis intentione deprecatus fuerit, petitionis effectum ſine dubio conſequatur. Per Dominum noſtrum.

ANNOTATA.

a *De hiſtoriæ Alexianæ defectibus, ſatis actum in Commentario prævio; quod ſemel hîc præmoniſſe ſufficeret.* Euphemianus, *id eſt, bono omine, nomine, favore aut gloria præditus, ab* εὐφημέω.

b *Al.* Aglais; (*à Græco* ἀγλαὸς, ſplendidus, clarus, inclytus *&c.*) *ecgraphum Ultrajectinum* Agles; *Bertinianum* Haclaes; *Legenda aurea excuſa* Agalaes *Vocata fuit* Aglais

EX ANTIQUIS MSS.

EX ANTIQUIS MSS.

filia Mœgaclis. Vide Lexica historico-poetica.

c *Vita ex codice SS. Bonifacii & Alexii Romæ edita addit:* Et vocaverunt nomen ejus Alexium.

d *Sponsis tum temporis in more positum fuisse coronari, ex hoc loco patet; & confirmatur ex Gregorio Nazianzeno, epistolâ 171 sub finem. Plura Rosweydus in Onomastico ad Vitas Patrum pag 1022.*

e *Vita metrica à nobis excusa ita etiam scribit; codex autem noster Ms. cum Vallicensi malè* sendam *habet. An* renda *dicta, quia rènes cingit? Videri possunt de hac voce Spelmanni & Cangii Glossaria in* ringa *al.* renda; *qui ultimus monet* τὸ ῥένδα, *id est zona &c. in Lexico Græco Ms. regio, quod citat, fortè legendum* ῥένγα. *At lectio nostra satis stabilitur ex nostris hisce antiquissimis codicibus.*

f *Scribi solet* brandeum, *estque hîc velum, cui aliquid involvitur. Alias significationes dabit Cangius.*

g *Codex noster Ms., iterum mendosè habet hîc,* descendit autem capolim, *fortè voluit* Neapolim *dicere.*

h *Rursum proximè prægressus codex cum Vallicensi vitiosè:* abiit in civitatem, quæ vocatur magnia Laodicensis Syriæ *Puto legendum* magna, *ut sit epitheton urbis Laodicenæ. Nullam certè* Magniam *urbem ibi reperio.*

i *Codex noster Ms. cum Vallicensi* Mesopotamiam *legit, & rectè; etenim tam hæc quam nostra topographica denominatio conciliari potest per variam nunc atque olim provinciarum divisionem. Sic in Concilio Calchedonensi apud Labbeum tomo 4, col. 79* Edessæ civitatis primæ Syriæ *mentio fit.*

k *Melius hîc, quam alibi;* Milit pater ejus tria milia de pueris suis.

l *Al.* Vespere .. die Jovis abierunt omnes, ut ostenderent se homini Dei.

m *Hoc correximus in Commentario prævio.*

n *Al.* Hec; *Vallicensis* Heo; *Bertinian.* Æthio, *al.* Aethio.

o *Quid sibi velit hoc epitheton, in Vita è codice monasterii SS. Bonifacii &* Alexii; *nec non ecgrapho Bertiniano ac Legenda aurea excusa, non, equidem capio, Puto substituendum ex codice nostro Ms. & Vallicensi* attrita.

p *Bertinian.* corpus collocaverunt XVII die mensis Julii XIV. *Ms. codex cum Vallicensi Sancti depositionem signant die* 17 *dicti mensis. At si* illucescente die parasceve *obiit, prout dicitur num. 7 hic, quomodo fuit sepultus* 17 *Julii? Etenim res ista tota narrari videtur peracta intra septem dies post mortem.*

VITA METRICA

Ex codice nostro Ms. membranaceo vetustissimo anonymo, signato ✠ Ms. 33.

Auctore ut creditur, Marbodo, primum archidiacono Andegavensi, deinde episcopo Redonensi in Armorica.

S. Alexius parentum virtute,

PRæstans magnatis, summæ vir nobilitatis,
Stemmate Romanus effulserat Eufemianus,
Magnus magnarum possessor divitiarum,
Regibus æqualis, aulæ dux imperialis.
Ter pueris mille ditatus claruit ille,
Quos commendabat probitas, quos condecorabat
Deliciis festis aurum vel serica vestis.
Maximus ipse Dei cultor, spes pauperiei,
Cui fuit almorum cordi custodia morum.
Totus clementi studio dum servit egenti,
Ut res poscebat, sua largè distribuebat.
Hujus & impensis, positis trina vice mensis,
Turba peregrina vel inops, viduæ, vice trina,
Cotidie refici veniebant, sicut amici;
Ipse tamen nonam pransurus sustinet horam:
Cujus digna thoris Aglahes sociatur honoris,
Laude viri similis, de sanguine stirpis herilis:
Quippe perornata virtutum dote beata,
Vixit sectatrix ac relligionis amatrix.
Nec fuit his natus; sterili pro sorte negatus.
Auribus hinc Christi suspiria pectore tristi,
Viventes plorant, & sanctis actibus orant,
Ut misereretur Deus his, heresque daretur,
Copia tantarum cui cedat divitiarum

Proficiscitur Edessam, quam virtutibus illustrat.

2 Nec despexit eos justorum gloria Theos *, *ac precibus impetratus, piè educatur, sponsa jungitur, quam clam deserit.*
Dum caram sobolem, post fletus nubila solem,
Dum pignus donat quod gratia summa coronat.
A patre filius extat Alexius ergo vocatus.
Sic quoque nominis ac honor ominis est sociatus.
Hunc quia cælitus, est cui deditus, auctor amavit,
Atque Paraclitus hanc sibi spem ipse sacravit,
Inde paternorum quos vicerat astecla morum,
Indolis egregiæ puer ut ... philosophiæ,
In studiis crevit, virtutibus ac adolevit,
Tempore nubendi jam conjugioque truendi,
E regum cella regali stirpe puella,
Ipsi deligitur, sponsalibus ac redimitur.
Ergo coronantur festivaque cuncta parantur.
Postquam completa fuerant convivia læta,
Castis ardescens animi flammis adolescens,
Ingrediens, apto secreti tempore capto,
Sacra dedit monita sponsæ pro celibe vita.
Virginitatis & integritatis amare pudorem,
Sic probitatis, uti pietatis, habere nitorem.
Tale sacerdotum sanxit benedictio votum:
Hinc sponsæ rendam zonæ propriæ dat habendam,
Unde sibi memorem fidei conservet amorem,
Et rex cælestis, rogat, ut sit ad omnia testis.

3 Post hæc discedit, Domino se [le] ut sua credit:
Sic mare transivit Laodicenamque petivit
Urbem, perlatus ventis, nec ibi remoratus,
Navigat Ediliam Syriæ, mox intrat & ipsam;
Qua venerabatur, qua conspicienda dabatur,
Haut opus artificis, sacra forma DeiGenitricis *a*,
Infulgens pura sindone. Salute futura,
Hîc sua vendebat, & in usus distribuebat,
Largus egenorum; sic tactus & unus eorum,
Limina cotidie residebat ad ipsa Mariæ,
A populo victum tenuem capiens & amictum.
Indeque donabat miseris sibi quòd superabat.
Sicque crucem bajulando ducem Jesum comitatur:
Esuries, sitis & macies quod testificatur:
Assidua prece continua sub spe meditatur:
Despicit infera, suspicit altera gaudia cælis.
Cui requies placet, & facies formosa Rachelis *b*.
Quaque die primæ feriæ *c*, quæ sancta vocatur,
Altaris de more sacris dapibus recreatur.
Interea mille studiis disquiritur ille,
Romæ nec scitur quanam sit, nec reperitur.

A
A ſuis quæſitus non agnoſcitur, lugentibus parentibus ac ſponſa.

4 Miſſi longinquis hunc ergo lociſque propinquis
Fruſtra ſcrutantur, regiones ſic peragrantur.
Ex his venerunt Ediſſam; quem cupierunt,
Cernunt inventum, nec turbas inter egentum,
Hunc agnoverunt, ſed opem dantes abierunt.
Quos tamen agnorat, & motus Alexius orat:
Laudat mens mea te præcelſe Deus, pietate
Qui me dignaris; qui dignum velle probaris,
Quo ſum mutatus, quo pauperibus ſociatus:
Munere ſervorum juvor indigus (ecce) meorum;
Perfice clementer mihi cepta ferenda libenter.
At qui diſperſi fuerant quærendo, reverſi;
Nil factum queſti, referunt ſua munera meſti.
Triſtior ergo pater gemit & triſtiſſima mater:
Quæ ſaccum ſternens incedit: gaudia ſpernens,
Sic, inquit, faciam; dum nati conſcia fiam.
At concuſſa mali nova ſponſa modo ſpeciali,
Crines evellit, ſolatia quæque repellit.
Dum ſocrui præbet pia quæ ſolamina debet,
B Luctum conpeſcit, à luctu parcere neſcit:
* pro Utraque multiplicat; quid pre * levamine dicat,
Utraque majorem ſi concitat inde dolorem.
Flet genitrix natum, flet ſponſa thorum viduatum,
Promiſſamque fidem fore firmam jurat eidem,
Turturis in morem, quum primum ſervat amorem;
Quo ſi privatur, nulli rurſus ſociatur.
5 At vir præfatus ad limina ſueta beatus,
Cælitus Edeſſæ manifeſtatus, gloriamque declinans, Preſtat * devotus in laudibus & prece totus,
* perſtat. Annos ter ternos peragens ſic atque quaternos.
Dum vox miſſa datur, quæ ſic ab imagine fatur:
Jam depoſcatur vir Sanctus, ut ingrediatur,
Dignus cælorum regno, numeroque piorum.
Aures ſacriſtæ perquam ſonus impulit iſte:
Exit feſtinus, homo nec movet hoc peregrinus,
Vitaque momenti nullius creditur ejus.
Tunc Deus oratur, ut certius hoc referatur.
Vox iterum monitis docet ex adito repetitis,
De quo dicatur, qua ſit, vel quid mereatur.
Tali jam teſte deſignatum manifeſtè,
Omnes exorant, Juſtum venerantur, honorant:
Sed timet ille, foris circumflans aura favoris
Ne male ſurripiat, minor & ſua gratiæ fiat;
C Omnia cernenti placeant ſed ut Omnipotenti,
Fugit ab Ediſſa: cui de cælis ope miſſa,
Vadit ſpe tacita: Laodicia ſic repetita
Urbs offertur ei, nec erat locus hîc requiei.
6 Hinc navim ſcandit, ad Tharſum velaque pandit,
Tharſum navigat; ac Romam verſus jactatus, apud parentes ignotus delituit, Qua Pauli ſedes fuerat, nunc nominis ædes.
Verſarique bono ſub eo cupit ille patrono:
Ventus at exortus ad Romani loca portus
Invitum jactat: ibi ſecum plura retractat,
Quo divertendum, vel quid potius ſit agendum;
Ne mala propoſitæ ſubeat diſpendia vitæ.
Moxque revelatur ab eo, qui cor moderatur,
Ut ſecreta tegat, patris & ſub limine degat.
Limina ut alterius commanſio non gravet ejus.
Hoc igitur pulcro fors ordine detulit ultro.
Vidit & agnovit patrem, neque gloria movit.
Vidit, ſervorum turba ſtipante ſuorum,
Aula regali redeuntem, voceque tali
Ignarum natus compellans, eſt ita fatus:
Vir pie, pro Domino miſerere mihi peregrino,
Multus ut annorum ſit ſoſpes & ordo tuorum:
Deſtituant nec te bona quæque coæva ſenectæ.
Non oneroſus ero: non magna domus loca quæro.
Si paſcar modicis, reputo convivia micis. EX MSS.
Sic alienatum tibi, quem jam tempore natum
Longo flevisti, foveat miſeratio Chriſti.
7 Audit ut hæc juſtus ſenior, velut igne *à patre benignè haberi juſſus, ſed à famulis delitescit.*
peruſtus,
(Quippe recordatur nati) ſimul hunc miſeratus,
Hæc ait ad ſervos: Veniat mihi gratia per vos;
Experiar gratum cujuſlibet hunc famulatum.
Qui volet eſſe pius in cura pauperis hujus,
Merces addetur, quia libertate fruetur,
Heres multarum de noſtro divitiarum.
Dixit: & hoc munus de ſervis ſuſcipit unus.
Huic inculcat herus, Domini velut aſſecla verus,
Ne contriſtetur homo pauper, & unde cibetur:
Quo ſit ponendus: ſe prætereunte videndus:
Suſceptus ſiquidem cunctis ignotus ibidem,
Manſit Sanctus egens, in recti tramite degens:
Cælis intendit, nihili terrena rependit:
Caſtigando regit carnem, mentique ſubegit:
Jejunat, pſallit, vigilat; ſic tempora fallit:
Nec quærit laudem, recipit pro laudeque fraudem:
Nam quæ geſta vident famuli, velut impia ridenti: E
Clamant delirum, quod debebat fore mirum:
Cujus loturam diſcorum non bene puram,
Infundunt capiti, ſunt opprobrioque periti.
8 Sed Vir manſuetus hæc ſuſtinet omnia læ- *Poſt annos 15, jam moriturus ſcripto proprio & cæleſti voce indicatur, ac quæritur à*
tus,
Dæmonis arte feri quia noverat iſta moveri.
Sic annos ſenos ibi tranſigit atque novenos *d.*
Quos dum compleſſet, miſerendi tempus & eſſet,
Ut reſponderetur meritis, & ſcire daretur,
Quis foret, aut operum quæ virtus, ordoque rerum,
Membranam nactus, præſcriptos exarat actus,
Ut patriam ſprevit, ut mendicare ſuëvit,
Ut res florentes dimiſerit atque parentes,
Ut ſponſæ tædas, Deus & mundo bona quæ das,
Pro ſpe majorum, quæ dantur in æthre bonorum.
Poſt ſacra Miſſarum tunc & prima feriarum,
Sancti Sanctorum vox ex aditis populorum,
Aures tangebat, quæ grande tonans aïebat:
Quique laborantes, onus & mundi tolerantes,
Ad me jam refici merito veniatis amici F
Talia vox fatur, vocemque ſtupor comitatur.
Tum plebs miratur, kirieleyſonque precatur:
Quod dum clamatur, vox hæc dicens iteratur:
Sanctus quæratur, cujus prece Roma fruatur.
Sed cum quæratur, nec talis repperiatur,
Plebs coadunatur templo, ſupplexque precatur,
Certa revelari, queat ut Sanctum venerari.
9 Sermonis plani tunc vox, Domus Eufemia- *ac tandem invenitur, ſummo cum patris,*
ni,
Inquit, ſervetur, ubi talis repperietur.
Qui percunctatus, & ſe neſcire profatus;
Inde requiruntur famuli: neſcire locuntur *. * loquuntur
Poſt hæc, qua Chriſtus obiit feria crucifixus,
Ille polo fixus animo, viciis crucifixus,
Cui verè vivit, Crucifixi ſervus obivit.
Reges Archadius, proles *e* & Honorius ejus, *e*
Faſtus deſpiciunt, queſitores quoque fiunt.
Tunc procedebat, quem Sancti cura manebat,
Narrans geſta Viri, quid in his perpendere miri
Poſſet, ab altari ſoleat quia participari:
Sepeque deriſus, patiens ſit ad omnia viſus.
Dum feſtinarent omnes, ut dicta probarent;
Cernunt defunctum, jam cælis utpote junctum.

Atque

EX MSS Atque thomum carte, digitis quem ſtrinxerat arte,
Quem temptaverunt divellere, nec potuerunt.
*leg. hæc cuncti mira ſtupentes. Remittunt mentes, hæc mira cuncti * ſtupentes;
Præſul Romanus, duo Reges, Eufemianus
Adſtant, mirantur: quo detur carta precantur.
Carta datur; legitur: ex ordine res aperitur.
Diriguit mox & ſtupuit pater Eufemianus,
Stratus humi, clamans: Heu mi! de vertice canus
Eripitur crinis, jacitur veſtis lacerata.
Quippe dolor, nulluſque color: mens exanimata,
Meſtitiæ dat ſigna piæ, pro more parentis.
Quod potuit ſuper ipſa ruit tunc membra jacentis.
Ecce jacens, ait, atque tacens, mi nate, videris,
Qui baculus, valor ac oculus patribus modo ſeris
Debueras fore, ſed fueras mihi cauſa gemendi.
Suſtinui; ſed non merui ſpem te potiendi.
B Ut doleam ſemperque fleam fit abunde; neceſſe
Quod dignus non ſum pignus ſolum ſupereſſe,
Cum natum videam fatum præcedere patris.
Nec dubitem cito me comitem ſi luctibus atris.
10 Hæc & plura ſatis dum verba refert pietatis,
matris, ac ſponſæ mœrore Mater ut audivit, huc ſciſſis veſtibus ivit;
Sed quo geſtivit, pre turbis ire nequivit,
Vos aditum ſinite, clamat, cauſam mihi vitæ,
Natum, quem peperi præſtantes, quæſo, videri.
Tunc amplexatum ruit hæc ſuper examinatum,
Heu! dicens, fili dulciſſime, cur in anili,
Sic agor ætate? Sic mater muneror à te?
Quamdiu quæſivi, te non cognoſcere quivi.
Suprema ſorte modo talem contueor te?
O quem dilexi ſuper omnia, dulcis Alexi;
O cui porrexi lac mammis, dulcis Alexi,
O quem provexi florens in robur Alexi:
Omnia deſpexi propter te, dulcis Alexi:
In te direxi ſolum ſpem, dulcis Alexi:
Mox circumſpexi, nec eras compertus Alexi:
C Funere complexi nati modo ſolor Alexi:
Eſt ſi ſolari, funus nati ſpeculari.
ac lamentis. 11 Vos ô præſentes mecum rogo plangite flentes,
Sortem tam flendam, mihi matri tamque gemendam.
An non eſt flendum? quod tantis afficiendum
Seſe præbebat adverſis, & reticebat,
Palmis ſervorum percuſſus ſæpe ſuorum.
His tamen affectus, velut eſcis ſæpe refectus,
Adverſis plauſit, propriiſque laboribus auxit.
Vidit & hic patrem, vidit me plangere matrem:
Sed ſprevit patrem, ſprevit me plangere matrem,
Annis tot præſens, dum ſigno non aliquo ſe,
Nobis prodebat, nec ſciri geſta volebat.
Congruus his igitur, rogo, quis meror reperitur?
Talia multa querens ſuper hunc ſe ſternit, & herens,
Magna facit, cunctâ turbâ populi ſibi junctâ;
Ac heu mi! replicat, vel agat, vel triſtia dicat.
More pari plangit conjunx, quam par dolor angit,
Lugubris, ac teſtes animi circumdata veſtes,
Inculcat ve ve, mihi que ſolatia, queve
Eſſe poteſt mihi ſpes? Conjunx mecum velut hoſpes,
Annis tot vixit, nec quis foret hic mihi dixit.

Inſtabam fruſtra votis per ſex quoque luſtra, D
Votis privata, penitus modo ſum viduata:
Quem jam ſpectabo, quo lumina meſta levabo?
Iſte meum ſiquidem ſpeculum fuit, ac amor idem.
Tu Deus attende ſortis ſpeciem miſerende,
Fine caret namque, moremque modumque viamque
Iſte dolor neſcit, qui deficiendo recreſcit.
Corpus prodigiis honoratum, & magnifice tumulatum. 12 Sic lacrymans fatur; cui plebs quoque collacrimatur,
Corpus in ornatum feretrum mox ergo locatum.
Quod, ceu debebant, Præſul Regeſq; ferebant;
In medio turbe cum plauſu ponitur urbe,
Et ſubito geſta rumor facit hæc manifeſta.
Curritur omnibus à cupientibus iſta videre.
Terra fragoribus, ethera laudibus inſonuere:
Ecce recentia ſigna, ferentia dona ſalutis.
Ora tacentia nec reloquentia ſunt ſua mutis.
Crura labantia priſtina munia promeruere,
Egraque millia fata minantia convaluere.
Surdicie, cæca facie quicumque gravantur, E
Audibili vel viſibili ſenſu relevantur:
Quiſque cupit tantum corpus contingere ſanctum,
Præſul, & Auguſti feretro famulantur onuſti.
Circumvallatur turmis: via namque negatur.
Ergo videtur eis theſauri multa plateis
Copia ſpargatur, ut vel via ſic tribuatur.
Pro ſpecie cara dum plebs raptatur avara.
Queſtus poſtpoſitus tamen eſt, Sanctuſque potitus
Templo vix tandem per turbam fertur eamdem,
Laudibus hîc ternos explendo dieſque quaternos,
Dum ſtatuant pulchrum pretioſa metalla ſepulchrum.

ANNOTATA.

a *Quid hîc de imagine Dei Genitricis non mannu facta? De imagine Chriſti id circumferri, colligitur ex Commentario prævio.*

b *Nota eſt Rachel ex cap.* 29 *Geneſ.; cujus inductione videtur hîc alludi ad ſacram formam Dei Genitricis, de qua paulo ante.* F

c *Deſignatur hîc dies Dominica, uti & num.* 8. *In illud Levitici cap.* 23, ℣ 2; Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis ſanctas, *notant Interpretes, ex inſtitutione S. Silveſtri Pontificis omnes dies vocari* ferias. *Baronius autem tomo* 1 *Annal.* 5 *ad annum* 58, *num.* 87 *hanc nomenclaturam obſervat non à S. Silveſtro primum excogitatam, ſed antiquioribus eccleſiaſticis ſcriptoribus eam attribuit; & ſingillatim de die Dominica, quæ ab ipſis temporibus Apoſtolorum dicta ſit* prima feria, *agit ibid. num.* 88.

d *Annis* 17 *vixiſſe in paterna domo Sanctus vulgo fertur. Suprà anni tantum* 13 *ei dantur Edeſſæ.*

e *Ambos iſtos Imperatores fuiſſe germanos fratres, Theodoſii ſenioris filios, notiſſimum eſt; de quibus in Commentario prævio.*

ANALECTA.

Prater fragmentum homiliæ S. Adalberti de Sancto noſtro, VEnio *nunc ad analecta. Habemus ecgraphum, ex tomo, ut ſignatur,* 109 *Ms. bibliothecæ Caſinenſis, in litteris, ut adſcribitur, Longobardicis, cum hoc titulo:* In natale S. Alexii confeſſoris

A fessoris. Lectio S. Euangelii secundum Matthæum : In illo tempore dixit Symon Petrus ad Jesum : Domine, ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te ; quid ergo erit nobis ? & reliqua. Homilia venerabilis Adelberti episcopi. *Acta ipsius illustrata sunt tomo 3 Aprilis, à pag.* 174. *Floruit exeunte seculo* X; *obiit anno* 997, *prout ibidem tunc diximus. Pagina verò* 178 *homilia hæc differtur in præsentem diem unà cum variis* S. Alexii *miraculis ; quæ ex promisso nunc excudetur magis propter antiquitatem, quam propter meritum, cum nihil novi de Sancto nos doceat ; rescissis iis, quæ in principio scribit auctor de præmio illorum, qui Christum sequuntur in voluntaria paupertate, quæque ad ascéticos potius quam historicos spectant. Meminit de ea Baronius ad annum* 1001, *num.* 19, *additque ipsam in ecclesia SS. Bonifacii &* Alexii *Romæ dictam, quod repetit anno* 1004, *num.* 8. *Et vero dictam fuisse isto loco, colligitur ex verbis, quibus affatur auctor in fine auditores suos.*

B *dantur variæ ipsius miracula.* 2 *Post homiliam sequuntur in laudato codice miracula, de quibus partim etiam Baronius dicto anno* 1001 *&* 1004, ab auctore, *ut ait*, ejus temporis *conscripta. Miraculum secundum narrat tamquam auritus testis : tertio adfuit : ex altero, quod refertur num.* 9, *colligitur non scripsisse ante annum* 1004 ; *sicut argumento est lues Romana, quam recenset, & Joannes PP. ; quibus ex Baronio addi potest epitaphium nobilissimi ac ditissimi Joannis Canaparii, dicti monasterii monachi. Videri etiam de his potest Severanus parte* I, *à pag.* 371, *num.* 13. *Ex characterismo, qui relucet num.* 16, Benedicti episcopi Portuensis, *eruitur, auctorem non scripsisse ante annum circiter* 1012, *quo ipse subscripsisse diplomati Benedicti VIII notatur apud Ughellum tomo* I *Italiæ sacræ, col.* 108 ; *cujus tamen pontificatûs exordium alii differunt ad annum proximè sequentem. Ceterum apographum nostrum, quoad potuit, cum editione Baronii collatum est ac correctum. Idem factum de miraculo, quod narratur de manto (vox ista dilucidari potest ex dictis de manto S. Henrici imperatoris tomo* 3 *Julii, pag.* 782, *num.* 71) *ab Ottone III imperatore* S. Alexio *oblato &c. ; cujus narrationis fragmenta etiam habemus, desumpta è Ms. monasterii SS. Bonifacii &* Alexii, *Romæ ; quæ fideliter à se transscripta huc misit Româ* XXV *Novembris* 1650 *Henricus Landanus noster, quondam pœnitentiarius Pontificius Belga (quantum colligo ex ejus litteris) apud S. Petrum ; qui notatur in apographo Necrologii provinciæ nostræ Societatis Flandrobelgicæ obiisse Hafniæ* 2 *Maii anno* 1659. *Unde præterea descripsit illa, quæ inde nos daturi sumus à num.* 14 ; *ubi notatur oculatus testis, idem, ut conjicio, qui supra ; officio aliquo fortasse perfunctus in curia Romana ; cum num.* 16 *dicat, se* impeditum servitio summi Pontificis.

C

HOMILIA

S. Adalberti, episcopi Pragensis ac Martyris,

Ex tomo 109 Ms. bibliothecæ Casinensis.

S. Alexius Christi vestigia secutus,

HUjus *homiliæ partem rescindimus, ac partem damus, prout jamjam monuimus. De* S. Alexio *sequuntur ista :* Hujus rei & in nobis, fratres cariſſimi, sæpe exemplum sumpsimus, cum alicubi pro rerum necessitate digredientes, cuncta nobis monasteriorum habitacula quasi propria patere cognovimus. Cunctos in nostrum obsequium sinceriſſima devotione pronos aspeximus, & maximè in beatæ memoriæ Patre nostro Alexio, cujus hodie venerandam assumptionis diem debita solennitate recolimus, totum lectionis hujus tenorem videmus perfectiſſimè esse completum. Derelictis enim omnibus secutus est Christum, quando spretis omnibus, patre videlicet & matre, necnon sponsa cum carnali amore atque servis & ancillis, universaque substantia, marinis fluctibus nimio cum labore superatis, Edessam Syriæ tandem pervenit ad urbem ; ubi perfectam vivendi normam longo usu didicit, & despecto mundo, injuriis, opprobriisque, fame, & siti, frigore, atque nuditate mortificato corpore, Christum totis desideriis sequebatur. EX MSS.

2 Sciebat enim ipsum in Euangelio dixisse : Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ possidet, & secutus me fuerit, non potest meus esse discipulus. Cumque hæc Dominica præcepta diuturno tempore ibidem exequeretur, divina voce manifestatur hominibus : ac ne vanæ gloriæ, incurreret culpam, inde abscedere disposuit ; ac sic dum Tharsum causa occultandi proficiscereturr ; Deo volente, vi ad patriam reversus est. Cumque à patre pro paupere susceptus esset, ut audistis, in domo propria, ut peregrinus, manebat. O quanta constantia, quantaque ejus fuit patientia! Quis enim narrare poterit quantas tentationes, quantosve fluctus in sui sacratiſſimi pectoris arcano pertulerit, dum patrem pro se tanto mœrore affici conspiceret, sciret etiam matrem nocte dieque in fletu & gemitu perdurare ? Videbat insuper servos proprios deliciis abundare, vestibusque pretiosis indutos incedere, & se ab omnibus contemptui haberi : tolerabat adhæc opprobria, irrisionesque eorum, & quasi jam mortuus seculo, solo tantum spiritu Christo vivebat. *in ignominia,* E

3 Nam quomodo ipse adhuc fragili circumdatus corpore hæc tot incommoda sufferre valeret, nisi divino amore ejus cor intus accensum arderet ? Sed ista omnia divinâ agebantur prudentiâ, ut ei accresceret gloria, & nos exemplo patientiæ illius ad eadem sectanda instrueret. Nosse etenim convenit fraternitatem vestram, quantam gloriam per patientiam apud Deum promeruisset, ut divina voce Homo Dei sit appellatus, & ejus oratio pro scelere totius Romani populi accepta esse diceretur. Magni etenim meriti est, fratres mei, hominem Dei divina voce appellari, quoniam cum prophetæ filii hominis, & non Homines Dei, ab eodem Domino sunt appellati ; iste quasi quodam privilegio Homo Dei est nominatus. Sicut ipse singulari præ ceteris dimicavit certamine, ita speciali vocabulo à Domino meruit nuncupari. *pro Deo tolerata, Homo Dei nominari meruit ;* F

4 Cum enim carnales nuptias amore divino inflammatus contempsit, Dominico meruit thalamo copulari, atque inter illa Innocentum agmina, agnum sequentia, connumerari, qui cantant canticum novum ante sedem Dei & Agni. Hi sunt enim qui cum mulieribus non sunt coinquinati : virgines enim sunt, & sequuntur Agnum quocumque ierit. Merito *vocabulo singulari ob singularia merita donatus,*

EX MSS. Homo Dei, id est templum Dei, hospes Christi, habitaculum Spiritus sancti effectus est. Jure dictus est pro Roma orando exaudiri, qui in Roma singularem studuit ducere vitam: & benè ei congruit sermo Dominicus, qui dicit: Qui dimiserit uxorem aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

ac centuplo evangelico. 5 Quod enim pro Christo dimisit, hoc centuplum accepit: quia nimirum centuplo majus ei fuit meritum castitatis inter continentes propter fructum Spiritus, quam inter lascivientes quondam propter desiderium carnis: filios etiam, quos carnaliter tunc habere despexit, nunc centuplum accipere meruit spiritales. Centenarius quippe numerus, ut sæpe dictum est; perfectionem figuratè denunciat. Nos namque licet nec servi appellari digni, filii tamen ejus sumus; quia nos in hanc suam domum *a* sub monastica professione pius apud Deum intercessor congregavit. *a*

B Nos sumus ejus filii, quos diversis carnaliter editos parentibus in unam sanctæ professionis familiam spiritaliter non cessat coadunare. Nos sumus filii ejus, si iter virtutum ejus imitando tenemus; si non à patientia, quam in se ostendit, torpendo deflectimus.

Auditores hortatur auctor ad Sanctum imitandum. 6 Unde necesse est, fratres charissimi, ut tamquam boni filii, & tanto parente digni, exempla illius sanctissimæ vitæ sequi curemus. Non nos à vestigiis tanti Patris sequendis, ulla animæ vel carnis illecebra revocet, quatinus & ipsi, qui carnales affectus substantiamque reliquimus terrenam; qui uxores ducere, ac filios carnaliter procreare angelicæ conversationis amore fastidivimus, à Rege cælesti virtutum spiritalium merito, & in præsenti centuplum accipere de societate Sanctorum, & in seculo venturo vitam possidere mereamur æternam. Quod ut obtinere possimus, toto mentis affectu ejus patrocinia imploremus, cujus natalitia celebramus *b*. Dat nobis fiduciam hæc implorandi, qui eum pro Roma orantem se exaudire promisit. Ipse enim qui nos ammonuit orationem ejus quærere, per ejus merita nos exaudire dignetur. Qui trinus in personis, & unus in substantia vivit & regnat in secula seculorum. Amen. *b*

C

ANNOTATA.

a *Hinc colligi videtur, homiliam istam dictam à S. Adalberto Romæ in monasterio aut templo SS. Bonifacii &* Alexii.

b *Ex his verbis, ac superioribus num.* 1, cujus hodie venerandam assumptionnis diem debita solennitate recolimus, *liquet, dictam esse hanc homiliam festo* S. Alexii, *eodem, ut suspicor, die, quo hodiedum colitur apud Latinos* 17 *Julii.*

D

MIRACULA

AB AUCTORE ANONYMO SECULI XI CONSCRIPTA,

Ex eodem codice Casinensi, collata ex parte cum Baronio ad an. MI & MIV, & Ms. monasterii Hieronymianorum SS. Bonifacii & Alexii Romæ.

Puerulus quidam incurabilis,

C*Um ea, quæ contextum miraculorum illustrare possunt, allata sint paulo ante, lectorem eò remittimus, ipsumque illorum contextum subnectimus.* Muliercula quædam, Ceræ veteris *a* habitatrix, habens filium, tanta infirmitate depressum, ut circum habitantium medicorum nulla ratione posset curari, Romam flebilis petiit, putans invenire aliquem in hac doctissima Urbe, cujus sagaci opere mederetur. Quæ non paucos tentans medicorum, optatæ salutis nullum potuit invenire collatorem. Cumque jam nimium fatigata nesciret quid ageret, dictum est sibi à sua hospite: Cur non, soror, filium tuum ducis ad oratorium S. Alexii, cujus festus dies colitur *b*? Multos infirmos sanitati datos ejus intercessione vidi & audivi. Et quia, ubi hoc requiram, inquit, ignoro. Et illa: Mittam tecum, quæ eo te ducat. Mox femina nimis credula facta, mercata est oleum suo paupere denario. Audierat fortè, Non apparebis in conspectu Dei vacuus. Quod ante altare Venerabilis noctu incendit, filiumque suum juxta jacere fecit. *a* *b*

ope S. Alexii sibi apparentis sanatur. 2 Quo pernoctantes, nullum signum sanitatis æger meruit; sicque expletâ Missâ, desperata cum filio rediit. In subsecuta denique nocte ambo *c* visi sunt puero dicentes: Filiole, esto sanus, & citius recurre domum nostram, ibique Deo gratias age, quas vales. Qui excitans matrem, ait: Mater surge: eamus ad ecclesiam Sanctorum, ubi heri fuimus: quia eorum verbo sanus factus sum: hîc namque fuerunt & adhuc prope sunt. Cumque mater verum fore *d* cerneret, quod dicebat puerulus, ait cum lacrymis: Surge, eamus, fili: pro certo enim scio, quia ideo te heri non curaverunt, ut non futuri frangantur, si mox, ut petierint, petita beneficia non consequuntur. Quo simul advenientes, egerunt gratias Deo & Sanctis ejus; vovensque filium, læta recessit per totam Urbem diffamans & prædicans in nomine Domini, quod sibi accidit. Amen. *c* F *d*

Mercator à pyratis captus, 3 Quodam præterea Leone *e*, quem multi vestrum mecum scierunt *f*, referente dici, quod narro. Convicaneus sibi fuerat quidam Georgius de Antia *g* dictus, satis erga monasterium horum devotus; qui persæpe illi exponere *h* erat solitus, quod sibimetipsi evenerat. Quodam tempore negotiationis studiò suo navigio profunda sulcabat maria: ubi dum vagaretur, contrario vento agente, piratæ ex improviso supervenientes *e* *f* *g* *h*

tes *i*, illum ceperunt cum ſociis. Quos cunctis bonis privantes, ut competebat, partiti ſunt, & ne liberâ vitâ fruerentur, loris inhumaniter ſunt adſtricti, ad Hiſpaniamque tranſlati, provinciam olim Romanorum jugo domitam, nunc coalitis *k* nepotibus recalcitrantem. Hîc autem quanto major eſt ſcitus, tanto eſt arctiori cuſtodiæ datus: quanto locupletior cognitus, tanto illi ſolicitior cuſtos eſt poſitus. Tunc verò primùm expertus eſt divitias lædere poſſeſſorem, & potienti obeſſe honores. Quâ cuſtodiâ ultra modum maceratus, fame ſitique cruciatus, neſciebat, quid ageret, quidve conſilii caperet. Longè aberat cara uxor, conſiliorum omnium intima; longè aberant nati, vicini & propinqui. Solus vitalis ſpiritus inerat miſero: cujus impulſu horum Sanctorum recordatus eſt, cujuſque forent potentiæ, expertum habens, taliter cœpit:

i

k

SS. Bonifacium & Alexium invocans, liberatur.

B

4 Domini mei Bonifaci, & Alexi, vobis me ſemper commiſi: adjuvate me. Cui ſtatim; tales apparuerunt, quales in eccleſia pictos illos viderat, dicentes: Ecce adſumus; vade lætus. Et excutientes vincula, publicè de carcere illum traxerunt. Qui ignotum iter carpens, ſine errore citiſſimè Romam venit; & ut haberemus, unde in commune magis lætari potuiſſemus, non eſt ab aliquo interrogatus, unde veniret. Ingredienſque Urbem, non antea domum, vel filios, quam Sanctum petit cœnobium; quomodo viſibiliter ſeſe Sancti liberaſſent, cum lachrymis & inevitabili ſingultu referens, ad laudem & gloriam [Domini Jeſu Chriſti *l*] Dei viventis & regnantis cum Patre & Spiritu ſancto per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

l

Servus homicidii reus, captus ac plectendus, m

C

5 Neque prætereundum puto, quod, licet per extremum *m*, mihi modernis temporibus claruit. Fratres quidam Teutonici bene religioſi, horum Beatiſſimorum famam audientes, præfatum locum pura caritate vincti petere, ibique vitam finire decreverunt. Quorum votum piiſſimus Conditor prænoſcens effectui mancipavit. Namque venire permiſit, ſed in longum eorum vivere non protraxit, ut cito cum eis eſſent in cælis, quos in terris per juga montium, per vallium concava indeficienti deſiderio quæſierunt. Hi verò ſervientem quemdam, Vizolum * nomine, ſecum duxerunt: quem abeuntes in monaſterio reliquerunt: ubi non multum morans proprios caroſque abſque abbatis reviſit licentia. At priuſquam ad eos perveniret, in manus divitis, cujus olim propinquum impia manu jugulaverat, incidit: qui capiens eum, arctæ dedit cuſtodiæ; compedibus manicisque vinciri juſſit ferreis, ut poſt triduum cum judicis eum puniret legali ſententia. Reus autem ipſe toto hoc triduo ſanctos Bonifacium & Alexium invocat propitios.

m

** Hieron. Wizolum*

invocat Sanctos; & ab eiſdem mirabiliter liberatur,

** ita etiam Hieron. pro ſuſcepturus.*

6 Ea vero nocte, in cujus mane erat ſententiam ſuſcipiendus *, vidit prope ſe duos albatos viros conſiſtere, quos cum requireret, qui eſſent; aiunt: Nos ſumus, quos invocas propitios. Sed dic, age, qua fronte? qui de monaſterio noſtro fugiendo exire voluiſti. Quibus ille: Minimè peccare miſer parabam. Et Sancti: Peccabas certè, & ad injuriam noſtram pertineret, ſi hoc inultum tranſiret: ſed quia ultione ſuſcepta vis à nobis juvari, exi ſecurus vinculis *n*, & ſis noſtri, quoad vixeris, incola monaſterii. Quorum promiſſionibus erectus in ſpem, ut eſſet certus *o*, à ſe ipſo excuſſit vincula, & poſt eos per ſubapertam portam exiens, poſtpoſitis parentibus, monaſterium adiit, numquam ad eos reverſurus.

n

o

in eorum monaſterium, quod antea deſeruerat, reverſus, ubi exemplariter vixit:

7 Hic igitur quantum peccaſſe ſe recognovit, tantum libentius atque devotius ſerviebat: qui ſæpius ſe fugacem appellans, ſtudioſiſſime equos fovebat: propriis humeris ad coquinam ad fratrum utilitatem ferebat aquam: per quem etiam evenit, quod narro. In feſta [luce] horum Sanctorum causâ caritatis reſidentibus epiſcopis, abbatibus, judicibus, & de Romano clero aliquibus, de quibus unus fueram ego, ad menſam abbatis, dignum viſum eſt, ut vinum frigida temperaretur aqua: hinc quia calidum, inde quia præ naturali fortitudine impotabile videbatur.

illuſtri ad ipſorum invocationem honoratus miraculo.

** Hieron. Uuizolo*

p

8 Ex conſuetudine quidem aſtanti Vizulo * præcipitur, ut de puteo eccleſiæ, quia frigidior erat; aquam citiſſimè ferret: qui obediens, concitus laguenam *p* implevit, & ſuis humeris per ſcalam, quæ ad dormitorium ducit, portabat. In cujus ſummitate diabolus, invidens caritati reſidentium, & fratris obedientiæ, laguenam de humero projecit, & per gradus uſque ad terram coëgit. Mira fides! Nam eo clamante, S. Bonifaci & Alexi adjuvate me, ruens laguena ictus accipiens, quot erat gradibus ſcala ſubnixa, non eſt in aliquo læſa, & ut majus audiens obſtupeſcat, aliquid aquæ non eſt effuſum. Quam iterum ſuſcipiens, ad nos *q* detulit, & prodente pallore eventum rei ſeriatim nobis expoſuit; quo audito, non vino mixtam, ſed puram omnes bibimus, glorificantes Dominum: qui ſemper eſt mirabilis in Sanctis ſuis. Amen. *Sequebatur hic in apographo noſtro hiſtoria de Francone quodam Maringo, patrocinantibus SS. Bonifacio &* Alexio *ad meliora converſo, ac felici morte perfuncto in monaſterio iſtorum Sanctorum Romæ. Verum quandoquidem illa, nonnullis hinc inde reſciſſis, in Commentario prævio ad Acta S. Bonifacii, die* XIV *Maii, pag.* 280, *num.* 4 *producta fuit poſt Baronium tomo* XI *Annalium ad annum* 1004, *num.* 8, *qui eamdem plenius refert; eo lectorem remittimus. Non tamen eadem hiſtoria eſt pars homiliæ, ſicut eodem num.* 4 *innuitur, ſed, ut ibid. Baronius,* reperitur .. poſt *iſtam* homiliam. *Pergit noſtrum apographum.*

q

F

Chlamydem ab Ottone 3 Imp. S. Alexio oblatam, ſed ab abbate Adalberto alienatam,

9 Divæ memoriæ tertius Otto *r* Romanorum imperator Auguſtus locum hunc toto mentis diligebat affectu, cui dona multa largitus eſt, non dubitans ſe recepturum recompenſationem à juſtiſſimo judice Deo, ſuffragantibus meritis Sanctorum Chriſti martyris Bonifacii, & confeſſoris Alexii. Inter quæ mantum *s*, quo tegebatur coronatus, in quo omnis Apocalypſis *t* erat auro inſignita, eis ſupplex obtulit, & altari ſancti Alexii decentiſſime coaptavit, perpetuo inibi manſurum optans. Cujus votum ſtocci pendens Adalbertus abbas, de quo multa dicere dignum modo non arbitror, ut erat impudens, veſtem ipſam non causâ utilitatis monaſterii, ſed, nequitia ſua cogente, aliquibus dedit in pignore *: apud quos manſit; quouſque, ſcelere ſuo petente, vitâ privari meruit. Quæ denique veſtis deinde venta eſt *u* ad manus cujuſdam primicerii judicum nobiliſſimi & prudentiſſimi: qui ſeculari prudentia potius fer-

r

s

t

** Baronius in pignus.*

u

A. ANON. SEC. XI.

fervens, non eam agnitam reddit Sanctis *x*, ſed quaſi proprium theſaurum ſervandam in arca retruſit *.

10 Cujus clariſſimi Confeſſoris nuditatis & expoliationis Deus miſeratus, ſicut poſtea rei probavit eventus, nequiſſimo miniſtro flagellandi eum poteſtatem tribuit: qui ſciens pœnitentiam Regis pro uxore Abrahæ per flagella rerum deſignatam, non à poſſeſſis rebus, ſed ab ipſo poſſeſſore cœpit flagellum, malens illum ex improviſo extinguere, quam *y* flagellatum ad pœnitentiam reverti. Namque obviavit ſibi * juxta propriam domum & inter catervas comitantium equitum, de equo aſperè * depoſuit, ac eliſum paralytica infirmitate attrivit. Fit exſanguis, fit pene exanimis: currit anxia uxor, currunt fratres, & tota flebilis domus mirantur, & deflent miſerum cadaver: fit ſtrepitus concurrentium, fit luctus maximus. Tandem manibus eorum introducitur domum, non ut [ei] mederetur *, ſed ut defuncto debitis potiretur. Mox pietas Dei affuit immenſa, volens ſibi *, cur evenit, clarius oſtendere, & vitam ſibi * ſervavit, ac oſcitare coëgit *z*? Fiunt alta ſilentia, imponitur módus gemitibus; quæruntur medici; nec inveniuntur; qui proficere valeant. Expectabatur itaque ſola medela Dei per aliquot dies.

11 Cum ecce intempeſtæ noctis ſilentio, ut firmius haberetur *aa*, non uxori, non filiis, non propinquis, ſed ſibi paralytico, ſibi muto, ſibi omnem cibum faſtidienti viſi ſunt ſancti Bonifacius & Alexius (ſicut idem retulit) torvè in ſe * aſpicientes, ac agitantes capita & dicentes: Putabaſne te ſanum noſtra veſte uti, nobis exſpoliatis? Quos cum requireret tremula voce, qui eſſent, vel unde: aiunt, Ego Bonifacius ſum; iſte vero eſt homo Dei Alexius, quem tu exſpoliatum habes. Et converſus, ſuſtentans pallium auro gemmiſque inſigne, quo tegebatur, oſtendit humerum S. Alexii, confitentis verecundiam rubore, nudum; quem cum vidiſſet vitro puriorem, lacte candidiorem, cœpit plus ex ipſa viſione quam languore deficere: iterumque audiri *bb*: E lecto iſto valens non ſurges, priuſquam veſte mea, pro qua percuſſus es, induar.

12 Qui miti voce lætus evigilans, balbutiendo conjugem, qui hactenus nec os aperire poterat, appellat ſuam. Cara conjux, compatrem meum Leonem, & ſpiritalem patrem meum Benedictum *cc*, epiſcopum Portuenſem, ad me venire citiſſimè facito; erat enim [Benedictus] *dd* in divinis & humanis rebus diſertiſſimus. Quibus accerſitis, quæ audierat, ſeriatim expoſuit. Tunc Epiſcopus, piâ lætitiâ perfuſus, talia cum lacrymis cœpit: Gloria tibi Chriſte, gloria tibi Domine, qui iraſceris, ut placeris; flagellas, ut indulgeas; percutis, ut ſanes. Gloria tibi, bone Jeſu, qui loquentem me audire facis: quem mortuum penè dimiſi. Procurator animarum & corporum, tua medicamina non curant criticos dies *ee*, non petunt Indica pigmenta. Et converſus ad ægrotum, lacrymis madefactum, dixit: Fili redde vestem, ut reddaris ſanitati; credens quia infectum non remanebit, quod amici Dei tibi interminati ſunt.

13 Cui ægrotus: Pater, jam vellem, ut ſupra corpus Domini mei Alexii [veſtis] jaceret. Nam & ipſum tempus, quo fiat, maximum * mihi videtur. Statimque allata eſt veſtis, quam tollentes venerunt ad monaſterium gallicinio ejuſdem noctis, & ſupra venerabile corpus S. Alexii eam poſuerunt, ſicque revertentes, quem jacentem reliquerant, ſedentem & glorificantem Deum viva voce invenerunt *ff*. *Hæc è dicto codice Caſinenſi; reliqua ex Ms. monaſterii Hieronymianorum Romæ, ſicut præmonuimus; fragmentis, de quibus facta eſt mentio, ſubdita, eodem, ut putamus, auctore.*

14 Quoniam * verò his, qui ſeſe totâ fiduciâ petunt, celeriter ſubveniant, vel quam miſericorditer de ſe præſumentes exaudiant, miraculo, non ab aliquo relato, ſed à me ipſo referam viſo. Eidem monaſterio quidam quartus præfuit Abbas Adhelelmus *gg* nomine, bonæ qualitatis, atque piæ hilaritatis, ut cognoſcebam, homo, qui poſt Dominum omnem fiduciam ponens in his duobus luminaribus hujus almæ civitatis, Bonifacio & Alexio, ita ut, ſi quis aliquid caritatis, benedictionis, alicujuſve juvaminis peteret, non niſi cum eorum auxilio facere promittebat. Si quis ei forte prætendebat inſidias, horum meritis nihili pendere ſe confidenter dicebat; hos petebat in proſperis, hos & in adverſis, his ſupplicabat in lætis· hos & in triſtibus rogabat eventibus: hic enim vi febrium correptus, nec non Caniculæ æſtu defectus, cum pene totis viribus, totiſque officiis corporis, etiam linguæ perdidit miniſterium; lethargum quoque patiens, ſuæ mentis per decem dies amiſit & proprium. Palletur vultus, rigeſcunt brachia, & certatim omnes actus mortis dant indicia. Judicares corpus exanime, niſi quid palpitaret in pectore. Fratres faciebant exequias, & alii præparabant mauſoleum.

15 Inerat tandem eis [tam de] amittendo paſtore triſtitia quam de prolixa expectatione illius obitus miſerabile tædium. Poſt quos itaque dies, ſicut ſæpius referebat, ab eiſdem Sanctis clementer excitatus, & menti redditus eſt. Qua recepta, languida voce, & vix valente, optata prodere; me accerſiri rogat. Cujus nuntium cum à longe perſpexiſſem anxium, mœrore afficior, eum putans mortuum, quem viventem, & me ad ſe ire rogantem nuntiabat. Cucurri denique gaudens, ad lectum ejus uſque expeditus veniens, lacrymas fudi præ gaudio: erat enim ille mihi benevolus, & pro amore Dominorum ſuorum ego ſibimet valde obediens. Cui volenti mihi ſuam paſſionem retexere, cœpi ſuggerere, ut aliquid cibi ad ſuam recreationem ſumeret, quoniam defectio intercidebat ſibi anhelitum. Qui reddidit talia ſupplex: Scias me, beatiſſime, omnia faſtidire cibaria, nec deſiderare ad mei refectionem aliquid præter unum, faſianum ſcilicet, quem ſi habere potuiſſes, eſſet mihi ſalutiferum antidotum, & recuperandæ ſalutis ſpes firmiſſima.

16 Cujus verba inania credens, quod abſque multo labore nec reperiri poſſit, aio: Putaſne tua mente loqueris? Et cujus? inquit. Mea denique. Cui cum reſiſtere vellem, quia impeditus ſervitio ſummi Pontificis; quò inveniri poterant, longius ire nequive-

* *Baron.* ſervandum in captam retruſit.

nlc. ſcitur Deus gravi morbo in primicerio judice:

y

* *Baron.* ipſi.

* *Baron.* aſpero.

* *Baron.* mederentur.

B

* *Baron.* ei

* *Baron.* ei, *ut pluries infra* ipſi.

z

à quo non ſanandus declaratur ab apparentibus ſibi SS. Bonifacio & Alexio,

a a

* *Baron.* in eum.

b b

C

niſi illa reſtituatur;

c c

d d

e e

D

quod cum eſſet factum, ſanitatem recuperavit.

* *Baron.* longius.

f f

Adhelelmus abbas monaſterii SS. Bonifacii & Alexii,

* Quam

g g

E

deſperatiſſima infirmitate laborans,

F

faſianum,

A quiveram; quò ire poteram, non inveniebatur, cœpit me urgere talibus; Cur non præsumens Dominorum meorum potentia per te ipsum concitus pergis, & quem cupio confidenter quæris? Numquid non potens est Deus meritis ipsorum etiam in domo tua dare, quod opto? Cur non cum Jacob sub festinatione certas pro recompensatione benedictionis petitum patri offerre? Sed cum Esau, tarde venationem agente, spatiaris? Sicque me increpatum, me ulcêre * studuit, inquiens jocando: Vade fili, vade cito, quoniam in hoc labore venationis Domini mei aderunt tibi comites.

*urgere.

17 Hac jussione suscepta, non ut pro fa- *quæri jussum,*
siano irem, sed solummodo ut non eum ad iracundiam provocarem, cessi. Cumque horâ nonâ transactâ domum rediissem, cœpi circumstantibus referre, quod ille dixerat, & petierat. Tunc unus illorum dixit: Scimus, Domine, quia fasianum nulla ratione tam cito habere poteris. Accipe consilium meum, & eamus perdicem venantes; hanc si nobis Dominus dederit, aquâ coctam sibi offeramus, fasianum mentientes, quam debilis ipse minime discernit. Cujus consilio accepto, per
B viam Appiam descendi; & veniens, ubi Dominus apparuit, quo nullus nostræ ætatis fasianum viderat, cœperunt mei cum canibus quærere, & quærentes perdicum turmas levaverunt. Postquam accipitrem dimiserunt, qui, ut erat adhuc indoctus, & indomitus, non post eas abiit, sed reversus in altissimo pariete sedit. Cumque appellaretur more venantium, redire distulit. Iterum atque iterum appellatus, nec oculos declinavit. Descendimus, sedimus, per duas ferme horas expectavimus.

18 Iterum appellatus est, nec reversus est. *& mirabiliter repertum*
Qui, ut postea probavimus, erat sedens & exspectans. Et ecce fasianus unus è longinquo, tanto veniebat volatu arreptus, ut ipso deficeret, etiamsi accipiter abesset, & quasi diceret: Descende post me. Sub ipsius pectore transcurrit, ad quamdam veprium densitatem tendens. Cujus volatu, immo Sanctorum impulsu accipiter impiger factus, descendit, &, cujus similem numquam viderat,
C in ipsa veprium densitate cepit. Quod nos videntes cucurrimus, utrumque cepimus: & osculantes terram, per unam horam Deo gratias egimus; & esse, ut dixi, per omnia probavimus. Si habueritis fidem, ut granum sinapis, dicetis monti, Transfer te, & transfertur.

19 Fasianum igitur illum petenti patri læ- *accipit, & convalescit.*
tantes portavimus, & per ordinem cuncta narravimus: qui accipiens eum, ovans magis de indulto sibi beneficio Dei, & Dominorum suorum, quam de illius avis comestione, recreatus est. Et fuit illi ad miraculum, quoad vixit: nobis autem, posterisque nostris ad laudem omnipotentis Dei, & gloriam horum Sanctorum per infinita secula seculorum. Amen.

20 Huic itaque simile, quod eidem patri *Deficientibus piscibus,*
accidit; & tam à se, quam ab aliis mihi relatum est, alterum prædicabo miraculum. Quo tempore curiosus ipse cellam sui mona-
h h sterii, sitam in insula, quæ Astura *h h* dicitur, solicite visitabat rector; juxta quam veniens, parvo lintre vectus, transnatat humidus medium amnis: nam in duo divisus insulam totam amplectitur, & quasi quadam Parisiaca * amœnitate refertam, delectabilem reddit. Ubi cum descendisset, oratorium sanctæ Dei Genitricis ingressus, flexis poplitibus solicitam fudit orationem. Quâ expletâ, totus placidus erigitur pater, & filios ibidem degentes paterna benedictione festivè accumulat. Unde egressus, ante fores ecclesiæ prope ripam fluminis unà cum eis consedit; quibus multa salubria ministravit monita, multaque priorum exemplis pigmentata præbuit dogmata.

A. ANON. SEC. XI.
an. paradisiaca?

21 Inter quæ unus illorum, qui ceteris *dictus abbas ope sanctorum Bonifacii & Alexii fretus, illos asferendos prænuntiat:*
præerat, talem prorupit in vocem: In adventu vestro ultra quam dici possit congaudemus, optime pater, sed hoc mœrore nos conficit, quod ad refectionem vestri, piscium habemus nullum, advenire vos nescientes; propter hoc minime laboravimus, neque etiam tempus hoc dabat. Cui subridens pater, talia dixit: Filioli, adhuc & vos modicæ fidei estis? Numquid non absque vestro labore Christus meritis Dominorum meorum Bonifacii & Alexii piscibus nos reficere poterit? Magna pro eo sustinuerunt, sed majora promerentur: committebat enim se semper, & ubique, ut dixisse me memini, suis specialibus Dominis, & potentia eorum confisus, adjiciens inquit: Non prius petam sacram mensam, quam de innumerabili piscium Domini multitudine ipsi amici ejus nobis conferant.

E

22 Quibus non recte intellectis, putantes *ad cujus pedes unus miraculiter defertur è fluvio:*
secum pisces detulisse, ad alia cellæ utilia vertuntur fratres, & consilium hujus prudentis regulariter quæritant pastoris. Quo accepto, ad sextam Horam canendam ire deliberant, mensamque communi consultu præparare acceleraverant. Cum extemplo in medio fluminis piscis visus est exiliens; & quasi hamo piscaretur, ad pedes abbatis immissus. *Exempla Hæmorrhoissæ, Centurionis, mulieris Chananææ ad excitandam fidem breviter his inserta prætermittimus: & cum auctore pergimus.*

23 Quid egerit Abbas currente stilo pro- *qui præter naturalem suam capacitatem pluribus sufficit ad refectionem*
sequar. Piscem manibus accipiens in ecclesiam ivit; ante altare se prostravit, ac diutius orans multas merito lacrymas fudit; exurgensque pro gratiarum actione Deo sacrificium obtulit: quo peracto, ad mensam nimis rogatus venit, in qua cum delatus piscis esset, qui naturaliter duobus, ut multum tribus erat sufficiens, contra naturam ad clarificandum merita Sanctorum, & sinceræ fidei, duodecim dedit plenissimam refectionem. *Addi his posset miraculum aliud, quo S. Franciscæ Romanæ à diuturno atque incurabili morbo* S. Alexii *sibi apparentis ope sanata fuit: id quod paucis perstringitur in Actis ipsius die* 1x *Martii* * 92, *num.* 2. *In Vita autem ex Italico Latinè reddita res gesta innectitur anno Christi* 1398, *& paulo fusius exponitur à pag.* * 175, *num.* 6 *&* 7: *quam Severanus quoque inseruit breviter Monumentis sacris parte* 1, *pag.* 374, *& Odoricus Raynaldus eam memorat ad dictum annum* 1398, *num.* 41.

F

ANNOTATA.

a *Oppidum Thusciæ vetustissimum est, de quo Strabo lib.* 5, *aliique Geographi.*

b *Ecgraphum Hieronymianorum*, hodie colitur.

c *Puta SS. Bonifacius &* Alexius.

A. ANON. SEC. XI.

d Fore *pro* esse *apud antiquos non infrequens.*
e *Ecgraphum Hieron.* Leone Calvo.
f *Hieron.* cognoverunt.
g *Hieron.* Cantia.
h *Auctor ergo rebus, quas scribit, synchronus vel suppar.*
i *Hieron.* supervenerunt.
k *Hieron.* algentibus; *utrumque obscurius. Quid sibi auctor velit, divinare non lubet.*
l *Uncis hisce inclusa, non sunt in ecgrapho Hieronymianorum.*
m *Ex Hieron. ecgrapho pone* externum.
n *Hieron.* exi securus vinculorum.
o *Hieron.* ut essent cerea, *id est, tamquam si essent è cera confecta.*
p *Apud Cangium* laguna, laguenna, languena, *vulgo* lagena.
q *Indicat auctor, se auritum, & quasi oculatum testem referre, quæ narrat.*
r *Obiit Otto III anno* 1002 *Paternæ seu Paterni, castro Campaniæ; adisis tomum* 3 *Julii, pag.* 732; *& Baronium ad istum annum, num.* 2.
s *Pro hac voce, lectorem remisimus ad Acta S. Henrici imperatoris.*
t *Baronius legit* opere Phrygio erat *&c.*
B u *Hic & in fragmento Hieronymian. barbarè; Baronius habet* venit.
x *Baronius*, eam agnitam non reddidit Sanctis: *fragmentum Hieron.* non eam agnitam reddidit sanctis. D
y *Baronius*, quam post flagellatum.
z *Baron.* cœpit.
aa *Baron.* ut infirmus liberaretur.
bb *Baron.* iterum audivit.
cc *De ætate ejus actum superius.*
dd *Uncis inclusum nomen repetit Baronius; non fragmentum Hieronym.*
ee *Sunt judicatorii, ut ita loquar, seu decretorii dies morbi: de quorum differentia videri possunt Joannis Gorræi Definitiones medicæ pag.* 249.
ff *Hic finis narrationis præsentis apud Baronium; qui monet, Benedictum Cardinalem Portuensem, ex episcopatu Portuensi translatum postea fuisse ad cathedram Petri, prout habes ad annum* 1001, *num.* 20.
gg Adilelmus *abbas* monasterii S. Bonifacii *notatur præsens adfuisse unà cum aliis abbatibus, quando actum fuit Romæ de placitis quibusdam in favorem Farfensium sub Henrico Imperatore & Benedicto PP. anno* 1014; *ut videsis Mabillonium Annal. Ord. Benedic. tomo* 4, *pag.* 240; *instrumentum producitur ibid. in appendice à pag.* 704. E
hh *Locus est ac fluvius, isto nomine dictus in Latio seu Campania Romana, adjacens mari Mediterraneo.*

DE S. ALEXIO CONFESSORE EDESSÆ IN SYRIA.

I. P. COMMENTARIUS PRÆVIUS AD ACTA ARABICA.

§ I. Eorum occasio, notitia, auctor, ætas.

CIRCA AN. CDXII VEL CDXXXV.

Vitam Arabicam Latinè reddit, & huc misit noster Petrus Benedetti; C

IDem hîc, *qui supra, atque unicus* S. Alexius *datur, non alius aut duplex; novum tamen atque alium diceres; adeo nova sunt ac diversa, quæ de ipso narrantur in hisce Actis. Ne itaque cuiquam mirum ujit, quod duplex eidem Sancto præter morem aptetur commentarius. Id cur fiat, obiter nunc jam supra attigi, pluribus hîc rem deducturus. Dum enim in documentis Alexianis colligendis totus essem, intellexi Vitam* S. Alexii *Arabicam Romæ exstare. Itaque desiderio ejusdem flagrare cœpi; si fortasse in tanta tamque malè cohærente aliarum concordia, novæ ac melioris lucis aliquid inde hauriri posset. Hac spe nixus nihil putavi habendum mihi antiquius, quam ut de hac re certior fierem. Itaque nostrum patrem Petrum Benedetti, natione Maronitam, nostris in domo Professorum Romana in spiritu dirigendis præfectum, litteris compellare placuit, & rogare, ut annisu V. C. Josephi Simonii Assemani, pluribus laudandi, quo familiarissimè ille utebatur, copia nobis ejusdem Vitæ fieret; siquidem hoc juxta propositas à me tum temporis conditiones operæ pretium esse judicaret. Neque exspectationem fefellit prædictus Pater: etenim die* 1 *Julii hujus currentis anni* 1724 *meis, die* XX *Aprilis ejusdem anni datis respondens,* Rescribo, *inquit*, mittendo Acta S Alexii ex autographo Syriaco in Arabicum *(ab alio interprete)* & ex Arabico in Latinum sermonem à me conversa ex codice Vaticano, num. 55, exarato à quodam Abrahamo, monacho apud pagum Sadèd agri Damascenî anno Græcorum MDCCCLVI, Christi MDXLV. *Nec tantùm versionem misit Benedetius, sed ipsum quoque textum Arabicum; aliorum de versionis fide judicium non reformidans.*

2 *Porro panegyris est seu homilia, uti liquet è numero* 1 *&* 2, *in laudem Sancti, ex rebus ejus gestis adornata cum hoc titulo:* Acta sancti Viri Dei, qui & MAR-RISCIA, filii Euphemiani ex urbe Roma. *Porro de scriptura ita monet Benedettus:* Literæ, quibus hæc Acta scripta reperiuntur in Vaticano codice, Syriacæ sunt, lingua verò Arabica: nec enim plerumque Syri, cum Arabica scribunt, aliis litteris utuntur, quam propriis. *Ceterum Vitæ argumentum magna quidem ex parte, eodem, saltem quantum ad rei substantiam attinet, tenore procedit cum historia vulgari; verùm, ut leviora quædam, in quibus ab aliis differt, præteream; en tibi punctum prorsus singulare; dum Sanctus scribitur num.* 14 in urbe (*Edessa*) jejuniis, & orationi.. intentus ad mortem usque permansisse; *ac postea narratur per annos octo ac decem Edessæ commoratus, Edessæque mortuus ac sepultus fuisse. Hoc si verum est, quæ & quanta Actorum, prout ea superius à nobis producta sunt, pars concidat, satis patet; reditu ad suos Romam, & ibidem, post illum gestis in paterna domo, sus deque versis.* cujus datur notitia, F

3 *Jam verò ne difficultatem cuiquam moveat, quod Sanctus in ista Vita nominetur* MAR-RISCIA, *vel* RISCIA, *aut suspicionem injiciat, alterius ibidem sub isto vocabulo latentis Sancti, non* solutis iis, quæ objici possunt ex eo,

A *non autem* S. Alexii *res geſtas exponi ; juverit audire Benedettum in ſuperioribus litteris :* Nec ſcrupulum . . faciat, quod in his Actis non Alexius, ſed RISCIA appelletur : ſic enim S. Artemium, quia præfectus Ægypti fuit, Syri MAR-SCIALITHA nominant ; & ſcribunt in ſuo Kalendario ſub die 2 Auguſti, SANCTI PRÆFECTI ÆGYPTI. Et Kalendario conſonant Officia Syriaca edita & manuſcripta. Sic itidem Græci ſervam, quæ ob caſtitatem ab hero interfecta fuit Nicomediæ, S. Dulam : (*Græcè δοῦλη eſt ancilla, de qua ad diem* XXV *Martii, pag.* 554 ; *ubi habes dubium noſtrum de ſuppoſito iſto nomine ob ignorationem nominis proprii*) ſic demum Latini S. Adauctum natis vulgatiſque ex caſuali eventu nominibus appellarunt ; (*de quo agendum erit* XXX *Auguſti.*)

4 Porro S. Alexium Syri RISCIAM nominarunt ; quia proprium ipſius nomen fortaſſe reſcire minime potuerunt : nec enim in Actis à manſionario (*de quo infra*) ſcriptis, nec in Arabica eorumdem verſione ; ſed nec in hymno quodam Arabico, qui ubique hodie in Syria à pueris & feminis cantatur, uſpiam legitur. Inventum ab Edeſſenis nomen ſuſpicor ; qui cum à manſionario, S. Alexii arcanorum conſcio, audiſſent hunc eſſe patritium Romanum, nobiliſſimi ſenatoris filium, RISCIAM, hoc eſt principem appellare cœperunt, & ſub hoc vulgato nomine faſtis deinde ſuis Syrorum eccleſiæ inſeruerunt ; *prout obſervari addit ab Aſſemano in notis ad Chronicon Edeſſenum, mox citandis ; ubi Sanctus alio præterea nomine deſignatur, quod ex noſtræ, ut affirmat Benedettus, hiſtoriæ titulo hauſit. Ad hæc etiam Benedettus*, ubi occurrit MAR, Syriacum vocabulum S. RISCIÆ appoſitum hîc & alibi, ſciendum *monet*, titulum eſſe communem, DOMINUS MEUS, quem uſus deinceps proprium virorum Sanctorum aut in ſacra aliqua dignitate conſtitutorum fecit. *Videſis Aſſemanum tomo* I, *& aliis variis locis.*

quod Sanctus in illa,

B

5 Huc faciunt ea, quæ in dictis litteris præmiſerat Benedettus, & quibus ſuperiora confirmantur : Cultum porro S. Alexii ſub nomine RISCIÆ antiquiſſimum & Syris ſolennem fuiſſe, teſtantur eorum vetuſtiſſima Kalendaria ſub die III Novembris : & quamvis à Genebrardo edita, nec S. Alexii, nec S. RISCIÆ nomen habeant, habent tamen alia edita & manuſcripta. Et verò ea Genebrardi Kalendaria manca & imperfecta eſſe, aliunde mihi certum eſt. Sed nec de ea re dubitare nos ſinit non modo Syrorum ſed & Armenorum perpetua & uſque ad hæc tempora continuata traditio. Quocirca mihi his diebus P. Andreas Scandar, archipresbyter Maronita, narrabat, ſe annis proximè elapſis cum Edeſſæ moraretur, obſervaſſe, ab Armenis, dominis eccleſiæ, in cujus porticu S. Alexius vixit, cameram quamdam, in ejuſdem eccleſiæ veſtibulo ſitam, quotidie poſt Veſperas incenſo thure honorari ob memoriam S. Alexii, ſeu, ut ipſi nominant, Alexiani, quem ibidem verſatum fuiſſe, & orare ſolitum affirmabant.

clio nomine

C

6 Andreas Scandar ob laborioſam juxta ac periculoſam juſſu Clementis XI, glorioſæ memoriæ, profectionem in Orientem, conquiſitoſque & avectos in Urbem Syriacæ, Arabicæ, Græcæ & Hebraicæ eruditionis theſauros meritis laudibus celebratur apud Aſſemanum tomo 2, *pag.* 485 *Operis ſtatim laudandi, ubi primò in confirmationem nominis* S. AUCTORE I. P. Alexii, *in* RISCIAM *commutati, annotaverimus ex ſchediaſmate Benedetti, quod die* XI *Auguſti labentis anni* 1724 *accepi,* in Kalendario Syriaco Miſſalis Maronitarum . . ., Romæ nuper excuſo, S. Alexii memoriam indicato die III Novembris his verbis enunciari . . *quæ ſic ſonant Latinè :* DOMINI RISCIÆ, filiæ Euphemiani. *Quibus addit, in codice Vaticano Armenorum Kalendarium*, Alexianum *pro* Alexio *habere.*

appellatur.

7 De Vitæ auctore ita nos inſtituunt memorata Benedetti litteræ : Quonam autem tempore vixerit & ſcripſerit auctor hujus hiſtoriæ, *ex ejuſdem lectione diſcendum monet :* Rabulas enim, *inquit*, in Actis nominatus, eccleſiæ Edeſſenæ præeſſe cœpit ſeculo V ineunte, hoc eſt anno CDVII vel CDVIII (*imo potiùs paulo ſerius, ut patebit ex dicendis.*) Præfuit autem annos XXIII : (*pro quo citat Aſſemanum tomo* I, *pag.* 401 *&* 424.) Accedit præterea evidens pro noſtri auctoris antiquitate argumentum ex antiquitate codicis Scetenſis, prædicta Acta continentis, qui, ut laudatus Aſſemanus, teſtis oculatus & præſens affirmat, exaratus fuit anno Chriſti DLXXXIV, altero nimirum S. Alexii ſeculo : unde etiam colligo, Rabulam in Actis memoratum, non alium eſſe poſſe, quam Rabulam cognomento Magnum, Catholicæ fidei adverſus Neſtorianam perfidiam maximum propugnatorem : nullum quippe alium hujus nominis epiſcopum ante codicis prædicti epocham Chronicon Edeſſenum exhibet. *Et verò* Magni *cognomentum diſertè ei apponitur infrà in prædictis Actis num.* 20 *&* 27, *adeo ut collectio iſta pro eo hîc non fuerit neceſſaria.*

Ejuſdem auctor,

E

8 Opus autem, ad quod tum hîc tum alibi ſupra pluries nos remittit Benedettus, inſcribitur Bibliotheca Orientalis Clementino Vaticana, anno Chriſti 1719 *typis ſacræ Congregationis de Propaganda Fide Romæ excuſa, in qua Mſs. codices linguarum omnino duodetim Orientalium, in libri fronte enumeratárum, juſſu & munificentia Clementis XI, Pont. Max. ex Oriente avectos, & Bibliothecæ Vaticanæ addictos recenſuit, digeſſit, & genuina ſcripta à ſpuriis ſecrevit, additâ ſingulorum auctorum vitâ, Joſephus Simonius Aſſemanus, Syrus Maronita, ſacræ theologiæ doctor, atque in eadem Bibliotheca Vaticana linguarum Syriacæ & Arabicæ ſcriptor. Ex hujus præclariſſimi ac laborioſiſſimi operis quatuor tomis, quos auctor edendos promittit in ſua præfatione, prodierunt hactenus tomi duo priores, quos habemus ; in eorumque primo, cap.* 14, *pag.* 197 *tradit laudandum Rabulam præfuiſſe cathedræ Edeſſenæ ab anno Chriſti* 412 *uſque ad annum Chriſti* 435, *proferens chronicon Edeſſenum, cujus auctorem, nomine quidem & ætate non ſatis notum, ſicut habes cap.* 30, *pag.* 387, *videri vixiſſe circa annum* 550, *deducit ex eo, quod hiſtoriam ſuam ad annum* 540 *produxerit ; eamque ex archivo eccleſiæ Edeſſenæ deſcripſiſſe, oſtendi aſſerit ex initio, ex progreſſu, & ex fine ejuſdem ; ac breviter deinde id probat.*

quando vixerit,

F

9 Chronicon itaque illud apud ipſum pag. 401, *num.* 51 *habet iſta :* Anno ſeptingenteſimo vigeſimo tertio (*Chriſti* 412) Rabulas Edeſſenum epiſcopatum accepit. *Et pag.* 403, *num.* 59 : Anno DCCXLVI (*Chriſti* 435) die VIII Auguſti migravit ex hoc ſeculo. *Signatur hîc æra Græcorum, quæ & Seleucidarum ac Syromacedonum eſt, vulgarem Chriſti annis* 311 *antevertens. Eamdem epocham tradi affirmat laudatus Aſſemanus à Dionyſio patriarcha in Chronico : de quo ipſe tractat tomo* 2, *cap.* 16,

ex epocha Rabulæ Epiſcopi Edeſſeni,

AUCTORE J. P. *cap.* 16, *à pag.* 98; *& nos inter Patriarchas Antiochenos ante hunc tomum.* Rabbulum *ipsum nominat monachus Acœmetus, Vitæ S. Alexandri Acœmetorum fundatoris scriptor, cap.* 2, *apud Bollandum ad diem* XV *Januarii; ubi per ejusdem Vitæ decursum plura reperies, quæ ad istum Præsulem spectant, ac inter alia annos triginta in episcopatu decursos. Vitam illam in multis incusat, neque, uti apparet, immerito Tillemontius Monum. eccl. tomo* 12, *à pag.* 490; *non secus ac Sancti titulum à Bollando ipsi tributum: quem in Commentario prævio* § 3, *pag.* 1020 *videri sibi ait post annum* 435 *fuisse etiamnum aliquamdiu in vivis.*

in eadem Vita signati, 10 *Tillemontius verò pag.* 494 *mortem ejus illigat anno Christi* 436, *vel paulo post. Et tomo* 14, *articulo* 140, *pag.* 667, *occasione S. Cyrilli Alexandrini de Rabula agens, vitam ejus componit cum anno Christi* 437, *ex Breviario Liberati Diaconi, Parisiis edito anno* MDCLXXV, *& apud Labbeum tomo* 5 *Conciliorum à col.* 740. *Excerptum ex epistola Rabulæ ad S. Cyrillum, archiepiscopum Alexandrinum, ibidem legitur col.* 469; *hujusque ad illum rescriptum col.* 468. *De canonibus in Edessena synodo à Rabula sancitis, &* B *à Gregorio Barhebræo in Opere, quod inscribitur Liber directionum, laudatis, videri potest Assemanus pag.* 199; *ubi etiam antecessores ejus in episcopatu quosdam enumerat usque ad annum* 412; *quo sedere ipsum cœpisse, & non nisi annos viginti tres sedem continuasse usque ad anno* 435, *nexus supra adductis chronicis repetit; quem si sequendum censeas, jam Acta supra citata corrigenda erunt, & Pagius in Critica historico-chronologica Baroniana ad annum* 435, *num.* 34 *ea secutus. Sed tantillum temporis discrimen nos hic morari non debet. Sufficiat illud indicasse. Vixit porro auctor Vitæ Syriacæ* S. Alexii *sub Rabula, sicut modo diximus; vixit sub Rabula Sanctus* *ostenditur;* *ipse, ut jamjam dicetur, & sub eodem mortuus est.*

11 *Quo autem de laudato Syro auctore, & tempore mortis Sancti, quod ab ipso exprimitur, statuas, plurimum conducit nota Assemani, loco citato Chronici Edesseni subjecta: ad quam nos supra remittebat Benedettus. Sic ergo ea habet:* Sub Rabula claruit S. Alexius Romanus, quem Syri.. MAR-RISCIA, &.. GABRA D' C HALLAHA, hoc est sanctum Principem, Virumque Dei appellant; ut in titulo Vitæ ejusdem notatum legi in vetustissimo codice Scetensis Syrorum monasterii, scripto à Thoma diacono Edessено in monasterio Gubæ Baraiæ, die XXIX Julii, anno Græcorum DCCCXCV, Christi DLXXXIV, quem nullo pretio extrahere licuit. Auctor illius Vitæ anonymus ecclesiæ Edessenæ ædituus dicitur tam in laudato codice, quam in Arabico Vaticano LV, pag. 53; ubi & alia ejusdem S. Alexii Vita ex Latinis exemplaribus descripta legitur, in qua Sanctus vir non Edessæ, ut perperam in priori Vita Arabica, è Syriaco conversa, sed Romæ, ut revera accidit, ad cælum migrasse narratur.

quæ opportunitate, 12 *Hæc breviter illustranda sunt. De nomine* S. Alexii *apud Syros sat diximus. De Scetensi S. Mariæ Syrorum monasterio agit idem auctor in præfatione sua num.* 7 & 11; *nosque de Scetensibus plura daturi sumus die* XIX *hujus ad Vitam S. Arsenii. Jam verò trium Vitarum hic fit mentio; nimirum Syriacæ, Arabicæ è Syriaco conversæ, ac Latinæ. Syriacæ titulum, ac totum ejusdem contextum, cujus singula adeo accuratè adjuncta recenset, oculis ipse suis legerat Vir clarissimus, tum temporis videlicet, quando ad* D *conquirendos Bibliothecæ Vaticanæ linguarum Orientalium codices, jussu Clementis XI in Ægyptum profectus est anno* MDCCXV. *Vide infrà responsa Romana ad dubia à me proposita. Porro* Guba, *sicut dicit tomo* 2 *in notis à pag.* 74, *ad vocem* Guba Baraia *in textu ibi occurrentem*, castrum est in Mesopotamia ad Euphratis ripam situm; ubi patriarchæ Jacobitarum sedem habuere circa annum Christi DCC; *ut liquet ex hina inscriptione, quam profert.*

13 *Sed illum codicem* nullo pretio extrahere licuit *curioso isti indagatori: qui sine ullo* *alia quædam notantur.* *dubio fuerit inter illos, de quibus ista dicit in præfatione, eodem num.* 11: Repertos (*in monasterio S. Mariæ Syrorum*) codices (*fere ducentos*) recensui; selectos circiter centum petii; sed nullis precibus præter paucos quosdam, quos tamen ipse selegissem præstantissimos, (*quos enumerat*) persoluto pretio à monachis obtinere licuit. *Ad illud vero, quod supra notabat*; auctor illius Vitæ anonymus ecclesiæ Edessenæ ædituus dicitur tam in laudato codice, quam in Arabico Vaticano *supra signato; nec non illud, quod subjungit* de priori Vita Arabica, è Syriaco conversa, *adde cognomentum* Mar-Riscia *idem utrobique notatum, mihi certò persuadent unum idemque esse Syriacum exemplar, supra à Benedetto assignatum; quodque è Syriaco in Arabicum ab alio versum, ipse latinitate donavit, & nuperrimè ad nos misit. Ita ego quidem ratiocinabar: & ratiocinium illud* E *postea comprobarunt responsa Romana ad dubia mea, paragrapho proximo exponenda. De* Vita autem ex Latinis exemplaribus descripta, *uti modo Assemanus, satis in priore commentario dictum: ex cujus fonte Vita Arabica turpissime corrupta est, sicut jam monstratum imus.*

§ II. Vita Arabica corrupta, ex textu Syriaco castigata.

Vita Arabica ex historia Sancti ab auctore Syro narrata, F

SCribit *Vitæ Syriacæ auctor, teste Assemano, Sanctum Edessæ mortem obiisse: sed ecce commento ad aniles nænias relegando eumdem mox Edessæ redivivum, deinde Romam reducem, & post plura ibidem gesta, quæ leguntur in Via vulgari, secunda morte illic perfunctum ac denique sepultum nobis exhibet Arabicus ejusdem interpres, vel alius quidam insulsus ac malè feriatus interpolator. Audiantur mirabilis hujus metamorphoseos ineptiæ:* Ceterum quæ de magno sancto Viri Dei hactenus retulimus, ea ex venerabilis Pirmunaræ testimonio accepimus: qui S. Riscіæ familiaris fuit, atque ab eodem sanctissimo Viro totius anteactæ vitæ seriem intellexit, ejusdemque historiam conscripsit. Quæ quidem ea dumtaxat complectitur, quæ primam sancti Viri mortem, quæ Edessiæ contigit, antecessere, & subsecuta sunt. Cetera, quæ sequuntur, ex ejusdem Sancti servi Dei historia Romæ conscripta subtexemus. *Hic versioni suæ finem imponit Benedettus, ita monens:* Pergit horum Arabicorum Actorum compilator cetera exscribere, quæ apud Metaphrasten legerat, eaque ut cum mansionarii Edesseni verissima narratione conciliet, fingit S. Alexium Edessæ mortuum atque sepultum revixisse, & omnia illa, quæ in dictis Metaphrastæ Actis referuntur egisse: Laodiceam nempe venisse; inde Tarsum navigantem, reflantibus

ventis

A ventis in Romanum portum deportatum fuiſſe : unde Romam & domum paternam petiiſſe, atque ibi iterum mortuum atque ſepultum .. Supervacaneum autem judicavi ea interpretari, cum & conficta eſſe credam, &, collatione facta, exactiſſimè editis conſonare deprehenderim.

& cum hiſtoria vulgari turpiter commixta,

15 *De figmenti adeo inepti origine conjectare liceat. Viderit utique Acta Syriaca circa mortem Sancti & ſepulturam, pugnare cum Græcis, aut Latinis è Græco verſis : utque vel ea ſe difficultate extricaret, vel Edeſſenis æque ac Romanis gratum faceret, ita illis attribuendo ejuſdem mortem, ut his etiam eamdem non adimeret ; ecce, quod dicitur, deus in machina, utrobique mortuum ac ſepultum repræſentat : id quod nulli hactenus vel ſomniare in mentem venit. Itaque non ſatis gnarus, ut Acta ab Actis pro merito diſtingueret, utraque adoptarit, magnam partem inter ſe convenientia, non ſine manifeſta temeritate, & patentiſſimo veritatis diſpendio extra ſinceritatis metas vagatus. Ut ut eſt, næ ille de orbe litterario peſſimè meritus fuit adeo male concepta & conſuta depravatione. Benedettus huic fabulæ occaſionem dediſſe putat, factam corporis ex urbe Edeſſena ad Romanam tranſlationem :* quæ tamen, *inquit*, attentâ Rabulæ epochâ, quam in hac materia unicam veritatis facem habemus, ſub Innocentio I (ut edita Acta præferunt) mihi non videtur contingere potuiſſe. *Sed ex utriuſque epocha ſuperius fixa liquet, aliquot annis ambos ſimul vixiſſe, adeoque hic non pugnare tempora, quo minus tunc iſta tranſlatio contigerit ; de qua utinam alicunde nobis conſtaret ! Abſit tamen ut idcirco vel tantillum illi detractum velimus : quam prorſus ſupponimus contigiſſe. Sed redeamus ad noſtrum interpretem.*

B

ad primum fontem referenda.

16 Is quidem videtur minus doctus & gravis, *ſicut rectè obſervat Benedettus in ſuis litteris* ; *addens*, id parum referre : cum fides hiſtoriæ non interpretis, ſed auctoris Syri teſtimonio innitatur : qui cum manſionarius eccleſiæ Edeſſenæ, & S. Alexii perfamiliaris fuerit, ejus dictum ceterorum quorumcumque auctoritati præferendum eſſe, certum *ſtatuit. Et in ſchediaſmate alio, ad objectionem hinc miſſam, videlicet quod narratio iſta eſſet fœtus alicujus recentioris auctoris, reſpondet, ſe de hoc non dubitare : eſſe enim hoc manifeſtum tum ex iis, quæ ex Metaphraſte deſcribit, tum ex ſtylo ipſo & dialecto Arabici ſermonis, quo utitur. Totam itaque auctoritatem iſtius ſcripti refundit in teſtimonium auctoris Syri, adverſus quem nullam reperire ſe dicit exceptionem, quin fuerit teſtis præſens. Quod autem Arabicum illud encomium ex Syriacis Actis depromptum ſit, præter ipſius encomiaſtis teſtimonium, errores ab eo admiſſos in verſione, ſatis convincere arguit, cum Syriacam verſionem planè ſapiant. Quibus ſi addas noſtri, inquit, Aſſemani oculati teſtis, ſcripti Syriaci adhuc exſtantis aſſertionem, non apparet, qua ratione quave fronte noſtri encomiaſtis auctoritas elidi rejicive queat, ſaltem quoad ea, quæ ad obitum* S. Alexii *pertinent. Ita Benedettus.*

C

Dubia quædam,

17 *Atque hæc ſatis diſerta & clara in favorem Edeſſenorum : nondum tamen illis acquievi ; ſed dubia ſequentia die* VII *Septembris hujus currentis anni* 1724 *ad eum direxi, apud Aſſemanum ſuum diſcutienda : qui* XIII *menſis Octobris proximè ſequentis reſcribens, Aſſemanum ſuum ita iis reſpondere ſignificavit. Quærebam* I, *an Vitæ Syriacæ, cujus titulum ſe legiſſe affirmat Aſſemanus tomo* I, *pag.* 401, *totum ejuſdem contextum non legiſſet ? Ad* 1 *reſpondet*, Non modo titulum, ſed etiam contextum Vitæ Syriacæ S. Alexii ſe legiſſe in codice Syriaco cœnobii Nitrienſis (*ſupra ſcribebat* Scetenſis.) *Ad* 2, *An Vita Arabica, de qua ibidem agit, verſa ſit ex illa ipſa Syriaca, cujus ipſe titulum legit, & cujus codicem extrahere nullo pretio ipſi licuit ? Reſpondet :* Vita Arabica, quæ ex codice Vaticano deſcripta eſt, non reſpondet Syriacæ prædictæ niſi quoad ſubſtantiam hiſtoriæ S. Alexii uſque ad mortem ejuſdem in urbe Edeſſa. Cetera, quæ ſubduntur de ejuſdem ſancti Viri reſurrectione, adventuque in Urbem, in Syriaco minimè legit, neque exſtabant.

AUCTORE J. P.

à nobis prætermiſſa,

18 *Ad* 3, *ubi agebam de parte clauſulæ, quæ Vitæ ad nos miſſæ adjungebatur, quamque habes in initio præſentis paragraphi, incipiendo à* Ceterum *&c. uſque ad* hiſtoriam conſcripſit *incluſive, reſpondet :* Ea clauſula ab Arabe paraphraſte adjecta fuit. In Syriaco non exſtat, ſed tantum in titulo dicitur expreſsè eam hiſtoriam à paramonario eccleſiæ Edeſſenæ deſcriptam fuiſſe. *Ad* 4 : *Quid auctori Syro cum voce Græca* paramonarius ? *è qua Arabs interpres ſuum vertit* pirmunara, *quod neutiquam intellexit.* (*Videſis annotata ad caput* 3 *Vitæ litterâ* a.) *Reſpondet :* Vocabulum paramonarius, &, ut Syri exprimunt, pirmunara, etſi Græcum eſt, à Syris tamen ab exordio Eccleſiæ uſurpatum eſt, non ſecus atque vocabula epiſcopus, archidiaconus &c. Edeſſa urbs erat Græcis frequentiſſima etiam ſub Abagaris regibus, quorum nummi Græcas habent inſcriptiones. *Conſuli poſſunt quæ de iſtis toparchis ſeu regibus collegit Tillemontius tomo* 8, *pag.* 279, *& nota Aſſemani tomo* 1, *pag.* 261.

E

& ab Aſſemano ſolutâ.

19 *Ad* 5, *An nulla fieret mentio in Syriaco exemplari de corpore* S. Riſciæ, *in ſepulcro non reperto à Rabula Magno, epiſcopo Edeſſeno ? reſpondet :* In Vita Syriaca nihil aliud legitur, quam quod (*Sanctus*) vitâ functus in urbe Edeſſa, in cœmeterio pauperum ſepultus fuit : ſubditurque, S. Alexii Vitam ab ipſomet narrante, paramonarium, à Deipara præmonitum, didiciſſe, & Rabulæ urbis epiſcopo communicaſſe. De corpore vero in ſepulcro minimè reperto, aut de ejuſdem in Urbem tranſlatione jam defuncti, vel adventu viventis, ne verbum quidem. *Tum Benedettus concludit ſuam epiſtolam his verbis :* Hæc mihi Aſſemanus ; eadem .. ego Reverentiæ veſtræ ſumma fide redhibeo Romæ è domo Profeſſ. XIII Octobris MDCCXXIV.

F

Punctum hic maximè controverſum non decidituri

20 *Prolatis jam & utrimque diſcuſſis* S. Alexii *Actis, reliquum erat, ut de morte maximè hic controverſa, & ex auctore Syriaco jamjam propoſita & ſtabilita ſententiam ferremus : ſed viſum eſt rei adeo gravis & odioſæ deciſionem eruditorum judicio relinquere. Habent utraque Acta, Latina, & Arabica, è Syriaco fonte hauſta, & Latinè reddita, atque adeo recentiora & antiqua, edita atque inedita ; videant, quæ quibus præferenda ſint ad præſentis controverſiæ deciſionem. Rem totam cum argumentis in utramque partem protulimus : à dirimenda lite abſtinemus : ſtatuat æquus rerum arbiter id, quod omnibus expenſis magis ad veritatem accedere videbitur. Poſtremum eſt, ut horter quanta poſſum contentione curioſos omnes antiquorum monumentorum eruderatores, ut eo ſaltem titulo pretioſiſſimum atque æſtimatiſſimum primigeniæ Vitæ Syriacæ theſaurum*

AUCTORE I. P.

ſaurum, quia à Latinis hactenus non viſum, ac jam orbi litterario detectum, è tenebris tandem eruant, & in publicam lucem proferant; ad cujus fidem quidquid in ſequenti Vita Arabica interpolatum eſt, quidquid depravatum, quidquid corruptum, tamquam ad puros atque illimes primævi fontis latices reduci debet: quos lutoſis hiſtoriæ vulgaris ſordibus auctos infectoſque poſtea increviſſe, atque ad nos manaſſe putamus.

VITA ARABICA

Ex Syriaca auctoris primigenii ac ſynchroni narratione, aliunde interpolata, & ex Ms. Arabico Vaticano LV, *pag.* 53 *Latinè redita à Petro Benedetti S. J.*

PROLOGUS.

B

Auctor præmiſſo brevi prologo,

FRatres Benedicti, Deus excelſus dextrâ ſuâ forti ab inſidiis diaboli atque impiorum hominum nequitiâ vos cuſtodiat, dignoſque efficiat in eccleſiâ ſuâ commorari, &, quæ placita ſunt ei, ſecundùm voluntatem ejus facere, unáque cum illis, qui ipſi obſequuntur, & cum omnibus Sanctis ſuis conjungat. Nunc verò dignos præſtet benedictionibus hujus nobiliſſimi Sancti, cujus ad eccleſiam hodierna die magnum ejus feſtum celebraturi *a*, ejuſque geſta audituri conveniſtis, atque à Domino, qui illum elegit, ipſius gratiam exoraturi. Illius, oro, benedictio atque oratio nobiſcum atque vobiſcum univerſis maneat ſemper. Amen.

a

Sancti virtutes ſummatim perſtringit.

2 Fratres, verba nunc facturi ſumus de hoc Viro admirabili, generis nobilitate, probitate morum, virginitate & abſtinentiâ clariſſimo: quippe qui religionem atque pietatem excolere aggreſſus, omnes ſeculi delicias, voluptateſque rejecit, & angelorum mores æmulatus eſt; contemptâque mundi fluxâ noxiâque felicitate atque opulentiâ, paupertatem, humilitatem, & inopem atque ſolitariam vitam; perſecutiones inſuper & injurias amavit; his moribus ingenitum naturæ faſtum compeſcens. Enimverò manſuetudine & humilitate adeò excelluit, ut Apoſtolis æquari meruerit. His jejunia ceteraſque vitæ aſperitates adjunxit, ratus præſentis vitæ illecebras & ſplendidas nuptias corporis animique ſui integritati atque pulchritudini eſſe poſthabendas. Virginitatem itaque & cælibem vitam cum adamaſſet, genus, & patriam ſuam deſeruit, propriam aſcetarum vivendi normam ſecuturus. Nomen quippe ſuum in ſupernæ Hieruſalem tabulis deſcribendum curabat, & patris noſtri Abrahæ, Iſaac, & Jacob ſortem aſſequi ſatagebat. At enimverò quiſnam Viri hujus geſta, & laudes dicendo æquare valeat? Equidem reor nullâ hominum facundiâ ejus patientiam, & certamina pro dignitate exponi poſſe, adeò omnem dicendi copiam ejus virtutum magnitudo, & gloria ſuperat. Nos verò ex multis pauca ſeligenda rati, primùm de ejus genere, patriâque dicemus.

C

D

CAPUT I.

Sancti natales; educatio; nuptiæ.

Precibus à Deo impetratus, & ex matre ſterili natus, b

PAtriam quidem ſeniorem Romam habuit, & parentes opibus, nobilitate, geſtiſque honoribus ſpectatiſſimos. Pater Euphemianus, mater Aglamades *b* fuit. Ambo conjuges cum Deo nihil præferendum eſſe ſcirent, ejuſdem præcepta perfectè obſervare, ejuſque voluntati ſtudiosè obſequi ſatagebant, cum egentibus, peregrinis, & piis viris poſt nonam diei horam prandere ſoliti. At enim cum Aglamades ſterilitatis vitio laboraret, etſi ampliſſimas haberent opes, his tamen par erat dolor, & perpetuus luctus; dum heredem quærunt. Si pater cunctorum credentium Abraham, ajebant, hâc de causâ in tantum angebatur, ut Deum illis verbis oraret: Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam abſque liberis: (Gen. 15, 2) quid illis dicendum, cogitandumve, qui tantas ſibi opes affluere intuerentur? Deum itaque orare non ceſſabant, & lacrymis, gemitibus, obſecrationibus, votiſque ſolicitare, ut ipſis filium concedere dignaretur, perpetuæ lætitiæ argumentum futurum. Ob illorum ergo plurimas in pauperes, & peregrinos eleemoſynas, & in egentes, aliaſque miſerabiles perſonas charitatem & miſericordiam, hunc Sanctum filium à Deo impetrarunt; quem idcirco Virum benigniſſimi & liberaliſſimi Dei *c* appellarunt.

E

c

præfert à teneris inſignem indolem.

4 Erat autem puer Deo & hominibus cujuſvis conditionis ſtatuſve acceptiſſimus; parentibus quippe ſuis, devexâ jam in ſenectutem ætate, præter omnem ſpem obtigerat. Divino itaque beneficio eam prolem adeptos ſe fuiſſe cogitantes, commutato repente in gaudium luctu, Deo rerum omnium conditori maximas, quas poterant, gratias agere non deſinebant. Eximiam porrò indolem Puer ab ipſis vitæ crepundiis oſtendit. Quamobrem, ubi per ætatem licuit, præceptoribus erudiendus in litteris, & moribus traditur. Euntem ad palæſtram ſervorum turba ſequebatur ſellam geſtantium: at Puer eo prætereuntis ſeculi honore minimè movebatur, ſed litteris & ſapientiæ gnaviter & aſſiduè incumbens, humilitatis, modeſtiæque imprimis ſatagebat. Quare æqualibus & familiaribus ob ſingularem comitatem, animique demiſſionem in paucis charus erat.

F

Cum adoleviſſet, & à ſeculi rebus abhorreret, mater conabatur ejus animum mutare:

5 Jamque adoleſcentiæ fines attigerat, litteriſque affatim inſtructus videbatur; cum de ſeculi paternæque domus fuga apud ſe deliberare cœpit. At parentes, qui vas iſtud Deo ſepoſitum eſſe minimè intelligebant, ſpem ſuam eluſam querebantur, & conſilia perpetuandæ in eo ſtirpis concidiſſe ajebant, cum Adoleſcentis mores & ingenium cum hujus perituri ſeculi ſtudiis minimè convenire; imò contra ab iiſdem quam maximè averſum ſpectarent. Servis itaque mandaverant, ut Juvenem ad theatra, ſpectaculaque protraherent, & ludis, jocis, aliiſque oblectamentis ad molliora conſilia allicere, atque paulatim deducere ſtuderent: ſed ille in ſuſcepto propoſito conſtantiſſimus perſtabat, nec modo

A modo ſervorum artibus minimè ceſſit, verùm etiam illorum levitatem, licentiamque arguere & acriter objurgare non dubitavit.

ſed fruſtra. 6 Cum ergo id minimè ſuccederet, mater animum filii frangere ancillarum & pediſſequarum lenociniis conata eſt: quas proinde eleganter ornatas in ejus conclave immittebat, rata earum blanditiis rigidum Adoleſcentis ingenium mollitum iri. Nihilominus Juvenis, arrepti propoſiti tenax, nullis blanditiis, nulliſve illecebris captus eſt; ſed procaces puellas modeſtè quidem, ſed nec minus fortiter repulit, teſtatus ſolitudinem quovis oblectamento ſibi eſſe chariorem. Rogabat autem mater ancillas, num Juvenis ipſarum alloquiis blanditiiſque delinitus animum tantiſper remittere ſoleret. Cui illæ: Neque nos quidem, reſpondebant, affatus eſt umquam; tacentem vero nos alloqui neutiquam audemus; tantam nimirum in vultu, moribuſque præfert majeſtatem & modeſtiam. His artibus diu virtus Adoleſcentis pertentata eſt; nec tamen ab eo vocem vel minimam importunæ feminæ extorquere potuerunt.

B

Ætate jam maturus nuptiis deſtinatur, 7 Ætate jam maturâ, parentes de ejuſdem nuptiis inter ſe deliberare cœperunt: quocirca pater uxori de conjugio filii verba faciens; Placetne tibi, ait, uxorem dare huic filio noſtro? Felix enim fauſtumque ſpero ſanè id nobis futurum; atque maximam ante obitum noſtrum lætitiam allaturum. Quæ conjugis dicta matrem incredibili gaudio affecere, immiſſamque marito hanc divinitus mentem interpretata, Deo gratias agere, ejuſque providentiam prædicare perrexit: ſimulque virum compellans: Ego vero, inquit, Deum etiam atque etiam oro, ut, quod ipſe conſtituiſti, in rem deducat, &, quod ſperare te dicis, largiatur, atque de hoc filio tuo gaudeas, quodque hactenus quæſiviſti, feliciter aſſequaris: proptereaque tuam augeas in pauperes & egentes liberalitatem.

quæri juſsâ undecumque ſponsâ, 8 Tum verò pater viros quoſdam prudentes ad ſe accerſivit, eoſque ad ducendam filio ſponſam, ſuo genere dignam, familiæque placituram miſſurus; Ite, inquit, & quotquot ſors vobis obtulerit, loca luſtrate, meoque nato quærite mulierem probam, prudentem, nobilitate generis formâque præſtantiſſimam. Videtis enim me hunc unum habere filium, in quem proinde domus meæ ſpes omnis incumbit. Quamobrem nuptias eidem ocius procurandas eſſe conſtitui; mihi verò matrique jucundiſſimam voluptatem

C

& repertâ CPoli. *d* 9 His cum monitis dimiſſi abiere viri; remque ex voto domini confecerunt & puellam Conſtantinopoli *d* repertam, Romam advexere. Quod Euphemianum, tum ejus conjugem, omneſque ejus familiares & conſanguineos incredibili voluptate complevit. Celebrantur itaque nuptiæ omnium Romanorum patritiorum interventu, affectantibus univerſis coronam unà cum ſponſo induere, & in ſodalium cenſum venire. Coronatus *e* eſt ergo Juvenis in eccleſia ſancti Petri *f*, applaudente, ac in tripudium effuſâ urbe universâ. Pater vero magnificum populo apparavit convivium, ſexcentas menſas exſtruxit præter ea, quæ in advenas & egentes diſtribuit, confluente ad ejus ædes cum promiſcuo vulgo Romanæ nobilitatis flore.

e

f

EX MSS.

ANNOTATA.

a *Dicta itaque hæc panegyris Edeſſæ, vel in aliqua* S. Alexii *eccleſia, & die ipſi ſacro.*

b *Aliquantulum diſcrepat hoc nomen à Vitis Latinis, ſed eòdem redit.*

c Homo Dei *cognomen apud Græcos Sancto proprium; ut diximus.*

d *Tantus hic apparatus videtur ſapere interpretis interpolationem: quam alibi in decurſu non notabimus, quia non habemus primigenium Syriacum exemplar.*

e *De hac re actum in annotatis ad Vitam Latinam ſolutam.*

f *In Vita Latina hoc tribuitur templo S. Bonifacii martyris.*

CAPUT II.

Sponſam Sanctus clam deſerit, Seleuciam primò, deinde Edeſſam delatus; ubi virtutibus excellit: quæritur, at non invenitur.

E

JAmque primus nuptiarum dies effluxerat, ponſaque auro gemmiſque nitens ſolenni cum pompa domum intraverat: cum Euphemianus: Ingredere, inquit, fili, thalamum, & conjugem inviſito tuam *a*. Paruit Adoleſcens, ſimulque cubiculum ingreſſus, ſponſam videt omni mundo *b* muliebri ornatiſſimam. Eâ nihilominus ſpecie minimè commotus, ſublatis illico in cælum oculis; Agnoſce, ait, mi anime, caducam formam, & inanem hanc pompam poſt diem in cineres abituram. Tum repentè aſſurgens, annulum & pallium exuit, & utrumque uxori tradens, ſimul parentes eidem commendans ſubjecit: Tibi, conjux, adſit, oro, Deus, teque adjuvet & protegat, aſſumptâque auri crumenâ, celeri gradu inde ſe proripuit *c*, quaſi negotium aliquod inſtanter acturus, moxque rediturus. *Sanctus prima nuptiarum nocte ſponſam deſerens,* *a* *b* *c*

11 Exeunti commodum occurrit ex ejus ſodalibus quidam. Hunc ad ſecretum congreſſum ſeorſim accitum his verbis alloquitur: Vicinum portum cogito; quare, rogo te, conſcenſo equo mecum illuc adequitare ne graveris: nec enim ibi longa nobis futura eſt mora; ſed ubi animi relaxandi causâ tantiſper ibidem aſſiderimus, inde quantocius revertemur. Putabat ſodalis, hæc ab illo ex joco dici; neque latentem ſub his dictis Juvenis virtutem & propoſitum ſtatim ſubodorari pronum fuit. Cum vero rurſus eadem ſerio affirmantem audiret: Hoc planè, inquit, minimè decet, ut, cum urbem univerſam domi tuæ habeas, tuiſque menſis aſſidentem, & in tuis nuptiis exultantem, nos importuno iſto diſceſſu convivium, ludos, feſtumque hunc diem perturbemus. *in ſodalem incidit: qui eum, in vicinum portum ire meditantem,* F

12 Quiſnam, oro te, talia cogitantibus aſſentiatur, aut factum approbet; imo quis non reprehendat, & vituperet? Cogita, ne gaudium in luctum, & communem lætitiam in mœrorem convertas, ſpemque, votumque omnium, ad hanc celebritatem confluentium, tibique obſequi, atque inſervire cupien- *nequidquam conatur ab incepto revocare.*

EX MSS. pientium fallas. His & hujuſmodi verbis inſtabat, ſuadebatque Juveni ſodalis, ne ſponſam, parentes, & convivas deſereret. Ille contra, ut in veſtigio equum conſcenderet, ſeque certo abiturum ſequeretur, obteſtabatur. Hic verò, quoniam amicum, id etiam atque etiam depoſcentem offendere pigebat, tandem aſſenſus eſt; & ambo, nemine eorum ex Urbe diſceſſum animadvertente, citatis equis portum petiere.

Illic itaque Sanctus, reditum prætexens, fugam adornat,

13 Ubi eò ventum eſt; Juvenis ſodali equum tradens: Tu verò, inquit, hìc me tantiſper præſtolator; dum interim ad horam in vicino littore exſpatiari libet: brevi poſt ad te reverſus, ambo ſimul Urbem repetemus. Ille mentem Juvenis minimè aſſecutus, dicenti annuit, ſubjecitque: Oro te, frater, ne diutius iſtic immoreris (vides enim in occaſum vergere jam diem) ne forte domum redire, prohibentibus tenebris, nequeuntes, domeſticos omnes, & populum univerſum, de noſtra ſalute ſolicitum, anxiumque habeamus. Tum vero beatus Adoleſcens ab amici oculis ſeſe ſubripiens, & ſecretum quemdam locum nactus, flexis
B genibus, obortiſque ex intima cordis compunctione lacrymis, ſic Deum oravit:

ſuſiſque ad Deum precibus mâre conſcendit, ac Seleuciam defertur, deinde Edeſſam pervenit:

14 Deus largitor bonorum, & cognitor mentium, aperi mihi, quæſo, januam miſericordiæ tuæ, Deus virtutum; & concede mihi in hac hora, quod poſtulo, neve ſpem meam & exſpectationem meam confundas. Orantem ſubitus rumor occupat, navem, portum modo invectam, in anchoris ſtare. Quare datam cælitus ſibi eam occaſionem interpretatus, è veſtigio illuc advolat, ubi à nautis inter cæteros vectores intra navim receptus, aſpirantibus ſecundis ventis Seleuciam, divinâ ita diſponente providentiâ, pervenit. Ibidem verò aliquantiſper commoratus, Edeſſam, ubi Domini noſtri Jeſu Chriſti imago aſſervatur, proficiſcitur, qua in urbe jejuniis, & orationi, ceteriſque orthodoxæ religionis officiis intentus, ad mortem uſque permanſit.

quam variis virtutibus
C

15 Hinc porrò beati Viri in urbe Edeſſæ piam converſationem exponendam ſuſcipimus. Ibi namque auro, & veſtibus pretioſis ad egentium ſublevandam inopiam diſtractis, inter pauperes & egenos ad fores eccleſiæ ſedem fixit, piorum illuc confluentium eleemoſynis ſe ſuſtentans. Interdum noctu templum ingreſſus, ibi ante martyrum ſepulchra ad clarum uſque diem vigilias protrahebat, nullum à quopiam cibum acceptans, uſque ad ſolis occaſum; jejunium quippe ad eam horam quotidie producebat: modico victu contentus, quod ex corrogata ſtipe ſuperabat, egentibus diſpenſabat. Incidit aliquando, ut poſt acceptam ſtipem ſuperveniret aliquis ex circumſidente pauperum turba, cui ille, quod acceperat, ſine cunctatione redhibebat; ut qui de corporis, animæque profectu & ſalute aſſiduè cogitaret. Variè intereà à multis tentatus, propoſitum tamen ſuum inter urbis mendicabula agendi minimè mutavit.

illuſtrat, hominibus incognitus.

16 Cumque, incumbente nocte, ceteri de more cubitum irent; ille aut ad eorumdem pedes proſtratus, aut parieti columnæve incumbens, parumper ſomnum capiebat, quietis ſomnique parciſſimus. Diem cum nocte, ſtans coram Domino, oratione jungebat, turbam ad eccleſiam mane advenientem ſolitus antevertere. Hunc vitæ curſum ad mortem uſque conſtantiſſimè tenuit; nemoque extitit, qui actus intimaque animi ſenſa perſpexerit. Nec ipſe genus patriamque ſuam, aut nomen cuiquam aliquando aperuit, nec eadem quiſquam aliunde deprehendit. Nunc verò ad beati Viri ſodalem, orationem convertamus, cui, ut ſupra memoravimus, ille ſe confeſtim rediturum, & unà cum ipſo ad parentes ſponſamque reverſionem facturum ſpoponderat. D

Pater de fuga filii certior redditus,

17 Cum ergo illum repente diſparuiſſe cogitaret, atque poſt multam horam vix jam rediturum ſperaret, portum univerſum pervagatus, tandem comperit, conſcenſa navi, in alias terras abiiſſe. Trepidus itaque in Urbem revolat, parentibus factæ ſeceſſionis exitum renunciat, ut, ſi qua forte pateret via, illico immiſsâ curſorum manu abeuntem revocarent. Vix dici poteſt, quantum improviſus is caſus parentes, & omnes domeſticos perculerit. Repente gaudium in luctum, lætitia in mœrorem, convivii jucunditas in funeris mœſtitiam tranſiere; ſuſque deque omnia permiſta atque perturbata ſunt. E

ubique gentium inveſtigari ipſum jubet,

18 In ea tamen rerum perturbatione intrepidus pater extemplo ſelectam ſervorum manum convocat (trecentos fuiſſe ferunt) & ducentorum ſingulis denariorum numeratâ ſummâ, ſic eos eſt allocutus: Ite, & omnes, quas ambit cælum, terras perluſtrate, amiſſumque natum requirite. Nemora, montes, campos, maria, portus, avia, pervia loca ſcrutamini; ſinguli abite, ſodalem nemo repetat ſuum, quoad compertum fuerit, quo loco res filii ſint, quemve ille tulerit ſuæ fugæ exitum. Sed & vicos quoque & angiportus atque compita, & quaſvis terrarum latebras explorari volo: utque votis meis veſtriſque annuat Deus, ex attributa pecunia egentes & deſtitutos, inopeſque locorum, quo vos venire contigerit, juvare memineritis.

ſed minimè reperitur; ne quidem à ſervis patris; quos ſtipe ab eis donatus, noſcit, non noſcitur:
F

19 His dictis, expediti ſervi, diviſis manipulis, varias capeſſiverie vias. Accidit porro ut ex eo numero quidam ad orientis oras maritimas provecti, terras quoque Mediterraneas peterent, & Edeſſam intrarent; (qua in urbe ſuum fixiſſe domicilium S. Riſciam ſupra narravimus) qui ſervos ſuos præſentes conſpicatus, rectà ad eos progreſſus, manum egentium more porrexit, ſtipem petiit, eâque acceptâ, cælum ſuſpiciens, Gratias, aît, habeo tibi conditor meus, qui per ſervos patris mei meas mihi opes attuliſti. Et ipſe quidem ſuos patriſque ſervos agnovit, ſed ab illis contra haudquaquam agnitus fuit. Quocirca ex eo curſorum numero quidam epiſcopum conſulere decrevit: impetratoque aditu, ſuſcepti itineris cauſam eidem ex ordine retexuit; ſeque quidem vehementer angi aiebat, quod unicum heri ſui filium minime reperiſſet; ſed multo moleſtius ſibi accidere quod parentes is caſus in immenſum luctum conjeciſſet, & modo in ſumma anxietate, & anguſtia teneret.

qui tandem diligenti perveſtigatione perfuncti, ad dominum redeunt.

20 Hæſit ad hæc pater epiſcopus Rabulas Magnus, ſancti Juvenis factum ſecum ipſe recogitans, & ſtupens; nihil vero ea de re ſibi hactenus compertum fuiſſe reſpondit. Quamobrem cum ab epiſcopo nihil reſcire po-

A potuiſſent, urbem pervagabantur, ipſoque Servo Dei ſpectante & audiente, frequenter ad eccleſiam, ubi ille conſidere ſolebat, ventitantes, obvios quoſque de ipſo rogitabant. Sed nec fuit, qui rogantibus ſatisfaceret, nec ipſi aliquando herum agnoſcere præſentem potuerunt: neque enim in mentem venire poterat, eum eſſe domini ſui filium, quem ſtipem ab ipſis corrogare videbant; omnis quippe priſtinæ formæ atque venuſtatis flos defluxerat, &, ſi quod etiam maneret veteris dignitatis indicium, id omne pannoſus & ſordidus habitus contexerat. Ut ut res ſe habuerit; id certum eſt, eum à ſervis ſuis minimè agnitum fuiſſe, nec ullam rei ſuſpicionem ſancti Viri præſentiam illis feciſſe. Ergo commiſſa ſibi provincia ſe functos arbitrati, ut qui omnia late loca perluſtraſſent, omnemque, ut aiunt, lapidem, moviſſent, re infecta demum ad herum reverſi, ſuſcepti laboris inanem exitum renunciarunt.

B ANNOTATA.

a *Conſonat Vita Latina:* Intra, fili, in cubiculum, & viſita ſponſam tuam.

b *Id eſt* apparatu muliebri, *qui Græcè dicitur* κόσμῳ γυναικείῳ.

c *Longus hîc narrationis ambitus, Latinis brevior.*

CAPUT III.

Lugetur à ſuis; adituo eccleſiæ Edeſſenæ cælitus indicatur; cui ſemet ipſe totum manifeſtat. Mors, ſepultura.

Interea dum abſens à ſuis lugetur,

C HIc pater, mente in cælum aſſurgens, Deo gratias egit, & benedixit & ait: Pergam lugere filium meum, & unigenitum meum, donec de ejus ſalute certior fiam, nec lacrymis & gemitibus parcam, dum videam natum, & dilectum meum. Non comedam neque bibam, niſi in medio pauperum, ægrotorum, eſurientium, & calamitoſorum hominum; quoad veniat unigenitus, & per eum gaudium meum compleatur in lætitia & jucunditate. Similiter mater, cubiculum ingreſſa, obſeratis foribus, feneſtrâ ad lucem modicam accipiendam relictâ, cilicium induit, & in cinere ſedens orabat: Vivit, aiebat, Dominus, & Deus meus, quod non mutabo veſtem meam, quoad veniat filius meus, & in eo lætetur cor meum. Conjux pariter: Vivit, inquit, miſericors Deus, quod non egrediar neque diſcedam ex hoc loco, neque aliam ſedem quæram, niſi ad fores ſocrus meæ, & domini mei, donec redeat ad me maritus, & Dominus meus, quemque ſperaveram fore protectionem meam in hoc ſeculo meo, & in noviſſimis meis.

& parciſſimam vitam pergit ducere, cælitus indicatur ædituo eccleſiæ:

22 Intereà Vir Dei, qui alio nomine dicitur Mar-Riſcia, in veſtibulo eccleſiæ S. Mariæ Dei Genitricis conſidebat; quo in loco annos decem & octo perſtitit, ſomni cibique, ut ſuprà aiebam, juxta parciſſimus, ſicci panis unciâ ad quotidianum victum contentus; cui lentes & fabas aquâ maceratas pro opſonio adjiciebat. In potu eumdem modum tenuit, ſimplici aqua ſitim ſedare ſolitus. Hanc S. Riſcia converſationem, & vitæ normam ad finem uſque perſecutus eſt. Si quid præterea à piorum caritate accipere contigiſſet, id mendicis viciniæ erogabat. Accidit, ut poſt hæc eccleſiæ ædituo dormienti ignota vox incerto ſono hæc verba referret: Surge, & protinus Virum Dei in eccleſiam cum honore intromittito: quoniam oratio ejus aſcendit in cælum, ſicut incenſum purum, & ſicut thymiama ſuaviſſimum: atque ab omnipotente Deo exaudita eſt; & Spiritus ſanctus in illo requievit, & factus eſt vas electum. Ædituus autem iſte Pirmunara *a* dicebatur: qui mox expergefactus, oraculum illud recogitare inſtitit, atque apud ſe quæritare, quemnam in tanta turba pauperum, eccleſiæ fores circumſidentium, vox illa deſignaſſet. Sed dubium omne ſuſtulit ſequenti nocte immiſſa vox, indicans deſignati Viri ſpeciem, habitum, & prærogativam: atque iterato præcipiens, ut hominem quam primùm conveniret, & in templum introduceret. *a* E

qui arcana ejus omnia expiſcatus,

23 Ut ergo illuxit dies, ædituus veſtibulum eccleſiæ ſecreto circumſpiciens, Dei Servum ex datis indiciis agnovit; cumque orantem reperiſſet, reſtitit tantiſper: dein interpellans; Hoſpes, ait, ediſſere, oro, quæ tibi patria, quæve res aut negotia te hic diſtineant. Cum verò Vir Dei taceret, nec ſciſcitanti reſpondere velle videretur, ædituus comiter blandéque inſtare, rogare, ut ſibi aliquid reponere ne gravaretur. Tum vero Vir ſanctus; Cur me interrogas? ait. Interroga iſtos, quos præſentes habes: ipſi dicent & indicabunt tibi, unde ſim, & quod unus ſum ego ex illis. At enimvero ædituus his verbis minime acquieſcere poterat; ſed audita per ſomnium recolens, animo totus æſtuabat, cupiens oraculi ſenſum quovis operæ pretio reſcire. Quamobrem ad Servum Dei converſus, horrendo ſacramento obligavit ſeſe, numquam ab incepto deſtiturum, ſed continuo inſtiturum, quoad precum improbitate victus quæſtionem illam ſolveret.

& iſterpoſito juramento ſilentii, rem demum omnem intelligit, non ſinit fruſtu;

24 Ita demum Servi Dei expugnata conſtantia eſt, Deique nomen reveritus atque terribilibus obſecrationibus, quibus ab ædituo adjuratus fuerat, perterrefactus, continuo vitæ ſuæ inſtitutum, nemini hactenus notum, ceteraque animi ſui arcana eidem patefecit, etiam atque etiam obteſtatus, ut ſecretum iſtud ſilentio ſe perpetuo tecturum promitteret, promiſſique fidem jurejurando firmaret. Ex eo congreſſu mirum in modum erga Dei Servum affectus ædituus, continuò ut in eccleſiam ſecum intraret, orabat: recuſantem nihilominus cogere noluit, ſed in cellam inde ſuam confeſtim ſecedens, apud ſe rem ipſam expendere & admirari non ceſſabat. Si iſte, aiebat, opes, parentes & conjugem odio habuit, atque paupertatem, & humilitatem adamavit, ſibique egeſtatem, & abſtinentiam elegit; cur ego ſalutem animæ meæ negligere non verear, nec contra omni ope contendam, ut in ſupremo die retributionis & vindictæ inter juſtos locum inveniam? Exinde ædituus toto corde ad procurandum animæ ſuæ negotium converſus, in tantum profecit, ut externa hominis ſpecies internæ converſationis gratiam teſtaretur. F

EX MSS *Sanctumque morbo laborantem, & in xenodochium suâ curâ deductum, crebrò invisit.*

25 Longo post tempore, morbo tentari cœpit humilis S. Riscia. Quo tandem prostratus, spatium quoddam columnis interjectum nactus, ibidem decubuit. Quare superveniens ædituus, illum de more invisurus, minimè reperit: requisitum, ac tandem repertum, ad suum cubiculum ut veniret, rogabat. Oro te, aiebat, quoniam in hanc ægritudinem incidisti, ut in domunculam meam divertas, inde, postquam revalueris, ad constitutam tibi sedem pro libito rediturus. Illius tamen precibus Vir sanctus minimè acquievit, nec adduci potuit, ut fixum sibi in ecclesiæ vestibulo locum desereret. Institit nihilominus ædituus, &, Ad xenodochium, ait, te deduci, rogo, permitte; illic ego te frequenter revisam, rerumque tuarum satagam. Ita demum annuit, ut in nosocomium asportari se sineret; interim ædituum jurejurando obligasse contentus, ut pauperem ipsum esse meminisset; proinde illum nulla in re ceteris pauperibus anteferendum putaret. Hac industria ad xenodochium Vir Dei deportatus est: ubi ab ædituo summa cum charitate frequentissimè visitabatur.

B

Mors; sepultura in cœmeterio peregrinorum:

26 Postremi hi dies fuere beati Viri: quibus Dominus, qui voluntatem timentium se facit, constituit S. Riscię piam, immaculatam, & humilem conversationem coronare, & in tuto ejusdem virtutem collocare. Instante itaque sancti Viri ex hoc fragili seculo migratione, accidit, ut ædituus, incertum quâ causâ impeditus, ad ægrum, ut solebat, minimè veniret. Cum ergo adstantes xenodochii curatores Dei Servum extremum jam spiritum egisse conspexissent, cadaver, feretro impositum, ad cœmeterium peregrinorum deportari curarunt, terræque mandari. Supervenienti postea ædituo, atque de ægroti sui exitu solicitè inquirenti; illum supremam jam efflasse animam; responderunt, & in cœmeterio conditum fuisse. Hæc audiens ædituus atque recogitans hominis sibi charissimi inopinatum obitum, atque indignam tali Viro sepulturam, incredibili dolore percitus, lacrymis, singultibus, & lamentis domum complevit.

C

b ut inde in decentiorem locum transferri posset. rogatur ep. Edessenus;

27 Inde episcopum Rabulam Magnum *b* confestim adiens, ejus pedibus accidit; & vehementi affectu concitatus clamabat: Miserere mei, Domine, & exaudi preces meas, tristemque, precor, solare. Continuo antistes, divino lumine affatus, quasi rem ipsam præsentisceret, hominem benignè affari, & mœstum relevare orsus; Quæ tui doloris causa? Effare fili, aiebat; quæve calamitas, & infortunium has tibi ciunt lacrymas? His verbis tantisper erectus ædituus antistiti servi Dei Riscię acta narrare perrexit: postremo rogavit, ut immaculatum, & venerabile beati Viri corpus è cœmeterio in decentiorem locum transferre juberet. Exarsit enimverò divino igne episcopus, cum talia narrantem ædituum audisset, adeo ut, erumpentibus ex intimo animi sensu lacrymis, largissime fleverit. Nec mora, sancti Viri tumulum ipsemet adire, & factum explorare constituit. Neque dum ad locum venerat, cum ex funeris cura sandapilas regredientes offendit. Rogati, ubinam pauperis modo defuncti corpus deposuissent; responderunt, illud in cœmeterio peregrinorum se condidisse: ibidemque certò inventum iri.

D

qui ad ejus, in quo primum conditus fuerat, sepulcrum digressus, corpus non invenit:

28 Quibus episcopus; Vos verò, ait, nunc ad sepulcrum illius peregrini nos ducite. Ubi ad locum pervenere, præcepit antistes quibusdam ex comitatu, ut effosso tumulo beati Viri cadaver extraherent, quod cum illi fecissent, præter pannos *c*, quibus Servi Dei corpus involutum fuerat, eosque seorsim positos, nihil apparuit. Quare episcopus, & quotquot aderant, vehementer rei novitate obstupefacti, tandem, ubi ex ea velut mentis alienatione rediit; Oremus, exclamat antistes, & à Deo imploremus opem. Flebat autem episcopus Rabulas, & aiebat: Absit, Domine, ut cujusvis negotii curâ distractus hospitalitatem imposterum negligam erga peregrinos & electos tuos: non enim ignorabat, complures S. Riscię similes viros humilitatem adamasse, atque ut homines lateant magnopere optasse. Et sanè ejusmodi casu cautior effectus beatus antistes, cœpit præcipuâ charitate & ingenti cura hospites & egentes complecti, eorumque inopiæ sublevandæ causâ nihil prætermittere. Quod itidem erga monasteria & ecclesias mirificè præstare perrexit, tum erga viduas & orphanos, aliosque inopes & destitutos.

c

E

mirificè exinde in hospites & pauperes beneficus.

29 Neque verò ea episcopi cura intra ecclesiæ Edessenæ fines continebatur; sed ad finitima quoque loca sese explicabat. Atque sic incepit, & incepta perfecit pater Rabulas, episcopus venerabilis, & in omni virtutum genere præstantissimus. Oratio ejus, & benedictiones ejus nos vosque universos complectantur. Amen *d*.

d

ANNOTATA.

F

a *Græce dicitur* παραμονάριος, *id est*, ædituus *seu* custos ecclesiæ. *Itaque non est nomen proprium, sed appellativum; de quo in Comm. prævio. Sic erravit Grimlaicus in voce* magistrianus, *sive, ut ipse scribit*, magistratus, *sicut dicetur die* 19 *hujus in annot. ad cap.* 3 *Vitæ S. Arsenii.*

b *Plura de eo Commentarius.*

c *Notat hîc noster Benedictus, hæc videri ab interprete Arabe Actis Syriacis adjecta, ad tuendam nimirum suam de* S. Alexii *resurrectione hypothesin; quam suo loco castigavimus.*

d *Sequebatur hîc clausula, prælo non digna, sicut colligitur ex Commentario ad hæc Acta.*

DE

A

DE S. ENNODIO EPISC. ET CONF.

TICINI SEU PAPIÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS. J. B. S

§ I. Sancti nomen, genus, patria & gesta ante episcopatum.

ANNO DXXI.

Veteris Ticini seu hodiernæ Papiæ encomia in Actis hisce nostris pridem & sæpius memorata sunt; decus ejus non infimum fuit S. Ennodius *episcopus, illustri genere, eruditione & præclaris gestis inter seculi sexti celebriores præsules merito numerandus: cujus vitæ seriem cum nullus scriptor hactenus ordine prosecutus sit, hic, more nostro, brevi sylloge ea colligere compellimur quæ de ipso à varus, sed variis maxime diversisque modis tradita sunt; ab iis minime accuratè, quibus inclyti sui antistitis gesta notiora esse oportebat. Raro plane casu accidisse videtur, ut è nostris duo viri doctissimi Andreas Schottus in Belgio, Jacobus Sirmondus in Gallia eodem prope tempore* S. Ennodii *scripta recensuerint ediderintque, ille Tornaci anno* 1610, *hic Parisiis* 1611, *præfixo ab utroque brevi Vitæ compendio, quod ad cetera examinanda nobis hic opportune prælucebit. Præcesserant Jacobus Gualla, mortuus anno* 1505, *cujus historia, Sanctuarium Papiæ dicta, ibidem primum prodiit* 1587. *Bernardus Saccus libris decem de Italicarum rerum varietate & elegantia, eodem ipso anno Ticini vulgatis, & historia Antonii Mariæ Speltæ* 1597 *excusa; quos scriptores innominatos hic præterire religio fuit, tametsi eorum opera refutanda magis quam probanda fuerint, ut patebit hanc nostram dissertationem cum ipsorum elogiis conferenti.*

Illustria gesta non à popularibus scriptoribus,

B

2 *En tibi specimen, ex quo de Jacobi Gualla exacta eruditione conjicias, dum Sanctum perperam* Ænodium *appellavit*, decimum, *scilicet, Ticinensem episcopum, qui* anno salutis supra ducentos octuagesimo doctor & orator insignis habitus *sit, totus ferme ducentis annis antequam nasceretur. Non magis feliciter Sancti nomen expressit Bernardus Saccus per* Ænnodium Juvenalem, *quo miram sane sed gentilem Italicam observationem adducit, quæ exteros omnes non nisi ad risum provocare nata sit, dum pag.* 154, *dubites an satis serio, sic ait:* Familia autem Juvenalis ipsa fuit, à qua fuit ædificatus pagus non longe à Carthusio monasterio Papiensi celeberrimo, Juventianus appellatus. Quæ quidem nobilis familia centum ferme abhinc annis desiit esse in humanis, Juventiano pago, vulgo Giovenzano, in diversos distracto. *Audi sequentia:* An autem Juvenalis familia, à Latio, Sabinisque & finitimis oriunda, conjuncta nostris Ticinensibus agnatione fuerit divinare potius quam scire possem: agnovi enim Romæ Latinum Juvenalem virum præstantem. *Quam multa ex falso supposito inania consectaria, quæ nec nobilitatem* S. Ennodii *neque sanctitatem magnopere commendent: longè humilius ipse de se loquitur, quamquam aliunde satis constet, illustrem imprimis fuisse ejus familiam, quod mox clarius edisseremus.*

qui multa perperam commenti sunt,

C

3 *Ad nomen ut redeatur, sic de eo paulo melius pronuntiavit laudatus Schottus in Sancti Vitæ compendio à se concinnato.* Ennodium, *inquit*, legitimè nomino, ex fide codicum atque scriptorum veterum, non Euodium, ut Bapt. Platina & Lazius, neque Ænnodium Juvenalem. *Quod de* Euodio *hîc notat Schottus, ex Martyrologiis infra clarius patebit; neque* Innodius *ob styli duritiem appellandus est, ut voluit Barthus lib.* 33, *cap.* 17 *ex Arnulfo Lexoviensi, de quo videndâ Sirmondi ad V. C. Nicolaum Fabrum epistola, ubi depravatum prius inquinatumque* S. Ennodii *opus describens, Arnulfum Lexoviensem excusat, quod* mendosum, mutilum ac modis omnibus vitiatum exemplar nactus, satis causæ *habuerit, cur* illum propter obscuritatem diceret, Innodium sibi verius, quam Ennodium videri: *nimirum quod* molli ac leni melioris ævi scriptorum facundiæ assuetus, scabrum hoc, ut aiunt & salebrosum dicendi genus, quod postremis Latinæ linguæ seculis emersit, penitus exhorruerit *Ut missa cetera faciamus, satis sit dicere, rectissime nominibus suis insignitum videri Sanctum, dum à Sirmondo vocatur* Magnus Felix Ennodius; *quod sane mirum est Schotto non innotuisse.*

etiam in assignando Sancti nomine;

D

E

4 *Ad genus & patriam spectant quæ non minus accurate subjungit Sirmondus;* Gallum se prosapia Gallisque parentibus procreatum, non semel testatus est. An vero in Gallia, hoc est Arelate, unde illi origo, & quam dulcem sedem vocat; an, quod potius reor, in Liguria Mediolani natus sit, incertum reliquit: *certe Ticinensem se, aut origine, aut nascendi casu fuisse, nusquam vel eminus indicasse novimus. Pergit Sirmondus:* Et quamquam loco humilem se ipse dicere soleat, liquet tamen, illum præcipuas ævi sui familias, vel sanguinis nexu vel affinitate complexum esse: cum inter propinquos affinesque suos numeret Faustum, Boëtium, Avienum exconsules, Cæsarium Arelatensem, & Aurelianum episcopos; Senarium, Florianum, Olybrium, Eugenetem, & alios genere atque honoribus clarissimos. *Hæc de genere satis: patriam haud obscure innuit Sanctus ipse epistola* 2 *ad Florum, in Sirmondi editione, quam sequimur, pag.* 4 *his verbis:* Tecum decertet de mediis curiæ finibus eductus, circa GALLUM PROSAPIA conticesce; *quod jocose iterum indicat pag.* 621, *ut prorsus non capiam, quî tam diserte Schottus pronuntiare potuerit,* patriam parentemque Ennodium minime prodidisse: idcirco fortasse quod hunc infans admodum amiserit, ac ne viderit quidem. *Hoc facile admiserim; cetera ita concilianda censeo, ut Gallus origine fuerit, in Italia natus educatusque, verosimiliter ex Itala matre Camilla, de qua Schotti epitome: paulo graviores sunt*

sed ex ejus scriptis, à Schotto & Sirmondo deditis, repetenda.

F

diffi-

AUCTORE I. B. S.

difficultates quæ Sancti ætatem circumstant.

Figitur ejus nativitas an. 473.

5 *Et eam quidem partem hic explicandam susciperem, nisi melius tota series ad sequentem paragraphum reduceretur, cujus fundamentum obiter jaciendum est. Prævie igitur observo, unicum characterem, ex quo ferme reliqua pendeant, à sancto ipso* Ennodio *nobis assignatum in Eucharistico de vita sua apud Sirmondum pag.* 434, *his verbis* : Tempore quo Italiam optatissimus Theodorici regis resuscitavit ingressus, cum omnia ab inimicis ejus inexplicabili clade vastarentur, & quod supereſſet gladiis, fames necaret: cum excelsa montium, castrorumque arces penuria perrumperet; & in culminibus locatos, armis sævior egestas obsideret: ego annorum ferme sedecim, amitæ, quæ me aluerat, ea tempestate solatio privatus sum. Remansi solus inops re, & consilio destitutus, cui sola remedium tribuere possit adversitas. *Porro Theodorici ingressum in*

B *Italiam cum Baronio collocant historici passim anno* 489, *ut ad natalem Sancti retrocedendo, innectendus is sit anno* 473 : *cum autem annis dumtaxat undequinquaginta vixerit, felicem ejus exitum, non anno* 516, *ut passim Itali ex male lecto epitaphio exerrant, sed ad* 521 *reducendum esse, proxime ostendemus ; hic primum ex dicto Eucharistico aliisque locis colligenda sunt, quæ ad vitam ante episcopatum exactam pertinere videbuntur.*

Juvenilia studia sua enarrat;

6 *Scribit ipse lib.* 5, *cap.* 14, *pag.* 148, *sese à Servilione artibus liberalibus institutum fuisse, quibus nimium intendisse, juvat ex confessione ejus intelligere pag.* 429 : Nam elevatus, *inquit*, insanis successibus, poëtarum me gregi, ignarus venerandæ professionis, indideram. Delectabant carmina quadratis fabricata porticulis, & ordinata pedum varietate solidata. Angelorum choris me fluxum aut tenerum poëma miscebat: & si eveniſſet, ut essem clarorum versuum servata lege formator, sub pedibus meis subjectum quidquid cæli tegitur axe cernebam. Ineptum diu volutavit vita mortalis, & certa miseriarum cæcitas de falsa dicendi felicitate perextulit..... Sic dum me concinnationis superfluæ in rhetoricis & poëticis campis lepos agitaret, à vera sapientia, mentitam secutus, abscesseram, nihil aliud cupiens, nisi auris vanæ laudationes aucuparI. Erat orandi fastidium, dum perorandi tenebar cupiditate mercari. *Audi emendationis propositum pag.* 433. Promisi etiam, si clarioris studii me per gratiam suam donaret affectum *, de manu linguæ meæ confessio ista procederet, de muneribus ipsius ingenioli mei eidem adipem litarem, ut numquam styli cura de secularium rerum ventosa executione lassaretur. *Id vovisse* S. Ennodium *dum gravi morbo correptus, S. Victoris patrocinio periculum evasit, satis certum est ; at quo circiter anno id acciderit, nemo hactenus exploravit.*

C

affectu

quæ postea factus clericus correxit,

7 *Suscepto clericatu litteris, saltem profanis, nuntium omnino remisisse equidem existimo, atque ad id tempus revocandum reor quod scribit lib.* 9, *ep.* 1, Ipsa studiorum liberalium nomina jam detestor ; *de quibus audire hic lubet Sirmondi, in Sancti operibus versatissimi, judicium.* Hoc in gradu (*diaconatûs*) magnam vitæ partem duxit ; ac licet rhetorum poëtarumque studia, quibus à prima ætate deditus fuerat, & jam inde cum clero nomen dedit, negligere cœpisset, ac postea etiam in letali morbo, ex quo B. Victoris ope recreatus est, destinato animi proposito refugere ; ea tamen ingenii fama floruit & doctrinæ, ut non solum in pretio essent, quæ sua sponte scriberet, sed amicorum quoque, quos impensissime coluit, rogatu, in dictandis aliorum nomine orationibus, epistolis, epitaphiis, ac diversarum rerum epigrammatis, assiduam operam dare cogeretur. Quo in genere multa ad gloriam Ennodio illustria fuerunt, sed nihil illustrius apologetico & panegyrico, quorum altero Theodoricum publicè laudavit, altero Symmachi Papæ, synodique Romanæ causam tanta cum approbatione defendit, ut à synodo universa honorificentissimo elogio decretoque ornatus sit. *Episcopum fuisse credimus, dum Vitas SS. Epiphanii episcopi & Antonii Lirinensis monachi accurate descripsit.*

D

dimissa uxore, ordinatus diaconus.

8 *Quid præterea ante initum matrimonium, quid ejus tempore gesserit, nec sigillatim commoravit ipse, nec aliunde eruere promptum est.* Filium sustuliſſe, quodam loco significare videtur, *inquit Sirmondus ; ast id certum esse, nusquam asseruit : erunt qui id indicatum velint tertio epitaphii ejus, infra referendi, versiculo*, clarus prole quidem : *at num masculæ fuerit ista proles, necdum inde colligitur. Clero Ticinensi adscriptum, postquam* illa, quæ *cum eo* matrimonii habuit parilitatem, religiosæ *cum eodem* habitudinis decora partita est, *& mox diaconatu à S. Epiphanio insignitum, satis constat ; verum ad clerum Romanum transiisse anno ætatis suæ* 24, *nescio unde eduxerit nuperus Legendista Gallicus, cum ejus rei nullus, quod sciam, hactenus meminerit. Oculis laborasse, morbisque aliis oppressum, opitulante salvatore suo, vim omnem feliciter superasse, testatur ipse loco non uno ; sed hæc & id genus alia nemo est qui certis temporibus queat innectere. Ingenua ejus confessio nonnulla docuit in laudato Eucharistico, quæ omnibus obvia sunt, ut proinde satis sit, specimen alterum delibare ex pag.* 435, *ubi post enarratæ Dei opt. max. in se collata beneficia, idque præsertim quo, per opulentum matrimonium, ex ærumnis supra memoratis feliciter emerserat, ingratitudinem suam, novaque & majora divinæ misericordiæ argumenta expendit, quæ hic propriis ejus verbis exponenda censuimus. Ita loquitur :*

E

F

Altera Sancti ingenua confessio,

9 Tunc primum ex mendico in regem mutatus, afflictorum orditus sum mala deridere, & quasi debita mihi fuisset prosperitas, sic illorum negligere auctorem. Non tamen perduellis animus, & duræ cervicis continuò à te tumor elisus est. Produxisti ultionis tempora, ne forte compungerer, & hoc tantum, quis esset præstitor, sanatus sentirem. Sed quia homo non corrigit ex injusto, nec facile ad candidum post maculas sedetur *, isteti in sententia mea illa, qua caderem, vici patientiam tuam continuatione peccati. Et quia, cum sis clementissimus, non semper justitiam reponis, nudatus præsidio tuo, vocem illam, quæ directa est ad aures primi parentis, accepi, Adam ubi es ? In confusione mea, quantos amiserim clementiæ tuæ thesauros, & qua nudatus sim dote, numeravi : rerum à te collatarum æstimatio tunc concessa est, cum mihi periret. Redii ad me atque ad ærumnas meas, & propter gaudia producta lacrymavi. Statim quidem alio itinere sed non impare subvenisti : ordinasti ut per officium levitarum coactus sanarer, & im-

* *An non* reditur ?

A impacti honoris sarcina quod premebat à me pondus amoverit. Sed postquam venerandæ me pressura dignitatis absolvit, habui de titulo genium, non de actionis nitore conscientiam.

ceteraque ante episcopatum gesta.

10 *Scabrosiora hîc nonnulla & explicata occurrere quæ paucioribus verbis clarius exponerentur, haudquaquam diffitemur, at vividum & elegans sancti Viri ingenium, melioribus flammis incensum ejus animum, sanctioriſque vitæ propositum, ipsiusmet stylo adumbrare maluimus, quam in ejus oratione quidquam immutare. Hæc quo circiter tempore acciderint, patebit utcumque ex paragrapho sequenti: quæ autem omnimodam conversionem subsecuta sint usque ad annum* 503, *quo verosimillime Symmachi Papæ adversus Laurentianos accusatores causam tuendam suscepit, necdum satis liquet: exstat pro synodo apologeticus inter ejus opera à pag.* 317, *totam verò rei gestæ historiam; quæ ad nostram hanc disquisitionem non attinet, deduxit Baronius ad dictum annum* 503, *à num.* 2 *usque ad* 12. *Ad idem ferme tempus aut paulo posterius spectat ejusdem sancti* Ennodii *apologeticus alter Theodorico dictus, qui habetur à pag.* 291, *non immerito ab Eminentissimo Annalista ibidem laudatus. Nec multo post datam existimo epistolam consolatoriam, cum SS. Nazarii & Romani reliquiis ad exsules Africanos episcopos, videndam etiam in Annalibus ad annum* 504, *num.* 42. *Quæ quidem omnia ante episcopatum gesta, indubitatum videtur, quemadmodum & litteras pleraſque omnes scriptas, Sirmondus rectè existimat.*

B

§ II. Ætas, episcopatus & legationes.

Refelluntur variorum errores,

C

Rectè observavit Pagius ad annum 515, *primam mentionem* S. Ennodii *episcopi fieri occasione legationis ejus orientalis ad Imperatorem Anastasium: ipse porro successit S. Maximo Ticinensi episcopo, subscripto synodo Romanæ, quæ aliis* Absolutionis, *aliis* Palmaris *dicitur, anno* 501 *congregatæ, quo ferme tempore Sanctus, tum adhuc diaconus, insignem illam apologiam composuit, de qua jam meminimus. Falluntur Schottus, Labbeus & alii, præsertim scriptores Ticinenses, qui S. Epiphanio successisse volunt anno* 490. *Etsi enim daremus, quod tamen falsum est, eo anno obiisse S. Epiphanium, simile vero nequaquam reddi potest, adolescentem natum primum anno* 473, *adeoque tunc annum dumtaxat ætatis decimum septimum ingressum, ad dignitatem episcopalem fuisse evectum. Longe melius obitum S. Epiphanii ex aliis retulit noster Bollandus in Actis* XXI *Januarii ad annum* 496, *quo etiamsi minus absurdum esset, successorem ei dare* S. Ennodium, *vel ea tamen suppositio aperte refellitur ex jam allegata Romana synodo, cui cum interfuerit subscripseritque Maximus, ut Ticinensis episcopus, satis certo evincitur, non S. Epiphanio sed S. Maximo primùm succedere potuisse* S. Ennodium.

circa initium, durationem & finem episcopatûs.

12 *Quo ordine, quo tempore, quo determinatè anno id contigerit, nullo modo examinarunt scriptores Papienses Gualla, Saccus & Spelta, apud quos turbata multa, ut pridem & sæpius Majores nostri in hoc opere conquesti sunt: mihi hîc non lubet singula refellere. Magis placent Ughellus & post ipsum de Gasparis, qui* Ennodium *statuunt episcopum ordine* XXIV *atque anno* 511 *suffectum S. Maximo II, cujus brevia elogia ex ipso* S. Ennodio *descripsit Bollandus ad* VIII *Januarii, obitum ejus consignans anno* 510. *Utra opinio præferenda sit, non facile dixeris; nobis satis est, demonstrasse, nec S. Epiphanio successisse* Ennodium, *nec anno* 490 *dignitatem episcopalem consequi potuisse, ex quo initii episcopatûs errore supposito, alium passim obtrudunt, quod totis viginti sex annis sedem Papiensem tenuerit, obieritque anno* 516, *quæ tertia hallucinatio est, ceteris haud inferior: nimirum eo adducunt scriptores isti Papienses Sancti ipsius epitaphium, ex quo ipso manifestissimi erroris convincuntur, dum consulatum* Valerii V. C. *inepte connectunt cum anno* 516, *eo usque progressi ut annum istum epitaphio subscribere non dubitarint, de qua re iterum inferius; nunc Sancti ætatem, ut nuperrime polliciti sumus, aliquousque ordinemus.*

AUCTORE J. B S

Breve fuisse oportet conjugium,

13 *Natum ipsum jam ostendimus anno* 473, *ex qua epocha calculi reliqui disponendi sunt. Quo anno uxorem duxerit, incertum hactenus, atque adeo ex probabilioribus conjecturis colligendum. Demus, à morte bonæ amitæ angustiis pressum, feliciorem sortem, quanto potuit citius prehendisse, non est verosimile,* popoſciſſe in matrimonium cujuſdam nobiliſſimæ ..... parvulam filiolam *ante annum ætatis octavum decimum, ac proinde non ante annum* 491 *aut* 492; *in qua etiam hypothesi non longi temporis conjugium fuisse, necesse est. Etenim diaconatûs ordine initiatum supponimus à S. Epiphanio; quin & ipsi jam tum constanter adhæsisse videtur, dum jussu regis Gothorum Theodorici legatione Burgundica ad Gundebadum pro captivorum Italorum redemptione fungeretur, unde consequi oportet, non nisi pauciſſimos annos in matrimonio transegisse. Clero autem aggregatum & sacro charactere insignitum ab ipso sancto Epiphanio, haud obscure insinuat ipse in ultima Epiphanianæ Vitæ clausula, dum Sanctum, à se laudatum, ità invocat:* Tu mihi anima apud Redemptorem noſtrum præpotens tribue, ut cura vacuus, & pectore liber, munda tibi, ſicut debentur præconia mundus exſolvam. De cetero habentem in te poſt Dominum fiduciam non relinquas, & quem religionis titulo inſigniſti, religioſorum in divinam repromiſſionem redde participem.

D

E

F

cum à S. Epiphanio circa an. 494 videatur ordinatus.

14 *Per* vitam religioſam *indutari istic susceptum sacrum Ordinem, seu saltem clericatum, clarius patet ex citato Eucharistico, ubi pag.* 436 *editionis, quam sequimur, conversionem suam explicans, sic loquitur:* Hoc amplius ſuffragator meus (*S. Victor*) emeruit, quam popoſci, ut illa quæ mecum matrimonii habuit parilitatem, religioſæ mecum habitudinis decora partiretur, & fieret præclari dux femina tituli; *nimirum, religiosum habitum induit conjux eodem tempore, quo sacratioribus vinculis sese ipse adstrinxit. Porro S. Epiphanii obitum anno* 496 *innectendum, pridem censuit Bollandus ad* XXI *Januarii, eumque secutus Pagius aliique, nisi malis ad Januarium usque sequentis anni* 497 *producere. Si igitur à S. Epiphanio sacræ militiæ adscriptus est* S. Ennodius, *differri id non potest ultra annum* 496. *Quid quod magis etiam maturandum sit, si verè Episcopo suo comes fuit in legatione Burgundica, id quod ex pag.* 407 *nonnulli educunt, ubi scribit;* Nam teſtis hujus rei ego ſum, per cujus manus pictacia ad clauſuras juſſio ſacerdotis elicuit; *cum enim triumphus iste caritatis S. Epiphanii certo incidat in annum* 494, *manifestius demonstrabitur, non toto trien-*

AUCTORE J. B. S.

triennio, prensatis tam avidè fluxis illis & perituris bonis S. Ennodium *frui potuisse. Jam ad episcopatum regredimur.*

Ad episcopatum evectus circa an. 510

15 *Fuerit igitur* S. Ennodius *ob præclara sua in Apostolicam Sedem merita, à Symmacho PP., quem in epistolis suis sæpe laudat, ad cathedram Ticinensem evectus, defuncto S. Maximo subrogatus anno, ut jam notavimus, 510 vel 511, à quo tempore rebus ecclesiæ suæ ordinandis intentus, commisso gregi instituendo totum se sedulo applicaverit, donec Symmacho, non diu post, nempe anno 514 ad Superos evocato, novam operam Hormisdæ Pontifici, alterius successori, quem adhuc in minoribus constitutum, lib. 5, ep. 13 amicè compellat, præstare coactus fuerit, ob eximiam sanctitatis & doctrinæ famam electus ad difficillimam legationem obeundam, qua vafrum & subdolum imperatorem Anastasium ad Ecclesiæ gremium unitatemque compelleret, de qua re fuse & eruditè Baronius, ad dictum superius, qua legatio suscepta est, annum 515 à num. 14, paulo infra differtius observans, sic circumspecte & caute cum veteratore agendum fuisse*, ne majestas Apostolicæ Sedis ab ipso eluderetur, dum non ad fidem Catholicam stabiliendam, sed ad regnum conservandum, Vitalianumque avertendum, ejus abuti videretur auctoritate. Fuerunt autem, *subdit*, ad arduum opus delecti legati quatuor præstantissimi viri, inter quos primum locum tenuit Ennodius, ex diacono jam episcopus Ticinensis *&c.*

B

legationes ad Anastasium obit 515 & 517:

16 *Habes istic Hormisdæ Papæ ad Anastasium epistolam cum provida commonitione ad legatos proficiscentes data; habes conditiones, quibus admittendus sit Princeps versipellis ad communionem Ecclesiæ Catholicæ, modo respiscat; habes præscripta ab Hormisda Orientalibus capitula; verbo rem totam, uti solertissime à Papa dispositam, sic diligentissimè & accuratissimè à Baronio in Annalibus deductam, cujus legationis haud satis felicem exitum, variasque Anastasii artes prosequitur, ab initio sequentis anni 516, regressum legatorum in Urbem, novaque Anastasii consilia & machinationes commemorans. Non destitit tamen ab incepto Hormisdas, sed, repetita legatione, versutissimum hominem hæreticum ad saniora consilia reducere modis omnibus tentans, eamdem rursus provinciam* S. Ennodio *committendam censuit, ut iterum habes apud eumdem Baronium ad annum, quo altera ista legatio suscepta est, 517, ubi de Sancto legato suo ita ad Anastasium scribit Pontifex num.* 10: Ad hæc nostris lacrymis, nostris precibus alleganda, Ennodium atque Peregrinum fratres & coëpiscopos nostros vice nostra, pro exhibenda etiam honorifica salutatione direximus. Ideo maxime designato viro, fasce secundæ legationis impositio, ut qui nobis spei bonæ detulit initium, nunc, adjutore Deo, plenum reportet effectum. Acquiescite, precamur, fidelibus monitis, cujus vos delectatum dudum legimus institutis. Data III Nonas Aprilis, Agapito V C. Consule.

C

quæ in secunda passus fuerit, describuntur.

17 *Reliqua totius hujus secundæ legationis gesta non minus exacte complexus est Eminentissimus Annalista, jam dicto anno 517 usque ad num. 50. Porro expeditionis catastrophen ex Anastasio Bibliothecario subjicit, quam nos hic ex fonte describimus, non ad annum 515, ut male Petrus Diaconus, ambas legationes confundens, sed ad hunc 517 referendam; sic habet Bibliothecarius:* Direxit quoque Ennodium episcopum Ticinensem & Fortunatum episcopum Catenensem, & Venantium presbyterum urbis Romæ, & Vitalem diaconum Sedis Apostolicæ, & Hilarum notarium Sedis suprascriptæ: euntesque ad Anastasium Augustum nihil egerunt. Idem secundo misit Ennodium ipsum & Peregrinum episcopum Mezenensem portantes epistolas confortatorias fidei, & contestationes secretas numero XIX, & textum libelli, in quo libello noluit consentire Augustus Anastasius, quia & ipse in hæresim Eutychianam communicaverat. Voluit itaque eosdem legatos per remunerationem corrumpere. Legati vero Sedis Apostolicæ, contempto Anastasio Augusto, nullatenus consenserunt accipere pecunias, nisi satisfactionem Sedis Apostolicæ operaretur Tunc Imperator repletus furia ejecit eos per posterulam, & imposuit eos in navim periculosam, cum militibus & magistrianis & præfectianis, nomine Heliodorum & Demetrium; qui hoc dedit eis in mandatis Imperator Anastasius, ut nullam civitatem ingrederentur. Legati vero Sedis Apostolicæ secretius suprascriptas epistolas fidei XIX, per manus monachorum orthodoxorum, exposuerunt per omnes civitates, *& pericula omnia eluctati, elusis omnibus tyranni machinationibus, feliciter ad propria redierunt.*

A

E

§ III. Obitus, cultus, scripta & elogia.

Non diu legationi superstes moritur an. 521,

R*Educem ex altera ista legatione, post tot labores & ærumnas,* S. Ennodium *recreavit secuta paulo post utriusque Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis concordia, sublato cælesti fulmine veteratore Anastasio, cujus successor Justinus, vir egregiè Catholicus, Hormisdæ Papæ omnia concessit quæ ad fidei integritatem pacemque stabiliendam jam toties frustra impetrare conatus fuerat. Ceterum non diu hisce superstitem fuisse Sanctum, probat dictum superius epitaphium ipsi positum, quod à se in ipso loco lectum & descriptum testatur Sirmondus, ex qua tabula mirum est scriptores Ticinenses, supra à me laudatos, aliosque educere potuisse, quod* S. Ennodius *obierit anno 516, dum apertissimus character appositus,* VALERIO V. C. Cos. *non alium annum designare potuit quam 521, à Sirmondo optime restitutum: post quem tamen Ferrarius, populares suos secutus, litteris majusculis hæc verba exprimere non dubitavit:* DEPOSITUS SUB D. XVI KAL. AUGUSTAS, VALERIO V. CONS. ANNO DXVI A PARTU VIRGINEO. *Hos igitur missos facimus, æque ac eos omnes, qui ex præfixo perperam* S. Ennodii *in episcopatu principio anno 490, ei consequenter regiminis annos omnino XXVI adscribere veriti non sunt, cum solis decem vel undecim, ex statuto à nobis calculo, isti ecclesiæ præesse potuerit, nempe à 510, ad jam dictum 521, quem ita demonstrat epitaphium ipsum quod hic ex Sirmondo subjicio:*

F

ut ex ipso epitaphio, male antea intellecto, evincitur,

19 Ennodius vates lucis rediturus in ortum,
Hoc posuit tumulo corporis exuvias.
Clarus prole quidem, generosior ipse propinquis,
Quos functos laudis jussit habere diem.
Reddidit hos cælo vivacibus ille figuris,
Cum fecit famæ vivere conloquiis.
Quid mirum si morte caret post fata superstes,
Qui consanguineos restituit superis?

Quan-

A Quantis iſte foret mundi celebratus in oris,
Nec ſilet occidui cardinis oceanus.
Schiſmate conjunxit dudum diſcordia legi,
Atque fidem Petri reddidit eccleſiis.
Pollens eloquio, doctrinæ nobilis arte;
Reſtituit Chriſto innumeros populos.
Largus vel ſapiens, diſpenſatorque benignus,
Divitias credens quas dedit eſſe ſuas.
Templa Deo faciens, hymnis decoravit & auro,
Et paries functi dogmata nunc loquitur.
Depoſitus ſub D. XVI Kal. Auguſtas,
Valerio V. C. Conſule.

contra ſcriptorum Papienſium confuſiones.

20 *Ex diſputatis hactenus liquido plane ſolvuntur dubia omnia à Ferrario in longiori ſolitâ annotatione propoſita, quæ hîc paulo brevius perſtrinxiſſe ſuffecerit. Primum eſt*, quo Pontifice & quo Imperatore Ennodius ad epiſcopatum aſſumptus fuerit. Quidam, *inquit*, illum Hormiſda Papa creatum epiſcopum volunt, alii multo ante, Zenone imperante. *Utrumque falſum eſſe, jam manifeſte oſtendimus. Non multum abſimile eſt dubium alterum circa diuturnitatem epiſcopatûs* S. Ennodii, *quod etiam pari evidentia diſſolutum eſt. Rurſus (verba ſunt ipſius Ferrarii)* major excitatur difficultas inter ſcriptores Vitæ S. Ennodii, *nempe recentiores omnes Ticinenſes*, & Baronium in Annalibus, quoad annum quo obiit. *Aſt & eam difficultatem duobus proximis numeris explanatiſſimam dedimus.* Demum, *inquit*, Baronius ſenſit Ennodium Maximo epiſcopo ſuffectum fuiſſe, quod & Ennodius in Vita S. Epiphanii habet. Gualla vero, Breventanus, & Spelta, non Maximo, ſed Epiphanio immediatè ſucceſſiſſe. *Verum & iſtorum errores abunde deteximus, ut rectè ſubjungat Ferrarius:* In quibus omnibus Baronio deferendum cenſeo, antiquis & certis Eccleſiæ monumentis uſo; *ad quæ Papienſes etiam accedere neceſſe eſt.*

B

Sanctorum honoribus pridem donatus eſt,

21 *De vero* S. Ennodii *in Eccleſia cultu teſtes appellat Baronius in notis ad Martyrologium Romanum tabulas Ticinenſes, quibus haud dubie antiquiora ſunt Joannis VIII ſeculo nono, & B. Gregorii VII ſeculo* XI *teſtimonia, quorum ille ad Bercarium abbatem ſcribens Ennodium diſerte* beatum *appellat, his apud Sirmondum verbis:* Abſit à piis mentibus quid de Romani culminis Pontifice ſiniſtrum ſentire, cum BEATO Ennodio confeſſore, Ticinenſis urbis antiſtite ſcribente doceamur, quia Deus omnipotens aut claros ad tanta faſtigia erigit, aut certe quos erigit, illuſtrat. *Gregorius vero* Sancti *titulum tribuit:* Quod Romanus Pontifex, ſi canonicè fuerit ordinatus, meritis beati Petri indubitanter efficitur Sanctus, teſtante SANCTO Ennodio Papienſi epiſcopo, & multis ſanctis Patribus faventibus, ſicut in decretis beati Papæ Symmachi continetur. *Sic paucis Vitæ* S. Ennodii *epitomen concludit laudatus Sirmondus:* Reverſus ad eccleſiam ſuam, paucis poſt annis ſuperſtes, ævo adhuc integer, annorumque non amplius XLVIII exceſſit è vita, ea ſanctitatis opinione, ut inter ſanctos Chriſti confeſſores anniverſariis honoribus colatur XVI Kalend. Auguſti, quo die receptus eſt in cælum anno Domini DXXI; diem enim & conſulem notat epitaphium *&c.*

C

tametſi in recentioribus ſolum Martyrologiis ſignetur.

22 *In antiquis generalioribus Martyrologiis nulla de* S. Ennodio *reperitur memoria, quod multis illuſtribus Sanctis non ſemel eveniſſe, in hoc opere obſervatum eſt. Inter auctaria Uſuardina ſignatum ipſum oſtendimus à Greveno, ſatis obſcurè;* Buodii epiſcopi & confeſſoris, *quo modo etiam à Caniſio notatus eſt; melius à Molano* Enodii, *& in poſterioribus editionibus paulò diſtinctius;* Ticini S. Enodii epiſcopi & confeſſoris: *quibus recentiores adjunge, ſaltem Galeſinium (nam à Maurolyco & Felicio præteritus eſt) nomen etiam male efformantem. Sic habet:* Papiæ, ſancti Euodii epiſcopi, qui doctrinæ præſtantia, & divino ingenio vir, ab Hormiſda Pontifice Conſtantinopolim legatus mittitur: de populi autem Papienſis ſalute ſolicitus, divites in officio pietatis continuit; pauperes & conſilio, & conſolando, & re adjuvit; aberrantes in viam revocavit, omnes denique ad ſanctè agendi ſtudium accendit, virtutum ſuarum admirabilium exemplis, quibus clarus evolavit in cælum. *Omnium inſtar ſit auctoritas Martyrologii Romani ſic ipſum hoc die annuntiantis:* Papiæ, S. Ennodii, epiſcopi & confeſſoris. *Ex quibus omnibus ſatis patet,* Ennodii *ſanctitatem ab Eccleſia pridem agnitam & honoratam fuiſſe.*

AUCTORE J. B. S.

D

E

Inter præclara Sancti ſcripta;

23 *De Sancti ſcriptis quid ſentiendum ſit, ſatis docuit Sirmondus in præfixa editioni ſuæ ad V. C. Nicolaum Fabrum epiſtola, ad quam lectores remittere præſtat quam ad nuperum bibliographum Gallum, non paucis ſuis ſtigmatibus notiſſimum, cujus audax criſis eo temeritatis uſque prorupit ut orthodoxam* S. Ennodii *de gratia & libero arbitrio ſententiam ad Fauſtum & Maſſilienſes ablegare non erubuerit. Hanc ſaltem periocham à Sancto deſumere licuit ex lib. 2, epiſt. 19 ad Conſtantium; unde doceantur hodierni novatores quid de eorum dogmatibus olim ſenſerit ſanctiſſimus juxta ac doctiſſimus Ticinenſis epiſcopus. Audiatur ipſe:* Ergo, ut ſcriptione teſtamini, inventus eſt homo, qui ſervos Chriſti, quemadmodum ipſe promiſit eſſe faciendum, ſub hac occaſione cribraret, aſſerens, de arbitrii libertate homini in una tantum parte, quæ deterior eſt, eligendi datam eſſe licentiam? O ſchiſmaticam propoſitionem, quæ juxta Apocalypſim ſcriptas habet in fronte blaſphemias! Quæ eſt iſta libertas, ſi valet, ediſſerat, ubi hoc datur ſolum velle, quod puniat: aut quare electionem nominet, ubi unam tantum partem aſſerit fuiſſe conceſſam. Quod ſi veritate ſubſiſteret, locum divina judicia non haberent. Quid enim boni à nobis Deus noſter rectè quæreret, qui appetentiam ejus de voluntate ſubtraxerat?

F

locum meretur ejus ſententia de gratia & libero arbitrio:

24 Sed juxta Apoſtolum, Numquid iniquus Deus? Abſit. Inter homines à recti diſcordat affectu, qui à ſubjectis exigit, quod in poteſtate non tribuit. Hoc de Deo qua conſcientia ſentiatur, advertite. Ubi eſt illud Apoſtoli clamantis, & pro arbitrii libertate teſtantis, Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio? Quid eſt, niſi dicere, Novi dextrum iter eligere, ſed niſi ingredientem juverit gratia ſuperna, laſſabor? Nemo dubitat, nemo condemnat, quod auctore gratiæ præſtante, & ipſe æquitatis hominibus callis aperitur. Dux enim bonorum & præceſſor eſt gratia, quando cælitus multiplici ad requiem invitamur hortatu, quando dicitur; Venite filii audite me; Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum: Ubi ego ſum, ibi erit & miniſter meus. Sed niſi talibus monitis & voluntas noſtra, quæ libera eſt, & labor præſtet obſequium, ad periculum & gehennam,

AUCTORE J. B. S

non imperio aliquo, ſed ſponte devolvimur. Itaque aut præmium devotio, aut pœnam contemptus operatur: alioquin non erit juſta retributio, quæ aut per ſupplicia refertur neceſſitate peccantibus, aut bonam mercedem offert operi, ad quod trahuntur inviti. Ergo debemus gratiæ quod vocamur; debemus gratiæ, quod occultis itineribus, niſi reſiſtamus, ſapor nobis vitalis infunditur: noſtræ tamen electionis eſt, quod beneficia demonſtrata ſectamur: *& quæ ibi ſequuntur, quæque in fonte videri poſſunt; uti & alia Sancti ſcripta, ut Paræneſis didaſcalica, Præceptum de epiſcoporum cellulanis, aliaque à pag.* 437.

Ticinenſium vero laudationibus,

25 *Ad* S. Ennodii *elogia quod attinet, ſcriptorum Papienſium, ſuperius relatorum, ac in multis paſſim hallucinantium, non ſatis digeſtæ laudes huc accerſendæ non ſunt, neque ea à nobis examinanda quæ ipſi de obtentis per eumdem Sanctum à Romana Sede ſingularibus privilegiis ſpecioſius oſtentant, de quibus ita paucis Gaſparius:* Romam reverſus Ennodius, ab eodem Hormiſda ſumma lætitia fuit exceptus, & mox gratitudinis ergo, & tantorum viri meritorum teſtificatione, pallii cruciſque uſu, & quamplurimis aliis archiepiſcopalibus privilegiis cohoneſtatus, dimiſſus eſt. Qui lætus ad ſuam ſedem revertens, ampliſſimis & perpetuis honoribus decoratam, epiſcopali munere ſtudioſiſſime perfunctus eſt. *Cetera videat curioſus lector fuſiſſime apud Saccum deducta à pag.* 231, *ſub titulo*, de Papienſis eccleſiæ dignitate, nulli metropolitano ſuppoſitæ, *quæ fori noſtri non eſt hic pluribus diſcutere. Illuſtriora paulo & ſolidiora ſunt, atque ad* S. Ennodium *propius ſpectant elogia, quæ jam ſupra attigimus, quæque ex Synodo* v *Romana & Nicolao PP. I ſuggeſſit Sirmondus, toti huic Commentario coronidem impoſitura.*

longe præferendum eſt S. Symmachi PP. elogium

26 *Sic loquitur laudata pridem ſynodus Symmachi Papæ.* Libellus qui ſynodali auctoritate, contra eos, qui adverſus quartam ſynodum, quæ habita eſt Romæ palmaris, mutire præſumpſerunt, ab Ennodio conſcriptus eſt, coram omnibus deferatur, & in præſentia omnium legatur atque roboretur. Quo recitato, & ab omnibus conſona voce roborato, ſancta ſynodus dixit; Hæc futuris temporibus conſerventur, atque ab omnibus teneantur, & in omnibus ſerventur. Hic libellus integerrimè ſynodaliter ab omnibus teneatur, atque inter quartæ & quintæ ſynodorum decreta habeatur, quia ſynodali auctoritate conſcriptus eſt, & roboratus. Ad quæ ter beatiſſimus Papa reſpondit; juxta veſtrum omnium fiat voluntatem. *Sic autem Michaëli Auguſto ſcribit Nicolaus PP. I.* Sicut magnus Chriſti confeſſor Ennodius Ticinenſis epiſcopus, qui ab Hormiſda Apoſtolicæ memoriæ Conſtantinopolim miſſus, innumeras miſerias à Græcorum veſania, pro fide Chriſti, & ſtatu Eccleſiæ non ſemel pertulit, ex Propheta de his omnibus meminit, Numquid gloriabitur ſecuris contra eum qui ſecat in ea? Aut exaltabitur ſerra contra eum qui ſecat in ea? *Plura aut præſtantiora apud Miræum & alios bibliographos non reperimus, neque alia ſuppetunt, quæ his ſuperaddantur.*

DE S. THEODOSIO EPISCOPO

AUTISSIODORI IN GALLIA.

J. B. S.

SYLLOGE HISTORICA.

De cultu, ætate, geſtis, ſepultura & inventione.

SEC. VI.

Inter alios Autiſſiodorenſes illuſtres epiſcopos,

Quam illuſtris eſt, jam uſque à primis Chriſti ſeculis, Autiſſiodorenſis eccleſia, plurimis ſuis epiſcopis Sanctorum honores cultumque promeritis, tam frequens fuit patronorum ejus tutelarium in Actis hiſce noſtris memoria, eritque porro in operis decurſu; ſic tamen ut paucorum Acta illuſtrata fuerint aut illuſtranda ſuperſint, verſeturque adeo potiſſima noſtra diſquiſitio, non in geſtis deſcribendis aut diſcutiendis, ſed in colligendis pauculis notitiis, quæ ad antiquam conſtantemque venerationem, tum vero ad eorum ætatem ſtabiliendam pertinent. Et de illa quidem tam aperta plerumque in ipſis veteribus Martyrologiis exſtant teſtimonia, ut quod de S. Cenſurio, ad X *Junii, pridem indicavit Henſchenius, id ferme de ceteris tuto pronuntiare liceat; cum quemadmodum iſte, ſic multi alii in Hieronymianis exemplaribus reperiantur, ab antiquario quidem Gallo, ſed vel in ipſo vetuſtiſſimo Antverpienſi ſeu Epternacenſi adjecta, ut ſeculo nono antiquiora ferme eſſe oporteat id genus additamenta. At vero ætatem definire, non ita pervium eſt, uti etiam ante me jam dicto loco obſervavit laudatus Henſchenius. Utramque partem, pro ſubjecta materia, breviter expediemus.*

locum habet in Martyrologio Hieronymiano,

2 *Ut à memoratis jam Hieronymianis exordiar; apographa Lucenſia Florentinii, Corbeienſia & Reg. Sueciæ, ſeu S. Columbæ Senonenſis, diſerte habent:* Antiſiodoro, depoſitio beati Theodoſii epiſcopi, *qualem annuntiationem ex ſimili aliquo codice certiſſime deſcripſit Notkerus. In Epternacenſi eſt,* Antiſiodoro, Theodori epiſcopi; *pejus in minori Auguſtano* Theodoræ. *Richenovienſe & Labbeanum legunt* Theodoſii, *ſeu* Theudoſii; *aſt ubique eumdem ipſum* Theodoſium *intelligi, evidenter probat adjecta poſitio* Antiſiodoro, *quæ etiam in codice S. Cyriaci aliiſque exprimitur. Ab Uſuardo prætermiſſum non miror, quandoquidem in perpetuo anteſignano ab eo inventus non ſit, Adoni enim adjectitia eſt annuntiatio;* Item Antiſiodoro, S. Theodoſii epiſcopi & confeſſoris, *adeoque & longior illa in codd. Morinenſi & Leodienſi S. Laurentii; quorum nihilominus deſcribi meretur textus hujuſmodi:* Antiſiodoro, depoſitio Theodoſii epiſcopi, qui cum rexiſſet eccleſiam ſuam annos VIII & dies XXIX, tandem in pace quievit, & ſepultus eſt in eccleſia S. Germani epiſcopi. *Atque hoc brevi complexo continentur præcipua quæ de ejus geſtis tradita accepimus, quæque ad explicandam ſacri corporis inventionem nos infra deducent.*

3 *In-*

A

aliisque recentioribus.

3 *Inter Ughelliana auctaria antiquissimum est, quod refert codex Rosweydinus his verbis:* Item depositio S. Theodosii episcopi & confessoris, *omissa positione quæ in Centulensi neglecta non est. Grevenus compendio utitur*; Theodosii episcopi & confessoris. *Maurolycum aut recentiores alios non enumero; at locum merentur Galesinius & Saussayus, quorum primus ita scribit:* Antisiodori, sancti Theodosii episcopi & confessoris, qui Bonifacio secundo Romano Pontifice, sanctè factorum splendore prælucens, Aurelianensi primo concilio interfuit: *non* præsedit, *ut hic Galesinum asseruisse male pronuntiat Kalendarium Gallicum Sanctorum Autissiodorensium inter Chifletii collectanea inventum. Paulo elegantius est Saussayi elogium*; Autisiodori, sancti Theodosii episcopi & confessoris. Hic mirabili virtutum panoplia ornatus, sancti Viri

** lege Ursi.* * in locum subrogatus, pedum hujus ecclesiæ incomparabili qua pietate, qua vigilantia gessit; Aurelianensique concilio primo sic intercessit, ut sancitis ibi legibus de sacrosancta politia, auctoritatem plurimam sua præsentia addiderit; ac demum post episcopatus exactos annos octo cum totidem mensibus & viginti diebus, magnis locupletatus piorum laborum meritis, ad cælestis quietis perrexit fruitionem.

B

Sancti vera tempora desiderari non possunt,

4 *Ex solis Martyrologiorum textibus jam relatis ultro observas, satis certa non esse aut episcopatus initium, aut durationem aut finem, quod magis etiam perspicies ex historia episcoporum Autissiodorensium à Labbeo edita tomo* I *Bibliothecæ Mss. pag.* 418, *cap.* 12, *quod totum describo:* Theodosius sedit annos VIII, dies XXIII; VI Kalendarum Augustarum diem excepit ultimum, peracto vitæ suæ tempore LXX & V annis; proque suæ merito sanctitatis nobilem in ecclesia B. Germani sortitus est sepulturam: fuit autem temporibus Bonifacii & Mercurii, qui & Joannes vocatus est, usque ad Agapitum, imperante Justiniano Augusto, Lampadio consule. Invenimus & hunc sanctum Virum interfuisse concilio episcoporum, quod actum est ex jussu glorioissimi Clodovei magni Francorum regis apud Aurelianensem Galliæ civitatem. Fuit civitas sine Episcopo anno uno. *Nota sunt Bonifacii, Joannis & Agapiti tempora, cum quibus Theodosii aut decessorum Censurii & Ursi ætates componere, adynaton pridem ostendit Henschenius, ut quot verba tot fere sphalmata sint; quæ ne hic denuo discutienda & refellenda legas, Henschenii dicta adoptamus: viderint Autissiodorenses qua potissimum ratione tot repugnantia conciliari possint: ut Hericum monachum, infra citandum hic non adjungamus, qui* S. Theodosio *regiminis* annos *etiam* octo *quidem tribuit*, sed dies XXV.

C

neque ea explicuit, qui debuisset, Viola

5 *Silvam hanc exscindendo explanandoque bene mereri poterat, qui de sanctis episcopis & abbatibus Autissiodorensibus tractatum concinnavit dominus Georgius Viole Ordinis S. Benedicti, quem manuscriptum à Castellano nobiscum communicatum, jam alibi non semel monuimus. Verum is intacta relinquens, quæ ex laudata historia descripserat, alia de suo non magis tolerabilia subjecit. Audi ejus verba ex Gallico Latine reddita:* S. Theodosius subscripsit concilio primo Aurelianensi loco penultimo, unde colligitur, recentius ad sacras infulas evectum, tametsi septuagenarius esset aut paulo minor; at enim primum in subscriptione locum occupavit inter episcopos, qui cum ipso ei concilio interfuerunt, in donatione quam rex Clodoveus, dominii regii de Longreto apud Comum, fecit ecclesiæ S. Hilarii Pictavensis, ea nimirum causa, quod fundus ille in diœcesi Autissiodorensi situs esset. *Quis non hic thesaurum aliquem refossum & recenter revelatum existimet, dum hæc tam rotunde à Viola venditari intelligit, quasi in ipso Aurelianensi concilio donationis diploma conceptum & à Clodoveo cum triginta duobus Episcopis subscriptum sit.*

AUCTORE J. B. S

aliis magis dubiis rem potius involventi.

6 *Historiæ suæ episcoporum Autissiodorensium subjungit Viola abbates S. Germani ibidem, ac deinde totius diœceseos cœnobia, inter quæ suo ordine pag. mihi* 356 *ponitur monasterium* S. Laurentii de abbatia, *quod ipsissimum* Langretense, *seu* Longumretense *esse ait; & de cujus variis vicissitudinibus longam narrationem texit, ex qua huc solum spectat Clodoveanæ donationis diploma cujus principium refert, hoc modo:* Ego Clodoveus Francorum rex do curtem meam de Longareto fratribus S. Hilarii de Pictavia, cum omnibus suis juribus & pertinentiis, quam promitto garantisiare cum mea spada. *Hujusmodi capiti quale corpus aptandum sit, fallor si manu palpari nequeat: diplomatis suppositititi potiorem partem vide apud Cointium in Francorum Annalibus ecclesiasticis ad annum* 511, *num.* 51, *ubi parachronismos ceteraque, quibus scatet, ineptias ita expendit & refellit, ut eas refutandi provinciam nobis omnino præripuerit; talique specimine abunde ostenderit, quid de citata Violæ tractatione statuendum sit. Verosimiliora exhibent laudata historia, à Labbeo edita, Hericus de miraculis S. Germani, & authenticum postremæ inventionis instrumentum, ex quibus de sepultura & hodierno cultu reliqua subjicio.*

E

Translatio à Herico describitur,

7 *Addit demum Viola,* S. Theodosium *ob eminentem sanctitatem meritum fuisse ut sepeliretur ad sancti Germani, cujus vix vestigia hodie superjunt: epitaphium infra dabimus. De antiquiori translatione meminit Hericus, etiam ab Henschenio relatus, lib* 2, *cap.* 15, *cujus hæc sunt verba:* Postquam longe superius comprehensum opus visum est & ecclesiastico decori congruum, & Sanctorum componendis pignoribus condignum, exercitatâ sapientum sententiâ, optimum factu judicatum est, ut supra memoratæ Martyrum reliquiæ, necnon & corpora beatorum pontificum Altisiodorensium, olim in ipsa ecclesia tumulata, transferrentur in cryptas, & circa corpus beatissimi Germani præcipua officii diligentia conderentur, divina mente, probo consilio, ut quos eadem cæli regia continet, ejusdem quoque in terris habitaculi capacitas sociaret. Factum ita est, & dextro quidem latere, id est à plaga australi, ossa beati Urbani Papæ cum capite Innocentii martyris, eodem loculo composita sunt. Hinc corpus venerabilis Alaudii, successoris quondam ejus, ac trium deinde sanctorum pontificum Ursi, Romanique & Theodosii à parte pedum, id est plaga orientali, secus aram pretiosi confessoris & præsulis Aunarii, membra sacratissima requiescunt.

F

& rursus à prædicto Viola.

8 *Utrum in ipso eo loco sacrum corpus à seculo* IX *constanter permanserit, mox licebit colligere; furentium iconomachorum, qui anno* 1570 *Autissiodori grassati sunt, sacrilegas manus effugisse, docet processus verbalis, seu diploma Dominici Seguierii Autissiodorensis, post Meldensis epi-*

AUCTORE J. B. S.

ſcopi, de viſitatione, anno 1634 *die* 2 *Novembris à ſe facta, in hunc modum teſtantis* : Inde ad capellam S. Germani, ſitam in cryptis ejuſdem eccleſiæ ſub altari majori, ut ſupra comitati, ſeceſſimus, ibique ad partem auſtralem ejuſdem ſacelli, juxta antiquam inſcriptionem quæ ſic habet : (*verba Gallica Latine verto*) Hîc jacet corpus Domini ſancti Theodoſii, qui fuit epiſcopus hujus civitatis & obiit XVII Julii ††; extractis aliquot pavimenti partibus, inventum eſt ſepulcrum, concava in modum fornicis ſuperficie, quo diſcooperto, corpus fere omnino in cineres redactum, magnitudinis quatuor circiter pedum & ſeſqui, cum parte ſandaliorum nondum corrupta vidimus, & eodem tempore aliqui ex circumſtantibus ſepulcrum ipſum odorem ſuaviſſimum planeque diviniſſimum exhalaſſe proteſtati ſunt. Obſervato & poſtea clauſo eodem ſarcophago, acceſſimus ad ſepulcrum S. Germani *&c.*

9 *Prædictum diploma ſeu teſtimonium viſitationis Sanctorum Autiſſiodorenſium, varius vicibus repetitæ, datum eſt Meldis anno* 1642 *die* XXIX *menſis Aprilis, dum jam ſedem mutaſſet Seguierius, ipſumque refertur in Ms. Autiſſiodorenſi, à Viola collecto, ad diem* 2 *Novembris à pag* CCLXV *ad* CCXCVII, *in quo vides adjuncta eadem ſepulturæ Theodoſianæ prope S Germani corpus explicari, quæ ex Herico jam dedimus, ut de reliquiarum identitate dubitandum non videatur. Perſeveraſſe hactenus Sancti cultum, conſtat ex Breviariis excuſis & ex Ms. Kalendario Ludovici Natalis d'Amy, ad Majores noſtros tranſmiſſo, ac diſertius ex Brevi ſeu Directorio ad Horas recitandas pro anno* 1720 *excuſo atque à R. A. D. Joanne le Boeuf, Canonico & ſuccentore ejuſdem Autiſſiodorenſis eccleſiæ, non ita pridem nobiſcum communicato, in quo eatenus ſub ritu ſimplici celebratus* S. Theodolius, *ad ſemiduplicem, pro annis exinde ſecuturis, evehitur. Ceterum ex Breviariorum lectionibus ſubſidii ad hiſtoriam nihil haberi poſſe, jam olim in Cenſurio notavit Henſchenius, quandoquidem non niſi Communia de Pontifice confeſſore præſcribantur. Plura non ſuppetunt, quæ de* S. Theodoſio *commemorari poſſint.*

Officium eſt de communi conf. Pont.

B

DE S. MARINA VIRGINE

E

SUB MONACHI HABITU MARINUS *DICTA.*

I. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. S. Marinæ cultus apud Græcos & Latinos.

FORTE SEC. VIII.

Deum in Sanctis ſuis mirabilem prædicandum eſſe, utut diebus ſingulis Acta noſtra apertiſſime demonſtrent, nihil ſane ſtupendas ejus adorandaſque idcirco vias clarius revelat, quam inſolita in fragilioris ſexus virtutum prodigia, quibus teneræ virgines vel ipſis dæmonis artibus carniſque illecebris inſultare viſæ ſunt, eouſque progreſſæ, ut viros poſt ſe relinquentes, ardua maxime monaſtica exercitamenta incredibili conſtantia toleraverint, tam enormes ſubinde calumnias paſſæ, ut quoſvis etiam Sanctos magnitudine animi ſuperaſſe videantur. Illas intelligo, ſeu virgines ſeu feminas alias, quæ ſexum ſimulantes monachum indutæ, ea nobis heroicorum actuum exempla reliquerunt, quæ certe in admirationem omnes rapiant ; tam periculoſa porro, ut ad imitationem ea proponere non conveniat. Innumeras novimus quæ virginitatis lauream cum martyrii palma conjunxerunt ; aſt hæ inuſitata prementes veſtigia, eo durioribus cruciatibus ſeſe affligi voluere, quo atrociora ſunt tormenta quæ animis, quam quæ corporibus inferuntur. Nonnullarum elenchum texuit noſter Raderus in Viridario, ex quo Bollandus pleraque deſumpſit ad V *Januarii in Commentario ad Acta S. Apollinaris Syncleticæ (Dorotheus muncupatæ) aliquas ibi enumerans quæ ſexum, ſi ita loqui licet, mentitæ inter monachos conſtantiſſimè egerunt, ad mortem uſque probra & vituperia perpeſſæ, quibus promptum fuerat ſe expedire, niſi naturam viciſſet ea gratia, qua ſelectas ſibi animas ineffabilis providentia cumulavit. Specimen egregium dabit* Maria *ſeu* Marina, *inter viros* Marinus *dicta, de cujus cultu hîc primum tractandum ſuſcipimus.*

Inter ſtupenda muliebris ſexus virtutum prodigia,

C

2 *Nomen* Marini & Marinæ *non adeo infrequens eſſe in vetuſtis Eccleſiæ Martyrologiis, ſatis docent apographa Hieronymiana apud Florentinium, ac paulo expreſſius Acta noſtra, in quorum ſolius primi ſemeſtris indice tomo* VII *Junii plures recurrunt, tum ſynonymi tum ſynonymæ, aſt ii præcipuè qui inter varias Martyrum claſſes recenſiti, nuda ferme nomina exhibent. In Faſtis Græcis binæ occurrunt,* Marinæ *paulo illuſtriores, hæc nempe virgo* Marinus *dicta, de qua hoc die agere inſtituimus, & celeberrima altera Virgo martyr Antiochena, Ædeſii filia, ſub Olybrio præſide paſſa, quæ neſcio qua metamorphoſi in* Margaritam *à Latinis transformata, ſi non eadem cum prædicta Antiochena* Marina *eſt, certe aptatam ſibi habet eamdem portentoſam narrationem : quod vero præterea mirere, non eo quo* Marina *à Græcis die, nempe hac* XVII *Julii colitur* Margarita, *ſed* XIII *&* XX *ejuſdem menſis, ut in Prætermiſſis pridem notatum eſt. At de* Marina *illâ, ſive* Margarita *plura ſuo loco diſcutienda erunt ; huc à majoribus noſtris remiſſa eſt hodierna* Marina *ex* VIII *&* XII *Februarii, atque ex* XVIII *Junii, quod hoc ſignata ſit à Baronio in Martyrologio Romano* Venetiis tranſlatio *alicujus* Marinæ, *de cujus nominis confuſione & diſtinctione ſequenti paragrapho erit diſceptandum.*

merito venit Marina, de cujus nomine quæritur,

F

3 *Præter Acta, in Vitis Patrum relata, dubia omnia ſunt quæ hanc Sanctam circumſtant, nam quis verus ejus natalis ſeu obitus dies fuerit, ubi terrarum degerit, quo ſeculo vixerit, hactenus ſatis incertum eſt. Inter Prætermiſſos* VIII *Februarii ponitur* MARINA ſeu MARIA, MARINUS dicta, cum ſancto EUGENIO monacho *parente ſuo ; ex*

uti & de vero die quo colenda ſit.

A *ex Molano, & Ferrario : atque in Vita apud Surium eo die dicitur obiisse, vel saltem deposita fuisse, auctoritate, opinor, Metaphrastis, à quo, ut Surius loqui solet, accepta dicitur, nempe ex Aloysii Lipomani tom. 5, fol. 526, ubi more suo, floridus scriptor nonnulla modice ampliavit quæ Actis à Rosweydo inter Vitas Patrum, ut diximus, editis, non ex omni parte concordant, cum tamen de cetero rem prorsus eamdem enarrent, ut postquam hæc edita fuerant, facile Actis istis aliis* XII *Februarii referendis supersedere potuerit laudatus Surius. Fatendum tamen est, non* VIII *sed* XII *Februarii celebrari* Marinam *in Menæis, quorum narratio tota ei simillima est, quæ in Menologio Basiliano habetur apud Ughellum tomo 6 Italiæ sacræ col.* 1217 *; ita medullam refert totius vulgatissimæ Legendæ, ut frustra sit, plures hic textus seu Græcos seu Latinos congerere. Habe igitur verba citati Menologii, cujus elogio hic titulus præfigitur :*

Apud Græcos aliqua ponitur 12 Febr.

4 Eodem die commemoratio S. Mariæ, quæ mutato nomine Marinam se dixit. *Tum sequitur Actorum compendium*, Maria studio salutis latebram quærens, posita muliebri stola, sumpto virili habitu, Marinum se nominavit, unaque cum patre Eugenio monasticam amplexa vitam, capillum totondit. Quare celato diligenter sexu, suam monachis & patri operam tribuebat. Verum cum aliquando in diversorio versaretur, accusatur, stuprum filiæ stabularii intulisse. Tulit illa æquissimo animo calumniam, quam nullo negotio diluere potuisset. Quamobrem monasterio ejecta, ac foribus miserè assidens, filium quem non genuerat, utcumque poterat, annos tres patienter aluit. Deinde in monasterium una cum filio admissa, non multo post ex hac vita discessit, illatique falso criminis causa, non sexu solum; sed & clamosa filiæ stabularii à dæmone correptæ declaratione, à milite se vitiatam esse, defensa, omnium præ admiratione in stuporem mentes rapuit. *Totius rei summam hic habes, in Menæis eodem sensu explicatam, quibus frustra alia addideris undecumque ea accipiantur. Atque hæc de cultu aliquo apud Græcos satis dicta sint, jam Fastos nostros expendamus, ex quibus certum aut fixum cultus diem non facile erues, ut ante me notavit Rosweydus, quemadmodum infra intelliges.*

B

C

Quæ hæc nostra sit,

5 *Apud antiquos seu classicos Martyrologos hodiernam* Marinam *hoc die frustra quæsiveris, nam quod Baronius contendit*, Marinam *ab Usuardo* XVIII *Junii positam, virginem nempe & martyrem Alexandrinam, eamdem esse quæ Venetias translata sit, admitti non posse, suo loco demonstrabitur. Ex auctariis itaque Usuardinis aliisque recentioribus profluunt quæ de hac* Marina *& aliis, ferme pro arbitrio, consignata sunt. Quæ* XXVIII *Januarii posita est, socios habet, ut cum nostra confundi nequeat ; non magis quam altera apud Grevenum* X *Martii, apud alios cum Agapa ; seu Agapita conjuncta ejusdem mensis die* XI. *Propius accedere potest* Marina virgo *relata in Usuardo Bruxellensi* V *Aprilis, cujus mensis* VI Idus *obiisse dicitur in Vita Papiæ edita an.* 1523, *cujus tam exigua est auctoritas, ut non facile assensum impetret. Ad* XVIII *Junii sensim nos ducit Florarium Ms. ea die sic scribens:* Alexandriæ, passio S. Marinæ virginis, cujus gesta habentur circa finem quinti libri de Vitis sanctorum Patrum : *existimavit nimirum Florarii istius auctor, sicut & alii ipsum prægressi aut secuti, nulli* Marinæ *commodius aptari posse prædictam historiam, quam isti quæ nota esset apud Usuardum ; ut puta in Florentinis codd. in quibus ita habetur :* Item in Alexandria, sanctæ Marinæ virginis, quæ in puerili ætate clam se tondere fecit, & monasticam vitam expetiit, Marinus sibi nomen imponens ; post retrusionem multis annis ; in omni sanctitate quievit in Domino.

AUCTORE J. B. S.

dubium faciunt Martyrologia ;

6 Eodem die XVIII *Junii ipsam illam confusionem adoptat editio Lubeco-Colonien.* Alexandriæ, beatæ Marinæ virginis, cujus pater cum quoddam monasterium in eremo existens intrasset, mutavit habitum filiæ ejus, ita ut non femina sed masculus videretur, rogavitque abbatem & fratres, ut filium suum unicum reciperent, qui ejus precibus annuentes, in monasterium est receptus, & frater Marinus ab omnibus appellatus. Quantæ autem devotionis, humilitatis, & patientiæ ac sanctitatis ejus vita exstiterit, quanta mala innocenter à fratribus pertulerit, & quantis miraculis post mortem coruscaverit, libro Vitas Patrum luculenter innotescit. *Et hæc quidem omnia in hisce codicibus Alexandriæ tribuuntur : sic tamen ut horum auctores Acta ipsa consuluisse non videantur, utpote qui de primaria vitæ circumstantia, nempe de stupri accusatione, secutaque durissima pœnitentia, nec verbo meminerint. Equilino Episcopo debetur exactior rei narratio, ex quo demum Grevenus annuntiationem suam, paulo melius conceptam accepit hoc die* XVII *Julii.* Item secundum Catalogum Sanctorum hîc, sanctæ Marinæ virginis. Quæ, mutato habitu, monasterium virorum ingressa, de crimine fornicationis falso accusata, patientissimè tulit, pœnitentiamque egit acsi rea criminis fuisset ; cujus sacrum corpus, anno Domini MCXIII Venetias translatum, debito cum honore servatur.

D

E

in quibus magna confusio,

7 Ex his manifeste patent quæ hoc paragrapho explicanda susceperam ; coli nimirum apud Græcos & Latinos Marinam *virginem, ast ita ut de vero ejus natali die seu vera festivitate non constet ; imo neque translationis dies servatus sit. Etenim historia translationis Venetias factæ, diserte asserit die* I *Septembris sacrum corpus allatum fuisse, ut recte notavit Sausseyus in Supplemento pag.* 1163 *: cur vero istius rei celebritas agatur* XVII *Julii, erit inferius dicendi locus. Interim apud Gallos festiva remansit dies* XVIII *Junii, teste Castellano, mox referendo, quidquid ipsam hoc die signaverit Sausseyus his verbis :* Eadem die, beatæ Marinæ virginis, cujus pignoribus dudum decorata Augusta Parisiorum Lutetia antiquam habet sub ejus patrocinio (cui episcopalis familia addicta est) ecclesiam parœcialem. *Alium denique diem reperit laudatus Castellanus cui Sanctam adscriberet, nempe* IV *Decembris, ubi eam memorat :* Eodem die, sanctæ Marinæ, quæ sexum simulaverat, cultæ XVIII Junii Parisiis in ecclesia sui nominis. *Hactenus de* S. Marinæ *cultu in genere, uti loquimur, nunc nodus restat difficillime solubilis, quæ demum ea* Marina *sit, cui is cultus defertur, cuique convenienter aptanda sit mirabilis illa stupendaque inter Vitas Patrum historia.*

F

§ II Pla-

AUCTORE J. B. S.

§ II. Plures Virgines ſub nomine Marinæ diſtinguendæ.

Multa erudite diſquirit Roſweydus,

HEribertus Roſweydus, *ex cujus Patrum Vitis* Marinæ *alicujus Acta inferius ſubjicie-mus, notationem ſuam, quantumvis eruditam & accuratam, ita adornavit, ut facile oſtenderet, viam non patere qua ex tot tricis ambagibuſque feliciter emergeret, tametſi tres dumtaxat* Marinas *ibi agnoverit. Ipſum primo loquentem audiamus:* Tres Marinas in tabulis eccleſiaſticis invenio, Alexandrinam, Antiochenam, Hiſpanam, ſed valde inter ſe confuſas, ut difficile ſtatuere ſit, an duæ tantum, an tres fuerint. Videamus de ſingulis, & eas inter ſe comparemus, collatis auctoribus. Marinæ noſtræ quæ Alexandrina eſt, memoria certo die conſecrata invenitur in Menæis XII Februarii, ubi Maria primo, deinde mutato habitu Marinus dicitur. Nulla ejus in Menologio mentio, ſed alterius Marinæ virginis & martyris XVII Julii, quæ Latinis Margareta dicitur. *De Hiſpana, quam Gallæcienſem volunt fuiſſe, cujuſque monumenta eam antiquitatem non ſapiunt, quæ ad indubitatam hiſtoriam requiruntur, hic nulla nobis controverſia, utpote de qua ſeorſim agitur die ſequenti; in Oriente tota vertitur ambigua quæſtio, in qua orbis parte veroſimillime nata, educata & inſtituta videtur ea, qua de diſputamus, parthenomonachus, ſeu monachoparthenia.*

B

non recte ſtatuens hodiernam Alexandrinam eſſe:

9 Marinam *ſuam unde Alexandrinam fecerit Roſweydus, fateor me necdum ſatis perſpicere, niſi putarit & ipſe cum Baronio virginem hanc cum ea martyre confundendam, quam certum eſt ad* XVIII *Junii ab Uſuardo conſignatam, ut ibi in obſervationibus explicuimus. Aliam prorſus eſſe* Marinam *noſtram, nec martyrii laureola donandam, perſuaſiſſimum habeo: Alexandriæ porro aut in Ægypto vixiſſe, aut monachum egiſſe, ſuppoſuere potius quam probarint laudati Baronius & Roſweydus, ille hoc potiſſimum argumento, quod eamdem cum Uſuardina eſſe contendat; quod ſi verum eſt, jam non una ſed plures* Marinæ *orientales admittendæ erunt, quibus eadem prorſus Legenda aptabitur. Id priuſquam demonſtrare aggrediar, recenſenda ſunt ſequentia Roſweydi verba:* Apud Latinos vereor ut certi quid ſtatui poſſit: nam valde variant tam vetuſta quam recentiora Martyrologia quoad diem, quoad locum, quoad martyrii lauream, ut hæc noſtra Marina, quæ virgo tantum fuit, videatur cum alia aliqua, quæ & virgo & martyr fuit, ex nominis affinitate confuſa. Cujus varietatis & confuſionis occaſionem inde ortam exiſtimo, quod S. Margareta, virgo & martyr Antiochena, à Græcis Marina dicta ſit. Inde Beda, Rabanus & Notkerus, qui Marinam martyrem habent XVIII Junii, apud Antiochiam ſub Olybrio præfecto, eamdem eodem loco Margaretæ nomine habent XIII Julii. & quidem Rabanus & Notkerus ibi eumdem quoque præfectum Olybrium exprimunt, Romanum autem Martyrologium Margaretam habet XX Julii.

C

at quæ aut qualis ſit, non ſatis liquet.

10 *Rectiſſimè obſervat Roſweydus Rabani, Notkeri & Bedæ ſuppoſititii, ſeu potius interpolati Adonis confuſionem in Latina Martyrologia intruſam, in quibus ante Rabanum nec* Marina *nec* Margareta *Antiochena, umquam nota fuit, neque ſcio unde hæc ab ipſo accerſita fuerit, prioris Actis eidem applicatis: neque* Marina *alia præter ſolam Uſuardinam in Romano Martyrologio ſignata eſſet, niſi Baronius Hiſpanam die ſequenti, & hoc die alterius iſtius tranſlationem, ut ipſe putavit, inſeruiſſet. Quæ ſubdit Roſweydus de vitiato per Molanum Uſuardo, aliiſque mutationibus ab eo inductis, alibi examinanda erunt, reſque tota, dum de ſancta Margarita agetur* XX *hujus menſis ad incudem revocanda.* Nondum igitur, *inquit iterum Roſweydus:* Marinæ noſtræ feſtum diem, excuſſis quatuor vetuſtis Martyrologii ſcriptoribus, certum apud Latinos habemus, imo ne quidem ejus memoriam, *quod toto paragrapho præcedenti paulo fuſius docuimus, Uſuardina auctaria adducentes, quorum ea ſola rem propius attigiſſe videntur, quibus præluxit Equilini Sanctorum Catalogus, ut fruſtra vetuſtos Martyrologii ſcriptores excuſſerit Roſweydus in quibus Andromorpha noſtra conſignata eſſet. Nam ad* Marinas *quod attinet, ſive in Hieronymianis alibi relatas, eas à noſtra diverſiſſimas eſſe, pro comperto habemus.*

D

Notata à Baronio tranſlatio rem non explicat:

E

11 *Reſtat igitur, quod dicebam, ſolam hodiernæ* Marinæ *tranſlationem Baronio acceptam referri, ſicque hodie Venetiis Sanctam celebrari, quamquam ipſe aliam prorſus viam inierit, ita in notis ad* XVIII *Junii ſcribens, ut dubium non ſit, quin hodiernam cum Alexandrina Uſuardi confuderit. Sic diſerte notat:* De ea & Ado hac die, qui martyrem eam dicit, cui tamen vetuſta manuſcripta contradicunt. Hæc etenim illa eſt, quæ virili habitu monaſticam exercuit diſciplinam, Marinuſque nomine dicta eſt, cujus res præclarè geſtæ narrantur in Vitis Patrum parte I, cap. 144. Petrus in Catalogo lib. 6, cap. 108, ex quibus & alii accepere. *Hactenus verba Baronii, quibus ſubſcribere vetat, quod ſupra dixi, nec verum Adonem, nec ullum omnino claſſicum Martyrologum de* Marina *illa Andromorpha umquam cogitaſſe: Rabanum porro ejuſque ſequaces luſiſſe in nomine* Marinæ *Antiochenæ, unde recentiorum confuſiones exortas novimus, ut in Prætermiſſis hoc die etiam notavimus, cetera ad* XX *Julii addituri. Hæremus itaque, ut iterum dicam, in ſola* S. Marinæ *tranſlatione, hoc die à Baronio ſignata, cum ea incertitudine, ut quæ aut cujus fuerit iſta* Marina, *ubi vitam monaſticam & quo tempore egerit, ſatis certo explorari hactenus nequeat. Atque hîc obſcuram ſilvam ingredimur è qua non facile erit feliciter eluctari.*

F

Alia miſcent Maurolycus & Galeſinius;

12 *Creſcunt ambages & amfractus ex recentioribus Martyrologis, quos inter Maurolycus ita ſcribit hoc die:* In Achaia, ſanctæ Marinæ virginis, quæ ſub virili habitu monachum repræſentans, cum infamiam, à ſe alienam, filium accuſatricis feminæ, quaſi à ſe compreſſæ, diligenter nutriens, & vix tandem reconciliata, omne ſervitium, ſibi ab abbate impoſitum, patientiſſime ſuſtinuiſſet, poſt obitum cognita, unicum & inauditum inter monachos converſationis reliquit exemplum; cujus corpus anno ſalutis MCCXIII Venetias tranſvectum eſt. *Paria ſunt quæ tradit Felicius, eumdem tranſlationis annum perperam notans, addenſque* diem I Septembris ſub Jacobo Theopolo. *Ne vero unicum exemplum putes feminæ monachum indutæ, Theodoram Alexandrinam ſubjungit, haud dubie ex Equilino acceptam. Aliter plane loquitur Galeſinius, ſic* Marinam *annun-*

A *nuntians* : In Achaia, S. Marinæ virginis, quæ divinis virtutibus decorata, & clara miraculis abiit ad Dominum. *Achaiam à prioribus mutuatus est ; verum in notis longe deflectit.* De qua, *inquit*, Græci in Horologio & in Menologio. Sunt qui putent, hanc alio nomine Margaritam appellari, cujus dies natalis agitur XIII Kalendas Augusti. *Nova hæc confusio propria Galesinio : quis enim somniavit umquam*, Marinam *istam seu* Margaritam *in Achaia passam fuisse ?*

13 *His si addideris quæ noster Octavius Cajetanus in Martyrologio Siculo hoc die scribit* ; In oppido Scanio ; S. Marinæ virginis, *ejusdem historiam inter Vitas Sanctorum Siculorum fuse describens tomo 2, à pag.* 109 ; *si hæc, inquam, tot aliis* Marinis *superius descriptis addideris, nihil ad intricatissimam confusionem magnopere desiderabitur. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ* Marinæ *locum dedit in præmisso indice* ; Marina virgo ex Achaia Venetiis XVII Julii. Corpus in propria ecclesia, *sic tamen ut inter istius diei Sanctos de ea non meminerit. In Catalogo generali primùm annuntiat* ; Antiochiæ Pisidiæ, sanctæ Marinæ virginis & martyris ; *in annotatis varia miscens, ex quibus quid velit, non continuo perspicias. Ultimo loco refertur Cajetani annuntiatio de* Marina *Sicula, ad quam fatetur, se ipsam ex Martyrologio Siculo totidem verbis accepisse*, licet, *inquit*, Sicula non fuerit. Ea enim videtur quæ in Achaia, in cœnobio virorum sub virili habitu vixit, & de qua hoc die Martyrologium Romanum, ejus translationem Venetiis referens. *De* Marina *ista, ut vult Ferrarius, prætensè Sicula, totaque ejus historia, quid censendum putemus, in hujus tractationis appendice paulo apertius declarabimus. Sensim adhuc accrescit oratio.*

Cajetanus in Siciliam transfert :

B

14 *Ex dicendis sequenti paragrapho patebit, certiora, quæ Venetiis supersint, monumenta tradere*, Marinam *illam suam Venetias translatam esse ex Romania, seu ex suburbio Constantinopolitano, ad quod facillime ex Bithynia pervenire potuerit, quia in regione ea accidisse, quæ in mirabili Vita fusius describuntur ; cum aliqua saltem verosimilitudine dici posse existimamus. Ast observandum, recentiorem ibi modo opinionem invalescere, quod* Marina *sua ex monte Libano apportata sit, ubi nempe ipsa vivens famosum sanctæ Mariæ de Canobim cœnobium incoluerit. Ita traditum invenio in novissimo manuscripto Theodori alicujus Domadeni Belgæ, ex quo alia paulo inferius subjucientur, de quibus, tamquam oculato teste, fides haberi potest. Quæ autem de adventu* S. Marinæ *ex Canobim memorat, haud dubie acceperit ex Quaresmio, brevi conveniendo. Ceterum recenset Domadenus* Marinas *antiquas, de quibus solis hic agitur, numero quinque ; Antiochenam nimirum, Alexandrinam, Hispanam, Romanam, & Syro-Phœniciam ; quibus si Bithynicam adjunxeris, Achaicam deinde & Siculam, octonarius numerus adæquatè complebitur. Verum de Antiochena & Hispana jam satis dictum est. Romanam equidem non novi, præter eam quæ in majori classe ponitur in Actis ad 2 Junii ; ut solæ quinque supersint, de quibus quæritur utra Venetias translata fuerit.*

alii varia alia commiscuntur.

C

15 *Id primum à Baronio & Rosweydo dari postulamus, non in Ægypto monachi vitam professam fuisse* S. Marinam *andromorpham, ne synonymarum numerus augeatur, atque adeo & difficultates, quibus se expedire prorsus fiat impossibile.*

A Græcis mutuanda anachoresis,

In Actis certè à Rosweydo editis nec minimum occurrit vestigium, unde in patria, aut ætatis notitiam ullo modo deveniatur. Vita Eugenii & Mariæ *seu* Marinæ, *ut à Surio ex Metaphraste seu Lipomano edita est ad* VIII *Februarii* ; Bithyniam *diserte exprimit, id quod Equilinus inde accepisse videtur. Neque displicet ea regio, quod Constantinopoli vicinior sit, unde sacrum corpus Venetias delatum esse, tradunt monumenta Veneta, ex quibus ad Baronium certo pervenit ea, quam hîc versamus, translationis memoria, de qua pluribus paragrapho sequenti. Tillemontius dum tomo 16 Comment. ecclesiasticorum* Marinam *nostram cum Theodora connectit, haud multum abhorrere videtur ab ea Ægypto tribuenda, quamvis & ibi dubiis & scrupulis, maximè in definienda ejus ætate merito laboret. Mirandum prorsus, biographum, quisquis is fuerit, tam studiosè reticuisse adjuncta omnia è quibus certior saltem aliqua de patria aut ætate notitia haberi potuisset. Ut verbo dicam ; si Alexandrina aut Ægyptia aliqua* Marina *umquam exstitit, non ea dici potest, quæ Venetiis colitur, si vera est translationis ejus historia ; cui certè opponi nequeunt recentiores illi qui ex Achaia Sanctam translatam aiunt ; nullo fundamento id asserentes ; ut jam taceam, eos in pluribus aliis aberrare. Nec difficilius erit Siculâ nos expedire, ad Syrophœniciam modo accedimus.*

AUCTORE I. B. S.

E

contrà quam recentius traditum sit ;

16 *Itinerarium Syriæ ac montis Libani à biennio Parisiis, auctore D. de la Roque vulgatum, describit celebre inibi cœnobium, Canobim dictum, ubi usque hodie locus ostenditur, in quo innocens Virgo alterius peccatum austera pœnitentia eluisse dicitur. At præstat Quaresmii, scriptoris paulo vetustioris verbis rem hic proponere, ut apud ipsum exstat tomo 2, lib. 7, cap. 4, pag.* 890. Extra monasterium ante januam est cella vel sacellum, ubi Patriarchæ sepeliuntur. Et esse fertur locus ubi sancta illa pœnitens & virgo Marina in habitu monachi, à filia bubulci infamata, quod ex ea ex stupro filium genuisset, pœnitentiam egit ; & post felicem ejus transitum, calumnia impudicæ mulieris, & castæ eximia virtus detecta est, atque ipsa honorificè tumulata. Ejus res gestas, mirandam ejus humilitatem, in tolerandis persecutionibus & laboribus constantiam & patientiam habes in Vitis Patrum lib. 1. Illius corpus Venetias translatum fuit, ut dicitur in Romano Martyrologio XVII Julii, & ab aliis scriptoribus. Villa ubi filia illa bubulci, ab alio corrupta, detraxit honori S. Marinæ, Torza nominatur, semper miserabilis & egena ; creditur-que id esse ob scelus in sanctam virginem Marinam perpetratum : distat à Canobim sex circiter milliaribus.

F

in monte Libano vixisse.

17 *Narratam hic à Quaresmio historiam equidem non admiserim, nec capio qua confidentia ausit asserere, Sanctæ hujus* Marinæ *corpus Venetias translatum fuisse, cujus rei nec vestigium reperire potuit in Canobinensi cœnobio. Adde quod perperam citetur Romanum Martyrologium, ubi Baronius Alexandrinam* Marinam *Venetias translatam contendit. Filia bubulci non magis recte adducitur, ut Quaresmium hic tantillum dormitasse oporteat. Forte magis appositè refertur locus* Torza, *siquidem mari vicinus sit. Ast alia auctoritate opus est, ut suaderi possit*, Marinam, *quæ Venetiis colitur, ex monte Libano eo adductam fuisse. Quod siquis talem afferre posset, summam à nobis iniret gratiam, magnisque nos molestiis exi-*

AUCTORE I. B. S.

eximeret. Forte alia ibi pœnitens latuerit, quæ cum Reparata seu Margarita (Pelagius dicta) confundi possit; de qua re ad calcem Actorum nostrorum ex Ms. aliqua, atque ex Equilino subjungemus. Sepositis hoc pacto Marinis *quatuor, Alexandrina, Achaica, Syrophœnicia & Sicula (de qua pluribus alibi) semitam nobis aperire conamur, qua ex implexis tricis emergamus, dum sola supereſt* Marina *Bithynica, qua in regione monachorum plura olim fuisse cœnobia satis constat; unde Sancta Constantinopolim aut ad ejus civitatis suburbium, tum vero Venetias seculo* XIII *facile translata fuerit, ut jam disquisitum imus.*

§ III. S. Marinæ patria, ætas, institutum, translatio & cultus Venetiis.

Bithynica fuisse videtur, floruisseque seculo 8, B

Sancta patriam ceteraque adjuncta tam studiosè à primo Vitæ scriptore silentio involuta diximus, ut vix conjecturæ locus detur. Metaphrasti amplificatori in eo fides haberi potest, quod verosimiliter non ultra sesquiseculum Marina *ætate posterior, patriam ejus non ignoraverit, ut proinde credere ipsi verè possimus, Sanctam nostram origine fuisse Bithynicam;* In illo tempore erat vir quidam in Bithynia, nomine Eugenius. *Obscurior quæstio est de tempore quo vixerit, id quod nec ex Vita Metaphrastica colligi certo posse, candide fatemur. Ex ultimis prioris Vitæ verbis rimam sibi aliquam reperisse nonnulli existimant, per quam conjiciant, Sanctæ ætatem seculo* VIII *illigandam, ut non desint, qui rotunde signent annum* 740. *Verba Actorum sunt:* Audientes autem qui erant in ipso emporio, & vicina monasteria, mirabilia quæ facta fuerant, accipientes cruces & cereos, cum hymnis & canticis & psalmis, benedicentes Deum venerunt in eodem monasterio, & oratorium ingressi, ubi corpus requiescebat, benedixerunt Deum: ubi usque modo Christus orationibus sanctæ Virginis multa facit mirabilia, ad laudem nominis sui. *Ex tam expressis Anonymi formulis deducere se posse arbitrantur, ipsum non toto seculo post* S. Marinæ *obitum vixisse, acsi ea narraret, quæ ab iis, qui mirabilibus istis interfuerant, omnia accepisset; ut proinde ad finem seculi octavi, aut noni principium tempora ejus revocent.*

C

quod ex Actis utcumque educitur.

19 *Id equidem ex hujusmodi conjectura pro certo non ausim asserere, at ne nihil in tenebris hisce dicamus, supponere saltem tantisper nec inverisimiliter liceat, scriptorem istum primum, incerti nominis, seculo octavo exeunte juniorem non esse, ut eorum quæ scripsit, non dubiam notitiam habuerit, quod recitatis jam verbis insinuare videtur. Ipsum secutus postmodum Metaphrastes ad seculum decimum spectat, isque vetustiorem Vitam interpolasse creditur, quemadmodum in Surio exstat ad* VIII *Februarii, ubi* S. Marina *cum parente item Sancto, nomine Eugenio, conjungitur. Ætatem itaque* Marinæ *hoc ferme pacto colligunt, ut si Anonymus sua composuerit quinquaginta aut paulo amplius post ejus obitum annis, Metaphrastes autem, qui certissime seculo* X *vixit, ea amplificaverit, censeri possit, seculo* VIII *Sanctam floruisse. Ita conjicere & supponere liceat, donec certius aliquid alicunde eruatur; nam quæ pro alia Sancta patria aut ætate recenter scripta legimus, ad divinationem potius quam ad verisimilitudinem accedunt. Quod hîc objicere quis posset, sub iconomachis Imperatoribus multa passos esse monachos, non ita urgere videtur, quin plura in solitudinibus cœnobia ab ea persecutione immunia fuerint, Copronymo monachis Constantinopoli, aut in aliis civitatibus degentibus potissimum infesto. Hæc ita accipi cupimus, ut si certiora in medium adducantur, ea ultro & libentissimè amplexuri simus.*

D

Quam regulam professa fuerit, nescitur.

20 *Sub monachi habitu latuisse sanctam Virginem, id vero, siquid in Vita certum est, ut indubitatum admitti oportet: sub qua regula aut institutione, Basiliana ea fuerit an alia, quærere prorsus fugio: nam citati superius Domadeni auctoritatem in hac parte ut nullam prorsus habeo, qui rotunde ausus est definire,* S. Marinam *habitu sancti Antonii, quem describit, ornatam fuisse, in monasterio S. Mariæ de Canobim, hoc est de Conventu, quod nempe* Canobim *Chaldaicè* Conventum *significet. Claustrum porro ingressam anno ætatis quarto decimo, atque ante trigesimum quintum obiisse, & quidem seculo sexto: quæ omnia pro arbitrio excogitata dixeris, æque ac illa quæ pro* Marina *sibi vendicanda, à nonnullis scriptoribus Carmelitanis, signanter à Manuele Ferreira Lusitano in libro de Sanctis Ordinis, Ulyssipone edito anno* 1645 *tradita sunt, de quibus hoc tempore disceptare non lubet, neque vero operæ pretium est: ceteris omnibus paulo prudentior Philippus à Visitatione, quem Visitantinum passim nominamus, in Kalendario Ordinis Carmelitani, ad nos olim, ad delectum faciendum misso, à signanda hoc die* S. Marina *melius abstinuit, quod hic verbo indicasse sufficiat.*

E

Ex suburbio Byzantino ablata,

21 *Securius aliquanto differere licet de translatione Venetias facta, quam primus, ni fallor, Vitæ à se contractæ subjunxit Equilinus Episcopus lib. 6, cap.* 108, *at non sine manifesto errore chronologico; dum annum signat* 1113, *eum pessimè connectens cum Jacobo Theupolo seu Theopolo Venetiarum duce, quem constat seculo primum tertio decimo eam dignitatem consecutum. Ita narrat Equilinus:* Anno autem Domini MCXIII tempore Jacobi Teopoli ducis Venetorum, quidam Jacobus de Bora, parœcialis ecclesiæ, sanctæ Marinæ dictæ, Venetiis, devotus sanctæ Virginis, corpus ipsius de partibus Romaniæ sublatum, per navem Venetias direxit, & in ecclesia sua collocandum ordinavit: cujus meritis nautæ à maris tempestate liberati sunt. Sicque corpus sanctæ Virginis, Venetias delatum, in eadem ecclesia sepultum est Kalendis Septembris. *Haclenus Petrus de Natalibus, rei gestæ substantiam sic complexus, ut diligentiam suam desiderari passus sit in circumstantiis accuratius explicandis, quas potius involvere visus est, quemadmodum singula consideranti manifeste patebit.*

F

Venetias translata dicitur anno 1230,

22 *Ultro & lubens admitto,* ex partibus Romaniæ *acceptum sacrum corpus, at distinctius expressum oportuit, ex suburbio Byzantino, idque à dicto* Jacobo (*aliàs Joanne*) Bora *seu* Buora. *Admitto depositum fuisse idem corpus in ecclesia, non quæ tum* Marinæ *dicebatur (utpote SS. Alexio & Liberali dicata) sed quæ à Sancta postmodum denominationem obtinuit, peculiari veneratione à tota republica Veneta deinde culta, ea potissimum ratione quam mox subjiciam. Porro non anno illo* 1113, *qui in Baronium transiit, translationem, si sub Jacobo Theopolo seu Tepulo facta est, accidisse, ex Justiniani Veneta historia pag.* 36, *& Petro Marcello, de Principibus Venetiarum,*

A

tiarum, conſtat, ubi præfatus Theopolus in ducem primùm electus dicitur anno 1228. *Rem clarius explicat Cangius Conſtantinopolis Chriſtianæ lib.* 4, *pag.* 150 *his verbis:* S. Marinæ etiam corpus, haud procul ab urbe aſſervatum, indeque Venetias tranſlatum anno MCCXXX, ſcribit Andreas Dandulus in Chronico Ms., Extra urbem Conſtantinopolitanam Joannes de Bora, de quodam monaſterio, pretio & precibus inductis cuſtodibus, corpus B. Marinæ virginis, quæ in cœnobio monachorum accuſata de adulterio pœnitentiam egit, abſtulit, & in eccleſia S. Liberalis, nunc vocata ejus nomine, collocavit.

in templum quod hodie S. Marinæ dicitur;

23 *Atque hoc præcipuum & expreſſiſſimum, pene dixerim unicum teſtimonium pro* ſanctæ Marinæ *tranſlatione ex vicinia Conſtantinopolis Venetias facta, quod inter ſcriptores, qui de hac urbe agunt, reperire potuerim, quodque aliena fide referre cogor, ex prædicto Andreæ Danduli Ms. Chronico, à multis eruditiſſimis viris ſæpius laudato, at necdum, quod ſciam, typis excuſo. Ex Sanſovino*

B

aliiſque id parcè & ſiccè habetur, quod eccleſia, quæ hodie S Marinæ *eſt, olim dicata fuerit ſanctis Alexio & Liberali: corpus autem* S. Marinæ *adductum eſſe Venetias Conſtantinopoli per Joannem Buora, qui illud à monachis Græcis acceperat. Hæc, inquam, ſiccè & parcè, quæ luculentiorem explicatioremque narrationem mereri videbantur. Ceterum ſatis ſolida auctoritate nititur Danduli Chronicon, cum non toto ſeculo ipſa tranſlatione poſterius ſit; nullum vero aliud documentum pro quacumque alia* Marina *noverimus, quod cum eo comparari poſſit. Circa ipſum ejuſdem Sanctæ corpus, atque eam quæ ipſi à multo tempore hodieque Venetiis exhibetur, ſolennem venerationem, aliaque eo ſpectantia, lucis aliquid affundet citatum jam non ſemel Domadeni manuſcriptum, quod inter ſchedas noſtras inventum diximus. Verba ejus referam tametſi non ſatis ad limam exacta ac frigidis ad* Marinæ *nomen alluſionibus interſperſa.*

à Venetis hoc die ob receptum Patavium,

24 Dies obitus S. Marinæ apud Græcos prid. Idus Februarii, hoc eſt XII iſtius menſis, apud Latinos VIII die Februarii (ut ſub die obitus obſervare licet) celebratur. Tranſlationis annuus Venetiis ſolennitatis dies conſtitutus eſt XVII menſis Julii, quod eo die corpus proceſſione & aliis ſolenniis

C

cæremoniiſque adhibitis, in eccleſiam tunc ſancti Liberalis ep. mart. illatum fuerit, quamvis Kalend. Septembris anni præcedentis nempe MCCXXXIII (ut creditur, & alibi probavi) ex partibus Romaniæ Venetias tranſlatum fuerit, ſed more privato; ſed incondito ritu tantiſper ſubſtiterit. Hunc etiam diem Card. Baronius in Martyrologio Romano XVII Julii poſuit, eodemque die expreſſit: Venetiis, tranſlatio S. Marinæ virginis. Ab illo tempore.... hæc S. Marinæ devotio ſingulis annis viguit, continuata, inclaruit vero & ſolenniori feſtivitate celebrata fuit à reducto ex Cameracenſium confœderatorum principum poteſtate Patavio; quod XVII die Julii, ipſa nempe tranſlationis S. Marinæ luce contigit. Hinc ſereniſſima reſpublica, in memoriam hujus famoſæ reductionis, tantique divinitus, non ſine interceſſione Virginis, recepti beneficii gratiarum actionem, in perpetuum ſtatuit, eo die S. Marinæ eccleſiam viſitare & præſentia condecorare.

25 Quod etiam ſereniſſimus princeps, to-

to ſtipante ſenatu, adjunctis clericorum & religioſorum precibus, ac ſcholarum votis, o mniumque proceſſionibus per annos ſingulos obſervarunt & etiamnum obſervant. Recipiuntur ad eccleſiæ limina benedictione aquæ luſtralis, ab ipſo plebano porrectæ, ſacro interſunt, & ſingulari privilegio S. Marinæ manus, argenteæ inauratæ thecæ incluſa, ſereniſſimo Duci, pontificio, regum principumque legatis, ſi adſint, deoſculanda & veneranda exhibetur. Confluit eo die ad ædem tota Venetiarum civitas, quod non mirandum, quia Marina eſt, adeoque Marina Marinam ſalutare cupit: confluunt Græci, Armeni, Syri, aliique Aſiatici populi; nec hoc ſtupendum, quia Virgo tranſmarina eſt: Marina vel tranſmarina, ſemper omnibus Marina manet, ſemper omnibus benefica. *Frigida hæc eſſe diximus: neque magis ſapiunt, quæ contra relatam receptamque Venetiis hiſtoriam, ſubinde miſcet de Marina Syrophœnicia, ejuſque habitu Antoniano, de martyrio quod Sanctæ perperam tribuunt Græcanici aliquot verſiculi, non magnæ frugis, thecæ reliquiariæ ſupraductæ adſcripti, aliiſque id genus non majoris momenti, quæ prætereunda cenſuimus, ut de præſenti ſacri corporis ſtatu paulo ſaniora ex ipſo adjungamus.*

AUCTORE J. B. S.

ſingulari ſolennitate celebrata.

E

Hodiernus ſacri corporis ſtatus,

26 Statum igitur, *inquit*, quo ſacrum corpus hodie ſubſiſtit, & in quo conſpicitur, explicare deſideravi, partim ut magnalia Dei enarrarem, partim ut S. Marinæ ſingularem prærogativam annuntiarem. Ut huic deſiderio meo facerem ſatis, aliiſque vera edicere poſſem, petii, ſacrum corpus propius intueri, & exactius examinare. Obtentâ gratiâ, cum veneratione acceſſi, & ſindone involutum vidi, ea nimirum, ut creditur, qua huc allatum fuit. Inde, explicata ſindone, ipſum caput conſideravi, quod carne ſpoliatum eſt; à collo vero reliqua corporis membra, carne & pelle veſtita, admirando prodigio conſpiciuntur. Ad cervicem caro, ad latus verſus jugulum caro, cartilagines ac nervi per partes oſſibus adhærent. Ab humeris ſcapulæ & interſcapilium, uſque ad dorſum inferius, non niſi carnem pelle tectam exhibent. Ipſe thorax & pectus illæſa

F

ſunt; hinc credendum eſt, quod viſcera & inteſtina omnia adhuc contineant. Brachia cooperta carne apparent, dexteri tamen pars à cubitu uſque ad manum turgida & quaſi inflata videtur. Dextera manus brachio juncta manet, carne, pelle & unguibus inſignis: ſiniſtra à corpore ſeparata eſt; ſeparationis violentæ indicia in ſupereminentibus nervis & tendinibus, carni hinc inde coagulatis admirantur. Coxendices ac femora tanta carne repleta ſunt, ut humida juxta ac rotunda videantur. Inde genua ac poplites, tibiæ ac ſuræ, ipſa quoque ſuffrago & planta pedum cum talis & calcaneis, cum digitis & halluce, à corruptione illæſa ſunt. Hinc pellis colorem fulvum imitatur, & tenaciter carni adhæret: ſed quod omnem admirationem ſuperat, in pluribus locis ſeſe mollem & tractabilem præbet.

atque item magnificum altare in quo requieſcit.

27 Hic ſtatus corporis prærogativam exhibet eximiæ caſtitatis. Nunc ad manus à corpore ſeparatæ explicationem pergo: eſt ea, ut ſupra dixi, ſiniſtra, &, ut reliquum corpus, carne & pelle tecta, non tamen diſtenta per

AUCTORE J.B.S.

longum, sed pollice dempto (qui separatim ostenditur) ac quatuor digitis à secundo articulo reflexis, thecæ argenteæ inauratæ inclusa, *de qua superius dictum est. Nil restat, nisi ut altare ipsum quod* S. Marinæ *dedicatum est, & in quo sacrum ejus corpus requieverit, ex ipso etiam Domadeno paucis describamus.* Machina, *inquit*, magna est ex Istrio, Pario, Porphyretico, Lacedemonio viridi ac Tiberiaco marmore versicolore erecta, ac speciosis coruscorum & muscosorum lapidum segmentis conspicua, cujus medium occupat S. Marinæ statua major (infantulo ad latus adstante) ex alabastro efformata. Ad utrumque latus aliæ duæ statuæ sanctarum Mariæ Magdalenæ & Catharinæ virginis & martyris ex alabastro; ejusdem magnitudinis cum priori, inferiori tamen loco positæ admirantur, ac earum sculptor Laurentius Breguo laudatur. *Ex descripto sacri corporis hodierno statu, plane colligere est, nullas istius* S. Marinæ *reliquias toto reliquo orbe Catholico reperibiles esse; cum vero plures exstare dicantur, cujus ea sint, quærendum superest.*

B

§ IV. Reliquiæ sub S. Marinæ nomine alibi honoratæ, & Acta.

Marinam aliquam, & quidem hanc ipsam,

HÆc disquisitio primum ac potissimum versatur circa sanctæ alicujus Marinæ *corpus, quod nescio unde aut à quo tempore Papiam seu Ticinum pervenerit; ubi antiqua traditione sumitur pro corpore ipsiusmet* Marinæ, *quam hic recolimus, cuique tota eadem historia tribuitur, brevius apud Jacobum Guallam in Papiensi Sanctuario, sed multo fusius in* Compendio seu Legendario sanctorum diversorum *Papiensium*, præcipuè illorum quorum corpora in ecclesia monasterii S. Felicis requiescunt. Quod reverenda præsul ejusdem monasterii ob devotionem ac ad utilitatem fidelium, à codicibus jam caducis ex nimia vetustate, jussit extrahi, & imprimi fecit, expensis ipsius monasterii Ordinis sancti Benedicti de observantia, ut devoti ac Sanctorum zelatores pro nostris omnibusque excessibus exorent Deum Patrem, cui est honor in secula seculorum. Amen. Impressum Papiæ per magistrum Bernardinum de Baraldis anno à partu virgineo MDXXIII, die vero XV Aprilis. *Libri titulus est*; Ut Christi milites sua elucidè præfulgent gesta, hoc diversorum Sanctorum compendium est impressum, ad laudem æterni Dei & immaculatæ Virginis, sancti Felicis, ac divi Georgii atque aliorum qui inferius patent. *Sequuntur Legendæ Sanctorum duorum & viginti, quorum agmen ducit S. Syrus inclytus Papiensium patronus.*

C

apud se depositam existimant Papienses:

29 *De ipsa Vita, ut in hoc opusculo edita est, loquemur paulo post; hic præcipuè observandum, quod jam dicebam, Papienses seu Ticinenses in ea opinione persistere, quod sacrum* S. Marinæ *corpus apud se depositum sit, ut ex his terminis colligi datur:* Si scire cupis lector Sanctorum corpora quæ requiescunt in suprascripto monasterio, signata sunt per alphabetum. *In prima autem libelli pagina ad* Legendam S. Marinæ *signatur littera* A, *ut minimè dubium sit quin dictum S. Felicis monasterium, sacrum ejusdem Sanctæ corpus se possidere existimet. Gualla vero do ipsa agens lib. 5, cap. 17 idem manifestissimè ostendit, utpote qui in Sanctuarii sui titulo testetur sese agere* de Sanctorum tum Papiæ episcoporum, tum aliorum, quorum corpora ibi quiescunt. *En spinosam controversiam do numero earum, à quibus dirimendis quantum abhorream, pridem & apertè professus sum. Eamdem unam Sanctam duobus locis depositam non esse, sole meridiano clarius patescit; quo ex loco & quo seculo sacras exuvias obtinuerint Papienses, ipsorum est demonstrare; at cujuscumque ea fuerint (quid enim vetat synonymam aliquam eo translatam fuisse?) id verosimillimum est, eam dici non posse, de qua hîc agimus. Asserit Legenda Papiensis, suam, quam etiam martyrem, latiori opinor acceptione, appellat, obiisse* VI *Idus Aprilis.* D

nec dissimilem offerunt Picentini.

30 *Quid quod & aliam* S. Marinam *nobis offerant Picentini, cujus corpus & ipsi se possidere arbitrantur, de origine, ætate, vita aut gestis penitus ignari: ita ad nos Laureto non ita pridem scriptum est:* In Marchia Anconitana & agro civitatis Tolentinæ est abbatia, titulo S. Mariæ de Flastris, Ordinis olim Cistercienſis, nunc PP. Societatis Jesu. In hac abbatia est templum S Mariæ Claravallis, de Flastra dictum, & in templo est sacellum divæ Marinæ dicatum, cujus corpus hîc servari vetustissima hominum memoria creditur, sed qua parte, quove loco sit, penitus ignoratur. *Ara istic* S. Marinæ *erecta, ac præterea immemorabilis de sacri corporis existentia traditio id saltem videtur evincere, notabiles aliquas Sanctæ reliquias ibi aliquando veneration expositas, de quibus hodie nihil superfit. Unde allatæ fuerint, quis satis divinaverit? Certe Spoleto acceptas, credibile non est, tum quia corpus beatæ istius* Marinæ, *anno primum* 1548 *translatum, integrum & incorruptum adhuc fuit, atque etiam nunc est; tum quia ipsa Ordinem canonicorum Lateranensium professa, ad Cistercienses, qui abbatiam S. Mariæ de Flastris tunc possidebant, &* S Marinæ *sacellum ibi ædificarunt, nihil attinebat. Vide quæ de beata ista* Marina *Spoletana dicta sunt in Actis nostris ad* XVIII *Junii.* E

Reliquias S. Marinæ Parisiis honorari certum est, F

31 *Ut ex Italia egrediamur, primùm occurrit solennis cultus qui* S. Marinæ *exhibetur in ipsa totius Galliæ metropoli, ubi & templum ei dicatum ferunt jam ante annum* 1228, *quemadmodum docet Breulius in Antiquitatibus suis Parisiensibus à pag.* 88. *Hinc credibile est, sua accepisse Sanctayum qui supra tam rotunde testatus est sacris* S. Marinæ pignoribus dudum decoratam *fuisse* Augustam Parisiorum Lutetiam; *ejusdem nimirum Sanctæ, quæ sub virili habitu criminis diuturnas pœnas tacita volensque subiit; ut ejus reliquias eo transitisse oporteat, priusquam corpus Constantinopoli Venetias deportatum fuerit, atque adeo* Marinam *aliam ibi invenire necesse sit, de qua tantumdem certo definire poteris atque de Papiensi & Flastrensi, quibus fortasse & alia accedet in ecclesia collegiata Escoverienſi diœcesis Rothomagensis. Sed Parisiensi nos primùm expediamus. Vitæ compendium præmittit Breulius, ejus ortum & vitam monasticam in Thracia collocans; ut vix dubites, quin scriptor iste* Marinam *suam confuderit cum ea quam Venetiis coli, nostramque esse supponimus. Nonnullas explicat ecclesiæ istius Parisiensis prærogativas quæ huc minimè pertinent: id nobis certum videtur, Parisienses* S. Marinæ, *siquæ exstiterunt, reliquias, Venetiis afferri non potuisse.*

32 *Ut*

D

ut cujus aut unde accepta ?

32 *Ut jam mittam, corpus integrum Venetiis hodiedum supereſſe, res plane ex ipſo Breulio conficitur, qui templum exſtitiſſe &* S. Marinæ *dicatum fuiſſe demonſtrat ante annum* 1228, *quo corpus Sanctæ Venetias necdum pervenerat. En inſtrumentum quod ab ipſo refertur pag.* 90: Guillelmus Dei gratia Pariſienſis epiſcopus &c. Noverit univerſitas veſtra, quod cum controverſia eſſet inter venerabiles viros decanum & capitulum Pariſienſis eccleſiæ, ex una parte, & Anſelmum presbyterum ſanctæ Marinæ ex altera, ſuper duodecim denariis annui redditus, quos petebat nomine eccleſiæ ſuæ, pro domo ſita juxta eccleſiam ſuam, quæ fuit defuncti Maſpini; tandem amicabilis compoſitio inter dictos decanum & capitulum & dictum presbyterum interceſſit, in hunc modum. Quod ipſe pro ſe & eccleſia ſua, de aſſenſu & voluntate noſtra, quitavit præfatis decano & capitulo penitus dictam querellam; & illi pro bono pacis, aſſignaverunt ei & ſucceſſoribus ſuis 12 denarios ſingulis annis perſolvendos de camera ſua infra octavas beati Joannis Baptiſtæ. In cujus rei teſtimonium &c. Actum anno Domini MCCXXVIII. *Ex non dubia inſtrumenti hujus fide* S. Marinam *ſeculo* XIII *Pariſiis celebrem agnoſcimus, aſt ei recte aptata Acta noſtra, aſſerere non audemus.*

B

Idem quæritur de Tornacenſibus,

33 *Ecquis vero nobis ediſſeret quæ ſit ea* Marina *cujus notitiam Papebrochio primum ſuggeſſit R. P. Joſephus Ignatius à S. Antonio Ordinis Carmelitarum Diſcalceatorum, epiſtola data* XX *Junii* 1673 *cum inſtrumentis variis ſpectantibus ad ejuſdem aut ſynonymæ Sanctæ reliquias quæ aſſervantur in ſacello domus leproſorum dictæ de le Valle in ſuburbio Tornacenſi, quà Inſulas itur; ex quorum compendio patebit, ſacra, neſcio cujus* S. Marinæ, *notabilia lipſana exſtare in eccleſia collegiata d'Eſcouvier, forte d'Eſcouy, diœceſis Rothomagenſis, unde Tornacenſes iſtæ obtentæ ſint. Ita præfatur laudatus P. Joſephus Ignatius:* In capella domûs leproſorum, dictæ del Valle, in ſuburbio urbis Tornacenſis, quà Inſulas itur, fundatæ à Reverendiſſimo D. Gerardo ep. Tornacenſi, anno Domini MCLIII, pars inſignis reliquiarum S. Marinæ virginis aſſervatur, Marinæ nempe illius, ut piè credunt, quæ ſub Marini monachi nomine, ſtupri accuſata, criminis non commiſſi innocens virgo pœnitentiam egit. Data eſt illa ſacra reliquia dictæ leproſorum capellæ à R. D. Potier eccl. metropol. Pariſienſis presbytero, in gratiam ſororis, quæ ibidem leproſis deſerviebat, & alterius ſororis ſuæ ibidem defunctæ. Dictus autem D. Potier dictam reliquiarum particulam accepit ex eccl. collegiata D. N. Deſcouvier, in archiepiſcopatu Rothomagenſi, ut ex infraſcriptis inſtrumentis (ex authenticis à me infra ſcripto deſcriptis) patet.

C

ex diœceſi Rothomagenſi miſſis,

34 *Primum inſtrumentum eſt R. D. A. de Hincourt promotoris generalis, uti ſe appellat, archiepiſcopi Rothomagenſis, quo narrat, de mandato Illuſtriſſimi ſui archiepiſcopi ſeſe perrexiſſe ad eccleſiam collegiatam S. Mariæ Deſcouvier, ibique aperiri juſſiſſe thecam in qua ſervantur reliquiæ corporis ſanctæ* Marinæ *virginis, atque inde extraxiſſe partem oſſis, duobus digitis longam & latam, quam Rothomagum ad eumdem archiepiſcopum ſuum detulerit, juſſus deinde eamdem ipſam partem dirigere ad R. D. Potier canonicum eccleſiæ S. Mariæ Pariſienſis, ut traderetur eccleſiæ* S. Marinæ *ibidem, id quod ſe præſtitiſſe teſtatur* VI *Aprilis* 1653, *quamquam ex ejus epiſtola conſtet, rem aliquamdiu dilatam, donec tandem Pariſios deſtinata fuerit* 1 *Decembris ejuſdem anni* 1653. *Sequitur deinde teſtimonium ipſius Rothomagenſis Archiepiſcopi Franciſci, de prædictis reliquiis, eodem die* VI *Aprilis* 1653 *datum, atque ab ipſo ſubſcriptum. Tum epiſtola illa præfati D. de Hincourt qua eaſdem reliquias tranſmittit ad dictum D. canonicum Potier. Demum approbatio Illuſtriſſimi epiſcopi Tornacenſis, quam totam hìc ſubjicio.*

AUCTORE I. B. D.

35 Franciſcus Villani à Gandavo, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Tornacenſis, omnibus has viſuris notum facimus & atteſtamur, quod nos oblatas nobis per D. ac M. N. Potier, eccleſiæ Metropolitanæ Pariſienſis magnum Vicarium presbyterum, SANCTÆ MARINÆ VIRGINIS reliquias, & teſtimonia authentica illuſtriſſimi ac reverendiſſimi domini archiepiſcopi Rothomagenſis; nec non promotoris generalis & canonici in eodem archiepiſcopatu Rothomagenſi his juncta, de eiſdem fidem facientia, diligenter inſpeximus & examinavimus: & quia nobis ſufficienter conſtitit de veritate earumdem; hinc eſt quod nos has reliquias ſupradictas, ſigilli noſtri appenſione ex filo ſerico rubei coloris dependentis, muniri mandaverimus, ac pro veris reliquiis recognoverimus, & approbaverimus, pro ut per præſentes recognoſcimus & approbamus, concedentes & decernentes quatinus publicè in capella de le Valle, dictæ diœceſis populo venerandæ & debito afficiendæ honore proponi poſſint. In quorum fidem his ſubſcripſimus ac ſigilli noſtri impreſſione fecimus communiri. Datum Tornaci in palatio noſtro epiſcopali anno Domini MDCLXV. Franciſcus epiſcopus Tornacenſis.

atque ab Epiſcopo approbatis.

E

Quid de iis omnibus cenſeri poſſit?

36 *Atque hìc ſiſtendum erit, ubi verbo indicavero, Rayſſium in Hierogazophylacio Belgico, ingentem de theſauro ſacro Aquicinctino, notare pag.* 58, *exhiberi iſtic* caput glorioſæ Marinæ virginis: *Gelenium vero in ſuis admirandis ſacris Colonienſibus, inter plures reginas, S. Urſulæ ſocias, etiam* Marinam *aliquam reperiſſe, quæ fuerit* regina de Mauritania, *cujus ſacer vertex, cum aliarum ſeptem capitibus reconditus ſit in eccleſia Corporis Chriſti Canonicorum regularium. Aſt hæc* Marina *eas ſecum adfert diſtinctionis notas, ut de ea pluribus diſputandum non ſit. De ceteris quid ſentiam, ſi me roges; quamquam ſynonymas* Marinas *plures exſtare potuiſſe haud equidem diffitear, ne tamen abſque ſolida & gravi cauſa multiplicentur, haud verebor tantiſper ſuſpicari,* Marinas *Papienſem atque Flaſtrenſem ad Venetæ imitationem nomen accepiſſe, corpora vero ſeu reliquias facile Roma advectas, quemadmodum & aliæ iſtæ Rothomagenſes, ſeu potius Eſcoverienſes acceptæ fuerint, undè ſuas obtinuerit* S. Marinæ *Pariſienſis eccleſia, cognita, opinor, ex celebrioris nominis fama, quam Cruceſignati ex Oriente attulerint. De capite Aquicincti depoſito idem ſentiendum exiſtimabo, donec certiora monumenta proferantur. De* Marina Sicula *conjecturam quoque quam potero veroſimilem infra ſubjiciam. Supereſt Legenda, de qua paucula notaſſe ſufficiat.*

F

37 *Exſtat ipſa inter Vitas Patrum à noſtro Roſweydo vulgatas à pag.* 393, *quam ex ipſo habet poſthuma Surii editio anni* 1618, *quamque Majores*

Acta dantur ſicut à Roſweydo edita ſunt.

AUCTORE J.B.S. *jores noſtri cum tam variis exemplaribus Mss. contulerunt, ut ſi lectiones variantes hîc velim colligere, vix periodum unam inventurus ſim, in qua plures non occurrant, eæ vero tales, quæ nec rei ſubſtantiam mutent, nec aliunde obſervari mereantur. Neque tantam mutationem induxit Metaphraſtes, ut de cetero non conveniat vetuſtior anonymi ſcriptio cum ejus phraſi paulo longiori. Magis diſplicet Papienſis editio, de qua ſupra egimus, quod ceteris minus accurata, pandochium verterit in nomen proprium Pandotii & Pandocis, cujus filiam corrupiſſe* Marina *accuſata eſt, ſimiliaque alia miſceat, commiſeratione potius quam criſi digna. Ne igitur in hiſce atque id genus multis, apud Jacobum Januenſem alioſque conferendis, inutilem ponamus operam, ſatius viſum eſt, ipſam Roſweydi ſinceram editionem hîc deſcribere, ſatis de ſe miram, ut aliis adminiculis, dicam an ambagibus involvenda intricandaque non ſit.*

ACTA

AUCTORE INCERTO.

B

Ex Vitis Patrum à Roſweydo editis pag. 393.

Pater ſolicitus de ſalute filiæ Marinæ,

ERat quidam ſecularis habens unicam filiam parvulam. Ipſe converti cupiens, commendavit eam cuidam parenti ſuo, & abiit ad monaſterium, quod longè erat de civitate milliaria triginta duo. Et ingreſſus perficiebat omne opus quod erat monaſterii, ita ut abbas ejus amplius eum quàm ceteros, qui in monaſterio erant, diligeret, eò quòd fidelis eſſet & obediens. Contigit autem poſt aliquod tempus, ut recordaretur charitatis filiæ ſuæ, & cœpit contriſtari atque affligi intra ſe. Et cum per multos dies hoc faceret, vidit eum abbas ejus tribulantem, & dixit ei: Quid habes frater, quod ſic triſtis ambulas? Dic mihi, & Deus qui conſolatur omnes, dabit tibi auxilium.

C

ut in monaſterium virorum recipiatur, habitum ejus mutat, & Marinum vocat.

2 Tunc ille procidens cum lacrymis ad pedes ejus, dixit: Habeo unum filium in civitate quem reliqui parvulum, & recordatus, affligor propter eum. Et noluit indicare ei quod puella eſſet. Abbas verò ejus ignorans quod eſſet, & nolens eum amittere, quia neceſſarius erat monaſterio, dicit ei: Si diligis eum, vade, & adduc eum huc, & ſit tecum. Et abiens adduxit eam, dicebaturque Marina. Et mutavit ei nomen, & vocavit eam Marinum. Et dedit eam ad diſcendas litteras intra monaſterium, & erat cum eâ: nulluſque agnovit de fratribus quod puella eſſet, ſed vocabant eam omnes Marinum. Et dum eſſet annorum quatuordecim, cœpit eam docere pater ſuus viam Domini, & dicebat ei; Vide, filia, ut nullus cognoſcat myſterium tuum uſque in finem tuum, & ſolicita ſis ab inſidiis diaboli, ne ſeducaris ab eo, & iſtud ſanctum monaſterium videatur per nos ſolvi, ut in conſpectu Chriſti cum ſanctis angelis ejus coronam, & non cum impiis æternam damnationem accipiamus. Et alia multa docebat eam per ſingulos dies de regno Dei.

D

Pater Marinæ moritur.

3 Dum autem facta eſſet annorum decem & ſeptem, defunctus eſt pater ejus. Remanſit verò hæc ſola in cella patris ſui, & ipſa obſervavit ſe in omnibus doctrinis patris ſui, & erat obediens omnibus in monaſterio, ita ut ab abbate ſuo, & ab omnibus diligeretur. Habebat autem monaſterium par boum & carrum, quia vicinum habebat mare, ubi erat emporium ad millia tria; & ibant monachi, & afferebant quæ neceſſaria erant monaſterio. Una verò die dicit abbas ejus: Frater Marine, quare & tu non vadis cum fratribus & adjuvas eos? Quæ reſpondit: Juſſiſti pater. Erat autem in ipſo emporio pandochium *a*. Cœpit ergo frater Marinus frequenter pergere cum carro, & ſi faciebat tarde ad revertendum, manebat in ipſo pandochio cum ceteris monachis.

a

Marinus fornicationis accuſatur.

4 Contigit autem per inſidias inimici, ut pandox ille haberet filiam virginem. Ad quam ingreſſus miles aliquis, concubuit cum ea. & concepit puella de illo milite. Et dum cognitum fuiſſet à parentibus ejus, cœperunt affligere puellam, dicentes: Die nobis de quo concepiſti? Reſpondit eis: De illo monacho, qui dicitur frater Marinus, qui hîc frequenter cum carro manſit, ipſe me oppreſſit, & concepi. Statim autem perrexerunt parentes ejus ad monaſterium, & dicunt abbati: Ecce, domine abba, quid fecit monachus tuus Marinus? Quo modo decepit filiam noſtram. Dicit eis abbas: Sinite, videamus ſi manifeſta ſunt quæ dicitis. Et veniente eo, dicit ei abbas ejus: Frater Marine, tu hoc ſcelus operatus es in filia eorum? Stans diutius cogitavit intra ſe, ingemiſcens dixit: Peccavi pater, pœnitentiam ago huic peccato, ora pro me.

E

Peccatum quod non admiſit, agnoſcit quaſi à ſe admiſſum. Ejicitur ex monaſterio, & ad portam pœnitet.

5 Ad iracundiam autem commotus abbas, juſſit eam contundi & affligi. Et ait: In veritate dico, quia tu qui hoc malum operatus es, non manebis in hoc monaſterio. Et jactavit eam foras. Ipſa vero numquam ulli confeſſa eſt myſterium ſuum, ſed abiens jactavit ſe ante fores monaſterii, & jacebat ſuper terram in pœnitentia, affligens ſe tamquam ipſa peccaſſet, & ab ingredientibus fratribus poſtulabat, ut vel una buccella panis ei daretur. Hoc faciens per tres annos, non receſſit de monaſterio. Pandochis vero filia peperit filium maſculum, & ablactavit, & adduxit eum mater puellæ ſecum, & jactavit eum ibi ante monaſterium, & dicit ei: Ecce frater Marine, quomodo noſti nutrica filium tuum. Et reliquit eum ibi, & abiit. Sancta virgo ſuſcipiens, tamquam proprium filium, de ipſa buccella panis, quam accipiebat ab introëuntibus in monaſterium, nutricabat filium alienum. Factum eſt hoc per alios duos annos

F

Admittitur rurſus in monaſterio. Viliſſima obit miniſteria.

6 Poſtmodum autem videntes fratres, miſericordiâ compuncti, ingreſſi ad abbatem rogare cœperunt ut eum reciperet in monaſterium, dicentes: Abba, indulge & ſuſcipe fratrem Marinum. Ecce quinque anni ſunt, quòd in pœnitentiâ ante januam monaſterii jacet, & non receſſit umquam hinc. Suſcipe eum in pœnitentiam, ſicut Dominus noſter Jeſus Chriſtus præcepit. Vix autem coëgerunt eum, & juſſit eum ingredi, & vocavit eum ad ſe, & ait: Pater tuus fuit vir ſan-

A sanctus, quod tu nosti, & parvulum introduxit te in hoc sanctum monasterium, & non est operatus quidquam mali, quod tu cogitasti, & fecisti: nec aliquis in hoc sancto monasterio. Nunc autem ingressus es cum filio tuo, quem de adulterio habes, unde oportet te pœnitere. Grave enim peccatum fecisti. Et hoc tibi jubeo, ut omnes munditias monasterii tu solus quotidie facias, & aquam ad necessaria purganda portes, & calcearium *b* omnibus per singulos dies tu perficias omnibusque servias: in hoc enim habebis meam gratiam Sancta verò libenti animo suscipiens, omne opus quod ei jussum fuerat, perficiebat.

Moritur Marina, & sexus cognoscitur. Affligit se abbas quod Marinam afflixisset.

7 Contigit autem eam intra paucos dies dormire in Domino. Euntes vero fratres, nuntiaverunt abbati dicentes: Frater Marinus defunctus est. Dicit eis abbas: Videte, fratres, quale peccatum fuit, ut nec meruerit pœnitentiam. Sed tamen ite lavate eum, & sepelite longe à monasterio: & euntes dum lavant eum, cognoverunt eum quia femina esset. Et cœperunt omnes emittere voces & tundentes se clamabant, quia talis conversatio & patientia sancta inventa est in ea, cujus mysterium nullus agnovit, & sic ab eis afflicta fuisset. Et venientes cum lacrymis dicunt abbati: Abba, veni & vide fratrem Marinum. Dicit eis: Quid est hoc? Fratres dicunt iterum: Veni & vide mirabilia Dei, & vide quid de te agas. Ille territus perrexit, & venit ad corpus. Et levans pallium, unde coopertum erat, vidit quia mulier esset: & mox cecidit, & caput suum percutiebat in terram, & vociferabatur dicens: Conjuro te per Jesum Christum Dominum, ne me condemnes ante conspectum Dei eo quod afflixerim te, quia ignorans feci. Tu, domina, non dixisti mysterium tuum, & ego non cognovi in veritate sanctam conversationem tuam. Et jussit sanctum corpus ejus intra monasterium in oratorio reponi.

Fornicaria à dæmone arrepta, apud corpus Marinæ liberatur. Miraculis sanctitas ejus comprobatur.

8 Eadem vero die puella illa arrepta à dæmonio, venit ad monasterium, & confitebatur crimen quod admiserat, & de quo concepisset. Et in septima die repausationis ejus in Domino, ibi intra oratorium liberata est à dæmonio. Audientes autem qui erant in ipso emporio, & vicina monasteria, mirabilia quæ facta fuerant, accipientes cruces & cereos, cum hymnis & canticis & psalmis, benedicentes Deum, venerunt in eodem monasterio, & oratorium ingressi, ubi corpus ejus requiescebat, benedixerunt Deum. Ubi usque modo Christus orationibus sanctæ Virginis multa facit mirabilia, ad laudem nominis sui. Qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

B

C

ANNOTATA.

a *Observat Rosweydus in editione Colonienſi legi* pandocium, id est tabetna. *In veteri autem, ſimili fortaſſe Papienſi, haberi*, homo manens, nomine Pandox. *Rectum eſt* Pandochium πανδοχεῖον taberna: *ſic* Pandox *tabernarius.*

b *Sic legi ait Roſweydus in editione Colonienſi; alibi* calcarium: *idque intelligi putat de miniſterio aliorum calceos purgandi. In Ms. eſt, inquit*, Caldarium *vel* Caliclarium. *An igitur* EX VITIS *intelligendum miniſterium caldam præparandi? Vel* PATRUM *fratrum caliculos eluendi?*

APPENDIX I.

De Reparata ſeu Margarita, Pelagius dicta.

Hæc ſponſum fugiens, monachum induta,

Binas hic appendices ſubtexo ob argumenti ſimilitudinem, de duabus Virginibus, ſimulato etiam ſexu, monachalem habitum indutis, de quarum cultu cum certi nihil habeam, non putavi aptiorem eis locum concedi poſſe, quam ſi S. Marinæ *noſtræ ſubjungerentur. Prioris Vitam tradit Petrus in Catalogo lib. 9, cap. 37 ſub nomine* Margaritæ, *diverſo tantillum ſtylo ab alia quam ex codice 22 Reginæ Sueciæ deſcribi curavit Henſchenius, ubi in principio* Reparata *dicitur, aſt ſub finem teſtatur ipſa ſe* Margaritam *in ſeculo appellatam fuiſſe. Quis hiſtoriæ auctor, quæ ipſa, qualis, cujas fuerit, ubi & quando floruerit, ex Ms noſtro educi nequit: apud Equilinum indicatur Ægyptus, verum cetera æque obſcura ſunt. Deſcribitur* virgo pulcra, dives & nobilis, *quæ* adoleſcenti nobili in conjugium *tradita, dum* cuncta ſimul nobilitas ante thalamum jam paratum feſta nuptiarum gaudia celebrarent, *ipſa*, Deo inſpirante, conſideravit damnum virginitatis, *&* media nocte, tonſis crinibus, in habitu virili clam fugit . . . . ad quoddam monaſterium, & Pelagium ſe appellans . . . . tam modeſte & tam ſancte ſe habuit, quod defuncto ſanctimonialium proviſore, licet invitus, monaſterio virginum prælatus eſt. *Cum vero oſtiaria in adulterium lapſa eſſet*, ſolus Pelagius, utpote præpoſitus & familiaris earum, ſine judicio & examinatione, ab omnibus condemnatus & expulſus eſt.

E

parem calumniam passa est, ut de identitate ferme dubites.

2 Recluſus *autem* in quodam rupis ſpelæo, deputatum *habuit* ſeveriſſimum monachorum, panem hordeaceum & aquam tenuiſſime miniſtrantem. *Quamdiu graviſſima iſta pœnitentia tenuerit, non exprimitur, ſed eam patientiſſimè tulit*, ſe per exempla Sanctorum confortans. Elapſo *autem* tempore, finem ſuum adeſſe cognoſcens, abbati & monachis per litteras *omnia revelavit; & poſt mortem ad ſanctimoniales relatus Pelagius*, à feminis femina & virgo intacta cognoſcitur, & cunctis pœnitentiam agentibus, in monaſterio virginum honorifice ſepelitur. *Hæc omnia ſi debita fide nitantur, & non ab aliquo ex* S. Marinæ *Vita mutuata, & in aliam formam tranſpoſita ſunt, alterum ſtupendi roboris in Virgine exemplum porrigunt, Mariniano haud multum inferius; aſt ego* Reparatam *iſtam ſeu* Margaritam, Pelagium *dictum, nec in Faſtis Græcis, nec in Latinis uſquam inter Sanctos ſignatam invenio, ut ferme ſuſpicari cogar, quod verbo alicubi notavit Papebrochius, eam cum* S. Marina *confundendam, niſi quis malit eam tranſcribere cœnobio Canobim montis Libani, ubi uſque hodie locus oſtendi dicitur, ubi duram pœnitentiam egerit. Doceat nos qui alia monumenta invenerit, ex quibus conſtet, Sanctis vere adſcribendam: quæ & à Siculis poſtulamus, ut eorum* Marina Scanienſis, *tamquam ab aliis diverſa, in eadem claſſe recenſeatur.*

F

AP

AUCTORE J. B. S.

APPENDIX ALTERA.

De Marina Scanienſi in Sicilia.

Marina Sicula non magis placet:

HÆc *ultima* Marina *eſt, quam quidem noverim, ſed de cujus cultu æque atque de Reparatæ ſeu Margaritæ dubitare cogor, quod omnibus eccleſiaſticis tabulis, tum antiquis tum recentioribus incognita fuerit, antequam Siculo Martyrologio eam ad hunc diem inſeruit noſter Octavius Cajetanus ſupra laudatus, Vitam bene longam producens, quam* Græce ſcriptam ſe habuiſſe memorat ex Mss. membranis monaſterii S. Salvatoris prope Meſſanam, ex Ordine S. Baſilii. *Non placet fons unde Acta prodiere, ex quo legere memini, Actaſ Sanctorum non ſatis ſincera emanaſſe; certe ea quæ Cajetanus refert, ex aliis facile decerpta fuerint, notavitque jam pridem Ferrarius,* Marinam *illam qualemcumque, aut cum ea, quam ſupra illuſtravimus, confundendam, aut nullam eſſe. Proprium Marinæ iſti apud Siculos (ſiquidem ibi vere colatur) natalem non eſſe, ſatis probat mutuata è Romano Martyrologio hodierna feſtivitas, cum obitus diem plane ignoraverit quiſquis Vitam iſtam ſeu potius panegyricam orationem concinnavit.* Marinæ *iſtius ætas ſeculo* XI *innexa, totque adeo ſeculis, uſque ad Cajetanum incognita, non magnum adfert auctoritatis momentum: utut fatear ipſum de Sanctis Siculis immortaliter meritum, necdum inducor ut Sanctos novos ex ejus ſolius fide admittam.*

B

neque rem magnopere commendat

2 *Græcam orationem ſatis ornatè in epitomen contraxit noſter Franciſcus Carrera, in Pantheo Siculo Genuæ edito* 1679, *de ſermonis nitore magis quam de firmanda Actorum fide ſolicitus, ut ex ejus verbis facile eſt colligere. Sic habet hoc die:* Charitum penicillo depictum hæc puella vultum ſortita, pudicitiæ ac ſanctitatis reddidit ſimulacrum Nam honeſtiſſima ſtirpe ſata pieque enutrita, conſentaneos Chriſti ſponſæ ritus ac mores induit; eoque exarſit in divinum conjugem amoris incendio; ut Hieroſolymitanæ peregrinationis obeundæ laborem, delicias ſuas, à puerita ſuſpiraverit. Quo potuit pio dolo mortales nuptias effugit. Somnio nuptialibus tedis inauſpicato, parentem primo ſuum, ſimulatâ deinde inſaniâ perterrefecit, ne filiæ connubium animo agitaret. Ultro admiſſa Marinæ fatuitas in ejuſdem commendationem ceſſit; eamque laudavit diſtortum os cujuſdam puellæ, ob inflictam à malo genio alapam, cum à Marina incolumitatem accepit. E detonſis interea crinibus textura cæleſti ſponſo laqueos, in quodam ſeceſſu delituit. Nec irrita precum venatio fuit. Quæ virtutum omnium monilia petiit, impetravit. Nobilem hunc animi ornatum vis medica, divinitus parta, detexit, qua è corporibus alienis morbos ſtatim omnes arceret: ſed ut inanis gloriæ ſaluberrimum ipſa ſibi faceret amuletum, in Palæſtinam navigavit, viri ornatum ac Marini nomen induta.

D

encomii ejus elegantia.

3 In pelagus à nautis, vim auri ingentem penes illam eſſe ratis, projecta fuiſſet, ni primo aggreſſum nautam facinus invaſiſſet tartareus carnifex, quem protinus Diva ad orcum relegavit. Syriæ Tripolim ubi perventum, à ſanctiſſimo epiſcopo, rerum omnium, quæ Marinæ contingere debuerant, cælicolis monentibus præſago, comiter accipitur, ac valere tandem juſſa, Chriſti tumulum ac Jordanem inviſit. Triennium deinde in cœnobio quodam, demiſſis quibuſcumque addicta miniſteriis vixit Poſt reditum in patriam, ad idem aſceterium advolavit, ibique quinquennium morata, iterum ad natale ſolum, divinitus mente monita ſe recepit. Hîc tot peregrinationibus piè peractis feſſa, cælum ipſum ſuſpiriis fatigavit, ut in nuptiarum cæleſtium amplexu quieſceret. At nec in cælo quietem habere viſa; ad patriam tertio remigravit, ſibique ſacellum ibidem conſtrui juſſit. Quin tumulo adfuit ſuo, morbis iterum cladem illatura. Salutarem iis medelam lilii ſui ſucco, ſi neſcis, elaboravit. *Ego in hiſce, ut ſemel dicam, primum præcipuumque deſidero: de vero ſtabilique cultu* Marinæ *iſti exhibito, prius me doceant Siculi, quam ipſam inter Sanctos collocari poſtulent. Satis feciſſe hîc videor, quod de ipſa hoc loco meminerim. Si ejus rei argumenta ſuppeditentur, cum de certo ejus obitûs die non conſtet, poterunt Acta quolibet alio illuſtrari.*

E

F

C DE SANCTO FREDEGANDO ABBATE

TURNINI PROPE ANTVERPIAM.

G. C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Locus habitationis Sancti & cultus.

FORTE SEC. VIII.

TUrninum, quod ante Normannorum irruptionem munitum & non ignobile oppidum fuiſſe creditur, nunc pagus vernacule dictus Deuren *vel* Deurne, *mediam circiter leucam Belgicam Antverpiâ diſtans annua feſtivitate etiamnum hodie* S. Fredegandum *tamquam apoſtolum ſuum & patronum ſolenniter veneratur: nam apud hujus loci incolas, varioſque ſcriptores Belgas conſtans traditio eſt,* S. Fredegandum *Turnini religioſam vitam duxiſſe in monaſterio Quercolodorenſi, cujus quidem meminit Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib.* 20, *num.* 72 *ad annum Chriſti* 726, *ſed locum hoc tempore ignotum eſſe exiſtimat. Quidquid ſit, ex codice Donationum piarum apud Miraum cap.* 6 *conſtat, quod anno* 725 *vel* 726 *Rohingus & conjux ejus Bebelina tradiderint S. Willibrordo epiſcopo* eccleſiam, quæ conſtructa eſt infra caſtrum Antwerpis ſuper fluvium Schalde, quam Dominus Amandus Pontifex in honore SS. Petri & Pauli apoſtolorum principum vel ceterorum Sanctorum conſtruxit, & dederint pro ipſa eccleſia .... venerabili viro

S. Fredegandus colitur Turnini,

A viro Firmino abbati de monaſterio Quorcolodora locellum .... nuncupatum Tumme in concambio. *Miraus in Notationibus ad hoc diploma ſuſpicatur, per locum* Tumme *intelligendum eſſe* Turne *aut* Deurne; *quod non eſt adeo abſonum, cum idem Rohingus S. Willibrordo conceſſerit etiam alias terras Turnino vicinas, ut videre licet in eodem codice cap. 7 & 8. Saltem ex eo patet, eccleſiam SS. Petri & Pauli, nunc dictam S. Walburgis, in burgo ſeu caſtro Antverpienſi à S. Amando conſtructam, olim pertinuiſſe ad monachos Quercolodorenſes, & Rohingum facta commutatione eam S. Willibrordo acquiſiviſſe.*

ubi dicitur fuiſſe abbas Monaſterii Quercolodotenſis,

2 *Henſchenius noſter in erudito ſuo Commentario prævio ad Vitam S. Amandi die* VI *Februarii num.* 24 *de eadem donatione agit, & numero ſequenti quædam ad rem noſtram facientia diſcutit, quæ ob illius menſis raritatem huc tranſcribere placuit:* Quod ſupra, *inquit*, in donatione Rohingi Querquelodora appellatur Firmini abbatis monaſterium, Durini fuiſſe videtur ſive Turnini, qui pagus eſt vulgo Deurne, Antverpiâ unâ leucâ diſtans. Et vero ſuſpicari licet, illud ipſum monaſterium à S. Amando conſtructum ad firmamentum recens plantatæ iſtic fidei ac propagationem. Quercolodoram autem ſeu Kerckelodoram dictum quaſi Kercke-loo-dor, ab aqua (quæ dor aut dur vel deur veteri Belgica lingua dicebatur) fluente juxta ſilvam ſeu loo, apud quam ſilvam templum erat Kercke, *κυριακόν*. Aqua autem illa eſt Scenda amnis, qui Durninum pagum alluit. Qui huic monaſterio primus creditur præfuiſſe S. Fredegandus, Durinenſium hactenus patronus, colitur XVII Julii, cui forſan memoratus ſupra Firminus ſucceſſit. Magna huic Quercolodoræ conjunctio fuit, & quædam bonorum communicatio cum altero monaſterio, à S. Amando ad Sabim fluvium, ut dicemus infra, exſtructo: quo tranſlatum eſt corpus S. Fredegandi, cum Nordmanni omnia circa Antverpiam vaſtarent. *Deinde num.* 62, *eamdem reliquiarum tranſlationem memorat, de qua nobis poſtea diſputandum erit.*

quod à Normannis deſtructum eſt,
C

3 *Joannes Baptiſta Gramayus in Antiquitatibus Antverpienſibus lib.* 4, *cap.* 4 *de eodem loco hæc habet:* Inter vicos terræ Ryenſis antiquitatis merito primas tenet Turninum à turribus (ne quis Turnum aut Troianum aliquem ſomniet) dictum. Urbs olim & quidem ante Antwerpiam Fredegandi epiſcopi prædicatione, miraculis tumuloque ornata, cujus corpus, ingruente Normannorum tyrannide, in Monaſterium ad Sabim tranſlatum, ibidem requieſcit in Canonicarum nobilium collegio. Urbs autem, tradente codice Vitæ & tranſlationis S. Gummari, ob iniquitatem habitantium merita vindictam Dei, abſente Apoſtoli ſui corpore, viribus deſtituta, Normannis per Scindam flumen in Bratuſpantium irruentibus, in prædam ceſſit funditus everſa. Ab hac clade reſpirantibus vicinis, Turninum etiam revixit caſtro inſtructum, & abbatia Benedictina, à Ducibus Lotharingiæ fundata, ſed anno MLXIII Eynhamum tranſlata. *Obſervo hic à Gramayo nonnulla venditari, quæ non uſque adeo certa ſunt. Imprimis mera conjectura eſt, Turninum à turribus nomen accepiſſe. Deinde nullo antiquorum ſcriptorum teſtimonio fultus* S. Fredegandum *appellat epiſcopum. Præterea Brabantiam erronee poſt alios no-*

B

minat Bratuſpantium, *uti ex Hadriano Valeſio aliiſque oſtenſum eſt in Corollario ad Acta S. Rumoldi cap.* 1. *Denique ignoramus, quale fuerit illud caſtrum, quod Gramayus poſt Normannicam vaſtationem ædificatum eſſe narrat, cum jam nullum illius ſuperſit veſtigium, nullumque in toto pago appareat ædificium, quod ſtructurâ ſuâ tantam antiquitatem indicet.* AUCTORE C. G.

monachis eliis migrantibus;

4 *Miraus in Notationibus diplomatis ſupra citati ad nomen* Tumme *obſervat ſequentia.* Forte Turne vel Deurne, olim Turninum Latinè, vicus prope Antverpiam ad Scheinam rivulum, ubi olim cœnobium fuit, in quo S. Fredegandus aliquando monachum egit. Ejus ſacra oſſa Audomaropoli anno MDXC Antverpiam allata, in cathedrali templo ibidem adſervantur. Normannis porro in Belgicam irruentibus, monachi Turnino relicto, Einhamum prope Aldenardam migraſſe putantur, ubi etiamnum Benedictina eſt abbatia. *Baro le Roy in Notitia Marchionatus S. R. I. lib.* 2, *cap.* 1 *merito negat, monachos tunc temporis Turnino Einhamum migraſſe.* Huic opinioni, *inquit*, quoad tranſlationem dicti cœnobii obſtat temporum ratio: nam irruptio Normannorum contigit anno octingenteſimo trigeſimo quinto, vel ſecundum Sigiberti chronicon biennio ſerius; Benedictinorum vero cœnobium Eynhamenſe conſtructum eſſe conſtat à Balduino Inſulano Flandriæ Comite anno MLXIII. Ergo ducentis viginti octo annis poſt deſtructionem Turnini. *An autem poſt monaſterium Quercolodorenſe à Normannis deſtructum, nova abbatia Benedictina à Ducibus Lotharingiæ ibidem fundata fuerit, ac poſtea Einhamum tranſierit, ut aſſerit Gramayus, certo affirmare non auſim, cum id ſolidis teſtimoniis hactenus confirmatum non invenerim. Certum tamen eſt, quod monachi Einhamenſes aliquando jura & prædia in Turnino viciniſque pagis poſſederint, quæ anno* 1308 *Antverpienſibus Ordinis Præmonſtratenſis canonicis tranſcripſerunt, uti patet ex diplomate, quod eruditiſſimus Baro le Roy in opere jam citato lib.* 2, *cap.* 1 *circa finem exhibet.*

E

cum reliquiis Sancti prius tranſlatæ fuiſſent.

5 *Atque hæc quidem de Turnino & S.* Fredegando *ejuſdem loci incola ſcribunt recentiores. Antiquiſſimus autem, qui de utroque expreſſis verbis meminit, eſt quidam Frater Theobaldus, qui poſt ſeculum* XI *aut forte* XII *Vitam, tranſlationem, & quædam miracula S. Gummari tum proſa tum carmine videtur conſcripſiſſe. Is itaque in Actis Mss. cap.* 16 *hæc habet:* Quodam tempore cum exercviſſent peccata hominum & ſuperno judicio correptionis flagella meruiſſent à Deo, educta eſt à ſedibus ſuis gens Northmannica, gens ferociſſima, quæ navigio in Rhenenſem provinciam adducta circumquaque omnia depopulati ſunt. Hantwerpiam incenderunt, Walchram vaſtarunt; adeo alii diſperſi, ut nullus eſſet locus, ubi ceſſaret luctus. Per fluvium igitur, qui dicitur Schinda, ad villam Turninum devenerunt, ubi erat monaſterium ſancti Fredegandi confeſſoris. Sed Deus propter iniquitatem inhabitantium exoſus locum, reliquias ipſius juſſit alio tranſportari, ut nullum eſſet obſtaculum contra deſolationem. Quibus ſublatis, velut muro & turribus civitatis deſtructis, irruit gens inimica, & incendio pereunt cuncta ædificia, ipſumque monaſterium conſumpſit, homines partim trucidavit, partim captivos abduxit; neque domus ſuperfuit, neque ha-

F

AUCTORE G. C

bitator evaſit, nihil niſi ſolitudo remanſit. *Eadem quantum ad ſubſtantiam in Vita metrica leguntur. Ex hactenus dictis ſatis liquet, quantopere in aſſignando Turnini ſitu aberraverit Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, dum hoc die de* S. Fredegando *agens in notis ſuis hunc pagum in comitatu Namurcenſi collocat, putatque nunc* Mouſtier *appellari. Manifeſta eſt hujus erroris origo. Conſudit nempe Ferrarius utrumque locum, quia ignorabat, reliquias* S. Fredegandi *Turnino tranſlatas fuiſſe in monaſterium jam vulgo dictum* Mouſtier, *quod ad Sabim fluvium à S. Amando erectum Namurco duobus milliaribus diſtat. At hæc de ſanctitatis palæſtra fortaſſe plus quam ſatis. Nunc Sancti noſtri cultum ſtabiliamus.*

Memoria ejus exſtat in Florario noſtro Ms., auctariis Uſuardinis,

6 *Quamvis dubitandum non ſit, quin* S. Fredegandus *jam à multis ſeculis publicam apud Belgas venerationem habuerit, tamen apud Martyrologos prima illius memoria occurrit in Florario noſtro Ms., quod medio ſeculo* XV *ſcriptum annuam ejus commemorationem hac die ita celebrat:* Apud Turninum villam Brabantiæ, natale beati Fredegandi confeſſoris, cujus oſſa cum illic in monaſterio ſuo aliquamdiu requieviſſent, & tandem juſſu divino aliunde tranſlata fuiſſent, locus ille, qui prius inviſibilis * & pene inacceſſibilis erat, mox ab hoſtibus depopulatus & deſolatus [eſt]. *Uſuardus à Greveno auctus ponit eodem die hæc pauca verba:* Fredegandi epiſcopi & confeſſoris. *Molanus autem in Additionibus Uſuardinis, anno* 1568 *Lovanii editis, eum ſic memorat:* Ipſo die S. Fredegandi confeſſoris. *Deinde minori charactere hæc adduntur;* qui cum ſancto Furſeo venit ex Hibernia, & quieſcit in monaſterio Dominarum ſuper Sambriam fluvium, non longe à Namurco. *Sed in editione anni* 1573 *&* 1583, *poſtremis hiſce omiſſis, tantum legitur:* In monaſterio Argenton, ipſo die ſancti Fredegandi confeſſoris. *Non ſatis intelligo, quid ſibi velit illud monaſterium Argentonenſe, quod in ditione Namurcenſi ſitum jam incolunt moniales Ordinis Ciſtercienſis: antiqua enim traditio eſt,* S. Fredegandum *Turnini obiiſſe, & ſacra ejus oſſa ad aliud comitatus Namurcenſis monaſterium, ſupra memoratum, tranſlata fuiſſe. Si forte per hoc ſignificetur, aliquam reliquiarum partem in Argentonenſi cœnobio conſervari, non diſſentio: nam ob hanc cauſam, ſed magis dilucide explicatam, Sauſſayus eumdem Sanctum Audomaropoli memorat in ſuo Martyrologio Gallicano his verbis:* Audomaropoli, veneratio reliquiarum ſancti Fredegandi confeſſoris, unius ex ſociis S. Foillani, apoſtolicæ prædicationis gloriâ illuſtris.

B

**forte invincibilis*

C

aliiſque Martyrologiis.

7 *Hiſce poſterioribus Molani editionibus conſentiunt, ac* S. Fredegandum *in cœnobio Argentonenſi annuntiant Wionus, Menardus aliique hagiologi Benedictini, excepto Dorganio, qui in Kalendario Sanctorum Ordinis ſui illum ſic ſimpliciter refert:* S. Fredegandi confeſſoris. *Bucelinus more ſuo eum prolixo exornat elogio, cujus hic initium tranſcribo:* In monaſterio Argentonenſi, ſancti Fredegandi monachi & confeſſoris. Fredegandus ſive Fredegaudus monachus Hibernus ſanctorum Foillani, Furſei & Ultani peregrinationis & apoſtolici laboris ſocius, verbo & exemplo finitimis Antverpiæ populis mirifice præluxit, & conſtructo Turnini cœnobio, illic vitæ dies reliquos ſancto fine concluſit. *Tunc de deſtructione Turnini ſequuntur ea, quæ ex aliis auctoribus ſupra dedimus. Molanus tamen in Natalibus Sanctorum Belgii cum prima ſua Uſuardi editione fere convenit, & de monaſterio Argentonenſi nullum verbum faciens, alia cultus loca diſerte exprimit hoc modo:* Turnini, natalis ſancti Fredegandi presbyteri & confeſſoris, cujus corpus requieſcit in eccleſia collegiata Monaſterienſi. Eſt autem de illis beatis prædicatoribus, qui ex Hibernia in Galliam venerunt cum ſancto Foillano & aliis apoſtolicis viris. Locus vero, in quo eum quieſcere jam memoratum eſt, eſt monaſterium ſuper Sambriam à beato Amando in honorem S. Petri conſtructum, duobus milliaribus à Namurco; ubi antiquitus fuiſſe congregationem monaſticè viventem ipſum nomen indicat; ſed nunc vocantur Dominæ & Canonicæ. Eſt etiam celebris ſancti Viri memoria in Deurne apud Antverpiam: ibi enim quievit, cum is locus civitas eſſet, ferturque muris cincta fuiſſe, cum iis adhuc Antverpia careret. *Tunc ruinas à Normannis Turnino illatas narrat ex Actis S. Gummari, quorum verba ad rem noſtram ſpectantia ſuperius exhibuimus. Alios Martyrologos Molanum ſecutos hic enumerare ſupervacaneum arbitror.*

D

E

In Breviario Leodienſi & Namurcenſi fit de illo commemoratio,

8 *Jam plus quam à duobus ſeculis* S. Fredegandi *memoriam in Officiis eccleſiaſticis celebratam fuiſſe, plane liquet ex Miſſali Leodienſi, quod anno* 1509 *Pariſiis impreſſum facit hac die commemorationem* Fredegaudi (*ita etiam, teſte Molano, inciſum eſt nomen ipſius feretro Monaſterienſi*) & Alexii confeſſorum, *& præſcribit hanc collectam utrique Sancto communem:* Deus qui nos ſanctorum tuorum Fredegaudi & Alexii confeſſionibus glorioſis circumdas & protegis, da nobis & eorum imitatione proficere & interceſſione gaudere. Per Dominum noſtrum *&c. In Officiis propriis eccleſiæ Leodienſis anno* 1623 *excuſis, die* XVII *Julii recitantur Horæ canonicæ de S. Alexio* cum commemoratione S. Fredegandi presbyteri in Laudibus tantum. *Eſt autem commemoratio* communis confeſſoris non pontificis. *Ex his ſatis patet, quod Leodienſes non crediderint,* S. Fredegandum *fuiſſe epiſcopum, quamvis Grevenus & Gramayus eum hoc titulo condecorarint. Neque illius epiſcopatum agnoverunt Officia propria diœceſis Namurcenſis, anno* 1619 *impreſſa, quæ hac die in Rubricis ita præſcribunt:* Sanctorum Alexii & Fredegandi confeſſorum. Omnia dicuntur de communi confeſſorum non pontificum, præter ea, quæ hîc habentur propria. *Tunc ſequitur eadem collecta, quam ex Miſſali Leodienſi jam dedi. Deinde ſubjungitur tertia Lectio propria, quæ fere verbis jam num.* 5 *relatis & mox iterum referendis vaſtationem Turnini deſcribit.* Sanctus Fredegandus *Antverpiæ in eccleſia B. Mariæ habuit olim ſacellum nomini ſuo conſecratum (jam communiter S. Urſulæ vocatur) ut patet ex Brevi Pontificis ibidem conſervato, quo conceduntur indulgentiæ plenariæ ad viginti annos valituræ* univerſis Chriſti fidelibus.... qui.... capellam S. Fredegandi die natali ejuſdem Sancti, XVII Julii.... ſingulis annis devote viſitaverint. *Sed dubito, an feſtum illius Sancti unquam ibi Officio eccleſiaſtico celebratum fuerit, cum Breviarium anno* 1496 *impreſſum ad uſum iſtius eccleſiæ nullam de eo faciat mentionem. Neſcio, utrum forte ſeculo ſequenti, quo ab Antverpienſibus inter patronos contra peſtem electus fuit, in Breviario aliquis*

F

A *aliquis cultus peculiaris acceſſerit. Saltem hodie in propriis iſtius diœceſeos Officiis nulla de illo fit commemoratio.*

& Turnini ſolenniter celebratur ejus Officium.

9 *Turnini ritu duplici celebratur illius Officium, & in ſecundo Nocturno recitantur Lectiones ſequentes:* LECTIO IV. Cum propalata Sanctorum via, ſol juſtitiæ benigniores radios etiam in inſulas, quæ procul ſunt, immittere dignatus eſt, educere cœpit varias nubes ab extremis terræ, viros ſcilicet magnos meritis, ſublimes vita, & quorum tota converſatio in cælis erat: qui apoſtolico ſpiritu pleni ut nubes volarunt, & cæleſtis doctrinæ rorem fœcundando agro dominico inſtillarunt. LECTIO V. Inter alios autem apoſtolicos viros & legis Chriſti præcones, quos magno numero in Galliam & haſce terras ſubmiſit Hibernia unà cum ſanctis Foillano, Ultano & aliis, etiam in Antverpienſem agrum excurrit ſanctus Fredegandus, cujus etiamnum celebris memoria & virtutum fragran-
B tia perſeverat in Turnino juxta Antverpiam. Hæc fuit palæſtra laborum ejus, in qua Vir ſanctus cum mundo, carne, & diabolo ſtrenue certavit: donec ibidem bravium capeſſeret retributionis æternæ, & tamquam fidelis ſervus & prudens intraret in gaudium Domini ſui. LECTIO VI. Cum autem Normanni per fluvium, qui Scinda dicitur, ad villam Turninum deveniſſent, ubi monaſterium erat ſancti Fredegandi confeſſoris, & Deus propter iniquitatem inhabitantium, locum exoſum haberet, juſſit ſacras Sancti reliquias aliò tranſportari, ut nullum eſſet obſtaculum contra deſolationem: quibus demum ſublatis, velut muro & turribus civitatis deſtructis, irruit gens inimica, & incendio perdidit omnia ædificia, ipſumque monaſterium conſumpſit; homines partim trucidavit, partim captivos abduxit. Tantum in reliquiis Sanctorum poſitum eſt, quæ ſunt fontes ſalutis & ſcaturigines miraculorum.

C

§ II. De ſancti reliquiis & patrocinio contra peſtem.

Reliquiæ S. Fredegandi Audomaropoli Antverpiam delatæ,

EX *dictis paragrapho præcedente videntur oſſa* S. Fredegandi *primum Turnino ad eccleſiam S. Petri in Hannonia tranſlata eſſe. Sed eam tranſlationem dubiam reddere poſſent, tum Belgica tum Latina tranſlationis Acta, quæ aſſerunt, ſacras ejus reliquias ante Normannorum irruptionem ad cœnobium S. Bertini in Arteſia primo tranſvectas fuiſſe. Hinc Malbrancus noſter in ſuo opere de Morinis lib. 6, cap. 6 ad annum Chriſti* 845 *&* 846 *narrans, quomodo ob Normannorum metum varia Sanctorum corpora ad munitionem Sitiuenſem delata fuerint, de Sancto noſtro ita ſcribit:* Etiam Andoverpi S. Fredegando, quem nobilem Scotia dederat confeſſorem, ſuo proſpexerunt: quos omnes benevole admodum juxta & honorifice excepit Adalardus Sitiuenſium antiſtes cum Folquino epiſcopo ſibi congratulatus, quo pacto Deus excogitatam unius Divi jacturam, Sanctorum multorum acceſſione remuneretur. *Accedit, quod Bertinenſes monachi ad canonicos Antverpienſes miſerint quaſdam reliquias, de quibus Aubertus Miræus in Faſtis Belgicis & Burgundicis ad diem* XVII *Julii ita ſcribit:* Ce-

terum pars reliquiarum S. Fredegandi Audomaropoli ex Bertiniano monaſterio Antverpiam circa annum MDXC allata, adſervatur ibidem in baſilicæ cathedralis ſacello S. Urſulæ ac ſodalibus dicato. *Quid autem factum ſit de his oſſibus Audomaropoli Antverpiam tranſmiſſis candide hîc edicendum eſt, ut videant heterodoxi, nos in honorandis Sanctorum lipſanis non cæco modo procedere, quod tamen ſæpe catholicis impie & falſo exprobrant.* AUCTORE G. C.

publicæ venerationi exponi vetantur,

11 *Anno* 1593 *(non* 1590 *ut Aubertus Miræus ait, multo minus* 1580 *uti Willotus noſter infra citandus ſcribit) monachi Bertiniani per quemdam D. Coſterum miſerunt Reverendo admodum Domino Decano & capitulo Antverpienſi cathedralis eccleſiæ lipſanothecam, in qua putabant contineri oſſa* S. Fredegandi, *ſicuti conſtat ex Regeſto Ms. ejuſdem eccleſiæ, ubi ad annum Chriſti* 1593 *fol.* 256 *leguntur ſequentia:* Exhibuit idem Dominus Coſterus teſtimoniales per notarium publicum, per quas Religioſi ſancti Bertini teſtantur, quo pacto illud corpus, E quod attulit, inventum fuerit in ſancto Bertino tempore Domini Gerardi d'Hamericourt (*is Audomarenſem cathedram obtinuit anno* 1562) primi epiſcopi Odomarenſium exiſtentis abbatis in ſancto Bertino. *Sed cum illæ litteræ teſtimoniales non ſatis certo probarent, inventas haſce Audomaropoli reliquias, eſſe* S. Fredegandi, *Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus D. Joannes Miræus, quartus Antverpienſium epiſcopus, non diu poſt in viſitatione eccleſiæ cathedralis ſcriptum quoddam reliquit, quo prohibet, ne dictæ reliquiæ venerationi publicæ exponantur, donec de earum veritate plane conſtet. Illud autem Reverendiſſimi Miræi inſtrumentum in ipſa lipſanotheca inventum eſt anno* 1715, *quando parochus Turnini à RR. admodum ac præclarissimis DD. Decano & capitulo dictæ eccleſiæ Cathedralis quaſdam* S. Fredegandi *reliquias expetierat, quæ ob eam incertitudinem illi prudenter denegatæ fuerunt.*

& ſaltem dubiæ dentur dubiæ

12 *Nolo, ut ex dictis quiſpiam concludat; ſaltem dubias reliquias eſſe falſas; ſed ad ſummum inde inferri poteſt, eas eſſe forſan alterius Sancti aut ſaltem dubias, quia ſcheda, quæ ſimul cum prædicto corpore in Bertiniano monaſterio inventa eſt, ita vetuſtate erat attrita, ut diſtincte legi non potuerit, ſicuti indicatur in ipſis litteris teſtimonialibus Gallicè ſcriptis, quæ jam citato eccleſiæ Antverpienſis Regeſto inſertæ ſunt. Præterea Arnoldus Rayſſius, diligens Belgicarum reliquiarum indagator, in ſuo Hierogazophylacio Belgii pag.* 97 *&* 101 *enumerans ſacra pignora, quæ in Bertiniano monaſterio conſervantur, ibidem non meminit de* S. Fredegando. *Scio quidem, quod idem auctor Aubertum Miræum ſecutus ita ſcribat pag.* 301: Sanctæ Mariæ Cathedralis eccleſia Antverpiæ partem reliquiarum corporis S. Fredegandi presbyteri Hiberni, quam ex Bertiniano cœnobio anno MDXC obtinuerunt, adſervat in ſacello ſanctæ Urſulæ & ſociis ejus dicato. *Sed hæc ex eodem fonte nempe litteris teſtimonialibus prodeunt, atque adeo eadem fide nituntur.* F

Cum ejuſdem Sancti corpus dicatur exſtare in cœnobio S. Petri in Hannonia,

13 *Rayſſius in eodem opuſculo pag.* 369 *reliquias* S. Fredegandi *primùm Turnino in Hannoniam tranſlatas fuiſſe ſignificat his verbis;* Monaſterienſes nobiles canoniſſæ ad Sabim fluvium partem magnam corporis Chriſti presbyteri & confeſſoris Fredegandi poſſident, quæ Turnino ad hoc ſancti Petri templum divina

AUCTORE G.C.

ordinatione, ante Normannorum vaſtationem advecta eſt. *Hæc opinio Rayſſii aliorumque mihi veroſimilior apparet : nam obſervo, jam ab anno* 1509 *in Miſſali Leodienſi commemorationem de* S. Fredegando *factam fuiſſe, quæ probabiliter inſtituta eſt ob illius reliquias quieſcentes in diœceſi Leodienſi, cui tunc ſuberat Monaſterienſe S. Petri cœnobium, antequam epiſcopatus Namurcenſis erigeretur. Aliunde adverto, quod putatum* S. Fredegandi *corpus tantummodo* inventum fuerit in ſancto Bertino tempore Domini Gerardi d'Hamericourt primi epiſcopi Odomarenſium, *id eſt poſt annum Chriſti* 1562. *Itaque Monaſterienſes in Hannonia, quæ priores ſunt tempore, etiam potiores videntur jure.*

& in monaſterio S. Bertini in Arteſia,

14 *Non nego tamen, Bertinianos aliquas hujus Sancti reliquias olim habuiſſe, aut forſan etiamnum habere, cum varia Acta Belgica, quamvis recentiora, id aſſerant : potuit enim corpus* S. Fredegandi *ante primam Normannicam Brabantiæ vaſtationem Turnino ad Monaſterienſes tranſlatum, poſtea inde, ob novum eorumdem barbarorum metum, Audomaropolim transferri, quemadmodum* B *Malbrancus noſter ſupra citatus teſtatur, circa annum* 846 *varia Sanctorum corpora undique ad munitionem Sithuenſem allata eſſe. Quod autem putat idem Malbrancus, tunc primum* S. Fredegandi *reliquias Turnino aut Antverpiâ eo advectas fuiſſe, mihi admodum eſt improbabile, quandoquidem decennio antè Turnhinum aliaque Brabantiæ oppida a Normannis devaſtata fuerant, uti probatur in Vita S. Liberti die* XIV *hujus menſis. Quid ſi inter primam anno* 835 *vel* 836 *& ſecundam anni* 882 *Normannorum irruptionem in Brabantiam corpus* S. Fredegandi *ex Monaſterienſi cœnobio Audomaropolim actatum fuerit, & poſtea aliorum exemplo Monaſterienſibus redditum, retentis quibuſdam pro fidei cuſtodia ſacris oſſibus ? At hæc mera conjectura eſt, quam ut talem accipi volumus.*

explicatur, quomodo ſacra oſſa ad hæc,

15 *Potuit etiam poſterioribus ſeculis, ob aſſiduos bellorum tumultus aliaſque cauſas mihi ignotas, idem corpus in monaſterio Bertiniano tamquam tutiore loco collocari. Sic intelligo, ſacra ejuſdem Sancti oſſa ſeculo* XVI *ob hæreticorum militum timorem fuiſſe abſcondita ; de qua re in Mſs Collectaneis Ægidii Monæi ad ſanctos Namurcenſes ſpectantibus legi ſequentia cap.* 16 *:* C Feſtum S. Fredegandi, vulgo ſaint Frego, celebratur XVI Kalendas Auguſti, cujus ſacra pignora ſuperiori ſeculo, bello contra Francum in ſilvis primum abſcondita, deinde propter Auriaci metum terræ in quodam ſacello recondita, ſed inventa irreverenter admodum & hoſtiliter diſperſa fuere. Nunc tandem in unum collecta, capite dumtaxat excepto, de quo nihil certi cognoſcere potui, aſſervari dicuntur in feretro, quod Monaſterii, Gallicè Mouſtier, viſitur, & in feſtis Pentecoſtalibus ſolenni ſupplicatione circumfertur per parœciam ; intra Octavam autem celebri vicinorum devotione frequentatur. *Hæc ſolummodo ad exemplum adduxi, ut oſtenderem, quomodo ſeculis præcedentibus eadem reliquiæ ob ſimilem cauſam Audomaropolim deferri potuerint. Satis etiam probabile eſt, aliquam corporis partem Bertinianis dono datam fuiſſe, uti volunt alii, qui utroque loco hujus Sancti reliquias collocant.*

aliaque loca pervenire potuerint.

16 *Turnini ineunte ſeculo* XVI *reliquias* S. Fredegandi *exſtitiſſe, colligo ex ejus miraculis, in quorum prologo legitur, quod tunc temporis decreta fuerit ſupplicatio annua*, in qua venerabile Sacramentum, altaris unà cum reliquiis & ſtatua S. Fredegandi circumferretur. *Præterea in quodam miraculo dicitur* S. Fredegandus *imperaſſe mulieri ſurdæ*, ut iret Turninum ac ibidem ſuas reliquias viſitaret, ſi à ſurditate liberari vellet. *Has autem reliquias ab hæreticis circa medium ejuſdem ſeculi in Belgio furentibus, & ſacra omnia profanantibus diſſipatas aut ablatas fuiſſe conjicio, quia hodiedum Turnini nullæ exſtant, uti modernus illius loci parochus, à me de hac re interrogatus, teſtatur. Si quæ ejuſdem ſancti reliquiæ eo tempore fuerint Antverpiæ in ſacello* S. Fredegandi, *haud dubie in famoſa templorum Antverpienſium iconomachia, anno* 1566 *à ſacrilegis Calviniſtis peracta, perierunt. Sed ut controverſis Monaſterienſium & Bertinianorum reliquiis finem imponamus, audiatur de hac re Balduinus Willotus noſter, qui in Martyrologio Belgico Gallice conſcripto ita loquitur ad hunc diem :* Monaſterii, quod antea fuit cœnobium, deinde collegium canonicarum ſecularium, non procul Namurco, honoratur corpus S. Fredegandi Hiberni, ejuſdem loci patroni, quod juſſu divino huc tranſlatum eſt Turnino, quod fuit oppidum circa Antverpiam, antequam ob ſua peccata à Normannis deſtrueretur. Attamen pars quædam poſtmodum delata eſt ad monaſterium S. Bertini, & inde anno MDLXXX (*hunc errorem chronologicum ſupra correximus*) ad ſacellum S. Urſulæ Antverpiæ. *Hoc modo controverſia inter Monaſterienſes & Bertinianos mihi videtur poſſe componi. Quod ſi neutri parti hæc compoſitio placeat, litem ipſi inter ſe dirimant. Nos interim de Sancti noſtri patrocinio contra peſtem hic pauca addamus.* D E F

S. Fredegandus Antverpiæ fuit patronus contra peſtem.

17 *Ex miraculis infra dandis patebit*, S. Fredegandum *initio ſeculi* XVI *ſingularem fuiſſe patronum contra peſtiferam luem & ardentes febres. Etiam civitas Antverpienſis epidemico morbo afflicta circa annum* 1512, *interceſſione* S. Fredegandi *magnum ſenſit levamen, uti commemorat Auguſtinus Wichmannus in Apotheca ſpiritualium pharmacorum cap.* 42, *& brevius in ſuo Diario eccleſiaſtico de Sanctis contra peſtem Tutelaribus ad diem* XVII *Julii ita ſcribens :* Turnini in Brabantia, S. Fredegandi presbyteri & confeſſoris, qui ſuis meritis peſtilentiam ab Antverpia propulſavit. *De ejuſdem patrocinio contra peſtem fit mentio in ſupra laudato rhythmo Flandrico, qui à ducentis annis compoſitus pependit Turnini in ſacello* S. Fredegandi, *& refertur in Belgica Sanctorum Legenda, quam Henricus Adriani, paſtor noſocomii S. Eliſabethæ anno* 1602 *Antverpiæ edidit. Papebrochius noſter in Mſs. Annalibus Antverpienſibus ad annum Chriſti* 1512 *quatuor hujus rhythmi verſiculos ad propoſitum noſtrum ſpectantes ita Latine reddidit :*

Interceſſor es contra peſtilentiam,
Ut clare patuit apud Antverpiam ;
Ubi anno poſt mille quingentos duodeno,
Te rogantes ſervaſti à tali veneno.

§ III. Sancti Acta, patria, vitæ profeſſio & epocha.

Prætor longiorem Legendam Belgicè conſcriptam,

ANtiquiſſima, quam hactenus reperire potui, S. Fredegandi *memoria exſtat in Vita S. Gummari, cujus fragmentum huc pertinens paragrapho primo exhibui. Fruſtra vetuſtiora & certa hujus Sancti confeſſoris Acta quæſivi. Invenio quidem*

A *dem ea in quodam Ms. muſei noſtri codice, à ducentis ad ſummum annis Flandricè exarato ; ſed in eo auctor anonymus plus quam quadraginta paginas implet verboſis communium virtutum laudibus, quæ unicuique ſancto monacho & abbati aptari poſſunt. Ceterum, ut rotunde dicam quod ſentio, hæc Legenda Belgica tot fabulis ineptiſque ſcatet, ut me tempus inutiliter impenſurum ac lectori tædium allaturum exiſtimarem, ſi eam ex lingua noſtra vernacula in Latinam operoſè converterem : nam de antiquitate caſtri Antverpienſis, à Julio Cæſare exſtructi ac privilegiis ornati, multa fabulatur ; imo litteras horum privilegiorum teſtes adhuc perſeverare ſomniat. Multa etiam interſerit de impia Mahometis ſecta & Ariana hæreſi, quibus comminiſcitur infectos fuiſſe Turnini ac caſtri Antverpienſis incolas, quos ex illis erroribus ad veram fidem perductos eſſe aſſerit à* S. Fredegando, *cujus nomen ex etymologiâ Hebraica imperite interpretatur. Non lubet alias nugas, quas ſcriptor ille ad nauſeam effutit, hic proponere. Poſtea tamen narrat quædam miracula, quæ ſua ætate per* S. Fredegandi *interceſſionem contigerunt. Quia vero de iis fidem facere poteſt auctor ſynchronus, licet in antiquis rebus referendis fabuloſus, ea ex Belgico idiomate in Latinum converſa poſtmodum dabo.*

B 19 *Neque circa* S. Fredegandi *geſta majorem fidem meretur Belgicum quoddam Actorum compendium, quod à prænobili D. Andrea Valckeniſſe, urbis Antverpienſis ſecretario, nobis communicatum eſt : nam in eo auctor anonymus de gigantibus, in Belgio tunc habitantibus, aniles narrat fabulas, & diverſiſſima tempora ac geſta imperite confundit, uti dum martyrium S. Urſulæ cum excidio Turnini connectit, & utrumque ab iiſdem infidelibus, quos ipſe Hunnos vocat, perpetratum eſſe aſſerit. Habeo præterea rhythmum Flandricum à duobus ſeculis concinnatum, qui barbaro iſtius ævi metro res à* S Fredegando *geſtas brevius verоſimiliuſque explicat. Extat iſte, ut ſupra num.* 17 *monui, in Belgica ſanctorum Legenda, ab Henrico Adriani Antverpiæ edita. Ne quid curioſus lector in obſcuris incertiſque hujus Sancti Actis deſideret, præcipua rhythmi capita paucis attingam. Imprimis ait auctor,* S. Fredegandum, *Turnini prope Antverpiam natum, varius à puritia eluxiſſe virtutibus, ac ſolitariam vitam duxiſſe. Deinde narrat, eum ibidem monaſterii abbatem effectum, multos regionis Ryenſis incolas, ac inter alios S. Gummarum, qui circa annum ſeptingeteſimum militabat ſub Pippino, ad chriſtianam fidem convertiſſe. Demum aſſerit, corpus* S. Fredegandi *tranſlatum eſſe Audomaropolim ad abbatiam Bertinenſem ; deſcriptaque Normannorum vaſtatione, extollit ejus miracula ac præcipue patrocinium contra morbum epidemicum, de quo ſuperius num.* 17 *egi.*

C 20 *Denique poſt multam indagationem curâ & diligentiâ R. adm. ac prænobilis D. Petri Goos canonici cathedralis eccleſiæ Antverpienſis obtinui Latinam* S. Fredegandi *Legendam, quæ habetur in Actis Capituli dictæ cathedralis eccleſiæ ad annum* 1593 *tom.* 1, *pag.* 257. *Ea quidem brevis eſt, ſed apparet recentior. Auctor illius anonymus vix cohærentia ſcribit & diverſa tempora confundit, ſicut poſtea videbimus, quando Sancti noſtri epocha examinabitur. Acta illa ſimul cum oſſibus, à num.* 11 *memoratis, Audomaropoli Antverpiam miſſa ſunt, ut patet ex notitia, quam Actuarius capituli Antverpienſis Actis illis in Regeſtum relatis pag.* 257 *præfixit hoc modo :* Exhibuit etiam Dominus Coſterus quamdam vetuſtam papyrum manuſcriptam laceram, quam ſe accepiſſe dicebat quondam ex Antverpia miſſam ad ſuum monaſterium, quo tempore aſſerebant ab Antverpienſibus ſimiliter ab eis fuiſſe requiſitas reliquias, cujus copiâ ſequitur. *Hic ſubduntur ipſa Acta, quæ nos poſt hunc commentarium dabimus, & notis illuſtrare conabimur. Nunc præcipua eorum capita prius diſcutiamus.* AUCTORE G. C.

21 *Prima quæſtio inſtitui poteſt de* S. Fredegandi *patria. Jacobus Deſmaius Canonicus Peronenſis in Vita S. Furſei anno* 1607 *Gallice edita, Joannes Colganus in Appendice ad Vitam S. Furſei cap.* 6, *Molanus, Miræus aliique præcedenti paragrapho citati eum Hiberniæ adſcribunt, dicuntque, eum cum Foillano & Ultano, ſeu, ut alii volunt, cum Furſeo ex Hibernia in Galliam veniſſe. Sed hæc ejus peregrinatio ſive cum Furſeo, ſive cum Foillano & Ultano mihi dubia redditur, cum ſolummodo recentiores abſque allegato veterum ſcriptorum teſtimonio* S. Fredegandum *Hibernis illis apoſtolis ſocium adjungant. Saltem in antiquioribus Actis S. Furſei* XVI *Januarii, &* E *S. Ultani* 1 *Maii illuſtratis, nulla de eo fit mentio. Ceterum Hibernicam* S. Fredegandi *originem maxime incertam faciunt tria Actorum exemplaria jam à nobis deſcripta, quæ omnia diſerte aſſerunt, eum Turnini prope Antverpiam natum eſſe. Fateor equidem hæc Acta apud me non eſſe magnæ auctoritatis, attamen antiquiora videntur quam ii ſcriptores, qui eum Hibernum eſſe volunt. Itaque pro Belgicis ejus natalibus ſtabimus, donec ex vetuſtioribus monumentis certa illius patria eruatur.* S. Fredegandus à quibuſdam dicitur Belga, ab aliis Hibernus ;

22 *Altera quæſtio eſt, quale vitæ inſtitutum* S. Fredegandus *ſecutus fuerit. Uſuardus à Greveno auctus, Caniſius in ſuo Martyrologio Germanico, Gramayus ſupra citatus eum vocant epiſcopum. Sed hunc titulum nullo veterum teſtimonio fulciri jam diximus. Hagiographi Benedictini hunc Sanctum paſſim Ordini ſuo adſcribunt, quibus Acta noſtra ſuffragantur. Unde miror, Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti de illo non meminiſſe. Nihilominus facile credam ;* S. Fredegandum *ad Ordinem Benedictinum pertinere, ſi hagiographi illi mihi concedant, eum nec cum Furſeo nec cum Foillano & Ultano ex Hibernia in Galliam veniſſe : nam ſi quis cum Deſmaio, Colgano, Bucelino, aliiſque illum inter Furſei aut Foillani ſocios & diſcipulos numerandum eſſe contendat, jure dubitabo, an* S. Fredegandus *juxta regulam S. Benedicti vixerit, cum circa hanc rem de ipſo Furſeo, Foillano, Ultano aliiſque monachis Hibernis non levis ſit controverſia.* videturque ſecutus regulam S. Benedicti,

23 *Teſte Colgano in Actis Sanctorum Hiberniæ tomo* 1 *in Appendice ad Vitam S. Furſei cap.* 5, *Joannes Manriquez in ſuo libro de Origine Fratrum Eremitarum cap.* 15 *cenſet, Patricium ejuſque diſcipulos atque alios Hiberniæ Sanctos pleroſque fuiſſe Ordinis Eremitarum S. Auguſtini. Contra vero Gabriel Pennottus lib.* 2, *cap.* 34 & 35 *contendit, eoſdem fuiſſe Ordinis Canonicorum Regularium S. Auguſtini, additque nullum aliud inſtitutum in Hibernia fuiſſe uſque ad tempora ſancti Malachiæ & ſancti Bernardi. Colganus autem ibidem aſſerit, in ipſa Hibernia olim extitiſſe octo & plures regularum conditores & patriarchas, ſub quorum regulis vixerunt religioſi & monachi Hiberniæ per plura ſecula, donec paulatim monachis hiſce à priſtino inſtituti ſui rigore deflectentibus, regula tum Benedictinorum tum Canonicorum Regularium ſenſim ſit introducta. Putat quidem* F ſi non fuerit natione Hibernus.

inveni ejuſdem Sancti Acta breviter Latine exarata.

& Belgicum Vitæ compendium ac rhythmum,

AUCTORE G. C.

Colganus, Furſeum alioſque Hiberniæ monachos, dum in Galliam veniebant, inſtitutum S. Benedicti amplexos eſſe; ſed huic opinioni contradicit Carolus Cointius, ut videri poteſt in Annalibus Francorum tom. 3 ad annum Chriſti 650 num. 5. Jam de tempore, quo Sanctus noſter vixit, conjecturas faciamus, quandoquidem certam chronotaxin ſtatuere non poſſumus.

Aliis Belgicis,

24 *Ad detegendam* S. Fredegandi *epocham aliquid lucis afferrent Acta noſtra, ſi inter ſe convenirent, & tantæ eſſent auctoritatis, ut iis tuto fidere liceret. Sed Belgica cum Latinis pugnant. Prolixior quippe Legenda Flandrica poſt narratam S. Willibrordi prædicationem apud caſtri Antverpienſis incolas, quæ ante initium ſeculi VIII collocanda non eſt, dicit,* S. Fredegandum *eo tempore Turnini natum eſſe. Rhythmus vero Flandricus indicat, eum tunc temporis ſatis provectæ ætatis fuiſſe, cum poſt relatos apoſtolicos ejus labores, monaſticam vitam, & abbatiale munus aſſerat, S. Gummarum anno ſeptingenteſimo aut circiter ſub Pippino militantem a* S. Fredegando *converſum fuiſſe. Ex chronologica anni ſeptingenteſimi nota ſatis liquet, hîc alium Pippinum intelligi non poſſe, niſi Herſtallum, qui anno 714 obiit. Nihilominus Henricus Adriani, qui rythmum hunc in ſua Legenda Belgica edidit, ad hunc locum in margine notat* annum ſeptingenteſimum quinquageſimum ſextum, *ſupponens hanc converſionem contigiſſe ſub Pippino Brevi ſive Rege, Caroli Martelli filio, qui mortuus eſt anno* 768. *Neque rhythmi editor illam notam chronologicam omnino temere poſuit, cum in Vita S. Gummari à Theobaldo, neſcio quo, conſcripta legatur, eum vixiſſe in aula Pippini* Regis *Sed novum non eſt, plures Pippinos a ſcriptoribus confundi, ut quibuſdam exemplis demonſtrat Willibrordus Boſſchaertius in Diatriba de primis veteris Friſiæ apoſtolis, diſſertatione* 37.

B

& Latinis,

25 *Acta noſtra Latina circa* S. Fredegandi *epocham cum rhythmo Flandrico conveniunt, & ſaltem indeterminatam illius ætatem ſic indicant:* Circa annum Domini ſeptingenteſimum, tempore ſancti Willibrordi confeſſoris, parvum cœnobium ibidem à novo exſtructum & erectum fuerat, quod S. Fredegandus ex Dei inſtinctu ingreſſus eſt. *Quando dein de S. Gummaro meminerunt, ſub Pippino Herſtallo eum militaſſe manifeſte affirmant his verbis:* Eo namque tempore pariformiter ſanctus Gommarus floruit militans ſub Pipino Duce Francorum Orientalium, videlicet inferiorum à Rheno ad uſque Schaldam, qui etiam fuit Marchio dicti Regni ſancti, quod eſt Thurninum cum ceteris villis circumvicinis, qui quidem Pipinus multas victorias obtinuit, & Frizones ſuperando, mediante prædicatione ſancti Willibrordi, ad fidem perduxit catholicam. *Ad diem* XI *Octobris in Vita S. Gummari exactius inquiri poterit, utrum cum anonymo noſtro Sanctus ille ſub Pippino Herſtallo, an potius cum Theobaldo Actorum ſcriptore ſub Pippino Rege ſit collocandus. Interim non placet mihi hîc narrata ejus converſio ad fidem Catholicam operâ* S. Fredegandi, *cum* S. *Gummarus in Actis propriis, à dicto Theobaldo compoſitis, dicatur à pueritia ſancte vixiſſe.*

C

inter ſe variantibus,

26 *Præterea in iiſdem Actis Latinis occurrit alia difficultas, eo quod in eorum fine Anonymus auctor aſſerat,* S. Fredegandum *ſæpiſſime converſatum fuiſſe cum S. Rumoldo; qui tamen juxta communem Mechlinienſium traditionem & probabiliorem chronologorum computum anno 775 martyrio affectus eſt. Non video quomodo quis facile hunc Actorum finem cum eorumdem initio poſſit conciliare, niſi varia paradoxa velit admittere, ut utramque epocham conferenti patebit. Sed ſimplicioribus noſtris Belgis inuſitatum non eſt inter Sanctos totis ſeculis diverſos colloquia fingere. Multo minus hæc frequens cum S. Rumoldo converſatio inveniri poteſt in ſententia eorum, qui* S. Fredegandum *cum S. Furſeo vel Foillano & Ultano ex Hibernia in Galliam veniſſe volunt. Neceſſe enim eſt, ut Colganus, Cointius, aliique, qui* S. Fredegandum *ſociis S. Furſei accenſent, eum multo ſeniorem faciant, cum juxta illos S. Furſeus anno* 648 *in Galliam profectus ſit. Unde Cointius in Annalibus Francorum ad annum Chriſti* 674 *num.* 13 *de* S. Fredegando *tamquam S. Furſei diſcipulo ita ſcribit:* Præter Ultanum multi ſupererant è S. Furſei diſcipulis. Placet hic obiter conglobatimque geſta nonnullorum exſcribere, quæ per annos digeri non poſſunt..... Fredegandus ſeu Fredegaudus presbyter Antverpienſes erudivit, quievitque Turnini prope Antverpiam, donec Nortmanni regionem illam pervaſerunt vaſtaruntque. Vocatur in Martyrologio Benedictino Fregandus decimo ſexto Kalendas Auguſti, quo die commendatur à Molano in Natalibus Sanctorum Belgii. *Cum hæc Gallica Sancti noſtri peregrinatio recentioribus tantummodo teſtimoniis probetur, parum intereſt illius chronotaxin pluribus diſcutere.*

D

E

non poteſt ſtatui certa S. Fredegandi epocha;

27 *Quocumque me vertam ad ſtabiliendam* S. Fredegandi *epocham, nihil invenio, quo firmiter pedem figam: Actis enim inter ſe pugnantibus tuto credere non poſſum, & aliunde deſunt ſolida antiquitatis monumenta, ex quibus certa illius ætas colligatur. Solum ex diplomate Rohingi conſtat, quod anno Chriſti* 725 *vel* 726 *Firminus fuerit abbas Quercolodorenſis. Sed jam ignoro, an* S. Fredegandus *ante vel poſt Firminum idem monaſterium rexerit. Si prolixioribus Actis Belgicis credam, poſt Firmini tempora eum abbatem fuiſſe oportet, utpote qui in iis Actis traditur tantum natus fuiſſe eo tempore, quo S. Willibrordus in Brabantia fidem Chriſtianam propagabat, quod veroſimillime ante initium ſeculi* VIII *non contigit. Itaque in hoc ſyſtemate* S Fredegandus *forte diu poſt Firminum factus eſt abbas, & facile cum SS. Gummaro & Rumoldo converſari potuit, etiamſi uterque ſub Pippino Rege floruiſſe ſupponatur. At etiam alteram chronologiam hypotheticam, & ſaltem communiori traditione nixam, proponamus.*

F

unde duplex ſyſtema chronologicum proponitur.

28 *Henſchenius noſter, num.* 2 *hujus Commentarii laudatus, ſuſpicatur, monaſterium Quercolodorenſe à S. Amando fuiſſe exſtructum, primumque abbatem illi præfuiſſe* S. Fredegandum, *cui forſan ſucceſſerit Firminus. In hac chronotaxi potuit ipſe Amandus, qui anno* 684 *obiit,* S. Fredegandum *quadragenarium aut, ſi vis, quinquagenarium huic monaſterio præficere, quod forte uſque ad initium ſeculi octavi gubernaverit, quando illi mortuo potuit ſubrogari Firminus. Fateor hæc omnia non ſatis cohærere cum Actis noſtris Latinis, quæ narrant,* circa annum Domini ſeptingenteſimum tempore ſancti Willibrordi confeſſoris parvum cœnobium ibidem à novo exſtructum & erectum *fuiſſe,* quod ſanctus Fredegandus ex Dei inſtinctu ingreſſus eſt, præeminens præ aliis omnibus in ſanctitate & vitæ ſtrenuitate, ob quas [eum] in abba-

A abbatem elegiſſe legitur. *Si quis malit pro his Actis, aliunde ſuſpectis, ſtare, contendatque* S. Fredegandum *à S. Willibrordo huic monaſterio præfectum eſſe, non magnopere repugnabo : nam ſicut in hiſce ſyſtematibus nil video paradoxi, ita etiam nil invenio certi. Quare eruditus lector eligat chronotaxin, quæ magis placuerit. Nos hîc interim ex Regeſto capituli cathedralis eccleſiæ Antverpienſis damus ejus qualiacumque Acta, quibus ſubjungimus quædam miracula, quæ ex idiomate noſtro Belgico Latina fecimus.*

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

Ex Regeſto cathedralis eccleſiæ Antverpienſis tom. I *ad annum* MDXCIII *fol.* 257.

B

ANte & poſt nativitatem Domini Thurninum ſitum ſuper ripam fluminis, qui
S. Fredegandus Turnini pie tranſactâ pueritiâ,
* dicitur Schinda *a*, circiter Antverpiam multis annis fuit quædam libertas *b*, & ſcribitur nunc per D, & vocatur noſtro *c* idiomate Deurne, qui tunc temporis erat portus maris claſſibus & navibus per terram paludinoſam, nunc aggeribus circumſeptam, illic applicantibus, quo pro præſenti uberius floret Antverpia, quæ tunc nondum fuerat, ſed dumtaxat caſtrum antiquum. In hac ſiquidem libertate genitus fuit ſanctus Fredegandus ſeu alio nomine Fredegadus, qui ab ineunte ætate repletus Dei gratiâ incepit eximiis moribus pollere, ætate & ſapientia creſcere, & tam Deo, quam hominibus placere.

** lege* quod
a
b
c

2 Exiſtens multum ſtrenuus in vita, & mitiſſimus in populo, mandatis Chriſti deditus, & cæleſti doctrina opulentus ipſos euangelicæ doctrinæ theſauros ſuis ac aliis circumquaque in Rylandia *d*, quæ dicitur Regnum ſanctum *e*, largiter euangelizavit. Tunc etenim circa annum Domini ſeptingenteſimum *f* tempore ſancti Willibrordi confeſſoris parvum
C cœnobium ibidem a novo exſtructum & erectum fuerat, quod ſanctus Fredegandus ex Dei inſtinctu ingreſſus eſt, præeminens præ aliis omnibus in ſanctitate & vitæ ſtrenuitate, ob quas in abbatem elegiſſe * legitur. Eo namque tempore pariformiter ſanctus Gommarus *g* floruit militans ſub Pippino *h* Duce Francorum orientalium, videlicet inferiorum à Rheno ad uſque Schaldam, qui etiam fuit Marchio *i* dicti Regni ſancti, quod eſt Thurninum cum ceteris villis circumvicinis; qui quidem Pippinus multas victorias obtinuit, & Frizones *k* ſuperando, mediante prædicatione ſancti Willibrordi ad fidem perduxit catholicam.

ibidem monaſterium ingreditur & fit abbas,
d
e
f
* *lege* electus fuiſſe
g *h*
i
k

3 Audiens vero ſanctus Fredegandus Gommarum fore virum catholicum, ipſum illico accerſivit, & fidem docuit *l*, & ſic ſæpiſſime converſatus eſt cum ſanctis Gommaro & Rumoldo *m*, & quia ſenior ipſis exiſtens, primus inter ipſos debitum exſolvit naturæ, & primus in Eccleſia Dei canonizatus *n*.

ac tandem mortuus, tamquam ſanctus colitur.
l
m
n

„ Cujus feſtum per totam diœceſim Leodien- EX MS.
„ ſem principale, non tamen celebre ipſo
„ die Alexii, decima ſeptima die Julii, reco-
„ litur. Cujus corpus nobiſcum in conven-
„ tu cum omni honore pariter & reveren-
„ tia tempore exequiarum poſitum fuerat, &
„ exaltatum ibidem pluribus annis, poſt cu-
„ jus deceſſum in dicta libertate oratorium
„ ſeu eccleſia exſtructa, fuerat conſecrata
„ quoque in honore ſancti Fredegandi, qui
„ fuit de Ordine ſancti Benedicti, militans
„ laudabiliter ſub eo, & ad Deum feliciter
„ ac ovanter tranſcendit *o* „.

ANNOTATA.

a *Nunc parvus fluvius & vix lintrium capax, qui Turninum alluit. Oportet eum multo latiorem fuiſſe, ſi Normanni majoribus navigiis per eum tranſierint. At forte tunc temporis per Schaldis æſtuaria Turninum venerunt.*

b Libertas *hîc ſumitur pro loco, intra quem incolæ libertate ac privilegiis quibuſdam gaudent. Eadem hujus vocis ſignificatio reperitur in Chronico Trudonenſi aliiſque ſcriptis, ut videre licet apud Cangium. Latine autem dicitur* municipium. E

c *Hinc colligo anonymum Actorum ſcriptorem fuiſſe Belgam.*

d *Rylandia eſt tractus terræ, cujus caput eſt Antverpia. Alibi vocatur* pagus Renenſis. *De ejus etymologia varia incerta videri poſſunt apud Gramayum in Antiquitatibus Antverpiæ lib.* 4, *cap.* 3.

e *Suſpicor hîc ita appellari, eo quod ſit marchionatus ſacri Romani imperii.*

f *De hac epocha fuſius diſputatum eſt in Commentario prævio.*

g *Quo tempore floruerit S. Gummarus accuratius diſcuti poterit ad diem* XI *Octobris, quando ejus Acta illuſtranda erunt.*

h *Deſignatur hîc Pippinus cognomento Herſtallus, ut ex circumſtantiis ſatis patet.*

i *Incerta admodum eſt Marchionum illorum origo, uti teſtatur Baro le Roy in Notitia Marchionatus S. R. I. lib.* 1, *cap.* 4 *& ſequentibus, ubi tamen chronologicum eorum catalogum utcumque texere conatur.*

k *Friſii, qui à Sigeberto vocantur* Friſiones, *apud Plinium & Tacitum ſunt populi Germaniæ prope oram Oceani inter oſtia Rheni & Amaſis fluviorum habitantes. Hi à Pippino Herſtallo ſubacti fidem Chriſtianam ſuſceperunt, prædicatione S. Willibrordi & ſociorum, de qua re ſcribit venerabilis Beda lib.* 5 *Hiſt. cap.* 11. *Hiſtoria hæc fuſius examinari poterit ad Vitam S. Willibrordi die* VII *Novembris.* F

l *Indicavi jam in Commentario prævio, mihi non placere hanc Actorum noſtrorum expreſſionem, cum in Actis propriis dicatur* ſanctus Gummarus.....ſanctis pollens exordiis, ſanctioribuſque poſtmodum inſiſtens ſtudiis, ſanctiſſimo fine curſum vitæ *conſummaſſe.*

m *Jam dixi in Commentario prævio, non cohærere æqualem horum duorum Sanctorum ætatem; ſiquidem S. Gummarus, ut Acta aſſerunt, ſub Pippino Herſtallo militaverit.*

n *Canonizatio hæc fictitia eſt, ſi ſolennis intelligitur : nam in Actis S. Udalrici epiſcopi Auguſtani die* IV *Julii elucidatis* § III *oſtenſum eſt, ſolennem hujus Sancti canonizationem fuiſſe omnium primam, quæ facta eſt anno* 993.

o *Quæ his ſignis „ diſtinxi, in Ms. Antverpienſi*

EX MS. *pienſi lineis ſubducta erant; unde ſuſpicio mihi eſt, hæc poſtmodum ab alio quodam huc addita fuiſſe, & forte deſumpta ex monumentis recentioribus.*

MIRACULA

Ex Ms. Belgico auctoris anonymi collecta & Latine reddita.

S. Fredegandus eligitur Turnini patronus contra peſtem, *a*

CUm poſt tranſlationem S. Fredegandi & deſtructionem Turnini plus quam quingenti *a* anni elapſi eſſent, & venerandi Confeſſoris memoria ex hominum cordibus fuiſſet deleta, placuit divinæ bonitati merita dilecti ſui Servi mundo manifeſtare, ut ab omnibus hominibus honoraretur: nam tempore Maximiliani Imperatoris *b* circa feſtum S. Joannis Baptiſtæ in æſtate Turnini exorta eſt peſtis adeo vehemens & inſanabilis, ut plurimi ſtatim morerentur. Cùm vero incolæ nullum huic malo invenirent remedium, hortatu parochi ad S. Fredegandi patrocinium confugerunt, & novam Sancti ſtatuam, quam ſculpi juſſerant, in templo collocarunt. At ecce mox morbus epidemicus ſerpere deſiit, omneſque eo correpti brevi convaluerunt. Quare in hujus beneficii memoriam & gratiarum actionem, obtenta venia ab illuſtriſſimo D. Jacobo de Croy Cameracenſi epiſcopo *c*, ſolennem ſupplicationem quotannis prima die Maii habendam inſtituerunt, in qua Venerabile Sacramentum altaris unà cum reliquiis & ſtatua S. Fredegandi circumferretur. Quando fama hujus miraculi per vicinos pagos & urbes ſpargebatur, multi ægroti undique Turninum confluxerunt ad implorandam S. Fredegandi opem, quam etiam experti ſunt, relictis ibidem ſuæ ſanationis ſignis, videlicet virgis albis, quas peſte infecti geſtare ſolent. Magna illarum copia in ſacello S. Fredegandi appenſa hactenus cernitur. Ne quis autem de iis miraculis dubitare audeat, nos pauca ex multis collegimus, quæ etiamnum quotidie fiunt *d* in templo Turnini, ubi multi à variis morbis ac præſertim malignis febribus curantur.

a *b*

B

c

C

d

cujus interceſſione quidam vir à lue liberatur, *e*

2 Vir quidam, nomine Guilielmus, habitans Turnini habebat filium peſtifera lue correptum. Quare cum uxore & filio in proximum pagum Wyneghem *e* confugit. At paulo poſt, adoleſcente mortuo, pater eodem morbo laborare cœpit. Sed mox juſſit ſeſe unà cum uxore Turninum revehi, ac duci ad altare S. Fredegandi. Cum vero illic pias preces fudiſſet, ſubito ſanitatem obtinuit, ac laudans Deum & S. Fredegandum domum reverſus eſt.

f *& ancilla ab eodem morbo convaluit; ſed votum ſuum negligens, morte punitur.*

Trajecti ad Rhenum in Hollandia *f* tota quædam familia morbo epidemico interierat, exceptâ ancillâ, quæ etiam periculoſe ægrotabat. Huic quædam femina Antverpienſis narravit, quanta miracula patraret S. Fredegandus Turnini prope Antverpiam, ſuaſitque, ut ad hujus Sancti honorem eò peregrinationem voveret. Mox ancilla, edito voto, convaluit. Sed cum poſtea voti immemor à prædicta femina moneretur, ut illud executioni mandaret, cœpit eam irridere & ſtulta quædam proferre verba, quæ non diu inulta fuerunt: nam in eumdem morbum relapſa tertio die obiit. Poſtmodum bona illa femina Antverpienſis venit Turninum & ejus loco votum implevit, ac coram ſacerdote eccleſiæ aliiſque multis perſonis hæc omnia ita contigiſſe, jurejurando affirmavit.

A

Duo conjuge peſte infecti, prodigioſe ſanantur.

3 In ſuburbio Antverpienſi, quod vulgo dicitur Berchum, Joannes Verlippen & Anna ejus uxor malignis febribus afflicti aëris captandi causâ exierant. Cumque in via morbus ingraveſceret, ad hoſpitium quoddam divertunt, in quo hoſpita advertens, eos hoc morbo laborare, narravit miracula, quæ quotidie Turnini interceſſione S. Fredegandi fiebant, eoſque hortata eſt, ut ſeſe ad hujus Sancti eccleſiam conferrent. Tunc Joannes plenus fiduciâ reſpondit, ſeſe eo iturum, etiamſi humi repere deberet. Ambo igitur non ſine magna moleſtia Turninum perveniunt, & ſeſe proſternunt ante altare S. Fredegandi. Precibus intenti videbantur ſibi videre clariſſimum lumen, quod deſcendebat ſupra Sancti confeſſoris ſtatuam, quæ etiam copioſas aquæ guttas ſudabat. Cumque ſe abſoluta oratione erigerent, videbant ſacerdotem Miſſam celebrantem, & in templo magnam populi multitudinem, quam antea præ doloris & morbi magnitudine non obſervaverant. Ambo ante finem Miſſæ ſenſerunt ſe ab omni febri immunes. Populus hoc prodigium audiens Deum & S. Fredegandum glorificavit; Joannes verò venit Antverpiam, & publicè narravit, quid ſibi contigiſſet.

E

Mulier ſurda, *g* *h*

4 In dominio, quod vocatur Weſemale *g*, Eliſabetha Blivens diu fuerat adeo ſurda, ut nihil omnino audiret. Hæc, intellectis S. Fredegandi miraculis, miſit quemdam dicti dominii ſcholaſticum *h* cum oblatione Turninum confidens, ſe meritis S. Fredegandi ſanandam, uti etiam contigit. Antequam enim clericus reverſus eſſet, perfectè audiebat. Quapropter ipſamet poſtea ad agendas Sancto gratias Turninum adiit, & beneficium ſibi præſtitum ibidem declaravit.

F

& anus eodem malo afflicta ope S. Fredegandi auditum recuperant. *i* *k*

Etiam in pago Borsbeke *i* anus multo tempore ſurda prodigioſe auditum recuperavit: nocte enim quadam in ſomno apparuit ipſi S. Fredegandus, juſſitque, ut iret Turninum ac ibidem ſuas reliquias *k* viſitaret, ſi à ſurditate liberari vellet. Mulier expergefacta venit manè cum oblatione Turninum, & fuſis ante altare S. Fredegandi precibus, ſanata eſt. Itaque læta domum rediens vicinis ſuis narravit, quid ſibi accidiſſet.

Puer claudus & paralyticus ſanitati reſtituitur.

5 Puer decennis adeo erat claudus & paralyticus, ut à nativitate numquam pedibus conſiſtere potuerit. Eo tempore, quo S. Fredegandus ſe Turnini variis miraculis celebrem reddebat, dixit parentibus ſuis, ſeſe non niſi ope S. Fredegandi ab hac infirmitate liberandum eſſe. Cum autem parentes id ex puero jam ſæpius audiviſſent, tulerunt eum Turninum & poſuerunt ante altare S. Fredegandi offerentes illum Deo & ſancto Confeſſori. Finita oratione ſtatim puer ſurrexit, & perfectè ſanatus ſine ullo adminiculo cum parentibus domum redivit. Unde omnis populus laudavit Deum & S. Fredegandum, qui tam mirabilia operabatur.

Femina Antverpienſis,

6 Cum Antverpiæ honeſta femina, quæ vocabatur Mathildis Roſen, ardente febri correpta eſſet, vovit peregrinationem ad S. Fre-

A Fredegandum. Magna cum fiducia Turninum veniens & S. Fredegandum visitans prorsus convaluit, ac sana domum reversa est.

& vir ejusdem urbis incola,

Georgius Ghils habitans Antverpiæ circa templum sanctæ Walburgis cum maligna febri conflictabatur. Auditis prodigiis S. Fredegandi, ut primo potuit, Turninum se contulit, & fusa ante illius aram oratione, sanus Antverpiam reversus est.

l itemque alia mulier ardentibus febribus correpti sanantur.

In pago Liloe *l* mulier, nomine Theodorica, contagioso morbo vexata emisit votum visitandi S. Fredegandum Turnini. Cumque eò veniisset, ac sancti Confessoris opem imploralsset, plane sanata est, & læta domum repetiit.

ANNOTATA.

a *Melius dixisset, plus quam sexcentos annos post translationem* S. Fredegandi *elapsos fuisse: nam inter Nortmannorum irruptionem & Maximiliani imperium plus quam sex secula effluxerant.*

b *Maximilianus I ab anno* 1493 *usque ad* 1519 *Imperium gubernavit.*

c *Is Cameracensis archiepiscopatûs possessionem adeptus est anno* 1504 *& obiit* 1516.

d *Hinc patet, miraculorum collectorem ea narrare, quæ suo tempore fiebant.*

e *Est pagus Brabantiæ, qui unâ fermè Turnino, & sesqui leucâ Belgicâ Antverpia distat.*

f *Antiqua Belgii civitas, quæ etiam Ultrajectum vocatur. Fuit patria Adriani VI summi Pontificis.*

g *Pagus Brabantiæ inter Lovanium & Arschotum situs.*

h *Vox* Scholasticus *apud scriptores medii ævi varias habet significationes; sed ex sequentibus apparet, ea voce hic clericum significari.*

i *Exiguus Brabantiæ pagus non procul Turnino dissitus.*

k *Hinc colligo, reliquias quasdam* S. Fredegandi *Turnini olim extitisse, ut fusius dixi in Commentario prævio.*

l *Jam est oppidum à Batavis munitum, vulgo dictum* Lillo, *quod fluvio Scaldi adjacet, & tribus circiter leucis Antverpiâ distat.*

A. ANON.

B

DE S. KENELMO PUERO MARTYRE

IN WINCHELCUMBENSI MONASTERIO IN ANGLIA.

E

Sancti cultus & Acta.

G C

ANNO DCCCXIX.

Celebre Angliæ monasterium, in agro Gloucestrensi situm, quod vulgo Winchelcumbe *appellatur, olim* S. Kenelmum *martyrem hac die solenniter colebat, & catholico ritu sacra ossa, ibidem honorifice reposita, venerabatur. Guilielmus Malmesburiensis libro* I *de Gestis Regum Anglorum pag.* 33 *agens de magnifica templi Winchelcumbensis dedicatione, aliisque rebus à Kenulpho, Merciorum rege & Martyris nostri patre, pie ac præclare gestis hæc in fine addit:* Filius ejus Kenelmus puer admodum à sorore sua Quendrida innocue cæsus, nomen & decus martyrii adeptus, ibidem (*nempe in ecclesia Winchelcumbensi*) pausat. *Deinde lib.* 2 *ejusdem operis pag* 88 *celebrem Sancti pueri cultum indicat his verbis:* Corpusculum Sancti celebriter colitur; nec ullus fere locus in Anglia majori ad festum adventantium veneratur frequentia: exigit hoc & antiquæ sanctitatis persuasio, & miraculorum crebra exhibitio. *Ipse Camdenus heterodoxus antiquam hujus Martyris venerationem, quantumvis hæresi suæ contrariam, plane occultare non potuit, dum in sua Britannia apud me pag.* 257 *ita scribit:* Winchelcombe hîc etiam oppidum satis frequens, ubi Kenulphus Mercius monasterium erexit, & quo consecravit die, Edbricthum Cantii regem, quem captivum tenuerat, gratis ad suos dimisit. Vix credas, in quanta celebritate hoc monasterium jam pridem fuerat ob reliquias regis Kenelmi, pueri septennis, quem soror, ut hæreditatem interverteret, clanculum è medio sustulit, & in martyrum catalogum Majores retulerunt. *Si quis diploma fundationis, aliaque ad cœnobium Winchelcumbense spectantia videre cupit, consulat Monasticon Anglicanum tomo* I *à pag.* 187.

Cultus S. Kenelmi in monasterio Winchelcumbensi,

C

2 Auctaria Usuardina varia hoc die Sanctum nostrum memorant, uti videri potest in Usuardo non ita pridem illustrato. Hinc forte transit in varia recentiorum Martyrologia. Canisius noster, Grevenum de more secutus, in Martyrologio suo Germanico eum vocat Kenelinum. *Ferrarius autem in Catalogo Generali eodem die sic eum annuntiat:* In Anglia, S. Kenelmi pueri regis Merciorum & martyris *Eumdem Martyrem hac die celebrant duo Martyrologia Anglicè conscripta, quorum unum, anno* 1608 *impressum, complectitur integrum Actorum compendium; alterum vero, quod anno* 1640 *editum est, omissa prodigiosa sororis Quendredæ punitione, brevius elogium continet. Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib.* 10, *cap.* 19 *post Acta breviora; quæ ex Guilielmo (is est, ni fallor, Malmesburiensis) desumpsit, in fine hæc addit:* Passus est autem sanctus Martyr tertio Nonas Novembris. *Varii Martyrologi in assignanda festivitatis die Petrum Equilinum imitati sunt. Quapropter Ferrarius annuntiationem, quam antea die* XVII *Julii posuerat, paucis mutatis, tertio Nonas Novembris ita repetit:* In Anglia, S. Chenelmi pueri & martyris. *Maurolycus & Felicius die* III *Novembris eadem ad verbum fere habent.*

probatur ex Martyrologiis,

3 Breviarium, quod anno 1499 *Lovanii impressum est* ad usum ecclesiæ Sarum, *id est Sarisburiensis in Anglia, festivitatem* S. Kenelmi *die* XVII *Julii celebrat Officio Ecclesiastico, cujus tres lectiones proprias hic exscribo.* LECTIO I. Gloriosissimus Kenelphus rex Merciorum anno Domini octogesimo nono *, imperii vero nu-

& lectionibus propriis,

* *lege* octingentesimo decimo nono

AUCTORE G. C.

ſui viceſimo quarto migrans ad Dominum, paterno affectu heredem filium reliquit Kenelmum. Erant Kenelmo regiæ germanæ Quendreda (quæ poſtea fraternum ſanguinem hauſit) & Burgenilda, quæ fratrem ſororia affectione dilexit. Quendreda autem ſævo livore, & regnandi ſtimulata ambitione, cum nullo modo fratrem ſuum veneno poſſet exſtinguere, nutritium ſuum, nomine Askerbertum, ingentibus præmiis & ſpe conſortis imperii in fraternum armat jugulum. LECTIO II. Qui nephandiſſimus proditor Kenelmum in ſilvam venandi gratiâ adducit. Ubi vero cum puer ſeptennis, ſomno prægravante, ſecurus ſoporaretur, à crudeliſſimo carnifice foſſa paratur, in qua parvulus obruatur. Beatus igitur Kenelmus expergiſcens, & conſilium divinitus intelligens: Fruſtra, inquit, hanc mihi molitus es ſpeluncam: non enim [hîc], ut putaſti; ſed in remotiori loco, ubi Dominus providit, occumbam.

B *ac oratione eccleſiæ Satisburienſis.*

4 LECTIO III. Unde certum dabit tibi ſignum hæc virga (nam virgam manu geſtabat, & terræ affixerat) ſi modo plantata frondeat. Hæc eo pronuntiante, ſtatim radicata virga cœpit frondeſcere; unde adhuc ingens fraxinus oſtenditur, qui in memoriam beati Kenelmi celebris habetur. Aſſeritur, quod jam decollandus beatus Kenelmus ſacrum hymnum, TE DEUM LAUDAMUS, TE DOMINUM CONFITEMUR incepit; atque in illo verſu: TE MARTYRUM CANDIDATUS LAUDAT EXERCITUS jugulatus occubuit. Ille autem ipſius percuſſor cæſum innocentem terrâ obruit. Itaque ad auctoritatem Apoſtolicam & archipræſulis excipitur ſacrum corpus Kenelmi cum ſuperna laude, quatenus transferretur ad beatum genitorem ſuum Winchelcumbe, ubi idem Deo amabilis rex requieſcit in templo. *Breviarium Sarisburienſe an.* 1557 *Pariſiis editum, mendis quibuſdam correctis, eadem narrat. In utraque editione legitur ſequens oratio:* Omnipotens & miſericors Deus, qui nobis præclaram hujus diei lætitiam pro beati Kenelmi martyris tui ſolennitate tribuiſti, intende ſerenus vota fidelis populi, & concede, ut cujus hodie feſta percolimus, ejus ſemper meritis & precibus ſublevemur. Per Dominum *&c. Reliqua recitantur de communi unius martyris.*

C

Ejuſdem Martyris ſanctitas confirmatur ab Ingulpho,

5 *Jam temporis ordine proferemus aliquot vetuſtiores Angliæ ſcriptores, qui ejuſdem Martyris ſanctitatem confirmant, quamvis in narrandis Actorum ac miraculorum circumſtantiis ſubinde inter ſe differant, ut per decurſum apparebit. Ingulphus abbas Croylandenſis, qui exeunte ſeculo* XI *claruit, in ſua hiſtoria, inter alios ſcriptores Anglos anno* 1601 *Francofurti edita, pag.* 855 *hæc habet:* Anno Chriſti Domini DCCC decimo nono, iſte inclytus rex Merciorum Kenulphus, exactis in regno XXVI (*plerique tantum* 24 *regni annos ipſi tribuunt*) annis, poſt multa bona opera, quæ in vita ſua tam ſancte quam ſtrenue geſſerat, hujus temporalis vitæ cum omnium dolore finem fecit, & Wincheltumbæ monaſterio nigrorum monachorum, quod à fundamentis conſtruxerat, corpus traditur ſepulturæ, ſed felix anima cæleſtia regna petivit. Filium ſuum ſanctum Kenelmum puerum ſeptennem regni reliquit hæredem, qui dolo germanæ ſuæ Quendredæ (tanta ambitione ad regni ſceptrum mulier ſceleratiſſima aſpirabat) paucis menſibus à patris obitu devolutis, in quadam ſylva, qua ſpatiatum adveſperaſcente die ductus erat, ab Aſceberto nutritore ſuo puer innocentiſſimus crudeliſſime martyrizatus eſt, & divino demum miraculo, radio lucis immenſæ tota nocte ſuper corpus Martyris rutilante, repertus eſt, & ad Wincheltumbam juxta patris ſui mauſoleum celebri traditur ſepulturæ. D

6 *Huic ſcriptori ferme coætaneus eſt Florentius Wigornienſis, qui in Chronico ad annum* 819 *de Sancto noſtro ſcribit ſequentia:* Rex Merciorum S. Kenulphus poſt multa bona, quæ in ſua vita geſſit, opera ad beatitudinem, quæ in cælis eſt, tranſivit perennem; filiumque ſuum Kenelmum ſeptennem regni reliquit hæredem. Sed paucis menſibus evolutis, germanæ ſuæ Quendritæ inſidiis; cujus ſævam conſcientiam dira cupido regnandi armaret, auſu crudelitatis ab Aſceberto nutritore ſuo cruentiſſimo in vaſta ſylvaque nemoroſa ſub arbore ſpinoſa occulte traditur jugulo: verum qui ſolo teſte cælo eſt jugulatus, cælo teſte per columnam lucis poſtmodum eſt revelatus. Abſciditur caput Kenelmi natalis & innocentiæ candore lacteum; unde lactea columba aureis pennis evolat in cælum; poſt cujus felix martyrium Ceolulfus regnum ſuſcepit Merciorum. *Florentio Wigornienſi;* E

7 *Florentio ætate proximus eſt Guilielmus Malmesburienſis, qui lib.* 4 *de Geſtis Pontificum Anglorum agens de dedicatione eccleſiæ Winchelcumbenſis, ita ad propoſitum noſtrum loquitur pag.* 284: Ibi requieſcit pater Kenulfus cum filio Kenelmo, quem genitor ſeptennem Quendridæ ſorori reliquerat alendum. Sed illa falsò cupiditati ſuæ regnum pollicita, fraterculum tollendum è medio ſatelliti, qui alumnus erat, commendavit. Is inſontem quaſi venatum ducens, inter fruticeta obtruncatum occuluit. Et mirum dictu, quod fraus tam celatè in Anglia commiſſa, Romæ divinitus innotuit: ſiquidem membrana ſuper altare ſancti Petri, columba ſuperne ferente, delapſa, necis & ſepulturæ loci per ordinem index fuit: quæ, quod elementis Anglicis erat conſcripta, à Romanis & aliarum gentium hominibus, qui aderant, fruſtra legi tentata; ſed ſalubriter & in tempore aſtitit Anglus, & Latialiter linguæ involucrum evolvens, effecit, ut Apoſtolici epiſtola regibus Anglis compatriotam Martyrem indicaret. Quocirca frequenti cœtu pueruli corpus levatum vehebatur Wincelcumbam. Ita clericorum vocali cantu, & laïcorum alacri plauſu parricida femina commota è feneſtra cœnaculi, in quo ſtabat, caput extulit, & forte pſalmum cantabat DEUS LAUDEM MEAM: quem à fine, neſcio quo præſtigio retrogradum ducens, nitebatur lætitiam cantantium infirmare. Tum vero vi divina lumina veneficæ, cavis orbibus evulſa, cruore verſum polluerunt HOC OPUS EORUM, QUI DETRAHEBANT MIHI APUD DOMINUM, ET QUI LOQUUNTUR MALA ADVERSUS ANIMAM MEAM. Cruoris ſigna exſtant hodie, immanitatem mulierculæ, & Dei ultionem ſpirantia. *Guilielmo Malmesburienſi,* F

8 *Henricus archidiaconus Huntingdonenſis, qui circa medium ſeculi* XII *floruit, in veteri membrana Ms. de Sanctis Angliæ, in muſeo noſtro ſervata, de eodem Martyre hæc habet:* Kenelmi vero mar- *aliiſque ſcriptoribus Anglis, inter quos duorum error corrigitur,*

A martyrium clandeſtinum leges apud Winchelcumbe. Hic fuit filius regis Merciorum Kenulfi, qui cum XXIIII annos regnaſſet, anno gratiæ DCCC & XIX deceſſit. Martyrium vero Kenelmi filii ejus revelatum eſt cælitus Romæ Silveſtro juniori Papæ. *Non liquet, quem Silveſtrum Papam hîc deſignare velit, cum Romanus Pontifex iſtius nominis primus multis ſeculis antea vixerit; ſecundus vero tantum ſeculo* XI *obierit. Quare ſuſpicor, craſſum adeo errorem ab ignaro quodam amanuenſi commiſſum eſſe. Neque levis eſt error Joannis Bromptoni, qui in chronico, ſub finem ſeculi* XII *exarato, narrat, cædem* S. Kenelmi *ſchedula, per columbam delata, Romæ detectam fuiſſe*, cum Leo Papa minor Miſſarum ſolemnia celebraret. *Non ignoro, quid hîc ſibi velit* Papa minor, *uti nec cur Silveſter ſupra vocetur* junior Papa: *id non ſatis intelligo, quomodo recentis cædis revelatio fieri potuerit tempore Leonis III, qui anno Chriſti* 816 *obiit, cum tamen juxta chronologos Anglos* S. Kenelmus *tantum anno* 819 *occiſus ſit. Opinor itaque, Leonem*

B *III perperam ſubſtitutum fuiſſe pro Paſchali I, qui ab anno* 817 *uſque ad* 824 *Eccleſiam gubernavit.*

Revelatio cædis S. Kenelmi Romæ facta,

9 *Audiamus jam, quomodo citatus Joannes Bromptonus, inter decem Anglicanæ hiſtoriæ ſcriptores anno* 1652 *Londini editus, col.* 777 *hanc Romanam cædis revelationem exponat.* Verum, *inquit*, quia nihil opertum, quod non reveletur, præfulgida lucerna, quæ obfuſcabatur in Anglia, clarius in arce emicuit mundi Roma: nam cum Leo Papa minor Miſſarum ſolennia innumerabili populo aſtante celebraret, ecce columba candidiſſima deſuper omnibus palam apparuit, quæ niveam membranam blando roſtro ſuper altare beati Petri depoſuit aureis litteris hoc modo Anglice ſcriptam:

In clent / in coudale / Kenelm kingis
Bern / lith undir thorn hed bereved.

Sacer autem Apoſtolicus novam ſchedulam, ignotis verbis & litteris editam, cum tremore reſpiciens, populum & clericos diverſarum nationum tunc in curia exiſtentes ad ſe vocavit, quatenus indicarent, ſi quis inter eos aliquid hujus epiſtolaris relationis cognoviſſet. Unde ab Anglicis litteratis, qui inter

C alios convocatos ibi aderant, ſacra epiſtola recitatur, cujus interpretatio Latine eſt iſta:

In Clento vaccæ valle Kenelmus regius
Natus, jacet ſub ſpina capite truncatus.

examinatur, & non ſatis certa judicatur.

10 *Matthæus Weſtmonaſterienſis in Floribus Hiſtoriarum ad annum Chriſti* 821, *prudenter prætermiſſo Romani Pontificis nomine, eamdem detectæ cædis hiſtoriam contexuit. Sed apud ipſum verba Anglica differunt à præcedentibus, quæ tamen uterque ſcriptor in ſchedula Romam allata ad verbum contineri teſtatur. In ſubſtantia tamen plane conveniunt: nam apud Weſtmonaſterienſem verborum ſenſum recte ita reddidit quidam poëta his duobus verſibus Leoninis:*

In Clenc ſub ſpina, jacet in convalle bovina,
Vertice privatus Kenelmus rege creatus.

Vix ſcio, quid de hac prodigioſa cædis revelatione cenſendum ſit. Mirum ſane eſt, apud Labbeum in prolixa Paſchalis I Vita, ubi alia de ſanctorum corporum inventione narrantur, nullam fieri de hac re mentionem. Mirum quoque eſt, prodigium adeo publicum ab aliis Hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptoribus non fuiſſe litteris traditum. Ut ut eſt,

optandum foret, ut ſcriptores ſynchroni aut ſuppares illud miraculum memoriæ prodidiſſent. Certe Ingulphus & Florentius Wigornienſis, ſuperius citati, de ſacri corporis revelatione Romæ facta altum ſilent; ſed aſſerunt, corpus S. Kenelmi, *lumine ſuper ſepulcrum ejus rutilante, in Anglia detectum fuiſſe. Hujus itaque narrationis fides ſit penes primum ejus aſſertorem Guilielmum Malmesburienſem, qui facile trecentis annis poſt* S. Kenelmi *martyrium libros ſuos conſcripſit.* AUCTORE G. C.

Miraculum punitæ Quindredæ ſororis S. Kenelmi,

11 *Facilius credidero ea, quæ de mirabili Quindredæ punitione narrantur; quia hiſtorici Angli teſtantur, manifeſta divinæ ultionis veſtigia adhuc ſuo tempore extitiſſe. Præter ea, quæ circa hanc rem ex Guilielmo Malmesburienſi ſuperius dedi, Matthæus Weſtmonaſterienſis loco proxime citato ſic loquitur:* Ambo ejus (*ſcilicet Quindredæ*) oculi à ſedibus ſuis evulſi continuò ſuper ipſam, quam legebat, paginam corruerunt. Adhuc autem Pſalterium illud argento fabrefactum, & lapſorum luminum cruore madefactum, R hujus correptionis præbet indicium. *Joannes Bromptonus, quem circa finem ſeculi* XII *floruiſſe diximus, idem divinæ vindictæ indicium ſuo tempore perſeveraſſe affirmat his verbis:* Manifeſta divina ultione pupillæ amborum oculorum ejus ſuper ipſum Pſalterium (quod in memoriam rei geſtæ in dicta eccleſia monaſterii Wſſinchecumbe uſque hodie ſervatur) à capite evolabant. *His ſimilia ſunt, quæ dicuntur in Actis* S. Kenelmi *num.* 10.

confirmatur

12 *Giraldus à patria vulgo dictus Cambrenſis, Joanni Bromptono coætaneus in Itinerario Cambriæ lib.* 1, *cap.* 2 *narrat quoddam miraculum, quod hîc totum exſcribere volui, quia ad inſtitutum noſtrum ſpectat, & præcedentium auctorum teſtimonia confirmat. Sic igitur ſcribit:* De Pſalterio quoque Quindredæ ſororis ſancti Kenelmi, cujus inſtinctu interfectus erat, virtus magna noſtris diebus emicuit. Cum ſubcelerarius vigiliâ ſancti Kenelmi ſero apud Winchelcumbe adventantibus mulierum turbis de vicinia & notitia monachorum ad feſtum, ut ſolent, cum quadam illarum inter ſepta monaſterii fornicationem incurrit: Qui die craſtino ad proceſſionem Pſalterium prædictum inter reliquias Sanctorum ferre præſumens, F completa proceſſionis ſolennitate, reverſus in chorum idem manibus ſuis firmiter adhærens deponere non prævaluit. Qui ſtupefactus plurimum & confuſus, tandem delictum heſternum ad mentem revocans, confeſſione facta & pœnitentia injuncta, fratrum orationibus adjutus, & propria compunctione contritus, à vinculo divinitus dato demum abſolvi meruit & laxari. Liber autem ille ideo in veneratione magna ibi tenetur, quia cum corpus Kenelmi deferretur, & clamarent turbæ: Martyr Dei eſt, eſt vere, martyr Dei eſt; Reſpondit Quindreda fratricidii rea & conſcia: Adeo vere martyr Dei eſt, ſicut verum eſt, quod oculi mei ſuper Pſalterium iſtud eruti jacent: ea enim hora Pſalterium forte legebat. Et ſtatim oculi ejus ambo à capite divinitus avulſi in librum apertum, ubi & veſtigia ſanguinis adhuc apparent, ceciderunt. *Quamvis hîc punitio Quindredæ diverſo paululum modo referatur, tamen facit ad id, quod probare intendo. Jam de Vita huic commentario ſubjungenda pauca præfabimur.*

AUCTORE G. C. *& Actorum vetuſtas indagatur.*

13 *Imprimis incertum eſt, à quo auctore & quo tempore Acta* S. Kenelmi *conſcripta ſint. At ſaltem colligo, ea poſt annum Chriſti milleſimum ſcripta fuiſſe, eo quod in illis num.* 11 *narretur quoddam miraculum factum tempore regis Canuti, qui tantum anno* 1017 *Anglis imperare cœpit. Alioquin ecgraphum noſtrum Ms. ferme ad verbum convenit cum Legenda Sanctorum Angliæ, à Joanne Capgravio compilata, quæ non videtur valde antiqua. Attamen, omnibus expenſis, conjicio, Acta illa ſeculo* XII *exarata, aut ſaltem poſtmodum ex vetuſtioribus partim deſumpta eſſe, quia in ſubſtantia vix differunt ab iis, quæ Joannes Bromptonus circa finem ſeculi* XII *chronico ſuo inſeruit. Noſtra quidem hinc inde verboſiora ſunt, & pluribus miraculis aucta, ſed hanc diſcrepantiam facile in Annotatis obſervabimus. Jam Ms. noſtrum, quod à Canonicis Regularibus Rubeæ Vallis prope Bruxellas accepimus, cum Legenda Capgravii collatum hîc typis mandamus.*

B

ACTA ET MIRACULA

Ex Ms. Canonicorum Regularium Rubeæ Vallis prope Bruxellas, collato cum Legenda Joannis Capgravii.

Dum Quendreda fratri mortem parat, a

REx Merciorum Kenulfus, anno Domini octingenteſimo decimo nono, regni ſui viceſimo quarto *a* mundum relinquens, Kenelmum heredem reliquit, cui erant duæ ſorores Quendreda, & Burgenilda. Hunc enim Kenelmum ætate parvulum, ſed animo ac pietate magnificum in regem elegerat amor populi ſui: ſed Quendreda fævo livore, & regnandi ambitione ſtimulata inſidiabatur illi. Quem cum veneno extinguere non poſſet, ejus nutricium & procuratorem, nomine Aſcherbercum, ingentibus præmiis, & ſpe conſortis imperii in fraternum jugulum armare non timuit. Tali modo invicem conſiliati paraverunt ſagittas ſuas, ut ſagittarent in obſcuro rectum corde.

C

S. Kenelmus habet viſionem, * *al.* Wlwennæ

2 Ea tempeſtate vidit Kenelmus per ſomnium viſionem, quam nutrici ſuæ Wlibennæ * referens dixit: Viſum eſt mihi, ô mater chariſſima, quod ante cubiculum meum arbor altiſſima uſque ad ſidera ſtabat; me vero videbam ſtare in ejus arduo vertice, unde latè cuncta poteram aſpicere. Erat autem pulcherrima & latè diffuſis ramis ſpecioſa, ab imo ad ſummum omnibus floribus refertiſſima. Videbam quoque innumeris luminaribus totam ardere: mihi verò tres partes hujus terræ prona curvari devotione. Cumque de tanta ſpecula mirarer viſionem, quidam meorum ſubter irruentes ſucciderunt arborem, & illa ingenti ruina cecidit. Ego vero protinus efficiebar avicula candida, & libero volatu æthera penetravi.

quam nutrix de inſtanti ejus cæde interpretatur.

3 Vix elocutus fuerat viſionem, cum nutrix pectus tundens talem erupit in vocem: Heu me, inquit, fili dulciſſime, heu lactatio mea, & nutrimentum meum ſuave! Ergone inſidiæ tuorum, ergone maligna conſilia ſororis & nutricii tui prævalebunt adverſum te? Heu, quam timeo, arborem illam ſucciſam indolis tuæ præſignare jacturam! Verumtamen in avicula, qua penetrabis æthera, intelligitur aſcenſuræ tuæ animæ gloria *b*. D

b

Sanctus puer, necis ſuæ præſcius,

4 Aſcherbertus tandem, habita occaſione ſceleris maturandi, Kenelmum abducit in ſilvam gratiâ venandi, quaſi oblectandum amore ſtudii paterni. Cumque ſilvæ approximarent, tenellus ſeptem annorum puer ſomno prægravatus equo delabitur, ibique recubans ſecurus malorum totus ſoporatur. Tunc crudeliſſimus nutricius foveam parat, in quam eum citius obruat. Puer tandem expergiſcens prophetica fertur voce dixiſſe: Fruſtra hanc mihi molitus es ſpeluncam: non enim hîc, ut cogitas, ſed remotiori loco, ubi Deus providit, occumbam. Unde tibi certum dabit hæc virga ſignum, ſi modo plantata frondeat. Et virgam, quam manu geſſit, terræ infixit. Hæc eo dicente, ſtatim radicata virga cœpit frondeſcere, & uſque hodie ingens ibi fraxinus oſtenſa in memoria beati Kenelmi celebris habetur. E

à nutritore ſuo occulte occiditur;

5 Tunc fæviſſimus artifex longius puerum abducit, in vallem profundam in ipſa ſilva, Clento vocatam. Cumque tyrannus, filius iniquitatis, diverſa loca ſecreta curioſus quæreret, ſic eum videbatur increpare Martyr voce dominica: Quod facis, fac citius. Ibi igitur ſub arbore ſpinea caput Kenelmi ſeptennis abſcinditur, quod ipſe protinus extenſis palmulis excepiſſe memoratur *c*. Aſſeritur etiam quod jam decollandus. TE DEUM LAUDAMUS, TE DOMINUM CONFITEMUR inceperit: atque in illo verſu, TE MARTYRUM CANDIDATUS LAUDAT EXERCITUS, jugulatus occubuerit, decimo ſexto Kalendas Auguſti. *c*

ſed Deus variis ſignis tum in Anglia,

6 Illico autem impius perſecutor cæſum innocentem terra obruit, & ad domum feſtinus rediit. Denique, qui cælo teſte martyrium pertulit, cælo teſte revelatus & declaratus fuit. Nam fulgida lucis columna de cælo ſuper locum effuſa, ſæpius oſtenſa eſt. Quem enim ab humana notitia abſcondere nitebatur inhumanitas beluina, illum hominibus prodebat pecualis diligentia. Candida namque bos cujuſdam viduæ, paſcuis relictis publicis, ab alto monte ad infimum ſepulti monumentum decurrit, inſeparabilis ibi adhæſit, mira oblectatione divinitus attracta & illecta, ut nullius inde inſtantiâ avelli poſſet. Quoties vero ad domum reducta extitit, totum armentum duplò lactis copiâ ſuperabat, tam ſalubri circa ſanctam glebam paſcebatur herba & gratiâ *; miroque modo quod veſperi detonſum erat, mane abundantius inveniebat. Hinc autem locus idem Vaccæ Vallis appellari conſuevit. F

* *al.* grata

tum Romæ

7 Empto Quendreda per fratricidium regno potita, tali edicto omnes terruit, ut ſi quis Kenelmum requireret vel indicaret, vel etiam de eo verbis tractaret, ſine dilatione capitis plexus pœnâ patiens lueret *d*. Verum præfulgida lucerna, quæ obtuſcabatur in Anglia, clarius emicuit in arce mundi Roma. Nam cum Leo Papa junior *e*, Miſſarum ſolennia celebraret, ecce columba ſuper nivem candida palam apparuit, niveam membranam aureis litteris Anglicè inſcriptam roſtro ferens ſuper altare beati Petri depoſuit, & abſceſſit. Papa vero cum timore

d

e

* reſpi-

D

* *al.* tremore

* respiciens novam scedulam ignotis verbis ac litteris editam populis diversarum nationum demonstravit, inter quos erant Anglici sacram epistolam legentes talem interpretationem continentem : In Clento Vaccæ Valle jacet Kenelmus regius natus sub spina capite truncatus.

cædem ejus manifestat, *f* *g*

8 Tunc Papa, postposito feminearum minarum terrore, mittit cum Anglis fidelibus legatos Cardinales cum litteris & potestate Apostolica ad Archiepiscopum Dorberniæ *f* Wilfridum *g* ceterosque Pontifices Anglorum, quatenus de indigno latibulo in ecclesiam martyrem transferrent Kenelmum. Cum autem corpus ejus de terra esset elevatum, fons vivus inde emersit, qui in rivum effluens multis inde gustantibus salutem impendit. Corpore enim de silva delato, maxima turba cæcorum, surdorum, claudorum, & variis morbis detentorum curata est.

& reliquiarum translationem miraculo, B

9 Altercantibus autem pro corpore Glovernienſibus, & Wigornienſibus, complacuit tandem parti utrique, ut populus, qui in crepusculo sequentis diei prior evigilasset, sanctum Kenelmum, quasi divinitus sibi datum, auferret. Glovernienses itaque vigilantiores cum sacra gleba jam quindecim milliaribus evaserant, antequam alii à somno excitati, & rubore ac ira succensi tota celeritate post eos sequerentur. Quos ubi eminus fugientes prospexerunt, invocato sancti Kenelmi suffragio, per angustam semitam evadentes inter fruteta se protegebant. Cumque non procul à monasterio Winchecumbensi labore sitique gravissima cum corpore sancto fessi sederent, opem sancti Kenelmi humili devotione implorabant. Nec mora, fons vivus & usque in hodiernum diem jugiter manans, sub quadam petra erumpens, sitim potantium ex eo restinxit *h*.

h

ac impiæ sororis punitione celebrem reddit.

10 Stabat tunc Quendreda in solario quodam, & multitudinem respiciens cum triumpho fraternæ gloriæ venientem, ira & indignatione cœpit tabescere. Accepto autem Psalterio, quodam præstigio, non cantare pro illo studuit ; sed incantare contra illum centesimum octavum psalmum, quatenus à fine ad caput, ab ultimo versu ad primum pervertendo eum fraternæ felicitati efficeret pernicioſum. Verumtamen in ipsam redundavit, Deo volente, maledictum suum. Cum enim à fine ascendendo hunc versum volveret ore venefico, HOC OPUS QUI DETRAHUNT MIHI APUD DOMINUM, continuo sibi utrique oculi suis sedibus exstirpati, super ipsam, quam legebat, paginam ceciderunt. Adhuc autem ipsum Psalterium, argento paratum hujus correptionis cruore maculatum, præbet indicium. Ipsa vero infelix post paululum interiit *i*. Quam ferunt nec in ecclesia nec in campo sepultam posse teneri ; sed quemdam, infantem lucidissimum apparentem cuidam jussisse in quodam profundo loco eam projici.

C

i

Injustus quidam agri invasor, * *al.* judicaturque

11 Tempore regis Canuti quidam Danus partem juris sancti Kenelmi auferre tentavit judicavitque * ut dives ille cum viginti quatuor super corpus sancti Kenelmi jus suum sacramento probaret. Cumque hoc facere se ingereret, subito Dei virtute repulsus retrogradus abscessit & quasi vasto ictu obrutus supinus concidit : sicque terrâ Sancto adjudicatâ, adversarius domum deductus, qui terram alienam inique auferre tentavit, omnia possessa cum seculo jure amisit.

EX MSS.

& matrona S. Kenelmi festum contemnens puniuntur.

12 Matrona quædam festum sancti Kenelmi observare contempsit, & in prandio sedens, indigna quædam verba in Sanctum intorsit, nec quidquam operis intermitti imperavit : pro Kenelmo, inquit, nescio quo, fructum diei non perdemus. Vix verbum emisit, & ecce utrique oculi excussi in terram ceciderunt, & boves ad vehicula juncti ligna & juga excutientes ita dispersi sunt, ut deinceps inveniri non possent.

Cæcus & mutus,

13 Cæcus quidam à nativitate sepulcrum Sancti visitans, contemplatur puerum speciosissimum sibi assistere, duo sidera præfulgida manu gestantem, & ea oculorum sedibus sibi imprimentem. Nec mora, ad se reversus, reseratis oculis, vidit clare ; mirabatur ignotas rerum species, mundi amplitudinem, lucis nitorem, & cetera, quæ in mundo sunt. Quidam à nativitate mutus, vidit sanctum Kenelmum cum cereo flagrante sibi advenire, atque ita ardentem in os sibi patulum impingere, sicque exsiliens loquebatur rectè, & qui prius tantum poterat audire, jam valebat proferre.

E

alii ægroti ad sepulcrum ejus sanantur.

14 Alium quoque mutum curavit, linguamque habilem ad loquendum reddidit. Quemdam ferro accinctum liberavit ; contractum gressibus restituit ; cæcum illuminavit ; contractum talos natibus habentem impressos, manusque retortas, ut digiti retrorsum inhærerent brachiis proficiscentem, & ut ad sanctum Kenelmum redeat admonitum membra gressui apta reddidit. Videbat enim puerum speciosissimum de altari descendere, aureaque virga, quam manu gestabat, ipsum tangere, & ut surgeret, imperare. Quo facto altare iterum conscendit, & scrinium suum subito intravit *k*.

k

ANNOTATA.

a *Indulphus abbas notat annum regni* XXVI, *sed cum plerisque videtur tenendus annus* XXIV, *ut ostendit Alfordus noster in Annalibus ecclesiæ Anglicanæ ad annum Christi* 819 *num.* 5.

F

b *Tota hæc* S. Kenelmi *visio, & nutricis interpretatio non legitur in Joanne Bromptono.*

c *Hæc prodigiosa proprii capitis inter manus susceptio etiam in Bromptono non invenitur. Unde suspicor eam ornatûs gratiâ hîc additam fuisse.*

d *Hoc edictum Quindredæ non videtur satis verosimile, quia eadem occultare cupiebat.*

e *Hunc parachronismum, qui cum initio Actorum non cohæret, observavimus in Commentario prævio num.* 8.

f *Cantuaria olim dicta fuit* Durovernum *&* Darvernum ; *Bedæ vero & aliis* Dorobernia. *Jam vulgo ab Anglis vocatur* Canterbury.

g *Is præsul Cantuariensis satis notus est in Historia Anglicana, ut videri potest in Annalibus Alfordi, Anglia sacra, aliisque scriptoribus Anglis passim obviis.*

h *De hac altercatione Glovernienſium id est Gloceſtrienſium, & Wigornienſium etiam non meminit Bromptonus, uti nec de miraculo eam secuto.*

i *Quindredæ interitum brevi secutum confirmat Bromptonus, aliique scriptores Angli. Nihilominus Alfordus noster in Annalibus ad annum Christi*

A *num.* 18 *putat, quod Quindreda adhuc post quatuor annos fuerit superstes, & monasterium ingressa pœnitentiam egerit. Ratio, qua assertionem suam probare nititur, videri potest loco citato.*

k *Omnia hæc miracula à num.* 11 *usque ad finem tantum reperiuntur in sola Legenda Capgravii. Unde pronum est judicare, ea postmodum à quopiam Actis* S. Kenelmi *superaddita fuisse.* D

DE S. LEONE PP. IV CONFESSORE

ROMÆ.

I.B.S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Vetustus Sancti cultus, elogia & translatio.

ANNO DCCCLV.

DE sanctis Romanis Pontificibus sub Leonis *nomine, jam in hoc opere & in observationibus ad Usuardi Martyrologium non semel dictum est; & de primo quidem seu* Leone *magno disputanda fuere nonnulla, ad tollendam confusionem quæ in Martyrologia irrepserat, quemadmodum* XI *Aprilis &* XXVIII *Junii explicatum est, iis etiam abunde expositis quæ ad S. Leonem II pertinebant. Proximi sub eodem nomine Pontificis S. Leonis III gesta illustrata sunt* XII *Junii; neque S. Leonis IX merita ad* XIX *Aprilis præterita; ut inter synonymos Sanctos Pontifices solus supersit* S. Leo IV, *in auctariis Usuardinis die præcedenti celebratus, dum inter Prætermissos notavi, ejus Acta hoc die quo ad Superos evolavit, cum Martyrologio Romano aliisque illustranda. Atque id modo facere aggredior, ea primùm relaturus quæ ad cultum ejus stabiliendum spectant, tum vero alia discussurus circa electionem & consecrationem, demum quæ de gestis ejus ex variis scriptoribus colliguntur. Cum vero gesta pleraque digesserit aut saltem annotata reliquerit Anastasius Bibliothecarius, sanctissimi Pontificis coætaneus, non videntur majori fide tradi potuisse, ut sola observationes desiderari videantur, quibus obscura nonnulla, quoad fieri poterit, elucidentur. Hic primùm de ejus cultu ex Martyrologiis aliisque monumentis, tum de inventione & translatione paucis disserendum.*

B *Inter Leones PP. Sanctus ordine quartus,*

2 *Vetustissima, quæ in Usuardinis reperiatur, sancti hujus* Leonis IV *memoria, ea certo est quam dedimus ex codicibus Florentinis, in quibus die præcedenti notavimus, male legi,* Romæ S. Leonis Papæ V, *ubi dubium videri nequit, quin indicetur* Leo IV, *cum de altero Leone V, paucorum dierum Pontifice, obscuro sæculo* X, *nulla sanctitatis aut cultûs indicia usquam appareant. Expressior est editionis Lubeco-Colon. annuntiatio his verbis:* Romæ, natale beati Leonis IV Papæ & confessoris; qui sedit annos octo, menses tres, dies sex. Hic orationibus & vigiliis jugiter intentus, sepultus est in ecclesia S. Petri. *Parum ab his differunt quæ habet Grevenus:* Leonis Papæ IV & confessoris, qui sedit annis octo: vir valde sanctus, vigiliis & orationibus multum intentus, utpote qui ab infantia inter monachos sanctos fuit enutritus. *Iisdem vestigiis insistit Canisius, sed cum paulo longiori elogio, ex laudati jam Bibliothecarii historia desumpto, quod hîc totum ex Germanico vertere nil opus est, cum ex ipso fonte purius hæc omnia derivari possint & porro infra suo loco multo copiosius derivanda sint.*

C *non solum in auctariis Usuardinis,*

3 *Ad quam ætatem spectent editiones istæ Colonienses auctioris Usuardi, uti & Canisiana, probe mihi notum est, nota item editio Florentina anni* 1486, *quâ quot annis antiquiores sint dicti codices Florentini, candidè fassus sum, perspectum mihi non esse, neque eodem sæculo* XV *antiquiores videri, ut habes in Præfatione Usuardina num.* 354. *Ast inde repeti nequaquam velim primum aut vetustissimum de* Leonis PP. IV *sanctitate testimonium, cum tribus omnino sæculis antiquior sit Petrus ille Manlius, de basilica Vaticana scribens, quem tomo* VII *Junii edidimus, utpote qui certissimè vixerit sæculo* XII. *Ita vero ibi diserte memorat iste num.* 107: Ante altare S. Mauritii juxta aditum qui vadit ad S. Martinum post S. Petrum, est oratorium sancti Leonis Papæ IV, in quo (sicut sæpe à nostris majoribus accepimus, videlicet à Domino presbytero Cencio Priore, & Domino Petro Christiano) sanctæ recordationis Dominus Paschalis Papa II corpus beati Leonis Papæ I & II & III & IV recondidit, sicut etiam multi nostrorum viderunt. *Locum adeat, qui plura videre cupit à Janningo nostro ibidem observata, mihi hic satis est, & eo & anterioribus sæculis* Leoni IV *tamquam beato & sancto, ecclesiasticos honores delatos fuisse, tametsi peculiari Officio cultus non sit.* *sed pluribus ante sæculis celebratus est.* E

4 *Sæculum decimum quintum superat etiam Petri de Natalibus Sanctorum Catalogus, in quo ipse satis longo elogio* S. Leonem IV *exornat, sic tamen ut nonnulla perperam misceat & confundat, quæ hîc discutere operæ pretium non censeo, ut proinde satis sit, pauca ex ipso delibasse. Sic incipit:* Leo Papa, hujus nominis quartus, natione Romanus ex patre Rodulpho, Sergio Pontifici in episcopatu Romano successit, & sedit annos octo, menses tres, dies sex .... Quo Sergio mortuo & necdum sepulto, omnes Romani, tam clerus quam populus, una voce Leonem in summum Pontificem elegerunt. Qui mox factus Pontifex basilicas Apostolorum Petri & Pauli, & alias ecclesias, quas paulo ante Saraceni devastaverant, honorificè restauravit. *Hactenus recte: verum quod ait, Carolum Ludovici filium à* S. Leone *imperatorem coronatum; quod de criminibus accusatus in Synodo se purgaverit, huc non satis appositè translata sunt. Sic paulo inferius vere ait*: Hic Pontifex Catholicus multæ patientiæ multæque humilitatis, divinarum Scripturarum extitit ferventissimus perscrutator, vigiliis & orationibus semper intentus: *ast ei non quadrant sequentia*; Qui dum Normannos *Laudat ipsum Petrus in Catalogo,* F

A nos à Romanorum finibus deturbare fatagit, cum multis captus *&c. de S. Leone IX intelligenda esse, historiæ peritis satis manifestum existimo.*

*& prolixiori oratione, *lege qui*

5 *Inter Martyrologos recentiores primus occurrit Galesinius ad diem* XVI *Julii, sic Sanctum prolixa narratione exornans:* Romæ item, sancti Leonis quarti Pontificis, civis Romani, è* patre Rudolpho natus, vir in omni vita religionis, pietatis, morum castitatis, eleemosynarum liberalitatis, doctrinæque ecclesiasticæ laude florens, S. R. E. presbyter Cardinalis, Sergio II mortuo, in ejus locum Pontifex renuntiatur. Cujus sanctitate in omnes partes pervulgata, adductus rex Angliæ Adelolphus, unà cum filio, Romam venit; regnumque suum tributarium Ecclesiæ Romanæ constituit, singulis familiis nummo aureo in singulos annos obligatis. Pontificatum invitus suscepit; at gessit summa cum testificatione cælestium virtutum suarum. Ecclesiasticam disciplinam pene collapsam restituit; concilium in Laterano habuit, in quo antiqua Pontificum decreta de conformando rei Chri-

B stianæ statu renovavit; pauperes, pupillos & viduas omni charitatis officio mirificè sustentavit; clero congiarium dedit; beatorum Petri & Pauli basilicas novis ornamentis cohonestavit; Vaticanum multis præstantissimis donariis cumulavit; Lateranensi crucem Caroli magni nobilem; ex purissimo auro gemmisque pretiosis refectam, restituit.

Galesinius in Martyrologio.

6 Sanctorum Martyrum cœmiteria instauravit, xenodochia & monasteria resarcivit, ecclesias exornavit, atque censu auxit; sacras reliquias invenit; easque piè & honorificè recondidit; Vaticanum contra Saracenorum impressiones, muris lapideis munivit, eosdem per milites, quos divinis precationibus ad prælium instruxerat, clade incredibili affecit; ignem Romæ accensum oratione mirabiliter restinxit, à basilisci serpentis tetra peste Urbem divinitus liberavit; de beatis Apostolis orationes, quibus Ecclesia utitur, piè conscripsit; festi Assumptionis sanctissimæ Mariæ Virginis octavam celebrari

C decrevit. His atque aliis multis religiosè actis, in quibus mirabiliter ejus sanctimonia splendescit, & pontificatu octo annis præclare gesto, meritis cumulatus abiit in cælum. *Atque hisce Galesinius totam* S. Leonis IV *vitam non ineleganter in epitomen contraxit, ut infra ex Actis Anastasianis clarius patebit: Baronius, duce opinor prædicto Galesinio, Sanctum quidem, at brevissime, signavit in hodierno Romano:* Romæ, depositio sancti Leonis Papæ quarti.

Non probatur fuisse monachus,

7 *Addi his possunt Monastici, qui, Wione præeunte,* S. Leonem IV *Ordini suo certatim asserunt; quasi monachi omnes fuerint, qui apud monachos liberalibus disciplinis instituti sunt, uti de* S. Leone *tradidit laudatus Anastasius sic de eo scribens:* Hic primum à parentibus ob studia litterarum in monasterium beati Martini confessoris Christi, quod foris muros hujus civitatis Romanæ, juxta ecclesiam beati Petri Apostoli situm est, quousque sacras Litteras plenius disceret, sponte concessit: ubi non solum litteras didicit, verum etiam in studio sanctæ conversationis, non quasi puer, sicut tunc erat, sed velut perfectus monachus mansit. Cujus etiam piæ conversationis exemplo, sub eodem monachico degentes ritu, omnipotenti Deo plus devotè servie-

bant, eratque cum illis quasi unus ex illis; *nempe non minus in Christianarum virtutum exercitatione quam in perdiscendis bonis litteris assiduus, ut sub alio etiam habitu vix à monachis distingueretur; sic tamen ut monachum induisse, nusquam asserat Anastasius: unde Symmystis suis prudentior Mabillonius, de Sancto nostro inter Benedictinos collocando nec cogitasse videtur. Wionem nihilominus & ceteros audiamus.* AUCTOR J. B. S.

licet ipsum monastirii sibi vindicent

8 *Sic loquitur antesignanus:* Romæ, depositio sancti Leonis Papæ quarti, multæ patientiæ ac magnæ humilitatis, nec non divinarum Scripturarum perscrutatoris diligentissimi, & vigiliis & orationibus semper intenti. *Porrò in observationibus notat,* de eodem fusius egisse *se* in Romanis Pontificibus monachis, & in explicatione primi rami, *quem frustra sit hic referre, cum ad eum Sanctus non magnopere pertineat. Dorganius, solito uberior ita habet:* S Leonis Papæ IV, magnæ humilitatis, & patientiæ viri, sanctitate, doctrina, consilio, prudentia & charitate insignis; qui ignem accensum in Urbe precibus exstinxit, Saracenos miris cladibus . . . . affecit, & mores ecclesiasticos paulatim labentes emendavit. *Menardus utriusque annuntiationem in pauciora contraxit; at Bucelinus longiori sua oratione nonnulla invenit quæ ab aliis tradita non memini; quemadmodum & apud Ferrarium aliqua leguntur; verum neque hunc describere opus est, neque Constantinum Ghinium aut recentiores alios, cum ex jam dictis sanctissimi Pontificis cultum satis probatum existimem. Non tam clare locutus est Saussayus, dum in Supplemento Martyrologii sui Gallicani pag.* 1147 *anecdotum, à me diu sed frustra alibi quæsitum, obtrusit; quod hic examinandum subjicio:* E

neque magis subsistere videtur

9 *Scribit istic in hæc verba:* Ipso die, depositio S. Leonis Papæ IV, cujus corpus Romæ in Gallias unà cum corporibus SS. Arresti & Theodori ac aliorum martyrum ad ecclesiam monasterii S. Petri Condomensis translatum, ibidem asservari tradit Julius PP. III in suis litteris ad prædictum monasterium scriptis. *Vaga prorsus & ambigua relatio, in qua nec tempus quo pretensa corporis* S. Leonis IV *translatio facta sit, nec Sancti alii satis uspiam noti exprimuntur, qui tamen Roma Condomum deportati sint. Equidem* Arrestum *non legi hactenus, ne quidem* Arestum, *nisi in classibus grandioribus Hieronymianis,* III *Aprilis* in Scythia, III *Septembris forte Appameæ cum Antonino, ubi &* Aristæus episcopus *appellatur; demum* XVIII *Decembris cum multis aliis* in Africa; *ut quo pacto Romam advenerit prædictus* Arrestus *seu* Arestus *divinari prorsus nequeat.* Theodoros *duodecim in iisdem Hieronymianis numerari fateor, at ex iis nullum qui Romæ adscribatur, ut proinde si Romanus est, unum esse oporteat eorum, qui inter septem & viginti synonymos in Martyrologio Romano commemorantur.* F

translatio ejus in Gallias à Saussayo asserta.

10 *Ceterum de* Theodori *nomine non usque adeo laborandum est; quæro unde nobis translationem corporis* S. Leonis PP. IV *accersiverit Saussayus?* Id tradit, *inquit,* Julius PP. III in suis litteris ad prædictum monasterium scriptis. *Vellem saltem eminus insinuasset, apud quem scriptorem litteræ hujusmodi reperiantur. Ast apodicticorum suorum immemor fuit Saussayus, ego vero fontes omnes, unde id hauriri posse putavi, irrito conatu consului. Subiit cogitare, litteras istas dari potuisse, occasione secularizationis (utor voce stylo*

AUCTORE I. B. S

ſtylo eccleſiaſtico recepta) monachorum Condomenſium , quibus ea retulerit Pontifex , quæ à monachis in libello ſupplice , uti paſſim fit , repræſentata fuerant. Verum & hæc non cohærent ; nam prædicta ſecularizatio facta aſſeritur anno 1549 , *quando Julius necdum ad pontificatum erat aſſumptus , ut proinde ejus tempore nulli Condomi monachi exſtiterint ad quos littera id genus dirigerentur. Multâ hîc igitur , more ſuo , ſine teſte & vade confudit Sauſſayus , quæ ab ipſis Condomenſibus explicari cupimus , & cum iis conciliari quæ de Sanctorum quatuor ſynonymorum repertis ſub Gregorio XIII ſacris corporibus , jam pridem tradidit Papebrochius in S. Leone III ad* XII *Junii , Commentarii ſui* § 1 , *num.* 2 ; *& ante ipſum Henſchenius , in hiſtoria elevationis & tranſlationis S. Leonis I ad* XI *Aprilis tomo* 2 , *pag.* 21 *&* 22 , *ubi refutata invenies , quæ laudatus Sauſſayus citavit pro tranſlatione S. Leonis I in Galliam ad Petracoricos facta ; quæ quam obſcura ſint , facile obſervas. Neque ſane omnino plana aut pervia ſunt quæ de* S Leonis *electione & conſecratione ſequenti paragrapho explananda ſuperſunt.*

B

§ II. Electio & conſecratio.

Sergii II PP. obitus ab Anaſtaſio non ſatis expreſſus,

Difficultatibus hîc complanandis anſam præbuiſſe videtur Anaſtaſius , ſic variorum Pontificum , atque hujus imprimis geſta deſcribens , ut tricis non paucis obnoxia ſint ; ſive eas ipſe , ſive amanuenſes invexerint , ut opus iſtud nævis ſuis immune necdum prodierit : id vero maxime deſiderari paſſus eſt Anaſtaſius , quod tempora diſtinctius annotare neglexerit , in iis etiam Pontificibus , quibus ſynchronum & coætaneum fuiſſe omnino conſtat. Exemplo ſit hodiernus S. Leo , *cujus nec initia nec finem curavit exprimere , contentus indicaſſe , quod ſederit* annos octo , menſes tres , dies quinque , *& quod* obdormiverit in Domino XVI Kal. Auguſti ; *quæ ſi rectè computentur , ſigendum eſt pontificatûs ejus initium* XII *Aprilis anni , ut inter chronologos omnes pro indubitato admittitur ,* 847. *Atque de anno quidem certa ſuppono omnia , negotium faceſſit dies obitûs deceſſoris Sergii II , quem diſtinctè ſignare prætermiſit Anaſtaſius , ut plane oſtendunt editiones Moguntina anni* 1602 *& Pariſienſis anni* 1649 , *in quibus expreſſus non reperitur , quidquid Baronius in Annalibus ad prædictum annum* 847 *num.* 6 , *hæc verba ſub Anaſtaſii nomine recitet :* Sepultus eſt (*Sergius II)* in baſilica B. Petri Apoſtoli die duodecima menſis Aprilis. *Fateamur neceſſe eſt , Anaſtaſii codices in multis adeo interpolatos & luxatos eſſe , ut ex iis oppoſita non numquam educantur.*

C

dubium facit diem electionis & conſecrationis S. Leonis IV ,

12 *Baronium paſſim ſecuti ſunt ſcriptores prope omnes , uti & Severinus Binius , ad* S. Leonis IV *Vitam ſic obſervans :* Pridie Idus Aprilis anno Domini DCCCXLVII in locum Sergii II ſucceſſit Leo Papa , ejus nominis IV , & quidem eodem die quo Sergius obierat. *Labbeus in Chronologia hiſtorica eidem opinioni adhæret , niſi quod ipſe alterum neſcio quem Anaſtaſii codicem viderit , ſic enim habet :* Sergius Papa obiit pridie Idus Aprilis (Annales Bertiniani habent VI Kal. Februarii.) Huic eodem die ſuffectus eſt Leo IV ad annos VIII , menſes tres , dies ſex : atque exſpectato Imperatoris conſenſu , menſe demum Junio conſecratur. *Hanc poſtremam partem , de dilata conſecratione , eaque facta menſe Junio , teſtatur* Labbeus , *in Cenotaphio Papiſſæ Joannæ everſo , ſe reperiſſe apud Anaſtaſium ; aſt , niſi ego vehementer fallor , eo ſaltem loco corruptum. Verba Labbei ſunt ;* ex Anaſtaſio , qui addit , menſe Junio conſecratum. *Aliter ſentiunt recentiores ; ſed vertant ipſi cum Pagio aliiſque , flectant & torqueant Anaſtaſium quomodocumque voluerint , hæc , quæ apud ipſum expreſſiſſime leguntur haud facile everterint ; electum fuiſſe communi conſilio* Leonem *tunc cum* necdum is , qui obierat , Pontifex ad ſepulturam debitam fuerat deportatus : *tum vero eumdem* ſine permiſſu Principis præſulem conſecratum eſſe , *ut proinde ex Anaſtaſio non videatur educi poſſe ,* exſpectatum fuiſſe Imperatoris conſenſum , *neque adeo dilatam in menſem Junium conſecrationem.*

D

quod magis etiam implicuit Annaliſta Bertinianus.

13 *Eruditos chronologos exercuit horum omnium recta compoſitio , præſertim cum Anaſtaſiani codices adducantur in quibus legitur , poſt Sergium II vacaſſe pontificatum menſibus duobus & diebus quindecim , quos Papebrochius & poſt ipſum ambo Pagii numerant à die obitûs Sergii notato in Annalibus Bertinianis , nempe à* VI *Kal. Februarii , ſeu* XXVII *Januarii ad* XI *Aprilis , quo pacto recte ſe omnia conciliaſſe exiſtimant. Candide equidem fatebor , ipſis omnino ſubſcribendum eſſe , ſi ut verus & genuinus admittatur jam dictus Annalium Bertinianorum locus ad annum* 847 ; Sergius Romanus Pontifex VI Kalend. Februarii defungitur , & Leo in ejus locum eligitur ; *additurque ex Anaſtaſii variantibus , ex Platina , & Pagianis nonnullis Catalogis duorum menſium & dierum* XV *poſt Sergium vacatio. Verumtamen qui preſſius Anaſtaſii verbis inhæſerit , negabit omnino , inter Sergium II* & Leonem IV *ullam vacationem interceſſiſſe. Audi ipſum :* Romani quoque , ut diximus , novi electione Pontificis congaudentes , cœperunt iterum non mediocriter contriſtari , eo quod ſine imperiali non audebant auctoritate futurum conſecrare Pontificem , periculumque Romanæ urbis maxime metuebant , ne iterum , ut olim , aliis ab hoſtibus fuiſſet obſeſſa. Hoc timore , & futuro caſu perterriti , EUM SINE PERMISSU PRINCIPIS PRÆSULEM CONSECRARUNT.

E

At recte expenſis Anaſtaſii verbis,

14 *Præmiſerat autem Anaſtaſius* , eccleſias beatiſſimorum Principum Petri & Pauli , *ſub finem vitæ Sergii II* , à Saracenis funditus deprædatas fuiſſe ; *atque* ea calamitate ſive miſeria omnem Romanorum vigorem elanguiſſe & contritum eſſe hoc facto : *unde* univerſa concio Romanorum ex duobus caſibus vel periculis , videlicet de repentina morte Pontificis , & devaſtatione , quæ facta fuerat in eccleſiis ſanctis , cunctorumque finibus Romanorum , fatebatur ſe nullatenus evadere mortis periculum poſſe. Cumque pari devotione , communique conſilio univerſi Romani proceres de futuro cogitarent Pontifice , ut quis eſſet , qui tam ſanctum & inviolabilem locum , cum omnipotentis Dei timore regere vel gubernare potuiſſet ; confeſtim fama beatiſſimi Præſulis ſimul & meritum ab omnibus patefacta eſt , totamque per urbem diffuſa : necdum enim is , qui obierat , Pontifex ad ſepulturam debitam fuerat deportatus ; & ecce omnes à noviſſimo uſque ad primum , una voce , una ſimul concordia , Leonem venerabilem presbyterum ſibi futurum Pontificem flagitarunt : & quod nullum ſuper

F

ſe

A se alium habere vellent Præsulem, nisi hunc, de quo crebro dictum est, multis conjurationibus ac vocibus fatebantur.

satis aperte colligitur, 15 *Tanta Romanorum consternatio, tamque præcipites ad subitam novi Pontificis electionem motus nihil minus indicant, quam vacationem duorum mensium & dierum quindecim, ubicumque demum signata ea fuisse dicatur. Pergit Anastasius:* Quorum incunctanter omnium credimus corda ad hunc expetendum, non aliud nisi amor divinus, & divinæ virtutis inflammavit & univit clementia. Tunc omnes, ut superius annotatum est, pergentes cum gaudio, multæque aviditatis lætitia ad ecclesiam, in qua degebat, quatuor Coronatorum, eum coactum invitumque exinde abstrahentes, cum hymnis laudibusque præcipuis, ad Lateranense patriarchium perduxerunt; qui morem conservantes antiquum, omnes osculati sunt pedes. Quanta autem in ejus pontificali electione concordia, vel unanimitas fuerit, nullus breviter enarrare hominum potest. *Certe perquam graphicè describit Anastasius miram tum*

B *cleri tum populi festinationem in re tota promptissimè exequenda; ut pateat Romanos, ingenti terrore perculsos, usque adeo electionem ursisse, ut nec unico die Pontifice carere voluerint, cujus auspiciis minitantes etiam tum Saraceni à Romanis finibus arcerentur.*

eodem die Leonem ordinatum quo Sergius obierat; 16 *Si recte combinamus omnia, necdum ex Italia omnino recessisse videntur qui terrestri exercitu Romam spoliaverant, in regno Neapolitano etiam tum superstites; utpote qui eodem tempore, teste Annalista Bertiniano,* Beneventum invaserant, & usque ad Romana confinia populabantur, *ut verisimile prorsus non sit, tot pressos angustiis Romanos interpontificium passuros fuisse, novo direptionis imminente periculo; quo iterum spectant clarissima ista Anastasii verba;* Hoc timore & futuro casu perterriti, eum sine permissu Principis, *non solum* Præsulem *elegerunt, sed, ne quid ad dignitatis integritatem deesset, etiam* consecrarunt; *adeoque ipsamet die* XII *Aprilis, qua Sergius obierat: qua tam rigidè accipi nolim, ut non patiar postridie fortasse electionis consecratum fuisse. Quisquis Anastasii verba paulo accuratius mecum expenderit, aut nihil ipsum dixisse fatebitur, aut vacationem omnem disertissimè exclusisse; qua exclusa, subsistere omnino nequeunt ea quæ Papebrochius & ambo Pagii de prætensa ea vacatione*

C *disputarunt, hoc solo ducti argumento, quod laudatus Annalista Bertinianus, uti jam diximus, Sergii II obitum* VI Kal. Februarii *consignarit.*

idque XII Aprilis, ut ex pontificatûs tempore constat, 17 *Haud equidem dissimulaverim, satis expressam esse Annalistæ istius sententiam, eoque urgentiorem, quod Anastasius eum characterem chronologicum de Sergii II obitu notare neglexerit: verum enim vero ita rem omnem circumscripsit Bibliothecarius Romanus, ut quocumque die obiisse Sergium statuas, ab ipso obitu numeranda veniant* S. Leonis IV *electi & consecrati tempora, quæ si à* XXVII *Januarii fluere incipiant, jam non* annis octo, mensibus tribus & quinque diebus sederit, *sed annis octo & mensibus fere sex integris: id quod ex ipsius narratione evidenter deduci videtur, quodque potissimum moviisse me fateor, ut à Magistri mei placitis in ea parte recederem. Addere liceat, quod nihil minus quam peremptoria sit jam sæpius dicti Annalistæ auctoritas, cui soli innituntur oppositæ nobis sententiæ vindices. Etenim si definito ab illo* S. Leonis *ingressui adhærendum est, cetera omnia ad obitum usque consequenter or-*

dinanda sunt, & cum Anastasio aliisque conciliianda: qua in re Annalista iste manifesta hallucinationis convincetur, sive ea auctori ipsi sive amanuensibus descriptoribus tribuenda sit. AUCTORE J. B. S

contra quam ferant Annales Bertiniani. 18 *De die obitus sanctissimi Pontificis non video dubitari posse, Anastasio disertissime exprimente* XVI *Kal. Augusti, seu hanc diem* XVII *Julii: atqui in signando obitus die erravit Annalista, quidni igitur & in electionis & consecrationis determinatione. Audi ipsum apud juniorem Pagium:* Mense Augusto Leo Apostolicæ Sedis antistes defunctus est, eique Benedictus succedit. *Itaque ad mensem Augusti vitam protraxisset* S. Leo, *quod solus ipse pronuntiat; vacationem post Leonis obitum adducens, quæ etiam adversariis nostris omnino excludenda est, si consequenter loqui voluerint. Hic nimirum, si usquam, usuvenit tritum sæpius Baronii argumentum, in concursu exterorum scriptorum cum Romanis, de suis rebus agentibus, potiores videri populares ipsos & indigenas; idque tum maximè, cum res tractant, quarum ipsi pars fuere atque oculatissimi testes, quemadmodum per id tempus Anastasium fuisse, apud omnes in comperto est. Contendere tamen non lubet, si cui Papebrochio & Pagiis adhærendum potius videatur, haud multum refragabor; satis mihi fuit, utriusque partis argumenta, qua potui claritate exponere, cetera etiam paucis soluturus, si quæ urgentiora videbuntur.*

Ciaconii verba non facilè hîc intelliguntur. 19 *Quæ de hoc sanctissimo Pontifice sub ipsum elogii sui principium tradit Ciaconius, miror si quisquam satis intelligat. Verba ejus fideliter referam, sic memorat:* Leo IV, Rodulphi filius, Romanus, ex canonico regulari monachus monasterii sanctorum Silvestri & Martini in montibus, Congregationis primæ Benedictinæ, S. R. E. presbyter Cardinalis titulo SS. quatuor Coronatorum, à Sergio II Papa factus Lothario & Ludovico juniore Augustis, sedit annos octo, menses VI, dies VI, creatus ipso die obitûs Papæ Sergii pridie Idus Aprilis, consecratus VI Kal. Junii, die Dominico. *Hæc cum recta chronologia concordare, haud equidem tentavero, quod nec ipse facere potuit, dum sub finem ita scripsit,* vita defunctus anno pontificatûs sui VIII, mensibus III dies VI. *Sed de his longe rectius citati jam scriptores, quidquid in die consecrationis nobiscum non conveniant, saltem in vacatione ab ipsis interposita; qua missos in Franciam legatos volunt, ad obtinendam à Lothario electionis confirmationem, ne in eadem incommoda inciderent, quæ post Sergii inaugurationem evenisse, præsenti memoria recordabantur. Non crediderim ego, hæc taciturum fuisse Anastasium, qui debitum qualemcumque Lothario honorem violari non putavit, quod in casu tam ancipiti promptè sibi Romani prospexerint.*

E

F

§ III. Nonnulla S. Leonis gesta, de quibus vix obiter meminit Anastasius.

Tametsi Anastasius multa prætermiserit, VItas *Romanorum Pontificum, prout sub Anastasii nomine veniunt, non satis historicas esse, seu non gestorum ordinatas series, sed magis dona & munera per summos Pontifices variis ecclesiis oblata complecti, in confesso esse existimo, idque adeo quidem ut de auctore plurima ultro citroque acriter pridem disputata fuerint: neque desint qui opus totum Anastasio suppositum contendant;*

AUCTORE I. B. S.

dant ; de qua re ſequenti paragrapho ad rem noſtram neceſſaria delibabimus. Hic non de vero auctore, ſed de opere ipſo nobis ſermo, in quo fatendum eſt plurima deſiderari ; tum ad aliorum Pontificum Vitas, tum ad hanc ipſius S. Leonis, *quam aliter ſane ac multo ordinatius digerere potuit ac debuit Anaſtaſius, omnium quæ à Sancto geſta ſunt oculatiſſimus teſtis, ac ſeculi ſui vir eruditiſſimus, ſi prædictam Vitam verè ſcripſiſſe cenſeatur. At quiſquis ejus aut auctor aut collector fuerit, etſi in omnibus excuſare ipſum nolim, non tam multa peccavit, quam plures critici ipſi improperent ; & quæ ab eo prætermiſſa queruntur, juſtis de cauſis prætorita, utpote ad ejus inſtitutum non ſpectantia, ex iis intelligitur, quæ ab aliis commemorata, hoc paragrapho breviter diſcutienda ſuſcipimus.*

non adeo vituperandus quod Sedis vacationem fileat :

21 *Illa imprimis ab Anaſtaſio ſatis explicata non ſunt, quæ ad pretenſa Imperatorum circa electionem ſummi Pontificis jura pertinent ; unde interpontificii rationem collegerunt, qui dilatam ſupra pugnabant poſt Sergii II obitum noſtri* S. Leonis *conſecrationem. Eam controverſiam tangit in Breviario Franciſcus Pagius ad Sergium num.* 3, *ac rurſus de* Leone *num.* 1 *&* 2 ; *at multa fuſius Antonius item Pagius ad annum* 847, *adverſus Baronium nonnulla diſputans, quæ facilius diſſolverentur, ſi tota quæſtio ad juſtos ſuos limites contracta eſſet ; nimirum quid gratiæ in hac parte conceſſum fuerit Carolo Magno aut Ludovico Pio, & quouſque id ſe extenderit. Probe novimus quid ſibi Imperatores, tum Græci tum Latini, identidem arrogaverint, quid vero Romani Pontifices coacti toleraverint potius, quam ut eâ tamquam legitima admitterent. Non eſt hujus loci controverſiam iſtam expendere aut dirimere, videatur Baronius ad dictum annum* 847 *num.* 9 *& ſequentibus, lociſque aliis ab ipſo Antonio Pagio recitatis ; fallor equidem, ſi Eminentiſſimi Annaliſtæ aliorumque argumentis, non magis quam Pagii popularibusque oppoſitionibus acquieſcendum ſit. Sane, hæc nondum me inveniſſe fateor, quæ Eccleſiæ Romanæ juſtiſſimas prærogativas merito lædere, nedum labefactare poſſint. Hæc obiter dicta ſunto, alibi forte de integro diſcutienda.*

C

magis mirum quod non memoret coronationem Ludovici II,

22 *Non minus mirum videri debet quod ex Annaliſta Bertiniano traditur, Ludovicum II, Lotharii filium, non ſolum à Sergio II coronatum fuiſſe regem Longobardorum, id quod accuratè memoravit Anaſtaſius, verum etiam imperii coronam ſuſcepiſſe à* Leone IV, *de qua re nec per umbram Anaſtaſius loquitur. Agit de hac re laudatus Baronius ad annum* 844, *ſilentium Anaſtaſii aliorumque adducens contra hanc alteram coronationem ; at eo tandem inclinans, quod prædicta coronatio facta ſit anno* 848, Leonis IV *ſecundo ; adducens diplomata, ex quibus erunt annum* 855 *fuiſſe Ludovici imperii ſeptimum. Rem eamdem fuſius verſat Pagius, ex aliis diplomatibus Ludovici iſtius annos ſignantibus, contendens, dictam ſecundam coronationem factam anno* 850, *quo plane faciunt citati jam Annales Bertiniani apud Du Cheſne eo ipſo anno* 850 *his verbis :* Lotharius filium ſuum Ludovicum Romam mittit : qui à Leone Papa honorificè ſuſceptus, & in Imperatorem unctus eſt. *Ita modo paſſim fertur, eſtque receptiſſima opinio a Labbeo etiam adoptata Chronologiæ ſuæ hiſtoricæ tomo ſecundo, ubi tamen in compendio expreſſe ſignavit annum* 849.

ſi ea tam certo Romæ facta ſit.

23 *Ex his pateret, ſupinæ negligentiæ arguendum Anaſtaſium, qui rem adeo notabilem, in ipſo Urbis theatro ſe ſpectante geſtam, narrare prætermiſiſſet, ubi tamen primum Ludovici adventum in Sergio II, & alium ſub ſancto* Leone, *anno ejus ultimo, ob exigui momenti causam tam ſolicitè deſcripſit. Arguendus, inquam, eſſet Anaſtaſius, ſi res tota ſatis liquida, ac porro ſatis convenientia eſſent in notando coronationis iſtius anno, atque in diſtribuenda tota imperii ſerie teſtimonia ; quæ mihi certe nonnihil involuta apparent, fortaſſe in ipſis Annalibus Bertinianis, in quibus ſignari diverſum ab aliis annum manifeſtum eſt, quemadmodum & paragrapho præcedenti* S. Leonis *initia non ſatis rectè collocata oſtendimus. Aſt hîc mihi contra communiorem ſententiam operoſius colluctari non lubet, cum alia* S. Leonis *geſta tacitus prætorierit Anaſtaſius, nihil adeo inſolitum, ſi & hanc coronationem ſilentio involutam fateamur, ab eo qui ſancti Pontificis magnificentiam, & in donis innumeris munificam largitatem, potius quam ſingulas ejus res geſtas accuratius recenſendas, ſtudioſe ſuſcepiſſe videtur.*

D

E

Non potuit non omittere Pallium quotidianum Hincmari.

24 *Neque id equidem tantopere mirarer, ſi de re non ageretur in ipſa Urbe geſta ; nam pleraque alia, ab Anaſtaſio prætermiſſa, nec Romana ſunt nec Romæ peracta, ſed vel in Francia, vel in Germania, vel in aliis orbis Catholici partibus, quorum nullam habuit rationem Vitarum ſcriptor. Certe nec vidit nec ſcripſit quod de Hincmaro diu traditum & creditum eſt ; nempe Remenſem illum Archiepiſcopum, ut meminerat Flodoardus,* pro ſuæ ſanctitatis ac ſapientiæ reverentia, per interventionem Lotharii imperatoris, Pallium ad quotidianum ſuſcepiſſe uſum à quarto Leone Papa, à quo jam aliud perceperat, in deſignatis ſibi ſolennitatibus debitè fruendum. Quem quotidianum Pallii uſum nulli umquam archiepiſcopo ſe conceſſiſſe, vel deinceps conceſſurum eſſe idem Papa in epiſtola tunc ad eum directa teſtatur. *Hæc tam ſpecioſè quam falſo, auctore Flodoardo, tradita, per multa ſecula admiſſa ſunt, donec Cardinalis Bona conceſſionem illam commentitiam eſſe demonſtravit, uti pluribus deducit Franciſcus Pagius in Breviario num.* 10 ; *ut hîc certe carpendus non ſit Anaſtaſius, quod fictitiam hiſtoriam Vitæ* S. Leonis *non inſeruerit. Ceterum facile æquivocationis aliquid latere poſſe in verbis Flodoardi, fallor ſi ex Diſſertatione hiſtorica poſthuma D. Theodorici Ruinart non colligatur : ipſum vide de Pallio archiepiſcopali fuſius diſputantem.*

F

Poterat de Alfredo meminiſſe.

25 *Notavit item poſt alios laudatus Pagius pag.* 68, *Alfredum ſeu Ælfredum occidentalium regem, Ethelwolfi filium,* Leonis IV *tempore Romam adveniſſe anno* 853, *Aſſeri verba proferens, quibus &* in regem unctum *&* in filium adoptionis *à ſancto Pontifice* acceptum *confirmat. Quæ licet vera ſint, non ſatis appoſitè deſcribuntur, dum Alfredus ferme ut vir depingitur, qui tum adhuc puer admodum ſeu infans erat, natus primum anno* 849, *quemadmodum ad eum annum fuſius & dilucidius explicat noſter Alfordus in Annalibus eccleſiæ Anglicanæ, cetera omnia eo ſpectantia diligenter proſecutus ad annum primo citatum* 853 *num.* 4. *Poſt reditum vero Alfredi eamdem peregrinationem inſtituiſſe Ethelwolfum parentem, Romamque cum eodemmet filio perveniſſe, vivo adhuc Leone, pluribus demonſtrare incipit Alfordus anno proxime ſequenti* 854 ; *decimam à rege conceſſam deſcribens, donaque ab ipſo* Leoni *oblata, quæ ex Anaſtaſio educit anno* 855, *ubi rectè ait, latêre Ethelwolfum ſub* regis Lazarum *nomine, quod in corrupto Anaſtaſii exemplo legit*

Baro-

A *Baronius, quem longe melius regem* Saxonum *appellat utraque Anaſtaſii editio in Benedicto III ſub finem. Porro cetera etiam Etheluolfi aliorumque regum Anglorum præclara in Eccleſiam merita ab Alfordo prædicata invenies, confutataque Magdeburgenſium Centuriatorum commenta: ſatis hic nobis eſt eum fontem aſſignare, quem non pigebit conſuluiſſe.*

Externa alia Gallica aut Germanica non attigit.

26 *Ad Franciam denuo pertinent quæ de celebri ſynodo Sueſſionenſi, in Ebonis clericorumque ab eo ordinatorum cauſa, apud Baronium, utrumque Pagium & alios vulgatiſſima ſunt, quæque fruſtra quis miretur ab Anaſtaſio non fuiſſe commemorata, ut qui vix extra urbis Romanæ ſeptà, certè ultra ſtatus eccleſiaſtici terminos hiſtoriam ſuam extenderit. Rurſus quæ eidem ſancto Pontifici cum Nomenoio Britanno difficultates intervenerint, eadem ratione ab Anaſtaſio omiſſæ ſunt, à me hic pluribus non exponendæ, uti nec varia alia geſta in Baronii Annalibus notiſſima. Non pigebit tamen paucis adjungere quod ex Mabillonio adſent Pagius junior, nempe præter Pallium ad S. Anſcharium Hamburgenſem, cujus Acta* III *Februarii diligentiſſimè illuſtravit Henſchenius, à Gregorio IV miſſum, conceſſiſſe* S. Leonem ornari caput ejus mitra & portari ante ipſum crucem, *quod argumento eſſe volunt, cuivis epiſcopo, citra privilegium, non licuiſſe mitrâ, quam alii cidarim, alii laminam vocant, caput ornare, quæ adductis exemplis magis illuſtrat Breviarii auctor, de mitræ recepto in Eccleſia uſu ejuſque antiquitate alia ſubjungens, quæ apud ipſum & alios videri poſſunt: nos jam cetera quæ ad* S. Leonis *Vitam, ejuſque ſcriptorem pertinent proſequemur.*

B

§ IV. Vita S. Leonis an vere ab Anaſtaſio ſcripta; fabula Papiſſæ; & innumera dona eccleſiis collata.

Solius ſtyli cauſa rejiciendus non eſt Anaſtaſius.

C

S. *Leonis Vitam nec preſsè, nec eleganter, nec ſatis ordinate aut honorificè ſcriptam, à multis pridem & proximè à nobis obſervatum eſt; neque poteſt non obſervari ab eo qui ipſam nonnullaſque conſimiles in Anaſtaſio paulo attentius legerit. Præterquam quod largitiones & dona magis, ut dicebamus, quam geſtorum ſeriem ordine deſcribat, ac neſcio quam adulatoriam rationem affectet numquam appellandi Pontificem quin novis eum ornet encomiis ſeu prædicatis, adeo ut paucis numeris eum triginta ferme diverſis titulis exornet;* beatiſſimi, inſignis & præclari Antiſtitis, pii, ſolertiſſimi & beatiſſimi Pontificis, prudentiſſimi & almifici Præſulis, à Deo protecti, venerabilis, magnifici, præcipui, à Deo amabilis, præclariſſimi, ſanctiſſimi & coangelici, magnanimi, mitiſſimi atque acuti in omnibus, piis moribus ſacriſque peror-nati *&c. Hujuſmodi formulæ identidem recantatæ & ad ſingulos numeros repetitæ ſtylum redolent, ut mitiſſime dicam, nonnihil hyperbolicum & ſtudiosè contortum, atque à recto ſcribendi genere abhorrentem; quamquam de cetero phraſes illæ tantopere vituperari non debeant, quoties de ſupremo Eccleſiæ capite loquendum eſt, ut ſi præterea nihil obſit, iſtius temporis Pontificum hiſtoria Anaſtaſio abroganda non ſit.*

28 *Ceterum ut ſincere & candide rem ediſſeram, diſſimulandum non eſt, alia etiam mihi diſplicere quæ Anaſtaſium non ſatis ſapiunt, verumtamen non eo uſque ut auctorem ſuppoſititium, ficlum aut nullum exiſtimem, quod neſcio qua fronte cudant, recudant & inculcent errantes fratres noſtri, eo ferme ſolo intuitu, ut ſuper operis ejus ruinas ſtultiſſimam Papiſſæ feminæ fabellam, ſexcenties exſufflatam, reſtaurent, eamque ad fatigatas jam pridem aures ogganire non deſinant; qua in re ad battologiam uſque deſudavit nuperus bibliographus apoſtata, per integra novem capita tom. 2 a col. 250 ad 306, quæ fallor an quis abſque minori, quam quod mihi attulere, tædio poſſit decurrere. Cramben à Spanheimio recoctam, equidem ius facile digerendam relinquam qui exſuccis hujuſmodi ſiliquis delectantur, gaudentque turbati cerebri inficeta deliria relegere; nimirum, inter alia, Societatis noſtræ homines non ſolum poſſe, ſed religionis voto debere mentiri, ferme dicerent pejerare* in gratiam Romanæ Eccleſiæ & ad majorem Dei gloriam. *Inſigne enimvero epiphonema! quod necdum noverat bonus ille, dum ab annis ferme quadraginta primum ſuum de librorum peritia ſpecimen ederet, primatique ſuo Tellerio de everſis Calviniſticis fanis epinicion caneret: unde cum veſte & fide eam quoque humanitatem exuiſſe videtur, quam præfationis pagella penultima tam accurate viſus eſt commendare. Uſque adeo verum eſt, bonorum præceptorum plenos, ab iiſmet primos ſæpe deflectere.*

AUCTOR. J. B. S. *neque ex ipſo recte exuitur ſtulta Joannæ Papiſſæ fabula.*

E

ſexcenties jam convulſa & obtrita.

29 *Ad Anaſtaſium ſeu potius ad ipſum de Vitis Pontificum opus quod attinet, fruſtra id hactenus vellicarunt, aut porro arietare pergent inſulſiſſimæ Papiſſæ Anglo germanicæ amaſii, rectius cum aliis dicamus* ϖαϖισσομανῆντες, *quos præjudicata opinione excæcatos eſſe oportet, ſi poſt convulſas obtritaſque toties pueriles ſuas nænias, vaniſſimo idolo thura adolere non ceſſent; poſtquam ſcurrilis phantaſmatis cœnotaphium ita evertit Labbeus, ita Majores noſtri & plurimi alii viri eruditiſſimi vel cineres ipſos diſperſere, ut in fumum abiiſſe ſcommata & dicteria omnia moderatiores acatholici diffiteri hodie non poſſint, ut jam Blondelli Calviniſtæ anacriſim hic taceam, quâ vel umbra monſtri iſtius penitus diſpulſa eſt. Sit autem Anaſtaſius prædicti operis auctor, ſit alius, ſint plures, tantumdem evicerint magni blaterones, ſi non alia quam corrupta ejus, Mariani ac Martini Poloni exemplaria pergant oggerere. Et vero plures fuiſſe Vitarum Romanorum Pontificum ſcriptores, ſatis declaravit Ciampinus, Examinis jui variis ſectionibus, ad quas & ad totum reliquum ejus opuſculum eos remittimus, quibus plura noſſe lubet de famoſa circa ſæpedictum librum controverſia, à nobis hic ſolum obiter tacta, non omiſſuris ea quæ in Vita Leonis IV Anaſtaſio tribui poſſe non videntur.*

F

An S. Leonis Vitam ſcripſerit, prout jam exſtat;

30 *Laudati Ciampini parallela ſect. 4 & 5 ad manum ſunt, neque diffitcor, rectiſſime ipſum plurima conjectaſſe in ordine ad ſtylum diſpoſitionemque conſimilem in iis potius enarrandis, quæ ad incredibilem prope munificentiam ſpectant, quam ad aliquam ſanctiſſimi Pontificis geſtorum hiſtoriam, quorum partem non modicam præteritam fuiſſe, jam ſatis oſtenſum eſt. Facile itaque conceſſerim, Anaſtaſium pleraque notaſſe, quæ ut oculatus teſtis in chartam conjicere potuit, utpote bibliothecarius & forte ipſiuſmet* S. Leonis *ſecretarius; at non pari facilitate inducor ut credam, non acceſſiſſe manum aliam quæ Anaſtaſii commentarios defloraverit & ſuo modo digeſſerit. Suadet id mihi quidem modus ſcribendi Anaſtaſio viro doctiſſimo*

AUCTORE J. B. S.

non satis dignus, suadent item modi loquendi, qui plane insinuant, posteriorem illum non nisi collectorem fuisse eorum quæ ab Anastasio scripta repererat, ut patet ex Vita hîc à nobis recusâ num. 61; ubi ita legitur: Verum ne post hæc, quæ superius veraci testimonio ceteriſque schematibus dilucidata atque conscripta sunt, silentio, quod minimè convenit, cetera transeamus, libet alia beatissimi Papæ opera, potenti Jesu Christi opitulante clementia facta, quamvis plurima, tamen luce clarius indicare. *Non videtur ita scripturus Anastasius, qui omnibus* S. Leonis *gestis præsens interfuit.*

sunt quæ dubium reddere videantur:

31 *Id ipsum magis etiam suadet modus loquendi quo rem diu ante actam insinuat num. 79, hisce verbis:* Idem vero præclarus & almificus Præsul, superna protectus dextra, usque in Dei servitio sincero perseverans animo, post multas bonas actiones, beati Silvestri & Martini ecclesiam; quam Domnus Sergius prædecessor ejus noviter ab imis ædificaverat, multis quidem pulchrisque decoravit ac depinxit coloribus, cujus etiam pulchritudo magnam usque hodie humanis oculis admirationem præstat. *Fallor vehementer si hæc ita*

B *scribere potuit ipse Anastasius*, S. Leonis *æqualis, & rerum omnium gestarum oculatissimus testis. Scio quid reponi possit, nimirum sub finem vitæ, quam fortasse ad octogesimum usque istius seculi annum protraxerit, scribere potuisse Anastasium; sic ut ibi de re totis viginti & amplius annis ante peracta meminerit. At vel sic fatearis necesse est, non tam fuisse colores istos, ut post tantillum tempus, ecclesiæ istius* pulchritudo humanis oculis *tantam* admirationem præstaret. *Ita equidem censeo, non agre laturus, si data forte alius arrideat, salvarique eo pacto possit Anastasii auctoritas, cui & hic locus vindicetur. Fidem liberavi, ea candide observando adducendoque, quæ mihi in* S. Leonis *Vita displicere fassus sum.*

ea ipsius tamen scriptis compositam credimus.

32 *Utcumque tamen ea habeant, id certum est, non alia* S. Leonis *Acta supereſſe, præter sæpe dictam Vitam ab Anastasio, vel sub ejus nomine nobis relictam, eo certe titulo æstimandam, quod Romæ tum præsens oculis ipse suis singula perspexerit, gestorum omnium testis, quæ si non omnino ordinasse aut digessisse, saltem certo annotasse censendus est. Qui quis vero ultimam quodammodo manum adjecerit, id desiderari passus est, quod*

C *inordinate multa transposuerit, huc illuc sæpius & ad eadem templa recurrens; lectori gratius facturus, si semel ecclesias circumiens, quid singulis factum datumque, ordine commemorasset. Quæ Papebrochium moviſſe existimo, ut longam ejus de S. Leone III narrationem, in varias partes sectam referret, ut ipse ad* XII *Junii supra citatum non obscurè insinuat* § 9 *num.* 74. Prolixissimum suum tractatum, *inquit*, implevit. recensendis..... operibus præclaris, nec non enumerandis donariis, identidem per ecclesias erogatis, quæ cuncta longum esset tædiosumque transcribere. *Subdit autem se* præstantiora aliqua *dumtaxat* seligere, unde fiat de reliquis conjectura. *Non abs re, fateor; ut ad sequendam eamdem rationem mè tantum non impulerit. Verum cum alia non pauca minoris, quam hæc sint, momenti in Actis nostris locum occupent, non putavi vel hasce tædiosiores Anastasii narrationes nobis prætereundas, quamquam minutias singulas illustrare aut operosius explicare animus non sit; sufficiat nota capiti secundo subjecta, ut ad reliquorum intelligentiam curiosiores* D *lectores abunde præparentur.*

Prodigiosa S. Leonis liberalitas,

33 *Liceat demum oculos attentius conjicere in prodigiosam illam* S. Leonis *in tam diversas, atque ab Urbe etiam remotas ecclesias expressam ab Anastasio liberalitatem, ubi nihilominus aliqua prætermisse videtur quæ Maphæus Vegius recenset in tractatu de basilica S. Petri Vaticana, tomo nostro* VII *Junii pag.* 71, *unde solum num.* 61 *hîc describo:* Nunc ad Leonis IV liberalitatem, unde necessario digressi sumus, revertamur; non contentus is tam insignibus sacrorum ornamentis, communi etiam canonicorum utilitati & commodo, quo melius ferventiusque divinis intenderent Officiis, consultum provisumque quam maximè iri studuit. Nam Bucenia castrum, quod proprii erat patrimonii, illis donavit, pari modo & ecclesiam Salvatoris, quæ sita est in Terrione, quam & ad sepulturam peregrinorum omnium Ultramontanorum erexerat, nec non & ecclesiam S. Justini, sitam in monte Sac- E corum, quam & ad peregrinos omnes Latinos sepeliendos extruxerat; ecclesiam quoque S. Peregrini quæ non longe distat à porta Viridaria, ac ecclesiam B. Mariæ in Palazolo, & S. Georgii martyris, quæ post S. Petrum posita erat: atque hæc omnia cum fructibus ac ceteris omnibus, quæ ad eam pertinent; cum & multa, omnia tamen eis contulerit: sed hæc tantum ex omnibus, quæ certiora apparuerunt, referenda dignius existimavi.

criticorum de auri eo tempore raritate, scrupulos evellit.

34 *Plura in eo tractatu videri possunt, quorum tamen pleraque retulit Anastasius. Porro de ædificatis, fundatis, restauratis, innumerisque donis ditatis ecclesiis, ea me apud Anastasium legere fateor, quæ non nisi ægrè assensum extorquent, ut inter cetera verum* S. Leonis *miraculum dici possit, tam immensum pondus auri argentique ab eo Romæ, solo octennii spatio, colligi potuisse, etiam proximè post immanem illam rapacissimorum Saracenorum illatam Urbi stragem & vastitatem, quam idem Anastasius non uno loco commemoravit. Nolui equidem tam immensarum expensarum calculos subducere, ne res incredibiles asseruisse videretur. S. Leonis III munerum summam inivit Papebrochius, quia haud minorem à nostro* S. Leone *munifice profusam, non obscurè* F *pateret, si auri argentique libræ clarius exprimerentur. Habent hîc quod mirentur, ut alibi etiam diximus, & quo ideas suas tandem per corrigant, qui tantam auri atque argenti, præ nostris hisce seculis raritatem, per ea tempora inducunt, dum unum* S. Leonem *& ea tempestate, & brevi pontificatus sui tempore, ea contuliſse observant, quæ hoc nostro seculo quis comparare vix in animum anderet inducere. Jam Anastasium loquentem audiamus.*

VITA

A

VITA

Ex Anastasio Bibliothecario.

EDITIONIS FABROTTI.

CAPUT I.

Sancti Leonis, doctrina & virtute eximii, ad sacerdotium atque inde ad summum pontificatum exaltatio.

Eximiis ornatus virtutibus, * *Aliàs* Radulpho. B

LEo IV natione Romanus, ex patre Rodoaldo *, sedit annos octo, menses tres, dies quinque. Hic adeo Catholicus, atque Apostolicus vir multæ patientiæ, multæque humilitatis extitit, largus, pius, innocens sive benignus, amator justitiæ, & plebis ferventissimus gubernator, divinarum quoque scripturarum indeficiens perscrutator, vigiliis & orationibus semper intentus: in cujus etiam beatissimo pectore, juxta illud, quod in sancto Euangelio legitur, & serpentis astutia, & simplicitas inhabitabat columbæ. Erat enim totius sanctitatis decore repletus: amator enim religiosorum hominum, Deoque in omnibus assidue famulantium, nutritor pauperum, & contemptor sui.

& in monasterio probè institutus,

2 Hic primum à parentibus ob studia litterarum in monasterium beati Martini confessoris Christi, quod foris muros hujus civitatis Romanæ juxta ecclesiam beati Petri Apostoli situm est, quousque sacras litteras plenitus disceret, sponte concessit: ubi non solum litteras didicit, verum etiam in studio sanctæ conversationis, non quasi puer, sicut tunc erat, sed velut perfectus monachus manfit; cujus etiam piæ conversationis exemplo alii sub eodem monachico degentes ritu omnipotenti Domino plus devotè serviebant, eratque cum illis quasi unus ex illis *a*.

a

à Gregorio IV clero adscribitur, C

3 Et quoniam civitas supra montem posita abscondi non potest, sic neque hujus rumor Sanctissimi viri diu occultus existere potuit. Fama illius, sive sanctitatis opinio huc illuc luce clarius divulgata est, atque multorum relatione fidelium ad aures pontificalis quondam beatissimi Patris, & Papæ Gregorii *b* mox festino relatu occurrit, cui cum tantæ fuisset castitatis, dignæque conversationis magisterium enarratum, illico eum ex monasterio, quo pie degebat, exire jubens, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium perduxit: atque ut in suo semper servitio familiariter permaneret, in Lateranensi patriarchio esse præcepit.

b

& à Sergio II sacerdotio initiatur;

4 Subdiaconum quoque eum ob suæ famam vitæ laudabilis fecit: qui tamen quamvis locum mutaret, vel ordinem, tamen vitam moresque suos plusquam prius in summi Creatoris nostri servitio regulariter constrinxit, bonisque multiplicavit operibus. Defuncto autem hujus sacratissimæ sedis Papa Gregorio, tunc Sergius archipresbyter sanctæ Ecclesiæ Præsul effectus, hunc de quo superius nonnulla retulimus, Leonem videlicet beatissimum Papam, presbyterum consecravit, eique titulum sanctorum quatuor Coronatorum largitus est.

EX EDIT. FABROT.

eidemque, Romanis rebus afflictissimis,

5 In quo dum bonis polleret moribus, ibique indigentibus necessaria ministraret, peregrinos, ac pauperes, minusque habentes non solum verbo, immo etiam corporalibus alimoniis refoveret, is qui tunc præerat Sergius Romanæ Sedis Antistes ex præsenti vita subtractus est, sub cujus etiam tempore ecclesiæ beatissimorum principum Petri & Pauli à Saracenis funditus deprædatæ sunt. Quia igitur calamitate sive miseria omnis Romanorum vigor elanguit, atque contritus est hoc facto, universa concio Romanorum ex duobus casibus, vel periculis, videlicet de repentina morte Pontificis, & devastatione, quæ facta fuerat in ecclesiis sanctis, cunctorumque finibus Romanorum, fatebatur se nullatenus evadere mortis periculum posse.

vel ipso obitûs die successor cogitur, E

6 Cumque pari devotione, communique consilio universi Romani proceres de futuro cogitarent Pontifice, ut quis esset, qui tam sanctum & inviolabilem locum cum omnipotentis Dei timore regere, vel gubernare potuisset, confestim fama beatissimi Præsulis, simul & meritum, ab omnibus patefacta est, totamque per Urbem diffusa: necdum enim is, qui obierat, pontifex ad sepulturam debitam fuerat deportatus, & ecce omnes à novissimo usque ad primum una voce, una simulque concordia Leonem venerabilem presbyterum sibi futurum Pontificem flagitarunt; & quod nullum super se alium habere vellent Præsulem, nisi hunc, de quo crebro dictum est, multis conjurationibus, ac vocibus fatebantur. Quorum incunctanter omnium credimus corda ad hunc expetendum non aliud nisi amor divinus, & divinæ virtutis inflammavit & univit clementia.

ac sine morâ ex sua ecclesia raptus,

7 Tunc omnes, ut superius adnotatum est, pergentes cum gaudio multæ aviditatis lætitia ad ecclesiam, in qua degebat, beatorum quatuor Coronatorum, eum coactum, invitumque exinde abstrahentes, cum hymnis laudibusque præcipuis ad Lateranense patriarchium perduxerunt: qui morem conservantes antiquum omnes osculati sunt pedes. F Quanta autem in ejus pontificali electione concordia, vel unanimitas fuerit, nullus breviter enarrare hominum potest. Quid autem electionis suæ tempore, Apostolorum suffragiis suisque sanctis intervenientibus precibus, de Saracenis illis, qui tam nefarium scelus commiserunt, divina virtus peregerit, hoc inconveniens, aut reprehensibile non est, sive ob futurorum, sive timorem; sive memoriam præsentibus litteris adnotare.

Saraceni à prius tempestate attriti, consecrantur.

8 Omnes enim cum vellent iniquitatis, ac deprædationis scelere perpetrato, ad Africanam, qua venerant regionem revertere, vasto maris pelago vi ventorum, procellarumque, sicut certa relatione cognovimus, Deo permittente, demersi sunt, antiquumque illud Ægyptiorum miraculum ecce noviter Apostolorum meruit oratio obtinere. Romani quoque, ut diximus, novi electione Pontificis congaudentes, cœperunt iterum non mediocriter contristari, eo quod sine imperiali non audebant auctoritate futurum consecrare Pontificem, periculumque Romanæ urbis maxime metuebant, ne iterum

EX EDIT. FABROT. rum ut olim, aliis ab hoſtibus fuiſſet obſeſſa. Hoc timore, & futuro caſu perterriti eum ſine permiſſu Principis Præſulem conſecraverunt *c*, fidem quoque illius ſive honorem poſt Deum per omnia, & in omnibus conſervantes.

c

ANNOTATA.

a *Rectè dicitur* quaſi unus ex illis; *aſt* monachum *fuiſſe, inde ſibi temere perſuaſerunt ſcriptores aliqui, ut in Commentario prævio oſtendimus.*

b *Nempe* Gregorii IV, *cui ſucceſſit Sergius II, & huic* S. Leo IV.

c *De hac conſecratione aliiſque eo ſpectantibus in Commentario abunde diſputatum. In deſcribenda Saracenorum illata acceptaque clade claritatem deſiderari paſſus eſt Anaſtaſius.*

CAPUT II.

B

Summa ejus in eccleſias liberalitas; terræ motus; ſanctio obſervanda circa Presbyterium; & multorum inſtauratio.

JAm quia humanus exiſtimare non ſufficit arbiter, nec hoc referre prævalet, quantæ bonitatis, ac pietatis hic beatiſſimus extitit Pontifex, redeamus ad ea quæ fretus Dei amore, Sanctorum eccleſiis obtulit, & à primo Pontificatus ſui exordio enarremus. Hic vero inſignis, & præclarus Antiſtes, ſuperno amore exardeſcens, obtulit in baſilica beati Petri Apoſtoli coronam ex argento puriſſimo unam penſantem libras viginti & quatuor. Gabathas *a* interraſiles duas pens. libras duas. Vela ſeptem, duo quidem de fundato, & alia duo de ſtauraci, & tria de ſpaniſco. Obtulit vero ibidem ad ſplendorem, & gloriam ipſius venerandæ baſilicæ cortinam Alexandrinam miræ pulchritudinis unam, habentem hiſtoriam pavonum portantium deſuper homines, & aliam hiſtoriam Aquilarum, rotarumque & avium cum arboribus. Ipſe vero egregius, & prudentiſſimus Papa obtulit in baſilica ſanctorum quatuor Coronatorum, in qua ſacerdotii ſui ſolertiſſime functus eſt officium, caniſtra de argento puriſſimo tria pens. libras....

Dona eccleſiis oblata, ac primùm S. Petri;

a

C

10 Aquamanile ſimiliter de argento mundiſſimo par unum, canthara cum thymiamaterio, id eſt penſan. libras.... vela de fundato, quæ ad nitorem ipſius in arcu videntur eccleſiæ pendere duodecim. Item vela ſerica alba triginta & quatuor. Fecit vero in eadem baſilica ad ſplendorem ſacri altaris veſtem holoſericam habentem periclyſin de chryſoclavo, & aliam veſtem albam cum roſis habentem rotas ſeptem, & in medio tabulam de chryſoclavo cum effigie hominis gerentis in capite gemmas praſicas quinque: item veſtem albam de chryſoclavo cum rotis ſex. Fecit autem in jam dicta baſilica ad honorem & gloriam ſacri altaris vela habentia cruces, & gammadias de chryſoclavo, & gemmis, ac bullis aureis XXXIII: velum acupictile habens hominis effigiem ſedentis ſuper pavonem unum. Item vela habentia hiſtoriam ſanctæ Dei Genitricis. Tria item vela alia, fundata quatuordecim, & alia cum veſte de blattin duo.

Item quatuor Coronatorum;

D

11 Ipſe quidem eximius, & beatiſſimus Papa fecit in baſilica ſanctæ Dei Genitricis, quæ ponitur in vico, qui nuncupatur Sardorum, veſtem de fundato habentem hiſtoriam ſanctæ Dei Genitricis de chryſoclavo cum prophetis. Ipſe vero à Deo amabilis & prudentiſſimus Papa ſedilia in ingreſſu marmoribus patriarchii conſtruxit, quæ nullus Pontificum ut perficeret arbitratus eſt. Nam & ſolarium, quod beatæ memoriæ Leo tertius Papa conſtruxerat, cum præ nimia vetuſtate fractis trabibus in ruinis cerneretur, everſum, noviter pulchrius in meliorem ſpeciem reſtauravit.

tum eccleſiæ S. Mariæ.

12 Hic quidem inſignis, & pius Antiſtes in baſilica beati Pauli Apoſtoli, ſuperno fretus amore, veſpertinas publicè à cuncto clero & ſchola conſtituit die natalis ejus pſalli laudes. Hujus beati tempore Præſulis terræ motus in urbe Romana per indictionem factus eſt decimam *, ita ut omnia elementa concuſſa viderentur ab omnibus. Ipſe jam ſæpe fatus, & ſolertiſſimus Pontifex, ſecundum antiquam conſuetudinem, canonica auctoritate decrevit, atque conſtituit, ut dum ſacra Miſſarum ſolennia in eccleſia celebrantur, nullus ex laicis in presbyterio *b* ſtare, vel ſedere, aut ingredi præſumat, niſi tantum ſacra plebs, quæ in adminiſtratione ſacri officii conſtituta videtur. Ipſe quidem beatiſſimus Pontifex poſt cædem, & deprædationem læve gentis Agarenorum, quam in ſanctorum Apoſtolorum eccleſiis peregerunt, ad reſtaurationem ipſarum quotidie animum prætendebat, quatenus omnia, quæ ab impiis manibus ablata fuerant repararet, ſperans æternæ futuræ retributionis mercedem.

Poſt terræ motum presbyterii decori conſulit.

R

* 847

b

13 Quam ob rem obtulit in baſilica beati Petri Apoſtoli buttonem *c* de argento puriſſimo cum gabathis argenteis pendentibus in catenulis ſeptem. Fecit autem ad illuminationem ipſius baſilicæ rete ahenum cum caniſtris argenteis decem & ſeptem. Nam & farum * miræ magnitudinis ad ſplendorem & gloriam ſæpius memoratæ eccleſiæ repararavit; in qua etiam obtulit coronam de argento mundiſſimo penſan. libras..... Vela de fundato, quæ in ambitu ſacri altaris pulchriora pendent viginti quinque. Item vela Leonum habentia hiſtorias quæ ante veſtibulum ſacræ confeſſionis cernuntur pendere decem: & alia vela de fundato, quæ inter columnas ipſius venerandæ baſilicæ dextra, lævaque coruſcant quadraginta & ſex. Item vela de fundato, quæ in arcu ad ornatum, & decorationem presbyterii pendent triginta & tria. Verumtamen & alia vela de fundato, quæ in diverſis ejuſdem baſilicæ locis ipſe almificus Papa conſtituit pendere decem octo, & alia item vela, quæ ante januas ſacræ baſilicæ pendent quatuor.

multa denuo conferens baſilicæ S. Petri, c

F

* *alias* pharum

14 Hic vero inſignis & prudentiſſimus Præſul, ſuperno fretus amore, fecit in baſilica ſanctorum quatuor martyrum Coronatorum veſtem de chryſoclavo habentem hiſtoriam reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, atque effigies prædictorum martyrum, & ipſius almi-

Quatuor Coronatorum,

A almifici præſulis. Hujus enim præfati almifici Præſulis animus tantum divino fulgebat amore, ut ea, quæ pridem ex beati Petri Apoſtoli eccleſia ab impiis manibus innumerabilia fuerant bona ablata, ſuo præcipuo tempore libente voluit pectore omnia noviter reſtaurare. Idcirco ad decus, & honorem ipſius prædictæ eccleſiæ fecit coronas ex argento puriſſimo miro compoſitas opere duas pendentes in catenulis argenteis cum gemmis, & bullis deauratis penſan. una libras centum, triginta & duas, & alia centum & triginta & ſeptem: & aliam ſimili modo habentem quadraginta. Et quia divino ſemper erat munere perornatus, dignamque de omnibus curam & ſolicitudinem habere ſtudebat feliciter, fecit in oratorio ſancti Andreæ Apoſtoli ad ſanctum Petrum vela majora de fundato duo, & alia minora quinque ornata in circuitu de blattin.

15 Ipſe verò à Deo protectus venerabilis & præclarus Pontifex fecit in monaſterio ſancti Anaſtaſii, pro æterna animæ ſuæ redemptione, veſtem ſericam de fundato unam habentem hiſtoriam Aquilarum: ſimiliter & vela de fundato duo compta in circuitu de blattin: ſimili modo fecit in monaſterio ſanctæ Praxedis veſtem de fundato unam. Hic quoque prædictus Præſul à die, qua, divina fretus potentia, ſacram Apoſtoli Petri Sedem omni benignitate conſcendit, mox de priſcis vel antiquis ſacri palatii uſibus, atque ordinibus, qui ſub prædeceſſorum ſuorum Pontificum tempora erupti, atque diverſa conſuetudine fuerant deleti, ideo ad ſuæ memoriam ſanctitatis univerſos reducere, vel in meliorem ſtatum, quam nuper fuerant, omnia libenti animo ordinare avide conatus eſt.

& S. Anaſtaſii; tum ſacri palatii uſus reſtituens, B

16 Nam & accubitum *d*, quod dominus Leo bonæ memoriæ tertius Papa à fundamentis conſtruxerat, & omnia ornamenta, quæ ibi paraverat præ nimia vetuſtate, & oblivione anteceſſorum Pontificum deleta ſunt, & in die natalis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſecundum carnem tam Dominus Gregorius, quam & Dominus Sergius ſanctæ recordationis ibidem minime epulabantur, iſque vero beatiſſimus, & ſummus Præſul Leo quartus cum gaudio, & nimia delectatione omnia ornamenta, ſive alimenta, quæ inde delata fuerant, noviter reparavit, & ad uſum priſtinum magnificè revocavit.

d aliaque reſtaurans, C

17 Nec non & crucem ex auro puriſſimo gemmis ornatam, quam Carolus *e* piæ memoriæ imperator Francorum, & Romanorum in baſilica Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, quæ Conſtantiniana nuncupatur, temporibus Domini Leonis ſanctæ recordationis tertii Papæ obtulerat, quæ mos erat, ut in lætaniis ante ſacratiſſimum Pontificem ipſa præcederet, & ſic permanſit uſque ad tempus ſanctæ recordationis Domini Paſchalis Papæ, unde diabolica ſuggeſtione, atque inſtigatione à malis extorta eſt, & à latronibus nocte furtim ablata, & nullus deinceps prædeceſſorum Pontificum tam Domnus Paſchalis, quam Domnus Eugenius, ſive Domnus Valentinus, ſive Domnus Gregorius, nec non & Domnus Sergius recordatus fuerit, ut eam reſtauraret, & ad uſum ſanctæ Dei Romanæ Eccleſiæ repararet: ſed iſdem præfatus, & magnificus Præſul fecit ex auro puriſſimo, & miræ magnitudinis margaritis, & gemmis hyacinthinis, & praſinis utiliter ornavit, & ad uſum priſtinum ſanctæ Dei Genitricis Romanæ Eccleſiæ mirifice decoravit. *etiam pretioſiſſimam Caroli M crucem.* *e*

EX EDIT. FABROT.

ANNOTATA.

a *Audis hîc* gabathas interaſiles, vela de fundato, de ſtauraci, de Spaniſco, cortinam Alexandrinam, caniſtra: *mox verò* aquamanile, canthara cum thymiamaterio, *tum* vela ſerica alba, veſtem holoſericam habentem periclyſim de chryſoclavo, *& aliam* veſtem albam cum roſis, habentem roſas ſeptem, gemmas praſicas, *ſeu coloris viridis &c., quibus accedunt ſimilia ſexcenta alia verba, ſæpe peregrina & ferme græcobarbara, per plures Pontificum Vitas diſperſa, quæ nec Anaſtaſius ipſe, nec ejus editores Albinus in ſua Moguntina anno* 1602, *nec Fabrottus in Pariſienſi* 1649 *impreſſione explicare curarunt, tametſi poſtremus gloſſarium ſponderit, longe utilius futurum, quam innumeræ ignotorum codicum lectiones variantes, non tam neceſſariæ, neque tam promptè & toties à lectoribus conſulendæ. Eorum defectum ex parte jam ſuppleverat Onuphrius Panvinius in Interpretatione vocum obſcurarum eccleſiaſticarum; ſed uberius id præſtitere fratres Dominicus & Carolus Magrii ſeu Macrii in Hierolexico ſeu dictionario ſacro, ad voces iſtas omnes exponendas plane opportuno, ut ei labori ſuperſederi à nobis poſſit, ne obſervationes noſtræ totum Vitæ hujus textum longè ſuperent. Breviores ſunt Altaſerræ notationes, operi ipſi, ſi recudatur, omnino adjiciendæ.* E

Quibus prædicta ad manum non ſunt, Cangium, aut alios adire poterunt; aut ut viciniora aſſignem, præcipua quæque non indiligenter proſecutus eſt Fanningus noſter, ſingula ferme dona ſeu munera ſacra, ſive in locis, ut puta presbyterio, ciboriis & oraculis (*quæ nunc chorum, tabernacula & ſacella dixeris*) *ſive in* velis de blattin & chryſoclavo, veſtibus gemmadiis *&c., ſive demum in luminaribus, ad claſſes ſuas reducens explicanſque in tractatu de Baſilica Vaticana tomo* VII *Junii, tribus longis paragraphis* 7, 8 *&* 9, *à pag.* 124 *ad* 131; *ne altum hic agere velle videamur. Ut de ſola poſtrema claſſe dicam; habes iſtic* pharos & lychnuchos *omnis generis:* luminatoria, retia, caniſtra, coronata, turrita, phara canthara, cum lucernis & cerapto, lectoria, columnas, arcus, ceroſtatas *cum* lucernis bimixis, delphinos, cantharos, gabathas anaglyphas, liliatas, columellatas, fundatas, interraſiles, anecteas, electrinas, ſaxiſcas, caniſtra henneaforia & hexaforia; *quæ hic in ſpecimen exhibita ſufficere exiſtimo, ut pro ceteris facile ſit conjecturam facere, eaque in citatis jam auctoribus curioſius examinare.* F

b *De* presbyterio *fuſius agunt citati ſcriptores cum Altaſerra; tu videſis Fanningum à pag.* 126 *ad* 128, *& pag.* 132.

c *Aliàs* butronem, *de quo notat Altaſerra, eſſe* cupam, *Magrius* ſcyphum *ſeu* vas concavum, *cujus & figuram repræſentat, vocatque* buttonem. *Pro ſequentibus rurſus ad Fanningum recurre.*

d *De triclinio Leonis III in Actis non uno loco ſermo fuit. Videantur citata ejus monumenta* 12 *Jun.*

e *Et hoc & plura alia pretioſiſſima dona à Carolo Magno oblata, habes in Vita Leonis III pag.* 184 *editionis Moguntinæ, in Pariſienſi pag.* 126.

CA-

EX EDIT. FABROT.

CAPUT III.

Basiliscus fugatus; repressum incendium; dona alia variis ecclesiis oblata; & restituta monasteria; octava Assumptionis.

Infestum populo basiliscum,

HIc vero præcipuus & insignis Præsul divinarum Scripturarum in scientia, & eruditione probatissimus extitit prædicator, qui fama tantæ beatitudinis, atque sanctitatis claruit, ut in conspectu universi istius in Christo fundatæ Ecclesiæ populi miracula operaretur. In primo quidem pontificatus sui anno juxta basilicam beatæ Luciæ martyris, quæ in Orsea * sita est, in quibusdam tetris, abditisque cavernis diri generis serpens, qui basiliscus *a* Græcè, Latinè regulus dicitur, ortus est, qui flatu suo, ac visione omnes qui ad easdem properabant cavernas, celeriter necabat, mortisque tradebat periculo: ita ut omnes stupor, ac timor invaderet, serpentis virtutes mirantes, & cladem. Ipse vero beatissimus, & præclarus Pontifex hanc populi necem, audiensque perniciem, ad orationes se convertit, cum jejuniis Dominum deprecari non cessans, ut ab hujusmodi omnes interitu liberaret. Dum hæc agerentur, præclarus & celeberrimus dies advenit, in quo beatæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ Assumptio celebratur.

* *alias* Orphea: *Platina* Orthea.

a

B

precibus suis fugat;

19 Tunc præfatus & universalis Papa, à patriarchio cum hymnis, & canticis spiritalibus sancta præcedente icona, ad basilicam sancti Hadriani martyris, sicut mos est, propriis pedibus cum omni clero perrexit. De qua regressus cum omni fidelium cœtu ad basilicam beatæ Genitricis Dei, & Domini nostri Jesu Christi, quæ ad Præsepe dicitur, cum Dei laudibus, magna comitante caterva populi properabat. Qui cum pervenisset ad locum, in quo ipse sævissimus basiliscus tetris, ut jam superius diximus, jacebat cavernis, omnem clerum & populum stare præcepit, atque juxta easdem cavernas properans, super foramen ipsius ubi pestiferi flatus egrediebatur serpentis, intrepidus stetit & oculos ad cælum pariter tetendit, & palmas, Christumque, qui est super omnia Deus, profusis lacrymis deprecatus est, ut ab eodem loco diri serpentis genus sua potentia effugaret, &, data super populum oratione, Dei laudes ad basilicam, quam superius memoravimus, profectus est exhibere. Ab eodem vero die ipse pestifer basiliscus ita effugatus, atque ab ipsis projectus est antris, ut ultra in illis locis nulla læsionis ejus macula appareret.

C

atque sic incendium etiam restinguit.

20 Et aliud miraculum ipse almificus Papa perfecit, quod enarrare breviter inchoemus. In ipso, quod superius memoravimus, pontificii sui exordio Saxonum vicum validus ignis invasit, qui flammarum virtute cuncta comburere cœpit validius, ubi populorum multa congregata sunt agmina, quæ hujus incendii flammas volebant extinguere: sed ventorum flatibus altius extendebatur ignis in aëre, cuncta comburens, atque comminuens, ita ut propius beati Petri Principis Apostolorum basilicæ proveniret, Saxonum, Longobardorum domos, ac porticum concremans atque diripiens. Quo audito ipse beatissimus Pontifex anxius illuc celeri cursu profectus est, & obvius ante ignis impetum se præparavit, ac Dominum deprecari cœpit, ut ipsius incendii flammas extingueret, & crucis propriis faciens signaculum digitis, amplius ignis extendere flammas non potuit, sed beati virtutem ferre non valens Pontificis, extinctus flammas redegit in cinerem.

D

Dona ejusdem in ecclesia S. Petri,

21 Ipse vero à Deo amabilis & prudentissimus Papa fecit in basilica beati Petri Apostoli vela de fundato in circuitu compta de blattin, numero quadraginta quinque. Fecit autem isdem egregius Pontifex in monasterio sancti Martini, quod beati Petri basilicæ cohæret, ad laudem, & gloriam ipsius beati Martini oraculi miræ pulchritudinis vestem perfecit, habentem historiam superius memorati Sancti jacentis in lectulo, cum effigie Salvatoris nostri Jesu Christi Domini nostri. Simul effigiem sanctæ martyris Agathæ habentis ad pedes effigiem ipsius almi Pontificis, habentem gemmas hyacinthinas decem & septem. Item in eodem oratorio fecit vela quatuor; & unum quidem habens rotas de Chrysoclavo tres. Fecit idem in basilica sanctorum quatuor Fratrum, vestem de fundato unam habentem historiam ipsorum sanctorum Martyrum, & effigiem ipsius almi Præsulis habentem gemmas duodecim, similiter & vela de fundato quatuor.

E

SS. Coronatorum,

S. Petri,

22 Hic vero venerabilis & præclarus Pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli, nutritoris sui, canistrum interrasile de argento purissimo pen. lib. . . . . Ubi supra obtulit coronas de argento mundissimo pen. libras . . . . . Hic vero præclarissimus Papa, superno fretus amore, obtulit beato Petro Apostolo; ad splendorem & gloriam ipsius sanctissimæ basilicæ lucernam bimixyn de argento purissimo pensantem libras quadraginta quinque. Isdem beatissimus Præsul fecit in ecclesia beati Silvestri confessoris, atque pontificis, quæ ponitur in monte Soracte, vestem de fundato unam habentem angulos quatuor, duos quidem Tyrios, & duos fundatos. Fecit etiam sanctissimus, & beatissimus Præsul in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum vela quæ pendent in arcu presbyterii ex auro texta, habentia historiam beati Petri Apostoli, numero decem & octo. Nec non in oratorio beati Leonis confessoris atque Pontificis, quod est situm infra prædictam ecclesiam, vestem de fundato unam habentem historiam Aquilarum.

S. Silvestri:

F

iterum S. Petri,

23 Obtulit quoque, ubi supra, coronam de argento unam pensantem lib. . . . . Tum etiam fecit ibi vela de fundato ornata ex utraque parte de blattin numero viginti. Obtulit etiam beato Petro Apostolo calices de argento, qui sedent super circuitu altaris numero sexdecim pensantes libras. . . . . Verum etiam & calicem pendentilem cum catenulis, & delphinis *b* pensan. libras. . . . . Idem sanctissimus, & coangelicus præfatus Præsul, post deprædationem Saracenorum istius ecclesiæ, fecit super corpus beati Petri

b

A Petri Apoſtoli imagines argenteas, totaſque numero tres; & unam quidem in medio habentem effigiem Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti cum gemmis in capite per crucem ornatam hyacinthinis, & praſinis. Item aliam quamdam poſitam ad dextram partem Salvatoris & habentem vultum beati Petri Apoſtoli, & beatæ Petronillæ.

ubi multa confert, & reſtituit monaſteria.

24 Aliam quamdam poſitam ad partem lævam depictam, vultum habentem beati Andreæ Apoſtoli, ſimul & vultum prædicti ſummi Præſulis penſant. libras centum & quatuor. Fecit ubi ſupra phara ærea, quæ ſedent ſuper veſtibulum ſacri altaris numero duodecim. Sæpe vero hic beatiſſimus Papa omnia Sanctorum, quæ deſtructa fuerant loca reædificare magnopere cupiebat. Nam monaſterium Corſarum, quod juxta baſilicam beati Sixti martyris atque Pontificis ſitum eſt, quod quorumdam malorum hominum fuerat operibus deſolatum, & ad ſecularem habitationem perductum, pro ſalute, ac futura retributione animæ ſuæ, perfectius reſtauravit. In quo etiam ancillarum Dei congregationem munivit, ad perſolvendum Dei

B omnipotentis quotidie laudes, muneribus auxit, divitiis perornavit, & omnia ſacris præceptis, quæ exinde ablata fuerant, reſtaurans, ſuis ſanctis digitis plenius ea confirmavit.

Prædicat populo, & octavam Aſſumptionis celebrari jubet.

25 Is ſæpius memoratus & beatiſſimus Papa prædicationis ſuæ alloquio multos ad cognitionem veritatis perduxit, & ſalutiferas omnibus operationes quotidie demonſtravit. Nam octavam Aſſumptionis beatæ Dei Genitricis diem, quæ minime Romæ antea colebatur, vigiliis ſacris, matutiniſque cum omni clero pernoctans laudibus, in baſilica ejuſdem ſemper Virginis Dominæ noſtræ, quæ foris muros juxta baſilicam beati Laurentii martyris ſita eſt, celebrari præcepit: in quam etiam magna populi multitudo convenerat, novæ feſtivitatis cupiens celebrare ſolennitatem. Hoc ipſe magnanimus cum videret Antiſtes, omnes qui aderant huic celebritati, plures argenteos erogavit *c*.

e
C

ANNOTATA.

a *Vide Baronium ad annum* 847 *num.* 21.

b *Satis patet hîc vaſa indicari, quæ luminaribus annumeranda, non calices ſacros quibus in ſacroſancto Miſſæ ſacrificio utimur.*

c *De* B. Leonis *in Romanos largitionibus, quæ infra* rogæ *vocantur, vide Altaſerram pag.* 147.

CAPUT IV.

Novi eccleſiarum ornatus; conſtructio monaſterii; & reparatio murorum, portarum ac turrium Urbis.

Dona eccleſia S. Mariæ,

FEcit vero iſdem Beatiſſimus in ejuſdem Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ eccleſia veſtem de fundato unam, nec non fecit ibidem vela numero quadraginta quinque. Et infra in ipſius eccleſiæ oratorium, quod vocitatur, beatæ Barbaræ, obtulit veſtem de fundato unam. Ipſe à Deo præcipuus Antiſtes & in oratorio ſanctæ Eugeniæ fecit veſtem de fundato unam. Et hic ſolertiſſimus, Deo opitulante, ſanctiſſimuſque & in omnibus præclarus atque præcipuus Pontifex magno animo, & pura voluntate donavit in eccleſia beati Protomartyris Stephani, quæ ponitur foris muros juxta eccleſiam beati Laurentii martyris, veſtem de fundato unam. Et infra hujus mœnia ec- *S. Stephani,* cleſiæ in oratorio beati Leonis martyris fecit veſtem de fundato unam. Et ipſe mitiſſimus Pontifex, atque acutus in omnibus bonis, obtulit in eccleſia beatæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ Dominæ noſtræ, quæ ponitur infra prædictum monaſterium, quod vocatur Corſarum, fecit veſtem de fundato unam. Ubi ſupra obtulit in oratorio ſancti Cæſarii veſtem de fundato unam. Fecit iſdem benigniſſimus crucem auream noviter, & ipſa crux, ut mos antiquitus eſt, ſubdiaconi manibus ferebatur ante equum prædeceſſorum Pontificum, quam Deo ju- E vante in auro & argento ac gemmis melius renovavit.

EX EDIT. FABROT.

27 Obtulit vero in eccleſia beatæ Nym- *S. Nymphæ,* phæ martyris, quæ eſſe videtur in civitate Portuenſi, veſtem de fundato unam. Similiter fecit in eccleſia beatorum martyrum *SS. Coſmæ & Damiani,* Coſmæ & Damiani, quæ in Silva candida eſſe videtur, veſtem de fundato unam: nec non, ubi ſupra obtulit vela de fundato tria ornata in circuitu de blattin. Hic vero beatiſſimus Papa ſacratiſſimorum Martyrum ſepulchra devota mente ardentique aſſiduè pectore viſitabat. Quos vigiliis, ſacriſque orationibus cuncto pro orthodoxæ fidei populo exorabat. Die autem quadam cum ad ſepulchrum beati Laurentii martyris perveniſſet, & ſolito more orationem expleret, diligentius inquirere cœpit, ac dicere: Quanti quotidianas hic monachi Deo omnipotenti referant laudes? Tunc omnes, qui aderant beato Pontifici, protulerunt, quod à quibuſdam Pontificibus duo monaſteria ibidem fuiſſent conſtructa, ſed pro magna paupertatis inopia, in deſolationes reducta ſint. Mox autem ipſe almificus Pontifex, ſuperno nutu F compunctus, monaſterium, quod nunc ſancti vocatur Stephani, & Caſſiani reſtaurans, mu- *Monaſterium conſtruxit.* neribus ac divitiis locum pleniſſime perornavit. In quo etiam ſanctæ converſationis plures Græcos genere inſtituit monachos, qui Deo omnipotenti, eidemque martyri die noctuque laudes perſolverent.

Baſilicam S. Petri magnificè exornat;

28 Ipſe quidem à Deo protectus & venerabilis Præſul intra baſilicam beati Petri Apoſtoli oraculum miræ pulchritudinis ſummique decoris conſtruxit, quod pulchris marmoribus circumdans ſplendide compſit, abſidamque ejus ex muſivo, aureo ſuperinducto colore, glorifice decoravit; in quo etiam venerabile corpus beati Leonis confeſſoris, atque Pontificis *a* recondens, ſacrum deſuper conſtruxit altare, & cyborium cum cruce exaurata, ad laudem & gloriam Chriſti nominis hoc fretus amore perfecit, ut ſibi dignum in æthere conquireret locum. Patratis itaque omnibus, atque perfectis operibus, quorum jam ſigillatim ſuperius nomina ſcripta, vel numerata ſunt, confeſtim iſdem Paſtor & Pater egregius, quamvis univerſa-

a

EX EDIT FABROT.

rum proficuam ecclesiarum Dei curam, dignamque solicitudinem gereret, & ad omne opus bonum præ omnibus intentus existeret, ex intimo cordis sui longa trahens suspiria, cum quotidie beatissimi Apostolorum Principis Petri sacratissimum altare cerneret violatum, & ad tantam inhonestatem à Saracenis perfidis Deoque contrariis, & vilitatem perductum, etiam & quod dolentes mœrentesque dicimus, ipse undique Christianum populum ad jam fati Principis sacratissima, orationis causâ vel gratiâ, limina destinari cerneret, & ob hoc vota sua, ut olim, perficere non pleniter satagebat, ideo omnipotentis Domini fretus auxilio, atque consilio, & virtute munitus, aureis simulque argenteis tabulis, non tantum confessionem sacram, verum etiam frontem sæpe dicti altaris satis decenter & honorifice perornavit, ut præsens per omnia opus ibidem dedicatum luce clarius manifestat.

B *præsertim ejus altare,*

29 Quamobrem venerandi altaris frontem præcipuam tabulis auro optimo noviter dedicavit, una cum gemmis quam plurimis valde optimis ac pretiosis totam circumdedit, & in meliorem, ut prius statum, decoremque perduxit: in quibus scilicet aureis, ut dictum est, tabulis non solum Redemptoris nostri forma depicta præfulget, verum & ejus Resurrectio veneranda, atque indicium sacræ ac salutiferæ Crucis. Petri quoque, Paulique pariter vultus, atque Andreæ in prænominatis tabulis similiter splendent, atque coruscant, inter quos sanctissimi quarti Leonis Præsulis, necnon & specialis filii sui Domini Imperatoris Lotharii, propter futuram memoriam, sive mercedem, personæ Deo caræ, per cuncta secula venerandæ, depictæ sunt. Fecit denique tabulam de smalto *b*, opus ducentas sexdecim auri obrizi pensan. libras. Confessionem vero crebro dicti altaris tabulis ex argento paratis purissimo simili modo, tota animi devotione, ad antiquum decus, & statum perduxit. In quibus Salvatorem in throno sedentem conspicimus, pretiosas in capite gemmas habentem, & à dextris illius Cherubin, à læva quoque ejus vultus Apostolorum, ceterorumque depictos: immo & rugas sacræ confessionis ex argento constructas vultus habentes beatissimi Petri & Pauli pensan. omnia libras ducentas & octo.

C

& S. Leonis oratorium.

30 Ipse vero à Deo amabilis, & prudentissimus Pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli vela ex auro texta pendentia in arcubus compte in circuitu de blattin numero undecim. Nec non & in oratorio sancti Leonis Pontificis, intra ecclesiam beati Petri Apostoli, fecit vestem sericam albam sigillatam cum gammadiis & periclysi de blattin unam, & vela similiter alba majora duo, minora

Item S. Cæsarii,

octo, & in monasterio sancti Cæsarii, quod ponitur in palatio, fecit vestem de fundato unam, & vela octo. Ipse vero à Deo protectus, & venerabilis Pontifex, propter retributionem & mercedem animæ suæ, fecit

S. Agathæ,

in cimiterio beatæ Agathæ martyris, quod ponitur foris portam beati Pancratii martyris, vestem de fundato unam & vela octo. Quisnam dicere valeat, vel narrare sufficere possit, quanta ipse à Deo protectus, & solertissimus Papa sanctis locis devota obtulit mente dona? Nam in oratorio, quod Pauli dicitur Papæ, miræ pulchritudinis obtulit vestem aquilarum habentem historiam cum cruce de chrysoclavo & gammadiis unam.

D

S. Pauli,

31 Fecit autem in oratorio sanctorum Processi & Martiniani splendoris non modici vestem cum rotis & hominibus, & historiam cum cruce, similiter de chrysoclavo & gammadiam unam. Aliam vero vestem fulgidæ visionis in basilica sanctæ Petronillæ perfecit habentem rotam, aquilamque cum cruce de chrysoclavo & gammadiis unam. Obtulit vero in oratorio sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Dominæ nostræ Mariæ, quod in Mediana consistit, vestem similiter cum rotis, aquilisque & cruce de chrysoclavo cum gammadiis unam. Fecit quidem in oratorio sancti Hadriani vestem cum rotis, hominumque effigiebus cum cruce similiter de chrysoclavo & gammadiis unam. Ipse vero sæpius memoratus & beatissimus Papa obtulit in basilica sancti Sebastiani martyris, quæ in Frascata *c* consistit vestem pretiosissimæ claritatis cum cruce de chrysoclavo & gammadiis unam. Qui summus & præcipuus Præsul fecit in basilica beati Petri Apostoli cortinam holosericam cum historiis multis claritatis immensæ ad decorem & gloriam ipsius sacratissimæ basilicæ unam.

Processi & Martiniani,

S. Petronillæ,

S. Mariæ,

S. Adriani,

S. Sebastiani,

c

E

S. Petri.

32 Cum vero hæc & quæ scripta sunt Leo vir beatissimus quartusque Præsul, Domino solaciante, amoris ac desiderii gratia, per diversa piorum loca Sanctorum perfectius contulisset, tunc de Romanæ urbis statu, ac restauratione murorum, qui longo jam senio atque vetustate nimia fracti dirutique funditus videbantur, cœpit cum Jesu Christi Domini tractare consultu, ne si diu sub hac negligentia, sive oblivione consisterent, aut Domino permittente facilius ab hostibus aut capi, aut forsan expugnari potuissent; ideo ne hoc in futurum malum fieret, omnes prænominatæ muros civitatis Romanæ, duodecima instante Indictione *d* renovare, atque ad priorem cultum decusque tota mentis alacritate curavit. Et non solum muros, quos diximus, celeri fieri agilitate præcepit, sed & portas, quibus omnis sæpe clauditur civitas, novo cultu ligniſque prævalidis, ob inimicorum metum, sive terrorem, reædificari festinantius jussit. Quæ denique omnia, ut cito fierent, & ad effectum decoremque essent perducta, præfatus Vir apostolicus indifferenter non solum equo residens, verumtamen sane pedibus propriis per muros, vel portas cum suis fidelibus discurrebat, quatenus in restauratione eorum mora nulla, aut dilatio fuisset exorta.

Muros ac portas Urbis,

d

F

33 Quapropter, ut ante jam dictum est, inter curas maximam de Romana urbe curam, ac solicitudinem venerandus Pontifex gerens, undique ad meliorem, novumque cultum cuncta noviter deduxit, & quindecim ab ipso solo turres, quas funditus dirutas per circuitum urbis reperit, novis fabricis restaurari præcepit. Quarum denique duas juxta Portuensem portam ita prudenter ac sapienter venerabilis Præsul ad ipsam oram Tyberis, id est juxta litus fluminis ædificari disposuit, ut nullus prius hominum vel cogitare, vel considerare valebat. Et quia per hunc locum non solum naves, verum etiam homines

dirutasque turres restituit.

ante

D ante facile ingrediebantur, nunc autem vix umquam per eum parvæ naviculæ introire valebunt, & hoc propter futurum teſtimonium, Saracenorum periculum, & ſalutem Romanæ urbis factum eſt. Ipſas igitur turres non ſolum lapidibus, ſed etiam ferreis muniri curavit catenis, quatenus ſi neceſſitas fuerit, per eumdem locum nulla valeat navis tranſire. Quod noviter opus conſtructum, & Romanæ urbis defenſionem præſtat, & videntibus non modicum, ſed grande miraculum, quia cum magna ſapientia, ſubtili prudentia & honeſtate patratum eſt.

ANNOTATA.

a *Tametſi* S. Leo *hîc non diſtinguatur, ſatis patet, ſermonem eſſe de Leone I ſeu Magno, ut clarius diſces ex citato tractatu de baſilica S. Petri pag.* 40 *& ſeqq. ubi de quatuor ſanctis Papis Leonibus plura commemorantur, hîc non repetenda.*

b *De ſmalto ſeu pictura encauſtica, lege iterum Altaſerram & adductos ſupra lexicographos,* B *atque ad ingentem illam auri molem obſtupeſce.*

c *Antiquum Tuſculum, locus notiſſimus, ita ſeculo* IX *appellatus, unde corrigendi qui multo ſerius nomen inditum putant, ut me olim Romæ & audire & legere memini.*

d *Adeoque vix tertio pontificatûs anno, ut largitate ſua perpetua miracula patrare videatur ſanctiſſimus Pontifex.*

CAPUT V.

Illatio ſacrorum corporum in Urbem; reſtauratio eccleſiæ SS. Coronatorum; dona monaſteriis; adventus Neapolitanorum, & claſſis Saracenicæ diſperſio.

IPſe quoque à Deo protectus, & beatiſſimus Papa multa corpora Sanctorum, quæ diu inculte jacebant, ſummo ſtudio, ſummoque cordis affectu ad honorem omnipotentis Dei infra hujus almæ urbis mœnia mirifice congregavit. Nam & corpora ſanctorum martyrum quatuor Coronatorum ſolerti cura inquirens reperit: pro quorum deſiderabili amore baſilicam, quæ ſanctorum fuerat nomini conſecrata, quam ipſe dum ad Pontificii deductus eſt apicem, prudentiſſimo moderamine rexit, quæ per olitana curricula temporum quaſſata vetuſtatis defectu, & pœne ruinis contracta diu antiquitus videbatur, & convulſa, ſupernæ virtutis annuente clementia, in ſplendidiorem pulchrioremque ſtatum à fundamentis conſtruxit, & ad laudem omnipotentis Dei, eorum ſacratiſſima corpora cum Claudio, Nicoſtrato, Symproniano, atque Caſtorio, & Simplicio, nec non Severo, Severiano, Carpophoro, & Victorino, quatuor fratribus *a*. Item Marius, Audifax, & Abacum, cum Feliciſſimo, & Agapito, Hyppolito cum ſuis familiis numero decem & octo. Aquilino, Aquila & Priſca, Narciſſo & Marcellino, Felice, Simetrioque, Candido, atque Paulina, Anaſtaſio, & Felice, Apollione, & Benedicto, Venantio, atque Felice, Diogene, & Siberæli, Feſto, & Marcello, atque Superantio, Pudentiana, & Benedicto, Felice, & Venantio, necnon capite ſancti Proti, ſanctæque Cæciliæ, ſancti Alexandri, ſanctique Sixti, & ſancti Sebaſtiani, atque ſacratiſſimæ Virginis Praxedis pariter ſub ſacro altari recondens collocavit, & alia multa, quorum nomina Deo ſunt cognita.

Corpora Sanctorum Urbi inulit; C

a

EX EDIT. FABROT.

35 Super quod etiam ad gloriam Creatoris miro opere, miræque pulchritudinis cyborium ex argento puriſſimo, aureo ſuperinductum colore, cum gemmis praſinis, & hyacinthinis penſantes libras trecentas treſdecim & ſemis. Ubi ſupra obtulit in eadem eccleſia vela rubea, quæ pendent in circuitu altaris numero quatuor. Idem quoque ſanctiſſimus Præſul fecit in oratorio prædictæ beatæ Barbaræ, quod conſtructum eſt infra eccleſiam ſanctorum quatuor Coronatorum, coronam de argento penſan. libras duodecim. Nec non in eodem oratorio obtulit gabathas de argento decem penſantes libras..... Verum etiam in ſupra ſcripto oratorio fecit veſtes de fundato tres, habentes in medio cruces cum gammadiis, & vela duodecim. Prædictus etiam venerabilis Pontifex fecit in baſilica beati Stephani Pontificis, via Latina milliario tertio, veſtem de fundato unam cum cruce in medio & vela ſex. Ubi obtulit patenam, & calicem ſanctum modicum de argento penſant. libr. unam, & ſemis. Obtulit etiam beatiſſimus Præſul in eccleſia beati Principis Apoſtolorum thuribulum de argento exaurato Apoſtolatum legente nomen Domni Leonis quarti Papæ penſan. libras quatuor.

& in eccleſia SS. 4 Coronatorum, à ſe exſtructa collocavit.

E

36 Ubi etiam in oratorio beati Gregorii confeſſoris atque Pontificis fecit veſtem de fundato cum gammadiis, & crucem ex argento texto unam. Similiter ibi ipſe in oratorio beati Paſtoris martyris veſtem pari modo fecit unam. Nec non & in oratorio beatæ Dei Genitricis, quæ ponitur ad ambonem eodem modo fecit veſtem unam. Et in oratorio ſanctæ, & ſuperexaltatæ crucis fecit veſtem ſimili modo unam. Nec non & in oratorio, quod ponitur ad fontem, fecit ſimiliter veſtem unam, & vela de quadrapulo *b*. Ipſe vero venerabilis, & præclarus Pontifex fecit in eccleſia ſanctorum quatuor Coronatorum ſuper altare majore veſtem de fundato cum cruce in medio, & gammadias, & in gyro liſtam de fundato unam. Ubi ſupra in oratorio ſanctæ Barbaræ ſimiliter fecit veſtem de fundato unam. Et in oratorio ſancti Sixti eodem fecit veſtem unam, & in oratorio ſancti Nicolai ſimiliter fecit veſtem cum aquila una. Nec non & in eccleſia eadem fecit cortinam lineam cum cruce in medio, & in gyro liſtam de fundato miræ magnitudinis. Piis moribus, his ſacriſque perornatus operibus Papa obtulit in ſæpius memorata, quam fretus amore fundaverat, aula, patenam ex argento puriſſimo aureo ſuperinductam colore, cum crucis tropheo, Salvatoriſque effigie, ſanctæque Dei Genitricis, & ſanctorum Apoſtolorum pulchro ſcemate decoratam penſan. libras ſeptem.

Dona pluſima,

b

F

37 Similiter calicem ſanctum auroque perfuſum Euangeliſtarum habentem iconam, & crucem penſan. libras quatuor. Nec non ex ar-

variis eccleſiis & monaſteriis diſtribuit.

EX EDIT. FABROT. argento puriſſimo cantharum exauratum, in quo ſignaculum in circuitu depreſſum cernitur crucis cum Prophetarum effigiebus, beatiſſimique Stephani primi Martyris icona. Verumtamen & thuribulum ex argento mundiſſimo Apoſtolicum unum, gabathas ad nitorem ipſius venerandæ baſilicæ exauratas quatuor penſan. pondus duarum ſemis librarum. His omnibus ita geſtis, confeſſionem cum ſacro altari argenteis tabulis penſantem libras nonaginta & tres decoravit, ſanctorumque effigiebus perornavit. Super quod etiam obtulit regnum de argento puriſſimo pretioſiſſimis gemmis habens in medio crucem, quod uſque nunc *c* ſuper eodem pendere altari conſpicitur. Ubi etiam obtulit vela de fundato quadraginta & tria. Ipſe vero ſæpius memoratus, & præclarus Antiſtes, ſuperno inflammatus amore, obtulit in monaſterio ſancti Silveſtri, ſanctique Benedicti, & ſanctæ Scholaſticæ, quod nuncupatur ſub Lacu *d*, veſtes de fundato tres, & vela ſimiliter de fundato ſeptem. Fecit etiam idem beatiſſimus præſes, poſt deprædationem Saracenorum, in eccleſia beati Petri Apoſtoli Crucifixum miræ magnitudinis conſtructum cum gemmis hyacinthinis de argento puriſſimo exauratum penſan. libras ſeptuaginta & alias gemmas albas ſeptem; majorem unam.

c

d

B

Minitantes demo Saraceni,

38 Ea item, quæ inter cetera per ſanctiſſimi Præſulis aſſiduas preces ac lacrymas, à Domino exauditas, duodecima inſiſtente Indictione *e* mirabiliter acta, vel geſta ſunt, non inutiliter agemus, ſi ob æternam memoriam huic operi clarius inſerere ſtudeamus: ut quantæ ſanctitatis in hac ærumnoſa vita Vir iſte extiterit, præſentes, atque futuri facilius agnoſcant. Denique poſt nefandam, & lugubrem, omnique plenam miſeria Saracenorum deprædationem, quam in primo eccleſiarum omnium capite, ſancta ſcilicet Romana Eccleſia, hortatu diabolico peregerunt, voluerunt iterum ipſi ſatanæ filii ſimilia in Romanos fines, & eccleſiam beatiſſimi Apoſtoli Petri, ut olim damna inferre, & deinde victores ad loca, quibus egreſſi fuerunt, deſtinare; ſed cura ac ſtudio ſummi præfulgente, atque vigilante Paſtoris, hæc minime perficere potuerunt. Tamen ut fideles in Domino amplius fideliores jure exiſtant, & illius ſigna, ac veneranda miracula ex veteribus noviter emanaſſe non dubitent; à principio retinendum eſt, quid de eis divina eodem tempore miſericordia mirabiliter egit, quantiſque miſeriis, atque calamitatibus gens illa peſtifera merito protrita dilapſa eſt.

e

C

ope Neapolitanorum,

39 Quamobrem priſtinum reminiſcentes lucrum, vel prædam, quam fecerant, multiplicata iterum perverſorum hominum manu multiſque cum navibus ad urbem expugnandam Romanam, duodecima Indictione vigente, venire crudeliter decreverunt. Multiſque etiam diebus in loco qui Tozarum dicitur, juxta inſulam Sardiniæ demorati ſunt. A qua digreſſi Romanum portum, Deo illos non adjuvante, inire conati ſunt. Quorum iniquus, ac nefandus adventus Romanos non mediocriter terruit. Sed quia Eccleſiam ſuam Deus omnipotens ſemper inviolatam cuſtodivit, & deinceps cuſtodire non deſinit, excitavit tunc inter ceteros omnium Neapolitanorum, Amalphitanorum, Cajetanorumque corda, ut unà cum Romanis contra eos inſurgere, ac dimicare fortiter debuiſſent. Mox etenim à locis propriis egreſſi ante Saracenos inutiles, ipſi cum ſuis navibus conjunxerunt *, ſuumque repentinum adventum beatiſſimo Leoni Quarto Pontifici notum fecerunt. Et quod ſe ob nullam rem veniſſe aliam ſunt profeſſi, niſi ut de paganis, Domino auxiliante, victores exiſterent. Tunc demum venerabilis Papa aliquantos ex eis prius ad ſe Romam venire præcepit, volens ſpecialiter ſcire ab eis, ſi eorum pacificus eſſet adventus, vel non, ſicuti & factum eſt.

D

* *Id eſt* pervenerunt.

auxilia ferentium,

40 Inter quos tunc filius Sergii magiſtri militum, qui erat ordinatus ſuper exercitum, nomine Cæſarius, advenit, quos benigne in palatio Lateranenſi ſuſcipiens, cauſam pro qua venerunt, inquiſivit. Illi autem ob aliud non veniſſe teſtati ſunt, niſi ob hoc, quod ſuperius legitur exaratum. Quorum pius Apoſtolicus credulus verbis, cum magno armatorum procinctu, mox ad civitatem Oſtiam properavit, omneſque Neapolitanos grandi, atque eximia devotione ſuſcepit. Qui ut ſummum Præſulem conſpexerunt, pedes ejus, humo proſtrati venerabiles ſunt oſculati, gratiaſque omnipotenti altithrono retulerunt, qui ad ſe confortandos talem dirigere decrevit Antiſtitem. Qui ut meliores de Belial filiis victores exiſterent, ſummopere deprecati ſunt, ut de ſuis ſacris manibus corpus Dominicum percipere meruiſſent. Quibus ore ſuo Miſſam in eccleſia beatæ Aureæ decantavit, atque univerſi ex illius, ut dictum eſt, manibus communionem ſumpſerunt.

E

& ferventibus S. Pontificis precibus,

41 Et antequam hæc fierent, uſque ad præfatam eccleſiam cum hymnis, ac litaniis, canticiſque præcipuis, ſimul cum ipſis Neapolitanis, Chriſto auxiliante, profectus eſt: in qua etiam flexis genibus Altiſſimum deprecatus eſt, quatenus orationibus ſuis ipſe Chriſtianorum hoſtes in manus reſiſtentium tradere dignaretur. Super quos etiam multis cum lacrymis hanc orationem obtulit dicens: Deus cujus dextra beatum Petrum Apoſtolum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & coapoſtolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium veſtrorum brachia contra inimicos ſanctæ Eccleſiæ tuæ dimicantia, omnipotenti dextera tua corroborentur, & convaleſcant, ut de recepto triumpho nomen ſanctum tuum in cunctis gentibus appareat glorioſum. Per Dominum &c.

F

diſperguntur,

42 Die vero altera, poſtquam à jam dicta civitate venerabilis reverſus eſt Præſul, ipſi ſceleratorum ſocii, ſive participes juxta litus maris Oſtienſis multis cum navibus apparuerunt. Contra quos Neapolitani impetum facientes, dimicare fortiter voluerunt, etiam aliquantos vulneraverunt ex illis, & deinde triumphum accepiſſent, ſi unum non citius impedimentum accidiſſet. Nam dum ad invicem attentius dimicarent, ſubito tam validus, ac ſupereminens excitatus eſt ventus, qualem quis his temporibus meminiſſe non valeat, qui utraſque naves confeſtim diviſit. Tum Saracenorum naves primo veniebant, uſque ad oram maris, deinde vento flante, marique elevato procellis diſpergebantur, & iterum poſt aliquantulum, confractis viribus, rever-

A revertebantur. Deus enim omnipotens, pro certo credimus, hunc ex thesauro suo produxerat ventum, qui eos ad nocendum foris minime permisit exire.

perennt aut rapiuntur.

43 Super his novis mysticisque miraculis, quæ nostris licet non meritis divina ostendere ac demonstrare nostris dignata est temporibus semper glorificanda, & conlaudanda est veri Dei nostri clementia, qui eos ad locum, quem desiderabant permisit aspicere, & tamen ne capere potuissent, virtutis suæ potentia longius expulit, multosque postea non tantum per intercessiones & merita beatissimorum Petri ac Pauli Principum, maris profunditas, verum etiam fames & gladius indesinenter extinxit. Ex quibus per quasdam insulas nostras famis laborantes penuria, plurimi à nostris hominibus interfecti sunt. Ceteros autem causa veritatis, ac testimonii, vivos comprehendentes Romam duxerunt.

B Quorum Romani proceres ne multiplicatus numerus videretur, multos prope portum nostrum Romanum in ligno suspendi jusserunt. Aliquantos etiam nos ferro constrictos vivere jussimus, per hanc solummodo causam, ut & spem nostram, quam in Deum habemus, & illius ineffabilem pietatem, nec non & propriam tyrannidem luce clarius scire valuissent. Et post hæc, ne otiose, aut sine angustia apud nos viverent, aliquando ad murum, quem circa Ecclesiam beatissimi Apostoli Petri habebamus inceptum, aliquando per diversa artificum opera, quidquid necessarium videbatur, per eos omnia jubebamus deferri.

ANNOTATA.

a *Vide de his Martyrologium Romanum* 8 *Novembris, ubi confessionem hic factam observabis; neque ceteri satis distincti sunt; ast hæc majoris moliminis quam ut hic paucis explicari possint. De multis actum est, de reliquis agetur suis locis.*

b *Vult dicere* quadruplo *texta, quæ vox quomodo intelligenda sit, explicat Magrius ad* stauracinus; *ad* gammadia *figuram proponit, quo res clarius percipiatur:* listam *accipio pro tæniola, quæ per casulæ seu alterius vestis oram circumducitur. Vide iterum Magrium. Non lubet lexicon componere.*

C c Usque nunc, *nisi longum tempus indicet, nihil significat: vide Commentarium num.* 31.

e *De specu Sublacensi agit Altaserra, tu vide S. Benedicti Vitam cap.* 1, *ad* 21 *Martii.*

e *Nempe anno* 849.

CAPUT VI.

Perpetua munifici Pontificis in varias ecclesias donariorum distributio.

Dona oblata in ecclesia S. Petri, S. Andreæ & S. Mariæ;

PRo his igitur beneficiis, ut jam enarratum est, beatus Pontifex obtulit in basilica beati Petri Principis Apostolorum, post deprædationem gentis Agarenorum, arcus de argento mundissimo numero tredecim. Ex quibus duo, quos posuit à parte dextra, seu sinistra in presbyterio miræ magnitudinis pensantem libras ..... Isdem quoque beatissimus Præsul fecit EX EDIT in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum FABROT. vestem unam auro textam habentem historiam, qualiter beatus Petrus prædicavit ad sanctam Romanam Ecclesiam cum gemmis albis, id est margaritis septem, & cum gemmis prasinis undecim, nec non & gemmis hyacinthinis viginti & septem. Fecit & in ecclesia beati Andreæ Apostoli cyborium super altare ex marmore, nec non & calicem de argento cum coronis pendentibus in eodem cyborio numero duodecim pens. ... libras. Fecit etiam ibi ipsum campanile, & posuit campanam cum malleo æreo, & cruce exaurata. Necnon & in ecclesia beati Petri Apostoli obtulit thuribulum ex auro purissimo ex diversis gemmis ornatum. Et in ecclesia beatæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ Dominæ nostræ, quæ ponitur ad sanctum Laurentium foris murum, fecit vestem unam habentem historiam resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & imaginem almifici prædicti Præsulis. Fecit etiam in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum canistra de argento undecim pensan. libras viginti quatuor. Obtulit & in ecclesia beati Petri Apostoli crucem ex auro purissimo ex diversis gemmis hyacinthinis, albis & smaragdis miræ magnitudinis ornatam, quæ stat parte dextra juxta altare majus. In qua etiam noviter renovavit virgam, & deargentavit eam, in qua prædicta crux continetur pen. lib. argenti undecim & semis legente de nomine Domini Leonis quarti Papæ.

E

item S. Stephani & SS. Coronatorum,

45 Obtulit & in ecclesia beati Stephani Protomartyris vestem ex auro texto cum gemmis hyacinthinis quatuor. Isdem prædictus almificus, & summus Præsul, nimio amore ductus, & bonis moribus affectus fecit in ecclesia beati Christi martyris Laurentii, sita foris murum civitatis Romanæ, vestem de serico mundo cum aquilis habentem tabulas auro textas tres ex utraque parte, habentes martyrium prædicti Martyris depictum, & imaginem prædicti Præsulis. Necnon fecit in ecclesia sanctorum martyrum quatuor Coronatorum imagines de argento exauratas tres, unam quidem habentem vultum Salvatoris, & alias duas habentes vultus sanctorum Claudii & Nicostrati pensan. libras quinquaginta & duas & semis. Et in eadem ecclesia obtulit coronam de argento unam pens. libras viginti quinque. Et in pergula ejusdem ecclesiæ, quæ est ante altare majus, suspendit lilium de argento habens mala de crystallo, & ranunculum. Fecit etiam, ubi supra, canistra de argento septem pensan. libras duodecim. Fecit ipse mitissimus in æde propria, quam ipse à fundamentis fieri dispposuit, & ex jure parentum suorum ipsi accessisse videbatur, monasterium ancillarum Dei in honorem sanctorum Simitri *a*, & Cæsarii, ubi & dona largitus est, patenam, & calicem sanctum de argento exauratum habentes diversas gemmas pens. libras. ..... Ubi supra obtulit thymiamateria cum canthara una pendentia libras. ..

F

ac monasterio ancillarum Dei;

46 Nec non & ipse vero almificus Pontifex obtulit in supra scripto monasterio canistra de argento mundissimo tria; & gabathas saxiscas pensan. in unum libras duodecim & semis. Ibidem fecit, propter retributionem & mercedem animæ suæ, vestes de fundato tres

EX EDIT. FABROT. habentes unam tabulam acupictilem intercluſam. Fecit autem ibidem regnum ex auro mundiſſimo cum gemmis praſinis, & hyacinthinis, quod pendet ſuper altare penſ. libras. ..... Ipſe vero à Deo protectus, & venerabilis Pontifex ſuperno amore exardeſcens obtulit in baſilica ſanctæ Dei Genitricis ſemperque virginis Mariæ Dominæ noſtræ, quæ ponitur foris muros iſtius civitatis Romanæ, juxta beatum Laurentium, veſtem de fundato unam habentem in medio tabulam exauratam cum effigie Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ipſius almifici Pontificis. Et in eccleſia beati Laurentii martyris, quæ ponitur foris muros, obtulit thuribulum argenteum cum cooperculo ſuo exauratum, habens catenulas & bullas per gyrum pen. lib. ſex. At vero in eccleſia beatæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ Dominæ noſtræ trans Tyberim abſidam, quæ præ nimia vetuſtate ruitura eminebat, prænominatus Præſul reſtauravit. Et in eccleſia beati Petri Principis Apoſtolorum, propter honorem ac vigorem ipſius eccleſiæ fecit butronem ex argento puriſſimo, qui pendet in presbyterio ante altare majus penſan. libras centum quadraginta & novem. Simul etiam fecit in eccleſia beati Sebaſtiani martyris, quæ ponitur in Fraſcata, caniſtrum de argento mundiſſimo pen. libras duas, legente nomen almifici Præſulis, & beati Sebaſtiani.

B. Mariæ & S. Sebaſtiani.

B

47 His denique decentius conſummatis, atque peractis, poſt flebilem & iniquam Saracenorum deprædationem, Catholicus & per omnia laudabilis Præſul, ad decorem & laudem eccleſiæ Apoſtolorum Principis Apoſtoli Petri, fecit miræ magnitudinis ac pulchritudinis ſuper illius venerandum altare cyborium & columnas, ac lilia exaurata ex argento puriſſimo penſ. libras mille ſexcentas & ſex. Nam & ſuper cyborium obtulit coronas quatuor & calices ſexdecim ex auro mundiſſimo penſ. libras. . . . , Et de argento, ut ſupra, ad honorem & gloriam ipſius, cyborium fecit, caliceſque & coronas numero quadraginta ſex penſan. libras viginti duas, & uncias ſeptem. Nec non & ſuper columnas ipſius cyborii propter amplam pulchritudinem ex argento puriſſimo fecit cophinos numero quatuor penſ. libras quadraginta & duas. Fecit etiam ibidem ante altaris circuitum vela alba holoſerica ſigillata numero quatuordecim, liſtas habentia de fundato. Obtulit inibi & alia vela linea numero quatuordecim liſtam habentia per circuitum de ſerico albo ſigillato. Ubi ſupra fecit arcus duos ex argento puriſſimo penſan. libras quinquaginta.

Iterum ad S. Petri,

C

48 Fecit in oratorio ſancti Silveſtri infra palatium Lateranenſe veſtem de fundato unam, habentem in medio tabulam de chryſoclavo modicam, & vela de fundato quatuor. Fecit & in eccleſia Hieruſalem veſtem de fundato unam, & vela ſimiliter de fundato quatuor. Fecit etiam & in diaconia ſanctæ Mariæ Virginis, quæ ponitur in cyro *b* regnum ex argento intrinſecus, bullis aureis circumdatum. Verum etiam & in eccleſia ſanctæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ Dominæ noſtræ, quæ ponitur in Freſcata, veſtem de fundato unam habentem in medio tabulam modicam exauratam intercluſam, & vela de fundato quatuor. Nec non & in eccleſia ſanctæ Genitricis Dei Mariæ, quæ ponitur in Morenico Narrano, fecit veſtem de fundato unam & vela ſimiliter de fundato quatuor. Pari modo obtulit in eccleſia B. Petri Apoſtoli, quæ ponitur in Maruli, fecit veſtem de fundato unam habentem in medio tabulam exauratam modicam intercluſam, & vela de fundato quatuor. Ipſe vero à Deo protectus, & venerabilis Pontifex obtulit in baſilica beatæ Dei Genitricis ſemperque virginis Mariæ Dominæ noſtræ, quæ ponitur ad ſanctum Laurentium foris muros, fecit cortinam lineam unam habentem in gyro liſtam de fundato, & in medio crucis ſimiliter de fundato. Et in eccleſia ſanctorum Coſmæ & Damiani, quæ in Silva candida eſſe videtur, obtulit veſtem rubeam unam habentem in gyro liſtam de argento, & crucem in medio, & vela cum aquilis quatuor.

D

S. Mariæ ad S. Laurentium,

49 Obtulit etiam in eccleſia beati Petri Principis Apoſtolorum coronam ex argento cum hiſtoriis à foris circumdatam, & exauratam penſan. libras ſeptem. Ipſe quoque à Deo protectus, & beatiſſimus Papa, ſuperno fretus amore, obtulit in baſilica beati Petri Apoſtoli ante Confeſſionem ſacri altaris à dextris, ſeu à ſiniſtris, ad decorem ipſius baſilicæ, angelos ſex ex argento mundiſſimo penſantes libras ſexaginta quatuor. Et ſuper illud cyborium fecit oleas quæ pendent in circuitu altaris habentes tabulas quatuor exauratas, nec non & gammadias numero quatuor. Ubi ſupra fecit arcus quatuor, qui ſtant in presbyterio, ex argento mundiſſimo pen. libras centum. Ipſe vero beatiſſimus Pontifex obtulit in monaſterio ſanctorum Coſmæ & Damiani, quod ponitur in loco qui vocatur Sublacus, milliario ab urbe Roma plus minus quadrageſimo, veſtem de fundato unam, & vela de fundato ſimiliter tria. Fecit etiam iſdem prædictus Præſul in eccleſia beati Chriſti martyris Gervaſii & Protaſii, quæ ponitur infra civitatem, quæ vocatur Fundana, veſtem de fundato habentem in medio crucem ex auro texto unam, & velum de fundato unum.

S. Petri.

E

SS. Coſmæ & Damiani,

SS. Gervaſii & Protaſii.

F

50 Obtulit etiam iſdem prædictus Præſul in eccleſia beati Chriſti martyris Cæſarii, quæ ponitur intra civitatem, quæ vocatur Terracina, veſtem de fundato unam habentem in medio crucem cum gammadiis, & periclyſin de blattin legente de nomine Domini Leonis quarti Papæ, & vela ſimiliter de fundato numero quinque. Nec non obtulit in baſilica beati Petri Apoſtoli arcus ex argento mundiſſimo, numero quatuor pen. libras octuaginta & quatuor. Fecit autem in baſilica beatæ Rufinæ martyris in Silva Candida veſtem de fundato habentem in medio crucem de periclyſi, & in circuitu de blattin, legente de nomine Domni Leonis quarti Papæ. Fecit etiam iſdem beatiſſimus Præſul in eccleſia beati Clementis martyris atque Pontificis gabathas de argento puriſſimo numero ſex, tres quidem filo pares ſigno Chriſti, & duas etiam ſimilitudines palmarum, & unam interraſilem, quæ eſt ſaxiſca pen. ſimul libras quatuor. Iſdem beatiſſimus, & præclarus Pontifex fecit in baſilica beati Petri Apoſtoli nutritoris ſui arcus cum columnis, & liliis de argento puriſſimo tres pen. inſimul libras centum, & duas.

S. Caſarii in Terracina,

S. Petri,

S. Ruſinæ,

S. Clementis,

51 Ipſe

S. Silveſtri.

b

S. Mariæ in Freſcata,

A

S. Cæsarii,

51 Ipse quidem venerabilis Pontifex fecit in basilica sancti Cæsarii, quæ ponitur in Terracina, vestem de quadrapulo ornatam in circuitu de blattin, habente in medio crucem de chrysoclavo, legente de nomine Domni Leonis quarti Papæ Nec non &

S. Petri.

in basilica beati Petri Apostoli fecit arcus de argento purissimo cum columnis, & liliis numero tres pen. libras sexaginta. Fecit & in ecclesia Dei Genitricis Mariæ, quæ ponitur in civitate Portuensi, vestem de spanisco unam ornatam in circuitu de fundato, & in medio crucem de argento. Similiter vela de spanisco ornata in circuitu de fundato numero tria. Sed & tabulas de argento exauratas, in gradu ante Confessionem beati Petri Apostoli numero quatuor, & agnos duos, qui pen. libras insimul quadraginta & quatuor. Obtulit ubi supra coronas porphyreticas miræ magnitudinis ornatas ex auro purissimo cum delphinis duodecim, legente de nomine ipsius almifici Præsulis pen. auri libras tres & semis. Nec non & arcus de

B

argento purissimo numero decem, qui pen. simul in unum libras centum & octuaginta & unam. Et vela linea, quæ pendent in arcubus ubi supra ornata in circuitu de fundato numero quadraginta octo.

ANNOTATA.

a *Aliàs* Simmetrii *vel* Symmetrii, *de quo actum est* 25 *Maii:* Cæsarius, *is forte est qui colitur* 20 *Aprilis, vel alius Romæ notissimus.*

b *Quis hic locus intelligatur, fateor me non perspicere; non magis quam quid infra sit* Morenicum Narranum, *quod Altaserra explicare conatur; an satis recte, nescio. Tanti hæc non sunt, ut iis diutius immoremur.*

CAPUT VII.

Civitatis Leoninæ, Lothario Imp. juvante, constructio & dona iterum varia in Romanos collata.

C

Urbem à se Leoninam, dictam condere aggreditur,

DIcere nunc post universa, quæ retro scripta sunt, libet æternæque memoriæ præsentibus litteris enodare, quæ vel quanta permaximus & venerabilis Præsul, solerti pioque studio, pro defensione universæ matris Ecclesiæ, zelo scilicet compunctus divino, infra paucorum spatia temporum, perhoneste ac nobiliter dedicavit. Quamobrem dum universa Romanorum nobilitas, pro illa quam jam dudum deprædationem nefandi, ac malevoli Saraceni intulerant, in nimia lamentatione consisteret, ne deinceps (nisi ecclesia beati Petri Apostoli muris undique munita citius foret) pejora valuissent committere, isdem amabilis Pontifex magnam pro Romanis omnibus cœpit habere angustiam: & quo modo vel ordine ab eorum cordibus tantum potuisset rancorem, sive timorem auferre anxius cogitare. Cumque in his diuturnis crebro laboribus desudaret, Deo revelante, hujusmodi protinus consilium sumpsit, ut hoc ipsum suo dilecto, ac speciali filio Domno Lothario luce clarius indicaret Augusto, quatenus per illius, Domino annuente, adjutorium atque consilium, civitatem illam, quam prædecessor ejus Leo Papa tertius erga ecclesiam prænominati Apostoli ædificare cœperat, & cujus multis jam in locis fundamenta posuerat (licet post suum transitum à quibusdam ablata fuissent hominibus, ita ut nec aditus appareret, ubi prius inchoationem præfatus habuerat murus) si vita comes adesset, desideratum opus Christo solaciante *a*, ad effectum posset perducere. Hoc denique piissimus, ac serenissimus Cæsar agnoscens, magna est illico lætitia, & exultatione repletus, roganique jam fatum summopere Præsulem, patremque per omnia spiritalem, ut quantocius tanti operis fabricam, sedulo labore perficeret. Ad quam ipse cum suis fratribus non modicas argenti libras direxit, ut sicut dictum est, tam proficuum opus indeliberatum *b* minime remaneret.

EX EDIT. FABROT.

a

b

53 Ex quo nuncio præoptato, Præsul præcipuus ultra modum hilaris est effectus. Cœpit autem ex tunc de prædicto negotio valde esse solicitus, convocansque cunctos sanctæ Dei fideles Ecclesiæ petens ab eis ore suo consilium, qualiter tanta murorum cito valuisset fabrica consummari. Tunc omnibus ita visum est, ut de singulis civitatibus, *c* massisque universis publicis, ac monasteriis per vices suas generaliter advenire fecisset, sicut & factum est. Quamobrem secundo præsulatus illius anno, præfata civitas ædificandi sumpsit exordium. Et in sexto consecrationis suæ utpote magnis, ac mirabilibus omnis est fabricis civitas undique consummata. Cumque per multos labores, atque certamina beatissimi Præsulis totum, ut desiderabat, murorum opus completum deliberatumque fuisset, cœpit omnipotenti Deo multimodas, sive innumeras gratias agere, qui suas quotidianas preces pro nova ædificatione murorum exaudire, & adimplere dignatus est.

quam intredibili diligentia

c

L

54 Nam quantam, qualemque curam, vel studium, simulque solicitudinem pius ac laudabilis Pastor, quousque construeretur, diebus singulis ac noctibus habuit, nullius hominis lingua breviter enarrare potest, & quia nihil aliud post debita sacrorum mandatorum officia agebat, præter id quod superius exaratum est, revera non frigus, neque flatus ventorum, vel pluviæ, aut aëris grandis vel modica conturbatio pigrum in eundo de die in diem quolibet modo facere potuit. Sed modo hic, modo illic per diversas murorum

F

fabricas vigil ac solicitus discurrebat, ut suum bonum propositum ac desiderium, per Apostolorum pia Petri, Paulique suffragia, Redemptor noster omnipotens præpropere adimplere decrevisset, atque modo omnes conspicimus. Tunc demum consummatis simulque perfectis, ut crebro retulimus, novæ civitatis universis operibus, Papa beatissimus & per omnia & in omnibus semper laudabilis, ut prædicta civitas, quæ à proprio conditoris sui nomine Leoniana *d* vocabatur, ut perpetualiter firma ac roborata consisteret, jussit cum magna animi devotione cordisque lætitia, ut omnes cum eo episcopi pariter ac sacerdotes incolæ Urbis, & universi ordines clericorum sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, post letanias, & psalterium decantatum, cum hymnis & canticis spiritalibus per totum murorum ambitum nudis pedibus, cinerem portantes in capite, circuirent: & inter cetera ab Episcopis Cardinalibus aquam

perficit, & nudis pedibus cum clero circumit,

d

sancti-

EX EDIT. FABROT.

fieri benedictam præcepit, ut inter orationum officia, aquam ipsam transeuntes per murum sanctificationis gratia jactare omnimodis studuissent, qui, ut ab eo jussum fuerat, humiliter peregerunt.

variàs preces,

55 Ipse autem venerabilis Pontifex ore suo tres super eumdem murum orationes, multis cum lacrymis, ac suspiriis, dedit, rogans ac petens, ut sæpe dicta civitas, & Christi conservaretur in ævum auxilio, & Sanctorum omnium, angelorumque præsidio ab universo inimicorum securа, & imperterrita perduraret incursu. Primam denique orationem fecit super portam quæ respicit ad sanctum Peregrinum, cujus finis & principium tale est. ✠✠✠. Deus, qui Apostolo tuo Petro, collatis clavibus regni cælestis, ligandi atque solvendi Pontificium tradidisti, concede, ut intercessionis ejus auxilio, à peccatorum nostrorum nexibus liberemur, & hanc civitatem, quam noviter, te adjuvante, fundavimus, fac ab ira tua in perpetuum manere securam, & de hostibus, quorum causa constructa est, novos, ac multiplices habere triumphos.

B *à se idcirco compositas,*

56 Secundam quoque isdem pius Papa dedit orationem super posterulam, ubi mirum in modum castellum præeminet, quæ vocitatur sancti Angeli: cujus orationis talis est textus. Deus, qui ab ipso mundi hujus exordio, hanc sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam ab hostibus custodire, & conservare dignatus es, iniquitatis nostræ chirographum propitiatus emunda, & civitatem hanc, quam tuo sancto nomini per Apostolorum tuorum Petri & Pauli suffragia noviter dedicavimus, ab omnibus inimicorum insidiis securam semper, atque imperterritam manere permitte. Per Dom.

devotissimè recitans.

57 Tertiam vero orationem cecinit super posterulam aliam, quæ respicit ad scholam Saxonum, quæ ex eorum vocabulo Saxonum posterula appellatur, & ipsa oratio tertia hunc specialiter continet modum. Præsta quæsumus, omnipotens & misericors Deus, ut ad te toto corde clamantes, intercedente beato Petro Apostolo tuo, tuæ pietatis indulgentiam consequamur, & pro civitate hac, quam ego famulus tuus Leo quartus episcopus, te auxiliante, novo opere dedicavi, meoque ex nomine Leonina vocatur, jubeas ut semper illæsa maneat ac secura, apud clementiam majestatis tuæ jugiter exoramus. Per Dominum. In qua scilicet civitate juxta promissum sui desiderii, quod Deo voverat, magnam sive Romanis, sive diversis nationibus, in summæ solennitatis die rogam *f* distribuit.

C

f

Papa Romanos multis donis cumulat,

58 Deinde cum ceteris, ut præfatum est, sacerdotibus, & omnibus Romanorum proceribus ad ecclesiam beati Petri Apostoli cum orationibus, divinisque laudibus tendens Missam pro salute populi, & civitatis incolumitate, ac stabilitate perpetua, honorifice decantavit. Is itaque sacris peractis officiis cunctos nobiles Romæ multiplicibus donis, non tantum in auro, argentove, sed & sericis palliis honoravit, atque ditavit. Fuitque die illo magna cunctis lætitia, videlicet die septimo & vigesimo mensis Junii, pridie ante beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli vigilias, & per totam Romanam urbem infinita gaudia & exultationes innumeræ celebratæ sunt. Inde magis dignum est, atque conveniens, ut pro tanto Præsule, tantoque Pastore cunctipotentem Dominum toto corde puroque animo jugiter imploremus, per quem tam admirabile, perhonestumque opus, Christi solatiante potentia, celeri exercitatione expletum, ob salutem Christianorum omnium consummatumque cognoscimus, in nostris orationibus, quatenus & hic diutissime vigeat, & illic cum Sanctis omnibus, pro suis innumeris certaminibus ac laboribus, perpetualiter æterna mereatur præmia possidere. D

atque ecclesias ditat,

59 Ipse vero beatissimus Papa fecit in ecclesia sancti Sinzigii *g*, quæ ponitur in civitate Blerana, vestem de fundato unam habentem in medio tabulas de chrysoclavo cum effigie Salvatoris, habente in capite gemmas prasinas tres, & sancti Sinzigii, & beatissimi Præsulis, & vela de fundato quatuor, & in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum fecit ceroſtata ex argento purissimo duo pen. libras quinque & uncias sex, & gabathas de argento numero quatuor pensan. libras.... Fecit in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ ponitur ad beatum Laurentium foris muros, vela de fundato numero viginti septem. Item fecit prædictus Præsul in ecclesia beati Clementis martyris, atque Pontificis regnum, quod pendet super altare majus ex auro purissimo sculptile sine gemmis, habens in medio crucem de auro cum gemmis fixis in eadem cruce, vitreas quinque, & quæ pendent item vitreas numero quatuor pensan. libras quinquaginta.

S. Mariæ, F

& S. Hippolyti.

60 Obtulit & in ecclesia beati Hippolyti martyris, quæ ponitur in insula Portuensi, quæ nuncupatur Arsis, vestem de fundato habentem gammadias ex argento textas unam, vela de fundato numero quatuor. Nec non & in ecclesia beatæ Dei Genitricis Mariæ Dominæ nostræ, quæ ponitur infra civitatem, quæ vocatur Anagnia, obtulit vestem de fundato cum gammadiis auro textis unam, & vela de fundato quatuor. Verum ne post hæc, quæ superius veraci testimonio, certisque schematibus dilucidata, atque conscripta sunt, silentio, quod minime convenit, cetera transeamus, libet alia beatissimi Papæ opera potenti Jesu Christi opitulante clementia facta, quamvis plurima, tamen luce clarius indicare. Nam cum in bonis, Deoque dignis operibus mens simul & animus summi Antistitis indeficiens desudaret, cœpit de civitate Portuensi permaximum habere certamen, ut quo modo, vel ordine tam suis quamque etiam futuris temporibus, ab hostibus ac satanæ filiis secura, & libera manere potuisset. F

ANNOTATA.

a Sólatiari *seu* solaciari, *quod etiam superius recurrit, accipe pro* solatio levare.

b *Melius intelligitur quam explicari possit: voluit dicere id quod in sola deliberatione hæret & non perficitur.*

c *An non* mansis *seu* mansionibus, *quod est vicis, mapalibus vel communitatibus?*

d *Videri possunt quæ de Leonina civitate notavit Altaserra.*

e *Id est* posticam; *de qua vide iterum Altaserram, qui & de castro S. Angeli, & posterulis aliis.*

f Ro-

A f Roga *quaſi primitivum* erogare, *de quo ſuperius diximus.*

g Siſinii, *opinor, qui cum Saturnino colitur 29 Novembris; niſi* Sineſius *ſit, aut alius ſub hoc nomine deformatus.*

CAPUT VIII.

Urbis Portuenſis munitio; Corſorum ibi receptio; dona alia in eccleſias & earum reſtauratio.

CUmque diu hoc tacitus in corde ſuo Pontificali haberet conſilium, tunc Pater omnipotens, & excelſus, qui ſemper in juſtis piiſque cogitationibus fideles ſuos adjuvare non deſinit, Corſorum animos excitavit, qui timore Saracenorum perterriti, à propriis finibus exules exiſtebant, & huc ſive illuc ſine ſolo proprio vagantes incedebant, ut ad Sedem Romanam cauſa refugii, ac ſalutis venire quantocius debuiſſent, ſicuti & factum eſt. Venientes vero illi ad ſacratiſſima Apoſtolorum Principis limina ter beatiſſimo Domino noſtro Leoni quarto Papæ illico præſentati ſunt. Qui cum ab eis ſuiſque proceribus prudenter ſatis ſciſcitatus fuiſſet, qualis tunc eis imminebat neceſſitas, pro qua venerant, ipſi autem neceſſitates ſuas, calamitates, atque anguſtias per ordinem quaſi uno ore coram præfato expoſuiſſent, ſe habitaturos cunctis diebus in ſuo, ſucceſſorumque Pontificum obſequio, ac ſervitio declararunt. Hoc ſane benevolus Præſul agnoſcens, in magnam eſt ſtatim exultationem, ac lætitiam elevatus, gratias Deo referens, qui tales illi tranſmiſit homines, qui in prænominata civitate in perpetuum habitare potuiſſent.

Urbem Portuenſem munire cogitans,

B

62 Auditis itaque eorum multis promiſſionibus, Papa præcipuus una cum ſuis optimatibus eis clara voce reſpondit: Si quod verbis nobis dixiſtis, opere curaveritis perficere, ſatis loca habemus optima, in quibus habitare valebitis, ſi tantum nobis noſtriſque Pontificibus ſucceſſoribus boni fideles fueritis. Nam civitatem, quam vobis daturi erimus, valde firmata eſt, atque munita, quam nos Redemptoris noſtri protegente auxilio, novis portis, ac fabricis in locis perneceſſariis ad cultum priſtinum revocavimus, in qua ſi, ut diximus, manere cupitis, vineas vobis, ac terras, prataque concedemus, ut nullam poſſitis habere inopiam. Damus etiam vobis quouſque ex labore veſtro habeatis, vos, & mulieres veſtræ, ac filii unde vivere pleniſſime valeatis. Boves etiam, & caballos, & animalia cetera, ſicut prædiximus, ſi cuncta bono animo feceritis.

Corſos ad ſe profugos recipit,

C

63 Tunc Corſorum populi, talia audientes promiſſa, lætiores effecti ſunt, miſſoſque pio Pontifici protinus quæſiverunt, qui civitatem & loca ſpecialiter demonſtrarent, & ita factum eſt. Placuerunt ſiquidem omnia, & ſpoponderunt æquanimiter omnes, quod ſi noſter Papa & Dominus univerſa, quæ circuivimus, fuerit dignatus conferre, cum omni familia, & ſupellectili noſtra in ſervitium ſancti Petri, ut ſuum ſucceſſorumque,

eoſque in eadem urbe,

cum omni aviditate properabimus. Luſtrata denique civitate, & poſſeſſionibus univerſis, ad venerabilem Pontificem cum iiſdem miſſis reverſi ſunt. Venientes igitur, ut præmiſſum eſt, illique læta, ac proſpera nunciantes, & quod Corſorum gens vivere ſe ac mori in eiſdem locis omnino fuiſſent profeſſi, vocatis omnibus, ut ipſi ſimiliter ſecundum miſſorum aſſertiones unanimes teſtarentur, Pontificale eis, quod ſecundo promiſerat (ob ſereniſſimorum Lotharii, & Ludovici majorum Imperatorum, ſuamque ſimul mercedem, perpetuamque memoriam) præceptum emiſit, hoc ſcilicet tenore, & placito antepoſito, ut tamdiu firmum maneret, ac ſtabile, quo uſque ſanctæ Sedis Præſulibus, populoque Romano in cunctis obedientes, ac fideles exiſterent. EX EDIT. FABROT.

ſed certis conditionibus collocat.

64 Etſi, quod abſit, omnem præcepti ſeriem irrefragabiliter non cuſtodirent, ſanctum eſt in eodem, ut vacuum, & inane conſiſteret. Loca vero, quæ eis data ſunt, & à miſſis Pontificalibus conſignata, tam ex proprio jure eccleſiaſtico, quamque venerabilium monaſteriorum, immo & ſingulorum hominum, qui finitimi exiſtebant, in conceſſo eis pontificali privilegio ſpecialiter adſcripta leguntur. Ecce enim quanta crebro dicti Præſulis erat ac præfulgebat miſericordia, qui non tantum pro defenſione Urbis ſuos Romanos proceres diligebat, ſed undecumque valebat colligere homines ad eorum auxilium & ſolatium invitabat, plus defenſionem diligens patriæ & plebis ſecuritatem commiſſæ, quam lucra temporalia, & caduca pro quibus multos jam recolimus, vitam pariter & poſſeſſiones quibus delectabantur, jugiter amiſiſſe. Poſt hæc denique omnia, quæ ſuperius brevi ſtylo contexta ſunt, alia non diſſimilia Præſul ſanctus, ac venerabilis ſatis ovans peregit opuſcula.

E

Reparat alias urbes.

65 Nam Hortanæ, & Amerinæ valde antiquarum civitatum, quarum muri, ac portæ præ nimia vetuſtate temporum, uſque ad ſolum ceciderant, & funditus deſtitutæ manebant, quas modo fures, modo latrones ingredi patentibus aditis nullo reſiſtente cuſtode facilius ingrediebantur, ipſe adeo ſolertiſſimus Præſul tantam civitatum a prædictarum urbium cognoſcens incuriam, eas, quas prætitulavimus civitates hortatu ſuo ac ſtudio muris novis, portiſque, prioribus minime diſſimilibus, ad priſtinum locum, ſtatumque gratia corroboratus divina reduxit: in quibus modo civitatibus exaratis cives & ab inimicorum inſidiis melius ſecuri inhabitant, & fures, ac latrones, ut dictum eſt, clauſis muris, ac portis, nullum damnum, [aut] furtum tam noctibus, quamque diebus de cetero valebunt inferre.

F

a

Dona in eccleſia SS. Coronatorum,

66 His autem, ut prædictum eſt, diligenter expletis, fecit in eccleſia ſanctorum quatuor Coronatorum regnum ex auro puriſſimo unum pendens ſuper altare majus cum catenulis ſimiliter aureis ſculptilem habens in medio crucem auream, habentem gemmas quatuordecim, ex quibus quinque in eadem cruce fixas, & alias, quæ ibidem pendent novem. Sex quidem albas, & hyacinthinas tres pen. ſimul libram unam & ſemis uncias. Nec non & in baſilica ſanctæ Dei Genitricis Mariæ Dominæ noſtræ, quæ po- *S. Mariæ,*

nitur

EX EDIT. FABROT. nitur in vico Sardonum, obtulit calicem, & patenam de argento exauratam par unum legente de nomine Domni Leonis quarti Papæ penſant ſimul in unam libras quatuor & uncias quinque. Ipſe inſignis, Præſulque præcipuus cum innumera ſummi decoris opera in baſilica beati Petri cæli clavigeri perfeciſſet, portas quas deſtruxerat Saracena progenies, argentoque nudarat, erexit, multiſque argenteis tabulis lucifluis *b*, ſalutiferiſque hiſtoriis ſculptis decoravit, & in meliorem ſpeciem, quam pridem fuerant, reparavit, ut omnes, qui in eamdem baſilicam ingredi volunt, laudes Deo omnipotenti, ſanctoque ſuo præſulatui referant, & expoſcant, ut multa annorum ſuæ vitæ curricula extendantur, qui tanti fulgoris opere, tantoque pulchritudinis pondere aulam Dei argento pen. libras ſeptuaginta ornavit.

S. Petri.

b

c Eccleſias multas exſtruxit.

B

67 Qui ſummus Deo amabilis Papa in exordio ſui pontificii *c* cum porticus partis levæ beati præ nimia vetuſtate Petri baſilicæ cecidiſſet, celeri ſtudio præclarius renovavit. Nam & ipſius præcipue ſarta tecta eccleſiæ magnis trabibus procacique artificio lucifluè renovavit. Qui etiam porticum, quæ ſancti Andreæ cohæret eccleſiæ, cum cerneretur caſura, in melius noviter reſtauravit. Sed & cameram, quæ ante portas argenteas jam dictæ aulæ eſſe conſpicitur, infinito fretus amore, renovans decoravit. Et multas piæ operationis in eadem ſpecie eccleſias fecit, quas ſi ſcripturæ tradere voluerimus, lingua narrare non ſufficiet, & nec ſcribentium valebunt articuli ſuſtinere. Cum ergo per diverſas Dei eccleſias multa perficeret inſignia opera, ipſe beatiſſimus Pontifex porticum, quæ ante baſilicam ſanctæ Dei Genitricis conſiſtit, quæ juxta baſilicam ſancti Laurentii ſita eſt foris muros, clarius ac firmius renovavit.

Dona alia

in eccleſia S. Martini,

C

SS Coronatorum,

68 In eccleſia autem ſanctæ Dei Genitricis, quæ ponitur in vico Sardonum milliario ab urbe Roma trigeſimo, quatuor Catholicos libr. obtulit, unum Euangeliorum, alium Regnorum, Pſalmorum, atque Sermonum. In eccleſia beati Martini confeſſoris atque Pontificis, foris portam beati Petri Apoſtoli, fecit calicem de argento unum cum catenulis pen. libras quatuor, & uncias duas. Et in eccleſia ſanctorum quatuor Coronatorum fecit thymiamateria duo ex argento mundiſſimo pen. libras duas, & unciam unam. Simili modo & in eccleſia beatæ Petronillæ fecit veſtes de fundato tres & vela duodecim, quatuor quidem de fundato, & tres de ſpaniſco & linea quinque. Nam & in eccleſia ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam ipſe beatiſſimus Pontifex à fundamentis ſupra ſcholam Saxonum noviter conſtruxit, obtulit veſtes de fundato tres, & vela ſimiliter de fundato quatuor.

S. Mariæ,

S. Petri,

69 Idem beatiſſimus Pontifex fecit in baſilica beati Petri Apoſtoli cereos deargentatos, qui ſtant in presbyterio numero viginti & ſeptem penſan. inſimul libras quadraginta. Nam & trabes in ingreſſu & in medio presbyterii inveſtivit ex argento puriſſimo penſan. libras ſexaginta & ſeptem, & uncias tres. Cum autem ſuperno zelo patriæ incenſus, ſpecioſis Chriſti per ordinem ornaret metallis ac ornamentis eccleſias, poſt fecit alia multa in aula beati Petri Apoſtoli Principis, D coronam ex argento puriſſimo unam cum catenulis argenteis quatuor habentem delphinos quadraginta & duos pen. ſimul libras viginti & tres. Hic quoque Pontifex, Chriſti ſemper auxilio fretus, ac divinitus inſpiratus, fecit in circuitu altaris beati Petri Apoſtoli vela ſerica de praſino quatuor, habentia tabulas de chryſoclavo cum effigie Salvatoris & Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſui ipſius almifici Præſulis & in medio cruces, & gammadias de chryſoclavo cum orbiculis, in quibus ſunt imagines Apoſtolorum miræ pulchritudinis decoratas, quæ in diebus feſtis ad decorem ibidem ſuſpenduntur.

quæ enumerantur.

70 Pari modo fecit, ubi ſupra, alia vela alba holoſerica roſata cum cancellis decorata mirificè, Paſchæ obumbrantia ſacra. Nec non & aliam coronam minorem ibidem obtulit cum catenulis quatuor, & delphinos decem, habentem lilium, & uncinum pen. lib. duas. Hujus namque beatiſſimi Præſulis E animus ſemper Deo devotus exiſtens pretioſis Jeſu Chriſti eccleſias ornamentis ingenti, ob æternæ vitæ ſalutem, decorare ſtudebat amore, & quod nullus prædeceſſorum ejus Pontificum facere arbitratus eſt, hic ſancto procul dubio Spiritu fervens atque compulſus, coronas ex auro mundiſſimo inclytis Chriſti videlicet, & Sanctorum vultibus refulgentes fieri in Apoſtolorum Principis Petri eccleſia juxta altare, ſub quo ejus ſacratiſſimum corpus requieſcit, dextera, lævaque pendentes fieri duas cum catenulis, aureis bullis, gemmiſque praſinis decoratas decrevit, habentes inſimul delphinos ſexaginta pen. libras viginti.

Ad S. Andreæ & SS. Coronatorum.

71 Fecit & Crucifixum argenteum miro opere depictum in eadem eccleſia, qui in leva introitus parte inter columnas magnas poſitus, ingenti ſplendet decore, habentem lib. ſexaginta & duas & dimidiam. Ipſe quoque beatiſſimus Pontifex fecit in oratorio beati Andreæ Apoſtoli, quod ſancti Petri coheret eccleſiæ, veſtem ſericam unam habentem hiſtoriam aquilarum, & in medio tabulam cum chryſoclavo, in qua depictæ Chriſti, & Diſcipulorum ejus dextra levaque imagines F fulgent, & ipſius almifici Præſulis ac ſimilem poſt totius operis perfectionem, & ornamentis decoris in eccleſia ſanctorum quatuor Coronatorum veſtem fecit de eodem ſerico cum tabula de chryſoclavo habentem hiſtoriam, ſeu miraculum, quod Dominus Chriſtus de quinque panum, & piſcium alimentis duorum, quinque millia hominum abundanter ſatians eſt operatus.

ANNOTATA.

a *Malim legere* civium; *quid enim ſunt* civitates urbium?

b *Quid ſint* tabulæ lucifluæ, *& lucifluum opus ex ſenſu ferme intelligitur.*

c *Satis patet accipi* pontificium, *pro pontificatu, de quo Altaſerra pluribus hîc.*

CA-

A

CAPUT IX.

Synodus Romana in qua depositus Anastasius Cardinalis ; dona rursus multiplicia in diversas ecclesias.

Synodum convocat 67 Epp.

INter hæc vero, quæ superius scripta sunt, cœpit crebro nominatus sanctissimus Præsul de singulis ecclesiarum rectoribus, videlicet episcopis, presbyteris, diaconibus, atque omni Christianorum militia curam, solicitudinemque habere præcipuam. Volens itaque, sicuti & factum est, ex priscis auctoritatibus novam, Christo juvante, normam præponere, qualiter unusquisque eorum vitam castam, & sobriam duceret, & Deo, cui semper inreprehensibiliter famulatum debemus impendere, in omnibus complaceret, tunc demum,

B

sancti ei Spiritus gratia revelante, unà cum consilio serenissimorum Lotharii, ac Ludovici Imperatorum, anno imperii eorum quinto & trigesimo, atque Pontificatus jam dicti Præsulis septimo, mense Decembris die octava, Indictione secunda sanctam ac venerandam in Ecclesia beati Petri Apostoli synodum congregavit. In qua tam ipse Catholicus & Apostolicus vir, quamque & alii cum eo sexaginta & septem episcopi resederunt: ex quibus quatuor episcopi ab imperatoribus destinati, Joseph Eporegensis, Nottingus Brixiensis, Petrus Spoletinus, & alius Petrus Aretinus. Inter quos etiam Paulus diaconus sanctæ Ravennati ecclesiæ residens, vicem tenens Joannis archiepiscopi sui absque presbyteris, & diaconibus, & clero sanctæ matris Ecclesiæ.

In qua deponitur Cardlis Anastasius.

C

73 Et tunc coram omnibus quadraginta & duo capitula, quæ profecto ad salutem, & lucrum omnium Christianorum hominum pertinere noscuntur, per diacones sanctæ, & universalis Ecclesiæ Sedis legi præcepit. Quæ etiam capitula, ut in futurum ab omnibus illibata serventur, post cetera decreta Pontificum in sanctis canonibus jussit adscribi. Quatenus omnes episcopi hujus auctoritatis exemplum ante oculos habeant, & suos possint melius instruere, & erudire subjectos. In hac denique post cetera synodo Anastasius presbyter Cardinalis tituli beati Marcelli ab omnibus canonicè est depositus, eo quod parochiam suam per annos quinque contra canonum instituta deseruit, & in aliena usque hodie demoratur. Qui cum neque ad duo pro eo congregata concilia venire vellet, neque per Apostolicas epistolas, neque per tres vocatus episcopos, Nicolaum videlicet, Petronacium, & Joannem, ideo merito, uno consensu, secundum quod de talibus sacris continetur canonibus, eum sancta synodus deposuit, & sacerdotali honore privavit anno, mense, die, & Indictione superius adnotata.

Dona in ecclesia S. Petri.

74 Post præcipuam vero hujus concilii definitionem beatissimus ejusdem Præsulis animus, cælestis semper amoris igne accensus ad restauranda ecclesiarum Dei cunctorum ornamenta vasorum, studium rursus cœpit ingens habere. Nam & in ecclesia beati Petri regni cælorum clavigeri, fecit lucernam ex argento purissimo unam bimixam pen. lib. sexdecim. Nec non & in monasterio sancti Martini, quod ipsius Apostolorum Principis ecclesiæ cohæret, fecit aliam lucernam ex argento fusilem, ac bimixam pens. libras viginti & septem & dimidiam. Similiter & in monasterio sanctorum Joannis & Pauli fecit aliam lucernam argenteam similiter supra dictis pens. libras viginti & duas, & dimidiam: quæ Dominicis vel festis diebus juxta lectorium consistentibus ad legendum sacras lectiones magno luminis splendore lucescat. Isdem vero sanctissimus Papa fecit rugulas de argento fusiles cum cancellis in ingressu presbyterii, & ante Confessionem beati Petri Apostoli amatoris sui, quæ pulchro lucentes decore hominum præbent mentibus admirationem: quarum duæ pen. libras sexcentum quadraginta & duas.

EX EDIT. FABROT.

SS. Joannis & Pauli.

S. Vincentii;

E

75 Aliæ vero duæ libras quingentas & octuaginta, & in ecclesia sancti Vincentii, quæ ponitur in Frascata, obtulit vestem de fundato unam. Sed quia, ut sæpe diximus, hujus serenissimi Præsulis animus maximè beatissimi Præsulis Apostoli Petri Apostolorum Principis repletus amore, ipsius summæ ecclesiæ, cujus, divina dispensante potentia, thronum regebat, multa desiderabat semper ornamenta perficere; fecit super ejus sanctum altare vestem de chrysoclavo habentem historiam in medio Salvatoris inter angelicos vultus fulgentis, Petroque Apostolo claves regni cælorum tradentis, & in dextra levaque gloriosam Petri & Pauli passionem fulgentem: inter quos ipse Præsul civitatem, quam fieri jusserat, Petro interveniente offert depictam, & crucem auro, gemmisque nitentem, & in circuitu altaris & desuper habentem pannos desuper sericos pretiosa aquilarum historia textos, quorum duo aurati cernuntur. Obtulit autem, ubi supra, vela quatuor cum chrysoclavo, in quibus ipse Præsul depictus imagini Salvatoris inter angelicos vultus fulgentis, civitatem, quam funditus paraverat, offert.

S. Petri;

F

76 Igitur quia jam pleniter ea, quæ beati Petri ecclesiæ prædictus Pontifex obtulit ornamenta, breviter licet, descripsimus; nunc ea, quæ in ecclesia beatissimi Pauli Apostoli Doctoris Gentium, post impiam Agarenorum devastationem est operatus, ob æternam memoriam summatim innotescere studemus. Fecit autem super ejus sacratissimum corpus cyborium miræ pulchritudinis ingenti argenti pondere cum columnis argenteis comptum pens. libras noningentas quadraginta & sex. Sed cum benigna ipsius Pontificis mens, ante & post generalia omnium ecclesiarum diversa ornamenta, quæ ingenti desiderio præbebat, beato Petro semper aliquid optimum, & pretiosius offerre curabat: obtulit ei tres oleas masoricas *a* admirabilis pulchritudinis serico textas, coloreque depictas, quæ videlicet festis diebus in circuitu altaris majoris dependerent. Fecit autem & in ecclesia sancti Marciani, quæ sita est in Domucella, quæ vocatur Balnearola, *b* vestem de fundato unam, & vela spanisca duo. Simili modo & in ecclesia beati Laurentii martyris Christi, atque Levitæ obtulit vela de fundato, quæ pendent in arcubus infra

a

S. Marciani,

b

S. Laurentii;

EX EDIT. FABROT. columnellas majores numero viginti quatuor. Fecit etiam in ecclesia beati Clementis martyris atque Pontificis aquæmanile de argento par unum habens in se scalptam similitudinem capitis hominis cum vite, & alia historia pensan. libras tres. Item obtulit ipse quidem beatissimus & almificus Præsul in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ in Æmilia, quæ via Aurelia nuncupatur, vestem de fundato unam. Similiter & in ecclesia sancti Stephani, ubi supra, obtulit aliam vestem de fundato unam. Idem vero præclarus & almificus Præsul, superna protectus dextera, usque in Dei semper servitio sincero perseverans animo, post multas bonas actiones, beati Silvestri & Martini ecclesiam, quam Domnus Sergius prædecessor ejus noviter ab imis ædificaverat, multis quidem pulchrisque decoravit ac depinxit coloribus. Cujus etiam pulchritudo magnam usque hodie humanis oculis admirationem præstat. Nam & ejusdem venerabile, sacrumque altare ex argento investivit, ac decoravit purissimo pensan. libras centum & sexdecim.

S. Clementis, *S. Stephani,* *S. Silvestri.*

B

ANNOTATA.

a *Lege potius* majoricas *pro* majores, *ut sint pallia serica majora, intexta majoribus oleis, & coloris oleæ, id est viridia. Plura vide in Altaserra & citatis supra lexicis.*

b Domucellam & Balnearolam *explicat notator idem, locaque ubi sita fuernit, commonstrat.*

CAPUT X.

Eversa Centumcellæ alibi restitutæ, & donis cumulatæ, ubi & aliæ ecclesiæ: compositio falsæ apud Imp. accusationis; ac pius S. Leonis obitus.

C

Centumcellense castrum restituere meditans.

QUamobrem post pulchra ac laudabilia diversarum ecclesiarum Dei opuscula, quæ Præsul magnificus tota animi devotione peregit, ne Christianus populus amplius in Centumcellensi castro ab hostibus deperiret, sicuti sæpius fieri solebat: nam per quadraginta annos muris diruta, & habitatore proprio destituta manebat, moreque bestiarum, relictis sedibus propriis, ob timorem Saracenorum, ut usque jam factum fuerat, per opaca silvarum montesque incognitos sua domicilia populus, qui relictus ab eis fuerat, dedicavit, in quibus etiam præ timore inimicorum, diebus ac noctibus nec soporem oculis, nec ullam juxta humanam consuetudinem quietem vel modicam haberé poterat. Cumque tam pius & laudabilis Præsul de illorum gravamine, atque intolerabili nimium angustia ultra modum & plusquam credi potest, quotidie condoleret, multis cum lacrymis, infinitisque orationibus, Dominum rerum omnium conditorem deprecabatur assiduè, ut ei dono gratiæ suæ dignaretur ostendere, quo in loco pro salute, & liberatione crebro dicti Christiani populi Centumcellensis civitas mutari potuisset.

D

precibus à Deo locum commodum quæritis;

78 Ad quam ipse profectus, loca quæ ei adfinitate erant conjuncta diligenti cura, ac studio pervidit, atque conspexit. Sed, ubi locus videbatur idoneus ad urbem ædificandam, aquæ gestabant penuriam, quæ hominibus semper satis est necessaria. Peragratis igitur omnibus, ut prædiximus, locis, pervenit tandem, divina favente misericordia, ad locum optimum valdeque munitum, super quo suus maximè est animus dilatatus, quia & aquarum copiam ad populum confortandum, & ceteras utilitates humanas, aquimolasque molentes pleniter submini strabant. Tamen quo modo vel ordine hoc divina ostenderit clementia, dignum est, ut ad memoriam & laudem venerandi Pontificis, omnis populus credat veraciter, & cognoscat, quod divino consilio, & consultu opus diu exquisitum effectum est.

qui per visionem ei revelatur,

79 Nocte denique quadam, dum lectulo proprio juxta morem præclarus jaceret Antistes, & de divinis, ut solet, opusculis cogitaret, ad prævisum, & ordinatum jam locum, qui duodecimo à Centumcellensi urbe milliario distat, in somnis perductus est, & singula loca cuidam Petro magistro militum, quasi per corporalem præsentiam in ipsa revelatione per ordinem demonstravit, ubi ecclesias, & ubi portas ex Pontificali adjutorio fundare & construere debuisset. Et quia præ loci angustia non ibidem, nisi duæ portæ construendæ erant, in ipsa arcana revelatione digitis propriis adnotavit. Manè autem facto, pro somnio, quod viderat, magna cœpit habere certamina, & prænominatum Petrum ad suam illico jussit venire præsentiam, cui quidquid in somnis viderat, retulit, multosque ei in argento mancosos *a* præbuit, ut conducto populo, Centumcellensis urbis, cum eis urbem festinantius perficere debuisset. Ac Deo quidem auspice ita nunc omnia ædificata nitescunt, sicut in somnio Papa laudabilis manu propria designavit, cui ex nomine proprio Leopolim nomen imposuit. Ad quam, postquam ædificari cœperat, ad videndum, & considerandum fabricam cum suorum fidelium multitudine amanter accessit.

E

a

F

ubi Leopolim condit & consecrat.

80 Visis denique portis, & ecclesiis, in ipsis specialiter loci sicut monstraverat, & suum, Christo protegente, desiderium adimpletum, omnipotenti Domino gratias retulit infinitas, qui ei talem ostendere locum dignatus est, in quo & populus salvus existeret, & ad abundantiam inibi ministraret etiam lapides, & arenam quatenus sine labore operariorum noviter constructa fabrica augmentum percipere potuisset. Gavisus ex his omnibus urbem Leopolim sæpe dictus Pontifex Lætaniis, & orationibus pedibus propriis circuivit, tribusque orationibus in modum Trinitatis perpetualiter consecravit. Missarum, ut sollicitus erat, officium rite persolvens, & aquam benedictam per muros jactari præcipiens. Et non modicam manibus propriis præ amoris magnitudine universo populo rogam distribuit. Commendansque omnipotenti Domino populum, & civitatem divinitus demonstratam, ne umquam ab hostibus capiatur,

A tur, vel invadatur. His omnibus perpetratis, ad Sedem ſuam cum ingenti lætitia, & alacritate, Chriſto auxiliante dieque ſuperaddito decimo quinto, omnis murorum ambitus completus, atque perfectus eſt, anno præſulatus ſui octavo, Indictione ſecunda.

Dona ibidem eccleſiæ S. Petri data,

80 Sed & in eccleſiis, quas ibidem fecit, multa dona obtulit. In eccleſia videlicet ſancti Petri gabathas ex argento fuſiles majores, minoreſque ſeptem penſ. pariter libras ſexdecim, & unciam unam. Cantharam exauratam unam, baucas *b* exauratas tres. Fibulatoria *c* majora & minora quinque. Crucem ex argento deauratam unam cum gemma una. Item aliam crucem de auro unam habentem in medio Monocoſſim *d*. Et aliam crucem ex argento numeratim habentem gemmas quadraginta. Thuribulum aureum exauratum unum; dextram ſaxiſcam unam, coronas aureas duodecim. Gabatham unam, & ſtruthiocamelorum ova duo. Atque fecit in eadem eccleſia jam dictæ civitatis veſtes ſericas duas; ex quibus una habet in medio tabulam de chryſoclavo & alia habet in medio crucem, & orbiculos quatuor cum gammadiis, & vela de fundato decem & octo. Crucifixum ex argento puriſſimo pen. libr. ſeptem.

b *c* *d*

B

& S. Leonis.

81 Nec non & in eccleſia ſancti Leonis, ubi ſupra, obtulit patenam exauratam unam, calicem de argento unum, veſtes duas, unam quidem de fundato, ornatam in circuitu de olovero *e* habentem in medio rotam de chryſoclavo, & gammadias, & alias de ſpaniſco. Similiter & codices Catholicos numero ſeptem. Hiſtoriarum, Salomonem, Antiphonarium, Pſalterium, & Sacramentorum, Geſtorum & Sermones, ſed & Euangelium cum tabulis argenteis, atque ſacratiſſimum Dei altare, quod ſupra ſanctiſſimum beati Petri Apoſtoli corpus conſiſtit; argenteis deauratis, quæ in dextra, & leva ipſius Apoſtolorum Principis; habet miracula, perornavit lami-

e

** forte, luminaribus.*

nis ***, quæ ingenti ſplendore nunc ut cæli aſtra coruſcant, penſ. vero ſimul libras octuaginta quatuor, & uncias quinque.

Alia ornamenta eccleſiæ S. Petri oblata.

C

82 Atque poſt tam immenſæ operationis inſignia, factaque divina, Dei æterni clementia inſpirante, quæ per diverſa loca ob ſalutem Chriſtianorum, ipſe ſanctiſſimus Papa eſt operatus, Eccleſiam, quæ Domini voce ſupra firmam Petram fundata conſiſtit, & de beati Petri Apoſtolorum Principis nomine ſancto glorioſa coruſcat pretioſiſſimo omnium metallorum ornatu, præ nimio Patris cæleſtis amore quotidie ornare procurans, ibidem quoque lectorium argenteum inclyta operatione celatum, & ſuper quatuor pedes conſiſtens perfecit. In cujus videlicet ſummitate leonis caput præfulget penſ. libras triginta unam & uncias undecim. Nec non & ceroſtata quatuor, quæ à longo tempore ſummorum Pontificum in medio presbyterii feſtis erigebantur diebus. Atque hæc ſagaci arbitrio de argento puriſſimo inveſtivit, atque, ut in perpetuum ibidem erecta eſſent, conſtituit, quod nullus prædeceſſorum ejus facere cogitavit, habentia ſimul libras quinquaginta & quinque. Ubi ſupra, fecit & ceroſtata de argento majora, par unum pen. libras quadraginta octo & uncias decem, in quibus ſedent lucernæ bimixæ de argento puriſſimo lucentes juxta altare majus, penſ. libras ſimul quadraginta & novem. Nec non & alia ceroſtata deargentata ſeptem penſ. libras viginti quinque, & uncias tres.

EX EDIT. FABROT.

S. Martini monaſterium reſtaurat.

83 Pari modo, & alia ſeptem tetra fecit ceroſtata ferrea deſuper de argento pen. libras unam & viginti, & uncias tres. Atque ſuper ipſum altare fecit veſtem auro textam, candidis per totam margaritis fulgentem, & in dextra, levaque tabulas gemmatas habentem cum aureis per circuitum orbiculis, quibus inſigne ipſius Præſulis eſt nomen deſcriptum. Jam & monaſterium ſancti Martini, quod longo ſenio erat caſurum, miris domorum ædificiis reſtauravit, & ad honorem meliorem, quam prius fuerat, funditus decoravit. In quo & veſtem albam roſatam cum roſis obtulit, & Salvatorem cum Apoſtolis, & virginem legentem nomen Domni Leonis quarti. Item vela quinque alba roſata, & unum quidem habens gammadias tredecim, & amygdala de argento exaurata tria. In eccleſia ſanctorum quatuor Coronatorum fecit veſtem de fundato unam.

E

eccleſiis benef. facere nunquam deſinens.

84 Præterea idem ſummus & orthodoxus Pontifex, divina inſpiratione pulſatus, fecit in baſilica beati Petri Apoſtolorum Principis calices ex argento puriſſimo, qui pendent ſuper arcum principalem, nec non & infra columnas majores dextra, levaque numero octuaginta tres, habentes inſimul libras quadringentas quadraginta & unam. Id ipſum vero ante ſacri altaris veſtibulum miræ pulchritudinis fecit trabem, quam, poſt diræ gentis nefandam deprædationem, ex argento decoravit puriſſimo, in qua ſacræ ac Dei venerabiles ſedent imagines, quæ penſan. libras ſexaginta. Obtulit quoque in eccleſia beati Petri Apoſtoli, quæ ponitur in civitate Leopoli, thuribulum de argento exaurato unum. Pari modo in eccleſia ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ ſita eſt in vico Sardorum, gabathas cum caniſtro, de argento exauratas pen. lib. .... Similiter & in venerabili monaſterio Hieruſalem, quod juxta eccleſiam beati Petri Apoſtoli ponitur, fecit veſtem de fundato cum orbiculis, in circuitu ornatam, cum liſta de chryſoclavo cum velis ex imizino *f* duobus, & de fundato tribus. Ipſe vero à Deo protectus, venerabilis, & præclarus Pontifex fecit propitiatorium ſacri altaris beati Petri Apoſtolorum Principis, ubi ſacratiſſimum corpus ejus quieſcit, ſpanocliſtum *g* habens quidem argenti libras ſeptuaginta & duas, auri vero octuaginta.

F

f

Falſa apud Imp. accuſatio.

85 Hujus vero temporibus quidam Daniel Magiſter militum, iniquitatis ac ſtultitiæ molę cæcatus, ad ſereniſſima Domni Ludovici Imperatoris veſtigia properavit, eique multa falſa & inutilia verba, quæ credi nullo modo poſſunt, ſuper Gratianum eminentiſſimum magiſtrum militum, & Romani palatii egregium ſuperiſtam, ac conſiliarium dicere non dubitavit. Nam inſtanter eum accuſabat ob falſitatis invidiam, dicens Imperatori: Gratianus Romanæ urbis ſuperiſta *h*, quem erga vos fidelem eſſe creditis, mihi ſoli in domo ſua, nimium ſuper Francos murmurans, dixit ſecretè. Quia Franci nihil nobis boni faciunt, neque adjutorium præbent, ſed magis quæ noſtra ſunt, violenter tollunt. Quare

h

EX EDIT. FABROT. non advocamus Græcos, & cum eis fœdus pacis componentes, Francorum regem, & gentem de noſtro regno & dominatione expellimus?

manifeſtè retegitur, 86 Quo audito, mox prædictus Imperator, immenſo furore accenſus ſine litteris etiam ad Romanorum directis Pontificem, & ſenatum Romam venire velociter procuravit. Quem tamen venientem Domnus Leo Papa honorificè, ſicut mos eſt, ſuper gradus majores beati Petri Apoſtoli reſidens ſuſcepit, & mellifluis prædicationis verbis placare cœpit. Quadam vero die ipſe Imperator cum ſanctiſſimo Leone Pontifice, omnibus Romanis proceribus, pariter & optimis Francis in domo, quam beatæ memoriæ Leo tertius Papa juxta eccleſiam beati Petri Apoſtoli fecerat, ſedentibus, de prædicta accuſatione placitum habuit *i*. Tunc Daniel iniqua fronte armatus, falſaque cogitatione imbutus dixit coram omnibus: Iſte Gratianus habuit mecum conſilium, hanc Romanam terram de veſtra tollere poteſtate, & Græcis tradere illam.

B *& re tota compoſita,* 87 Cui ſtatim, non ſolum Gratianus, verum etiam omnes Romani coram Imperatore dixerunt: Mentiris, nullo modo eſt verum, quod dicis. Cognoſcens autem Imperator, & omnis Romanorum Francorumque nobilitas, prædictum Danielem tale crimen per falſitatem, & invidiam contra Gratianum dixiſſe, illico clementiſſimus Imperator nolens contra inſtituta veterum Auguſtorum peragere Romanorum, eos ſecundum Romanam legem inſtituit judicare. Quo judicio ipſe Daniel, multorum verbis reprehenſus, ore proprio manifeſtavit ſe falſum ſuper eum dixiſſe. Ideo jam dicto Gratiano ante omnes eſt traditus, ut quidquid de eo facere vellet, poteſtatem haberet. Sed cum jam traditum Danielem Imperator à Gratiano multa, & humili ſupplicatione petiviſſet, Gratianus aſſenſit, quem ille ſtatim, plenaria ſibi reddita gratia, liben-

ter ſuſcepit, & ſic de mortis eſt periculo liberatus. D

88 His vero peractis Imperator, abiit, & ſanctiſſimus Domnus Leo quartus Papa non poſt multos dies obdormivit in Domino XVI Kalend. Auguſti, ſepultus vero eſt in eccleſia beati Petri Apoſtoli. Fecit autem ordinationes duas, unam in menſe Decembrio, & aliam per menſ. Martium, presbyteros decem & novem, diaconos octo, epiſcopos per diverſa loca numero ſexaginta & tres. *movitur ſanctiſſimus Pontifex.*

ANNOTATA.

a *Non video per* mancoſos *hîc aliud intelligi poſſe præter monetæ ſpeciem, aut certum argenti pondus.*

b Bauca *armillæ genus; quod hîc pluribus explicare non vacat; vide iterum Altaſerram & alios.*

c *Intellige annulos, ſeu ea quibus alia connectuntur, ut explicat Magrius.*

d Monocoſſim *explicatam non invenio; eſt haud dubie* Monokokka *de qua vide Cangium, certe unio eſt, neque hîc aliud indicari poteſt.* E

e Olouero, *ſeu* Olobero *pro purpura accipitur à Magrio, apud quem vide ejus etymologiam.*

f *Sericum eſt quod Itali* Ormeſino *appellant.*

g *Mendosè, inquit Magrius, pro* panaclyſtus, *cujus vocis etymon an rectè explicet & applicet, hîc examinare non lubet.*

h Sphœriſta *legi vult Magrius, quem hîc etiam vide.*

i *Hæc jejunius expoſita videntur quam ut ea cauſa Romam Imperator proficiſceretur. Fallor, ni magis placeat narratio Platinæ ita ſcribentis:* Lothario (*opinor Ludovico*) poſtremo egregiè ſatisfecit; qui delatione quorumdam impulſus Romam venerat, quod intellexerat, Leonem transferendi imperium Conſtantinopolim conſilia iniiſſe. De delatoribus, in mendacio deprehenſis, ut par erat, ſupplicium ſumitur, atque amicitia inter utrumque integratur.

DE S. ZOERARDO SEU ANDREA CONFESSORE ET S. BENEDICTO MART. C F

IN POLONIA ET HUNGARIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.C.

§. I. Hodiernus horum Sanctorum cultus in Polonia & Hungaria ex Officiis Polonicis & litteris Hungaricis.

CIRCA ANNUM MXX. *S. Zoerardus ſeu Andreas,* *Hungari hos duos eremitas, utpote ſanctos regionis ſuæ incolas, die* XVII *Julii venerantur; Poloni autem eoſdem præcedenti die, tamquam ſuos populares, Officio eccleſiaſtico colunt. Polonicus cultus patet ex propriis iſtius regni Officiis, quæ anno* 1637 *&* 1643 *Antverpiæ impreſſa duabus Leſtionibus utriuſque Acta complectuntur. De S. Zoerardo ſeu Andrea leguntur ſequentia:* Sanctus Andreas Suirardus, quem alii Zoerardum nominant, ex Poloniæ provincia ortus, Chriſtiana religione tum primum in Polonia & Hungaria florente, vitam monaſticam in cœnobio, Zobor dicto, apud Nitriam civitatem ſub Philippo abbate profeſſus eſt. In ea videlicet Slavorum & Hungarorum regione, quæ Moraviæ Danubioque confinis, Sarmatia Pannoniæ olim dicta fuit, mira illius viri abſtinentia, carniſque mortificatio prædicatur, ut præter triduanam frequentem inediam, Quadrageſimam quoque ſolis quadraginta nucibus contentus tranſigeret: nihilominus tamen interdiu operaretur; noctu vero vix quidquam quietis caperet. Sedente enim juxta ſpineam ſepem ſomnus erat, lum-

A lumbis catena occulta ærea præcinctis.

& S. Benedictus,

2 *Deinde de S. Benedicto hæc ſubnectuntur :* Andreæ in hujuſmodi exercitiis defuncto, Benedictus ejus diſcipulus, gentis itidem Polonæ, ſucceſſit : magiſtrique mores & vitam imitatus, triennio ſupervixit. A latronibus denique ſpe inveniendæ pecuniæ trucidatus, & in flumen proximum, Vagum nomine, projectus eſt : ubi corpus ejus demerſum, anno toto ſub aquis delituit : tandem aquilæ, locum quotidie obſervantis, indicio inventum eſt integrum & incorruptum, in temploque ſancti Emmerami corpori magiſtri ſui appoſitum. *De utroque autem hæc communis recitatur collecta :* Deus, qui nos concedis ſanctorum martyrum tuorum Andreæ & Benedicti natalitia colere : da nobis in æterna beatitudine de eorum ſocietate gaudere. Per Dominum. *Miror, utrumque Sanctum in hac oratione ornari titulo martyris, cum ſolus Benedictus martyrium, & quidem latè dictum, ſubierit ; Andreas verò, ut ex ipſis Actis conſtat, naturali morte exſtinctus ſit. Sed forte Poloni auſteram ejus vivendi rationem pro quadam martyrii ſpecie acceperunt.*

B

coluntur in Polonia.

3 *Non ſatis compertum mihi eſt, quo præterea honore hi Sancti in Polonia afficiantur. Ex miraculo tamen, quod Martinus Baronius Jaroſlavienſis clericus, & Petrus Hyacinthus Prüſzec in Propugnaculo ſpirituali Polonicè edito cap. 2, aliique ſcriptores Poloni litteris mandarunt, colligo, annuam S. Andreæ ſive Zoerardi feſtivitatem ibidem celebrari in templo exſtructo ſuper cellam, in qua Sanctus per aliquot annos vixiſſe creditur, antequam in Hungariam proficiſceretur. Inter ceteros Stephanus Damalevicius Regularium Caliſſienſium Præpoſitus in Vitâ S. Bogumili cap. 32 hoc prodigium ita narrat :* Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono, die decima ſexta Julii, qua feſtum Sancti celebrari ſolet, temporibus Sigiſmundi Auguſti regis Poloniæ, frequens aderat populus, ut divinis officiis vacaret, ac ſe precibus Viri ſancti commendaret, in eccleſia, quæ ſuper cellam ipſius ædificata eſt, in qua Vir ſanctus, antequam iret in Ungariam, annos aliquot commoratus eſt. Ibi populum catholicum orantem

C

auſu temerario publicæ ſecuritatis violatores, & eccleſiaſticæ immunitatis ſacrilegi everſores magna vi adoriuntur, & exturbare de templo conantur. Populus interim opem ſancti Viri magna contentione vocis, & fervore ſpiritûs implorat : Sancte Andrea Zoerarde, ſerve Dei, defende eccleſiam ab impiis Luteranis, fidei catholicæ hoſtibus. Protinus Sanctus vocatus apparuit manifeſte & baculo ignito, quem gerebat, hæreticos propulſans è cœmeterio exegit ; multos ex iis divina ultio flammis abſumpſit, multos excæcavit, multos vitâ privavit ; nonnulli mirabili coërciti pœna, ſanctæ Matri Eccleſiæ Catholicæ manus dederunt. Extat in hodiernum uſque diem facti memoria, lapis in cœmeterio templi, quod octo milliaribus Polonicis Cracovia diſtat, magnus, niger, ſiliceus, quadrangulus, ut menſa planus, tribus cubitis longus, uno latus, in quo plantæ pedum ſancti Andreæ conſiſtentis impreſſæ inpræſentiarum cernuntur *Atque hæc ſunt, quæ de Polonorum erga hos Sanctos veneratione invenire potui.*

4 *Diſtinctius agere licebit de Hungarico eorumdem Sanctorum cultu, quem ipſi Hungari in litteris ad Majores noſtros datis clare accurateque explicarunt. Has autem notitias potiſſimum acceptas referimus R. P. Ladiſlao Vid, Collegii ac tirocinii noſtri Trenchinienſis Rectori, qui plurima ad hos Sanctos eremitas ſpectantia diligenter indagavit, & ad Henſchenium noſtrum tranſmiſit. Inter alia accuratus ille vir, anno 1660 Nitriæ exiſtens, circa hodiernum illorum Sanctorum cultum notavit ſequentia, quæ ipſiuſmet verbis hic fideliter referò :* Eccleſiæ cathedralis, *inquit,* ſeu capitularis Nitrienſis patroni hoc tempore ſunt, ſancti Andreas & Benedictus, de quibus veluti patronis fiunt commemorationes. De ſancto Emeramo non habetur memoria in divinis, licet olim in ejus honorem capella dicatur fuiſſe erecta in eodem loco, in quo hodie baſilica ſanctorum Andreæ & Benedicti extat.

AUCTORE G. C

R. P. Ladiſlaus Vid accurate ad nos perſcripſit ea,

quæ ſpectant ad publicam veneration-

E

5 *Deinde ſolennem horum Sanctorum feſtivitatem, aliaque publicæ venerationis indicia ita pergit deſcribere :* Die XVII Julii celebratur per totam Hungariam ſub ſemiduplici feſtum SS. Andreæ & Benedicti, ceditque ipſis S. Alexius : Nitriæ vero ritu ſolenniſſimo, tamquam patroni loci, cum Octava coluntur. Habentur etiam nundinæ eadem die in civitate Nitrienſi. Olim etiam proceſſio ad devotionem populi excitandam inſtituebatur ad verticem prælti montis Zobor, ibique excitato altari ſub dio Miſſæ fiebant & conciones hac die. His vero annis Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Georgius Szelepcheni, archiepiſcopus Colocenſis & Bachienſis & adminiſtrator eccleſiæ Nitrienſis in ejuſdem montis Zobor vertice in honorem SS. Andreæ & Benedicti templum octoangulare cupula exornandum curat ædificari. Baſilicam SS. Andreæ & Benedicti, quæ eſt in arce Nitrienſi, epiſcopali reſidentia & uſibus Capituli attributa, Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Joannes Telegdinus archiepiſcopus Colocenſis & Bachienſis, nec non adminiſtrator eccleſiæ Nitrienſis ita renovavit, ut quaſi fundator illius dici poſſit : nam muros majori ex parte à fundamentis erexit, turrim magni operis & elegantiæ prorſus de novo extulit ; organum ſingularis artificii ſumptuoſe curavit ; altare ſummum perauguſtum, cathedram atque duplex ſtallum in ipſa eccleſia pro dignitate epiſcopi erexit, marmore pavimentum ſtravit.

F

horum Sanctorum

6 *Præterea poſt enumerata alia ejuſdem archiepiſcopi ædificia, quæ ad Sanctos noſtros non pertinent, ſic proſequitur :* In tribus hujus cathedralis eccleſiæ altaribus ſanctorum Andreæ & Benedicti imagines opere polito ſculptæ viſuntur : Andreas quidem cum roſario in catena ſeu cilicio ferreo, atque cum nucibus & corona, è quatuor partibus capillis dependentibus, quaſi inter ſpinas poſitus ; Benedictus vero cum ſecuri ; ambo habitu eremitico, uti abbates Palæſtini, exprimuntur in his aris, & (neſcio quid ſit cauſæ) S. Benedictus à dextris ; S. Andreas vero à ſiniſtris ponitur. Porro hic Nitriæ major ſit memoria S. Andreæ Zoorardi ; imo populus ſolius Zoorardi nomen circumfert, ſicuti Trinchinii in Skalka ſolius Benedicti. *Conjicio ego, S. Benedictum, quamvis juniorem & S. Andreæ Zoerardi diſcipulum, à dextris collocari, eo quod præter ſancta vitæ merita laureolam martyrii adeptus fuerit.*

in Hungaria,

7 *Denique R. P. Ladiſlaus Vid obſervationes ſuas ita concludit :* Viſuntur rudera magni olim mo-

AUCTORE G.C. monaſterii & templi S. Hypoliti martyris à S. Stephano rege Benedictinis conſtructi extra Nitriam in valle ſub ipſo monte Zobor prima, qua mons reſpicit ſeptemtrionem. Non procul à monaſterio eſt ſpelunca, infra illam fons delicioſus ſanctorum Andreæ & Benedicti memoriâ celebris; alter item fons paulo infra monaſterium, S. Stephani regis dictus, magna frequentia viſitur & bibitur, plurimis ægrotis ſuam ſanitatem beneficio illius aquæ reſtitutam fatentibus; quod etiam ſigna popularia circa fontem affixa teſtantur. Spelunca hæc Nitrienſis non eſt illa, in qua S. Benedictus ab ethnicis latronibus occiſus ſcribitur: illa enim eſt in Skalka, ubi abbatia extat. *Ut autem hæc omnia pleniorem apud omnes fidem obtineant, laudatus P. Vid narrationem ſuam à duobus viris in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis ſubnotari, eorumque ſigillis muniri curavit. Primus ita ſubſcribit:* Hæc ita ſe habere teſtor ego
B Joannes Szaſzy abbas S. M. V. aſſumptæ Trium Fontium de Beel, lector canonicus & Vicarius eccleſiæ cathedralis Nitrienſis. *Alter vero ſic:* Idem conteſtor ego Stephanus Podragzai abbas S. Michaëlis archangeli de Batha, ac cathedralis eccleſiæ Nitrienſis cuſtos & canonicus.

& unà tranſmiſit ecgraphum indulgentiarum,

8 *Addo his indulgentias pro eccleſia S. Benedicti de Skalka anno* 1560 *à purpuratis S. R. E. patribus conceſſas, quas idem Ladiſlaus noſter ex autographo deſcribi curavit. Tenor autem talis eſt:* Rodulphus Portuenſis, Franciſcus Tuſculanus, Fredericus Prænestinus, Joannes Albanenſis epiſcopi. Joannes tituli S. Vitalis, Jacobus tituli S. Mariæ in via. Joannes tituli S. Priſcæ, Joannes tituli S. Pancratii. Clemens tituli S. Mariæ in Ara cæli, Jacobus tituli S. Mariæ in Coſma & Damiano, presbyteri. Guido Aſcanius ſanctæ Mariæ in via lata, & Vitellotius S. Mariæ in Porticu, diaconi; miſeratione divina ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales univerſis Chriſti fidelibus, præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino ſempiternam. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera charitatis inducimus, tanto ſalubrius animarum ſuarum ſaluti conſulimus. Cupientes igitur, ut
C eccleſia monaſterii S. Benedicti de Rupibus, aliàs de Skalka, martyris, Ordinis S. Benedicti, Nitrienſis diœceſis, congruis frequentetur honoribus, & à Chriſti fidelibus jugiter veneretur, ac in ſuis ſtructuris ac ædificiis debite reparetur, conſervetur & manuteneatur, nec non libris, calicibus, crucibus, luminaribus, ornamentis eccleſiaſticis, ac rebus aliis, divino cultui inibi neceſſariis decenter muniatur; utque Chriſti fideles ipſi eo libentius devotionis causâ confluant ad eamdem, & ad conſervationem, reparationem, manutentionem hujuſmodi manus promptius porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dono cæleſtis gratiæ uberius noverint ſe refertos:

quas S. R. E. Cardinales intuitu S. Benedicti Martyris conceſſerunt.

9 Nos Cardinales præfati, videlicet quilibet noſtrûm per ſe, ſupplicationibus dilecti nobis in Chriſto Stephani Radetii abbatis ſeu commendarii dicti monaſterii, nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, de omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum Petri & Pauli, Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui dictam eccleſiam monaſterii in ſingulis, videD licet ſuorum Benedicti & Andreæ Zoerardi martyrum, qui eodem die celebrantur, ac S. Stephani proto-martyris & Paſchatis Reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, nec non S. Georgii & Pentecoſtes feſtivitatibus ac diebus, à primis Veſperis uſque ad ſecundas incluſivè devotè viſitaverint annuatim & ad præmiſſa manus porrexerint adjutrices, pro ſingulis feſtivitatibus & diebus præfatis, quibus id fecerint, centum dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer in Domino relaxamus, præſentibus perpetuis futuris temporibus duraturis. In quorum fidem litteras noſtras hujuſmodi fieri, noſtrorumque ſigillorum fecimus appreſſione communiri. Datum Romæ in ædibus noſtris anno à Nativitate Domini MDLX; die verò XXIX menſis Auguſti; Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto
E Patris ac Domini noſtri Pii divinâ providentiâ Papæ IV anno primo.

§ II. Antiquus eorumdem Sanctorum cultus ex Martyrologiis & aliis monumentis.

Ex variis Martyrologiis.

QUamvis ex dictis de legitimo horum Sanctorum cultu ſatis conſtet, tamen more noſtro enumerabimus aliquot Martyrologos, qui de iiſdem meminerunt. Grevenus in Uſuardo aucto ſic eos memorat: In Hungaria in eccleſia Nitrienſi, ſanctorum Andreæ & Benedicti martyrum. *Ferrarius etiam utrumque martyrem nominat, dum in Generali Sanctorum Catalogo ad diem quintam Maii ita ſcribit:* Apud Nitriam in Hungaria, SS. Andreæ & Benedicti eremitarum & martyrum. *Sed quodnam S. Andreæ martyrium intellexerit, in notis ibidem ſatis innuit his verbis:* Andreas, catena ferrea ſuper nudo corpore conſtrictus, longum duxit martyrium. *Idem die* XVI *Julii hos Sanctos in eodem Catalogo ita perturbatè ponit:* Nitriæ in Hungaria, SS. Benedicti eremitæ, & Andreæ diſcipuli martyris. *Vix intelligo, quid hic Ferrarius confuſa iſta annuntiatione ſibi velit, & cur Andream Benedicti diſcipulum perperam appellet. In notis autem hîc addit, quod hac die colantur Olomucii. Inſpexi Officia propria diœceſis Olomucenſis, anno* 1630 *&* 1679 *impreſſa; ſed nullum reperi hujus cultus veſtigium. Molanus in additionibus Uſuardinis, anno* 1568 *editis, die prima Maii feſtum eorum ita celebrat:* Eodem die ſanctorum eremitarum Zoerardi & Benedicti martyris, quorum Vitam deſcripſit Maurus epiſcopus Quinqueccleſiaſtenſis. *Notat autem in margine Acta illorum Mss. exſtare apud Regulares Rubea Vallis. In editione vero Uſuardina anni* 1573 *&* 1583 *paulo diſtinctius ea explicat hoc modo:* In Hungaria, ſanctorum eremitarum Zoerardi confeſſoris & Benedicti martyris, quorum hiſtoriam deſcripſit Maurus epiſcopus Quinqueeccleſienſis. *Eadem fere ad hanc diem habet Caniſius noſter in ſuo Martyrologio Germanico.*

eorumdem Sanctorum cultus oſtenditur,

11 *Hagiologi Benedictini eoſdem Sanctos, tamquam ſuos ſodales, ubique Martyrologiis & Menologiis ſuis ad primam diem Maii inſeruerunt. Arnoldus Wion in Ligno Vitæ lib.* 3, *pag.* 152 *illos ita commemorat:* In Hungaria, ſanctorum eremitarum & monachorum Zoerardi confeſſoris,

A ſoris, & Benedicti martyris, à latronibus occiſorum. *Dorganius in Kalendario Benedictino ſic Wionem imitatus eſt:* Sanctorum Benedicti martyris, & Zoerardi confeſſoris, à latronibus occiſorum. *Hugo Menardus in ſuo Martyrologio Benedictino recte utriuſque præcedentis errorem corrigit, & lib. 1 Obſervationum pag. 224 ita notat:* In Martyrologio corrupte legebatur occisorum; repoſui occisi: nam ſolus Benedictus martyr fuit, à latronibus occiſus, ut videre eſt apud Surium in ejus Vita. *Deinde quædam addit ex Martino Cromero de horum Sanctorum habitatione & ætate, quæ paragrapho ſequenti examinabimus. Bucelinus in Menologio Benedictino Kalendis Maii prolixius de iiſdem texuit elogium, quod hic omitto, cum ſit compendium Actorum, quæ poſt hunc Commentarium prævium integra dabimus. Conſtantius Felicius in Kalendario Hiſtorico Italicè conſcripto utrumque Sanctum Kalendis Maii hoc brevi ornat elogio:* Zoerardus confeſſor, & Benedictus martyr. Zoerardus Polonus in Pannonia factus eſt monachus & vocatus Andreas. Fuit vir magnæ abſtinen-

B tiæ, & moritur magnis cum miraculis. Benedictus ejus diſcipulus & imitator occiſus eſt à latronibus.

& error Castellani detegitur.

12 *Prætermitto hîc alios recentiores, qui de his ſanctis Eremitis meminerunt. Non poſſum tamen, quin verbo attingam inauditum illud, quod noviſſime Caſtellanus ſuo Martyrologio Univerſali inſeruit. Poſtquam die* XVI *Julii* S. Zoerardum *Nitriæ in Hungaria collocavit, in ſupplemento Sanctorum, qui certum cultus diem non habent, pag. 909 ita de* S. Benedicto *noſtro ſcribit:* S. Benedictus Vagæus, eremita in Hungaria, occiſus à latronibus, cujus corpus honoratur apud S. Emmerammum Ratisbonæ. *Haud dubiè illum cognominat* Vagæum, *eo quod in fluvium Vagum projectus fuerit. Sed neſcio, quid ſibi velit per iſtum cultum Ratisbonenſem, de quo apud alios ſcriptores nullum extat verbum. Sepultum quidem eſt* S. Benedicti *corpus in eccleſia S. Emmerammi, ibidemque colitur, ut ſupra diximus; at hoc S. Emmerammi templum in Hungaria olim conſtructum fuit. Forte Caſtellanus, ſciens S. Emmerammum fuiſſe epiſcopum Ratisbonenſem, ibidemque ſub illius nomine monaſterium conditum*

C *eſſe, putaverit, in Vita* S. Benedicti *de Ratisbonenſi S. Emmerammi eccleſia agi, & ſic duo templa longe à ſe invicem diſſita confuderit. Hæc ſuſpicio noſtra eſt, quam melius edocti libenter deponemus.*

Cultus S. Benedicti martyris confirmatur ex diplomate Belæ regis,

13 *Teſtimonia, quæ hactenus ex Martyrologis pro horum Sanctorum cultu adduximus, duorum ſeculorum antiquitatem non excedunt. Quare ex vetuſtioribus monumentis eumdem cultum ſtabilire pergimus, & ſequentia diplomata, ex quibus Benedicti martyris ſanctitas probatur, hic inſerimus.* Bela Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galatiæ, Cumaniæque rex, omnibus Chriſti fidelibus, præſentem paginam inſpecturis, ſalutem in omnium Salvatore. Ad univerſorum tam modernorum, quam poſterorum notitiam harum ſerie volumus pervenire, quod cum nos ad locum, qui Szkalka dicitur in comitatu de Trinchin, ubi ſanctus Benedictus martyr eremiticam vitam Deo geſſit, divertiſſemus, cernentes fratres loci illius in Dei ſervitio permanentes nimiam pati penuriam ac indigentiam, pro animi affectu miſericordiâ moti, volentes eorum paupertati ſubvenire, ut divinæ contemplationi deſudantes, temporalibus beneficiis ſuſtententur, mediam partem cujuſdam terræ, nomine Geztec, ad caſtrum de Trinchin pertinentis, quæ certis metis fuerat diviſa, & in parte caſtrenſibus de Trinchin, de villa Bork, & in parte hoſpitibus ejuſdem caſtri de villa Geztec aſſignata, illam partem, quæ dictis hoſpitibus fuit aſſignata, contulimus ſæpe dictis fratribus de Szkalka libere & perpetuo poſſidendam, ſub eiſdem metis, cum quibus erat diviſa, & hoſpitibus antedictis aſſignata. Ut igitur hujus noſtræ collationis beneficium temporum progreſſu perpetuum firmitatis robur obtineat, præſentem paginam duplicis ſigilli noſtri munimine juſſimus roborari. Datum anno gratiæ milleſimo ducenteſimo triceſimo octavo; nono Kalendas Julii; regni autem noſtri anno tertio.

AUCTORE G. C

& Jacobi epiſcopi Nitrienſis,

14 *Antiquus ejuſdem* S. Benedicti *cultus demonſtratur ex epiſcopi Nitrienſis diplomate, cujus hic eſt tenor:* Jacobus Dei gratia Nitrienſis epiſcopus, omnibus, ad quos hæ præſentes pervenerint, orationes in Domino. Notum facio veſtræ dilectioni, quod ad honorem Dei omnipotentis, & beati Benedicti martyris, in ſpelunca, quæ vulgo Szkalka dicitur, ubi etiam ſanguis ejuſdem Martyris uſque in hodiernum diem perfuſus in pariete ſpeluncæ eſſe dignoſcitur, eccleſiam ad titulum beati Benedicti & omnium Sanctorum ædificatam, habito conſilio & conſenſu fratrum noſtrorum, abbatiam ſecundum regulam beati Benedicti conſtituimus, & ad ſuſtentationem fratrum in eadem eccleſia Domino ſervientium, terram Wygezd olim ad Mogos pertinentem, quam idem dudum donavit eccleſiæ Nitrienſi cum ſeptem bobus, duobus ſervis, nomine Martino & Zambocz, duas vineas cum duobus vinitoribus, filiis vinitoris, Mikou & Joachim, quadraginta oves cum totidem porcis, centum capetias (*ſunt apud Hungaros quindenæ, & interdum acervuli manipulorum frumentariorum*) videlicet quinquageſimam decimarum noſtrarum cum manſu, quem in villa Skala tenuit Wikozlaus nunc monachus, cum eſſet parochialis ſacerdos, eidem contulimus in perpetuum poſſidendos . . . . . Ut autem hæc a nobis facta donatio ita impoſterum permaneret, ... eam chartis fecimus annotari, & ſigilli noſtri ac capituli Nitrienſis munimine roborari. Anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo quarto

E

F

ad quod poſtremum alia notantur.

15 *Supervacaneum cenſeo hic afferre alia poſteriorum temporum diplomata, quæ priora jam exhibita confirmant, &, ut genuina, agnoſcunt. Hæc omnia ſimul juncta ſervantur Viennæ in domo noſtra profeſſa, uti anno* 1660 *teſtatus eſt R. P. Joannes Bertholdus Societatis noſtræ per Auſtriam Provincialis, qui authenticorum diplomatum copiam, ad nos tranſmiſſam, ſigillo ſuo munivit, & manu propria ſubſcripſit. Addo tamen aliqua, quæ ad clariorem diplomatis proximè præcedentis intelligentiam obſervavit jam ſæpe laudatus P. Vid, ita in epiſtola ſua ſcribens:* Non exſtat amplius indicium ullum in ſpeluncæ pariete ſanguinis effuſi S. Benedicti martyris, uti apparuiſſe olim refertur ab epiſcopo Jacobo circa annum MCCXXIV in litteris fundationalibus abbatiæ. *Circa ſtatum vero hodiernum eorum, quæ in præcedenti diplomate memo-*

AUCTORE G. C. *memorantur, annotavit sequentia* : Hic porro in memoriam consummati ejus martyrii supra petra, Vago imminente, tempellum ædificatum est, quod in vetustis litteris abbatiæ in honorem S. Benedicti factum fuisse scribitur ; hac tamen ætate colitur ut ædes B. Virgini dicata, in cujus proinde solennitatibus magna populi etiam ex Moravia affluentis devotione frequentatur. Hujus quoque tempelli cura & possessio, sicut & abbatia S. Benedicti, est nunc penes Societatem. *Quomodo hæc abbatia pro fundatione collegii seu novitiatus Trinchinienſis ad Societatem Jesu transierit, patet ex litteris Ferdinandi III Imperatoris, quæ conservantur in domo nostra Professa Viennæ in Austria, quarumque ecgraphum, R. P. Provincialis supradicti sigillo munitum, hîc prætermitto, quia ad propositum nostrum parum conferunt, cum antiquiora de* S. Benedicti *cultu jam protulerimus testimonia.*

B *Antiquus S. Zoerardi seu Andreæ cultus probatur.*

16 *Quod ad* S. Zoerardum *attinet ; ex libro Decretorum Hungariæ regum colligitur, illius Sancti sepulcrum, jam ab incunte seculo* XIV *magnificè exornatum fuisse : nam tom.* 2 *Decretorum pag.* 45 *narratur, quod Matthæus Trinchinienſis, Carolo I regi Hungariæ rebellis, misera morte interierit, postquam* Nitrienſem eccleſiam, ſepulcrum divi Zoerardi, ex puro argento optime factum, ſpoliavit, & depeculatus eſt. *Possem præterea utriusque Sancti cultum ex pervetusto Nitrienſis eccleſiæ Breviario confirmare ; sed iis supersedeo, tum quod Lectiones eas ex Actis verbotenus desumptas esse videam, tum quod illud Breviarium, quamvis* pervetuſtum *appelletur, ad diplomatum supra datorum ætatem pertingere non existimem. Atque hæc de horum Sanctorum cultu dicta sufficiant. Jam quædam obscuriora Actorum puncta discutiamus.*

§ III. Sanctorum patria ; habitatio in Polonia, & vitæ professio in Hungaria.

C *Sancti noſtri dicuntur fuisse natione Poloni,*

Acta nostra num. 1 *testantur*, S. Zoërardum de terra Polonienſium *venisse in Hungariam ; ex quo non improbabilis fit conjectura, eum natione Polonum fuisse, præsertim si veteri huic testimonio addas constantem Polonorum traditionem, qua ambos hos Sanctos, tamquam suos populares, agnoscunt & venerantur. At nescio, unde quidam recentiores historici adeo distinctam de* S. Zoërardi *patria & parentibus notitiam hauserint : nam post Martinum Baronium, clericum Jaroslavienſem, Stephanus Damalevicius, supra num.* 3 *citatus, in Vita S. Bogumili anno* 1661 *Romæ edita cap.* 32, *pag.* 168 *sic de hac re scribit :* Andreas Zeorardus in partibus minoris Poloniæ, in oppido Opatoviec prope Viſtulam fluvium chriſtianis & piis parentibus natus, patre Marco, matre Agnete ; qui ſancta educatione parentum in præceptis & lege Domini recte inſtitutus, monaſticam vitam duxit in cœnobio Zobor dicto. *Non nego equidem, hæc forsitan vera esse ; sed scire aveo, an ex antiquis & fide dignis monumentis ea sint eruta. Nescio etiam, ubi Antonius Bonfinius invenerit ea, quæ lib.* 1 *Rerum Hungaricarum Decade* 2 *pag.* 174 *de his Sanctis memoriæ prodidit ; nempe, quod tempore S. Stephani regis inter alios in Hungariam venerint* ex ea Dalmatiæ parte, quam Polianam dicunt, eremitæ duo: quorum alter Andreas, Benedictus alter dictus eſt. Andreas vitæ ſanctitate miracula edidit. Benedictus cum pro Chriſto ſanguinem effuderit, inter Divos martyres adnumeratur. D

18 *Poloni præterea asserunt, hos Sanctos in Polonia eremiticam vitam duxisse, antequam in Hungariam discederent ; de quo vitæ genere in Actis noſtris & scriptoribus Hungaris altum est silentium. Antiquissimus historicus, apud quem hanc Polonicam habitationem reperi, est Joannes Dlugoſſus, aliàs Longinus, qui lib.* 2 *Historiæ Polonicæ ad annum Christi* 998 *col.* 124 *hæc habet :* Duo viri ea tempeſtate inſignes vita & exemplo ac converſatione floruerunt ; Swyrardus, qui ad fluvium Dunajec prope oppidum Czechow in Cracovienſi diœceſi eremita ſub rupe, quam in hanc diem cernimus, habitabat, & in qua per annos plures Chriſto militaverat, & Benedictus, anachoriticam vitam ambo ducentes, è Polonia egreſſi intraverunt Pannonias, & in cœnobio S. Benedicti ad radicem Montis Ferrei ſub abbate Auſterico militantes, Swyrardus, qui & Zorardus, confeſſoris decus aſperitate vitæ promeruit, Benedictus ſanguine fuſo laureola martyrii coronatus. *& eremiticam vitam duxisse in Polonia, antequam in Hungariam pergerent,* E

19 *Adverto, Dlugoſſum præterea hîc circa nomen abbatis & monasterii, quando* S. Zoërardus *in Hungaria vixit, discrepare à Lectionibus Polonicis, & Actis noſtris, quæ num.* 1 *diserte asserunt, quod* S. Zoerardus *habitum acceperit* à Philippo abbate, cujus monaſterium, Zobor nominatum, in Nitrienſi territorio ad honorem S. Hyppolyti martyris ſitum erat. *De Auſtrico vel Astrico, qui post adeptum archiepiscopatum Strigoniensem Anastasius appellatus est, hæc habet Chartuitius epiſcopus, & ſubæqualis illius temporis ſcriptor in Vita S. Stephani Cracoviæ anno* 1511 *impressa :* Abbates & monachi, nil proprium habere cupientes, ſub tam religioſi principis moderamine regulariter vivere deliberaverunt : inter quos vitæ regularis pater Aſtricus cum ſuis diſcipulis advenit. . . . . Venerunt & alii duo de terra Polonienſi, eremiticam vitam causâ contemplationis eligentes ; quorum unus, Andreas nomine, per confeſſionis meritum angelicis choris eſt aſſociatus, teſtibus miraculorum ſignis per ipſum à Domino factis ; alter Benedictus, pro Chriſto ſanguine fuſo, miſericorditer laureatus. Aſtricus abbas, cum ſuis honorifice ſuſceptus, ad radicem Montis-ferrei cœnobium ſub titulo ſancti patris Benedicti conſtruxit. *Forte Dlugoſſus, hæc ita mixtim narrari videns, putaverit,* SS. Andream *ſeu* Zoerardum & Benedictum *discipulis Astrici annumerandos esse. Sed præterquam quod Astricus ex Bohemia, ubi Brevnovienſi cœnobio præerat, in Hungariam venerit, magis credimus cœvo Actorum ſcriptori, qui* S. Zoerardum *ſub Philippo abbate in monaſterio Zobor, ad S. Hippolyti honorem ædificato, collocat. in qua poſtrema Dlugoſſus eos in alio monaſterio ac ſub alio abbate collocat, quam Acta noſtra.* F

20 *Non defuere etiam, qui affirmarent,* S. Zoerardum *in Polonia regulam monaſticam amplexum esse, priusquam in Hungariam proficiſceretur. De hac re Martinus Baronius Jaroſlavienſis in Vitis ſanctorum Polonorum, anno* 1610 *Cracoviæ editis, part.* 1, *pag.* 24 *ita ſcribit :* Andreas Zoerardus . . . . chriſtiana religione tum primum in Polonia, poſtea in Ungaria efflorescente, vitam monaſticam duxit in cœnobio *Volunt quidam, eos in Polonia monachos fuisse, quod explicatur.*

A bio Zobor dicto in honorem ſancti Hippolyti martyris .... excitato, in quo habitu accepto à Philippo abbate, quem antè à ſancto Barnaba in Polonia ſuſceperat, ſolenni voto regulæ ſancti Romualdi ſeſe obligavit, & Andreas nominatus eremiticam vitam agere ſtatuit. *Non ſatis intelligo, quid ſibi velit duplex ille monachatus. Fortaſſe Baronius hunc collegit ex Martino Cromero, epiſcopo Warmienſi, qui libro 3 Rerum Polonicarum pag. mihi 51 de duobus Sanctis noſtris tradit ſequentia :* Fuerunt etiam hoc tempore in ſolitudine apud Donaiecium fluvium, qui è finibus Ungariæ profluens Viſtulæ apud Opatovecium oppidum miſcetur, duo monachi ſanctimonia vitæ celebres : quorum Benedictus ab Ungaris, quod Chriſtum profiteretur, cæſus, Suirardus poſt vitam duriſſime exactam in monaſterio Montis-Ferrei in Ungaria, quo ambo commigrarant, ſua morte abſumptus eſt. *Sed, quamvis hi duo Sancti à Cromero vocentur* monachi, *dum in ſolitudine Polonica degebant, non ſequitur, eos alicui*

B *regulæ tunc adſtrictos fuiſſe, cum hoc nomen ſæpe tribuatur ſolitariæ vitæ ſectatoribus, uti oſtendit Papebrochius in Reſponſionibus ad art.* XV, § 6, *num.* 123. *Facile autem fieri potuit, ut antea ambo hi Sancti in Polonia eremitæ fuerint, ac poſtmodum in Hungaria ſtatum monaſticum ſtricte dictum, utpote perfectiorem profeſſi, idem ſolitariæ vitæ genus cum licentia abbatis ſui repetierint.*

Lis eſt inter Religioſos S. Pauli eremitæ,

21 *Quæſtio jam eſt, cujuſnam Ordinis inſtitutum amplexi fuerint : nam Benedictini, Camaldulenſes, & Paulitæ, ſeu monachi qui ſe à Paulo Thebæo inſtitutos putant, hos dubs eremitas ſibi certatim vendicant. Paulinus Klodauski ex Ordine S. Pauli anno* 1635 *libellum conſcripſit, in quo nititur Ordinis ſui originem à S. Paulo Thebæo eremita deducere atque oſtendere, quomodo hæc religio per Poloniam, Hungariam aliaſque regiones Europæ propagata fuerit. Inter alia contendens hoc religioſum eremitarum inſtitutum à S. Gerardo Veneto in Hungariam invectum eſſe, de Sanctis noſtris* § XI *ita loquitur :* Duo inſignes viri, videlicet Andreas Zoerardus & Benedictus ex Polonia in regnum Hungariæ tranſeuntes, memorato S. Gerardo acceſſerunt ; quorum

C primus ex cœnobita monaſterii Zobor eremita Paulinus in Nitrienſi territorio factus, confeſſionis merito angelicis choris adjunctus pie exiſtimatur : alter autem diſcipulus ipſius pro Chriſto ſanguinem fudiſſe fertur prope fluvium Wag dictum, ſi credimus Mauro epiſcopo Quinqueeccleſienſi. *Quid ni credamus epiſcopo coævo, quem varii Martyrologi ad diem* IV *Decembris titulo* beati *vel* ſancti *decorarunt ? At ubinam Maurus dicit, iſtos duos Eremitas, cum S. Gerardo in Hungariam veniſſe, aut ex Ordine S. Pauli fuiſſe ? Sed de hac re mox pluribus.*

& Camaldulenſes,

22 *Varii ſcriptores eoſdem Sanctos eremitas Ordini Camaldulenſi tribuunt, ut videre eſt apud Thomam Minum in Catalogo Sanctorum, Florentiæ edito, Guidonem Grandum in Diſſertationibus Camaldulenſibus, anno* 1707 *Lucæ impreſſis; diſſert.* 2, *cap.* 5, *num.* 4, *& apud Martinum Baronium ſupra num.* 20 *citatum. De eadem vita profeſſione Stephanus Damalevicius jam aliquoties laudatus in Vita S. Bogumili cap.* 32 *hæc memorat :* Andreas Zeorardus ..... monaſticam vitam duxit in cœnobio Zobor dicto, in honorem S. Hippolyti martyris (apud Nitriam civitatem, in ea videlicet Sclavorum & Ungarorum ditione, quæ Moraviæ Danubioque confinis, Sarmatia Pannoniæ olim dicta fuit) excitato ; in quo ſub Philippi abbatis obedientia, qui ſancto Mauro epiſcopo Quinque-eccleſienſi (Camaldulenſis uterque inſtituti fuit) ſucceſſerat, in ſumma vitæ auſteritate vixit. *Quod ad Maurum attinet ; is in monaſterio S. Martini vixit, ut ipſe in Actis, huic Commentario ſubjungendis, num.* 1 *teſtatur : monaſterium autem S. Martini videtur ad Benedictinos pertinuiſſe, cum S. Stephanus Hungariæ rex in diplomate, quod Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſec.* VI, *part.* 1, *pag.* 73 *profert, talem iſti cœnobio concedat libertatem,* qualem detinet monaſterium ſancti Benedicti in monte Caſino. AUCTORE G. C.

ac Benedictinos, quem Ordinem Sancti hi in Hungaria amplexi fuerint.

23 *Ceterum Benedictini ſcriptores tum in Martyrologiis tum in Annalibus hos duos Eremitas ſanctis ſuis annumerant, & monaſterium Zoborenſe ſuum appellant, donec illud Camaldulenſes ex Congregatione Montis Coronæ circa finem præteriti ſeculi occuparunt, uti Guido Grandus monachus Camaldulenſis in litteris, anno* 1696 *ad Papebrochium datis, indicat hoc modo :* Anno MDCLXXXIX eremitæ noſtri Montis Coronæ in cœnobio Zobor in Hungaria eremum excitantes, locum horum Sanctorum (*nempe Andreæ & Benedicti ; de quibus interrogatus reſponderat*) habitatione celebrem inſtaurarunt, opitulante D. Blaſio Zachi, epiſcopo Nitrienſi. *Porro ut oſtendat, hos duos Sanctos ad Ordidem ſuum pertinere, in iiſdem litteris aſſerit, ſe in monaſterii ſui bibliotheca vidiſſe Officia patronorum provinciæ Poloniæ, anno* 1603 *Cracoviæ edita, in quibus leguntur duæ Lectiones propriæ :* ex quibus, *inquit*, magna ex parte deſumptæ & concinnatæ poſtea fuerunt quatuor Lectiones ſecundi Nocturni Breviarii noſtri Camaldulenſis, ſæpius cum licentia ſacræ Congregationis reimpreſſi, in quo ad diem XVI Julii eorumdem ſolennitatem celebrandam ſub ritu duplici ſecundæ claſſis præſcribi videbis, uti ad hanc diem obſervamus, & Miſſalia quoque noſtra præcipiunt, de communi tamen confeſſorum non pontificum.

E

Nos opinamur, eos veroſimiliter fuiſſe Benedictinos,

24 *Puto, me paucioribus diſpliciturum, ſi cum noſtro Martino Czeles in Ungarica ſanctitatis Indiciis, anno* 1692 *Tyrnaviæ impreſſis, de tota hac controverſia ita pronuntiarem :* Andream ſanctis ſuis & Benedictini, & Camaldulenſes, & Pauli primi Religioſi vendicant : nolim judicem agere. *Verum, cum talis reſponſio non ſatisfaciat curioſis lectoribus, qui noſtrorum in ſimilibus rebus judicium quaſi jure quodam ſuo exigunt, ſtatui rotunde edicere, quid de hac lite ſentiam, ne veritatem, quantumvis odioſam, præ offenſionis metu occultaſſe videar. Sed nolo opinioni meæ plus ponderis ineſſe, quam rationes pro ea allegandæ evincant. Judico itaque probabilius eſſe, quod ambo hi Sancti fuerint ex Ordine S. Benedicti ; quia Benedictini ex ſcriptoribus ſynchronis & ſubæqualibus oſtendere poſſunt, ſeſe tempore S. Stephani regis monaſteria habuiſſe in Hungaria ; quod aliis religioſis, hos Sanctos Ordini ſuo vendicantibus, probatu difficile foret. Adde huic diploma anni* 1224 *ſupra num.* 14 *allatum, in quo Jacobus Nitrienſis epiſcopus teſtatur, quod ad honorem* S. Benedicti *martyris Benedictinis, in Skalka habitantibus, quaſdam eleemoſynas dederit. Ex dictis poſſunt ipſi Benedictini argumenta ulterius eruere, quibus demonſtrent, hos ſanctos Eremitas Ordinis ſui alumnos fuiſſe. Interim eorum competitoribus difficultates nonnullas proponere liceat.*

F

25 *Non multis opus eſſe arbitror, ut R. P.*

AUCTORE G. C

& monachis Paulinis, *Paulinus Klodauski ſupra laudatus, aliique religioſi S. Pauli nvocentur ab ea opinione, qua ſibi perſuadent,* SS. Andream & Benedictum *Ordini ſuo adſcribendos eſſe: niſi enim omnes cujuſcumque generis eremitas ſuis annumerare velint, nullo jure hos Sanctos ſeculo* X *viventes ſibi vendicare poſſunt, cum Ordo ſub nomine S. Pauli Thebæi tantum ſeculo* XIII *in Hungaria florere cœperit, ut dictum eſt ad diem* X *Januarii in tranſlatione S. Pauli, Vitæ ejus ſubjuncta, & fuſius videre licet tom.* 3, *cap.* 42 *operis Gallici, quod anonymus quidam de Ordinibus Religioſis ac militaribus non ita pridem Pariſiis edidit. Nec me movet vetuſtus codex Ms., quem Melchior Inchoferus noſter in Annalibus Eccleſiaſticis regni Hungariæ ad annum Chriſti* 1009 *citat, in quo ſancti noſtri Eremitæ dicuntur fuiſſe Ordinis S. Pauli: nam utcumque codex ille* vetuſtus *appelletur, certe ipſius Ordinis, ſeculo* XIII *inſtituti, vetuſtatem non ſuperat. Quare pergat religioſa hac congregatio, anachoreticam vivendi rationem profeſſa,*

B *ſanctos hos Eremitas colere ac imitari, ſed eos Ordinis ſui alumnos nec fuiſſe, nec eſſe potuiſſe fateatur.*

ac Camaldulenſibus, 26 *Sententia Camaldulenſium, qua* SS. Andream & Benedictum *tamquam ſuos venerantur, majorem veri ſpeciem præ ſe fert, cum ex monumentis fide dignis conſtet, quoſdam S. Romualdi, Camaldulenſium fundatoris, diſcipulos circa ea tempora in Hungaria viciniſque regionibus fuiſſe: attamen eorum opinioni opponi poſſunt ſequentia. Sanctus Petrus Damiani quindecim annis poſt S. Romualdi obitum ſcripſit ejus Vitam, quam Bollandus noſter ad diem* VII *Februarii notis illuſtravit. In ea recenſentur præcipui S. Romualdi diſcipuli, atque inter alios Benedictus (is plane diverſus eſt à noſtro ejuſdem nominis martyre) & Joannes, qui in Polonia à latronibus occiſi martyrium ſubiiſſe perhibentur: in ea etiam enumerantur monaſteria variis locis à ſancto Ordinis illius Inſtitutore erecta. Sed ubique tum de Sanctis noſtris, tum de monaſteriis tunc temporis in Hungaria ædificatis altum eſt ſilentium. An, obſecro, is auctor tempori illi proximus* Andream *pœnitentiæ rigore memorabilem, &* Benedictum *martyrii palma illuſtrem omiſiſſet, ſi uterque fuiſſet S. Romualdi diſcipulus? Mihi ſane non fit veroſimile, præſertim cum alios ejuſdem diſcipulos virtute claros nominatim memoret. Iſtud argumentum, quantumvis negativum, vi ſua non caret, ut attente conſideranti patebit.*

C 27 *Adde alteram argumentationem poſitivam, & ſic ratiocinare: In eâdem Vita cap.* 13 *narratur, quod S. Romualdus cum viginti quatuor diſcipulis in Hungariam diſceſſerit, quodque vir ſanctus propter morbum redire coactus, Fratribus ibidem remanere volentibus prædixerit, neminem ex illis martyrii laureâ coronandum eſſe. Quod verum fuiſſe docuit eventus: nam etſi multa illic perpeſſi fuerint,* ad martyrium tamen, *inquit Petrus Damiani,* ſicut vir ſanctus prædixerat, non pertingunt. *Ex eo legitime videtur poſſe concludi, quod Benedictus noſter, qui circa idem tempus in Hungaria martyrii palmam obtinuit, non fuerit S. Romualdi diſcipulus. Porro hic Benedictus martyr in Actis ſynchronis dicitur fuiſſe* S. Andreæ *diſcipulus; atqui probabile admodum eſt, quod idem cum magiſtro inſtitutum ſecutus fuerit; cum igitur, teſte Mauro coævo,* S. Andreas *habitum acceperit ab abbate Philippo in cœnobio Zaborenſi, Camaldulenſibus incumbit probare, illud monaſterium tunc temporis ad Ordinem ſuum pertinuiſſe. Id autem eos difficulter probaturos reor, cum quindecim fratres, à* S. Romualdo *in Hungaria relicti, ad diſſeminandam Chriſtianam fidem more apoſtolicorum virorum undequaque eam regionem percurriſſe potius, quam in monaſteriis vixiſſe videantur. Ut verbo finiam, Camaldulenſes monachi ex antiquis monumentis oſtendant, hos duos ſanctos Eremitas Ordini ſuo aggregatos fuiſſe, & victas dabimus manus, iiſque de victoria gratulabimur.* D

argumenta quædam opponimus.

§ IV. Tempus, quo hi Sancti in Hungariam venerunt.

Rejicitur opinio Inchoferi, qui putat eos ſub Geiſa I *in Hungariam veniſſe.* E

C*Irca horum Sanctorum chronotaxim ex Actis conſtat, quod tempore Stephani regis in Hungariam venerint. Quare amplecti nequeo ſententiam noſtri Melchioris Inchoferi, qui in Annalibus eccleſiaſticis regni Hungariæ ad annum Chriſti* 1009 *poſt Acta ex Mauro epiſcopo Quinqueccleſienſi data ſic ratiocinatur pag.* 295: Hactenus de rebus geſtis Andreæ & Benedicti Maurus Quinqueeccleſienſis, qui tempore Stephani regis vixit. Idem ipſe eſt, cui Emericus puer regius ſeptem oſcula, ut infra dicemus, ob puritatis meritum fixit, & eumdem Stephanus de virtute periclitatum & laudatum, ad epiſcopatum Quinqueeccleſienſem promovit. Is porro cum ſe dicat vidiſſe Andream, quo tempore puer ſcholaſticus eſſet, hoc eſt litteris operam daret; deinde vero monaſticam in monaſterio beati Martini Montis ſancti profeſſus ſit, nec tam repente eo, quo diximus, modo dignitatem epiſcopalem aſcenderit, conſequens eſt, Andream tempore Geyſæ patris divi Stephani in Hungariam veniſſe. *Conſequens illud nequaquam admitto, quia directe contradicit Actis à coævo ſcriptis, quæ diſerte aſſerunt, quod* tempore .... chriſtianiſſimi Stephani regis .... multi ex terris aliis canonici & monachi ad ipſum, quaſi ad patrem *confluxerint, quodque inter eos quidam,* Zoerardus *nomine, poſtea* Andreas *dictus, ex Polonia in Hungariam advenerit. Præterea Inchoferus hoc loco videtur oblitus eorum, quæ in iiſdem Annalibus ad annum Chriſti* 1000 *de horum Sanctorum adventu ita expreſſe dixerat:* Hoc eodem anno milleſimo venere ex Polonia in Hungariam fratres eremitæ Andreas & Benedictus, doctrinæ & exemplo novellæ plantæ profuturi, & à rege, ſalutis ſuorum cupientiſſimo, liberaliter ſunt excepti. F

Alii diverſas epochas

29 *Verum cum in Actis non occurrat alia characteriſtica temporis nota, & S. Stephanus ab anno* 997 *uſque ad annum* 1038 *Hungaros rexerit, determinare certò non poſſum, quo anno hi Sancti Hungariam petierint, vel quo anno ex hac vita migraverint. Tantummodo ex iiſdem Actis tuto affirmare licet, quod* S. Benedictus *tribus annis poſt* S. Andreæ *obitum à latronibus jugulatus fuerit. Cum igitur tota hac chronologia vaga ſit & incerta, auctores in varias abierunt ſententias, ita ut horum Sanctorum epocham pro libitu ſuo conſignaſſe videantur: nam Wionus & Bucelinus anno* 990, *Menardus* 999, *Surius* 1000 *eos collocant. Joannes Dlugoſſius lib.* 2 *Hiſtoriæ Polonicæ pag.* 124 *de iiſdem Sanctis ad annum Chriſti* 998 *meminit; Cromerus vero lib.* 3 *de Rebus Polonicis pag.* 51 *eaſdem anno ſequenti memorat. Si auctores illi, ut ſæpe ſolent, per annos*

D annos jam dictos velint designare tempus, quo hi Sancti obierint, haud dubie falluntur: cum enim sub Stephano rege (tantum anno 1001 Stephanus regis titulum obtinuit) in Hungariam penetraverint, nec nisi post transactum aliquod in monasterio tempus, in eremum secesserint, vita eorum ulterius protrahenda est. Adde quod S. Benedictus magistro suo Andreæ triennio supervixerit.

illis assignant. 30 Carolus Stengelius in Imaginibus Ordinis S. Benedicti pag. 60, post breve horum Sanctorum elogium ait: Claruerunt circa annum Christi MXX. Georgius Garnefelt Carthusianus Colonienſis lib. 2 de Vitis Eremitarum num. 24, ad Vitam S. Zoerardi in compendium redactam, notat in margine 1020. In annotationibus ad easdem Vitas pag. 207 & alibi eumdem annum repetit; sed nullibi distinguit, utrum eo anno vixerit, an obierit. Hæc epocha, quantumvis incerta, mihi non displicet, sive eremiticam S. Zoerardi vitam, sive felicem ex hac transitum denotet, modo mors illius post hanc epocham non nimis diu differatur: potuit etiam Zoerardus circa annum 1010 cum socio in Hungariam venisse, atque in ea usque ad

B annum 1021 aut 1022 vixisse. Neque verosimile est, quod vitam diutius protraxerit in tam rigida corporis sui afflictatione, qualis in Actis ejus describitur. Ad hoc accedit, quod tunc temporis probabiliter non paucos vitæ annos numeraret, cum S. Benedictum discipulum haberet, & juxta scriptores Polonos antè in Polonia per plures annos anachoreticam vitam duxisset. Cum vero Acta circa adventum nil certi determinent, elegi pro eo annum 1010, quia S. Stephanus ab inchoato regno usque ad hoc tempus facile potuit ædificare monasteria & templa, quæ in Actis referuntur. Quamvis autem hæc epocha suis difficultatibus non careat, tamen mihi aptior visa est ad explicanda varia Actorum consectaria, prout infra videbimus.

Archi-abbas S. Martini fundationem Monasterii Zobor nimis sero collocat, 31 Andreas Placidus Maggor archiabbas S. Martini mihi videtur nimis sero horum Sanctorum adventum collocasse: nam monastica eorum vita in monasterio Zobor ultra annum 1031 differenda est. si verum est illud, quod archiabbas iste ad Bollandum nostrum perscribi jussit his verbis: Insigne olim monasterium Zobor ad oppidum Nitriense fundatur

C anno millesimo tricesimo primo à sancto rege Stephano in honorem S. Hippolyti martyris, in quo hi sancti Andreas & Benedictus sub primo abbate Philippo vitam monasticam professi fuere. Explicari hæc facile possent, si archiabbas ille, omissis triginta annis, monasterium Zobor anno millesimo primo fundatum diceret. At quis hujus cœnobii fundationem anno 1031 factam conciliet cum scriptoribus Hungaris & Polonis, qui communiter tradunt, S. Andream sub primordiis regnantis Stephani vitam monasticam in Hungaria amplexum esse? Quin imo id ipsa Acta quodammodo innuere videntur, dum initio narrant, S. Andream in Hungariam venisse, & in monasterio Zobor habitum suscepisse tempore illo, quo sub christianissimi Stephani regis nutu nomen & religio Deitatis in Pannonia rudis adhuc pullulabat. Anno autem 1031 non admodum rudis pullulabat religio in Hungaria, cum tunc ibidem plurima templa ac monasteria exstructa essent, variique episcopatus erecti fuissent, uti manifestum est ex Vita S. Stephani regis per Carthuitium episcopum supparem scripta.

32 Porro si S. Andreas in Hungariam veniens in cœnobio Zobor, quod tantum anno 1031 fundatum dicitur, habitum monasticum a Philippo abbate acceperit, quis hanc epocham componet cum testimonio ipsius Mauri, qui initio Actorum affirmat, sanctum Virum à se puero scholastico visum esse? Maurus enim juxta Vitam S Emerici & historicos Hungaros ad cathedram Quinque-ecclesiensem evectus est a rege Stephano, qui anno 1034, aut ut alii volunt, ad summum anno 1038 ad superos evolavit. Quapropter non temere suspicor, archiabbatem S. Martini aut in faciendo computu deceptum fuisse, aut amanuensem ejus in exprimendis numeris errasse, quemadmodum ipsemet in eadem epistola erravit, sic manu propria distincte subscribens: Hanc historiam (loquitur de lectionibus SS. Andreæ & Benedicti) de verbo ad verbum esse descriptam ex antiquissimo Breviario monastico impresso Venetiis anno Christi MCCCXXVI, testor ego Andreas Placidus Maggor archiabbas S. Martini. Certe illo anno, quem notat, necdum ars typographica erat inventa; adeoque conjicio, quod annum 1326 pro anno 1526 scripserit.

AUCTORE G C. & consequenter Sanctorum nostrorum adventum nimis differt.

E

Objectioni cuidam, 33 Ex dictis colligi potest, quod S. Zoerardi adventum in Hungariam anno 1010 collocemus. Verum fortasse quispiam difficultatem, superius ab Inchofero nostro motam, augebit, atque ita contra systema nostrum argumentabitur: In Vita S. Emerici, ab antiquo auctore scripta, aliisque historiis Hungaricis narratur, quod S. Emericus puer regius cum Stephano patre suo cœnobium S. Martini, in monte Pannoniæ situm, adierit, & Mauro ibidem monacho ob eximiam castimoniam septem oscula fixerit, quodque Stephanus, cognita singulari ejusdem Mauri virtute, eum paulo post ad Quinqueecclesiensem episcopatum promoverit. Inchoferus autem in Annalibus Ecclesiasticis Hungariæ scribit, S. Emericum octennem fuisse, quando Maurum septies osculatus est, adeoque putat hanc monasterii Martiniani visitationem anno Christi 1015 factam esse. Si igitur S. Zoerardus anno 1010 tantummodo in Hungariam pervenerit, & Maurus paulo post annum 1015 ab eodem Stephano ad cathedram Quinqueecclesiensem evectus fuerit, quomodo idem Maurus initio Actorum vere asseverare potest, quod existens puer scholasticus S. Zoerardum seu Andream viderit, cum in ea hypothesi inter Mauri pueritiam & episcopatum vix sex aut septem anni intercedant? Accedit ad difficultatem præterea, quod Maurus in ipsis Actis num. 4 indicet, se abbatem fuisse. Quomodo, inquiet aliquis, hæc omnia coharent? Jam huic objectioni respondere, & singulos ejus nodos dissolvere conabimur.

F

respondetur, 34 Imprimis admitto illa, quæ in Vita S. Emerici de septem osculis Mauro datis, & de promotione illius ad episcopatum Quinqueecclesiensem referuntur; sed nego, quod illa eo tempore contigerint, quo ea Inchoferus noster consignat. Id autem eodem jure nego, quo ipse asserit: nullum enim in Annalibus suis pro hac epocha profert veterum scriptorum testimonium. Forte Inchoferus putavit, S. Emericum octennem id fecisse, quia in Actis aliisque historiis eam rem narrantibus Emericus puer appellatur. Sed advertendum est, quod olim infantes & pueri promiscue vocarentur magnatum filii, qui feudorum paternorum possessionem adire non poterant, donec ad legitimam pervenissent ætatem, id est annum vigesimum primum attigissent, uti docet Cangius in Glossario mediæ & infimæ Latinitatis ad voces infantes & heres. Potuit itaque tunc S. Emericus appellari puer, etsi sedecim aut plures ætatis annos

AUCTORE G. C.

numeraret, & conſequenter poteſt illa Martiniani monaſterii viſitatio anno 1024 *aut* 1025 *innecti. Hoc pacto explicabitur, quomodo Maurus puer ſcholaſticus* S. Andream *anno* 1010 *viderit, & poſt hanc Emerici oſculationem epiſcopatus maturus fuerit.*

aliiſque difficultatibus,

35 *At, inquies, in Vita S. Emerici, anno* 1511 *Cracoviæ edita, ſic legitur:* Tunc vero beatus Stephanus filii ſui verba rata eſſe cognovit, & rei ordine narrato, Maurum (*is autem* frater, *non* abbas *appellatur*) laudibus extulit, & ut locus pontificalis per eum decoraretur, paulo pòſt eum in epiſcopatum Quinque-eccleſienſem ſublimavit. *Si Maurus eo tempore abbatiale officium non adminiſtrarit, & paulo pòſt ad epiſcopalem dignitatem aſſumptus fuerit, quandonam potuit fuiſſe abbas? Attamen in Actis num.* 4, *ſeſe abbatem conſtitutum fuiſſe indicat his verbis:* Sed quæ ſequuntur, Philippus abbas mihi abbati conſtituto enarrare conſuevit. *Ingenue fateor, hanc difficultatem adeo eſſe intricatam, ut vix ſperem, eam à me omnino poſſe enodari. Sed idem nodus, præter alias difficultates, diſſolvendus eſt Inchofero aliiſque ſcriptoribus, qui admittere debent ea, quæ jam dicturus ſum, aut iis meliora proferre.*

B

quæ chronotaxi noſtræ

36 *Arbitror itaque particulam* paulo pòſt, *in Vita S. Emerici expreſſam, in latiore ſignificatione accipiendam eſſe, ita ut ſignificet, quod Stephanus paucis annis poſt hanc viſitationem Maurum Quinqueccleſienſi diœceſi præfici curaverit. Certe promotio ad epiſcopatum ſæpius aliquot annorum moram patitur. Si igitur intra hanc Stephani viſitationem & Mauri epiſcopatum concedatur quinque aut ſex annorum ſpatium, invenietur tempus, quo Maurus potuerit, data occaſione, abbas eligi, præſertim poſtquam ſanctus Rex virtutem illius publicis laudibus extulerat. Non ignoro, Bonfinium Decade* 2 *Rerum Ungaricarum lib.* 1, *pag.* 177 *ſcribere, quod rex Stephanus Maurum* paucis pòſt menſibus *Quinque-eccleſienſi epiſcopatui præfecerit. Sed cum antiqui ſcriptores tale temporis ſpatium non exprimant, eodem jure particulam* paulo pòſt *ita explicabo, ut id* paucis pòſt annis *factum eſſe ſignificet.*

opponi poſſent,

C

37 *Quod attinet ad Mauri pueritiam, in qua ſeſe fuiſſe teſtatur, dum* S. Zoerardum *ſeu* Andream *vidit; advertendum, quod per pueros Scholaſticos olim deſignarentur illi, qui in cœnobiis ad vitam monaſticam diſponebantur, & ſtudiis humanioribus, aut etiam theologicis operam dabant, quos monachi vulgo pueros nuncupabant, ut adductis exemplis probat Cangius in Gloſſario jam citato ad voces* ſcholæ monaſticæ *&* infantes monaſterii. *Maurus itaque, recepto more, ſe vocat puerum ſcholaſticum, quando vidit* S. Andream, *etſi tunc forte quindecim aut ſedecim annos natus eſſet. At alius circa eumdem Maurum ſupereſt ſcrupulus, quem mihi movet Mabillonius ex Vita S. Gerardi Hungarorum apoſtoli, in qua ſic legitur:* Pervenit interim in Pannoniæ partes, cujus habenas tunc chriſtianiſſimus rex Stephanus moderabatur . . . . . Cernens vero ſervus Chriſti, ſe ſolum illic derelictum, ut populi ſtrepitus evitaret, ejus regionis eremum, quam Beel vocant, petiit, atque illic ſeptennio jejuniis & precibus vacans, excepto Mauro monacho, ſolus habitavit. *Mabillonius hic ad nomen Mauri notat, hunc eumdem eſſe cum noſtro; & in Annalibus Benedictinis ad annum Chriſti* 1026 (*Inchoferus noſter adventum S. Gerardi in Hungariam uſque ad annum* 1030 *differt*) *tom.* IV *lib.* 55, *num.* 102, *pag.* 326 *ita diſerte pronuntiat:* Turbarum pertæſus vir Dei cum Mauro monacho, qui poſtmodum Quinqueeccleſienſis epiſcopus fuit, in ſolitudinem diſceſſit, quam Beel vocant, & in ea ſeptem annos exegit.

D

explicatis,

38 *Non levis mihi ſuſpicio eſt, hic ob homonymiam duos Mauros à Mabillonio confundi, quemadmodum ob eamdem cauſam duo monaſteria longe diverſa in unum conflavit: ſic enim Breunovienſe S. Martini monaſterium, in Bohemia ſitum, confudit cum eo, quod rex Stephanus ad S. Martini honorem in ſacro Pannoniæ ſeu Hungariæ monte conſtruxerat, uti expreſſe tradunt antiqui ſcriptores in Actis S. Stephani & S. Emerici. Unde Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum Chriſti* 1008 *lib.* 53, *num.* 8 *ita perperam ſcribit:* Andreas . . . . . eremiticam itidem vitam excoluit, uno comitatus ſocio, cui nomen Benedicto, à quo Maurus epiſcopus, tunc Breunovienſis monachus, ejus vitæ rationem didicit, retulitque. *Si Maurus tunc Breunovienſis in Bohemia monachus fuerit, quomodo* Benedictus Zoerardi *ſocius, in Hungaria habitans,* ſæpe *venit ad Mauri monaſterium, uti ipſemet in Actis num.* 1 *teſtatur? Ne hic diutius hæream, omnes Actorum circumſtantiæ clamant, monaſterium S. Martini, in quo Maurus degebat, in Hungaria ſitum fuiſſe. Quid ſi Maurus ille, ſancti Gerardi ſocius, fuerit monachus Breunovienſis? Quid ſi plures fuerint ejuſdem nominis monachi? Neque hoc poſtremum profecto adeo mirum eſt, cum vix dubitem, quin multi, Ordinem Benedictinum ingreſſi, nomen Mauri aſſumpſerint ob venerationem S. Mauri, qui fuit inclytus* S. Benedicti *diſcipulus. Utut eſt, temporum locorumque diſtantia & hiſtorici Hungari ſufficiens fundamentum præbent judicandi, hos duos Mauros inter ſe differre. Forte idem ſcrupulus alio modo auferri poſſet: ſi nempe mihi hîc luberet accurate examinare tempus, quo S. Gerardus in Hungariam venit; de qua epocha ſcriptores non conveniunt. Sed, eâ controverſiâ uſque ad diem* XXIV *Septembris ipſi ſacram relictâ, hypotheticam chronotaxim noſtram figemus, cum certam & abſolutam ex antiquis monumentis eruere nequeamus.*

E

F

ſyſtema noſtrum proponitur.

39 *Iis, quæ hoc paragrapho diximus, ita poſitis, potuit* S. Andreas *anno Chriſti* 1010 *vel* 1011 *in Hungaria fuiſſe, & à Mauro quindecim annorum puero videri. Potuit etiam Maurus circa annum* 1025 *ab Emerico ſeptem oſcula accipere, ac poſt quinquennium epiſcopali infula ornari: atque ita Maurus triginta quinque annos habuit, priuſquam Quinqueeccleſienſem cathetram aſcenderet. Quod ſi in hac ætate epiſcopatum inceperit, facile potuit eumdem adminiſtrare uſque ad annum* 1070, *quo anno ipſi Antonium ſucceſſorem aſſignat Catalogus epiſcoporum Quinqueeccleſienſium, qui Tripartito operi Decretorum & Conſtitutionum regni Ungariæ tom.* 2, *pag.* 615 *inſeritur. Quid, obſecro, in tota hac re paradoxi eſt? An prodigioſum eſt, ſi Maurus ad* 75 *annorum ſenectutem pervenerit? Quid impedit, quo minus intra quinquennium à viſitatione S. Emerici Maurus aliquo tempore abbatis officium geſſerit? Hæc tamen omnia ſic facta non ſpondeo, ſed fieri potuiſſe contendo, ut Actis noſtris ſua maneat auctoritas, & Vitæ S. Emerici ab antiquo auctore ſcriptæ non temere contradicatur. Hæc de incerta Sanctorum noſtrorum chronotaxi ſatis ſuperque dicta ſunto.*

§ V. San-

A

§ V. Sanctorum eremus, reliquiæ, miracula & Acta.

Jam ſæpe laudatus P. Ladiſlaus Vid locum, quem ſancti Eremitæ noſtri in Hungaria incoluerunt, deſcribit his verbis: Solitudo, ubi hi duo ſancti commorati ſunt, eſt à civitate regia liberaque Ungariæ Trinchinio diſtans uno fere parvo milliari Germanico, quæ dicitur Skalka, quod vulgari lingua Slavonica idem eſt ac rupella. Hîc abbatia Ordinis S. Benedicti fundata eſt anno MCCXXIV à loci ordinario epiſcopo quarto Nitrienſi Jacobo. Skalka porro locus eſt ad Vagum fluvium amœnus ſupra monticulum, duas inter ſilvas, reſpiciens ab oriente fluvium Vagum, & planitiem peramœnam à ſeptemtrione ab utraque parte fluminis excultam, vicis ac oppidis refertam quæ aſpectabilem per plura milliaria Vago defluente vallem efficit. *De loco autem, ubi* S. Benedictus, S. Andreæ *diſcipulus, martyrium ſubiit, hæc habet:* Spelunca, unde S. Benedictus ab ethnicis latronibus extractus & lethaliter ſauciatus eſt, à Vago diſtat, prout de facto fluit, quaſi mille paſſus; à loco vero ſeu à petra, ex qua in Vagum præcipitatus, & poſtmodum ubi ab aquila anni ſpatio obſervatus eſſe traditur, diſtat paulo amplius. *Tunc ſubjungit, quod illic ad* S. Benedicti *honorem & peracti martyrii memoriam ædificatum fuerit ſacellum, prout dixi* § 1.

Noſter Ladiſlaus Vid deſcribit locum,

B

41 *Denique de amborum habitatione addit has peculiares ei cumſtantias:* Extat ſpelunca, quam religioſe de facto colimus, quam hi duo Sancti incoluiſſe creduntur. Sita illa eſt in vaſta petra, latus monaſterii (hodie Reſidentiæ) meridionale, & templum occidentale contingens. Viſuntur ibi in ſaxo veſtigia clara, ubi, quantum per continuam traditionem accepimus, dura ſuper petra jacuiſſe perhibentur. Apparet item petra modice ab aſſiduis genuflexionibus excavata: præterea appreſſa utriuſque manus digitorum in ſaxo ſigna, ad quod ſe ſuſtentabant, dum expanſis in crucem manibus ſtantes in ſpelunca diutius orationi vacabant. Ex hac manuum extenſarum ſignata dimenſione colligitur, eos fuiſſe homines ſtaturæ plus quam mediocris. *Hactenus R. P. Ladiſlaus Vid, rector Collegii noſtri Trinchinienſis. Vix ſcio, quid velit R. D. Andreas Placidus Maggor archi-abbas S. Martini, qui in litteris ſupra memoratis de alia ſpelunca ſic loquitur:* Vidi ego oculis meis integram eccleſiam S. Hippolyti, tecto tamen ac fornice carentem cum magna parte monaſterii jam ruinati, conſideravique locum vitæ cœnobiticæ aptiſſimum accommodatiſſimumque, ac ſpecum, in quo divus Andreas delituit, veneratus ſum anno MDCXXXIII. *Puto, quod ſignificare velit, ſe in monaſterio S. Hippolyti jam deſtructo, veneratum eſſe* S. Andreæ *cellam, in qua habitavit, dum adhuc in cœnobio Zobor degeret.*

In quo hi ſancti Eremitæ habitarunt,

C

42 *Memorabile eſt (ſi modo verum ſit) prodigium, quod Martinus Baronius in Vitis ſanctorum Polonorum parte* 1, *pag.* 10 *in noſtrorum Eremitarum habitatione perſeverare narrat in hunc modum:* Extat etiam ad hoc uſque noſtrum tempus in Nitria (*per Nitriam ſuppono hîc intelligi comitatum aut diœceſim Nitrienſem*) ubi manſerunt iſti ſancti patres Andreas & Benedictus, una parva vinea muro circumcincta, quæ Sanctorum manibus propriis fuit plantata in uſum divini officii eccleſiæ; ex qua per totum annum ſuppetebat, & non deficiebat vinum, de qua uſque ad hodiernam diem in eadem copia abundat, & non deficit per miſericordiam Dei, & amorem in Sanctos ſuos glorioſos. Quod ſi quis ex vinea ea indigne vel furtive uvas comederit, aut vini aliquem fructum guſtaverit, in peſtiferam febrim incidit, nec priſtinæ ſanitati reſtituitur, donec pro ablatis pœnitentiam egerit. Nunc & vinea ab hæreticis devaſtata [eſt], à nulloque homine plantatur: attamen divina clementia, ut & antea, uberrimos fructus (ut aliæ vineæ, quæ coluntur) producit. Infirmis verò febricitantibus vinum præfatum cum devotione porrectum, ſanitatem conferre, multorum fide dignorum teſtimonio comprobatur.

& ibi ferunt perſeverare prodigioſa vinea,

43 *Hujus narrationis fides ſit penes auctorem, qui in exornandis ſanctorum Polonorum geſtis nimium liberalis videtur. Quapropter Stephanus Damalevicius Regularium Caliſſienſium Præpoſitus in Vita S. Bogumili cap.* 33 *idem miraculum ex Martino Baronio deſumptum nonnihil mitigavit, atque omiſſis quibuſdam circumſtantiis, ſic brevius verosimiliuſque propoſuit:* Extat in Nitria, ubi Viri ſancti manſerunt, parva vinea manibus eorum plantata, in uſum divini ſacrificii, quæ toto anno ſuppeditare ſolebat vinum: ex ea ſi quis uvas abſtuliſſet, incidebat in febrim, nec ante priſtinæ, quam peregiſſet pœnitentiam, ſanitati reſtituebatur. Infirmis & febricitantibus, ex ea propinato cum devotione vino, conferri ſalutem & vires, multorum fide dignorum teſtimonio comprobatur. *Quidquid ſit de duplici hac narratione, quæ nullius antiqui ſcriptoris teſtimonio fulcitur, ſummopere miror, Hungaros, qui plurima ad hos Sanctos ſpectantia Henſchenio noſtro accurate per litteras indicarunt, hujus tam inſignis miraculi non meminiſſe. Quare etiam ex hoc capite apud me non parum vacillat fides Martini Baronii, qui forte ex populari fama aut traditione rem adeo prodigioſam litteris mandavit.*

de quâ tamen non meminerunt Hungari.

E

44 *Poſt toties devaſtatam à Turcis Tartariſque Hungariam, & noſtro etiam ævo inteſtinis bellis everſam, difficile eſt aſſignare, quo hodie loco Sanctorum noſtrorum reliquiæ requieſcant. Quare hic contenti erimus eâ notitiâ, quam de illis circa medium ſeculi præcedentis accepimus. Archiabbas S. Martini paulo ante memoratus de hac re ita ſcribit:* Horum Sanctorum reliquiæ ex eccleſia S. Hippolyti martyris ad arcem Nitrienſem tranſlatæ, ac in eccleſia S. Emerami martyris in loco ac tumulo eminentiori impoſitæ jacuerunt [uſque ad annum milleſimum ſexcenteſimum triceſimum octavum, quo optimæ memoriæ Joannes Thelegdinus archiepiſcopus Colocenſis, adminiſtrator epiſcopatus Nitrienſis, fabricata pulcro opere capella, eaſdem magna cum ſolennitate in medio altaris recondidit.] *Verum R. P. Ladiſlaus Vid, qui Nitriæ exiſtens plura de his Sanctis curioſe indagavit, ad hanc archi-abbatis aſſertionem in margine notavit ſequentia:* Poſt diligentem inquiſitionem hæc deleta (*deleverat ea, quæ ego hic uncis incluſi*) non comperi. Extant tamen reliquiæ S. Andreæ modicæ, quas vidi, & veneratus ſum. *Martinus Baronius in opere mox citato pag.* 29 *divinat*, S. Andream *anno* 1009 *die* XVI *Julii ſepultum eſſe in Monte Ferreo. Acta noſtra*

Apud eorum reliquias,

F

AUCTORE G. C.

noſtra num. 4 antiquam utriuſque Sancti ſepulturam ſatis manifeſte indicant.

plurima dicuntur fieri miracula.

45 *Facile crediderim, ad horum Sanctorum reliquias, ubicumque fuerint, multa facta eſſe miracula, cum in ipſis Actis legamus duo fide & admiratione digna prodigia,* S. Andreæ *interceſſione patrata; ſed non ſatisfacit magnificus ille ac generalis loquendi modus, quo Martinus Baronius, paginâ proxime citatâ, in extollendis* S. Andreæ *miraculis utitur:* Sane ſi ea, *inquit*, quæ per memetipſum didici, hujus Viri miracula, aut quæ fidelium narratione cognovi, & quæ adhuc quotidie apud ſacrum corpus ejus declarantur, ſcripto aut ſermone explicare vellem, calamus & verba non ſufficerent: ſiquidem per ejus invocationem & merita ſunt mortui reſuſcitati, cæci illuminati, permultique alii languentes homines miris modis ſunt priſtinæ ſanitati reſtituti. *Si tanta fuerit miraculorum copia, dolendum ſane eſt, quod ſaltem præcipua, authenticis teſtimoniis confirmata, ſingillatim poſteritati non reliquerit. Paulo ante indicavi,* B *quid de prodigioſa vinea, ab eodem auctore ſuperius deſcripta, ſentiam. Miraculum anno* 1569 *interceſſione* S. Andreæ *in Polonia patratum num.* 3 *hujus Commentarii prævii alia occaſione retuli. Sed vellem, hæc recentiora tot tantiſque teſtimoniis corroborari, ut hæretici, etiam inviti, de eorum veritate convincerentur: nam eo ævo vivimus, in quo homines non niſi evidentibus veritatis argumentis acquieſcunt. Jam de Actorum ſcriptore, de quo ſuperius multa diximus, pauca ſuperſunt addenda.*

Poſt varios ſcriptores ex Ms. Corſendoncano edimus horum Sanctorum Acta,

46 *Legendarius Polonus (videtur eſſe Joannes Dlugoſſus) anno* 1511 *Cracoviæ typis editus, fol.* 107 *verſo, Surius ad diem* 1 *Maii, Inchoferus noſter in Annalibus regni Hungariæ ad annum Chriſti* 1009, *Gononus in Vitis Patrum Occidentis lib.* 3, *pag.* 159, *Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſeculo* VI, *parte* 1, *pag.* 76, *aliique res à Sanctis noſtris geſtas libris ſuis inſeruerunt. Petrus Skarga noſter, & Petrus Hyacinthus Pruſzec eorumdem Vitam Polonicè vulgarunt. Sed omnes, ut video, ex eodem fonte, nempe Mauro Quinqueeccleſienſi epiſcopo ſua hauſerunt. Habemus in Belgio duplex eorumdem Actorum manuſcriptum exemplar: unum, quod ſervatur apud Canonicos Regulares Rubeæ vallis prope Bruxellas, ſicut Molanus in Additionibus Uſuardinis die* 1 *Maii ad marginem notavit; alterum vero extat apud Canonicos Regulares cœnobii Corſendoncani, è quo nos illud excerpſimus ex codice, qui inſcribitur:* Secunda pars diverſarum Legendarum. *Hæc autem, tum manuſcripta tum impreſſa inter ſe conveniunt, ita ut facile appareat,* C *omnia ex Mauro, primo Actorum ſcriptore, fideliter deſumpta eſſe; præterquam quod hinc inde Surius more ſuo ſtylum nonnihil mutaverit, quem plerique alii in editionibus ſuis ſecuti ſunt. Legenda tamen Polonica, anno* 1511 *Cracoviæ typis edita, ferme verbotenus cum Ms. noſtro conſonat.*

ſub nomine Manti epiſcopi Quinqueeccleſienſis, qui eorum auctor fuiſſe aſſeritur.

47 *Dixi hactenus confidenter, Maurum Quinqueeccleſienſem epiſcopum horum Actorum ſcriptorem eſſe, quamvis Mabillonius huic Vitæ ſubtimide præfixerit talem titulum:* Vitæ SS. Zoerardi ſeu Andreæ confeſſoris, & Benedicti martyris, eremitarum. Auctore (ut ferunt) Mauro Quinqueeccleſienſi epiſcopo. *Certe horum Actorum ſcriptor ſeipſum Maurum nominat, & ſeſe, cum hæc ſcriberet, epiſcopum fuiſſe clara exprimit. Præterea ſeſe in S. Martini cœnobio antea monachum fuiſſe, non obſcure indicat; quæ omnia mirifice congruunt iis, quæ de Mauro Quinqueeccleſienſi epiſcopo tradit Hungarica hiſtoria. Hinc Poſſevinus noſter in Apparatu ſacro tom.* 2, *pag.* 95 *de eo ita ſcribit:* Maurus monachus monaſterii S. Martini in monte Pannoniæ, præpoſitus eccleſiæ Quinqueeccleſienſis prope annum MIII *(hanc epocham non probo)* quem à ſanctitate atque à caſtitate commendant, Arnoldus Wion epiſcopum fuiſſe aſſerit. Scripſit Vitam SS. Zoerardi & Benedicti monachorum. *Voſſius lib.* 2 *de ſcriptoribus Latinis cap.* 42, *& noviſſimè David Czwittingerus in ſpecimine Hungariæ Litteratæ pag.* 252 *de eodem Mauro tamquam epiſcopo Quinqueeccleſienſi, & certo hujus ſcripti auctore diſtinctius meminerunt. Quare ſub ejus nomine Acta illa ex Ms. Corſendoncano, cum editionibus quibuſdam collato, hic typis mandamus, & varias alicujus momenti lectiones ad marginem annotamus.* D

ACTA

Auctore Mauro epiſcopo Quinqueeccleſienſi. E

Ex Ms. Corſendoncano Canonicorum Regularium, quod cum Legenda Cracovienſi anni 1511, *& editione Gononi, Mabillonii, aliorumque collatum eſt.*

S. Zoerardus accepto monaſtico habitu in Hungaria, dictus Andreas,

TEmpore illo, quo ſub chriſtianiſſimi Stephani *a* regis nutu, nomen & religio Deitatis in Pannonia *b* rudis adhuc pullulabat, auditâ famâ boni rectoris, multi ex terris aliis canonici & monachi ad ipſum, quaſi ad patrem confluebant, non quidem alicujus causâ neceſſitatis coacti, ſed ut novum ſanctæ converſationis gaudium ex eorum conventu adimpleretur. Inter quos quidam, ſancti Spiritus inſtinctu tactus, ex ruſticitate, quaſi roſa ex ſpinis ortus, nomine Zoerardus, hanc in patriam de terra Polonienſium * advenit, & à Philippo abbate, cujus monaſterium, Zobor *c* nominatum, in Nitrienſi *d* territorio ad honorem S. Hippolyti *e* martyris ſitum erat, habitu accepto, & Andreas nominatus, eremiticam vitam agere ſtatuit: ibique * quanta contritione cordis, & corporis maceratione ſe ipſum affligeret, ex relatione ſui diſcipuli B. Benedicti ſecum converſantis, quæ audivi, paucis litteris commendare decrevi. Ego quidem Maurus, nunc Deo miſerante epiſcopus, tunc autem puer ſcholaſticus *f*, virum bonum vidi; ſed quæ ejus eſſet converſatio, non viſu, ſed auditu percepi. Ad noſtrum ergo monaſterium, ad honorem beati pontificis Martini *g* conſecratum, cum jam dictus monachus Benedictus ſæpe veniſſet, mihi hæc, quæ ſequuntur, de ejus vita venerabili narravit.

F

** al.* Polonorum

c

d

e

** al.* ibi vero

f

g

** al.* venerabilis

2 Poſtquam idem beatus * vir Andreas eremi ſolitudinem ſubintravit, magna corporis defatigatione, ſpiritualis autem vitæ corroboratione, jejunium ſemper obſervavit: tribus

in eremum ſecedit, & corpus ſuum jejuniis,

A tribus diebus ab omni re, quæ mandi poteſt, abſtinuit pro dilectione gratiæ ipſius, qui propter homines homo factus, quadraginta diebus jejunavit. Cum autem Quadrageſimale tempus adveniret, exemplo vitæ regularis, ſub qua Zozimas * abbas *b* degebat, ubi quadraginta quinque dactylis quiſque Quadrageſimam deduxit, ipſe à patre Philippo, à quo habitum * perceperat, quadraginta nuces accepit, & eo exiſtens victu contentus, diem ſanctæ Reſurrectionis cum gaudio exſpectavit. Iiſdem vero & aliis diebus, licet eſus ad corpus refocillandum non ſolum non ſufficeret, verum etiam ſpiritum ipſum ad defectum perduceret, ipſe tamen, excepto tempore orationis, numquam à labore ceſſavit: ſed, accepta ſecuri, quemdam laboraturus ſilvæ locum ſolitarium ſubintravit; ubi cum præ nimio labore & jejunii diſtrictione, corpore & ſpiritu deficiente, quadam die præmortuus jaceret, quidam juvenis pulcherrimus adſpectu & viſionis angelicæ advenit, & ſuperpoſitum vehiculo ad cellam ſuam adduxit. At exſtaſi, in qua erat, delapſa *, poſtquam ad ſe reverſus, quid erga eum Dei miſericordia ageret, agnoviſſet, ſupradicto diſcipulo ſuo Benedicto, qui mihi hæc narravit, profeſſus eſt eadem, conſtringens eum cum juramento, ne ante diem obitus ſui nota * cuiquam faceret.

* *al.* Zozimus

b

* *al.* habitum religionis

B

* *al.* decedente

* *al.* notum

miriſque cruciatibus affligit.

3 Poſt laborem autem diurnum, corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti & afflictionis, quam requiei nomen habere potuit: planatum equidem truncum & quercinum ſepe circumdedit, & per ipſam ſepem arundines acutas ex omni parte infixit; ipſe vero in trunco ſedens tali ſeſſorio artuum uſus eſt reiteratione, ut ſi forte corpus ſopore gravatum ſe in partem flecteret, arundinum acie ſauciatum graviter evigilaret. Inſuper & ex ligno coronam factam capiti ſuo circumponebat, ad quam quatuor in partibus quatuor lapides ſuſpendebat, ut ſi caput ſopitum quocumque inclinaret, lapide percuteretur. O beati viri Andreæ merces, quam beatæ & æternæ vitæ corona centies ornata, quæ in cælo recompenſat, quod in terra graviter emptum fuerat! ô inauditum genus confeſſionis, quod pretioſius facit regnum promiſſionis! Non cibus, non requies auferre potuit dulcedine vana vitam æternitatis; & nequam ſpiritus aditum invenire nequivit deceptionis.

C

S. Benedictus ejus diſcipulus à latronibus jugulatur.

4 Hæc, quæ inſerta ſunt, diſcipulo ſuo jam dicto Benedicto referente cognovi; qui & ipſe, Patre ſuo defuncto, locum eumdem deſertum inhabitare decrevit. Cum per tres annos exemplo Magiſtri diſtricte vitam ageret, latrones ſupervenientes, & multam apud ipſum pecuniam eſſe ſperantes, ductum ad ripam fluminis Wag *i* jugulaverunt, & in ipſam aquam demerſerunt. Diu verò corpore ipſius quæſito & non invento, per integrum annum viſa eſt aquila in ripa fluminis Wag, quaſi quædam obſervatura, ſedere, per quam de corpore certi effecti, quemdam in aquas intromergi fecerunt, & ſic integrum, quaſi nuper obiiſſet, invenerunt. Poſitus autem eſt ibidem Benedictus in baſilica beati Emmerammi *k* martyris, in eadem ſepultura, qua pauſabant oſſa ſancti patris Andreæ venerabilis, qui mihi de eodem beato Ere-

i

k

mita omnia, quæ ſcripſi jam, retulit: ſed quæ ſequuntur, Philippus abbas mihi abbati conſtituto enarrare conſuevit. Ex Ms.

S. Andreæ mortuo, apparet dura illius vivendi ratio.

5 Cum igitur tempus reſolutionis ſui corporis immineret, indicans eis hoc, qui aderant, ne ab ullo veſtimentorum ſuorum exueretur operimento, præcepit, donec abbas Philippus, poſt quem miſerat accerſitum, adveniret: qui pater adveniens, ubi corpus venerabile jam mortui jacebat, lavandum exuit, catenam æream viſcera jam attingentem invenit. O mira res & inaudita! Catena carnes intus putrefaciens cute foris eſt obducta. Sed neſciri poſſet hoc genus martyrii, niſi ad umbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta vero catena dum ex corpore trahitur, ſonus coſtarum eliſarum graviter auditur. Cujus catenæ partem mediam ab abbate eodem impetratam, & uſque nunc cuſtoditam, petitioni Ducis chriſtianiſſimi Geiſæ *l*, cum deſiderio mihi pro ea inſtanti, negare nequivi. Sepulto quoque Viri beati corpore, quæ per revelationem abbatis Philippi cognita, digna videbantur eſſe memoriâ, notavi.

l

E

Ejus interceſſione latro mortuus reſuſcitatur.

6 Tempore quodam latrones, quorum collegia maxima ex parte ſolitudinem inhabitant, in ſilva congreſſi ſunt. Quibus conſligentibus, unum eorum multum ſauciarant. Conflictu dirempto, cum hunc vulneratum ſocii nequaquam in ſilva dimittere voluiſſent, conſilio inito, ad cellam ſuperius dicti viri Andreæ, cujus fama omnes circumquaque attigit, eum deferre ſtatuerunt. Sed cum adhuc locus longe hinc abeſſet, latro in via defunctus eſt. Corpore vero ejus ad cellam deportato, & in eadem poſito, media jam nocte cum oſſa commendare vellent humo, ſubito ſpiritu reverſo, jam mortuus reſurgere cœpit. Illis autem, qui aderant, valde perterritis, & præ pavore fugientibus, reſuſcitatus ille revocabat eos dicens: Nolite, fratres, formidare, neque fugere: ſanctus enim Zoerardus me à morte ſuſcitavit ad vitam. Illis quippe præ gaudio plorantibus, & ut diſcederet cum eis rogantibus, dixit, ſe numquam ab ea cella diſceſſurum, ſed ibi in perpetuum Deo & ſancto Zoerardo ſerviturum. Fecit itaque quod promiſit, & uſque ad obitum ſuum ibi permanſit.

F

& alius in patibulo ſuſpenſus à morte liberatur.

7 Aliud quoque ejus miraculum nequaquam reticere volui, quod eodem modo, abbate Philippo narrante, cognovi. In civitate Nitria *m* quidam reus damnatus ſuſpenſus eſt; qui poſt ſolutus Dei miſericordia, ad abbatem venit Philippum, & qualiter per merita beati viri Andreæ liberatus eſſet, indicavit: dixit enim, quod cùm damnatus eſſet, ſemper nomen ipſius imploraſſet; & cum ſublevaretur in patibulum, ſtatim manibus ſuis beatus vir Andreas eum ſuſtentaverit. At illi cum, eum omnes mortuum putantes, domum reverterentur, ipſe eum manu ſua ſolutum abire permiſit. O qualis meriti Vir ante Deum, qui viſibilis apparens, homines ſolvat, cum inviſibilis inter angelorum choros locum poſſideat!

m

ANNOTATA.

a *Is eſt S. Stephanus, qui poſt Geyzæ patris ſui abdicationem vel, ut alii volunt, mortem*

EX MSS. *(alterutra anno* 997 *contigisse traditur) Hungaros gubernavit, & post pusſimum quadraginta annorum regimen ex hac mortali vita ad æternam migravit.*

b *Hungaria etiam vocatur Pannonia; quod nomen aliqui toti regioni inditum putant à monte Pannonio, qui postmodum ob S. Martini veneratione celebris evasit, & in quo S. Martini monasterium conditum fuit. Alii alias Pannoniæ etymologias excogitarunt.*

c *Hæc abbatia Zoborensis, quæ non procul ab urbe Nitriensi distabat, postea temporum eventu, desideratis monachis, episcopatui Nitriensi cessit, ut indicat Inchoferus in Annalibus ecclesiasticis regni Hungariæ ad annum Christi* 1010, *pag.* 296.

d *Nitriense territorium situm est in Hungaria inter Trenchiniensem Comitatum ad occasum, Turocensem ad septemtrionem, Bistriciensem ad ortum, & Barsensem ad meridiem.*

e *Tot sunt hujus nominis martyres, ut non facile quis dicturus sit, in cujus S. Hippolyti honorem hoc monasterium constructum fuerit.*

B f *Quid per puerum scholasticum intelligi possit, diximus in Commentario prævio.*

g *Mabillonius in assignando hujus monasterii situ hallucinatus est, ut ostendi in Commentario prævio.*

h *Mabillonius in notis ad hanc Vitam asserit, hunc abbatem Zozimam esse eum, qui Mariam Ægyptiacam in eremo pœnitentem invenit. Sed id non usque adeo certum est: nam in ejus Vita, quam S. Mariæ Ægyptiacæ Actis insertam dedimus tom.* 1 *Aprilis pag.* 77, *non fit mentio de quadraginta quinque dactylis, quibus monachi Quadragesimam transigere debebant; contra loco citato Vitæ auctor de hujus cœnobii monachis in solitudine Quadragesimam transacturis narrat sequentia:* Unusquisque vero de annona sibi prospiciebat, ut volebat & poterat: & hic quidem ad corporis necessitatem modicum panem, iste ficus, dactylos alius, alter legumena aquis macerata efferebat. *Quare cum is abbas ab Inchofero nostro vocetur* Zozimus, *& varii fuerint hujus nominis monachi, ut videre licet apud Bultellum in Historia monastica Orientis, forte hîc Maurus de alio Zozimo vel Zozima intelligendus est.*

i *Vagus fluvius Hungariæ, vulgo* Waag *dictus, oritur ex monte Carpatho in confiniis Poloniæ, & præterfluens quadam oppida Hungariæ superioris in Danubium se exonerat.*

k *Fatetur Inchoferus in Annalibus ecclesiasticis Hungariæ ad annum* 1010 *pag.* 295, *se non invenire, à quo constructa sit basilica S. Emmerammi, in qua ambo hi Sancti sepulti sunt. Deinde tamen pagina sequenti suspicatur, eam à Gysela conjuge S. Stephani fundatam esse.*

l *Iste est Geysa, aliis Geycza II, qui hîc Dux appellatur; quem titulum diu gessit, antequam anno* 1074, *vel ut alii scribunt* 1077 *regiam Hungariæ coronam obtineret, ut legere est apud Bonfinium Decade* 2. *Rerum Ungaricarum lib.* 3. *Ex hac donatione tamen patet, hæc Acta à Mauro jam sene scripta fuisse.* E

m *Nitria episcopalis urbs in Hungaria, & Comitatus homonymi caput, habet castrum in colle ad parvum fluvium, qui etiam Nitria vocatur. Distat decem milliaribus Germanicis Posonio in ortum, totidem verò Strigonio in septemtrionem, & quinque Neoselio versus montes.*

D

DE B. BENIGNO ABBATE

ORDINIS VALLUMBROSANI IN TUSCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

C

§ I. Beati titulus, Benigno passim datus, examinatur.

F

ANNO MCCXXXVI.

Benignus passim vocatur beatus vel sanctus,

Allis Umbrosa celeberrimum Tusciæ monasterium, de quo fuse egi die XII *hujus mensis in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Gualberti, hodie recolit annuam memoriam* Benigni *sui quondam abbatis, cui Martyrologia Benedictina constanter* beati *titulum tribuunt. Arnoldus Wionus in Ligno Vitæ part.* 2, *lib.* 3 *ad diem* XVII *Julii sic scribit:* In monasterio Vallis Umbrosæ, depositio beati Benigni abbatis, doctrina & sanctitate admirabilis. *Eadem fere verba habent Dorganius & Menardus. Bucelinus autem in suo Menologio Benedictino jam citatis Wioni verbis hæc attexuit:* Fuit is Florentinus patria, Ordinis illius & congregationis nostræ sanctissimæ Generalis decimus quintus, cujus sanctitatem insigni miraculorum gloria discipulis & omnibus fidelibus Numen declaravit. Excelluit præter summam perfectionem eruditione minime vulgari, relicto alia inter præclari ingenii monumenta tractatu insigni de claustro animæ & corporis. Translatus est ad Superûm sedes anno Christi MCCXXXVI. *Eudoxius Locatellus in Vita S. Joannis Gualberti Italice scripta lib.* 2, *cap.* 27 *eumdem mortis annum signat, additque,* B. Benignum *sepultum fuisse apud alios Vallumbrosani cœnobii Beatos. Alii scriptores Vallumbrosani ipsum etiam* beati *titulo ornant, ut in decursu videbimus.*

qui titulus ei asseritur ex veteribus Mss.,

2 *Joannes Aurelius Cæsarus diligentissimus ac sincerissimus Sanctorum Vallumbrosanorum indagator, jam sæpe alibi à nobis laudatus, in epistola ad Papebrochium nostrum data optimè probat,* Benignum *non immerito ab his auctoribus* beatum *appellari, cum ab immemorabili tempore* beati, *imo & sancti nomen ipsi datum fuerit: nam imprimis testatur, se vidisse ac legisse præfixam quibusdam hujus* Benigni *Constitutionibus anno* 1310 *transcriptis hanc epigraphen:* Item capitulum sancti Benigni. *Præterea ait, reperiri quamdam tabellam antiquissimam, in qua notantur reliquiæ, quæ habentur in ecclesia sacræ eremi Cellarum Vallis Umbrosæ, in cujus medio leguntur sequentia:* Hæc ecclesia reædificata fuit à sancto Benigno XV Generale. *Denique asserit, se habere catalogum abbatum Generalium Vallis Umbrosæ exaratum propria manu alterius Benigni eremitæ Cellarum, qui floruit anno* 1374, *in quo nemo* sancti *vel* beati *nomine decoratur, nisi* sanctus

AUCTUM G. C.

A ctus Joannes, ſanctus Bernardus, ſanctus Atto, ſanctus Benignus. *His adde quod in veteribus Actis ex bibliotheca Medicea deſcriptis ubique* ſanctus *nominetur.*

ſolicita reliquiarum conſervatione,

3 *Neque parum hunc* beati *vel* ſancti *titulum confirmat religioſa reliquiarum ejus veneratio, de qua laudatus Caſarus in prædicta epiſtola ſic ſcribit:* Dum hujus ſacri archiſterii Vallis Umbroſæ ſacriſtiæ præfectus, quamvis indignus, exiſterem, non ſolum totam ſacram ſupellectilem perquam curioſe inſpicere curavi, ſed & Sanctorum reliquias, quæ in hoc ſacrario ſummo honore conduntur (fuſis prius precibus, & luminaribus accenſis, ne temerario auſu viderer tangere Chriſtos Domini) ſolus introſpicere volui. Vidi omnia, ſed inter reliqua vaſculum vitreum Sanctorum cineribus plenum, in eoque cartulam pecudineam, in qua involuti erant perpauci pili coloris rufi, & inſcriptio intus: DE PILIS DE BARBA DE BEATO BENIGNO. Priſtino loco

B intacta omnia reliqui., & gratiis Deo & Cælitibus peractis, diſceſſi. *Endoxius Locatellus in Vita S. Joannis Gualberti lib. 2, cap. 27 de aliis ejuſdem Beati reliquiis hæc narrat:* Cum involverentur ſacra oſſa quibuſdam linteis, ut dignius conſervarentur, inventa fuit lingua iſtius beati Benigni integra ſine ulla corruptione, quæ repoſita fuit in ſacrario ejuſdem monaſterii inter alias ſacras reliquias.

& antiqua pictura, quæ veram B. Benigni effigiem repræſentat,

4 *Non parum etiam ad hunc ſanctitatis titulum confirmandum facit antiqua pictura, in qua ſupra caput* Benigni *ſplendens circulus pingitur eo modo, quo Sanctorum imagines ſolent exprimi. Ex hoc autem ſigno colligit Caſarus, eum jam ab anno* 1300 *cultum habuiſſe. Effigiem illam à D. Merlino Florentino ſculptore & pictore delineatam, & à Joanne Aurelio Caſaro ad nos tranſmiſſam in æs incidi curavi, & hîc ſpectandam exhibeo.*

C

ti Caſarus ex corona & barba,

5 *Caſarus in eadem epiſtola jam ſuperius memorata narrat, quomodo hanc picturam invenerit, & rationibus ſatis probabilibus evincere conatur, eam eſſe veram* S. Benigni *effigiem. Ipſum audiamus:* Dum eſſem, *inquit*, poſt altare majus in loco, quem nos Etruſco nomine dicimus il coretto, forte oculos elevavi in antiquiſſimam iconem, Dominicam reſurrectionem exprimentem, quæ olim ipſum altare majus conſtituebat, nunc tota eſt temporum injuriâ corroſa & dilacerata; cujus in coronide inferiori duas ab utraque parte ejuſdem antiquitatis imagines conſideravi, quæ vix agnoſcebantur. Aquam accepi piæ curioſitatis gratiâ, eam, quæ in parte aſpicientis ſiniſtra eſt, lavi & vidi, & ſtatim hæc protuli verba: Hæc eſt imago beati Benigni, barbam habet rufam, ejuſmodi coloris ſunt pili in ſacriſtia exiſtentes, & barbam & coronam monachalem defert, ſicut ipſe in ſuis conſtitutionibus deferendam indicit. *Paulo poſt ſubdit conſtitutionis verba, quibus* B. Benignus *ex mente Capituli Generalis, anno Domini* 1231 *celebrati, de corona & barba monachali hæc ſtatuit:* Præcipimus inſuper, ut abbates & monachi coronas habeant ſpatioſas, & quia quorumdam capita ſunt majora, quorumdam ſimiliter ſunt minora, mandamus, ut ſecundum modum capitum ſit quantitas ſeu ſpatium coronarum; ita tamen quod tonſura capitum tangat aurium ſummitates, & inferius ne deſcendat. Converſi autem in rotundum ſimiliter ſint attonſi, & barbas Franciſcas deferant univerſi. *Per barbas* Franciſcas *puto hic intelligi Francicas, quas nempe Franci tunc temporis eo modo alebant.*

E

ac veſtium colore probatur nititur.

6 *Præterea Caſarus, ſicut antea ex rufa barba, ſic ex cineritea veſte opinionem ſuam confirmare nititur. Verum cum hi colores non poſſint diſtingui in hac lamina, quemadmodum in ipſa pictura ad vivum exprimuntur, audiendus eſt ipſe de effigie à ſe inventa ſic diſſerens:* Color veſtium ſupradictæ imaginis S. Benigni eſt gryſius, conformis conſtitutionibus ejuſdem Sancti, editis anno Domini MCCXVI. *Tunc ſtatim ſubjungit hæc ipſa conſtitutionis verba:* Verum quia quidam monachi & converſi veſtes varias & contra ordinem portant, præcipimus firmiter, ut nullus de Congregatione veſtem induatur de beretino & de panno nigro, aut de panno vario colore tincto, aut induat veſtem aliter, quam ſit ordo, inciſam & factam, aut pannum lana linoque contextum, aut portet ſcapulare album in die; ſed ſecundum antiquam conſuetudinem venerabilis Patris noſtri Johannis, pannum de lana mixta factum, ſcilicet griſcium induant monachi & converſi, ut quicumque fuerint de ſchola tanti Patris ab aliis facillime dignoſcantur. Quod ſi quis forte hujus noſtri decreti exſtiterint contemptores, ſi abbas fuerit, ad ſatisfaciendum veniat Vallimbroſam; ſi vero monachus vel converſus, ſimiliter & ipſe veniat Vallimbroſam, ibidem moraturus per annum. *Accedit eo, quod effigies hæc ſatis oſtendat, S. Benignum pulchra fuiſſe facie, uti Acta teſtantur, in quorum initio hæc leguntur:* Intuentes ſiquidem parentes ejus eum aſpectu formæ angelicum *&c. Atque hæc dicta ſufficiant ad* Benigno *vindicandum* beati *vel* ſancti *titulum. Nunc de ejus patria, ſcriptis & Actis panca dicamus.*

F

§ II. Benigni patria, ſcripta, elogia & Acta.

Ejus patria, ſcripta

IN *aſſignanda* S. Benigni *patria occurrit exiguum quoddam inter ſcriptores diſcrimen. Locatellus lib. 2, cap. 27 Vitam ejus Italice ſic de-*

AUCTORE G. C.

ſcribere incipit : Decimus quintus Generalis Ordinis Vallumbroſani fuit ſanctus Vir, dictus D. Benignus, natus in civitate Florentina. *Acta autem noſtra poſt hunc Commentarium prævium exhibenda dicunt, eum in caſtro Montevalchi vel Montevarchi, quod in agro Florentino ſitum eſt, nobili multum proſapia duxiſſe originem. At facile fieri poteſt, ut Locatellus aliique recentiores ſcriptores putaverint*, S. Benignum *eſſe patria Florentinum, eo quod in territorio Florentino natus fuerit. Quod ad ſcripta ejus ſpectat, ea à Michaële Pocciantio in Alphabetico Florentinorum ſcriptorum Catalogo ita notantur* : Benignus inſtituti Vallis Umbroſanæ abbas Generalis pientiſſimus, ſacrarumque litterarum æmulator perpetuus hiſtorias ſuæ religionis Latino eloquio dictavit, Florentiæ typis excuſas MD. Rurſus opuſculum in lucem miſit, cui titulus eſt : CLAUSTRUM ANIMÆ. *Poſſevinus noſter in Apparatu ſacro tom.* I *de iiſdem ejus opuſculis meminit. Venantius Simius in Catalogo virorum illuſtrium Vallis Umbroſæ ejus ſcripta in elogio* B. Benigni *ſic recenſet* : Cumulavit ad exercitium Euangelicæ perfectionis ſtudium ſcientiarum, & in primis ad ſacræ Scripturæ lectionem aſſiduus de ſenſibus ejuſdem tractatum edidit valde eruditum, & ſcripſit opuſculum, cui titulus CLAUSTRUM ANIMÆ, in quo traditur ad recte vivendum methodus utiliſſima. *An hæc omnia opuſcula etiamnum exſtent, ignoro. Saltem, teſte Locatello, adhuc reperiuntur quædam epiſtolæ ab ipſo Latine ſcriptæ, atque inter ceteras aliquæ ad S. Ludovicum Galliæ Regem directæ.*

B

aliaque ad Ordinis Vallumbroſani ſplendorem,

8 *Beatus abbas tempore generalatus ſui multa geſſit, quibus religionis Vallumbroſanæ gloriam promovit, uti in Actis ſecundis refertur num.* 5 *&* 6. *Inter pia ædificia, quibus Ordinem decoravit, exſtat etiamnum eccleſiæ ab ipſo exſtructa memoria lapidi inciſa, de qua jam ſæpe laudatus Caſarus anno* 1692 *ad Papebrochium ita ſcribit :* Subſequens inſcriptio lapidea (cujus elementorum formationem BENIGNI ſupraſcriptum nomen indicat) ante pronaon archicœnobii Vallis Umbroſæ exſtat. Fuerat, neſcio qua de cauſa (niſi forte illa ſit, ut in pulchriorem calographiam & pleniorem redigeretur deſcriptionem, quod & factum eſt ; ſed an ſervata ſinceritatis lege ?) fuerat, inquam, calce obſita totaliter : ſed ego infraſcriptus & amiciſſimus meus commonachus P. D. Placidus Poltri, tunc temporis hîc cellarius, ſolicitus & fidelis, deſtructo tectorio, luci reddidimus. Eſt autem hæc :

C

BENIGNI

✠ ANNO DNI MCCXXX
TPR ABBATIS BENIGNI EXPLE-
TUM EST HOC OPUS DE DENARIIS
QUOS DEDIT EPS RAIMUNDUS
PRO MAJORI PARTE, ET TPR DNI
GG PP ET TPR DNI HONORII PP. EST INCEP-
TUM ANNO D. MCCXXIIII.
MAG PETRUS INCEP. ET CONSUMAVIT
HOC OPUS.

praclare geſta recenſentur.

9 *Multa alia ab eo præclare geſta memorantur in Actis noſtris. Quanta autem valuerit gratia & auctoritate tum apud eccleſiaſticos tum ſeculares principes, indicat Venantius Simius in dicto virorum illuſtrium Catalogo, ex quo ſequentem elogii partem tranſcribo :* Præterquam quod primariis omnibus religionis officiis, etiam ſuprema generalis dignitate fuerit decoratus, in magno etiam eſt habitus honore apud Honorium Papam III & Gregorium IX ; apud Fredericum II & Otthonem IV imperatores & alios reges & principes illius ſeculi. Sanctus Ludovicus Galliæ rex, tunc vivens, præcipue beatum Benignum coluit, & viciſſim beatus Benignus coluit ſanctum Regem, eique petenti de reliquiis ſancti Joannis Gualberti, manum ejuſdem cum parte brachii benigniſſime conceſſit ; quæ reliquia, in Gallias delata, occaſionem præbuit Regi pientiſſimo ædificandi templum ac monaſterium, ſub invocatione prædicti ſancti Joannis Gualberti, ſatis celebre in illis regionibus, Vallumbroſella nuncupatum ; neque hujuſmodi tantum monaſterio, ſed & aliis locis intra Italiam acquiſitis religionem ampliavit tempore ſui generalatus generalis Benignus, illam auxit proventibus, ditavit redditibus, decoravit privilegiis, tum à Sede Apoſtolica, tum ab aula imperatoria Cæſarum impetratis. *De reliquiis S. Joannis Gualberti in Galliam delatis plura dixi ad ejus Acta die* XII *hujus menſis.* D E

Ex libello Mſ. Hieronymi Radiolenſis.

10 *Hieronymus Radiolenſis monachus Vallumbroſanus, de quo plura dixi in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Gualberti, præter alias lucubrationes breviter illuſtria facta Beatorum religionis Vallumbroſanæ conſcripſit, & Laurentio Mediceo dedicavit. Is in hoc opuſculo Ms., quod Papebrochius noſter propria manu tranſcripſit*, B. Benignum *ſequenti ornat elogio :* His ſucceſſerunt & alii virtute & miraculis non inferiores, quorum primus in meritis Benignus vir religioſiſſimus exſtitit. His itaque Benignus non ſolum moralibus diviniſque virtutibus, verum etiam doctrina & eloquentia ornatus exſtitit : nam etſi negotiis monaſterii & totius Ordinis, quia primus abbas, impediretur, tamen quidquid dabatur otii, continuatis ſtudiis in omni ſcriptura ſacrarum litterarum diligenti lucubratione conſumere conſueverat, adeo ut ediderit librum inter ceteros, qui de animæ & corporis clauſtro dicitur, in quo volumine nihil, quod ad bene beateque vivendum ſpectat, prætermiſſum eſt. Exſtant & epiſtolæ Latinæ ad Ludovicum regem Galliæ, cui regi S. Joannis brachium ſiniſtrum dono dari juſſit, per quod ſigna & miracula illuſtriſſima illis in regionibus, ut ab ipſis monachis, qui monaſterium illud habitant, ubi Jeſus illa ſigna per S. Joannem ad fidem catholicam confirmandam demonſtrat, in jubileo, qui Nicolai V Pontificis tempore exſtitit, has regiones inter eundum Romam petentibus accepimus : nam dextrum, quo dæmonem adhuc ipſo vivente percuſſit, penes nos eſt, quo & quæ alibi late ſcripſimus, & alia permulta mira & prodigia & ſigna oſtenſa ſunt, & quotidie ad Jeſu Chriſti laudem & honorem meritis ipſius Joannis ſanctiſſimi oſtenduntur. *Hæc dubie Radiolenſis hîc intelligit ea miracula, quæ ipſemet fuſe admodum ſcripſit, & nos ex ejus codice Ms. poſt Vitam S. Joannis Gualberti dedimus.* F

datur B. Benigni elogium.

11 *Deinde idem auctor antidorum Ludovici regis, & alia à* B. Benigno *præclarè geſta ſic pergit exponere :* Ipſe vero rex magnificentiſſimus, tanti muneris ei collati non immemor, ipſi patri Abbati dono de ligno crucis Chriſti Jeſu cum particula clavi, quo ipſe Jeſus cruci

EX EDITI SIMII

A cruci affixus est, auro mirifice lapidibusve pretiosis ornata dedit, quod lignum apud nos in crucis parvæ similitudinem etiam nostra tempestate in Parasceve sextâ feriâ conspicitur, & venerabiliter, toto humi corpore prolapso, ab omnibus adoratur; unde inter Sanctorum reliquias summa cum veneratione habetur. Hujus etiam venerabilis Patris tempore templum egregium & ingens ad honorem gloriosissimæ Virginis Mariæ & S. Michaëlis archangeli in Valle Umbrosa dedicatum est, cum antea, etiam rerum necessariarum inopia urgente, parvulum oratorium sine muro aut vallo, verum tabulis ligneis constructum haberent. Suo etiam tempore ecclesia Cellarum Vallis Umbrosæ ædificata est, & post triennium consecrata, à venerabili & sanctissimo viro Andrea episcopo Pragensi provinciæ Boëmiæ. Hujus beatissimi Benigni corpus cum aliis Beatis turrim campanariam juxta conditum est, ubi eorum meritis prævenientibus, etiam memoria nostra multi à dæmonibus capti mirabiliter liberantur; lingua autem ejus, à fœtore & putredine conservata, inter Sanctorum reliquias adhuc devote & mire conspicitur. *Ita Hieronymus Radiolensis contexuit hoc rerum à* B. Benigno *præsertim in religione gestarum compendium, in quo differt ab aliis circa quasdam levioris momenti circumstantias, ut Vitas conferenti facile apparebit.*

B

& ex aliis diversa Acta proferuntur.

12 *Vita* B. Benigni *diversimode describitur; præsertim circa initium, ubi Venantius Simius in ejus elogio ex aliis scriptoribus Vallumbrosanis hæc refert:* B. Benignus, de Bisdominis originem deducens, ex ipsa nobilissima familia sancti Joannis Gualberti abbatis, ab ineunte ætate non obscura dedit futuræ sanctitatis indicia: nam puerulus, neglectis puerilibus ludis, abhorrens à seculo, & à paternæ domus commodis, educari voluit inter incommoda religionis, & suo tempore profiteri Vallumbrosanum institutum, in quo, jejuniis & orationibus intentus æmulator perpetuus apparuit seniorum patrum melioris notæ & penitioris disciplinæ. *Ab hoc Vitæ principio plane differt duplex Ms., quorum unum erutum est ex bibliotheca Magni Ducis Etruriæ apud ecclesiam S. Laurentii, quodque in Catalogo Virorum illustrium edidit Simius, qui ibidem de illo ita præfatur:* In quodam antiquo manuscripto aliter describitur Vita B. Benigni & quidem fere toto cælo diversa, & est hujusmodi prout sequitur. *Tunc distincto charactere subdit ipsa Acta, quæ nos statim priori loco ex eo vulgabimus. Alterum Ms. ab ipso Papebrochio Florentiæ ex bibliotheca Medicea desumptum est, quod initio vix à præcedenti discrepat; sed in decursu ei aliqua facta & miracula inseruntur, quæ in priori Ms. omissa sunt. Illud secundo loco typis mandabimus, ut curiosus lector ea possit inter se conferre, ac discrepantiam deprehendere. Utriusque Ms auctor est anonymus. An autem sit idem, qui scripsit Vitam S. Zenobii episcopi Florentini, non satis liquet, quamvis dicat in Prologo Vitæ Zenobianæ, se etiam egisse* de S. Benigno abbate. *Videri de hac re potest noster tomus* VI. *Maii pag.* 51. *Interim primo accipe*

C

ACTA BREVIORA

Ex Ms. Florentino Bibliothecæ Laurentianæ, quod edidit Venantius Simius in Catalogo Virorum illustrium Congregationis Vallis Umbrosæ pag. 54.

B. Benignus pie clericaliter vitam ducens, a

BEnignus provincia Tusciæ comitatus Florentini, è castro Montevarchii *a*, nobili multum prosapia duxit originem. Hic annis completis infantiæ, à progenitoribus litterarum studio traditur, quibus brevi tempore fœcundatur, præcavens sibi ab ipsis vitiis, quibus illud hominum genus implicari solet; & ut habuit aliquod discretivum, elegit Christiferam Mariam in directricem, gubernatricem, dominam & matrem, cujus fultus auxiliis, propriis non confisus meritis, pergeret securus per abruptas seculi vias. Intuentes igitur parentes ejus eum aspectu fere angelico, morum gravitate compositum, sermone facundum, virtutibus ornatum, clericalis status avidum; quod clericus fieret acceptaverunt, & ei [in] castello Figlini *b* quamdam ecclesiam dare fecerunt. Sumpto postmodum sacerdotali diademate, cœpit abstinentia graviori, jejuniis, vigiliis & orationibus & asperrimo cilicio corpus affligere, largis eleemosynis insistere, etiam supra posse, non cogitare de crastino, instructus euangelicis documentis.

E

A

Nihilominus in peccatum lapsus, pœnitentiam agit,

2 Ejus sanctitati invidens humani generis inimicus quamdam juvenculam in eum movit, quæ opportunitate capta, suum ei desiderium exprimit, & secundò ac tertiò exprimere non definit, quoadusque Benignus, pro statuta die, sceleribus assentiri non negavit. Sed Dei Genitrix virgo, cui se obtulerat, impedivit facinus, & antequam progrederetur in actum, ipse ad se confusus, rediit amarissime flens, & à Matre gratiæ misericordiam petens, Romam inde fugit, Quadragesimam ibi fecit, confessusque est pœnitentiario peccatum, & ex tunc repatriatus, mundum relinquens, in Vallis Umbrosæ monasterium, sanctitate famosum, ingredi omni mora deposita procuravit. Quem venerabilis pater abbas, vocatus Tertius *c* gratiose recepit, & habitum novitiorum ei dedit.

F

c

& Ordinem Vallumbrosanum ingressus multis virtutibus splendet.

3 Habitu sanctæ religionis recepto, regulam sub qua militare Deo volebat, cœpit inspicere, [&] etsi grave jugum paupertatis, gravius castitatis, gravissimum abnegationem propriæ voluntatis inspiceret, tamen in Deiparam, in qua, ut dictum est, spem suam posuerat, plenius confidens, se super se erexit, & statuto tempore, prout ibi moris est, profiteri secundum sancti Benedicti Patris regulam, & perpetuo vivere stabilivit. Professionis monasticæ baptismate baptizatus vir Sanctus cœpit omni humilitate, & vestimentorum tam superiorum, quam inferiorum vilitate, orationis longanimitate, patientia, paupertate, caritate & puritate mentis ita proficere, ut angelum reputarent humanæ

EX EDIT. SIMII.

mana effigie, non hominem. Aliquo tempore Vir Dei cum fratribus omni perfectione degens, ex ſpeciali gratia, ut poſſit vitam eremiticam agere in eremo non longe à monaſterio obtinuit, ubi tanta ſanctitate vixit, quod teſtificantibus antiquis loci monachis, nullus ei ſimilis umquam ibi fuit.

Poſt alia offi cia eligitur abbas generalis,

d 4 At Martinus *d*, in locum Tertii jam defuncti ad generalatum aſſumptus, conſiderans domini Benigni non modo ſanctitatem, ſed in agendis experientiam, conſilii maturitatem, animique firmitatem, dotes bene proportionatas ad gubernandum, dulciter de cella extraxit, & viſitationem, tam in capitibus quam in membris totius Ordinis, ei plenarie delegavit, & poſtmodum abbatem ſancti

e Salvii *e* eligi fecit & confirmavit. In quo vivens officio tempore non parvo ipſum cœnobium in ſpiritualibus & temporalibus dilatavit. Interea bonæ memoriæ abbas Martinus vita præſenti eripitur, & diſcrepante nemine abbatum Ordinis, ad quos eligere pertinebat, B. Benignus aſſumitur, qui gravi dolore tactus intrinſecus, devictus tamen deprecationibus eligentium & omnium monachorum a-

B ſtantium generalis, officium ſumpſit, & nulla mutatione ſanctæ vitæ facta, idem quod prius in omnibus & per omnia perduravit.

quo munere ſponte depoſito, in eremo ſancte moritur.

5 Proceſſu temporis Vir ſanctus intuens ſe confectum ſenio, coadunatis abbatibus Ordinis, eorum in manibus officium reſignavit. Humilitate intima de officio ipſo, ſi negligenter peregiſſet, & de omni gravedine, quam alicui præter intentionem intuliſſet, flexis genibus veniam poſtulavit, & confeſtim de digno paſtore cum aliis proviſione facta, de illius obedientia, ut eremita eſſet de cetero, poſtulavit, & ad ſacram eremum remeavit, & ex tunc, ut nihil terrenum ſibi diceretur à quoquam, omnibus nuntiavit; & quod eſt affatu mirabile, cum eſſet centenarius *f*, à jejuniis, abſtinentiis, vigiliis, o-

f rationibus, aſſiduo ſilentio, lecti duritie, & à recitatione quotidiana totius Pſalterii numquam ſe diſpenſavit. Tandem obitum ſuum imminere prænoſcens, fratres ad cellam ſacræ eremi evocavit, eis, ad quid vocaverit, enarravit, ſermone dulciſſimo ad obſervantiam ſacræ religionis confirmavit, ſacra-

C mentis Euchariſtiæ & Unctionis extremæ multa cum devotione ſuſceptis, ſe ſigno crucis munivit, oculos in cælum erexit, manibus clauſis devotione ineffabili ſe Deo commendavit, donec inter manus fratrum aſtantium & pio fletu pſallentium lætiſſima facie exſpiravit, & ſancta ejus anima cælica penetravit.

ANNOTATA.

a *In ſequenti Ms. legitur* Montevalchi; *at in mappis geographicis invenio locum dictum* Montevarchi, *qui non procul ab Arno fluvio jacet inter Florentiam & Aretium. An autem hic ſit idem locus, qui in Actis noſtris exprimitur, certius nos docebunt illius regionis incolæ.*

b *Suſpicor hunc eſſe locum vulgo* Figline, *ſitum ad fluvium Arnum, medio fere itinere inter Florentiam &* Montevarchi, *de quo nota præcedenti.*

c *Is fuit* XIII *abbas generalis, &, teſtibus Locatello & Simio, poſt undecim annorum gubernationem ex hac vita migravit 26 Junii anno* 1190.

d *Hic* XIV *Ordinis Vallumbroſani generalis obiit anno Domini* 1206, *uti teſtantur Locatellus & Simius ſupra citati.* D

e *Hoc monaſterium non procul Florentiâ ædificavit S. Joannes Gualbertus, ut dixi in ejus Vita, ad diem* XII *Julii.*

f *Si anno* 1236 *centenarius aut centenario major obierit, oportet eum ferme quinquagenarium fuiſſe, quando in Ordinem Vallumbroſanum admiſſus eſt ab abbate Tertio, qui circa annum* 1180 *generalem iſtius congregationis adminiſtrationem ſuſcepit, ut ſupra diximus.*

ACTA AUCTIORA

Ex Ms. Florentino bibliothecæ Mediceæ plut. XX.

B. Benignus clericus effectus piè vivit, * *al.* Montevarchi

BEnignus provincia Tuſciæ comitatus Florentini caſtro Montevalchi * nobili multum proſapia duxit originem. Hic annis completis infantiæ, à progenitoribus litterarum ſtudiis traditur, quibus brevi tempore fœcundatur, præcavens ſibi ab ipſis vitiis, quibus illud hominum genus implicari ſolet; nec immerito: elegit enim mox ſibi, ut aliquid diſcretivum habuit, Chriſtiferam præcipuam in directricem, gubernatricem, dominam & matronam, ut ſuis fultus auxiliis, propriis non confiſus meritis pergeret vitiorum nequiter * per abrupta. Intuentes ſiquidem parentes ejus eum aſpectu formæ angelicum, morum gravitate compoſitum, ſermone facundum, virtutibus ornatum, mente mundum, clericalis ſtatus avidum, quod clericus fieret acceptaverunt, & in caſtello Fighini * quamdam eccleſiam ſibi dari fecerunt. Sumpto igitur ſacerdotali diademate, cœpit abſtinentia graviore, jejunio, vigiliis, orationibus, aſperrimo cilicio ſtrictus, duriție corpus affligere, largis ſupra poſſe ſibi commiſſæ ſponſæ eleemoſynis inſiſtere, non cogitare de craſtino inſtructus euangelicis documentis. R * *lege* gurgite * *al.* Figlini

ſed dæmonis invidiâ in luxuriæ deſiderium inducitur; F

2 Cujus ſanctitati humani generis invidens inimicus quamdam juvenculam in eum movit. Opportunitate captata ſibi ſuum deſiderium exprimit, ſecundò & tertiò replicare non deſinit, & in tantum eum commovit, quod ſtatuta die ſuis aſſentiri ſceleribus non negavit; tametſi Deifera, cui ſe obtulerat, impedire facinus ejus, antequam progrederetur in actum, nullatenus prætermiſit: nam ad ſe confuſus rediit amariſſime flens, Matrem gratiæ ſponſam ſuam pro miſericordia petit, Romam fugit, Quadrageſimam ibi fecit; confeſſus pro magno ſcelere pœnitentiario iſtud facinus fuit, & ex tunc repatrians, mundum relinquere ac in Vallumbroſanum monaſterium, ſanctitate famoſum, ingredi omni affectione morâ depoſitâ procuravit. Quem venerabilis pater abbas, vocatus Tertius, poſt multa ipſius percepta precamina & gravia per illum ad hoc facta itinera, gratioſe recepit, habitum ſibi novitiorum dedit, & ejus benignitate inſpecta, quod eſſet de cetero ipſius nomen Benignus conventui publicavit.

mox, actâ pœnitentiâ, Vallumbroſanum inſtitutum amplectitur,

3 Habitu ſanctæ religionis recepto, Vir Dei ut litteratus bonus regulam, ſub qua militare Deo volebat, cœpit inſpicere, etſi grave jugum paupertatis, gravius caſtitatis, graviſſimum abnegatio propriæ voluntatis in ea conſpice-

A ſpiceretur, in quam, ut dictum eſt, ſpem ſuam poſuerat, plenius confidens ſe ſupra ſeſe erexit & ſtatuto tempore, prout ibi eſt moris, propoſitum profiteri [&] ſecundum S. P. Benedicti regulam vivere non neglexit. Perfectionis monaſticæ baptiſmate baptizatus Vir ſanctus cœpit omni humilitate veſtimentorum tam inferiorum quam ſuperiorum vilitate, abſtinentia, vigiliis, patientia, orationis largitate, paupertate, mentis puritate prævia, ſumma caritate ſic proficere, quod angelum ſe putabant humana effigie recepiſſe non hominem, ut eos renovaret perfectionis tramite pro ſupernis. Aliquo tempore Vir Dei cum fratribus omni perfectione degens ex ſpeciali gratia ut poſſet vitam eremiticam in eremo monaſterii [ducere] obtinuit; [in] qua tanta perfectione vixit, quod, teſtificantibus antiquis loci monachis, ibi nullus ei ſimilis umquam fuit.

Ob virtutem fit abbas S. Salvii,

4 Domnus Tertius abbas viam univerſæ carnis ingreditur & domnus Martinus omni ſanctitate ornatus ad ipſum officium ſumitur, & de bono in melius ipſum ſanctum monaſterium renovatur. Hic autem conſiderans prælibati domni Benigni ſanctitatem, in agendis probitatem, conſilii maturitatem, animi firmitatem, ad religionis obſervantiam virilitatem, ipſum renitentem dulciter de cella extraxit & viſitationem tam in capitibus quam in membris totius ordinis ſibi plenarie delegavit &, ne tanti hominis ſuus ordo privaretur ſolatio, in abbatem S. Salvii eligi fecit & modis omnibus pie nolentem gaudio permaximo confirmavit: [in] quo vivens officio tempore non parvo ipſum cœnobium miro modo in ſpiritualibus & temporalibus dilatavit & inſuper vitam, quam tenebat in eremo, conſervavit: Erat ſiquidem Viro ſancto conſuetudinis ſemper [cum] ſolennitatibus diebus ſabbati [in] honore Chriſtiferæ celebrare: aliis diebus, ſi non celebraret, integraliter celebranti aſſiſtere, & ſic devote, acſi videret, præſente glorioſa Dei Genitrice ſemperque Virgine Maria, Chriſtum Judæorum manibus, ut egerunt nequiter, attrectari, oculis monſtrantibus inundatione lacrymarum mirabili genas & pectus inæſtimabiliter balneare *a*. Qua completa & etiam quoties à ſecreta oratione ſurgebat, tanta faciei claritate per longum ſpatium apparebat, quod eum conſpicientes judicabant eo fuiſſe tempore coram Jeſu & cæli civibus jam coronatum in ſupernis.

B

C

a

ac deinde factus abbas generalis,

5 Interea bonæ memoriæ abbas Martinus vita præſenti eripitur; diſcrepante nemine abbatum Ordinis, ad quos eligere pertinet, domnus Benignus jam dictus aſſumitur, qui gravi dolore tactus intrinſecus, devictus precatibus eligentium & omnium monachorum adſtantium, officium ſumpſit, & nulla mutatione ſanctæ vitæ facta, idem quod prius in omnibus & per omnia perduravit. Volante Sancti fama, Marianus *b* Rex Sardiniæ ob devotionem, quam ad ipſum habuit, audiens quod in ſancta ibi eremo nullum oratorium eſſet, ſibi pecuniam multam ad hoc fiendum miſit, & honore B. Joannis Baptiſtæ *c* ſui devoti eccleſiam concito fabricari inſtituit; quod proceſſu temporis epiſcopus * Purgenſis *d*, Andreas nomine, devotione maxima Sanctum viſitans, ad ipſius inſtantiam, S Joannis ſub titulo conſecravit.

b

c

* *lege* Pragenſis

d

EX MS

6 Cum D. Ugolinus epiſcopus Oſtienſis, tunc in Tuſcia Apoſtolicæ ſedis Legatus, qui ſucceſſit [in] Apoſtolatu Honorio, dictus Gregorius IX *e*, eum devotione avida viſitaſſet & in ſuo cœnobio vile oratorium inſpexiſſet, ei quod non bene competeret expoſuit, opem ſpopondit. Fides tanti viri ſpem dedit, & ex tunc aliud facere cogitavit. Recedente legato, abbates Ordinis evocavit, factum propoſuit, & quomodo fieret penitus procuravit. Spem ſuam, ceteris deficientibus in pollicitis, in Chriſtiferam in hoc, ut in aliis, totam ponens opus incepit &, ut compleret, quæ ſuo inceperat honori, multis & crebris orationibus eam deprecari non deſinit. Quo in tempore venerabilis domnus Raymundus Caſtrenſis *f* in Sardinia epiſcopus, prædicti cœnobii monachus & Domnus Joannes *g* tunc Florentinæ eccleſiæ paſtor, illuc perrexerunt & ſanctitate ipſius commoti ſumptibus ſuorum reddituum ad completionem prædictum ædificium perduxerunt. Eodem tempore ſummus Pontifex Gregorius IX propter devotionem quam habuit ad eum quando erat epiſcopus Oſtienſis, donavit ei monaſterium S. Donati de Tuderto; & doctor ſacræ paginæ Ardingus *h* epiſcopus Florentinus monaſterium S. Pancratii civitatis Florentiæ: quæ omnia recepit & quodlibet collegium ſub abbate conſtituit & omni ſanctitate nutrire feliciter procuravit.

varia ordini beneficia confert;

f

g

E

h

ſenioque gravis ſe munere illo abdicat.

7 Cœpit Vir Dei clarere miraculis: nam cum in ſegetes totius anni ad victum coadunatas quidam perditionis filius ignem immiſiſſet & extingui nullo humano præſidio potuiſſet, illuc Vir ſanctus acceſſit, orationi ſe dedit verſus ignem, eâ præmiſſâ, cuculli partem accepit & velut ipſum vellet accendere, ventum fecit; & mox ignis, conſumptis paleis, extinctus in minimo grano frumenti nullam nigredinem dereliquit. Quodam die dum ad viſitandum quemdam monachum ſuum iret de equo caſu cecidit, perpetuo claudicavit, & ex hoc baculo pergens nil fiendum ſuper ipſum Ordinem prætermiſit. Proceſſu temporis Vir ſanctus ſe confectum intuens ſenio coadunatis abbatibus ſui Ordinis, eorum manibus lacrymoſo clamore dire flentium officio reſignavit, humilitate infima de officio peracto negligenter & de omni gravedine, quam intuliſſet alicui ſui ordinis præter ſuam intentionem, veniam flexis genibus poſtulavit, & confeſtim de digno paſtore cum aliis proviſione facta de ſui obedientia, ut eremita eſſet, de cetero poſtulavit, & ad ſanctam eremum evolavit, & ex tunc, ut nihil terrenum ſibi diceretur à quoquam, omnibus nuntiavit; & quod eſt effatu mirabile, cum eſſet centenarius, in jejunio, abſtinentia, vigiliis, oratione, ſilentio, lecti duritie ac omni die totum pſalterium dicere ſecum, quoad vixit, nullo caſu poſitus diſpenſavit.

F

Poſtea multis agrotis,

8 Quidam puer de S. Hilario claudus utroque pede ex matris utero ad ipſum deductus fuit: ſuper ipſius pedes ſigno crucis facto incolumis ſuis pedibus repatriavit. Quidam puer de Querrata mutus ab utero ad eum deductus, continuo facto ſigno crucis ſuper eo, optime curatus laudans Deum magnis vocibus ad domum redire curavit. Quædam

EX MS. dam mulier cæca duobus annis in castro Pelagi persistens deduci ad Virum Dei se fecit; cujus benedictione recepta, omni sanitate percepta, ad propria remeavit. Quædam Bonaventura, podagra XVIII annis crudeliter fatigata, ad ejus præsentiam portari se fecit, & confestim, ejus benedictione recepta, suis pedibus perfecte sana discessit. Mulier quædam de castro S. Miniatis cum duobus annis linguæ officio privata existeret, ad matris suæ instantiam mente concepit, se facto filio (quia vicina erat partui) eum visitaturam, si liberari eam contingeret, & confestim sanitatem secundùm suum votum recepit, & facto filio, quod devoverat, adimplevit.

qui diversis morbis laborabant,

9 Cum juvenis quidam ejusdem castri cæcus natus fuisset & gratiam, quam prædictæ dominæ Sanctus contulerat, agnovisset, ad Vallumbrosam secum perrexit & benedictione à Sancto recepta luminis beneficio perfecte suscepto, incolumis ad propria remeavit. Quidam

B

juvenis civitatis Florentiæ cum quinque annis cæcus fuisset, ad eum reverenter accessit, &, sua benedictione recepta, saniſſimus redire Florentiam non tardavit. Quidam nomine Benincasa gravi apostemate prægravatus, nullum cibum retinere valens, ad ipsum deductus, ejus benedictione suscepta cum non liberaretur, ad se rediit, confessus ei sua scelera fuit, à quo absolutus, confestim Deum laudans saniſſimus suis pedibus domum rediens valedixit. Quidam mutus à nativitate, & quidam monoculus de Pancano diversis temporibus accesserunt &, signo crucis facto super eis, statim ad propria sani & hilares redierunt.

vel infirmitatibus vexabantur,

10 Cum quædam monocula civitatis Florentinæ ad ipsum iviſſet, & non curata rediſſet, & à quadam sua convicina, quod posse non haberet, hoc sibi evenisse audiret, & ipsa suis peccatis accidisse assereret, coram accedentibus ad rumorem talis contentionis continuo sanata fuit. Quædam totâ gulâ plena gavi-

i

nis *i* turpiter, ad eum perrexit, & confestim liberata secessit. Duo, unus Lucanus cæcus, & alter Florentinus totus in brachio plenus fistulis, ad eum accesserunt, & concitò sani ad

C

propria redierunt. Quidam habens manum omnino siccam ad eum perrexit, & mox sanatus recessit. Duo pueri forte XII annorum dæmoniaci ad eum deducti fuerunt, qui, eo inspecto, clamare valide inceperunt: O Benigne abbatelle, cur nos exire compellis? qui cito orationi se dedit, & facto super eis signo crucis, ipsos de ipsorum corporibus numquam redituros penitus effugavit.

sanitatem prodigiose restituit,

11 Cum quidam uxorem suam dæmoniacam labore maximo ducere vellet, appropinquantibus monasterio per spatium unius milliaris, dæmon clamare cœpit: Me ad fratrem Malignum, ut creditis, non ducetis; & his dictis exivit: illa liberata ipsum adiit & sua benedictione curata perpetuo à tali læsione permansit. Cum quædam diu sterilis ad Virum Dei cum suo viro, ut sibi filium impetraret, accederet, eorum preces audivit, orationi se dedit. Intra annum filium habuit, quem ad Dei servitium totum enutrivit. Cum quidam gravi detentus infirmitate anno integro in lecto fuisset, & uxor sua paralytica sibi servire D non posset, ad Virum Dei se portari fecerunt, & confestim incolumes Florentiam, unde erant, gaudiosissime suis pedibus redierunt. Quidam Senenses transitum fluvii Arni nescientes, tracti ab aquis necabantur: ad se revertentes B. Benignum, quem non visu sed fama noverant, pie advocare cœperunt, & mora omni deposita, ex alio latere fluminis, ut optabant, incolumes positi fuerunt.

ac tandem pie moritur.

12 Vir sanctus obitum suum imminere præ- noscens, fratres ad Cellam sacræ eremi evocavit; eis ad quod vocaverat enarravit; sermone dulcissimo ad observantiam religionis sanctæ ipsos confortavit, & pacis osculum sibi dari à singulis facie humillima postulavit. Sacramentis Eucharistiæ & Unctionis extremæ multa devotione susceptis, se signo crucis munivit, oculos in cælum manibus clausis erexit, devotione ineffabili se Deo recommendans facie lætissima, inter manus fratrum adstantium pio fletu psallentium, illa sancta anima transivit ex hoc mundo ad Patrem. E

ANNOTATA.

a *Est metaphora hyperbolica pro* humectare.

b *De hoc Mariano, ni fallor, agit Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi* 1220 *num.* 25, *ubi ipsi tribuit nomen* reguli Turritani *in Sardinia. Dein anno* 1237 *num.* 17 *profert diploma, in quo agnoscitur dominium Ecclesiæ Romanæ in Sardiniam, atque in ejus fine sic scribitur:* Actum in palatio regis Turritani *&c.*

c *Notat Papebrochius, in codice à se descripto hîc supra, alia manu additum esse* & S. Andreæ; *uti etiam ad hæc verba mox sequentia,* S. Joannis sub titulo consecravit.

d *Haud dubie is est Andreas episcopus Pragensis, qui ad defendendam libertatem ecclesiasticam è Bohemia in Italiam fugerat, uti diximus in Vita B. Ceslai Odrovansii die* XV *Julii.*

e *Benedictus IX, ut communiter tradunt chronologi ecclesiastici, Honorio successit anno* 1227 *& mortuus est* 1241.

f *Non novi nisi duos Castrenses episcopatus in Italia; unum in regione Hydruntina, alterum in Etruria, ut videri potest in Italia sacra apud Ughellum. Forte hujus Legendæ auctor indicare voluit, Raymundum patriâ Castrensem esse, & in Sardinia fuisse episcopum.*

g *Joannes ille Florentinam cathedram adiit circa annum* 1205, *eamque tenuit usque ad annum* 1230.

h *Is Ardinghus in sede Florentina successit anno* 1230 *Joanni jam memorato. Sed donatio monasterii S. Pancratii, quæ hic refertur, apud Locatellum & Simium facta dicitur Generali Valentino,* B. Benigni *successori, & quidem* 1 *Decembris anno* 1239. *Forte hæc ab aliquo confusa sunt; quod hic discutiendum relinquo monachis Vallumbrosanis, curiosis rerum suarum indagatoribus.*

i *Puto per* gavinas *hic intelligi tumores similes tonsillis, seu, ut vulgo dicimus, glandibus guttu-ris, quas Itali vernacule vocant* gavine, *quamvis eadem voce etiam partem corporis sub axillis exprimant.*

A

DECIMA OCTAVA DIES JULII

SANCTI QUI XV KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

SYmphoroſa & ſeptem filii,
S. Creſcens
S. Julianus
S. Nemeſius
S. Primitivus
S. Juſtinus
S. Stacteus
B S. Eugenius. } Martyres Tiburе in Latio.

S. Guddene martyr Carthagine.

S. Secunda
S. Donata
S. Baſſus
S. Maximus
S. Paulus
Item S. Marinus } Martyres Doroſtori in Myſia.

S. Juſtus.
S. Aquilinus
S. Speratus
S. Civinus
S. Felix
S. Creſtinus
S. Lutatus
S. Nazarius
S. Vetuſa
C S. Generoſa
S. Januarius
Item S. Januarius
S. Titianus
S. Neſſa. } Martyres in Africa.

S. Falteus vel Falveus epiſcopus, & forte S. Jucundus } Martyres.

S. Maternus epiſcopus, Mediolani in Inſubria.

S. Æmilianus martyr, Doroſtori in Myſia.

S. Marina V. M., in Gallæcia Hiſpaniæ.

S. Roſilus ſeu Ruphillus epiſcopus, Foro Livii in Italia.

S. Philaſtrius epiſcopus, Brixiæ in Italia.

E S. Elius ſeu Ælius conf. Juſtinopoli in Iſtria.

S. Arnulphus martyr, in Silva Aquilina, Pariſios inter & Carnutum in Gallia.

S. Scariberga, S. Arnulphi uxor & virgo, ibidem.

S. Gonerius presb. anachoreta, in Britannia Armorica.

S. Thenna ſeu Thenew matrona, in Scotia.

S. Arnulphus epiſcopus, Metis in Belgica 1.

S. Arnoldus confeſſor, in pago Arnſwiler, ditionis Juliacenſis, in Germania.

F S. Fredericus epiſcopus martyr, Ultrajecti in Belgio.

S. Bruno epiſcopus, Signiæ in Latio.

B. Robertus Salentinus, S. Petri Cæleſtini diſcipulus, prope Sul. monem in Aprutio.

B. Simon de Lipnica, Ordinis Minorum, Cracoviæ in Polonia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Martini & ſeptuaginta militum ſociorum martyrum *meminit hoc die Galeſinius, eumque ſecutus eſt Ferrarius; Surium citantes, qui incerto die, hoc menſe coronatos, tandem huic diei, neſcio qua auctoritate, affixit. Verum de iis jam pridem actum eſt, & porro agetur in Supplemento ad* Julii Tomus IV. xxi Februarii.

S. Veterini epiſcopi *notat hoc die, inter omnes quos noverim, Martyrologos, ſolus Maurolycus; neque nomen ipſum mihi aliunde notum erat, praterquam ex codice Uſuardino Reginæ Sueciæ ſignato num.* 130, *ubi ſimplicius & verius legitur;*

A Ipſo die, S. Veterini confeſſoris; *ſed unde de Sancti patria, ætate, aut cultus loco non magis edocebar. Clariorem paulo notitiam debeo Cl. Caſtellano in Martyrologio univerſali primum, ſed longe diſtinctius in Bimeſtri primo Martyrologii Romani eruditis notis illuſtrati, utrobique ipſum referente* XXIII *Februarii, rectéque obſervante, Sanctum iſtum Majoribus noſtris plane incognitum fuiſſe. Relatus fortaſſe hoc die fuerit, ob factam reliquiarum tranſlationem ex cœnobio Trenorchienſi (Tournus) ad Corbiniacenſe in pago Nivernenſi, ut ex laudato Caſtellano pluribus explicabitur in Operis noſtri Supplemento ad dictum diem* XXIII Februarii.

S. Matthiæ Apoſtoli tranſlatio, *Treverim facta, hoc die deſcribitur in Floratio noſtro Ms. Vide quæ de ipſo dicta ſunt* XXIV Februarii.

S. Thomæ Aquinatis canonizatio *notatur à Balinghem, videantur ejus Acta ad* VII Martii.

S. Benedicti octava *legitur in nonnullis auctariis Uſuardinis, quæ de ejus tranſlatione intelligenda eſt, ut vide ſuperius ad diem* XI *hujus menſis. Hoc indicaſſe ſatis ſit, de S Benedicto actum ad diem ejus natalem* XXI Martii.

B Eleutherii epiſcopi, Pontiani Papæ, Innocentii confeſſoris tranſlationem *Troiam in Apulia factam reperit Henſchenius, at rectè notavit, rem illam examinatam eſſe ad diem quo S. Eleutherius colitur* XVIII Aprilis

Sanctus pater Stephanus patriarcha CPolitanus ex Amaſæa tranſlatus *refertur in Menæis vel Synaxariis Mediolanenſibus bibliothecæ Ambroſianæ; de quo & alia Synaxaria meminiſſe, monuimus jam pridem ad diem* XVII *Maii, pag.* 37, *num.* 5; *quo de ipſo actum occaſione alterius ei ſynonymi ac patriarchæ item CPolitani. Supereſt itaque ut adeat lector eumdem diem* XVII Maii.

S. Anaſtaſonem feminam conjugatam *appellat hoc die Caſtellanus, neſcio unde acceptam; eam collocans* in inſula S. Mauræ in Epiro: *omnia loquuntur ipſiſſimam Sanctam de qua paucis egimus ad diem* XVIII Maii.

S. Theodoſiæ monialis ac martyris CPolitanæ ſub Leone Iconomacho *martyrium hodie refertur cum elogio in Synaxario Baſiliano; cujus itidem elogium contexit Otto Friſingenſis in Chronico lib.* 5, *cap.* 18. *Heri in Prætermiſſis hanc prorſus eamdem eſſe diximus cum S.* C Theodota, *iſto die in Romano Martyrologio ſignata, remittentes ad diem, quo de* S. Theodoſia *actum eſt* XXIX Maii.

S. Adiliæ virginis *apud* Orpe *tranſlationem notat Florarium Ms., quæ quo tempore & à quo facta ſit, nuſquam traditur. Vide pauca quæ de Sancta iſta dici potuerunt* XXX Junii.

S. Pambo *hodie notatur in Supplemento noſtro Ms. ad Menæa Græca excuſa ex Synaxario Sirmondi ac Ms. Chiffletii. In Ephemeridibus Græco-Moſcis vocatur* Nitrienſis, *uti & à Caſtellano in additionibus ſui Martyrologii univerſalis; qui adjungit ipſi titulum* celebris ſolitarii. *Cum itaque non videatur hic intelligi poſſe alius Pambo, quam abbas & confeſſor Nitrienſis, è Vitis Patrum notiſſimus; lectorem remittimus ad diem, quo datur* I Julii.

SS. Flavianum & Eliam, *illum Patriarcham Antiochenum, iſtius nominis ſecundum, hunc Hieroſolymitanum huic diei tamquam natali innectit Caſtellanus in Martyrologio univerſali, nos cum Romano de iis egimus* IV Julii.

SS. Virginum aliarumque mulierum martyrum, quæ ſub Hunnerico rege Ariano, cæde, inedia, aliiſque tormentis cruciatæ, ſimul cum S. Eugenio Carthaginenſi epiſcopo martyrii gloriam adeptæ ſunt *natalem huc referre placuit Arturo in ſuo Gynæceo: at de his aliud dici non poteſt, præter ea quæ habentur in Actis S. Eugenii illuſtratis* XIII Julii. D

Anſuerus *martyr Raceburgenſis cum ſociis refertur hoc die à Greveno; & alibi ſeorſim duo ex ſociis* SS. Folquinus & Joannes; *aſt horum & Sancti ductoris geſta ſuperius illuſtrata ſunt, ad diem quo ab aliis ſignatus eſt S. Anſuerus* XV Julii.

S. Hyacinthum martyrem *Amaſtridenſem ſignavit hodie Molanus, haud dubie ex Horologio Græcorum; nos cum aliis de eo egimus die præcedenti* XVII Julii.

Pancratii diaconi & martyris, Calari in Sardinia *memoriam primo refert, inter Martyrologos omnes, ſolus Ferrarius in Catalogo generali, citans neſcio quod Kalendarium eccleſiæ Calaritanæ: aitque traditionem ibi eſſe, quod fuerit* unus ex D. Petri diſcipulis, patria Calaritanus. *Kalendarium iſtud recentius eſſe oportet, abſque antiquiori teſte non tam facile allegandum. Quantum operæ poſuerint Bonfant & Squirrus in eruendis popularibus Sanctis, videre eſt in appendice ad Commentarium de S. Lucifero die* XX *Maii, ubi res illa ita expoſita eſt, ut ſola Ferrarii auctoritate Sanctum Calaritanum admittere, tutum omnino non putemus. S. Petri diſcipulatus accipi potuerit à S. Pancratio Tauromenienſi in Sicilia, de quo ad diem* III *Aprilis; reliquiæ fortaſſe à ſynonymo Romano* XII *Maii: probent Calaritani ſufficientem ab utroque diſtinctionem, cum ſoli iſti duo in Faſtis noſtris hactenus noti ſint.* E

S. Severinum *aliquem hoc die profert codex Victorinus inter auctaria Uſuardina, ſed de quo pro hoc die nullum aliud Martyrologium meminerit; nec ſatis conjici poteſt, quem inter plures ſanctos* Severinos confeſſores *proprie deſignet.*

Pontini, Filantii, Helianæ virginis, Mariæ virginis *lego in auctariis Bedæ*, in Ponto Amantiæ civitate; *at facile patet hæc alicunde tranſpoſita eſſe, quæ alibi locum ſuum invenient.* F

Eugenii PP. II & martyris *primo loco memoriam hoc die agit Grevenus, ut* qui à laicis Romanis excæcatus & occiſus, ſepultus eſt apud ſanctum Petrum. *Hunc ſecutus eſt Caniſius, elogium ejus ex Anaſtaſio non nihil amplificans, ex quo doceri poterat, de excæcatione aut martyrio nihil prorſus ſubeſſe, ut plane non capiam, unde Grevenus hujuſmodi annuntiationem accerſiverit. Nota ſunt Eugenii Papæ II geſta parcius ab Anaſtaſio & aliis, paulo fuſius à Franciſco Pagio deducta, ex quibus hallucinatum Grevenum plane manifeſtum, neque aliunde de cultu ſacro illi umquam exhibito, vel leve veſtigium producitur.*

Beatiſſimi patris multipaſſibilis Joannis Satvornici, id eſt clauſoris, Petſchiurici *nomen inſertum reperitur in Menologio Slavo-Ruſſico verbatim è Sla. onica lingua in Latinam converſo à Barone de Sparwenfeldt anno* 1688, *cum variis codicibus tam Mss., quam vario tempore editis collato*; qui, *ſicut additur*, in magna continentia vixit annis 35 in ſpelunca

S. An-

A S. Antonii; postea verò sibi ipse fossam effodit, intravit in eam, suisque propriis manibus implevit fossam terrâ, seseque usque ad humeros sepelivit, & in ea moritur post aliquid temporis. *Sed auctoritas sola unius Menologii prædicti nobis non sufficit, ut illi locum demus in Actis nostris: cum de publico ac legitimo cultu nobis non constet; neque facilè videatur constare posse, nullâ additâ ipsi notâ temporis vitæ aut mortis. Quamobrem cum incompertum nobis sit an & quando coli cœperit; deinde an ab unitis cum Ecclesiâ Romana, an à non unitis cum ea Russis publica veneratione primò honoratus fuerit; denique quo pacto erga eam ipse se gesserit; nihil ipsi ultra concedimus præter simplicem memoriam, quam hic damus.*

S. Martyris Anuleni *memoriam notat Kalendarium Ruthenorum, editum apud Possevinum in Apparatu sacro tomo 2, à pag. 364. Quis, qualis & cujas hic sit, fallor, si vel divinando quis assequatur. Die quidem* XXV *Maii suus*
B *apud nos datus est locus inter Martyres Romanos* S. Anolino *Commentariensi; ac de S. Anolino martyre Romano agunt Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, die* XXIV *Maii post Maurolycum & Galesinium, ac Petrum de Natalibus in Catalogo lib. 5, cap. 38; sed quis ex qualiquali nominis affinitate, nisi levis sit conjectator, hunc Martyrem cum eo, de quo hic quærimus, confundere ausit? Nec plura de ipso in promptu habemus: neque quidquam de ipso invenio in Synaxario Ruthenorum peculiari diœcesis Kioviensis, Latinè reddito à Georgio David nostro missionario, Moscuæ residente anno* 1688.

S. Marcellus in grabbato ignito extensus *martyrium consummasse scribitur in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii, additis duobus versibus. Mss. Menæa Mediolanensia bibliothecæ Ambrosianæ signata O, num.* 148, *adjungunt ipsi socios* Dasium & Myronem; *atque ex iis, quæ adscripsit Henschenius, colligo, eorum etiam meminisse codicem Taurinensem β, & in Synaxario Sirmondi nomen* Myronis *scribi* Γμάρον. *Duo isti*
C *postremi Martyres in dicto Chiffletii Synaxario ponuntur simul, at sejuncti à primo; & honorantur duobus versibus; ac gladio interempti dicuntur; ubi & pro* Myron *est* Maron.

Sancti megalomartyris Athanasii in Clysmate maris Rubri martyrium *habemus ex pervetusto, uti adscribitur, codice Petri Seguierii, Cancellarii Franciæ. Res quidem brevis est; at præter prologum, epistolam Maximiani Imperatoris, adde dialogismos varios ac preces, nihil fere continet; narrans præterea, Sanctum dicto Imperatori gratiosissimum fuisse; unanimes sibi ac fratres in fide habuisse SS. Sergium & Bacchum, quibus etiam martyrium suum prænuntiaverit; atque Alexandriam digressum, convenisse S. Petrum martyrem, ejusdem urbis patriarcham; denique hac die* XVIII *Julii, juxta Ægyptios verò mense Epiphi* XXIV *(qui concurrit cum eadem die* XVIII; *cum dies septima mensis Epiphi incidat in Kalendas Julii) in Clysmate ad mare Rubrum, imperante Maximiano, capite truncatum. Martyrium istud jam è Græco versum præloque paratum supprimere visum est: cum nusquam hactenus vel minimum apud Martyrologos ullos aut alibi laudati Athanasii vestigium reperire nobis licuerit, quo de cultu ejus sacro constaret: ad quem probandum neu-*

tiquam sufficere putamus solam Græculi anonymi D *cujusdam auctoritatem; aliis omnibus de eodem tacentibus monumentis, quantum scimus: quod mireris contingere in megalomartyre, uti vocatur. Si alicunde sufficiens notitia subministrata fuerit, poterunt forte ejus Acta dari in Supplemento generali. Interim an huc pertineat synonymus sequens, incertum est.*

Athanasii memoria *inscribitur Martyrologio Arabico-Ægyptio à Gratia Simonio Maronita verso. Varii id nominis Sancti occurrunt in Actis nostris; quo hic referendus, non divino: cum characterismis omnibus individuantibus destituatur.*

Isaach episcopi Lingonensis *alia est Ferrarii annuntiatio, ante quem nullum reperio Martyrologum qui* Isaaci *istius, ut Sancti, meminerit. Laudat ipsum quidem & insigni elogio ornat Saussayus in Supplemento pag.* 1147; *attamen minori charactere, eique solum tribuit titulum* beatæ memoriæ. *Quod verò ait,* depositionem ejus celebrari; *id de anniversario intelliges, donec clara cultus ecclesiastici documenta appareant.* E

Arnoldi episcopi & confessoris Ambianis *hoc die meminit solum Florarium Ms., cujus auctoritati tantum non tribuimus, ut* Arnoldus *aut* Arnulphus, *ordine apud Sammarthanos* XLVII, *Sanctis accenseatur, donec alibunde de ejus cultu constiterit.*

SS Petrum & Phaelium martyres Romæ *nobis hoc die annuntiat Galesinius; in notationibus nihil adferens præter* codicem *suum* Ms., *plerumque infelicem, atque hoc etiam die verosimillime corruptum; ubi* Petrus *facile ex classe Tiburtinorum abstractus fuerit,* Phælius *ex* Faltei *vel* Falvei *Hieronymianorum efformatus. Sufficiat dixisse, Sanctos istos alibi ignotos esse, nec ex sola Galesinii fide admittendos, non magis quam sequentes, quos rotundo quindecim millium numero laudavit.*

Antiochiæ, sanctorum quindecim millium Martyrum; qui ex funestis Diocletiani imperatoris edictis, persecutionis flamma contra Christianos vehementer accensa, pro Dei immortalis religione, magno animi ardore atque alacritate præclaram concertationem sustinendo, maxima martyrii celebritate coronantur. *Citatur hic denuo in notationibus* codex *iste* Ms., *toties confutatus, additurque egregia confirmatio,* ex tab. ecclesiæ Cordubensis. *Secutus est quidem Galesinium Ferrarius: at recte interrogat;* Quid tabulis ecclesiæ Cordubensis, in quibus nihil tale legimus, cum Antiochia? *Fateamur, Galesinium hic dormitasse. Parem Martyrum classem habes in Actis nostris* XXII *Aprilis ex Perside, neque alias refugimus, modo sufficienti auctoritate nitantur, qualem in Galesinio non agnoscimus. Quid de iis Græci memorent, habes in Prætermissis die præcedenti.* F

Arnoldum monachum in Hemmerode *hoc die referri diximus in Kalendario Cisterciensi inter Prætermissos diei præcedentis, ubi de eo satis actum est.*

Martyres plurimi in Calatrava *Hispaniæ memorati sunt in Prætermissis ad diem* XVIII *Februarii ex Chrysostomo Henriquez, quem postmodum secutus est Chalemotus; & ad diem* XXVIII *ejusdem mensis ex Kalendario Cistercienst Divione excuso; inde vero remissi ad hunc diem quo interempti dicuntur. Si cultus unquam*

A

gaviſi ſuiſſent aut hodie gauderent, à Tamayo præteriti non eſſent. De eo igitur plenius doceri cupimus.

Godefridi Bullionii *virtutes breviter proſecuti ſumus inter omiſſos* XV *hujus, ibidemque monuimus, hoc ipſum die obiiſſe: aſt honores eccleſiaſticos ipſi legitime delatos, utut eos meritum nonnulli velint, nobis hactenus compertum non eſt. Videatur inſigne elogium quod ipſi concinnavit noſter Fiſen in Floribus eccleſiæ Leodienſis.*

Bertha de Marbais *prima celebris Markettenſis, non procul Inſulis Flandrorum, parthenonis illuſtris abbatiſſa, anno* 1247 *vita functa, refertur ab Arnoldo Raiſſio, in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii hoc die, ut Brugis in Flandria depoſita, cum elogio ex noſtri Buzelini Galloflandria lib.* I, *cap.* 13, *addens adſcriptam eſſe Sanctarum, Beatarum ac venerabilium Namurcenſis diœceſis feminarum catalogo anno* 1619; *quod non aſſerit Buzelinus, contentus eam annumerare venerabilibus. Chryſoſtomus Henriquez* Beatam *prædicat, non Brugis, ſed in ipſo Markettenſi cœnobio eam annuntians; de quo hîc plura non lubet diſquirere. Venerabilem eſſe, cum Buzelino facile & ultro admittimus, donec de ejus cultu veroſimilia ſaltem documenta proferantur. Interim adiſis elogium ejus apud Fiſen in Floribus eccleſiæ Leodienſis.*

B

Theodoricus, *ex Comite de Wida factus Heiſterbacenſis monachus, memoratur etiam ab Henriquez & Chalemoto cum titulo* Beati, *quem ex ſolius Cæſarii auctoritate ei tribuere, integrum non puto.*

Robertum de Valle Cæleſtinum in Lotharingia *neſcio unde nobis ſuggeſſerit hoc die annotatis ſuis Ferrarius, tamquam diverſum à B. Roberto Salentino ſeu de Sale, qui hoc die loco ſuo refertur. Inde forte Supplemento ſuo Martyrologii Gallicani pag.* 1147 *hæc inſeruerit Sauſſayus:* Hoc ipſo die in Lotharingia piæ vitæ tramitem abſolvit beatæ memoriæ Robertus de Valle, monachus Benedictinus ex Cæleſtinorum Patrum ſodalitio. *Quæro an & quis ſit iſte Robertus, quando vixerit, & ubi colatur?*

C

Joannis Baptiſtæ della Vega *ut inſignis ſervi Dei in conventu Cordubenſi memoria agitur à Marcheſio in ſacro Diario Dominicano hac die, ex Actis capituli generalis Romæ habiti anno* 1650: *forte plura accedent unde Sanctorum honores ei poſtmodum decerni poterunt.*

Griphonis epiſcopi *apud montem Libanum*
Joannis de Aora *Tetzcuci in India occidentali*
Franciſci de Fraxineto *Palentiæ*
Petri à Conymbria *apud Villam-ſilos*
Joannis de Alcazari *Oropeſſæ in territorio Abulenſi*
Antonii à S. Maria *Segobiæ*
Hippolytæ à Malignano *virginis apud Mortarium Inſubriæ*

} *Meminit Arturus in ſuo Martyrologio Franciſcano & poſtremæ etiam in Gynæceo.*

S. Siſinnius martyr Alexandrinus *ſignatur hoc die in contracto Hieronymiano Rhinovienſi, uti & in Richenovienſi, ſed ex mera dierum tranſpoſitione, quam ſæpius in hiſce codicibus recurrere, in præfatione ad eorum editionem tomo* VII *Junii monuimus. Spectat Sanctus ad diem ſequentem* XIX Julii.

S. Anſegiſum abbatem Luxovienſem, *in Sequanis, hoc die memorat Ferrarius, pro ſe adducens* Kalendarium, *ut ait,* Burgundicum, & monumenta cœnobii Luxovienſis. *Sauſſayum conſulo; hîc, ni fallor, Ferrarii imitatorem, qui verbis fere iiſdem & aquè confuſis* Anſegiſum *Supplemento ſuo inſeruit pag.* 1147. *Sammarthani inter Luxovienſes abbates ordine* XXVIII *numerant, voluntque obiiſſe* XVI *Kalendas Auguſti ex tabulis Luxovienſibus, cum tamen in ejuſdem loci Martyrologio, à nobis ſæpe citato, nec verbum de* Anſegiſo *occurrat: in ordine vero abbatum Fontanellenſium S. Wandregiſili Sanctum rectius ſignant* XIII *Kal. Auguſti. De eodem utrobique agitur, cujus res geſtæ cum Mabillonio illuſtrabuntur dicto die, nimirum* XX Julii.

D

Sanctorum martyrum Pauli, Theæ & Valentæ (*Græcè* Ὀυαλέντης) *aliàs* Valentinæ *Menæa excuſa cum Maximo Cythereo certamen celebrant; quod* XV, XVI *ac* XVII *hujus, uti & hoc die remittimus ad* XXV Julii.

SS. Urſum & Leuberium *ſeu* Leobarium *cur hoc die annuntiet Ferrarius in Catalogo generali, & ex ipſo Sauſſayus, non ſatis intelligo; fatetur ipſe ſpectare ad diem quo de illis agemus* XXVIII Julii.

E

Inani eremitæ & confeſſoris *meminit hoc die Dempſterus in Menologio ſuo Scotico, eumque* Wruini *annuntiat, unde* Vurvini *formaverit Ferrarius, plura de ejus ſitu non ſatis appoſitè diſputans; Sanctum vero appellans* Ivanum & Jeanum. *De tali Sancto nil memorat Camerarius, ut mirum ſit, ſcriptores iſtos tam diverſos Sanctos producere, tamque varia de iis prædicare. Dempſterus* Inano *ſuo hoc addit elogium, quod* Picticum excidium prædixerit, cujuſque hortatu Kennethus rex bellum illud animoſe ſuſceperit. *Hiſce non ſatis fidere auſus recurri ad Breviarium Aberdonenſe, ubi memoriam ejus reperi his verbis:* S. Inani confeſſoris apud Irvine in Scotia ſub rege Kennedo I, anno DCCCXXXIX. *Aſt is ibi colitur die, quo res examinari poterit,* XVIII Auguſti.

Theodoricus Metenſis epiſcopus *non ſemel in Actis noſtris memorandus fuit; ac primo quidem ubi de reliquiis S. Vincentii actum eſt tomo* II *Januarii pag.* 399, *occaſione reliquiarum dicti Sancti, ab eo ex Italia ad ſedem ſuam relatarum. De eodem ſermo eſt ad* III *Februarii inter omiſſos, ubi ex Meuriſſio traditur, quotannis* VII *Septembris anniverſarium pro eo Officium fieri in monaſterio S. Vincentii, ab eo condito & ornato. Recurrit denuo ad* I *Aprilis ex Martyrologio Anglicano Witſordi, unde ad hunc diem remittitur; quod à variis hoc die referatur. Ego inter Uſuardinos ſolum Molanum invenio, qui ejus meminerit his verbis:* Eodem die, natalis beati Theodorici Metenſis epiſcopi, conſobrini Ottonis primi; *cui ſuffragatur Sauſſayus, compoſito eleganti elogio. Florarium Ms., Caniſius & Ferrarius tantumdem evincunt, donec de cultu certius conſtet, quem nuſquam agnoſcunt qui cum Meuriſſio agunt de Epiſcopis Metenſibus, neque eum agnovit Caſtellanus. Cum autem* Theodoricus *iſte ad diem anniverſarium jam citatum, potius quam ad hunc ſpectet; ſi de eccleſiaſtica veneratione ei exhibita, ſufficienter edoceamur, locus ei proprius dabitur* VII Septembris.

F

S. Materni epiſcopi tranſlationem *apud Treviros notavit hoc die Ferrarius in Catalogo generali;* ex Breviario eccleſiæ Curienſis, *inquit,* quæ eum plane celebrat. *Id equidem*

A *non negaverim, verum & de hac translatione & de ceteris ad sanctum Maternum spectantibus agetur ejus natali die* XIV Septembris.

Calliſtrati ſociorum (τῶν Καλλιςράτε) *nomen in apographis noſtris Græcis invenio transſcriptum ex Menæis Mediolanenſibus bibliothecæ Ambroſianæ: qui fortaſſe pertinebunt ad* XXVI *Septembris, quo de S. Calliſtrato martyre una cum aliis quadraginta novem militibus martyribus agit Martyrologium Romanum. De iis itaque agi poterit dicta die* XXVI Septembris.

S. Bruni archiepiſcpi Colonienſis *memoriam hoc die agunt additiones Mss. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, in quibus male digeſta ſæpe occurrunt. Voluit appellare* S. Brunonem *Ottonis magni Imperatoris fratrem, cujus feſtiva dies agitur* XI Octobris.

S. Aquilini epiſcopi *meminerunt Grevenus, Belinus & recentiores alii cum Ferrario, æque obſcurè omnes, nuſquam expreſſa poſitione, ſeu epiſcopatus aut cultûs loco. De Ebroicenſi agitur, qui in Romano ſignatus eſt, die quo Acta ejus illuſtrabuntur* XIX Octobris.

B S. Othilia *ſive* Odilia virgo & martyr Huii in Belgio è ſodalibus S. Urſulæ *pridem ex Ferrario, Galeſinio & Sauſſayo notata eſt in Prætermiſſis* XXIX *Januarii, ubi obſervavit Bollandus, coli iſtic apud Cruciferos ejus tranſlationem hoc die, quo eam memorant Editio Lubeco-Col., Grevenus, Molanus & alii; exſtantque in Muſeo noſtro ſcripta varia eo ſpectantia, quæ ferme eadem habuit Urſulanarum illuſtrator Crombachius. Rem paulo diſtinctius enarrat Fiſenus in Floribus eccleſiæ Leodienſis, ubi ſocias addit* Idam *&* Imenam, *de quibus nihil alibi legi. Quod autem jam dicto die* XXX *Januarii indicavit Bollandus, & nos hic repetimus, de* S. Urſulæ *ſodalibus nos univerſim acturos* XXI Octobris.

S. Arduini confeſſoris in Anglia *memoria primùm mihi innotuit* in Ceperano Campaniæ, *ex additionibus Mss. Cartuſiæ Bruxellenſis, abſque ulteriori notitia, quam paucis ſuggeſſit Wilſonus in Martyrologio Anglicano, non ad hunc diem, ſed ad* XXV *Octobris, quo eum ſic annuntiat Ferrarius in Catalogo generali:* Ceperani in Anglia, S. Arduini presbyteri. *Ceperanum novimus & olim vidimus ad Lirim*

C *fluvium, Fruſinonem inter & Aquinum, ubi ſepulcrum marmoreum ei erectum eſt, colituraque, ut jam diximus, die quo pauca de ipſo referentur* XXV Octobris.

S. Clarum martyrem *ſignant hoc die nonnulla Uſuardi auctaria, item Wion, Caniſius & alii cum Dempſtero; eſtque ad hunc diem à Majoribus noſtris remiſſus ex* XVIII *Februarii; fortaſſe quod non adverterint, eumdem ipſum eſſe oportere qui ab Uſuardo & ipſo Romano relatus eſt* IV *Novembris*, in pago Vilcaſino, *alias* in Normannia, *ut notavit Molanus hîc. Ego certe poſt ea quæ ad Uſuardum dicto die obſervavi, quem alium* Clarum *velint recentiores iſti, necdum intelligo. Jam monui, de pluribus ſynonymis ſatis fusè actum eſſe in noſtro opere* I *Junii: cum vero peculiarem Clarum non inveniam, qui ad hunc diem propriè ſpectet, reliquam de aliis, etiam forte ſynonymis controverſiam eo dirimendam remitto, quo de celebriori iſto agetur ad* IV Novembris.

SS. Mamiliani, Nymphæ, Euſtatii, Proculi Goboldei tranſlationem *verboſe juxta ac pompoſe deſcriptam invenio ab Auguſtino aliquo Delphino, in opuſculo ad Majores noſtros olim miſſo, ſub hoc titulo, ex Italico Latine verſo:* Purpura Roſæ Panormitanæ revireſcens è ſanguine SS. Martyrum Mamiliani &c., quorum coronæ novæ poſitæ ſunt in capite regni anno MDCLXVI, quando Dominica infra octavam inventionis corporis S. Roſaliæ, ſolenniter receptæ fuere ſacræ reliquiæ datæ ab Alexandro PP. VII Panormo eorum patriæ. *Nimirum inſinuare voluit, ſacra lipſana Martyrum Siculorum ex Urbe eo die accepta, qui fuerit* XVIII *Julii dies. Res hæc non uni obnoxia eſt difficultati; verum quæ eo ſpectant, remittimus ad diem quo S.* Mamilianus *colitur* XV *Septembris; vel potius ad Acta* S. Nymphæ, *unde reliquorum notitia habita eſt, quæ exſtant apud Cajetanum tomo* I, *pag.* 141, *diſcutienda ad diem* XII Nov.

S. Nicaſii *epiſcopi Remenſis & martyris tranſlatio ſuperaddita eſt Greveno à Carthuſianis Bruxellenſibus, ex Florario, opinor, aut aliquo fortaſſe Kalendario. Notiſſima eſt ejus feſtivitas* XIV Decembris.

D Eadburgam virginem *hoc die nobis proferunt recentiora aliqua Martyrologia, quibus ſubſcribere, licitum non putamus. Veram* S. Eadburgam, *regiam virginem, utpote Eduardi regis filiam, Edmundi ſororem, ſanctimonialem Wintonienſem in Uſuardino Anglico ſeculi* XII, *quod Roſweydinum dicimus, invenere Majores noſtri ad* XV *Junii, eoque die de ipſa egerunt; Mabillonius autem geſta ejus paucis complexus eſt ſeculo* V *Benedict. pag.* 640; *atque ea ſola iſtius nominis virgo, de cujus recepto cultu certiores fuere, acturi de alia Tanetenſi* XIII *Novembris. Primam geminaſſe viſus eſt auctor Florarii Ms. ad dictam* XV *Junii ſic ſcribens:* Apud Numentanam (*intellige Wentanam ſeu Wintonienſem*) civitatem, S. Eadburgæ virginis: *hoc autem die repetens:* Eodem die, S. Eadburgæ virginis, ſororis S. Ethmundi regis & martyris, de ſtirpe Karolidarum. *Satis patet, imperitum ſcriptorem Edmundos turpiter confudiſſe, eamdemque ipſam ſanctam Virginem bis annuntiaſſe, unde fortaſſe in Martyrologia Colonienſia, in Maurolyci aliorumque profluxit ſimplicior, ſed duplex etiam commemoratio, utroque die jam dicto:* Eodem die, S. Eadburgæ virginis. *Rem, opinor, ſubodoratus Arnoldus Wion phraſim mutandam cenſuit in ſuo Monaſtico anni* 1595; *relictoque proprio die* XV *Junii* S. Eadburgæ Wintonienſi, *quam* Sarisberiæ *male collocavit, aliam hoc die ſubſtituit his verbis:* In Anglia, vico Edburton, ſanctæ Eadburgæ virginis, Redualdi Anglorum Orientalium regis filiæ, quæ, permittente patre, mundo valedicens, ſuſcepto velo in Ailesburii, unà cum ſorore Editha ſanctitate ad miracula uſque claruit. *Fallit porro Wion, dum in notatione ait,* Maurolycum de eadem *agere* hoc die; *fallitur autem dum aſſerit,* floruiſſe anno Domini DCX. *En lapidem offenſionis in quem certatim incurrêre monaſtici reliqui Dorganius, Menardus, Bucelinus; atque item Maihevius in Trophæis, juncta ſorore Editha, ſolos Maurolycum & Wionem citans: tum denique Anglici Martyrologii auctor Wilſonus in utraque editione. Virginis iſtius ætatem rectius fixit, virtuteſque ejus & merita recenſuit noſter Alfordus, Annalium ſuorum tomo* 2 *ad annos* 716, 719, 724, 725, *obitum*

E

F

A *tum ejus innectens anno 759, in ſanctitatis teſtem producto Anglicano Martyrologio. Verum quod bona ejus, aliorumque omnium venia dictum ſit, necdum mihi liquet, Eadburgæ iſti cultum umquam legitimè fuiſſe delatum, ut rectiſſimè notarit Caſtellanus in Martyrologio univerſali pag. 912 ſolo* venerabilis *titulo donandam. Adde vero, non hoc die, ut demonſtrat Alſordus, ſed* XXVII *Decembris vita exceſſiſſe, ut accuratiori totius rei diſcuſſioni tempus ſuperſit. Si itaque certiora veri cultûs argumenta ſubinde eruantur, poterit de ipſâ agi proprio jam dicto natali* XXVII Decembris. D

S. Juſtinum & ſocios martyres apud Amiternum *abſque ulteriori notitia ſignat hoc die Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, remittens ipſemet ad* XXXI *Decembris; ubi ipſum* apud Forconium *collocat. Vidit hæc omnia Caſtellanus, aſt in Sanctorum indice inſinuat ſe Sanctum omiſiſſe: an quod ſuſpectum habuerit, neſcio: proprius rei examinandæ locus erit ad dictum diem* XXXI Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SYMPHOROSA CUM SEPTEM FILIIS, CRESCENTE, JULIANO, NEMESIO, PRIMITIVO, JUSTINO, STACTEO ET EUGENIO.

TIBURE IN LATIO.

B E

I. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Occaſio, locus ac tempus martyrii; S. Symphoroſæ conjux, eadem à S. Felicitate diſtincta.

FORTE CIRCA ANNUM CXXV.

Martyrii occaſio fuit edificatio palatii,

INter plures illuſtres victimas, Chriſtianæ fidei cauſa ſub Adriano ſive (ut malunt alii legere cum emendationibus & notis ad Vitam iſtius Imperatoris ab Ælio Spartiano ſcriptam) Hadriano paſſas, potiſſimum emicuit S. Symphoroſa, *S. Getulii martyris uxor, ejuſdem fratris S. Amantii item martyris affinis, ac fœcunda Septem Martyrum filiorum parens, & ipſa martyr. Martyrii occaſionem præbuit vicinia celeberrimi illius palatii, quod præductus imperator exſtrui juſſit in* villa Tiburtina, *quam, ut tradit Ælius Spartianus in fine Vitæ ejus,* mirè exædificavit, ita ut in ea & provinciarum & locorum celeberrima nomina inſcriberet, *quæ idem auctor recenſet. Etenim cum hanc regiam domum, ſibi ad delicias deſtinatam ritu nefario ac cæremoniis gentilium luſtrari curaſſet, fruſtra de diis propitiandis cogitari intelligit ex idolis, uti referunt Acta, niſi Sancta prius ſacrificet. Itaque ſacrificare, vel, ſi id recuſet, ſacrificari jubetur ipſamet. Atque hoc poſtremum, omnibus aliis nequidquam adhibitis, executioni mandari voluit Adrianus; quem ſuperſtitioſum maximè rituum ac deorum cultorem extitiſſe, ex ejus geſtis probatur: nam, teſte Spartiano verſus finem Vitæ ejus,* ſacra Romana diligentiſſimè curavit . . Pontificis maximi officium peregit. *Simili de cauſa ad martyrium adacta S. Felicitas cum ſeptem etiam filiis, de quibus die* X *hujus. Perſecutionem imperatorum, qui ſe præceſſerant, ex hujuſmodi origine exortam eſſe, aſſerit Conſtantinus, auctore Euſebio in ejus Vita lib.* 2, *cap.* 50; *enuntiante, prout jactabatur, Apolline, juſtos in terris viventes impedimento ſibi eſſe, quo minus vera ederet oracula.*

C

quod Adrianus dedicari juſſit ritu gentilium.

2 *Iſtiuſmodi fere reſponſum Apolla dedit Juliano apoſtatæ, pro gloria corporis S. Babylæ Antiocheni, ut vide ad diem* XXIV *Januarii, pag.* 579 *ex Sozomeno. Porro circa id, quod textus edita hîc à nobis* S. Symphoroſæ *paſſionis, dicit* Adrianum fabricaſſe palatium, & id dedicare voluiſſe ritu . . nefario, *quæri poſſet cum Tillemontio Monument. eccl. tomo* 2, *pag.* 243, *an ritibus iſtiuſmodi dedicarentur palatia? At noſter Fulvius Cardulus in notis ad Acta Martyrum noſtrorum, Romæ edita anno* 1588, *pag.* 138, *expoſitis antea vocibus* dedicare & conſecrare, *recte obſervat, non modo templa, aras, ac ſimulacra, ſed alia quoque, ut obeliſcos, bibliothecam (quippe ni ergo etiam palatia, vel aliquam ſaltem eorum partem?) ab gentilibus dedicata fuiſſe. Reſponderi etiam poſſet, fortè adjunctum palatio illi fanum aut templum ſtetiſſe, hicque per ſynecdochen poni totum pro parte. Ut ut eſt, celeberrimum certe ab Adriano in Romanæ urbis ac Veneris honorem Romæ exſtrui juſſum, annoque* 130 *veroſimiliter dedicatum fuiſſe, habes apud laudatum Tillemontium Hiſtor. Impp. tomo* 2, *art.* 10, *pag.* 242. F

Varia notantur circa locum palæſtræ;

3 *Martyrii palæſtra* S. Symphoroſæ *ac Filiis ejus obtigit Tibur (vulgo Tivoli) urbs Latii in Italia epiſcopalis, ad Anienem fluvium in colle ſita; Joannis IX PP. patria; quam fuſè illuſtrat Cardulus in notis à pag.* 62. *Hanc ſibi potiſſimum charam habuit imperator Adrianus, prout liquet, tum quod eam inſigni adeo fabrica aliiſque exornatam voluerit, tum quod exercita in ſuos ſub poſtremos vitæ ſuæ annos crudelitatis quaſi ſtatuerit ſpectatricem. Plura Tillemontius pag.* 254 *&* 255. *Porro* exſtat adhuc Tiburi ciſterna ſicca, *ſicut vult Baronius in notationibus ad hunc diem,* ubi illis temporibus S. Symphoroſa cum Filiis aliquando delituit, *ſive hoc fecerit, ut incommodis hujuſce loci perferendis præluderet ſuo martyrio; ſive ne ſeſe mox ingereret certamini, donec antea ad illud ſe præparaſſet, auxilio divino & virtute cæleſti roborandæ. Paſſam ad* fanum Herculis, *& Filios ejus* circa Herculis templum *excarnificatos fuiſſe tradunt Acta; ſic legente utrobique Cardulo & Mss. noſtris Trevirenſibus. Quâ notione* fani *ac* templi *eumdem denotari locum, colli-*

quod Adrianus dedicari juſſit ritu gentilium.

A *tollige ex his verbis :* Altera verò die veniens Adrianus imperator ad fanum Herculis, juſſit corpora eorum ſimul auferri. *Porro Tiburtinos in Herculis cultu ferventiores, id nominis ſuæ potiſſimum civitati proprium feciſſe, habemus ex Strabone lib. 5, ubi ita ait :* Tibur Herculeum eſt. *Plura Cardulus pag.* 81, *probans à pag.* 84, *dictum cultum tum ipſa fere urbe natum : pag. autem* 85 *agit de templo ejuſque conditore : cujus templi porticuum columnas in anteriorem partem vult receptas primarii templi S. Laurentii martyris, ac Tiburtinorum patroni.*

4 *Cur ad fanum Herculis potius, quam alibi, ſancti Martyres interempti ſint, hanc licet cauſam ſuſpicari : vel quia iſte locus frequentior ac celebrior erat, vel quia impii homines obſequium ſe præſtare diis ſuis exiſtimabant, ſi Chriſtianos Herculei numinis ac nominis contemptores, in ipſiuſmet Herculis quaſi præſentia ac conſpectu è medio tollerent & immolarent. Unde ſive in Martyrum contemptum, ſive in rei geſtæ memoriam,* impoſuerunt pontifices (*gentiles*) nomen loco illi ad ſeptem Biothanatos (*à Græco* βία, vis, violentia, & θάνατος, mors) *id eſt non naturali ſed violenta morte defunctos ; minimè verò, uti eſt apud Iſidorum ; Pariſiis anno* 1601 *editum lib.* 10 *Etym.*, bis mortuos : *ubi pro* bis, *fortè legendum* vi *cum noſtro de la Cerda mox citando. Perſuaſum erat, ſicut notat hic Cardulus, antiquis ethnicis hujuſmodi mortuorum animas ſedibus ac cœtu Beatorum excindi. Et paulo pòſt addit, hanc vocem ut contumelioſam atque infamem quondam fidei hoſtes Chriſtianis objectare ſolitos. Forte etiam pontifices prædicti hac denominatione Græca gratiam Adriani aucupari voluerint, qui* imbutus impenſius Græcis ſtudiis *fuit*, ingenio ejus ſic ad ea declinante, ut à nonnullis Græculus diceretur, *ſicut teſtatur Spartianus in initio ejus Vitæ. Vox eadem legitur apud Lampridium in Vitâ Heliogabali ſub finem ; apud Tertullianum verò lib. de anima cap.* 57, *ſcribitur* biæothanatos, *vel mendosè ; vel ſi ſic ſcribere voluit, tum pro ſubſtantivo* βία *ſumitur adjectivum* βίαιος. *Sic Græce dicitur* βιαιομαχεῖν : *id eſt,* vi aut robore corporis pugnare. *Porro ex textu Tertulliani colligi videtur, vocem* biæothanatus *apud magos potiſſimum in uſu fuiſſe. Caſſianus collat.* XI *de Diſcretione, cap.* 5 *per* biothanaton *intelligit eum, qui mortem ſibi conſcivit, qui* αὐτοθάνατος *à Græcis dici ſolet. Videri poteſt noſtri Joannis Ludovici de la Cerda Tertullianus illuſtratus tomo* 2, *pag.* 428.

5 *Epochæ martyrii figendæ lucem quidem præbet Adrianus imperator, ſub quo illud conſummatum fuit ; ſed quo determinatè anno id contigerit, difficile dictu eſt. An tum, quando à prima in Orientem profectione Romam rediit verſus annum* 125, *quo tempore creditur perſecutio* (*quam videſis apud Tillemontium Mon. eccl. tom.* 2, *pag.* 224) *ab ipſo excitata violentius deſæviiſſe, ac deſiiſſe anno ſequenti. Theodoricus Ruinartius in admonitione prævia ad Acta horum Martyrum impreſſionis Weiſtenianæ pag.* 23, *adoptat annum circiter* 120, *obſervans ex Dione Caſſio, Adrianum tunc plures cædes feciſſe. Nec video, quid obſtet, quo minus martyrium illud differas uſque ad annum* 122, *quo Romæ verſari etiamnum Imperator poterat ante primam in Orientem profectionem : cum videatur continuata fuiſſe perſecutio, quamquam cum aliqua interruptione : nam, ut tradunt Acta,* poſt *Sanctorum mortem* quievit perſecutio anno uno & menſibus ſex : *quidquid Cardulus pag.* 173 *intelligi non velit, ſtatim à nece horum Martyrum hoſtilem ſævitiem & furorem quievisſe, ſed anno dumtaxat* 135, *imperii Adriani* 18 ; *de qua re etiam agit in notis ad Paſſionem SS. Getulii & ſociorum martyrum pag.* 13. *Ruinartius aliqua tradit, inſerta codici uni Colbertino, & alteri ex Sorbona, de morte Adriani, quæ ibidem referatur eveniſſe paulo poſt illorum necem. Verum ea haud dubiè additio ſuſpecta ipſi fuerit, cum ejuſdem verba non tranſcribat, nedum approbet, alium calculum multo anteriorem allegans, ut vidimus.*

6 *Nec certius quidquam elicias ex Actis SS. Getulii & ſociorum MM., valde antiquis quidem, ſed non procon ſularibus, uti diximus* X *die Junii, pag.* 264, *num.* 1, *fixo ipſorum martyrio circa annum* 124 : *nam tametſi iſti Martyres curſum ſuum conſummarunt ante* S. Symphoroſam, *ejuſque Filios, prout diſertè affirmant eorum Acta cum Adone ; & S. Cerealis, S. Getulio in palma ſocius, baptizatus fuerit à S. Sixto, hujus nominis I, qui ſedit ab anno* 117 *ad* 127, *manet tamen æquè indeterminata epocha, quam quærimus. Baronius S. Getulii & ſociorum mortem innectit anno* 138, *atque adeo mors noſtrorum Martyrum differenda foret ad eumdem iſtum annum ; quo vitam clauſit Adrianus menſe Julio, & quo laudatus Baronius eos inſeruit Annalibus ſuis. Verum, ut diximus jam pridem ad Acta SS. Getulii & ſociorum, anno iſto, quem ſignat Baronius, non Sixtus ſed Higinus erat Pontifex, ſecundum ea, quæ habes ad veteres Catalogos Romanorum Pontificum, tomo primo Aprilis præfixos, & in ſynopſi chronologica, ex annis iſtorum catalogorum annos Baronianos emendante, quæ ibidem datur pag.* 37. *Obiit itaque S. Sixtus non anno* 142, *uti Baronio placuit, ſed anno, ut dicebamus* 127 ; *quod etiam probatum reperies ad diem* VI *dicti menſis pag.* 533, *ubi de ipſo agitur, uti & de pontificatus ejus exordio, anno* 117, *non* 132, *ut Baronius ſignat. Itaque cum S. Getulius, ut dicunt ejus Acta, & colligimus ex Adone, martyrio coronatus ſit ſub S. Sixto ; &* S. Symphoroſa *cum ſuis ipſum in martyrio fuerit ſubſecuta, ſicut itidem conſtat ex eorum Actis ; cumque interea nos lateat temporis utrimque intercapedo ; conſequens eſt, hinc nullo pacto ſtatui poſſe, quo determinatè anno martyrii lauream conſecuta ſit. Hoc unum conſtat ex Adone ad* X *Junii, eam* non longè poſt (*maritum*) cum ſeptem ſuis Filiis martyrizaſſe.

7 *Alia nunc ſe offert controverſia de die, quo Sancta, & quo ejuſdem Filii martyrium conſummarint. Docent Acta, non eodem omnes ſimul individuo tempore interemptos ; nam ſublata è medio Matre,* alia die . . juſſit Adrianus imperator ſimul omnes ſeptem filios ejus ſibi præſentari. *Ita leguni Acta, quæ damus cum eograph is Trevirenſibus S. Martini & S. Maximini, & editis apud Cardulum : cui tamen qualemqualem videtur movere ſcrupulum, quod in præfatiuncula, quam pro genuina Actorum parte haud dubie habuit, quia unà cum ipſis continuata ſerie eam impreſſit, legatur* B. Symphoroſa . . cùm ſeptem filiis ſuis UNA FERME die ab Hadriano interfecta . . *Adverbium* ferme *etiam habet Surius, non Mombritius. Lectionem ſuam ita explanat laudatus Cardulus pag.* 60 : Rectè dictum : poſtridie enim ejus diei, quo B. Symphoroſa necata eſt, ejus Filii occiſi memorantur paulo inferius, ubi narrata Matris morte ac ſepultura, ſtatim ſequitur, Alia verò die &c. In aliquibus codicibus legitur ; una die : quæ qui-

ac cognomen eidem indi-tum.

Quo determinatè anno Martyres

agonem con-ſummarint, incertum :

certiora proferuntur de martyrii die Matris ac Filiorum diverſo.

AUCTORE I. P. quidem lectio recipi potest, si nihilominus illud adverbium FERME pro appositio habeatur. Sic enim alioqui fere loqui solemus, etiam cum non longum spatium supra unum diem significare volumus. *Quibus superaddit distinctionem diei naturalis ac civilis, quam satis fusè deducit. Sed ista præfatiuncula expressio non tanti debebat esse apud ipsum momenti (tanti certè non erit apud nos) ut vel tantillum se torqueret, ubi textus Actorum, ut modo diximus, inter mortem* S. Symphorosæ *& inter mortem filiorum* aliam diem *interponit.*

Maritus Sanctæ

§ *Maritum* S. Symphorosæ *ad dictum diem* x *Junii perperam confusum fuisse notavimus cum S. Zotico, ex Actis imperitissimè consutis, auctis & immutatis; quæ nihilominus fundamentum præbuerint Baronio duo ista nomina eidem Sancto attribuendi, sequente eum Tillemontio tomo* 2, *pag.* 242. *Cardulus in notis ad S. Getulii Passionem, quam prælo vulgavit, pag.* 15 *observat* in codice antiquissimo Casinensi scriptum esse, ZOTICUS: in altero item Vaticano Longobardicis characteribus exarato, qui hanc historiam à S. R. E. notariis, ut creditur, scriptam continet, ita semper legitur, ZOTICUS, QUI ET GETULIUS. *In confirmationem adducitur plumbea lamina, in templo S. Michaëlis Archangeli ad forum piscarium anno* 1562; *Pio IV. PP. reperta cum reliquiis* S. Symphorosæ *& Filiorum, & epitaphio, alibi occasione reliquiarum producendo inscripta: cui subjungit aliam inscriptionem, Tibure repertam:* Hîc requiescit Zoticus martyr: *quam loco supra citato remisimus ad diem* XII *Januarii exactius examinandam; quo, ut tum diximus, inscriptus est Martyrologio Romano* S. Zoticus martyr Tibure; *Baronio lectorem remittente ad diem* x *Junii, quod & nos ejus exemplum secuti tunc fecimus. Die autem* x *Februarii referuntur* SS. Zoticus, Irenæus, Hyacinthus & Amantius martyres Romæ.

an Getulius tantum, an etiam Zoticus appellandus?

9 *At Zoticus, qui celebratur* XII *Januarii, solus ponitur absque sociis ac Tibure martyr, noster cum sociis Romæ. Zoticus diei* x *Februarii, signatur Romæ cum tribus, ut vidimus, sociis; quos inter unus & solus Amantius nomine convenit cum uno è sociis S. Getulii; non expresso loco martyrii. Numquid ergo Getulius noster satis utrobique ab his distinctus? Verum an & qualis inter priores illos facta sit confusio, discuti poterit ad istos dies, quando Januarius ac Februarius secundis curis recudentur. Laudatus Cardulus pag.* 17 *Getulii & Zotici nostrum Martyrem nomen habuisse dicit, à variis quidem Zoticis eum secernens, sed eumdem tamen esse affirmans cum eo, qui pridie Idus Januarii Martyrologio Romano inscribitur. Ruinartius in Ms. Colbertino, ad quod Passionem* S. Symphorosæ *contulit, legi affirmat:* Vir meus Zoticus cum fratre suo Amantio, tribuno tuo, cum essent ambo *&c. Et paulo post, ex cod. Colbertino pro* Getulio *monet scribi* Zoticum. *Sed nos genuinam lectionem putamus eam, quæ legit* Getulius, *cum Romano parvo, Adone, Usuardo, editis apud Ruinartium, & ad varia exemplaria collatis, nec non utroque Ms. nostro Trevirensi. Neque moror codicem Vaticanum, tantopere superius à Cardulo laudatum; quamdiu de ejus puritate non constat: quem suspicor vel eumdem esse, vel ejusdem saltem farinæ cum eo, quem secutus fuit Baronius. Porrò mariti corpus à Sancta conjuge collectum ac honorificè sepultum fuisse, legitur in sæpe dictis Actis* x *Junii, num.* 8. *Ado, relato S. Getulii & Sociorum martyrio, tradit eorum* corpora collegisse S. Symphorosam, uxorem B. Getulii martyris. *De quo hæc plus quam satis.*

S. Symphorosa non est eadem cum S. Felicitate.

10 *Die* x *hujus pag.* 7 *proposito verbis Cardinalis Baronii dubio, num S. Felicitas martyr, septem etiam filiorum fœcunda parens, ob similitudinem quæ inter illam &* S. Symphorosam *intercedit; non esset eadem cum illa; respondimus laudati Cardinalis verbis, nomine & re utramque Martyrem distingui; re (ut quæ ibi dicuntur de nomine, hîc iterum non repetamus) quia patriâ assignatur utriusque diversa, diversus imperator sub quo passæ; diversa passionis palæstra; diversa utriusque matris filiorum nomina; diversa martyriorum genera: quibus hæc addas licet.* S. Symphorosa *una die Filios suos præcessit in martyrio; S. Felicitas suos subsecuta est; hæc vidualem virginitatem Deo voverat; illa vidua item, at nullo memoratur hujusmodi voto obstricta; hujus conjugis ne vel minima quidem in Actis fit mentio; istius vero conjugis & martyris nomen diserte exprimitur; quem aliunde scimus ab ipsa sepultum; hujus filii sub variis judicibus passi; in filiis* S. Symphorosæ *nihil simile factum. Felicitas ejusque filii conditi Viâ Salariâ, ac diversis quidem locis; illa cum suis Viâ Tiburtinâ. Jure itaque merito Romanum parvum distinguit utrumque Martyrum manipulum, sic loquens die* x *Julii de filiis S. Felicitatis:* Romæ septem Fratrum. *De Filiis verò* S. Symphorosæ *die* XXVII *Junii tradit ista:* Apud Tiburtinem Italiæ, Symphorosæ cum septem Filiis. *Atque hæc utriusque Martyrum classis distinctionem satis superque evincunt.*

§ II. Controversia de septem Filiis S. Symphorosæ de novo hîc proposita & discussa.

Nomina Filiorum S. Symphorosæ creant difficultatem,

SEptem Filii S. Symphorosæ *bis eodem modo exprimuntur in Passione, quam edimus;* Crescens, Julianus, Nemesius, Primitivus, Justinus, Stacteus & Eugenius. *Eodem ordine & scriptura illos referunt Beda à Floro auctus die* XXI *Junii; Ado & Usuardus die* XXVII *ejusdem mensis, ac Martyrologium Romanum hac die* XVIII *Julii, posito ubique* Stacteo *pro* Stacteo. *Observa interim, nomina apud dictum Bedam sibi non constare: nam in annuntiatione scribitur* Julianus, *qui postea, ubi singulorum tormenta commemorantur, vocatur* Lucianus, *errore haud dubiè amanuensium aut typothetarum. Die* XXVII *Junii pag.* 252, *dedit Henschenius Martyres Cordubenses,* Crescentem, Julianum, Nemesium, Fratriam, Primitivum, Justinum, Stathæum *cum reliquis, qui hæc non faciunt. Ubi vides inter septem prima nomina referri sex nomina prima hodierna, & eodem quidem ordine. Nomen* Fratria *nullam cum his connexionem habet, ex Epternacensi, sicut ibidem indicatur, acceptum, & in aliis tribus apographis desideratum.* Eugenium *verò omissum aliunde supple. Richenoviense sic habet:* In Corduba, Crescentis, Juliani, Nemesi, Primitivi, EUGENII; *ubi desiderantur* Justinus *&* Stacteus. *Barberinianum Ms. ita legit:* In Hispaniis, Crescentis, Juliani, EUGENII, Novatiani.

quia alia die, & sub alia classe in Martyrologiis relata.

12 *Lucense autem à Florentinio editum his verbis exprimitur:* Septem Germanorum. In Hispania, Crescentis, Miliani, Nemesi, Primitivi,

A mitivi, Juſtini, Stathæi, Eugeni. *Septem hos Germanos citata pag.* 252 *ex quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis conjunximus cum ſanctis Martyribus Romanis* Felice & Spinella; *addita obſervatione, an per illos, ſeptem Filii* S. Symphoroſæ, *an alii potius intelligendi ſint. Verum cum* ſeptem *iſti* Germani, *ex apographis Hieronymianis accepti, ſine nomine notentur, vix puto quidquam de hac re ſtatui poſſe niſi per meram conjecturam. Aliud eſt de ſeptem Germanis noſtris, implexam tricarum materiem præbentibus, quia iiſdem nominibus ſignantur, & diverſis diebus, diverſis locis, diverſæ Martyrum claſſi adſcribuntur, ut modo vidimus.*

Apographa Hieronymiana alia prorſus nomina legunt;

13 *Creſcit difficultas ex eo, quod antiquiſſima apographa Martyrologii Hieronymiani aliis prorſus nominibus, locoque ac die diverſo illos commemorent; palæſtra quippe ponitur Roma; dies* XVIII *Julii, nomina prout hic ſequuntur. Vetus Martyrologium Chriſtinæ Sueciæ reginæ, inter Hieronymiana contracta ferme præcipuum, habet iſta:* XV Kalendas Auguſti, Romæ Semperoſæ matris ſeptem Germanorum, id eſt Petri, Marcelliani, Januarii, Dionyſii, Sempronii, Clementis, Germani. *Varias lectiones dedimus loco paulo antè apud nos aſſignato. Hieronymianum Epternacenſe, diu ante Adonem & Uſuardum exaratum, quod inter apographa noſtra cenſetur vetuſtiſſimum, hæc maximè confirmat, quando ſic annuntiat:* Romæ Semphorenſiæ martyris, Septem Germanorum Petri, Marcelliani, Januarii, Dionyſii, Sempronii, Clementis, Germani. Et Herenæi. *Notkerus, Adonis tranſſcriptor, videtur* XXVII *Junii, ipſius fere verba conſervaſſe; ad diem verò hodiernum* XVIII *Julii, more ſatis recepto, ut alias monuimus, exempla Hieronymiana ſecutus; dum iſta refert:* XV Kalendas Auguſti. Romæ Viâ Tiburtina milliario octavo, natalis S. Symphoroſæ martyris, matriſque ſeptem Germanorum; quæ cum ipſis eſt poſita. Nomina verò Germanorum hæc ſunt: Petri, Marcellini, Januarii, Dionyſii, Semproni, Clementis, Hirenæ.

B

C

cum Notkero.

14 *Hæc ille, omiſſo nomine* Germani; *alioquin octo Martyres pro ſeptem exhibiturus.* Hirenæam *jam pridem putavimus excludendam à Septem germanis; cum* Magno *martyrii palmam eodem die conſecutam. Et ſic excluditur nomen* Hirenæ *in antiquo Ms. reginæ Sueciæ ſupra laudato, & alio etiam Ms. antiquo Carmelitarum Coloniæ, in quo traduntur ſequentia:* Romæ natale ſanctorum Septem fratrum, Petri, Marcelliani, Januarii, Dionyſii, Symphroni, Clementis, Germani martyrum, & matris eorum Symphoroſæ. *Mss. Richenovienſe & Rhinovienſe, quæ edidimus cum aliis tomo* VII *Junii, quæque ex majoribus contracta diximus, habent:* Romæ Symperoſi, Petri, Marcelliani, Januarii. *Corbeienſe parvum ſeu contractum ponit eos abſque nomine:* Romæ Viâ Tiburtina, milliario nono, natalis ſanctorum Symphoroſæ matris ſeptem germanorum. *Adjungit Corbeienſe majus apud Dacherium tomo* 4; Quorum nomina hæc ſunt: Petrus, Marcellianus, Januarius, Dionyſius, Simphronius, Clemens, Germanus.

Difficultatem hanc vix ſolubilem.

15 *Habes hic, ne plura conſectèr, ſeptem* S. Symphoroſæ *Filios, partim nominatos partim innominatos; partim iiſdem partim diverſis, plerumque ſeptem, aliquando paucioribus nominibus expreſſos; alibi eodem, alibi diverſo die, nec in eadem ſemper Martyrum claſſe recenſitos. Manifeſta quidem mox hìc ſe prodit confuſio; verum illam corrigere, ſinceram lectionem à corrupta, genuinam à ſpuria diſcriminare, ſingulaque nomina à textu non ſuo ad verum ac legitimum reducere, hoc opus hic labor eſt. Labyrinthum hunc alii jam pridem ante me ingreſſi, ſed nullo ſatis operæ pretio: cum nemo inventus ſit hactenus, quod ſciam, qui hiſce implexis amfractibus expedire ſe ſatis cum laude potuerit, huc uſque nondum ſoluta, imo fortaſſe numquam ſolvenda, ne dicam ſolubili difficultate. Hanc Cardulus vel non vidit, vel videre noluit; notaſſe contentus, diverſos dies, quibus Sancti à Martyrologis referuntur.* AUCTORE I. P.

animadvertit, at non ſolvit Florentinius,

16 *Florentinius in notis ad diem* XXVII *Junii difficultatem ſolvere conatur his verbis.:* Videntur (*nomina Filiorum* S. Symphoroſæ) ex his Martyribus conflata, quæ hoc die (XXVII *Junii*) Hiſpaniæ tribuuntur, nempe Creſcentis, Juliani, Nemeſii, Primitivi, Juſtini, Stactei, & Eugenii. *Tum obſervato errore Baronii, qui exiſtimat hac die* XVIII *Julii ab Uſuardo referri* S. Symphoroſam *cum ſeptem Filiis; de quo & nos acturi ſumus, ita proſequitur:* Dubitari quapropter poſſet, in vetuſto aliquo codice mendum irrepſiſſe, & Hiſpaniarum Martyrum nomina, mutilato paſſionis loco, ſeptem Germanis accommodata fuiſſe; & ita, niſi mihi maxima eſſet Martyrologii Romani auctoritas, ſuaderent præter codices noſtros, vetuſtiſſimum Antverpienſe & Corbeienſe Mss. *Deinde poſtquam rectè à ſeptem Fratribus ſecreviſſet ſeptem Dormientes, hac die ab Adone ſignatos, tándem ſic concludit:* Quamobrem in eam facilè ſententiam veni, ut ſeptem hìc Symphoroſæ Filii cum Beda (*Plantiniano*) Uſuardo, Adone & Notkero recolantur: quoniam eorum revera dies natalis eſſet, ut affirmat Ado, ſed iterum eorum peragi memoriam XV Kal. Auguſti ex aliqua ſolenni tranſlatione; cujus ex vetuſta inſcriptione meminit ad illam diem Eminentiſſimus Baronius; & Aringhus lib. 4 Romæ ſubterraneæ, cap. 17; *& nos infra.*

D

E

F

ſicut hìc oſtenditur:

17 *Nec nihil neque omnia dicit Florentinius: ſicut hìc nam* I, *manet incompertus erroris fons: cum id, quod dicit de mendo, qui in vetuſto aliquo codice irrepſerit, non poſſit quidquam juvare niſi in illis exemplaribus, in quibus eodem modo ſeptem Filiorum nomina efferuntur, nimirum in Adone, Uſuardo, Notkero & aliis, quin & in ipſis Actis Martyrum Cordubenſium, nominibus, mutilato paſſionis loco, ſeptem Fratrum claſſi accommodatis.* 2. *Tum quæritur, quid ſit dicendum ad apographa Hieronymiana, quæ diverſa omnino nomina omnibus ac ſingulis accommodant.* 3. *Relinquitur in medio, quo Martyrologio ſit ſtandum circa genuinam & ſinceram nominum formationem.* 4. *Non tam diverſitas dierum doctiſſimo Viro moleſtiam faceſſere debebat, quam diverſitas nominum; pro illa adoptat duos dies diverſos; pro hac, in qua totus tricarum nodus conſiſtit, ne vel verbum quidem profert, quo planè ſatisfaciat. Jam verò hac die* XVIII *Julii, ubi ſe offerebat locus proprius de iſta mirabili diverſitate differendi, nihilo fere plus præſtat; nam eam animadvertit quidem; variaſque profert conjecturas circa nomina* Germani, Herenei & Magni; *ſed quantum præter iſta ſolvendum relinquat, ſatis patet; eò tandem confugere compulſus, ut bina ſingulis Fratribus nomina fuiſſe, quamvis non affirmet, ſuſpicari tamen videatur utcumque, dicens:*

AUCTORE J. P.

cens : Nec utique affererem omnes signatos Fratres binomios fuisse, sicut S. Getulius martyr, S. Symphorosæ maritus, qui & Zotius (*Zoticus*) dicebatur (*de quo expressimus nostrum judicium*) neque id sine alicujus vetustioris libri auctoritate affirmarem.

nec Henschenius ;

18 *Henschenius supra laudatus duplicem ponit sub distinctis titulis Martyrum classem ; alteram* SS. Felicis & Spinellæ, ac Septem germanorum ; *alteram verò* sanctorum Martyrum Cordubensium ; *plurimum dubitasse se scribens pag.* 253, *num à priore classe demeret illud* Septem Germanorum, *as poneret novum titulum ex Adone, Usuardo & aliis, in hunc modum :* Tiburtina civitate septem Germanorum, Crescentis, Juliani, Nemesii, Primitivi, Justini, Stactei, Eugenii, *reliquis Cordubæ in Hispania tributis. Verùm absterritum se fatetur antiquis monumentis, quæ habentur pro* XVIII *Julii, de quibus supra. Denique ex hac apographi Lucensis & Blumiani clausula, Martyribus nostris adscripta,* quorum gesta habentur, *optat, ea reperiri posse, ut ex collatione genuinorum ac primævorum Actorum cum iis, quæ modo exstant, videatur, an conveniant inter se, & nomina dumtaxat alia fuerint substituta ; quod fatetur, se definire non posse. Addit deficientium in veris Actis nominum indicium forsan esse, quod in Usuardo, in Alsatia auctо, non repetantur nomina ; sed dicatur* primus in gutture transfixus, alius in pectore punctus, tertius in corde fixus *&c. Hæc habuit, quæ diceret, Henschenius, usu ac tempore in tricis Martyrologicis apprime versatus ; ulteriore decisione ad hunc diem remissa, si meliora documenta fuerint proposita.*

B

nec Ruinartius aut Tillemontius,

19 *Ruinartius de hac controversia nullus meminit. Breviter eam proponit Tillemontius Monum. eccl. tomo* 2 *in notis, pag.* 596. *Deinde nodi hujusce triplicis tricas solvere exorsus, rectè affirmat, neutiquam verosimile esse, quod impositа eis fuerint nomina, in Actis expressa, aliaque in Martyrologio eisdem aptata sint : ad hæc, etiamsi ipsorum Acta forent falsa ; cur eorum auctor nomina illis accommodasset Martyrum Hispanorum ? Id quod fictionem ejus reddebat detectu faciliorem. Si ignorabat vera Martyrum nomina, supposuisset potius adinventa. Vix etiam credibile est, illorum nomina ignorasse, quæ legere poterat in Hieronymianis, quæque haud dubiè vel scripto, vel traditione ac fama apud Tiburtinos conservabantur. Nam quamquam supponamus, inquit, Acta ista ab Eusebio & Africano conscripta non fuisse ; habenda tamen sunt nihilominus tamquam valde antiqua, cum Beda illa sequatur tam circa nomina Martyrum, quam plura rerum adjuncta.*

C

cujus postremi decisio nobis non probatur: multo minus alterius recentioris.

20 *Ita ratiocinatur Tillemontius & rectè. Tum rem decidit, istam antilogiam refundendo in confusionem vitio amanuensium factam in Martyrologio Hieronymiano : quod in eo pronum sit, & satis commune. Id verò locum habere in Actis, non æque facile censet præsumi posse, stante pro eorum auctoritate Beda, Adone, Usuardo, ceterisque omnibus, qui de eisdem meminerunt, si Notkerum excipias. Quid ? Quod Hieronymiana aliunde hic tricis non careant : nam tametsi plures non numerent* S. Symphorosæ *Filios quam septem, recensent tamen octo aut novem personas, Florentinio mirum in modum idcirco se torquente. Tillemontium audisti ; cui adjungas licet Illustrissimum Franciscum Mariam de Aste, archiepiscopum Hydruntinum, qui in suis Disceptationibus ad Martyrologium Romanum, anno* 1716 *Beneventi edi-*

tis, totus est hac die in recensendis difficultatibus, quarum nodum vix satis apte scindit, nedum solvit, dum ita concludit : Ne septem Symphorosæ Filiis ullum præjudicium afferatur, & ut exstet Romanum Martyrologium sine ulla hæsitatione, interjecto sapientiorum judicio, demptis Symphorosæ Filiorum nominibus, ut [in] Martyrologio Reginæ Sueciæ Ms. proferatur „ Romæ S. Symphorosæ . . . cum septem Filiis suis. *Sed hoc est difficultatem vitare, non solvere.*

D

Proponitur nostra circa hanc controversiam sententia.

21 *Nunc liceat mihi tot aliorum conatibus symbolam conferre, & quid sentiam exponere. Quo minus assentiar Tillemontio, prohibet sequens causa. Hieronymiana apographa ex multiplici transscriptione multis locis mendosa esse, mutatis, luxatis, corruptis, transpositis, & loco suo avulsis, & in non suum intrusis nominibus, res testatissima habetur : ast circa integras Martyrum classes, id umquam vitii contraxisse ; quasi longa nominum series alibi extracta, alibi intrusa fuerit, neutiquam hactenus induci possum ut credam ; & durum mihi videtur id admittere, quamdiu depravatio tam crassa per specimina saltem aliquot non probatur : qualia proferuntur pro additamentis, postea ab aliis adjectis, ac innumeris mendis, quibus scatet. De qua re consuli potest præfatio nostra generalis in principio Operis cap.* 4, § 4, *& alia ad Usuardum pag.* VII ; *ubi nihil hujusmodi lego de avulsis, transpositis, aut alio intrusis integris Martyrum classibus ; neque ab alio id hactenus castigari aut observari scio. Hoc itaque ibidem esse factum, in nostro casu non præsumitur ; adeoque quia apographa Hieronymiana reliquis Martyrologiis ætate anteponuntur, à Martyrologis referri solita ut minus ad seculum sextum, legendam cum eis nostrorum Martyrum classem probabilius judico : qui hoc posito prorsus à Cordubensibus distinguuntur ; non verò in sententia Tillemontii ; qui hanc difficultatem supra attingit, sed insolutam relinquit. Nec mirum videri debeat, Tillemontium hîc ab Hieronymianis recedere ; nam, sicut observat Honoratus à S. Maria, Carmelita Discalceatus, in suo opere De usu ac regulis critices, non ita pridem Gallicè edito, tomo* 1, *part.* 2, *art.* 22, *pag.* 173, *illud Martyrologium infinitis locis citat, ut opiniones suas confirmet ; at ubi reperit in eo aliquid, sibi quod incommodet, non desinit illud rejicere tamquam opus mendis plenum & exiguæ auctoritatis. Tanta quoque dierum differentia, quibus aliter in Hieronymianis, aliter in Adone annuntiantur, fallor si non aliquid amplius sapiat, quam mendum amanuensium. Jam verò Acta, à quibus recedimus, sunt quidem antiqua, sed incertæ tamen ætatis, nec omnino sincera : nec ipse Tillemontius ea tamquam* originalia *admittit in notis pag.* 595. *Illa, vel eorum compendium, quantum conjicimus, præluxerint Bedæ à Floro auctо, in nominibus quæ signat ; exinde ea de more adoptarit Ado ; in notatione diei secutus Romanum parvum, quod Fratres ponit innominatos die* XXVII *Junii, ideoque coactus aliunde nomina mutuare. Unde ad Usuardum alioque transierint. Quæ apponebat Tillemontius de nominibus ad septem Fratres ultra numerum adjunctis, facile solvi possunt ; si cum Henschenio alia ab aliis separes. Nomina autem in titulo hujus commentarii posuimus eodem ordine & modo, quibus ea leguntur in Martyrologio ac Breviario Romano ; nisi quod in Breviario pro* Crescente *scribatur* Crescentius. *Lectioni quippe sacris Ecclesiæ fastis insertæ plus deferimus, quam*

E

F

A *quam ut eam mutemus ob particularem noſtram opinionem, quam, ſalvo ſemper meliori judicio, tamquam nobis probabiliorem propoſuimus.*

§ III. Acta; dies cultûs ac mortis; ſepultura.

Acta, *Actis noſtrorum Martyrum inter ſelecta & ſincera locum dedit Ruinartius. Laudat ea Tillemontius à brevitate ac ſimplicitate: quæ & commendat in notis pag. 595. Non tamen primigenia phraſi ad nos perveniſſe; ſed in ſumma etiam brevitate interpolationem paſſa, & jam indicavimus, & ſuadeter ex ſequentibus. Diſplicet enim inductio iſta: quæ in principio eis præfigitur:* S. Euſebius hiſtoriographus memorat, Africanum pene omnium de Urbe regia, atque de tota Italia Chriſti Martyrum geſta conſcripſiſſe: nam Symphoroſam dixit apud Tiburtinam urbem cum ſeptem Filiis ſuis una die ab Adriano principe, hoc ordine interfectam. *Apud Mombritium, Surium, Cardulum & in utroque manuſcripto Trevirenſi illa fere habentur: quæ nos Ruinartii exemplo prætermittemus. An titulus* Sancti, *qui alibi apponitur Euſebio, & alibi omittitur, verè ipſi conveniat, hic non inquirimus: rem diſcutit Florentinius in Exercitationibus præviis à pag.* 71.

B

quæ non probantur ab Africano conſcripta, 23 *Antiquiſſimis ſanè Martyrologiis nomen ipſius inſcribi, oſtenſum eſt in obſervationibus ad Uſuardum illuſtratum, die* XXI *Junii: ubi plura, quæ huc ſpectant. Ceterum in Euſebio haberi id, quod hic aſſeritur, rotunde negat Tillemontius: neque ego in eo uſquam illud reperi; ubi tamen Hiſtor. eccl. lib.* 6, *cap.* 31 *ſcripta Africani ſingulatim enumerat. Credere cum Cardulo, hoc ab ipſo traditum in Commentariis, quos de Martyribus edidit, mera eſt conjectura: cum antiquitas hoc nobis opus inviderit. Addi præterea his poteſt, quod prædicta verba neutiquam determinent, an ab Euſebio, an ab Africano immediatè iſta Acta extracta ſint: quidquid Baronius in notationibus ad hunc diem velit* ſcripta (ut præfert, *ait*, titulus) ab Africano; *qui floruit ſeculo* 3 *aliquantulum adulto. Videſis de eo Cardulum in notis pagg.* 57 *&* 58.

C

Indicio non uno interpolata oſtenduntur 24 *Ado, Petrus de Natalibus, Surius ac Cardulus, quos ſequitur Ruinartius, longiuſcula alia digreſſione carent, quam habet Mombritius paulo aliter quam contineatur in utroque Trevirenſi Ms.; è quo illam produco:* Poſt ſeptem verò dies, in die octava martyrii eorum, filiam Adriani imperatoris arripuit diabolus, & veniens ad locum, ubi obruti erant Sancti, clamabat per os ejus diabolus, dicens: Domini mei, ſeptem germani, Martyres Chriſti, incenditis me miſeram. Ipſum autem patrem ejus Adrianum imperatorem invaſit timor, ut oſſa ejus carperentur. Et dum vidiſſent eum magi & arioli ipſius ſic concuti, fecerunt eum ſub terram in palatio Tiburtino morari languentem, ibique perſiſtere, dicentes ei: Si lucem videris diei, aut ſolis ſplendorem reſpexeris, mox * morieris: ſed cum prope annum ibi moratus fuiſſet, deſiderio luminis cæleſtis ductus, exiit foras: & ſtatim eum dæmon arripuit, & tamdiu vexavit, quouſque ſpiritum ejus abſtuliſſet. Factus eſt autem timor Chriſti.

**al. morte*

& corrupta, 25 *Nec verò recentiſſimi cujuſdam interpolatoris additamentum illa dixeris: nam Rabanus compendium eorum narrat; quæ non in Beda vel Floro invenit, unde ſua ſolet deſcribere, & unde ea, quæ*

habet hîc, fere verbatim deſcripſit, ſed in corruptis, ut puto, Actis: quæ imperiti alicujus fabulatoris inſcitiâ accreverint, neutiquam gnari, quam male cohærerent cum ſuo commento morbus, annus ac locus mortis Adriani imperatoris: ut qui anno 135 *languere incipiens, contracta hydrope, ægra traxit membra, lenteque moriens tandem* 138 *Baiis in Campania diem clauſit ſupremum. Conjugis quidem ipſius Sabinæ, nullius verò ex ea ſuſceptæ prolis mentionem reperio apud Spartianum: quâ alibi legitur caruiſſe. Notat etiam Ruinartius, in uno codice Colbertino & alio ex Sorbona, nonnulla inſerta fuiſſe ejuſdem vel ſimilis, ut puto, ſurſaris, de morte Adriani; quæ paullo poſt horum Martyrum necem contigiſſe ibi referatur. Unde liquet, non undequaque ſincera eſſe illa Acta, quæ hodiedum circumferuntur. Idem evincit lacinia apud Cardulum, in aliquibus, ut teſtatur, exemplaribus addita, & rectè in utroque Ms. Trevirenſi & in editione Ruinartii non appoſita. Sic habet:* Olim requieverunt (*corpora ſanctorum Martyrum*) viâ Tiburtinâ.. nunc autem auxiliante Domino requieſcunt in urbe Roma, in baſilica beati archangeli Michaëlis. AUCTORE J. P.

E

nec ſibi in omnibus conſtare. 26 *Enimvero rectè & candidè Florentinius in notis pag.* 670 *de ſæpe dictis Actis agens,* Equidem, *inquit*, vetuſtatem illam, quam promittunt, ſapere non videntur; cum in iiſdem memoria agatur tranſlationis factæ ſub Stephano PP., qui vix primus eſſe potuit temporibus perſecutionis (*anno circiter* 260 *è vivis ereptus*;) ſed ſecundus vel tertius ad octavum fere ſeculum. *Ad hæc, quod Acta antiquitus in omnibus ſibi non conſtiterint, vel quod poſtea alterata fuerint, illud argumento eſt, quod Beda aut Florus, eorum textum mutuare conſuetus, aliter recenſeat martyrium* Juſtini & Stacteï, *quam Acta ipſa illud referant: nam quod in illis dicitur Adrianum juſſiſſe,* Juſtinum averſum per dorſum perforari gladio; *legit Beda:* Juſtinum per membra diſtenſum ſcindi per ſingulos corporis nodos atque junctûras. *De* Stacteo *autem legunt Acta,* in latere vulnerari. *Pro quo ſcribit Beda,* lanceis innumerabilibus, donec moreretur, in terram configi. *Bedæ aut Floro conſonat Ado: Uſuardus hîc Adonem non ſequitur, ſive quod diverſitatem iſtam videret, ſive quod paucis omnia expedire vellet, ſic breviter dicens:* Filii autem (*S. Symphoroſæ*) ſtipitibus ad trochleas extenſi, diverſo mortis exitu martyrium complevérunt. *Acta edidit Ruinartius ex impreſſis in Mombritio, Surio & Cardulo, cum duobus Mss. codicibus Colbertinis, & uno ex Sorbona collatis; quæ nos ex ipſo damus, adhibitis etiam duobus Mss. Trevirenſibus S. Maximini, & S. Martini. Hiſtoriam Gallicè compilavit Tillemontius ac Legendiſta neotericus Gallus.*

F

Diverſis diebus referuntur Martyres nos in die cultus & mortis ſequimur apographa Hieronymiana &c. 27 *Ex annuntiationibus paragraphi præcedentis conſtat, ſanctos hoſce Martyres diverſis diebus cultos fuiſſe: nimirum, ut Rabanus poſt Bedam, die* XXI *Julii; ut Hieronymiana cum Notkero ac Martyrologio Romano, hac die* XVIII *Julii; ut Romanum parvum, Ado, & Uſuardus, quos ſequitur Beda ſuppoſititius, die* XXVII *Junii. Laudatus Uſuardus non habet eos hoc die, uti rectè obſervat Florentinius pag.* 627, *contra Baronium in notationibus; quamquam tunc referantur in additionibus Uſuardo adjectis, ſicut videre eſt in antiquariis; nec habentur apud ipſum die* XXI *Junii, ſicut malè aſſerit Ruinartius in ſua admonitione prævia ad Martyrum Acta; voluerit fortaſſe notare*

AUCTORE J.P.

diem XXI *Julii*, *quo* S. Symphorosa *in quibusdam additionibus Usuardinis pluries recurrit. Corrigi hîc meretur Molani corrector Tillemontius, qui in notis pag. 596 sic habet:* Usuardus ponit S. Symphorosam & Filios ejus XVIII Julii in editione MDLXXXIII (*quæ est tertia Molani*) & Molanus non monet, se mutasse diem festi eorum, prout certè facere debuisset. *Sed Molanus; qui in prima editione cum Usuardo pura dederat Martyres nostros die* XXVII *Junii, monet in epistola ad lectorem, secundæ editioni anni* 1573 *præfixa, fol. 5 verso, num.* 8, *uti & in dicta 3 editione*, se natales quorumdam Sanctorum transposuisse juxta Concilii Tridentini Breviarium; *& non tantum monet, sed etiam facti rationem reddit, id quod fugit Tillemontium. Ado disertissime diem mortis determinat, dicens:* Natale verò sanctorum Martyrum est V Kal. Julii: *unde Florentinius, hunc diem morti ac cultui eorum tribuit, sed rursum peragi censet eorum*

B *memoriam* XV *Kal. Augusti ex aliqua solenni translatione, ut jam diximus. Sed quid vetat, quo minus die* XVIII *Julii agonem consummarint? celebrata verosimiliter mox post mortem eorum solennitate eo ipso die, quo coronâ martyrii donati sunt; ac* XXVII *Junii erecta fortasse supra ipsorum sepulcrum postmodum fuerit ecclesia, aut alia quædam solennitas in eorum honorem instituta: clarè enim apographa Hieronymiana signant* XV Kal. Augusti. *Pro quo numero fortè legerit Beda in Actis, quorum partem aliquam transcribit,* XII Kal. Augusti, *sicut notat Tillemontius pag. 596. In passione S. Getulii à Cardulo edita dicitur Sancta cum filiis obiisse* XXVII *die mensis Junii; sed in ea, quam nos edidimus, hoc non habetur: ut forte additamentum sit. Itaque nos standum verosimilius putamus apographis Hieronymianis, quamdiu in positione diei vitiosa non probantur, conformiter ad Acta nostra ac Martyrologium Romanum: quo die etiam illos signat Wandelbertus, hoc distichon metricum canens:*

Quindecimam genitrix septena prole dicavit
Symphorosa pio pariter cum germine cæsa.

C *An verò Mater an Filii potius isto die martyrio coronati sint, quis definiat? Scimus ex Actis non eodem passos: rectè tamen eodem omnes simul junguntur in Fastis sacris. Gavantus in Commentariis ad Rubricas Breviarii tomo 2, sect. 7, cap. 9 hæc de cultu eorum notat:* In Appendice Gregor. Romæ tantum ait Radulph. propos. 22. Simplex in Ms., & MDL ut hodie.

28 *Sed nunc Martyrum sepultura nos vocat. Et* S. Symphorosæ *quidem satis clarè determinatur in Actis:* Cujus corpus colligens frater ejus Eugenius, principalis curiæ Tiburtinæ, in suburbana ejusdem civitatis sepelivit. *Ad quæ Cardulus sic notat:* Qua in parte agri Tiburtini hoc S. Symphorosæ prædium fuerit, ignoratur. Tiburi certè proximum ac vicinum fuisse, ipsum suburbani vocabulum docet: nam fundus, hortus, ager, rus, prædium, villa suburbana dicuntur, quæ sub urbe seu extra urbem sunt. Tibure quidem in templo S. Vincentii martyris exigua crypta monstratur, quæ priscis seculis extra urbem in hujus fortasse Sanctæ matronæ suburbano fuisse existimatur; postea pomœrio prolato, mœnibusque ampliatis, intra superiorem urbis ambitum inclusa. In ea crypta B. Symphorosam cum Filiis aliquamdiu per ea tempora delituisse, cum Romanorum principum in Christianos furor & impietas desæviret, nullius quidem certi auctoris testimonium, sed tamen constans ac vetus apud Tiburtinos opinio & fama confirmant. Ceterum Sanctæ martyris corpus sepulcro Filiorum postea illatum fuisse necesse est, ubi ejus nomine ecclesiam constat ædificatam.

Locus sepulturæ S. Symphorosæ determinatius traditur in Actis,

D

29 *Locus sepultura septem Fratrum obscurior quam Filiorum ejus, est:* Nam, *uti habent Acta*, quievit persecutio annum unum & mensibus sex: in quo spatio omnium Martyrum honorata sunt sancta corpora, & constructis tumulis condita cum omni diligentia.. Eorum corpora requiescunt Viâ Tiburtina milliario ab urbe octavo. *Sic etiam legit Cardulus, addens pro* octavo aliàs nono. *Mombritius cum Ms. Trevirensi S. Martini scribit* milliario nono, *omisso* ab urbe. *Hieronymiana apographa, ut vidimus, legunt,* Viâ Tiburtinâ miliario: *Corbeiense cum Adone ac Petro de Natalibus addunt* nono; *&, teste Florentinio pag. 669,* NONUM retinent fere omnes. *Verum nil attinet in hujusmodi minutiis morari; quæ parum faciunt ad*

E *rem, & quorum genuina lectio sperari non possit.* Ab urbe, *quod mox legisti, si verè ita scribi debeat, sine dubio, sicut rectè observat Tillemontius in notis, intelligendum de Roma, nomine Urbis antonomasticè appellata, non verò de Tibure. Et illo sensu apographa Hieronymiana Martyres annuntiant* Romæ Viâ Tiburtina. *Romanum parvum, Florus, Ado cum Martyrologio Romano moderno Tiburi eos attribuunt, tum quia ibidem passi; tum quia utrimque æquali fere spatio sepulcrum eorum distabat: nam Româ Tibur numerantur milliaria sedecim sive, ut dicit Ferrarius in Topographia Martyrologii Romani* XVI *M. P. à quo locus sepulcri forte paulo minus aberat, si verè sepulti fuerint* milliario nono ab Urbe.

30 *Aringhus Romæ subterraneæ lib. 4, cap. 17, pag. 132, num. 2 meminit* in ipsorum honorem ecclesiæ quondam erectæ, cujus adhuc vestigia in Maffeiorum prædio extare *asserit, loco nuncupato* Ad septem Fratres, *qui corruptè vulgo dicitur* à sette fratte: *ubi conjicit extitisse locum sepulturæ Martyrum ac palæstræ; Christianis ibi templa erigere consuetis, ubi passi erant Martyres aut depositi. Similia ante Aringhum scripserat Cardulus in notis pag.* 171, *probans hunc locum in agro Tiburtino olim jacuisse ex eo, quod Romanus angustis admodum finibus olim circumscriberetur. Quo referendam arbitror* nobilem ac pervetustam S. Symphorosæ memoriam, *quæ, uti tradit Baronius in notationibus*, Viâ Tiburtina habetur: *ubi per v̀* habetur, *videtur innuere, eam etiamnum suo tempore exstitisse; Aringhus autem suo non nisi* vestigia *superfuisse tradit. Certè Sanctorum exuvias non eodem semper, quo primùm fuerant depositæ, loco quiescere perrexisse, constabit ex dicendis paragrapho proximè sequente.*

F

§ IV. Translatio, inventio ac recluſio corporum; reliquiæ Tibur advectæ ad templum ſub Symphoroſæ nomine dedicatum; alibi aliæ honoratæ.

Translatio corporum in ecclesiam S. Angeli Romæ facta à Stephano II PP.

IN quibusdam Actorum exemplaribus adjecta fuere hæc verba, quæ leguntur apud Surium & Baronium in notationibus, & Sanctorum corporum è primævo sepultura loco translationem docent:

A tent: Horum reliquiæ Romam translatæ, nostris temporibus inventæ sunt in diaconia S. Angeli in foro piscario, ac unà cum eis plumbi lamina his verbis descripta: „ Hîc re„ quiescunt corpora sanctorum martyrum Sym„ phorosæ, viri sui Zotici, & filiorum ejus, „ à Stephano PP. translatæ „. *Ibidem etiam celebrari festum* S. Symphorosæ, *& Filiorum, eorumque corpora illic asservari, dictum est jam pridem ex Carolo Bartholomæo Piazza, ad diem* X *Junii, pag.* 264. *Octavius Pancirolius in Thesauris absconditis urbis Romæ, Regione* 10, *ecclesia* 1, *asserit prædictam ecclesiam à Pontifice Stephano juniore, (qui secundùm Baronium fuit istius nominis III, sed qui passim ab aliis rectius vocatur II, sicut diximus ad eumdem diem) anno* 752 *creato, restauratam ac ditatam fuisse sacris reliquiis; & hunc in finem elevasse corpora ab ea ecclesia, quæ iisdem primitus fuerat destinata Viâ Tiburtinâ*, sub nominibus SS. Getulii, Symphorosæ, & septem Filiorum. *Cardulus*
B *pag.* 173 *ista eruditè confirmat, ac pluribus deducit, quæ hîc referre superfluum est. Cur verò hanc ædem potius quàm aliam sacris hisce pignoribus ditare voluerit laudatus Pontifex, hanc conjecturam affert; quod idem Stephanus, cum Cardinalis esset, huic S. Michaëlis archangeli diaconiæ fortassè præfuerit. Aliam præterea rationem assignat*; Si, *inquit*, marmor in ea quondam æde positum fidem facit, in quo legitur inscriptio, quæ docet, temporibus Domini Stephani junioris PP. illam fuisse vel dedicatam, vel à Theodoto olim duce, tunc primicerio Sedis Apostolicæ, & ab hujus Benedicto diacono, à solo exstructa pro remissione omnium peccatorum, & animæ suæ salute.

quæ postea inventa ac reclusa sunt;

32 *De earumdem verò sacrarum reliquiarum inventione ac reclusione, ita scribit laudatus pluries Cardulus à pag.* 175: Ceterum hæc sacra ossa sub ara maxima ejus ecclesiæ condita Pio IV Pont. Max., cum illud altare, quod extra hemicyclum seu tribunal, sive, ut ecclesiastici scriptores loquuntur, absidem hactenus fuerat, ad medium hemicycli parietem transferretur, detecta sunt, atque in loculum sive arcam feneſtratam, vitroque translucidam, ut populo ad pium cultum & ve-
C nerationem statis diebus exponerentur, transposita. Cum vero per eam pietatis speciem, visendique facultatem, multis Pontificis concessu aliquid ex sanctis reliquiis auferendi præberetur occasio, & in dies illæ minuerentur, idcirco anno salutis MDLXXXVII ad VI Kal. Octobr. Marianus Perbenedictus Camers, episcopus Marturanensis, & almæ Urbis gubernator, qui ejus ædis olim canonicus fuerat, sub eodem altari primario sancta ossa prisco more, numquam deinceps visenda reposuit, marmoreo sepulcro, quod suis fecit impensis, inclusa, & hoc epitaphio atque inscriptione signata: SS. MARTT. SYMPHOROSÆ, EJUSQUE VIRO, ET SEPTEM FILIIS, Mar. Perbenedictus, episc. Marturan. Almæ Urbis Gub. ædis hujus olim canonic. Fecit MDLXXXVII.

reliquiis tamen nonnullis Tibur translatis

33 *Reliquiæ tamen nonnullæ Tibur solenni pompa prius translatæ fuerant ad templum Societatis Jesu, sub eorumdem Sanctorum nomine consecratum, prout testatur Cardulus à pag.* 176: Ex eo loculo tunc octo fragmenta sacrorum ossium accepta sunt, & antea anno MDLXXXIV sexto Kal. Decembr., pontificatus Gregorii XIII tertio decimo desumptæ fuerant ejusdem Pontificis liberalitate hæ paucæ reliquiæ: de capillis ac velo capitis S. Symphorosæ; crus integrum, & capitis frusta duo, & frustum costæ eorumdem S. Symphorosæ ejusque viri, & Filiorum: quæ reliquiæ ea sunt conditione concessæ, ut Tibur ad novum templum Societatis Jesu ornandum deferrentur: nam Tibure in tanto sacrarum ædium numero, quantum egregia veterum Tiburtinorum pietas & religio excitavit, nulla B. Symphorosæ, seu Filiorum nomine constructa visebatur: quod cives videlicet ea contenti forent, quam Viâ Tiburtinâ, ubi sancta corpora quiescebant, septimo ab Tibure milliario positam, religiosè colerent ac frequentarent. AUCTORE J. P.

in novum templum Societatis Jesu, S. Symphorosæ sacrum!

34 Sacris inde reliquiis Romam translatis, atque ecclesiâ temporum perturbationibus collapsâ, Tiburtes sive dolore animi ob amissum tam pretiosum thesaurum consternati, sive rei vel publicæ vel privatæ angustiis impediti, neque veterem instaurare, neque novam in urbe, cum maximè cuperent, condere potuerunt. Sed eorum piis optatis ac votis divina bonitas nunc demum respondit, cum templum Christiana munificentia Matthæi Contarelli (cujus egregiis virtutibus, & singularibus in Societatem Jesu promeritis nulla par esse potest oratio) S. R. E. in tit. S. Stephani in Cœlio monte presbyteri Cardinalis, ad usum Collegii Societatis Jesu, optimo & commodissimo urbis loco ædificatum S. Symphorosæ nomine sibi voluit dedicari. Quocirca eorum venerandæ reliquiæ, quas diximus, lignea effigie inaurata inclusæ sunt: capilli quidem & velum in cavo capite, ossa verò in pectore vitreis, pellucentia. In altera item effigie cranium S. Getulii eodem modo continetur. *Et post paucula, quæ addit de aliorum Sanctorum reliquiis, ita pergit; solennem pompæ apparatum describens:* E

quo summâ cum pompâ

35 Hæc omnia XVI Kal. Augusti, hoc est, pridie natalis S. Symphorosæ ac Filiorum; magna cum pompa, & celebri Tiburtis cleri populique concursu Tibur delatæ sunt..; & ingenti animorum lætitia, maximo plausu, piæ voluptatis sensu singulari, apparatu denique tanto exceptæ sunt, quantum tenues civium opes, & temporis angustiæ patiebantur. Deportatæ sunt humeris sacerdotum Societatis Jesu per vices oneri subeuntium. Obvium extra portam inferiorem usque ad B. Deiparæ Virginis ædem, villæ Mæcenatianæ subjectam (in ea enim ecclesia, quam Societas Jesu 45 jam adhuc annis possidet, substiterunt sacræ reliquiæ) supplex processit cum episcopo clerus, & omnium ordinum sacræ familiæ, laicorumque cum suis vexillis collegia & sodalitates. Tota urbe parietes, quà pompa ducebatur, aut peristromate, aut arborum erant ramis prætexti: tonticuli passim per canaliculos derivati: arcus seu fornices honoris causâ variis locis ad tempus exstructi, atque apto carmine inscripti, & picturâ ornati. F

ac plausu dictæ latæ sunt.

36 *Versiculos arcui primo ad episcopum sub imagine Sanctorum, alteri ad primarium templum S. Laurentii in foro Ulmi, tertio ad S. Valerii ædem, quarto ad ecclesiam S. Dominici, quinto ad forum trivii, ac denique supra januam novi*

AUCTORE J. P.

templi Societatis Jesu inscriptos, uti & hymnos Latinos in ipsa supplicatione decantatos exhibet Cardulus una cum epigrammatibus Latinis quindecim metro elegiaco illigatis. Nec tacet frequentissimum concursum populi ad templum, lucraturi, quod Sixtus V PP. indulserat, jubilæum, continuato postmodum alacritatis ac studii erga Sanctos indigetes ac patronos fervore & incremento. Nec fructu caruit singularis Tiburtinorum erga Sanctos veneratio: Testis est, *inquit Cardulus*, præter ceteros vitæ integritate, prudentia, & morum gravitate insignis sacrorum Antistes (*nomen non exprimit*) qui pro fratris sui filio parvulo ægroto, atque in vitæ discrimen adducto, hos Sanctos martyres cum nuper eo in templo supplex oraret, voti compos illico factus, incolumitatem puero impetravit.

Enumerantur loca alia reliquiis honorata.

37 *Reliquum est, ut iis quæ de Sanctorum nostrorum sacris lipsanis allata sunt, attexatur sequens coronis:* Eorumdem verò Martyrum corpora, *inquit Aringhus loco supra citato*, & Zotici ad hæc usque tempora Tiburtini cives se pretiosi instar thesauri possidere gloriantur. *Quo sensu id intelligi debeat, patet ex dictis; & ipse rectè addit*, id de aliqua dumtaxat sacrarum reliquiarum particula subintelligendum esse. *Ad hæc, ut Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ testatur, feruntur aliquot eorum reliquiæ asservari Ticini in æde parochiali S. Eusebii. Masinius in Bononia perlustrata pag.* 412 *dicit* S. Symphorosæ mart. *reliquias conservari in S. Petri. Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 41 *reliquiis S. Amati Duaci accenset* de SS. Nemesio, & Symphorosa matre ejus. *Cardulus pag.* 170 *agens de corde* S. Nemesii *percusso vel transfixo, tradit*, id . . ita transfixum hodieque (*anno* 1588, *quo historiam Martyrum nostrorum edidit*) post annos MCCCCLXV servari & cerni. *Oppidani S. Angeli in Pontano Firmanæ diœcesis in Italia vendicant sibi corpus S. Juliani (nostri, ut volunt, non alterius.) In epistola anno* 1701 *à nostro Josepho de Albertis de Sanctis oppidi prædicti, patriæ suæ, ab ipso huc directa, ac pluribus authenticis testimoniis modernis juridicè firmata, lego:* In ecclesia S. Augustini conservatur & publicæ venerationi exponitur corpus S. Juliani martyris, filii S. Symphorosæ martyris, secundi ex septem, quos terræ prius, & postea cælo peperit. *Utinam antiquioribus testimoniis nobis constaret de adjunctis, quibus illud corpus affirmatur hujus determinatè* Juliani *esse. Atque hæc quidem hactenus de* S. Symphorosa *ac septem Filiis Martyribus; quos Bartholomæus Piazza in Hemerologio sacro Romæ Christianæ & gentilis Italicè edito pag.* 55 *somniat fuisse è nobilissima familia Romana* de Cercali.

B

C

D

PASSIO

Ab auctore Anonymo conscripta,

Ex editis & collatis apud Theodoricum Ruinart inter Acta sincera & selecta, à pag. 23 *editionis VVetsteniana, cum aliis Mss. collata.*

S. Symphorosa, instantibus idolis ut sacrificaret, ab Adriano Imp. ad hoc excitatur:

CUm fabricasset Hadrianus palatium, & id dedicare vellet ritu illo nefario, cœpissetque sacrificiis idolorum ac dæmonum, qui in idolis habitant, flagitare responsa: responderunt & dixerunt: Symphorosa vidua cum septem Filiis suis laniat nos quotidie, invocando Deum suum. Ita itaque si cum Filiis suis sacrificaverit, promittimus nos omnia præstare, quæ petitis. Tunc Hadrianus jussit eam teneri cum Filiis, & blandis eos sermonibus hortabatur, ut ad sacrificandum idolis consentirent. E

quem illa rejicit exemplo S. Getulii mariti sui a

2 Cui beata Symphorosa dixit: Vir meus Getulius cum fratre suo Amatio *a*, tribuni tui cum essent, pro Christi nomine passi sunt diversa supplicia, ne idolis consentirent ad immolandum, & quasi boni athletæ dæmones tuos moriendo vicerunt. Elegerunt enim magis decollari, quam vinci; passi mortem, quæ pro nomine Christi suscepta, inter homines quidem ignominiam eis peperit temporalem, inter angelos verò decus & gloriam sempiternam; inter quos nunc gradientes, & tropæa passionum suarum dantes *b*, cum æterno Rege vitâ æternâ fruuntur in cælis. *b*

& frustra minis territat;

3 Hadrianus imperator dixit ad S. Symphorosam: Aut cum Filiis tuis sacrifica diis omnipotentibus, aut te ipsam cum Filiis tuis sacrificari faciam. Beata Symphorosa respondit *c*: Et unde mihi tantum boni, ut ego merear cum Filiis meis offerri hostia Deo? Hadrianus imperator dixit: Ego te diis meis sacrificari faciam. Beata Symphorosa respondit: Dii tui me in sacrificum accipere non possunt; sed si pro nomine Christi, Dei mei, incensa fuero, illos dæmones tuos magis exuro. Hadrianus imperator dixit: Elige tibi unum ex duobus; aut sacrifica diis meis; aut malo interitu finieris. F *c*

martyrio coronatur, & à fratre sepelitur.

4 Beata Symphorosa respondit: Tu existimas, quod possit animus meus aliquo terrore *d* mutari? Cum ego desiderem cum viro meo Getulio, quem pro nomine Christi interfecisti, requiescere. Tunc Hadrianus imperator jussit eam duci ad fanum Herculis, & ibi primò alapis *e* cædi, & post hæc capillis suspendi. Sed cum nulla ratione nulloque timore posset eam à bono proposito *f* revocare; jussit eam alligato ad collum ingenti saxo in flumen *g* præcipitari: cujus corpus colligens frater ejus Eugenius, principalis *h* curiæ Tiburtinæ, in suburbana *i* ejusdem civitatis sepelivit. *d* *e* *f* *g* *h* *i*

5 Alia

A

Matrem sequuntur septem Filii diversis supplitiis interempti:

7 Alia vero die jussit Hadrianus imperator simul omnes septem Filios ejus sibi præsentari : quos cum ad sacrificandum idolis provocaret, & nullo pacto eos videret suis minis atque terroribus consentire ; jussit circa Herculis templum septem stipites figi, & ibi eos ad trochleas *k* extendi : & primum Crescentem *l* præcepit in gutture transfigi : secundum Julianum in pectore pungi *m* ; tertium Nemesium in corde percuti *n*, quartum Primitivum in umbilico vulnerari *o* ; quintum Justinum aversum per dorsum perforari gladio *p* ; sextum Stracteum *q* in latere vulnerari *r* ; septimum verò Eugenium à summo usque deorsum findi *s*.

k
l
m
n
o
p *q*
r
s

quorum corpora honestè sepelinntur.

6 Altera verò die veniens Hadrianus imperator ad fanum Herculis, jussit corpora eorum simul auferri, & projici in foveam altam, & imposuerunt pontifices nomen loco illi, Ad septem Biothanatos *t*. Post hæc quievit persecutio anno uno, & mensibus sex *u*. In quo spatio omnium Martyrum honorata sunt sancta corpora, & constructis tumulis condita cum omni diligentia : quorum nomina descripta sunt in libro vitæ. Natalis vero sanctorum Martyrum Christi beatæ Symphorosæ, & septem Filiorum ejus, Crescentis, Juliani, Nemesii, Primitivi *x*, Justini, Stractei & Eugenii celebratur sub die xv Kalendas Augusti. Eorum corpora requiescunt in Via Tiburtina milliario ab urbe octavo *, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

t
u

B

x

* *al.* nono

ANNOTATA.

a *Al.* Amantius.

b *Cod. Colbertinus apud Ruinartium* tropæa passionum suarum laudantes.

c *Responsio hæc & sequens interrogatio non est in Colbert. & Mombr.*

d *Surius malè* tenore. *Mombritius cum utroque manuscripto Trevirensi* quod possis animum meum aliquo terrore mutare.

e *Beda à Floro auctus, Ado, Usuardus cum Martyrologio Romano* palmis : *utrumque Ms. Trevirense non rectè* lapidibus. *Gardulus pag.* 165 *notat, colaphis, alapa ac palmis cædi non semper esse synonyma.*

EX EDIT. RUIN.

f *Deest* à bono proposito *in utroque Ms. Trev.*

g *Anienem intellige, vulgo, Teverone, qui Tibur alluit.*

h Principales *sunt decuriarum primi, à quibus distributionum omnium forma procedit, uti observat Cardulus, plura congerens pag.* 168.

i *Surius, Cardulus & utrumque Ms. Trev.* suburbano.

k *De hoc instrumento, ac de etymo vocis Cardulus à pag.* 169, *& Gallonius de Cruciatibus Martyrum cap.* 2.

l Crescens *Bedæ, Adoni, Usuardo : at in Breviario Romano* Crescentius, *ut diximus. Petrus de Natalibus scribit* Crescentium *&* Crescentem. *Monet Cardulus in his duobus nominibus sæpe variare auctores.*

m *Brev. Rom.* Juliano pectus confoditur. *Ado brevius :* Crescentem in gutture transfigi ; Julianum in pectore ; Nemesium in corde ; Primitivum in umbilico.

E

n *Brev. Rom.* Nemesio cor transverberatur.

o *Brev. Rom.* Primitivo trajicitur umbilicus.

p *Ita etiam Cardulus, & utrumque Ms. Trev. Ado autem :* Justinum per membra distentum scindi per singulos corporis nodos, atque juncturas. *Consonat Beda. Brevissime Brev. Rom.* Justinus membratim secatur.

q *Beda, Ado, Usuardus, Brev. Rom., Petrus de Natal., Mss. Trevirensia, Cardulus legunt* Stacteum. *Codex Colbert. apud Ruinart.* Extracteum ; *Surius* Starteum.

r *Ado :* lanceis innumerabilibus *(de Natal.* lanceis multis) *Cardulus* in latere vulnerari, *omisso* gladio. *Brev. Rom.* Stacteus telis configitur.

s *Consonat Cardulus. Beda verò cum Adone :* Eugenium findi *(de Natal.* scindi) à pectore usque ad inferiores partes. *Brev. Rom.* Eugenius à pectore in duas partes dividitur.

t *De loco hoc, ejusque etymo Comm. prav.*

u *An* post hæc *sumi debeat cum magna latitudine temporis, vide Commentarium. In utroque Trev. hîc est digressio* post septem verò dies, *de qua in Comm. prævio num.* 24.

x Primitivus *hîc mendosè omissus apud Surium, & in prima editione Ruinartii.*

F

C

DE S. GUDDENE MARTYRE

CARTHAGINE IN AFRICA.

Ex Martyrologiis.

I. B. S.

ANNO CCIII.

In Africa certissime passa,

Illustris hujus Martyris, quæ & Gundene, Gudene *&* Gugdene *appellatur, Actu olim aliqua exstitisse, ex quibus Ado elogium suum decerpserit, plane verosimile existimavimus in nostris ad Usuardi Martyrologium Observationibus hoc die ; ubi ea ferme omnia exposita sunt, quæ de ipsa ejusque cultu referri possunt, ut frustra sit Martyrologiorum seriem hîc recensere. Abesse omnino ab Hieronymianis in confesso est ; neque* Gaudentium *in S. Augustini sermone* 294 *Guddenti aut Gudenti substituendum nunc magis censemus ; credimusque adeo de nostra* S. Guddene *istic egisse Hipponensem Episcopum. Consulum nomina apud Adonem male efformata* Plutiano & Zeta, *notavit pridem Rosweydus ; appositè corrigens,* Plautiano & Geta, *quorum consulatus incidit in annum Christi, non* 205, *ut Baronio visum est, sed* 203, *ut est apud Chronologos, Ecclesiam persequente Severo. Breve Actorum fragmentum, quod in Adone supereſt,* Virginis *titulum addit, de quo quod statuam non habeo, sic legit Viennensis Martyrologus :* Apud Carthaginem, natalis S. Guddenes virginis, quæ Plutiano & Zeta consulibus, jussu Rufini proconsulis, quater diversis temporibus equulei extensione vexata, & ungularum horren-

AUCTORE J. B. S.

horrenda laceratione cruciata, carceris etiam ſqualore diutiſſime afflicta, noviſſimè gladio cæſa eſt.

In Hiſpaniam trahitur à fabulatoribus,

2 *Atque hæc tam ſincera, recta & vera ſunt, ut neminem unum ſcriptorem ſenſatum invenire ſit, qui de Sanctæ hujus martyrii palæſtra dubitaverit, antequam orbi natum eſſet pſeudodextrum Chronicon, ex quo ejuſque commentatore Bivario ſomnia ſua potiſſimum deprompſit Tamayus, Carthaginenſes Africanos ad Hiſpanicam ſuam Spartariam, obtorto quantumvis collo pertrahere ſolitus, quemadmodum toties dicendum fuit. En ejus hoc die annuntiationem:* Carthagine Spartaria, S. Gudenis virginis & martyris, quæ ob Chriſti ſponſi fidem, à Ruffino præſide comprehenſa, & quater in equulei machina dilaniata & extenſa, ungulis ferreis lacerata, poſtmodumque carcerali cuſtodia diutiſſimè afflicta, tamdiu ſeceſſit, quouſque mucrone jugulata, ad gloriam repromiſſionis Martyr invicta pervenit. *Quid per* ſeceſſum *velit Tamayus, non quæram diutius: ceterum teſtes huc varios, dextrina fuligine plurimum reſperſos, con-*

B *gerit, quos more ſuo ridet clariſſimus Nicolaus Antonius in citatis aliàs manuſcriptis, unde huc ſpectantia Matriti deſcripſit ſocius noſter Cuperus, digna ſane quæ eruditorum oculis exponantur. Laudatis primum Martyrologiis de* S. Guddene *agentibus, ſic populares ſuos nimium credulos aggreditur.*

quos egregiè refutat

3 Hiſpanis, *inquit*, dumtaxat perſuaſum fuit quibuſdam, ut Dextro credentes mercem alienam uſurparent. Sed Dexter cum nihil ſit, videamus an alio aliquo fundamento nitantur. Acta hujus ſanctæ Martyris, olim exſtantia, anno quo fuere conſules Geta & Plautianus .... ſub Rufino proconſule mactatam referebant; unde Martyrologi profecerunt. Atqui (Bivarius ait) Q. Rufinum Galerium his diebus citeriori Hiſpaniæ, cujus Carthago nova urbs eſt, præfuiſſe, Ambroſius Morales, tametſi alio intentus, ſcribit lib. 9 hiſtoriæ cap. 35. Juviſſet quidem certo modo deſperatam cauſam hæc Rufini præſidis mentio per hæc tempora in citeriori Hiſpania ſeu Tarraconenſi: ſed Bivarii imputatio toto cælo diſtat ab eo quod in capite iſto Moralis patet cunctis legendum;

C ut vel hinc diſcas nemini, quantumvis docto, & probo viro acquieſcere, quandoquidem oculis ipſe tuis rem poſſis credere. Mo- D rales in referendis Hadriani imperatoris rebus cap. illo 35 inſcriptiones quaſdam repræſentavit, quæ in Hiſpania exſtant. In his quædam eſt Q. Cecilii Rufini, Sagunto oriundi, cui, quod legatione gratuita apud Hadrianum functus eſſet, provincia Hiſpana citerior titulum hunc ſub ſtatua forſan dedicavit; ecce illum

Q. CECILIO GALERIÆ RUFINO, Q. CECILII VALERIANI FILIO SAGUNTINO, OB LEGATIONEM QUA GRATUITA APUD MAXIMUM PRINCIPEM ADRIANUM AUG. ROMÆ FUNCT. EST P. H. C.

4 Nil ultra doctus ille vir, quam vulga- *Nicolaus*
ri lingua inſcriptionem reddere. Quid hæc *Antonius.*
autem cum Hiſpaniæ citerioris præſide? Niſi neſcierit Bivarius (quod vix credo) legatio Romæ obita provinciæ nomine, quodnam munus eſſet. Quid inſuper Hadriani ævum cum Severi ætate? Inter quos principes quinquaginta & plures anni interceſſerunt. Deinde ut, Bivario jam dimiſſo, rem E
ipſam diſcutiamus, lectum mihi nuſquam de provincia Hiſpania citeriore per proconſulem adminiſtrata. Bæticæ proconſulis mentio in antiquis lapidibus non infrequens, uti & Tarraconenſis, ſive citerioris Hiſpaniæ, quod nunc quærimus, præſidis. Notitia utriuſque imperii in promptu eſt, & quæ ad eum publicum imperii librum Guido notavit Pancirola, quem non tranſcribo. E contrario Carthaginis ſeu verius Africæ propriæ, cujus Carthago fuit princeps urbs, proconſulare imperium quis ignorat? Potuit quidem Rufinus, ſub quo Gudenes paſſa, cum Rufiniano idem eſſe, ſeu C. Cæſonio Macro Rufiniano, quem ex quodam lapide ſcimus provinciæ Africæ fuiſſe proconſulem, eumdemque imp. Alexandri Severi, qui Septimio, ſub quo Gudenes paſſa, poſt duodecim annos ſucceſſit, comitem. Hic etiam fuit conſul cum Acilio Fauſtino anno CCXII, quo ſuperſtes erat Septimius Severus, ut mirum non ſit, proconſulatum Africæ ante annos ſeptem geſſiſſe. Sed hæc ex conjectura tantum, ne non liceat nobis aliquando argutari, qui tam frivolas, nec ſemel vero contrarias adverſariorum conjecturas paſſim ſuſ- F
tinemus. *Hæc Antonius, ut ſuos ſapere doceat.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS DOROSTORENSIBUS

SECUNDA, DONATA, BASSO, MAXIMO, PAULO, ITEM MARINO ET JUSTO.

I. B. S.

Ex Hieronymianis.

XVIII JUL.

On ſemel à nobis alibi obſervatum eſt, Doroſtorum, inferioris Myſiæ ſeu Mœſiæ olim urbem epiſcopalem, nunc Bulgariæ pagum, de quo latius infra, plurimorum Martyrum feracem fuiſſe, quod & hoc die notant Hieronymiana exemplaria omnia, vetuſtiſſimo Epternacenſi eorumdem manipulum in prima latercuſi ſui acie collocante. In omnibus codicibus ſex ferme numero ſunt duce Æmiliano, *de quo pridem in Obſervationibus ad Uſuardum locuti ſumus, quique ſeorſim, ut ceteris in ſacris Faſtis notior, ſuo loco celebratur. Hic reliquos referimus ordine quo eos expreſſit jam dictum Epternacenſe, cum quo in nominibus conveniunt codices alii, eo ſolo interveniente diſcrimine, quod Corbeienſis ſocios duos ſuperaddat* Marinum & Juſtum, *quos pratereundos non cenſuimus.* Boſſi *pro* Baſſi *vix obſervari meretur. In codicibus contractis pauciora de more nomina, vel nulla ſunt. Rhinovien-*

ſe

A *se de ipsis tacet, Richenovienſe quatuor numerat, codex Regina Sueciæ item quatuor cum duobus anonymis; aſt ex iis, utpote ſtudioſè contractis aut mutilatis, nihil magnopere lucis ſperandum.* D

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRICANIS

AQUILINO, SPERATO, CIVINO, FELICE, CRESTINO, LUTATO, NAZARIO, VETUSA, GENEROSA, JANUARIO; ITEM JANUARIO, TITIANO ET NESSA.

Ex Hieronymianis.

J.B.S

XVIII JUL. *Redecim hîc Africanos athletas numero cum vetuſtiſſimo Epternacenſi, quamquam in Lucenſibus, omiſſo* Felice, *ſolum undecim, in Corbeienſi duodecim computentur, nominibus hinc inde variè inflexis.* Calvinum *pro* Civino *legit Epternacenſe*; Creſcentiani *pro* Creſtini *Corbeienſe, ubi &* Lactati *pro* Lutati. Januariæ *eſt in Lucenſibus, ſed cetera* Januarii *legunt, quem geminat Epternacenſe, interpoſita particula* item, *quæ & in Corbeienſi exprimitur, tametſi nomen non repetatur. Sitne poſtremum nomen* Heſia, Heſſa *an* Neſſa *incertum eſt. Recte hîc obſervat Florentinius, in hodierna hac Africana ſerie, nonnullorum martyrum nomina cum his convenire, quæ præcedenti die celebrantur, ſive Scillitani ſint, ſive Carthaginenſes, atque adeo* de repetita eorumdem veneratione ſuſpicionem movere. *Id etiam notatum oportuit in codicum Lucenſium laterculo dici præterita, ubi* in Aſia *iidem ferme referuntur, quos nos proxime Doroſtoro vindicavimus. Jam ſæpe faſſi ſumus & porro fatebimur, amanuenſium imperitia laterculos nonnumquam commixtos, aut inepte diſtinctos & tranſpoſitos fuiſſe. Ceterum in ea incertitudine, malumus repetitione quam omiſſione peccare.* B R

DE S. FALTEO VEL FALVEO EPISCOPO ET FORTE JOCUNDO MARTYRIBUS.

Ex Hieronymianis.

J.B.S.

XVIII JUL. *Uem hîc annuntiamus* Falteum, Falveum, Falbeum *ſeu* Falbæum *epiſcopum, is in vetuſtiſſimo Epternacenſi præteritus eſt; verum in aliis omnibus etiam nonnullis minoribus ſeu contractis tam conſtanter ſignatur, ut prætermitti non potuerit. In Lucenſibus & Corbeienſi ſic Africanis martyribus ſubjungitur, aciſi ad eorum claſſem ſpectaret; at vero in codicibus minoribus Richenovienſi, Auguſtano & Labbeano tam diſerte apponitur particula* alibi, *ut dubium non videatur quin alio referendus ſit. Quo? Equidem non divinarim, nec qua potiſſimum ratione exprimendum ſit nomen, quod in Richenovienſi eſt* Fabei, *in aliis diverſimode ſcribitur, ut jam notavimus. Ex Corbeienſi codice ſocium adjunximus* Jocundum, *addito utrique titulo* martyris, *quem ipſis convenire, ante nos cenſuit Florentinius.*

DE S. MATERNO EPISCOPO

C F

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.C.

Sancti cultus, chronotaxis, Acta, & gloria poſthuma.

INITIO SEC. IV. *Ediolanum notiſſima Inſubriæ urbs, & fœcunda Sanctorum altrix, de qua jam ſæpius nobis agendum fuit, hac die* S. Materni, *ſui olim antiſtitis, feſtivitatem celebrat. Præterquam quod ab immemorabili*

Probatur cultus ex Miſſali, *tempore cultus ejus viguerit, ſanctitatem iſtius præſulis teſtatur Miſſale Mediolanenſe juxta inſtitutionem S. Ambroſii anno* 1522 *impreſſum, in quo leguntur ſequentes orationes.* SUPER POPULUM. Miſericordiam tuam Domine nobis, quæſumus, interveniente beato confeſſore tuo Materno atque pontifice, clementer impende, & nobis peccatoribus ipſius propitiare ſuffragiis. Per *&c.* SUPER SINDONEM. Beati confeſſoris tui Materni atque pontificis fac nos Domine miranda præconia confiteri, ut ejus adjuti præſidiis, majeſtati tuæ jugiter mereamur eſſe devoti. Per *&c.* SUPER OBLATA. Adſit nobis, Domine quæſumus, ſancta precatio beati pontificis tui Materni, quæ nos à terrenis affectibus inceſſanter expediat, & cæleſtia deſiderare perficiat. Per Dominum *&c.* PRÆFATIO. Æterne Deus, ſuppliciter exorantes, ut dum beati Materni confeſſoris tui merita veneramur, auxilium nobis tuæ pro-

AUCTORE G. C. propitiationis acquisisse gloriemur : nec desperamus de veniæ largitate, quam per eos, qui tibi placuerunt, suppliciter exposcimus. Per Christum &c. POSTCOMMUNIO. Beati confessoris tui Materni, quæsumus Domine, à malis omnibus glorioſa nos semper merita tueantur, in cujus solennitate percepimus tua sancta lætantes. Per &c.

Breviario antiquo, 2 *Breviarium Mediolanensis ecclesiæ, anno* 1539 *typis excusum, præter varias de* S. Materno *orationes, habet tres proprias Lectiones, quibus præcipua sancti Præsulis gesta sic breviter comprehendit.* LECTIO I. Hic cessante Decii persecutione, cum Gallus imperator aliquanto mitius erga Christianos ageret, ad modicum respirans ecclesia in Philippea basilica ex primicerio lectorum divino nutu per clerum & populum eligitur & consecratur : non enim tunc aderat de sacerdotibus huic honori congruus, multoque minus de clericis. LECTIO II. Fuit autem Vir iste Dei servus adeo mitissimus, ut ipsi etiam persecutionis auctores eum venerarentur. Hic suis temporibus Maliodorum summæ sanctitatis levitam Tretonensi ecclesiæ consecravit episcopum, quæ diu vacaverat. LECTIO III. Fuit autem temporibus Galli, Valeriani, Galieni, Claudii, Aureliani, Probi, Cari, Diocletiani & Maximiani. Sed cum duodecim annis Mediolanensem rexisset ecclesiam, imperante Maximiano in sanctis operibus quievit in pace confessor ; sepultus ad sanctum Naborem. *Non video, quomodo hæ Lectiones satis inter se cohæreant : si enim tempore Galli imperatoris* S. Maternus *ex primicerio factus sit episcopus Mediolanensis, ut Lectione prima innuitur, atque juxta Lectionem tertiam obierit* imperante Maximiano, *quomodo tantum duodecim episcopatûs anni numerantur, cum inter Galli & Maximiani imperium facile triginta anni effluxerint. Sed de episcopatûs epocha ac duratione mox pluribus agemus.*

ac recentiori Mediolanensi, 3 *Alterum ejusdem ecclesiæ Breviarium anno* 1635 *Mediolani editum pro tribus lectionibus unam exhibet, gestorum narratione mutata hoc modo :* Maternus Mediolani episcopus, Maximiano imperatore, pro fide Christi proque ecclesia sibi commissa aliquando catenis vinctus, interdum in carcerem detrusus, sæpe verberibus acerbissime cæsus, firmo animi robore cælestique constantia in perferendis cruciatibus communitus, tum in populi sibi concrediti perturbatione, ab impiis tyrannis excitata, magnis laborum contentionibus ad eum confirmandum perfunctus est magna cum significatione divinæ pietatis suæ : qua incensus beatos martyres Carpophorum & Fidelem ad urbem Novocomum misit, ubi pro gloria Christi dimicarent. Sanctum præterea Victorem, qui Mediolani strenue martyrium obierat, manibus suis sepelivit. Meliodorum Dertonæ episcopum consecravit. Denique ipse præclaris ac multis fidei confessionibus nobilitatus, ecclesia Mediolanensi duodecim annis sancte administrata, quievit in Domino ; cujus corpus pie reconditum est in basilica sancti Naboris. *De sepultura S. Victoris martyris per* Maternum *curata, fit mentio in Actis ejusdem martyris ab Henschenio nostro illustratis tomo* II *Maii pag.* 290. *Ceterum adverte, hac posteriori lectione quædam narrari, quæ in tribus lectionibus antiquioribus & in prolixioribus* S. Materni *Actis non exprimuntur.*

4 *Hagiologi passim in suis Martyrologiis cultum hujus Sancti episcopi confirmant. Hac die illum celebrant Auctaria Usuardina Greveni & Molani, qui posterior ita legit :* Mediolano, sancti Materni episcopi & confessoris. *Eadem verba habet Beda Plantinianus. Bellinus, omissa urbe Mediolanensi (eam etiam prætermisit Grevenus) illum sic annuntiat :* Ipso die, sancti Materni episcopi & confessoris. *Galesinius pluribus verbis eumdem suo Martyrologio ita inserit :* Mediolani, sancti Materni episcopi & confessoris. Hic, Maximiano imperatore, pro fide Christi, proque ecclesia sibi commissa aliquando catenis vinctus, interdum in carcerem detrusus, sæpe verberibus acerbissime cæsus, firmo animi robore, cælestique constantia in perferendis cruciatibus communitus, tum in populi sibi concrediti perturbatione, ab impiis tyrannis excitata, magnis laborum contentionibus ad eum confirmandum perfunctus est. Beatus (*fortasse voluit dicere* beatos) autem martyres Carpophorum & Fidelem, Novocomum misit, ubi pro gloria Christi dimicarent : sanctum præterea Victorem Mediolani manibus suis sepelivit. Ipse denique præclaris ac multis fidei confessionibus illustris obdormivit in Domino. *Ferrarius & Canisius noster scribunt similia, quæ vel ex Actis vel ex propriis lectionibus desumpta sunt. Quare, prætermissis horum aliorumque recentiorum elogiis, tantum subjungo hodiernam Martyrologii Romani annuntiationem, quæ his verbis continetur :* Mediolani, sancti Materni episcopi, qui sub Maximiano imperatore pro fide Christi, & pro ecclesia sibi commissa in carcerem detrusus, & sæpe verberibus cæsus, tandem multis confessionibus clarus obdormivit in Domino. *Atque hæc ad cultum probandum mihi sufficere videntur. Nunc ad alia discutienda progrediamur.*

D

& ex Martyrologiis.

E

Nil constat de Sancti patria & consanguineis. 5 *Antiquior Actorum scriptor de* S. Materni *parentibus, patria, consanguineis, rebusque ante episcopatum gestis nullam facit mentionem. Unde miror, quod Placidus Puccinellus in Zodiaco Mediolanensis ecclesiæ parte* 2, *pag.* 131 *ejus pueritiam vivis adeo coloribus depingat, & virtutes in tenera illius ætate elucentes tot phrasibus Italicis exornet. Sed, ni fallor, hæc rhetorica narrationis ornamenta ex Puccinelli pia meditatione prodierunt, qui, ne daret Vitam acephalam, narravit ea, quæ à Sancto puero fieri potuerunt, quamvis ignoraret, an revera facta fuissent. Franciscus Besozzus, Joannes de Deis, Carolus à Basilica S. Petri Novariensis episcopus, aliique scriptores Itali asserunt,* S. Maternum *Mediolani natum fuisse. Etsi hæc assertio non sit improbabilis, quia ante susceptam episcopalem dignitatem fuit primicerius Mediolanensis ecclesiæ, tamen illam ex vetustis monumentis probari cuperem. Non desunt etiam, qui nobis sine ullo veterum auctorum testimonio,* S. Materni *fratrem assignant. Præter Sammarthanos in catalogo archiepiscoporum Remensium tomo* I *Galliæ Christianæ pag.* 476, *id facit Georgius Colvenerius in eorumdem archiepiscoporum catalogo, quem Historiæ Remensis ecclesiæ, à Flodoardo scriptæ, & à se notis elucidatæ, subjunxit. Ibi autem ita loquitur :* Sanctus Maternianus Materni IX archiepiscopi Mediolanensis frater uterinus, jam senex ordinatur archiepiscopus à S. Julio Papa anno CCCLI. Sedit annos IX. Obiit VII Julii CCCLIX. *Hanc germanitatem, toti antiquitati ignotam, jure rejecit Pape-*

F

A *Papebrochius in Commentario prævio ad Vitam* S. *Materniani tom.* I *Aprilis pag.* 758. *Eadem abunde refutabitur ex iis, quæ jam de Sancti noſtri epocha dicemus.*

In controverſia de epiſcopalis ſucceſſionis ordine,

6 *Circa tempus & ordinem, quo* S. Maternus *Mediolanenſem cathedram aſcenderit, maxime diſcrepant auctores, ut videre licet in Exegeſi Papebrochiana de epiſcopis Mediolanenſibus, quæ tomo* VII *Maii præfigitur. Carolus epiſcopus Novarienſis, proxime citatus, in Hiſtoria eccleſiæ Mediolanenſis pag.* 44 *cauſam hujus diverſæ chronotaxeos indicat his verbis:* A Mona ad Dionyſium vel potius ad Ambroſium video ſatis perturbatam apud noſtros hiſtoriæ rationem: alii enim epiſcopos ſilentio prætereunt, alii adjiciunt falſos; neque in eorum ordine conſtituendo conveniunt. *Deinde* S. Maternum, *cujus Acta ibidem elucidare nititur, inter Monam & Euſtorgium collocat. An autem S. Euſtorgius fuerit immediatus* S. Materni *ſucceſſor, diſcuti poterit* XVIII *Septembris, quo die S. Euſtorgius, iſtius nominis primus, ſolenni veneratione colitur. Nobis ſaltem contra quoſdam hiſtoriographos Mediolanenſes probabilius videtur, quod* S. Maternus *Miroclem in epiſcopatu præceſſerit, uti fuſe & ſolide probat Joſephus Ripamontius Decade* I *Hiſtoriarum Mediolanenſis eccleſiæ lib.* 2 *à pag.* 91, *ac Papebrochius noſter in Exegeſi præliminari mox citata pag.* LIX. *Huic ſententiæ noſtræ ſuffragantur Acta poſt hunc Commentarium prævium danda, quæ num.* 3 *clare ſignificant,* Maternum *fuiſſe immediatum Monæ ſucceſſorem.*

B

duratione

7 *Neque minor eſt opinionum varietas circa Materniani epiſcopatûs durationem: aliqui enim auctores* LII, *alii* XXII, *alii denique tantum* XII *gubernationis annos ipſi tribuunt. Ripamontius in opere jam laudato lib.* 2, *pag.* 120 *de hac diverſa epiſcopalis regiminis chronotaxi ita loquitur:* Quamdiu autem ille (*nempe* S. Maternus) vixit in ſuo munere, haud equidem auſim exacto affirmare numero, propter variam in hoc genere memoriam, & quia veteres magno ad id conatu nihil tamen extricavere: numerant illi quidem annos, & definiunt auctoritate ſua; ſed facile poterunt confutari ratione temporum & rerum argumentis, ſi cuipiam vacet. *Non ſatis liquet, quinam ſint illi, quos Ripamontius hic appellat* veteres; *ſed ſive intelligat veteres epiſcoporum catalogos, qui tantum* XII *ſpiritualis regiminis annos* S. Materno *adſcribunt, ſive deſignare velit veteres rerum Mediolanenſium ſcriptores, quorum in hac re auctoritatem atque ætatem ignoramus; ſaltem Acta, quæ Papebrochius noſter ſeculo* VI *ſcripta fuiſſe opinatur,* S. Maternum *in epiſcopali ſede collocant, quando* fervor adhuc ſuccenſæ per Decium perſecutionis necdum fuerat exſtinctus. *Unde miror, ipſum, poſtquam in Exegeſi paginâ proxime citatâ illi* LII *annos aſſignaſſet, pagina ſequenti tantum* XXII *ipſi tribuere; cum nuſquam in Actis legatur, quod ſedes tamdiu vacaverit. Itaque expenſo toto Actorum contextu, videtur Mediolanenſem cathedram adiiſſe tempore Galli imperatoris, puta anno* 252, *eamdemque tenuiſſe uſque ad graviſſimam perſecutionem, quam Diocletianus & Maximianus anno* 303 *contra Chriſtianos moverunt. Ex his facile fieri poteſt computus* LII *annorum, quibus* S. Maternus *Mediolanenſem eccleſiam rexerit. Quod autem ad antiquum Mediolanenſium epiſcoporum catalogum attinet, in quo ei* XII *epiſcopatûs anni aſſignantur; quid ſi imperitus amanuenſis vel ipſe auctor per unius litteræ mutationem* XII *pro* LII *ſcripſerit? Quidquid ſit, nos Acta noſtra ſequimur, donec quis ſolidiora & antiquiora contra opinionem noſtram argumenta attulerit.*

C

AUCTORE G. C.

ac mortis tempore probabiliorem ſententiam proponimus,

8 *Non convenit etiam inter ſcriptores, quo anno ſanctus Præſul obierit. Papebrochius noſter in Exegeſi jam memorata mortem illius anno* 303 *conſignat; Ughellus vero tomo* 4 *Italiæ ſacræ col.* 59 *eamdem uſque ad annum* 307 *differt. Alii alios mortis annos pro ſuo arbitrio determinarunt, ut videre eſt apud Puccinellum in Zodiaco Mediolanenſis eccleſiæ parte* 2, *pag.* 139. *Tametſi non omnino conſtet, quiſnam ex his annis ſit eligendus, tamen nobis* S. Maternus *probabilius mortuus fuiſſe videtur ante annum* 305, *quo Maximianus ſe imperio abdicavit, cum in fine Actorum ejus hæc legamus:* Depoſitus eſt idem Chriſti confeſſor ſub Maximiano imperatore. *Sed cum Maximianus poſtea imperium vi reſumpſerit, hæc epocha plane certa non eſt. At ſaltem manifeſte errarunt, qui* S. Materni *obitum diſtulerunt ultra annum* 313, *quo habitum eſt Romæ concilium, cui* Merocles à Mediolano, *ſucceſſor* S. Materni *interfuit, ut legere eſt apud Labbeum noſtrum tomo* 1 *Conciliorum col.* 1403. *Quidam aſſerunt, neſcio quo fundamento, quod Sanctus noſter ante mortem in exilium pulſus fuerit; de qua re ſic ſcribit Ripamontius lib.* 2, *pag.* 119: Non deſunt, qui in exilio mortuum ſcribant, cum Cæſar eum ablegaſſet, atque adeo ſtulto faſtu ac barbarica licentia, rem non ſui juris ausus, paſtoralem ei dignitatem abrogaſſet. Id magis quia non abhorret à vero, quam quod apud certiſſimos auctores repererim, eſſe addendum putavi.

D E

ex qua conjectura Baronii corrigitur.

9 *Ex iis, quæ de* S. Materni *chronotaxi hactenus diximus, corruit conjectura Baronii, qui in Annalibus eccleſiaſticis anno Chriſti* 337 *num.* 74 *ſuſpicatur,* S. Maternum *Mediolanenſem epiſcopum eumdem eſſe cum Julio Firmico Materno, qui plus quam triginta annis poſt Sancti noſtri mortem compoſuit librum* de myſteriis & erroribus profanarum religionum ad Conſtantinum (*ſeu potius Conſtantium*) & Conſtantem Auguſtos. *Unde Labbeus noſter in opere de Scriptoribus eccleſiaſticis tomo* 1, *pag.* 661 *ita ſcribit:* Refellenda quoque eſt eorum ſententia, qui ex Baronii ad annum CCCXXXVII, quem pro more ſequitur Binius, conjectura cenſuerunt, eumdem fuiſſe ſeniorem, quem vocant, Julium, profanæ ſuperſtitionis aureolo ſuo XXX capitum libello debellatorem, cum Julio epiſcopo Mediolanenſi, quem interfuiſſe volunt concilio Romano ſub Julio I Papa, & in Romano Martyrologio ad diem XVIII Julii Maternus appellatur, ſanctitatis & eruditionis laude clarus. *Pagius in Critica hiſtorico-chronologica ad annum Chriſti* 337 *num.* 10, *de ſynodo, quam Baronius pro ſua ſuſpicione allegat, ita loquitur:* Synodus Romana ſub Julio Papa aliud non eſt quàm farrago quædam ab Iſidoro Mercatore collecta ex Tripartita aliiſque, & in formam concilii redacta; certè nulla ejus in libello ſynodico mentio. *De eadem ſynodo plura vide apud Tillemontium tomo* 7 *Comment. eccleſiaſt. in notis ad Julium Papam nota* 1, *pagg.* 772 *&* 703, *ubi etiam Baronii conjecturam refellit. Jam de Actorum noſtrorum auctoritate quædam ſuperſunt dicenda.*

F

S. Materni Acta,

10 *Mombritius tomo* 2 *de Vitis Sanctorum pag.* 144 *exhibet Acta* S. Materni *mutila, atque adeo perturbata, ut nemo diſtortam narrationis*

AUCTORE G. C. *connexionem intelligere, aut ullam rerum gestarum seriem distinguere valeat. Idcirco Henschenius noster, dum Sanctorum causâ Mediolani versabatur, Acta istius sancti Præsulis integra & bene digesta ex antiquo bibliotheca Ambrosianæ codice descripsit. Codex ille Papebrochio itineris socio primùm tantopere placuit, ut sub studiorum suorum primordiis putaverit, eum scriptum fuisse ab auctore, qui* S. Materni *temporibus proximus vixisset. Verum in Exegesi de episcopis Mediolanensibus pag.* LIX *more suo candide errorem suum fatetur, atque mentem mutavit, lectis his verbis, quæ in Vita hîc à nobis edenda, sic habentur num. 9:* Nunc ad reliqua ejus gesta vertatur articulus, quæ adeo sunt multis ignota, ut longi temporis alluvione omnium pene memoriæ abolita putentur. *Ex hac* longi temporis alluvione *vel potius* oblivione *satis patet, Actorum scriptorem* S. Materno *supparem non fuisse. Deinde tamen existimat Papebrochius, quod nobis certè non suaſit, ea seculo 6 scripta fuisse. Ceterum*

B *Actorum prologum, qui in Ms. Ambrosiano non invenitur, ex editione Mombritiana excerpemus, ac deinde ipsa Acta notis quibusdam illustrata dabimus, postquam de posthuma Sancti nostri gloria paululum præfati fuerimus.*

& gloria posthuma. 11 *Placidus Puccinellus in opere Italico, jam aliquoties citato, parte* 2, *pag.* 140 *dicit, infinita esse hujus sancti Pastoris miracula, quæ duxit prætermittenda, ne lectorem tædio afficeret. Utinam ad sancti Præsulis honorem nos hoc tædio, seu potius gaudio, affecisset! Etiamsi non dubitem, quin per* S. Materni *intercessionem plurima patrata fuerint miracula, tamen opinor, Puccinellum hac rhetorica præteritione usum esse, quia individuam horum notitiam non habebat; quod etiam satis colligitur ex Ripamontio, qui libro* 2, *pag.* 120 *de iisdem in genere ita loquitur:* Mansit vero diu, neque hodie penitus deleta est ex hominum mentibus illa de Materno fides, quasi vinctis & captivis pie ac religiose vocatus adsit; & dicuntur multi mortales præsenti ejus ope liberati, cum eam è vinculis imploraſſent. *Postea idem Puccinellus profert duplex monumentum, quod in domnio Novocomensi ad Sancti memoriam antiquitus constructum*

C *fuit. Primum est castellum quoddam à Longobardis ædificatum, quod* S. Materni *nomine appellatum fuit, & cujus ecclesia etiamnum perseverat & administratur. Alterum est monasterium, ejusdem Sancti nomine insignitum, in quo moniales Ordinis S. Benedicti per aliquot secula* S. Maternum *singulari veneratione coluerunt. Deinde narrat, quomodo PP. Franciscani, dum Mediolani fundamenta triclinii sui ponerent, corpus* S. Materni *in lignea capsa invenerint, illudque quotannis venerari soleant. Denique narrationem suam concludit celeberrimo Jubilæo, quod Callistus III anno* 1457 *occasione belli Turcici fidelibus concessit; in quo asserit, plus quam centum millia peregrinorum Mediolanum confluxisse, ut* S. Materni *auxilium contra Turcas implorarent. Atque hæc sunt præcipua, de quibus lectorem in hoc commentario præmonendum esse censui.*

D

ACTA

Ex Ms. Bibliothecæ Ambrosianæ collato cum editione Mombritii tom. 2 *fol.* 144.

PROLOGUS.

Describitur status Ecclesiæ, mortuo Decio.

IN illis diebus, succiso radicitus per divinam securim inutili frutice Decii *a*, qui ferina rabie ac viperino livore turgidus innumeras brevi tempore inenarrabilium pœnarum clades Christi cultoribus evomuerat; adeo ut exstinctis maxime pastoribus ecclesiarum dumtaxat præsulibus & magistris, dispersis quoque, secundum quod consequens fuerat, gregibus universis, heriles caulas se evacuasse E ac destituisse putans *, immensas pio defensori Christo Domino laudes fidelium ubique per orbem populus ore licet gemebundo profudit: & cum non modo quamlibet Europæ Hesperiæque *b* partem, sed totas b mundi plagas sævæ persecutionis turbo depopulari ad horam visus est, multis, ut fertur, diebus clericalis ordo & sacerdotalis cathedræ successio cessavit: verum, dempto malitiæ hujus incentore, cum Gallus Romani imperii dignitatem suscepisset (quamvis & ipse insanus, attamen paulo minus erga Christianos agens) cœpere mox credentium animi consurgere & recreari quodammodo, qui paulo ante per latebras occultati visi fuerant titubasse. Invisunt, si qui supererant, derelicta ovilia pastores, & dispersas metu luporum oviculas ad suas quique caulas reducunt *c*. c

* *lege* putaret.

ANNOTATA.

a *Eusebius lib.* 7 *Hist. eccles. cap.* 1 *ait, Decium cum liberis in bello interfectum esse. Non convenit inter historicos, ubi & à quibus occisus fuerit. Lactantius in opusculo de Mortibus Persecutorum num.* 4 *Decii eadem ita describit:* Profectus adversum Carpos, qui tum Daciam Mœsiamque occupaverant, statimque circumventus à barbaris, & cum magna exercitus parte deletus, nec sepultura quidem potuit honorari, sed exutus ac nudus, ut hostem Dei oportebat, pabulum feris ac volucribus jacuit. *Id autem juxta exactiores chronologos contigit anno Christi* 251.

b Hesperia *apud Græcos tantum regionem occidentalem sonat. Communiter ab illis hoc nomine appellantur Italia & Hispania, quæ respectu Græciæ occidentales sunt. Sed cum Hispania plerumque* Hesperia ultima *vocetur, suspicor, his Italiam intelligi. At quid hic* Europa & Hesperia?

c *Non satis certum est, an is prologus hisce Actis sit proprius, cum in eo nulla de* Materno *fiat mentio, & Mombritius multa perturbato ordine ediderit, ut de his Actis monui in Commentario prævio num.* 10. *Ut ut est, illum ex Mombritii fide hîc præmisi.*

CA-

A

CAPUT I.

S. Materni electio ad episcopatum, veneratio apud ipsos ethnicos, zelus & solicitudo pro grege suo.

Clerus & populus Mediolanensis, *a*

IN diebus illis Mediolanensis ecclesiæ clerus simul & populus, quotquot laniſtarum manus evaſerant, ad Philippeam *a* recollecti basilicam conveniunt, expurgantes idololatriarum spurcitias, quæ injectæ fuerant, & ad cælorum Dominum suppliciter exclamant, ut suæ misereatur de cetero hereditati, ejusque perditionem non ultra dissimulet. Præterea pastoris, jam dudum cum Christo sociati, diutinâ absentiâ viduatam plebem graviter suspirantes, quid facto opus esset, invicem scisciantur. Sacerdotum quidem nemo erat hujuscemodi honoris dignus, vel potius oneris capax latorem capacem dicens *b*; *b*
B quanto minus clericorum quorumvis inferioris gradus? Quem ergo eligendum, quem sibi præponendum, cui suas preces suaque vota committenda censerent, diligenti trutina perpensantes, diem inpasti noctesque per- *c*
vigiles comitantur *c*. Tandem uni ex consacerdotibus, quem longæva senectus & meritorum gratia insignibat, per extasin sanctus nunciat Spiritus, quem ex omnium collegio superni censura judicis ad sacerdotale pondus æquanimiter subvehendum, quemve in procinctu temporis aptum viribus, fortem animo & corpore designanter elegerat.

suasu cujusdam senis S. Maternum, ecclesiæ suæ primicerium,

3 Erat enim per id tempus in ordine præfatæ ecclesiæ vir quidam reverendissimus doC ctor & primicerius lectorum, virtutem nominis dulcibus exprimens moribus, cognomento Maternus; qui omnibus clericis ita carus erat, ut pro pietate multimoda & benignissima caritate, quas inconvulsè suomet insertas pectori bene prodigus aliis sibimet reservabat, universi illum nimio amore diligerent, & ipse maternum circa omnes affectum impenderet, sic eos fovens, monens & corrigens, ut filios; sic ab eis amatus, amplexatus semper & exspectatus, ut mater. Hunc ergo apprehensum senex ille, canitie ac meritis venerandus, pertrahit ad medium, & cunctis circumstantibus voce, qua potuit, exclamavit: Quem exspectatis? Adest ecce pastor, quem cupitis. Mihi credite, iste cælesti præelectus examine, & præsenti gregi præesse, & lupis valet circumlatrantibus prævalere, divino fretus, ut credo, juvamine. Nolite, inquam, metuere, nec pastorem proprium ex alienis ovilibus amplius operiri. En habetis Maternum sanctissimum, dignum in cunctis depositi patroni virtutum gradibus vicarium: nam sicut Helias Helisæum relinquens duplici virtute ditavit, ita & cele- *d*
brandæ memoriæ præsul eximius Monas *d* Maternum corpore non fide deferens, geminum præbuit hereditariæ virtutis augmentum.

4 Itaque his atque aliis optimi senis, qui aderant, animati sermonibus, annuunt divinæ revelationi, ac virum Domini Maternum, ut pastoris obsequium non contemnendum ducat, supplices precantur. Ille, quia erat piissimus, & ad postulata proclivior, utrum preci cedere, an obniti congrueret, diu vixque deliberans flevit non lacrymans, & attonitis in medio constitit auribus. At verò clerus simul & plebs insistunt precibus; iterum atque iterum, ut sibi non obsistat, flebiliter ingeminant. Quis valeret denegare, quod tantopere fidelis caterva, Deo inspirante, petebat? Cessit ergo clementer, intelligens divinæ prædestinationis examen, suorumque confratrum necessariam non renuit functionem. Quoniam autem fervor adhuc succensæ per Decium persecutionis necdum fuerat exstinctus; sed succedentibus sibi invicem ministris diabolicis, ac suæ vesaniæ fomitem suggerentibus, atrocior subinde per mundi climata, supra quam fari potest, adversum Christianos viros æstus incitabatur *e*; *e*
hujus, de quo loquimur, pastoris vigilantissimi hæc cura solicitudoque fuit, ut posi- E
tos in ergastulis milites Christi patientiæ armis indueret, certandi audacia imbueret, ac triumphandi fiducia recrearet; eorum, si qui forte oppetissent, aut gladiali sententia detruncati, aut acrioribus tormentis examinati, condigne corpora sepulturæ mandaret, jugibus excubiis pernoctanter inviseret, minimæ quoque ex ipsis particulæ, velut pretiosissimæ cælestis thesauri margaritæ, ne disperirent aliquo modo, solicitus satageret, inventasque condignius illico thecis reponeret.

Ex Ms. ad episcopalem dignitatem evehunt,

quem ob vitæ sanctitatem ipsi ethnici venerantur,

5 His atque hujuscemodi Vir sanctus virtutum studiis intentus maximam apud Deum & apud homines prærogativam sanctitatis obtinuit: eatenus, ut ab ipsis crudelitatis principibus, pro sui magnitudine ac serenæ mentis hilaritate paternæ, ut ita dicam, addictus, veneratione meritoque cumulatus honore, pater patriæ vocaretur: & nisi eos insensatæ mentis atque infandæ servitutis redargueret, nullam ipse vel ipsius pediſequi perferre ultra finerentur calumniam, ad cujus rei judicium certus ipsius discipulatui chri- F
sticolarum delegatus fuerat numerus, quatenus eo christianæ fidei regula imbuto, secumque libere, quo vellet loco, versanti, ceteros imperialibus permitteret cultibus lusibusque theatralibus occupari. Denique haud dubium erat, plurimos regalis aulæ ministros christianæ doctrinæ cultoribus affectando blandiri: quandoquidem nonnulli, quorum mens partim divina fuerat adacta cuspide, partim venatorum spiritualium clamoribus excitata, jam tunc non modice vererentur militari chlamyde circumdari, pileo redimiri, trabea decorari, vixdum Cæsarem vel consulem comitari, raro amphitheatrum ingredi, raro concursibus publicisque lusibus permisceri soliti.

ac imitantur.

6 Mirum valde! transmutatos subito ex diuturna radice multorum videres affectus, & qua de causa id acciderit, minime pervideres. Sed illi divinorum conscii secretorum sub veteri habitu ad tempus occultari, novum indui hominem malebant, notantes sedulo in secreto mentis cubiculo non pendula Apollinis miracula, sed Christi potius exempla at-

EX MS. que præcepta ſalubria. Aliqui vero ex eis agones Martyrum ſolicite contemplati ad poſteritatis memoriam cartis tradere & chriſtianis bibliothecis fideliter inſerere, prout videre contingit, non tardabant, quatenus his relictis ſuccedentium militum animi recreati, ſimile robur mente conciperent, & momentanea certantium diſpendia non curarent. Ergo, ut prius dicere debui, quædam tunc ex inſperato divina pietate procurata chriſtique Jeſu arte perquiſita ſeſe Mediolanenſium plebi medicina profuderat; cum & antiſtiti Materno chriſtiana libertate cum ſuis donato, quocumque vellet, procedere liceret. Et quamquam præfixus abbreviatus ac imminutus eſſe deberet edicto pendente chriſtianorum terminus, non minus tamen dilatabatur, multiplicabaturque quotidie, ipſis ad fidem convolantibus laniſtis & carnificibus, diſpenſante ſcilicet juſto judice Chriſto, per quem omne, quod veſani principes ſuis cultoribus proponebant ad pœnam, altiori conſilio vertebatur ad gloriam.

B

f *S. Præſul, Valeriano eccleſiam perſequente,*

7 Sed, ut propoſita proſequar, Gallus *f* cæſar, cum non pleno biennio imperium tenuiſſet, rebus humanis vitaque privatus Valeriano principatum reliquit. Hic primo imperii ſui tempore humanus multum Dei famulis ac benigniſſimus exſtitit, adeo ut venerationi apud ipſum habiti eſſent, ut ſuæ domus familiam Chriſti efficeret eccleſiam; credo equidem prædeceſſorum ſuorum ſubitaneam veritus exſtirpationem, quam ſola chriſtiani nominis vexatione illatam, nemo eſt qui dubitaverit. Interea ubi proceſſu temporis magi cujuſdam peſſimo ſeſe ſubdidit magiſterio, depravatus mente, & à ſolido præcipitatus, chriſtianorum pædagogos perſequi & exterminari præcepit, tamquam magicarum, quibus ſe dederat, proditores artium: & cum per dies ſingulos Cæſaris male faſcinati furor excreſcens alios ſpiculatorum gladiis jugularet, alios ſuppliciis & diverſis cruciatuum generibus affligeret, nonnullos ſqualore carcerum & catenarum ponderibus enecaret, & inſuper, ne quis ad eos prorſus accederet, ſimili pœna interminaretur; conceſſit tamen omnipotentis Dei provida majeſtas confeſſorem ſuum, ſanctum Maternum epiſcopum inter tot bella quietum; velut quem ad futura certamina reſervare diſponens, tranquillitatem ſibi non ſine ingenti præjudicio commoneret eſſe collatam.

C

ſuos ad fortitudinem hortatur,

8 Quam rem Vir Domini ſagaci perpendens animo, inſtanter tam ſibi quam commiſſæ plebi juſtitiæ arma fabricabat, exhibendo ſe ſuoſque miniſtros in multa patientia, in vigiliis & in jejuniis multis, & apoſtolicam tubam jugiter intonando: Ecce nunc, inquiens, tempus acceptabile; ecce nunc dies ſalutis; ac deinceps, Soliciti, aiebat, eſtote, fratres & filii mei, & oculis mentis ſimul, ut corporis, vigilate; ne vos inopinata temporis quies inertes reddens ac deſides, ſuperventuræ iræ turbinem æquanimiter ſufferre non patiatur. Nolite, quæſo, cedere; nolite vel ad momentum armis nudari ſpiritualibus; nondum hoſtis interiit; nondum furiarum incentiva exſtincta ſunt: habet adhuc aliquid quod ſuperaddat doli totius fraudiſque magiſter, qui ſi nos torpentes atque imparatos invenerit, miſerabiliter trucidabit; ſin vero ſtantes ſuper cuſtodias noſtras ac loricatos perſpexerit, ubi nequidquam ex adverſo telorum imbrem intorſerit, victus atque confuſus aufugiet illico; omneſque deinceps verſutiæ illius habebuntur pro nihilo. Ergo, dum vacat, adverſum omnes ejus inſidias, chriſtianas acies præparemus, & contra unumquodque diaboli telum par miſſile fabricemus: illecebras ſubminiſtrans vincendus eſt per continentiam; injurias & tormenta infligens vincendus eſt per patientiam. O quam felices erunt, qui vicerint!

D

& variorum miſerias lugens,

9 His & aliis multis, quæ compendio inexpediunt, adhortationibus & præceptis magnificus antiſtes ſuorum quidem jugiter mentes auditorum communiens, cunctos pene de martyrii gloria fecit eſſe ferventes. Illud præcipue in cunctis beati Viri meritis ut laudabile fuit; ita etiam nec occultum: quia inter prædicandum aut cujuſpiam * boni operis agendum quadam mentis compaſſione tactus intrinſecus, frequentibus lacrymarum fontibus ora pectuſque rigabat: & quamvis curâ gregis ſibi commendati non parum angeretur, numquam tamen interni affectum luminis ab aſſidua oratione claudebat. Mirantibus diſcipulis, & quam ob cauſam ita fleret ſciſcitantibus, quodam tempore fertur reſpondiſſe: Non ego, filii, rerum damna fragilium, ſed humanarum animarum miſerias lugeo; dum illos ſub gravi ſervitutis vinculo ſubjugatos video, quos ad ſummam libertatis gloriam à conditore omnium ex nihilo factos ſcio. En, homo, qui ad laudandum Deum fuerat creatus, dæmonum obſequiis miſer ſe plaudit mancipatum; nec recogitat inſanus, quia illis ponit libamina, qui ſecum in inferno arſuri erunt per ſecula: qua de re multum doleo; ut aliquando reſipiſcant per mediatorem Chriſtum orare non ceſſo. Quin etiam pro his, qui chriſtianæ profeſſionis calumnia carcerum horroribus, catenarum ponderibus, eculeis, flagris, metallis, exiliis, aduſtionibus, obtruncationibus, variiſque tormentorum generibus affligi contigit, ſummo conamine non deſino interpellare, ut univerſis pro ſua cauſa dimicantibus ille cæleſtis medicus rorem ſuperfundat miſericordiæ, tribuens eis indefeſſam mentis conſtantiam, invictam patientiam, certamque ſuperandi fiduciam; quatenus non illis prævaleat hoſtis invidia perſequentis, ſed vincat potius fortis dextera coronantis.

E

* *lege* quidpiam

F

pro grege ſuo ſolicitus eſt.

9 Me quoque me tanto paſtoris officio valde immeritum ante omnia & poſt omnia lugeo, magnipendens paſtorum principis tremendam de creditis ovibus diſcuſſionem, ne aliqua fraude circumſtrepentium luporum amittam eos, quos mihi occulta ſui diſpenſatione judicii mundi totius arbiter educandos in fide ac ſanctitate commiſit; pro quibus etiam atque etiam ingemiſco frequenter & defleo, clamans humiliter cum eodem Chriſto Jeſu & dicens; Pater ſancte, ſerva eos in veritate tua, quos dediſti mihi. Nunc nunc, ô dilectiſſimi, nunc illud nobis propheticum occurrat oraculum: Cibabis nos, Domine Deus, pane lacrymarum, & potum dabis nobis lacrymas in menſura: Confido, inquam, quoniam in menſura, quia non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus ferre: neque in perpetuum indignabitur nobis, ſed propitiabitur

ſervis

A ſervis ſuis, dans ſolitum miſericordiæ ſuæ temperamentum, ut poſſimus ſuſtinere. Hæc de ſancti Viri dictis annotavi, ut facile poſſit agnoſci, quantæ ſanctitatis, quantæque manſuetudinis habuerit plenitudinem. Nunc ad reliqua ejus geſta vertatur articulus, quæ adeo ſunt multis ignota, ut longi temporis alluvione omnium penè memoriæ abolita putentur *g*.

g

ANNOTATA.

a *Puccinellus part.* 2, *pag.* 132 *baſilicam, quæ hîc dicitur* Philippea *vocat* Fauſtinianam. *Forte utroque nomine appellata fuit, quia in Philippi ædibus à Fauſto ejus filio ædificatâ erat. De hac re conſuli poſſunt Triſtanus Calchus lib.* 1, *pag.* 17, *Ripamontius lib.* 1, *pag.* 51, *aliique rerum Mediolanenſium ſcriptores.*

b *Hæ tres voces hîc perperam intruſæ ſunt. Eas hîc reliqui, quia neſcio, ad quem ſenſum pertineant.*

B c *Præterquam quod ſenſus hîc ſit obſcurus, populi conſultatio de eligendo epiſcopo aliter à Puccinello narratur pag.* 132.

d *Ex his colligi poteſt*, S. Maternum *ſucceſſiſſe Monæ, qui juxta quoſdam obierat anno* 246.

e *Hinc conjicio*, S. Maternum *non diu poſt mortem Decii electum fuiſſe.*

f *Gallus, anno* 251 *factus imperator, poſt octodecim imperii menſes à militibus ſuis occiditur; cui ſuccedit Emilianus, à ſenatu receptus. Sed Valerianus à legionibus in Gallia proclamatus imperator, occiſo poſt tres menſes Emiliano, ſuccedit.*

g *In Commentario prævio num.* 10 *dixi, ex his verbis ſequi, quod Actorum ſcriptor diu poſt Materni tempora vixerit.*

CAPUT II.

Ejus cura epiſcopalis, conſtantia in perſecutionibus, fidelium confirmatio, & pia mors.

C IGitur ea tempeſtate, ut præfatus ſum, diverſis toto Romano imperio Valeriani primatibus Chriſti graviter eccleſiam agitantibus & more rabidorum canum imbecilles viros ac ſimplices calcaneo tenus trahentibus & morſu peſtifero maculantibus, præſul eximius Maternus, divino vallatus munimine cum ſibi ſubjectis ovibus permanſit illæſus. Nec mora, impii Cæſaris dolor converſus eſt in caput ejus & iniquitas ejus in verticem ipſius digna ſatis ultione deſcendit: nam qui multis ſævo ritu liberis orbari fecerat patres, ipſe à barbaris captus & luminibus orbatus, regno ſimul vitaque caſſus oppetiit *a*. Poſt quem filius ipſius Gallienus *b* rerum ſummam obtinens, patris excidio territus, lenius ac mitius erga Chriſtianos viros agere decrevit. Datis confeſtim decretis inhibuit ſupplicia, perſecutioneſque exſtinxit, permittens ſingulos melioribus, prout cordi eſt, ceremoniis uti; qui poſtquam vitæ metam contigit, Claudio regni apicem reliquit: poſt quem Aurelianus, ac deinde Probus, deinceps Cajus *, & poſt modicum Diocletianus & Maximianus rerum domini exſtiterunt *c*.

Valeriano mortuo, & Gallieno imperante,

a

b

* *lege* Carus

c

12 Ita factum eſt, ut ab anno primo Gallieni uſque ad decimum Diocletiani anni circiter triginta, licet ſubobſcura ac tepente pace, eccleſiarum Chriſti perſecutio ceſſaret; ſubobſcura autem pace dixerim, ſalvo eo, quod ſemper bonis profani, fidelibus perfidi, piis impii, more ſolito invident, & quantum ad ipſos, ceſſante ſententia, malitia non ceſſet. Per idem tempus glorioſiſſimus antiſtes Dei Maternus omni ſtudio invigilans ſuas, ut prædixi, oves, paſcuis neceſſariis adhibitis, elegantiſſime ſaginabat, peragranſque cunctas Metropolitanæ ſedi ſubditas juxta & procul extentas Italorum parœcias eccleſiaſticis officiis imbuebat: ſane propriis jam dudum paſtoribus deſtitutas præelectis tum demum ex clero earumdem eccleſiarum magiſtris, morum dignitate ac fidei vigore refertis, recreabat, ut pia mater, & ſua quodammodo diligentia animabat.

Ex Ms. S. Maternus viſitat ſuam diœceſim.

13 Quo in tempore Dertonenſis *d* quoque urbis jam olim viduatam paſtoris proprii deceſſu eccleſiam idem vir præferendus ſua viſitatione illuſtraſſe memoratur. Denique, ut non ſolius famæ vulgaris opinione ordiar, ſed rei geſtæ texta ſub ordine competenti ſuccincte depingam; tranſvecto per paſſionis gloriam ad cæleſtem præſulatum ſanctiſſimæ memoriæ Marciano *e*, qui primis fidei ſuæ temporibus ante paululum quam epiſcopali plebis ejuſdem curæ delegaretur, B. Calimeri *f* Mediolanenſis antiſtitis magiſterio informatus, & ipſius in prædicatione aliquamdiu comes fideliſſimus fuiſſe noſcitur, plurimis annorum curriculis præfatæ Terdonæ populus ſine benedictione ſacerdotali manſit, ſolis contentus presbyterorum aut diaconorum officiis; quibus etiam perſecutionis turbine ſublatis, raro apud id locorum, myſteriorum poſſes invenire diſpenſatores cæleſtium.

d *& Dertonenſi urbi dat præſule orbata* 14

e

f

14 Qua de cauſa cives immodice perturbati deprecatoriis ſcriptis Metropolitanæ ſedis pontificem ſupplicant, cui auctore Deo, inſignis præconiis meritorum iiſdem diebus vir Domini præſidebat Maternus: quaſſatam ac pene lapſam Dei domum, hoc eſt plebem fidelium nuntiant, & niſi ſubveniens occurrat, illico decidendam; calamitates ſemet ingentes conſolatoris deſtitutam ſuffragiis querebatur ferre non poſſe: quia dum amittit, quibus fulciri poterat, non eſt locus ultra in viribus, quo graves ac repentinas ventorum concuſſiones perferat. Unde oportet architectus adveniat, & ſibi commiſſæ fabricæ, ut ipſe melius invenit, ſuccurrat. Talibus ſanctus antiſtes plebis afflictæ precibus inflexus, confeſtim iter arripuit, & die eodem prædictum Terdonæ caſtrum ingreſſus eſt.

populi rogatu,

F

15 Quibus agnitis cives hinc indeque concurrunt: nonnulli ad ipſum Heridani vadum obviantes, atque paſtorem populi reverentiſſime ſupplicantes, hæc lacrymoſis oculis aiunt: Salve, ô ſpes Italiæ, Liguriæ *h* decus, & ſplendor Æmiliæ *i*, diu deſideratus ab Alpibus Cotiis *k*; ut imber ſerotinus, tandem præſtolatus advenis: & quid dulcius æſtuantibus ac ſqualentibus terræ glebis, quam pluviæ plenitudo cæleſtis? Ingredere, ingredere, probabilis animarum medice, & variis afflictos incommodis quibuſvis recrea clementer antidotis. At ubi morbidas oves congruæ incolumitati reddideris, paſtori quoque

Mediolanorum epiſcopum præſicit.

g

h

i

k

EX MS. quoque neceſſario, erudito ac provido tui vice commenda, ut ultra jam tua ſolicitudine per multarum ovium caulas particulatim diffuſas greges redivivi, ſed non in proſpectu poſiti, non decidant, & iterum dicant gentes: Ubi eſt Deus eorum? Ingreſſus ergo Vir almificus, velut ſol radians, in virtute ſua cunctas ex urbe idololatriæ tenebras depulit, & Chriſti, quod ſemper ſpirabat, fidei lumen intulit: quin imo diſperſum ac pene annullatum cleri ordinem reformavit, & unà cum conſenſu plebis præelectum ex diacònio Mal iodorum *l* ſummæ ſanctitatis levitam, epiſcopali miniſterio decoravit, plebique poſcenti paſtorem tribuit. His, quæ è latere conſurgebant, beati Viri geſtis prælibando notatis, nunc jam ad glorioſi certaminis ejus terminum ſequentis formulæ volumus excurſum.

Diocletianus & Maximianus, quorum poſterior urbem Mediolanenſem exornat,

16 Diocletianus & Maximianus Romani imperii dignitate ac ditione potiti; alter Orientis, alter Occidentis Romani ſibimet orbis partes dederunt. Itaque Diocletianus ad Orientem tendens Maximiano, quem collegam in regno ſecumque Auguſtum fecerat, occiduas mundi plagas ad regendum commiſit: ſibi in Nicomedienſi urbe imperialem ſedem ſtatuens, illi Romanæ arcis ſceptra impoſuit, & Mediolani, velut hinc indeque concurrentium partium medioximo *m* auguſtale palatium collocavit: quam Maximianus urbem præ omnibus, qui ante ipſum Romani regni principes extiterunt, fovit, auxit atque dilexit, adeo ut ad majorem etiam amplitudinem non parvum muri ambitum addiderit, diverſis quoque eam ſchematibus ornando, antiquæ Romæ cognatam effecerit; & quod multo eſt inſignius, roſeo innumerabilium martyrum cruore perfuſam uſque adeo inter affines urbes decoram reddidit, ut multo amplius per divinam gratiam Sanctorum, qui in ea paſſi ſunt, præſidiis, quam Maximianicis nunc uſque conſtet munita propugnaculis. Pergam itaque ipſius quæ fuerit cum ſodali, primo imperii ſui anno circa chriſtianos viros manſuetudo, quantaque poſt modicum vexatio quamvis extrinſecus annotare; ſicque vero, ut ex his, quanta in viro admirabili Materno fuerit inconcuſſæ conſtantia mentis, quam efficax temporum acceſſus juxta ſententiam prædicentis, me quoque tacente, facillime poſſit intelligi.

Initio imperii chriſtianam religionem permittunt, n

17 Igitur ſuſcepto utrique auguſtalis apicis diademate, mites ſeſe ac blandos cunctorum oſtentui dedère: conjuges, filias *n*, & totius penè domus familiam Chriſtianæ fidei ſacramentis imbui nequaquam aſpernati ſunt. Jamque etiam hi, qui erant à ſecretis, à caliculis, à cubiculo regis, Chriſti lavacro abluti ſunt chlamyde terreni imperii Jeſu Chriſti milites ſacramentis cæleſtibus conjurati latebant: quorum obtentu plurimi eccleſiarum antiſtites imperiale ſuſceperant edictum, licite, quos vellent, ſuo magiſterio informandi, diſtributo tam Romanæ quam Mediolanenſis eccleſiæ aliiſque nonnullis metropolitanæ ſedis præſulibus præfixo, ut ſupra dixi, fidelium numero. Verum longe aliter ſuperni ſatoris induſtria ſacro Euangelii ſemini providente, quanto magis præfinitâ maceriâ dominicam invidi partem cingere nitebantur, tanto amplius divaricatis vagabundam oleviſſe compagibus cæli ac terræ totius completa ſuperficie confuſi nimium atque ſtupentes attendere non valebant

ſed, creſcente chriſtianorum numero, primùm milites,

18 Hac de cauſa primo omnium inter militares viros perſecutionis ſcintilla coaleſcens immenſum toto orbe ſuſcitavit incendium: nam facta diſcuſſione, ſi qui eſſent ex militibus Chriſtiani, ut aut immolarent, aut militiam pariter vitamque deponerent, plurimi militiam pro fide Chriſti, aliqui etiam animas poſuerunt. Hinc flamma ſumens exordium cunctos pene Chriſtiani nominis cultores uno conflagravit incendio. Impoſſibile dictu, quot ex militari ordine viros nobiles & induſtrios, honore ac ſeculi dignitate ſublimes, vorax brevi ira flamma conſumpſerit. Denique procedente tempore, æſtu invidiæ ſuſcitatæ de die in dies ingraveſcente, innumerabiles per ſingulas quaſque urbes & provincias martyres efficiebantur quotidie. Accidit etiam cum dies ſolennis Paſchæ immineret, ut edicta principum cunctis palam relegerentur populis, omnes per orbem deſtrui fundo tenus eccleſias, infames fieri chriſtianorum nobiles, in vincula conjici univerſos eorum antiſtites, ſuppliciiſque gravibus ad immolandum diis cogi præcipientia.

deinde ſacerdotes,

19 Tum vero ingens ſpectaculum ſacerdotes ubique Domini huic mundo & angelis & hominibus effecti ſunt. Cerneres Chriſti præſules & miniſtros, reorum more, catenarum nexibus alligatos, horrendis recludi carceribus, & adulterorum ac parricidarum cuſtodiæ mancipari; ſimul etiam cum ipſis viros illuſtres matronaſque nobiles edictis principalibus urgeri, aut negare chriſtianitatem, aut Romanam linquere libertatem; nolentes inverecunde & inhoneſte ad publicum trahi, palam cunctis denudari, & latronum legibus virgis plumbatis ac fuſtibus cædi. Ubique luctum, ubique mœrorem, ubique fœdum ac miſerabile ſpectaculum; ſacras orationis domos, & eccleſias Dei viventis ab ipſis ſubverſas ac dirutas fundamentis; proh nefas! divinæ Scripturæ libros in medio platearum igni crematos; in urbibus ſubitum à Dei laudibus ſilentium, in carceribus juges ac ſuaves Chriſti famulorum modulationes, per plateas ex clero nullum. Non eſt hujus operis tantæ illius enormitatem metiri perſecutionis.

alioſque fideles, o

20 Igitur cumhæc apud Nicomediam, *o* Orientis urbem, flamma crudelitatis, per Diocletianum ſuccenſa [per] innumeras juxta longeque poſitas provincias, [ebuliſſet, quam] quaſi cruentus leo & ferox auctor ipſe crudelitatis piorum [exitio] ſemper inhians ad diſſipandum potius ſibi, quam ad regendum prælegerat, haud ſegnior apud Occidentis partes coherede & participe regni ſimul atque militiæ paribus ſuccenſo furiis adverſum Dei eccleſiam: quin imo diſpar ei in nullo, nec ferina rabies, nec furor effrenatæ mentis fuit. Totas Italiæ urbes, univerſaque Occidentis loca perluſtrantes, ſi quem forte Chriſti cultorem reperit, aut gladio jugulari, aut ignibus cremari, aut flagris diſcerpi, aut ungulis rimari, vel quibuſcumque tormentis exanimari præcipiens ab incepto non deſtitit, quoadusque præceſſiſſe collegam in cunctis facinorum generibus viſus eſt: namque ubi in Me-

A Mediolanenſium mœnia, edictis præcedentibus, intravit; mox præconis voce in tota clamatum eſt urbe: Imperator cæſar Herculeus Maximianus Auguſtus ſemper invictus, triumphator maximus advenit: ecce concurrite cives, deos reportate patrios, concurrite cives & veneramini. Vos vos procul ab urbe profani, vobis dicitur, recedite Chriſtiani.

dire perſequuntur;

21 Cumque die altero tribunal ex alto in hippodromo circi imperiali faſtu præparatum diademate irradians conſcendiſſet, adſtantibus populis latialiter concionatus eſt: Oportet, inquiens, ô generoſi cives, paternorum ſequi ſtatuta morum, & his mentes informare pervigiles, ne forte luxuriando per alia ſimul noſtra dignitate pariter ac libertate degeneremus. Unde ad ſacroſanctam deorum culturam revocantes memoriam omnipotentibus numinibus gratanter litate ſacrificiorum libamina. Porro exſuffiato profanæ ſuperſtitionis ritu, & eis, qui hujuſmodi affectant, exploſis, in nullo participari velitis; quin

B potius illos ad noſtram pertrahi facite, au-

p daciam pompantes *p*, ut digni ſunt, & ad aliorum exemplum turpiter denudatos per plateas cædentes. Fit clamor ingens pagani populi, Cæſari maximo ſemper vincenti aurea ſecula feliciter advehenti æternum decus diutius precantur: impleturque illico illud Domini prædicentis: Tradet, inquit, frater fratrem in mortem & pater filium, & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient: non enim aliquos conſanguinitatis affectus, non amiciſſimorum intuitus à proditionis ſcelere valuit inhibere. Prodidere matres unicas filias, quaſcumque chriſtianæ fidei annulo ſubarrhatas noverant: nec minus & patres natos chriſtianiſſimos ad amphitheatrum pertrahendos, ut profanos, amentes atque epilepticos domibus expulere. Econtra nonnulli genitores proprios turpiter infamantes tortoribus martyrum puniendos tradidêre.

quos S. Maternus ad patientiam excitat &, pie moritur.

22 Sed, ut cœpta proſequar, inter hæc diſcrimina vir Domini Maternus de ſuorum gemens concuſſione filiorum, ut turris fortiſſima immobilis perſiſtebat; nunc hos nunc

C illos frementis adverſarii ictus inconcuſſo mentis fundamine ſufferens & ſibi commiſſos bellantium ordines impenetrabili muro ſecuriſſimos efficiens. Quoties inter alios vinctus catenis, quoties principi nequiſſimo præſentatus cum reliquis? Interdum etiam carceris ergaſtulo includi juſſus, flagris atrocibus quantoties affectus, non valet hujus paginâ compendii perfacile comprehendi. Inter quæ Chriſti ſemper clypeo protectus & galea, hoſtiles impetus miles egregius contra ſtabat. Hæc itaque & hujuſmodi plura gerens, quæ proferre per nos atque exprimere, ut dignum eſt, non poteſt ſermo pauperculus; melius vobis ea veſter dicet affectus ſummæ alacritatis. Inſtantiæ fuit cultor & cuſtos animarum, cupiditates reſecans, iras comprimens, malitias exſtirpans. His magis Vir iſte temporibus neceſſarius fuit, quibus tanta iniquitas, ſumptis quotidie, deficiente juſtitia, viribus, convaleſcit. Et quidem ille in hac peregrinatione ſolo corpore conſtitutus, cogitatione & aviditate in illa æterna patria converſatus eſt, & quaſi bonus ratiocinator velut ad centuplum manum porrigens ſemper de ſiniſtra tranſmiſit de dexteram, & in cælo repoſuit ſudores ſuos: nam etſi hic opera ejus videntur, illuc operum merita tranſierunt. Illius, in quantum poſſumus, veſtigiis inſiſtamus, qui per illam nimis arctam viam ad cæli ampla feſtinans, quam conſequeremur, oſtendit. Depoſitus eſt idem Chriſti confeſſor ſub Maximiano imperatore *q* quintodecimo Kalendas Auguſtas, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen. EX MS. *q*

ANNOTATA.

a *Lactantius in libello de Mortibus perſecutorum num. 5 divinam contra Valerianum vindictam graphicè depingit. Captus fuit à Perſis juxta Tillemontium anno* 260

b *Gallienus, qui anno 267 circa urbem Mediolanenſem occiſus fuit, à Lactantio non numeratur inter eccleſiæ perſecutores.*

c *In hac imperatorum enumeratione omittuntur Tacitus, & Carinus cum Numeriano, quia forte exiguo tempore regnarunt.* B

d Dertona *vel* Derdona *vulgo* Tortona *urbs epiſcopalis ſita eſt in Ducatu Mediolanenſi ad Iriam fluvium. Mediolanenſes eam à Frederico Ænobarbo everſam reſtaurarunt, ſed ad priſtinam magnitudinem non reduxerunt.*

e *De hoc ſancto martyre & epiſcopo Derthonenſi actum eſt ad diem* VI *Martii tomo* I *ejuſdem menſis pag.* 421.

f *De hoc ſancto epiſcopo egit Papebrochius in Exegeſi de epiſcopis Mediolanenſibus pag.* LVIII. *Sed non video, quomodo ætas Calimeri Mediolanenſis cum Marciano Derthonenſi conciliari poſſit, niſi Calimeri epocha ad diem ultimam hujus menſis ipſi ſacram diligentius inveſtigetur.*

g *Eridanus vel Padus vulgo dictus* il Po, *eſt notiſſimus Italiæ fluvius, qui inter Mediolanum & Derthonam fluit.*

h *Liguria aliquando in latiori ſignificatione accipitur, ita ut complectiatur Inſubriam. Unde Mediolanum, quod erat caput Inſubrium, à quibuſdam veteribus geographis in Liguria collocatur.*

i *Æmilia regio Italiæ nomen habet à via ab Æmilio conſule ſtrata, quæ præter alias inflexiones à Piſis per Hetruriam Derthonam uſque protenditur.* F

k *Alpes Cottiæ vel Cottianæ à Tacito aliiſque veteribus nominantur, & Delphinatum à Pedemontio ſeparant. Satis obſcurum eſt, quousque montes illi antiquitus nomen ſuum retinuerint.*

l *Ab Ughello tomo* 4 *Italiæ ſacræ col.* 852 *vocatur* Meliodorus, *diciturque eccleſiam Derthonenſem adminiſtraſſe circa annum* 315.

m *Hanc vocem nuſquam reperi; ſed ex ſenſu ſatis colligitur, quod auctor per eam meatuillium ſignificare voluerit.*

n *Lis eſt inter eruditos, an Diocletiani uxor & filia chriſtianam religionem amplexæ fuerint. De hac quæſtione videri poteſt diſſertatio Nicolai le Nourry monachi Benedictini, qui poſt Lactantii libellum de Mortibus perſecutorum à ſe Pariſiis editum cap.* 9, *art* 1 *hanc controverſiam examinat. Actorum noſtrorum aſſertioni favere videntur hæc verba Lactantii num.* 15: Furebat ergo imperator jam non in domeſticos tantum, ſed in omnes, & primam omnium filiam Valeriam, conjugemque Priſcam ſacrificio pollui coëgit.

EX MS. o *De hujus persecutionis initio loquitur Eusebius lib.* 8 *Hist. Eccles. cap.* 2. *Ceterùm hìc aliquot lineas luxatas utcumque restituere coactus sum.*

p Pompare *aliquando idem est, quod* superbire, *aut* ostentare; *interdum vero significat ad pompam & ludibrium traducere, ut in Historia Miscella in Leone Isauro :* Nudum super asinum verso vultu sedentem pompavit. *Videtur hoc verbum hìc in posteriore significatione accipiendum, quamvis in priori etiam explicari possit.* D

q *Ex hac chronologica nota tempus mortis* S. Materni, *quantum fieri potuit, determinare conatus sum.*

DE S. ÆMILIANO MARTYRE

DOROSTORI IN MYSIA SIVE BULGARIA.

P.B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Locus martyrii; cultus; ecclesia in Rhabdo, & miracula.

ANNO CCCLXII. B Doroſtori, *Oroſtorus urbs olim Mysiæ inferioris prope Danubium sita, variis passim nominibus apud antiquos celebris fuit : nam quæ Ammiano lib.* 27, *cap.* 4, *Hieronymo in Chronico aliisque Dorostorus dicitur; ab aliis nuncupata est Doroſtolon, Durostolon, Doroſtena, Drista, Rhodoſtolon, &c. ut apud Geographos videre est. Episcopi sedes olim fuit; at, Ferrario teste in Lexico Geographico, nunc pagus Bulgariæ; imò urbs ampla, Dobrugiæ caput, in Bulgaria regione, & in qua commoratur Turcarum præfectus, inquit Baudrantius, qui eam asserit esse Silistriam; sed huic sententiæ non congruunt mappæ pleraque Geographicæ, quæ Doroſtorum à Silistria sive Silistra plurimum distinguunt. Porro Doroſtorus, quamquam, ut jam dixi, propriè ad Mysiam seu Mœsiam inferiorem pertinuerit, non numquam tamen inventur attributa Thraciæ : nimirum ibi Thracia latius accipitur, prout est diœcesis, continetque provincias sex Europam, Thraciam, Hæmimontem, Rhodopen, Mysiam inferiorem sive secundam, ac Scythiam; uti eam etiam accipit describitque Ammianus Marcellinus loco ante citato.*

passus S. Æmilianus, Latinis olim, C 2 *Fuit hæc civitas fœcunda Martyrum parens, uti non semel in Actis Sanctorum videre est; atque hoc ipso die plures in superos retulit, quos notant Martyrologia vetustissima Hieronymiana apud Florentinium, & quorum primus (nam de aliis jam dictum est supra) est* Æmilianus *noster; cujus proinde cultus etiam apud Latinos perantiquus est. Eumdem Usuardina referunt hoc eodem die his verbis :* Civitate Doroſtoro, sancti Emiliani; *nec de sociis ejus Martyribus Usuardus meminit; ut merito dubites, an ejus memoriam ex Hieronymianis, an potius aliunde in Martyrologium suum transtulerit. Usuardum secuta sunt alia recentiora, atque imprimis Romanum, quod sic habet :* Doroſtori in Mysia, sancti Æmiliani martyris, qui tempore Juliani Apostatæ sub Capitolino præside in fornacem injectus, martyrii palmam accepit. *Nec solis Martyrologis Sanctus noster, verum etiam Patribus Latinis notus fuit, ut videre est apud S. Hieronymum in Chronico ad annum* 2 *Juliani Imp. & S. Prosperum in Chronico integro apud Labbeum Novæ Bibliothecæ Mss. libb. tom.* 1; *pag.* 43. *Vide etiam quæ de eo scripsisse putant S. Ambrosium Baronius ad annum Christi* 362 *num.* 80, *& Tillemontius in Persecut. Juliani art.* 12. *Verba dabuntur inferius num.* 12.

3 *Apud Græcos Sancti hujus Martyris memoria multo est solennior; quod patet ex officio Odisque in eo acrostichis à Josepho concinnatis atque elogio historico, quæ ad hunc diem* XVIII *Julii leguntur in Menæis excusis; unde transcripta sunt; quæ eodem die referuntur in Anthologio Græcorum & apud Maximum Cythereum. Elogium istud hìc darem; sed cum aliud aliquanto præstantius in Synaxario Basilii Imperatoris ad calcem tomi primi hujus mensis Græcè tantum ediderimus, satis habebo istud numero proximo Latinè versum exhibere, unáque annotare quæ in eo discrepant à Menæis. Versiculi porrò, quos* Æmiliano *accinunt Menæa, sic sonant :* Græciſque fastis celebratus fuit. E

Αἰμιλιανὸς εἰς πυρὶν βεβλημένος,
Χριστῷ παρῆσας τέρπεται σὺν ἀγγέλοις.
Ὀγδοάτῃ δεκάτῃ φλογὶ Αἰμιλιανὸς ἐβλήθη.

Latinè :

Æmilianus traditus flammis, modò
Præsente Christo fruitur inter angelos.
Octavo decimo subit ignes Æmilianus.

Eumdem diem & Typicum S. Sabæ, & Menologium Sirleti apud Canisium & Menologium Cryptæ Ferratæ Romæ editum anno 1677, *& Slavo-Russicum, uti & Ephemerides Græco-Moschæ tom.* 1 *Maii datæ, & Martyrologium, quod habemus, Ms. Arabico-Ægyptiacum, aliaque quæ viderim omnia* S. Æmiliani *memoriæ consignarunt; sed eminet inter cetera Synaxarium, de quo modo dicebam, Basilii Imperatoris, cujus textum Græcum Latinè sic reddo :* F

Compendium Actorum ejus ex Synaxario Basilii Imp.

4 Mense eodem (*Julio*) die XVIII. Certamen sancti Martyris Æmiliani. Martyr Christi Æmilianus oriundus ex civitate Doroſtolo in Mysia Thraciæ fuit sub Juliano apostata. Cumque ethnici cujusdam servus esset, ipse tamen Christianus, arrepta opportunitate, cepit malleum, ingressusque in templum idolorum, omnes statuas demolitus est, ac dispersit sacrificia. Idololatræ verò, rei hujus auctorem ignorantes, comprehenderunt agricolam quemdam, quem verberare cœperunt, atque ad præsidem pertrahere. Tunc Sanctus id videns, semetipsum tradidit, dicens : Ego sum, qui hoc feci. Ductus ergo ad præsidem, incusavit dementiam ejus, ut qui in idolis vanis fiduciam reposuisset. Cum vero illum hac ratione ad iram commovisset, graviter virgis cæsus est; cumque etiam tum in Christi confessione persisteret, injectus est in ignem, atque in medio illius benedicens & glorificans Deum, emisit sanctam animam.

Hæc

A *Hæc Synaxarium Baſilianum, à quibus in eo differunt Menæa impreſſa* 1. *Quod pro* Doroſtolo *ſcribant* Rhodoſtolon, *addantque nomen præſidis, ſeu potius vicarii Capitolini* (Καπετολίε βικαρίε) *ſub quo paſſus eſt* S. Æmilianus. 2. *Quod eum idola contriviſſe dicant tempore noctis* (ἡσυχίας.) 3. *Quod non unum agricolam primò captum, ſed* alios *in plurali aſſerant.* 4. *Quod cæſum narrent* Æmilianum βουνεύροις, *id eſt, nervis bubulis.* 5. *Denique, quod in caminum ignis injectus, in eoque perſeverans incombuſtus ſpiritum Deo tradiderit; de qua re dicam inferius.*

Eccleſia CPoli. 5 *Notandum verò eſt, quod ad hujus noſtri Martyris memoriam hoc die notat Supplementum, quod hîc eſt Ms. ad Menæa excuſa ex Synaxariis Sirmondi & Ms Chiffletii:* Ἡ ἁγία τέτε σύναξις τελεῖται ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτέ τῷ ὄντι ἐν τῇ ῥάβδῳ. Feſtivitas verò ejus agitur in eccleſia ipſi ſacra, quæ eſt in Rhabdo. *De hac eccleſia hæc habet Codinus, de Originibus CP. in editione Pariſina* 1655 *pag.* 51: Porta S. Æmiliani nomen accepit à proximo templo S. Æmiliani, quod prius parvum erat oratorium. Cum autem ſub Conſtantino magno virga (ῥαῦδος *ſive* ῥάβδος; *unde loco nomen*) Moyſis in urbem afferretur, pedes eam in hoc loco excepit Imperator, & magnam condidit eccleſiam S. Deiparæ, ubi eam depoſuit. Atque templum S. Æmiliani ampliavit. *Eadem fere ſcribit Anonymus apud Bandurum tom.* 1 *Imperii Orientalis pag.* 49.

B

non alterius, 6 *Ex his colligit Tillemontius* (*timidè tamen ac dubitanter, ut ſolet*) Rhabdum, *ſive eccleſiam de qua hîc ſermo eſt, non eſſe* S. Æmiliani *noſtri, ſed alterius cujuſpiam antiquioris; quando noſter Conſtantino magno multò poſterius vixit. Verùm nihil video, quod collectionem Tillemontianam magnopere confirmet: cum dici poſſit, vel hallucinari recentiores illos Græcos, dum inſtaurationem eccleſiæ jam dictæ Conſtantino Magno attribuunt:* (*Et certè auctoritatem eorum in hiſce rebus ipſe Tillemontius plurimum elevat in Vita Conſtantini Magni art.* 66; *& eccleſia illa non viſitur in regione* 7, *ad quam ſpectare debuiſſet in mappa CPolim exhibente, ut fuit ſub Honorio & Arcadio, apud Bandurum in veſtibulo tomi* 2 *Imp. Orientalis*) *vel ſi verè eccleſiam illam Conſtantinus ampliorem fecerit, eam ab Auctoribus citatis appellari eccleſiam* S. Æmiliani *per prolepſim; cum tempore Conſtantini tantum Rhabdus vel alio quovis nomine vocaretur; ac poſtea ſolummodo* S. Æmiliani *appellationem acceperit, ſive quod ad eam reliquiæ ſancti Martyris poſt Juliani apoſtatæ tempora delatæ fuerint, ſive aliam ob cauſam.*

C

ſed hujus S. Æmiliani; 7 *Et certè cujus tandem ſancti* Æmiliani *templum hoc fuerit, ſi noſtri non fuit? Nam illum quidem, quiſquis eſt, & martyrem fuiſſe neceſſe eſt, & apud Græcos, & maximè CPoli, celeberrimum; martyrem, inquam: nam hoc præter vocem* μαρτυρεῖα *ſupra, aſſerunt Conſtantinus Porphyrogenitus in Baſilio Macedone, ac Cedrenus in Hiſtoriarum Compendio editionis Pariſinæ* 1647 *pag.* 588; *verba prioris ſunt* § 80: Sancti vero martyris Æmiliani in Rhabdo eccleſiam, haud procul ab ædibus ſanctæ Dei Parentis, vetuſtate fatiſcentem videns (*Baſilius Imperator*) utrimque turrito opere faſtigiando, novam reparavit. *Celeberrimum eum inter Græcos fuiſſe quis dubitet, ac ſingulari cultu ſaltem CPoli honorari ſolitum, cui eccleſia, opere Imperatorio magnifica, intra ipſam Conſtantinopolim dedicata fuerit, quæ vicinæ etiam portæ civitatis no-*

men accommodaverit? Atqui præter Æmilianum *hunc noſtrum, unicum tantummodo* S. Æmilianum *martyrem in faſtis Græcanicis reperimus die* XI *Decembris; ſed qui non ſolus, uti noſter, verùm cum aliis tribus ſociis MM. conjunctim colatur; & eum quidem tam obſcurum, ut nec in Menologio Chiffletii, nec in ullis noſtris Mss. compareat; utque in ipſis Menæis, ad uſum præcipuè eccleſiæ CPolitanæ excuſis, breviſſima tantum ejus inter alios ſocios fiat commemoratio, ne nomine quidem in verſiculis expreſſo, nedum tempore aut loco ſive cultûs, ſive martyrii. Dubium ergo eſſe non poteſt, quin ad ſolum* S. Æmilianum *noſtrum eccleſiæ memorata pertineat, ut habet Supplementum num.* 5 *citatum. Qua autem urbis regione ſita fuerit, vide apud Bandurum in mappa geographica ſecunda inter præfixas tomo* 2 *Imperii Orientalis.*

8 *Invocatur autem Sanctus noſter, non ſolum ut martyr, verum etiam ut frequens miraculorum patrator: Sic enim ipſum compellat Menologium Cryptæ Ferratæ ad hunc diem:* Κεκτυνθεὶς ὑπερφάτως ὑπὸ τῦ Κυρίε, εὐκλεῶς ἐτροπώσω σὺ τυραννοῦντας; καὶ τῶ θαυμάτων τὴν χάριν δεξάμενος, τοῖς ἐν ἀνάγκαις ἀῤῥήτως πρόϊστε, Αἰμιλιανὲ πανόλβιε· διὸ ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπει τὸν Κύριον. Mirificè roboratus à Domino, glorioſè deviciſti tyrannos; & miraculorum gratiam conſecutus, iis qui ſunt in neceſſitatibus, ineffabiliter præſides, beatiſſime Æmiliane: Ora igitur pro nobis Dominum. *Menæa excuſa eum appellant* Martyrem, qui totum modo orbem miraculis colluſtrat. *Ibidem Joſephus in Odis acroſtichis virtutem ei tribuit reprimendi indomitos concupiſcentiæ motus, pellendi morbos incurabiles, ac malos dæmones; ac paulò inferius, Ode* 6: Μύρων ἀναβλύζει, inquit, τὸ ῥεῖθρόν σε τῶν λειψάνων θεία θήκη σε, πανόλβιε γενναῖε Μάρτυς, καὶ καταργεῖ τὰ δυσώδη πάντοτε τῶν ἀνθρώπων ἀῤῥωστήματα. Unguentorum fluento ſcaturit ſacra reliquiarum tuarum theca, beatiſſime ac generoſe Martyr, & fœtidas hominum ægritudines ſemper expurgat. *Hactenus de cultu ac veneratione* S. Æmiliani; *nunc ad Acta progredior.*

E

§ II. Acta martyrii ejus Græca, eorumque levis auctoritas.

F

Acta noſtra fabuloſum Juliani edictum adſtruunt;

Acta, quæ hîc damus Græca, deſcripta ſunt ex pervetuſto codice Vaticano Ms. num. 866: *nec melioris notæ, quàm ſint pleraque fere Græcorum alia; imò aliquanto etiam deterioris; ut propemodum omittenda putaverim. Repit Auctor batologus; tam audax ad fingenda miracula, quam ab hiſtoria ac rectè putanda temporum ratione alienus. Ut ab initio exordiar; quam inepta ſunt, quæ narrantur num.* 1 *de edictis, quibus per urbes omnes imperio ſuo ſubditas mandaverit Julianus, ut in Chriſtianos locorum præfecti diligenter inquirerent, inventoſque tormentis variis è medio tollerent? Tantum abeſt, ut edicta talia tyrannus ille condiderit; ut omnem potius induſtriam eò ſemper intenderit, ne quemquam ob fidei Chriſtianæ profeſſionem afficere ſupplicio videretur. Invidebat nimirum Chriſtianis martyrii gloriam; ideoque cum illos perderet, alias ſemper, quam fidei ſolius cauſas, obtendere ſatagebat; puta quod idolorum templa aut aras evertiſſent; quod ſeditiones concitaſſe dicerentur; & plures ejuſmodi. Adi ſis Baronium maximè ad annum Chriſti* 362, *Tillemontium in Perſecutione Juliani, aliosque paſſim;*

AUCTORE P. B.

passim ; imò ipsum Julianum tum alibi, tum epistolâ 52 *ad Bostrenos datâ* Kalendis Augusti, *adeoque ipso illo anno, quo pauculos ante dies* Æmilianus *noster occubuerat ; ubi iteratò prohibet ethnicis magistratibus, ne quam vim inferant Christianis ; quippe quos misericordiâ potius quam odio dignos pronuntiat, nisi quid aliud sceleris admiserint.*

Hæc rectè martyrium locant anno 363, die 3 Septemb.

10 *In chronologiam quoque eodem numero impingit auctor noster, cum Acta* S. Æmiliani *refert ad quartum Juliani consulatum, sive annum Christi* 363 *à die* XVI *Julii, ut habet num.* 5, *usque ad diem* III *Septembris, uti narrat num.* 11. *Quamquam enim sævire etiam anno illo potuerit in Martyrem nostrum Capitolinus ; minimè tamen credi potest id ausus esse post intellectum Juliani interitum, ac Joviani, cujus insignem in religione Christiana pietatem, odiumque idololatriæ ignorare non poterat, in imperio successionem ; intellexisse verò ea debuit in Thraciis ante Septembrem, cum ante mensem Julium accidissent. Sed neque omnino in annum illum verisimile est incidisse martyrium* S. Æmiliani ; *primùm quidem, quia secundùm omnes auctores, passus est sub Juliano ; deinde verò juxta omnes Martyrologos etiam vetustissimos ecclesiæ tam Latinæ quam Græcæ natalis ejus, id est, dies martyrii, est* XVIII *Julii ; cum Julianus imperare ac vivere desierit anno Christi* 363 *à die* XXVI *Junii. Itaque missis non tantum auctore nostro, sed etiam Hieronymi, Theophanis, & Alexandrino Chronicis eumdem cum illo annum consignantibus, adhærendum hic videtur esse S. Prospero, qui in Chronico integro tum edito, tum Ms. nostro vetustissimo sic scribit :* Mamertino & Nevitta (*Coss. id est, anno Christi* 362) Æmilianus ob ararum subversionem Dorostori à Vicario incenditur ; *quæ sunt ipsissima verba Chronici Hieronymiani, in quo annum malè notatum S. Prosper emendat.*

B

Capitolinus non fuit præfectus; sed Vicarius Thraciæ,

11 *Numero secundo statui videtur Capitolinus Dorostoli tantummodo præfectus ; cum num.* 9 *dicatur ejus urbis præfectus esse pater* S. Æmiliani, *qui certò Capitolinus non fuit. Sed nimirum non uni civitati Dorostoro, neque uni provinciæ Mysiæ, sed* toti Thraciæ *præerat Capitolinus, ut ait Theodoretus lib.* 3, *cap.* 3, *ubi cum in Thracia Dorostolum collocet, quæ propriè urbs est inferioris Mysiæ, manifestè ostendit, Thraciam à se latius accipi, prout num.* 1 *explicatum est : fuit ergo Capitolinus non Dorostori præfectus, sed* Vicarius Thraciæ ; *& hoc titulo eum appellant S. Hieronymus, S. Prosper, Chronicum Alexandrinum & Menæa excusa. De Vicario autem Thraciæ & ejus insignibus consule, si lubet, Notitiam dignitatum Imperii Romani cum Commentario Panciroli lib.* 1, *cap.* 132. *Porro idea Capitolini, quam hîc exhibet auctor noster, satis congruit cum iis quæ de eodem, nisi multum fallor, pronuntiat S. Ambrosius supra num.* 2 *citatus : ubi Theodosium arguens, quod vindictam in episcopum & Christianos meditaretur, qui synagogam incenderant, hæc habet inter alia :*

C

12 Quot se offerre habent tali optioni ; cum meminerint tempore Juliani illum, qui aram dejecit & turbavit sacrificium, damnatum à judice, feciſſe martyrium ? Itaque numquam aliàs ille judex, qui audivit eum, nisi persecutor habitus est : nemo illum congressu, nemo illum umquam osculo dignum putavit. Qui nisi jam esset defunctus, timerem, Imperator, ne in eum tu vindicares: quamquam vindictam cælestem non evaserit, suo superstes heredi. *Credit Baronius, ut ante monui, & quidem valde probabiliter, ut addit Tillemontius idem sentiens, non alium hîc ab Ambrosio designari Martyrem, quam* Æmilianum *hunc nostrum : restat ergo, ut per Judicem ejus non alium describat quam Capitolinum. Qui proinde mortuo, ut opinor, Juliano, coactus fuerit ante mortem bonis suis heredi cedere, ac miseram deinceps vitam in egestate invisus omnibus degere. Scio ad alium Martyrem quem per se ipse judicare voluit Julianus imperator, hæc traduci à Theodorico Ruinartio, in Actis Martyrum Sinceris pag.* 581 *editionis secundæ ; sed ex verbis citatis apertè constat, alium hîc judicem notari, quam ipsum Julianum ; adeoque & alium Martyrem, quam eum, quem intelligi putat Ruinartius. Cur autem de Æmiliano & Capitolino hæc dicta putem ab Ambrosio, id facit maximè, quod Sancti nostri ob eversas impias aras tempore Juliani sub Capitolino Vicario martyrium per ea tempora notum ac celebre sciatur fuisse apud Latinos, ut patet ex Hieronymi & Prosperi Chronicis ; id quod de alio nullo, quod sciam, dici potest.*

D

Qualis fuerit S. Æmiliani conditio.

13 *Nescio etiam (ut minutiora præteream) satisne sit credibile, quod asserunt Acta nostra num.* 9, *ubi* S. Æmilianus, *jam flagris toto corpore conscissus, tum primùm interrogatur, servusne sit, an liber ? Respondetque, filium se esse Sabbatiani, ipsius urbis Dorostorensis Præfecti. Hoc certè nusquam alibi scriptum invenio. Servum illum fuisse ethnici cujusdam affirmant, cum Synaxario Basiliano supra num.* 4, *Menæa excusa: Contrà Theophanes eum facit,* ἀπὸ στρατιωτῶν, ex ordine militari ; *nisi forte vitiata sit interpunctio, & pro* ἀπὸ *legendum sit* ὑπὸ, *uti legitur in Chronico Alexandrino tam in veteri, quam in recentiori editione, in quo nihil de* S. Æmiliani *conditione dicitur. Tillemontius tamen in Persecutione Juliani apostatæ art.* 12, *corrigi mavult ex Theophane Chronicum Alexandrinum, quam ex hoc illum : forte quod cacophonum videri possit geminum illud* ὑπὸ *in Chronico Alexandrino, cum dicitur,* Αἰμιλιανὸς, ὑπὸ στρατιωτῶν πυρὶ παραδοθεὶς ὑπὸ Καπετολίνου Οὐικαρίου, Æmilianus, à militibus in ignem conjectus sub Capitolino Vicario. *Ut ut est ; miles fuerit an servus, haud satis liquet. Ego utrumvis fuisse credam potius, quam ignotum Vicario ac lictoribus in ipsa Dorostoro Dorostoreni præfecti filium, eumque talem, ut pro servo accipi à Vicario potuerit.*

E

F

An in igne illæsus permanserit.

14 *Jam de prodigiis in hoc martyrio relatis quid dicam ? Magnum illud quidem, quod astruitur num.* 10, *ubi* S. Æmilianus *in mediis flammis mansisse dicitur incombustus. Idem illud narrant, fateor, Menæa magna in suo elogio, & qui ea secuti sunt. Synaxarium Basilianum suprà hoc unum dicit, quod in medio igne Deum benedixerit & glorificaverit ; quod fieri tantisper potuit in ipsa injectione sive lapsu in ignem ; unde non sequitur, illæsum permansisse Martyrem. In Menologio Sirletiano apud Canisium de hac re verbum nullum ; nedum apud veteres, qui de hoc martyre meminerunt ; S. Prosperi eademque S. Hieronymi in Chronico verba dedi num.* 10, *quibus Sanctus noster rotundè dicitur* incensus. *Theodoretus historiæ eccl. lib.* 3, *cap.* 3, Dorostoli præterea, *inquit*, quæ urbs est Thraciæ nobilis, Æmilianus invictus athleta à Capitolino præside totius Thraciæ in rogum conjectus est ; *nec aliud quidquam addit ; uti neque Chronicum Alexandrinum num. præcedenti ; neque Theophanes ad annum Divinæ Incarn. secundum Alexandrinos* 355 ; *neque Nicephorus Callistus ; tametsi seculi decimi*

postea invisus omnibus & miser.

A *decimi quarti ſcriptor : nam hiſt. eccl. lib.* 10, *cap.* 9 *hæc tantum aſſerit :* Doroſtoli autem Thraciæ, Æmilianum invictum athletam Capitolinus, Thraciæ præfectus vivum combuſſit. *Statue hinc, Lector, quam recentes ſint hujus prodigii aſſertores.*

15 *At illud, quod eodem numero de miniſtris, erumpente è fornace flamma conſumptis, Acta commemorant, quis uno Auctore hoc noſtro teſte, facile credat? Mihi quidem ea videntur ex hiſtoria Danielis cap.* 3 *huc temerè tranſlata. Denique, quæ referuntur num.* 11, *cum ſolum hunc iterum auctorem habeant, quantam fidem mereantur, non opus eſt dicere. Certè non talem ſupra Capitolinum depinxerat, ut uxorem Chriſtianam toleraſſe videri poſſit, nedum eidem uſque adeo in ſua religione obſecutus eſſe, ut illi Martyris à ſe damnati corpus ſepeliendum concederet. De integritate vero ſancti corporis, quam hic repetit; nil & de tempore martyrii, ſupra ſatis dixi. Ceterum quod ad hiſtoriæ* S. Æmiliani *ſubſtantiam pertinet, non omittunt Acta noſtra : Eamdem enim martyrii cauſam; idem ignis ſupplicium, ſub eodem Imperatore, eodemque Thraciæ vicario jam ex antiquitate probata dedimus. Reliqua vero, quæ non attigimus, tanti ſunto, quanti cuique viſa fuerint : quando non minus difficile eſt refellere ſingula, quam confirmare, deficientibus in utramque partem vetuſtioribus monumentis. Acta nunc ipſa, qualiacumque ſubjicio, fideliter quidem à me verſa, ſed ſtylo ad exemplar Græcum attemperato.*

AUCTORE P. B.

Alia Actorum epiſodia fabuloſa.

MARTYRIUM S. ÆMILIANI

AUCTORE ANONYMO

B

Ex codice Ms. pervetuſto Vaticano num. 866.

E

Βασιλεύοντος δὲ ἀσεβεσάτου Ἰουλιανοῦ, πονηρὸς διωγμὸς, καὶ μεσὸς θυμοῦ πνεῦμα καὶ παγίδος τῆς τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν διεγείρετο· ὁ σπουδαχθεὶς οὖν Ἰουλιανὸς στρατάγματα εἰς πᾶσαν πόλιν στρατεβάλλετο, κελεύων, ἵνα πάντες καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν μὴ μεγάλου φόβου φυλάξουσιν, ὅπως, ἐάν τις Χριστιανὸς εὑρεθῇ, ἑκατέροις βασάνοις καταξανθεὶς, ἀπολεῖται· Τούτῳ τῷ ἀσεβεσάτῳ στρατάγματι, τετάρτῳ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ χρόνῳ, τοῦτον τὸν νόμον φυλαχθῆναι ἐπηγγείλατο· τούτοις τοῖς ἀπατηλοῖς στρατάγμασιν ἀνατολὴν καὶ δύσιν τῷ αὐτοῦ τυραννικῷ θυμῷ καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ δούλων ἐστρατεύετο.

2 Καὶ γὰρ Καπιτωλίνόν τινα ὀνόματι, φθορέαν ὄντα, τὸν νοῦν φαῦλον, εἰς ἐπιτυμητὴν χύσεως αἱμάτων, καὶ πόθον ἔχοντα ἐν εἰδώλοις, τόπον πραιφεκτουρίας αὐτοῦ ἐξέθετο εἰς πόλιν Δωρόστολον, ἥτις ἐστιν Μεσία χώρα· ἀπεστάλη οὖν ὁ στρατεβληθεὶς Καπιτωλῖνος εἰς τὴν στρατονομασθεῖσαν πόλιν· εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν ναὸν, καὶ πᾶσι τοῖς θεοῖς αὐτοῦ στρατενέγκας θυσίας, ὑπέστρεψε εἰς τὸ ἴδιον πραιτώριον. Τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ καθίσας ἐπὶ βήματος αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος, ὑπὸ τὰ τάξεως ἀπειλὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκίνει, λέγων ὅτως· Εἴ τίς ἐστι Χριστιανὸς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ἀποστρεφόμενος τὰς θυσίας τῶν θεῶν, τῇ ἐμῇ παῤῥησίᾳ διαλεχθήτω· ἡ τάξις εἶπεν· Μὰ τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν· πάντες οἱ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διάγοντες, τοὺς ἡμετέρους θεοὺς στρατοσκυνοῦσιν, καὶ ἀδιαλείπτως, μετὰ πάσης τιμῆς, θυσίας αὐτοῖς στρατοφέρουσιν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καπιτωλῖνος, καὶ μεγάλης χαρᾶς ἐμπλησθεὶς, ἐκέλευσεν πάντας σὺν μεγιστᾶνας αὐτοῦ εἰς συμπόσιον κεκτῆσαι, λέγων πρὸς αὐλοὺς· Πάνυ θεωρῶ ὑμᾶς σπουδαίους περὶ τοὺς θεοὺς, καὶ ἄξιόν ἐστιν, ἵνα ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ διαφερνθῶμεν.

3 Ἀελιανῶν δὲ αὐτῶν ἅμα τῷ Καπετωλίνῳ, στραβλεψάμενος ὁ μακάριος Αἰμιλιανὸς, καὶ ἰδὼν καιρὸν ἄγιον, δι' ἧς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω ζωῆς δέλθῃ διὰ τὸ εἶναι αὐλὸν Χριστιανὸν, ὃς μόνον ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώποις γνωσὸν, ἵνα διὰ τοῦτο πᾶσι φανερὸν γένηται, ἔχων καὶ τὸ λίμιον σαυρὸν διασταντὸς ἐνδεδυμένον τὸ θώρακα τῆς πίστεως, ὡς ἀληθῶς τοῦ Χριστοῦ γενναῖος στρατιώτης, ἅτοις ἅτοις ὅπλοις περιεζωσμένος, εἰς τὸ

IMperante impiiſſimo Juliano, fœda perſecutio ac furoris plena ſpiritum etiam inſidiarum adverſus Chriſti milites ſuſcitavit. Præfatus itaque Julianus ad omnem civitatem præmittebat edicta, jubens; ut univerſi cum ingenti timore per urbes ſingulas & loca invigilarent, ut, ſi Chriſtianus quiſpiam inveniretur, iteratis cruciatibus laceratus periret *a*. Per edictum hoc impiiſſimum quarto conſolatûs ſui anno legem hanc ſervari mandavit. Fallacibus hiſce decretis Orientem atque Occidentem eâdem, qua furebat ipſe tyrannus, in Chriſti ſervos armabat inſaniâ.

Edicta Juliani apoſtatæ,

a

2 Etenim Capitolino cuidam nomine, homini ſtupri pleno, mente improbo, avidoque fundendi ſanguinis, atque idolis addictiſſimo locum præfecturæ *b* ſuæ aſſignavit in civitate Doroſtolo, quæ eſt Myſia provincia. Miſſus ergo eſt, quem jam dixi, Capitolinus, ad urbem modo memoratam; cum autem templum ingreſſus diis ſuis omnibus obtuliſſet ſacrificia, ad prætorium ſuum reverſus eſt. Poſtridie verò pro tribunali ſuo de more ſedens, minas Chriſtianis ab adminiſtris juſtitiæ *c* intentabat his verbis: Si quis eſt in hac urbe Chriſtianus, qui ſacrificia deorum averſetur, is ea, quam ipſi concedo, libertate mecum arguat. Judicis miniſtri dixerunt: Per poteſtatem nobis factam! Quicumque in hac civitate degunt, deos noſtros venerantur, eiſque indefinenter cum omni honore victimas offerunt. His auditis, Capitolinus ingenti plenus gaudio, optimates ſuos omnes ad convivium adhiberi juſſit, dicens eis: Deorum vos admodum ſtudioſos eſſe perſpicio; & æquum eſt, ut hunc diem hilares exigamus.

& minas Capitolini Vicarii Thraciæ parvipendens,

b

C

F

c

3 Epulantibus illis atque unà Capitolino, circumſpiciens beatus Æmilianus, videnſque occaſionem eſſe opportunam, ad ſupernæ vitæ præmium pertingendi; quia Chriſtianus erat non ſolum in conſpectu Dei & Angelorum, ſed etiam notus hominibus: ut per hoc palàm id omnibus fieret, pretioſa cruce, fidei thorace, ſemper indutus, tanquam Chriſti miles verè generoſus, his [inquam]

idolorum aras subvertit.

A. ANON. quam] armis accinctus, in idolorum fanum ingressus est, & ferreum arripiens malleum suis ipse manibus quotquot istic reperta sunt idola contrivit, ac evertit altaria, & candelabra confregit; quin & libamina eorum omnia calicesque profudit: ac nemine observante, recessit.

Dumque in facinoris auctorem inquiritur;

4 Hoc facinus ubi deprehendit Capitolini minister, summa cum anxietate renuntiaturus quidquid in templo factum erat accurrit, sic eum alloquens: Per magnificentiam tuam! Si capite plectere me volueris, potestatem habes ob id quod contigit. Pudet referre tibi: dum ad obsequium magnificentiæ vestræ attenti fuimus, delubrum ingressus quispiam, deos omnes comminuit, dispersit hostias, & grandia candelabra confregit; imò verò etiam subvertit aras, & quò evaserit, equidem nescio. Hæc audiens Capitolinus turbatus est, eique, qui nuntium hunc ferebat, gravi incensus ira, E vestigio, inquit, illum perquirite, & cum inveneritis, adducite mihi, ut eum, quisquis

B est, disperdam.

ut alium liberet, se ultro prodit S. Æmilianus;

5 Tum egressi ministri, in agricolam quemdam è monte descendentem incidêre, quem apprehendentes ceciderunt flagris raptaruntque ad prætorium Capitolini. Eum ut conspexit beatus Æmilianus, ait intra se: Si rem patratam celavero, salus mea naufragium faciet: quandoquidem appropinquavit, qui me per mortem ad immortale regnum suum invitavit. Atque hæc secum perpendens, semet ipse in medium protulit, correptisque lictorum flagellis, dicere cœpit: Parcite isti, obsecro, parcite: nihil enim hic peccavit; at ego sum, qui ea, quæ dicitis, feci. Comprehensum verò ipsum milites, hoc est, Valerianus & Maxentius, in decima regione Claudii die sexta, horâ tertiâ, decimâ sextâ Julii mensis, contumeliosè perduxerunt ad Capitolini prætorium; qui in loco publico tribunal occupans, adduci illum jussit in medium.

& ad Vicarium adductus,

6 Capitolinus præfectus dixit: Quodnam ob factum reus deprehenditur homo hic? Ministri tribunalis dixerunt: Dignitatem vestram, ac Dominorum nostrorum Augustorum serenitatem imploramus nos milites eorum, qui sacrificiis Deos immortalibus colimus: inventus est [enim] hic Æmilianus, cum templum intrasset, non modo altaria, sed etiam impositas illis hostias disperssisse: [quod]

C ideo significamus, ut deorum injurias vindicetis, atque hunc contaminatum durissimis cruciatibus tollatis è medio. Tum percitus irâ Capitolinus, Serius, inquit, nos admonuerunt ministri, & plurimo jam tempore Christianismi habenæ laxatæ sunt, ut etiam ad deorum usque contumeliam processerit: Quapropter divinissimo fisco auri libram unam pendent.

ac factum liberè confessus,

7 Tum vero Martyri imprimis dixit: Quod tibi nomen est? Respondit fortissimus Christi Athleta: Si commune nomen requiris, Æmilianus appellor: at si nomen perfectum exigis, Christianum esse me scito. Capitolinus præfectus dixit: Dic, homo infelix; quis te seduxit, ut atroces adeo diis immortalibus inferres injurias? Sanctus Æmilianus reposuit: Deus & animus meus incitavit me; ut illos verè inanimatos conculcarem, ut palàm omnibus fieret, lapides eos esse sine anima, surdos ac mutilos, in quibus nulla sit vocis loquela. Noveris itaque, in-

ναὸν τ εἰδώλων εἰσελθὼν, καὶ ἐπάρας σφύραν σιδηρᾶν, ταῖς ἰδίαις χερσὶν πάντα τὰ ἐν αὐτῷ εὑρεθέντα εἴδωλα συνέτριψεν, καὶ τὰ θυσιαστήρια κατέσρεψεν, καὶ τὰς λυχνίας συνέθλασεν, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς σπονδὰς, καὶ τὰ ποτήρια αὐτῶν ἔχυσεν· καὶ μηδενὸς γινώσκοντος, ἀνεχώρησεν. D

4 Τοῦτο δὲ γενόμενον ἰδὼν ὁ ὑπηρέτης τ Καπετωλίνε, ἔδεισεν μετὰ ἀκροτάτε φόβε ἀπαγγέλλων ἅπαντα τὰ κατὰ τ ναὸν γενόμενα, λέγων πρὸς αὐτόν· Μὰ τὴν μεγαλειότητά συ· ἐὰν τὴν κεφαλήν με ἀποτέμνῃς, ἐξουσίαν ἔχεις ἐπὶ τὸ γενόμενον· αἰσχρόν ἐστιν ἀναφέρειν σοι· ἐν τῷ εἶναι ἡμᾶς ἐνορθωτήτους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τ ὑμετέρας μεγαλειότητος, εἰσελθών τις εἰς τ ναὸν, πάντας σοῦ θεοὺς συνέτριψεν, τὰς θυσίας διεσκόρπισεν, καὶ τὰς μεγάλας λυχνίας συνέθλασεν, ἃ μὴ ἀλλὰ καὶ τὰ θυσιαστήρια ἐξέσρεψεν, καὶ τὸ πῦρ ἐπροβλήθη, ἃ γινώσκω. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καπετωλῖνος ἐταράχθη, καὶ μετὰ μεγάλε θυμῷ ἔφη πρὸς τ ταῦτα ἀναγγέλλοντα, ἐν τάχει τοῦτον ζητήσατε, καὶ εὑρόντες ἀγάγετέ μοι, ἵνα αὐτὸν ἀπολέσω, ὅστις ἂν εἴη. E

5 Τότε ἐξελθόντες οἱ ὑπηρέται, θεσσαλόν τινα γεωργὸν, ἐρχόμενον ἐκ τ ὄρες, ὄνομα Ἰουλιανὸν συλλαβόντες ἔδησαν, καὶ εἰς τὸ πραιτώριον τ Καπετωλίνε παρέσησαν, ὄνομα θεαζόμενος ὁ μακάριος Αἰμηλιανὸς, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· Ἐὰν κρύψω τὸ γενὸς, γενήσεται ἡ σωτηρία με ναυάγιον· ἐπειδὴ ἤγγικεν ὁ καλέσας με διὰ θανάτε εἰς τὴν ἀθάνατον αὐτε βασιλείαν· καὶ ταῦτα διαλογισάμενος, περισπάσας ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον, καὶ κρατήσας τὰ φορέματα τ ὑπηρετῶν, ἤρξατο λέγειν· φείσασθε αὐτε, αἰτοῦμαι, φείσασθε, ὅτι οὗτος οὐδὲν ἥμαρτεν, ἀλλ' ἐγώ εἰμι, ὡς λέγετε, πορίξας· κρατήσαντες δὲ αὐτὸν οἱ σρατιῶται, τοῦτ' ἔστιν, βαλεριανὸς καὶ μαξέντιος, ἐν δεκάτῃ χώρᾳ τ Κλαυδίε, ἡμέρᾳ ς, ὥρᾳ τρίτῃ, ἕξ καὶ δεκάτῃ τ ἰουλίε μηνὸς, μετ' ὕβρεων εἰς τὸ πραιτώριον τ Καπετωλίνε ἤνεγκαν, ὅσις ἐν δημοσίῳ τόπῳ καθίσας ἐπὶ τ βήματος, ἐκέλευσεν εἰς τὸ μέσον αὐτὸν ἀγαγεῖν.

6 Καπετωλῖνος πραίφεκτος εἶπεν· Τίνος ἕνεκεν πράγματος ἔνοχος εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος οὗτος; ἡ τάξις εἶπεν· Αἰτοῦμεθα τὴν λαμπρότητα ὑμῶν καὶ τὴν γαληνότητα τ δεσποτῶν ἡμῶν τ αὐγούσων, ὁ σρατὸς αὐτῶν θεοῖς ἀθαναλωσίας προσφέρων, εὑρέθη οὗτος ὁ Αἰμηλιανὸς εἰσελθὼν εἰς τ ναὸν, οὐ μόνον τὰ θυσιαστήρια, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπιτεθείσας ἐπ' αὐτοῖς θυσίας διεσκόρπισεν· διὸ διδάσκομεν, ἵνα τὰς τ θεῶν ὕβρεις ἐκδικήσητε, καὶ τοῦτον τ μεμιαμμένον σκληροτάτοις βασάνοις ἀπολέσητε. Τότε ὁ Καπετωλῖνος θυμῷ πληθεὶς, ἔφη· Βορδέως ἡμᾶς ἐδίδαξεν ἡ τάξις, καὶ διὰ πλείσων καιρῶν χρυσιανισμὸν χαλινοὶ ἐχαυνώθησαν, ἵνα μὴ εἰς τὴν ὕβριν τ θεῶν προσεγγίσῃ, διὰ τοῦτο τῷ θειοτάτῳ δημοσίῳ χρυσίου λίτραν μίαν ὑποδώσει. F

7 Τότε Ἰούλιος λέγει ἐν πρώτοις τῷ μάρτυρι· Τί σοι τὸ ὄνομα; Ὁ ἰσχυρώτατος τ Χριστε ἀθλητὴς εἶπεν· Εἰ τὸ κοινὸν ὄνομα ἐπιζητεῖς, Αἰμηλιανὸς λέγομαι· εἰ δὲ τὸ τέλειον ὄνομα ζητεῖς, χριστιανόν με εἶναι νόμιζε. Καπετουλῖνος πραίφεκτος εἶπεν· Εἰπὲ, ἄνθρωπε ἄτυχε, τίς σε ἐπλάνησεν, ἵνα τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς τοσαύτας προσενέγκῃς ὕβρεις; Ὁ ἅγιος Αἰμηλιανὸς ἔφη· Ὁ θεὸς, καὶ ἡ ψυχή με προσεκαλέσατό με, ἵνα τούτους σοῦ ὄντας ἀψύχους καταπατήσω, ἵνα φανῇ πᾶσιν, ὅτι λίθοι εἰσὶν ἄνοι ψυχῆς, κωφοὶ, καὶ βωβοὶ, ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἐνδεμία φθέγξεως λαλιά· γνώσε-

A γνώρισον οὖν ὅτι ὕβριν οὐκ ἐποίησα. Ὁ θεὸς δὲ πάντα ἐποίησεν· οἱ οὖν θεοί σου, οἱ μηδὲν ποιήσαντες, ἀπολέσθωσαν· Καπετουλῖνος πραίφεκτος εἶπεν, Σὺ εἶ, ὁ τὰ θυσιαστήρια ἐξέστρεψας; Ὁ ἅγιος Αἰμηλιανὸς εἶπεν· Ἀξίως ἡ θεία γραφὴ λέγει: Ὅμοιοι αὐτῶν γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.

8 Τότε ὀργισθεὶς Καπετουλῖνος πραίφεκτος εἶπεν· Ἐκδύσαντες αὐτὸν, τανύσατε, ἵνα γνῶ, ὅτι πραιφέκτῳ παρίσταται μετὰ δὲ τὸ ἀποδυθῆναι αὐτὸν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ πραίφεκτος· Εἰπέ μοι οὖν, τίς σε ἠπάτησεν, τοιοῦτο βδέλυγμα προσενέγκαι τοῖς θεοῖς; Τότε ὁ μακάριος Αἰμηλιανὸς μετὰ μεγάλης παῤῥησίας ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ, προεῖπον, καὶ πάλιν λέγω σοι, ὅτι ὁ θεὸς καὶ ἡ ψυχή μου προσεκάλεσάν με, ἵνα ἀκαθάρτους θυσίας ἐξολοθρεύσω. Καπετουλῖνος πραίφεκτος εἶπεν τοῖς ὑπηρέταις· Ἁρπάσαντες αὐτὸν, ἰσχυρὰς πληγὰς ἐπίθετε, ὅπως γνώσηται, ὅτι ἡ ἄκαιρος αὐτοῦ γνώμη οὐδὲν αὐτὸν ὠφελεῖ, οὐδὲ ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν λυτρώσηται αὐτόν· ἐν τῷ οὖν ἰσχυρωτέρως τύπτεσθαι αὐτὸν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ

B πραίφεκτος· Εἰπὲ σὺ, ἄτυχε, τίς σε ἐπλάνησεν τοῦτο ἐπιτηδεῦσαι; Ὁ μακαριώτατος Αἰμηλιανὸς ἔφη αὐτῷ· Εἶπόν σοι, ὅτι οὐδεὶς, εἰ μὴ ὁ θεὸς καὶ ἡ ψυχή μου, ἐποίησέν με, ἵνα τὰ ἀκάθαρτα εἴδωλα συντρίψω, καὶ τὰς βδελυκτὰς ὑμῶν θυσίας κατάπατήσας ἀποῤῥίψω. Καπετουλῖνος πραίφεκτος εἶπεν· Βλέπετε, ὑπερηφάνως ἡμῖν λαλεῖ· μεταστρέψαντες αὐτὸν, εἰς τὸ στῆθος δήρατε, ἵνα γνῶ, ὅτι πάντες οἱ τοῖς νόμοις τῶν αὐτοκρατόρων ἀνυπήκοοι τοιούτοις κολαστηρίοις ὑπόκεινται.

9 Ἐν τῷ οὖν τύπτεσθαι αὐτὸν νεύροις ὠμωτάτοις ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας, ὁ πραίφεκτος εἶπεν· Φείσασθε αὐτοῦ, καὶ ἐπαύσαντο οἱ τύπτοντες. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ πραίφεκτος· Δοῦλος εἶ, ἢ ἐλεύθερος; Ὁ ἅγιος Αἰμηλιανὸς εἶπεν· Δοῦλος μέν εἰμι Χριστοῦ, υἱὸς δὲ ὑπάρχω Σαββατιανοῦ τοῦ πραιφέκτου ταύτης τῆς πόλεως. Καπετουλῖνος πραίφεκτος εἶπεν· Οὐδέν ἐστιν, ὃ νομίζεις κληρονομῆσαι, ὦ Αἰμηλιανέ· πόσῳ μᾶλλον τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων προσεγγίζει, ὅτι κατὰ σοῦ νόμους ἀποτολμήσας, τοῖς θεοῖς ὕβρεις προσήνεγκας. Τί οὖν τὸ μέγεθος τοῦ σώματός σου βοηθήσει σοι; ὅτι κατεφρόνησας ταῖς βασάνοις ἀντιπαλαῖσαι, ἵνα πᾶσιν σεαυτὸν χειρότερον ἐνδείξῃς· διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι μελετήσωσιν, καὶ διὰ σοῦ ἐν τῷ σῷ ὀνόματι πλανηθῶσιν, σὺ μόνος ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου ἐμβληθήσῃ· ὁ δὲ σὸς πατὴρ λίτραν μίαν ἀργυρίου ἀποδώσει τῷ δημοσίῳ, δι' οὕτινος, ἀμελείας τοιοῦτος εὑρέθης.

C

10 Τότε οὖν οἱ ὑπηρέται κρατήσαντες τὸν μακάριον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ Αἰμηλιανὸν, ἔξω τῆς πόλεως ἐξήγαγον ἐγγὺς τοῦ χείλους τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ, ὅπου ἦσαν ἑτοιμάσαντες τὴν πυρκαΐαν, ὅστις αὐτοῦ διὰ τῆς καρτερίας στέφανος γέγονεν. Τότε ὁ ἰσχυρώτατος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Αἰμηλιανὸς ταῖς ὑπηρέταις εἶπεν· Ὑποστέξατέ μοι βραχὺ, ἕως ἂν ἱκετεύσω τὸν θεόν μου. Καὶ εὐξαμένου, καὶ πληρώσαντος τὴν εὐχὴν, συλλαβόντες αὐτὸν οἱ ὑπηρέται, ἐνέβαλον εἰς τὸ πῦρ, νομίζοντες αὐτὸν παραχρῆμα γενέσθαι τέφραν. Τὸ δὲ πῦρ γνωρίσαν τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα, οὐ κατέφλεξεν αὐτὸν, ἀλλὰ σῶον, καὶ ἀκήρεον διεφύλαξεν. Τοὺς δὲ ὑπηρέτας τοῦ καπετουλίνου, σοῦ πλησίον, περιῆρεν ἡ φλὸξ, καὶ Κατέκαυσεν· ἰδὼν δὲ ὁ δεδοξασμένος μάρτυς Αἰμηλιανὸς, ὅτι τὸ πῦρ οὐχ ἥψατο αὐτὸν, ἀλλὰ σῶος διέμεινεν ὁ Ἅγιος, ἐδόξασεν τὸν θεὸν, καὶ στραφεὶς κατὰ ἀνατολὰς, κατεσφράγισεν αὐτὸν, καὶ ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου· καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ.

juriam non fecisse me. Deus verò creavit omnia; pereant igitur dii tui, qui nihil creaverunt. Capitolinus præfectus dixit. Tune es, qui aras evertisti? Sanctus Æmilianus, Meritò, inquit, divina Scriptura dicit: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. A. ANON.

8 Tunc iratus Capitolinus præfectus dixit: Exuentes illum extendite, ut sentiat, se coram præfecto assistere. Postquam verò nudatus esset, ait ei præfectus: Dic itaque mihi; quis te decepit, ut rem tam execrandam in deos committeres? Tum beatus Æmilianus ei libere admodum respondit: Ecce, jam dixi, atque iterum tibi dico, auctores mihi fuisse Deum atque animum meum ut sacrificia polluta disperderem. Capitolinus præfectus dixit ministris: Raptate eum, & graves illi plagas imponite; ut intelligat, nihil profuturam sibi ineptam opinionem suam, neque manibus illum meis liberaturam. Dum igitur validissimè cæditur, dicit ei præfectus: Dic, miser; quis te seduxit, ut hoc attentares? Beatissimus Æmilianus ei retulit: Dixi tibi, neminem, præterquam Deum atque animum meum, suasisse mihi, ut impura idola contererem; ac detestabiles hostias vestras calcando disjicerem. Capitolinus præfectus dixit: Ecce autem, superbè nobis loquitur. Invertite illum, & flagris pectus lacerate; ut discat, hujusmodi pœnis subigi, quicumque Imperatorum legibus obedire detrectant *jubetur extendi & nervis cædi,* E

9 Interea dum nervis durissimis ad horas multas cæditur, dixit præfectus: Parcite ei: & cessarunt flagellantes. Tum sic eum præfectus alloquitur: Servus es, an liber? Sanctus Æmilianus dixit: Servus quidem sum Christi; filius verò Sabbatiani urbis hujus præfecti. Capitolinus præfectus dixit: Vanum est, quod consequi speras, Æmiliane; at multo magis vanum, quod id speras, in quo salus hominum sita est: quandoquidem legibus ausus insultare, injuriâ deos affecisti. Quid igitur magnitudo corporis tibi proderit? Quando audes cum tormentis certare; ut omnibus te deteriorem ostendas. Quare ne quid tale etiam alii cogitent, ac per te in tuo nomine ducantur in errorem, tu solus in flammam fornacis immitteris; pater autem tuus libram unam argenti fisco persolvet, cujus negligentiâ tu talis inventus es. *damnatusque ad rogum,* F

10 Tunc ergo ministri arripientes beatum Christi athletam Æmilianum, extra urbem duxerunt prope ripam Danubii fluminis, ubi parabant rogum, quæ ejus per martyrium corona fuit. Tum fortissimus athleta Christi Æmilianus ministris dixit: Servate me tantisper, donec oravero Deum meum. Et facta atque completa precatione, corripientes eum lictores injecerunt in ignem, putantes illum continuò in cineres versum iri. Verùm ignis agnoscens Christi Martyrem, non adussit eum, sed salvum integrumque servavit. Ministros vero Capitolini, qui prope aberant, circumquaque sustulit flamma, atque absumpsit. Cernens autem gloriosus martyr Æmilianus, sese ab igne non attingi, sed incolumem permanere Sanctum, glorificavit Deum, & ad Orientem conversus, se cruce signavit, oculisque in cælum intentis, dixit: Domine Jesu, accipe spiritum meum; quo dicto, obdormivit in pace. *in eo illæsus moritur, exustis lictoribus.*

11 Uxor

A. ANON. *Uxor Vicarii ei justa persolvit.*

11 Uxor autem Capitolini præfecti, quæ erat Christiana, rogata à concivibus suis postulavit à marito suo corpus sancti Æmiliani, quem ignis non violaverat, sed Deus per gratiam suam integrum conservaverat. Cum itaque visum esset tollere sacras exuvias, jussit per cives suos Christianos ac viros pios cum psalmis & hymnis justa persolvi corpori Sancti ac dignè coronati martyris Æmiliani in loco, qui appellatur Gedina *d*, tertio circiter milliari ab urbe, quam vocant Dorostolum; ac pro meritis illud venerantes, pretiosissimo unguento delibutum loculo imposuêre. Martyrium verò fecit sanctus Christi Æmilianus mense Septembri, die tertia, regnante Domino nostro Jesu Christo; cum quo gloria Patri unà cum sancto Spiritu, nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

11 ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Καπετωλίνα τοῦ περιφέκτα, οὖσα Χριστιανὴ, παρακληθεῖσα παρὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτῆς, ἠτήσαλο παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου Αἰμηλιανοῦ, ὃν τὸ πῦρ οὐ κατέφλεξεν, ἀλλ' ὁ θεὸς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, σῶον διετήρησεν· ὅτε οὖν κατηξίωσεν λαβεῖν τὸ ἅγιον λείψανον, ἐκέλευσεν ἅμα τῶν ἰδίων πολιτῶν Χριστιανῶν, καὶ δύο λαβῶν ἀνδρῶν, μετὰ ψαλμῶν, καὶ ὕμνων κηδεῦσαι τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου, καὶ ἀξίως στεφανήτου μάρτυρος Αἰμηλιανοῦ ἐν τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Γηδινᾶ, ὡς ἀπὸ τρίτου μιλίου τῆς πόλεως καλουμένης Δωροστόλου, ἀξίως τιμήσαντες, τιμιωτάτῳ μύρῳ χρίσαντες, ἔθεντο ἐν λάρνακι· ἐμαρτύρησεν δὲ ὁ ὅσιος τοῦ Χριστοῦ Αἰμηλιανὸς μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, τρίτῃ, Βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ δόξα τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νυνὶ καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a *Hæc & alia hujusmodi in hisce Actis occurrentia vel receptis historiis contraria, vel ignota quam fidem mereri videantur, exposui in Commentario prævio § 2.*

B b Περιφεκτουεία, περιτώριον *& similes voces barbaræ ex ipsa, quam cum Latinis habent, similitudine facilius intelliguntur, quam ut iis explicandis immorari debeam. Ne ipsas quidem hinc inde vitiosas, aut certe minus usitatas, constructiones annotare operæ pretium duxi.* E

c *Græcè* τάξις, *quæ vox aliquoties recurret. Eam Latini inferioris ætatis efferebant per voces* officium *&* officiales, apparitio *vel* apparitores; *in Actis martyrum passim eos significat, qui ad judicum nutus præstò esse debebant. Adi Cangium tum in Glossario Latino ad vocem* Officium, *tum ad vocem* τάξις *in Græco.*

d *Locum hunc frustra quæras; qui forte vix pagus fuit. Ceterum dubium esse non potest, quin detruso ad inferos Juliano, civis hujus sui Reliquias sibi Dorostoreni vindicaverint; cum urbs illa tamquam ejus cultui præcipuè destinata in omnibus Martyrologiis consignetur. Forte etiam deinde vel omnes, vel aliquæ saltem translatæ fuerunt Constantinopolim, ut pronum est conjicere ex dictis in Commentario prævio à num. 5.*

DE S. MARINA VIRGINE ET MART.

GALLÆCIÆ IN HISPANIA.

J. B. S.

Ex Martyrologio Romano.

XVIII JUL.

C

Ex Villegas & Trugillo cultum accepit Baronius,

Ic ibi hos die legitur: Gallæciæ in Hispania, S. Marinæ virginis & martyris: *pro qua in notis adducit Baronius* Florem Sanctorum Hispaniæ & Thesaurum concionatorum tomo 2 die sequenti: *nempe Villegas pag. 376 editionis Cæsaraugustanæ anni 1626 (qua antiquiorem vidit Baronius) & Trugillum col. 1266, ubi ponitur* XIX *Julii, cum potius ad hunc diem spectare videatur, siquæ* Marina *Hispanis propria est. Hos testes habuit Baronius cultûs in Gallæcia & alibi huic Sanctæ exhibiti, quæ de cetero omnibus antiquis fastis & apud omnes Martyrologos, saltem alicujus notæ, ignotissima est, quemadmodum & gesta ignorantur, patria, parentes, tempus martyrii &c. ut Villegas eam Melchisedecho assimilet, utpote qui ab Apostolo, Heb. 7,* sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habuisse *dicatur; sic* Marina *solo superstite cultu nota sit. Trugillus omnia complectitur brevi hoc elogio:* Quod certò scitur de hac glorioſa Marina Hispana, id est, quod scilicet passa sit martyrium in Galicia, prope civitatem Orensem, ubi etiam est ejus sanctissimum corpus, in quadam ecclesia de ejus nomine nuncupata, in loco appellato Aquæ sanctæ, ubi ostenduntur quædam monumenta adhuc, sive indicia martyrii hujus glorioſæ Sanctæ; videlicet clibanus quidam, in quem conjecta fuit, & fons etiam quidam ostenditur, in quo dicunt miracula quædam facta fuisse hujus glorioſæ Sanctæ intercessione. Per universas autem regiones illas magna devotione celebratur hæc glorioſa Sancta. Cordubæ porro & Hispali sumptuosissima reperiuntur templa in honorem hujus sanctæ virginis & martyris Marinæ. *Atque hæc eadem Hispanicè narrant Villegas & Marietta.* F

2 *Aurum contra æstimanda est horum Hispanorum candida & sincera relatio, cui id solum dubii subesse posset, num satis constet, sub* Marinæ *istius nomine non latere* Margaretam, *toto reliquo orbe Christiano notissimam. Ast illis non acquievere novelli fabulatores & Chronicorum figuli, quos nusquam quiescere passus est laudatus sæpe Nicolaus Antonius, eos hic denuo exagitans paulo longiori dissertatione, quam totam huc adducere operæ pretium non censui, cum id operosè probet, quod sole meridiano clarius existimo, nugatos esse nimirum, & illos quos Villegas refutat, & pseudochronographos Dextrum, Julianum, Luitprandum, Maximum, & commentatorem Biva-* cetera exornarunt pleræque chronica.

A *Bivarium, dum* S. Margaretæ, *aliàs* Marinæ, *Acta, quæ* XX *Julii expendentur, insigni plagio ad suam* Marinam, *de novem uno partu emissis fictitiorum Catilii & Calsiæ filiabus unam, ineptissimè transtulerunt, plurima comminiscentes iis ferme similia, quæ pridem ad* XXII *Maii de S. Quiteria, & alibi abunde confutata sunt; ut pigeat merissimas gerras hìc iterum proferre in medium: sufficiat sola Tamayi annuntiatio, ut de reliquorum pretio statuatur. Audi juratum declamatorem:* Amphilochii in Gallæcia Hispaniæ, S. Margaritæ, sive, ut aliis, Marinæ virginis & martyris, quæ [dum] cum aliis octo sororibus adelphis sanctissimis virginibus, Belcagiam patriam, & C. Attilium patrem, numine disponente, desereret, Amphilochium advenit, ubi ab Olybrio præside, propter fidem Catholicam apprehensa, post devictos signo salutiferæ crucis diaboli in forma draconis aspectus, & præsidis in specie dæmonis conspectus, continuatione cæsa terribili, & per varios cruciatuum lampadum, ligaminum, verberum & facium agones exercita, ad palmas martyrii & virginitatis alacri strenuitate cucurrit. *Non inelegans sane oratio, nisi enervis & elumbis esset.* AUCTORE J. B. S.

DE S. ROFILO SIVE RUPHILLO

EPISCOPO FOROPOPILIENSI

FORO-LIVII IN ITALIA.

B E

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G. C.

Sancti cultus, Officium & Acta examinantur.

XVIII JUL. *Orum Livii, vulgo* Forli, *antiqua Italiæ civitas, de qua jam sæpe in Actis nostris egimus, hodiedum sacras* S. Rophili *seu* Ruphilli *episcopi Foro-popilienses exuvias conservat, & illius festum quotannis hac die potissimum celebrat. Ferdinandus Ughellus tomo* 2 *Italiæ sacræ col.* 637 *docet, reliquias hujus Sancti è civitate Foro-Popilienſi eò translatas fuisse, & de utraque sepultura ita scribit:* Sacræ corporis exuviæ in ecclesia, quæ ipsius nomine superbit, reconditæ, deinde Forum Livium translatæ, ibidem in sancti Jacobi templo requiescunt. Templum abbatiaque ejus nomini consecrata celebris satis olim habita est in loco, ubi pervetustum fanum Herculis nomine dicatum fuerat, quod postea ad cultum divinum traductum est, ac divi Ruphilli nomen tulit, quod unà cum civitate excisa, (*post ultimam ruinam anni* 1360 *sedes episcopalis Bertinorium translata est*) ut diximus, obrutum est, ut nulla ejus vestigia, quam certa rudera superfuerint, quæ hactenus in publica fossa, qua parte meridiem spectat, visuntur: distinctum enim variis coloribus pavimentum opere vermiculato laboratum cernitur, atque ibi marmor hisce litteris incisum repertum est: HÆC EST ECCLESIA S. RUPHILLI CONFESSORIS ET EPISCOPI.

S. Ruphillus, destructa Foro-Popilienſi civitate, Foro-Livium defertur,

C

2 *Matthæus Vecchiazzanus in historia Foro-Popilienſi, anno* 1647 *Italicè edita, part.* 1, *lib.* 9 *& sequentibus adfert varia sæculi* XII *&* XIII *diplomata, quæ de monasterio* S. Ruphilli *meminerunt. Idem scriptor part.* 1, *lib.* 4, *pag.* 58 *testatur,* S. Ruphillum *olim non solum in propria sua diœcesi, sed etiam in Imolensi honoratum fuisse; additque, à Bononiensibus in illius honorem erectas fuisse ecclesias, ac novissime à senatu Florentino templum pulchro opere musivo constructum esse, in quo etiamnum hodie legitur:* S. ROPHILLUS EPISCOPUS POMPILIEN. *Festum hujus Sancti solenniter olim celebratum fuisse, colligo*

& locis variis in Italia colitur.

ex Actis S. Mauri, à S. Petro Damiani conscriptis, & ad diem XX *Januarii à Bollando illustratis, ubi cap.* 3, *num.* 13 *narrantur sequentia:* Alia quædam mulier necessitati rei familiaris plus quam deberet intenta, in festivitate S. Rophili triticum purgare non timuit; sed dum beato Confessori digni honoris reverentiam non exhibuit, dignæ animadversionis sententiam non evasit. *Deinde sequitur quomodo punita fuerit, ac tandem facti pœnitens sanitatem recuperarit, ut loco citato videri potest. Nunc ex aliis monumentis Sancti nostri cultum confirmemus.*

3 *Petrus de Natalibus post medium sæculi* XIV *primus inter hagiologos, quos saltem novi, res gestas* S. Ruphilli *ita commemorat. lib.* 6, *cap.* 114: Rophilus episcopus Popilienſis fuit, qui verbum Domini instanter prædicans, & quæ docebat exemplo operum confirmans; miraculorum gloria insignis fuit. Dum autem in media via posita inter Popilienſe & Livienſe oppidum draco immanis apparuisset, qui homines & animalia devorabat, & flatu venefico plurimos morbidabat, sanctus Rophilus populo suo triduanum jejunium & orationem indixit, sanctoque Mercuriali episcopo Livienſi, ut hæc eadem cum sua plebe faceret, persuasit; & deinde ambo ipsi episcopi unà cum clero & populo utriusque civitatis ad locum accedunt; orationeque præmissa, sancti præsules draconem de antro producunt: stolis quoque suis ipsum, uti agnum mansuetissimum, collo nectentes pertraxerunt, & in puteo profundissimo incluserunt: memoriale quoque supra puteum in testimonium miraculi signaverunt, quod ibi manet usque in præsens. Rophilus autem ad ecclesiam suam rediens, obitusque sui diem longe ante prædicens, XV Kalendas Augusti quievit in Christo, sepultusque est in ecclesia sua miraculis clarus. *Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ die* XVIII *Julii habet simile Actorum compendium. Sed utraque hæc Vitæ synopsis videtur*

Fit illius memoria apud Petrum de Natalibus,

F

AUCTORE G. C

deſumpta ex fuſuribus Actis, & forte ex ſermone in annua S. Ruphilli *feſtivitate habito, quem poſt hunc Commentarium prævium dabimus.*

& recentiores Martyrologos ac in Officio proprio,

4 *Interim miror, hunc Sanctum Adoni, Uſuardo aliſque antiquis Martyrologis ignotum fuiſſe. Recentiores tamen aliqui eum celebrant, atque inter alios Franciſcus Maurolycus abbas Meſſanenſis in ſuo Martyrologio hac die ſic habet:* Item Rofili Popilienſis epiſcopi, qui peſtiferum oppreſſit draconem. *Conſtantius Felicius in ſuo Kalendario totidem fere verbis hujus Sancti feſtum Italicè annuntiat. Non intelligo, quid ſibi velit inter auctaria Uſuardi codex Florentinus, qui hac die ſic pronuntiat:* In Tuſcia ſancti Raphilli archiepiſcopi Ravennenſis. *Nam neque Hieronymus Rubeus, neque Ferdinandus Ughellus in Catalogo archiepiſcoporum Ravennatium præſulem ſimilis nominis recenſent. Certe in Kalendario, quod ad uſum diœceſis Ravennatis anno* 1660 *editum eſt, nulla hodie de hoc Sancto fit commemoratio. Claudius Caſtellanus in ſuo Martyrologio Univerſali cum ceteris aſſerit, eum fuiſſe epiſcopum Foro-Popilienſem, additque, eum Gallicè* Rufil *vel* Roguil, *& Italice* Roghiglio *appellari. Saltem in Officio Ms., quod hîc habeo, legitur talis titulus vel rubrica:* Die XVIII Julii in feſto S. Ruphilli epiſcopi & patroni Fori-Pompilii duplex. *Deinde præſcribitur hac oratio:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui beato Ruphillo confeſſori tuo atque pontifici inter cetera præclara miracula immanem draconem homines necantem interimendi gratiam contuliſti: concede quæſumus, ut ejus meritis & precibus à mortiferis antiqui ſerpentis morſibus liberemur. Per Dominum noſtrum *&c.*

B

quod tribus Lectionibus,

5 *Huic orationi ſubjunguntur tres Lectiones propriæ ſecundi Nocturni in hunc modum:* LECTIO IV. Ruphillus Athenienſis in Græcia natus, à S. Silveſtro ſummo Pontifice epiſcopus ordinatus, ad prædicandum Jeſu Chriſti Euangelium, & Catholicam fidem propagandam Forum Pompilii mittitur: qui ſtatim ac paſtorale munus ſuſcepit, divino cultui amplificando maxime ſtuduit. Quapropter Iſidis templum cunctorum nobiliſſimum, expurgatis omnibus idololatriæ ſordibus, in ædem B. Mariæ Virginis Annuntiatæ nomini ſacram commutavit, in ejuſque cathedralem erexit.

C

Adeo eximia ſanctitate atque innocentia floruit, ut homines à maleficio deterreret, & ad leges divinas ſervandas ſuo potiſſimum exemplo inflammaret. Quod ad populi eruditionem docebat, operibus explere cœpit, tanto charitatis ardore, ut ſe jugiter affligeret, non ad ſuam, ſed ad ſubjectæ plebi implorandam veniam, bene agnoſcens, quod niſi in ſe avulſi eſſent peccatorum tribuli per longam abſtinentiam, ſacra ſpiritualium donorum germina inſeri, plantarique numquam valerent; & quamvis adeo in corpus ſuum ſæviret, ceteros tamen, maxime pauperes, paterna charitate fovebat. Populum ſibi creditum tum verbo tum exemplo in viam ſalutis dirigere numquam deſtitit. Mirum eſt propterea, quantum in moribus reformandis & abuſibus tollendis aſſidue verbi Dei prædicatione profecerit.

præcipua S. Præſulis geſta,

6 LECTIO V. Cum media via inter Pompilienſe & Livienſe oppidum draco immanis apparuiſſet, qui homines & animalia devorabat, & flatu venefico plures morditabat, Ruphillus populo ſuo triduum jejunium & orationem injunxit, ſanctoque Mercuriali epiſcopo Livienſi, ut hæc eadem ſua plebs faceret, perſuaſit. Deinde ambo ipſi epiſcopi unà cum clero & populo utriuſque civitatis ad locum accedunt, oratione præmiſſa, draconem ex antro producunt, & ſtolis ſuis collo illius alligatis, cunctis, qui aderant, mirantibus, in vicino & profundo puteo deturbarunt & incluſerunt, conceſſoque ex hoſte triumpho Ruphillus ovans cum plebe ſibi commiſſa ad ſuam ſedem revertitur, & cum gratiarum actione omnes in Chriſto gratulati ſunt, quia ingentis draconis exſtinxere nequitias, & populum eruerunt à plaga. Dum ſedem Pompilienſem Ruphillus regebat, illud miraculoſum prodiit, quod eodem tempore & Germaniam ad fidem convertebat, & pacem inter cives Pompilienſes firmabat. Ariminenſi conciliabulo cum Mercuriali Livienſi ac aliis epiſcopis contra Arianos pro Catholica fide ſingulari virtute Nicænum concilium propugnavit, & pro eo ſtetit & ſubſcripſit.

D

E

complectitur.

7 LECTIO VI. Ad effugiendas poſtea Imperatoris minas, cum dicto Livienſi & Gaudentio Ariminenſi præſulibus ad vicinum vicum ſe contulit, quod ex illo tempore à dictis Catholicis epiſcopis Catholica nominari cœpit. Hinc unuſquiſque ad proprias revertendo ſedes, Ruphillus in ſua ſtetit. Poſtremo cum Pompilienſem eccleſiam per annos ſeptem ſupra quadraginta ſanctiſſime adminiſtraſſet, inſtantemque ſui obitus diem prænuntiaſſet, jam ſenio confectus, peractis de more ſacris, ſic adſtantes affatus eſt: Cavete, cariſſimi, contentiones, cavete lites, diligite pacem, ſectamini charitatem, ut his decorati ornamentis ante ſummi judicis potentiam * ſecuri veniatis. Poſtmodum cælo lætus XV Kal. Auguſti poſt Chriſtum natum anno trecenteſimo octogeſimo ſecundo felicem animam meritis, atque in defendenda religione partis trophæis onuſtam in manibus Creatoris transfudit. Sacræ exuviæ aromatibus conditæ in propria cathedrali ſepultæ fuere. Inundante poſtea bello in tota provincia, Forum Pompilii ſolo æquatur: ut propterea ejuſdem Præſulis corpus eſſet in tutum, & debito non defraudaretur cultu, Rubertus * dirutæ civitatis epiſcopus ſuperſtes illud Fori-Livii in eccleſiam S. Jacobi, hodie S. Luciæ, magna totius populi celebritate transferri curavit; & in marmoreo tymbo egregie ſculpto ſuper aram maximam ejuſdem eccleſiæ poſitum quieſcit.

** forte præſentiam*

F

** alias Robertus*

Ætas illius incerta eſt,

8 *Multa in his Lectionibus aſſerta (idem intellige de Actis huic Commentario ſubnectendis) ut mitiſſime dicam, ſolido antiquitatis teſtimonio deſtituuntur. Imprimis incerta ſunt, quæ de* S. Ruphilli *ætate hic tam confidenter pronuntiantur: nam S. Mercurialis Forolivienſis epiſcopi, cui Sanctus noſter coætaneus fuiſſe dicitur, ætas omnino vacillat, cum de ea Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis tom.* 3 *ad annum Chriſti* 359 *num.* 46 *ita judicet:* Cum vero pro fide catholica unà cum ſancto Gaudentio ſtetiſſe dicantur ſancti epiſcopi Rofilus Popilienſis, & Mercurialis epiſcopus Livienſis, de Mercuriali certum eſt, falſum eſſe: etenim obiiſſe ipſum anno Domini centeſimo quinquageſimo ſexto ex inſcriptione ad ejus ſepulcrum

ante

A ante paucos annos reperta (ut diximus in notis ad Romanum Martyrologium noviſſimè Antverpiæ editis) certum eſt. *Pluribus de hac re diſputat Papebrochius noſter in Vita S. Mercurialis, ad diem* XXX *Aprilis illuſtrata, ubi ſimul aliqua de* S. Ruphillo *diſcutiuntur. Sicut nonnulli ſcriptores ad eludendam hanc difficultatem duos treſve Mercuriales induxerunt, ita forte Julianus Portaguerra duos* Ruphillos *finxit, dum apud laudatum Matthæum Vecchiazzanum part.* I, *lib.* 4, *pag.* 57 *ita ſcribit:* Duo Rophilli floruerunt; tempore unus S. Petri, & hic fuit Germanus, & à divo Petro fuit epiſcopus creatus civitatis Velletrenſis; alter Athenienſis & à Damaſo (*in Lectionibus dicitur* à S. Silveſtro) Pontifice fuit epiſcopus civitatis Pompilienſis factus: quo tempore, cum hæreſis undique graſſaretur, unà cum Gaudentio & Mercuriali ſummopere [eam] confutavit. Dum ſedem Pompilienſem regebat, eo tempore Germanam ad fidem convertebat, & pacem inter duos Pompilienſes firmabat; ejuſdemque opera præclariſſima, ne Apoſtolorum geſta obſcurentur, forſitan extiterunt abſcondita. Serpentem in Pompilienſem viam & Livienſem magno populorum excidio, ſuis manibus in puteum projecit. *Hæc aliaque à recentioribus ſcriptoribus forte excogitata ſunt, ut populares patriæ ſuæ traditiones tueantur. Saltem cuperem, ut hujus Sancti* opera præclariſſima, *quæ tamen citatus auctor fatetur fuiſſe* abſcondita, *vetuſtioribus teſtibus comprobarentur.*

B

& Acta ejus ab ignoto & juniore auctore collecta,

9 *Præter alia non placet mihi hiſtoria draconis, quæ jam in Lectionibus propriis deſcripta eſt, ac porro in Actis à num.* 11 *referetur; non autem ideo diſplicet, quia mira eſt, ſed quia tale prodigium deſiderato antiquitatis teſtimonio caret. Suſpicor, illam primo prodiiſſe ex S. Mercurialis Vita, quæ ex picturis, iſtius ſancti Præſulis geſta repræſentantibus, deſumpta fuit, ut fatetur ipſe Actorum ſcriptor, & videri poteſt in Actis noſtris tom.* III *Aprilis pag.* 752 *& ſequentibus. Quid ſi idololatria aut hæreſis, in illis regionibus ſerpens, & à Sanctis illis epiſcopis exſtincta, ex pictoris ingenio per draconem repræſentata fuerit? Quid ſi Vitæ auctor hanc ſpiritualem victoriam de infernali dracone relatam, & in picturis expreſſam, ſic præſertim interpretante rudi plebe, in corporalem crudè commutaverit? Quidquid ſit de hac mea conjectura, ſaltem non facile mihi quis perſuaſerit, S Petrum Damiani eſſe auctorem Vitæ ſeu potius concionis mox exhibendæ, etiamſi Vecchiazzanus, Ughellus aliique id exiſtimaverint. Ratio mea eſt, tum quod hæc concio à reliquo Petri Damiani ſtylo differat, tum quod Conſtantinus Cajetanus in editione ejus operum hunc ſermonem ei non adſcribat, quamvis non pauca aliorum opuſcula eidem perperam attribuat, ut jam pridem obſervarunt plerique, qui ſcriptores eccleſiaſticos accuratius examinarunt.*

C

ſubinde fabulam ſapiunt.

10 *His adde, quod eadem draconis hiſtoria ita diverſimode narretur, ut pro cujuſque libitu mutata & exornata fuiſſe videatur. In concione mox ſubjicienda num.* 14 *dicuntur SS. Mercurialis &* Ruphillus *guttur draconis ſtolis ſuis conſtrinxiſſe, eumque ambo in puteum deturbaſſe. At vero in Actis SS. Grati & Marcelli, quæ dedimus tomo* III *Martii pag.* 85, *dicitur draco ante adventum* S. Ruphilli, *orante S. Mercuriali cum ſociis, miraculoſe exſpiraſſe. Deinde ſubjungitur hoc epiſodium:* Et cum Gratus acceſſiſſet ad draconem mortuum, & ipſum alligaſſet cum ſtola, & projeciſſet exinde illum in quodam puteo ibidem in ſtrata propinquo, ſtatim facto amiſit viſum oculorum. *Denique poſt narratam hujus cæcitatis depulſionem ita concluditur:* Cum poſt præmiſſa ſic geſta S. Roſillus veniſſet cum clero & ſuis ad præfixum locum, & vidiſſet draconem mortuum, quam plurimum condoluit de S. Mercuriali, ægre ferendo talem injuriam, & deinde reverſi ſunt ad loca ſua. *Imo auctor Vitæ Mercurialis in Actis noſtris tomo* III *Aprilis pag.* 756 *ſcribit,* S. Ruphillum *id tam ægre tuliſſe, ut S. Mercurialis ad eum placandum dederit illi duas eccleſias baptiſmales. Sed ut credulum ejuſdem ſcriptoris ingenium noſcas, accipe ea, quæ inter alia ex ruricolarum traditione ibidem ſic addit:* Perhibent etiam, quod in natali ipſius Præſulis ipſe draco ſe in puteo concutit. *Tædet diverſis hiſce ineptiſque narratiunculis diutius inhærere. Quare ipſam concionem qualemcumque lectoris judicio & oculis ſubjicimus.*

AUCTORE G. C.

ACTA

AUCTORE INCERTO

Ex Ms. Bibliothecæ Vaticanæ num. 6074, cum editione Vecchiazzani, & altero Ms. collata.

CAPUT I.

Concionis exordium, etymologica de nomine S. Ruphilli explicatio, & ejuſdem Præſulis virtutes & admonitiones.

E

F *Auctor concionem exorſus,*

SAnctorum celebritas, maximè provincialium, valde ſumma cum devotione eſt recolenda circiter ab omnibus: non enim illis noſtra præconia æternæ gloriæ decorem condonant, ſed nobis emolumentum cæleſtis patriæ accumulant; quiſquis autem propenſius accuratiuſque eiſdem intereſſe feſtinat, hic beneficia pro exhibitis, ut poſtulat, obſequiis conſequetur, veluti ea quæ mente geſtat. Ad plauſus quoque oſtentationis, ſive humani favoris Deus non reſpicit, ſed ad puritatis [intentionem] aures inflectit *a*. Omnium vero conditor de ſuperna proſpicit ineffabiliter arce uniuſcujuſque ad quid prolata ſit actio, & unicuique metitur ad mentis oculos præmia mira diſpenſatione. Nonnulli igitur ad hanc beati Roſilli convenerunt feſtivitatem varia ſtudii affectione, ſed humano obtutu, qua interſint latet intentione, quæ provida liquet conditoris oculis oſtenſione. Horum præcipue actus Deus attendit, qui miti, contritoque corde ei hoſtias offerunt; atque hos reſpuit, qui quaſi ex alto ſuperboque ſupercilio favore laudis protenta dextera munera porrigunt, de quibus David: Quoniam excelſus Dominus & hu-

EX MSS. humilia reſpicit & alta à longe cognoſcit. Curemus ergo, ut ſuperba [&] alta, gratuita pietate Deus à nobis repellat, & humilia ſibi, non mundo placita, ſui ſancti confeſſoris Rofilli interceſſione, cujus hodie feſta celebramus *b*, tribuat, quatenus & præſentis vitæ malis careamus, & æternæ beatitudinis præmia conſequi valeamus.

b

nomen S. Ruphilli ex Græca etymologia explicat,

2 Debemus itaque præclarum beati Rofilli nomen, quod græca eſt illi lingua impoſitum, ad noſtri ſermonis Latini transferre uſum: nam Rho in Græco alphabeto nonum decimum *c* obtinet locum, & in eadem græca ſupputatione centeſimum continet numerum *d*. Rofillus itaque eodem, quo prædiximus, ordine à græca etymologia in noſtro derivatur ſermone, quia phylis græcè, amor dicitur Latine. Unde nobis videtur, ut Rofillus reſolvatur in noſtro ſermone centeſimus amator: verè enim centeſimi amorem habuit fructûs, ſicut Veritas in Euangelio dicit: Semen cecidit in terram bonam & obtulit * aliud centeſimum, aliud ſexageſimum. Centeſimum amavit Rofillus Chriſti confeſſor fructum, quia prædicatione aſſidua centeſimam ovem perditam, Chriſti humeris reportatam, ſtuduit per amœna virentia ad æternitatis revocare patriam: te * enim humeris Chriſtus ovem geſtavit, quando pro Adæ delicto incarnationis [myſterium peregit, &] eamdem cruce mortificans totius populi delictum cruce ſuſpenſus damnavit: centeſima quippe ovis propago eſt humani generis, quam conditor alendam ſacris doctoribus, ſcilicet Apoſtolis, tradidit, ut angelicus imminutus numerus ejuſdem centeſimæ ovis propagine reformaretur.

c

d

B

** alias ortum fecit*

** alias tunc*

& refert ſingulares illius virtutes,

3 Per apoſtolicam igitur inſtituuntur traditionem & per præſulum dignitatem eccleſiæ, ut eorum doctrina ovis centeſima amore ſupernæ patriæ terrena deſpiceret, & cæleſtia caperet; de quorum namque ſacratiſſimus Chriſti confeſſor & Antiſtes Rofillus collegio, Pupilienſis populi inſtitutor, ejuſdem eccleſiam gubernavit ſancti Spiritus dono. Denique divino nutu beatus confeſſor ad ſacerdotii faſtigium ordinatus non ceſſavit, ut, quod verbis docebat, piis impleret operibus, recolens apoſtoli Pauli ſuaviſſimum eloquium: Ne forte cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar; ideoque beatus Rofillus, ne ab auditoribus videretur reprobus, cœpit, verbis quæ docebat, explere ad populi eruditionem rebus. Cujus charitatis ardor quantus ſit poteſt agnoſci, ut dum ſe jugiter affligeret, non ſuam, ſed ſubjectæ plebis jugiter implorabat veniam. Carnem ſuam ſedule affligebat, ut divinis præceptis ſubjectorum ſaginaret animas, illud apoſtoli conferens, quod dicebat: Sed caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo.

C

piaſque monitiones,

4 Revera Chriſti confeſſor Rofillus corpus caſtigavit, dum carnis illecebras diuturna inediâ domuit; quia bene noverat quod niſi evulſi peccatorum eſſent tribuli per longam abſtinentiam, inſeri plantarique nequaquam valerent ſacra ſpiritualium donorum germina. Unde Dominus ad Hieremiam, dum ad Iſraëliticam eum conterendam verſutiam mitteret, dicit: Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna, ut evellas & deſtruas, & diſperdas & diſſipes & ædifices & plantes: prius enim dixit evellere & diſperdere, & poſtmodum ædificare & plantare. Sic ſic namque confeſſor Chriſti Rofillus peccatorum tribulos evulſit, ſacra ſpiritualium germina ædificavit, pravas à fidelium cordibus cogitationes diſperſit, benignas deoque placitas conſcientias plantavit: hoc enim etiam ſtuduit ſanctus Confeſſor ut cum vitia evulſit mentis, naſcentes cordis nebulas diſperſerit; latentes vero doctrina ſpirituali in præcordiis cogitationes diſſipavit, virtutes evulſis vitiis ædificavit, digna omnium conditori opera plantavit; quatenus ne clandeſtinus inſidiator zizania inſereret clypeo ſpirituali eccleſiam divina munivit protectione.

D

quibus populum ſibi ſubditum,

5 Agebat itaque Rofillus veridicus Chriſti confeſſor, ita inter ſubjectos ut magis longe lateque facta cernerent, quam in ventum prolata ſine fructu verba auribus perciperent. Igitur dum ſacras Chriſti hoſtias offerebat, hoc populis prædicabat: Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri, qui in cælis eſt. Si enim hæc feceritis verè filii Dei eritis; ſi vero (quod abſit) aliter feceritis; cujus filii niſi diaboli eritis? quia ſcriptum eſt: Cujus opera egit quis, ejus filius appellatur. Qui autem inimicum propter Deum non diligit, in regno Dei à gaudio paradiſi extraneus erit. Quia Chriſtus pendens in cruce in tantum inimicos dilexit, ut etiam iis, qui à pravitate voluerunt converti, beneficia pro exhibitis tribueret gratanter contumeliis. Sicut beato Paulo aliiſque ex Iſraëlitico poſt converſionem populo æternitatem largitus eſt æthereo in regno: divina enim voce jubetur: Benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.

E

ad inimicorum dilectionem,

6 Hoc namque Chriſtus egit patibulo crucis infixus, dum dixit: Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt. Si Chriſtus, chariſſimi fratres, pro ſe interficientibus fecit, quid nos agere debemus cum proximis, qui nos aut verbis laceſſunt, aut damna inferunt, aut ſi non prævalent, facere conantur. Utique ex corde puraque conſcientia illis debemus ignoſcere, ut ſecuri poſſimus dicere: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Audite, quid veritas iterum dicat: Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra. Et alibi: Dimittite & dimittetur vobis. Itaque dilectiſſimi & Chriſto cariſſimi, intimo amore cordis dimittite peccantibus in vobis, ut ad tribunal æterni judicis aliis operibus bonis adhibitis ſecuri pervenire poſſitis.

F

conſcientiæ munditiam,

7 Interea dum legeretur propheta Iſaias, noſter Euangeliſta, ubi hæc continebatur lectio: Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis: quieſcite agere perverſe: diſcite benefacere; continuo beatus Pontifex Rofillus extenta manu indicens ſilentium hujuſcemodi ſermonem fecit ad populum: Advertite, dilectiſſimi fratres, quod propheta Iſaias imperat facere: Lavamini, mundi eſtote. Nihil lavare alicui prodeſt, ſi mundus non eſt. Multi denique ſe lavant, ſed munditia in eis non eſt ulla; non eſt utique, non eſt pura aqua

A aqua ad perfectam munditiam lavandam, quia exteriores abluit sordes, dum vitia in cordis occulto nutriunt interiores immunditias: corpus enim aqua abluitur, cor vitiis imminentibus inquinatur, idcirco ad veram munditiam solummodo non sufficit aqua, quod bene propheta intuens dicebat: Lavamini; deinde adjecit: Mundi estote; & vere se lavat, qui tacita aut aperta conscientia præterita peccata deplorat, cor ad mundi gaudia non elevat, vitia juvamine sancti Spiritus conculcat, atque ad lamenta pro commissis facinoribus se inclinat, ac pœnitentiæ fructum [facit,] numquam se imposterum in præteritis peccatis commaculat. Hic veraciter se lavat & mundat, qui talibus sese custodibus jugiter vigilantibus circumdat.

& peccatorum fugam hortabatur.

3 Audite fratres & reliqua prophetæ verba: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Si malas dixit cogitationes auferre, ergo malum facere non oportet. Igitur pro cogitationibus si pœna datur, pro malo pro peccato * quid retribuetur. Certe, fratres, in extremo examine omnia pendebunt in statera justitiæ; actus, cogitationes & boni malique sermones. Quapropter, charissimi, induite amaturam Dei, ut possitis signati à vobis repellere suggestiones hostis versuti, quatenus sceleribus carnis abluti, mundi ante oculos divini arbitri inveniamini, cœtibusque Sanctorum adscribi mereamini, ut & nobis pro nostra exhortatione salutis maneat præmium, & vobis pro vestra obedientia perpetuum gaudium.

** alias* perpetrato

B

ANNOTATA.

a *In Vecchiazzano & Officio Ms., infra Octavam recitari solito, iste sensus ita exprimitur:* Sed ad puri intentionem cordis tacita conscientia pietatis aures inflectit. *Alias minoris momenti variationes non annoto.*

b *Hinc satis patet, hanc esse quamdam concionem, quæ in annua* S. Ruphilli *festivitate habita fuerit.*

c *Ego tantum computo, hanc litteram in Græco alphabeto decimum septimum locum obtinere.*

C d *Hic quidem auctor aliquam linguæ Græcæ notitiam prodit; sed longe petita & contorta est* S. Ruphilli *etymologia, quam subdit.*

CAPUT II.

Aliæ S. Ruphilli virtutes, victoria de dracone, pia mors & sepultura.

S. Præsul zelo animarum ardens,

VEnerabilis itaque Christi confessor Rofillus & Pontifex egregius non cessabat divinis satiare populum dapibus, illud semper recolens, quod beatus præceperat Paulus: Prædica verbum, insta opportune & importune. Non solum autem in eo doctrina verbi inerat, sed etiam mira doctrina *a* in ipso pollebat. Castitas quoque, titillationibus carnis expulsis, divinis adjutus *b* rutilabat in illo adminiculis. Benignitas ita sedule in eo radiabat, ut omnes fideles ad eum confluere gauderent, etiam qui exteri erant; mansuetudo vero, procul positis obsistentibus, in ipso florebat *c*, ut ad ipsius beatitudinem concurrere cuncti non desisterent per longa terræ spatia. Quid plura? Sic omnes virtutes dono Spiritus sancti in se cumulaverat, ut nihil adversi ei obsisteret contra præcepta divina; ita se cunctis exhibuit misericordem, ut omnes eum ut carissimum excolerent patrem.

Ex Mss. *c*

a

b

10 Pius erat beatus & vere Pontifex Rofillus, senibus modestus, gratus juvenibus, adolescentibus benignus, infantibus omnibusque patientissimus, infirmis solatium, pauperibus gazophylacium, viduis subsidium, orphanis præsidium, captivis remedium, naufragis erat suffragium. Peccantes ita leniter, si mites videret *d*; arguebat, ut nihil oneris sentiret ab eo imposita pœnitentia; atque talem se cum peccantibus exhibebat, acsi ipse perpetrata defleret facinora; illud semper retinens quod Paulus Corinthiis dixerat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Talibus, ut diximus, gemmis decoratus veridici Euangelii expectabat promissum: Venite benedicti patris mei; percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.

variisque virtutibus fulgens;

d

E

11 Humanus non valet sensus ad memoriam reducere, quæ beatus Domini confessor Rofillus mirabiliter peregit temporibus suæ sacratissimæ vitæ: dum enim antiqui serpentis ac versuti & callidi diaboli insidias cavere * admonebat, corporaliter ostendit ipsum pestiferum serpentem cunctis populis, quibus præerat, & aliis plurimis. In spatio, quod pervium est euntibus à Populiensi ad Livience oppidum, draco insederat magnus, qui solo flatu morbidabat cunctos, quod facere à constitutione protoplasti animabus non cessavit, sic corporibus juges inferre languores, & neces non se subtraxit. Contigit autem Domini misericordia, ut quod ex invisibili dracone Christi confessor Rofillus prædixit, [hoc cunctis cernentibus manifeste exhibuit,] dum eumdem draconem corporaliter ostendit *. Nam quanta in eo virtus contra spirituales aëreasque fuerit nequitias, evidentissimis claruit indiciis de immani draconis ruina *e*.

draconem suæ populo & vicinis noxium,

** alias* admovere

** alias* ostendit.

e

12 Denique comperto fœtidi draconis morbo; Vir sanctus talibus alloquitur populum affatibus: Animum advertite, in Domino carissimi fratres, quia secundum Apostolum Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus mundi rectores tenebrarum harum. Igitur contra spirituales, & aëreas pugnas oportet, dilectissimi fratres, invisibilia cælestiaque capessere arma, qualiter contra invisibilem pugnetur invisibiliter. Hinc indictum à Jona inclytum sumamus jejunium, cælesteque poscamus auxilium, ut ejus juvamine visibilis invisibilisque evadamus draconis necem. Confido in Domino, quia his adminiculis corporibus animabusque erimus salvati: ad hæc eadem peragenda nostro fratri Mercuriali mittamus monita, ut communiter Domini expostulata venia, de hoste sumamus victoriam, quatenus fidelis sentiat populus, quantum apud Deum valeat communis oratio.

indictis prius orationibus & jejunio,

F

13 Interea, sicut sanctus Christi Confessor prædixerat, venerabili Mercuriali præsuli Livienis [ecclesiæ] direxit mandata talia: Quamquam non exiguo sequestremur terra

& S. Mercurialem ad eadem indicenda hortatus,

EX MSS. rum ſpatio, fraternitatis tamen uno inexplicabilique connectimur vinculo ; ita tamen, ut quam alius patitur, utriſque fiat unita compaſſio. Ex inſtanti præſenti, omnique ſemper negotio ad Deum propenſius ab utriſque ſubjecto cum populo dirigatur oratio, quatenus clades exitialiſque morbus communi petitione pellatur longius. Triduano pariter peracto jejunio, protecti ſalutis ſpiritualis clypeo, ſerpentis draconiſque proteramus per auxilium Domini virus nequiſſimum *f*.

f

coram populo prodigioſe interimit.

14 His egregius antiſtes Mercurialis præcognitis, preces lamentaque mente ſupplici, longius ad Deum miſit cum lacrymis. At Chriſti confeſſor Mercurialis, ut erat ex belli procinctu ſolicitus, ante confratris Rofilli adventum conſtantem ſuo projecto cum populo antetulit greſſum. Jamque certaminis aderat tempus draconiſque operuerat * locum, cum Rofillus advenerat ſanctus ; licet quia prævenerat Domini confeſſor Mercurialis hac re modicum Rofillus triſtaretur *g*. Beati invicem multo mutuo cum honore ſeſe oſculati ad draconis ſcrobem, utriſque diu flentibus & neceſſaria populis poſtulantibus, acceſſerunt. Tunc beatiſſimi viri ſtolis ſuis guttur nexuerunt draconis, cunctis, qui aderant, mirantibus, de latibulo amoverunt eum pariter abſtrahentes : quodam reperto puteo eum includentes ſuper ipſum memoriale impoſuerunt gaudentes, conceſſoque ex hoſte triumpho tripudiantes ad propria cum ſalute plebis remeantes in Chriſto gratulati ſunt omnes, quia hoſtis ingentiſque draconis extinxerunt nequitias, & populum eruerunt à plaga.

**fortè aperuerat*

g

B

Sciens mortem ſibi inſtare, populo ſuo valedicit,

15 Ex eo itaque tempore beatiſſimus pater Rofillus & antiſtes imminere prædicebat diem egreſſionis ſuæ, quia poſt patefacta, ô cariſſimi filii [inquiebat] antiqui ſerpentis machinamenta oportet me ingredi univerſæ terræ anguſtiſſimam viam. Mementote meæ parvitatis. Exiguo uſus eloquio [dicebat :] Mutuus vos conſtringat caritatis amor, ne veſtrum aliquem hoſtis ſubrepat clandeſtinus dicente Domino : Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo ; mox adjecit : Et proximum tuum ſicut te ipſum. Qui ſicut ſe ipſum, fratres, proximum diligit, nulla ei hujus mandati, opportuna curatio erit ; quia quod quiſque ſibi impendit, proximo non negabit, ſi eum, ut ſe, diligit. Cavete contentiones, cavete lites, diligite pacem, ſectamini caritatem, ut his decorati ornamentis, ſecuri veniamus ante ſummi præſentiam judicis.

C

D

& ſanctè mortuus ſepelitur & invocatur.

16 His & aliis inſtructi alloquiis, ſpiritalibus refecti cibis, qui aderant præ tanti exitu patris flentibus cunctis, ſe circum ſignans ſignaculo crucis, cunctos ad oſculum invitavit. Poſtmodum vitalem cælo ſpiritum lætus & ovans reddidit. Cujus corpus populi pii aromatibus condientes, linteaminibus ſacerdotalibus involventes, digniſſimæ tradiderunt hymnidica melodia ſepulturæ ; ubi ad ejus laudem multa beneficia exuberant jugiter, præcipue apud fideles. Tua igitur depoſcimus, Chriſti beatiſſime confeſſor & pontifex Rofille, ſuffragia, ut noſtræ conditionis, ac ſalutis ſis memor, emolumentum nobis impetrans apud reverendum judicem omnium, quatenus obtentu tuæ petitionis eſſe compotes valeamus æterni gaudii, ut in ultimo tremendoque examine unà tecum præſentemur æterno coram arbitro ſine confuſione. Obiit hic beatiſſimus Chriſti Confeſſor decimo quinto Kal. Auguſti, cum quo, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, æternum capiamus regnum per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

E

ANNOTATA.

a *Editio Vecchiazzani & Officium Ms. hîc melius ita habent :* Sed & mira ſermonis pollebat facundia.

b *Ita legitur in omnibus exemplaribus ; ſed ſi ſcriberetur* adjuta, *ſenſus ſaltem redderetur intelligibilis. Non eſt operæ pretium ſingulos hujuſmodi obſcuros ſenſus obſervare.*

c *Alia exemplaria ſic legunt :* Humilitas vero pro clypeo ſuis obſiſtentibus, ita in eo florebat *&c.*

d *In Vecchiazzano & Ms. Officio hic ſenſus ita exprimitur :* Peccantes ita leniter, acſi ſimiles ſibi viderentur, arguebat.

e *Hic in Ughello aliiſque exemplaribus videtur aliquid deeſſe, quod Ms. noſtrum melius connectit.*

f *Ms. noſtrum hoc ſaltem dat ſenſum perfectum, qui in aliis exemplaribus non intelligitur.*

g *De* S. Ruphilli *triſtitia ob hanc cauſam nulla fit mentio in Ms. Officio. Attamen in aliis Mss. non tantum illa refertur, ſed etiam circumſtantiis quibuſdam ornatur, ut vidimus in Commentario prævio num.* 10.

F

DE

A B

DE S. PHILASTRIO EPISCOPO

BRIXIÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. C.C.

§ I. Antiquus Sancti cultus ex variis monumentis.

CIRCA ANNUM CCCLXXXVII.

Brixia fœcunda Sanctorum civitas (de ea fuse actum est XV *Februarii in Commentario prævio ad Acta SS. martyrum Faustini & Jovitæ num.* 1) *jam à multis seculis* S. Philastrium *antistitem suum tanto in honore habuit, ut cives Brixienses olim in annua illius festivitate ab omni opere servili abstinerent, sicuti testatur Rampertus ejusdem civitatis episcopus, qui translationem & miracula* S. Philastrii *circa medium seculi* IX *conscripsit, in cujus historiæ initio antiquum illius cultum satis indicat his verbis:* Triginta Brixienses sunt episcopi, quos meminimus, qui in altari nomini beati Philastrii dicato, & super caput ejusdem posito, preces Missarum celebrarunt, & diem transitus ejus venerantes, ab omni terreno opere Brixiensem populum abstinere jubentes, reverenter honoraverunt. *Imo S. Gaudentius, qui fuit immediatus hujus sancti Præsulis in cathedra Brixiensi successor, innuit, anniversariam ejus memoriam statim à morte solenniter celebratam fuisse, dum concionem panegyricam, in annuo illius festo habitam, ita concludit:* Pauca hæc de virtutibus hominis Dei brevissimo sermone memoravi, ne dies iste, quo ad superna migravit beatus Philastrius patronus noster, cujus hodie festa celebramus, tristi silentio inglorius præteriret. Nam cum multa meritorum ejus præconia quatuordecim jam per annos solemnitatis hujus cultum renovans, auditui vestro intulerim, plura quæ prædicari adhuc possunt, intacta perspicio.

Ex S. Gaudentio & Ramperto probatur Sancti cultus,

B

C

2 *Quamvis hi duo testes ad probandam cultûs antiquitatem sufficerent, tamen more nostro aliquot Martyrologiorum testimonia iis superaddam. Usuardus & genuinus Ado de eo non meminerunt; sed appendix Adonis à Rosweydo nostro post Adonem edita habet prolixum illius elogium, seu potius Vitæ compendium, quod in illa editione vel in Usuardo, à paucis annis illustrato, legi potest. Petrus de Natalibus, à quo corrupte appellatur* Filiaster, *in Catalogo Sanctorum lib.* 6, *cap.* 115 *paulo diversam ejusdem Vitæ synopsim texuit, quam hîc exscribere operæ pretium non est. Maurolycus decimo quinto Kalendas Augusti sic brevius eum annuntiat:* Item Philastri fidei christianæ propugnatoris ac Brixiensis episcopi, qui contra omnes hæreses ac præsertim Arrianam scripsit, ac peregrinando militavit, de quo meminit Augustinus, & cujus Vitam scripsit Gaudentius ejus successor. *Galesinius eodem die ita habet:* Brixiæ sancti Philastrii episcopi. Is amore Dei ductus, longe lateque peregrinatus multos Christo Domino peperit: tum pro Catholica fide cæsus, fidelis fuit custos gregis dominici. *Martyrologium Romanum eadem aliis verbis sic explicat:* Brixiæ, natalis sancti Philastrii, ejusdem civitatis episcopi, qui adversus hæreticos, præsertim Arianos, à quibus multa passus est, plurimum verbis scriptisque pugnavit, demum clarus miraculis confessor in pace quievit. *Atque hæc de Martyrologiis satis.*

qui in quibusdam Martyrologiis,

3 *Cultus ejusdem sancti Antistitis perseverat in & proprii*s *Officiis ecclesiasticis, Brixiæ jam à longo tempore celebrari solitis. In Breviario autem, quod exstat apud moniales S. Catharinæ Ordinis Dominicani, recitatur sequens oratio:* Annue, quæsumus, clementissime Deus, orationibus populi tui, & quos in celebritate beatissimi Philastrii confessoris tui atque pontificis adesse fecisti, ejus precibus æterna perfrui beatitudine concede. Per Dominum *&c. Non opus esset proprias hujus Breviarii lectiones exscribere, nisi peculiaria quædam rerum adjuncta continerent, quæ in antiquioribus Actis non leguntur. Ea igitur qualiacumque in curiosi lectoris gratiam hîc subjicimus.* LECTIO I. Fuit beatissimus Philaster natione Hispanus, ex nobili prosapia ortus, cujus parentes fuere fidei Christianæ fidelissimi assertores. Itaque studuerunt puerum suum Philastrum baptizatum publice in operibus fidei Christianæ doceri & primo in Grammaticalibus LECTIO II. Operabatur autem in eo gratia divina mirifice, ut omnia, quæ audiret, caperet & retineret, ut quasi vas pretiosum, nomen Domini deferret tempore suo coram regibus & principibus terræ. Cum autem in paterna domo puer Philaster staret & oraret, angelus ei apparens dixit: Esto similis Abrahæ, ut egrediaris de patria tua, & Athenas pergens ibi te totum studiis tradito. LECTIO III. Igitur Philaster monitis Angeli acquiescens, Athenas pervenit, ubi brevi demoratus tempore ita profecit, ut ibi magistratus * in omnibus scientiis subtilissimè disputaret: unde multos Ariana perfidia deceptos ibi ad fidem Christi convertit.

D E

F

* *id est* magisterio initiatus

4 LECTIO IV. Inspiratus autem à Deo in *Breviarii,* Italiam venit, ut hæreticos confutaret. Romam igitur ingressus à beato Damaso Papa honorifice receptus est: cujus eminentem scientiam beatissimus Pater cognoscens, hortatus est Philastrum, ut quam à Deo acceperat sapientiam Romanos docere dignaretur. LECTIO V. Itaque beatus Philaster à summo Pontifice cathedrali honore sublimatus non modico tempore in urbe Romana docuit & legit: ad quem audiendum cum tam juvenes quam senes concurrerent, eos tam in moribus, quam in scientiis in brevi perfectos faciebat: diffusa etenim erat in labiis ejus magna desuper gratia. LECTIO VI. Quod intelligens præfatus Pontifex ipsum ad sacros promovit Ordines. Ordinatus itaque in sacerdotem, statim in virum alterum mutatus est:

AUCTORE G. C. est : cœpit enim considerare altitudinem Sacramenti, & quanta ei reverentia deberetur. Quapropter ex immenso amore, quem ad Christi passionem gerebat, de licentia summi Pontificis usque in Hierusalem pervenit visitaturus loca, in quibus Dominus noster Jesus Christus nostram operatus est salutem.

lectionibus perseverat.

5 Lectio VII. Expleto itaque anno, iterum Romam regressus, à præfato summo Pontifice licentiâ obtentâ prædicandi, totum Romanæ urbis ambitum peragravit ubique prædicando. Verum cum audiret Mediolani fidem periclitari ob Arianam perfidiam, concito gradu illuc pervenit : qui gratanter à fidelibus receptus est. Lectio VIII. Fuit autem de consensu tam fidelium, quam infidelium ordinata solennis disputatio, ad quam præsentes esse debebant disputaturi de fide beatus Philaster & Auxentius hæreticus. Venit igitur disputationis tempus & hora : & stabilito communi loco, accessit coram omni multitudine beatus Philaster habitu humili, sed Spiritu sancto plenus fiduciam habens in Domino de perfecta contra Arianos victoria.

B Lectio IX. Et ecce ex altera parte venit Auxentius hæreticus tumefactus cum caterva hæreticorum & Judæorum, qui parati erant contra dicta beati Philastri disputare. Erant autem multi populi utriusque sexus stantes, ut viderent finem. Factoque silentio, Auxentius clamare cœpit : Quid vis tu Philaster, qui fidem catholicam defendere conaris ? Tunc beatus Philaster plenus sapientia & Spiritu sancto, aperiens os suum, ita insolubiliter argumentatus est contra Auxentium hæreticum, & eum conclusit, ut nihil contradicere sciret. Tandem beatus Philaster post multas injurias sibi illatas & crucis passionem Brixiam veniens, & ibi ordinatus episcopus in pace quievit. *De S. Præsulis patria, angelica apparitione, studiis Atheniensibus, peregrinatione Hierosolymitana, aliisque, quæ in his Lectionibus narrantur, nulla fit mentio in concione S. Gaudentii, uti nec in antiquo carmine Sapphico, de quo jam pauca præfari oportet.*

Antiquo carmine, cujus auctor non videtur esse S. Gaudentius,

C 6 *Vir Clarissimus Paulus Galeardus, canonicus Brixianus, post opera S. Gaudentii, anno* 1720 *pulcherrimis typis Patavii excusa, edidit ex duplici codice Ms. Brixiensis ecclesiæ carmen ad laudem* S. Philastrii *olim compositum. Quidam putarunt, S. Gaudentium hujus carminis auctorem fuisse ; sed laudatus Galeardus, cujus munere dicta S. Gaudentii opera ad nos pervenere, in admonitione huic carmini præfixa istud S. Gaudentio abjudicat, tum propter styli differentiam, tum ob sequens Ramperti testimonium :* Sed & rhythmicum hymnum, *inquit Rampertus in historia Translationis hic paulo post exhibenda num.* 24, quem ergò auctoritatis Gaudentium episcopum fecisse ferunt, cantare de ipso sedulè consueverat. Gaudentium autem ipsum composuisse nuto, cum longe aliterque sensus primæ lineæ sit, & ipse rhythmus elementa nominis compositoris sui per capita, ut ita dixerim versuum, si quis intendat, habeat. *Notari meretur, quod Lipomanus & Surius hoc testimonium magna ex parte mutilatum ediderint, ac præsertim ea verba, quibus vulgò creditus rhythmi auctor à Ramperto in dubium revocatur, omiserint, quæ tamen in antiquiori codice Brixiensi diserte exprimi asserit Galeardus.*

7 *At si hæc omnia sint Ramperti verba, in-quiet aliquis, videtur ex iis erui posse nomen auctoris, cum dicat, quod* ipse rhythmus elementa nominis compositoris sui per capita, ut ita dixerim, versuum, si quis intendat, habeat. *Hæc res majori difficultati obnoxia est, quam prima fronte appareat. Idem Galeardus loco jam citato eam difficultatem accurate discutit, ac nitide sic explicat :* Ex initialibus litteris cujuslibet quaternarii nihil aliud efficitur, nisi Filastrius Bricsiensis Præsul. Proinde si quis hunc nodum solvat, erit mihi magnus Apollo : non enim crediderim, Philastrium ipsum rhythmum hunc in suimet laudem condere potuisse. Fortasse Rampertus intellexit, auctoris nomen contineri alio carmine, quod ad calcem illius rhythmi ab ipso auctore adjectum est, habeturque in priori ac vetustiori ex duobus codicibus Mss. Brixianæ ecclesiæ .... hoc modo.

D *sed alius scriptor incognitus,*

Perfectus quondam fueras, Pater alme Filastri,
Ingenio, vita, sensibus, atque fide.
Perfecti nervi studui tibi ponere carmen,
Devotus humilis servulus atque tuus. E
Intercede tuis meritis pro me rogitando,
Perfecte semper per Dominumque Deum.

Si quis fortasse probare posset, rhythmi illius auctorem fuisse aliquem nomine aut appellatione Perfectum, ideoque vocem illam alternis versuum capitibus hoc carmine repetitam, non valde repugnarem.

laudes S. Philastrii celebrantur.

8 *Hæc eruditi viri conjectura mihi non displiceat ; sed cum ipsemet fateatur, omnia hoc loco obscura & incerta esse, sine ulteriori ratiocinio istud carmen antiquum (à quocumque demum sit compositum) cum Ms. nostro collatum subjicio.*

FErtilem cantum, habitator omnis,
Quo fluit Cleosa *, fluit atque Mella, * *Ms.* Clesis
Circuit currens Ollium recurvum :
Concine mecum.

IStius cantus modulator adsit,
Nostra * Benaci habitans ad ora, * *Ms.* noster
Liber & servus recinantque cunctis,
Vocibus odas.

LÆta Plebs cuncta populi resultet,
Brixiæ quisquis genitus, & hospes,
Clerus & laici populi phalanges ;
Sexus, & ætas. F

ADmelos tanti Patris excitemur,
Ossibus cujus fruimur perenne ;
Præsul, & quisquis fuit in hac Urbe,
Tempore prisco.

SEptimus * sedis solio resedit, * *Ms.* Decimus
Brixiensis hic bonus, & beatus,
Nobilis prudensque, Philastrius qui
Nomine dictus.

TUrribus quorum genitus hic fuit,
Nullus ex nobis meminit sapit nec * ; * *Ms.* sapitve
Scimus hoc sed nos, Abraham Beatum
Esse secutum.

REbus, & notis, patria relictis,
Ac fide sese comitante semper,
Dogma quæsivit jugiter supernum,
Sensibus imis.

ISvigil sacros relegendo libros,
Continens solus veluti fuisset,
Instruit sese sapiens amore,
Valdè superno.

VIr bonus simplex, bonitate fartus,
Portionem qui propriam, suamque
Esse credebat Dominum, Deumque

Sorte

A Sorte perenni.
SOrte divina ſacer eſt ſacerdos
Conſecratus ; tum ſtuduit deinceps,
Orbis ad metas populos docere,
Dogmate ſancto.
BArbaras gentes idolis recurvas :
Atque Judæos homines iniquos,
Perfidos, contra monitis ſupernis
Reſtitit ipſe.
*Ms.agilis *Ms. magiſque REgis æterni amabilis * Miniſter,
Perfidæ ſectæ monita magis ſed *
Arianorum fore falſa dixit
Semper ubique ;
INtimo ſenſu veluti repugnans.
Sedulis flagris ſua membra fundunt,
Cæſa currentem roſei coloris
Sæpè cruorem.
CUrioſus dum jugiter moneret :
Impiis tantum licuit in ipſum,
Ut ſuis membris nimium referret
Stigmata Chriſti.
B SEd tibi, Auxenti, miſer, imperite,
Reſtitit fortis fidei vigore,
Morſibus veſtris populum refellens,
Uſque cruentis.
IN fide multas populi cohortes,
Urbis orbem per ſtabilivit ipſe ;
Brixiam donec adiit, volente
Rege poplorum *. *Ms. polotum.
ET rudem, ſed tunc cupidam moneri,
Inſciam quamquam, tamen ad docendum
Firmiter promptam, ſtudio ſagaci,
Ingenioque.
NAm rudem plebem maculas habentem,
Exuit multas veteres : noviſque,
Induens ipſam recreando Chriſto,
Moribus almis.
SAnctus hic vates fuit hujus ævi,
Neſcius pompæ, Domini honoris
Arduus cultor, ſua non requirens.
Euge fidelis.
IStius ſecli vacuos honores
Credidit vilis pretii fuiſſe,
Lege ſub Chriſti meditatus eſt qui
Nocte, dieque.
SEculi magna, & pretioſa quæque
Sprevit ; ut parvum, nihilumque duxit :
C Venditores ſed pretii minoris
Auxerat emptor.
PAtris affectu patiens, ad iram
*Ms. illam Et brevis, nec non * facilè remittens :
Dulcis, humanus, ſobrius, benignus,
Omnia cunctis.
REctus & judex, medicuſque prudens,
Spiritalem qui ſapuit medelam :
Miſcuit Baccho latices olivi,
Vulnera curans.
*Ms. maximus *Ms. minimus *Ms. voluit videri AC Pater quamvis minimis fuiſſet *,
Nexior * ſemper, tamen ipſe nexus *,
Sexus, ætatis, famulatus atque,
Nobilitatis.
EUge mirandus, imitandus atque,
Vilis, & grati habitus fuitque :
Vilitas ſpurco caruitque geſtu,
Gratia faſtu.
SExies terna rapuit dies quem
Julii menſis, lachrymante clero ;
Flente ſed multum populi caterva,
Vocibus altis.
UNde nos ſemper meritis beatis,
Credimus noſtri relevarierque,
Faſce peccati, veniæque locum
Poſſe tenere. AUCTORE G. C.
LUminis Patris, Genitique ſi ſit, * *Ms. Filii
Spiritus ſancti, miſerendo noſtrûm,
Gratia perpes jugibus medelis,
Omnibus annis. Amen.

§ II. Sancti Philaſtrii patria, ſcripta, epiſcopatûs chronotaxis, Acta, & gloria poſthuma.

BErnardinus Faynus *in notis ad ſuum Martyrologium Brixianum pag.* 100 *affirmat*, S. Philaſtrium *natione Hiſpanum, & quidem patria Cordubenſem fuiſſe. Ughellus autem tomo* 4 *Italiæ ſacræ col.* 729 *eum ſimpliciter Hiſpanum vocat. Tamayus aliique recentiores communiter ipſi patriam aſſignant Hiſpaniam. Caveus tamen in Hiſtoria Litteraria ſcriptorum Eccleſiaſticorum pag.* 159 *ſuſpicatur, eum gente forſan Italum fuiſſe. Sed tam hic, quam illi carent ſolidis ad id aſſerendum rationibus : quomodo enim recentioribus innotuiſſet certa* S. Philaſtrii *patria, quam antiquiores ignorarunt ? Quod autem ea antiquitus ignota fuerit, patet ex his verbis carminis Sapphici, quod paragrapho præcedente edidimus.* Incerta eſt S. Philaſtrii patria.

Turribus quorum genitus hic fuit,
Nullus ex nobis meminit, ſapit nec :
Scimus hoc ſed nos, Abraham beatum,
eſſe ſecutum.

Hinc liquet, jam à multis ſeculis nihil aliud notum fuiſſe, quam quod Philaſtrius *Abrahæ exemplo natalem terram & cognationem reliquerit. Quod ſi S. Gaudentius, ut facile fieri potuit, deceſſoris ſui patriam noverit, ſaltem eam in hac concione panegyrica non expreſſit. Quare ſupra laudatus Paulus Galeardus, Canonicus Brixianus, in notis ad vigeſimum primum S. Gaudentii ſermonem pag.* 240 *ſic prudenter & ingenue fatetur :* Cujas eſſet Philaſtrius, omnino nobis ignotum. *Nunc ſcripta ejus examinemus.*

10 *Quidam opinantur, Acta SS. Fauſtini & Jovitæ nec non S. Afræ à Philaſtrio conſcripta eſſe. Verum de hac re alii merito dubitant, ut videri poteſt in Actis noſtris* XV *Februarii pag.* 806, & XXIV *Maii pag.* 274. *At certe Sanctus noſter compoſuit librum de Hæreſibus, de quo S. Gregorius Magnus in editione Pariſienſi anni* 1586 *epiſtolâ* 5 *ſcribens ad Cyriacum epiſcopum Conſtantinopolitanum ita meminit :* Præterea cum recta à vobis fides veraciter & ſubtiliter ſit prolata inter eos quos per ſanctiſſimas generales ſynodos damnandos eſſe cēnſuiſtis, Eudoxium quemdam vos damnaſſe comperimus, cujus nomen in Latina lingua, neque in ſynodis, neque in libris beatæ memoriæ epiſcoporum Epiphanii, Auguſtini & Philaſtri, quos contra hæreticos præcipue diſputaſſe novimus, poſitum reperimus. *Deinde in epiſtola* 15, *quam ad Theodorum Diaconum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſcripſit, ita loquitur :* Sed ne dilectionem veſtram in mea diſputatione immorer, quid de hac hæreſi Philaſter in libro, quem de hæreſibus ſcripſit, dixerit, cognoſcit ; cujus hæc ſunt verba. *Tunc ſubdit* Philaſtrii *textum, qui in Bibliotheca ſanctorum Patrum, Pariſiis anno* 1589 *per Margarinum Bigneum edita, tom.* IV, *col.* 40 *invenitur. Tyle* Scripta illius, de quibus Gregorius Magnus meminit, E

AUCTORE G. C. *Galeardo, Joannes Albertus Fabricius à paucis annis novam hujus Philastriani libelli editionem meditabatur; eam hactenus non vidimus. Sane difficile foret, hunc librum à variis erroribus vindicare, & eruditis notis illustrare.*

11 *Sanctus Augustinus in epistola ad Quodvultdeum, quæ in novissima editione anni* 1700 *reperitur tomo* 2, *col* 622, *de hoc* S. Philastrii *opere ita judicat:* Philastrius quidam Brixiensis episcopus, quem cum sancto Ambrosio Mediolani etiam ipse vidi, scripsit hinc librum; nec illas hæreses prætermittens, quæ in populo Judæo fuerunt ante adventum Domini, easque viginti octo commemoravit, & post adventum CXXVIII. Scripsit hinc etiam Græcè episcopus Cyprius Epiphanius, in doctrina catholicæ fidei laudabiliter diffamatus: sed ipse utriusque temporis hæreses colligens, LXXX complexus est. Cum ergo ambo id vellent facere, quod à me petis, quantum tamen inter se differant de numero interim sectarum, vides: quod utique non eveniret, nisi aliud uni eorum videretur esse hæresis, & aliud alteri Neque enim putandum est, aliquas ignorasse Epiphanium, quas noverat Philastrius, cum Epiphanium longe Philastrio doctiorem invenerimus, ita ut Philastrium potius dicere deberemus latuisse plurimas, si tamen plures esset ille complexus, & ille pauciores. Sed procul dubio in ea quæstione, ubi disceptatur, quid sit hæresis, non idem videbatur ambobus: & revera hoc omnino definire difficile est: & ideo cavendum, cum omnes in numerum redigere conamur, ne prætermittamus aliquas, quamvis hæreses sint, aut annumeremus aliquas, cum hæreses non sint. Vide ergo ne forte librum sancti Epiphanii tibi mittere debeam: ipsum enim arbitror Philastrio doctius hinc locutum. *Præterea sanctus præsul Hipponensis in suo libro de hæresibus tomo* 8 *editionis jam citatæ col.* 10 *innuit, hæreses quasdam a* Philastrio *perperam distinctas fuisse.*

& judicium fert S. Augustinus,

B

12 *Recentiores critici, qui de scriptoribus ecclesiasticis egerunt, tanti Doctoris auctoritate freti hunc sancto Scriptori notam crassi erroris libere inurunt. Inter alios Cardinalis Bellarminus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis pag.* 147 *de ea ita monet:* Sed illud est observandum, multa à Philastrio inter hæreses numerari, quæ vere hæreses non sunt: proinde cum prudentia legendus est. *Labbeus noster in Opere de scriptoribus Ecclesiasticis tom.* 2, *pag.* 213 *de eodem sic pronuntiat:* Etsi sanctus Philastrius sanctitate & doctrina præclarus extiterit, hoc tamen ejus opus de hæresibus caute & cum judicio quibusdam in locis legendum, quod nonnulla contineat cum placitis rectæ theologiæ non satis cohærentia. *Sixtus Senensis lib.* 5 *Bibliothecæ sanctæ annotatione* 27, *aliique apud Possevinum nostrum in Apparatu sacro tom.* 2, *pag* 273 *citati observarunt singulares* Philastrii *errores, quos Ambrosius Rusconus monachus Cassinensis in suo Triumpho catholicæ veritatis anno* 1619 *Venetus edito excusare nititur hac responsione:* Licet in aliquibus erraverit (*nempe* S. Philastrius, *de quo ibi est sermo*) hoc non fecit ex malitia & cum pertinacia, nec post datam ab ecclesia definitionem: imo semper Ecclesiæ mandatis se subjecit. Præterea licet à D. Augustino reprehendatur in procemio sui libri de hæresi, quod scilicet nimis facilis fuerit alios notare de hæresi, hoc tribuitur magno zelo, quem semper habuit erga sanctam Ecclesiam Catholicam Romanam. *Prætermitto hic sphalmata chronologica, quæ forte amanuensium aut typothetarum oscitantiâ in idem opusculum irrepserunt.*

à recentioribus criticis hinc inde erroris arguuntur.

C

D

13 *Alia hic de Sancto nostro occurrit quæstio; nempe quotus fuerit ecclesiæ Brixianæ episcopus. Ughellus tom.* 4 *Italiæ sacræ col.* 729, *Faynus in Cælo sanctæ Brixianæ ecclesiæ pag.* 20, *atque alii* S. Philastrium *in Brixiensi cathedra ordine decimum collocant. Huic opinioni fortasse causam præbuit alter ex duobus codicibus Mss. Brixianis, recentior scilicet, qui hoc loco corruptus est: nam ubi in versu Sapphico, antea dato, legitur,* septimus sedis solio resedit, *suppositum fuit* Decimus sedis solio resedit. *An id forte à quodam falsario factum est, ut ecclesiæ Brixianæ antiquitas altius repeteretur? Ut ut est, hæc fraus facile detegitur: in antiquiori enim codice sincera perseveravit lectio. Præterea posterioris codicis mutatio aliunde falsitatem suam manifeste prodit, cum huic corruptioni ipsa lex carminis repugnet, &* FILASTRII *nomen, quod initialibus litteris cujuslibet quaternarii exprimi supra diximus. Denique historia Translationis à Ramperto conscripta, quæ in illo eodem codice, cui vitium illatum est, carmini præponitur, apud nos num.* 5 *sic aperte habet:* Etenim hic SEPTIMUS episcopus Brixiensem ecclesiam Christo tunc prædicando congregans, sanctum dogma custodivit. *Hanc Brixiensium codicum notitiam refero acceptam eruditissimo Galeardo, qui præviam suam in hoc carmen admonitionem ita concludit:* Quorsum autem fraus hæc aut quo tenderet, brevibus dicam. Cœperat nempe jam tum apud nonnullos ex nostris male feriatos homines invalere recentior opinio, DECIMUM fuisse Philastrium Brixianæ urbis episcopum, qui antea SEPTIMUS habitus fuerat, cum sciolus fortasse aliquis conspicatus notam carminis hujus sententiæ suæ valde incommodam, delevit, ac recentiori atramento minioque oblivit, intactis relictis sermone Ramperti ac vetustiori codice, qui violatricem manum effugerunt.

Fuit septimus ecclesiæ Brixianæ episcopus,

E

14 *De* S. Philastrii *chronotaxi pauca admodum comperta habemus. Ex Labbeana conciliorum collectione tom.* 2, *col.* 978 *tantummodo constat, eum anno* 381 *tamquam ecclesiæ Brixiensis episcopum Synodo Aquileiensi interfuisse. Ex sermone S. Gaudentii, quem de sua ordinatione habuit, manifestum fit, illum ante S. Ambrosium obiisse. Plerique scriptores mortem* S. Philastrii *anno* 387 *consignant. Faynus tamen eam duobus annis prævertit, in suo Cælo Brixianæ ecclesiæ pag.* 20 *ita scribens:* Philastrius Hispanus, & Arianorum vexatione celebris, in hac sede collocatus est anno CCCLIV. Brixiæ quievit in Domino anno CCCLXXXV. *Juxta hunc computum debuit* S. Philastrius *triginta annis Brixianam sedem tenuisse, cum interim Ughellus in Catalogo Brixiensium episcoporum, loco jam aliquoties citato, de illo sic scribat:* Præfuit annis octo, decessitque Kal. Augusti, sancto Ambrosio adhuc vivente, ut narrat idem Gaudentius in sermone de sua ordinatione. *Reliqua, quæ ad chronologicam illius vitæ seriem pertinent, omnino incerta sunt. Quare non moramur hic eos, qui apud Ferrarium tradunt,* S. Philastrium *interfuisse concilio Nicæno, quod anno* 325 *celebratum fuit. Similes quippe conjecturas, quæ tam facile negantur, quam asseruntur, non tanti facimus, ut iis re-*

& videtur obiisse circa annum 387.

F

A *refellendis aut explicandis tempus & operam impendamus. Nunc de Sancti noſtri Actis breviter diſſerendum eſt.*

Acta ejus S. Gaudentio vindicantur,

15 *Res à* S. Philaſtrio *geſtæ adeo præclarè atque copioſè fuerunt, ut ejus in epiſcopali ſede ſucceſſor Gaudentius, qui quotannis virtutes Sancti deceſſoris ſui coram populo prædicare conſueverat, ſeſe poſt quatuordecim ſermones, in annua illius feſtivitate habitos, multas ejus laudes intactas reliquiſſe fateatur. Ex omnibus his concionibus una ſolummodo ſupereſt, quam etiam duo hypercritici Galli S. Gaudentio libenter abjudicarent; ſed ſuppetunt nobis argumenta, quibus eam ſancto iſti Præſuli vindicemus. Imprimis, teſte Galeardo, ſermo hic habetur in duobus codicibus Mss. Brixianis, præmiſſo hoc titulo:* Sermo beati Gaudentii epiſcopi de Vita & obitu beati Philaſtrii epiſcopi prædeceſſoris ſui. *Præterea Rampertus, qui ante medium ſeculi* IX *Brixienſem rexit eccleſiam, eumdem ſermonem S. Gaudentio adſcribit in Hiſtoria Tranſlationis num.* 12 *his verbis:*

B Veluti etenim in edito ſermone à præſule Gaudentio, Vitæ ſcilicet beatiſſimi Philaſtrii pontificis, legitur, fuiſſe eum omni ætati & conditioni & ſexui ſtupenda benignitate communem. *Deinde num.* 23 *ejuſdem concionis ita meminit:* Cujus vitæ ſanctitatiſque eum ſapuit epiſcopus Gaudentius ſucceſſor ſuus, qui per quatuordecim annos, & forſan plus, diem tranſitus ejus feriatum ducebat, populo ſiquidem de eo ſermonem faciens. *Antiquis hiſce teſtimoniis acquieverunt Baronius, Labbeus, aliique viri eruditi. Quare miror à Dupinio in Nova Bibliotheca Auctorum Eccleſiaſticorum tom.* 3, *pag.* 84, *& ab altero ejuſdem furfuris ſcriptore Gallo in tabula critica Vitis ſanctorum menſis Julii præmiſſa, pag.* 15 *hanc concionem in dubium revocavit. Lipomanus & Surius concionem jam memoratam ſub S. Gaudentii nomine ediderunt. Nos eamdem, juxta Mss. Brixienſia à Galeardo emendatam, dabimus, varias codicum lectiones aliaque notatu digna in margine vel annotatis obſervaturi.*

& triplex ſacri corporis tranſlatio paucis refertur.

16 *Ad poſthumam* S. Philaſtrii *gloriam ſpectat triplex ſacri corporis ejus tranſlatio. Prima anno* 838 *facta eſt à Ramperto epiſcopo Brixienſi, qui eamdem nnà cum miraculis tunc patratis poſteritati ſcripto reliquit. Nos illam poſt S. Gaudentii ſermonem ex emendatiori Galeardi editione exhibebimus. Altera contigit anno* 1456, *quam ex libro proviſionum civitatis Brixianæ excerptam juxta Ms. noſtrum excudemus. Tertia denique facta eſt anno* 1572, *quando ſacrum* S. Philaſtrii *corpus ad altare ſanctiſſimæ Trinitatis tranſlatum eſt. Joannes Franciſcus Florentinius in Indice chronologico Antiſtitum Brixianorum has tres tranſlationes ſic breviter deſcribit:* Ejus corpus anno DCCCXXXVIII, v Idus Aprilis à S. Andreæ extra Brixiam antro abſtruſo, ubi quingentos ferme annos latuerat, unà cum ejus pedo ligneo, pluribus miraculis celebre, in cathedrale templum hyemale illud, cui poſtmodum ſuperædificata eſt eccleſia, quæ Rotunda vulgo dicitur, tranſlatum eſt. Sexcentis poſt annis & amplius, veritis aliis, ne inde ſublatum eſſet, non paucis vero contra nitentibus, ne iniquitate loci & confluentium aquarum injuria detrimentum caperet, publico conſilio ibidem quæſitum & inventum anno MCCCCLVI à Paganino epiſcopo Dulcinenſi decentius repoſitum, & anno demum MDLXXII, v Idus Julii à ſpecu ſubterranea exportatum, & in altare ſanctiſſimæ Trinitatis recluſum eſt. *De tribus his tranſlationibus ſingillatim agit Faynus in ſuo Martyrologio Brixiano; nempe de prima ad diem* IX *Aprilis, de ſecunda ad* XVI *Februarii, de tertia ad* XI *Julii. Jam tantum reſtat, ut in edendis Philaſtrianæ Vitæ ac tranſlationis monumentis fidem noſtram liberemus.*

AUCTORE G. C.

ACTA

Auctore ſancto Gaudentio epiſcopo Brixienſi.

Ex editione V. C. Pauli Galeardi cum Mss. Brixienſibus collata.

E

S. Philaſtrius, patriarcharum filio comparatus,

CHariſſimi, nos hodie memores promiſſionum Chriſti, honorem debitum beato patri noſtro Philaſtrio, tamquam vere viventi, deferimus: eſt enim Patriarcharum filius & ſocius in fide, & æmulator converſationis; quorum ſinceritati ſimillimus [fuit], & qualem Chriſtus *a* vivere Deo pronuntiat, incredulitatem Sadducæorum valida perſcriptione refellens, dum dicit, illum, qui nuncupatur Deus Abrahæ & Iſaac & Jacob, non eſſe Deum mortuorum, ſed vivorum. Omnes enim, inquit, illi vivunt. Et certe Scriptura divina mortuos eos fuiſſe juxta conditionem carnis, quamvis in ſenecta bona, prædixerat, ac ſepultos *b*, ſicut extantia demonſtrant ſepulcra. Quod igitur beato Petro licuit audenter dicere de patriarcha David, quia mortuus fuerit & ſepultus, cum ſciret eum prophetica fide vitam præſumpſiſſe poſt mortem, quippe dixerat: Vivet anima mea, & laudabit te, & cetera hujuſmodi: liceat & nobis audenter dicere ad vos de filio Patriarchæ legitimo, ſummoque ſacerdote Philaſtrio, quoniam mortuus quidem eſt & ſepultus, & ſepulcrum ejus eſt apud nos: ſed vita ejus in Chriſto eſt apud Deum. Itaque cum Chriſtus apparuerit vita noſtra, tunc & iſte cum ipſo apparebit in gloria.

a

b

F

deſerit patriam, & poſt varia pro fide itinera ac certamina,

2 Legitimum vero eum eſſe filium beatiſmi Abrahæ, fidei atque operum teſtantur exempla. Credens enim Deo fide pleniſſima, exiit & ipſe de terra ſua, & de cognatione ſua & de domo patris ſui, & ſequebatur verbum Dei, ab omnibus ſeculi impedimentis exutus: ac propterea cito aſſequi meruit, quod ſequi ſtuduit expeditus. Exercens namque continentiam ſingularem, pervigil in Scripturis ſanctis, Dei ſapientiam concupivit, portionem ſuam Chriſtum reputans dominum: in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ cæleſtis abſconditi. Quibus cum repleviſſet deſiderium ſuum deſideriorum cæleſtium Vir, & per impoſitionem manus presbyterii, diſpenſator fuiſſet divini ſermonis electus, negligere gratiam Dei omnino paſſus non eſt. Sed circumiens univerſum pene ambitum Romani orbis, dominicum prædicavit verbum, Pauli Apoſtoli idoneus imi-

A. S. GAUDENTIO.

tator exiſtens. Sancto enim ſpiritu plenus, non ſolum contra Gentiles atque Judæos, verum etiam contra hæreſes omnes, & maxime contra furentem eo tempore Arianam perfidiam, tanto fidei vigore pugnavit, ut etiam verberibus ſubderetur, & in corpore ſuo ſtigmata Domini noſtri Jeſu Chriſti portaret. Nam & in Mediolanenſi urbe idoneus olim cuſtos dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio *c*, priuſquam beatus eligeretur Ambroſius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica & privata diſputatione lucratus in fide eſt *d*. Sed neque per vicos & caſtella diverſarum præteriens regionum, prædicare verbum Dei umquam deſtitit fidelis Chriſti diſcipulus.

c

d

3 Poſt illos itaque circuitus animarum plurium ſalutares, Brixia eum rudis quondam, ſed cupida doctrinæ, promeruit; ſcientiæ quidem ſpiritalis ignota, ſtudio tamen diſcendi laudabilis. Excîdit continuo imis ab ſtirpibus horrentem ſylvam * diverſi erroris bonus agricola, & aratro doctrinæ pronus incumbens, invertit crudam totis viribus terram, ſquallentemque humum ſulcis aſſiduis in novalia fœcunda convertit, affatim ſemina vitalium mandatorum gremio ejus inſinuans. Plantavit quoque vineam, cujus lætaretur ex fructu: quoniam vinum lætificat cor hominis. Oleas etiam pacis agreſtibus indidit oleaſtris, & aſperitati pomorum ſylveſtrium, germina pinguedinis ac ſuavitatis inſeruit, ut haberet Apoſtolicus vir aliquem & in vobis fructum, ſicut & in ceteris gentibus. Et iſte quidem conſummati operis nunc apud Deum fructibus gratulatur: nam dignus eſt operarius mercede ſua, & laborantem agricolam oportet primo de fructibus ſumere. Ego autem minima ejus pars, omnibus votis exopto, ut agrum, bene à patre conſitum, & non ſatis idonea ſucceſſione ſuſceptum, quoquo modo tueri prævaleam. Zelum fidei ejus, & magnitudinem laborum paulo ante perſtrinximus.

Brixiam venit, ubi rudem populum erudit,

* *al.* ſilvis

B

4 Jam reminiſcamur, chariſſimi, vehemens ille ardor animi quantam poſſederit in ſanctis moribus lenitatem: illa celſitudo ſcientiæ quanta fuerit humilitate ſublimis: Illa cæleſtium rerum peritia quam fuerit ignara terreſtrium. Erat enim humanæ gloriæ neſcius, & acer divini honoris exactor: non quærens quæ ſua eſſent, ſed quæ Jeſu Chriſti. Amicitias ſeculi & officia mundana contemnens, ſervitio Dei jugiter adhærens, inter humana colloquia jugiter occupatus: nimirum ibi cor ejus erat, ubi theſaurus. Illud etiam quale eſt, quod cum operoſa quæque hujus ſeculi ac pretioſa deſpiceret, vilium rerum pauperrimos venditores miſericordi ambitione profuſus emptor augebat? Parum ſcilicet computans, quod profeſſis * egentibus largiretur. Erat idem ſanctus irâ brevis, indulgentiâ facilis, patientiâ ſuperans *, humanitate devincens. In corripiendo diſtrictus, in relaxando abſolutus, liber in agendo. Omni ætati & conditioni & ſexui ſtupenda benignitate communis, ac tum humilibus quibuſcumque conjunctior. Ipſe quoque in illo habitu veſtium tota erat vilitate mundiſſimus. Gratus ſine induſtria, contemptibilis ſine fuco, & plane qui, ipſo nil curante, mentis ejus panderet puritatem.

& virtutum meritis plenus

C

* *al.* profeſſus

* *al.* ſupremus

5 Pauca hæc de virtutibus Hominis Dei e breviſſimo ſermone memoravi, ne dies iſte, quo ad ſuperna migravit beatus Philaſtrius patronus noſter, cujus hodie feſta celebramus, triſti ſilentio inglorius præteriret. Nam cum multa meritorum ejus præconia, quatuordecim jam per annos ſolennitatis hujus cultum renovans, auditui veſtro intulerim, plura quæ prædicari adhuc poſſunt *, intacta perſpicio. Quintodecimo autem Kalendarum Auguſtarum exuit hominem & migravit ad eum, quem dilexit. Tam digni igitur memoriam Sacerdotis debito affectu veneremur, ut ipſius quoque ſuffragio bona, quæ poſcimus, facilius impetremus, largiente Dei Filio ſempiterno, cui eſt omnis honor, virtus & gloria, cum Patre & Spiritu ſancto in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

ſanctè moriuntur & annuâ feſtivitate colitur.

e

* *al.* oporteat

D

ANNOTATA.

a *Lipomanus & Surius corruptè hîc legunt* æqualem Chriſtum vivere Deo pronuntiat: *nihil enim huc pertinet æqualitas Chriſti ac Dei, cum non ſit ſermo de Arianorum, ſed de Sadducæorum hæreſi, qui reſurrectionem negabant, ut rectè obſervavit Galeardus. Quare vetuſtioris codicis Brixienſis lectionem ſequimur.*

E

b *Editiones Lipomani & Surii hic iterum erant mendoſæ, quas juxta duplex Ms. Brixienſe correctas damus.*

c *Iſte Auxentius, qui Mediolanenſem cathedram invaſerat, in hiſtoria eccleſiaſtica ſatis notus eſt.*

d *Hinc fortaſſe aliqui S. Auguſtinum inter eos liberaliter connumerant. Sed Galeardus eorum conjecturam, nulla ratione nixam, merito explodit.*

e *Hîc in antiquiori codice Brixienſi interponuntur ſequentia:* beatiſſimi videlicet Filaſtrii, egregii patroni noſtri, cujus hodie feſta celebrantur.

TRANSLAT. ET MIRACULA

Auctore Ramperto epiſc. Brixienſi

Ex editione V. C. Pauli Galeardi, quam cum Mss. Brixienſibus contulit.

F

CAPUT I.

Antiquus S. Philaſtrii cultus, corporis tranſlatio, & duplex miraculum in ea tranſlatione factum.

TRiginta Brixienſes ſunt epiſcopi *a*, quos meminimus, qui in altari, nomini beati Philaſtrii dicato, & ſuper caput ejuſdem poſito, preces Miſſarum celebraverunt, & diem tranſitus ejus venerantes, ab omni terreno opere Brixienſem populum abſtinere jubentes, reverenter honoraverunt. Hi ſunt, tertius ab eo & ſecundus à Gaudentio Paulus, deinde

a Brixienſes epiſcopi ſemper venerati ſunt S. Philaſtrii reliquias.

A deinde Theophilus, & Sylvinus & Gaudiosus, Optatianus & Vigilius, & Ticianus, Paulus, Cyprianus; Herculanus, Honorius, Rusticianus, & Dominator. Itemque Paulus, Paterius, Anastasius, & Dominicus, Felix, & Deusdedit: item Gaudiosus iterum, Rusticianus, Apollinaris, Andreas, & Theodaldus, Vitalis & Benedictus, Ansoaldus, Cunipertus, Amfridus & Petrus, venerabilis memoriæ episcopi. Quorum ordine & meritis novissimus ego Rampertus indignus episcopus Brixiensis sanctæ Ecclesiæ, dum officii assiduitas, & abundantia luminaria in eo venerabili loco non essent, quo beatissimæ memoriæ Philastrii corpus jacebat, non de meis pauxillis præsumens meritis, sed in Dei servitio, tanto Patri honorabiliori famulatu servire cupiens, consultis universis sacerdotibus meis, jejuniis & orationibus intervenientibus, anno dominicæ Incarnationis octingentesimo trigesimo octavo, Indictione prima, sexto Idus Aprilis, non sine timore fodiendo,
B eis junctis sacerdotibus, de quorum vita credulus eram, venerandum corpus reperiens, maximo cum timore, ut puta tam venerabilem glebam tam immeritus contingens, elevavi, collocans in feretri locello.

2 Deinde quinto Idus Aprilis, congregato Clero, stipantibus utriusque sexus immodicis catervis, maximi cum horrore timoris, summaque reverentia, idem corpus transtulimus in matrem ecclesiam hiemalem *b* nostram Brixiensem, penes altare sanctæ Dei Genitricis Mariæ, ubi præscriptorum Pontificum erat sedes. Et hoc divina providente gratia, non sine miraculo (ut instantia produnt exempla) gestum à nobis est. Ubi quarto Idus Maii, coadunata ecclesia, officiis & jejuniis cum orationibus præeuntibus, maxima cum devotione, in marmoreo recondentes antro, sepelivimus: ut ubi modo pontificum sedes aderat, ibi tanti Patris & Pontificis jaceret corpus: quo sedes honore, & populus devotione, & clerus suffragio, ejusdem meritis intervenientibus, Christo in omnibus favente potiretur: speramus enim Sanctorum meritis nos omnium foveri, & maxime
C eorum, quorum amplectimur corpora, quorumque vel nativitas vel habitatio fuit cum patribus nostris. Eorum quippe vel dogmate instruimur, vel exemplo martyrii * corroboramur. Quamvis enim homines, quorum nobis vita vel passio cognita est, dum viverent in hac ærumnosa procellosi fluctuatione pelagi, præ omnibus nostrates imbuerint sanctis dogmatibus, mirificisque exemplis, eosque suis suffragantibus jugibus precibus tutati sint, supernam implorando clementiam, tamen eosdem defunctos pro nobis non minus speramus, eorum intercedentibus meritis, nostros esse sub divinæ pietatis protectione patronos.

3 Quamvis igitur certum sit, divinorum præsentia exempla miraculorum, superna radiasse providentia in nostri venerabilis Papæ translatione, eorum tamen scriptionis necessitate, nostra plebs eget. Hæc etenim passim affatimque evadens, ægri vulgi turba undique conveniens, & percepta sanitate rediens, mille prædicat vocibus. Hæc vicinorum villæ locorum, quarum infirmi varios secretosque habentes languores, inter tantam multitudinem venerabile corpus adeuntes, procurante Dei misericordia, meritis quoque ejusdem Sancti promerentibus, eorumque fide suffragante, de suis invaletudinibus convalescentes redierunt, fama nobis renunciante, eis supernum narrant miraculum, qui eorum pridie noverant infirmitates, & tot testes miraculorum Dei existunt, qui prius noverant ægros, nisi ægrotantium titubans fides officiat. Sed quia suorum testium, & nostrum generaliter debitus imminet obitus, pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionem erga nostri Patris obsequia studiosam futuram esse speramus, atque audire ardentissimam, non solum lineæ fama generationisque narrante, sed etiam scriptura à nobis, quibus Deus hoc videre concessit, promulgata testante, saltem pauca de pluribus miraculis, quæ Christus misericorditer gessit, confluentibus catervis ad feretrum beati Philastrii confessoris, amatoris & prædicatoris sui, veraciter & compendiose scribere optimum credimus.

4 Cum igitur, ut à nobis prædictum est, plurimis utriusque sexus instructi phalangibus, prius sanctificato clero, sacrisque vestibus induto, effosso clandestino antro, quod ferme centum lustris *c* beatissimum habens occuluit corpus, attoniti super revelatione, sanctissimum carissimumque thesaurum, in sacerdotum humeros reverenter detulissemus, ad domum sanctæ ac semper Virginis Mariæ summa cum devotione pervenimus. Clero verò necdum ad ejus venerabilem aram pertingente, jam primis de populo sacras valvas aulæ tenentibus, sacerdotibus quoque, qui obsequium vehiculi circa feretrum succidui famulantes præbebant, infra templi limina septimo ferme gressu fortuito subsistentibus, eo præcipue voto, quo veniens devotus populus transiret sub feretrum postmodum nec de loco, quo steterant, vadere queuntibus, territa plebe & ingeminatè, Domine miserere, clamitante, incredibilis ineffabilisque sonitus cælitus increpuit. Cujus sonitus tot testes sumus, quotquot tunc illic fuimus.

5 Quo momento fragore sonitus exterrita quædam mulier, habens aridam dexteram, & ita rigidam & deorsum defluxam, ut toret invalida contingere os aut pectus suum, illico extendens eam, signum crucis Christi fronti notavit sub nomine Trinitatis summæ, ipsi gratias agens, qui est benedictus in sæcula, qui est mirabilis in Sanctis suis. O quam mirabiliter gessit! introëunte Sancti sui corpore in ecclesiam, benedictus Deus. Etenim hîc septimus Episcopus Brixiensem Ecclesiam Christo tunc prædicando congregans, sanctum dogma custodivit, & arescentem dexteram fidei Catholicæ Ecclesiæ, pullulante sinistra Arianæ perfidiæ ubique, quantum potuit, reformare mirifice * studuit. Nunc vero circiter septimum gressum introëuntium sacerdotum corpus ejus portantium, in ecclesia reformavit, pariterque Christianæ mulieris aridam dexteram.

6 Sed prius introëuntibus nobis Brixiam, & jam partem aliquam civitatis eundo tenentibus, in subvectu sumpti feretri laudibus Altitonantis aëra pulsando, inter eos infirmos, qui producebantur, quatenus imitatoris Apostolorum transeunte loculo, vel um-

AUCTORAMPERTO.

E *Multo populo ad sacri corporis translationem concurrente,* c

F *mulier languidam manum habens curatur,*

& alia paralytica,

*al. martyrum

*al. curiose

quas demum Rampertus, etiam præsul Brixiensis, transtulit b

non sine patratis miraculis, quæ ipse statuit posteritati scripto relinquere.

AUCTORE RAMPERTO.

bra ejus obumbraret quemquam eorum, est evecta quædam triennis languida, quam bilis tabo sic madefecerat, ut in lecțuli sui jacens strato, non se posset aliquo modo in alterum vertere latus, neque cum una vectrice quomodolibet, nisi graviter transponi *. Quæ dum sensisset obumbratione feretri quamdam auram suæ saluti salubrem, cœpit vectricibus innuere, easque exposcere, consulens, uti illò eam portarent, quò sanctum deducebatur corpus, cujus consultûs ad nos illatis petitionibus annuentes, præbuimus assensum.

*al. tantum ponì.

sanatur. 7 Deportata itaque prope feretrum, jacuit in basilica sanctæ Dei Genitricis perennis Virginis Mariæ, ubi beatissimi corporis deposueramus feretrum. Et dum quotidie sese melius habere profiteretur, Omnipotenti grates referens, eumque exorans, ut Sancti ejus intervenientibus meritis, sibi tribueret restaurationem sanitatis, die sexto convalescens erexit sese, & accepto baculo, cœpit huc & illuc templi ambitûs testudinem perambulare, non egens solito comitis vectricisque suffragio. Et deinceps jugiter in melius restaurata, sospitatis suæ gliscens, sine comitis sustentatione & sine quolibet vectricis juvamine domum rediit.

B

Digressio auctoris. 8 O mirabilis laudabilisque medicina Dei! qui in principio cuncta simul creata materie, per sex dies in proprium uniuscujusque formæ produxit opus, sextoque die ad imaginem suam formavit hominem, cujus filiam languidam, quam potuit modo in ictu oculi salvam facere, dispoſuit arcano suo arbitrio, paulatim membrorum reformatione, recreando vigorem, prope corpus idonei testis sui, patris nostri Philastrii jacentem, die sexto adventus ejus, ad pristinum revocare statum salutis. Quod medici per triennium arte sua cauti facere nequierunt, hoc perfecit omnipotens Trinitas, quam intemeratam ubique prædicavit Philastrius: pro cujus fidei ardore ab Arianis flagris, corpori suo in flagellando manentia stigmata notata sunt. Quorum vulnera nunc Dei providentia conficiunt medicinam salubrem salutemque cupientibus necessariam.

C

ANNOTATA.

a *Utrumque Ms. Brixiense legit:* Triginta autem Brixienses sunt episcopi; *ex quibus verbis Galeardus non immerito suspicatur, deesse initium hujus sermonis, cum particulam* autem *videantur aliqua præcessisse.*

b *Hæc translatio, teste Fayno in suo Martyrologio Brixiano ad diem* IX *Aprilis, facta est,* ex prima Cathedrali S. Andreæ jam solo æquata ad alteram S. Mariæ Rotundæ, in partem tamen illam hiemalem subterraneam modo penitus clausam.

c *Rampertus hic numero rotundo usus est: nam inter annum* 387 *&* 838 *non potuerunt centum lustra intercedere, cum lustrum communiter accipiatur pro spatio quinque annorum completorum, ut videre est apud Labbeum nostrum in chronologia Technica parte* 2, *pag.* 547.

D

CAPUT II.

Multi variis morbis afflicti ad ejus sepulcrum prodigiose sanitatem impetrant.

Puella paralytica, POst illam beatissimi Patris nostri glebæ repertionem delationemque, custodibus in excubando erga venerandi pignoris loculum deputatis, turba languentium immodica conveniebat, superni numinis præstolans afflationem. Dum quadam die Dominica absque arbitro quidam de subjectis custodum inter jacentia languentium corpora transiret, & juxta altare puellam parvulam jacentem cerneret, & nescius languoris ejus, ut surgeret imperaret; illico surrexit, una manu aram tenens, altera patri gaudendo innuens, vulgari voce aiebat: Atta atta *a*, da mihi fustem, ut ambulem. Viso pater miraculo, non acquiescens precibus filiæ, sed palmis in cælum expansis, voce, qua poterat, subito, licet procaciter, tamen Omnipotenti gratias ingeminans, aiebat: Domine, tibi gratias, Domine, tibi gratias.

a

E

10 Qua voce territi custodes, cucurrerunt ad eum, inquirentes causas gratiarum actionum. Qui testans respondit: Hæc puella, quam altare tenere videtis, mea est filia, septem annos à nativitate habens, quæ numquam, nisi modo, super pedes constitit suos, & insuper quærit à me fustem, ut pergat. Tum unus de circumstantibus currens, reperto baculo, dedit gaudenti puellæ, & cœpit circa aram deambulare. Quam nos eadem hora ad orandum in ecclesia convenientes, deambulantem circa aram vidimus. Et deinceps in melius proficiscens cœpit puella cum * baculi sustentatione huc & illuc insolitum gradatim suum tentare gressum, nobis cunctaque plebe misericordi Deo gratias agentibus, qui non solum anima, sed etiam corpore sanat sperantes in se.

quæ numquam pedibus incesserat, gressum subito obtinet;

* *al.* fine

F

11 Euge incomprehensibilis & immensus, qualiter inter plura, quæ comprehendi possunt miracula, istud est mensus miraculum sua dispositione, plenus septiformi Spiritu sancto, dividens singulis prout vult! Qui dedit Philastrio spiritum scientiæ prædicandi, concessit & huic puellæ septem annos habenti, & juxta corpus prædicatoris sui jacenti, restaurationem compagum pedum atque crurium & feminum eo die, cui ipse sua resurrectione nomen indixit. Et ut detur intelligi, superna id fieri gratia, primùm manum cælo extendit debitam: deinde quasi descendens, totum corpus: post hæc, pedum sanat juncturas. Et notandum quod pedes puellæ, manusque curaverit juvenculæ. Quid aliud, nisi quod ipse hoc mirabiliter egit, qui mirabiliter fecit hominem, mirabilius redemit? Qui dedit humanæ naturæ in puerilibus annis gressum, & juvenilibus exercitium operis, ipse puellæ reformavit gressum, & juvenculæ manum aridam restauravit.

à quo miraculo auctor ad S. Philastrii laudes digreditur.

12 Veluti etenim in edito sermone à Præsule

Puero claudo

A sule Gaudentio, vitæ scilicet beatissimi Philastrii Pontificis, legitur, fuisse eum omni ætati & conditioni & sexui stupenda benignitate communem, immo humilibus conjunctiorem quibusque: ita nunc omnibus languentium ætatibus (meritis suis suffragantibus, Christo mediante) profuit & sexibus. Nam inter languentium jacentes cuneos deductus est à genitore suo ita colobus *b* puer, ut sine vectore suo nequiret consistere aut ambulare, & dum fide parentis & sua comitatus, juxta feretrum beatissimi Philastrii frequentans, divinæ misericordiæ præstolaretur opitulationem, cœperunt nervorum habenæ & fibrarum hiatus, feminis cruriſque sui Domino restaurante, reformari, usque dum convalescens super pedes constitisset suos, & solus suum tentaret paulatim, opitulante divino suffragio, gressum insolitum, ita ut aulæ mœnia sine cujuslibet juvamine, grates opifici suo referens, peragraret.

b

B *Restituitur invedendi facultas;*

12 Tum unus presbyter noster, quem custodibus præposueramus, accersito genitori suo inquit: Fili, ne mentiaris, sed confitere nobis veritatem causæ languoris hujus pueri, tui filii, utrum à nativitate, an postea femur aruit suum? Qui Deum testans, eique grates cum lachrymis gaudendo referens, confitebatur: Hic filius meus solito humanæ naturæ more in infantia sua à Deo recepit gressum, quo usus est per aliquot annos. Sed cum quodam die propria animalia foras de domo mea truderem, cœpit, me nolente, causâ mei amoris hic post me currere. Quo cursu accidit ei dolor summitatis femoris, & post paulum in poplitem & crus defluens, sic effectus est colobus, ut jam per biennium nullatenus vadere quiret, nisi modo intervenientibus meritis (quod firmiter credo) Domini sancti Philastrii, Dei misericordia nobis miserante.

Unde Rampertus iterum ad alia dilabitur.

C

14 Quam bonus Israël Deus his qui recto sunt corde! cujus congressu ejus feminis compago emarcuit, & sui prosapia claudicavit, adventu tenus Filii Dei. Sed qui per semetipsum & missos suos colobam Israëliticam plebem reformavit, quæ à recto tramite devians claudicaverat, is ad reformationem fidei nostræ, meritis beatissimi Philastrii, colobum puerum erigens, pie sanitatem afferendo reformavit Jacob enim omni tempore vitæ suæ claudicaverat, quoniam genus ejus in præceptis legalibus secundùm litteram, quæ occidit, non secundùm spiritum, qui vivificat, vivendo, colobum usque ad perfectionem euangelicæ gratiæ mansit. Puer autem iste originalibus per baptisma exutus sceleribus, sub gratia doctrinæ euangelicæ degens, eo tempore, quo ad lachrymas cum parentibus pœnitentiæ commotus ibat ad frequentatam ecclesiam, circa sanctissimum feretrum venit, & fide comitante, cooperantibus meritis præfati vatis, divina medente misericordia, habetur incolumis.

Adolescens quidam,

15 Sed cum pluribus divinitus passim circa venerabilem redolentibus urnam miraculis, reminiscendo nonnulla recolamus, & difficillimum sit omnia nostro comprehendere stylo, saltem quoquomodo, veluti in marginibus littoris pelagi sarculo pauxilli ingenioli collatis lapillis aggerem aggregando, scropea forma rivulum, quem prata bibere optemus, educere libet, & id notare, quatenus diversa in eo facta mirabiliter æterni coruscaverint opificis. Collatum igitur inter cetera est (ut ita dixerim) notissimum nostratis adolescentis cadaver, ac inter capedinem reclinatum, carentis equidem, excepto gustu, humani corporis sensibus, soliti scilicet jacere in lecto bigis impositi, parentibus semivivo aurigæ famulatu utentibus, & animalium suffragantium in iter agendo. *Auctori Rampertο.*

16 Non solum eo ardore, quo alimoniam peterent, sed magis, ut id nato meritis Sanctorum, omnipotentis gratia eveniret, quod contigit ei, qui ab introëuntibus in templum gratiâ orationis beatissimis Petro Apostolorum principe & Johanne, eleemosynam petiverat. Isti autem cum grabato, à parentibus arbitrio opificis sui circa urnam deserto, ut operis operator curam gerat parentis lachrymosi, & longi oneris odiosi redeuntis, solers, industria miserentium custodum toto corpore destituto adhibita est in cibando, & ad ea, quæ necesse habuit, invehendo, & maxime in orando pro ipso, quin & pro omnibus ibidem sitis infirmis. Quare decreveramus consultu & consensu boni arbitrii nostrorum consacerdotum, quotidie super ipsis supernam petere medelam. Is enim corporeis sensibus ita defunctus erat, ut visu nil discernere, ore non nisi alio inferente mandere, pedum gressu neutrorum vadere quiret, manum nullam sui, cujusquamve utilitati habilem gerens, ita ut etiam quidam delirantes ei irriderent, credentes eum animæ tantum, corporis minime jam consequi posse sanitatem. *omnium fere sensuum usu destituitur;*

E

17 Sed ejus clementia ipsum miserante, apud quem non est impossibile quidquam, corroborando corda fidelium instruendoque titubantium, atque ut aliorum miraculorum testis efficeretur, meritis, ut credimus, intervenientibus beatissimi episcopi Philastrii, pro cujus revelationis testimonio ipsum credimus usque ad id tempus in languore defluxum, ut ejus in eodem manifestaretur gloria, cujus fidei prædicator per urbes orbis fidus permansit Philastrius, superna luce visum, & afflatu loquelam, medelaque tactum cum gressu, sic priusquam venerabilia ossa sepelirentur, à Domino per ipsum accepit, & in ecclesia ejus habetur incolumis, ut gradiatur oculis comitantibus claustra ejus, & queat ori cibum, & fronti inferre crucis vexillum, linguaque fidem & orationem promere dominicam, & quidquid sibi necesse est pronuntiare. Cujus miraculi tot testes sumus, quot Brixiæ eodem tempore degimus, & prius languidum novimus. Qualiter autem prius languidus sese habuerit, non solum Brixienses, sed etiam à Ticino usque Venetiam *c*, omnes ostiarii religiosorum locorum, & domus proximæ flamineis *d* testari, si memoria retinent, possunt. *sanitatem ita cuperat.*

F

c

d

18 Attente nunc meminisse juvat, & credere datur, quod is, qui dicente Domino, inter Hierusalem & Jericho semivivum repertum, indita medela, stabulario, ut curam sui haberet, commendavit, quique ob commissum protoplasti necis conditioni devinctum genus humanum, judicium deceptori, misericordiam decepto dividens, pietate gratiæ suæ eripuit, quod post discipulis curandum com- *Auctor ex ea curatione,*

AUCTORE RAMPERTO.

commiſit, à quibus origo paſtoralis curæ emerſit, per univerſam eccleſiam maria terraſque replevit. Cujus officii honoriſque curam beatiſſimæ memoriæ Philaſtrius epiſcopus ſuſcipiens fideliter ſolerterque exercuit, & domino Deo noſtro fide immaculata plebem bono exercitio roboravit, modo ad loculum fidelis famulatoris jacentem toto corpore debilem, parentibuſque deſertum, per omnes corporeos ſenſus, ita moderans reſtauravit, ut ſibi, non mundo, vivat.

moralia documenta elicit.

19 Aperuit enim oculos ejus, ut duces gradientis fiant, non ut mundanam conſpiciant vanam gloriam: patefecit aures, quo utilia intelligant, non ut detractionis ſuſurrones audiant. Solvit vero linguam ejus, ut fidem profiteatur, & quæ deliquit, quod hominis eſt, confiteatur, & ſibi neceſſaria quærat: ſed ita parte altera ligatam eam reliquit, ut ad maledicendum & ad detrahendum prorumpere nequeat. Extendit autem ejus arida brachia, ad proprium corpus alendum & tutandum, ſed rapinæ habilia non ſint. Artuum ſiquidem inferiorum ita compages reformavit, ut ad ſibi neceſſaria vadere queat, ſed ad malum currere debilis, colobuſque perſeveret. O Philaſtri, ſolers ſtabularie, meritis tuis & gratiâ opificis noſtri, in ſtabulo, ubi corpus tuum jacet, ita ſemivivus evaſit, ut ſpeculum humano fiat generi. Datur enim, ni fallor, intelligi, ut ſenſus noſtros inſtar præfati languidi moderemur, utentes eis in neceſſariis utilitatibus, tam interioris quam exterioris hominis, ita moderando, ne exuberent ad quæque mala perficienda. O admirabilis humani generis opifex, qui in reſtauratione languidi noſtri nos inſtruis ita corporis uti ſenſibus, quo valeamus intemeratos cuſtodire ſenſus interioris hominis, & ſimiles prudentium fieri virginum.

B

Duorum juvenum aridæ manus ſanantur;

20 Omnia ſiquidem, quæ divina immenſitas in tranſlatione ſui Confeſſoris peregit, comprehendere cum difficile ſit, ſaltem unum, quod poſt diem ſepulturæ ejus geſtum eſt, ad memoriam charitatis fidelium reducere, ſicuti poſſum, conabor. Nona enim die poſt reclinationem venerabilis glebæ in præfatæ hiemalis eccleſiæ ſepultura, una eademque hora mirabiliter in languidorum turba, duorum adoleſcentum aridæ manus extenſæ ſunt. Quos ſubjecti præpoſitorum cuſtodes, ſcientes prius manus ariditate eſſe defluxos, dum vidiſſent ad quæque vellent extendere, percunctando geminum reperientes miraculum patefecerunt. Statuentes eos coram, dixerunt vulgari locutione: Nonne videtis ſideratos * noſtros manus extendere, quas tam hodie, quam heri & prius contractas vidimus? Hoc non ſolum ipſi cuſtodes & ceteri ibidem ſiti, ſed etiam vicini & noti eorum, quia per longum tempus manus aridas habuerunt, teſtati ſunt. Atque ea die quoniam crediderunt Omnipotentem hoc facere poſſe, non propriis præſumentes, ſed beatiſſimi Philaſtrii epiſcopi meritis, Dei medela ſeſe ſanos effectos profeſſi ſunt. Unde præ gaudio lachrymoſa eccleſia, multimodas Deo retulit grates, quoniam ſalvat ſperantes in ſe.

C

* *id eſt* paralyticos

quod miraculum Rampertus myſticè interpretatur.

21 Solerter tamen exiſtimo nobis neceſſarium eſſe ſcrutari, quantum humanus, Domino largiente, capit ſenſus, hujus qualitatem miraculi, quia credimus pro totius Eccleſiæ inſtructione hoc geſtum. Unde notandum eſt, quod fide comitante, duobus ſimul aridæ manus reformatæ ſunt. Per fidem, quam habuerunt in Domino promeruerunt ſalvari duo ſimul: quo docemur, confidere & ſperare in Domino, & diligere proximum. Per manuum reſtaurationem monemur, ut cum dilectione Dei & proximi bona indeſinenter exerceamus opera. Ut quid autem nona die geſtum ſit, videamus *e*. Hic enim numerus vi & natura ſecundus tetragonus eſt, qui per ternarium conficitur, & in ipſo reſolvitur. Nonne ter tres, novem faciunt? Et novenarius dividi æque non poteſt, niſi in tribus ter. Unde docemur Trinitatem credere in una divinitate, & ab ipſa nos eſſe formatos, & per ipſam juſte reſolvi. Ecce in ſecundo tetragono, in ſecunda noſtri Epiſcopi ſepultura docemur cum dilectione Dei & proximi bonis operibus farti, credere Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, unum eſſe Deum: Qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

D

E

ANNOTATA.

a Atta *vox Gothica eſt, quæ patrem ſignificat, ut patet ex oratione Dominica, quæ Gothicè ſic incipit:* Atta unſar. *Veteres Friſones patrem appellant* haita. *Hungari* attia, *& Cantabri per* aita *hodiedum patrem ſignificant. Potuit ea vox commercio Gothorum aliorumve populorum, qui Italiam invaſerant, Brixiæ vulgaris fieri.*

b *Lipomanus vitioſe legit* colophus, *quod nil ſignificat. Fortè* colobus *provenit à Græca voce* κολοβὸς, *quæ mutilum vel vitiatum deſignat: niſi quis malit legere* clodus *pro* claudus, *quod in antiquis Mss. ſatis uſitatum eſt.*

c *Ticinum ſeu Papia & Venetiæ notiſſimæ ſunt Italiæ urbes, ita ut hic fuſius de iis agere non ſit opus.*

d *Opinor cum Galeardo hîc per* flamineas *intelligi ædes eccleſiis proximas, in quibus olim clerici habitare ſolebant. Sic apud Gellium lib.* 10, *cap.* 15 *flaminia ſignificat domum flaminis Dialis.*

e *Hic locus de* nona die *&c. omiſſus in editionibus, reſtitutus fuit ex utroque Ms. Brixienſi. Hanc autem eſſe veram lectionem patet ex ſequenti explicatione novenarii numeri.*

F

CAPUT III.

Veterum prodigiorum obliteratio, ſumma erga S. Philaſtrium veneratio, & tria miracula ante tranſlationem ejus patrata.

Antiquitus etiam plura miracula S. Philaſtrii interceſſione patrata eſſe.

CEterum ne quis æmulus objiciat, & ſi quis deſiderabilis indagator abs quolibet noſtrum ſtipuletur, utrum abſque quoquam miraculo clanculum ſopita antro membra tanti vatis fuerint, an prius quiddam omnino geſſerit ibidem is, cui ſemper extitit fidelis angelus teſtando, dicere pro pluralitate cuncta quis queat, cum à diverſis hoſtibus linearis narratio *a*, in Italiam irruentibus barbaris & Gothis & Longobardis ceteriſque, obliterata fuerit? Sed ne deſidiâ noſtrâ

a

A nostrâ, quasi muta, priora tempora liquisse videamur, pauxilla de pluribus, partim ratiocinando, partim ut ipsi nobis retulerunt, qui colloquio quondam eorum sunt usi, qui aut in die annuali festivo ejus viderant, aut ad sepulchrum senserant Omnipotentis providentia, miraculum vel solatium, intentè, mi charissime confrater, quicumque percunctator extiteris, considera.

colligit auctor ex celebri illius cultu;

23 Qualem eum in Arianorum nefandæ procellæ temporibus, sanctissimæ memoriæ Ambrosius Mediolanensis episcopus esse intellexit, qui sibi eum collegam habebat? Quantique meriti vicini episcopi eumdem esse existimabant, si quartus Pergamensis * episcopus in epitaphio tertii episcopi, hoc est, prædecessoris sui (ni fallor) meminisse studuit, quod Ambrosius ipsum episcopum, Philastrius consecravit diaconum? Cujus vitæ sanctitatisque eum sapuit episcopus Gaudentius, successor suus, qui per quatuordecim annos, forsan & plus, diem transitus ejus feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonem faciens? Item triginta post eum Brixienses episcopi, quibus putas causis meritorum miraculorumque ejus conscii fuerint, qui impositio altari super sepulcrum ejus, divina mysteria celebrabant, annualem festum diem transitus ejus recolentes?

* *an non* Bergomensis?

b

B

deinde narrat quomodo Petrus Brixiensis episcopus à febri liberatus fuerit,

24 Præcessor namque noster, hoc est, venerabilis memoriæ Petrus episcopus, tantæ venerationis eum esse monstrabat, ut anhelus mœroris sui, testaretur sese tempore presbyterii sui ita fuisse febribus anctum, ut nulla potio, nullumque unguentum eripere eum à febri quiverit, cum etiam ipse peritus fuerit artis ipsius. Sed cum post aliquod tempus ad sepulchrum beatissimi Philastrii venisset, & ibidem Deum efflagitasset, ut meritis ipsius intercedentibus sibi sanitas tribueretur, sic de oratione sanum se profitebatur erexisse, ut nullus rigor accessionis eum ultra tetigerit. Sed & rhythmicum hymnum, quem ergò auctoritatis Gaudentium Episcopum fecisse ferunt, cantare de ipso sedule consueverat *c*. Gaudentium autem ipsum composuisse nuto, cum longe aliterque sensus primæ lineæ sit, & ipse rhythmus elementa nominis compositoris sui per capita, ut ita dixerim, versuum, si quis intendat, habeat.

c

C

& quidam custos S. Petri,

25 Sed & temporibus sanctæ memoriæ Ansoaldi episcopi, dum quidam custos tituli sancti Petri, qui situs est in castro majori, in suburbano fundo possessionis ipsius tituli, cognomento Baronica, depositionem beatissimi Philastrii non rite celebrans, tantumque diem inhonorans, familiam suam in area laborare coëgisset, ita ut fatigati suo sudore, flagellis triticum à paleis excuterent, dicentes, sancti Philastrii festum est, requiescere solito debemus: & ipse magis, ut operi instarent, minans terreret eos, illico correptus à spiritu, per aream vexari cœpit amens. Qui ab attonitis famulis suis captus & vinctus, & insolito more turpiter ad præfatum titulum deductus est, & tamdiu catenis est vinctus, donec sese, inhonorando tantam festivitatem, professus est deliquisse, & testis proprii delicti, & beatissimi Philastrii honoris effectus est.

26 Post aliquod autem hujus temporis spatium quidam dives Brixiensis eodem die festo depositionis beati Philastrii, in suburbanum casale *d* suum, quod vocatur Caloniola, pro fœni collectione operarios incaute misit, & jam sicco fœno, & partim plaustris, partim aggeribus aggregato, tam procellosa coruscatio subito tamque præceps adfuit, ut instar pulveris, omnis collectio diei ipsius ab oculis eorum elapsa fuerit, in tantum ut nec unus manipulus remansisset. Unde factum est, ut prædictus dives post hæc annuam festivitatem sancti Philastrii venerabiliter observaret *, & jacturam suam profitendo, testis nostri fieret Præsulis. Cui enim David decinit, Misericordiam & judicium cantabo tibi; Domine: & qui justo judicio hostem humani generis reprobavit, & ut pia misericordia condolens, suam degeneratam creaturam, id est, humanum redimeret genus, formam servi assumpsit, hoc est, omnipotens, æternus Deus, qui in una eademque essentia, omnipotentia, æternitate, divinitate, carente initio & fine, auctione & diminutione, variatione atque divisione, & gignens, & genitus, & procedens, hoc est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, cujus consilio persona geniti, humanitate perfecta est, quam misericorditer suspenso judicio cum nostratibus, sic & in omnibus, & cum omnibus in hac re mirabiliter egit.

d

AUCTORIS RAMPERTI TEMPORE *aliusque civis Brixiensis ob violatum S. Philastrii festum pœnas dederint.*

* *al.* celebraret

B

27 O dilectissimi Brixienses, quorum unum febribus afflictum, mente humiliatum eripuit: alium scienter arroganterque peccantem, in sese corripuit: tertium, utpote popularem hominem, ignoranter forsan peccantem, in rebus suis afflixit, hoc est, in materie commissi: quoniam unus oratione obtinuit, quod fide credidit: alius vero, quia instanter vi cogens, nec Famulo Dei honorem, nec suis cessit misericordiam, turpiter publiceque intrinsecus correptus, pura tenus professione est, ut sibimet fieret emendatio, & aliis exemplum: tertius vero, qui utpote pretio operarios conduxit, & sobria voluntate famulos misit, extrinsecus damnum passus est. Nam totum illud amisit, quod in illicito tempore operari nixus est, cum materie siquidem sua. Habebat enim viridia gramina, & sine peccato sicca, ut oportet, habere poterat: sed quia illicite siccare voluit, ipsam funditus amisit materiam, disponente vel permittente providentia Domini nostri Jesu Christi, cujus amator fuit Philastrius, & cujus amorem nos cunctos oportet quærere; qui consubstantialiter * & coæternaliter & æqualiter indivise vivit & regnat cum Patre & Spiritu sancto per omnia secula seculorum. Amen.

ac denique trium horum miraculorum causas explicat.

F

* *al.* subsantialiter

ANNOTATA.

a *Per linearem narrationem hic intelligi potest traditio, qua per lineas generationis à patribus ad filios ac seros nepotes pervenerit. Videtur etiam per hanc expressionem posse intelligi narratio litteris delineata & scripto consignata, præsertim cum dicat Rampertus, eam periisse, barbaris in Italiam irruentibus.*

b *Ughellus tom.* 4 *Italiæ sacræ col.* 588 *ex hoc loco rectè colligit, tertium Bergomensium episcopum non fuisse S. Romulum, à S. Petro apostolo missum,*

EX MS. BRIXIEN.

quem aliqui liberaliter inter Bergomenſes præſules numerant. Vide, quæ de eo dicta ſunt tom. 2 Julii pag. 255.

c *Lipomanus & Surius hic tantum ita legunt:* Sed & rhythmicum hymnum, quem in ejus honorem Gaudentium epiſcopum compoſuiſſe ferunt, cantare de ipſo ſedule conſueverat. *Reliqua vero uſque ad finem numeri deerant, quæ nos hic juxta teſtimonium Galeardi ex duplici codice Brixienſi reſtituimus.*

d Caſale, *quaſi à caſis deductum, ſignificat villam, ſeu locum ſuburbanum. Unde Guilielmus Tyrius lib.* 18, *cap.* 19. In ſuburbanis, quæ vulgo caſalia appellant.

ALTERA TRANSLATIO

Ex libris proviſionum civitatis Brixienſis.

B *Anno 1456 à Magiſtratu Brixiano deputati ſunt,*

ANno MCCCCLVI, XXVI Januarii in conſilio ſpeciali. Item totis viribus diſpoſiti ſunt DD. conſiliarii honorare corpus S. Philaſtrii epiſcopi Brixiæ, quod, ut dicitur, jacet in capella ſubterranea eccleſiæ ſanctæ Mariæ Rotondæ, quæ vocatur S. Philaſtrii, quod etiam dubitatur, quod illic ſit: nam per aliquos dicitur, quod tempore dominationis magnifici Pandulfi Malateſtæ aſportatum fuit. Et quoniam aquæ ſcaturiunt in capella prædicta tempore pluviarum, & dictum venerabile corpus ſtat in aquis ſubmerſum, quod ab omnibus Chriſtianis abominabile cenſetur, ad buſſulas & ballottas *a* proviſum & ordinatum eſt, quod D. Jacobus Saianus, doctor & advocatus civitatis, & alii cives electi ſint cum reverendiſſimo D. epiſcopo Dulcinenſi Vicario & ſuffraganeo, & cum auctoritate & beneplacito ejus excavent ſub altare dictæ capellæ hoc tempore ſicco, & tam profunde perfodiant, ut clare videatur, ſi dictum venerabile corpus adſit, vel aliqua pulchra arca: & caſu quo illud comperiant, ſicut juvante Domino ſperatur, illud elevent cum arca ſua, & reducant cum omni honore ſupra terram in eodem loco, ut non ſtet aliqualiter in aquis, nec ſub terra; & demum moneant DD. Rectores & conſilium de quibuſcumque repertis, & de modis per eos deliberatis & executis, ut poſſit provideri ſolemnitatibus opportunis pro tanta pretioſitate reperta.

a

C *qui quærerent & effoderent S. Philaſtrii corpus,*

2 Anno eodem die VI Februarii, expoſito per D. Jacobum de Saiano advocatum civitatis, quod in executione commiſſionis ipſi & aliis civibus factæ die XXIX menſis Januarii, ſupradicti fuerunt cum reverendiſſimo Domino epiſcopo Dulcinenſi Vicario &c.; & Dei nomine invocato, devote & reverenter intraverunt capellam ſubterraneam de Dom, in qua, ut publice fertur, jacet venerabile corpus S. Philaſtrii epiſcopi Brixiæ; & cum aliquibus magiſtris intraverunt, & fregerunt altare magnum, quod ibidem erat, & nihil in eo invenerunt: ſed ulterius procedendo fecerunt cavare ſub dicto altari, & terreno perfoſſo, quaſi per duo brachia vel circa, invenerunt arcam unam marmoream, & circiſſimo, quem totum fregerunt, donec diſcooperta fuit tota arca, in cujus coperto remanſerat una feneſtrella parva, per quam intuentes cum luminariis clare viderunt, quod in arca prædicta multa oſſa conſiſtebant: ex quo verum eſſe tenuerunt, quod in ipſa eſſet venerabile corpus antedictum, attento maximè, quod in dicto coperto ſculptæ ſunt duæ ſyllabæ magnæ ultimæ E & B, quæ ſignificabant EPISCOPUS BRIXIÆ. Item in dicto coperto adeſt unus annulus argenteus, qui ſignificabat dignitatem eximiam. Et ultra procedere noluerunt, donec Conſilio hæc omnia referarent.

D

quod inventum, & in alia capſa repoſitum,

3 Prædicti DD. conſiliarii gratias Deo agentes laudaverunt ſolertiam prædicti D. advocati, & ſociorum, qui tam diligenter & accurate commiſſa illis per conſilium impleverunt cum grandi prudentia & diſcretione: & tandem poſt multa colloquia & conſilia facta deliberaverunt ad buſſulas & ballottas, quod lapſo feſto beatorum martyrum Fauſtini & Jovitæ, videlicet die XXVI (*forte* XVI, *ut ex circumſtantiis videtur legendum*) diſcooperiatur undique arca prædicta evellendo copertum, prudenter tamen, ne frangatur, & cum omni veneratione videatur per tactum venerabile corpus S. Philaſtrii: & hoc in præſentia & ſecundum ordines reverendiſſimi Domini epiſcopi vicarii, & DD. prælatos eccleſiæ Majoris & magnificorum DD. Poteſtatis & Capitanei & civium deputatorum ad prædicta, & cum ſolemnitatibus opportunis &c.

E

honorifice transferunt.

4 Anno MCCCCLVI, XX Februarii in concilio generali. Conſiderantes DD. conſiliarii, quod arca marmorea, in qua repertum venerabile corpus S. Philaſtrii epiſcopi Brixiæ, reperta eſt ſubterranea, & modo undique diſcalzata ſeu à terreno penitus ſeparata, ſtat in evidenti periculo furtivi facinoris: & providere deſiderantes honori reliquiarum prædictarum, ad buſſulas & ballotas ordinaverunt, quod cives egregii, aliàs electi, unà cum reverendiſſimo D. epiſcopo Dulcinenſi ſuffraganeo & Vicario generali in noſtro epiſcopatu cum omni debita reverentia & ſolemnitate condecenti tollant omnes dictas venerabiles reliquias extra arcam prædictam, quæ conſtat de pluribus petiis *b* marmoreis, illaſque honorabiliter & devote reponant in ſua capſetta plumbea, quam dicti cives ſtatim honorificam faciant: & deinde reponant dictam capſettam plumbeam ornatè fabricatam in capſono ſito in ſacriſtia de Dom circumſepto ferratis, in quo repoſitæ ſunt SS. Cruces aureæ flammæ & campi: & quod poſt hæc, & quam citius fieri poſſit, fiat & fabricetur unum altare ſolemne in capella ſubterranea prædicta, in qua erant venerabiles reliquiæ ſeu venerabile corpus antedictum beatiſſimi antiſtitis Philaſtrii, & in ipſo altari ponatur arca marmorea ſupradicta, quæ modo eſt ſub terra, de quà terra elevetur & extrahatur, & ſupra terram ponatur in altari prædicto, in qua arca reponatur capſetta plumbea prædicta cum ſacris reliquiis antedictis, ut ibi remaneat, ſicuti ibi erat venerabile corpus antedictum diſpoſitione divina.

F

b

AN-

A

ANNOTATA.

a Ad buſſulas & ballottas *eſt Italicus loquendi modus, indicans id factum eſſe per collectionem ſuffragiorum : nam Italicè* buſſola *vel* buſſolo *ſignificat capſam* ; ballotta *autem eſt globulus. Quare puto, hanc phraſim ortam eſſe à modo, quo colliguntur ſuffragia.*

b Petium *vel* petia, *Italicè* pezzo, *& Gallicè* piece, *eſt fruſtum ſeu fragmentum, ut videre licet apud Cangium in Gloſſario.*

D

DE S. ELIO SEU ÆLIO CONFESSORE

JUSTINOPOLI IN ISTRIA.

Ex Ferrario.

J.B.S.

XVIII JUL.

B

Colitur ut depoſitus cum SS Nazario & Alexandro,

DE Juſtinopolitana civitate (vulgo Capo d'Iſtria) fusè egit Ughellus tomo 5 Italiæ ſacræ col. 354, ex quo ſuccinctius in Actis noſtris deſcripta eſt tom. III *Junii pag.* 884, *ubi de S. Nazario, qui ibidem colitur cum S. Alexandro noſtroque* S. Elio, *de quibus idem Ughellus col. 356:* Hîc aſſervantur tria Sanctorum corpora, nempe Nazarii epiſcopi, divi tutelaris, & ſanctorum Alexandri atque Ælii, *quæ eadem verba in Actis noſtris referuntur die* IV *Maii in Commentario prævio ad Acta S. Alexandri Papæ num.* 14. *Ferrarium, qui* Helium *vocat, hîc pro recepto cultu appellavi præcipuè, quod de eo primus ipſe teſtetur in utroque ſuo Catalogo ; ex quorum primo elogium mox dabimus. In Generali ſic ipſum annuntiavit :* Juſtinopoli in Iſtria, ſancti Helii confeſſoris ; *ubi notat, Sanctum acceptum ex tabulis eccleſiæ Juſtinopolitanæ, ortumque ipſum ex vico* Coſabona, *voluit haud dubiè cum aliis dicere* Caſtabona. *Acta & tempus quo vixit, ignorari fatetur, remittitque ad Nicolaum Manzolum J. C. Juſtinopolitanum in Iſtriæ deſcriptione, ſeu potius in elencho Sanctorum iſtius regionis, ex qua tamen æque quidquam docebimur.*

2 *Quæ ſint allegatæ tabulæ Juſtinopolitanæ, ignoro ; Manzolum præ oculis habeo, Italicè teſtantem, exſtare* Legendam, quæ cantatur in feſtivitate S. Helii confeſſoris in vico Caſtabona huic diœceſi ſubjecto. Corpus, *inquit*, eſt in eccleſia cathedrali Juſtinopolitana. De quo, æque ac de S. Nazario, nihil reperi, cum perierit codex iſtius eccleſiæ, in quo eorum Vitæ deſcribebantur. *Porro Legenda tota meram exhortatiunculam complectitur, aptiſſimam quæ de quolibet Sancto & in quacumque catholica eccleſia recitari & decantari poſſit, ut in ea Latinè vertenda aut hîc deſcribenda operam ponere, omnino ſupervacaneum ſit.* Sermonem Ms. *vocat Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, habitum in ejus feſtivitate ; addens, cetera penitus deſiderari:* antiquum tamen illum eſſe, ex eo quod urbem Juſtinopolitanam ad fidem converterit, apparere. *Id vero mihi non facile ſuadebitur, ſi, ut alii volunt, S. Nazarii diaconus fuerat, hic vero ſecundus dumtaxat epiſcopus poſt Joannem, qui, teſte Ughello, primum conſecratus ſit anno 756. Sed de hac re diſputandi locus veroſimillimè recurret* XII *Octobris, dum de ſancto Maximiliano agendum erit. En modo Ferrarii elogium:*

at de ejus geſtis nihil ſupereſt,

C

3 Helius apud Juſtinopolim (quæ Hiſtriæ urbs eſt primaria) vitæ ſanctitate, doctrina & miraculis reſplenduit. Is enim ſeculi hujus contemptis divitiis, ſe totum Jeſu Chriſti ſervitio mancipavit : cumque & moribus & litteris eſſet excultus, plurimos prædicatione ſua ad Chriſtum perduxit, civitatemque Juſtinopolitanam ad veræ fidei agnitionem, tum concionibus tum miraculis, quibus doctrinam confirmabat, pertraxit. Cujus corpus cum ignotum aliquamdiu fuiſſet, inventum in eccleſia cathedrali honorificè reconditum eſt. Illius vero memoria hac die, quæ xv Kal. Auguſti eſt, ſolenniter celebratur. *Addidit noſter Juſtus Locatellus litteris Tergeſti datis* IX *Decembris* 1690, ſub ritu duplici, *ſic tamen ut* non ſit feſtum de præcepto. *Reliquiæ depoſitæ ſunt* in ciſta laminis vitreis obſerata, quæ aperitur in prædicti Sancti feſto, exponiturque venerationi populi. *Scripſerat prius Franciſcus epiſc. Juſtinopolitanus* X *Septembris* 1677, *Elium dici* fuiſſe diaconum S. Nazarii, ejuſdemque diœceſanum ex caſtro Coſtabona, non longe ab urbe diſſito, cujus etiamnum exſtat domus, in qua mortuus eſt, ſuntque ibidem ejuſdem proſapiæ agnati, Portulana dicti. *Poterat hoc taceri. Malim admittere,* feſtivitatem *celebrari* ad altare proprium ſub choro, propter multa prodigia, præſertim in doloribus capitis. *Hoc celebrent Sancti cultores ; aſt alii de Eliano genere non vanè glorientur.*

E

ut ſatis certum non ſit Ferrarii elogium.

F

DE S. ARNULPHO MARTYRE,

FORTE EPISCOPO TURONENSI,

IN SILVA AQUILINA INTER PARISIOS ET CARNUTUM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus ex variis Martyrologiis & Breviariis.

ANTE MEDIUM SEC. VI.

QUam certus eſt hujus Sancti cultus, tam incerta ac diſcrepantia ſunt, quæ de illius geſtis narrantur, ſicut per hujus commentarii decurſum ultro in lectoris oculos incurret. *Auctarium Uſuardinum* de cultu ejus ſatis teſtantur: nam *Pratenſi Uſuardi Martyrologio ſub finem hujus diei hac alio charactere addita leguntur*: In pago Caſtrinſe, ſancti Arnulfi martyris & epiſcopi. *Eadem habet codex Tornacenſis; Herinienſis autem alia plane phraſi ſic utitur*: Ipſa die, in ſilva, quæ Equilina dicitur, feſtivitas beati Arnulfi pontificis Turonenſis & martyris, qui contemporalis & diſcipulus fuiſſe noſcitur beati Remigii. *Antverpienſis Major, omiſſo epiſcopi titulo, eum tantummodo* Martyris *nomine appellat. Centulenſis codicis annuntiatio diverſa & fuſior eſt hoc modo*: In Francia caſtro Criſpeio, natale beati Arnulfi, Turonicæ ſedis epiſcopi, quem tradunt diſcipulum fuiſſe beati Remigii Remenſium pontificis, à quo ſcilicet remeans, ab impiis peremptus eſt. *Bruxellenſis eum ſic annuntiat*: Apud Silvam Aquilinam, ſancti Arnulfi epiſcopi & martyris. *Codex Hagenoyenſis cum Pratenſi circa locum convenit.* In pago Caſtrenſi, ſancti Arnolfi epiſcopi & martyris. *Aquicinctinus eumdem cum Centulenſi locum cultûs aſſignat his verbis*: Caſtello Criſpiaco, ſancti Arnulfi archiepiſcopi & martyris. *Daveronenſis denique pagum Caſtrenſem cum ſilva Aquilina ita componit*: In pago Caſtrenſi, qui dicitur ſilva Aquilina, natalis beati Arnulphi epiſcopi Turonenſis martyris, cum uxore ſua Scariberga. *Alias ejuſdem Sancti annuntiationes videre licet in Uſuardo noſtro, ab aliquot annis illuſtrato. His adde Petrum de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 6, cap. 113, ubi brevem Actorum ſynopſin texuit.*

B Ex Auctariis Uſuardinis,

C

2 *Ex his haud dubie ſua hauſerunt recentiores Martyrologi, quamvis hinc inde in quibuſdam circumſtantiis diſcrepent. Maurolycus in ſuo Martyrologio hoc die ita ſcribit*: Apud civitatem Turonenſem, ſancti Arnulphi epiſcopi, à beato Remigio Remenſi epiſcopo baptizati, qui ſanctitate & miraculorum gratiâ illuſtris eremiticam vitam ducens beato fine quievit. *Vereor, ne Maurolycus* Arnulphum *noſtrum cum Metenſi ejuſdem nominis epiſcopo hic confuderit: nam Ado a Roſweydo noſtro editus* XV *Kalendas Auguſti ſic habet*: Apud civitatem Metenſium ſancti Arnulphi epiſcopi (*Maurolycus fere verbatim exſcripſit ſequentia*) qui ſanctitate & miraculorum gratiâ illuſtris, eremiticam vitam deligens beato fine quievit. *At Uſuardus Adonem ſecutus, iiſdem fere verbis Arnulphum Metenſem præſulem ad* XVII *Kalendas Septembris retulit. Sed nos hodie de ipſo agimus. Ferrarius in Catalogo Generali* XV *Kalendas Auguſti* Arnulphum *noſtrum ita annuntiat*: In pago Caſtrenſi, S. Arnulphi epiſcopi Turonenſis & martyris. *In notis vero addit*: Qui Caſtris apud Turones vitam agens eremiticam ab impiis occiditur. *Quid de hac mortis palæſtra cenſendum ſit, poſtea diſcutiemus. Caſtellanus in ſuo Martyrologio univerſali, prudenter omittens epiſcopi titulum, aſſerit, hunc* S. Arnulphum *in tractu Aquilino, vulgo* Yveline, *inter Carnutum & Pariſios occiſum fuiſſe. Florarium noſtrum Ms. eumdem Sanctum ſequenti exornat elogio*: In Gallia apud ſilvam Aquilinam, ſancti Arnulfi epiſcopi & martyris, qui à beato Remigio baptizatus, Clodovei, regis Francorum primi Chriſtiani, neptem habuit uxorem, cum qua virgo permanens, peregrinationem laborioſam in habitu laicali, XXVII annis Sanctorum loca viſitando, perfecit: qui tandem poſt multos in prædicando Chriſtum agones martyrizatus in præfata ſilva, à Scariberga, conjuge quondam ſua, tumulatus eſt anno ſalutis DXIII. *Hunc annum etiam poſtmodum examinabimus.*

aliiſque Martyrologiis,

3 *Andreas Sauſſayus in ſuo Martyrologio Gallicano ad diem* XVIII *Julii prolixius more ſuo texuit elogium his verbis*: Ipſo die in ſylva Aquilina agri Carnotenſis, natalis ſancti Arnulphi epiſcopi Turonenſis & martyris, qui ex antiqua procerum Francicorum editus proſapia, à ſancto Remigio de ſacro fonte ſuſceptus, boniſque moribus & pietate imbutus, regis Clodovæi in gratiam ab eodem ſancto Præſule inſinuatus, ejus juſſu Scaribergam nobilem puellam duxit conjugem: quacum inito religioſo fœdere de ſervanda integritate, angelico monitu ad Apoſtolorum limina devota peregrinatione, cunctis ſpretis honoribus ac opibus, perrexit. Ipſoque in itinere divinis favoribus coruſcans, unum in Gallia, alterum Ravennæ mortuum ad vitam ſua oratione revocavit. Tum Turones adveniens, ut ſancti Martini ſepulcrum veneraretur, cum, orbatâ præſule eccleſiâ, de eligendo epiſcopo à proceribus tractaretur, angelico indicio præſul deſignatus, hujus cathedræ invitus regimen ſubiit. Porro, ſeſquianno vix elapſo, vir non tam oneris impatiens quam honoris, iterum peregrinari inſtituit, auditoque ſancti Remigii obitu, ut ejus tumulum coleret, Remos adiit, ſponſamque velo virginitatis amiciens, Chriſto ſponſo ſuperno conſecravit. Hinc excitatus Virginis propinquo-

& elogio Sauſſayi oſtenditur Sancti cultus.

E

F

A quorum in Dei famulum furor; qui eumdem, de ſancti Remigii oratorio exeuntem, impetentes impie trucidarunt. Sicque eorum mactatus gladiis pontifex ſimul & hoſtia pietatis ac puritatis occubuit, morienſque juſſit ſponſæ caſtiſſimæ atque chariſſimæ, ut Turones ad ſedem propriam corpus ſuum deferri procuraret. Id pia virgo cum ſatageret, medio in itinere ſacrum cadaver divino nutu fixum hæſit eo in loco, qui ſylvæ Aquilinæ agellus in tractu Carnotenſi, nunc ab ejus nomine ſanctus Arnulphus dicitur, ubi digne cum conditus fuiſſet, mox divina virtus inclaruit. Ipſa vero Scariberga cellulam ſibi ibidem exſtruxit; vitamque religioſam ac ſolitariam amplexata, in omni perfectione ad obitum uſque perſeverans, ad cæleſte ſanctiſſimi ſponſi meruit conſortium feliciter pervenire. Inde tamen poſtea, alternis rerum civilium vicibus, beati ipſius Præſulis ac martyris corpus ſublatum, atque Creſpeium, Valeſiani ducatus B caput, advectum fuit, originemque dedit monaſterio ſui nominis, ubi etiamnum religioſe aſſervatur in diœceſi Sueſſionenſi. *Habes hic Actorum compendium, quod ab ipſis Actis ſubinde differt. Hæc è Martyrologiis ſufficiant.*

4 *Cultus ejuſdem Sancti hodiedum perſeverat in variis Galliæ diœceſibus, ſicut teſtantur earum Breviaria, in quibus habet Officium proprium. Juvat hic quaſdam eccleſiarum lectiones inter ſe conferre, ut confirmetur Catholici cultûs antiquitas, & ſimul oſtendatur narrationis varietas Breviarium Turonenſe, anno* 1612 *typis excuſum, celebrat ritu duplici Officium* S. Arnulphi archiepiſcopi Turonenſis & martyris, *in quo leguntur tres Lectiones ex Mss. ejuſdem eccleſiæ hoc modo deſumptæ.* LECTIO IV. Beatum Arnulphum nobiliſſimi parentes, à ſancto Rhemigio baptizati, precibus à Domino impetrarunt; quem ipſe ſanctus Rhemigius de ſacro baptiſmate levatum fide Chriſtiana, bonis moribus, atque liberalibus diſciplinis inſtituit, inſtitutum & adultum Clodovæo Francorum regi commendavit: quem in tanto pretio & honore rex habuit, ut ei neptem ſuam Scaribergam cum Rhemenſi comitatu in ſponſam tradiderit. LECTIO V. Cum autem beati conjuges exhortatione ſancti Rhemigii caſtitatem Deo voviſſent, & in omnibus pietatis officiis verſarentur, beatus Arnulphus divina virtute his verbis animum pulſante: Si vis perfectus eſſe, relictis omnibus, Deum nudus ſequere; traditis in eleemoſynas pauperum patri ſpirituali bonis omnibus, decem & ſeptem annis peregrinationis causâ Romam, Conſtantinopolim, ſepulcrum Domini laico habitu viſitavit, & Kavennæ liberatâ à fauce dæmonis animâ, Rhemos patrinum & ſponſam viſitaturus rediit. LECTIO VI. Mortuo Rhemis ſuſcitato, paulo poſt Tholoſam ad ſepulcrum beati Saturnini profectus, poſtea Turonis adveniens, cum de eligendo epiſcopo contentio ſuborta eſſet, voce angelica pontifex renuntiatus eſt. Poſt decem & ſeptem dies, relicto epiſcopatu, undecim annis peregrinatus provinciam quamdam Hiſpaniæ ab infeſtatione ſerpentis liberavit, necatum hominem excitavit, regem cum uxore regnique proceribus ad fidem convertit. Tandem Rhemis cum ad epiſcopatum redire cogitaret, in oratorio à ſervis crudeliter occiſus eſt, ejuſque corpus (ſicut moriens uxori mandaverat) in civitatem Turonicam allatum eſt.

Lectiones Turonenſes anno 1612.

AUCTORE G. C.

5 *Breviarium Turonenſe, anno* 1635 *impreſſum, ab hac narratione multum differt: nam ibi in priori impreſſione dicitur S. Arnulphus* poſt decem & ſeptem dies *reliquiſſe epiſcopatum Turonenſem, in poſteriori id factum fuiſſe narratur* poſt ſeſquiannum. *Si quis cupit alterum diſcrepantiæ ſpecimen, conferat cum Lectione ultima, præcedenti numero exhibita, tertiam ex impreſſione anni* 1635 *deſumptam, quæ ſic habet:* Tandem audita morte ſancti Remigii, ut ejus veneraretur ſepulcrum, Remos advenit, ac ſponſam velo virginitatis induit. Unde irritata familia beatum Arnulphum à ſancti Remigii oratorio exeuntem contrucidat: qui ſponſæ moriens juſſit, ut Turonum ad ſedem propriam corpus ſuum ſepeliendum deferret; quod divino nutu, medio itinere fixum ſtetit, & in ſilva Aquilina agri Carnotenſis loco, qui nunc ſanctus Arnulphus dicitur, honorifice humatum eſt cum ſponſa ſua Scariberga, quæ ibi ſanctimonialem vitam maxima diſtrictione laudabiliter conſummavit. *Vides in hac ſecunda impreſſione inter alias hiſtoriæ circumſtantias locum ſepulturæ omnino immutatum eſſe. Eumdem ſepulcri locum in ſilva Aquilina aſſignant alia Breviaria, inter quæ eſt Pariſienſe anni* 1584, *cujus Lectiones cum Turonenſibus ſecundæ editionis plane conveniunt. Aurelianenſe Breviarium tres Lectiones in unam contraxit, & ab Officio Pariſienſi anni* 1584 *ac Turonenſi ſecundæ impreſſionis vix differt, niſi quod indeterminate dicat, epiſcopatum Turonenſem à* S. Arnulpho poſt aliquod tempus *relictum fuiſſe.*

& anno 1635 impreſſa inter ſe differunt;

6 *Creſpiaci in tractu Vadenſi, ubi eſt eccleſia* S. Arnulpho *dedicata, ſit proprium de eodem Sancto Officium, quod anno* 1668 *manuſcriptum accepimus, ex quo hic partem aliquam tranſcribo. Hymnus ad Magnificat in primis Veſperis ſic canitur:* Fulgor æterni ſplendoris ſervos illuſtret tutoris Arnulphi & Scaribergæ conjugum divina lege. Ornantur matrimonio virginali, non vitio, integro carnis corpore, nec voluptatis opere. Virgo, martyr, præſul, ſponſus fuit dimicans Arnulphus; carnem domuit ſuperſtes, Chriſto placuit antiſtes Lætetur Gallia, fœta Turonia præſulatu; urbem rexit Turonicam, vitam duxit C angelicam. Livor ſervorum uxoris patravit necem Paſtoris; Creſpeium ſervat ambos, unde ſibi crevit honos. Jam laudatur martyrium, uxor deflet flagitium poſcens benedictionem ſupplex per devotionem. Eos precamur ſupplices, nos faciant ſic felices, ut poſſimus paradiſi introire clauſtra Dei Trino Deo & unico *&c. Antiphona ad Magnificat:* Exultet aula cælica, lætetur mundi machina, exultet urbs Turonica, congratuletur Gallia, Arnulphi magni martyris dum recolit ſolemnia. *Deinde ſequuntur Lectiones propriæ, quæ ex Actis excerptæ videntur. At de epiſcopali ejus munere habet ſequentia, neſcio unde erutæ.* Cum eſſet Turonis & epiſcopatus vacaret, angelo revelante, epiſcopus factus eſt. Ordinatus itaque, ſedulus divinis curam impendebat ovibus, ut nullam ferino dente diſperderet inimicus. In divinis plane cultibus plebs Chriſtiana creſcebat, ac ſub tanto pontifice credulitatis ſuæ augmentis gaudebat, atque proficiebat. Per ſingulos ferme dies vir venerabilis eccleſias & circumquaque poſitas

uti etiam Officium Ms. Criſpeienſe

F

AUCTORE G.C. frequentabat parochias, & omnem, quæ culpâ ſacerdotum accideret, negligentiam eliminabat. Tandem epiſcopatus honorem, ut pondus fugiens, Hiſpaniam adiit, ubi multos ad Chriſti fidem convertit. *Antiphonæ ad Laudes.* 1 Francorum fauſto germine, divino datus munere Arnulphus venerabilis ſurrexit vir mirabilis. 2. Rhemenſium Remigio, tunc temporis epiſcopo oblatus eſt à parentibus, cujus fuit filiolus. 3. Beatus præſul puerum ſuſcipiens ut proprium alumnum auctor aluit ſecundum legem Domini. 4. Pius pater, pius puer, pſallebant Chriſto jugiter: docebat doctor docilem diſcipulum & humilem. 5. Regi multum amabilis ſanctus Arnulphus meruit neptem regis accipere ſub conjugali fœdere. *Antiphona ad Benedictus:* Adeſt nobis dies gaudii, qua beatus Arnulphus ſuſceptus eſt inter agmina Sanctorum: nobis ergo ſuccurre, pie pater, apud Deum. *Oratio.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui hunc diem nobis honorabilem beati Arnulphi martyris tui atque pontificis ſolemnitate tribuiſti, da Eccleſiæ tuæ in hac celebritate lætitiam, ut

B cujus feſta pio amore veneramur in terris, ejus interceſſione ſublevemur in cælis. Per Dominum *&c. In collectis præcedentium Officiorum etiam* martyr *&* pontifex *appellatur.*

& Lectiones Carnotenſes; 7 *Prolixiores ſunt Breviarii Carnotenſis Lectiones, quas propterea hic exſcribere non vacat. Attamen earum partem, quæ ſingularia quædam & ab aliis omiſſa continet, hic proferre viſum eſt. Ea ſic habet:* Verum audita morte divi Remigii (cujus fidei ſponſam commiſerat) ſtatim Rhemos contendit, ut ejus ſepulcrum veneraretur, ac virginitatis velo ſponſam indueret. Id cum ægre ferrent Scaribergæ ſervi, adhuc infideles, & Arnulpho ob pietatem infenſi, eum à ſepulcro divi Remigii abeuntem per inſidias fœde trucidarunt: qui moriens jubet corpus ſuum in Turonenſi eccleſia recondi, in qua cæleſti pabulo refici conſueverat. Quod cum officioſa pietate uxor curaret, in itinere fixum & immobile ſtetit apud ſylvam Aquilinam in agro Carnotenſi, ubi honorifice ſepultus Arnulphus in hunc uſque diem miraculis claret. Porro ejus uxor in eodem loco parſimonia & ſanctitate mirabili reliquum vitæ peregit, &, ingraveſcente ſenio, poſt mortem cum viro condita eſt, ut quorum mens una & eadem ſemper in Domino fuerat, eorum quoque corpora non ſepararet ſepultura.

ac ideo forte Breviarium Pariſienſe anni 1684 antiquas Lectiones omiſit. 8 *Ex hactenus dictis apparet, quam varia in diverſis Breviariis de* S. Arnulpho *noſtro tradantur. Idcirco fortaſſe Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Dominus Franciſcus de Harlay, archiepiſcopus Pariſienſis, in eccleſiæ ſuæ Breviario, quod anno* 1684 *typis vulgatum eſt, juſſit duas priores Officii* Arnulphiani *Lectiones recitari de communi unius martyris, ac pro tertia legi ſequens Sigeberti Gemblacenſis teſtimonium hoc modo.* Lectio III. Arnulfus (ut refert his verbis Sigebertus in Chronico) ſancti Remigii [in] baptiſmo filius in Gallia claret, qui poſt multos in prædicando Chriſtum agones, martyrizatur in ſilva Pariſiorum Aquilina, & à Scariberga, conjuge quondam ſua, tumulatus eſt. *Ad id ſuſpicandum me movet ejuſdem Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi Præſulis prænonitio, huic editioni præfixa, in qua ſic loquitur:* Cum itaque in Breviarium Pariſienſe poſtremis temporibus nonnulla irrepſiſſent, & ea quidem regulis ab Eccleſia conſtitutis non bene convenientia, omni cura, & qua oportuit prudentia, effectum eſt, ut quæ forent eccleſiæ ſplendori aut dignitati religionis minus conſona, quæ in homiliis Patrum ſpuria vel ſuppoſititia, quæ in Actis Sanctorum falſa aut incerta, in omnibus demum, quæ pietati minus eſſent conſentanea, ad legem & regulam componerentur: atque adeo neceſſe viſum eſt quædam omnino expungere, nonnulla pridem omiſſa adjicere *&c. Obſerva autem hoc Officium ſimplex celebrari* de communi martyris, *nulla habita de pontificatu mentione. Hæc pro ſequenti paragrapho meminiſſe juvabit.* D

§ II. S. Arnulphi diſtinctio ab altero ejuſdem nominis martyre, vitæ tempus, epiſcopatus, martyrium & Acta.

E *S. Arnulphus, qui videtur diſtinctus ab altero ejuſdem nominis martyre,*

NOnnulli *exiſtimant*, Arnulphum *noſtrum eumdem eſſe cum homonymo martyre, cujus reliquiæ anno* 971 *Moſomum tranſlatæ ſunt, & cujus Acta narrantur in Chronico Moſomenſi, quod Lucas Dacherius tom.* 7 *Spicilegii pag.* 632 *edidit. Sed nobis tum ob locorum tum aliarum circumſtantiarum diſcrepantiam probabilius diverſi eſſe videntur: nam Arnulphus Moſomenſis in chronico jam laudato dicitur fuiſſe* Lotharienſis terræ accola; *noſter vero traditur ſub Chlodoveo rege* nobiliſſimis Francorum ortus parentibus, *ejuſque pater, mater, ac ſpiritualis magiſter in Actis nominantur. Hæc autem omnia veroſimilius ignota non fuiſſent auctori, qui circa medium ſeculi* XI *chronicon Moſomenſe conſcripſit, ſi de noſtro* Arnulpho *egiſſet. Præterea martyr Moſomenſis narratur in tractu Porcienſi vel Porcuenſi* à latronibus.... uſque ad mortem verberibus & plagis diriſſimis toto corpore dilaniatus tandem vix ad villam, quam Gruerias appellabant, *perveniſſe, ac ibidem poſt perceptum ſacræ Euchariſtiæ viaticum pie obiiſſe. Sigebertus Gemblacenſis in Chronico ad annum Chriſti* 513 *de* Arnulpho *noſtro teſtatur, quod extiterit* ſancti Remigii in baptiſmo filius, *& martyrio affectus* in ſilva Pariſiorum Aquilina, ... à Scariberga, conjuge quondam ſua, tumulatus *fuerit. Albericus, Trium Fontium monachus, non ita pridem à Leibnitio editus, in Chronico ad annum Chriſti* 514 *de eodem* Arnulpho *ita ſcribit:* Sanctus Arnulphus, quondam Turonenſis epiſcopus, in ſilva Aquilina ſepultus eſt. Dicitur, quod primò fuit comes de Reteſta. *Denique qui utriuſque Sancti Acta ſtudioſe conferre voluerit, veroſimilius judicabit,* S. Arnulphum, *de quo hîc agimus, diſtingui ab altero ejuſdem nominis martyre, cujus Vitam & Tranſlationem die* XXIV *Julii illuſtrare conabimur.* F

veroſimiliter natus eſt ante baptiſmum Clodovei. 10 *De* S. Arnulphi *familia varii auctores varia ſcripſerunt. Sed cum hæc omnia ſolido antiquitatis teſtimonio careant, non lubet huic incertæ genealogiæ diu inhærere. Tantum obiter de nativitatis ejus tempore hic conjecturam facio. Nativitatis epocha præterpropter colligi debet ex Clodovei Francorum regis baptiſmate, quod circa finem ſeculi* V *contigit. Acta noſtra indicant, parentes* S. Arnulphi *ad fidem Chriſtianam converſos fuiſſe, filiumque genuiſſe, antequam Clodoveus bapti-*

A *baptiſmum ſuſciperet. Contrà vero Breviarium Aurelianenſe, Pariſienſe anni* 1584, *& Turonenſe anni* 1635 S. Arnulphum *poſt Clodovei baptiſma natum eſſe innuunt his verbis :* Beatus Arnulphus parentes habuit è Francorum genere nobiles, ſed infideles; qui cum rege ſuo Clodoveo per ſanctum Remigium archiepiſcopum converſi & baptizati poſt longa ſterilitatis tempora, orante ſancto Remigio, Arnulphum genuerunt *At ſi verum eſt, quod Clodoveus* S. Arnulpho *neptem ſuam in matrimonium collocarit, ut poſtea in Breviariis & Actis narratur, probabilius eſt*, S. Arnulphum *antè Clodovei baptiſma natum eſſe, cum Clodoveus juxta Cointium anno* 511 *obierit, adeoque* S. Arnulphus *ante hunc annum ætatem matrimonio aptam habere debuerit. Imo id neceſſario ſequitur in ſententia Cointii, qui in Annalibus Francorum iſtud matrimonium anno* 503 *alligat.*

B *Acta, aliaque monumenta aſſerunt, S. Arnulphum fuiſſe epiſcopum Turonenſem;*

11 *Omnia Acta & Breviaria (excipe Pariſienſe anni* 1684 *ſupra citatum) unanimiter aſſerunt*, S. Arnulphum *fuiſſe epiſcopum Turonenſem. De duratione tamen illius epiſcopatus non conveniunt. Acta noſtra ex Ms. S. Foillani, & à Joanne Boſco in Bibliotheca Floriacenſi edita, tantum ſeptemdecim dies ipſi tribuunt. Acta vero, quæ in Valcellenſi noſtro codice Ms. exſtant*, annum unum, decem & ſeptem dies *numerant. Vita metrica, quam poſt hunc Commentarium prævium ſecundo loco edemus, idem regiminis ſpatium ipſi adſcribit. Breviarium Turonenſe anni* 1635, *Pariſienſe anni* 1584, *& Carnotenſe affirmant*, S. Arnulphum *cathedram Turonenſem* poſt ſeſquiannum *deſeruiſſe; Aurelianenſe autem dicit, quod* poſt aliquod tempus honorem epiſcopatûs *reliquerit. Attamen, ut dixi, hæc omnia monumenta in eo conveniunt, quod* S. Arnulphum *conſtituant epiſcopum Turonenſem. His adde Albericum Trium Fontium monachum, qui in ſuo Chronico ad annum* 514 *agens de* S. Arnulpho *noſtro, eum diſertè vocat Turonenſem epiſcopum. Inſtrumentum donationis, quam Simon Comes Creſpeïenſis anno* 1077 *eccleſiæ* S. Arnulphi *fecit, eumdem appellat* archiepiſcopum & martyrem, *non aſſignato cathedræ loco, ut videre eſt apud Lucam Dacherium pag.* 596 *in notis & obſervationibus ad Opera Guiberti abbatis B. Mariæ de Novigento, quæ anno* 1651 *Pariſiis edidit.*

C *ſed maxime mirum eſt, quod S. Gregorius Turonenſis,*

12 *Fateor hæc omnia ſimul ſumpta non leve conficere argumentum pro Turonenſi* S. Arnulphi *epiſcopatu. At ſatis mirari nequeo, quod S. Gregorius Turonenſis, eodem ſeculo ejuſdem eccleſiæ antiſtes, & diligens ſuorum deceſſorum ſupputator, eum in Catalogo Turonenſium præſulum omiſerit. Ruinartius in notis ad Gregorium Turonenſem in Hiſtoria Francorum lib.* 10, *cap.* 31, *col.* 534 *ita reſpondet :* A Gregorio omiſſus videtur, quod ſedem dies ſolummodo ſeptemdecim obtinuerit. *Sed imprimis hoc ſeptemdecim dierum regimen incertum eſt, aliis plus quam annum illi aſſignantibus, uti ſuperius vidimus. Deinde Gregorius videtur omnes ſuos anteceſſores voluiſſe enumerare, etiam eos, qui exiguo temporis ſpatio eccleſiam Turonenſem gubernarunt : nam de Leone, quem Joannes Maanus in ſuo Catalogo antiſtitum Turonenſium pag.* 34 *ſtatuit* S. Arnulphi *ſucceſſorem, Gregorius in editione Ruinartiana lib.* 10, *cap.* 31, *num.* 13 *ita ſcribit :* Sedit autem menſes ſex, & ſepultus eſt in baſilica ſancti Martini. *Memorat etiam Diniſium, qui tantum decem menſes ſedem epiſcopalem occupaverat. Præterea in hac chronotactica epiſcoporum enumeratione Gregorius adeo exactus videri voluit; ut non tantum rotunde annos, ſed etiam menſes & dies computaverit.*

AUCTORE G. C.

13 *Guilielmus Marlotus in Hiſtoria Metropolis Remenſis tom.* 1, *lib.* 2, *cap.* 13 *eamdem difficultatem ita ſibi objicit :* Ceterum an beatus Arnulfus revera Turonenſis archiepiſcopus fuerit, merito quis dubitare poſſet, cum Gregorius in Hiſtoria Francorum lib. 10, cap. 37 (*in editione Ruinartii eſt cap.* 31) eorum texuit indicem, qui ante ſe ei eccleſiæ præfuerunt. *Deinde Claudii Roberti ſententia ſubſcribens ità hunc nodum ſolvere nititur :* At Robertus in Gallia Chriſtiana omnibus rite examinatis, & quod à Sigeberto non vocetur epiſcopus, electum tantum fuiſſe putat, quod veroſimilius eſt. *Non omnino quidem diſplicet hoc effugium; ſed tamen nondum omnis mihi ſcrupulus ablatus eſt : quomodo enim Gregorius, diligentiſſimus rerum Francicarum, ac præſertim prodigioſarum indagator, rem ſuo ſeculo geſtam, & forte à ſenioribus urbis Turonicæ civibus, qui tunc adhuc vivebant, viſam aut certe auditam, potuit ignorare ? Quomodo ille prodigioſam* S. Arnulphi *electionem, qualis in Actis refertur, juſſu angelico in ſua eccleſia factam prætermiſit, qui ſimilia aliarum eccleſiarum miracula ſedulo ſolet annotare, ut patet in eadem Hiſtoria Francorum lib.* 2, *cap.* 13 *ubi miram Ruſtici presbyteri evectionem ad epiſcopatum Arvernenſem deſcribit ? Si Gregorius ob exiguum gubernationis tempus vel ob ſolam electionem epiſcopis Turonenſibus* S. Arnulphum *annumerare noluerit, cur ſaltem alibi de eo obiter non meminit, quando geſta & miracula præſertim in Gallia à martyribus vel confeſſoribus patrata undequaque colligit ? Exiſtimo igitur, hunc* S Arnulphum *Gregorio ignotum fuiſſe, qualis certe non fuiſſet, ſi etiam exiguo temporis ſpatio cathedram Turonenſem occupaſſet. Si quis hos ſcrupulos mihi eximere potuerit, confidenter Turonenſi* S. Arnulphi *epiſcopatui acquieſcam. Interim obſervo, Sammarthanos hunc nodum non attigiſſe, eoſque* S. Arnulphum *Turonenſium præſulum Catalogo non inſeruiſſe. Nunc de vitæ ac mortis chronotaxi pauca dicamus.*

in Catalogo deceſſorum ſuorum de illo non meminerit.

14 *Carolus Cointius in Annalibus Eccleſiaſticis Francorum ad annum Chriſti* 503 *numero* 6 *Arnulphianæ vitæ tempora ita ordinat :* Primo enim Arnulphus annos ſeptemdecim ſub habitu laicali peregrinatus eſt; deinde factus exorciſta Toloſam ſe contulit, orationibus ad ſancti Saturnini ſepulcrum diu vacavit; tum Turonos profectus oneri pontificio collum invitus ſubjecit, dimiſſoque poſt ſeptemdecim dies epiſcopatu, varias iterum provincias per annos undecim luſtravit, ac tandem, audita ſancti Remigii morte, Remos rediit, ut miracula cerneret, quæ Deus per gloriosa beati Pontificis merita faciebat. Hæc autem ad chronologicos calculos ita rediguntur. Arnulphus anno Chriſti DIII primam peregrinationem ſuſcepit. Clero ſe adjunxit poſt annos ſeptemdecim anno Chriſti DXX. Poſt biennium ordinatus eſt epiſcopus Turonenſis anno Chriſti DXXII, quo Theodorus & Proculus è vivis exceſſerunt. Eodem quoque anno poſtremæ peregrinationi ſe commiſit, & undecim annis in ea expletis, reverſus eſt Remos anno Chriſti DXXXIII, cum ſanctus Remigius Idibus Januariis ejuſdem anni jam obiiſſet.

Chronotaxis Vitæ Arnulphianæ,

15 *Qui-*

AUCTORE G. C incerta est;

15 *Hæc quidem Vitæ metricæ, à nobis secundo loco edendæ, ac Breviariis satis conformia sunt; sed repugnant Vitæ primæ, quæ num.* 13 *significat, secundam peregrinationem à* S. Arnulpho *non fuisse susceptam ante obitum S. Remigii. Verba prioris hujus Vitæ sic sonant:* Tunc vero gaudens beatus Remigius in omnibus, advocatâ sponsâ domnâ Scaribergâ, sibi invicem statuêre divinitatis obsequia, in quibus obsequiis domino, sanctissimoque Remigio adhærentes, usque ad obitum sancti Remigii dominus Arnulfus perstitit unà cum virgine sponsa. *Postea vero num.* 21 *non dicitur* S. Arnulphus *post secundam peregrinationem Remos rediisse, quia S. Remigii mortem audierat, ut passim in Breviariis & in Legenda metrica asseritur, sed* ut cerneret miracula, quæ Deus per beati Remigii patroni sui merita faciebat gloriosa. *Si igitur* Arnulphus *post mortem S. Remigii undecim annis peregrinatus sit, corruit ex parte Cointii chronotaxis, & saltem Arnulphianæ mortis epocha ad undecim annos differenda est. Nihil tamen absolute affirmo, cum utraque Legenda inter se pugnet, & vix major sit unius quam alterius auctoritas. De episcopatus Turonensis epocha, quam Maanus anno* 519 *consignat, hic disputandum non censeo, cum de ipso episcopatu dubitari posse supra ostenderim. Jam de loco mortis probabiliorem opinionem eligamus.*

B

16 *Sigebertus in Chronico ad annum Christi* 513 *diserte pronuntiat,* S. Arnulphum *martyrio affectum esse,* in Silva Parisiorum Aquilina. *Anonymus Actorum scriptor eum Remis percussum esse ostendit his verbis:* Dum vero quadam nocte ad sepulcrum sancti Remigii iter capere orationis vigilantia decrevisset, sponiæ suæ servi eum in trivio (sicut mos est malignos bonis invidere) fustibus & gladiis appetierunt, & quidam cultello caput ejus percussit. *Idem confirmat Vita metrica num.* 46 *Forte Sigebertus martyrii & sepulcri locum confudit; quod quidem mihi ideo fit verosimilius, quia Marlotus in Historia Remensi lib.* 2, *cap.* 13 *testatur,* S. Arnulphum *Remis vulneratum fuisse* in via, quæ Barbastrum dicitur, ubi nunc crux erecta est in hujus rei monumentum. *Idem asserit Ruinartius in notis ad Gregorium Turonensem lib.* 10, *cap.* 31, *ubi de* S. Arnulpho *agens, sic loquitur:* Crux erecta eo loco, ubi passus est, etiam nunc visitur Remis via Cætarea. *Non arbitror, hic disceptandum esse de martyrii titulo, cum jam sæpe in opere nostro dictum sit, viros sanctos, qui à latronibus aut aliis impiis occiduntur, passim ab ejusmodi biographis vocari martyres, licet pro tuenda religione aut justitia sanguinem non fuderint. Quidquid sit de causa mortis* S. Arnulpho *illatæ, ubique in Officiis ecclesiasticis tamquam martyr colitur. Nunc de Actorum scriptoribus quædam investigemus.*

certior tamen videtur martyrii palæstra.

17 *Joannes Maanus in Catalogo episcoporum Turonensium pag.* 33 *de* S. Arnulpho *nostro agens asseveranter ita scribit:* Vitam ejus scripsit accurate S. Audoënus Rhotomagensis episcopus, cujus fragmentum extat apud Quercetanum Historiæ Francorum tom. 1 sub Chlodovæo. *His lectis, mox Quercetanum seu Duchenium loco assignato adii, & pag.* 533 *indicatum fragmentum inveni; sed nullum ibi est indicium, ex quo colligi possit, istam Vitam à S. Audoëno scriptam fuisse. Deinde evolvi auctores, qui de scriptis S. Audoëni meminerunt. Hi quidem asserunt, S. Audoënum Vitam S. Eligii litteris man-*

Non videtur S. Audoënus scripsisse Acta S. Arnulphi;

dasse; at nullus, quod sciam, eum facit Arnulphianæ Vitæ auctorem. Reperi equidem sermonem, ex Ms. abbatiæ S. Audoëni Rothomagensis editum; in quo fit mentio S Arnulphi *& Scaribergæ ejus conjugis. An fortasse Maanus Vitam* S Arnulphi, *quæ in monasterio S. Audoëni exarata fuerat, ab ipso S. Audoëno conscriptam putaverit, & monasterium S. Audoëni cum ipso S. Audoëno confuderit, ignoro. Libenter hujus rei veritatem, solidis argumentis comprobatam, ab aliis discemus. Non est operæ pretium, hic transcribere prædictum Vitæ Arnulphianæ fragmentum, cum ab Actis nostris in substantia non differat.*

D

18 *Amplissimus D. Thomas Luytens, dignissimus abbas Lætiensis, de opere nostro optime meritus, inter alia monumenta nobis subministrata, cum adhuc esset ejusdem abbatiæ supprior, exscripsit è Ms. S. Foillani Acta* S. Arnulphi, *quæ plane conveniunt cum ejusdem Sancti Vita, quam Joannes à Bosco in xysto dextero Bibliothecæ Floriacensis pag.* 242 *ex Mss. edidit. Quis fuerit illius Vitæ scriptor, quove tempore floruerit, hactenus assequi non potui. Quamvis in hac Legenda quædam nobis displiceant, quæ in annotatis observabimus, tamen quia reliquis paulo simplicior antiquiorque videtur, eam priori loco excudemus. Huic subjungemus metricam ejusdem Sancti Vitam, quam quidam, nomine Letselinus, Fratrum impulsu se composuisse testatur. Cum in epilogo hoc Letselini nomen legissem, incessit animum cupido cognoscendi hunc virum. Evolutis igitur frustra aliquot scriptorum catalogis, incidi in tomum* IV *Annalium Benedictinorum, ubi Mabillonius ad annum Christi* 1008 *num.* 9 *citat sequentia Helgaldi verba:* Castrum, Crispiacus dictum, à Waltero potenti nobiliter constructum Suessionico in territorio, abbatiam sancti Arnulfi à se factam, nobilis nobilem, & per secula reddidit illustrem: nostra enim ætate ibi abbatem quemdam, Lezcelinum nomine, constituit, boni testimonii virum, professione regularis vitæ monachum. *Ex his cœpi conjicere, hunc Letselinum forsan esse Vitæ metricæ auctorem, tum quod in hac abbatia (nunc est prioratus congregationis Cluniacensis) reliquiæ* Arnulphi *quiescerent, tum quod ejus cultus illic præcipuè vigeret, ut paragrapho sequenti videbimus. Hanc nostram de scriptoris ætate ac professione conjecturam ultro aliorum judicio submittimus.*

sed ea ab Anonymo & à Letselino;

E

F

19 *Habemus præterea in Ms. nostro codice Valcellensi prolixam* S. Arnulphi *Vitam, quam nugator quispiam, profana sacris miscens, composuit, & forte auxit, interpolando illam, quam primo loco edemus. Letselinus hunc interpolatorem præ manibus habuisse, & ex eo suam legendam metricam composuisse videtur; aut, si in eo fallar, saltem interpolator Letselinum præ oculis habuit: nam tam presse mutuis vestigiis insistunt, ut alterum alterius scripta legisse oporteat, uti cuilibet ea conferenti manifestum fiet. Prudentior tamen fuit Letselinus, qui, quantumlibet poeta, à profanis in re seria & sacra magis abstinuit; errores tamen non paucos admisit, quos post singula capita verbo annotabimus. Ne quis vero miretur, quod hunc interpolatorem nugatoris nomine compellarim, habeat ex eo specimen, quod verbatim transcribo. Virum* S. Arnulphi *precibus à morte suscitatum inducit cum S. Remigio loquentem, & pœnas inferni, quas viderat, ita post alias nugas serio narrantem:* Tria pariter stagni fluentis flumina vidi, quæ senex irreligiosus custodia servabat pervigili: ipse vero ratem conto subige-

ac præterea à quodam nugatore scripta sunt.

A ſubigebat, & ad hæc tormenta mortuorum umbras, quas ignis exuſſerat, navigio ducebat. Tunc vero, inſanabilis dolor, incomparabilis luctus, irremediabilis pœna, & geminata anguſtia, nullis penitus tribulationibus comparanda. Erant ibi in foribus centauri immanes, ſcyllæque biformes, belua Lernæ, flammiſque armata Chymera, Gorgones, Harpyiæque, centumgeminus Briareus, ac formati corporis umbræ: quæ loca cerberus triceps regebat, &, quæ alii non poterant, hic inferebat tormenta. *Satis eſt ineptiarum; ad Sancti reliquias, variis locis honoratas, progrediamur.*

§ III. Reliquiæ S. Arnulphi variis locis honoratæ.

B *Reliquiæ S. Arnulphi Turones deferendæ,*

IN Vita metrica, quam ſecundo loco edemus, num. 53 narratur, quomodo S. Arnulphi *reliquiæ ad Turonenſem urbem deferendæ in ſilva Aquilina mirabiliter ſubſtiterint. Codex noſter Valcellenſis eamdem hiſtoriam refert his verbis:* Poſt mortem ſanctiſſimi Viri venerabilis matrona (*nempe Scaribergæ*) corpus ejus diligentiſſime tractavit, quod linteaminibus involvit, aromatibus condivit, & ſarcophago impoſitum plauſtro ad deducendum, quo fuerat juſta, ſuperpoſuit: in qua deductionis via quicumque ægrorum Sancto fuerunt obvii, per virtutem beati Martyris à quacumque detinebantur infirmitate, meruerunt liberari: quorum quæ ſumma fuerit, non noſtræ opis eſt evolvere verbis. Millia cæcorum, claudorum millia curavit, & quidquid natura indiſcrete damnaverat, reparavit. Quo gloriæ triumpho comitante, virtutiferam glebam longius proſecuti ſunt, donec ſtationem fecerunt in pago Caſtrenſi Silvæ Aquilinæ in loco nomine Hibernio ſuper fluvium Resbacis. In eadem autem ſilva Dordingus comes cervum venatibus agebat, qui fugiens juxta ſarcophagum Viri Dei conſtitit; & inſequentes canes, latratûs officio privatos, virtus divina longius ſtare compulit. Cumque prædictus comes æſtuans veniſſet, & virtute beati Arnulphi hoc factum veraciter comperiſſet, pronus in terram adoravit, & Sancto plurima donaria devotus obtulit.

C *in Silva Aquilina mirabiliter ſubſtiterunt,*

21 Sequenti vero die cum cœptum iter vellent peragere, omnimodis impediti ſunt divina voluntate: nam plauſtrum rigebat, & boves pedes affigentes illud trahere non valebant. De quo loco cum corpus minime moveri poſſet, Dordingus comes plus devotionis erga beatum Virum habens, omnia, quæ ibi hereditario jure poſſidebat, ſub chirographo tradidit, atque ibidem eum diligentiſſime ac condigno honore ſepelivit; ubi florent ejus curationes, & multas ſanitatum curationes per eum operatur Deus. Quo ſepulto, venerabilis femina Turonos celerius abiit, & quæ acciderant, omnibus narravit: qui gaviſi ſunt, & ſuper hoc laudaverunt Dominum, qui ſalvos facit ſperantes in ſe in æternum. Inde regreſſa mauſoleum, & in honore ſancti Remigii pontificis ſuper beatum Virum oratorium conſtruxit, in quo poſtea ad ejus exſequias cum fratre ſuo Patricio epiſcopo per tria annorum, & eo amplius, curricula eremiticam vitam duxit. *Let-*

ſelinus etiam de Patricio Scaribergæ fratre meminit. Codex Ms. Collegii noſtri Claromontani, & Vita Scaribergæ, quam hac die etiam marito ſuo ſubjungemus, per hunc Patricium intelligunt celeberrimum Hibernorum apoſtolum. Quod ſi eumdem hîc indicare velint biographi S. Arnulphi, *haud dubie toto cælo aberrant, ut in Commentario prævio ad Vitam S. Scaribergæ pluribus oſtendemus.* AUCTORE G. C.

22 *Reliquiæ* S. Arnulphi, *ex ſilva Aquilina indeque ſublatæ, ad comitatum Vadenſem pervenerunt, uti narrat auctor anonymus, quem poſt utramque Vitam è Ms. noſtro dabimus. Hinc fortaſſe ſacra oſſa diſtributa ſunt in varias Galliæ eccleſias, quas jam recenſere conabimur. Imprimis venerabilis Guibertus, abbas B. Mariæ de Novigento, qui anno* 1124 *obiit, in Monodiis ſeu Vita ſua lib.* 3, *cap.* 19 *in hanc rem ſcribit ſequentia:* Brachium beati Arnulfi martyris in oppido unde eram oriundus (*dicitur fuiſſe Belvacenſis*) habebatur, quod à quodam locis illis illatum cum oppidanos reddidiſſet ambiguos, ad probationem ignibus eſt injectum; ſed exinde ſaltu ſubito eſt ereptum. Succiduo denique tempore quidam conſobrinus meus de caſtri primoribus, graviſſima eſt paſſione percuſſus. Cui brachium beati Martyris cum fuiſſet ingeſtum, valitudo loco ſe mutans ad tactum ejus, locum ferebatur in alium. Cumque vis illa diffugeret, & fugienti è veſtigio ſacri brachii tactus inſiſteret, ad ultimum poſt aliquot in vultu membriſque diſcurſus in ipſo juguli ſcapularumque confinio, tota morbi illius violentia evagans, ſublata paululum in modum muris cute, pariter glomerata ſine dolore delituit. Cujus rei causâ quotannis omnes clericos, qui ejus feſtivitati interſunt, eo die, quoad vixit, lautiſſime pavit, ejuſque poſteri facere hodieque non deſinunt. Quod brachium, avi mei non uxor, ſed familiaris quædam ad tales femina ſatis ſolers ad ſeculum opimo auro lapidibuſque contexit. E

23 *Deinde de ejuſdem Martyris reliquiis hæc ad varias ſubjungit:* Guſia hujus Laudunenſis pagi caſtellum eſt, in quo beati Arnulfi itidem brachium eſſe dicitur. Quod fures cum direpto eccleſiæ theſauro pariter diripere voluiſſent, jamque tenerent, de eorum ſeſe manibus extorſit, nec uſpiam terri quivit. Hoc ipſi fures, cum reſiduis quæ aſportaverant deprehenſi, hora ipſa, qua erant efferendi in furcas, confeſſi ſunt. In auro, quo ipſum colitur brachium, locus eſt, qua nullo incluſorum artificio gemma ulla potuit cohiberi: inſerta enim nec mora laxabatur; mutata cum opifice, & opifex ac opificium caſſabatur. *Quo loco jam ſit hoc ſecundum brachium docuit me Caſimirus Oudinus, tunc catholicus & religioſus, poſtea infelix Ordinis & fidei apoſtata, qui ad hunc Guiberti textum, ad Majores noſtros tranſmiſſum, hæc notat:* Brachium iſtud ſancti Arnulphi habetur nunc in Abbatia noſtra Bucilienſi epiſcopatûs Laudunenſis. *Idem Oudinus in alia ſcheda, ad nos ſcripta, circa eamdem tranſlationem ſic diſtinctius loquitur:* Collegium Caſtri Guiſiani Canonicorum, juxta Guibertum libro 1 (*volvit dicere* 3) Monodiarum cap. 19, poſſidebat unum brachium ſancti Arnulphi martyris, unde magno cultu quotannis hujus feſtum celebrabant. Sed id illorum aſſenſu traditum (ut conſtat ex authentico deſuper confecto

AUCTORE G. C. instrumento apud eos) Abbati & canonicis Bucilienſibus circa annum MDLXXX, ubi hucuſque cultu religioſo ſervatum, & ab Edmundo Sauvage abbate loci pientiſſimo, nunc autem ad abbatiam Jouillarienſem tranſlato, incluſum præclaro argenteo vaſe, accurrentibus interdum fidelibus ſpectandum oſtenditur: quo ex anno Officium dicti Martyris in eadem abbatia inſigni cultu canitur. *Hæc alii, dum adhuc erat Catholicus & religioſus.*

Gallia 24 *Teſte Miræo in Originibus Benedictinis cap.* 26, S. Arnulphi ſacrum corpus (*intellige partem pro toto, ſicut in ſimilibus expreſſionibus ſæpe fieri debet*) ut & ſponſæ ipſius S. Scaribergæ, adſervatur in ... monaſterio S. Arnulphi apud Criſpeium: quod licet exiguum ſit oppidum in ditione Sueſſionenſi ſitum, eſt tamen caput regii ducatus Valeſiani in Francia. *Mabillonius in Annalibus Benedictinis anno* 1008 *num.* 9 *fundationem hujus monaſterii ſic refert:* Eo tempore Walterius, cognomento Albus, Ambianorum comes & caſtri Criſpiaci in pago Vadenſi (*vulgo le Valois*) dominus, cum
B Adela uxore monaſterium in eodem caſtro conſtruxit in honorem ſancti Arnulfi martyris, qui ſancti Remigii diſcipulus, & Turonum archiepiſcopus fuiſſe dicitur. *Nec mino-*
ri benevolentia hanc eccleſiam proſecuti ſunt Walterii ſeu Gualteri nepotes, ut videre eſt apud Dacherium in notis & obſervationibus ad Opera Guiberti Abbatis de Novigento pag. 596 *&* 597, *ubi inter alia profertur ſequens diploma:* In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis ..... Ego Simon comes Creſpeienſis &c. Salutem animæ meæ, imo & patris mei venerabilis comitis Radulphi præcavens in futurum, præſentis vitæ dies nihil eſſe conſpiciens, atque mentem pro poſſe in conſideratione æternitatis figens, ſupradictum Radulphum patrem meum de Monte deſiderio, jam per tres annos poſt ſui corporis diſſolutionem ibi jacentem, aſportare feci, & eccleſiæ ſancti Arnulphi, quæ ab eodem & ab anteceſſoribus in caſtello Criſpiacenſi honorifico ſchemate fundata, in qua etiam ex aqua & Spiritu ſancto renatus fuerat, reddidi, ibique more antiquorum juxta ſepulcrum matris meæ, uxoris ſuæ, nec non & prædeceſſorum noſtrorum, cum pſalmis & orationibus in ſpe-
C lunca duplici collocare feci, ut melius apud Deum, eumdem archiepiſcopum & martyrem, videlicet beatum Arnulfum, habeamus pro animabus noſtris interceſſorem; eidem eccleſiæ per annulum aureum totam terram de Bonoculo, quam hactenus in dominio habebam, cum ſervis & omnibus appendiciis ſuis concedo &c. Actum Criſpiacenſi caſtello XI Kal. April. anno Incarnationis MLXXVII, Indict. XV, Epact, XXIII concurr. VI, regnante Philippo rege Francorum. *Alia ad idem monaſterium pertinentia ibidem legi poſſunt.*

eccleſias pervenerunt, 25 *Intelligo, etiam Claromontii, quod eſt oppidum agri Bellovacenſis, in Inſula Franciæ ſitum,* notabiles S. Arnulphi *reliquias exiſtere, atque ibi in eccleſia collegiata Deiparæ Virginis ſolennem eſſe hujus Sancti cultum. Vix dubito, quin in diœceſi Sueſſionenſi aliiſque vicinis ſacra hujus Sancti oſſa honorentur, cum de iiſdem Officium recitetur. An ſubinde hujus Martyris lipſana cum homonymorum Sanctorum reliquiis confuſa non fuerint, aliis diſquirendum relinquo. Certe Rothomagi, ubi etiam de* S. Arnulpho, *tamquam martyre & pontifice,* D *fit Officium in Breviariis, anno* 1581 *&* 1627 *impreſſis, reliquiarum partem antiquitus ſervatam fuiſſe, colligo ex tomo* 3 *Anecdotorum Edmundi Martene, ubi col.* 1681 *ex Ms. monaſterii S. Audoëni Rothomagenſis editur* ſermo in feſtivitate Sanctorum, quorum reliquiæ in præſenti eccleſia requieſcunt. *Hunc ſermonem Rothomagi habitum fuiſſe, eruo ex his verbis num.* 2 *ibidem poſitis:* Sanctiſſimus pater noſter, hujus ſanctæ metropolis glorioſus pontifex Audoënus, totius Galliæ & occiduæ regionis lucifer præfulgidus, laudabilis vitæ curſu peracto, hîc ſua membra depoſuit. *Deinde num.* 3 *ad rem noſtram leguntur ſequentia:* Beati Calixti Papæ, & ſancti Arnulfi archiepiſcopi & martyris brachium nobis ſalutare conferant præſidium contra omnium occurſus & impedimenta malorum. *Idem confirmat catalogus reliquiarum (eas hæretici anno* 1562 *impie diripuerunt, aut flammis conſumpſerunt) anno* 1532 *authentice conſcriptus, quem ex archivo Santaudoenæo Arturus à Monaſterio in* E *ſua Neuſtria Pia exhibet, ubi pag.* 59 *inter cetera ſic legitur:* Brachium S. Arnulphi martyris, albo incluſum argento, exterius adornatum XXVI lapillis utcumque pretioſis. *Si fuerit hoc integrum* Arnulphi *noſtri brachium, oportet illud aliunde eò allatum fuiſſe, cum jam ſuperius num.* 22 *&* 23 *duo ejuſdem Sancti brachia apud Guibertum abbatem invenerimus; niſi quis, more hagiographis ſatis uſitato, ubique partem brachii pro brachio accipere malit.*

& earum pars ex urbe Turonenſi, 26 *Maanus denique in ſua ſancta & metropolitana eccleſia Turonenſi pag.* 34 *poſt deſcriptam ejuſdem Sancti Vitam, de illius reliquiis ita teſtatur:* Corpus autem in Aquilinam ſilvam delatum, tumulatum eſt à Scariberga conjuge, inquit Sigebertus, ubi ſtat hodieque oppidum S. Arnulphi ab eo dictum in agro Pariſienſi: tranſlatum vero Turonos aliquanto poſt tempore perhonorifice exceptum eſt à clero populoque, ac innumeris deinceps miraculis celebratum in cathedrali eccleſia, donec Calvinianis novæ factionis hæreticis eccleſias per ſummam impietatem deprædantibus, anno MDLXII concrematum eſt & ipſum cum ſacris omnium reliquiis, quæ Turonis ſummo hactenus fuerant in honore. *At oportet ſaltem* F *aliquas hujus Sancti reliquias ſacrilego Calviniſtarum furori ſubductas fuiſſe, cum Capitulum Turonenſe anno* 1570 *partem coxendicis Philippo II Hiſpaniarum regi miſerit, uti conſtat ex authentico teſtimonio, quod in Ms. Lipſanologio Eſcorialenſis monaſterii invenimus, quodque anno* 1722, *cum ibidem Sanctorum causâ verſaremur, tranſcripſimus hoc modo:* Univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus ad quos præſentes litteræ pervenerint, Decanus, totumque Capitulum inſignis metropolitanæ eccleſiæ Turonenſis, ſanctæ Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjectæ, ſalutem in eo, qui eſt vera omnium ſalus. Tantus in S. C. M. Hiſpaniarum regis Philippi Secundi, nunc regnantis, in his Galliæ, inter ceteras Chriſtianorum partes, finibus erga orthodoxæ fidei cultum manutenendum exſuperavit zelus, ut in extremis hujus Francorum regni negotiis pro tuitione ipſius fidei non ſolum propriis opibus, verum etiam regnorum ſuorum militibus & incolis, quoties opus fuit, non pepercerit; tantaque in eo, Catholicæ Eccleſiæ

Ex Ms.

VITA

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. monaſterii S. Foillani collato cum illo, quod Joannes à Boſco in Bibliotheca Floriacenſi edidit.

CAPUT I.

Sancti proſapia, & Clodovei regis Francorum converſio ad fidem, Arnulphi matrimonium, virginitas, peregrinatio & miracula.

A Ggrediamur, Fratres chariſſimi, divinæ vocationis ſanctiſſimam enarrare converſationem beatiſſimi Arnulfi epiſcopi, qui, præeuntibus virtutum coruſcationibus, & derelicto *a* gentilitatis errore, meruit in ſanctiſſimorum Martyrum ſeu Confeſſorum caterva, devotiſſimam patientiam obtinere, & cæleſtis gloriæ exultationem feliciter poſſidere. Fuit itaque beatiſſimus Arnulfus nobiliſſimis Francorum ortus parentibus, patre gentili nomine Quiriaco, matre vero cognomine Quintiana. Qui dum gentili paganorum errore tenerentur impliciti, & idololatriæ diabolica fraude decepti deſervirent, & varias * ſuperſtitiones excolerent, à beatiſſimo Remigio ſæpius commoniti, baptiſmi gratiam ſunt adepti, & mutatis gentilitatis nominibus, unus vocatus eſt Rogatianus, altera dicta Eufroſia; & merito Rogatianus eſt nomine dictus, quia ſæpius commonitus & rogatus à ſancto Remigio Francorum Apoſtolico, tali digne meruit cenſeri nomine *b*.

Steriles parentes,

a

* *al.* vanas

b

2 Mater vero appellata eſt Eufroſia *c* propter prudentiæ perſpicuitatem, quia antequam baptizarentur, eo quod ſteriles ambo videbantur, & amore ſobolis valde coarctarentur, traditis omnibus rebus proprietatis ſuæ ſancto Remigio, quas in villa, Reiteſte *d* nomine, habere & poſſidere videbantur, & arrhabone dato, quod ſi Deus eis donaret ſobolem, beatus Remigius & pater ſpiritualis eſſet, & heres. Non longe poſt, divina ordinante clementia, & angelica prænuntiante loquela, filius datus eſt eis dominus Arnulfus, ab antiqua ſenatorum proſapia, tali nomine à beato Remigio inſignitus: quem beatiſſimus vir Apoſtolicus Remigius de ſacro fonte ſuſcipiens, poſt triennium ſibi præſentari juſſit, & ſcholæ ad imbuendum tradidit. Qui ita in infantia & pueritia educatus adeo omnibus erat amabilis, totiuſque facundiæ eloquens, ut cælitus putaretur eſſe edoctus, & per omnia virtute crederetur eſſe angelicæ vitæ ſocius.

ſuſcepto baptiſmate, S. Arnulphum genuerunt,

c

d

A ſiæ rebus maximè agitatis, eluxit pietas & firmitas, ut etiam digno ſui nomine Catholici regis omnium conſenſu fidelium illuſtratus ſit.

in Hiſpaniam miſſa eſt.

27 His itaque meritis, quidquid à nobis pro fidei augmento & conſervatione duxerit petendum, & neque debeamus, neque valeamus denegare: cujus piam devotionem amplectentes, & catholico favore præferentes, & ad inſtantiam illuſtriſſimi Domini Franciſci de Alava, militis Ordinis Calatravæ, Commendatoris commendæ S. Crucis, ejuſdem S. C. M. conſiliarii, & illius apud Chriſtianiſſimum Francorum Regem oratoris digniſſimi, Sanctorum reliquias in prædicta eccleſia noſtra Turonenſi ab omni ævo piè & religioſè veneratas, viſitare fecimus; de quibus unam ex S. Arnulphi martyris & hujus eccleſiæ Turonenſis in epiſcopum electi, qui in Hiſpania prædicatione ſua multos, præſertim regem tunc ibi regnantem, ad fidei Sacramenta convertit, & multis miraculis coruſcavit, oſſibus, panno ſerico purpureo dignè reconditam & capſulæ incluſam, per hebdomadarium ipſius eccleſiæ noſtræ inter Miſſæ majoris ſolennia diſtribuere, & tædis accenſis, ſigniſque pulſantibus cum aliarum ſolennitatum, in talibus requiſitarum, adhibitione, impartiri curavimus, ut in eccleſiis & ſacris Hiſpaniæ locis, in quibus reddita fuerit, digne veneretur. Et ne de ipſa reliquia ambigatur, aut ſuſpicio aliqua habeatur, certificamus & atteſtamur, eam eſſe de dictis S. Arnulphi ſacris oſſibus, quæ ab antiquo & omni ævo in prædicta eccleſia noſtra Turonenſi ſemper venerata fuerunt & venerantur, prout tam antiquis ſcriptis, quam antiquorum ejuſdem eccleſiæ noſtræ teſtimonio ea fore vera comperimus. In quorum fidem & teſtimonium præſentes litteras per actuarium noſtrum ſubſcribi, & chirographari, ſigillique noſtri munimine juſſimus & fecimus roborari, capſulamque ſupradictam cum reliquia prælata incluſa charta papyracea involutam ac chordulis ſericis rubei croceique coloris alligatam, ne reliquia ipſa ſancta à quopiam, donec ad locum venerandum perducatur, & in eo condigne reponatur, tangi poſſet, ſigillo noſtro præfato fecimus etiam communiri. Acta fuerunt hæc, prout ſupra in dicta eccleſia Turonenſi xv Kal. Februarii anno Domini MDLXX. De mandato prædictorum dominorum Decani & capituli. Fougere. *Jam tantum ſupereſt, ut primò Acta Sancti noſtri ab anonymo conſcripta, deinde metricam ejuſdem Vitam, à Letſelino compoſitam, ac demum antiquam reliquiarum tranſlationem, ab ignoto, ſed ſynchrono, vel ſaltem ſuppari, auctore narratam, typis evulgemus.*

B

C

EX MS. *cui Clodoveus rex Francorum,*

3 Dum vero beato Remigio ſpiritalis filiolus ſuus, domnus Arnulfus, ita eluceret, utpote Spiritu ſancto plenus, Deo in omnibus gratias agens, aſſiduas pro filiolo, & pro converſione Clodovei *e* regis Domino preces fundere non ceſſabat, commonens etiam Chrotildi *f* reginæ, quæ Chriſtianiſſima conjunx regi pagano juncta erat, & ex eo filium ſuſceperat, quem Chriſtianitatis nomine baptiſmatis conſecratione tinctum, urgente mortis imperio ad cælos Deus evocaverat, quatenus animum regis ab idolorum cultura aliena retruderet, & ſecretè in quantum valeret & auderet, illi veri Filii Dei vivi culturam prædicare, & pronuntiare non ceſſaret.

ad fidem Chriſtianam converſus,

4 In qua commonitione & cordis deſiderio Chrotilde regina die noctuque æſtuante, dum Dominus januam ſuæ miſericordiæ pandere & aperire voluiſſet regi incredulo, & ſæpius victori Chlodoveo; repente, dum contra Alamannos *g* bellum ingredi properaret, fugam inſolitam arripuit deos deaſque invocans, quos nefariè colebat: at nullatenus B ſe adjuvare illos ſenſit, ſed fugaces ſuos proſpiciens proſtratos, totam faciem ſuam ex vulnere ſanguineo fluxu cruentatam etiam vidit. Proventu denique Aureliani *h* conſiliarii ſui accidit, ut Deum cæli, Filiumque Dei crucifixum pro ſalute mundi, quem Chrotildis regina prædicabat, videret animo, aſſerens, ut ſi victor exiſteret, omnibus modis prædictæ uxoris verba non reſpueret, ſed fideliter baptiſmatis undâ ſe à ſordibus idolorum abluendum condonaret. In qua voce & fide ſuper hoſtes irruit, & magna cæde eos vaſtans ſubjugavit, & ſicut ſolitus erat, victor ad Juviniacum *i* in pago Sueſſionico remeavit.

neptem ſuam in matrimonium tradit.

5 Quo baptizato, cum omnium Francorum collegio à ſanctiſſimo Remorum Apoſtolico Remigio, ita poſtmodum Deo charus fuit, ut ab omnibus veneraretur & excoleretur, ut decebat, ſicut rex Chriſtianiſſimus, & totius victoriæ efficaciſſimus. Regi itaque glorioſiſſimo Chlodoveo commendavit Beatiſſimus Remigius filium ſuum dominum Arnulfum, qui in tanta habitus eſt apud Regem honorificentia, ut ei rex neptem ſuam C traderet ſponſam, nomine Scaribergam, cum comitatu Remenſi plurimiſque aliis regiæ dignitatis honoribus: eoſque pariter, virum ſcilicet & ſponſam; beato Remigio commendavit, quatenus eos ſecundum religionem Chriſtianitatis, juſtè vivere edoceret. Quos beatus Remigius cum gaudio ſuſcipiens, eos præmonuit decorari ex præmiis virginitatis. Cujus monita, ſicut ſpiritales filii, ſuſcipientes, conſtituerunt ſe animi devotione, caſtimoniæ ſanctitate perpetuo cuſtodire.

S. Arnulphus, ſervata virginitate, diu peregrinatur,

6 Dum hæc devotio omnibus modis eos poſſideret, & eorum corda ad hoc peragendum flamma Spiritus ſancti accenderet, & die noctuque pervigiles, in Dei ſervitio aſſiſterent, quadam nocte de perfectione animæ virtus divina, animum beati Arnulfi pulſavit, dicens: Si vis perfectus eſſe, relictis omnibus, Deum nudus ſequere. In qua communicatione, accedens quaſi mortuus ad beatum Remigium, retulit divinitatis commercium. Relictis ergo & diſpoſitis ſub eleemoſyna omnibus, & commendata uxore domna Scariberga patri ſpiritali ſanctiſſimo Remigio, commonitionem peregrinationis, pro Chriſti nomine acceleravit expetere. In qua peregrinatione, ſub laicali habitu decem & ſeptem annis procurrens, primo Romam adiit: diuque ibi ad Apoſtolorum Petri & Pauli ſuffragia perſiſtens, Conſtantinopolim perrexit, locaque ſancta, ubi omnium Apoſtolorum doctrina effloruit, viſitare ſtuduit. Tandem vero, inſtinctu redemptionis noſtræ ac venerabilis ſanctæ crucis honore, Hieroſolymam abiit ad ſepulcrum Domini, ibique longo tempore, donec pro redeundo divinitus eſt admonitus, jejuniis & orationibus vacare procuravit. D

& Ravennæ animam

7 Sed quia lucerna Domini ſub modio erat abſcondita, placuit omnipotenti Deo lucernam ſuper candelabrum ponere, ut hominibus eluceret, ut plurimos radio claritatis illuminaret. Veniente vero lucerna Dei, adhuc in laicali habitu poſito beatiſſimo Arnulfo ad Ravennatenſium urbem, dum quadam Dominica nocte idem beatiſſimus Arnulfus matutinis ſe laudibus præſentare more ſolito ſtuduiſſet: ecce ſubito vox egredientis animæ, quam diabolus tulerat ſecum, per aëra vociferare cœpit: Sancte Arnulfe, ſuccurre, ſancte Dei, adjuva; quia à diabolo ad infernalia ducor tormenta, ejuſque flammifero incendor anhelitu. Ad hanc vocem ſubſtitit beatus Arnulfus, & flexis genibus in terra, proſtratoque corpore diutius divinam imploravit clementiam, quo perditæ ſua miſericordia ſuccurrere dignaretur animæ. Ut verò divinum ſenſit adeſſe auxilium, ſurgens ab oratione vehementer increpavit inimicum, ne ulterius ferre præſumeret mancipatum, dominico Chriſti ſanguine redemptum. E

dæmoni eripit,

8 Mox vero fraus inimica, relictâ animæ prædâ [patuit,] ductuque divino [anima] algido multumque refrigerato cadaveri reſtituta [eſt] *k* Quid plura? Reviviſcit homo, exultat omnis Ravennenſium caterva, & congaudent omnes de beati peregrini Arnulfi præſentia, credentes ſe viſitatos eſſe divinæ clementiæ potentiâ. Excolitur veneraturque ignotus peregrinus, non multo poſt pontificum ſocietati præferendus. Dum vero pro humani favoris laude ſe voluiſſet deliteſcere & occultare, nocturno ſilentio commonitus eſt ab angelo, ut patrinum ſuum ſanctum videlicet Remigium, ſponſamque, Remis accelerans, viſitaret. Statimque à ſolo, quo recubabat, ſurgens, ſecundâ videlicet feriâ, ante lucis auroram iter arripuit, & ductu angelico infra quatuor dies *l* ſuper Sequanam ad locum, cui Cellæ *m* vocabulum eſt, infatigatus pervenit feria quinta, quæ inſtabat à Dominica, quando anima per ipſum à dæmonibus fuerat erepta. F *k* *l* *m*

ac in patria mortuum ſuſcitat.

9 In adventu vero ejuſdem efferebatur quidam mortuus; quem à longè proſpiciens, reflexis genibus ad terram, poſtulavit Dominum dicens: Domine Jeſu Chriſte benigniſſime, qui es ſalus omnium in te ſperantium, & requies, via, veritas & vita, ac reſurrectio omnium tibi toto corde credentium, ſi ductu angelico tibi placuit ex longinquo me accelerare huic loco tam cito, reſuſcitetur mortuus iſte, qui deportatur in feretro, in domini & beatiſſimi patrini mei Remigii teſtimonio. Ad cujus vocem, ſtatim mortuus ſur-

A surrexit. Portantes vero stupefacti, & nimio terrore concussi mirari cœperunt, quid tale esset: & glorificaverunt Deum dicentes: Benedictus Dominus Deus noster, & magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis. Ipse vero, qui resuscitatus fuerat, inter turbas accurrens, procidit ad pedes Domini Arnulfi dicens: Tu es, pater sanctissime, qui me liberasti de infernali sulphure, & de flammis gehennæ, & numquam te deseram, neque derelinquam omnibus diebus vitæ meæ. Cujus manum accipiens dominus Arnulfus, conduxit eum secum.

ANNOTATA.

a *Non intelligo, quomodo gentilitatis errorem reliquisse dicatur* S. Arnulphus, *quem parentes, jam ad fidem Christianam conversi, genuerunt, & B. Remigio baptizandum tradiderunt,* B *ut ipse Actorum scriptor postea testatur.*

b *Puerilis enimvero est hæc nominis interpretatio.*

c *Auctor hic alludit ad verbum Græcum* εὐφρονέω *id est* sapio *vel* prudenter ago, *quod oritur ex radice* εὖ bene & φρὴν mens. *Atque hinc, ni fallor, deducit nomen* Eufrosiæ *seu potius* Euphrosiæ. *Aliam tamen, mutatâ litterâ unicâ, nominis interpretationem habet Letselinus, ut in sequenti Vita metrica observabimus.*

d *Locus hic situs est ad flumen Axonam in finibus Remorum. Olim Comitem suum habuit, ac demum ad ducatûs dignitatem ascendit, teste Adriano Valesio in Notitia Galliarum pag.* 468, *ubi plura de hoc loco videri possunt.*

e *Primus rex Francorum, qui in Gallia sedem stabilem fixit, & Christianam religionem amplexus est.*

f *De hac sancta regina egimus ad diem* 3 *Junii tomo* 1 *ejusdem mensis a pag.* 292.

g *Lis est inter historicos, quinam antiquitus propriè vocarentur Alemanni. Legi de hac re potest noster P. Daniel in Historia Gallica; Parisiis anno* 1722 *iterum impressa tom.* 1, *pag.* 16, *qui ibidem* C *asserit, hanc pugnam in ducatu Juliacensi commissam fuisse.*

h *De hoc Aureliano fit mentio in* historia Francorum per Fredegarium scholasticum epitomata *cap.* 18. *Sed spondere non ausim, omnia vera esse, quæ ibi narrantur, cum viri quidam eruditi jam pridem ea inter fabulas computarint.*

i *Puto hic indicari* Juviniacum *vulgo* Joyne *in pago Tardonensi, qui diœcesi Suessionicæ adscribitur apud Adrianum Valesium in Notitia Galliarum pag.* 544.

k *Hieronymus Rubeus in historia Ravennæ lib.* 3 *ad annum Domini* 503 *idem miraculum narrat; sed fallit, aut fallitur, dum de* S. Arnulpho *hæc scribit:* Turonensium fuit episcopus, ut testis Sigebertus: *quandoquidem apud Sigebertum, in Commentario prævio num.* 8 *citatum, de* S. Arnulphi *episcopatu altum est silentium.*

l *Non potest sine miraculo, & singulari angeli ductu explicari, quod* S. Arnulfus *tam brevi temporis spatio tantum viæ confecerit, ut locorum distantiam consideranti patebit.*

m *Varia sunt Galliæ loca, quæ hoc nomine appellantur. Sed cum hic locus situs dicatur ad Sequanam, notissimum Galliæ fluvium, suspicor indicari* Cellas, *vulgo* monstier la celle, *urbi Tricassinæ vicinas. De his videri possunt Adrianus Valesius in historia Rerum Francicarum tom.* 3, *lib.* 21 *ad annum Christi* 656, *& Papirius Massonus in Fluminibus Galliæ pag.* 150.

EX MS.

CAPUT II.

Narratio pœnarum infernalium, Sancti exorcismus, secunda peregrinatio, episcopatus, profectio in Hispaniam, prædicatio fidei, miracula, & martyrium.

Vir à morte excitatus,

CRastina die, quæ fuit Veneris, sextâ scilicet feriâ, valde mane viso beatus Remigius filiolo suo, & mortuo resuscitato, exultans in Domino, gavisus est gaudio magno. Cum autem se mutuo filiolus scilicet cum patrino oscularentur, & genæ utrorumque lachrymis perfunderentur, ad solita studia recurrunt, diuque more solito incumbentes orationi secretæ, dum ab oratione resurgunt, beatus Remigius filiolum interrogavit, quid sibi de hoc mortuo resuscitato, quem secum adduxerat, ratio haberet. Percunctatis vero rei gestæ ordinibus & patefactis, advocato suscitato à feretro, scitatur diligenti examine beatus Remigius, quemadmodum illi erat, dum cerneretur mortuus. Ille vero palam elucidans suæ infelicitatis tormenta, retulit, se infernalibus obstrusum claustris, & partim pœnalibus destinatum tormentis, nisi quod tantummodo divina eum protexisset misericordia, in angelica custodia.

inferni pœnas exponit S. Remigio,

11 Visum namque sibi dixit esse, in modum triflegæ *a*, in infernali tormento, super se cathedram positam, ex qua triflega, procedebant tria incendia importabilia, quæ animas in circuitu positas, diverso lanabant cruciatu. Procedebat vero sicut ex fornace de tribus partibus, quasi sulfureus ignis. Ex una parte verò fœtore suo animas circumquaque mortificabat, ex altera parte flammeus ignis indeficiens; quo semper animæ arderi videbantur; ex tertia fumus nigerrimus quasi abyssos penetrans diversim animas crucians, nullatenus requiescere laxabat. Sub ipsa vero triflega, ipse miserabilem sessionem judicialem acceperat. Et erat quasi tribus foliis fici coopertus, umbraculo æstuantis gehennæ. Et dum tali se penuria videretur affligi, visum ei fuit à proprio custode, qui eum illic prævidebat, per orationem Arnulfi laici revocari. Quo completo, beatus Remigius sub humilitatis silentio hæc indixit non revelari. Pro adventu autem, ut decebat, filioli charitatis causâ præparatur administratio. F

a

quibus auditis, S. Arnulphum exorcistam consecrat,

12 Convocatâ denique sponsâ dominâ Scaribergâ, celebratoque unanimitatis juxta voluntatem Dei convivio, valedicens beatus Remigius filiolo, sponsæ, & resuscitato, perrexit in matris ecclesiæ gremio, sanctæ scilicet Mariæ, consilii causâ requirendi à pastore omnium Episcopo *, de hujusmodi revelationis negotio. Qui pernoctans vigilando ipso sequenti sabbato, convocato ecclesiastici ordinis concilio, detonso filiolo, statuit

* *forte* episcoporum

EX MS. eum in clericali officio, immoque ipso die, sicut ordo se habebat, ad Ordines eum promovit ecclesiasticos, usque ad exorcistam. Quo ordinato, prima egressionis suæ die ab ordinatione, obviam fuêre illi duo energumeni, masculus ac femina, quos, à masculo tribus ejectis dæmonibus, à fœmina duobus, per invocationem sacri Ordinis, ipsa die suscepti, sanavit.

eumque apud se retinens in variis virtutibus exercet.

13 Quo audito, beatus Remigius lætissimus retulit Deo gratias in suis mirabilibus operibus. Verecundiæ vero honoribus domnus Arnulfus implicatus, noviter ordinatus, fugam arripiens, ministerium peractum divinitus, perterruit * humiliatus. Quem consolando, beatus Remigius, ne desisteret in precibus, sed firmiter speraret in misericordiæ Dei visceribus, aliquando secum morari fecit in orationibus. Tunc vero gaudens beatus Remigius in omnibus, advocatâ sponsâ domnâ Scaribergâ, sibi invicem statuêre

* *id est* timuit

B divinitatis obsequia; in quibus obsequiis Domino sanctissimoque Remigio adhærentes,

b usque ad obitum sancti Remigii *b*, dominus Arnulfus perstitit, unà cum virgine sponsa, ac urgente charitatis ardore non recusavit eleemosynam de suis rebus facere, & explere sibi à sancto patrino commendata.

S. Arnulphus iterum peregrinatur,

14 Dispositis vero omnibus, denuo perrexit ad peregrina loca, in ipso ordinationis suæ exorcismi gradu. Et progrediens Tholosam adiit, diuque ad sancti Saturnini *c* sepulcrum in orationibus vacans, præmonitus ab angelo Pictavis ad sanctum Hilarium *d* orandi gratiâ perrexit. Tandem vero angelico ductu Turonis usque properans venit, ubi episcopus fuit ordinatus. Erat namque tunc temporis altercatio, & dissensio in Turonica urbe, de eligendo pontifice. Sed tamen instinctu divinæ clementiæ plurimi episcoporum illuc convenerant, & triduanum jejunium celebrare debebant unà cum civibus & suburbanis sanctæ religionis filiis; deposcentes Dei clementiam, ut de subrogando pontifice, voluntas Dei manifestaretur in coadunata devocatione.

c

d

C *& fit Turonensis episcopus;*

15 Cum vero, ut præmonstratum est, tertia dies jejuniorum instaret, advenit domnus Arnulfus adhuc exorcista, sicut à sancto Remigio fuerat ordinatus, & clanculo se imposuit ad orationis studium. Oratione vero completa, dum ecclesiæ fores egredi curaret; ecce angelus Domini astitit, eumque in ecclesiam intromisit, & foribus omnibus obseratis, perduxit eum in collegio episcoporum, eumque ex parte Dei indixit ordinandum. Qui omnimodis renuens, & numquid * se judicans, invitus trahitur, eligitur & ordinatur ab exorcista, in omnibus gradibus usque ad episcopatum.

* *lege* indignum.

sed, episcopatu mox relicto, in Hispaniam proficiscitur,

16 Dum vero post ordinationem, ad matutinale officium suetè conveniret, & Domine labia mea aperies, ut ordo ecclesiasticus exposcit, initiaret; mox angelicam persensit vocem dicentem: Et os meum annuntiabit laudem tuam. Alia namque nocte, dum templum ingrederetur, Dei erumpens in laudem, ait: Exultabant Sancti in gloria; subsecuta est illum vox inquiens angelica: Lætabuntur in cubilibus suis. In episcopatu verò non perstitit nisi tantummodo decem & septem diebus, æstimans & valdè pertimescens, detrimentum animæ esse, si se sub tali permitteret dignitate, sicut considerabatur in episcopalis majestate honoris. Iterum vero sicut prius omnia reliquerat, episcopatum deserens, peregrinando & prædicando per undecim annos penè universitatem regnorum perlustrans, Hispaniam pervenit, ubi prædicatione sua multos convertit ad fidei sacramenta.

D

ubi Regi fidem Christianam prædicat,

17 Ad extremum vero advocatus est à rege Hispaniæ; qui cernens claritatem vultus ejus, & admirans pulcherrimam faciem, quam gratia irradiabat divina, interrogavit eum, quæ esset hæc nova lex & doctrina, & hæc superstitio, quam in suo prædicabat regno, & quis Deus esset, quem coli juberet? Ille vero, ut Christi athleta, persistens imperterritus, utpotè Spiritu sancto repletus, prædicabat Filium Dei pro salute generis humani venisse in uterum Virginis, natum & passum, resurrexisse, cælos ascendisse, super discipulos Spiritum sanctum misisse, ubique præsentem esse, judicaturumque vivos & mortuos in mundi fine *e*.

E *e*

& miraculis patratis,

18 Quo audito, Rex volens probare, si hæc vera essent, dixit: Est serpens in parte regni mei, qui penè totam in circuitu terram comburere flammâ videtur, silvas facit ardere, etiam suo flatu aquas dicitur siccare, ut relatum audivimus, habens capita quinque, quem hydrum appellant. Cujus pestem, si volueris exstirpare, aliquantulum poterimus te veracem probare: Cui fidenter beatus Arnulfus respondit, dicens: In nomine Domini mei Jesu Christi hæc paratus sum facere, si spoponderis, te verbis meis credere. Ad hæc respondit Rex: Et ego & omnes mei credituri erimus, si dictis facta compenses. Tunc beatus Arnulfus fisus in potentiæ Dei virtutibus, postulavit se deduci illas in partes, ubi belua ardens vastabat universa; sed defuit in ejus præsentia persona, quæ præsumeret ista; tamen diu multumque colloquendo, elegerunt se tres viri fortissimi, qui eum deduxerunt, usque ad quemdam montem, ultra quem serpens ille æstuabat.

F

Regem & multos alios convertit.

19 Viso verò serpente, in nomine Jesu, sumens stolam de collo suo, posuit super caput serpentis, moxque serpens humiliavit se, & quasi domestica bestia, sine læsione Servum Dei secutus est: perduxitque eum sanctus Arnulfus usque ad quoddam stagnum & lacum, ubi jacebat quidam homo multo jam tempore necatus, ad cujus adventum, mirum in modum, mortuus qui jacebat est locutus. O, inquit, serve Dei, noli hunc jactare super me, sed primo roga me venire ad te, & egredi de isto, ubi jaceo, squalore. Tunc beatus Arnulfus, vocato ad se mortuo & excitato in individua Trinitate sepulto, indixit serpenti, ut nullatenus se moveret de isto stagno, & nulli umquam valeret nocere in hoc mundo. Quod audiens rex, & cernens omnis Arianorum *f* multitudo, credidit ipse rex & uxor ejus & filii, omnesque Hispanorum proceres, multique Nicolaitarum *g* sectam respuentes, juncti sunt catholicæ fidei.

f

g

Denique Remos rediens à servis uxoris suæ vulneratus,

20 Conversis verò multis regnis, quæ perlustrare valuit undecim annis, beatus Arnulfus reversus est Remis, ut cerneret miracu-

A la, quæ Deus per beati Remigii patroni ſui merita faciebat glorioſa. Dum verò quadam nocte ad ſepulcrum ſancti Remigii iter capere orationis vigilantia decreviſſet, ſponſæ ſuæ ſervi eum in trivio, ſicut mos eſt malignos bonis invidere, fuſtibus & gladiis appetierunt, & quidam cultello caput ejus percuſſit, æſtimanteſque eum verè mortuum, ſemivivum reliquerunt.

& ſanctè movitur.

21 Sed tandem palpitante ſpiritu, domina Scariberga, jam dudum ei deſponſata, accelerans flevit amarè, & ſpopondit, ſe numquam corpus ejus relaxare diebus vitæ ſuæ. Cui ſub tali conditione beatus Arnulfus imponens velum, perpetuæ ſcilicet ſanctitatis & caſtimoniæ indicium, commonuit eam de præmio virginitatis, & de gloria ſempiternæ felicitatis, conteſtans ei, ut corpus ejus cum aromatibus condiret, & Turonis, ubi epiſcopus ordinatus fuerat, procuraret cum ſarcophago in uno conducere plauſtro, quod & rei eventus denudavit. Convenientibus verò ad obitum ejus univerſis ordinibus cum epiſcopo, viſum eſt beatiſſimum Remigium inter ceteros adeſſe, & beatum acclamaſſe ſanctum

B Arnulfum: Ecce domine pater accipio à te viaticum, & pergam tecum. Ad hanc vocem, multis cernentibus, quaſi columba nivea ex ore ſuo progrediens beati Arnulfi anima ſic migravit ad Dominum, quinto decimo Kalendas Auguſti, plena meritis virtutum, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Hoc nomen in ſacris Litteris uſurpatum eſt. Græcè dicitur* τρίστεγον *id eſt* triplex contignatio, *& componitur ex* τρὶς ter *&* στέγη tectum; *quod oritur à* στέγω, *id eſt* tego.

b *Ex hoc loco colligi poteſt, quod* S. Arnulphus *ſecundam ſuam peregrinationem inſtituerit poſt mortem S. Remigii, ut monui in Commentario prævio.*

c *De S. Saturnino, celeberrimo martyre, Toloſæ in Gallia ab ethnicis occiſo, agit Martyrologium Romanum* XXIX *Novembris.*

C d *De S. Hilario Pictavienſi epiſcopo egimus ad diem* XIII *Januarii.*

e *Hæc prædicatio iis temporibus minime quadrat, cum tunc Chriſtiana religio in Hiſpania ſatis eſſet nota, quamvis reges aliique proceres forſan eo tempore Ariana hæreſi infecti eſſent. Conſuli poſſunt noſter Joannes Mariana lib.* 5 *de Rebus Hiſpanicis cap.* 7, *Joannes de Ferreras in Hiſtoria nuper Hiſpanicè edita ſec.* 6, *aliique ſcriptores Hiſpani.*

f *Joannes à Boſco in editis* S. Arnulphi *Actis hîc ad marginem pro* Arianorum *poſuit* paganorum. *At ſi legi velit* paganorum, *falſa eſt ſuppoſitio, cum ſeculo* VI *incolæ Hiſpaniæ ſaltem Chriſtum agnoverint, ut ſupra diximus. Si vero legendum ſit* Arianorum, *lectio hæc cum præcedenti* S. Arnulphi *prædicatione non cohæret, in qua regem Hiſpaniæ, alioſque regni incolas, tamquam paganos, inſtruit.*

g *Notiſſima eſt Nicolaïtarum hæreſis, quæ primo Eccleſiæ ſeculo exorta eſt; ſed non videtur ea tamdiu viguiſſe, ut ſeculo* VI *in Hiſpania exſtiterit. Puto igitur (ſiquidem vera ſunt, quæ hîc narrantur) quod per* Nicolaïtas *hîc intelligi debeant homines, ac præſertim clerici impudici; quo ſenſu, S. Petrus Damiani lib.* 1, *epiſt.* 6 *ſcribit:* Præterea non expaveſcis, ô infelix epiſcope, quia dum in luxuriæ voraginem corruis, Nicolaïtarum hæreſim incurriſti. EX MS.

VITA METRICA

Auctore Letſelino.

Ex Ms. Belfortiano.

PROLOGUS.

Auctor, invocata S. Spiritus ope;

SUblimes actus, & quæ certamina geſſit,
Magnificus miles, bellantia tela capeſſens,
Arnulphus, contra mundi rabiem, duce Chriſto,
Fratrum compulſus, cano metri lege, rogatu.
Inſulſo concede mihi, quæ neſcio ſcire,
Theſauroque tuo quiddam ſentire ſoluto,
Spiritus alme Deus, qui ſecula cuncta potenti
Jure regis cum Patre Deo, Genitoque per ævum. B

CAPUT I.

S. Arnulphi parentes, nativitas & Clodovei regis converſio ad fidem. Sancti juvenis educatio, matrimonium, prima peregrinatio & miracula.

deſcribit genus S. Arnulphi,

ESt pater Arnulphi Gallorum ſtirpe creatus,
Quiriacus primum gentili nomine dictus:
Hunc tu in fonte ſacro pellem mutare videres
Æthiopis, velut ac florem de vepribus ortum,
Nomine ritè novo vocitari & Rogatianum.
At conjunx ejus ſimili ratione renata,
Egregii generis mulier, quam Roma *a* ſuperbo
Sanguine progenuit: quæ Quintiana priori
Nomine dicta fuit: melior ſed origo vocavit
Eufraſiam, quia lingua bonis fruitura loquelis F
Illius Chriſtum Dominum jam læta fatetur *b*. *b*

parentum ſterilium converſionem, & pueri nativitatem.

3 Ambos Remigius lavit baptiſmatis undis.
Cumque eſſent ſteriles, fundebant vota precantes
Ante pii vultum paſtoris: qua prece multa
Flecteret Altitonum, qui mox valet id dare, quod vult.
Et dum tantus amor nimiis affectibus urit,
Prædia pro voto, quæ Reiteſte vocantur
Cara, viro ſancto ſemper traduntur habenda.
Proleſque ipſa Deo ferventi corde dicatur.
Angelus hoc viſu mox nuntiat eſſe futurum.
Denique lætificat ſoboles concepta parentum
Viſcera: felix ô nimium, dum funderet, alvus
Optatum puerum, juſti quandoque tenacem!

Deinde poſt digreſſiunculam,

4 O quiſnam referat facundè, gloria quanta
Suſtulerit mentes divinæ legis amantes,
Dum puer Arnulphus vitales percipit auras.
Ergo Dei nomen laudabile prædicet omnis
Spiritus, obſequii perſolvens munia puri,
Qui quod vult faciens, cunctorum conditor almus
Infima non abicit, miſeras non calce querelas

Re-

EX MS. Reprobat, aut ſurdam durat crudeliter aurem.
Rex æterne patent tibi cuncta & cognita fiunt.
Ni te dante, nihil homo prævalet utilitatis
Omnibus impartis tua, fons & origo bonorum.
Præbe ſigna viæ, quæ me non ſinat inertem
Ire per abruptum; potius tutamine fultum,
Pandat iter fidum, ſublatis undique fucis
Qui via ſemper ades, Jeſu benedicte redemptor.
Hoc dixiſſe tuis, olim reminiſcor alumnis.
5 Inde puer tantus, genitricis ut exuit artus,
ſancti pueri educationem, Remigii ſtatim curæ committitur almi,
Quem manibus traxit ſacro de flumine fontis.
Et vice patris eum ſtudioſe prendit alendum,
Et vocat Arnulphum. Quod nomen celſa propago
Romanæ pubis quondam ſublime ferebat,
A qua deſcendit conſanguinitate gradatim.
Interea cœpit paulatim creſcere membris
Corporis ad ſolidum, ſpatio labente dierum.
At licet hoc dicant nonnulli quod trahat ad ſe
B Pectoris incluſas carnis corruptio vires,
Iſte tamen Pauli veſtigia rite beati
Sectatur, qui tunc ſeſe plus poſſe fatetur,
Cum nimis atteritur, graviuſque per aſpera fertur.
Omnia devincens ſupereminet impedimenta.
6 Artibus incumbens apibus * puerilibus annis
** forte acrius & ſtudia narrat.* In quibus haud modicum ſe exercuit, ingenio-
Exuperans omnes etiam ſibi conſociatos. (ſos
Tunc canos mores modicis conformat in annis,
Legibus incumbens divinis nocte dieque;
Arboris ut lignum quod nutrit curſus aquarum,
Poma ſuo tribuens in tempore mitia, pulchrum,
Dum ſtabit folium cui ſemper proſpera cedent:
Actibus in cunctis ita ſeſe rite gerebat
Hic juvenis, qui nomen erat bonitatis adeptus,
Innocuis manibus, mundo quoque pectoris antro,
Qui vanis animam propriam non contulit uſquam,
Propter hoc ipſi dabitur benedictio Chriſti,
Et Dominus Jeſus plenum miſerebitur illi,
6 Ut Samii lævos *c*, evaſerit optime ramos
Liber, & in dextris ſe ſtrinxerit, ut frueretur
Majore ingenio virtutum robore fixus.
7 Francia bellipotens, quæ neſcia vertere
C terga,
Clodoveus ad fidem Chriſtianam converſus, Victrici dextra refert famoſa trophea,
Proterit adverſas ſibi ſubdens undique gentes:
Ordine ſat pulcro, cum rex Clodoveus & omnis
Pugnantum cuneus, comperto tramite Chriſti,
Magni Remigii ſuccenſi pectora verbis
Divinis optant in ſacro fonte piari.
Gratia cæleſtis jam per ſua vaſa redundans,
Quæque ſuo loca magnifico ſpargebat odore,
Interius cujus moti ſpiramine multi
Horrent contuſi vitæ monumenta prioris;
Erroreſque cadunt, & fana relicta fugantur:
Luminis adventus nam ſemper decutit umbras.
Hæc eſt excelſi dextræ mutatio Regis;
Scilicet ut roſeo vernent ornata decore
Arva, diu tribulos & ſentes ferre ſuëta.
8 Sanctus Remigius baptizato Clodoveo,
neptem ſuam S. Arnulpho in matrimonium tradit; Regi magnifico bellantum Francigenarum
Offert Arnulphum: quem Rex ſuſcepit honeſte
Et magis atq; magis gratum ſibi ſtrinxit amore;
Scilicet in tantum, quod neptem valde venuſtam
Ille ſuam, proprio Scaribergam nomine dictam,
Traderet Arnulpho maritali fœdere nexam.
Remigius vero monet illos deinde beatus,
Quid carnalis amor mercedis commereatur, D
Quidve pudicitiam ſervantibus æthere ſervet
Omnipotens Dominus. Quibus auditis documentis:
Votis ſe Domino caſtis commendat uterque.
9 Creſcit amor Chriſti poſt hæc fervore pudico *ſed pari conſenſu virginitatem vovent,*
Cordibus amborum validiſſimus atque vacare
Incipiunt ſacræ ſolerter religioni.
Pro riſu lachrymas fundentes ſemper amaras,
Pro nihilo ducunt, mundus quæ diligit iſte,
Obſequioque jugi Dominum ſecretius orant:
Cumque foris ſpeciem oſtendant ſe ferre jugalem,
Clareſcit factis quidquid præcordia volvant.
Quamvis ſcripta canant, homo numquam dividat illud,
Quod Deus imprimis conjunxerit omnicreator:
Ipſe tamen ſi diſſolvat, quis hoc reprehendat?
Corpora diſſolvi non eſt quod corda ligari;
Solus idem Chriſtus dominus diſſolvere novit.
10 Denique per viſum vir nobilis iſte mo- *& S. Arnulphus primo Romam,*
netur E
Quod qui non ſpernit, quæ poſſidet omnia, numquam,
Diſcipulus Chriſti eſſe valet. Sed & iſtud ab alto
Præcepit: Si vis jugiter perfectus haberi,
Omnia vende volens, & da miſeratus egenis
Quæ tua ſunt, mea poſt veſtigia pergens,
Theſaurum ſic exſpecta ſuper aſtra polorum.
Pontifici ſponſam committit, & omnia linquens,
Carpit iter longum. Te primum viſitat hoſpes,
Roma potens: quia te tollunt duo lumina mundi
In ſublime, Petrus paſtor benefidus ovilis,
Et Paulus pariter, doctor mirabilis orbis.
11 Hinc Conſtantinus quas condidit indupe- *deinde Conſtantinopolim & Hieroſolymam peregrinatur.*
rator,
Arces Græcorum traxit te cura videndi.
Tum jacuiſſe ſacrum corpus Domini Dominorum
Noſtra fides teſtatur ubi, proſtratus adoras
Æternum Regem, tibi poſcens dona ſalutis,
Ante Deum multa rogitans prece longius uſq;,
Dum te ſperantem vitæ illic ponere metam
Commonet ad patriam cæli dilapſus ab axe
Maturare viam reditûs bonus angelus: unde
Feſtinus remeat, Chriſto domino duce, poſtquam
Ter ſenos annos uno minus egerat exul. F
12 Ventum erat ad portum, qui fertur voce *In patriam redituros Ravennæ animam à dæmonibus liberat,*
Ravenna.
Pervigil excubiis, ibi ſentit corpore lapſam
Infelicem animam, quam dæmonia excruciabant. (ſtra,
Non tulit hoc motus, quin terruit horrida monExtorquens illis animam, quæ corporis antro
Reddita convaluit: propter quod tempore parvo
Delituit Sanctus, furtimque receſſit ab illis;
Scilicet hoc metuens ne laude feratur inani. *& alibi mortuo*
13 Tunc redit ad patrem tetræ caligine noctis,
Ante diem pergens; & pauco calle dierum
Expleto, venit Cellas, ſub qua fluit amnis,
Sequana: ubi corpus jam caſſum munere vitæ,
Funeris officio cupiebat tradere foſſæ
Illius fundi populus collectus ubique.
Quod procul ut viſu percepit, cordis ab imo
Commotus rogitat, genibus cum corpore flexis,
Qui potis es cælos & cuncta creata per orbem
Tradere in interitum, quæ vivunt, quæque moventur,
Et dare rurſus eis vitam, nunc reſpice vultu
Prædulci, mea non obſtent mala, ſive retardent
Qui pius es nimium promptuſque rogantibus, & non

Vis

A Vis peccatorem damnari, at vivificari,
Flecte mihi vultum; faciem converte benignam
Redde suis membris surgatque cadaver
Hoc hominis miseri superis per secla negandũ.
14 Confestim videas feretro (mirabile visu)
ad vitam revocato. Surgere defunctum, luctusque in gaudia verti.
Mentibus astantûm vehemens stupor irruit: in-
Læti se pariter referunt in tecta domorum (de
Laudantes Dominum, quem laudant regna polorum.
Iste tamen, cui vita redit, contemnit abire:
Dissipat ille moras, & cursu præpete tendens,
Arnulphi pedibus supplex prosternitur: & sic
Flagitat: O dilecte pater, famulum me semper habeto;
Donec claudat iter comiti mors ultima vitæ,
Sim tibi conjunctus, non usquam dividar abs te.
Ergo præcepit secum perstare beatus,
Inter eosque fuit perpes concordia morum.
15 Jam manifesta fides signorum per loca multa
à populo honoratur. Tollitur in vulgus, cognoscit plurima plebis
Concio perspiciens, quanti venerabilis iste
Sit meriti apud Dominum, per quem tot signa
B refulgent.
Nimirum cæcis reparantur lumina passim,
Surdis & mutis redeunt sua munia prorsus,
Gressibus & claudi velocibus ire videntur,
Et natura suis respondet plena locellis.
d Diffugiunt morbi, cedunt inimica saluti *d.*
Hanc Arnulfe tibi concessit ab ætheris axe
Signipotens virtutis opem, tua gloria, Christus.
O fortunatum qui Christi jussa secutus,
Ridebit, dum reddet ei manus omnipotentis
Gaudia completi semper mansura laboris.
Sed calamus nimio jam deficit oris hiatu:
Dormiat hic paulo; prorumpat ut altius idem.

ANNOTATA.

a *De Romana hujus mulieris stirpe non meminit præcedens Vita.*

b *Letselinus aliam hujus nominis etymologiam excogitavit: auctor enim prioris Vitæ eam à prudentia nominat* Euphrosiam; *hic autem ab* εὖ bene *&* φράζω *id est* loquor, *eamdem vocat* Euphrasiam; *quasi dicas* bene loquentem, *ut satis duplici versu explicat.*

C c *Quid hîc Samii lævi rami sibi velint, fateor me non intelligere.*

d *Hic in genere multa adduntur miracula, quorum Vita prima non meminit. Fusius adhuc eadem recenset Ms. codex noster Valcellensis.*

CAPUT II.

Reditus in civitatem Remensem; benevolentia S. Remigii erga S. Arnulphum, quem exorcistam consecrat; qua dignitate præditus statim duos energumenos liberat, & ob periculum vanæ gloriæ fugam meditatur.

S. Arnulphus precibus & lacrymis indulgens, PRæsul adhuc vivens Christi pascebat ovile
Remigius, curis insistens, ne lupus intrans
Innocuo fauces intingeret ora cruore.

Arnulfus magno statim commotus amore
Festinum sudabat iter, dulcedine tractus
Cernendi patris. Quis gaudia norit amicâ,
Quæ fuerint, pariter dum miscent oscula chara.
Præmissis precibus tamen intima vota Tonanti?
Ecclesiæ valvas intrans prius obtulit idem
Arnulfus, vir conspicuus, deitatis amator,
Interiora petens, ubi se mactârat ad aram
Numinis excelsi: quam largos currere fletus
Aspiceres roseos per vultus, & lachrymarum
Ubertim faciem perfundi fonte coruscam;
Qualis, ubi pluviæ per cæca silentia noctis
Arva rigant, cursumque minant per concava rivi,
Ac si forte redit (dum cessat defluus humor)
Suda dies, rutilante polo, mortalia gaudent
Pectora, lætitiæ & vulgo splendescit imago:
Talis erat habitus cum membra levaret ab imo
Pulvere commixto passim fluviis oculorum.
Factæ nam post signa crucis se visibus offert
Mirantûm, summe dulcis gratusque popello,
Qui circum ingenti fleterat succensus amore.
17 Ecce autem pastorque pius clericique ca- *à S. Remigio benevole susci-*
terva, *pitur;*
Hospitis adventum tanti dum fama referret, E
Ocyus assistunt & suscipiunt reverenter:
Oscula porrectis infigunt dulcia labris
Exterius: nempe interius pia viscera flagrant,
Cordibus alterutrum complexis, seque salutant.
Tunc primas animis convivia dulcia mensas,
Admotus codex statuit, documenta ministrans
Legis divinæ, ac superans genus omne ciborum.
Corporeis post hæc indulgent: nam via valde
Longa fatigârat, vel sæpe abduxerat error *a.*
18 Incipit Arnulfus, quæ dura & prospera *a interim visa morte revocatus,*
duxit
Pergens aut rediens, humili narrare relatu.
Quis putet, ut tantum seducat gloria fallax
Ulla virum? Fugiat hæc pestis noxia cunctos
Christicolas: præsens aderat qui rettulit ipse,
Quæ sibi defuncto fuerant satis horrida visa:
Accipe magne pater, (dicens) quæ vera revolvam.
Spiritus hos quondam vitalis liquerat artus,
Undique constrictus, quo tempore multa timebam. F
Namque duas coram cernebam stare cohortes:
A dextris stabat niveo vestita decore,
Aspectus cujus me solabatur amicus:
Altera pars miserum me susceptura fremebat
Sordida, deformis, cænosa, inculta, palustris,
Significans operum mini reddere pœna meorũ.
19 Heu quantus pavor hanc animam con- *describit pœnas infernales.*
cussit, anhelos
Spirantem flatus, dum pendula vita trahebat
Tristia de summo spiramina pectore, visis
Luminibus torvis, quæ contorquebat in iram
Turba ferox, inimica boni, sed criminis ultrix!
Tandem justitiæ pendens examina, dixi:
Hei mihi! cum trutinam verset mea facta sinistram,
Deferor in prædam, larvalibus obruor umbris.
Jam loca pœnarum tristis peto, mœsta pericla.
Horrendum resonant, deformis arundo,
Cocyti palus, & Styx, atque inamabilis unda,
Ac simul omne genus erebi damnare pararunt.
Hæc tormenta videns, oculorum flumina fundo.
Talia dum facerem pavidus, venit ocyus ad me
Angelus è cælo, manibus qui extraxit ab istis,
Me referens, & restituens his concite membris,
Arnulfi precibus: veluti nunc indico præsens.

EX MS. *S. Remigius Arnulphum ad humilitatem excitat,*

20 Teſte viro, qui jam fuerat ſic ore locutus,
Arnulfum tunc dulciſluis affatur adhortans
Eloquiis præſul: Fili dulciſſime, primum
Mente humili ſemper te cuſtodire memento,
Ut conceſſa tibi maneat, nec deſerat umquam
Gratia Supremi, qui ſublevat inferiores,
Ponit & erectos. Tecum timor omnipotentis
Sit Domini: namque eſt radix & origo ſophiæ.
Quæ tibi ſunt conceſſa manu dominantis ubiq;
Nocte dieque vide ſolers, ne forte recedant.
Quod faciens multum ditaberis, & potiora
Repperies gaudens, altaque in ſede locatus:
Unumquemque Deus rerum vult eſſe potentem.
Cum cruce poſt illum celeres percurre viator
Nudatus calles mundi, quia tranſit ut umbra;
Quidque recepturi ſint pro ſudore fideli
Mercedis Chriſti cultores, quidque maligni
Supplicii: ſuper omne cave, ne gloria facti
Iſtius tangat te: verum dicito ſupplex:
Non nobis, ſed Chriſte tibi tua gloria detur.

& poſt convivium, B

21 Interea domus obſequiis concuſſa modeſtis
Certat ovans menſis apponere ſingula quæque.
Porro pontificis juſſu Scariberga jubetur
Affore conviviis non ingratis pietati.
Ut roſa cum zephyris ſpirantibus intepet aura
Verque rubens cogit pubeſcere germina terræ:
Hæc ita pulchrificis renitebat ſplendida factis,
Sole rubens vero, regalis & inclyta virgo,
Quæ jam virgineis flagrat compacta choreis,
Æterni Regis thalamo fruitura ſereno.

22 Denique corporibus recreatis, reddere pergunt,

ornat illum exorciſtæ officio,

Grates magnifico, tribuit qui cuncta, datori.
Templa Dei Matris tunc ſanctus paſtor adivit
Mente petens una ſibi quædam ſignificari:
Nam ſecum curas animo trepidante movebat
Anxius, ut Chriſti juga collo imponeret hujus
Arnulfi: cui ſcire datur divinitus, illum,
Officio dignum fore pro certo clericatûs.
A precibus ſurgens, mox ad ſe cogier urbem
Præcipit, ut tota ſit juſſio nota ſub urbe.
Curritur ex voto, Remis glomeratur in unum
Auribus arrectis. Epiſcopus ore benigno:
Eſt, inquit, hic Arnulfus vir nobilis, atque
Ingentis meriti, dignum quem cælica virtus
Indicat ordinibus fore ſacris, & clericatûs
Officio fungi. Plebs laudat & annuit omnis.
Promovet ergo virum, tonſis barba atque capillis:

C Exorciſta dehinc factus, ſic ſe manifeſtat.

23 Proſiliunt homines miſeri duo progredienti;

in quo conſtitutus mox duos dæmoniacos liberat;

Alter dæmonibus quaſſatus membra duobus,
Et tribus alter erat. Qui talia dum paterentur,
Incuterentque minas circum populo venienti,
Aſpiciens ſervus Domini venerabilis, inquit:
Num tibi non ſatis eſt mentes invadere vanas
Gentilis populi, atque illic regnare malignis
Fraudibus? An Chriſti mundatas ſanguine pleDente cruentato moliris carpere mites? (bes
Evolat ut fumus, fugit & procul ille tumultus,
Et dictum ſequitur magnæ medicina ſalutis:
Incolumes gaudent, qui ſaucia pectora dudum
Rumpebant, huc atque illuc ſine mente ruentes.

24 Poſtulat abſcondi penitus nec famine ferri:

quam ob rem vitare cupiens plauſum populi, fugam meditatur,

Verùm non latuit, velut illud quod Deus olim
Non diffamari præceperat, & tamen illi
Curati excelſam tollunt per climata vocem.
In hunc namque modum benefecerat omnia Chriſtus,
Reddens auditum ſurdis, mutiſque loquelam. D
Hi vero, qui per famulum ſunt cunctipotentis
Sanati, nequeunt tam grandia ſigna tacere.
Mirantur multi, creſcit laus cuncta creantis,
Hoc ſigno audito, contendit quærere vulgus
Emittentem operum jubar admirabile ſeclis.
Jam quin ulterius lateat tam clara, lucerna
Fama volans agitat plebes atque arrigit aures:
Unde ſimul clamore petunt ſibi propitiari.
Furtivam mox ille fugam meditatur, & exul
Vult fieri, ne tentetur deceptus amore
Laudis pompoſæ. Quod noſcens protinus almus
Remigius, mandat ſibi præſentarier illum,
Ac revocans illum verbis demulcet amicis.

quam S. Remigius ipſi diſſuadet;

25 Non, inquit, tibi ſit durum, chariſſime frater,
Quod te ſimplicitas quærit populoſa videre.
Arctius hinc ſolito precibus conſueſce profundis, (dam.
Spemque fidemque tuam Jeſu committe tuenQui majora dat his quæ quiſquam expoſcere norit. (ejus
Magnus enim Dominus, numero nec clauditur
Exuberans virtus, quæ dat quærentibus, ut vult, E
Agnoſcitque ſuos inter condenſa malorum
Agmina commixtos, & quid mercedis utriſque
Pendeat ex merito. Te quamvis ſigna timore
Concutiant, & ſolicitet ambitio nulla:
Hoc tamen advertas, quia dat hæc omnicreator,
Qui dixit: Lux veſtra palam ſplendeſcat in orbe,
Ut videant homines, & toto pectore veſtrum
Glorificent patrem, qui cæli poſſidet arces.
Sic Domino ſemper reddetur gloria ſoli,
Illæſis nobis, labetur & aura favoris.
His dictis ſtabilitur mens, animique procella
Manſueſcit; tamquam videas poſt nubila cælum
Luce micans, dum ducit equos jucundus Apollo.

poſtea tamen S. Arnulphus iterum ſtatuit

26 Poſthæc pungit amor, carnis qui cuncta trucidat
Incentiva bonus, vivens ut hoſtia fiat
Sancta, Deoque placens, pleno obſequio ratio-
Continuis ideo ſe noctibus atque diebus (nis.
Mortificat lætus, caſtigans corporis artus
Jejunos & pervigiles atque extenuatos.
Fletibus irriguis ſancti memor eſſe Prophetæ
Dictorum cœpit, modo qui purgata fideli
Semina committunt ruri lacrymis reſoluti,
Magna metent hilares venturo gaudia ſeclo.
Tum quali Iſraël luctu captivus agebat,
Flenſque ſedenſque ſuper Babylonis flumina mœſtus, F
Organa dum ſalices illic ſuſpenſa tenerent,
Cantica ne Domini mulcerent dulcia mentes
Rure peregrino: illhæc crebrius ipſe volutans,
Se contemplatur patriis & dulcibus arvis
Longius avulſum miſeras hic ferre querelas.

patriam deſerere.

27 Sollicitabat eum, cujus gerit iſta figuram,
Syon pacis habens magnæque ſalutis aſylum:
Cujus Rex Chriſtus caput eſt, & conditor ipſe.
Sancte pater, cujus nos hic amplectimur oſſa,
Hanc toto ſitiens animo vehementer amabas,
Atque inhians illuc currebas mente ſagaci
Ad fontes, pedibus velox ut cervus, aquarum.
Jam memorata ſuper Scariberga jubetur adeſſe,
Ut pariter ſenſus renoventur in actibus almis,
Et cuſtoditâ per ſecula virginitate,
Diviſi alterutrum cupiant compage ligari
Chriſti perpetuâ. Subeunt monitoris utrique
Imperium, ex voto quod denique complent.
Muſa fatigato rauceſcit garrula cantu;
Nunc indulgeri ſibi poſtulat, ut renovato
Prorumpat calamo, cœpto redimita cothurno.

AN-

A

ANNOTATA.

a *Vita prior num.* 8 *asserit, quod* S. Arnulphus ductu angelico infra quatuor dies super Sequanam . . . . . infatigatus *pervenerit. Contra verò Letselinus dicit, eum longitudine & errore viæ oppidò fatigatum fuisse. Hinc colligo, alterutrum Vitæ scriptorem aliqua pro libitu hisce Actis inseruisse. Saltem satis patet, Letselinum quædam colloquia & sacræ Scripturæ effata pro ingenio suo iis immiscuisse.*

CAPUT III.

Secunda S. Arnulphi peregrinatio, episcopatus, iter in Hispaniam & miracula.

POstquam sanctus amor hos nexuit, atque seorsim
Divisit (nam corda ligat, si corpora findat)
Inter telluris quodam posito intervallo,
Accingunt se operi divino fortiter ambo:
Quo sponsi thalamos adeant, cui sponsa cohæret
Quæ maculâ rugâque caret, qui rite vocatur
Sponsus ob hoc, quia tam pulchram jungit sibi sponsam.
Jam vacat Arnulfus toto corde Altitonanti,
Pondera præsentis vitæ quem nulla tenebant:
Nocte dieque Deo servit, pro cujus amore
Omnia postponens istius prospera mundi
Exulat, atque humeros nudus crucis aptat honori,
Ipsam post Jesum semper portare paratus.
29 Arripit ergo viam, cupiens vitare perosa
Arva Cedar *a*, dulcesque situs, charosque propinquos,
Remorum fines patriamque relinquit avitam,
Factus cælicolûm concivis vernula Christi.
O sola Tholosæ felicia, quæ pretiosi
Busta Saturnini conservas martyris! hic te
Visitat en primum, fundens tibi plurima supplex
Thura precum: posthæc Pictaven pergit ad urbem,
Te (pater ô Hilari) prece concutiens ibi multa.
30 Hinc (Martine) à te qui nullum calce repellis
Turonis te perquirit sibi propitiari.
Illis urbs frustrabatur pastore diebus,
Pontificesque ideo pariter glomerantur, & omnes
Non animo coëunt uno, pars tendit eorum
Huc, & pars illuc, nec dicta coæquant
Inter eos ullum consensum: donec adesse
Præcipitur plebs, cui jejunia mox triduana
Indicunt, quod divinum vultum optime placat:
Nam cum tertia lux radiat jejuna diei,
Mature populus veniens nimis extenuatus
Intrat in ecclesiam, Domino suo vota daturus:
Cum quibus ingressus Christum rogat ejus amicus
Arnulfus; sed dum munit sancta cruce frontem
Præsentes fugiens tacitusque foras graderetur,
Angelus in medio dilapsus cardine summo
Concite restituit plebi, mediæque catervæ.
Illum igitur cuncti poscebant omnipotentem.
31 Dumque aliquod super hoc spectarent desuper illi
Auxilium properare sibi, gererentque labantes
Pontifices animos: hos astans angelus idem
Cum sancto Arnulfo, verbis affatur honestis:
Quid vobis, inquit, longas versare querelas
Vel differre moras de præsule constituendo?
Ante Deum vestræ sonuere preces populique.
Hunc ideo per me qui conspectu fruor ejus,
Largitur vobis, quem jam nanciscitur aptum
Lucrandis animis, qui Arnulfus voce cietur:
Dictisque his abiens, cæli remeavit ad aulam.
32 Tunc animos revocant, quos dudum cura tegebat
Anxia, pastores in gaudia tota, recedunt
Nubila tristitiæ: sicut quandoque videtur
In facie cæli, solito dum clarius illud
Redditur, & nubes fugiunt quibus ante latebat.
Res ita gesta palam populi sermone notatur:
Unde alacres cuncti nõ hoc differre precantur.
Non valet ulterius Domini manifesta voluntas
Tardari: propter quod clamant vocibus omnes.
Acceleratur opus, benedicitur, atque sacratur
Ordinibus reliquis Arnulfus dignus & aptus,
Voce velut Domini; meus ô dicentis amice,
Altius ascendens coram residentibus esto.
Tollitur à cunctis in sedem pontificatus,
Qui prius indignum se testabatur honore
Dicens, ausibus his nec fas nec jura favere:
Sed cœptis illum superant communiter omnes.
33 Ast ubi suscepit regimen tam grande animarum,
Torpor discutitur, non serpere tœdia sinit,
Nec vano tempus carum vertigine volvit.
Immo gerens curam sibi commissi gregis atque
Pervigil incumbens studium sectatur Jacob,
Ac, se postposito, subjectum curat ovile:
Supplet ob hoc fœtura gregem, sub fomite tanti
Pastoris, qui septa ovium augmentata tuetur.
Plurima dona suis Dominus largitur alumnis,
Quorum mirificos miratur terra triumphos;
Quos humana nequit facundia dicere cunctos;
Si linguis etiam centum resonare valeret.
Et mihi si quamdam tribuat Dominus domator
Ingenii venam, qua possim militis ejus
Arnulfi (quem nos colimus nimis hicce jacentem)
Partem operum memorare styli conatmine quamdam!
Quod minus est in me (ô pater) id prece perfice digna
34 Nunc cœptum repetamus iter. Moris fuit
Ut matutinos primus præsente caterva
Inciperet cleri: sed crebro dum fieret hoc,
Accidit in quadam signum mirabile nocte:
Ad dictum ipsius, cum cœtus forte tenerent
Ora, nec ullius vox aures icta feriret,
Angelicus chorus extemplo respondit ovanter
Particulam versus reliquam. Rursusque secunda
Cum vice secretus caneret sibi: cælicus ordo
Adfuit, & medius mox respondetur ab ipso
Versiculus quidam, per quod cognovit adesse
De cælo Christi famulis solatia semper
Hæc: Quoniam Sancti exultabunt luce perenni
Inque suo lætabuntur sine fine cubili.
35 Sæpius hinc secum cœpit rimarier istud:
Huicque animum pulsant vitæ monumenta prioris
Quando quietus erat, curarum è mente remotis
Fluctibus, atque suo factori rite vacabat.
Fluctuat ergo, suamque parat dimittere sedem:
Interea ut profit multis, ubicumque valebat,
Bis quinos septemque dies complevit & annum

B *S. Arnulphus sponsam aeseverens,*

secundam peregrinationem suscipit a

C

& ad urbem Turonensem veniens,

Ex Mi *angelo suadente,*

eligitur episcopus Turonensis,

E

F

& gregi suo invigilans,

cælesti favore honoratur:

at relicto post paululum episcopatu,

EX MS. His ſtudiis, rexitque gregem per paſcua paſtor.
Poſt clam plebe fuga delabitur, omnia linquens
Atque viam carpens luſtrabat regna locoſque
Quamplures: ubi perſpicuo corda arida verbi
Vomere volvebat, ſulcos hominumque fideles
Actibus iſtis ſex annos & quinque peregit.

tendit in Hiſpaniam,

36 Hiſpaniam verſus poſt hæc deliberat ire,
Qua crudelis erat populus, gentilis *b*, & excors,
Abſque jugo Chriſti: monuit quem lege ſalutis:
Sed pars ad fidei documentum præbuit aures,
Pars tenebris immerſa ſuis incredula manſit.
Aſt ubi perverſos incepit radere mores:
Vera patent odiis, linguiſque trahuntur acutis:
Inſurgunt ſtimuli, tædæ conflantur in illum
Invidiæ, miles Domini vibice feritur
Non pauca: nam turba ferox circum ruit, atque
Niſibus omnimodis molitur carpere tantum
Cæde virum, morti pro religione paratum.
Verum cui ſecreta patent, differre volebat
Hoc adhuc, dum quippe foret multis animabus
Utilis, aut velut aurum purgaretur in igne.

B

37 Ad regem terræ comprenſus ducitur infons

& ad regem adducitur,

Quod fieri juſſit, percepto, quod probitatis
Eſſet vir magnæ, fama volitante per urbem.
Quem ſpeculatus ait rex (nam vultus manifeſtat
Mentem:) Cujus, es ô bone vir dic, conditionis,
Vel cujus ſectæ? Reſpondit denique paſtor:
Nobilis omnipotens Dominus meus eſt: ego ſervus
Spretis figmentis, pronis colo vultibus ipſum.
Qui vero ille meis contrarius eſt Deus, inquit?
Ad hæc Arnulphus. Vos (heu) quibus eſſe putarim
Conſimiles, quos conjurent etiam maleſani,
Non ſani capitis fore, ſenſibus evacuatis,
Colla datis, quæ mente carent & voce, figuris,
Pollice quas facitis. Da nobis (rex ait) illum
Eſſe Deum quem jactas: abs te diſcere quæro.

cui exponit

38 Chriſti ſervus habens de quo diffuſius imbrem
Compluat eloquii, cui copia plena loquendi
Facundique modi tropos & ſchemata dictant,

C

Ut de theſauro nova proferat & veterana,
Ecce ſalit fons vivus aquas de gurgite Chriſti:
Ebibe, rex omneſque tui, quæ verba miniſtrat
Vobis Arnulphus, pater optimus eloquiorum.
Funeſte cecidit peccato protoparentis
Humanum genus, atque ſuo juga dura chely-
Impoſuit collo, ſub qua preſſum ditione (dri *c*.
Longinquo jacuit heu, tempore! donec ad ima
Mitteret ingenitus Genitum Pater ob pietatem,
Qua nos dilexit. Qui tandem Flamine ſancto
Conceptus, natuſque ſacra de virginis alvo
Mariæ, verus Deus & homo verus, in iſto
Eſt converſatus mundo, medicamina præbens
Debilibus cunctis: & cum miſeros miſeratus
Perficeret pietatis opus, dira eſt cruce paſſus.

fidei Chriſtianæ myſteria.

39 Sublatis ſpoliis, pridem quæ clauſtra tenebant
Impia tartareæque domus & monſtra profundi.
Tertia dum radios gaudens aurora pararet:
Ecce reſurrexit ſol maximus, & leo fortis
Quem tribus eduxit humano germine Juda.
Ipſe ſuis poſthæc dedit inſuperabile robur,
Poſtquam ſydeream remeans penetraverat aulam.
Judicii quandoque die confidimus illum
Affore, quando ſuo donabit quemque labore.
Hunc tibi credendum denuncio: quo ſine nemo
Salvari valet, ac quivis jam deſinit eſſe.
Sic tenet Arnulphus vir ſimplex oris habenas: D
Reddit & intentum formoſa oratio regem.

Sanctus, petente rege, ad ſerpentem, terris illis noxium

40 Tum rex: Paremus facturi quæque revolvis,
Si nobis quoddam afflictis præſtare valebis.
Dixit pro ſigno: Si ſerpens ſcilicet ingens
Intereat per te, qui noſtras perdit ubique
Res; ſcrobe nam latitans ſinuoſos complicat orbes
Ingenteſque globos, & lucida terga volutat,
Quinque capax capitum linguis vibrantibus ora
Per varias ſquamas varius color indicat illud
Peſtiferum corpus tumidum graſſante veneno;
Sibila lambit hians: ſed cum reſolutus ad auras
Egreditur, ſolemque videt: diſtendere nodos
Incipit, in longum ſpiris per plana ſolutis.
Aſcendente die, paulatim bellua ſeſe
Erigit ad radios agitans fervore venena.
Poſthæc letiferos eructans guttere flatus,
Sulphure ſuccendit bona terræ & vaſtat ubique
Sic homines nequeunt ſe, illo vivente, tueri.
Quin etiam pecus omne perit: nec vivere juvat. E
Hac ratione tui cultores numinis omnes
Eſſe ſuadebis, ſi victus cedat hic anguis.

ducitur,

41 His pater Arnulphus expletis, ſcilicet (inquit)
Poſſe dedit Chriſtus credenti ſingula quæque.
Imperio ſolo valet hic tranſponere montes,
Si fidei dono fervet ſinapis adinſtar.
Idque per ambages aut longa exordia nolo
Tendere: ductorem præbe qui dirigat illuc,
Os ubi contortus ſeſe malus iſte receptat.
Ducitur ergo Pater præeuntibus ad loca nota
Militibus tribus: hi latebras ſtatim indice monſtrant.

eoque miraculoſe cohibito, regem alioſque convertit.

42 Viſo angue, is ſe ſternit humi, Domi-
numque precatur
Arnulfus vir ſignipotens, frontem cruce munit.
Exurgit, fidei quem thorax fortiter armat,
In monſtrum viſu horrendum. Quod denique verbo
Aggreditur tali: Per nomen cunctipotentis,
Qui meus eſt Dominus, Chriſtus Salvator Jeſus,
Dico tibi: Jamjam tota feritate relicta
Ad me feſtines, humili cervice ſerenus.

F

Qui paret ſtatim, faciens quodcumque jubetur.
At Domini famulus, collum circumdedit ejus
Inſigni ſtola, juſſitque incedere poſt ſe.
Juſſus abire procul, nuſquam manifeſtus habetur *d*.

d

Quo felix ſigno flexus rex atque exercitus ejus
Cervicem duram ſubmittunt legibus almis,
Conſiliumque Viri gaudent implere beati.
Deſinat hic paulò calamos inflare Thalia.

ANNOTATA.

a *Puto, Letſelinum hîc reſpexiſſe ad illud, quod legimus Pſalmo* 119 ℣ 5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: habitavi cum habitantibus Cedar: multum incola fuit anima mea.

b *Hoc falſum eſſe oſtendimus in Annotatis ad primam Vitam.*

b Chelydrus *proprie eſt teſtudo aquatica, à Græca radice* χέλυς teſtudo *&* ὕδωρ aqua. *At in Vitis Sanctorum paſſim ſignificat diabolum, ut Cangius in Gloſſario ad hanc vocem exemplis probat, & ex ipſo ſenſu hic ſatis liquet.*

d *Nulla hic fit mentio de mortuo reſuſcitato; quod miraculum in prima Vita num.* 19 *huic ſubjungitur.*

CA-

A

CAPUT IV.

Reditus in patriam poſt obitum S. Remigii, martyrium, corporis tranſlatio, prodigioſa ejuſdem immobilitas in ſilva Aquilina, ſepulcrum & auctoris Epilogus.

POſtquam res ſic geſta dedit nova corda modeſtis
Arnulphus, rege Hiſpaniæ aliiſque baptizatis, Principibus : volat edictum cito regis ab ore ;
Concutitur regnum, ſonat Eccleſiæ ſalus animarum,
Regis ad imperium cadit omnis falſa deorum
Lex rituſque vetus, & quæ ſibi repperit error
Gentilis ſcelerum contagia, juſque beatum
Erigitur, veteres nova lex exterminat umbras.
B Abluitur primus rex ſacri fontis in amne,
Uxor & illius, ſoboles hinc omnis eorum:
Inde domum regis totam reliquaſque phalan-
Arnulfus laticis benedicti lavit in undis. (ges
44 Jam pater eximius longævos vixerat annos
& audita morte S. Remigii, Remigius, certando bonum certamen in agro
Eccleſiæ, & vitæ finem properabat adire *a*.
Pro voto ergo animi carnales deſerit artus.
Cælicolûm turmis, jam ſigna potentia paſſim
Quod fuerit junctus declarant ; denique fama
b Detulit hæc uſque Illyricam *b*, parteſque replevit
Hiſpanas, ubi Vir ſanctus conſtanter agebat
Arnulfus, quod Chriſtus amat, quod mundus abhorret.
45 Talibus auditis alte premit omnia ſecum:
Remos revertitur, Quid pietas agitet rurſus quod gloria tollat,
Et quid fiat ibi ſecum deliberat ipſe.
Scilicet actutum perſonas eligit aptas,
Quæ rudibus præſint populis, & grata novello
Dona gregi tribuant. His autem ritè patratis,
Carpit iter, callemque terit feſtinus ad urbem
Remorum, quo perveniens, ibi ceſpite tectum
Repperit almifluum, cui ſuper ſtructa nitebat
Eccleſiæ ſpecioſa domus. De more retexens
Funeris officium pſalmos, & cetera quæque
C Perficiens ardenti animo, quæ poſtulat uſus
c Et retinent apices *c*, Domino commendat amicum.
Dum foret his curis intentus valde, diebus
d Non paucis, nunc uſq; labor luſtrare procellas *d*.
Jam vero portus & littora tuta videntur,
Auxiliante Deo, ſolvamus vela quieti.
Hoſpitium repetens ubi ſe paulum recrearet
Rurſus ad optati remeabat tecta ſepulchri.
46 Sæpius huc rediens cum quadam nocte veniret :
Ibidemque ab impiis vulneratus, Ecce mali ſervi ſponſatæ virginis ejus,
Cujus jam dudum meminit ſententia ſcripta,
Fuſtibus & gladiis armati, in calle repertum
(Proh dolor!) inſontem non pauco verbere cæ-
Unus & ex illis, librata cuſpide ferri, (dunt.
Intorquet validum capiti ejus viribus ictum,
Quo læſus graviter, ruit, & prope terminat illum
Exitus extremus, ſed adhuc in pectore tantum
Exiguæ vitæ pendebat ſpiritus anceps.
Quo facto fugiunt noctemque per invia ducunt;
Utpote quos error tam cæcus præcipitabat.
47 Acceſſit Scariberga dolens, faciemque refuſa
Ubertim lacrymis quærit, quo corporis artus *Ex Ms. ſponſam ſuam horta-tur,*
Poſt obitum ferret. Qui conſecrat illico velum
Atque manu tenſa capiti illud virginis almæ
Imponit, mulcetque piis affatibus illam :
Dulcis amica, nihil (dicens) me paſſio turbat
Quam bibo, nunc grates referens pro ſanguine fuſo,
Cujus amore diu mea mens exarſit, & inde
Sollicitudo mihi creſcebat pectoris antro:
Nunc fruar optatis, Domino miſerante, trophæis
Deque manu Domini capiam diadema trium-
Propoſitum vero te conſervare cohortor; (phi.
Ut Salvatoris valeas amplexibus uti,
Virgoque virgineis læteris juncta catervis.
Quod quæris reliquum : Turonem defer in urbem
Zoma *e* meum : ſedes mihi ſit locus ille ſepulcri. *e* *& perceptis Eccleſiæ ſacramentis,*
48 Comperto quod res ita ſit : glomerantur in unum
Regni pontifices de vitæ limite fratris
Diſcere ſcrutantes gravibuſque doloribus ejus
Sat pie compaſſi. Quos inter ſtare beatum B
Remigium videt: ad quem ſic clamore modeſto,
O venerande pater (dixit) te dante, ſalutis
Sacramenta modo capiam, ſecurior hinc que
Egrediar capturus iter, tecumque morabor.
Ergo ſalutatis præſentibus, exit ab hujus
Ærumnis vitæ, felicia regna habiturus
Perpetuæ, Sancti qua fulgent ſolis adinſtar.
49 Quinta dies dum ducit equos ſextilis *f* anhelos *f* *die 18 Julii pie moritur,*
Poſt decimam flammis inſani accenſa leonis,
Spiritus in ſpecie cujus petiiſſe columbæ
Dicitur aſtriferos egreſſus ab ore meatus,
Significans quantæ fuerit vir ſimplicitatis.
Ecce, beatorum conſors & civis habetur
Spirituum, quorum jugiter felicibus utens
Divitiis gaudet : quarum non contigit ullis
Viſus adhuc ſpecimen, carnalis nec trahit auris,
Humanum neque cor ſenſu comprehendere quivit
Quas Deus huic donat, qui purè diligit illum.
50 Nos autem, venerande pater, quos vin- *ad quem auctor dirigit orationem.*
cula nectunt
Multorum ſcelerum, grave pondus & opprimit intus,
Tu releva infirmos tanto ſub faſce gravatos.
Heu nimium afflicti tabeſcimus hujus in imis
Gurgitibus mundi ! nam ſuſcitat ille minacem F
Euripum, proras ſolitum demergere fundo,
Qui ſpumas procul intentat torquendo potenter
Naufragium noſtris trepidis hinc inde carinis.
Non nos mergat aquæ tempeſtas, nos neque tetri
Sorbeat illa rapax & dira vorago profundi,
Nec puteus nobis horrendum pandat hiatum ;
Sed portum vitæ nobis expoſce puſillis ;
Ut Dominum digne tecum laudare queamus. *Corpus S. Arnulphi tranſferunt ;*
51 Reſtat quid fuerit de ſancto corpore factum
Cujus ad aſtra volans ſibi præmia parta recepit
Spiritus. Idcirco ſupra memorata frequenter
Sponſa, ſibi memor injunctum complere decen-
Feſtinat cupiens : & digne percelebrato (ter
Funeris officio, prius illud quam ſtudioſe
Compoſitum, plauſtro jam ſublevat inde vehendum.
Dumque itiner gratum felix extenderet illuc
Quo gradiebatur cum digno pignore virgo,
(Non valet abſcondi, quod vult Deus enucleari)
Concita multorum veniebat concio ſupplex
Debilium, morbo qui curabantur ab omni:

EXMS. Quorum ſumma negatur adhuc mortalibus; unde
Gaudia ſuſcepto pergebant longa metentes
Robore, poſt corpus mirabile, ſignipotenſque.
52 Venerat ad quemdam, Domino ducente, locellum,
& miraculis indicatum, Qui ſitus in pago Caſtrenſi *g* Hibernio *h* [dictus]
Resbacis *i* fluvii ſupereminet inclytus arvis.
g h Scilicet in ſaltu, qui nomen habens Aquiline *k*,
i Innumeros nutrit per paſcua congrua cervos.
k Hucce canes inſtigati per prona fugatum
Inſectantur (odor tribuit veſtigia) cervum.
Sed procul amoti tantum [æthra] ſecare vale-
Et fruſtra longo latratu emittere voces: (bant,
Non tamen hunc avido tremulum contingere dente;
Quem Comes, ut feretro perſpexit adeſſe propinquum,
Longius atque canum querulas requieſcere linguas,
l Dordingus *l* ſtupuit hærens mirabile factum,
Martyris Arnulphi quod noverat interventu
B Sic geſtum, Domino Jeſu favente, fuiſſe.
Tunc proſtratus humi Sancto tulit optima dona.
43 Poſt vero cum diſpoſitum pertendere greſſum
in ſilva Aquilina prodigioſe ſiſtitur, Vellent, immoti ſtabant, neque longius ire
Aut ſanctum permiſſi ſunt portare cadaver.
Hîc gradibus fixis animalia plauſtra tenebant,
Nec mutare locum poterant, quia cælica virtus
Hoc ita conſtituit; Comitem quæ cauſa coëgit
Inflecti, tetigitque viri præcordia magni
In tantum, ut quæcumque ſui fuerant ibi [juris,]
Aut circumcirca ſpatio tenus undique ſparſa,
Traderet hæc ſancto, ſtabili firmata libello,
Arnulfo. Poſt hæc Comes, illius atque fideles
Componunt inibi patefacta ceſpitis alvo
Buſtum, quo ſanctum corpus ſat religioſe
Includunt, ubi ſigna ſui quamplurima Chriſti
Pro meritis ſervi Dominus monſtravit, & illic
Ægrotis velox variis medicina dabatur;
Auxiliumque ſibi cito provenille ſciebant,
Martyris Arnulfi, quibus interceſſio præſens.
54 Quod factum retulit quantocius inclyta virgo
C Turonicæ ſedis clero, populoque fideli.
ibidemque ſepelitur. Hinc regreſſa ſuper conſtruxit buſta beati
Remigii, quæ duxit ibi duriſſime vitam
m Patricio *m* cum fratre ſuo, qui pontificatûs
Enituit ſolio, felixque receſſit ab iſto,
Ad Dominum pergens, mundo victura per ævum;
Quam tegit hic parvus locus, illic nobilis ambit.

EPILOGUS.

Latſelini Epilogus. EN quaſi.... ſcriptor labiis corrodar acutis,
Materiemque labor carpendi [noſter] habebit,
Si non obſtiterit fratrum dilectio, quorum
Sæpius impulſum me crebra precatio traxit
Hoc ad opus ..... cede petenti.
Et licet in ſatyris recte ..... livor
Vix hærere valet ſtultis, habeat ſed & iſtud *n*:
n Debilis inhibitos inſcitia poſſidet actus:
Eſt aliud tamen è modico parere roganti,
Atque aliud propriis confidere viribus: illud
Eſt ſanum, velut iſtud contemptibile ſordet.
Quiſquis habens oculum purum, perſpexeris iſtud,
Letſelinus *o* eget *p*; memor illius eſto dolentis. D
Nunc ad nos converto pium, pie Chriſte re- *o p*
demptor,
Aſpectum, finemque operi, qui finis es omni,
Ante ad juſtitiam credenti impone peracto,
Ad laudemque tuam (cujus ſunt omnia) claude;
Qui cum Patre Deo regnas & Flamine ſancto.

ANNOTATA.

a *Hic in Ms. interſeritur aſtrologica quædam deſcriptio, ut ad marginem notavit amanuenſis; quam ſeſe omiſiſſe ait, ne lectori tædium pareret.*

b *Non video, quid hic ad rem faciat Illyricum ab Hiſpania tam longe diſſitum; niſi forte per has regiones Orientem & Occidentem deſignare voluerit.*

c *Suſpicor per* apices *hic intelligi libros rituales, qui apicibus ſeu litteris conſtant. Hanc conjecturam videtur ſenſus exigere.*

d *Hic iterum ſenſus adeo obſcurus & confuſus eſt, ut non intelligam, quid ſibi velit auctor.*

e *Vox σῶμα, quæ* corpus *ſignificat, aliquando biographis infimæ latinitatis in uſu eſt. Eamdem Letſelinus, forte metri lege coactus, hic adhibuit pro corpore, ut ſatis patet.* E

f *Sic olim vocabatur menſis Auguſtus, quia erat ſextus poſt Martium, à quo veteres annum inchoabant. Hac poëtica phraſi auctor vult indicare,* S. Arnulphum XV *Kalendas Auguſti obiiſſe.*

g *De pago Caſtrenſi meminit Papirius Maſſonus in Fluminibus Galliæ pag.* 200.

h *Nomen hujus loci diu fruſtra quæſivi. Forte hodiedum ita mutatum eſt, ut amplius cognoſci non poſſit.*

i *De hoc rivulo ſeu torrente videri poteſt Adrianus Valeſius in Notitia Galliarum pag* 471. *In mappis geographicis hodiedum vulgo vocatur* Remarde.

k *In Geographia Blaviana tom.* 7, *lib.* 24, *pag.* 33 *ſilva Aquilina deſcribitur, ibidemque de ejus nomine fuſe diſputatur.*

l *Aliqui ſuſpicantur ab hoc Dordingo Comite nomen inditum eſſe loco, qui ab Aimoino* Dordinga, *à Gerberto epiſt.* 94 *Dordingus, & nunc vulgo* Dourdan *appellatur. Vicinus eſt huic locus ſilvæ Aquilinæ ad Orgiam vel Urbiam fluviolum.* F

m *Si cum Ms. Collegii noſtri Claromontani hîc intelligatur Patricius notiſſimus Hibernorum Apoſtolus; quid de hac re ſentiam, indicavi in Commentario prævio.*

n *Aliqua in hoc epilogo (neſcio an imperitus amanuenſis, aut forte corroſus codex in cauſa fuerit) ita vitioſe ſcripta erant, ut nec legi nec intelligi potuerint. Quapropter puncta interponere coactus ſum.*

o *Hinc collegi, Vitæ hujus ſcriptorem vocari Letſelinum, & pro hac re dedi conjecturas meas in Commentario prævio.*

p *Forte legendum eſt:* Letſelinus egit, *quamvis prima ſyllaba ſit longa. Quod ſi quis legere malit* Letſelinus eget; *puto ſubintelligi* precibus *aut ſimile quidpiam.*

TRANS.

A

TRANSLATIO ET MIRACULA

Auctore Anonymo ſuppare.

Ex Ms. cujuſdam Bibliothecæ Galliæ, quæ non indicatur.

FRatribus noſtris imprecantibus, ibidemque perſæpe flagitantibus, rei ſcilicet ordinem *Auctor pauca præfatus,* ſibi explicari, quomodo ſacratiſſima beati Arnulphi martyris pignora allata fuerint huc, mecum anxiè pro eorum deſiderio, non minus quam ipſi, concutiebar, proſpicienſque fore congruum, quando pro communi commodo labor exercitationis erumperet, petita differre timui. Unde relata non ſolum ab his, qui audierunt, verum etiam, qui ſe vidiſſe teſtati ſunt, quæ didici *a*, tam præſentibus quam futuris pro poſſe cognita fiant.

a

B

2 Igitur quidam presbyter, nomine Conſtantius, Vadenſis pagi *b* rure generatus, ſed, *narrat, quo modo quidam presbyter* cogente propria neceſſitate, aptum ſibi locellum perſcrutans, ubi poſſet habitandi vivendique ſolatia reperire, exivit hinc; creſcentibus vero corporalibus curis divina providentia conſuluit. Interea rebus necdum apparentibus, quas poſtea perduxit ad effectum felicem modò viventibus: tandem prædictus presbyter, contubernio reperto in Aquilinæ ſylvæ partibus, ubi pretioſus theſaurus, videlicet corpus ſacratiſſimi martyris Arnulphi, ſervabatur, petivit à canonicis loci illius, ut ibi licenter humanitatis & neceſſitatis ſuæ procuraret ſubſidia; quem circa ſe ſatis amabiliter applicantes, privatis ſuis & penetrabilibus patefactis, præſertim cum ejus famulatus blandiſſima familiaritate demulceret eorum præcordia, gratumque eſſet obſequium ejus in oculis ipſorum, fovêre tamquam domeſticum: ac arbitrii ſui licentia deinceps uſus eſt, ſicque annuentibus univerſis ejuſdem loci habitatoribus, interiora conſiderabat & exteriora.

b

reliquias S. Arnulphi

C

3 Aliquot autem elapſis annis (omnia quidem quæcumque vult operatur Dominus, & latet intellectum humanum pro undiſſima diſpoſitio, niſi quando quantumcumque revelare dignabitur) idem presbyter reminiſcens carnalem patriam ſitumque natalem, iis affectibus vehementer exagitatur: verum ne vacua manu redeuntem confuſionis rubor percelleret, theſaurum meditatur ingentem, quo modò ſecum ſublato, properataque regreſſione, deinceps omne pro nihilo ducat infortunium. Denique tempus opportunum quæritur, quando concepta lætum habeant exitum. Factum eſt autem, ut, explorato rei eventu, clam cuſtodibus, [in] quos ſopor ex more meridianus irruerat, quique eos fervore diei æſtuante nimis proluebat, [ingreſſus ſit] locum quam potuit cautè, in quo decus optabile, gemmâ purior, non ſatis digno cultu ſervabatur, & ſublato tanto fœnore, prout potuit, tractavit, & involvens nitidæ lanæ, poſuit in ſacco, inculcans deſuper vellera ad os uſque ſacci.

clanculum ablatas,

4 Tunc hilaris citatum carpebat iter, cum ſubito concuſſis cuſtodibus, & diligenter perluſtratis arcanis, nequaquam invenerunt, *Ex Ms.* quod ſublatum erat: qua de re perturbati, quonam ſe verterent, ignorant; tandem, repertis indiciis, inſecuti ſunt abeuntem presbyterum, ad quem celeriter pervenientes, everſa ſarcina jumenti, tactaque viſaque ſupellectili, ſuperficiem ſacci tantummodo inſpiciunt; unde quod intus latebat ignorantes recedunt. Ergo caſſa laboris mercede nimium conſternati [ſunt]: prædictus vero Conſtantius, inchoatis negotiis diligenter inſtans, gratulatur, ſe præteritum evaſiſſe periculum hoc primum, quaſi aviculam illaqueatam imitans, quæ ſi foret, contrito laqueo, ſibi reddita libera facultate redeundi uti, quam velox quam prompta feſtinat ad ſolita, nihil prioris mœſtitiæ vel formidinis curans: [& ſicut] quælibet ferarum elapſa, dum ulterius veſtigia retorquet in aliam partem inſequentium canum vociferationum, in proprium ſagacior defertur habitaculum.

5 Poſt hæc evidentibus indiciis patuere *ad Comitatum Vadenſem detulerit,* detecta; quæ pridem latebant: nam illic, ubi jam ſacra pendebant patrocinia, in villa videlicet Rocummont *c*, in nocturnis horis quaſi in obſequium præparantur cælitus luminaria, quæ tectum umbrarum denſitate ſpoliant, ac coruſcantibus flammis interiora domus decorant multo præſtantius: in altera vero villa, quæ Vadodium *d* nuncupatur, ex cujus vocabulo territorium comitatus appellari conſuevit Vadenſium, ubi parum temporis, prædicto presbytero cuſtode, morabatur, eadem ſigna magnum mirantibus incutiunt ſtuporem: unde ut comiti Radulpho *e* innotuit, non paſſus eſt rem differri ab omnibus innoteſci, & ut effectus ſponſionis velociter impleretur, addidit ad incrementum & eccleſiæ. De villa Vuatmeſia (Vaumoiſe *f*) allata ſunt ſacra pignora beati corporis huc, eo ſcilicet tempore, quando copia redundante frugum ſuarum lætificabat autumnus corda mortalium: magis autem de ſuſceptione gratuita cæleſtis beneficii, quod divina gratia miſericorditer dignabatur pro communi commodo largiri, fiebat inæſtimabilis exultatio, gaudebatque nimium conventus aſtans omnium, quos fama nuntia concurrere certatim prænonuit undique, utpotè quibus mittebatur divinitus tam grande ſubſidium.

c

E

d

e

f

F

6 Poſt hæc memoratus comes in eccle- *ubi honorifice excepta* ſia, quæ ſita erat in angulo caſtelli, reverenter & honorifice glorioſum corpus beati Arnulphi compoſuit, canonicique conſtitutis, qui continuatim officia religionis exſolverent, inibi perpetuo tradidit in præbendæ ſolatium villam neceſſariis uſibus bene competentem, quæ vocatur Otgerius, Gallice Oger *g*, cum eccleſiis ſuis & omni lege ac conſuetudine, quæ prius dominatui ſuo cedebat. Quæ autem reſtant nullius levitatis vel jactantiæ flatibus quin poſterorum memoriæ recitanda quiſquam arbitretur exarata fuiſſe, vel judicet temere ſecretorum ignarus, quæ divinæ ſcientiæ placuit abſcondiſſe ſapientibus & revelaſſe parvulis: etenim ſacramentum regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei revelare & confiteri honorificum: neque temerarios ſequitur retributio mercedis proficuæ, ſicut obedientiæ ſubditos, quod ſignum eſt humilitatis & gratiæ ſpiritualis effectus. Hæc autem pauca in-

g

EX MS. interjecta ſufficiant pro obice ratiocinationis. Ceterum ad reliqua tendat oratio.

variis miraculis

7 Præfatus denique Conſtantius cum pavidus ac tremebundus ob reverentiam loci debuiſſet vivere, ac incurvus ſedulo caſtimoniæ vacare, ſicut bonus gazophylax, nequaquam ſeſe tam bene tractavit, ſed, ut ſtolidiſſimum animal, oblitus omnino dignitatis humanæ, blandimentis petulantiæ cœpit illaqueari, adeò ut quadam die ſtimulatus libidine feminam laſcive deoſculans amplexibus ſtringere non timuerit ante ſacrarium; & dum hæc tam impudenter agerentur, oſtendit illico potentiæ ſuæ miraculum retruſum & inauditum omnipotens Deus per ſervum ſuum Arnulphum, per quod agnoſcitur pernicioſum fore, ſi Deo ſacrata ſordidæ manus, imò corda vitioſa, quibus nihil eſt mundum, tractaverint indigne, veluti quondam veteris & novi Teſtamenti nonnullis contigit, quos ultio divina terribiliter percuſſit.

fulgent;

B

8 Stabat namque candelabrum ex honore coram altari vacuum, quod paulatim cœpit agitari, nulla cujuſlibet hominis manu contingente; quo percepto, fugæ præſidium rapiunt; candelabrum vero ſubſequens prolabitur & valide ferit in parietem. Deinde ſcholaſticis teſtibus, qui videntes pavore magno concuſſi, fuga lapſi ſunt, & facti modum retulerunt, cognoſcens comes rei veritatem, purgavit mox locum, expulſo ſcilicet perverſo, & in loco ejus meliore reſtituto. Multis denique patentibus ſignis, adveniunt populi ex diverſis partibus præſidia ſibi profutura quærentes. Quot morbidi, quot imbecilles, quot diverſis paſſionibus inutiles facti, quot invalidi compagibus artuum verſantur per atria ſtrata, quibus omnibus auxiliante divina clementia redit optatæ quietis remedium!

inter alia puer à cane rabido vulneratus,

C

9 Porro tempore recenti, quibuſdam adhuc in hac vita morantibus, qui viderunt mirabilia Dei, quæ per martyrem ſuum Arnulphum dignatus eſt oſtendere, clareſcunt & nota fiunt pluribus; videlicet quemdam juvenculum rabidi canis dente vulneratum fuiſſe; quem ſua mater adductum dolens & flebilis perorabat ſignari phylacterio martyris; quod ut factum eſt, hunc deinceps & evaſiſſe periculum, & certum eſt reliquum vitæ ſpatium cucurriſſe ſoſpitem. Sed & multi vexabantur eo morbo, qui vocatur incenſio *b*, qui meritis beati Arnulphi reſtituti redierunt in ſua, de collatis beneficiis gratificati.

b

& puella

10 Illud quoque cùr fileam, quod aliam juvenculam adduxerunt parentes ejus, ita dæmonis inſaniâ perturbatam, ut contortis manibus quantum poterat (nam vinculis arcebantur) eliſis quoque dentibus moliretur obviantes corripere, vel quoque opprobriis & convitiis dilacerare, ac prope vim inferre. Verum robore tenentium fortiter preſſa conabatur incaſſum omnia. Defertur itaque ad clamorem petentium beati Martyris phylacterium: quo tacta & conſignata, evellitur omnis infeſtatio nequam; confeſtim manſuefacta puella penituſque curata lætificat, quos ante mente capta contriſtaverat.

ac mulier energumena,

11 Simile huic poſt annos aliquot palam mirantibus miraculum actum eſt. Quædam namque mulier ſuo viro nupta legaliter, remanſit fortuito ſola in domo, ſuo marito ex more exterioribus rebus occupato, ceteriſque familiæ per diverſa opera diſtributis. Locum igitur ſuum invidus humanæ quietis inſidiator aſpiciens, invadit vaſculum, cui, prohibente obſtaculo nullo, facilis patebat ingreſſus; at illa continuo ferebatur per omnia ſui [impos,] quando ſuperveniens vir ejus reperit ejuſmodi labefactatam inſaniâ: qui contriſtatus admodum percurrit, ſibi ſuper hoc infortunio quali modo reperire valeat emolumenti conſultum. D

apud eas ſœnantur.

12 Conveniunt undique parentes & vicini dolentes, viſo naufragio & amico pie compaſſi ſuadent ad ſanctum Arnulphum iter arripere: quia illic proculdubio, quicumque petit, anguſtiæ ſuæ plenum conſequitur auxilium; unde collectâ fiduciâ feſtinant adducentes eam; & ubi nuntiatum nobis innotuit, mox accedentes, invenimus eam in eccleſiæ veſtibulo poſitam; cui inſtabat vir ejus & plures cum eo, quibus teſtibus, poſt aliquos pſalmos pro remedio decantatos (horreſco referens) erupit inimicus per os mulieris in hæc verba: Ego diabolus vocor; quo dicto ſubſiſtentes attoniti nimis horrent; ejuſmodi quoque ſonitu atque formidine diverberati proclamant, & inculcant, quod ulterius non oportebat differri. Proinde patrocinium ſucclamantibus cunctis, acceleratur ſancti Martyris ad phylacterium; quo ſignata, & aſperſa benedicto latice, divellitur ab ea quidquid inimicum intus ſæviebat, & ſtatim ſibi reſtituta de cetero cupita fruitur ſoſpitate. E

EPILOGUS.

Epilogus auctoris.

DE multis pauca panduntur, & parvulæ relationis ſeries contexitur. Quantumlibet autem videatur obedientiæ debitum exſolvi poſcentibus, non protervià ſpiritum circumvolvi credito. Ceterum mirabilis operatio, quando non debeat laudari merito & benedici potius contrito corde & humiliato gratias ei referre de perceptis beneficiis indicitur & imperiali auctoritate ſancitur cuicumque *s*: nos quoque pro modulo ſcientiæ noſtræ quamvis noviſſimi & indigni, tamen de magna miſericordia ejus præſumentes hæc ad notitiam futurorum expreſſimus, ut habeant ad dicere ad laudem ejuſdem, qui mirabilis in Sanctis ſuis vivit & regnat cum Patre in unitate Spiritus ſancti Deus. Amen. F

s

ANNOTATA.

a *Ex his colligo, ſcriptorem hujus tranſlationis tempori fuiſſe vicinum.*

b *Pagus Vadenſis, qui nunc recentiore vocabulo* Valeſia *vel* Valeſium, *vernaculè* le Valois *appellatur, eſt tractus Galliæ, in Inſula Franciæ ſitus, & nunc ducatûs titulo inſignitus. Ejus caput hodie eſt oppidum Creſpeienſe.*

c *Hujus nominis locum in mappis geographicis Valeſiæ non invenio.*

d *Adrianus Valeſius in Notitia Galliarum pag. 580 de eodem, ni fallor, loco ita ſcribit:* Olim Vadum vulgo Vé videtur pagi Vadenſis, cui & nomen dedit, caput extitiſſe. Vadum autem noſtris Vé dictum, vicus hodieque eſt in pago Vadenſi, inter Villarem ad collum Retiæ & Creſpeium,

e *De-*

A

e *Dacherius in Notis & observationibus ad opera Guiberti abbatis pag.* 597, *refert compendium diplomatis, quo Radulfus Comes Crespeiensis anno Christi* 1053 *quædam concessit ecclesiæ* S. Arnulphi. *Ex hac donationis epocha præterpropter colligi potest translationis hujus tempus, & scriptoris anonymi ætas.*

f *Hic pagus* Vaumoise *in mappa geographica Valesiæ non longe à Crespeio collocatur inter Orientem & Meridiem.*

g *Hic pagus etiam in mappis geographicis notatur non procul Crespeio dissitus versus Occidentem.*

k *Hic morbus ab Hippocrate vocatur* φλεγμονὴ, *id est* inflammatio. *Ejus causas & effectum pluribus describit Joannes Gorræus in Definitionibus Medicis pag.* 493.

i *Sensus iste ita contortus est, ut vix intelligam, quid sibi velit auctor.*

EX Ms.

DE S. SCARIBERGA SANCTI ARNULPHI MART. UXORE ET VIRGINE

IN SILVA AQUILINA INTER PARISIOS ET CARNUTUM.

B

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

GG. E

Sanctæ cultus, reliquiæ & Acta.

CIRCA MEDIUM SEC. VI.

Sancto marito virgini sanctam uxorem virginem, nomine Scaribergam, *hac die adjungimus, quamvis in plerisque Actis dicatur ad æternam gloriam migrasse* VI & V Nonas Octobris. *Acta enim horum Sanctorum conjugum ita sunt connexa, ut separari vix possint. Adde, quod beata uxor in quibusdam Martyrologiis circa hanc diem referatur. Florarium nostrum Ms. die* XVII *Julii* S. Scaribergam *sanctæ Theodosiæ virgini adjungit: Sanssayus in elogio S. Arnulphi de eadem Sancta meminit, ac præterea tomo* 2 *sui Martyrologii Gallicani pag.* 1242 *illam in catalogo posuit his verbis:* B. Scariberga virgo Remensis, nobilis & devota, sponsa S. Arnulphi, postea episcopi Turonensis, & martyris, quocum virginitatis æternum fœdus pepigit; à quo etiam consecrata & velamine sacro amicta est; post cujus necem, vitam religiosam & solitariam complexa, in agello sylvæ Aquilinæ tractûs Carnutensis ad obitum usque strenue in omni perfectione sanctitatis perseveravit. *Arturus in sacro Gynæceo* XVIII *Julii eam sic refert:* In Carnotensi pago, beatæ Scaribergæ virginis, beati Remigii Rhemensis episcopi neptis, quæ in assiduo contemptu, & rerum cælestium meditatione vitam mirabilem consummavit. *Franciscus Lahierius noster in Menologio virginum eadem die affirmat, S. Remigium fuisse* S. Scaribergæ *patruum aut avunculum. Nescio, unde Arturus & Lahierius hanc* Scaribergæ *cum Remigio consanguinitatem eruerint. Quidquid sit de rei veritate, quam non facile detegendam arbitror, saltem monumenta in Actis* S. Arnulphi *citata, & Acta Mss., post hunc Commentarium danda,* Scaribergam *Chlodovei regis neptem appellant. Denique ut Martyrologis finem imponam, Castellanus in suo Martyrologio Universali eamdem Sanctam die* II *Octobris memorat.*

Probatur S. Scaribergæ cultus ex Martyrologiis,

C

2 *Etsi in antiquis Martyrologiis memoria ejus non reperiatur, tamen aliunde de cultu illius satis constat: nam Thesaurus Anecdotorum, ab Edmundo Martene nuper editus, tomo* 3 *col.* 1681 *habet sermonem, ex Ms. S. Audoëni erutum, in quo Sancta nostra sic invocatur num.* 4: Beata quoque Scareberga, virgo decens & inclyta,

aliisque monumentis

nobis æternæ beatitudinis impetret gaudia. *Præterea videtur annua* S. Scaribergæ *memoria olim Officio celebrata fuisse: habeo enim istius sanctæ Virginis Vitam, in octo Lectiones proprias dispertitam, quam Fredericus Flouetus Rothomago ad Majores nostros transmisit, quamque post hunc Commentarium curiosi lectoris oculis & judicio subjiciam. Interim hîc exhibeo versiculos, qui istis Lectionibus subnectuntur hoc modo:*

Inter castra Dei fulgentia lumina cæli
Inclytus Arnulfus martyr rutilat pretiosus;
Juncta sed & Christo Scariberga piissima virgo.
Flos velut ille rosæ fuso diadema cruore;
Hæc tenet æternum candens, ut lilia, sertum.
Ille Dei fortes lætatur adisse cohortes,
Martyribus sanctis digne conjunctus in astris;
Hæc cum virgineis gaudet sine fine choreis
Lætitiæ summo cantans nova cantica sponso.

& reliquiarum venerationem.

3 *Denique ex honorifica reliquiarum conservatione satis liquet, jam ab immemorabili tempore cultum huic sanctæ Virgini exhibitum fuisse; cum in Actis nostris, priori loco edendis, sic legatur num.* 5: Ejus reliquiæ devote servantur in capsa lignea deaurata in sinistro angulo majoris altaris monasterii S. Arnulphi de Crespeio Ordinis Cluniacensis diœcesis Sylvanectensis. *Arturus in sua Neustria Pia pag.* 59 *laudat catalogum reliquiarum, quæ olim in cœnobio S. Audoeni honorabantur, in quo inter alias Sanctorum exuvias recensetur* capla corporis S. Scaribergæ. *Non scio, quomodo vel quando ipsana* S. Scaribergæ *ad monasterium* sancti Arnulphi *aut sancti Audoeni pervenerint. Saltem Breviarium Rothomagense anni* 1627 *in Lectionibus propriis S. Arnulphi sic simul de sponsæ ipsius sepultura loquitur:* In Aquilina agri Carnotensis silva honorifice conditum fuit *(scilicet S. Arnulphi corpus)* ipsius Scaribergæ curâ, quæ monasticam, *id est solitariam*, vitam professa, exacto ibidem vitæ cursu, commune cum sponso sepulcrum sortita est. *Quædam Acta S. Arnulphi, & Breviaria, in Commentario prævio ad ejus Vitam allata, etiam testantur*, S. Scaribergam, *marito superstitem, in silva Aquilina vixisse, atque ibidem post aliquot annos sepultam fuisse. Dico indeterminate* post aliquot annos; *quia incertum*

F

AUCTORE G. C.

certum est, quamdiu illic beata Virgo post S. Arnulphi necem vixerit. Acta enim Mss., primo loco excudenda, asserunt, quod ibidem vitam in cinere & cilicio per triennium *duxerit. Alia vero dicunt, illam,* septennio pœnitentiæ expleto *ad cælum migrasse. Lectiones autem Carnotenses, in præcedenti Commentario citatæ, sine ullâ temporis nota affirmant, eam obiisse* ingravescente senio. *Jam nihil superesse video, nisi ut de Actis illius quædam præmoneamus.*

In quibusdam Mss. Actis Patricius, Hibernorum Apostolus,

4 *Habemus tria Actorum ecgrapha; primum exstat in Vita S. Arnulphi, ex Ms. codice Collegii nostri Claromontani desumpta. Sed cum illud in præcipuis punctis cum tertio Ms. nostro conveniat, idem de eo habendum est judicium, quod mox de tertio isto Ms. feremus. Secundum, nescio ex quo codice descriptum, transmisit anno* 1668 *ad Papebrochium Ildephonsus Vrayet monachus Benedictinus, cui etiam alia Sanctorum Acta accepta referimus. In hoc secundo exemplari auctor anonymus quædam reddidit credibiliora: dum enim de Hispanica S. Arnulphi profectione loquitur, non dicit, eum Hispaniam*

B

adiisse ad exstirpandam idololatriam, quemadmodum in præcedentibus S. Arnulphi Actis narratur, sed ad fidem in Hispaniis collapsam restituendam. *Fratrem quidam* S. Scaribergæ *vocat* Patricium *& Morinorum episcopum; sed nullibi asserit, fuisse illum famosum Hibernorum vel Scotorum apostolum, quod alia duo Mss. perperam affirmant, ut statim videbimus. At quamvis scriptor ille fuerit tam prudens, ut intra verisimilitudinis terminos se continuerit, tamen ex stylo videtur recentior, & certe non est valde antiquus, cum in fine de Ordine Cluniacensi meminerit. Acta tamen ab illo conscripta, tamquam ceteris præstantiora, primo loco excudemus*

perperam vocatur frater S. Scaribergæ.

5 *Tertium ecgraphum, quod anno* 1644 *noster Fredericus Flouetus Rothomago misit, in octo Lectiones distinctum est, ut supra monui. In eo præter alia mihi displicet Patricius Hiberniæ apostolus, qui dicitur germanus* S. Scaribergæ. *Quomodo enim frater* S. Scaribergæ *esse potuit iste Patricius, qui juxta Acta, ad diem* XVII *Martii à Papebrochio illustrata, octogenario major obiit anno* 460, *quando* Scariberga *verosimillime nondum nata erat? Suspicor, hujus parachronismi auctores, similitudine nominis deceptos, alterum quemdam Patricium cum celebri Hiberniæ apostolo confudisse. At dices: Quis igitur est iste Patricius, Morinorum episcopus, qui hîc in Actis memoratur? Ingenue fateor, me istud ignorare. Malbrancus quidem tomo* I *de Morinis lib.* 2, *cap.* 19 *ita scribit:* Dabimus ad annum tcccxxiv Patricium Hiberniæ apostolum Bononiensibus nostris per octennium insigniter delaborantem. *Deinde cap.* 36 *ejusdem libri ita pronuntiat:* Is est Patricius, quem etsi ut suum suspiciat & vendicet Hibernia; Morinos tamen etiam aliquot annis posse amplecti, & Mss. & episcoporum hujus diœceseos catalogi, & S. Arnulphi Suessionensis *(voluit haud dubie dicere Turonensis)* Vita abunde testantur: quæ fidem, apud me dudum ambiguam, firmarunt tandem, cum tempus idoneum, quo sedem hîc figere potuit, revolventi varia illuxit. *Sed Papebrochius noster in Commentario prævio ad Vitam S. Patricii* § 10 *ostendit, Malbrancum fidem, apud se antea dubiam, nimis cito firmasse. At hæc proprie ad propositum nostrum non pertinent, cum in ipsa Malbranci sententia Patricius iste senior sit, quam ut frater* S. Scaribergæ *esse potuerit.*

C

6 *Sammarthani in Catalogo episcoporum Bononiensium S. Antimundum constituunt anno* 531 *primum Morinorum præsulem, & simul de quo dam Patricio ita meminerunt:* Sanctus Antimundus vel Aumondus missus à D. Remigio Remensi anno DXXXI ad Christi fidem iis populis promulgandam: hic cum Patricio & Rustico reperit & sustulit corpora SS. Victoris & Ursi martyrum. *Videntur hîc Sammarthani crassum anachronismum deglutiisse: nam Fredegarius Scholasticus in Chronico, quod Ruinartius post opera S. Gregorii Turonensis edidit,* anno VII Theuderici, *id est Christi* 602, *de hac, ni fallor, corporum inventione ita loquitur:* Eo anno corpus sancti Victoris, qui Salodoro cum sancto Urso passus fuerat, à beato Æconio pontifice Mauriennense invenitur. Quadam nocte in sua civitate ei revelatur per somnium, ut surgens protinus iret ad ecclesiam, quam Sedoleuba regina in Suburbano Genavensi construxerat, in medio ecclesiæ designato loco, ubi sanctum corpus adesset. Cumque Genavam festinus perrexisset, cum beatis Rustico & Patricio episcopis, triduanum jejunium facientes, lumen per noctem, ubi illud glorioſum & splendidum corpus erat, apparuit; quod cum silentio hi tres pontifices, cum lacrymis & orationibus elevato lapide, in arca argentea invenerunt sepultum, cujus faciem rubentem quasi vivi repererunt. Ibique princeps Theudericus præsens aderat, multisque rebus hujus ecclesiæ tribuens, maximam partem facultatis Warnacharii ibidem confirmavit. Ad sepulcrum illud sanctum miræ virtutes ex ipsa die, qua repertum est, præstante Domino, integra assiduitate ostenduntur. *Qui hanc Fredegarii narrationem clarius explicatam legere cupit, adeat Cointium in Annalibus Francorum tomo* 2 *ad annum Christi* 602 *num.* 1.

D

Disquiritur, quis Patricius

E

7 *Neque subsistit opinio Sammarthanorum circa tempus episcopatûs Antimundi, si vera sunt, quæ Cointius tomo* 1 *operis mox citati ad annum* 501 *num.* 3 *sic scribit:* Hoc anno Antimundus à Remigio metropolitano Remensi constitutus est primus Morinorum episcopus: sedit enim annos dumtaxat novemdecim, & Athalbertus ejus successor obiisse comperitur anno Christi quingentesimo quinquagesimo secundo, cum pontificatum annis duobus ac triginta gessisset. Matthæus Despretsius archidiaconus Morinensis, ut Antimundum statim à Clodovæi regis baptismo præpositum Morinis episcopum probet, ait eum non nisi tertio post anno in decretam provinciam penetrasse, quoniam ei via præcludebatur à Chararico, Morinorum domino; additque Athalbertum similiter impeditum fere biennio, quo minus in episcopatu resideret, ad quem sublectus fuerat. Eamdem chronologiam init Jacobus Malbrancus. Neuter affert auctoritatem aut conjecturam alicujus fidei. Multò probabilius est, Chararicum, qui procul dubio Christianus obiit, aliquot annis post Clodovei conversionem ad Christianam fidem perductum fuisse, nec prius cogitatum de mittendo ad Morinos episcopo *Ita ille. Non est hujus loci eam controversiam dirimere, cum annus utrimque signatus saltem a Sammarthanorum opinione multum differat. Neque opus est hanc rem operose investigare, cum nobis sufficiat, quod Patricius, hîc a Sammarthanis memoratus, juxta Fredegarium*

F

potuerit esse S. Scaribergæ germanus.

A *rium junior sit, quam ut frater* S. Scaribergæ *probabiliter dici possit. Idem Cointius ad annum Christi* 502 *num.* 4 *meminit cujusdam Patricii, qui tunc Bajocensem cathedram occupabat. Etsi autem tempus patiatur, ut hic fuerit* S. Scaribergæ *frater, tamen quia solida ratio ad id probandum non suppetit, hanc consanguinitatem aliis detegendam relinquo, & jam utraque Acta ex Mss. nostris prælo subjicio.*

ACTA PRIMA

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. quodam, cujus ecgraphum Ildephonsus Vrayetus Benedictinus anno 1668 *transmisit.*

B

S. Scaribergæ, inito matrimonio, virginitatem servat,

REgis Francorum Clodovæi neptem legimus Scaribergam, sancti Patricii primi Morinorum episcopi *a*, quorum metropolis Teruanna vocatur, germanam, Arnulpho comiti, Rhemorum consuli, desponsatam. Erat seculi dignitate sublimis, sed fidei ardore ac pietatis studio post baptismum degebat humilis; sponsarum privilegiis clara procedebat, sed virginitatis flore perpetuo induta cilicio radiabat. Nullam animi relaxationi, prout in curia moris est, temporis partem dabat; assidua erat [in] divinis Officiis, frequentissime ad sacram synaxim accedebat, & totam se bonis operibus tribuebat. Exterius quidem fulgebat cultu magnifico, interius autem virtutum schemate placebat Domino. Sponsus ejus, & ipse virgo, suo exemplo præibat, & suæ virginitatem fovebat uxoris, dum cum ea pari studio sacris vigiliis & eleemosynis vacaret.

a

& marito peregrinante,

C

2 Cum autem Arnulphus arripuit iter impeditissimum & periculis plenum, angelo revelante, ad terram illam sanctam, quæ vagitus Domini nostri Jesu Christi suscepit, quæ eum concionantem audivit, quæ admirandis operibus certissima suæ divinitatis signa dantem obstupuit, quæ spectavit sublatum in crucem, & suo sanguine peccata nostra expiantem: tunc processit rarius in publicum, demissis oculis incedebat, tantumque sub ductore vitæ spiritualis & magistro sancto Remigio brevi tempore gradum tenuit sanctitatis, ut regi Christianissimo, principibus & nobilitate primis, toti denique regno admirationi, exemplo & ornamento esset. O beatum conjugium non carnis corruptione cognitum, sed spirituali charitate per expressa utriusque vota in manibus sancti Remigii, sacrosanctum Missæ sacrificium celebrantis, Domino Deo nostro consecratum, virginali gloria & puritate vitæ angelica decoratum!

ac in patriam reversus,

3 Tandem Arnulphus angelica commonitione reversus in Gallias & propria palatia, patratis ab eo aliquot miraculis, minoribus Ordinibus est initiatus. Cumque populus Rhemensis eum sanctum esse proclamaret, & miraculorum ejus fama latere non posset, honorem populi ad se confugientis fugiens, sibi se suaque postponere decrevit, iterumque pauper sequens Dominum in habitu clericali peregrinatus est, & singulari divinæ providentiæ bonitate & solicitudine tertius post sanctum Martinum Turonensis episcopus, angelo volente & demonstrante, consecratus est cum omnium episcoporum & totius populi maximo gaudio, qui non satis mirari poterat, post injunctum & peractum publici jejunii decursum, eos esse evidentissimis cælestibus signis & miraculis exauditos, & Arnulphum principem, regis Christianissimi nepotem, habere in præsulem; ea videlicet tempestate, qua diœcesis Turonensis ob sancti Brixii *b* persecutionem, & duorum antistitum sibi invicem succedentium, dum adhuc superstes viveret, videbatur esse neglecta, tantoque egere pastore; quamvis postea ob aliqua miracula laudem hominum fugiens, divino urgente Numine, ad fidem in Hispaniis collapsam restituendam se impulerit, ubi ejus vita universis Christianorum provinciis conspicua Clodovæum regem, qui & ipse positis genibus ob suæ consecrationis miracula prædicta ab eodem petiverat & receperat benedictionem, habuit adjutorem, ut subministraverit ei & aliis, quos secum necesse fuit advocare vineæ Domini cultores, necessaria ornamenta & vasa sacrata. Inter alios vero, quos ad Hispanias sanctus Arnulphus accersivit, fuit unus ex suis canonicis Turonensibus, omnium doctissimus, cui solebat confiteri, quem postea episcopum consecravit *c*.

Ex Mss.

b

E

c

bona canonicis distribuit,

4 Interim vero Scariberga in ore omnium versabatur, occasionemque inde assumebat Deo ferventius inserviendi; & sic per annos plurimos absque viro, non absque Domino, in honoribus & aula permansit usque ad mortem sancti Remigii; donec redeunte sancto Arnulpho à conversione & prædicatione Hispaniarum, uterque pari consensu & devotione comitatum & bona sua metropolitanæ ecclesiæ Rhemensi concessit, ut inde alerentur canonici & ecclesiæ ministri: & ita in realem possessionem irrevocabilem induxit, ut nihil sibi reservarit præter victum quotidianum ab ecclesiasticis sibi, quoad viveret, providendum, dimissis, quos prius habebat frequentia nobilium & turmis famulorum, quibus omnia necessaria subministrabat: qui in odium tantæ virtutis & virginitatis, unde hæc omnia sumpserant initium, cum se ab ea dimissos vidissent (quippe quæ non valeret ipsis aliquid suppeditare) acti in rabiem & livore odiosissimo sanctum Arnulphum martyrem effecerunt. O præclarum conjugium toto orbe prædicandum!

F

& post sponsi necem solitarie duriterque vivens pie moritur.

5 Scariberga quidem femina fragilis erat, conditione tenera, corpore delicata, nobilitate & divitiis cumulata, honoribus ampliata, famulis constipata, & carnis curam in desideriis non explevit; sed ab omnibus his, tamquam alienis, animum abdicavit. O mulier fortis, miroque modo fortis in Domino! quæ non solum fallacia mundi blandimenta superavit, sed sexum vincens & seculum, ita Domino militavit, ut quæ semel ad solidam & immortalem gloriam recto itinere contendere ambivisset, omnia sibi, dum ad ea, quæ instituerat, perveniret, contemnenda & pro nihilo ducenda esse duxit Denique sancto

EX MSS. Arnulpho martyrii gloriâ coronato, & in partibus ſilvæ Aquilinæ mirabiliter ſepulto, erexit ibidem oratorium in honorem beati Remigii, quod poſtea in baſilicam ſancti Arnulphi commutatum eſt ob patrata ab eo miracula; ſed & oppidum ſancti Arnulphi nuncupatur. Ibidem vitam ſolitariam in cinere & cilicio duxit per triennium, fabis & ſiliquis pro victu utens quotidiano, diebus dominicis & aliis ſolennitatibus etiam in Paſchate ſolo pane hordeaceo & aqua contenta. Hanc ſummam auſteræ & pœnitentis vitæ rationem cum fratre ſuo germano ſancto Patricio obſervans, denique ſuperſtes virtutibus clara in cælum evolavit quinto Nonas Octobris. Ejus reliquiæ devote ſervantur in capſa lignea deaurata in ſiniſtro angulo majoris altaris monaſterii ſancti Arnulphi de
d Creſpeio *d*, Ordinis Cluniacenſis, diœceſis Sylvanectenſis.

ANNOTATA.

B

a *In Commentario prævio num. 6 diximus, Antimundum vel Aumondum communiter ſtatui primum Morinorum epiſcopum. Quod ſi Antimundus anno 501, ut vult Cointius, conſtitutus ſit à S. Remigio Morinorum antiſtes, non video quomodo Patricius* S. Scaribergæ *frater eum præcedere potuerit. Fatemur igitur, nos ignorare, quis qualiſve fuerit Patricius hic memoratus.*

b *Vide de hoc Brictio Gregorium Turonenſem, à Ruinartio editum, in Hiſtoria Francorum lib. 2, num. 1, & lib. 10 in Catalogo epiſcoporum Turonenſium col. 518 & 529, ubi mirabilis illa perſecutio narratur, quam Ruinartius etiam notis criticis illuſtravit.*

c *De hoc canonico Turonenſi nulla fit mentio in Actis S. Arnulphi, quæ paulo ante ex duplici Ms. dedimus.*

d *De hoc monaſterio egimus in Commentario prævio ad Vitam S. Arnulphi & alibi in annotatis.*

C

ACTA ALIA

In octo Lectiones diſtincta

Ex Ms. quodam Rothomagenſi, ex quo P. Fredericus Flouetus anno 1644 ea deſcripſit.

LECTIO I. Beata igitur Scaribergа, genere nobilis, ſed nobilior indole mentis, ab ipſis infantiæ rudimentis omnipotentem Dominum miro coluit famulatu devotionis: nam licet regali orta ſtemmate, tamen per omnia humilitate proclivis illi ſe ſubdidit toto mentis amore, qui Dominus & rex gloriæ homo fieri dignatus ex Virgine, propria mundum redemit paſſione. Ea enim fide prædita, ſpe ſubnixa, caritate fervida, moribus eximia, ad orationis ſtudium prompta, eccleſiarum crebro limina frequentabat, ubi cæleſtis doctrinæ monita ſumma aviditate hauriebat. Non illa puellaribus jocis admiſceri gaudebat, nec choris ludentium aut cantatricum

S. Scaribergа variis virtutibus fulgens,

intereſſe volebat, ſed ad æternorum præmia gaudiorum fitienter anhelabat. D

2 LECTIO II. Sub eodem tempore beatus Arnulphus, generoſitate conſpicuus, morum elegantiâ præcipuus, in aula regis Clodovei morabatur; qui ſcilicet regum fortiſſimus à ſancto Remigio, Remorum pontifice, ab idololatriæ cultu ad fidem Domini noſtri Jeſu Chriſti converſus cum omni gente Francorum baptiſmi gratiam eſt adeptus: à quo beatus Arnulphus, præfati antiſtitis in baptiſmate filius, tantam promeruit amicitiæ & familiaritatis honorificentiam, ut ei neptem ſuam traderet in conjugio, beatam ſcilicet Scaribergam. *beato Arnulpho*

3 LECTIO III. Die itaque conſtituta à caſto juvene caſta deſpondetur puella, pulchra quidem externis lineamentis corporalibus, ſed internis pulchrior animæ virtutibus. Ambo denique carnalis copulæ contemnentes illecebram, caſtam elegerunt ducere vitam. Illum ſiquidem beatus Remigius, poſtquam ſub laicali habitu aliquot annos in peregrinatione peregit, ſicuti petierat, coma capitis depoſita, clericum conſecravit, & ad eccleſiaſticos promovens Ordines, exorciſtæ officio decoravit. Hæc vero illibatæ virginitatis tiarâ coronari, & inter prudentes virgines meruit computari. Ornabatur non auro aut margaritis vel pretioſarum cultu veſtium, quæ proſtitutis & impudicis feminis congruunt ad multorum perniciem, ſed ſpiritualium decore virtutum, ut decet virgines Chriſti, ad multorum ſalutem. *deſpondetur,* E

4 LECTIO IV. Beatiſſimus Arnulphus exulem ſe & inquilinum in hoc mundo cognoſcens, & cæleſtis habitationem patriæ fitiens, beatam Scaribergam ſancto Remigio commendavit, & denuo ſalutiferæ peregrinationis iter arripuit. Primum itaque Toloſam beati Saturnini *a* ſepulcrum expetiit, & poſt Pictavis ad ſanctum Hilarium properavit: inde Turonis ad beatum Martinum greſſum deflexit, ubi angelico præmonente oracolo, licet coactus, vir litteris perfectus & moribus, pontificalem infulam ſuſcepit. Et quia epiſcopalis ambitio virtutum fieri ſolet diminutio, verens per hoc detrimentum ſalutis, majoribus incenſus ſtudiis Hiſpanias ad prædicandum Dei verbum properavit, regemque illius patriæ cum omni populo miraculis coruſcantibus ad Chriſti fidem perduxit. Inter cuncta vero quæ peragravit loca, divina comitante gratia, plurima geſſit miracula; inter quæ virtutum inſignia trium mortuorum reſuſcitavit cadavera. Sed ejus omiſſis inſignibus geſtis, quæ vitæ ejus vel paſſionis textus ubertim exſequitur, ad rerum exitum ſuccincte pergamus. *qui poſt diuturnam peregrinationem* a F

5 LECTIO V. Beato igitur Remigio ab angelicis choris in cæleſti gloria ſuſcepto, beatus Arnulphus, comperto ejus obitu, in Gallias rediit, & ejus ſepulcrum, miris virtutibus inſignitum, frequentare cœpit. Quadam vero nocte ſolito more illuc orandi gratiâ euntem ſponſæ ſuæ ſervi invenerunt, & ſicut moris eſt malignis ſemper bonis invidere, dæmoniacâ perſuaſi inſaniâ, fuſtibus & gladiis Virum Dei appetierunt, ac graviter vulnerarunt: quorum unus ferrum in caput ejus libravit, & ſolo tenus proſtravit. Plagis autem *in patriam redit & occiditur.*

A autem impositis, abeuntes seminecem reliquerunt; palpitante autem in solo pectore spiritu, sponsa ejus, beata scilicet Scariberga, ad eum venit, & vehementissime flere cœpit. Cumque interrogaret, quid de ejus corpore ageret, ille, ut valuit, protensa manu velum consecravit, & ejus capiti imposuit, commonens eam de proposito puræ virginitatis, & gloria sempiternæ felicitatis: contestatur etiam, ut corpus exanime Turonis ad sedem propriam deferret, ibique cum omni diligentia sepeliret. Confluentibus itaque ad ejus obitum universis ordinibus cum episcopo loci illius, visus est etiam adfuisse beatus Remigius, ad quem beatus Arnulphus: Domine, inquiens, sancte pater, ecce à te accipio viaticum, & pergo tecum. Ad hanc vocem, multis cernentibus, nive candidior columba de ore ejus exiit, & cælestia penetravit.

Scariberga sponsi corpus

6 LECTIO VI. Beata vero Scariberga corpus ejus honorifice tractavit, linteaminibus involvit, aromatibus condivit, plaustroque cum sarcophago impositum ad locum, quo

B jusserat, deferre cœpit: in qua deductione corporis quicumque ægrorum Sancto fuerunt obvii, per virtutem sancti Martyris, à quocumque detinebantur incommodo, meruerunt liberari. Quo gloriæ triumpho comitante virtutiferam glebam, longius prosecuti stationem fecerunt in pago Castrensi, silvæ Aquilinæ loco, nomine Ybernio, super fluvium Resbacis. In eadem vero silva Dordingus comes cervum venatibus agebat, qui fugiens, juxta sarcophagum Viri Dei constitit, & insequentes canes, latratûs privatos officio, virtute divina eminus stare compulit.

...raculis illustre sepelit in silva Aquilina,

7 LECTIO VII. Tanti igitur comes attonitus novitate prodigii beatam virginem Scaribergam percunctatur eventum rei: cui illa per ordinem retulit vitam & meritum beati Martyris. Ille Domino gratias egit, & Sancto plurima donaria obtulit. Sequenti die cum cœptum iter vellent agere omnimodis divina impediti voluntate, nullo modo plaustrum valuerunt movere. Tunc prædictus co-

C mes erga Sanctum Dei majori æstuans devotione, cuncta, quæ tibi hereditario jure possidebat, ei sub chirographo tradidit, ibique eum decenter & honorifice sepelivit. Quo sepulto, venerabilis Virgo Turones celerius adiit, & quæ acciderant enarravit, beati Arnulphi hereditatem cum aliis rebus

b sancto Mauricio *b* tradidit, & cum suis ad locum, ubi tumulaverat Virum Dei, repedavit; ubi oratorium construxit, & ad fratrem suum, nomine Patricium, Taruennensem episcopum misit, ut veniret, & illud consecraret. Sed minime est repertus, quia ultra mare ad prædicandum Dei verbum fuerat jam profectus: ipse enim primus Hiberniæ gen-

c ti verbum intulit salutis *c*. Conversis Scotis ad Catholicam fidem, reversus est ad propriam sedem. Denuo misit ad eum soror ejus, ut veniret, & basilicam, quam construxerat in honore sanctorum Remigii & Arnulphi, consecraret. EX MSS.

8 LECTIO VIII. Adveniente episcopo, & dedicato oratorio in honore Sanctorum, quieverunt in eodem loco Patricius scilicet, & venerabilis soror ejus annis tribus & dimidio *d* simul eremiticam vitam ducentes, & Deo vota persolventes. Post hæc dum beatus Patricius ad propriam sedem cuperet reverti, adstitit ei angelus Domini prædicens ejus obitum, & in oratorio *e*, quod dedicaverat, finem vitæ esse solvendum: qui sorori suæ angelicam visionem retulit, plenusque virtutum meritis ad Dominum migravit XIII Kalendas Aprilis. Post cujus obitum beata Scariberga in cinere & cilicio lugens ibidem permansit, & plurimo abstinentiæ genere carnem mulctavit. Diebus dominicis hordeaceo pane vescebatur, & in Pascha aliisque præclaris solennitatibus fabis & siliquis pro deliciis utebatur. Fertur etiam, quia dum

E Carnotis ad venerationem beatæ Domini Genitricis & Virginis Mariæ properaret, ab ea mulier cæca illuminata est *f*. Et quidam febricitans sumens de aqua, ex qua Sancta abluerat manus, confestim sanitati est redditus. His aliisque virtutibus inclyta, septennio dicatæ pœnitentiæ apud memoriam Sanctorum expleto, adveniente obitus sui die, petiit ab omnipotente Domino, ut quicumque in Dei nomine, & sanctorum Remigii, Arnulphi atque Patricii in eumdem locum deprecaturi venirent, petitionis suæ vota impetrarent. Cognoscens ergo se exauditam apud Dei misericordiam VI Nonas Octobris cælestem migravit ad gloriam, & ornata lampade boni operis, cælestis sponsi thalamum introivit: cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

ibidemque solitariam & austeram vitam agens sanctè obiit.

d

e

f

ANNOTATA.

F

a *Peregrinationes aliasque res à S. Arnulpho gestas in Annotatis ad ejus Vitam illustrare conatus sum. Quare ad ea lectorem hîc remitto.*

b *Indicatur hîc verosimiliter Mauritius martyr, de quo etiam agit Gregorius Turonensis lib.* I *de Gloria Martyrum cap.* 76.

c *De hoc errore aliqua diximus in Commentario prævio num.* 5.

d *In priori Ms. dicuntur tantummodo simul vixisse* per triennium.

e *Ex hoc mortis loco magis manifeste detegitur error scriptoris, qui Patricium cum altero seniore homonymo confudit: nam celebris ille Patricius, Hibernorum apostolus, in Hibernia mortuus est, ut in ejus Actis ad diem* 17 *Martii demonstratum est.*

f *Idem miraculum in Ms. Claromontano narratur; sed dicitur factum esse* in solennitate Pentecostes, *quod hîc non additur.*

DE S. GONERIO PRESB. ANACHORETA

IN BRITANNIA ARMORICA.

I. B. S.

Ex Proprio Venetensi & Castellano.

XVIII JUL. *Proprium Venetense appello potissimum, quod ejus auctoritate* S. Gonerium *hic collocare ausus fuerim, remissum pridem à Majoribus nostris ex* IV *Aprilis ad* XVII Junii, *quod properanti calamo exciderit pro* XVIII *Julii, quo die in dicto Proprio Venetensi signatur ejus commemoratio in tribus, quæ penes nos sunt, editionibus annorum* 1630, 1652 *&* 1660. *De cetero nullis usquam Martyrologiis, aut* IV *Aprilis aut* XVIII *Julii inscriptum comperimus* S. Gonerii *nomen, ne in magno quidem Saussayi Gallicano, ut solus citandus sit recentissimus Castellanus ad* IV *Aprilis eum referens his verbis :* In Plougrescant, diœcesis Trecorienſis, S. Gonerii presbyteri, qui plures vitæ annos solitarius exegerat in eremitorio saltûs de Breinguilly prope Rohanum. *Vix plura habet Lobinæus in nova suo Armoricæ historia, solum addens,* S. Gonerium *oriundum esse ex majori Britannia; ut facile intelligas, de solo cultu ex adductis testimoniis certiores nos reddi. Cur autem variis diebus celebretur Sancti festivitas, non aliunde repetendum puto, quam ex mero Venetensis & Trecorienſis ecclesiarum arbitrio.*

A Saussayo præteritum signavit Castellanus,

B

2 *Quamvis autem Sancti gesta & ætas penitus ignorentur, nihilo tamen minus more suo Legendam ipsi ad* IV *Aprilis aptavit Albertus le Grand de monte Relaxo,* collectam *asserens* ex veteribus Legendariis Mss. ecclesiæ cathedralis Trecorienſis, ex Proprio Venetensi (*nempe in quo, ut jam diximus, sola fit commemoratio de Communi conf. non Pontificis*) *atque* ex vetusto *item* Legendario Ms. quod exstat in ecclesia parœciali de Plougrescant. *Frustra Legendam Latinam exspectarunt Majores nostri, frustra ego ipsam sperem hodie; ut sola proinde superſit historia Magni Alberti, cui quantum tribuere consueverimus, nihil attinet hic pluribus exponere. Eam proinde vertendam equidem non suscipiam, sufficiet pauca contrahere quæ minus inverisimilia videbuntur. Britannum origine fuisse atque in Armoricam transfretasse, ubi in agro Venetensi aptam sibi solitudinem quæsierit, condito oratorio in quo sacris operari posset, quod modo in ecclesiam conversum sit, facile admitti potest; uti etiam quod austeram vitam duxerit, solo pane & aqua contentus, omnem alium cibum pauperibus distribuens, noctem orationibus, diem opere manuum suarum transigens, seque in omni virtute exercens.*

Albertus Vitam composuit,

C

3 *Subjungitur longa historia de Aluando regulo, homine fero, qui quod è venatione rediens à capita recens Sancto resalutatus non esset, multa ipsi minatus fertur, cujus summa sit, servi autem Domini jussa ita prævenerint, ut* S. Gonerium *horrendum in modum diverberarint, ruptis duabus costis: quam crudelitatem secuta sit divina punitio; tum Aluandi ipsius ac famulorum pœnitentia, conversio ad Deum ac tandem sanatio. Ob nimiam populi concurrentis frequentiam dicitur Sanctus primam solitudinem deseruisse atque ad diœcesim Trecorienſem se recepisse, nempe in Plougrescant, ubi reliquam vitam sanctissime transegerit, ibidem mortuus & sepultus, multis miraculis tum in vita tum post obitum clarus. Sacrum caput nonnullaque ossa in sacrario cathedralis Trecorienſis asservari ait Albertus, variaque sacella per eam diœcesim Sancto erecta fuisse, præter illud in quo post obitum reconditus est.*

D E F

DE S. THENNA SEU THENEW MATRONA MATRE S. KENTIGERNI

IN SCOTIA.

J. B. S.

Ex Breviario Aberdonensi & Fastis recentioribus.

CIRCA AN. DLXXX. *Homas Dempsterus Menologii Scotici compilator ita scribit hoc die:* Apud Dalgarnoch, Thennæ viduæ, S. Kentigerni matris miraculosæ mulieris; *citans Breviarium Scoticum maxime Aberdonense, Kalendarium Adami Regii, Cheynæi &c. At pridem monuit Henschenius tomo* IV *Maii pag.* 184: Eidem apud viros eruditos reperturum Dempsterum, dum similium monumentorum, quæ singulis à se commemoratis Sanctis plura adscribit, vel unum saltem aliquis in lucem protulerit. *Camerarius, priori non impar, plura habet sub alio nomine:* Sancta Thametis, aliis Thennat, Scotorum regina, & in Glottiana præsertim Scotiæ provincia celeberrima. Fuit hæc mater sancti Kentigerni. In mediis licet collocata delitiis, assidua tamen abstinentia, crebris jejuniis, diuturnisque vigiliis tenellum corpus subdere animæ non destitit. Proxima morti cum esset, dixisse fertur; Domine Jesu, regnum, quod à te accepi, tui causa deserui, (post mortem enim mariti omni se cura regni abdicavit, & se totam divinis rebus contemplandis dedit) colloca me quæso in regno tuo. *Testes adducuntur Hunterus in libro de sanctis Scotiæ, Regius in Kalendario & alii. Si hæc contuleris cum primo*

Ex fastis Scoticis de cultu constare videtur:

A *mo capite Vitæ S. Kentigerni ad* XIII *Januarii, ſtatim intelliges, ut minimum valde dubia hîc pro certis venditari.*

2 *De S. Kentigerni Vitâ ſic loco citato cenſuit Henſchenius:* Vitam S. Kentigerni epiſcopi Glaſcuenſis edidimus ad XIII diem Januarii, ex Capgravio deſumptam, ſed à poſteris è vulgi traditione tam ſtolidè concinnatam, ut eam ab opere noſtro vellemus abeſſe, aut ſaltem graviori cenſura caſtigatam fuiſſe. *Ex his nihilominus deſumenda ſunt quæ de* S. Thenna *referri poſſunt; nam Camerarii elogium mere pro arbitrio videtur compoſitum. Equidem ad Prætermiſſos Sanctam rejeciſſem, tametſi & Ferrarius & Caſtellanus eam etiam annuntient, niſi citato ſæpius Aberdonenſi Breviario pluſculum tribuendum cenſuiſſem, ex quo de cultu certiores reddimur; quidquid lectiones novem ibi expreſſæ eumdemmet ſtylum ſapiant, quem in Actis noſtris admiſſum doluit Henſchenius; præterquam quod & alia comminiſcantur, quæ lutoſum plane fontem, ex quo promanarunt, ad oculum demonſtrant. Titulus ipſe id paradoxi continet, quod* S. Thennam *obiiſſe velit ſub Eugenio II, anno* CCCCXLV; *ubi veroſimillimum eſt, S. Kentigernum filium, ultra medium ſeculi* VI *vitam produxiſſe, de quo vide Bollandi Commentarium.* AUCTORE I.B.S.

lectiones ex Vita S. Kentigerni,

3 *Ut ad Breviarium redeamus, novem iſtic omnino lectiones exſtant, ſed ita conceptæ, ut eas opere noſtro non magis dignas cenſeam quam S. Kentigerni Acta, quæ inde abeſſe maluiſſent Majores noſtri; id peculiare additur ad finem lectionis ultimæ, quod cunctis diebus quibus vixit, filium ſuum ſanctè & beatè vivendo ſecuta ſit, nec longe ab eodem moram in Glaſgu fecerit, ubi frequenti dicti filii ſui fruebatur colloquio. Tandem plurimis traductis in vitæ ſanctitate annis, in cælos tranſvehitur cum dicto filio ſuo Kentigerno....* & in Glaſguenſi civitate inclyta honorifice tradita ſepulturæ, *ut non videam cur* in Dalgarnoch *à Dempſtero & ab iis qui ipſum ſecuti ſunt, collocetur. Admitti utcumque poteſt Breviarii oratio in hunc modum concepta:* Deus qui B. Thenew B. Kentigernum, cæleſti gratia præventum naſci voluiſti, concede propitius, ut qui eam ſinceris venerantur mentibus, ab inferni valeant liberari periculis. Per &c. *Atque hæc de* S. Thenna *ſeu* Thenew *ſatis dicta ſint.* referri non merentur. E

DE S. ARNULPHO EPISCOPO

METIS IN BELGICA I.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. P. B

§ I. Cultus S. Arnulphi, baſilica, reliquiæ, elogia.

ANNO DCXL. *Ætæ, regni olim Auſtraſiæ caput, ipſaque adeo Auſtraſia Commentarios noſtros tum alibi, tum præſertim tomo* I *Februarii à pag.* 206; *ubi de S. Sigeberto Auſtraſiorum rege, ſatis jam ſibi ſæpe ac prolixe vindicarunt, ut hic iterum deſcribi non debeant. Oſtentat etiamnum urbs hæc nobiliſſima priſcorum ſuorum temporum monumenta, uti apud Meuriſſium, epiſcopum Madaurenſem & Metenſis eccleſiæ ſuffraganeum, in Præfatione ad hiſtoriam epiſcoporum eccleſiæ Metenſis videre eſt; ſed nullum aut gratius Deo aut ſibi glorioſius, quam ſacras* Arnulphi, *præſulis olim ſui, exuvias, quarum hoc die tranſlationem, eodem teſte Meuriſſio pag.* 117, *anniverſaria celebritate recolit; cum natalem ejus, ibidem pag.* 123; *faſti Metenſes conſignent die* XVI *Auguſti his verbis:* Metis, natalis beati Arnulphi epiſcopi, qui ſanctitate & miraculorum gratiâ illuſtris, eremiticam vitam deligens, beato fine quievit.

De S. Arnulpho hoc die agimus;

C

2 *Iiſdem penè verbis diem ejus natalem recenſet Ado ad diem* XVIII *Julii, ſecutus, opinor, Bedam, ſeu potius Florum, qui ad eumdem diem ſic habet:* Natale ſancti Arnulphi confeſſoris, *non ſatis clarè exprimens, noſtrumne an alium* Arnulphum *deſignatum velit, ut in Uſuardo noſtro obſervatum eſt. Adoni conſonant eodem die Rabanus ac Notkerus; hic ſuccinctò, ille prolixiori uſus elogio; aliique apud Martene tom.* 3 *Theſauri Anecdotorum. Accedit his etiam Martyrologium Romanum; ubi hanc notationem ſubjungit Baronius:* De eodem hac die (XVIII *Julii*) Beda; Uſuardus autem & Ado ad XVII Kalend. Septembris, quo die ejus venerandum corpus tranſlatum eſt. *Et quamquam die* XVI *Auguſti nulla tranſlationis illius in moderno Martyrologio Romano fiat mentio; fecit illam tamen in ſuo Galeſinius, & ante eum Floravium Sanctorum Ms. ac recentiores Caniſius in Martyrologio Germanico, Wion, Menardus, Dorganius, Bucelinus, Antonius de Heredia, aliique paſſim, ita ab eccleſiæ Metenſis inſtituto diverſi, ut quem illa diem* S. Arnulphi *natalem celebrat, iſti tranſlationis eſſe velint; natalem vero illum putent, quo apud Metenſes tranſlatio colitur.*

quamquam hic non eſt natalis ejus;

F

3 *Pro Metenſibus quidem non facit Ado, ut ſed tranſlà Roſweydo purgatus eſt, qui ad* XVII *Kalend. tionis. Septembris de* S. Arnulpho *omnino non meminit. Codicem igitur interpolatum conſuluerit Baronius, ubi locum illum legerit ad* XVII *Kalend. Septemb., quem Roſweydus, tamquam Adoni ſuppoſitum, in Appendicem relegat. Favet illis tamen Uſuardus à nobis editus, qui cum Adonis verba de natali* S. Arnulphi, *quæ ad* XV *Kalendas Auguſti repererat, tranſtulerit ad* XVII *Kalendas Septembris; non temerè id feciſſe cenſendus eſt. Uſuardum porrò præceſſerat Wandelbertus. Verum hanc qualemcumque controverſiam priora, quæ dabimus Acta* S. Arnulphi, *num.* 27, *omnium certiſſimè dirimunt: ibi enim tranſlationem reliquiarum* S. Arnulphi *factam eſſe narrant;* Poſt obitum beati Arnulphi anni fere jam acto tempore. *Atqui* fere *annus eſt à* XVI *Auguſti uſque ad* XVIII *Julii ſequentis;* plus *autem eſt aliquantulo quam annus à* XVIII *Julii uſque ad* XVI *ſequentis Auguſti: ergo cum duo illi tantummodo dies vertantur in quæſtione, dubium eſſe non poteſt, quin* XVI *Auguſti obierit* S. Arnulphus; *tranſlatus vero fuerit* XVIII *Julii.*

Quia

AUCTORE P. B. *Quia tamen nihil de Sancto noſtro, præterquam hoc die, notatur in Martyrologio Romano, id cauſæ eſt, cur de illo etiam nos hoc die meminerimus.*

Cultus ejus antiquiſſimus, 4 *Liquet verò ex iis quæ modo adduximus, quam celebris ac pervulgatus apud omnes Martyrologos fuerit* S. Arnulphi *cultus & veneratio, ſaltem inde à ſeculo nono. Sed multo altius, atque adeo ab ipſa ſacri corporis prima tranſlatione, hoc eſt, ab anno Chriſti* 641, *ejus primordia repetenda ſunt; ut ex Vita noſtra priori à num.* 27 *palàm fiet. Exinde populi ad ſepulcrum ejus ſuppliciter accidentis pietas ac fiducia multitudine miraculorum tam latè continuò fundi cœpit; ut jam tum eccleſia Sanctorum Apoſtolorum in qua conditus erat, exoleſcente paulatim priori nomine,* ſancti Arnulphi eccleſia *vulgo nuncuparetur, ut fidem faciunt inſtrumenta à Meuriſſio pag.* 110 *& ſequentibus prolata. Et quoniam eccleſiæ hujus hìc mentio incidit, non abs re facturus videor, ſi nonnulla ad eam ſpectantia commemoravero; cum ad rem, quam agimus, plurimum conferant.*

B & eccleſia Suburbana Metis Canonicorum Regularium, 5 *Fuerat ea olim ædificata non procul ab urbe Metenſi, teſte Epiſcopo Madaurenſi in hiſtoria epiſcoporum Metenſium pag.* 24 *& ſeqq., à S. Patiente,* IV *ejuſdem Sedis antiſtite, de quo & nos egimus ad diem* VIII *Januarii, nec admodum, ut ea ferebant tempora, ſumptuosè. Subinde immenſùm crevit ejus magnificentia: donec* ſeculo quinto ab Hunnis everſa fuit, *inquit Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum Chriſti* 585 *num.* 33, ſed paullo poſt reſtituta, monachiſque conceſſa; demum ſancti Arnulphi corpore, iſtuc per Goëricum ſucceſſorem delato, ac nomine nobilitata eſt. In hac baſilica multorum imperatorum, regum ac principum, inſigniumque perſonarum monumenta exſtabant ante, quam veteri monaſterio deſtructo, ſeculi ſuperioris anno quinquageſimo ſecundo monachi noſtri in eam, quam nunc poſſident, Prædicatorum eccleſiam tranſlati eſſent. *Hæc omnia fuſius apud Meuriſſium loco citato curioſus Lector inveniet; præter illud, quod ait Mabillonius de conceſſa monachis illa baſilica ſeculo circiter quinto; cum juxta Madaurenſem, pag.* 31, *id primum factum ſit ſeculo decimo: quæ res mihi quidem certa videtur; quidquid eam etiam alibi negare videatur Mabillonius.*

C Ordini S. Benedicti conceſſa an. 941, 6 *Monaſterium enim & baſilica* S. Arnulphi *ad* canonicos regulæ, *id eſt regulares pertinuit; donec illos inde, quia diſſolutioris erant vitæ nec emendari poterant, expulit Adalbero Metenſis epiſcopus iſtius nominis primus, ſubinductis monachis S. Benedicti, idque Othone I Imp. annuente* quarto Idus Januarii, anno Incarnationis Domini nongenteſimo quadrageſimo primo, Indictione decima quarta, anno domini Othonis ſexto; *uti habet inſtrumentum authenticum apud Meuriſſe pag.* 304; *quod & aliud ſequitur, quo bona Canonicorum iiſdem monachis Imperator idem adjudicat* tertio Idus Junii anno Domini nongenteſimo quadrageſimo nono. *Item alia ipſius Adalberonis, quæ tam apertè docent numquam ante illud tempus monachos ad* S. Arnulphum *fuiſſe; ut ſatis mirari nequam ea vel à Mabillonio viſa non fuiſſe, vel certè locis à me lectis diſſimulata. Idem aſſerunt* Acta Abbatum quatuor Metenſis S. Arnulphi monaſterii, *quæ nuper edidit D. Martene Theſauri Anecdotorum tom.* 3, *col.* 1199, *ubi dicitur:* Quando mutatus fuit ordo, id eſt Canonici Regulares in Ordinem monaſticum, tunc factus eſt Albertus (*Arbertus*) primus abbas in eccleſia S. Arnulfi..... Iſte non tenuit, niſi duobus annis eccleſiam paſtoralem. Et poſt hunc ſuſcepit officium domnus Anſteus. *Anſteum vero affirmat præfuiſſe* per annos XVI, *ac ſepultum eſſe anno Domini* 960. D

à multis principibus ditata, 7 *Jam quanta in veneratione ac pretio fuerit* Arnulphi *ſanctitas, ex profuſa multorum principum in eccleſiam hanc ejus liberalitate inde ab ipſa, ut modo dicebam, tranſlatione manifeſtum eſt. Ejus aliquot hìc ſpecimina ſervato temporis ordine aſſignaſſe ſufficiat. Primum eſt in duce Nothone ſive Noddone, in cujus prædio miraculum illud, cum primum ſacra hæc lipſana Metas transferrentur, patratum eſt, quod narratur in prima Vita* S. Arnulphi *num.* 30: Propter quod miraculum (*verba ſunt excerpta è Vita Ms. S. Goërici danda die* XIX *Septembris*) idem liberaliſſimus dux poſſeſſionem ipſam cum omnibus appendiciis ſuis Deo & ſancto Arnulfo tradere feſtinavit. *Ceterorum fere in eamdem baſilicam beneficiorum chartæ authenticæ legi poſſunt apud laudatum jam ſæpe Meuriſſium: & Pipini quidem Heriſtallii, qui fuit Sancti noſtri ex Anſegiſilo nepos, pag.* 109; *Drogonis, hujus filii;* pag. 110; *filiorum ejus Godefridi, Arnulphi, Hugonis, ibidem uſque ad pag.* 113; *Chilperici II regis, pag.* 145; *Caroli magni imp. ejuſque conjugis Hildegardis, pag.* 179 *& ſeqq.; nepotum ejus ex Ludovico Pio Lotharii, Ludovici Germanici, Caroli Calvi, à pag.* 269 *uſque ad* 274; *Arnulphi imp. pag.* 294. (*Eſt & alia ejuſdem Imperatoris anterior apud Martenium tom.* 1 *Theſauri Anecdotorum col.* 54..) *Contulit etiam aliqua filius ejus Zuentiboldus, ut omittam alios poſteriores, quorum facile princeps cum Ottone I imperatore epiſcopus Metenſis Adalbero, de quibus pag.* 304 *& ſeqq. Itemque Eva comitiſſa, ejuſque filius Udelricus archiepiſcopus Rhemenſis, pag.* 139. *Sed minimè prætereundus eſt S. Leo Papa IX, qui eamdem baſilicam dedicando,* mille-leſimo quinquageſimo anno, *juxta Chronicum Senonienſe lib.* 2, *cap.* 18, *aut potius* 19, *non mediocriter exornavit; idque* petitu venerandi abbatis Warini, *ut narratum eſt tom.* 2 *Aprilis in Vita S. Leonis pag.* 660. *Satis hæc ſunt, opinor, ad antiquiſſimam non modo populi; ſed etiam ſummorum principum venerationem pietatemque erga* S. Arnulphum *publicam aſſequendam, luculenta veſtigia.*

& ſepulcris exornata; maximè S. Clodulphi Ep. 8 *Neque verò ſuas tantummodo facultates* S. Arnulpho *noſtro principes, ſed & corpora tradiderunt; de quibus conſule Cheſnium in Hiſtoriæ Francorum Scriptoribus tom.* 2, *pag.* 202, *&* 320, *& Meuriſſium, ubi de S. Patiente, IV Metenſium epiſcopo, à pag.* 26. *Eminebat inter eos S. Clodulphus,* S. Arnulphi *& filius & in eccleſia Metenſi poſt S. Goëricum & Godonem ſucceſſor; qui ſicuti ſanctiſſimi parentis moribus ac vitæ ſemper adhæſerat vivus, ita nec ſeparari vel in ſepulcro mortuus voluit. Conditus enim fuit apud* S. Arnulphum, *uti narrat auctor Vitæ ejus quam dedimus ad diem* VIII *Junii, pag.* 132; *donec inde ſeculo decimo in Layum, locum in Lotharingia Nanceio haud procul diſſitum, & poſt Udelrici Rhemenſis atque Evæ matris ejus donationem prioratu Benedictini Ordinis inſignem, tranſlatus eſt, ut in Commentario Vitæ ejus prævio num.* 4 *narratum invenies: quo loco hæc etiam addidit Henſchenius noſter:* Meuriſſius addit (*in Vita S. Clodulphi epiſcopi Metenſis* 32, *lib.* 2, *pag.* 136) .... caput ejus adſervari Metis in eccleſia S. Arnulphi. *Idem dixerat Mabillonius in Actis* E F

Sancto-

A *Sanctorum Ordinis Benedictini ſeculo 2 pag. 1047. Monuit interea nos V. C. D. Auguſtinus Calmetus, Commentariis ac diſſertationibus in S. Scripturam notiſſimus, epiſtolâ die IX Martii 1718 ad Sollerium datâ, id omnino corrigendum eſſe:* Caput enim S. Chlodulphi cum ſuo corpore eſſe in ſua apud Layum theca; & neutiquam in abbatia S. Arnulphi. *Fides eſto penes Auctorem.*

Eâ dirutâ 1552, in aliam intra urbem tranſlatus eſt, 9 *Ceterum baſilicâ ac monaſterio* S. Arnulphi *anno 1552 ſolo æquatis, vocati ſunt in urbem monachi Benedictini, & cœnobium Fratrum Prædicatorum, ubi etiamnum degunt, incolere juſſi. Tranſlatæ eòdem ſancti Præſulis exuviæ eâ pompâ, quam deſcribit Meuriſſius pag. 25 & ſeq., ibidemque etiam hodie coluntur, ut idem auctor affirmat pag. 117, loculo munitæ argenteo, cujus operculo hæc inſcripta leguntur:* Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo ſeptimo, Indictione quinta, imperante Domino Frederico, præſente venerabili Theodorico, Metenſis eccleſiæ electo, ſanctiſſimum corpus beati Arnulphi, Metenſis epiſcopi, à

B venerando abbate hujus loci Simone, ſecundo Nonas Junii, hoc in vaſe tranſlatum eſt. *Operculum ambiunt plura regum atque imperatorum capita, opere antiquo elaborata. Latus alterum hæc nomina præfert inſculpta:* Priamus Rex, Marcomirus Rex, Pharamundus Rex, Clodius Rex, Merouëus Rex, Hildericus Rex, Clodoveus Rex, Lotharius Rex primus, Lotharius Rex ſecundus, Dagobertus Rex, Clodoveus Rex, Theodoricus Rex, Hildembertus Rex, Dagobertus Rex, Hildericus Rex, Hildericus Rex, Pipinus Rex, Carolus Magnus Imperator. *Latus alterum his inſignitur:* Ludovicus Imperator, Carolus Calvus Imperator, Ludovicus Rex, Ludovicus Rex, Carolus Imperator, Arnulphus Imperator, Odo ſub Arnulpho Rex, Carolus Rex, Ludovicus Rex, Lotharius Rex, Ludovicus Rex, Hugo Capellus Rex, Robertus Rex, Henricus Rex, Philippus Rex, Ludovicus Rex, Ludovicus Rex.

argentea in theca. 10 *Sanctuarii hujus pedem aliorum regum & imperatorum capita circumdant, ſubjectis hinc hiſce nominibus:* Sanctus Arnulphus, Anchiſus Dux,

C Pipinus Dux, Carolus Martellus Dux, Pipinus Rex, Carolus Magnus Imperator, Ludovicus Imperator, Lotharius Imperator, Ludovicus Imperator, Carolus Calvus Imperator, Carolus Imperator, Arnulphus Imperator, Ludovicus Imperator, Conradus Rex. Henricus Saxo Rex, Otto primus Imperator. Otto ſecundus Imperator, Otho tertius Imperator *Inde vero hiſce:* Henricus ſecundus Imperator Bajoariæ, Conradus ſecundus Imperator, Henricus tertius Imperator, Henricus quartus Imperator, Henricus quintus Imperator, Lotharius Saxo Imperator, Conradus tertius Rex, Fridericus Imperator. *Hinc intelligere licet, inquit ibidem Epiſcopus Madaurenſis, illuſtrem* S. Arnulphi *genealogiam; ſed de hac agetur paulo inferius.*

Cultus ejus in aliis locis. 11 *Hactenus de cultu, quem in eccleſia ſua Metenſi ab ipſo propemodum felici obitu conſtanter obtinuit: omitto enim eccleſias alias, quæ Sanctum hunc noſtrum peculiari celebritate venerantur, quas inter haud ſanè poſtrema eſt Amanienſis, ab ipſa S. Oda* S. Arnulphi, *ut creditur, matre fundata in diœceſi Leodienſi; cujus rei teſtimonium eſt apud Dominicium in variis antiquitatis monumentis, quæ habentur ad calcem Anſberti Familiæ*

Rediviva pag. 19. De ſacello, quod adhuc viſitur in monte, in quem ab epiſcopatu ſe recepit Sanctus noſter, erit infra dicendi locus. Totâ certè Galliâ patrocinium ejus fuit olim longè celeberrimum, quando, ut eſt in Annalibus rerum Francicarum apud Du Cheſne tomo 3 ſcript. hiſt. Francorum pag. 263, S. Arnulphus omnium Francorum coram Deo & hominibus patronus præcipuus habebatur. *Nec omittit eum etiam auctor anonymus Vitæ S. Deicoli abb. Lutrenſis ad diem* XVIII *Januarii pag. 201.* AUCTORE P. E.

Elogia. 12 *In Vita S. Goërici præclara hæc ei elogia tribuuntur:* Beatus Arnulphus decus orbis, lumen patriæ, ſtabilimentum populorum, gloria ſacerdotum, lucerna in tenebris ſedentium, ornamentum non ſuæ ſolum, ſed etiam omnium ſanctarum eccleſiarum. *Aliud accinit illi Poëta Saxonicus lib. 5 de Geſtis Caroli Magni ad Arnulphum imp. apud Cheſneum tom. 2, pag. 175.*

Unum commemorem tanto de germine patrem,
Quem ſanctum Chriſti prædicat Eccleſia;
Scilicet Arnulfum, Francorum qui fuit olim E
Princeps, ac Præſul poſt ſatis egregius:
Ductus amore Dei qui ſpreverat omnia mundi,
Quæ mulcent oculos, quæque trahunt animos,
Malens divinas, mundi quam tradere leges,
Eſſe Dei famulus, quam populi dominus.
Nunc ovat in cælis, præbens miracula terris,
Sublimis meriti ſigna decora ſui:
Indeque noſtrorum totam ſeriem dominorum,
Stirpem nempe ſuam, protegit atque fovet.
Præ cunctis igitur tibi cura nepotibus una,
Quæſumus, Arnulfus ſit tuus homonymus. *&c.*

ex epiſt. S. Deſiderii ep. Cadurcenſis. 13 *Sed quanto antiquius eſt Deſiderii epiſcopi Cadurcenſis teſtimonium, tanto eſt ad* Arnulphi *ſanctitatem commendandam illuſtrius. Sic igitur habet in epiſtola, quam prope jam ætate confectus dedit ad S. Clodulphum,* S. Arnulphi *filium, apud Du Cheſne in hiſt Franc. ſcript. tom. 1, pag. 878:* Gratulatione maxima præſentem paginam ad Dominationem veſtram deſtinavi, per quam ſalute uberi fuſa, precor Dominum, ut magis magiſque ſuam in vobis tribuat largitatem pietatis, ac bonis faciat ſucceſſibus abundare. Et quia ſcriptum legimus: Generatio rectorum benedicetur, tu, Vir excellentiſſime, benedictiones paternas ſemper memoriæ vivacitate conſerva: & ſiqua ſunt, vel quod monuit, vel quod egit, quaſi ante oculos præſentaneo retine memoratu: multa enim ſunt de ejus geſtis tuis auribus recolenda, quæ ſi geſtis adjicias vitæ hujus, & intenta meditatione conſerves, ille orationibus donabit utique nunc favorem, quo probabiliter probè polleas, & iſtinc curſu feliciter auſpicato, paternis muneratus præmiis adjungaris. F

§ II. S. Arnulphi majores; tempus locuſque nativitatis; honores in aula regia; uxor & filii.

Varia ſententia d. majoribus S. Arnulphi. DE *majoribus* S. Arnulphi *hæc habet ejus Vita ſincerior num. 2:* Beatus igitur Arnulfus epiſcopus, proſapiâ genitus Francorum, altus ſatis & nobilis parentibus, atque opulentiſſimus in rebus ſeculi fuit. *In ſecunda Vita num. 2 dicitur in aula Theodeberti Regis* præ-

AUCTORE P. B.

fulsisse proavorum nobilitate. *Neque eatenus ulla inter auctores disceptatio est. At ubi ad proavos illos suis quosque nominibus designandos accedituR, nulla propemodum inter eos consensio ; aliis nihil quidquam hîc satis exploratum esse contendentibus, imò conficta esse quæcumque de illis in gratiam, ut aiunt, principum stirpis Carolovingicæ jactata dudum fuere : aliis contra originem ejus à Ferreolo primo, præfecto prætorii Galliarum repetentibus ; ut proinde non à Francis, sed à Gallis & exteris genus duxerit. Rursum alii principem eum fuisse volunt Merovingicum ; alii denique id omnino negant, maluntque proavos ei legere Francos illos, qui ante Meroveum regnabant.*

Quid hîc tenendum censeat P. Jordanus.

15 *Postremam hanc sententiam ita tuetur Adrianus Jordanus noster in libello, quem inscripsit :* La Critique de l'origine de l'auguste Maison de France, *edito Parisiis anno* 1683; *ut simul aliorum opiniones confutet : atque hanc tandem ipse usque ad* S. Arnulphum *majorum ejus seriem condit, tamquam dissertationum suarum syllogen pag.* 323 :

B

Francus, primus Francorum rex, imperante Valeriano & sequentibus.
Genebaudes, sub impp. Maximiano & Constantino.
Mallobaudes, sub impp. Constantio, Valentiniano, & Gratiano.
Priamus, sub Theodosio magno.
Marcomirus, tempore Valentiniani secundi.
Pharamundus, imperante Honorio.
Clodio, temporibus Valentiniani junioris & Maximi.
Sigismerus, sub Avito & seqq. impp.
Ferreolus, sub Clodoveo rege.
Ansbertus, tempore Clotharii primi.
Arnoaldus, sub Sigiberto primo & Guntramno.
S. Arnulphus, tempore Clotharii & Dagoberti.

In hac porrò serie, quam ipse longius producit, ait eam servari rationem, ut consequentes præcedentium sine ulla interruptione sint filii. Quis totum hoc argumentum, nitidè sane, & quantâ fieri potuit diligentia atque eruditione elaboratum desiderat, adeat libellum citatum tota priori parte : neque enim animus est mihi diffusam adeo, atque à viris in hoc genere versatissimis agitatam toties controversiam instaurare.

C

Avus S. Arnulphi Ansbertus, avia Blithildis; parentes Arnoaldus & Oda.

16 *De avo tamen ac patre* S. Arnulphi *satis recepta apud plerosque genealogos, etiam Fabro atque Adriano Valesio posteriores, sententia est ; dum ex Ansberto & Blithilde, Clotharii primi filia, Arnoaldum, qui & Boggis & Butgisus, Buotgisus, seu Burtgisus dictus est ; ex Arnoaldo verò & Oda natum esse* Arnulphum *ostendunt. Consule Jordanum ad nomina singula loco, qui in ejus indice assignatur ; item Sammarthanos in historia domûs Francicæ lib.* 6, *Labbeum in Tabulis Genealogicis, Dominicium, Bouchetium aliosque. Arnoaldus hic an ille fuerit, quem ecclesia Metensis in episcopis suis numerat vigesimum septimum ; an alius quispiam, qui monasterium Glanderiense unà cum Digno atque Undone fundaverit, quique cum iis, sub nomine Bodagisli, in Martyrologio S. Naboris colatur ut Sanctus* XV *Kalend. Januarias, disquirit Meurissius à pag.* 94, *ac posteriorem opinionem tuetur. De Oda, quæ, aut unde, aut quo tempore nata fuerit, nihilo minus intricata res est. Suevam facit Umno in Vita* S. Arnulphi *num.* 2, *& alia instrumenta apud Bouchetium citatum pag.* 31 *&* 41, *ac Meurissium pag.* 95 ; *non tamen Gunzonis Sueviæ Ducis filiam, quod quidam volunt. Legi interim potest Dominicius in Ansberti Familia redivivâ parte* I, *cap.* 14 ; *donec de illa loco suo fusius egerimus, ubi de S. Oda Vidua,* S. Arnulphi, *ut Acta ferunt, matre scribendum erit ad diem* XXIII *Octobris.*

D

Nascitur Arnulphus in moderna Lotharingia, circa annum Christi 582.

17 *De loco ac tempore, quibus lucem hanc primum aspexerit* S. Arnulphus, *prima ejus Vita nil memorat ; at secunda sic habet, num.* 2 : Natus est autem beatus Arnulphus Aquitanico patre, Sueva matre in castro Laycensi, in comitatu Calvomontensi Imperatoris Mauritii temporibus. *Est autem Layum in Lotharingia Nanceïo haud multum distans versùs Septemtrionem, ut mappæ exhibent ; fuitque olim villa Evæ comitissæ, de qua supra, & Ulrici archiepiscopi Rhemensis, ideo ab his* S. Arnulpho *delegata,* quod isdem venerandus Antistes... in eadem villa præsentis exordium suscepit vitæ ; & quia filii mei, *inquit Eva,* ab ipso ducebant originem ex paterno genere. *Donationis hujus instrumentum dat Meurissius pag.* 136. *Mauritius verò imperare cœpit anno Christi* 582 *à die* XIII *Augusti, juxta Labbeum, usque ad annum* 602 *propemodum exeuntem : sub initium porrò imperii ejus natum esse* Arnulphum *necesse est ; cum episcopatum susceperit, ut infra videbimus, anno Christi* 610. *Imò verò seniorem illum facere non dubitarem, si auctorem ullum idoneum offenderem, quem Umnoni possem opponere : (nam auctor Vitæ S. Chlodulphi nimium quantum aberrat, cum fatetur,* Arnulphum *sub Theodeberto rege episcopum esse factum ; ac tum subdit in fine Vitæ.* Poterat autem (*Chlodulphus*) esse annorum triginta, dum pater ejus, dominus Arnulphus, ad pontificium sublimatus est.

E

ad aulam Theodeberti accedit anno ætatis circiter 16 ;

18 *Verum tantum abest, ut Umnonis testimonio quidquam repugnet, ut favere potius Vitæ etiam primæ videatur : narrat enim num.* 3, Arnulphum, *statim ut è ludo litterario emersérat (quod vix anno ætatis* 16 *serius statuendum videtur, licet* ætatem *illam ibidem auctor anonymus* roboratam *appellet)* Gundulfo subregulo, seu etiam rectori Palatii, vel consiliario regis exercitandum in bonis actibus esse traditum. *Regem hîc haud dubiè Theodebertum intelligit, cum eumdem paulo pòst nominet : id quod etiam Umno num.* 2 *diserte asserit. Atqui Theodebertus Childeberto patri in regnum Austrasiæ primùm successit anno Christi* 596 ; *cum jam scilicet* Arnulphus *agere poterat annum circiter ætatis* 14. *Quis autem affirmare possit, aut statim cum novo rege majorem domûs creatum esse Gundulfum ; aut recenti adhuc majori domûs* Arnulphum *esse traditum ? Nihil igitur hîc est, unde Sanctum nostrum ante annum Christi* 582 *editum fuisse in lucem existimes. At ne multo serius natus putari possit, tum tempus episcopatûs, tum quæ ante illum ab eo sunt gesta, convincunt.*

F

cujus tandem domesticus evadit ;

19 *Etenim annos ab illo plures in obsequio regis sub Gundulfo fuisse positos, antequam esse demum istic aliquid cœperit, satis innuit auctor Vitæ prioris num.* 4 *ita scribens :* Hunc (*Arnulphum*) ille (*Gundulfus*) cum accepisset, per multa deinceps experimenta probatum, jam Theodeberti regis ministerio dignum aptavit. Nam virtutem belligerandi, seu potentiam illius deinceps in armis quis enarrare queat ? Præsertim cum sæpe phalanges adversarum gentium suo subegerit mucrone. Quapropter effectus est demum, Christo præsule, omnium primus, qui dudum penè cunctorum

A ctorum ultimus videbatur: ita ut ſex provinciæ, quas & tunc & nunc totidem agunt domeſtici, ſub illius adminiſtratione ſolius regerentur arbitrio. Multa *igitur de ſe* experimenta *dederat, ac* dudum *pene ultimus in aula fuerat, cum* demum *domeſticus evaſit: domeſticus, inquam, non qualiſcumque, ut cui villa regia ſive palatium tantùm unum ſubeſſet; ſed talis, ut ipſi domeſtici alii plures cum ſuis quique palatiis per provincias omnino ſex parêre cogerentur. Quæ quidem ipſa adminiſtratio & ætatem auctoritatemque utcumque maturam, & verſatam in rebus gerendis induſtriam per ſeſe exigebat; quæ in* S. Arnulpho *tantopere eminebant; ut non videatur ei par alius inveniri potuiſſe, cum epiſcopus conſecrandus eſſet: quandoquidem onus illud idem ſuſtinere tunc etiam juſſus eſt vel invitus;* Sic deinceps epiſcopales geſtans infulas, *inquit auctor Vitæ anonymus num.* 8, ut etiam domeſticatûs ſolicitudinem, atque primatum palatii acſi nolens teneret. *Mirum ergo, ſi hæc ei adminiſtratio commiſſa fuit ante annum ætatis circiter* 24, *qui ductus*

B *ab anno Chriſti* 582 *incidit in annum Chriſti* 606, *Theodeberti decimum.*

20 *Porrò ex textibus numero ſuperiori citatis colligere etiam licet, quæ fuerit* S. Arnulphi *noſtri in aulâ Theodeberti conditio: nam quamtumvis* diverſis in palatio honoribus & miniſterio primus floruit, *ut eſt in Vita prima num.* 5; *majorem tamen palatii tum fuiſſe, mihi quidem haudquaquam ſit veriſimile; Valeſius certè rotundè id negat Rerum Francic. lib.* 17, *pag.* 558; *eoque etiam propendiſſe majores noſtri videntur ad diem* XXI *Februarii pag.* 252. *Et ſanè ſi ultra domeſtici dignitatem elatus tunc fuiſſet* S. Arnulphus, *cur id minus de illo expreſſiſſet auctor ſynchronus, quam id fecerit de Gundulfo, quem* Subregulum *vocat,* ſeu etiam rectorem palatii; *at nequaquam domeſticum? Cur domeſticum ſolummodo* S. Arnulphum *appellaſſet; cur illi ſex tantum provincias, ac non univerſum potius Auſtraſiæ regnum adminiſtrandum aſſignaviſſet? Præterea ſi majorem domûs agebat ſub Theodeberto tum ante tum poſt adeptum epiſcopatum; cur eum gradu illo moviſſet Clotharius, cum ipſius præcipuè ac Pippini factione Auſtraſiam ingreſſus eſſet? Ut*

C *narrat Fredegarius* § 40. *Cur ei Radonem ſuffeciſſet? Cur non ſtatim in eadem dignitate* S. Arnulphum *in Auſtraſia confirmaſſet; ut in ea, juxta eumdem auctorem* § 42, *confirmavit Warnacharium poſteriorem in Burgundia? Nam ſic Fredegarium intellexit eo loco Valeſius ſupra citatus.*

21 *Deſerendi hic ergo videntur, qui majorem palatii* S. Arnulphum *faciunt ſive ſub Theodeberto, quod facit auctor Vitæ S. Goërici, dandæ* XIX *Septembris, & S. Clodulphi apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſec.* 2, *pag.* 1044 *&* 1045 *&* *Meuriſſium pag.* 114; *ſive ſub Theoderico, ut eadem Vita S. Clodulphi juxta editionem noſtram* VIII *Junii pag.* 128 *&* *Regino in Chronicis ad imperium Mauritii; ſive ſub Clotharios, ut idem Regino ad imperium Heraclii, & Harulfus monachus apud Bouchetium ſupra pag.* 38; *denique Auctores noſtri omnes, inquit Meuriſſius pag.* 113. *Verum de Umnone, quem inter præcipuos habet, dicam* § 4, *num.* 54 *&* 55. *Neque obeſt, quod illum auctor noſter anonymus* omnium primum *fuiſſe tum dicat, aut* miniſterio primum, *eique* primatum palatii *tribuat: hæc enim ipſemet ſatis explicat; ut ultra* domeſticatum *& ſex provinciarum adminiſtrationem, nihil intellexiſſe ſe ſignificet: nam & do-*

meſtici iſtiuſmodi titulis ornari poterant; cum eos non numquam etiam majores domûs vocitatos fuiſſe notet Valeſius Rer. Franc. lib. 11, *pag.* 180. *Quo quidem ſenſu admitti poterunt auctores modò adducti.* AUCTORE P. B.

22 *Majus in auctore noſtro patrocinium invenient, qui* S. Arnulphum *ſub Dagoberto, Clotharii filio, majorem domûs in Auſtraſiæ regno conſtituunt: Hoc enim verba illa non obſcurè ſignificant num.* 17: Nam præfatus rex Clotharius tanta eum (*Arnulphum*) fide & amore dilexit; ut, cum prolem ſuam Dagobertum in principatûs ſui culmine ſublimaſſet, eidem regnum ad gubernandum & filium ad erudiendum in manu tradidiſſet. *Atque hunc locum, opinor, reſpexit Paulus Warnefridus, qui Vitam noſtram priorem legerat, cum apud Cheſneum tom.* 2, *pag.* 201 *de* S. Arnulpho *ſcripſit:* Ita Dei eccleſiæ præfuit, ut & palatii moderator ſub honore Majordomatûs exiſteret. *Si tamen honorem hunc ſub Dagoberto Sanctus noſter obtinuit, non videtur eum ſolus; ſed cum Pippino habuiſſe communem; imò Fredegarius, licet auctore noſtro ſeculo fere toto junior,* Arnulphum *quidem inter Dagoberti miniſtros primo loco appellat* § 52 *&* 58; *ſoli tamen Pippino titulum majoris domûs utrobique concedit: Unde id confici poteſt, potiores quidem in conſiliis ac regni negotiis decernendis* S. Arnulphi *partes fuiſſe, quod majoris domûs erat proprium; at in decretorum executione potiores, atque adeo ſolas fuiſſe Pippini; quando hæ non ſecus ac majoris domûs titulus hominem laïcum decebant magis, quam epiſcopum.* Videtur majorem domûs egiſſe cum B. Pippino ſub Dagoberto.

23 *Diſputari etiam poteſt, an dux aliquando ante epiſcopatum* S. Arnulphus *in Auſtraſia fuerit: nam cum domeſticatum illi tantum tribuat auctor Vitæ anonymus ſupra num.* 19, *conſequens videtur, ut dux non fuerit; cum domeſtici dignitas, quantacumque fuerit, dignitati tamen ducis conceſſerit; ut patet ex Gregorio Turonenſi lib.* 6, *cap.* 11; *ubi* Gundulfum, *matris ſuæ avunculum, ait,* ex domeſtico ducem factum. *Contrà verò cum duces olim in Gallia dicti ſint, qui provinciis præerant, quid ni ducem fuiſſe putemus* S. Arnulphum; *quandoquidem* ſex provinciæ, *teſte Anonymo noſtro,* ſub illius adminiſtratione ſolius regerentur arbitrio? *Nam quod ſupra provincias illas villas eſſe dixerim regias, in totidem provinciis ſitas, in eo Valeſii ac ſequacium ejus Mabillonii ac Pagii interpretationem dedi potius, quam ipſa, ut jacent, Anonymi verba, quæ ita Cangius accipit, ut ſonant; ut ipſas nimirum provincias, non villas, ſignificent. Vide Gloſſarium ejus ad vocem* Domeſtici. *In eamdem ſententiam Cangio præiverat Dominicius in Ansberti Familia redivivâ part.* 1, *cap.* 15; *ubi exinde Ducem fuiſſe colligit* S. Arnulphum, *Fabrum arguens, qui id negaverat. Ducem illum certè etiam nuncupat Theganus apud Cheſneum tom.* 2, *pag.* 275, *Albericus monachus apud Bouchetium de vera Origine ſecundæ ac tertiæ ſtirpis Reg. Franc. Famil. in Probat.* 1, *part. pag.* 39, *aliique, ne quid dicam de diplomatis, quæ operi ſuo de Stemmatis Lotharingiæ ac Barri Ducum præfixit Roſieres, de quibus erit infra dicendi occaſio. Adderem hic aliquid de S. R. I. Marchionatu ad Schaldim, quem* S. Arnulpho *hereditarium obtigiſſe volunt Roſerius, Meuriſſius, aliique; niſi palpare non luberet in tenebris, quæ in illius Marchionatûs primordiis pluſquam cimmeria ſunt; uti videre eſt apud Baronem Le Roy* Dux fuit ante epiſcopatum.

non tamen major domûs; licet id aliqui velint,

ſed alii ſub alio rege.

AUCTORE P. B.

Notitiæ Marchionatûs S. R. I. lib. 1, *cap.* 4 *& alibi. Conſulesis etiam Fabrum Conſiderationum hiſtoricarum lib.* 1 *à pag.* 79.

Uxorem habuit Dodam,

24 *Duxerat uxorem interea Sanctus noſter, nomine Dodam, ut eſt apud Bouchetium citatum pag.* 39, *in Vitâ S. Clodulphi, & ſecundâ* S. Arnulphi, *apud Sigebertum in Chronico ad annum Chriſti* 640, *alioſque paſſim. Celebratur ejus nobilitas etiam in priori Vita* S. Arnulphi *num.* 5; *ſed ita, ut & genus ejus & patria ſileantur. Hinc iterum auctorum inter ſeſe recentiorum pugna; dum alii Saxonicam eam fuiſſe contendunt apud Sammarthanos hiſt. Famil. Franc. lib.* 6, *cap.* 4, *& Roſerium Stemmat. Lothar. tom.* 3, *hiſtoriâ capitali* 48; *alii filiam eſſe volunt Deſiderii comitis Bononienſis ſive Bolonienſis in moderna Picardia, ut habet noſter Jacobus Malbrancq de Morinis lib.* 2, *cap.* 56, *pag.* 259 *& in ſcholiis ibidem pag.* 657, *& lib.* 8, *cap.* 47, *pag.* 742; *item Waſſeburgius apud Meuriſſium pag.* 108 *ac citatus modò Roſerius: alii denique Suevam fuiſſe ſtatuunt, quæ ſententia placet Sammarthanis, quamque fragmentum illud firmat, quod infra Vitæ ſecundæ ſubnectam; quo quidem dubitem, an proferri poſſit ad hanc controverſiam componendam antiquius; quamquam ejus auctor alioqui non videtur eſſe permagni pretii.*

B

quæ plurimum laudatur,

25 *Dodæ elogium inſigne eſt in Vita S. Clodulphi in hac verba:* Mater vero domini & venerabilis Chlodulphi, Doda nuncupata, non minori (*quam* S. Arnulphus) nobilitate clara refulſit: ſed hanc ipſam nobilitatem morum pietate & animi ſanctitate glorioſiſſimè illuſtravit ac decoravit. Quæ cum Viro pudiciſſimè, prout fert mundus, vivens, non patiebatur bonorum exhibitione ſe imparem fore. Et dum B Arnulphus pontificali cathedrâ ſublimatus eſt, ipſa etiam, fervente in ea igneâ ſancti Spiritûs gratiâ, non ſolum ſpirituali veſte & velamine induta eſt; verum etiam apud Treverenſes incluſione uſque ad diem mortis ſeſe retruſit atque religavit. *Similia lege apud Umnonem infra in Vita ſecunda* S. Arnulphi *num.* 5, *& in Fragmento eidem Vitæ ſubjecto, uti & in Chronico Sigeberti anno Chriſti* 640. Locum, *in quem ſe apud Treviros receperit*, majores non definiunt, *inquit Browerus Annal. Trevir. lib.* 7, *num.* 38. *Judocus tamen Coccius noſter in ſuo Dagoberto cap.* 9, *De Heredia in Vitis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ad diem* XVIII *Julii, & alii, locum illum fuiſſe tradunt monaſterium S. Mariæ; ſed unde id hauſerint, equidem neſcio.*

C

imo & in Sanctos à quibuſdam reponitur.

26 *Sunt verò etiam, qui eam Sanctis adſcribant, ut Grevenus in ſua editione Uſuardi ad* VIII *Septembris, ubi ſic habet:* Ipſo die, ſancti Clodulphi epiſcopi Methenſis, & Dodæ matris ejus. *Eadem habet ad eumdem diem Canisius in utraque editione Martyrologii ſui Germanici. Arturus in ſacro Gynæceo ſic eam annuntiat die* II *Januarii:* Treviris: in Moſellanica Lotharingiæ, ſanctæ Dodæ, Viduæ; quæ ſanctis operibus ſe exercens, pietate ac religione enituit. *De cultu tamen illi ſive Treviris, ſive alibi umquam exhibito, nihil hactenus nobis innotuit: niſi quod illi in celeberrima OEnipontana S. Crucis baſilica, fuſa viſitur inter alias plures ex ære ſtatua cum hac epigraphe; quam, quia expreſſiſſimis characteribus ad nos OEniponto miſſa eſt* XII *Julii* 1712, *iiſdem hic verbis ac litteris adſcribo:* S. DODA HERCZOGIN VON SCHBBEINA S. ARNULPHEN GEMACHEL: *id eſt*, S. Doda Duciſſa . . . S. Arnulphi conjux. *Non verto iſtud* Schbbeina; *quia non intelligo; niſi forte corruptè poſitum ſit pro Schwevia ſeu potius Suevia: at* Gemachel *facile quivis perſpicit, idem omnino eſſe, quod modo Germani ſcribunt* Gemahl. D

Ex ea duos tantum habuit filios, Chlodulphum & Anſigiſum.

27 Ex *hac tam* egregia fœmina duorum filiorum gaudia ſuſcepit; *ut aſſerit Anonymus noſter num.* 5. *Horum natu major Clodulfus fuit, cujus Vitam dedimus* VIII *Junii; minor Anchiſus ſive Anſigiſus, teſtibus Paulo Diacono, Umnone, aliiſque apud Bouchetium ac Dominicium. Unde eos non immeritò rejicit Mabillonius tum hîc in notis, tum alibi ſæpius, qui, cum auctoribus iſtis multo inferioris & nominis ſint & ætatis, tertium* S. Arnulpho *filium Walchiſum aſſignant, de quo ſermo recurret in Vita S. Wandregiſili die* XXII *hujus menſis. Mabillonium ſequitur Cointius in Annal. ad annum Chriſti* 601 *num.* 41. *Quid ergo cenſendum de Antonio de Heredia in Vitis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ad diem* XVIII *Julii, qui non tantum tres ei filios tribuit, ſed eos etiam* omnes *ait* fuiſſe Sanctos, ac mortuos eſſe cum cucullo S. Benedicti, monachos profeſſos? *Quid de Roſerio, qui Stemmat Lothar. tom.* 3, *hiſt. capitali* 48, *tribus jam dictis* S. Arnulphi *filiis etiam quartum adjungit, Arnulphum, ac Mariam inſuper filiam? Certè qui ejus in hac re auctoritate ſtandum putaverit; credat illi etiam, ſi lubet, ibidem affirmanti S. Valdrudem Walchigiſi filiam fuiſſe ac ſimul S. Beggæ, Pipini Landenſis filiæ, ſororem. Porrò quam latè nobiliſſimum ſanguinem* S. Arnulphus *per Anſigiſum in principes, reges, imperatoreſque propagaverit, paſſim apud Genealogos videre eſt. Quantus verò fuerit poſterorum longo ordine ſecutorum in eum amor ac veneratio, erui utcumque poteſt ex dictis ſupra num.* 7 *&* 8. *Singulare quoque eſt illud quod de Ludovico Pio imp. retulimus in Tranſlatione S. Sebaſtiani M. ad diem* XX *Januarii pag.* 295, *ubi* S. Arnulphum, *à quo genus ducebat, dicitur* incomparabili amore complexus. *Carolomannus etiam, Ludovici Pii nepos, filium ſuum, teſte Reginone ad annum Domin. Incarn.* 880, Arnulphum nominari juſſit, ob recordationem reverendiſſimi Arnulphi Mettenſis eccleſiæ epiſcopi. *Mitto ceteros nepotes ejus omnes, qui nihil adeo ſibi vertebant honori, quam quod ab* Arnulpho *genus ducerent; quos inter non nulli in Cælites relati Acta jam nunc noſtra exornant.* E F

§ III. S. Arnulphi epiſcopatus; ejus abdicatio; vita ſolitaria; tempus mortis.

S. Arnulphus ante epiſcopatum non fuit monachus.

DUm hæc agerentur, *inquit Anonymus noſter num.* 5, ſicut jam ſupra diximus, diverſis in palatio honoribus, & miniſterio primus floruit (*S. Arnulphus*;) ſed jugis illius meditatio circa monaſteria, vel loca ſancta invigilabat. *Meditationem illam fovebat accendebatque mirum in modum S. Romaricus, qui & ipſe pertæſus aulam, ad monaſticam ſolitudinem anhelabat. Communi ergo conſilio Lerinenſe monaſterium adire decernunt, Deo deinceps rebuſque cæleſtibus unicè vacaturi.* Sed utriuſque deſideriis, *inquit Anonymus num.* 6, in hac cauſa obfuit voluntas Altiſſimi: neque fas omnipotens Deus fore cenſuit, ut hi duo viri . . .

ſub

A sub unius modii articulo occultarentur .... Incipit interea urbs Metensium indigere pontifice &c. *Idem illud Lerinum cum Romarico adeundi consilium divinâ voluntate aliò fuisse flexum narrat Umno infra num.* 10 ; *& auctor Vitæ S. Romarici à Mabillonio citatus in notis ad eamdem Vitam sec.* 2, *pag.* 416. *Auctor verò Vitæ S. Chlodulphi ad diem* VIII *Junii pag.* 128 *ait*, S. Arnulphum, *obnitente primùm rege*, derepente *ex aulico clericum atque episcopum esse factum. Hæc eò annotare hîc visum ; quod auctores aliqui post S. Petrum Damiani Opusc.* 19 *de Abdicat. Episcop. cap.* 7, *& S. Antoninum parte* 2 *Chronic. tit.* 13, *cap.* 6, § 13, *solitarium seu monachum illum fuisse scribant, antequam ad gubernandam Mediomatricum ecclesiam accederet ; & quidem apud Lerinum, ut Wioni, Ligni Vitæ lib.* 3 *ad* XVIII *Julii, aliisque placet ; aut certe in Vogeso, ut alii volunt apud Antonium de Heredia in opere Hispanico modò citato.*

Quo tempore sit factus episcopus, disputatur.

B 29 *Quæritur nunc, quo tempore ad insulas Metenses vocatus sit ; nam nulla hîc fere est uspiam Scriptorum consensio. Arnoldus enim Wion loco assignato, Vincentius Barali in sua Chronologia Sanctorum insulæ Lerinensis pag.* 203 *& alii id factum putant anno Christi* 623 : *Coccius noster in Epitome Chronographica, anno Christi* 622 ; *Meurissius in Chronographia, historiæ episcoporum ecclesiæ Metensis præfixa, anno Christi* 624 ; *Baronius jam de illo, tamquam episcopo sanctitate florenti, meminit anno Christi* 614 *num.* 11 ; *at ejus abdicationem recessumque refert anno Christi* 631 *num.* 11 ; *quæ duo consistere non possunt ; cum non nisi annis* 15, *diebus* 10 *episcopum* S. Arnulphus *egerit. Baronium secutus fere est aliquando Henschenius noster in Diatriba de tribus Dagobertis lib.* 4, *cap.* 6 *& alibi ; at postmodum aliter statuit idem Henschenius in notis ad Vitam S. Chlodulphi die* VIII *Junii pag.* 132, *ubi episcopatum* S. Arnulphi *orditur* ab anno 611, vel potius 612, *terminatque* ad annum 626. *Valesius Rer. Franc. lib.* 18, *pag.* 26, *difficultatem hujus rei agnoscit ingenuè ; censet tamen eum* non nisi post Theodorici mortem, *quæ accidit* 613, in episcopali cathedra sedere cœpisse : *Valesio adhæsit Mabillonius in notis ad Vitam* S. Arnulphi

C *sec.* 2, *pag.* 151, *ita ut initium sedis ejus referat ad annum Christi* 614 ; *finem verò ad annum* 629 : *sed idem tom.* 1 *Annalium lib.* 11, *num.* 62 *secessum ejus illigat anno Christi* 627 ; *atque adeo initium episcopatûs anno* 612 ; *quandoquidem illum fatetur præfuisse annis* 15 *ac diebus* 10. *Ego sententiam primò, quæ mihi maximè probatur, huc afferam ; tum iis respondere conabor, quæ contra illam valere potissimùm videbuntur.*

Ostenditur ex Fredegario,

30 *Silente hîc Anonymo nostro, dubitare nemo potest, quin maxima esse debeat auctoritas Fredegarii, ut qui & accuratus est, & ad* S. Arnulphi *ætatem longè, quam ceteri, qui de illo Sancto miminerunt, propius accedit. Constat verò primò ex hoc auctore cap.* 53, *episcopum adhuc fuisse* S. Arnulphum anno 42 regni Chlotharii *Christi* 625, *quando ad litem patrem inter Clotharium filiumque Dagobertum reges dirimendam electi sunt ab utroque proceres*, inter quos, *inquit Fredegarius*, & domnus Arnulphus pontifex Mettensis cum reliquis episcopis eligitur, qui benignissimè, ut sua erat sanctitas, inter patrem & filium pro pacis loquebatur concordia. *Idem firmari potest ex Synodo Remensi, quam anno Christi* 625 *habitam esse sub Sonnatio, docet Labbeus in Epitome Chronol., & Cointius in Annalibus : nam inter episcopos, qui ad illam convenerunt,* AUCTORE P. B. *omnium primum recenset* Arnulphum. *Flodoardus hist. eccl. Rem. lib.* 1, *cap.* 5 : ubi etiam sanctus Arnulphus Metensium præsul invenitur interfuisse. *Constat præterea ex eodem Fredegario*, S. Arnulphum *ab aula atque ecclesiæ Metensis administratione discessisse ante annum Christi* 628, *quo mortuus est Clotharius, ac Dagobertus Parisios venit : laudat enim ibi Dagobertum, quod ad illud usque tempus regnum præclarissimè gubernaverit*, Post discessum beati Arnulphi, adhuc consilio Pipini, majoris domûs, & Chuniberti, pontificis urbis Coloniæ, utens. *Jam ergo* Arnulphus *recesserat, jam ejus locum Chunibertus tanto tempore impleverat, ut etiam ipsius, non secus atque* Arnulphi, *consiliis integerrima, quam ad illum usque annum tenuerat Dagobertus, rerum omnium gerendarum ratio adscribenda videretur. Et verò vivente Clothario abiisse ad solitudinem* Arnulphum, *satis, opinor, ex Anonymo nostro perspicuum est à num.* 17 ; *& sic etiam sentit Valesius ipse supra pag.* 27. *Vix ergo id factum esse fingi potest vel post annum Christi* 627 ; *vel ante* 625.

E

& aliis, id neque accidere potuisse ante an. Christi 610, *nec post* 612.

31 *Cum ergo sederit Metis annis* 15, *ut est in Vita S. Chlodulphi sub finem, & Chronico episcoporum Metensium, cetera valde vitioso, apud Acherium tom.* 2 *editionis novæ pag.* 227 ; *imò annis* 15, *diebus* 10, *uti tradunt Umno infra num.* 23, *& Index episcoporum Metensium tum in Corpore Francicæ Historiæ edito Hannoviæ anno* 1613 *pag.* 178 ; *tum apud Dominicium ad calcem, Ansberti Familiæ redivivæ, ubi idem Index editus est auctior & correctior ex codice S. Symphoriani Metensis ; cum, inquam, sederit* Arnulphus *annis* 15, *diebus* 10, *non potest ejus initium vel statui ante annum Christi* 610, *vel post annum Christi* 612, *juxta adductum jam Fredegarium : non ante annum* 610 ; *cum anno* 625 *adhuc episcopus fuerit : non post* 612 ; *cum ante annum* 628 *secesserit. Errant igitur scriptores etiam antiqui, Fredegario tamen juniores, qui præscriptis hisce finibus evagantur ; solique audiendi sunt, qui insistunt : at hi, saltem utcumque antiqui, consecratum esse dicunt* S. Arnulphum *sub Theodeberto, Theoderici fratre, Austrasiæ rege : (sic enim habet Vita S. Chlodulphi tam juxta exemplar Mabillonii in Actis Bened. sec.* 2, *pag.* 1044, *num.* 4, *quam Meurissii hist. Epp. eccl. Met. lib.* 2, *pag.* 14 ; *ex quibus nostrum corrigas, in quo pro Theodeberto Theodericus erat. Theodebertum etiam habet Vita S. Goërici, tum prolixior Ms., quam dabimus* XIX *Septembris, tum brevior alia, quam eodem die exhibet Surius.) Rectè itaque ad Theodeberti tempora* Arnulphi *episcopi primordia à Cointio Pagioque revocantur.*

F

Ordinatus est an. Christi 610 *circa Septembrem ; sedit que usque ad* 625.

32 *Verum, cum anno tantum Christi* 612 *post mensem Maium cæsus à fratre Theodeberto interierit, secundum Fredegarium cap.* 38 ; *dubium manet, an episcopatum susceperit* S. Arnulphus *anno Christi* 610 (*neque enim citius potuit, ut modo dictum est*) *an* 611, *an denique* 612 ; *primum Pagio, alterum Cointio, postremum Henschenio placuit. Favet Pagio Index episcoporum Metensium correctior ex Codice S. Symphoriani apud Dominicium : nam juxta illum* S. Arnulphus *sedit annis* 15, *diebus* 10 ; *cui decedenti ab episcopatu, statim suffectus est S. Goëricus, qui sedit annis* 18, *obiit vero* XIII *Kal. Octobris (sic etiam habet idem Catalogus in priori editione ; in Vita tamen S. Clodulphi, imò & S. Goërici, quam dabimus* XIX *Septembris, Goëricus sedisse dicitur*

AUCTORE P. B.

annis 17 ;) *Goërico succeſſit Godo , & ſedit annis* 10 , *menſibus* 2 ; *obiit verò* VII *Idus Maii; Godonem ſecutus eſt S. Chlodulphus , qui præfuit annis* 40 , *diebus* 20 ; *deceſſit verò* VIII *Idus Maii. Si hæc tempora rectè notata ſunt ; profectò dicendum videtur , anno Chriſti* 610 *ſub initium Septembris ordinatum fuiſſe* S. Arnulphum : *nam inde ſupputando omnia uſque ad S. Clodulphum , incides in annum Chriſti* 655 , *quo conſecratum fuiſſe Chlodulphum omnino neceſſe eſt ; quandoquidem ordinatio ejus accidere debuerit in diem vigeſimam ab* VIII *Idus Maii retro ductam , hoc eſt in diem* XIX *Aprilis ; dies autem illa anno Chriſti* 655 *fuerit Dominica , qualis ad ordinationem epiſcopalem requirebatur , uti docet Pagius in Crit. Baron. ad an.* 67 , *num.* 20.

Juxta Indicem S. Symphoriani correctum.

33 *Quod ut pateat manifeſtius , placet hic ſeriem jam datam annis Chriſti accommodare , ordiendo ab anno Chriſti* 610 , *menſe Septembri , quo inauguratum fuiſſe oportet* S. Arnulphum. *Anni ergo* 15 , *dies* 10 , *quibus præſederit, excurrent in Septembrem anni Chriſti* 625 ; *inde enim Goërici , qui ſtatim illi ſubſtitutus eſt teſte Anonymo noſtro , anni* 18 *pertingunt ad annum Chriſti* 643 , *diem* XIX *Septembris , qua deceſſit : (annos enim completos ſignari hîc puto ; ſi enim tantum inchoatos intellexiſſet auctor , non ſcripſiſſet* 18 , *ſed* 17 , *addidiſſetque menſes , imo dies , qui ſuperfuiſſent , ut alibi ſolet.) Sequitur vacatio ſedis per menſes aliquot uſque ad Godonem , qui præeſſe cœpit circa diem* VIII *Martii, anni nimirum ſequentis , Chriſti* 644 ; *ſedit exinde Godo annis* 10 , *menſibus* 2 , *id eſt , uſque ad annum Chriſti* 654 , *diem* VIII *Maii , qua vitâ defunctus eſt. Succedit vacatio ſedis per annum integrum præter dies* 20 ; *quod colligitur ex tempore quo ſediſſe atque obiiſſe dicitur S. Chlodulphus: nam & hic juxta eumdem indicem mortuus eſt die* VIII *Maii , & tamen* ſedit annos XL *& dies* XX : *non ergo eodem anno cœpit , quo deceſſerat Godo , ſed uno ſaltem anno ſerius , ſive anno Chriſti* 655 , *die* XIX *Aprilis , ſignato litterâ* D, *quæ anno illo Dominicalis fuit : at eadem anno* 656 *diem Martis ſignificabat , anno autem* 657 *diem Mercurii ; non ergo aut hoc, aut illo ordinatus eſt Chlodulphus ; quod tamen conſequens eſſet, ſi* S. Arnulphus *vel anno* 611 , *vel* 612 *epiſcopatum adiiſſet. Reſtat igitur , ut anno* 610 *ordinatum dicamus ; quando extra tres annos illos excurrere ſecundùm ante dicta non licet. Quod ſi cui auctores Vitæ S. Clodulphi & S. Goërici tanto in pretio ſint ; ut eos Indici S. Symphoriani præferendos putet ; velitque adeo , S. Goëricum tantummodo ſediſſe annos* 18 *inchoatos ; is , relicto Indice Dominicii caſtigato , vetuſtiorem alium ſequatur cum Pagio. Non equidem refragabor : nam & ſic ad annum* 610 *ordinatio* S. Arnulphi *redigitur , ut ad epiſcopos jam productos apud ipſum videre eſt.*

Inde colligunt aliquot in hac re errores Chronologici.

34 *Ex dictis facile colliguntur ſuppoſita eſſe diplomata illa apud Roſerium , quibus* S. Arnulphus , *nondum epiſcopus , ſed* Dux Auſtriæ Moſellanicæ *anno Chriſti* 623 , *ſubſcribitur ; quamquam non illud ſolum eſt diplomatum iſtorum vitium. Idem dictum puta de inſtrumento fundationis Montis S. Romarici apud Meuriſſium pag.* 97 ; *& ſiqua ſunt alia ejuſmodi. Colligitur etiam erraſſe Umnonem , cum infra in Vita ſecunda* S. Arnulphi *num.* 23 *habet :* Præſedit autem eccleſiæ Metenſi B. Arnulphus quindecim annis, diebus 10 ſub Apoſtolicis Bonifacio , Honorio , Severino , Joanne ; *nam ita præſediſſet uſque ad annum Chriſti* 641 ; *ordinatuſque fuiſſet anno Chriſti* 626 ; *quod immane diſcrepat à Fredegarii Chronico , ad cujus auctoritatem obſcurus Umno ne comparari quidem poteſt ; ſicuti nec auctor codicis S. Symphoriani , ſaltem in prioribus epiſcopis uſque ad tempora ſibi magis vicina ; quippe qui Umnone forte poſterior fuit ; cum epiſcopos Metenſes enumeret uſque ad ſeculum decimum apud Dominicium ; vel ſaltem uſque ad adultum ſeculum nonum , uti eſt in Corpore Francicæ Hiſtoriæ ſupra memorato. De loco illo Umnonis dicam iterum paulo inferius. Hîc ſatis eſt obſervaſſe* S. Arnulphum *ad eremum abiiſſe , vivente adhuc Clothario ; ut ipſe Umno ſatis innuit num.* 16 *&* 17 ; *poſtquam jam annis* 15 , *diebus* 10 *eccleſiæ Metenſi præfuiſſet. Qua ratione ergo ordinatum fingere illum potuit anno Chriſti* 626 ? *Cum Clotharius obierit anno Chriſti* 628.

Diluuntur objecta Valeſii

35 *Magis urgent , qui ipſum nobis Fredegarium objectant ; ut* S. Arnulphi *ordinationem uſque ad Clotharii monarchiam , ſive annum Chriſti* 614 *differant ; quod facit Valeſius loco ſuperius aſſignato , idque triplici argumento ; & primo quidem , quia* Fredegarius ſcribit , *inquit* , anno regni Chlotharii quadrageſimo ſecundo , Dagoberti quarto , qui poſt Theodeberti mortem quintus decimus erat , Arnulphum Pontificem Mettenſem inter duodecimviros controverſiæ regum terminandæ fuiſſe : ita ut , ſi Theodeberti juſſu ſacerdos ſit ordinatus , ſaltem ſedecim ei epiſcopatûs annos attribui oporteat. *Hoc argumentum nullum eſt , ſi neges annum Chlotharii* 42 *fuiſſe quintumdecimum poſt mortem Theodeberti ; atqui de eo jam convenit inter eruditos ; cum Theodeberti mortem reponant anno Chriſti* 612 ; *annum vero Chlotharii* 42 *innectant anno Chriſti* 625. *Itaque rationem hanc primam eruditi Valeſii prudenter omiſit Mabillonius hîc in notis pag.* 151 , *ubi Valeſii Chronologiam tuetur.*

petita,

36 *Secundum Valeſii argumentum hoc eſt :* Idem quoque (*Fredegarius*) mortuo Theodorico Theodeberti fratre , Chlotharium ab Arnulpho ac Pipino invitatum , Auſtriam intraviſſe tradit , Arnulphum utique (nî fallor) more ſuo epiſcopum vocaturus ; ſi jam tum epiſcopus fuiſſet. *Hæc ratio , tametſi ſit negativa tantùm , ut vocant ; priori tamen validior eſt ; neque enim negare auſim hîc agi de* Arnulpho *noſtro. Quare hanc arripuit Mabillonius loco citato ; ut Antiſtitis ſancti exordium anno monarchiæ Chlotharii ſecundo , Chriſti* 614 , *defigeret. Verùm qui ita ſentit , neceſſe eſt , ut vel annos eum* 15 *ſediſſe ſolidos inficietur (quod neminem hactenus feciſſe ſcio ; ne ipſum quidem Mabillonium , qui in Annalibus , ubi receſſum* S. Arnulphi *biennio prius collocat , quam ſtatuerat in Actis , de ordinatione ejus flere maluit , quàm illam ad annum Chriſti* 614 , *ut in Actis fecerat , differendo , quidquam de annis* 15 *epiſcopatûs decerpere :) vel à Fredegario deſciſcat , qui cap.* 58 *apertiſſimè docet* S. Arnulphum *anno ſaltem Chriſti* 628 *pontificatu jam defunctum fuiſſe. Equidem horum alterum ut faciam , non ſatis impellor argumento negativo. Et verò quis Idacium, quis Iſidorum , quis Gregorium Turonenſem neget pro epiſcopis habitos fuiſſe à Fredegario ? Nullo tamen eorum epiſcopi titulum adjungit in Prologo ſuo apud Ruinartium in Appendice ad S. Gregorii ep. Turon. Hiſtoriam pag.* 585 *& ſeq. Sic neque S. Columbano* abbatis *appellationem adſcribit cap.* 36 : *quam*

A

quam tamen cap. 44 *adſcribit Auſtraſio, qui Columbano ſucceſſerat. Quid ni ergo idem iſtud feciſſe illum in* Arnulpho *credamus?*

ex Fredegario;

37 *Tertium Valeſii argumentum eſt:* Præterea diſertis verbis docet (*Fredegarius*) Dagobertum Auſtraſiorum regem primùm Domini Arnulfi Mettenſis pontificis & Pippini Majoris domûs regiæ; deinde poſt Arnulfi mortem ejuſdem Pippini, unáque Chuniberti Agrippinenſis epiſcopi uſque ad patris obitum adventumque ſuum Luteciam conſiliis uſum eſſe. Quare mihi videtur Arnulfus non niſi poſt Theodorici mortem in epiſcopali cathedra ſedere cœpiſſe. *Fallitur hîc vir eruditus, dum verba Fredegarii* (Poſt diſceſſum beati Arnulphi) *mutat in hæc:* Poſt Arnulfi mortem: *ut patebit ex Vita. Deinde quæ ibi narrat Fredegarius, ad annum Dagoberti* 7, *Chriſti* 628 *ſpectant; at* Arnulphi *diſceſſus nequaquam ibi anno illo contigiſſe affirmatur: ut ſupra diximus num.* 30. *Quin imò vera eſſe poſſent, quæ ibi dicit Fredegarius, tametſi non niſi anno uno alterove* Arnulphi *conſiliis uſus fuiſſet Dagobertus, ac deinde uſque ad annum ſeptimum Chunibertus ejus locum tenuiſſet. Nihil ergo nobis infenſum ex hoc loco extundi poteſt, ut* S. Arnulphum *uſque ad annum Chriſti* 628, *imo* 629 *juxta Mabillonium in Actis, perduraſſe in epiſcopatu putemus; atque adeo ad illum non niſi ſub Chlotario perveniſſe.*

B

uti & difficultas ab ætate S. Arnulphi accerſita:

38 *Supereſt difficultas, quæ peti poſſet ex ætate ejus; etenim natum eum fuiſſe diximus anno Chriſti circiter* 582: *non igitur annis octo circiter ac viginti major erat, cum epiſcopus crearetur anno Chriſti* 610; *id quod Canones ante annum trigeſimum fieri prohibebant in Gallia, ut patet ex concilio Agathenſi, celebrato anno Chriſti* 506, *can.* 17; *& Arelatenſi* IV, *quod habitum eſt anno Chriſti* 524, *can.* 1; *item Aurelianenſi* III, *coacto anno Chriſti* 538, *can.* 6. *Verum hæc nobis objectio parum incommodat; quando exempla non deſunt etiam plura eorum, qui ante annum ætatis trigeſimum ordinati ſunt; cum tamen ad conciliorum illorum tempora propius, quam* S. Arnulphus *acceſſerint. Talia ſunt quæ alia occaſione affert Jordanus noſter* (*in libello, de quo dixi num.* 15) *à pag.* 131, *S. Gregorii Turonenſis, ordinati anno ætatis* 29; *S. Remigii anno* 22; *S. Firmini anno* 21, *S. Germani anno* 17 *&c. Non erant igitur raræ tum temporis in ætate diſpenſationes; modo eam maturitas, doctrina, ſanctitas eximia ſupplerent; quæ omnia aliaque ornamenta ſumma erant in* S. Arnulpho.

C

ætatem enim canonicam virtute ſupplevit.

39 *Ea porrò quantum in ipſo ſtatim pontificatu ejus effulſerint, ex utraque Vita poteſt intelligi; ſecunda tamen in commendanda* S. Arnulphi *erga pauperes & eccleſias munificentia locupletior eſt: quippe quibus non ſuas dumtaxat, ſed & filiorum, certe Anſigiſi, atque amicorum facultates inſumpſit: nam quæ narrantur in ſecunda Vita num.* 8 *ac* 10, *æquè ad tempus epiſcopatûs ejus pertinent, ut adjuncta de filiorum conſenſu ac diſſenſu demonſtrant, atque ea quæ leguntur ibidem num.* 18. *Quibus & illud addi poteſt, quod eccleſiæ Metenſi à S. Bertichramno epiſcopo Cenomannenſi per pium legatum acquiſivit, de quo vide Acta noſtra tom.* 1 *Junii pag.* 722. *Illud verò mirandum eſt maximè; quod, cum non ſuæ tantum, ſed aliis etiam eccleſiis proſpiceret; regni tamen interim negotia & multa & graviſſima quæque tractaverit; ut ex Fredegarii capp.* 40, 52, 53, 58 *manifeſtum eſt. Sed tantæ demum curarum molis impatiens, ad tranquillam jam diu ſolitudinem toto animo ferebatur; donec eam poſt annos quindecim, quibus eccleſiæ Metenſi præſederat, expugnatâ divorum regum pertinaci benevolentiâ ac tanti viri apud ſe retinendi ſtudio, aſſecutus tandem eſt, anno Chriſti* 625, *menſe circiter Septembri; juxta ſtabilitam ante à nobis epiſcopatûs epocham. Atque hoc* Arnulphi *exemplum non ſecus ac monita S. Bertulpho animum injecerunt, ut & ipſe, relictis omnibus, monaſticum inſtitutum Luxovii amplecteretur; ut narratur in ejus Vita apud Mabillonium in Actis ſec.* 2, *pag.* 160.

ex MS.

Abdicato epiſcopatu, fit ſolitarius,

40 *Iter ejus in ſolitudinem, patratumque in illo miraculum, locum denique in quem ſe recepit, enarrat Umno à num.* 19. *Theodoricus Ruinartius in notis ad Fredegarii cap.* 58 *ſic locum, ut tunc erat, cum illum inſpexit anno* 1696, *& vicina deſcribit:* S. Arnulfus, relictâ ſede ſua, in ſolitudinem Voſagi ſeceſſit, ubi à S. Romarico, qui in Caſtro Habendenſi monaſterium virginum, & alterum pro monachis conſtruxerat, ſuſceptus, in vicino monte habitavit, ubi hodie ſacellum viſitur cum exigua eremitarum caſa. Monaſterium Habendenſe, quod à ſitu & conditoris nomine Romarici mons (Remiremont) poſtea dictum eſt, in vallem ſubjectam poſtea tranſlatum, ubi etiam nunc exſtat cum oppido cognomine juxta Moſellam, à canonicis ſecularibus inhabitatum, quæ regulæ Benedictinæ jugum excuſſerunt. Montem verò ipſum, qui hodie Mons-ſanctus dicitur, incolunt Benedictini Congr. S. Vitoni, ubi præter majorem eccleſiam hinc & inde aliquot ſacella viſuntur *&c. Brevius Mabillonius in Annal. ad annum Chriſti* 627 *num.* 62: Arnulphus in ſolitudinem Habendenſis monaſterii ſeceſſit: ubi, exſtructis inter feras cellulis, cum aliquot monachis reliquum vitæ ſanctiſſimè exegit. Diſtat ſancti Arnulfi eremitorium, quod Horembergum vocat ſcriptor Vitæ S. Germani abbatis Grandivallenſis, duobus fere paſſuum millibus à Monte-ſancto, interpoſita profundiſſima valle, lapideo ponte magnæ molis utrique monti juncta, ut facilior eſſet ad Arnulfi cellam aditus.

E

F

& monachi habitum induit. Moritur an 640, juxta Sigebertum,

41 Conſtat præterea, *inquit Umno infra num.* 24, quod hic Vir beatus monachi habitum in eremo ſuſcepit. *Quod confirmari ex eo videtur, quod S. Germano Grandivallenſi ad ſe in eremum confugienti comam totonderit, atque aliquamdiu à ſe inſtitutum, ſubinde ad monaſterium S. Romarici direxerit, ut narrat Bobolenus in Vita S. Germani, quam dedimus ad diem* XXI *Februarii pag.* 264. *Deinde monachos iſtic vitæ ſocios habuit, ab iiſque extremis munitus ſacramentis, ac paulo poſt mortuus in monaſterium elatus eſt, ut teſtatur Anonymus. Vixit autem poſt inſulas depoſitas uſque ad annum Chriſti* 640, *juxta Sigebertum in Chronico, atque ad menſis uſque Auguſti diem* XVI, *ut ante diximus; adeoque annis circiter* 15. *Meurſius tamen pag.* 122, *vitâ functum putat anno Chriſti* 641; *idque evinci ex ejus Vita, quam ſcilicet Umno conſcripſit; quippe in qua (num.* 23 *infra) obiiſſe dicatur ſub Conſtantino Heraclii filio. Verùm iſtic Umno tam multa committit vitia, ut fidem vix ullam mereatur: hæc enim ſunt ejus verba:* Præſedit autem eccleſiæ Metenſi B. Arnulphus quindecim annis, diebus decem, ſub Apoſtolicis Bonifacio, Honorio, Severino, Joanne; imperantibus Heraclio, cum Heracleona matre

(*Puto*

AUCTORE P. B.

(*Puto legendum ;* Heracleona cum matre) & Conſtantino ejus filio. Obiit autem XVII Kal. Septembris anno primo ipſius Conſtantini, filii Heraclii.

cui præferri non meretur hîc Umno.

42 *Hem, quot errores! Primo ſerius facit* Arnulphum *epiſcopum, ut ante oſtendimus ; deinde ſecum ipſe pugnat, cum ait, eum præſediſſe annis* 15, *diebus* 10, *ſimulque addit, id eum feciſſe ſub Bonifacio ac Joanne Apoſtolicis & Conſtantino imp., Heraclii filio: Bonifacius namque vivere deſiit anno Chriſti* 625 *die* XXII *Octobris, ut probat Pagius ; Conſtantinus autem à morte patris imperare cœpit anno Chriſti* 641 *: itaque vel ab obitu Bonifacii uſque ad imperium Conſtantini plus eſt quam anni* 15, *dies* 10. *Tertio, quid ſibi vult* Anno primo ipſius Conſtantini? *Certè Conſtantinus non totos* 4 *menſes Heraclio patri ſuperſtes fuit. Quarto, cur Conſtantini imperium poſtponitur imperio Heracleonæ, cum hic, illo mortuo, aliquot adhuc menſibus, ſaltem duobus, imperaverit? Fallor, niſi hîc Umno, ut alibi ſæpius, ſecutus ſit Paulum Warnefridum de Geſt. Longobard.*

B *lib.* 4, *cap.* 51, *ubi, defuncto Heraclio, imperaſſe ait Heracleonam cum matre ſua, annis duobus ; Heracleonæ autem mortuo ſucceſſiſſe Conſtantinum ejus germanum per menſes ſex ; quæ & falſa ſunt, & errorem Umnonis duobus annis augent. Denique ſub Conſtantino Heraclii filio non poteſt accidiſſe obitus* S. Arnulphi XVII Kal. Septembris; *cum Conſtantinus Heraclio tantum* centum ac tribus diebus ſupervixerit, *teſte Nicephoro Patriarcha in Breviario Hiſtorico ; Heraclius vero obierit vel menſe Martio, ut habet Theophanes, & quidem die* XXI, *ut Cedrenus affirmat ; vel potius die* XI *Februarii, ut oſtendit Pagius ad annum Chriſti* 641 *num.* 2. *Mitto dicere quam exiguum tempus* S. Arnulpho *poſt epiſcopatum concedat hîc Umno ; quod Anonymus noſter num.* 31 *aſſerit fuiſſe diuturnum ; imò multorum annorum, ſi Grimlaïco credimus cap.* 1 *Regulæ Solitariorum, quæ habetur in Codice Regularum collecto à S. Benedicto Anianenſi abbate (qui ſeptuagenarius obiit anno Chriſti* 821, *uti oſtendimus in Commentario ejus Vitæ prævio die* XII *Februarii) part.* 2 *à pag.* 464 *editionis Romanæ anni* 1661. *Enimvero ejuſmodi Chronologo præſtat, opinor, qualiſcumque Sigebertus ; quem ſecutus eſt haud dubie S. Antoninus part.* 2 *Chronic. tit.* 13, *cap.* 6, § 13, *ubi* Arnulphum *migraſſe ait ad Dominum* anno Heraclii vigeſimo octavo, *quem annum Sigebertus cum anno Chriſti* 640, *licet non rectè, conjungit.*

C

§ IV. Acta S. Arnulphi, quæ hîc damus.

Auctores de S. Arnulpho agentes.

DE S. Arnulpho *plurimi, ut ex iis patet, quæ huc uſque per hujus Commentarii decurſum attigimus, auctores tum recentiores tum veteres aliqua meminere, eaque ex uno fere de tribus hiſce fontibus deprompta ; ex Vita ſcilicet antiquiſſima, quam primo loco dabimus ; ex Paulo Diacono, cujus Fragmentum ſubjicietur ad calcem ; vel certè ex altera illa* S. Arnulphi *Vita, quæ hîc primam ſequetur. Itaque, ut quivis intelligat, quantum horum cuique tribuendum ſit, meum hîc de ſingulis qualecumque judicium proferam.*

Maxima auctoritas prioris Vitæ S. Arnulphi.

43 *Et prior quidem illa, quam dixi, Vita longè maximo in pretio habenda eſt ; quando qui eam ſcripſit, ita de ſe ipſe teſtatur num.* 2 : Hujus itaque laudabilia facta quæ geſſit, non nulla ego à familiaribus illius narrantibus, pleraque per memetipſum, quæ ſcribenda ſunt, cognovi. *Pleraque ergo, quæ narrat, ſuis ipſe uſurpavit oculis, pleriſque interfuit. Sic num.* 22 *&* 23 *ſedati incendii miraculum ita narrat, ut non modo præſentem, ſed & monachum, & S. Romarici ſocium fuiſſe ſe prodat. Tempus quo Vitam hanc ſcripſit, indicat in fine his verbis :* Ecce, Reverentiſſime Domine Chlodulfe pontifex, habeto conſcriptam, quam popoſciſti vitam *&c. Unde colligitur lucubrationem hanc elaboraſſe, cum jam epiſcopus eſſet S. Chlodulphus, hoc eſt, poſt annum Chriſti* 654 *aut* 655. *Quid ergo eſt, quod ad ſummam ſcriptoris hujus auctoritatem ultra quis exigat? Narrat quæ vidit homo religioſus ; nec adeo diu poſt obitum* S. Arnulphi ; *& ſcripta ſua offert S. Chlodulpho* S. Arnulphi *filio ; cui in hac re imponi non facile poterat ; uti neque aliis plurimis, qui tum ſupererant, eaque vel viderant vel audiverant, quæ de ſancto Pontifice ſuo referri verè poſſent.*

D

E

quam compoſuit monachus anonymus Sancto familiaris.

45 *Auctorem hunc* Anonymum *diximus : nam quod eum Emin. Baronius Jonam fuiſſe ſuſpicetur, monachum Bobienſem, id negat Mabillonius hîc in Obſerv. præviis, Jonas enim ille S. Romarici ſocius non fuit ; quod tamen de ſe auctor noſter non obſcurè fatetur num.* 22 *&* 23. *Sed neque fuit Paulus Langobardus ; quod alii voluere : nam Paulus ille ſeculum nonum attigit ; neque adeo vel cum* S. Arnulpho, *vel cum Chlodulpho vixiſſe potuit. Scripſit tamen aliqua de* S. Arnulpho *Paulus : ſed non alia, ut putamus, quam quæ poſt utramque Vitam producemus inferiùs ; neque quidquam amplius erui poſſe videtur ex libro ejus* 6 *de Geſt. Langobard. cap.* 16, *ubi ſic habet :* De cujus (*Arnulphi*) mirabilibus apud Mettenſem eccleſiam, ubi epiſcopatum geſſit, liber extat ejuſdem miracula & vitæ abſtinentiam continens. Sed & ego in libro, quem de epiſcopis ejuſdem civitatis conſcripſi, flagitante Angilramno, viro mitiſſimo & ſanctitate præcipuo, præfatæ eccleſiæ archiepiſcopo, de hoc ſacratiſſimo viro Arnulfo quædam ejus miranda compoſui, quæ modo ſuperfluum duxi replicare.

F

quamque ipſam damus verbis ejus,

46 Liber *ille* S. Arnulphi miracula & vitæ abſtinentiam continens *ea ipſa Vita eſt, quam priori loco dabimus ; nam ipſiſſimam illam citat Grimlaïcus, S. Benedicto Anianenſi abbate, ipſoque, opinor, Paulo Diacono antiquior, Reg. ſolit. cap.* 63 : Beatus quoque Arnulphus, *inquit*, cum eſſet epiſcopus, poſtea ſolitarius factus, detractiones pravorum hominum æquanimiter toleravit. Unde in Geſta ipſius ita legitur : Quidam namque homo, nomine Noddo, *&c. quibus ita proſequitur hiſtoriam Vitæ noſtræ num.* 13 *narratam, ut eadem propemodum omnia adhibeat verba. Quæ cauſa eſt, cur exemplar illud Vitæ* S. Arnulphi, *quod ſecutus eſt editor Operum venerabilis Bedæ tom.* 3, *longè apographis noſtris poſtponendum putaverim, cum illud nec ibi cum Grimlaïco, ut exemplaria noſtra omnia ; nec alibi cum noſtris aliorumque codicibus in vocibus phraſibuſque conveniat ; tametſi in re quidem tanta conſenſio eſt ; ut non dubitem, quin auctor ille, quiſquis eſt, genuinum exemplar ante oculos habuerit, cum Vitam illam ſuam politiori minerva concinnavit. Eumdem in lapidem impegit Surius ; hoc tamen veniâ dignior, quod id lectorem ſuum præmoneat, his verbis :* Stylum, ubi viſum eſt, modicè expolivit Fr. Laur. Surius. *Ex*

Surio

A

Surio ſua deſumpſere Vincentius Barali in Chronologia Sanctorum inſulæ Lerinenſis pag. 194, *&* *Du Bouchet de Origine Domus Regiæ Franc. in Probat.* 1 *partis, cap.* 6, *aliique.*

ex variis Mss. inter ſe collatis,

47 *Rectius noſtro judicio Mabillonius; qui miſſo Surii nitore, rem quidem eamdem, ſed non mutatis, quas in Ms. codice Cheſniano invenerat, phraſibus, committendam typis putavit. Quod & nos more noſtro ſervamus; non unum tamen codicem Cheſnianum, ſed & alios non paucos ſecuti. Quam enim hîc Vitam vulgamus', eam nobis ſua manu deſcriptam è gemino Ms. Corneoli & Vallis Lucentis ſubminiſtravit ſemper nobis laudatiſſimus noſter Petrus Franciſcus Chiffletius. Eamdem ſubinde contuli cum alio Ms., quod Majoribus noſtris ſubmiſit P. Carolus Werpæus, ita in Lectiones diſſectum, uti ſubſervit Officio* S. Arnulphi *in eccleſia Amanienſi; quodque, ni fallor, illud ipſum eſt, quod Canonici Amanienſes ab abbate* S. Arnulphi *flagitarunt anno* 1446, *ut videre licet apud Dominicium in Variis Antiquitatis Monumentis, Anſberti Familiæ Redivivæ ſubjectis à pag.* 19. *Contuli præterea cum apographo alio ex Ms. S. Maximini apud Treviros, quod Majores noſtri cum aliis ibidem collatum acceperant; nempe cum alio Ms. ejuſdem cœnobii S. Maximini, cum alio item S. Mathiæ ibidem, cui initium deerat; ac tandem etiam cum Vita quæ habebatur in codice S. Maximini in* 4 *rubro, uti adnotavit Henſchenius, addens exſtare eamdem in Ms. quod fuit D. Schenckinck.*

& parum diſcrepantibus.

48 *In quibus codices, tam diverſis locis reperti, conveniunt, dubium eſſe non poteſt; quin genuinum in iis ac primum Vitæ* S. Arnulphi *exemplar, ut ab Anonymo conditum erat; expreſſum referant. Conſonant autem fere in omnibus; ſi paucula excipias. Ac primò quidem nec in Amanienſi, nec in ullis Trevirenſibus notatum invenio Prologum illum quem habuit codex Surianus, Cheſnianus, Corneoli ac Vallis Lucentis infra num.* 1. *De uno tantummodo hæc adſcripſit P. Henſchenius: In Ms. codice S. Maximini in* 4 *rubro ante Vitam* S. Arnulphi *erat ejuſdem genealogia, dein hic prologus Vitæ:* In nomine Domini, in honore S. Arnulfi epiſcopi Adeldrudis Deo devota ſcribere ordinavit. Incipit Vita S. Arnulfi epiſcopi. In omnipotentis Dei nomine *&c., quæ deinde cum Prologo noſtro coincidunt. Secundò miraculum annuli in Moſellam projecti ac deinde in piſcis cujuſdam viſceribus reperti, quod habes infra num.* 7, *non fuit in codice Surii, nec in eo quem ſecutus eſt auctor Vitæ* S. Arnulphi, *quæ eſt inter Opera Bedæ, nec in Ms. Amanienſi; eſt tamen in aliis paſſim apographis, ut in Cheſniano, Corneoli, Vallis Lucentis, Ciſtercienſi & Autiſſiodorenſi, teſte Mabillonio hîc; imo & in Trevirenſibus, ſed in his alio loco aliiſque verbis inſertum; ut manifeſtò conſtet, in primo exemplari ſcriptum illud non fuiſſe, quod etiam teſtabitur infra Paulus Diaconus; à quo ſine dubio miraculum illud mutuati ſunt, qui Vitam* S. Arnulphi *poſt ejus tempora deſcripſerunt. Tertiò denique non legitur in Trevirenſibus Mss. nec apud Bedam aut Surium, neque in apographo Amanienſi Epilogus ille, quo auctor opus ſuum offert S. Chlodulpho epiſcopo Metenſi; quem tamen habent Mss. Cheſnianum, Corneoli ac Vallis Lucentis. Et vero Vitam* S. Arnulphi *ſcriptam eſſe juſſu S. Chlodulphi teſtatur, qui hujus Acta collegit apud nos die* VIII *Junii cap.* 4, *num.* 15, *pag.* 131.

B

C

49 *Eſt igitur prior hæc Vita, juxta quam iſta optimæ notæ Mss., antiqua illa, quam ſcribi juſſit S. Chlodulphus. Ubi ergò, inquis, eſt hiſtoria illa, qua narratur* S. Arnulphus *à Chlodulpho & Anſegiſo ſubſidium pauperibus poposciſſe, & illud quidem ab Anſegiſo conſecutum eſſe, at à Chlodulpho nequaquam? Eam certè Vitæ Patris ſui inſeri juſſit ipſe Chlodulphus, ut biographus ejus refert loco citato. Respondeo, eam in nullo prioris Vitæ exemplari reperiri, ex omnibus autem eraſam fuiſſe, parum credibile videtur. Exiſtimo igitur, erroiem eſſe in auctore Vitæ S. Chlodulphi; qui ſciverit quidem ſcriptam eſſe* S. Arnulphi *Vitam aliquam juſſu S. Chlodulphi; ſed eam vel non viderit, vel cum illa longè poſteriùs (puta ab Umnone) conſcripta confuderit, in qua hiſtoria iſta deſcribitur num.* 8. *Sicut eamdem illam cum priore confundit Meurisſius; ubi agit de Pappolo,* XXVIII *Metenſium epiſcopo pag* 98 *&* 99. *Neque enim auctor Vitæ S. Chlodulphi tam antiquus eſt, quam Jordano noſtro aliiſque viſus eſt, ut oſtendit rectè Mabillonius in Actis SS. Ord. Bened. ſec.* 2, *pag.* 1043; *ut adeo facile potuerit Vitam aliam* S. Arnulphi *vidiſſe, nec ſatis ab antiqua, quam forte non habuerit, diſcreviſſe. Ut ut eſt; fuerit hæc hiſtoria in germano veruſtiſſimoque Actorum* S. Arnulphi *exemplari, non fuerit; nemo defectum illum, aut alium quemlibet tanti fecit, ut huic Vitæ* S. Arnulphi, *prout hactenus edita fuit, auctoritatis quidquam antiquitatiſque abrogandum putaverit; nedum Cantarellus Faber; licet in ſua Bibliotheca id notet Jacobus Longus; Faber enim Vitam hanc noſtram priorem mirificè commendat in Diſcurſu Hiſtorico de Matrimonio Anſberti & Blithildis cap.* 20 *Quod ſi Vitam alteram ab Umnone, ut putamus, adornatam ſugillet Faber; non immeritò id facit.*

AUCTORE P. B.

Objectio contra illam fieri nata diſſolvitur.

E

50 *Sanè neque Philippus Labbeus noſter opus illud Umnonis Bibliothecâ ſuâ dignum cenſuiſſe viſus eſt; non enim dubitò, quin habuerit, antequam Bibliothecam Mss. prælo mandaret; quandoquidem Pariſiis huc ſcripſerit* XXIX *Martii* 1647, ſe Vitam (*S. Arnulphi*) expectare deſcriptam ŏ quodam Umnone. *Nec aliud quiſpiam, quod quidem ego noverim, in tanta Anecdotorum edendorum prurigine inventus adhuc eſt, qui typis illud integrum commiſerit. Quia tamen habet alia, quorum Anonymus nullam facit mentionem, ac præcipuè quòd ejus fragmenta quædam à Dominicio atque epiſcopo Madaurenſi, tamquam pretii quantivis monumenta, citantur; operæ pretium me facturum putavi, ſi totum illud lectorum oculis judicioque ſubjicerem; ita facilius ac ſecurius ſtatuent, quantum Umnonis, in avulſis hinc & inde laciniis non ſatis ſeſe prodentis, auctoritati ſit concedendum. Totam, inquam, Vitam illam dabo; non ejus exordium bene longum, in quo diſſerit auctor de nobilitate* S. Arnulphi, *ut teſtatur qui Vitam nobis, omiſſo exordio, à ſe deſcriptam humaniſſimè olim Muſſiponto ſubmiſit hoc titulo:* Vita S. Arnulphi, Mediomatricorum epiſcopi & confeſſoris ex antiquo codice Ms. Cancellariæ Vicenſis fideliter deſcripta anno MDCXLVII per P. Franc. Lahier Societatis Jeſu. *In litteris eodem anno datis monuerat, Vitam illam in dicto codice ſcriptam eſſe* antiquiſſimo charactere Gothico. *Nomen tamen auctoris ibi nullum reperit; cum ibidem conjectando dicat, videri ſibi ejus auctorem fuiſſe Paulum diaconum.*

Vita altera

F

51 *Verùm Paulus diaconus manifeſtè innuit ſupra num.* 45, *nihil ſe de* S. Arnulpho *ſcripſiſſe, Diacono*

non à Paulo

AUCTORE P. B. *præterquam in libro ſuo de epiſcopis Metenſibus ; quod verò ibi compoſuit, inferius proferemus. Deinde Vita hæc ſcripta eſt ſaltem poſt annum Chriſti* 816, *ut in ea num.* 9 *planum facit auctor ex iis quæ narrat de Ludovico Pio : non ergo juſſu Caroli magni (ut quidam volunt) qui obierat anno* 814 *menſe Januario ; neque à Paulo Warnefridi, Diacono, qui juxta Mabillonium in Annalibus Benedict. ad an. Chriſti* 799 *num.* 86, non videtur hunc annum (799) prætergreſſus. *Multo minus ſcripta dici poteſt paulo poſt mortem* S. Arnulphi, *quod miror incidere potuiſſe Meuriſſio pag.* 98 *&* 99 *: nam quod ibi aſſerit, cadere non poteſt niſi in hanc Vitam ſecundam, in qua ſola definitur, quamquam non rectè, tempus epiſcopatûs* S. Arnulphi, *ejuſque deceſſor aſſignatur* Papolus.

ſed ab Umnone quodam adornata,

52 *Malim ergo auctorem ejus Umnonem quemdam ſtatuere, cujus præfationem nec P. Labier, nec Meuriſſius viderint ; ſed quæ habebatur in alio tamen codice monaſterii Sancti Montis, Ordinis S. Benedicti, prope Montem Romarici, unde illam à P. Vignerio accepit Dominicius, & ſic edidit in Ansberti Fam. rediv. parte* 1, *cap.* 15 : Exhortatione plurimorum commonitus Umno, Dei gratiâ præventus ac impulſus, geſta B. pontificis Arnulfi explananda ſuſcepi ; non ut aureo Babylonis poculo audientibus ficta propinarem ; ſed ut opera Dei, quæ in ſuo dignatus eſt operari Sancto, ad ædificationem fidelibus aſſignarem. Priora ſiquidem de ipſo adſcripta quibuſdam videbantur minus luculenta & ingrata ; tum quia ſtemma ejus nobilitatis, tempus, locumque ipſius nativitatis, quæ ſunt authentici fundamenta operis, quaſi præ excellentiâ cunctis nota, præteribant ; tum quæ incipiebant proloqui, minus aſſignata relinquebant. Memorabile quoque annuli ejus inſigne omnino reticebant, quod Carolus Magnus, cui fuerat tritavus, cum veritatis approbatione ſcribi juſſit (*nempe per Paulum Diaconum in libro de epiſcopis Metenſibus.*) Is auctor, *inquit Dominicius*, Arnulfi genus cap. 1 deſcribit. *Capite autem* 3, *eodem Dominicio teſte, ſic habet :* Natus eſt autem B. Arnulfus Aquitanico patre, Sueva matre in caſtro Lacenſi, in comitatu Calvimontenſi, imperatoris Mauritii temporibus, qui primus de genere Græcorum imperavit Romanis. *Ex hoc poſtremo fragmento (quando plura non ſuggerit Dominicius) quod de verbo ad verbum, ut ajunt, cum apographo noſtro num.* 2 *convenit, manifeſtè colligitur, eamdem fuiſſe Vitam, quam habuit Dominicius, cum hac noſtra ; hujuſque proinde auctorem fuiſſe Umnonem illum, quiſquis is demum fuerit.*

multis referta eſt erroribus,

53 *Ceterum, tametſi in Prologo ſuo antiqua ſuggillet Acta, longéque ipſe accuratiora ſpondeat ; tantum abeſt tamen, ut id præſtiterit, ut hæc ejus Vita, me judice, ad antiquam aliam ne comparanda quidem ſit. Nam præter errores ejus chronologicos, quos paragrapho præcedente notavimus, quam multa ſunt alia, quæ inſcitiam ejus temeritatemque redarguant ? Etenim, ut alia diſſimulem, quis umquam in hiſtoria Francica tam rudis fuit, ut Childeberti filiis Theodeberto Neuſtriæ, Theoderico verò Auſtraſiæ regnum aſſignaverit ? Quod facit Umno num.* 3. *Quis umquam, ut ille ibidem, Clotharium ſecundum Guntramni filium fuiſſe finxit ; cum filius fuerit Chilperici Sueſſionum regis ? Quis ante Umnonem domitos Saxones, eoſque, qui regii gladii longitudinem excederent, trucidatos à Dagoberto dixit ; quod in ſolum ejus patrem Clotharium cadit, qui filio periclitanti ſuppetias venerat ? Quid verò inſulſius, quam id quod habet num.* 4 *; ubi* Burgundiam *nominans, addit :* Id eſt, Auſtraſiam ? *Quaſi vero non duo illa, ac plane diverſa regna tum fuerint. Quid ibidem ſibi vult Neuſtria* à Pariſiaca urbe uſque ad Gerundam fluvium protenſa ? *Quis vero ibi regnum Theodeberti vel ſomnians collocavit ? Quam aliena ibidem Clotharii II effigies ? Quamquam enim fuerit* Venatione ferarum nimia aſſiduitate utens, *ut ſcribit Fredegarius cap.* 42, & poſtremùm mulierum & puellarum ſuggeſtionibus nimium annuens ; *uſque adeo tamen in regni adminiſtratione iners non fuit, ut mortuo Warnachario alium in Burgundia majorem domûs non ſuffecerit, ut per ſe ipſe omnia gereret ; idque ſumma procerum voluntate. Fredeg. cap.* 54. *Fingere tamen reſolutum luxûs inertiâ regem placebat Umnoni, ut eo graviorem regni adminiſtrandi molem imponere poſſet* Arnulpho, *quem jam ei fecerat majorem domûs, idque per monarchiam univerſam, ſeu tria regna Auſtraſiæ ; Neuſtriæ & Burgundiæ ; in quo plurimum fallitur.*

quorum hîc aliquos

54 *Numquam enim Clotharius uni majori domûs tria regna ſubjecit : nam ut primum Neuſtriæ ſuæ Burgundiam atque Auſtraſiam adjunxerat,* Warnacharius in regno Burgundiæ, *inquit Fredegarius cap.* 42, ſubſtituitur major domûs . . . In Auſter Rado idemque hunc gradum honoris aſſumpſit. *Warnachario autem vitâ functo in Burgundia ſub Clothario nemo ſucceſſit. Radoni vero in Auſtraſia ſubſtitutus eſt cum* Arnulpho *Pippinus, vulgo Landenſis, ut ſupra dixi num.* 22, *qui Clothario ſuperſtes diu fuit. Nihil ergo umquam extra Auſtraſiam* Arnulpho *juris fuit ; neque adeo per ſex illas provincias, quas hic Umno more potius Romano, quam Francico atque hiſce, de quibus ſcribit, temporibus uſitato, recenſet, quaque erant latiſſimè per tria regna diffuſa. Plura in hac re male cohærentia conſultò prætereo.*

notavimus

55 *Nihilo meliora ſunt, quæ habet num.* 5 *de Anchiſi nomine, à Trojano Anchiſe deducto ; & martyrio, nuſquam alibi agnito, Anſigiſi. De principatu B. Pipini, de quo agit, num.* 9 *vide Commentarium ejus Vitæ prævium ad diem* XXI *Februarii. De S. Wandrigiſilo verò quod ibidem aſſerit, examinabitur die* XXII *hujus menſis. Quid miracula commemorem, quæ narrat num.* 20 *&* 21 ? *Alium certè de hiſce ſilet Meuriſſius, qui Vitam hanc tamen, cum ſcriberet, habebat in manibus ; non ea utique, ſi probaſſet, omiſſurus. Mirum vero eſt, non meminiſſe Umnonem apparitionis glorioſæ* SS. Arnulphi *& Abbonis ſive Goërici, quæ facta eſt diacono cuidam ipſa nocte inſtantis S. Romarico mortis, narraturque in hujus Vita apud Labbeum tom.* 1 *Novæ Bibliothecæ Mss. libb. pag.* 783. *Denique quod S. Germanum, num.* 24, *conſecratum à* S. Arnulpho *abbatem, miſſumque ab eo ad prædicandum in Baſileenſem regionem fuiſſe narrat, id prorſus aliter habet Bobolenus, auctor coævus in Vita S. Germani apud nos tom.* 3 *Februarii pag.* 264 *&* 265. *Hæc eò dicta eſſe velim, non ut omnem Umnoni fidem adimam ; ſed ne deinceps majorem, quam mereatur, obtineat.*

De binis Fragmentis quæ utriſque Actis ſubjicimus.

56 *Vitam Umnonis, teſte P. Laberio, ſequebatur in eodem codice (neſcio an eodem auctore) fragmentum, quod ſubdidi. De illo quod addam nihil eſt, ipſum de ſe indicium facit, quam ſit miſerum. Coronidem vero Actis* S. Arnulphi *imponet notum illud & vulgo traditum* S. Arnulphi

elo-

A *elogium, quod composuit Paulus diaconus, qui ex ipso S. Carolo Magno imperatore ea discere potuit, quæ de* S. Arnulpho *commemorat; id quod de annulo ejus in Mosellam abjecto, ac postea in exenterati piscis intestinis reperto disertis ipse verbis testatur, num* 2. *Fragmentum hoc nolui è Surio describere, quia is textum corrupit loco non uno. Desumpsi ergo ex Historiæ Franc. Scriptoribus à Chesneo editis tom.* 2; *pag.* 201; *quod convenit cum libello Pauli Warnefridi, Langobardi filii, diaconi Forojulienſis de Episcopis Metensis ecclesiæ, edito Hannoviæ anno* 1613; *in corpore Franc. hist. Vet. & sinceræ à pag.* 172.

VITA

AUCTORE ANONYMO SANCTI IPSIUS ÆQUALI.

B Ex Mss. Corneoli, & Vallis Lucentis, quæ cum aliis multis tum manu exaratis, tum excusis typo exemplaribus collata sunt.

CAPUT I.

S. Arnulphi natales; profectus in litteris ac pietate; potentia in aula; conjugium & liberi; episcopatus Metensis; austera vivendi ratio; opera misericordiæ; miracula varia; amor solitudinis.

C *Præfatio Auctoris.* IN omnipotentis Dei nomine, & Christi Jesu, Domini nostri, filii ejus, Vitam, vel Acta sanctissimi Arnulfi antistitis, auxiliante Spiritu sancto qui in eo requievit, stylo elicere aggrediar, præcipiente Domino de bonis: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Ergo reticenda non sunt quæque in exemplum bonæ actionis divulgata proficiunt, atque suis sectatoribus procul dubio municipatum tribuunt cum Sanctis.

Arnulphi nobilis ortus, & prædicta sanctitas; uti & fides Auctoris. 2 Beatus igitur Arnulfus episcopus, prosapiâ genitus Francorum, altus satis & nobilis parentibus, atque opulentissimus in rebus seculi fuit; sed nobilior deinceps, & sublimior in fide Christi permansit. Hujus itaque laudabilia facta, quæ gessit, nonnulla ego à familiaribus illius narrantibus, pleraque per memetipsum quæ scribenda sunt cognovi. Quâ de re operæ pretium censeo, ut ab ipsius nativitatis die exordium loquendi sumamus Erat igitur quidam peregrinus, contiguo illo in loco habitans, à partibus Italiæ veniens, servus Dei, nomine Stephanus. Huic cum revelata fuissent hujus nativitatis exordia, silentio paulisper interposito, tamquam cælitus sibi responsum datum præsagâ voce exorsus, ait: Scitote omnes, & attendite, quoniam puer iste qui natus est, sublimissimis atque summis honoribus gestandus, magnus erit apud Deum, & homines. Quod & deinceps verax probavit eventus. EX MSS.

Arnulphus litteras discit. 3 Post hæc autem puer laudabilis indolis, plenus gratiâ Dei, ut tempus advenit, litterarum studiis imbuendus mandatur. Mox itaque traditus præceptori, inter ceteros contubernales suos sagax ingenio, & memoriæ capax, amabilis fulsit: eratque, Christo in se habitante, subditus cunctis, sed fide & caritate celsior omnibus.

instituitur à Gundulfo, & fit potens in aula Theodeberti, ac pius 4 Cumque jam benè edoctus, ad roboratam veniisset ætatem, Gundulfo *a* subregulo *b*, seu etiam rectori palatii, vel consiliario regis exercitandus in bonis actibus traditur. Hunc ille cum accepisset, per multa deinceps experimenta probatum, jam Theodeberti regis ministerio dignum aptavit. Nam virtutem belligerandi, seu potentiam illius deinceps in armis quis enarrare queat? Præsertim cum sæpe phalanges adversarum gentium suo subegerit mucrone Quapropter effectus est demum, Christo præsule, omnium primus, qui dudum penè cunctorum ultimus videbatur; ità ut sex provinciæ *c*, quas & tunc, & nunc totidem agunt domestici *d*, sub illius amministratione solius regerentur arbitrio. Nam sedulus in oratione, in jejuniis, in misericordiâ pauperum incumbebat: & sicut scriptum est, Reddebat quæ Dei sunt Deo, & quæ cæsaris cæsari restituebat a b B c d

uxorem duxit, ex qua duos filios habuit; 5 Intereà igitur vix cogentibus amicis atque parentibus *e*, ab inclytâ & nobilissimâ gente puellam, quia sic Deus voluit, duxit uxorem: nam illud eidem Dominus speciale munus, veluti duarum gemmarum splendidum decus in mundo indulsit, ut ex eadem egregiâ femina duorum filiorum gaudia susciperet. Dum hæc itaque agerentur, sicut jam suprà diximus, diversis in palatio honoribus, & ministerio primus floruit: sed jugis illius meditatio circa monasteria, vel loca sancta invigilabat. c F

Lerinum egressus cum Romarico; sed aliter Deo visum; 6 Temporibus autem illis erat in ministerio regis vir egregius, nomine Romaricus *f*, qui desiderio illius sancto, & familiari jungebatur affectui *. Cum hoc ergo consilio inito, secundùm præceptum Domini (qui dixit: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo; & veni, sequere me) relictis omnibus, Lerinum usque ad monasterium *g* peregrinando propter Christum itinerare disposuit. Sed utriusque desideriis in hac causa obluit voluntas Altissimi: neque enim fas omnipotens Deus fore censuit, ut hi duo viri, qui demum veluti duæ lampades fulserunt in seculo, sub unius modii articulo occultarentur; dicente Domino: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. f * al. affectu g

annulum in fluvium projectum in signum remissorum peccatorum recipe- 7 Miracula *h* autem aliqua saltem de multis quæ gessit, narrando aggrediar: sed illud primum quidem ponendum censeo, quod fertur idem egisse antequam episcopatûs solium conscendisset. Hic equidem cum pro suis *rat;*

h

EX MSS. ſuis pœniteret exceſſibus, contigit, ut per Moſellæ amnis pontem tranſiret: cumque ſubter ſe fluminis alta, nec viſui penetrabilia cerneret, gurgitis immenſitate, annulum, quem forte ſecum habebat, accepit, & his verbis in flumen projecit: Tunc me, inquit, ſolutum nexibus peccatorum putabo, quando hunc, quem projicio, annulum recepero *i*. Poſt aliquantos verò annos, jam ſacerdotali ſolio aſcenſo, allatus eſt ſibi à quodam piſcatore piſcis; quem cum gratiarum actione vir Sanctus cum accepiſſet, præparari ſibi eumdem (quia ſolito à carnibus abſtinebat) ad veſpertinam refectionem præcepit: quem ſuſceptum miniſter cum ſecundùm morem exenteraſſet, eumdem annulum in extis ejuſdem reperit piſcis. Sed neſcius facti, rem admirans, ſancto Pontifici detulit: quem ille recognoſcens, jam fidus gratias Deo pro ſuorum agens ſolutione peccatorum, vitam poſtmodum in nullis remiſſius duxit, ſed plus etiam poſt hæc jejuniis, vigiliis, & orationibus ſe coarctavit. Annulus quippe in palatio adhuc habetur *k*. Mirari poteſt, & in his Deus magnificè laudari, quomodo in præſenti effectu Sanctus vir certificari meruit, adhuc caſibus ſubjectus, de remiſſione peccatorum ſuorum: quod proculdubio non fieret, niſi digniſſimus Deo foret.

i

k

B

ſit epiſcopus Metenſis, benignus in pauperes & peregrinos; in ſerigidus:

8 Incipit intereà urbs Metenſium indigere pontifice; & vox conſona populi ut ſibi Arnulfus pontifex detur, inſtare; quia & principi acceptiſſimus haberetur, & ſacricolis actibus pollere noſceretur. Ille autem lacrymans, & compulſus, quia Deo ita placitum fuit, urbem ad gubernandum ſuſcepit; ſic deinceps epiſcopales geſtans inſulas, ut etiam domeſticatûs ſolicitudinem, atque primatum palatii acſi nolens teneret. Mox etiam tantâ, tamque profuſâ munificentiâ in eleemoſynis pauperum adcrevit; ut etiam de longinquis regionibus atque civitatibus famâ currente, innumera caterva pauperum ad ſanctum Arnulfum pontificem refocillanda feſtinaret. Erat namque jugiter ſolicitus, atque intentus in cunctis bonis actibus, præſertim in ſuſceptione monachorum, ſeu peregrinantium devotiſſimus invigilabat; ita ut quos hoſpitio recepiſſet, manibus propriis pedes ablueret; illoſque veſtitos, atque refectos deducens, mox alios refocillandos ſuſciperet. Porrò abſtinentiæ illius normam narrare quis valeat; vel máximè cum interdum poſt triduana, ſeu amplius protracta jejunia, pane hordeaceo, ſeu limphæ poculo victitaret? Indutus namque jugiter intrinſecus occultè cilicio, ſicque exeſis jam membris, vigiliis atque jejuniis geminum ingerebat cruciatum.

C

dæmoniacam liberat,

l

m

9 Cumque in his, atque diverſis bonis actibus tamquam potentiſſimus auriga jugiter invigilaret, contigit, eum in contiguis partibus Voſagi, in prædio ſancti Stephani *l* affore; ibique coram eo adducta eſt mulier quædam, nomine Bettila *m*, à dæmonio nequiter arrepta, & diſcrimine vitæ ſuæ ſæpe fortiter quatiebatur. Cumque hæc coram ſancto Præſule debacchari cœpiſſet, is quippe pietate, ut erat ſemper, immenſâ ductus, ait: Heu miſerrimum humanum genus! Ut quid tantum prævaluit inimicus, ut ubi Chriſtus debuit habitare, illò domicilium infelix poſſideat? Superventurâ igitur nocte mulierem in vigiliis aſſiſtere præcepit: cumque Vir ſanctus ſeſe in orationem dediſſet, mox dæmonium clamans, & ejulans à muliere diſceſſit. Illicò gaudentibus omnibus, juſſit illam abire incolumen, & lætam, quæ dudum fuerat ab inimico oppreſſa, & infirma.

D

item alias duas:

10 Per idem namque tempus quo triduanum jejunium univerſalis celebrare conſuevit eccleſia, Vir ſanctus extrà civitatem cum crucibus atque promiſcuo genere populi, orandi gratiâ ſecundum morem ex urbe proceſſit: &, ecce, ex mediis catervis femina arrepta à dæmonio, clamare cœpit. Hanc ille cum vidiſſet, vexillo crucis injecto, mox ab adverſario ereptam ſanavit. Alio quoque tempore infra urbem, ob orationis gratiam, ad baſilicam ſanctæ crucis *n* acceſſit; ibique puellam nequiter debacchantem reperit. Quam cum vidiſſet, motus miſericordiâ, archidiacono ſuo ait: Nunc igitur, frater, hac nocte pro illa miſerrima orationis vigilias celebremus, & ſuperveniente diluculo iſtuc pariter revertamur; cumque craſtina die ſecundum conductum inibi affuiſſent, puellam ab hoſte antiquo liberatam invenerunt: ſicque factum eſt, ut ſanctitas hujus Viri abſentes longeque poſitos curaret.

n

R

ethnicum leproſum baptiſmo ſanat:

11 Temporibus quoque Dagoberti regis cum in palatio eſſet, eidem quidam leproſus clamare cœpit, victum, ſeu veſtitum depoſcens; at ille ſtatim juſſit eum in hoſpitium duci: cumque erga illum ſecundùm morem ſuum ſolitam impenderet pietatem, ſciſcitari voluit (quia barbarus erat) ſi ſacrâ undâ baptiſmatis ablutus fuiſſet. Repente ille; Nequaquam (ait) Domine mi; nam ego infelix abjectus in populo; quis mihi gratiam baptiſmi tribueret? Tum iſdem inquit: Ne verearis, frater: poſſibile eſt: tantummodo crede in Chriſtum, & erit Domini voluntas, ut geminam, id eſt animæ & corporis tui, capias medelam. Accepto ergo à ſancto Viro baptiſmi ſacramento, repente de corpore illius lepra diſceſſit, & factus eſt deinceps in utraque ſubſtantia ſanus, qui prius fuerat peccator & maculoſus.

moribundum ſubitò reſtituit.

o

F

p

12 Poſtea autem cum patrias Toringorum *o* cum eodem rege inviſendas intraſſet, forte fuit, ut quidam procerum, nomine Oddilo *p*, puerum atque parentem ſuum, quem ſatis diligebat, ſupremis funeraret fletibus: nam & conſanguinitate propinquo, & amicitiâ eidem inſolubili jungebatur affectu. Rege autem jam quantocius ex eadem properante villa, nihil aliud anguſtianti conſilii aderat, niſi languentis capite amputato, more gentilium *q*, cadaver ignibus comburendum traderetur. Sed credimus omnipotentis Dei tunc voluntate id actum eſſe, ſanctum Arnulfum epiſcopum à manſionibus nondum egreſſum fuiſſe. Quo comperto Oddilo, ad eumdem veloci perrexit greſſu, & cauſam infelicitatis, potius ſingultibus quam verbis expoſuit. Vir igitur egregius cum feſtinatione ad languentis perrexit lectulum; ubi cum humi fuiſſet proſtratus, diutiſſimè oravit. Tunc demum ſemivivum hominem, ut illius mos erat, alloquitur: Pœnite (inquit) fili, ſi quid forte malè geſſiſti, ut duplicem accipias medicinam. Ille autem veniſſe hominem Dei exultans, vix verbis affatur quod corde volvebat; quia extremis quatiebatur conati-

q

A conatibus. Quid plura ? Calefacta affertur aqua, & manibus propriis Vir ſanctus faciem ægroti, pedes & manus cum ingenti abluit diligentiâ, atque oleo *r* corpus illius perunxit : ſicque factum eſt, ut eadem die, tamquam nullam infirmitatem perpeſſus, cum ceteris villam egrediens, incolumis, lætus, & gaudens iter arriperet.

r

Ultio divina in ejus obtrectatores.

13 Alio denique tempore quod geſſit miraculum ſilendum non eſt. Quidam namque homo ſceleſtus, nomine Noddo *s*, quadam die alvo refectus vino æſtuans, cum complicibus ſuis Viro ſancto derogare auſus eſt ; non eſſe ſcilicet cultorem Dei, ſed potius hominem voluptati deditum ; ad cujus videlicet lectum nocturnis horis, non ſolum rex ; verum etiam & regina ; tamquam conſilium flagitans properaret. Cum ergo ſtratum unà cum detrahente ſocio petiſſet, jubente Domino, caſu accidit, ut omnia veſtimenta illorum flamma circumdans vallaret ; atque illicò exſilientes aquam ingentibus depoſcebant vocibus : ſed aqua injecta flammam divinitus miſſam non extinguebat ; ardebant nequiter

s

B circa nates vel genitalia loca camiſiæ illorum nec à ſe ardentia veſtimenta exuere prævalebant. Quid plura ? Qui aliud facere non poterant, exſilientes, & adinſtar porcorum, luto ſeſe vociferantes involvunt. Sed magis ac magis genitalia ipſorum ignis cremabat immiſſus. Tunc quippe, ut reor, impletum eſt ſuper illos, quod ſcriptum eſt : Detrahentem occultè proximo ſuo hunc proſequebar * : ſicque divinâ cenſurâ jubente actum fuit, ut de quibus Pontificem ſanctum detraxerant, in ipſis pœnam ſentirent : nam non poſt multum temporis, in tantis tranſgreſſionibus præfatus Noddo deprehenſus eſt, ut ſcelera illius unà cum vita, quia juſtum erat, regalis gladius amputaret : ac ne ſolus moreretur, filius ipſius mox eâdem ſententiâ perculſus interiit.

* *al.* perſequebar.

Diſcum pauperibus datum recuperat cum fœnore:

14 Per idem autem tempus cum jam penè omnes theſauros in uſus pauperum erogaſſet, adhuc ſupererat & diſcus argenti, habens pondus libras ſeptuaginta duas. Hunc Hugo quidam inter primates procerum, datis alimoniis, cum his quæ pauperibus neceſſaria erant, comparavit : ſed omnipotens Deus non paſſus eſt, ut illo frueretur homo laicus, qui in honore beati Stephani protomartyris jam olim erat conſecratus. Nam ſupradicto Hugone repentina morte proſtrato, præfatus diſcus Clothario regi ablatus * eſt, qui cum à narrantibus comperiſſet, hoc à ſancto Arnulfo ob alimoniam pauperum venumdatum fuiſſe, mox miro inſpiramine tamquam cælitus actus, jubet eumdem velociter, ſuperpoſitis centum aureis, uſque Mettis deferri ſancto Pontifici : ſicque factum eſt, ut & matricularii *t*, ſeu ceteri pauperes Dei, ſuſtentationem alimoniæ haberent, & res Sanctorum, quibus ſemel data fuerat, abſque ullius rei redderetur diſpendio.

C

* *Trev. cod.* allatus.

t

ſolitudinem frequentat.

15 Cumque hæ & ſimiles quam plures virtutes per illum cœpiſſent crebreſcere in populo, mox remotiora à fragoribus vulgi expetiit loca ; in quibus ſæpe ergaſtulo retruſus, ſoli Deo orationibus ſacris ſtudioſiſſime vacaret ; monente altiſſimo, qui dixit : Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus. Nam crebro in villa Dodiniacâ, quæ contigua Voſagi eſt ; interdum Calciaco, non multum longè ab urbe *u*, cellulâ retruſus ; cælum diebus ac noctibus precibus pulſabat.

EX MSS. *u*

ANNOTATA.

a *Idem ille, opinor,* Gundulfus *eſt, qui ſub Childeberto, Theodeberti patre, è domeſtico dux evaſerat ; uti dictum eſt in Comm. prav. num* 23.

b Subreguli *appellabantur majores domûs ſub prima regum Francicorum ſtirpe, ut pluribus exemplis oſtendit Cangius in Gloſſario.*

c *Quid per provincias hîc intelligatur, non ſatis liquet. Vide Commenti prav. num.* 19 *&* 23. *De regni Auſtraſiæ ditionibus fusè diximus in Commentario ad Vitam S. Sigeberti Auſtraſiæ regis die* 1 *Februarii.*

d *Domeſtici regis dicebantur, qui villis ſerviſque fiſcalibus præerant, ut vult Valeſius Rer. Francic. lib.* 11, *pag.* 180. *At Cangius in Gloſſario ad vocem* Domeſtici : Domeſticorum, *inquit,* quod fuerit munus & officium in palatio Francico, ambigunt doctiores. *Adi ſis illum hoc loco.*

B

e *Id eſt, conſanguineis, ut reor : & hoc ſenſu ea vox iterum uſurpatur infra num.* 12.

f *Vitam S. Romarici, qui poſtmodum abbas fuit, habes apud Labbeum noſtrum in Nova Bibliotheca Mss. libb. tom.* 1, *pag.* 781 ; *& Mabillonium in Actis SS. Ord. S. Bened. ſec.* 2, *pag.* 416. *Nos de illo ſcribemus ad* 8 *Decembris, quo de illo agit Martyrologium Romanum & Surius.*

g *De monaſterio Lerinenſi longè celeberrimo ſæpius à nobis actum eſt. Vide diem* 16 *Januarii ad Vitam S. Honorati, ejus primùm fundatoris atque abbatis, ac deinde epiſcopi Arelatenſis.*

h *Toto hoc numero contenta, interpolator quidam interjecit, ut in Comm.* § 4 *monui.*

i *Simile quid narratur de S. Attilano ep. Zamorrenſi, de quo agemus* 5 *Octobr. Et factum à ſuperſtitione vindicat Broiverus noſter Annal. Trevir. lib* 7, *num.* 22. *Non abludit etiam quod de S. Metrone narravimus ad diem* 8 *Maii.*

k Porro iſte Arnulfi annulus, *inquit Mabillonius hîc in notis* ; hodie quoque in S. Stephani eccleſia apud Mettas aſſervatur, & quotannis Benedictinis abbatiæ S. Arnulfi monachis in ejus feſto ſolemniter oſtenditur. *Idem teſtatus ante illum fuerat Meuriſſius pag.* 114.

E

l *Fallor niſi pagus ille eſt, qui modo in mappis Geographicis appellatur* S. Etienne, *Moſella, adjacens prope Montem Romarici, quà inde Spinalium petitur. De Voſago ſive Vogeſo conſule fusè tractantem Valeſium in notitia Galliarum ; nos de illo breviter meminimus* 11 *Julii ad Vitam S. Hildulfi.*

m *Mss. Trevirenſia habent,* Bertila.

n *Baſilicam S. Crucis ſive S. Eligii Metis poſtmodum habuere Canonici Ord. Præmonſtratenſis, uti docet Medaurenſis epiſcopus in Præfat. hiſt. Epiſc. Metenſ.* § 6.

o *An Tungrorum in Germania ſecunda cis Rhenum ; an Thuringorum trans Rhenum ? Nam utrique Toringi dicti ſunt, utrique Auſtraſiorum regi parebant ; uti diximus in Comment. prav. ad Vitam S. Sigeberti die* 1 *Febr. Tungros hîc tamen intellexit Umno num.* 13.

p *Codices Trevirenſes habent,* Nodilo.

q *Morem fuiſſe gentilium, cremare cadavera, vulgo notum eſt ; quem etiam ſervaſſe Gallos ac Germanos, Cæſar Tacituſque teſtantur ; non paucos etiam inter Francos, maximè Septemtrionales, diu poſt hæc tempora idolis addictos fuiſſe, docet Valeſius lib.* 23.

EX MSS. *At amputari consuevisse unquam apud eos languentibus capita, hoc verò adhuc alibi reperire non potui. Itaque suspicor hoc referendum esse ad impiam Oddilonis commiserationem; istud autem,* more gentilium, *tantummodo asscere id quod sequitur, nempe cadaveris combustionem.*

r *Cod. Trevir. habet*, Oleo sancto.

s *Historiam hanc iisdem penè verbis omnibus descripsit Grimlaïcus in Reg. Solitar. cap. 63 apud S. Benedictum abb. Anianensem part. 2. Codicis Regularum pag* 587.

t Matricularii pauperes *illi erant, qui in ecclesiæ matriculam sive album relati erant, ut ecclesiasticis stipendiis alerentur. Vide Cangium in Gloss. verbo* Matricula.

u *Calciacum illud esse puto, quod modo appellant* Chaucy, *qui pagus est Metis orientalis, ultra Nidam, Gallicum fluvium, quinque circiter, nisi fallunt mappæ, leucis ab urbe dissitus. Villam autem Dodiniacam nullibi descriptam pressius inveni.*

B

CAPUT II.

Abdicatio muneris episcopalis; recessus ad eremum; restinctum incendium; vita in solitudine; sanctus obitus; sepultura; corporis translatio; miracula.

Postulat successorem in episcopatu à Clothario;

SEd dum in his athleta Christi contra diabolum sanctissime & fortiter dimicaret, conscientiâ tactus, ne plebs sibi à Domino credita, illo remoto, æternæ vitæ pabula quiddam minus acciperet, repente cœpit intentissimè à principe flagitare, ut successorem sui præsulem daret: mittensque epistolas per internuntios, se indignum hujus operis, seque peccatorem clamitabat: & ut talem eligerent *a* pontificem, qui prædicationis verbum dignus seminaret in populum. Quibus relictis *, mox Clotharius rex non modicis repletur angoribus ab omni se auxilio destitutum clamitans, si sanctus Arnulfus à frequentiâ palatii cessasset; cui inter cetera nihilominus talia remittit scripta dicens:

a

*al. relectis.

C

17 Domine pater, quæ scripsistis per vestram epistolam, ut in loco nostro * alium deberemus eligere successorem, istud nostra præsumptio facere nullâ ratione præsumit. Hinc iterum inter reliqua ait: Quantum de devotione vestrâ, quam ex ammonitione divinâ esse confidimus, gavisi sumus; tantum iterum dolentes tractavimus, quod non optavimus de vestro conspectu esse absentes: immo, domine & pater, si qualibet devotione compulsus, pro boni operis actu, alicubi deliberatis proficisci; petimus, ut nos sine pace vestra, vel communione, pro amore divino nullatenus relinquatis. Nam præfatus rex Clotharius tanta eum fide & amore dilexit; ut, cum prolem suam Dagobertum in principatûs sui culmine sublimasset, eidem regnum ad gubernandum, & filium ad erudiendum in manu tradidisset; quem ille acceptum ita altissimâ & profundâ erudiit sapientiâ, ut in Sicambrorum *b* natione rex nullus illi similis fuisse narraretur.

Clotharius successorem dare recusat; & recessum agre permittit.

* *al.* vestro.

b

18 Sed cum insolubili desiderio ad eremum properare disponeret, voluit & suspicatus est prudens rex Dagobertus, eum minis terreri, scilicet ut ab ipsius consilio vel solatio non discederet; dicens ad eum: Dilectissimi filii tui, quia ita admissum habet, nisi nobiscum consistas, caput amputabo. Ad hæc ille respondens ait; Filii mei vita in manu Dei est: jam tu tuam vitam non possides, quando ab insontibus vitam auferre disponis. Tunc rex iratus adversus eum, dependentem ex poplite mucronem manu arripuit. Tunc sanctus Arnulfus, regis morituri parvipendens iram, constanter dixit: Quid agis, ô miserrime? Mala pro bonis mihi rependere vis? Ecce me paratum: exerce arma in sanguinem meum, ut tuis libet animis; ego pro illius mandatis mori non dubito, qui mihi & vitam dedit, & pro me mortuus est. Tunc unus procerum ait: Noli impiè agere contrà temetipsum, ô bone rex: an non vides Virum sanctum, destinatum & cupidum esse ad martyrium? Aut cur non pertimescis Christi Domini servum lacessere? Et his dictis, jubente Domino, ira ejus irretita paulisper conticuit. D *Dagobertus vero minis absterret;*

19 Interea adest & regina; reminiscentes culpæ suæ utrique ad pedes sancti Arnulfi corruunt, & ut illis misereatur cum lacrymis exorant, dicentes: Perge, domine, ad eremum quò vis; tantummodo placatum te habeamus, quem molestum usurpantes exaggeravimus. Tunc sanctus Vir, datâ illis veniâ, à palatio egreditur. Et, ecce, reperit pro foribus, claudorum, cæcorum, atque universorum pauperum, viduarum, & orphanorum penè innumeram multitudinem adstantem; cumque eum vidissent, omnes vociferare cœperunt, dicentes: O Sancte pastor, cur nos miseros derelinquis? Aut quis miserebitur nostri? Aut quis tribuet nobis victum & vestitum? Nam, te amoto, moriemur omnes, nuditate atque fame consumpti. Obsecramus pro Christo, ne nos derelinquas. E *at tandem annuit, flent miserorum turbâ,*

20 Tunc ille lacrymans, blanda voce eosdem alloquens, dicit: Dabit vobis Deus pastorem, qui vos pascat in miseratione & misericordiâ; nam faciem meam non longo tempore amodò videbitis: vos autem Quærite primùm regnum Dei, sicut dixit Christus, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Estote pacati, invicem benigni, misericordes; ut, dum istâ nunc paupertate, & miseriâ angustiamini, in futura vita felices regnare mereamini cum Christo: siquidem & Lazarus mendicus in sinu Abrahæ transportatus est ab angelis; ita & vos quærite Dominum, & hîc & in æternum vivet anima vestra. Et his dictis, statim ad orationum pergit certamina. *quam solatur Arnulphus;* F

12 Post hæc autem paucis temporibus actis, Viro justo jugi intentione pulsanti, sanctus Goëricus *c*, cognomento Abbo, hujus successor eligitur. Dignè quippe à Domino actum est, ut sancto sanctus succederet. Quo audito vir egregius Romaricus à partibus Vosagi egressus, ad beatum pergit Arnulfum; atque ex providentia utriusque, vasti eremi aptum ei præparat locum. Sed mox eadem die, superventura nocte qua venerat, quid miraculi per hunc almificum *cui successor eligitur Goëricus.*

c

Pon-

A Pontificem infra urbem geſtum fuerit, ſilere non valeo.

Arnulphus, præſente auctore hujus Vitæ, incendium reſtinguit,

22 Caſu contigit, ut promptuarium regis ignis vorans vexaret, atque eructans excellentiſſima flamma domos circumquaque affines minaciter lamberet. Repente exſurgens omnis civitas, videntes ſui exitium, in ejulatu & clamore converſa eſt. Quo audito, nos veloci greſſu ad domum Viri ſancti pervenimus, & reperimus eumdem, ſicut illius jugiter mos erat, pſalmodiæ melos perſonantem: ſtatimque apprehenſa manu illius, ait Romaricus; Egredere, domine; ecce, inquit, adſunt pro foribus equi noſtri, ne (quod abſit) te in hac urbe ignis conſumat. Ad hæc, inquit: Nequaquam, dilectiſſime; ſed deducite me illuc, & videamus hoc impium, quod graſſatur, incendium: & ponite me vicinum illius; &, ſi ita vult Deus, ut ardeam; ecce in manu ejus ſum. Tunc nos tenentes manus ejus ſanctas, ad larem pervenimus; & mox, jubente illo, in oratione proſtrati, capitulo dicto, ſurreximus omnes. Tunc ille

B elevans manum, contra ingentes flammas vexillum crucis injecit: & mox miro modo tamquam cælitus percuſſus, nil alibi nocens, infra parietes in ſemetipſum totus retorſus ignis interiit.

quo urbs tota deflagratura fuiſſet, ut revelatum eſt.

23 Noſque deinceps jam ſecuri de periculo ſubacto, gratias agentes Deo, dictis Matutinis, ad lectulos noſtros remeavimus. Illico autem cuidam ex fratribus talis apparuit viſio. Intuens in cælum vidit tamquam in flammam ignis ſignaculum crucis depictum: & ſtatim de cælo ex obliquo crucis vox facta eſt, dicens: Cernis hoc, inquit, ſignum? Hac nocte Arnulfus epiſcopus per ipſum totam civitatem iſtam ab incendio liberavit. Mirantibus nobis omnibus virtutem, quam vidimus de igne proſtrato, frater ille hanc viſionem narravit.

Bonis omnibus in pauperes diſtributis, eremum petit, ubi leproſis inſervit &c.:

C 24 Poſthæc autem bonus Arnulfus, relictis cunctis mundi rebus, atque bene perfectoque pauperibus erogatis, jamque fidus & ſecurus de theſauro abſcondito in cælo, non multis dilapſis diebus, pauper quidem propter Chriſtum effectus in ſeculo, ſed jam dives virtute Domini, veluti novus Helias, ad eremum properans & inter beſtias & feras ſylvæ, parvulis manſiunculis patratis, quotidianâ meditatione laudes Deo perſonabat. Aſcitis quoque aliquantulis ſecum monachulis, nec non & leproſis; manibus propriis fideliſſimam illis ſervitutem jugiter impendebat; calceamenta à pedibus detrahens, atque detergens; capita & pedes illorum crebro abluens, necnon & lectos ipſorum reciprocis diebus ſtudioſiſſimè compoſitos parabat. Nam & coquinæ officium non abhorrens Epiſcopus ſanctus, & cocus ſæpe eſuriens ipſe, ſuos contubernales paſcebat. Sed & lectum ſtratûs ejus vile quidem in oculis hominum, ſed pulcherrimum in obtutibus angelorum, ſpretis dumtaxat mollibus & pretioſis veſtibus, cilicia exornabant.

morti proximus angitur metu peccatorum:

d 25 In his igitur atque ceteris innumerabilibus bonis dum angelicam ageret vitam, jam omnipotens Deus, ſuum Athletam ad deſtinatum volens *d* vocare bravium, ad ultimum urgetur diem. Quo comperto, adeſt vir religioſiſſimus Romaricus, cum ceteris monachis, ejus præſtolans egreſſum. Tunc electus Dei, & ſacratiſſimus Pontifex eum alquens, ait: Bone vir & amabilis Domino, obſecra Chriſtum pro me: jamque adeſt dies, in quo judici meo præſentandus apparebo. Quid faciam? Nil boni geſſi in ſeculo: omnibus ſceleribus, & peccatis vallatus coarctor; pro quibus Dominum, ut veniam merear, obſecro, ſupplicato. Hæc Vir ſanctus ait, quia ſcriptum eſt: Juſtus in primordio ſermonis accuſator ſui eſt. EX MSS.

moritur; & à Romarico ſepelitur in Caſtro Habendenſi.

26 Interea venit hora, ut ſancta illa anima manibus ſanctorum angelorum ad Chriſtum geſtaretur. Fit autem illic gaudium magnum procul dubio ſupernarum virtutum in cælo, & ingens luctus pauperum Chriſti atque monachorum in ſeculo. Adeſt mox juxta morem ſanctum & Euangelium ſacrum, quod lector inter pſallentium luctus & cantus perſonat voce; ſicque demum vir egregius Romaricus, allatum ſanctiſſimum corpus illius, cum dignitate & honore, quo valuit, in Caſtello Habendo *e* ſepulturæ tradidit.

e Goericus ſanctum corpus Metas tranſlatum, non ſine multis in via miraculis i

R 27 Poſt obitum beati Arnulfi, anni ferè jam acto tempore, vir electiſſimus ſucceſſor ejus Goëricus epiſcopus, conſilio inito, coacervatâ clericorum ſeu etiam populorum catervâ ingenti, aſcitis quoque duobus epiſcopis ſecum, unà pergunt ad heremum: quo in loco excubias cum reverentiâ celebrantes, ſancta membra ab urna lapidis auferentes, grabato imponunt: atque mox arripientes itinera, cum gaudio remeant ad urbem. Nam ſuavitatis odor ex his ſacris membris cunctos replebat evehentes. Sed qualia deinceps in itinere per eumdem claruerunt miracula, ut valeo, demonſtrabo.

nam lapſis baculis, ſuſpenſum hæſit in aëre feretrum;

f g 28 Dum autem geſtantes veniunt ad quemdam rivum, cujus riparum tellure ſciſsâ *f*, euntibus convallem atque lubricum pandebat meatum, poſteriores, qui feretrum portabant, caſu corruunt. Sed, ut reor, eumdem *g* ſtatim angeli ſuſceperunt; nam priores evehentes nullo tardantes greſſu, grabato in aëre ſublato, gradiuntur liberè; atque ſurgentes qui lapſi fuerant, jam tranſmeato convalle, ſeſe jungunt ad collegas.

nec promoveri potuit ad villam hominis inceſtuoſi;

h F 29 Poſt iſtud denique in illo itinere mox aliud emicuit ſignum. Quidam homo in pago Calvomontenſe *h*, nomine Cunita, inceſtuoſus fuit. Hunc ille cum ſæpius redarguens, nec ad pœnitentiæ emendationem perducere potuiſſet, in hac vitâ impœnitentem reliquit. Fortè fuit, ut in ejuſdem inceſtuoſi villâ oratorium eſſet: quo in loco itinerantibus illis, congruum erat, ut manſio pararetur; ideo vel maximè, quia ſanctum corpus oportebat excubiis in baſilicâ honorari. Venientes autem ad terminos terræ hominis inceſtuoſi, repente figitur greſſus portantium; ita ut ulterius vectandi ſacra membra facultatem non haberent. Et, ecce, anguſtia ſacerdotibus, & univerſo populo, quoniam manſionem, ad quam verterentur, ignorabant, cum jam dies declinata eſſet ad veſperum.

ſed aliò procul mira celeritate defertur, ſuppeditatâ divinitus cereviſiâ comitantibus.

i 30 Tunc Noddo *i* dux, qui erat ex euntibus unus, ait: Videtis, quia terram inceſtuoſi hujus ingredi deſpicit. Eſt autem procul villa mea; ſed nox ante nos includet, quàm illuc venire valeamus. Sed & deeſt mihi inibi potus vel apparatus, quo hanc multitudinem reficere poſſim; niſi tantummodo

EX MSS. * al in uno vaſculo.

modo in imo vaſculi * modicum quiddam cerviſæ. Quibus auditis, univerſus populus iter retorquens, in tanta velocitate pergunt, ut potius geruli ſemetipſos portari, quàm portare ſentirent; atque diei adhuc lucem habentes, ad deſtinatum pervenerunt locum. Tunc Noddo ait: Nunc igitur beatus Arnulfus paſcat nos nocte iſta quoniam quod deeſt nobis, ipſo intercedente, adeſſe poteſt. Statim in tanta exuberantia accrevit modicitas potûs illius, ut omnibus affatim ſatiatis, adhuc in craſtinum ſupereſſet.

Corpus Metis ſolenniter reconditur in baſilica SS. Apoſtolorum;

31 Poſt hæc autem cum magna proſperitate & lætitiâ ad urbem perveniunt. Et, ecce, mox omnis civitas cum crucibus, & cereis, atque ingenti gaudio, & ammiratione obviam currit, & Paſtorem ſuum, quem dudum veluti fugacem amiſerant, cælo jam regnantem recipiunt, atque ſacrum corpus illius in baſilicâ ſanctorum Apoſtolorum *k* cum reverentia & grandi exultatione ſepulturæ recondunt. Mox quippe ſepultus, quid apud Chriſtum in heremo mercatus fuiſſet ſuis civibus, demonſtravit miraculis.

k

B

ibi mox ſecuta miracula. Cæca viſum recipit:

32 Nam mulier quædam, nomine Julia, luminibus olim cæcata, ad ſepulchrum ejus acceſſit: ubi cum proſtrata cum fide oraſſet, abſque morâ lumen multorum annorum temporibus deſideratum recepit; atque exitus viarum, quos externa auxiliante manu calcare conſueverat, propriis cernens luminibus, ad diverſorium læta remeavit.

*Contracta & violatam ante diei Dominica religionem, ſanatur: * al Ceucerella*

33 Aliud denique rurſus miraculum non fileam, quod nuper, narrante viro religioſo Arengiſilo abbate, comperi. Siquidem mulier quædam, nomine Cencerella *, in ſuburbano Medio-matrici degens, auſa fuit Dominicâ die operari. Sed mox divinitus verberata, utraque manu contracta eſt. Tunc magnis vallata angoribus ad ſupraſcriptum abbatem pervenit. At ille præcepit eidem,

C

quatinus ad ſepulchrum ſancti Antiſtitis cum fide feſtinaret. Ubi cum veniſſet, oſtia obſerata repagulis invenit, & illico ante valvas ſanctæ baſilicæ ſemetipſam proſternens, ſe in orationem dedit cum lacrymis, vociferans atque deprecans ſanctum Arnulfum epiſcopum, ut ſe ſanaret. Statimque digiti illius, qui jam dudum fortiter palmis innæſerant, reſoluto rigore, priſtinam receperunt medelam: & remeat ad propria incolumis & læta, quæ venerat triſtis & contracta.

claudus erigitur.

34 Per idem namque tempus homunculus fuit, nomine Ciaro, nequiter pedibus contractus, qui ex utroque latere auxiliantibus baculis, vix pedetentim & cum ingenti injuriâ callem nitebatur contingere. Hic cum crocis *l* ſuis ad urnam ſancti Viri ſemetipſum ſanandum in oratione proſtravit. Statim reſolutis nervorum contractibus, ſurrexit ſanus & lætus, atque ad domicilium ſuum pedibus propriis revertitur, qui ad ſanctum ſepulcrum fuſtibus ſuſtentatus venit, ut ſanaretur.

l

Epilogus Auctoris.

35 Hæc nos pauca de pluribus hujus Viri virtutibus, vel operibus bonis, ut valuimus, ſcriptis indidimus. Ceterum ſi omnia bona, quæ egit, ſtilo proſequentes, membranis inferere ſtuduiſſemus, enorme volumen & magnum legentibus affuiſſet: elegimus enim de multis ſaltem aliqua narrare, ne audientium auribus faſtidium faceremus: auxiliante Deo omnipotente, & Jeſu Chriſto redemptore noſtro, cui eſt poteſtas & gloria per immortalia ſecula ſeculorum. Amen.

D

opus ſuum S. Clodulfo inſcribentis.

Ecce, Reverentiſſime Domine Chlodulfe pontifex, habeto conſcriptam quam poſciſti vitam & geſta Genitoris tui. Juſtè quippe, atque perfectè cenſuiſti, ut cujus tenes ſedem, crebrò relegas & Acta.

ANNOTATA.

a *Ita exemplaria noſtra omnia; Mabillonius tamen legit*, eligeret, *in ſingulari.*

b *Sicambri, quorum primæ ſedes apud extrema fluminum Vahalis, Moſæ & Rheni aſſignantur, confundi ſubinde, uti hîc, cum Francis cœperunt; ut latè docet Browerus in notis ad Fortunati lib. 6, § 4.*

c *De S. Goerico vide plura in Vita ſequenti num.* 18.

d *Conſtructio hæc in Actis ſatis frequens eſt, ubi barbarè nominativus ponitur pro ablativo, ut vocant, abſoluto.*

e *Vide dicta in Commentario prævio num.* 40.

E

f *Legendum eſſet juxta rectam ſyntaxim*, tellus reſciſſa.

g Eumdem *pro* idem; *ſed res ejuſmodi vix notatu dignas cenſeo; cum eas quivis facile deprehendat.*

h Pagus Calvomontenſis, *alibi dicitur* Comitatus Calvomontiſiæ; *& videtur fuiſſe tractus quidem Moſellæ vicinus, in quo modo Spinalium conditum eſt. Adi Valeſium Notit. Galliar. pag.* 118.

i *Non ille ſceleſtus, de quo ſupra num.* 13; *ſed alius & pius, & dux, & in cod. Trevir. appellatus, non* Noddo, *ut alius*, ſed Notho.

k *De qua vide Comment. prav. à num.* 4.

l *Id eſt fulcris ſubalaribus; Gallicè* croſſes, *ſeu* croces.

VITA ALTERA

AUCTORE UMNONE.

F

Ex antiquo codice Ms. Cancellariæ Vicenſis.

CAPUT I.

Geſta S. Arnulfi uſque ad ſuſceptum epiſcopatum.

Arnulphus naſcitur & prædicitur magnus futurus coram Deo & hominibus.

BEatus igitur Arnulphus ex tanto nobilitatis germine, velut aurea conſurgens virga, quanto nobilius à progenitoribus ſumpſit exordium, tanto dignius ſanctis ſucceſſoribus ſuis produxit exemplum: diſpenſatio etenim divina, quæ hunc ſibi ab æterno conſecrârat, ſicut nobili genealogia, ſic etiam cæleſti prophetia eſt glorificare dignata. Quidam Dei ſervus, nomine Stephanus, loco dimorabatur vicino quo puer fuerat exortus. Hic ab Italia veniens, gladios Longobardorum *a* non formidine, ſed fratrum utilitate declinans, ſuæ aliorumque ſaluti vacabat. Huic itaque cum divinitus revelata fuiſſent infan-

A infantis merita exorti, ad oppidum venit, qui à progenitoribus seu reliquis militantibus honorificè suscipitur; ad cunabula pueri, cujus gratiâ devenerat, inducitur; quem ut aspexit, mox quæ de ipso sibi per spiritum fuerant præcognita, circumstantibus aperuit, voce præsaga dicens: Scitote omnes ac memoriter tenete, quoniam parvulus iste qui natus est, magnus erit multæque apud Deum sanctitatis, magnus & apud homines summorum dispensatione honorum; stirps erit regum glorioſa, gemmaque sacerdotum pretiosa. Quod vaticinium sicut magnum fuit in revelatione, ita in adolescentis indole succedenti extitit probabile.

Patria ejus, parentes, educatio, promotio in aula Theodeberti regis.

2 Natus est autem beatus Arnulphus Aquitanico patre *b*, Sueva matre in castro *c* Laycensi, in comitatu Calvomontensi, imperatoris Mauritii temporibus, qui primus de genere Græcorum imperavit Romanis *d*. Cum itaque disciplinis scholaribus esset sufficienter imbutus, aulæ Theodeberti regis inducitur, consiliis palatinorum admiscetur. Hic Theodebertus Childeberti regis fuit filius, qui

b
c
d

B utrisque Belgicis, Lugdunensium quoque quadripartitis præsidebat provinciis. Sub hujus tempore Cundulphus extitit prætor, major videlicet domus & comes palatinus, qui quoniam ceteros præibat prudentiâ consiliorum, industriâ negotiorum, eidem quasi patrono atque doctori beatus adolescens Arnulphus commendatur, ut qui præfulgebat proavorum nobilitate, nequaquam inferior ipsis esset in regali administratione: quem cum isdem suscepisset, per multa probatum experimenta dispensationi regalium constituit non indignum.

et deinde in aula Clotharii & Dagoberti.

3 Theodeberto autem, qui Neustriæ, à Theodorico fratre, qui Austrasiæ præerat *e*, peremptо *f*, eodemque à Brunichilde hausto veneni perdito *g*, regna utrorumque in Clotharii potestatem, filii regis Guntranni, concesserunt. Hic Bruinchildem reginam ob multiplicem nequitiam equis alligatam indomitis discerpsit *h*; venerabilem quoque cunctis honestate simul ac admirabilem bellica fortitudine beatum Arnulphum palatii comitem constituit, cui & Dagobertum filium suum Christiana religione informandum commendavit; quia & ejus erat consanguineus *i*: fide Catholicus, & jure civili peritus; cujus doctrinâ eò profecit, ut eminentior omnibus Francorum regibus ab historiographis comprobetur: nam & quantum Ecclesiam coluerit, nitor auri & argenti basilicæ sancti Dionysii Parisiacensis *k*, nobis tacentibus, clamat; quantusve in præliis extiterit, Saxonum gens, ab eo perdomita ..... quot ad sui longitudinem gladii emensus, omnes eumdem excedentes trucidavit rebellantes *l*.

e
f
g
C
i
k
l

Gesta ejus, maximè in obsequio Clotharii regis.

4 Igitur beatus Arnulphus major domûs factus, qua virtute bellica qua consilii prudentia Burgundiam, id est Austrasiam, Neustriam quoque, quæ est à Parisiaca urbe usque ad Gerundam fluvium, tumultu bellorum liberaverit; dolos & insidias Brunechildis enervaverit, filios præfati Theodorici ex scorto progenitos deleverit, quis enarrare sufficerit? Hinc ut Josue Amalechitas, sic ipse perfidos devastabat: licet enim rex Clotharius disciplinarum artibus esset peritus, ac diversis actibus bonis intentus; tamen uti mos est regibus, inertiâ luxûs resolvebatur; unde tota pene utilitas civilis providentiæ huic illustri Viro incumbebat; ita ut sex provincias solus regeret, quas tunc ejusdem totidem domestici administrant. Regebat namque duas Belgicas, in quibus sunt Treviris & Remis, cum sibi adjacentibus sexdecim urbibus: quatuor etiam Lugdunensium provincias, in quibus principales exstant urbes Lugdunum, Rotomagus, Turonis, Sennonum, cum sibi urbibus subjectis numero viginti novem *m*.

EX MSS.

Dodam uxorem ducit, ex qua duo filii, Clodulfus & Anchisus:

5 Præter voluntatis suæ decretum, parentum ac procerum votis acquiescens, puellam nobilissimis ortam natalibus, nomine Dodam, sortitur uxorem, sibi per omnia in actibus honestatis concordem: Ex qua duorum gaudia filiorum suscepit, Clodulphum videlicet ac Anchisum. Hujus nomen est derivatum à Troiano Anchisa, qui fuit progenitor Æneæ. Hi denuo quasi duarum splendidum decus gemmarum in mundo effulserunt: nam Clodulphus ecclesiæ pontifex fuit Metensis: Anchisus signifer *n* aulæ regalis, idemque post non infimus martyr. Nam olim expositum quemdam inveniens infantulum nutrierat, foverat, Godinumque *o* nomen illi imposuerat, qui adultus sui susceptorem, dum venatur in silvis, impiè trucidat, spe conjugii ejus ac dignitatum illectus: sed quis profectus perfidiæ ipsius? Dominum occidit: sed mox dæmone vexatus periit *p*.

n
E
o
p

meditatur vitam religiosam cum Romarico:

6 Quamvis autem beatus Arnulphus in palatio diversis floreret honoribus, opportunitatem tamen omnia pro Christo relinquendi exoptabat: quapropter viro illustri, nomine Romarico, sui arcanum pectoris aperit; quia & idem vir cælestibus inhiabat desideriis: qui Romaricus, quia sibi maritima non ignota erant loca, vitæ districtioris atque religionis percongrua, suadebat beato Arnulpho Lirinum adire cœnobium; illo enim tempore fervebat illic disciplina monachalis, & commendabatur doctrina sancti præsulis Cæsarii Arelatensis *q*.

F
q

annulum in Mosellam projicit, ut si is ad se rediret, devenia peccatorum secutus esset:

7 Interea *r* cum sibi beatus Arnulphus commissas inviseret provincias, forte Trevericam devenit ad urbem, ubi cum per pontem transitum haberet, profunditatemque Mosellæ fluminis, qui subfluebat, consideraret; quasi divino tactus instinctu, cælum suspexit, annulumque, quem digito ferebat, in illam fluctuum profunditatem projecit, dicens; Tunc certus ero, Domine Deus, tuæ propitiationis erga me, si meruero posthac hunc annulum recipere. Hunc autem annulum longo post interjecto tempore in penetralibus piscis inventum recepit.

r

portionem facultatum in usus pios postulat; annuenti Anchiso benedicit.

8 Ipse autem in hoc devotionis proposito perseverans, petit à filiis suis, ut ea quæ in facultatibus suis mobilibus portio contingit, benignè patiantur ad usus pauperum dispartiri; sed in toto ei voluntas filiorum non obedit, ut sperabat. Enimvero prior filiorum Clodulphus hoc se implere negat: primogeniti namque in negotio tali sæpe reperiuntur difficiliores. At verò Anchisus, junior proles, patri per omnia libenter se obedire spondet, accommodans fidem admonitionibus ejusdem. Venerandus itaque genitor filio gratias agit, in omni copia rerum eum benedixit, progeniem-

EX MSS. niemque, de ipso nascituram, in regalem conscendere dignitatem prædixit; quod & factum est: nimirum & Anchiso plurimæ accesserunt divitiæ, strenui quoque ac fortes viri de ipsius prodierunt germine: regibus siquidem Francorum à fortitudine solita degenerantibus, regni sublimitas transiit ad ejus dispositionem, quia cælitus erat ordinatum ad ipsius progeniem Francorum transvehi regnum.

Anchisi & Beggæ illustris posteritas

9 Hic Anchisus patris consultu filiam principis Germaniæ secundæ Pipini, Beggam nomine, duxit in matrimonium, sanctæ videlicet Gertrudis sororem, quam in virginitate sanctus Foillanus enutrivit *s*. Ex hujus Pipini sorore, Waldrada nomine, natus est Gualchisus, qui sanctum genuit Wandregisilum Christi confessorem. Ex Begga igitur genuit Anchisus Pippinum, Avi nomen habentem. Hic tantæ fuit audaciæ, ut Rheni flumen cum uno satellite transvectus, sibi quemdam adversarium, in cubiculo residentem, cum suis obtruncaverit. Saxones Fresonesque detrivit *t*. Ipse Karolum Tudertem *u* genuit, qui Saracenos sic depressit *x*, quod hactenus arma Francorum formident; qui Karolus item genuit Pippinum, staturâ quidem parvum, sed virtute magnum; ut singulari assultu leonem alteratur discerpsisse, velut agnum *y*. Hujus filius fuit Karolus Magnus *z*, qui præ cunctis præcedentibus Francorum regibus ampliavit regnum, Langobardos substravit, Constantinopolitanum imperatorem sine prælio suæ ditioni associavit, ipsam urbem Romuleam, gementem sub Langobardis cum tota Italia suis addidit sceptris. Ex hoc surrexit Ludoycus rex pius, qui præbendas, claustra, regulasque clericis ac monachis ordinavit *aa*.

s *t* *u* *x* *y* *z* *aa*

Arnulphi pia liberalitas, Doda & Romaricus seculo valedicunt.

10 Enimvero, ut ad incepta redeamus, vir amabilis Deo, beatus Arnulphus, recepta filii liberalitate, pauperibus, viduis, orphanis indigentibus opes proprias distribuit; ecclesiis etiam nonnullis ampla concessit prædia, palatium, quod Mettis possidebat, Virdunensi ecclesiæ largitus est hereditario jure; Colonienſi quoque ac Trevirensi non minimam suarum partem possessionum indulsit. Non minus beata conjunx ejus Doda mundi abdicans vana, elegit Treviros in reclusione cælibem ducere vitam. His itaque completis, peregrinandi consilium, quod cum venerando habuerat Romarico, versus Lirinum enitebatur adimplere; sed quia non est in hominis potestate via ejus, quod ipsi ad propriam deliberabant salutem, Dominus transtulit ad multorum utilitatem; dominus siquidem Romaricus *bb*, beati prædicatione Amati, relictis omnibus suis, & egentibus elargitis, monachus in Luxuvio est factus, & post Romaricense fundavit cœnobium: beatus autem Arnulphus divino electus est judicio in præsulatu Metensi sicut exarabitur in pagina sequenti.

C

b b

ANNOTATA.

a *Langobardi è Pannonia in Italiam irruerunt anno Christi 568, uti docet Paulus diaconus de Gest. Langob. lib. 2, cap. 7. De grassationibus eorum in ecclesias, sacerdotes ac reliquum vulgus vide illum ibidem cap. 32, & alibi.*

b *Arnoaldus*, S. Arnulphi *pater*, *Aquitanicus fuisse dicitur; non origine, sed habitatione; uti docet Jordanus noster in opusculo ante laudato.*

c Castrum *hoc* villa *vocatur* sita in comitatu Calvo-montisiæ, *in instrumento donationis condito anno Christi 950 apud Meurissium, pag. 137.*

d *Hoc arripuit Umno ex Paulo Warnefrido de Gestis Langobard. lib. 3, cap. 15, sicut & alia plura. Ceterum Mauritius* nomen & genus vetustius ex veteri Roma traxit; propinquiorem autem cognationem ex Arabisso patria habuit, quæ gentis Cappadocum est, *inquit Nicephorus lib. 18, cap. 8.*

e *De his & similibus hujus auctoris erroribus vide superius notata in Commentario prævio § 4; quo multa congessi; ne nimis in annotatis hic longus essem.*

f *Vide Gesta Reg. Franc. apud Chesnium tom. 1, pag. 715, cap. 38.*

g *Adi ibidem cap. 39. Theodoricum tamen profluvio ventris mortuum esse, tradit Fredegarius cap. 39.*

h *Consule Fredegarium cap. 42.*

i *Aviam enim Arnulphus habuisse putatur Blitildem filiam Clotharii primi, qui Clotharii secundi avus fuit.*

k *Narrat hæc Fredegarius cap. 80.*

l *Lege hæc apud Aimoinum de Gest. Franc. lib. 4, cap. 18 & alios citatos ab Henschenio nostro in Diatriba de 3 Dagobertis lib. 1, cap. 5, qui huic historiæ parum fidit. Ceterùm factum hoc non Dagoberto; sed patri ejus Clothario adscribitur.*

m *Quæ hoc num. explicatione indigent, satis expositi in Commentario § 4.*

n *Imo domesticus fuit Sigeberti regis, juxta Notgerum apud Chesnium tom. 1, pag. 643: ac subinde dux, ut illum appellat Theganus apud eumdem tom. 2, pag. 275.*

o *Patricidam hunc* Gunduinum *vocat Sigebertus in Chron. ad an. Christi 685.*

p *Vel potius à Pippino, Anschisi & S. Beggæ filio, paulo post occisus est; uti docet Valesius Rer. Franc lib 22, pag. 324.*

q Scripsit *enim S. Cæsarius* egregia & grata valde & monachis necessaria opuscula, *teste Gennadio cap. 86. Nos Regulam ab eo scriptam dedimus ad diem 12 Januarii.*

r *Quæ sequuntur usque ad num.* 10 *à Paulo Langobardo desumpta sunt è fragmento, quod huic Vitæ subjiciam; non nulla tamen exornavit Umno.*

s *Vide dicta ad Vitam S. Gertrudis 17 Martii 594.*

t *Hæc omnia de Pippino Heristallo desumpta etiam sunt ex Pauli Warnefridi Gestis Langob. lib. 6, cap. 37.*

u *Vulgo* Martellum.

x *Idem narrat Fredegarii continuator apud Ruinartium cap. 108.*

y *Factum hoc refert Monachus Sangallensis lib. 2, cap. 23 apud du Chesne tom. 2, pag. 131.*

z *S. Caroli Magni imp. Acta dedimus die 28 Januarii.*

aa *Adi Concilium Aquisgranense celebratum anno 816, tom. 7 Conciliorum Labbe.*

bb *Vitam S. Romarici habes apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ord. S. Benedicti sec. 2 à pag. 416. Nos de illo agemus die 8 Decemb.*

D E F

CA-

A

CAPUT II.

Gesta S. Arnulphi à suscepto episcopatu usque ad obitum.

Arnulphus eligitur episcopus Metensis; nectamen ab aula recedere sinitur :

PApolo episcopo Metensi vicesimo octavo, à primo Clemente beato pontifice, vitæ subtracto, eadem plebs Mediomatrica pastore viduata, ut sibi pontifex dignus à Deo daretur, prece continua precabatur. Divinitus itaque primoribus cleri ac populi aspiratur, ut prædictus venerandus vir eligeretur Arnulphus; qui tandem renitens, consentiente rege Clothario, in episcopum Metensem assumptus est. In eo statu etiam palatinis, quamvis nolens, consulebat dignitatibus, omnium genere virtutum pollens, & miraculis diversis effulgens. Interea glorioſus princeps Clotharius, Guntramni regis filius, pacatis feliciter tumultibus regni, administrationem negotiorum filio Dagoberto commendans regali gaudet quiete. Qui Dagobertus familiaritatem Viri Dei valde amplexabatur, sanctitatem venerabatur, utpote ab ipso educatus & ad industriæ civilis eminentiam promotus: quapropter etiam nolentem in palatinis eum frequenter negotiis detinebat moderandis.

B

leprosum baptismo sanat:

12 Præsul autem non quærens quæ sua sunt, etiam in domo regia pauperum inopiæ subveniebat: nam cum leprosus quidam barbarus, seu paganus, ab eo victum seu vestimentum importunè deposceret, ille nescius pauperis importunitate turbari, hospitio præcepit eumdem proprio deduci, quem postea baptizans à lepra curavit.

moribundum prece restituit:

13 Alio deinceps tempore isdem Præsul cum præfato rege Dagoberto Turingorum *a* regionem intraverat, quæ non modica provinciæ pars est Germaniæ secundæ, in qua est Colonia metropolis, ubi cum in regalibus componendis demoraretur, quidam procerum, Nodilo dictus, magno angustiabatur mœrore propter ægritudinem cujusdam sui familiaris consanguinei adolescentis, quem B. Præsul oratione fusa sanavit.

C

discum pauperibus levandis distractum recipit :

14 Beatus itaque pontifex Arnulphus, sicut signorum virtute glorioſus, castitate præcipuus Domino approbatus, hominibus innotuit; sic & largitate munificus, apud Clotharium principem venerabilis effulsit: nam cum pene omnes thesauros suos & Ecclesiæ indigentibus erogasset, ut justitia ejus in seculum hujus seculi consecutivum maneret; forte adhuc argenteus supererat discus, sancto Stephano consecratus, librarum pondo septuaginta duarum; hunc dum quidam vir illustris Hugo comparasset, vicissimque .... pro eo in alimento pauperibus dedisset, eodem Hugone præsenti subtracto vitæ, isdem discus Clothario Regi est præsentatus; qui dum à narrantibus comperisset, eumdem olim à beato Arnulpho pro alimentis pauperum fuisse venumdatum, liberalitatem Sancti admiratus, Paraclitique dono compunctus, discum sancto Præsuli jussit Mettim referri, superadditis centum aureis. Impletum est hic illud Euangelicum; Date & dabitur vobis. Nam & indigentes sustentati sunt, discusque, semel sancto Protomartyri consecratus, munificentia regali est eidem restitutus.

EX MSS.

solitudinem frequentat; ubi annulum reperit, pridem abjectum in flumen:

15 Cum ergo Præsul Deo amabilis sic misericordiæ insisteret studiis, frequenter, prout opportunitas se offerebat, recluſione solitaria sese coarctabat. Iter cæleste, quod semel arripuerat, indefessus viator peragebat: nam crebro in villa, quæ dicitur Dodoniaca, in partibus Vosagi sita; non numquam in villa Calciaco, se quasi quodam recludens ergastulo, die ac nocte vacabat Deo. Unde Domini pietas, ejus intendens desiderio, dignatus est eum consolari miraculo evidenti. Forte dum in Vosago demoraretur familiarique contubernio sanctorum Agili *b*, Amati, atque Romarici frueretur, procurator ipsius piscem pretio emptum eidem præsentavit, quem Præsul vespertinæ parari cœnæ jussit. Hunc minister more solito dum exenteraſſet, annulum reperit aureum intra ipsius piscis intestinum: miratus quod acciderat, sancto Pontifici annulum repræsentat; Antistes olim suum fuisse agnoscit, in fluctibus se illum projecisse meminit; Deo itaque gratias agit, suorum jam fidus absolutione peccatorum: non extollitur ignava elationis securitate; sed majori accensus igne desiderii, parabat se certius imposterum sibi complacare Deum.

b

E

successorem poscit, & missionem ab aula, ut in eremum abeat;

** forte quil*

16 Eapropter aures glorioſi regis Clotharii legatis ac litteris pulsabat, ut se præsente successor in episcopatu substitueretur, quò * liber à dispensatione regalium, propensius ac uberius Dei populum prædicationis verbo irrigaret, frequentique provisione quasi quodam ..... informaret; atqui rex dum id comperisset non modicâ perfunditur tristitiâ: dolebat enim se tanti Viri familiaritate privari; ejus lumine consilii subtracto, timebat tenebris perfidiæ regni securitatem offendi: soliditate namque ipsius fidei tam ipse rex quam & sua proles, quasi quodam robore fulciebantur: unde inter cetera rex eidem rescripsit: Nihilominus, domine ac pater, quia scripsistis per vestram epistolam, ut in loco vestro alium deberemus eligere successorem, istud nostra præsumptio facere nulla ratione audet. Enimvero isdem Clotharius ecclesiastica civilique admodum doctrina fuit imbutus; nam & ipsius suffragio statuta canonum ac decreta synodorum in regno ejus celebrata sunt & confirmata *c*.

F

c

primum renuente Clothario, secundum ægrè permittente:

17 Hinc iterum inter reliqua beato Præsuli mandavit: Quantum & de devotione vestra, quam ex admonitione divina esse confidimus, vos à Domino fuisse commonitos gavisi recepimus, tantum iterum dolentes tractavimus, quod non optavimus de nostro conspectu esse absentes. Imò, venerande pater, si qualibet devotione compulsi pro boni operis actu alicubi desideratis progredi, petimus, ut nos sine pace vestra vel communione pro divino amore nullatenus relinquatis. Sic amabili rescripto tentabat rex eum sibi retinere, quia ipsum fideli diligebat amore: nam & Dagobertum filium, in principatûs culmine sublimatum jam pridem, ipsi cum regno commendaverat, quem ipse ut præmisimus, altissimâ instruxerat disciplinâ.

18 Qui Dagobertus rex dum perspicit, be-

EX MSS. *Dagoberto blanditiis ac minis obluctante; ac tandem permittente.*

beatum Præſulem nulla prece paterna divelli poſſe à concepto eremi deſiderio, arbitratus eſt, minas blandiciis eſſe admiſcendas: accerſit igitur Epiſcopum, blanditur, inde cædem minatur ejus ſoboli, & tandem Præſulem, convenientia reſpondentem, ferire intendit gladio. Aſtabat & quidam procerum nobiliſſimus, nomine Audoënus *d*, qui jam ſub militari habitu erat eximius cultor Chriſti, qui quantus fuerit ſanctitate, omnibus notum eſt; in Rotomagenſi civitate præſedit eccleſiæ. Hic tunc temporis primiſcrinius notarius & aſſignator cauſarum, quæ in palatio terminabantur, erat. Hic ergo medium ſe injiciens, regem admonuit votis favere ſancti Præſulis; quod & fecit, veniam cum regina, ejuſdem uxore, ab eodem petens ad terram proſtratus.

d

Goëricus cæcitate liberatus eligitur ſucceſſor Arnulphi.

19 Amabilis itaque Domini ſacerdos Arnulphus, indulgentiâ regi datâ, & ab eodem licentiâ ſumptâ, regalem egreditur aulam, & ad ordinandam ſedem propriam redit. Contigerat autem illis in diebus, ut vir illuſtris, nomine Goëricus, filius Gamardi *e*, fratris avi paterni hujus beati Arnulphi, ab Aquitania monitu angelico Mettim deveniſſet *f*. Hic primò ſuæ gentis fuerat rex *g* officio, fidelis Chriſto; ſed ut amplius eluceret ejus meritum, privatus eſt, ut quondam Tobias, lumine oculorum; qui, ut diximus, angelico duce Mettim devenit, B. Arnulpho, patrueli ſuo, ſe ſuaque contradidit. Hunc B. Arnulphus honorabiliter ſuſceperat, tripartitò ejus theſauros diſperſerat, eccleſiam in honore ſancti Petri Apoſtolorum Principis fundari ex ipſius copiis diſpoſuerat. Dum itaque rex (Goëricus) per ſe cum Præſule humum à fundamentis efferunt, rex lumen recepit pridem amiſſum; Deo autem gratias agit, clerici tonſuram ſuſcipit, divino ſe famulatui de reliquo arctius mancipavit. Mettenſis ergo eccleſia ſucceſſorem B. Arnulphi hunc elegit, confirmat ordinat, conſecrat: nihil quippe utilius populo, quam ut ſanctus ſuccederet ſancto.

e

B

f

g

Arnulphus in diſceſſu urbem incendio liberat, & fontem è ſaxo elicit:

20 Cum itaque ſanctus Arnulphus, cunctis ordinatis, diſpoſuiſſet & civitatem & præſulatum relinquere, venit beatus Romaricus illius itineris comes pridie; quo tempore ex coquinæ officina erumpens flamma promptuarium regis vorans invaderet, & etiam faſtigium palatii corriperet: quod cernens beatus Arnulphus, oratione fuſa, factoque ſigno crucis, civitatem ab incendio liberavit. Poſthæc valedicens civibus, ab eis honorificè deducitur uſque ad villam Areium *h* dictam, ubi dum reſediſſet, ac innumera multitudo plebis æſtûs fervore laboraret ſiti, beatus Arnulphus eis compaſſus, oravit ad Dominum, ut, ſicut quondam ex ſaxo, ſic modò ſuis fontem produceret ab humo. Finita oratione, dum baculum avellit, quem humi defixerat, fons aquæ protinus erupit, qui adhuc hodie perſiſtit, qua multitudo recreata, ejuſque benedictione repetita, redierunt in ſuâ, gemino conſolati beneficio, tum recenter ab incendio liberati, tum ad præſens poculo ſatiati. Ecce duorum inſignia miraculorum unâ nobis renovantur perſonâ; Aaron ſacerdotis in ſedato incendii periculo, Moyſi ducis in productione fontis. Unde de eo dici poteſt: Tranſivimus per ignem & aquam &c.

h

D

Saxum inſidenti molliter cedit.

21 Magnis majora ſuccedunt miracula. Forte devenerat ad Burgallionis villam *i*, ubi amœnitate prati virentis placuit itineris ſui ac ſociorum relevare laborem; in quo prato ingens aſſabat lapis, ſupra quem Vir Dei cum reſediſſet, mirum dictu, quaſi molle pulvinar lapis eum ſuſcepit, &, eo recedente, velut cera mollis effigiem ejus artuum, corporis ac manuum hactenus oſtendit; &, quod amplius eſt reverendum, animalia deinceps, ipſius prati paſta gramine, periclitantur, exceptis quæ ipſi Sancto ac ejus hominibus mancipantur. Simile hoc miraculum illi videtur, quo Chriſtus à Phariſæis *k* impulſus, ut de ſupercilio montis præcipitaretur, hactenus rupes, quæ illum ſciſſa ſuſcepit, quantitatem ejus manuum & artuum impreſſam oſtendit *l*. Sed quis in nubibus æquabitur Domino? Chriſtus propria hoc ſignum virtute peregit; beatus verò Arnulphus Chriſti dignatione.

i

k

l

E

Eremus S. Arnulphi, ubi fons erupit.

22 Tandem ad eremi locum devemens præparatum, non eſt noſtræ opis evolvere, quam jugi Domino aſſiſtebat meditatione. Mons autem eremi hujuſmodi, in quo demoratus eſt Vir ſanctus, prius dicebatur Adventius, poſt ex habitatore vocatur mons ſancti Arnulphi; in quo conſtat adhuc oratorium, ab ipſo conſtructum, ante quod arbor delectabilis viſu aſtat ab ipſo, ut fertur, plantata. Ipſe mons eo tenus carebat aquæ beneficio, ſed oratione Viri Dei ad ſolatium laboris commorantium fons ad cubiti modum altus erupit, qui adhuc uſque cernitur, qui quamvis ſit parvus; tamen, ut fertur, omnium hominum uſui abundans indeficienter perſeverat.

Arnulphus ſacro Viatico inſtructus ſanctè moritur.

23 Tandem febre corripitur, & ad extremum hujus vitæ terminum perurgetur: dominum itaque Romaricum ſuis cum commilitonibus accerſit, reſolutionem ſuam prædicit, eorumque orationibus ſe commendat. Sumpto ergo Sacramento, fratribus valedixit, & inter ſacroſanctam lectionis Euangelii orationumque frequentiam ei aſſiſtentium felix anima carne ſolvitur, angeliciſque aſſociatur choris. Hinc eccleſiaſtico more traditur ſepulturæ in Aventio monte, qui etiam dicitur Habendum Caſtrum, qui eſt vicinus monti cognomento Rotundi Becci * *m*.

F

* Becci an Berti?

m

Tempus epiſcopatûs ejus & mortis.

24 Præſedit autem eccleſiæ Metenſi B. Arnulphus quindecim annis, diebus decem, ſub Apoſtolicis Bonifacio, Honorio, Severino, Joanne; imperantibus Heraclio cum Heracleona matre *n* & Conſtantino ejus filio; obiit autem XVII Kal. Septembris anno primo ipſius Conſtantini, filii Heraclii *o*.

n

o

Monachi habitum in eremo ſuſceperat; & S. Germanum abbatem conſecraverat.

25 Conſtat præterea quod hic vir Beatus monachi habitum in eremo ſuſcepit; & beatum Germanum *p* in abbatem conſecravit, & in Baſileenſem regionem ad prædicandum miſit. Qui beatus Germanus congregationem religioſorum in loco, qui dicitur Grandis vallis, adunavit; ſed dum incolarum vitia increparet, odium incurrit, perſeverans martyrium promeruit, & in prædicta Grandis valle requieſcit in Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

p

A

ANNOTATA.

a *Id est, Tungrorum, juxta dicta in Comm. prav. ad Vitam S. Sigeberti regis die* 1 *Febr. pag.* 208.

b *S. Agili, abbatis Resbacensis, Vitam dat Mabillonius in Actis sec.* 2 *à pag.* 316; *ubi de hac re ne verbum quidem; sicuti nec in Vita S. Amati, quam habes ibidem à pag.* 129.

c *Adi* Concilium Parisiense V, Clotharii II evocatione celebratum anno Christi DCXV *apud Labbeum tom.* 5 *col.* 1649; *& in eo praecipuè canonem* 1 *&* 2: *quorum hic vetat ordinari episcopum in locum alterius adhuc viventis, nisi is ecclesiam suam & clerum regere non possit; ille irritat ordinationem episcopi*, qui aut potestate subrepat, aut quacumque negligentia absque electione metropolitani, cleri consensu vel civium fuerit in ecclesia intromissus.

d *De S. Audoëno ep. agendum erit die* 24 *Augusti.*

e *Alii nepotem Gamardi ex Godino fuisse volunt; ut Bouchetius, Sammarthani lib.* 6, *cap.* 1. B *Choletus de Ferreolis & Ansberto lib.* 1, *cap.* 76. *Contrà cum Umnone sentiunt, & meâ quidem sententiâ probabilius, Meurissius pag.* 125, *Dominicius in Ansberti Fam. Rediv. part.* 1, *cap.* 7, *Cointius Annal. Eccles. Franc. ad an. Christi* 611 *num.* 7 *&c. His favet epistola ipsius S Goërici sive Abbonis ad Desiderium, in qua Godinum, sive Gedenum, ut ibi legitur, appellat* Germanum suum. *Vide Chesnium tom.* 1, *pag.* 886.

f *Hæc & sequentia fusius narrantur in Vita S. Goërici, danda* 19 *Septembris.*

g *Sic etiam Vita S. Goërici, &* omnia antiquiora monumenta nostra, *inquit Meurissius loco citato: forte quod Aquitaniam administraverit, quæ regni nomine & ante & postea insignis fuit, uti docet Valesius in notit. Gall. Verùm hæc discutienda sunt alibi. Modum hunc certe loquendi explodit Ludov. Cantarellus Faber in Discursu hist. cap.* 6.

h Arrey *pagus est Selnæ fluvio, qui ad Metas in Mosellam labitur, adjacens versùs Montem Romarici (Remiremont,) septimo circiter ab urbe Metensi lapide, ut ex Mappis æstimo.*

C i *Locus in itinere, quod Metis ducit in Montem Romarici; sed mihi hoc nomine ignotus.*

k *Imò Nazarais.*

l *Quinam hoc asserant, & quam res ea fidem obtineat, vide apud nostrum Cornelium à Lapide in Lucæ caput* 4, *versum* 30.

m *Sive Rombech, uti appellatur in instrumento fundationis Montis Romarici apud Meurissium pag.* 97; *ubi & situs ejus describitur. Alii rectius scribunt* Romberg, *ut significet* montem Romarici. *Sed cum Gallicè g finale non pronuntietur; & m ibi sonet ut nd; inde Umno finxerit* Rotundum Bertum, *quasi à Gallico* Rond-Bert, *aut* Rotundum Beccum, *quasi à* Rond-Bec.

n *Puto legendum esse:* Imperantibus Heraclio, Heracleona cum matre (*Martinâ scilicet*) & Constantino ejus filio.

o *Locus hic etiam corruptior est apud Bouchetium in Probationibus* 1 *partis Orig. Fam. Reg. Franc. cap.* 6, *pag.* 51; *ubi sic habet Extractum ex Chronico Ms. Episcoporum Metensium:* Præfuit ecclesiæ Metensi xv annis, sub Apostolicis Honorio, Severino, Joanne & Theodoro: Imperatoribus Heraclio cum Heracleona matre sua & Constantino ejus filio. Obiit XVII Kal. Decemb. sub Constantino filio Heraclii. *Redit hoc saltem ad annum Christi* 642, EX MSS. *quo sedere cœpit Honorius Pontifex sub finem Novembris, cum jam toto anno & amplius Heraclii filius Constantinus obiisset. At multo idem locus corruptior est in Chron. episcop. Met. apud Acherium in Spicilegio tom.* 2, *edit. novæ pag.* 227: Præfuit ecclesiæ Metensi xv annis sub Apostolicis Joanne, Theodoro, Martino, & Eugenio; Imperatoribus Heraclio, Heracleone cum matre, & Constantino ejus filio. Obiit XVII Kalend. Decembris. *Eugenius enim S. Petri Cathedram ornare primùm cœpit an. Christi* 652. *Vide dicta in Comm. prav.* § 3.

p *De S. Germano abb. M. egimus die* 21 *Februarii. Consule Commen. supra* § 4.

FRAGMENTUM I.

Ex eodem codice Ms. Cancellariæ Vicensis.

E

HActenus liber manuscriptus. (*Verba sunt P. Francisci Lahier, præcedenti Vitæ continuo adjecta*) Sequuntur autem hæc: Notandum est quod, ut comperi in gestis & Vita beati Clodulphi, qui filius fuit sancti Arnulphi, ex Doda matre Sueva geniti, ut supra narratum est, videtur historiarum non ignaris, Suevos esse cognatos Sabæis; & hoc nituntur astruere vicinitate, quod testatur Isidorus in libro etymologiarum *a*. Notandum insuper ex eisdem gestis quod, cum beatus Arnulphus in episcopum Metensem assumptus fuisset, filiosque suos, Anchisum scilicet & Clodulphum, honoris palatii reliquisset heredes consensu regali, conjugem verò suam, natalibus & moribus clarissimam, nomine Dodam, jam cælestibus aspirantem, sacro indutam habitu in diœcesi Treverensi in conclusione permanere permisit: cui tantus ardor religionis accessit, ut etiam ipsi B. Arnulpho, conjugi suo, post multum temporis volenti ejus visitatione & allocutione perfrui, minime assenserit, seque ipsam deturpari vultu & crine non erubuerit, ac tali F effigie viri accessum à se repulerit *b*. In quo loco hactenus patent visui vestigia beati Viri impressa lapidi velut ceræ molli, sæpe numero ægrotantium subvenientia necessitati. Beatus itaque Arnulphus in bonis actibus perseverans, in eremo mortis debitum solvit. Beato etiam Goërico XXI sui præsulatûs anno *c* gaudiis perennibus inserto, successit ei *c* Godo, pastor utilis Dei populo, qui annis octo *d* ecclesiam procuravit, qui frater e- *d*
jusdem Goërici à pluribus creditur fuisse *e*; hic etiam, peracto certamine, ad gaudium Domini sui transmigravit; cui successit in episcopatu beatus Clodulphus.

Sequuntur (*verba sunt iterum P. Labier*) in eodem Ms. Miracula veteri idiomate Gallico, quæ apud Surium & Vincentium Baralem edita sunt.

ANNOTATA.

a *Neque in Vita S. Clodulphi, neque in libro Etymologiarum S. Isidori quidquam istiusmodi reperio.*

b *Indignum enimvero commentum! Quasi ve-*

EX MSS. *rò Vir ſanctiſſimus, ſi conjugem umquam epiſcopus factus inviſerit, repelli vel debuerit vel potuerit per vultûs ejus deformitatem.*

c *S. Goëricus ſedit annis tantum* 18, *juxta Catalogum S. Symphoriani; vel* 17, *ut eſt in Vita S. Chlodulphi & S. Goërici, quam dabimus* 19 *Septembris.*

d *Totidem Godoni annos dat Auctor Vitæ S. Chlodulphi; ſed Index S. Symphoriani juxta utramque editionem habet annos* 10, *menſes* 2. *Henſchenius noſter plane aliter ſtatuit, ubi de S. Godone die* 8 *Maii.*

e *Unde ea opinio nata ſit, neſcio; nam ejus fundamentum nullum reperio.*

FRAGMENTUM II.

Ex libro Pauli, VVarnefridi Langobardi filii, diaconi Forojulienſis, de epiſcopis Metenſis eccleſiæ. Apud Cheſnium tom. 2, *pag.* 201.

B

S. Arnulphus annulum in fluvium abjicit;

POſt hos (*Pappolum & præcedentes*) ad regimen eccleſiæ (*Metenſis*) beatiſſimus Arnulfus aſcitus eſt, vir per omnia lumine ſanctitatis & ſplendore generis clarus. Qui ex nobiliſſimo fortiſſimoque Francorum ſtemmate ortus, ita Dei Eccleſiæ præfuit, ut & palatii moderator ſub honore majordomatûs exiſteret. Hic denique & in corpore permanens ſimul & poſt vitæ exitum multa admiranda perpetravit. Quæ ſi quis noſſe deſiderat, libellum, qui de ejus ſpecialiter Actibus conſcriptus eſt, legat. Unum tamen ejus admirabile factum referam, quod ſatis miratus ſum, quo ordine præterierit is, qui ejus contexuit Vitam. Hic denique, cum pœnitentiam pro aliquibus exceſſibus ageret, contigit, ut per Moſellæ fluminis pontem tranſiret. Cumque ſubterfluentium aquarum profundos nec viſu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ ſpei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditatem projecit: Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus abſolutum, quando iſtum, quem projicio, recepero annulum.

C

quem poſtea reperit in capto piſce.

2 Poſt aliquot vero annos, cum ad epiſcopatus aſcendiſſet officium; ei die quadam piſcator quidam piſcem attulit: quem ille ſibi, quia carnibus abſtinebat, ad refectionem veſpertinam juſſit præparari. Cumque eum miniſter ejus officii more ſolito exenteraſſet, eumdem annulum intra ipſius piſcis inteſtinum reperit. Ille factum admiratus, ſed rem neſciens, beato Arnulfo detulit. Quem ille ut vidit, ſtatim recognovit, ac Deo omnipotenti, jam de remiſſione delictorum fidus, gratias retulit: ac deinceps non remiſſius vitam duxit, ſed majori ſe potius abſtinentia coarctavit. Nec diſſimiliter Pater hic venerabilis, quam olim Gedeon ille, ſignum à Domino popoſcit. Ille etenim indicium per vellus in area poſitum capere voluit, utrùm in bello victoriam de inimicis habere potuiſſet: iſte annulum in profundiſſimum fluminis gurgitem projiciens, experiri cupit, utrùm de inimicis jam victoriam cepiſſet. Fortes quidem erant, quos ille devicerat; ſed hi, quos iſte ſuperaverat, fortiores. Hæc ego non à qualibet mediocri perſona didici, ſed ipſo totius veritatis aſſertore, præcelſo rege Karolo *a* referente, cognovi: qui de ejuſdem B. Arnulfi deſcendens proſapia, ei in generationis linea trinepos extabat. D *a*

Accipit ab altero filio quod det pauperibus, eique futura prædicit.

3 Nam venerandus iſte Vir, ut ad ſuperiora redeam, juventutis ſuæ tempore ex legitimi matrimonii copula duos *b* filios procreavit, id eſt, Anchiſum, & Clodulfum *c*. Cujus Anchiſi nomen ab Anchiſe patre Æneæ, qui à Troia in Italiam olim venerat, creditur eſſe deductum. Nam gens Francorum, ſicut à veteribus eſt traditum, à Troiana proſapia trahit exordium *d*. Cum igitur hos duos, de quibus præmiſimus, venerabilis Arnulfus filios haberet, quoniam erat miſericors, & ad pietatis opera ſemper intentus, prædictis filiis ſuis cœpit ſuadere, ut ei aſſenſum præberent, quatenus omnes ſuas facultates ad uſus pauperum diſpertiret. Tunc unus filius, id eſt, Clodulfus, ſe hoc poſſe facere, id eſt, ut portionem ſibi debitam pater *e* largiretur, omnimodis denegavit. At vero minor filius, id eſt Anchiſus, fidens de Chriſti pietate ſibi pluriora condonari, ad omnia, quæ pater vellet, ſe libenter obedire promittit. Agit venerandus Pater gratias filio, & prædicit ei, pluriora eumdem, quam reliquerat, habiturum. Inſuper benedixit eum, ejuſque cunctam progeniem naſcituram impoſterum. Factumque eſt ita. Nam & pluriores Anchiſo, quam reliquerat, divitiæ acceſſerunt, & ita in eo paterna eſt conſtabilita benedictio: ut de ejus progenie tam ſtrenui forteſque viri naſcerentur, ut non immerito ad ejus proſapiam Francorum tranſlatum ſit regnum. B *b* *c* *d*

S. Arnulphi poſteritas.

4 Et ut hoc agnoſcere poſſis, paucis adverte, docebo. Anchiſus genuit Pippinum *f*, quo nihil umquam potuit eſſe audacius. Pippinus genuit Carolum, viris omnino fortiſſimis conferendum, qui inter cetera & magna bella, quæ geſſit, ita præcipuè Saracenos detrivit, ut uſque hodie gens illa truculenta & perfida, Francorum arma formidet. Hic itaque genuit Pippinum ſapientia nihilominus & fortitudine ſatis clarum: qui inter reliqua, quæ patravit, Waſcones, jam dudum Francorum ditioni rebelles, cum Vuaifario principe felicitate mira debellavit & ſubdidit *g*. Hujus itaque filius, magnus rex Carolus *h* extitit, qui Francorum regnum, ſicut numquam antea fuit, dilatavit. Denique inter plura & miranda, quæ geſſit, Longobardorum gentem, bis jam à patre devictam, altero eorum rege, cui Deſiderius nomen erat, capto; alteroque, qui dicebatur Adelgiſus, ut cum genitore regnante ſuo, Conſtantinopolim pulſo, univerſam ſine gravi prælio ſuæ ſubdidit ditioni, &, quod raro fieri aſſolet, clementi moderamine victoriam temperavit. Romanos præterea, ipſamque urbem Romuleam, jam pridem ejus præſentiam deſiderantem, quæ aliquando mundi totius domina fuerat, & tunc à Longobardis depreſſa gemebat, duris anguſtiis eximens, ſuis addidit ſceptris, cunctâque nihilominus Italiâ miti dominatione potitus eſt. De quo viro neſcias, utrùm virtutem in eo bellicam, an ſapientiæ F *f* *g* *h*

A pientiæ claritatem omniumque liberalium artium magis admireris peritiam.

S. Caroli M. uxores & filii.

5 Hic ex Hildegard conjuge quatuor filios & quinque filias procreavit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himmiltrude, nobili puella, filium, nomine Pippinum. Natorum ſanè ejus, quos ei Hildegard peperit, iſta ſunt nomina: primus dictus eſt Carolus, ſcilicet patris ac proavi vocabulo nuncupatus; ſecundus item Pippinus, fratri atque avo æquivocus; tertius Lodowicus, qui cum Hlothario, qui biennis occubuit, uno partu eſt genitus. Ex quibus jam, Deo favente, minor Pippinus regnum Italiæ, Lodowicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegard, rex excellentiſſimus Carolus Fraſtradam duxit uxorem. Quæ Hildegard apud urbem Metenſem in beati Arnulfi oratorio requieſcit. Pro eo denique, quod à beato Arnulfo jam fati reges originem ducerent, ſuorum ibi carorum defuncta corpora poſuêre. Nam ibi humatæ ſunt duæ regis Pippini filiæ, quarum una Rothaid, altera Adelaid appellata eſt. Ibi quoque & junioris regis Caroli duæ nihilominus tumulatæ ſunt natæ, ſcilicet Adelaid & Hildigard: quæ Hildigard materno nuncupata nomine, matrem morientem citius ſubſecuta eſt. Quarum omnium epitaphia à nobis juſſu glorioſi regis Karoli compoſita, ut de eis liquidò lectori ſatisfieret, ſubter annotare curavi. *Tum ſequuntur epitaphia, quæ apud Cheſnium legi poſſunt.*

B

EX Mſſ.

ANNOTATA.

a *Carolum Magnum imperatorem ſignificat; cui Paulus hic carus admodum fuit.*

b *Surius hîc* tres *poſuit*; *ſed* duos *tantum habet genuinus textus cum apud Cheſnium, tum in Corpore Francicæ Hiſtoriæ impreſſo Hannoviæ an.* 1613 *pag.* 175.

c *Surius de ſuo medium inter hos duos* Walachiſum *interjicit, non rectè.*

d *Hæc traditio modo ut fabula ab omnibus exploditur, etiam Gallis.*

e *Ita Cheſnius; at Surius & Corpus hiſt. Franc. habent* patri.

f *Nempe* Heriſtallium *ſive* Craſſum, *B. Pippini Landenſis ex S. Begga filia nepotem. Adi ſupra Vitam ſecundam num.* 9; *ubi eadem hinc deſumpta reperies.*

g *Legi hæc fusè poſſunt apud Continuatorem Fredegarii Scholaſtici editum cum Operibus S Gregorii Turonenſis à Ruinartio inde à cap.* 124. *Ceterum* Waſcones *hic impropriè pro Aquitanis poſiti.*

B

DE S. ARNOLDO CONFESSORE

IN PAGO ARNSVVILER IN AGRO JULIACENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sancti cultus & Acta examinantur.

FORTE SEC. IX.

C

Cultus S. Arnoldi in Arnſwiler,

Illare ſeu villa S. Arnoldi, *quæ juxta Acta noſtra num.* 4 *olim* Ginnezwilre *ac poſtea ob Sancti nomen* Arnoldſwilre *vocabatur, & nunc vulgo* Arnſwiler *appellatur, jacet in ducatu Juliacenſi inter Juliacum & Marcodurum, prope torrentem communiter* Elle *nuncupatum. De hoc, ni fallor, loco meminit diploma Philippi Heinsbergici archiepiſcopi Colonienſis, anno* 1168 *datum, quod apud Gelenium exſtitiſſe, notatum reperi, & in quo refertur, quod Godefridus* ſacerdos de Wilre S. Arnoldi, divinæ miſerationis intuitu pro remedio animæ ſuæ, parentumque ſuorum xx journales (*id eſt jugera*) in parochia villæ præmemoratæ *donaverit S. Cuniberto. Sed licet hic ſeculo* XII *pagum* Wilre S. Arnoldi *nomine inſignitum inveniam, tamen ſpecialem iſtius Sancti cultum in Martyrologiis, ſeculo* XV *antiquioribus, aut fruſtra quæſivi. Cogor itaque recentiores adire Martyrologos & hiſtoricos, qui de publico* S. Arnoldi *cultu agentes eumdem pagum indicare volunt; at aliqui in aſſignando iſtius loci ſitu & nomine errarunt, ut per decurſum obſervabimus.*

probatur ex recentioribus,

2 *In Florario noſtro Ms., quod circa medium ſeculi* XV *exaratum eſt, primo reperi Sancti noſtri memoriam his verbis:* In territorio Juliacenſi, villa Arnſwilre, natale beati Arnoldi confeſſoris, citharœdi ſancti Karoli Magni. *Similia habent Lubeco-Colonienſis Uſuardi editio, Grevenus, Caniſius noſter in ſuo Martyrologio Germanico, aliique Martyrologi Florario Ms. poſteriores. Andreas Sauſſayus in Martyrologio Gallicano eumdem Sanctum ſic annuntiat:* In territorio Juliacenſi, pago Arnſviller, depoſitio beati Arnoldi citharœdi Caroli Magni & confeſſoris, viri magnæ religionis & multæ erga pauperes pietatis. *Claudius Caſtellanus in Martyrologio Univerſali nullam de Carolo Magno mentionem faciens ita loquitur:* In Arnoldi villari prope Marcodurum, in terra Juliacenſi, S. Arnoldus fidicen. *Ægidius Gelenius in ſuo opere de Coloniæ Agrippinenſis magnitudine lib.* 4, *pag.* 706 *prolixior eſt hoc modo:* In Genetwillere, Juliacenſis agri pago, qui nunc Arnoldi Willere dicitur, feſtum S. Arnoldi muſici, qui ex Græcia inſtructus ſcientiis ſymphoniacis ad Caroli Magni aulam veniens, pietatis ſuavitate eam magis, quam artis dulcedine oblectavit, & Caroli animum ad commiſerationem ſubditorum large inflexit, ut de fiſco regio pauperibus lignari liceret.

F

Martyrologiis,

3 *Theodorus Rhay, inter animas illuſtres Juliæ, Cliviæ &c.* S. Arnoldum *numerat, eumque die* XVIII *Julii exornat elogio ſequenti:* In Genetwillere, Juliacenſis agri ad Duram pago, qui nunc Arnoldivillarium, vulgo Tarzwiller (*alii ſcribunt* Darnſwiler) dicitur, feſtum S. Arnoldi muſici, qui ex Græcia ſymphoniacis

cis

AUCTORE G. C.

cis artibus inſtructus ad Caroli Magni aulam veniens, imperatoris animum plus pietatis, quam jucunditatis harmoniâ ita affecit, & ad ſubditorum commiſerationem inflexit, ut de publico pauperibus magno ſilvarum tractu (quem prandente Cæſare, celeri curſu obequitando, fide & exſpectatione majorem deſcripſit) lignari liceret. Sancti hujus corpus ſuperioribus triginta annorum Germaniæ bellis, campeſtri & aperto fere templo, non ſine vicinorum admiratione illæſum ſtetit.

& quidam errores circà loci ſitum,

4 *Joannes Molanus in additionibus Uſuardinis de eodem Sancto ita agit :* In territorio Juliacenſi, pago Arnſwilre, natale beati Arnoldi citharœdi Caroli Magni & confeſſoris, multæ erga pauperes pietatis viri. *Neſcio, cur locum cultûs, quem hîc rectè in agro Juliacenſi collocaverat, poſtea mutaverit : nam in Indiculo Sanctorum Belgii anno* 1583 *Antverpiæ edito, pag.* 12 *loci ſitum ita deſcribit :* Locus eſt apud Falkenburgum inter Trajectum & Aquiſgranum diœceſis Leodienſis, ut colligo ex charta dicti epiſcopatûs, in qua Arnſwilre eſt

B

comprehenſum. *Eumdem errorem topographicum in chronico Sanctorum Belgii cap.* 10 *ita repetit :* In wilre apud Falkenburgum, ſanctus Arnoldus citharœdus ipſius Caroli. *At poſtea Molanus* ex reſcripto D. Arnoldi Hiſvelt, canonici Coloniæ, *ut in titulo notatur, melius inſtructus in Natalibus Sanctorum Belgii, ſeu potius Petrus Louvvius, qui ex poſthumis Molani ſchedis hoc opus edidit, errorem hunc* XVIII *Julii ita corrigit :* In territorio Juliacenſi, pago Arnſwiler, natale ſancti Arnoldi citharœdi Caroli Magni & confeſſoris. Hunc comperi eſſe diœceſis Colonienſis : non enim in Wiler apud Falkenburgum, ſed in Julia obiit, & quieſcit in loco, qui ab eo dicitur Arnswiler ; ubi ab incolis & aliis paganis, qui ejus nemoris, quod à Carolo Magno impetravit, participes ſunt, ſolenniter celebratur die decima octava Julii. Conveniuntque ad feſtum diem proceſſionaliter cum vexillis & crucibus.

deteguntur,

5 *Idem Molanus in Indiculo Sanctorum Belgii fol.* 11 *verſo Sanctum ejuſque cultum ſic deſcribit :* Sanctus Arnoldus è Græciæ partibus arte lyricus ob artis gratiam in regiam Caroli Magni aulam eſt ſuſceptus, habitavitque in Genezwilre, quod hodie ſancti Arnoldi villa dicitur. Ab Imperatore ſylvam accepit, quam adjacentibus villis diſtribuit : cujus anniverſarius dies ab incolis loci illius decimo quinto Kalendas Auguſti ſumma recolitur cum veneratione, offeruntque ei quatuordecim candelas coram reliquiis in argentea capſa reconditis. *Petrus Merſſeus Cratepolius ex Ordine S. Franciſci in Catalogo Electorum Eccleſiaſticorum anno* 1580 *Coloniæ edito pag.* 45 *etiam de Sancti noſtri cultu ita teſtatur :* Arnoldus, olim Caroli Magni citharœdus, qui fuit valde benignus ac liberalis in pauperes, pie obiit, & reliquiæ ejus ob crebra miracula in Arwilre in honore conſervantur. *Cratepolius in exprimendo loci nomine hic hallucinatus eſt : ſiquidem* Arwilre *eſt oppidum ab Arnoldi villa ſeu* Arnſwilre *longe diſſitum : nam* Arwilre *fluvio Abrincæ, vulgo* Ahr *vel* Are *adjacet, qui prope Sinciacum in Rhenum influit, ut videre eſt in mappis geographicis. Pagus autem* Arnſwilre *inter Juliacum & Marcodurum ad torrentem* Elle *ſitum eſt, ut num.* 1 *diximus. Craſſius circa cultûs locum errarunt Cartuſiani Bruxellenſes in Mss. additionibus ad Uſuardum, ubi dicunt, corpus* S. Arnoldi *citharœdi quieſcere in Flandria apud Oldenburgum : illic enim quieſcit corpus S. Arnulphi epiſcopi Sueſſionenſis, quem cum hoc* Arnoldo *noſtro perperam confuderunt.* D

ac refutantur.

6 *Quamvis ex jam dictis errores quorumdam ſatis refellantur, & locus venerationis abunde commonſtretur, ne quis tamen ſcrupulus ſupereſſe poſſit, addamus etiam ea, quæ R. P. Jacobus Polius ex Ordine Fratrum Minorum de hac re ad Majores noſtros ſcripſit :* Pro vindicanda veritate, *inquit*, facit evidentia rerum : tumulus, ſacræ reliquiæ, Vita Ms., chorus, annua feſtivitas, denominatio pagi, circumpoſitæ ſylvæ, poſſeſſio cereorum annuè offerri ſolitorum, & quæ ſequuntur. *Tunc ab eo ſubnectitur* ſyllabus juriſdictionalis curiæ decumanæ in Arnoldiwilre in Februario anni MDLXXIX renovatus ; *ex quo tertiam clauſulam, Germanicè expreſſam, ita Latinam facit :* Inſuper declarant jurati, quod abbatiſſa ad S. Urſulam Coloniæ (domina curiæ decumanæ) parœciam S. Arnoldiwilræ annuè ineunte Januario in quartum menſem die noctuque illuminabit binis lampadibus, altera coram venerabili Sacramento, altera in choro ſancti Arnoldi. *Atque hæc de loco fortaſſe plus quam ſatis ; Nunc cultum ex Officio eccleſiaſtico ſtabili-*

B

re pergamus.

Celebratur Sancti memoria in Ms. Officio Cartuſiæ Confluentinæ,

7 *Joannes Gamans, numquam ſine laude memorandus in Actis noſtris, de quibus optime meritus eſt, anno* 1638 *miſit ad Bollandum Vitam* S. Arnoldi *ex Ms. Cartuſiæ Confluentinæ deſumptam, cui quædam antiphonæ propriæ & collecta ſubjunguntur in hunc modum :* 1. Exultat ſancti Arnoldi ſpiritus in Domino, quem in cæli Chriſtus beavit atrio, cui ſemper erit laus & jubilatio. O patrone, dux, & cuſtos bone, ſancte Arnolde, tuos juva famulos ſemper prece ſedula in ſeculorum ſecula. Amen. 2. Gaude, ſancte cythariſta Arnolde, qui ut Pſalmiſta demulſit regem Saulem ; ſic tu Carolum Cæſarem. 3. Gaude natus in Græcia, egrederis de patria, ut patriarcha Abraham, qui abiit in Chanaan. 4. Gaude, proviſor pauperum, miſertus adjacentium, impetrans ligna nemorum his ad fomentum ignium. Gau

F

de, nam vitæ terminum præſciviſti per annulum, hunc projectum in fluvium dum recepiſti iterum. 5. Ora nunc Chriſtum Dominum, ut tuum per ſuffragium, det nobis cæli bravium. *In Ms. Cartuſiæ Colonienſis additur* poſt hoc naufragium. *Deinde ibidem ſequitur* ℣ Ora pro nobis miſeris, Arnolde beate : ℟ Ut ſimus digni cæleſti flaminis igni. *In utroque autem Ms. legitur hæc oratio :* Omnipotens ſempiterne Deus, cujus deſiderabilis aſpectus lætificat omnes Sanctos, concede propitius, ut intercedente ſancto Arnoldo, confeſſore tuo, ſic per tuam gratiam hîc reficiamur in via, ut vultus tui claritate læti perfruamur in patria. Per Dominum noſtrum. Amen. *Hæc tantummodo circa Sancti noſtri cultum invenire potuimus ; jam de Actis pauca præmoneamus.*

& in Actis ab anonymo ac incerti temporis auctore conſcriptis,

8 *Neſcio cujus profeſſionis aut ætatis fuerit anonymus Arnoldinæ Vitæ ſcriptor, cum neutrum uſpiam indicet. Attamen ſatis patet, hunc auctorem diu poſt* S. Arnoldi *mortem Acta conſcripſiſſe, cum ipſe num.* 3 *ita ingenuè fateatur :* Cujus quidem ab initio vitam & generis originem

EX MSS.

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

Ex Officio Ms., quod in pago ſancti Arnoldi conſervatur, & cum tribus aliis Mss. collatum eſt.

LEgimus in Apoſtolo: Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromiſit diligentibus ſe. Ubi notandum, quod dicitur pauperes in hoc mundo, ut videlicet apertè deſignetur, illos potius eligi à Domino, qui deſpecti, & viliſſimi, & abjecti videntur in hoc mundo · iſti enim ſunt pauperes, de quibus in Euangelio veritas teſtatur dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum: quamvis enim Deus potentes non abjiciat, cum & ipſe ſit potens; non tamen à primordio elegit principes, non ſenatores, non perfectos, non philoſophos, non oratores, non aliquos molles in domibus regum degentes; ſed elegit piſcatores, & (quantum ad ſapientiam hujus mundi, quæ ſtultitia eſt apud Deum) homines idiotas, & ſimplices, quos novæ gratiæ voluit eſſe præcones & doctores, & quibus dedit noſſe myſteria ſapientiæ Dei, quam nemo principum hujus ſeculi cognovit: ſed pauperes iſti divitiis abundant fidei, & qui videntur egere rebus iſtis tranſitoriis atque caducis, abundant cunctis virtutibus, coruſcant miraculis, bonorum operum fulgent exemplis: fide etenim ægrotos ſanant, leproſos mundant, claudos curant, cæcos illuminant, mortuos ſuſcitant, de quibus propheta ad Dominum clamat: Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. Verè nimis confortatus eſt principatus eorum, quibus datum eſt jus ligandi atque ſolvendi, quorum lingua clavis facta eſt cæli, ut nulli divitum facultas detur introëundi, qui non ſe cum his pauperibus Chriſto ſtuduerit humiliari.

Auctor dicit, pauperes ſpiritu præcipue à Deo diligi.

2 Hi ſunt igitur pauperes terram corporibus, cælum merito poſſidentes, ut & illius regni heredes, cujus gaudia, cujuſque præmia nec oculi viderunt, nec in cor hominibus aſcenderunt, quæ præparavit Deus his, qui diligunt illum. Ut dum quilibet forte de terrena felicitate ad regnum vocatur cæleſte, verbi gratiâ ſi quis de præſtante regia, aut de præfectura, aut de quolibet dignitatis culmine à Domino vocatur, & illius vocem audiens qui dixit: Niſi qui reliquerit omnia quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus, cuncta quæ habebat reliquerit, & ſecularia cuncta poſtpoſuerit, ipſiuſque Domini ſervitio ſe mancipandum tradiderit. Hic talis non contemnat ceteros, non deſpiciat alios, qui forte de mendicitate vocati ſunt aut ruſticitate; ſed meminerit lectionis apoſtolicæ, quomodo Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide. Et ſic

ſed propterea non eſſe contemnendos divites.

A nem malumus ſilentio præterire, quam de incertis veriſimilia fingere: tantum ea de ipſo percurrimus, quæ à noſtris antiquioribus ab eo geſta eſſe comperimus. *Cum verò non exprimat, quo tempore illi antiquiores vixerint, ne per conjecturam quidem aſſequi poſſum, quo ſeculo hæc Acta compilata fuerint. Quidquid ſit de incertâ illorum antiquitate, non placet mihi in iis miraculum annuli in fluvium projecti, ac poſtea prodigioſe recepti, quod id facile aliundè deſumi potuerit, ludique in nominis affinitate, cum ſimile prodigium de Arnulfo Metenſi epiſcopo narretur, ut videri poteſt in ejus Actis, hac die illuſtratis. Non placet etiam Græca* S. Arnoldi *patria: inveni enim inter ſchedas noſtras aliquem, qui ſuſpicabatur,* Rhætiam *pro* Græcia *ſcribendam eſſe, ſicuti in Catalogo Petri de Natalibus lib. 7, cap.* 28 Creta *pro* Rhætia *legitur. Saltem non Græcam ſed Germanicam originem ſapit nomen* Arnoldi, *de quo fuſe diſputat noſter Arnoldus à Boecop in etymologia Actis S. Huberti, à noſtro item Roberto illuſtratis,*

B *ſubjuncta pag.* 526. *Ceterum opinor, hiſtoriam de geſtis hujus Sancti potiſſimum collectam eſſe ex populari quadam traditione, quæ temporis lapſu non parum creſcere ſolita eſt, multumque mutari, ut quotidianâ diſcimus experientiâ. Non rejicio tamen hic eam traditionem, quam ex certis & antiquis monumentis nec approbare nec improbare poſſum.*

quorum quatuor Mss. exemplaria recenſentur.

9 *Habemus quatuor Mss. eorumdem Actorum exemplaria, quorum primum exſtat in codice membranaceo Collegii noſtri Paderbornenſis, quem permutatione aliorum librorum nobis comparavimus: in eo Vita Arnoldina verboſus præfigitur prologus, qui ad rem parum facit, & unicuique Sancto facile aptari poteſt. Alterum eſt Ms. Cartuſiæ Confluentinæ, in quo deeſt prologus & hinc inde exigua quædam facta eſt mutatio, ut in Annotatis obſervabimus. Tertium Ms. deſumptum eſt ex Hagiologio Brabantino, quod aſſervatur apud canonicos Rubeæ Vallis prope Bruxellas. Hoc Ms. etiam prologo caret, & circa ſubſtantiam à præcedenti vix differt. Conjicio tamen illud recentius eſſe, quia ſub finem Actorum interſeruntur ſequentia:* Incolæ parochiarum circum nemus prætactum

C commorantes, ejuſque lignis lares foventes, annue cum proceſſione veniunt, & quatuordecim candelas offerunt, quæ coram Sancti reliquiis, in argentea capſa reconditis, ponuntur & accenduntur ad laudem Dei & memoriam Sancti. *Simile quid ſupra ex Molano protuli; ſed in aliis tribus Mss. hæc non leguntur. Quartum denique à Chriſtophoro Mœvo Societatis noſtræ verbatim deſcriptum eſt ex antiquo Officio Ms., quod in pago* S. Arnoldi *anno* 1637 *conſervabatur. Ex hoc Officio, ut titulus indicat, Vitam* S. Arnoldi *deſumpſerunt, qui ſecundam Surii editionem curarunt. Sed cum ii prologum omiſerint, & voces quaſdam mutaverint, nos quartum hoc Ms. noſtrum, quod cum primo ſeu codice Paderbornenſi omnino convenit, integrum & genuinum dabimus, & variationes notatu dignas in margine vel in Annotatis obſervabimus.*

Ex Mss. se, quicumque à Christo vocantur, humilitate invicem studeant prævenire, quatenus nec pauper elevetur, electo se, quasi despecto divite, nec dives infletur, vocato se, tamquam contempto paupere; quia ut quidam venerabilis patrum dixit: Sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus, & sub uno Domino æqualem servitutis militiam bajulamus, & non est apud Deum personarum acceptio. Hæc paucis sufficiat dixisse de divitis & pauperis vocatione. Ceterum nemini videatur incongruum huic nostro operi posuisse exordium, quoniam de ipso nobis est sermo, qui pauper divitiis & spiritu extitit in hoc mundo, quem signis & virtutibus Christus in præsenti glorificavit seculo, & post metam hujus vitæ cum principibus populi sui collocavit in cælo, de quo nunc oritur sermo.

S. Arnoldus natione Græcus, arte musicus.

3 A progenie in progenies fecit misericordiam Deus Dominus, qui eduxit Abraham de Ur Chaldeorum, id est de multitudine impiorum, & de ultimis finibus terræ sanctum nobis misit Arnoldum, qui quidem in hac terra nostra peregrinus fuit & incola; in illa vero patria cælesti concivis angelorum, & socius Sanctorum. Cujus quidem ab initio vitam, & generis originem malumus silentio præterire, quam de incertis verisimilia fingere: tantum ea de ipso percurrimus, quæ à nostris antiquioribus, ab eo gesta esse comperimus *a*. Glorioso igitur Caroli regis temporibus advenit quidam in hanc provinciam è Græciæ partibus, vocabulo Arnoldus, arte lyricus, qui dum ob artis, quam exercebat, præstantiam in regiam susceptus esset aulam, velut alter David citharizando, diversoque genere musicorum suaviter modulando, regias frequenter demulcebat aures, cunctisque in spatio brevi temporis gratus extitit & amabilis. Studuit itaque vitam mutare, mores corrigere, tamquam * Deo interius, quam hominibus placere exterius: maximè autem inter cetera, quæ agebat, pauperum & orphanorum curam gerebat, & quidquid plectro suo acquirere poterat, ipsis fideliter impendebat. Ceterum qualis quantusve fuerit, ipse novit, qui hanc gratiam sibi contulit. Sed nos ea, quæ de ipso veris testibus narrantibus didicimus, breviter perstringamus.

a

* *forte* tamque

B

C

pauperibus lignorum penuriâ laborantibus,

4 Morabatur tunc temporis prædictus rex Carolus cum suis comitibus apud villam, vocabulo Ginnezwilre *b* (modò verò dicitur ob reverentiam Sancti nominis Arnold(wilre) venandi gratiâ; à qua non longè aberat silva, Burgela *c* vocata, quam circumsedebant incolæ plurimi penuriâ lignorum valdè afflicti, qui nequaquam inde ausi erant quidquam tollere, quoniam silva ipsa ad regium fiscum pertinebat; super quos vir Domini Arnoldus pietatis visceribus motus cogitabat, quo eos juvamine posset juvare, quos sic videbat egere: cujus pietatem animi respiciens pietas Christi dedit ei, quod pio gestabat in pectore, celeri effectu implendum fore: quodam enim die rege ad prandium discumbente, cum minister aquam principi funderet in manibus, prædictus affuit Arnoldus orans regem humillimis precibus: O Rex sereniſſime, peto ut audias verba petitionis meæ, & quod rogo clementi concedas largitate: atque rege respondente, causamque scisitante: Peto, inquit, domine mi, ut tantumdem mihi partis vicinæ reddas silvæ, quantum potero ipse in spatio mensæ vestræ cursim comprehendere. Cui rex: Concedo, inquit, ut petis, & tantum te habiturum noveris, quantum valueris ipse, me interim convescente, itineris conficere. Mox sine dilatione [abiit,] suscepta auctoritate, causam suam cupiens impleri quam celeriter, nimio ardens desiderio subvenire quamplurimis sine alicujus dispendio.

b

c

D

impetrat à Carolo Mágno silvam;

5 Collectis igitur jam pridem equis fortissimis cursuque rapidissimis, & circa silvam, quo deambulaturus erat, hoc modo dispositis, ut inter equum & equum adinstar stadii interesset spatium, mira usus astutia, ut nulla in iter agendo impediret mora, nec sibi invicem succedentia deessent jumenta, & uno in cursu fatigato, alterius statim insiliret tergo. Quid plura? Circuitur silva summa cum celeritate, quæ duobus milliaribus extendebatur in longitudinem, dimidioque in latitudinem; per singulos autem descensus in ipsis excelsis ilicibus gladiorum indicia relinquebat gressuum suorum, quæ *d* hodieque videntur ab his, qui hujus rei judices esse noscuntur. Circuitâ igitur silvâ gaudens & exultans pro peracta victoria lætus naviter & celeriter repedabat ad regem, quem adhuc reperit conviviis accubantem: in cujus ingressu stupefactus rex nimium mirari cœpit de tam celeri reditu Viri: ad quem vir Domini Arnoldus: Quid, inquit, domine mi rex miraris? nam me servum tuum, ut promisi, silvam percurrisse noveris. Quod si diffidis, mitte aliquem ex tuis fidissimis, qui tibi veritatem rei certis referat indiciis. Cujus verbis rex credulus, quod petebat, immò quod ipse promiserat, negare non potuit diutius, extractoque annulo, quem manu gestabat, more regio coram cunctis optimatibus suis prædictam silvam Arnoldo tradidit in jus possessionis: qui adorans regem impetravit ei à Domino vitam cælestemque remunerationem, & adjecit: Noveris, inquit, mi domine, hoc magnificum munus perpetuum tibi fore memoriale, quodque cælesti Regi offerre cupio tam pro tuæ animæ quam pro meæ remedio.

d

E

F

quæ donatio regalis annuli traditione confirmatur.

6 Accepta igitur regali possessione annulari traditione, distribuit præsertim adjacentibus villis, quarum nomina hic nobis placuit interponere, ne alienus & ab hoc dono extraneus audeat sibi inde quidquam vendicare; sunt igitur nomina hæc earum: Wylre, Ellen, Cirin superior, Cirin, Ligek, Embe, superior Embe, Angelsdorp, Egeldorp, Paffendorp, Glassin, Eppendorp, Sigendorp, Manheim, Kerpen *e*, Bladesheim, Golzheim, Burin, Mursazan, Mertzenich *f*. Nunc igitur admonendi sunt, qui hoc beneficium à tanto Viro percipere meruerunt, ut assiduis orationum suffragiis, eleemosynarumque beneficiis largitori omnium bonorum pro requie ipsius felicis animæ grates non desinant reddere, & ejus memoriam in divinis laudibus semper habeant continuam. Dicit enim Scriptura; Memoria cum laudibus: & Psalmista; In memoria æterna erit justus, immortalis est enim memoria hujus Sancti, quia & apud Deum nota est, qui justitiæ ejus conscius est; & apud homines, qui virtutum ejus & operum testes existunt fideles.

e

f

Dignè

A Dignè igitur in memoriam vertitur hominum, qui inter homines positus eleemosynarum largitatibus ceteriſque miſericordiæ operibus afflictis & oppreſſis ſuccurrebat hominibus. Hæc ad commonitionem illorum qui hujus Beati viri præmio perfrui meruerunt, & ad incitamentum laudis ejus ſufficiat dixiſſe. Reſtat nunc ut, quemadmodum reſiduo ſupervixerit ævo, brevis percurrat ſermo.

Sanctus volens in Hiſpaniam proficiſci, cogitur redire,

7 Igitur vir Domini Arnoldus poſtquam cuncta, quæ habere videbatur, juxta Domini ſententiam, qui divitem, ob amorem divitiarum cæleſtia temnentem, ſi vellet perfectus eſſe vendendo omnia quæ poſſidebat in terra, theſaurum ſibi reconderet cæleſtem, & iens ſequeretur ſe, ſalubri hortabatur admonitione, in Chriſti pauperes erogarat, ut juxta Pſalmiſtam in ſeculum ſeculi manentem ſibi pararet juſtitiam, & juxta euangelicam vocem Chriſtum ſequens nudam Chriſti nudulus bajularet crucem, ſciens ſe non hîc habere manentem civitatem, ſed futuram inquirere, & ut cum propheta Domino poſſet dicere: Incola ego ſum apud te & peregrinus ſicut omnes patres mei, & juxta quod ſequitur: Remitte me, ut refrigerer priuſquam abeam, aſſiduis Dominum flagitabat precibus, ne prius à corporeis reſolveretur nexibus, quam ſibi in vita præſenti indulgentia cunctorum tribueretur peccatorum. Divino igitur tactus timore, & ſuccenſus amore decrevit adire partes Hiſpaniæ, eâ nimirum intentione, ut beati Jacobi Chriſti Apoſtoli, fratris quondam beati Joannis Euangeliſtæ & Apoſtoli expeteret ſuffragia, cujus illic ſpecialia quædam refulgent patrocinia. Et hæc quidem illi voluntas inerat, ſed Dominus, qui futurorum eſt præſcius, qui novit omnia antequam fiant, in cujus manu humana ſunt tempora, ſciens quæ ei forent ventura, & nolens famulum ſuum peregrinum habere ſepulcrum, à cœpto eum revocavit itinere, morbo famis, quo tunc pro peccatis afficiebatur orbis, obſiſtente.

& annulo in fluvium projecto,

C 8 Videns ergo ſe ulterius progredi non poſſe, fame vehementer inſiſtente, & intelligens, hoc Domini actum voluntate, ſolicitus de die vocationis ſuæ, arreptum cœpit iter deſerere, & ad propria remeare. Perveniens ergo ad quamdam aquam, Gerundam

g dictam, oraſſe fertur ad Dominum, ut ſi præſenti deceſſurus eſſet anno, quoquo ſibi declararet indicio. Sumens igitur annulum, quem apud ſe habebat reconditum, per quem dudum regium acceperat donum, miſit in flumen, iterum orans Dominum ut, ſi in ipſo anno ſuum deſignaſſet tranſitum, dictum recipere mereretur annulum. His dictis recedebat gaudens, à Domino eventum rei ſuſtinens. Confeſtim autem ad quamdam religioſam ſe contulit viduam, velut Helyas quondam ad mulierem Sareptanam, non à qua paſceretur, ſed quæ ab ipſo paſceretur. Nemini incongruum autem videatur, quod in hac parte Beatum iſtum Sancto aſſimilavimus prophetæ, quia etſi diſpar in utriſque meritum, non tamen diſſimile in ambobus extitit factum: ille enim divinæ obediens juſſioni externi alitur pabulo cibi; hic vero nutu, ut credimus, divino, religioſæ exceptus feminæ hoſpitio contentus erat parco, & ſimplici cibo; ille orationibus ſanctis interdum & forte operando manibus ſuis paſtricem ſuam ſuſtentabat; hic autem labore proprio, & jugi obſequio, victum deſerviens quotidianum ſemetipſum paſcebat, & ſuſceptricem ſuam non modico ſolamine juvabat. Studebat enim juxta Apoſtolum ne panem otioſus comederet, timens ejuſdem Apoſtoli præceptum dicentis: Qui non operatur nec manducet, memorans illam ſententiam primo parenti prolatam, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, ideoque laborabat manibus ſuis, ne alicui eſſet gravis, aut panem alicujus comederet gratis: de his autem quæ ſibi ex quotidiano victu ſupererant, aut quod loco mercedis accipiebat, humiliter pauper ipſe pauperibus miniſtrabat: nil enim in terra poſſidebat; habens victum & veſtitum his contentus erat, quoniam ſe alibi à Chriſto ditari ſperabat. EX MSS.

eodemque prodigioſe recepto, intelligit, inſtare ſibi mortem,

E 9 His igitur & aliis bonis operibus ditus mala præterita diluebat, & futura præcavebat, & ante ſupplicium de ſupplicio cogitabat, pervigilque & ſolicitus horam ſui tranſitus præſtolabatur: neſciebat enim quamdiu ſubſiſteret, & ſi poſt modicum eum factor ſuus tolleret. Sed miſericors & miſerator Dominus, qui voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, non immemor petitionis famuli ſui, quâ eum in opere, ut præſcripſimus, oraverat innoteſci ſibi vocationis ſuæ diem, dignatus eſt deſiderio ejus ſatisfacere: quadam enim die ſolito more advenerunt pauperes eleemoſynam petentes, quibus Vir Domini dum ad manum non haberet, unde eos reficere poſſet, dedit eis quantitatem argenti, unde ſibi comparare poſſent victum unius diei. Qui cum accepiſſent pretium, adierunt forum rerum venalium, & exinde ſibi ad refectionem comparaverunt piſcem non fortuito caſu, ut credimus, ſed divinæ, rei ignari, parentes voluntati: quem cum exenteraſſent, & particulatim dividerent, invenerunt in ipſo annulum, quem ad ſervandum acceperat non ad devorandum. Super quâ re vehementer ſtupentes, & ex inaudito caſu mirantes arbitrabantur, quaſi modo ſolito pro hamo captum piſcem annulo. F Læti igitur de invento theſauro decreverunt communi conſilio hoc ipſum deferre datori ſuo, cujus beneficio abundanti ſe paverant cibo. Venientes igitur ad Virum Dei offerunt pretioſum munus annuli, gratias pro gratia agentes, pretium pro pretio referentes, aurum pro argento reddentes. Recognoſcens igitur ſæpe dictus vir Domini Arnoldus cariſſimum munus, gaudio gaudens non modico, grates immenſas retulit omnipotenti Deo, quoniam intellexit preces ſuas exauditas ab ipſo. Vocatis igitur pauperibus, quos ad ſe miſſos videbat divinitus, dedit eis pro mercede annuli argenti pondus, quanti pendebat ipſe annulus.

quam in Germaniam reverſus piis obit.

10 Sciens igitur adeſſe diem migrationis ſuæ, acceleravit quantocius ad ſolum. proprium remeare. Veniens igitur ad ſupradictam villam Gennezwylre, quæ hodie villa S. Arnoldi dicitur ex ipſius nomine, cunctis rebus ſuis in pauperibus erogatis, in præfata villa beato fine quievit in pace, ſepultuſque eſt

EX MSS. est in eodem loco in quodam oratorio, ubi & annulus ipsius, de quo supra memoravimus, diligenter reconditus est, quem hodieque cernere licet *h*, ubi præstantur ipsius beneficia omnibus, qui ejus exquirunt suffragia fide non ficta. Cujus dies anniversarius ab incolis loci illius decimo quinto die Kal. Aug. summâ recolitur cum veneratione, non sine ipsius laude cujus majestas & imperium nec incipit nec definit in seculum. Amen.

h

ANNOTATA.

a *Præcedentes lineas etiam habet Ms. Cartusiæ Colonienſis, & codex noſter Paderbornenſis, cui præterea præfixus eſt idem prologus. Sed Ms. Cartuſiæ Confluentinæ & ſecunda Surii editio tantum incipiunt* Glorioſi *&c.*

b *In Ms. Cartuſiæ Confluentinæ vocatur* Arentſwyler, *in aliis vero* Gimeſwilre.

B c *Fruſtra in mappis geographicis aliiſque topographis hujus ſilvæ nomen & ſitum quæſivi.*

d *Dubium eſt, an hic relativum* quæ *de ilicibus an de indiciis intelligi debeat. Sed cum ſimilia ſigna arboribus inciſa ſpatio paucorum annorum deleantur, & auctor ſuperius dicat, ſeſe ea ſcribere, quæ ab* antiquioribus *audivit, videtur potius relativum intelligendum de ilicibus, quæ ſuo tempore ſupereſſe poterant.*

e *Noſter Chriſtophorus Mævus in margine Actorum ad nos tranſmiſſorum notat, incolas hujus loci jus lignandi perdidiſſe, eo quòd aliquando ſilvæ præfectum occiderint.*

f *Nomina horum locorum cum adjuncta digreſſione auctoris in Mss. Cartuſiæ Confluentinæ & Rubeæ Vallis omittuntur, in codice autem noſtro Paderbornenſi ita exprimuntur:* Wilre, Ellin, Cyrin ſuperior, Cyrin, Ligch, Embe ſuperior, Embe, Angilſdorp, Egilſdorp, Baſſindorp, Gleſſin, Eppindorp, Sigendorp, Manhem, Kerpin, Bladeshim, Godilshim, Burin, Moirſazan, Mercennych. *In ſecunda Surii editione iidem pagi, mutatis hinc inde nonnihil nominibus, enumerantur, & aliqui ex iis ſub ſimili fere nomine hodiedum in ducatu Juliacenſi inveniuntur.*

g *In omnibus Mss. conſtanter vocatur* Gerunda. *Suſpicor, indicari Gerunnam vulgo* la Gironde; *quod eſt æſtuarium Galliæ in Aquitania, verius oſtium Garumnæ fluvii.*

h *Anno* 1637 *adituus templi in Arnſwilre aſſeruit noſtro Chriſtophoro Mævo, hunc annulum ante aliquot annos à militibus vi ablatum fuiſſe.*

DE S. FREDERICO EPISC. ET MART.

ULTRAJECTI IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.C.

§ I. Sancti cultus, ſepulcrum, & reliquiæ.

ANNO DCCCXXXVIII. Ultrajectum *antiqua Batavorum civitas, quæ etiam vocatur* Trajectum ad Rhenum, *ut diſtinguatur à* Trajecto ad Moſam (*Petrus de Marca in Hiſtoria Bearniæ lib.* 1, *cap.* 25, *altique exteri utramque hanc urbem confuderunt*) *plurimos habuit præſules ſanctitate illuſtres, atque inter eos* S. Fredericum *epiſcopum & martyrem hac die veneratur. Non dubito, quin Sanctus noſter paulo poſt mortem coli cœperit, ut colligi poterit ex iis monumentis, quæ per decurſum proferemus. Attamen inter faſtos eccleſiaſticos, quorum determinatam ætatem novimus, prima ejus memoria occurrit in Kalendario Ultrajectinæ eccleſiæ, quod anno* 1374 *ſcriptum in Muſeo noſtro ſervamus. Omnia poſteriorum temporum Breviaria & propria Ultrajectinæ eccleſiæ Officia de hoc ſancto Antiſtite meminerunt. Imprimis liber, anno* 1503 *impreſſus, qui vocatur* Ordinarius perpetuus Trajectenſis diœceſis, *quique continet quoddam directorium ad rite legendas Horas canonicas,* XV *Kalendas Auguſti de eo ſic præſcribit:* Frederici epiſcopi Trajectenſis & martyris. De hoc ſancto Epiſcopo omni feria cantatur TE DEUM, & GLORIA IN EXCELSIS & ITE MISSA EST dicuntur.

Antiquus Sancti cultus ex Calendariis, C

orationibus, hymno,

2 *Tria Breviaria Ultrajectina, ex quibus primum anno* 1508 *Leidæ, alterum eodem anno Gandæ, ac tertium anno* 1518 *iterum Leidæ impreſſum eſt, de illo recitant ſequentem collectam:* Sancti Friderici martyris tui atque pontificis, Domine, confeſſio recenſita conferat nobis piæ devotionis augmentum, qui in tuo nomine perſeverans meruit honorari. Per *&c. Propria Ultrajectinæ diœceſeos Officia, anno* 1623 *&* 1640 *excuſa aliam de eodem Sancto habent orationem; nempe antiquior impreſſio in hunc modum:* Deus, pro cujus eccleſia * glorioſus pontifex Fredericus gladiis impiorum occubuit, da nobis, quæſumus, ejus intercedentibus meritis, contra oblectamenta peccati, mentis ratione perſistere, & nulla hujus mundi adverſa formidare. Per Dominum noſtrum *&c. Invenio præterea in manuſcriptis ejuſdem diœceſeos Officiis hymnum proprium, qui an, & quo tempore in eccleſia Ultrajectina uſitatus fuerit, ignoro. En ipſum:*

* al. honore

F

Hymnum canamus gratiæ
Chriſto, quia eſt rex gloriæ,
Et Martyris victoriam
Ducamus ad memoriam.
Adſunt ſacra ſolennia,
Quibus docet Eccleſia,
Qua ſit virtute præditus
Fredericus martyr inclytus.
Invictus in certamine
Athleta Chriſti nomine
Fidem ſinceram tenuit,
Et charitate micuit.
Hic cæſaris increpuit
Crimen videns, ut ſedulus
Inceſtas damnat nuptias,
Verè ſaluti noxias.
Hinc ut ſumatur ultio,

Præ-

A Præſul datur ſupplicio,
Mortemque fert alacriter
Cauſæ fretus juſtitiâ.
Deo Patri ſit gloria,
Ejuſque ſoli Filio,
Cum Spiritu paraclito,
Et nunc & in perpetuum.

& propriis lectionibus,

3 *In Breviariis jam memoratis leguntur Lectiones propriæ, quæ non niſi Actorum poſtea dandorum compendium complectuntur. Atque illæ quidem, quæ ineunte ſeculo* XVI *impreſſæ ſunt, res à* S. Frederico *geſtas iiſdem penè Actorum verbis breviter narrant; aliæ autem, quæ ſeculo* XVII *excuſæ ſunt, eamdem narrationem paulo probabilius limatiuſque immutarunt. Editio Lovanienſis anni* 1623, *& Colonienſis anni* 1640 *in ſecundo Nocturno tribus Lectionibus hanc tradunt Vitæ ſynopſim:* LECTIO IV. Fredericus, nobili inter Friſones genere natus, eâ fuit à teneris annis vitæ innocentiâ & animi candore, ut angelica puritate præditus videretur. Erat enim adhuc puerulus, præter corporis pulcritudinem, tot & tantis animi dotibus exornatus, ut contemptis rebus ludicris, penè aſſidue divinis vacaret, & lecta vel audita in eccleſia, maxima alacritate parentibus referret. Qua de re mater ejus plurimum gaviſa, eum primo Religioſis quibuſdam, deinde cæleſti viſione monita ſancto Ricfrido Trajectenſis eccleſiæ præſuli honeſtioribus litteris & ſanctiſſimis diſplinis imbuendum tradidit: per cujus inſtitutionem eò tandem profecit, ut, defuncto Ricfrido, omnium judicio ad eamdem eccleſiam regendam poſtulatus fuerit.

eccleſiæ Ultrajectinæ probatur.

4 LECTIO V. Ad petitionem cleri & totius populi accedente ſuffragio Ludovici imperatoris, publica omnium gratulatione, pene invitus epiſcopus ordinatus fuit. Quo in munere, præter domeſtica virtutum ornamenta, ad commiſſi ſibi populi ſalutem efficacius procurandam, omnem paſtoralem ſolicitudinem & vigilantiam adhibuit. Wallachriam inſulam, inceſtis nuptiis tunc valde infamem, jugi prædicatione, & maxime aſſiduis ad Deum fuſis precibus ac lacrymis, ad meliorem frugem convertit. Friſiam quoque, ad Arianam & Sabellianam perfidiam declinantem, ſancti Odulphi canonici Trajectenſis operâ adjutus, ad priſtinæ fidei veritatem reduxit. LECTIO VI. Tandem apud Ludovicum imperatorem graviter offendit; ſive quod eum ſerio reprehenderit de Juditha, Bavariæ ducis filia, conſanguinea ſua in matrimonium aſſumpta, ſive quod eumdem, de quorumdam Germaniæ & Galliæ epiſcoporum judicio condemnatum, paſtoralis vigoris libertate ad ſaniorem mentem revocare conatus ſit. Unde non deſtitit Juditha primò blanditiis & muneribus, deinde minis ſancti Viri labefactare conſtantiam. Verum his fruſtra ſæpius tentatis, à duobus ſicariis poſt Miſſarum ſolennia, & habitam ad populum concionem, & ſuæ cædis prædicationem confoſſus, injuriam ſacrilegis condonans, & fugam eis ſuadens, ſepulcrum vivus ingreſſus eſt. Tum prædicens imperii & ſedis Ultrajectenſis per Danos & Nordmannos vaſtationem, inter plorantium & pſallentium voces beatum ſpiritum Deo reddidit, ſuaviſſima odoris fragrantia ex ejus corpore redundante. Sepultus eſt ad ſanctum Salvatorem: cujus merita & ſanctitatem Deus per creberrima miracula ad ſepulcrum ejus ſæpius teſtatus eſt. AUCTORE G. G.

Auctaria Uſuardina;

5 *Varia Martyrologia eumdem Sanctum celebrant. Auctaria Uſuardi in codice Antverpienſi maximo, Ultrajectino, Leydenſi & Lovanienſi hac die ſic habent:* Eodem die, ſancti Frederici Trajectenſis epiſcopi & martyris. *Codex vero Hagenoyenſis eum confeſſorem vocat his verbis:* Apud Trajectum, ſancti Frederici epiſcopi & confeſſoris. *Matricula Cartuſiæ Ultrajectinæ locum ſepulcralem ſancti Præſulis ſic præterea indicat:* Frederici epiſcopi Trajectenſis martyris. Requieſcit ad ſanctum Salvatorem. *Denique codex Bruxellenſis cædis cauſam (an ea vera ſit poſtmodum diſcutietur) addit hoc modo:* Apud Trajectum inferius, natale ſancti Frederici epiſcopi & martyris: qui mandato imperatricis pro juſtitia legis divinæ occiſus eſt; multis clarus miraculis. *Grevenianus codex eamdem cædis cauſam ita clarius explicat:* In Trajecto inferiori, ſancti Frederici epiſcopi & martyris: qui cum zelo juſtitiæ illicitas nuptias Ludovici imperatoris argueret, alteram expertus Herodiaden, martyrio coronatur. *Additiones Molani neminem nominatim cædis auctorem faciunt, ſed ita in genere pronuntiant:* Trajecti, Frederici ejuſdem loci epiſcopi, & martyris: qui innocens à nocentibus pro veritate occiſus eſt ante ſanctum altare Dei poſt Miſſæ celebrationem; ſepultus eodem loco. *Hæc ex Auctariis Uſuardinis ſufficiant. Nunc alios quoſdam Martyrologos enumeremus.*

aliaque Martyrologia celebrant S. Fredericum,

6 *Florarium noſtrum Ms.; à canonico Regulari collectum,* S. Fredericum *Ordini Canonicorum Regularium pro libitu adſcribit, eumque hac die ita celebrat:* Apud Trajectum inferius, natale ſancti Frederici epiſcopi & martyris, de Ordine Regularium. Hic cum imperialem domum de inceſtu arguiſſet, regina inceſtuoſa procuravit ipſum crudeli nece interimi: qua imminente, Vir ſanctus de imperii deſolatione prophetavit, ſicque, ut prædixerat, evidenter evenit. Paſſus eſt anno ſalutis DCCCXXXVII. *Galeſinius in ſuo Martyrologio cædis cauſam ſubticet, dum eum ita memorat:* Trajecti, ſancti Friderici epiſcopi & martyris, cujus & vita ſanctiſſime acta, & res pie geſtæ leguntur maxima cum teſtificatione divinæ virtutis ſuæ. *Sauſſayus in Martyrologio Gallicano hoc die prolixum ex Actis* S. Frederici *texuit elogium, in quo inceſtas Juditha nuptias aliaque narrat, quibus ſcriptores Galli paſſim adverſantur. Hodiernum Martyrologium Romanum decimo quinto Kalendas Auguſti hunc ſanctum Præſulem ſic breviter annuntiat:* Trajecti, ſancti Frederici epiſcopi & martyris. *Caſtellanus ad hæc verba Martyrologii Romani à ſe Gallicè editi ſic notat in margine:* Non propter fidem; ſed quia minatus fuerat excommunicare imperatricem Judith Bavaricam. *Baronius in notis ſuis ad eumdem locum Martyrologii Romani ſic de* S. Frederico *loquitur:* Martyrio occubuit anno Domini DCCCXXXVIII ea de cauſa, quod ſicut & ſanctus Joannes Baptiſta, hic coarguit regem ob introductam pellicem conſanguineam, cujus artibus, miſſis ſicariis, occiſus eſt. *Sed idem Eminentiſſimus ſcriptor in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 838 *hanc opinionem ſuam revocat, ut poſtea videbimus. Interim hunc paragraphum concludemus, ubi quædam de Sancti ſepulcro & reliquiis dixerimus.*

7 *Juxta citata quædam Uſuardi Auctaria a-*

AUCTORE G. C. cujus ſacra oſſa miraculis claruerunt,

liaque monumenta ſacrum Martyris corpus in eccleſia S. Salvatoris ſepultum eſt. Colligo ex antiquo carmine, quod noſter Joannes Gamanſius ex paſſionali pergameno Bodecenſis monaſterii in diœceſi Paderbornenſi deſcriptum, anno 1641 *ad nos miſit, magno olim populi concurſu hoc ſepulcrum frequentatum fuiſſe. Carmen in Ms. codice Bodecenſi ſic ſonat:*

Trajecti ſanctus requieſcit corpore magnus,
Eſt nomen cujus, ſicut fertur, Fredericus;
Qui præſul fuerat, fragili dum carne manebat.
Vir multum juſtus, nulli pietate ſecundus:
Poſt interfectus (quod geſſit rex Ludovicus)
In dextra altaris tumulatur parte Joannis,
Qui in cœna Chriſti jacuit pectus ſuper almi:
Partibus, & multis fulgens virtutibus, illis;
Dat cæcis claram lucem, mutiſque loquelam,
Et ſedat febres, zabulos * depellit & atros;
Erigit eliſos, multos & ſublevat uncos:
Et non it vacuus divino munere homullus*
Illius ex tumulo, quiſquis pervenerit illò.
Propter quod clerus hunc orat, necne popellus,
Ejus per meritum ſemper ſanctumque precatum,
Poſſit ut antiquum pedibus calcare tyrannum,
Ipſius & cunctas artes ſuperare nefandas,
Secure ut valeat Domino ſervire ſuperno:
Ejus & in juſſis quo permaneat venerandis,
Ut per opus ſacrum dignus ſit ſcandere cælum,
Cum primum teneræ ſolventur debita carnis.
Hìc tribuente Deo fit, poſcunt hoc quod ab illo
Corde pio, ut homines conquirant protinus omnes.

* *id eſt* dæmones
* *id eſt* homulus *vel* homunculus

B

8 *Olim ad Papebrochium noſtrum Ultrajecto tranſmiſſa fuit quædam annotatio pertinens ad locum ſepulcralem* S. Frederici, *quæ ex veteri chorographia eccleſiæ jam deſtructæ deſumpta eſt his verbis:* In majori crypta eſt altare ſancti Stephani. Ante idem altare ſepulcrum erat S. Frederici epiſcopi & martyris: iſtud ſepulcrum tectum fuit quodam pretioſo lapide, ſemper madente, & ante illud pendebant duæ lampades nocte dieque ardentes. *Auctor Batavia ſacræ, anno* 1714 *editæ, ex Antonio Matthæo deſcribit hoc* S. Frederici *epitaphium pag.* 100.

in eccleſia S. Salvatoris,

C

Hoc tegitur ſacrum Frederici marmore corpus
Martyris egregii, præſulis atque pii.
Et pius Albricus cubat hic, magnuſque Ludgerus,
Compluresque alii; tu modo flecte genu.
Dixerit haud facile quiſquam tibi, corpora Divûm
Quot locus hic habeat; tu modo flecte genu.

Deinde idem auctor profert alteram inſcriptionem circa Sancti tumulum lapidi inciſam, quam ſpectare exiſtimo ad prodigioſam impii aditui punitionem, quæ in Actis noſtris à numero 48 *uſque ad finem refertur. Inſcriptio illa ſic habet:*

Veſtes cur ſacras male polluis, impie cuſtos,
Quos * pia divinis plebs dicat officiis?
Noſtra quid obſcœno fœdat tua crapula rictu?
Juſta venit ſactis ultio digna tuis.

* lege Quas

9 *Videntur omnia ſancti Martyris oſſa in hoc tumulo manſiſſe uſque ad annum* 1362, *quando Folkerus epiſcopus Gibeletenſis ſacrum ejus cranium pretioſæ thecæ incluſit, ſicut clauſula, quam forte aliquis illo tempore manuſcriptis Actorum codicibus adjecit, teſtatur his verbis:* Anno autem Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſecundo, vigeſimâ octavâ menſis Julii die, dum circa prædicti Martyris ſepulcrum renovaretur tumba, extractum fuit per venerabilem patrem Folkerum epiſcopum Gibeletenſem, tunc temporis vices epiſcopi Trajectenſis in pontificalibus gerentem, ipſius Martyris caput & argento & auro incluſum ad omnipotentis Dei gloriam & laudem, & dicti Martyris ampliorem venerationem & honorem. *Hanc Actorum clauſulam confirmat clariſſimus vir Gysbertus Lappius litteris, anno* 1644 *ad Bollandum noſtrum datis, in quibus inter alia aſſerit, partem cranii* S. Frederici, *argenteo capiti mitrato incluſam, præferre ſequentem inſcriptionem, quam ipſe exſcripſit hoc modo:* ANNO DOMINI MCCCLXII DECANUS ET CAPITULUM S. SALVATOR. TRAJECTENS. ME EX TUMBA, PRO TUNC INNOVATA, EXTRAHI, ET FIERI FECERUNT PER ELYAM SCERPSWERT AURIFABRUM. *Solebant hæ reliquiæ in eccleſia publica populi venerationi exponi, quando religio catholica Ultrajecti florebat; ſed in tumultibus Belgicis lipſanomachorum furori ſubductæ, hodiedum in privata cujuſdam domo aſſervantur. Ubinam autem hoc tempore ſit reliquum ſancti Martyris corpus, non facile quis dixerit.*

D

è quibus pars cranii anno 1362 pretioſæ thecæ incluſa hactenus conſervatur.

E

§ II. S. Frederici patria, vitæ profeſſio, geſta in epiſcopatu, elogia, & mortis annus.

Lis de S. Frederici patria,

RECentiores *Rerum Friſicarum ſcriptores affirmant*, S. Fredericum *in vico Sexberumo, non procul ab oppido Franekera, natum eſſe ex ſtirpe adeo illuſtri, ut avum maternum Aldegillum principem, & proavum Radbodum regem habuerit. Aubertus Miraus in Faſtis Belgicis & Burgundicis ad diem* XVIII *Julii de Sancti noſtri patria ſic ſcribit:* Fredericus epiſcopus Ultrajectinus VIII, nobili apud Friſios genere, in caſtro Adelenſi propè Franequeram natus, Zelandos Chriſto adjunxit. *Joannes de Beka & Wilhelmus Heda aſſerunt, eum nativitate Friſium fuiſſe, ſed ſingularis loci non meminerunt, nec genus ejus ad Radbodum Friſiæ principem referunt. At Guilielmus Malmesburienſis, qui ante medium ſeculi* XII *obiit, libro* I *de geſtis Pontificum Anglorum pag.* 197 *vocat* Fredericum *noſtrum S. Bonifacii Anglo-Saxonis diſcipulum, & nepotem pagina ſequenti, ſatis indicans, quod* S. Fredericum *ſaltem origine Anglum crediderit, dum Vitæ illius compendium, quod nos paragrapho tertio exhibebimus, ita concludit:* Quod idcirco præter materiam exterius lecturis proferre duxi non inutile, ut Anglorum deputetur gloriæ, quod terras alienas illuſtrarint, peregrinante etiam ſanctitate. *Quando Malmesburienſis dicit,* S. Fredericum *fuiſſe diſcipulum S. Bonifacii, intelligendus eſt de mediato diſcipulatu, niſi quis* S. Fredericum *prope centenarium facere velit: nam cum S. Bonifacius anno* 755 *martyrium ſubierit, &* S. Fredericus *anno* 838 *eâdem laureâ coronatus fuerit, plus quam octoginta anni inter utriuſque martyrium intercedunt, uti calculos ſubducenti patebit.*

F

11 *Miror, hagiologos Anglos in ſuis Martyrologiis*

A logiis aliisque fastis sacris de hoc Sancto, tamquam populari suo, nullam facere mentionem; imo & plerosque ejusdem nationis historicos de eo altum silere: quippe hactenus tantummodo inter eos inveni Nicolaum Harpsfeldium, archidiaconum Cantuariensem, qui in Historia ecclesiastica Anglicana seculi IX cap. 15 de illo sic loquitur: Restat, ut & alios jam aliquot Anglos, qui suâ hoc seculo præsentiâ doctrinâ, & pietate exteras quoque regiones ornarunt & illustrarunt, recensеamus..... Insigniter inter alios enituit Fredericus Devonius, qui Trajectensi episcopatu ornatus est. Fuit ille Bonifacii illius Moguntini discipulus & nepos, & Romanæ, ut quidam scribunt, peregrinationis socius. *Romanum* S. Frederici *iter, quod unà cum S. Bonifacio suscepisset, nullo modo conciliare possum cum illius ætate superius indicata. Facilius mihi videtur posse componi lis inter Frisones & Anglos, de* S. Frederici *natalibus contendentes. Forte* B *Harpsfeldius eum cognominat* Devonium, *quia parentes ejus aut avos in occidentalium Saxonum provincia & agro Devoniensi natos esse existimabat. Potuit autem* S. Fredericus *in Frisia nasci parentibus aut avis Anglo-Saxonibus, qui Bonifacium consanguineum suum in Frisiam proficiscentem secuti sint, atque ita dici origine* Devonius, *eo quod ejus parentes ex hac Angliæ provincia oriundi essent. Saltem hoc pacto sententia Guilielmi Malmesburiensis & Nicolai Harpsfeldii non contradicit iis scriptoribus, qui eum solummodo in Frisia natum volunt, nec illius genealogiam ab antiquo principum Frisiorum stemmate repetunt.*

Inter Frisones & Anglos componitur.

12 *Altera quæstio est, quodnam vitæ institutum Sanctus noster ante episcopatum professus fuerit. Jam supra num.* 6 *vidimus, illum in Florario nostro Ms. Ordini Canonicorum Regularium adscribi: at prout illud sine probatione asseritur, ita etiam sine refutatione negatur. Hugo Menardus lib.* 2 *observationum in suum Martyrologium Benedictinum pag.* 641 *de* S. Frederico, *tamquam Ordinis S. Benedicti religioso meminit, & aliquas saltem pro sua opinione affert rationes. Imprimis citat hæc Guilielmi Malmesburiensis verba:* Apud Trajectum fuit Fredericus: eum sanctitatis Bonifacii nectar spirantem, utpote nepotem & discipulum, Ludovicus Pius, filius Caroli C Magni, eo promovit. *Menardus ex hoc Malmesburiensis loco ita argumentatur:* Quæ verba satis innuunt, hunc sanctum Fredericum fuisse monachum Benedictinum: quippe qui fuerit sancti Bonifacii discipulus, nempe ab eo disciplina monachali institutus, unde & illius sanctitatem imitatus. Numquam enim sanctus Bonifacius ludum litterarium aperuit. Accedit, quod clerici Ultrajectenses, in quorum numero fuit sanctus Fredericus, tum erant monachi, ut aliàs docuimus. *Verum nec Acta nostra, nec alia, quæ de* S. Frederico *supersunt, monumenta illum monachum appellant. Rationes à Menardo allegatæ eruditissimos Ordinis Benedictini sodales Lucam Dacherium & Joannem Mabillonium non potuerunt movere, ut eum inter Ordinis sui Sanctos collocarent. Imo Mabillonius illustrans Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti sec.* IV *Benedict. parte* 2, *pag.* 582 *satis ostendit, se hunc monachatum non admittere, dum de Fredericianæ necis causa, ab aliquibus narrata, ita loquitur:* Menardus Juditham superductam legit ab Ludovico Pio, repudiata legitima uxore. Falsa hæc causa, dubia altera, ne quid dicam de Frederici monachatu.

Examinatur ejus vitæ professio,

13 *Non satis constat, quo anno* S. Fredericus *cathedram episcopalem ascenderit. Cointius in Annalibus ecclesiasticis Francorum tom.* 8, *pag.* 26 *censet, id anno* 826 *factum esse. Utut est, certe* S. Fredericum *anno* 828 *episcopum fuisse patet ex donatione Gerowaldi ecclesiæ Ultrajectinæ facta, cui ita subscribitur:* Actum publice in villa Embrici anno XV imperii Ludovici, Incarnationis Dominicæ anno DCCCXXVIII, VII Idus Februarii... Ego Geraccarus, jubente domino nostro ipso Frederico, scripsi & subscripsi. *Dum* S. Fredericus *Ultrajectinæ diœcesi præerat, facta est à Wiberto, & filio ejus Walberto, alia eidem ecclesiæ donatio, cujus annus infra sic signatur:* Acta est autem publice in villa Oesterblech octavo Kalendas Januarii, anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo trigesimo quarto, Indictione duodecima, regni etiam gloriosissimi Augusti imperatoris Ludovici anno XXI.... Ego Bernoldus indignus presbyter, jubente Frederico episcopo, scripsi & subscripsi. *Aliam etiam ejusdem anni donationem affert Wilhelmus Heda in historia episcoporum Ultrajectensium; sed hoc duplex instrumentum, quod in Batavia sacra, non ita pridem edita, integrum profertur, sufficere videtur ad convincendos eos, qui vel biennio circumscribunt* S. Frederici *episcopatum, vel post annum* 830 *episcopalem infulam illi primùm tribuunt. Debuit itaque* S. Fredericus *inter annum* 825 *&* 828 *ad episcopatum Ultrajectinum evehi, cum Rixfridus ejus decessor adhuc anno* 824 *superstes fuisse legatur in diplomate Ludovici Pii, quod integrum exhibet Heda in opere proxime citato apud me pag.* 45. *Res à* S. Frederico *jam episcopo præclare gesta, ut incestuosorum Walachrorum conversio, & Frisiorum, de sanctissima Trinitate male sentientium, instructio, aliaque, quæ in Actis nostris narrantur, non nisi per conjecturam ad exactos chronologiæ calculos reduci possunt: Quare huic numero finem impono recensendo quoddam opusculum, quod Sanctus noster (verosimiliter tempore episcopatus sui) conscripsisse fertur. Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica secundæ editionis pag.* 249 *illud ita commemorat:* Scripsit Fredericus orationem luculentam de SS. Trinitate, qua Frisii olim adversus larvas, in albarum mulierum specie apparentes, uti solebant. *Suspicor hanc orationem esse eamdem, de qua fit mentio in Actis nostris num.* 30.

AUCTORE G.C. & episcopatus epocha.

E

F

14 *In quanta veneratione apud synchronos fuerit sanctus Antistes noster, apparet ex B. Rabano Mauro abbate Fuldensi, ac postea archiepiscopo Moguntino, qui* S. Frederici *rogatu exposuit librum Josue, cui præfixit epistolam dedicatoriam, quæ in Ms. Chiffletiano & editione Mabillonii sec.* IV *Benedictino parte* 2, *pag.* 42 *ita habet:* Domino beatissimo veræque caritatis officio plurimum venerando Friderico * episcopo Rabanus vilissimus servorum Dei famulus in Christo salutem. Studium tuum ac diligentiam in sacrarum Scripturarum meditatione, plures, qui Sanctitatem tuam noverunt, laudant; & merito, quia assiduus es in lectione, & frequens in doctrina, prout ratio Ordinis tui postulat, quem lucem mundi cum Apostolis Salvator nuncupat; ac de vero lumine inlustratam lucernam super candelabrum posuit, ut luceas omnibus, qui in domo Dei sunt. Unde plurimi fratrum venerationem tuam colunt, atque colendo diligunt; nobisque

Beatus Rabanus synchronus in prosa,

* Ms. Fridurico

AUCTORE G. C.

que inde valde amabilis es, quod non tantum præsentes, sed etiam absentes fraterno provocas amore, ac salubri incitas exhortatione, ut legis Dei commune tecum exerceamus negotium. Nec absurdum est, quod facis, licet nos ad hoc officium impares atque indigni simus; cum ibi quæris sacræ legis confirmationem, unde accepisti Christianæ religionis exordium. Sanctissimus ergo antistes, & beatissimus Christi martyr Bonifacius gentem Fresonum, cui tua dilectio præest, non solum verbo, sed etiam sanguinis sui effusione ad fidem Christi convertit. *Deinde post alia, quæ ad nos adeo prope non pertinent, quæque apud Mabillonium loco citato videri possunt, epistolam suam ita concludit:* Bene valere te cupimus, sancte Pater, nostrique memorem in sacris orationibus fieri. Divinitas Domini nostri Jesu Christi vitam tuam conservet in ævum.

& carmine laudat S. Fredericum, B

15 *Beatus Rabanus etiam ad ejusdem sancti Præsulis honorem composuit carmen, quod Christophorus Browerus noster, inter istius scriptoris poëmata, ordine decimum sic edidit:*

Spiritus alme veni, dulces mihi condere versus,
Dilecto ut præstes mittere dona patri.
Qui mox ut notus, fidus mihi adhæsit amicus,
Non nostri merito, sed bonitate sua.
Spiritus hunc cernens pietatis munere plenum,
Ex humili in celsum extulit ipse locum:
In quo Euangelii sententia vera probata est,
Quæ Salvatoris edita voce manet:
Qui se humilem præbet, sursum exaltabitur ille,
Quique superba petit, pronus in ima cadit.
Sic te, care pater, antistes, sancte sacerdos,
Erexit Dominus millia multa super,
Ut verbum fidei claro tu famine narres,
Sis via, dux plebis ad sacra regna Dei.
Vos dixit Christus lux mundi, vosque lucernam,
Vos quoque sal terræ; hoc memorare piè.
Luceat en vestra lux, ceu sol splendidus orbi;
Fiat opus vestrum gloria magna Deo.
C Condat dogma bonum fluitantia corda reorum,
Ne male putrescant, nec ea vermis edat.
Nomen posco tuum, videas quid continet ipsum,
Et sic exemplo discere facta potes.
Sic monet ergo piè, resonans: ulciscere pactum,
Quod gemino sensu vertere rite valet.
Fœdus cum vitiis hominum tua ut ultio scindat,
Et Christi pactum firmet ubique pie.
* *al.* Nam Non * dedit hoc nomen dudum tibi cura parentum,
Baptismum quando sorte tua tuleras.
Nunc quoque valde tibi nomen hic conferat ordo:
Perpendens discе mystica dona Dei.
Nam superintendens pie, episcopus ipse vocaris,
Quod monet, ut cautè omnia semper agas.
Sic, pater alme, modò facias, ut diceris ipse,
Nomine & utroque actio digna tua est.
Solers intendas super omnes pastor honestus,
Pactum & defendat ultio digna Dei.
Sisque memor nostri, precibus insiste sacratis
Pro tibi devotis semper ubique piè.
Nam precibus Christum pulsamus perpete voto, D
Ut tua de cælis tempora ritè regat.
Hoc quoque nos omnes deposcimus ore fideli,
Hoc Fridurich semper Rhaban & ipse peto,
Ut vivas sospes in terris tempore multo,
Et post hæc scandas regna superna poli.
Quod peto, tu facias sacris altaribus astans,
Me ut Christo reddas, sancte pater, precibus.
Christus rex cæli, terræ rex, conditor orbis,
Me tecum faciat lucis habere locum.

quem nos à cujusdam hæretici calumniis vindicamus,

16 *Rabanus hîc alludit ad Germanicum* Frederici *nomen, quo proprie* pacis dives *significatur, &* etymon nominis Germani Friderich geminum reddit, ut sit initæ pacis aut fœderis auctor & violati vindex, *quemadmodum loquitur Browerus noster in scholiis ad hoc carmen. At subit mihi mirari, Arnoldum Buchelium in notis ad Joannem de Beka pag. 26 adeo fuisse impudentem, ut post talia beati Rabani testimonia ausus fuerit integerrimam sanctissimi Viri famam impiè proscindere, eumque tamquam discordiæ fautorem ac optimorum principum calumniatorem depingere, quem incauta & male credula antiquitas inter Sanctos martyres retulerit. Omitto reliquas ejusdem hæretici blasphemias, ne catholicas aures offendam. Stultum enimvero hominis superbi dictum, quo vult assertionem suam præferre toti antiquitati, quæ, ipsomet teste,* Fredericum *inter Sanctos martyres retulit. Si Buchelius catholico Sanctorum cultui* E *adversabatur, debuisset veterum scriptorum testimonio acquiescere, qui* Fredericum *episcopum Ultrajectinum ut Sanctum laudant; debuisset etiam aliquid deferre constanti traditioni patriæ suæ, in qua ipsi heterodoxi* Fredericum *saltem tamquam virum probum agnoverunt. Exemplum sumere potuisset ab Ubbone Emmio, qui quantumvis hæresi infectus, in historia rerum Frisicarum lib. 5 ad annum 838 sic modestè (si pauca hæretico spiritu prolata excipias) de sancto Præsule loquitur:* Hinc annus alter, qui erat à Christi in terris exortu DCCCXXXVIII, Fredericum VIII Ultrajectinorum episcopum, virum magnum & omni memoria dignissimum, si superstitio nonnulla illius seculi abfuisset, è terris abstulit. *Deinde texit illius vitæ compendium, in quo inter cetera hæc memorat:* Honore *episcopatûs* F susceptо & gesto aliquamdiu, tam clarum nomen industriæ, pietatis, prudentiæ tulit, ut ceteros ejus ætatis episcopos omnes facile superaret: cui hoc inter cetera etiam ecclesiæ Frisica debuit, quod ab Arii dogmate pestilenti, quod eo forte seculo istuc irrepserat, hujus maxime cura & studio sit vindicata. *Atque hæc ad debitam sancto Viro reverentiam tuendam dicta sunto. Nunc probabiliorem mortis ejus epocham investigemus.*

& cujus eadem an. 838 verosimilius factam esse arbitramur.

17 *Plerique scriptores eadem* S. Frederici *anno 838 consignant: sed Cointius, qui in Annalibus Francorum tom. 8, pag. 542 eumdem Frederiziani martyrii annum figit, eodem tomo pag. 390 nobis offert difficultatem, quam ipsemet solvere cogitur: ibi enim contendit, Humbertum Herbipolensem episcopum anno 835 obiisse. Cardo difficultatis, quam Cointius non observavit, in eo vertitur, quod Rabanus Maurus in præfatione ad libros Judicum & Ruth huic Humberto sive Hunberto sic scribat:* Jesu-Nave vero expositionem BONÆ MEMORIÆ Freduricho, Trajectensis ecclesiæ episcopo, nuper transmisi: hoc similiter, ut mihi redditum fuerit, si Dei voluntas est, tibi committere curabo.

Si

A *Si igitur Humbertus anno* 835 *obierit, oportet* S. Fredericum *ante hunc annum occiſum fuiſſe, ut verba* BONÆ MEMORIÆ *ſatis indicant, de qua loquendi formula fuſius diſputavi in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Gualberti num.* 126. *Cenſeo itaque potius cum chronico Herbipolenſi, quod Cointius ipſe laudat, Humbertum anno* 842 *mortuum eſſe. Diploma autem Ludovici regis, Gotzbaldo Humberti ſucceſſori conceſſum, quod objicit Cointius, cum Mabillonio in Annalibus Benedictinis lib.* 32, *num.* 6 *commode explico. At ipſe Mabillonius in determinando Fredericiana mortis anno ſibiipſi manifeſte contradicit: nam in Annalibus Benedictinis lib.* 30, *num.* 50 *de hac re ita ſcribit:* Non multo pòſt librum Joſue expoſuit *(ſcilicet Rabanus Maurus, de cujus ſcriptis ibi agit)* petente Fridurico epiſcopo Trajectenſi ad Rhenum; certe ante annum hujus ſeculi *(nempe noni)* triceſimum quartum, quo idem Friduricus cæſus eſt. *Jam audi Mabillonium in iiſdem Annalibus anno Chriſti*

B 838 *num.* 5 *ſic loquentem:* Non multo pòſt, ſcilicet quinto decimo Kalendas Auguſtas ejuſdem anni (838) necem paſſus eſt Fredericus epiſcopus eccleſiæ Trajectenſis ad Rhenum. *In Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſec.* IV, *parte* 2, *pag.* 41 *iterum annum* 834 S. Frederici *martyrio aſſignat. Nos communiori ſententiæ anni* 838 *adhæremus. Atque hinc liquet, viros etiam eruditos, præſertim qui rerum ſcribendarum multitudine ac varietate obruuntur, nonnumquàm ſui oblivi ſci. Hoc neque à nobis alienum putamus, &, ſi aliquando contigerit, ignoſci cupimus. Nunc Acta noſtra, cædiſque cauſam examinemus.*

§ III. Examinantur ejus Acta, & cædis cauſa.

Enumerantur varii Actorum ſcriptores,

C *Proferimus ex Ms. Ultrajectino eadem* S. Frederici *Acta, ni fallimur, quæ Laurentius Surius præ manibus habuit, & mutato ſtylo edidit. Invenimus illa etiam in pergameno Muſei noſtri codice, cujus character non admodum antiquus eſt: nam clauſula, eâdem manu in fine Actis adjecta, oſtendit, codicem poſt annum* 1362 *conſcriptum eſſe. Idem ſentiendum eſt de codice papyraceo noſtro, in quo eadem Acta leguntur. Hæc tria exemplaria adeo ſunt ſimilia, ut ſatis appareat, ea ex eodem fonte orta eſſe; præterquam quod ſcriba codicis papyracei ſtudioſe prolixiores orationes omiſerit, & facta pene iiſdem verbis compendioſius narraverit. Joannes de Beka canonicus Ultrajectinus ſeculo* XIV, *& Wilhelmus Heda præpoſitus Arnhemenſis ſeculo ſequenti, Vitam* S. Frederici *in compendium redegerunt. Ejuſdem Vitæ ſynopſis etiam continetur in Chronico Ultrajectino pag.* 18, *quod Antonius Matthæus inter Analecta veteris ævi tomulo* 9 *edidit. Guilielmus Malmesburienſis inſeruit libro primo de Geſtis Pontificum Anglorum non exiguam Fredericianæ Vitæ partem, quam paulo poſt alia occaſione proferemus. Contra hæc Acta, tum prolixiora tum breviora, inſurgunt varii ſcriptores, præſertim Galli, eaque fictionis arguunt. Inter alios Carolus Cointius, in Annalibus eccleſiaſticis Francorum tomo octavo ad annum Chriſti* 838 *à num.* 35 *uſque ad* 74 *Acta à Surio edita operoſe impugnat. Nos poſtea Gallorum argumenta expendemus, ac interim Actorum noſtrorum antiquitatem indagabimus.*

19 *Scriptor Actorum ætatem ſuam utcumque prodit num.* 48 *his verbis:* Sunt autem adhuc plurimi teſtes promiſcui ſexus ſuperſtites, qui narrant, temporibus pii Baldrici præſulis quemdam virum prophanum res & omnem veteris templi poſt ædituum procuraſſe theſaurum *&c. Obiit autem Baldricus* XV *epiſcopus Ultrajectinus, teſte Joanne de Beka, anno* 977. *Unde Cointius in Annalibus jam dictis ad annum* 838 *num.* 42 *non male ſic infert:* Acta igitur Frederici relata ſunt in litteras ab auctore, qui vixit undecimo ſeculo, & ab ipſius Frederici paſſione remotus fuit annis pene ducentis. *Hinc iterum erroris convincitur Bailletus in tabula critica, menſi Julio præmiſſa, aliique ejus ſequaces, qui hunc ſcriptorem ad ſeculum* XII *vel* XIII *rejiciunt. Cointius exiſtimat, hæc Acta ſeculi* XI *ab aliquo poſtmodum interpolata fuiſſe. Quamvis id omnino dubium ſit, tamen facile concedam, ea forſan poſtea ab aliquo poſteriorum temporum verboſius amplificata fuiſſe, modò fateatur Cointius, cædis cauſam ab interpolatore non eſſe primò inventam, ac Actis illis inſertam, cum eamdem Guilielmus Malmesburienſis ante medium ſeculi* XII *adduxerit. Opinor itaque non magnam admodum factam fuiſſe mutationem in rei ſubſtantia, etiamſi fortaſſe poſtmodum narratio pluribus verbis exornata fuerit.* AUCTORE G. C. *inter quos quidam OEtbertus ſeculo* XI *Vitam S. Frederici vindetur ſcripſiſſe,* B

20 *Nemo hactenus, quod ſciam, detexit auctoris nomen, ſcriptionis occaſionem, & alia ad ipſum ſpectantia. Ingenue fateor, nec me ea reperire niſi per conjecturam, ad quam faciendam me movit membranaceus Bodecenſis cœnobii codex, in quo leguntur Acta* S. Frederici, *quorum initium cum noſtris ſic omnino convenit:* Sanctus igitur Fredericus Friſonicæ gentis archiereus, nobilis ex genere *&c. Hiſce autem Actis præmittitur ſequens prologus.* ut ex prologo confirmatur,

Parvulus OEtbertus dum veni, nempe puellus,
Præſule Adawoldo Trajectum cum venerando,
Ex cujus ſtudio locus ille nitet modo magno,
Sum mox antiqui ductus per mœnia templi
Orandi verè causâ à quodam ſeniore;
Qui mihi, luſtratis Sanctorum rite ſepulcris,
Oſtendit magni ſepulcrum ſancti Frederici:
Is cujus vitam flens narravit venerandam,
Qualiter & cultris fuerat percuſſus in extis;
(Quod ſuadente * vidit Ludovicus rex quoque juſſit.) * lege ſua deus
Uſque ſolum pronus ſtudui tunc ſternere corpus,
Viribus atque ejus veniam depoſcere totis,
Eſſet quo Dominum meus interceſſor ad almum.
Et quod poſcebam, poſt hæc cito comperiebam.
Propterea parvam cupio componere chartam,
Si mihi nunc Chriſti concedit gratia ſummi,
Ipſius ex vita, quo non admixtio * magna * forte oblivio
Hoc nobis tollat, ſenior plebs quod modo narrat:
Eſt quia combuſtus jam Danis forte libellus,
Ex ipſo factus fuerat quod * magnus & amplus, * lege qui * abundat
Cum multis aliis libris, veteris * dum funditus urbis libris vel veteris
Trajecti muros heu! diruerent venerandos.
Idcirco memores fore non poſſunt ſeniores
Noſtri, quid faceret vivus, dum carne maneret.
Sed quidquid recolunt, vel quæ veriſſima norunt, F

AUCTORE G. C.

Nunc ſulcante ſtylo lentus peragrare ſtudebo.
En quiſquis ſchedam, rogo te, perſpexeris iſtam,
Irridere velis ne me, tu domne: decennis,
Et puer indoctus nam feci, ſcito, rogatus.

21 *Nunc carmen illud notis aliquot illuſtremus, noſtraſque conjecturas iis immiſceamus. Imprimis conjicio, Fredericianæ Vitæ ſcriptorem, nomine OEtbertum (divinare non lubet, an is fuerit Otbertus Notgeri Leodienſis epiſcopi diſcipulus, de quo fit mentio in Geſtis Pontificum Leodienſium apud Chapeaville tom.* 1, *pag.* 217) *tempore pueritiæ ſuæ Ultrajectum veniſſe cum antiſtite Ultrajectina eccleſiæ Adelboldo, qui aliàs Albaldus, Athalbaldus, & ſorte etiam Adawaldus vel Adawoldus appellatur. Cum autem OEtbertus dicat, quod tunc magno Adawoldi ſtudio locus ille niteret, colligo, hæc Acta ab OEtberto poſt annum* 1015 *ſcripta fuiſſe: nam Joannes de Beka de ædificiis, Adelboldi Ultrajectini epiſcopi curâ exſtructis aut reſtauratis, ita ſcribit:* Adelboldus anno Domini MXV Trajectenſem eccleſiam veteris ſtructuræ deſtruxit, novæ fabricæ fundamenta jecit, quam cum eccleſia Tilenſi paucis annis decentiſſime conſummavit. *De iiſdem vero Wilhelmus Heda ſic fuſius loquitur apud me pag.* 109: Anno MXXVII obiit Adelboldus epiſcopus, cujus excellens ſapientia multis nota eſt, & qui ſummæ virtutis vir & conſilii ubique prædicatur. Si de hoc cuiquam dubitare viſum fuerit, reſpiciat Trajectum, diverſis operibus ab illo auctum & ornatum, ibidemque novum monaſterium ſancti Martini miro ingenio ab eo fundatum & ordinatum, & mira celeritate paucis annis penè ad perfectionem perductum. *Adde quod OEtbertus aſſerat, ſe Ultrajecti ductum eſſe ad templum antiquum nempe S. Salvatoris, in quo jacebat corpus* S. Frederici, *ut quaſi diſtinguat à novo S. Martini, quod Adelboldus ædificaverat, aut ſaltem renovaverat.*

ex quo etiam auctoris nomen, ætatem

B

22 *Præterea ex hoc prologo colligimus, Vitam* S. Frederici *olim fuſe conſcriptam fuiſſe, eamque in Danica Ultrajectinæ civitatis vaſtatione periiſſe. Hanc jacturam utcumque reſarcire conatus eſt OEtbertus litteris mandando ea, quæ à ſenioribus audiverat, quamvis non diffiteatur, plurima* S. Frederici *geſta oblivioni tradita fuiſſe. Cum vero dicat, ſe tantum velle* parvam componere chartam *de illius geſtis, ſuſpicor, Actis noſtris ſatis prolixis aliqua poſtmodum addita fuiſſe, niſi fortaſſe chartam ſeu ſcriptionem ſuam parvam vocet reſpectu vetuſtioris libelli, quem magnum & amplum fuiſſe affirmat. Ut ut eſt, ferme ducentis annis poſt* S. Frederici *mortem ea conſcripſit, quæ ex vulgari ſeniorum traditione acceperat. Quod autem in fine addit OEtbertus de ſua ætate decenni, qua hæc ſcripſerit, duplici modo interpretor. Forte ſignificare vult auctor, quod ea decennis Ultrajecti audiverit, ac poſt aliquot annos audita litteris mandaverit. Fortaſſe etiam indicare voluit, quod ea admodum juvenis, puta quindecim aut ſedecim annorum exararit, uſuſque eſt numero rotundo, qui illi metri causâ neceſſarius erat. Etſi enim parachroniſmi aliique errores juvenili ignorantiæ adſcribi poſſint, tamen tota ſcriptio, prout modo exſtat, non videtur puero decenni convenire. Hæc de Actis eorumque prologo ſufficiant. Nunc ad controverſiam Fredericianæ cædis cauſam accedamus.*

& ſcriptionis occaſionem colligimus.

C

23 *Jam memoratus Actorum collector, & alii plerique ſcriptores eum ſecuti narrant, ſanctum* Fredericum *ſuaſu reginæ Judithæ à ſicariis interfectum fuiſſe, eo quod inceſtas illius cum Ludovico Pio nuptias reprehendiſſet. Huic opinioni adhæret eminentiſſimus Cardinalis Baronius, dum in notis ad Martyrologium Romanum ſanctum* Fredericum *ſancto Joanni Baptiſtæ, & Juditham Herodiadi comparat. Sed aliam plane ſententiam amplexus eſt in Annalibus eccleſiaſticis, dum ad annum Chriſti* 838 *num.* 3 *ſic loquitur:* Hoc enim anno Fredericum Trajectenſem epiſcopum conſummaſſe martyrium cum tradant, cauſam, quam puto confictam, referunt hujuſmodi. *Tunc relatâ causâ, quam jam indicavimus, de Actis noſtris ita judicat num.* 7: Ceterum, quod multum ob connubium proſcindatur in eis Ludovicus imperator, laudentur vero, qui ejus exauctorationis auctores fuerunt, epiſcopi, in quorum in eum accuſationibus illatis nulla de his penitus habetur mentio, multaque etiam haud temporibus convenientia pariter coacerventur, in ſuſpicionem venerunt, facta illa, nimirum concinnata fuiſſe ab alio, qui adverſaretur tunc temporis Ludovico. Sed & cum nullum hactenus repererim ex veteribus, qui hiſce ſcriptis teſtis accedat, ſuſpectæ magis apud me fidei perſeverant, aliamque potius cædis ſanctiſſimi Viri cauſam præceſſiſſe putarim. *Fallitur Baronius, dum hæc Acta tempore Ludovici Pii ab aliquo ejus adverſario compoſita eſſe ſuſpicatur; ut ex ſupra dictis manifeſtum fit. Attamen non nego, eam famam forte à Ludovici & Judithæ inimicis ſparſam Ultrajecti permanſiſſe, atque ita poſtmodum ex ſeniorum narratione in hæc Acta relatam eſſe.*

D

Baronius ſibi non conſtat circa cædis Fredericianæ cauſam,

E

24 *Debuit hæc Juditha accuſatio ſeculo* XI & XII *ſatis vulgaris fuiſſe: nam Guilielmus Malmesburienſis ante medium ſeculi* XII *eamdem cædis cauſam memoriæ prodidit, dum lib.* 1 *de Geſtis Pontificum Anglorum pag.* 197 *tale Vitæ Fredericianæ compendium texuit:* Sed quia hujus viri Bonifacii, qui ante Winfridus dicebatur, toties ſe ingeſſit mentio, quiddam non adeo auditum cunctis & memorabile de Frederico ejus diſcipulo, quod aures meas attigit, ſtylo mandabo: nam & ſanctitas magiſtri ex diſcipuli virtute poteſt conjici, quod habuerit ille domi, unde addiſceret potentes non timere, mortem contemnere..... Eubano * non adeo feſtinus ſucceſſor propter ferociam gentis, apud Trajectum fuit Fredericus. Eum ſanctitatis Bonifacii nectar ſpirantem, utpote nepotem & diſcipulum, Ludovicus Pius, filius Caroli Magni, eò promovit, licet multi tum pro ſe, tum pro ſuis adniterentur: primaque ordinationis die conſeſſu dexteræ in prandio novum præſulem dignatus eſt. Multa ergo edulii parte conſumpta, ad eum purpurati ſermo dirigitur, ut recentis profeſſionis memor, anteceſſorumque conſtantiæ ſequax, ſine acceptione perſonarum vera proponat, contemnentibus anathema indicat. At ille pudibundo lumine & dimiſſo capite, Recte, inquit, domine imperator, agis, qui profeſſionis meæ teneritudinem ſanctis animas hortatibus: ſed, oro te, non gravetur majeſtas tua ſolvere, quod animi mei receſſus diu volutarunt. Et ne longe exempla petantur: utrum piſcem hunc menſæ appoſitum honeſtius eſt à capite, an à cauda aggredi? Ille præproperus, & quantum ſe inviſcaret, neſcius, à capite, reſpon-

quam Guilielmus Malmesburienſis

F

* lege Eobano

A respondit. Nec moratus Fredericus rapuit verbum dicens: Sic eat; domine auguste, sic eat, ut fides & pietas Christiana de tuis erratis te secure compellat, ne subjecti audeant spernere, quod te viderint toleraſſe. Renuntia ergo incesto, quod contraxisti, matrimonio: quia ista Judith, quam tuo fœderasti lateri, proximo tibi affinis est sanguine; nec decet, ut thorus regius infametur libidine.

Suasione Judithæ reginæ,

25 Hoc dictum licet Ludovicus ægrè accepisset, modesta tamen taciturnitate absolvit, raptimque episcopum ad suam sedem ire laxavit. Verumtamen sermo, in tanta palatinorum frequentia effusus, occultari non potuit, quin omnium episcoporum regionis aures inquietaret, corda exulceraret, non frivolo dolore conferentium, quod episcopus novus talia apertâ promulgasset libertate, qualia veteres ipsi nec tacito damnassent murmure. Quare ad audiendum * erecti frequentibus egêre conciliis, ut, deducto connubio, cælebs viveret imperator. Itaque ipsum in ergastulum, fœminam in monasterium includunt, conante quam maxime, ut supra dixi, Lothario Ludovici primogenito, ut is dictitabat, Christianitatis instinctu, sed revera invidiæ obtentu. Posterius vero, mediante Apostolicæ sedis pietate, molliori concilio decretum est, uti indictâ pœnitentiâ legitimo de cetero lætarentur conjugio: & imperator quidem libens cessit sententiæ, rancorem adversus omnes benignitate mentis ejiciens. At Judith femineum virus exhalans, & in cœtu suorum de injuriis Frederici Trajectensis episcopi conquesta, quo potissimum auctore pertulisset mala, invenit duos, qui ad ejus interfectionem operam suam pollicerentur. Nec ista Præsulem latebant, qui esset ipsius deitatis sacrarium; sed venturos operiebatur intrepidus carnifices, accusabatque nebulonum moras impatiens martyrii cupido. Ita ipso mane, quo venturos non nesciebat, ad Missam se parat. Jamque albam induerat, cum ingressus puer, cujus erat officium admittere volentes dominum convenire, nuntiat imperatricis legatos pro foribus astare. Ille, impedimento excusato, jubet eos interim exspectare in triclinio.

* *forte audendum*

B

C

patratam fuisse narrat;

26 Missâ cantatâ, sicuti erat sacris vestibus indutus, secretarium ingressus est, illucque introduci lictores, semotis arbitris, mandat. Ingressos ita claritate visûs & vestium reverentia perculit, ut animis concidentes etiam manibus sicas amitterent. Quo ille animadverso, qui vitam præsentem spe futuræ projecerat, ultro ad perficiendum, propter quod venerant, animavit percussores, ut resumerent animos, repararent vires, hortatus. Ita (quia nequitia facilis est ad persuadendum) sedentem adorti, alter à pectore ad inguina, alter per media ilia, sicas duxere. Tum ille comprehendens & constringens ambabus manibus vitalia defluentia: Abite, inquit, miseri, dum res clam meis est fidelibus, ne, si vos deprehenderint, actum de vobis sit. Sicarii vero velocitati pedum stimulos timoris addentes decurrêre ad Rhenum, & inde brachiorum robore navem ultra impegêre. Cubicularium interea supervenientem, percunctatumque, quid ita exsanguis sederet, turbide abegit, jubens cito de muro specularetur, si imperatricis nuncii Rhenum transissent: compertoque, quod longinquitas fugæ comprehendendi illos difficultatem procurasset, clerum propere convocari jussit, totius tragœdiæ integro & sermone & sensu expositor. Impositâ igitur per se antiphonâ, Aperite mihi portas justitiæ & cetera, vivens se mausoleo composuit, pulcra & venerabili morte cælum adeptus. Quod idcirco præter materiam exterius lecturis proferre duxi non inutile, ut Anglorum deputetur gloriæ, quod terras alienas illustrarent, peregrinante etiam sanctitate. *Hæc Guilielmi Malmesburiensis narratio in quibusdam circumstantiis ab Actorum nostrorum auctore discrepat; at in assignanda cædis causa cum eo plane convenit. Unde assentiri non possum Cointio, qui in Annalibus Francorum ad annum Christi* 838 *num.* 46 *existimat, hanc cædis causam ab aliquo posterioris temporis interpolatore confictam esse: quamvis enim non diffitear, ut supra dixi, aliqua postmodum Actis addita aut inserta fuisse, tamen censeo; rei substantiam & eamdem cædis causam ab OEtherto ex seniorum narratione litteris traditam fuisse.*

AUCTORE G. C.

E

27 *Recentiores Galli penè omnes Juditham ab hoc sacrilego homicidio liberare conantur, & vulgarem narrationem, à quocumque demum profectam, impugnant argumento negativo; quod profectò hîc robore suo non caret. In dissidiis domesticis, inquiunt, à privignis Judithæ nihil de incestis nuptiis objectum est. Lege, quæ scripta sunt à fautoribus Lotharianarum partium in gratiam Ebbonis archiepiscopi Rhemensis, Agobardi Lugdunensis Metropolitæ, Jessæi Ambianensis episcopi, & Walæ Corbeiensis abbatis, quos Ludovicus & Juditha sibi præ ceteris infensos habuere. Lege etiam librum Apologeticum aliaque opuscula, quibus ipsemet Agobardus causam suam defendit. Volve & revolve Acta, quibus Ludovici Pii exauctoratio describitur: in iis quidem Ludovicus dicitur perturbator pacis, in dividendo inter filios regne iniquus & inconstans, officii sui immemor, in administratione regni deses, antiquarum consuetudinum & religionis Christianæ contemptor, aliaque crimina ipsi objiciuntur; Juditha autem adulterii aliorumque scelerum insimulatur: sed in tanta scriptorum copia nullum prorsus invenies verbum de nuptiis incestis inter Ludovicum & Juditham. Atqui tamen hæc consanguinitas maxime contulisset ad finem, à Lothario ejusque sequacibus intentum, quo nitebantur Juditham à Ludovico separare. Unde Galli concludunt, hanc cædis causam in Actis nostris confictam esse.*

aversio illius aliorum- que narratio- nem argumentantur Galli,

F

28 *Ingenue fateor, hoc Gallorum argumentum adeo stringere, ut de liquida illius solutione desperem. Nihilominus ad minuendum illius robur, responderi posset, quod* S. Fredericus *fortasse primus detexerit aut libere reprehenderit istud consanguinitatis vinculum, de quo postea,* mediante Apostolicæ sedis pietate, molliori concilio decretum est, uti indictâ pœnitentiâ, legitimo de cetero lætarentur conjugio, *sicut loquitur Guilielmus Malmesburiensis supra citatus. Inde vero sequitur, in Actis exauctorationis, aliisque Ludovici Pii accusationibus non debuisse objici illud matrimonii impedimentum, si jam Romani Pontificis auctoritate sublatum erat. Fieri etiam potuit, teste Malmesburiensi, ut imperiosa & impudica mulier (talis audit in libro apologetico S. Agobardi) odium conservaverit contra* S. Fredericum, *tamquam ambitioni suæ adversantem,*

quorum argumento expenso, lis indecisa relinquitur.

AUCTORE G. C.

tem, eumque poſtmodum, data ultionis opportunitate, interfici juſſerit. Sed hanc conjecturam, utpote incertam, relinquimus. Sanè non intelligo, quomodo hæc horrenda contra reginam accuſatio Ultrajecti aliiſque in locis antiquitus invaluerit, ſi Juditha nullo modo Fredericianæ cædis fuerit rea. Nolim tamen memoriam gravare illius reginæ, quam circa annum 836 beatus Rabanus in præfatione ad libros Judith & Eſther ita laudat apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſec. IV, parte 2, pag. 42: Dominæ electæ, & merito magnæ pietatis, ab omnibus venerandæ atque amandæ, Judith auguſtæ, HRabanus ſervorum Dei ſervus æternam in Chriſto ſupplex optat ſalutem. Cum celſitudo magnitudinis veſtræ atque largitio benignitatis, quæ non ſolum amicis, ſed etiam inimicis, ab ipſius Domini ore inſtructa, prodeſſe didicit, plurimos faciat ſibi devotos; nos etiam quantulacumque pars plebis, à Deo vobis commiſſæ, ſub pietate veſtra degentes, devotum cogitamus exhibere obſequium.... De cetero, quia vos comperi, laudabili excellere ingenio, & ſanctarum mulierum, quas ſacra Scriptura commemorat, virtutes ac ſtudium in bono opere imitari *&c. Hic beatus Rabanus reddit rationem, cur opus ſuum ipſi dedicet, eique devictos inimicos gratulatur, & ulteriorem de iiſdem æmulis victoriam precatur. Vides hic Juditham à Rabano tamquam piam feminam depingi, quæ à S. Agobardo aliiſque ambitionis & laſciviæ accuſatur. Cum igitur inter ipſos ſcriptores ſynchronos de Judithæ moribus non conveniat, litem Fredericianæ cædis indeciſam relinquere cogimur, donec alicunde certa argumenta eruantur, quibus hæc Actorum noſtrorum narratio confirmetur, aut manifeſta fictionis convincatur. Nos interim ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris Acta qualiacumque hic ſubjungimus, de quibus lectori liberum eſto judicium.*

B

ACTA

FORSAN AUCTORE OETBERTO

C

Ex Ms. Ultrajectino ſancti Salvatoris.

CAPUT I.

Sancti Frederici pueritia, pia inſtitutio, clericatus, virtutes & ſacerdotium.

a S. Fredericus *piè tranſigens pueritiam,*

SAnctus igitur Fredericus, Friſonicæ gentis archiereus *a*, nobilis ex genere, ſed nobilior extitit ſanctitate. In primâ etenim ætate ſuâ magis angelicam quam terrenam ducebat vitam: quoniam cœtibus virorum Deum timentium ſe intermiſcens, omnino luſibus ſuorum ſe ſubtraxit coætaneorum. Ad eccleſiam libenter currebat, & quidquid ibi legebatur vel cantabatur, intentè audiebat, domumque rediens matri ſuæ verba, quæ intelligebat, referebat. Ob hoc mater ſua læta facta, non voluntate patris, ad litteran-

dum eum quibuſdam commiſit patribus, ipſoſque muneribus frequentans & precibus, rogavit, ut eum ſanctæ religionis docerent ſemitam, malique vitare conſuetudinem. D

à matre inſtituendus traditur Richfridò epiſcopo Ultrajectino, b

2 Interea cælitus viſum eſt ei in contici- nio, ut puerum inde tolleret; & S. Richfrido *b* Trajectenſis eccleſiæ pontifici commendaret. Quæ mox ingenti repleta gaudio, quia divinam eum ſciebat regere clementiam, patre licet invito ſimul eunte, Trajectum uſque perduxit, & pontifici jam dicto commendavit. Præſul autem ſpiritu prævidens prophetiæ, quod in pontificali regimine poſt mortem ſibi deberet ſuccedere quaſi filium & heredem liberalibus ſimul, & eccleſiaſticis ad liquidum imbuit doctrinis: ipſe vero converſabatur in melius, & ſemper gradus ſanctarum aſcendebat virtutum.

à quo minoribus Ordinibus, c

3 Bis binis etenim benedictionibus *c* dum adoleſcens ſanctiſſimus adhuc ſub ſcholis degens foret auctus, ſuum, quod ei fuerat injunctum, non neglexit officium, ſed cunctis tam majoribus quam minoribus per ſe perſpicuum tribuebat dogmatum *d*. Quoſquos infra domum Dei riſu vel aliquo joco vidit errantes, blandè ſuaviterque, ne ita facerent, admonuit, eoſque ut cultus religionis agere * deberet, edocuit. Multos verò, qui primi parentis noxiâ detenti fuerant culpâ, catechizavit; luciſque perpetuæ præco, quæ mundum illuminat cunctum, lucifugos ex eis depellebat dæmones. Ad euangelizandum populis Dei Euangelium ſemper erat paratus, recolens Scripturæ dicentis: Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum. Audiens eum prudens prudentior fiebat, & eo loquente, digitum ori ſuo ponebat.

E

d

* lege agi.

& ſubdiaconatu initiatus, e

4 Deinde cum manum ad aratrum mitteret, nec retro reſpiceret, quo regno Dei aptaretur, ſubdiaconus ordinatur. At cum ſanctioris vitæ epithymia *e* vigiliis & orationibus, jejuniiſque jugibus, pro Chriſti nomine corpus ſuum cœpit affligere, gloriamque pro nihilo ducere humanam, ſciens quoniam cum interierit homo non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria domus ejus. Quidquid etiam ſuorum bonorum habebat, per manus miſerorum in regnum fecit deportari cælorum, quo nec erugine, vel tineis demolirentur, nec furibus effoderentur. Quapropter in illâ cæleſti thecâ ſemper cor habuit intentum, in qua ſuum theſaurum ſciebat eſſe reconditum. Erat enim verus Iſraëlita, cujus in ſpiritu nullus nutriebatur dolus, aut cujus ex ore nullum aliquando auditum eſt exiſſe mendacium.

e

F

variis fulget virtutibus,

5 Neminem lædebat, neminem defraudavit vel odio habuit: nemini, quod ſibi noluit fieri, fecit. Ad communionem corporis & ſanguinis Domini ſacrorum portitor vaſorum cuſtodivit ſe ab uxoribus mundum & caſtum, & pene ab omni carnali immunditia liberum: ſic his, qui hujuſmodi ſunt ordinis, per prophetam jubetur dicentem: Mundamini, qui fertis vaſa Domini. Poſtquam glorioſus Vir factus eſt diaconus, qualiter in Dei ſervimine deſudaret die ac nocte, nullius oratoris lingua verſatilis valet comprehendere dictis. Erat itaque juxta præceptum apoſtolicum pudicus, non bilinguis, non multo vino deditus, non turpe lucrum ſectans,

A sectant, ineptas fabulas devitans, seniores non increpans, minores non contemnens,
f habens fidei dindimum *f* in conscientia bona. Exemplum vere fuerat fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate, in patientia, in humilitate, in temperantia, in omni morum probitate gradum sibi acquirens optimum, & fiduciam multam in Christo Jesu. Tantus etiam ardor fuerat in eo Spiritus sancti, ut nec de adversis posset frangi, nec de prosperis extolli.

ob quas sacerdos ordinatur.

6 Idcirco dominus Ricfridus, cum talibus eum fulgere videret in virtutibus, nimio repletus est gaudio, quod talem mereretur habere successorem; illumque post eum jubens esse secundum, ipsum, quamquam invitum, ordinavit presbyterum. Nomen autem ejus divina providente clementia, per universam terram in tantum subito factum est encefalum
g *g*, ut etiam regales verberaret aures, & à cunctis honoraretur, veluti vir Apostolicus, cum pontifex Ricfridus, vir omni bonitate
B prædicandus, febre paululum tactus, plenus dierum, sicut à Deo fuerat præordinatum, terræ reddidit terrenum, Domino autem quod suum fuerat perpræclarum, stipatumque legionibus angelorum remiserat spiritum. Quo honorifice sepulto, clerus & populus sancto Spiritu inspirati, dicunt, se non alium eligere aut superponi [velle] episcopum, quam Fredericum, hominem videlicet venerandum.

ANNOTATA.

a Ἀρχιερεὺς *vox Græca est, quæ significat pontificem vel præsulem, & cujus radix est* ἀρχὴ principatus *&* ἱερεὺς sacerdos, *quasi* ἄρχων τῶν ἱερέων, *id est* princeps sacerdotum. *Unde patet, quod auctor per hanc vocem, apud Latinos non usitatam, intellexerit Frisicæ gentis episcopum.*

b *Hic dicitur fuisse septimus Ultrajectinæ ecclesiæ episcopus, cui quidam sex, alqui novem, alii denique viginti regiminis annos attribuunt. Certe diu episcopatum gerere debuit, si* S. Fredericus *puer ipsi jam episcopo ad erudiendum traditus fuerit, eique in episcopatu immediate successerit, ut Acta nostra aliique auctores tradunt.*

c *Puto, quod Auctor* bis binis benedictionibus *significare voluerit quatuor Ordines sacros, quos vulgo vocamus minores. Surius hanc obscuram phrasin non intelligens, ita stylum mutavit:* cœlestibus auctus benedictionibus *&c.*

d Dogmatum *forte hic idem significat quod* dogma; *nisi quis velit esse constructionem Græcam, quam subinde imitantur Latini dicendo* perspicuum orationis *pro* perspicua oratione *aut* incerta viarum *pro* incerta via.

e *Hic Auctor noster iterum Græca voce utitur: nam* ἐπιθυμία *Græcè idem est quod Latine* concupiscentia *vel* desiderium.

f *Vocem* dindimum, *quæ in duplici Ms. clare legitur, diu frustra quæsivi in lexicis tum Græcis tum Latinis: At quid Auctor per eam velit indicare, colligo ex his verbis Apostoli* 1 *ad Timotheum cap.* 3 ℣ 8: Habentes mysterium fidei in pura conscientia. *Igitur* dindimum *idem hic debet esse quod* mysterium, *ut patet ex verbis citatis, ad quæ haud dubie Auctor alludit.*

g *Auctor hic rursus affectat Græcè loqui: nam* ἐγκέφαλον *apud Græcos est id, quod in capite vel in vertice est. Unde per nomen encephalum voluit dicere, quod nomen* S. Frederici *factum esset celebre vel summum.* EX MS.

CAPUT II.

Promotio ad episcopatum post diuturnam recusationem.

INterim rex Ludoicus, Caroli Magni prin- *Mortuo Ricfrido, ad epi-*
cipis filius, in una civitate forte veniens *scopatum pos-*
juxta Rhenum, Judith conjugem suam se- *tulatur;*
cum adduxerat consecrandam, quoniam ne excommunicaretur ab episcopis, eo quod ejus esset neptis, eam in partibus Galliæ tenere non audebat. Qui etiam, comperto præsulis obitu, per legatos mandaverat suis senioribus sanctæ Trajectensis ecclesiæ, ut beatum Fredericum sibi vellent episcopum acclamare, & cum summo honore electum ad ejus ducere palatium, nesciens quia voluntas esset omnium, quod & ipsius, suorumque fuerat primatum. E

8 Statim ut hæc Vir Dei cognovit se di- *sed ille huic*
gnum tanti honoris, humiliter excusavit, *postulationi*
& per se sceleratus *a*, si pontifex fieret *resistens,*
eorum. Populo autem econtra clamante, neminem illo inveniri posse digniorem, quem vellent habere rectorem, Vir Dei ingemens obtorpuit, lacrymatusque coram cunctis ait: Cum sim homo peccator quomodo possum Dei ovium existere pastor? Cur me, qui, proh dolor! regem nescio, vultis habere rectorem, quorum omnium me cognosco citeriorem, & obsoletiorem *. Sinite, inquit, fi- **Id est magis inquietum*
nite, & ad alium digniorem me, vos vertite; quia nil, quod Deo sit placabile, in me invenietis stabile. Igitur Paulo attestante apostolo, veluti nostis, episcopum oportet esse irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, yreneum *b*, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non
F cupidum, non neophytum, suæ domui bene præpositum. Idcirco dum domui meæ præesse nescio, qualiter ecclesiæ Dei diligentiam habebo; & qui peccati trabem de oculo meo eruere non valeo, quo pacto festucam de oculis aliorum amputabo?

9 His & aliis jam dictis similibus, missi *ad regem dirigitur,*
sunt iterum viri potentes ex palatio, qui nuntiaverunt illi, si vellet regis habere gratiam, ut ad eum, quantocius posset, cum majoribus natu circa Rhenum venisset. At ille sine mora consurgens: Non est, inquit, contradicendum regis nostri imperio, sed ad ejus obsequium quodcumque jusserit, nobis est faciendum. Hæc enim loquens æstimabat apud regem excusare, se præsulatûs dignum non esse, plebisque scitum prodigere: Rhenumque sic transiens ad regis usque pervenit regiam. Quem ut Ludoicus elevatis oculis ex adverso sibi videret adstare: Bene te, ait, serve Dei gratulor advenisse, datoque osculo sessum super appositam eum rogavit ire sellam. Tunc cunctis, qui aderant, accersitis archemegistis *c*, & magnatis palatii, rex plebem interrogat, Trajectensem quem desiderant habere rectorem, seseque promittit eumdem illi

EX MS. ſuperponere, quem ipſa vellet eligere. Cui omnes, dum adhuc conquieſcerent, à minimo ad maximum, tale dedere reſponſum: Vivit Dominus Deus, quia non eligitur hodie alius, quam dominus, qui præſens eſt, Frederícus. Hunc agnoſcimus, hic ab infantia ſua nobiſcum eſt converſatus; opus, quod Deo fuit placitum, hactenus eſt operatus Quo dicto, rex beato Viro jubet ſacerdoti, ut ſacerdotali veſte veſtitus, accedat ordinandus, dicens, hoc eſſe Dei velle, quod omnes habebant in mente, & econtra ſe nullo modo debere reſiſtere.

ac nequidquam reluctans, 10 Vir autem Dei, ut hæc hauſit, obortis ſurrexit lacrymis, regemque pronus adoravit, & inſit: Precor te, domine mi rex, ne eis acquieſcas in hoc, quod poſtulant: ſed ſanctiorem me, te jubente, eligant, & quidquid jure hereditario poſſideo, tibi, ſi in his mihi adjutor fueris, firma ſtipulatione trado. Non valet itaque paſtor, qui veniente lupo nec ipſius nec gregis valet eſſe defenſor. Filaſſere *d* gregem Dei nequeo, quia lupum à me ipſo abigere non valeo. Timeo
B vir probroſus plebis ſanctæ fieri epiſcopus, quia quod infirmum fuerit ignoro ſolidare, ægrotum ſanare, confractum alligare, abjectum reducere, perditum quærere. Eſt horrendum, Paulo apoſtolo teſtante, incidere in manus Dei viventis, cujus per propheta vox iſta eſt comminantis: Væ paſtoribus, qui paſcunt ſemetipſos. Et item: Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ſanguinem pereuntis in die tribulationis exigam ab eis.

poſt longam orationem, 11 Taliter cum ſermonem ſuum duceret in longum, rex illi, per nomen adjurato Chriſti, baculum tradidit paſtoralem; eum quoque ordinari epiſcopum in ſua præſentia præcepit. At ille cum videret nullo modo ſe poſſe excuſare, mœſtus, ſequente multitudine militum, ordinaturus* ſanctum introivit templum, panſaſque ad cælum erigens palmas, hujuſcemodi orationem gemendo fudit ad Dominum: Domine Deus omnipotens, qui in Trinitate perfecta dominaris, & regnas, cui ſecreta nota ſunt omnia, qui es ſcrutator renum & cordium, tu ſcis, quam invitus, & coactus [accedam] ad regendum præſulatum, quia non cognoſco me
C talem in mente & corpore, qualem te ſcio me velle habere; tamen ſuper hæc omnia credo, Domine piiſſime & amantiſſime, quod voluntas tua ſit iſta: propterea te totis exoro gemitibus, quoniam tibi ſoli peccavi, & malum coram te uſque in præſens feci, ut delicta juventutis meæ & ignorantias meas mihi dimittas, & de præteritis malis veniam concedas, atque de futuris cuſtodias, quo reductus ad viam veritatis nocte & die legem tuam meditari, ſcrutarique valeam, & facere quod in tuis placitum ſit oculis. Sana me, Rex æternæ gloriæ, medicus medicorum, cura languidorum, recuperatio cunctorum hominum in te ſperantium, ſalvum me fac & ſalvus ero; quia tu es laus mea, lux mea, pax mea, ſpes mea, gloria mea, pulchritudo mea, beatitudo mea, refugium meum, vita mea, fortitudo mea, conſolatio mea, illuminatio mea, corona mea, qui vivis, & regnas per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

ad Deum fuſam, 12 Miſericors & miſerator, qui neminem vis perire, ſed omnes ſalvos facere, pœniter me de meis criminibus, quæ contra tua hactenus feci præcepta, idcirco recipe me pœnitentem & peccatorem in tua miſericordia confidentem; quia tu dixiſti: Vivo ego, non volo mortem peccatoris, ſed ut magis convertatur & vivat. Exaudibilis Domine, exaudi me orantem, ſicut exaudiſti latronem, dum in cruce penderet, ſero pœnitentem, & da mihi ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, ſpiritum conſilii & fortitudinis, ſpiritumque tui timoris, & pone verbum tuum in ore meo, quo populum tuum docere poſſim ſecundum velle tuum, & fac me fortem & ſtabilem in tuis cæremoniis, ut armis tuæ circumcinctus protectionis omnes meos gregiſque tui mihi commiſſi viſibiles, & inviſibiles devincam contra facientes. Confirma me in omni opere bono, & dirige greſſus meos in ſemitis tuis, & non veniat mihi pes ſuperbiæ, neque manus peccatoris moveat me. Pone cuſtodiam
E ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis, ne verbum ex eis egrediatur in conſpectu tuo falſum, ſed quod tibi ſit omni tempore placitum: cuſtodi etenim gregem tuum, rex regum, & Dominus dominantium, paſtor paſtorum, cui ego criminator præferendus ſum paſtor, ne lupus rapax circumiens, [& quærens] quem devoret, ovem ex eo aliquam abſtrahat, vel dilaniet; ſed tua ſancta dextera ſemper illum protegat, atque foveat. Tu ſcis, Domine, cui* rei indigeo & quid petere debeo: promptum fac in me quemadmodum ſpero & confido in te. ** lege* cujus

ſit epiſcopus, & regis convivio excipitur. 13 Cum finis vix foret orationis, rex cum aliis ſuperveniens epiſcopis Sanctum ordinare fecit ſupramemoratum mirum in modum [ſolicitum] circa frequens miniſterium. Clerus autem & populus de benedictionibus illius multum lætificatus, quid laudis, quid gratiarum actionis Domino redderet, longum eſt narrare per ſingula. At ubi fuit peractum, quod ad opus pertinebat divinum, imperator clerum & omnes, qui aderant, nobiles, atque ignobiles ad ſuum invitavit convivium, ac per amorem Viri beatiſſimi diem illum, quaſi feſtum maximum, cum magna lætitia, perducebat ad veſperum. Domnus vero Fredericus, Ceciliæ memor exempli, quamvis corpore videretur intereſſe convivio,
F tamen ſpiritu epulabatur cum Domino, iſtos ſecum tacite revolvens verſiculos: Ciba me, Domine, pane vitæ, & aqua ſapientiæ, vinoque compunctionis pota me, quoniam dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant à facie arcus. Deinde conſumpto ſurgens ex prandio, more ſolito vacabat in divino eloquio, remedium ſuorum ſcelerum depoſcens à Domino: non parvipendebat hoc in animo, quod ſibi commiſſum fuerat in epiſcopio.

ANNOTATA.

a *Senſus hic obſcurus eſt. Suſpicor ſic legendum eſſe:* Humiliter excuſavit, ut per ſe ſceleratus, ſi pontifex fieret eorum. *Id eſt, ſe excuſavit, quaſi ſcelus admiſſurus, ſi eorum fieret epiſcopus.*

b *Hic iterum intruſa eſt vox Græca, qua auctor ſignificare voluit* pacificum, *quamque compoſuit à verbo* εἰρηνεύω *id eſt* pacem colo *vel* in pace vivo.

A

c *Rursus importune occurrit vox Græca* archomegistis, *quam auctor, forte posuit pro* archomegistis, *& derivavit à radice* ἀρχὸς *id est* princeps, *&* μέγιστος, *qua vox* maximum *significat; acsi diceret: accersitis principibus maximis vel magnatibus palatii.*

d *Verbum Græcum* φυλάσσω *vel* φυλάττω, *id est* custodio, *hic ad latinam inflexionem detortum est; ita ut* filassere, *seu potius* phylassere gregem, *idem sit quod* custodire gregem.

CAPUT III.

Reprehensio à S. Frederico facta regi ob illicitas ejus nuptias.

TRanscurso igitur tempore nocturno, & fugato lucifero, jam sole surgente secundo, rex secum volvens in animo propter connubium illicitum à beato Friderico se forte maledici posse, jussit illum accersiri, & coram, qui aderant, præsulibus placando, dictis alloquitur talibus: Elegit te, carissime, Dominus sibi in sacerdotem magnum, quia ad hoc opus te cognovit idoneum: sed ut prædicationis, & admonitionis in studio [opinio] de te maneat, [curam habe] ferocium (suppliciter, mi, rogito) maritimarum gentium *a*: est enim insula, Walacram *b* nominata, tibi, ut reor, satis nota, in qua proh dolor! quod ad meas nuper pervenit aures, quisquis * neptem, aut quod pejus est, sororem, vel ipsam in matrimonio ducit genitricem. Ipsam vero, sicut notum est omnibus, aratrum, non circumspiciendo, recte tenentes sancti tui excoluerunt antecessores, & quod remansit incultum, tibi sine dubio reliquerunt excolendum. Quapropter te per Deum vivum adjuro, ut si quis nobilis aut ignobilis, dominus aut servus, dives aut inops à religione erraverit Christiana, & talibus, ut supra diximus, se polluerit criminibus, cum primum ad tuum pervenerit auditum, corrigas illum, & si correctus de prava sua non fuerit via reversus, & te vel Ecclesiam non audierit, ex communione omnium in Deum credentium auctoritate tibi tradita separes & condemnes, ut sit tibi sicut ethnicus & publicanus, donec ad Dominum nostrum, qui semper est paratus ad miserandum, si vera pœnitentia ductus, fuerit conversus.

Rex neo-episcopum hortatur ad tollendas incestas Walachrorum nuptias,

B

a b

** lege* quisque

C

15 Quo dicto Præsul gloriosus ingemuit, & è contrario respondit: Magno quidem, domine, ligasti me juramento: sed si salvâ gratiâ tuâ hæc fecero, mihi dicito? Cui rex quasi jam securus sui dixit: Non solum salvâ gratiâ meâ hæc feceris, sed etiam, si volueris, adjutorem me in omnibus habebis. Ad quod ille repletus Spiritu sancto & memor sermonis ad Jeremiam dicentis: Probatorem dedi te in populo meo robustum, ut scias & probes viam eorum, regi inclinavit & infit: Dic mihi quæso, domine mi imperator, an rectius sit ad caput, vel ad caudam manducando incipere piscem, aut primum vel in altum ducere murum, & postea collocare fundamentum?

sed parabolicè à S. Friderico

16 Rex autem ut hausit, quid sibi talis vellet interrogatio secum admirans, ait: Piscis, ut opinor verum esse, ad caput manducando incipitur, & sic ad caudam usque consumitur. Fundamentum imprimis collocatur, & deinde murus in altum erigitur, quia sine fundamento opus minime stabilitur. Bene, inquit sanctus Fredericus, judicasti. Propterea te, quem verum caput & fundamentum sanctæ suæ Ecclesiæ præfecit Deus, ut bonum cunctis existeres ad exemplum, aggrediar, & demptis in capite vitiis, ac fundamento firmiter collocato, per corpus ad caudam pro posse meo Dei auxilio pervenio, & murum in altum erigo. Itaque, domine, putas te stare: idcirco quamvis gravis sit casus, cave ne gravius cadas. Habes enim in conjugio tibi junctam Judith neptem tuam, Welpi Bavariorum Ducis videlicet filiam, quam si non dimiseris, & pro commissis dignam Deo pœnitentiam non egeris, permaximum excidium regni tui tibi prædico esse futurum, & hunc sermonem dominicum in te veraciter complendum: Surget gens contra gentem, & regnum adversus regnum. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient.

ex Ms. de incesto suo matrimonio reprehenditur,

D

17 Hæc si tuis non fuerint temporibus impleta, ista pro certo poteris Deo propitio sine crimine frui femina. Ceterum completa si extiterint, scito, quod nuptiæ tuæ in conspectu ipsius gratæ non fuerint. Scriptum est enim: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut reveletur turpitudo ejus. Et iterum: Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui: & in suis Salomon proverbiis dicit: Qui autem adulter est propter cordis inopiam, perdet animam suam. Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur, quia zelus, & furor non parcet in die vindictæ. Et Paulus Apostolus ad Corinthios scribens ait: Fugite fornicationem: omne peccatum quodcumque facit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Et item: Fornicatores, & adulteros judicabit Deus. Tibi etenim, domine, si foret conjux legitima non ex tuo fata sanguine, deberes animadvertere, quod idem adhuc divinitus sermocinator edocet vivificus: Qui habent uxores, quasi non habentes sint. Beatus vero Gregorius quid in canonibus de talibus dicat, ne irascaris, si dixerimus. Si quis duxerit neptem in conjugio, anathema sit.

& multis rationibus,

E

F

18 Propterea si tormentum vis evadere perpetuum, & ad regnum pervenire cælorum, verâ ductus pœnitentiâ, spretoque tali conjugio, convertere ad Dominum, ut tibi tuum dimittat commissum: quoniam vana hujus mundi est gloria, & omnis caro fœnum. Ad hæc etiam dum circumstantes in multis faverent pontifices, & ad destruendum tam invisum conjugium de sacris plurima proferrent testimonia Scripturis, vidit beatus Fredericus regem ea non animadvertere, ut debuerat, ad fandum rursus os suum aperiens dixit: Imperator bone, secundum Apostolum Domini, Deum debemus timere, mandataque ejus custodire; te autem honorare, & bonis in actibus consentire, malis resistere atque corrigere, Domino teste, qui ait:

minisque

Si

EX MS. Si non fueris locutus, ut cuſtodiat ſe impius à via ſua, & ipſe impius in iniquitate ſua morietur; ſanguinem vero ejus de manu tua requiram. Quapropter, domine, ſi tua tibi non annuntiaviſſemus peccata & non arguiſſemus te ab impietate tua, non convertereris, & viveres: & nos, qui non arguiſſemus te, qui, nobis tacentibus, peccares, flammis perderet perennibus. Eſt igitur noſtrum officium, ut ſanemus ſpiritali conſilio peccatis infirmum.

ab eo deterrentur. 19 Vix ut ea erat fatus Præſul Deo dignus, imperator erubuit, & ad tempus pœnitentiâ ductus lacrymatus eſt, dimiſſiſque in terram luminibus ſuſpirans ait: Peccavi, & à via erravi vera; reum me reddo, veſtroque ſubjectus judicio libentem me de commiſſis emendabo. Cui econtrario dixit Epiſcopus: Quod ſi ex corde feceris, à Deo recipieris, qui, ut ajebas, multum eſt miſericors ad miſerandum, & erit tibi in patrem, & tu illi in filium, ſi ſaltem retro ab illo non receſſerit cor tuum. Domum tuam noli ædificare ſuper arenam, ne, dum venerit imber & influxurus eſt fluvius, & flaturus eſt B ventus, impingant in illam, & cadat, & ruina ejus magna; ſed leva de arena, & pone ſupra petram: nos autem non ceſſabimus pro te orare, & poſtulare, ut implearis agnitione voluntatis Dei in omni ſapientia, & intellectu ſpirituali, & ambules digne coram illo per omnia placens. Tu autem teipſum tenta, & proba, ſi es in fide. Reddet pro certo in die judicii tremendo unicuique ſecundum opus ſuum.

ANNOTATA.

a *Ita adjuvandus fuit hic ſenſus; alioquin non erat intelligibilis.*

b *Valachria ſeu Walachria, vulgo* Walcheren, *eſt inſula Belgii in Zelandia, cujus præcipua urbs eſt Middelburgum. Ejus circuitus dicitur complecti circiter viginti octo millia paſſuum.*

CAPUT IV.

C

Virtutes in epiſcopatu, zelus apoſtolicus & conſtantia.

HIs tandem finitis ſermonibus, cum ceteris pontificibus beatum Virum rex vocabat ad prandium, & deinde ſalutatum, cum ſummo honore direxit Trajectum. Et dum perventum fuerat ad Rhenum, clerus qui remanſit, & populus vulguſque promiſcuus ex illa regione in unum congregatur, illi ruit obviam protinus; ac Deo pro paſtore optato gratias agens innumerabiles, cum condignis ad caſtrum duxerunt eum laudibus, & in ſui templum ſanctum beatæ Virginis atque Dei Genitricis Mariæ, in quo ſepultus cum ſociis continetur martyr Bonifacius *a*, intronizatus eſt. Ipſe enim more ſolito ſingulorum orando altaria luſtravit Sanctorum, cantanſque illo die Miſſam, & ſermonem ſuum fecit ad populum, danſque ei benedictionem poſt completum officium, valedixit, & abire permiſit. Manſit vero in eodem caſtello tempore non modico docens & pacem faciens in populo, & quidquid in pago illo vetuſti erroris colebatur, divino exſtirpavit, atque peremit eloquio. D

S. Fredericus Ultrajectum reverſus, & à civibus ſummo gaudio exceptus,

a

21 Non exaltabat ſe de dignitate præſulatus, ſed juxta ſermonem divinum, quanto fuerat magnus, tanto humiliabat ſe in omnibus. In dandis eleemoſynis, ut prius fuerat, largus, in receptione peregrinorum aſſidue paratus, captivorum & compeditorum liberator maximus, infirmorum viſitator, nudis veſtium dator, cunctis affabilis, & amabilis, vigiliis & orationibus deditus, dicens Domino, pſalmiſtæ Davidis ad exemplum, ſepties in die, ac nocte laudem. Semper uno eodemque extitit animo, odium & iræ in eo dominatæ ſunt nullæ, ſed pacem & concordiam gerebat in pectore, longeque remotus ab illo, nulli ſecundus morum probitate fuerat, & bonitate. Quidquid etiam in mœnibus templi, & domiciliis fratrum atque in muris caſtri fuit lapſum reſtaurans: religioſioribus ex numero clericorum, & laicorum papum illud *b*, ne quid erroris naſceretur, commendavit ad cuſtodiendum. Ipſum ſibi commiſſum cupiens luſtrare pontificium, E ad inſulam jam dictam primum ob euangelizandi ſtudium iter diſpoſuit ſuum.

multa bona opera exercet,

b

22 Salutatis quidem ex ordine fratribus domus, navem conſcendit Epiſcopus, & vento proſpero, ut libuit, Walachram applicuit, ingredienſque inſulam perrexit ad eccleſiam; & interim viridibus in pratis ſuum juſſit figi tentorium. Quem dum incolæ illius viderent adeſſe patriæ, multi, quibus ſana fuerat mens, undique confluxerunt ad eum, & cum honore condigno ſuſceperunt; plurimique vero ſupradictis polluti criminibus, adverſus eum jam arma parabant, velut ad prælium, dicentes illum interimi, ſi ipſis aliquid faceret incommodi. Hoc dum ad Præſulis perveniſſet auditum, ſanctam juſſit cunctis annuntiari ſynodum, & quicumque non veniret, ſe ſciret excommunicandum, & poſt vitæ tranſitum, æternum ſupplicium minabatur. At illi cum iſta pro nihilo ducerent, & in perverſitate ſua permanerent, ſoli ſeniores ad ſanctam venerunt ſynodum, & in omnibus, ut juſtum fuerat, extiterunt F obedientes.

& inſulam Walachriam adit,

ubi inceſtos incolas oratione & labore,

23 Beatus autem Pontifex, ut vidit indurata corda eorum, & ſe fruſtra in acquiſitione eorum laborare, flendo omnes, qui aderant, ſuppliciter rogitabat ſenes, ut in deſtruendis tam inviſis conjugiis, quam melius poſſent, adjutores exiſterent, & Domino talentum duplicatum offerrent. Quod illi complentes ubique perrexerunt, ſupradictos admonentes, & poſtulantes, ut ita non facerent, ſed veniam Epiſcopi, cui ad regendum erant commendati, quærerent, & culpabiles ſe in omnibus redderent, ne, ſi forte hæc negligerent, Dominus plagis, aut in barbaris, aut aliis in peſtibus vel in fame totam illam conſumeret terram, eo quod illum ſuperpoſitum illis deſpicerent paſtorem: ipſe enim cum clericis in ſancta remanſit eccleſia gemitibus inenarrabilibus orans, & deprecans Dominum, ut aperiret corda illorum, & daret eis ſenſum agendi pœnitentiam, ac bono in opere permanendi conſtantiam, ne poſt emendationem ſcelerum, veluti canes, redirent ad vomitum.

24 Tunc ejus oratio exaudita eſt pro certo: nam

A *ad pœnitentiam adducit.*

nam die ſequenti illo cum clericis de divina ſermocinanti Scriptura, ex villis per gyrum fit ad eum populi concurſio maxima quærens ex corde veniam, & promittit dignam de omnibus agere pœnitentiam. Præſul de talibus continuo mirum in modum lætus effectus, ſanctam intravit ſynodum, & dixit eis, nullam poſſe agere dignam pœnitentiam, niſi prius relinquerent, & execrarent conjugia, & juramine firmarent, ne ea poſt hæc repeterent. Quod dum cuncti devote peregiſſent, & jam pœnitentiam ſuſciperent ſecundùm commiſſum, Vir Dei per aliquos inibi manſit dies, docens eos illa, quæ ſunt Dei. Ut autem inde abiit magnæ ſanctitatis ad cuſtodiendam plebem illic reliquit presbyteros; valedicenſque omnibus ordinatim, ſuas in redeundo luſtravit parochias, cunctiſque bene diſpoſitis, Trajectum venit, atque aliquamdiu ibi moratus eſt. Deinde prædicando, & eccleſias conſtruendo totum circuiens epiſcopium, Domino ſuo, non minimus agricolarum, vineam replantavit ſpecioſam, ac familiæ, ſupra quam fuerat poſitus, cibum dedit in tempore, ut cum inveniret vigilantem, & ſic facientem, & talentum ſimplum ſibi traditum, duplum reddentem, conſtitueret eum ſupra bona ſua, atque ſuum duceret in gaudium.

B

fruſtra S Fredericum ad ſuas partes allicere conatur regina,

25 Imperator ergo, ut novit omnia erga beatum Fredericum fieri proſpera, & nihil diabolici erroris in illa pullulare patria, timuit illuc diutius cum prohibita manere femina, ſed verſus Galliam remeans ſalutavit & dixit: Hunc nobis contrarium ob cauſam noſtram ſi potes ullis flectere precibus, aut obcæcare pecuniis Pontificem, facito; ſi vero non vales, minis extorquere nitere. Quod illa ad juſſum domini ſui plerumque tentans, aliquando precando per epiſtolas, nunc innumerabiles præbendo gazas, Sanctum virum, qui nullius pecuniæ ſperavit in theſauris, ad id conabatur flectere, ut ſibi tradita auctoritate coëundi & in conjugio permanendi, eis licentiam vellet concedere. Ad hæc dum ille ſæpe reluctaretur, & talia ſine ſummi Pontificis, & aliorum præſulum judicio fieri non poſſe diceret, regina ut comperit, in iram exarſit, miſerabilique obcæcata amore, ſecus haud juſta, imperatorem eſt ſecuta, multiſque cauſis Deo carum cœpit accuſare Pontificem, jam tenens in mente, qualiter poſſet eum in futuro perdere.

C

que luxuriæ arguitur.

26 Tali etenim, ut fertur, poſt hæc manſit in flagitio, ut non ſolum videretur ei ſatis cum cæſare peccaviſſe, ſed etiam quemdam Bernardum, imperatoris in baptiſmate filium, adoleſcentem videlicet Deum timentem, ut quondam æthiopiſſa Joſeph patriarcham, eſt aggreſſa, & ut ſecum cumcumberet ſæpe poſtulabat. Hoc ille Dei inſpiratione inſpiratus dum negaret, & maximum peccatum eſſe diceret perpetrare adulterium, Judith, proh dolor tali nomine nec digna! excanduit, timenſque tam nefandam ipſius denudari ſuggeſtionem, omni ſpurcitia, & dolo plena, juvenem adhuc innocuum more æthiopiſſæ cœpit frequenter accuſare ad cæſarem, quod eam vellet vi opprimere, atque rem illicitam ſecum perpetrare. Quam rem ut jam dictus cognovit Bernardus, voluit ſe de impoſito crimine expurgare ac imperatori, cum duobus filiis Lothario, & Ludoico conſedenti in palatio Theodonis *c*, omnèm facere juſtitiam; ſed non erat aliquis, qui cupientem armis pugnare auſus eſſet aggredi. Iſta autem cum dominus comperiſſet Fredericus, multum doluit, & more Samuelis pro Saul orantis, inenarrabilibus pro cæſare, ſuaque perfida conjuge, ut reſipiſcerent, ad Deum intercedebat precibus.

EX Mſ.

ANNOTATA.

a *Eo tempore S. Bonifacii ſociorumque martyrum corpora non amplius erant Ultrajecti, ut videri poteſt in Vita S. Bonifacii, ad diem 5 Junii in Actis noſtris illuſtrata. Sed forte Auctor more ſatis uſitato ſumit totum pro parte, ita ut tantum ſignificare velit, aliquas S. Bonifacii ſociorumque reliquias tunc temporis Ultrajecti conſervatas fuiſſe.*

b *Suſpicor, hìc legendum eſſe* pagum illum, *tametſi duplex Ms. diſertè exprimat* papum illud. *Suſpicionem meam auget numerus præcedens, in cujus fine narratur, quod* S. Fredericus *exſtirpaverit*, quidquid in pago illo vetuſti erroris colebatur. *Præterea hanc aut ſimilem vocem videtur exigere ſenſus, cum* papum *in lexicis non reperiatur, nihilque ſignificet.*

c *Hic locus vocatur communiter* villa *vel* palatium Theodonis *& à Theodone, homine Franco, conditore ſuo nomen accepit. Situs eſt ad ripam fluminis Moſellæ inter urbem Mediomatricos & Circam, Gallice autem vulgo vocatur* Thionville, *& Germanicè* Diedenhoven. *Plura, ſi lubet, de eo vide apud Adrianum Valeſium in notitia Galliarum pag. 551.*

E

F

CAPUT V.

Solicitudo paſtoralis, prædictio ultionis divinæ, & regis Ludovici pœnitentia.

S. Odulphus ab angelo monitus, *a* *b*

IN ipſa vero tempeſtate quidam ſacerdos, nomine Odulphus *a*, in vico, qui dicitur Oreſchot *b*, deguit ſanctiſſimus, nobili de patre Bodgiſo ſatus, prædicator populorum non minus ſacris deditus Scripturis, & bonis in actibus nulli fuerat poſtponendus. Hic cum quadam nocte in ſuo feſſus quieſceret lectulo, vidit in viſione angelum Dei ſibi adſtantem, claro lumine fulgentem, & talia roſeo ore verba proferentem: Surge, ſerve Jeſu Chriſti, ſurge; oportet te adire caſtrum, cui nomen eſt Trajectum *c*, & cum ceteris Dei famulis ibi ad tuum manebis exitum, & ad prædicandum populo beati Frederici, cujus illud eſt pontificium, te decet eſſe fautorem in quocumque juſſerit locorum.

c

Ultrajectum venit ad S. Fredericum.

28 Extemplo vir Dei, tali viſione perterritus, de nocte ſurrexit, & quod ei in itinere neceſſarium fuerat, præparavit uſque ad diei crepuſculum, memorque ſermonis Domini dicentis: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut ſorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Relictis igitur

EX MS. omnibus, Dominum eſt ſecutus, Trajectumque, quemadmodum illi fuerat juſſum, pervenit poſt triduum. Et cum ſanctam ingreſſus eſſet urbem, præſul illi obviam cum clero ruit Fredericus, taliſque viri adventu lætus effectus, ſuſcepit eum cum gaudio & honore condigno, ſanctiſſimoque facta oratione in templo, illi dedit ad habitandum in auſtrali parte caſtri hoſpitium ſatis decorum, ſimul & viridarium. Ipſe ergo talis in bonis manſit operibus, ut lucerna lucens ante Dominum illis reſplenderet omnibus, & ob hoc ab ipſo Pontifice, cunctiſque fratribus pater monaſterii eſt vocatus.

à quo poſtea in Friſiam mittitur.

29 Per idem fere tempus, diabolo inſtigante & adminiſtrante, Freſonicus populus de agnitione ſanctæ & individuæ Trinitatis adeo multis erravit in locis, ut Sabellii, Ariique ſectam ſecundò putares eſſe diſſeminatam, & exortam. Quod cum Præſulis verberaret aures, excanduit, cituſque flendo, & ejulando, Alechmere *d* fluvium tranſmeavit, pagos & villas docendo peragrans: ſed proh nefas! neque per ſemetipſum, neque per ſuos commilitones diram nequibat corrigere gentem. Tunc athleta Dei fortis quid ageret ignorans, tandem accepto conſilio, Trajectum miſit legatum, ut ſanctum Odulphum, quam citius poſſet, ad eum in Friſiam pergere rogaret, ſi forſitan Deus aliquam illi populo per eum daturus eſſet ſalutem. Legato autem ad urbem veniente, & legationem ſuam narrante, vir Dei protinus deſiderio martyrii ductus, quaſi ad epulas invitatus, lætus ſurrexit, tranſmenſoque jam dicto fluvio, ubi Pontifex manſit, Staveren *e* pervenit.

d

B

e

ut Friſones de SS. Trinitate male ſentientes inſtruat.

30 Quo viſo, Epiſcopus magno repletus eſt gaudio, datoque invicem oſculo, ambo divini verbi armati gladio, totam illam regionem circuierunt prædicando & populum cor gerentem belluinum, Domini vivifico paſcentes pabulo, mitigatum velut agnum ad fidem Catholicam reduxerunt. Continuo ſcripſit enim beatus Præſul hujuſmodi chartam de ſancta Trinitate conſtructam, quam ad ſe pertinentibus parochiis miſit, [&] ſacerdotibus, ut ſi ſchiſma ulterius fieret in populo, frequenter legeretur in publico: Æternus eſt Pater, æternus eſt Filius, æternus eſt Spiritus Sanctus; diſtinctio enim in perſonis, unitas cognoſcitur in natura. Omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens & Spiritus ſanctus. Trinum quidem nomen, ſed una virtus, & potentia. Filius à patre incomprehenſibiliter genitus, Spiritus Sanctus à Patre & Filio ineffabiliter procedens, poteſtas non accidens, ſed perpetua & individua manens, ſummitas ſociabiliter, regnum ſine fine, gloria ſempiterna, quæ ſola creat, ſola peccata dimittit, & cælorum regna concedit. Inſuper ad placandam ſanctam Trinitatem, orationem de ſancta Trinitate compoſitam pro ſalute plebis ſingulis diebus tribus vicibus, videlicet mane, meridie, atque veſpere juſſit recitare. Sancto autem Odulpho cum conſilio cleri, & fidelium illius patriæ laicorum, quamvis invito, Staverenſem ad regendum commendavit eccleſiam, cunctiſque bene diſpoſitis, Trajectum reverſus eſt.

C

31 Interea volens Dominus glorioſi præſulis Frederici propheticum implere ſermonem, anno Incarnationis dominicæ octogeſimo * triceſimo quinto immiſit in cor Murmani *f* regis Britonum, ut invaderet regnum Francorum, & arma levaret contra imperatorem, eo quod propter mulierem à vera erraſſet via, & ejus præcepta neglexiſſet, & legem. Tunc jam dictus tyrannus, quaſi arenam maris collectis fortium militum copiis, quo patuit regnum Francorum eſt ingreſſus, & urbes ac vicos capiens ac debellans, eſt depopulatus, atque in ore gladii innumerabile mactabat hominum genus, multiſque ditatus ſpoliis, illæſus ad patriam ſuam eſt reverſus. Quem imperator totâ fere in unum congregatâ Franciâ inſequens, cum eo bellum iniit, ſed minime prævaluit, plurimoſque de ſuis in prælio perdidit principibus; quod cum perſæpe ex utraque geſſiſſent parte, quaſi victus imperator Ludovicus alteri ceſſit, & inenarrabilia donans munera, pacem petivit, & calumniatus amicum ſibi facit. Populus vero, quam ob cauſam permiſit affligere eccleſiam Deus ſanctam ſuam, cognovit, atque de conjugio imperatoris illicito murmur multum erat in eo.

D

*Per rebellionem Britonum, * lege octingenteſimo*

f

E

adulterium reginæ aliaque adverſa;

32 Tranſito vero illius anni circulo, regina cauſâ pacificandi, Bernardum, quamquam invitum, ad ſe vocavit ſupradictum, & amore obcæcata venereo, quaſi miſericordia ſuper illum mota, regis gratiam ei acquiſivit & plerumque ſecum retinuit. Qua de cauſa varia ac inanis perſæpe inter eos erat colloquacitas, & ut fieri ſolet, corrumpunt bonos mores colloquia mala, de aſſiduitate execrandorum colloquiorum, diabolica perpetrante aſtutia, ut fertur, cum regina dormivit, & cum illa concubuit. Tunc hac denudata, & divulgata infamia, Pippinus *g*, de Hirmingarda *h* imperatrice cæſaris filius, tali de cauſa multum contriſtatus, de * Yeſſe Ambianenſium epiſcopo, & Hilduino videlicet archicapellano ſuo, & Macfrido, ac Elyazar abbate atque Godefrido, aliiſque quamplurimis de regni primatibus *i*, patrem adiit, & conſanguinitatem uxoris, multaque alia ei objecerunt, atque de jam dicto reginam accuſaverunt ſtupro. Quibus cum cæſar ad hoc nullum vellet dare reſponſum, ſed agitando caput torvis eos inſpiceret luminibus, vi reginam rapuerunt, & velaverunt, atque in unum mittentes templum, ad ſua reverſi ſunt loca.

g

h

** forte cum*

i

F

à S. Frederico prædicta,

33 Paucis quidem poſt hæc tranſlapſis menſibus, imperator, ſua recepta conjuge, Novimagum *k* adiit caſtrum, captoque cum multis Yeſſe pontifice, qui cordis ſui in ſimplicitate ad emendationem vitæ velamen impoſuit reginæ, de pontificatûs dignitate (quod cunctis Deum timentibus diſplicuit) cogens ad hoc epiſcopos, deponere juſſit, alioſque cuſtodiæ mandavit, ac exilio damnavit. Hac re beatus Papa comperta Gregorius *l*, mirum in modum triſtis effectus, & exiens de Romana civitate, tranſitis Alpium jugis, pervenit ad cæſarem, & ob malum, quod geſſerat, fortiter increpabat, & ut reſipiſceret cum conjuge rogitabat, ac jejunium cauſamque pœnitendi illis proſtratis, & veniam quærentibus imponebat. Epiſcopis autem tam præſentibus quam abſentibus, ut illo recedente,

k

l

A dente, eum ſuamque conjugem profanam admonerent ac ſpiritualibus paſcerent eloquiis, Apoſtolica juſſit auctoritate, & ſi pœnitentiam illis injunctam neglexiſſent, & implere noluiſſent, veluti ethnicos & publicanos eos haberent, & perpetuo anathemate condemnarent.

juſſu Gregorii Papæ rex pœnitentiam agit;

34 Tunc imperator rurſus proſtratus ſe reum reddidit, obedientem in omnibus fore promittit: & pro ſe regnique ſui ſtatu ad Deum ut vellet orare rogans, multis regalibus eum ditavit muneribus. At mox Vir apoſtolicus iſtis donis non obcæcatus, ſed prudens, ut ſerpens, ſimplex ut columba, de ſupradictis cæſarem corrigens tranſgreſſionibus, ſecum quæ deferebat ad ſalutem, ei ſuiſque magnatis plurima Sanctorum contulit pignora, danſque de vita perpetua ſaluberrima monita, ut fuit ſalutatum, eum ſuis Romanam perrexit ad urbem.

ſed mox ad priſtinam vivendi rationem redit.

35 Nec mora (quod nefas eſt ad dicendum) imperator iterum ſuum reverſus eſt ad vomitum, & pejus quam fecerat, poſtea coram Domino fecit peccatum. Attamen per Germaniam & Galliam epiſcopi, domini Papæ memores præcepti, per ſemetipſos, & epiſtolas, ne id ageret, eum rogabant, & quem ſequi deberet, ut cognoſceret, hortati ſunt: idcirco palam, prout auſus fuit, eos odio habuit, & ſanctum maxime Fredericum, quoniam ipſe divino repletus afflamine ei ſuam denudavit pravitatem ac iniquitatem, & nihil, quod juſſum fuerat, reticuit: & ut ſe de commiſſis emendaret, ſemper plus ceteris non ob aliquam invidiam, ſed propter Dei timorem, ne periret, poſtulavit. Et talia dixit: Non licet mulieri ſanctum velamen, poſtquam accepit, dimittere, Zacharia ſanctiſſimo Papa in hac teſtante epiſtola, Francigenis & Gallis directa. Qualicumque modo mulier, permittente canonice viro ſuo, aut eo defuncto, velum ſanctum accepit in caput, aut ſponte aut invita *m*, in eo permaneat omnino, nec dimittat.

B

m

C

ANNOTATA.

a *Acta hujus S. Odulphi illuſtrata ſunt in Actis noſtris ad diem* 12 *Junii.*

b Orſchotum, *quod vulgo dicitur* Oorſchot, *eſt Brabantiæ municipium non exiguum in territorio Silvæducenſi.*

c *Id eſt* Trajectum inferius *vel* ad Rhenum, *vulgo* Utrecht, *quod, teſte Beda lib.* 5 *hiſt. eccleſ. cap.* 12, *antiquitus vocabatur* Wiltaburg.

d *Ab aliis appellatur* Almere, Alcmere, *vel* Elmere. *Eſt autem trajectus maris, quod vocant meridionale, atque de eo iterum actum eſt in Annotatis ad Vitam SS. Bonifacii & Odulphi.*

e Stavora *vel* Stavria, *vulgo* Staveren, *eſt antiquum Belgii oppidum in Friſia, de quo latius videri poſſunt topographi paſſim obvii.*

f *De hujus rebellionis epocha diſcordant ſcriptores: Regino enim bellum illud anno* 836 *& mortem Murmani anno* 837 *collocat. Chronographus Saxo, à Leibnitio editus, eam rebellionem anno* 834 *figit, & anno ſequenti ita ſcribit:* Annus Domini DCCCXXXV, Ludovici XXI Murmanus rex Britonum obit, & Numenojo ſucceſſit. *Cointius in Annalibus Francorum tom.* 8, *pag.* 549 *vult, tumultum illum Britannicum anno* 818 *contigiſſe, & Actorum noſtrorum chronotaxim refellit. Sed ego nec hic nec alibi Auctoris noſtri chronologiam defendendam ſuſcepi; imo præmonui, de illius parachroniſmis conſulendum eſſe Cointium.* EX MS.

g *Is fuit rex Aquitaniæ, obiitque anno Chriſti* 838. *Cointius hunc congreſſum anno* 830 *refert.*

h *Fuit hæc prima uxor Ludovici Pii.*

i *Hi fuerunt ex præcipuis Ludovici Pii & Judithæ adverſariis, ut ſatis notum eſt ex hiſtoria Gallica.*

k *Variæ ſunt hujus nominis urbes. Sed puto, hic indicari notiſſimam Belgii urbem, quæ inter Rhenum & Moſam fluvios ſita eſt, & diſtat ſex leucis Ultrajecto. De ea videri poteſt Adrianus Valeſius in Notitia Galliarum pag.* 385.

l *Is eſt Gregorius IV, qui ad componendam inter Ludovicum Pium & filios pacem, in Galliam venit. De Pontificis iſtius adventu & negotiis peractis conſule Cointium in Annalibus Francorum ad annum Chriſti* 833.

m *Hæc propoſitio univerſaliter ſumpta ſanæ theologiæ & juri canonico adverſatur, ut patet ex cap.* de his, quæ vi metuſve causâ fiunt. *Fuſius de hac re diſſerit noſter Laymannus in Theologia morali lib.* 3, *tract.* 4, *cap.* 6, *num.* 3; *& lib.* 5, *tract.* 10, *part.* 2, *cap.* 5, *num.* 1.

CAPUT VI.

Iterata regis reprehenſio ob inceſtas nuptias & Frederici martyrium.

Ludovicus Pius è cuſtodia eripitur,

ANno vero dominicæ Incarnationis octingenteſimo trigeſimo octavo, regni autem imperatoris vigeſimo primo, convenientibus in unum filiis ſuis, factum eſt conſilium inter eos & epiſcopos, ac duces, & primates, ut eum propter ignominioſum conjugium, & quia ſummi Pontificis tranſgreſſus eſt præceptum, dereliquerent, & ad locum ducerent ſecretum, quo tam diu cuſtodiretur, donec pœnitentiam ſibi injunctam digne perageret, & Deum votis ſuis æternum placaret. Quo facto, reginam, jam à Yeſſe pontifice velatam, miſerunt ad civitatem Cartunam *a*, & inde ſi rediret, aut fugeret, mortem minati ſunt. Poſt non multum ergo temporis Ludoicus minor ex fratribus, paternis viſceribus commotus, congregatis quos potuit Francigenis, genitorem necdum pœnitentiâ vix inceptâ, eripuit de cuſtodia, & Aquis *b* honorifice in ſua ſede collocavit & aula.

F

a

b

& abductam uxorem recuperat.

37 Extemplo imperator Ebbonem Rhemorum archipontificem, ut poteſt cognoſcere qui libros ejus vult perlegere, virum vere Deum timentem, juſſit comprehendere, & rurſus cogens epiſcopos ad hoc, ſine cauſa deponere. His ad votum completis, ut conjugem reducerent, legatos miſit verſus Italiam: quam, illis reducentibus, cum maximo honore ſuſcepit, & gaudio. Propter metum pontificum, relictâ Franciâ in unam civitatem ſecundò venit juxta Rhenum, deinceps quotidie conviviis eorum citharis, & lyris, tympanis, & tibiis reſonantibus.

EX MS. atque à S. Frederico idcirco reprehensus,

38 Tunc cernens glorioſus pontifex Fredericus, quod induratum eſſet cor ejus, ut vellet eum, niſi converſus fuiſſet, excommunicare, per epiſtolam annuntiavit, in qua & multorum patrum dicta ponens, ſic ait: Cur, ſi te Chriſti ſervum aſſeris, ſervos ejus, id eſt epiſcopos, Anſelmum Mediolanenſium, Wolfoldum Cremonenſium, Theodolfum Aurelianenſium, Yeſſe Ambianenſium, Ebbonem Remenſium ſine ulla dijudicaſti cauſa? Numquid tibi præcepit hæc agere ille, qui per ſuos dicit prophetas: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Et rurſus: Numquid vos ultionem reddetis mihi? Et ſi ulciſcamini vos contra me, ſcitote, velociter reddam vicinitudinem ſuper caput veſtrum. Auditis Apoſtolum dicentem: Tu quis es, qui judicas alienum ſervum? Suo domino cadit aut ſtat. Tu enim ſervum tuum ab alio, quam abs te, dijudicari non vis; quod ſi etiam aliquis perpetrat, aut nimia indignatione iraſceris, aut ultionem ſuper eum quæris. Et quod tibi non vis fieri, quamobrem Domino dominorum intuliſti? Peſſime egiſti, quia à Deo tuo, non ab hominibus, ſacerdotes ſummi ſunt judicandi, haud à pravæ vitæ hominibus lacerandi, ſed potius portandi. Præterea, cithara, & lyra, & tympanum & tibia in veſtris ſunt quotidie conviviis, & opus Dei non reſpicitis, nec opus manuum ejus conſideratis: propterea faciet Dominus in vos vindictam ſervorum ſuorum, & dilatabit infernus animam ſuam, & os ſuum, niſi voſmetipſos corrigatis, aperietur, & deſcendetis ad eum, atque veſtri ſublimes tunc deprimentur oculi, eo quod poſuiſtis amarum in dulce, & dulce in amarum.

B

Epiſcopi eadem reginæ committit,

39 Talibus igitur admonitionibus cæſar magis contra Virum Dei iratus, qualiter eum morti tradat, tractat, & reginæ ſemper hæc perſuadenti, ad perficiendum tale nefas commendat. Ipſo autem in tempore cæſar Ludoicus Franciam adiit & profanam, ut feſtinaret in occiſione Viri Dei, juxta Rhenum, ubi conſederat, reliquit reginam: & ut factum foret, poſt ſe ire ne tardaret, præcepit. Tunc illa beato Sacerdoti plurimas parans inſidias, cum ipſum nec precando, nec innumeras gazas promittendo à propoſito flectere potuiſſet, quadam æſtate dum ille Trajecti, paucis militibus ſecum retentis, more ſolito maneret cum fratribus, & præſcius inibi diem ſibi exſpectaret exitus, ante dies caniculares convocatis undique ad ſe ſuis, & cæſaris fidelibus, verbis alloquitur talibus: Quantæ, & quam magnæ præ ceteris pontificibus Fredericus præſul Freſonicus mihi & domino meo ſit moleſtiæ, veſtræ, ut opinor, notum ſit ignaviæ. Quapropter vos, quibus noſtra fas eſt capeſſere juſſa, totis adoro præcordiis, ut mihi vindictam de eo faciatis, & ingenioſe, non publice, unde vobis magnum poteſt evenire periculum, occidatis, & quidquid boni noſtri pro mercede deſideraveritis, vel regni, ad dandum erimus parati.

C

quæ duos ſicarios mittit, ut eum interficiant.

40 Talis ſermo Deum timentibus dum diſpliceret omnibus, duo juvenes ſuperbi ac cupidi, ſurgentes promiſerunt, ſe ad voluntatem illius hæc omnia agere, ſi mercedem eis in futuro vellet reddere. Quo promiſſo, & ne quis innoteſceret epiſcopo, juramine firmato, ſumptis ſecum cultellis in manicis, eo die, quo ſol vertitur in leonem *c*, Trajectenſem venerunt ad urbem, & familiare de parte reginæ narraverunt cum Pontifice ſe velle habere colloquium. Hoc dum illi, ad Miſſarum ſolennia ſe præparanti, à ſuis eſſet nuntiatum, caput & palmas ingemiſcendo levabat ad cælum, & Deo perplurimas propter tempus optatum reddens gratiarum actiones, ad circumſtantes vultu angelico reſpexit & infit: Quid iſti volunt, ſcio, ſed ut exſpectent, donec Miſſa ſit peracta, præcipio.

D

c

S. Fredericus mortis ſuæ præſcius

41 Dein more pontificali à ſua ſurgens cathedra, Miſſam, ut pulcrè & optime cum timore Dei novit, celebravit, atque poſt lectionem evangelicam ſermonem ſuum fecit ad populum, & ne contriſtaretur (quoniam diligebat eum ut patrem) obitum ſuum prædixit per allegoriam, & eodem die cibum perpetuum ſe cum Sanctis in regno cælorum à Deo eſſe accepturum: danſque corpus & ſanguinem Domini, omnibus valedixit. Et paſtor fidelis, paſtori bono Domino noſtro Jeſu Chriſto lacrymando oves, quas illi commiſerat, repræſentabat, & commendabat. Clerus etenim & populus præ dolore flebat univerſus, & quid in talibus ſignificaret Epiſcopus ignorabat.

E

eos poſt celebratam Miſſam intrepide excipit,

42 Sacro autem rite celebrato Dei ſervitio, veſtitus ut erat intravit ſacrarium ſancti Johannis Euangeliſtæ, in quo & illius ſteterat ſarcophagum, excluſiſque cunctis, præter unum ſuum capellanum, deforis patrocinia Sanctorum lacrymis, & ſuſpiriis implorabat omnium, & ad ſe miſſos introducere fecit ſacrarium. Qui cum eſſent introducti, clericum retro altare ſancti Salvatoris præcepit ambulare, & ne rediret, donec eum vocaret, injungens. Illo exeunte, filios Belial vidit titubantes, & ait ad eos: Veſtram, ſicut vobis præceptum eſt, implete legationem, & ne terreamini; priuſquam huc veniſſetis, ſcivi. Hoc ut audierunt illi cernentes, quod ultro feſtinaret ad mortem, extractis duobus longis de manicis cultellis, percuſſerunt eum in extis & irridentes dixerunt alternando: Noſtra de te ulta eſt regina.

F

& letaliter vulneratus illis fugam ſuadet;

43 Attamen Martyr Dei viribus, quibus poterat, ne ſanguis & intranea exirent, vulnera reſtrinxit, & homicidas illos, ne comprehenderentur, cum feſtinatione abire præcepit. Quibus velociter abeuntibus, ut paululum eſt moratum, ad ſe ſuum vocavit clericum, & juſſit, ut ad videndum, ſi nuncii adhuc tranſiiſſent Rhenum, ſuper muros adſcenderet, & cum quali feſtinatione pergerent, illi renuntiaret. Hæc ille, ſicut fuerat juſſus, implens eſt reverſus, dicenſque eos jam Rhenum tranſiiſſe, & quaſi fugam maturare; diligenterque mutatam in Domini ſui reſpexit faciem, & velut exanimatus, quid illi foret, vel accidiſſet, interrogavit. Quem Sanctus, ne contriſtaretur, rogavit, & dixit: Percuſſus ſum, fili mi. Aduoca fratres & commilitones meos, voca populum Dei & reddat me, unde egreſſus ſum, terræ terrenum; & oret, ut ſpiritus meus, quamvis non ſit dignus, dirigatur ad Dominum, pro cujus lege, & amore ſanguis meus tuſus eſt in terram hodie. Quod ille ut audivit, ſuos evellens capillos, flevit: Ve, ve, & vah cla-

A clamare cœpit. Et ut hæc cunctis narravit, quid planctus, & fletus, & lamentationis ibi oriretur, Jesu bone, quis poterit enarrare, nisi qui præsens dicitur adfuisse!

& grege suo convocato, pie moritur.

44 Tandem sancto Odulpho, ipsius sancti Episcopi cooperatore, cum clero, & populo, ceterisque omnibus, in unum congregato, & his omnibus clamantibus: Cur nos pater orphanos derelinquis? Glorioſus martyr lacrymatus, prophetando dixit: Fratres & filii carissimi mei, si qua pars mihi est cum Sanctis in cælis, non vos desolatos relinquam, sed vestræ semper interceſſor salutis ero, & incolumitatis. Tamen sciatis, quod propter imperatoris, suæque conjugis, suorumque primatum nequitiam, totum ab incursione Danorum ad nihilum depopulabitur regnum, &, proh dolor! ob scelus nostrum civitas hæc, & istud comperiet & luet pontificium; quoniam semper mansit nobiscum. Quo vita dicto, suam super populum benedictionem fecit, & vivens sarcophagum intravit, atque

B psalmodias, quæ solent cantari ad exsequias mortuorum, ipse primum incepit, & dixit: Placebo Domino in regione vivorum. Deinde persæpe hunc versum repetens: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, cælum resupinus intuens, dixit: Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Tunc ejus sancto spiramine emisso, clericis adhuc corpus ejus humantibus, mirâ odoris fragrantiâ tota adeo repleta est ecclesia, ut omnis præsens turba perspicue sensisset, angelicam adesse catervam, quæ beati Martyris animam ad regna cum triumpho perduxit siderea, ubi per ipsius merita nos perducat. Qui vivit & regnat per omnia sæcula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Annalista Bertinianus hanc urbem vocat* Tartonam, *quæ communiter vocatur* Dertona, *estque civitas episcopalis Italiæ, in ducatu Mediolanensi sita ad Iriam fluvium, non longe ab ea decurrentem.*

C b *Id est Aquisgrani, quæ civitas aliquando simpliciter Aqua appellatur. Est autem urbs satis nota in circulo Westphaliæ.*

c *Hac phrasi vult significare, id factum esse die* 18 *Julii.*

CAPUT VII.

Normannica Frisiæ vastatio à S. Frederico prædicta, regis Ludovici mors; punitio aditui, qui sepulcrum S. Frederici profanarat.

a Normanni juxta S. Frederici prophetiam vastant Frisiam.

b

EOdem ergo anno *a* propheticus sermo beati Præsulis cœpit impleri: nam Normanni, id est Aquilonares viri, in unum quasi arena maris congregati, mare transierunt & villæ nomine Doreſtadt *b* quondam magnæ, quæ nunc Wyck vocatur, in qua etiam, ut ferunt, quinquaginta quinque ecclesiæ in Dei & Sanctorum suorum honore fuerant constructæ, applicuerunt, & vastantes, atque comburentes ad nihilum redegerunt. & cum spoliis multis populum captivum duxerunt. Deinde per totam navigantes terram, sanctamque affligentes & deprimentes ecclesiam, in sua redierunt; sed post non multos annos redierunt, & urbem Trajectensem armis capientes, nulli pepercerunt, nec ibidem aliquem reliquerunt mingentem ad parietem. Unde factum est, ut post obitum domini Alfrici *c*, germani sanctissimi martyris Frederici, & Lutgeri *d* episcoporum, fugatis de rure populis, pagus & urbs staret destructa, desolata, & deserta, donec pium Baldricum *e* illis locis pontificem, divina præfecit clementia, sub cujus temporibus, antiquis non similia, quamvis tamen bona, surrexerunt mœnia.

Ex Ms.

c

d

e

Rex & regina negant; hanc cædem suo consilio factam esse,

46 Pontifices autem per Germaniam & Galliam, innocua sancti Frederici nece comperta, unanimiter surrexerunt in reginam, & cæsarem, dicentes eos de regno debere expelli, & anathematizari, ac alteris melioribus illis regnum dari, qui populum Dei regere, non interimere scirent, & ejus in mandatis atque cæremoniis ambularent. Qua de re imperator multum extitit perturbatus, & timens, ne eum derelinquerent, ac de regno expellerent, & ad filios suos se verterent & eligerent, juravit ipse & regina in conspectu omnium, de occisione Pontificis se inculpabiles fore, neque in consilio aut voluntate se reos esse, & eos qui hoc egerunt homicidium, nullis in locis posse invenire. Hoc facto episcopi, qui convenerant; unusquisque in suum reversus est locum, & missis militibus longe terrarum spatiis hos jusserunt apprehendere viros. Illi autem, ut audierunt quoniam essent filii mortis, acceptis à regina pro mercede pecuniis, de regno perrexerunt profugi ad regnum, donec eis mors venit obviam subitanea, & duxit vinculatos ad infernum.

R

& rex prope Rhenum moritur.

47 Imperator ergo perjurus, & homicida, dum filium suum trans Rhenum causâ occidendi persequitur Ludoicum, subito gravatus est morbo, & in navem missus juxta Enghelein *f* in una moritur insula. Deinde ad basilicam sancti portatus Arnulphi, sepelitur: & monstratum est omnibus populis, quamvis diceretur Pius, qualis in suis fuerat actibus. Quid vero reginæ accidisset, aut quem obitum habuisset, quia scriptum non invenitur, ignoratur *g*. Sed tamen ob tale pactum diro non evasit ex orco. Sanctus quidem martyr Fredericus multis fulsit virtutibus, sicut facit & hactenus, & est medicamentum & medicus omnibus eum invocantibus.

f

F

g

S. Fredericus adituo sepulcrum suum profananti

b

48 Sunt autem adhuc plurimi testes promiscui sexus superstites, qui narrant temporibus pii Baldrici *b* præsulis quemdam virum prophanum, res, & omnem veteris templi, post ædituum procurasse thesaurum, qui ad visum hominem se quasi mitem reddebat agnum. Sed ipse lupus rapax factum in abscondito perpetrans, suo nesciente domino, donaria, quæ offerebantur ad altaria, rapuit, candelasque ad effugandas nocturno tempore tenebras, in venerabili monasterio positas detruncavit, libidinoseque consumpsit. Hic vero dum persæpe media noctis in vigilia sanctum post intraret templum, & magis, quam dici potest, ageret sacrilegium, divinum,

EX MS. quo quotidie ſacra celebratur Miſſa, ſumpſit veſtitum, & in ſacrario ſancti Euangeliſtæ Joannis, quo etiam ſupradictus requieſcit Martyr, quia ibi ſuus ſtabat lectulus, ſub ſe poſuit, & ſepulcra Sanctorum mingendo, ventremque purgando adeo fœdavit, ut quicumque causâ orandi vellet accedere, horreſceret appropinquare.

apparet, eumque ſemel

49 Interim per opaca cujuſdam noctis ſilentia adſtitit illi dormienti ſacer pontifex Fredericus, cujus facies præclara, veſtis & rubra reſplenduit in ædificio, velut ſol in cælo, & ſequebantur eum domini Alfricus & Ludgerus, qui poſt ipſum tenuerunt

i

; pontificium, & in eo demum ſunt ſepulti ſacrario, magni ſplendoris & ipſi, baculoſque gerebant in manibus paſtorales. Tunc elevato ſuo ſanctus Dei Martyr baculo, percuſſit virum in pectore ebrium, & excitans eum à ſomno ait: Quid hic, frater, jaces reſupinus? Cur divina ſub te auſus es ſternere veſtimenta, ac noſtra fœdare ſepulcra? Tuum foras projice lectum, purga & locum, Sanctis, quod & rapuiſti, bonum reſtitue eccleſiaſticum, pœnitens minue delictum, ex

B

quo receſſiſti, repete Deum. Hæc ſi neglexeris vitâ cum præſente tormento carebis, & æternum ſubibis ſupplicium, ubi eſt fletus, & ſtridor dentium.

ac iterum monet, ut reſipiſcat;

50 Talia ut hauſit ille, luce & claritate perterritus, timuit quamdiu eos vidit; ſed poſt abſceſſionem eorum, timorem abjecit, & hoc phantaſmati deputavit. Mane autem conſurgens ædituo interroganti, ſi aliquam illa nocte vidiſſet viſionem, dixit ſe tres angelos videre, illoſque ſecum loqui, & diutius ne dormiret in templo, prohibere; ſed, ſi verum fuiſſet, an phantaſma, quo ſæpe deluditur homo, fatebatur ſe ignorare. De cauſis vero ceteris, quibus fuit & admonitus, id eſt de divino, quod ſub ſe poſuit, veſtimento, & ſacrilegio, ſacrorumque pollutione tumulorum, tacuit; quia, ſi confiteretur, luiturum ſe timuit. Tunc dominus ejus, ut inquireret nomina eorum, præcepit, ſi ſecundo eos videret per viſionem & loquerentur ſecum.

C

at ille hanc monitionem ſpernens,

51 Ille autem tali viſioni Deo gratias non reddens, permanebat in incepto, & inebrians ſe potu, mediæ noctis in conticinio ſolus ſuum rurſus repetebat lectulum, & mox dum necdum oculos clauderet, & dormitaret, ſed adhuc pene vigilaret, aſtiterunt ei ſecundo tres ſacri ſacerdotes ejuſdem habitus, quo fuerant ut prius, & quaſi iratus cum baculo illum percutiendo Dei Martyr à ſomno excitavit & dixit: Quamobrem noſtrum cæleſte tranſgreſſus es præceptum, & admonitionem, quam vidiſti, & domino tuo retuliſti; ſed quod juſſum eſt tibi, tacuiſti, & implere noluiſti? Adhuc ſume conſilium, confitere delictum, lacrymis, & bonis operibus repete baptiſmum, quod culpabilis perdidiſti per ſacrilegium. Nam ſi dimiſeris, & factum tuum confiteri nolueris, morte mo-

rieris; noſtra vero domino tuo, ut rogavit, dicito nomina, Fredericus, ac germanus ejus Alfricus, & Ludgerus paſtor probus.

& locum ſacrum profanare pergens

52 His dictis abſceſſerunt, & ultra non apparuerunt. Timor autem & horror viſionis tantæ non irruit ſuper hominem illum; ſed induratum eſt cor ejus, quia manſit in eo diabolus, & pro nihilo ducens, cœpit dormire in ſua ſepultus ebrietate: & ut factus

D

eſt dies, ædituo viſionem & nomina retulit Sanctorum, & de ſacrilegio rurſum reticuit, & confiteri noluit. Tunc ædituus ſecum admirans, ait ad eum: Cave ne contra Sanctos Dei aliquid habeas perpetratum, unde perpetuus tibi veniat interitus: nam ſi talis eſſes in mente, qualis videris in facie, tibi, ut opinor, comminando, tuum non juſſiſſent foras projicere lectum. Si etiam verum narras, neſcio. Sed ne dicat aliquis, te propter meum perire præceptum, fac ut tibi eſt juſſum, & ante fores templi dormiens habeto grabatum, donec novero, quid apud pontifexem hac de re fuerit collaudatum. Quod mox ille periturus tranſgrediens, plus ſolito bibit ex poculo, & in galli cantu dormitum venit in ſacrario.

horribili modo punitus invenitur.

53 Illa ergo nocte quid erga eum geſtum ſit, neſcitur: ſed in crepuſculo diei, dum nullus ad matutinales laudes pulſaret campanas, fratres parvam ex cardine levarunt januam, & intrantes dum excitare vellent,

E

invenerunt eum ardentem, & lectum ejus jam igne ſulphureo conſumptum, ac ſacrarium urina ac ſtercore ejus fœdatum. Quod cum cernerent, propter hoc ſcelus eum agnoverunt eſſe combuſtum, & convocantes omnem pagum ad videndum tale factum, extra caſtrum tulerunt eum ad ſepeliendum. Et dum portabatur, è corpore illius ignis exivit quaſi per aëra fulgetrum, & eſt populis demonſtratum, quale & quam magnum contra ſanctum Fredericum, ejuſque ſucceſſores egiſſet peccatum. Poſt diem ergo illum quiſquam in ſacrario illo vel in templo venerabili uſque in præſens non dormiebat, ſed poſito lectulo ante fores, cuſtos requieſcebat, & penetralia ſeris muniebat.

Epilogus auctoris.

54 O quam felix eſt homo, cui Sanctus iſte eſt in animo! Beatus ille, qui ſibi apud Deum talem quærit interceſſorem! O quam ſecurus perpetuæ vivendi, qui iſti adhæret dulcedini; quanta felicitate nauta occupat portum, qui ſibi hunc præviderit gubernatorem! O quam ſapientem dico viatorem,

F

qui eum habuit inſinuatorem! O quam prudens omnia bona faciendi, qui ejus vult ſequi veſtigia, qui de rebus ſuis honorificaverit illum in terris, centuplum cum Sanctis Dei recipiet in cælis. O civitas Trajectenſis, tu felicior & ſanctior multis, de tuis ſemper apud Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum lætare patronis! Pugnat contra hoſtem tuum pars innumerabilis cæleſtis exercitus, in cujus collegio, pretioſus martyr Fredericus, divino circumcinctus gladio, nocte & die viriliter te non definit defendere, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & imperium ſine fine permanens in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *De hac epocha iterum diſcrepant auctores: nam Annaliſta Fuldenſis eam Normannorum irruptionem anno* 835, *Bertinianus anno* 836, *Sigebertus autem anno* 837 *conſignat. Hæ tamen epochæ cum ſcriptoris noſtri narratione conciliari non poſſunt, niſi quis* S. Fredericum *citius cæſum eſſe probaverit, aut Normannos ſerius Duroſtadium vaſtaſſe oſtenderit.*

b *Du-*

A

b *Duroſtadium, quod ab antiquis geographis vocabatur* Batavodurum, *& nunc vulgo* Wyckte-Duerſtede, *eſt oppidum Ultrajectinæ provinciæ in Belgio. Aliqui ſcriptores cum Auctore noſtro antiquam ejus magnificentiam ita extollunt, ut ſine teſte ſynchrono mihi nullo modo veroſimilis videatur.*

c *Ille* S. Frederico *fratri ſuo immediate in epiſcopatu Ultrajectino ſucceſſit.*

d *Joannes de Beka in Chronico pag.* 27 *hunc præſulem ita laudat:* Defuncto quidem Alfrico pontifice, Ludgerus decimus Trajectenſis electus eſt epiſcopus, vir devotus *&c.*

e *Hic fuit XV Ultrajectinæ eccleſiæ epiſcopus, qui poſt diuturnum regimen anno* 977 *obiit.*

f Ingelheim *fuit celebre regum Francorum palatium, non procul à Rheno ſitum. Quo loco & modo mortuus fuerit Ludovicus Pius, legi poteſt apud Cointium in Annalibus Francorum ad annum Chriſti* 840 *à num.* 17. EX MS.

g *Juditha anno* 843 *obiit, & ſepulta eſt Turonis in eccleſia S. Martini, ut conſtat ex chronicis San-Gallenſi, Lemovicenſi, & Engoliſmenſi, quamvis id auctor noſter ignoraſſe videatur.*

h *Ex hoc loco inter alia ſcriptoris noſtri ætatem præterpropter conjecimus in Commentario prævio.*

i *Aliqui inter Alfricum & Ludgerum ſtatuunt Egihardum Ultrajectinæ eccl. epiſcopum, proferuntque diploma Lotharii imperatoris, in quo diſerte exprimitur,* Egihardus veteris Trajecti eccleſiæ vocatus epiſcopus. *Cur autem iſte in pleriſque catalogis omittatur, non eſt promptum divinare.*

DE S. BRUNONE EPISCOPO
SIGNIÆ IN LATIO.

B

E

I. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti natales inter Vitæ ſcriptores controverſi.

ANNO MCXXIII.

De Sancto ſcripſere Petrus Diaconus & anonymus,

C

Um à S. Brunonis *Vitæ ſcriptoribus nonnulla repetenda ſint quæ ad controverſa ejus adjuncta pertinent; ita ordiendus fuit hic commentarius, ut illorum paulo plenior notitia haberetur, priuſquam ad cultum progreſſus fieret. Neque de Signia deſcribenda laborandum fuit, apud Ughellum ſatis depicta. Fateor equidem ad Actorum veritatem ſtabiliendam haud magnopere conferre; uter duorum biographorum, de quibus quæritur, rectius ſcripſerit; at tanti momenti viſa ſunt paucula capita, ut negligenda non cenſuerim. Leonem Oſtienſem Chronici Caſſinenſis priorem partem edidiſſe & ad reliquum opus materiam Petro Diacono ſubminiſtraſſe, ſaltem viam ſtraviſſe, pro comperto habetur. Uter ea ſcripſerit quæ* S. Brunonis, *ſeu mavis* Bruni, *Acta concernunt, nihil opus eſt diligentius inquirere, cum manifeſtum ſit, ambos* Brunoni *ætate fuiſſe ſuppares, licet Oſtienſis paulo ſenior, Petrus vero,* Brunoni *ſuperſtes, aliquanto junior fuiſſe ſciatur. In jam dicti Chronici variis capitibus ſancti hujus* Brunonis *geſta enarrantur, verum paulo aliter quam ea concinnaverit digeſſeritque ſcriptor alter anonymus, quem cur Chronico iſti præferendum omnino exiſtimem, ordine explicandum ſuſcipio. Neque enim curandam putavi Vitam Italicam, Romæ an.* 1698 *editam, cujus pretium nullum eſſe poteſt, niſi qua parte ex jam dictis fontibus accepta eſt.*

quorum primo adhæret Malabayla,

2 *Diſceptationi anſam ultro præbuit R. D. Philippus Malabayla Aſtenſis civis & Ciſtercienſis congregationis S. Bernardi olim viſitator, in Actis hiſce noſtris ob ſingularia merita pridem & ſæpe laudatus, edita ſuper his diſquiſitione quam invenio præfixam* S. Brunonis *operibus, à Mauro Marchiſio monacho Benedictino collectis atque edi cœptis, ab Aloyſio autem Squadrono illuſtratis ac vulgatis Venetiis anno* 1651. *Miſerat olim ad Bollandum præfatus Malabayla Acta ipſa Sancti ab anonymo conſcripta, atque ex tabulariis eccleſiæ ipſius Signienſis deſumpta, quibus manu ſua eas notationes jam tum ſubjunxerat quæ deinde diſquiſitioni jam dictæ fundamenta præbuerunt. Traduntque nonnulli, ipſiſſima ea Acta pridem typis excuſa fuiſſe, verum apud nos non exſtant, defectum ſupplentibus duobus exemplis manu exaratis, quorum alterum Roma ad Roſweydum miſit noſter P. Jacobus van Quaille anno* 1623, *alterum ſuppeditavit ipſemet Malabayla cum adjunctis, de quibus jam loquebar Mss. annotationibus; quibus demum acceſſit editio Veneta, quam cum Mss. collatam brevi exhibebimus.*

eſt anonymus, merito præferendus eſt.

3 *Ad articulos potiſſimum quatuor totum diſſertationis argumentum reducit Malabayla, quos priuſquam expendam, abs re non erit pauca de auctore anonymo præfari, ut lector de ejuſdem fide & ſinceritate ſecurius ſtatuat. Nomen ipſe ſuum non expreſſit, nec ea addidit lineamenta, unde munus aut dignitatem ſatis certo dignoſcas. Mihi quidem ſit veroſimile, canonicum fuiſſe Signienſis eccleſiæ, ex ſingulari illa, quam profitetur Signienſi epiſcopo obedientia.* Noveritis, *inquit,* me hoc ex mandato inchoaſſe venerabilis viri Petri, ejuſdem ſedis (*Signienſis*) epiſcopi, qui memorato ſancto (*Brunoni*) quartus in pontificali dignitate ſucceſſit: cui non immerito obedientiam credidi, cum ſcriptum ſit, Quia melior eſt obedientia victimis. *Ita anonymus in prologo, cujus inde ætatem conjicies, quod ſub Petro, quarto à* S. Brunone *Signienſium epiſcopo, ſe tradat vixiſſe. Cum vero Petrus, ab Alexandro III creatus, jam ab anno* 1179 *apud Ughellum Lateranenſi concilio interfuiſſe legatur, conſequens eſt, anonymum noſtrum ante annum* 1180 *floruiſſe, ut infra magis declarabitur, atque adeo* S. Brunonis *ætati proximum, quippe qui mortem obierit an.* 1123, *ut ſuo loco dicemus. Recentiſſimam autem tum adhuc Signiæ fuiſſe viri Sancti memoriam, clarius eſt quam ut in dubium revocari poſſit.*

F

Capita quatuor controverſiæ,

4 *His ita præmiſſis, venio ad capita controverſiæ, quæ ad quatuor præcipua à Malabayla jam dixi revocata eſſe. Primum eſt de* S. Brunonis *ortu ſeu familia; & huic affine alterum de ejus patria. Tertium ad canonicatum ſpectat, qua nempe in eccleſia eo munere ſeu præbenda potitus fuerit. Poſtremum de cauſis receſſûs è monte Caſino: quæ omnia modo longe diverſo hinc ab auctoribus Chronici Caſinenſis, inde ab anonymo memoriæ tradita*

AUCTORE I. B. S.

dita ſunt. Hic jam quæritur, cujuſnam fides ſincerior, cujus auctoritas præferenda ſit, Chronici an anonymi? Pro Chronico acriter decertat Malabayla, utpote cujus auctores & Caſinenſes ambo monachi, & Brunonem *ambo de facie noverint, ſaltem noviſſe potuerint. Quam in rem vulgatiſſimum illud affert;* Potiorem locum ſibi in hiſtoricis vindicare illum, qui vel rebus ipſis præſens affuit, vel ab iis qui aderant, eas accepit; vel certe rerum memoriæ, ut ait Livius, proximior vixit; etiamſi huic tempore poſteriores majoris alioquin ſint auctoritatis. *Equidem in eam ſententiam regulamque ultro concedo, verum quid ea tantopere ad rem faciat, non video; cum Petrus Caſinenſis Bibliothecarius, quem librum quartum Chronici ſcripſiſſe conſtat, quique non niſi puer adhuc* S. Brunonem *vidiſſe potuit, ab anonymo tantillum ætate differat, ut in conſiderationem venire non poſſit: unde ex hoc capite nullius momenti præſidium Malabaylæ accedit.*

non recte explicuit Malabayla, B

5 *Multa alia congerit ad infirmandam anonymi augendamque Petri fidem, quæ ſi accurate expendas, nihilo plus conferre deprehendes. Mihi non vacat ſingula perſequi, qui nullo partium ſtudio ducor, à quo non facile Malabaylam immunem reddes, pro cive & populari, ut vult, ſuo, immodicè efferentem quidquid ad illuſtrium natalium ſplendorem aliaque hujuſmodi ſpectare exiſtimat. Nihil Chronico, nihil auctoribus ejus, ne vel apicem quidem detractum velim; ceterum qui Acta, ab anonymo ſincere & candidè deſcripta, quæ proximè expendemus, attente conſideraverit, tantam in iis ſimplicitatem, integritatem & fidem in omnibus animadvertet, ut vel invitus mecum fateri cogatur, omnem ea cujuſcumque invidiam ſuperare: contra vero, nonnullos errores adeo palpabiles in Chronicon irrepſiſſe, ut vix credibile ſit, aut Leoni aut Petro excidère potuiſſe. Speciminis loco ſint principium & finis eorum quæ ad* S. Brunonem *ſpectant, ubi adventus* Brunonis *Romam, & in epiſcopum Signienſem deſignatio ad Urbani II tempora à Chronico referuntur, & obitus pridie Kal. Septembris in prædicto Chronico, multo melius ab anonymo conſignantur, in quibus fatetur Malabayla, Bibliothecarium Caſinenſem à veritate omnino aberraſſe.*

neque aliunde explicari poſſunt. C

6 *Hæc, inquam, ſpeciminis gratia quæ à Malabayla ultro conceduntur, nulla ſatis excuſatione digna, quibus & alia accedunt à Chronico non ſatis exacta, quæ interim ab anonymo diligenter juxta ac fideliter enarrantur. Ut ea jam taceam in quibus Trithemius, Bucelinus aliique hallucinati ſunt, ubi de rebus à* S. Brunone *geſtis ſcriptiſque magis pro arbitrio, quam ex certis monumentis aut ſtatuunt aut parum veroſimiliter conjectant. Et Trithemius quidem opera ipſi alia, quam ſcripſerit, tribuere videtur, alia ipſi propria, neſcio quæ de cauſa abjudicat. Bucelinus vero in ſuo Menologio ita res confundit, ut nec anonymum nec Chronicon ipſum conſuluiſſe dicendus ſit.* Brunonem *hic, ejurato ſeculo, cucullum induiſſe aſſerit, priuſquam à ſancto Gregorio VII eccleſiæ Signienſi præficeretur. Ait, monachum etiamnum in pleno Romano concilio cum Berengario, Sacramentariorum omnium anteſignano, hæreſiarcha accuratiſſimo, congreſſum, nempe quo tempore nec de monachatu* Brunonem *cogitaſſe ſatis conſtat. Mitto alia etiam à domeſticis tradita, ut pateat, quam non fideliter Sancti noſtri Acta proſecuti ſint quicumque ab anonymo receſſerunt.*

D

Satis accuratum eſt Ferrarii de Sancto elogium;

7 *Nemo, meâ quidem ſententiâ, elogium brevius accuratiuſque de* S. Brunone *contexuit quam ejus popularis Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, cujus verba tranſcribere operæ pretium viſum eſt priuſquam ad Malabaylæ argumenta deveniamus. Ita habet ad diem Julii* XVIII. Bruno Soleriæ, pago agri Alexandrini non obſcuro, Andrea patre & Scylla matre, piis parentibus ortus, in cœnobio S. Perpetui primum, deinde Bononiæ litteris operam dedit: cumque & moribus & litteris profeciſſet, Senis cathedralis eccleſiæ [canonicus] factus eſt. Inde Romam profectus, cum adverſus Berengarium perverſa de Euchariſtiæ Sacramento ſentientem diſputaſſet, confutaſſetque, à Gregorio VII Pont. Max. epiſcopus Signinus creatur. Quod munus paſtorale aliquot annos executus, contemplationis deſiderio captus, in cœnobium Caſinenſe ſe contulit: ubi cum vitam monaſticam profeſſus eſſet, ad eccleſiam ſuam, inſtante populo, invitus redire cogitur. Is à Paſchale II Pont. Max. in Galliam primum, deinde in Siciliam ad eas eccleſias reformandas legatus mittitur. Quod cum egregiè præſtitiſſet, ad eccleſiam Signinam reverſus, cum aliquamdiu illi ſanctè præfuiſſet, ac ſub eodem Pontifice concilio generali Lateranenſi affuiſſet, cumque plura piè docteque ſcripſiſſet, denique laboribus eccleſiaſticis, & ætate confectus ſub Calliſto II Pont. Max. circa annum ſalutis MCXX (*imo* MCXXIII) migravit è vita XVI (*imo* XV) Kal. Auguſti, multis clarus miraculis *&c.*

E

verum ex anonymo potius quam ex Chronico,

8 *Porro Ferrarii ad hæc annotatio tanti eſt, ut hic adſcribi mereatur, uſui futura ad ea ſecurius expendenda quæ tanto conatu urget Malabayla.* Monaſterium autem, *inquit*, S. Perpetui in memorato pago Soleriæ, qui Olivienſi pago, unde orti ſumus, proximus eſt, non exſtat, in eccleſiam collegiatam & parochialem, cui præpoſitus cum canonicis aliquot præeſt, converſum. *Hactenus Ferrarius conformiter plane ad ea quæ ſcripſit anonymus, quæque Baronius aliique Chronici auctoritati longè præferenda cenſuerunt. Ita ille Legendam ſuam exorditur:* Beatus Bruno ex Lombardiæ provincia, de villa quæ Soleria dicitur, duxit originem, humili quidem parentum exortus proſapia, velut in pauperis hortulo plerumque naſcitur lilium vel roſa. *Chronicon contra aſſerit* ortum ex illuſtri Aſtenſium proſapia. *Atque hic primus eſt controverſiæ nodus à Malabayla operosè diſcuſſus. Et quidem duo peccaſſe anonymum contendit; nimirum & circa patriam, & circa parentum conditionem. Illam, Aſtam dicit, parentes vero non ſolum non ignobiles ſed ex illuſtri ſanguine progenitos, atque* Aſtenſis *cognomentum non tamquam gentile, ſed ut familiæ proprium pridem geſſiſſe. Quibus id argumentis veriſimile facere conetur, malo ex ipſa ejus diſquiſitione lector perſpiciat, quam hic à me fruſtra refutetur.*

F

de Sancti origine & patria ſtatuendum eſt,

9 *Ego & proſapiæ ſplendorem & illuſtriſſimos natales* S. Brunoni *facile conceſſero, tametſi nullam comminiſcar* Aſtenſem familiam, *ante Malabaylam ſcriptoribus omnibus incompertam. Arnoldus Wion in Ligno vitæ, Chronicon ferme tranſcribit, dum ait Brunonem* ex illuſtri Aſtenſium ſanguine *ortum. Ab eo vix differt Camillus Peregrinius, in ſerie abbatum Caſinenſium, eum* ex illuſtri Aſtenſium civium proſapia *genitum prædicans.*

A dicans. *Et ita reliqui pro* S. Brunonis *nobilitate certantes, sic tamen ut ejus causa, nemo familiam* Astensem *excogitandam putaverit. Aliam viam Ughellus ingreditur:* Astæ natus est, *inquit*, ex familia Soleria nobilissima, castelli Solerii domina. *Ughellum sequitur Joannes Baptista Marus in annotatione ad Petri Diaconi libellum de Viris illustribus Casinensibus. Alii alia miscent quæ non facile ad veritatem reduxeris nisi, medium tramitem ingressus, anonymum cum Chronico quoquo modo concilies. Id qua ratione fieri possit non video, præterquam si* Brunonis *parentes & nobiles & aliquali rerum familiarium domesticarumque angustia pressos fateare. Hinc fieri potuerit, ut & cives Astenses nobili prosapia ortos dicas, & tamen ruri degere coactos, tamquam humiliori loco natos acceperit, qui avitam nobilitatem ignoraverit anonymus. Eo item pacto & origine Astensis fuerit* Bruno, *quamquam in pago aut villa Soleria in lucem editus. Nec refragabor, si castelli Solerii dominos parentes vocites, unde Ughellus & alii à dominio qualicumque* S. Brunonis *familiam nuncupandam existimaverint.*

B

Nati & de parentum conditione & nominibus.

10 *Quam frequenter, ne dicam quotidie, accidat, ut familiæ bene nobiles ad rastros redigantur, ut de aliis regionibus taceam, docet in hoc nostro Belgio funesta nimis & deploranda experientia, qua provinciæ aliæ, præsertim Insubricæ, non eximuntur. Ceterum si cui conjectura nostra minus arrideat, per me licet, modum alium adinveniat quo & Chronicon & anonymi Acta ad concordiam reducat. Mihi cum Malabayla disputare non lubet, tametsi non solum à Trajani sed vel ab Augusti seculo* Astensis *prosapiæ originem repetere in animum induxerit. Alia* Brunonis *sunt decora quam quæ à genere & à proavis mutuatus est, utpote qui, juxta anonymum*, genus suum virtutibus extulit, probis actibus decoravit. *De parentum nomine silet Chronicon, anonymus & scriptores reliqui omnes patrem unanimiter Andream appellant, nullo cognomine addito. In matris nomenclatura nonnihil variant, aliis Scyllam, aliis Squillam, nonnullis demum cum Baronio Vuillam scribentibus. Attamen exigua illa diversitas non aliunde quam ex librariorum vitio procedere videtur, uti fit, dum ex varia litterarum efformatione altera alteri facile supponitur. Si quæras quid præferendum censeam; præplacet modus scribendi Baronii, nempe* Willa *celebre olim in Etruria marchionissæ nomen, ut videre est in Chronico Florentino Puccinelli à pag. 195, quod facile ad alias Italiæ provincias translatum, feminis proprium evaserit, fortasse per diminutionem à Guilielmo, alias Willelmo, aut alio quopiam viri nomine derivatum; unde &* Guilla, *Gall.* Guillemette *&* Guillemin. *Sed jam ad tertium controversiæ caput accedamus.*

§ II. Canonicus Senensis, non Astensis fuisse dicendus est, & cur è monte Casino recesserit.

Non Astensem sed Senensem canonicum fuisse,

SÆpe *citatum Chronicon verbis à nobis relatis de illustri Astensium prosapia, statim subjungit*, sed illustriores ab infantia possidens mores, liberalibusque studiis à pueritia sufficienter instructus, Astensis episcopi (*alii legunt* episcopii) canonicus exstitit. *Nihil de eo canonicatu memorat anonymus, sed postquam puericiam in monasterio S. Perpetui exactam, decursaque Bononiæ altiorum disciplinarum studia diligenter prosecutus est, hæc addit:* Doctoris itaque nomen assecutus & gratiam, Senas petiit, ibi ab episcopo & canonicis honorificè susceptus, atque in canonicum majoris ecclesiæ gratanter admissus est. *Hic rursus Malabayla adversus anonymum pro Chronico pugnat.* Quis sibi persuadeat, *inquit*, adeo præclaræ indolis adolescentem, à parentibus in Bononiensi academia congruis impensis pluribus annis sustentatum, post assecutam doctoratus lauream, non quidem in patriam revocatum ab iis & ab episcopo suo inter concives canonicos cooptatum: sed illis insciis vel invitis, aliorsum divertisse, & ignotum ab ignotis inter canonicos Senenses tum adscriptum? *Quid hæc probent, penes te, lector, judicium esto. Quasi vero tam præclarus doctor qui jam* rogatu Ultramontanorum (*teste anonymo*) Psalterium secundum Gallicanam translationem compendiosa expositione percurrerat, *non potuerit Senensi episcopo & canonicis forte condiscipulis innotuisse, & ab ipsis invitatus, Senis potius quam in patria, doctrinæ & virtutum radios circumferre.*

AUCTORE I. B. S.

C

12 *Alia non desunt quæ Malabaylæ interrogationibus aptissime respondeam. Verum quid multa? Litem hanc Sanctus ipse dirimet præfatione in Apocalypsim diserte testatus, se Senensem fuisse canonicum, idque eo loco & modo, ut si umquam Astensis fuisset procul dubio non dissimulasset. En ejus verba:* Et prius quidem quam ad episcopatus dignitatem, Christo Domino non meis meritis me vocante, conscenderem, Ingoni Astensi episcopo Psalterium, Senensibus vero canonicis, cum quibus & ipse qualiscumque canonicus victitabam, Cantica Canticorum, prout potui exposui. *Ludit Malabayla in hac voce* qualiscumque *& in alia* victitabam; quæ profecto verba, *inquit*, eum potius ab iis sustentatum, quam ex illorum numero, seu, uti dicitur, gremio fuisse ostendunt. *Minime vero; sed ea verba aliis conjuncta aperte demonstrant,* S. Brunonem *verum fuisse canonicum inter Senenses canonicos; imo, nisi vehementer fallor, ex toto contextu à me allegato, non minus aperte evincitur, nullum umquam alium canonicatum eum obtinuisse. Quid enim? poteratne offerri locus opportunior loquendi de suo canonicatu Astensi, quam ubi diserte affirmat se Ingoni episcopo Astensi Psalterium exposuisse seu dedicasse? Dixisset saltem Domino meo, Episcopo meo vel simile quid, unde vel conjectura tenui assequi liceret, eum in Astensi episcopatu aliquod beneficium ecclesiasticum possedisse.*

ex Sancti ipsius scriptis evincitur,

D

13 *Tam diserta canonicatus Senensis affirmatio, tam altum de Astensi silentium, in iis rerum circumstantiis, ut nulla appareat ratio unum præ altero indicandi, tam apertè, meo quidem judicio anonymi narrationem confirmant, ut quidquid conetur Malabayla, ejus auctoritatem nullatenus infringat. Ast, inquit, nulla Senis de* S. Brunonis *canonicatu exstat memoria: esto: An aliorum omnium memoriam proferre ipse poterit, qui toto illo & forte sequentibus seculis cathedralis Senensis canonici fuerint? Evenit omnino feliciter, ut Sanctus ipse beneficii olim Senis accepti meminerit, quod ad rem nostram satis superque esse nemo, opinor, dubitaverit, nisi Malabaylæ præjudiciis laboret. Attamen nequid intactum præteream, alia ejus argumenta audiamus* quibus

adversus Malabaylæ argutationes,

AUCTORE J. B. S.

Aſtenſis eccleſia ſuum canonicum vendicat. Et primum ejus imago antiquitus picta in tabula ſuperpoſita altari, in quo die natalis ipſius, quæ eſt XVIII Julii, ſolennia ſacra in ejus honorem peraguntur. *Quæ ea aut qualis imago, non ſatis explicat. Quod ſi eam velit quæ ejus operibus præfixa conſpicitur cum hac epigraphe.* Effigies S. Bruni Aſtenſis, Signienſium epiſcopi, & abbatis M. Caſini, referens eum in habitu, quo tum incedebant cathedralis Aſtenſis canonici, cardinales dicti, vitamque communem, S. Benedicti regulæ accommodatam ducentes, è quibus ipſe unus erat, cum illorum epiſcopo Ingoni Pſalterium expoſuit: *ſi eam velit, inquam, nihil magnopere probaverit.*

14 *Etenim epigraphe illa ad arbitrium, & fortaſſe ab ipſo Malabayla compoſita videtur. Imago ipſa, ad pictoris ingenium efficta, Sanctum refert vix juventutem egreſſum, jam tum pedo inſtructum aliiſque lineamentis ita ornatum, ut non facile tantam vetuſtatem agnoſcas ex qua prætenſus canonicatus* Brunoni *vindicetur. Nec magis rem conficit, quod* in tabulario ejuſdem eccleſiæ *(Aſtenſis)* ſtudiosè aſſervatur publicum documentum donationis eidem factæ de locis CANALIUM & S. STEPHANI, ab Adeleide comitiſſa; ubi inter eos qui chirographum ſuum appoſuerunt, legitur ſubſcriptus Brunus, quem canonici conſtanter tenent fuiſſe ſanctum Brunum. *Certe non adeo ſingulare fuit ea ætate* Bruni *ſive* Brunonis *nomen ut non potuerit multis eſſe commune quemadmodum ex iis conſtat quos eo ipſo ſeculo ſanctitate illuſtres novimus.* Sed canonici conſtanter tenent eum fuiſſe ſanctum Brunum. *Teneant, per me licet, & conſtanter teneant, illuſtriſſima ortum familia, & genere & cognomento Aſtenſem; nihil ego horum decorum Sancto noſtro invideo: quæ dixi hactenus, in eum finem tantummodo adducta ſunt, ut ſcriptoris anonymi fides adverſus Malabaylæ diſquiſitionem propugnetur.*

15 *Quæ autem huc uſque ſtabilire conati fuimus, egregie confirmantur ex ipſo* S. Brunonis *Officio ad normam Romanam reviſo, reſtituto, & à S. Congregatione approbato, Romæ typis edito* 1592, *in quo* IV *Lectio in hunc modum concepta proponitur:* Bruno Soleriæ in Inſubria, non procul ab Aſte civitate, Andrea & Scylla parentibus honeſtis & religioſis natus, admodum puer, religioſis viris monaſterii S. Perpetui Aſtenſis diœceſis in diſciplinam traditus, in omni eccleſiaſtica doctrina mirabiliter profecit. Inde Bononiam ſtudiorum cauſa miſſus, tum ſecularibus tum divinis litteris egregiam operam dum navaſſet, doctoris nomen aſſecutus eſt. Cum autem in Etruriam, epiſcopi civitatis Senarum cujus per id tempus nomen erat celeberrimum (*erat is Radulphus patria Colonienſis, quem Tintus & Thomaſius apud Ughellum ſanctiſſimum virum appellant*) viſendi ſtudio ſe contuliſſet, & ab eo eſt benigne acceptus, & in canonicorum majoris eccleſiæ collegium publico omnium gaudio adlectus. *Nec ſane cum Malabayla ſentiunt Benedictini omnes, ut non dicam plures refragari. Marcus Antonius Scipio, in Abbatum Caſinenſium elogiis, rotunde enuntiat,* Brunonem *emenſo ſtudiorum curriculo, jam* natu grandiorem in Etruriam diſcedentem, Senis in templo maximo, magna ſodalium approbatione, canonicum aliquamdiu egiſſe. *De Aſtenſi canonicatu verbum nullum.*

16 *Supereſt controverſiæ caput ultimum in quo iſte anonymum vellicat acerbius, quaſi ſi commentis ſuis ſanctitati & exiſtimationi monachorum Caſinenſium vehementer detraheret. Rem paucis expediam, ubi Chronici Caſinenſis verba cum anonymi commentariis contulero. Erat inter Paſchalem Papam II &* S. Brunonem, *tunc abbatem, non modica diſſenſio, ex eo quod Pontifex quamquam adhibita vi coactus, inveſtiturarum privilegium Henrico imperatori conceſſit: eaque ex nimia forte Sancti libertate adeo exarſerat, ut, teſte Chronico, Papa profiteretur*; Niſi illum à monaſterii adminiſtratione removero, ipſe ſuis argumentis Eccleſiæ mihi regimen tollet. *Notandum porro, ut ex vitæ ſerie deinceps patebit, prius Signienſis eccleſiæ commiſſam* S. Brunoni *adminiſtrationem, quam Caſini monachum induceret. Itaque* eidem abbati *Brunoni* direxit epiſtolam *Paſchalis Pontifex*, qua vetuit, ne ultra epiſcopus eſſet atque abbas. Neque enim ultra ferre Apoſtolicam ſedem, epiſcopum aliquem monaſterio præeſſe tam celebri. Fratribus etiam per Leonem Oſtienſem epiſcopum & hujus cœnobii monachum, litteras miſit, mandans ne ipſi viro ulterius obedirent. *Hinc pronum eſt conjicere ex diverſis monachorum ſtudiis non mediocres turbas in monaſterio exortas. Has autem dum altius repetit anonymus aliaque admiſcet, quæ licet monachis honorifica non ſint, continuo tamen ut falſa ac commentitia traduci debere non videntur. Ait itaque* in Caſinenſi monaſterio, exceptis paucis qui manus ſuas lavabant inter innocentes, conventus erat malignantium, qui profeſſionem monaſticam habitu profitebantur, ſed operibus denegabant *&c.*

17 *Duriora hæc ſunt, fateor, quam ut ad litteram, ſeu, ut aiunt, in rigore verborum accipi debeant: verum ſi ad ſanum ſenſum reducantur, ita intelligi poterunt, ut pauci illi, abbati ſuo & divino obſequio plane addicti, de aliorum machinationibus nihil curaverint. Pars maxima, uti fit, nec dyſcolis nec bonis omnino annexa, magis tamen malignantium parti occulte faverit aut ſaltem conſenſerit: unde factum, ut* diabolicis ſuggeſtionibus inſtigati, in abbatem ſuum conſpirationem facientes, ipſum apud ſummum Pontificem accuſarint, ſcientes eum indignationem Domni Papæ Paſchalis graviter incurriſſe *&c. Iis deinde ſecutis quæ ex Chronico retulimus, ex earum* continentia litterarum iidem monachi (*ſolos ego malignantes intelligo*) occaſione accepta, illum non ſolum contumeliis verum etiam verberibus animo irreverenti & infrunito afficientes, de monaſterio ejecerunt. *Pro indubitato mihi eſt, non omnes, imo nec potiorem partem in tam tetrum facinus conſenſiſſe, forte nec ipſos illos qui tumultuantibus antea non refragabantur. Quapropter recte ſubjungit anonymus,* Pleroſque ex monachis qui ſpiritu Dei agebantur, ſuper Patris injuria magno dolore commotos, ipſum libenti animo fuiſſe revocaturos, niſi timuiſſent mandatis Apoſtolicis obviare. *In iis vocibus* Plerique, *& ſuperius citatis* exceptis paucis, *manifeſtam ſe contradictionem deprehendiſſe inſultabundus gloriatur Malabayla. Immerito quidem, nam cum* plerique *non de omnibus monachis, ſed de aliquibus tantum enuncietur ex eorum numero,* qui ſpiritu Dei agebantur; *ſi ambas particulas exactiori trutina perpendas, nullo negotio conficies, pleroſque illos ex iis* qui ſpiritu Dei agebantur, *ad* paucos *illos referri quos paulo ante memoraverat.*

18 *Hæc*

B — *quæ nihil prorſus conficiunt,*

C — *Sancti ipſius Officio rem totam dirimente.*

D — *De monachis Caſinenſibus duriuſcule locutus anonymus,*

E — *facile ad ſanum ſenſum reducitur,*

F

A turbarum causis ad spiritum nationalem rejectis,

18 *Hæc ad salvandam contradictionem dicta sunto: neque enim existimare ausim, in tam celebri monasterio totque Pontificum Romanorum ac episcoporum seminario, paucos fuisse qui spiritu Dei agerentur. Crediderim potius non nullum spiritum nationalem paulo ardentiorem inter eos religiosos, quantumvis cetera pios & bonos, viguisse, quem non ita perspiciens anonymus, in sequiorem sensum interpretatus sit. Certum est ad Montem Casinum ex diversis partibus orbis omnis nationis viros confluxisse (ut testatur Leo Ostiensis in prologo, atque in notis Angelus de Nuce) non omnes ea propensione vacuos, quâ in populares magis quam alterius generis homines ferri solemus. Cum autem Insubres seu Longobardos, neque hoc tempore tanti facere soleant Itali reliqui, minime mirum videbitur, si ex iis partibus oriundos tenerius forte amaverit Sanctus ipse, & illi abbati suo addictiores fuerint, non sine aliqua ceterorum invidia, qua instigante, contentiones, simultates, discordiæ exortæ fuerint. Ne vero hæc temere à me cogitata existimes, argumento sunt verba à Chronico recitata cap. 42 editionis ab Angelo de Nuce vulgatæ 1658, ex qua etiam superiora desumpsimus.*

B *Nimirum cum jam Pontificis jussu* S. Brunonis *ex Casino monte recedere deberet*; fratres convocavit... simulque etiam monuit illos, ut, si vellent abbatem quem ipse eligeret, & illos & hunc locum pro suo posse protegeret atque defenderet. Erat tunc in hoc monasterio frater quidam, Peregrinus nomine, natione Ligur (*ex ea nempe Liguria ex qua Sanctus ipse à Chronico fuisse dicitur*) seculari astutia callidus, cui eamdem abbatiam dare decreverat. Quod cum fratres didicissent, dixerunt Abbati *&c. Secuta est armatorum militum, à Peregrino in suum auxilium evocatorum, violenta in abbatiam irruptio, quos* Fratres, nimis hæc indigne ferentes, ac unanimiter super illos irruentes de monasterio ejecerunt. *Nonnulla ex his detruncaverat Matthæus Lauretus quæ Angelus de Nuce restituere non dubitavit, addita observatione ex qua conjectura nostra non parum firmatur:* Admisso etiam, *inquit*, Brunonem aut præjudicata mente deceptum, quod Peregrinum præ ceteris digniorem reputaverit: aut privato erga Ligurem civem & domesticum affectu præventum, abbatiæ infulis illum ornare statuerit, metu monachis per milites incusso, an tota illico Brunonis sanctitas irreparabiliter pessum ibit? Sancti viri, sancti quidem fuerunt, at homines: humanum nihil ab illis alienum fuit.

C

quod Peregrinum popularem Sanctus aliis prætulisset.

19 *Ex his, ni fallor, elucet id quod dicebam,* S. Brunonis *erga populares suos studium, quo procul dubio aliorum monachorum animos non parum à se alienos reddiderit. Mihi certe probabilissimum est, hinc primas invidiæ scintillas exarsisse quæ sensim accrescentes, causis aliis seu prætextibus facile accedentibus, ita Italos omnes exasperarint, ut habito ad Pontificem recursu, de* S. Brunone *expellendo palam conspirarint, eumque reipsa ignominiose ejecerint, uti anonymus pluribus postea demonstrabit: in quo id solum desiderari existimo, quod corruptis monachorum moribus tribuerit, quæ verosimillime ex mero eorumdem nationali spiritu originem traxisse videntur, haud quaquam à graviori culpa excusanda, eaque tali ut punitionem merita sint, quam anonymus in Actis describit. Neque vero opus est, singulos ea qualicumque labe afflatos censeas; nam pervulgatum scimus,*

ut non religiosis solum sed quibuscumque communitatibus affricari soleat, quod vix paucis quandoque personis merito adscribi possit. Ad anonymi sententiam recte exponendam atque cum Chronico conciliandam hactenus dicta sint satis; non displicitura, opinor, æquis rerum æstimatoribus. Certè seditiones hujusmodi, quamvis fortasse aliis de causis, in Monte Cassino non adeo raras fuisse, is facile statuet qui paulo attentius Chronicon evolverit. Videat interim lector solum caput 29, lib. 4, cujus hic est titulus: Qualiter monachi conabantur abbatem Ottonem deponere. *Is vero cum sanctum* Brunonem *proximè antecesserit, quid mirum si aliqui superfuerint rerum novandarum turbandarumque studiosi. Rem invidiosam pluribus tractare non lubet: Quæ ad Sancti cultum & reliquas vitæ circumstantias spectant sequenti paragrapho prosequemur.*

AUCTORE J. B. S.

§ III. S. Brunonis canonizatio, cultus, Officium & Vitæ series.

E

Verum canonizationis Sancti tempus.

MUlta hic rursus occurrunt ad concordiam reducenda, variantibus non solum Chronico & anonymo, sed iis etiam qui de secuta Sancti canonizatione aliisque ad cultum ejus spectantibus scripserunt. Est quidem extra controversiam, S. Brunonem, *tum in vita tum post mortem miraculis clarum, & à Signiensibus & à monachis Casinensibus pro Sancto habitum, statim ab obitu privato saltem cultu honorari cœpisse, donec legitima auctoritate, annis post decessum octo & quinquaginta, à Lucio III inter Sanctos relatus est. Ita ferunt monumenta Signiensia ex quibus Officium, supra à nobis citatum, reverendissimus D. Josephus Veronensis, Signiensis episcopus procul dubio concinnavit. Refert Ughellus & ex eo alii, in cathedrali Signina inscriptionem spectari ad perennem rei memoriam, qua præfata canonizatio peracta dicitur. Est autem hujusmodi:*

MEMORIÆ ÆTERNÆ BEATI
BRUNONIS
QUEM LUCIUS III PONT. MAX.
CARD. ET EPISCOP.
CONVENTU
SIGNIÆ IN ECCLESIA B. MARIÆ
UBI DEFUNCTUM CORPUS
QUIESCEBAT, INTER SANCTOS
JUSSIT ADSCRIBI
ANNO AB EJUS ABSCESSU LVIII
S. P. Q. S.

F

Hinc colligas, manifestos errores irrepsisse in appendicem Actis anonymi subnexam, dum dicitur: Dominum Lucium Papam tertium, in ecclesia Signina, quadragesimo anno post obitum beati Brunonis, canonizavisse ipsum sanctum Brunonem. *Et additur:* Ipsam canonizationem factam fuisse tempore domini Bartholomæi episcopi Signini.

ex anno obitûs definiendum est,

21 *Ad hæc refellenda, explicandaque nonnulla alia in hac re satis dubia, necessarium omnino est, ea explorare ex quibus constet, quo anno vir Sanctus ex hac vita migraverit. Matthæus Lauretus Hispanus Casinensis monachus in notis ad sæpe citatum Chronicon, ab ipso editum Neapoli 1616, putat juxta veriorem computationem, obitum Brunonis anno 1525 consignandum, in quo non paucos habet sibi consentientes, eò, ni fallor, argumento ductos quod Angelus Rocca, libro de Canonizatione Sanctorum, alicubi testetur, asservari Romæ*

AUCTORE J. B. S.

in bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii bullam canonizationis S. Brunonis *factam à Lucio III anno Domini* 1583. *Hic vero annus cum esse debeat ab obitu Brunonis* 58, *sequeretur eum vita functum prædicto anno* 1525. *Ceterum & à Rosweydo pridem, & ab aliis prædecessoribus nostris bullæ istius qualecumque apographum obtineri hactenus non potuit. Suspicor ego nihil ibi aliud reperiri quam quod modo ex appendice ad Acta Signiensia referebam, nimirum à Lucio III in numerum Beatorum relatum* S. Brunonem *quadragesimo anno post obitum, non assignato anno æræ Christianæ quo id contigerit. Invenio etiam in Officio Romano, superius laudato, Brunonis canonizationem anno* 1583 *innexam. At enim hæc omnia per se concident, ubi annum obitus* S. Brunonis *stabiliverimus.*

22 *Neque vero is certius definiri potest quam ex ipsis Anonymi Actis, in quibus sub finem ità legitur:* Migravit ad Dominum, quinto decimo Kal. Augusti anno quinto Pontificatus Domini Calisti II, sui vero episcopatus quadragesimo quarto. *Notant hi characteres non annum* 1125, *sed* 1123: *nam cum Calistus II creatus sit mense Februario* 1119, *currebat ejus annus quintus quando* S. Bruno XVIII *Julii* 1123 *extremum diem clausit, nec ea ulterius differri possunt. Accedit unanimis scriptorum omnium consensus, initia episcopatus ejus collocantium anno* 1079 *sub Gregorio VII, eo ipso anno scilicet quo in Concilio Romano* VI *cum Berengario* Bruno *disputaverat. Ex eo autem capite apertè evincitur,* Brunonis *vitam ultra annum* 1123 *non esse extendendam. Demum cum in confesso sit, ex altera Actorum appendice, Honorium III anno* 1223 *Brunoni aram erexisse & propriis manibus consecrasse, is vero diserte fuisse dicatur annus ab obitu* Brunonis *centesimus, consequens iterum est eum è vita migrasse* 1123. *Idque ex eo etiam confirmabis quod, ut eadem appendix asserit, annus ille* 1223 *fuerit Honorii annus* VII, *utpote qui in Pontificem electus est* 1216.

qui certo incidit in ann. 1123.

B

23 *His ita constitutis, nullo negotio refutantur quæ ex prima appendice falsa esse superius diximus, de* canonizatione à Lucio III facta anno post obitum Brunonis quadragesimo, *& de tempore Bartholomæi episcopi Signini pejus adhuc cum ea canonizatione connexo. Notior est Lucii Papæ III creatio quam ut in dubium revocari queat. Contigit illa* XXIX *Augusti* 1181, *atque adeo non nisi imperitè (nescio à quo) scribi potuit,* Brunonis *canonizationem annis ab obitu quadraginta à Lucio III factam, quandoquidem ejus creatio annis omnino* 58 *ab ipso* Brunonis *obitu distet. Et si verè hic Pontifex anno post Sancti obitum* 58 *eum cultu sacro decoravit, id factum oportuit anno ejus pontificatus primo, Christi* 1181. *Quod autem magis mirere, Bartholomæus Lucio III conjungitur, tamquam Signinus episcopus, qui illo Pontifice annis fere septuaginta posterior est. Fides sit penes Ughellum in Catalogo episcoporum Signiensium, nullum ejus nominis producentem ante annum* 1256. *Pluribus opus non est, ut jam sæpe dicta appendix, saltem qua parte chronologiam attinet, prorsus convellatur. Forte nec in catalogo Cardinalium, quos Lucio III in canonizatione adfuisse narrat, satis accurata est, verum ubi de ipsius rei veritate abunde constat, frustra in iis nominibus diligentius inquirendis à nobis opera poneretur.*

unde plura refelluntur,

C

24 *En modo totam, ut jacet, appendicem, ex qua canonizatio verificetur, editione Marchesiana cum utroque Mss. collatâ. Hunc præfert titulum:* Explicit Legenda sancti Brunonis. Sequitur canonizatio ipsius, una cum dedicatione altaris, cum Indulgentiis suis, ut infra. *Tum ita subjungitur:* Dominus Lucius Papa tertius, præsentibus multis Cardinalibus cum eo in ecclesia Signina, quadragesimo anno post obitum B. Brunonis, canonizavit ipsum S. Brunonem, & concessit annum Indulgentiæ omnibus ejus limina visitantibus in ejus festo. Cardinales vero qui astiterunt dictæ canonizationi cum dicto summo Pontifice fuerunt hi: Dominus Conradinus Portuensis, Albanensis, Dominus Paulus Prænestinus, episcopi (*ita ego legendum puto, tametsi & in impresso & in altero Ms. nomen* episcopi *transpositum reperiam*) Dominus Vincentius tit. S. Stephani in Cælio monte. Dominus Arduinus (*impressum habet* Adrianus) tit. S. Crucis. D. Lambertus tit. S. Mariæ in Transtyberim. D. Albertus S. Rom. Ecc. Vice Cancellarius. D. Stephanus tit. SS. Apostolorum. D. Octavianus tit. S. Chrysogoni. D. Jacobus tit. S. Mariæ in Navicella. D. Ranerius (*impressum legit* Zeinerius) tit. S. Georgii. D. Gratianus SS. Cosmæ & Damiani. D. Goffredus S. Mariæ in Via lata. D. Gerardus S. Adriani, Diaconi Cardinales. Ipsa vero canonizatio facta fuit tempore domini Bartholomæi episcopi Signini, qui injunxit (*numquid melius*, concessit?) omnibus ad dictum festum venientibus, visitando ejus limina, quadraginta dies, & durat per totam octavam, & similiter ceteri episcopi concesserunt. *Hactenus appendix prima.*

D

quæ in aliqua appendice male commixta sunt.

E

25 *Quis vero, quo tempore, quæ occasione illam Actis attexuerit, non habeo unde fundatâ satis conjecturâ distinguam. Illud mirari satis non possum, eam ab anonymo ipso adscriptam non esse, quem tamen ad Lucii III tempora pervenisse necesse est, si iis scriptoribus credimus, qui eum faciunt justo juniorem. Mihi indubitatum videtur, anonymum id non fuisse prætermissurum, si tum adhuc vixisset, utpote qui Petri episcopi, Lucii III synchroni, jussu Acta* S. Brunonis *se collegisse testatum reliquit. Hinc certè & Marchesium & Malabaylam refellas, qui, ut anonymi ætatem protrahant, audacter ejiciant Ughellum tamquam qui Petri illius tempora ad annum* 1190 *reducat, ubi interim desertissimis verbis affirmat, præfatum Petrum ab Alexandro III, Lucii III decessore, creatum & ab anno* 1179 *concilio Lateranensi interfuisse. Nimirum scriptorum illorum intererat, anonymum à* S. Brunone *removere quam longissimè, ad elevandam ei fidem, quam Casinensi Chronico vindicarent. Sed de his alibi satis. Hîc solum obiter insinuatum volui, sæpe dictam appendicem Actorum scriptore multo esse posteriorem, & verosimiliter non prius, cum altera jam jam exhibenda, Actis illis adjunctam quam ab Honorio III peracta esset altaris consecratio, quæ illic ita describitur:*

Ætas anonymi adversus Malabaylam statuitur.

F

26 In nomine Domini Amen. Anno Domini MCCXXIII, Pontificatus sanctissimi Domini nostri D. Honorii Papæ III anno ejus VII, mensis Julii die XVI, anno centesimo post obitum B. Brunonis episcopi & confessoris civitatis Signinæ, dedicatum fuit altare ipsius B. Brunonis existens in ecclesia Signina ad honorem ejusdem Sancti, per manus supradicti summi Pontificis, astantibus infrascriptis

Dedicatio altaris ab Honorio PP. III.

A fraſcriptis Cardinalibus, ſervientibus ſibi in dicta conſecratione, ſive dedicatione, tribus epiſcopis, ſcilicet D. Petro Prænestinenſi, D. Nicolao Tuſculano, & D. Andrea Portuenſi: & quatuor Presbyteris D. Stephano, D. Gregorio, D. Honorato, & D. Stephano. In quo quidem altari à dicto Pontifice reconditæ ſunt hæ reliquiæ, videlicet. SS. Apoſtolorum Petri & Pauli. S. Laurentii M. S. Vincentii M. S. Cæſarii M. S. Mauritii M. S. Sebaſtiani M. SS. Coſmæ & Damiani MM. S. Saturnini M. SS. quatuor Coronatorum. S. Silveſtri Papæ. S. Gregorii Papæ. S. Brunonis epiſcopi & confeſſoris. S. Mariæ Magdalenæ. S. Agathæ V. & M. S. Luciæ V. & M. S. Martinæ V. & M. Omnibus autem Chriſti fidelibus ad hanc dedicationem venientibus, in dicto die, dictus ſummus Pontifex de injuncta ſibi pœnitentia, unum annum in Domino relaxavit, durante per totam octavam, cujus feſtum occurrerit tertia die
B poſt dedicationem, quod erit die XVIII menſis Julii. Et omnes epiſcopi Signinæ diœceſis anno quolibet injunxerunt in dicto feſto XL dies. Deo gratias.

27 *Jam dixi veriſimile, utramque hanc ad Acta additiunculam, quiſcumque demum eorum ſit auctor, eodem tempore conceptam eſſe & annexam. Quemadmodum autem nec ſcriptor dignoſcitur, ſic nec facile quis dixerit, quam ætatem ambæ ſapiant. Mihi probabile eſt, ad ſeculum* XIV *vel forte* XV *pertinere, tum ex ſtylo tum ex craſſiſſimo illo errore quo Bartholomæum Signinum epiſcopum cum Lucio III combinatum vidimus. Neque tamen refragabor ſiquis diverſum dixerit earum auctorem, & ſucceſſive appendices illas adjunctas velit. Etenim quandocumque id acciderit, de eximia Brunonis ſanctitate, patratis miraculis, perpetuo in Caſinenſi monte & Signina eccleſia cultu, nemo, opinor, dubitaverit, qui antiquiſſimam Legendam, in Lectiones per Octavam diſtributam, & pridem Signiæ uſitatam adverterit; ſic ut merito eum Baronius Martyrologio inſerendum cenſuerit, & ſacra Rituum Congregatio Officium, ut diximus, ad normam Romanam redactum, approbaverit, poſtquam aliquot ante annis Gregorius XIII ad id poteſtatem feciſſet, ut ex ſequenti decreto patebit.* Nos Guilielmus Sirletus presbyter Cardinalis, tit. S. Laurentii in
C Paneperna, fidem facimus & atteſtamur, S. D. N. Gregorium Papam XIII, vivæ vocis oraculo nobis facto, conceſſiſſe & licentiam dediſſe epiſcopo & clero Signino in ipſa civitate & diœceſi Signina, publicè & privatim recitandi Officium infraſcriptum in choro & extra, S. Brunonis epiſcopi & confeſſoris, ſub Officio duplici & cum Octava. Datum in palatio Apoſtolico in loco noſtræ reſidentiæ die XI Junii MDLXXXIV, pontificatus S. D. N. Gregorii Papæ XIII anno XII. *In faſtis eccleſiaſticis aut Martyrologiis nulla antiquior exſtat* S Brunonis *memoria; quid illud aut quale ſit Caſini Breviarium, quod pervetuſtum aiunt Marcheſius & Malabayla, necdum videre licuit; id ſcio, interrogatum pridem à Papebrochio eruditiſſimum Mabillonium, qui illud ex monte Caſino Pariſios detulerat, num haberet lectiones de Sanctis, reſpondiſſe, nullas eo libro contineri. Jam Vitæ ſeriem paucis expoſtamus.*

Martyrologio inſcriptus & probatum ejus Officium

28 *Annum quo Sanctus noſter in lucem editus eſt, ſcriptorum nullus expreſſit. Si conjectare quid liceat, non verebor dicere, trigeſimum ætatis annum eum attigiſſe aut ſuperaſſe quando in concilio Romano* 1079 *cum Berengario congreſſus, tantam apud Gregorium VII & B. Petrum Cardinalem, cognomento Igneum, exiſtimationem conſecutus eſt, ut viduatæ per id tempus Signinæ eccleſiæ epiſcopus deſtinatus ſit, ut ex Actis mox ipſe perſpicies. Si itaque anni circiter triginta ei tunc tribuantur, conſequens erit, natum fuiſſe circa annum* 1049. *Jam ſupra probavimus ex decurſis epiſcopatus annis quatuor & quadraginta, ejus initia non ad Urbanum II, ut perperam legitur in Caſinenſi Chronico, ſed ad Gregorium VII & præfatum annum* 1079 *omnino retrahenda. Nec quiſquam mihi objecerit, quod in Lectione* VI *Officii Romani nuper citati legitur, nempe annis ſolum quatuor ſupra triginta epiſcopatum tenuiſſe* Brunonem: *id enim ſcriptores omnes, quos ſaltem conſulere licuit, per errorem illuc irrepſiſſe unanimi conſenſu fatentur. Nos vitæ curſum ſequamur. Signinam eccleſiam, priuſquam monachum induere t, annos viginti & tribus ſedulo adminiſtravit. Quo tempore Urbano II egregiam operam navaſſe loco non uno teſtatur Baronius. Atque imprimis quod approbaverit* 1092 *privilegium monaſterio Cavenſi ab eodem Urbano conceſſum, ut ex ejus ſubſcriptione aperiè colligitur. Addit Marcheſius,* certum eſſe, Brunonem in Galliam ab Urbano ductum ſub annum MXCV, quo anno, *inquit*, interfuit concilio Claromontano, & conſecrationi ædis Cluniacenſis, in qua cum ipſe Pontifex, ritu pontificio, conſecraret aram principem, aliæ tres conſecratæ ipſius juſſu ab aliis tribus epiſcopis, Lugdunenſi, Piſano & Brunone Signienſi, ut habetur ex Bibliotheca Cluniacenſi.

Sancti ætas,

AUCTORE J. B. S.

E

29 *Concilio Turonenſi* 1096 *interfuit, ut ad eum annum tradit laudatus Baronius; ubi* cum Urbanus II, *inquit Marcheſius*, conſecraturus eſſet VI Idus Martias ædem Majoris monaſterii Turonenſis, juſſit à S. Brunone conſecrari pridie ſacellum infirmorum. Quod ex antiquis monumentis ſcitè obſervatum à R. P. Jacobo Sirmondo è Societate Jeſu, viro ſummè erudito in litteris ad reverendiſſimum abbatem Conſtantinum Cajetanum datis. *Quo anno in Italiam redierit, incertum eſt; crediderim cum ipſo Urbano II eodem illo anno* 1096 *ad eccleſiam ſuam reducem, paſtorale munus reſumpſiſſe, & in eo perſeveraſſe, donec ad montem Caſinum ſeceſſit anno, ut nuper dicebam* 1102. *Sunt qui ad biennium monachatum differant, verum cum ex abbatum Caſinenſium chronologico ordine conſtet;* Brunonem *Odoni ſeu Othoni ſucceſſiſſe* 1107; *imo annum* 1106 *notet anonymi Caſinenſis Chronicon, ab Antonio Caracciolo editum, noſter vero anonymus expreſsè affirmet, eum,* exacto *monachatus* quinquennio, *monaſterii prælationem ſuſcepiſſe, manifeſte liquet, epochæ ratio à nobis conſtituta. Cauſas porro prædicti ſeceſſus in Actis ipſis lector inveniet. Præcipuam ego exiſtimo, amorem ſolitudinis, quâ tamen perpetuâ frui non potuit, legationem in Gallias ſuſcipere coactus cum Boamundo Antiochiæ principe, bellis ſacris celeberrimo. Eam legationem conſignat Baronius anno* 1104, *non recte: ſiquidem Labbeus tom.* 10 *Conciliorum col.* 747, *verba Sugerii recitat in Vita Ludovici Craſſi clariſſimè notantis annum* 1106, *quo* Romanæ Sedis Apoſtolicæ legatus domnus Bruno Signienſis epiſcopus à domno Paſchali Papa ad confortandam S. Sepulcri viam dominum Boamundum comitatus, plenum & celebre Pictavis tenuit concilium, cui & nos (*de ſe*

& aliquatis geſtorum ejus

F

AUCTORE J. B. S.

loquitur Sugerius) interfuimus *&c. Adjungitur Chronicon Malleacenſe aliaque à Pagio etiam memorata ad annum jam dictum* 1106.

chronologica ſeries,

30 Alteram quoque in Siciliam legationem ſimili diligentia executus eſt, *verba ſunt anonymi, priuſquam ad montem Caſinum reverteretur, procul dubio ſub finem ejuſdem anni aut initium ſequentis* 1107. *Eâ vero rite perfunctus non multo poſt, nempe menſe Novembri, ut vult Peregrinius, abbatiam ſuſcepit prælatus ordine quadrageſimus eamque tenuit annis tribus & menſibus decem, vel potius undecim, juxta Indices Caſinenſes, qui* Brunonem *abbatia ſe abdicaſſe innuunt menſe Octobri* 1111, *quando ad Pontificis Paſchalis imperium ipſam dimiſit. Priuſquam id accideret aliam Pontifici operam navavit* Bruno. *Nam, teſte Chronico,* anno Domini MCVIII menſe Octobri, *Caſinum* advenit idem Apoſtolicus, adjunctoque ſibi abbate noſtro, Beneventum ſynodi celebrandæ cauſa pervenit... cum autem Capuam deveniſſet, rogatus ab eodem abbate eccleſiam S. Benedicti, quam Deſiderius abbas intra eamdem civitatem renovaverat, ſolenniter dedicavit. *Reliquo tempore in officio perſtitiſſe cenſendus eſt* Bruno, *donec exortis cum Paſchale diſſenſionibus, quas ſupra exegimus, ad eccleſiam ſuam poſtliminio redire compulſus ibi in pace quievit anno* 1123, XVIII *Julii: unde colligere liceat, obiiſſe in ſenectute bona, nempe qui quartum & ſeptuageſimum annum attigerit, in ea etiam hypotheſi quod annis triginta major non fuerit quando Signinum epiſcopatum adeptus eſt.*

B

Acta qua & unde edantur.

31 *His omnibus hactenus ſatis explicatis, id unum reliquum eſt, ut ambas Vitas, de quibus jam ſupra abunde egimus, ordine ſubjungamus. Anonymi opuſculum ex ſupra citatis duobus Mss. contuli cum editione Veneta Mauri Marcheſii, multis mendis infecta, ubi tamen etiam titulus integer ſervatur, quem hîc ex more noſtro præmittere malui. Sic incipit:* In nomine individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Hic liber continet Legendam B. Brunonis regiſtratam & exemplatam de verbo ad verbum ex originali antiquo libro in cathedrali eccleſia S. Mariæ de Signia exiſtente, tempore R. D. epiſcopi Bernardini Cauni, ſub anno Domini MDXLIII, pontificatus Domini Pauli tertii. *Puto addendum* anno decimo, *quamquam nec in Mss. nec in impreſſo exſtet; recte autem hîc notari annum* 1543 *pro* 1541 *à Marcheſio poſito. Qui vero hîc* Caunus *dicitur, in altero Ms. & in edito paulo melius* Calinus *appellatur, optimè fortaſſe ab Ughello* Callinius, *qui ex Ordine Minorum ad eam dignitatem aſſumptus eſt an.* 1541. *Sequitur Anonymi prologus, cui Vita ipſa ſubnectitur in triginta lectiones diſtributa, quam ita explicatam modo exhibui, ut eam pluribus annotationibus illuſtrare ſupervacaneum exiſtimaverim.*

C

D

VITA

Auctore anonymo, ex duobus Mss. collatis cum editione Mauri Marcheſii.

PROLOGUS.

Redditur ratio ſcriptionis.

BEati Brunonis Signinæ ſedis glorioſæ memoriæ venerabilis epiſcopi vitam, Salvatoris auxilio deſcripturus, ipſum ſupplici mente depoſco, qui linguas infantium facit diſertas, & aperit ora mutorum, ut donet mihi ad ſuam laudem, & auditorum ædificationem, hoc opus congruo ſermone componere, ut non ſit legentibus tædio, ſed ad fructum eis proficiat animarum. Vos etiam legentes rogo, ut ſi ſermo incultus aures veſtras pulſaverit, rudi ſtylo veniam detis, quia ſapientes non quærunt diſerta, ſed fortia. Memineritis etiam, regnum Dei non in eloquentia, ſed in fide conſiſtere: ſalutem quoque ſeculo non ab oratoribus, ſed à piſcatoribus prædictam. Ego enim utpote pauper ingenio, cum verecundia præſens negotium aggreſſus ſum, eò quòd aurum, & argentum non ſit mihi, quia imperitus ſum ſermone, & ſcientia; ſed ne forte ab aliquibus in hoc opere præſumptionis argui valeam, noveritis me id ex mandato inchoaſſe venerabilis viri Petri, ejuſdem ſedis epiſcopi, qui memorato Sancto quartus in Pontificali dignitate ſucceſſit. Cui non immerito obedientiam credidi, cum ſcriptum ſit 1 Reg. 15. *Quia melior eſt obedientia victimis,* cujus tanta eſt virtus, ut res etiam impoſſibiles ad poſſibilem plerumque redigat facilitatem.

E

LECTIONES XXX

F

In quas tota Vita diſtributa eſt.

DIE PRIMA.

Inter arbores pretioſas.

LECTIO 1. In paradiſo Dei multiplices ac diverſæ jugiter arbores oriuntur, non ſolum copioſis frondibus, verum etiam odoriferis floribus & fructibus ſalutiferis adornatæ. Quid enim aliud ſancti viri ſunt, niſi velut quædam arbores in domo Dei plantatæ; quorum affluentis verba doctrinæ, velut extenſarum arborum folia, ſub ſe quieſcentes ab æſtu vitiorum protegunt? Quorum gratiſſimæ opinionis fragrantia, & ſanctæ converſationis exempla, velut quidam flores, nos ad amorem patriæ cæleſtis indeſinenter attrahunt, & bonorum operum famelicos paſcunt; de quibus dicitur in Canticis: *Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus.* Cant. 4. Inter has arbores pretioſas B. Bruno Signinæ ſedis epiſcopus, velut cedrus alta Libani, divina voluntate proceſſit.

2 LEC-

A *numerandus hic Sanctus,*

2 LECTIO II. Cujus non ſolum flores & fructus, id eſt virtutes & opera charitatis, nos & odore alliciunt & guſtu reficiunt; ſed etiam frondes, hoc eſt ſanctæ prædicationis verba, magnum referunt legentibus & audientibus ſuavitatis odorem. Cui non incongrue adaptari poteſt ille pſalmi verſiculus: *Juſtus ut palma florebit, & ſicut cedrus Libani multiplicabitur, plantatus in domo Domini.* Pſal. 91. Et illud: *Et erit tamquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum: folium ejus non defluet, & omnia quæcumque faciet, proſperabuntur.* Pſal. 1.

à pueritia virtutibus ornatus:

3 LECTIO III. Beatus igitur Bruno, ex Lombardiæ provincia de villa, quæ Solerja dicitur, duxit originem, humili quidem parentum exortus proſapia: velut in pauperis hortulo plerumque naſcitur lilium, vel roſa: cujus pater Andreas, mater verò Squilla * vocabatur. Sed beatus Bruno genus ſuum virtutibus extulit, probis actibus decoravit. Nam ab ipſo pueritiæ ſuæ tempore ita in ſuo pectore humilitati, & timori Domini, qui eſt initium ſapientiæ, ſedem paraverat, ut non immerito in ipſo ſpiritus Domini plenius requieviſſe crederetur, ſicut ſcriptum eſt Iſa. 66. *Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos?* In omnibus verò ſuis actibus, non ut puerilis ætas ſe habere ſolet, levis, aut inſolens, ſed gravis & maturus quotidianis profectibus apparebat.

** forte Willa*

B

poſtea omnibus diſciplinis inſtructus,

4 LECTIO IV. Proinde cum in monaſterio S. Perpetui, quod in Aſtenſi epiſcopatu ſitum eſt, à parentibus eſſet traditus eccleſiaſticis officiis inſtruendus, brevi ſpatio temporis, utpote puer capacis ingenii, & memoriæ ſingularis, non ſolum eccleſiaſticis officiis, verum etiam ſingularibus diſciplinis diligentius eruditus eſt. Deinde voluntate parentum ſe Bononiam transferens, liberalium artium doctrinæ vigilem curam exhibuit. Poſtquam verò non ſolum trivii ſed etiam quatrivii *a* ſcientiam, cæleſtis gratiæ munere, plenius aſſecutus eſt; divinæ paginæ propenſius operam dedit. Hauriebatque jam tunc ſitibundo pectore euangelicæ fluenta doctrinæ, quæ poſſet congruenti tempore ſitienti populo mellito gutture eructare.

a

C

Pſalterium explicat, ſitque Senis canonicus;

5 LECTIO V. Dum autem in divinorum librorum doctrina præ ſuis etiam majoribus profeciſſet, ut dicere poſſet cum Propheta, Pſ. 118: *Super ſeniores intellexi, quia mandata tua exquiſivi*, rogatus à quibuſdam Ultramontanis, pſalterium ſecundum Gallicanam tranſlationem compendioſa expoſitione percurrit. Poſtquam verò epiſcopali ſublimatus eſt dignitate, ipſum juxta Romanam tranſlationem, pleniori, & ſublimiori ſtylo ſtuduit explanare. Doctoris itaque nomen aſſecutus, & gratiam, Senas petiit; ubi ab epiſcopo, & canonicis honorificè ſuſceptus, atque in canonicum majoris eccleſiæ gratanter admiſſus eſt.

unde Romam pergit adverſus Berengarium.

6 LECTIO VI. Poſt hæc verò quibuſdam negotiis ipſum trahentibus, ad Romanam Curiam acceſſit, atque à venerabili viro Petro Albanenſi epiſcopo benignè ſuſceptus hoſpitio eſt. Eodem tempore beato Gregorio Papa VII in Lateranenſi palatio reſidente; de Sacramento corporis, & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, à quodam magiſtro Berengario, qui de eodem Sacramento minus fideliter ſentiebat, gravis admodum agitabatur quæſtio. Nec inveniebatur aliquis, qui cum eodem magiſtro de tanti myſterio Sacramenti diſputare præſumeret: tum quia magiſter ille in quæſtionum conflictu nimis erat exercitatus: tum quia in hujuſmodi fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. A. ANON. EX MS.

DIE SECUNDA.

Superato Berengario, deſtinatur epiſcopus

LECTIO I. Quia verò jam tempus adve- nerat, quo athletæ Chriſti Brunonis probitas, ac ſcientia univerſis in Curia Romana clareſceret, de voluntate ſummi Pontificis, cum eodem magiſtro certamen diſputationis aggreſſus, ipſum rationabili aſſertione ad viam veritatis à ſuo revocavit errore, atque ad Catholicæ fidei unitatem per Dei gratiam reduxit: gubernator etenim in tempeſtate dignoſcitur, in acie miles probatur; & navis, quæ forti compage ſolidata eſt, procellis irruentibus non foratur; & arbor, quæ firma radice fundata eſt, ventis pulſantibus non movetur. Tunc ſummus Pontifex, conſiderata viri à Deo dilecti conſtantia Brunonis, & virtute; accerſito ad ſe Albanenſi epiſcopo ait; Hominem Dei, quem tecum hoſpitio ſuſcepiſti, tibi affectuosè commendo. Exiſtimo enim, quod per ipſum Eccleſiæ Dei magna poterunt obſequia, donante Domino, provenire. Altera verò die Dominus Papa eidem epiſcopo de fratrum ſuorum conſilio, & voluntate mandavit, ut ad Signinam civitatem accedens, quæ proprio tunc erat viduata paſtore; canonicis eccleſiæ ſanctæ Mariæ ſalubri perſuaderet conſilio, ut talem virum, tamque prudentem, ſibi eligerent in paſtorem. E

viduatæ Signinæ eccleſiæ,

8 LECTIO II. Tunc epiſcopus Albanenſis, lætus & hilaris ad hoſpitium reverſus, dixit ei; Frater Bruno, mandatum nobis inſtat Apoſtolicum, ut ad partes Campaniæ pro quibuſdam cauſis proficiſci debeamus; rogo ut comiteris nobiſcum, gratamque nobis exhibeas ſocietatem. Qui [ait præſto ſum] & aſcendentes equos, uſque ad radicem montis Signinæ civitatis pariter pervenerunt. Tunc epiſcopus ſancto Brunoni dixit; In civitate, quæ in iſto monte ſita eſt, quædam nobis imminent expedienda negotia: ibique ſi placet, honeſtè hodie poterimus hoſpitari. Cui Sanctus reſpondit; Quod bonum eſt in oculis veſtris facite, ego enim paratus ſum facere, quod veſtræ placuerit voluntati. Tunc aſcendentes in civitatem, apud eccleſiam S. Mariæ à canonicis cum honore ſuſcepti, atque ibidem hoſpitati ſunt. Serò autem cum S. Bruno, aſſiſtentibus ſibi pro reverentia & honore canonicis ejuſdem eccleſiæ, quieti membra daturus, recubuiſſet in lecto, dixiſſe fertur; Hæc eſt requies mea. Cui epiſcopus Albanenſis reſpondit; in ſeculum ſeculi. De qua videlicet reſponſione mirari cœpit beatus Bruno, & attentius cogitare, quid ſibi vellet ejuſmodi reſponſio: cujus rei cauſam è poſt facto cognovit. F

ad quam ductus, mox eligitur,

9 LECTIO III. Mane autem illuceſcente, beatus Bruno ad ſuggeſtionem Albanenſis epiſcopi luculentum fecit in capitulo de vi-

tula

A. ANON. EX MS. tula rufa ſermonem. Completo itaque ſermone, epiſcopus continuò, ſeorſum à B. Brunone, canonicis eſt locutus, eiſque ſuadere cœpit, ut talem virum, tamque prudentem ſibi eligerent in paſtorem. Protinus verò canonici, deliberato inter ſe ſalubri conſilio, in beati Brunonis electione unanimiter convenerunt. Divinæ ſiquidem voluntatis erat, ut lucerna ſuper candelabrum poſita, univerſis in domo Domini conſiſtentibus manifeſta luce clareſceret. Et ut fidelis ſervus & prudens commiſſa ſibi cæleſtium talenta donorum ſubjecto gregi fideliter diſpenſaret: conſummato feliciter curſu, à cæleſti patrefamilias æternæ beatitudinis præmia ſuſcepturus. Epiſcopus itaque Albanenſis, canonicorum voluntate comperta, conſuluit eis, ut aliquos ex canonicis ad ſummum Pontificem deſtinarent, qui eidem ipſorum concordiam, & unanimitatem de paſtoris electione patefacerent.

& à Papa confirmatur, B

10 LECTIO IV. Epiſcopo itaque Albanenſi cum B. Brunone ad Urbem reverſo, canonici Signinæ eccleſiæ aliquos ex fratribus ſuis prudentioribus ad ſummum Pontificem direxerunt, qui ſuæ confirmationem electionis ab eo ſuppliciter expoſtularent. Protinus verò beatus Papa Gregorius epiſcopo Albanenſi ſecreto mandavit, ut ſanctum Brunonem modis, quibus poſſet, induceret, ut Signinæ eccleſiæ petitioni non contrairet, & talentum ſcientiæ ſibi commiſſum, & traditum, in ſudario non abſconderet, quod in epiſcopali officio utiliter poſſet expendere, atque opportunè multiplicare. Tunc S. Bruno, licet huic oneri pariter & honori imparem ſe aſſereret, & minus idoneum ſe reputaret; tamen ne divinæ videretur voluntati reſiſtere, cui tantorum vota cognoverat convenire; factæ de ſe electioni humiliter conſenſit. Ad hoc autem onus officii ſuſcipiendum, quædam viſiones ipſum maximè induxerunt, quas ſe præteritis noctibus vidiſſe teſtabatur.

viſione primùm commonitus C

11 LECTIO V. Quædam ſiquidem virgo admirandi decoris in viſione ſibi noctis apparuit, quæ manu ejus accepta, ipſum per Lateranenſe palatium quaſi ſpatiandi gratia deducebat, & aureo annulo, quem manu geſtabat, annulari digito S. Brunonis immiſſo, virgo Chriſti ad propria revertebatur. In quo videlicet annulo quaſi deſponſationis arrham ſignificari poſtmodum intellexit, quia Signina ſibi eccleſia fuerat deſponſata. Nocte verò ſequenti eamdem ſibi virginem apparuiſſe, & in uno caniſtro ſeptem alia caniſtra ſibi obtuliſſe referebat. In majori namque caniſtro Signinam civitatem: in ſeptem verò minoribus caniſtris ſeptem caſtella Signinæ eccleſiæ ſubjecta ſignificari dicebat. De manu itaque ſummi Pontificis munere conſecrationis accepto, ſuis comitatus clericis ad Signinam pervenit eccleſiam: ubi ab univerſo clero, & populo cum ſummo honore, magnaque lætitia ſuſceptus eſt, atque in epiſcopali ſede collocatus. Omneſque tam clerici, quam laici, viri cum mulieribus, puſilli cum majoribus in hymnis, & laudibus glorificabant Dominum, qui talem ac tantum Signinæ eccleſiæ conceſſit Paſtorem.

12 LECTIO VI. Beatus igitur Bruno epiſcopi officium, & Paſtoris nomen adeptus magnopere ſatagebat, ut concordaret vita cum nomine, profeſſio cognoſceretur in opere, ut convenirent vita, & doctrina, manus & lingua; quia ſi voci vita non diſcordet, ſi vox vitam non remordet, tunc reverentia divinæ laudis dulcis eſt ſymphonia. Non enim ignorabat, quia tantum debet actionem populi actio tranſcendere præſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita paſtoris. Primum ergo juxta mandatum Apoſtolicum 2 *Tim.* 3 irreprehenſibilem ſe in omnibus exhibere cœpit, ſobrium, caſtum, humilem, manſuetum, atque benignum. In inceſſu quoque, in ſtatura, in habitu, & in omnibus motibus ſuis nullius umquam offendebat aſpectum: ſed omnes actus ſermoneſque ſuos modeſta ſemper gravitate moderabatur. Erat enim in ſermone verax, in judicio juſtus, in conſilio providus, in diſponendo induſtrius, in jubendo diſcretus, & in univerſa morum honeſtate præclarus. D

eamque eccleſiam egregiè inſtruit.

E

DIE TERTIA.

Operibus caritatis intentus,

LECTIO 1. Proinde gregis ſui circa cuſtodiam, vigilem curam & attentiſſimam exhibebat diligentiam, ne lupus rapax ſub ſua cuſtodia ovile Domini poſſet irrumpere, oveſque ſibi commiſſas aliquatenus perturbare. Circa verò opera charitatis, & eleemoſynarum ita erat attentus, ut nihil aliud cogitare videretur. Veſtiebat nudos, eſurientes alebat, peregrinos hoſpitio recipiebat, & omnibus pariter indigentibus ſubvenire curabat. Nam manibus plenis ſemper ſubvenit egenis. Ita ut cum beato Job dicere poſſet, Job. 31 & 29, *Foris non manſit peregrinus. Oſtium meum viatori patuit. Oculus cæco fui, & pes claudo. Pater eram pauperum, & cauſam, quam neſciebam, diligentiſſime inveſtigabam.* Præterea Chriſti ſedulum exhibebat officium, & non diebus, neque noctibus à divinis colloquiis & ab oratione ceſſabat. Divinorum verò voluminum lectioni jugiter inſiſtebat, & in lege Domini meditabatur die ac nocte: utpote qui ſacram Scripturam non ſolum perſpicaciter intellexit, verum etiam eleganter expoſuit; ſicut manifeſtè poterunt experiri, qui ſuas expoſitiones, atque ſermones tam in novo, quam in veteri Teſtamento legere ſtuduerint, vel audire. F

ſacræ Scripturæ intelligentiam oſtendit,

14 LECTIO II. Beatus ſiquidem Bruno non ſecundùm litteram occidentem, ſed ſecundùm ſpiritum vivificantem, rationale, quod ſummo pontifici congruebat, in quo videlicet continebatur manifeſtatio, & veritas, aſſiduè ferebat in pectore, quia in mente ſua ſemper erat veritatis cognitio manifeſta. Non enim ignorabat, mandatum fuiſſe in veteri Teſtamento, ut vectes, quibus arca fœderis ferebatur, annulis ipſius arcæ jugiter eſſent inſerti, ut cum arca eſſet ad locum aliquem deferenda, nulla de intromittendis vectibus fieret mora. Quia videlicet doctores Eccleſiæ qui per vectes ſignificantur, quatuor Euangeliorum lectioni, atque doctrinæ inceſſanter debent inſiſtere, ut arcam Eccleſiæ Domini, hoc eſt Chriſti Eccleſiam, in toto orbe terrarum valeant cir-

A circumferre. Hinc enim eſt, quod cum Salvator humani generis de quinque panibus turbas vellet reficere, prius ipſos benedixit, ac fregit, ac deinde per diſcipulorum manus turbis fecit apponi, quia ſacras Scripturas prius per ſe differendo expoſuit, ac poſtmodum earum doctrinam per ſuos diſcipulos, & doctores Eccleſiæ fidelium populis erogavit. Hinc eſt etiam, quod doctores S. Eccleſiæ columbarum aſſimulantur oculis, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident juxta fluenta pleniſſima. Doctor itaque B. Bruno bonus, qui ſalientes aquas in vitam æternam de fontibus hauſerat Salvatoris, derivare fontes ſuos foras, & in plateis ſuis ſalutis aquas dividere non ceſſabat.

quam in omnes partitur.

15 LECTIO III. Parvulos lacte doctrinæ ſimplicioris alebat: provectos verò ſolido cibo paſcebat. Suſcipiebat infirmos, conſolabatur puſillanimes, publicè peccantes coram omnibus arguebat: principibus, & tyrannis ſe exhibebat Joannem, Ægyptiis Moyſen, fornicantibus Phinees: Eliam idololatris, Eliſeum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negotiantibus Chriſtum: ita ut dicere poſſet cum Apoſtolo, *Omnibus omnia factus ſum, ut omnes lucrifacerem.* 1 Cor. 9. Verum quia pretioſa unguenta plenius redolere neſciunt, niſi commota, & electarum aromata ſpecierum ſui odoris fragrantiam, non niſi cum conteruntur, vel incenduntur, expandunt; Vir iſte ſanctus quam fortis, & patiens in perſecutione fuerit, compendioſo duxi ſtylo perſtringere, ne ſermo prolixior tædium valeat in auditorum mentibus generare. Sacroſancta mater Eccleſia, velut Petri navicula inter hujus mundi procellas, & turbines inviolata permanet, & illæſa, illo gubernatore, qui ventis imperat, & mari, ipſam regente, & ad portum dirigente ſalutis. Cum igitur ea tempeſtate plurimas ſuſtineret perſecutiones, non ſolum ab extraneis, verùm etiam à ſuis, qui eam defendere debuerant, quos ipſa nutrierat, & exaltaverat, ita quod dicere poſſet

B

C cum propheta, Filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me.

A tyranno Aynulfo captus,

16 LECTIO IV. Unus ex filiis Belial, Aynulfus videlicet, quondam Signinæ civitatis comes, præſumptione temeraria auſus eſt in Chriſtum Domini, videlicet beatum Brunonem manus injicere violentas, ipſumque carcerali cuſtodiæ mancipare. Cum enim idem Sanctus die quadam ab urbe reverteretur, ubi conſueverat Apoſtolicis intereſſe conſiliis, & eccleſiaſtica de mandato ſummi Pontificis tractare negotia, memoratus comes in itinere ſibi obviam venit, & tamquam unus ex iis, qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum, Epiſcopum callida fraudulentia ſalutavit: à quo cum fuiſſet reſalutatus, uſque ad radicem montis, in quo caſtrum Viculi ſitum erat, colloquendo pariter pervenerunt. Ubi cum comes malignus ad hoſpitium Epiſcopum invitaſſet; ipſeque nihil mali ſuſpicans, gratias ageret, dicens, ad eccleſiam ſuam velle reverti; prædictus iniquitatis filius, imo peccati ſervus, fraudem, quam mente prætexerat, operis exhibitione detexit, dicens Epiſcopo; Velis nolis, nobiſcum venies, nec noſtras manus prius evades, quam Signinam nobis reſtitui facias civitatem, quam de jure noſtri comitatus conſtat exiſtere. Et his dictis, non conſiderata tantæ perſonæ gratia, Dei timore poſtpoſito, & eccleſiaſtici Ordinis reverentia, ſervum Domini Brunonem, cum ſuis clericis ſervientibus capiens, in caſtrum Viculi violenter adduxit, ipſumque Sanctum in ejuſdem caſtri turri carcerali cuſtodiæ mancipavit, ubi pro ſcabello, in quo ſedere poſſet, papilionem centum ſolidorum *b* dediſſe memoratur. Verum quia ſicut ſcriptum eſt, Prov. 28, *Juſtus ut Leo confidens abſque terrore erit*, beatus Bruno, ſicut non extollebatur proſperis, ita nec frangebatur adverſis. Quod enim facit flagellum grano, fornax auro, torcular vino, vel oleo; hoc facit perſecutio viro ſancto. Vaſa ſiquidem figuli fornax probat, & homines juſtos tentatio tribulationis.

A. ANON. EX MS.

b

miraculis ſe manifeſtat,

17 LECTIO V. Cùm autem Sanctus in cuſtodia teneretur, ad declarandam fidei ſuæ conſtantiam, magnum dignatus eſt Dominus operari miraculum. Nam cum die quadam magnam Sanctus pateretur ſitim, cuidam famulæ domûs mandavit, ut ſibi de aqua fontis afferret; quæ cum allata fuiſſet, protinus ut Vir Dei, ſigno crucis edito, de ipſa guſtavit, vinum optimum eſſe cognoſcens, mulierem reprehendit, dicens; Ego aquam afferri præceperam, tu quare mihi vinum portaſti? At illa cum juramento cœpit aſſerere, ſe de fontis aqua tuliſſe. Tunc Sanctus rurſum de aqua juſſit afferri. Quæ iterum ad Viri Dei benedictionem, in vinum converſa eſt. Et hoc tertio factum eſt. Omnipotens enim Dominus, qui conſuevit magnificare Sanctos ſuos, B. Brunonis conſtantiam, & virtutem hujus miraculi voluit oſtenſione monſtrare; per aquam ſiquidem in ſacra Scriptura perſecutio, vel quælibet adverſitas plerumque intelligitur, quam Sancti viri cum magno deſiderio propter juſtitiam ſuſtinere conſuevere. Unde ſcriptum eſt; *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.* Matth. 5. Et illud, *Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati.* Act. 5. Per vinum verò Sanctorum virtus, atque conſtantia, vel etiam æterna lætitia, quæ ipſis poſt hujus vitæ ſtadium promittitur, non incongruè ſignificatur. Unde Diſcipulis dicit Dominus in Evangelio; *Triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* Poteſt etiam per aquam lex Moſaica, per vinum ſpiritualis intelligentia ſignificari: ſicut de primo Domini miraculo, quo de aqua vinum fecit, quidam bonus verſificator ait; Mutat aquam, præſtat vinum, ſic ſe manifeſtat verbum divinum. Lex eſt aqua, gratia vinum.

E

F

ſed paulo poſt dimittitur.

18 LECTIO VI. Beatus namque Bruno aquam in vinum convertit, quia non ſolum quinque libros Moyſi ſpiritualiter expoſuit, verum etiam Pſalterium, Eſayam Prophetam, Regum libros, Job quoque, & alia plurima in Scriptura ſacra ſatis eleganter, aſpiratione S. Spiritus explanavit *c.* Memoratus itaque comes malignus videns ſe ſua penitus intentione fruſtratum: conſiderans etiam de injuria Sancto illata ſibi plura imminere pericula, recepta ab ipſo aliquanta pecunia, retentiſque ſibi equitaturis, quas abſtulerat, ſanctum Brunonem epiſcopum cum

c

A. ANON. EX MS. multa verecundia, & rubore dimisit, nihil præter peccatum & infamiam, exceptis his quæ diximus, de perpetrata iniquitate reportans. Cum idem comes valde metueret, ne suus Episcopus hoc factum graviter ad animum revocaret, graviusque suam ulciscereturinjuriam; beatus Bruno, quem Spiritus sancti expleverat gratia, cujus mentem perfecta charitas possidebat, peccatum istud eidem comiti ex toto corde dimisit, asserens, suis exigentibus meritis, divinæ fuisse permissionis, ut filius in patrem manus injiceret violentas. Exhortatus est quoque ipsum comitem, ne propter hoc suum auxilium in suis opportunitatibus exposcere dubitaret, promittens se sibi suisque filiis nullatenus defuturum.

DIE QUARTA.

LECTIO I. Mandavit quoque universis amicis & parochianis suis, ut eidem comiti in hac parte malum pro malo non redderent, nullumque sibi damnum propter hoc factum, vel injuriam irrogarent. Verumtamen Deus, judex justus, qui sicut nullum bonum irremuneratum, ita nullum malum etiam impunitum relinquit: *Qui reddit unicuique secundum opera sua*, Rom. 2. Injuriam Servo suo illatam, in præsenti seculo non reliquit inultam. Non enim longo post tempore, eidem comiti graves insidias, & persecutiones ab inimicis ejus excitari permisit: ita ut castrum & turrim, in qua Sanctum incarceraverat, amitteret: & licet illud castrum sæpe recuperaverit, plurieſque perdiderit, numquam tamen illud unius mensis spatio potuit possidere in pacè. Ad tantam denique paupertatis inopiam devenit, ut vix stipendia vitæ posset habere. Cui tamen sanctus Bruno, sicut promiserat, sæpius in suis necessitatibus studuit subvenire; ipsique, nec non & filiis ejus vestes, pecuniam, aliaque necessaria sæpe largitus est; adimplens illud euangelicum mandatum, quo dicitur; *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos. Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Matth. 6. Hucusque de jam dicti comitis scelere & pœna, de Episcopi quoque patientia, & charitate circa ipsum exhibita satis dictum esse arbitror. Nunc de transitu ejusdem Sancti ad Casinense monasterium, & de duarum executione legationum, quarum alterâ in Francia, alterâ in Sicilia functus est, de pseudo quoque monachorum, & falsorum fratrum persecutione, quam idem sanctus Episcopus in Casino monte sustinuit, succincto, sicut Dominus dederit, sermone narrabo.

Punito divinitus tyranno, B

C

20 LECTIO II. Cum igitur, procedente tempore, Dominus Paschalis Papa secundus beatum Brunonem secum in Apuliam duxisset, contigit ipsum pondere magno ægritudinis pergravari: in qua videlicet infirmitate flagranti desiderio cupiens à curis secularibus secedere, & ad claustri solitudinem transmigrare, super hoc à Domino Papa licentiam postulavit. Summus verò Pontifex, licet ei, totique Curiæ hoc admodum esset molestum, quia talis, tantaque persona sibi tam in consiliis, quam in universis Ecclesiæ negotiis expediendis præ ceteris eo tempore utilis erat, & necessaria; tamen quia ipsum contristare nolebat, ne forte hac occasione infirmitatis languor invalesceret, suam petitionem post multam precum instantiam exaudivit *d*. Episcopus igitur, per divinam gratiam sanitate recepta, mox ad Casinense monasterium iter arripuit. Sed Dominus Papa nolens ipsum ab Urbis confinio nimium elongari, mandavit ei, ut in Casinensi monasterio habitum religionis acciperet. Quo cum S. Bruno juxta mandatum Apostolicum perveniſſet, tam ab abbate Odorisio, qui tunc monasterio eidem præerat, quam ab universis ejusdem ecclesiæ fratribus honorificè valde susceptus est, ibique secundum beati Benedicti regulam, facta professione, habitum religionis accepit.

D

d

ad solitudinem anhelat,

factusque Casinensis monachus,

21b LECTIO III. Factus itaque monachus, magnis in eodem loco cœpit pollere virtutibus, & quasi vas aromatum, de cælestium unguentorum fragrantia inaspirabat sociis suavitatis odorem, ita ut tota domus repleretur ex odore unguenti. Universi fratres sui, qui spiritu Dei agebantur, per ipsum invitati, & tracti currebant in odorem unguentorum suorum. Abbati siquidem suo devotum & obedientem, fratribus verò se mansuetum & humilem exhibebat. Circa divina verò obsequia tempestivus ac devotus, jugiter in vigiliis & orationibus sedulus erat. Circa omnes seipsum bonorum operum præbebat exemplum, & sicut oliva fructifera in domo Domini, & ut vitis abundans de sua sancta conversatione, virtutum germina propagabat. Unde factum est, ut ex ingenti necessitate à summo Pontifice ad Galliarum partes, cum sui abbatis licentia transmissus, legationis ibidem officio fungeretur.

E

Legationibus fungi cogitur:

22 LECTIO IV. Ubi pro Christo legatione functus, post aurum non abiit, nec peravit in pecuniæ thesauris, non requirens juxta mandatum Apostoli datum, sed fructum ubique. Apostolicæ Sedis auctoritate synodum *e* celebravit, in qua studuit errata corrigere, atque statuta salutaria utiliter ordinare, & elaboravit, fretus dexterâ cælestis auxilii, in eisdem partibus reformare pacem populis, ecclesiis ordinem, moribus disciplinam; non enim potuit aliter docere, cui spiritualis gratia exsuperabat ad meritum, & operum efficacia non deerat ad exemplum. Alteram quoque in Siciliam legationem simili diligentia executus est, tam in corrigendis moribus, quam etiam in virtutibus inserendis, multiplices bonorum operum fructus omnipotenti Domino reportando. Cum autem de Gallia reverteretur, in itinere sibi latrones insidias posuerunt, volentes eum suis facultatibus spoliare. Cum autem Sanctus illis appropinquasset, tanto in ejus aspectu divinitus sunt terrore percussi, ut ad pedes ejus cum reverentia procidentes, de malo proposito veniam peterent, ipsique in conductu itineris, quantum sibi placuit, obsequium exhiberent.

e

F

unde reversus abbas eligitur,

23 LECTIO V. Posthæc reversus de legatione, exacto vero quinquennio *f*, defuncto quoque Odone, qui Odorisio in prælatione successerat, beatus Bruno de communi fratrum consilio eligitur in abbatem, & qui Liæ lippientis olim consortia fugiens ad Rachelis aspirabat amplexus, intermisso Mariæ residen-

f

A sidentis juxta pedes Domini officio, cum Martha, quæ occupatur erga plurima, iterum coactus est ministrare. Quamvis igitur invitus huic oneri, potius quam honori supponeret humeros, ad communem tamen fratrum instantiam, abbatiæ susceptо regimine, in dilectione quidem filiorum paternum exhibebat affectum, in doctrina verò morum, & regulæ disciplina magistri non omittebat officium. In suscipiendis hospitibus charitatis cum omni diligentia debitum exsolvebat: per incrementa namque temporum, & officiorum, crescebant in eo jugiter gratiarum charismata, & cælestium dona virtutum. Non puto prætereundum miraculum, quod Dominus ad hujus Sancti merita declaranda, in eodem monasterio dignatus est demonstrare: nam cum die quadam ecclesiam S. Thomæ extra castrum Vallis frigidæ solenniter dedicans, omnipotenti Domino salutarem ibidem hostiam obtulisset, & de aqua perfusionis ejus mulier arreptitia gustasset, spiritus immundus ex ea protinus exivit, & ad eam redire amplius non præsumpsit.

B

sed subortis urbis cedit.

24 LECTIO VI. Verum sicut inter flores odoriferos infelix lolium, & steriles dominantur avenæ; sicut rosa, quæ redolet, crescit cum spina, quæ pungit; sic etiam in trino fidelium ordine mali bonis inveniuntur admixti, quorum exercitio justi proficiunt, & velut aurum in conflatorio, ex malorum persecutione clarius eluceſcunt. Hinc enim de sponsa in Canticis dicitur; Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Hinc etiam ad Ezechielem Dominus dicit, Ezech. 2. *Fili hominis . . . . increduli, & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas.* Hinc est quod in Apocalypsi angelo Pergami ecclesiæ Dominus dicit: *Scio ubi habitas, ubi sedes est sathanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.* Apoc. 2. In Casinensi itaque monasterio, exceptis paucis qui manus suas lavabant inter innocentes, conventus erat malignantium monachorum, qui professionem monasticam habitu profitebantur, sed operibus denegabant: quia cum in sua professione abnegassent carnalia desideria, quæ militant adversus animam, toto mentis affectu redierant in Ægyptum, ad pepones & allia: qui derelicto pallio, fugerant ab Ægyptia, crucem Domini quidem portabant, sed in angaria abbatis doctrina eis erat odibilis, & salutaris medicina videbatur illis poculum mortis.

C

DIE QUINTA.

Accusatus apud Papam,

LECTIO I. Spiritus namque immundi, qui eos ad tempus reliquerant, videntes eorum domos exterius ornatas habitu religionis, interius vacuas virtute charitatis, assumptis secum aliis septem spiritibus nequioribus, ad eos reversi plenius possidere cœperunt, & facta sunt posteriora illorum hominum deteriora prioribus. Hi siquidem diabolicis suggestionibus instigati, in abbatem suum conspirationem facientes, ipsum apud summum Pontificem accusarunt: scientes eum indignationem Domini Papæ Paschalis graviter incurrisse, pro eo quod beatus Bruno ipsum publicè reprehenderat, de privilegiis Henrico regi, contra libertatem Ecclesiæ, atque canonica statuta concessis; dicens illa irritari debere penitus & cassari. Pro his & hujusmodi assertionibus summus Pontifex indignatus, memoratis monachis Apostolicas litteras destinavit, mandans ut B. Brunoni amplius non obedirent, sed alium abbatem sibi eligerent, asserens eisdem litteris, ipsum abbatem simul & episcopum esse non posse. Ex quarum continentia litterarum iidem monachi occasione accepta, illum non solum contumeliis, verùm etiam verberibus animo irreverenti & infrunito afficientes, de monasterio ejecerunt. Plerique tamen ex monachis, qui spiritu Dei agebantur, super Patris injuria magno sunt dolore commoti, ipsumque libenti animo revocassent, nisi timuissent mandatis Apostolicis obviare. Pseudo quidem monachi in claustro sunt veluti arundo exterius nitida, interius vacua in horto: sicut mulier fatua in domo; quasi struthio pennata in deserto *g*.

A ANON. EX MS.

D

E

g ad priorem sedem suam revertitur.

26 LECTIO II. Itaque cum S. Bruno ad episcopatum suum reversurus iter arriperet, memorati fratres, qui de Patris recessu filiali lamentabantur affectu, illum interrogasse feruntur, utrum essent amplius ipsum in hujus vitæ peregrinatione visuri? Quibus Sanctus euangelicâ respondit sententiâ; *Non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Matth. 21. Quæ videlicet prophetia post ejus obitum noscitur fuisse completa. Nam filios iniquitatis, qui contra patrem suum erexerant calcaneum, divina ultio subsecuta est. Ex ipsis namque alii cæcitatis caligine percussi; alii pedum, vel manuum officio privati: alii vero insanabili sunt membrorum debilitate contracti, ut nullus illorum esset immunis à pœna, qui esse noluerunt immunes à culpa, ut ex infirmitate corporis atrocitas patesceret criminis, & corporalis in eis ostenderet inflictio pœnæ, quam execrabilis apud Deum, & homines fuisset tam horribilis commissio culpæ. Unde factum est, ut quidam eorum reatum suum cognoscentes, pœnitentiam agerent. Et cum procedente tempore Joannes bonæ memoriæ Signinæ sedis episcopus, qui eidem Sancto tertius in episcopatu successit, ad Casinense monasterium divertisset, præfati monachi eidem episcopo peccatum, quod in beatum Brunonem commiserant, cum magna sunt contritione cordis confessi, suppliciter rogantes, & postulantes ab eo, ut de reliquiis beati Præsulis aliquam illis portiunculam concedere dignaretur, quatenus qui viventi de commisso reatu minimè satisfecerant, saltem post obitum, ipsum in suis offibus venerantes, precibus ejus veniam possent à Domino promereri.

F

ubi summo applausu exceptus est.

27 LECTIO III. His breviter transcursis, ad reditum memorati Præsulis sermonis nostri materiam convertamus. Cum igitur vox exultationis & lætitiæ clero & populo Signinæ civitatis de reditu sui Pastoris insonuisset, gavisi sunt gaudio magno valde, nec erat aliquis inter eos, de cujus ore non personaret gratiarum actio, & vox laudis. Omnes enim pariter in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui eis restituere dignatus est Pastorem, & Episcopum animarum suarum. Cum appropinquasset autem,

A. ANON. EX MS.

tem, exeuntes ei obviam extra civitatem, cum lætitia & exultatione magna, perduxerunt illum ad eccleſiam glorioſæ Dei Genitricis Mariæ, ubi congruo ordine completa oratione, clericis primùm in oſculo pacis à B. Brunone receptis, deinde laicis ad manus ejus & pedes certatim procidentibus, facta eſt ad invicem magna congratulatio, qualem exhibere ſolent filii patribus, vel parentes filiis de longa peregrinatione reverſis.

Summa Signienſium in ipſum reverentia,

28 LECTIO IV. Deinde verò accepta benedictione, univerſi ſunt ad propria cum gaudio reverſi, laudantes & glorificantes Deum. Non eſt ſilentio tranſeundum, qualiter populus ejus, & oves paſcuæ ejus, ipſo in monaſterio permanente, ſcriptis Apoſtolicis eos ad electionem alterius invitantibus, reſponderunt. Nam tale ſuper hoc ſummo Pontifici feruntur dediſſe reſponſum: Nos, inquiunt, peccati non ſumus conſcii, pro quo Signina eccleſia ſuo paſtore debeat viduari. Unde ſciatis nos ipſo vivente alium nullatenus recepturos: ſed ipſum ipſum repetimus, ipſum cum deſiderio jugiter exſpectamus, ſperantes de Dei miſericordia quod deſiderium pauperum

B exaudiet Dominus, & ipſe intelliget clamorem noſtrum, qui facit judicium injuriam patientibus, & non derelinquit ſperantes in ſe. Omni autem anno, quamdiu permanſit in monaſterio, de manu ejus chriſma, & ſanctum oleum ſuſceperunt, quia chariſſimo venerabantur affectu.

& mutuus ejus pro ipſis zelus,

29 LECTIO V. Beatus igitur Bruno conſiderans ſe de commiſſo ſibi grege redditurum in diſtricto Dei judicio rationem, vigilanti ſtudio procurabat ſubditorum ſuorum errata corrigere, & eos ad frugem melioris vitæ ſalutaribus monitis incitare, & quaſi currus Iſraël & auriga ejus filios ſuos ſuſtentabat per patientiam, & regebat per diſciplinam. More ſiquidem periti medici, pro diverſitate morborum vinum & oleum pro curandis vulneribus adhibebat. Semper enim in archivio ſui pectoris cum tabulis teſtamenti conjuncta erant & virga deſtrictionis, & manna dulcedinis. Maximè autem ſubditos ſuos exhortabatur ad tentationum & paſſionum tolerantiam: oſtendens quia *non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit.* 2 Tim. 2.

C Quia niſi præceſſerit pugna, non poteſt eſſe victoria. Ubi autem præceſſerit in pugnæ congreſſione victoria, tunc dabitur vincentibus & corona. *Omnes autem qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur.* 2 Tim. 3. Aiebat autem, *Non eſſe condignas paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Rom. 8. Cum autem tempus adveniſſet, quo Dominus Sanctum ſuum de præſentis exilii peregrinatione ad cæleſtem patriam vocare decreverat, beatus Bruno tranſitum ſuum divina revelatione prænoſcens, clerum & populum Signinæ civitatis ad ſe vocari fecit exhortaturus eos ad viam ſalutis æternæ.

uſque ad mortem, quam piiſſimè obit.

30 LECTIO VI. Cumque ad eum populus conveniſſet, quia membra corporis ejus jam febrilis calor invaſerat, miniſtrorum manibus ſuſtentatus, & feneſtræ ſuæ domus innixus, populum exſpectantem, ſuæque doctrinæ fluenta ſitientem, de fidei conſtantia, & fraterna dilectione, necnon & bonorum operum perſeverantia compendioſo, ſalubri-

D que ſermone commonuit, oſtendens, quoniam perſeverantis eſt ſalus, nec aptus regno cælorum creditur, qui retro reſpicit, poſtquam ad aratrum manus miſit. Hinc eſt quod Apoſtolus gentium ea quæ retro ſunt obliviſcens, in anteriora ſemper extenditur, donec ſupernæ vocationis bravium conſequamur. In veteri quoque Teſtamento virtus holocauſti minuitur, ſi cauda cum membris reliquis non crematur. Joſeph niſi talarem tunicam indueret, in polimita tunica patri non placeret. Hinc eſt etiam quod ſacrificium veſpertinum Deo gratius eſſe perhibetur. Quia, ut Scriptura ſonat, finis, non pugna coronat. Præmia juſtorum pendent ex fine laborum. Salvator enim noſter uſque in finem ſeculi cum ſuis fidelibus ſe perſeveraturum promittit, ut tam diu perſeverare nos doceat, donec ſtatus in nobis melior ſeculi conſummetur. Completo verò ſermone, prædixit eis, nullum de cetero tyrannum in Signina civitate turrim, vel quamlibet munitionem ad ipſorum jacturam vel oppreſſionem ædificaturum, ipſoſque grata libertate, divini dono muneris, perpetuis temporibus gaviſuros. Et his dictis, valedicens omnibus, extenta manu benedixit eis. Deinde reverſus ad lectum, facta confeſſione, cæleſtiumque Sacramentorum perceptione munitus migravit ad Dominum quinto decimo Kal. Auguſti, anno quinto Pontificatus Domini Calixti Papæ ſecundi, ſui verò epiſcopatus quadrageſimo quarto. Corpus autem ejus ſepultum eſt in eccleſia Signina, cum debita reverentia & honore: in qua Deus per ipſum jugiter miracula operatur, cui gloria ſit, & honor in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *De* trivio *&* quatrivio *non ſemel in hiſce Actis dictum eſt: prima voce intelliguntur tres primæ artes liberales Grammatica, Rhetorica & Dialectica, alterâ quatuor aliæ Aſtrologia, Geometria, Arithmetica & Muſica, de quibus vide lexica.*

b *De qualibus ſolidis hîc ſermo ſit, non habeo unde certo definiam: voluit oſtendere auctor, magno pretio redemptum eſſe miſerum ſcabellum, cui Sanctus inſideret.*

c *Jam ſupra dixi, collecta eſſe opera ejus omnia in editione Mauri Marcheſii, de qua vide appendiculam Actis ſubnexam.*

d *Hæc aliter narrantur infra à Petro Diacono; at nobis major anonymi quam alterius ratio habenda videtur.*

e *Nempe Pictavienſem, de qua vide Pagium ad an.* 1106 *num.* 7.

f Exacto quinquennio, *intellige monachatus, ut ſub finem Commentarii prævii diximus.*

g *Quæ hîc duriora ſunt, in Commentario prævio emollire conati ſumus.*

AD

A

AD EXCERPTA

Ex Chronico Caſinenſi lib. IV.

Auctore Petro Diacono.

PRÆFATIO.

Quæ de S. Brunone in Chronico Caſinenſi dicuntur,

IN Commentario prævio § 1 non ſemel de hoc Chronico ſermo fuit, qua parte videlicet ſancti Brunonis *Vitam & res geſtas exequitur. Philippus Malabayla in citata ibidem diſſertatione, in eo totus eſſe videtur ut Chronici hujus fidem ſupra modum extollat, in iis ſaltem quæ Sanctum noſtrum concernunt. Nimirum non à coætaneo dumtaxat, ſed ab oculato teſte deſcripta contendit, atque in eum finem pro ſuo arbitrio comminiſcitur, librum quartum, quo de agimus, ſub Petri Diaconi nomine editum, præcipuum ac proprium auctorem habuiſſe eumdem qui tres priores ſcripſerat, Leonem Oſtienſem. Audi quo argumento. In epiſtola nuncupatoria ad Rainaldum abbatem Caſini & Cardinalem ita loquitur præfatus Petrus Diaconus:* Ego nempe veſtræ juſſionis imperio cervicem ſubmittens, quartam veſtræ Chronicæ deciſionem, quam vir facundiſſimus Leo Oſtienſis epiſcopus morte præventus explere nequivit, ſicut diſpoſueratis, ſcribere ordiar. *Hæc paulo aliter retulit Malabayla ſecutus fortaſſe editionem Matthæi Laureti, quam ut deturpatam, mancam, diminutam, decurtatam proſcribit Angelus de Nuce in noviſſima impreſſione* 1668. *Hac ego poſtrema uſus ſum hactenus, atque ex eadem decerpam quæ propius ad beati* Brunonis *Vitam ſpectare videbuntur, tametſi ſexcenties adverterim, eam ab aliis editionibus & à Ms., à Malabayla ad Bollandum miſſo, longiſſimè diſcrepare. Porro Diaconi verba, ex ea jam relata, multo aliter legit Malabayla, unum præcipue particulam decurtans in qua vim totam repoſuit.*

B

C

non Leoni Oſtienſi ſed Petro Diacono tribuenda,

2 *Petrus, Rainaldum alloquens, profitetur ſe opus aggreſſum ex abbatis ſui imperio ac proinde in fine citatæ periodi,* ſicut DISPOSUERATIS, *inquit,* ſcribere ordiar. *Sic omnino legendum eſſe, nemo non videt. At Malabayla, cujus intererat quoquomodo Leonem etiam libri quarti auctorem facere, ſive ſuo ſive Laureti vitio, ſcripſit* DISPOSUERAT, *adeo ut ſenſus ſit, Leonem Oſtienſem jam ante obitum etiam quartam Chronicæ deciſionem ita paratam* diſpoſuiſſe, *ut Petrus non auctor, ſed potius collector aut digeſtor fuiſſe intelligatur. Quam non recte Petri mentem hic aſſecutus ſit Malabayla, ex toto prologi illius contextu nimis quam apertè liquet, atque ex eo apertiſſime, quod Petrus teſtetur ſe magnam tertiæ deciſionis partem compoſuiſſe, nempe à renovatione eccleſiæ B. Martini ſeu à* 34 *capite ubi Leo ſcribendi finem fecerat. En ejus verba:* Et quia abbatum ſeries à Patris Benedicti temporibus, uſque ad renovationem eccleſiæ beati Martini, à prædicto Leone fuerat exarata, nos ab ejuſdem eccleſiæ renovatione ſcribendi ſumentes initium, ea quæ de ſanctiſſimi Deſiderii Vita deſcripta non erant, eidem hiſtoriæ adjungere curavimus, ne ex maxima parte tertius liber detruncatus videretur.

AUCTORE J. B. S.

pluribus argumentis oſtenditur.

3 *Plura hujuſmodi afferri poſſent ſiquidem operæ pretium eſſet Malabaylæ fictionem pluribus refellere. Mihi certum eſt, quæcumque in ſæpe dicto Chronico de* S. Brunone *tradita ſunt, ea omnia ſolum Petrum Diaconum habere auctorem, eum nempe qui* anno Dominicæ Incarnationis quintodecimo centeſimo atque milleſimo, *ſub Girardo abbate quinquennis à parente beato Benedicto oblatus eſt.* Ætatem quouſque produxerit, plane non liquet, *inquit de Nuce:* illud conſtat, exauctorato Ægidio Venuſino abbate ab Alexandro III, ſuffectum in regimen monaſterii Petrum Diaconum, titulo tantum procuratoris, donec de ſucceſſore provideretur. Sedit autem Alexander ab anno MCLIX quo Petrus propè quinquagenarius erat. *Hæc de Nuce. Ex quibus colligas, Chronici auctorem ad annum facile ejus ſeculi ſeptuageſimum ſupervivere potuiſſe. Id ſaltem manifeſte patet, anonymo, ſæpe à nobis ſupra laudato, plane eſſe æqualem; unde fit conſequens, ex parte ætatis, alterutrius fidem non eſſe poſthabendam. Quinimo potior nobis eſſe debet anonymus ob narrationis ſinceritatem, integritatem aliaque in Commentario prævio à nobis deducta.*

E

Quanta ſit Petri iſtius auctoritas.

4 *Ceterum cum ibi conatus fuerim Chronici & anonymi diſcrepantias ad concordiam reducere, iis jam ſuperſedeo. Nec multis vacat examinare qua valeat auctoritate Petrus Diaconus, quem paucis depingit Angelus de Nuce in notis ad prologum lib.* 4 *Chronicæ.* Multa, *inquit,* ſcripſit, ſed ſine delectu, & ſine criſi, vivido ſiquidem fuit ingenio, properantis tamen, ac ſubinde præcipitis interdum judicii. *Hæc dicta ſunt, meo quidem judicio, quam mitiſſimè, plura qui volet, Baronium adeat apud quem Diaconus multoties vapulat, nec immerito: certe in hac ipſa* Brunonis *Vita adeo palpabiliter lapſus eſt, ut mirum ſit, Malabaylam ejus auctoritatem anonymo noſtro præferre voluiſſe. Ego ex Chronica illa ſolummodo decerpam quæ ad* Brunonis *Vitam attinent, iis prætermiſſis, quæ de Paſchalis Papæ cum imperatore Henrico controverſiis Malabayla adjungenda cenſuerat. Siqua vero ad claritatem deſiderentur, brevibus annotationibus illuſtrare curabo. Sumitur Vitæ principium ex fine capitis* 30 *conjuncto cum capite* 31 *editionis Angeli de Nuce, ut jam prænonui. In noſtro cod. Ms. ſolum exſtat Vitæ initium.*

F

De adventu ſancti Bruni ad hunc locum (Caſinum) & de bonis operibus ſuis.

Poſt abſoluta ſtudia Romam profectus,

BEatiſſimus Brunus abbas hujus monaſterii quadrageſimus, ſedit annis tribus, menſibus decem. Hic Liguria provincia ortus ex illuſtri Aſtenſium proſapia; ſed illuſtriores ab infantia poſſidens mores, liberalibuſque ſtudiis à pueritia ſufficienter inſtructus, Aſtenſis epiſcopii canonicus exſtitit. Qui deſiderio regni cæleſtis, patriam parentesque relinquens, ad hunc locum, ut Deo liberius ſub monachali habitu deſervire valeret *a*, Romanam properans venit ad urbem. His porro diebus Urbanus Papa II univerſali præſidebat Eccleſiæ. Factum eſt autem, ut eo tempore, quo idem Vir ad hunc locum tendebat, Signienſis epiſcopus vita decederet. Quem idem Reverendiſſimus Pontifex in divina ſervitute fervere aſpiciens, dixit ad

a

A. PETRO DIACON. eum: Sicut tranquillitas maris multoties confert periculum nautis, ita & monachis à ſeculi turbine remotis, quies & ſecuritas ipſa perniciosiſſimum ſolet inferre naufragium, unde noſtris monitis te obedire convenit: & Signienſis eccleſiæ curam, quæ tibi à nobis injungitur, tanto religioſius ac diligentius, quanto ſcientia & ſapientia polles, regere ſtude. Cujus cum ille ſermonibus minimè præberet aſſenſum, præcepit ei, ut ad civitatem prædictam pergeret; ibique vice Romani Pontificis epiſcopum ordinans *b*, iret quo vellet.

b

epiſcopus Signienſis à Papa deſtinatur;

6 Tunc ſupra dictus Vir illuc adveniens, cum ſibi injuncta implere ſatageret, idem Papa, clam Signienſibus apices deſtinans, eum epiſcopum ordinari præcepit. Talia dum ad ejus notitiam perveniſſent, intempeſtæ noctis ſilentio, B. Mariæ eccleſiam egrediens, fugam arripuit. Itaque dum meditata implere ſatageret, in quodam trivio virgo quædam imperiali trabea adornata, cujus facies ſplendebat

B

ſicut ſol, illi eminus aſtitit. Quam unde, qualis, quæve eſſet, & quo tenderet dum requiſiiſſet; illa reſpondit: Sponſam, quam non bene fugis, me noveris eſſe. Quapropter, ut ad eccleſiam redeas, ex Dei omnipotentis parte præcipio. Et cave, ne Dei ulterius velis reſiſtere voluntati. Et his dictis, diſparuit. Perculſus ad hæc Bruno tanto virginis famine, Deique in ſua ordinatione voluntatem advertens, ſuccubuit: ac pontificii cathedram, lætantibus cunctis, ſuſcepit. Ordinatus autem, in ea qua fuerat mentis intentione permanſit. Unde adinventa opportunitate, ſub ſupradicto abbate Oderiſio, ad hunc locum perveniens, flentibus, qui cum eo venerant, & nihil tale de ipſo ſuſpicantibus, monachus factus eſt. Signienſes autem graviter illius ferentes abſentiam, Paſchalem Papam II adeunt: rogant, ut illum potius epiſcopatus ſui curam gerere cogeret, quam ſibi tantum conſulentem, in Caſinenſi cœnobio quietum, & remotum à ſeculi turbine, habitare permittat.

C

ſed inde Caſinum ſe recipiens,

c

7 Pontifex autem ad illorum verba commotus, ſtrenuos à ſuo latere deſtinat viros *c*; per quos eidem Brunoni ex parte Sedis Apoſtolicæ mandat, ut in cura ovium ſuarum ſtudeat, & Romano Pontifici pro cauſis eccleſiaſticis ſemper adhæreat. Arguens inſuper illum, & increpans; cur abſque Apoſtolicæ Sedis licentia, auſus fuiſſet monaſterium petere, in quo illum omnino eſſe non permitteret ipſe. Ad hæc præfatus Bruno reſcripſit: Cuncti procul dubio, qui in Romana ſunt Eccleſia noſcunt, quia niſi contra Eccleſiam ſchiſmaticorum ſæviret inſania, hoc, quod nunc egi, à multis jam annis opere impleviſſem. Nunc vero, quia in Romana Eccleſia, Petro clavum regente, tota per orbem Chriſti Dei noſtri gratulatur Eccleſia: ventorum jam turbines ſilent: maria pacata quieſcunt: idcirco quod Deo ſemel devoveram, reddere cogor. Melius eſt enim non vovere, quam vovere & non reddere.

ſuperatis difficultatibus, monachum induit,

8 Quod ſi quis fortaſſe mihi objiciat, quod ſemel acceptum epiſcopatum relinquere non debeam, licenter reſpondeo: Quod multi ſunt, qui pontificatus jura non deſerunt: & de ſiniſtris ſunt, dicente Domino; Principes fuerunt, & non cognovi: Judices exſtiterunt & non per ſpiritum meum. Hi autem, qui recta intentione epiſcopatum dimiſerunt, certum eſt, eos de æterna felicitate perenniter cum Chriſto gaudere. Mihi porro exempla Sanctorum non deſunt, quorum veſtigia ſecutus ſum: qui relicto tumultu ſeculi, quietam vitam adepti ſunt. Unde per vos ſummum Pontificem obnixè deprecor; ut de reliquo amplius mihi moleſtus non ſit: & quietum portum, in quem, Chriſto gubernante, perveni, ne me relinquere cogat, ſuppliciter poſco. Cumque nulla ratione eumdem Apoſtolicum, nec Signinum populum flectere valeret, ſupradictus abbas Odoriſius rogavit eumdem Pontificem, ut præfatum Virum ſub monachali habitu, in hoc monaſterio Deo militare permitteret, cujus precibus idem Papa aurem accommodans quievit.

D

ac deinde abbas eligitur.

9 Poſt hæc autem ab eodem Pontifice, una cum Boëmundo in Gallia directus, vice Romani Pontificis in eiſdem partibus ſynodum, ſecundum traditionem eccleſiaſticam, tenuit. Inde quoque Romam reverſus, quadrageſimo quarto die ab Ottonis abbatis depoſitione exſtante, ad hoc monaſterium rediit: atque à fratribus eſt in hujus cœnobii regimine ac cura prælatus. Idem vero Apoſtolicus ad hunc locum poſtea veniens, non ſolum dignum illum eſſe abbatem, in conventu fratrum peroratus eſt; verum etiam in Apoſtolicam Sedem dignum ſibi ſucceſſorem fore teſtificatus eſt. Non autem idem Vir otioſè hic vixiſſe credendus eſt, qui tales ac tantos nobis Scripturarum expoſuerit libros. De quibus ſummam, illorum ſcilicet qui in noſtris manibus venere, pandere curavimus. Super Geneſim, ſuper Exodum, ſuper Leviticum, ſuper Numeros, ſuper Deuteronomium, ſuper Pſalterium, ſuper Iſaiam, ſuper Cantica Canticorum, ſuper Judicum, ſuper Apocalypſim. De totius anni feſtivitatibus, atque diebus Dominicis compoſuit ſermones ſexaginta novem, homilias centum quinquaginta quinque *d*.

E

d

CAPUT XXXII.

F

Occupatum à comitibus Aquin. caſtrum recuperat.

10 Hoc præterea tempore Adonulfus, Lando, & Atenulfus Aquinates comites, diabolica debriati veſania, caſtrum Terame ruſticorum proditione ingredientes, & ejuſdem caſtri habitatores in ſuam fidelitatem jurare facientes, oppida monaſterio pertinentia deprædare cœperunt. Hoc ubi prædicto Abbati nuntiatum eſt, ad eoſdem comites dirigens, ut caſtrum monaſterio redderent, & à tantis iniquitatibus, & direptionibus ceſſarent, monere cœpit. Illi autem ejus dicta non ſolum facere, ſed etiam audire ſpernentes deteriora in dies agere minabantur. Tunc Abbas cum fratribus communicato conſilio, eoſdem ſacrilegos à liminibus Eccleſiæ ſeparavit. Ac è veſtigio Robertum *e* Principem evocans, ad ejuſdem caſtri recuperationem invitavit. Qui copioſo valde congregato exercitu, ſuper idem caſtrum adveniens, illud oppugnare modis omnibus cœpit. Cumque hoſtiliter ibi per dies ferme quindecim reſediſſet, iidem comites miſerunt ad eumdem Abbatem: Quod ſi illos cum armis ſuis exinde exire permitteret, idem caſtrum, abſque

e

A que omni controverſia, protinus monaſterio redderent. Quod dum abbas annuiſſet, ſupradictum caſtrum in monaſterii hujus poteſtatem recepit, die Iduum Auguſtarum, anno Dominicæ Incarnationis MCVIII. Pro quo, videlicet caſtro, idem Abbas Capuano principi libras ducentas contradidit.

CAPUT XXXIII.

Intereſt ſynodo Beneventanæ cum Paſchale PP.

11 Menſe itaque Octobrio adveniente, idem Apoſtolicus ad hunc locum adveniens, ſociato ſibi noſtro Abbate, ſynodum celebraturus, Beneventum perrexit. In qua videlicet veſtigia prædeceſſorum ſuorum ſecutus, conſtituit: ut quicumque inveſtituram Eccleſiæ, vel eccleſiaſticam dignitatem de manu laici acceperit, & dans, & accipiens communione privetur. Veſtimenta vero ſecularia, & pretioſa clericis reprehendit, & talibus uti interdixit. Cum autem Capuam deveniſſet, rogatus ab eodem Abbate, eccleſiam S. Benedicti, quam Deſiderius abbas
B intra eamdem civitatem renovaverat, ſolenniter dedicavit. In qua etiam de veſtimentis ſanctiſſimi patris Benedicti recondidit: ſicque ad hoc monaſterium veniens, Romam reverſus eſt.

EX CAPITE XLI.

Energumenum maligno ſpiritu liberat.

12 His quoque diebus, dum Abbas noſter Bruno eccleſiam S. Thomæ apoſtoli, extra caſtrum Vallis frigidæ ſitam, ſolenniter dedicaſſet, mulier quædam, quam immundus acriter vexabat ſpiritus, ad eum delata eſt. Cujus calamitati compatiens, oratione præmiſſa, aquam de qua manus laverat, patienti feminæ in potum tribuit: moxque ab ea diabolum effugavit.

CAPUT XLII.

Altercatio cum Paſchale PP.

13 Præfatus namque Abbas, adjunctis ſibi Guala Regionenſi epiſcopo, & Roberto Paſienſi & aliis Cardinalibus, cœpit omnimodis inſtare Pontifici, ut privilegium, quod Imperatori fecerat, diſrumperet: eumque anathematis vinculo innodaret *f*. Hi autem, qui
f C cum Papa in vinculis fuerant, dicebant: Quod antea prædicavimus, prædicamus, una & conſona voce, & quod damnavimus, damnamus. Alii autem non ſolum non damnabant ea, quæ contra Apoſtolicam & univerſalem Eccleſiam facta fuerant; verum etiam ſatis impudenter defendere conabantur. Igitur dum iſtiuſmodi diſſenſionibus Apoſtolica Eccleſia quateretur, relatum eſt eidem Pontifici, quod ſupradictus Vir diſſidii illius, & ſcandali dux & ſignifer eſſet. Quod ubi prædictus Abbas audivit, temporis opportunitate reperta, dixit ad eum: Inimici mei dicunt tibi: quia te non diligo: & quia de te male loquor: ſed mentiuntur. Ego enim ſic te diligo, ſicut patrem, & dominum diligere debeo, & nullum alium, te vivente, volo habere Pontificem, ſicut ego cum multis aliis tibi promiſi. Audio tamen Salvatorem meum mihi dicentem: Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. Unde & Apoſtolus dicit: Si quis non diligit Dominum Jeſum, ſit anathema maranata.

14 Debeo igitur diligere te: ſed plus debeo diligere illum, qui & te fecit & me. Huic enim tanto amori nihil umquam præferendum eſt: fœdus autem illud tam fœdum, tam violentum, cum tanta proditione factum, tam omni pietati, & religioni contrarium, ego non laudo. Quis enim illud laudare poteſt, in quo fides violatur, Eccleſia libertatem amittit, ſacerdotium tollitur, unicum, & ſingulare oſtium Eccleſiæ clauditur, multa oſtia aperiuntur, per quæ quicumque intrat, fur eſt & latro? Habemus canones, habemus ſanctorum Patrum conſtitutiones, uſque à temporibus Apoſtolorum uſque ad te. Via regia incedendum eſt: neque ab ea in aliquam partem declinandum. Apoſtoli omnes illos damnant, & à fidelium communione ſegregant, quicumque per ſecularem poteſtatem Eccleſiam obtinerent. Laici enim quamvis religioſi ſint, nullam tamen diſponendi Eccleſiam habent facultatem. Hæc namque conſtitutio Apoſtolorum ſancta eſt; cui quicumque contradicit, Catholicus non eſt. Omnis autem, qui hæreſim defendit, hæreticus eſt. Nemo autem hanc non eſſe hæreſim dicere poteſt, quam ſancta, & Apoſtolica Eccleſia in multis conciliis hæreſim nominavit: & ſimul cum ſuis auctoribus damnavit & excommunicavit. E

A. PETRO DIACONO. *de conceſſis Henrico inveſtituris.*

15 Talis allocutio inter Pontificem & Abbatem invidiæ, & odii fomitem miniſtravit. Inter reliqua autem, quæ tunc contra eumdem Abbatem locutus eſt, ait: Si non acceleravero tollere ei abbatiam, futurum eſt ut ipſe ſuis argumentationibus Romanum mihi tollat pontificatum. Quapropter eidem Abbati ab Urbe direxit epiſtolam, per quam mandat, quod non deberet epiſcopus ſimul eſſe, & abbas, nec ulterius ferre Sedem Apoſtolicam aliquem epiſcopum tam famoſiſſimæ abbatiæ præeſſe. Fratribus etiam per Leonem Oſtienſem epiſcopum, & hujus cœnobii monachum litteras miſit: in quibus præcepit, ut ulterius eidem Viro obedientiam non exhiberent: ſed ſecundùm Deum regulariter ſibi abbatem eligerent. Quod ſi aliter agerent, in omnibus cellis huic cœnobio ſubditis, abbates proprios ordinaret. Hæc ubi Abbas audivit, fratres convocans, cœpit
F oſtendere illis diſſenſionem, quæ inter ſe & Pontificem pro cauſis eccleſiaſticis erat, ſimulque etiam monuit illos, ut ſi vellent abbatem, quem ipſe eligeret; & illos, & hunc locum pro ſuo poſſe protegeret atque defenderet.

ob quam abbatia excedere cogitur.

16 Erat tunc in hoc monaſterio frater quidam, Peregrinus nomine, natione Ligur, ſeculari aſtutia callidus; cui eamdem abbatiam dare decreverat *g*. Quod cum fratres præſciſſent, dixerunt Abbati: Quia quamdiu ipſe vellet abbatis jure præeſſe, omnes illi, ut patri & domino obedirent: ſin autem abbatiam vellet relinquere, electionem, quæ illis ex præcepto regulæ debebatur, nulli omnino contraderent: ſed ipſi antiquo more, abbatem ſibi eligerent. Hoc ubi ille audivit, putans ſe id violenter implere, armatos milites ad monaſterium cuſtodiendum in ſuum auxilium evocat. Die vero altero, fratribus cum pace ad Miſſam celebrandam eccleſiam intrantibus, ſubito advenit, diverſis

Turbæ propter electionem novi abbatis.
g

armata

A. PETRO DIACONO. armata telis multitudo furentium : &, qui eſſent, qui voluntatem abbatis nollent implere, quærentium. Fratres autem nimis hæc indignè ferentes, ac unanimiter ſuper illos irruentes, monaſterio ejecerunt.

reditus ad epiſcopatum & piiſſimus obitus.

17 Quod cum Abbati nuntiatum fuiſſet, ad hoc monaſterium aſcendit ; & ad ſe fratres advocans ; Nolo, inquit, ut propter me, inter vos, & Romanam Eccleſiam ſcandalum oriatur. Ideoque virgam paſtoralem quam mihi tradidiſtis recipite, & mox eam ſuper altare ponens, fratribuſque abſolutionem faciens, ad epiſcopatum ſuum reverſus eſt. Ubi in ſancta converſatione feliciter uſque ad Oderiſii ſecundi abbatis tempora vivens, è mundo receſſit Pridie Kal. Septembris. Sepultus vero eſt in civitate Signina, in eccleſia ſanctæ Dei Genitricis, & Virginis Mariæ ; ad cujus memoriam miracula Dominus patrare non deſinit, uſque in hodiernum diem.

B

ANNOTATA.

a *Non uno errore refertum hoc Vitæ principium, jam diximus : de monachatu tunc cogitaſſe* S. Brunonem, *unde Petrus Diaconus hauſerit, fateor me ignorare. De Urbano II in Commentario ſatis actum eſt.*

b *Inter plura quæ his obſcura ſunt, id minimè intelligo, Sanctum potuiſſe epiſcopum ordinare, qui necdum epiſcopus erat. Hæc omnia & ſequentia melius narrantur ab anonymo uſque ad num.* 12.

c *Neque hæc cum anonymo conveniunt, ut pluribus ea replicanda non cenſeam.*

d *De* S. Brunonis *operibus brevem appendicem mox adjiciam.*

e *Erat is princeps Capuanus, de quo plura apud Baronium ab an.* 1114.

f *De tota iſta altercatione vide Baronium ad annum* 1111 *à num.* 29.

g *De his egimus in Commentario prævio, qui cum ab anno* 1708 *ad prælum paratus fuerit, miretur nemo, quod Mabillonii Annales Benedictinos, toto poſt ſexennio editos, non citaverim.* C *Satis modo habui, prædictos Annales conſulere, & cum iis quæ hîc de* S. Brunone *hactenus diſputata ſunt, non oſcitanter conferre : at, perpenſis omnibus, nihil ſuggeſſit quod me à jam ſtabilitis revocaret. Paucula vero quæ forte aliunde notavit, adjungenda non fuerunt, cum geminis Vitis illuſtrandis (quod unicè noſtrum eſt) præmiſſus Commentarius abunde ſufficiat. Qui Mabillonii indices compoſuit, neſcio ubi uſquam invenerit,* S. Brunonem *fuiſſe* Cardinalem, *cujus rei in aſſignato loco auctor ipſe non meminit.*

DE S. BRUNONIS SCRIPTIS APPENDICULA.

Nonnulla S. Brunonis opera,

NOn *eſt mihi animus de ſancti* Brunonis *noſtri lucubrationibus operoſam diſquiſitionem inſtituere. Si quem cupido inceſſerit plura de iis accuratius cognoſcendi, conſulat is apparatum ad ejus opera Venetiis edita* 1651 *per Maurum Marcheſium, in Commentario prævio non ſemel à nobis citatum. Videat etiam Arnoldum Wion in Ligno vitæ pag.* 19, *Petrum Diaconum de Viris illuſtribus Caſinenſibus à Maro editum pag.* 82, D *Labbeum alioſque de Scriptoribus eccleſiaſticis tractantes. Paucis indicare viſum eſt, multa ex illis attributa Euſebio Emiſſeno, S. Brunoni Cartuſianorum parenti, S. Brunoni Herbipolenſi, ut teſtatur Miræus in auctario de Scriptoribus eccleſiaſticis, denique & S. Brunoni Ruſſorum apoſtolo & martyri, cujus potiſſimum cauſa hanc diſſertatiunculam adornaveram, ut ne periret notitia nuper acquiſita de Bruno ſeu Brunone & Bonifacio, ab omnibus, quod quidem ſciam, ſcriptoribus, uti & à Majoribus meis hactenus diſtinctis, cum tamen unus idemque eſſe videatur. Acta Sanctorum inſpicienti ſtatim occurrent quæ ſcripta ſunt* XIV *Februarii de S. Brunone, &* XIX *Junii de ſancto Bonifacio, tamquam diverſis Pruſſorum vel Ruſſorum archiepiſcopis apoſtolicis. Præmittam itaque brevibus quæ ad* S. Brunonis *Signienſis ſcripta pertinent, deinde Ruſſorum apoſtolum non geminum, ſed unum atque indiviſum eſſe, ubi probatum fuerit, indicabo.*

E

aliis ſcriptoribus perperam adſcripta ſunt.

2 *Trithemius lib.* 2 *de Viris illuſtribus Ordinis ſancti Benedicti cap.* 85, *apud Bollandum* XIV *Februarii, agens de S. Brunone, Pruſſorum aut Ruſſorum, vel potius utriuſque gentis apoſtolo, aſſerit eum* ſcripſiſſe præclarum opus in Geneſim, & nonnulla alia quæ ad manus noſtras non venerunt. *Eadem tradit in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis, & poſt eum Eyſengrenius & Sixtus Senenſis. Sed is* error (*inquit Wion pag.* 261) & alium abſurdum magis peperit, ut dixerint, monachum Caſinenſem fuiſſe... & tandem per martyrii gloriam ad cælos evolaſſe. Quæ omnia, genere mortis excepto, non huic, ſed S. Brunoni Caſinenſi abbati tribuenda ſunt. Cum enim legiſſent Trithemius Sixtuſque, qui illum ſequitur, Brunonis in Geneſim commentaria, & quis ille eſſet Bruno ignorarent, ex nominis æquivocatione, unum pro altero, non recte acceperunt, & hunc errorem ſuis chartis inſeruerunt. *Homilias, ſub nomine Euſebii Emiſſeni aliquando lectas,* Brunoni *etiam Signienſi reſtituit laudatus Marcheſius. Item* opus ſententiarum, de laudibus Eccleſiæ *&c. quod inter opera S. Brunonis Cartuſienſis vulgatum fuerat, Sancto noſtro multis argumentis vendicat. Vitam S. Petri Anagnini ſcripſiſſe* S. Brunonem *refert Baronius, quæ proinde inter ejus opera refertur tom.* 2, *pag.* 153 : *rectiùs elogium vocaveris, quod an non melius ab Ughello tradatur, mihi hactenus ſatis incertum eſt. Quid Brunoni Herbipolenſi ſingillatim adſcriptum fuerit, expreſſum invenies in Bibliotheca Geſneriana, ubi, niſi fallor, plerasque* Brunonis *noſtri ſcripta Herbipolenſi illi perperam ſupponit : in eo etiam errans quod Brunonem alterum Ruſſorum, ipſi Ruthenorum, apoſtolum in Geneſim ſcripſiſſe, & Italum natione affirmet. Alia præter hæc creduntur eſſe Signienſis opera quæ variis locis adhuc Mſs. necdum lucem aſpexerunt. Brunonem apud Ruſſos martyrem, quidquid eum ſcientiâ & doctrinâ illuſtrem Trithemius prædicet, ſcripſiſſe quidquam quod poſteritati commendatum ſit, neque Bollandus, neque ſcriptores alii deprehendere potuerunt. Neque mihi de* S. Brunonis *Signienſis operibus plura dicenda ſuperſunt : alia quæ paraveram de* Brunonum *diſtinctione, atque inter Brunonem & Bonifacium identitate, jam excuſa habes tomo* VI *Junii à pag.* 217.

F

DE

A

DE B. ROBERTO SALENTINO

S. PETRI CÆLESTINI DISCIPULO

PROPE SULMONEM IN APRUTIO CITERIORI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D

P. B

§ I. B. Roberti cultus & Acta.

ANNO MCCCXLI.

Quod plerisque religiosorum Ordinum fundatoribus accidit, ut quos ipsi sibi socios ac discipulos legerent, eos ad eximiam fere virtutem suis, ut ita dicam, manibus formarent, suoque penitus imbuerent spiritu; hoc in S. Petro Cælestino, à quo Cælestinorum Ordo nomen accepit, observare in primis licuit, de quo ita Petrus de Aliaco, episcopus Cameracensis, ac deinde S. R. E. Cardinalis in Vita S. Petri Cælestini, quam dedimus XIX Maii, pag. 491: Virum Dei ac Fratres ejus, tamquam sanctos universus exaltabat populus: quippe cum Deus non solum per eum, sed etiam per plurimos Fratrum suorum, multa & magna miracula, sua mirabili gratia, edere dignaretur. *Inter hos ejus fratres ac discipulos miraculis ac vitæ sanctitate maximè excelluit, S. Petri delicia, beatus* Robertus *noster, quem ut ab aliis viris item egregiis ejusdem nominis, Ordinis, ac fere temporis, discernerent auctores, vel* Salentinum *a patria Salle, quod est oppidum Aprutii citerioris; vel* Sulmonensem *ab urbe, juxta quam coluntur ejus reliquiæ, nuncupaverunt.*

Roberius S. Petri Cælestini discipulus,

B

2 Beatum *dixi* Robertum: *sic enim appellatum invenio ab omnibus, qui Vitæ ejus historiam jam ab annis centum & quod excurrit, litteris consignarunt, præter alios plurimos, qui de eo in Vita S. Petri Cælestini obiter meminere, & Antiochum Honofrium in Heroum compilatis præconiis, editis Maceratæ anno* 1683, *qui non B., sed S., quod Sanctum sonat, ejus nomini præfigit pag.* 146 *Lelius Marinus in Vita S. Petri Cælestini, apud nos tom.* IV *Maii pag.* 503, *& beatum illum appellat, & servari hodie quæque vestimenta quædam ejus ait pro reliquiis. Quin ipse etiam primus Actorum ejus scriptor inde à medio circiter sæculo decimo quarto istud ipsi passim adaptavit epitheton, ut infra patebit. Et quamquam illud ei non tribuit auctor item coætaneus Franciscus Petrarcha, ubi mentionem ejus facit, de Vita Solitaria lib.* 2, *tract.* 3, *cap.* 18; *de communi tamen sanctitatis ejus opinione ac fama non silet:* Discipulus autem ille, *inquit*, consilii memor, usque ad tempora nostra perveniens, & dierum plenus, ante hos paucos annos post magistrum abiit, magna quidem apud suos sanctitatis opinione & mirabilium famâ operum relictâ. *Quibus quidem Petrarchæ verbis in S. Petri Cælestini Vita subinde usus etiam est Petrus de Alliaco supra citatus pag.* 406.

Beatus passim appellatur,

C

3 *Eumdem illi titulum adscribunt Martyrologi ad diem hanc* XVIII *Julii; ubi sic illum annuntiat Menardus:* Sulmone in Italia, beati Roberti Ordinis Cælestinorum, discipuli sancti Petri de Murone, magnæ sanctitatis viri & miraculorum gloriâ illustris. *Idem prolixius ejus elogium habet ibidem in Observationibus ad illum diem lib.* 2. *Menardum secuti sunt Bucelinus in Menologio Benedictino, & Antonius de Heredia in Vitis Sanctorum Ord. S. Benedicti ad eumdem diem; Vita tamen ejus epitomen uterque reservat in diem sequentem, quo sepultus fuit. Eumdem haud dubie designatum die* XVIII *Julii voluit Ferrarius in Catalogo Sanctorum qui in Martyrologio Romano non sunt, his verbis:* Apud Sulmonem B. Roberti Ord. Cistertiensis. *In notis verò sic habet:* Roberti confess. ex Martyrol. monastico. Claruit sub Bened. Pap. XI. Migravit è vita an. MCCCXLI. De quo in Chron. Cistertiensi. *Quodnam illud sit Chronicum Cistercience, nescio. Certè nullum Chalemotus hoc die, nullum Henriquezius in fastis Cistertiensibus* Robertum *agnoscunt. Tum quid Cistertiensibus cum Sulmone? Enimvero dies, annus mortis, locus cultûs non alii* Roberto *conveniunt quam Salentino, qui Cistertiensis non fuit. Rectius ita Usuardus auctus juxta codices Florentinos, ut notatur in auctariis Usuardi nostri ad hanc diem:* Beati Roberti confessoris de Salle, Ordinis Cælestinorum. *Quid verò per codices illos intelligamus, diximus ibidem in Præfatione pag.* LXIII, *num.* 254. *In hac re autem conveniunt collata istic exemplaria, id est, Ms. D. Caroli Strozzi, & excusum Florentinum anno* 1486, *ac Ms. bibliothecæ Medicææ, ut annotavit Henschenius.*

& notatur in Martyrologiis quibusdam.

E

4 *Accedit testimonium venerationis ejus publicæ apud Joannem à Bosco in fine Bibliothecæ suæ Floriacensis, editâ Lugduni anno* 1605, *Vitæ* B. Roberti *Cælestini cap.* 10, *ubi sic habet:* Ipsius verò (*Roberti Salentini*) corpus in monasterio sancti Spiritus prope Sulmonem, Ordinis Cælestinorum primario, intra arcam cancellis ferreis clausam, ad meridionalem ecclesiæ plagam reconditum, fidelium venerabili concursu honoratur. Quo autem tempore humo elatum fuerit, non reperio. *Factum id putat Cælestinus Telera anno, qui felicem* Roberti *obitum proximè consecutus est, Christi* 1342; *nec sanè improbabiliter, ut infra suo loco videbimus. Et quis credat vel tantisper ab intellecto ejus obitu cohiberi potuisse populum, quin ad eum continuò frequentissimus ac supplex afflueret, cujus etiamnum viventis tot spectarat, tot audierat celebrata quaquaversum prodigia; cum ea fere post mortem frequentiora esse consueverint? Multo verò id minus credas, si miracula consideres, quæ statim ab obitu tam crebra ad sepulcrum & invocationem ejus contigerunt; ut eo ipso anno usque in vicinas provincias non modo eorum celeberrimo*

F

Honoratur jam olim publico concursu reliquiæ ejus;

AUCTORE P. B. *berrima fama, ſed ipſa etiam miracula unà cum ſumma erga novum Patronum religione penetraverint; ut conſtat ex iis, quæ de ſe narrat auctor noſter in prologo num. 5 & 6.*

erectumque ipſi ſacellum. 5 *Ad cultum publicum etiam facit quod habet Telera in Vita cap.* 1, *erectum ſcilicet olim à Salenſibus beato Civi ſuo in eccleſia ſua majori ſuiſſe ſacellum, &* elegans *quidem, ut ipſe loquitur*, ædificium, quod ad hunc uſque diem videtur. *Itaque* Beatum *ipſe* Robertum *appellare non dubitavit; cum tamen in præfatione ad Vitas SS. Diſcipulorum S. Petri Cæleſtini pag.* 184 *& ſeq. præmoneat, illum tantummodo titulum iis à ſe dari, quos antiquitas eo dignos cenſuerat à tempore immemorabili ante decreta Pontificia anni* 1625 *&* 1634. *Hæc omnia, credo, ſi vidiſſet D Caſtellanus, priuſquam ederet Martyrologium ſuum Univerſale, non tam timidè* Robertum *annuntiaſſet, quam fecit ad hunc diem verbis, quæ ſic reddo Latinè:* Prope Sulmonem, Venerabilis Robertus Salentinus, Ordinis Cæleſtinorum. *Quia tamen hujus viri in rebus iſtiuſmodi indagandis explorata nobis fuit diligentia; nequid hic dubii ſupereſſet, ipſos RR. Patres Cæleſtinos per litteras conſulendos duximus.*

B 6 *Scriptum ergo eſt ad Rev. adm. P. Priorem*

Cultus ejus ſolennis Salæ in Aprutio, *cœnobii Heverani, ſive Heverleenſis juxta Lovanium; ac deinde Pariſios: unde didicimus, nihil prorſus in Ordine Cæleſtinorum provinciæ Gallicanæ de* B. Roberto *fieri, ne commemorationem quidem in Officio eccleſiaſtico. Quare in Italiam per noſtros recurrimus, à quibus interrogatus ampliſſimus D. abbas cœnobii Bononienſis, ita reſpondit:* Fuiſſe ſe in iſtis partibus. Corpus Beati eſſe extra muros Sulmonenſes: Ordinem ſuum non celebrare ejus Officium: celebrare tamen illud ſacerdotes loci in quo requieſcit: ibi die ipſi ſacra Miſſam ſolennem ac panegyricum fieri. Ceterùm ſcripturum ſe, ut ad ſingula interrogata noſtra convenientia obtineat reſponſa; eaque ſe promptiſſime communicaturum. *Ita de ſumma Viri ampliſſimi humanitate per epiſtolam anno* 1724, XVIII *Aprilis Carpo Mutinenſi datam teſtatus eſt P. Joannes Tedeſchius Societatis Jeſu. Cum verò dubitarem ego, ecqui eſſent illi* ſacerdotes loci, *ita mihi per eumdem P. Tedeſchium, qui ſanè operis noſtri ſtudioſum ſe in paucis oſtendit, idem ampliſſ. D. Abbas reſcribi in hæc verba curavit die* IX *Novembris anni* 1724:

C *& ara in templo monaſterii S. Spiritûs prope Sulmonem,* 7 Salæ, mediocri in oppido diœceſis Theatinæ in Samnitibus, in quo natus eſt Beatus, diuque moratus dum viveret, ejus feſtum quotannis ſolemni ritu, uti ſcriptum eſt, celebratur à loci presbyteris; quo nomine non Cæleſtinos monachos, quorum nullum ibi cœnobium eſt, aut regulares alios intelligimus; ſed presbyteros ſeculares. Id cum probent ac permittant Theatini epiſcopi, neque P. Abbati de ullo conſtet ejus feſti celebrandi conceſſo eidem oppido ab Apoſtolica Sede privilegio (quippe quæ nihil tale conceſſit adhuc Ordini Cæleſtinorum,) credibile eſt, cultum illum Beati longè antiquiorem ibi eſſe; quàm ut abolitus cenſeri debeat aut imminutus Bullis Urbani VIII. Ceterum Sulmone in monaſterio S. Spiritûs Beati cineres parvâ in capſula aſſervantur, ejuſdemque in eccleſia monaſterii, antequam tota corruerit poſtremo terræ motu, exſtabat altare eidem Beato ſacrum, ad quod rem divinam feciſſe ſe pluries teſtatur idem P. Abbas. Ejuſdem eccleſiæ reædificata nunc eſt ara tantum maxima; cum altaria reliqua reſtaurata [fuerint,] Palla, ut dicitur, ſive pictura ejuſdem Beati, quæ ſervatur adhuc, probabiliter reponetur altari ſuo. *Hæc in litteris officioſiſſimis P. Tedeſchii; in quibus etiam ſignificat, ampliſſimum D. Abbatem ſequenti anno Sulmonem ad Ordinis comitia generalia profecturum, indeque plura, ſi ſuppetant, monumenta miſſurum.* D

cujus picturâ hîc repræſentatur. 8 *Pridie, ſi rectè memini, quam litteras, modò recitatas accepiſſem, alias ſubmiſeram, quibus adderem viro ſtimulos jam ſuapte ſponte currenti, ut promiſſas nuper notitias maturaret; cum propediem Acta* B. Roberti *eſſent prælo committenda. Ad haſce etiam, tametſi importunas, pro ſua humanitate facilitateque reſcribere continuò gravatus non eſt Tedeſchius,* XV *Januarii anni* 1725. *Et verò ne vacuas mittere litteras videretur, binas accluſit imagines, laminis æreis expreſſas, ac vulgi, ut apparet, manibus tritas; minorem alteram, in qua Beatus noſter capite radiis incincto refertur, poſitâ juxta illum arbore bifurcâ, de qua in Actis, num.* 21, *fit mentio; alteram aliquanto majorem; quam, quia, teſte eodem ampliſſ. P. Abbate, qui utrumque nobis conſignandam curavit, picturam illam refert quæ in ara* B. Roberto *erecta in monaſterio S. Spiritûs prope Sulmonem proſtitit, iterumque probabiliter reponenda eſt, æri incidendam putavi; quando tempus non ſinit me exſpectare elegantiorem cum aliis monumentis, quæ in reditu à comitiis allaturum ſe ſpondet laudatus jam ſæpe ampliſſ. P. Abbas Bononienſis. Hæc eo placet magis quod pervantiqua videtur. Atque eccam tibi, ſed paulo contractiorem.* E

Audieram & aliam icunculam circumferri, qua cor Beato noſtro binis clavis transfixum exhiberet; ſed talem & ampliſſimus Abbas Bononienſis, & Tedeſchius, quos conſulueram, vidiſſe nuſpiam ſeſe, teſtati ſunt.

9 *Nunc*

A *Actorum B. Roberti scriptoribus recentioribus omissis,*

9 *Nunc ad Acta* B. Roberti *progredior. Primus ea typis vulgavit, quem ante dicebam, Joannes à Bosco, Parisiensis ac Cœlestinus in Bibliotheca Floriacensi anno* 1605. *Inde ea, ut erant, accepit, qui Surium edidit Coloniæ anno* 1618, *uti ad diem* XVIII *Julii videre est. Inde etiam sua contraxerunt Benedictus Gononus in Vitis & Sententiis Patrum Occidentis lib.* 6 *à pag.* 373, *aliique plures, quorum aliquos supra memoravi; non tamen Wionius neque in Martyrologio monasticò quod citat Gononus, neque usquam alibi, quod sciam. Hi omnes ad ea quæ apud à Bosco repererant, nihil attulere de suo. Plus aliquid spei fecerat diligentia P. Domni Lelii Marini, Cœlestinorum abbatis generalis, qui in Vita S. Petri Cœlestini non semel Acta* B. Roberti *pollicetur. Ea dederit, nec ne, nescio; nec tantopere id investigandum putavi, postquam incidi in historias sacras Virorum sanctitate illustrium è congregatione Cœlestinorum, collectas scriptasque Italicè à D. Cœlestino Telera, diffinitore & abbate Cœlestino, atque editas Bononiæ anno* 1648. *Eas inter est*

B *etiam Vita* B. Roberti Sallensis *à pag.* 209, *deprompta quidem ex illa, quam dedit à Bosco; sed ad calculos redacta chronologicos, rebusque omnibus aucta (si episodia quædam excipias) quas ille archivorum Ordinis sui scrutator eruditus ac sedulus è situ ac latebris potuit in lucem educere. Cujus quidem opera magno mihi adjumento fuit.*

10 *Cum tamen nostrum sit in Actis Sanctorum edendis antiqua recentibus, rivisque fontes anteferre, visum non est vel Joannis a Bosco, vel Teleræ Vitam hic proponere: quippe quæ adornata sit ex alia, quam conscripserat sacerdos quidam anonymus, eo ipso anno ope* B. Roberti *febri in Campania felice liberatus, quo ille quinque circiter ante mensibus in cœlum migraverat; uti infra de se ipse narrat in prologo. Hujus opus rudi stylo compositum, resectis contractisque non nullis, expolivit à Bosco; quo labore dubitem, an majorem à lectoribus, antiquitatis quam elegantiæ nunc saltem avidioribus, gratiam inierit, quam, qui idem factitare consueverat, Laurentius Surius. Ut ut est, fontem ego ipsum perquirendum existimavi, cujus non nisi prologum habebam e Ms. olim Belfortii desumptum. Recurri itaque primùm ad Rev. adm. P. Priorem Heverleensem; à quo, cum nihil haberet, remissus sum Parisios ad R. P. Becquetum, Cœlestinorum istic bibliothecæ præfectum, apud quem suam mihi operam perhumaniter addixit, ac verò etiam præstitit: vix enim epistolam meam acceperat Becquetus, cum accessit ad P. nostrum Claudium Joachimum Thoubeau, virum sibi amicum, atque inter eruditos notissimum; eique codicem Ms. accommodavit, qui præter id quod quærebam, alia multa continebat Legendis admodum similia, ut Acta S. Catharinæ Martyris &c. Inde nobis P. Thoubeau non modo describi curavit Vitam* B. Roberti, *sed & aliam, hortante Becqueto, B. Joannis Bassandi; quod hanc etiam nobis usui futuram prospiceret mense Augusto. Utrumque apographum accuratissimè à memorato patre cum exemplari collatum ipsemet in Belgium afferre dignatus est Rev. admodum Pater Cœlestini Ordinis per Galliam Provincialis, nobisque porrò huc Antverpiam per suos officiosissimè in manus consignandum curare.*

contemporaneum hîc damus,

11 *Et quod quidem ad Vitam attinet* B. Roberti, *est ea sine dubio antiquissima illa, quam desiderabam, quaque usus est P. à Bosco; ut conjeci ex prologo, quem jam habebam, ut dixi, aliunde, aliquanto tamen, ut verum fatear, contractiorem; quod ne dissimulare videar, uncis ea inclusi, quæ in Belfortiani prologi apographo non leguntur. Idemne in Vita sit factum, quam aliunde non habeo, divinare nequeo. Sed neque hoc mihi constat, an auctaria illa verborum (nihil enim substantiæ continent) ipsius sint auctoris, an cujusdam interpolatoris; an contrà brevitas auctoris sit; interpolatoris luxuria: neque adeo utrum præstet Ms., Belfortianum Cœlestino; an Cœlestinum Belfortiano. Certè de codice Cœlestino scribit P. Thoubeau, videri sibi exaratum ante annos facile trecentos. Dabo igitur ex hoc* B. Roberti *Vitam, prout illam accepi; nisi quod litterarum compendia, sive abbreviationes, ut aiunt, suppleturus sim: erant enim frequentissimæ; easque religiosè observari ab amanuensi volunerat dictus Pater, ac postea cum exemplari ipse contulit; nequid forte temerè immutari potuisset. Orthographiam item plerumque restitui, ubi vocales simplices pro diphthongis erant, aut exoleta redundabat littera, uti in* Sompno, dampno *& similibus, quarum illis temporibus usus fuit, seu potius abusus. Denique capita nostro more distribui; relicta tamen ad margines partitione auctoris.* E

AUCTORE P. B.

§ II. Series chronologica vitæ B. Roberti privatæ.

Quandoquidem auctor noster non nulla præteriit, quæ ad Acta B. Roberti *faciunt, visum est ea hic unà cum serie Vitæ chronologica attexere, qua in re utar imprimis opera D. Cœlestini Teleræ, de quo supra memini. Natus ergo est* B. Robertus *vel anno Christi* 1272 *post mensem Julium, vel certè ante diem* XVIII *ejusdem mensis anno* 1273. *Patet id ex Actis infra cap.* 6, *num.* 62 *&* 64, *ubi mortuus esse dicitur* XVIII *die Julii, anno Domini* 1341, *ætatis suæ* 69: *nam anni* 69 *si fermè completi subducantur à* 1341, *reducentur ad annum* 1272; *sin delibati tantummodo fuerint, intra annum* 1273 *consistent. Telera tamen in Vita cap.* 2 *non putat illum ante* 1273 *editum in lucem fuisse; quod ex eo confirmat, quod in processu canonizationis S. Petri Cœlestini examinatus cum aliis testibus* Robertus *mense Maio vel Junio anni* 1306 *de se testetur, ætatis tum se fuisse annorum* 33. *Rectè quidem; si ita processus habeat, quem non licuit mihi consulere. Verùm cum eumdem illum processus istius locum citans Lelius Marinus in Vita S. Petri Cœlestini Italica lib.* 4, *cap.* 11, *pro annis ætatis* Roberti 33 *ponat annos* 36, *&* *Papebrochius noster Lelium vertens tom.* IV *Maii pag.* 531, *scribat ibidem ætatis annos tantummodo* 26, *dubiis hisce citationibus non sum ausus inniti. Itaque certum auctorem sequi malui; cum quo tamen minimè pugnat argumentum Teleræ.* F

Natus est Robertus circa annum Christi 1273;

13 *Postquam ætatem teneram usque ad annum* 15, *Christi circiter* 1287, *sub parentum disciplina integerrimè traduxisset, clero nomen dedit; ut colligere licet ex Actis num.* 8; *nec diu post accidit insigne illud Christianæ caritatis exemplum, quod ibidem narratur num.* 9. *Eumdem rerum ordinem servat à Bosco. Cur autem Telera sic ab eo deflectat, ut facinus illud* Roberti *referre videatur ad ætatem ipsius teneriorem, non satis assequor: nam verisimile non est, parvulum tum fuisse Beatum nostrum, cum ejus opem injuriis affecta soror, jam tum* mulier *appellata, implo-*

fit clericus circa annum 1287;

ex vetusto codice Ms. Parisiensi.

AUCTORE P. B.

raret, *idque adversus* virum, *& quidem* furibundum. Ipso autem tempore *deliberare cœpit cum S. Petro de Morono, qui postea Cœlestinus V fuit, de religiosæ vitæ statu incundo, imo jam sibi ipsius Petri Ordinem animo designare, eique semet polliceri; ut ibidem refertur num.* 10; interjectisque diebus paucis, *audito matris cum Deipara Virgine colloquio*, festinabat implere opere, quod verbo promiserat. *Ibid. num.* 11.

& monachus Cœlestinus anno 1288;

14 *Ordinem ergo, qui postea à Fundatore ad S. Petri cathedram evecto, Cœlestinus dici cœpit, ingressus est* Robertus *anno ætatis decimo sexto, Christi* 1288 *ante mensem Julium, ut ex Actis nostris eruitur; in quibus obiisse dicitur* XVIII *Julii anno* 1341, *juxta num.* 62 *supra citatum; postquam pastoris sui, vel patris (ut habet apographum Belfortianum) nempe S. Petri de Morono sectatus esset in religione vestigia* per annos quinquaginta tres & ultra, *ut est in prologo infra num.* 4. *Nam anni* 53 *ducti retro à die* XVIII *Julii* 1341, *complentur eodem die Julii* 1288; *quod verò* ultra *est, ad menses, dieſve ejusdem anni* 1288, XVIII *Julii antecedentes referri potest, quibus jam annum ætatis ingressus esse poterat* Robertus *decimum sextum. In eumdem sensum videtur explicari posse locus è processu canonizationis S. Petri Cœlestini desumptus, saltem ut exstat apud Marinum lib.* 4, *cap.* 11, *Teleram citatum cap.* 2, *& in Actis Sanctorum tom.* IV *Maii pag.* 531; *ubi dicitur* Robertus *in Ordine egisse annos septemdecim anno Christi* 1306 *versus mensem Junium, si anni intelliganiur completi; quo pacto dici possunt anni septemdecim, quamdiu decursus nondum est omnino annus decimus octavus, licet sit excurrenti proximus: fac enim Ordinem iniisse* Robertum *exeunte Junio circiter anni* 1288; *erunt inde usque ad finem Maii vel initium Junii anni* 1306, *anni septemdecim cum undecim mensibus, id est, anni nondum completi octodecim: erunt inde etiam usque ad annum* 1341 *diem* XVIII *Julii, anni* quinquaginta tres & ultra. *Atque ita inter auctorem nostrum & jam dictum processum canonizationis optime conveniet; neque necesse erit, alterum deserendo, statuere initium vitæ religiosæ à* Roberto *datum anno Christi* 1289; *quod faciunt ibidem Lelius ac Telera.*

B

C

apud montem Orphontis;

15 *Locum, in quo habitum religiosum induit, satis constat ex iis, quæ sub finem capitis primi referuntur in Actis, fuisse montem Orphontis, sive Orsentis, cujus descriptionem ex Maphæo Vegio dedimus ad diem* XIX *Maii in Actis S. Petri Cœlestini pag.* 494. *Eumdem fusius expositum habet Lelius Marinus lib.* 2, *cap.* 13; *atque huc redeunt, quæ istic tradit Italicè: In summo vertice Majellæ montis, quà meridiem ac Sulmonem spectat, excurritque versus Apenninum in Pelignos, locus est ad initium vallis vastissimæ, quæ à fonte qui inde promanat, Orfente dicitur; ibi spelunca est ingens, abdita, inaccessa, quam sibi S. Petrus Cœlestinus, quo securius lateret, elegit incoluitque ab anno circiter* 1286 *usque ad* 1293, *molitus primùm instrumenta, quibus in eam eniti, atque inde descendere, seu potius demittere sese posset. Tum ibi oratorium S. Joanni Euangelistæ dicatum, & cellas sibi ac sociis exstruxit; imò & externis ac peregrinis. Ibi* Robertus, *inquit Telera cap.* 3, *annum tirocinii posuit; ibi miraculis S. Patris sui quamplurimis spectator astitit.*

16 *Cum aliquamdiu proludentem virtutibus heroïcis Tironem magister sanctus observasset, exinde suo voluit consortio aggregari, inquit Auctor noster cap.* 1, *num.* 14; quem secum per quinquennium tenuit; *donec scilicet electus Pontifex maximus ineunte Julio anni* 1294, suæ cellæ & vitæ successorem faceret & heredem, *uti dicitur ibidem num.* 15. *Itaque juxta biographum nostrum hæserit* Robertus *in Orphonte usque ad annum* 1293, *quo (uti docet Marinus lib.* 2, *cap.* 21 *&* 26) *circa mensem Junium inde migravit S. Petrus in Moronum, usque ad Pontificatum; atque adeo etiam cum illo* B. Robertus. *Dixi: juxta biographum nostrum: nam sunt, qui hìc aliter sentiant, teste Telera cap.* 4, *velintque,* Robertum *cum sancto patre suo duobus dumtaxat annis ac mensibus decem cohabitasse: ita enim ipsum de se testari* Robertum *in processu pro canonizatione S. Petri Cœlestini: & quidem totum hoc tempus, duorum scilicet annorum ac mensium* 10, *collocatum fuisse apud Orphontem. Verum hæc sententia repugnat, non tantum iis, qui* B. Roberti *Vitam, sed & iis, qui S. Petri Cœlestini Acta conscripserunt, non secus ac Petrarcha, loco quem assignavi supra; qui constanter affirmant socium S. Petri in cella Moronica fuisse* Robertum, *quando ille conquisitus ad Pontificatum, fugam cum hoc meditatus est anno* 1294; *in eaque interceptus, secum eumdem invitavit, ac restitanti desideratam cellam concessit, tamquam hereditario jure deinceps possidendam.*

D

ubi à S. Petro Cœlestino delectus in socium,

E

illi adhæsit familiariter

17 *Quare Cœlestinus Telera viam ibidem aliam sectatur, sibi, ut ait, magis probabilem; statuitque omne tempus, sive continuum sive interruptum, quo cum Cœlestino* Robertus *habitaverit, fuisse annorum tantummodo duorum ac decem mensium:* quandoquidem, *inquit*, nefas est impugnare examen, quod ipsemet, tamquam de facto proprio, fecit in asserto processu: *ceterum menses illos* 34 *traductos haud dubiè fuisse partim in Orphonte, saltem quoad annum integrum tirocinii, partim in aliis monasteriis jussu superiorum, partim in Morono, ubi tandem, velut Cœlestino intimus, fugam cum illo tentaverit, & oblatam recusaverit dignitatem Cardinalitiam. Ita conciliat quidem testimonium ex processu jam dicto petitum cum Actis S. Cœlestini; at nequaquam cum Vita* B. Roberti *citata.*

F

usque ad Pontificatum an. 1294;

18 *Mihi tamen integrum non est, in hac re certius aliquid affirmare; quando processum non habeo, unde infestum auctori nostro argumentum depromitur. Si tamen* Roberti *nostri testimonium ex processu fideliter interpretatus est Marinus lib.* 4, *cap.* 11, *nulla videtur esse difficultas: non enim ibi negat* Robertus, *sese cum Cœlestino per quinquennium familiariter convixisse; sed asserit tantummodo, se* annis solùm duobus ac decem mensibus continuis Sancto ministrasse, *seu* serviisse: *vel*; se solum (*adjectivè*) Sancto ministrasse annis 2 m. 10: *vel*; se Sancto soli ministrasse annis *&c. Sic enim exponi possunt hæc:* Haveva servito al Sancto solo doi anni è dieci mesi di continuo. *Aliud vero est esse socium, aliud ministrum; aliud etiam ministrasse, aliud ministrasse solum vel soli. Hæc an faciant satis, judicabunt, quibus processum ipsum licebit inspicere, quem ego non potui nisi apud Marinum. Quod si ipsius* Roberti *testimonium illud est (quod ex Marini textu non apparet; saltem quoad partes aliquas) & cum Actis ejus componi non possit; sine dubio præferri debet.*

quo ipsi successit in cella Moroni,

19 *Avulsi Romam S. Cœlestini cellam occupare continuò cœpit* Robertus, *quam proinde breviter hìc depingere non erit otiosum. Est Moronus,*

A *nus, Murrone ſeu Morrone &c., mons altiſſimus in Aprutio citeriore, aſper olim & incultus, ac ſilvis & ſaltibus horridus. Meridiem reſpicit ac Sulmonem vix duobus inde milliariis diſſitum. In eo S. Petrus jam ab anno Chriſti* 1239 *, teſte Marino lib.* 1 *, cap.* 7 *, varia ſibi variis temporibus receptacula ſtruxit, atque incoluit; quorum ultimum cella fuit, è qua ad ſolium Romanum eductus eſt, poſtquam annum unum ac menſem illam habitaſſet. Saxo erat impoſita; in montis clivo, tum quidem aſperrimo, carceri, quam cellæ ſimilior; adeoque anguſta; ut præter altare (quod factus Pontifex ipſe conſecravit ac plenariis ſemel in anno ditavit indulgentiis) vix hominem caperet: humili arctoque oſtiolo claudebatur: ac feneſtram habebat cancellis ferreis munitam, per quam & videri ſacrificans poſſet, & adventantes alloqui, ac neceſſaria recipere. Nomen loco fecit* ad S. Onuphrium. *Extra cellulam illam capacior erat alia, inſtar atrii, quæ minori illi pro-*

B *ſpectum in loca infernè poſita ſubducebat. Aliæ inſuper ibi cellæ per ſaxi longitudinem viſebantur, uti & caſa exigua, ſociis ejus ac miniſtris extructæ. Videri poſſunt hæc fuſius apud Marinum lib.* 1 *, cap.* 7 *&* 15 *; lib.* 2 *, cap.* 22 *,* 24 *,* 26 *; lib.* 3 *, cap.* 6 *& alibi. Conſule etiam carmen Jacobi Cardinalis datum tom.* IV *Maii pag.* 451 *à num.* 180.

20 *Remanſit in hac cella* B. Robertus uſque poſt tempus, quo vir ſanctus beatus Petrus abrenunciavit officio, & migravit ad Chriſtum. *Sic habent Acta num.* 15. *Renuntiavit autem Papatui S. Petrus Cæleſtinus anno Chriſti* 1294 *menſe Decembri; ad Chriſtum verò migravit anno* 1296 *die* XIX *Maii; quando ſe* Roberto *in cella ſpectandum exhibuit; uti narratur ibidem num.* 16. *Quamdiu verò* poſt tempus *illud ibi perſtiterit, Acta non memorant: innuunt tamen, ibi manſiſſe illum, donec in aliam cellam in monaſterio S. Georgii de Rocca Moria ſe contulit, in qua ſe per annos* 12 *occluſit; certè alterius interea domicilii non meminerunt, num.* 17. *Cum ergo ſacerdos tum fuerit, cum in S. Georgii monaſterio verſaretur, ut conſtat ex num.* 19 *; non poteſt, relictâ priori cellâ migraſſe in alteram ante annum Chriſti* 1297 *, quo vigeſimum quintum ætatis annum ingreſſus, ſacerdotio initiari primum potuit, juxta ipſum S. Cæleſtinum Opuſc.* 8 *, parte* 5 *, ſect.* 1 *, cap.* 2. *Et ſatis apparet veriſimile, ſimul cum nova ſacerdotii dignitate, novam illam ac planè cæleſtem vivendi rationem ab eo fuiſſe ſuſceptam, atque ita etiam Teleræ viſum eſt cap.* 7 *, ubi* Robertum *aut perſeveraſſe in Morono uſque ad ſacerdotium, quod ipſe refert ad annum* 1298 *, quia hæc S. Cæleſtini verba loco citato,* Sed modo poteſt ordinari *(presbyter)* habens viginti quinque annos, *per annos* 25 *completos interpretatur; cum inchoati tantum intelligi debeant, ut colliges ex Lelio Marino in Vita S. Petri Cæleſtini lib.* 1 *, cap.* 6.

21 *Erit forte, qui aliquanto ſerius à S. Cæleſtini cella, ad monaſterium S. Georgii tranſiiſſe* B. Robertum *exiſtimet; cum non videatur duodecim annorum ſolitudinem in cella S. Georgii ante deſeruiſſe, quam inde ad officium publicum in Ordine gerendum à ſuperioribus evocatus ſit; primum autem, quod geſſiſſe ſciatur, officium, impoſitum illi ſit anno Chriſti* 1314 *, ut infra notabimus; à quo anno ſi annos duodecim integros dempſeris, quos incluſus egerat, ad annum* 1302 *devenias, quo à S. Petri cella ad ſolitariam illam S. Georgii transferre ſeſe potuerit. Verum ne huic opinio-*

ni aſſentiar, faciunt Acta cap. 4 *, num.* 43 *, ubi narratur epiſcopus Theatinus acceptarum eleemoſynarum expenſarumque à* Roberto *rationes exegiſſe* à temporibus uſque tunc Concilii Vienenſis, *hoc eſt ab anno Chriſti* 1311 *, quo celebratum erat iſtud Concilium. Jam tum ergo noverat eum epiſcopus ille conquirendis eleemoſynis, atque in uſus pios profundendis vacaſſe. Atqui id non fecit (ſaltem ita, ut in oculos omnium poſſet incurrere, ædificandis nimirum fundandiſque monaſteriis & xenodochiis) ante expletum in cella S. Georgii annum duodecimum; ut patet ex Actis à cap.* 3. *Non ergo, deſertâ priori cellâ, ſecundam adiit poſt annum circiter* 1298 *, à quo ducti duodecim anni ſolitudinis excurrunt in annum Chriſti* 1310 *aut ſequentem, hoc eſt, in tempus ferè Concilii Vienenſis. Porrò quem in hac poſtrema cella vitæ modum tenuerit, quam admiranda patraverit prodigia, Acta toto capite ſecundo docent. Et hæc quidem ad vitam ejus privatam attinent; atque ex ipſis Actis intelligi nullo negotio poſſunt. Utinam pari perſpicuitate auctor idem ea tradidiſſet, quæ ad munia Beati noſtri vitamque deinceps publicam pertinent. Nos quod in hac parte deſideratur, quantum quidem inveniri potuit, ex laudato Cæleſtino Telera cap.* 7 *proferemus in medium.*

AUCTORE P. B.

E

§ III. Continuatio chronologica & munia in Ordine publica.

in qua manſit uſque ad an. 1297 *aut* 1298 *,*

C

quando in alia cella ſe occluſit per annos 12.

NOn ita *uni ſibi ac Deo vacare in cellis* Roberto *huc uſque licuit, quin ad Ordinis ſui comitia, ſeu capitulum, ut vocant, generale tertio quoque anno celebrari ſolitum, vel invitus excurrere teneretur, ut Acta tradunt cap.* 2 *, num.* 17. *Ibi verò nimis emicabat prudentia ejus atque induſtria, quam ut illam patres diutius pati poſſent in umbris nemorum ac ſolitudine propemodum inutilem deliteſcere. Prodire ergo ex latebris, atque ad communem utilitatem neceſſitatemque ſtudia impoſterum ſua conferre juſſus eſt. Et quamquam id jam factum videatur ab anno Chriſti circiter* 1311 *, uti ex numero præcedente colligitur; quid tamen illi tum officii impoſitum fuerit, ignoramus. Hoc certum videtur, quod tertio poſt anno ingentis monaſterii S. Spiritûs de Majella, quod initio inter alia tamquam præcipuum appellat in ſuis litteris S. D. N. Gregorius Papa X apud Marinum lib.* 2 *, cap.* 6 *, rem domeſticam adminiſtrandam ſuſceperit:* Legimus enim, *inquit Telera citatus,* inter ſcripta antiqua inſtrumentum aliquod anni MCCCXIV ac diei XI Julii, in quo Robertus de Salla ſignatus occurrit procurator S. Spiritûs. Atque hoc munus, *inquit idem,* gerere perrexit uſque ad annum MCCCXVII, qui erat ætatis ejus XLIV.

Fit procurator monaſterii S. Spiritûs de Majella an. 1314 *:*

F

23 *Hac ſanè permoleſtâ curâ non ſine patrum gratulatione perfuncto impoſita eſt alia anno eodem* 1317 *, quo, juxta eumdem Teleram, prior deſignatus erat monaſterii S. Crucis in Arce ſeu Rupe Montis plani; ita enim obſervatum eſſe ait jam dictus auctor in inſtrumentis aliquot archivi S. Spiritûs in Morono;* atque in primis in privilegio quodam comitis Joannis Roſſi, Baronis Sublaci ac ſupradictæ arcis. Unde, quia illic de fundatione monaſterii illius fit mentio, fas eſt credere, B. Patrem ejus auctorem fuiſſe, uti & aliorum, quæ ſecutis temporibus erexit... In S. Crucis perſtitit annis tribus uſque ad MCCCXX, non id agens tantummodo, ut monaſterium

tum prior S. Crucis in Monte plano an. 1317 *uſque ad* 1320 *:*

AUCTORE P. B.

istud, quacumque posset ope, perficeret; sed etiam ut aliud aliquod moliretur, ecclesiæ S. Petri Apostoli contiguum, quæ dudum ante à Cælestino V per Breve, datum Neapoli die IX Novembris MCCXCIV, unita fuerat monasterio S. Spiritûs in Majella. *Telera non omnino consonat Marinus lib. 2, cap. 11, ubi docet, monasterium S. Petri de Monte plano à* B. Roberto *tantum fuisse renovatum, ac deinde translatum ad S. Crucis S. Antonii (sive Antonini) in diœcesi Anagnienſi.*

inde prior Gessi 1320; iterumque in Monte plano 1324:

24 Postquam hæc monasteria rexisset (*Teleram verto*) comperimus, ipsum anno MCCCXX, ætatis XLVII, destinatum fuisse Gesium (*oppidum Aprutii citerioris, de quo vide Leandrum Alberti in Samnitibus*;) ubi brevi temporis spatio fundavit aliud monasterium, in quo officium prioris exercuit per annos tres usque ad initium anni MCCCXXIV. Inde rediit ad Arcem Montis plani, quod ejus ibi tum forte necessaria esset opera; quam etiam ob causam iterum loci illius prior in capitulo generali anno MCCCXXIV nuncupatus est; ubi usque ad annum MCCCXXVI, ætatis suæ LIII, commoratus, monasterium interea ædificio ac redditibus auxit, ac regularem instauravit disciplinam inter suos, qui ob vitæ probitatem, asperitatemque totidem reputabantur exempla sanctitatis.

B

ac tandem procurator Ordinis generalis an. 1327;

25 *Interserit hoc loco aliqua Cælestinus Telera quæ ad modum spectant, quo cum jubatis agere* Robertus *consueverat, suntque ea fere, quæ inferius tradentur in Actis cap. 5, num. 49. Tum cœptam rationem chronologicam ibidem ita prosequitur:* Facere non poterat ejus Religio, quin tanto ipsius ardori ac studio responderet, eoque in negotiis tum gravibus, tum honorificis uteretur. Itaque capitulum generale anni MCCCXVII procuratorem eum Ordinis generalem elegit, cum certa fiducia, fore ut vita ejus omnibus ad exemplum proposita, ratioque agendi efficax plus ad felicem in Ordinis totius negotiis exitum, quam aliud quidlibet valerent; id quod res ipsa subinde edocuit.... Procuratorem generalem destinatum illum fuisse, palam faciunt schedæ complures antiquæ; atque illa præ reliquis, qua donatio consignatur cujusdam fundi, facta anno MCCCXXVII per dominam Cantelmam Cantelmi, ejusque filium D. Carolum, beato huic Patri, procuratori, ut ibi appellatur, generali Ordinis S. Petri confessoris. Servatur instrumentum illud in monasterio Lamensi, *in Aprutio, quod vulgo dicitur*, della Lama.

C

varia interim fundans monasteria:

26 Dum hoc officio fungebatur B. Robertus, fixum nusquam domicilium habuit, sed alia ex aliis, ut res ferebat, obivit monasteria. Romam ob urgentia negotia invisit sæpius. Caramanici (*quod oppidum item est Aprutii citerioris non ignobile, & Sallensi ad Orientem satis vicinum*) fuisse legitur ipso hoc anno MCCCXXVII: hortum enim istic emit monasterio contiguum, quod ibidem ipse sub titulo S. Petri de Morono fundaverat; at modo non apparet amplius. Lamam etiam invitatus fuit ad erigendum ibi cum templo monasterium; quod summa cum laude effectum dedit. Quam ad rem largæ ei eleemosynæ ac bonorum stabilium donationes à Baronibus regnique proceribus cessere. Deinde Atissam se contulit (*quod est ejusdem Aprutii, teste Leandro Alberti, Castellum sive oppidum diœceseos Theatinæ*) quo loco cum sparsa jam esset sanctitatis ejus fama, facile illi fuit monasterium condere, cui collocando vineam emit unciis auri quatuor, uti in scripto quodam ibidem asservato legitur. Ac tandem ipsum aggressus ædificium, piorum hominum largâ munificentiâ perduxit ad fastigium.

D

Quæ res ei movent invidiam & persecutionem,

27 *Ad hæc tempora spectare videtur persecutio illa, quam ab episcopo Theatino passus esse fertur* Robertus *in Actis cap. 4 à num. 43: Telera certè cap. 14 eam refert ad annum Christi 1329; sed in eo non satis memor eorum quæ ante scripserat cap. 7, quod eum tum fuisse velit hîc priorem in Monte plano, quem cap. 7 jam à biennio prioratu illo defunctum, ac generalem Ordinis procuratorem electum fuisse narraverat. Ceterum non displicet mihi assignatus ad hanc rem annus 1329; quamquam non videam, cur id non potuerit accidisse vel anno 1328, vel 1331: nam ex Actis tantum eruitur id factum esse sub Joanne XXII,* magnis temporibus *post concilium Viennense, id est, post annum Christi 1311;* Cum accepisset (*episcopus Theatinus*) à summo Pontifice Domno Papa Joanne in mandatis, ut contra Fratricellos... procederet. *Hoc autem videtur ab illo Pontifice præcipue demandatum episcopis per Italiam ac Siciliam anno Christi 1331, juxta Odoricum Raynaldum, Baronii continuatorem, ad annum illum à num. 4. Quia tamen singulares de hac re litteras idem Pontifex anno 1328 dedisse dicitur ad Joannem Crispanum de Rocha episcopum Theatinum, teste Ughello tom. 6 Italiæ sacræ col 923, omnino probabile est, rem hanc circa annum illum contigisse: cum aliis nullis episcopo Theatino tales à Joanne littera scriptæ ibidem memorentur.*

E

ab episcopo Theatino an. circiter 1328 aut 1331,

28 *Neque refert, quod hæc historia non admodum congruere videatur Joanni Crispano, qui vir fuisse dicitur* omnium virtutum & eruditionum genere ornatus: *nam & talis erat Nicolaus de Fessa ejusdem antistes ecclesiæ, qui tamen S. Cælestinum ejusque Ordinem, quem ante foverat, pessumdare, quocumque posset modo, conatus est, quod per privilegia Pontificia Ordini recens concessa, juri suo derogatum aliquid arbitraretur; nec ante destitit, quam mentem ei meliorem Deus ultor injecit, vide Acta S. Cælestini tom. IV Maii, pag. 506; aut Ughellum tom. 6 col. 906 & seq. Et verò usque adeone est insolens, ut etiam peccent boni, tum maximè, cum maledicorum occupati calumnus, recte agere se putant? At enim alibi nihil quidquam simile de hoc episcopo legitur. Esto: nam neque simile quid legitur de præsulibus aliis, qui sub Joanne XXII cathedram Theatinam obtinuerunt; cum tamen in eorum aliquem id cadere necesse fuerit, siqua auctori synchrono ac pio fides, est. Laudatur sanè apud Ughellum episcopus hic à solicitudine ac labore, quem recuperandis ecclesiæ suæ bonis ac juribus impendit. Atqui hæc ipsa causa est, quæ commota in* Robertum *persecutioni prætexebatur, ut Acta nostra testantur. Mirum ergo videri non debet, si qui summum jus persequebatur, summam intulerit injuriam.*

F

An. 1333 adhuc procurator generalis condit monasterium alterum Gessi;

29 Anno MCCCXXXIII, cum esset ipse sexagenarius, idemque etiam tum procuratoris generalis onus sustineret, Gessum denuò contendit, ut posset alterum ibi locum erigere (quam illi spem faciebat civium illorum erga se studium ac veneratio.) Et verò spes eum sua non fefellit, quando cœnobium ibi condidit S. Joannis Baptistæ; quo gaudet hodieque Ordo Cælestinus; tametsi prius illud

illud S. Petri Cæleſtini, de quo paulo ante meminimus, ob varia quæ ſubinde acciderant, deſertum fuiſſet. Qua de re inſtrumenta exſtant authentica in monaſterio Geſſenſi; in quibus præter alia ſingularia donationem legimus prati cujuſdam, cujus fundus huic fabricæ deſtinatus erat.

30 Totum hoc (*ſubdit ibidem Telera*) ex vetuſtis Mss. ac publicis inſtrumentis, quæ in variis Congregationis locis aſſervantur, colligere mihi licuit, quo deſiderio eorum facerem ſatis, qui munia noſſe cuperent à B. Patre in Ordine geſta. Quamquam, quod ad monaſteria fundata pertinet, credibile ſit, eà numero fuiſſe plura, quam ſex illa quæ modo commemoravimus. Imo, juxta P. à Boſco, quatuordecim numerata ſunt, quorum nomina, quia perſpecta non habuit, non expreſſit: *ſicuti neque expreſſit auctor noſter, cap. 3, num. 30, quem à Boſco ſecutus eſt. Porro* ex iis, *ſubdit Telera*, quæ relata ſunt hactenus, pronum eſt intelligere quam inſigniter B. Pater de religione ſua ſit meritus, quantoque jure poſſit illius propagator appellari: parum enim illam, meâ quidem ſententiâ, juviſſet initium atque incrementum quod à Cæleſtino acceperat; niſi eam ſanctus hic ac perfectus ejus imitator Robertus ſuſtinuiſſet, conſervaſſetque, cum legum exactâ diſciplinâ, tum locorum, hominumque idoneorum ac ſpiritualium numero. *Hæc ille.*

& plura aliàs & alibi alia.

31 *Quo tempore* B. Robertus *diem extremum clauſerit, ambigi non poteſt; cum id Acta diſerte tradant cap. 6, num. 62 & ſeqq. accidiſſe* Anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo primo, Indictione nona, ætatis ſuæ anno LXIX, tempore Domni Benedicti Papæ duodecimi, XVIII die menſis ejuſdem (*ſcilicet* Julii *de quo ante meminerat*,) circa horam diei nonam, *quæ more Italico numerata non multum differt ab ea, quam Belgæ aliique numerant à nocte media quintam. Erat tum ei annus ille ab aſſumpto habitu Cæleſtino 54 inchoatus, uti ſupra § 2 dictum eſt. Mortuus autem eſt Beatus noſter, juxta Teleram cap. 17, in monaſterio ditionis, quæ à Morrone nomen habet, ſive apud caſtrum Murronis, ubi & primum ſepultus eſt, ut colligere licet ex Actis cap. 7, num. 66.*

Moritur anno 1341, 18 Julii.

32 *Inde porrò* anno ſequenti MCCCXLII decreverunt Patres, *inquit Telera in fine Vitæ ejus*, magis honorificam ſacro corpori ſepulturam concedere, unaque omnium ſententia fuit, transferendum illud eſſe ad ſancti Spiritûs in Morono, ut in eo loco venerationi & curæ eſſet, qui Ordinis totius primarius habetur. Quam in rem vir quidam nobilis ac Beato devotiſſimus, nomine Robertus Luſmadus, cum ipſo tempore vitâ functus eſſet, uncias auri decem legavit ad ornandum in eccleſia, quam Religio determinabat, Servi Dei ſepulcrum expendendas. Ita prorſus legitur in ſcripto quodam archivi abbatiæ jam dictæ S. Spiritûs. Unde credibile fit, traductas deinde eâ pecuniâ fuiſſe reliquias à monaſterio Terræ Moroni (quod exinde ad ejus memoriam S. Roberti nomen accepit) ad inſignem abbatiam S. Spiritûs in monte Morono; ubi columellis marmoreis erectum eſt ſepulcrum illud, quod ad hunc uſque diem ſpectatur, ſitumque eſt ad ſiniſtram aræ majoris. *A Boſco ait cap. 10, Corpus eſſe* reconditum intra arcam cancellis ferreis clauſam ad meridionalem eccleſiæ plagam, *ut § 1 obſervavimus.*

Tranſlatio corporis an. 1342.

AUCTORE P. B.

33 *Poſt ducentos, quinquaginta & amplius annos inſpectas fuiſſe* B. Roberti *reliquias narrat Lelius Marinus, Vitæ S. Petri Cæleſt. lib. 4, cap. 7, in hunc modum:* Adm. R. Pater abbas D. Franciſcus de Ajellis... diligentiſſimus antiquitatum noſtrarum inveſtigator, obſervatorque inter alia ſingularia quæ de vita Sancti hujus noſtri (*Petri*) mecum communicavit, illud etiam ſcripto mihi ſignificavit; quod anno MDXCVII curioſius inſpicere volens, quænam eſſent reliquiæ in capſula quadam condita in pariete ſacelli Beatiſſimæ Virgini Matri conſecrati, quod eſt ad ſiniſtrum (*non* dextrum, *ut perperam in Actis noſtris tom.* IV *Maii pag.* 527 *notatum invenio*) latus aræ majoris in eccleſia abbatiæ S. Spiritûs prope Sulmonem, pertundi murum juſſerit à parte interiori, ſubter monumento familiæ Sulmonenſis de Canibus, eductâque inde capſulâ, in qua aſſervatur corpus beati patris Roberti de Salle, de quo paulo ante meminimus, inter ſacra hæc oſſa repererit etiam pyxidem rotundam, medio circiter palmo altam, totam unà cum operculo pictam; aperuerit eam ipſe, ac reliquiis minutis variis plenam invenerit, atque inter eas clavum unum medio & amplius palmo longum, obductum particulis quibuſdam concreti ſanguinis colore ferrugineo, panniculo ſericeo decolori involutum. *Hæc ibi de reliquiis* B. Roberti: *nam quæ ſequuntur; eò tendunt, ut lectori perſuadeant clavum illum eumdem omnino eſſe, qui S. Petro Cæleſtino morti proximo per cranium fertur impactus.*

Inſpiciuntur ejus reliquiæ an. 1597.

34 *Scripſiſſe aliqua Beatum noſtrum, erui poteſt ex Actis cap. 2, num. 19; quod affirmans Telera cap. 8,* Scripſit, *inquit*, multa de rebus ſpiritualibus; ſed à patribus illis noſtris aſſervata non fuerunt. *At Lelius Marinus in Vita S. Petri Cæleſt. lib. 2, cap. 2, manuſcripti cujuſdam meminit, quod penes ſe eſſet*, de Actis & Progreſſibus ſancti patris Petri; *cujus auctor fuerit unus è diſcipulis ejuſdem S. Petri Cæleſtini, credaturque vulgo fuiſſe* B. Robertus *de Salle. Quibus ego quod addam, nihil habeo.*

Scripta B. Roberti.

VITA

Ex codice Ms. RR. PP. Cæleſtinorum Pariſiis.

PROLOGUS.

ANte productionem machinæ mundialis in ſua arte Deus cuncta præordinans: hominem, creaturarum digniſſimam, pro tempore ad eſſe juſſit prodire, propter quem cetera formaturus ordinare diſpoſuit, deiformem faciens, ſuique capacem præponens univerſis: cui & vitam tribuit; &, ne mortem incurreret, præmonuit. Cujus felicitati invidens fator zizaniæ per conſenſum vetiti, accepti beneficii fecit ingratum, à patria exulem, mortis participem, & de honorabili angelorum concive, quia non intellexit, brutalibus comparatum [cum jumentis ſtatuit habitare.]

Genus humanum à diabolo dejectum.

2 Sed

EX MS. A. SYNCHRONO. *erexit Deus mittendo Filium, & operarios in vineam suam,*

2 Sed æternus opifex, qui manuum ſuarum opera non deſpicit [nec deſpexit,] ad hujuſmodi miſerias relevandas [oculos pietatis inflectens], fraudem diaboli in filiale pretium juridicè commutandam per Filium humanandum ſancivit *a*. [Ut immortalis, morte noſtra aſſumptâ, vitam perditam redonaret:] Inæſtimabilem nobis caritatem oſtendens, non parcens filio, ne ſervus deperiret. Hic eſt veridicus Domini Sabaoth vineæ heres & Dominus: in qua parabolicè æternus Pater colonus aſcribitur, Filiuſque ejus vitis, in quo palmites radicantur, fructum producentes fidelium, ſuperfluis reſecatis, & infœcundis rejectis. Ad hanc certè vineam excolendam primâ, tertiâ & ſextâ (horâ) exivit: & à primordio creaturæ non deſtitit nec deſiſtet operarios mittere, qui exemplo & verbo ſtudeant de ſuis palmitibus in promptuaria Domini vini lætitiam reportare, pro labore æternum denarium recepturi.

B *atque inter alios hunc B Robertum,*

3 Sed diebus iſtis noviſſimis, vitæ præſentis adveniente crepuſculo, indefeſſum labore virum, fratrem Robertum de Salle, ad hanc excolendam vocavit, [qui poſſeſſoris & præmii allectus amore, viriliter labores aſſumens, proficiendo continuans, duxit ad veſperam: ut ſpectantem agonem noſtrum placaret Dominum, perſeveranti præmia largiturum. Cujus certamen bonum & & meritorum inſignia Deus, in Sanctis mirabilis, approbavit in ævo illuſtrando miraculis, ſigna innovando antiqua: accendens homini candelabrum, non ſub modio, ſed in ſublimi militantis Eccleſiæ apponendo, ut per ipſum lumen viam directionis videant, qui
b domum Domini deſiderant introire *b*.] Habent igitur univerſi in hoc virtutum viam imitabilem quam ſequantur, & ſtupenda prodigiorum inſignia, quæ mirentur. Nam infirmantibus ſanitas (*fuit*,) laborantibus requies, eſurientibus cibus, ſitientibus potus, leproſis munditia, mortuis vita, à dæmone obſeſſis libertas: &, quod iis omnibus majus eſt, morte præventum in culpa [ſuis precibus] revocavit ad vitam: viam & tempus tribuens reparandæ ſalutis *c*.

e
C *ſanctitate & miraculis inſignem.*
d

4 Hic eſt certè alter angelus poſt beatum Petrum confeſſorem, patrem ſuum *d*, ab ortu ſolis egrediens: imperans angelis tenebrarum ne præſtent offendiculum etiam imperfectis. Hic eſt qui in parentibus deperditam puritatem recuperare ſtuduit, qui à tenera infantia, omni vigilantia hoſtem ſtuduit ſubjugare domeſticum, cedens mundo.
p Quoniam ſui paſtoris *e* ſequendo veſtigia, per annos quinquaginta tres & ultra aſſumptâ paupertatis vitâ cum auſteritate duriſſima, non deficiens, ſed proficiens ſemper, manum mittendo ad fortia, non videbatur [homini] laboribus deprimi, ſed juvari. Hic eſt quem nec adoleſcentia nec juventus traxit ad devia, nec ſenio ætas confecta aſſumptam carnis duritiam relaxavit: ſed, quod eſt auditu [& dictu] mirabile, ubi vires defecerant carnis, ſpiritûs aſſumpto fervore, ſemper ſtabat accinctus, & tamquam præpotens pugil, novos procurabat de hoſte triumphos. [Qui de virtute in virtutem progrediens, meritoriè ſtuduit pervenire ad videndum in decore ſuo Regem æternum in ſpeculo virtutis: quod eſt quies laborum: finis deſideriorum & terminus præmiorum, quem nunc eumdem fratrem Robertum credimus, Dei cooperante clementia, apertiſſimè intueri.] D

Partitio, & cauſa aſſumpti ab auctore operis hujus,

5 Cujus vitæ ſeriem, inceſſum, proceſſum & terminum, necnon miracula per divinam clementiam operata in ipſo, in vita, in morte, & poſt mortem, [pariter] duxi inferius [ſeriosè] quinque capitulis declaranda. Nec immerito opus iſtud laborioſum aſſumpſi & ultra vires arduum; quia beneficiorum [ejus] non expers, ſi tacerem, poſſem ſceleris argui, ut ingratus. Nam illo anno quo Vir ſanctiſſimus, [carnis relicto ergaſtulo,] migravit ad Chriſtum, [in hieme circa principium menſis Decembris] cum laborarem febre duriſſima, eſſetque ſtomachus meus tantâ perfuſus nauſeâ, ut nullam poſſet cibi ſubſtantiam retinere; pro hujuſmodi infirmitate, quæ mihi videbatur minari de proximo mortis exitium, miſit dominus Admiratus pro medico apud Theanum *f*, ſcilicet *f*
magiſtro Johanne phyſico. Et illo ſero, quo E
medicus applicuit [ad locum, ubi infirmabar,] ſcilicet ſabbati primæ Dominicæ de Adventu, in præſentia dicti medici febris [cum rigore] me invaſit, ultra ſolitum dura: & labore gravatus, quia multa de Viro mirabili jam præfato audieram [memoranda,] omni devotione ad ipſum me vertens, cœpi rogitare cum lacrymis; ut, quia ſibi ſuum dilectum jam habebat præſentem, à quo poterat mihi ſanitatis gratiam impartiri, ſua ſolita benignitate, qua conſueverat inclinari afflictis, dignaretur pro me, ut vel citò aſſumeret, vel priſtinæ redderet ſanitati, apud ipſum preces porrigere efficaces, promittens ipſius, dum poſſibilitas adeſſet, viſitare ſepulcrum, decantare Miſſam, & populo ſua mirabilia promulgare.

votum ſcilicet, quo febri liberatus eſt, ſcribendi hanc Vitam.

6 Mirum in modum! Necdum quaſi votum & preces exſolveram, cum inſolito more ſomno ſuavi allectus, poſt ſomni quietem, mirantibus cunctis qui aderant & medicò, inveni me ab infirmitate penitus liberatum. Debet igitur mundus hujus laudare præconia, prædicare mira [dignitatis cantica,] qui ſuo exemplo virtutum per vitam mirabilem ducit ad patriam, & ſuis meritis noſtras infirmitates vehit ad veniam: ſignante utique provincia Aprutina, à qua Vir iſte ſanctus traxit originem, [& moribus conſecravit, crebris & famoſis pater exemplis paratus, & promptus ſe inexpugnabilem clypeum ponere, & à Deo pro ipſis veniam impetrare.] Recurrant igitur devoti, ſecurè ipſius beneficia [juſtè] petentes, infallibiliter adepturi. F

ANNOTATA.

a *Ms. Belfortii habet:* Fraudem diaboli in Filii humanandi pretium juridicè commutandam ſancivit.

b *Quæ his uncinis incluſa dedi ex cod. RR. PP. Cæleſt., ſic erant in Ms. Belfortii:* Cujus labores, viriliter ad veſperam continuatos approbavit, ævum miraculis illuſtrando, ſigna antiqua innovando, candelabrum homini, non ſub modio, ſed in ſublimi militantis Eccleſiæ accendendo.

c *Vide rem hanc narratam infra in Vita c. 2, n. 14.*

d *In-*

A d *Intellige S. Petrum de Morono ſive Celeſtinum, cujus Acta dedimus ad diem* 19 *Maii.*

e *Ms. Belfortii habet*, Patris; *& refertur ad S. Petrum Celeſtinum.*

f Theanum *duplex eſt, aut potius fuit; alterum cognomento Apulum, urbs olim Apuliæ Dauniæ, cujus rudera hodie* Civitate *dicuntur, ad Frentonem fluvium: alterum Sidicinum, nunc Tiano, urbs parva regni Neapolitani in provincia Terræ Laboris, epiſcopalis ſub archiepiſcopo Capuano. Urbem hanc deſignari hoc loco, non caſtrum illud, ſatis patet ex ejus cum locis, in quibus* B. Robertus *vixit, vicinitate.*

CAPUT I.

B. Roberti patria, parentes, præſagium ſanctitatis; virtutes cum in ſeculo tum in religione; amor in eum S. Petri de Morono, etiam poſt mortem.

B

I

Patria & piiſſimi parentes B. Roberti.

a

SEcundum ſententiam ineffabilis veritatis non poteſt arbor mala fructus bonos facere: ſed bona arbor fructus producit ſuæ naturæ conformes. Vir iſte ſanctiſſimus, de Aprutina provincia, de loco, qui Salle *a* dicitur, oriundus, patre Thomaſio ac matre Benevenuta, veris catholicis & devotis, ac pietatis operibus pro poſſibilitate extendentibus ad pauperes per hoſpitalitatem manus ſuas, ac operibus virtutum vacantibus. Nam à beato Petro confeſſore edocta mater, tres quadragenas jejunabat in anno, & hebdomada qualibet, quartâ & ſextâ feriâ in pane tantùm & aqua, omni die ſuis temporibus Horas canonicas abſolvendo, & ultra hæc bis in hebdomada pſalterium percurrendo. His & ſimilibus vacans mulier memorata, contigit ipſam impræegnari, & ad partum feſtinare filii jam præfati.

Viſio matris in partu, & pia pueri educatio.

C

8 Ante cujus ortum vidit, ſe filium pariturum in modum formæ orbicularis, orbem totum involventis: quia quem Deus toti orbi per virtutum vitam determinaverat ponere in exemplum, dignè orbis præferebat figuram. Nato itaque jam puero & parentis edocto veſtigiis cœpit bonæ indolis puer ad meritorum apicem anhelare; nec, ut aſſolet illa ætas, cum deveniſſet ad pubertatis annos, attigiſſetque annum quintum decimum ſuæ vitæ, concupiſcentiæ frena laxavit: ſed quem ætas per fomitem trahebat ad devia. Omnipotens per jugum virtutum leve dirigebat ad patriam. Factus autem clericus & aliqualibus litteris eruditus cœpit in eccleſia miniſtrare, quotidie revolvens pro ſuo intelligentiæ modulo Euangeliorum & ſacrarum Litterarum volumina; ut videret in ſpeculo ſacræ Legis, qualiter, contemptis corruptibilibus, deveniret ad ſumma. Cœpitque non ſolum præcepta, ſed & euangelica conſilia meditari, & meditans opere adimplere.

Exemplum inſigne dilectionis inimicorum.

9 Nam dum quidam furibundus inſaniſſet in porcum ſororis præfati Roberti, inventum in campo olera comedendo, & interfeciſſet; ſoror hæc videns & dolens, & ad domum interfectoris portans, ante ipſius fores projecit. Quem aſſumens, in faciem præfatæ mulieris cum furore projecit. De quo fratri ſuo Roberto conqueſta eſt. Cui benignè reſpondens, faciam, inquit, quod agendum video juſtum. Die igitur ſequenti dominico, cum in eccleſia miniſtraret, accepto à ſacerdote pacis oſculo, primo injurianti viro pacis amator pacis oſculum præbuit; ut verè oſtenderet ſecundùm ſententiam Scripturæ, quia ab infantia ſua creverat ſecum miſeratio, & unà ſecum de materno utero eſt egreſſa, veritatis imitando veſtigia, qui inimicos conſuluit diligi, non odiri.

EX MS. A. SYNCHRONO

S. Petro Cælestino peccata confeſſus, prædicit, ſe fore ſub eo religioſum;

10 Ipſo autem tempore fama celebri audita de vitæ auſteritate, religionis acerbitate, morum gravitate & virtutum omnium exercitatione beatiſſimi Petri confeſſoris, qui tunc moram contrahebat, in monte Orſontis *b* virtutibus pollens in terris, nunc glorioſus; ſupplex acceſſit; ut facta ſibi confeſſione & accepta abſolutione omnium delictorum, reſeratoque arcano ſuæ mentis, quo in viam pacis intendebat dirigere greſſus ſuos *c*, acceptoque ab eo conſilio, quod pro hujuſmodi acciperet alicujus Ordinis ab Eccleſia approbati ſtatum; Vir Deo devotus benignè reſpondens ait: Pater, infallibiliter habitum veſtræ Religionis aſſumam. Reverſuſque ad propria tantam morum & honeſtatis gravitatem ſervabat, ut omnes eum videntes unâ profiterentur ſententiâ verbo propheticò: Vere hic ſanctus erit. Ac ſanctitatis nomine eumdem ſanctutium *d* appellabant: quo nomine pater benignus beatus Petrus in poſterum ſemper vocavit.

b

E

c

d

matrem cum Deipara colloquentem audit.

11 Interjectiſque diebus paucis cum moram cum matre contraheret, una die ſolam ſtantem in camera eam audivit cum alio colloquentem. Qui reverenter dixit matri: Mater, cui loquebaris? Cui illa: Fili mi, Virgini glorioſæ, Matri Dei. His & aliis vacans juvenis memoratus feſtinabat implere opere, quod verbo promiſerat; ut eſſet in eo vitæ bonitas, verbi veritas, exempli claritas: ut quem fœcundi parentes virtutibus, ſacriſque inſtructionibus ad meſſem grana producturum adduxerunt, fructum virtutum ſtuderet ex ſe producere & in alios ſeminare.

F

II

Robertus à S. Petro Cælestino habitum religionis accipit;

12 Tranſactis itaque domi annis ſimplicibus, cum jam videret luce clarius ſibi indureſcere bella, nec minus domeſticum hoſtem quam exterum contra ſe exitii minantes diſcrimina, ſuas cogitavit ſalubriter manus ad fortia mittere, monitis ſalutaribus eruditus. Nam, venditis vel relictis ſe & ſuis quæ poſſidebat cum mundo, gladium emit ſpiritûs, quo mentis penetralia veſtiuntur, carne nudata; ut nudus luctaretur cum nudo *e*. Elegitque prudenter carnis ſupercilium per continentiam ſubjugare, mundi concupiſcentiam abnegare cum vitiis & mentis jactantia, ſe ſubjiciendo per obedientiæ meritum in obſequium creatoris. Nam ad virum omni veneratione digniſſimum, beatum Petrum confeſſorem acceſſit, ut habitum ſuæ Religionis, ſe relegato, aſſumeret; ut ſe Deo acceptabilem comprobaret.

e

mira ejus à cibo ac potu abſtinentia à Chriſto probata.

13 Quo aſſumpto, modum & ordinem ſtatuit ſuæ vitæ, pro exemplari aſſumens vitam beatiſſimi patris ſuperius memorati omni duritia duriorem, imitans veſtigia doctoris diſci-

EX MS. A. SYNCHRONO.

discipulus memoratus. Et (quod est durum & auditu mirabile) tantam sibi usque ad terminum suæ vitæ statuit in cibo & potu parcitatem, nullo modo nec sanitatis nec infirmitatis tempore relaxando, quantam à principio fere usque hodie non reperi in vita alicujus ab Ecclesia approbati. Nam statuit sibi per diem tantùm paniculum unum in modica quantitate, qui fere ascendebat ad pondus unciarum octo, & potum aquæ in modica mensura, quam sibi præfixerat contento. Quam mensuram non sibi subripuit; sed per revelationem accepit à Christo. Nam dum quodam sero se orationi dedisset, quasi in principio suæ pœnitentiæ, non somno perfusus vidit ipsum omnium Salvatorem cum suis discipulis ad mensam recumbere, & cuilibet sigillatim unum porrigere panem præfatæ mensuræ, ac potum post cibum in illa, quam sibi assumpserat, quantitate. Quem visum Vir sanctus maturè considerans, dixit, illam fore mensuram condignam necessitati naturæ. Et mirum! Semper sive jejunans & solus, sive cum aliis convivendo manum & animum tenuit ad præfatum: quia, licet quandoque cum fratribus convivando vescerétur de pluribus; non tamen relaxabat se ultra præfatam mensuram.

B

Variis virtutibus fit S. Cælestino jucundissimus socius:

14 Cœpit igitur his præludiis Vir sanctus faciem Domini prævenire; ut esset in eo morum gravitas, mentis caritas, obedientia prompta, obsequia studiosa, silentii firma custodia, orationis vigilantia. Quibus de eo compertis, vir sanctus, præceptor ejus, beatus Petrus, suo voluit consortio aggregari. Quem secum per quinquennium tenuit *f*; & demum ad apicem pastoralis dignitatis assumptus, cum eodem assentiente fugam petere voluit *g*; sed, custodiâ adhibitâ, fugæ via est percluſa. Tandem non voluntariè, sed quasi invitè assentiens, prædictum fratrem Robertum requisivit, si vellet eum ad illa magnalia sequi.

f

g

cujus cellam præfert aulæ Pontificali:

15 A quo Vir devotus cum magna instantia obtinuit, ut suæ cellæ & vitæ successorem faceret & heredem. Remansit igitur in cella patris filius, disciplinam doctoris servans discipulus, jejuniis & orationibus vacans, prout didicerat à patre sanctissimo, usque post tempus, quo vir sanctus beatus Petrus abrenunciavit officio & migravit ad Christum.

C

ibique ab eo invisitur in cælos evolante.

16 Horâ denique, qua carnis reliquit ergastulum, fratri Roberto oranti, & quasi in ecstasi posito apparuit in cellula, candidissimâ stolâ immortalitatis & virtutis assumptâ, facie serena eumdem deosculans & amplexans. Quem frater Robertus ita alloquitur: Pater, placuitne summo Pontifici *h* te ad partes licentiatum remittere? Qui placidè ac benignè respondens dixit: Sic præcepit rex. Et frater Robertus: Pater, quò vultis ire? Cui ille: Fili carissime, ad montem magnum me oportet ascendere; quia sic placuit regi. Et frater Robertus: Sequar vos, si placet, reverendissime pater. Cui ille: Non nunc; sed postquam nactus fueris merita ampliora. Et frater Robertus: Et ubi placet quod remaneam? Cui Vir sanctus: Sta, remane in solitudine & quiesce in pace. Quibus dictis, statim evigilans, vidit, aperto cellulæ suæ tecto, eumdem patrem sanctissimum cælos conscendere: & quarto post hæc [die] didicit eumdem patrem debitum solvisse naturæ. Hæc sunt, quibus incepit ascendere progrediens ad majora.

h

D

ANNOTATA.

a *Est* Salle *oppidum non admodum nobile in Aprutio citeriore, Sulmoni, à quo distat octo circiter milliaribus Italicis, Septemtrionale.*

b *Vide quæ de* Orphonte *dicta sunt in Comm. prav.* § 2 *num.* 15.

c *Syntaxis mutila; quam sic restituas:* Accessit, ut, facta sibi confessione *&c.* acciperet ab eo consilium. Acceptoque ab eo consilio, quod *&c. quæ sequuntur.*

d *Ab Italica voce* Santuccio, *quod* Sanctulum *sonat.*

e *Scilicet dæmone, juxta S. Gregor. Hom.* 32 *in Euang.*

f *Adi Comm. prav.* § 2 *à num.* 16.

g *Hæc usque ad finem capitis hujus narrat etiam Franciscus Petrarcha de Vita solitaria tract.* 3 *cap.* 18.

h *Bonifacio VIII, qui S. Cælestino V successerat, quem deinde in castro Fumonis ad mortem usque detinuit.*

B

CAPUT II.

Asperrima ejusdem solitudo per annos duodecim; desiderium & imitatio mira martyrii; suscitatio mortui, aliaque miracula; imperturbata cum Deo familiaritas.

III *Asperitas vitæ ejus & reclusio per annos 12;*

MOs erat Viro venerabili numquam negociari *a* à bono. Quin in scala virtutum aliquando contemplando ascendebat in Deum; aliquando per compassionis & pietatis opera descendebat ad proximum. Et, ut plenius pateant, modum ejus vivendi brevis sermo percurrat. Cum esset locatus in monasterio sancti Georgii de Rocca Moria *b*, ibi primò statutâ sibi cellâ Deo vacans, clausit se per annos duodecim, numquam egrediens, nisi quando invitus de triennio in triennium de necessitate ibat ad capitulum generale. In quo moram trahens, clam cilicium induebat ad carnem, de pilis nodosis contextum & hispidum: lectum statuens nudam terram; ut, si quando somnus imminens fatigatum corpusculum oppressisset, ipsi nudæ terræ, vel ad plus, tabulæ cum pulvinari de ligno, oblectamenta carnis devitans, ossa collideret.

a

b

F

jejunia hebdomadaria & anniversaria,

18 Jejunabat omni tempore secundâ, quartâ & sextâ feriâ & sabbato in pane tantùm & aqua, servatâ sibi mensurâ superius prætaxatâ. Jejunabat in anno sex quadragenas; tres tantum in pane & aqua, modum servando terribilem. Nam à fratrum & secularium omnium colloquio abstinebat: imò fratri ministranti sibi dicebat in principio quadragesimæ: Porta unam amphoram aquæ & pone in cella (quæ mensuras capiebat viginti

A ginti ſecundùm modum ſuperius prætaxatum;) & poſt viceſimum diem aliam aſportabis, intermedio nullum communicans verbum. Aliis autem quadragenis uno tantùm ferculo utebatur in modica quantitate: ita ut omni tempore ſicut à quanto, ita abſtinebat à quali. Vinum ſumebat aliis tantum temporibus in modica quantitate, & ſic lymphatum, ut ſaporem amitteret vini.

preces, ſacrificia, vigiliæ, meditationes, flagellationes &c. quotidiana.

19 Determinaverat ſibi in genuflexionibus numerum: nam quingentis vicibus infallibiliter omni tempore inter diem & noctem ipſum Dominum ſalutabat. Surgebat omni tempore media nocte ad Horas Domino perſolvendas: &, ipſis finitis, uſque ad primam diei Horam *c*, qua Miſſam audiebat cum fratribus, ſuas orationes, non dormiens, perſolvebat. Auditâ vero Miſſâ, legebat pſalterium uſque ad Tertiam; & tunc Miſſam, præmiſſa confeſſione, devotiſſimè decantabat. Qua finita, iterum reincipiebat pſalterium uſque in horam Nonam, qua comedere conſuevit. Poſt comeſtionem ſcribebat aliquando, vel aliqua meritoria & utilia exercebat; ut nullum ad tentandum daret locum diabolo, ſemper meritoriè occupatus in his uſque ad Veſperas perſeverans. Dictis vero Veſperis, ſe orationibus & divinis meditationibus occupabat quotidie uſque ad profundiſſimam noctem: & tunc fatigato corpuſculo dabat tempus quieti. Hoc modo didicerat diſtribuere tempora. Septies tamen in die duram recipiens diſciplinam.

c

B

Diabolum fugat, & martyrii deſiderio ſatisfacit,

20 Et (quod eſt auditu mirabile) ſuum ſemper fuerat deſiderium, temporalem vitam per martyrium abnegare pro Chriſto; ſi cauſa ſibi afforet juſta: ſed prudenter conſiderans, non poſſe congruè partes infidelium pro hujuſmodi cauſa petere *d*, nec in partibus Italiæ juſtam cauſam invenire, cogitavit omnino in paſſione membrum Capiti communicare, & crucem portare cum Chriſto. Nam ſemel egreſſus cum ſocio ad meditandum, per nemus deambulans vidit arborem biforcatam *e* in modum crucis. Qua viſa, nihil communicans ſocio, revertitur ad cellam. Qui noctis ſilentio ſurgens, cum inſtrumento ivit ad arborem ſuccidendam. Qua ſucciſa, humeris propriis deportabat. Quam cum deferret, obvium ſibi habuit humani generis inimicum, in ſpecie canis nigerrimi inſilientem in ipſum, & multas moleſtias cum caninis latratibus inferentem. Quod cognoſcens Vir ſanctus *f*, ſigno crucis ſe muniens quo ſignabatur interius, illud phantaſticum enorme evanuit.

d

e

C

f

ex arbore biſurca ſe quotidie ſuſpendens cum immani cruciatu.

21 Et paratam arborem in crucis formam fixit in cella; &, poſitis chordis in parte qualibet in modum nodi, in quibus per brachia ſe ſuſpenderet, ipſam crucem omni die infallibiliter aſcendebat, pendens tam diu per brachia, quouſque diceret decies Pater Noſter. Quæ Pater Noſter ita ſapidè & morosè dicebat, & tantam in quolibet moram trahebat, quantam in decem trahere conſuevit; quod aſcendebat ad centum. In qua pendens elevatis manibus, fundebat quaſi aquam animam ſuam, tanto profluvio lacrymarum perfuſus; ut oculi ejus non guttas, ſed undas producerent lacrymarum. Nam videbantur omnia membra ejus, non oculi tantum, ſtillare in aquam. Et poſt aſſumptam hujuſmodi meditationem acerrimam ſæpiſſimè divina conſolatione repletus, tantâ perfundebatur ex viſione lætitiâ, quantam animus humanus ex ſe capere non poteſt, niſi manu adjutus divina. Hoc aliquando bis, aliquando ter operabatur in die.

EX MS. A SYNCHRONO.

Manibus per quas pependerat, ſanat fiſtulam exulceratam,

22 Et quia cum Patre virtutum manus illas ſacratas ſecum in cruce ſacraverat; non defuerunt divina miracula, earum ſanctitatem approbantia, ſignis mirabilibus fulgurare *g*. Nam cum quidam ſui Ordinis frater, Angelus nomine, ſecum in dicto loco moram faciens, infirmaretur in manu de fiſtula, omni medicorum auxilio deſtituta, ſigno crucis facto ſuper vulnus, per manus illas ſanctiſſimas extitit liberatus.

g

item lepram

23 Alio quoque tempore, cum frater quidam ejuſdem Ordinis eſſet ita leprâ percuſſus, ut nullâ ſibi ad liberationem, ſive potius mundationem, poſſent proficere remedia medicinæ, data ſibi ad partem *h* cellâ per abbatem ejuſdem Ordinis, & ſervitore, qui miniſtraret, propter evitandum ſcandalum aliorum: Frater ſanctus compatiens, eumdem ſæpiſſimè viſitabat, lavabat ulcera, educebat putredinem, ſaniem abſtergendo; oſculabatur plagas & ulcera, os ſuum ponens in pulverem *i* amore illius qui pro nobis contemptibilis apparuit, ut leproſus. Pro quo una die compatiens magis ſolito, orationem pro eo ad Deum fudit, vulnera ſigno Crucis ſuæ ſacratiſſimæ manûs ſignans: & ſubito extitit ab omni lepra mundatus.

h

E

i

Mortuum ſuſcitat, ad excipiendam ejus confeſſionem.

24 Fuit & in dicto loco *k* compertum quoddam mirabile: nam quidam, Petrus nomine, oblatus *l* illo loco, nimia gravatus infirmitate, ſine pœnitentia, confeſſione, & ſatisfactione diem clauſit extremum. Quo mortuo, quia non erat oriundus de loco, ſed aliunde; determinaverunt fratres amicos & conſanguineos ejus requirere, ſi vellent venire, antequam corpus ejus tradederetur ſepulturæ. Jacuit itaque in ſepulchro *m* mortuus à media nocte uſque ad comeſtionis horam diei ſequentis. Quibus tardantibus, beatus frater Robertus præcepit fratres diſcumbere, ipſo remanente cum duobus ſociis ad funeris cuſtodiam, pro eo Domino pſalmos pœnitentiales & alias orationes dicendo. Et dum ibi aſſiſterent, compatiens ejus damnationi, pro eo lacrymas & preces efficaces fudit Altiſſimo; & poſtmodum ſtans ſuper eum ait illi: Fili Petre, vis accipere pœnitentiam ſalutarem? Qui ſtatim reſpondens ait: Volo, Pater. Et reſedit, qui mortuus erat, & cœpit loqui plenariè: & confeſſionem faciens de delictis, ac accepta ab eodem Patre abſolutione & benedictione, poſt multum colloquium iterum ſe ad lectum inclinans obdormivit in pace.

k

l

m

F

Actioni contemplationem jungit, in qua à Deo obtinet ſurditatem admirabilem.

25 Et licet Vir ſanctus in agibilibus ſedulè tam in eleëmoſynarum largitione quam in monaſteriorum ordinatione *n* Domino miniſtraret cum Martha; tamen determinatis temporibus meditationibus & orationibus vacans, & ad pedes Domini ſedens reficiebatur dulciter cum Maria. In quibus ſæpiſſime tanto perfundebatur jubilo; ut jam frui videretur æternis. Sed quia locus prædictus in quo moram trahebat Vir ſanctus multos incolas habebat vicinos, concurrebat ad eum undique turba ex devotione: quorum ſtrepitu in ſuis me-

n

EX MS. A. SYNCHRONO.

meditationibus non modicam portabat moleſtiam. Pro qua Deum ſuppliciter exoravit, ut in hoc ſibi remedium adhiberet divinum. Sicque factum eſt, ut ex tunc ita orando perderet auditum; ut ſi totus clangor tubarum, omneſque campanæ de mundo ad ſuæ cellulæ pulſarentur portam, nihil penitus audiret. Imo, quod majus eſt, ſic inſenſibilis reddebatur orando; quod non vocatus, non tactus; ſed ictu impulſus revertebatur ad ſua; cum tamen non orando acuto valde uteretur auditu Nec & conſtituto in tanta corporis maceratione & auſteritate deſuerunt o divina ſolatia, qui o præſentem ſe offert in tribulatione afflictis dicens: Cum ipſo ſum in tribulatione.

Cum Chriſto in cella auditur colloqui.

26 Ut autem de multis ſibi à Deo factis aliqua narrem relatione digna; ſemel cum miniſter ejus eumdem iret ad requirendum, ſi aliquo indigeret; audivit eum alta voce cum alio per magnum temporis ſpatium colloquentem. Qui expectans & admirans cum quo tantum, quod erat ſibi inſolitum, protraxiſſet ſermonem, petitâ licentiâ & obtentâ licentiâ intrandi ad ipſum, neminem reperit. Quod admirans cum multa inſtantia & reverentia requiſivit, cum quo talia loqueretur. Cui ille vultu ſereno & hilari facie ultra ſolitum reſpondit: Fili, locutus ſum cum Salvatore noſtro & omnium Jeſu Chriſto. Et ille: In quo loco, pater? Qui reſpondit: Vere in loco iſto.

Epiphonema ad ea, quæ hactenus narrata ſunt.

27 Hæc ſunt, quibus profecit ad majora aſcendendo Vir, ad patriam anhelando: hæc ſunt, quibus domuit hoſtem domeſticum; ut recuperaret in protoparentibus deperditam puritatem Hîc didicit non in angariam, ſed voluntariè crucis improperium cum Chriſto extra caſtra deferre, non habens hîc, ſed alibi, amabilem civitatem. His argumentis cœpit divina clementia vitam ejus approbare & geſta, mirificans Sanctum ſuum. His cœpit eum viſitationibus conſolari; ut apertè diceret Dómino dedicatus, Chriſtum noſtrum bonum expectare certamen, aſpectando victoriam; ut tandem coronam tribuat repromiſſam.

ANNOTATA.

a *Imò* otiari *dictum voluit auctor, ut patet ex ſequentibus.*

b *Vulgo* Rocca, *ſive* Arx Moriſii *in Aprutio citeriore, ſita ſub Majella monte juxta Leandrum Alberti; media fere Sulmonem inter & Teaten ſive Chieti, ut vulgo dicitur: eſt autem illud monaſterium S. Georgii è vetuſtiſſimis Ordinis Cæleſtinorum, ut patet ex Litteris Apoſtolicis Gregorii X apud Lelium Marinum lib. 2, cap. 6.*

c *Horæ videntur hic accipi more eccleſiaſtico, ut patet ex contextu; non verò more civili, quo in Italia hora prima dicitur, quæ occaſum ſolis proximè ſequitur.*

d Utpote cui ex ſuorum majorum obedientia nefas erat partes adire infidelium; *ut hoc loco notat à Boſco.*

e Biforcatam *Italus auctor pro* bifurcam *poſuit.*

f *Nominativus pro ablativo abſoluto. Sed quid res hujuſmodi obſervare hic opus habeo; modò ſenſus auctoris utcumque barbari ſatis intelligatur?*

g *Senſus eſt, non deſiiſſe miracula, quæ ſignis mirabilibus fulgurarent, ſeu potius fulgerent; atque ita manuum, per quas fiebant, ſanctitatem approbarent.*

h *Ab Italico* à parte, *quod* ſeorſum *ſignificat.*

i Pulverem *hic putem appellari furfures ſeu ſquammulas ab infectis leprâ partibus abſiſtentes.*

k *Nempè in monaſterio S. Georgii apud arcem Moriſii.*

l De Oblatis *fusè agit Cangius in Gloſſario. Sed apud Cæleſtinos Oblati iidem ſunt qui fratres converſi ſeu laici, ut colligo ex P. Helyoto in hiſt. Ordin. Monaſt. tom. 6, pag. 191.*

m *Hoc eſt* in lecto, *uti dicitur paulo inferius.*

n *Hæc ita intellige; ut eleemoſynas non dederit, niſi ad ſe adventantibus extrà quadrageſimas; ut etiam monaſteria aliter non ordinaverit, quam conſilio, cum vel in cella vel in Capitulo generali id rogabatur: neque enim exibat ipſe cellâ, niſi vel ad eccleſiam monaſterii ſui, hoc eſt, S. Georgii, vel ad generale capitulum ſemel triennio, uti dictum num. 17. Vide dicenda inferius ad num. 30.*

o *Nempe Deus, cujus erant ſolatia, quæ præcedunt.*

CAPUT III.

Ejus opera miſericordiæ maximè in condendis monaſteriis, & xenodochiis, crebra inter illa miracula, abſentium ac futurorum notitia.

Aſpirat ad opera miſericordiæ ſpiritualia & corporalia; a

IV SEd qui in cælis habitat Deus, homines docens in terris, cœpit cor ejus ambulantis ſimpliciter ad majora movere; [ne talentum ſibi creditum foderet in terram] *a* ſed commendatum mundo cum uſuris in Theſauro Domini reportaret; [ut] lumen, quod uſque tunc erat ſub modio, ſuper candelabrum Eccleſiæ poneret; ut viderent juſtitiæ lumen qui in domo Domini deſiderant habitare. Nam conſiderans de examine tremendi judicis, opera pietatis exacturi à cunctis, cogitavit hujus opera non minus corporaliter quam ſpiritualiter velle implere; ut devios & à juſtitia aberrantes ſub religionis tecto reciperet, famelicos veritatis verbo nutriret, ſitibundis hauſtum præbendo ſalutis, ſub vitio carceratis per exemplum juſtitiæ ſeipſum dando in pretium, infirmis compatiens medicamenta præbendo virtutis. Cum autem ſuper hujuſmodi cogitaret, quo utrolibet hoc adimpleret modo, nec pateret ſibi per lumen inditum à natura via, qua poſſet opere adimplere; quia ſub obedientia erat & paupertate nimia conſtitutus; orare cœpit devotus, ut quod infirmitas non valebat humana, bonitas ac clementia ſuppleret divina.

ad hæc ſuggerit ipſi media Chriſtus apparens cum Sanctis:

29 Nocte igitur quadam deprecanti & cogitanti in talibus, in extaſi poſito apparuit Dominus Jeſus Chriſtus, qui aſtantibus ſibi dixit: An iſte eſt negligens ſervus meus, qui quingentis vicibus flexis poplitibus omni die humillimè me ſalutat? Quem videns frater Robertus & cognoſcens, humillimè ante eum proſtratus adorans, voce reverenti reſpon-

A respondit: Ego sum. Cui Christus: Ascende in montem, fili, & dabo frumentum vinum & oleum, ac pro te Jesum Christum orabo. Ad quod dictum frater Robertus: Tu es Christus. Quomodo ergo pro me Christum orabis? His auditis, ad se reversus multâ perfusus lætitiâ, petitâ & obtentâ licentiâ ab abbate sui Ordinis, cum duobus sociis ad locum sancti Petri Apostoli de Monte plano
b b accessit: in quo siquidem loco tantam sibi Deus rerum opulentiam ministravit, quod non solum fratribus secum degentibus, verum etiam omnibus in circuitu patriam incolentibus manum porrigeret adjutricem.

multa igitur monasteria condit & hospitalia, non sine miraculis.

30 Cœpit igitur ex tunc pro hujusmodi causa loca sancta construere, religiosorum fratrum numerum aggregando *c*: cœpit & hospitalia facere. Nam post hæc construi fecit monasteria quatuordecim & hospitalia septem, in quibus posset ultrolibet modo *d* pietatis opera adimplere. In quorum ædificatione & eleëmosynarum largitione licet aliquibus infirmis fuerit (sed assumpta) *e* occasio scandali; non defuerunt divina portenta coadjuvantia & defendentia causam justam; nec defuerunt divina miracula: quoniam ex tunc in Viro vitâ probato requiescere cœpit
f duplex spiritus *f* Heliæ.

Hominem per miraculum lepidè confundit, qui mendicum se fingebat.

31 Et ut breviter aliqua narrem de multis: tempore quo moram faciebat ibidem *g*, turba concurrebat eleemosynam offerendo, ipsum sciens eam in cibos & vestitum ac alias necessitates pauperum erogaturum. Quod audiens quidam satis justitiæ communis, simulans paupertatem, devenit ad locum. Qui dum esset ibi, se exuens novâ, qua induebatur, tunicâ, & inter fruteta viridarii ipsam abscondens, perrexit ad locum. Qui pulsans, ostiario petenti, quid quæreret, Virum sanctum orantem in cella requisivit à fratre. Qui ad Virum Dei veniens, quid peteret, requisivit. At ille simulans nuditatem, pro vestitu eleëmosynam postulavit. Vir itaque sanctus, sancto Spiritu revelante, ait pauperi: Sta hîc; quia tibi tribuam juxta posse. Tunc vadens ad locum, ubi præfatus vir secretè absconderat tunicam, & assumens, venit ad portam, ad quam expectabat
C qui eleëmosynam postulaverat; qui, aperto ostiolo portelli, propriam tunicam porrexit petenti, fictionem detegens, opere misericordiæ non negato. Qua statim vir se induens, consideratâ hinc inde, didicit fore suam. Quo facto se cognoscens fictè petiisse, & suam fictionem nudatam, cœpit, rubore & temore, tanto cursu petere fugam, quanto si insequeretur à multis.

Fabrum lapsu collisum operi suo statim restituit.

32 Alio quoque tempore dum instaret solicitus ad construendam ecclesiam sanctæ Crucis *h*, & hortaretur magistros operis ad cooperiendam ecclesiam, quidam de magistris, Galterius nomine, à summo deorsum cecidit super limpidissimos & duros lapides, ut patria gignit; subitoque collisus loquelam perdidit, nec respirare poterat ullo modo. Quod cum Viro sancto esset compertum, ad locum accedens & amplexans collisum ac de terra elevans, ait: Noli timere, fili; quia liberatus es. Mirabile narrandum, quod fuit mirabilius visu! Nam subito absque mora qui mortuus videbatur, surgens festinavit ad opus.

EX MS. A. SYNCHRONO. *Saxum, à diabolo sustentatum, signo Crucis præcipitat.*

33 Alio quoque tempore in eodem loco pro constructione monasterii sub quodam magno saxo extrahebatur arena; quod tam erat à terra divisum, quod subter fodientibus de proximo minabatur ruinam. Stabat tamen, ut certe creditur, diabolica fraude ad damnum alicui inferendum. Quod probabiliter videtur fratri Roberto fuisse divinitus revelatum: nam una die subitò, dictâ Missâ, cum quodam fratre, nomine Antonio, illuc festinè valde accessit; & appropinquans lapidi, socio dixit: Videsne aliquid super lapidem? Frater respondit: Nihil. Ibi enim, inquit, sedet diabolus. Et vocans operarium, qui subter fodiebat, ait: Festina, fili, exi: exi, fili. Post exitum viri signans lapidem signo Crucis dicendo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, lapis cecidit, nullo adhibito humano impulsu.

Lapis in B. Robertum ruen. sustinetur divinitus.

34 Alio quoque tempore cum idem Vir sanctus moram traheret in loco sanctæ Mariæ de Lama *i* ad hujusmodi pietatis opera exequenda; cum quadam die ministri instarent cum ferreis instrumentis ad abscindendum lapidem magnum valde & longum pro liminari ejusdem ecclesiæ, effetque in parte decisus à latere magni lapidis, fatigati complere non poterant. Tunc Vir sanctus, dictâ Missâ assumpto baculo, cui innitebatur ex debilitate corporis, cum uno socio ibat ad opus. Mirabile factum! Nam subitò sine ullo impulsu, quasi voto Sancti insensatum parêre vellet, lapis contra Dei Virum, qui de subter per decliva montis veniebat ad locum, saltibus terribilibus ima petebat, ac per directum desuper properabat ad Sanctum. Quem beatus Vir videns, volens gravis molis contra se descendentis mortis vitare periculum, fugere cœpit. Quo fugiente, spina tetigit pedem ejus, & cecidit. Tunc immediatè desuper Sanctum per longum divina clementia lapidem immobiliter fixit. Qui stetit super longitudinem motu proprio, qui à multis erigi non potuisset, quousque Vir Sanctus surrexit & declinavit à loco. Quo amoto, sine humano subsidio lapis cœpit prosequi motum suum.

Prophetiæ B. Roberti de futuro subsidio in necessitate.

35 His & aliis plurimis, quæ longum esset enarrare, in vita claruit signis & prodigiis Vir devotus; in quo non solum ista; sed requievit in eo Dei spiritus multiplex prophetiæ; prout aliquibus evidentibus exemplis inferius declaratur. Nam cum semel cum pauperculis fratribus moram traheret in monasterio sanctæ Crucis, & sederet in mensa, & eisdem panis non sufficeret quem habebant; tacito murmure conquerentibus fratribus de panis inedia; Vir Deo devotus benigna & hilari facie eos alloquitur, dicens: Jactate cor vestrum in Domino, & cum ipso voluntariam paupertatem teneatis; quia statim vobis necessaria Deus compatiens ministrabit. Quo dicto, nondum quasi verba compleverat; &, ecce, vir Dei nuncius portans panes pulcherrimos & recentes, in numero comedentium singulis singulos porrigendo.

Item de tempestate futura, & immunitate fratrum ab ea.

36 Alio quoque tempore cum Vir iste aggregasset religiosorum fratrum multitudinem copiosam, quos suis moribus Domino nutriebat, sedensque super asinum iret ad visitandum more solito fratres, qui morabantur in loco de Quilionisio *k*, tranquillo pariter &

EX MS. A. SYNCHRONO.

sereno, nullo nubis vestigio apparente in aëre, comitantibus se fratribus dixit: Fratres, hodie coruscationes, grandines & tempestates oppidò nos invadent; sed benedictus Deus, qui per archangelum Gabrielem nostra corpora proteget; & sic illæsi evademus ruinam. Quibus dictis, subitò ab aquilone, unde extenditur gelu, cœpit parvula nubecula surgere, quæ paulatim excrescens, totum cælum contexit; & post cœperunt insonare tonitrua, coruscare fulgura, & aqua grandoque effluere copiosa. Quæ videns Vir sanctus, de asino prosiliens, dixit fratribus: Oremus, fratres; & humillimè se prosternens in terram, elevatis in cælum manibus, cœpit orare devotè. Quo orante, cœpit retro concito gradu, viâ scilicet qua venerat, reverti pestis & grando. Et mirum, quod cum terram in circuitu grando præfata undique obtexisset, solus locus in modico spatio, in quo oraverat Vir devotus cum fratribus, remansit immunis. Quo facto, ait fratribus: Eamus in pace. Et parum procedentibus, invenerunt tantam grandinum quantitatem, quod ad modum nivis ascendebat ad talos.

B

37 Alio quoque tempore cum Vir sanctus accederet ad Aquilam *l* cum quibusdam fratribus pro quibusdam meritoriis & necessariis Ordinis sui negotiis exequendis, ambulans pauperculum vidit arantem cum bove & asino contra Legem *m*. Quem vocans, ait illi: Quare injuriam facis asino, æquans bovi; cum in arando similem non possit ferre laborem? Cui cum responderet homo, quia paupertate coactus; Vir sanctus ait: Quantum sufficeret pro uno bove; ut cum duobus ares? Ait: Agustale *n* unum. Et Vir pius dixit socio suo, qui deferebat oblatam pecuniam à devotis tam pro usu, quam pro subventione pauperum: Huic pauperculo benignè tribuas. Socius hæc faciens, tacito murmure volvebat in pectore quod fecit Vir devotus. Cui sanctus: Fili carissime, ne queraris; quia potius pro pauperibus, quam pro nobis, oblata pecunia fuit: & ne timeas, quia dives est Deus, qui potest nostros supplere defectus; & citò tuum pecuniâ replebitur marsupium. His dictis, paululum processerunt, & à longè contra se venire quosdam mercatores viderunt. Tunc Vir sanctus, ne occuparetur ab eis, declinavit à via: qui procedentes, & de fratre Roberto quærentes à vicinis qui patriam incolebant, responderunt dicentes: In via debuistis eum invenire cum sociis. Tandem invenerunt duos fratres Ordinis Majellensis *o*, qui dixerunt: Ecce parum præcedit. Qui reversi concito gradu Virum venerabilem invenerunt, & summa cum reverentia recipientes eumdem, ac accipientes ab eodem pœnitentiam salutarem, post devota colloquia, pecuniam non modicum obtulerunt; & sic abscesserunt à Sancto. Tunc Vir sanctus ait fratri: Frater, divinam cognosce largitatem, nec abbrevies manum Dei in opere pietatis.

C

& de supplenda pecunia, quam, miserius asini cum bove arantis, rustico dederat.

l

m

n

o

ANNOTATA.

a *Quæ hîc uncinis inclusa sunt, ego adjeci; quia necessaria videbantur ad complendam sententiam; quæ, his demptis, mutila est.*

b *Est* Mons planus (*vernaculè Monte di piano*) *altissimus in Aprutio citeriori, de quo videri potest Leander Alberti in Regione Italiæ duodecima. Sed hîc per Montem planum intelligitur arx seu castellum Montis plani* (*vulgo Rocca di Monte piano*) *Lentam inter & Forum fluvios, ubi duo fuerunt monasteria Cælestinorum, alterum S. Crucis, alterum S. Petri Apostoli, de quibus in Commentario prævio* § 3 *num.* 23.

c *Videntur hæc mihi pertinere ad annum circiter* 1311; *juxta dicta in Commentario prævio* § 2 *num.* 21.

d *Nimirum corporaliter & spiritualiter.*

e *Non enim præbebat scandalum male agendo Robertus; sed homines infirmi ejus benefacta sinistrè interpretando inde scandalum, sive occasionem malè agendi arripiebant. Referuntur hæc haud dubiè ad episcopum Theatinum, de quo infrà. Nota hîc interea, hæc esse ædificia, has eleemosynas* (*utique post recessum à Cella S. Georgii & accessum ad S. Petri de Monte plano exercitas; ut patet ex præcedentibus*) *quibus invidiam incurrit episcopi illius; atque has easdem esse, de quibus rationem reddere jussus est inde à temporibus Concilii Viennensis, uti dictum in Comm. loc. cit.*

f Duplex spiritus, *miraculorum scilicet & prophetiæ.*

g *Hoc est in monasterio S. Petri de Monte plano, quod à S. Cælestino olim conditum* Robertus *postea renovavit, ut in Commentario diximus.*

h *Videtur hoc factum versus annum* 1317. *aut etiam aliquanto prius, ut colligi potest ex Comm. præv.* § 3 *num.* 23.

i Lama *castellum est sive oppidulum Aprutii citerioris juxta fluvium Aventinum, Sulmoni fere Orientale.*

k *A Bosco legit*, Guilonisium; *hodie* Coglionisi *juxta Phiternum fluvium in Capitanata, sex circiter milliaribus à mari Adriatico.*

l Aquila *urbs est celebris in Aprutio ulteriore, Aterno flumini insidens.*

m *Deuteronomii cap.* 22, ℣ 10: Non arabis in bove simul & asino. *Hujus commiserationis erga bruta animantia plura dedimus alibi exempla; & maximè eâ excellit S. Stephanus Sabaïta, cujus Vitam habes ad diem* 13 *hujus mensis.*

n *A Bosco legit* Augustale. *Erat autem Augustale seu Augustalis & Augustarius nummus aureus Imperatorum Occidentis à Frederico II primùm cusus, cujus valor erat unius floreni aurei cum quadrante. Floreni verò aurei octo conficiebant unciam. Vide Cangium in Glossario.*

o Majellenses & Moronenses *dicti sunt olim Cælestini, à primariis montibus Majella ac Morono, qui Ordinis nascentis quodammodo cunabula fuerunt. Consule Marinum Vit. S. Petri Cælest. lib.* 1, *cap.* 15.

D

E

F

CA-

A

CAPUT IV.

B. Robertus hoſpitium exſtruit peregrinantibus in Garganum, non ſine miraculis; ecſtaſes ejus favoreſque; vexatio ab epiſcopo Theatino; hujus pœna, ac Roberti ſubmiſſio; item miſericordia miraculo probata.

CUm igitur Vir ſanctus eſſet in partibus Theatinis, & per viam, qua itur ad ad montem Garganum à fidelibus ad viſitandum archangeli Michaëlis limina, videret locum aridum, in quo propter defectum victualium laborabat turba fidelium; fultus auxilio, ad honorem Dei & beatiſſimæ Matris ſuæ atque archangeli Michaëlis, pro conſolatione & quiete fidelium bonum diſpoſuit conſtruere hoſpitale: quod ita factum eſt. In cujus conſtructione Deus, Viri confirmando conſilium, multa & diverſa miracula dignatus eſt operari. Nam cum una die poſt orationem præmiſſam, qua auxilium impetravit divinum, deſignato loco cum baculo, in quo conſtrui determinaverat hoſpitale, magiſtri operis, de præcepto Viri Dei fodientes ad fundamenta jacienda, ſtatim lapidem magnum, politum & aptum ad officium invenerunt altaris: ac deinde fodientes, alium repererunt ad limina eccleſiæ conſtruendæ: quod omnibus tranſeuntibus fore extat notiſſimum & apertum.

Peregrinis in Garganum domum hoſpitalem condit, divinitus adjutus.

B

39 Poſtmodum factâ jam eccleſiâ, cum eſſet ante altare lampas vitrea appenſa, oleo plena & accenſa, à ſublimi in terra coram multis in præſentia Viri ſancti [decidit,] nec fracturam incurrit, nec oleum eſt effuſum, nec lumen exſtinctum.

Lampas ibidem lapſa; ſed illæſa, nec effuſum oleum.

40 Sed quia hoſpitale conſtructum eſt in quodam dorſo montis & aquarum caret effluxu, fratres & hoſpitalarius ad Virum venerabilem recurrerunt, dicentes: Quid, Pater, faciemus de aqua? Quibus jocunda facie hilarique vultu dixit: Confortamini, tenentes in Domino firmam anchoram ſpei: quia potens eſt Deus noſtros ſupplere defectus. Poſthæc quadam die deambulans cum ſocio pſalmodias pſallendo, ſequeſtratus ab hoſpitali quaſi per lapidis jactum, vidit inter denſitatem ſpinarum duos lapides ſibi invicem adhærentes: qui vocans hoſpitalarium, dixit: Spinarum denſitatem ſuccide, & lapides tolle; quia præſto eſt, qui beneficium miniſtrabit. Factum eſt ſancti Viri præceptum: & ſtatim inventus eſt puteus fabricatus. Præcepitque inde extrahi, quæ deſuper ceciderat, terram. Et extrahentes, & ultra profundè effodientes, nulla cœpit aquarum apparere ſcintilla. Qui dixerunt Viro ſancto: Caſſo fruſtramur labore. Quo audito, Vir ſanctus cœpit expanſis ad cælum manibus fervidè invocare Altiſſimum; ut aquam propinaret de ſentibus, qui hactenus ſitienti populo per Moyſen ſervum ſuum aquam produxit. Sicque factum eſt, ut de menſe Junii, quo tempore, ſole ferventius æſtuante, exſiccantur irrigua, inciperet abundantiſſimè aqua clariſſima ſcintillare, & in tanta quantitate; quod à fundo uſque ad ſummum quindecim cubitis alta eſſet.

Ibidem precibus aquam copioſam elicit Robertus ex arido monte.

C

EX MS. A. SYNCHRONO.

41 Acciderunt autem & alia relatione digna. Nam cum ſolus in eccleſia ſanctæ Crucis ſtaret ad perſolvendum divina, tanto cœpit à terrenis divinorum elevari amore; quod tunc verſus cælum cœpit elevari & corpore: nam ſuper ſe raptus & in extaſi poſitus, fuit amplius quam per cubitum, videntibus qui aderant, elevatus à terra. Quod videns diſcipulus ejus, ipſum incautè apprehendens, vocavit eum, dicens: Quid eſt hoc, Pater? Qui illico ad ſe reverſus, dixit: Fili, malè feciſti; quia mente ferebar in Deum.

Apparet in ecſtaſi elevatus à terra.

42 Alio quoque tempore Vir Dei ſervando ſilentium in quadrageſima majori in loco de Monte plano, cum decreviſſet ad honorem ſanctæ Trinitatis die quolibet multum & morosè quadrageſies decantare orationem Dominicam noctis tempore poſt completorium; uno die ſic orando, cœpit cogitare, quomodo in patriâ aſſiſtentes viſione fruantur divina; & quid faciant ſic videndo. Tunc ſubitò ſupra ſe raptus & extra ſe poſitus cœpit cantare alta voce: Kyrie eleiſon. Quod audientes fratres occurrerunt ad Virum ſanctum: & cum eis Vir ſanctus pro tunc nullo potuit colloquio uti. Sed poſt hæc aperiens oculos, cellam ſuam quaſi fornacem candentem conſpexit, & ibidem indicibilem claritatem, in qua vidit Chriſtum cruci affixum & mente compatiens tamdiu oculos firmavit in ipſum, quouſque apparitio illa ſacrata abſceſſit.

Aliàs in ea poſitus præter alia vidit Chriſtum cruci affixum.

E

43 Et licèt Vir ſanctus ſummo ſtudio vitaret ſcandala aliorum; non deſivit invidens ſanctitati ejuſdem ſator zizaniæ (ſed contra eum injuſtè) movere epiſcopum Theatinum *a*. Nam ad Virum ſanctum devoti compatriotæ non ſolum propinqui, ſed & à longè habitantes occurrebant, pro ſuis offenſis eleëmoſynas offerentes, ſcientes, Virum Dei eas vel uſui pauperum, qui ad eum pro hoc undique concurrebant, dedicare, vel pro conſtructione hoſpitalium, in quibus recreabatur indigentium labor; vel monaſteriorum, in quibus offerebatur Deo ſacrificium à religioſorum turba devota. Credens autem epiſcopus eumdem multam habere pecuniam de oblatis, citari & accerſiri fecit, ut ſibi à magnis temporibus rationem [redderet;] ſcilicet à temporibus uſque tunc concilii Vienenſis; petens ab eodem ſibi dari canonicam portionem, & dicens eum executorem multorum teſtamentorum fuiſſe: cum ſecundùm rei veritatem numquam fuerit talibus occupatus.

Invidus Epiſcopus. eleemoſynariùm ab eo rationem exigit;

a

F

44 Sed quia Vir devotus oblata ſtatim diſtribuebat ſecundùm modum ſuperius prætaxatum, de oblatis nec recipiendo nec dando per ſcripturam ullam faciens nec recipiens cautionem, volens propter auctoritatem paſtoralem quam verebatur, non propter conſcientiam, vexationem tollere, vendidit calicem *b*; ut ſic contra eum multimodè inſanientis avaritiam mitigaret, pactum faciens cum eodem. Nec his contentus epiſcopus in omnibus, in quibus non debebat, ſed poterat, Virum ſanctum verbo & facto multimodè moleſtabat, impellentibus eumdem contra

quas tunm reddere non poſſet, nec epiſcopi avaritiæ ſatisfacere, aliò migrat:

b

EX MS. A. SYNCHRONO.

tra eum clericis impudicis : quia videbatur eis quod ſibi debitas eleëmoſynas auferebat. Quod cernens Vir ſanctus, dare volens locum iræ, inde receſſit, ſcilicet de monaſterio ſanctæ Crucis ; & moraturus acceſſit ad locum ſanctæ Mariæ de Lama, quem conſtruxerat *c* Vir præfatus.

c

ſed abſens tamen & exemptus injuſta excommunicatione percellitur:

45 Sed licet abſentatus eſſet ab eodem per locorum diſtantiam ; tamen eum præſentem habebat per innatam malitiam. Nam cum accepiſſet à ſummo Pontifice Domino Papa Johanne in mandatis, ut contra Fratricellos *d* monitione præmiſſa procederet, quam faceret in præſentia religioſorum & clericorum ; pro hujuſmodi cauſa ut eum vexaret, citari fecit & requiri fratrem Robertum abſentem. Qui, recepto mandato, ſocium miſit, cum eſſet infirmus & debilis, ſe excuſans Et hoc potiſſimè fecit credens ſuam præſentiam ſibi non fore acceptam. Quo non comparente, ille Papali auctoritate abuſus *e*, in exemptum ſententiam excommunicationis induxit.

d

e

B

abſolutionem ab ea ſupplex petit, & quamquam indigniſſime habitus, extorquet humilitate.

46 Quod audiens Vir ſanctus, medullitus doluit ; tum quia claves & ſententiam ſummæ verebatur Eccleſiæ ; cum quia tunc in quadrageſima exeundo, oportebat ſolitum ſilentium relaxare. Aſſumpto autem quodam venerabili viro ſuî Ordinis, pro abſolutione ſupplex ad epiſcopum acceſſit. Quem videns epiſcopus non, ut moris eſt, paternali voce, ſed procaci in eum inſiluit, dicens: Vir hypocrita & ſimulate, quare meos depauperas clericos ? Quid tuis fictionibus tanta facis ? Quid occupas abutendo eleëmoſynas aliorum ? His & aliis multis, ſatis ſibi indebitis tam dicenti quam recipienti, humillimè propulſatus Vir ſanctus, voce columbina, vultu reverendo, humili mente reſpondens, ait: Pater, bene dicis. Hæc & multa alia propter peccata mea merui & mereor audire. Et ſe ante epiſcopum proſternens, abſolutionem cum emendatione petiit, & pœnitentiam inſtantiſſimè poſtulabat.

Sed epiſcopus divinitus punitur, juxta viſionem B. Roberti.

C

47 Qua devotè recepta, ad locum ſuum reverſus, ſtans in oratione, apparuerunt ſibi patres ſui, quorum agebat cauſam & ſequebatur veſtigia, beatus Benedictus & beatus Petrus confeſſor, & epiſcopus memoratus ſedens in medio cum eiſdem. Tunc beatus Benedictus turbato vultu dixit epiſcopo. Quid turbas ? Quid iniquè à ſua pace noſtrum inquietas diſcipulum & amicum ſpecialem ? Quid injuſta moliris, & mala malis accumulas ? Beatus vero Petrus lento ictu eumdem epiſcopum in maxilla percutiebat, dicens tertio, & tertiò percutiendo, qualibet vice manum quinquies à facie elevando & dicendo : Ipſe bene ſe geſſit in re. Mirabile factum ! Sequenti mane verſus partem illam, in qua ictum dederat Vir beatus, os epiſcopi verſus aurem ſic apparuit contractum & tortum, ut horribilem & terribilem cunctis videntibus divino judicio aſpectum monſtraret humanum.

Pecuniam miraculo reperit, quam pauperi promiſerat.

48 Quodam tempore cum moraretur Vir præfatus in pœnitentia perſiſtendo in cella patris ſui, quidam pauperculus audivit, quod Vir ſanctus manus ſuas largiflue extendebat ad pauperes, juxta poſſe eleëmoſynas tribuendo. Hic cum filiam ſuam nubilem feciſſet annulo ſubarrhari, & anguſtia rei familiaris incluſus dare viro non poſſet traducendam, pro hujuſmodi paupertate adiit Virum pium, ſupplicans, ut divino intuitu ſibi unum donaret florenum *f*, ut poſſet filiam dare viro. Cui reſpondens Vir ſanctus, clementer ait : Verè pro nunc non habeo ; ſed revertaris huc ad diem octavum, & eleëmoſynam tribuam, quam Dominus miniſtrabit. Sed quid accidit intervallo temporis ? Poſt horam cum ſe orationi dediſſet, & interea de pauperis eleëmoſyna cogitaret, ſubitò prope ſe miraculosè reperit florenum unum pulcherrimum : & veniente paupere, pecuniam tribuit indigenti.

D

f

ANNOTATA.

a *De hac re dixi in Comm. præv.* § 3. *num.* 27.

b *Telera cap.* 14 *legit*, Multos calices & vaſa ſacra. *Sanè ſi unum tantummodo diſtraxerit* Robertus, *neceſſe eſt illum fuiſſe admodum pretioſum ; utpote quo ſatisfieri quoquo modo poſſe ſperaret epiſcopo tam multa exigenti. Interim calicem in ſingulari invenit in ſuo etiam exemplari A Boſco.*

E

c *Ut ſupra dictum eſt cap.* 3, *num.* 34.

d *De* Fatricellorum *hæreſi ac ſectis variis videri poteſt Odoricus Raynaldus tom.* 15 *Annal. locis aſſignatis in indice.*

e *Neque enim aliam in exemptos à Pontifice poteſtatem acceperat, quam ut eos etiam per cenſuras compellere poſſet ad publicandum in eccleſiis proceſſum & ſententiam in Fratricellos latam ; ut vide apud Raynaldum ad an.* 1331 *num.* 5.

f *Florenus nummus erat aureus apud Florentinos cuſus, de quo ſupra ad num.* 37.

CAPUT V.

Ejus ſedulitas, & in ſuos modeſta ſeveritas ; crebra per vitam miracula.

F

Otii fuga, aſperitas in deſides, lenitas in gnavos, prudentia & caritas in imbecilles.

DIdicerat Vir devotus virtuosè diſtribuere tempora occupando : quia aliquando vacabat ſilentio, orationibus & jejuniis inſiſtendo ; aliquando per loca, quæ conſtruxerat, militando, quia copioſam religioſorum multitudinem aggregaverat, viſitando eoſdem ; ut nunc ſibi vacans, nunc proximis, nullum otio tempus daret. Hortabatur ſiquidem exemplo & verbo devotos ; ac melius deſides aſperè corrigendo. Erat enim in exhortando modeſtus, in corrigendo auſterus. Conſiderabat attente vultum pecoris ſibi commiſſi : nam ſi aliquando infligebat diſciplinam magiſter, diſcipulo eam non ſuſcipiente devotè, contra hanc impellens eum recalcitrare ſpiritus nequitiæ *a* ; pius Pater compatiens, quem revocare non poterat timoris baculo, ſtudebat tenere, ne frangeretur, virgâ amoris : quia ſe ſibi *b* inclinans dicebat : Frater, ferte. Non bene feci ; ſed ; rogo, conforteris & prudentius dirigas greſſus tuos. Tanto enim afficiebatur amore ad animas Chriſti ſanguine redemptas ; quod, velut mater ſupra unicum defunctum deplorat, ſic iſte Vir pius, ſiquando videbat aliquem per abrupta defluere vitiorum, lacry-

a

b

mas

A mas effundebat. Videat igitur totus orbis ordinatum agonem militis glorioſi, quo de virtute progrediens in virtutem ſtudebat properare ad palmam. Congaudeat, & ſequi ſtudeat Virum pium: qui, ſuperato hoſte domeſtico, & roboratus interius, ad exteriora manum adducens, lumen datum communicare ſtuduit toti mundo. Cognoſcat in eo divinam clementiam acceptantem confirmando prodigiis, protegendo defenſis; quia in eum manum extendit clementiæ porrigendo petita; quod declarant miracula infra ſcripta.

Signo crucis phreneticum ſanat,

50 Cum moram faceret Vir ſanctus in Caſtro Murroni, quidam, nomine Robertus de Gualterio, ita factus eſt furioſus per iter & immanis; quod, ne ſeipſum & alios læderet, à conſanguineis tenebatur vinculis aſtrictus. Ad quem rogatus à parentibus acceſſit Vir ſanctus. Quem ſtatim ut vidit infirmus, Virum Dei in maxilla percuſſit: quod patienter portans, ſuper infirmum aperuit librum preces Domino effundendo, & ipſum crucis ſigno ſignavit. Quo facto, vir ille ſtatim ſomno gravatus obdormivit; &

B evigilans extitit liberatus.

& oblato Sacrificio mulierem paralyticam;

51 Mulier quædam, Maria nomine, ſuo juramento firmavit, quod in pueritia dormiens ad latus Johannæ matris ſuæ, obumbrata fuit taliter; quod totum latus dextrum perdidit cum manu. Et ita partem illam per annos duodecim læſam tenuit; quia nihil inde poterat operari. Quæ ad Virum ſanctum, tunc in cella ſancti Petri de Murrone ſtantem, ſupplex acceſſit; &, ut pro eo intercederet, inſtantiſſimè requiſivit. Pro qua Vir ſanctus compatiens, ſacrificium Miſſæ obtulit Deo; ſtatimque extitit ſanitati omnimodè reſtituta.

Item ſigno crucis hernioſum & contractum,

52 Juvenis quidam, Robertus nomine, filius Guillermi judicis de Murrone, à cunabulis rupturam patiens in latere dextro, poſt tempora ductus [eſt] ad Virum ſanctum ab avunculo. Quem ſigno ſanctæ crucis ſua manu conſignans, ſtatim extitit liberatus, in præſentia plurium qui ſtabant. Juvencula quædam, Margareta nomine, filia Oliveri, ita divino judicio percuſſa eſt; quod contracta jacens in lecto per annos decem, non ſolum non poterat ſurgere, vel ſedere, vel ſe erigere;

C imo ſine adjutorio nullo modo movere, nec de una parte corporis in aliam declinare. Quam pater portans ad Virum venerabilem, tunc commorantem in monaſterio ſancti Petri de Majella, ſito in territorio dicti caſtri, eamdem obtulit Viro ſancto. Qui ſurgens ab oratione, ſignavit eam ſignaculo ſanctæ crucis & dixit: Hæc erit filiola Dei. Quæ ad domum reportata, ſtatim exſiliens, ambulare cœpit ſana, mirantibus omnibus, & operari manibus humano auxilio non adjuta.

item moribundum, c

53 Cum moram faceret Vir ſanctus in loco de Campo Baſſo *c*, vir quidam, Ricardus nomine, filius notarii Bartholomæi de Moliſio, fuit ita gravatus infirmitate, quod nec reſpirare poterat, neque loqui: & adhibitis omnibus remediis medicinæ, omnino incurabilis reddebatur Pater autem ejus & amici in inſtanti exſpectabant, eumdem diem terminare extremum. Tunc pater ſurgens, feſtinè acceſſit ad Virum Dei. Et coram ipſo pro filio fundens lacrymas, inſtanter petiit; ut pro ipſo Deum exoraret. Pro quo Vir Dei compatiens, ante altare ſe cum oratione proſtravit; & ſurgens, oratione finita, cum quodam libro ſigno crucis ſignavit infirmum, & manu ſua tetigit guttur ejus, ac iterum ſigno crucis ſignavit. Qui videntibus multis qui aderant, ſtatim redditus eſt priſtinæ ſanitati. EX MS. A. SYNCHRONO.

& mulierem contractam, cui jejunia imperat in actionem gratiarum.

54 Mulier quædam, Giburga nomine, de Campo Baſſo, per menſes novem contracta in lecto ita jacebat immobilis; quod propria virtute ſe movere non poterat ſine adjutorio alterius in partem dextram vel ſiniſtram. Hæc ad Virum Dei portari ſe faciens, ait illi: Homo Dei, miſerere mei, & pro me Dominum ora. Qui orationem Deo fundens, ac ſuæ manus crucis ſigno totam ſignans, ait illi: Confide, filia; quia dimiſſa es ab infirmitate tua. Quæ portata ad domum, poſt dies duos fuit plenarie liberata, ambulans & exſiliens & laudans Deum. Quod cum nuntiatum eſſet Viro ſancto, dixit patri: Præcipias filiæ tuæ, ut grata Deo, incipiat ad ejus laudem quartâ & ſextâ feriâ jejunare.

Precibus adolescentem calculo liberat.

55 Juvenis quidam, Johannes nomine, filius cujuſdam, nomine Nicolai, infirmitate & dolore lapidis in renibus intolerabiliter per multa temporis ſpatia angebatur. Quem pater aſſumens & ad Virum Dei cum multa devotione portans, multis perfuſus pro filio lacrymis, rogavit obnixius, ut pro filio exoraret. Qui infirmanti & patri compatiens, ſe protinus in oratione proſtravit, & ab oratione ſurgens, ait illi: Fili, confortare; quia Dei beneficio liberatus es. Qui domum reverſus, poſt duos dies lapidem emittens, ex tunc nihil ſentiens, fuit pleniſſime liberatus.

Signo crucis contractum & aridum ſanat; item puellam ſtrumâ laborantem.

56 Vir quidam, Guillermus Bordonus nomine, decumbebat in lecto per ſex menſes, ita aridus & contractus; quod nec ſe poterat ullo modo movere, nec in longum contractos extendere pedes. Qui per internuntium Virum Dei rogavit; ut eum ſuâ præſentiâ viſitaret. Vir autem Dei pietate motus, ad domum patientis accedens, infirmo dixit: Confortare, fili; & convertarè ad Dominum; quia liberaberis. Et, præmiſſa oratione, ſignans eum ſigno ſanctæ

F crucis, ſtatim cœpit extendere pedes & ambulare, laudans Deum & magnificans Virum ſanctum. Vir quidam, nomine Guilielmus de Pratatellis, filiam habebat, nomine Mabiliam; quæ ſcropnulam ita groſſam habebat ſub maxilla in gutture; ut quantitatem aſcenderet ovi gallinæ, & habuit à nativitate. Quam portans ad fratrem Robertum, adhuc viventem, cum ille locum ſigno crucis ſignaſſet, ſtatim illa groſſities monſtruoſa evanuit.

Eodem vinum impetrat plurimis diu ſufficiens.

57 Tempore quo Vir Dei vitam præſentis miſeriæ cum decem fratribus trahebat in loco ſancti Petri de Campo Baſſo, pro neceſſitatibus fratrum quamdam vegetem non magnam vino impleri præceperat, de qua incepit ſtatim poſt vindemias unà cum fratribus ſecum morantibus & ſuperne viventibus, ac aliis ſecularibus, caritativè bibere, foramine, pro extrahendo, vegetis in medio poſito. Tunc circa feſtum ſanctæ Luciæ deficiens vinum exire non poterat: fratres vero credentes oppilationem alicujus obſta-

EX MS. A. SYNCHRONO.

culi, adhibito instrumento ad obstaculum, quod non erat nisi vini defectus, expellere cupiebant obstaculum. Tandem rei veritate comperta, nuntiare currunt illicò Viro sancto. Ad quam vegetem videndam Vir sanctus accessit, & signans eam signo crucis discessit. Quæ statim tantam vini cœpit profluere copiam; quod & moram contrahentibus fratribus & supervenientibus, ac multis secularibus illuc declinantibus usque ad prædictum vegetis medium sufficeret. Quæ considerata per tres menses fratrum & secularium multitudini declinantium & bibentium tempore toto secundùm naturæ modum sufficere tota vix debuisset.

Duos herniâ laborantes, alterum cruce signando, alterum confessum absolvendo, sanat.

58 Vir quidam, Ludovicus nomine de Montagno, à nativitate in latere dextro notabilem patiebatur rupturam, nec sine lumbari ullo modo ad ætatem perductus poterat ambulare. Cum autem Vir sanctus adhuc peregrinaretur in carne & moraretur in Limosano *d*, archipresbyter dicti castri, saniori usus consilio, hominem præfatum ad Virum Dei adduxit. Pro quo rogatus Vir Dei, elevatis oculis ad eum, qui potest in cælis, & signato per eum viro signo sanctæ crucis, statim fuit integrè liberatus. Vir quidam ordinis sui frater, Stephanus nomine, rupturam patiebatur in dextro latere, & ita gravem, quod cum lumbari vix posset ambulare. Accedens igitur ad Virum sanctum, qui tunc morabatur in loco sanctæ Mariæ de Lama, humiliter rogavit eumdem, ut pro sua infirmitate Deo preces porrigeret efficaces. Et, facta sibi omnium peccatorum confessione, & absolutione cum benedictione accepta, statim est redditus sanitati.

d

B

ANNOTATA.

a *Iterum hic est nominativus absolutus, pro ablativo.*

b Sibi *hic & alibi sæpius pro* illi.

c Campus Bassus *oppidum est Apuliæ, quà Samnio jungitur, duodecim milliaribus Boviano distans, juxta Leandrum Alberti in Samnitibus sub finem, & in Apulia Japygia sub initium.*

C d *Leandro* Lumesano *circa terminos Aprutii Orientales castrum, sive oppidum.*

CAPUT VI.

B. Roberti morbus penultimus & luctа cum diabolo; cælestis visitatio, & subita restitutio sanitatis: supremus morbus, piissimus obitus, elogium.

Robertus ipse ægrotans, articulos fidei meditans,

CUm autem Vir Deo plenus, exhaustis corporeis viribus per carnis maceration nem austerrimam, quam à principio usque ad finem firmam servavit, & per ætatem decrepitam properaret ad palmam; antequam spiritum redderet cælo Altissimo, placuit eum benedictionis dulcedine prævenire. Nam contigit ipsum languere fortissimè; ita quod sibi & omnibus aliis videretur ex hac debere morte concludi. Qui astantibus ibi fratribus dixit: Duo ex vobis me custodiant hac nocte: alii in suis cellis quiescant. Tunc cœpit Vir Deo plenus solicitè revolvere in suo pectore omnes articulos fidei ac auctoritates sacræ Scripturæ, & dicta sanctorum Doctorum, quibus fides edocetur catholica & roboratur: in qua meditatione usque ad profundissimam noctem permansit. D

diabolum apparentem semel iterumque abigit,

60 Post hæc dum vellet aliquantulum quiescere, subito apparuit eidem diabolus in brutali forma hericii in ipsum insiliens, ut eum morsu lacerare studeret. In quem spuens Vir sanctus, ait: Recede hinc, maligna bestia; quia nil in me funestè reperies. Qui confusus abscessit. Statimque idem in specie vaccæ nigerrimæ & absque cornibus iterato apparuit, ipsum impetens & lædere moliens. Cui frater Robertus: Recede hinc. Maledicat te Deus. Ad quem illa propius accessit; & ipse altius clamavit: Maledicat te Deus. At illa moliebatur appropinquando magis insilire in ipsum. Tunc ille tertiò cœpit clamare multum alta voce: Maledicat te Deus Pater. Ad ejus clamorem fratres, qui erant nimio somno gravati surgentes, sciscitati E sunt, quid haberet.

& mox gloriosæ crucis & Sanctorum aspectu recreatus simul, & morbo liberatus est.

61 Quibus narrans visa, ait: Vertatis faciem meam versus vos, & oremus, fratres, divinum Officium Domino psallentes. Cum quibus cœpit & ipse psallere. Quo finito, dixerunt psalmos pœnitentiales cum litaniis: pervento autem ad locum, ubi dicitur: Te rogamus, audi nos; quasi positus in ecstasi subitò apparuit super eum crux, in claritate solem excedens, & tanti luminis, quod in ea visus omnino obtundebatur humanus. Crux vero erat maxima & longitudine quasi cannarum *a* septem; sub cujus brachiis apparuerunt à dextris crucis duodecim homines tantæ claritatis, quod ipsorum facies considerari non poterant: & à sinistris duodecim similis claritatis apparuerunt; & post astabant alii quadraginta hinc & quadraginta inde, non ita claritatis intensæ. Quam visionem tamdiu vidit ipse, quousque fratres litanias finierunt cum orationibus consuetis. Et iis dictis ad se reductus, oculis corporeis per tantam moram aspexit visionem præfatam, F quantam traheret in dicendo Pater Noster. Tunc subito crux & homines ostensi sub ea, ipso vidente, ascenderunt ad cælum: & statim infirmitas omnis abscessit. Vir autem Deo plenus, surgens incolumis, gratias Altissimo tam de visione, quam de sospitate reddere festinavit.

a

Anno 1341 mense Julio morbo tentatus, supremis Sacramentis muniri vult;

62 Post tempus modicum *b* prædictæ infirmitatis, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo primo de mense Julii; Indictione nona, ætatis suæ anno LXIX, tempore Domini Benedicti Papæ duodecimi, Vir sanctus, jam senio confectus, & austeritate defossus *c*, cœpit ita attenuari & resolvi; quod pelli suæ solum ossa inhærebant, consumptis carnibus: ita verò attenuatus, quod solus videbatur vitalis spiritus sub pectusculo aliquantulum palpitare. Et licet ita esset debilis corpore & consumptus, spiritu tamen fervidus, semper stabat contra hostem accinctus. Petitis autem & receptis omnibus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Sacramentis, horâ illâ novissimâ, qua adhuc poterat hostis irascì, voluit scutum accipere fidei, in quo posset omnia

V

b

c

A omnia tela nequissimi ignea extinguere, galeâ assumptâ salutis.

ad mortem se comparans per actus fidei, & invocationem Dei, Mariæ, S. Joan. Bapt.

63 Quarto namque die antequam spiritum redderet Deo, fecit omnes fratres ad se vocari; quibus astantibus, se fecit in pauperculo suo lectulo erigi, fratre uno insistente post eum, & sustentante, ne caderet. Ille verò, elevatis ad cælum oculis, hilari vultu, facieque serena magnificare cœpit Altissimum, & voce viva cum fluvio lacrymarum cœpit dicere symbolum Apostolorum multum morosè, per partes distinguendo & dicendo: Hanc particulam dixit Petrus, hanc Paulus, hanc Johannes, singulis Apostolis suam attribuens. Et post hæc enumeravit decem præcepta Legis, & septem sacrosanctæ Ecclesiæ Sacramenta, & addidit: Credo & credidi; teneo & tenui; confiteor & confessus sum illam sanctissimam fidem quam Christus docuit, & sicut Apostoli prædicaverunt & tenuerunt, & sancta Dei Romana tenet Ecclesia & docet, in qua nunc præsidet Domnus Benedictus Papa duodecimus. Et, his dictis, adjunxit: Deo & beatæ Mariæ ac
B beato Johanni Baptistæ recommendo spiritum meum: ac Domino abbati nostro & omnibus fratribus jugiter recommendo, ut pro me debeant Deum suppliciter exorare.

tandem exhortatus fratres, eisque bene precatus, expansis in modum crucis brachiis, exspirat 18 Julii.

64 Et, iis dictis, circumastantibus filiis coram Patre, qui maceratione confectus & senio vergebat ad mortem, elevata voce, ut potuit, de sancta obedientia, observantia religionis, vigilantia castitatis, de amore paupertatis admonitionem faciens & sermonem protrahens juxta modicum posse, facie serena, oculis intentis in cælum, omnibus fratribus præsentibus & absentibus benedixit, signans eosdem signo crucis, & dicens: Benedicat vos omnipotens Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus. Tandem veniens ad consummatum agonem XVIII die mensis ejusdem, quia Vir sanctus oraverat mori in cruce; quia crucem parvulam ligneam à principio pœnitentiæ suæ faciens, super pectus portavit; ut semper esset circa crucis supplicium occupatus cum Christo; seu quia crucem amplexans sæpissimè se pro Crucifixo suspendit in cru-
C ce; expansis in lectulo manibus in crucis modum, coram fratribus pro eo psallentibus Domino, anima illa sanctissima, carnis relinquens ergastulum, ad Christum, quem semper amaverat, circa horam [diei nonam] feliciter transmigravit.

Epiphonema & elogium defuncti.

65 O verè beate Vir, qui à cruce incipiens, in cruce proficiens, tandem in cruce finisti! Sed, ô felix anima, quis te beatam non prædicet, quæ vivens cum Johanne carnis illibatæ floridum virginitatis lilium, cum quo vocata fuisti, conservans migrasti ad Christum: quæ cum Stephano Christo compatiens, voluntarium corporis portasti martyrium: quæ etiam cum Paulo Christo filios generas, & in caula Domini bonus custos recondens, arguendo, obsecrando, increpando, gregem non modicum Domino aggregasti! O certè feliciissimum Virum, triplici aureola coronandum; qui nec labore macerationis carnis victus, nec amore passionis Christi morte vincendus, vitam præsentem tam feliciter concluisti! Sed certè lapis in cælestis Jerusalem structura mirificè positus; quia sub multiplicis pœnitentiæ tunsionibus mallei con-

quadratus, per manum æterni artificis dispo- FX Ms. A. SYNneris. Cujus laudabilem vitam (quia laus est CHRONO. præmium virtutis) Deus omnipotens approbans, in vita & post voluit signis & miraculis quampluribus approbare, de quibus, gratiâ devotionis & exempli, aliqua inferius subscribuntur.

ANNOTATA.

a Canna *apud Italos ulnam significat, quo sensu hic etiam accipitur.*

b *A Bosco scribit:* progressu vero temporis postea haud modico.

c *A Bosco habet*, confossus.

CAPUT VII.

Miracula Beati mortem secuta.

E

Sanata mulier ad Beati corpus; & vir duo ex interstinis dolentes;

ANtequam corpus dicti Sancti traderetur sepulcro, quædam domina de Castro Murronis, nomine Aldoisia, per annos duos fuerat ita contracta ex uno sui latere corporis, quod nullo modo poterat ambulare. Faciens autem se ad humatum *a* corpus sancti Viri portari, & tangens ex devotione, ac deosculans, continuò perfectissimè extitit liberata. Vir quidam, Bartholomæus nomine, de Limosano, vexabatur dolore intolerabili in iliis per menses sex; qui gratiâ recuperandæ sanitatis accedens ad sepulcrum præfati Sancti, statim ut ipsum sepulcrum tetigit, extitit liberatus. Alius archipresbyter, de Cyracola nomine, similiter dolorem iliorum passus, ex devotione ad sepulcrum illius accedens, se Deo & beato Roberto confessori vovit. Qui statim ut sepulcrum tetigit, extitit liberatus; prout, tactis sacrosanctis Euangeliis, hoc ita fuisse juramento firmavit.

item claudus, contractus, hernioſus;

F

67 Quædam puella, Maria nomine, oriunda de loco, qui dicitur Sancta Maria de Strata, de sinistro pede semper evidentissimè claudicabat. Quæ ducta à patre suo Johanne ad visitandum sancti Viri sepulcrum ex devotione, statim ut tetigit, fuit perfectissimè liberata. Quædam mulier, Guetialda *b* nomine, ita habebat manum dextram contractam, ut cum ea nihil posset operis exercere, & hoc per integrum anni spatium. Accedens igitur ad sepulcrum Sancti, & illud tangens, fuit meritis ejus mirabiliter sanata. Frater quidam Ordinis sui, nomine Guilielmus de Lincio de Limosano, cum pateretur rupturam in latere dextro, à mensibus undecim & ultra, & ex ea intolerabili dolore vexaretur, veniente prædicto fratre Roberto, adhuc vivente, ipse frater suppliciter exoravit eum, ut pro eo Deo preces funderet; ut mitius secum haberet. Cui respondens Vir sanctus, ait: Fili charissime, patienter porta, & in hoc Deum lauda; & facias tibi braccale ad tolerandum dolorem; quia præsto est Deus, qui tibi sanitatis beneficium largietur. Qui, accepto consilio, faciens juxta Viri Dei præcepta, ipsa perficiens nomen Domini laudando; modico tempore interjecto, Vir sanctus interim migra-

EX MS A. SYNCHRONO.

vit à ſeculo. Occurrentibus undique fratribus ad exequias Viri ſancti, patris morte audita, cum eis & ipſe frater Guilielmus acceſſit; qui genibus flexis cum lacrymis deoſculans manus præfati Sancti, ſtatim fuit ab ipſa infirmitate immunis.

item alius herniâ, alius apoſtemate laborans;

68 Juvenis quidam de Caſtro Murronis, Johannes nomine, per annos undecim rupturam paſſus in latere dextro, multis adhibitis remediis, nullo potuit medicorum auxilio liberari. Sed conſiderans miracula & merita Viri ſancti, ad ſepulcrum ejus devotè acceſſit; & ſtatim ſepulcrum deoſculans, oratione præmiſſa, fuit pleniſſimè liberatus. Sacerdos quidam, nomine Johannes Anglicus, per annum & dimidium juxta femur quodam apoſtemate gravabatur, quod nec infirmum abſolvebat, nec ad putredinem declinabat. Qui Deo ſe recommendans & vovens, ac beato Petro confeſſori, & ad ſepulcrum beati Roberti ſe transferens, ſtatim ut votum Deo reddidit, veniens & tangens ſepulcrum, fuit totaliter liberatus.

B

gutta ſalſa ibidem ſublata; item paralyſis, aliique dolores;

69 Mulier quædam, Maria nomine, Nicolai Deodati de Caſtro Murronis filia, per multa annorum ſpatia guttam ſalſam paſſa fuerat in manu. Et licet multa procuraverit remedia medicinæ: nullo tamen potuit medicorum auxilio liberari; ſed eorum definitione incurabiliter damnabatur. Quæ ad Viri ſancti ſepulcrum ex devotione accedens, tacto ſepulcro, fuit ſtatim ab infirmitate curata. Alia mulier, Trocta *c* nomine, de eodem loco, per annos quinque ita gravi & atroci gravabatur infirmitate, ut, urgentibus doloribus, continuè latratu ejularet canino; & tanto afficiebatur medullitus tædio, ut nec hominem ſeu mulierem vellet reſpicere: ac in tantum erat debilitata nervis, ut quaſi paralytica, fieret membris omnibus tremebunda. Quæ veniens ad viſitandum ſepulcrum beati Roberti, ſtatim ut illud tetigit, fuit reddita ſanitati.

c

iterum gutta ſalſa ac dolor brachii;

70 Quidam vir, Richardus nomine, diaconus officio, juramento firmavit, quod hactenus per annos quinque guttam ſalſam fuerat in crure duriſſimè paſſus. Et adhibitis omnibus, quæ ſcivit & potuit, remediis medicinæ, nullatenus potuit liberari. Qui commendans ſe Deo & beato Roberto, venienſque ad viſitandum ſepulcrum ejus, ſtatim poſt paucos dies fuit pleniſſimè liberatus. Mulier quædam de Mirabello *d* tantum dolorem patiebatur in dextro brachio; quod id nec ad caput nec ad os valebat attollere: cumque hoc toleraſſet tribus menſibus, vovit ſe Deo & beato Roberto. Poſt votum autem ſtatim extitit liberata: quod juramento verum eſſe firmavit.

C

d

ariditas & contractio;

71 In caſtro Pratacarellis juvenis quidam, Nicolaus nomine de Monte, per ſpatium trium menſium habuit manum ſic aridam & contractam & fluxu ſanguinis à corde & colore naturali ſic privatam; quod etiam in quantitate erat à manu altera diminuta. Hic ad ſepulcrum ejus veniens, ſtatim ut illud tetigit, redditus fuit priſtinæ ſanitati. Mulier quædam de Supino, nomine Flos, uxor Roberti de Mirabello, multis temporibus manum tenuit contractam & aridam. Quæ veniens ad ſepulcrum & tangens, ſtatim, videntibus multis, qui aderant, extitit liberata. Mulier quædam, Sebaſta nomine, de Rippa Limoſani, per annos octo fatigata, caput ad collum tenebat taliter contractum; quod ex defectu virtutis in capite erat in continuo tremore, ac per contractionem manum & brachium perdiderat totum. Quæ per merita Viri ſancti reddita fuit priſtinæ ſanitati.

D

cæcitas, contractio, ſurditas;

72 Vir quidam, Thomaſius nomine, de Ferraria *e*, fuit tanta infirmitate gravatus; quod lumen per tres menſes ſimpliciter perdidit oculorum, nec medicorum adhibitis remediis convaleſcere poterat nec juvari. Qui diffidens de medicinæ remediis, & confidens de Viri ſancti meritis, ad ipſius ivit viſitandum ſepulcrum. Qui ſtatim ut applicuit ad locum, ubi corpus Sancti erat ſepultum, aperiens oculos & clarè videns, reddidit gratias Deo & beato Roberto. Mulier quædam, Bartholomæa nomine, de Caſar Calenda *f*, brachium ſiniſtrum propter contractionem nervorum omnino perdiderat. Quæ veniens ex ejus devotione ad Sancti ſepulcrum, ſtatim ut illud tetigit, fuit pleniſſimè liberata. Mulier alia, quæ Purpura vocabatur, de loco ſancti Martini, ita in totum perdiderat auditum; ut breviter loquentium ſibi nec audire, vel intelligere poterat ullum verbum. Pro hujuſmodi autem cauſa ad ſepulcrum Viri ſancti acceſſit, illoque tacto, ad propria rediit; quia ilicò recuperavit auditum.

e

f

E

febris quartana, vexatio dæmonis, contractio, hernia;

73 Juvenis quidam, Nicolaus nomine, judicis Johannis filius, febrem quartanam paſſus fuerat per annum integrum, nec ab ea per medicorum remedia poterat liberari. Statim autem ut Viri ſancti tetigit devotè & viſitavit ſepulcrum, fuit pleniſſimè liberatus. Mulier quædam, Gemma Galterii nomine, de terra Sancti Felicis *g*, obſeſſa à dæmone tenebatur, & graviſſimè vexabatur. Quæ à parentibus ducta ad ſepulcrum venerabilis Famuli Dei, ſtatim ut illud potuit oculis intueri, à dæmonis vexatione plenè ceſſavit. Mulier quædam, Florentia nomine, uxor Nicolai de Quatrano, per annos tres brachium dextrum habuit ſic aridum & contractum; quod nec ad caput ſuum valebat levare. Veniens autem ad locum ſepulcri hominis Dei ex devotione, & illud tangens, ſtatim ſanata eſt. Vir quidam, Gualterius nomine, de eadem terra Quatrani, per quinquennium rupturæ paſſus fuerat læſionem. Qui veniens ex devotione ad Viri ſancti ſepulcrum, mox ut illic applicuit, redditus eſt priſtinæ ſanitati.

g

F

oris diſtorſio, febris quartana, dyſenteria.

74 Vir alius, Galterius nomine, de Civitella *h*, ex timore nimio, quem vulgus appellat obumbrationem, rigeſcentibus & calore privatis membris, os habebat contortum verſus aurem obliquam, in tantum, quod humanis aſpectibus vultus ejus horribilis videretur. Vovens ſe igitur ad viſitandum Viri Dei ſepulcrum, ſtatim eſt rectitudini priſtinæ reſtitutus, in præſentia aſtantium plurimorum. Vir quidam, Robertus nomine, de Turre de Zippis, per annum integrum paſſus quartanam, nullo medicorum adjutus conſilio, ſtatim ut ex devotione Viri ſancti venit viſitaturus ſepulcrum, extitit liberatus. Idem dyſenteriæ incurrit moleſtiam, & vovens ſe dicto Sancto, ac ejus viſitato iterum ſepulcro, ſtatim fuit ſanitati priſtinæ reſtitutus.

h

75 Sa-

Pœna sacerdotis blasphemi, & restitutio ejusdem resipiscentis.

A 75 Sacerdos quidam, Sebastianus nomine, de Campo Basso, audiens famam celebrem Viri sancti & ejus à multis narrari divina miracula, non solum suam sub verâ credulitate voluit captivare rationem; sed etiam in Virum sanctum insiliens linguam laxavit blasphemam, dicens, narrata vera non esse. Mirabile factum! Statim affuit ira Dei, & vindicans famam Viri, ita obriguit cum vehementi dolore brachium ejus; quod ipsum non valebat erigere, nec ad caput levare, nec ab eo liberari valuit, quousque suam recognoscens nequitiam, vovit se cum multa devotione Sancti visitaturum sepulcrum. Emisso autem voto, statim fuit pleniſſimè liberatus; & votum immediatè complevit & reddidit.

Curatur morbus caducus, cæcitas, contractio, i

76 Juvenis quidam, Nicolaus nomine, filius Franciſci de Monte Vayrano, matre vero Franciſca de Colle rotundo, in dicto loco Collis rotundi *i*, cœpit morbo caduco, sive peſtilentico graviter infirmari. Quo per totum unius anni circulum laboravit, in tantum, quod aliquando ter, aliquando quater tali morbo cadebat per diem: & tantam puero dicta infirmitas moleſtiam intulit; quod ipsum ad mortis articulum duxit. Quod videntes parentes, promiſerunt Deo unà cum puero Sancti visitare sepulcrum. Sicque factum est, ut emisso voto, statim fuit puer ita à dicta infirmitate immunis; quod de cetero nihil senſit. Quod videntes parentes fecerunt eum Robertum ad devotionem sancti Viri vocari. Vir quidam, Raynaldus nomine, de Guido, in tantam cæcitatem, & orbitatem oculorum devenerat; quod sine ducatu alterius nullo modo poterat ambulare. Qui veniens ad Viri sepulcrum & tangens, statim lumen recepit, & sine duce ad propria remeavit: quam cæcitatem passus fuerat anno uno & alterius dimidio. Vir quidam, Stephanus nomine, de Peſelo Lauzani *k*, ita erat contractus, quod sine adminiculo lignorum & etiam cum ipsis cum multo labore poterat ambulare: quod passus fuit per annum integrum. Hic signanter contractus erat in latere dextro. Mox autem ut ex devotione & voto sancti Viri visitavit sepulcrum, fuit sanitati plenariè restitutus. Et quia cunctis incolentibus patriam notum fuit & celebre, factum est inde publicum inſtrumentum.

B

k

C

vexatio dæmonis, & contractio,

77 Mulier quædam, Hilaria nomine, viginti fuit annis à dæmone vexata, in tantum & taliter, quod frequenter eam arripiens, ut morti traderet, in ignem eamdem mergebat & aquam; ac eam studuit sæpiſſimè suſpendio perdere. Unde aliquoties, quando non detinebatur à parentibus, silvas & campeſtria petens, ejulabat ut canis. Quæ à conſanguineis ducta ad locum, ubi Viri sancti erat sepulcrum, statim ut illud tetigit, vexatio maligna abſceſſit. Vir quidam, Lodoycus nomine, de Urbe, dum dormiret, tanto fuit percuſſus timore, sive obumbratus, ut vulgus loquitur, quod à somno evigilans, invenit brachium suum dextrum cum manu totum aridum & contractum; ita ut nec ad os, nec ad caput poſſet erigere vel levare, seu aliquid exercere: quod passus est per menſes tres. Qui interim audiens merita & miracula Viri sancti jam pluries superius memorati, & vovens ipsius visitare sepulcrum, ac omni tempore diem obitûs ejus in pane tantum & aqua jejunando celebrem facere; cum esset in via, ut votum exsolveret, statim extitit liberatus. EX MS. A. SYNCHRONO.

dolores lethiferi, & apoſtema.

78 Vir quidam, Franciſcus nomine, de Aſſiſio, semel equitans, tantum incurrit circa verenda dolorem; quod domum rediens, ex dolore infallibiliter extremum credebat se claudere diem: & in tantum vexabatur; quod nec stare poterat nec jacere; sed hinc inde se volutabat per terram. Qui recolens audita miracula Viri sancti, vovit ejusdem se visitaturum sepulcrum, si suæ assisteret sanitati. Mox ut votum exsolvit, tangens sepulcrum, fuit pleniſſimè liberatus Vir quidam, Nicolaus Hugonis nomine, de Cobacta, in manu per annum integrum quoddam passus fuerat apoſtema, à quo nullo potuit medicamine liberari. Vovens autem ipsius visitare sepulcrum, vadens & tangens, statim fuit sanitati priſtinæ restitutus. E

Matri apparens B Robertus ejus filium hernià liberat.

79 Infantulus quidam, Nicolaus, Nicolai filius, de Limoſano *l*, rupturam à nativitate contraxit. Mater verò devotionem habens in Sancto & ipsi se devovens, nocte sequenti cum se sopori dediſſet, beatus Robertus in visu sibi apparuit, & de nati liberatione dulciter confortavit. Quæ exurgens Deo gratias & Sancto reddens, invenit puerum perfectiſſimè liberatum *m*. l

m

ANNOTATA.

a Humatum *perperam hîc ponitur pro* nondum humatum, *ut patet.*

b *A Boſco*, Guclialda.

c *A Boſco*, Troëta.

d *Est* Mirabellum *oppidum Lombardiæ transpadanæ; sed* Mirabella *castrum Aprutii apud Samnites; hoc itaque tamquam vicinius designari hîc putem; non illud.* F

e Ferraria *urbs est Italiæ in ditione Eccleſiæ, caput Ducatûs Ferrarienſis.*

f *Forte prò* Caſacalenda, *quæ Blondo Flavio oppidum est Apuliæ.*

g *Oppidum Longobardiæ cisſpadanæ.*

h *Hoc nomine plura ſunt oppida in Italia; hîc verò Aprutinam Civitellam notari puto Aventino fluvio adjacentem.*

i *A Boſco ſcribit:* Apud Collejocundum; *ſed tædet me obſcuriſſima iſtiuſmodi apud auctores oppidula pagoſque perſequi religioſius; quorum pleraque vel in Aprutio eſſe debent, vel inde non procul.*

k *A Boſco habet*, Peſculo Langani.

l *A Boſco legit*, de Bonoſano.

m *Subjicit hic A Boſco miraculum, quod de ſe narrat ſupra in prologo presbyter ille, qui hæc Acta conſcripſit.*

DE B. SIMONE DE LIPNICA

ORDINIS FRATRUM MINORUM DE OBSERVANTIA

CRACOVIÆ IN POLONIA.

G. C. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Initium cultûs ſtatim poſt Beati obitum, & ejuſdem confirmatio Romæ facta.

ANNO MCCCCLXXXII. SImon, *à natali oppido cognominatus* de Lipnica, *fervidus Ordinis S. Franciſci de Obſervantia concionator, tantâ vitæ integritate ac ſanctimoniæ famâ enituit, ut ſtatim poſt ejus mortem cives Cracovienſes (prope hanc primariam notiſſimamque Poloniæ civitatem anno 1482, obiit) certatim ad illius ſepulcrum opem imploraturi confluerent. Dixi, enim obiiſſe anno 1482, quamvis Waddingus in Annalibus Minorum ipſius mortem anno 1483 conſignet, citetque Martinum Cromerum & Matthiam Michovienſem; quos ſuæ chronotaxi favere putat: nam ex die Jovis, quem Michovienſis aliique ſcriptores morti illius affigunt, cadente in XVIII Julii, ſatis patet, cum anno 1482 mortuum eſſe, cum eo anno curreret littera Dominicalis F, ſicut computanti manifeſtum fiet. Cum vero Fratres Minores ob frequentem populi concurſum in cantandis Horis canonicis impedirentur, obtentâ ab Innocentio VIII licentiâ, venerabile corpus ad alium locum decenter tranſtulerunt, ſicut refertur in Actis poſt hunc Commentarium dandis à num. 45. Neque ob hanc tumuli mutationem imminuta eſt populi devotio erga venerabilem Dei Servum, ſed indies augebatur ob crebra, quæ per illius interceſſionem patrabantur, miracula, de quibus luculentum teſtimonium perhibebant varia anathemata, ad ſepulcrum ejus appenſa.*

B *Cultus à morte B. Simonis coptus,*

2 *Poloni reges ac præſules, hac publica populi veneratione, & conſtanti miraculorum famâ excitati, ſæpius ab Apoſtolica ſede flagitarunt, ut venerabilis* Simon *ſolenniter in Beatorum catalogum referretur. Imprimis Sigiſmundus III Poloniæ rex anno 1609 ad Paulum V Pontificem de hac re ita ſcripſit:* Poſt oſcula pedum beatorum Sanctitatis veſtræ, mei, regnorum ac dominiorum meorum humillima commendatione præmiſſa. Simonem de Lipnica Ordinis D. Franciſci Minorum de Obſervantia, generis Polonici virum, mirâ ſanctimoniâ, inſignibus divinarum virtutum exemplis Chriſti fidelium animos ad veram pietatem informando, eoſdemque ab interitu ſempiterno ad viam veritatis reducendo, ita in terris jam dudum verſatum accepimus, ut in carne cæleſtem vitam egerit, & beatarum mentium æternam felicitatem ſit imitatus. Cujus Viri, mirabilis Dominus in Sanctis ſuis gloriam per ditiones noſtras longè latéque illuſtrat, & populus univerſus opem ejus implorando præſentem ſibi ſentiens, præcipua religione divinum Virum, affixis etiam ad monumentum tabulis, accepti beneficii teſtibus colit.

quem Sigiſmundus III, C

3 Humillime itaque Sanctitati Veſtræ ſupplico, ut in ejus omnem vitam, & ea quæ poſt diſceſſum, ut credo in cælum, conſecuta ſunt, auctoritate Apoſtolica inquiſitionem inſtituat: ac ſi ejuſmodi erunt, quæ non aliqua humana, ſed ſuperna plane ac ſpirituali vi geſta judicentur, eidem hunc honorem, qui in Beatorum numerum relatis à ſummis Pontificibus tribui ſolet, decernat: & quo majori Chriſti fideles mentis affectu Beatum venerentur ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium in honorem illius peragendi, ejuſque anniverſarium diem Officio proprio ad normam precum Breviarii Romani vel ſaltem ab hoc Ordine celebrandi impertiri dignetur facultatem. Accedet is Sanctitati Veſtræ, regnis dominiiſque meis non vulgaris apud Deum patronus, qui omnium noſtrûm actiones & ſempiternam ſalutem aſſiduis precibus commendabit, eritque id illuſtre ac perpetuum Sanctitatis Veſtræ, paternæ erga me voluntatis & gentem Polonam, Ordinemque D. Franciſci argumentum. De cetero me ipſum regna, ditiones meas gratiæ & clementiæ Sanctitatis Veſtræ quam diligentiſſime defero atque trado. Vilnæ die v Julii MDCIX.

rex Poloniæ,

Sanctitatis Veſtræ filius Sigiſmundus rex.

4 *Cum hæc piiſſimi regis epiſtola (neſcio ob quam cauſam) deſiderato effectu caruiſſet, Ladiſlaus ſeu Vladiſlaus IV, Sigiſmundi ſucceſſor, & paterna pietatis heres idem negotium ſibi promovendum cenſuit, datis anno 1636 ad Romanam curiam hiſce litteris:* Venerabiles devoti & fideliter nobis dilecti. Accepimus commiſſum eſſe FF. VV. à Reverendo epiſcopo Cracovienſi negotium indagandi de vita, innocentia & ſanctiſſimis moribus religioſi patris Simonis de Lipnica, quem quidem nos ipſi, & dum inter mortales viveret, angelicam vitam egiſſe, & depoſita mortalitate, hominum genus variis beneficiis, divina poteſtate cooperante, cumulare non ignoravimus. Perinde quoque tam honoris celſæ illius virtuti exhibendi nos cura tetigit, quam cupiditas obtinendi per eum peculiaris alicujus beneficii inceſſit: & licet non dubitemus Dev. VV. pro uſitata ſua diligentia, fide & pietate, accurate & exacte ſcrutinium, quod gravitate & præſtantia facile omnia alia ſuperat, præacturas; non alienum tamen à noſtro in hunc Virum cultu per duas fere ætates conſtanti hominum opinione celebratiſſimum, putavimus, noſtrum etiam apud Dev. VV. interponere ſtudium, quo nimirum nihil in-

& Ladiſlaus IV ejus ſucceſſor, F

A inexcussum, nihil inexploratum relinquant, ut Viri innocentissimi nomen à reliquorum consortio segregetur, & exemplar illius virtutis ad imitandum orbi Christiano, & fideli populo sublimius collocetur. Atque si ita supremæ in terris secundum divina potestati placuit, Divorum numero inseratur; quod Dev. VV. sedulo acturas confidimus: quarum orationibus, atque adeo Beati hujus suffragio nos diligenter cupimus esse commendatos. Grodnæ die XI Decembris anno Domini MDCXXXVI.

nec non duo præsules Cracovienses,

5 *Quantopere illustrissimo ac reverendissimo Jacobo Zadzik episcopo Cracovienſi eadem res cordi fuerit, patet ex duabus ejus epistolis, quarum una, anno* 1636 *Cracoviæ data, legitur apud Waddingum in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1483 *num.* 26; *altera autem anno* 1640 *Radloviæ scripta refertur in Summario beatificationis num.* 2. *Ego utramque brevitatis causâ hic omitto. Etsi propter assidua in septemtrione bella, & infestitos Poloniæ tumultus causa beatificationis eo tempore intermitti debuerit, tamen omnino derelicta non est, uti liquet ex epistola, quam Petrus episcopus Cracovienſis ad sacram Rituum Congregationem anno* 1651 *dedit in hunc modum:* Fœcunda sanctorum virorum familia sancti Francisci nihil moræ etiam in gelido hoc orbe ad fertilitatem habet: frustra enim reluctanti terrestri frigore, flores apparuerunt in terra nostra, & usque ad perfectæ maturitatis celebritatem fructificaruht, quos gloriosæ confessionis perseverantia, velut pruina quædam, decoxit. Inter hos venerabilis Simon de Lipnica Ordinis Minorum ante ducentos pene annos terris exemptus, cælestis habitationis argumenta crebra, & indubitata edidit, patriam hanc suam frequentibus miraculis, & subsidiis variis adversus infirmitates & necessitates humanas præstando; quorum præcipua singulari diligentia & studio antecessorum meorum, meaque perseveræ investigationis ad scrutinii examen collecta, discussaque nullam amplius dubitationem de sanctitate tanti Viri relinquunt.

Romæ confirmari frustra petierant,

C 6 Non solum itaque religiosum patrem Ludovicum Skrobkovic ejusdem Ordinis, tanti negotii fidele depositum, nempe processum de cultu immemorabili, & sanctimoniæ ac miraculorum certitudine, quibus Sanctum suum Deus honoravit, secum afferentem diligentissime Eminentiis Vestris commendatum cupio, sed & enixe rogo, ut benignum consensum canonizationi optatæ plena cum auctoritate præbere velint. Idem rogant, adeoque postulant publica regni desideria ac necessitates, quæ veluti nostrum patronum & protectorem non inani neque insolito exemplo fructuque à felici canonizationis publicatione ac gratia sperant, atque exspectant. Grati semper animi studiique testificatione beneficium hoc regnum universum prosequetur, & ego ad cujus proxime cathedram beatus Vir tumuli temporarii quidem honore, sed perpetua miraculorum gloriâ viget ac celebratur, me singulari obligatione Eminentiis vestris devinctum agnoscam; quibus postremo longam prosperamque à Deo incolumitatem, & felicia rerum incrementa precor. Datum Cracoviæ XV Martii MDCLI. *At neque tunc illud negotium ita urgeri potuit, ut ad optatum exitum perduceretur*

AUCTORE G. C

B 7 *Tandem anno* 1680 *causa beatificationis novo fervore resumpta est, uti satis indicat libellus supplex Innocentio XI post tres annos oblatus, qui demum anno* 1680 *in prædicto Summario num.* 1 *incipit his verbis:* Beatissime Pater. Adeo hactenus aucta indiesque magis augetur fama sanctitatis servi Dei Simonis de Lipnica Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia unà cum miraculis, quæ omnipotens Deus ejus meritis & intercessione concedere dignatus est, ut concepta in diversis mundi partibus, maximè verò Cracoviæ erga eum devotione à plerisque in eorum necessitatibus invocetur, & plurium etiam virorum existimatione beatificationis & canonizationis honore dignus, accedente infallibili Sanctitatis vestræ judicio, reputetur; ex quibus moti, piaque intentione ac particulari erga dictum servum Dei Simonem devotione ducti serenissimus Poloniæ rex, ordo senatorius & ordo equestris reipublicæ regni Poloniæ, academiæ, capitula, magistratusque complures per suas iteratas litteras instanter postularunt Sanctitatem vestram, ut ad ejusdem servi Dei Simonis beatificationem & canonizationem procedere dignaretur. *Demæ petitur commissio causæ cum facultate discutiendi processum auctoritate ordinariâ confectum super cultu immemorabili, aliaque, quæ in similibus casibus observari solent, quæque in ipso Summario num.* 1 *fusius deducta videri possunt.* E

à summo Pontifice approbatur,

8 *Denique, omnibus mature examinatis, anno* 1685 *emanavit sequens decretum:* Cum sacra Rituum Congregatio, habita die XXII Maii MDCLXXXIII, proponente eminentissimo & reverendissimo Domino Cardinali Pamphilio ponente causam præfati servi Dei Simonis de Lipnica, censuerit ex processibus auctoritate ordinaria confectis, & in eadem sacra Congregatione discussis super sanctitate vitæ, virtutibus & miraculis & fama dicti Servi Dei talia resultare, ex quibus sit locus introductionis causæ & signaturæ commissionis, si sanctissimo Domino nostro visum fuerit, prout Sanctitas sua sub die XXII Junii ejusdem anni MDCLXXXIII annuens signavit hujusmodi commissionem introductionis causæ beatificationis & canonizationis præfati servi Dei Simonis directam eidem sacræ Congregationi cum facultate imprimis & ante omnia discutiendi processum auctoritate ordinaria confectum, cum sententia subsecuta super cultu immemorabili & casu excepto &c., si sit legitime confectus; sin minus ad novam legitimam illius confectionem deveniendi. Nunc verò, proposito per eumdem eminentissimum Dominum Cardinalem Pamphilium noviter deputatum in ponente dubio (concordato prius cum reverendissimo fidei promotore) an sententia judicis subdelegati super cultu immemorabili & casu excepto &c. lata, sit confirmanda in casu, & ad effectum, de quo agitur in causa prædicti Servi Dei. Et eadem sacra Congregatio, discusso præfato dubio, &, audito reverendissimo Domino fidei promotore in voce & in scriptis, censuit, sententiam esse confirmandam, & constare de cultu immemorabili, & casu excepto &c. si sanctissimo Domino nostro placuerit. Die X Februarii MDCLXXXV. Ea facta de prædictis

F

San-

AUCTORE G. C. Sanctiſſimo relatione, Sanctitas ſua benigne annuit die XXIV Februarii MDCLXXXV. *Ex una parte verſus locum ſigilli ſubſcribebatur:* Nicolaus Cardinalis Ludoviſius; *ex altera vero:* Bernardinus Caſalius ſacræ Rituum Congregationis ſecretarius.

& de B. Simone Miſſa cum officio recitari permittitur.

9 *Poſt paucos annos editum eſt alterum decretum, quo permittitur recitari Officium & Miſſa de* B Simone Lipnica. *Illius decreti ecgraphum, ad nos ex Polonia miſſum, ſic habet:* Piis precibus ſereniſſimi Poloniæ regis Sanctiſſimo exhibitis per eminentiſſimum Dominum Cardinalem Barberinum nomine majeſtatis ſuæ, quibus enixe petiit, ut Sanctitas ſua dignaretur indulgere in toto regno Poloniæ recitari poſſe ab omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus tam regularibus quam ſecularibus Officium & Miſſam de beato Simone de Lipnica ſacerdotis Ordinis S. Franciſci de Obſervantia, & remiſſis à Sanctitate ſua ad ſacram Rituum Congregationem: eadem ad relationem eminentiſſimi & reverendiſſimi
B Domini Cardinalis Pamphilii per plures vices re mature perpenſa, audito in voce & ſcriptis reverendiſſimo Domino fidei promotore, cenſuit ſi Sanctiſſimo placuerit, petitam gratiam concedi poſſe cum Officio & Miſſa de communi confeſſoris non pontificis ſub ritu ſemiduplici, attento quod prædicta cauſa non ſit comprehenſa in decreto Urbani octavi de anno MDCXXVIII; & ita decrevit hac die IV Decembris anno Domini MDCLXXXVIII. Et facta de prædictis Sanctiſſimo relatione, Sanctitas ſua benigne annuit die XVII Januarii MDCLXXXIX. *Subſcribebatur:* A. Cardinalis Cibo; *& inferius:* Bernardinus Caſalius ſacræ Rituum Congregationis ſecretarius. *Atque hæc ſunt, quæ de cultûs initio, variis pro eo teſtimoniis, ac Romana ejuſdem approbatione adferre volui. Nunc agendum eſt de quibuſdam poſthumis* B. Simonis *monumentis, quæ eumdem cultum confirmant.*

§ II. Beati ſepulcrum, aliaque ad poſthumam illius gloriam ſpectantia.

C

Deſcribitur B. Simonis ſepulcrum,

W*Addingus in Annalibus Minorum tomo 7 ad annum Chriſti* 1483 *num.* 14 *breviter* B. Simonis *ſepulcrum deſcripſit; at illuſtres & admodum reverendi Domini commiſſarii ad idem ſepulcrum viſitandum requiſiti multo fuſius exactiuſque illud depinxerunt, & viſitationem ſuam in ſcriptâ referendam dictarunt notario publico, cujus proinde verba hic excerpam ex ſupradicto Summario num.* 3, *ubi præfati Domini commiſſarii dicuntur acceſſiſſe ad Servi Dei ſepulcrum,* quod ſitum eſt in medio templi & chori majoris in cornu Euangelii verſus ſeptemtrionem circa parietem aquilonarem, & quadraginta circiter cubitis diſtans ab altari majori ſupereminens terræ & parieti: in quo quidem ſepulcro deprehenderunt ante omnia ſtatuam integram de ſolido lapide antiquitus efformatam, &, ut eſt conſtans fratrum loci traditio, corporis Servi Dei prædicti figuram & menſuram repræſentantem. Statua autem hæc non eſt erecta, ſed in dextrum latus parumper verſus occidentem reclinata, & in medium eccleſiæ aliqua ex parte reſpicit, circulo deaurato redimitum caput habens, & habitu religionis efformato indu- D
ta refert Servum Dei cum inſcriptione ejuſmodi, quæ antiquiſſimo charactere, ita ut vix legi poſſit, exarata circumdat & ambit ex omnibus partibus dictam ſtatuam: HIC VIR BEATUS MOLE CARNIS EXUTUS REGNAT POLO. ANNO MCCCCLXXXII.

& inſcriptiones,

11 *Deinde notarius ſic pergit:* Viſuntur ibidem circa eumdem locum ſepulturæ ipſius Servi Dei & alia ornamenta ex marmoreis tabulis lapideiſque variis figuris egregie ſculpta & concinnata, quæ ſtatuæ prædictæ ſuperadditæ ſunt circumcirca, inter quas figuras deſuper ſunt quatuor circuli ex ſecto lapide, in quorum primo repræſentatur mortuus, eidemque aſſiſtens Servus Dei cum tali inſcriptione: QUOSDAM VARIIS CASIBUS E VIVIS SUBLATOS SUSCITAT, QUOSDAM AQUIS PRÆFOCATOS. In altero circulo tangit Servus Dei oculos cæcorum cum tali inſcriptione: CÆCIS QUAMPLURIMIS TAM PRÆSENTIBUS, QUAM ABSENTIBUS OPTATISSIMUM MIRABILITER RESTITUIT VISUM. In E
tertio circulo idem Servus Dei tangit aures nonnullorum cum hac inſcriptione: SURDIS DEMUM ET MUTIS AD MA..... (hic ob interventum columnæ marmoreæ aliquot verba legi non poſſunt) REDDIT AUDITUM. In quarto circulo ſignat Servus Dei energumenam cum inſcriptione hujuſmodi: OBSESSAM A MULTIS..... Hic itidem non poſſunt reliqua legi ob columnæ obſtaculum. Item in ſummitate ejuſdem ſepulcri viſitur talis inſcriptio in tabula marmorea litteris deauratis expreſſa. *Hic ſequuntur verba inſcriptionis, quæ in Actis noſtris, poſt hunc Commentarium prævium exhibendis, num.* 48 *referuntur. Quare ea hic prætermitto.*

epitaphium,

12 *Poſtquam præcedentis tabulæ marmoreæ ornamenta generatim explicuit, exhibet aliam tabulam ligneam ad latus ſiniſtrum ejuſdem ſepulcri tali inſcriptam contextu:* DEO OPTIMO MAXIMO, ET MEMORIÆ B. SIMONIS DE LIPNICA ORDINIS S FRANCISCI DE OBSERVANTIA.

Lipnicius jacet hic Franciſci ex ordine Simon,
Divino frater fervidus eloquio;
Cujus perpetuâ fruitur jam ſpiritus aurâ,
Quod probus hic ſancte vixerit atque pius.
Quod decorare Dei ſtuduit Genitricis hono- F
rem
Doctrinam factis atque probare bonis.
Hunc miranda vides, teſtantur ſigna beatum,
Qui miſeris potuit ferre ſalutis opem.
Hunc igitur ſtudeas tibi conciliare patronum.
Ut voti compos efficiare tui.

OBIIT ANNO CHRISTI MCCCCLXXXII.

& alia cultûs monumenta,

13 *Idem Domini commiſſarii ad dexterum tumuli latus viderunt Breve Innocentii VIII in charta extenſum, & ligneæ tabulæ agglutinatum, quod exhibetur in Actis noſtris num* 46. *Invenerunt etiam duas orationes, quæ à Chriſti fidelibus ad implorandam* B. Simonis *interceſſionem recitari ſolent, quarumque tenor exſtat in Actis noſtris num.* 50 *&* 51. *Præter duos libellos, Vitam Servi Dei continentes, quorum unus Latino, alter Polonico idiomate excuſus eſt,* viſitur ibidem, *inquit prædictus notarius,* altare cum menſa lapidea conſecrata imaginem deſuper habente, divo Franciſco dicatum, & mauſoleo Servi Dei prorſus contiguum, penes quod altare conduci ſolent Miſſæ ab his, qui vota ſua ſervo Dei beato Simoni nuncupant: & iſtæ

Miſſæ

A Missæ dicuntur ordinariè de sanctissima Trinitate ; in ipso autem die felicis transitus sui Missa de eadem sanctissima Trinitate quotannis solenniter decantatur, concurrente undique populo ad vota sua Servo Dei reddenda : qui mos invaluit ab immemorabili tempore, hoc est ab ejusdem Servi Dei ad hunc locum translatione, quæ accidit anno MCCCCLXXXVII, ut ex Brevi Apostolico, de quo supra, colligitur, & fama publica constansque Patrum loci traditio confirmat.

ipsi vicina recensentur.

14 *Denique curiosa ejusdem tumuli descriptio ita concluditur :* Insuper visuntur ad eumdem locum sepulcri variæ & multiplices tabellæ votivæ, tam ex argento quam ligno & cera effiguratæ ; argenteæque deprehensæ sunt pro nunc (*scilicet anno* 1640) centum quadraginta quatuor, exceptis aliis votis dissimili forma effigiatis. Dicuntur vero fuisse multo plures, sed sunt conflatæ in crucem magnam argenteam, quæ pro tunc fuit exhibita. Ne autem similes tabulæ amplius quoquo modo conflentur, serio Patribus loci

B inhibitum & injunctum est : & ad eumdem effectum omnes, quæ nunc exstant, isto ordine recensitæ & specificatæ sunt. *Hic longo ordine sigillatim enumerantur centum quadraginta quatuor anathemata argentea, in quorum inscriptionibus plurima prodigiosæ sanationes explicantur, quas postea cum aliis colligemus. Post hanc anathematum enumerationem, nomina eorum, qui juridica huic visitationi interfuerunt, indicantur hac clausula.* Acta sunt hæc anno, die, mense & loco, quibus supra ; præsentibus reverendis, venerabilibus & nobilibus Christophoro Plaza ; parocho in villa Teżenier diœcesis Cracovienſis, Gregorio Mazerowic, præbendario sanctæ Crucis in ecclesia cathedrali Cracovienſi, Jacobo Sowelski ecclesiæ cathedralis Cracovienſis psalteriſta ; Sebastiano Dobrowski, Stanislao Manciowski, Vincentio Rathiniski testibus ad præmissa. Ita est ; Laurentius Starczeuski cantor Cracoviæ commissarius manu propria. Nicolaus Skarseuski canonicus Cracovienſis manu propria. Nicolaus Oborski canonicus Cracovienſis, manu

C propria. Laurentius Karinski I. V. professor, manu propria. Joannes Chrysostomus Bodzenta causæ præsentis Notarius, manu propria.

Illius reliquiæ,

15 *Viri jam memorati, testante eodem Notario, post lustratum* B. Simonis *sepulcrum, etiam* ad sacristiam interiorem, circa dictam ecclesiam PP. Bernardinorum (*sic passim in Polonia appellantur Minoritæ*) in Stradom sitam descenderunt, ibidemque viderunt & reviderunt primò vestem seu pallium grisei panni, serico rubro undequaque circumsutum ; secundo chordam seu cingulum regularem, argenteo ductili seu filato artificiose coopertum ; tertiò cingulum, quo in S. Missæ sacrificio usus est, quæ omnia in una eademque theca seu scriniolo occluso ibidem asservantur, & variis infirmitatibus gravatis, ab immemorabili tempore multoties adhiberi perhibentur ; quartò manuscriptum Beati ejusdem librum in theologia & sermonibus variis, qui à paucis legi potest. Hinc ad ambitum Conventus prædicti descendentes viderunt quintò puteum profundum, manibus ejusdem Sancti, ut dicitur, effossum, contiguum ecclesiæ ; ad quem in variis infirmitatibus accedunt Christi fideles, &, ut constanter perhibetur, sanantur multi illorum & consolationem recipiunt ; ad latus vero hujus putei est effigies depicta ejusdem Beati, dictum puteum fodientis, cum inscriptione tali : B. LIPNICIUS SIMON CONDITOR FONTIS HUJUS, QUI PERENNEM SIMULQUE PROFICUAM OMNIBUS CUM FIDE ACCEDENTIBUS PROPINAT AQUAM. *Nescio, an de eodem puteo (fons enim appellatur) intelligendum sit, quod anno* 1724 *ex Polonia ad me perscribitur his verbis :* Sciendum denique, penes sacellum in angulo, ubi nunc requiescunt ossa beati patris Simonis de Lipnica, esse fontem, quem idem beatus Pater suis propriis manibus elaboravit, cujus saluberrima aqua frigidissima & cristallo clarior potantibus & bibentibus, intervenientibus meritis, sanitatem præstat ; super quem fontem ad latus in muro depicta est ejusdem Patris imago genuflectentis & devotissime orantis, cum hac inscriptione:

Optatam vobis homines propino salutem, E
Undam, quam tribuit rex Deus ipse poli.
Hunc fontem digiti manuum fecêre mearum
Omnibus ut prosit, vivere sitque diu.

AUCTORE G. C.

domus nata, lis,

16 *Sunt præterea in oppido Lipnicensi quædam monumenta, ad* B. Simonis *gloriam spectantia, de quibus Joannes Boniłowski, in causa Beatificationis ad perhibendum testimonium juridice requisitus, ita testatur :* In loco, in quo natus perhibetur & pro certo scitur is idem beatus Simon, fuit ante pauca tempora domus, quam simul cum alia vicina Illustrissimus Dominus Stanislaus comes in Wisnic Lubomirski modernus Palatinus Cracovienſis sumptu proprio coëmit & demolivit, & in loco præfato pro honore ejusdem Beati capellam ex muro vult exstruere, jamque lapides, cœmentum & materiam paravit, in dies muraturus, idque motu & instantia sereniſſimi Vladislai quarti regis Poloniæ moderni, qui prædictum Beatum vidit exercitum suum adjuvantem in quodam bello, annis superioribus gesto. *De natali* B. Simonis *domo in sacellum commutata etiam meminit Ludovicus Skrobkovicius in Actis postmodum exhibendis num.* 4. F

& imagines, in honore ha- bentur.

17 *Idem Joannes Boniłowski, octavus testis in causa Beatificationis juridice interrogatus, asseruit sequentia :* In eodem loco circa cellarium dirutum, ubi hic Sanctus fertur fuisse natus, noctu sæpius lumen à custodibus civitatis videri solet ; à tribus custodibus id ipsum fide dignis & juratis audivi : & nunc ante unam septimanam quidam juvenis vidit lumen noctu ad auroram ibidem. Item deposuit, quod in eodem loco in unam foveam congregantur aquæ pluviales, quas omnes penitus oppidani & vicini villani sumunt quotidie pro variis languoribus, tam humanis quam suorum animalium ; oculos lavant, bibunt, & sanantur, adjuvanturque. *Gregorius Pytko, undecimus testis in causa Beatificationis interrogatus de imaginibus Servi Dei respondit :* Imagines, quas dixi supra, imprimis vidi hîc in ecclesia in mausoleo ex lapide efformatam, & aliquot alias infra incrustationes sepulcri, tum & circa puteum ab eodem Beato effossum ; secundo vidi in porta civitatis Casimirienſis ; tertio in oppido Lipnica plurimas, duas in ecclesia nostra parochiali in tela depictas, unam antiquam ante annos credo quinqua-

AUCTORE G. C.

ginta depictam in capella ſanctiſſimi Roſarii, & aliam novam à quodam presbytero ex Lipnica oriundo, qui dicebatur Severinus, teſtamento legatam in pariete appenſas: multas itidem vidi in domibus concivium meorum: nam vix aliqua domus apud nos invenitur, in qua idem beatus ſervus Dei Simon non fuerit depictus: habent enim omnes oppidani, tamquam ad conterraneum ſuum, ſpecialem devotionem, & ego in domo mea antiquitus illius imaginem habeo. *At cum hîc imaginum mentio occurrat, effigiem beati* Simonis, *Actis ejus præfixam, ari incidi curavi. Utrum hæc ſit vera beati Viri effigies, judicent illi, qui eam umquam viderunt. Saltem ſculptor exemplar Brunsbergenſe imitatus eſt. En ipſam hîc redditam.*

B. SIMON DE LIPNICA *Ordinis Minorum de Obſervantia Cracoviæ apud S. Bernardinum in Stradom, miraculis clarus obiit Anno Dñi 1482*

§ III. Beati Simonis elogia ex diverſis ſcriptoribus collecta.

Variis ſcriptores de geſtis B. Simonis meminerunt,

Ludovicus Skrobkovicius, ante Vitam B. Simonis *à ſe editam, texuit catalogum auctorum, qui de ejus geſtis & miraculis meminerunt, inter quos alphabetico prænominum ordine enumerantur ſequentes: Abraham Bzovius, Adamus Opatovius, Adamus Miecznikowski, Andreas Gronowski, Auguſtinus Culſius, Chriſtophorus Przeworſcenſis, Gregorius Samboritanus, Franciſcus Gonzaga, Joannes de Komorow, Joannes de Fulſtin, Joannes Foxius, Martinus Cromerus epiſcopus Warmienſis, Martinus Bielski, Martinus Baronius, Matthias Miechovita, Matthias Ubiſzewski, Matthæus de Warſzawa, Nicolaus de Sokolniki, Praclaus Moiecki, Severinus Cracovienſis Ordinis Prædicatorum, Simon Starovolſcius, & poſt topographiam monaſteriorum Ordinis S. Franciſci in provincia Polonica, Vincentius Marowski. Hiſce ego addo Benignum Fremaut Belgam, qui Vitas Sanctorum, Beatorum, ac venerabilium Ordinis S. Franciſci in duodecim tomos juxta ſeriem menſium diſtribuit, ac non ita pridem Flandrice edidit; in quo opere ad dieni* XVIII *Julii geſta & miracula quædam* B. Simonis *breviter collegit. Ex quibuſdam ſcriptoribus jam recenſitis aliqua ad* B. Simonis *laudem pertinentia excerpemus.* D

ex quorum libris impreſſis,

19 *Primus ordine temporis, & beato Viro coævus, eſt Matthias Michovienſis, ita à patria cognominatus, qui, ex medico Sigiſmundi I Poloniæ regis factus canonicus Cracovienſis, ſic ſcribit in Chronica Polonorum lib.* 4, *cap.* 73: Eodem anno (*id eſt* 1482 *quando dies decima octava Julii incidit in diem Jovis, ut ſupra dixi*) pater Simon, ex oppido Lipnicza natus, Frater Minorum, prædicator glorioſus & fervidus, peſte quinto decimo Kalendas Auguſti, die Jovis, decima octava Julii, quæ fuit dies ſancti Arnolphi, mortuus eſt, in choro eccleſiæ ſancti Bernardini in Stradomya per Fratres tumulatus. Sed cum miraculis coruſcaret, à Fratribus honorifice in corpus eccleſiæ ad ſiniſtram partem tranſlatus & conditus eſt; cujus epitaphium unum eſt hoc: Lipnicius jacet hîc *&c. Tunc ſequuntur verſiculi, quos num.* 12 *dedimus. Huic ſynchronus aut certe ſuppar eſt Nicolaus Sokolnikius, de quo paragrapho ſequenti plura dicemus. His duobus ætate proximus eſt Martinus Cromerus epiſcopus Warmienſis, qui res geſtas Polonorum triginta libris complexus; in duplici editione Baſileenſi lib.* 29 *de beato Viro ita loquitur:* Anno dehinc tertio (*in margine utriuſque editionis notatur annus* 1482) ad medium menſis Junii peſtis atrox ex Ungaria proſerpens, Cracoviam cunctamque Minorem Poloniam invaſit; ſequenti verò anno Majorem quoque Poloniam, Mazoviam, & Pruſſiam ac Bohemiam quoque pervaſit, & plurimos mortales abſumpſit, inter quos inſignis fuit Simon Lipnicienſis, eccleſiaſtes diſertus, Bernardini ſodalitii ad meridianam portam Cracoviæ degentis, homo plebeius quidem & obſcuro loco natus, ſed probitate & ſanctimoniâ vitæ clarus, ita ut ægroti complures ad ſepulcrum ejus priſtinæ ſanitati reſtituti eſſe memorentur. *Eadem fere habet Abrahamus Bzovius in Annalibus Eccleſiaſticis tomo* 18 *ad annum Chriſti* 1482. E

aliqua hiſtorica, 20 *Matthias de Oboſtow Strykowski canonicus Samogitienſis in Chronicis de regno Poloniæ & ſtatu Litwaniæ, Samogitiæ ac aliis Polonorum principatibus lib.* 20, *cap.* 5, *& Bernardus Wapowski cantor eccleſiæ cathedralis Cracovienſis in Chronicis pag.* 251, *aliique, in cauſa immemorabilis cultus citati, ſimilia habent. Sed nomina auctorum illic nonnihil mutata leguntur: ego Ms., ex Polonia ad me miſſum, in iis exprimendis ſecutus ſum. Imo Martinus Bielski hiſtoricus Polonus, qui Lutherana hæreſi infectus fuiſſe fertur (ab hæreſeos labe Joachimus ejus filius, paterni ſtudii heres illum purgare nititur) in hiſtoria Polonico idiomate conſcripta lib.* 4 *de Beato noſtro profert ſequentia:* Anno Domini milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo graſſabatur atrox peſtis Poloniæ ubique, quæ etiam durabat anno ſequenti: originem ab Ungaris ſumpſerat. Secundo anno peſtis obiit Simon de Lipnica Ordinis Bernardinici, vir optimæ vitæ; inde pro Sancto habetur, & fiunt miracula ad ejus ſepulcrum. *Verſio ejuſdem textus in Ms. noſtro Polonico ſic habet:* Anno Domini MCCCCLXXXI erat magna peſtis in Polonia F

A lonia allata, & altero anno ex Ungaria; in qua peſte mortuus eſt Simon de Lipnica Ordinis S. Bernardini, homo bonæ vitæ: ideò illum etiam pro Sancto tenent, & ad ejus ſepulcrum magnam devotionem exhibent. *Honorificum enimvero teſtimonium, ſi ab homine hæretico profectum ſit.*

teſtimonia referuntur,

21 *Franciſcus Gonzaga Ordinis Minorum Miniſter Generalis, ac deinde poſt alias cathedras epiſcopus Mantuanus, in ſuo opere de Origine ſeraphicæ Religionis part. 2, pag. 464 beatum Virum hoc ornat elogio:* Pater Simon à Lipnicza *fuit* pudiciſſimus, humillimus, abſtinentiſſimus, atque dulciſſimi nominis Jeſu admirabilis cultor & prædicator, cujus gratiâ, uti alter beatus pater Bernardinus de Senis, cavillationes & impoſturas perpeti meruit. Hic venerabilis Pater Hieroſolymam peregrinationis causâ petiturus, Franciſcanam regulam, cujus zelantiſſimus fuit, memoriter didicit, ut ſi forte manuſcriptam, quam ſecum ſemper habebat, ſæpiuſque lectitabat, ſibi à Saracenis

B auferri contingeret, altera in memoria ſculpta ſupereſſet, ad quam tamquam ad lydium lapidem ſuas actiones probaret. Mortuus tandem miraculis coruſcare cœpit: nam juvenem ſibi ex voto oblatum, è mortis amaræ faucibus erutum ſanitati reſtituit; & puellam à nolente patre caſu occiſam, atque ejus ſepulcro expoſitam, ad vitam revocavit. Plura alia beneficia, quæ omnia libello manuſcripto commendata ſunt, Cracovienſibus præſtitit: quibus ejus ſepulcrum ante ſummum hujus ſacræ ædis *(agit de Cracovienſi S. Bernardini conventu)* altare ſitum, commendatiſſimum eſt.

& præter carmen ad ejus laudem compoſitum,

22 *Jacobus Vitellius, Regius & Tylicianus in academia Cracovienſi profeſſor, & Canonicus S. Annæ celebravit laudes* B. Simonis *Lipnicenſis ſequenti carmine Sapphico:*

Sidus Arctoo rutilans in orbe,
Lechiæ gentis decus, Ordiniſque,
Qua patet, ſancti columen Minorum, &
Gloria fragrans.
Dive te Simon veneror, precorque,
Ut tui jucunda favoris aura,
Mî canenti aſpiret, & inſcienti
Verba miniſtret.

C Tu procelloſi fera monſtra mundi,
Fulminantes atque acies averni
Cautus evitans, modò tecta Divûm
Magna pererras.
Non ſatu humano, prope cælo ab ipſo
Editum credo; tibi cum tenello
Cælitum concordibus adfuere
Numina votis.
Primo ab exortu, velut alter ille
Natus Alcmenâ, geminos chelydros,
Carnis & mundi illecebras, potenti
Comprimis auſu.
Ordini mox ſeraphico, daturus
Inclytum vitæ ſpecimen, venuſtè
Ceu virens planta inſereris Deorum
Læta propago.
Quid loquar? Sanctæ probitatis illa
Tam cito augmenta approperata, curſu
Atque inoffenſo ſuperata vitæ
Magna pericla.
Inter aſtrorum faculas minores
Qualis exſurgit Phaëton, renidens
Aureo vultu, populiſque lucem
Vibrat amœnam.
Eminet qualis cypariſſus alto
Arduus Pindo, caput atque celſas
Pôrgit ad nubes, humileſque myrtos
Anteit omnes.
Qualis aut florum roſa principiſſa
Late odoratis revireſcit hortis
Purpurâ & Pæſti veluti ſuperbo
Murice candet:
Inter humanos homo Sancte cœtus
Talis egiſti; auricomus velut ſol
Moribus ſplendens, & odore grato
Cinnama vincens.
Necdum eras hoc corporis exſolutus
Carcere, & necdum ſtatione fida,
Quam timor nullus quateret, neque orci
Vis inimica.
Angelo par æthereo fuiſti
Labis & noxæ inſcius, atque totus
Fons ut illimis, nihil inquinatum
Corde volutans.
Ad tua extemplo venerandâ juſſa
Corpore humano rabidi dolores
Exeunt, tamquam ipſe Machaon omnes
Arte fugaret.
Nunc tuos functi cineres rebellis
Orcus horreſcit, ſtygiique ad imum,
Ut jubes, parent, abeunt, ceraſtæ
Corpora linquunt.
Nulla vis quemquam, mala nulla vexant,
Anxius poſtquam prece ſupplicanti
Rebus afflictis relevamen à te
Sancte repoſcit:
Mox ſalutarem ſibi præſto adeſſe
Dexteram ſentit, ſtupet & favorem
Tam cito aſpiraſſe tuum, libenſque
Vota reponit.
Ob tuas, ſanctiſſime Vir, medelas
Indigis ſemper quibus adfuiſti,
Et gravi afflictos relevas vocatus
Faſce malorum.
Dignus ornari omnibus in triumphis,
Laudibus dignus celebrari, & ore
Omnium dici Lechiæ Patronus
Præſidiumque.
Poſcimus noſtri tibi cura numquam
Dive diſcedat, ferus ex utroque
Mundus atque orcus latere inſtat, urget
Nocte dieque.
Dive tu nobis ſolito benignus
Rebus extremis ut adeſſe, opemque
Vindicem præſtare velis precamur
Supplice voto.
Thure te ſacro venerabimur, mox
Supplices fuſi ad cinerem beatum
Seculo narrabimus, æternæ ævi
Poſteritati.
Quod tuâ dextrâ prope funerati,
Caſibus vitæ variis reducti,
Rurſus ad ſortem meliorem & aucti
Soſpite vita.

AUCTORE G. C.

E

F

etiam libri Mss. citantur.

23 *Hactenus produximus auctores typis excuſos; nec tamen deſunt in Polonia libri manuſcripti, qui* B. Simonem *meritis laudibus ornant, quique in cauſa Beatificationis pag. 52 recenſentur hoc ordine:* Reverendus ac religioſus pater frater Ludovicus Skrobkowiz, procurator principalis cauſæ cum ſufficienti mandato juxta exigentiam termini hodierni, legitime aliàs in actu ſuperiori aſſignati & præfixi, ad deducendum immemorabilem cultum & venerationem B. ſervi Dei Simonis, certa monumenta & libros antiquos variorum hiſtorio-

AUCTORE G. C.

riographorum, tam manuſcriptos quam impreſſos, in quibus ſit mentio beati Servi Dei, Dominis judicibus præſentavit & obtulit, & ex illis quæ faciunt proceſſum, deſumi & hic ingeri debita cum inſtantia poſtulavit. Et primò præſentavit librum reverendi olim patris Nicolai de Sokolniki manuſcriptum antiquum & ob vetuſtatem vix legibilem, qui liber in ſacriſtia aſſervatur. Secundo librum ſimiliter manuſcriptum antiquum cujus titulus: De ſitu, fundatione & diviſione provinciæ. Tertiò librum reverendi patris Joannis de Komorowo, veteri & antiquo charactere conſcriptum, cujus titulus incipit: Breve memoriale Ordinis Fratrum Minorum, maxime Rectorum ipſius Ordinis. Quartò librum itidem manuſcriptum, cujus titulus: Hortulus funebralis Fratrum & benefactorum loci Cracovienſis. Quinto librum etiam manuſcriptum ſic intitulatum: Catalogus Fratrum in loco ſancti Bernardini apud Cracoviam, qui à tempore fundationis obdormierunt in Domino Jeſu Chriſto. *Deinde ſequuntur ex ſingulis Mss. libris elogia, quæ brevitatis causâ omitto, & tranſeo ad ſcriptores, qui ex profeſſo, ut aiunt, geſta & miracula beati Viri poſteris reliquerunt.*

B

§. IV. Beati Acta & miracula.

Aliis prolixioris Vitæ auctoribus,

INter eos, *qui fuſius* B. Simonis *Vitam conſcripſerunt, numeratur Hieronymus Kakoroſky Minorita, de quo Waddingus in Annalibus tomo 7. ad annum Chriſti* 1483 *num.* 14 *ita teſtatur:* Omnibus diffuſius & exactius Acta ejus (*videlicet Simonis Lipnicenſis*) collegit Frater Hieronymus Kakoroski, provinciæ Ruſſiæ vir doctus, & ſedulus indagator monumentorum ſuæ religionis & nationis, cujus curæ & labori fateor me plurimum debere in iis, quæ ad ſodalitium noſtrum in illa ſpectant regione. *Libenter hunc ſcriptorem conſuluiſſem, ſed eum apud Minoritas Polonos & Belgas hactenus fruſtra quæſivi. Vicem igitur illius ſupplere debebit alter ex eodem ſacro Ordine ſcriptor, de quo Waddingus in Annalibus loco proximè citato ita loquitur:* Exacte & ſtudioſe vitam totam deſcripſit, & quæ ſcire potuit, celebriora conſcripſit miracula, Frater Ludovicus Skrobkovicius, ex canonico Viſlicienſi & cantore Tornavienſi, Minorita. Teſtimonio Nicolai epiſcopi Warmienſis digne commendata prodiit Brunsbergæ anno MDCXXXVI typis Gaſparis Weingartneri. *Hæc Acta, olim ad Bollandum miſſa, poſt hunc Commentarium recudemus. Prætermitto Adamum Miecznikowski Minoritam, Matthiam Ubiſzewski clericum Poſnanienſem, alioſque, qui ineunte ſeculo decimo ſeptimo Acta & miracula* B. Simonis, *tum Latinè tum Polonicè, typis ediderunt.*

C

antiquior eſt Nicolaus Sokolnikius, qui Actorum texuit compendium,

25 *Scriptoribus numero præcedenti memoratis antiquior &* B. Simoni *ſynchronus eſt Nicolaus Sokolnikius, qui breviter quidem ſancti Viri geſta litteris mandavit, ſed fuſe & accurate plurima illius miracula collegit, quæ R. P. Dominico Zatorskio, digniſſimo Minoritarum Cracovienſium Guardiano accepta refero: cum enim intelligerem manuſcriptum præfati Sokolnikii librum Cracoviæ in conventu S. Bernardini in Stradom conſervari, atque hunc theſaurum abſconditum prælo dignum judicarem, anno* 1724 *ſcripſi ad R. P. Guardianum Cracovienſem, petiique, ut ad illuſtrandam ac propagandam* B. Simonis *gloriam mihi ecgraphum iſtius libri procurare dignaretur. Is erat tunc R. P. Dominicus Zatorski, qui ſtatim litteris meis humaniſſime reſpondit, ſeſeque deſiderio meo ſatisfacturum pollicitus eſt. Promiſſis ſtetit vir ſedulus, & poſt paucos menſes ad me liberaliter tranſmiſit petitum libri ecgraphum, cui etiam addidit recentiora miracula, quæ omnia in ordinem digeſta poſt* B. Simonis *Vitam typis vulgabimus. Sed ut lector prius ætatem ac fidem Nicolai Sokolnikii noverit, elogium illius deſcribo* ex libro vetuſtiſſimo (*ita appellatur in manuſcripto Cracovienſi*) *qui fol.* 24 *verſo ita habet:* Pater Nicolaus Sokolniki, prædicator ferventiſſimus, populo ultra modum acceptiſſimus, ſanctæ Annæ devotus famulus, ad eamque honorandam in quolibet ſermone populum incitabat; ſicque ipſius monitis ſacris capella turmis hominum decorabatur feriis tertiis: quapropter etiam feria tertia, veluti ipſius devotus, obdormivit in Domino MDXXII. Sepelitur ipſo die undecim millium Virginum cum magno planctu totius civitatis: nam apud eos ſanctus reputabatur. Hic pater Nicolaus Sokolniki erat ſcriptor ſeu collector miraculorum beati Simonis Lipnicii, ut teſtatur liber miraculorum beati Simonis, antiquiſſimo calamo manus, qui eſt in archivio conventus Cracovienſis. *Eadem plane habet cauſa Beatificationis pag.* 55.

D

E

in quo poſt prologum,

26 *Juvat huic Commentario inſerere compendioſam* B. Simonis *Vitam, quam Nicolaus Sokolnikius miraculis à ſe collectis ita præfixit:* Suffragatus ſummi largiflua Conditoris benignitate atque Matre mihi Virgine favente, vellem in præſentiarum nonnulla meritorum ſuffragia fidelis ſervi, Chriſtique ſtrenui militis, almi patris noſtri Simonis Lipnicenſis, in Dei creaturas liberaliter ac ubertim exhibita commemorando ſubnectere, noſtra nihilominus ceterorumque impoſterum legentium ſeu audientium devotione in eum ſuſcitanda: & ne mens titubantium puſillanimis quorumdam aliquamdiu muſſitans langueſcat, ſanctitatis ejuſce incredula, contra ipſos & ipſe Salvator invehens dixit: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis, haud incongrua verba Prophetæ cenſui proferenda themati in hunc modum jam dudum proloquentis: Filii hominum ſcitote, quia Dominus ſanctum ſuum mirificavit; quatenus quoque ſuos imbecilles talibus viſis in Dei laudem ferventiorem & amorem valentius ſubmoveamus, qui taliter ſuos veros perhonorans, & fideles ſervos magnificat, qui pro ipſius amore ſe ipſos contemnentes, humiliter aliis ſe dirigendos ſubmittant, viventes in ſimplicitate, mundumque ac ejus fallacem deſerentes vanitatem, in Deum ſe transformant unibili charitate: ſed & hoſtis antiqui truculentam collidentes ferocitatem, nec non ipſius venenatam calcantes calliditatem, ſcuto timoris Domini, ejuſque ſuccincti pietate ipſum devincunt, angelica pollentes honeſtate.

F

narrat ejus mortificationes, orationem,

27 Quod ſane in Viro iſto beato, de quo noſtra principalis verſatur intentio, luculentiſſime comperiri ſingulariter poteſt: hic etenim mente ſedula illud Apocalypſis revolvens: Qui, inquit, vicerit hæc ſibi prædicta, puta ſeipſum, mundum, & diabolum, dabo ei coronam vitæ; pro viribus niſus eſt, ut

A ut in omnibus ſuæ ſalutis procurator, ac ſuæ carnis victor exiſtens, exemplo Sanctorum omnipotenti Deo ſemper placere ſtuderet omnimode; nec falſos curabat applauſus, nec tempeſtatum procelloſas pavebat auras: ſed anchorâ ſpei ſuffultus, directe ſub mundi hujus pelago navigans, ad portum patriæ cæleſtis tutiſſimus anhelabat, & virgineum florem nivei candoris, ſuarum ab ineunte faſciarum ætate in finem uſque integre retinens, Virgini Mariæ Matri ſummæ pietatis ſemper obſequentiſſimus, quam ſibi amaſiam (fœtidâ ſpretâ) delegerat. Nedum in clauſtro, verum etiam in ſeculo ſolitas intentiſſime perſolvebat devotiones, carnem cum concupiſcentiis edomans vigiliis, jejuniis, ceteriſque caſtigationibus ſive rigidis mortificationibus ſpiritui ſervire cogebat. Orationibus divinis ac contemplationibus vacans, ſacriſque lectionibus ac meditationibus inſiſtens, librum de manibus non dimittebat: ubi vero in his langueſcere videbatur, ad manuales pergebat labores: nam vel ligna ſcindebat, vel lateres faciebat, nonnumquam etiam cloacam fœtentem purgabat, & reliqua humilia & deſpecta non reveritus exercebat officia, mortifera devitans otia. Si denique eidem dicebatur, ut quandoque requiem feſſo præberet corpuſculo, reſpondebat: In monumento oſſibus, inquit, collectis requiem diuturnam dabo.

regendi modum,

28 Hic etiam Religionis noſtræ primicerius præfulgidus obſervantiam ſacroſanctæ Religionis divi Franciſci patris noſtri ſeraphici nimium zelabat, ipſam ædificans & augens monitis ſalutaribus & exemplis quantumcumque potuit. Honores quoſque fugiebat maxime, ut humilitatis cuſtos ſanctiſſimæ. Si vero, obedientia adſtrictus ſalutari, quandoque præficiebatur Fratribus, nullatenus exinde à recto juſtitiæ tramite ſive humilitatis priſtinæ utcumque digrediens; vitioſos, ſi quos reperire poterat, ſufficienti præhabita maturitate, paternaliter punivit; ſtantes autem, & de limitibus regularitatis non exorbitantes, benigne & favorabiliter confortabat; nempe morem perſectatus paſtoris, gregem ſibi vigilantiſſime circumſpectans commiſſum à morſibus teterrimarum ſolicite defendebat beſtiarum.

C

zelum animarum,

29 Sed & vires corporis & animæ pro ſalute incolarum libens exponebat, animarum zelotypia ſuccenſus eorum, ne videlicet tam nobilis creatura, imagine Dei inſignita & Chriſti pretioſo ſanguine redempta, aliquatenus tetris obvoluta criminibus, nobili & amabili ſponſo ſuo Chriſto Jeſu redderetur deteſtabilis: unde verbi Dei pabulo ferventiſſimus reficiebat eamdem ſedulo, & revera dicam, immerſas tartareis fontibus animas cælo reddidit per vitæ emendationem, quorum quidem multi Religioſi effecti, quorum nonnulli cohærentes ipſius habitui adhuc exſtant vivi; quidam autem pœnitentiam agebant ſub habitu ſeculari ſive alterius cœnobii, corde compuncti ex ejus admirandis prædicationum eloquiis, imo etiam divinis ſacrorum morum exemplis, quibus optime refulſit: quippe tanta verbi Dei gratia ſupereffluebat, quod non modo materias in fide notas, ſed etiam nonnullos ſacræ Paginæ articulos, apud pleroſque doctos admodum difficiles, verbis limatis ac plenis non minus devotis quam ignitis ſic luciditſime accuratiſſimeque decidebat, ut nedum ab vulgaribus dumtaxat populis & potentibus, verum etiam ab egregiis ſapidus redderetur doctoribus, quos ſermoni capiebat affectuoſe intentos. Sed nec hos aut alios divinus iſte Præco utcumque veritus, quin potius ſpiculo veritatis ancipiti corda omnium æqua lance feriebat intrepidus, ex his utique vepres reſecans ſcelerum & ſemina retundens vitiorum virulenta, inſerebat germina virtutum, in quibus ſane Deus & ipſe Dei coæternus Filius Chriſtus Jeſus ſitibundus paſcitur, delectatur. Perfluebant ſane ſaxoſa plurium & arida corda in guttas lacrymarum uberes, imbre completa cæleſti ab Simonis ore ſacro in eos manante, ac ipſa quoque carnalia ſeu mundialia, in promptu demutata, Chriſto reddebantur firma charitate unita. AUCTORE G. C.

aliaſque virtutes,

30 Ceteras vero illius virtutes ac merita ſingularia quis dinumeret aut explicet? Nemo profecto: ſola pia mens eadem facile de paucis jam prætactis multa veridice poterit elicere. Quæ ad præſens breviter & ſuccinctim perſtringuntur, dealibi legenda diffuſius videri poſſunt. Id tamen potiſſimum inſigne humilitatis nequaquam ſilentio præteundum cenſui, quandoquidem in hac ſummopere ſuperſtes fundatus exſtiterit; noviſſime vero limitibus exulatus ſui advolutus, Fratrem ſui circumſpectorem non modo inſtanter quam devote ſepeliendum ſe deprecatus eſt ſub limine præ foribus eccleſiæ. Nec abs re id profecto, ut qui in vita reſpectu ceterorum pulverem ſe æſtimabat exiguum, in morte quoque fieret calcaneus eorumdem. Domino verò ordinante, qui ſuos humiles ſemper exaltare pollicitus eſt, ſecus evenit ab ejus voto ſive deſiderio, ſed potius non ſine ejuſce ingenti præconio: Frater enim ille promiſſum, quod pollicitus erat implendum, è memoria penitus habens dilapſum, ipſo jam ex hac ſublato tempeſtate, non tam cito menti reduxerat, donec videlicet alia foderetur foſſata eidem. B R

& piam mortem,

31 Fide igitur plenus, lingua diſertus, fama celebrandus, ſermone acceptiſſimus, ſcientia tum humana tumque divina ſuperabunde eruditus, gradu utique pompâ ſeculi etiam pollens baccâlaureatûs in artibus, morum lenitate circumornatus, converſatione honeſtus, ſpiritu jucundus, conſilio præclarus, charitate venuſtus, ſalutis omnium ſitibundus, ceteris ac ſalutaribus virtutum opimis exuberans prærogativis, finito memorabili ſermoneque egregio celeberrimæ Octavæ Viſitationis Mariæ ſuæ zelotiſſæ, viſitatus & ipſe à Domino, ulcere peſtilentico torquetur acerrime ſupra ſcapulam ſiniſtræ manus; cui nempe tanta inerat feritas [ut] quod quidem de carne illius uno die rubrum viſum erat, altero denuo ſuperveniente conſumptum ab igne ulceris nigrefiebat. Eo itaque in eum magis ac magis dietim vigeſcente, ſexto die ſui decubitus ſolvens vitæ debitum mortalis, terminum concluſit exiliatæ carnis, aſſumptuſque è medio felix iſte Domini Servus ſuper pauca ſibi talenta commiſſa fidelis, pergit ſuper multa jam in ævum conſtituendus, pro ſuiſque laborum repræmiandus conatibus ex tunc con-

AUCTORE G. C. digne, anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſecundo ſub die quinto decimo Kalendarum Auguſti, ſive feria quinta in craſtino S. Alexii hora quaſi decima ultra citra; atque eodem in eccleſia S. Bernardini penes Cracoviam, ubi pro tunc prædicationis explebat injunctum officium, corpus ipſius, omni veneratione dignum, ante majus altare præfatæ eccleſiæ contra medium, inter duos alios Fratres merito certe præfulgidos, Fratrem videlicet Timotheum de Sylvano ex una, & Fratrem Bernardinum de Zarnowiec partibus ex altera, terræ extitit (licet incongrue) commendatum.

ac denique miracula,

32 *Nicolaus Sokolnikius huic Actorum ſynopſi ſubnectit miracula, quæ poſt* B. Simonis *mortem tam crebra tamque prodigioſa fuerunt, ut beatus ille Vir, aliis nationibus penè ignotus, merito thaumaturgus Poloniæ appellari poſſit. Ea quidem R. P. Dominicus Zatorskius ſummo labore & pulcro charactere deſcribi curavit ex Ms., quod in conventu S. Bernardini prope Cracoviam aſſervatur; ſed incuriâ aut ignorantiâ amanuenſium, qui forte autographum non ſatis commode poterant legere, tot ſenſus obſcuri, vitioſi & mutili in apographum noſtrum irrepſerunt, ut eos ſæpe ex conjecturis illuſtrare, corrigere, & implere coactus fuerim. Porro magnam miraculorum illorum copiam ordine temporis in tres partes dividemus, & ſingulas partes, claritatis causâ, in ſectiones ſubdiſtinguemus; quæ vero aliqua explicatione indigere videbuntur, in Annotatis exponemus.*

B

quæ unà cum aliis ſparſim collectis ex Ms. Cracovienſi dabimus.

33 *Cum miracula alia, quæ poſt Sokolnikii obitum contigerunt, non in unum librum relata, ſed ſparſim annotata ſint, eadem ex variis inſtrumentis collegi, exceptis illis, quæ defectu annotationis oblivioni tradita ſunt, de qua negligentia jam ſæpe laudatus Zatorskius merito conqueritur. Non enim noſtra ætate prodigioſum* B. Simonis *patrocinium defuit afflictis, opem illius implorantibus, ut conjici poteſt ex poſterioribus miraculis, quorum notitiam officioſæ R. P. Zatorskii diligentiæ me debere libenter fateor. Imo neque hodiedum ceſſant beneficæ ejuſdem Beati prodigia, ſicut idem Zatorskius in litteris, anno* 1724 *die* XXVII *Junii Cracoviâ ad me datis, teſtatur hoc modo:* Hodie in expeditione epiſtolæ de pago Wieliczka, ubi theſaurus regni eſt, ſcilicet ſalis, miſſa ſunt cum devotione quatuor vota argentea, in vim gratitudinis ei, cujus precibus uni oculorum ſanitatem, alteri inſaniam capitis & aliorum membrorum, duobus quoque aliis illico Deus ſanitatem reſtituit. Alia miracula his diebus ſuccedentia vix enumerata: ideo ſi cuncta ſcriberentur, nec charta ſufficeret. *Deinde idem vir diligentiſſimus* XXII *Julii ejuſdem anni inter alia ſic iterum ſcribit:* Modernam B. Simonis ſolennitatem magno cum applauſu tota abſolvit & venerata eſt Cracovia; ad cujus altare alii quatuor, quibus eo intercedente viſus redditus eſt, affixerunt vota argentea quatuor adinſtar oculorum efformata. Ut concludam, ſæpe cæci vident, ægroti ſurgunt, & plurima miſſa ſunt. *Jam nil reſtat, niſi ut* B. Simonis *Acta & miracula, hactenus ſolis Polonis fere nota, toti orbi Chriſtiano manifeſtemus.*

C

D

VITA

Auctore Ludovico Strobkovicio Ordinis Minorum Polono.

Ex libello impreſſo Brunsbergæ in Pruſſia regali anno 1636.

PROLOGUS.

Cum Deus velit Sanctos honorari,

PRodigâ cæleſtis Regis vel hîc eminet liberalitas, quod cum ſit mirabilis in majeſtate ſuâ, vult & in Sanctis ſuis apparere glorioſus: non quò plus innoteſcat, qui ſibi ſufficiens eſt ad omnem magnificentiam, ſed ut cum electis, quod ſuum eſt, commune faciat. Quærit itaque paſſim in Sanctis gloriam, ne ſolus tantùm habeat, eoſque non ſolum cælo ſublimes, incircumſcriptæ felicitatis perfundi dulcedine, ſed apud populos quoque amplioribus ſemper poſthumæ laudis ſplendoribus attolli gaudet; ipſis denique cineribus, quibus tamquam organis & vaſis uſus eſt ad omnia opera bona Spiritus ſanctus, publicæ venerationis innocens tributum ab Eccleſia militante decerni mandat: Verè dives in omnes qui invocant illum.

E

& B. Simon Lipnicius publicam populi veneration habeat;

2 Ab hoc fonte ortum habet ſervi Dei D. Simonis de Lipnica, Ordinis Minorum de Obſervantia, religioſior per omnes latè patentis Septemtrionis eccleſias cultus, qui ab ejus ſtatim felici tranſitu, id eſt ab annis plus centum quinquaginta, non populorum dumtaxat publico ſenſu ac voce, ſed & utili multis pietate ad nos uſque propagatus, lætioribus indies affurgere dignoſcitur incrementis. Creſcentibus enim donis, quæ meritis & ſuffragio cæleſtis Viri, & numero propè infinita & ſucceſſibus non tam admiranda quam ſtupenda de cælo quotidie veniunt, par eſt, ut creſcant quoque donorum rationes. Sane ſi æque ſuperioris atque hujus ſeculi fidem circa idipſum pietatemve exploremus, ferè omnes in ejus laudibus defixi hæſerunt. Loquuntur hoc, muta licet per naturam, tot ad ejus mauſoleum in ſenſus omnium incurrentia anathemata; non diſſimulant ævi utriuſque ſcriptores, exceptione omni majores, quorum nullus res Polonas attigit, quin ſimul in eodem Servo Dei, pro merito celebrando pius juxta atque diſertus eſſe conenderit.

F

inductus fuit auctor ad colligendam ejus Vitam.

3 Unde mihi quoque ardor primùm, deinde audacia, quæ illi ſparſim in ſuis Annalibus adnotarunt, in ordinem cogere. Non quod ambitioſo præconio efferre propoſitum ſit mihi eum, qui jam altior humana conditione, omnem dicendi tranſcendit facultatem, ſed ut in una charta liberam magnarum virtutum ipſius & prodigiorum admirationem omnibus relinquam. Et jam operi, quia Superiorum urget authoritas, manum admoveo, non tamquam laudator, ſed breve dumtaxat indicium daturus eorum, quæ in glorioſo Servo Dei admiran-

A miranda, sive veterum historiographorum commendavit industria, sive recentiorum per ipsum beneficiorum portentosa magnitudo confirmat. Utque ab ortu Servi Dei nostra quoque narratio sumat exordium

CAPUT I.

B. Simonis patria, parentes, studia, & ingressus in religionem.

IPsa agnominis simplex usurpatio, prodit solum natale D. Simonis, nempe oppidum Lipnica, unum ex Submontanis, septem leucarum intervallo Cracovia procul. Ibi Servus Dei, honestis, iisque potius catholicæ religionis laude quam nobilitatis prærogativa illustribus, parentibus natus & eductus. Monstratur cælestis hujus depositi primum in terris conditorium, non absque venerationis illorum incolarum præjudicio, domus scilicet paterna, dudum votis & voce populi, quæ non immerito dicitur vox Dei, designata, nunc jam, raro piæ liberalitatis exemplo, per hercëm *a* meritis in toga & sago præstantibus mansurisque gravem resolvi cœpta, ut dedicetur in delubrum.

B. Simon honestis parentibus in oppido Lipnica natus,

B

a

5 Vix autem prætextam Vir Dei induerat, mox spem & vota parentum, indole ætatem antecedente, æquavit. Jam tunc seipso quodammodo major, sibi æqualium familiares levitates, nullo deterrente, declinare; frequentare templum, nullo præeunte; magnæ Dei Matri quotidianum singularis devotionis pensum absque exemplo fideliter persolvere visus. Docile ingenium & ad bonum sponte ruens, formandum primis artium elementis circumspecti parentes in sui oppidi scholâ curant. Nullus illo in muniis scholæ obeundis accuratior, & facere imperata prius quam moneri iterum solers; præceptorem quidem anxiâ de suo profectu curâ absolvit, parentum vero de se conceptam semel spem accendit magis. Quæcumque vulgus puerorum sive amata persequitur, sive negata dolet, ille aut non vidit, aut neglecta transiit. Reficiendo à studiis corpusculo tempus arbitrio ipsius permissum ita dispensavit, ut coætaneis ad vanitates, sive nugas pueriles variè dilapsis, ille, sibi semper par, nihil indignum indole sua in moribus præ se tulerit Unde parentibus occasio, ab hujusmodi felici tyrocinio, & primâ curâ, capacem ampliorum virtutum Cracoviam ablegandi.

pie ac sedulo transactâ domi pueritiâ,

C

6 Erat in recenti veneratione & linguis omnium gymnasium Cracovienſe, ad quod Musas & gratias, dimisso semel Helicone totiesque mutatis sedibus, hoviſſimè divertisse, non ex vano jactatum. Commendabat famæ sinceritatem exaggerata multorum eruditio, victuris voluminibus feliciter adeo repræsentata, ut arbitri ea tempestate litterarum, quantumvis ex intervallo, gauderent vices nostras; ceteris, qui in rerum paratu aut æstimatione nomini tanto impares, ad novos plausus suspensis. Ad hoc itaque eruditionis omnis pelagus, parentibus manu ducentibus, Servus Dei ubi propius accessit, non in littore ignobiles levioris argumenti materias, speciosasque plus quam eruditas, ceu conchas inanes aut cucurbitas legendo subsitit; sed in ipsam abyssum reconditioris sapientiæ magno animo totum se demisit. Unde brevi robustioribus utriusque philosophiæ præsidiis satis instructus, postquam in erudito magnarum illarum animarum Areopago comparuit, non solum plausum meruit, sed & primam in bonis artibus lauream, tulit præmium.

studiorum causâ ad academiam Cracovienſem mittitur,

ET IM-PRESSIS.

7 Commodum, Deo ita ordinante, accidit, quod sub idem fere tempus B. Joannes Capistranus *b*, magnus proferendæ gloriæ Dei & paupertatis sanctissimæ zelator, omnes urbis angulos, famâ nominis sui & sanctitatis opinione impleverat. Divisam is cum sancto Bernardino Senensi *c* propagandæ Observantiæ, cujus ambo fuêre alteri conditores, provinciam nactus, post Austriam Bohemiamque (tactus ubique multis causa salutis æternæ) peragratam, parium successuum fiduciâ finibus Poloniæ se intulit. Mox inusitato regis Casimiri totiusque populi plausu Cracoviæ exceptus, erigit suggestum in medio civitatis foro. Ubi prædicationi verbi Dei absque intermissione insistens (uno ex alumnis academiæ, qui officio interpretis ad populum Latini sermonis expertem defungeretur, adhibito) piam in mentibus hominum, non benè cum cælo convenientium, exercuit tyrannidem. Palam, clam, cominus, eminus, fiebat concursus omnium ad virum verba vitæ loquentem; neque aliquis propius accessit, ut non melior rediret.

ubi concionibus S. Joannis Capistrani,

b

c

E

8 Gratum fuit cælo spectaculum, ad vocem unius hominis tamquam vocem ipsius Dei, undique hominum peccatorum greges confluere, & non cum vitiis solum, sed (quod levioris noxæ titulum censuramque meretur) etiam cum mundi vanitatibus densari pulchra divortia. Sane ex sola aleæ, taxillorum, globulorum lusoriorum, & similium ad pedes viri Dei ultro projectorum, promiscua congerie, tantus tunc in altum crevit acervus, ut postquam piacularem concepit ignem, non rumoribus tantum, sed trepidationi quoque causam dedisse memoretur. Nobilior vero longè flamma illa cælestis, quæ eodem pabulum verbi Dei suggerente, ejusmodi vim in circumstantium sensibus collegit, ut ex solis famosissimæ scholæ alumnis, sive trecenti juxta calculum Præclai Moiecii *d*, sive centum triginta dumtaxat, Petro Skarga *e* supputatore non vitia solum, sed seculum quoque deseruerint, Christum induerint, viro sancto sub iisdem legibus, quibus ipse paruit, perpetuo adhæserint. Hos fortunatos nimium transfugas B. Simon in exemplum sibi proposuit, iisque non ita multo post aggregatus, non prius oculis usurpari, quam coli ab omnibus meruit. Esse quippe jam cœperat in pretio apud omnes virtutum ipsius, cum quibus adolevit, diu latens concentus, quem claustro illatum, ubi arctiore nexu votorum religiosorum devinxit, facile omnium in se non oculos tantum, sed studia traxit.

inter alios excitatur ad ipsa grediendum Ordinem S. Francisci.

F

d

e

ANNOTATA.

a *Is est Illustrissimus Comes in Wisnicz palatinus Russiæ, ut notabatur in margine. Vide, quæ de illo diximus in Commentario prævio num.* 16.

b *De hoc indefesso dominicæ vineæ cultore age-*

mus

EX IMPRESSIS.

mus ad diem 23 Octobris cum Martyrologio Romano.

c *Henſchenius noſter Acta S. Bernardini Senenſis illuſtravit ad diem 20 Maii, ut videre eſt tom. 5 ejuſdem menſis pag. 257*.*

d *Hic à Skrobkovicio recenſetur inter eos, qui* B. Simonis *ſanctitatem & prodigia celebrarunt, ut diximus in Commentario prævio num.* 18.

e *Iſte eſt ſcriptor è Societate noſtra, cujus elogium videri poteſt in Bibliotheca ſcriptorum ejuſdem Societatis.*

CAPUT II.

Ejus fervor in oratione, amor erga Deiparam, humilitas, & caſtitatis cuſtodia.

In Religione ferventer orat,

B

POrro Servus Dei, parum ſibi de mundo triumphare viſus, quia illi corpus ſubduxit, niſi etiam mentem, humana pridem faſtidientem, à corpore (quantum fas) divideret, in eumque eveheret gradum, ſupra quem aſcendi non poteſt, totum ſe in eam partem dedit. Cæleſtium enim contemplationi ſemper intentus, diei noctiſque expuncto diſcrimine, invictum ab oratione ſpiritum non relaxabat. Quoties ad decantandas Dei laudes ſignum datum eſſet, nullus prior in chorum venientis, nullus poſterior diſcedentis deprehendit veſtigium. Dilapſis ad quietem Fratribus, ille perpetuas excubias agere, ſive in domo Dei, ſive in cellâ, quæ ſicut paradiſus Domini, ob familiare ipſius cum Deo contubernium, reliquis eminebat. Somni neceſſarii vix tantillum patiens, quantum ad corpuſculum continuis vigiliis attenuatum, reficiendum, non recreandum, ſat eſſet.

& Deiparam Virginem exemplo SS. Franciſci & Bernardini,

C

10 Ceterum ſecundum Deum in honorem Deiparæ fuit effuſiſſimus. Ejus dulci alloquio plures horas devotiſſime impendebat, Officio vulgari benedictam utrique coronam quotidie ſuperaddendo. In illius honorem jejunia ſive ſibi ipſe indicebat, ſive indicta ab aliis producebat. Diebus nomini illius dicatis, ſolenne eidem aſperius cilicium induere, ſicut non nemini palmeum ſtragulum in Paſchate *a*. In hoc erga Dei Matrem cultu ut multus eſſet, illi, qui & vitæ religioſè inſtituendæ, fuêre ipſi duces; orbis, inquam, illud miraculum ſanctus Franciſcus, & ſanctus Bernardinus. Quorum ille (ut Seraphici Doctoris utar non ſolum teſtimonio ſed verbis quoque) „ Ma„ trem Domini indicibili complectebatur af„ fectu; in ipſam poſt Chriſtum præcipuè fi„ dens, eam ſui ac ſuorum advocatam con„ ſtituit, & in ejus honorem à feſto SS. A„ poſtolorum Petri & Pauli, uſque ad Aſ„ ſumptionem devotiſſimè jejunabat„. Iſtius pariter vota & preces die noctuque in eamdem Virginem ferebantur, devotioneque illius & gratiâ inflammatus, tenerâ ætate ſabbatho jejunans, laudabili curſu, quoad vixit perſeveravit.

a

devote colit, aliosque ad ejus cultum hortatur.

11 Ad tantorum magiſtrorum exemplum D. Simon, omni tempore in colenda magna Dei Matre præ ſe tulit ſinceritatem. Quam vero id cordi fuerit Virgini ſanctiſſimæ, palam ipſa fecit: nam ſe Viro Dei viſibili ſpecie pluries obtuliſſe, præbuiſſeque cæleſtium conſolationum guſtum, conſtans eſt traditio Patrum loci, picturis ævum ferentibus, varie repræſentata. Exſtant in fronte cellæ, quam D. Simon incoluiſſe fertur, metra ab ipſo compoſita *b*, & ſacra manu exarata, quæ hîc ſubjicere placuit. Firmant enim dicta noſtra, ſimulque innocentis verè ſeculi indolem loquuntur:

D

b

„ Tu quiſquis fueris hujus caſæ habitator,
„ Memento, quod ſis Mariæ Matris amator:
„ Quod dum fideliter feceris, ſecurus ad aſtra meabis,
„ Eximiæ Matri, Proli quoque gloriam dabis.
„ Et pro ſcriptore haud dubium ferventer orabis.
„ Si fuit, qui ſcripſit, mori *c*, quem Deus benedixit,
„ Cracoviæ vixit, multis ſalutem ac induxit,
„ Ductor cæcorum, plenus ſorde vitiorum,
„ Attamen cunctorum tractus odore bonorum,
„ Quem Virgo regia mundet à crimine pura,
„ En commiſſa ſibi datur de homine cura.
„ Hanc veneretur omnis qui ſorde tenetur,
„ Ut emundetur, cæli quoque ſede locetur.
„ Fiat ſic Amen, quod detur omni ſolamen;
„ Sentiant juvamen flentes per ſecula Amen.

c

E

Virtutem humilitatis,

12 Ad fervorem devotionis reliquarum omnium virtutum præſidia adhibuit, quibus, præcipuè verò humilitate, & candore puritatis, velut alis duabus ſubnixus, in arcem perfectionis feliciter evaſit. Et ſane omnium quæcumque Deo charæ fuere animæ, potiſſimum elaboravit induſtria in hac virtutum anteſignana ſibi concilianda, humilitate ſcilicet; ſine qua virtutis tantum umbram, ac ne umbram quidem habuiſſent: nam ſicut ab utribus neceſſe eſt quidquid aëris intus latet foras emittere, ut bonus odor infundatur, ſic ab animis evomendus eſt omnis arrogantiæ flatus, ut ſuus virtuti relinquatur locus. Altus de ſe ſenſus facit, ut unuſquiſque ſe ignoret, & pluries poſt multos labores virtutis theſauros exhaurit.

F

à Chriſto præcipuè commendatam, acquirere nititur,

13 Hinc ipſa Veritas, cernens magnis virtutibus pernicioſam ſupercilii tabem vulgo adnaſci, ad ipſam de cordibus ſuorum expungendam, cæleſtis paradoxi nec antea in terris uſurpati, (Cum feceritis omnia, dicite ſervi inutiles ſumus,) vim momentumque Apoſtolis anxie inſtillavit. Alte in ſuum demiſit pectus hoc Salvatoris monitum Sanctus noſter; non ſibi tribuebat, quæ Deo largiente accepiſſet, aut juvante perfeciſſet, glorificando in omnibus unum Patrem cæleſtem. Laudes hominum æquabat aut fumo oculis inimico, aut ſcorpio poſt lenocinantem oris ſibilum caudâ ferire ſolito. Ab illis proinde contendit eſſe procul; objectas vero & ſe invito offerentes, ſui oblivicens, ſubito in authorem omnis boni regerebat

unde viliſſima ambiens munia,

14 Cultum quoque corporis innocentiſſimi, ad omnem componebat modeſtiam, ut ex omni parte vilis ipſe ſibi deprehenderetur. Ab altiſſima cæleſtium rerum contemplatione colligendo vires, transferebat ad operas, vulgi ſenſu ignobiles, ſed ejus modeſtiâ digniſſimas, & vel lignis ſcindendis, vel fingendis lateribus vacare, familiare habuit. Sæpius delicati animi faſtidio ſublato,

in

A in fœtentem cloacam se inferne demisit, ut elueret; quodque ceteris probrum aut horrorem inducit, ille suum decus interpretabatur. Et quamvis in Religione præfici sæpius meruit (nam & munus sustinuit Commissarii) id tamen quam ipsi insipidum fuerit, nisi totum obedientia condivisset, charitas inflammasset, non dissimulat vetus scriptor, & ejus in officio prædicationis successor *d*.

d

& honorifica quæque fugiens,

15 Sic autem ille: „ Honores quosque „ fugiebat maximè, ut humilitatis custos sanctissimæ. Si verò obedientiâ adstrictus salutari quandoque præficiebatur, nullatenus „ exindè à recto justitiæ tramite, sive humilitatis pristinæ utcumque digrediens, vitiosos, si quos reperire poterat, sufficienti „ præhabitâ maturitate, paternaliter punivit. „ Stantes autem & de limitibus regularitatis non exorbitantes, benignè & favorabiliter confortabat, nempe morem pii sectatus pastoris, gregem sibi vigilantissimè „ circumspectans commissum, à morsibus terrimarum solicitè defendebat bestiarum.

B

se omnibus minorem æstimab

16 Neque aliquando vir Sanctus desiit esse similis sibi; nam ut eumdem scriptorem iterum in theatrum producam: „ Limitibus exulatus sui advolutus, Fratrem sui circumspectorem, non modo instanter quam devote sepeliendum se deprecatur sub limine præ foribus ecclesiæ; nec abs re profecto, ut quoniam in vita respectu ceterorum pulverem se existimabat exiguum, „ in morte quoque fieret calcaneus eorumdem „. Porrò Vir Dei cum hoc modo se reliquis hominibus ex humilitate substerneret, mentis altæ judicio humana transcendit, gloriæque prætereuntis imaginem calcavit non inglorius. Non extinguetur enim in nocte oblivionis lucerna sanctitatis ejus, & benedicente illo, qui ponit humiles in sublimi, laudes ipsius enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum.

Virginitatem illibatam conservavit;

17 Flos censetur præcipuus ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles laudis & honoris, opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi, quisquis non mentis solum, sed carnis quoque puritate, beatarum mentium conditionem, antequam placide usurpet in cælis, hîc fortiter æmulatur. Talis fuit Vir Dei, de quo nobis sermo. Florem nivei candoris suarum ab ineunte fasciarum ætate in finem usque integrè retinens. Ut verò retineret, quam semel induit, armaturam pudoris nusquam deinceps exuit; circumduxit vallum verecundiæ, murum sensibus opposuit, qui nec oculos ejus in alia præter cælum transmitteret, nec admitteret alienos. Noverat bene, fidem, oculum, castitatem, non ferre ludum citra noxam. Noverat colorem hominis perfecti facile mutari, nisi quis contineat oculos à vanitate, pedes ab evagatione, manus à mollium contactu, cor à terrenorum desiderio. Totus proinde in eo fuit, ne quid in sensum ullum incurreret, quod adversaretur puritati, solitudinis amantissimus, & illis dumtaxat patere solitus, quos misericordia non erubesceret, neque præteriret verecundia. Et ne quis fidem historiæ aut temerarius elevet, aut rideat dissolutus, apponam, antequam hîc definam, commemorandam Viri Dei in retinendo congenitæ puritatis candore solicitudinem.

EX IMPRESSIS.

quantam vero illius curam habuerit exemplo declaratur.

18 Invaserat matronam quamdam, genere æque ac moribus illustrem, sexui suo morbus vulgaris, intempestivum desiderium de propinquo videndi, & in mores Sancti curiosius inquirendi, quem non nisi famâ, aut certe ex intervallo, dum ex suggestu ceteris emineret, fas erat oculis promiscuis usurpare. Itaque voti impotens venit ad portam conventûs, formoso stipata comitatu, petitque à Viro sancto breve colloquium, & quidem, quo facilius impetret, obtentu confessionis. Monitus eo nomine per portæ custodem Vir Dei respondet, nihil minus quam se posse mulierculis impendere, aut personam, quam solam sustinebat prædicatoris, cum confessarii officiò confundere. Institit vero illa magis, sive repulsæ insueta, sive secura Servi Dei constantiam vel sola importunitate prætensæ pietatis expugnatum iri. Et cessit quidem ille tunc ex parte importunitati, non tamen videndum se feminæ concessit. Vicinus enim portæ ipsam pessulo superinducto claudi imperat, nè plus, ultra quam audiri posset, pateret. Sic mulier cum totum vellet, vix vocem hausit; nec ipsam totam, quia intra obstantis parietis recessus penè suffocatam, quamquam jugulandæ levitati sufficit: nam magnifica illa solicitatrix primùm intra se confusa, mox reversa ad cor, cui nonnihil illuserat, deinceps venerata est sincerius sanctitatem. Quisquis hæc leges puritatis amans, disce, ut claudas vas tuum, ne unguentum effluat, claude virginitatem verecundiâ loquendi, & abstinentiâ gloriandi. Etiam sub specioso prætextu spiritualis necessitudinis informia præcipitia latent; & ab incautis insidias pulcras sæpe contingit non prævideri prius, donec involvant.

E

F

C

ANNOTATA.

a *Hic indicatur S. Antonius eremita, de quo Hieronymus in vita S. Pauli eremitæ sub finem ita scribit:* Tunicam ejus sibi vendicavit *(nempe S. Antonius)* quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat.... diebusque solennibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli tunicâ vestitus est.

b *Si hæc tamquàm metra à Beato composita sint, ut vult Skrobkovicius, satis patet, eum artis poëticæ non fuisse peritum.*

c *Hic sensus vitiosus est & vix intelligibilis, nisi forte ab amanuensi sit corruptus.*

d *Indicatur hic Nicolaus Sokolniki; qui si fuerit immediatus* B. Simonis *in munere concionatorio successor, certe plurima de illo scire potuit, & in Actis ac miraculis, quæ collegit, magnam fidem meretur.*

CAPUT III.

Carnis maceratio, patientia & fortitudo in adversis.

Necessitatem in vita spirit. tuali;

TRitum est in schola medicorum, omne dulce esse obstruendis impediendisque visceribus aptum; & curandis repletionibus amara pharmaca propinari, non dulcia: idem in Christi scholâ usuvenit, in qua oportet

EX IMPRESSIS.

(inquit Hipponenſis eccleſiæ decus,) ut intelligat homo, medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum ad ſalutem. Solus in deliciis Salomon fuit, & ideò forſan corruit. Undè viri ſancti, cum aliunde ceſſarent, ipſi ſibi admovebant doloris inſtrumenta, hoc ipſo non calamitoſi, ſed fortes. Evigoratur alta pace militum induſtria; ſic, quotquot ſpirituali militiæ inſerti, niſi fortibus pœnitentiis excitentur, langueſcunt. Nec fidendum carni, quantumvis ſe ſubſternat animo. Si deſinas ferire, ſubito inſoleſcit. Aſinum cogita, animal mite quidem & ad laborem natum, ſed niſi ſtimulis cogas ad officium, negligit.

carnis macerationem B. Simon ſummopere amat;

20 Carnem ſortitus erat moratam bene Sanctus noſter, cui animus, non tamquam pars adhæſit, ſed ut princeps præfuit. Carni tamen non fidit, cui à libertate ad interitum tranſitus facilis. Cogitabat illas apud magnum Auguſtinum cedros Dei, Eccleſiæ luminaria, duces gregum, qui dum minus timent, gravius labuntur. Apprehendit itaque diſciplinam, ut non periret in via juſta. Præcinxit cilicio lumbos ſuos, nec refibulavit aliquando, niſi quando ſuperinducendum eſſet aſperius. Humiliabat in jejunio animam ſuam. Punivit fletibus culpas, non quas in ſe deprehenderet, ſed quæ diſplicebant in aliis. Non laudes, rem narro. Et ne per communia & generatim diffuſa ſemper incedam, appono ſingulare

B

& ideo pulicum aliorumque animalium aculeis ſe ultro exponit,

21 Erat in conventu ſenticetum, formicarum, pulicum, & hujus generis ſimilium ferax, Purgatorium vulgo dicebant. Huc ſæpius Vir ſanctus clam ventitare, & poſtquam putredini dixit: Pater meus es tu, mater mea & ſoror mea vermibus; illis ſe detractâ veſte permiſcere; imitatus conſummatæ patientiæ ſpeculum, ſanctum Job, qui non diſpari indole deliciabatur in ſterquilinio. Niſi quod iſte vermes teſta ſive lapide radebat, noſter concitabat in ſe. Et forte ille, cum linteum non deeſſet, petram potius adhibuit, quia in petra Chriſtum (Petra enim erat Chriſtus) oculis propheticis uſurpavit: alter eumdem Chriſtum, qui ſe non hominem ſed vermem alicubi nominat, felicius inter vermes quæſivit, quia re ipſa tenuit, nec dimiſit aliquando, ponendo ipſum ut ſignaculum, ſuper cor ſuum, ut ſignaculum ſuper brachium ſuum. Ipſius ſocietate delinitus tot in unum coëuntium morſibus beſtiolarum peti diutius ſuſtinuit, moveri ne tantillum. Vibrabant illæ aculeos, ut ferirent; aperiebat iſte os ſuum, ut pro illis Conditori laudem ferret.

C

variiſque modis corpus ſuum affligit.

22 Ceſſantibus à morſu beſtiolis, carni innocenti ſeu inſuetis, ſeu parcentibus, ſuperinducebat nodoſum è funiculis tormentum: nec retrahebat feſſam ictibus manum ante illud ſpatium, quantum pſalmis, quorum apud pœnitentes uſus, non perfunctorie percurrendis impendi vulgo ſolet. Sic ille, in mediis quoque ſordibus, aram exſtruebat puritati. In illa cor ſuum immaculatum charitatis excitato igne adolere; maſculum orationis thus accendere: carne lacerata, velut mactatâ hoſtiâ, placamentum facere Domino ſolens. Petitus pia adulatione Fratrum, qui monebant, ut ſubinde indulgeret numquam quieſcenti corpuſculo, ille digito ſepulcrum monſtravit, ſubjiciens, nimium in eo quietis imminere corpori; interim redimendum eſſe tempus, neque ceſſandum à negotiatione, ut reportemus promiſſiones.

D

Beatus vir, quoſlibet obtrectatores patienter tolerare ſolitus,

23 Magna hæc ſunt quibus unam carnem domuit, majora per quæ diſperſos varie animi motus compulit in ordinem; æqualis ſibi ſemper, & cælo ultra nubes & ſupra ventos tranquillior. Nulli in ipſo invidiæ turbines, nulla irarum fulgura, aut truces in vultu nebulæ, niſi quando concreſcebat in pluviam doctrina ejus, aut fluebat ut ros eloquium ipſius. Lætis non inſoleſcebat, inter adverſa cogitabat neminem verè eſſe beatum, cui non incumbit patiendi neceſſitas: virtus enim in infirmitate perficitur. Quotquot omni ſeculorum memoria ſanctitatis luce orbi fulſerunt, iiſdem alieni livoris umbra ſemper illuſit; & vulgo, quo manus prorepere non poſſunt, linguæ audent. Ipſa Divinitas voces contra ſe audit, & ſuſtinet. Neque Vir Dei hac in parte plus felix. Virtutes ejus, qui non ferebant, oderant. Et fortaſſe ſuorum murmur, familiare clauſtris malum, levius eveniſſet, ſed exterorum quoque patuit conviciis. Multi mores ipſius innocentiſſimos ſugillare, inediam, flagella in ſuſpicionem trahere vanitatis, prædicandi gratiam non ad profectum audientium, ſed aliò flectere. Sed ſicut nulla ſagitta in ſolem cadit, quantumvis mille projicias, ita Vir Dei fruſtra eſt oppugnatus, neſcius moveri.

E

quoſdam ob devotionem erga nomen Jeſu ſibi adverſantes,

24 Inter cetera, quibus Vir Dei præibat omnibus ad pietatem, fuit tenerrimus affectus ipſius erga tremendum nomen Jeſus. Hinc quoties ex ſuggeſtu erudiebat ad juſtitiam populos, in fine ſermonis idem nomen dulciſſimum (quo altius infigeretur cordibus auditorum) ter diſerta juxta ac devota voce, reſumente populo, invocare familiare ſibi fecerat. Materiam interpretationibus nacti, qui de pietatis profectu judicare aut facere eumdem rudes, rem ad præſides ſacrorum deferunt, quaſi oleret pernicioſam novitatem. Monitus Vir Dei, ut in ſacro ampliſſimi capituli Cracovienſis conſeſſu compareret, ſiſtit ſe concilio nihil minus cogitans, quam ſe impietatis aut erroris ad publicæ animadverſionis cenſuram exigendi peti. Et ubi ante omnia, pro ſuo & Religionis more, advolutus pedibus cunctorum deprecatus eſt humiliter culpam, cujus non fuit capax: patres mox ſubjiciunt, non eſſe in obſcuro vitæ & morum ipſius integritatem, diſplicere tamen ſibi, quod rebus novandis ſtudere videatur, uſurpando in concionibus ternam abſque exemplo nominis Jeſus invocationem; cum exquiſita privatorum pietas ſæpius cauſam dediſſe in Eccleſiâ factionibus & diviſioni fuerit deprehenſa.

F

egregie refellit,

25 His auditis Vir Dei, non ſuum, ſed Dei honorem illa accuſatione verti animadvertens, ſui prorſus immemor, totus inſtar Heliæ in ignem, ſed qualem ſuggerit cælum, abiit, & verbum ejus quaſi facula arſit. O bone (inquit) Jeſu! ò ſuaviſſime Jeſu! Quid eſt quod nomen tuum faſtidio eſſe incipit, quod eſt dulce ſuper mel & favum? Cur uſurpari prohibetur, cum ſcriptum ſit: Omnis qui invocaverit nomen Domini ſalvus erit? An non iſtud nomen coram gentibus

&

A & regibus & filiis Iſraël portare juſſus eſt Vas electionis? Nomen (inquam) quod eſt ſuper omne nomen. Quod Benjamin Chriſti *a* in ſuo, breviſſimo quantumvis omnium euangelico codice pluſquam ducenties vicies repetiit. Cujus Doctor gentium in ipſa cum morte luctа tenax, jamque capite minor, ter Jeſum dum nominat, tribus fontibus originem prodigioſam & inde nomen in Urbe celebre dedit. Quod denique quia in ore, dum viveret, habuit ſemper Deifer Ignatius, ideò poſtquam vivere deſiit, in intimo cordis receſſu aureis punctis tamquam ſtellis diſtinctum præ ſe ferre meruit.

& in ſuam ſententiam adſciſcit.

26 Fremat licet mundus, dicam quod ſentio: Aridus eſt omnis animæ cibus, ſi non iſtius ſalutaris nominis oleo perfunditur: inſipidus eſt, ſi non iſto ſale conditur: ſi ſcribas; non ſapit mihi, niſi legero ibi Jeſum. Si diſputes aut conferas; non ſapit mihi, niſi ſonuerit ibi Jeſus. Moriar ego; vivat Jeſus. Jeſus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus *b*! In hunc modum diſſerente Viro *b*
B Dei, intuebantur omnes vultum ejus, tamquam vultum angeli ſtantis in medio; deinde non exſpectato ſuffragiorum cenſu, uno omnium ore pro vituperio plauſum tulit; ſolicitatus præterea ad plura audendum pro gloria nominis ſæpius nominati, numquam celebrati ſatis. Ceterum ut convitium, ſic laudes inferne non admiſit, mirabili pugnantium affectuum temperamento, cujus conſtans ſibi ſemper in vultu color fuit index.

ANNOTATA.

a *Significatur hic haud dubie Joannes Euangeliſta, qui à Chriſto ſupra ceteros Apoſtolos dilectus fuit, ſicut Benjamin ſuper reliquos fratres.*

b *Hæc ſunt verba S. Bernardi Clarævallenſis abbatis.*

CAPUT IV.

C *Iter Hieroſolymitanum, reditus in Poloniam, converſatio cum piis viris, & zelus erga proximum.*

Hieroſolymitanam peregrinationem.

QUaſi omnem prorſus patientiæ virtutumque ceterarum materiam domi obviam exhauſiſſet, egreditur foras Vir Dei, ſimilis Euangelico negotiatori, quærenti bonas margaritas, & in una plus pretioſa ſubſiſtenti: quod ad ſcientiam Salvatoris & reſurrectionis arcanum ingeniosè refert ſanctus Hieronymus, alii ad charitatem, ſine qua nihil alicui prodeſt, quodcumque habuerit. Quantam vim amoris erga Deum & proximum collegerit intra ſe Servus Dei, vel hæc ſacra, de qua nobis ſermo, peregrinatio luculenter prodit. Charitas ad iter calceavit in præparationem Euangelii pacis pedes ejus, diu jam in publico non deprehenſos. Amoris vehementia, à quietiſſima cæleſtium rerum conſideratione mentem ægre abſtraxit; & hæc ipſa corpuſculum vix oſſibus hærens, novis longi æque ac moleſti itineris incommodis objecit. Ergo partim deſiderio martyrii properat ad locum, ubi caput Martyrum pro iis, quos ut alteros ſe diligebat, animam poſuit; partim ſpe lucri Chriſto faciendi animas, quarum interitus cordolium excitaverat in Viro Dei, tranſgreditur ad gentes. EX IMPRESSIS.

aditâ prius cum ſocio Româ,

28 Scio multos corripi peregrinandi prurigine, ſed fine non uno. Noſter præter Dei gloriam, & proximorum ædificationem ad aliud reſpexit nihil. Hinc non ſolum Superiorum Ordinis, ſed ipſius Verticis Eccleſiæ auctoritate & votis accingi ad iter meruit. Ante iter ſuſceptum regulam Franciſcanam, cujus fuit zelantiſſimus, memoriæ mandavit, ut ſi fortè manu ſcriptam, quam ſemper ſecum habebat, ſæpiuſque lectitabat, ſibi à Saracenis auferri contingeret, altera in memoria ſculpta ſupereſſet, ad quam tamquam ad Lydium lapidem ſuas actiones exploraret. Comitem viæ adhibuit moribus ſuis non abſimilem, & ſanctitatis quoque opinione celebrem, B. Tiburtium Szrodanum *a*. Prius *a*
vero ſanctitatis omnis arcem Romam, antequam Hieroſolymam adire, officii neceſſarii E
duxit. Limina Apoſtolorum & Chriſti in terris Vicarium devote cum ſocio veneratus, ad adorandum loca, Chriſti ſanguine purpurata, greſſum movit.

nudis pedibus & ſine viatico aggreditur,

29 Quidquid loci nos inter, Romam, & Palæſtinam intereſt, nudis pedibus, viatico ſuffultus nullo, uterque emenſus eſt; memores verborum Domini, qui parum exiſtimavit, ſi tantum poſſeſſionem lautioris ſubſtantiæ diſcipulis auferret, niſi etiam peram ipſam acturo longum iter Apoſtolo ſuſtuliſſet, & unius eum tunicæ ſingularitate, inſuper calceamentorum interdicto mulctaſſet. Quanta porro toto ſacri iſtius itineris decurſu oportuit ipſos pati, dum Chriſtum & hunc crucifixum inimicis crucis magno animo ubique prædicarent, & in ejuſdem nomine (quod tantopere infidelibus cor fauciat) ſtipem neceſſariam corrogantes, alienum limen tererent, liberum cuique ſuſpicandi ſenſum modeſtia ipſorum reliquit. Neque enim nobile iſtud par Fratrum, teſtem alium admiſit F
ſuarum actionum, præterquam illum, cui patebunt cordis abſcondita in die noviſſimo. Videor autem inter currendum audire concinentes: Benedicimus Regem cæli, qui perfecit pedes noſtros tamquam cervorum, ut ſuper excelſa ſtatuat nos. Ah! Quando veniemus, & adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus? Num quem diligit anima noſtra vidiſtis? Indicate nobis, ubi paſcit, ubi cubat in meridie? Fulcite nos floribus, ſtipate nos malis, quia amore languemus.

& poſt luſtrata tenero affectu ſacra loca

30 Sed ecce deveniunt tandem per caſus varios in terram, cui benedixit Dominus, & poſt conſalutatum reverenter Bethleemiticum præſepe, ſalutareſque cunas, montem, in quo Deus paſſus per unionem, cum per naturam non poſſet, humiliter adorant; inde ab ubere, hinc refecti à vulnere. Liquefiebat anima Viri Dei à multitudine prodigiorum, quæ fecit Altiſſimus in terra illa, non ſolum lactis & mellis in Filii Dei nativitate, ſed ſanguinis quoque à ſacris ejuſdem vulneribus divite. Et quamvis dudum myſteria vitæ & mortis Salvatoris altiſſime cordi impreſſa ubique circumferebat, tamen loci illius ſenſibili dulcedine delibata & deguſtata intimius,

EX IMPRESSIS.

mirabiles tunc in ipso cælestis incendii effectus excitarunt. Jam ab eo momento vivebat ille non amplius ille, sed Christus in illo; plus solito Crucifixo suaviter commori, & corpus tamquam aliud à corpore sensibus orbum proferre in sublime visus, tam procul à terra, quam ipse propior mente dilecto, qui supra cælos. Omne opus ejus inusitata charitate arsit, sermo passione Agni & Sponsi rubuit, atque adeo omnis ejus conversatio videbatur esse in cælis.

revertitur in Poloniam, tunc piis viris præcipue florentem,

31 Spe martyrii, quod semper animo volvebat, præcisa sibi in Palæstina, serius in patriam, Dei spiritu impellente, revertitur. Redux Cracoviæ ingenti omnium lætitiâ exceptus est, præsertim [ab iis,] quos ipsi par vitæ innocentiæ & gloriæ Dei proferendæ studium, arctius devinxerat. Multos vero tales in ea tunc urbe (quæ ideo Pantheon seu omnis sanctitatis nidus audire meruerat) floruisse, non dissimulant privata diversarum congregationum diaria Vulgo tamen quinque attolluntur; non quod plures ejusmodi tunc abessent, sed quia jam latent. B. Joannes Cantius *b* S. Theologiæ doctor & celebris academiæ Cracovienſis professor, vir vitæ sanctitate, atque omni innocentiâ conspicuus, interque plurima miracula precibus & meritis ad Deum suis plurium mortuorum resuscitator magnificus. B. Suentoslaus *c* mansionarius B. M. V. in Circulo Cracovienſi ultimarum voluntatum exequutor, visionum cælestium contemplator ac perpetuum silentium in vita servans. B. Michaël *d* Ordinis S. Mariæ de Metro apud sanctum Marcum plurimorum miraculorum patrator clarissimus. Beatus Stanislaus *e* Casimiritanus Can. Reg. Ord. S. Augustini, Casimiriæ ad ædem Sanctissimi Corporis Christi plurimorum infirmorum curator, mœstorumque consolator proficuus. Et B. Isaias *f* Ordinis Eremitarum S. Augustini à morum, doctrinæ, & signorum gloria eruditis piorum calamis daturus semper materiam.

B b c d e f

quibuscum paululum conversatus solitudinem elegit, C

32 Horum cælestium virorum necessario alloquio postquam ex itinere temporis aliquid impendit Vir Dei, vix deinceps alicui patuit. Nam quamvis eorumdem sanctorum virorum jucundo aspectu frui sæpius cupiebat, Religionis instituta & cura rerum divinarum obsistebant. Animo tamen semper hæsit in admiratione excelsarum virtutum, quas in ipsis velut in exemplari, sibi omni conatu æmulandas proponebat. Non quod earum dives non fuerit, sed ut ab æmulatione sumerent robur. Itaque erga omnes benignus, sibi mutatus in crudelem, solitudinem religiosius coluit. Nihil austeritatis poterat ab aliquo excogitari, quod ille in se aut non prior exerceret, aut resumptum ingeniosa pietate, non plus sævire faceret. Vitæ tamen communis (quod quis jure miretur) inter exquisitas etiam pœnitentias semper tenax, quo majorem se abjiciendi in oculis omnium haberet opportunitatem. Vestis illi, qualis ceteris omnibus, quibuscum vixit, nec aspera nec culta nimis; ut sævientem aliunde in corpus vestis horror non proderet, & tamen vestis ejusdem lenitas durare quam mulcere aptior, præ se ferret paupertatis altissimæ arcanam majestatem. Est in magna veneratione ad hunc diem, quia virtus sæpius exit ex illa, rectoribus tenebrarum infesta, salutaris hominibus. D

ita tamen, ut concionibus suis multos peccatores converteret,

33 Porro non sibi dumtaxat ut prodesset solitudinem elegit, sed vires corporis & animæ pro salute Christicolarum libens exponebat, animarum zelotypiâ succensus, ne videlicet tam nobilis creatura, imagine Dei insignita, & Christi pretioso sanguine redempta, aliquatenus tetris obvoluta criminibus, nobili & amabili sponso Christo Jesu redderetur detestabilis. Unde verbi Dei pabulo ferventissimus reficiebat easdem sedulo. Et revera dicam; innumeras tartareis eruens faucibus animas, cælo reddidit per vitæ emendam: quandoquidem religiosi multi effecti, quorum nonnulli cohærentes ejus habitui adhuc extant vivi; quidam autem pœnitentiam agebant sub habitu seculari, sive alterius cujuscumque cœnobii, corde compuncti; & ejus admirandis prædicationum eloquiis, imo etiam divinis sacrorum exemplis morum, quibus apprimè refulsit, profluebant planè saxosa plurium & arida corda in guttas lacrymarum uberes, imbre compluta cælesti, ab ejusdem ore sacro in eos manante; ac ipsa quoque carnalia seu mundialia in promptu devitata, Christo reddebantur firma charitate unita. E

aliosque suis instructionibus ad eximiam vitæ sanctitatem adduceret.

34 Monstratur in archivo conventus Cracovienſis codex molis justæ, totus Viri Dei manu exaratus, in quo ejus ignita vehementer eloquia (nisi hominem homo penitus exuat) facilè sentit, quicumque usurpat. Ceterum [ex] multis, qui ab ejus diserto ore pendebant & disciplinâ, tres maximè per traducem pietatis laudem famosi. B. Joannes Duklanus *g*, B. Ladislaus Gelnovius *h*, & B. Raphaël Prosslovicius *i*. Singuli tantum isto doctore profecerunt, quantum postea ipsorum declaravit sanctitas, à fide Annalium, continua miraculorum serie, & conscientia gentis nostræ hominum exigenda. Eam seperatis voluminibus includere frustra tentarunt nonnulli: nam semper occurrit, quod semper addant; Et dum hæc scribo properat ad finem BB. Joannis & Ladislai vitæ & miraculorum examen, auctoritate summæ Sedis in forma (ut vocant) probante institutum. Nec ambigitur, debitis brevi ab Ecclesiâ universali cumulandos honoribus, quos instar civitatum refugii, ecclesiæ Septemtrionales expertæ sunt pluries proficuos patronos. Sed de hoc felici ternario non plus, ne ex ejus causa alia dicantur, cujus omnia dicere propositum est nostrum. g h i F

ANNOTATA.

a *Apud Waddingum, Arturum, Hueberum aliosque scriptores Minoritas frustra quæsivi, quis fuerit iste Tiburtius Szrodanus. Miror, eum hic Beati titulo honorari, cum in nullis Martyrologiis occurrat. Proinde doceant nos Poloni, an aliquem cultum habeat.*

b *Habemus varia hujus Joannis Cantii Acta & miracula, quæ ad diem* 24 *Decembris examinari poterunt. Refertur etiam inter Divos Poloniæ Tutelares anno* 1617 *Cracoviæ impressos. Interim scire cupimus, an ab immemorabili tempore cultum habuerit, vel de facto habeat.*

c *Cum hactenus non satis constet de hujus venerabilis viri cultu, de eo actum est inter Prætermissos*

A *missos ad diem 15 Aprilis.*

d *De hoc B. Michaële cognomento* Godroyc *egimus 4. Maii, tom. 1 istius mensis, pag. 552.*

e *Acta hujus B. Stanislai illustrata sunt in Appendice ad tomum 1 Maii pag. 779.*

f *Is est B. Isaias Bonerus, de quo in Opere nostro actum est ad diem 8 Februarii.*

g *Ad diem 29 Septembris examinari poterit, an huic venerabili servo Dei, cujus causa Romæ aliquoties agitata est, tribui debeat nomen Beati. Vide Waddingum ad annum Christi 1484 à num. 25.*

h *Istius beati viri Acta & miracula fuse excusa sunt die 4 Maii, tomo ejusdem mensis primo à pag. 560.*

i *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi 1468 num. 23 testatur, de Beatificatione illius actum esse in curia Romana. Sed cum nihil hactenus, (saltem quod sciamus) declaratum sit, decisionem Romanam exspectabimus, antequam ipsi Beati titulum tribuamus.*

CAPUT V.

B

Spiritualia ejus monita, & pia mors.

SErmo est interpres mentis, & vulgo ex cordis abundantia os loquitur. Hinc cum gestis præclarè dicta confunduntur, pari virium in animos capaces æstimatione. Informant præcepta, firmant exempla, digna utraque cedro, si ad virtutem. Non erant itaque citrà injuriam prætereunda quæ ab ore Viri Dei hausta, ad nos usque transmisit accurata singulorum adnotatrix antiquitas. Quamquam beatus Simon plura in vita gessit quam dixit; imitatus geminas omnis perfectionis ideas, Salvatorem scilicet, os suum in parabolis post triginta primum annos aperientem, & ejus gloriosam Matrem, quam non plus quinquies locutam produnt Euangelici codices.

Quamvis B. Simon raro loquereiur,

36 Murmur ad mensam multorum malorum fomitem, ubi serpit impunè, ita suaviter sustulit. Repetebat sæpius familiare sibi monitum. FRATER CAVE, NE SIS PRÆLATUS, COQUUS, MEDICUS; id est; ne tibi assumas partes Prælati distribuendo promiscuè aliis, quod tibi assignatur; Coquinarii aliter condiendo; Medici oblata refutando, obtentu non boni nutrimenti aut saporis. Rogatus à quodam Fratre artem rectè proficiendi in prædicationis munere, tribus verbis omnem acutè involvit, subjiciens: ORA, LABORA, DESPERA. Ora, Deum deprecando; labora, Scripturas volvendo; despera, arrogantiam declinando. Peste gravius Cracoviæ sæviente, cum plerique in Dei bonitatem vocibus blasphemis injurii essent, ille flagellum hoc Dei mitissimè interpretabatur, vocando JUBILEUM ELECTORUM.

tamen aliquot monita spiritualia acute proferebat,

C

37 Novitiorum, quando ipsis præesse contigit, ita explorabat constantiam. Ardentes prunas nudis pedibus calcare unumquemque jussit. Qui titubabat, rejiciebatur; alacritatem qui præ se tulit, tamquam non indignus sancto sodalitio, inveniebat gratiam in oculis Viri Dei. Narrat P. Joannes de Komorowo *a*, unum è multis sic ad ignem examinatum, sibi verò familiaritate intimum;

& novitiorum constantiam miro modo explorabat.

a

quod ubi ad nutum Viri Dei oblatos carbones pedibus præcox subjecit, quasi rosas aut violam pressisset, subito sensit mutationem dexteræ Excelsi, truci elemento delicias non suas ingerentis. EX IMPRESSIS.

38 Frustra velociter currit, qui, priusquam ad metas venerit, deficit. Sic currite (inquit Apostolus) ut comprehendatis. Itaque ingressus semel consummatæ virtutis orbitam Vir Dei, non respexit aliquandò retro, neque declinavit ad dextram aut ad sinistram, sed apprehendens justitiam, induit eam tamquam poderem honoris, & ideò in die agnitionis invenit firmamentum. Jam paulo ante innui de peste, Poloniam tunc pervadente. Densabantur ubique funera, citra ullum sexus, ætatisve discrimen. A quibus ipsa contagio procul, metus terrebat universos: eo quisque felicior, quo latuit plus. Sacerdotes sacris, sacra altaribus destitui, ad cumulum publicæ calamitatis accedebat.

Peste per Poloniam grassante,

39 Ceterum Vir Dei contumax adversum spes aut metus, cernens multam messem, operarios autem variè dilapsos, susceptt magno animo intermissam ab aliis, juvandi properantes ad interitum animas, provinciam. Infert se in mediam feralis illius incendii flammam, prædicat omnibus opportune, importune, annum Domino placabilem, clamat, nec cessat cum illo fideli Consiliario *b*: „ Si reversi fueritis ad Omnipotentem, ædifi„ cabimini, & longè facietis iniquitatem à „ tabernaculis vestris, dabit pro terrâ silicem, „ & pro silice torrentes aureos „. Evenit autem, quod finito memorabili egregioque sermone celeberrimæ Octavæ Visitationis B. Mariæ suæ zelotissæ visitatus & ipse est à Domino, ulcereque pestilentico torquetur acerrimo super scapula sinistræ manus. Cui tanta inerat feritas ut quod de carne uno die rubrum videbatur, altero denuò superveniente, consumptum ab igne ulceris nigrefiebat. Cum tantum in corpus posset, animi immortalitatis gaudium jam delibantis constantiam, ne quidem attigit exquisitus adeo dolor. Hunc, quasi ad se parum pertineret, Vir Dei non tam non sensit quam contempsit; timidus, ne vel vivendum sibi adhuc esset, aut dolendum minus.

beatus Vir luem in obsequio proximi contrahit,

E

b

F

40 Opportune sub id prorsus tempus pervagatus tota urbe rumor de Seraphico Doctore *c* universalis Ecclesiæ placito Divis recens adnumerato, auribus Servi Dei adlabitur. Pulchram is dedit materiam novo gaudio novisque votis Viro Dei. In alienæ sanctitatis elogio, suum jam decus intuebatur, & vitæ alias prodigus, vitæ inducias à Deo poposcit, quantum uni dumtaxat panegyri in laudem novi Sancti per ipsum cogendæ satis esset. Sed Deo ordinante aliter, fatalem horam imminere sibi Vir Dei sentiens, totum se iis pietatis exercitiis dedit, quæ mentem quantocius conjungerent suo primo principio, unde venerat. Moram faciente Sponso, differente scilicet præmium, quo cumulatius redderet, ille tanto plus arsit desiderio potiundi, quem solum dilexit; nec voluit consolari, quia nondum veniebat.

& S. Bonaventuram, tunc recenter inter Sanctos relatum, panegyri ornare frustra cupit.

c

41 Dum sic in Christum de Cruce pendentem oculis defixis à cælestium contemplatione nihil prorsus remittit, monitus à suo curatore voluntatis Superiorum, reficeret mo-

Dæmonem sibi apparentem fugat,

EX IMPRESSIS.

dico cibo evigoratum corpus, in promptu esse piscem, quem ipsi solicita nonnullorum de ejus incolumitate pietas transmiserat, annuit, insolens non obsequi. Sed vix ori admovet oblatum piscem, videt illum, qui circuit quærens quem devoret, sub larva coquinarii piscem exsquammantis. Olfecit facilè astum inimici ad turbandam quietem nihil sibi conscíæ mentis plurimum intenti. Ergo intrepidus invehitur in spectrum illud: Vade (inquit) retro sathana, nihil in me, funeste, reperies. Si lautius solito epulari tibi videor, Majorum voluntatem in causa esse scito, non meam libidinem. Piscis iste non est gulæ irritamentum, sed obsonium obedientiæ. Quidquid Deus non est, mihi pridem sordet; ad hunc solum inquietum est cor meum, nec quiescet, donec perveniat ad eum. Dixit, & veteratorem in indignationem simul, & fugam dedit.

& ferventi desiderio ad cæleſtem patriam anhelans moritur,
B

42 Jam contemplamini mecum oculis mentis Virum Dei, (quia languor ursit) in accubitu asseritio, stramine modico instrato, colligentem membra, sed cujus humilitatis nardus cum regio accubitu suavitate certabat. Dulces gemitus, mellea suspiria, quia amoris & desiderii myrothecium illud cæleste absque intermissione efflabat. Veni, clamabat dilecte mi, & assimilare capreæ hinnuloque cervorum, veni & introduc me in paradisum gaudii æterni. In nidulo meo moriar, & sicut phœnix multiplicabo dies meos. Cupio dissolvi & esse cum Christo! Sic orans cælo, quæ fuit patria sua, quia virginitatis, proximus fit, sextoque die sui decubitus solvens vitæ debitum mortalis, terminum concluſit exiliatæ carnis: assumptusque è medio felix iste Domini Servus super pauca sibi commissa talenta fidelis, pergit super multa jam in ævum constituendus, pro suisque laborum conatibus ex tunc condignè repræmiandus, anno salutis millesimo quadringentesimo, octuagesimo secundo, sub die quinto decimo Kalendarum Augusti, sive feria quinta in crastino S. Alexii, hora quasi decima ultra citra.

C
in opinione ſanctitatis.

43 Videns qui moribundo adstitit Fr. Joannes Laicus Bohemus, quod sic orans exspirasset, nec tam obierit quam cupidus migraverit ad immortalitatem, post dissuaviatum millies sacrum corpus, manicam vestis ejus dissuit, illique fragmento cultum SS. reliquiis peculiarem, religiosè impendit: expertus porro non inutilem sibi eam esse pietatem (præveniri quippe ab eo tempore variis de cælo benedictionibus meruit) non prius de conceptæ semel devotionis affectu aliquid remisit, donec totum cum vita exuit.

ANNOTATA.

a *In causa Beatificationis pag.* 54 *liber Ms. P. Joannis Komorowo dicitur constare foliis ducentis nonaginta septem, & finitus esse anno* 1535. *Sed cum antiquius sit Ms. Nicolai Sokolnikii, istud huic prætulimus.*

b *Hæc leguntur in singulari cap.* 22 *Job* ℣ 23 & 24.

c *In Actis S. Bonaventuræ die* 14 *Julii, illustratis tomo* 3 *ejusdem mensis, à pag.* 830 *exhibuimus ipsum Sixti IV diploma, quo Seraphicus Doctor catalogo Sanctorum adscribitur.*

D

CAPUT VI.

Concursus populi ad B. Simonis ſepulcrum, & publica ejus veneratio.

Ad tumulum B. Simonis in choro poſitum ſtatim tantus fiebat populi concurſus,

AD justa deinde properatum est, licet magnitudo nominis tanti moram longiorem poscere videbatur. Sed cum desiderium & communis omnium veneratio dimittere adhuc totum terris nollet, temporis calamitas eadem, quæ cœtus hominum coire in unum vetabat, pompam etiam funeris acceleravit. Itaque eodem die, quo decessit, in ecclesia sancti Bernardini penes Cracoviam, ubi pro tunc prædicatoris explebat injunctum sibi officium, corpus ipsius omni veneratione dignum ante majus altare præfatæ ecclesiæ contra medium, inter duos alios Fratres, merito certe præfulgidos; Fratrem videlicet Timotheum de Sylvano *a* ex unâ, & Fratrem Bernardinum de Zarnowiec *b* partibus ex altera terræ extitit commendatum.

E
a
b

45 Funus quibus deducere integrum non fuit; ab his ex intervallo certatum votis, quæ cælo fuisse grata, exitus postea commendavit. Dies non plus quatuordecim à suo obitu effluxere, intra quos tres clericali nota insigniti, & jam animam ob pestiferam conceptam in viscera luem acturi, votis ad Divum nuncupatis, simul cum decumberent, revaluerunt simul; & puer bis mortuus, toties reanimatus.. Crevit cum tempore, non numerus tantum, sed magnitudo quoque prodigiorum, in quibus longo ordine recensendis accuratum nomenclatorem agit P. Nicolaus de Sokolniki *c*. Ad hunc cupidum talium remitto; ego promissi memor, ne ultra quam indicium dem eorum, quibus celebrandis pro merito par non sum, festino ad alia. Effundebatur non ipsa solum civitas, sed regnum universum ad venerandum tumulum ejus, cujus illustriorem portionem præmiserat in cælum peregrinatio nostra, quo prodesse ibi tantumdem posset, ut vellet. Et cum neque loci angustioris ambitus capere tantum concursum, neque tumultuantis populi preces inconditas, Fratres in choro Domino psallentes ferre possent, de transferendo inde sacro pignore in augustiorem templi partem ad sanctam Sedem referunt.

c

F

ut Fratres Minores, obtentâ à Pontifice licentiâ,

46 Præerat tunc Ecclesiæ Innocentius VIII Pontifex maximus, apud quem innocentis vitæ Divi nostri & miraculorum ex fide publica recensita series, ad eliciendum primum sanctitatis fumum satis fuit. Preces inde Fratrum admissæ; Translatio decreta; Diploma desuper compositum in hunc, qui sequitur, modum: „ Dilectis Filiis Vicario & Fratribus „ Ord. Min. de Observantia provinciæ Po„ lonæ pro tempore existentibus salutem & „ Apostolicam benedictionem. Sacræ vestræ „ Religionis, sub quâ devotum & sedulum „ exhibetis Domino famulatum, promeretur „ honestas, ut votis vestris, illis præsertim, „ per quæ divinus cultus augeri, & fidei „ Christianæ religio propagari valeat, favo„ rabiliter annuamus. Vestris igitur supplica„ tionibus

A „ tionibus inclinati, ut corpus Fratris Veſtri
„ P. Simonis Lipnicii, miraculis coruſcantis,
„ in choro eccleſiæ conventus veſtri ſepul-
„ tum, propter quod concurrente multitudi-
„ ne Chriſti fidelium utriuſque ſexus ad di-
„ ctam eccleſiam, pro implorandis divinis
„ auxiliis interceſſione prædicti Patris ſepul-
„ ti, de diverſis partibus confluentium, in
„ horis Canonicis recitandis non modicum
„ ſicut accepimus, recipitis detrimentum, &
„ devotiones veſtræ minuuntur; de choro
„ eccleſiæ hujuſmodi, in quo ſepultum jacet,
„ ad alium locum eccleſiæ ejuſdem decen-
„ tius & convenientius, noctis tempore vel
„ alias clandeſtinè abſque pœnarum ſeu cen-
„ ſurarum eccleſiaſticarum incurſu transferre,
„ & in loco decenti & honeſto, ſicut pro-
„ fertur, reponere poſſitis, tenore præſentium
„ licentiam elargimur. Non obſtantibus qui-
„ buſcumque aliis ordinationibus Apoſtolicis
B „ in contrarium facientibus. Datum Romæ
d „ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris XII
„ d Julii anno Domini MCCCCLXXXVII, Pon-
„ tificatus noſtri anno tertio.

HIERONYMUS BALDARINUS.

corpus ejus alio transferre coacti ſuerint,

47 Celebrabatur Cracoviæ conventus provincialis Fratrum, quando expetitum tantopere reſcriptum ab Urbe venit. Pervaſit vero ſimul animos omnium incredibilis oblectamenti ſpiritualis ſenſus, ſuprema Sedis ſanctæ authoritate ad vota publica ſe demittente. Jam plus ab eo tempore licere ſibi rata multorum hactenus timida pietas, omnes in ornando Sancto nimios eſſe contendebat. Sed obſtabant Fratres, ultra Apoſtolicarum litterarum elogium amplioris venerationis obſequia, populo nequidquam flagitante, non admittentes. Ergo ſolis Fratribus monumentum intrantibus, ſublatum eſt inde reverenter corpus ſacrum, &, iiſdem Fratribus ſuccollantibus, in auguſtiorem, ubi & nunc viſitur, loculum tranſportatum.

ubi præter novam inſcriptionem,

48 Eminet ſupra lapidea ſtatua, & pro verſibus, quos vetus hiſtoriographus e narrat, ſubſtituta recentior inſcriptio.

e

C AD OPT. ET MAX. DEI LAUDEM ET GLORIAM MAUSOLEUM ISTUD DEDICATUM EST, B. SIMONI DE LIPNICA, VIRO UTIQUE ANTE OMNIA IN ORDINE MINORUM RELIGIOSISSIMO SANCTISSIMOQUE; DEINDE VERO AUGUSTISSIMI NOMINIS JESU PRÆDICATORI FERVENTISSIMO, TUM VITA AC PRÆCIPUE VIRGINALI CASTIMONIA INTEGERRIMO, DENIQUE INNUMERABILIUM PENE PRODIGIORUM SINGULARI PRÆROGATIVA LONGE LATEQUE CLARISSIMO. MIGRAVIT E VITA ANNO DOMINI MCCCCLXXXII.

& varia publicæ venerationis indicia,

49 Ceterum cum ad ejus ſepulcrum vere glorioſum numquam deeſſent, qui vota ſive pro acceptis beneficiis exſolverent, ſive pro novis nuncuparent, ſolito tamen major turba de civitatibus confluebat ſemper, die in orbem redeunte, qua non ambigitur, dilectus Deo & hominibus B. Simon pompa triumphali cælum invectus. Solenne ſtatim ab eo tempore Fratribus, cum thure, floribus, cera, cineri ſacro reverenter affundi, votiſque vota trudere. Dulce undique murmur, & exaltationes Dei in gutture omnium, quod beneplacitum eſſet Domino in Servo ſuo, & quia exaltavit manſuetum in ſalutem. Retinens in hunc diem pulcri moris tardior Fratrum ætas reſumit religioſè vota & SS. ſa- EX IM-
crificia ſub honore Triadis Sanctiſſimæ, ad PRESSIS.
quæ ipſis feria Majorum pietas prætulit facem.

extat una,

50 Extat præterea binum orationis exemplum tumulo ſacro appenſum, quod ævi illius ſinceritas ad conciliandum Divum populo propoſuerat. Et quia mihi quoque pie conciliandus eſt, quod ejus ampliſſimas virtutes intra unius alteriuſve chartæ anguſtias cogere fuerit fiducia, utrumque non ore tantum, ſed ſtylo quoque exprimo, antequam deſinam:

O nova lux Poloniæ,
Clarum ſidus Cracoviæ,
Fervens verna tu Mariæ
Summæ Matris clementiæ.
Florens roſa munditiæ
Felix proles Simon pie
Franciſci Obſervantiæ;
Fer Beate præſidium, E
Tandem cæli nobilium
Fac conſortes nos civium.

℣ Precare Deum pro nobis beate Simon.
℟ Ne nos devincat callidus dæmon.

ORATIO.

DA quæſumus, omnipotens & miſericors Deus, ut B. Simonis confeſſoris tui præclara nobis merita proficiant, & tuâ gratiâ, quam precamur, nos dignos efficiant, in qua firmati, tuæ gloriæ ſimus adnumerati. Per Chriſtum, &c.

alteraque oratio, qua B. Simonis interceſſio implorantur.

51 ORATIO ALIA. Felix beate Simon, qui jam tranſiſti hujus mortalitatis fluctus, & pervenire meruiſti ad portum perpetuæ quietis, ſecuritatis & pacis; ſecurus & tranquillus, ſemperque feſtivus atque gaudens es; obſecro te per tuam charitatem, qui ſecurus es de te, ſolicitus eſto de noſtra multiplici miſeria. Per ipſum te rogo, qui te elegit, qui te talem fecit, de cujus pulcritudine jam ſatiaris, de cujus immortalitate jam immortalis factus es, & de cujus beatiſſima viſione ſemper gaudes; eſto jugiter memor noſtri, ſubveni nobis miſerrimis, qui adhuc in ſalo hujus vitæ circumſtantibus agitamur procellis. Tu porta pulcherrima, qua in magnam ſurrexiſti altitudinem, adjuva nos vile pavimentum longe inferius. Da manum, ô Minorum decus, & erige jacentes ſuper pedes, ut convaleſcentes de infirmitate, fortes efficiamur in bello; intercede & ora conſtanter atque indeſinenter, pro nobis miſeris multumque negligentibus peccatoribus, ut per tuas orationes tuo ſancto conſortio conjungamur. Sumus namque valde fragiles & nullius virtutis homunciones, animalia ventris, & carnis mancipia, in quibus vix aliquod virtutis veſtigium apparet. Et tamen ſub Chriſti confeſſione poſiti ligno Crucis ferimur navigantes per hoc mare magnum & ſpatioſum, ubi ſunt reptilia, quorum non eſt numerus, ubi ſunt animalia puſilla cum magnis; ubi eſt draco ſæviſſimus, ſemper paratus ad devorandum; ubi ſunt loca Scyllæ & Charybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragantur incauti, & in fide dubii. Ora Dominum, ora piiſſime, ora B. Simon, ut tuis precibus meritiſque adjuti, ſalva nave, & integris mercibus, pervenire mereamur ad portum perpetuæ ſalutis & continuæ quietis. Amen.

AN-

EX IMPRESSIS.

ANNOTATA.

a *Is fuit artium magiſter, virtutibus & ſcientia illuſtris, ut tradit Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1483 *num.* 10.

b *Waddingus loco proximè citato illum appellat Bernardinum de Parnovia; ſed nos Polonis, nominum vernaculorum peritioribus, magis credimus.*

c *De hoc ſcriptore egimus in Commentario prævio num.* 25, *& promiſimus, nos miracula ab ipſo collecta huic Vitæ ſubjuncturos.*

d *In ecgrapho, ad me ex Polonia miſſo, huic diplomati ſubſcribitur dies* 17 *Julii, & ſecretarius ſubnotatus vocatur* Hieronymus Baldacinus.

e *Significatur Matthias Michovienſis, de quo aliqua diximus in Commentario prævio num.* 19, *& verſiculos ab ipſo relatos exhibuimus num.* 12 *ejuſdem Commentarii.*

EPILOGUS.

B

Auctor dicit, ſe ex iis monumentis quæ ſuperſunt, B. Simonis Vitam collegiſſe;

HAbes, pie lector, pauca ex multis, de vita & meritis glorioſis B. Simonis Lipnicii. Fuit olim hiſtoria ejuſdem argumenti diffuſior *a*; ſed fuit. Nunc præter defruſta ti voluminis reliquias occurrit nihil. Quiſquis invidit totum, aut ſervavit malè, næ ille in ſanctos manes & nos ſimul injurius. Noſtra hæc cum leges, cogitabis, quomodo ſi inveniatur granum in botro & dicatur, Ne diſſipes illud, quoniam benedictio eſt, ita hîc prorſus eveniſſe. Plurima olim in vita & moribus Servi Dei obſervata celebrataque cum eſſent, ſola tamen hæc evaſere temporis calamitatem, ceu in vinea grandinata botri aliquot diſperſi feliciter. Scio, non omnibus placere notas & compendia; ſed neque mihi ſtudium placendi omnibus. Unus mihi pro mille ſatis, de quo ſcribo, cui ſcribo; ultrà, ne quidem votum.

ſed prætermiſiſſe ejus miracula,

C

53 Ceterum licet non dubitem ad hoc, ut Sanctus habeatur quis apud homines, in Eccleſia militante duo eſſe neceſſaria, virtutem nimirum & veritatem ſignorum, merita videlicet & miracula, ut hæc & illa ab invicem ſibi conteſtentur, cum nec merita ſine miraculis, nec miracula ſine meritis plenè ſufficiant ad perhibendum inter homines ſanctitatis teſtimonium, fruſtra tamen hic à me miracula exſpectes. Singulare hæc poſcunt volumen, dum ſine modo & numero nova novis quotidie ſuccedunt. Stellas in firmamento, ſi potes, numera prius, aut in ſole atomos; deinde noſtrum verecundum damnabis ea in re conſilium,

quæ ab aliis fuſe ſcripta ſunt;

54 Quamquam fuere, qui plurima conjecerunt in ſua diaria, & quidem pleraque per inquiſitionis non perfunctoriæ facem jam explorata. Antequam tamen ab Apoſtolicæ Petræ velut lydii lapidis exactiori trutina vim plenam colligant, præconium eorum publicum differre tantiſper placuit, præſertim uno ex adnotatis ſupra ſcriptoribus, me hac cura fere abſolvente. Sic autem ille in fronte ſui libelli. „ Quamquam, ut verum fatear, „ ſigna non faciunt Sanctum principaliter niſi „ aliqualiter & conſecutivè ſanctitatem pro„ teſtentur, & declarent infuiſſe, præſertim „ cum tot tanta ac talia ſint, quod in eo„ rum conſideratione mens expaveſcat humana, virtutem Dei in Sancto ejus admirata. D „ Equidem Joannes Chriſti Jeſu digniſſimus „ præcurſor, ut & multi ceteri, ſignum fecit „ nullum. Ergo non eſt Sanctus? Abſit hoc „ à veris Chriſticolis. Senſualitati tamen iſto„ rum faciendo ſatis, qui dicunt, ſigna noſtra „ non vidimus, jam non eſt propheta, id „ eſt, verus Frater minor & Chriſti fidelis „ imitator qui prophetat, id eſt, viam re„ ctam & ſecuram in regnum cælorum de„ monſtrat exemplis ſanctis & ſalutaribus do„ ctrinis, aliqua benignitate Dei omnipoten„ tis meritiſque Virginis glorioſæ Mariæ nec „ non ſervi ſui Simonis beati mirabiliter pa„ trata, ac variè pro laude hujuſcemodi Viri, „ præclariſſimique Primicerii ſacroſanctæ plan„ tulæ religionis novellæ conſignabo. Nam beni„ gniſſimus Dominus faciens mirabilia magna „ ſolus, qui hunc in vita virum ſpectabilem „ prærogativis meritorum effecerat inſignem, „ poſt mortem nihilominus multo præſtantius „ effecit clariorem *b* „.

E

b

è quibus tamen aliqua in genere enumerat.

55 Perſequitur deindè ſingula longo ordine. Hunc conſulat, qui menti piè curioſæ ab ipſo fonte embamma vult: incurrent enim in oculos ſenſuſque ejus: Decem vere mortui vitæ reſtituti. Feminæ animam agentes (ex difficili partûs occaſione) viginti octo erectæ. Peſtilitatis tempore ſeptuaginta novem de morte, nidum in ipſorum corporibus ſtatuente, triumphantes. Viginti quatuor hydropem, viginti ſex febrim qui exſtinxerunt aut profligarunt. Ab exquiſito capitis dolore & vertigine ad uſum rationis converſi viginti ſeptem. Tres muti, quibus redintegrata loquela. Cæci tredecim, quibus, repulſa cæcitate, reluxit dies. Octo de gravi tribulatione & diſcrimine prodigioſe erepti. Energumeni plures (fremente inferno) emancipati facilius, quam eſſent occupati. Sed iſta numeret, cui Altiſſimi gratiam infinitam coërcere certo numero audacia. Fidem imploro omnium non hujus ſolum urbis, ſed regni univerſi incolarum, quod morbis ſonticis, vel quorum feritas omnem ingeniis artem eripit, ex ſolo pallii & chordæ Divi noſtri contactu remedia promiſcuè quærantur. Nec ulli, modo rite expietur, pietas hæc fruſtra eſſe ſolet. Plurimum ſe debere communi omnium Patrono fatentur ſinguli, & beneficii memores, tabulas varii, ut metalli ita & pretii, gratiæ conſecutæ indices, conceptis ex pietate votis certatim ſuſpendunt. Quibus & ego hanc meam appono pennam, plus quam erat par, pietate plauſum poſthabente, auſam, ductu & auſpiciis ejuſdem Thaumaturgi noſtri, quem rectè quiſquis invocavit, confuſus non eſt. F

ANNOTATA.

a *Sokolnikius, cujus compendium in Commentario prævio protuli, ibidem num.* 30 *teſtatur, ejus Vitam fuſius ſcriptam fuiſſe, quæ jam aut periit aut latet, ſicuti hic Skrobkovicius ſatis indicat.*

b *Iſte eſt prologus, quem Sokolnikius miraculis præfixit, ut mox videbimus.*

A

MIRACULA

COLLECTORE NICOLAO SOKOLNIKIO ORDINIS MINORUM

Ex Ms. Cracovienſi, quod anno 1724 ad nos tranſmiſſum eſt.

PARS PRIMA.

Prodigioſa beneficia, quæ B. Simon de Lipnica patrocinium ſuum implorantibus præſtitit anno 1482, quo obiit.

B

SECTIO PRIMA.

QUamquam autem (ut verum fatear) ſigna non faciunt Sanctum principaliter, niſi aliqualiter & conſecutive ſanctitatem perteſtentur & declarent inſuiſſe *a*, præſertim cum tot, tanta, ac talia ſint, quod in earum conſideratione mens expaveſcat humana, virtutem Dei in Sancto ejus admirata. Equidem Joannes, Jeſu Chriſti digniſſimus præcurſor, ut & multi ceteri Sancti, ſignum quidem fecit nullum: ergo non eſt ſanctus? Abſit hoc à veris Chriſticolis. Senſualitati tamen illorum ſatisfaciendo, qui dicunt: Signa noſtra non vidimus, jam non eſt propheta, id eſt verus Frater Minor, & Chriſti fidelis imitator, qui prophetat, id eſt viam rectam & ſecuram in regnum cælorum demonſtrat exemplis ſanctis, & ſalutaribus doctrinis, aliqua benignitate Dei omnipotentis meritiſque Virginis glorioſæ Mariæ, nec non ſervi ſui Simonis beati mirabiliter patrata ac varie pro laude hujuſcemodi Viri præclariſſimi, primiceriique ſacroſanctæ plantulæ noſtræ Religionis novellæ conſignabo.

2 Nam benigniſſimus Dominus faciens mirabilia magna ſolus, qui hunc in vita virum ſpectabilem prærogativis meritorum effecerat inſignem, poſt mortem nihilominus prodigiis multo præſtantius effecit clariorem; & quidem, ut pater miſericordiarum, Deus ipſe totius conſolationis voluit peſtis funeſtæ afflictum deterrima ſtrage falceque horrenda populum, quæ ſub illa tempeſtate Cracoviæ ceteris ac civitatibus oppidis & villis partibuſve illi adjacentibus ſæviit in homines furibunde, hoc fideli ſervo ſuo Simone, quem præ ceteris dilectum ex multis delegerat unum, ſalubriter conſolari, dans eumdem largum ægris medicamen, mœſtis pium ſolamen, ſanis dulce recreamen, atque omnibus ipſum fideliter & devote præſidio acclamantibus ſuis in cunctis opportunitatibus (ſaluti utique talium non abſonis) beneficum ſublevamen: quod potiſſime & principaliter tres quidam adoleſcentes clerici in ſe experti recognoſcuntur. Hi namque altera ſtatim comparente hebdomada à felici hujuſcemodi Patris commigratione, principaliſſime, quaſi tres illi pueri in camino ignis ardentis, Dominum laudavere de beneficiis, meritis B. Simonis ipſis elargitis, dantes etiam bonum ſanctitatis teſtimonium atque magnitudinis ipſius coram Domino judicium, ut in eo quoque comprobaretur illud Ambroſii dicentis: Quoniam oportet Sanctos & ab his, qui foris ſunt, habere teſtimonium. EX MS.

3 Prædicti igitur adoleſcentes, graviſſima peſtis infirmitate detenti, & jam fere agonizantes, quorum unus pro horrore doloris in eum vigeſcentis per aliquot tempora inſenſibilis ac tremulus in membris extitit omnibus; matrona vero quædam nutrix & cuſtos eorum in hoſpitali, conditione ſui ſtatus, ſoror tertii Ordinis ſanctiſſimi Franciſci, compaſſa cruciatibus eorumdem, poſteaquam de morte patris reſciverat Simonis, cum devotione, qua majori potuit, de miſericordia Dei confidens, atque beatæ Mariæ Virginis adjutorio, præfatique Patris ſuffragio eoſdem ad ſepulcrum ipſius prima devovit: qui ſtatim cœperunt melius habere in ſuis infirmitatibus. Videns autem hæc illos tandem non mediocriter ſublevatos, narranſque factum eiſdem, admonebat, ut quanto celerius votum ab ea miſſum ad prædicti Patris ſepulcrum ſolverent bono modo. At illi non ingrati, talia audientes, vota ſua ſolennius perfecerunt, veneruntque ſani per Dei gratiam vota ſolventes cum candelulis devoti, beato Patri Dominoque gratantes. Quos frater Leonardus de Sadecz, pro tunc guardianus præfati loci Cracoviæ, magnæ profecto maturitatis vir, advocans patres & fratres loci illius, quam plures potuit, pro illa hora de hac re examinavit fideliter. Illi vero humiliter & cum lacrymis ſupradicta latius efferentes ore proprio affirmabant, ſe ſanos fuiſſe per Dei gratiam & patris Simonis merita.

4 Item quædam piſtoriſſa *b*, cognomento Habona, lethali fatigata infirmitate, quodam die dominico ſemiviva jacens, patrem Simonem cum alio fratre vidit in viſu quaſi ad ſe venientem; quem intuita obnixius deprecabatur, pro ſe orationem fieri in ſermone ad populum: cui prædictus Pater nihil reſpondens, ſed manum capiti ejus, ut ei videbatur, imponens evanuit. Illa autem ad ſe rediens famam ſe reperit votum mox mittens, ſepulcrum ejuſce Patris cum cereo viſitatura, pertecitque tandem hoc ipſum magis grata.

Item domina Barbara relicta, cognomine Bobrowa, matrona famæ optimæ, afflicta graviſſimo dentium dolore, emiſſo voto ad patrem Simonem ejuſque tumbam, confeſtim ſanitatem recepit.

Quidam etiam Joannes, arte carpentarius, contortus ægritudine febrium cum caloribus per unam ſeptimanam, facto voto ad ſepulcrum prætati Patris, illico ſanatur votum ſolvens cum candela.

Item quædam vidua de Cracovia, vehementiſſimo capitis preſſa dolore, ſpondens votum Patri beato, mox pulſo quovis dolore, recens ſignum cereum ſuper ſepulcrum ipſius reliquit.

Quidam Martinus clericus de Slupeza *c* dolorem capitis incurrens maximum, ut votum emiſit nudipes ſepulcrum Patris aditurus, ſtatim convaluit, ſolvens quod voverat.

EX MS. Item Elizabeth virgo de Cracovia, filia fabri calcarium, quæ perpeſſa apoſtemata mortifera, poſtquam recommendata fuit beato Simoni, ſanitatem recuperavit, votum complens cum cereo.

Item Stephanus tabernator & braxator dolore pedis acerbo prægravatus, ut primum votum beato emiſit Simoni, ſalvus exſtitit, ſignum è cera relinquens ad tumbam præfati Patris: cujus etiam filius, medicus arte, dolorem oculorum patiebatur vehementem, devotus ab eodem Stephano, liberatus à dolore permanſit.

Item Catharina Droskowa de ſuburbio Cracovienſi quadam nocte in infirmitatem inciderat ſæviſſimam, ſic ut mori videretur; cui ſic afflictæ in mentem venit, ut, ſepulcrum patris Simonis ſi viſitaret, ſanaretur. Quæ cogitationi aſſentiens, votum vovit tumbam aditura, & illico ſanata erat, explens promiſſum die comparente nudipes cum cereo.

B Quidam ſcholaris, nomine Michaël de Lutoſtom juxta Lioza, morbum perpeſſus peſtilentiæ in manu ſiniſtra, & votum fecit patri Simoni, ipſumque perſolvit, & ab eo ſalvatus eſt.

Item Catharina relicta, cognomento Panazkowa, de platea S. Stephani Cracoviæ, dolore capitis ſimiliter & oculorum interius anxiabatur, ita ut præ dolore vehementi videre non poterat. Quadam itaque vice admodum aggravata dolore vidit patrem Simonem, quaſi ipſam alloquentem in hunc modum: Quid inquit tecum agitur, & quo indiges? Cui illa: Dilecte, ait, Pater ora pro me anxia Deum, ut ſanitate perfrui merear. Et ipſe ad eam: Craſtina die meum viſitabis tumulum, & ſanaberis; & ſtatim ab ea diſparuit. Illa vero mox votum iter actura ſpondens ad ipſius tumulum ſanata eſt ſolvens votum cum cereo.

C 6 Item Staniſlaus villicus cum Dorothea conjuge ſua de Dæbnik, villa juxta Cracoviam, graviſſima peſtis infirmitate decumbentes, conſilio cujuſdam dominæ præſidio patris Simonis ſe humiliter ſanaturi commendaverant, ac ſubinde obtinuerant petita deſideria meritis dicti Beati, offerentes in voto duo lumina proceræ altitudinis diverſique coloris, & duas gallinas.

Domina Chriſtiana de Cracovia, alias Nikloſowa, citra partum conſtituta, moleſtum apoſtema in pede ſubortum patiebatur, ac demum apoſtematis causâ dolore capitis durius conſtricta vix de ſe parum quid ſcire videbatur: cumque votum pollicitans limina patris Simonis [adire] propoſuit, valetudini priſtinæ reſtituta erat. Obtulit ergo in voti ſolutionem & ſignum pedem cereum atque verticem.

Stephanus quidam civis Cracoviæ de platea S Nicolai cum ſua conſorte Agnete, alias Sclachcina, cum parvulo etiam puero valida erant percuſſi infirmitate. Vir quidem tribus apoſtematibus obvolutus erat; uno ſub
d afcella ſiniſtræ manus *d*, altero ſub mento, tertio circa coſtas; mulier autem corroſiones ventris patiebatur mirabiles, ſic quod ambo morti diſpoſiti communicaverant, ut veri Chriſtiani. Demum ex conſilio devotarum quarumdam mentium, votum Deo Patrique beato ſpoponderunt, & confeſtim ſanati ſunt, venientes ad ſepulcrum viri prædicti cum candelis pariter. D

7 Item Anna Bartoſſowa de platea S. Annæ Cracoviæ exiſtens in ſermone ipſo die Aſſumptionis Virginis Mariæ in eccleſia S. Franciſci ad Conventuales, ſubito opprimitur gravi ægritudine, ita quod inſenſibilis pene effecta, exanimis videbatur. In qua ſic permanens & in domum delata ſuam, nec meminit, quod dominici corporis Sacramento erat procurata. Cui ſic afflictæ menti ejus ſpiritus quidam illabitur de voto faciendo ad quempiam Sanctorum pro recuperanda ſanitate. Ei autem ita titubanti; an videlicet ad S. Mariam in Czeſtochowa *e*, ſive ad S. Crucem Montis Calvi *f*, an ad patrem Simonem ſe debeat devovere, inſpirat Spiritus ille bonus, ut ad Patrem prænominatum ſe promittat accedere cum lectione Miſſæ, ſperans firmiter ſe adepturam priſtinam ſanitatem integram: vixque medium unius horæ erat à voto dilapſum, cum ipſa plenè ſanitati reſtituitur. Quæ ſana recenſque infra Octavam dicti feſti die dominico, ut Deo Patrique beato de beneficiis gratias rederet, veniens, hoc ipſum accito patre Anaſtaſio, pro tunc præſidente loci, in quo requieſcit corpus prædicti Patris beati, pure, ut ſecum geſtum eſt, enodat ac pro Miſſa petit; ipſe vero (ut prudens) aſſumpto ſecum altero Fratre optimi utique meriti, Mathia de Skowina maturè rem geſtam ab ea exquiſivit ad laudem Dei omnipotentis. E

8 Item tres ſcholares in ſtudio Cracoviæ conſtituti, omnes ulceribus peſtiferis uſque ad mortem decumbentes correpti cum per nutricem eorum (quæ mater hoſpitalis fuit in quo jacebant) erant ad tumbam patris Simonis devoti, ſani euntes vota perfecerunt, nomina ac locum nativum infirmitateſque ſuas patri ſeniori eos percunctanti manifeſtaverunt. Quorum primus Joannes de Laczyca, ſecundus Joannes de Kaliſs nominabatur. Tertius etiam de Laczyca; hic utique etſi minus plenè tunc ſanus fuit, mirabiliter tamen convaluit: nam, referente nutrice eorum, pluries agonizabat: & quam primum per eamdem fuit devotus, convaluit, vivenſque venit ad monumentum, [&] votum ſolvit. F

Item Margareta Pawlowa, de platea S. Nicolai Cracoviæ carnificiſſa *g*, dolorem colli patiebatur duriſſimum, non potens aliquantiſper caput movere fere per integram ſeptimanam: cumque famâ celebri patris Simonis auditâ, fuiſſet illi devota Virginique Matri, ſanitatem recuperavit. g

Similiter & domina Barbara, de S. Stephani platea dictæ urbis, langueſcens in omnibus membris trepidabat, moxque, ut votum ſæpe memorato Patri pollicita erat, ſana extitit.

Michaël quidam de Swizcimicz, villa adjacenti Skowina, detentus peſtilentica infirmitate, cum fortius ea premeretur, emiſſo pacto Simoni beato, ſanus cum viva oblatione votum explevit.

9 Item domina Anna quondam Girzykowa civis Cracovienſis, cordis tædium paſſa vehementiſſimum, quod quidem hoc modo inciderat: nam huic, viro adhuc ſuperſtite, cum multæ opes eſſent, ipſo tandem mortuo, vix unus (ut referebat eadem) obolus in domo reman-

A remanſit, balteis ceteriſque rebus magni ponderis exceptis. Videns autem quod ſepulturam viro ſuo quo perficeret debitam non haberet
b præter res magni pretii, quas invadiare *b* nolebat, de defectu pecuniæ conquerebatur. Tandem ſic triſtis ad doctorem Clementem prædicatorem Polonorum ad S. Barbaram Cracoviæ accedens conſilium ſuper eventu petiit, virumque orationibus ſuis mortuum commendavit. Qui poſtea in ambone juxta morem exiſtens virum ipſius communi orationi populi adſtantis in ſermone recommendavit: Orate, inquiens, pro anima bonæ memoriæ Girzit, qui in magna paupertate deceſſit. Quod audiens domina ſupra memorata nimium turbata erat, eo quod pauperem virum ipſius nominabat. Unde & multi alii id ipſum audientes more detractorio illi illudebant, quod ſic virum poſt mortem commendaverat, utique olim locupletem. Ex hac igitur fama undique vulgata pauper domina & mœſta tædium incidit vehementiſſimum, ita ut cor ejus rumpi
B præ dolore videbatur; imo dicebat illachrymans: Niſi, inquit, beatus iſte Pater adjuviſſet me, in hac vice omnino aliquid mali incidiſſem. Sed ego miſera confidens in meritis ipſius, flexis poplitibus rigans genas lacrymis, voto miſſo ejuſce patrocinio ſum ſuffragata, attulitque pro voto cor de rubra cera.

10 Item Michaël ſtudens almæ univerſitatis Cracovienſis, natu de Miedzyrzye, cum infectus gravatuſque eſſet diuturna peſtis funeſtæ ægritudine, ac tandem à quadam matrona perſuaſus de voto patri Simoni faciendo, ipſo miſſo, meritis ejuſce fideliter ſanus extitit.

Item Dorothea ancilla, alias coctrix hoſpitiſſæ ſcholarium, nimis rigidâ febrium quartanâ torquebatur; cumque à ſua domina almo Simoni fuiſſet devota, ab hac ſalva eſt

Dominus Thomas civis Cracovienſis cum ſua conthorali domina Dorothea atque pueris eorum, afflicti peſtis graviſſima infirmitate
C atque per parentes pro ſe & eorum pueris (ſpecialiter tamen pro uno illorum qui tribus vicibus jam agonizabat morboque etiam caduco fatigabatur) voto ad limina beati patris Simonis emiſſo, curati ſunt, & eodem die cum devotione cum pueris, cereiſque protenſæ quantitatis vota ſua perfecerunt.

Item Anna vidua alias Szczepanova de Bwierzynice percuſſa ægritudine peſtilentica nimis gravi, ut etiam de vita jam deſperaret, poſcens præſidium almi Simonis incolumis recenſque ſanitati priſtinæ reſtituta eſt.

Quædam etiam Anna Polenczyna de Caſimiria, uxor piſcatoris, filium ſuum parvulum, infirmitate valida laborantem, patri huic Beato devoverat; qui ad votum matris ſoſpes illico remanſit: poſt hæc, matre ſua præfata votum promiſſum implere non curante, iterum & acrius recidivat *i*; quem ipſa devotis genibus flexis ad limina patris Simonis promittens, ad puerum jacentem nimiſque afflictum manus porrexit: Veniamus, inquiens, chariſſime in S. Bernardinum ad tumbam patris Simonis. Et ecce puer ille confeſtim, velut è ſomno expergefactus, matri manus tetendit, nec amplius jacere aut ſedere, voluit, donec ſecum mater ad tumbam beati Viri deveniret. EX MS.

ANNOTATA.

a *Auctor vult ſignificare, ni fallor, quod miracula à viventibus patrata, non præbeant certum ſanctimoniæ indicium: nam quæ interceſſione alicujus Sancti poſt mortem fiunt, ſunt indubitata ſanctitatis ſigna, ut ex aliis docet Felix Contelorius in Tractatu de canonizatione cap. 19.*

b Piſtoriſſa *hîc idem eſt quod Latine* piſtrix; *ſed ejuſmodi voces barbaras deinceps non explicabimus, niſi ſenſum reddant dubium aut obſcurum.*

c *Martinus Zeillerus in Germanica Poloniæ deſcriptione pag. 95 vocat* Slupeciam, *dicitque ſitam eſſe in palatinatu Sendomirienſi ad radicem Montis Calvi. At ne nimium excreſcant hæc Annotata, ſimilium locorum deſcriptionem deinceps omittam, tum quia in mappis geographicis paſſim occurrunt, tum quia plurima ex iis explicata ſunt in Actis S. Staniſlai epiſcopi Cracovienſis & martyris, quæ ad diem 7 Maii illuſtravimus.*

d *Puto, quod Sokolnikius* aſcellâ ſiniſtræ manus *voluerit ſignificare axillam ſiniſtri brachii.* B

e *Czenſtochova eſt oppidulum Poloniæ Minoris ad Wartam fluvium in confinio Sileſiæ ſitum, & miraculoſa Deiparæ imagine inclytum, ad quam plurimæ inſtituuntur peregrinationes. Vide Dlugoſſum lib. 1 Hiſtoriæ Polonicæ col 33.*

f *Cromerus in Deſcriptione Poloniæ agens de Polonici ſoli cæliique qualitatibus hunc montem ſic deſcribit.* In meditullio verò Minoris Poloniæ Lyſecius eſt, quaſi tu dicas calvum ſive calvaſtrum, in quo monaſterium eſt ſanctæ Crucis nomine lignoque celebre.

g Carnificiſſa, *id eſt uxor lanionis, aut mulier, quæ vendit carnem: ſic etiam carnifex hic ſæpe ponitur pro lanione, quod ſemel monuiſſe ſufficiat.*

h Invadiare *hic idem eſt quod Latine oppignerare, ſicut ex ſenſu ſatis colligitur.*

i Recidivat *hoc eſt in eumdem morbum recidit; quod verbum in hiſce miraculis ſæpius recurret.*

SECTIO SECUNDA.

F

QUid referam auſculta: nam Zophia biennis [filia] Nicolai telæ textoris de Tarnow ludens pueriliter in via ſerpebat, qua permiſſione Dei, quadrigam tribus equis trahentibus deſuperque tribus actualibus cereviſiæ cohærentibus contigit vehitari; una autem rota dicti currus (auriga improvido) ſubacto puellulæ collo illud moleſtè pertranſiit. Unde illa mox capitis collique tumorem incurrit pergrandem, exhalatumque * è vicino præſtolans ſemiviva reci- * *id eſt* mor-
pitur ac emortua. Unde quibuſdam duobus *tem*
Fratribus Minoribus de Obſervantia illac caſu ſupervenientibus, unus eorum nomine Benedictus, patri Simoni utique devotus, parentibus ceteriſque lugubri ſpectaculo aſſiſtentibus puellam ſic mactatam ipſi patri Simoni recommendare conſuluit, & ut alios ad fidem ferventioremque devotionem animaret, ipſe primus pro ea votum mittere non prorogavit. Quid multis immorer? En dictu inaudibile, puer ille, qui jam e vivis erat abiturus, voto miſſo à patre Fratre præfato, in continenti incolumis efficitur nec ad veſperam uſque languens jacebat. Cujus pater

EX MS. nimium gratus votum cum puella exſolvit.

Item adoleſcens quidam Jacobus de platea Viſtenſi Cracoviæ mortali decumbens infirmitate, cum ei nulla jam ſpes ſanitatis eſſet, tandem deſperatus gratiæ divinæ præſidio ſibi patrem invocavit Simonem & ſanatus eſt.

12 Item Victoria, Palatini Ravenſis *a* filia, ſoror tertiæ Regulæ ſanctiſſimi Franciſci, moram habens Cracoviæ in clauſura ad S. Agnetem, percuſſa ægritudine peſtilentica, finique appropians, dum votum patri emiſit Simoni, ipſam evaſit. Quia vero perſonaliter ob clauſuram votum complere non potuit, per alias duas ſorores ejuſdem Ordinis, ad extra manentes, lumen protenſum ad ſepulcrum Viri beati ſubmiſit.

Item Staniſlaus, cognominatus Chlopiec, de Wierzbno villa adjacenti Proſowicze, impeditus peſtis morbo ſæviſſime [cruciabatur apoſtemate] tum ſub oſcella manûs ſiniſtræ, tum etiam in inguine atque poſt aurem in collo
B ad quantitatem ovi gallinarum [creſcente,] ſic quod jam de ſanitate penitus deſperaverat. Cumque ſic gravaretur, nec valeret triturare frumenta, quod cœperat, ecce clericus ſeu quidam ſocius advenit, eumque interrogat, quidnam haberet. Cui ille: Nimis debilitor; ſtatimque ſocius: Amore Dei promittas, te iturum ad beatum Simonem, Cracoviæ nuperrime clareſcentem. Ille autem hoc audito, dimiſsâ confeſtim oribulâ, votum devotus fecit, & priſtinæ ſanitati è vicino reſtitutus integrè, alacer ſolvit veniens pedes votum.

13 Item quædam domina Barbara civis Cracoviæ infecta funeſtæ peſtis infirmitate atroci, mori plus quam vivere ſperabat: non enim jam poterat loqui: contigit autem eidem tale quid in nocte quadam: vidit etenim (nec dormiens à tactu primæ uſque ad tactum horæ nonæ) viſiones varias de animabus mirabiliter ac variè in futuro ſeculo ſe habentibus, atque demum dæmones eam terribiliter pavefacientes, ſic ut eam vellent de lecto recipere. Hæc matrona Deo multum devota neſciens, quo ſe tutius muniret, ſignum ſanctæ Crucis, in ſe ſæpius replicans,
C [pro] ſcuto aſſumebat. Nec tamen eatenus viſiones illæ evaneſcere quoquomodo quibant: ipſa denique multum territa ad beatum patrem Simonem confugiens ei ſupplicare cœpit apprime: O, inquiens, ſerve Dei altiſſimi & amator ferventiſſime noſtri Jeſu Chriſti. Ecce pius Pater continue ſibi affuit, ipſamque liberam conſolatamque reliquit & in craſtino, quæ jam pridem ſemiviva fuit, optime ambulavit. Sana igitur exiſtens votum gratiſſima exſolvit Cum hac autem etiam & aliæ mulierculæ duæ de Cracovia venerant, commiſſamque ſui ſucceſſus patribus quibuſdam illuc aſtantibus revelaverant. Nam prima, Dorothea nomine, fermè quinque hebdomadis infirma jacuit. Quæ ut patri Simoni votum fecit ſepulcrumque viſitavit, ſana extitit; ſimiliter & altera, nomine Barbara, peſtilentico languore attrectata, meritis beati Patris ſe humiliter commendans liberata eſt.

14 Item dominus Slimak, vir utique ſagax & crine canus, advocatus de Stradomia capitis immani preſſus dolore, ſpondens ita ſæpe memorato Patri, cum cereo ſanitatem recuperavit. Cujus voto concordans Catharina quædam, cujuſdam carnificis uxor de Cracovia, nimio capitis detenta dolore, facto voto beato Simoni, ſanitatem priſtinam reaſſumpſit, obtulitque in voti ſignum verticem cereum ad tumbam præfati Patris. D

Item Simon ſcholaris de waſtynin in hoſpitali peſtilentica jacens ægritudine pluries agonizare videbatur; cumque per nutricem ipſius, alias per matrem hoſpitalis, fuiſſet patri devotus Simoni, optime convaluit.

Item Urſula quædam de Stradomia infirmabatur nimium & ob id, uti morti vicina, ſalutari viatico procurata erat. Quam viſitans homo quidam eidem perſuaſit, ut ſe ad limina patris recommendaret Simonis: quo facto incolumis è lecto ſurgens votum perſolvit.

Item Nicolaus annorum quinque vel citra [filius] Magdalenæ de Kleparz moleſto colli dolore attractus [erat tam] mirabiliter, ut capitis partem anteriorem retrò verteret. Hunc dum mater ſua prædicta patri commendaſſet Simoni, ſanum directumque recepit meritis Viri Dei. E

Item Swiætochna de Zwierzyniec plurimum infirmata, imo plus jam ſperabat alteram, quam præſentem conſecutura vitam: ſed cum ſarcophagum beati Simonis viſitare concepiſſet, incolumis ſurrexit ac recens votum, ut decuit, complevit.

15 Jacobus quoque, ſtudens almæ univerſitatis Cracoviæ de Zwena, corporis ægritudinem patiebatur graviſſimam: qui famam patris Simonis percipiens celebrem, viam ſe illi pollicitus erat facturum ſanandus; ſanitate vero adepta, viam ut ingratus explere vilipendens, juſte multo ferocius recidivat. Denique corde compunctus beneficiique non oblitus priſtini, iterum firmiter buſtum præfati Viri memorabile aggredi propoſuit, & ita votum non negligens integre ſoſpes complere non prorogavit.

Puella quædam nomine Dorothea de Stradomia ultra ſex ſeptimanas languens jacebat; nocte vero quadam jam agoniſmo laborabat. Quamobrem mater ejus mœſta nimis plangebat ſtans ſuper eam. Mœſtorum itaque conſolator omnipotens Deus pie eidem inſpiravit, ut natam in voto huic Patri offerret beato. Ipſo igitur facto, puella in craſtino ſana optime nimiſque læta votum ad tumbam Simonis profert. F

Item quædam Eliſabeth de ſubcaſtro *b* Cracoviæ febrem patiebatur rigidam; cumque ſepulcrum Simonis beati viſendum devoviſſet, ipſa liberata evaſit. *b*

16 Joannes quoque filius cujuſdam bonæ memoriæ de curia Domini Abbatis Tiniecenſis *c* cum diu peſte decubaviſſet, ac patris Simonis patrocinio ab eadem matre ipſius deditus fuiſſet, convalens ſoſpes permanſit. *c*

Item tres feminæ in una domo de Zwierzyniec, quarum duæ, Swiætochna videlicet ac Barbara, ulcere peſtilentico validius tortæ, emiſſo pacto foſſatam * Simonis viſendi, continuo priſtinæ reſtituuntur ſanitati. Tertia vero earumdem, Anna nomine, jecur inteſtinaque admodum dolebat; ſed, voto [facto cum] præfatis ſociabus, conſolata in craſtino optime ſana ſurgens votum cum eiſdem complevit. * *id eſt* ſepulcrum

Quidam Staniſlaus, ſuccreſcens aliquot obvolutuſque apoſtematibus, de ſanitateque jam omnino

A omnino desperatus, dum per dominum suum Jacobum barbitonsorem ad fossam beati Simonis erat recommendatus, incolumis integre permansit, offerens in voto cereum staturæ æqualem suæ.

17 Item quædam domina de Cracovia nimium locuples, dicta Giermakowa, fere quinque septimanis infirmata lecto immobilis decubabat; cumque mortem jam e vicino præstolaretur, ac fuisset per quamdam aliam dominam visitata, atque ab eadem patri Simoni recommendata, tandem ipsa in mane convalescens ad limina beati Viri pro voti solutione venit.

Non huic dissimile in quodam Nicolao cultrifabro de Cracovia evenit: eo etenim in via nundinarum, ad quas equitaverat, existente, infirmitatem incidit maximam, moriturum se in proximo æstimans. Hunc ergo cum vir alter ipsius comes sepulcro Simonis beati sistendum pollicitus erat; non mora, infirmus ille surrexit sanus, votumque tandem rediens, ut decuit, solvit offerens duos
B cereos pro Missæ lectione.

18 Item Catharina filia Margarethæ, aliàs Czayczyna, de Stradomia languens gravi dolore per dies septem jacebat; jamque illi mater præfata lumen agonizantium pluries porrigebat accensum: sed fama celebri beati Simonis crescente, ac undique beneficia se invocantibus præstante, pia mater ad ejus etiam confugit patrocinium in filia habendum. Quæ mox misso voto, cum filia sana in crastino votum grata solvit.

Quædam etiam Catharina de Casimiria, circa partum constituta, nimio affligebatur dolore, periculumque sibi non longe pariens venturum [sensit.] Ad tumbam beati Simonis accedere devotè statuit, & ita à contrario quovis liberata remansit.

Item Valentinus Margarethæ de Cleparz filius parvulus valida languebat infirmitate; cumque mater eumdem patri devovisset Simoni, sanus extitit; pro quo figuram ceream mater eadem ad tumbam prædicti Patris detulit.

C Item Catharina, uxor Cunat, capitis dolore pressa acerrimo, & Anna de platea, quæ appellatur Szwinska de Cracovia, eadem pœna capitis ac insuper dolore laborans oculorum, devotæ fratri Simoni sanitatem perceperunt.

19 Paulus famulus castrensis in Dopezice mortali ægritudine dudum jacens postea vulneratus, fere de se nihil sciebat, insipiens factus. Cum vero per alium fuisset prædicto beato Viro commendatus, continuo convaluit, sanusque existens decenter votum solvit cum cereo altæ proceritatis Missam ibidem audiens.

Item Anna de Czyrzyny febrem peracutam patiebatur, ut etiam noctem, in qua opprimebatur, insomnem duceret: hæc, quam cito se visitaturam limina beati Patris devovit, sana facta est.

Item Nicolaus sartor de Cracovia cum vice quadam prædicationi verbi divini assisteret alicubi; inter cetera recommendationem etiam patris Simonis audivit, quod videlicet magnus esset cuivis ipsum invocanti in quacumque necessitate adjutor. Non longo tracto tempore, in infirmitatem lapsus erat vehementem; & cum de sanitate omnino desperaret, reducens memoriæ merita supra memorati patris Simonis, ad eum statim preces fundere cœpit ut valuit. Qua finita in se facto recognovit, quod in aliis verbo audivit. EX MS.

20 Martha uxor cujusdam sutoris civis Cracovienſis ingens apostema in pede perpessa, facto voto beato Simoni, morbus pestifer ab ea evanuit non amplius apparens. Veniens itaque pro sano pedem obtulit cereum.

Mathias secundum agens ætatis suæ annum, Margaretæ filius de Dopezyce, in festo Assumptionis gloriosæ Mariæ semper beatæ Virginis uvam pruni à matre sibi præstitam edens, & nucleum tandem intro manentem, cujus testam dentibus tenerrimis non poterat conterere, integre voluit deglutire, nisi illum arctitudo juvenilis arteriæ *d* cohibuisset: unde nucleus integer in stricto remanens gutture eum suffocare cœpit, lividum ex hoc efficiens & nigrum ac mortuum. Mater itaque indiscreta magisque tristis superveniens, eo sic viso, volebat subvenire, si quomodo potuisset eidem; sed minime valuit via humana. Flens igitur atque ejulans, nec aliunde videns sibi supereſſe tutius refugium, altas cælo voces sustollebat, patrocinumque Viri glorioſi in puero jam quippe morienti exoptando [exclamabat.] Ipsa vero aliquamdiu tristes lachrymis genas spargente, en puer caput sensim movere cœpit, nimiaque tussitatione nucleum mox sanus factus evomuit, hinc matrem lætificans.

21 Item Catharina puella annorum fere novem de Cracovia pergrande apostema juxta auriculam fixum patiebatur; & diffisa in sanitate ab omnibus, jacensque semiviva, à matre lugente beato pollicetur Simoni; unde, cui nulla spes sanitatis erat humano judicio, meritis Viri Deo dilecti sanatur optime. Læta igitur atque jucunda gratias Deo retulit veniens dignas.

Bernardinus quidam de Mastella Cracovienſis civitatis oppressus ulcere pestilentico in manu nimis acri; dum spopondit se iturum sepulcrum Simonis visendi causâ, incolumis debite votum persolvit.

Quædam etiam Domina Catharina de Bronowice lethali infirmitate detenta dudum languens jacebat: voto simili misso, è vicino sana surrexit. F

Item Joannes pellifex pestilentialibus febribus per duas ferme dies tortus vehementibus, nec interim aliquatenus ab eis dimissus, die noctuque, facto voto Simoni beato, statim illas evasit sanus.

Similiter etiam Dorothea quædam, eadem febrium laborans peste, nec à quodam medicamentum ab ea receptum ei quidquam in hac re conferre potuit: cumque tædio exhinc afficeretur, votum præconcepit beato Patri faciendum Quo facto sospitati pristinæ restituta est.

Item Petrus studens Cracoviæ, cum ad mortem usque ægrotaret peste, facto voto Patri persæpe nominato, sanitatem recuperavit, solvens votum nudipes cum candela.

ANNOTATA.

a *Cromerus in Descriptione Poloniæ de hoc palatinatu ita loquitur:* Ravensis quoque satrapia quondam pars Masoviæ fuit, suosque duces habuit.

EX MS. b Subcaſtro Cracoviæ *ſignificari exiſtimo arcem Cracovienſem, quam Cromerus in opere jam citato ita deſcribit:* Habet & arcem peramplam Cracovia à latere auſtrali in colle ſeu rupe Viſtulæ & Stradomiæ imminentem, mœnibus turribuſque munitam, & magnificis regiæ ac baſilicæ, in qua ſedes eſt epiſcopi, duorumque præterea delubrorum & aliarum privatarum domuum ædificiis exornatam.

c *Hoc monaſterium, de quo agit Dlugoſſus lib. 3 hiſtoriæ Polonicæ ad annum Chriſti* 1044, *fuit totius Poloniæ locupletiſſimum, & ex Cluniacenſi cœnobio ortum. Videri de eodem poteſt Cromerus de rebus Polonorum lib.* 4, *pag.* 77.

d *Forte legendum eſt* arytænæ: *ſic enim (vel etiam* arytænoeides *juxta Bartholomæum Caſtellum) à medicis vocatur quædam cartilago laryngis, ſimilitudine deſumpta à gutturniis ſeu infundibulis vaſorum, quæ Græci ἀρυταίνας appellant. At lectio noſtra utcumque intelligi poteſt, cum arteria, teſte Gorræo, præter alia ſignificet fiſtulam, quæ ex ore in pulmones deſcendit.*

SECTIO TERTIA.

DOmina Wiianoska concivis Cracoviæ, infirmitate mortali percuſſa, ac de ſalute corporis deſperans taliter Simoni ſupplicabat beato ſanitatis conſequendæ causâ: O inquit patrum optime Simon, virorumque inclyte; ſi loci tui recubitus aditum habere cuperem, me indignam penitus eſſe ſcio. Tuorum ſaltem Fratrum, o Vir ſancte, eccleſiam viſitare promitto, ibique ad gratiam [impetrandam] in laudem Dei & honorem tui quinque Pater noſter & totidem Ave Maria votivam oretenus facere vellem orationem: ſolum autem tui locuſculi, quo corpore hæres, meo cooperire donario inſuper promitto. Hæc ita eâdem ibi dictante, C mirum admodum mulier ſana ſurrexit, & ut mente conceperat ac ore expreſſerat, perfecte implevit opere

Item Staniſlaus quidam de Stradomia, cum quemdam mortuum in cœmeterio ad patres Bernardinos a ſepeliſſet, infectus ab eo, lecto mox acerbiſſime incubuit; emiſſo verò voto adeundi ſepulcrum patris Beati ſtatim convaluit. Minus tamen miſer iter parvipendens diſſimulabat: unde permiſſione divina in eamdem incidit fortius infirmitatem. Videns itaque in ſe divinam ultionem juſtam, humilior factus ac devotior fideque conſtantiſſimus votum iteravit, & ita confeſtim è lecto ſurgens votum perſolvit nudipes: cum quo & alius venerat, Paulus videlicet nomine, etiam de Stradomia arte murator æger nimium; poſtea verò quam talia de patre audiverat Simone ab aliis ſibi devotis, & ipſe voto aſſimilatus eorum ſanitatem adeptus eſt.

22 Item Catharina Catharinæ de Cracovia parvula filia cum premeretur languore mortifero, materque ipſius pluries ſuper eamdem illacrymaretur ſpiritu compaſſivo, ut Dei inſtinctu hominumque ſuaſu ipſam patri commendaſſet Simoni, incolumem recepit.

Pari ægritudine Jacobellus puer puto quatuor annorum dominæ Catharinæ de Stradomia lecto accumbens, cum fuiſſet devotus ab eadem Simoni digniſſimo, optime convaluit.

Item domina Catharina de Cracovia, cognomento Rothiſarowa, longâ nimis atque acerbâ infirmitate conſtricta, emiſſo voto, ipſam incolumis totaliter evaſit. D

Nicolaus filius Dorotheæ de Stradomia mirabiliter peſte vulneratus, nec medicinalis emplaſtri appoſitione aliqua ex parte adjutus, cum mater ipſius, Patris in eo almi præſidium invocaſſet, mox convaluit recenſque, acſi numquam ægrotaſſet, votum perfecit.

Item Hedvigis de Ilkuſſ b dum ſubita & b acri quaſſaretur debilitate intenſius, famâ de Patre hoc auditâ ſalubri, continuo ad ſuffragium ſanctitatis ſuæ confugiens ab ægritudine extitit liberata.

23 Joannes quidam de Stradomia vir ætate grandævus, cum peregrinaretur ad Virginis feſta glorioſæ in Czſtochowa, volens eccleſiam intrare in novo monte turbo aëris E mali ipſum ſubito percuſſit; & niſi ſublevatus ab aliis fuiſſet, retrorſum moleſte cecidiſſet. Eccleſiam itaque vix vel ingredi potuit. At fere ſemivivus, ne ſtatim moreretur, ut ſperabat, confeſſus eſt: agente autem circa eum nihilominus diu aëre malo, in Patris hujus beati ſe tutelam contulit fidelis. Soſpes eapropter atque alacer domum regreſſus eſt, gratias pro viribus Deo Simonique beato agens debitas.

Item domina quædam Dorothea benefactrix & pia Simonis amatrix, hinc inde ſe circumvolvens cum ſuis mercenariis dolore capitis per longum tempus gravabatur. Hæc quodam tempore famam Viri beati longe vulgatam audiens, ipſi ſe voto aſtrinxit ſananda ut limen ejuſce viſitaret, & mox ſanam ideo ſe reperit.

Quidam Joannes, ſellarum artifex de Cracovia febribus acerrimis longe nimis, atque poſt tanto oculorum dolore torquebatur, ut crepare præ doloris ejuſdem exceſſiva valetudine cito putaret. Inſpiratus bonitate divina fidem erigit ad merita beati Patris: voto igitur facto, ſanitati integerrimè redditus eſt. F

24 Margareta in Ilkuſſ oppidana, ægritudine peſtis nimium afflicta, cum ſeptimanam exegerat morti potius quam ſanitati continue propinquior, quamprimum per quaſdam perſonas patri Simoni fuit devota; hæc etiam per ſeipſam nihilominus ſollennizans latius id, dum ſana exiſteret, illo die, quo corpus ejuſcemodi Patris beati viſitatura eſſet, nihil penitus comedere propoſuerat uſque dum veniens [votum implevillet.] Unde factum eſt divina benignitate, ut mox de bono in melius procedens, ſana decenter cito facta, votum implevit.

Joannes quidam urbis Cracovienſis incola ætatis jam provectæ, prout canities ipſius denotabat, quodam tempore in villa juxta Cracoviam conſtitutus, inflaturam pernicioſam incurrerat capitis ad modum veſicæ conflatæ. Enimvero eo ſic diutius languente, uxor ipſius, ut votum Simoni faceret, ſuggeſſit eidem, ad devotionemque, prout potuit, ipſum animavit. Qui non moram trahens, conſilio feminæ bonæ acquieſcens, Patri huic venerabili ſe dedidit in voto. Incolumitate igitur optima potitus votum complevit, geſtumque rigans lacrymis faciem narravit.

25 Item Helena de Ilkuſſ morbo decumbens

A bens peſtilentico duabus hebdomadis, devota à quibuſdam perſonis, protinus levamen non mediocre perſenſit ; morbuſque ille teterrimus ſucceſſive diſparens ſanitati priſtinæ eam reſtituit de proximo ; illa vero, ut grata, votum ſolvit nudipes ac ſine camiſia.

Item dominus Joannes, famoſæ urbis Cracovienſis advocatus, vir utique locuples ac notabilis, tribus ſeptimanis vel circiter ægritudine detentus peſtifera, ac tandem Patri ſæpe dicto devotus cum lectione Miſſæ ad buſtum ejus, incolumis pleniſſime cum cereo proceræ altitudinis votum perſolvit.

Item Anna de Cracovia, in hoſpitali conſtituta, dolore capitis atque aurium vexabatur eximio ; unde & auditum ſonitus cujuſque per tres & amplius hebdomadas minimè potuit habere. Quæ ut voto ſe aſtrinxit Simoni beato, ſana potiſſimè, ut ante, extitit. Votum itaque explevit, à limite choralis oſtii in manibus ac genibus ſe vehitans uſque ad
B tumbam Patris prædicti, inſigniaque aurium è cera ſecum detulit.

Item Jacobus piſtor de Cracovia decem ſeptimanis febribus correptus acutiſſimè : nunc enim tertianâ, nunc quartanâ, ac demum quotidianâ atrocius opprimebatur. Hic in præſidium Patris beati confugiens humili fidaque devotione, in craſtino voti locum felicis recubitus præfati Viri beati viſitavit illas evadens, Miſſamque ibidem audivit, Domino ejuſque fideli Servo gratias de beneficio agens.

26 Item Catharina quædam, ſoror tertii Ordinis ſanctiſſimi patris Franciſci, dolore capitis pulſata graviſſimo, quam cito Simonis glorioſi monumentum adire propoſuit, ab eodem liberata extitit. Mente autem jam ſana ſecum pertractans de voti impletione, ac ſubinde in eam inimici irruente tentatione, illud non magni ducens, ſolvere noluit : & ecce ſubito in eamdem capitis infirmitatem incurrit. Unde ad ſe rediens iterum eidem voto aſtringitur. Mox etiam à dolore libera manens, votum etiam utique minimè implere curavit. Ideoque divinâ juſtitiâ tertio pu-
C nitur tam mirabiliter, ut omnibus fere infirmitas, ejuſcemodi [in] domo commorantibus, eadem innoteſceret. Nam quidem nedum caput, ſed & omnia membra vehementer dolere cœpit ; verum jacente ea nocte quadam nec præ triſtitia dormitante, voce quadam rigidè corripitur taliter : Jam, inquit, ô infelix mulier, tertiò divino plagaris judicio ; necdum tamen, quod promiſeras, implere conaris ; imo, ſicuti Deum irridens, illi mentiris Ad hanc igitur vocem matrona contremiſcens, fidelior efficitur atque devotior. Statim tertio miſſo voto, ſana optimè converſari viſa eſt. Obtulit autem in voti ſolutionem [&] ſignum, verticem cereum. Hæc ex ore ipſius etiam jurata.

27 Staniſlaus clericus octo annorum, Margaritæ de Cracovia filius, valìda peſtis ægritudine quaſſatus dimidio alterius hebdomadæ ſpatio ; quem poſtquam mater ſupradicta ipſius, ſuaſu cujuſdam matronæ ſalubri, huic Beato cum lacrymis devoviſſet, è vicino integrè ſanus hilaris & ridens votum cum ea veniens adimplevit

Quædam Eliſabeth vidua, ad valvam novam penes Cracoviam inhabitans, dolore ſcapularum necnon capitis cruciabatur acerrimo, non parvo tempore. Hæc quia devotionem ſpecialem ad Patrem hunc adhuc viventem habuit, confidens in meritis ipſius jam ſeculo defuncti non mediocriter ; vice quadam cum plus ſolito cruciaretur, in ejus ſe patrocinium contulit. Invocato itaque ipſius nomine, factaque eidem aliquali oratione, illicò ſoſpes permanſit. Ex Mſſ.

Item Joannes, filius Martini de Wægrzynowice diœceſis Cracovienſis, ſeptennis vel citra infirmatus plurimum per duas dies loquelam concluſerat, rugiens tantummodo mirabiliter ; qui ut per patrem præfatum ſæpe ſæpius repetito Viro beato devotus erat, in craſtino, ac deinceps greſſu ſanus factus eſt.

Item Anna, puella annorum quatuordecim Catharinæ de Radvanowice peſte correpta duabus ſeptimanis eſt : commendata à matre Simoni beato accepit ſanitatem.

Joannes Margaretæ de Bochnia cadens percrebrò epileptico morbo horribili, mœſtæ matris cor triſtitiâ non modicâ configebat ; quem ut eidem patri Simoni curandum devovit humiliter, ſalvum de cetero continuit. E

28 Auſculta quique legeris & hoc : Anna etenim natula duorum ferme annorum, dominæ Hedwigis in Polanovice, cum aliquando avus ſuus generoſus videlicet dominus Nicolaus Grzymala c de villa, ubi peſtis apprime viguit, ad eos deveniſſet, puella more parvulorum illi congratulans collo ipſius ſe appendebat, & ob id ſine mora ab eodem peſtilentico inficitur aëre, languore obruta. Quo magis magiſque invaleſcente, nocte una agonizare cœpit, atque manus pedeſve diſtendens, oculis etiam everſis, nec ſpirare potuit : cujus cruciatus mater mœſtiſſima cernens, ejulatu nimio in lacrymas prorupit maximas ! Heu me, inquiens, heu me ! omnipotens Altiſſime matri gementi ſuccurre, nec unica hac filia me orbatam ſinas. Cumque tales ac his ſimiles ingeminaret voces, miſericors Dominus eidem matronæ bonum ingeſſit ſpiritum, ſicut & domino Grzymala, ut hanc natulam præſidio beati recommendarent Simonis. Ut ergo hoc perfeceF runt (ſtupendum profecto !) ecce puella illa jam fere exanimis, e lecto in altum exiliens, matrem complexata eſt, eidem dulcia atque lætabunda præbens oſcula. Mater ipſius igitur cum præfato Grzymala, præ gaudio velocius pedeſtres viam quatuor milliarium aſſumentes, in Cracoviam properarunt, patremque Simonem magnopere laudis novo genere efferentes, rem geſtam patri ſeniori loci Cracoviæ & aliis pluribus cum lacrymis narraverunt ad laudem ſummi Opificis omnium.

29 Item Nicolaus de Thaſyce colonus plurium apoſtematum ſævitia affligebatur vehementiſſimè. At viciniorem ſe morti ſentiens propter indiſpoſitionem mori timuit. Ob hoc itaque remedium efficacius non inveniens, in ſui relevationem, Patris beati tumulum viſitare ſpopondit Unde vir ille moriens ſubito ſanus extitit.

Item Barbara, cujuſdam piſtoris uxor de Bochnia, cum morbo peſtilentico per tres fere ſeptimanas immanius torqueretur, confeſtim ab ea, voto emiſſo, morbus ille letifer diſparuit. Quæ facto hujuſcemodi nimium

ſtu-

EX MS. ſtupens, ut Domino ſervoque ſuo Simoni gratias referret, ad plenum ſanitate donata feſtinavit.

Item Mathias, de Dopicice, arte lutifigulus, cum fatigaretur diuturna morbi ægritudine, famâ perceptâ ſuper hoc Viro mirabili, ipſi ſe etiam, ut alii, humiliter commendavit, & ita priſtinam ſanitatem ſumpſit.

30 Item domina Dorothea, cujuſdam pellificis conjunx de Cracovia, horrendis ſtimulis in ſcapulis ac dorſo fortiter anguſtiabatur, dolorque ſe propenſius augens, uſque ad cor vehementius penetrabat. Ei verò ſic afflictæ quædam perſona perſuaſit de voto eidem faciendo: quo facto, dolorem penitus evaſit, offerens tandem in voto duo ſigna cerea brachiorum, atque cordis tertium.

Hujus etiam famulus, Martinus nomine, etiam pellifex, prævalida peſte lecto mortifer decubabat, atque dolore vigeſcente, veluti amens factus eſt; de grabato ter fugiebat clamans ſæpéque replicans id videlicet: Mittite me, ut votum perſolvam. Denique velut in ecſtaſi poſitus Patrem vidit hunc beatum, ſic eum
B alloquentem: Adoleſcens ita te Deus vult corripere; attamen ne timueris de morte. Poſt hoc ſtatim prædictus, Martinus nomine, etiam pellifex, ad ſe utcumque veniens, Patri præfato, ſi ſanus foret, viam promiſit. Quare protinus levamen ſalubre percipiens, de prope convenienter ſanus obtulit cereum nudipes & ſine camiſia adveniens.

31 Agnes puella adultæ ætatis de Cracovia, Margarithæ [filia], hydropiſi toto in corpore conſtricta, jacuit immobilis adinſtar trunci; quam mater ſepulcro Simonis ſiſtendam recommendans, ab omni gravante tumore ac dolore ſalvam retinuit.

Item Bartholomæus de Bytom, ſcholaris parvus, morbum peſtiferum in inguine doloroſum ferens, poſtquam ad tumulum Viri beati hujus ſe vovit, illico convaluit, nec triduum jacens, ſanus ſurrexit.

Item de Cracovia Catharina quædam relicta, cum peregrinaretur in ſanctam Crucem Montis Calvi ceteraque loca devota ſuis cum
C tribus liberis, caſu incidit in latrones in quodam nemore horribili admodum. Itaque deſperans totaliter ac timens de ſalute, cum jam ab eis detineretur; præſertim tamen propter filiam timuit annorum duodecim, quam unà ſecum in lucum recipere conati ſunt, volentes ipſis abuti. Sed hæc recordata patris Simonis, cujus famam in via perceperat, concito illum humiliter fideliterque invocans, eoſdem ſana atque intacta cum filia evaſit, licet aliqualiter deſpoliata.

ANNOTATA.

a *Ita paſſim in Polonia appellantur PP. Franciſcani de Obſervantia, ut teſtatur Cromerus lib. 22 de Rebus Polonorum, ubi de S. Joanne Capiſtrano ſic ſcribit:* Erat autem is Italus non ignobilis de ſodalitio Franciſcanorum, qui ſe Obſervantes & Bernardinianos appellant.

b *In Ms. noſtro legebatur* Olkuſſ; *ſed cum iſtius nominis urbem aut pagum in Polonia non inveniam, ſuſpicor ſcribendum eſſe* Ilkuſſ, *quod eſt oppidum quinque circiter leucis Cracoviâ diſſitum.*

c *De hac nobili familia conſuli poteſt Simon Okolski Dominicanus tom. 1 orbis Poloni à pag. 255. Pro alia Polona nobilitate, in his miraculis nominata, lectorem curioſum ad eumdem ſcriptorem remitto.* D

SECTIO QUARTA.

JOannes, textor de Padoweza villa prope Zator, ulcere peſtilentico pergravatus circa femora, ut votum Viro huic expreſſit glorioſo, in brevi ſanus evaſit, venitque jejuno ſtomacho votum ſolvens nudipes prope ſeptem milliaria, ſignumque pedis cerei tumbæ appendens. Hujus etiam textoris uxor, nomine Hedwigis, cum dolore langueret acuto capitis, abſque mora poſt votum ſanatur, [in] ſignum verticem comportans cereum.

Item Joannes, filius Annæ relictæ de Stradomia, trium annorum vel circiter, correptus [eſt] repente maxima ægritudine, cui etiam mors vicina ingruebat omnium judicio eumdem contuentium: cujus rei causâ mater ipſius prædicta lumen camiſiolamque, ut moris eſt, pro agone ſubminiſtraverat. Nihilominus tamen de gratia Dei meritiſque Simonis venerandi confidens, ejuſce patrocinium in puero peroptavit devota. Vix itaque puer ille unam horam aut paulo amplius infirmitatis ſuæ exegerat; en poſt votum matris ſomno arripitur, ac demum expergefactus incolumis pleniſſime matri reſtitutus eſt. E

33 Item Anna, puella adultæ ætatis Margaretæ de Mſlezow, cum rigidiſſimis morbis duobus in genis faciei è diverſo vallaretur, expreſſo voto pro eadem à matre patri Simoni, ſanam, nec aliqualiter ob id in vultu deformatam, nemo eam non vidit.

Quidam Staniſlaus de Padbrzezie villa, artificio ſerrator lignorum alias tracz, immani capitis dolore fatigatus, jamque illi de propinquo mors inde comminabatur affutura. Hunc ergo dum quædam matrona divino Spiritu præclare hujus Confeſſoris patrocinio ſubdidiſſet fideliter [& ipſe promiſiſſet, ſe] unum Pater noſter, Ave Maria & Credo ad ipſius foſſatum dicturum, protinus ille decenter ſoſpes conſurgens, promiſſum explevit de
F beneficiis gratiſſimus.

Item Anna vidua, cognomento Krzyżanowa de Skawina, oppreſſa truculenter tribus nocivis apoſtematibus, ut huic Patri almo devota extitit, ipſis non longe diſparentibus, convaluit libera ad laudem Chriſti ſuique fidelis Servi.

34 Quidam presbyter, Martinus nomine, de Sandecz natus, ſed officio pſalteriſta caſtri Cracovienſis, ad annum dimidium & amplius fluxûs gravedine nimia tortus, jam in pectore, nunc in capite ad frontem, ubi fortius, tandem verò per venas in gutture atque in pedibus, deinde totus fortiter opprimebatur, decubans grabato quandoque per quinque vel ſex hebdomadas: ſi autem aliquando ſeptimanam aut duas cum illo ambulans pauſavit, iterum recidivabat; qui perſuaſus [eſt] à quadam perſona, ut faceret votum patri Simoni: audierat enim hæc eadem, quoſdam ipſius meritis beneficia ſanitatis jam conſecutos. At ille, non parvipendens ipſius conſilium, libens annuit: quoniam

&

A & ipſe Patrem hunc celebrem optime noverat, & verbum prædicationis ipſius devotus in caſtro & alibi audiens, beatum Simonem ſperabat miraculis clareſcere. Unde pia mente ſe illi commendavit, [& promiſit, ſe] Miſſam lecturum ad ejus tumulum, ſi ſanus exiſteret. Deo igitur imperante, & Beato ejus ſuffragante, torturam illam ſanus evaſit, votumque perfecit cum lumine ſuæ proceritatis, geſtum nihilominus etiam patribus humiliter narrans.

35 Item Barbara, conjux Nicolai vitra vendentis de Cracovia, moleſtum nimis apoſtema patiebatur in gutture, propter quod nec loqui valens jam ſuffocabatur & fere in procinctu laborans, divinitus afflata, mente fideli patris Simonis ſuffragium popoſcit, ſpondens, ſe cum cereo ſtaturæ æquali viſitaturam ejus ſepulcrum. Unde extemplo veluti favonius ille aër gratiſſimus guttur ipſius perflaverat, dulcem nec mediocrem ei conferens refocillationem, ipſamque dehinc incolumitati priſtinæ in brevi reſtauravit.

B Item domina quædam Dorothea, uxor domini Laurentii civis de Caſimiria dicti Soltiſek, cum eſſet obvoluta tribus funeſtis apoſtematibus, eiſque obnixius cruciaretur, cordi ipſius ſubiit memoria venerabilis patris Simonis; quem devoto præſidio invocans ſanam liberamve ab hiſce è vicino ſe reperit, pro voto deferens tandem cereum formalem.

Item Hedwigis de Pædocza prægnans, nimio pectoris ac ventris dolore contorta, timens de morte, ſalutari convivio reficitur, ac poſt invocato Simonis ſalvifico ſuffragio, recens decenter cingulum de cera in voto ſecum eidem obtulit.

36 Item presbyter quidam dominus Staniſlaus, vir utique maturus, vicarius in Ruſſeza, magnum apoſtema patiebatur in inguine. Suffragante autem ſibi divina clementia, votum mittit huic venerando Confeſſori; nec eſt fraudatus ſuo deſiderio: ſed ſtatim levamen non mediocre adipiſcens de bono continuè procedens in melius, valetudini optatæ non longe reſtitutus eſt.

Item Agnes, legitima conjunx Januſii de C Caſimiria, profluvio menſtrui defluens, quo nimis angebatur, ſpatium unius anni dietim percurrit, & meritis patris Simonis confidens humiliter patrocinium ejuſce peroptavit, promittens ſe adituram tumulum ipſius, nec non offerre pro voto vivam oblationem, puta anſerem: unde in continenti, facto voto, profluvium illud moleſtum reſtrictum eſt, & ipſa beneficio gratiſſima menteque devota, promiſſa implere non prorogavit.

Item Nicolaus clericus annorum quatuordecim, filius Gregorii, cognomento Pawlik de Koſczyce, peſtilentico morbo rigide afficiebatur, & fere de vita deſperatus, ut promiſſus erat à parentibus cum cerea figura ad tumbam Viri hujus venerabilis, apoſtemate illo reſoluto, mox è vicino ſanus cum patre votum ſolvit.

37 Item Anna virgo, curam hoſpitalis maternam gerens in Bochnia, tota letaliter infirmabatur; ſed auditâ famâ celebri de patre Simone, non diffidens, ſed devota ſe illi commendare cœpit: ſtatimque dolore decreſcente, paulatim cito ſanitate condonata pro voto imaginem ſupra ſepulcrum appendit. EX MS.

Item Albertus, Staniſlai filius de Miechow, clericulus tredecim fere annorum, dolore acerrimo dextri oculi quaſſatus inflaturam grandem incurrerat ejuſdem, ſicque à multis eum contuentibus de ſanitate ipſius deſperabatur; parentes vero remedium tutius non comperientes, beato patri Simoni ipſum recommendabant, illoque voto emiſſo, oculus ille turgidus ab inflatura cœpit declinare, quæ diſparens ſanum clarumque oculum ei reſtituit, viſum nec in aliquo offendens.

Item Dorothea de Wyciæze villa, graviſſima decubans ægritudine, ut per quaſdam perſonas patri Simoni fuit devota, ſana votum complevit.

38 Item Joannes Læcki oppidanus in Koſzyce, progenie tamen nobilis, morbo peſtifero vexatus in inguine, devotus erat per quemdam cognatum Simoni patri, qui jam utcumque ſublevatus à dolore, movebatur ab eodem pro voti ſolutione. Ille vero tunc E recuſabat; ſed quam citò ſatius convaluiſſet intendebat. Non mora trahitur; en poſt dicta morbus ille obſtruitur, & ipſe longe ferocius duobus graviſſimis apoſtematibus ſub aſcellis ambabus opprimitur, ac dolore gravatus ſenſum veluti amens perdiderat, dæmonumque oppugnationibus vexabatur: præſertim tamen poſitus velut in ecſtaſi à ſeptem truculentis dæmonibus captus ducitur ad infernum, exiſtenſque quaſi ante inferni januam (ut ei videbatur) vidit Virginem glorioſam Mariam in forma mulieris ſpecioſiſſimæ unà cum duobus Viris beatis, videlicet Joanne Cantio *a* venerabili olim doctore, jam inter Dei Sanctos conjubilante, nunc autem in terris ſignis coruſcante, cum altero quoque in habitu Fratrum Minorum beato videlicet patre Simone. Supplicans igitur Virgini dicebat: O, inquiens, Virgo virginum! O Maria regina cælorum, o relevatrix miſerorum conſolatrixque mœſtorum, ſuccurre mihi miſero in tanta anguſtia conſtituto!

39 At illa: Si, ait, vis inde liberari, vade Cracoviam, & viſita ſarcophagum horum Beatorum, quos cernis; videlicet Joannis Cantii & fratris Simonis prædicatoris ad ſanctum Bernardinum penes Cracoviam noviter defuncti, & ab illis liberaberis. Et inde fit, ut quos antea numquam noverat, tunc cognovit. Qui reſpondit: Libenter, dilectiſſima; Sanctiſque mox ſupplicare cœpit. Illi verò ad Dominam oraverunt: Ne, inquientes, ô Domina & Regina noſtra, pereat [anima] tam inſperate, ſed digneris eamdem reddere corpori ad faciendam pœnitentiam. Votum igitur faciente, dæmones illi ferociſſimi eum dimiſerunt; ſed unus illorum ſic alloquebatur eumdem: Niſi, dicebat, hæc Domina cum his Beatis tibi auxilio affuiſſet, omnino propter hæc ſpecialiter (quia non lubens audiebas verbum Dei, nec eccleſiam frequentabas) in hunc lacum inferni te merſiſſemus. Sicque evanuit viſio prædicta, & ipſe veluti expergefactus convaleſcere cœpit, votumque non longe ſolvit devotus ac pedes ſeptem milliarium viam peragrans.

Item Magdalena, conthoralis Davidis de Wrozinice, cum morbo peſtilentico nimis arctaretur, vicarius dictæ villæ ei compatiens

EX MS. fideliter patris Simonis ſubſidium in ea poſtulavit ; & matrona , Deo favente , à die votivo & deinceps convalens ambulavit.

40 Item Staniſlaus laicellus quindecim annorum , Catharinæ viduæ de Nowawies [, filius] morbo pergravatus peſtifero in inguine , quamprimum per matrem ſuam prædictam Patri beato devotus extitit , ipſo die ſuffultus meritis almi Simonis ſurgens è lecto ambulare cœpit.

Item Catharina vidua , commorans in ſuburbio Ilkuſz , tribus apoſtematibus trium ſpatio ſeptimanarum lecto incumbens , aſſiſtente ſibi clementia Salvatoris , per confeſſorem ſuum patrocinio ſæpius repetiti Patris repromittitur , atque tandem ab hiſce liberatur.

b Item Staniſlaus Cmeto *b* de Szidzina, dolore ſuum caput premente graviſſimo , duobus ſolito plus diebus anguſtiabatur lecto non alienus : ut votum miſit , patris Simonis ſepulcrum adire , ſecundo die liberatus dolore , ambulavit ſanus

B Item Helena molendinatrix poſt valvam ſancti Nicolai Cracoviæ capitis ægritudine trium ferme hebdomadarum atrociter in lecto detenta, meritis precibuſque patris Simonis patrocinari non refugit ; ſed humilius votum eidem mittit cum Miſſæ lectione. Nocte itaque proxime ſequenti alleviatur non modicum , atque dehinc pleniori approprians ſaluti , non longe totaliter liberatur : duos vero cereos pro ſolennitate Miſſæ votum ſolvens attulit , verticemque cereum ad ejuſdem ſarcophagum benefactori ad laudem reliquit.

41 Nec hoc prorſus tacebo : nam Hedwigis , filia ſtrenui viri domini Nicolai Grzymala , conjunx vero nobilis Staniſlai heredis & domini in Polanowice , cum funeſta peſtis circumquaque furioſius in homines deſævit , & ipſa quoque à Domino corripitur ſub ſcapula : namque poſt tergum morbum pati cœpit duriſſimum. Quo rigeſcente ſuperiuſque emergente immanius dolore anxiabatur. Enimvero videns hæc eadem , plurimos nec triduum vel biduum exſpectantes peſte abſumi è medio , formidans atque titubans de corporis ſalute virum ſuum præfatum obnixius

C deprecabatur , quatenus pro illa votum faciat cuipiam Sanctorum : ille autem , ut pius maritus , conſortique fidelis condolens , ejuſdem confeſtim petitis annuit , ſecedenſque in partem , majori , qua potuit, devotione ipſam Simoni colendo commendare non refugit , non immemor beneficii non longe præſtiti in filiola propria jam agonizante ac emortua, meritiſque dicti Patris almi valetudini optime reddita. Quid multa ? Nocte ſequente matrona dolore alleviata , quo jam biduo decubabat , illico ſudare cœpit vehementer , & morbus ille ſudore fugatus eamdem ſanitati priſtinæ reſtituit.

42 Item Barbara quædam , domini Petri civis Cracoviæ dicta Motyczka uxor ætate matura , cum pergrandem atque moleſtam ſiniſtræ manus inflaturam pateretur , confidens in meritis almi Simonis , ejus ſe patrocinio repromiſit ſananda. Quæ mox optatum percipiens deſiderium , ut ingrata , votum non implens ſecundo atrocius recidivavit. Unde reminiſcens ſalubris dati beneficii , humilis & compuncta iterum ſuffragari popoſcit. Miſericors itaque Dominus , qui humilium ac verò corde compunctorum cælo reſidens è vicino vota proſpectat , Sanctum ſuum clarius magnificare cupiens , iterato beneficio eidem frui non denegavit. Grata igitur votum ſolvens manum ceream ſana retenta ſupra tumbam appendit. D

Item Paulus , vir ſenectæ proximus, & filius ejus Martinus adoleſcens circa decem novem annos [natus] de Branice, ambo uno tempore ægritudini validæ ſubjecti erant : habebant enim punctiones mirabiles , iterationeſque puto etiam ex infectione peſtis. Sic igitur preſſi, caſu Deique nutu rumores bonos de patre Simone ejuſque patrocinio , optima matrona quadam referente , perceperunt. Sed dictus Paulus , relatis non incredulus , devotus huic Patri efficitur , ſeque ac filium ſuum prædictum ejus piis meritis committit ab ægritudine liberandos. Facto igitur voto , hi , qui jam morti (prout ferebatur) proximi erant , quartâ feriâ ſalvi venerunt , proximo die ſabbathi humiliter promiſſa ſolventes ac Deo gratias referentes : poſt votum namque E illud cœperunt ſudare , ac tandem ſomno arrepti ægritudines evaſerunt.

43 Item Caſparus Nicolaides , circiter annorum decem de Ilkuſſ , tribus ſeptimanis totus letaliter infirmatus (nec enim ſedere vel comedere valebat) præſertim tum duobus diebus valentius tortus nihil comedit. Qui quamprimum à matre ſua , nomine Barbara , patri Simoni fuit devotus, mox convalere cœpit atque comedere , recenſque cum dicta matre votum ad tumbam patris Simonis perſolvit.

Item Joannes , ſedecim fere annorum laicellus de Stryow villa adjacente Mogila , germanus molendinatoris ibidem diro nimis apoſtemate in inguine gravabatur ; & hic, poſtulato prædicto patris præſidio Simonis per dictum fratrem ſuum, ab ægritudine liberatus eſt. Die etenim craſtina votum [implevit] cum præfato ſuo fratre ad tumbam patris Simonis , qui præcedenti die totaque nocte grabato incumbens jacebat de ſanitate deſperatus.

Auxiliatus eſt nempe & Catharinæ viduæ F de Sczytniki : nam hæc cum biennio præ dolore ſiniſtri decubaret pedis nimium moleſto (quoniam vix quandoque ſuſtentata baculo opus perficiebat neceſſarium) auditâ ſalubri famâ de Simonis almi ſuffragiis , confugit humilis atque devota ad ejus patrocinium ſpondens , ſe viſitaturam limina ſacra. Opere igitur non fruſtrata non longe poſt ſana pleniſſime ſineque quovis adminiculo perfecit , quod devoverat ad laudem Altiſſimi.

ANNOTATA.

a *De hoc inſigni viro egimus in Annotatis ad Vitam* B. Simonis *poſt caput* 4.

b Cmeto *hic ſignificat agricolam , ut colligo ex Cromero , qui in deſcriptione Poloniæ agens de variis hominum ordinibus dicit , agreſtes in Polonia* cmiecie *ſeu* cmetones *vulgo vocari. Cangius autem in Gloſſario ſcribit* kmetones , *dicitque , eſſe ſervilis conditionis homines in Polonia.*

SE-

SECTIO QUINTA.

ITem Urſula quædam, conthoralis Andreæ de Czyrzewo villa, cum corroſionibus interioribus quateretur atrociter per longum tempus, præſertim tamen peſtis tempore acrius mordebatur, lecto nec[erat] aliena. Mox vero patre Simone clariſſimo advocato ſubſidii ſui causâ, libera ab hiſce fuit.

Item Catharina, Nicolai chirothecarii filia decennis de Cracovia, tota decubabat lethali ægritudine, nec valuit quidquam comedere per ſeptimanam: quam ut mater ejus, nomine Magdalena, patri Simoni devovit, comedens placita, ſana planiſſime permanſit.

Item Dorothea quædam ætate gravida, uxor domini Soltyſzek in Stradomia, Fratrum loci ſancti Bernardini penes Cracoviam procuratoris ſagaciſſimi, cum etiam à Domino corriperetur torti infirmitate, in ea jacens, notitia diſcretioneve hominum triduo caruit. Benignitate itaque conditoris ſibi applaudente, freta utcumque hominum priſtina notitia, patri Simoni efficitur devota, ipſius præſidium expoſcens ſananda. Igitur mox, voto facto, valetudinem conſecuta eſt.

45 Item laicus, cognominatus Pogoda de Chroſczobrod villa, mortali ægritudine decem ſeptimanas in grabato exigens, ut mater ejus cum reliqua matrona cognomine nobili eumdem Patri huic beato repromiſerunt devote, die altero immediate ſequenti dictum votum ac deinceps ambulavit ſanus. Perfecit ideo votum pedes iter octo milliarium itinerans.

Item Cæcilia, conſors Nicolai pictoris de Cracovia, permiſſione Dei ſubito obruta nimis gravida infirmitate, [ita] quod etiam, ſicubi neceſſario voluit [ire,] ductoribus circumvolvebatur. Hujus vero infirmitatis diuturnam non tulit moleſtiam: nam quam cito patri Simoni devota exſtitit, & centies Ave Maria recitare promiſit, pleniſſime liberata eſt, monumentumque ipſius devotè viſitavit, complens interim dicta centum Ave Maria.

Item Staniſlaus, Cathariнæ viduæ filius de Szczegles villa, novem annorum puer, cum duobus apoſtematibus majorem in modum vitæ obnoxiis ſpatio quatuor ſeptimanarum decubaret, uno illorum ſub aſcella ſiniſtræ manus, altero verò ſuper pectus ſævius prægravabatur; ex cujus infirmitatis rigiditate per bis agonizabatur. Videns autem afflictionem ejus avia, ſive mater antiqua, affectu compaſſivo ducta, huic Viro beato, tunc ſolenniter innoteſcenti, votum pro puero mittit. In craſtino itaque puer dolore alleviatur, ruptis nihilominus apoſtematibus, cœpitque exhinc ambulare.

46 Item Margareta quædam, uxor Mathiæ de Swiætniki, rediens domum ſuam ipſo die Simonis & Judæ poſt Miſſarum ſolennia cœpit repente viribus deſtitui, ſubita ægritudine viſitata, ſicque nec comeſtibilia menſæ afferre, nec aliquod opus familiare domus voluit facere per totum diem illum. Cum vir ejus prædictus compatiens, patri Simoni pro ea ſupplicat, & matrona in die craſtino [convaluit,] & panes faniſſima piſtavit *a*, aliaque negotia pro libitu operata eſt ad laudem Chriſti Jeſu. EX MS.

Item Felix puer dimidium [&] quartum ætatis ſuæ annum agens, filius Joannis menſarum artificis de Cracovia, per tres ſeptimanas valida infirmitate detentus, à parentibus agonizare videbatur: jam enim & loquela deſtitutus erat. Mox vero a parentibus ſuis prædictis Simoni beato devotiſſime illacrymantibus ſuper eum recommendatus convaluit.

Item quædam Eliſabeth, conthoralis Staniſlai de Zielenki villa de prope Cracoviam, cum mortali & aggravante nimis proſtrata eſſet infirmitate, tutius refugium non comperit, quam ut votum faciat Simoni colendo: fidelis itaque matrona ac devota popoſcit humiliter ſuffragari. Ad poſtremum autem gratulata eſt deſiderio, ſanam non longe plenaliter ſe reperiens.

47 Item nobilis Petrus, dominus & heres in Wierzbno, cognomento autem Maſlowski, villa à Proſowice medio milliario diſtante, circa feſtum Michaëlis Archangeli dolore non modico ſiniſtræ mamillæ ſtimulatus, audita populi devotione in virum gloriolum Simonem, & ipſe quoque ſupplex eidem efficitur, à dolore prædicto relevari cupiens, ſpondens nihilominus viſitare glebam corporis ejuſdem Patris venerandi. Sed timore peſtis adhuc vigentis Cracoviæ tentatus, viam tunc diſſimulabat. Tandem feria ſexta ante [feſtum ſancti] Martini dolore, quo alleviatus jam pridem extitit, acrius prægravatur. Qui hunc modo humano evadere cupiens minutionem ſanguinis velocius adhibere nititur; ſed nec illa quoque minutio aliquantiſper ſanitati contulit, quin imo majori & fortiori eumdem debilitati ſubdidit. Cernens verò vir præfatus, quod hoc quidem diſpenſatione Domini ſecum ageretur, credenſque, quod non aliter dolorem evaderet, niſi votum ſervo Dei Simoni promiſſum expleatur: die igitur Dominico laſſus, devotior proponit, ut quam cito poſſet ſepulcrum ipſius gratiſſimus adire vellet, etiamſi in itinere conſtitutus moriens vitam finiret. Sed revera, Domino miſerante, ſervumque ſuum Simonem patentius præconizare volente, nocte irruente ſequenti ſanus optime efficitur, ac dolore penitus privatur; ideoque votum humillimus gratificans Deo perfecit.

48 Item Anna, uxor Staniſlai de Szkrzice villa, cum horrendo apoſtemate in ſiniſtra manu aggravaretur, intenſius devota patri Simoni efficitur, relevari humiliter expoſtulans. Morbus itaque ille teterrimus die altero de manu exiliens evanuit, matronam lætificans.

Item Staniſlaus, kmeto * de Brzieze, dolore acutiſſimo capitis ſeptimanam jacebat, morbo peſtifero ſibi illuc ſubintrante; nec triduo valebat quid comedere: ut ergo beato Simoni devotus eſt, tertio die bibere atque tandem comedere cœpit: de bono continuo progrediens in melius, ſanitati citò reſtitutus eſt optime. Hujus etiam filius novennis, nomine Nicolaus, triduo toto ægrotus exſtitit, ſed mox Patri prædicto recommendatus convaluit.

Sed & hoc quoque innoteſcat. Quoniam Barbara quædam, conjunx Staniſlai de Bolkowice villa, milliari uno à Cracovia diſtante,

* *id eſt* agricola

a *Julii Tomus IV.*

EX MS. in partu conſtituta, per diem & noctem laborabat moleſtius; ſed nec comedens interim vel bibens periculo mortis viciniſſima ab obſtetricantibus decernebatur. Domina verò prædictæ villæ hoc negotium percipiens, ut pia nec Patri huic venerabili indevota, eamdem matronam fideliter patri Simoni devovit. Et ecce mox illa fœtum, omni periculo libera, edidit, nomenque puerulo ad ſacrum fontem baptiſmatis Simon impoſuit: quem mater ipſius tertia dominica à partu recens ad tumbam detulit gratificans Domino.

49 Item dominus Albertus presbyter, natu de Wieliezka, gradu quoque baccalaureus in artibus, officio autem Rector ſcholæ ibidem, vir profecto maturus, nec non moribus abunde compoſitus. Hic paſſus febres cum caloribus, menti ejus hujuſce Patris memoria beati ſubintravit, ut eidem votum faciat intrepidus. Qui ſuggeſtioni bonæ aſſentiens, confeſtim ei fidelis annuit ſpondens, ſe lecturum Miſſam ad buſtum ejus: & B ita deſiderio ſalubri extunc & amplius uſus eſt ſanus, cruciatu foras dimiſſo, legitque Miſſam de Aſſumptione B. Mariæ Virginis votum ſolvens.

Item Eliſabeth, puella ſedecimum agens annum, & Hedwigis uterina ipſius quartumdecimum ſolvens ætatis ſuæ annum, filiæ Catharinæ viduæ de Staniætki, gravi infirmitate per ſeptimanam in lecto detentæ termino vitæ appropinquantes venerabili Dominici corporis Sacramento erant procuratæ pro via tutiori migraturæ: quas tum mœſta mater devote patri Simoni compromiſit, ut quam cito potuiſſet libenter eaſdem pedites ſepulcro ejuſce Patris pro voto grata repræſentaret. Quæ, millo voto à matre prædicta, eodem die ambulare cœperunt, in ſeptimana tandem ſaniſſimæ votum cum matre ſolventes

50 Item Nicolaus, hortulanus domini Januſii heredis in Czyrzowo villa, cognominatus Brozynka, quatuor hebdomadis totus lethaliter ægrotabat, per unam ſeptimanam nihil comedebat. Quem domina Petronella, uxor dicti nobilis Januſii, eumdem viſitans, Patri huic beato recommendavit humiliter. C Qui tamen poſt ſeptimanam ambulabat pro libitu. Statimque comedere cœperat poſt votum dictæ dominæ alleviatus.

Item Matthæus Gieraſſ triduo jacebat nimium infirmatus; nec interim comedit vel bibit, linguâ tamen brodio pauxillo aſperſâ: cui matrona quædam compatiens, in prædicta villa etiam degens, patri Simoni ipſum devovit fidelis. At ille mox recreatus poſt votum comedere appetivit, deſiderium etiam implens, & in craſtino ambulavit.

51 Item Joannes de Trzemieſſnia, villa adjacente Myſtenice, artificio ſcutellarum & cantarorum operator, vulgariter tokarz, ægritudine pectoris ex peſte multum moleſtabatur per ſeptimanam: & quamvis per vim lectum fugere conabatur, nihilominus tamen, Deo permittente, interdum illi incumbebat devictus. Tandem morbo peſtifero ad inguinem ei deſcendente, ferocius cruciabatur eodem: quem virgo Dorothea, ſoror tertii Ordinis S. Dominici, ejus autem amita, viſitans conſuluit, ut non moras ducens votum faciat Simoni beato, dicenſque, quia Dominus præbet multa beneficia ipſius ſanctis meritis: videbat enim prædicta ſoror, [eum] multo plus ſolito anguſtiari. Qui ſtatim ſecedens, ut potuit, ad partem orationi ſe contulit ſic orans: O ſancte Bernardine *b* benedictus ſis in æternum, quod de tuo *b* ſancto hoc Ordine tanto Sancto nos lætificaſti; tu autem ô ſancte Simon, dilecte Dei, ſuccurre nunc anguſtiato mihi, & ego, quam cito potero, ſive pedes ſive eques monumentum beatitudinis tuæ gratiſſimus viſitabo. Hæc verba hujuſce fuerunt ſimplicia, ſed profecto multo efficacia: nam ut eadem finivit, mox alleviatus non mediocriter extitit, qui judicio humano, etiam ſuo, vita in brevi cariturus decernebatur. Nocte verò ſentiens, ſe competenter ſanatum, conſurgens ceram arripuit, propriis manibus lumen facere cœpit, funem quinduplicem in eo complicans; unum pro ſe, alterum pro ſua uxore, reliquos verò pro ſibi conjunctis ſigillatim. Quo facto, equum aſcendit, viamque pollicitam in craſtino de mane ad tumbam præfati Patris E ſanus complevit.

Item quædam matrona, nomine Magdalena de Cracovia, valida nimis infirmitate detenta, viribus ſenſuumque uſu & ratione deſtituta erat. Ut autem per quaſdam matronas huic Patri beato devota fuit, viribus uſuque ſenſuum & ratione recuperatis, meritis dicti Patris cito convaluit.

ANNOTATA.

a *Forte à nomine* piſtor *barbare factum eſt verbum* piſtare. *Vult dicere:* panes ſaniſſima coxit *vel* pinſuit.

b *Hic ſimplex homo alloquitur S. Bernardinum, tamquam Ordinis inſtitutorem, forte quia conventus Stradomienſis communiter S. Bernardini appellatur, vel quia Minoritas vulgo Bernardinos vocari audierat.*

SECTIO SEXTA.

STupeant inſuper arrogantia corda in hoc portento mirifico, quod in Matthæolo infantulo, Gregorii ſerifabri filio, evenit, & ceſſent ſancto Dei Simoni obtrectare, cujus meritis Dominus benigne nobis elargitur talia; imo potius laudi præſidioque ipſius inhiare ſtudeant. Nam dictus Matthæolus infantulus de Stradomia, quamprimum de ſecretioribus materni exiens uteri in lumen prodiit, fluxum ſanguinis mirabilem audituque inaudibilem ex oculis veluti ex duobus rivulis manantem quotidie ſpatio unius hebdomadæ eſt perpeſſus, nec interim aliquantiſper vidit: qua tranſacta, pater ejus ac ceteri hunc conſpicientes attoniti exiſtimabant, jam & globos oculorum ab orbibus effluxiſſe nec umquam amplius viſurum poſſe præ valetudine ſanguinis. Parentes vero Dei ductu nihilominus accurvatis terræ genibus ad patris Simonis ſepulcrum eumdem devote toto vultu mœſti poſiturum repromittunt. Et ille puer ita in triduo præfati voti, ſanguine reſtricto, viſum recepit; cum quo poſtea non ingrati promiſſum parentes cum cereo reddiderunt.

Item Staniſlaus quidam, rector ſcholarum in Niegovice villa in Szezyrzye peſtilentica ægritudine quatuor ſeptimanis detentus, ex in-

A infectione ſtomachi nil comeſtibilis ac potagii *a* retinere poterat, in toto vomitans: ſed nec ea de cauſa ſacroſancto dominici Corporis viatico procurari præſumebat, periculum formidans irreverentiæ. Unde famâ Viri hujus venerabilis perceptâ, voto ſe eidem aſtringit; quo miſſo, ſanitate priſtina cominus uſus eſt ad nutum perficiens, quod ſponderat.

53 Item domina Margarita, domini Petri ſculteti conjunx legitima de Budzow villa, milliari uno à Cracovia, quinque annis vertiginem capitis patiebatur nimis moleſtam ſibi ceteriſque domeſticis, præſertim tamen marito ac liberis: propter quam in eam ſævientem nunc in terram cadens membra collidebat velut epilepticus, nuncque geſtus leves ſicuti maleſanus exercebat. Quamobrem cuſtodia ſupra ſe ubique, velut in puero, fieri oportebat; vix autem moram modicam ab hac dimittebatur. Quæ audito præconio Simonis almi, ſe illi ſpondet, humatam ejus venerabilem aditura glebam. Et ita de
B gratia Dei meritiſque ipſius Beati potiſſimam adepta eſt ſanitatem. Hæc etiam interea oculorum preſſa dolore, ac deinde eidem Patri devota, liberata pleniſſime extitit. Votum itaque ſolvens, viam quinque milliarium pe-
b des peragravit, & à crata *b* chori eccleſiæ Fratrum uſque ad ſepulcrum (& econtra) humillima geniclinavit, caput cereum & crinile relinquens appenſum.

Quidam adoleſcens, puto viginti annorum, Franciſcus nomine; nobilis vero cognomine dictus Mirzynski, circumſeptus lethiferis a-
lege axillis poſtematibus binis ſub aſcellis *, jamque agonia laborans lumen eidem tertio porrigebatur. Sed hunc mater ipſius domina Helena ſic contuens mœſtiſſima, votum fideli Simoni promittit pro eodem [nempe] ſepulcro beati Patris ſiſtendum peditem ac ſub aliena eleemoſyna, voto viri concordans Beati, quem patrocinio implorabat, quatenus vere ſic celerius optatum conſequeretur effectum. Is vero, miſſo pacto, relevatus eodem die ambulare cœpit; die verò tertio integre curatus eſt, evaneſcentibus morbis peſtiferis, &
C ideo non ingratus, ſed promiſſum realiter exſolvit devotus cum cliente per novem milliaria.

54 Prodeat & hoc in lucem non immerito, quod in generoſa domina Anna relicta, cognomento Niedzwiedeka, patratum evenit: quæ cum Dei nutu, anno revoluto integro, diriſſima manuum ac pedum quaſſatione torqueretur, eatenus lecto nuſquam interim [erat] aliena. Nam & digitos palmaticos dolore mirabiliter diſtentos recurvare minime potuit; ſed etiam rigido morſu doloris ſævientis manuum & pedum perſæpe ululans in clamorem prorumpebat, atque mœrentes oculos recreans ſopor perraro concludebat. Unde hæc ſic affecta modum ſuccurrendi acquirit humanum, medicumque ſibi deprecatur accerſiri. Quo accito & ei remedia varia conſiliante ac præbente, nullum penitus ſubinde conſequitur ſubſidium. At ubi devecta erat in Vlino villam ſuæ filiæ dominæ Magdalenæ pro ſui circumſpectione tutiori, dominaque Hedwigis, dicta Grodowska, eamdem & matrem pia viſitans altera filia, condolens ejus afflictioni deſiderat, ſi quoquo modo ſalubrius poſſet, ſubvenire eidem; & quia decreto divinæ bonitatis aliàs non putaverat ſanandam, ſane famâ Viri beati auribus ipſius advolante vulgata, matrem devotâ pollicitare non cunctatur; quin imo votivam mittit patri Simoni pro eâdem celerius precem (certè diſcrete) ſpondens, ſe peditando pro matre ſene, ſi ſana foret, viam quatuor milliarium peragére. Ubi vero diluculum comparuit, genitricem interrogat, qualiter ſecum eſſet, & ſi ſomnium laſſæ palpebræ receptaſſent. Et illa: Dilecta, ait, filia per Dei gratiam bene ſoporavi, [ita] nimirum quod dolore ſim alleviata. Eapropter matrona die illo ceteris ac poſteris jam dudum optatam conſecuta eſt plenariam ſanitatem, offerens in ſolutionem voti duos pedes binaſque manus è cerâ factas. Et mi.

55 Item nobilis Nicolaus Porebski duabus ſeptimanis ægritudine validâ quaſſatus eſt toto in corpore. Cui mater ipſius compatiens, cruciatuique condolens, patri Simoni ipſum non infidelis recommendavit. Ipſe ergo, voto emiſſo à matre, convaleſcere cœpit, ac
E citiſſimè ſanitatem priſtinam recuperavit, votumque pedeſter ſolvit.

Item Catharina, uxor Martini braxatoris domini Abbatis Tynecenſis, exiſtens in Læg villa prope Cracoviam, peſtilentica infirmitate fatigabatur immaniter: nam veſtigia mortis (puta puſtulæ nigræ, alias Przyſtudzienice) in ea exortæ viciniſſimam morti præmonſtrabant, quæ propenſius ſpargebantur in manibus. Præfatus itaque vir percipiens eam infirmam atque eamdem viſitatam ſic moleſte proſpiciens, vadit plurimum triſtis Cracoviam ad ejus ſororem Margaretam, narrans hoc lugubre negotium, exquirenſque aliquale infirmæ uxori, ſi ſciret, præſidium. At illa refugium non comperiens ſalubrius, ſtatim patri devovit Simoni eamdem cum cereo ad ejus tumulum. Et ita fere eadem hora voti pro ea miſſi (prout poſtea invicem tractantes de hoc autumabant) matrona illa mox ſublevata à dolore
F è vicino pleniſſimè ſanatur.

56 Item dominus Adam inſtitor & civis Cracoviæ, negotia ſua in partibus Auſtriæ ſive Hungariæ peragens, gravi apoſtemate opprimitur in inguine, tribus diebus decubans eodem. Sed quam cito ſpopondit, ſeipſum cum lumine ad ſepulcrum Viri venerabilis ſiſtendum, dolore quovis ſublato, ſaniſſimus domum remeavit.

Item Hedwigis, Alberti cujuſdam lictoris *c* Cracoviæ uxor, dum tempore peſtis morbo funeſto acrius aggravaretur per ſeptem fere hebdomadas, ſuffulta præſidio hujus almi Patris, ab ægritudine pleniſſimè liberatur. Ipſa tandem iter viſitandi ſepulcrum Beati complere diſſimulante, peſte jam ceſſante, Cracoviæ vidit Virum hunc celebrem nocte quadam nec dormiens velut ſermocinantem, qui inter alios & hanc conſiderans in hunc modum alloquitur: Ubinam tu, ait, fuiſti ad meam foſſatam? Illa verò: Quomodo, Pater chariſſime, illuc valeo adire, cùm nec locum tuæ ſcio ſepulturæ, neque horum Fratrum tuorum ſepulturæ [locum] cognoſco mulieres intrare. Cui ille: Vade, inquit, celerius, quoniam tibi aperietur, meamque tumbam deoſculare, Deo gratias agens. Quæ tunc quaſi ibidem veniens, vidit in viſu ſomnii copioſam nimiumque ſpecioſam multitudinem vi-

EX MS. rorum ſenum & reliquorum circa tumbam ipſius lætiſſime & cum ingenti cereorum fulgore aſtantium, inter quos humillime inclinata ſepulcrum deoſculans receſſit; & ex tunc ſomno expergefacta ad ſe liberius rediens, die ſequenti cum magno rogatu, quod admitteretur, juſſa illic perfectius complevit.

57 Item Catharina, conjunx Blaſii de Trædnowice, ulcere peſtifero apprime torquebatur vergens continue [ad mortem.] Quamobrem ſalutari viatico jam erat procurata, ſacraque unctione delibuta. Interea vero merita patris Simonis relatu percipiens, ipſis etiam ſuffragari depoſcit fideliter, & ita mox de bono in melius progrediens, incolumis plenaliter votum perfecit ad ejus tumulum per Dei gratiam & merita beati Simonis.

Venerat etiam quandoque multitudo copioſa hominum ſexus promiſcui una die de Plaſſow, ut omnino totam villam veniſſe putares; quorum nomina ac infirmitates varias, quia longum eſſet narrare, tædiumque doctis legere ſigillatim, brevitatis causâ dimitto.

B Saltem in communi [dico,] ſalutem corporis eis mirabiliter à Domino conceſſam per merita ſervi ſui Simonis.

Hoc ipſum etiam & alia turma hominum in craſtino veniens de alia villa, nomine Wirzbow, in ſe recognovit miſericorditer operatum ad laudem altiſſimi.

Quædam etiam Anna, inquilina domini Gawron civis Cracovienſis, infirmitatem inciderat graviſſimam, quod nec manibus aut pedibus [ſe] movere poterat penitus. Tandem de ſanitate deſperans in ſuffragium recurrit beati Simonis. Unde ſanata, nudipes & ſine linea camiſia votum promiſſum implevit.

ANNOTATA.

a Potagium *Gallis vulgo dictum* potage, *idem eſt plerumque quod Latine* juſculum. *At interdum pro qualibet potione ſumitur, ut videre eſt apud Cangium in Gloſſario.*

b *Latine dicitur* crates *vel* cratis *Hic vitioſe declinatur, forte propter terminationem vocis Polonicæ* krata, *quæ idem ſignificat.*

C c *Lictores à Romanis vocabantur, qui conſulem præcedebant, & juſſi de reis ſupplicium ſumebant. Jam plerumque accipitur pro carnifice, qui ſceleratos morte afficit. Puto hic ſumi pro quodam apparitore, aut ſimili juſtitiæ miniſtro.*

PARS SECUNDA

Miracula, quæ ab anno 1483 *uſque ad* 1487 *notata ſunt.*

SECTIO PRIMA.

PRimò igitur: Ipſo die Circumciſionis Anna quædam, matrona ætate jam provecta de Stradomia, anno medio in oculis penitus cæca [erat.] Verum acceptâ fiduciâ conſtanti in meritis beati Viri, votum eidem mittit devotiſſima, deprecans illuminari; quo fit (dictu profecto mirabile) [ut,] ea quidem matrona ſic orante, oculi in procinctu aperiantur ipſius. Exhinc utique & per amplius optimo matrona viſu freta exſtitit, laudans Dominum, ſervumque ſuum fidelem Simonem optimis attollens præconiis. D

Item Catharina Pudlowa, civis in Opatow, percuſſa erat gravi infirmitate uſque ad mortem. Unde vir ejus Martinus, vocatus Bohemus, jam omnino morti eam cum ceteris adjudicans defleverat. Animatus verò divinis ſuffragiis almi Fratris ſæpe fati, fideliſſimè, lacrymis triſtes ſpargens genas, eamdem pollicitus erat eidem; & ſic mox nimium gaudens ac conjugem ſtupens ſaniſſimam recepit.

Item Nicolaus, oppidanus in Ilkuſſ, febribus per annum integrum atrociter tortus (tunc enim tertiana immanius premebatur) labori omnino cuipiam ineptus [erat;] quem Margareta conjunx ejuſce videns nimis afflictum, ac domui penitus inutilem, Patri venerabili non prorogat recommendare. Ideoque vir ſuus præfatus ſtatim, ab ea miſſo voto, ab ægritudine plenaliter eſt liberatus. E

59 Item Staniſlaus annorum quatuor vel circiter, filius domini Georgii dicti Langpedor civis conſuliſque præclari famoſæ urbis Cracovienſis, ſeptimana caloribus detentus [eſt] intentiſſimis, quibus arſit veluti carbo continue. Quamobrem poſitus velut in ecſtaſi loquebatur quidquid ori occurrit, nec ea aliqualiter diſcernens præ valetudine ægritudinis. Mater ipſius itaque, nomine Anna, hoc percipiens, vicinum morti putabat, atque præſidium Simonis in eo devotius extunc obteſtatur: & ita in continenti, caloribus illis funeſtis ab eo ſecluſis, ſanitatem obtinuit.

Item Anna puella jam adulta Petri Javin de Niezwanowice villa, hydropiſin primum in pedibus ac manibus tandemque in collo incurrerat tetram & magnam; nec ſubinde tribus hebdomadis utcumque moveri potuit, ſolo capite vix pauliſper. Pater ergo ipſius animadvertens ſuffragiorum Simonis præclara ab aliis recepta præſidia, confugit & ipſe cum precibus pro filia ad eumdem fidelis. Quare, voto miſſo, puella ſtatim convalere cœpit, ac deinde tertio die pleniorem recuperavit ſanitatem ambulans & faciens, F quæ placita ei erant.

Item Jordanus puer unius anni & ſupra morbum paſſus epilepticum, quem vulgo caducum vocant, per unius ſpatium anni & ſupra, quo crebrius cadens (quolibet videlicet menſe bis) parentibus ac ceteris domeſticis vehementem ingerebat dolorem. Uno igitur tempore pater ejus, Dominus videlicet Joannes Stoiakowski, & Regina mater hunc videntes cruciatum mœſti nimis, patri mox Simoni devote recommendare cœperunt, atque extunc & poſt amplius liberum lætumque puerum obtinuerunt, Domino hinc gratantes.

60 Item generoſa domina Magdalena, dicta Stadnicka, ſex truculentis circumſepta apoſtematibus uſque in ſextam hebdomadam, ob eorum vehementem ſævitiam agonizare videbatur; lumenque exhinc porrectum manus illius jam contractaverat. Perceptâ vero famâ celebri de miraculis Simonis, ſublevari fidelis ejus meritis deprecatur à Domino. Qua ex re, dolore ſtatim magna ex parte ſublato, brevi ſanitatem recuperavit.

Nobi-

A Nobilis etiam dominus Staniſlaus Polanowski, in partibus Auſtriæ ſeu Rakuſanis *a* quadam in cauſa conſtitutus, febribus primum acerrimis opprimitur, ac tandem ulcus peſtiferum ex ſe ſubortum paſſus, recolens beneficia pii Simonis, in uxore ſuaque etiam filia jam pridem percepta liberaliter, in ſe ipſo etiam popoſcit humiliter eadem experiri miſericorditer, ut vel ſanus in domum redeat, vel ſaltem in partibus alienis morbo peſtifero non intereat. Fit denique quiddam gaudioſum: en, die comparente, ſanum pleniſſime ſe reperit, ac demum propria pro nutu lætus repetiit.

Item Catharina, ancilla dominæ Catharinæ de platea caſtrenſi Cracoviæ, alias Platnetzowty, dolorem ac tumorem ſiniſtri pedis incurrerat maximum, ita quod nec ſuper eum aliquatenus progredi potuit. Hanc ut præfata domina mœſta de viribuſque ſuis labori ineptis conqueſta Simoni devovit beato, lucis hora comparente, ancillam ſanam direcTeque gradientem reperit læta, offerens tandem pro voto protenſum cereum cum eadem.

61 Item Sebaſtianus, triennis Dorotheæ viduæ de Cracovia filius, infirmatus ad mortem, & ob id patri Simoni devotus per matrem, convaluit. Ipſa denique votum implere procraſtinante, imò non curante, ſecundo intentius recidivat. Quam cito vero firmiter propoſuit cum eodem votum perficere, incolumem breviſſime obtinuit.

Item Anna Johanna de Oſwiæcim, ægritudine nimia capitis decem ſeptimanis jacens, repromiſſa almo Simoni Lipnicenſi mox alleviata [eſt] magnopere. Tertio vero die, lecto dimiſſo, perfecte deinceps pro nutu ambulavit.

Item dominus Petrus de Cracovia, cantharorum ſtanneorum & ſcutellarum operator, plurimum ægrotabat tribus hebdomadis, viribus deſtitutus immobilis manens. Ut ergo ſeipſum Patri huic venerando repromiſit, citiſſime plenam recuperavit ſoſpitatem.

Item, Catharina, uxor cujuſdam Mathiæ de Skawina, dolore ſiniſtræ manus preſſa vehementi; clamans & rugiens perſæpe ob eumdem, tandem conſulta de voto patri Simoni faciendo, ſtatim facto, eumdem libera evaſit.

62 Item Zophia, puella circa ſedecim annos [nata] Bartholomæi de Trædnowice cognominati Pyrzyna, peſtilentica ægritudine tribus ferme hebdomadis detenta, ac tandem huic Viro per amitam devota beato, incolumis converſari viſa eſt.

Mathias annorum fere quatuordecim [filius] nobilis Gregorii cognominati Talenta, heredis autem in Cheehel villa, à Cracovia ſex milliaribus diſtante, rigidiſſimo peſtis ulcere quaſſabatur in inguine per duas ſeptimanas. Quare viribus deſtitutus lecto accubuit; præſertim tamen duobus diebus ſermone quovis & ratione carens aliquoties agonizabat, lumen præ manibus tenens porrectum, ut moris eſt terminum vitæ præſentis concludentium. Cumque per parentes fuiſſet Simoni commendatus, illico convalens rationem atque ſermonem eſt adeptus, ad tertium diem & per amplius ambulavit ſanus.

Item quidam laicus, nomine Dominicus, paulo minus ab anno integro viribus deſtitutus lecto accubuit, ex eo quod laborans ſupra vires ſuas quandoque offenſus erat. Cum igitur votum feciſſet patri Simoni: vires recuperavit, eodem die deambulare incipiens. Tertio vero die ſepulcrum ejuſce Patris ſine quovis adminiculo viſitavit, narrans factum quibuſdam de fratribus. EX MS.

63 Item domina Zuſanna, conjunx pannitonſoris de Caſimiria, per totum tempus quadrageſimæ & amplius jacuit, dolore capitis atque corporis prægravata. Poſtquam verò votum miſit dicere quinque Pater noſter, prona jacens ſuper ſepulcrum almi Simonis ſanitatem priſtinam recuperavit.

Item & alia quædam matrona de Piotrkow per ſeptem hebdomadas validâ detenta erat infirmitate, ita quod nec vidit interim nec audivit. Quamprimum autem in corde præconcepit ſe ipſam ſepulcro Simonis ſiſtendam, pro libitu à dolore ſublevata eſt.

Item dominus Petrus Niger, civis in Opatow gravi afflictus ægritudine, cum ab uxore ſua beato Simoni recommendatus fuit, ſanus ad plenum converſari viſus eſt.

Item domina Catharina Zarogowska, febribus quartanæ acerrimis unius anni ſpatio fatigata, ut votum emiſit beato Simoni, non eis deinceps ſana obruebatur, detulitque in voto cereum diſcolorem atque protenſum.

Joannes Catharinæ filius de platea Slawkovienſi Cracoviæ, ab exordio ſui tertiam agens ſeptimanam invaſus ægritudine moleſta, ſanguinis fluxum patiebatur ex umbilico per triduum. Devotus tandem à præfata matre ipſius patri Simoni, ſanus liberque matri reſtituitur meritis fidelis ſervi Dei Simonis.

Item Eliſabeth vidua alias Trzewikowa de Podgrodzie villa patiebatur febrim tertianam per tres ſeptimanas: cumque votum Patri beato fecit, ipſa libera evaſit.

Margareta quædam de villa prope Niegowice acutis quartanæ febribus agitata citra annum, poſtquam votum humilis miſit Simoni beato, liberata eſt.

Item Urſula, uxor Joannis pellificis vocati Gorczica de Lublin, decubans quatuor ſeptimanis, & jam morti viciniſſima, loquelam amiſerat Verum ut vir ejus præfatus ipſam patri Simoni commendavit, in brevi ſanam accepit, ſepulcrumque ipſius admodum beneficio gratus viſitavit.

Quædam Gertrudis, relicta incola Leopolis Ruſſiæ *c*, habuit duas boves (alias uſitatiori vocabulo vaccas) multum infirmas per unam ſeptimanam, ita ut jam morituræ in brevi à pleriſque decernebantur: quas dum in patrocinium beati Viri cum ſua filia devoviſſet, ſalvas incolumeſque rehabuit, & ut grata viam in voto ad tumbam beati præfati Patris cum duabus candelulis exſolvit.

65 Item nobilis domina Hedwigis, conſors generoſi domini Joannis vocati Sznaclek pro tunc vicecapitanei caſtri Cracovienſis, duabus ſeptimanis dolore peracuto & pene intolerabili capitis contorta, mox oratione modica ad Dominum miſſa, quatenus per merita hujus almi Viri dignaretur, dolore pulſo, eidem ſanitatem impertiri, ipſam obtinuit, appendens poſthac verticem cereum ſuper tumbam e uſce Patris.

Item Michaël de villa prope Zator ſeptem apoſtematibus circumſeptus jacuit per quinque hebdomadas; ob quorum dolorem vehemen-

ex MS. hementem sui insciùs exstiterat, nec aliquatenus è lecto progredi valens. Dum ergo per quamdam matronam domus suæ vicinam fuit beato Patri recommendatus, statim alleviamen percipiens, tertio die ambulare cœpit, licet adhuc baculo sustentatus; atque continuo de bono in melius procedens, cito perfectissimam sospitatem accepit.

Jacobus de ibidem frater patruëlis prædicti Michaëlis eadem peste ægrotabat, tribus apostematibus prægravatus, suique etiam insciùs: sed posteaquam per aliam matronam almo Simoni fuit devotus, sanus cum præfato Michaële, calceis à pede detractis, vota protinus & consimiliter peregerunt ad laudem Dei.

66 Item Barbara puella duodecim annorum Hedwigis de Skawina cognomento Szezurkowey dimidia altera septimana jacuit immobilis ex peste, nec de se quid animadvertens triduo loquelam amiserat: quam cum Margareta ejus avia patri Simoni devovit, statim alleviata, vires, verbum, & sensum rehabuit, ac tertio die ambulavit.

B Simili peste Stanislaus Ottuwie, filius Annæ de Ciecwikowice villa, per duas septimanas gressu caruit, loquelamque per aliquos dies etiam amiserat. Postquam verò per quasdam cognatas Patri beato commendatus fuit, eodem die sanus ambulavit.

Item Catharina, uxor Petri de Skawina, decem ferme hebdomadas pestilentica ægritudine laborans ambulare minimè valuit, nisi tantummodo per alias delata. Cumque se patrocinio almi Simonis subdidit, sanitatem plenariam recuperavit.

67 Item Stanislaus adolescens de Stradomia febribus acutis spatio tredecim septimanarum correptus, ut à matre sua Margarita beato Simoni repromissus extitit, decenter ab eis liber fuit, obtulitque in voto cereum suæ altitudinis.

Item Catharina quædam vidua de Tarnow tribus apostematibus vehementer cruciabatur: sed per unam septimanam viribus destituta lecto accubuit; præsertim tamen per tres ferme

C dies notitia atque memoria carens morti adjudicabatur; cui beatus Pater sub specie unius Minoris Fratris apparens in ecstasi commonuit eamdem, ut, si sana fore vellet, sepulcrum ejus in Cracovia visitaret. Quæ annuens commonitioni statim, ad se rediit atque convalescebat propensius amodo usque ad perfectissimam sospitatem.

ANNOTATA.

a *Non intelligo, quid sibi hîc velit* in partibus Austriæ seu Rakusanis; *nisi forte legendum sit* Raclitanis. *Est autem Raclitanum, incolis vulgo* Rackelspurg, *Slavis* Radconii, *urbs Germaniæ in Stiria inferiori ad Muram fluvium sita, & dominio Imperatoris subdita.*

b *Duplex est hujus nominis oppidum; unum in palatinatu Lublinensi ad Vistulam situm; alterum verò est suburbium Cracoviense, de quo Cromerus, in descriptione Poloniæ ita loquitur:* Adjuncta sunt ei (*nempe urbi Cracoviensi, de qua agit*) duo oppida; à meridie quidem Cazimiria, ponte ligneo juncta, interlabente Vistula. Est tamen intermedius urbi & ponti continens viculus, cui nomen est Stradomia, quem flexus Vistulæ tria latera ambientis, & influentis in eum Rudaviæ occursus facit insulam. A septemtrione verò pomariis urbis continens est Cleparia, non tamen cincta mœnibus, ut est Cazimiria. *Hæc omnia simul exscripsi, ut eâdem operâ proponerem topographiam suburbiorum, quæ in his miraculis sæpe memorantur.* D

c *Est urbs Poloniæ dicta incolis* Lwow, *Germanis* Lemburg, *& in Russia Rubra intra colles non procul ab amne Peltew (Dlugossus vocat* Polthew*) condita, quam Cromerus in opusculo proximè citato ita describit:* In Russia Leopolis longitudinis gradu fere XXXXVI, latitudinis XXXXIX, sita quinquagesimo à Cracovia milliario: urbs est satis munita, duas arces adjunctas habens; emporio civiumque elegantia & humanitate florens, ac sede alterius archiepiscopi, duorumque episcoporum Armenici atque Russici non ignobilis.

SECTIO SECUNDA. E

GLoriosus Deus in Sanctis, mirabilis in majestate sua faciensque prodigia, qui ab exordio mundum suis mirabilibus renovans, dona gratiarum largitatis suæ ob invocationem verorum servorum benigne elargitur, cui, quomodo, & quantum, secundum divinitatis suæ imperscrutabilem scientiam dignoscit opportune exhibenda. Unde oculo pietatis suæ intuens suos, quos dignatur certa ex causa paulisper perturbare, gratuite consolatur ad se humiliter confugientes: quod plane luculenter clarescit in his, de quibus calamus ad præsens subvexus committitur. Joannes quidam, tertium agens ætatis suæ annum, filius Martini pistoris de Dopcice, ascendens quandoque stubam *a* domûs suæ per gradum, parentibus ipsius hoc non considerantibus, præcipitioque ex hac molesto in terram corruens deorsum, à parentibus heu! flebilis reperitur atque mortuus. Et sic puer quatuor horas & amplius lividus & niger permansit. Super quem mater ejus, nomine Dorothea, lamentans admodum dolorosa cœpit eum ad limina S. Sophiæ ante Lanckorona repromittere; sed nullum inde penitus in filio consequitur subsidium. F

69 Ast per longam moram, quasi videlicet per duas horas, quædam matrona domûs suæ vicina tam lugubre percipiens negotium, ipsam pie visitavit salubreque super hujuscemodi eventum mœstæ matri præstitit consilium: narrans enim de quibusdam beneficiis, meritis beati Simonis tunc recenter patratis, persuasit eidem, ut, quavis semota ambiguitate, puerum jam mortuum ipsius suffragio recommendaret: namque experimento didicerant, quod penitus mortuus erat, fundentes aquam super eum frigidam, ut vel sic motum in eo modicum aliqualiter dignoscerent, sed nullum monstravit. Ipsa itaque vicina matrem pueri præfati aliosque illuc concurrentes ad devotionem animans, puerum prior cœpit Patri beato recommendare; ac post & alii ibi adstantes voto ejusce consimilati, præsidium prædicti Patris beati in puero acclamabant devote. Et ecce (narratu certe mirabile) post vota illorum puer sensim movere & respirare cœpit, clamans puerili voce, blu, blu, quod

A quod fuit indicium appetitus ſui ad bibendum, prout parentes etiam, ipſo antea ſano exiſtente, didicerant: nondum enim etiam voces totaliter regulatas proferre ſcivit. Quod factum omnes, illic coram poſiti, cernentes, aliique id ipſum audientes, Dominum in ſervo ejus Simone, novo laudis præconio mirum in modum extulerunt glorificantes. Ex hoc igitur puer de bono in melius progrediens, ſoſpes, pulcher, & lætus votum cum figura cerea à parentibus ad ſepulcrum beati Viri delatus exſolvit: cujus parentes rem geſtam coram quibuſdam de patribus loci, Cracoviæ ad teſtimonium deputatis, purè narraverunt; coram videlicet fratre Franciſco de Hungaria & fratre Bernardo de Brzeſck ſenibus & canis presbyteris, tertioque minore his fratre Luca de Rydzina, ad laudem Chriſti Jeſu.

79 Item Dorothea, vidua de Lublin, ulcere peſtifero torquebatur in gutture per duodecim ſeptimanas, ac ob id per unam ſeptimanam nihil bibit aut comedit, viditque in viſu Dominam pulcherrimam cum quodam Viro ſpecioſo ad ſe venientes. Quæ Domina ſic ipſam allocuta eſt nec valentem loqui interim: Si, inquit, vis inde liberari, fac votum ad tumbam hujus Viri beati, qui nuper clareſcit ad fratres de ſancto Bernardino Cracoviæ, & liberaberis. Quæ aſſentiens monitis ſalutaribus, votum miſit, atque, ulcecere peſtifero ſtatim à rigiditate declinante, ipſum cominus libera evaſit.

Item Joannes ſartor de Bytom infirmatus etiam peſte tribus ſeptimanis; ſed per unam illarum per ſe progredi nullatenus valuit: jamque inunctus loquelam clauſerat: ideoque uxor ejus & ceteri cognati viciniſſimum morti omnino decernentes, fideliter in patrocinium beati Simonis pro eodem confugiunt. Unde ab eis miſſo voto, ſtatim convaluit, reſidenſque comedere appetivit, implens re deſiderium.

C Quædam Hedwigis Gawlowa de Proſowice ex quadam ægritudine immani ſurditatem per duas hebdomadas incurrerat, nihil omnino interim audiens. Cum autem flectens ſe ad limina beati Patris devoviſſet, in inſtanti, ruptis quibuſvis obſtaculis auditûs ſui (quod etiam ſenſibiliter percepit) extunc & deinceps per Dei gratiam & merita beati Patris audiens ſana converſari viſa eſt.

71 Item dominus Mathias Sator, conſul & civis in Skawina, dolore inteſtinorum graviſſimo per quatuordecim annos lecto accubuit. Fatigatus itaque, quod nullum cibariorum interim ſumptum digerere aut conſervare potuit, quando jam deglutitum emitteret per vomitum. Eo autem in eum validius rigeſcente, tempore Quadrageſimæ anni præcedentis, jam omnino mortalis cernebatur humanâ conjecturâ. Sed Dominus oculo ſuæ clementiæ ipſum reſpexit per invocationem ſui fidelis ſervi Simonis beati. Mox, ut eidem ſe devotè repromiſit, quidquid comedit aut bibit eodem die ceteriſque ac poſteris, retinuit. Sanus optime factus detulit eapropter cereum pro voto in corpore marcidus ex tam longa dicta [ægritudine.]

Item domina Magdalena, civis in Ilkuſſ, duobus annis & ultra corroſiones interiorum perpeſſa moleſtas admodum, quam cito ſe ipſam in præſidium Patris perſæpe nominatum venerabilis contulit, ab eis pleniſſime liberata eſt; venitque cum viro ſuo, beneficium ſibi collatum narrans. Ex. ms.

72 Item Jacobus citra annos duodecim, filius Annæ Puchalina vocitatæ de Wyciæza, poſitus ad quieſcendum ſuper veſtes peſtilenticorum defunctorum, ſubito gravem inciderat ægritudinem, quem mater ejus præfata illic adſtans, velut lignum, ſemimortuum recepit alibi collocandum, permanenſque in eadem infirmitate ad tres dies & de vita deſperatus, cum à prædicta matre beato Simoni devotiſſime fuit repromiſſus, extemplo convaluit.

Item Dorothea, uxor Mathiæ dicti Szuba de Giedczyca villa, per ſex ſeptimanas febribus continuis cruciata, ut votum miſit beato Patri, ſtatim & de cetero ipſas libera evaſit.

Item Swiætochna, de Bukowie villa, quatuor ſeptimanis in ſua, quam paſſa erat, peſtilentica infirmitate laborans, maximè tamen duabus ex prædictis ſeptimanis de ſe penitus E nil animadvertens, notitiâ hominum, quos antea competenter noverat, caruit; cujus menti inſtinctus quidam divinus illapſus taliter eam allocutus eſt: Vis, inquit, ſana fieri, fac votum adeundi tumulum beati Simonis in Cracovia nuper clareſcentis, & ſanaberis. Cui matrona grata aſſentiens, expreſſo voto patri Simoni, quem antè non noverat, nec de nomine ejus audiverat, niſi tunc, confeſtim ſana ſurrexit.

73 Item Urſula, uxor Joannis de Ilkuſſ, ſimiliter & Anna ſeptimum continuans ætatis ſuæ annum, filia Dorotheæ de Wieliczka, tertianam febrem ſuſtinentes, prima per novem, altera per quinque hebdomadas, cum per matres earumdem beato Patri fuiſſent recommendatæ poplitibus flexis, ab hoc & deinceps ab eis ſalvatæ fuêre.

Item Ægyptiaca annorum quatuor, filia Eliſabeth de Stradomia, per tres hebdomadas febribus continuis atque caloribus acutis torquebatur fortiter; ſed quamprimum per matrem ſuam præfatam patri Simoni devota extitit, F ſtatim liberata eſt.

Similiter & Barbara, uxor Alberti de quadam villa prope Wieliczkam, per totam quadrageſimam & amplius febri tertianâ vexata, cum ſe in patrocinium almi Patris humilis contulit, in continenti ab eis ſalva permanſit.

74 Item Nicolaus doleator * & civis in *id eſt Cu-
Boczæczin ex hydropiſi, quam primo paſſus liarius
eſt in pedibus, nec non ex inciſione venarum antepediarum *b* dolorem incurrerat acer- *b*
biſſimum, crinibus malis utique venarum vulnera inciſarum ſubintrantibus: ob quorum ſævitiam cruciatumque vehementem fruſta carnis non parvo dolore conſecta ac putrefacta frequenter extra projiciebat doloroſus, nec eatenus valens aliqualiter progredi citra annos duos. Interim etiam hydropiſim in toto corpore ſuſtulit pergrandem, præſertim tamen ventris; propter cujus tumorem neque pedes videre ſeu aſpicere poterat. Quamobrem primo anno ſuæ proſtrationis, voto ſe Virgini Mariæ aſtrinxit, [ejus] gratiâ in Czæſtochowa migraturus. Non tamen ex hoc utcumque fuit ſublevatus, quoniam Dominus Dominaque cunctipotens aliter ſanandum decreverant, ſanctum videlicet ſuum Simonem in eo magni-

IX MS. gnificare disponentes. Proximante itaque fine anni secundi suæ infirmitatis, auditis insigniis, virtute Dei & meritis præfati patris beati Simonis patratis, ipsum etiam devotus acclamare cœpit præsidio. Unde mox majorem in modum à dolore ac tumore sublevatus, in crastino per se ecclesiam adiit. Atque posthac cito viæ votivæ subjectus, crinibus illis funestis inibi sublatis, plenariè sanatus est. Veniens igitur ad sepulcrum præfati Patris ostendit vulnerum cicatrices sive vestigia eorum, in pedibus antea dolorosis remanentes, ad validius testimonium perhibendum.

75 Item Benedictus, anniculus & supra, cujusdam filius viduæ Zophiæ nomine Kleparz, quatuor hebdomadis dysenteriæ ægritudine, sive vocabulo usitatiori, fluxu sanguinis vomituque creberrimo satis insuperque fatigatus, cum à matre præfata ac altera muliere in patrocinium viri beati Simonis com-
B mendaretur, ad diem tertiam & deinceps languore liber evasit.

Item Anna quædam, relicta de Cracovia, febres caloresque acutos per trium septimanarum spatium passa, voto emisso, mox à febre & caloribus curata, ad beati patris Simonis se obtulit sepulcrum, laudans & magnificans Dominum, ejusque fidelem servum Simonem beatum.

Item Hedwigis Karasiowa, oppidana in Pokrzywnica, doloribus obruta letalibus, quatuor septimanis non gressu nonve cibo usa interim erat proprio, nisi quod per alios aut
c de loco in locum deportabatur aut pauxillo brodio c lingua ipsius cochleari aspergebatur. Cumque in preces sese beati Patris contulit, aliâ super hoc muliere nihilominus ipsam instigante, atque voto ejusce concordante, saniissima postea iter viginti milliarium in voto habere pedes visa est.

Item Mathias Gawronck, civis Cracoviæ, dolore dentium capitisque acutissimo per unam septimanam grabato detentus, mox facto voto sepulcrum visendi patris Simonis, dolorem
C sanus evasit.

Item nobilis Stanislaus Opaczynski, infirmatus ex peste anno præterito usque ad mortem, tribus hebdomadis gressu caruit; verum cum jam agoniâ laborans de se quidem penitus inscius lumenque accensum (talibus solitum offerri) præ manibus teneret; en, pater ipsius nimis tristis supervenit, dominus videlicet Jacobus Opaczynski, atque eum sic aspiciens afflictum, fideliter & oculis illacrymatis pro eodem Patri huic beato supplicavit: qui exhinc confestim alleviatus, satis ad diem tertium ambulavit ac deinceps sospes.

Item generosa domina Barbara, nobilis domini Stanislai Boturzynski conjunx legitima, cum in partu constituta diutius molestè laborabat, ac viciniissima morti à quibusdam ipsam taliter conspicientibus putaretur, virgo quædam cognata sua, spiritu compassivo devicta, patri Simoni devote eam cœpit commendare: & ecce, illa, post votum a præfata virgine expressum, statim libera fœtum, licet exanimem, profundit: quem fœtum tandem multi aspicientes, nec spiritus vitales aliquantisper parvos in eo considerantes, per moram non modicam mox unanimes corde voceque concordes misericordiam Dei per suffragium & merita beati Patris pro eodem implorant; quo facto, Deus omnipotens, qui ex mera D
bonitate ac dulcedine suæ pietatis de vivo mortuum, de mortuo vivum, & de infirmo sanum facere consuevit opportuno tempore, ad invocationem sui fidelis servi puero exanimi spiritum vivificantem misit, ipsumque ex hoc vivere fecit, ad laudem suam, atque sui servi beati Simonis clariorem meritorum magnificationem, & fidelium consolationem.

ANNOTATA.

a *Per* stubam, *ni fallor, hic significatur hypocaustum, quod Germani vernaculâ linguâ* stube *appellant. Eorum magnus usus est in Germania & Polonia.*

b *Forte legendum est* venarum antepedalium, *per quam phrasim intelligo venas, quæ sunt in superiori pedis parte.*

c Brodium *est carnium elixarum jus, quod ab Italis vulgo vocatur* brodo, *& à Germanis* E
bruhe.

SECTIO TERTIA.

MArgareta quoque Jacobi vocati Kossalia de Trzebinia villa versus Ilkusi, dum etiam esset patri Simoni devota à præfato viro suo Jacobo, quam magna molestia confecto, etiam ex ipsius angustia & dolore, quo nimis acerbe fatigabatur in fœtus sui parturitione, usque videlicet ad ignorantiam sui nominis, salva Annam sanam enixa, ipsum lætificavit meritis Viri Dei.

Item adolescens quidam, nomine Fabianus, Elisabethæ tabernatoris viduæ filius, de Poznania cum Cracoviam studii gratiâ se contulisset, non longe post duobus funestis apostematibus sub ascellis obstringitur, tribus hebdomadis grabato cohærens, à medicoque, vice quadam urinam ipsius conspiciente, de vita jam diffidatus. Tandem prædictus adolescens post hæc vidit in visu virum quemdam, habitu Fratrum Minorum superindutum coronaque trabeatum, quasi in nubecula sibi appropinquantem & baculum pastoralem F
in manibus prætendentem, quo illum tangens jussit e lecto surgere. Ipse verò sentiens, se ex hoc non mediocriter sublevatum, votum misit patri Simoni, quem verisimiliter putabat. Unde incolumis citissimè permansit, ulceribus illis pestiferis ab eo sublatis, votumque perfecit nudipes & sine camisia.

78 Item domina Catharina, nobilis Michaëlis heredis in Raysko uxor, infirmata plurimum dentium dolore per unam septimanam, cum se Patri sæpe fato commisit, sanam liberamque se reperit.

Quidam Mathias Slony, oppidanus in Ilkusi, per quatuor hebdomadas febrium lassitudine fortius attrectatus [erat], primum quidem tertianis, postmodum autem quartanis: cum verò ab uxore sua atque ab alia muliere votum beato Simoni fuisset pro eodem missum, super quo idem gratissimus à devotis præfatis matronis interrogatus assensit, ex hoc funestas febres incolumis evasit.

Item Margareta, cognomento Szymkowa de Stradomia, sex septimanis sævissimo doloris morsu in uno pede quassata, persæpe ejulans præ dolore rugiebat. Aliunde tutius refugium sanitatis non sperans, ad Simonis glorio-

A glorioſi ſubſidium ſeſe tranſvehit, orans eumdem : O, inquit, Simon beatiſſime ſuccurre mihi modo anxiæ. Et ecce mox exaudita priſtinam recuperavit ſanitatem, offerens cereum pedem pro ſano. Antequam ad tumbam pro voti ſolutione veniſſet (quia fere ad octo ſeptimanas iter votivum diſſimulabat compiere) apparuit ei Pater ſæpenumero repetitus in viſu & ait : Quid cunctaris, ô mulier miſera ? Solve quod voviſti infra has nundinas circa tranſlationem ſanctiſſimi Staniſlai, accedenſque ad Fratres de ſancto Bernardino penes Cracoviam pete pro uno Ave Maria ad populum fieri in ſermone, ut ex hoc Deus laudetur & Virgo glorioſa Maria.

79 Petrus quoque quidam nobilis adoleſcens, generoſi Domini Dunin filius, cum grabato mortaliter accubuiſſet per unam ſeptimanam, maxime tamen uno die, jam de vita penitus deſperaverat, de ſe quidquam parvi minimè advertens, ſed in ſpiritu dumtaxat præmunitus, ut beato votum faceret Simoni. Quo confeſtim miſſo, ſoſpes pleniſſime remanſit, die eodem ambulans; in craſtino vero ſatius ambulavit, quoquo voluit, & equitavit, votumque non longe cum cereo ſolvit.

Item Dorothea vidua de Wlodziſlow, febribus tertianæ per ſex & amplius hebdomadas attrita validis, facto voto Patri beato, ab eis pro voto liberata eſt.

Joannes etiam vocatus Protrkowski nobilis notarius domini Præpoſiti in Staniætki *a*, tribus ſeptimanis gravi capitis ægritudine jacuit fatigatus : verum conſultus per confeſſorem, cui tunc peccata ſua faſſus erat, votum miſit beato Simoni, & ob id extemplo notabiliter alleviatus, intra ſeptimanam integre ſanatus grabatum dimiſit, caputque cereum ad tumbam detulit.

80 Quædam etiam puella nobilis in ætate nubili, nomine Hedwigis Slupska vocata, infirmitate gravi laborans per unam hebdomadam, cum votum feciſſet beato Patri, mox convaluit.

Similiter & dominus Joannes, inſignis genere advocatus in villa Bochnia *b* dicta vir magnæ profecto maturitatis, quatuor ſeptimanarum percurrit moleſte ſpatium, grabato cohærens viribus deſtitutus, modicave jam hominum notitia fretus : nam & cibo interim caruit, pauxillo dumtaxat ſorbillo linguam cochleari reſperſam habens. Poſteaquam verò ſoror ipſius de cœnobio Staniætecenſi cum altera ſorore ſui Ordinis ipſum pie inviſens advenit, & eumdem Viri ſepulcro glorioſi ſiſtendum repromiſit, eo die convaluit, comedit, & ambulare cœpit, lectulumque de cetero ſanus dimiſit.

Item Hedwigis, uxor cujuſdam fabri de Skawina, [cum eſſet] quartanis febribus caloribuſque intenſius occupata à feſto ſancti Bartholomæi uſque ad feſtum ſancti Thomæ Apoſtoli, vidiſſetque illo die, quo finaliter languit, in viſu virum quemdam habitu Minorum cappatum ſe interrogantem, quidnam haberet ; & illa : Nimis, reſpondit, anxior hic caloribus ; quoniam, ut ei videbatur, quaſi in fornace ignito jacuit. Dixitque illi vir prædictus : Fac votum adeundi buſtum Simonis Cracoviam ad Fratres de ſancto Bernardino. Quæ in continenti ad ſe rediens & terræ genua accurvans votum fecit, ac deinceps non eis vexabatur ſana. EX MS.

81 Item Domina Hedwigis Kunczowa de Poſnania immani prægravata [erat] ægritudine, ſic quod nonnumquam in deſperationem prorumpebat, facta velut amens ex dolore. Quamobrem maritus ſuus dominus Kuncka, arte recamator *c*, plenus doloris amaritudine cum aliis cognatis ejuſdem vota diverſificabant. Pro eadem [fiebat] votum ad Corpus Chriſti in Poſnania, ad ſanctam Mariam in Czeſtochowa, ad ſanctum Staniſlaum in Cracovia & ad beatum doctorem Cantium : nec ſubinde pauliſper ſublevata erat in aliquo. Ad quam vice quadam ſoror ſua virgo, nomine Margarita, adveniens & ei de votis ſupranominatis narrans, adjecit : Vis, inquit, votum faciam ad patrem Simonem in Cracovia, quem bene noſti viventem : quoniam neſcio, ad quem Sanctorum te amplius devovere debeamus in noſtra Poloniæ provincia. At illa nutibus corporis manus complicans ſupplicabat, ut votum faceret : nam & loqui jam competenter nequiverat proxima exhalatui, habens ex hoc ſupra ſe cereum accenſum. Itaque voto pro eadem miſſo à virgine præfata, mox recreatur non mediocriter, ſanitatique priſtinæ reſtituta eſt. Attulit eapropter figuram ceream complens votum ſuum.

82 Quidam Frater Ordinis Minorum de Obſervantia, Euangeliſta nomine, gradum gerens diaconatus, quodam tempore in anno ſuæ probationis, quam Cracoviæ explebat ad ſanctum Bernardinum, anxiatus naturali egeſtione infra orationem, nec præſumens de eccleſia interim exire ob magiſtri ſui priſtinam correptionem, quæ agebatur propter frequentem ipſius egreſſum ab eccleſia, præſertim infra tempus orationis, incurrit moleſtam ingentemque rupturam in inguinibus, ita ut viſcera veſicam ipſius per unam ſeptimanam abunde replerent. Atque eâ ſemel in veſpere ſupra modum pauper fatigatus, recogitanſque beneficia almi Præconis ab aliis copioſe recepta, eidem ſupplex effectus poſcit remediari. Unde ponens in terra poplites ſpopondit ad ejus monumentum quinque orationes dominicas decantare in honorem quinque vulnerum Domini Salvatoris, & tria Pater noſter ſuper ſepulcrum proſtratus ad crucem pro anima Patris prænominati. Qui tamen mane conſurgens ante matutinum, ſacriſta excitato, petiit reſerari ſibi templum velocius ad explendum, quod voverat : non enim dormire potuit doloroſus. Expleto igitur voto, non adhuc ſuffragatur ; verumtamen ſtatim peracto matutino, pergit ad ſomnum capeſſendum in cella, à quo expergefactus ſanus pleniſſimè nec in aliquo doloroſus, quin imo lætus è lecto conſurgit & gaudens, magiſtroque ſuo factum prodigium exponit concitò, nec non patronum ſuum Simonem beatum laudibus ſuſtollit, quem ille demum, ut taceret, interim prohibuit, donec annus probationis ſuæ terminum acceperat, neve etiam ea de cauſa propelleretur ab Ordine velut illi inhabilis. Completo itaque & tranſacto ſuæ probationis ſanationiſque anno cum aliquot hebdomadis, rem, quam tacitus jam dudum obſervabat, liber confeſſus eſt ; adjiciens inſuper, quod de cetero torturam illam in parte minimè ſenſit.

EX MS. 83 Monacha ſanctimonialium de Staniætki, Anna nomine, & nobilis propaginis Czirska cognominata, per quinque ſeptimanas & amplius variis acta intrinſecus ægritudinibus, maxime tamen capitis, vires & greſſum perdiderat, aliena dumtaxat ope neceſſitatem perficiens. Hanc dum ſua abbatiſſa, domina Margareta, patri Simoni commendatam feciſſet, nec tamen ſublevaretur in pauxillo, poſteaquam devecta fuiſſet à præfata abbatiſſa in Cracoviam voti ſolvendi ſepulcrumque Simonis glorioſi viſendi gratiâ, confeſtim ut ire diſpoſuit, ſola ad ipſius tumbam de curia, ubi ſteterant, ſoſpes ac ſine cujuſvis adminiculo per ſe venit. In craſtino autem cum prædicta abbatiſſa ſua, & tertiò cum ſororibus habitus ſui venientes geſtum purè enodarunt coram patribus Guardianis, patre videlicet fratre Staniſlao Guardiano Bydgoſtienſi, & fratre Procopio de Lublin Guardiano Radomienſi ad laudem ſummi Salvatoris.

B 84 Swiætochna, vidualis mulier conditionis de Birkow villa, à duro morſu dextri pedis cruciata in quatuor hebdomadas, ut Simonem ſibi auxilio invocavit, à quavis anguſtia libera permanſit: enimvero, evoluto ſuæ curationis anno, illam rem circa ſe operatam meritis Viri beati promulgat, patentius declarans, quod prædicti pedis dolore per ſedecim annos ſingillatim revolutos vexabatur certo tempore; videlicet autumnali per aliquot ſeptimanas. Unde nec ambulare aut laborare, imò nec ſedere valebat. Poſt votum autem factum Simoni celeberrimo, deinceps iſto toto caruit.

Joannes triennis Staniſlaides de ſubcaſtro Cracoviæ annum integrum & ultra exhauſit quartana febri agitatus. At è contrario ad votum genitricis ſuæ Annæ pellificiſſæ, quod pro liberatione ejus patri fecerat Simoni, concito eum febris tuneſta reliquit ſalvum.

85 Annâ quoque viduâ de Wieliczka ex morbo, quem in capite intrinſecus pertulit, moleſte [afflictâ,] cæcitas perſecuta erat, ad annum dimidium nihil penitus conſpicere permittens. Acriorem dietenus perpeſſa doloris moleſtiam, ad deſperationem miſerabilis femina quandoque jam deveniebat, volens ſe transfigere cultello. Divinâ tamen protecta benignitate, nec non rationis recto ſuffulta conſilio revocabatur ab actu cruento Dum igitur nocte quadam plus ſolito cruciaretur, in ſubſidium Simonis venerabilis ſeſe dedit devota; ſicque à ſomno, quo poſt votum erat conſopita, expergefacta, morbum illum atrocem perſenſit reſolutum in vertice, amodo actum videndi recipiens, nec potentiam viſivam læſam retinens. Cumque in craſtino foras civitatem ad Crucifixi exiſſet effigiem, ſtaretque ibidem verſa facie ad civitatem, competenter illam proſpexit cum nimia admiratione & exultatione Dominum hinc laudans in ſuo ſervo Simone.

ANNOTATA.

a *Joannes Dlugoſſus lib. 7 Hiſtoriæ Polonicæ ad annum Chriſti* 1253 *de hoc monialium cœnobio ita ſcribit:* Innocentius Papa IV monaſterium ſanctimonialium in Staniatki Ordinis S. Benedicti in diœceſi Cracovienſi ſitum, quod Clemens de Klimuntow, comes de domo & familia Griphonum, Caſtellanus Cracovienſis ex facultatibus propriis muro coctili condiderat, fundaverat & dotaverat, confirmat. D

b *Laudatus Dlugoſſus lib. 7 hiſt. Pol. ad annum Chriſti* 1251 *de hoc loco ſic meminit:* In villagio & rure Bochnia, quinque à Cracovia milliaribus diſtante, ſal.... repertum eſt, & oppidum locatum.

c *Neſcio quid hic ſignificet* recamator, *niſi proveniat à verbo Italico* recamare *vel* ricamare, *id eſt Phrygionum artem exercere vel acu pingere, ita ut* recamator *hic idem ſit quod Latine Phrygio vel qui acu pingit.*

SECTIO QUARTA.

ZOphia de domo Domini Wlodzislawski, Nicolai muratoris a Cracoviam incolens, aſpero & duro capitis ſuppreſſa dolore per ſeptem dies, non dicam cibum tantummodo, ſed nec greſſum aut ſomnum interim guſtavit modicum. Sua demum inquilina, nomine Barbara, ipſam perſuadente de ſepulcro Simonis beati adeundo, & ab illâ anguſtiatâ in tantum feminâ devotiſſime expreſſo [voto,] mox ſublevatam ſomnus proſequitur placidiſſimus. Die autem craſtino conſurgens, ſeſeque præcipiti dedens itineri, tumulo Viri applicuit glorioſi, faſſa (ut grata beneficio) clementiam divinam in ſe ſic operatam fuiſſe meritis dicti Patris; cui prænominata inquilina conteſtabatur. a E

Nec ipſa quoque domina Barbara Chynczyna, civis Poſnanienſis relicta, ſuccurſu Viri hujus beati caruit: namque cum hæc eadem diutius atroci gravaretur ægritudinis mole, ſed & ipſi remediorum emplaſtra adhibita multimoda, prorſus in irritum forent ad extremum; deinde vomens à medicis conſpecta [eſt,] & morti penitus adjudicata ob ſævitiam corporis cordi illius invaleſcentis. Mulier quædam diſpenſatrix ipſius miſerabili mota animo in dominam ſuam, quam unice diligebat, ex dictis medici in fletum reſolvitur, ipſumque velocius Simonem implorans pollicetur, facturam ſe & oblaturam appenſuramque cor de argento nitido ſuper ſepulcrum ipſius in laudem ſui nominis, quatenus cor afflictæ dominæ ſuis dignaretur meritis refocillare, & hanc eamdem faceret ſupervivere. Quid multa? Lucratur revera prudens femina: cor etenim dominæ ſuæ poſt votationem miſſam recreatur non modica ex parte, atque ſucceſſu temporis non multo ipſam pro nutu incolumem retinet integre. Offerens igitur oblationem promiſſam cordis argentei cum cerea figura animo nimirum ferventi rem profeſſa [eſt,] & ſic ex ordine factam fuiſſe multis coram poſitis ac ejus oblationem promiſſam cordis argentei hominibus utriuſque ſexus patulo videntibus narravit. F

87 Sortis ingenuæ Adam ætatis puerilis, trium puto annorum vel ſupra, Zophiæ legitimæ conſortis generoſi Domini Matthiæ Wzdowski filius, tertiana vehementer attritus febre, trium ſpatio hebdomadarum, & hac per omnia labefactatus macilentuſque ac velut exſanguis & propediem vitam hanc miſeram & inſtabilem concluſurus putabatur: enimverò nobilis præfata Zophia parens hujuſce in deſperationem verſa ceu non jam conſpectura

A ctura denuo filium incolumem quin potius exanimem præstolans, vertit inversa vice se ipsam, fidemque erigit in almi Patris præsidium, atque filium ita languidum meritis velox dedit ipsius: post cujus sponsionem puer recreatur, nec deinceps funestæ febris loris constringitur; una saltem vice quasi obriguit ex ea paululum. Quare sospes plenissime & alacer cum utroque parente in Cracoviam, viginti quinque milliarium iter concludens, sistitur sepulcro Viri venerandi. Parentes autem iidem præfati pueri coram tribus, deputatis talibus audiendis, acta seriatim & mature propalarunt adjutoriumque magnificum ad invocationem beati Simonis sibi præstitum luce clarius sua offerebant confessione.

88 Sanctimonialium quoque una cœnobii Staniætki soror, nomine Apollonia, genealogiæ insignis Szeniawska nuncupata, ejuscemodi languore tabescens funesto, in sex fortassis septimanas producta erat, lecto prorsus non aliena: namque triduanarum febrium calorumque similium intempestivo contorta rigore, [copiâ] remediorum aromaticorumque similium, sive succi cujusvis ægritudinis effugandæ gratiâ receptorum, penitus expers efficitur virtute. Anxia igitur & usquequaque miserabilis domicella dominam abbatissam, Margaretam nomine, accersiri popposcit, votumque pro se fieri obnixius obsecrat Simoni benedicto: nec pius Pater defuit ejus solatio; quin imò, voto misso à præfata nobili & religiosa abbatissa, rigor doloris monachæ propulsatur patientis dumtaxat eam utique vexans aliquantisper. Post quam vexationem sanguinis profluvium de naribus suis prorupit admodum copiosum, ita ut totum sorores effluxisse ex ea putarent cruorem, diemque obituram brevi: non enim eumdem quoquomodo restringere conatæ valuerunt, donec votum Simoni beato replicasset. Incolumis itaque facta, arrepto lumine, quod manus ejus offenderant, in Cracoviam se contulit visitatura mausoleum sui benefici Simonis, altera sibi comite sociata, & hoc ipsum protestante sorore, Religionis ipsius habitum etiam deferente, Anna nomine, ad laudem Largitoris omnium bonorum.

89 Frater aliquis zelator Observantiæ regularis Fratrum Minorum, & actu operam dans eidem pro viribus, sortis & excellentiæ sacerdotalis, circa festa sancti Bartholomæi, Apostoli Domini nostri Jesu, anno salutiferæ nativitatis ejusdem Domini nostri millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, proxime ante capitulum provinciæ Polonicalis Fratrum Prædicatorum, quod in loco sive monasterio sanctæ Annæ penes oppidum Kolno celebrabatur, die natalis sereniissimæ sanctissimæque Genitricis Salvatoris nostri Virginis Mariæ semper puriissimæ, binos paroxysmos sive pestilentiales febres atrociter inciderat: hoc etenim bene noverat taliter appellari, sicut is, qui non parum de arte medicinali & infirmitatum proprietatibus didicerat. Quamobrem varia & diversa sibi ipsi subministraverat herbarum lenimenta, ex quorum operatione & effectu, semotis febribus, pestiferum ulcus, paucum quidem entitate, habens quantitatem videlicet ovi instar passerini sive columbini; qualitate verò vigoreque atque situ acerbum & molestum: [nam] juxta anum ejus exortum situatur in uno nervo, qui nervus postea ex ulcere eodem ruptus majorem in modum ipsi extitit dolorosus atque pernicioſus, carpens aculei vespæ similitudine sive bucci *b* venenati, præsertim dum egestionis gravabatur forte seu naturali necessitate; quia tunc nervo illo protenso ad inguinis medium, nec jacere, imò neque se penitus movere poterat; manibus tantum ano suppositis eumdem complectebatur resupinus jacens quandoque per sex horas. Ex M. *b*

90 Qui cum in octo productus fuisset hebdomadarum tempus, & medelarum ulceri superpositarum interim usu ad resolutionem noctu & interdiu haud in aliquo sublevatus, dolore prægravatur: [cumque], angoris sui & debilitatis corporeæ sensu crescente in octiduum, conscius certam sibi prope in horas necem imminere certis ominaretur argumentis, noctium unâ mortis meditationem & vitæ desperationem diutius secum volvens, in lamentabiles ejulatus ac mœrores erupit, succursumque glorioſi Joannis Capistranensis implorat. Post defatigationem quoque carnis & spiritus in aliqualem soporem arripitur, & horrendum illud & pestilens ulcus leviamen illi aliquale attulit, sed non sanitatem. Quod factum dum pater Vicarius alias Bal pro comperto tenens ægre ferret, ægroto nimirum condolens, in Posnaniam transvectum ire præcepit, medelæ cujuspiam suffragio sanaturum. Illuc itaque eo transvecto, medicus procuratur; sed nullius prorsus remedii & medelæ suæ sanationis levamen sive fructum invenire quibat: neque enim succi, quos medicus congruos applicandos decentesque autumabat, sibi conducebant, sicut & ipse Frater patiens plenè intellexit, vim eorum animadvertens in contrarium ire. Fluctuat eapropter plus ac magis angustiatur: nam ulcus illud funestum totum ani foramen orbiculariter jam circumdederat. Jam igitur longius fatigatus pluris ducit divinum beatissimique Simonis patrocinium consiliumve sub re hujuscemodi capessendum, ad quod, abjecta prorsus humana fide, & spe plenus regreditur, nec frustrandus desiderio.

91 Ubi vero votum pollicitus est orandi centum Pater noster & totidem Ave Maria ad sepulcrum Viri beatissimi, iter usque Cracoviam accepturus, à dolore gravante fluxuque manente non parum confestim sublevatur, ambulans, & factitans placita. Veritus tandem pauper licentiam carpere à Vicario, in Posnanienſium oris agente, ac ipso post in Cracoviam discedente, miserabilibus priscis opprimitur angoribus: quod videns, & pro comperto habens, quod ratione incuriæ suæque veluti levipensionis itidem recidisset, velocius quo potest pro obedientiali licentia in Cracoviam ad patrem submittit Vicarium, statimque obedientiâ itineris habitâ, non moras trahens properat gradu concito in eamdem cum Fratre sibi assignato. Quid plura? Mirari si cupis, planè habes unde: namque egresso qualitercumque Posnanienſi loco, & transfretato fluminis Vartensis alveo juxta Posnanienſem civitatem, meatu ducente, sorte [aliud quid] accidit. En Fratrem socium atque currum perdit, ac eos, per devia quæque velociter & expedite currens, per abrupta

ex MS. quoque camporum & convallium ſaltitans quærit, nec invenit, donec quinque milliarium callem ſolus & pedes complens, in locum Fratrum circa oppidum Vartofilum veniret, non ut jam infirmus aut fluxu morbi aggravatus, ſed ut ſoſpitate deſiderata potitus: Et ita Cracoviam uſque perraro & brevi currum aſcendens advenit. Quo demoratus aliquamdiu neque præfatum centum Pater noſter voti ſui complens, tum forte ductus deſidia tumvè rubore Fratrum aliorum perfuſus ac verecundia, in tempus congruum diſſimulans protelabat completum iri. Iterum fluxus moleſtiâ irritatur. At revera, expletis orationibus votivis, ſoſpes fluxum evaſit, parvulo ulceris in eo remanente veſtigio.

92 Domina Catharina Jurkowa, ſartoriſſa de vico caſtrenſi Cracoviæ, languoribus ægritudinis ſuæ acta pene mortalibus ad unam ſeptimanam, & prece Simoni beato transfuſa, promiſit, aliquantula ſeſe oblaturam, ac tandem cum cereo ad ejus buſtum, ſi ſana foret, venturam; & eodem die greſſum ambulans figebat. At rurſum, evoluto dierum intervallo, B iter diſſimulans in languorem dentium verſa recidit atque capitis, recognitâque ſuâ culpâ parvipenſionis, revertitur ad beneficium Simonis, ac ſe ſepulcro ipſius velocius præſentat cum lumine cereaque mandibula, binum ad Simonis invocationem glorioſi beneficium conſecuta.

93 Hieronymus impubes decennis vel ſupra, generoſi domini Nicolai Dæbicki & Annæ conjugis ſuæ filius, de villa Rzochow Cracovienſis diœceſis verſus Tarnow habente ſitum, languens diutius ſeptimanam unam pernox & perdius cibo minime ſuſtentatus [fuerat,] aut greſſum tranſegerat; quin imo periodo adjudicatus exitii notas ſeu veſtigia peſtifera in diverſis corporis partibus jam nigra nunc glauca habebat. Miſerabilem igitur nobilis domina Anna in puero deplorans ſortem, convertitur ad imaginem Virginis, quam in ſtuba appenſam frequentius conſpiciebat, fletque, deprecatur & orat, quatenus virginum Virgo Maria, per ſui quandoque cordis amoroſi dolores atque ſui Simonis almi devotas interceſſiones, dignaretur eam conſolari in præfato filio prope horam moribundo; ſimilique Simoni ſupplicat voce ipſum ingeminans, pollicenſque, illum buſto præſentandum ipſius. Lapſis igitur aliquot horis, puer Hieronymus, veſperarum hora comparente, genitricem advocans, refectionem ſibi concito parari jubet, deſideriumque appetitus exhinc & per amplius implevit expedite, incolumis infra ſeptimanam factus. Verum autem prædicta domina narrans ipſum devote coram patre Guardiano loci Cracoviæ, tunc fratre Martino de Kamiona, alteroque ſibi aſſiſtente Fratre ſacerdote & hæc per omnia audiente, adjecit, quod & ipſa in quinque hebdomadarum ſpatium gravi deducta [fuerit] ægritudine, ad quam profugandam remedia plurimæque medelæ in vanum illi porrectæ nequidquam profuerunt, donec vis auxilii ſalubris beati Simonis implorata acceſſit, doloremque penitus & ægritudinem ab ea, ut & ab ejus filio, abegit ac diffugavit.

94 Ordinis tertii ſanctiſſimi patris Franciſci Soror, nomine Urſula, inter reliquas ſui Ordinis ſorores in Kaſimiria degens, longo dentium dolore [torquebatur.] Quam maxime autem duabus ſeptimanis eodem pene intolerabiliter gravabatur, præſertim refectionis cupidine affecta. Verumtamen applaudente ſibi miſericordia divina, oraculo inſpiratur, ex alto, committendam ſe ſore in ſuffragium Simonis. Quod dum præconcepit, dolore gravante privatur. Fragilitati denique conditionis ſubjecta labitur in quoddam nefas ſeu culpam: quam cum coram ſeniore matre ſui Ordinis effata fuiſſet, ac ob id probris ſui exceſſus ſeu demeriti afficeretur, triſtitiam vehementem illabitur nec valens confeſſoris ſui monitis compeſci aut conſolari per totam Octavam Conceptionis immaculatæ glorioſæ Mariæ Dominæ noſtræ. Die itaque octava feſti prænominati ſolito plus mœrore confecta plangit & ejulat in eccleſia Fratrum Minorum de Obſervantia penes Cracoviam, ubi inſtinctu ſufflatur divino [ut aliquo voto ſe obſtringat:] cui aſſentiens, mox mœrore abſcedente, læta in domum revertitur, offerens demum in voto mandibulam E ceream cum lumine ad laudem Dei.

D

ANNOTATA.

a *Hic videtur omiſſa vox* filia, uxor, vidua, *aut huic ſimilis. Alibi ſæpe ejuſmodi nomen ſubſtitui, quod ſenſus determinatum indicabat; alibi illud ſubintelligi poteſt.*

b *Nuſquam reperio, quæ ſit ſignificatio* bucci venenati, *quemadmodum hîc ſcribitur. Suſpicor, legendum eſſe* bruchi, *cujus animalis ſæpe meminit Scriptura ſacra, & nominatim Jeremias cap. 51 & 27 appellat* bruchum aculeatum.

SECTIO QUINTA.

STaniſlaus decimum ſeptimum ſuæ juventæ agens annum, filius Stachnæ Malkowey relictæ de Kleparz, ab æſtivo in hiemale uſque tempus à duro poplitum ſive genuum productus angore, ita quod nec progredi potuit, ſæpe ſæpius loco alicui applicatur: cujus mater prædicta miſerabilis & doloroſa duabus hebdomadis ante natalem Domini Salvatoris ſpe ſaluberrimæ curationis filii ex invocatione meritorum almi Simonis, afflictum taliter ſubdidit dictum eidem Staniſlaum. Confeſtim alleviatum ex hoc toto, & plenaliter liberum in greſſu [habuit] filium, cum quo cereum ſepulcro Viri beati appropiata obtulit in craſtino Epiphaniarum Domini. Rem facti ejuſmodi patri Guardiano loci Cracoviæ & reliquis, qui intererant, Fratribus narrans, Miſſam ibidem audivit.

C

F

96 Propaginis ingenuæ domina Margareta Mokrzka diro dentium dolore attrectata [erat] noctu & interdiu. Ab ancilla familiari noctium unâ ſolito validius audita [eſt] ex hoc anxiari: quæ mox, non ferens dominæ tantam moleſtiam, pium erigit cor, Simonique illam beato devotat ſanandam ſeu recreandam. Verum, voto commiſſo à præfata ancilla, Beata nomine, domina Margareta, dolore anxio ſemoto, dulci arripitur ſomno, ſoſpitatem tum celerem admirata in mane; cui demum prædicta ancilla votum enodat, ipſam ut gratam beneficio lætificans.

Bar-

A Bartholomæus oppidanus laicus & incola in Kozioglowi, tempore peſtis illic ſævientis ulcere colliſus apoſtematico ſub aſcella dexteræ manus, à feſto Michaëlis Archangeli uſque ad Adventum Domini grabato decubabat, periodo exitii ab omnibus ferme adjudicatus; quos contra mater ejus, nomine Catharina, ineſcata celebri fama ſuffragiorum Præconis glorioſi, & à quibuſdam pro voto faciendo monita, ipſum cum cereo promiſit & Viro Dei commendavit, & amodo æger cœpit convalere: votivum igitur iter pòſt ſaniſſimus, pedeſter duodecim milliarium egit.

Prolapſa denique in peſtem Catharina, uxor Martini ſartoris de Sacrano, alias de Oſwiecim, ſex exegit cum eadem hebdomadas doloroſa. Cumque in patrocinium Simonis ſeſe fidelis contuliſſet, tunc Deo clementiſſimo opitulante, & Beato ipſius interveniente, femina ſuffragatur, die craſtina greſſum figens B amiſſum ac diebus poſteris.

97 Nobilis Hincza, curialis domini Poſnanienſis, febrium calorumve continuis oppreſſus ardoribus, ita quod pene letales illi viderentur; exitiumque, brevi collapſurus, ex eis ominabatur. Quocirca præconio afflatus Patris venerabilis, devotus incurvat poplitem, ab eodem Viro ſuffragandus beato. Unde confeſtim funeſtos illos liber evaſit ardores deinceps, nec quidquam moleſti ab eiſdem ſenſit. Quo facto ipſe & ceteri attoniti ſtupebant, Dominum in Simone laudantes omnipotentem.

Veronica proinde, quæ alias Wrona ſuo nuncupabatur idiomate Theutonico, conſors Joannis Jaworck fabri lignarii de Caſimiria civitate, quæ Cracovienſibus adjacet mœnibus contigua, ſeptenam per integram dietim occupata peracutis febrium atque calorum cruciatibus, dum modo mente præmeditando ſeſe polliciturum propoſuiſſet, vir Dei Simon beatus ægritudinem de cetero ſua abegit effugavitque interceſſione, prout ipſa tandem iter voti ſolvens, ſuo ſibi conjuge aſſociato, hoc per ordinem effata eſt.

C 98 Collabente etiam domino Nicolao Zyłka, conſule vici Stradomienſis, gravem in ægritudinis molem, binaſque cum eadem tranſigente hebdomadas, ex ulcere funeſto, quod ejus collum ſive guttur corrodens ferocius conſtrinxerat, & in mortem tandem vix illum non dejecit: duobus attamen diebus præſertim illo prohibitus ab eſu. Unde nequaquam curſu communi auſpicatus eſt, ſe ſuperſtitem fore, niſi Simonis glorioſi ſuccurſus præſto ſibi affuiſſet. Quare mox imploratus ægroto ſalubre pius Frater adminiſtravit refrigerium: nam reſoluto poſt vocationem ulcere moleſto, ſaniem exſcreavit ore, ac ſic ſanitatem diffiſam recuperavit omnimodam, applicans ſe cum cera beneficî ſepulcro poſt hac Simonis.

Catharina veterana tertianas febres tolerans a feſto omnium Sanctorum ſimul & per totum fere tempus hiemale, poplite in terram poſito & corde in oratione levato, infirma quidem carne, ſed fide fortior inventa, oravit ad Dominum, quatenus per dulcem benignitatis ſuæ dotem, & beati Simonis ſtrenuam opem ſublevari mereretur, præſentatura ſe cum cereo, quem nendo elaboraſſet. Ad ſepulcrum ipſius libertatem adepta eſt incolumitatis, à tortura deinceps erepta febricitatis. Ex Ms.

99 Valentini organiſtæ de platea S. Spiritûs filius, nomine Joannes, ſpatio decem hebdomadarum peracutis quartanæ febribus agitatus, ut vix ejus vita ſperaretur, cum per matrem ſuam Margaretam almo Patri commiſſus erat, peramplius ſalvus exſtitit.

Similibus arctatus ardoribus Staniſlaus, unius anni cum dimidio, filius Eliſabeth Toxowey relictæ de Caſimiria, à feſto ſancti Martini uſque ad Purificationis feſtum Virginis altiſſimæ, poſtquam à matre præfata de conſilio cujuſdam matronæ fuit recommendatus huic venerabili Viro, mox eo die, quo jam torqueri & frangi viſus erat, febris eum dimiſit.

Nobilis Catharina Baranowska filiam habuit unicam, nomine Annam: quæ dum gravi oppreſſa fuit infirmitate ſpatio hebdomadarum quinque, ita quod nulla ſpes ſalutis in ea eſſet: nam & uſu ſermonis privata mutaque effecta [eſt:] quam mœſta mater ejulans & E lacrymans ad limina beati Simonis devovens, quo magis potuit, devota ſancti Patris implorabat auxilium, ut ejus patrocinio adjuta filia ſaltem amiſſam rehaberet loquelam, ut per ſanctam confeſſionem migratura ex hoc mundo ſuam purgaret conſcientiam. Mirabile dictu! Deus in Sancto ſuam magnificat potentiam: nam mox, matre pro filia votum emittente, filia eâdem horâ nedum ſermoni reſtituitur priſtino, ſed & ſanitati meritis & interceſſione Viri ſancti.

100 Nec tacenda inſuper ſunt magnalia Dei in Sancto: nam nobilis Anna, alias Czayczina de Nowydwor de diſtricta Radomienſi, veneno peſtifero infecta, graviſſima oppreſſa jacebat infirmitate: nam duo admodum grandia apoſtemata in corpore ſemimortuo exorta ejus ſpiritum extinguere propediem nitebantur. Concurrunt amici, totiuſque domûs angulus lacrymas habet omnis, mortemque inevitabilem flebiles ſpectant, lumineque accenſo ad funeſtum vigilant corpus. Sed illis ex alto inſpiratione data, fundunt preces, dominam ſuam ſuffragiis committunt, voventes illam ad ſepulcrum Simonis ſancti. Stupendum factum! Nam poſtulationi eorum datur conſolatio: ruptis quidem mox ulceribus, ſanieque decurſa, ſanitati debitæ reſtituitur. Quæ quidem domina ipſo die S. Staniſlai vota perſolvens cum lumine cereo ad ſuæ perſonæ longitudinem, tumbam Viri ſancti viſitavit lacrymiſque irrigans, tanto pro beneficio Deo omnipotenti & beato Simoni immenſas peregit gratias. F

101 Inſuper non latet ſidus Patris in firmamento cæli jam poſitum, quando virtutem poſtulantibus in fide infirmis non denegat. Ecce laborioſa, ſed utique Deo & Patri devota, mulier, nomine Anna, conjunx Staniſlai de villa Doroſchowka nuncupata, filium nomine Thomam jam in agonis certamine, dumtaxat parvulo in pectore agitante ſpiritu, poſitum mœſta ad Simonis almi vovet tumulum. Res prædicanda! Nam vix matre verba exprimente, filius repente ſe de lectulo erigens, manibus in cælum erectis, vultuque læto proſpiciens parentibus dixit: Jam ſum ſanus. Fit in vicinia concurſus; cuncti mirantur virtutem divinam per Patris merita; gaudent adeſſe poſtulantibus; datur

filiu

EX MS. filius implens vota tumulo, & grates unà cum matre exhibet Deo.

Præter hoc fulget Vir Dei prodigiis: nam mulier quædam Catharina, uxor Jacobi de Opatow, per medium anni jacebat diverſis laborans febribus: cui prorſus dum nulla medicina ſaluti profuiſſet, fidem firmam habens in Domino & Patre venerando, tumbam illius viſitare vovit. Continuo, ipſa promittente, divina adeſt conſolatio: nam eâdem horâ convaleſcere cœpit; temporiſque ſucceſſu incolumitatem meritis Servi Dei habere promeruit, votaque perſolvens ſepulcro venerandi Simonis ſeipſam ſana præſentavit.

102 Intuendum præter hoc nobis eſt admiratione dignum omnipotentis Dei in Servo ſuo opus: nam vir quidam de Polomice, Staniſlaus nomine, qui quondam cum ceteris ſtipendio militantibus caſtra hoſtilia ſolebat evertere, qui divino timore poſtpoſito ſuis non contenti ſtipendiis plurimas oppreſſiones injuriaſque violentas & angarias *a* exquiſitas in plebejos & ſubditos ſolent in- *a*
B tentare. Hic dum quodam in hoſpitio apud providum Joannem Szyb in Stradomia reſidebat, interim ſua intra ſemetipſum temporis acta animo volvebat, & culpâ ſuâ coram conſedentibus multis de malis recognitâ, ſpiritu utique humili & contrito ſe ipſum arguebat dicens: Vereor valdeque pertimeſco divinam aſtare præſentiam meorum magnitudine ſcelerum inquinatus, dignus pluries gehennâ; crederemque, mihi conceſſam ex alto miſericordiam, ſi hac in vita plagatum contingeret iri. Hæc illi interim verba proferenti adeſt ſubito in eo petitus plagarum effectus: repente etenim obmutuit, totuſque elinguis, ſtupentibus cunctis, permanſit. Currunt vicini, ruunt populi talia ſtupenda videre.

103 Affuit tunc temporis dicto in hoſpitio quidam presbyter dominus Joannes de caſtro Cracovienſi, vir utique moribus vita & ætate maturus. Hic ſtatim nutibus & ſignis declarantem ad ſepulcrum inclyti patris Simonis devovet, inclamans, ut multam haberet
C ſpem & fidem in Domino: quem in eccleſiam, multis illum ſequentibus, conduxit ſancti Bernardini; ac ille ſignis ac nutibus oſtendendo, fuſis lacrymis ſe intromitti ad ſepulcrum patris Simonis petebat; daturque illi aditus. At dum ſe, presbytero domino Joanne ipſum excitante habere fidem in Domino, pronus in modum crucis ad ſepulcrum patris Simonis jecit cum lacrymis, corde illum invocans, intervallo modico temporis facto, cœpit imprimis Jeſus Maria voce intelligibili perſonare; tandem ſe in altum erigens, laxis fibris, loquelâ priſtinâ ad plenum uti, Fratribus completorii divina perſolventibus: promiſitque diebus vitæ ſuæ diem obitûs beati patris Simonis in pane & aqua jejunare, abiitque ſanus clara voce magnificans Deum & ejus potentiam in Patre: quod geſtum eſt feriâ tertiâ ante [feſtum]
b beatæ Zophiæ *b* proximâ, ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti.

104 Nec ſilendum in Viro Dei omnipotentis evidens factum: nam generoſa domina Barbara Czyzowska, olim magnifici domini Joannis Caſtellani Cracovienſis conjunx, tum jam relicta, domina magnæ juxta mundum reputationis lineaque generis alti, gravem incurrerat infirmitatem, ita ut nullius toto in corpore membri debitum haberet uſum: nam manuum inflaturas & pedum [patiebatur,] partibuſque in aliis cute inflata & ſanie intra gravante [torquebatur] ita quod nec ei nervorum contractio retractioque dabatur. Acerbiſſimo itaque per anni medii ſpatium graſſante indies dolore, ne vitalis in ea ſpiritus extingueretur, manus aliena modicum ei ſubminiſtrabat cibum, caputque tremulum ſuſtentabat: dumque ſic gravata decumbebat, miſeram pluries deflens vitam, potius deſiderans obire mortem, quam ſingulis torqueri media vita diebus. D

105 At illi inter jacendum obtulit ſe memoriæ quoddam ante geſtum per virum Dei Simonem in famulo ejus miraculum: nam quidam de ſervis prædictæ dominæ cubicularius, ut ipſa dicebat, nomine Joannes, dum quadam legatione peracta iter ageret, marſupium pecuniarum collapſum in via per- E
diderat, nullaque ſpes erat rehabendi propter multorum viam pergentium tollendi ſuſpicionem. At illâ intra ſe perturbatione quam plurima moleſtus, quid agendum ſit dubitat, ſeque pecuniarum in damno, patri Simoni viſitaturum limina ſua vovet; retrorſumque pergens, pecuniam amiſſam [ope] patris Simonis integre invenit; & rei factum, quod in via ei acciderat, domum veniens coram multis enarravit. Quo miraculi motivo domina in gravi dolore conſtituta patrocinium Viri Dei precibus in auxilium invocans, ſepulcrum ejus vovet viſitare. Adeſt Deus refugium petentibus: nam meritis patris Simonis, humanis non proficientibus remediis, tumor ille intracutaneus ruptus eſt, & ſolatium vitæ præſtitit & membrorum uſum, cœpitque ſtatim convaleſcere, quæ fuit ſemianimis propediem moritura. Demum potiori reſumpta ſanitate, ad ſolvendum votum ſtipata famulatu venit, ore magnificans Dei omnipotentis potentiam in ſervo ſuo Simone, quæ ad ſui invocationem in ea eſt ope- F
ratus, enarrans, manibuſque cancellatis *c* tam *c*
pro inſigni beneficio promiſit centum florenos pro Canonizationis trophæo negotium adjuvare, præſentibus patre Franciſco tunc præſidente, fratre Zbioneo, fratre Baſilio presbyteris, tunc præmiſſa audientibus, ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti.

ANNOTATA.

a *Vox* angaria *diverſas habet ſignificationes, ut videri poteſt apud Cangium in Gloſſario; ſed hîc ſignificat vexationem, ſeu injuſtam coactionem, ut ex ſenſu colligitur.*

b *Varias hujus nominis Sanctas jam in Actis noſtris dedimus. Sed neſcio, quanam ſit illa, de qua hîc ſit mentio.*

c *Cancelli ſunt ligna aut ferramenta modicis intervallis in tranſverſum invicem annexa; & cancellatum dicitur, quod cancellorum figuram imitatur. Hinc ſuſpicor*, manibus cancellatis *hîc ſignificari manus decuſſatim vel tranſverſe ante pectus poſitas.*

SE-

A

SECTIO SEXTA.

FAmam Sanctorum ſuorum miraculis innoteſcit Deus. Nam quædam urbanæ conditionis femina, relicta Ludovici de Cracovia, Anna nomine, trium annorum ſpatio podagræ plurimum agitabatur torturâ, ita ut emortua membra pedumque venæ grandi præ infirmitate pro tempore rumpere illi videbantur. Sub vinculo itaque tantæ ægritudinis conſtituta, & miniſterio, quo ſibi velut orphanæ patrimonii inops conſulere conſueverat, deficiente, ad producendam vitam aliud adminiculum non habebat, niſi publice verecunda victum emendicare. In preces itaque & obſecrationes ad famulum Dei Simonem tota converſa, nomen ejus pro ſua tantæ ægritudinis moleſtia cœpit invocare. Ecce adeſt oranti optata conſolatio: nam, univerſæ po-
B dagræ tunc rabie diffugiente, vidua gradu concito ex grabato conſurgens, quo detinebatur, limina patris Simonis viſitavit, perfecto greſſu rediit, votivam oblationem Viro Dei offerens, & ejus merita in ſanitate ſua glorificans.

107 Adhuc prædicatur in Viro Dei omnipotentis clementia. Nam quædam conditionis plebejæ femina, Barbara nomine, conjunx Nicolai de Poræba, quodam geſtu curioſo cum viro ſuo lætitiæ utique vanæ immoderata ducens præambula, marito pecu-
a niam computante, latos groſſos a clam duos arripiens, viro ab ea illos repetente, ori imponens, habere ſe illos negavit; ſicque, ſermone properante, caſu illos deglutivit, & latitudine arterias gutturis illius impediente, ſuffocatum ſe iri miſerabiliter exſpectabat: nam per ſpatium dierum quinque cibo nec & ſermone uſa, cruciatu hujuſcemodi plurimum feſſa, obire timebat mortem. Ad preces itaque patris Simonis ſe devotè contulit, vovens illius viſitare ſepulcrum: nec fruſtrata [eſt] ſpe ſalutis: continuo enim maſſâ illâ, jam ſanguine obductâ, ad interiora ten-
C dente, ſalva permanſit, votivumque iter perficiens cerei cum oblatione, in ſervo Dei Simone divinam laudabat clementiam.

108 Nec ceſſat liberalis in patre Dei Simone ubertas & altipotentis effuſa miſericordia: nam quidam nobilis Petrus, heres de Naſzowa, primogenitum, peſtifera illum graviter invadente infirmitate, Matthiam nomine, jam in agone mortis laborantem [habebat:] & ne pater miſeram tam cariſſimi filii ſpectaret mortem, ſui doloris majus in augmentum (nihilominus illum vovens patri Simoni) è domo diſceſſit horâ completorii, committens familiæ circa funebria pueri operam dare. At nocte ſequente, agente ſilentio, puer ſemimortuus ſubito convaluit: ſitque præſentibus in Domino ingens lætitia, ſeque cum puero ſepulcro Patris juxta promiſſa obtulerunt, proteſtantes, illum nullo modo poſſe vivere, niſi ſuffragiis patris Simonis adjutus fuiſſet, & tamquam pro à mortuis reſurgente gratiarum Deo & ſervo ejus Simoni dabant actiones.

109 Fulget præter hoc decus ſanctitatis in ſervo Dei Simone. Nam quidam Vir, Staniſlaus nomine, conditionis licet plebejæ, honeſtæ tamen famæ & vitæ de Bochnia, alias EX MS.
de ſuburbio dictæ civitatis, mirabili (divina agente gratia) percuſſus [erat] infirmitate: nam interdum magnis æſtuabat febribus; interdum corporis tremulæ vires ſingula concutiebant membra. Tandem, graſſante paſſionis infirmitate in poplite dextro, morbus quidam qualitatis magnæ exortus eſt, eum adeo crucians, ut illi videbantur venæ pectoris diſrumpi: & non aliud quam claudicatum ſe ire credebat, ſi contingeret, eum taliter de infirmitate conſurgere. Hæc eo ſecum lamentabiliter cogitante, ecce ipſo die aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti quædam vox articulata & ſonoroſa ad eum dirigitur: Vade ad ſepulcrum patris Simonis Cracoviam, & ſalvus eris. Qui ſtatim è lectulo conſurgens horâ eâdem, ut ipſe confeſſus eſt, totus ſanatus fuit. In quo patet liquide, quod non naturalis operatio, quæ ſucceſſiva eſt, ſed divina, quæ repentina dicitur, virtus ſalutis operata eſt effectum: qui in evidens ſanitatis ſuæ indicium, cereum pedem, E
greſſu perfecto adveniens, ſepulcro Patris appendit, quæ illi acciderant publice notificans ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui tot per ſervos ſuos operatur magnalia.

110 Præterea clarum Sidus Minorum, in tuto jam poſitum, cæcis lumen præſtitit: nam matrona quædam ſtatûs vidualis, genere conditionis ſimplex, Catharina nomine, tamen juxta fragilitatem humanam Deo & patri Simoni pro poſſe devota, & ſermonibus ejus Cracoviæ demorans plurimum affecta, gravi oculorum dolore, longo ſpatio temporis procedente, torquebatur, ita quod jam penitus ſolitum naturæ videbatur amiſiſſe viſum. Inter hunc miſera cruciatum patrocinio Patris ſe commendat, ejuſque limina viſitare devovet, obſecrationes plurimas ingeminans, ut viſum amiſſum Patris ſuffragio mereatur recipere; mandatque vittam ceream modo circulari cum inſigniis oculorum ad majus indicium figurari. At ubi primum in dictæ matronæ præſentia, cera liqueſcente, figura
F rotabatur, mox ſubducto oculorum nubilo, ſalus illi reſtituitur intuitûs, clareque proſpiciens, vittam acceptam & capiti impoſitam ad patris tumulum [detulit, &] vota perſolvit, magnificans Dominum ſuorum de ſanitate oculorum.

111 Eodem modo femina quædam Eliſabeth de Dopczice per biennium penitus, ut ipſa teſtata eſt, viſu oculorum privata, vota ad Patris ſepulcrum emittens promeruit viſum amiſſum reſtitutum, debitumque voti ſine duce progreditur ſolvere, quæ antè opus ad omne ductore indigebat, divinam in Patre laudans clementiam.

Non ſine admiratione prædictorum aliud prædicatur miraculum: nam mulier quædam conditionis urbanæ Catharina, conjux Staniſlai cognomento Piorunek de Cracovia, in partu plurimum laborans, diutiuſque punctionibus intraneis cruciata prolis, præ miſeria propediem horam flebilem exſpectabat mortis. Tandem mota, quaſi ſpiritu pueri intra matris ſecreta latente, ad patris Simonis ſepulcrum vota emiſit, ſtatimque infantem, dolore omni ſemoto, mundo peperit: quæ demum, puerperii tempore com-

EX MS. pleto, cum cereo ad patris ſepulcrum [puerum] obtulit, ſuffragia ejus in eam effuſa prædicans, & quæ illi acciderant enarrans ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

112 Præter hoc juvat interceſſio patris Simonis inclyti: nam quidam ſtudens, nomine Bartholomæus de Fraſtuk, in burſa ſtudentium commorans, morbo peſtilentico in corpore percuſſus inter plures, tandem per
b preces ſancti Staniſlai martyris *b*, voto emiſſo, ſanatur. Non longo verò poſt tempore eâdem tactus infirmitate vel multo ferociori (nam apoſtemate ſuborto videbatur illi propediem ſpiritum exhalatum iri) huic iterum devotatus nullum ſibi fieri cognovit auxilium. Tandem, gratia Dei inſpirante, patris Simonis limina ſe viſitare vovit: mox ulcere rupto, convaleſcere cœpit, temporiſque tractu modico plenariam percepit ſanitatem, votaque cum candela ad corporis ſui longitudinem perſolvens, Domino & Patri beato immenſas peregit gratias.

B Huic adjungitur ſimile: nam quidam vir nomine Jacobus, cognomento Straka de Oſwyeczim, filium nomine Joannem, annum ſextum attingentem, infirmum, cereo accenſo, parentibus miſeram lamentabilemque exſpectantibus mortem, ſepulcro patris Simonis dum devovet, adeſt illis optata meritis Viri Dei conſolatio: nam idem puer horâ eâdem è lectulo ſanus ſurgit: quem tandem pater cum lumine ſepulcro beati Simonis præſentat, Deo pro poſſe agens gratias, & factum enarrans.

113 Denique tertium additur tale. Nam Anna, conjunx Staniſlai de Opatow, gravi per annum cum medio oppreſſa [fuerat] infirmitate, cui ſpes jam nulla dabatur vitæ: vix enim oſſa cuti adhærere, viribus naturæ conſumptis, videbantur, uſuſque naturalis ſubtrahitur manibus. Hæc cum in lectulo ſe volutans (malens obire mortem quam infirmitate tanta quaſſatam vitam ducere in multis diebus) flebat uberrime. Dum ſe nihilominus patris Simonis commendat meritis & precibus, voto promittens ejus viſitare ſepulcrum, adeſt prædicabile in femina ſanitatis auxilium: nam cœpit ſtatim convaleſcere, tractuque temporis ad plenum priſtinam recepit ſanitatem, infirmitatis fugatâ moleſtiâ: & quod promiſit verbo, exſolvit facto, laudans in Servo Dei omnipotentis clementiam.

C 114 Ad hæc licet in omnes gratia per patrem Simonem precibus obtenta effunditur, magis tamen in illos, qui innocentiæ flore coram Deo grati exiſtunt. Hujuſmodi multorum in pueris probavit eventus, inter quæ admiratione dignum [eſt, quod ſequitur.] Generoſa Domina Catharina, conthoralis magnifici domini capitanei Radomienſis, chariſſimum ei filium, Bartholomæum nomine, quintum vel ultra annum attingentem in lectulo tempore prolixo gravi infirmitate decumbentem [videbat, &] non ſine lacrymis tenera & jam morti vicina ſpectabat membra: quem dum ſepulcro Patris devovet, ſanum meruit habere, quem jam quaſi deflebat mortuum: & quod promiſit verbo, implevit facto, cereum holocauſtum ad pondus pueri ad ſepulcrum Patris deferens, in Viro Dei divinam magnificans virtutem.

D 115 Catharina, conjunx Staniſlai piſtoris de Cracovia, partûs difficultate tribus diebus & noctibus graviſſime laborans, mortique jam proxima [erat:] quæ dum per feminas aſtantes Viro ſancto commendata fuit, & ejus ſepulcrum [ſe] viſitaturam [promiſit,] ſtatim dolore omni ſemoto, infantem mundo genuit, ſuæque promiſſionis votum perſolvit.

Helena, Jacobi conjunx piſtoris de Cracovia, infantem Staniſlaum, morbo ſquammatico *c* guttur acerbe obducente [habuit afflictum,] cui nec anhelitus, nec cibus naturæ dabat ſuſtentamentum. Quem dum viro Simoni beato devovet, ſalvum ad plenum [meruit] ſuſcipere, & promiſſa devote implevit.
c

116 Hedwigis, uxor Joannes Vicher cognomine de Wolborz, graviſſimâ & diuturnâ oppreſſa [erat] toto in corpore infirmitate: nam per integrum annum cum medio lecto decubans, alienæ manus, motu proprio ſe movere cum non poſſet, illi præſtabant, nedum cibi, verum & corporis, quaſi ſemimortuam vertendo, auxilium. Taliter itaque longo pro tempore ægritudine flagellata, dum inſpiratio divina illi affuit, ſe, quantum potuit, viro beato Simoni commendabat, & ſepulcrum ejus viſitare [promittebat,] ſi contingeret eam de tam gravi infirmitate incolumem precibus ſurgere. Igitur ſana protinus, quaſi numquam infirma [fuiſſet,] cunctis ſtupentibus ſurrexit, & ſepulcrum Patris, qua potuit devotione, viſitat, Dominum in Sanctis magnificans.
E

Laicalis ſtatus quidam Leonardus de vico ſancti Nicolai apud Cracoviam, algoribus æſtibuſque ſævæ colliſa ſuſtinens membra quartanæ hebdomadis quinque, ut ſe Simonis commiſit auxilio, perire ex tunc illos à ſe propulſos veniens clara effatus eſt voce.

117 Dorothea denique conditionis humilis matrona de platea caſtrenſi Cracoviæ, ad quinque vel ſupra ſeptimanas, noctes tremulas dieſque tranſigens moleſtos, ſubjecta precibus tutelæque Simonis almi, in continenti ſuffragatam ſe mirifice profeſſa [eſt.] Refectionem etiam, quam quandoque interpolatis diebus non aut vix habebat inſipidam palato, ſapidam diſcrevit, laceſſentis ſtomachi deſiderium re complens, cereumque tandem labore partum ſalvifici tumbæ Patris obtulit.
F

Nobilis Dorothea, domina & heres villæ cujuſdam prope Tarnow, terrores mirabiles ſtuporemque paſſa per annos quatuor, ita quod audito pulſu campanæ ſuæ parochialis eccleſiæ, aut etiam in eadem Miſſarum audiens ſolennia, perterrita, nec Pater noſter cantare ſeu dicere quibat. Cum ergo patrocinio Simonis ſe adjecit, mox & de cetero inimici tentationem evaſit totaliter.

118 Conſueta largifluæ bonitatis ſuæ beneficia clementiſſimus Deus non definit in ſuos miſericorditer elargiri. Hinc etiam, ad quam nobis ſermo in præſentiarum extendendus, proponitur miſeranda matrona, relicta de ſuburbio Cracovienſi, [cui] pia non defuit commiſeratio, præconis ſui Simonis glorioſi implorato auxilio: namque ipſius filius, nomine Nicolaus, puerilis ſuæ ætatis ſecundum continuans annum, genitrice ſua præ-

A præfata inferius descendente, ac eo in foribus cameræ pavimenti superioris infaustè dimisso, ascensuræ appropians graduali, ab alto decimi noni gradus collapsus ad ima, humi in cervice colloque letaliter collisus ac per omnia labefactus, miserabiliter colligitur; nigerque manens, ac spumatum glaucum, veluti felle in se rupto, (prout alii jam sibi accidisse verisimiliter existimabant) ab ore emittens, mortuus & exanimis ab hora antemeridiana in vesperam usque productus est; miserabilis vero parens ipsius, sat interim superabundeque mœrore confecta, pro comperto tenens collisum filium, mortuum prorsus existere, in ejulatus verba resolvit & in fletus. Quæ postea divino inescrata instinctu, in Simonis se transfert patrocinium, cui congeminans gemitus, obsecrationesque replicans, consolari in filio exanimi promeruit resuscitato, exaudita in altis pro voto.

119 Prolapsis autem aliorsum aliquot septimanis, e domo (uti sæpe inops) in laborem alicubi egressa, nec Simoni præsentata, puer illè ob non debitam ancillæ sui custodiam in posticum domus ad hortum actus, in lacum seu piscinam præcipitatur, atque ab amne mox receptus præfocatur circa finem vesperarum; prænominata verò mater ipsius, Marussa vulgariùs nuncupata, superveniens domum, inquirit de puero, ubinam esset: quem demum mœsta & lacrymosa per devia quæque domus seu horti loca solicite disquirens, nec eum inveniens, inspecto lacu, lineam sive camisiam pueri supernatare aquæ conspicit, arreptoque rastro, filiolum exanimem ab aqua extrahit, fatum in eo tam miserandum sortemque adversam mater nimis deplorans visceribus perforata. Spiritu igitur tabescens tanti præ dolore casûs, quasi salutis oblita suæ, & aliena à ratione etiam transfigere carnem propriam, animamque miseram exhalare damnabiliter satagebat, nisi ab optimo Deo cultelli carentia præstita sibi affuisset. Inferens eapropter prædictum domum filium, lamenta renovata acrius multiplicat.

C 120 Denique præ dolore & lacrymis angustiata, quid agendum sit cum tali puero ignorans, nil aliud suspicatur, quam ut procuretur velocius sepulcro: ponit ergo illum ad asserem. Enimverò nocturni unâ horâ silentii dilapsâ, cum se jam sopori vellet dedisse, menti suæ pristinum Simonis incessit beneficium, ipsam omnino in fide corroborans. Relevata itaque spiritu devoto repetit Simoni vota beato, & autumans hoc sibi lugubre discrimen ob ingratitudinis vitium evenisse, culpam fatetur, se ipsam arguit, indulgentiamque poscit atque suffragium, quatenus Deo propitio iteratò illi præstaret frui solatio & filio resuscitando. [Spondet,] se utique pro laude Dei aliquid boni perfecturam [, quod] ex eodem sequi deberet.

121 Adest ea de re virtus Omnipotentis: nam puer post vota expressa mugitûs vocem parumper primùm dare cœpit sic hæ hæ! & ita de bono quotidie succedens in melius, non longe post sospes, rubicundus, & totus grossus * sepulcro Viri Dei sistitur cum matre; quæ tandem hæc omnia ad unguem seriatim prosecuta, coram nonnullis de senioribus fratrum Ordinis Minorum observantibus, apud Cracoviam in loco de sancto Bernardino commorantibus, patre videlicet fratre Bernardino tunc novitiorum magistro, fratre Innocentio, fratre Francisco de Hungaria, patre Petro, fratre Leone de Lancut, alioque his assistente & aure patula hæc omnia auscultante, omnibus ejusdem gradu gaudentibus sacerdotii pro tempore illo studiose accersitis, testes etiam fide dignos velut in jurejurando huic facto allegabat ad laudem summi Largitoris omnium, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

* *id est* pinguis

EX MS.

ANNOTATA.

a *Est genus monetæ, quæ pro variis temporibus & regionibus diversum valorem habet.*

b *Hujus sancti Episcopi & Martyris Acta & miracula, ut superius in Annotatis dixi, dedimus ad diem 7 Maii, tomo 2 ejusdem mensis à pag.* 198 *usque ad* 281.

c *Etsi ignorem, quis sit proprie hic morbus; tamen conjicio ex hac voce, eum ita appellari, quia producit varos seu pustulas instar squammarum.*

PARS TERTIA

Miræ sanationes, quæ ab anno 1487 *usque ad* 1520 *conscriptæ sunt.*

SECTIO PRIMA.

PEtrus decennis, filius Hedwigis de Cracovia, lapidis gravedine ab initio suæ infantiæ per octo annos & supra continuè [affligebatur,] virilia sufferens corrosa, ita quod non modo sibimet doloroſus, verum etiam pauperi suæ genitrici onerosus ex hoc, supra quam dici potest, fuit: nam præ fletu ipsius nec matrem pauperem, ut inquilinam, hospites conservare quibant, quousque in pauperum commune domicilium se cum eodem aliisque suis quatuor pueris recepit. Sæpissime itaque diebusque singulis temporis anteacti, eodem grassante, magis ac magis invasus calculo in lacrymosos ploratus prorumpens, visceraque etiam vi tumoris tempore noctis in vesicam patiens effluentia, mœstissimæ matris nedum lacrymas excutiebat ab oculis, sed & lumen tandem visivum ab ea abstulit præ doloris angustia capitis, ac fluminosis fletibus continuatis. Demum à die natalis Domini nostri per quatuor septimanas plus solito anxiatus, jam nec gressu utens libero, nec dimidia altera septimana cibo refectus, priusquam à matre sua præfata huic Viro deifico devotissimis ac flebilibus supplicationibus erat recommissus, duo lapilli adinstar granorum faginulæ, a aliàs bukwie, unus taliter cornutus, alter verò obliquus, ex eodem prosilirent impetuosè, genua ipsius fortiter tangentes, qui etiam ad tactum eorum obriguit, deinceps ab iisdem liber permanens. Cumque postmodum mater sepulcro Viri sancti se præsentavit, ab eodem puero ut cæcutiens ducta [est,] cereumque ibidem satis bonum reliquit ad laudem ipsius.

F a

EX MS. 123 Mulier quædam de Cracovia maxillarum ſeu dentium angore ſpatio duorum annorum & amplius ſingulis quaſi diebus preſſa, præſertim verò his finalibus ſeptimanis duabus, ſtatim Simoni pollicita beato, ſuffragari, ut popoſcit, promeruit, ſanitatem adepta.

Item Anna, ſoror tertii Ordinis ſanctiſſimi patris Franciſci, quatuor hebdomadis perenni etiam dolore anguſtiata [&] dentium miſeria ita quod aliquando nec Pater noſter cantare poterat, præſertim ipſo die Epiphaniarum vix & cum magna difficultate matutinalem, quam in domo ſua faciebat, complevit orationem. Hæc vidit, aliunde prorſus ſibi deeſſe ſuffragium, niſi ut ſeſe conferat velocius ad Prægium, conſeſtim promittens cereum, & centum Pater noſter totidemque Ave Maria, ſuppoſitis nudis terræ genibus in eccleſia, ubi ſacrum pignus Viri beati requieſcit, decantare, ac ita pauliſper obdormiens ſenſit, quaſi aliquis mandibulas ejus manu humana hinc inde leniter
B contrectaſſet. Ad quod ſtupens expergefacta, ſanam ſe ad plenum deprehendit, dentem unum dumtaxat egreſſum in ſomno illo jam vigil inveniens; ſuſpicata vero creduliter, non alium quempiam, ipſam ſic dulciter contrectantem, quam cui ſe devoverat, Simonem fore, in craſtino velocius ad eccleſiam properans explevit realiter quod voverat, Domino gratias agens.

124 Similiter Agnes, uxor Valentini de Cracovia, torturâ dentium fortius occupata per anni unius ſpatium, quam cito votum fecit glorioſo Simoni, ab eadem tortura ſanam ſe reperit, votationem pro viribus implens.

Pari modo Barbara de Cracovia, conjunx Nicolai pellificis, moleſtiâ dentium ad quatuor deducta ſeptimanas, mox ſuggerenti Spiritui bono adhærens, devota Simoni celeberrimo velut ſpinam pungativam evulſam ab eiſdem ſentiens dentibus, ſoſpitatem conſequitur, & prout ſpoponderat, mane comparente, ad beneficum Simonem, ſic ut primum de lecto conſurrexiſſet, nudipes venit, dictura Pater noſter, candelulamque oblatura ad
C ejus ſepulcri foſſatam.

Margareta vidua de Caſimiria civitate, vicina Cracovienſi, diebus aliquot manûs confoſſa [eſt] dolore in oſſibus. Quare laboris cujuſquam inepta, dum interim ſe medendam almo commiſiſſet Simoni, in eccleſia ſua parochiali ad corpus Chriſti in continenti mirabilem recepit ſanitatem, offerenſque poſt hæc non longe manum ceream tumbæ beati Viri Simonis circa ſe operata devotâ propalabat atteſtatione.

125 Similiter Stachna ſua concivis, Nicolai braxatoris uxor, gravi oculorum dolore per ſex ſeptimanas retenta, noctes duxit inſomnes. Cumque Simonis etiam ſancti invocaſſet ſubſidium, illico juvamen expediens obtinuit, in oculis ſoſpitata.

Agreſtis conditionis Catharina, uxor Laurentii villici in Pychow, dominio fratrum de Rupella ſancti Staniſlai, onuſtis & à duris febrium corroſſionumque interiorum torturis immaniter fatigata per aliquot ſeptimanas, quammaximè autem per duas (ità quod & greſſu privata) propediem præſtolabatur exitium. Quocirca in preces tutelamque Simonis commiſſa glorioſi, eodem die deambulatione bonaque valetudine uſa extitit, prout id ipſum devotis aſſertionibus, viro ſuo atteſtante præfato, veniens effabatur, ſignum cereum inſtar cinguli ſecum deferens. D

126 O magnam Dei pietatem! ecce Jacobellus Petrides, dimidii [&] alterius anni puer de ſuburbio Cracovienſi, collapſus in fluvium Rudawka, qui mœnia muri Cracoviæ circumcingit, ac ſic ab aquis mox receptus per ſex aut amplius domos fluctuans vehebatur. Quem demum quidam Nicolaus Languichid cerdo taliter videns natantem ex oſtenſione cujuſdam Joannis cauſidici, de aquis eripuit præfocatum, nec motum vel parviſſimum aliqua in parte corporis ſui habentem per tempus notabile. Cum autem parentes dicti pueri advocati veniſſent, diſcrimen tam infelix in filio mœſtiſſimi deplangunt. Quo accepto exanimi & turgido præ aquis, livido toto capite & ore deorſum ipſum declinant: unde profluvium aquæ ex eo E
multimodo emanare videntes, Simonis ſalvifici in eodem devotè obſecrant ſuccurſum. Genitor verò ſuus, nomine Petrus, puero taliter relicto, ad limina beati Viri ſeſe nihilominus contulit, Sanctum præſentialiter oraturus. Quare domum regreſſus filium reperit vivum, conſolatus inde plurimum, eodemque die, dominica videlicet QUASI MODO GENITI, infantem ſanum, adhuc tamen frigidum, cum camiſiola madida ſepulcro patroni ſui Simonis præſentavit, hæc per ordinem narrans coram venerando patre Michaële Bal & fratre Euangeliſta Vitratore, prædicatore loci Cracoviæ famoſiſſimo, fratre Eliſæo confeſſore, fratre Baptiſta de Pobiednik, fratre Baſilio, me *b* ipſo etiam præ- *b*
ſente ad laudem omnipotentis Dei & ſanctiſſimæ Virginis.

127 Quidam civis de Ilkuſſ dolore capitis & oculorum captus decem & octo ſeptimanis, tandem cæcitatem omnimodam expertus eſt; quam cito verò eumdem uxor ſua, nomine Helena, cum aliis huic Viro beato devovit, viſum, quem omnino deſperaverat ſe umquam habiturum, bonum re- F
cepit. Præterea de die in diem votum diſſimulans, prolapſis aliquot hebdomadis, ita divina virtute correptus eſt atrociter, quod priſtinum dolorem, iteratò patiens cæcitatem ſimilem, per unam diem incurrerat. Qua in re plagam Dei in ſe velut ingrato recognoſcens, humillimis precum obſecratiuncu-
lis ſeſe iterum Viro commendat beato, proponens, quam citius poſſet, ſepulcrum ipſius viſitare. Unde fit, ut ſtatim acciperet beneficium ſanitatis. Huic alter civis quidam, Joannes de Ilkuſſ, in his per omnia teſtatus, eſt examinatus.

128 Magnifica domina Magdalena, illuſtriſſimi Principis Januſci conſors legitima, domini & heredis in Zator, tacta longo & duro capitis angore, in preces patris beati confugiens Simonis, ſucceſſu brevis temporis ſublevata ſeſe ad tumbam ſui benefici Simonis obtulit, crinile argenteum ibidem relinquens ad ſuæ laudis amplitudinem.

Joannes, cognominatus Sulcia, agreſtis conditionis de villa Tanie prope Cracoviam ulcere ſquamatico in gutture plurimum moleſtatus [eſt.] Unde à die Dominica uſque in

A in ſextam feriam ſermone ac quavis privatus refectione [manſit.] Cum ſe jam de hac vita cito migraturum putaret, caſu felicique ſorte accidit, duas adveniſſe ad illum mulieres eleemoſynæ petendæ gratiâ (nam in Czæſtochowa peditabant) quæ anguſtiam ipſius atque uxoris ejuſque liberorum plorantium in eo cognoſcentes, ad Simonem glorioſum ſine dubio aliquo illum commendaturum conſulunt. Is verò, Simonis præconio audito, corde devotiſſimo orans, genibus pro poſſe terræ advolutus nudis, ipſius cœpit obſecrare ſubſidium. Quare ſtatim alleviatus obdormivit aliquantulum. Expergefactus deinde, reſoluta ſanie ulceris mortiferi, loquelam & deambulationem ſumpſit, ac in craſtino equum aſcendens in Cracoviam properavit.

Catharina, conjunx Staniſlai carnificis de Cracovia, quatuor ſeptimanis dentium vexata dolore, ſtatim miſſo voto beato Patri, ſalvam ſe ſenſit, detulitque ſecum ceream
B mandibulam.

ANNOTATA.

a *Vult indicare lapillos illos fuiſſe ſimiles glandibus ſeu nucibus fagi, à qua facit corrupte diminutivum* faginula; *Id colligo ex adjuncta voce Polonica* bukwie, *quæ, ni fallor, fagum vel glandem fageam ſignificat, ſicut in eodem idiomate faginea arbor* bukowodrzewo *appellatur.*

b *Forſan hic deſignatur ipſe Nicolaus Sokolnikius; quod tamen non omnino certum eſt, quia alibi alter, addito ſuo nomine, idem de ſe ipſo ſcribit, ut poſtea obſervabimus.*

SECTIO SECUNDA.

NOn ceſſat pietas Dei omnipotentis immenſa ſuæ largitatis beneficia benigne elargiri his, quos dignatur aliqua ex cauſa perturbare, gratuite conſolans ad ſe omnes humiliter confugientes. Joannes quidam de
C ſuburbio Cracovienſi, dicto Karnory, ex infirmitate graviſſima oculorum cæcitatem omnimodam incurrit, jam omnino deſperans, ſe umquam viſum habere. Poſitus in tali tribulatione inconſolabili, videns tamen ſigna divinitus operata per merita beati Simonis, ſpopondit viſitare ejus ſepulcrum cum devotione, votoque emiſſo, arripitur modico ſomno. Revigilans invenit ſe in oculis ſanum, ita uti prius vidit, viſitatque ſecundùm promiſſum, ejus corpus humatum, magnificans Deum in Sanctis ſuis, & profitens coram patribus ejuſdem religionis, ſe viſum accipere per merita beati Simonis.

Item Margareta de Cracovia ſervilis [conditionis] detenta maximâ & violentâ infirmitate, videlicet torta graviſſimis punctionibus ſub aſcella, ita quod nec ſpirare potuit, nec manum movere valebat. Quæ quam cito votum fecit flexis genibus adire cum cereo ejus glebam humatam, ſtatim & [ſine] intermiſſione miro modo ſanitatem accepit.

130 Item Gregorius civis Cracovienſis unà ſimiliter cum ſua uxore Agnete acerrima & vehementi infirmitate obvoluti per duos dies, mori plus quam vivere exinde ſperabant. Hi autem poſiti in tantis anguſtiis, videnteſque crebra inſignia ad tumulum hujus beati Simonis, reaſſumptis ſpiritibus, una voluntate tamquam uno ore & una voce, ardentique deſiderio & devotione ſe Deo omnipotenti ſanctoque Simoni commendarunt, voventes viſitare ejus ſepulcrum cum lumine cereo. Mira res! ſtatim, voto emiſſo, ſanitatem in ſe omnimodam perceperunt, complenteſque votum cum cereo, & glorificantes Deum in Sanctis ſuis, divulgarunt hæc coram patre Guardiano Baptiſta pro tunc exiſtente & aliis fratribus aſtantibus. EX MS.

Item Zophia, filia domini Staniſlai Mlodziciowski, fere ſex annorum, nimis opprimebatur caloribus, ità quod ſpiritus vitalis vix in ea remaneret per aliquot ſeptimanas: cui condolens pater ſuus una cum ſua conſorte Felicia, videnſque eam diu cruciatam, eam voverunt ſiſtere ad ſepulcrum Simonis beati cum cereo; votoque facto, ſtatim incepit convaleſcere, Deo adjuvante, & facta E
eſt ſana.

131 Item Agnes, conſors Nicolai de Cracovia de platea ſancti Nicolai, proxima partui, caſu ſatis infelici & improviſo cecidit de ponte alto ad glacies in medio hiemis, qui eſt ſitus penes valvas ſancti Nicolai, nimis & acriter concuſſa tota in omnibus membris corporis, & pes valde ſuus fuit convulſus, ità quod non potuit ſurgere de loco. In quo caſu impoſſibile fuit & in tali tempore & in tali ponte non aſſequi irreparabile & maximum periculum tam in ſe, quam in partu ſuo: nam in eodem loco ſani homines & tali caſu maxima pericula in ſua ſanitate & ſuis pecoribus perceperunt, vel pedis fractionem vel manus vel damnoſas & inſanabiles infirmitates. Quæ Agnes videns ſe graviſſime concuſſam & debilitatam & vicinam periculo, tam in ſe quam partûs, multis hominibus adſtantibus, cum clamore ſe Deo omnipotenti & beato Simoni commendat, proponens mente, & ore vovens ſepulcrum adire beati Simonis, ſi Deus omnipotens eam per merita ipſius priſtinæ reſtitueret ſanitati. O fiducia hujus mulieris dictæ, & bonitas Dei omnipotentis! Statim, facto voto, invenit ſe fere totam in ſanitate recuperatam, & partum F
ſuum in ſanitate conſervatum. Poſtea complevit votum cum partu ſuo optimè ſana, laudanſque Deum omnipotentem in Sanctis ſuis, narrat hæc omnia coram patre Guardiano dicto Baptiſta ejuſdem religionis, & fratre Ladiſlao.

132 Item Anna, dicta Janowska, oppidana de Wieliczka vertiginem capitis ſatis mirabilem pariter & dolorem ſupra modum patiebatur, ita quod, quando elevabat caput per ſe vel per quem alium, tunc præ maximo dolore videbatur ſibi quaſi centum cultelli in caput ejus eſſent infixi. In qua erectione capitis nec ſenſum ſeu rationem nec memoriam ſe habere putabat. Hæc patiebatur per aliquot ſeptimanas, jam deſperans de ſua ſanitate. Quæ dum fuit nimis torta, videnſque beatum Simonem coruſcare miraculis, Deo omnipotenti & beato Simoni ſe in manus contulit, promittens viſitare glebam ejus humatam. Facta promiſſione, ſtatim priſtinam ſanitatem eſt adepta. Divulgans hoc

EX MS. circa ſepulcrum ejus cum fletu Deo omnipotenti & beato Simoni immenſas gratulationes agebat.

133 Item Martha pellificiſſa, dicta Cipſarowa, oppidana de Cracovia, maximum dolorem apoſtematis in inguinibus perpeſſa fuit. Dum acrius illo dolore cruciata obdormivit, in ſomno viſum eſt ſibi, quaſi viſitaret ſepulcrum beati Simonis, revigilanſque & viſionem credens eſſe non phantaſticam, ſecundum admonitionem, in viſione factam, promiſit hoc idem perficere cum viginti Pater noſter & quindecim ſymbolis: & facta eſt ei repentina alleviatio, ita quod, quæ prius ambulare non poterat præ dolore, jam ſtatim cœpit ambulare, & per conſequens ſana per merita beati Simonis.

Item Dorothea, conſors Simonis de ſuburbio Cracovienſi dicto Kawiory, [ejuſdem interceſſione ſanata eſt.] Hanc, cum jacuit in puerperio, unà cum fœtu ſuo maxima & vehemens infirmitas [invaſit,] ita quod quaſi videbatur mori, quia ſigna faciebat tamquam agonizans, quia [aderant] convulſus oculorum & inquietudo & alia, lumenque ſibi accendebatur tamquam agonizanti. Quam videns vir ſuus Simon fere poſitam in mortis periculo, devovit eam ad ſepulcrum beati Simonis unà cum fœtu ſuo, emiſſoque voto, ſtatim ille dolor vehementiſſimus eſt valde alleviatus, & quaſi de ſomno evigilans, Deo omnipotenti & beato Simoni gratias egit de tali ſubventione.

134 Item Magdalena, vidua de Cracovia, gravi & communi infirmitate oppreſſa in toto corpore, maxime in pectore, in quo nec anhelitum potuit habere (nam homines videntes talem infirmitatem, eam jam non ſperabant vivere) quæ jam ſperans ſibi in proximo mortem imminere, omnia ſacramenta juxta morem infirmorum perceperat, videlicet confeſſionem, corpus Dominicum, & ſacram unctionem: ſed ſocia ejus Anna, quæ tunc ſibi miniſtrabat in infirmitate, videns eam fore morti proximam, confidens Dei omnipotentis gratiæ & meritis beati Simonis, flexis genibus eam devovit ad beati Simonis ſepulcrum cum cereo. Mira Dei clementia! Poſtquam fecit votum, ſtatim fuit ille dolor prædictæ Magdalenæ alleviatus, ità quod incepit convaleſcere & ambulare. Diſtulitque votum propter paupertatem ſuam: quia non habuit, unde cereum compararet. Sed uno tempore preſſa ſomno obdormivit, viſumque eſt ſibi, quaſi appareret ſibi unus de fratribus Minorum fratrum, dicens ſibi, quare votum non compleret. Quæ allegans ſuum defectum dixit, ſe non habere, unde cereum compararet. At ipſe: Vade & comple cum iſto, quod habes. Unde ipſa revigilans, non quaſi incredula, ſed magis in Domino confortata, facit ſecundùm promiſſum, prædicans coram fratribus aliquibus, videlicet patre Ladiſlao & patre ſacriſtano.

135 Item Felicia, conſors cujuſdam Marci militis de Cracovia, maximum in capite perpeſſa eſt dolorem per duas ſeptimanas, ità quod per eumdem dolorem auditu fuit privata: quæ quam cito concepit in mente adire ſepulcrum beati Simonis, ſtatim in ſe percepit priſtinam ſanitatem.

Item Matthias civis de Wieliczka cum ſua conſorte Eliſabeth in vita & ſtatu ſuo làudabiles, [B. Simonis opem ſenſerunt: nam] horum filius, nomine Joannes, annis fere ſeptem gravi infirmitate tentus, per unam ſeptimanam [acrius affligebatur, ita quod] de ejus ſanitate deſperabatur. Mater ejus Eliſabeth videns eum jam morti proximum, confidens utique de aliqua ſubventione hujus beati patris Simonis, flexis genibus eum devovit ad ſepulcrum ejus fore ſiſtendum. Emiſſo voto, mox juvenculus ille arripitur ſomno, & in craſtino revigilans repertus eſt ſanus.

Quædam etiam Anna, famula cujuſdam Annæ uxoris Nicolai de Bodzianow villa, ſatis magnam infirmitatem in gutture patiebatur per integram ſeptimanam, ità quod nec comedere, nec deglutire aliquid potuerit, ex hoc etiam non modicum cruciatum in corpore toto ferens. Quam videns domina ſua dicta Anna, poſitam in tali gravi infirmitate, eam devovit ad ſepulcrum beati Simonis. Voto emiſſo, ut referebat, inventa eſt ſtatim ſana.

136 Staniſlaus de Cleparz magnam & mirabilem vertiginem capitis per quatuor ſeptimanas patiebatur, ità quod modicum vel nihil rationis putabat ſe habere. Quem mater ſua videns ſic anxiatum nec libera ratione utentem, eum devotiſſimis ſupplicationibus huic Viro deifico recommiſit, & ſtatim incepit convaleſcere & optimè ſanus effectus [eſt.]

Hujus dicti Staniſlai natula annorum ferè duorum, duobus diebus graviter infirmata eſt. Quam cito per ſuos genitores fuit pollicita ad ſepulcrum hujus Patris, mox infirmitas ceſſavit.

Item Apollonia, ſervilis conditionis de Cracovia, maximum apoſtema habuit in ſiniſtro latere, & ex hoc magnum & crudelem dolorem patiebatur per tres hebdomadas, ita quod vix ſuſpirare potuit, ex hoc magis ſperans mori quam vivere. Quæ audiens ex ore aliorum, hunc Virum diverſa miracula divinitus facientem, confidens etiam de meritis ipſius, flexis genibus cum precibus devotis ad ſepulcrum ejus ſe devovit. Voto emiſſo, eâdem horâ, prout referebat, illud apoſtema eſt ruptum, & ex hoc ſtatim incipiens convaleſcere totaliter, Deo omnipotenti & beato Simoni votum complens immenſas gratiarum actiones referebat.

137 Item Martha conſors Benedicti, dicti Sledziciowski, civis de Cracovia, gravi & vehementi infirmitate obvoluta [erat] in pectore, ita quod præ magnitudine doloris & violentia ejuſdem nec ſpirare nec loqui potuit: nam & vomitum faciebat ſanguineum, defluebatque ſanguis etiam è naribus inceſſanter ultra morem: venitque ad eam confeſſor de caſtro Dominus Joannes Chrotowski; quæ nec confiteri potuit præ cruciatu inſtanti coram eo; ſed jam ſperans magis in proximo periculum ſubire in ſua ſanitate, loquique non valens, ſed tantum intentione optima, quam tunc temporis potuit habere, ſe Deo & beato Simoni commendabat, affectans utique ab eo aliquod ſuum juvamen pro recuperanda ſanitate, intentione tota proponens viſitare ejus ſepulcrum, ſi eſſet reddita ſanitati. Hoc concepto, ut referebat,

A bat, ſtatim ſenſit alleviamen, & reddita [eſt] priſtinæ ſanitati.

Item Margareta, uxor cujuſdam Mathiæ
a cmetonis *a* de Tæczym villa, [morbum] caducum patiebatur tribus vicibus multum rigide, ex hoc ſperans ſibi crebrius & longius evenire. Quam pater ejus videns tali peſte non modicè cruciatam, non ſperans aliunde ſubjuvamen, niſi ſpem omnimodam in Domino Deo ponens & in meritis beati Simonis, eam devotè recommendans huic beato Patri promiſit ad ſepulcrum viſitandum. Ex hoc per amplius illa infirmitas illam non vexavit.

ANNOTATA.

a *Quæ ſit ſignificatio* cmetonis *vel* kmetonis *jam ſupra dixi in Annotatis poſt ſectionem quartam partis primæ.*

SECTIO TERTIA.

B DEclarantur etiam beneficia Dei omnipotentis in Viro Dei à Deo divinitus operata. Ordinis tertii ſanctiſſimi patris Franciſci ſoror, nomine Anna, inter reliquas ſorores ejuſdem Ordinis in Caſimiria manens, vehementi & gravi ægritudine tenta eſt magis in pectore & in humero ſiniſtro, ita quod nec ſpirare nec loqui poterat per quatuor dies, nec confiteri præ magnitudine languoris, jam ex hoc ſperans citius mori, quam vivere: nam & ſupervenientes & eam intuentes de ejus ſanitate numquam ſperabant. Quæ poſita in tali periculo, licet ſibi uſus loquelæ deficiebat, tamen intentione omnimoda ſe Deo omnipotenti & beato Simoni contulit, affectans ab eo aliquod ſubjuvamen pro reſtauranda aliqua alleviatione, ut poſſet tantùm confeſſionem facere. Nam & ſocia ejus, quæ ſibi miniſtrabat, eâdem horâ eam devovet ad ſepulcrum prædicti Patris. In hoc ſtatim ſomno arripitur, viſumque eſt ſibi, quod vir beatus Simon ſibi appareret cum altero fratre, quem ipſa cognovit: cœpit ea infirmitatem ei ſuam exponere, hoc eſt in oculis, in capite, in quibus ex antiquo patiebatur, & etiam de illa, qua noviter fuit obvoluta. Qui benigne eam conſolans, dixit: Deus te vult habere in tali infirmitate, quam ex antiquo pateris propter tuum melius; ſed hunc dolorem, quo es noviter tenta in pectore, eruam de te, & jam ſies ſana. Hoc dicto, illa mox revigilans invenit ſe optimè ſanam, & ſurrexit quaſi ex gravi ſomno. Quam videns ejus ſocia obſtupuit vehementer de tam ſubita ſanatione. Et illa dixit, ſe reparatam in ſanitate per gratiam Dei omnipotentis, & per merita beati Simonis: & de his prædicta Anna eſt diligenter examinata per patrem Ladiſlaum & per patrem ſacriſtanum.

139 Item Catharina, uxor cujuſdam Martini carnificis oppidani de Cracovia, magnam & gravem vertiginem in capite eſt perpeſſa per quatuor hebdomadas, ob quam etiam fere fuit pro parte annihilata: nam & colli inflatura magna invaleſcebat, ex qua dolores continuos & punctiones in pectore circa cor habuit, propter quos vix potuit ſuſpirare. His itaque invaleſcentibus, vix potuit con-
C feſſionem facere. Quæ jam deſperans de ſua ſanitate, confugit ad ſubſidium hujus beati Simonis, promittens ſe offerre ad ſepulcrum ejus cum cereo & crinali de cera facto, ſi eſſet recuperata in ſanitate per ejus ſuffragia. Hæc poſt promiſſa ſana eſt effecta; ſed minimè implevit promiſſa. In brevi tranſeundo à ſermone, de ſancto Bernardo dicto, invaſit eam gravis infirmitàs, ità quod non ſperavit jam vivere præ cruciatu magno. Hæc uno tempore exiſtens in magna debilitate & inaudita infirmitate, apparuit ei quidam pater maturus interrogans eam, ſi eum noſceret. Illa vero non novit eum. Qui dixit: Simon [ſum,] cujus votum promiſſum non impleviſti: ecce jam ſanaberis, ſed votum non diſſimula. Et ſubjunxit: Et hoc dices patribus, quod hæc publicabunt in ſermone bino coram populo. Quæ revigilans magis de debilitate quam de ſomno fuit in Domino confortata, & eodem die ſanitati reſtituta plenè. In craſtino votum complens, hoc miraculum narrat coram patribus, videlicet fratre Ladiſlao, & alio portulano *a* Deum magnificans in Sanctis ſuis. E *a*

140 Petrus piſtor de Cracovia & uxor ejus Barbara [erant] in vita ſua Deum timentes. Horum filius Thomas fere trium annorum valde infirmatus [eſt,] ita quod nec potuerit uti aliquo cibamine nec potagio præ languoris magnitudine. Quem cum mater ejus flexis genibus vovitat [ad] ſepulcrum hujus beati Patris, ſtatim eſt factus ſanus, ſtatimque comedit & bibit, prout ipſa referebat, Deo omnipotenti gratias agens & beato Simoni.

Innoteſcunt larga beneficia divinitus per Sanctos mirifice operata. Veronica nomine, conſors Andreæ dicti Janik de Ilkuſſ, magnis febribus per ſemi alterum annum obvoluta [fuit;] in qua infirmitate contigit, quod graves punctiones & continui dolores invaleſcebant in eam per ſemialteram ſeptimanam in capite, ità quod nec comedere nec bibere aliquid, nec loqui unum verbum potuerit præ cruciatu nimio: nam in tali infirmitate fere ratione privata fuit, quia nec ſe nec aliquem novit. Sed ſoror ejus germana de Cracovia venit F ad eam ad conſolandam eam in tali infirmitate, videnſque eam tam atrociter afflictam languore maximo, & perpendens, quod humanum ſublevamen ſibi omnino defuit pro recuperanda ſanitate, flexis genibus penes eam cœpit Deum omnipotentem interpellare & beatum Simonem pro ſanitate ſua, ſciens quod multa beneficia ſint exhibita multis, eum devotè invocantibus, promittens eam ad ſepulcrum ejus, ſi Deus omnipotens per merita ejus dignaretur eam ſublevare. Magna Dei clementia! Vix verba finierat, & ſtatim infirma ſenſit alleviationem, & cœpit affectare aliquot potagium; quod fuit ſignum divinitus & ſubito conceſſum: in craſtino autem recuperata in ſanitate (nam & ratio & loquela plene fuerunt ſibi reſtituta) votumque complens publicavit hæc cum fletu coram patre Ladiſlao, & fratre Baſilio, & fratre ſacriſtano, de quibus eſt per eoſdem debitè examinata, referebatque Deo omnipotenti & beato Simoni de tantis beneficiis ſibi collatis gratiarum actiones.

141 Conſueta pietas Aſtripotentis non deſiſtit [beneficia] elargiri in ſuos. Hinc eſt quod

EX MS. quod puer quidam, nomine Chriſtophorus, trium annorum, filius cujuſdam nobilis Joannis dicti Moſſezynski heredis de Lazany (neſcitur quo caſu ſatis infelici & quo tempore) cecidit in fontem aquæ plenum, ibique eſt ſubmerſus. Frater ejus ſenior uno anno, videns eum ſubmerſum, perterritus cœpit clamare ad ſuos genitores, narrans de ſuo fratre ſubmerſo: quem cum mater eorum, nomine Barbara, ipſum audiret clamantem, obſtupefacta cucurrit ad fontem, & invenit eum jam ſupernatantem. Viſo enim eo nimis territa, non eſt auſa eum deponere; ſed cucurrit ad ſuum maritum clamans ejulatu ſatis mœſto, & enuntians de puero: ipſeque veloci curſu veniens eripuit eum de fonte jam mortuum, & poſuit eum ante ſe in ſinum ſuum, videnſque eum totaliter mortuum, anxiatus & triſtis dejecit eum in terram ſicut mortuum, jam non ſperans, eum revicturum.

142 Sed mater ejus dicta Barbara exiſtens multum anxia & lacrymoſa de tali caſu infelici, B non diffidens, ſed omnimodam ſpem ponens in larga & inenarrabili pietate Dei omnipotentis & ſubventione beati patris Simonis, cujus fama ſatis fuit ſibi notabilis, cadens in terram in modum crucis cœpit alta voce beatum Simonem invocare, ut eis dignaretur ſubvenire in tali mœrore, promittens eum unà cum ſuo marito ad ſepulcrum ejus deferre pedeſtres & diſcalciati non edentes nec bibentes, ſi puer eorum vitam conſequeretur; pater autem audiens ſuam conſortem votum facientem, eadem intentione hoc idem facere præconcepit oreque expreſſit, votumque facientes, pater puerum ex terra accepit in ſinum ſuum: quem dum tenuit, intentiones ſuas totas in Deum omnipotentem & beatum Simonem ferentes [renovarunt.]

143 Mira res & inexhauſta miſericordia omnipotentis eſt oſtenſa. Puer nondum aqua miſſa ex ſe, prius incepit quaſi ſtertere alias krzækac. Qui audientes, aliquantulum conſolati, jam ſpem habentes de vita ejus, cum majori diligentia & devotione cœperunt beatum Simonem invocare. Et pater puerum in ſinu tenebat vultu in terram dimiſſo, ut aqua C ex eo ſtillaret; quæ dum non ſtillavit, pervertit eum, & ad pectus ſuum applicat, affectu paterno ei compatiens. Mox puer tamquam ex gravi ſomno excitatus ſubito revixit, & prorumpens in amplexus patris cœpit flere, quaſi ex tenore aliquo proferens aliqua verba ſuo patri. Poſtea ſtatim cœpit aquam de ſe evomere, quod fuit contra curſum naturæ. Qui grati de tali pietate votum in craſtino cum puero optime ſano compleverunt tali modo, quali votum eſt factum, Deo omnipotenti & beato Simoni immenſas gratiarum actiones referentes, quod dignatus eſt eos conſolari in puero, clara & lamentabili voce enodantes tale beneficium coram patre Michaële dicto Bal pro tunc exeunte commiſſario, & patre Ladiſlao, & fratre ſacriſtano ceteriſque circumſtantibus.

144 Continuatur Dei pietas in miraculo ſimili per beatum Simonem divinitus operato. Gregorius civis de Kleparz & Catharina ejus conſors, veri cultores Dei, in ſtatu ſuo probi & honeſti [erant.] Horum filius, nomine Valentinus, duorum annorum vel ultra (ignoratur quo tempore, quo caſu) exiens de domo cecidit in fluvium dictum Rudawka prope manantem & tunc temporis inundantem, & quamdiu in aqua fuit ignoratur: ſed ſoror ejus germana modicum ſenior parvula, nimis perterrita venit domum flens & narrans de caſu fratris ſui. Quo audito, pater & mater maxime turbati cœperunt quærere puerum hincinde, jam de periculo irrecuperabili ſuſpicantes. Quærunt omnes & non inveniunt; dolor & anxietas augetur: ſed inquilina eorum Dorothea, multum Deo devota, quærens præ aliis ferventius, complicatis manibus cœpit beatum Simonem invocare, promittens puerum ad ejus ſepulcrum portare cum decantatione quindecim Pater noſter & totidem Ave Maria, ſi puerum poſſent ſine periculo invenire. Ipſa dum ſic quæſivit circumiens littus prædicti fluvii, vidit verticem capitis cum crinibus in aqua, exiſtimans utique vel caules altas vel panniculum *b* ſupernatare, corpuſque non videns, quod fuit *b* totum in aqua, appropinquans propius & conſiderans puerum ſubmerſum indicavit patri; ipſe autem currens eripuit eum de aqua mortuum E totum nigrum, ut aſſerebant, nec aliquot ſignum vitæ habentem: nam etiam tunc temporis non modica frigora & gelua invaleſcebant, quia eſt actum hoc in feſto Galli *c*. *c*

145 Qui dum portatus fuit domum, concurrerunt homines, videnteſque eos maxima triſtitia & fletu circumdatos, & ipſi triſtabantur & flebant. Omnes invocant beatum Simonem in adjutorium, ut dignaretur eos conſolari in tali puero. Puer autem jacuit incipiendo ante meridiem uſque ad creſpuſculum mortuus, nec aliquod ſignum fuit ſuæ vitæ: ipſique continuabant preces & promiſſiones huic beato Simoni, ponentes omnimodam ſpem in eo. Sed Deus omnipotens ſuos non deſerit, ſed multum longeque conturbatos continuanteſque in ſpe & orantes, cum differt, magis ac mirabiliori modo conſolatur. Appropinquante autem veſpere cœperunt puero applicare torturas caldas ad faciem, & fundere cochleari in os ejus potagium, quo utique aliqua ſigna reperirent vitæ in eo. Qui nutu Dei omnipotentis & meritis beati Simonis cœpit ſpirare & moveri; & ſucceſſive de bono in melius proficiens, in ſanitate optime ad diem craſtinum recuperatur. In die craſtino votum compleverunt [parentes] cum puero optime ſano, magnificantes & laudantes Deum in Sanctis ſuis, de quibus omnibus fuerunt examinati per fratrem Ladiſlaum & fratrem ſacriſtanum, & alios adſtantes. F

ANNOTATA.

a *Portulanus apud ſcriptores medii ævi ſignificat eum, qui recipiendis in portu vectigalibus præeſt. Sed cum hic ſimilem ſignificationem habere nequeat, neſcio an ſit nomen proprium, an appellativum, an aliud denique ab amanuenſi corruptum.*

b *Arbitror, legendum eſſe potius* paniculam, *quæ eſt ſuprema pars ſeu coma arundinis, ex qua ſemen dependet. Hanc lectionem ſenſus exigit, ut conſideranti patebit.*

c *Waddingus in Annalibus Minorum tom.* 7, *pag.* 149 *ſcribit, hoc miraculum patratum eſſe anno* 1489 *die* 15 *Septembris. At R. D. Mathias Ubiſzewski in Vita* B. Simonis *dicit id contigiſſe*

A *tigisse 16 Septembris ejusdem anni. Sed errat uterque, si hoc factum sit festo S. Galli abbatis, quem Ado & Usuardus die 20 Februarii suis Martyrologiis inseruerunt; alii vero Martyrologi eumdem die 16 Octobris referunt.*

SECTIO QUARTA.

ANna, uxor cujusdam domini Nicolai nobilis, dicti Myskowski, per duos annos fluxum album *a* supra modum patiebatur, quem nullus medicorum potuit retinere secundùm pristinum meatum; & multum exposuerat in medicinis, videnque humanum auxilium sibi deficere, confugit ad divinum. Hæc cum devotione vovit visitare sepulcrum beati Simonis pro recuperanda sanitate, & post votum effecta est sana optimè ex adjutorio Dei omnipotentis, precibusque beati Simonis.

Sacerdos quidam, Stanislaus nomine, plebanus de Wyzina, vir utique probus ætateque maturus, incurrerat cæcitatem oculorum per sex annos, jam non sperans aliquando in vita sua visum habere. Quem dum quædam matrona vidit sic cæcum (quæ etiam experta erat beneficia beati Simonis) consuluit ei, quod faceret votum ad eumdem beatum patrem Simonem cum aliquibus orationibus speque bona. Ille non vacillat, sed optima fide votum facit ad sepulcrum prædicti Patris, petens ab eo hoc beneficium, ut in suis oculis recuperaretur in sanitate. Hoc facto, statim cœperunt tamquam squamæ de oculis ejus descendere, & in crastino percepit omnimodam sanitatem. Ipse autem sanatus sic, votum complens, publicat hæc coram quibusdam patribus, ad hæc deputatis; videlicet fratre Ladislao & fratre sacristano, petens propter Deum, quod hoc beneficium publicaretur coram omni populo in sermone.

147 Filius medii secundi anni barbitonsoris, dicti Andris, civis de Cracovia, erat involutus subitanea & gravissima infirmitate, ita quod videbatur omnino agonizare: quem pater & mater videntes morti propinquum, confugerunt ad beatum Simonem, voventes eum sistere ad sepulcrum ejus. Vix votum finierunt, statim infirmitas est sibi alleviata, & hac nocte optime est effectus sanus, & in crastino cum eo votum compleverunt optime sano.

Catharina, uxor cujusdam Benedicti, civis de Casimiria, per quatuor septimanas laborabat in partu in maxima anxietate & proxima periculo, ita quod nec potuit quidquam comedere nec bibere: de cujus etiam vita omnino desperabatur; quæ, ut fecit votum ad sepulcrum beati patris Simonis cum cingulo cereo, eodem die peperit. Quæ ut votum persolvit, ad devotionem ea retulit.

148 Natula, Barbara nomine, fere trium annorum domini Pauli nobilis Myskowski, gravi infirmitate obvoluta [fuit,] ita quod etiam nullus sperabat eam supervivere. Quæ, ut asserebat mater ejus Magdalena, jam agonizabat, lumenque ei accendebatur, ut agonizanti. Quam mater sua dicta Magdalena videns tam proximam exhalatui, non diffidens adhuc de meritis beati Simonis, eam devovet ad sepulcrum ejus. Voto emisso, statim prædictæ natulæ dolor vehemens est mutatus in alleviationem; & deinceps de bono in melius succedens, pristinæ sanitati est restituta anno Domini MCCCCLXXXVIII. EX MS.

Martinus quidam, puer quasi trium annorum, dolorem intensissimum oculorum patiebatur, sic quod neque dormire neque comedere potuerit præ nimio dolore. Mater sua multum anxia, nomine Anna Miklaslowa de platea Cracoviæ dicta Stlawkowa, quam cito votum emisit ad offerendum eum ad sepulcrum beati viri Simonis cum oblatione viva, mox ab eadem infirmitate oculorum mirabiliter fuit liberatus.

149 Joannes Reczko, incola de Michatowice, fuit correptus gravi infirmitate corporis totius, qua tentus fuit quasi quatuor septimanis. Voto facto ad sepulcrum beati Viri visitandum cum oblatione, pristinæ sanitati fuit restitutus miro modo.

Andreas de Naquassino, artium bacchalaureus Cracoviæ, dolorem unius oculi sinistri novum patiebatur, & videbatur sibi quasi debuisset è capite exsilire præ nimio dolore, incipiens à feria sexta magna *b* usque ad feriam secundam Paschæ, sic quod nullam scripturam eodem oculo inspicere potuerit. Ipse audiens sermonem feriâ secundâ Paschæ ad sanctum Bernardinum, audito miraculo quodam, quo homo manu confracta sanitatem recuperasset per preces beati patris Simonis, ipse etiam cogitans in animo ut etiam sibi posset in sua infirmitate subvenire, & veniens ad sepulcrum beati Viri, flexis genibus ante sepulcrum signavit oculum signo crucis. Invocato auxilio beati Viri pro sanitate, mox ab eadem infirmitate oculi fuit perfectissime curatus, & statim, peractâ Missâ, hoc ipsum miraculum propria in persona retulit.

150 Quidam puer anniculus [erat], Petrus nomine, de Mistrzowice, cui morbus pestilenticus guttur obsederat, [&] de cujus vita desperabatur. Anna matre sua, uxore Jacobi de dicta Mistrzowice villa, faciente votum ad sepulcrum beati Viri præsentandi eumdem puerum, mox morbus ruptus fuit, & puer pristinæ sanitati restitutus, & demum ad sepulcrum beati Simonis oblatus.

Thomas puerulus septemdecim septimanas habens, nimio ignis ardore inflammatus [erat:] cujus vitam parentes sui jam non sperabant. Matre sua, nomine Zophia, uxore Martini arcuficis de Stradomia, faciente votum portandi eum ad sepulcrum beati Viri, miro modo pristinæ sanitati est restitutus. Mirabilis Deus mirabilia per suos electos operatur.

151 Quidam puer, Stanislaus nomine, quatuor temporis annorum, filius Jacobi pistoris de Cracovia, patiebatur febres & calores. Quod plus, in eadem infirmitate accidit sibi quædam rana *c* sub lingua, quæ ipsum anxiabat, ita quod nec dormire, nec comedere valuerit. Si adhuc solummodo per duos dies ipsum eadem infirmitas tenuisset, vitam omnino exspirasset. Helena mater sua, uxor jam fati Jacobi pistoris de Cracovia in arcto cordis posita, quid agere debuit penitus ignorabat. Sed recolens beneficia Creatoris sui, quæ faciebat per merita beati patris Simonis,

EX MS. ipſum Staniſlaum filium vovit ad ſepulcrum beati Simonis cum cereo deducendum. Mox facto voto, puer priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus mirabiliter: ſed matre ſua Helena dicta, quadam miſerabilitate & lenitate votum explendum ad decurſum unius anni protrahente & negligente, idem puer, Staniſlaus nomine, quaſi eodem tempore, elapſo anno, feſto Paſchæ peracto, incidit in gravem infirmitatem oculorum, ſic quod facies ſua fuerit tumefacta, aliàs opuchla unà cum oculis: & ſic lacrymæ ſanguineæ de oculis illius infirmis profluebant. Cernens mœſta mater ultionem Dei propter ſuam ingratitudinem in filio ſuo excreviſſe, immediate filium ſuum recommendavit auxilio beati patris Simonis, promittens, quanto citius poſſet, voto ſuo ſatisfacere, & filium ad ſepulcrum cum cereo offerre. Voto ſic emiſſo, puerum ſub curru in medio circuli Cracoviæ, ubi panes vendebat, reclinavit. Ipſo obdormiente, poſt modicum ſpatium puer ſanus, ut primum, apparuit: quæ feriâ quartâ poſt conductum *d* Paſchæ unà cum cereo eum ad ſepulcrum præſentavit, narrans, quæ & quanta Dei clementia cum ipſa in filio operabatur mirabilia.

d B

152 Quidam Andreas prætorialis aliàs witnicki de Cleparz patiebatur acutam *e* alias ſtrzykanie maximam in capite, ſic quod non potuerit dormire præ nimio dolore: quæ infirmitas duravit à ſabbato proximo poſt conductum Paſchæ uſque ad feriam quartam proximam. Qui non diffidens de meritis beati viri Simonis, ad ejus ſe ſepulcrum devovit viſitandum cum Miſſa audienda, tali conditione adjecta, quod quamdiu Miſſa legetur, tamdiu proſtratus ad crucem ad ſepulcrum jacuiſſet. Quo voto ſic emiſſo, ſtatim ille dolor ceſſavit capitis, & poſtmodum Dominico proximo votum ſuum, prout voverat, ad laudem Dei omnipotentis & beati viri Simonis adimplevit, & ea, quæ facta fuerunt, declaravit.

e

Quædam Swiætocha, relicta de villa Birkow prope Proſowice, patiebatur maximos dolores dentium, pariter & capitis, ita quod non potuit dormire: quæ infirmitas eam tenuit quaſi duabus ſeptimanis. Facto autem voto ad viſitandum ſepulcrum beati Simonis, obdormivit & ſurgens â ſomno, ab omni dolore dentium, pariter & capitis, pleniſſimè fuit liberata. Quæ Swiætocha veniens ad exſolvendum votum, hæc facta fuiſſe certitudinaliter declaravit.

C

153 Staniſlaus carpentarius de Stradomia, vir ſatis probus [erat]: hujus uxor, nomine Anna, puerum trium hebdomadarum poſuit in lectum ad quieſcendum. Veniens vir ſuus prædictus, inſcius de puero jacente, caſu quodam cuſſinum * magnum & gravem projecit ſuper eumdem puerum: qui cuſſinus una hora jacuit ſuper eo, ſub quo nec clamare nec flere potuit. Mater vero ejus tranſiens dormitum ad eumdem lectum, invenit puerum ſub cuſſino ſuffocatum, totum ſpumis madefactum, & omnia ſigna mortui habentem, niſi valde puſillum [motum] in pectore palpitantem; ipſa verò nimis perterrita & mœſta viro retulit. Hi jam de puero diffidentes neſciunt, quid agere debeant. Inſtinctu quodam confugerunt ad Deum omnipotentem & beatum Simonem, uterque flexis genibus puerum voverunt ad ſepulcrum beati Simonis offerre.

* *id eſt* pulvinar

Sic vota ſua continuantibus & beneficia poſcentibus, puer cœpit reviviſcere & ulterius in ſanitate proficere. Quem dum ad ſepulcrum beati Simonis obtulerunt optimè ſanum, fuerunt rite examinati per fratrem Ladiſlaum & fratrem Albertum presbyteros ejuſdem Religionis.

D

154 Quædam nobilis domina, Barbara nomine Pieniæzkowa, doloribus graviſſimis afflicta, ſcilicet capitis, colli, & dorſi, duabus ſeptimanis continuando, &, prout in examine retulit, morti futuræ proxima fuit. Hæc in hac anxietate dolorum poſita, quid agere debuit, dubitat; ſed recolens beneficia, quæ facit Deus per merita beati patris Simonis, non diffidens in auxilio, ſed fortiter credens conſequi ſanitatem à Domino per merita ejuſdem Sancti, votum vovit ad ſepulcrum ejus cum Miſſa & cereo viſitandum. Voto ſic emiſſo, pleniſſime ab omnibus doloribus ſuperius enodatis fuit liberata.

155 Quædam nobilis domina, nomine Dorothea, Abſalonis heredis de Czezica conthoralis, maxima corporali infirmitate ſex ſeptimanis continuis Dei permiſſione correpta [fuit:] quæ, ut aſſeruit, uſum rationis jam amiſerat, & ſui immemor fuit, nec homines novit, cujus mors qualibet ſperabatur hora certius, quam vita prolixior. Vir ſuus Abſalon ſpem in Domino firmam & in meritis beati Simonis de ſanitate uxoris habens, votum fecit ad ſepulcrum beati patris Simonis viſitandum: quo ſic emiſſo, miro modo priſtinæ ſanitati fuit reſtituta. Eadem domina jam convaleſcens, & votum ſuum Deo & beato Viro perſolvens, perſonaliter ea, quæ facta fuere, certitudinaliter in examine per ordinem declaravit.

E

156 Quædam honeſta domina, ætate matura, uxor Wenceſlai civis de oppido Wielopole diœceſis Cracovienſis, patiebatur permaximas amborum pedum corroſiones doloreſque inſupportabiles tribus quartalibus anni, ſic quod ambulare nullo modo potuerit. In his ſic doloribus & anxietatibus poſita, convertit ſe ad Dominum pro auxilio implorando, qui per ſuos electos non deſinit facere mirabilia, ipſum devote implorantibus. Confidens per merita hujus beati Viri obtinere ſanitatem, & fidem rectam habens, votum fecit ad ſepulcrum ejus cum pedibus cereis viſitandum. Quo ſic emiſſo, ſenſit alleviationem, & cœpit ambulare, & poſtmodum Deo & beato viro Simoni ſatisfaciens venit ad ſepulcrum ejus, narrando hæc, quæ Deus per merita beati Viri cum ea ex ſua miſericordia dignatus eſt facere, laudans & glorificans Deum, qui talia per ſuos dilectos operatur magnalia.

F

ANNOTATA.

a *Eſt ferme aſſiduum & inordinatum ſanguinis albi ac ſanioſi proſluvium, quo mulieres laborant, differtque à menſtruo earum flavo. Morbus ille a medicis Græcis vocatur* ῥοῦς γυναικεῖος, *vel* ῥοὺς τῆς ὑστέρας. *Vide Gorræum in definitionibus medicis ad vocem* ῥοῦς.

Videtur indicare diem Paraſceves, ſeu feriam ſextam majoris hebdomadæ.

c *Bartholomæus Caſtellus in Lexico medico pag.* 423 *hunc morbum ita deſcribit:* Ranula tumor eſt

A est phlegmonodes sub lingua consistens, potissimum in pueris, quem Græci βάτραχον vocant. *De eodem morbo videri potest Gorræus ad vocem βάτραχος, ubi eadem fere habet.*

d *Suspicor, hîc per* conductum (*eadem vox paulo infra iterum recurrit*) *intelligi nundinas aut simile commercium, quod circa tempus paschale instituì solet.*

e *Subintellige* cephalalgiam *aut similem capitis dolorem, ut ex sensu satis colligitur.*

SECTIO QUINTA.

QUædam domina, nomine Apollonia, de Casimiria circa Cracoviam, uxor Alberti civis de eadem Casimiria, filiam suam nomine Catharinam pro tunc duos quasi annos habentem, patientem magnam infirmitatem, voverat cum lumine cereo tantæ longitudinis, quantæ puer extitit, ad sepulcrum viri beati
B Simonis offerendam: quo voto sic facto, puer pristinam reacceperat sanitatem, nec ultra eadem infirmitas eam vexabat. Isto sic stante, mater ejus dicta Apollonia quadam levitate &
* *id est* incu- incurabilitate * votum emissum pro modico ponderans, quamvis candelam obtulerat, sed puerum ad sepulcrum deferre, prout voverat, minimè advertebat. Quid miraculi emersit audiamus. Duobus annis post votum devolutis, parentibus in eadem incurabilitate sic existentibus, quadam die videlicet feriâ sextâ ante Dominicam Pogonum *a*, anno
a Domini MCCCCLXXXVIII, matre jam nomi-
b nata ipsius pueri eundo ad vendetam *b* cum rebus venalibus, quibus victum quærebat, filiam suam Catharinam jam pro tunc annum medium quartum attingentem secum accepit.

158 Matre circa venalia sedente, filiam prior infirmitas reacceperat, & eam miro modo agitabat, patiendo trepiditatem corporis, & fuit quasi cerea effecta, prout mater retulit sua. Oculos aperire non valuit, nisi interdum modicum quid; sed lucem aspicere non potuit. Cernens mœsta mater ultionem Dei in ea invalescere propter ipsius in-
C gratitudinem & voti dilationem, convertit se ad Dominum Deum, & ad merita hujus viri Simonis pro consilio & consolatione, & acceptâ filiâ, semota omni dilatione, statim cucurrit ad sepulcrum beati patris Simonis, & veniens ad sepulcrum osculata est illud statim, & puero fecit sepulcrum osculari: quo osculato, statim visum reaccepit, & ab eadem infirmitate magnâ liberata fuit, & die Dominico proximo iterum puerum cum alio cereo ad sepulcrum adduxit, laudans & glorificans Deum & beatum Simonem pro tanto beneficio, & hæc, quæ sibi acciderant, examinata per ordinem retulit.

159 Nicolaus quidam pellifex & civis de Casimiria habuit mirabiles & intolerabiles corrosiones in brachio dextero, sic quod nec dormire potuerit, nec per consequens laborare eadem manu quidquam præ dolore nimio: qui Nicolaus ut solus veniens benevole, non requisitus, retulit, si adhuc eum eadem infirmitas sic immaniter tenuisset, vitam, prout sibi videbatur, exspirasset. In hac anxietate doloris sic positus, voto emisso ad visitandum sepulcrum beati Simonis, mox ab eadem in-

firmitate & dolore vehementissimo fuit per- EX MS.
fectissime liberatus: qui votum persolvendo Deo & beato Simoni factum, ea, prout sibi acciderant, sicut superius factum est, per ordinem declaravit, laudes & gratias agens Domino Deo, qui mirabilia per suos electos ineffabili modo operatur.

Quædam domina Janowska, Anna nomine, de Wieliczka patiebatur quinque septimanis continuis vertiginem capitis aliàs zawrot. Facto voto veniendi ad sepulcrum beati Simonis cum capite cereo, statim per merita beati Viri ab hac vertigine capitis fuit liberata, & in sanitate confortata.

160 Quædam domina, Hedwigis nomine, de Wieliczka Joannis conjunx, febrem quartanam medium annum, & quædam etiam domina Catharina, Petri uxor de Wieliczka tertianam aliquot diebus patiebatur. Hæ ambæ, factis votis, quælibet earum seorsim ad visitandum sepulcrum beati viri Simonis, ab
E ipsis febribus fuerunt plenissime liberatæ meritis beati Viri. Quæ exsolventes vota sua Deo omnipotenti & beato Simoni, in examine lucide notificarunt, laudantes Dei clementiam pro sanitate recuperata.

Duæ sorores germanæ, una Dorothea de Myslinice senior & virgo annorum maturitate confecta, & alia Agnes nomine, Andreæ cmetonis uxor, de Pezim diœcesis Cracovienſis junior priore, mansionibus divisis distinctæ, sed vinculo maternalis uteri & consanguinitate unitæ. Hæ ambæ, acutas *c* aliàs strzykanie capitis patiebantur: una videlicet Dorothea se- *c*
nior per totam quadragesimam, reliqua verò temporis diuturnitate immemor. Quando votum ambarum seorsim factum [est] ad sepulcrum beati viri Simonis visitandum, ab eisdem acutis vel punctionibus fuerunt miro modo curatæ.

161 Albertus quidam, incola de Sosnowice quadam villa, patiebatur grandem infirmitatem tribus septimanis assiduis. Margareta matre sua ipsum ad sepulcrum beati Simonis vovente, ab eadem infirmitate fuit plenissi-
F me liberatus, & eodem die Deo omnipotenti & viro beato Simoni votum persolvens, requisitus omnia, quæ & quomodo facta fuere, clare declaravit.

Agnes quædam domina de Posnania, uxor Nicolai cognomine Cytwarowa, tribus septimanis jacuit in infirmitate gravissima. Facto voto ad sepulcrum cum Missa & cereo veniendi, ab eadem infirmitate fuit liberata, & veniens votum solvere Deo & viro beato Simoni, quæ facta fuerunt, lucide enodavit, laudans & glorificans Deum & Virum beatum.

162 Quædam Margareta, uxor Andreæ de villa dicta Bielinasowice, doluit pedem sinistrum, quem morbus apostematicus circumdederat; præ cujus dolore vix vel quasi nihil ambulare potuit à festo sancti Martini usque ad septuagesimam: & facto per ipsam voto ad sepulcrum beati Simonis visitandum, statim ruptus est morbus, & exinde successive sanitatem pedum recuperavit, & veniens ad sepulcrum beati Simonis, ea in examine notificavit.

Quædam matrona, vidua de villa Siedlec, oculos duos annos doluit. Voto facto ad sepulcrum beati Simonis veniendum, mox alleviamen in eisdem sensit.

EX MS. Margareta quædam ſervilis de Cleparz ceciderat in cæcitatem omnimodam ex igne, cui ſe applicabat in coquendo. Hæc per totum annum nihil vidit, nec ſperabat aliter recuperari in viſu. Hanc dum quædam matrona vidit ſic cæcatam, ſuadebat ſibi, ut faceret votum ad ſepulcrum prædicti Patris. Quæ Margareta gratè conſentiens, votum fecit; poſt votum, viſum accepit, & poſtea complevit.

163 Dorothea de Podbrzezie villa, oppreſſa [erat] gravi infirmitate & acri dolore in pectore & ſcapulis, ita quod ex vehementi dolore jam ſperabat imminere ſibi periculum irreparabile tam in ſe, quam in ſuo fœtu, quem in utero geſtabat adhuc. Quæ, facto voto ad hunc beatum Simonem, ſtatim fuit liberata ab illo dolore.

Anna quædam domina de platea ſancti Nicolai extra muros Cracovienſes, uxor Nico-
B lai, filium peperit valde debilem, nomine Simonem, qui jam poſitus quaſi in janua mortis niger factus [fuerat:] cujus vitam nullus mortalium ſperabat. Matre verò, Annâ jam nominatâ, faciente votum offerendi eum ad ſepulcrum beati viri Simonis, convaluit. Mater vero voto ſatisfaciens, offerendo eum perſonaliter, ea, quæ ſibi acciderant, per ordinem declaravit, laudando Deum de ſanitate filii.

164 Martinus quidam etiam de platea ſancti Nicolai extra muros Cracovienſes tribus ſeptimanis gravi tenebatur infirmitate, ſic quod parum quid comedit vel bibit. Uxore ſua, nomine Zophia, unà cum ſororibus tertiæ Regulæ ſancti Franciſci, videlicet Anna Almatina & Catharina, faciente votum viſitandi ſepulcrum beati Simonis cum cereo & oblationibus pro uſu fratrum & Miſſa, ſtatim ſenſit alleviationem infirmitatis, & ſic tunc ſucceſſu continuo temporis priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus. Idem Martinus unà cum conthorali ſua ſolventes votum Deo omnipo-
C tenti & beato viro Simoni, prout ea res geſta eſt, veridice ſignificavit, glorificans Deum, qui talia per ſuos electos operatur magnalia.

Mulier quædam, Anna nomine proprio nuncupata, nutrix uberi Uldryſchindrowa de platea S. Nicolai extra muros Cracovienſes, dolores capitis & gutturis per quatuor ſeptimanas (ſed validius unâ ſeptimanâ) patiebatur, parum comedens vel bibens: de cujus vita domina ſua hoſpita modicum ſperabat; ſed facto voto cum capite & collo cereo ad ſepulcrum beati viri Simonis viſitandum, ab eiſdem doloribus penitus fuit liberata.

165 Matrona quædam, annorum ætate confecta, nomine Piechna, coctrix domini Plebani de Proſowice, & vidua ambos pedes doluit, in quibus habuit intolerabilem corroſionem; ſed in uno majorem quam in altero ſenſit dolorem, ſic quod duabus ſeptimanis ambulare non potuerit. Hac ſic infirmitate quaſſatâ, multi de ejus vita deſperabant; jamque viaticum ſpirituale pro ſuæ animæ conſolatione perceperat. Quid in tali anxietate factura [eſſet,] penitus ignorabat. Sed recolens beneficia omnipotentis Dei, quæ per ſuum electum Simonem in diverſis hominum generibus operatur, & ſpem firmam in Domino & meritis beati viri Simonis habens, ſanitatem conſecutura votum fecit ad ſepulcrum ejus viſitandum. Quo facto, ſanitatem priſtinam reaſſumpſit, & veniens ad ſepulcrum, quæ & quomodo facta fuerunt, notificavit. Laus ſit Deo & ejus dulciſſimo filio. D

166 Quædam nobilis domina, Zophia nomine, de villa Nieſkowice diœceſis Cracovienſis prope Bochnia adjacente, patiebatur maximos dentium dolores & capitis, ſic quod, ut aſſeruit, dormire præ nimio dolore non potuerit. Hæc devotione affecta ad beatum Simonem votum fecit ad viſitandum ejus ſarcophagum: quo facto, à prædicto dolore fuit liberata, & in bona ſanitate confortata. Eadem domina Zophia, Nieſkowska dicta, votum ſuum differens quaſi per tres annos complendum, in manu dextra fuit nimio dolore Dei permiſſione conſtricta, patiendo in eadem manu intolerabiles corroſiones digi- E
torumque fracturas; & quod majus, fuit ſibi eadem manus tumefacta alias naciekla. Facto iterum ſecundario voto ad beati Simonis ſepulcrum cum manu cerea veniendi, fuit pleniſſimè ab hac infirmitate manûs liberata, & veniens ad vota primo & ſecundo modo facta Deo omnipotenti & Viro beato ſolvenda cum manu cerea, ea, quæ ſibi acciderant, notificavit, laudans Salvatoris clementiam de ſanitate obtenta.

Item quædam etiam nobilis Anna, ætate annorum jam maturata, & virgo adhuc exiſtens, dicta Zbiezniaſchowska, annis duobus patiebatur pectoris infirmitatem, ſic quod reſpirare non potuerit. Dumtaxat in mente cogitavit, quod vellet cum eadem domina Zophia, ſuperius nominata, ad ſepulcrum beati viri Simonis ire, ſi vir ſuus, hoc eſt vir Zophiæ Nieſlowski permitteret, uxorem ſuam cum ea ire. Statim in pectore fuit ſanata, nec amplius ejuſdem pectoris dolores ſenſit.

ANNOTATA.

a *Neſcio, quid hic ſibi velit* Dominica Pogonum, *niſi forte etiam hoc vocabulum, ſicut multa alia, ab amanuenſi corruptum fuerit, legendumque ſit* Palmarum. F

b *Ex ſenſu conjicio, per* vendetam *intelligendum eſſe forum ſeu locum, in quo merces venduntur.*

c *Hic iterum ſubintellige* punctiones *aut quid ſimile, ut ſupra diximus: nam non videntur deſignari febres, quas medici* acutas *vocant.*

SECTIO SEXTA.

ALbertus de Zbuk, ſtudens Cracoviæ, ciſtam librorum cum aliis rebus repletam portando læſus eſt: ex qua læſione in pectore incurrerat dolorem nimium, & ſibi videbatur tamquam duo cultelli eſſent ſuo pectori infixi, ita quod etiam patiebatur febrem & calores continuos per tres dies, ita quod nec comedere nec bibere nec dormire nec ſpirare potuerit. Hic in tanta anxietate poſitus, quarta nocte videns ſe jam nimium debilitatum, cogitavit in mente, ad quem Sanctum deberet habere refugium pro auxilio. Ipſi ſic cogitanti, non dormienti, ſicut

A ſicut dicebat, ſed vigilanti (niſi quod fuit debilitatus) apparuerunt viri duo in habitibus religioſis: quos cognoſcens dicebat eſſe beatum Franciſcum cum ſtigmatibus in dextra parte, & ſanctum Bernardinum in parte ſiniſtra, figuram Crucifixi in manu dextra tenentem, ſtantes & deprecantes illum Crucifixum pro eo. Ipſa ſic viſione comperta, intellexit, quod hæc voluntas Dei fuit, quod votum faceret ad ſepulcrum beati viri Simonis pro obtinenda ſui corporis ſanitate. Qui ſtatim flexis genibus complicatiſque manibus, ipſis præſentibus, fecit votum ad ejus ſepulcrum ante eamdem paſſionem, quam ſanctus Bernardinus in manu deferebat.

168 Facto voto, ſic ſtatim beatus Simon in ſimili habitu eſt illis aſſociatus; & hi omnes, tam ſanctus Franciſcus, & ſanctus Bernardinus & beatus Simon ante illum Crucifixum orarunt pro eo, & infirmum dictum Albertum etiam ad orandum inſtigarunt. Quo
B ſic orante & nimis debilitato, indicarunt ſibi, ut quieſceret paululum. Ipſe ſic obdormiens & unâ horâ ſomnum continuans, evigilans invenit ſe optime ſanum & nullum dolorem ſentientem, [ac] adhuc eos vidit ſtantes cum illa imagine Crucifixi placatos & blandos ſibi taliter dicentes: Ecce poſt tres dies ſanatus eris. His dictis, diſparuerunt. Idem Albertus voto ſuo Deo omnipotenti [&] beato Simoni ſatisfaciens, hæc omnia, quæ ſibi acciderant, retulit patri Bernardino, reverendo Michaëli Bal pro tunc exiſtenti: & poſtmodum pater Guardianus, vocatis fratribus Ladiſlao & Alberto, ad examen deputatis, fecit eum denuo examinari; qui, ut & antea, omnia per ordinem declaravit, laudans & magnificans Deum omnipotentem, qui per ſuos dilectos mirabilia operatur.

169 Quædam domina, Dorothea nomine, conjunx cujuſdam Nicolai cerdonis extra muros Cracovienſes commorantis, graviſſimo cruciatu in partu (at maximè unâ dierum) circumventa, fœtum prolis emittere nullatenus potuit. Catharina quædam matrona vidua de platea piſcatorum, extra muros Cra-
C covienſes habitantium, ipſius ſpecialis benefactrix & amica, videns eam ſic in arcto & periculo maximo tam ſui quam etiam ipſius prolis poſitam, animo condolenti vovit eam ad ſepulcrum beati Simonis ſiſtendam. Quo ſic facto, ſtatim miro modo femellam, nomine Zophiam, peperit Deo & beato viro Simoni gratias agens de tam ſubita & inenarrabili conſolatione. Et ambabus, tam voventis Catharinæ, quam etiam votæ Dorotheæ, votum perſolventibus unà cum puero Zophia, ea, quæ & quomodo facta ſunt, in examine notificaverunt.

Quædam natula, annum medium citò attingens, filia cujuſdam Agnetis, uxoris Staniſlai, de ſuburbio Cracovienſi platea piſcatorum, letali infirmitate oppreſſa [erat:] de cujus jam vita plurimum parentes dubitabant. Inquilina quædam ejuſdem Agnetis, nomine proprio ſoli omnipotenti Deo cognita, ipſam vovente ad ſepulcrum beati Simonis offerendam, in craſtino ſtatim poſt emiſſionem voti natula illa cœpit convaleſcere, & ſic ſucceſſu continuo temporis ſanitatem optimam reaccepit. Agnes verò ejuſdem natulæ mater votum cum filia ſolvens, in examine ea, quæ fuerunt facta, manifeſtavit. EX MS.

170 Quædam femina, nomine Catharina, uxor cujuſdam Nicolai oppidani in Cihrczanow, cognominata Doikrowa, tribus diebus in partu laborabat, à feria ſexta ante conductum Paſchæ quovis modo parere non valens. Conſiderans ſe ſic in periculo maximo poſitam, tam ipſum fœtum quam etiam ſeipſam (prout ſæpius in tali caſu conſuevit evenire periculum mulieribus ſic laborantibus) devotione quanta potuit majori convertit ſe ad ſuffragia beati Simonis, votum faciendo ad ſepulcrum ſuum cum cingulo cereo, & prole, ſi illæſa eam per merita beati patris Simonis in mundum educeret, viſitandum. Quo ſic formato, Dei adjutorio peperit filiolum amicabilem; nomen Bernardinus imponi jubens, & veniens unà cum filio, nomine Bernardino, ad votum Deo & beato Simoni perſolvendum cum cingulo cereo, prout voverat, in examine, quæ geſta fuerunt, manifeſtavit. E

171 Quidam puer, Bernardinus nomine, annos quatuor habens, filius cujuſdam Mathiæ pellificis civis de Stradomia circa Cracoviam, letaliter ad mortem infirmatus (de cujus vita jam omnino deſperabatur & jam ſibi candela quaſi agonizanti aliquoties accendebatur) jacuit quaſi ſemimortuus. Mater ſua, nomine Dorothea, uxor dicti Mathiæ pellificis, vita & converſatione laudabilis, videns ſic filium in extremis poſitum animo turbato, mentem ſuam ſpe firma ad merita beati Simonis convertit, pro ſanitate ſui filii obtinenda votum faciendo, filium ſuum ſic in infirmitate gravi poſitum cum oblatione viva & lectura Miſſæ ad ſepulcrum præſentandum. Quo ſic formato, ſtatim puer in craſtino cœpit ludos pueriles exercere, ſanitate optima obtenta.

172 Quid adhuc mirabilius in eadem domina Dorothea contigerit audiamus. Non longè poſt convaleſcentiam filii ſui Bernardini, alium filium in die S. Staniſlai in Majo, glorioſi martyris & patroni Polonorum F præclariſſimi, peperit, ſed mortuum; qui quaſi mediâ horâ jacuit inanimatus niger quaſi lutum factus. Mater ſua Dorothea jam expreſſa, viſo ſic puero mortuo & inanimato, non modicum perterrita, imo plurimum triſtis & doloroſa, ſtatim cœpit implorare auxilium à beato Simone pro conſolatione & vivificatione pueri, votum faciendo unà cum aliis matronis, quæ pro tunc circa eam in tali caſu neceſſitatis præſentes aderant (videlicet Anna Kladezina & Dorothea vidua de Caſimiria) cum cereo tantæ proceritatis, quantæ puer extitit longitudinis, unà cum Miſſa audienda ipſum puerum ad tumbam beati patris Simonis offerendum. Quo ſic emiſſo & taliter fabricato, puer immediatè cœpit palpitare in concavo pectoris, & poſtmodum ſpiritum vitalem reaccepit & ſupervixit. Quem ſua mater unà cum aliis matronis in perſolvendo votum, domino Deo & beato Viro factum, infra Miſſam tunc lectam ſupra tumbam beati Simonis ſuperpoſuerat; quem ego *a* unà cum fratre Bernardo confeſſore ad examen vocato noſtris oculis conſpeximus. Mater verò ejuſdem pueri Staniſlai nominati, ea, quæ ſibi acciderant, coram fratribus Alberto de Caſimiria & Ber- *a*

EX MS. nardo confessore per ordinem declaravit, laudando Dei clementiam de tanta & tali consolatione, per merita beati Simonis in ea facta.

173 Quædam matrona & vidua, annorum ætate provecta, nomine Catharina, & cognomine Stripcowa de Skawina, manum sinistram doluit, in ea dolores intolerabiles videlicet corrosiones patiendo, sic quod eam minimè levare potuerit. Voto facto ex devotionis affectu ad beati Simonis sepulcrum cum cereo tantæ proceritatis, quantæ manus extitit longitudinis, visitandum, statim alleviationem ejusdem doloris in eadem manu dolorosa miro modo sensit.

Item domina de Wieliczka etiam vidua, nomine Agnes, diebus tribus continuis dolores intensissimos dorsi patiebatur, sic quod præ nimio dolore dormire nec sedere potuerit. Similiter voto cum cingulo cereo ad tumbam beati Simonis facto se oblaturam, statim pristinæ sanitati fuit restituta, & voto
B suo satisfaciens, Deo omnipotenti & Viro beato [grata] in examine ea, quæ sibi contigerant, notificavit.

174 Joannes quidam sacerdos de Prossowice præ maximo oculorum dolore visum totaliter amiserat fere quasi per medium annum, sic quod jam mendicitate sibi victum quærebat. Videns se sic in hac anxietate depressum, flexis genibus votum fecit ad visitandum sepulcrum beati Simonis: quo sic emisso, mox visum reaccepit. Qui veniens ad persolvendum votum, Deo & beato Simoni obligatum, ea, quæ sibi evenerant, in examine in medio chori propalavit, gratias Deo & Viro beato faciens de sanitate obtenta.

Infans quidam duodecim habens septimanas, nomine Nicolaus, filius cujusdam Joannis
b serificis de Stradomia, glaucitatis *b* nimia infirmitate depressus [erat:] de cujus vita modica vel nulla spes habebatur. Mater sua, Catharina nomine, præfati Joannis serificis conthoralis, maternali affectu filio compatiens, votum fecit genibus flexis cum cereo
C & Missa legenda filium ad sepulcrum beati Simonis præsentandi: quo sic emisso, successu temporis continuò puer priori sanitati restitutus [est:] quem juxta obligationem voti sanum ad sepulcrum præsentavit, narrando in examine, prout factum se habuit.

175 Quædam domina, nomine Dorothea, uxor cujusdam Martini fabri, civis de Cleparz dicti Stopnicky, quatuor septimanis continuis gravissime in partu laborabat, nec quidem parere potuit: de cujus jam vita pariter & prolis, modica vel quasi nulla spes habebatur. Quibusdam matronis circa eam in tali casu existentibus (videlicet Hedwige sorore germana ipsius infirmæ, & Hanussowa de Cracovia) & votum genibus flexis facientibus, ad tumbam beati Simonis cum lectura Missæ & eleemosyna facienda pro usu fratrum, eamque unà cum prole, si supervixerit, præsentandam promiserunt. Quibus sic votum contextis, peperit lamellam meritis beati Simonis, & ipsis votum Deo & beato Viro factum persolventibus, in examine prout res se habuit, declaraverunt.

Ingeniosus Sebastianus baccalaureus artium studii inclyti Cracoviæ, filius cujusdam Mathiæ de Ilkusz, patiebatur febres tertianas cum caloribus à festo Ascensionis Domini ad D
festum Joannis Baptistæ. Matre ipsius, Magdalena nomine, ipsum ad sepulcrum beati Simonis cum cereo vovente, ab eadem infirmitate fuit plenissime curatus, & votum Deo & beato Simoni persolventibus, præfatus baccalaureus, ea quæ facta fuerunt, personaliter notificavit, præsentibus fratribus Alberto Ruperto & Alberto de Casimiria examinatore ad hoc officium deputato.

176 Frater Marcus de Ponicz, scriptor Minorum de Observantia, habuit morbum internum in gutture à quindecim annis, ratione cujus in choro cantare minimè potuit. Hic, auditis miraculis, quæ Deus per merita beati Simonis in variis infirmitatibus diversi generis hominibus faciebat, votum fecit ad visitandum ejus sepulcrum, ut hoc sibi bono modo & de licentia sui prælati permissum fuisset. Isto hic stante, per aliquot annos quinque vel citra ab ipso voto per hæc tempora faciebat speciales orationes ad lau- E
dem Dei omnipotentis & beati Simonis; & dum capitulum provinciale fuit Cracoviæ per reverendum patrem Ludovicum de Tury Veronensem commissarium ex parte Generalis Ordinis Minorum anno Domini MCCCCLXXXVIII celebratum, idem frater Martinus *c* de *c*
Ponicz per obedientiam ad ipsum capitulum veniens Cracoviense, ad sepulcrum beati Simonis juxta votum promissum accedens orando quinque Pater noster & totidem Ave Maria, & osculato ipsius sepulcro, fuit ab eodem morbo curatus: & hæc veniens ad examinatorem miraculorum coram fratribus Francisco de Cosmin & Gregorio de Stawissyn & Adalberto de Casimiria personaliter publicavit, laudando Dei clementiam de tanta misericordia, per Dei pietatem meritis beati Simonis factâ.

ANNOTATA.

a *Forte hic rursum designatur Nicolaus Sokolnikius, tamquam oculatus hujus miraculi testis.*

b *Hic morbus vulgo vocatur* glaucedo, *& à Græcis* γλαύκωσις *vel* γλαύκωμα. *Gorræus in definitionibus medicis de natura ejus fuse disputat, quod hîc indicasse satis est, cum ejusmodi disputatio ad institutum nostrum minime spectet.* F

c *Idem, qui paulo ante Marcus nominabatur, hic appellatur Martinus. Alterutrum nomen verosimiliter amanuensis oscitantiâ mutatum est.*

SECTIO SEPTIMA.

ANno salutis MCCCCLXXXIX, Michaël clericus, tunc apud sanctum Stephanum in Cracovia sacristiæ custos, nimium prægravatus ægritudine, ad beati patris Simonis confugit præsidium, ibidem Missam auditurus cum oblatione eleemosynæ secundum suæ conditionis facultatem. Quo facto ad locum fratrum veniens, valetudine bona meritis jam dicti Patris donatus, laudans Dominum in ejus Sancto, rediit consolatus ad laudem Dei omnipotentis, ejusque matris Mariæ. Amen.

Et quia cura est Deo de Sanctis suis, hinc est quod plerumque contra obtrectationem & vesanam stoliditatem non cessat eos magnificare magnitudinis suæ virtute, mirabilique

A ſua operatione in eis, qui pio ac devoto animo ſibi poſcunt in neceſſitatibus quibuſlibet per eoſdem ſuffragari, ſicuti clare liquet hoc in prodigio mirifico. Generoſus ſiquidem vir dominus Mlodziejowski plurimis & à duris diutiſſime actus dolorum angoribus, nec patrociniis ſanctorum Staniſlai præſulis martyriſque ſanctiſſimi, ac beati Joannis Cantii meritis perſæpe imploratis, divina diſpenſatione relevari aliquatenus ab ipſis potuit, donec Simoni glorioſo ſeſe recommendaſſet devotius. Quod ut fecit, optatum deſiderium [conſecutus] in effectu optimè ſanitatem recepit, offerens ſe tandem cum cereo ad ejus tumbam, & hæc eadem per ordinem narrans coram venerando fratre Ladiſlao de Bieliniow pro tunc vicario provinciæ Polonicæ, anno Domini MCCCCLXXXIX Dominica ſexageſimæ infra Miſſam ſummam, in choro eccleſiæ ſancti Bernardini circa Cracoviam celebratam, ad laudem Dei omnipotentis & ad confutationem omnium ſuæ ſanctitatis inſigniis detrahentium.

B 178 Anno Chriſti Jeſu Domini MCCCCXC.... honorabilis vir dominus Joannes de Sandomiria, capellanus caſtri Lanckorona, peracto ſermone in die paraſceves anni præſentis, moleſtiſſimam incidit corporis infirmitatem, in qua ultra tres perdurans hebdomadas, ſæviorem adaucto tempore in ſe expertus dolorem, ſacræ quoque Unctionis delibutus antidoto, confidens in cælo, viciniſſimam
a præſtolabatur vitæ mortalis novercam *a* ſuo pluriumque ſubnixus judicio: nam dolor morbi mortiferas cordi ejus acutius & crebrius imprimebat punctiones, quibus tabefactus vigorem motûs amittens per alios uſquè de latere uno in aliud regyrabatur. Die itaque inventionis S. Crucis ſic defatigato venit menti ipſius quidam devotionis dulcor in beatum Simonem, ut ſe ejus patrocinio committat, ubi corde fideli ſtabiliens dicere Deo tria Pater noſter & totidem Ave Maria pronus, ſi ſanus eſſet, ad tumbam ipſius, diemque obitus ſui celebrem Miſſa aut jejunio, vel ſaltem, ſi adhuc facultas deeſſet, quinque
C denariis pauperibus diſtribuens uſque in finem vitæ ſuæ recolere, ſtatim convaluit & infra ſeptimanam poſt hoc, locum ſuæ depoſitionis devotus & pedes viſitavit, laudans clementiſſimum Deum in ſuo Servo.

179 Anno Domini MCCCCXCII coruſcationes ex bonitate ſummi Opificis ad invocationem Simonis viri Dei, præconis verbi Domini excellentiſſimi, uberrimè micantes ſubſequuntur. Nobilis ac generoſus dominus Nicolaus Suchorabski infirmitate hydropica diuturna oppreſſus [erat], de cujus ſalute fuit deſperatum. Facto voto ad ſepulcrum beati Patris cum cereo, mox ab infirmitate eſt curatus.

Item nobilis domina Catharina Szarpska ſubitò infirmitate præventa eſt, ita quod totis viribus fuerit deſtituta: manus & pedes ejus fuerunt infrigidati, & in agone jam immobilis quieſcens, per amicos ſuos facto voto ad tumbam beati Patris, priſtinam ſalutem eſt adepta.

Item quidam puer graviſſima infirmitate anxiatus, per parentes ſuos facto voto ad ſepulcrum beati patris Simonis cum oblatione viva, mox eſt ſanatus.

Item quidam vir, utique fide dignus, graviter & gravi morbo correptus, & quaſi de ſalute deſperans, in tam gravi dolore debilitatus, & quaſi in ecſtaſi quieſcens, per viſionem admonitus [eſt,] quatenus ſe ad ſepulcrum præfati Patris promitteret: quo conſentiente, mox priſtinam ſalutem obtinuit. Sed voto per eum retardante adimplere interim, ipſo in lecto quieſcente, & medium ſomnum actuante, duo viri in habitu fratrum illi apparuerunt, dicentes: Cur votum ad ſepulcrum beati patris Simonis, quod promiſiſti pro ſalute tua, non imples? Scitò, ſi ſecus feceris, gravior te infirmitas invadet. Qui ſtatim conſurgens votum implet, & coram tribus fratribus noſtræ Religionis hæc manifeſtavit fide dignis. EX M.

180 Jacobus quidam clericus, tunc in minoribus conſtitutus, cum causâ viſitandi limina Apoſtolorum Petri & Pauli in Roma devotionem accepiſſet, jamque cum ſociis itineris iter ſuum proſecutus fuiſſet de partibus Ruſſiæ de civitate Sal, hic Cracoviæ veniens in eccleſiam ad ſepulcrum beati patris Simonis ſuas recommendationes itineris devotione qua potuit, fecit. Poſt egreſſum autem de eccleſia cum jam in itinere ad domum hoſpitii ſociorum, ut jam ſimul iter proſequerentur, pauperi cuidam obvianti cuperet causâ orationis eleemoſynam porrigere, cumque manum ad largiendum ſuæ peræ immiſiſſet, illam, quam pro viæ ſuæ expeditione ſummulam pecuniæ collegerat, penitus perditam cognovit: quare multum turbatus, maximè quo iter ſuum perficeret cum non haberet, ſtatim flexis genibus iterum devotè ſe ſuumque depoſitum beato Patri, devotione qua potuit, recommendavit; & poſt illam recommendationem iterum manum ad locum pecuniæ cum immiſiſſet, eam integram reperit, & gaudens iter peregrinationis ſuæ perfecit. Qui poſt hoc ad Ordines in Cracoviam veniens, jam exiſtens Curatus eccleſiæ in antiqua Sambor anno Domini MD, coram me fratre Matthæo de Warſſawa *b* confeſſus, & cum fletu firmiſſimè ita proteſtatus eſt ad laudem Dei omnipotentis ſuæque Genitricis Virginis benedictæ Mariæ. Amen. B F *b*

181 Anno Chriſti Jeſu Domini MCCCCXCIV novalia ſubnectuntur mirabilia virtute omnipotentis Dei ad invocationem almi Simonis operata. Cracoviæ una domina ſatis notabilis acerrimo dolore capitis & oculorum affligebatur fere per tres anni partes: promiſit & vovit, ut viſitaret limina beati Simonis ſanctæ memoriæ apud Bernardinos quieſcentis feliciter, quam cito votum complevit, ſanitati reſtituta eſt integre, oravitque, ut hoc per prædicatores publicè in ſermone proclamaretur ad Dei gloriam, & cujus apud Deum meriti hic exiſtat Beatus, oſtendendum; quo ceteri ad ſimilia facienda in anguſtiis poſiti majorem ad hunc habeant ardorem.

182 Solius Dei virtute facta & fideliter examinata anno Domini MD. Mulier quædam natione de Lublin ex infirmitate capitis, oculorum cæcitatem incurrerat, ita ut penitus nihil videret. Hæc cum ſe devoviſſet viſitare ſepulcrum beati Patris causâ ſanitatis acquirendæ, mox voto facto, ille qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mun-

EX MS. mundum, per merita beati Simonis ad ipſius ſanctitatem declarandam, ipſam clarificavit.

Huic poſt mulieri cum caſu quodam vermis in aurem intraverat, ipſam nec dormire nec quieſcere permiſit, ſicque ab eo moleſtata extitit, quod ſe rationem amittere timuerit. Cum autem per votum [ad ſepulcrum] Patris beatiſſimi veniſſet, ſtatim ille vermis de aure ipſius periit, & ſic mulier, jam bis ad ſepulcrum Beati conſolata, gratias Deo & Sancto ejus egit.

183 Si his auditis animus auditoris ad devotionem non aſſurgat, audiamus tertium maximum mirabile in eadem muliere factum, ut ſic talibus confricatus ad laudem Dei & Sancti ejus devotionem incaleſcat. Hæc eadem igitur mulier, morbo francoſo *c* inter homines [per] ſuam tyrannidem graſſante, torturam manus in nervis maximam incurrerat: quæ ad viſitandam eccleſiam beatæ Mariæ in Czeſtochowa iter cum aliis arripiens, continuè ſe beato Simoni committebat: quam cum quidam ſacerdos, ejuſdem itineris comes, audiſſet nomen Simonis beati ſæpius in ſua invocatione nominare, ſpiritu invidiæ ſtimulatus cœpit prædictam mulierem deridere dicens: Quem invocas? Illum monachum, ô ſtulta? Putas illum eſſe tam ſanctum, quod te poſſet adjuvare? Illi monachi propter oblationes ipſum ſic excogitaverunt ſanctum. Quibus verbis & aliis multis mulier cœpit in corde ſuo dubitare de ſanctitate hujus venerabilis Patris, cogitans: forte verum loquitur iſte ſacerdos. Et ecce ſtatim poſt illam cogitationem dubitabilem virtus Altiſſimi puniens, ut in Zacharia patre Joannis illam dubitationem, ſic & hanc: nam ſtatim manus illius mulieris (illa quam prius doluit) contracta eſt cum ingenti dolore totaliter uſque ad brachium.

184 Quæ ſentiens in ſe manum Dei aggravatam, diſſimulat dolorem, quamdiu fuit in via: veniens autem ad hoſpitium causâ refectionis, cum ab illo eodem ſacerdote, qui ſuis blaſphemiis mulierem ad dubitationem adduxerat, fuiſſet invitata ad comedendum, [recuſavit.] Qua recuſatione [facta] propter dolorem, quem jam diſſimulare non poterat, idem ſacerdos dixit: Quid eſt? Quare non comedis? Reſpondit mulier: Non poſſum; & oſtendit ei manum contractam totaliter dolore cum maximo, illiſque omnibus comitibus ſui itineris. Requirente autem presbytero, quid ei accidiſſet, dixit mulier coram omnibus: Quando vos, domine, dixiſtis, quod ille pater Simon, qui jacet Cracoviæ ad ſanctum Bernardinum, non eſſet verè ſanctus, egoque his auditis cœpiſſem cogitare dubitans: fortè ſic eſt, ut hic dicit ſacerdos; ſtatim ecce, ut cernitis, manus mihi totaliter contracta eſt. Quod ſic ſacerdos audiens, compunctus eſt, & ſtatim coram omnibus, qui aderant, cœpit dicere: Verè nunc credo ipſum eſſe ſanctum; & flexis genibus devovit illam mulierem ad ſepulcrum beati Simonis cum Miſſa. Sed quia Deus omnipotens qui dicit, ego occidam & ego vivificabo, percutiam & ſanabo, ex ſua miſericordia cor contritum & humiliatum non deſpicit, illos etiam contritos & lacrymantes non deſpexit: nam ſtatim voto tali facto, mulier illa, quæ fuit percuſſa propter dubitationem, ſanata eſt propter ſuam fidelitatem: nam ſtatim manus ejus reſtituta eſt priſtinæ ſanitati. Quod videntes omnes Deum in Servo ſuo fideli laudarunt pariter; mulier autem ſanata votum ſuum complens, hæc coram confeſſore ſuo & patre prædicatore ſeriatim revelavit cum lacrymis, laudans & glorificans Deum in Sancto ejus.

185 Quædam mulier de villa dicta Mogila prope Cracoviam, uxor villici de ibidem, paralyſi tacta in toto corpore, ſicut lignum immobilis lecto decubuit per biennium, ſolo auditu & aſpectu remanente in ipſa. Cum poſt biennium ſemel ad ejus virum ruſtici omnes, neceſſitate impellente, illius villæ conveniſſent, cœperunt intra ſe multa, ut moris eſt talium, colloquia habere. Inter hæc autem venit in medium ſermo de miraculis, quæ faciebat Deus per merita beati patris Simonis, dicebantque ad invicem, illa muliere omnia in grabato intelligibiliter audiente: Ecce pater Simon, cujus nos ſermonem multoties audivimus, ut ab omnibus communiter fama [fertur,] claret maximis miraculis, ita quod quicumque in quacumque neceſſitate ad ipſum ſe devovent, auxilium recipiant [&] ſanitatem cum conſolatione ad ſepulcrum ejus. Quod illa audiens mulier infirma, Spiritu Domini ducta, corde fideli & devotò (quia ore ac lingua non poterat) ſe devotione qua potuit, beato Viro recommendat dicens: O beate Pater, cum aliis tuum ſepulcrum viſitantibus ſis glorioſus, digneris me etiam pauperculam adjuvare: promitto enim firmiſſimè tuæ ſanctitati, ſi ſana ſurrexero, tuum ſepulcrum viſitare cum viventi oblatione.

186 Quid multa? Ecce miſericordia Domini: ſtatim enim, ut hoc in corde ſuo hæc mulier oravit, omnimodè ſanitati per merita beati patris Simonis mulier illa reſtituta eſt virtute omnipotentis Dei, illicoque ſurrexit de lecto, benedicens Deum cum perfecta vocis modulatione: quod videntes omnes ruſtici illi & vir ejus, ſtupefacti dicebant: Nonnè hæc eſt mulier, quæ in grabato quaſi mortua jacebat; & quomodo nunc & quo miraculo ambulat & loquitur & gaudet ſana? Illa autem ab eis requiſita cum gaudio ait: Vobis nunc de beato patre Simone loquentibus, quod clareſceret miraculis, ego, his auditis corde, quanto potui, devovi me ſuæ ſanctitati; & ecce, ut omnes cernitis, me virtus Altiſſimi per merita hujus ſanctiſſimi Patris ſanavit. Illi autem hæc videntes, omneſque lacrymantes, flexis genibus Deo gratias & Sancto ejus egerunt. Mulier autem juxta ſuam obligationem votum complens, juxta ſuæ facultatis poſſibilitatem duos gallos vivos obtulit in manus patris Franciſci de Coſſmin pro tunc confeſſoris in loco exiſtentis, & hæc omnia ſibi ſeriatim explicans cum lacrymis Deo gratias egit. Laus ergo Chriſto (vox [erat] omnium) in Sancto ejus.

ANNOTATA.

a *Per hanc* vitæ mortalis novercam *puto inuſitato loquendi modo explicari mortem, ut ſenſus indicat.*

b *Ex hac phraſi colligo, omnia miracula à Nicolao*

A *colao Sokolnikio non fuiſſe collecta, niſi forte ab amanuenſi omiſſa fuerit conjunctio &, ac ita ſit legendum :* coram me [&] fratre Matthæo de Warſſawa.

c *Fruſtra apud medicos quæſivi, quis ſit ille morbus* francoſus. *At forte legendum eſt* morbo famoſo *id eſt paſſim cognito, quia, ut addit auctor, tunc inter homines graſſabatur.*

SECTIO OCTAVA.

NObilis dominus Laurentius Pilchowski de terra Lancicienſi, infirmitate graviſſima oppreſſus [fuit,ac] tali, quod etiam de lecto ſuo ſe movere nequibat, & etiam ad naturales neceſſitates aliorum manibus ferebatur; & hoc actum eſt hîc in Stradomia. Quam cito votum emiſit de Miſſa legenda ad tumbàm beati Simonis, ejus patrocinium confidenter implorando, mox reſtitutus eſt priſtinæ ſanitati, votumque ſuum die eadem devotè & humiliter perſolvit, baculoſque quatuor ad ſepulcrum ejus appendit, ſcilicet feriâ quintâ ante feſtum virginis Margaretæ anno Domini MDXV, ſeriemque totam beneficii ſibi collati ad omnipotentis Dei gloriam cultoriſque ſui beati Simonis patenter declaravit coram pluribus fratribus ejuſdem loci ſancti Bernardini, ſoluto voto, videlicet venerabili patre Hieronymo de Sendomiria pro tunc ejuſdem loci Guardiano, fratre Blaſio de Pilſno, magiſtro novitiorum, fratre Laurentio de Balice prædicatore, fratre Joanne Baptiſta confeſſore ſecularium & ſereniſſimæ Reginæ Polonorum, & fratre Joanne de Stobnika artium liberalium magiſtro famoſo, ejuſdem loci lectore clariſſimo, & aliis quamplurimis religioſis cum multa gratitudine profitebatur ſecularibuſque, inſtantiſſimeque poſtulavit, id ipſum per prædicatorem publicari ad honorem hujus Beati, tamquam gratus beneficio ſuo; quod & factum fuit ſequenti Dominica in ſermone.

Eodem anno poſt feſta Paſchalia dominus Juchno vexillifer terræ Podoliæ *a* filium ſuum quinquennem, Cracoviæ exiſtens, gravi
a C infirmitate correptum, voto emiſſo ad ſepulcrum beati Simonis cum Miſſa & candela, ſanum cum gaudio recepit.

188 Anno Domini MDXV mulier Eliſabeth de Caſimiria, uxor carnificis, habuit filium unius anni, qui à prima Dominica Quadrageſimæ uſque ad Dominicam quintam poſt Paſcha febribus quotidie affligebatur :
b inſuper interdum epilepſia *b* vexabatur : quæ votum pro eo factum ad eccleſiam S. Valentini in Cleparz cum Miſſa lecta complevit, nec tamen filio ſanitatem obtinuit. Quædam ſoror, nomine Zophia, Ordinis tertii ibidem manens in Caſimiria, patienti & matri turbatæ compaſſa, quia hic honor Simoni beato divinitus ſervabatur, votum vovit, quod, ſi meritis beati Simonis puer præfatæ mulieris reſtitueretur ſanitati, mater ipſum ad tumbam beati Simonis deferret, & Miſſam ad altare prope ſepulcrum ejus legi ordinaret; factoque tali voto à prædicta ſorore, mater ſanum filium eodem die recepit, & veniens ad portam coram fratre Nicolao de Sokolniki, præfati loci prædicatore, & fratre Baptiſta de Pobiedniki, mater ipſa & ſoror eadem præfata retulerunt ad Dei & cultoris ſui Simonis laudem. EX M9.

189 Domina Skaſſowska affligebatur per quinque hebdomadas febribus & dolore capitis intenſo, aliàs ſtrzykanie : converſa ad Deum flectens genua oravit, ut ad honorem ſuæ paſſionis meritis beati Simonis eam ſanaret; & mox ſanata eſt.

Eodem anno puer ad invocationem beati Simonis aliàs ab epilepſia ſanatus eſt.

Item alius, pedibus infirmus per decem annos, ſimili invocatione curatus eſt ab infirmitate ſua.

Item eodem anno mulier quædam de Stradomia, ſex annis capite infirma, voto facto ad beatum Simonem, mox ſanata eſt, & venit ad portam narrando beneficium Dei ſibi collatum coram me fratre Nicolao de Sokolniki prædicatore *c*. *c*

Eodem anno ante feſtum ſancti Michaëlis, ipſo die ſancti Staniſlai epiſcopi, quidam artifex de Cracovia venit ad portam, declarans, ſe perfecte ſanatum ab intenſo dolore pedum, quem multo tempore patiebatur, ſtatim ut ſe devovit cum Miſſa ad ſepulcrum beati Simonis; & rogavit, ut id publicè ad Beati gloriam in ſermone propalaretur, quod & factum eſt. E

Eodem anno etiam ante feſtum ſancti Michaëlis quædam ſuburbana Cracoviæ, dolore capitis quinque hebdomadis vexata, ita quod deſtructionem capitis ſuſpicabatur & ad mortem ſe præparabat, ſtatim, voto emiſſo ad tumbam ſancti Simonis, convaluit.

190 Item anno Domini MDXVIII, ante feſtum Aſcenſionis Domini ex voto venit quidam Joannes, cognomine Mino, qui habuit tunc filium in ordine noſtro, nomine Zachariam, civis de magna Opatow, referens fideliter & devote, quomodo, cum in quadam [concione] apud Fratres noſtros in Opatow audiſſet, quod idem Beatus, cui tunc ſupplex vota perſolvit, à morbo epidemiæ plurimos liberaret, contigit, ejuſdem uxorem peſtilentiâ ſæviſſimâ adeo præoccupatam, ut non aliud, quam mors ejus ab omni judicio domeſticorum & vicinorum ſperaretur. Reduxit idem Joannes Sancti merita nuper audita in mentem, atque devotus infirmam & jam pene morientem uxorem commiſit ejus patrocinio : quæ mortis eruta faucibus humiliter & cum viro ſuo, qui in ſimili periculo non longe poſt adjutus eſt à Sancto, ſimiliter perſolverunt vota, Chriſtum Dominum in Sancto ejus & Matrem benedictam, cui ſe idem Sanctus ſingulari quodam devinxerat obſequio, collaudantes : qui hæc, ut profertur, retulerunt fideliter & devote. F

191 Item eodem anno ante feſtum ſanctæ Virginis de Nive quidam civis Cracoviæ, Grzanka cognominatus, fideliter retulit, quod filius ejus decennis tanta gutturis & pectoris gravedine fuit oppreſſus, quod non aliud ſperabatur niſi animæ exhalatio. Tam gravis infirmitatis agente anguſtia, parentes ejuſdem pueruli, ultimâ triſtitiâ conſtricti, voverunt eum ad limina beati Simonis, & cum Miſſa ad S. Stephanum; & ſtatim puer melius habere cœpit, atque ſucceſſu temporis plenè eſt reſtitutus ſanitati.

EX MS. Eodem tempore quædam domina in maxima conflituta triſtitia, poſtquam ſe Sancti precibus, quanto potuit devotiùs, commendavit, contra omnem ſpem ab omni eadem triſtitia per negotii ſui in optimo & inſperatiſſimo fine conſtitutionem eſt liberata.

Item quædam alia maximâ capitis gravitate & dolore ſic conſternata [eſt,] ut pene ex nimietate doloris amentiam ſibi evenire ſperaret; ſed tandem toto melius affectu in Domino ſperans, & in meritis Beati confidens, ut ſeſe ejuſdem mauſolæo repræſentare repromiſit, in inſtanti eſt plene reſtituta ſanitati.

192 Item eodem anno circa feſtum Pentecoſtes frater Simon de Brzeznika Ordinis regularis obſervantiæ, tunc ordinarius loci Cracoviæ confeſſor, fideliter coram multis fratribus retulit, quod anno Domini ..... recedens ad capitulum noſtrum ex loco Skampenſi, timens infectionem peſtilenticæ contagionis, quæ tunc paſſim in locis pleriſque deſæviebat, de uno pede ſanguinem minuit; in qua minuitione eſt infectus à minutore, B qui priùs peſtilentiâ infectus ſanguinem, & fortè eodem die, minuerat: ex qua quidem minuitione tantum ulcus, per totam quaſi ſerpens ſive ſe dilatans ſuperficiem, & dolorem contraxit, & periculum attulit & difficultatem, quod poſt annos duos ab infectione veniens Cracoviam nullus medicorum & chirurgorum illius curam ſubire voluit: ſed unuſquiſque, viſo pede, ſe ſigno crucis muniens abſcedebat. Ille in deſperatione conſtitutus ſui pedis ſublevandi, ſurgens, ut valuit, ad ſepulcrum beati Simonis pergens tales effudit affatus: Tu qui aliis opem ferre conſueviſti in eorum infirmitatibus, aſſiſtente divina tuis patrociniis potentia, memento mei, cum quo in domo Dei ambulaſti cum conſenſu, favorabiliter convixiſti, & amicabiliter ſæpe contuliſti ſalutis & humanæ conditionis neceſſaria: ora pro me ad Dominum & Divam ejus Genitricem, ut tuo interventu (ſi cum mea ſit ſalute) in ſanitate optata adhuc eidem Domino militare valeam. Et C his dictis, oravit unum Pater noſter & Ave Maria. Surgens ab oratione, ſe melius ſentire cognovit, & in brevi, omiſſo medicorum conſilio, eſt plenè ſanitati reſtitutus.

194 Item eodem anno Domini MDXVIII circa eadem Aſcenſionis feſta coram multis fratribus & ſororibus quædam perſona publicè recognovit, quod ante unum annum in una manu ſua ulceroſa & doloroſa exiſtens ad chirurgum, nomine Staniſlaum, fuit coacta accedere, quatenus ulcera & eorum dolorem ſibi tolleret: qui conſpecta manu & ulceribus: Non aliter, inquit, te ſanare poſſum, d niſi mihi dederis mediam alteram marcam *d*. At illa, quæ pauper erat, hujuſmodi ſummâ carens, penitus quaſi animo conſternata, & in anguſtia poſita ex vi dolorum, acceſſit ad ſepulcrum beati Patris, ejuſdem auxilium flebilibus exorans gemitibus, quatenus & ſuis doloribus & ſuæ commiſereatur pauperati. Quæ in domum ſuam rediens, cœpit ſibi præparare comeſtibilia, & digitos manûs infirmæ, & reliquum, quod ſemper apparere ſolet nudum, ab ulceribus liberata videns, gaudio ſimul & exultatione perfuſa, reliquam partem manûs ſic ſanatam in inſtanti & inſenſibiliter conſpexit, quod nec D veſtigia quidem in pleriſque locis manûs ulcerum remanſerint: quod ita, ut præfatur, eveniſſe ad honorem Dei & Sancti gloriam enarravit.

195 Item eodem anno poſt feſtum Pentecoſtes quædam domina nomine ..... in Stradomia manens, gemellis fœtibus onerata, ex divina permiſſione eſt læſa, ita quod irruentibus in eam magnis doloribus, cœpit abortire. At ipſa fere exanimis, nec ſui nec ſuorum memor partuum, ut ad ſe redire cœpit, audivit à circumſtantibus beati Simonis ſeſe auxiliis commendari; quod intelligens itidem in corde ſuo meditabatur humiliter, ut ſaltem fœtus nati, quamvis erant immaturi, nihilominus tamen jam animati poſſent baptizari. Et in brevi enixus primus vivus baptizatus eſt; & poſt aliquot horas in nocte alius filius, ſimiliter baptizatus, mortuus [eſt.] Utique hoc ſolatium parentibus præſtiterunt, quod renati ex aqua & Spiritu ſancto, partiE cipes gloriæ æternæ effecti ſunt, qui vivere non poterant propter immaturitatem & debilitatem. Eidem poſt aliquot ſeptimanas filius natu primus, nunc ſeptennis, graviſſima infirmitate victus cœpit agonizare, oculos vertere, palleſcere; & omnia morientium ſigna in eo apparuerunt. Mater lacrymoſa mox ad beatum Simonem currens, eidem primogenitum puerulum morientem cum fletu & gemitu magno commendabat. Rediens domum ſuam ex magno dolore ad lectum agonizantis appropinquat. At puer aperuit oculos, & matrem plorantem conſpiciens: Da mihi, inquit, domina mater panem, & flere noli. Quod omnes videntes poſt paucos dies quaſi cum tota familia in teſtimonium facti miraculi cum eiſdem parentibus ad portam venientes, & in melius habente puerulo omnia præmiſſa [contigiſſe,] ut præfatum [eſt,] enarrarunt.

196 Item anno MDXVIII, circa feſtum nativitatis Domini quædam matrona, uxor cujuſdam funificis in Caſimiria, graviſſimas torſiones patiens, ita ut pene moreretur, F cœpit ſe vovere ad ſancti Staniſlai tumbam, & ad alios civitatis Cracovienſis patronos; ſed nil levaminis perſenſit. Ultimo venit ei in mentem beati Simonis patrocinium, cui ſe devote commendante, eodem momento omnis dolor ceſſavit, & eodem die ſe ejuſdem Sancti monumento præſentavit, & hæc præmiſſa fratri Simoni confeſſori retulit fideliter.

Anno Domini MDXX, frater Marianus de Turobin Ordinis Minorum Obſervantium divi Franciſci, tunc magiſter clericorum, Cracoviæ exiſtens, infirmitate gravi percuſſus in pede, poſtquam ſe beato Simoni devovit, & illius tumbæ ſe obtulit, extemplo in pede illo fuit ejus meritis, Deo patrante, ſanatus, & hoc coram fratribus multis ejuſdem Ordinis confeſſus eſt clare.

ANNOTATA.

a *Eſt provincia Poloniæ, barbarorum incurſionibus & præliis famoſa, de qua vide coſmographos paſſim obvios.*

b *Epilepſia eſt morbus variis nominibus appellatus & vulgo cognitus. De ejus cauſis & effectibus*

A *bus videri poſſunt Gorræus, Caſtellus, aliique medici.*

c *Ex hoc loquendi modo patet, ſæpe memoratum Nicolaum Sokolnikium tunc Stradomiæ prope Cracoviam habitaſſe, & veroſimiliter multa* B. Simonis *miracula collegiſſe.*

d *Marca Slavonica appendit duodecim ſolidos, ut tradit Wichbildus Magdeburgenſis art.* 44 § 3. *De variarum marcarum valore conſule Cangium in Gloſſario.*

ALIA MIRACULA,

Poſt obitum Nicolai Sokolnikii patrata, & ex variis inſtrumentis tum impreſſis tum manuſcriptis collecta.

B

CAPUT I.

Prodigia, quæ teſtes ſuper immemorabili cultu examinati expoſuerunt in cauſa Beatificationis à pag. 15.

MAgnificus ac generoſus dominus Joannes Starsky *a*, annorum ſexaginta quatuor, ... ultimò ex pietate dominorum commiſſariorum judicum per ipſum illuſtrem dominum Skarſzowski interrogatus, an ultra præmiſſa, de quibus interrogatus fuit, ſciat & velit deponere aliquid in cauſa præfata pro D. Fiſcali, reſpondit: . . . Hoc unum ſcio, & depono in vim præſtiti à me juramenti, quod ipſe expertus ſum ejuſdem Beati ſingulare auxilium. Et narravit ſeriem rei geſtæ in hunc modum: Ante annos viginti circiter, in anno videlicet milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo, quo maxima peſtis ubique in Polonia, & bellum Turcicum graſſabatur, [me] manente in villa nobili Gidle archidiœceſeos Gneſnenſis viginti milliaribus à Cracovia diſtante, quam vigore certorum jurium & C ſummarum pecuniariarum tunc retinebam, & in qua ante multos annos fuit & exſtat hactenus imago miraculoſa beatæ Virginis Mariæ ſub cura patrum Prædicatorum, tempore æſtatis (diei non recordor modò) conſors mea Anna Modeska, nobilis Polona, ibidem in curia ejuſdem villæ, primæ prolis partu ſummo dolore affecta, multis diebus periclitabatur. Mihi refugium nullibi niſi mortem præſtolanti venit in mentem fama dicti Beati Servi Dei, quam antea bene noveram.

198 Cracoviam veni, & pallium ejuſdem, quod in talibus caſibus aliis multum ſemper ſuccurriſſe cognoveram, quantocius potui, à patribus loci & Conventus in Stradom ſummis precibus impetravi: quod ubi operâ cujuſdam patris Ordinis Prædicatorum, cujus nunc nominis & cognominis non recordor, conſors mea tetigit, brevi ex poſt abſque omni dolore & difficultate enixa eſt illam primam prolem in præſentia multarum vicinarum & nobilium & villanarum, ibidem tunc adſtantium. Hoc idem pallium poſt tam feli-

cem effectum propter peſtem Cracoviæ graſ- EX VARIIS
ſantem penes me aliquot menſibus retinere debui. Interim evenit, ut in ligneis illis habitaculis curiæ meæ maximum incendium igne exarſit quodam tempore, ſed ex præſentia illius pallii ſine magnis damnis conſopitum eſt: nam ad illud ignis (quod miraculoſe factum puto) non appropinquavit; verùm cum appropinquaſſet ad illa ædificia, ubi repoſitum fuit pallium, exſtinctus ignis eſt: pie credo, nec poſſum aliter, quod hoc beneficium ex præſentia dicti pallii tunc ibidem præſentis evenerit.

199 Dominus Dominicus Paczko, annorum octuaginta circiter, ... ulterius interrogatus ex pietate dominorum judicum, is idem teſtis ſecundus ſub & in vi facti juramenti reſpondit & depoſuit de ſe ipſo, quod in anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo nono circa feſtum ſanctiſſimi Corporis Chriſti graviter infirmabatur morbo incurabili, & à medicis deſperato, in lecto depoſitus, ita quod nullius membri miniſterio, niſi cum adjutorio alterius, potiebatur. Cumque jam nulla ſpes humana ſupereſſet, antiqua devotione, quam ante multos annos ad dictum Servum Dei gerebat, & inſtantiâ uxoris impulſus petiit & obtinuit à patribus loci hujus in Stradom pallium ejuſdem Beati: quod ubi corpus ejus attigit (ut depoſuit teſtis) ſtatim convaleſcere cœpit, & in tribus diebus jam deſperatus plene convaluit, ſtatimque poſt convaleſcentiam in ſignum gratitudinis erga ſuum Medicum tabellam votivam argenteam ad ſepulcrum ejus poſuit. E

Petrus Stolnicky *b*, annorum ſexaginta quinque, ... interrogatus ex pietate dominorum commiſſariorum, an aliquid deponere ultra depoſita velit & poſſit, reſpondit: Ego ipſe expertus ſum auxilium & patrocinium ipſius beati ſervi Dei Simonis; quia in gravi maligna febri, quam duabus ſeptimanis continuis paſſus ſum etiam cum deſperatione medicorum, per appoſitionem pallii ejuſdem Servi Dei totaliter derepente ſanatus & liberatus ſum. b

200 Joannes Bonilowski *c*, annorum ſexaginta ſex, ... inſuper ex pietate & officio dominorum commiſſariorum interrogatus, [an] aliquid ultra prædicta, uti practicus magis aliis in hac cauſa, & plebanus in patria Beati, deponere velit, & habeat, reſpondit: Volo, & habeo ad laudem & probationem immemorabilis cultus & venerationis ac ſanctitatis dicti beati Simonis aliqua deponere, & ibidem in continenti depoſuit: Primò. Audivi à matre mea chariſſima toties id ipſum ingeminante & repetente, quod, dum me portaret in utero, commendabat ſe & me orationibus ejuſdem ſervi Dei beati Simonis, & in partu, illius interceſſionibus anno circiter milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto citra vel infra, dum me parturiret, ſe adjutam fuiſſe referebat, dicens, Vidiſſe ſe in ſomnis monachum quemdam, qui ambulabat in ſummitate turris ad ædem divæ Mariæ Virginis parochialis in circulo Cracovienſi ædificata, & me natum dependens *, in ſinum ſuum excepit. Hinc mihi à teneris mater mea commendabat devotionem ad eumdem, & dum Romam profecturus eram, Miſſam circa ſepulcrum ejuſdem, ut dixi, ex c

* *forte* defendens

EX VARIIS instinctu matris audivi: hincque credo, quod intercessionibus ejusdem ex multis periculis & infirmitatibus liberatus, beneficium parochiale in oppido paterno ejusdem obtinui.

201 Secundò de loco, in quo natus est dictus Dei servus beatus Simon, deposuit hoc: In loco, in quo natus perhibetur, & pro certo scitur is idem beatus Simon, fuit ante pauca tempora domus, quam simul cum alia vicina illustrissimus D. Stanislaus comes in Wisnic Lubomirski, modernus Palatinus Cracovienſis, sumptu proprio coëmit & demolivit, & in præfato loco pro honore ejusdem Beati capellam ex muro vult exstruere; jamque lapides, cæmentum & materiam paravit indies muraturus, idque motu & instantia sereniſſimi Vladislai quarti regis Poloniæ moderni, qui prædictum Beatum vidit exercitum suum adjuvantem in quodam bello, annis superioribus gesto ..... Tertiò. Filius Gregorii Pytko civis & consulis Lipnicenſis, dum mater sua ante annos aliquot in gravi infirmitate & desperata jam
B agonizaret, habens annos octodecim vidit quasi hominem sanctum in habitu religioso, qui venit ad matrem, & à somno excitatam benedixit signo crucis & disparuit: illa autem brevi convaluit, rediit ad se, & sanata est. Et hæc audivi ab ipso juvene filio ut supra.

202 Quartò. Juliana Baldouna, uxor Joannis Stawinoga, ante annum unum & medium morbo contagioso, speciem pestis præ se ferente, vulgo luznica dicto, decumbens, & penitus jam agonizans, vidit in somnis beatum Simonem, qui eidem mandavit, ut in loco natali ipsius puteum effodiat, in quem aquæ pluviales congregantur. Expergefacta fecit mandatum & convaluit, liberataque est à contagio, quo maritus ejus & domestici aliquot perierunt. Quod audivi ab ipsa, & scio bene id, quod omnes sciunt. Quinto. Circa annum *d* millesimum sexcentesimum trigesimum quartum ante annos septem circa vesperam quadam die in ipso circulo oppidi magnum incendium exortum est; & cum omnes clamarent: Sancte Simon, ora pro nobis, adjuva nos; hoc facto, mirabiliter in
C fumum illud incendium conversum, & sine magno damno ipsum sponte sopitum [est.] In crastino verò villani parochiæ meæ, longe ab oppido distantes, narrabant omnibus & mihi, quod videbant tempore incendii in aëre beatum Simonem, qui pallio suo exstinguebat incendium.

203 Valentinus Znamierowski, annorum octuaginta, ... præterea ex pietate dominorum commissariorum interrogatus, an ultra prædicta aliquid deponere velit & possit, respondit: Præter hæc, quæ deposui, velim sciant illustres dominationes vestræ hæc, quæ etiam annotari hîc inter meas depositiones peto. Primum. Audivi à Dibrochowska avia mea materna, quæ etiam audivit ab avia sua, quod ad eumdem Beatum adhuc vivum quædam mater de civitate Cracovienſi recurrit pro recuperanda sanitate filio suo muto & loquela; quem ille Beatus per triduum penes se relinqui jussit, & post triduum reddidit matri sanum & loquentem. Secundum. Incendium magnum ante annos septem exortum fuit in oppido nostro Lipnicenſi, & D
pueris clamantibus, Sancte Simon ora pro nobis, exstinctum fuit. Visus autem fuit à multis quidam monachus in aëre incendium illud exstinguens. Tertium. In loco, in quo natus est beatus Simon, multoties visuntur luminaria magna: ego quidem ipse non vidi, sed audivi à custodibus civitatis fide dignis, qui id ipsum viderunt.

204 Gregorius Pytko *e*, annorum sexaginta,. . . . ex pietate dominorum commissariorum ulterius interrogatus in vim ejusdem juramenti, an ultra prædicta aliquid deponere velit & possit, respondit & deposuit: Primò. Ante annos viginti in hospitio certo, vicino illi loco, in quo idem Servus Dei natus est, illi [,qui] ibidem hospitabantur & bibebant, viderunt ex cellario, ubi dicitur esse enixus, lumen magnum resplendescere; & hoc audivi à quibusdam illorum, qui ibi fuerant; sed non recordor, qui fuerant. Secundò. Ante annos septem, dum quadam die sub vesperum in oppido Lipnica magnum incendium fuisset exortum, mirabiliter, omnibus causam ignorantibus, sopitum & exstinctum est: jam autem ex longinquis villis parochiæ Lipnicenſis visebatur à multis quidam monachus pallio suo illud incendium exstinguens; quod postmodum referebant omnibus, publice pueris tunc clamantibus: Sancte Simon ora pro nobis. Tertiò. Uxorem meam propriam ante annos septem in gravi febre & morbo contagioso, vulgo loznica, infirmantem custodiebat filius meus annorum septemdecim. Hic voto facto ad eumdem Beatum pro sanitate matris, & peregrinatione ad ejus sepulcrum promissa, nocte sequenti vidit eumdem ambulantem in cubiculo extra somnum, qui apprehensam matrem sanavit, ita quod in crastino perfecte convaluerit; & votum explevit.

205 Andreas Petricovius, annorum sexaginta quatuor, ... interrogatus respondit: ... Ultra ista, quæ interrogatus deposui, velim sciant illustrissimæ dominationes vestræ, quod de me ipso depono in recognitionem beneficii divini per merita & interceſſionem ipsius beati Simonis accepti. Anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo nono, die verò S. Mariæ Magdalenæ in morbum subitaneum & gravissimam febrim malignam incidi cum diarea *, ita quod ter in diem patiebar febrilem accessionem & continuam febrim malignam, reliquaque symptomata medicis ignota, ita quod jam à medicis desperatus & relictus fuissem. Cumque jam deficerent humana remedia, nec supereſſet alia spes nisi à Deo & interceſſione singulari beati Simonis prædicti, ad quem specialis devotionis affectum gerebam, opportune uxore mea id mihi insinuante, rogavi & mandavi mihi afferri vestem seu pallium ejusdem Beati; quam cum à patribus loci allatam osculatus fuissem, applicavi ad certa membra corporis mei, utpote caput & pectus, cum plena fide. Mox in placidum somnum delapsus sum, & expergefactus à febri illa maligna & continua post quinque dies succeſſive totaliter liber evasi, & amplius non recidivavi; & in istius rei testimonium veniens post quinque dies ad sepulcrum illius Beati, Missam celebrari feci, in

E

F

* *lege* diarrhœa

A in qua confeſſus ſacram ſumpſi communionem, & poſtmodum tabellam argenteam circa ſepulcrum ejuſdem reliqui.

ANNOTATA.

a *Is eſt primus teſtis in cauſa Beatificationis, & ibidem pag.* 13 *in tabella teſtium nomen ejus ita ſcribitur:* D. Joannes de ſtara Starski nobilis Polonus.

b *Cognomen hujus quarti teſtis etiam in tabella teſtium jam citata mutatum eſt: ſic enim ibi legitur:* D. Petrus Flotynski diœceſis Poſnanienſis.

c *Etiam cognomen hujus teſtis, qui eſt ordine octavus, in prædicta tabella ſic variatur*: D. Joannes Borcikowski Cracovienſis.

d *Hic erat diſtorta & vitioſa conſtructio, forte typothetæ errore poſita, quam in ordinem redegi.*

e *In tabella jam aliquoties memorata excuditur* Piſtko.

B

CAPUT II.

Miracula collecta ex inſcriptionibus quorumdam anathematum, quæ ad B. Simonis ſepulcrum appenſa ſunt.

D. O. M. Beato Simoni à Lipnica, cujus veſtis parturienti impoſita, matri ſalutem, fœtui vitam, utrique in periculo utrumque attulit. Joannes Innocentius Petricius *a* doctor ex voto.

Precatio pro me ſancti Simonis patroni mei ex Ordine PP. Bernardinorum, facta in eccleſia eorum, liberavit me maximo ex morbo apud Deum omnipotentem in Trinitate unum, Deum meum, Dominum meum, Tutorem meum, quem laudo pro hoc beneficio; Patronoque huic meo gratias ago immortales. Crocoviæ xx Octobris anno MDCXVI. Joannes Niemſta de Krzeczyce dapifer ſacræ regiæ majeſtatis Sigiſmundi tertii regis Poloniæ.

C

D. O. M. anno MDCVIII menſe Novembri ego Henricus Bagge recognoſco, uxorem meam, nomine Annam, per interceſſionem B. Simonis de Lipnica, ad cujus ſepulcrum pro illa, in longa infirmitate difficilis partûs exiſtente, pater Alexander votum fecerat, ad primam ſanitatem miraculoſe reſtitutam eſſe. Igitur in vim gratitudinis uxor mea Anna hoc votum perſonaliter offert Domino Deo ad ſepulcrum B. Simonis de Lipnica ad eccleſiam PP. Bernardinorum ad Cracoviam. Structor menſæ S. R. M. Henricus Bagge.

207 Nobilis Petrus Linchowski, dum anno Domini MDCXXXVII ſabbato ante Dominicam Palmarum confracto pede ægre decumbit, febre corripitur, igne ſacro afficitur: vovet beati Simonis de Lipnica buſtum viſitando venerari; febri & torpore liberatur, pedeque validior votum ſolvit non ingratus.

Anno Domini MDCXXXVII, die VII Maii generoſus dominus Joannes Pernus obtulit hanc tabellam & pedem cereum in ſignum, quod gravi oculorum & pedis infirmitate correptus, voto ad beatum Simonem nuncupato, revaluerit. Præterea Sacrum de ſanctiſſima Trinitate ad ejuſdem Divi mauſoleum recitari, & Litanias de beatiſſima Virgine Maria decantari fecit. EX VARIIS

Anno MDCXXVIII ego uxor Staniſlai Bodaviczova civis Cracovienſis, cum filius meus eſſet morbo caduco oppreſſus, mediante informatione cujuſdam ſacerdotis hujus religionis, votum pro ipſo feci ad ſepulcrum beati Simonis de Lipnica, per cujus interceſſionem ſanitatem obtinuit.

Divo tutelari Simoni de Lipnica, propitio ſoſpitatori, ob depulſam à ſuorum liberorum ac familiæ capitibus vicinam peſtilentiæ luem, ex voto beneficii teſtem tabellam appendit.

208 Ego Anna de Nadanzin Uchanska, palatina Plocenſis, recognoſco ſingularem ac beneficam gratiam domini Jeſu mei, & dominæ Mariæ Virginis ac beati Simonis. Magnam obtinui conſolationem per interceſſionem præfati B. Simonis, pro qua gratia ſit ſemper honor & gloria domino Jeſu meo.

D. O. M. Votum feci Domino & B. Simoni Ordinis de Obſervantia, cujus interceſſione, morbo percuſſus gravi, in ſtatum valetudinis priſtinum reſtitutus ſum, per quem Deus ter optimus maximus in ſeculum ſit benedictus. Anno Domini MDCXVI, die XVII Novembris. Frater Ludovicus Ubiſzowski Ordinis Minorum de Obſervantia. E

Inſignia beneficia Dei recepiſſe me agnovi per interceſſionem beatiſſimæ Virginis & dilecti ſancti Simonis: aliquoties enim à peſte præſervatus ſum, cum hac eſſemus infecti, & noſtra converſatio eſſet cum infectis, ab eadem per gratiam Dei præſervati eramus, & à graviſſimis infirmitatibus liberati. Eamdem benedictionem Dei agnovi in conſtitutione liberorum meorum: pro quo ſit ipſi honor & gloria in ſecula. Similem gratiam obtinuit mea ancilla: hæc enim cum jam agonizans decumberet, recommendata ad ſepulcrum B. Simonis ad eccleſiam PP. Bernardinorum, in priſtinum valetudinis ſtatum erat reſtituta.

209 Magnifico dominum Deum meum & debitam Sanctis ejus facio reverentiam: præcipue beatiſſimæ Virgini & ſancto Simoni Ordinis S. Franciſci, quo dominus Deus hunc locum conſecravit & ornavit; cujus interventu dominus Deus me liberavit ex periculis graviſſimarum infirmitatum, & ad primam reduxit claritatem, pro quo ſit ipſi gloria in ſecula. F

Cum eſſem oppreſſa graviſſimâ febri, recurſu facto ad patrocinium B. Simonis, protinus etiam à domino Deo exaudita & recreata [ſum] in obtenta ſanitate. Sancte Simon in memoriam tantæ gratiæ & in ſignum gratitudinis meæ, hoc exiguum donum tibi offero, & pro auxilio devotiſſimas perſolvo gratias.

Gravi infirmitate preſſa, mediante viſibili benedictione ſancti Simonis, ſanitatem obtinui. Igitur in vim gratitudinis hoc votum ipſi præſento; pro dono temporali gratias ago, æternum donum ſimiliter imploro.

210 Generoſus Staniſlaus Staniſlawski ſexagenarius glorificat Altiſſimum in beato Simone, quod contracta ejuſdem manus, voto ad Divum nuncupato, prodigioſe ad officium rediit anno Domini MDCXXXVII.

Generoſus dominus Joannes de Przedborz Koniecpolski adoleſcens gravi oppreſſus in-

EX VARIIS firmitate votum fecit ad beatum Simonem : ſanitatem obtinuit , votum præſentavit ac obtulit.

Generoſus dominus Alexander Marzeiowski , Cracoviæ cum periculoſo morbo eſſet gravatus & a medicis derelictus , recommendavit ſe beato Simoni ad eccleſiam PP. Bernardinorum. Petierat , ut ei adferrent palium hujus Servi Dei ; protinus ſanitatem obtinuit , & hucuſque per dei gratiam ſanus & incolumis exiſtit anno Domini MDCXXXVI; quod ipſe agnovit coram illuſtribus & admodum reverendis dominis commiſſariis.

Sigiſmundus Hippolit , civis Cracovienſis , filius conſulis Cracovienſis, obtulit B. Simoni. Dum eſſet in ſua infirmitate derelictus à medicis , ſanitatem obtinuit. Gratitudinis ergò tempore ſacrificii ibidem votum ſuum exſolvit ad mauſolæum Beati x Auguſti MDCXXXIX.

211 Illuſtriſſima domina Zophia de Tenczin Danielowiczowa theſauraria regni , capitanea Preomiſlienſis, Samborienſis, Dorobienſis,
B per interceſſionem beati Simonis de Lipnica , quem ſibi elegerat patronum ad vitæ tempora , ob receptam in ſuis neceſſitatibus conſolationem offert ad ejus ſepulcrum hanc tabellam anno MDCXXXVIII die XII Februarii.

In mea infirmitate cum eſſem à medicis derelicta , à domino Deo per tuam interceſſionem , ó beate Simon , eram ſanata. Barbara Zyczkowa.

Dive Simon miſerum juviſti; en vota rependo:
Utque perenne juves, id, rogo, pignus habe.

Obtenta ſanitate, poſt graviſſimam infirmitatem , hoc votum obtulit beato Simoni domina Zlotnicka in Caſimiria.

Generoſus dominus Marianus Borowski , recepta ſanitate poſt gravem infirmitatem per interceſſionem B. Simonis , in vim gratitudinis ad ejus ſepulcrum hanc tabellam offert anno MDCXXXIX , die IV Februarii.

212 Anno MDCXXXVII D. Albertus , venditor imaginum , agonizantem infantem recommendavit B. Simoni ; illo voto promiſſo , obtinuit ſanitatem , & huc uſque vivit.

Ex Varſavia quædam domina Pulczina infantem ſuum infirmum obtulerat ; ad ſepul-
C crum B. Simonis ſanitatem obtinuit XVII Julii MDCXXXIX.

Anno Domini MDCXXXX dominus Sebaſtianus Dobumyski , opifex habenarum, civis Caſimirienſis , gravi cum eſſet oppreſſus infirmitate , in eadem longo exiſtens tempore , ubi promiſerat votum ad ſepulcrum beati Simonis , poſtridie ſanitatem obtinuit , & hanc tabellam tempore ſacrificii Miſſæ obtulit die XI Junii *b*.

b D. O. M. Anno MDCVIII menſe Maio ego Joannes Palanowski, cum laborarem graviſſime ex capite , & remedia mihi medicorum peritiſſimorum prodeſſe nequiverant , voto ad ſepulcrum beati Simonis de Lipnica facto , brevi ejus ſuffragio & patrocinio me levatum & juvatum atteſtor.

Deo omnipotenti ſanctiſſimæque Trinitati ſit ſempiterna laus , honor , virtus & gloria , qui me à morbo caduco per interceſſionem beati Simonis liberare dignatus eſt.

213 Anno Domini MDCVIII, die XV Octobris unus civis [fuit], cui infans ſubmerſus eſt nomine Gregorius : per interceſſionem beatæ Mariæ Virginis & beati Simonis Dominus D
Deus eum ſanavit.

Sit laus , honor , virtus & gloria Deo omnipotenti , qui me per interceſſionem beati Simonis liberavit à maligna febri. K. B. anno Domini MDCIV.

D. O. M. Anno Domini MDCVIII ego Samuel Konarski Caſtellanides Culmenſis magno & gravi morbo correptus menſibus aliquot cum decumberem medicorum fruſtratus auxilio, ſpiritualibus uſus remediis , divinæ me languidus commiſi voluntati; ſed dum periclitarer, & jam penè, intuentibus mœſtiſſimis parentibus aliiſque tum circumſtantibus, agonizarem, ſubiit quibuſdam ſpiritualibus perſonis , me ad ſepulcrum beati Simonis de Lipnica voto obligare : quod dum faciunt , brevi convalui , & gratiarum actionibus præmiſſis, hanc tabellam ex voto & grata animi ſignificatione affigi curavi.

Staniſlaus Zielienki cognovit , quod illum E
dominus Deus ſanaverit per interceſſionem beati Simonis anno MDC.

ANNOTATA.

a *Ita Ms. noſtrum Cracovienſe nomen hujus viri exprimit; cauſa verò Beatificationis anno* 1685 *Romæ impreſſa , habet pag.* 8 Patricius. *At puto lectionem Ms. præferendam eſſe , quia videtur eſſe idem doctor , qui hiſtoriam belli Turcici Cracoviæ anno* 1637 *edidit , in cujus titulo* Joannes Innocentius Petricius *appellatur.*

b *Huc uſque perveniunt anathemata , quæ in cauſa Beatificationis à pag.* 8 *recenſentur , ex quibus multa omiſi , quæ vel oblationis cauſam vel ſanationis modum non exprimebant. Reliqua , quæ hîc ſequuntur , ex Ms. Cracovienſi deſumpſi.*

CAPUT III.

Quædam miracula deſumpta ex Ms. , quod R. P. Dominicus Zatorski , Minoritarum Guardianus , anno 1724 *Cracoviâ ad nos miſit.* F

ANno Domini MDXXXIV recenter non contemnendum ſane miràculum beati Simonis ſuffragio declaratum eſt. Mulier enim quædam [in loco,] non admodum à Cracovia diſtante (vulgo Ferali dicitur) commorata , tam miſerâ graviſſimâque quadam ægritudine afflictum vexatumque puerum habebat , ut per totum plane anni circulum continuo puer ille aſſiduis laboribus ac fletibus (vix umquam aliquid [dicebat] de cibo capiendo) cruciaretur ; nec ullo remedii genere vis elevari fletuſque ac dolores temperari poterant ; mater verò gemebunda varios medendi tentat modos : cum nullum malo poſſet remedium adferre , rumpebantur præ nimio maternæ compaſſionis dolore viſcera ſua , parumque aberat , quin deſperationis diſcrimen ſubiret : videns enim puerum ſuum tam acerbiſſimè torqueri , nulloque medicamine auxilium poſſe ferri , magis ipſa materno compaſſa

passa pectore torquebatur. Verum ut pueri & suo cruciatui jam finem imponeret, impium facinus clam opprimendo puerum agitabat, ut sic unâ potius horâ intolerabilem angorem tolleret, quam productum temporis intervallum in dies magis ac magis augeret.

215 Sed antequam id attentare ad effectumque deducere ausa fuisset, prius (instinctu Dei procul dubio) ad Præmonstratenses religiosos in eodem præfato loco manentes (ex quorum relatu & veridico testimonio scripta sunt) accessit, suamque Priori eorum anxietatem lamentabunda exposuit, ac simul rem à se propositam interimendi puerum enodavit. Ille nefandum impietatis scelus aggredi prohibens, salubre in animam ejus injecit testimonium, ut quantocius ad fratrum Minorum ecclesiam peragraret, ibidemque Missam ad beati Simonis sepulcrum, penes quod est altare, legi procuraret, cui ipsa Dei auxilium per sancti Simonis invocationem implorando ac pro salute filii sui interpellando interesset. Accepit consilium mulier, monitisque parens sine mora votum redditura properat: tandem post devotam unam atque alteram devote Missam precesque cum lacrymis ad Deum & beatum Simonem, domum redit. Ecce verò puerum ibidem jam antea desperatum, quem, nullo medicinæ auxilio consulere ei valens, interimere parabat, bene sanum, incolumem jucundumque, acsi numquam vi morbi tactus fuisset, offendit, lætaque suscipiens, Deo & beato Simoni gratias egit, ac venerandi illius Prioris salubre consilium beneficii sibi præstiti non ingrata laudavit.

216 Honesta matrona optimæ apud omnes æstimationis & famæ, nomine Dorothea, quæ adhuc superstes est, dum prægnans morbi occulti vehementiâ oppressa omnem spem prolis emittendæ amisisset, voto facto ad sepulcrum beati Patris, ita se protinus sensit ad primam spem divinitus reductam, ut nihil omnino dubitaret, se id beati Patris meritis, quidquid fuit, recuperasse: mater denique effecta ad ejusdem pedes felicissima prolem cum ædificatione populi humillimè ac devotissimè obtulisse visa est anno Domini MDCVI.

Mulier, Dorothea nomine, ex Arianæ *a* sectæ cœno divina miseratione eruta, & ante biennium fermè baptizata, occultis divinis judiciis à sævo dæmonio vexata semel ac iterum & tertiò, denique mirabiliter supra quam dici potest, liberata est. Ad hunc enim actum cum populus venire prohiberi non posset (erat enim dies Dominicus proximus ante festum omnium Sanctorum anni præteriti MDCVI) dæmon horribili voce, cunctis audientibus, in medium protulit, se plurima atrocia moliri ac perficere in regno Poloniæ pro conventu Sandomirienſi studere, nisi à Simone & Francisco impediretur. Unde satis constat, quanti meriti apud Deum sit, fueritque semper beatus Simon Lipnicius.

217 Anno Domini MDCLXXXVI in claustro monialium, sub titulo sancti Andreæ erecto, duæ sorores gravi infirmitate laborantes pallium divi Simonis affectarunt, recommendantes se meritis ejusdem beati Patris; quo habito & super illas impositio, divina gratia adjuvante, ambæ pristinæ sanitati restitutæ sunt, laudantes Dominum.

Mulier quædam in suburbio Cracovienſi, EX VARIIS vulgo Polonico idiomate in Wesolo, per integros duos dies partu opprimebatur; neque prolem parturire valuit semimortua, donec ex superpositio ejusdem beati Patris pallio feliciter prolem progeneravit, intercedentibus meritis ejusdem divi Patroni.

In Pocla Grodnensi Cracoviæ uxor quædam, mulier cujusdam, simili modo fœtum in lucem per aliquot dies edere non potuit; sed tandem, superpositio pallio beati Simonis, faciliter prolem suscepit.

218 Anno Domini MDCLXXXIX, quo fuit translatio facta ossium sancti Simonis de Lipnica ex ecclesia cathedrali Cracovienſi ad ecclesiam sancti Bernardini, Stradomiæ in suburbio Cracovienſi sitam, patres Minoritæ Observantes miserunt nobis *b* ad ornandum feretrum & caput ejusdem beati patris Simonis Lipnicii. Tunc temporis verò ægrotabat soror nostra Prudentia Grothowna, graviterque toto fere novitiatus sui anno laborans capite, sentiebat cataractam *c* seu strigorem, obstructionemque aurium & narium: quæ veniens ad gazophylacium, ubi ornabatur prædictum caput, absolvit flexis genitus tres Dominicas orationes, in honorem beati Patris. Inde reversa ad infirmariam, senserat obstructas nares moveri. Sternutavit itaque tribus vicibus, tertia verò vice ejecit talem vermem cum sanguine, qualem doctores cernentes probarunt quomodo illum facere possent obrigescere; illa autem mox notabilem sensit in capite alleviationem, ac pristinæ sanitati restituta est, quæ adhuc ultra triginta annos vixit: & sic, quod hæc omnia miraculose contigerint per intercessionem beati Simonis Lipnicii, recognoverunt prædictæ sanctimoniales Cracovienſes, unà cum sorore Prudentia supra nominata, quæ hoc miraculo pristinæ sanitati fuerat restituta, licet jam à medicinæ doctoribus fuerit destituta.

219 Anno Domini MDCCXIII magnifica domina Drzewiecka, gravi infirmitate penitus depressa jamjam ultimam vitæ horam exspectavit, quam & doctores propter irrecuperabilem sanitatem penitus dereliquerunt: illa tamen confugiens ad merita divi Simonis ad pristinam rediit sanitatem, dum pallio cooperiretur.

In suburbio Casimiritano, vulgo Kazmierz dicto, Magdalena Passmaniczka tribus diebus affligebatur partu; jamque in agone existens se merito & intercessioni beati Simonis recommendabat, magnaque fide poscebat pallium ejusdem beati Patris; quo adepto & superpositio, ad effectum pervenit pristinæ sanitati restituta: hoc voto præmisso, [quod.] si Deus dederit filium, præfati Sancti nomine eum nominari velit, quod & factum est.

220 Generosus dominus Joannes Wolenski Bochenſis officialista ad salisfodinas, jamjam pene desperans de sanitate sua propter maximos dolores, quos passus est, obtulit se beato Lipnicio: vix enim id fecit & mox meliorem sanitatem adeptus, secunda die ambulare incepit, gratias reddens Deo pro obtenta sanitate, votumque argenteum addidit altari.

Cujusdam pictoris uxor in suburbio Cracovienſi, vulgo Stradomia nuncupato, agonizan-

EX VARIIS nizantem filium ſuum viva fide & ſpe acquirendæ ſanitatis deportavit ad ſepulcrum ejuſdem beati Patris, quod & conſecuta eſt, dum ſuperimpoſito pallio gratiam & auxilium ejuſdem ſancti Patroni, & redditam filio ſanitatem agnovit & deprædicavit.

221 Anno Domini MDCCXIV, famata domina Zophia Sloſarka, in Stradomia Cracovienſi ſuburbio habitans, graviter decumbens, ante diem partûs graviter fatigata, jam morti propinqua confugit ad interceſſionem beati Simonis, votumque argenteum donavit ad altare ejuſdem; cumque ità ante partum anxiaretur, expoſtulavit pallium beatiſſimi Patris: quo habito cooperta eſt, moxque feliciter filiam peperit, ac Deo & beato Patri gratias exſolvit.

Famata domina Suſanna, cujuſdam aurifabri uxor, gravi anxiata morbo jamjam ultimam vitæ exſpectavit horam, adeo ut à filiis & filiabus ſuis deploraretur, XVI Junii. Deſideravit interim pallium beati Simonis, Miſſamque cum Litaniis cantari [juſſit] ad ejus ſepulcrum, audientibus & devotè preces ad Deum pro ſanitate matris fundentibus filiis; & factum eſt, quod, dum pallio præfati Patris tegeretur, ſubito ſe in meliori ſanitate conſtitutam ſenſit, pro quo beneficio argenteum votum altari addidit.

222 Anno Domini MDCCXIV conjunx famuli domini Laimenſis civis Cracovienſis periculoſe partu anxiabatur; ſed mox ſalvata eſt, dum pallio tegeretur ejuſdem beati Patris, cujus precibus & interceſſioni ſe commendabat.

Famulus Caſimirus Mitialski inexplicabiles dolores paſſus eſt toto corpore; his tamen adjutus fecit votum confugiendi ſub protectionem beati patris Simonis, addendo, quod ſi ſanus evaſerit, ſe luſurum ſore muſicaliter in choro (erat enim muſicus) die ſolemnitatis ſuæ: quod ubi fecit, ecce ulcera, totum per corpus diffuſa, aperta ſunt, effluxaque materia abominabili, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

223 Anno MDCCXIV die . . . . . menſis Julii gravi correptus eſt febre Thomas Cantius, adeo ut nec edere, nec bibere præ debilitate valuerit. Interea venerunt illi in mentem merita ſervi Dei beati Simonis Lipnicii, cui ſe totum recommendavit. Miſit proinde puerum pro aqua ad ejuſdem Sancti fontem; quam dum guſtaſſet & bibiſſet, ſtatim melius habere ſenſit, pro quo beneficio Miſſam ad ejus altare celebravit, oblatis candelis divo Lipnicio.

Elapſo aliquo tempore iterum idem præfatus Thomas Cantius Kurzelski manſionarius ad ſanctam Barbaram die XXXI ejuſdem menſis in ſimilem morbum lapſus eſt, toto in corpore dolores patiens; cum verò & medicamenta jam nil juvarent, viva fide obtulit ſe interceſſioni ejuſdem Beati, & hauſtâ aquâ convaluit.

ANNOTATA.

a *Impia Arianorum aliorumque hæreticorum colluvies adhuc ſupereſt in Polonia, uti Cromerus in deſcriptione Poloniæ deplorat his verbis:* Nuper adeo noſtrâ memoriâ Lutherana primum, mox etiam Berengaria ſeu Calviniana labes à mercatoribus & bonarum litterarum ſtudioſis juvenibus, levitate animorum & curioſo ſtudio novitatis inductis, peregre invecta multorum animos infecit . . . . . Jam autem non ſolum illæ, quas dudum memoravi, verum etiam Picardorum, Anabaptiſtarum, Arianorum, Pneumatomachorum, Tritheitarum, Photinianorum, Ebionitarum, Recutitorum, & neſcio quæ non peſtes, proh nefas! Poloniam laxatis ſemel licentiæ habenis, agminatim invadunt.

b *Eſt teſtimonium monialium tertii Ordinis S. Franciſci, quæ intra mœnia Cracovienſia in monaſterio S. Joſephi degunt, ut in margine notabatur.*

c Cataracta *ſive ſuffuſio, quæ Græcè dicitur ὑπόχυμα, apud medicos eſt craſſi humoris in cornea membrana juxta pupillam concretio, de qua fuſe agit Gorræus. Ex particula diſjunctiva ſeu colligo, quod hîc in alia ſignificatione uſurpetur.*

MONITUM

IN fine harum annotationum cenſeo, monendum eſſe lectorem de quibuſdam erratis, quæ vitare non potui: cum enim Ms. Cracovienſe non eſſet ſatis clarè exaratum, ſæpe in nominibus propriis ac vocibus Polonicis inter *c* & *e* aliaſque litteras diſtinguere nequivi. Accedit, quod Poloni habeant quoſdam characteres, idiomati ſuo proprios, ut *a* cum adjuncta virgula, *l* cum tranſverſa lineola, aliaque his ſimilia, quæ nos Belgicis typis exprimere non poſſumus. Quare ignoſcant nobis Poloni, ſi eorum urbes, pagos, familias, & voces vernaculas ſubinde luxaverimus.

DIES

DIES DECIMA NONA JULII

SANCTI QUI XIV KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

S. Epaphras epiſc. Coloſſ. & martyr.
S. Martinus epiſcopus Treviren. & martyr.
S. Juſta } VV. & MM. Hiſpali
S. Rufina } in Hiſpania.
S. Daria martyr, Cpoli.
S. Siſinnius martyr, Alexandriæ.
S. Machadorus
S. Lampadius
S. Lucianus
S. Philippus
S. Petrus
S. Torquatus & forte
S. Tinninius
S. Jocius
} martyres Antiochiæ.
S. Rethicius epiſc., Auguſtoduni in Gallia.
S. Macrina virgo, in Cappadocia ſeu in Ponto.
S. Arſenius anachoreta, in monte Scethi Libyæ.
S. Dius archimandrita thaumat., Cpoli.
S. Symmachus PP. Romæ.
S. Ruſticus presb. conf., Lugduni in Gallia.
S. Felix epiſc., Veronæ in Italia.
S. Laurentius epiſc. Neapoli in Campania.
S. Ambroſius Autpertus abbas, in monaſterio S. Vincentii ad Vulturnum in Italia.
S. Aurea V. M. Cordubæ in Hiſpania.
S. Bernulphus epiſc. Ultrajecti in Belgio.
S. Stilla virgo, in monaſterio Mariæ-burgenſi, prope Abenbergam in Franconia.
S. Petrus conf., Fulginii in Umbria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Braulionis *ſeu* Braulii *Cæſaraugustani epiſcopi* ſacrorum pignorum inventio, *hoc die celebratur à Tamayo in Martyrologio Hiſpanico*, quæ, *inquit*, ipſo revelante, ex humili loco extracta, & in honoratiorem in eccleſia B. Mariæ Virginis & Matris collocata pientiſſimè venerantur. *De eadem meminit Ferrarius. Notat porro Tamayus*, inventionem *ſecutamque tranſlationem factam eſſe anno* 1220; *at melius, ni fallor, hæc in Actis relata ſunt ad annum* 1270, *ut vide ipſo, quo* S. Braulio (*qui aliàs* XXVI *Martii colitur*) *ibi relatus eſt die* XVIII Martii.

S. Germani Pariſienſis epiſcopi tranſlationem *aliquam pluribus hoc die narrat Kalendarium Benedictinum Ms., vulgo nobis* Grollus *dictum: aſt de ea hoc loco agere ſupervacaneum eſſet; celeberrimi Sancti geſta, miracula & tranſlationes, ante ac poſt Normannicas irruptiones factas, fuſius deſcripta habes ad diem ejus natalem* XXVIII Maii.

S. Hildegrimus, *S. Ludgeri germanus frater, ex Catalaunenſi Halberſtadenſis primus epiſcopus à Sauſſayo perperam notatur hoc die, Miraum haud dubie ſecuto; ſed neſcio qua cauſa referri potuerit à Miræo in Faſtis Belgicis & Burgundicis, ubi in pluribus à veritate exorrans, in eo notanter hallucinatur, quod facillimè obſervare potuerit in verſiculis à ſemet citatis, nempe* Julii tredecimis reſolutus carne Kalendis, *eum obiiſſe die, quo de ipſo actum eſt* XIX Junii.

SS. Gervaſii & Protaſii inventio, *ut Mediolani facta memoratur in codicibus Uſuardinis Victorino & Reg. Suecia; verum de ea aliiſque ad Sanctos iſtos ſpectantibus pridem actum eſt ad* XIX *Junii, uti & in ejuſdem menſis Supplemento; quæ videſis ad prædictam diem* XIX Junii.

S. Speratum *& ſocios* Cordubæ in Hiſpania *hoc die annuntiat Ferrarius, ingenuè faſſus, ex Galeſinio ſe hoc accepiſſe, quem cum hallucinatum agnoverit, mirum eſt, errantem ſequi voluiſſe. Vide quæ de Martyribus iſtis, non Cordubenſibus nec Carthaginenſibus Hiſpanicis, ſed verè Africanis dicta ſunt ad diem ipſorum natalem* XVII Julii.

S. Symphoroſa & ſeptem filii *non ſatis apte hoc die referuntur in Uſuardo Bruxellenſi cujus hic error duplex eſt, nam* Symphoroſam *vero feſto poſtponit, alterius autem, nempe* Joſeph

A Justi *natalem anticipat, ut mox patebit. Spectat sancta mater cum filiis, & de ipsa actum est ad* XVIII Julii.

S. Michaël, qui passus est in Hierusalem, & erat in Laurea (*Laura*) Sabæ; *nec non* memoria S. Theodori, ejus patrui episcopi *invenitur in Martyrologio Arabico-Ægyptio, à Gratia Simonio Maronita ex Arabico translato. Monachos* XLIV *è Laura S. Sabæ in Palæstina prope Hierosolymam, reperies* XVI *Maii; alios item viginti ex eodem loco, die* XX *Martii. An & utri istorum agmini hic noster annumerandus sit, an aliis potius grassante Iconomachorum rabie haud dubiè interfectis, tam fateor me latere, quam ea, quæ ipsius patruum episcopum spectant. Quod satis est hîc observasse.*

S. Martinum, *alias* Mauritium, *& socios* septuaginta milites *die præcedenti primo loco inter Prætermissos ex Galesinio & Ferrario retulimus, quos pro hoc die Bellando suggessit codex alius, septuaginta istos appellans* discipulos; B *quæ pluribus expendere, hujus loci non est. Videatur dicto loco, quo hæc omnia remittenda sint.*

S. P. Joannes Metropolita Chalcedonensis confessor *inscribitur hodie Synaxario Ms. membranaceo Sirmondi, cetera nobis ignotus.*

Sancti Ascetæ quatuor in pace Vitam consummasse *traduntur in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii, adscriptis duobus versibus. Tempus, quo vixerunt; locus in quo ascesin exercuerunt, & alia eorum adjuncta nos latent.*

S. Justi *memoriam inter omnes Usuardinos codices annuntiat solus Grevenus, sic nudè & simpliciter;* Item sancti Justi, *ut nec ipse satis sciverit, unde Sanctus iste, sive verus, sive fictus processisset: neque mihi promptum erat id divinare, nisi Hieronymianum Lucense, seu Fontanellense* Justum *aliquem suggessisset* in Spania, *sed de quo merito dubitandum videbam, essetne verum, an potius corruptum nomen ex* Justa, *quæ cum* Rufina *in Hispaniis hoc die celeberrima est. Dubium idem Florentinio pridem incidit, verum Notkeri auctoritate territus est, quo minus confusionem agnosceret;* Anceps, *inquit*, hæsitavi, an libri nostri hîc C aliquantulum vitiati essent & mutili; pro Justa nempe matrona Hispalensi verebar ne Justus scriberetur, ac Rufina socia deficeret, quod in omnibus Latinorum Martyrologiis Hispanienses hæ duæ martyres hodiernis Fastis consignentur; præsertim etiam quod in Antverpiensi & Corbeiensi, non Justum sed Justam adnotatam viderem. Hanc tamen Hispalensem martyrem ab Hispaniensi Justo omnino Notkerus ita distinguit, XIV Kal. Augusti. In Hispaniis natalis sancti Justi, & in civitate Hispalensi SS. Justæ & Rufinæ, quarum Acta deinde strictim prosequitur. Unde ab eodem Notkero comprobatos codices nostros non mutamus. *Id factum non oportuit; ceterum vanus est Florentinii scrupulus, quem facillime deposuisset, si fontes noviset unde sua hausit Notkerus; Adonem nimirum ex quo* Justam *ac* Rufinam *&* Arsenium *mutuatus est; reliquos vero ex collectaneis Hieronymianis: & id quidem non satis accuratè, dum primo scripsit, uti jam vidimus,* In Hispaniis, natalis sancti Justi, *ac rursus in ejusdem diei laterculo;* In Hispaniis, Justi; *utroque loco perperam, cum in tota Hispania nullus hoc die* Justus *notus sit, ne quidem apud Tamayum, Sanctorum Hispanorum impigerrimum coacervatorem; ut certum plane videatur,* Justum *ex* Justa *Hispalensi effictum esse, ut testes sunt codices Hieronymiani vetustissimus Epternacensis & Corbeiensis, quibus adde Labbeanum, ceteris minoribus hîc correctiorem.* Justum *itaque istum non agnoscimus, nisi aliunde certioribus documentis Hispaniæ vendicetur, uti pridem indicavimus in observatione Usuardina ad hunc diem.*

SS. Euticii, Britii, Joannis, Teudilii, Isaach, Laurentii, Herculani & Parietalis *passionem apud Spoletum signavit hoc die Usuardus Florentinus, nescio qua de causa, neque enim huc spectant prædicti Sancti, quorum historia operosius illustrata est in Tractatu præliminari de Sanctis Umbriæ ante tomum* II *Julii, quem vide.*

Humbertum *aliquem mihi non ita pridem suggessit vir Cl. & de operę nostro bene meritus D. le Beuf canonicus & succentor ecclesiæ Autissiodorensis, in litteris ad me datis* VI *Aprilis anni* 1725; *ubi inter aliorum Sanctorum notitias varias hanc interrogationem interserit; utrum noverim* S. Humbertum *confessorem pro hac* XIX *Julii?* Corpus, *inquit*, depositum est in diœcesi Nivernensi, in vetustissima ecclesia (olim monasterio) istius nominis. *Notissimus est* S. Humbertus *Maricolensis ad* XXV *Martii, cujus fortasse reliquiæ eò transferri potuerint: Si diversus est, doceri cupimus de ejus gestis, ætate, ac cultu. Quid si forte* Gumbertus *sit, aut* Gundebertus, *de quorum synonymia pluribus egimus supra ad diem* XV *Julii. Ceterum* Humbertum *istum Nivernensem non novit Castellanus: quæ Saussayus de* Humberto *Forojulienſi Vesuntione defuncto, tradidit, fallor, si ipse met satis intellexerit.*

Popponis *venerabilis pontificis, & fidei in Dania prædicatoris insigne prodigium,* ex antiquorum relatu contingitur *in Vita S. Canuti regis & martyris cap.* I, *apud nos tom.* III *Julii pag.* 129 B, *ut qui* candentis ferri ardorem inustâ detulerit dextrâ, & ignitas ferri laminas incombustis pertransierit plantis: *ad quæ nonnulla in annotatis ibi observavimus pag.* 131 B, *ea hoc die ex professo discussuri, si certa aliqua catholicæ venerationis indicia interim occurrissent. Verum cum ea frustra hactenus quæsita sint, necdum nobis integrum esse putamus, Sanctis hîc eum aut Beatis adscribere. Si patentiora ejus rei argumenta, ipsaque etiam ejus Acta subinde eruantur, poterunt ea alibi illustrari.*

Wiboldus *apud Stabulenses abbas ordine* XLII *non immerito Floribus Leodiensibus accensetur à nostro Bartholomæo Fisen cum insigni elogio, quod istic legi potest: nobis satis est, hîc ejus meminisse.*

Hieronymus Sapsasus, Carmeli Hierosolymitani, in domo S. Annæ Prior, sanctorum Angeli & Joannis præceptor, mortuum quatriduanum resuscitavit, & in cœnobio Sapsaso obiit anno MCCXXIII. *Verba sunt R. P. Philippi Visitantini in sua Acie bene ordinata, quam identidem appellare non negligimus.*

Martyres Brilanos *hoc die cum elogio nobis commemorat Saussayus, quasi hi alii forent à Gorcomiensibus, quos proprio ipsorum natali celebravit*

A *bravit* IX *Julii : aſt lapſum hujuſmodi Sauſſayo facile condonamus.*

Varnerii *epiſcopi Lingonenſis* depoſitionem, *ut* Sancti, *primus, quod ſciam, memoriam agit idem Sauſſayus, cujus auctoritati non acquieſcimus. Laudant quidem* Varnerium *ſeu* Warnerium XXXIX *ordine epiſcopum Sammarthani & alii : aſt eum Sanctorum honoribus donatum, necdum novimus.*

Henricus *abbas Ciſtercienſis triceſimus, ut* piæ memoriæ, *minori charactere annectitur, qui* verus Dei amator, mundi contemptor, virtutum ſedulus operator *fuerit, longiori elogio donatus apud Henriquez & Chalemotum, quin &* beati *titulo in Kalendario Divione impreſſo. Vellem hæc omnia ſatis probarent,* Henricum *iſtum ſacris altaribus umquam fuiſſe admotum.*

Gumarus *item in eodem Clarævallenſi cœnobio, antea rex Sardiniæ,* metam attigit humanæ

B peregrinationis, qui Chriſti amore ſceptra dimittens, in humilitate ſpiritus & ſanctitate vitæ, divinæ majeſtati famulando ad extremum uſque perſtitit, multiſque virtutibus locuples, ac ſupernis etiam viſionibus illuſtris ad regni æterni evolavit gaudium. *Ita Sauſſayus & pluribus Henriquez. Videri poſſunt quæ de* Gumaro *dicta ſunt in Prætermiſſis ad* I *diem Junii.*

Margareta *demum vidua Theodorici Beveræ dynaſtæ, apud eoſdem ſcriptores* ſancto fine quievit in cœnobio Flinenſi agri Atrebatenſis, *ex regio Cypri ſanguine orta. Ex epitaphio patet, obiiſſe* anno milleno bis centum ſeptuageno quinto

Godefridus *antiſtes Lingonenſis à Chalemoto memoratur : at nec de hujus nec de aliorum cultu conſtat.*

Cum titulo Beati memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciſcano ; & Anonyma etiam in Gynæceo.

- Franciſcus de Barga, *prope Bargam Tuſciæ* 1489
- Petrus de Garrobiliis, *Sinſonzæ in America circ.* 1535
- Paulinus, *ad S. Severi in Tuſcia* 1568
- C Blaſius, *Guadalſagiaræ in Caſtilia*
- Proſper à S. Angelo, *Anconæ in Piceno* 1573
- Urbanus à Manfredonia, *in provincia S. Angeli* 1578,
- Anonyma *virgo Clariſſa, Gebennæ in Gallia* 1500

Laudantur à Fortunato Huebero, in Menologio Franciſcano; ſed abſque ullo titulo.

- Franciſcus Meerbeccanus *Lovanii in Brabantia* 1560
- Nicolaus Gallus *Urbini in Italia, circa* 1500
- Hieronymus de Yelvas, *Oropeſſæ in Caſtilia* 1540
- Guilielmus de Bonifacio, *Tallæ in Corſica circa* 1578
- Joannes Maria, *Plateæ in Sicilia circa* 1602. *Et plures alii Treviris non ita pridem exhumati*

Petrus de Cadireta *Ordinis Prædicatorum, Aragoniæ inquiſitor & martyr, ut innumeris miraculis clarus &* Beatus *ſignatur à Marcheſio in Diario Dominicano ad hunc diem. Quin & chartam præ manibus habeo, in qua dicitur depictus cum titulo* Sancti *in interiori clauſtro ad S. Sixti veteris Romæ. Necdum nobis conſtat de decretis ei legitime Sanctorum honoribus.*

Leodatus de Monte Peſſulano *ex eodem Ordine* Beatis *adſcribitur in prædicto Diario, quem plurimis favoribus proſecuta ſit beatiſſima Virgo Deipara. At neque de hujus cultu certi nobis quidquam innotuit.* D

Conſtantiam de Ferrara *ex Arturi Gynæceo accepiſſe videtur idem Marcheſius, eamque inſigni encomio honorat. Utinam hæc ſufficerent, ut inter Sanctos in hoc opere collocaretur.*

Paſchaſius de Fonte pudico *Burgenſis epiſcopus, Romæ vita functus & ad Minervam ſepultus melius ſolo venerabilis ſervi Dei titulo refertur quarto loco, cum paulo longiori hiſtoria & epitaphio, quæ ibidem videri poſſunt.*

S. Sambariæ virginis & martyris tranſlatio *recentiori manu adjecta eſt Uſuardo Aquicinctino : verum quæ iſta ſit aut unde allata, quemve ad diem pertineat, doceri cupio : neque magis novi hactenus* Sambariam abbatem *in additionibus Cartuſiæ Bruxell. ad Grevenum.* E

S. Vulmarus *ſeu* Ulmarus *aliquibus Kalendariis hoc die perperam inſcriptus eſt, colitur ipſe & de eo agetur die ſequenti* XX Julii.

S. Joſeph, qui cognominatus eſt Juſtus, *Uſuardo Bruxellenſi hoc die perperam inſertus eſt cum elogio. Natalis eſt, & de ipſo agemus die ſequenti* XX Julii.

S. Margaretam *in Martyrologio S. Martini Tornacenſis hujus diei laterculo ſuperadditam reperio, librarii haud dubie ſphalmate, qui celeberrimam virginem & martyrem referre debuit eo, quo de ipſa agimus, die ſequenti* XX Julii.

S. Wilgefortis *memoriam agit hoc die Florarium noſtrum Ms., verum cum ceteris omnibus, & ipſo Romano differenda eſt ad diem ſequentem* XX Julii.

S. Eliæ prophetæ aſſumptio *ſignata in Uſuardo Vaticano num.* 5949, *ſpectat ad diem ſequentem* XX Julii.

S. Severam *Trevirenſem virginem non recte hoc die notavit Uſuardus Florentinus ; ſpectat etiam ad diem ſequentem* XX Julii.

SS. Apollinarius & Vitalius MM. gladio peremti *occurrunt in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii: quos differimus uſque ad diem, quo illos exhibent Menæa magna excuſa, &* S. Apollinarem *Martyrologium Romanum* XXIII Julii. F

S. Chriſtina V. M. *neſcio unde à Notkero huic diei affixa ſit ; ſic habet :* In Italia civitate Tyro, natale ſanctæ Cryſtinæ virginis, juxta quoſdam. *Quinam ii ſint, fateor me ignorare ; at certum eſt, apud notos Martyrologos omnes feſtivitatem ejus recoli* XXIV Julii.

S. Everolphum *ſuggerunt hoc die additiones Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum ; ubi, niſi vehementer fallor, indicatur* Euerulfus *ſeu* Ebrulfus *abbas, de quo nobis agendum erit ad diem* XXV Julii.

S. Annæ *matris beatiſſimæ Virginis hoc die meminere Balinghem & aliqua Kalendaria ; non rectè: notiſſima eſt ejus in Eccleſia feſtivitas* XXVI Julii.

S. Blanum epiſcopum Dumblanenſem *hoc die nobis ſuggerunt Dempſterus & Camerarius in Menologiis ſuis Scoticis, ſynonymum alium annuntiantes* X *Auguſti ; cum hac differentia, quod Dempſterus primum faciat Dumblanenſem epiſcopum, ſecundum autem* Blaanum *appellet,* qui circa annum milleſimum vixerit, *& ipſum epiſcopum, ſed cujus ſedem aſſignare non valuit. Apud Camerarium utrobique idem nomen, hoc vero die eſt* epiſcopus Dumblanenſis ; *tum* X *Auguſti ponitur* epiſcopus Sodo-

A rensis, *à quo tamen* civitas Dumblan *nomen sortita sit. Nescio equidem utrum viri isti, amore patriæ delirantes, satis intellexerint quæ tam confidenter scripserunt: Ferrarium vero demiror, qui tam cæcos duces passim sequatur. Ut paucis dicam*, S. Blanus *aliquis isque Dumblanensis episcopus, qui civitati isti nomen indiderit, sed unicus admitti potest; non hoc die, quo à duumviris perperam signatus est, verum eo die quo in Breviario Aberdonensi proprias lectiones habet, & quo à Castellano refertur, nempe* x Augusti.

S. Cathanum, episcopum in insula Hebridum Buta, avunculum ex sorore S. Blani *indicarunt Majores nostri, ut* Sanctum *memorari à Camerario & Dempstero in Menologio Scotico, & à Ferrario eos passim sequente, ad* XVII *Maii: unde ad hunc diem vel ad* x *Augusti remittitur, ut cujus gesta à Georgio Neutono cum Blanianis commixta videantur. Cum igitur S. Blanum hinc ad posteriorem diem remiserimus non putamus divellendum ab eo* S. Cathanum, *ut res tota differenda sit, atque accuratius examinanda* x Augusti.

B S. Eliam (*melius* Heliam) *monachum Ordinis S. Basilii* apud Salinas Calabriæ *solus Castellanus in suo Martyrologio universali hoc die signavit; à cujus nomine caverna alicui montis Palmæ appellationem inditam asserit. Hæc, nisi vehementer fallor, ex Ferrarii Catalogo Sanctorum Italiæ accepta sunt ad diem* XI *Septembris. Quid Castellanum moverit ut eum inde retraheret, atque hac Julii* XIX *eum potius collocaret, pluribus non inquiro: ut erat scrupulosior dierum obitualium indagator, forte alicubi repererit, hoc die Sanctum obiisse; id quod eum alibi, sed conatu æque irrito, factitasse novimus. A popularibus tabulis recedere, nobis integrum non putamus, unde & hîc eas sequentes*, S. Heliæ *gesta illustranda remittimus ad* XI Septembris.

S. Theodorus episcopus Cantuarienſis *male hoc die consignatus est in Kalendario Benedictino Dorganii, spectat enim ad* XIX Septembris.

C Hermannum Contractum *Augiæ divitis monachum, eruditione seculo* XI *celebrem, multis ac meritis laudibus prosequitur Bucelinus hoc die; at titulum* Beati *quo jure adscripserit, doceri cupio: nisi id sufficere posse existimet, quod in fine adjicit*; cujus sacrum capitis verticem in nostro Vinearum SS. Sanguinis Domini cœnobio cum brachio & aliis sacris ossibus aliquot asservamus & veneramur. *Privato, opinor, cultu; quem si publicum & approbatum ostenderint cœnobii istius Patres, cum* alii festum ejus recolant, *poterit de eo agi* XXIV Sep.

Gondisalvus *à Menardo hoc die titulo* Beati *ornatur his verbis:* In Galitia, depositio beati Gundesalvi abbatis, Ordinis Cisterciensis. *Hæc unde Menardus acceperit, cum ipse indicare neglexerit, quærere ego supersedeo. Cetèrum binos novi istius nominis in Cisterciensium Menologiis celebres; alterum* VI *Junii Henriquez, Chalemotus & Bucelinus annuntiant apud Gallæcos* in Azebeyro, *estque idem in Kalendario Sanctorum Ordinis Divione excuso* 1617: *at de eo nec Majores nostri eo die meminere, nec Tamayus in Martyrologio Hispanico. Alterum celebrant, tamquam* Sanctum *aut* Beatum x *Octobris, ut* qui in Ursaria, illius regni celeberrimo cœnobio, Cistercienſi instituto nomen dederit, unde Junias missus, celeberrimus evaserit & miraculis claruerit; *quo tamen die in citato Kalendario notus non est; verum is à Tamayo, ut* Sanctus *insigni elogio ex Henriquez prædicatur. Ambos etiam invenio in novissimo expanso Catalogo Sanctorum Ordinis per Sigismundum Alberti Monteregali* 1712 *vulgato, in quo primus* Sanctus, *alter* Beatus *dumtaxat appellantur. Atque hæc quidem jam diebus* VI *Junii &* X *Octobris; at cum Cisterciensium nullus* Gundisalvum *hoc die signaverit, rem totam de alterutrius vel utriusque sanctitate, miraculis & cultu, aliò examinandam remittimus. Utinam exoriatur interim Cisterciensis aliquis, qui nos perpetuis tenebris eripiat, doceatque sincerè & candidè veros sanctos ac beatos à reliquis discernere, ne perpetuo odiosis istis involuti, promotoris fidei officio fungi videamur. In hisce certe subsidio esse poterit, cum differenda sint ad* x Octobris.

D Dimanus *seu* Dimannus (*potius* Dimaus) *abbas* cælo *hoc die datus dicitur à* Strahnavernia Scotiæ provincia sub Christi annum DCLXX *apud Camerarium*, Regium *suum* in Kalendario *perpetuo citantem. Quæro alia documenta quæ me de cultu & de hodierna festivitate certiorem reddant. Sed neque Dempsterus hîc suffragatur; Ferrarius fortasse suppetias feret, adducens Martyrologium Anglicanum: fideliter sane; nam in utraque editione tum anni* 1608 *tum* 1640 *diserte signatus est* Dimanus *cum adornato elogio. At neque hîc sufficit auctoritas Martyrologi istius Anglicani, ad Wionem nos remittentis. Hunc consulo, soli Lestæo innixum, nempe in appendice ad Martyrologium suum monasticum, in qua ii solum alphabetico ordine dispositi sunt*, quorum natalitii dies ignorantur, *aut* nullos habent in Ecclesia natales, *ut ingenue fatetur Wion, hæc proprio loco adjungens:* SS. Dimaus Sigenii, Domitius Columbæ abbatum discipuli, monachi Scoti .... verbo & exemplo æqualibus & subditis mirabiliter præluxerunt. *Audis hîc non* Dimanum *sed* Dimaum; *audis elogium quod* virtute præluxerit; *audi modo ipsissima Lestæi, scriptoris seculi* XVI, *verba lib.* 4 *de gestis Scotorum, in rege* LIII *Donaldo seu Donevaldo, ubi sic loquitur:* Scotiam hoc tempore vitâ sanctè, exemplo sincerè, & doctrinâ solidè illustrasse Convanum, Columbanum, Dimaum ..... loquuntur nostræ historiæ. *Si ejuscemodi elogia Sanctos semper declarant, plurimos Scotos canonizaverit Rossensis episcopus Gregorio XIII opus suum inscribens. Certe non paucos, ab ipso laudatos, Sanctis adscribere non dubitavit Wion; & qui eum secuti sunt, plusculum ausi, cultûs diem, aliamque nonnumquam nominis inflexionem addidêre. Et mirantur Scoti æque ac Hiberni, nos in eorum Sanctis admittendis paulo morosiores. Acquiescant, obsecro, satisque esse putent, nos hîc sedulo annotasse, quæ de ipsorum* Dimano *eruere potuimus. Cum autem Dempsterus* Dimaum *eumdem ad alium diem, pari, opinor, arbitrio, distulerit, si de gestis, miraculis & cultu distinctior notitia accedat, de vero isto* Dimao *agemus die, quo prædictus Dempsterus eum annuntiat* XVI Novembris.

E S. Cæciliæ V. M. translatio *invenitur in additamentis Cartusiæ Bruxellensis ad Grevenum, ut facta* Romæ, *sed de qua agatur, non satis liquet: Cetèrum hæc disquisitio remittenda est ad diem Sanctæ natalem* XXII Novembris.

F S. Adel-

A S. Adalmannum *seu* Hildemannum *ex Corbeiensi monacho episc. Bellovacensem, seculo* IX *sub Ludovico Pio celebrem, hîc signat Bucelinus, non sine merito elogio: neque adeo miror, inter Sanctos locum ei dari, cum de ipso etiam agant Menardus & Saussayus ad diem* VIII *Decembris, & Mabillonius sec.* IV *Benedictino,* XI *ejusdem mensis. At nescio quid Bucelinum movere potuerit ut eumdem hoc die referret. A Castellano in Martyrologio universali est in indice, & quamvis apud ipsum etiam positus sit* XI *Decembris, studiosè tamen omissum observo* Sancti *characterem, quemadmodum & apud Sammarthanos. Verum res ea huc non spectat, ex professo discutienda* VIII vel XI Decembris. D

DE SANCTO EPAPHRA

EPISCOPO COLOSSENSI ET MARTYRE.

I. B. S.

XIX JUL. PRima Sancti hujus in sacris Fastis memoria debetur Adoni, *Apostolorum festivitates colligenti, quas inter hoc die ei locum dedit his verbis:* Natalis beati Ephaphræ, qui à beato Paulo Colossis ordinatus episcopus, clarus virtutibus, martyrii palmam pro ovibus sibi commendatis virili agone percepit; sepultus apud eamdem urbem. *Ex hoc fonte sua hausit Usuardus, hausere ceteri omnes qui de ipso meminerunt, cum Baronio in Martyrologio Romano, ut suo loco observavimus. Addidit laudatus Baronius ex epistola infra citanda*, quem S. Paulus Apostolus concaptivum appellat, *cum hac præterea clausula*; cujus corpus Romæ in basilica S. Mariæ Majoris conditum est, id *quod* ex certis ejusdem ecclesiæ veteribus monumentis *se* accepisse *testatur. Notanda item quæ hisce insuper adjungit Petrus in Catalogo*; Epaphras discipulus de septuaginta duobus unus, ut ait Hieronymus; *tum vero:* Hic enim jubente Paulo, verbum Domini Colosscensibus prædicavit. *Horum neutrum probavit Equilinus, neque scimus, ubi ipse apud S. Hieronymum legerit, è septuaginta duobus discipulis* S. Epaphram *fuisse, aut S. Pauli jussu euangelicum ministerium Colossis suscepisse, cujus nullum usquam, quod sciam, exstat vestigium.*

Sanctus hic Colossensis episcopus, B

2 *Quæ de* S. Epaphra *indubitata sunt, certius accipi non possunt quam ex ipsis Apostoli verbis ita ad Philemonem scribentis:* Salutat te Epaphras concaptivus in Christo Jesu. *Et rursus in epistola ad Colossenses cap.* 1, *ipsorum fidem laudans, ita de ejus primo prædicatore loquitur:* Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes: audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem quam habetis in Sanctos omnes, propter spem quæ reposita est vobis in cælis, quam audistis in verbo veritatis Euangelii: quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit sicut in vobis, ex ea die qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate, sicut didicistis ab Epaphra, charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu, qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu. *Et rursus ejusdem epistolæ cap.* 4: Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper solicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei. Testimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro iis qui sunt Loadiciæ & qui Hierapoli,

mirifice ab Apostolo laudatur, C

3 *Ex his manifestè constat*, S. Epaphram *captivum Romæ cum Apostolo fuisse, dum hic epistolam ad Philemonem Colossos mitteret anno Christi* 61. *Item Romæ adhuc dum egisse, dum anno sequenti* 62 *ad ipsos Colossenses scripsit. Rursus satis aperte patet, primum fuisse* Epaphram, *qui Colossensibus verbum Domini prædicaverit*, sicut didicistis ab Epaphra, *utrum autem ab ipso Apostolo Paulo, an ab altero eò missus sit, an ultro Euangelium ad suos retulerit, incertum est. Quidni Antiochiæ vel alibi instructus, aut, si ita vis, è septuaginta discipulis unus, ut erat ipse patria Colossensis*, qui ex vobis est, *ad populares suos redierit, ibique primam euangelicæ prædicationis sementem fecerit, captus istic fortasse & propter eamdem prædicationem Romam perductus, ubi Apostolum inveniens, ei adhæserit*, concaptivus in Christo Jesu. *Id demum patet, non Colossis solum, sed & Laodiceæ, Phrygiæ metropoli, atque etiam Hierapoli fidem annuntiasse, testimonium perhibente Apostolo*, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciæ & Hierapoli. *quod variis locis prædicaverit.* B

4 *Juverit hîc audire Hieronymum in epistolam ad Philemonem, novissimæ editionis tomo* 4 *pag.* 454. Quis sit, *inquit*, Epaphras concaptivus Pauli, talem fabulam accepimus. Aiunt, parentes Apostoli Pauli de Gyscalis regione fuisse Judææ; & eos, cum tota provincia Romana vastaretur manu, & dispergerentur in orbe Judæi, in Tharsum urbem Ciliciæ fuisse translatos: parentum conditionem adolescentulum Paulum secutum. Et sic posse stare illud quod de se ipse testatur; Hebræi sunt & ego.... & cetera quæ eum Judæum magis indicant quam Tharsensem. Quod si ita est, possumus & Epaphram illo tempore captum suspicari, quo captus est Paulus, & cum parentibus suis in Colossis urbe Asiæ collocatum, Christi postea recepisse sermonem. *Hæc quanti à S. Hieronymo fiant, pluribus quærendum non est; alia etiam adducit, sed nec ipsa satis clara aut certa; ut necesse sit fateri, valde dubia esse quæ de* S. Epaphra *aliunde quam ex recitatis Pauli verbis conquiruntur.* *Quid de eo audiverit S. Hieronymus.* F

5 *Si non omnino certum, saltem verosimillimum est, Colossensibus ordinatum fuisse episcopum, cum ipsum* fidelem *pro Colossensibus* ministrum *appellet Apostolus; rursumque post Romanam captivitatem ad suos remeasse, ubi* clarus virtutibus martyrii palmam pro ovibus sibi commendatis, virili agone perceperit, *quamvis unde elogium suum Ado acceperit, plane ignoremus. Non tam facile admiserim ea quæ narrantur in Actis S. Auxibii ad* XIX *Februarii cap.* 2, *num.* 8, *pag.* 126. *Citat Ambrosium Baronius in Annalibus ad annum* *Plura alia incerta traduntur.*

AUCTORE I. B. S.

60 *num.* 11, *ut qui & Archippum episcopum fecerit. Cetcrum neque de reliquis Sancti gestis, neque de tempore quo in Asiam redierit, neque de annis quibus supervixerit, neque de martyrii genere quidquam præterea traditum accepimus, ut hic plane sistendum sit. Neque à Græcis subsidium accipi potest, utpote qui de* S. Epaphra *neque hoc, neque alio die, saltem quod sciam, meminerint. Quod autem alicubi Copticum quid citatum inveniam pro* VIII *Martii, id apud Ludolfum non exstat, neque tanti est, ut aliunde repetendum existimem.*

Reliquiæ ejus Romam translatæ.

6 Nihil magis suppetebat, quo in sacras S. Epaphræ *reliquias inquirerem, nisi me monuisset Piazza Hemerologium, ubi ad hanc diem notatur, festum ejus solenniter celebrari in basilica S. Mariæ Majoris in qua corpus requievit, istuc, ut creditur, delatum à Græcis monachis, sævam impii iconoclastæ Leonis Isaurici persecutionem fugientibus. Ait etiam, partem aliquam reliquiarum in basilica S. Pauli extra Urbis muros existere. Paulus de Angelis in descriptione laudatæ basilicæ S. Mariæ Majoris pag.* 111, *distinctius exprimit, inter plurima alia sacra cimelia, asservari illic,* os tibiæ sancti Epaphræ martyris, qui fuit unus de septuaginta discipulis Domini nostri Jesu Christi. *Utrum alibi etiam venerationi exposita sint ejusdem Sancti lipsana, aliis disquirendum relinquo, neque enim sanctuariorum catalogos omnes percurrere modo lubet, non magno operæ pretio.* D

DE SANCTO MARTINO

EPISCOPO TREVIRENSI ET MARTYRE.

I. B. S.

Ex Martyrologiis recentioribus.

E

B

CIRCA AN. CCX.

Ex monumentis nec antiquis nec certis,

Eadem à Sammarthanis & vere dictum est, videri obscuram admodum primis seculis usque ad Agricium, vel parvam omnino in ecclesiasticis Diptychis mentionem episcoporum Trevirensium, quo successio legitima comprobetur. *Quantam & quam laboriosam in ea re operam posuerit noster Henschenius, norunt qui in hoc opere peregrini non sunt. In Exegesi de episcopatu Tungrensi & Trajectensi, præfixa tomo* VII *Maii, intricatissimum negotium diligenter, si quis umquam, versavit, in ipso primo capite novem Tungrenses episcopos ante S. Servatium enumerans, quos Trevirensium Catalogis perperam insertos verosimillime arbitratur. Lis ea necdum plane dirempta est, nec vero ex Trevirensium mente facile dirimetur. Qui episcopos Trevirenses in ordinem chronologicum non ita pridem reduxit è Societate nostra vir eruditus, cujus benevolentia operis ipsius inchoati apographum obtinui, decimum ordine numerat S. Martinum, quem primum ejus nominis vocari cupit, secutus Browerum Annalium Trevirensium libro* 3 *ad annum* 202 *pag.* 177 *aliosque passim, uti & propria Trevirensium Officia, ubi non ut* martyr, *quod illi probabilissimum sentiunt, sed ut* confessor *hoc die colitur, titulo æque incerto atque est ipse locus ubi episcopalem dignitatem exercuerit, quem utinam ex vetustioribus Martyrologiis paulo certius liceret elicere.*

C

Martinum signarunt recentiora Martyrol.

2 *Ast horum auctores recentiores sunt, quam ut ex eorum auctoritate quidquam statuere liceat, utpote qui vel Chronico, ab Henschenio sæpe convulso, vel hujusmodi traditionibus adhæreant, ex quibus non nisi ambigua & incerta erui possunt. Expendamus ea quæ ex auctore Florarii Ms., vel forte ex Adonis appendice primùm profluxisse videntur.* Apud Treverim, beati Martini episcopi & martyris. *Editio Lubeco-Col. legit* Treveris. *Grevenus habet:* Treviris, beati Martini primi ejusdem urbis episcopi & martyris. *Molanus vero (quem hic sequitur Canisius) in eo discrepat, quod* decimum *episcopum numeret, ex quo Sanctum istum se accepisse fatetur Baronius, in notis nonnulla observans quæ admitti nequeant. Sic habet:* Diversus hic ab illo qui successit Agritio, qui interfuit concilio 11 Arelatensi, præcessitque S. Maximinum, qui reperitur inter Patres qui præsentes fuerunt concilio Agrippinensi, & sedit circa ultima tempora Constantini, numeraturque XXV ejus sedis episcopus in tabulis à Demochare descriptis: hic autem decimus ponitur. *Displicet, quod Baronius Agritio successisse velit sanctum aliquem Martinum quem Trevirenses non agnoscunt, utpote quibus certum est Maximinum ipsum Agritio substitutum fuisse: quem ipsi Martinum II appellent, habes in indice Broweri chronologico.*

etiam cum elogiis.

3 *Utut ea habeant, ex dictis patet, recentioris ævi esse omnes qui de* S. Martino *Trevirensi scripsere, quibus addi potest Galesinius paucis eum memorans; item breve elogium Constantini Ghinii;* Treviris, S. Martini episcopi & martyris, qui Moysi succedens & Anastasium præcedens, decimus ejusdem sedis adnumeratur antistes. *Multo elegantius sua expressit Saussayus hac paraphrasi:* Treviris, natalis S. Martini, sedis illius archiepiscopi & martyris, qui Moysi locum auspicato replens, ad Dei beneplacitum illam ecclesiam rexit, inque populi sibi crediti perturbatione ab impiis excitata, magnis laborum contentionibus ad eum confirmandum perfunctus, tandem pro fide ipsa, & ecclesiæ sibi commissiæ tutela, insigni dimicatione pontificatum absolvit, destinataque à Rege gloriæ strenuis pietatis pugilibus præmia cumulatè adeptus est. *Castellanus ad Romani annuntiationem notulam adjicere non dubitavit, qua apertè insinuat, verosimillime* Martinum *hunc eumdem esse cum Tungrensi, de quo pridem egit Henschenius ad* XXI *Junii; quod licet & nobis ferme videatur, hic tamen tamquam diversum ex citatis Martyrologiis referimus* Martinum *istum* primum, *qui à Tungrensi lineamentis saltem aliquibus discernitur. En modo ex Proprii Trevirensis Lectionario, anno* 1645 *edito, lectionem tertiam, præter quam de Sancto nihil traditum novimus.*

F

Quæ de eo habet Lectionarium Trevirense.

4 XIX Julii. S. Martini episcopi & confessoris Trevirensis. Lectio III. Martinus episcopo Moise defuncto, decimus in ordine Trevirensium antistitum episcopali sedi præficitur, in maximis Ecclesiæ perturbationibus & periculis; eo tempore quo Septimius Severus

A verus ad cædes, ſtrages & ruinas innocentium Chriſtianorum ſanguinarius proſiliit: adeo ut nonnullis in locis, dum ſanctiſſimi pontifices ad martyrii certamen provocarentur, omnis ætas atque ſexus, cum omni fere civitatis ſuæ populo, ad dulciſſimos Chriſti amplexus per inaudita tormenta pro fide perpeſſa, properaverit. Horum Martyrum cœtui Martinum apud Treviros in Belgica adlegendum eſſe, conſtans eſt traditio, qua eumdem anno Chriſti ducenteſimo decimo, XIV Kal. Auguſti exſtinctum colimus. *Ætatem Sancti, æque ac reliqua, incertam eſſe, jam ſatis diximus: epocha martyrii ex Broweri conjectura accepta eſt, dicto ſupra Annalium Trevirenſium lib.* 3, *num.* 10; *at de die natali nihil habuit ipſe quod ſtatueret, ut pro mero libitu huic affixa ſit feſtivitas; niſi forte tranſlatio aliqua indicetur, qualem, neſcio unde, retulere additiones Mss. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum die* VII *Junii, ut iſtic habes in Prætermiſſis. Neque plura occurrunt quæ de* S. Martino *Trevirenſi tuto commemorentur.* AUCTORE J. B. S.

DE SS. JUSTA ET RUFINA

VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS

HISPALI IN HISPANIA.

B

SYLLOGE HISTORICA. E

§ I. Sanctarum cultus, templa, reliquiæ & miracula. G.C.

CIRCA FINEM SEC. III.

HAc die plerique Martyrologi de Sanctis hiſce ſororibus meminerunt. *Hieronymiana apographa ita corrupta ſunt, ut fere divinandum ſit, an unam ex his duabus Martyribus deſignare velint: etenim codex Lucenſis ita legit:* In Spania natalis ſancti Juſti. *Antverpienſis ſic habet:* In Spanis Juſtæ. *Corbeienſis autem ita enuntiat:* In Hiſpaniis natalis ſanctæ Juſtæ. *Cum ubique omittatur* S. Rufina, *quæ in aliis Martyrologiis cum ſorore ſua conjungitur, dubitari poſſet, an codex Lucenſis ſanctum quemdam Hiſpanum nomine Juſtum indicare voluerit. Notkerus certe Juſtum Hiſpanum ab Hiſpalenſi Juſta diſtinguit his verbis:* XIV Kal. Auguſti in Hiſpaniis natalis ſancti Juſti, & in civitate Hiſpalenſi ſanctarum Juſtæ & Rufinæ. *Deinde illarum martyrium ex Adone tranſcribit. Aſt iſti Notkeri diſtinctioni acquieſcendum non eſt, cum ſupra oſtenſum ſit, hac ipſiſſima die duos Juſtos à Notkero in Hiſpaniis collocari; quod quam ſit veroſimile, vel Hiſpani ipſi ſatis docent. Nunc certas veterum Martyrologiorum annuntiationes proferamus.*

Probatur Sanctarum cultus,

C

2 *Romanum parvum, quod Roſweydus noſter edidit,* XIV *Kalendas Auguſti ſanctas Martyres illas ſic breviſſime annuntiat:* Hiſpali SS. Juſtæ & Rufinæ. *Ado ab eodem Roſweydo editus ſynopſin martyrii ita refert* XIX *Julii:* Eodem die Hiſpali apud Hiſpaniam natalis SS. Juſtæ & Rufinæ, quæ à Diogeniano præſide comprehenſæ, equulei extenſione & ungularum laniatione vexatæ ſunt, dein truſæ ſunt in carcerem, inedia & doloribus afflictæ. Poſt hæc juſſit præſes, ut quocumque iret, ipſæ nudis pedibus ſequerentur. Tandem Juſta in carcere ſpiritum exhalavit. Corpus ejus in puteum projectum, & à Gabino * epiſcopo levatum, in Hiſpalenſi cœmeterio conditum eſt. Rufinæ cervix contracta, & corpus ejus igni traditum, cujus reliquiæ à fidelibus curatæ ſunt. *Uſuardus Adonem contraxiſſe videtur hoc modo:* In Hiſpania civitate Hiſpali, paſſio ſanctarum Juſtæ & Rufinæ, quæ à præſide Diogeniano comprehenſæ, primo equulei extenſione & ungularum laniatione vexatæ ſunt; poſt carcere, inedia & doloribus afflictæ, tandem Juſta in carcere ſpiritum exhalavit; Rufinæ cervix contracta in confeſſione eſt. *Martyrologium Romanum, quo hodiedum utimur, eadem fere ex Uſuardo deſumpſit. Non lubet hîc Maurolycum, Ferrarium, Galeſinium alioſque recentiores Martyrologos adducere, qui Adonis aut Uſuardi phraſin imitati ſunt. Neque opus eſt exſcribere varia Uſuardinorum codicum auctaria, quæ in Uſuardo noſtro illuſtrato videri poſſunt.*

ex antiquis Martyrologiis

** al.* Sabino

3 *Antiquum harum Martyrum cultum probat Breviarium Gothicum, nunc vulgo Mozarabicum, in quo ſolenne earum Officium celebratur. Anno* 1722 *Toleti ex præfato Breviario deſcripſi aliquot hymnos, qui obſcuro & luxato ſtylo nunc unius nunc utriuſque Virginis res geſtas narrant, atque inter alia teſtantur, eas fictilia vaſa vendidiſſe, ut pauperes alerent. Non judico, hos hymnos forte cum lectoris tædio hic exhibendos eſſe, præſertim quia apud Tamayum in Martyrologio Hiſpanico inveniri poſſunt. In eodem Breviario Mozarabico præter varias orationes communes legitur hæc collecta propria:* Deus, qui virginalis pudicitiæ titulo, paſſionis vexillo beatas virgines & martyres tuas Juſtam & Rufinam glorificaſti: da nobis ſic ſacræ caſtitatis floribus exornari, ut cum fructu bonorum operum ſupernæ beatitudinis attingamus conſortium. Amen. *Poſtea recitatur ſequens oratio de* S. Rufina, *quæ eam leoni objectam fuiſſe affirmat, quamvis id Acta non exprimant:* Domine Jeſu Chriſte, cujus imperio rabidiſſimus leo non ſolum à nece beatiſſimæ virginis & martyris Rufinæ abſtinuit, verum etiam, feritate depoſita, immaculatum corpus odoratus præſenti moleſtia contingere non præſumit: præſta nobis, ut nitore tui ſancti Spiritus circumſepti, immanitatem non timeamus leonis horrendi, ſed majeſtatis tuæ virtute repulſus, ſemper à læſione noſtra maneat alienus. *Breviarium Burgenſe anni* 1502, *Eborenſe anni* 1548, *aliaque Officia Hiſpanica eaſdem Sanctas ſolenni ritu colunt, & in lectionibus propriis narrant earum* ac Breviaria. F

AUCTORE G. C.

rum Acta, quæ paragrapho sequenti nonnihil elucidabimus. Interea de posthuma harum Martyrum gloria, reliquiis, & miraculis hic pauca addamus.

Hispalis, aliæque urbes sacras ædes hisce Martyribus erexerunt,

4 *Ambrosius Morales in Chronico generali Hispaniæ tomo* 1, *lib.* 10, *cap.* 16, *Franciscus de Padilla in Historia ecclesiastica Hispaniæ parte* 1, *centuria* 3, *cap.* 21, *Antonius de Quintanadueñas noster in opere de Sanctis Hispalensibus à pag.* 77, *aliique scriptores Hispani testantur, in Hispahia etiamnum exstare varia sacra monumenta, quæ ob harum Martyrum memoriam in summa veneratione habentur. Ex iis quædam enumeremus. Imprimis extra muros Hispalenses circa portam Cordubensem cernitur pratum* S. Justæ, *in quo sacellum ejus nomini dedicatum est. Aliqui dicunt, Sanctas illic habitasse; alii tamen existimant, eas ibi sepultas fuisse. In monasterio sanctissimæ Trinitatis ostenditur carcer, in quo sanctæ Virgines detentæ fuerint. Est autem profunda caverna, in qua etiam monstratur puteus, in quem* S. Justa *post mortem dejecta fuisse dicitur. Multi ægroti magna cum fiducia hujus putei aquam bibunt. Extra alteram urbis Hispalensis portam prope fluvium conspicitur xenodochium, sanctarum* Justæ & Rufinæ *nomine insignitum. Fertur illud ibi ædificatum fuisse, quia eo loco sanctæ Virgines vasa vendidisse, & idolum repulisse creduntur. Hæc relinquimus piæ traditioni Hispalensium, qui annuam patronarum suarum festivitatem devote celebrant. In aliis urbibus etiam inveniuntur sacræ ædes, ad posthumam harum Martyrum gloriam exstructæ. Andreas Resendius in epistola ad Bartholomæum Kebedium asserit, olim Ulyssipone fanum* SS. Justæ & Rufinæ *ædificatum fuisse. Jam dedimus in Actis nostris ad diem* XXII *Januarii occasione translationis S. Vincentii martyris partem istius epistolæ, ex qua colligitur, prædictam ædem sacram jam à seculo* XII *Ulyssipone celebrem fuisse. Oriola, urbs Valentiæ in confinio Murciæ sita, habet etiam insignem harum Martyrum ecclesiam, quæ in earum honorem constructa est, eo quod Christiani die ipsis sacra illam urbem jugo Maurorum liberaverint. Denique ego ipse Toleti ingressus sum templum* S. Justæ, *quod est unum ex septem Mozarabicis ecclesiis, quæ tempore Maurorum Christiano cultui concessæ fuerunt.*

B

C

& certatim illarum corpora

5 *Hispalenses sibi firmiter persuadent, sese* S. Justæ *corpus, & sacros* S. Rufinæ *cineres possidere, quamvis certo non sciant, in qua urbis parte quiescant. Videamus tamen, quid alii de sacris istarum Martyrum reliquiis senserint. Rodericus Toletanus lib.* 6 *de Rebus Hispaniæ cap.* 13 *ita scribit:* Postea (*nempe Ferdinandus rex Castellæ & Legionis*) adeo regem Hispalis infestavit, ut corpus beati Isidori permitteret inde levari, quod à duobus episcopis, Alvito Legionensi & Ordonio Astoricensi, multis miraculis coruscantibus translatum est ab Hispali Legionem Aliqui dicunt, corpus beatæ Justæ cum corpore beati Isidori tunc translatum. *Huic aliquorum opinioni manifeste repugnat Historia translationis S. Isidori, quam dedimus tomo* 1 *Aprilis à pag.* 353: *in ea quippe cap.* 2 *diserte narratur, quomodo corpus* S. Justæ *Hispali remanserit. Tunc Rodericus subjungit sequentia, quæ Hispalensibus non magis grata sunt:* Sed quia nostris temporibus corpora sanctarum Justæ & Ruffinæ revelatione ostensa per Petrum Fernandi nobilem principem sunt translata ad regale monasterium prope Burgis, ego nolo (*definire*) sed diffiniat, qui præsumit. *Rodericus Toletanus hic indicat illustre Ordinis Cisterciensis monasterium, vulgo* Huelgas de Burgos *dictum, de cujus situ, fundatione, ac privilegiis Angelus Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi* 1187 *cap.* 9, *consuli potest. Thomas de Trugillo in Thesauro concionatorum tom.* 2, *col.* 1266 *narrationem Toletani præsulis confirmat his verbis:* Reperiuntur vero corpora harum Sanctarum in regio monasterio de las Huelgas nuncupato, dicunturque revelatione divina illuc allatæ fuisse pretiosissimæ istæ reliquiæ per Petrum Fernandum de Castro, qui suo nomine Castellanus appellabatur

D

sibi vindicant,

6 *Idem Trugillus loco proxime citato aliam de horum corporum translatione opinionem sic proponit:* Nonnulli censent in destructione & devastatione Hispaniæ fuisse allata sanctissima hæc corpora in locum quemdam, qui dat nomen ipsis Asturiis prope Santillana; qui locus continet ingentem quamdam rupem in mare ipsum ingredientem, ubi etiam est quoddam templum, intusque est spelunca quædam. Cumque habitatores illius loci nomen sortiantur sive invocationem harum gloriosarum Sanctarum, affirmant, ibi esse corpora harum Sanctarum. Fieri quidem potest, ut aliquando ibi manserint sanctissima hæc corpora, & quod postmodum eques ille Ferdinandus, quem diximus, ea transferret ad prædictum locum, relinqueretque ibi aliquas reliquias hic gloriosus eques, quem archiepiscopus Rodericus in sua Historia PRINCIPEM appellat. *Est autem Santillana (Latine melius dicitur sanum sanctæ Julianæ) oppidum Hispaniæ in Asturiis prope oram littoralem maris Cantabrici situm, & quinque leucis à fano sancti Andreæ distat. In mappis geographicis inter utrumque hoc fanum fere medius notatur pagus; qui* S. Justæ *nomine insignitur. Vix dubitarem, quin de eo ipso Trugillus sermonem instituat, nisi Ambrosius Morales diceret, locum hisce sanctis Martyribus sacrum tantummodo mediâ leucâ à fano S. Julianæ distare. Quidquid sit de hujus loci situ, hactenus disceptatur de ferme integris harum Virginum corporibus, quorum etiam partem sibi alii vindicant, ut jam videbimus.*

E

F

aut saltem eorum parte gloriantur.

7 *Alphonsus Morgardo in Historia Hispalensi lib.* 4, *cap.* 9, *&* Vincentius Blascus de la Nuza *in Historia Aragonensi lib.* 5, *cap.* 21 *asserunt, in monasterio de Sixena, quod seculo* XII *monialibus Ordinis S. Joannis Hierosolymitani in confinio Aragoniæ & Cataloniæ fundatum est, capita* SS. Justæ & Rufinæ *magna cum veneratione conservata fuisse. Ambrosius Morales loco jam citato affirmat, Cartusianos non procul ab oppido Septimancensi in regno Legionis etiam notabiles harum Martyrum reliquias venerari. Denique Quintanadueñas noster in opere Hispanico supra laudato pag.* 78 *narrat, occupata à Mauris Hispali, caput* S. Justæ, *& os quoddam* S Rufinæ *in Belgium missa, & in diœcesi Leodiensi publicæ veneration exposita fuisse. Dein addit, easdem reliquias, authenticis testimoniis munitas, postea Hispalim relatas fuisse. Quid de tota hac reliquiarum controversia judicandum sit, ignoro. Placet hic illud Tamayi, qui post indicatas varias de hac re opiniones ita concludit:* Quid tenendum? Deo relinquamus, quod investigare non possumus. *Utinam iste auctor eam regulam in toto suo Martyrologio Hispanico observasset. Nunc de miraculis aliqua breviter perstringamus.*

8 *Quam*

A *Miracula harum Martyrum ope patrata.*

8 *Quam potens ſit harum Martyrum patrocinium, Trugillus ſic generatim exponit:* Multa porro miracula & beneficia harum Sanctarum interceſſione divinitus impetravit Hiſpania, cum à Saracenorum jugo liberabatur. Tota etiam Hiſpalis ſe devotiſſimam profitetur harum Sanctarum, quarum precibus multa quotidie à Domino beneficia reportat. *Jam ſæpe laudatus Ambroſius Morales ſingillatim narrat, quomodo anno* 1172 *die* S. Juſtæ *Opta, Caſtellæ novæ urbs, obſidione Maurorum prodigioſè liberata fuerit. Dein addit, Oriolam, de quâ ſupra memini, etiam feſto harum Martyrum Mauris ereptam fuiſſe. Quintanadueñas noſter recentiora quædam refert miracula; ac primo quidem exponit, quomodo cives Hiſpalenſes anno* 1568 *peſte afflicti opem ſanctarum Patronarum ſuarum imploraverint, & ipſo illarum feſto ſubitum contagioſi morbi levamen experti fuerint. Narrat præterea, quomodo anno* 1571, *cum agri maxima aquarum penuriâ laborarent, copioſus imber deciderit, ſimulatque Hiſpali imagines* SS. Juſtæ & Ruſinæ *in ſupplicatione circumlatæ fuiſſent. Recentiore demum miraculo narrationem ſuam concludit. Cum anno* 1626, *inquit*, *inundatio civitati Hiſpalenſi magnum damnum intuliſſet, & majorem ruinam minitaretur, furentibus aquis oppoſitæ fuerunt ſanctarum Martyrum reliquiæ, quæ aquarum violentiam ſtatim cohibuerunt. Nunc ſupereſt, ut Acta nonnihil illuſtremus.*

B

§ II. Virginitas ſanctarum Martyrum aſſerta, & loca quædam Actorum illuſtrata.

Veroſimillime SS. Juſta & Rufina fuerunt virgines,

C

PLurimi *ſcriptores, quos laudatus Antonius de Quintanadueñas in libro Hiſpanico de ſanctis Hiſpalenſibus pagg.* 82 *&* 83 *longo ordine enumerat, res geſtas harum Martyrum litteris conſignarunt. Vincentius Bellovacenſis in Speculo hiſtoriali lib.* 13, *cap.* 34 *Acta earum ſatis fideliter tradit, illaſque titulo* virginum *donat. Quare miror, quod à Petro de Natalibus lib.* 6, *cap.* 117 *appellentur* matronæ; *quæ vox feminis matrimonio junctis tribui ſolet. Hinc forte Joannes Maldonatus in Actis, apud Surium editis, eas vocat* matres familias. *At ego potius crediderim, eas fuiſſe virgines, eo quod antiquiſſimum Officium Mozarabicum, à multis S. Iſidoro Hiſpalenſi adſcriptum, illas in orationibus, quas numero præcedenti dedimus, diſerte* virgines & martyres *appellet. Hymnus ejuſdem Officii ipſis eumdem titulum tribuit in ſequentibus verſiculis.*

En Juſta pariter atque Rufina eſt,
Quæ clarent meritis, moribus inclytis:
Diſcreto ſiquidem nomine virgines,
Uno ſed ſtudii munere martyres,
Theſaurum Domini, legibus inclytæ,
Vaſis fictilibus corporis unice
Geſtantes, pretio vaſcula diſtrahunt,
Quo quæſtu ſatient viſcera pauperum.

quarum Acta ex Vincentio Bellovacenſi,

10 *Cetera Acta omnia ferme inter ſe conveniunt, & ſincera apparent, ita ut parum interſit, ex quocumque ſcriptore ea exhibeantur. Cum tamen Vincentius Bellovacenſis ſit antiquiſſimus, qui integra illarum Acta dediſſe reperitur, ea tranſcribo ex ipſius Speculo hiſtoriali lib.* 13, *cap.* 34, *ubi leguntur ſequentia:* In civitate Hiſpali regionis Hiſpaniæ, paſſio ſanctarum virginum Juſtæ & Ruſſinæ. Hæ cum eſſent mediocri paupertate tenues, erat illis uſus mercandi fictilium vaſculorum, ex quo quæſtu indigentium inopiam ſaturabant, ſibique tantùm, quod ad victum & veſtitum neceſſarium eſſet, procurabant. Orationi quotidie inſiſtebant, caſte religioſeque viventes, bene patientes, & domus ſuæ curam agentes. Cumque diſtrahendorum vaſculorum curam gererent, accurrit neſcio quod execrabile monſtrum & immane portentum, quod perditorum turba gentilium SALAMBONEM vocant, poſtulans ab eis aliquod utenſilium ſibi dari. Quæ cum reſiſterent, ac dare nollent, dicentes ſe Dominum Jeſum Chriſtum colere ac credere, non idolum illud, quod nec viveret nec ſentiret, mulieres nobiles, quæ portabant idolum illud in humeris ſuis, dejecerunt illud à ſe turbulenter, ita ut omnia ſanctarum Virginum vaſcula confringeret penitus & contereret. AUCTORE G. C.

tranſcribuntur.

11 At illæ non damno paupertatis commotæ, ſed ad deſtruendum tantum dedecoris malum repulerunt idolum; quod ſtatim ad terram proſtratum corruit comminutum: tunc quaſi ſacrilegium commiſiſſent, gentiles eas morti obnoxias exclamabant. Igitur à Diogeniano comprehenſæ, primo equulei extenſione, & ungularum laniatione vexatæ ſunt; poſtea carcere, inedia, & doloribus afflictæ. Poſt aliquantos vero dies, cum ad Momentoniariam locum * præſes ire diſpoſuiſſet, juſſit eas per aſpera & confragoſa loca poſt iter ſuum pedibus properare. At illis nihil durum, nihil aſperum videbatur, ſed quaſi totum iter peractum ſubtus ſe pulverem conculcabant. Tandem Juſta in carcere exhalavit ſpiritum, cujus corpus præſes in puteum juſſit præcipitari: ſed religioſus antiſtes Sabinus è puteo ſublatum honorifice ſepelivit. Ruffina vero, quæ in carcerem * remanſerat, juſſu præſidis fractis cervicibus & gula, devotum Deo ſpiritum emiſit, cujus corpus igne combuſtum, digna honorificentia ſepultum eſt. Harum paſſio celebratur XIV Kal. Auguſti. *Nunc in his Actis aliqua illuſtranda ſunt.*

E

** Mombritii lucem*

** lege carcere*

F

Epocha martyrii præterpropter ex Actis eruitur,

12 *Recentiores ſcriptores Hiſpani paſſim martyrio harum Virginum annum* 287 *aſſignant. Surius tamen ad earum Acta annum* 300 *in margine notavit. Quidquid ſit de determinato martyrii anno, ſaltem circa hæc tempora eas paſſas fuiſſe, colligo ex nomine Sabini Hiſpalenſis epiſcopi, qui anno* 285 *Hiſpalenſem cathedram aſcendit, & anno* 303 *ſubſcripſit concilio Illiberitano, uti docet eminentiſſimus Cardinalis de Aguirre in collectione Maxima conciliorum Hiſpaniæ tom.* 1, *pag.* 297. *Labbeus noſter tom.* 1 *Conciliorum col.* 980 *contendit, ſynodum Illiberitanam anno Chriſti* 305 *habitam fuiſſe. Verum hæc diſcrepantia ad propoſitum noſtrum parum facit, cum inde certum paſſionis annum eruere non poſſimus. Neque certus omnino eſt martyrii dies, quamvis in fine Actorum dicatur illarum paſſio celebrari* XIV Kal. Auguſti. *Etenim Quintanadueñas prædictus in opere Hiſpanico ſupra citato pag.* 76 *obſervat, Hiſpali ac alibi harum Martyrum feſtum coli die* XVII *Julii; in aliis vero eccleſiis eas die* XIX *ejuſdem menſis honorari. Deinde addit, ſeſe non aliam hujus diſcriminis cauſam aſſequi poſſe, quam quod Juſta die* XVII *& ejus ſoror Ruſina* XIX *ejuſ-*

AUCTORE G. C.

dem mensis martyrium subierint. Hanc conjecturam, non incongrue excogitatam, lectoris judicio relinquimus.

& obscuriora Actorum,

13 *Eadem Acta idolum, cujus occasione hæ sanctæ Sorores fidem Christianam apertè professæ sunt, vocant* Salambonem. *Breviarium Burgense, anno* 1502 *impressum,* Salámbovem *appellat. Lectiones Breviarii Eborensis de eodem idolo, una littera prætermissa, sic loquuntur:* Postulabant vas aliquod in dei Salabovis usum sibi offerri. *Quamvis in his lectionibus nomen* dei *idolo isti tribuatur, plerique tamen existimant, hæc aut simili voce ab Assyrus significari deam Venerem juxta illud Hesychii* Σαλαμβὼ ἡ Ἀφροδίτη παρὰ Βαβυλωνίοις, Salambo venus est apud Babylonios. *Varii variam hujus nominis etymologiam tradunt. Luisius Tineo Prænonstratensis apud Tamayum putat, scribendum esse* Salambovem *vel* Salamboa, *& vocem ex Græca origine deducit* ἀπὸ τῆς σαλαύειν * ἤγουν ἀπὸ τῆς βοὸς, *hoc est,* à plangendo bovem; *quia Venus planxit interfectum Apim seu Osiridem, qui in bovis speciem transformatus postea apparuit. Seldenus tamen in Opere de Dus Syris syntagmate 2, cap. 4 hanc etymologiam explodit, putatque illud nomen è Syrorum idiomate prodiisse. Scriptores Hispani utcumque explicare conantur, quomodo hæc peregrina superstitio Hispalim pervenerit. Sed hæc omnia ad institutum nostrum parum pertinent: nobis enim sufficit, fuisse quoddam idolum, quod hæ sanctæ Heroinæ venerari noluerunt.*

* *lege* σαλαΐζειν

B

loca examinantur.

14 *Occurrit in iisdem Actis locus, quem Vincentius Bellovacensis* Momentoniariam *appellat, & ad quem properantem præsidem sanctæ Virgines pedibus sequi debuerunt. Petrus de Natalibus lib. 6, cap.* 117 *locum non exprimit, sed tantum dicit:* Inde quoque eductæ, cum præses ad partes alias iter arriperet, per loca aspera & confragosa nudis pedibus post eum trahuntur. *Lectio autem septima Breviarii Eborensis ita hanc rem narrat:* Eductæ de carcere sanctæ Virgines, cum Diogenianus ad MONTES MARIANOS iter arriperet, per loca aspera & confragosa nudis pedibus post eum trahuntur, coactæ sequi præsidem, donec ad civitatem rediit. *Non reperio, ubi fuerit ille locus, quem Vincentius Bellovacensis & Mombritius* Momentoniariam *nominant. Notiores sunt Montes Mariani, vulgo nunc dicti* la sierra Morena, *quamvis de ipsorum extensione inter auctores non conveniat, ut videri potest apud Christophorum Cellarium in Notitia orbis antiqui tom. 1 lib. 2, cap. 1, pag. 63. De iis Ambrosius Morales in Hispania illustrata editus tomo 4 pag. 359 in descriptione Corduba sic meminit:* Qua vero parte Septemtrionem Corduba spectat, posita est ad ipsas Marianorum Montium radices, quos nunc Hispani, prisco nomine corrupto, Sierra Morena, hoc est Morenos Montes dicimus. Ea vero horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut saltus Castulonensis est portio, aut cum eo ad ortum conjungitur. In his montibus, auctore Plinio, Bæturia regio, à Bæti flumine nomen accipiens, in duas regiones divisa, ad Anam usque fluvium excurrit. *Atque hæc sunt præcipua, quæ in Actis harum Sanctarum observanda esse censui.*

D

B

DE SANCTA DARIA CONSTANTINOPOLI.

Ex Martyrologiis.

I. B. S.

XIX JULII.

C

Sancta Cpoli asseritur,

Dissertissimè signatur hæc S. Daria *in apographis Hieronymianis Lucensi, Corbeiensi, Blumiano, atque in nonnullis minoribus, expressa etiam positione,* Constantinopoli, natalis S. Dariæ, *à quorum lectione differt hîc vetustissimum Epternacense, scribens* Daretiæ; *at confusionem in eo agnoscere oportet, dum Constantinopoli cum sua* Daretia *martyres alios conjungit, qui certò Antiochiæ tribuendi videntur, ut infra explicabimus. Neque dici omnino potest, hîc* Dariam *aliquam intelligi, quæ alunde nota sit, ut est illa quæ Nicandro jungitur* XVII *Junii, aut quæ Chrysantho* XXV *Octobris, aliis diebus in Hieronymianis celebrata. Neque addititiam esse de* S. Daria *annuntiationem, etiam ostendit codex, quem præ oculis habuit Notkerus, ubi clare exprimitur;* Constantinopoli, Dariæ, *quemadmodum & Florarium Ms. legit; tum Editio Lubeco Col. & Grevenus, in quibus titulus* Virginis *adjicitur: Maurolycus vero simplicius scripsit quod in Hieronymianis invenerat. Atque hæc abunde demonstrant,* S. Dariam *hanc qualemcumque è Sanctorum serie non esse excludendam, quidquid præter solum nomen, & martyrii palmam, cetera omnia de ipsa ignorentur.*

At Græci, inquies, in sacris suis Fastis nusquam de S. Daria *meminere, quod in Menologio aut Menais omissuri fuisse non videntur, si Constantinopoli vere unquam culta fuisset. Non ferit ea objectio eos qui noverunt, quot Græci seu Orientales martyres & virgines in codicibus Hieronymianis passim referantur, de quibus apud Græcos nulla prorsus facta est in Menais, Menologiis aut Synaxariis, utpote satis sero compositis, usquam commemoratio, id quod nullo non Actorum nostrorum die, ab hujusmodi rerum curiosis observari potest. Hæc omnia non ignoravit Castellanus, neque tamen in Martyrologio suo universali hujus diei Sanctis* S. Dariam *annumerare ausus videtur; in indice* Daretiam *signans, hoc quodammodo die recolendam, quam nihilominus omissam indicat: justo sane scrupulosior, dum à Coptis & aliis Sanctos accersere non est veritus, de quibus dubitare ipsum magis oportuit, quam de* S. Daria *in tot Martyrologiis & tam expresse consignata, quidquid, ut iterum dicam, præter solum nomen nihil de ea amplius memoriæ proditum inveniatur.*

tametsi Græci de ea non meminerint.

E

DE

A D

DE SANCTO SISINNIO MARTYRE

ALEXANDRIÆ.

Ex Hieronymianis. J. B. S.

XIX JULII. *Egerat in codice ſuo Lucenſi ſeu Fontanellenſi hoc die Florentinius*, In Alexandria, natalis Sanctorum Siſinni, *unde ſpem ait ſibi factam, ſocios aliquos in aliis libris deſignatum iri; in quo eum, ut candide fatetur, ſpes ſua fefellit. Melius, opinor, conjectaſſet, codicis iſtius deſcriptorem inveniſſe litteram* S *pro* ſancti *innexam cum prima nominis* Siſinnii, *unde fortaſſe* S *triplex convolutum exiſtimaverit, atque ex duobus primis formaverit* ſanctorum. *Certe codex vetuſtiſſimus Epternacenſis ſimpliciter habet*, In Alexandria, Siſinni, *quem feminina inflexione extulit Corbeienſis, contra quam legant etiam Notkeri codices, & contracti omnes (quorum duo* Siſinnium *pridie perperam retulerunt) quibus addi poſſunt Bedæ auctaria. De lectione igitur dubitandum non eſt; quari ſolum poſſet, an hodiernus* Siſinnius *cum alio ſynonymo confundendus non ſit, utpote ſub quo nomine diverſi quatuor in Romano annuntiantur, multo autem plures in Hieronymianis. Aſt Alexandrinos Sancto ſuo privandos non video, donec argumenta ſolida adducantur, è quibus conſtet, noſtrum hunc* S. Siſinnium *cum altero aliquo identificandum, ſive is Alexandrinus ſit, ſive loci alterius.*

B H

DE SS. MARTYRIBUS ANTIOCHENIS.

MACHADORO, LAMPADIO, LUCIANO, PHILIPPO, PETRO, TORQUATO, ET FORTASSE TINNINIO ET JOCIO.

Ex Hieronymianis. J. B. S.

XIX JULII. *Ex Pugilum claſſem accipio ex codice Lucenſi, cui ſatis conſonat Corbeienſis, niſi* Tinninium & Jocium *adjiceret, quos, ab aliis præteritos, ut dubios dumtaxat admiſi. In vetuſtiſſimo Epternacenſi, ut ſupra innuimus, luxata & tranſpoſita ſunt annuntiationes: ſcribit enim*, Et Antiochiæ, Macedonis & Lampadi; *deinde*, Conſtantinopoli, Daretiæ, Luciani, Philippi, Petri, Torquati; *ubi & alii codices, æquè ac illi, quos vidit Notkerus*, Lucianum *& reliquos Antiochiæ conſtanter adſcribunt. Ex minoribus apographis, hic nimium contractis atque etiam diſtortis, nihil in utramvis partem ſubſidii. Scripſi* Machadori *cum Lucenſi, potius quam* Macharii *aut* Macedonis, *quod laterculus iſte ceteris purior videatur, unde &* Lampadius *deſumptus eſt, non* Lampas, *ut male legitur in Florentinii Corbeienſi, cujus* Tinninius *&* Jocius *an ſatis tuto ſignari poſſint, jam faſſus ſum, incertum eſſe. In hanc tamen partem, quam in aliam peccare malui.*

C F

DE SANCTO RITICIO VEL RETHICIO

EPISCOPO ÆDUENSI

AUGUSTODUNI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

Sancti cultus, ſcripta & Acta. G. C.

POST ANNUM CCCXIV. *Auguſtodunum antiqua Æduorum civitas, in Gallia & hodierno Burgundiæ ducatu ad fluvium Arotium ſita, ſanctum ſuum præſulem* Rethicium *hoc die veneratur, eumque colit Officio eccleſiaſtico, cujus propriæ Lectiones fere verbum de verbo deſumptæ ſunt ex elogio ſeu Vitæ compendio, quod Gregorius Turonenſis texuit, quodque nos paulo poſt huic ſyllogæ hiſtoricæ inſeremus. Mirum ſane eſt, hujus ſancti Viri memoriam, à veteribus Eccleſiæ patribus celebratam, apud claſſicos Martyrologos non reperiri. Ado quidem in Chronico ad annum Chriſti* 306 *de illo ſic meminit*, Retius Auguſtodunenſis epiſcopus celeberrimæ famæ habetur; *ſed in Martyrologio ſuo ipſum prætermiſit, uti & alii hagiologi eum ſecuti. Primam hujus ſancti Antiſtitis annuntiationem tantummodo invenio in additionibus Uſuardinis, à Molano editis, ubi ad diem* XXV *Julii ita refertur:* Civitate Æduenſi, ſancti Reticii confeſſoris, ejuſdem civitatis epiſcopi. *Caſtellanus in ſuo Martyrologio nni-*

Probatur Sancti cultus ex Breviario Æduenſi.

AUCTORE G. C.

universali illum memorat XV *Maii, quo die illum inter prætermissos posuimus, & ad* XIX *Julii distulimus.*

& recentioribus Martyrologiis.

2 *Saussayus in Martyrologio Gallicano hac die eumdem Episcopum prolixiori exornat elogio, quod hìc ita transcribo:* Augustoduni Æduorum, sancti Rethicii episcopi & confessoris, doctrina, moribus, & sanctorum patrum elogiis clarissimi, quem sanctus Augustinus hominem Dei episcopumque magnæ in Ecclesia auctoritatis commemorat: sanctus Hieronymus celeberrimæ famæ fuisse in Galliis habitum prædicat; virum eloquentem, Scripturæ sacræ laudat egregium explanatorem, interque ecclesiasticos scriptores insigni cum præconio annumerat: nec non beatitudinis adhuc viventem titulo cohonestans, commentaria ejus, quæ sublimiori sensu scripta ait, suis clientibus suadet pervolvenda. Hic certe beatus Antistes tertius in episcopali cathedra hujus ecclesiæ sedit: iisque temporibus præfuit, quibus doctrina sua & sanctitate admirabili non Galliæ modò, sed & universo orbi Christiano plurimum profuit, strenuus assertor pietatis, vindex fidei, hæresewn malleus, clarum sidus religionis emicuit. Idemque ob integritatis & sapientiæ famam judex inter alios primariæ notæ antistes * in causa Cæciliani & Donatistarum sedit: Romamque semel & iterum ad Sedem Apostolicam perrexit, profligandi ipsorum Donatistarum, qui & Montenses dicti sunt, schismatis studio. Demumque uberrimis justitiæ collectis manipulis, ut repositam reciperet à pastorum Principe fidelis servus coronam, carne exutus, spiritum miris ornatum meritis in cælum emisit. *Nescio, unde Saussayus didicerit, quod Hieronymus Rethicium* adhuc viventem *beatitudinis titulo cohonestarit: non enim verosimile est, hunc sanctum Præsulem, jam ab anno* 313 *contra Donatistas in Romano concilio adhibitum, vitam protraxisse usque ad annum* 366, *circa quem Hieronymus scripsit epistolam, in qua* Rethicium *titulo* beati *exornat. Hæc de cultu apud recentiores invenio; nunc Sancti nostri scripta & Acta ex veteribus discutiamus.*

B

* *forte* antistites

C

Scripta illius recensentur à SS. Hieronymo & Augustino;

3 *Hieronymus Sanctum nostrum in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum ita collocat:* Rethicius Eduorum, id est Augustodunensis episcopus, sub Constantino celeberrimæ famæ habitus est in Galliis. Leguntur ejus commentarii in Cantica Canticorum, & aliud grande volumen adversùs Novatianum; nec præter hoc quidquam ejus operum reperi. *Præterea in epistola ad Florentium, quæ in novissima editione Parisiensi est ordine* 4, *alias* 6, *de ejusdem scriptis ita meminit:* Ob hoc & ego obtecro, & tu petas plurimum, quæso, ut tibi beati Reticii Augustodunensis episcopi commentarios ad describendum largiatur, in quibus Canticum Canticorum sublimi ore disseruit. *Augustinus lib.* 1 *contra Julianum cap.* 7 *ejusdem Præsulis verba, Pelagianis objecta citat hoc modo:* Reticium ab Augustoduno episcopum, magnæ fuisse auctoritatis in Ecclesia tempore episcopatûs sui, gesta illa ecclesiastica nobis indicant, quando in urbe Roma, Melchiade Apostolicæ Sedis episcopo præsidente, cum aliis judex interfuit, Donatumque damnavit, qui prior auctor Donatistarum schismatis fuit, & Cæcilianum episcopum ecclesiæ Carthaginensis absolvit. Is cum de baptismo ageret, ita locutus est: „ Hanc igitur principalem esse D „ in Ecclesia indulgentiam, neminem præ„ terit, in qua antiqui criminis omne pon„ dus exponimus, & ignorantiæ nostræ fa„ cinora prisca delemus, ubi & veterem ho„ minem cùm ingenitis sceleribus exuimus „. Audis antiqui criminis pondus, audis prisca facinora, audis cum sceleribus ingenitis hominem veterem: & audes adversus hæc ruinosam construere novitatem? *Eadem repetit in Opere imperfecto contra Julianum lib.* 1, *cap.* 55.

sed Hieronymus in iis aliqua carpit,

4 *At quamvis Hieronymus laudet sancti Viri eloquentiam, tamen in ejus scriptis desiderat eruditionem, quando ad Marcellam (hac epistola in postrema editione operum Hieronymianorum legitur tom.* 2, *col.* 622) *scribit his verbis:* Nuper cum Reticii Augustodunensis episcopi, qui quondam à Constantino imperatore sub Silvestro episcopo, ob causam Montensium missus est Romam, commentarios in Canticum Canticorum perlegissem, quod Hebræi vocant SIR ASSIRIM, vehementer miratus sum, virum eloquentem præter ineptias sensuum ceterorum, Tharsis urbem putasse Tarsum, E in qua Paulus apostolus natus sit: & aurum Ophaz Petrum significare: quia Cephas in Euangelio idem Petrus sit appellatus..... Innumerabilia sunt, quæ in illius mihi commentariis sordere visa sunt. Est quidem sermo compositus, & Gallicano cothurno fluens: sed quid ad interpretem, cujus professio est, non quo ipse disertus appareat, sed quò eum, qui lecturus est, sic faciat intelligere, quomodo ipse intellexit, qui scripsit. Rogo, non habuerat decem Origenis volumina? Non interpretes ceteros? Non certe aliquos necessarios Hebræorum, ut aut interrogaret aut legeret, quid sibi vellent, quæ ignorabat. Sed tam male videtur de ceteris * existimasse, ut nemo possit de ejus erroribus judicare. Frustra ergo à me ejusdem Viri commentarios postulas, cum mihi in illis displiceant multo plura, quam placeant. Quod si opposueris, cur ceteris dederim: audies, non omnes iisdem vesci debere cibis. *Tunc rationem negandi Marcellæ istos commentarios variis exemplis, ex sacra Scriptura desumptis, confirmat.*

* *al.* posteris

F

& in quadam circumstantia narrationis ab Augustino differt.

5 *Observo hic inter Augustinum & Hieronymum occurrere discrimen circa Pontificem, sub quo Romanum concilium contra Donatistas celebratum est: Augustinus enim scribit, Donatum fuisse damnatum,* Melchiade Apostolicæ Sedis episcopo præsidente; *Hieronymus verò id Romæ factum fuisse asserit* sub Silvestro Episcopo. *At certe ex Optato Milevitano circa finem libri* 1, *atque antiquis instrumentis apud Labbeum tom.* 1 *Conciliorum à col.* 1401 *constat, hæc anno* 313 *sub Papa Melchiade acta fuisse. Unde vel amanuensis quispiam textum Hieronymi corrupit, vel ipse auctor Romanam synodum confundit cum Arelatensi, quæ posterior anno sequenti sub Silvestro contra Donatistas habita est, cui* Rethicius *etiam interfuit, ut videri potest in Labbeana Conciliorum collectione tom.* 1 *à col.* 1421. *Concludo igitur cum eminentissimo Annalium ecclesiasticorum parente Baronio, qui ad annum Christi* 313 *num.* 28 *ita loquitur:* Cum ergo hæc ex publicis Actis, & Optati Milevitani testificatione liquidò constet, gesta esse coram Melchiade Papa, plane corrigendum est, quod apud S. Hieronymum legitur de Rheticio episcopo Augustodunensi, Romam esse missum à Constantino ob causam

A

sam Montensium (nempe Donatistarum) sub Silvestro Romano Pontifice : irrepsit enim error (quo pacto, nescimus) ut pro Melchiade Silvester positus habeatur. *Hæc dicta sunto occasione eorum, quæ duo celeberrimi Ecclesiæ doctores de* S. Rethicio *scripserunt. Nunc breviter ejus gesta ex antiquissimis, quæ invenire potuimus, monumentis proferamus.*

AUCTORE G. C.

Datur ex Gregorio Turonensi Actorum compendium,

6 Gregorius Turonensis in libro de Gloria confessorum cap. 75 Vitam S. Rethicii *sic paucis complectitur :* Sed quia de his aliquid proloqui juvat, prius de sancto Riticio, quia prior obiit, sermo habendus est. Fuit autem nobilissimis parentibus & litterarum acumine clarus, qui transacta adolescentia, uxorem simili morum honestate præclaram sortitus est, cum qua spiritalis dilectionis cohibentia, non luxuria copulatur. Concurrunt eleemosynæ, vigiliæ celebrantur, & opus Dei per eos incessabiliter exercetur. Igitur longa post tempora mulier declinans caput ad lectulum, beati Viri auribus extrema profert verba, dicens : Deprecor, piissime frater, ut post discessum meum, percurso ævi tempore, in

B

illo, quo ego conlocor, sepulcro ponaris : ut quos unius castitatis dilectio uno conservavit in thoro, unius retineat sepulcri consortium. Hæc effata, lacrymans spiritum emisit ad cælos. At Riticius episcopatum Augustodunensis urbis populo eligente sortitur ; qui talem se præbuit in religione, ut morum bonitas pontificatûs gratiæ æquaretur ; & ad diem obitûs per diversos spiritualium gradus plena perfectione consummationeque veniret. Quo abluto & super feretrum posito, movere ipsum non queunt officia famulantium. Tunc in stupore mentis defixi, audiunt à quodam sene, virum dominam conjurasse, ut eos unius sepulcri amplitudo susciperet : sermone verò percurso, confestim sustollitur feretrum, adlatoque eo prope sepulcrum, resùmit Sacerdos spiritum : adloquitur socium dicens : Recordare, dulcissima conjunx, quæ nobis fueras deprecata. Nunc suscipe exspectatum diu fratrem, & conjungere artubus impollutis, quos non luxuria polluit, sed castitas vera mundavit. Hæc eo dicente, mirum in modum commotum sepulcrum, uno in loco ossa virginis conglobantur : beatus verò Sacerdos receptus in pacis somno, hujus sepulcri tectus est opertorio. *Hactenus Gregorius.*

cui aliqua de ejus sepultura & gestis, addantur.

7 Ruinartius in notis ad librum Gregorii Turonensis de Gloria confessorum cap. 73 sepulcralem S. Rethicii *locum demonstrat his verbis :* Porro hodieque haud procul ab Ædua urbe visitur cœmeterium, ubi ingens lapideorum sepulcrorum numerus superest cum ecclesia, aut potius ecclesiæ S. Stephani muris, absque tecto. Ibi Petrus Ladoneus SS. Rheticii, Cassiani, Simplicii, aliorumque Augustoduni episcoporum tumulos exstare scribit. *Deinde in notis ad caput 75 asserit, juxta cœmeterium, de quo paulo ante egerat, haberi ecclesiam parochialem S. Petri de Stradâ vulgo dictam* de l'Etrié, *in qua visitur sepulcrum beati* Rethicii *sub fornice parvo, in muro ecclesiæ cavatum cum hac recenti inscriptione :* SCS RHETITIUS EPS ÆDUENSIS CCCXIV. *Cum hæc inscriptio, teste Ruinartio, recentior sit, ex ea certum mortis annum determinare non possumus : nam forte juniores hujus epitaphii auctores hunc annum posuerunt, quia ignorabant, quamdiu* S. Rethicius *post concilium Arelatense, cui anno 314 interfuit, vitam produxisset. Idem judicium ferendum censeo de quadam opinione Sammarthanorum aliorumque, qui* S. Rheticium *appellant* protocatechistam Constantini imperatoris. *Majus ex antiquitate fundamentum habent illi, qui asserunt,* S. Rethicium *curasse, ut aquæ Jordanis Augustodunum deferrentur : siquidem in Vita S. Amatoris episcopi Autissiodorensis seculo* VI *scripta, & à nobis ad diem* 1 *Maii illustrata, cap.* 4 *leguntur sequentia :* Antistes verò (*nempe S. Amator*) ex fluento Jordanis latices sumit, qui Reticio quondam episcopo jubente, ad Æduam civitatem allati fuerant. *En omnia, quæ de hoc sancto Præsule ex antiquioribus monumentis colligere potui.*

E

C

DE S. MACRINA VIRGINE

F

IN CAPPADOCIA, SEU POTIUS IN PONTO.

P. B

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus, nativitas, obitus, & Acta S. Macrinæ.

ANNO CCCLXXX.

S. Macrina pridem culta hoc die,

Sancta Macrina *virgo, S. Basilii magni soror, tum insigni rerum cælestium contemplatione, tum sanctimoniâ vitæ prorsus admirabili toto pridem Oriente celebratissima fuit, atque omnium ibi propemodum ecclesiarum hoc eodem die* XIX *Julii Fastis adscripta. Synaxarium ex Menologio jussu Basilii Imperatoris collecto, cujus textum Græcum dedimus ad calcem tomi primi mensis hujus, Latinè sic sonat :* Memoria sanctæ Macrinæ sororis magni Basilii. Sancta Macrina venustate corporis ac præclaris ornata moribus, desponsa quidem viro fuit ; sed cum nondum facta conjunctione, is, qui eam sibi destinaverat, peregrè defunctus esset, illa ab omni se mundano separans commercio, adhæsit matri, divinis vacans Scripturis, & secundæ matris loco fratres post se genitos educans : nam inter liberos omnino decem erat ipsa natu maxima. Cum verò etiam in ascetico vitæ instituto sanctè versaretur, compluribus utilitati fuit : erat enim magistra non verbis tantum, sed etiam operibus : nam qui fecerit & docuerit, inquit sanctum Euangelium, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Morti autem propinqua cum fratre suo, Gregorio Nysseno, qui ad visendam illam advenerat, cum de animâ, tum de aliis quibusdam sacrarum Litterarum quæstionibus philosophata est. Atque ita, fusis precibus, ad Deum, cui servierat, hinc migravit.

AUCTORE P. B. per ecclesias Orientales,

2 *Eadem ferè habent Menæa impressa, & Ms. Chiffletii, Menologium Sirleti, Maximus Cythereus, & Novum Anthologion anno* 1598 *Romæ excusum. Menæa insuper excusa præter hymnos acrostichos, quorum initiales litteras continet hic versiculus:*

Νύμφην ἀγνήν σε Χριστῷ, Μακρίνα, στέφω.

Te sponsam Christi castam, Macrina, corono.

Præter hos, inquam, hymnos, alios que, quos habent, ubi secundò ejus commemoratio notatur, hos etiam versiculos ipsius elogio historico præmittunt:

Φρονοῦσ' ἀδελφὰ τοῖς ἀδελφοῖς Μακρίνα,
Τούτοις ἀδελφὰ συγκατοικεῖ καὶ πόλον.
Τῇδ' ἐνάτῃ δεκάτῃ Μακρίναν νόες ἔνθεν ἄειρεν.

Id est:

Macrina cælum fratribus soror expetens,
Adjuncta cælum fratribus soror incolit.
Macrinam hinc mentes decimâ nonâque tulere.

3 *Typicum S. Sabæ sic eam ad eumdem diem annuntiat:* Sanctæ matris nostræ Macrinæ, sororis magni Basilii; *subintellige, solennitas aut festum. Consonant Horologium Cryptæ Ferratæ, Menæa Mss. bibliothecæ Ambrosianæ, Horologium excusum Venetiis anno* 1607, *Kalendarium Græcorum à Genebrardo editum, Menologium Slavo-Russicum, Kalendarium Moscorum. Alia sine addito tantum habent:* Sanctæ Macrinæ, *uti Martyrologium Arabico-Ægyptiacum a Gratia Simonio versum, Kalendarium Ruthenicum apud Possevinum, ejusdemque gentis Synaxarium nobis à P. Georgio David huc missum. Atque hinc, ut ante monebam, conjicere est, quam celebris apud Orientales ecclesias sanctæ hujus Virginis memoria cultusque fuerit; ut mirum sit, eam tam serò tandem innotuisse Occidentali; quod eo etiam mireris magis, quod nec obscuro loco nata sit; & eximiæ sanctitatis ac virtutum suarum præconem habuerit non peregrinum aliquem aut qualem qualem de vulgo auctorem; sed fratrem, episcopum, eloquentiæ flumen, & Ecclesiæ patrem, S. Gregorium Nyssenum.*

serius tandem etiam

B

4 *Sed nimirum serius hæc Gregorii lucubratio inter alia ejus opera in lucem edu&ta est: ea verò ut apparuit &, interprete Francisco Zino, Latinè legi cœpit, continuò apud nos etiam* S. Macrinæ *nomen virtutesque inclaruere; primum quidem apud biographos Lipomanum anno* 1553 *in Vitis Sanctorum tom.* 2, *ac Surium aliosque posteriores ad* XIX *Julii, deinde etiam in Martyrologiis; nam Usuardo suo eam adscripsit Molanus anno* 1573, *ac decennio post in Romanum est adoptata, servato utrobique eodem die* XIX *Julii, quem ei solum Orientales omnes, quos ante recensui, constanter assignant. Utrum verò prius apud Basilianos, qui ritum Romanum sequuntur in Hispania, nota fuerit aut culta sancti Patris eorum hæc sancta Soror, ignoro: nunc certè festum ejus celebrant per modum duplicis secundæ classis cum Octava, uti notatur in Ordine recitandi officii impresso anno* 1718. *Sunt verò etiam, qui cranium hujus sanctæ Virginis illud esse velint, quod apud Benedictinos asservatur in monasterio Fossatensi prope Parisios, ut asserit nuperus quidam legendista Gallicus; sed addit, operæ pretium facturum, si quis justis rem illam nominibus titulisque firmaret. Hactenus de cultu.*

coli cœpit in Occidente.

C

5 *De reliquis non longo hîc opus est commentario: nam majores, parentes, consanguinei sunt ipsi omnes cum S. Basilio magno communes; actumque de iis est in hujus Vita die* XIV *Junii à pag.* 815, *& alibi, prout infra notabitur in Actis.* D *De patria dubium videri potest; fueritne illi eadem quæ Basilio, Cæsarea scilicet Cappadociæ, an potius Pontus, extra quem non videtur ejus pater umquam stabile domicilium habuisse; ut ex ipsius* Macrinæ *verbis colligi potest inferius cap.* 4, *num.* 24. *Potest tamen etiam hoc modo in Cappadocia dici nata; cum ea provincia latius accepta etiam Pontum incluserit, uti docet Constantinus Porphyrogenneta lib.* 1, *Themate* 2. *Tempus etiam, quo nata sit, haud facile definitu est: id unum constat, Basilio magno, qui inter fratres quatuor natu maximus erat, priorem fuisse. Nos, ubi Basilii nativitatis epocham, quæ & ipsa maximè controversa est, ad annum Christi* 316 *defiximus loco citato à pag.* 811 *usque ad* 814; *ibi etiam* Macrinam *nostram anno præcedenti exortam esse statuimus; & quidem in illa nostra chronologia satis probabiliter: nam si natus est S. Basilius anno Christi* 316, *eumque præcessit, uti certum est,* Macrina; *non potuit hæc nata esse serius, quam anno circiter uno ante Basilium; non potuit etiam fingi nata multo citius; quia verisimile non est, parentes ejus ante sublatam omnino persecutionem atrocissimam, sive annum Christi* 313, *de nuptiis cogitasse. At minus commodè figi potest ac determinari epocha certa ab iis, qui Basilium magnum versùs annum Christi* 329 *natum esse contendunt, cum Tillemontio tom.* 9 *Monumentorum hist. eccl. notâ* 1 *in S. Basilium, & nota* 4 *in S. Gregorium Nazianzenum: cum in ea sententia facile fieri potuerit, ut* Macrinam *inter & Basilium quædam filiæ, atque adeo anni aliquot interceserint.* E

6 *De anno mortis ejus non nulla etiam disputatio est: nam Majores nostri (ubi de S. Petro Sebasteno ad diem* IX *Januarii pag.* 589) *obiisse* Macrinam *asserunt die* XIX *Julii anno Christi* 380; *cum ibidem obitum S. Basilii magni referant ad Kalendas Januarii anni Christi* 379. *Contrà verò ad diem* IX *Martii, in Commentario historico de S. Gregorio episcopo Nysseno* § 1, *num.* 6, *dicitur, quamquam obiter tantum,* Macrina *eodem, quo Basilius, anno mortua; quam opinionem secuti deinde sunt Hermantius in Vita SS. Basilii & Gregorii Nazianzeni lib.* 8, *cap.* 31, *Tillemontius in S. Gregorio Nysseno art.* 4 *&* 5, *aliique. Utraque sententia defenditur his Gregorii Nysseni verbis infra cap.* 2, *num.* 17 *ex Vita* S. Macrinæ *desumptis:* Erat post hanc jacturam (*id est, Basilii mortem*) nonus mensis, aut paulo amplius, cum episcoporum concilium indictum est Antiochiæ, cui nos item interfuimus. Sed posteaquam domum quisque suam discessimus, ANTEQUAM ANNUS PRÆTERIRET, mihi Gregorio cupiditas incidit, ut Sororem inviserem. *Postridie autem quam ad eam pervenisset, morienti* Macrinæ *oculos clausit, ut constat ex sequentibus. Quaritur, unde S. Gregorius annum illum ordiatur, qui nondum præterierat, cum Sororem adiret. Prioris sententiæ assertor Bollandus eum duci putavit ab indictione concilii Antiocheni, hoc est, ab Octobri circiter anni* 379; *adeoque excurrere usque ad Octobrem circiter anni Christi* 380, *quo* Macrinæ *obitum contigisse censet* XIX *Julii: alii verò ejusdem anni caput repeti existimant à morte S. Basilii, quam nobiscum accidisse defendunt Kalendis Januarii anni* 379; *ac proinde annum illum terminant ultimo die Decembris ejusdem anni* 379; *negantque adeo mense illo serius accidere potuisse felicem* Macrinæ *decessum.* F

Obiit anno Christi 379, ut quidam volunt;

Videtur nata anno Christi circiter 315:

7 *Ego*

A

7 *Ego in hac re ſententiæ priori malim ſubſcribere, & cum Bollando defunctam dicere* S. Macrinam *die* XIX *Julii, adeoque anno Chriſti* 380; *ſive annus ille Gregorianus fluxiſſe dicendus ſit à concilio Antiocheno; ſive civilis fuerit, fluxeritque more Græcorum à Septembri ad Septembrem, qualis hic mihi videtur intelligi. Et diem quidem decimum nonum Julii beatiſſimo ejus obitu conſecratum fuiſſe, id argumento eſt, quod unicum illum, tamquam* S. Macrinæ *feſtum atque ſolennem Latini, Græci, Arabes, omnes aſſignent, quotquot ejus, ut ſupra vidimus, in ſacris Faſtis memoriam uſpiam celebrant; quodque eam ipſo illo die obiiſſe diſertis inſuper verbis excuſa olim Venetiis Menæa teſtentur. Non gravis hæc admodum, inquis, auctoritas eſt. Eſto ſanè: non tamen eſt nulla, in tanto præſertim eccleſiarum conſenſu: & cedo mihi, quæ aliud aſſerat, graviorem. Quod ſi diem illum* Macrinæ *ſupremum fuiſſe confiteris; jam id quoque inficiari non potes, quin poſt annum Chriſti* 379 *è vivis exceſſerit: quandoquidem id accidit poſt abſolutum concilium Antiochenum, quod anno Chriſti* 379, *Octobri circiter menſe coactum eſt; ut ipſe in hac Vita citatus modò docet S. Gregorius.*

B

8 *Sed ne ſola patrocinari nobis Martyrologia Menæave quis putet; dicant, obſecro, qui Virginem noſtram anno Chriſti* 379 *migraſſe volunt in cælum, quo id circiter menſe factum exiſtiment;* (*non enim diem ab illis exigo, quem definire non poſſunt.*) Menſe Novembri aut Decembri, *inquit Tillemontius Monum. eccleſ. tom.* 9, *ubi de S. Gregorio Nyſſeno, art.* 5, *Hermantium ſecutus, qui verbis totidem id affirmaverat in Vita SS. Baſilii & Gregorii Nazianzeni lib.* 8, *cap.* 31. *Nec verò citius accidiſſe mors illa tum fingi poteſt; niſi perfunctorium omnino concilium illud Antiochenum fuiſſe quis putet, in quo res adeo leves tractandæ fuerint, ut uno alterove die cauſa tota finita ſit, ſynoduſque ſoluta; quod abſurdum eſt; cum fuerit concilium totius Orientalis eccleſiæ; ad quod convenerant epiſcopi minimùm centum quadraginta ſex; ut colligere licet ex Epiſtola Damaſi & aliorum ad epiſcopos per Orientem conſtitutos, apud Holſtenium in ſua Collectione Romana pag.* 177. *Merito itaque vix ante adultum Novembrem aut etiam Decembrem reducem è Syria Gregorium ſiſtere in Ponto vel audent vel poſſunt, qui eum anno Chriſti* 379 Macrinæ *morienti adſtitiſſe contendunt.*

C

9 *Atqui hæc ſententia nequaquam videtur poſſe conciliari cum narratione S. Gregorii in hac ipſa Vita num.* 21; *ubi in primo ſuo cum Sorore colloquio ſic eam inducit:* Tempus eſt, *inquit*, pater, ut pauliſper quieſcas & corpus cures, qui de via longa feſſus ſis. *Tum de ſe ſubdit Gregorius:* Ego autem, ... : in hortis proximis gratum quoddam diverſorium inſtructum nactus, ſub arbuſtorum umbra quieſcebam. *Quis hæc non aut ver extremum aut mediam dicat æſtatem arguere? Quis medio Novembri aut Decembri arbuſtorum umbras vel quærat in hortis vel inveniat? Quis verò grata tum finxerit in hortis umbriſque diverſoria? Cum multo tunc ſoles ſint umbrâ gratiores, juxta illud Ovidii:*

Solibus hibernis, æſtivâ gratior umbrâ.

Quanto verò id magis valet in Ponto? Ubi quam diuturnæ aſperæque ſint hiemes vel inde conjectari licet, quod Sebaſtiæ in vicina Armenia prima, quæ Ponto magis ad meridiem vergit, Quadraginta Martyres, de quibus egimus die X *Martii, ſuper concreto in glaciem ſtagno, gelu ſint enecti, idque eodem menſe Martio. Vide etiam ſis de hac re S. Baſilium & Gregorium noſtrum in Homiliis de* 40 *Martyribus. Adde ipſum tempus, quo ad hortos atque umbras conceſſit Gregorius, propemodum veſpertinum fuiſſe, ut ex tota narratione manifeſtò colligitur, maximè ex num.* 17 & 24. *Quis igitur deproperato feſſus itinere, medio Novembri vel Decembri, veſpertina in hortis frigidò ſub aere ad quieſcendum captet umbracula? Mihi quidem hæc adeo videntur ab omni ſimilitudine veri aliena, ut omnino cogant obitum* S. Macrinæ *in annum ſequentem ac tempus æſtivum differre. Vide infra cap.* 3, *num.* 25 *notam* h.

AUCTORE P. B.

anno probabilius 380, 19 Julii.

ut contra Tillemontium & alios.

ex S. Gregorio Nyſſeno probatur.

10 *Nec moror argumenta, quæ Bollando* Tillemontius *opponit, quæ ſanè infirma ſunt; ut quod ait notâ* 5 *in S. Gregorium Nyſſenum, vim fieri manifeſtam textui Gregoriano (quem citavi num.* 6) *niſi annus ille, quem ibi nondum præteriiſſe dicit, ducatur à morte S. Baſilii. Legi ego textum tum Græcè tum Latinè, & expendi ſedulò; vim tamen illam manifeſtam non potui deprehendere. Certè non adeò eſt manifeſta, quam ſi Gregorium aſſeruiſſe dicas, arbuſtorum umbras ſeſe in Ponto menſe Decembri vidiſſe gratiſſimas. Item illud, quod ibidem habet notâ* 11, *rediſſe ſcilicet à concilio Antiocheno Gregorium, atque ad Sororem tum adviſſe, antequam iter Hieroſolymitanum & Arabicum capeſſeret; quod arripuiſſe tamen dicendus ſit ante annum* 381, *quo concilio Conſtantinopolitano interfuit. Patet, inquit, perſpicue ex iis, quæ S. Gregorius affirmat (initio Vitæ infra dandæ) occurriſſe ſeſe Olympio apud Antiochiam, cum iturus eſſet Hieroſolymam &c. Diverſum illud iter Antiochenum fuiſſe ab illo, quod in eamdem urbem Antiochenam ſuſceperat anno Chriſti* 379, *ut ibidem concilio aſſiſteret; alioqui expreſſiſſet hanc potius itineris ſui cauſam, tamquam longè graviorem, quam illam. Præterea, inquit ibidem Tillemontius, non videtur iter Hieroſolymitanum decreviſſe, niſi occaſione commiſſionis, ipſi à concilio Antiocheno impoſitæ pro Arabia; non ergo Antiochiam eo tunc animo venerat, ut Hieroſolymam adiret. Fac ita res habeat; quamquam nihil hic tam perſpicui video. Demus hoc, inquam, adverſario. Quid tum poſtea? An non potuit Olympio apud Antiochiam tum primùm occurrere, cum, jam accepta recèns à concilio commiſſione, Hieroſolymam adire decreverat? Nimirum ſic utrumque hoc telum facile retunditur. Et ſi præcipua ſemper cauſa exprimenda eſt; quæro, utra Gregorio potior fuerit ratio adeundi Hieroſolymam, votum, an commiſſio concilii? Nam voti cauſam itineri illi ſolam prætendit in hujus Vitæ præfatione S. Gregorius; at in Oratione* de Euntibus Hieroſolymam, *ſolam ejuſdem itinerum cauſam commemorat commiſſionem concilii Antiocheni. Mitto alia multa, quæ reponi hic poſſent, ſi eſſet operæ pretium: nec enim diſſimulat adverſarius, argumenta hæc ſua, ut ut perſpicua, oppidò eſſe debilia, cum ſubdit:*

Diluuntur objectiones.

E

11 Denique (quod majoris, *inquit*, quam cetera, ponderis eſt) Vitam Macrinæ, cujus potiſſima pars eſt hiſtoria mortis ejus, compoſuit ille Olympii rogatu tum (*cum ſcilicet illi petiturus Hieroſolymam occurrit apud Antiochiam:*) tam certum eſt ergo, Hieroſolymam non cogitaſſe Gregorium, niſi poſt obitum S. Macrinæ, quam dubitari non poteſt, quin S. Macrina non ſit mortua, niſi poſt concilium Antiochenum; ut proinde nulla ſit ratio, cur torqueri debeat textus ejus; quaſi dixerit, ut vult Bollandus, illum ad S. Macrinam veniſſe, antequam elapſus eſſet annus

& ſententia noſtra confirmatur.

AUCTORE P. B. nus à concilio Antiocheno. *Ita Tillemontius. Respondeo, S. Gregorium in Præfatione Vitæ* S. Macrinæ *nequaquam significare, se* tum *rogatum fuisse ab Olympio historiam Vitæ* S. Macrinæ, *cum iturus Hierosolymam illum apud Antiochiam offendisset; tantum dicit, se de* Macrina *mentionem* tum *fecisse; potuit ergo id ab Olympio rogatus esse per epistolam longo posterius tempore, eique tum per litteras responsorias paruisse. Quod autem in describendo Sororis obitu aliquanto ibi fusior est; id eò fecisse potuit, quod Olympio cetera, quæ ad vitam ejus virtutesque spectabant, satis prolixè coràm apud Antiochiam enarrasset, ut ea per compendium repetere satis haberet; de obitu verò, qui isto congressu Antiocheno posteriùs acciderat, cum in eo multa & per se mirabilia, & Olympio essent eatenus inaudita, merito tractare debuit uberius. Denique ante Hierosolymà (quam non nisi semel adiit, si ejus est Oratio* De euntibus Hierosolymam) *reversum fuisse S. Gregorium, quam Sororem inviseret, satis innuit infra in Vita num.* 24, *ubi inter labores* quos

B sustinuerat (ἐν οἷς ἤμην) *Sorori recenset certamina, ad quæ illum ecclesiarum perturbatio evocaverat post persecutionem Valentis, quæ certò intelligenda sunt de itinere in Arabiam atque inde in Palæstinam, inquit Tillemontius ibidem nota* 5. *Jam ergo post concilium Antiochenum Arabiam & Palæstinam inviserat, cum ad moribundam Sororem accessit: non potuit ergo ad illam venisse ante annum* 380; *ut merito noster Bollandus notavit, neque adeo quidquam esse videtur, cur eam obiisse tum quis neget etiam æstate mediâ, sive* XIX *Julii, quando nondum annus integer elapsus erat sive civilis Græcorum, sive ab habito Antiochiæ concilio putatus.*

Acta & eorum interpretatio.

12 *Acta* S. Macrinæ, *quæ modo subjiciam, quanti sint pretii, quantæque fidei, auctor ipse tum solo nomine satis indicat, tum etiam præfatione, quam historiæ suæ præmittit. Scripsit autem ea S. Gregorius ad Olympium monachum, virum Gregorio, ut apparet, carissimum, & Christianæ perfectionis in paucis avidum, ut patet tum ex hujus Vitæ, tum ex alterius* de Perfectione *lucubrationis prologo; utrumque enim opusculum eidem inscripsit Olympio, cujus utrumque hortatu susceperat. Græcum ejus textum non exhibeo, quippe quem in ejus Operibus editis integrum est unicuique consulere, quem quidem dolendum est, saltem in editione, qua utor, adeo mendosè excusum esse. Solam igitur interpretationem ejus Latinam hic dare visum est, quam elaboravit Petrus Franciscus Zinus Veronensis satis quidem eleganter; sed non satis usquequaque fideliter. Quam ob rem, ne idem hîc feciſse videar, quod Surius aliique, qui Zini versionem, ut erat, simpliciter ediderunt, operam dabo, ut ea uncinis hujusmodi [ ] includam, quæ à textu Græco differre observavero, ac sinceriorem porro eorum in Annotatis versionem offeram; aut siquando uncinis locus esse non poterit, certè litteras adjiciam notarum indices, neglectis tamen nonnullis, ubi res utcumque feret, minutius. Ubi ius, quæ inter uncos interjacent, nota non adscribitur, ibi textum ego Latinum ex Græco suppleo.*

C

D

VITA

Auctore S. Gregorio ep. Nysseno,

Petro Francisco Zino Veronensi interprete.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Occasio & causa scribendi hanc Vitam.

HOc quidem voluminis genus ex inscriptione epistola videtur esse: sed ejus longitudo modum epistolæ superat, & justam libri complectitur magnitudinem. Me tamen rei, quam ut litteris consignarem, imperasti, defendit argumentum. Est enim majus & uberius, quam ut epistolæ terminis concludi possit. Omnino consuetudinis illius oblitus esse non debes, cum ad urbem Antiochi *a* congressi sumus, quo tempore petebas [ex voto *b*] Hierosolymam, ut monumenta Christi peregrinationis, dum in carne esset, inviseres *c*, eorumque sermonum, quos variis de rebus inter nos contulimus. Neque enim congressus ille tacitus esse potuit, cum prudentia tua multiplicem colloquendi occasionem subjiceret. Inter disputandum igitur, ut in ejusmodi congressionibus fit, in mentionem probæ cujusdam Mulieris incidimus. Si tamen ex natura mulier à nobis appellanda est, quæ naturæ conditione præstantior fuit. Non autem ex alienis sermonibus narrationi fidem faciebat oratio: sed diligenter ea, quorum experientia magistra fuerat, persequebatur, & nihil fere alieno auditûs testimonio confirmabat. Neque enim Virgo, qua de verba faciebamus, genere nobis erat peregrina, ut quæ admirabilia de illa dicenda erant, per alios cognoscere nos oporteret: sed eisdem orta parentibus; quippe quæ, tamquam fructus primitiarum, ex materno utero prima pullulaverat. Quoniam igitur bonorum historiam esse frugiferam censuisti, ne vitæ illius Virginis, quæ ad humanæ virtutis fastigium per sapientiæ studium pervenit, exemplum posteros lateat, neve sine fructu silentio transeat involutum, mihi faciendum existimavi, ut tibi parêrem, & incompositâ simplicique oratione vitam ejus, quam brevissime possem, explicarem.

E

a

b

c

F

ANNOTATA.

a Urbs Antiochi, *Græcè* Ἀντιόχεια πόλις, *appellatur etiam infra num.* 17 *apud S. Gregorium Antiochia Syriæ ad Orontem fluvium posita, sive ab Antiocho Seleuci, primi ejus conditoris, patre; sive ab Antiocho Epiphane, qui illam quarta parte fecit auctiorem, juxta Strabonem Geographiæ lib.* 16.

b Ex voto, κατ' εὐχήν, *omiserat interpres Latinus. Fuit tamen etiam alia itineris hujus causa, sicut ipse de se Gregorius affirmat in Oratione* de Euntibus Hierosolymam *tom.* 2, *pag.* 1086; *si tamen ejus hæc Oratio est.*

c *Interpretatio Zini adscribit votivam hanc peregrinationem Olympio; cum juxta textum Græcum sit*

A *sit attribuenda Gregorio ; ut collige ex recto μέλλων, qui si referendus esset ad Olympium , mutari debuisset in casum dativum , & convenire cum pronomine οὗ , quod Olympium designat. Sensus ergo Gregorii Latinè sic habet :* Omnino autem congressûs illius oblitus non es , cum ex voto Hierosolymam aditurus ad visenda peregrinationis Christi , dum in carne esset , monumenta , tibi apud Antiochiam occurri.

CAPUT I.

S. Macrinæ ortus , educatio , studium virginitatis , pietas in matrem ac familiam.

Macrinæ nomina ; item aviæ & matris ejus sanctitas, & hujus visio.

MAcrinæ virgini nomen erat , sic à parentibus appellatæ , quòd olim insignis quædam in nostra familia Macrina *a* fuerat , patris nostri videlicet mater , quæ tempore persecutionum *b* pro Christi confessione pugnaverat. Hoc quidem vulgato nomine à familiaribus vocabatur , sed arcanum & reconditum alterum habebat nomen , quo per visum fuerat insignita prius , quam in lucem à matre *c* per dolores ederetur. Nam ipsa
B quoque mater ea virtute erat , ut consilio Dei sese in omnibus regeret , puramque & integram vivendi rationem imprimis diligeret , adeo ut non sponte , sed invita quodammodo nupserit. Etenim cum utroque
d parente *d* orbata , in ipso esset ætatis flore , famaque pulcritudinis multos , ut eam sibi uxorem cuperent , incitaret , & periculum esset , nisi volens in matrimonio cuipiam collocaretur , ne per vim adversi aliquid ei contingeret : (nam ejus formâ capti , ad rapinam spectabant) ut saluti consuleret , vitæ gravitate spectatum commendatumque virum elegit , primoque partu Hujusce facta est mater. Verùm cum pariendi tempus instaret , somno consopita , manu gestare sibi visa est id , quod adhuc intra viscera continebat , & quemdam humana specie , & forma augustiorem intueri , qui Theclæ nomine Filiolam appellavit ; Theclæ , inquam , illius ,
e inter martyres celeberrimæ *e*. Id autem cum ter
f repetens testatum reliquisset , decessit *f*. Ea
C verò statim somno soluta est , & partu facilè levata ; ut & somno simul excitata sit , & quod in quiete viderat , effectum inspexerit. Arcanum igitur nomen hoc illi fuit. Videtur autem mihi is , qui per quietem apparuerat , eam vocem pronuntiasse , non tam ut , quo nomine appellanda esset , indicaret , quam ut similitudine nominis idem ostenderet vivendi studium & institutum.

Pia Macrinæ educatio & studia ætatis tenera :

2 Educatur ergo Puellula , & quamquam propria illi nutrix aderat , tamen in manibus fere matris enutriebatur. Cum autem infantiæ ætatem esset egressa , docilem admodum naturam in perdiscendis puerilibus illis institutis præ se tulit. Quidquid enim ei discendum parentes judicabant , in eo puellæ ingenium excellebat. Studebat autem mater , ut filia quidem erudiretur , sed non ista tamen externa disciplinarum serie , qua plerumque ex poëtarum lectione primæ discentium ætates imbuuntur. Turpe enim & indecorum prorsus existimabat , vel tragicis feminarum perturbationibus , unde scribendi principia & argumenta poëtæ sumpserunt , vel comœdiarum fœditatibus , [vel pudendis eorum , qui tot ærumnas ad Ilium pertulerant , factis *g*] tenerum & bene formatum animum infici , & minus gravibus de feminis narrationibus quodammodo coinquinari. Proinde quæ ex divino Spiritu dictatâ Scripturâ primæ illi ætatulæ faciliora aptioraque videbantur , discenda proponebat. Cumprimis autem Sapientiam Salomonis , idque ex ea potissimum , quod ad vitam & mores maximè conducebat. Erat etiam Psalmorum haudquaquam ignara , præfinitamque eorum partem statutis temporibus percurrebat. Nam sive surgeret è lectulo , sive ad studia accederet , sive discederet ab eis , sive cibum sumeret , sive à mensa recederet , sive cubitum se conferret , sive ad precandum exsurgeret , semper ut bonam , seque nullo tempore deserentem comitem , Psalmorum habebat cantilenam.

A S. GREG. NYSS.

g

prætans forma ejus ac desponsatio.

3 Dum his & similibus institutis educatur , manumque [tractandâ lanâ] *h* excellenter exercet , ad duodecimum ætatis annum pervenit. Quo quidem tempore juventæ flos mirificè splendere cœpit , & , quod admiratione dignum est , quamvis celaretur Puellæ pulcritudo , latere tamen non potuit. Nec in patria [illa tota] quidquam æquè admirabile videbatur , atque forma & venustas illius ; ut ne pictorum quidem manus ejus decorem assequerentur ; & quæ ars nihil non machinatur & effingit , maxima quæque audens , & ipsorum etiam imagines elementorum imitatione exprimens , ea illius formæ felicitatem imitari non posset. Quamobrem magnum juvenum , nuptias ejus ambientium , examen parentes circumstabat. Pater autem , qui sanè quam prudens , & in rebus honestis dijudicandis expertus erat , quemdam tùm genere , tum moribus , honestum probatumque adolescentem [qui recèns è ludis litterariis egrediebatur *i*] reliquis
i prætulit , eique , si ad ætatem perveniret ,
F Filiam despondit. Interim ille magnam de se exspectationem concitare , in judiciisque reos defendendo egregiam dicendi facultatem præ se ferre , atque ita patri Puellæ tamquam gratum dare sponsalium munus. Quam tamen præclaram spem interrupit invidia , eum vitæ in ipsa miseranda surripiens adolescentia.

B

h

Spretis nuptiis, virgo

4 Quæ autem à patre statuta fuissent , Puella non ignorabat : [nam adolescentis obitu cognovit consilium patris. Itaque *k*] judicium illius connubium vocans , tamquam id , quod pater decreverat , effectum esset , in reliquum vitæ tempus apud se manere constituit : in sententiaque permansit constantius , quam ab illa ætate postulabatur. Etenim cum sæpenumero parentum ad eam deferrentur sermones [de nuptiis ,] propterea quod multi erant , qui famâ pulcritudinis ejus adducti , illam sibi cuperent uxorem adjungere ; absurdum & iniquum esse dicebat , sibi non permitti , ut illud conjugium coleret , quo semel à patre devincta esset : sed ad alterum cogi respicere ; cum unum naturâ sit matrimonium , quemadmodum unus ortus & una mors. Eum verò , cui à parentibus fuisset desponsa , non esse mortuum con-

k

A.S.GREG. NYSS.

tendebat, ſed ſpe reſurrectionis Deo vivere. Quapropter eum ſe non obiiſſe, ſed peregrè profectum eſſe judicare, & nefas fore, ſi peregrinanti ſponſo fidem non ſervaret.

adhæret deſervitque matri, *l*

5 Ejuſmodi rationibus repellens eos, qui ſibi perſuadere conabantur, [decrevit in eo, quod ſibi propoſuerat, perſtare, ac] *l* ne momento quidem temporis à latere matris umquam diſcedere. Quamobrem ei ſæpe dicebat mater, ſe reliquos liberos in utero tempore quodam præfinito geſſiſſe; illam vero perpetuò in viſceribus ſuis quodammodo circumferre. Filiæ tamen convictus nec laborem matri, nec damnum afferebat. Quin etiam officioſa ejus ſedulitas multarum ancillarum inſtar erat, & mutua quædam inter eas vigebat remuneratio. Siquidem altera cuſtodiebat animum Filiæ, altera corpori matris inſerviebat, eique in reliquis officiis omnibus miniſtrabat; ut propriis etiam manibus matri panem præberet. Quæ tamen illi præcipua cura non erat. [Sed *m* poſteaquam ſacris officiis ſatisfecerat, exiſtimans id ſuo vitæ inſtituto convenire, ex labore ſuo matri victum ſubminiſtrabat. Idque non ei ſolùm ab ea, ſed tribus præterea principibus præſtabatur:] quoniam ejus poſſeſſio in tot gentibus *n* diſſeminata erat.

m

B

n

in adminiſtranda, mortuo patre, familia, *o*

6 Cum igitur [propterea] mater variis curis diſtringeretur (pater enim jam naturæ conceſſerat *o*,) in omnibus [hiſce] laboribus matri ſe ſociam præbebat, & ſolicitudinum partem ipſa ſubiens, eam gravi moleſtiarum onere levabat. Simul autem & matris diſciplina vitam ab omni reprehenſione integram ſervavit, cum in ejus oculis ſemper ageret, ejuſdemque teſtimonio probaretur: & ſe viciſſim ei magnam ad parem philoſophiæ ſcopum exemplo vitæ ſuæ ducem præbuit, paulatim ipſam ad puriorem perfectioremque vitam trahens. Cum autem reliquæ ſorores honeſtè collocatæ eſſent à matre; à publicis litterarum gymnaſiis, in quibus diu verſatus fuerat, revertitur Magnus Baſilius, ipſius Macrinæ frater: quem illa, ſcientiâ & eloquentiâ vehementer elatum exiſtimans, omneſque deſpicientem dignitates, & faſtu ſuperantem eos, qui in magiſtratu eſſent, tanta celeritate ad idem ſapientiæ ſtudium incitavit, ut mundi poſthabita claritate, deſpectâque eloquentiæ gloriâ, laborioſum hoc operoſumque vivendi genus per paupertatem perfectam amplexus, expeditam ſibi ad virtutem viam ſtruxerit. Ceterum illius vita ac [quæ ſubinde tenuit] inſtituta, quibus in omnibus orbis partibus, quæ illuſtrantur à ſole, celebratus, gloriâ ſuâ ſplendorem omnium virtute illuſtrium obſcuravit, longam ſcriptionem & multum temporis deſiderant. Quapropter illuc, unde digreſſa eſt, noſtra revertatur oratio.

C

matrem ac fratres ad vitam ſanctiorem provocans. *p* *q* *r*

7 Cum ipſa à ſe omnem turbulentioris vitæ materiam amputaſſet, perſuaſit matri, ut relicta priſtina vitæ conſuetudine, elatioreque vivendi modo, [quas arte *p* ſubditas, & ancillas ad uſus proprios adhibuerat, ſecum ejuſdem ſortis atque ordinis eſſe vellet, atque unà cum illis vitam cum virginibus traduceret] *q*. Sed narrationis filum volo parumper intermittere, ne rem, qua ſublimitas Virginis magis declaratur, ſilentio tranſeamus. Ex quatuor fratribus *r* is, qui ſecundùm Baſilium natu maximus erat, Naucratius *s* vocabatur, juvenis eximiis tum ingenii, tum corporis, dotibus præditus. Nam & pulcritudine, & robore, & celeritate, & habilitate quadam ad omnia peragenda reliquis præſtabat. Qui cum vigeſimum ſecundum ætatis annum confeciſſet, dicendoque publicè tale ſtudiorum ſuorum ſpecimen dediſſet, ut omne audientium theatrum ipſius admiratione commoveretur, divina quadam providentia magno mentis impetu ductus, ſpretis omnibus, quæ in manibus habebat, ad ſolitariam & inopem vitam ſe contulit, nihil ſecum præter ſeipſum ferens. Secutus eſt eum è domeſticis unus, Chryſaphius nomine, qui & illum diligebat, & eodem vitæ ſtudio tenebatur.

D

s

Hos inter Naucratius repentè mortuus, *t* *u*

8 Nactus igitur ſeceſſum quemdam propter Iridem [ſibi unicè vacabat.] (Eſt autem Iris fluvius *t*, qui per mediam Ponti provinciam labitur, ortûs principium ab ipſa ducens Armenia, per regionemque noſtram *u* influit in Pontum Euxinum:) Apud hunc fluvium nactus adoleſcens locum quemdam, denſis nemoribus conſitum, & collem dorſo præcelſi montis ſuperextenſo reconditum, in eo procul ab urbanis tumultibus, omnibuſque tum militiæ, tum judiciorum perturbationibus & ſtrepitu conſtitutus, vitam agebat, ſeque ab illis moleſtiis, quibus humana vita vexatur, liberans, ſenes quoſdam [ſimul viventes *x*,] egeſtate & morbo laborantes [ſuis ipſe manibus] curabat, ſtudium & negotium illud putans à ſuo vivendi inſtituto non abhorrere. Venando igitur [piſces captabat ſtrenuus ille &] quoniam ad omne genus venaticæ induſtriæ ſolertiſſimus erat, [victum ſenibus quæritabat *y*,] & his laboribus pariter domabat adoleſcentiam: nec ob id alacri animo maternæ voluntati parêre deſinebat, ſi quid ab ea aliquando mandabatur, ut duplici ſtudio rectè vitam inſtituens, & labore fervorem ætatis exſtingueret, & obſequendo matri, rectâ viâ ad Deum per divina mandata contenderet.

E

u

x

y

incredibili dolore matrem perculit;

9 Sic igitur philoſophans, & vitâ ſuâ matrem beatam reddens, quintum annum exegerat, cum & temperantiâ pectus inſtrueret, & totis viribus matris obſequeretur voluntati, quando miſeræ dolis, ut opinor, adverſarii grave & tragicum vulnus inflictum eſt, quod calamitate & mœrore totam familiam affecit. Repente enim adoleſcens vitæ ſurripitur *z*, non morbo aliquo, aut ſolita ulla ratione, immatura morte ſublatus; ſed cum ad venationem profectus eſſet, qua induſtria ſenio confectis illis victui ſuppeditabat neceſſaria, mortuus domum reportatur unà cum illo ipſo ſocio, & in omni via conjunctiſſimo, Chryſaphio. Procul autem aberat mater, trium dierum itinere ab ea remota calamitate. Quæ licet in omni genere virtutis perfecta eſſet, tamen cum tam acerbum nuntium à quodam accepiſſet, naturâ, ut par eſt, ſuperante, collapſa exanimataque, tantum non ſimul cum voce ſpiritum amiſit. Ratio enim doloris magnitudine victa, ſuccubuit, ipſaque veluti generoſus quidam athleta, improviſo vulnere afflicta jacuit.

F

z

quam egregiè ſolatur S. Macrina.

10 Hîc magnæ Macrinæ virtus apparuit. Quæ [affectui rationem opponens] non ſolùm ſe invictam atque erectam ſervavit, verùm

A rum etiam matris imbecillitatem fulsit atque sustinuit. Nam animum ejus gravissimo casu dejectum excitans & recreans invicto robore suo, ad fortitudinem & tolerantiam instituit. Sic igitur tandem mater dolori restitit, nec indignum aut effeminatum quidpiam admisit, ut vel vociferaretur, vel pallium scinderet, vel ejularet, vel luctuosis clamoribus lamentationes intenderet. Sed ratione sensim impetus naturæ depulit, tum propriis, tum Filiæ consiliis ægritudini medicinam afferentibus. Tunc enim maximè Virginis animus excelsus & sublimis exstitit. Etenim quamvis in ea vim suam natura exerceret, (erat enim frater, & fratrum carissimus, qui tam acerbo genere mortis exstinctus fuerat) tamen naturâ sublimior facta, rationibus suis matrem sublevabat, exemploque suo ad patientiam & virtutem erudiens perficiebat, ut dolore superior existeret. Quamquam & ejus vita virtute semper excellens, nullum
B finebat esse tempus, quo mater propter mœstitiam potius angeretur, quam præsenti bono gauderet.

ANNOTATA.

a *De* S. Macrina, *avia SS. Gregorii, Basilii &c. egimus ad diem* 14 *Januarii.*

b *Nempe Diocletiani & Maximiani aut Maximiani Galerii, uti dictum est in Commentario prævio Vitæ S. Basilii magni ad diem* 14 *Junii,* § 3.

c S. Macrinæ *junioris mater fuit S. Emmelia, de qua actum est die* 30 *Maii, quo colitur unà cum conjuge suo S. Basilio, Basilii magni, Macrinæ &c. patre.*

d *Et patrem quidem, juxta num.* 23 *infra, ei sustulit indignatio regia, in persecutione sive Diocletianea; ut in chronologia nostra dicendum, sive Liciniana; uti possunt illi credere, qui natum esse volunt S. Basilium magnum anno circiter Christi* 329. *De matre S. Emmeliæ nihil comperi.*

e *De* S. Thecla, *Pauli Apostoli discipula, & inter virgines martyres celeberrima, agemus die, quo colitur,* 23 *Septembris.*

f *Græcè facilitatem partûs hîc dedisse dicitur*
C *idem ille, qui apparuit, quod non satis expressit interpres; quamquam subdat matrem* partu facile levatam *fuisse.*

g *Quæ uncis accludo, non sunt in textu Græco, quo utor.*

h *Græcè est,* πρὸς τὴν ἱερουργίαν, *quæ vox* sacrificium, hostiam, ordinationem ecclesiasticam *& his affinia significat; sed nequaquam* lanificium, *quod dicitur* ἐριουργία: *itaque vel corruptus est textus Græcus, vel falsus interpres; & hoc quidem postremum mihi verisimillimum faciunt quæ infra sequuntur num.* 5; *ex quibus colligitur, præcipuum* Macrinæ *studium in pinsendis hostiis seu panibus ad incruentum Sacrificium destinatis fuisse; id quod proprium munus virginum est apud Græcos; aut earum etiam mulierum, quæ junctæ sunt sacerdotibus, modo sint à muliebri profluvio mundæ; ut observat Goar in Euchologio Græcorum ad Missam S. Joannis Chrysostomi pag.* 116, *num.* 29. *Non ergo manum tractandâ lanâ, sed parandis ad Sacrificium panibus, exercuisse* Macrina *hoc loco dicitur.*

i *Hæc Zinum fugerunt, cum sint in textu Græco.*

k *Sic paulò aliter Gregorius:* Sed quoniam id, quod decretum de se fuerat, adolescentis morte rescissum erat; tamquam id quod pater *&c. Non igitur consilium patris ex adolescentis obitu primùm cognovisse dicitur, ut sonat interpretatio Ziniana.* A.S.GREG. NYSS.

l *Græcè*: Unum sibi delegit boni consilii munimentum, (*hoc scilicet:*) ne momento quidem temporis à latere matris suæ umquam discedere.

m *Hisce uncinis septa interpretatio Zini partim obscura est, partim mutila, partim à sensu Græco aliena; hanc ergo substituo:* Sed postea quam mysticis ministeriis manus suas unxisset, vitæ suæ instituto convenire hujuscemodi rei curam existimans; ex eo quod supererat, matri præbebat paratum suo ipsius labore cibum. Neque hoc tantum; sed in partem insuper veniebat incumbentis illi solicitudinis: filiorum enim quatuor mater erat & quinque filiarum; ac tribus principibus tributum pendebat; quoniam ejus possessio *&c. Panes ergo matri pinsebat Macrina ex massa, quæ post pistos panes illos mysticos, sive ad Mysterium seu Sacramentum Eucharisticum destinatos, supererat. Porrò quod hîc S. Emmelia dicatur quatuor tantummodo filiorum, ac filiarum quinque mater; id intelligendum est pro tempore illo, de quo hîc agit S. Gregorius: liberos enim omnino decem pepererat, ut ipsamet infra num.* 15 *testabitur: unius ergo præmaturus obitus novem tantum superstites reliquerat.*

n *Nimirum Armenis, unde videntur oriundi majores S. Gregorii, ut quidam colligunt ex oratione ejus in* 40 *Martyres, quæ Vitæ* S. Macrinæ *subnexa est, pag.* 209 *editionis Parisinæ anni* 1618; *Cappadocibus, unde erat Emmelia ipsa; & Ponticis, quos inter & natus erat S. Basilius senior; & ubi fundum non unum familia possidebat, ut patebit ex sequentibus.*

o *Quo tempore obierit S. Basilius, maritus S. Emmeliæ, incertum est. Id constat, defunctum fuisse, revertente Athenis S. Basilio filio versùs annum Christi* 356; *imò non supervixisse anno* 349; *cum decesserit ipso illo tempore, ut infra dicitur num.* 13, *quo natus est S. Petrus Sebastenus; qui trigesimum ætatis annum juxta canones, opinor, attigerat, cum à S. Basilio magno, fratre suo, sub initium episcopatûs ejus presbyter ordinatus est anno Christi circiter* 370.

p Arte *pro* Ante (κατὰ τὴν ἔμπροσθεν χρόνον) *legitur in omnibus editionibus Latinis, quas licuit mihi consulere; non existimo tamen, vitium interpretis esse, sed typothetæ, quod arripuêre deinde Lipomanus aliique.*

q *Interpretatio aliquanto confusior. Sic habet textus Græcus:* Persuasit matri, ut, relicta pristinæ vitæ consuetudine, elatioreque vivendi modo, atque ancillarum obsequiis, quibus ante assueverat, suam cum vulgi conditione æquaret, ac vitam cum virginum instituto permisceret; & quotquot adhuc secum famulas subditasque habuisset, sororum loco ac pari secum ordine censeret.

r *Erant illi S. Basilius magnus, Naucratius, S. Gregorius Nyssenus & S. Petrus Sebastenus, de quibus, si Naucratium excipias, pridem egimus.*

s *Naucratium non secus ac fratres suos, Sanctis annumerat Nicephorus Callistus Eccles. Hist. lib.* 11, *cap.* 19; *verùm nullis, quos viderim, vel Græcis, vel Latinis, vel Syriacis Fastis inscribitur.*

t *Fluvium hunc, satis hîc accuratè descriptum, modo appellant* Casalmach.

A.S.GREG. NYSS.

u *Nempe Ponticam.*

x Simul viventes *non eſt in Græcis ; adeoque redundat latinè : eſt enim* πενίᾳ καὶ ἀῤῥωστίᾳ συζῆν, egeſtate ac morbo laborare , *nec quidquam amplius.*

y *Græcè legitur :* venatu cibum illis parabat , quo delectabantur.

z *Tempus mortis hujus definiri utcumque poteſt ex tempore nativitatis S. Baſilii , de quo vide Comm. prævium num. 5 : nec enim illo multo junior eſſe potuit Naucratius. Juxta ſententiam noſtram contigiſſe ea videtur versùs annum 347 ; at juxta Tillemontium alioſque , toto circiter decennio ſerius.*

CAPUT II.

Vita monaſtica S. Macrinæ , itemque matris ejus S. Emmeliæ ac Petri fratris. Pia mors SS. Emmeliæ & Baſilii magni acceſſus S. Gregorii Nyſſeni ad Sororem decumbentem.

B

CUm igitur jam & nutriendorum liberorum curâ , & educationis atque collocationis eorum eſſet ſolicitudine liberata , & moleſtiæ domeſticæ majore ex parte inter ipſos filios diviſæ forent : auctor , ut dictum eſt , matri Virgo *a* fuit , ut ad [hoc] ſapientiæ ſtudium & puram vivendi rationem ſeſe conferret , eamque à reliquis omnibus rebus , & priſtina conſuetudine ad propriam humilis abjectæque vitæ moderationem adduxit , ut in ea virginum multitudine eâdem cum illis conditione viveret , unaque menſa , ſimili lectulo , pari denique & æqua rerum omnium , quæ ad vitam pertinent , ratione uteretur , omni ex ipſarum vita dignitatis differentiâ ſublatâ. Quamobrem talis erat vitæ ordo , tantaque in ſapientiæ ſtudio præſtantia , & tam gravis vivendi diſciplina [tam in diurnis , quam nocturnis officiis] ; ut nulla deſcribi poſſit orationis facultate. Quales enim ſunt animi , qui corporis vinculis ſoluti moleſtiiſque liberati , ex hoc vitæ carcere avolaverunt : talis erat earum vita ; quippe quæ ab omni rerum humanarum vanitate aliena , ad angelorum vitæ ſimilitudinem proximè accedebat.

Perſuadet matri , ut ſectetur vitam monaſticam , a

C

12 Non ira , non invidia , non odium , non ſuſpicio [non aliud quidquam hujuſmodi] inter eas cernebatur : omnis honoris , gloriæ & aliarum id genus inanium rerum cupiditas , omnis faſtus & ſuperbia , & reliqua ſimilia vitia inde rejecta erant. Delicias ſuas in temperantia collocabant : gloriam ſuam in eo putabant ſitam , quod notæ eſſent nemini : divitias , quod nihil poſſiderent , quodque terrenas omnes copias tamquam pulverem à corporibus ſuis excuſſiſſent. Nullum autem non inane ſtudium eſſe ducebant , quod in hac vita curanda colendaque poneretur. Sola illic rerum divinarum vigebat cura , perpetuumque precandi ſtudium , & aſſidua Pſalmorum decantatio , quæ nullo umquam tempore , nec die , nec nocte , intermittebatur : ut in ea re & opus ipſarum pariter , & quies conſiſteret. Quænam igitur humana dicendi vis hanc vivendi rationem explicare queat ? Erat ipſarum vita inter humanam cæleſtemque naturam interjecta , utriuſque particeps , utrique finitima. Etenim quatenus ab humanis perturbationibus ſe vindicarat , hominis conditione præſtantior erat. Quatenus autem in corpore cernebatur , & hominis continebatur figurâ , & ſenſuum inſtrumentis utebatur , angelicæ & corporis experti naturæ cedebat. Auſit forſitan aliquis etiam non inferiorem eſſe contendere. Quandoquidem cum carne viventes , ad ſimilitudinem vacantium corpore Poteſtatum , onere corporis non premebantur : ſed excelſa & ſublimis erat earum vita ; quippe quæ alto erectoque animo cum cæleſtibus illis Poteſtatibus verſabantur. In hoc vivendi inſtituto non parvo tempore vixerant , [& cum tempore creſcebant virtutes ;] cum aſſiduis inventorum bonorum acceſſionibus , ſapientiæ ſtudium augentes , ad majorem animi munditiam appropinquarent.

D

E

in ea S. Petrus à Macrina inſtitutus, utramque juvat ;

13 Ad hunc autem tam præclarum ſcopum aſſequendum magno erat adjumento frater quidam , eodem ex utero editus , qui Petrus appellabatur , in quo pariendi dolores finierat mater. Hic enim ultimus à parentibus ſuſceptus eſt filius ; qui ſimul & natus , & orbus fuit. Quo enim tempore ipſe in lucem edebatur , pater è vita deceſſit. Hunc , quæ inter liberos erat natu maxima , qua de inſtituta hæc eſt oratio , paulo poſt ejus ortum ab ubere nutricis ſublatum , ipſa ſtatim enutriit , excellentique diſciplina educavit , ſacris inſtitutis à puero ipſum erudiens adeo , ut nihil otii conceſſerit , quo poſſet ſtudiis inanibus vacare. Nam illi ſe patrem , & magiſtrum , & cuſtodem , & matrem , & ad optima quæque conſultricem , præbuit : talemque reddidit , ut antequam excederet è pueritia , in tenero illo ætatis flore ad excelſum philoſophiæ gradum aſcenderit. Ea quidem erat ingenii bonitate , ut ad omnia artium [ſibi convenientium] genera , [etiam *b*] quæ manibus exercentur , perdiſcenda natus eſſe videretur. Quare nullo duce perfectam eorum peritiam eſt aſſecutus , quæ ceteri multo tempore & labore diſcunt [à præceptoribus *c*].

b

F

c

d

idem vivendi genus amplexus.

14 Is ergo ſtudiorum externorum *d* occupationes aſpernatus , & ingenium ad omnes bonas diſciplinas percipiendas aptum habens , ſemperque reſpiciens ad Sororem , quam ſibi tamquam totius boni ſcopum propoſuerat , eos ad virtutem progreſſus fecit , ut in reliqua vita Magno Baſilio virtutis præſtantiâ nihilo inferior fore judicaretur. Tunc autem Sorori & matri erat inſtar omnium , & unà cum illis ad angelicam illam vitam contendebat. Cum autem quodam tempore gravi laboraretur inopia & fame , multique famâ beneficentiæ excitati , undique confluerent ad eum receſſum , quem incolebant , tantum induſtriâ ſuâ cibariorum pauperibus ſubminiſtravit ; ut adventantium frequentiâ locus ille non ſolitudo videretur eſſe , ſed civitas.

Moritur mater & filiis benedicit.

e

15 Interim ſenex admodum mater , in utriuſque filii manibus moriens , migravit ad Deum *e*. Cujus quæ benedictionis vox fuerit illius , qua erga liberos uſa eſt , commemorare non erit alienum. Nam cum de abſen-

A absentibus singulatim amanter mentionem fecit, ut nullus esset expers benedictionis; tum præcipuè præsentes ipsa precibus suis obtulit Deo. Etenim cum ei ex utraque parte lectuli adversi assiderent, altera manu utrumque tangens, hisce verbis postremis Deum allocuta est: Tibi, Domine, & primitias & decumam dico fructuum uteri mei. Primi-
f tiarum enim locum hæc *f* mihi obtinet Primogenita: decumæ vero, extremus hic de-
g cimus filius *g*. Tibi autem lege utraque debentur, & tua sunt munera. In hanc igitur Primogenitam meam, & hunc decimum, veniat sanctimonia: oratione perspicua designans Filiam & filium. Ita benedictioni simul & vitæ finem statuit, cum prius mandasset filiis, ut se in sepulcrum paternum *h* inferrent. Id illi, ut jussi fuerant, cum præstitissent, in reliquum tempus ad sapientiæ fastigium, semper cum anteacta vita pugnantes, & præterita benefacta posterioribus
B superare studentes, contendebant.

i 16 Interea *i* insignis inter Sanctos Basilius; magnæ Cæsareæ declaratus est antistes & mysticis sacrificiis suis fratrem consecrans, ad sacram presbyterii dignitatem provexit. Atque hic rursus ejus vitæ cursus ad graviora sanctioraque dirigebatur, cum sacerdotii dignitas, sapientiæ studio conjuncta, cumularetur. Post autem annis octo transactis, &
k nono inchoato *k*, per totum orbem celeberrimus Basilius ab hominibus ad Deum concessit, communem patriæ & Ecclesiæ luctûs occasionem præbens. Hanc calamitatem cum ad Macrinam rumor detulisset, animo illa quidem non potuit in tanto detrimento non commoveri. (Quî enim Sororem non tangeret dolor, quo ipsi quoque inimici [veritatis] afficiebantur?) Attamen ut aurum diversis ajunt fornacibus explorari, ut, si primam evaserit, in altera dijudicetur, & rursum in extrema omnes ejus materiæ commistæ sordes eluantur: exquisitum autem optimi auri indicium esse, si per omnes transiens, nihil emittat sordium: sic ei contigit, ut variis molestiarum casibus explorata, præstantis illius animi probitate, nihil usquam in ea sordidi, nihil adulterini reperiretur.
C Ac primo quidem periculum factum fuerat in obitu alterius fratris: deinde in matris funere, quando commune generis decus [magnus] Basilius decessit. Stetit igitur tamquam invictus pugil, nullo calamitatum impetu labefactata.

17 Erat post hanc jacturam nonus mensis, aut paulo amplius, cum episcoporum concilium indictum est Antiochiæ *l*, cui nos item interfuimus. Sed posteaquam domum quisque suam discessimus, antequam annus præteriret *m*, mihi Gregorio cupiditas incidit, ut Sororem inviserem. Magnum enim intercesserat temporis intervallum, quo mutuo inter nos conspectu non potueramus frui, prohibentibus tentationum molestiis, quas ab hæ-
n resis principibus *n* patriâ pulsus, ubique sustinueram. Nam dimetienti mihi temporis spatium, quod interim fluxerat, dum ejusmodi perturbationibus congressus noster impeditur, octo plus minus annorum videbatur. Cum igitur multum itineris jam confecissem, nec amplius quam unius diei via restaret, visio mihi per quietem manifestum eorum, quæ erant eventura, indicium ostendit. Videbar enim mihi manibus gestare martyrum reliquias, ex quibus splendor elucebat, qualis è levi speculo, si adverso soli opponatur, egreditur: quo quidem luminis fulgore oculi mei perstringebantur. Hoc autem visum mihi ter occurrit eadem nocte, nec planè, quid portenderet; conjicere poteram. Solicitus itaque animo agitabam, observabamque, ut ejus significationem exitu judicarem. A.S.GREG. NYSS.

18 Cum jam ad secessum, in quo illa angelicam cælestemque vitam degebat, appropinquans *, familiarium quemdam interrogavi primùm de fratre, an adesset: quo respondente, illum quarto jam die discessisse, cognoscens, eum alterâ nobis viâ prodiisse obviam, tum etiam de Magna illa percontatus sum. Cumque ille respondisset, eam morbo quodam laborare; majore incensus studio, quod reliquum erat viæ, festinanter arripui. Nam timore etiam quodam perterritus animus futurum præsagiebat. Sed cum ad locum accederem, [conventus hominum (fama enim me jam adesse fratribus prænunciaverat) ex locis, in quibus habitabant, ad nos confluxit.] *o* Nam honoris gratiâ amicis obviam procedere consueverunt. At virginum chorus ad ecclesiam modestè nostrum adventum exspectabat. Verùm cum fecissemus & precandi, & benedicendi finem, atque illæ inclinato prius capite benedictioni, honestè discedentes abiissent ad loca sua, nec una quidem earum apud nos relicta esset, facile id, quod erat, conjeci, non esse inter eas ipsarum Ducem *p*.

obviam ipsi prodeunt monachi; moniales eum excipiunt ad ecclesiam.
** lege* approPinquassem
E
o
p

19 Et præcedente quodam atque ostium aperiente, sacram illam domum, in qua inerat illâ Magna, ingressus sum. Vehementer autem tum ægrotabat. Neque verò in lecto, aut strato quopiam, sed humi quiescebat, subjectâ sacco tabulâ, & alterâ caput ejus sustinente tabulâ, quæ pulvinaris loco insigni *q* figurâ collum ejus subibat, & cervicem ipsius in se decorè *r* recipiebat. Cum igitur vidisset, me prope fores esse, sese in cubitum erigens, accurrere illa quidem non potuit, (nam febri defecerant vires) sed tamen solo manus affigens, seque, quantum poterat, ex humili lectulo promovens, honorem habuit, quem mihi obvians præstare non poterat: sed ego accurrens, manibusque suscipiens, humi dejectam excitavi, & cubili solito restitui. Hîc illa, manibus ad Deum sublatis: Gratias, inquit, tibi ago, domine Deus, qui & hoc mihi largitus es, nec quod optabat animus meus, ei denegasti: sed impulisti servum tuum, ut me tuam ancillam inviseret. Ac ne quam animo molestiam adspergeret, gemitum molliebat, & celare difficultatem spirandi conabatur, seque ad hilaritatem omni ratione revocabat, jucundi sermonis & ipsa quærens occasionem, & nobis interrogationibus suis materiam præbens.

S. Macrinam in duro strato ægrotantem offendit.
p
q

20 Sed cum series ipsa sermonis nos ad mentionem de Basilio perduxisset, mihi quidem commotus est animus, & præ mœstitia vultus concidit, & ex oculis lacrymæ defluebant. At illa tantum abfuit, ut eadem perturbatione nobiscum dejiceretur, ut ex Basilii memoria sublimioris philosophiæ materiam arripiens, ea disputarit, rerum huma-

cujus in eo statu fortitudinem & sermones admiratur sublimes,

quàm deindè invisit S. Gregorius Nyssenus, sinistro ductus præsagio;
l
m

A.S.GREG. NYSS. narum cauſas exquirens, & occultam in rebus adverſis providentiam Dei dicendo aperiens, & quæ pertinent ad vitam futuram, tamquam divino Spiritu afflata, percurrens, ut animus meus dictis illius excitatus, & oratione in cæleſtibus adytis conſtitutus, extra naturam hominis poſitus eſſe videretur. Ac quemadmodum Job, ut in ejus hiſtoria legimus, quamvis totum corpus, ulceribus undique putreſcentibus, ſanie contabeſceret, ſenſum ad dolorem ratiocinando non demittebat: ſed corpore quidem ſentiebat dolorem, animo verò ad propriam actionem nihilo factus erat imbecillior, nec ſermonem altioribus de rebus inſtitutum interrumpebat: ſic in Magna illa cernebam.

quibus abſolutis, in hortos dimittitur;

21 Etenim licet febris omne robur ipſius exſiccaſſet, & corpus ejus tamquam rore quodam frigefaciens, ad mortem compelleret: mentem tamen expeditam, & tamquam morbo illæſam, in rerum ſublimium contemplatione detinebat. Quod niſi vererer, ne in immenſum oratio protraheretur, ordine cuncta perſecutus eſſem *f*, quomodo dicendo provecta ſit, ut & de hominis animo diſputaret, rationemque vitæ hujus in carne percurreret, & quem ad finem homo, & quomodo mortalis; & qua de cauſa immortalis, & quæ hinc ad alteram vitam reſolutio. Quæ quidem omnia, tamquam vi ſpiritûs rapta, ſapienter diſtinctéque declaravit, oratione ipſius facilè, tamquam aquâ ex aliquo fonte, defluente, & ſine ullo impedimento per pronum delatâ. Facto autem dicendi fine, Tempus eſt, inquit, pater, ut pauliſper quieſcas, & corpus cures: quippe qui de via longa feſſus ſis. Ego autem quamvis in ejus adſpectu & ſermone tam gravibus de rebus vehementer veréque conquieſcerem; tamen, quoniam ſic ei gratum erat, ne non in omnibus Magiſtræ parêrem, in hortis proximis gratum quoddam diverſorium inſtructum nactus, ſub arbuſtorum umbra quieſcebam.

f

B

ubi triſte præſagium apud ſe expendenti lætus affertur nuncius.

C

22 Sed nullam ex rebus jucundis poteram oblectationem percipere, cum animus intus rerum triſtium exſpectatione premeretur. Nam eorum, quæ per quietem adſpexeram, ænigma ex præſentibus explicari videbatur. Spectaculum enim propoſitum, verè martyris ſancti reliquias referebat, quæ peccato quidem mortuæ, inhabitante Spiritûs grâtia ſplendeſcerent. Et hæc cuidam eorum, qui ante ſomnium meum audiverant, expoſui. Cum autem demiſſiore animo triſtia exſpectaremus, illa, neſcio quomodo, cogitationes noſtras conjiciens, miſit qui lætiora denunciaret, jubens nos bono eſſe animo, & meliorem de ſe ſpem concipere, ſenſiſſe enim morbum in melius verti. Hæc autem non ad nos decipiendos dicebantur, ſed ex vero, licet eo tempore nos id ignoraremus. Revera enim tamquam curſor aliquis, adverſario ſuperato, & jamjam ſtadii metam attingens, & ad præmium appropinquans, victoriæque coronam adſpiciens, tamquam voti jam compos effectus ſit, lætatur, ſibique & amicis lætum victoriæ nuncium affert: ſic illa quoque affecta, meliora de ſe jubebat ſperare. Jam ſupernæ vocationis præmium ſpectans, ac tantum non illa Apoſtoli verba de ſe etiam dicens: De reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi juſtus judex, quandoquidem bonum certamen certavi, & curſum conſummavi, & fidem ſervavi. D

ANNOTATA.

a *Imò* vita, *ſive exemplum*, Virginis, *ut Græce dicitur, hoc matri conſilium ſuggeſſit: præverat ergo matri in hoc vivendi genere* Macrina.

b *Hanc particulam de ſuo adjecit interpres; quaſi etiam alias, quam quæ manibus exercentur, artes hoc tempore S. Petrus didicerit.*

c *Etiam hoc adjectum eſt.*

d *Id eſt, profanorum, & ſecularium.*

e *Anno Chriſti* 372, *ut alibi diximus; vel* 373 *ut Tillemontio placuit tom.* 9 *Monumentorum pro hiſtoria eccl. in S. Baſilio, art.* 97.

f *Scilicet* Macrina, *inter liberos natu maxima.*

g *S. Petrus, qui cum dicatur decimus, neceſſe eſt, aliquem ex liberis deceſſiſſe ante Naucratium: quandoquidem ſupra num.* 5, *ſecundùm textum Græcum in Annotatis expreſſum, dicatur Emmelia tantum* filiorum quatuor mater & quinque filiarum. *Quid ſi puella hæc fuerit, juxta dicta ad diem* 30 *Maii, pag.* 243, *&* 14 *Junii, pag.* 816?

h *Sepulcri hujus locus pluribus infra deſcribitur, ubi de exſequiis agitur* S. Macrinæ.

i *Hæc vox latinis accipitur; ut non cenſeatur id, quod hic ſequitur, factum eſſe poſt obitum S. Emmeliæ; vivebat enim Emmelia, cum ordinatus eſt antiſtes S. Baſilius anno Chriſti* 370, *quod alibi non ſemel aſſeruimus, & contra Pagium ad annum Chriſti* 370 *num.* 9 *& ſeqq., defendit Tillemontius nota* 65 *in S. Baſilium.*

k *Ipſis nempe Kalendis Januariis anni Chriſti* 379.

l *De hoc totius Orientis concilio diximus aliquid, ubi de S. Gregorio Nyſſeno ad diem* 9 *Martii pag.* * 6. *Præcipuum ejus monumentum protulit Holſtenius in ſua Collectione Romana à pag.* 165. *Videri de eo poteſt etiam Tillemontius tom.* 8 *Monument. eccleſ., ubi de S. Meletio art.* 13.

m *Adi Commentarium prævium num.* 6 *& ſeqq.*

n *Arianis videlicet, ſub imperio Valentis.*

o *Obſcuriuſcula verſio & ambigua, quam ſic emendo:* Cum ad ipſum locum advenirem, & Fraternitati fama prænuntiaſſet adeſſe me, virorum cœtus univerſus, ex ea cœnobii parte, quæ à viris tantum habitabatur, ad nos confluxit. *Fraternitatem verò appellat Gregorius monachos illos, qui ibidem S. Petro, fratri ſuo, ſuberant, & ſeparati à virginum, quæ* S. Macrinæ *parebant, contubernio habitabant, ut conſtabit ex Vita hujus capite* 4, *num.* 46 *&* 47. *Non loquitur hic ergo de aliis ſanctus Pater, quam de monachis, ac deinde de virginibus in eodem loco, ſed intrà diverſum clauſtrum, Iride interfluente diſcretum, Deo famulantibus. Qui plura de hoc cœnobio deſiderat, adeat Acta S. Baſilii ad diem* 14 *Junii pag.* 817, 828 *& alibi; aut etiam Tillemontium in S. Baſilio art.* 14 *& aliis; vel denique Gallicam Hiſtoriam Ordinum religioſorum Pariſiis editam anno* 1714 *tom.* 1, *capp.* 18 *&* 28.

p *Hinc patet,* S. Macrinam *ſacro huic parthenoni præfuiſſe.*

q *Græcè,* ἐν λοξῷ τῷ χήματι, *id eſt,* obliquâ figurâ.

r Καταξυμίως, *hoc eſt potius,* aptè, commodè, ex animi ſententia.

s *Fecit hoc tamen ſubinde S. Gregorius per longum illum* Dialogum de Anima & Reſurrectione, qui Macrinia inſcribitur. *Quod ſi quis mecum*

E

F

A *mecum admiretur tam ſublimen juxta prolixamque diſſertationem in Sorore ſua, jam viribus omninò defecta, ac moribunda, à Gregorio potuiſſe permitti, imo verò extorqueri; cauſam ipſe afferet in eodem illo Dialogo tom. 2, pag.* 674. Verebatur *nimirum, ne, ſi ex* morbo Magiſtræ (*ſic ibi paſſim appellat Sororem*) humanitùs aliquid accideret, (quod nimirum etiam accidit) non amplius eſſet, qui diſſolveret ea, quæ ab externis nobis de Reſurrectione objiciuntur. *Porro quid de hoc tractatu cenſendum ſit, videri poteſt apud Labbeum alioſque librorum ac bibliothecarum deſcriptores cenſoreſque catholicos.*

CAPUT III.

Colloquium extremum S. Macrinæ cum S. Gregorio; ſanctiſſimus ejus obitus; & Fratris ac virginum lacrymæ; tum ſumma Macrinæ paupertas, & reperta apud eam ſanctæ Crucis reliquiæ.

B [AD bonorum igitur nuntium recreati ſurreximus, ut iis præſentibus frueremur: Erant autem hæc varia, & lætitiæ plenus apparatus *a*.] Nam hucuſque ſtudio Magna illa deſcenderat. Verum cum rurſus in ejus conſpectum veniſſemus, non permiſit inaniter tempus conſumere: ſed à pueritia ſua memoriam eorum repetens, quæ contigerant, tamquam de ſcripto omnia recenſebat, neque illa prætermittens, quæ de parentum noſtrorum vita recordabatur, quæque vel ante, vel poſt ortum meum evenerant. Narrationi autem is erat propoſitus finis, ut Deo gratias ageret. Ipſorum enim parentum vitam, non tam opibus claram & illuſtrem, quam divina benignitate auctam cumulatamque demonſtrabat, cum propter confeſſionem Chriſti, patris genitores *b* fuiſſent oppugnati atque vexati: avum autem maternum *c* indignatio regia ſuſtuliſſet, omniaque illius bona aliis C dominis diſtribuiſſet. Attamen adeo per fidem creviſſe, ut eo tempore nullus eis clarior exſtiterit. Rem autem familiarem, quamvis pro numero liberorum [multiplici ratione *d*] fuiſſet diviſa, tamen eum cumulum divinâ clementiâ ſuſcepiſſe, ut parentum opes, ſingulorum filiorum ſors ſuperaverit: ſibi autem ex æqua in fratres partitione reliquum feciſſe nihil, ſed omnia manibus ſacerdotis divino mandato diſpenſaſſe, & Deo ſuppeditante talem ſibi fuiſſe vitam, ut neque tunc juxta præceptum manibus deſierit laborare, neque ad hominem umquam reſpexerit, aut in cujuſquam beneficentia honeſtè vivendi ſpem collocaverit. Quin etiam ut numquam petentes repulerit, ſic dantes numquam quæſiviſſe: cum Deus occulta quadam ratione parvos labores ſuos tamquam ſemina ad fructum multiplicem benignitate ſua perduceret.

Dei in familiam ſuam beneficia commemorat,

a

b

c

d

& fratrem ingrati animi arguit, cum adverſa ſua referret,

24 Sed cum proprios ego labores, quos ſuſtinueram, recenſerem: primum, cum à Valente Imperatore propter fidem fuiſſemus in exſilium pulſi: deinde, cum eccleſiarum perturbatio nos ad certamina *e* & ſudores evocaret: Non deſines, inquit illa [Magna], divinorum beneficiorum immemor eſſe; ingrati animi vitium non cohibebis? Non comparabis parentum rationibus tuas? Atqui ſi, quantum pertinet ad hanc vitam, ea re gloriamur, quod claro genere nati & honeſtis orti parentibus ſumus, pater quidem illis temporibus & juvenis eatenus floruit, ut inter cives & in judiciis ejus gloria conſiſteret; [poſt autem eruditio quidem ipſius ſe longius extulit *f*,] fama tamen Pontum non eſt egreſſa. Satis enim illi fuit in patria clarum eſſe. Tu autem, inquit, civitatibus, populis, nationibus celebris es. Te ad ferendum auxilium, te ad res conſtituendas eccleſiæ mittunt [& vocant *g*.] Dei munus non adſpicis? Nec talium bonorum cauſam agnoſcis? Parentum enim preces te ad hoc faſtigium tollunt, nihil aut perexiguum ad eam rem opis habentem domeſticæ.

A.S GREG. NYSS.

e

f

g

F 25 Hæc illa cum perſequeretur, diem equidem produci longius optabam, ne dulci ſermone aures noſtras deſiſteret oblectare: ſed cantantium vox me ad gratias agendas veſpertinas *h* vocabat. Quamobrem cum me ad eccleſiam dimiſiſſet, rurſum Magna illa precibus ad Deum acceſſit. Ac nox quidem ita tranſacta eſt. Cum autem diluxiſſet, mihi quidem ex indiciis manifeſtum erat, diem illum ei hujus vitæ terminum fore, cum quidquid in natura virium inerat, febris conſumpſiſſet. Sed illa cogitationis noſtræ reſpiciens imbecillitatem, præclaris illis ſermonibus effundens quod reliquum erat afflictæ animæ, in ſumma ſpirandi difficultate nos à triſtiore ſpe abducere conabatur. Tum verò animus meus præſenti ſpectaculo variis afficiebatur modis. Nam & natura ipſa me, ut par eſt, ad mœſtitiam impellebat, cum non ſperarem amplius, me talem vocem auditurum, ſed quamprimum communem gloriam noſtri generis ex humana vita migraturam putarem, & mens ex iis, quæ videbat, erat tamquam numine afflata, eamque vere ex communi natura exceſſiſſe arbitrabatur.

eumque mirifice oblectat colloquio ſuo,

h

26 Etenim cum extremum quidem ſpiritum duceret, in ſpe migrationis nihil novi ſentire, neque timere in ipſo vitæ exitu: ſed animo excelſo de hac vita [eadem, quæ à principio] judicantem, quoad animam ageret, philoſophari, mihi non hominis amplius videbatur, ſed cujuſdam angeli, qui divinâ providentiâ formam ſubiiſſet humanam, nec ulla cognatione aut neceſſitudine cum hac vita mortali conjunctus eſſet; atque ita nihil indecorum admittens, ſine [animi] perturbatione permaneret, carne ad proprias affectiones non attrahente. Itaque mihi videbatur divinum illum & purum ſponſi cæleſtis amorem, quem in animi arcanis abſconditum alterat, tunc iis, qui aderant, oſtendere, & cordis affectionem indicare, ad eum, quem deſiderabat, feſtinans, ut corporis vinculis liberata, celeriter illum conveniret. Verè enim ad virtutem curſum intendebat, cum nihil eorum, quæ jucunda ſunt in hac vita, oculos ejus ad ſe converteret.

& lætitiâ, qua mortem propinquam exſpectat.

F

27 Jam maxima diei pars præterierat, & ſol ad occaſum appropinquabat. At illa mentis alacritatem non remittebat: ſed quo ma-

S. Macrina deſinit homines alloqui, ut cum ſolo Deo agat.

gis

A.S.GREG. NYSS. gis ad exitum appropinquabat, eo clarius ſponſi intuens pulcritudinem, majore feſtinatione ad amatum contendebat, non amplius nos præſentes, ſed illum ipſum alloquens, quem defixis oculis contemplabatur. Nam lectulus ejus ad Orientem vergebat. Deſinens igitur nobiſcum loqui, precibus deinceps loquebatur cum Deo, manibus ſupplicans, & tenui voce ita ſubmurmurans, ut quæ dicebantur, mediocriter à nobis exaudirentur. Talis autem erat precatio, ut dubium non eſſet, quin funderetur ad Deum, & ab illa Deus audiretur.

Precatio moribundæ.

28 Tu, inquibat, Domine, mortis metum nobis abſterſiſti. Tu effeciſti, ut hujuſce vitæ finis, veræ nobis eſſet principium vitæ. Tu noſtra corpora ad tempus ſomno tradis, rurſumque è ſomno ſuſcitas extremâ tubâ. Tu terram noſtram, quam manibus formaſti, tamquam depoſitum, terræ committis, & quod ei dederas, rurſum repetis, quod in nobis

B mortale atque deforme eſt, immortalitate & gratiâ decorans. Tu nos ab execratione peccatoque liberaſti, utrumque pro nobis effectus. Tu draconis capita colliſiſti, qui per voraginem contumaciæ faucibus hominem corripuerat. Tu portis tartari confractis, & debilitato, qui mortis habebat imperium, nobis ad reſurrectionem aditum patefeciſti. Tu ad hoſtis perniciem, & vitæ noſtræ ſecuritatem dediſti ſignum metuentibus te, notam ſanctæ Crucis. Æterne Deus, cui addicta ſum ex utero matris, quem ex totis viribus dilexit animus meus, cui & carnem & animum ab adoleſcentia mea ad hoc uſque tempus conſecravi: Tu mihi adhibe angelum lucis, qui me ducat ad locum refrigerii, ubi quietis eſt aqua, in ſinus ſanctorum Patrum. Tu, qui flammeum fregiſti gladium, & paradiſo reddidiſti hominem, qui tecum cruci ſuffixus erat, & ad miſericordiam confugerat tuam, memento etiam mei in regno tuo. Siquidem & ego crucifixa ſum tecum, configens timore tuo carnes meas, & ab judiciis tuis metuens. Ne ſeparet me chaos illud formidandum ab electis tuis. Ne impediat invidus iter meum. Ne reperiantur ante

C oculos tuos peccata mea: ſi propter naturæ infirmitatem collapſa, aut verbo, aut opere, aut cogitatione peccavi, condona id mihi tu, qui habes in terra dimittendi peccata poteſtatem, ut refrigerer, & in corporis ſpoliatione ante conſpectum tuum inveniar non habens maculam in forma animi mei; ſed ſine reprehenſione & labe ſuſcipiatur animus meus in manibus tuis, tamquam incenſum in conſpectu tuo.

Cruce ſe ſignat & corde ac labiorum motu orans exſpirat.

29 Hæc dicens, oculis, & ori, & cordi Crucis ſignum appoſuit. Lingua vero paulatim febri penitus exſiccata, verba amplius non exprimebat, & vox implicabatur. Quare ſola labiorum dilatatione, & manuum motu, eam precationi incumberé cognoſcebamus. Cum interim veſper adveniſſet, & lumen illatum eſſet, illa [repentè] oculorum orbem explicans, & ad ſplendorem reſpiciens, ad veſpertinam gratiarum actionem pronuntiandam promptum animum præ ſe ferebat: ſed voce deficiente, corde & manuum motione propoſito ſatisfaciebat, & ad interiorem affectionem labra commovebat. Abſoluta autem gratiarum actione, manum ad faciem ſignandam admovit, & voti finem adeſſe declaravit, & magnum quemdam ac profundum ſpiritum ducens, precationem ſimul & vitam terminavit. D

S. Gregorius defunctæ os atque oculos attingit potius quam claudit.

30 Cum igitur nec ſpiraret amplius, & jaceret immobilis, ego memor eorum, quæ in ipſo primo congreſſu mihi mandaverat, dicens ſe velle, ut manus mea ſibi oculos clauderet, & ſolitum ori ſuo præſtaret officium; ſancto vultui dolore languentem manum adhibui, ne mandatum ejus negligere viderer potius, quam quod ejuſmodi officium oculis ejus eſſet neceſſarium: quippe qui, quemadmodum fit in ſomno naturali, palpebris decorè contecti erant. Et labra itidem clauſa, manuſque venuſtè pectori cohærentes. Totus denique corporis ſitus ea dignitate compoſitus, ut ornantium manu non indigeret. Meus autem animus dupliciter angebatur, tum ob ea, quæ cernebam: tum ob luctuoſas virginum voces, quibus aures meæ circumſonabant.

Sancti fratris luctus.

P 31 Hactenus enim illæ quieſcentes, ſe fortiter geſſerant, animoque dolorem incluſum continentes, fletûs impetum compreſſerant, obſervantes eam, verenteſque, quamvis corpus ejus jam conticeſceret, ne increparentur: aut ſi qua vox contra præſcriptum erumperet, ne Magiſtra ex ea re moleſtiam caperet. Ubi vero ſilentio dolor non potuit amplius coërceri, non aliter, quam ſi victos earum animos quidam ignis exureret, ſtatim in acerbum & incredibilem luctum proruperunt: adeo ut ratio mihi non conſiſteret amplius in propoſito: ſed tamquam alicujus obruta torrentis impetu, cederet perturbationi, ſeque totam lamentationibus daret. Æquam autem ac juſtam mihi dolendi lugendique cauſam habere virgines videbantur. Non enim ſe conſuetudine, aut gubernatione quapiam humana, aut aliis ejuſmodi rebus, quas in calamitatibus ſuis homines graviter ferunt, orbatas dolebant: ſed tamquam ab ipſa in Deum ſpe, & animorum ſalute ſejunctæ eſſent, plorabant.

& virginum lamenta;

32 Hæc in lamentationibus ſuis conquerebantur, dicentes: Exſtinctum eſt lumen oculorum noſtrorum: erepta eſt lux, quæ animis noſtris in itinere præcedebat: disjectum eſt vitæ noſtræ præſidium: ſublatum ſpecimen integritatis: abſciſſum concordiæ vinculum: contritum imbecillium firmamentum, [ſublata eſt ſanatio ægrotantium.] Te duce, nox erat nobis diei loco, vitæ tuæ ſplendore illuſtrata: jam vero vel dies in tenebras convertetur. Gravius autem præter ceteras luctum intendebant, quæ matrem ipſam & nutricem appellabant. Erant autem illæ, quas penuriæ familque tempore in alimentorum largitione projectas in viis ſuſtulerat, alueratque, & ad caſtam atque incorruptam vivendi rationem informaverat. F

quæ ipſe cum precibus commutari jubet:

33 Verùm poſteaquam animum tamquam ex profundo quodam angore collegi, in ſacrum illud caput intendens aciem oculorum, quaſi reprehenſus ab ea propter inconditum illum tumultuantium ſtrepitum, magna voce clamans: Ad hanc, inquam, reſpicite, virgines, & præceptorum ejus recordamini, quibus ab ea ad omne decus & honeſtatem eſtis inſtitutæ. Divinus ille animus unum nobis lacrymarum tempus præſcripſit, id fieri jubens,

A jubens, cum vacareus precationi : quod nunc etiam poteſtis efficere, lamentationis clamorem pia Pſalmorum decantatione commutantes. Hæc, quam maximè poteram, clara voce dicebam, ut ſuperarem ſtrepitum conquerentium. Deinde cohortatus ſum eas, ut in proximam domum ſecederent, relictis dumtaxat aliquibus, quarum operâ libentius illa, dum viveret, utebatur.

ipſe interea de ornando funere deliberat :

34 In earum erat numero quædam femina nobiliſſima, divitiis, & genere, & corporis formâ, atque aliis nominibus illuſtris, in ipſa adoleſcentia conſtituta. Hæc viro cuidam honeſtiſſimo in matrimonio collocata fuerat, ſed brevi tempore cum illo vixerat. Quare conjugio [in juvenili corpore] liberata, viduitatis ſuæ cuſtodem & magiſtram magnam Macrinam elegerat, & cum virginibus plurimùm verſabatur, ut ab eis rectam & ex virtute vivendi rationem ediſceret. Veſtiana *i* illi erat nomen : pater Araxius vocabatur,

B unus è numero ſenatorum ſummi conſilii. Ad hanc ego : Nunc quidem, inquam, invidioſum non erit, ſi defunctæ ſplendidiorem adjecerimus ornatum, & puram illam immaculatamque carnem clarioribus veſtimentis induerimus. At illa intelligere reſpondit oportere, quidnam illi Sanctæ in hoc genere probatum foret. Nihil enim à nobis geri fas eſſe contra voluntatem ipſius. Omnino autem, quod Deo gratum acceptumque eſſet, idem ei jucundum futurum.

ſed cum pauperrima Macrina nihil ad ornatum reliquiſſet, k

35 Erat quædam præfecta virginum choro in miniſterii gradu *k*, nomine Lampadia, quæ ſententiam ejus de funerum pompis ſe planè ſcire dicebat. Hæc à me his de rebus interrogata, (forte enim intererat conſultationi) cum lacrymis reſpondens: Integrè & purè vivendo, inquit, Sancta ſibi ornamentum paravit, quod & vitam ipſius decoraret, & ſepulturam. Nam quod ad corporis ornatum ſpectat, nec dum viveret accepit, nec in hunc uſum reſervavit. Quare ne ſi velimus quidem, amplius licet, cum ad hanc rem non ſuppetat apparatus. Nihilne, inquam, reconditum eſt, quo juſta & exſequiæ poſſint adornari ?

C Quid, inquit illa, reconditum narras ? Quidquid reconditi eſt, in manibus habes : ecce pallium, ecce capitis tegmen, & trita pedum calceamenta. Hæ ſunt opes, hæc ſupellex. Nihil præter id, quod cernis, in arculis aut thalamis conditum latet. Unam divitiarum ſuarum cellam noverat, theſaurum cæleſtem : illic omnia collocavit, nihil reliquit in terra.

id frater de ſuo curat.

36 Tum egò : Quid, inquam, ſi ad funus ornandum ex iis, quæ mihi parata ſunt, aliquid proferam, num inconſulte factum exiſtimabit ? Id præter ſententiam ejus futurum, ſe non arbitrari, reſpondit. Nam etſi, inquit, viveret, duabus de cauſis non repudiaret honorem tuum, vel propter ſacerdotii dignitatem, quam ſemper venerata eſt ; vel propter naturæ neceſſitudinem : neque enim alienum duceret id, quod à fratre eſſet. Idcirco manibus etiam tuis corpus ut curaretur, mandavit. Cum igitur ita viſum eſſet, & ſacrum illud corpus tegi veſtibus oporteret, ſtudium inter nos dividentes circa ipſam, alius aliud cogitabamus. Et ego quidem juſſi cuidam ex meis, ut veſtem afferret.

37 Illa verò, qua de mentionem fecimus, Veſtiana propriis manibus ornans ſanctum illud caput, cum ejus cervici manum ſubmiſiſſet, Ecce, inquit, ad me reſpiciens, quale è collo Sanctæ monilis ornamentum pendet. Et hæc dicens, ſolutis ponè vinculis, prætendit manu ferreum Crucis ſignum, & annulum quemdam ex eadem materia. Quæ quidem utraque tenui redimiculo appenſa, cordi ſemper adhærebant. Et ego : Communis, inquam, ſit hæc poſſeſſio. Ac tu quidem habeas Crucis inſigne : mihi autem hereditas annuli ſatis erit : ſiquidem in hujus etiam pala Crux erat impreſſa. At eum mulier intuens, rurſus ad me, In deligendo, inquit, non aberraſti. Etenim excavatus eſt annulus ſub ipſa pala, ibique de Ligno vitæ particulam conditam habet, quod ſuperadjacens pala ſimili nota ſignificat.

A.S.GREG. NYSS.

Crux ferrea & annulus cum reliquiis ſanctæ Crucis repertus ad collum defunctæ; hic Fratri cedit.

ANNOTATA.

a *Hæc interpretatio aliena videtur à ſententia Græca, aut certè perobſcura ; habe ergo verbum verbo redditum :* Ad bonorum igitur huntium alacres facti ad iis, quæ appoſita erant, fruendum eramus. Erant autem hæc varia, & omni plenus voluptate apparatus ; nam ſic & ad hæc uſque ſtudio *(ſive cura ac ſolicitudine ſua)* Magna illa deſcenderat. *Nam ſic locum hunc intelligendum puto ; ut, cum primum fratris adventum* Macrina *cognoverit, ſtatim hoſpiti ſuo, longis itineribus fatigatò, apparari ea juſſerit, quibus vires ejus reficeret ac recrearet. Interim dum id fit, longum inter ſe colloquium inſtituunt, donec, opinor, parata eſſe omnia* Macrina *cognovit ; tum vero abrupto ſermone, fratrem ad epulas dimiſit iis verbis, quæ ſupra dedimus num.* 21. *Sed cum tantum in illo mœrorem animadvertiſſet, aut etiam per internuntiam intellexiſſet ; ut nec cibos capere, nec appoſitis frui vellet, aut poſſet ; nuntium latum ſubmiſerit, qui, anxiis nimium curis depulſis, illum ad curandum corpus excitaverit, diſpoſueritque ad fruendum deliciis appoſitis. De apparatu ergo ciborum hic mentio fit ; non de alio quodam planè metaphorico ac peregrino, quem hîc ſuggerit interpretatio Ziniana.*

b S. Macrina, *ſcilicet ſenior ; de quâ ſupra cap.* 1, *ejuſque maritus, cujus nomen ignotum eſt, vexati ſub Diocletiano & Maximiano, vel Maximiano Galerio, uti dictum eſt ad diem* 14 *Junii ; pag.* 811.

c *Et hujus Martyris nomen ignoramus ; paſſum vero putarunt Majores noſtri in eadem perſecutione, ut notarunt ad eumdem diem* 14 *Junii, pag.* 815.

d *Græcè* ἐνεαχῆ, *id eſt*, in partes novem ; *quot erant liberi, ut ſupra vidimus, cum facta bonorum diviſio eſt.*

e *Nimirum cum exſequenda ipſi fuit emendatio concilii (Antiochenſis, anni* 379) *quam fieri jubebat in eccleſia Arabica, diſceptandumque cum præſulibus eccleſiarum Hieroſolymitanarum, ut colligitur ex Oratione de euntibus Hieroſolymam ; quod poſtremum optatis ſucceſſibus caruiſſe videtur ex epiſtola ejuſdem S. Patris ad Euſtathiam, Ambroſiam & Baſiliſſam.*

f *Græcè ſic legitur :* Poſtea verò cum rhetoricam doceret ceteros, fama *&c.*

g *Sic rogatus fuerat, ut propter negotia eccleſiaſtica Romam adiret, anno* 374, *ut eruitur ex epiſtola S. Baſilii magni* 150 *ad Dorotheum presbyterum ; ſic deſtinatus fuerat à Concilio Antio-*

A S. GREG. NYSS.

cheno ad ecclesiam Arabiæ ; rogatusque, ut simul Hierosolymitanas componeret, ut mox notavimus.

h Ἐπιλύχνιος εὐχαριστία, (quod infra recurrit num. 29) id est, Gratiarum actio lucernaria, ut ita dicam ; quæ etiam aliter appellari solet τὸ λυχνικὸν, lucernarium, quæque est pars prima Officii vespertini apud Græcos ; preces scilicet, cum sol cognovit occasum suum, & tempus instat lucernæ Deo offerendæ ; imo lumen cum precibus oblatum Deo, Lucernarium est, inquit Goar in Euchologio pag. 30 ; qui & preces Lucernarii exhibet ibidem à pag. 35. Porrò ex hoc loco colligi potest, inclinante die ad Sororem advenisse S. Gregorium, aut certè quievisse in hortis, ubi se refecerat ; ut notavimus in Commentario. Quievisse, inquam, in hortis ; nam, si tam prolixum fuit primum colloquium de Anima & Resurrectione, quam extat modo apud S. Gregorium ; profectò diu ante vesperum advenisse dicendus est ; ex quo ulterius sequitur, id accidisse in æstate cum dies sunt longiores ; quandoquidem præterita nocte adhuc aberat ab hoc cœnobio S. Gregorius itinere unius diei, ut supra narrabat num. 17. Si ergo tam diu ante finem sequentis diei iter illud emensus sit, diem longam fuisse necesse est, quales sunt mense Julio ; non autem mense Novembri aut Decembri.

B

i Græce scribitur Vetiana. Hæc ea patatur fuisse, cujus viduitatem à secundis nuptiis tutatus S. Basilius adversus furentem judicis cujusdam assessorem, tantum sibi à tyranno periculum accersivit, quantum ex ea re tandem consecutus est gloriæ ; uti narrat S. Gregorius Nazianzenus Orat. 20 à pag. 353 editionis Parisiensis an. 1609. Vide Baronium ad annum Christi 370 num. mihi 62. Et Tillemontium in S. Basilio art. 74.

k Id est, diaconissa, ut vocant.

CAPUT IV.

Miraculi vestigium in corpore defunctæ ; exsequiæ à S. Gregorio accuratæ ; locus sepulturæ, miracula in vita patrata.

F

Nota in corpore reperta est.

CEterum cum tempus posceret, ut castum corpus veste tegeretur, quod quidem officium ex Magnæ mandato ad me pertinebat necessariò ; cumque præsens esset, ac simul contrectaret ea, quæ mecum magnæ illius hereditatis particeps fuerat, Ne prætermiseris, inquit, intueri rei admirandæ ab hac Sancta perfectæ magnitudinem. Quidnam istuc est, inquam ? At illa, pectoris partem denudans, Vides hoc, inquit, tenue & obscurum sub collo signum ? (Videbatur autem puncto simile, tenui acu confecto) simulque lucernam propius admovit ad locum mihi demonstratum. Quidnam, inquam, admirandum, si tenue signum in hac parte est ? Et hoc, inquit, divini auxilii in magnam Macrinam monumentum, in ejus corpore relictum est.

insignis pudicitiæ & miraculi monumentum.

39 Etenim cum acerbè intumuisset olim hæc pars, & periculum esset, ne tumor secandus esset, aut ne latius serpens malum, fieret immedicabile, si ad loca cordis appropinquasset, rogavit sæpius & obsecravit mater, ut medici manum admitteret : & eam namque artem à Deo pro salute hominum ostensam esse. Illa verò, cum aliquam corporis partem alienis oculis aperire morbo ipso gravius judicaret, ad vesperam ; cum solitam matri propriis manibus navasset operam, in sacellum sanctissimum ingressa, totam noctem prostrata, curationem Deo supplicavit, &, quæ ex oculis defluebat, aquam cum terra commiscens, lacrymarum lutum, morbo medicamentum adhibuit. Matri autem exanimatæ, hortantique, ut medico uteretur ; sibi ad expellendum morbum satis esse respondit, si manu sua mater ipsa locum sancto signo muniret. Quum igitur mater in sinum ejus manum intulisset, ut eam partem signaret, signum quidem egit, morbus autem abiit. Sed hæc parva nota, loco horribilis tumoris apparuit, & ad finem usque permansit, ut esset, quemadmodum arbitror, divinæ opis indicium, quo ad agendas gratias Deo continenter moveretur.

D

Ornato cadaveri pulla vestis insternitur, & vel sic splendet.

40 Posteaquam studio nostro finem imposuimus, & ex domesticis copiis corpus exornavimus, non decere dixit ministra illa, corpus ad sponsæ similitudinem ornatum ante virginum oculos poni. Sed est, inquit, mihi ex vestræ matris vestimentis nigrum pallium, quod rectè, ut ego quidem sentio, poterit superinjici, ne externo & adventitio isto vestitûs ornatu, sacra hæc pulcritudo illustretur. Quæ sententia cum valuisset, & pallium adjectum esset, ipsa tamen in amictu pullo, divinâ, ut arbitror, potentiâ & hanc corpori addente gratiam, ita splendebat, ut quemadmodum in quiete visum ostenderat, radii quidam ex ejus pulcritudine planè elucere viderentur. Interim dum hæc agebamus, & virginum cantu lamentationibus commisto resonabat locus, famâ [statim] nescio quomodo, undique diffusâ, omnes finitimi ad funus confluxerunt, adeo ut concurrentes vestibulum non caperet.

E

Confluit ad exsequias cum episcopo loci frequentissimus populus.

41 Cum igitur nocturna pervigilatio [apud illam] ut in Martyrum celebritate, canendis Psalmis perfecta esset, & crepusculum adveniisset, confluentium vicinis è locis omnibus virorum & mulierum multitudo, Psalmorum decantationem fletibus interpellabat. Ego autem quamvis propter calamitatem animo essem consternatus, tamen ex rebus præsentibus, quoad fieri potuit, operam dedi, ut nihil in tali funere desideraretur. Itaque confluentem populum in genera distribuens, mulierumque multitudinem admiscens virginum choro, virorum autem turbam adscribens monachorum cœtui, unum quemdam ex utrisque studii aptum concinnumque, tamquam in Psalmos canentium congressu, ex communi omnium concentu aptè conjunctum ordinem constituere. Verum cum paulatim progrederetur dies, & locus [recessûs illius omnis] præ confluentium multitudine angustus redderetur, surgens qui ei regioni præfectus erat episcopus *a*, Araxius nomine, (aderat enim cum universa multitudine sacerdotum) præcepit, ut sensim præcederet tabernaculum ; nam & satis longum viæ intervallum intercedebat, & multitudo alioquin ob motum incitatiorem impedimentum attulisset. Deinde omnes, quos in munere suo obeundo ministros habebat & adjutores, ut suâ præsentiâ corpus decorarent, cohortatus est.

F

a

42 Cum

A *Ordo pompæ funebris & mora ob affluxum multitudinis.*

42 Cum autem hæc ita conſtituta ſtudioſè gererentur, ego feretrum ſubiens, illum advocavi, ut alteram partem ſuſtineret: poſteriores verò feretri partes ſubierunt alii duo de clero inſignes viri. Senſim igitur procedebatur, cum & qui præibant, pedetentim incederent, & nos item gradatim ſequeremur. Etenim cum frequens populus feretrum circumſtaret, nec tam mirabili & ſacro ſpectaculo poſſet expleri, non erat facile nobis iter facere. Ex utraque autem parte præcedebat non exiguus diaconorum miniſtrorumque numerus: qui omnes ordine progredientes, accenſos cereos manibus geſtabant. Quæ quidem pompa non carebat myſterio, cum à principio ad finem uſque decantatio Pſalmorum eadem voce, triplicique canentium ordine, ſicut illè trium puerorum cantus, abſolveretur. Porro cum inter ſeceſſum & ſanctorum Martyrum ædem, in qua parentum etiam corpora quieſcebant, ſeptem octove
b intercederent ſtadia *b*, totum prope diem in eo ſpatio conficiendo, conſumpſimus: con-
B gredientium enim multitudo, quæ aſſiduè magis augebatur, non ſinebat nos ex ſententia progredi.

Tumultus ad ſepulcrum ab eiulantibus exortus vix ſedatur.

43 Sed ubi intra fores templi conſtitimus, demum, depoſito feretro, nos ad precationem convertimus. Quæ quidem precatio populo luctûs materiam præbuit. Silentio enim Pſalmis canendis impoſito, cum ſacram illam faciem virgines adſpexiſſent, & parentum jam eſſet patefactus tumulus, in quem illam decreveramus inferre, unâque earum, nos poſt eam horam divinum illud caput non amplius inſpecturos, perturbatius exclamante, & reliquis deinceps virginibus eâdem vociferatione ſubſequentibus, incondita quædam confuſio rectè conſtitutum & ſacrum illum Pſalmorum cantum eſt conſecuta. Nam virginum luctu fracti omnium animi commovebantur. Itaque nobis nutu ſilentium imperantibus, & præcone præeunte, & ſolitas Eccleſiæ voces *c* inclamante, vix tandem populus ſe ad precandum compoſuit.

c

Sepelitur S. Macrina juxta matrem, ut petierat.

44 Ceterum convenienter facto precandi fine, me timor quidam invaſit, conſiderantem præceptum illud, quo prohibemur patris aut matris turpitudinem aperire *d*. Et
C quomodo, inquam, hoc ego judicium effugiam, ſi in parentum corporibus videro communem humanæ naturæ turpitudinem, cum veriſimile ſit, ea collapſa diſſolutaque, ad
d turpem & inconditam perveniſſe deformitatem? Hæc autem mihi cogitanti, formidi-
e nem auxit indignatio Noë: *e* cujus hiſtoria me, quid facto eſſet opus, admonuit. Priuſquam igitur corpora noſtris oculis eſſent expoſita, pura ſindone operta ſunt. Nam cum operculum eſſet ſublatum ex utraque parte ſumma, linteum injectum eſt: quo linteo contectis parentum corporibus, ego & regionis epiſcopus ille, cujus mentionem feci, ſacrum illud corpus è feretro tollentes, juxta matrem appoſuimus, atque ita votum utriuſque complevimus. Uno enim conſenſu ſemper oraverant Deum, ut corporibus poſt mortem copularentur; ut quæ inter ipſas fuerat in vita conjunctio, ne in ipſa quidem morte diſſolveretur.

45 Cum autem, juſtis legitimè peractis, recedendum eſſet, proſtratus ad tumulum &

pulverem oſculatus, triſtis & lacrymans diſcedebam; cogitans quanto bono vita eſſet orbata: [*f* cum mihi in ipſo itinere vir quidam illuſtris in re militari, qui in civitate Ponti, cui nomen Auguſtæ *g*, dux exercitus erat, audita calamitate, atque ægre ferens, cum ſubditis humaniter obviam proceſſit. Erat enim mihi & ſanguinis, & amicitiæ neceſſitudine conjunctus. Hic mihi de ipſa miraculum narravit] quod unum adjungens hiſtoriæ, faciam ſcribendi finem. Etenim cum lacrymis modum adhibentes, colloqui cœpiſſemus, ille ad me, Audi, inquit, quale quantumque bonum migravit è vita: atque ita ſermonem exorſus eſt: Magna mihi, uxorique meæ quondam cupiditas incidit videndi virtutis gymnaſium. Sic enim, inquit, locum illum, in quo beatus ille animus degebat, appellandum arbitror. Nobiſcum autem erat filiola, cujus oculum ex peſtilenti morbo calamitas occupârat, adeo ut obductâ tunicâ circa pupillam, contractoque albore, fœdum eſſet miſerandumque ſpectaculum.

A.S GREGO NYSS. *Revertenti ab exſequiis S. Gregorii occurrit cognatus dux. flens,*

f

g

F *& miraculum narrant,*

46 Divinam igitur illam domum ingreſſi, ita ſeparati ſumus in eo ſapientiæ vacantium loco, ut ego quidem diverterem, ubi habitabant viri, quibus præerat Petrus frater tuus: illa autem intus, ubi erant virgines, cum ſancta Macrina verſaretur. Hîc cum aliquantulum eſſemus commorati, tempus eſſe duximus, ut diſcederemus. Jamque diſceſſum adornabamus, cum utrimque nobis humana quædam vis illata eſt. Nam & frater tuus mihi jubebat, ut manerem, & ſtudioſorum menſæ particeps fierem: & Beata illa non dimittebat uxorem meam, ſed filiolam in ſinu gerens, non prius illam ſe reddituram ajebat, quam menſam apparaſſet, & nos philoſophiæ divitiis accepiſſet. Puellulam autem exoſculata, & admovens os oculis ejus, ubi pupillam affectam vidit: Si hoc mihi, inquit, conceſſeritis, ut apud nos eſſe velitis, gratiam vobis tali honore non indignam referam. Ecquam, inquit puellulæ mater? Eſt mihi, reſpondit Magna, medicamentum, ad curandum hunc oculum, appoſitum. Quæ quidem promiſſio cum mihi à quodam ex virginum conclavi nuntiata eſſet, libenter manſimus, poſthabita, quæ nos urgebat, proficiſcendi neceſſitate.

F

quo vivens adhuc S. Macrina in monaſterio,

47 Cum igitur convivium, quod [magnus] Petrus [propriis manibus miniſtraverat, atque] humanitate & gratia ſua condiverat, haberet finem [ac voto noſtro factum eſſet ſatis,] uxorque nobis, à ſancta Macrina omni convenienti jucunditate recreata, remiſſa eſſet, lætitia & gaudio pleni, nos in viam dedimus. Et quæ utrique noſtrûm contigerant, inter eundum narrabamus: ego quidem quæcumque in virorum conclavi vel videram, vel audiveram, recenſebam. Et illa viciſſim tamquam ex hiſtoria ſingula repetens, nihil omnino, quantumvis parvum, omittendum exiſtimabat. Itaque cum non aliter, quam ex ſcripto, tamquam in altera lance appendens, ordine cuncta percurreret, jamque ad eam perveniſſet partem, quæ curationis oculi promiſſionem continebat, narrationem intermittens: Quidnam, inquit, egimus? Quomodo negleximus promiſſum ipſius? Collyrium, inquam, illud, quod nobis promiſerat?

A.S.GREG. NYSS. *oculum filiolæ suæ male affectum prece subito sanaverat.*

43 Cumque ego item negligentiam incusarem, juberemque, ut celeriter aliquis ad illud poscendum excurreret, infans interim, quæ in manibus nutricis erat, [fortè] matrem respicit : etiam mater ad ejus oculos aciem intendens, Negligentiæ, inquit nostræ delinas succensere ; [magnâ id voce præ gaudio simul & stupore pronuntians.] Ecce tibi bona fide solutum, quod illa promiserat. Veram enim morborum medicinam, quæ precibus fit, nobis exhibuit, cujus ea vis fuit, ut ne vestigium quidem morbi in oculo relictum sit : adeo divino illo medicamento planè curatus est. Atque ita loquens, filiolam suscipiens, mihi in manus tradidit. Tunc ego miracula, quæ in Euangelio narrantur incredibilia, cogitatione complectens, Quid mirum, inquam, è manu Dei cæcos videndi potestatem accepisse, quando nunc ejus Ancilla per fidem in ipsum præstat illas curationes ? Opus enim cernimus, haud multo miraculis illis inferius. Hæc ille mihi dum
B narrat, singultus vocem ejus intercepit, & subsecuta est copia lacrymarum. Atque hæc quidem à milite.

Multa alia ejus miracula omittit Gregorius propter incredulos.

49 Quæ autem ab illis, qui simul cum ea vixerunt, quique omnem illius vitam plane perspectam & cognitam habebant, accepe-rim, huic narrationi attexenda non censeo. Plerique enim pro eo, quantum ipsi possunt efficere, credunt ea, quæ dicuntur. Quæ vero audientis superant vires, tamquam à veritate remota, mendacii suspicionibus infectantur. Proinde mirandam illam in penuria & fame agriculturam prætermitto. Quomodo in pauperum usus projectum frumentum, nec, dum distribueretur, nec post, imminutum sit, sed eâdem mensurâ numeroque permanserit, aliaque his longe magis admiranda, morborum curationes, expulsiones dæmonum, & veras futurorum prædictiones : quæ quidem omnia iis, qui diligenter explorarunt, vera esse constat, licet fidem superare videantur, nec fieri potuisse judicentur ab iis, qui carni magis addicti sunt, qui nesciunt
C proportione fidei munerum fieri distributionem : & parva quidem dari habentibus parvam fidem, magna autem illis, qui ingenti fide præditi sunt. Quamobrem ne offendantur, qui ad credendum divinis muneribus sunt imbecilliores, sublimiora illius miracula silentio præterimus, satis esse existimantes, iis, quæ dicta sunt, ejus historiam concluisse.

ANNOTATA.

a *Præerat, opinor, Araxius non Neocæsareæ, ut in Actis SS. Basilii & Emmeliæ notatum obiter fuit ; sed Ibororum, sive Iboreorum, aut Iboræ, quæ parva quidem civitas, at episcopalis tamen fuit in Helenoponto, juxta Carolum à S. Paulo in Geographia sacrâ, ubi describit patriarchatum Cpolitanum. Erat enim oppidum istud vicinum pago S. Gregorii nostri, ubi apud reliquias quadraginta Martyrum quiescebant corpora parentum ejus, ut ipsemet testatur in Oratione in* 40 *Martyres, quæ Vitæ* S. Macrinæ *in editione nostra subnectitur, pag.* 211 *& seq.*

b *Stadium passim sumitur pro spatio* 125 *passuum : octo ergo Stadia hoc pacto mille passus æquarent : nisi stadia hic Pythia significentur, quorum singula passus mille continent.*

c *Voces intelligo, quibus reverentia & attentio conciliatur tempore Officii ecclesiastici, quales sunt illæ, quas tum in sacrosancto Missæ sacrificio, tum præcipuè per officium exsequiarum identidem proclamat diaconus :* Adhuc & iterum in pace Deum precemur ; *ut videre est apud Goar in Euchologio.*

d *Nempe Levitici cap.* 18 ℣ 7, *ubi dicitur :* Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discooperies. *Quibus quidem verbis incestæ filii cum matre nuptiæ commixtioque prohibentur ; itaque nihil hoc præceptum ad eam rem pertinebat, quam hic agere verebatur S. Gregorius.*

e *Nota est hæc historia ex Geneseos cap.* 9 ℣ 21 ; *sed neque hæc ad Gregorium pertinere hoc loco poterat ; ibi enim agitur de filio, qui verenda patris spectaverat ; at Gregorius per parentum turpitudinem, eam tantum intelligit deformitatem, quam situs ac putredo defossis pridem cadaveribus inducit ; ut patet ex verbis immediatè præcedentibus :* Cum verisimile sit, ea collapsa dissolutaque ad turpem & inconditam perveniisse deformitatem. *Sed nimirum bonarum mentium est, ibi culpam timère, ubi culpa non est.*

f *Hîc textum Græcum torsit interpres ; sic enim habet :* In ipso autem itinere vir quidam illustris in re militari, qui dux erat militum in urbecula quadam Ponti, cui nomen Sebastopolis, [*ibidem*] cum suis commorans, & mihi ad illam accedenti humaniter obviam processit, & cum audiret calamitatem atque ægrè ferret (erat enim nobis & sanguinis & amicitiæ necessitudine conjunctus) adjecit mihi de ipsa miraculi cujusdam historiam,

g *Græcè* Sebastopolis, *quam inter multas eam fuisse necesse est, quæ apud Carolum à S. Paulo in Geographia sacra Armeniæ primæ contribuitur, & Taviâ Sebastiam ducebat juxta Itinerarium Antonini Augusti : hæc enim S. Gregorio, è locis Neocæsareâ haud procul dissitis Nyssam repetenti, poterat occurrere ; non item aliæ duæ ejusdem nominis urbes apud Ptolemæum notatæ, quarum alteram locat ad Iridem fluvium, Amasiam inter & Pontum Euxinum fere mediam, alteram in ora ejusdem Ponti Orientali versùs Colchidem.*

D

R

F

DE

A

D

DE S. ARSENIO ANACHORETA

IN MONTE SCETHI LIBYÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. P.

§. I. Scethis notitia; nominis Sancti etymon, patria, natales; vita in ſeculo acta; inſtitutio Honorii, & Arcadii.

CIRCA ANNUM CDLV.

Scethis ſitus, &c.;

B

SCethis *vel* Scetis, Scethe, Scithi, Scitis, Scitium, Scithiaca regio *jam pridem à nobis deſcripta tomo ſecundo Februarii pag.* 46 *occaſione ſanctorum abbatis Moyſis Libyci, & ſex ſociorum monachorum Martyrum, pars Libyæ cenſetur; ab Ægypto propriè ſumpta paludibus Mareotide ac Mœride; montibus Nitriâ & Pherme diſcreta, ſicut dictum tomo ſecundo Januarii pag.* 108. *Pluribus olim cœnobiis monachorum, SS. Antonii ac Macarii veſtigiis inſiſtentium, vitæque innocentiâ ac ſanctitate clareſcentium fuit locus hic memorabilis, interque loca, quæ* S. Arſenius, *monachorum in Oriente gloria & norma, virtutibus illuſtravit, primas ſibi merito partes vendicat. Meminit de eo Sozomenus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib.* 3, *cap.* 14; *de viris autem illuſtribus, qui illum nobilitarunt lib.* 6, *capp.* 29 *&* 30. *Locum hunc tamquam ſibi proprium ac peculiarem fecit Sanctus, annis quadraginta, atque adeo parte longè maxima vitæ ſolitariæ in eo tranſactis; ut vel hoc nomine ibi potius, quam alibi, ubi vitam clauſit, in titulo, huic commentario præfixo, annuntiari mereatur cum Martyrologio Romano, quod tamen minus propriè montem hunc accenſet Ægypto, ut dicetur alio loco.*

2 *Vita noſtra Græco-Latina, quam damus, num.* 27 *etymon Sancti ſubindicat dicens*, convenienter rei ſignificatione, *eum* nomen VIRI tuliſſe, & nihil effeminati præ ſe tuliſſe: *nam adjectivum ἄρσην, idem eſt, quod* maſculus *ſive* virilis. *Vita Metaphraſti adſcripta, apud Surium tomo* 3, *a pag.* 233, *num.* 1 *patriam ipſi dat* veterem Romam (*non Novam ſeu CPolim*) ex qua ſcilicet dicitur eſſe ortus. *Idem colligimus tum ex Synaxario Baſiliano, tomo* 1 *Maii, pag.* 723; *tum ex Menæis magnis Græcorum excuſis ad diem* VIII *ejuſdem menſis. Eadem patria diſertè ipſi attribuitur in Vita noſtra num.* 3. *Natalium ſplendorem (de quo ibidem variis locis) exornavit rara in paucis eruditio, quâ Sanctum non modo Græca cum Latinis conjunxiſſe (prout habes num.* 14) *ſed aliis præterea facultatibus egregiè excultum ipſum fuiſſe, conficitur ex auctoritate & gratia, quibus valuit apud Theodoſium imperatorem. Sororem habuiſſe traditur à Metaphraſte num.* 3, *cum apographo noſtro, ſignato* 1589, *ex codice, ſi recte conjicio, Vaticano, ita à nobis impoſterum hîc nominando. Ineptit additio codicis Hagenoyenſis Uſuardini, ſi abſque veterum teſtimonio credi velit*, S. Arſenium fuiſſe fratrem S. Eufemiani, patris S. Allexii. *Titulum Sancti, Euphemiano attributum, obiter caſtigavimus in Commentario prævio S. Alexii die* XVII *hujus, num.* 7. *At quæ parentes Sancti noſtri ſpectant, incomperta habemus.*

etymon nominis *S. Arſenii, patria, natales, ſcientia, parentes.*

C

3 *Affirmat Metaphraſtes cum apographo Vaticano, quod diaconus exſtiterit ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, adſtipulante Baronio ad annum* 383, *num.* 22, *&* 385, *num.* 9 *cum Martyrologio Romano; adde Joannem Zonaram Annalium editionis regiæ Pariſinæ tomo* 2, *pag.* 37; *Synaxarium Baſilianum ac Menæa excuſa, ut taceam recentiores, Ludovicum Bulteau Benedictinum in Hiſtoria monaſtica, quam Gallicè anno* 1687 *anonymam edidit, lib.* 1, *pag.* 134; *ac nuperum Legendiſtam Gallum tomo* 2, *pag.* 295. *Titulum diaconi non lego in Vita noſtra, neque ſcio alibi uſquam Sancto eum tribui in Martyrologiis antiquis, aut Vitis Patrum. Contra hunc faciunt ſequentia. Dicit Metaphraſtes num.* 5, *quod* primum eum eſſe decreverit (*Theodoſius*) ex ordine ſenatorio (*patricium intellige*) *quæ dignitas poſt imperatoriam erat prima. In Apophthegmatis Patrum à Cotelerio editis inter Eccleſiæ Græcæ Monumenta tomo* 1, *pag.* 367 *vocatur* pater imperatorum. *Præterea* mille ſervi aureâ zonâ vincti, omneſque monilibus ac holoſericis exornati aſſiſtebant ei: pretioſi verò tapetes ſub eo ſternebantur; *quibus conſonat Vita noſtra num.* 20; *ubi & num.* 26 *dicitur* primum apud imperatores locum tenens... aureâ induebatur ſtolâ. *Itaque diaconatus iſte præterquam quod non ſatis probatur, tam neutiquam congruere dictis videtur, quam inſigni adeo magnificentiæ ac luxui, quibus* Arſenius *affluebat in aulâ, ut videre eſt in Vita noſtra num.* 13, 16, 20; *apud Cotelerium citatâ paginâ* 367; *in Vitis Patrum à Roſweydo noſtro vulgatis lib.* 3, *ſub nomine Ruffini Aquileienſis preſbyteri, pagg.* 506; *ac* 507.

Non ſatis conſtat, quod fuerit diaconus Eccleſiæ Romanæ;

E

F

4 *Nec diaconatus iſte ſatis probatur ex Vitis Patrum eadem pag.* 506, *ubi habentur iſta:* Fuit quidam vir, ſub Theodoſio imp., nomine Arſenius, cujus filios, id eſt, Arcadium & Honorium, Auguſtus de baptiſmo ſuſcepit. *Tillemontius Monumentorum eccleſiaſticorum tomo* 14, *pag.* 795; *monet, diſpiciendum eſſe, num ſuſcipere perſonas de ſacro fonte, non ſit hic Officium diaconi; & num attendi debeat ad Acta S. Sebaſtiani* XX *Januarii, pag.* 270, *in quibus ſic legitur:* Igitur omnes iſti ſexaginta octo à S. Polycarpo preſbytero baptizati, & à S. Sebaſtiano ſuſcepti ſunt; *qui ſanè erat laicus; quamquam id contigit tempore perſecutionis. At nodum in ſcirpo videtur quærere: neque enim dubium putamus, quin officium levandi baptizatos de ſacro fonte, fuerit olim, ut nunc eſt, ſecularibus æque ac eccleſiaſticis commune, nedum ad ſolos diaconos reſtrictum. Onuphrius Panvinius in libro peculiari de Baptiſmate paſchali, ex commentariis ejuſdem excerpto, ac Romæ excuſo anno* 1656, *pag.* 164 *inter cæremonias quinque baptiſmi, ponit ſecundo loco* ſuſceptorem, qui levabat de ſacro

idque non probatur ex eo, quod Arſenius filios Theodoſii de baptiſmo ſuſceperit;

AUCTORE J. P.

fonte, *nulla facta mentione, secularisne is esset an ecclesiasticus: quam etiam non facit Bellarminus tomo 3 Controversiarum lib. 1 de sacramento baptismi, ubi cap. 26 agit de susceptoribus.*

quod videtur exponendum in sensu proprio.

5 *Verba producti textus* de baptismo suscepit, *testatur Tillemontius ita reddi in Vitis Patrum Ruffini Gallicè versis, acsi Theodosius illos in manus ei tradiderit post baptismum; rectè addens, ægrè adduci se posse, ut credat genuinum hunc esse verborum sensum; quæ Cotelerius in notis col. 799 intelligit in proprio; at col. 800 censet emendandum fuisse Ruffini textum mox allatum, expungendo* id est Arcadium & Honorium, *seu illis potius vocibus retentis, scribendum* Augustos *pro* Augustus, *ac fortè* qui ejus filios. *Præplacet ultima correctio: nam sic sensus erit, quod* Arsenius *Arcadium & Honorium Augustos de baptismo susceperit. Prima verò correctio torquet Ruffini verba, quasi dicat, quod Theodosius de baptismo susceperit filios* Arsenii; *quem conjugatum fuisse non novimus, & qui in Vita Vaticana vocatur* παρθένος, virgo. *Additio codicis Hagenoyensis Usuardini hunc disertè sensum exprimit, dicens, Sanctum* Theodosio imperatori fuisse charissimum, ita ut duos ejus filios de fonte levaret, *sublata omni æquivocatione.*

B

Ambobus Theodosii filiis instituendis

6 *Ceterum amborum Theodosii filiorum institutioni præfuit* S. Arsenius; *nam Vita S. Euthymii Græco-Latina apud Cotelerium Eccl. Græcæ Monum. tomo 2, pag. 248 tradit ista:* Paterno quodam modo educavit & instituit Arcadium & Honorium imperatores, ideoque patris appellatione à sanctis nempe patribus est cognominatus. *Consentit Vita ejusdem S. Euthymii à Monachis Benedictinis è Græco versa, atque inter Analecta Græca anno 1688 Parisiis impressa, pag. 43; Metaphrastes num. 3, apographum Vaticanum cum Vita nostra num. 4. Neotericus quidam auctor ineptè sciolus, in Dictionario suo critico, tribus tomis Gallicè impresso Roterodami anno 1702, tomo 1, pag. 381, rectè quidem observat cum Baronio,* Arsenium *anno 383 non fuisse missum, ut esset præceptor Arcadii & Honorii, cum Honorius dumtaxat natus fuerit anno 384, sicut probat Tillemontius tomo 5 Historiæ imperatorum in notis pag. 735; at cur non fit verosimile isti hypercritico,* Arsenium *in aula Theodosii moratum, donec Honorius egeret præceptore? Ponamus enim id, quod suo loco probabitur,* Arsenium *ex aula profugisse anno 394; nonne sat temporis intercedit inter primum ad aulam* Arsenii *accessum ac secessum ab ea, ut Honorium instituere potuerit? Quamquam enim anno 383 à Theodosio accitus sit, atque Arcadii institutioni tum vacare cœperit, neque tunc Honorio nondum nato id officii præstare potuerit; quid vetat, cur annis sequentibus ad ipsum educandum designatus, ac deinde applicatus fuerit, & revera anno ætatis ejus nono aut decimo, aut forte etiam citius ipsum pro ætate sua & captu informarit?*

E

præfuit Sanctus saltem successivè;

7 *Certè instituendo Arcadio adhiberi cœpit anno circiter ætatis ejus sexto, concurrente cum 383, secundùm id quod tradit Socrates lib. 6, cap. 23 dicens, ipsum numerasse annos triginta & unum, quando obiit, anno 408, Kalendis Maii. Annus enimvero 393 adeo cum institutione Honorii sub hoc magistro defectu ætatis non pugnat, ut tunc declaratus ille sit à Theodosio imperator. In Vita nostra num. 4 narratur:* Ejus itaque (*Arsenii*) famâ ad aures tunc delatâ magni Theodosii imperatoris, quærentis talem filiis suis Arcadio & Honorio magistrum præficere *&c. quod proinde, nisi per prolepsin excuses, falsum est. Idem statue de Metaphraste num. 3.* Theodosius .. de suis liberis multum solicitus .. quærebat .. curatorem, præceptorem & magistrum, cui hos in manus traderet, *nimirum* Arcadium & Honorium, *uti habes num. 6. Idem dic de Zonara:* Duos, *inquit,* filios suos imperatores appellavit; quos cum litteris & moribus erudiri vellet .. Arsenium accersit. *Idem de Cedreno in Historiarum compendio impressionis regiæ Parisinæ pag. 327;* Theodosius principio sui imperii Româ abduxerat magnum illum Arsenium, cum de ejus rerum humanarum divinarumque peritiâ inaudivisset, eique suos filios Arcadium & Honorium sacris litteris instituendos commendaverat, ac cæsarum patrem constituerat. *Idem denique statue de Nicephoro Callisto Eccl. histor. tom. 2, lib. 12, cap. 23:* Imperator liberis suis virtutis magistrum præficere volens, Arsenio .. eos commisit. *Turpiter errant Menæa magna excusa, quando ea de causa inducunt Theodosium scribentem Gratiano imperatori & Innocentio Papæ. Gratiano quidem potuit ts scribere in favorem Arcadii, non verò Honorii, tum dumtaxat in lucem editi, quando Gratianus jam obierat; Innocentio autem nec scripsit umquam, nec scribere potuit; qui sedere cœpit anno 402; cum Theodosius jam è vivis discessisset anno 395, &* Arsenius *jam diu aula se subtraxisset.*

D

E

quod munus numquam constanter exercuit Themistius philosophus.

8 *Alium, præter* Arsenium, *neminem novimus, qui ex professo, quod ajunt, duorum istorum principum institutioni operam dederit. Baronius ad annum 393 agens de Themistio, magni nominis à temporibus Constantii imperatoris philosopho, atque insigni ejus encomiaste; quique sub ipso provecta admodum ætate vixit, magno, licet ethnicus esset, ab eodem in pretio habitus; Baronius, inquam, de illo agens, dicit quidem ex ipsius testimonio (cujus tamen verba non profert) quod* profecturus Cpoli Theodosius in occidentem, Arcadium filium ei commendarit: *istoque eodem ipsum anno apertè rogasse, sibi ut committeretur educatio laudati principis, invenies apud Tillemontium Historiæ imperatorum citatæ pag. 220; sed addit, voto frustratum fuisse. Et verò quid philosophus, ethnicis principiis imbutus, inspirare ei aliud poterat, quam merè moralem & humanam philosophiam? dato etiam, quod tenellam principis ætatem gentilium erroribus non fuisset infecturus. Numquam igitur in solidum commissa Themistio Arcadii institutio fuit, aut ad aliquod notabile tempus: fatente Tillemontio, philosophum quidem illum prætendere, quod in certa aliqua occasione Theodosius nonnullam sibi de eo curam demandarit; ast pag. 732 in notis observat ex textu Græco, Themistium hoc neutiquam indicare (contra sentiente Joanne Harduino nostro, qui orationem ejus quintam edidit Lutetiæ Parisiorum anno 1684) sed verosimillimè Themistium loqui in sensu optativo, prout grammatici loquuntur; quo id muneris sibi commissum non asserat, sed desideret committendum.*

F

Facta quædam tempore institutionis principum à Metaphraste narrata

9 *Metaphrastes seu quivis alius auctor apud Surium cum ecgrapho Vaticano refert, sedisse Arcadium & Honorium;* Arsenium *verò, quamdiu eos instruebat, stetisse, reveritum in eis dignitatem imperialem; Theodosium, re comperta, graviter & iracundè illud tulisse, & insignia imperii deponere eos jussisse. Factum hîc succinctè; ab illis prolixè adornatur; adoptante illud eodem Nicephoro. Insignia imperii publicè nimium ac solenniter collata fuerant à Theodosio utrique isti principi, quam ut credi facilè possit, ea ob delictum scholasticum adeo indigno*

A *digno modo ab iis ablata fuisse ; præsertim cum Arcadius à collata ista dignitate imperiali annum ageret decimum, ætatis verò decimum sextum, quando & Honorius illâ fuit insignitus. Tolerabilior ac minus falsa, non tamen satis in antiquitate fundata apparet narratio Zonaræ, dicentis quod Theodosius* indignatus . . Arsenium docentem sedere jusserit ; *idque* ab eo tempore illi observarint.

discutiuntur. 10 *Ejusdem farinæ videtur aliud factum, apud Surium sub nomine Metaphrastis num.* 8 : Non parvum aliquod delictum commiserat Arcadius . . quod non merebatur veniam ; flagris eum cecîdit divinus Arsenius. Ille non tulit hoc leviter ; injuriam [potius] quam castigationem, hoc esse arbitratus . . indignabatur, iram apud se alens, & præceptori suo mortem moliens, *remque exsequi cupiens per spatharium, ut ibidem narratur. Scenam hanc supra fidem adornat Vita Vaticana, dicens quod Vir sanctus* ob puerile delictum . . gravi [adeo] eum plagâ mulctarit, ut pene ad mortem usque memoriâ eam teneret, & plagarum

B vestigia servaret . . adeo exacerbatus, ut postquam ad virilem pervenisset ætatem, clam occidere illum voluerit. *Sed* Arsenius *jam ante dudum in solitudinem se abdiderat, quam Arcadius pervenit ad virilem ætatem. Deinde pugnant hæc cum iis, quæ subnectit paulo post :* Imperantibus Arcadio & Honorio innotuit, quod Arsenius in Ægypto degeret vitam solitariam ; & plurimas ei epistolas scripsere, rogantes ipsum, ut pro discipulis suis & filiis oraret. Iterum autem ei scripsit Arcadius, obsecrans, sibi ut condonaret delictum suum, quod contra Arsenium commiserat, volens eum è medio tollere. *Castigatio ista Arcadii ; quamquam mitius aliquantulum à Metaphraste & Nicephoro Callisto relata, difficultate tamen non caret : nam quis credat tanti imperatoris filium, anno ætatis circiter decimo sexto, imperiali honore jam diu ornatum, flagris à magistro suo cæsum fuisse ? Scenica ista sunt Græculorum somnia, nisi aliunde probentur.*

C § II. Sancti in solitudinem secessus, causæ, adjuncta ; præclarè ibidem facta, & dicta.

Discessit Sanctus ex aula anno circiter 394, ætatis quadragesimo.

SEcessisse *Sanctum tempore Theodosii, auctor est Metaphrastes num. 9 his verbis :* Cum autem imperator (*Theodosius*) illius fugam non tulisset silentio ; sed multi . . sæpe ad eum quærendum mitterentur . . nusquam . . apparebat Arsenius . . sic per totam (*id est*, reliquam) vitam Magni Theodosii latuit. *Idem habemus ex apographo Vaticano. Vita nostra tantum narrat,* aulis imperatorum pro nihilo putatis . . *eum* Alexandriam navigasse ; *quod mortem aut vitam Theodosii neque includit neque excludit. Vitæ Patrum apud Rosweydum* (*verba dedimus num.* 4) *indicare videntur secessum hunc contigisse sub Theodosio : quia immediatè subjungunt :* Hic itaque Arsenius desiderio divini amoris accensus, relinquens omnem seculi gloriam temporalem, perrexit ad eremum Scithi. *Jam verò quoniam Honorium & quidem jam augustum* Arsenius *instruxit, sicut probabile fit ex dictis ; & quandoquidem Honorius isto titulo insignitus non fuit, ante diem* x *Januarii anno Christi* 393 (*imo fortè tantum* xx *Novembris ejusdem anni, sicut sustinet Tillemontius Histor. imperator. citato tomo* 5, *à pag.* 764) *videtur tempus istius discessus innecti posse anno circiter* 394. *Certè si anticipes annum* 390, *vix invenietur tempus, quo Honorium instruxisse intelligi ob immaturam ætatem possit ; secluso etiam titulo augusti ; si verò progrediaris ultra annum* 394, *vel primos dies anni* 395, *jam combinari haud poterit secessus* Arsenii *cum vita Theodosii, die* XVII *Januarii* 395 *è vivis erepti. Ætas vitæ, quâ secessit, clarè indicatur in Vita num.* 23 : Mansit in palatio imperatoris Theodosii magni . . usque ad annum suæ ætatis quadragesimum. *Et sic expone locum in Vitis Patrum libro* 5, *libello* 15, *auctore Græco incerto, interprete Pelagio, pag.* 621, *num.* 10 : Fecit in palatio . . Theodosii annos quadraginta.

divina voce monitus. 12 *Metaphrastes cum apographo Vaticano, Zonara ac Nicephoro Callisto Viri sancti ex aula fugam occasione odii, quo Arcadius in eum exarsisse fertur, contigisse censent. At quia factum istud supra rejecimus ; assignemus aliam causam. Vita nostra num.* 4 & 5 *tradit hanc :* Dei timorem in mente habens, ingemuit, & invocabat Deum cum lacrymis, dicens : Domine, ostende mihi viam, in qua salvus fiam. Et verò dum die quadam in aula esset, audivit divinam vocem, quæ ei diceret : Arseni, si salvus esse vis, fuge homines, & salvaberis. Hæc itaque ubi audiisset Arsenius, jam pridem divino desiderio sauciatus . . . Alexandriam navigat. *Vitæ Patrum lib.* 3, *pag.* 506 : Desiderio divini amoris accensum *memorant eum* perrexisse ad eremum Scithi. *Et libro* 5, *libello* 2, *pag.* 563 *dicitur bis divinam vocem audivisse, alteram etiamnum degens in aula, alteram discedens ad vitam monasticam : idque iisdem pene verbis repetitur lib.* 3, *pag.* 528 : *& conforme est Vitæ num.* 4 *& 6 ; & iis, quæ leguntur apud Cotelerium tomo* 1, *pag.* 353. *De voce divina Metaphrastes num.* 8 *cum apographo Vaticano. Nicephorus Callistus ait,* quando in Scetin se contulit, cælitus ad se delatam vocem audiisse. *Hanc ego vocem in aula ab* Arsenio *auditam præcipuam supponò causam fuisse, cur ad perfectiorem vitam aspirarit, memor fortè illius Psal.* 94 ℣ 8. Hodie, si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.

Adjuncta quædam istius discessûs discutiuntur. 13 *Clam egressum tradit Zonaras ; fundaturque in Vita, num.* 5. *Cur autem diligentius sese occuluerit, pluribus à Metaphraste & apographo Vaticano recensetur : quod sic compendiose narrat laudatus Nicephorus* : Postquam Arcadius ad imperium pervenit, angelicam eum consectari vitam innotuit. Proinde imperator ad eum scribens, cum precationem benedictionemque ejus, tum peccati gratiam ab eo petiit ; eidemque ut Ægypti totius tributum pauperibus præberet, permisit. Sed hoc ille non recepit. *Zonaras pag.* 38 *ab utroque imperatore Arcadio & Honorio &* sæpissime *quidem litteras ad ipsum datas scribit ; rem quoque hanc gestam paucis narrans ; at liceat nobis desiderare majorem auctoritatem, priusquam adeo profusam atque incredibilem munificentiam admittamus. Miror hîc nuperum Legendistam Gallum censoriæ virgæ tam parcum, alias tam exoticè criticum.*

uti & factum aliquod post discessum ; 14 *Singulare iterum est, quod commemorat Metaphrastes num.* 19 : Arsenius visus est etiam, postquam ad vitam accessisset monasticam, veluti quasdam apud se servare reliquias aulicæ arrogantiæ & superfluitatis : in sedendo enim

AUCTORE J. P.

nim ſublimem unum tenens ex pedibus, imprudens ſæpe imponebat alteri . . . Hoc viſum à patribus . . . ſed magna Viri dignitas, & reverentia eos abducebat ab eo, quod ſtatuerant. Poſtquam autem hoc quoque novit monachus Paſtor, qui erat prudentiâ ſimul & virtute incomparabilis . . . Cum ego, inquit, ad monachos acceſſero ad ſynaxim, & vobiſcum conſidens, ſedero in eodem habitu, vobis aſpicientibus videatur hæc res non toleranda, ſed ſtatim procedatis ad me reprehendendum, & ego ſtatim cedam: &, ut qui perperam in hac re me geram, me corrigam. Quod quidem factum cum divinus intellexiſſet Arſenius, & mente citò agitaſſet, demiſit pedem, & deinceps omnino abſtinuit à turpi hac ſeſſione. *Eadem res verboſius recenſetur in ecgrapho Vaticano: mitto quærere, ex quo fonte hauſta; majore fuerat certè auctoritate firmanda, ut ſecurè credi poſſet.*

in quo multa præclarè geſſit

15 *Quæ Sanctus in ſolitudine præclarè geſſit ac docuit, collegit auctor Vitæ; qui tamen non pauca hic alibunde illuſtranda ac ſupplenda reliquit. Quod in ea habetur num.* 11, longè diſtabat

B

ejus cella, *ſic amplificari poteſt ex Cotelerio tomo* 1 *Eccl. Græc. Monum. pag.* 357: Dicebant de illo; quod ipſius cella diſſita erat ſpatio miliarium triginta duo. Non cito autem egrediebatur: alii enim miniſterium ei faciebant. *De quibus etiam in Vitis PP. lib.* 5, *pag.* 564. *Oculos identidem in cælum converſos habuiſſe, colligimus ex Vitis PP. lib.* 3, *pag.* 528, *ubi diſcipulo ſuo, externos homines ad ſe videndum veniſſe nuntianti:* Me permitte, *inquit*, cælum aſpicere. *In admittendis iis, qui ſe inviſerent, erat parciſſimus: ibidem lib.* 5, *pag.* 592: Abbas Arſenius non cito occurrebat alicui. *Metaphraſtes num.* 16 *narrat iſta:* Fratrem quemdam, qui procul venerat, neque ſciebat, ubinam habitationem haberet Arſenius, deinde ſciſcitatus, vix eam invenerat. Poſtquam eum ad ſe venientem novit . . . cœpit petere lapidibus, & ita eum à ſe repellere. *Credite poſteri. Melius auctor Vitæ num.* 9 *occaſione ſenis eum inviſentis, cui alloquium denegabat:* Nec quis putet, *inquit*, charitatis, cujus erat amantiſſimus, diſpendio id factum; verum ut ne vel tantillum à perfectione avocaretur. *Taciturnitatem ac ſilentium arctiſſimè tenuit. Vitæ PP. lib.* 5, *pag.* 608 *&* 609: Dicebat abbas Ammoys (*Cotelerius pag.* 390 Ammoës, *Græcè* Ἀμμώης) abbati Arſenio * in initio: Quomodo

C

* Cotelet. *Eſaiæ*; gr. Ἡσαΐᾳ, *al.* Ἀσάῳ.

me vides modo? Et ille dixit: Sicut angelum, pater. Et iterum dixit ei poſtea: Nunc quomodo me vides? Et ille dixit: Quomodo ſatanam: etenim vel ſi bonum ſermonem loquaris, velut gladius mihi eſt.

ac dixit

16 *In Theſauro aſcetico, quem Poſſinus noſter collegit, atque in Latinum convertit, edito Toloſæ anno* 1683, *pag.* 240 *lego iſta:* Illud quoque ſibi frequenter iterans inculcabat: Sæpe me pœnituit locutum eſſe; numquam ſiluiſſe; (*quod & Vita num.* 22) *ſed apud Poſſinum ſequitur:* Propterea converſationes hominum vitabat, niſi quem ſibi neceſſarium & Deo gratum, cum quopiam congreſſum rebatur eſſe. Sic igitur faciens, exiguo tempore magnus effectus eſt, & patres fere omnes notitiâ rerum divinarum, & eas explicandi facilitate ſuperavit. *Et tamen demiſſiſſimè de ſe Vir ſanctus ſentiebat; non tantum ex amore ſolitudinis, ſed ea etiam de causâ homines fugiens. Vitæ PP. lib.* 5, *pag.* 592: Dicebant de abbate Arſenio & abbate Theodoro de Pherme, quia ſuper omnia humanam gloriam odio haberent: abbas enim Arſenius non cito occurrebat alicui. *Demiſſa adeo ipſius modeſtia in cauſa erat, quod in rebus agendis ſibi diffiſus alios conſuleret: hinc apud eumdem Poſſinum pag.* 247: Adiit aliquando . . abbatem Pœmenem cum diſcipulo ſuo Iſaac, & ait illi: Quid faciam Iſaaco huic, qui libenter me audit de rebus divinis diſſerentem? Ait ipſi abbas: Si vis juvare ipſum, opere ipſi & exemplo monſtra virtutem: nam doctrinam quidem quamvis attentè audiens, deſes remanet; quod autem facto monſtrabis, in eo durabit, ad imitationem trahens. *Accedit cuſtodia ſui in Vitis PP. lib.* 3, *pag.* 611: Dixit quidam ſenex: Debet monachus quotidie mane & ſero cogitare in ſemetipſo quid fecit eorum, quæ vult Deus, & quæ non fecit: & ita tractantem omnem vitam ſuam, pœnitentiam agendo, monachum eſſe oportet: ſic enim abbas Arſenius vixit. *Ex Joannis Climaci gradu* 27 *ſtudium virtutum intellige:* Memento

E

qui in ſolitudine degis angeli hujus ſolitarii (*Arſenii*) inſtitutum; atque intuere, quomodo ad ſe advenientes, ne id, quod erat majus, omitteret, inſalutatos plerumque remiſerit.

ad inſtructionem

17 *Nunc de documentis aſceticis Sancti dicamus. In Vitis PP. lib.* 5, *pag.* 578 *monachus aliquis* quemdam ſenem *conſulit, quomodo ſe gerere debeat in cogitationum impudicarum ſuggeſtione; & in meditatione verbi Dei, quando non compungitur. Tillemontius tomo* 14, *pag.* 187 *illud tribuit* Arſenio; *putamuſque verè, illius eſſe, ſicut ex ſequentibus patebit. In Vitis PP. lib.* 3, *pag.* 507: Quidam de fratribus dixit beato Arſenio: Ecce, beatiſſime pater, meditari feſtino de Scripturis ſanctis, quæ didici; & non ſentio compunctionem in corde meo; quoniam non intelligo virtutem divinæ Scripturæ: unde & valde contriſtatur anima mea. Reſpondens autem beatus Arſenius ait: Oportet te, fili, inceſſanter meditari eloquia Domini: audivi enim, quia dixit beatus abbas Pœmen, & alii multi ſanctorum patrum: quoniam incantatores illi, qui ſerpentes ſolent incantare, non intelligunt ipſi verba illa, quæ loquuntur, ſed ſerpentes audientes intelligunt virtutem verborum illorum, & conquieſcunt, & ſubduntur eis. Sic etiam & nos faciamus: quamvis enim non valeamus intelligere divinarum Scripturarum virtutem, tamen dæmones audientes, divini verbi virtute terrentur, & effugati diſcedunt à nobis, non ſuſtinentes eloquia Spiritus ſancti, quæ per ſervos ſuos prophetas & apoſtolos locutus eſt. *Hæc ibi: quæ aliquibus mutatis aliquanto contractius referuntur dicto lib.* 5, *pag.* 578, *quamquam ſine nomine* Arſenii; *& quoniam uterque textus idem in ſubſtantia enuntiat; atque illi, qui ex duobus contractior eſt, eadem orationis ſerie, eodemque fratre monacho interlocutore, præmittitur ſequens documentum, ideo ſufficiens fundamentum nobis præberi arbitramur, ut & illud* S. Arſenio *adſcribamus. Sic verò habet citata pag.* 578.

aliorum

18 Frater quidam interrogavit quemdam ſenem dicens: Quid facio? quia cogitatio mea ſemper in fornicatione eſt intenta, & non dimittit me quieſcere unâ horâ, & affligitur

A gitur ex hoc anima mea. Ille autem dixit ei: Quando dæmones cogitationes in corde tuo seminant, & sentis hoc; non colloquaris cum animo tuo: quoniam dæmonum est suggerere: & licet non negligant hæc immittere, tamen non extorquent dæmones. In te est ergo suscipere & non suscipere. Respondens autem frater, dixit Seni: Et quid faciam? Quia fragilis sum, & superat me passio hæc. Ille autem dixit ei: Intentus esto ad hujusmodi. Scis autem quid fecerint Madianitæ? Ornaverunt filias suas, & statuerunt eas in conspectu Israëlitarum: non tamen extorserunt aliquibus, ut miscerentur cum eis: sed qui voluerunt, incurrerunt in eis. Alii autem indignantes comminati sunt, & cum interitu eorum, qui præsumpserant, ulti sunt fornicationem: ita agendum est & de fornicatione. Et quando initium faciunt loqui in corde tuo, non respondeas eis: sed surgens ora, & age pœnitentiam, dicens: Fili Dei, B misere mei.

utilia 19 *Ibidem pag.* 598: Narravit iterum abbas Daniel, quia quando erat in Scithi abbas Arsenius, erat ibi monachus quidam rapiens ea, quæ habebant senes: abbas autem Arsenius volens eum lucrari, & senibus quietem præstare, tulit eum in cellam suam, & dicit ei: Quidquid vis, ego tibi dabo: tantum non rapias. Et dedit ei aurum & nummos, & rescellas, & omne, quod in responso suo habebat, dedit ei. Ille autem iterum rapiebat. Senes vero videntes, quia non quievit, expulerunt eum, dicentes: quia si invenitur frater habens de infirmitate corporis aliquid, oportet sustinere eum; si autem juratus & admonitus non quieverit, expellite eum; quoniam animæ suæ detrimentum facit, & omnes in eo loco habitantes conturbat. *Per* rescellas, *reculas, diminutivum à* res; *per* responsum *verò fiscellam seu sportam intelligit Rosweydus in notationibus, vix dubitans, quin interpres in Græco invenerit* ἀποφωνάδιον. *Cotelerius pag.* 421 *legit:* ἰμάτισμόν, καὶ πᾶσαν ἣ χρείαν αὐτοῦ, *id est*, vestem, & quidquid necessarium ei erat; *male existimasse Rosweydum censens, in Græco esse vocem* ἀποφωνάδιον, *sicut videre est in Cotelerii notis col.* 805. *Corderius noster in notis ad Institutiones ascéticas S. Dorothei à se editas pag.* 190, *vult in Græco fuisse vocem* ἀπόκρισις, responsum.

C

ad spem veniæ 20 *Animos afflictis addit apud eumdem Rosweydum lib.* 7, *auctore Græco incerto, interprete Paschasio, cap.* 11, *pag.* 669: Abbas Arsenius dixit: Non coctus laterculus, si missus in fundamentum fuerit prope fluvium; neque uno die sufferre poterit: si autem bene fuerit coctus, permanet tamquam lapis: sic & homo non coctus neque inflammatus, secundùm quod de Joseph dictum est: Eloquium Domini inflammavit eum; mox in principio carnalis cogitationis dissolvitur. *Similia habes in Vita S. Pachomii abbatis die* XIV *Maii, pag.* 327. *Effatum illud aliter aliquantum ac pluribus verbis memoratur ibid. lib.* 5, *pag.* 626, *& abbati Orsisio adscribitur: & fortasse ab utroque pronuntiatum fuit, ab uno quidem succinctius, ab alio prolixius. Eodem lib.* 7, *pag.* 669 *habentur ista:* Idem (*Arsenius*) requisitus ab altero fratre, dicente: Si peccavero, etiam in quocumque minuto peccato, & consumit me cogitatio mea, & arguit me dicens: Quare peccasti? Quid faciam? Respondit senex: Quacumque horâ ceciderit homo in culpam, & dixerit ex corde: Domine Deus, peccavi, indulge mihi; mox cessabit cogitationis vel tristitiæ illa consumptio. AUCTORE J.P.

21 *Cotelerius tomo* 1, *pag.* 521 *vulgavit ista:* Accessit senum aliquis ad abbatem Lot, in parvam paludem Arsenoitæ, & rogavit eum per cellam, deditque illi. Ægrotabat autem senex, ac refecit eum; quod si veniissent aliqui congressuri cum abbate Loto, efficiebat, ut etiam visitarent senem infirmum. Cœpit ergo eis loqui sermones Origenis: qua de causa abbas Lot perrexit ad abbatem Arsenium, narravitque ei de sene. Ait abbas Arsenius: Noli expellere, sed dicito ei: Ecce è bonis Dei; manduca, bibe, prout volueris; tantum hos sermones ne proloquaris: quod si voluerit, emendabitur; si verò noluerit emendare se, sponte rogaturus est, ut è loco recedat, nec tu futurus es discessûs causa. Itaque reversus abbas Lot ita fecit. Tum senex postquam audivit hæc, noluit corrigi, sed cœpit rogare, dicens: Propter Dominum, hinc me ablegate: nec enim amplius valeo sustinere solitudinem: atque sic exsurgens egressus est, deductus cum caritate. *& ad emendationem vitæ accommodata.* B

22 *De benignitate erga delinquentes præsertim juniores apud Socratem lib.* 4 *Historiæ eccl. cap.* 23, *sic legitur:* Alius item, nomine Arsenius, juniores monachos, qui deliquerant, à communione minimè separabat, sed eos, qui provecta essent ætate: dicebat enim, juvenem, qui excommunicatur, contumacem fieri: senicrem verò cito excommunicationis dolorem sentire. *Quia unicum dumtaxat inter solitarios novimus* Arsenium, *ideo non videtur alteri cuiquam, spectato textu, tribui debere is agendi modus. Socrates tamen cum non agat ibidem nisi de illis, qui præcesserunt mortem Valentis, excepto solo Euagrio, de quo videsis pag.* 235; *concludatque citatum caput, dicens:* Euagrium .. paulo post obitum Valentis floruisse; *textus difficultate non caret. Menardus certè in Concordia regularum, auctore S. Benedicto Anianæ abbate, Parisiis anno* 1638 *edita, pag.* 54, *ex tempore, quo vixerunt solitarii isti, de quibus scribit Socrates, censet hic pro* Arsenio *substituendum alium, Græcis* Ἄρσιον, *Latinis* Orsiesium, *sive* Orsiesim. *Tillemontius tomo* 14, *pag.* 690, *ex eo, quod non norit nisi unicum inter solitarios Arsenium, videri censet, rem hanc gestam absque difficultate ipsi attribui posse; tacta tamen textus superioris è Socrate difficultate. Miror hic ita loqui Tillemontium, qui tomo* 7, *pag.* 165 *factum istud abjudicandum* Arsenio *nostro censuerat, uti & in notis ad illum tomum pag.* 674. *Erga delinquentes erat benignus.* E

§ III. Alia ascetica documenta; fuga ex Scethi in Troën; inde in Canopum; dicta à Sancto & facta utrobique expensa.

Sanctus inducitur narrans exemplum monachi increduli. COtelerius *inter laudata Patrum Apophthegmata tomo* 1, *à pag.* 421 *ista de* S. Arsenio *vulgavit:* Abbas Daniel Pharanita narravit hæc: Dixit pater noster abbas Arsenius de quodam Scetiota, quod magnus esset in agendo, in fide

AUCTORE J. P.

verò ſimplex : unde , quia erat idiota , fallebatur , ac dicebat : Non eſt revera corpus Chriſti panis , quem ſumimus , ſed antitypum ſeu figura. Et audierunt duo ſenes , quod talem proferret ſermonem. Scientes autem eum eſſe magnum vitæ moribus , reputaverunt ita loqui ex ſimplicitate , abſque malitia : unde ad eum profecti dixerunt : Abba , ſermonem fidei contrarium audivimus de quodam , quod putet non eſſe verè & naturâ corpus Chriſti, quem ſumimus panem , ſed eſſe antitypum. Reſpondit ſenex : Ego ſum , qui ita ſentio. Illi verò monuerunt eum hiſce verbis: Abba , noli ſic tenere , ſed quemadmodum tradit Eccleſia catholica. Nos enim credimus, quod ipſe panis , corpus ſit Chriſti ; & calix , ipſe ſit ſanguis Chriſti , ſecundùm veritatem , non ſecundùm figuram. Sed ſicut in mundi principio Deus pulverem de terra accipiens , hominem formavit ad imaginem ſuam : nec quiſquam dicere poteſt , non eſſe imaginem Dei , quamvis incomprehenſa ſit imago ; ita etiam de

B pane , de quo dixit : Corpus meum eſt , ſic credimus , quod juxta veritatem corpus ſit Chriſti.

circa veritatem Euchariſtiæ;

24 Tum ſenex infit : Niſi res ipſa perſuaſerit , non plenè mihi erit ſatisfactum. Illi ad eum : Deum deprecemur per hanc hebdomadam circa myſterium hoc : confidimus , eum nobis revelaturum. Senex verò cum lætitia admiſit ſermonem , Deumque orabat , dicens : Domine tu ſcis , me non propter malitiam eſſe incredulum ; ſed ne per ignorantiam aberrem , mihi revela , Domine Jeſu Chriſte. Senes quoque regreſſi ad ſuas cellas , obſecrabant Deum ac dicebant : Domine Jeſu Chriſte myſterium iſtud revela ſeni , ut credat , nec perdat labores ſuos. Et exaudivit Deus utroſque. Completâ ergo hebdomadâ venerunt Dominico die ad eccleſiam , ſteteruntque unà tres ſoli in uno embrimio ; medius autem erat ſenex. Tunc aperti ſunt oculi eorum. Nam cum panis ad ſacram menſam poſitus fuiſſet , tribus ſolis apparebat velut puerulus. Et ubi manum extendit presbyter ad frangendum panem , ecce angelus Domini deſcendit de cælo , habens

C cultrum , & puerulum mactavit , ac ſanguinem ejus infudit in calicem.

qui pathetico miraculo divinitus curatur.

25 Tum quando presbyter in particulas fregit panem , etiam angelus è puerulo particulas incidebat. Ut porro acceſſerunt ad ſumendum è ſanctis , ſoli ſeni data eſt caro cruenta. Quod intuitus timuit , & clamavit, dicens : Credo , domine , quod panis corpus tuum ſit , nec non calix ſanguis tuus. Atque illico caro , quam præ manibus gerebat , evaſit in panem , juxta myſterium. Et communionem ſumpſit , gratias agens Deo. Ajunt ei ſenes : Novit Deus humanam naturam , quod carnibus crudis veſci nequeat ; ideo corpus ſuum transformavit in panem , & ſuum ſanguinem in vinum , iis qui fide ſuſcipiunt. Et gratias egerunt Deo de ſene , quod non permiſiſſet perire labores illius. Tunc abierunt tres illi in cellas ſuas ingenti cum gaudio. *Eadem hiſtoria legitur ibid. in Daniele à pag.* 421 , *in Vitis PP. lib.* 5 *à pag.* 635 ; *quam auctor apud Surium partim interpolavit , partim decurtavit.* Embrimium *redditur in Vitis PP. pag.* 636 ſedile de ſcirpo , quod in modum faſcis erat ligatum. *Cotelerius in notis col.* 806 *ait alibi legi* , plumatium de ſcirpo : *de quo Onomaſticum Roſweydi , Vitis PP. ſubnexum pag.* 1047 ; *& apud eumdem inter Apophthegmata Patrum pag.* 493 *occurrit :* Poſuit ergo ſenex duo embrimia ... dixitque : Sedete. *Cangius in Gloſſario Græco dicit eſſe* mattam ex groſſa papyro tenuiter pectinatam , *ex veteribus gloſſis. Conſule notas Cotelerii col.* 806 ; *ubi examinata vocis origine , addit* embrimia *ſeu* embrymia *fuiſſe faſciculos colligatos , variis virgultis plenos. De hac voce etiam agit laudatus Cangius in Gloſſario Lat. col.* 237.

D

Ex Scethi fugatur S. Arſenius

26 *Sanctus noſter diu quidem , at non ſemper in Scethi permanſit , barbaris illuc irrumpentibus ſedem mutare coactus. Caſſianus collatione* 2 , *cap.* 6, *ac Vitæ Patrum lib.* 3, *pag.* 529 Mazices *ipſos vocant ; nos* Mazicos *vocabimus , Libyæ incolas. Palladius in Hiſtoria Lauſiaca cap.* 7 *indicat vicinos fuiſſe Scethicæ ſolitudini. Rabiem eorum deſcribit Caſſianus loco citato , ita dicens :* Gens cunctis pene nationibus feris immanior atque crudelior eſt : non enim eos uſque ad effuſionem ſanguinis , ut nonnullas gentes deſiderium prædæ , ſed ſola feritas mentis inſtigat. *Meminit de iis Euagrius lib.* 1 , *cap.* 7 , *& Ammianus anno* 1693 *editus , lib.* 29 , *cap.* 5 , *prout inſuper in notis ad dictum locum. Videri etiam poſſunt , quæ jam pridem dicta ſicut tomo* 2 *Februarii , pag.* 46. *De Mazicorum latrociniis , & quorumdam ſolitariorum fuga agitur loco mox citato ex Vitis Patrum. At duplex horum barbarorum diſtinguenda eſt irruptio ; una quidem ſub prima tempora , quibus eò ſe receperat* S. Arſenius , *nimirum circa annum* 395 ; *qui vel inde non fugit , ſi Metaphraſti credimus ; vel ſi fugit , eódem haud dubie non multò poſt rediit , ut conformiter ad chronotaxim Vitæ* , anni quadraginta *ibidem ab eo exacti ac ſimul alia alibi tempora ab eodem in ſolitudine impenſa inveniantur.*

E

tempore ſecundæ incurſionis Mazicorum;

27 *Quibus accedit alia ratio tam pro feſtino ipſius quam aliorum reditu à Tillemontio aſſignata tomo* 14 , *pag.* 693 ; *ſecundam barbarorum irruptionem innectente anno circiter* 430 *aut* 434. *Tunc itaque ab amata ſibi & per annos circiter quadraginta inhabitata ſolitudine avulſus fuerit Vir ſanctus non ſine fletu ; prout fidem faciunt Vitæ Patrum lib.* 5 , *pag.* 564 : Quando in ſolitudinem redactus eſt (*ſive ut Græcè apud Cotelerium* ἠρημώθη , vaſtatus eſt , deſolatus eſt) locus qui vocatur Scithi , exivit plorans (*Arſenius* ;) & dicens : Perdidit mundus Romam (*conſule Baronium anno* 410) & monachi Scithi. *Ad primam itaque Mazicorum invaſionem , quæ narrat Metaphraſtes apud Surium num.* 15 , *referenda ſunt , ſi vera ſunt , quæ narrat :* Cum barbari aliquando in Scete feciſſent excurſiones ; alii quidem ex patribus converſi ſunt in fugam , & ea ratione evaſerunt ex manibus barbaricis. Arſenium autem nullus invaſit metus .. ſed ſic manens in cella : Si mei , ajebat , Deus curam non gerit : curnam ego velim vivere ? Sic dicens & ſentiens ſurrexit & tranſiit per medios barbaros ; & nihil mali paſſus , ſalvus evaſit : cum eis nullum omnino ſui ſenſum dediſſet. *Nimis hoc mirabile ac ſingulare , quam ut ſola Metaphraſtis , aut , quiſquis iſta ſcripſerit , alterius auctoritate non ſatis ad faciendam fidem idonea , mox admittatur. Quid ſi is* Arſenio *hîc aptarit id , quod narratur de Daniele , Sancti diſcipulo , apud Cotelerium pag.* 419 : Quando barbari in Scetim prorupere , fugæ

F

in prima verò inviſibilis per eos tranſiit. ſi credimus Metaphraſti.

A fugæ ſe dederunt patres. At ſenex dixit: Si Deus mei non gerit curam, cur etiam vivo? Et per medios barbaros tranſivit, nec viderunt eum.

Sub quod tempus referendum eſt aliud Sancti factum.

28 *Ad primos etiam ante vel poſt primam Mazicorum irruptionem* S. Arſenii *in eremo annos referenda ſunt, quæ recenſet Vita num.* 11; *ubi monachus aliquis, videndi* Arſenii *deſiderio flagrans, ad eum deducitur, ſed ſiccè admodum ac jejunè excipitur: Moyſe ex latronibus converſo, quem poſtea inviſit, amiciſſime ipſum excipiente. Puto hic deſignari Moyſen, abbatem illuſtrem, ſacerdotem ac martyrem, cujus acta collegit ac digeſſit Tillemontius tomo* 10, *à pag.* 62; *mortem ejus pag.* 64 *illigans anno circiter* 395; *& pag.* 76 *inter annos* 392 *aut* 393 *&* 400 *eam collocat: (de qua re uberius agi poterit die* XXVIII *Auguſti cum Martyrologio Romano) hoc certum eſſe affirmans pag.* 75, *vitâ ſanctum ante annum* 420 *ex eo, quod Palladius Helenopoleos epiſcopus, Hiſtoriæ Lauſiacæ cap.* 22 *loquatur de ejus morte.*

Profugus in Troën inviſitur à Timothei, ep. Alexandrini anunculo,

B 29 *Locus, in quem, Scethi relicta, ſe abdidit* S. Arſenius, *eſt* Troë, ſuperioris Babylonis verſus Memphim; *quem bis incoluit: primâ vice annos decem in eo moratus, ut dicitur in Vita num.* 23; *ac ſecunda annos duos, uti ibidem habes. Situs clare traditur duabus hiſce urbibus appoſitis, olim Ægypti præcipuis, at nunc exciſis; de quo vide tabulam chronographicam particularem manſionum eremiticarum poſt prolegomena ad Vitas Patrum apud Roſweydum; ubi tamen ejuſdem loci nomen haud invenio. Vocatur etiam* Petra Troæ, *apud Cotelerium pag.* 366, *ubi & exponitur ſequens factum multis tricis implexum:* Idem (*abbas Daniel*) retulit, quod aliquo tempore venerint quidam patrum ab Alexandria, ut viderent abbatem Arſenium: ex quibus unus erat veteris Timothei archiepiſcopi Alexandrini, pauperis nuncupati, avunculus, comitemque habebat, è fratris ſui liberis unum. Tunc verò ægrotabat Senex, noluitque eis occurrere; ne alii pariter accederent, ac eum interturbarent. Erat porro in Petra Troæ. Illi triſtes remearunt. Contigit autem ut barbarorum irruptio fieret: unde manſit ſponte in inferioribus partibus. Quo audito, iterum venerunt illum inviſere, & alacriter ſuſcepit eos. Dicit illi frater, qui unà cum illis erat: Nonne ſcis, Abba, nos, congreſſuros tecum, perrexiſſe Troën, nec à te admiſſos fuiſſe. Reſpondit Senex: Vos panem comediſtis, ac bibiſtis aquam: ego verò, fili, ſane nec panem nec aquam guſtavi; neque ſedi me ipſum puniens, donec exploratum habui, vos ad locum veſtrum perveniſſe: quia propter me fatigati fueratis: ſed veniam mihi donate, fratres. Illi recreati diſceſſerunt.

C 30 *Rationem cognomenti* pauperis (ἀκτήμονος) *dare, in promptu non eſt; ut quod alibi minimè reperiam. Omnem difficultatem hic movet* unus *ille* veteris Timothei, archiepiſcopi Alexandrini avunculus (*ſive avunculus is revera fuerit, ſive patruus; nam* θεῖος *utrumque ſignificat*) *qui Sanctum conveniſſe fertur. Varii inter epiſcopos Alexandrinos ſe nobis offerunt; ſed quorum unus dumtaxat cum præſenti re geſta chronologicè utcumque combinari poteſt; eſtque Timotheus I, epitetho* πελαιὸς, veteris *hic, ni fallor, diſcriminatus ab aliis homonymis, qui poſt ipſum ſecuti ſunt. De hoc porro Timotheo videſis Hiſtoriam chronologicam Patriarcharum Alexandrinorum tomo* V *Junii præfixam, pag.* * 50: *de Vitis autem Patrum, quas ſcripſit, Sozomenum lib.* 6, *cap.* 29; *Roſweydum prolegomeno* 4 *ad Vitas Patrum, ſectione* 1, *ac Voſſium de Hiſtoricis Græcis lib.* 2, *cap.* 19. *Jam verò quænam Timotheo iſti ad rem noſtram hic aptando incommodent, expendamus. Troën ſe contulit* S. Arſenius *anno circiter* 434: *Timotheus autem iſte obiit anno* 385, *ac proin neceſſe erit dicere, avunculum ſeu patruum ejus, qui inviſerit Sanctum in* Petra Troæ, *ipſi ſupervixiſſe annis fere* 50. AUCTORE J. P.

ægrè combinari poteſt.

31 *Creſcit difficultas ex eo, quod eædem, ut vidimus, perſonæ narrantur eumdem Sanctum conveniſſe in inferiore Ægypto; per quam ex dicendus, videtur intelligi Canopus; quo quia ivit poſt decem annos in Troë exactos, jam ſequitur, ut factum id fuerit anno circiter* 444; *& avunculus proin ille tum annos circiter* 90 *numerarit, etiamſi gratis demus, eum annis circiter* 20 *juniorem fuiſſe ſuo nepote; qui patriarchalem cathedram aſcendit anno* 381; *annis ſi non gravis, ſaltem abſque dubio ad inſignem adeo dignitatem ætate jam maturus. Apud Surium pro* Timotheo *ponitur* Theophilus; *qui, ut videre eſt in dicta Hiſtor. pag.* * 51, *anno* 412 *obiit; at præterquam quod neſciam, qua idonea auctoritate illa mutatio facta ſit; accedit eò, quod aliquò quidem uſque ſic evacuatur difficultas, non tamen omnino tollitur: nam vel ſic avunculus iſte ſuo nepoti debuiſſet ſupervixiſſe annis triginta & amplius; quod licet non ſit adynaton, non eſt tamen ordinarium. Quid ſi Sanctus verſus annum* 395, *quando Mazuri prima vice Scethim devaſtarunt, quia erat in vita monaſticâ etiamnum tiro, barbarorum imminentium terrore perculſus, inde in Troën primò, deinde in inferiorem Ægyptum ad tempus aliquod ſe receperit; ubi res hæc geſta tunc contigerit? Metaphraſtes apud Surium num.* 22: Sic, *inquit*, divinus Arſenius non abſolutè & indiſcriminatim eos, qui accedebant, videbat & non videbat, ſicut prius dictum eſt ſed pia conſideratione, & divino quodam judicio. Ceterum eorum quoque, qui ſic revertebantur, & nec eum viderant, nec convenerant, magnam habebat rationem, ut nunc oſtendit ex hac ſui excuſatione ad eos, qui non viderant. *Melius mores & indolem Sancti hic depingit Metaphraſtes, quam ſuprà, ubi de fratre, qui inviſum ad ipſum venerat, lapidibus appetito.*

E

Secedit in Canopum; an & quando à Theophilo ep. Alexandrino viſitatus?

32 *Dicendum nunc, quanam ſit illa* Canopus Alexandriæ, *in qua tres annos exegiſſe Sanctum memorant Vita num.* 23, *Vitæ Patrum lib.* 5, *pag.* 622, *ac Cotelerius pag.* 371. Canopus, *aliis Canobus, urbs Ægypti, olim epiſcopalis, in ora littorali maris Ægyptii ad oſtium occidentale Nili, quod ab eâ Canopicum appellatur, Alexandriâ* 25 *mil. paſſ. in ortum diſtans, hic intelligi non poteſt; uti per ſe liquet: quid enim Anachoretæ cum urbano ſtrepitu? Alia ergo Canopus ſit oportet, de qua hîc agitur; nimirum inſula parva oſtio Canopico objecta; non verò, prout apud Surium dicitur,* unum ex ſeptem oſtiis Nili, *ſi propriè loqui velimus. Ibi dum Sanctus degeret:* Mulier quædam lenatoria venit Româ.. S. Arſenium videre deſiderans, *interponente auctoritatem ſuam* archiepiſcopo Theophilo, *ut facilior ei pateret ad Sanctum aditus. Res geſta pluribus recenſetur in Vita num.* 12, *uti & in Vitis Patrum lib.* 3, *pag.* 51 (*at pro* Canopo *ibi legitur* Campo;) *lib.* 5, *pag.* 564; *apud Surium num.* 17, *ac Cotelerium pag.* 360. *Interim ubique conſtanter exprimitur* Theophilus; *qui iterum recurrit in*

F

AUCTORE J.P. *Vita noſtra num. 9, & quidem bis congreſſum Sancti ambiens; non expreſſo loco, ubi hoc accidit; qui fortaſſe fuit Scethis, non autem Canopus; adeoque perſonæ, locus, tempus apte cohærere poſſunt. Secus ſtatue de alio iſto priore congreſſu Theophili in Canopo, qui combinari nequit cum ejus ætate, ſi ipſum differas juxta ordinem narrationis in Vita num. 23 (quid ni & temporis?) uſque ad tres dictos annos, quos Sanctus in Canopo exegit; uti eluceſcet ex chronotaxi noſtra, cum mortuus ſit Theophilus anno, ut diximus, 412, & S. Cyrillus I, eum ſecutus, ſederit uſque ad annum 444. Quod ſi Sanctum, quo tempore in Scethi degebat, excunte nimirum ſeculo quarto, aut ineunte quinto, in Canopum tantiſper ſeceſſiſſe ſtatuas, ibique à Theophilo fuiſſe conventum, rem commodè compoſueris.*

§ IV. Reditus in Troën; mors, ſepultura, chronotaxis vitæ, diſcipuli.

B

In partes Alexandriæ digreſſus S. Arſenius,

AT neque in ipſa inferiore Ægypto, quò majoris quietis causâ ſeceſſerat, viro Sancto quieto eſſe licuit; nam, ſicut eſt in Vitis Patrum libro 5, libello 15, num. 9: Sedente eodem abbate Arſenio aliquando in inferioribus partibus Ægypti, cum illîc importunitates pateretur, viſum eſt ei derelinquere cellam ſuam: & nihil ex ea tollens ſecum, *miſſos fecit Alexandrum ac Zoilum, diſcipulos ſuos, qui tunc cum ipſo erant, fortè ut arctiori ſolitudini vacaret: de qua re etiam agitur in Vita num. 18 & apud Cotelerium pag. 363. Deinde paulò poſt refertur ibidem in Vitis Patrum:* Deſcendit Senex circa partes Alexandriæ, & ægrotavit ægritudine magna. *Vita noſtra ait:* Deſcendit ... Senex in partes Thebaidis, gravique infirmitate correptus eſt. *Cotelerius legit* in partes Alexandriæ. *Et ſic certò legendum: quid enim Arſenio, in inferiore Ægypto degenti, cum partibus Thebaidis, in Ægypto ſuperiore porrectis, quæ ab inferiore totâ fere Ægypto dividitur? Ne plura congeram; res dilucidabitur ex Vitæ contextu.* Dixit Alexandro: Surge & naviga: & morem geſſit. Ac Zoilo dixit: Veni mecum uſque ad flumen, & quære mihi navem, quæ ALEXANDRIAM verſus vela faciat: ſicque tu, ad fratrem tuum naviga. Zoilus his dictis turbatus tacuit: atque ita alter ab altero ſejuncti ſunt. *Vide jam quo pacto cohæreant hæc cum iis, quæ ibidem mox ſequuntur:* Deſcendit igitur Senex in partes Thebaidis, gravique infirmitate correptus eſt.

C

redit in Troën, ibique moritur, mortis præſcius;

34 *Itaque non in Thebaidis (ubi non ſcio quod totâ ſuâ vitâ umquam fuerit) ſed in Alexandriæ partibus Sanctus à morbo ſanatus, reditum meditatur ad ſuos in Troën; quod in hunc modum pertexere pergit Vita:* Sanitati autem reſtitutus Senex dixit: Ibo ad patres meos. Et ſic navi revectus venit in Petram (*Troës*); ubi erant diſcipuli ejus, *decurſis in Canopo & partibus Alexandriæ annis tribus.* Cum verò prope flumen (*Nilum*) eſſet, *contigit hiſtoria Æthiopiſſa, volentis tangere meloten ejus; occurſus diſcipulorum Alexandri ac Zoïli; & reliqua eodem num.* 18. Manſeruntque cum eo uſque ad mortem ipſius; *per duos utique annos vitæ poſtremos, quibus Troën redux, vitam ibidem clauſit,* conſummans curſum ſuum in pace ac timore Dei, *ut dicitur num. 23. Huc pertinet monitum diſcipulis ante mortem datum; quam num. 22 oſtendit ſe prænoviſſe:* Turbati ſunt diſcipuli hæc audientes: Et dixit illis: Nondum venit hora; quando autem venerit, dicam vobis: *de qua re Vitæ PP. pag. 621, ac Cotelerius pag. 369; quæ ampliſicantur apud Surium num. 27.*

D

poſtquam vetuiſſet corpus ſuum ulli poſt mortem dari,

35 *Quædam etiam circa corpus ſuum poſt mortem diſcipulis obſervanda præſcripſit num. 21:* Judicium, *inquit*, vobiſcum ſubire debeo ante tribunal Chriſti, ſi cuiquam dederitis corpus meum: *ſive ut ab eo, poſt mortem honores omnes arceret, quos adeo impensè in vita ſemper declinaverat; ſive ut anſam omnem præcideret ſtultitiæ dicam an ſuperſtitioni inveteratæ, quibus defunctorum corpora proſequi ſolebant Ægyptii gentiles; propoſito ſibi fortaſſe exemplo S. Antonii abbatis, in cujus Vita ad diem XVII Januarii num. 139 narrantur iſta:* Finito ſermone, fratres eum vehementiſſimè retardabant, glorioſo Patris cupientes termino decorari: ſed multas ob cauſas, quas & ſilentio demonſtrabat, præcipuè tamen ob præſumptam Ægypti conſuetudinem contradixit. Mos enim Ægyptiis eſt, nobilium & præcipue beatorum Martyrum corpora linteamine quidem obvolvere, & ſtudium funeri ſolitum non negare; terrâ verò non abſcondere, ſed ſuper lectulos domi poſita reſervare. Hunc honorem quieſcentibus reddi, inveteratæ conſuetudinis vanitas tradidit.

E

& juſſiſſet loco abjectiſſimo

36 *Plura ibidem; ubi & conſuli poſſunt annotata; Baronius ad annum 358, num. 23; at Roſweydus noſter in notationibus ad Vitas Patrum, pag. 73; qui plura collegit de cauſa, origine ac modo condendi corpora apud Ægyptios; quem, tametſi vetitum, apud Chriſtianos tamen poſt S. Antonii tempora perſeveraſſe, ibidem invenies. Verùm ut ad S. Arſenium redeamus; videtur is commendaſſe ſuis diſcipulis, ut corpus ſuum conderent loco incognito & occulto: nam,* Quid ergo, inquiunt, faciemus? Quia neſcimus illud ſepelire. Et dicit eis Senex: Non noſtis mittere funem, & tollere me in montem? *Exemplum hîc denuo ſumere poterat à Magno Antonio, de quo loco citato pag. 140 iſta referuntur:* Servaverunt mandata diſcipuli, involutum (ut præceperat) corpus humo operientes; & nemo interim uſque ad hanc diem, præter eos, ubi ſit conditum, novit: *de qua re Baronius loco mox aſſignato. Metaphraſtes ita Sancti noſtri ſepulturam narrat num. 27:*

F

illud ſepelire.

37 Atque mortuum quidem corpus in ipſis, quibus fuerat indutus, veſtibus, cilicio, inquam, & pelle ovilla ejus diſcipuli, cum pſalmos pro more cecinissent, in quodam loco Stromes depoſuerunt; *adoptante, qua de veſtibus, cilicio videlicet ac pelle ovina hîc memorantur, pluries dicto Legendiſta Gallo. At Daniel, Sancti diſcipulus, apud Cotelerium pag. 371 diſertis verbis contrarium teſtatur:* Reliquit, *inquit*, verò mihi pelliceam ſuam tunicam, cilicinum camaſum album, cum ſandaliis palmeis. Quæ ego indignus geſtavi, ut per ea benedicerer. *Idem teſtatur Vita noſtra numero 23. Exemplum ipſi rurſum dederat S. Antonius eâdem pag. 140:* Veſtimentorum meorum ſit iſta diviſio: meloten & pallium tritum, cui ſuperjaceo, Athanaſio epiſcopo date, quod mihi novum ipſe detulerat. Serapion epiſcopus aliam accipiat meloten: vos cilicinum habetote

A tote veſtimentum. *Habe nunc Vitæ* S. Arſenii *chronotaxim.*

Chronotaxis vitæ

38 *Suggerit eam auctor Vitæ num.* 23 *cum Vitis Patrum libro* 5, *libello* 15, *& Cotelerio pag.* 371. *Quæ, prout res tulit, ſparſim ſuperius relata ſunt, hic rurſum ob oculos ponenda & conjungenda:* Obiit annum agens nonageſimum quintum. Manſit in palatio imperatoris Theodoſii Magni .. uſque ad annum ſuæ ætatis quadrageſimum: in Sceti annos quadraginta: in Troë verò ſuperioris Babylonis verſus Memphim annos decem: tres in Canopo Alexandriæ: & reliquis duobus annis rediit in Troën; ibique obdormivit. *Ita Vita noſtra dicto num.* 23. *Hiſce poſitis, univerſam vitæ ſeriem ſic præterpropter ordinamus. Natalem aſſigimus anno Chriſti* 354. *Vixit in ſeculo annis quadraginta, videlicet uſque ad annum Chriſti* 394; *intra quos pervenerit ad aulam anno Chriſti* 383, *ætatis* 29; *Arcadii, annos numerantis ſex, educationi & inſtitutioni vacare incipiens.*

B *Acceſſerit Honorius ſecundum dicta, anno Chriſti* 392, *ætatis octavo. Aulam reliquerit vivente etiamnum Theodoſio imperatore, uti ſupra ſatis probabiliter ſtatuimus, anno Chriſti* 394, *ætatis quadrageſimo, annos undecim in ea moratus.*

hîc contexitur.

39 *Adde annos alios quadraginta in Scethi uſque ad annum ætatis octogeſimum, Chriſti* 434; *in Troe decem, qui concurrant cum anno ætatis nonageſimo, Chriſti* 444; *tres item in Canopo, ac duos poſtremos in Troe; & jam exſurgent anni ætatis univerſè nonaginta quinque; concurrente eorum poſtremo cum anno Chriſti* 449 *aut* 450 *inchoato. Perperam itaque apud Surium num.* 27 *ac Lippelonm tom.* 3, *pag.* 209; *adde Gazæum in Vitis Sanctorum tom.* 2, *pag.* 85 *vitæ ſumma protenditur uſque ad annos centum ac viginti. Idem Gazæus perperam eum obiiſſe ſcribit anno circiter* 430. *Minus à nobis recedunt Tillemontius ac novus Legendiſta Gallus; quorum ille notat annum* 445 *vel paulo poſt; hic verò eumdem annum* 445. *At verò quoniam in calculo, noſtro omnia ſatis rectè cohærent, illo ſtandum cenſeo.*

Illuſtrantur ea,

40 *Tres* S. Arſenio *fuere diſcipuli, nimirum Daniel, Zoilus & Alexander; prout conficitur ex dictis, Vitis Patrum, ac collectione Coteleriana pagg.* 241 *&* 363. *Duo poſtremi erant Pharanitæ, teſte Vita noſtra num.* 18, *& laudata collectione eodem num.* 363. *De Daniele idem affirmatum eſt ſuprà in initio paragraphi tertii. Eſt verò iſtius nominis locus non unus. In Commentario prævio ad Vitam S. Euthymii die* XX *Januarii, pag.* 298 *occurrit* laura Pharan, *ſex milliaribus verſus Orientem viâ Hierichuntinâ diſtans Hieroſolymis, à vico, qui decem inde ſtadiis ad ſolem orientem jacet, appellata, & à S. Charitone exſtructa; de qua ibidem pagg.* 303, 304 *&* 308. *Et in Vita ejuſdem Sancti pag.* 327 *iſta dicuntur:* Eſt .. quidam vicus ad ſolem Orientem à laura Phararum diſtans decem ſtadia, qui ipſe quoque vocatur Pharan: qui quidem non cognomen, ut arbitror, accepit, ſed ipſe nomen potius lauræ dedit. *Eſt etiam* Phara *ſeu* Pharan (*Græcè* Φαρὰν, *Hebraicè* Paran) *urbs vel oppidum Arabiæ Petræa ad ſinum Arabicum, inter Ægyptum & Arabiam; notaque præterea ſolitudo nominis ejuſdem extra oppidum. Conſule Chorographiam Roſweydi particularem ſupra laudatam aliosque geographos. Inde formatur nomen gentile* Pharanita, *quod cenſeo convenire tribus hiſce diſcipulis non ob lauram* Pharan, *ſed ob natales ex* Pharan (*oppidone an ſolitudine?*) *Arabiæ Petræa.*

AUCTORE I. P.

41 *Porro Danielem duobus aliis juniorem fuiſſe, ex iis, quæ refert apud Cotelerium pag.* 371: patres (πατέρας) *ſuos eos vocans, colligit Tillemontius pag.* 698: *ſed contra eſt, quod* Arſenius, *ut vidimus num.* 34, *iturus in Petram Troës ad diſcipulos ſuos, ſe proinde juniores, dicat:* Ibo ad patres meos. *In Vitis Patrum lib.* 5, *libello* 18, *pag.* 636 *inducitur Daniel narrans hiſtoriam quamdam, ac mentionem faciens de S. Cyrillo, epiſcopo Alexandrino, addito titulo* ſanctæ memoriæ: *unde liquet eum ipſi ſupervixiſſe anno* 444. *Quin imo ipſimet Sancto magiſtro ſuo ſupervixit, uti patet ex iis, quæ paulo antè de ejuſdem veſtibus, poſt mortem ipſius à ſe geſtatis, præmiſſa fuere. Plura Danielis dicta ſub titulo particulari referuntur apud Cotelerium à pag.* 419; *nec non ſparſim locis variis in Vitis Patrum. Quæ die* XIV *Aprilis, pag.* 214 *dicuntur de* Daniele abbate Scetheos, *qui corpus S. Thomaidis, pro conſervanda pudicitia peremptæ, in Scethim deportari curavit, ibique in cœmeterio ſuo ſepelivit, tribuenda cenſuimus Danieli, de quo hîc agimus; atque ex ejus epocha tempus martyrii prædictæ Sanctæ fiximus ſeculo* V. *Interim hunc Danielem diſtingue, ab alio ejuſdem nominis & loci aſceta,* quem *Caſſianus collatione* 4, *cap.* 1 inter ceteros Chriſtianæ philoſophiæ vidiſſe ſe tettatur, æqualem quidem in omni virtutum genere his, qui in eremo Scithi commanebant; *quemque ab humilitate potiſſimum commendat: nam medio ut minus ſeculo hîc noſtro ſenior fuit: Paphnutius enim, ſub quo ille vixit, in fine ſeculi* IV *mortuus, ut videſis apud Tillemontium tomo* 10, *pag.* 57, hunc quem ſibi paraverat ſucceſſorem, præmiſit ad Deum, *teſte laudato Caſſiano.*

quæ de tribus Sancti diſcipulis,

C

42 *Zoilus unà cum Alexandro fuerat diſcipulus Agathonis (vide Cotelerium à pag.* 372) *priuſquam ad* Arſenium *acceſſit. Puto de utroque intelligendum, quod ibidem pag.* 378 *legitur:* Habuit aliquando abbas Agatho duos diſcipulos, qui ſeorſim vitam anachoreticam ducebant. *Et pag.* 380 *habentur iſta:* Retulit abbas Daniel, antequam veniſſet abbas Arſenius ad patres meos, ipſi quoque manebant cum abbate Agathone. Diligebat autem abbas Agatho abbatem Alexandrum, quia erat manſuetus, ac in exercitatione monaſtica diligens. *At aliquantulum videtur lentus fuiſſe: nam, ut additur,* accidit porro ut omnes ejus (*Agathonis*) diſcipuli ſcapos lavarent in flumine; & abbas Alexander lavabat moderatè. Ceteri verò fratres dixerunt ſeni: Frater Alexander nihil facit. Unde volens eis mederi, ait illi: Frater Alexander, lava eos: lini enim ſunt. Utque is audivit, acerbè tulit. Et poſtea ſolatus eſt eum ſenex his verbis: An neſciebam, te rectè agere? Verum id tibi coram illis dixi, frater, quo eorum animum in tua obedientia curarem. *At clarius id indicat Vita noſtra num.* 17: Abbas autem Alexander lentè laborabat ac moderatè ... Abbas autem Arſenius ut vidit eum moras trahere, cogitans ſi fortè haberet hoſpites, manducavit. Aſt Alexander ubi abſolvit, veſpere rediit.

variis locis

E

F

43 *Rurſum verò apud auctorem proximè citatum pag.* 358 *habentur ſequentia:* Narravit hoc modo abbas Daniel, diſcipulus abbatis Arſenii: Exſtiti aliquando prope abbatem Alexandrum,

inventa ſunt: quibus alibi additur quartus.

AUCTORE I. P.

drum, & dolore correptus est, seque ob ægritudinem extendit, sursum aspiciens. Contigit autem ut beatus Arsenius veniret ad loquendum ei; viditque illum extensum. Postquam ergo locutus est, dicit ei: Et quis erat homo secularis, quem hîc vidi? Respondit abbas Alexander: Ubinam conspexisti eum? Ait: Cum è monte descenderem, rexi huc ad speluncam, & vidi aliquem extensum, cernentem sursum. Tum veniam corpore inclinato petiit ab illo, dicens: Parce mihi: ego eram: dolor enim me comprehendit. Tum senex: Tu igitur eras. Bene habet: Ego putavi seculi hominem fuisse; atque ideo scisitatus sum. *Eadem paulo aliter narrantur apud Surium num. 19. Tribus hisce Sancti discipulis alius nomine Isaac additur in Thesauro ascetico Possini lib. 9, pag. 247. Verba habes supra num. 16. De Ammoë, amico* S. Arsenii, *ejusque discipulo Joanne varia collegit Tillemontius à pag. 701.*

B

§ V. Memoria in Fastis; cultus in Gallia, Belgio, & Germania; elogia; Vita, quam edimus; aliæ ab aliis conscriptæ.

Colitur à Græcis die 8 Maii,

Sanctus apud Græcos colitur die VIII *Maii, & elogiis, uti habes in Prætermissis ad istum diem, debitis celebratur Typicum, S. Sabæ nomen præferens, tametsi à posteris variè auctum, pag. 50 ita eum annuntiat:* Sancti patris nostri Arsenii, *addito cognomento* Magni, *cum alibi passim tabulis Græcis; quod omittit Horologium Græcum in usum Basilianorum monachorum anno* 1677 *Romæ editum. Longum esset coacervare alias tabulas Græcas, quà excusas, qua manuscriptas, quæ Sanctum referunt. Menæa magna excusa sequens distichon ipsi accinunt, modicissimè à me correctum:*

Λαθεῖν βιώσας Ἀρσένιος ἠγάπα,
Ὃς καὶ πάντως ἐκβιώσας λανθάνει.

Latêre, quando vivit; Arsenius amat:
Sed morte functus neutiquam Arsenius latet.

C

à Latinis vetò hac die

45 *Apud Latinos colitur hac die* XIX *Julii. Beda à Floro auctus & à nobis editus ante tomum secundum Martii, cum Adone ita habet:* Sancti patris nostri Arsenii; de quo in verbis seniorum refertur, quia propter redundantiam lacrymarum tergendam, sudarium semper in sinu, vel in manu habuerit; *videsis Vitam num.* 1, *&* 15. *Usuardus præmittit* apud Thebaidem, *minus rectè: nam Sanctus non in superiore Ægypto, sed vel in inferiore, ut vidimus, vel Scethi eidem vicina semper degit. De Ægypti divisione diximus in Commentario prævio ad Vitam S. Antonii abbatis* § 1, *num.* 2. *Wandelbertus ita Sancto accinit:*

Arsenius quartam denamque eremita venustat:

cum Romano hodierno.

46 *Romanum denique modernum Martyrologium sic habet:* Apud Scethim, Ægypti montem, S. Arsenii, Romanæ Ecclesiæ diaconi, qui Theodosii tempore in solitudinem secedens, virtutibus omnibus consummatus, & jugi lacrymarum imbre perfusus, spiritum Deo reddidit *Scethim Libyæ partem, ideoque ab Ægypto passim in Vitis Patrum distingui consuetam, ostensum jam pridem fuit in memorato paulò ante Commentario num.* 3. *De diaconatu Sancti mentem nostram exposuimus superius num.* 3 *&* 4. *Abbatem ipsum vocat Maurolycus: quod si aliud per hoc velit, quam nomen omnibus olim monachis præsertim senio ac sanctitate venerandis commune,* Arsenio *illud putamus abjudicandum, ut quem stricti nominis hegumenum aut præfectum communitatis ascæticæ numquam scimus exstitisse. Idem auctor quid sibi vult, quando annuntiat Sanctum* apud Scythopolis eremum, & Babylonis Ægyptiæ. *Nos Scythopolim non novimus nisi Palæstinæ secundæ metropolim ad Jordanem; de qua vide* XX *Januarii in notis pag.* 308: *at sine dubio ex Scethi non satis intellecta formavit Scythopolim. Vide tom.* 2 *Februarii pag.* 46, *num.* 3.

D

Cultus in Gallia & Belgio;

47 *Sanctus noster præcipua quadam veneratione claruit in Gallia. Inscribitur enim ecgrapho nostro ex breviario Maclovienſi veteri; ab illustrissimo D. Joanne du Bec, episcopo Maclovienſi recognito, anno* 1603, *uti & in Bellovacensi, edito anno* 1554, *præsule Bellovacensi Odone; quibus adde ecgrapha ex Kalendario Aurelianensi, veteri S. Aniani Aurelianensis, ac Cenomanensi antiquo; sed in hoc penultimo rectius signatur absque titulo* abbatis, *qui in aliis ipsi apponitur. Singulare etiam aliquid habuit* S. Arsenius *in Belgio nostro: nam in Kalendario Ms. ecclesiæ Ultrajectinæ, quod habemus, anni* 1374, *nitidè in pergameno exaratum, notatur* Arsenius monachus. *In Missali Tornacensi, quod excusum est anno* 1498, *&* 1509, *ponitur de eo* COLLECTA: Adesto, Domine, precibus nostris, quas in S. Arsenii, confessoris tui commemoratione deferimus *&c.* SECRETA: Sancti Arsenii, confessoris tui nos, quæsumus Domine, tuere præsidiis, & ejus semper intercessionibus adjuvemur. Per. POSTCOMMUNIO: Misericordiam tuam, Domine, nobis, quæsumus, interveniente beato Arsenio, confessore tuo, clementer impende; & nobis peccatoribus ipsius propiciare suffragiis. Per.

E

& in Germania.

48 *Cultum quoque peculiarem ipsi in Germania delatum fuisse, argumento est Missa propria Missalis Moguntini, anno* 1493 *typis excusi.* INTROITUS: Os justi. COLLECTA: Deus, qui beato Arsenio, confessori tuo, ex singularis gratiæ tuæ munere cor contritum & continuam lacrymarum inundationem tribuisti; concede propitius nobis ipsius meritis & precibus nostrorum veniam peccatorum, puramque cordis contritionem, & veræ pœnitentiæ lacrymas, atque sub pacis & protectionis tuæ præsidio dies nostros salubri fine conclude. Per. EPISTOLA: Beatus vir, qui in sapientia. GRADUALE: Domine prævenisti. Alleluya. Amavit eum. EVANGELIUM *secundùm Marcum:* In illo tempore dixit Jesus discipulis suis: Facilius est camelum per foramen acus transire. OFFERTORIUM: Desiderium animæ. SECRETA: Populum tuum, Domine, muneribus sacris placatus intende, & sacramenta, quæ in commemoratione S. Arsenii confessoris tui oblata sunt, ad cælestia dignè capienda nos sublevent. Per Dominum. COMMUNIO. Amen dico vobis: POSTCOMMUNIO: Præsta, quæsumus, ineffabili clementiâ tuâ Deus, ut sicut beati Arsenii confessoris tui solennitatem veneramur officio: ita cum eo in Sanctorum tuorum gaudeamus consortio. Per.

F

Varia Sancti elogia

49 *De elogiis ejus istæc accipe. Jam tum sub primos secessus sui annos magna celebritatis fama cum claruisse liquet ex S. Hieronymi, anno* 420

ipsi

A *ipsi prærmortui epistola, antiquo ordine* 27, *ubi paulis multa complexus sic scribit :* Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapionas, & reliqua columnarum Christi nomina? *S. Joannes Climacus, de quo nos* XXX *Martii, pag.* 834, *sub finem seculi 6 mortuus, Gradu* 27, *pag.* 286 *impressionis Colonienſis anni* 1583 *hæc habet :* Quietis . . forma (*tibi sit*) magnus ille parque angelis solitarius Arsenius. Memento qui in solitudine degis, angeli hujus solitarii institutum; atque intuere, quomodo ad se advenientes (ne id, quod erat majus omitteret) insalutatos plerumque remiserit. *Cyrillus monachus, qui seculo eodem sexto floruit, in Vita S. Euthymii supra laudata indicat eum in* S. Arsenii *vitam tamquam in speculum inspexisse, quando tomo* 11 *Januarii pag.* 311 *tradit ista :* Hunc ergo (*Arsenium*) diligenter admodum imitabatur Euthymius, & iis, qui ex Ægypto veniebant, monachis, & de illius vitæ instituto aliquid referebant, animum libenter adhibebat, & suæ animæ quibusdam veluti

B tabulis bona illius curabat inscribere. *Quæ etiam vide apud Cotelerium tomo* 2 *Eccl. Græc. Monum., pag.* 248. *Nimium sanè conveniunt ista cum iis, quæ habet auctor Vitæ nostræ num.* 24, *quam ut textum illum Græcum præ oculis non habuerit, vel transcripserit.*

50 *Elogium ex Synaxario Basiliano sic reddo :*

congeruntur Arsenius, sanctus pater noster, antiquâ Româ oriundus, diaconus fuit sanctissimæ Dei Ecclesiæ : ob scientiam verò suam & virtutem à magno Theodosio imperatore electus fuit, ut doceret liberos suos Arcadium & Honorium non litteras solùm, sed etiam virtutem. Tanti autem fiebat ab imperatore, ut imperatoris pater diceretur. Verùm hîc turbas exosus, terrenum imperatorem aversatus, ac solitudinem diligens, cæleſtisque imperatoris desiderio flagrans, rogabat ipsum, in viam se ut duceret, in qua salutem consequi deberet. Delapsa itaque ei vox de cælo est, dicens tertiò : Arseni, fuge homines, & salvus eris. Et mox mutatis vestimentis, ac pauperculis indutus, discessit in Ægyptum, &

C in solitudinem se abdidit : & postquam ita consummasset certaminis cursum, ut nemo alius, in devexa senectute ad Dominum migravit. *De diaconatu supra, ut iterum dicam, disserimus. Mitto elogium, quod Nicephorus Callistus tomo* 2 *Eccl. histor. lib.* 12, *toto capite* 23 *contexuit. Quæ in eo nobis displicent jam notavimus.*

51 *Merito de ipso dixit, quod ejus* gloria

cum nostris observationibus. (ἡ ἀρετὴ, virtutis, *sicut est in textu Græco, quod interpres omisit*) terram sub sole omnem pervagata est. *Illud verò :* Cum . . ad virtutis summam perveniſſet, rusticum se & litterarum omnium imperitum esse assimulavit : cum quidem monumenta memoriâ digna, & libros plurimos (λόγους πλείους) reliquerit; *illud, inquam, qui legerit, fallor si non statim in animum inducat,* S. Arsenium *celebre inter scriptores nomen mereri. Ille, quod sciam, nihil scripsit : scribendi tamen de se aliis materiem suppeditavit, proferendo varia monita ascetica, documenta, seu apophthegmata, quæ discipuli ejus, per se vel per alios annotanda curarint. Et id ipsum indicare vel voluit vel debuit Callistus. Scio quidem quod* λόγος *inter alia significet etiam* librum, *quo significato hîc usus est interpres. Sed, quid tum? Nam, sicut rectè Rosweydus in Prolegomenis ad Vitas Patrum pagina* V, *quidam ex libris illis, in quibus de eorum gestis agitur, ducebantur* AUCTORE I. P. *scita, sententiæ, quandoque sermones, subinde responsa, item apophthegmata, gesta senum. Hoc itaque nihil nobis officit; alioqui pari jure contendam, antiquos eremi cultores, Hilariones, Macarios, Sisoas, Pœmenes, Serapiones, aliosque in Vitis Patrum recensitos, scriptorum Catalogis annumerandos esse ex eo præcisè, quod, quæ ipsi dixerint, alii scripto exararint, nomen scriptorum, seu qui libros reliquerint; meritos, si aliunde hoc probetur.*

52 *Varias nobis optimæ notæ aliorum Sanctorum Vitas ex pervetustis monumentis suppeditavit bibliotheca Petri Seguierii, Franciæ Cancellarii, Græcè conscriptas. Excusa est novissimè Vita S. Stephani Sabaitæ, longè æstimatissima, tomo* 3 *hujus mensis à pag.* 531; *Acta Sanctorum Martyrum Sabaitarum die* XX *Martii, à pag.* 167 *maximi etiam pretii. Nunc verò ex eadem penu prodit Vita* S. Arsenii, *præcipuum inter antiquitatis monumenta hoc in tomo locum merita; atque hactenus, ut certò credimus, inedita. Nullibi certè eam reperimus : ut mirum non sit, ab eruditis, utpote incognitam, desideratam hactenus non fuisse. Apud Baronium sub finem anni* 798 *Michael, Vitæ hujus auctoris scriptor ac discipulus, catalogum contexit eorum, quæ exaravit, nulla facta mentione Vitæ istius.* Vitæ, quam vulgamus, hactenus, ut creditur, inedita auctori

53 *Lego quidem apud Possevinum nostrum in Catalogis antiquarum ac celebriorum bibliothecarum, tomo secundo Apparatus sacri subnexis, recenseri inter codices Græcos Mss. Heidelbergenſis bibliothecæ pag.* 74 Arsenii Magni Vitam; *at quænam ea sit; cujusve ætatis, linguæ aut scriptoris, non exprimitur. Et inter codices bibliothecæ Messanensis pag.* 38 *notatur* Homilia Theodori Tostridii, in Vitam Arsenii in fol : *an nostri an alterius? Denique pag.* 41 *ponitur* Vita patris Arsenii; *verum quia nec principium nec finis Vitæ apponitur, nihilo certiores reddimur, qualis ea sit; an conveniat cum aliis, de quibus infra, an diversa sit; an cum hac nostra, quam vulgamus, consentiat, an dissentiat; quæ, si prologum & epilogum excipias, tota potissimum constitit in collectione gestorum ac dictorum Sancti, prout sparsim ea continentur in Vitis Patrum apud Rosweydum partim libro* 3 *sub nomine Ruffini, presbyteri Aquileiensis edito (de quo prologomenon ipsius generale quintum) partim ex lib.* 5, *auctore Græco incerto (vide notas pag.* 561, *& prolegomenon generale* VII *&* VIII) *interprete Pelagio (proleg. gener.* XIV) *partim denique ex lib.* 7, *auctore item Græco incerto (prolegom. gener.* VII *&* VIII) *interprete Paschasio, S. R. E. subdiacono (prolog. gener.* XIV.) unde sua hauserit

54 *Quod ex hisce fontibus sua hauserit biographus iste, apertè indicat ipsemet num* 1 : Et verò mirari subit, quid sit, quod postquam aliorum virorum beatorum, virtutis causâ laudabilium, vitæ conscriptæ sunt, præconiorum radiis fulgentes, nulla de Beatissimi hujus Vita ad posteros transierit historia, præter eam, quæ à quibusdam sanctis patribus sparsim indicata legitur. *Unde arguo, Vitam nostram omnium esse antiquissimam, &, prout suspicor, omnium primam; nam si hanc alia præcessisset, id Orientis monachos, è quorum numero fuit biographus noster, per secula tria & amplius non fugisset, sed vel Vita ipsa, si jam tum aliqua exstabat, vel memoria saltem ejus aliqua ad ipsos manasset. Eam non vidit Metaphrastes, vel quisquis est auctor Vitæ apud Surium, hac die, num.* 26 *ita scribens :* Hæc sunt divini Putatur antiquissimus & primus, qui res gestas Arsenii collegerit è Vitis PP.

Ar-

AUCTORE I. P. Arsenii .. quæ in hodiernum usque diem habebant libri Patrum, non certo ordine & serie, sed posita sparsim & separatim; ut hic quidem hujus, ille verò illius recordabatur: in unum autem collecta, & quæ Vita Arsenii essent & nominarentur, in hodiernum usque diem nondum vidimus: quoniam ne inventa quidem est illius Vita ab ullo composita.

quam non vidit Metaphrastes nec Tillemontius.

55 *Itaque quæ ibidem superaddit idem auctor apud Surium falso nituntur suppositio:* Et hoc quoque fortè factum est ex sententia Arsenii, quod nollet, se ne post mortem quidem fieri manifestum. Etenim sicut dum viveret, studuit latere; ita etiam, ut mortuus ignoraretur, studium adhibuit. Quo modo enim se dignum censuit, cujus fieret memoria, & qui apertè cognosceretur, qui ne justâ quidem sepulturâ se dignum esse statuit? *Tillemontius ergo verbis illis nimium fisus, quamquam Metaphrasti tum aliàs tum in hac Vitâ*

B *diffidere consuetus, pag. 676 non rectè admittit, ipsum esse primum qui historiam Vitæ* S. Arsenii *scripserit. In opere de Scriptoribus Ordinis Prædicatorum, quod editum est Lutetiæ Parisiorum anno* 1721, *tomo* 2 *inter alias Francisci Combefisii lucubrationes, quibus varia Græcâ monumenta in linguam Latinam transtulit, refertur ex bibliothecæ Græcorum Patrum Auctario novissimo, quod edidit, tomo* 1, Magni S. Arsenii doctrina & exhortatio. *Sed nihil novi, aut opere pretii hic protulit ille auctor: quippe apud Surium in Vita pluries citata num.* 10 *jam pridem fuerat vulgata ista exhortatio; de qua & meminit Tillemontius pag.* 689: *addens de Combefisio:* Pater ille dicit plurimas in ea res reperiri, magna cum majestate ac brevitate expressas. *Et mox subjungit:* Ast ego non invenio, quod dicat, unde illam desumpserit. *Quod res adeo jam publica & nota hic tamquam pro recenter eruderata, prius incognita & inedita, idque sub* S. Arsenii *nomine, quæ solius forte Metaphrastis, aut similis ingenii venam sapit, eruditis obtrudatur, facilè Combefisio & laudati operis auctori ignosco, qui aliud agebant. Mirari satis non possum, in tenebris ignorantiæ hic adeo crassis palpare Tillemontium; qui totus erat in hac Vita apud Surium; quamque identidem hic citat, & in plurimis carpit, tam in collectione sua historica de Sancto, quam in notis.*

C 56 *Auctorem Vitæ nostræ manifestat titulus iste, eidem præfixus:* Τοῦ ὁσίου Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδιτῶν εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου. S. Theodori, hegumeni Studitarum, in Vitam sancti patris nostri Arsenii Magni. *De hoc monasterio vide tomum primum Februarii, pag.* 538; *agitque de eo Baronius ad annum* 798, *num.* 1 & 2. *Porro S. Theodorus Studita, agendo & patiendo fortia clarissimus, floruit exeunte sæculo* 8, & *ineunte* 9, *mortuus anno* 826. *Vide Baronium ad istum annum ac præcedentes, & tomum* III *Julii pagg.* 710 & 711, *occasione S. Josephi, archiepiscopi Thessalonicensis, germani ejusdem fratris. De ipso agemus die* XII *Novembris cum Martyrologio Romano. Nec verò obest, quod inter scripta, quæ tamquam ipsius recenset laudatus Michael, nulla ejusdem Vitæ fiat mentio; nam neque ulla fit sermonis de S. Bartholomæo Apostolo, ab Anastasio bibliothecario unà cum Latina epistola quam* Aroni antistiti Beneventano *inscripsit idem Anastasius, latinitate donati, ac vulgati in Spicilegio Dacherii tomo* 3°, *à pag.* 13. *Neque etiam Michael recenset orationem funebrem, quam is in laudem S. Platonis conscripsit, ejusdem ex sorore nepos, & filius spiritualis, atque in monasterii regimine successor, & socius persecutionum, quas postea sustinuit: quæ à nobis jam pridem edita est ad diem* IV *Aprilis à pag.* 366.

D

probatur

57 *Apostrophe ad S. Bartholomæum atque ad S. Platonem utrobique dicta sua concludit; uti & Vitam* S. Arsenii, *aliqua sui parte, in apostrophe ad* S. Arsenium *mutilam; qui modus, Vitas Sanctorum apostrophe ad illos concludendi, quantum sapere videatur stylum istius temporis, argumento est Passio Martyrum Sabaïtarum, Vita S. Stephani Sabaïtæ, nec non S. Stephani Junioris monachi ac martyris, quam postremam contexuit Stephanus diaconus ecclesiæ Cpolitanæ, & Monachi Benedictini inter Analecta Græca Parisiis anno* 1688 *ediderunt à pag.* 396. *Atque hæc de Vita, quam excudimus.*

E

præter quam, aliæ in promptu sunt.

58 *Leo Allatius in Diatriba de Symeonum scriptis pag.* 120, *inter Vitas, quas Metaphrasti abjudicat, habet hanc, quæ incipit:* Ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ὁ Θεὸς ἀγαθὸς, In diebus, in quibus bonus Deus. *Apographum ex codice* 1589 (*Vaticanum vocavimus*) *litteris, prout additur, quadratis scripto, exordium habet, cum proximè præcedente ad verbum fere conveniens: unde suspicamur reliqua item vel prorsus vel fere convenire. Alia insuper in promptu est cum hoc exordio:* Ἄλλα τοῦ αὐτοῦ ἔκ τῆς Φιλαρέτων ἀνδρῶν καὶ ξενίξεως, *ex Julio Metaphrastis, sicut adscribitur in margine; qui in Medicæa Regis Christianissimi bibliotheca servatur. De Vita sub ejusdem auctoris nomine apud Surium edita, plurima jam notavimus. Jam verò, an oratio Sancti ad monachos, ibidem, ut diximus, num.* 10; *eadem sit in compendio, an diversa ab illa; quæ à Possevino, tomo citato, pag.* 96 *notatur in Fontis belli, regiæ in Gallia non procul Parisiis bibliothecæ codicibus Mss. annumerari, exploratum non habemus. His adde Vitam, ex Ms. vetustissimo, prout adscribitur, Claudii Puteani; quæ tamen indicatur fuisse in fine manu paulo recentiore scripta. Sic verò incipit:* Fuit quidam vir in palatio sublimis sub Theodosio imperatore, nomine Arsenius, cujus filios, id est Arcadium & Honorium de baptismo suscepit. *Verùm ad unum omnes nos fontem referimus, Vitas videlicet Patrum; ad quem quo propiùs accedunt, eò erunt puriores, & à sordibus defæcatiores. Hunc certè fontem identidem annotata nostra quasi intento digito assignabunt. Varias item textus Græci lectiones ex Cotelerio dabimus. Codices item nostri duo, annosa antiquitate æstimabiles, alicubi nobis usui erunt. En tibi nunc Vitam, à Papebrochio è Græco descriptam, addito ad marginem* t 354.

F

Auctorem ejus esse S. Theodorum Studitam

VITA

Auctore S. Theodoro Studita.

Ex pervetuſto codice Petri Seguierii, Franciæ Cancellarii, variè collata. Interprete Joanne Pinio.

PROLOGUS.

Ἀστὴρ ἀειφανὴς ἡμῖν, οὐκ ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ κατηριθμημένος, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς ἐρανῷ ἐστηριγμένος, δι' ἧς ἐτησίᾳ αὐτοῦ μνήμῃ σήμερον ἀνατέλλων, φοτὶ αὐλωτάτῳ μαρμαρυγὰς ὑπερλάμπεις ἀγαθοεργίας ἐπαφίησι τῇ οἰκουμένῃ. Τίς δέ ἐστιν ἕτος, ὁ φιλάγιον ἄθροισμα; Ὁ ἰσάγγελος Ἀρσένιος, ὁ τὴν ἀρετὴν ἀπρόσιτος, τὸ τῆς ὑπερνεώσεως ὕψος, τὸ τῆς ἀσκήσεως κλέος, τὸ τῆς ἡσυχίας κράτος, τὸ τῆς κατανύξεως ῥεῖθρον, ἧς ἡ μνήμη μόνη παρόρμησίς ἐστιν εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν. Καί μοι θαυμάζειν ἔπεισι, πῶς τῶν ἄλλων μακαρίων ἀνδρῶν, καὶ τῶν κατὰ καιρὸν τῆς ἀρετῆς ἐπαινετῶν, τῶν βίων ἀναγεγραμμένων, καὶ ταῖς τῶν ἐγκωμίων βολίσι καταστεφπόντων, τοῦδε μόνου Τερσμάκαρος ὁ βίος ἀνιστόρητος εἰάθη, πλὴν ὅσον ἀποῤῥήδην παρά τινων ὁσίων πατέρων δεδηλώμεθος, καίπερ μὴ ἐναπολιμπανόμενος τῆς ἐναρέτου ἐκείνου λαμπρότητος, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον τῶν πολλῶν ὑπερλάμπων ταῖς αὐγαῖς τῶν θείων αὐτοῦ ἀνδρωμάτων.

2 Τί οὖν; Συνδιαμείψομαι καὶ ἡμεῖς τοῖς προλαβοῦσι τὸν χρόνον, καὶ οἱσομαι τηλικοῦτον θησαυρὸν ὑπὸ τῆς σιγῆς καλύπτεσθαι; ἔμοιγε· ἀλλὰ πειθόμενοι τοῖς ἐπὶ τοῦτο παρορμήσασι πατράσιν, εἰ καὶ ἄμοιροι δὲ προσήκοντος λόγου, ἠλπικότες ἐπίκαιρον δέξασθαι τὸ ἐγχειρήματος αὐτὸν, τὴν εἰς ὑποθεσιν δὲ βίου προκείμενον, ἀπαρξόμεθα δὲ λέγειν, ἐνδὲν ξενοδεκτοῦντες πρὸς τὸ ἀληθὲς, ὅσα δὲ ἐκ τοῦ πρὸ αὐτοῦ περικεκομμένως εἰρημένων ἀναλεγόμενοι, εἰ καὶ δι' ἀῤῥαφου διηγήσεως, εἰς ὑπόμνησιν φέροντες, καὶ ταῦτα οἱονεὶ συννοφαίνοντες, καὶ ἐκ τούτων ταῖς ἀληθεύσαις ἐννοίαις ἕως ὅτε προθήκην ποιούμενοι καθ' ἑαυτὸν, πειρασόμεθα τὸν βίον ἀπαρτίσασθαι, ἀφοσιούμενοι τὸ πόθον, ὃν πρὸς δὲ Παμμάκαρος ἔχουσιν οἱ φιλάρετοι.

STella perpetuò nobis apparens, non zodiaco circulo annumerata, ſed in virtutis cælo firmata, per anniverſariam ſuam memoriam hodie exoriens, ſplendidiſſimas bonorum operum coruſcationes defæcatiſſima luce immittit orbi terrarum. At quænam illa eſt, ô ſanctitatis amantes auditores? Arſenius eſt, angelis par, virtutè inacceſſus, humilitatis altitudo, aſceticæ diſciplinæ gloria, ſolitudinis robur, compunctionis fluentum; cujus vel ſola memoria ad progreſſum in virtute incitamentum eſt. Et verò mirari ſubit; quid ſit, quod, poſtquam aliorum virorum beatorum, virtutis causâ laudabilium, vitæ conſcriptæ ſunt, præconiorum radiis fulgentes, nulla de Beatiſſimi hujuſce vita ad poſteros tranſierit hiſtoria, præter eam, quæ à quibuſdam ſanctis patribus ſparſim indicata, inſigni, quâ pollent, res illuſtrandi facultate, non inferior eſt, imo verò multis potius aliis præfulget ob divinos Arſenii ac maſculos geſtorum ſplendores. *Auctor aliorum de S. Arſenio ſilentium miratur.*

2 Quid igitur? An nos etiam cum iis, qui tempore præceſſerunt, commutabimus vices, tantumque theſaurum patiemur ſub ſilentio abſcondi? Nequaquam: at patrum exemplo incitati, tametſi conveniente oratione deſtituti; tretique, auxilio venturum præſenti conatui illum ipſum, cujus nobis propoſitum eſt vitæ argumentum; dicendi initium faciemus, nihil peregrinum & à verò alienum adoptantes; ſed quæcumque compendioſe de ipſo dicta ſunt, colligentes, &, etiamſi narratione non cohærente, in memoriam revocantes, atque hæc quodammodo contexentes, adjecto etiam, ubi res feret, ex cogitationibus inde conſequentibus additamento, quo res cohæreant, vitam abſolvere conabimur, gratificantes deſiderio, quo erga Beatiſſimum hunc tenentur virtutis amantes. *Illudque imitari nolens, ad Vitam ejus ſcribendam ſe accingit.*

CAPUT I.

Sancti patria, natales; vita ſecularis cum ſolitaria divino monitu commutata; inſignes in ea progreſſus; hominum fuga.

Γένος μὲν Ἀρσενίου, τἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ ὁ σπάνιοι οἱ μετέχοντες, ἡ ἀρετὴ· καὶ τὸ ἐκεῖθεν κατάγεσθαι καὶ χαρακτηρίζεσθαι· ἐπειδὴ δὴ τὸ ἀφ' αἵματος τοῖς φιλομαθέσιν ἐπιζητεῖται. Ἡ πρώτη τῶν ὑπερκειμένων πόλεων τούτῳ πατρὶς, Ῥώμην λέγω τὴν πρεσβύτην· ἀφ' ἧς τὴν προσηγορίαν οἱ τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον κατέχοντες ἐξειλήφασιν· ἀγενῶν γεννητόρων τέλεσ, πλουτοῦντων καὶ τῇ λοιπῇ δὲ βίου πρεπούσῃ· ὃ ἐσίσα μέχρι δὲ νῦν πρὸς ἐκ ὁλοκλήρου· πῶς γὰρ ἂν τις διεσώσατο τοσούτοις ἔτεσιν; ἴχνη δὲ καὶ τοσούτου

GEnus Arſenii, ut dicam id quod res eſt, & affinium multitudo, virtus fuit; ejuſque incendi ſtudiis ac inſigniri characteribus; quoniam in natalibus id primum cenſent eruditi. Patria ei fuit civitatum, quæ ſub cælo ſunt, princeps, Roma, inquam, celeberrima à qua cognomentum acceperunt illi, qui imperii ſceptrum moderantur. Surculus fuit nobilium parentum, opibuſque ac reliquo vitæ ſplendore florentium. Familia ipſius ad hoc uſque tempus integra non ſupereſt (quonam enim pacto tot annis ſervata fuerit?) ſed veſtigia, tali magnitudine excellentia, diviſit *Sancti patria, natales; ſapientia:*

A.S. THEODORO STUDITA EX MS.

habitatoribus velut in cellas triginta *a*. Atque hoc sufficit, ut ostendatur, quam illustris ac undequaque beatus fuerit Vir iste memorabilis; cumque tantus esset, doctrinâ altius eminebat, Græcâ ac Romanâ pariter sapientiâ admirandus.

a

institutio Arcadii & Honorii in aula Theodosii: unde voce divina monitus,

4 Ejus itaque famâ ad aures tunc delatâ magni Theodosii imperatoris, quærentis talem filiis suis Arcadio & Honorio magistrum præficere, qui majore præ omnibus id operæ pretio faceret, Arsenius accitu imperatoris Byzantium contendit, & assumens ambos pueros, moribus ac disciplinis ipsos informavit, ut optimos eos esse ostenderet in utraque facultate. Ad quadragesimum usque ætatis suæ annum in aulâ assiduè versatus est *b*; Deique timorem in mente habens, ingemuit, & invocabat Deum cum lacrymis dicens: Domine, ostende mihi viam, in qua salvus fiam. Et verò, dum die quadam in aula esset, audivit divinam vocem, quæ ei diceret: Arseni, si salvus esse vis, fuge homines, & salvaberis *c*.

b

c

B

fugit Alexandriam, inde in Scethim, monachis accenseri cupiens;

5 Hæc itaque ubi audisset Arsenius, jam pridem divino desiderio sauciatus, omni mox humana ac caduca gloriâ contemptâ; splendoreque ac deliciis corporis, omnique aliâ honoris appetentiâ; aulisque imperatorum pro nihilo putatis, nihil cuiquam locutus, Alexandriam navigat; indeque pervenit in Scetim; & ecclesiam ingressus; clericos *d* accedit, dicens: Per Dominum, facite me monachum; ac viam mihi ostendite, ubi salvus fiam. Illi autem Viri nobilitatem ex moribus, vultu & alloquio conjectantes, quærebant ex eo, quisnam & cujas esset. Is cum primò abnueret, diceretque: Homo sum peregrinus & abjectus, qui salvus fieri quæro; vix tandem ei persuadere potuerunt ut, quæ ad se spectabant, confidenter iis exponeret. Quæ edocti, alter alteri dicebant: Quisnam est, qui debet hunc excipere, & conducere ad monasticum institutum? Et, inito consilio, visum est abducere ipsum ad abbatem Joannem Colobum *e*. Et assumentes eum secum, abierunt ad senem; peractisque precibus locuti cum illo sunt de Arsenio.

d

e

ac voti compos, dato vitæ monasticæ specimine, in ea excellit,

E

f

g

6 Cumque inter colloquendum jam nona advenisset hora, dicit clericis senex: Adeste, faciamus agapen *f*, & voluntas Dei fiat. Considensque Joannes abbas cum clericis, cœperunt comedere, sinentes Arsenium stare. Projicit itaque paxaman *g* in terram abbas Joannes, aitque Arsenio: Comede, si velis. Ille autem inclinans se in terram, abivit illuc, ambulans manibus pedibusque, ubi erat paxamas; & in terra prout jacebat, ipsum comedit. Atque hoc conspicatus senex, dicit fratribus: Abite cum bono, & orate pro nobis: ita enim scietis, quod probatus sit, ut fiat monachus. Interrogarunt itaque clerici inter se Arsenium, dicentes illi: Fac agapen, frater, per Dominum; & dic nobis, ecquid cogitationis habueris, quando comedebas paxaman? Quibus ille; Cogitabam, inquit, mecum: quem tibi tamquam cani projecerunt panem, comede illum tamquam canis. Et glorificabant Deum. Exiguo igitur tempore Arsenius cum abbate Joanne versatus, omnemque monasticæ vitæ rationem edoctus, discessit ab eo, ut secederet sibique soli vacaret. Et perseveravit, pro virili contendens in Domino usque adeo, ut magnos id temporis senes laboribus, constantiâ, ac certaminum asceticorum tolerantia superaret. Postquam ad

μεγέθει διαφέροντα, ὡς ἐν τριακοσίαις κέλλαις διαιρεῖσθαι τοῖς οἰκήτορσι. Ἐξαρκέντος τούτῳ ὑπὸ θηλώσης, ὅσος ἦν τοῖς ἐπιφανὴς καὶ πολύολβος ὁ Ἀοίδιμος· τοιοῦτός τε ὢν, ὑπῆρχε καὶ τῇ παιδεύσει ὑπέρτερος, ἑλληνικῇ τε καὶ ῥωμαϊκῇ σοφίᾳ θαυμαζόμενος.

D

4 Ἐπεὶ δὲ τὰ τηνικαῦτα Θεοδοσίῳ τῷ μεγάλῳ βασιλεύοντι ἐξηκόοντα τὰ περὶ αὐτόν, ζητεῖ παιδευτὴν τοιοῦτον ὑπισχνεῖσθαι υἱοῖς αὐτοῦ Ἀρκαδίῳ καὶ Ὀνωρίῳ, ὃς εἴη περιεργέστερος ἁπάντων, ἄγεται ὁ Ἀρσένιος τῇ κρατίστῃ ῥώμῃ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ παραλαβὼν ἀμφοτέρους τοὺς παῖδας, ἀνῆγεν αὐτοὺς ἔντε ἤθεσιν καὶ παιδεύμασιν, ἀρίστους ἀποδεικνὺς ἀμφοτέρωθεν. Μέχρι δὲ πεντηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ διενεκῶς, καὶ τὸ φόβου δὲ Θεοῦ κατὰ διάνοιαν ἔχων, ἐστέναξε καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων λέγων· Κύριε ὁδήγησόν με, πῶς σωθῶ· καὶ δὴ ἐν μιᾷ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ, ἀκούει θείας φωνῆς, λεγούσης αὐτῷ· Ἀρσένιε, εἰ θέλεις σωθῆναι, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σώζῃ.

E

5 Τούτων δὲ ἀκούσας ὁ Ἀρσένιος, καὶ ὑπερπολὺ τῷ θείῳ πόθῳ τρωθείς, πάσης οὐσίας καταφρονήσας ἀνθρωπίνης καὶ περισκαίρων αἰνέσεως, καὶ περιφανείας, τρυφῆς ζωματικῆς, καὶ πάσης ἄλλης φιλοδοξίας, καὶ βασιλείους αὐλὰς εἰς οὐδὲν λογισάμενος, μηδενὶ μηδὲν εἰρηκὼς ὑποπλέει ὑπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κἀκεῖθεν ἔρχεται εἰς Σκῆτιν· καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, προσέρχεται τοῖς κληρικοῖς λέγων· Διὰ τὸν Κύριον, ποιήσατέ με μοναχὸν, καὶ ὁδηγήσατέ με πῶς σωθῶ. Οἱ δὲ τὴν εὐγένειαν καὶ ἀνδρὸς ἐπιεικοῦς ἔχοντες, καὶ ἐπιφώσκουσι, καὶ συντυχίας ἐχαυσάμενοι, ἐξήταζον αὐτὸν, τίς εἴη καὶ πόθεν. Ἀγνεμένου δὲ αὐτοῦ τὰ πρῶτα, καὶ λέγοντος· Ὅτι ἄνθρωπός εἰμι ξένος καὶ ταπεινὸς, σωθῆναι ζητῶν, μόγις ἠδυνήθησαν πεῖσαι αὐτὸν, θαρρῆσαι αὐτοῖς τὰ καθ' ἑαυτόν. Καὶ μαθόντες, εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἀρά ἐστιν, ὁ ὀφείλων τοῦτον προσλαβεῖν καὶ ὁδηγῆσαι εἰς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν· καὶ δὴ βουλευσαμένων αὐτῶν, συνέδοξε πᾶσιν ἀπενεγκεῖν αὐτὸν τῷ ἀββᾷ Ἰωάννῃ τῷ Κολοβῷ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν μεθ' ἑαυτῶν, ἀπῆλθον πρὸς τὸν γέροντα· καὶ μὴ τὸ ποιῆσαι αὐτοὺς ἀρχήν; ἐλάλησαν αὐτῷ περὶ Ἀρσενίου.

F

6 Καὶ ἐν τῷ συντυγχάνειν αὐτοὺς, καταλαβούσης τῆς ἐνάτης ὥρας, λέγει τοῖς κληρικοῖς ὁ γέρων· Δεῦτε, ποιήσωμεν ἀγάπην, καὶ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω. Καὶ καθεσθεὶς ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης μετὰ τῶν κληρικῶν, ἤρξαντο ἐσθίειν, ἐάσαντες τὸν Ἀρσένιον ἱστάμενον. Ῥίπτει δὲ παξαμὰν εἰς τὴν γῆν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης, καὶ λέγει τῷ Ἀρσενίῳ· Φάγε, ἐὰν θέλῃς. Ὁ δὲ κλινὰς ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν γῆν, ἀπῆλθε περιπατῶν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶν, ὅπερ ἦν ὁ παξαμάς· καὶ ἔφαγεν αὐτὸν, ὡς ἔκειτο εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρων, λέγει τοῖς ἀδελφοῖς· Ὑπάγετε μετὰ καλῆς, καὶ δόξαθε ὑπὲρ ἡμῶν· ἔτως γὰρ γινώσκετε, ὅτι δόκιμον ἔχει πᾶσαν μοναχόν. Ἠρώτησαν δὲ οἱ κληρικοὶ τὸν Ἀρσένιον καθ' ἑαυτοὺς, λέγοντες αὐτῷ. Ποίησον ἀγάπην, ἀδελφὲ, ὅτι τὸν Κύριον, καὶ εἰπὲ ἡμῖν, ποῖον λογισμὸν ἔσχες ἐσθίων τὸν παξαμάν; Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐλογισάμην πρὸς ἐμαυτόν· Ὅτι ὡς κυνί σοι ἔρριψαν τὸν ἄρτον, ὡς κύων φάγε αὐτόν. Καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν. Χρόνον δὲν ὀλίγον μείνας μετὰ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου ὁ Ἀρσένιος, καὶ μαθὼν πᾶσαν τὴν μοναχικὴν κατάστασιν, ἀπελύθη παρ' αὐτοῦ ἀπελθεῖν καὶ καθίσαι κατὰ μόνας· καὶ ἔμεινεν ἀγωνιζόμενος ἐν Κυρίῳ, ὥστε πολλοὺς τῶν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον μεγάλων γερόντων ὑπερβῆναι τοῖς πό-

A πόνοις, τῇ τε καρτερίᾳ, καὶ τῇ ὑπομονῇ τῶν ἀσκητικῶν ἀγώνων. Ἀναχωρήσας οὖν ἐν τῷ ἡσυχαστικῷ βίῳ, πάλιν ἠξιώσατο τοῦ θεοῦ λέγων· Κύριε, ὁδήγησόν με, πῶς σωθῶ· καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης· Ἀρσένιε, φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε· αὐταὶ γάρ εἰσιν αἱ ῥίζαι τῆς ἀναμαρτησίας.

7 Θεόθεν οὖν δεξάμενος τὸ ποιητὸν προσταγμα, μεταθήσιν ὅλην τὴν διάθεσιν πρὸς ἑαυτὸν ὁ Ἀρσένιος, ἐν γῇ μὲν διατρίβων τῷ σώματι, τῇ δὲ καρδίᾳ ταῖς ἄνω δυνάμεσι συμπεριπολῶν· ἐφ' ὃ ἀγόμενον αὐτόν τις τῶν πατέρων τὸνομα Μάρκος, ἅτω φιλησυχάντα φησὶ πρὸς αὐτόν· Διὰ τί φεύγεις ἡμᾶς, πάτερ; Ὁ δὲ Γέρων πρὸς αὐτόν· Ὁ Θεὸς οἶδεν, ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς· ἀλλ' δύναμαι εἶναι μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων ὡς ἄνω χιλιάδες καὶ μυριάδες ἓν θέλημα ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι πολλὰ θελήματα ἔχουσιν. Οὐ δύναμαι οὖν ἀφῆναι τὸν Θεὸν, καὶ σχολάζειν ἀνθρώποις. Καὶ γοῦν πρὸς σαφεστέραν αὐτοῦ δήλωσιν τῆς ἡσυχίας, καὶ τοῦτο ῥητέον ἀξιομνημόνευτον ὄν.

B 8 Παρεβαλόντων οὖν εἴς τόπον τινὰ, ἐπείπερ ἦσαν ἐκεῖ κάλαμοι, καὶ νεμόμενοι ὑπὸ ἀνέμου, εἶπεν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ Ἀρσένιος· Τί ἐστιν ὁ σεισμὸς οὗτος; Οἱ δὲ φασι· Κάλαμοί εἰσι, πάτερ. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Γέρων· Φύσει ἐὰν κάθηταί τις ἐν ἡσυχίᾳ, ἀκούσει ἢ φωνὴν τραγῴδου, οὐκ ἔχει ἡ καρδία τὴν αὐτοῦ * ἡσυχίαν· πόσῳ γε μᾶλλον ὑμεῖς, ἔχοντες τὸν σεισμὸν τοῦτον *. Πῶς οὖν οὐκ ἔμελλεν ὁ οὕτως ἡρεμῶν, καὶ τὴν ἔκστασιν τοῦ ὄντος τῶν κάτω θορύβων, ἀδιαδοήτως ἀκλόνητον ἔχων πρὸς Θεὸν, μὴ ἔχειν καὶ τὸ ἀσύμφυρτον φιλεῖν τὸ ἀνθρωπίνης διατριβῆς, ἀπροθόδον τε ἔχειν τὴν ἀπὸ γλώσσης ὁμιλίαν, ὅτι μὴ πάσῃ ἀνάγκῃ, δηλώσει ὁ λόγος.

9 Ποτὲ προσβαλὼν αὐτῷ Θεόφιλος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, μετὰ ἄρχοντός τινος, ἠρώτα τὸν Γέροντα, ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ λόγον. Μικρὸν δὲ σιωπήσας ὁ Γέρων, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐὰν ὑμῖν εἴπω, φυλάσσετε; Οἱ δὲ συνέθεντο. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Γέρων· Ὅσα ἐὰν ἀκούσητε Ἀρσένιον, μὴ πλησιάσητε. Ἄλλοτε πάλιν βουληθεὶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος προσβαλεῖν αὐτῷ, ἀπέστειλε πρῶτον εἰδέναι εἰ ἀνοίγει ὁ Γέρων. Καὶ δηλοῖ αὐτῷ λέγων· Ἐὰν ἔλθῃς, ἀνοίγω, καὶ ἐάν σοι ἀνοίξω, πᾶσιν ἀνοίγω· καὶ τότε οὐκ ἔτι καθέζομαι ὧδε. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχιεπίσκοπος, εἶπεν· Εἰ διῶξαι αὐτὸν ἀπέρχομαι, οὐκ ἔτι ἀπέρχομαι πρὸς αὐτόν. Καὶ μήν τινος τῶν πατέρων ἐλθόντος πρὸς αὐτὸν, καὶ κρούσαντος τὴν θύραν, ἀνέῳξεν ὁ Ἀρσένιος, νομίζων ὅτι ὁ διακονητὴς αὐτοῦ ἐστι· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ἕτερον ὄντα, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἀνάστα ἀββᾶ, ἵνα σε ἀσπάσωμαι. Εἶφη δὲ ὁ Γέρων· Οὐκ ἐγείρομαι, ἐὰν μὴ ἀναχωρήσῃς. Καὶ ἐπὶ πολὺ παρακληθεὶς, οὐκ ἀνέστη, ἕως ἀνεχώρησεν ἐκεῖνος. Οὐχ, ὡς ἄν τις οἰηθείη, παραλύων τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης, ἧς ὅτι καὶ μάλιστα ἐρασὴς εἴη, ἀλλ' ἵνα μὴ διαπτοείη τῆς κρείττονος ἐρασίας.

10 Ἐπεὶ καί τινες ἀδελφοὶ μέλλοντες ὑπάγειν εἰς Θηβαΐδα δι' ὠφέλειαν, λέγουσι πρὸς ἑαυτούς· Δι' ἀφορμῆς εἴδωμεν καὶ τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον. Εἰσῆλθεν οὖν ὁ ἀββᾶς Ἀλέξανδρος, καὶ λέγει τῷ Γέροντι· Ἀδελφοὶ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐλθόντες θέλουσί σε ἰδεῖν. Ὁ δὲ Γέρων ἔφη· Ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἦκασι; Καὶ μαθὼν ὅτι εἰς Θηβαΐδα ὑπάγουσιν, λέγει ὁ Γέρων· Φύσει οὐ βλέψουσι τὸ πρόσωπον Ἀρσενίου, ὅτι φ' ἑμὲ οὐκ ἦλθον. Ἀνάπαυσον οὖν αὐτούς, καὶ

hesychasticam *h* vitam secessisset, iterum o- A. S. THEO-
ravit Deum, dicens: Domine, viam osten- DORO
de, ubi salvus fiam. Et audivit vocem, di- STUDITA
centem: Arseni fuge, tace, quiesce: nam EX MS.
hæ sunt radices, quibus à peccato immunis *h*
fias *i*. *i*

7 Hoc itaque divinitus accepto mandato, *exercens ar-*
omnem in cælum Arsenius affectum transfert, *tissimam so-*
corpore quidem in terra degens, cordè autem *litudinem &*
cum supernis potestatibus familiariter consue- *quietem,*
scens. Ad illud mandatum exsequendum cum dis-
cessisset, cumque adeo solitudinem amaret, qui-
dam è patribus, nomine Marcus *k*, sic ipsum *k*
compellat: Quare nos fugis, pater? Cui Senex:
Novit Deus, quod vos diligam: at non possum
esse cum hominibus, & cum Deo. Cælestes chi-
liades & myriades unam voluntatem habent; ho-
mines verò multas habent voluntates: Deum ita-
que dimittere non possum, & hominibus vacare *l*. *l*
Jam verò ut clarius constet de ejus solitaria quie-
te, dicendum etiam illud, memoratu dignum. E

8 Cum perveniſſet ad locum quemdam (quo- *omni etiam*
niam ibi erant arundines à vento agitatæ) sic fra- *leviſſimo stre-*
tres affatur Arsenius: Quænam hæc concussio est? *pitu caren-*
Respondent illi: Arundines sunt, pater. Subjicit *tem,*
Senex: Verè si quis sederit in solitaria quiete, &
audierit vocem aviculæ, non habebit cor ejus
eamdem quietem; quanto magis vos, hanc ha-
bentes concussionem *m*. Quo autem pacto ille in *m*
solitudine degens, mentemque usu sensuum dest-
tutam, & à terrenorum tumultuum perturbatione
inconcussam habens versus Deum, nequaquam a-
marit humanam consuetudinem, vel illam etiam,
quæ confusione caret, omnemque sermoni à lin-
gua promananti accessum præcluderet, nisi quan-
do prorsus necessitas aliud cogeret, oratio exponet.

9 Digressus aliquando ad eum Theophilus *n* *& colloquiis*
lexandriæ archiepiscopus cum quodam è primori- *hominum*
bus *o*, interrogabat Senem, ut audiret ab eo *n*
sermonem. Senex autem post modicum silen- *o*
tium illi hoc responsi dedit. Et si vobis dixero,
an servabitis? Illi ad se receperunt *p*. Dixit *p*
ergo eis Senex: Ubi ubi Arsenium degere
audieritis, ne appropinquate. Aliàs iterum ar-
chiepiscopus convenire ipsum volens, præmisit
primò, qui videret, num Senex aperiret: F
qui significat ipsi, dicens: Si veneris, aperiam: at si tibi aperuero, omnibus aperiam, & tunc non amplius hìc remanebo. His auditis, archiepiscopus dixit: Si fugaturus ipsum venio, non amplius eum * accedo. Venienti ad *Vit. PP. lib. 5, libell. 2.*
se nonnulli è patribus *q* foresque pulsanti aperuit Arsenius, ministrum suum esse ratus; *numquam*
eumque alium esse dum cerneret, procidit in *vadam ad*
faciem. Is verò dicit ipsi: Surge, pater, *hominem*
ut te salutem. Reposuit Senex: Non surgam, *Sanctum.*
nisi discesseris. Cumque diu is institisset, *q*
non surrexit, donec recessisset. Nec quis putet vinculi charitatis, cujus erat amantissimus, solutione id factum; verùm ut ne vel tantillum à perfectionis exercitatione avocaretur.

10 Fratres aliqui *r* in Thebaida profecturi *penitus se*
ad comparanda fila linea *s*; dixerunt inter se: *subtrahens.*
Hac etiam opportunitate videamus abbatem Ar- *r s*
senium *t*. Intravit itaque abbas Alexander *u*, *t u*
& dicit Seni: Fratres Alexandriâ venientes vo-
lunt te videre. Cui Senex: An propter hoc ipsum venerunt? Et edoctus, quod in Thebaida discederent, dicit Senex: Verè haud aspicient vultum Arsenii; quia mei causâ non venerunt. Refice ergo illos, ac dimitte in pace,

A.S. THEODORO STUDITA EX MS.

dicens illis : Senex non potest occurrere. Aliàs iterum accesserunt ad eum senes, multisque instabant, ut colloquerentur cum illo *y* ; & rogabant, ut aliquid sermonis sibi proferret de solitariis conclusis, ac neminem admittentibus *z*. Tum Senex : Quamdiu virgo degit in domo patris, multi volunt sponsi ejus fieri : cum vero prodierit *aa*, non habet istum honorem, quem habebat, quando latebat abscondita. Sic se habent res animæ : ex quo vulgantur : non omnibus placere possunt. Modus itaque nobis hîc ostenditur occurtûs fratrum : neque enim omnino is semper locum habet; ne, quod accessorium est operis, operi ipsi anteferentes, damnum inde nobismetipsis sensim sine sensu inferamus. Sed, cujusmodi res illa sit, hîc adjungere profuerit.

y *z* *aa*

Fuga hominum S. Arsenii, & affabilitas S. Moysis è latrone conversi, visione approbantur.

11 Frater aliquis, qui in Scetin venerat, rogabat clericos dicens : Colloqui cupio cum abbate Arsenio. Cui dixêre : Requiesce paululum, & ipsum videbis. Hic verò, Non gustabo, ait, quidquam, si non cum ipso collocutus fuero. Miserunt igitur aliquem cum fratre, qui ipsum ad cellam duceret, quia longè distabat. Et pulsato ostio, ingressi sunt; salutatoque Sene, sederunt in silentio. Dixit itaq; ille ecclesiæ frater: Surgo, discedo, orate pro me. At frater peregrinus, non inventa cum Sene colloquendi libertate, dixit fratri: Venio & ego tecum. Et egressi sunt simul. Rogavit porrò ipsum peregrinus dicens : Duc me ad abbatem Moysen, ex latronibus conversum *bb*. Ad quem postquam venissent, suscepit ipsum cum gaudio, & exhibitis hospitalitatis officiis dimisit. Tum is, qui alium duxerat, sic infit: Ecce, adduxite ad [Arsenium] monachum extraneum, & ad Ægyptium : uter magis placuit tibi ? Cui frater : Ægyptius placuit mihi. Patrum aliquis, his auditis, oravit Deum, dicens : Domine rem hanc mihi ostende. Iste enim fugit propter nomen tuum, ille verò in ulnas accipit propter nomen tuum. Et ostensæ illi sunt duæ naves magnæ ; & in una quidem contemplatur abbatem Arsenium & spiritum Dei navigantes in quiete ; & abbas Moyses & angeli Dei navigabant in altera, favorum mellis particulas in os ejus inferentes *cc*. Sic ille secedens virorum accessui indulgebat aliquantulum ; mulierum verò ne vel tantillum quidem : totus quippe erat asper, & à liberiore sermone alienus, amore Dei occupabatur.

bb

cc

12 Mulier itaque quædam senatoria Romana Canopum Alexandriæ devenit, dives valde ac timens Deum. S. Arsenium videre desiderans. Excepit illam Theophilus archiepiscopus ; quem rogavit, persuaderet Seni, ut se admitteret. Et postquam ad eum venisset archiepiscopus, rogavit, ut eam admitteret. Senex verò colloquium ipsi recusavit. Quibus rebus ei denuntiatis, jubet sterni jumenta sua, dicens : Confido Deo, fore ut videam ipsum : neque enim veni visura hominem (multi enim homines sunt in civitate nostra) sed prophetam visura veni. Utque ad cellam Senis pervenit ; extra illam, Deo ita disponente, vacabat Senex : quem conspicata, procidit ad pedes ejus ; erexitque illam cum ira *, his dictis in eam intendens : Si faciem meam videre vis ; en, vide. Illa vero præ verecundia faciem ipsius contemplata non fuit. Tum Sanctus : Nonne opera mea audisti ? Necesse erat illa considerare Quomodo autem tam magnam navigationem instituere ausa es ? An ignoras, quod mulier sis, & quod numquam debeas prodire? Num fortè huc venisti, ut abeas Ro-

Vit. PP. cum festinatione : cum indignatione.

Σπόλυσον ἐν εἰρήνῃ, εἰπὼν αὐτοῖς · Ὅτι ὁ Γέρων σ' δύναται ἀπαντῆσαι. Ἄλλοτε πάλιν ἦλθον πρὸς αὐτὸν γέροντες, καὶ πολλὰ παρεκάλεσαν, ἵνα συντύχωσιν αὐτῷ · καὶ παρεκάλεν αὐτὸν, εἰπεῖν αὐτοῖς λόγον διὰ τοὺς ἡσυχαζόντων, καὶ μηδενὶ ἀπαντώντων. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Γέρων · Ὅταν ἡ παρθένος ἐν τῷ οἴκῳ ᾖ πατρὸς ἦ, πολλοὶ θέλουσιν αὐτὴν μνηστεύσασθαι · ἐπὰν δὲ προέλθῃ, ἐχ' ἕτως ἔχει τιμὴν, ὅτε ἦν κεκρυμμένη. Οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς · ὁπότε * δημοσιεύεται, ἀφ' ὅτε ὑπ' πᾶσιν ἀρέσκειν δύναται · μέτρον ἓν ἡμῖν ὑποδείκνυται ἐνταῦθα τὸ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀπαντήσεως · ἵ γὰ πάντοτε πάντως, ἵνα μὴ τὸ πάρεργον ἔργα προπιμώμενοι ζημιώμεν ἑαυτοὺς μὴ αἰσθανόμενοι · ἀλλ' οἷον καὶ τοῦτο, ἐνταῦθα ὤφελον προσδιαλεχθῆναι.

D

11. Ἀδελφός τις ἐλθὼν εἰς Σκῆτιν, παρεκάλει τοὺς κληρικοὺς, λέγων · Συντυχεῖν θέλω τῷ ἀββᾷ Ἀρσενίῳ. Εἶπον οὖν αὐτῷ. Ἀνάπαυσε μικρὸν, καὶ βλέψεις αὐτόν. Ὁ δὲ ἔφη · Οὐ γεύομαί τινος, ἐὰν μὴ αὐτῷ ἀπαντήσω. Ἔπεμψαν οὖν μέσον ἀδελφὸν καταστῆσαι αὐτὸν, ὅτι μακρὰν ἦν ἡ κέλλα αὐτοῦ · καὶ κρούσαντες τὴν θύραν, εἰσῆλθον · καὶ ἀσπασάμενοι τὸν Γέροντα ἐκάθισαν σιωπῶντες. Εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφὸς ὁ τῆς ἐκκλησίας· Ἐγείρομαι, ὑπάγω, εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ. Ὁ δὲ ξένος ἀδελφὸς, μὴ εὑρὼν παῤῥησίαν πρὸς τὸν Γέροντα, εἶπεν τῷ ἀδελφῷ · Ἔρχομαι κἀγὼ μετά σου. Καὶ ἐξῆλθον ὁμοῦ. Παρεκάλεσεν οὖν αὐτὸν, λέγων · Λαβέ με καὶ πρὸς τὸν ἀββᾶν Μωσῆν τὸν Αἰθιοπα. Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς αὐτὸν, ἐδέξατο αὐτὸν μὲ χαρᾶς, καὶ φιλοξενίσας * ἀπέλυσεν. Καὶ λέγει ὁ ἐνεγκὼν τὸν ἕτερον ἀδελφός · Ἰδοὺ ἀπήνεγκά σε πρὸς τὸν ξενικὸν μοναχὸν καὶ πρὸς τὸν Αἰγύπτιον · τίς σοι τῶν δύο ἤρεσέ σοι ; Λέγει ὁ ἀδελφὸς · Ὁ Αἰγύπτιος ἤρεσέ μοι. Ἀκούσας δέ τις τῶν πατέρων ταῦτα, ἤυξατο τῷ Θεῷ, λέγων · Κύριε, δεῖξόν μοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο · ὅτι ὃς μὲν φεύγει διὰ τὸ ὄνομά σου, ὃς δὲ ἐναγκαλίζεται διὰ τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἐδείχθη αὐτῷ δύο πλοῖα μεγάλα · καὶ θεωρεῖ τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πλέοντες ἐν ἡσυχίᾳ εἰς ἓν * · καὶ ὁ ἀββᾶς Μωσῆς καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ πλέον ἕνα. τες εἰς ἓν *, καὶ ἐνόμιζον αὐτὸν μελίκη εἶδας · ὅτω δὲ ὑποχωρῶν τὰς τῶν ἀνδρῶν ὁμιλίας ἐνεδίδου, τὰς τῶν γυναικῶν ὁπόθεν ἠδαμῶς· δριμὺς γὰρ ἦν ὅλῳ καὶ ἀπαῤῥησίᾳ, ἐροπικὸς πρὸς Θεὸν διακείμενος.

*Coteler.

*Coteler.

E

F

12 Ἐλθοῦσα τοιγαροῦν εἰς τὸν Κάνωπον Ἀλεξανδρείας μιὰ συγκλητικὴ ἀπὸ Ῥώμης, πλουσία σφόδρα, καὶ φοβουμένη τὸν Θεὸν, ποθοῦσα ἰδεῖν αὐτόν. Ὑπεδέξατο αὐτὴν ὁ Θεόφιλος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν, ἵνα πείσῃ τὸν Γέροντα δέξασθαι αὐτήν. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρὸς αὐτὸν, παρεκάλει δέξασθαι αὐτήν. Ὁ δὲ Γέρων οὐ κατεδέξατο ἀπαντῆσαι. Ὡς δὲ ἀνηγγέλη αὐτῇ ταῦτα, κελεύει σφωθῆναι τὰ κτήνη αὐτῆς, λέγουσα· Πιστεύω τῷ Θεῷ ἰδεῖν αὐτόν· οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἦλθον ἰδεῖν· εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν πολλοὶ ἄνθρωποι · ἀλλὰ προφήτην ἦλθον ἰδεῖν. Καὶ ὡς ἔφθασε πρὸς τὴν κέλλαν τοῦ Γέροντος, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἠνκαίρησεν ἔξω τῆς κέλλης ὁ Γέρων · καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν, προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, καὶ ἤγειρεν αὐτὴν μετ' ὀργῆς, καὶ προσέσχεν αὐτῇ λέγων · Εἰ τὸ πρόσωπόν μου θέλεις ἰδεῖν, ἰδοὺ, βλέπε. Ἡ δὲ ὑπὸ αἰσχύνης οὐ κατενοήσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ λέγει αὐτῇ · Οὐκ ἤκουσας τὰ ἔργα μου ; Ταῦτα βλέπειν ἀναγκαῖον. Πῶς δὲ καὶ ἐτόλμησας ποιῆσαι τοσοῦτον πλοῦν ; Οὐκ οἶδας, ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ σὺκ ὠφέλεις προσέρχεσθαι πώποτε ; ἢ ἵνα ἀπέλθῃς εἰς Ῥώμλω,

A μῦ, καὶ εἶπης τοῖς γυναιξὶν, ὅτι ἐώρακα Ἀρσένιον, καὶ ποιήσωσι τὴν θάλασσαν ὁδὸν, γυναικῶν ἐρχομένων πρός με; Ἡ δὲ εἶπεν· Ἐὰν θέλῃ Κύριος, οὐκ ἀφῶ τινὰ ἐλθεῖν ὧδε ἀλλ' ἀεὶ ἔχε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ μνημόνευέ μου διὰ παντός. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῇ. Εὔχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Ταῦτα ἀκούσασα, ἐξῆλθεν πεπληγμένη. Καὶ ὡς ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀπὸ λύπης ἔβαλε πυρέσσειν. Καὶ ἀναγγέλη τῷ πάπᾳ, ὅτι ἀσθενεῖ. Καὶ ἐλθὼν πρὸς αὐτὴν, παρεκάλει μαθεῖν τί ἐστιν, ὃ ἔχει. Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ. Εἶτε μὴ ἀπήντησα ὧδε· εἶπα γὰρ τῷ Γέροντι· Μνημόνευέ μου· καὶ εἶπέ μοι· Ὅτι εὔχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω ἐκ τῆς λύπης. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος. Οὐκ οἶδας, ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ ὁ ἐχθρὸς διάβολος διὰ τῶν γυναικῶν πολεμεῖ τοὺς Ἁγίους; Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Γέρων· ὅτι γὰρ τὴν ψυχήν σου εὔχεται διαπαντός. Καὶ οὕτως ἐθεραπεύθη ὁ λογισμὸς αὐτῆς, καὶ ἀπῆλθε μὲ χαρὰς εἰς τὰ ἴδια. Ἡ μὲν οὖν ἡσυχία, καὶ ἡ ἀπάντησις τοιαύτη τῷ Ἀρσενίῳ.

B

Romam, & dicas mulieribus: Vidi Arsenium; ac pervium faciant mare mulieres ad me ventitantes? Respondit illa: Si Domino placuerit, neminem huc venire permittam. Ast ora pro me, semperque mei memoriam habe. Qui respondens, dixit illi: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Hæc cum audiisset, exivit conturbata. Atque ut pervenit ad civitatem, præ tristitia in febrim incidit: renuntiatumque est papæ *dd*, quod ægrotaret; qui eam accedens, rogabat certiorem se reddi, quo morbo laboraret. Subjecit illa: Utinam numquam huc venissem! dixi etenim Seni: Memoriam mei habe; & respondit: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Et, ecce, morior ego præ tristitia. Rursum archiepiscopus: Non nosti, quod mulier sis, & quod hostis diabolus per mulieres impugnet Sanctos? Idque ideo dixit Senex: nam pro anima tua assiduè orat. Et sic mens ejus recreata est; & cum gaudio discessit ad propria *ee*. Et talis quidem Arsenii secessus & occursus fuit. A.S.THEODORO STUDITA EX MS.

dd

ee

E

ANNOTATA.

a *Videtur auctor nihil aliud velle, quam stipitem familiæ Sancti primævum in plures postea ramos divisum fuisse; usus hic, quantum suspicor, vel phrasi istius temporis, vel paræmiâ tum usitata.*

b Διηνεκῶς. *Subandi* ἔμεινε, ὧν *vel quid simile. Apud Cotelerium lego.* Ἔτι ὢν ἐν τῷ παλατίῳ. Cum etiamnum esset in palatio.

c *Vide Vitas Patrum apud Rosweydum lib.* 5, *libello* 2, *pag.* 563, *num.* 2. *Damalevicius Vitæ S. Bogumili eremitæ Camaldulensis auctor, tomo* 2 *Junii, pag.* 356, *num.* 56 *secessum ejus in eremum Dobrovensem narrat*, tamquam *si Sanctus* vocem lapsam divinitus ad Arsenium in sua vocatione audivisset: Arseni tumultus fuge, & salvaberis.

d *Per* clericos *intellige hic monachos. Exempla dat Cangius in Glossario Latino.*

e Joannes Colobus (*in appendice ad Vitas Patrum pag.* 994 *per apocopen* Colob; *Græcè* Κολοβὸς, *estque hic curtus, parvus, nanus, brevis staturæ &c.*) *fuit inter anachoretas celeberrimus; idemque fortasse; qui in Martyrologio Coptico, tomo tertio Martii, pag.* 692 *notatur his verbis:* Obitus Joannis parvi eremitæ. *Gerardus Vossius Borchlonius, præpositus Tungrensis, inter Apophthegmata Patrum, cum S. Ephræm Syro Coloniæ edita anno* 1603, *pag.* 507, Colobios *legit; inepte addens*, verisimiliter hîc intelligi Joannem Colobitam, & aliàs Calybitam, eremitam Romanum (*potius CPolitanum; videsis Commentarium ejus prævium die* 15 *Januarii*, § 2) cujus mentio fit in Martyrologio Romano, 15 Januarii. *Mox tamen alterius Joannis eremitæ Ægyptii meminit, non sufficienter instructus, ut aliquid circa illum absolutè determinet. De Joanne Colobo plenius instrui poteris ex Vitis Patrum variis locis; Cotelerio tomo* 1, *à pag.* 468, *ac Tillemontio tomo* 10, *à pag.* 427.

C f Agape, *Græce* ἀγάπη, *accipitur vel pro extraordinaria refectione in monasteriis; vel pro solenni convivio; vel pro cœna, ad quam Christiani, sed pauperes potissimum adhibebantur. De primâ significatione consule Cangium; de secunda Cotelerium in notis col.* 801; *de tertia Ciacconium in notis ad Cassianum pag.* 669. *Hic verò non scio an plus aliquid significetur, quàm cœna ordinaria monachorum.*

g *Illa vox variè scribitur; nimirum* paxamas, paxamation, paximation: *de qua fusè Rosweydus in Onomastico ad Vitas PP. à pag.* 1045; *brevius Cangius in Glossario Latino. Significat vero panem subcinericium, aut recoctum seu bis coctum: quem ita appellatum quidam volunt à Paxamo quodam cupediario.*

h *Id est* quietam, taciturnam, solitariam. *Græcum* ἡσυχαστὸς *dilucidari potest ex annotatis ad caput* 1 *Vitæ S. Stephani Sabaitæ die* 13 *hujus, pag.* 534.

i *S. Lucas Junior thaumaturgus de loco, ubi sæpius à pluribus interpellabatur, cum secretiori commutando Theophylactum consulens, id responsi tulit tomo secundo Februarii, pag.* 194: Tenendum, quod optimè haberet Arsenii consilium: is enim fugere ait homines & salvari. Iterumque; Fuge, tace, quiesce. *Inspici etiam possunt excerpta vitæ laudati Sancti apud Combefisium tomo* 2 *novi Auctarii bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ, pag.* 990.

k *Marcus iste verosimilius fuerit discipulus adeò obediens in Scethi abbatis Silvani, notus in Vit. PP. libro* 5, *libello* 14, *pag.* 617; *quam annosus ille Marcus, quem Palladius invisit, dum numeraret annos centum. Videsis historiam Lausiacam cap.* 21; *& infra lit.* y *in annotatis ad cap.* 2.

l *Res eadem legitur apud Cotelerium pag.* 355, *&* 356, *nec non in Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 17, *pag.* 633; *ubi tamen est:* Superiorum enim virtutum millia, & millia millium unam volunt esse habent.

m *Coteler. pag.* 359, *& Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 2, *pag.* 564, *num.* 5; *ubi legitur* eamdem quietem: & arundinum harum *conformiter ad notam nostram marginalem ex Cotelerio.*

n *Apud Coteler. pag.* 354 *vocatur* μακάριος, beatus. *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 2, *pag.* 563 beatæ memoriæ. *S. Leo PP. epist.* 64 *ad Marcianum in editione Parisiensi anni* 1675 *ordine* 94, *eumdem appellat* sanctæ memoriæ Alexandrinæ ecclesiæ episcopum. *Et epist.* 52 *ad episcopos Galliarum, ibidem ordine* 77, *eum cum Athanasio & Cyrillo conferens*, probatissimum præsulem

A S. THEODORO STUDITA EX MS.

nuncupat. Vide Baronium ad annum 412, *& Hiſtoriam chronologicam Patriarcharum Alexandrinorum ante tomum quintum Junii, pag.* *52; *ubi de virtutibus & vitiis ejus.*

o *Coteler. & Vit. PP.* cum quodam judice.

p *Vit. PP. pag.* 565 promiſerunt ſe cuſtodire. *Coteler.* συνέθεντο φυλάττειν.

q *Legunt. Vit. PP. lib.* 3, *pag.* 528. Cum quidam . . ex fratribus adveniſſet. *Hiſtoriola hæc ponitur apud Coteler.* 368, *uſque ad* receſſiſſet *incluſivè.*

r *Præmittit Coteler. pag.* 360: Referebat abbas Daniel quoſdam fratres *&c.*

s Λινάριον, linum: λινάρια, retia *vel* fila linea (*Gallicè* filets.) *Coteler. id vertit* filum lineum. *Vit. PP. lib.* 3, *pag.* 528 linum; *uti & lib.* 7, *cap.* 34, *num.* 2. *Apud Surium num.* 16 *legitur:* Propter aliquod ſuum negotium.

t *Vit. PP. hic addunt:* Cumque ad ſpeluncam ejus perveniſſent.

u *Coteler. etiam* Alexander: *in Vit. PP. ſignatur* Daniel.

x *Differt aliquantulum Coteler. At Vit. PP. addunt hanc clauſulam:* Me permitte cælum aſpicere, & dimitte eos redire: nam faciem meam non videbunt.

y *Additur apud Coteler. pag.* 372: Ille autem portam aperuit.

z *Heſychaſtica vita ſilentii tenaciſſima, non ita tamen, ut proximis ſaltem poſt hunc Sanctum ſeculis, diſcipulos & alios quoſcumque exhortationis vel colloquii causâ accedentes excluderet omni tempore; ut videre eſt in annotatis ad Vitam S. Stephani Sabaïtæ ſuperius allegatis. Certè auctor Vitæ num.* 184 *de iſto Sancto memorat:* Quinque deinde annis ſolitarius Chriſto vacavit (ἡσύχασεν) in cella, non exiens umquam niſi diebus Sabbati, & Dominicis, cellæ fronti per id tempus inſcribens: Ignoſcite per Dominum mihi, domini patres, neque mihi quiſquam in heſychaſterio extra Sabbatum & Dominicam ſit moleſtus.

aa *Coteler. pag.* 372: Cum verò maritum acceperit, nequaquam placet cunctis, ſed illi quidem contemnunt, alii vero prædicant.

bb *De Moyſe è latrone converſo agit Comm. præv. num.* 28.

cc *Res hæc geſta narratur in Vit. PP. lib.* 7, *cap.* 18, *num.* 2, *& apud Coteler. pag.* 368.

dd Τῷ πάππᾳ. *Ita vocatus fuit Patriarcha Alexandrinus. Videſis Gloſſarium Græcum Cangii. Coteler habet* τῷ μακαρίῳ Θεοφίλῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ.

ee *Vit. PP. lib.* 3, *pag.* 511, *& lib.* 5, *libell.* 2, *num.* 7: *& apud Coteler. pag.* 360.

CAPUT II.

Donum orationis & lacrymarum; vigiliæ, documenta, labor manuum; mortificatio, paupertas; diſcipulorum dimiſſio, & admiſſio; reditus in Troën.

Sanctus in oratione fervet inſtar iguis; quam conjungit cum ſumma humilitate:

JAm verò quis orationis & humilitatis dotibus ornatior illo exſtitit? Cujus quidem rei teſtis eſt frater ille, qui ad cellam Senis digreſſus, & obſervans per feneſtram ea, quæ fiebant intus, videt Senem totum, quaſi ignem: (& ſanè dignus erat frater iſta videre.) Simul atque is pulſavit, egreſſus eſt Senex, videnſque fratrem ſtupore defixum, dicit ei: An à multo tempore pulſaſti? Numnam aliquid hîc vidiſti? Qui dixit: Nequaquam. Et ipſum allocutus, dimiſit *a*. Fuit qui dixit, quod, ſicut nemo in palatio geſtaret ſplendidiorem veſtem, quam ipſe, quando degebat in aula imperatoris; ſic nemo præ ipſo alius geſtarit viliorem, poſtquam ad cœtum Scetios acceſſiſſet *b*. Cum aliquando in Sceti pauculæ caricæ diſtribuerentur; eas tamquam res nihili Arſenio non miſerunt, ut ne injuriâ afficeretur. Quo audito, non venit ad collectam Senex, dicens: Segregaſtis me, non dando mihi eulogiam *c*, quam miſit Deus fratribus; quam non ſum dignus accipere. Et audierunt omnes, ædificatique ſunt in humilitate Senis. Et abiens presbyter *d* duxit ipſum ad collectam cum gaudio.

a

b

c

d

cujus ſpecimina quædam proferuntur.

14 Ad hæc, quod interrogaret alios, ſuoque neutiquam arbitratu procederet, nonne humilitatis eſt opus? tametſi notitiâ, intelligentiâ ac ſapientiâ ornatiſſimus foret. Dum itaque quodam tempore Ægyptium aliquem percunctaretur de cogitationibus ſuis, alius quidam fratrum ipſum conſpicatus, dixit: Abba Arſeni, quomodo tu, qui tanta vales eruditione Romana ac Græca, agreſtem iſtum percunctaris de tuis cogitationibus? Cui Beatus: Romanam quidem &

Ἐτχῆς ἦ ἡ ταπεινοφροσύνης χάρισι πίς ἔτως ἐκενέσμητο; Καὶ τις μὲν μάρτυς ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος, ὁ παβαλὼν ἐν τῷ κελλίῳ ⸗ Γέροντος, ὃς πεφχὼν διὰ τ θυρίδος ἔνδον, θεωρεῖ τ Γέροντα ὅλον ὡς πῦρ. Ἦν ἡ ἄξιος ὁ ἀδελφὸς ⸗ ἰδεῖν. Καὶ ὡς ἔκρουσεν, ἐξῆλθεν ὁ Γέρων· ἡ ἰδὼν τ ἀδελφὸν ἐκθαμβον, λέγει αὐτῷ· Ἔχεις πολὴν ὥραν κρέων; Μὴ πίποτε εἶδες ὧδε; Καὶ εἶπεν· Οὐχί. Καὶ λαλήσας αὐτῷ, ἀπέλυσεν. Τις ἦ ὁ εἰπὼν, ὅτι ὥσπερ ἁδεὶς ⸗ παλατίῳ ἐφόρει βελπόνα αὐτ ἐθῆτα ἐν τοῖς βασιλείοις διάγων, ὥτως ὧδε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τ Σκήπως πεφτερχόμ⸗ διπελεσέφρν αὐτ ἄλ⸗ ἐφόρησεν. Ὅτε ἡ ἐδόθη ποτὲ εἰς Σκῆπιν πεῖς ὀλίγα ἰχάδια, καὶ ὡς μηδὲν ὄντα σὺκ ἀπέστειλεν τῷ Ἀρσενίῳ, ὡς ἵνα μὴ ὕβριν πάθῃ. Ὁ ἦ Γέρων ἀκύσας, σὺκ ἦλθεν εἰς τὴν σύναξιν, λέγων· Ἠφοείσατέ μοι * ⸗ μὴ δῶναί μοι τὴν ὁλογίαν, ἣν ἔπεμψεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀδελφοῖς, ἣν ἐκ εἰμι ἄξιος λαβεῖν. Καὶ ἦκουσαν πάντες, καὶ ὠφελήθησαν εἰς τὴν ταπείνωσιν ⸗ Γέροντος. Καὶ ἀπελθὼν ὁ πρεσβύτερ⸗ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν σύναξιν μ χαρᾶς.

* *me*

14 Τὸ ἦ διερωτᾶν αὐτὸν, ἡ μὴ στοιχεῖν ἐν τῷ ἰδίῳ σκοπῷ, ἁ ταπεινώσεως ἔργον; καίπερ γνώσει, ἡ συνέσει καὶ σοφίᾳ κατηγλαϊσμέν⸗. Τοίνυν πυνθανόμενον αὐτόν ποτέ τινα Αἰγύπτιον περὶ τ ἰδίων λογισμῶν, ἰδὼν αὐτὸν ἕτερ⸗ τ ἀδελφῶν, εἶπεν· Ἀββᾶ Ἀρσένιε πῶς τοσκύτην παίδευσιν ῥωμαϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν ἐπισάμεν⸗, τ τὸν τ ἀγροῖκον περὶ τ σῶν ἐρωτᾷς λογισμῶν; Καὶ ὁ Μακάρι⸗ ἔφη· Τὴν μὲν ῥωμαϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν παίδευσιν ἴσαμεν, τ δὲ ἀλφάβητον

A βητον ᾧ ἀγροίκε τέτε ἔπω μεμάθηκα. Τί δηλοῖ ὁ Ἅγιος ἐν τέτῳ; Ὅτι καὶν πᾶσαν παίδευσιν ἢ τις ἐξησκηκὼς, μὴ τὴν ἀρχὴν ταπεινώσεως ἀληθῆς ἀλφάβητον ἐν πρώτοις μάθοι, ἐν δευτέρῳ τιθεὶς ὡς ἐν παρέργῳ πᾶσαν σοφίαν κοσμικὴν, ἀπαίδευτός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ ἀμαθέστατος. Πάλιν οὖν ἐπηρώτησεν αὐτόν. Πῶς ἡμεῖς ὄντες τοσαύτης παιδεύσεως καὶ σοφίας οὐδὲν ἔχομεν; ἕτοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι τοσαύτας ἀρετὰς κέκτηνται; Λέγει, αὐτῷ ὁ Ἀρσένιος· Ἡμεῖς ὄντως τῆς κοσμικῆς παιδεύσεως οὐδὲν ἔχομεν· οὗτοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἰδιωτικῶν ὄντως ἰδίων κόπων ἐκτήσαντο τὰς ἀρετάς.

15 Πρὸς δὲ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ δικατάνυκτος ἦν ὁ Ἅγιος, στενοχώρων ἀεννάως τὸ ἱερὸν σκεῦος δάκρυσι· ὅλον γὰρ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ καθεζόμενος εἰς τὸ ἐργόχειρον, ῥάκος εἶχεν ἐν τῷ πόλῳ χάριν τῶν δακρύων, τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Προσῆν δὲ αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἀγρυπνίας χάρισμα ὑπερφυῶς. Ποτὲ οὖν ἐκάλεσε τόντε ἀββᾶν Ἀλέξανδρον καὶ Ζωΐλον, τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, B καὶ ταπεινῶν ἑαυτὸν, εἶρηκεν· Ἐπειδὴ οἱ δαίμονες πολεμοῦσί με, καὶ οὐκ οἶδα εἰ κλέπτουσί με ἐν ὕπνῳ, τὴν νύκτα ταύτην ἀγρυπνήσατε μετ' ἐμοῦ, καὶ τηρήσατέ με, εἰ νυστάζω ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ. Καὶ ἐκάθισαν εἷς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ εἷς ἐξ ἀνυμῶν αὐτοῦ ὑπὸ ὑψὲ σιωπήσαντες, καὶ εἶπον ἀμφότεροι· Ὅτι ἡμεῖς ἐκοιμήθημεν, καὶ ἀνέσημεν, καὶ οὐκ ἐγνώκαμεν αὐτὸν νυστάξαντα, καὶ ὅλῃ τῇ πρωΐ, ὁ Θεὸς οἶδεν ἢ ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ ἐποίησεν, ἵνα νοήσωμεν ὅτι ἐνύσταξεν, ἢ ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἡ φύσις ᾧ ὕπνε ἦλθεν, ἐφύσησε τοῖς πνοὰς, καὶ οὕτως ἀνέστη, λέγων· Ἐνύσταξα ναί. Καὶ ἀπεκρίθημεν· Ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. Πλὴν ὅλην τὴν νύκτα διετέλει ἀγρυπνῶν, καὶ ὅτε ἦλθε τῷ πρωΐ ὥρᾳ τὴν φύσιν καθευδῆσαι, ἔλεγεν τῷ ὕπνῳ· Δεῦρο κακὲ δοῦλε, ὑπάρχησον· καὶ ἥρπαζέ μικρὸν καθεζόμενος, καὶ οὕτως ἠγείρετο. Ὀψὲ σαββάτων ὑπαφωσκούσης κυριακῆς ἤφιε τὸν ἥλιον ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἔτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν δεόμενος, ἕως ὃ πάλιν ὁ ἥλιος ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ οὕτω λοιπὸν ἐκαθέζετο.

16 Φέρων δὲ ἦν ὥρᾳ γλώσσης ὁ Μακάριος καὶ τοῦτο· ὅτι ἀρκετὸν τῷ μοναχῷ, ἵνα νυμφίτῃ μίαν ὥραν, ἐάν ἐστιν ἀγωνιστής. Καὶ πάλιν· Ὅτι ξένος μοναχὸς εἰς ἀλλοτρίαν χώραν μηδὲν μεσαζέτω, καὶ ἀναπαύεται. Καὶ πάλιν εἶπεν· Ἐὰν τὸν Θεὸν ζητήσωμεν, φανήσεται ἡμῖν, καὶ ἐὰν αὐτὸν κατασχῶμεν, παραμένει ἡμῖν. Εἰργάζετο δὲ καὶ ταῖς χερσὶν ὁ Ἀρσένιος, ἀποστολικῷ καυχήματι στεφανούμενος· ἔωλεκε γὰρ τὸν σπυρὸν, καὶ ἐῤῥάπτεν ἕως ὥρας ἕκτης· καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι εἰ μὴ ἅπαξ ᾧ ἐνιαυτοῦ οὐκ ἤλλαττεν τὸ βαΐον τὸ ὕδωρ, μᾶλλον δὲ προσετίθη. Καὶ παρεκάλεν αὐτὸν τινες τῶν πατέρων, λέγοντες· Διὰ τί οὐκ ἀλλάσσεις τὸ βαΐον τὸ ὕδωρ; ὅτι ὄζει. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀντὶ τῶν θυμιαμάτων * καὶ τῶν μύρων, ὧν ἀπήλαυσα ἐν τῷ κόσμῳ, χρεία ἀπολαύειν με τῆς δυσωδίας ταύτης· ὃ μὴ παρῇ καὶ τὸ ἐγκρατὲς ἐν τῷ τοιούτῳ σκοπῷ, ἀλλ' ἐκτοπάζων τὸ σῶμα, ἐδουλαγώγει ἑαυτὸν, ὡς ἄρτος πολυδάμνης, φεύγων μὲν τὸν κόρον, ὡς ὕβρεως πῶλον. Τῆς ὁπώρας δὲ πάντῃ ἀπεχώρησεν. Μίνον ὡς ἤκουσεν, ὅτι ἐτέλεσεν * πᾶν γέννημα ὁπώρας, ἔλεγεν ἀφ' ἑαυτοῦ· Φέρετέ μοι· καὶ ἐγεύετο ἅπαξ ἀπὸ πάντων μικρὸν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ἔλεγε δὲ ὁ ἀββᾶς Δανιὴλ περὶ αὐτοῦ· Ὅτι τοσαῦτα ἔτη ἔμεινεν μεθ' ἡμῶν, μόνον ταλλὶν σίτου ἐποιοῦμεν αὐτῷ ἕνα τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ὅτε παρεβάλομεν πρὸς αὐτὸν, ἐξ αὐτοῦ ἠσθίομεν.

* Coteler. ἀρωμάτων.

* Coteler. ἐτελέσθη

Græcam diſciplinam *e* novi; alphabetum verò hujus agreſtis necdum didi. Et vero quidnam Sanctus ſignificat hac re? Quod, niſi quis per veram humilitatem ante omnia alphabetum diſcat, in ſecundis ponens tamquam in acceſſorio omnem mundanam ſapientiam, etiamſi in omni exercitatus fuerit diſciplina, revera rudis & indoctiſſimus ſit. Iterum itaque interrogavit eum: Quomodo nos ex tanta eruditione & ſapientia, nihil [boni] habemus; Ægyptii autem iſti tantas poſſident virtutes? Reſpondet Arſenius: Nos ex ſapientia mundi nihil habemus: aſt illi Ægyptii & idiotæ ex ſuis laboribus compararunt virtutes *f*.

15 Præter humilitatem, pernox etiam erat Sanctus, ſanctam jugiter lacrymam ſuam profundens: omni quippe tempore vitæ ſuæ, quo ad opus manuum ſedebat, pannum geſtabat in ſinu lacrymarum cauſâ, ex oculis ejus cadentium *g*. Ad hæc inerat ipſi vigiliarum gratia ſupra quàm dici poſſit. Aliquando igitur vocavit *h* abbatem Alexandrum ac Zoilum, diſcipulos ſuos, ſeque ipſum humilians, dixit: Quandoquidem dæmones impugnant me, ac neſcio, an in ſomno mihi ſubrepant; noctem hanc vigilate mecum, & obſervate, num in pervigilio dormitem. Igitur à veſpertino tempore ſederunt taciti, unus à dextris illius, alter à ſiniſtris: & dixit uterque: Nos dormivimus, & ſurreximus, neque ſenſimus eum nictantem. Manè autem (Deus novit utrum ipſe ſimularit, quo putaremus, ipſum dormituriiſſe, ſeu an naturalis ſomnus verè ei obrepſerit) ter flavit, ac mox ſurrexit, dicens: Dormiturivi enimvero. Et reſpondimus: Nos neſcimus. Ceterum noctem *i* totam tranſigebat vigil; & quando mane, natura ita cogente, veniebat dormiturus, dicebat ſomno: Adeſdum ſerve nequam; adjuva; ſomnique paulum carpebat, ſedens, & ſtatim expergefiebat. Veſperè autem ſabbatorum, poſtquam *k* illuceſcebat Dominica, demittebat ſolem poſt ſe, & extendebat manus ſuas in cælum orans, donec iterum ſol faciem ejus colluſtraret; & ſic, quod erat reliquum, ſedendo inſumebat.

16 Effatum autem hoc Beato erat familiare: quod *l* ſufficeret monacho per unam horam dormire, modo pugilis is nomen mereretur. Ac denuo: Monachus *m* peregrinus in regione aliena, nulli ſe negotio medium interponat; & quietus erit. Et iterum dixit: Si Deum *n* quæſiverimus, apparebit nobis: & ſi eum tenuerimus, permanebit nobiſcum. Manibus etiam Arſenius laborabat, gloriatione Apoſtolica condecoratus: plectebat quippe & conſuebat uſque ad horam ſextam: atque illud mirabile, quod non mutaret aquam palmarum niſi ſemel in anno, ſed potius aliam adjiceret. Rogabantque eum quidam è patribus, dicentes: Quare non mutas aquam palmarum? quia fœtet. Dixitque illis: Pro ſuffimentis, & unguentis, quibus in ſeculo fruebar, oportet me uti iſto fœtore. Neque temperantiam in hac re ſibi propoſitam habebat, ſed caſtigans corpus, in ſervitutem illud ipſum redigebat, tamquam optimus equi domitor; fugiens ſatietatem, non ſecus ac inſolentem pullum. Fructibus omnino abſtinebat, præterquam quod, ubi audierat, omne fructuum *p* genus maturuiſſe, ex ſe diceret: Afferte mihi. Et ſemel ex omnibus modicum quid guſtabat, gratias agens Deo. Abbas Daniel de ipſo retulit: Tot annos manſit nobiſcum, & unicum thallin *q* frumenti quotannis ipſi dabamus: & quando conveniebamus ipſum, ex eodem comedimus.

17 Et

A.S. THEODORO STUDITA EX MS.

e

f *denum lacrymarum, pervigilationes nocturnas;*

g

h

i

k

effata ejus varia; labor manuum, mortificatio.

l

m

n

p

q

A.S.THEODORO STUDITA EX MS.

17 Et verò quamquam nihil Arsenius possidebat, verè tamen bonis abundabat. Tantâ cum laboraret *r* rerum inopiâ, ut vel unâ interulâ lineâ *s* indigeret, neque haberet unde eam emeret; accepit ab aliquo eleëmosynam, dixitque: Gratias tibi ago, Domine, quod dignatus mefis eleëmosynâ propter nomen tuum. Nunc autem quod ad sublimissimam animi à perturbationibus liberi perfectionem pervenerit, modo pariter dicendum. Venit *t* ad eum aliquando magistrianus *u*, deferens ei testamentum viri alicujus senatorii ordinis, cognati ejus, qui reliquerat ipsi hereditatem valdè magnam: postquam id accepisset, voluit scindere. Procidit autem magistrianus ad pedes ejus, dicens: Oro te, ne scindas illud *x*, si admittere recusas. Præterea discernendi facultate pollebat, si quis eum interrogaret. Sciscitante igitur abbate Marco *y*, & dicente; Anne bonum est, aliquem nihil habere solatii in cella sua? Etenim vidi fratrem habere parva olera, eaque evellere. Cui Senex: Bonum enimvero est: verum prout hominis fuerit affectio: etenim si non habuerit robur in tali modo agendi, iterum plantabit alia. Aliàs rursum Senex dixit abbati Alexandro: Quando abscideris palmeos tuos ramos *z*, veni ut mecum comedas. Abbas autem Alexander lentè laborabat ac moderatè. Utque adfuit tempus, habuit etiamnum palmeos ramos: volensque obtemperare sermoni Senis, permansit usque dum rem totam expleviset. Abbas itaque Arsenius ut vidit eum moras trahere, cogitans si fortè haberet hospites, manducavit. Ast Alexander ubi absolvit, vespere rediit. Cui Senex: An hospites habuisti? Ille; Nequaquam, inquit. Tum Senex: Cur non venisti? Respondet: Quia dixisti mihi, Quando abscideris tuos ramos, veni: & observans mandatum tuum, [citius] non veni: modo enim laborem complevi. Et miratus est Senex accurationem ejus; & dicit ei: Ocius diverte *aa*, ut synaxin *bb* persolvas, & aquam tuam *cc* sumas: sin minus, statim corpus tuum incidet in infirmitatem.

r *s* *t* *u* *x* *y* *z* *aa* *bb* *cc*

Dimittit, & iterum admittit: suos discipulos Redit in Troën; documentum à puella ei datum.

18 Non verebatur Beatus quodam tempore humiliari coram discipulis suis. Dum aliquando resideret in inferioribus partibus * & turbaretur, visum est ei cellam relinquere; nihil ex illa secum ferenti: profectusque est ad discipulos suos Pharanitas Alexandrum ac Zoilum. Dixit ergo Alexandro: Surge, & naviga. Et morem gessit. Ad Zoilo dixit: Veni mecum usque ad flumen, & quære mihi navem, quæ Alexandriam versus vela faciat: ficque tu ad fratrem tuum naviga. Zoilus autem his dictis turbatus, tacuit; atque ita alter ab altero sejuncti sunt. Descendit igitur Senex in partes Thebaidis *dd*, gravique infirmitate correptus est. Ministri autem ejus dixerunt inter se: An aliquis nostrum contristavit Senem, eaque de causâ à nobis sejunctus est? Et non invenerunt quidquam in se culpæ. Sanitati autem restitutus Senex, dixit: Ibo ad patres meos: Et sic navi revectus venit in Petram *ee*, ubi erant discipuli ejus. Cum verò prope fluvium esset, puella quædam Æthiopissa accedens tetigit meloten *ff* ipsius. At Senex increpavit eam. Puella verò dixit illi: Si monachus es, vade ad montem. Senex autem sermone compunctus, dicebat intra se: Arseni, si monachus es, vade ad montem. Interea occurrunt ei Alexander & Zoilus; cumque procidissent ad pedes ejus, projecit se etiam Senex: & fleverunt utrimque. Dixit Senex: Non audistis, quod ægrotarem? Responderunt: Ita

Vit. PP. lib. 5. libell. 15. num. 9 adduni Ægypti.

dd *ee* *ff*

17 Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀκτήμων ἦν ὁ Ἀρσένιος, ὁ οὕτως ἐν ἀγαθοῖς πλέσιος. Ἔχρηζεν ἓν ῥαφάγματος ἕως ἐνὸς λινοῦ *, καὶ μὴ ἔχων, πόθεν ἀγοράσῃ, ἔλαβε παρά τινος ἀγάπην, καὶ εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ὅτι ἠξίωσάς με λαβεῖν ἀγάπην διὰ τὸ ὄνομά σε. Οἷον γὰρ καὶ τὸ παρὸν ἀπαθείας ὢν ἀκροτάτης λεκτέον. Ἦλθε ἔν ποτε πρὸς αὐτὸν μαγιστριανὸς, φέρων αὐτῷ διαθήκην συγκλητικοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ, ὃς κατέλειπεν αὐτῷ κληρονομίαν πολλὴν σφόδρα. Καὶ λαβὼν αὐτὴν ἤθελεν σχίσαι. Ἔπεσε γὰρ ὁ μαγιστριανὸς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων· Δέομαί σε, μὴ σχίσῃς αὐτὴν, μὴ δεξάμενος. Πρὸς τούτοις καὶ διακεκριμένος ὑπῆρχεν, εἴποτε εἵρετό τις. Πυθομένου ἔν ποτε ἀββᾶ Μάρκου καὶ λέγοντος· Καλὸν τὸ μὴ ἔχειν τινὰ παρόκλησιν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ; καὶ γὰρ εἶδον ἀδελφὸν ἔχοντα μικρὰ λάχανα καὶ σκαλίζοντα αὐτά. Εἶπεν ὁ Γέρων· Καλὸν μέν ἐστιν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἕξιν δὲ ἀθρώπου· ἐὰν γὰρ μὴ ἔχῃ ἰσχὺν ἐν τῷ ποιεῖν τρόπῳ, πάλιν φυτεύει ἄλλα. Ἄλλοτε πάλιν εἶπεν ὁ Γέρων τῷ ἀββᾷ Ἀλεξάνδρῳ ὅτ' ἂν διατρίσῃς τὰ βαΐα * σου, δὸς ὕδωρ γεῦσαι μετ' ἐμοῦ. Ὁ δὲ ἀββᾶς Ἀλέξανδρος ὁμαλῶς εἰργάζετο καὶ βραδέως, ἵνα ὡς γένοιτο ἡ ὥρα, ἀκμὴν εἶχε βαΐα, ἵνα θέλων τηρῆσαι τὸν λόγον τοῦ Γέροντος, ἀνέμεινε πληρῶσαι αὐτά. Ὁ δὲ ἀββᾶς Ἀρσένιος ὡς εἶδεν ὅτι ἐχρόνισε, λογισάμενος μήπως ξένους ἔσχεν, ἐγόγγυσεν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὡς ἐτέλεσεν, οὐδὲ ἀπῆλθε· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Γέρων Ξένους ἔσχες; Καὶ λέγει· Οὐχί. Εἶπεν δὲ αὐτῷ Πῶς οὐκ ἦλθες; Ὁ δὲ λέγει· Ὅτι εἶπές μοι· ὅτ' ἂν βραδύνῃς τὰ βαΐα σου, ἐλθέ, καὶ τηρῶν σε τὸν λόγον, οὐκ ἦλθον, ἕως ἂν ἐπληρώσω. Καὶ ἐθαύμαζεν ὁ Γέρων τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ταχυτέρως κατάλυε, ἵνα καὶ τὴν σύναξίν σε βάλῃς *, καὶ ὕδατός σε μεταλαμβάνῃς· εἰ δὲ μήγε, ταχέως ἔχει τὸ σῶμά σε ἀπαρέγχως ἀσθενῆσαι.

al. βαΐα.

al. παιῆς

18 Οὐκ ἐδέετο δὲ ταπεινοῦσθαι καιρῷ ἵνα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Μακάριος. Καθεζομένου αὐτοῦ ποτε ἐν τοῖς κάτω μέρεσι, καὶ ὀχλουμένου, ἔδοξεν αὐτῷ καταλιπεῖν τὸ κελλίον, μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαβών. Καὶ ἐπροβλήθη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, τοὺς Φαρανίτας, Ἀλέξανδρον καὶ Ζωΐλον. Εἶπεν δὲ Ἀλεξάνδρῳ· Ἀνάστα, ἀνάπλευσον. Καὶ ἐποίησεν ὕτως. Καὶ τῷ Ζωΐλῳ εἶπεν· Δεῦρο μετ' ἐμοῦ ἕως τοῦ ποταμοῦ, καὶ ζήτησόν μοι πλοῖον ὅπου τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀναπλέον. Καὶ ὕτως καὶ σὺ ἀνάπλευσον πρὸς τὸν ἀδελφόν σου. Ὁ δὲ Ζωΐλος διὰ τῷ λόγῳ παροχθεὶς, ἐσιώπησε, καὶ ὕτως ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Κατῆλθεν δὲ ὁ Γέρων διὰ τὰ μέρη Θηβαΐδος, καὶ ἠσθένησεν ἀρρωστίαν μεγάλην. Οἱ δὲ τότε διαγνῶται, εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Μή ἄρα τις ἡμῶν ἐλύπησε τὸν Γέροντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη ἀφ' ἡμῶν; Καὶ οὐκ εὗρον ἐν ἑαυτοῖς εὐθέν. Τὸ γιάνας δὲ ὁ Γέρων εἶπεν· Πορεύσομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου. Καὶ ὕτως ἀναπλεύσας ἦλθεν εἰς τὴν Πέτραν, ἔνθα ἦσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Οὕτως δὲ αὐτοῦ πλησίον δὲ ποταμοῦ, παιδίσκη τις Αἰθιόπισσα ἐλθοῦσα, ἥψατο τοῦ μηλωτοῦ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Γέρων ἐπετίμησεν αὐτῇ. Ἡ δὲ παιδίσκη λέγει αὐτῷ· Εἰ μοναχὸς εἶ, πορεύου εἰς τὸ ὄρος. Ὁ δὲ Γέρων διὰ τῷ λόγῳ κατανυγεὶς, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· Ἀρσένιε, εἰ μοναχὸς εἶ, πορεύου εἰς τὸ ὄρος· καὶ διὰ τοῦτο ἀπήντησαν αὐτῷ ὅτε Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ζωΐλος· καὶ διπεσόντων αὐτῶν τοῖς ποσὶ αὐτοῦ, ἔρριψεν ἑαυτὸν ὁ Γέρων· καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι. Εἶπεν δὲ ὁ Γέρων· Οὐκ ἠκού-

A ἠκούσατε, ὅτι ἀθενῶ; Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ναί. Καὶ λέγει ὁ Γέρων. Καὶ δι᾽ τί σὸκ ἤλθετε ἰδεῖν με; Καὶ λέγει ὁ ἀββᾶς Ἀλέξανδρος· Οὐκ ὁ χωρισμός σου ἀφ᾽ ἡμῶν ἀρεστὸς γέγονε πιθανὸς, καὶ πολλοὶ σὸκ ὠφελήθησαν, λέγοντες· Οὐκ εἰ μὴ παρήκησαν ὁ Γέροντος, σὸκ ἂν ἐχωρίσθη ἀπ᾽ αὐτῶν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Κἀγὼ ἔγνων· πάλιν οὖν μέλλουσιν λέγειν οἱ ἄνθρωποι· Οὐκ μὴ εὕρῃσα ἡ περιστερὰ ἀνάπαυσιν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, ἀνέστρεψεν πρὸς Νωὲ εἰς τὴν κιβωτόν· καὶ ἕτως ἐθεραπεύθησαν, καὶ ἔμειναν μετ᾽ αὐτοῦ * ἕως τῆς τελευτῆς αὐτῶν.

* Coteler. ἔμεινε μετ᾽ αὐτῶν.

est. Rursum Senex: Et cur non veniſtis me inviſum? Et dixit abbas Alexander: Separatio tui à nobis approbata haud fuit; imo multis non profuit, dicentibus: Niſi inobedientes fuiſſent Seni, non utique ſeſe ab ipſis ſejunxiſſet. Tunc ille: Et ego id novi. Iterum ergo dicturi ſunt homines: Columba non inveniens requiem pedibus ſuis, reverſa eſt ad Noë in arcam. Et ſic curati ſunt, manſeruntque cum eo uſque ad mortem ipſius. A.S.THEODORO STUDITA EX MS.

ANNOTATA.

a *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 18, *num.* 1, *Coteler. pag.* 360.

b *Vit. PP. lib.* 3, *pag.* 506, *lib.* 5, *libell.* 15, *num.* 6, *Coteler. pag.* 353.

c Εὐλογίαν. *Hic intellige edulium benedictione ſacerdotis conſecratum: quod poſt Miſſus alicui dare, vel tranſmittere, erat ſignum communionis & charitatis, uti videſis apud Roſweydum in Onomaſtico.*

d *Coteler. pag.* 356 *addit:* Caricas ei detulit; *& Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 15, *num.* 8: Portavit ei de caricis illis.

B e *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 15, *num.* 7 *addunt:* Quantum ad ſeculum.

f *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 10, *num.* 5 *narrant ea dixiſſe* abbatem Euagrium. *Coteler. pagg.* 353 *&* 354: Dixit aliquis beato Arſenio: Quo modo nos *&c.* B

g *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 3, *num.* 1. *Coteler. pag.* 370. *De fletûs abundantia in Comm. prav. num.* 45; *& infra num.* 23.

h *Hæc* narravit abbas Daniel *apud Coteler. pag.* 371.

i *Coteler. pag.* 356: Retulit abbas Daniel de abbate Arſenio, quod noctem totam *&c. Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 4, *num.* 2 *etiam Danieli narrationem tribuunt.*

k *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 12, *num.* 1. *Coteler. pag.* 363.

l *Vit. PP. ibid., libell.* 4, *num.* 3. *Coteler. pag.* 356.

m *Vit. PP. ibid., libell.* 10, *num.* 6.

n *Vit. PP. ibid., libell.* 11, *num.* 1. *Coteler. pag.* 355.

o Ἔπλεκε δὲ τὸ σπυρίν. *Vit. PP. ibid., libell.* 4, *num.* 5: Faciebat plectam. *Coteler. pag.* 357: Plectam texebat. *Vox* plecta, *quæ videtur à Græco* πλεκτὸν (πλέκω *quippe eſt*, necto, contexo) *formari poſſe, habenæ ſunt è palma, junco, ſparto aut ſimili re contextæ, ex quibus ſportæ, canaſtra, aliaque ejuſmodi conficiuntur. Has Ægyptii* σπυρίδας *vocant. Adiſis Roſweydi notas in hunc locum. Hiſpani hujuſmodi habenas nominant* pleytas, *&, quæ ex iis conficiuntur fiſcellæ &c.*, ſeras. *Vide notas Ciacconii in Caſſianum pag.* 687. *Locis ſupra hic citatis refertur factum præſens ex ore abbatis Danielis.*

p Ὀπώρας. *Vit. PP. ibid., libell.* 4, *num.* 6, *& Coteler. pag.* 357 *vertunt* pomorum. *Factum hoc narraſſe Danielem, habemus indidem.*

q Θαλλὸν σίτου. *Vit. PP. ibid. num.* 4: Menſuram parvam victus. *Coteler.* Unum thallium, menſuram frumenti. *Apud Surium num.* 18: Thallium: oportet enim his uti patriis nominibus. *Menſura itaque hæc erat apud Ægyptios è foliis palmeis confecta; prout colligitur ex etymo nominis, de quo Cangius; & inferius hic num.* 17; *ubi vox* Θαλλία.

C r *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 6, *num.* 3, *& Coteler. pag.* 357. F

s Λίνον, *quod ad marginem ſubſtituo, inter alia ſignificat* carbaſum. *Nos cum Cotelerio pag.* 357 *hic intelligimus rem affinem. Vit. PP. rem planè diverſam ponunt lib.* 5, *libell.* 6, *num.* 3: Opus habuit in neceſſitate ſua uſque ad unam filiquam nummi (*de qua Cangius in Gloſſ. lat.*) & cum non inveniret, accepit à quodam velut eleemoſynam. *Vetus interpres legerit* ἕως νούμου ἑνὸς, *quando ſcripſit* uſque ad unam filiquam nummi. *Codex noſter de Vitis Patrum membranaceus, litteris uncialibus ſeu quadratis fortè à mille circiter annis ſcriptus, ſub nomine Cæſarii ep., ac notatus O Ms.* 10 *legit:* Opus habuit in ceſſitate (*neceſſitate*) ſua uſque ad unam filiquam nummos.

t *Iſta narrantur in Vit. PP. ibid., libell.* 6, *num.* 2, *& apud Coteler. pag.* 362 *ex ore Danielis.*

u Μαγιστριανός: magiſtrianus *vel* magiſterianus. *Erant illi ex officio militiæ palatinæ, qui &* agentes in rebus. *Varia de iis collegit Roſweydus in Onomaſtico. Cangio eſt* officialis magiſtri officiorum. *In Codicis regularum, ab Holſtenio editi, parte* 2, *pag.* 477, *Grimlaicus, idem factum narrans:* Venit, *inquit*, quidam homo, nomine magiſtratus, *ineptiſſimè ponens nomen appellativum pro nomine proprio.*

x *Subditur in Vit. PP.* Quia incidetur mihi caput. Et dicit ei abbas Arſenius: Ego prius mortuus ſum, quam ille; ipſe autem modo mortuus eſt; quomodo me fecit heredem. Et remiſit teſtamentum; nihil accipiens. *Hunc locum tangit biographus infrà num.* 26 *ſub finem; ut mirum ſit hic omitti.*

y *Idemne ille Marcus, qui ſuprà num.* 7 *lit.* k? *De ſancto homonymo, monacho in Scethi, cum epocha anni circiter* 400, *actum die* 5 *Martii, pag.* 367; *ubi & de duobus aliis pag.* 368. *Ceterum res hic à ſcriptore Vitæ expreſſa, habetur in Vit. PP. lib.* 5. *libell.* 10, *num* 7; *apud Coteler. pag.* 358.

z *Vit. PP.* palmulas. Θάλια *ſimplici* λ *ſcribit Cangius, quod* in lexico, *inquit*, Ms. Nicomedis, τὰ φύλλα τῶν φοινίκων, folia palmarum. *Plura ibidem.*

aa *Vitæ PP. lib.* 5, *libell.* 14, *num.* 1: Disjungere (*interpres legerit* καταλύσῃ) ab opere tuo; *ſed* inſcitè & alieno planè ſenſu, *inquit rectè Cotelerius in notis col.* 799: *quomodo enim* disjungi ab opere, *ſeu opus mittere jubetur, qui opus jam ita impleverat, ut non fuiſſet rediturus niſi poſtquam illud impleviſſet. Cotelerius pag.* 359 *vertit* ſolve (*addens, quid vi verbi* διαλύω *non im-*

A.S.THEODORO STUDITA. EX MS.

portatur) jejunium. *Adde, quod ſolvendum jejunium indicet potius, id quod in proximo eſt*, aquam TUAM ſumas. *Itaque præplacet* diverte; *hoc enim* καταλύω *per ſe & vi vocis ſignificat, & cohæret cum adjunctis: quaſi dicas: intro te recipe, quieſce paululum, ut ſynaxin ſeu officium recites (& quidem, prout habet alia lectio ad marginem rectiùs apud Cotelerium notata,* ἀταράχως, ſine perturbatione) *& deinde famem pellas, reficias vires, ſumendo aquam tuam*; ſin minus *&c.*

D

bb Synaxis *præter alia ſignificat Officium eccleſiaſticum, ut videſis apud Cangium in Gloſſario Latino. Cotelerius pag.* 359: Quo & Officium tuum recites. *Vit. PP. loco proximè citato:* Ut & miniſterium pſallendi facias. *Malim* Officium tuum perficias *vel* recites; *quid enim hîc* miniſterium pſallendi *&c. cum vacuo ventriculo, & ſumma debilitate, indicata per τὸ* Sin minus *&c. quod ſequitur?*

cc *Non utique* aquam *meram; quæ nihil profuiſſet ad eximendam famem & reſtaurandas vires; ſed* tuam, *quâ veſci ſoles, pane, herbis, aut aliis eſculentis hujuſmodi concoctam*, ſume, *comede (non dicitur* bibe, *quod fit in aqua mera.) Sic dicitur, juſculum ſumere, lac comedere, quamquam panis in eis maceratus ſit.*

dd *Scribendum hîc* Alexandriæ *non* Thebaidis, *monuimus in Commentario prævio, num.* 33. *Ea verò, quæ hîc narrantur, habes in Vitis PP. lib.* 5, *libell.* 15, *num.* 9, *apud Coteler. à pag.* 363.

ee *Intellige* Petram Troës, *de qua ſupra. Surius num.* 22, *vocat* Petram Stromes. *Apographum Medicæum Regis Franciæ infra citatum habet* Στρώμνης, *ſed ſcriptio ſibi non conſtat: nam &* Τρώμλω *paulò poſt lego in accuſandi caſu. Neutra placet. Vit. PP. ibidem num.* 10 Trohen.

ff Μελωτὴ, melote *vel* melotes, *pellis ovina, à Græco* μῆλον, ovis, *ſed & quodcumque animal quadrupes. Itaque Ciaconius in notis ad Caſſianum pag.* 681 *rectè cenſet, poſſe accipi pro quacumque pelle. Determinatè etiam ſumi poteſt pro pelle caprina. Caſſianus libro* 1 *capite* 8, *de melote monachorum Ægyptiorum agens, ſic ſcribit:* Ultimus eſt habitus eorum pellis caprina, quæ melotes vel pera appellatur. *De his plura Cangius in utroque Gloſſario.*

B

E

CAPUT III.

Fraudium dæmonis, & arcanorum perſpicientia; morbus, viſio, cura viliſſimæ ſepulturæ; mors; habitudo corporis, periocha vitæ; elogium.

Fraudium dæmonis inſpector & arcanorum ſcrutator fuit Sanctus, viſionibus condecoratus.

DUm rurſus alius interrogaret ac diceret Arſenio: Cogitationes meæ affligunt me, ſuggerentes: Non vales jejunare, nec operari; ſaltem infirmos viſita; atque hoc certè charitas eſt. Senex itaque artes doloſque dæmonis perſpecta habens, dixit fratri: Vade, comede, bibe, dormi, & non operare: modo à cella tua ne deſiſtas: norat enim, patientiæ in cella exercitatione monachum in ordinem ſuum redigi *a*. Neque deſtituebatur chariſmate perſpiciendi *b* arcana Vir celebris, divinâ gratiâ cumulatiſſimus. Sedente *c* eo in cella, venit vox, dicens ipſi: Adeſdum, oſtendam tibi opera hominum. Surgenſque exivit; eumque tranſtulit in locum aliquem, & oſtendit ei æthiopem, ſcindentem ligna, atque in magnum faſcem illa coacervantem: quem tentabat portare, ſed non poterat; & pro eo ut demeret ex eo quidquam, iterum diſcedens ſcindebat ligna, & faſci apponebat. Et poſtquam paullum proceſſiſſet, oſtendit ipſi quemdam, qui ad lacum ſtabat, hauriebatque ex eo aquam, & transferebat in vas pertuſum; quod eam effundebat. Et denuo dicit ei: Adeſdum, oſtendam tibi [aliud]. Et contemplatur templum, ac duos viros, qui equis inſidebant, & portabant lignum obliquè unus poſt alium. Volebant autem per templi januam ingredi, & non valebant, quia lignum eorum erat obliquum; nec dimiſit ſe unus poſt alium, ut portaret lignum in rectum; & ideo manſerunt extra portam. Et ſciſcitabatur Arſenius, quidnam hæc ſibi vellent. Dictumque eſt illi: Hi ſunt, inquit, qui portant lignum juſtitiæ cum ſuperbia, & non demiſerunt ſe ad incedendum per viam humilem Chriſti: ideo manent extra regnum Dei. Qui verò ligna ſcindit, homo eſt peccatis onuſtus, qui loco pœnitentiæ alia adjicere non ceſſat. Ille autem, qui aquam haurit, homo eſt, qui opera quidem bona facit; ſed quoniam mala quædam cum iis habet, in eo bona etiam perdidit.

a
b
c

F

Πάλιν ἄλλα πυθομένη, ἢ λέγοντος τῷ Ἀρσενίῳ· Οἱ λογισμοί μα θλίβουσί με, λέγοντες· Οὐ δύναται νηστεῦσαι, ἔδε ἐργάζεσθαι, καὶ ὑπερκέπλα ἀσθενοῦντας, ἢ τοῦτο ἡ ἀγάπη ἐστίν. Εἶδως ὁ Γέρων τὰς πονηρίας, ἢ σὺ θέλεις τὸ δαιμόνων, λέγει τῷ ἀδελφῷ· Ὑπαγε, φάγε, πίε, κοιμῶ, ἢ μὴ ἐργάσῃ· μόνον ἔ κελλίε σε μὴ ἐκποιῇς· ἤδη γὰρ ὅτι ἡ ὑσυχία ἔ κελλίε φέρει τὸ μοναχὸν εἰς τὴν τάξιν αὐτε. Οὐκ ἀπελιμπάνετο ἡ ἔ διορθωτικὲ χαρίσματος, ἕως ὧν ὁ ἀοίδιμος θείας χάριτος. Καθημένε ἓν αὐτε εἰς τὸ κελλίον, ἦλθε φωνὴ, λέγουσα αὐτῷ· Δεῦρο, δείξω σοι τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, ἢ ἀπήνεγκεν αὐτὸν εἰς τόπον τινὰ, ἢ ἔδειξεν αὐτῷ αἰθίοπα, κόπτοντα ξύλα, ἢ ποιοῦντα φορτίον μέγα, ἐπειρᾶζε ἡ βαστάσαι αὐτὸ, ἢ οὐκ ἠδύνατο, ἢ ἀντὶ ἔ ἄραι ἐξ αὐτε, ἀπελθὼν πάλιν ἔκοπτε ξύλα ἢ προσετίθη τῷ φορτίῳ. Καὶ προβὰς ὀλίγον, ἔδειξεν αὐτῷ λινα ἰσάμνιον ὑπὸ λάκκε, ἢ ἀντλοῦντα ὕδωρ ἐξ αὐτε, καὶ μεταβάλλοντα εἰς δεξαμενὴν τετυπημένην, καὶ τὸ αὐτὸ ὕδωρ ἐκχέοσαν. Καὶ πάλιν λέγει αὐτῷ· Δεῦρο, δείξω σοι· καὶ θεωρεῖ ἱερὸν ἢ δύο ἄνδρας καθημένες ἵπποις, ἢ βαστάζοντας ξύλον πλαγίως ἕνα κατὰ ἔ ἑνός. Ἤθελον ἡ δι᾽ τὴ πύλης ἔ ἱερὲ εἰσελθεῖν, ἢ οὐκ ἠδύναντο, δι᾽ τὸ εἶναι τὸ ξύλον αὐτῶν πλάγιον· οὐκ ἐταπείνωσε ἡ αὐτὸν ὁ εἷς ὀπίσω ἔ ἄλλε ἐνέγκαι τὸ ξύλον ἐπ᾽ εὐθείας καὶ δι᾽ τοῦτο ἔμειναν ἔξω τὴ πύλης. Ἐπυθετο ἓν ὁ Ἀρσένιος τί ἦ ταῦτα; ἢ ἐρρέθη αὐτῷ· Οὗτοί εἰσί, φησιν, βαστάζοντες ξύλον δικαιοσύνης μετὰ ὑπερηφανίας, καὶ οὐκ ἐταπεινώθησαν * ἔ πρόσθηναι τῇ ταπεινῇ ὁδῷ ἔ Χριστέ, διὸ μένουσιν ἔξω τὴ βασιλείας ἔ Θεέ· ὁ ἡ τὰ ξύλα κόπτων, ἄνθρωπός ἐστι ἐν ἁμαρτίαις πεφορτισμένος, καὶ ἀντὶ ἔ μετανοῆσαι, ἕτερα προστιθῶν ἐ παύεται *. Καὶ ὁ τὸ ὕδωρ ἀντλῶν, ἄνθρωπός ἐστι καλὰ μὲν ἔργα ποιῶν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ σὺν αὐτοῖς ἔχει λινὰ πονηρὰ, ἐν τούτῳ τὰ ἁμαρτιῶν ἀπώλεσε ἢ τὰ χρηστά. Χρεία ἓν νήψεως τῷ ἀν-

F

* *Coteler.* ἔ διορθώσασθαι ἑαυτὸς ἢ πρόσθηναι *&c.*

* *Coteler.* ἄλλας ἀνομίας προστιθεῖ ἐπάνω τὰ ἁμαρτιῶν αὐτε.

A ἀνθρώπῳ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἵνα μὴ εἰς κενὸν κοπιάσῃ.

20 Διηγέμενον δέ ἐστι καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ· ὅτε ἀσθενήσαντος αὐτοῦ ποτε εἰς Σκῆτιν, ἀπῆλθεν ὁ πρεσβύτερος, καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν εἰς χαλάδριον, καὶ μικρὸν προσκεφάλαιον ποὺς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Καὶ εἷς τῶν γερόντων ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἰδὼν αὐτὸν εἰς τὸ χαλάδριον, ἐσκανδαλίσθη, λέγων· Οὗτός ἐστιν ὁ ἀββᾶς Ἀρσένιος, καὶ εἰς τοῦτα ἀνάκειται; Λαβὼν δὲ αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος, λέγει αὐτῷ. Τί ἦν τὸ ἔργον σου ἐν τῇ κώμῃ σου; Λέγει ὁ γέρων· Ποιμὴν προβάτων ἤμην. Καὶ λέγει ὁ πρεσβύτερος· Πῶς ἔν, φησι, διῆγες τὸν βίον σου; Ὁ δὲ φησιν· Ἐν κόπῳ πολλῷ, καὶ μόχθῳ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Καὶ πῶς διάγεις ἡσύχιος ἐν τῷ κελλίῳ σου; Ὁ δὲ εἶφη· Καλῶς ἀναπαύομαι. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ πρεσβύτερος. Βλέπεις τοῦτον τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον; πατὴρ βασιλέων ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ χίλιοι δοῦλοι σκευοφόροι παρέσαν αὐτῷ· πολύτιμα δὲ στρώματα ὑπῆρχον αὐτοῦ ἦν· σὺ δὲ ποιμὴν ὢν, οὐκ εἶχες, ἣν νῦν ἔχεις, ἀνάπαυσιν· καὶ ἔτος τὴν τρυφὴν, ἣν εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ, ὧδε οὐκ ἔχει. Ἰδὲ οὖν, σὺ μὲν ἀναπαύῃ, κἀκεῖνος θλίβεται. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, κατενύγη, καὶ ἔβαλε μετάνοιαν, λέγων· Συγχώρησόν μοι, ἀββᾶ, ἡμάρτηκα, ὅτι ἔτος ἦλθεν εἰς κόπον, κἀγὼ εἰς ἀνάπαυσιν· καὶ ὠφεληθεὶς ὁ γέρων ἀνεχώρησε.

21 Τούτῳ τῷ Μακαρίῳ ἐπέστησαν οἱ δαίμονες ἐν τῷ κελλίῳ, θλίβοντες αὐτόν. Παραλαβόντες δὲ οἱ διακονοῦντες αὐτῷ, καὶ στάντες ἔξω τὸ κέλλας, ἤκουσαν αὐτοῦ βοῶντος πρὸς τὸν Θεόν, καὶ λέγοντος· Ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με· οὐδὲν ἐποίησα ἐνώπιόν σου ἀγαθόν· ἀλλὰ δός μοι κατὰ τὴν χρηστότητά σου βαλεῖν ἀρχήν. Πυθομένου δὲ αὐτὸν ἑτέρου ἀδελφοῦ ἀκοῦσαι λόγον ὠφελείας, εἶπεν αὐτῷ ὁ Γέρων· Ὅση σοι δύναμις, ἀγώνισαι, ἵνα ἡ ἔνδον σου ἐργασία κατὰ Θεὸν ᾖ, καὶ νικήσῃ τὰ ἔξω πάθη. Διηνεκῶς δὲ ἦν ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ὁ Μακάριος οὗτος ἀσκητικὸς αὐτοῦ ἀγῶνας, καὶ ἀναπλέως ὢν παντὸς κατορθώματος, ἐπεὶ ἐνέγκειν ὁ τοῦ μεταστάσεως καιρὸς, παρῄνει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· Μὴ φροντίσητε ποιεῖν ἀγάπας * ὑμῶν ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ εἴληφα ἐποίησα ἐμαυτῷ *, οὕτω ἔχω εὑρεῖν. Ἐταράχθησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἀκούσαντες ταῦτα· καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὔπω ἦλθε ἡ ὥρα· ὅτε δὲ ἔρχεται, λέγω ὑμῖν· κεκλῆναι δεῖ ἔχω μεθ' ὑμῶν ἐπὶ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν δώσητε τὸ λείψανόν μου ἵνι. Τί οὖν, φησι, ποιήσομεν; ὅτι οὐκ οἴδαμεν ἐνταφιάσαι; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Γέρων· Οὐκ οἴδατε βαλεῖν σχοινίον *, καὶ ἆραί με εἰς τὸ ὄρος; Οὕτως δὲ ἦν ὁ λόγος τοῦ Γέροντος· Ἀρσένιε, διὸ ἐξῆλθες; τοῦτο σημαῖνον· Ἐπείπερ, φησὶ, Θεῷ συνεῖναι σαυτὸν προέθου, ἀκλόνητον τὸν νοῦν διατήρει, ἵνα μὴ δόξῃ τοῦ λήθης κενὸς γένῃ τοῦ συναμιλλᾶσθαι Θεῷ.

22 Ἔλεγε δὲ καὶ τοῦτο· Λαλήσας γὰρ πολλάκις μετεμελήθην, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε. Τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν ὁ Ὅσιος, ὅτι ἐκ πολυλογίας πολλάκις, καὶ μὴ ἐσχασμένου προσφέρειν τὰ ἁρμόζοντα, ἐκπίπτει ὁ ἄνθρωπος, καὶ δὴ συμφορᾶς ἴσως καὶ θανατηφόρους, τῆς δικαιολογίας κρημνιζόμενος· ὁ δὲ ἄφρων μὴ αἰσθανόμενος, ὁ μετεμελήθη, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναισχυντῶν δηὶ τὸ ἐναντίον εἰς τὸ λέγειν ἀνδρίζεται δόξῃ ἔλεγχος κακίας· παγὶς γὰρ ἰσχυρὰ ἀνδρὶ τὰ ἴδια χείλη, καὶ ἁλίσκεται ῥήμασιν ἰδίοις σώματος. Ὁ δὲ ἄφρων,

Vigilantiâ igitur homini opus est in operibus suis, ut non in vanum laboret.

A.S. THEODORO STUDITA EX MS.

20 Hoc quoque de ipso narratur. Dum aliquando in Sceti ægrotaret, profectus presbyter tulit eum ad ecclesiam, & posuit in strato *d*, parvumque cervical ad caput ejus. Unus è senibus, cum veniisset, ut ipsum viseret, & vidisset eum in strato, scandalum passus est, dicens: Hiccine est abbas Arsenius, & hoc modo recumbit? Senior verò sumpsit eum ac dixit: Ecquod erat opus tuum in pago tuo? Respondet senex: Pastor ovium eram. Instat presbyter; Quo pacto igitur, inquit, vitam traduxisti? Hic verò, In labore multo, ait, & ærumna. Tum alter rursus: Et quî nunc degis in tua cella? Respondit: Commodè quiesco. Et iterum presbyter: Vides abbatem hunc Arsenium? Pater imperatorum erat in seculo, & mille famuli sericis induti adstabant *e* ei: pretiosa etiam strata erant subter ipso: tu verò non habuisti pastor existens, quam nunc habes, requiem: sed ille delicias, quas habuit in seculo, hîc non habet. Vide igitur; tu quieti indulges; ille verò afflictatur. Quibus auditis, compunctus est, ac corpore inclinato *f* veniam petiit dicens: Ignosce mihi, abba, peccavi. Hic venit ad laborem, & ego ad requiem. Et cum fructu senex discessit.

Quidam in Sancto ægrotante scandalum passus, corrigitur.

21 Beatum *g* istum aliquando in cella aggressi sunt dæmones, affligentes eum. Accedentes autem qui ministrabant ipsi, & stantes extra cellam, audierunt ipsum clamantem ad Deum, ac dicentem: O mi Deus, ne derelinquas me; nihil boni in conspectu tuo egi: sed da mihi propter benignitatem tuam, ut jaciam fundamentum. Dum autem *h* alius frater interrogaret ipsum, ut boni aliquid ex ipso audiret, dixit Senex: Contende, quantum potes, ut interna operatio tua sit secundùm Deum, & externas appetitiones superabis. Postquam itaque Beatus assidue ascetica sua certamina per multos annos exantlasset *i*, omni virtute jam plenus, instaretque tempus migrationis ejus, hortabatur *k* discipulos suos, dicens: Ne soliciti sitis *l*, ut agapas *m* faciatis pro me: nam ego, siquidem mihi feci, illam inveniam. Turbati ergo *n* sunt discipuli, hæc audientes; & dixit illis: Nondum venit hora; quando autem venerit, dicam vobis. Judicium enim vobiscum subire debeo ante tribunal *o* Christi, si cuiquam dederitis corpus meum *p*. Quidnam ergo, inquiunt, faciemus? Quia nescimus *q* illud sepelire. Et dicit eis Senex: Non nostis mittere funem, & tollere me in montem? Illud autem frequenter usurpabat: Arseni, quare [seculo] egressus es *r*? Hac re significans: Quoniam, ajebat, te ipsum obtulisti, ut cum Deo versareris, custodi mentem imperturbatam, ut per oblivionem vacuus non fias ad conversandum *s* cum Deo.

Tentatus sese humiliat; docet externos affectus superare; vult abjectissimè sepeliri: dictum ejus:

22 Dicebat etiam illud: Pœnituit enimverò me sæpius *t*, locutum esse; tacuisse verò numquam. Hoc quippe indicavit *u* Sanctus, per multiloquium sæpius hominem, qui non attendit, ut congrua proferat, labi; in calamitates utique mortiferas ac contentiones præcipitatum. Quod dum amens non sentit, pœnitentiâ non ducitur, sed impudentiâ potius è contrario ad loquendum roboratur propter contentionem malitiæ: nam pedica valida viro sunt propria labia, & proprii oris verbis captatur. At sapientem, & qui mentem expurgatam habet, locutum præter

aliud item dictum. timor mortis, quam sanctè obit:

* *al.* ἀγάπωλιν.

C * *additur apud Cotel.* ἀγάπωλιν.

* *Coteler.* εἰς τὸ πόδα μου, in pedem meum.

AB THEODORO STUDITA. EX MS.

id quod debuit, sæpius pœnituit. Utinam, inquiebat, sermonem hunc non protulissem! Ex multiloquio enim non evitabis peccatum. Ideo bona res est opportunum silentium. Quando jam morti erat vicinus *, viderunt eum fratres flentem; & dicunt ei: Verè, an & tu times, pater? Respondet: Verè, timor, qui nunc mecum est in hac hora, mecum erat, ex quo monachus factus sum *x*: & sic obdormivit in pace. Certè abbas Pœmen *y*, audita ipsius morte, lacrymans dixit: Beatus es, abba Arseni, quod te ipsum flevisti in hoc mundo: qui enim seipsum hîc non flet, in æternum illic flebit: siquidem hîc flere voluntarium, illic non flere impossibile est præ tormentis.

* *Vit. PP.* Cum autem traditurus esset spiritum.

x

y

23 Narravit de ipso abbas Daniël, quod numquam loqui voluerit de quæstione aliqua Scripturæ, quamquam, si voluisset, loqui potuisset: sed neque epistolam facilè scribebat. Quando autem per intervalla veniebat ad ecclesiam, ponè columnam sedebat, ut nemo videret faciem ejus, neque ipse rei alteri attenderet. Erat vultus ejus angelicus instar Jacob; erat ipse totus canus; ore festivus, aridus, staturâ procerus, at præ senectute incurvus. Habebat barbam prolixam, ad pectus usque protensam: pili autem oculorum ejus præ multo fletu exciderant. Obiit annum agens nonagesimum quintum. Mansit porro in palatio imperatoris Theodosii magni divinæ memoriæ usque ad annum suæ ætatis quadragesimum *z*: in Sceti annos quadraginta: in Troë verò superioris *aa* Babylonis versus Memphim, annos decem: tres in Canopo *bb* Alexandriæ: & reliquis duobus annis rediit in Troën; ibique obdormivit, consummans cursum suum in pace ac timore Dei: quia erat Vir bonus & plenus Spiritu sancto & fide. Reliquit autem mihi pelliceam suam tunicam, albamque camisiam *cc* cilicinam, nec non sandalia, è palmula confecta. Et ego indignus illa gestavi, ut benedicerer *dd*. Hic vitæ Arsenii transitus; paucis quidem expositus, non autem prout rerum, quas gessit, admiratione dignarum multitudo exigebat; sed prout secundùm tenue, quod præcessit, compendium à sanctis senibus scripto commendatæ sunt. Nos verò, post hæc ab ipsis accepta, non gravabimur audere aliquid, & adjungere iis, quæ jam dicta sunt; tam ut ostendatur sermonis nostri penuria, quam ut propensa in Sanctum voluntas expleatur.

in vita semper latêre cupiens: cujus damnr iconismus cum vitæ periocha,

B

z

aa

bb

cc

dd

C

24 Quænam fortunatissimi hujus, beatissimi, ac sanctissimi Viri rectè factis recensendis par esse possit oratio? Quæ non tantum ætas nostra admiratur, & æmulari conatur exantlata ab illo solitariæ vitæ certamina, sed antiquorum quoque sanctorum patrum primores ac principes hujusce expresserunt vitæ institutum: magnum dico Euthymium, qui operam dedit maximam, ut ipsius virtutes imitaretur; secessum ipsius, silentium, humilitatem, vestitus vilitatem, ciborum abstinentiam, vigilantiam, quâ in omnibus sibi attendebat, juxta id, quod ab ipso dictum est: Arseni cur [seculo] existi? Ad hæc, æmulari satagebat ipsius compunctionem, lacrymas, pervigilationes nocturnas, amorem solitudinis, odium gloriæ & societatis, alacritatem ac contentionem in orando, commiserationem ac discretionem. Omni itaque studio vitæ ipsius institutum imitatus, gratiarum etiam, quibus ille erat præditus, donum fruendum accepit, sanctissimi Spiritus communicationem, divini luminis illustrationem ac gratiam perspiciendi arcana.

& elogio.

D

ἢ τ νῦν κεκαθαρμένον ἐπέχων, λαλήσας ὠφελῇ τὸ δέον, πολλάκις μετεμελήθη. Εἶθε γάρ, φησι, μὴ τόνδε λόγον προεξήνεγκον· ἐκ γὰ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν. Διὰ τοῦτο καλὸν ἡ ἀκαιρο σιωπή. Ὡς ἦ ἐγγὺς ἦν ⁘ τελευτᾶν *, εἶδον αὐτὸν * *al.* ἤμελλεν
οἱ ἀδελφοὶ κλαίοντα, ἢ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐν ἀ- ὠφελ. δι δόναι
ληθείᾳ ἢ σὺ φοβῇ, πάτερ; Καὶ λέγει αὐτοῖς· τὸ πνεῦμα.
Ἐν ἀληθείᾳ ὁ φόβο ὁ νῦν ὢν μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, μετ' ἐμοῦ ἦν, ἀφ' οὗ γέγονα μοναχός· ἢ ἔτως ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ. Ἀμέλει ὁ ἀββᾶς Ποιμὼ ἀκούσας ὅτι ἐκοιμήθη, δακρύσας εἶπεν· Μακάριο εἶ, ἀββᾶ Ἀρσένιε, ὅτι ἔκλαυσας σαυτὸν ἐν τάδε τῷ κόσμῳ· ὁ γὰ μὴ κλαίων ἐκεῖτον ὧδε, αἰωνίως ἐκεῖ κλαύσεται· εἴτε ἦν ὧδε ἐκὼν, εἴτε ἐκεῖ ὑπὸ βασάνων ἀδύνατον μὴ κλαῦσαι.

23 Διηγήσατο ⁘ ὁ ἀββᾶς Δανιὴλ περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐδέποτε ἠθέλησε λαλῆσαι ζήτημα τ γραφῆς, καίπερ δυνάμενο λαλῆσαι, εἰ ἤθελεν· ἀλλ' ἔτε ἐπιστολὴν ἐσχέως ἔγραφεν. Ὅτε ⁘ ἤρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ χρόνε, ὀπίσω ⁘ στύλε ἐκαθίζετο, ἵνα μηδεὶς ἴδῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, μή τε αὐτὸς ἄλλε προσχῇ· ἦν ⁘ τὸ εἶδο αὐτοῦ ἀγγελικὸς, ὥσπερ ⁘ Ἰακὼβ, ὁ- E
λοπόλιο, ἀσε- τῷ σώματι *; ξηρὸς ⁘ * *Coteler.*
ὑπῆρχε ἢ μακρὸς, ἀλλ' ἐκυρτώθη ὑπὸ ⁘ γή- σώματι.
ρως. Εἶχεν ⁘ τ πώγωνα μέγαν, φθάνοντα ἕως τ κοιλίας· αἱ ⁘ τρίχες τ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔπεσον ὑπ ⁘ πολλοῦ κλαυθμοῦ· τελευτῶ * ⁘ ἐ- * *Coteler.*
τῶν ἐνενήκοντα πέντε· ἐποίησεν ⁘ εἰς τὸ παλά- ἐγένετο.
πον ⁘ τ θείας μνήμης Θεοδοσίε ⁘ μεγάλε ἕως ⁘ προαρχησᾶ ἔτες τ αὐτοῦ ἡλικίας, ἢ ἐν τῇ Σκήτι ἔτη μ', ἢ δέκα εἰς Τρωὴν τ ἄνω Βαβυλῶνο κατέναντι Μέμφεως· ἢ ἔτη γ' εἰς τ Κάνωπον τ Ἀλεξανδρείας, ἢ ἄλλα δύο ἔτη ἦλθεν πάλιν εἰς Τρωὴν, ἢ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, τελέσας * * *al.* τελειώ-
ἐν εἰρήνῃ ἢ φόβῳ Θεο τ δρόμον αὐτοῦ· ὅλη ἦν ἀνὴρ σας.
ἀγαθὸς ἢ πλήρης Πνεύματο ἁγίε, ἢ πίστεως. Κατέλιπε δέ μοι τ χιτῶνα αὐτοῦ τ δερματινὸν, ἢ τρίχινον κάμισιν λαβὼν, ἢ σανδάλια σεβέννινα *, ἢ ἐγὼ ὁ ἀνάξιο ἐφόρεσα αὐτὰ, ὅπως ἐν- * *al.* στεβέν-
λογηθῶ. Τοῦτο τὸ πέρας ⁘ βιε ⁘ Μακαρίε Ἀρσε- να, σεβεννί-
νίε, ὡς ἐν ὀλίγοις ⁘ διηγημένον· ὃ ἢ τὸ πλῆθος τ να.
ἀξιαγάστων αὐτοῦ πρακτικῶν, ἀλλὰ ἢ τὸ φθάσαν βραχυμερὲς χρεφθῆναι ὑπὸ τ ὁσίων Γερόντων. Ἡμεῖς ⁘ ἢ τὰ περὶ ἑαυτῶν ληψόμενοι *, * λαβόμε-
διὰ ἀκηκόαμεν τόλμη χρώμενοι προσθῆναί τι τοῖς νοι.
ἐρημικοῖς, τ μὲν πενιχρολογίας ἡμῶν δηλώσιν, ⁘ ⁘ πρὸς τ Ἅγιον πόθε ὑποπλήρωσιν. F

24 Τίς λόγος δυνηθείη φράσαι ⁘ πανολβίε τούτε, ἢ τρισμάκαρο ὁσιωτάτε ἀνδρὸς τὰ κατορθώματα διηγήσασθαι; ἃ ⁘ μόνον ἡ καθ' ἡμᾶς γενεὰ θαυμάζει, ἀλλὰ ἢ πειρᾶται τοὺς τούτε ἀθλητικὰς ἐν ἀσκήσει παλαίσρας ζηλοτυπεῖν, ἀλλὰ ἢ οἱ ἀκρέμονες ἢ κορυφαῖοι τ ἁγίων ἀρχαίων πατέρων τὸν ⁘ ἐμηνύσαντο πολιτείαν· λέγω δὴ τ μέγαν Εὐθύμιον, ὃς πᾶσαν προθυμίαν ἐποιεῖτο τούτε μιμεῖσθαι τὰς ἀρετὰς, τὴν τε ἡσυχίαν αὐτοῦ, ἢ σιωπὴν, καὶ ταπεινοφροσύνην, τὸ ⁘ ἐνδύματο δίπλες, ἢ τὴν τῶν βρωμάτων ὑποχὴν, ἢ τὴν εἰς πάντα καρτερίαν τὸ ἑαυτῷ προσέχειν, κατὰ τὸ ὑπ' ἐκείνου λεγόμενον· Ἀρσένιε, διὰ ἐξῆλθες; ἐζήλω ⁘ αὐτοῦ ἢ τὴν κατάνυξιν, ἢ τὰ δάκρυα, ἢ τὰς παννύχες ἀγρυπνίας, τὸ φιλέρημόν τε ἢ μισόδοξον, ἢ μισσύντυχον, τὸ εἰς προσδυχὴν προθυμόντε ἢ δύπονον, τότε συμπαθὲς ἢ διακριτικόν. Ἐπειδὴ τοίνυν πάσῃ προθῇ τὴν ἐκείνε ἐμιμήσατο πολιτείαν, ἢ τ ἐκείνῳ προσόντων χαρισμάτων ἠξιώθη ἐν ὑπολαύσει γενέσθαι τ τε τῆ παναγίε πνεύματο μετοσίας, ἢ τ τῆ θείᾳ φωτὸς ἐλλάμψεως, ἢ τῆ διορατικῆ χαρίτματο.

AN-

A

ANNOTATA.

A.S. THEODORO STUDITA. EX MS.

a *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 7, *num.* 27 *hiſce addunt de monacho iſto:* Qui cum feciſſet tres dies; extædiatus eſt, & inveniens paucas palmulas, ſcidit eas: & iterum in craſtino cœpit plectam facere ex eis. Qui cum eſuriſſet, dixit intra ſe. Ecce aliæ paucæ ſunt palmæ; explico eas; & manduco. Et cum perexpendiſſet eas, dixit iterum: Lego parum, ſic manduco. Et cum legiſſet, dixit: Dicam aliquantos pſalmos, & jam ſecurus manduco. Et ita paulatim proficiebat, Deo cooperante, donec veniret ad ordinem ſuum. Et cum accepiſſet fiduciam adverſus cogitationes malas, vincebat eas. *Cotelerius pag.* 355 *illa non legit in ſuo textu.*

b *Quid ſit* διορατικὸν *&* προορατικὸν χάρισμα, *& quo diſtinguantur, dictum* 13 *hujus in annotatis ad cap.* 6 *S. Stephani Sabaitæ lit.* f.

c *Præmittitur in Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 18, *num.* 2: Dixit abbas Daniel, qui erat diſcipulus abbatis Arſenii; quia narravit ei abbas Arſenius, tamquam de alio aliquo dicens (puto tamen, quod de eo dicebatur.) *Quæ itidem ex ore Danielis referuntur apud Coteler. pag.* 364. *In codice noſtro membranaceo Q Ms.* 5, *olim collegii noſtri Ingolſtadienſis, qui ad calcem inchoatus notatur anno* 829, *habetur:* Beatus Arſenius referebat, eò quod, dum in propria cella reſideret, vocem ſibi dicentem audivit. *Et pro eo, quod hic ſequitur,* contemplatur templum ac duos viros *&c., ibi eſt,* vidit ante portam civitatis duos juvenes *&c.*

d Χαλάδριον *&* χαεδρίον, *matta, pellis, vel lectus pellibus inſtratus. Vide notas Coteleri col.* 799 *& Gloſſar. Græc. Cangii. Certe apud utrumque à Joanne Geometra exprimitur per* κώεα *in ſequenti, quem citant, verſiculo:*

Μέμφετο Ἀρσένιόν τις ἰδὼν ἐπὶ κώεσιν ὄντα. E

B Vituperabat Arſenium aliquis, videns eum eſſe ſuper pellibus.

τὸ Κῶας *eſt pellis agnina vel ovina: & quippe ni aliorum quadrupedum?* Κῶας *etiam ſignificat* ſtragulum. *In apographo Medicæo Regis Franciæ eſt* ὕτελές τι ῥῶμα: *apud Surium num.* 21 vile ſtragulum. *Porro hiſtoriam hanc commemorat laudatus Coteler. pag.* 367.

e Παρέσαν *per ſyncopen pro* παρέσησαν. *Paulo poſt occurrit* ἐπέσησαν *abſque ſyncope.*

f Ἔβαλε μετάνοιαν. *Vide Martyrium Sabaitarum die* 20 *Martii, pag.* 177, *in annotatis ad num.* 71; *& Acoluthiam Græcam ante tomum ſecundum Junii, num.* LX.

g *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 15, *num.* 5: *Coteler. pag.* 353.

h *Vit. PP. ibid., libell.* 11, *num.* 1.

i Ἐξαντλησάμην *addidi, quo fieret perfectus ſenſus; niſi fortè pro* διηνεκῶς *ſcribendum ſit* διενεχῶν.

k Παρηνύνει, *pro quo ſubſtitue* παρῆνει, *à* παρανύω: *niſi, more Græcis alibi ſatis familiari, auctor uſus fuerit anadiploſi ſeu reduplicatione ſecundæ ſyllabæ.*

l *In Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 10, *num.* 9, *& apud Coteler. pag.* 369 *narratur ex ore Danielis.*

m Ἀγάπας, *hîc intellige eleemoſynas, refectiones pauperum. Vide utrumque Gloſſarium Cangii. Vit. PP. lib.* 3, *num.* 163, *pag.* 524 *habent:* Nemo ſuper me faciat charitatem, niſi in ſola oblatione: ego ſi feci charitatem, invenio illam.

n *In Vit. PP. lib.* 3, *num.* 163, *pag.* 524 *præmittitur:* Turbatis autem diſcipulis, quaſi jam tempore propinquante. *Et lib.* 5, *libell.* 15, *num.* 9: Qui cum moreretur, turbati ſunt valde. *Coteler. pag.* 369 μέλλοντος τελευτᾶν: Cum moriturus eſſet.

o *Coteler.* Ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ: (*al.* χείρος) ante tremendum tribunal.

p *Vit. PP.* Si permiſeritis cuiquam de corpore meo aliquid facere.

q *Vit. PP.* Mortuum veſtire vel ſepelire.

r *Vit. PP.* Ille autem ſermo ſemper erat in ore Arſenii. *Quod etiam præ oculis habuit S. Euthymius,* F
C *ut conſtat ex Vita ejus* 20 *Januarii, pag.* 311, *num.* 59. *S. Dorotheus archimandrita, à Corderio noſtro editus, inſtitutione* 10 *ſic habet:* Arſenius abbas ſibi ipſe aſſiduè inculcabat: Arſeni quare exiviſti? Nos tam perditè ſocordes ſumus, ut neque ſciamus, quare exiverimus, neque intelligamus, quid ſit, quod voluerimus. Quapropter non ſolum proficimus, ſed & ſemper affligimur.

s Συναμιλλᾶσθαι, *quod erat in noſtro apographo, quam hic ſatis ad propoſitum faciat, non video: eſt enim* cum aliquo concertare. *Melius quadrat* συνομιλεῖσθαι, *ut hîc ſit* verſari cum Deo: *ſicque congruit τῷ* συνεῖναι, *quod præcedit.*

t *Vit. PP.* Semper pœnituit: *Coteler.* ſæpe.

u *Hanc aſceticam explanationem vel proprio marte adjecerit, vel aliunde fuerit mutuatus S. Theodorus Studita, quam nec apud Coteleriun, nec in Vit. PP. hîc reperio.*

x *Vit. PP. addunt:* Et timeo valde. *Ad diem* 8 *Januarii in Vita B. Laurentii Juſtiniani patriarchæ Veneti, cap.* 10, *pag.* 561, *de ipſo morituro dicitur:* In fiducia Macarium, in timore Arſenium referens: inter utrumque incedens, ut cum fiducia metueret, nec ſine timore confideret.

y *De eo Commentarius prævius; qui in Vit. PP. vocatur* Paſtor, *id enim* ποιμὴν *Græcè ſonat.*

z *Coteler. pag.* 371 annos quadraginta, *ut alibi obſervavimus; addens:* pater factus diviniſſimorum Arcadii & Honorii.

aa *Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 15, *num.* 10: In loco, qui dicitur Trohen ſupra Babyloniam. *Interpres in Græco legerit* εἰς Τρωΐλων τὴν ἄνω Βαβυλῶνος, *vel* εἰς Τρωΐλων ἄνω τῆς Βαβυλῶνος. *Et ſic intellige textum noſtrum: neque enim duæ Babylones fuerunt in Ægypto: uti nec duæ Memphes: & ſimili haud dubiè ſenſu in Faſtis ſacris Æthiopicis, à Jobo Ludolfo in hiſtoria Æthiopica editis, pag.* 425 *intelligitur* Ptolomæus martyr è Memphi ſuperiore. *De iſtis duabus urbibus dictum in Comm. præv. Adde, hic deſignari* Babylonem novam, *ad Nilum fluvium, poſtea dirutam; ex cujus ruinis excitata fuit in vicinis urbs Cairus, totius Ægypti caput; à qua tantiſper diſtant ejus rudera, quæ etiamnum videri dicuntur.*

A.S.THEODORO STUDITA. EX MS.

bb *De* Canopo *ſupra: quibus addi poſſunt ex notationibus Valeſii ad librum* 3 *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ Sozomeni pag.* 117, *quæ habet de inſigni monaſterio Tabennenſium: ex quo factum, ut Canopus, quæ antea ob luxum & delicias infamis fuerat, inſula Metanœa vocaretur: inducitque S. Hieronymum & Athanaſium presbyterum, de eo loquentes; qui poſtremus ibidem vocat* Metanœam, ſuburbanum maximæ urbis Alexandriæ, quod olim Canopus vocabatur.

cc Κάμισιν. *Coteler.* Καμάσιν, *eſtque ſubucula, linea interula, induſium, lintea ſindon: de qua voce Cangius & Onomaſticum Roſweydi. Vocis etymon tradit S. Iſidorus Hiſpalenſis lib.* 9 *Originum cap.* 22 *ſub finem:* Camiſias vocamus, quod in his dormimus in camis, id eſt in ſtratis noſtris: *ſtratum enim vel lectus* cama *hiſpanico idiomate vocatur.* Camiſia *Gallis* chemiſe. *In liturgicis, eſt exterior veſtis alba clericorum, in eccleſia geſtari ſolita.*

dd *Iconiſmus Sancti, ſive exterior corporis ſpecies, ab auctore Vitæ accuratiſſimè hîc delineata, narratur apud Coteler. pag.* 371 *: in Vit. PP. lib.* 5, *libell.* 15; *num.* 10 *: ibidem etiam brevis hæc vitæ periocha. Codex noſter Ingolſtadienſis planè ſingularis eſt, dum dicit:* Moritur annorum centum XV; *at facilè alicubi ex* XCV (*quæ lectio ex Vita noſtra, Vitis PP. ac Cotelerio probatur eſſe genuina*) *formari potuit* CXV, *tranſpoſitâ litterâ* X.

EPILOGUS.

B *Auctor converſus ad Sanctum, eumque cum Moyſe comparans,* a

OBeatorum beatiſſime Arſeni, purum Spiritûs receptaculum. Ecquis ſermo tua rectè geſta dignis præconiis extollat *a*? Quale virtutis genus in te primùm laudabo? An ſeceſſum à ſeculo? Et quiſnam ita dicto divino audiens, citius mundum reliquit univerſum? Ad modum locumque ſalutaris requiei cucurrit Abraham patriarcha, at cum uxore & apparatu; tu verò tam ſolus quam qui maximè, abſque apparatu ac rebus ſuperfluis, ſolam Chriſti crucem in humeris ferens eremum incoluiſti. Imperatoriæ te aulæ non traxerunt; dignitatum apices non detinuerunt. Quanto hæc plus admirabilitatis habent, quam geſta ipſius! Et quis ab appetitionibus extra ſeculum, nec non à terrenarum impreſſionum lineamentis converſus, tali cum Deo colloquendi honore donatus fuit? Magnus ille Moyſes montem Sinà aſcendit; at tu quoque, occupatâ orationis columnâ, cum Deo quotidie verſandi honorem accepiſti. Illius vultus gloriâ exinde coruſcabat: tu autem nonne totus ignis apparuiſti videnti te? (ô miraculum!) orationis ad Deum contactu in flammam mutari viſus; tuque, cui res communicabatur, rei, quæ communicabatur, conſimilis, angelus eras igne ardens, &, ſi non audacius, quam par eſt, eloquar, gloriam Moſaïcam ſupergreſſus. Jam verò quid ſtatio pernox? C Nox ſicut dies illuminata fuit orationibus, quemadmodum divinus David cecinit. Sol tibi oranti adſtans, ſoli te remiſit, circulârem curſum peragens. O ſol, ſoli intelligentiâ prædito reverâ æmule! Mens tua lumine prægnans, purius quam ſolares radii in cælum demiſit *b* cogitationes tuas, cælos ipſos tranſcendentes.

b

per anacephalæoſim

26 An ſolitudinis jucunditatem prædicabo? Ecquis te apparuit ſolitudinis amantior, ab humanis tumultibus recedente, & in ſolum Deum elevato? Pythagoram philoſophum cum nemine quidem alio, at cum bobus tamen & avibus collocutum ferunt, ex amore quietis: tu verò id, quod in eo fuit à philoſophia alienum, tamquam parum decens, redarguendo, docuiſti heſychaſten in ſolitudine degere, ne vocem quidem avium audientem *c*. Cor tuum purum mari profunda tranquillitate ſtrato ſimile fuit, ſpiritibus malitiæ procul ejectis afflatu Spiritus ſanctiſſimi: cujus auſpiciis navigationem emenſus, in tranquillo ſuperni regni portu requieviſti. An humilitatis altitudinem eloquar? Ecquis adeo ſe ipſum abjecit in vilitate veſtitûs? Quis primum apud imperatores locum tenens, multaque ſapientia conſpicuus, adeo apparuit poſtremus, occultando no-

c

Ὦ μακαρίων μακαριώτατε Ἀρσένιε, τὸ καθαρὸν Πνεύματος ταμεῖον· Τίς ἀξίως ἐφυμνεῖται λόγος τῶν σῶν κατορθωμάτων; ποῖον ἔδος ἀρετῆς πρῶτον ἔν σοι ἐπαινέσομαι; ἀναχώρησιν κόσμου; ἢ τίς ἔτως ἐπακηκοὼς φωνῆς θείας, κατέλιπε ῥᾳδίον κόσμον ὅλον; Πρὸς τὸ τόπον ἢ τὸν τόπον τῆς σωτηριώδους καταπαύσεως προσδραμών Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης, ἀλλὰ σὺν γυναικὶ καὶ ἀποσκευῇ· σὺ δὲ μονώτατος καὶ ἀσκύλως καὶ ἀπερίστως, μόνον δὲ Χριστοῦ τὸν σταυρὸν ἐπωμάδιον φέρων ἠυλίσθης ἐν τῇ ἐρήμῳ. Βασίλειοί σε αὐλαὶ οὐ καθείλκυσαν, ὑπεροχαὶ ἀξιωμάτων οὐ περιεκρότησαν. Ὅσον γοῦν τοῦτο ἐκεῖνος θαυμασιώτερος προσέτυχεν ἐργασίαν. Τίς ἔτως συσκιφεὶς τῶν αἰσθήτων ἔξω κόσμου, καὶ τῶν κάτω φαντασιώντων χαρακτήρων γενόμενος, θεῷ συμπαλῆσαι ἠξίωται; Μωσῆς ὁ μέγας ἀναχθεὶς ἐν τῷ Σιναίῳ· ἀλλὰ καὶ σὺ ἐν τῷ τῆς προσευχῆς σύλῳ ἐφηκοὺς ὁμιλεῖν θεῷ ἠξίου ἑκάστοτε. Καὶ ἐκεῖνος τὸ πρόσωπον ἐντεῦθεν δόξῃ προσήστραπτο· σὺ δὲ ὅλος πῦρ τῷ ὁρῶντι ἐδείκνυσο; ὧ τῆς θαύματος· τῇ διὰ ψυχῆς πρὸς Θεὸν συναφείᾳ φλὸξ δεικνύμενος, ἐφόμοιος ὢν ὃ μετεχομένῳ ὁ μετέχων, ἄγγελος πυρίφλεκτος ὤν, καὶ εἰ μὴ τολμηρῶς εἰπεῖν, τῆς Μωσαϊκῆς δόξης ὑπερφερέστερος. Τί δὲ ἡ σάσις ἡ πάννυχος; ἡ νὺξ ὡς ἡμέρα φαεινὴ προσευχαῖς ἐπεφώτισο, ὡς ὁ θεῖος Δαβὶδ ἐμελογοφήσεν. Ἡλιός σε παρεσῶν τῇ ψυχῇ ἡλίῳ παρέπεμπεν, τὴν κυκλικὴν περιδρομὴν ποιούμενος. Ὦ ἥλιε καὶ ὄντως νοητὲ ἡλίου ἐφάμιλλε· ἡ διάνοιά σε φωτὸς ἐγκύμων ὑπῆρχεσε ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρώτερον, σοῦ λογισμοὺς εἰς ὕψος νοῦν ἡφίη, καὶ ὑπὲρ σοῦ ὕψους ἀνατεῖχοντας.

E

F

26 Ἡσυχίας περιπότητα; καὶ τίς σε ὤπτηται φιλησυχώτερος, τῶν ἀνθρωπίνων θορύβων ἀφισάμενος, καὶ πρὸς Θεὸν μόνον μετεωριζόμενος. Πυθαγόραν φασὶ τὸ φιλόσοφον ἄλλῳ μὲν οὐδενὶ, βοσὶ δὲ καὶ ὀρνέοις προσλαλεῖν ἡσυχίας ἔρωτι· σὺ δὲ τοῦδε τὸ ἀφιλόσοφον διήλεγξας ὡς σμικροπρεπὲς, μηδὲ φωνῆς ὀρνέων ἐπαΐοντα τὴν ἡσυχασὴν ἠρεμεῖν. Ἔοικέν σε ἡ καθαρὰ καρδία πελάγει κατευθρεσμένῳ γαλήνῃ βαθείᾳ, πόῤῥω τῶν πονηρείας πνευμάτων βαλομένων θλιπνοίᾳ δὲ παναγίου Πνεύματος, ἐν ᾧ τὸ πλοῖον διαπερᾶνας, εἰς τὰ ἀκύμονα λιμένα τῆς ἄνω βασιλείας κατέπαυσας. Ταπεινοφροσύνης ὕψος; καὶ τίς ἔτως ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν ἐν δίπλοίᾳ ἐθήτος; Τίς ἔτως τὰ πρῶτα ἔχων ἐν βασιλεῦσι, καὶ πολὺς ἐν παιδεύσει, ὕστατος ὤφθη ἐν ἀποκρύψει εὐγενείας τε καὶ σοφίας τῆς ἀποκλυμένης;

A

μῆνις· ὁ χρυσοχάλκος πενιχροφόρος, ὁ πολύσοφος ἀμαθοικιζόμενος· ὁ πολυμαθέστατος μαθητευόμενος· τοῖς ἐρωτήσεσιν [καὶ] τοῖς ἐπιμαθήσεσι πρεσπαθείας νεκρότητα, καὶ παρῆκες ἑτέρῳ πλέον ἔχειν. Τὸ πρὸς σοῦ ἀγχιστεύοντας αἰδεσθῆναι; Ἐντεῦθέν σοι τὸ λέγειν· Ἐγὼ πρὸ ἐκείνου ἀπέθανον, τῷ πρεσαίρετικῷ δηλαδὴ θανάτῳ τῷ φυσικῷ πρετεθνηκότος σου. Ἐντεῦθεν τὸ μακάριόν σου ἀπόφθεγμα· Ἀρσένιε, διὸ ἐξῆλθες· ὃ ᾄδουσι χοροὶ μοναζόντων, φέροντες σωτηρίας ἐφόδιον· ἁμαρτίας γάρ ἐστιν ἐμπόδιον, τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κόσμου ἐπερράγημεν, ἐπαναμιμνήσκειν, καὶ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἢ πρὸ τοῦτο μόνον φροντίζειν.

27 Τί γὰρ ἡ ἀγαλλίασις τῆς θείας κατανύξεως; μελέτη θανάτου διηνεκὴς, ἀενάως πελαγίζουσα ἐν τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ σου, ἐξ ἧς τὰ ῥεῖθρα τῶν δακρύων ἀνελλειπῶς πρεχέοντα πυρσὸν σοι ἀνῆψε θείας ἀγαπήσεως; Τῇ σοφροσύνῃ δεύτερον Ἰωσὴφ εἰκότως καλέσαιμι· ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς θήλεος μνημόσυνον εἰς ἄπαν ἐξαίρων ἐξ ἁγνῆς καρδίας σου· Οὕτως ὄντως Φερώνυμος ἄρσην, καὶ ἐδὲν θηλυπρεπῶς διαφερόμενος. Τῇ ἐγκρατείᾳ τὸ πάθη πλερνίζων, τὴν πατριάρχην Ἰακὼβ ἐζήλωσας, ἐσθίων δι' τὸ ζῆν, οὐ ζῶν δι' τὸ ἐσθίειν· ὃ γὰρ τοῖς ἔξω λόγῳ πεφιλοσόφηται, τοῦτό σου ἔργῳ ἑκάστοτε ἐπεπλήρωτο. Τῇ ἀγρυπνίᾳ ὡς ἀσώματος διετέλεσας, νηφάλιος σοῦ ἀστέρας τοῖς ἐγρηγόρεσι, καταπέμπων τὴν νύκτα τοῖς ἐπικλήσεσι, πάσης ἀρετῆς ἀνάπλεως, παντὸς κατορθώματος ἐργάτης. ἀκεμβέστατος. Ὦ φωστὴρ τοῦ νῦν ἑσπερινὸν φωτεινότατε· Ὦ ἀστὴρ ἡσυχαστῶν αὐγοειδέστατε· Ὦ κλέος μοναστῶν πολυδακτότατον· Εὖγε ἄγγελε ἐπίγειε, ἀπαθείας ὡραιότησιν ἐπερωμένε. Εὖγε ἀρετῶν παράδεισε, παντὸς ἀγαθοῦ κατορθώματος πεφυτευμένε. Εὖγε ἑσπερὶς κατάστερε, ποικίλοις κάλλεσι..... διαγεμένε ἐφ' ὕψει τοῦ καθαρωτάτου βίου.....

bilitatem ac ſapientiam, quæ perit. Qui aúreâ induebaris ſtolâ, pauperculum fers habitum; qui eras ſapientiſſimus, iis rudis & agreſtis; qui eras magiſter diſciplinis excultiſſimus, interrogationibus ac diſciplinis mortificationem diſcis affectionum, & potiores alteri partes conceſſiſti. Anne, erga propinquos quomodo affectus fueris, eloquar? Hinc tuum certè effatum: Ego ante ipſum mortuus ſum: voluntaria videlicet morte naturalem te prævertente. Hinc beatum tuum dictum: Arſeni, quare exiſti? Quod concinunt chori monachorum, ferentes viaticum ſalutis. Peccatum quippe impedit cauſæ, propter quam à mundo avulſi ſumus, reminiſcentia, nullaque alia quam de hoc ſolo cura. A.S.THEODORO STUDITÆ EX MS.

27 Jam vero quid exultatio divinæ compunctionis, ac meditatio mortis aſſidua, jugiter exundans in puro corde tuo, è quo lacrymarum fluenta indefinenter promanantia flammam ſibi accenderunt divinæ dilectionis? Verecundiâ alterum te Joſephum merito appellaverim; ſed enim feminæ memoriam ex caſto corde tuo omnino deleviſti; conveniente rei ſignificatione ferens nomen viri *e*, nihilque effeminati præ te ferens. Temperantiâ pravas animi perturbationes calcans, patriarcham Jacob æmulatus es, comedens ut viveres; non vivens, ut comederes. Quod enim ab externis philoſophatum fuit verbo, illud abs te paſſim impletum opere. Sine ſomno perduraſti, non ſecus ac ſi fuiſſes incorporeus; ſtellas ſopiens vigiliis, noctemque tranſigens invocationibus. omni virtute plenus, & ſtudioſiſſimus omnis recti officii amator. O luminare omnis, quæ ſub cælo eſt, terræ lucidiſſimum! O ſtella heſychaſtarum fulgidiſſima! ô decus monachorum optatiſſimum. Euge terreſtris angele, alarum à pravis appetitionibus immunium venuſtatem indute. Euge virtutum paradiſe, omni maturo honeſtatis fructu conſite. Euge ſtellatum cælum, varia pulchritudine.... fabricatum ſuper faſtigio puriſſimæ vitæ.... *f cetera deſiderantur.* *virtutes ejus recenſet,*

ANNOTATA.

a Ἐφιηνεῖτω. *Ita apographum noſtrum. Vocem hanc non invenio: Quid ſi ſcribas* ἐφυμνεῖτω *?*

b Ἤφίη, *ab* ἀφίημι *pro* ἀφίη; *præpoſitione, è qua componitur, augmento temporali hic in initio affecta: de qua re Anteſignanus ad Clenardi Inſtitutiones in linguam Græcam pag.* 143: *ubi verbum hoc nunc augeri in initio, nunc in medio, nunc utrimque reperies.*

c *Alludit ad illud, quod de voce avicula narravit num.* 8. *Alia hîc ſequentia, quò referenda ſint, quilibet per ſe ex dictis perſpicere poterit.*

d *Dictum illud vel auctor, vel aliquis tranſcriptor prætermiſit in textu Vitæ num.* 17; *ſed aliunde illud eruimus; ut patet ex annotatis ad cap.* 2 *littera* X.

e Ἄρσω. *Ita hîc mutavi mendoſum* ἄρεις. *Vide etymon in Comm. prævio num.* 2.

f *Si epilogum conferas cum prologo, non videntur hîc niſi paucula deſiderari: neque enim veroſimile eſt, quod auctor parvo capiti adjungere voluerit caudam multò majorem.*

DE S. DIO ARCHIMANDRITA THAUM.

CONSTANTINOPOLI.

SYLLOGE HISTORICA. I. P.

Cultus, geſta, monaſterium ab ipſo conditum, ætas.

CIRCA ANNUM CDXXX.

QUam Sancti hujus rara apud Latinos notitia, tam frequens occurrit apud hagiologos Græcos ipſius memoria, in præcipuis eorum faſtis expreſſa. Typicum excuſum ſub nomine S. Sabæ, Synaxarium Baſilio Porphyrogenito adſcriptum, Kalendarium à Genebrardo editum, Menologium à Sirleto verſum; Slavo-Ruſſicum ac Synaxarium Ruthenorum à Georgio David noſtro miſſum, Horologium Cryptæ-Ferratæ impreſſum, Horologium minoris formæ, typis item editum, excerpta Mss. Mediolanenſia bibliothecæ Ambroſianæ S. Dii *nomen referunt; & Menæa quidem magna excuſa cum*

S. Dius apud Græcos noviſſimus, à Molano, Ferrario & Caſtellano ſignatus,

AUCTORE J. P.

cum titulo Thaumaturgi, *ſequente, ut ſolet, Maximo Cytherorum epiſcopo. Martyrologium Arabico-Ægyptium, à Gratia Simonio Maronita verſum*, Deum *pro* Dio *ſcribit. Supplementum noſtrum Ms. ad Menæa Græca excuſa Sirmondo-Chiffletianum, pluries aliàs memoratum, ita Sancto accinit:*

Ε'ὺ τελδυτῆς καὶ σι παμμάκαρ Δίε,
Ε'νδοξε πράξιν, ἀλλὰ καὶ κλῆσιν πλέον.
Tibi ter beatus obtigit finis, Die,
Cognomine at plus actibus ſpectabilis.

Ferrarius poſt Molanum in ſecunda ſua editione, Græcos ſecutus, eadem hac XIX, *quâ ipſi, die ſic eum memorat in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt:* Apud Antiochiam, S. Dii monachi. *Noviſſimè autem Caſtellanus inter adjectos ad Martyrologium ſuum univerſale locum ipſi dans, ſic habet è Gallico redditus:* S. Dius, cognomento Thaumaturgus, patriâ Antiochenus, inſtitutor monaſterii ſub regula Acœmetorum.

B

inſigni elogio honoratur in apographis noſtris Ambroſianis,

2 *Laudata excerpta Ambroſiana Sanctum proſequuntur inſigni hoc elogio:* Οὗτος ἦν κῷ σὺν καιρῷ τῆς Θεοδοσίε τε μεγάλε ἐν Α'ντιοχείᾳ τῆ Συρίας, πολλὴν ἐπιδεικάμενος ἄσκησιν· καὶ εἰς μεγίστην ἐπίδοσιν ἀρετῆς ἐλθών, παρεγένετο ἐν Κωνσταντινοπόλει δι' ἀποκαλύψεως, καὶ καταλαβὼν τ τόπον, ἔνθα νῦν τὸ θαυμαζες ἵδρυται μοναςήριον, ἐξεκάθαιρέ τε αὐτὸν, καὶ εἰς μοναςήριον μετεποίησε. Τῷ ἑαυτῆ ῥαβδον ξηρὰν ὖσαν ἐπὶ τῷ τόπῳ πηξάμενος, ἥτις τῇ ἐπικλήσει τ ἁγίας Τελάδος ῥιζωθεῖσα, εἰς δένδρον ἐγένετο, καὶ νῦν πέρ ἐςι παρεχομένη σὺν παρπὸς τελεσφόρες. Προσῆλθε ἢ αὐτῷ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος, καὶ θαυμάσας αὐτὸν ἱκανὰ παρέσχετο χρήματα, ἐξ ὧν ἡ σύςασις τ μοναςηρίε ἐγένετο. Α'λλὰ καὶ ὁ μακαριώτατος πατριάρχης Α'τίκος βιασάμενος αὐτὸν πρεσβύτερον κεχειροτόνηκε. Πολλὰ ἢ θαύματα τῇ δυνάμει καὶ ἐπικλήσει Χριςε ἐνεργήσας, καὶ ἐκ τ λαγόνων τ γῆς κῇ τ μέγαν Μώσεως ὕδωρ ἐξαγαγὼν, καὶ τ ἐν αὐτῷ δι' ἀπιςίαν πνιγέντα ἀναζήσας. Ε'πὶ τελδυτᾶν ἔμελλεν, ἤδη ἅπνους καὶ ἀκίνητος καθορώμενος, καὶ τ παρόντων δάκρυσι ἐπιταφίοις δεξιμένων, καὶ τὰ ὠδὶ τ ᾄσεως ἐνεργόντων, παρὼν ἢ καὶ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Α'τίκος, καὶ Α'λέξανδρος Α'ντιοχείας, ἀναύψας * ὡς ἐξ ὕπνε ὁ Ὅσιος εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν τῇ ἑαυτῆ ζωῇ ἔτη δεκαπέντε. Ε'πιβιώσας δὲ τ ἐρημικὸν τ χρόνων ἀριθμὸν, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε. Τελεύτᾳ ἢ ἡ αὐτὲ σύναξις ἐν τῇ θαυμασίᾳ μονῇ αὐτὲ τῇ ὄσῃ κῇ τ μεγάλῃ πόλιν καὶ βασιλίδι. *Quæ ſic reddo Latinè:*

** in Baſiliano noſtro apographo ἀναύψας.*

C

Latinè redditis;

3 Vixit hic temporibus Theodoſii Magni in Antiochia Syriæ, vitâ aſcetica valde ſpectabilis: cumque ad magnum virtutis progreſſum perveniſſet, revelatione monitus Cpolim petiit; & digreſſus ad locum, ubi nunc præclarum monaſterium conditum eſt, eum expurgavit, & in monaſterium convertit. Virgam ſuam, quæ erat arida, in loco defixit, quæ per invocationem Trinitatis radices agens in arborem excrevit, & perfectos nunc præbet fructus. Acceſſit vero ad ipſum Theodoſius imperator, eumque miratus, largas ipſi facultates ſuppeditavit; è quibus monaſterii ædificatio peracta eſt. Quin etiam beatiſſimus patriarcha Atticus, vi eum cogens, presbyterum ipſum conſecravit. Multa autem miracula per virtutem & invocationem Chriſti patravit. Ex terræ fiſſuris magni inſtar Moyſis, aquam eduxit. Aliquem, qui ex interna diffidentia ſibimetipſi fauces præcluſerat, ad vitam revocavit. Quando jam moriturus nec ſpiritum nec motum præ ſe ferret, & illi, qui aderant, lacrymis funeſtis eum proſequerentur, curarentque ea quæ ad ſepulturam attinebant, præſente ſanctiſſimo patriarcha Attico, & Alexandro Antiochiæ, quaſi è ſomno ſe attollens Sanctus dixit, adjectos eſſe à Deo vitæ ſuæ annos quindecim. Expleto itaque annorum, qui dictus eſt, numero, ad Dominum emigravit. *Ultimam clauſulam* τελεῖτᾳ ἢ *&c. uſque ad finem*, celebratur autem ipſius ſolennitas in clariſſimo monaſterio ejus, quod eſt in magna & regia civitate, *cenſeo huic elogio adjectam, alibi fortè in Sirmondiano apographo repertam; cum ad marginem producti elogii, non verò in ejuſdem textu eâdem continuata ſerie notetur.*

D

4 *Idem elogium fere habet Baſilianum Synaxarium; pauciora ſunt apud Sirletum, nulla determinatè facta mentione de miraculis ſupradictis: ad quæ Menæa magna in plurium modulorum congerie, quam de Sancto præſcribunt hac die, alludunt ſequenti textu Latinè reddito:* Gratiâ ſanitatum ac miraculorum ditatus fuiſti.. Virgæ germine factus es, Pater, divinum ſacerdotium; & ſicut Moyſes è petra, Vir ſancte, aquam eduxiſti; & ſicut Elias precibus tuis mortuum reſuſcitaſti, maximis prodigiis admirandus... Spiritus malignos expuliſti, ſacramque animarum ſcholam erexiſti, in qua ſalvatur cœtus, tua in dies honorans monumenta, maſcula certamina, & mirabilia prodigia in fide.. Sicut ſol multa luce præditus, ab ortu exſurgens radios virtutum ac miraculorum tuorum ſplendidè explicaſti, illuminans mundi terminos. *Et paulò ante* multorum *quaſi abſque termino (Græcè enim eſt* ἀπείρων*)* miraculorum ſplendore *dicitur effulſiſſe. Hinc etiam ibidem ſub initium antonomaſticè dicitur* θαυματοφάρος miraculorum patrator.

miracula celebrantibus Menæis magnis excuſis,

E

5 *Characteriſmi loci ac perſonarum, producto elogio inſperſi, anſam præbent obſervandi nonnulla, ejuſdem elucidationi accommodata. Ex elogii exordio habemus*, S. Dium *vixiſſe Antiochiæ; hinc, ni fallor, Caſtellanus Antiochiâ patriâ ortum aſſeruit; niſi alibi eam forſaſſe diſertè expreſſam legerit. Ad Sancti monaſterium quod ſpectat; jam pridem de eo, ac potiſſimum de ipſius etymo actum eſt à Bollando ad diem* VIII *Februarii pag.* 161, *occaſione Martyrum CPolitanorum, laudati cœnobii monachorum. At quoniam dies iſte ob menſis Februarii raritatem non omnibus æquè facile ad manum eſſe poteſt, juverit paucis repetere, quæ ibidem dicta ſunt contra Baronium, ac nonnullis aliunde adjectis priorem noſtram ſententiam ſtabilire. Sic habet Bollandus:* Monaſterium porro de ejus (*Dii*) nomine Diiticum appellatum eſſe exiſtimat idem doctiſſimus Cardinalis: nam quod concilium Conſtantinopolitanum ſub Menna anno ıɔxxxvı, poſt obitum S. Agapeti Papæ, celebratum dicitur „ ἐν τῷ „ μεσαύλῳ τῷ δυτικῷ τε σεβασμίε οἴκε τ δεσποί„ νης ἡμῶν τ ἁγίας κῇ ἐνδόξε Θεοτόκε κῇ ἀειπαρ„ θένε Μαρίας, τῷ ἔντος πλησίον τ ἁγιωτάτης „ μεγάλης ἐκκλησίας, in interiore ad occiden„ tem ſita aula venerabilis domûs Dominæ „ noſtræ ſanctæ & glorioſæ Deiparæ & ſem„ per virginis Mariæ, quæ eſt prope ſan„ ctiſſimam magnam eccleſiam „ uti initio ſingularum Actionum dicitur, id in Latina Conciliorum editione paſſim vertitur „ in Me„ ſaulio Dytico „ At cenſet Baronius tomo 7, anno 536, num. 64 „ hanc vocem cum librarii

Obſervationes quædam circa etymon monaſterii S. Dii,

F

A „ librarii non intelligerent, corrupiſſe, ut „ pro Diitico ſcripſerint Dyticum, alii Di„ pſychum. Sed germana (*inquit*) eſt illa le„ ctio, qua Diiticum ponitur: erat enim „ Conſtantinopoli percelebre monaſterium Dii „ appellatum, à quo Diiticum derivatum, cu„ jus hoc tempore præfectus erat Agapetus, „ qui in ordine archimandritarum in datis „ ſynodo libellis primo loco ſubſcriptus ha„ betur „. *Hæc Baronius. Ad quæ Bollandus.*

Jam pridem à Bollando tradita

6 At neque mihi forma illa derivationis nota eſt, qua ab Δίος fiat Διικὸς; neque dicitur Agapetus μονῆς διικῆς aut διικοῦ μοναστηρίου ἀρχιμανδρείτης: ſed ita ipſemet ſubſcribit „ Ἀγαπητὸς ἐλέει θεοῦ πρεσβύτερος καὶ ἀρχι„ μανδρείτης Δίϊς, δεηθεὶς ὑπέγραψα. Agape„ tus miſeratione divina presbyter & archi„ mandrita Dii, ſupplex ſubſcripſi. Aliàs ἀρ„ χιμανδρείτης μονῆς Δίϊς „. Et ſi venerabilis illa domus Dei Genitricis ipſummet erat Dii monaſterium, mirum eſt nec ab ea aliquando

B denominari monachos, qui ſemper Dii vel Acœmeti appellantur, nec Archimandritas eum ſibi titulum vendicare, *uti probat ex ſubſcriptionibus Alexandri & Conſtantis, quas Græco-Latinas profert. Ita jam pridem Bollandus: quæ pluribus confirmari poſſunt ex iis, quæ ſuperaddo. Theophanes eodem conſtanter unicoque vocabulo locum hunc denotans,* τῷ Δίϊ μονῷ, Dii monaſterium *appellat pagg.* 114, 122, 135, 373 *impreſſionis regiæ Pariſinæ anno* 1655 *editæ; & rurſum citata pag.* 114 τοῦ Δίϊ μοναχοί, Dii monachi: *quod interpres reddit* Dienſes monachi, *non verò* Diitici.

contra Baronium,

7 *Accedit eò, quod à Nicolao I PP. Epiſtola* 8 *apud Labbe tomo* 8 *Concil., col.* 320 *inter hegumenos ibidem relatos memoratur* Doſitheus Oſiidii; *quod videtur legendum cum Cangio Cpolis Chriſtianæ lib.* 4, *pag.* 123 Oſii (*ſancti*) Dii; *ubi etiam laudatus auctor pag.* 86 *verbis ex Juſtiniani Novella* 3, *capite* 1 *deprompta habet iſta:* Ὕστερον ὃ ὁ σεβασμιώτατος οἶκος τῆς ἁγίας ἐνδόξου παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, ὃς σὺν τῷ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ γειτονήματι κείμενος φκοδομήθη σὺν τῇ ὁσιβάᾳ τῇ λῆξιν βηλίνης. Deinde veneranda ædes ſanctæ Deiparæ Mariæ,

C quæ in ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ vicinia ædificata eſt à piæ memoriæ Verina, *Leonis I conjuge Auguſta; quam laudat Baronius ad an.* 474, *num.* 5. *Ex S. Sophiæ cum dicta æde vicinitate deducit Cangius, hanc eamdem eſſe cum Chalcopratiana, de qua agit pag.* 85, *perinde etiam Sophianæ vicina. Utcunque hoc ſe habeat; ædi ſacræ juxta magnam eccleſiam, nulla ibidem facta mentione* S. Dii, *ſeu* Diitici monaſterii *rectiſſimè idem auctor applicat verba concilii CPolitani paulo antè è Baronio producta, quibus locum hunc utrumque in unum is confudit, quorum alter ab altero diverſus probatur tum ex diverſitate nominum & conditorum, tum ex ſitu tota pene urbe diverſo, ſicut apud Anſelmum Banduri in antiqua mappa topographica tomo* 2 *Antiquitatum CPolitanorum præfixa videre eſt. Plura videri poſſunt apud Cangium.*

pluribus hic dirimuntur

8 *Codinus de Originibus CPolitanus pag.* 61 *ſic ſcribit:* S. Dius locum ab Imperatore (*Theodoſio Magno*) petiit, & monaſterium in eo exſtruxit, quod vocatur Dii. *Enimvero ipſemet Baronius unico, magiſque genuino ac ſincero vocabulo utitur (controverſo hic etymo diffiſum fere diceres) quando de ſæpe dicto* S. Dii *cœnobio agit: nam ad diem* VIII *Februarii in Martyrologio Romano ſic habet:* CPoli natalis ſanctorum Martyrum monachorum monaſterii Dii, *non vero* Diitici; *eumdem ſcribendi modum obſervans ad annum Chriſti* 484, *& in notatione ad mox dictum diem, perperam addens:* ſicque illum locum intelligas Jeroſol. ſynodi Act. 1, ubi mentio habetur de atrio Diitico: ſicut enim monaſterium, ita & atrium ab eodem ſic eſt nuncupatum. *Nam* δυτικὸς *non eſt vox propria hominis, ſed loci appellativa, & ſignificat* occidentalis, occiduus, *formata à verbo* δύω, *quod inter alia denotat* occido. *Unde colligas ad verba* ἐν τῷ μεσαύλῳ τῷ δυτικῷ *num.* 5 *allata, non malè addi ad loci marginem apud Labbe tomo* 5, *vol.* 5, in meditullio aulæ occiduæ, *quod Cangius CP. Chriſtianæ lib.* 4, *pag.* 86 *vertit* in atrio occidentali. *Cæterùm ex iis quæ habet lib.* 3, *pag.* 19 *de* meſaulio *S. Sophiæ, lux affunditur* meſaulo Dytico. *Atque ex his ſatis certò conſtat,* S. Dium *hujus monaſterii conditorem fuiſſe, & notitia certa accedit ad ea, quæ in Ephemeridibus Græco-Moſcis metricis ad memoriam* Dii Thaumaturgi, *quam ponunt, notabat Papebrochius, ſic loquens:* In urbe Cpolitana celeberrimum fuit hujus nominis cœnobium: cujus an conditor hic fuerit, neſcio, quamdiu Acta nulla ſcripta reperiuntur.

AUCTORE I. P.

9 *Ex dictis deduco* 1, *vocem* Dyticus *retinendam tamquam primigeniam, & textibus antiquis aſſerendam.* 2. Atrium Dyticum *& à monaſterio* S. Dii, *& ab æde ſacra Deiparæ Virginis præceſſa locum omnino eſſe diverſum. De Acœmetis ad hoc monaſterium inductis mentionem facit Cangius lib.* 4, *num.* 34; *& nos jam pridem loco ſupra citato monuimus, illud ſub Acœmetorum diſciplina, ipſo tempore ab Alexandro inſtituta, formatum, ad multa ſecula pietatis & ſanctimoniæ famâ claruiſſe: de quorum inſtituto per Orientem propagato, eorumque cœnobiis, conſule diem* XV *Januarii, pag.* 1019. *Victor epiſcopus Tununenſis in Chronico de illis meminit, notans* monachos monaſteriorum Achimitentium Baſiani atque Dii. *Monaſterii prædicti ædificatio anſam haud dubiè dederit Baronio in notationibus laudatis, Sanctum* archimandritæ *nomine compellandi, quo & nos ipſum compellavimus in titulo ſuperiore.*

& ſtabiliendam aſſerendam.

F

ſuperaddita digreſſiuncula de Sancti ejuſdem ætate.

10 *Nunc iſta accipe de Sancti ætate. Ex Theodoſio Magno imperatore, ſub quo vixiſſe aſſeritur in elogio ſuprà producto, colligimus eum floruiſſe ſub finem ſeculi* IV: *cum imperare is cœperit ab anno Chriſti* 379 *uſque ad annum* 395; *character autem temporis in Attico CPolitano, & Alexandro Antiocheno patriarchis relucens, ſupervixiſſe Sanctum arguit ad annum circiter Chriſti* 430. *Etenim Alexander, hujus nominis* I, *in Tractatu præliminari ante hunc tomum ordine trigeſimus ſextus, præfuit ab anno* 414 *uſque ad* 417: *Sanctus verò Atticus, quem dedimus die* VIII *Januarii à pag.* 473, *ſedit ab anno Chriſti* 406 *uſque ad annum* 425. *Videri poſſunt tum ibi dicta, tum Anſelmi Banduri ſeries chronologica ante tomum primum Imperii orientalis à ſe editum, pag.* XXXVI, *& Commentarius tomi* 2, *lib.* 8, *pag.* 892. *Atque ex his conſtitui poteſt hoc ſyſtema; ut natalis* S. Dii *innectatur anno circiter* 350; *ſacerdotium tametſi quo determinatè anno ſignandum ſit, nos latet; ſi tamen, ut modo diximus, cogente S. Attico, illud ſuſcepit, ſequitur non ſuſcepiſſe ante annum* 406. *Morbus autem letalis, è quo prodigiosè coram Alexandro laudato convaluiſſe ſupra traditur, ſpectat juxta*

AUCTORE J. P. *juxta dicta, ad annum* 414 *aut tres proximè sequentes : quibus si annumeres annos quindecim, qui, Deo dante, illis superadditi superius memorabantur, jam obitus ejus aptandus erit anno circiter* 430, *vitæ totius summâ annos circiter octoginta complexurâ. Unde emendari potest Castellani epocha, annuntiationi superius ex ipso producta apposita, versus annum* 485, *sive eam de obitu Sancti intellectam voluerit ; sive de tempore, quo is floruit : si Græci vera dicunt.* D

DE S. SYMMACHO PAPA

ROMÆ.

J. B. S

SYLLOGE HISTORICA.

§ I. Cultus, patria, ætas, electio, schisma, & concilia habita.

AN. DXIV. *Ubinam ferme hujus sancti Romani Pontificis cultum prima fronte reddebat antiquorum omnium Martyrologiorum seu Tabularum ecclesiasticarum de eo silentium ; ut prima ejus in Fastis memoria accepta referri debere videretur codici alicui Usuardinò, quem Grevenus secutus sit, non hoc die sed* XXI *Februarii, his verbis :* Romæ, Symmachi Papæ & confessoris, *quem postmodum ad hunc diem repetit, sectatore Molano. Alii in Prætermissis pro* XXI *Februarii citantur, nempe Maurolycus, Galesinius, Witfordus, Canisius, & Kalendarium, quod Breviario Eborensi anno* 1548 *excuso præfixum est. Maurolycus sic habet :* Item Symmachi Papæ, qui Gloria in excelsis in festis cantari jussit : *qua ita amplificavit Galesinius :* Sancti item Symmachi Pontificis. Hic in pontificatu recte gerendo summa vigilantia, pontificalique caritatis exemplo, episcopis ducentis & viginti fidei causa in Sardiniam, ab Trasimundo Vandalorum rege relegatis, quotidiana suppeditavit alimenta : in Missæ autem sacro diebus festis hymnum Gloria in excelsis cani jussit. *Hæc ibi Galesinius.*

Sera ejus in sacris Fastis,

B

2 *Ast idem in notationibus fatetur, se SS. Hilarii atque hujus* Symmachi *Pontificum diem natalem eo loco adscripsisse, Maurolyci Martyrologium secutum,* sed in alia editione, *inquit,* cum aliter modo sentiamus, reponemus suo loco. *Nempe, opinor, hoc die* Symmachum *quem fere præter morem, singulari elogio donavit Canisius sive Walasserus, quod ex Germanico Latine versum ita sonat :* Item Romæ, sancti Papæ & confessoris Symmachi, in Sardinia nati, qui fuit vir probus, clericorum ac pauperum cultor. A falsis fratribus multa passus est, ac coram judicio ecclesiastico se purgavit. Manichæos Roma expulit, & eorum libros comburi jussit. Multos captivos liberavit, plurima templa ornavit & exstruxit. Demum plenus bonorum operum in pace quievit, miraculis post obitum coruscans. *De eodem brevius ibidem hoc die, notato perperam ad marginem anno* 494. *Witfordus nihil adjunxit, quod observari mereatur. Demum Baronius, nullum hic Martyrologium citans, eum Romano hac phrasi inseruit :* Romæ, sancti Symmachi Papæ, qui schismaticorum factione diutius fatigatus, demum sanctitate conspicuus migravit ad Dominum.

& variis diebus memoratus,

C

3 *Tum de eo subdit in notis :* Hic successit Anastasio II, magnamque adeptus est laudem & titulum sanctitatis, quod adversus schismaticos stetit intrepidus : *verum mirari non desinimus, cur postremis primùm seculis nomen ejus in Martyrologiis locum invenerit ; quo communi antiquorum Fastorum silentio motum suspicor Castellanum, sedulum aliàs Sanctorum refossorem potius quam deturbatorem, ut eum Sanctis suffragio suo non adscriberet : licet enim ad hunc diem integrum referat Martyrologii Romani textum, in indice tamen iis eum litteris signat, quibus eos notare consuevit, quos pro veris Sanctis non agnoscit. Id vero ut manifestius perspicias, ad diem* VI *Aprilis inter additiones suas scribere non dubitavit :* Ibidem (*nempe Romæ*) obitus venerabilis Symmachi Papæ, sub quo prima Romana synodus habita est. *Fallitur hîc, opinor, Castellanus in electione diei, eos chronologos secutus, qui* S. Symmachum *consecratum volunt* XIII *Septembris, mortuum vero* VI *Aprilis, quod Anastasio Bibliothecario ex diametro repugnare, mox ostendemus ; ceterum mentem suam satis aperit circa cultum in ejus sententia isti Pontifici non undequaque debitum.*

dubium reddidit cultum

4 *Neque vero ulla sciuntur erecta facta monumenta aut venerationis indicia, è quibus de exhibito ei priscis temporibus ecclesiastico cultu constare posset ; saltem fateri cogor, ista ad notitiam meam, tametsi valde sedulo quæsierim, minime pervenisse ; non magis quam ejus in ullis antiquis Martyrologiis memoriam. Petri Manlii & Maphæi Vegii historia basilicæ S. Petri, à nobis tomo* VII *Junii edita, ubi de* Symmacho *exstructisque ab eo operibus meminere, nihil usquam peculiare ipsi adjiciunt, unde præ ceteris Romanis Pontificibus Sancti appellatione ornetur. Nihilo tamen minus, cum in cunctis superius Fastis celebratus, postmodum vero in ipso Romano Martyrologio signatus sit, nihil dubii reliquum est, quin in hoc opere locus* S. Symmacho *tribuendus sit. Cum vero Vita non exstet, quæ gestorum ejus seriem complectatur, præter pauca quæ habet Anastasius, eum ducem sequi certum est, nonnulla explicando quæ illustratione opus habere videbuntur ; in quo prælucebunt Baronius aliique plures, qui de Romanis Pontificibus Commentarios edidere. Lectiones quæ in Officiis propriis Vaticanis, anno* 1674 *editis, ubi hoc die sub ritu duplici colitur, exhibentur, cum ex ipso Anastasio ferme desumptæ sint, nihil magnopere ad historiæ elucidationem conferre possunt. Irrepsit istic error in die obitus, ut pro* X Kal. *substituendum sit* XIV *Kal. Augusti.*

in Romanis monumentis non satis stabilitum.

F

De patria disceptandum non est,

5 *De sancti* Symmachi *patria dubium forte nullum occurreret, nisi amanuensis aliquis id suggessisset, dum in utraque editione, tum Moguntina tum Parisiensi dicitur* Symmachus natione Romanus, *signatis tamen ad marginem aliis codicibus,*

A *dicibus, in quibus melius legitur natione* Sardus *fuisse*, patre Fortunato. *Ne hic hæreamus diutius, satis sit receptissimus hodie omnium consensus, sanctum Pontificem gente Sardum, non Romanum exstitisse. Neque de ejus acta ante pontificatum vita, neque de determinata ætate quam ante pontificatum attigerit, quidquam tradit laudatus Anastasius, neque aliunde id erui posse intelligo: hoc disertius expressum est, decessori Anastasio* XIII *Kalendas Decembris mortuo, quatuor post diebus seu quarto ab obitu die successisse, adeoque pontificatûs ejus principium assigendum esse* X *Kal. seu* XXII *Novembris, sedisse porro annos* XV, *menses* VIII *dies* XXVI; fuisseque temporibus Theodorici regis, & Anastasii augusti, à X Kalendarum Decembrium, usque ad diem XIV Kalendarum Augustarum, *à quo Anastasii calculo nihil prorsus est quod nos recedere compellat.*

neque circa ætatem ab Anastasio recedendum.

6 *Non desunt, fateor, qui hanc temporum rationem aliter disponendam censeant, velintque adeo,* S. Symmachum *summo pontificatu initiatum* XIII *Septembris, sedem tenuisse per annos* XV, *menses* VI, *dies* XXV, *decurrentes à jam dicta* XIII *Septembris anni* 498, *ad* VI *Aprilis* 514. *At si hæc recte expendamus, systemata ferme esse videntur, non rerum gestarum, sed gerendarum, quò tota Pontificum series ad præconceptas opiniones aptetur, magisque appositè digeratur. Nihil equidem in Anastasio redarguendum video, nihil quod commodè admitti non possit, & cum tota istius temporis historia conciliari, ut pridem calculos post Baronium accurate subduxit Antonius Pagius ad annum* 498, *ut proinde ex receptiori sententia, ex variis catalogis confirmata, statuendum sit,* S. Symmachum *hoc ipso die* XIX *Julii ad Superos evolasse, quidquid in recentioribus nonnullis Martyrologiis signetur die* XXI *Februarii, ut superius jam satis dictum est, aut* VI *Aprilis, ut Castellano placet, iisque quorum modo chronotaxim rejecimus.*

In schismatis ordine major difficultas,

7 *His pro ætate obiter disputatis, sequitur difficultas paulo intricatior in ordine ad schisma, cujus phases, ut ita dicam, aut symptomata nobis excutienda supersunt, præmissis Anastasii verbis ad quæ commentarii vices supplebunt quæ hîc ordine expedienda suscipimus. En verba scriptoris nostri:* Hic (*nempe* S. Symmachus) sub contentione ordinatus est uno die cum Laurentio. Symmachus in basilica Constantiniana, Laurentius vero in basilica beatæ Mariæ. Ex qua causa separatus est clerus, & divisus est senatus: alii cum Symmacho, alii vero cum Laurentio. Et facta contentione, hoc constituerunt partes, ut ambo ad Ravennam pergerent ad judicium regis Theodorici; qui dum ambo introissent in Ravennam, hoc judicium æquitatis invenerunt; ut qui primo ordinatus fuisset, vel ubi pars maxima cognosceretur, ipse sederet in Sede Apostolica: quod tandem æquitas in Symmacho invenit cognitionem veritatis; & factus est Præsul Symmachus. *Hactenus diri schismatis principium, Theodorici auctoritate sopitum quidem, at non sic exstinctum, quin postea magis recruduerit, quemadmodum docebit rerum series, à Baronio aliisque fusius pridem deducta, hîc vero, quoad fieri poterit, breviter ordinanda.*

ex Anastasio

8 *Diligentiam suam non parum desiderari passus est Anastasius, seu quisquis libri Pontificalis auctor est, dum repetiti quodammodo schismatis historiam ita involvit, ut nec ejus originem, nec concilia ad illud exstinguendum habita, nec adjuncta reliqua sic destinxerit, ut rerum gestarum accurata series deduci possit: ad quam tria potissimum capita evolvenda video illustrandaque. Primum nempe quæ schismatis origo & causa fuerit; alterum quæ remedia adhibita ut cito tolleretur; tertium denique quo ordine gesta sint omnia quæ scriptor iste inter se commiscuit. Ad primum lucis nonnihil adfert Theodorus Lector in Excerptis historiæ ecclesiasticæ lib.* 2, *apud Valesium pag.* 560, *ubi Festum senatorem Romanum adducit, qui* ob civilia quædam negotia ad imperatorem Anastasium missus, *ea machinatus sit Constantinopoli, ex quibus Romæ funestum incendium exarserit. Nimirum vasto imperatori adulatus, in animum induxerat, fore ut Anastasii Pontificis* (S. Symmachi *decessoris*) *sententiam flecteret ad recipiendum famosum Zenonis Henoticum, de quo non est quod hic multis disseram, cum peritis notissima sit infausti libelli historia. Ipsum Theodorum audiamus.*

AUCTORE I. B. S.

& Theodoro Lectore,

9 Porro Festus occultè, ut ajunt, imperatori suggesserat, ut Episcopo Romano persuaderet, ut Zenonis Henotico subscriberet. Sed cum Romam veniisset, Anastasium Episcopum jam mortuum reperit. Quare operam dedit, ut per schisma promotus, edicto illi subscriberet. Multis igitur pecunia corruptis, effecit ut, præter receptum morem, Romanus quidam, nomine Laurentius, Episcopus eligeretur. Duo itaque ordinati sunt; & à majori quidem parte ordinatus est Symmachus, unus ex diaconis; ab aliis vero Laurentius. Quibus de causis cædes ac direptiones, & alia mala innumerabilia Romæ sunt perpetrata. Cumque hujusmodi perturbatio tres continuos annos in urbe Roma perseveraret, Theodoricus Afer, qui tum Romæ regnabat, quamvis secta esset Arianus, collecta tamen episcoporum synodo, Symmacho quidem episcopatum urbis Romæ confirmavit, Laurentium vero cujusdam urbis, quæ Nuceria dicitur, episcopum constituit. Laurentius tamen haudquaquam quievit, sed episcopatum urbis Romæ adhuc ambire non destitit. Quam ob causam eum deponi, & in exsilium mitti curavit Symmachus, atque hoc modo seditio consopita est.

appositè intellectis,

10 *Habes hîc explicatiora non nihil ea quæ caput primum spectant, nempe primigeniam totius pernicioſi schismatis originem, à malis Fausti artibus repetitam: at necdum tam clare locutus est Theodorus, ut rem omnem satis elucidet, quod Pagium aliosque criticos mirum est non observasse. Mihi quidem non sit verosimile, Festum, ex Oriente reducem, Anastasium Papam* mortuum reperisse, *& nihilominus temporis habuisse satis, ut eos omnes tunc pecuniâ corrumperet, quos ad propositum inductos oportuit, ut designatum à se Pontificem quo vellet adduceret; nempe triduum circiter quo tota machinatio adornaretur. Nam quod recentior Legendista Gallus interpontificium diuturnius, nescio unde nobis adstruat; non majorem in eo fidem meretur, quam in pluribus aliis circa* S. Symmachum *perperam digestis, quæ tamen refutatione digna non censui. Ad contractius istud temporis spatium quod attinet, crediderim ego, disposita prius fuisse omnia per Fausti fœderatos Probinum aliosque senatores Romanos, ut in Urbem regressus animos omnes dispositos repereret, quo promissa Imperatori exequeretur; ad quod rectè observavit Binius,* præsciviſſe *Festum,* impiis postulatis acquicturum Laurentium.

AUCTORE I. B. S. explananda & dirimenda.

11 *Utcumque tamen ea habuerint, res ipſa ex Anaſtaſio & ex Theodoro Lectore certa eſt*, duos *Pontifices, & eodem quidem die* ordinatos fuiſſe; *atque item quod inde exorta* perturbatio tres *ipſos* continuos annos perſeveraverit, *ut vertit Valeſius, quamquam Græcè ſolum legatur τριῶν ἐνιαυτῶν, tribus annis; vel quatuor, ut loquitur Anaſtaſius, qui qua ratione computandi ſint, paulo accuratius diſquirendum erit, iis tantiſper ſepoſitis, quæ in Theodoro corrigenda, rectè pridem monuit Baronius, nempe quod* Theodoricum *velit* confirmaſſe Symmacho epiſcopatum urbis Romæ, Laurentium *vero* cujuſdam urbis, quæ Nuceria dicitur, epiſcopum conſtituiſſe: *quæ ſanè perquam crudè dicta ſunt, imputandaque temporum iſtorum iniquitati, dum princeps Arianus, tametſi aliunde non omnino improbus, violenter multa geſſit, quæ ſcriptor Græcus non ſatis appoſitè explicuerit, ſed quæ ab Eminentiſſimo Annaliſta atque ab aliis jam olim ſatis expoſita ſunt: nos modo ad ſynodorum ordinem accedamus.*

B

II. Synodorum ſeries à Pagio diſturbata

In ordine ſynodorum reſigendo,

DE ſynodis iſtis fusè diſputat Antonius Pagius ad annum 499 *num.* 2 *&* 3, *anniſque ſubſequentibus, ex quo nepos Franciſcus in Breviarium ſuum pleraque retulit: ea hîc delibabimus quæ ad* S. Symmachum *ſpectant potiſſimum, cum iis collata quæ ex ſynodis ipſis huc referenda videbuntur. Erit igitur tota cum Pagio controverſia in ordine ad ſynodos Romæ habitas, ad ea componenda, quæ ratione ſchiſmatis paſſus eſt ſanctus Pontifex uſque ad* Palmarem *illam, in qua de adverſariis ſuis triumphavit; non pauca interim ex humilitate paſſus, ad quæ nulla humana auctoritate compelli poterat: nos hîc ſolius rei ſeriem ordinare intendimus. Ac primo quidem cum Pagio facile convenimus in iis, quæ ordinationis tempus, ſecutumque eodem die ſchiſma, tum vero declarationem Theodorici in* S. Symmachi *favorem circumſtant; demum in figenda* I *ſynodo ad Kal. Martias anni* 499, *de cujus decretis fuſe agit Baronius, quæ videri poſſunt in Conciliis apud Labbeum, Harduinum & alios. Atque hîc etiam conſentit Pagius ad dictum annum num.* 2 *ſcribens:* Prima ſynodus Romana currenti anno celebrata poſt conſulatum Paulini V. C. Kal. Martiis, ut habent vulgatæ ejus editiones: *ſequenti numero etiam adducens quæ in ſynodo definita fuerunt, locis jam citatis videnda. Præmiſerat autem numero iſto* 2 *laudatus Pagius, erraſſe Baronium ceteroſque omnes, qui eatenus ſynodos ſub* Symmacho *ordinaverunt, quæ ipſe ſcilicet omnia reſtituiſſet in integrum. Verba ejus audiamus:*

C

fruſtra laboravit Pagius.

13 Synodi Romanæ, ſedente Symmacho celebratæ, in collectionibus conciliorum & in Annalibus eccleſiaſticis ſuo ordine hactenus non collocatæ, variarum hallucinationum cauſa fuere. Hunc ordinem ibidem perturbatum eſſe, obſervavit Sirmondus, & IV ſynodo ſuum locum aſſignavit. Verum reſtat præcipua difficultas, infra proponenda, quam nos tandem eluctatos eſſe, & omnes ſex Symmachianas ſynodos Romanas in integrum reſtituiſſe exiſtimamus. *Quam feliciter, brevi patebit; hîc certe viam ſternere incipit ad novam, à ſe primum excogitatam, & à nepote Franciſco adoptatam ſeriem prædictarum ſynodorum, dum ait, Baronium referre num.* 10, Laurentium anno ſuperiori, in ſchiſmate contra Symmachum creatum, præſenti epiſcopum Nucerinum factum eſſe, quam in rem Anaſtaſium Bibliothecarium citat. At is annum rei geſtæ non memorat, & ex his quæ infra dicemus, conſtabit, Laurentium in ſecunda tantum ſynodo Romana epiſcopatum illum adeptum eſſe. *Nimirum & ſynodos finxit Pagius, & diverſa duo ſchiſmata, longiori intervallo diſſita; primum quod circa electionem mox ſopitum fuerit, alterum vero quod anno primum* 503 *virus exeruerit; atque ita annos, à Theodoro & Anaſtaſio ſignatos, mirum in modum contorquet.*

D

Nulla eſt ſynodus an. 503;

14 *Vult itaque Laurentium non ante annum* 500, *& quidem in ſecunda aliqua, conficta à ſe, ſynodo Romana, declaratum eſſe epiſcopum Nucerinum, utpote qui primæ ſynodo anni præcedentis* 499 *ſubſcripſerit*; Cælius Laurentius archipresbyter tituli S. Praxedis hic ſubſcripſi & conſenſi ſynodalibus conſtitutis, atque in hac me profiteor manere ſententia. *Subſcriptionem illam lubens admitto; verum quis Pagio vel per umbram ſuggeſſit, eum Romæ manſiſſe uſque ad annum ſequentem* 500, *& tunc habitam ejus ſolius cauſa ſynodum? Scio Anaſtaſium ſcribere*, eodem tempore Papam Symmachum congregaſſe ſynodum, *eam nempe ipſam, quam modo admiſimus. Admitto etiam*, conſtituiſſe Laurentium in Nuceriam civitatem epiſcopum, intuitu miſericordiæ, *non quidem in ipſa ſynodo, quod neceſſe non erat, ſed, audacter dicamus, poſt finitam ſynodum, ſic tamen ut* eodem tempore *factum fuerit, adeoque ipſo illo menſe Martio anni* 499; *in quo certe corrigendus non fuit Baronius, qui rectiſſimè eo anno amandatum cenſuit Laurentium, quem male Pagius exiſtimat, totis tribus annis Roma tunc abfuiſſe, atque anno primum* 503 *accuſationes contra* Symmachum *ad Theodoricum delatas, eodem demum anno in ſynodo Palmari rejectas.*

E

nec duplex ſchiſma adſtruendum.

15 *Ipſum denuo audiamus præconcepta via rem ſuam proſequentem, ad annum jam dictum* 499, *num.* 11. *Sic habet:* Anaſtaſius Bibliothecarius, poſtquam narravit quæ in primo adverſus Symmachum Papam ſchiſmate geſta fuerant, loquitur de ſecundo, quo quidam clerici & quidam ſenatores rurſus accuſarunt Symmachum, & Laurentium occultè revocarunt, quod Theodoricum Italiæ regem movit, ut Petrum Altinæ civitatis epiſcopum viſitatorem daret Sedis Apoſtolicæ. Rei geſtæ tempus exprimit Anaſtaſius, à Baronio laudatus, quando affirmat, id factum eſſe poſt annos quatuor, ſcilicet à ſynodo ſecunda Romana, in qua Laurentius factus eſt epiſcopus Nucerinus, ut ex dicendis patebit. Quare Petrus Altinæ epiſcopus anno tantum DIII viſitator Romam miſſus eſt; is enim annus quartus eſt à D, ideoque poſtquam Theodoricus Romæ fuit, non vero antea, ut putavit Baronius, qui ideo perperam Anaſtaſium reprehendit, quaſi in tempore memorando errarit. *De hoc poſtremo articulo, miſſuſne fuerit ante an poſt adventum Theodorici, non magna mihi cum Pagio quæſtio; id falſum eſt, Altinatem* anno tantum DIII viſitatorem Romam miſſum. *Verum ne hîc res nimium commiſceantur, pergam cetera Pagii argumenta proponere, ſequenti mox paragrapho diſſolvenda.*

F

16 *Ad*

A *Baronium perperam arguit,*

16 *Ad annum* 500 *num.* 6 *ſic rurſus Baronium aggreditur:* Quæ narrat hoc anno Baronius geſta eſſe in ſecunda ſynodo Romana, pertinent ad annum quingenteſimum tertium, quo ſecundum ſchiſma adverſus Symmachum conflatum, & quarta ſynodus Romana, Palmaris dicta, celebrata eſt, ut eo anno videbimus, ad quem ideo revocandum, quod hîc narrat Baronius de viſitatore à Theodorico rege miſſo, qui epiſcoporum delicta cognoſceret. Quia vero non ſolum à Baronio, ſed etiam ab omnibus conciliorum collectoribus, aliiſque ſcriptoribus ordo ſynodorum Romanarum ſub Symmacho præpoſtere digeſtus eſt, ad confuſionem vitandam, rectum hîc earum ordinem .... proponam, & ſuis locis ſolidè confirmabo: *nempe ſicut reliqua omnia. Tum num.* 7, 8 *&* 9 *ex codicibus ſuis diſponit pro ſuo mero arbitrio ſynodos prædictas Symmachianas, eaque ex citato ſupra Theodoro Lectore ſe educere putat, quæ nos proxime paulo ſincerius & rectius ordinare conabimur ex ipſiſmet regis Theodorici præceptionibus ac ſynodi verè ſeu prætensè* Palmaris *Actis, ad quæ Pagium non ſatis attendiſſe, manifeſte, ni fallor, demonſtrabitur.*

B

male ſtatuens tranquilla omnia an. 501,

17 *Sequamur Pagium ad annum* 501 *num.* 2 *cœptum à ſe filum pertexentem:* Hoc & ſequenti anno Romæ omnia tranquilla fuere, quia Laurentius ſchiſmaticus, qui anno ſuperiori intuitu miſericordiæ, ut loquitur Anaſtaſius, Nucerinus epiſcopus creatus fuerat, iterum Romanam Sedem non invaſit ante annum DIII. Quare neque hoc, neque ſequenti anno aliqua ſynodus in cauſa Symmachi Romæ habita eſt, licet Baronius anno ſequenti ſynodum quartam, vulgo Palmarem dictam, conſignet, aliique communiter currenti, quod ea in Actis, quæ hactenus prodiere, dicatur celebrata Rufio Magno Fauſto Avieno conſule. Verum conſulatum illum in ea Acta intruſum fuiſſe, & ſynodum illam quartam anno tantum DIII habitam, ex dicendis certo conſtabit. *Minimè vero; nam quidquid fruſtra ſudaverit Pagius, nec id evicit ipſe, nec evincet ullus umquam ejus vindex, niſi parientur præſidentia in notis conſularibus pro mero ſuo libitu truncandis, commutandis aut eradendis. Faxo ego brevi perſpicias, notam iſtam conſulatus* Rufi Magni Fauſti Avieni *veriſſimam eſſe, & toties hoc anno repetitam, ut vehementer mirari non deſinam, ambos Pagios in eum ſcopulum impegiſſe.*

C

& ſynodum an. 502

18 *Ad annum* 502 *totis ſex numeris à* 2 *ad* 8 *ſeſe denuo torquet vexatque Pagius ut eo conſignet ſynodum aliquam, quæ ex reinculcatis codicibus Mss. ſub Symmacho* TERTIA *appellanda ſit, habita* Flavio Avieno V. C. Juniore, ſub die VIII Iduum Novembrium in baſilica B. Petri. *Diutius vero in τὸ* tertia *ludere perſeverans, ſic ferme ſubſumit:* Atqui in his omnibus codicibus Mss. hæc ſynodus ante Palmarem refertur. Quare manifeſtum eſt, Palmarem, in qua Symmachus innocens declaratus, ordine fuiſſe quartam. *Legantur cetera, torta & retorta, non niſi nauſeam movere nata, ubi ex probatiſſimis monumentis inferius intellexeris, inanem eſſe logomachiam in diſtinguendis* 3 *iſta &* 4 *ſynodo, quo Sirmondum adducit, alioſque, fruſtra, ſi uſquam, huc allegatos. Demum ex longis ſuis præmiſſis id vult conſequi, ut* Palmaris *ipſi ſynodus haberi non potuerit ante annum* 503. *Nimirum, ut denuo repetamus, nota conſularis ſuperius citata;* x Kal. Novembris Rufo Magno Fauſto Avieno V. C. coſ., à ſciolo quodam addita; & ſynodus quarta Palmaris, in qua Symmachus abſolutus, anno tantum ſequenti congregata. AUCTORE J. B. S.

præpoſtere intelligens:

19 *Quo pluribus verbis hæc omnia involvit intricatque Pagius, eo magis infirmitatem oſtendit totius ſuæ ratiocinationis. Nempe certo habita eſt memorata jam* tertia *iſta ſynodus anno* 502, *quia inſignitur nota conſulari* Flavio Avieno V. C. Juniore. *Rectiſſime, damus hoc ipſi ultro & liberaliter, unde nec hilum eruet, quod noſtra tantillum enervare queat; ut hîc, ſi uſquam, uſveniat tritum iſtud philoſophicum; tranſeat totum, præterquam quod ipſo illo met telo jugulari Pagius commodè poſſit. Quid ſi eum adoriatur aliquis, qui pari cum ipſo jure, notam illam temporariam* Flavio Avieno V. C. Juniore *à ſciolo quodam aſſutam aſſerat, quo demum evadet longa illa & tot paralogiſmis exornata argumentatio? Non nugemur: ex ipſa illa ſynodo anni* 502, *quam ulnis ambabus amplectimur, adverſus Pagium luculentiſſime demonſtratur, quod alia iſta ſynodus, quam* Palmarem *identidem vocare ipſi placet,* Rufo Magno Fauſto Avieno V. C. cos., *toto ferme anno* tertiam *illam* (Flavio Avieno V. C. Juniore *habitam*) *evidentiſſime præceſſerit, ut infra patebit ad oculum. Cetera crijeos ejus argumenta pacificè ſequamur.*

E

nec melius Palmarem ſuam

20 *Ad annum denique* 503 *pertingimus, quo minitatum toties conſequens ſuum operosè probare conatur Pagius, hucque adeo prætenſum viſitatorem Altinenſem epiſcopum, regreſſum, poſt tres annos, Laurentii Nucerini, verbo turbas tumultuſque omnes, cædes, rapinas, ſacrilegia &c. à ſchiſmaticis commiſſa revocat. Ex numero ejus* 2 *de ceteris judicium feres.* Anno ſuperiori, *inquit*, explicationem ſynodi quartæ Romanæ Symmachianæ, vulgo Palmaris appellatæ, de qua ibidem Baronius à num. 1 ad 22, ad præſentem remiſimus. Quare hîc nobis de ea agendum, antequam veniamus ad illa, quæ Baronius hoc anno habet. Eamdem ſynodum Palmarem ad præſentem annum pertinere, licet hactenus numquam eodem à ſcriptoribus conſignata fuerit, demonſtrat primo Anaſtaſius, qui in Vita Symmachi, poſtquam retulit, Laurentium ſchiſmaticum, intuitu miſericordiæ, epiſcopum Nucerinum conſtitutum eſſe, narrat, quæ hoc anno Romæ contigere, & ea refert, quæ ad ſynodum Palmarem melius intelligendam plurimum conducant. *Audi verba Anaſtaſii, & Pagii contorſionem obſerva. Ait ille* poſt annos quatuor; *hîc vero flectit*; ab anno ſcilicet Chriſti quingenteſimo, quo ſynodus Romana II (*imaginaria*) habita, & Laurentius dictus epiſcopus.

F

anno 503 *innectens.*

21 *Quid eſt fucum facere, ſi hoc non eſt? Narrat ſincere Anaſtaſius geſta omnia à* S. Symmachi *electione uſque ad ejus ſic appellatam abſolutionem; eaque omnia annis quatuor circumſcribit, qui certiſſimè incompleti accipiendi ſunt, ut in ſimilibus ſexcenties, quin & hoc ipſo loco numerare cogitur Pagius: incompletè, inquam, ſeu* tres anni continui, *ut ſcripſit Theodorus, nec adeo male vertit Valeſius, ex quo ſcriptore plures annos, nec criticus noſter, nec alius umquam extuderit. Inhæreamus* annis quatuor *Anaſtaſii, nempe ab anno* 498 *ad* 501, *annos iſtos facillime eruemus, ut idcirco neceſſe non ſit longiorem Pagii orationem, per undecim numeros diffuſam, hîc deſcribere; omnia enim eadem prorſus ratione convolvuntur, ut in hunc annum* 503 S. Symma-

AUCTORE J. B. S.

chi *victoria protrahatur, quæ certissimè accidit anno* 501, *toto biennio citius quam Pagius, unus contra omnes, tam operosè contendat; uno, ut ait, synodos (quarum secundam nusquam reperit) ordinandi intuitu: in quo equidem tantopere laborandum non video; præcipuum hîc totius rei caput elucidandum suscepi, quo nimirum anno celebrata sit ea synodus in qua schismati finis impositus est, vocata à rebellibus* synodus absolutionis incongruæ, *qui omnium ferme judicio hactenus fuit & esse debet annus* 501, *ut sequenti paragrapho demonstraturi sumus, solutis abunde aliis Pagii argumentis, restitutaque Labbeo & aliis plena ac integra auctoritate, quidquid instrumenta omnia suo præcisè ordine non retulerint.*

§ III. In antiquum ordinem hîc restituta.

B

Falsò supponit Pagii crisis,

EX *iis quæ disputata sunt hactenus, liquet, opinor, eo reduci præcipuum controversiæ caput, ut* synodus absolutionis, *aliàs* Palmaris, *anno* 501, *unde eam Pagii dispulere, restituatur. Quod ut rectè expediamus, continuanda est totius rei gestæ epitome ipsius fere Anastasii verbis, quibus ex ipsa synodo, seu una seu multiplici, sive Julia sive Sessoriana sive ultima,* x *Kal. Novembris habita, ea momenta accedent, ut manifestè pateat, torsisse omnia Antonium Pagium, ut synodorum seriem, à se nimirum primum* eluctatam, *tueretur. Ne vero actum agere videamur, quandoquidem historia ipsa tota à Baronio satis fusè deducta sit ad annum* 502, *cum sola illa Pagii crisi disceptandum restat, quam ex Anastasio, Theodoro Lectore, atque ex synodalibus actionibus convellendam omnino censemus. Danda nobis hæc venia, ut quæ ab Anastasio confusa methodo narrata sunt, ad paulo concinniorem ordinem reducamus. En modo totius rei sequelam.*

pacata fuisse omnia an. 499.

C

23 *Postquam regis Theodorici, tamquam inter contendentes arbitri, recto judicio* factus est Præsul Symmachus, *non habuit quod præsidentius obmutiret Laurentius; itaque prospiciens sanctus Papa* Symmachus, *ne turbæ id genus imposterum nascerentur, evocatis quantocius ex Italia, quotquot per hiemem potuit, episcopis,* eodem tempore, *nempe* ipsis Kalendis Martii congregavit synodum, &, *sive de consensu synodi sive propria auctoritate, ut ego arbitror,* constituit Laurentium in Nuceriam civitatem episcopum, intuitu misericordiæ, *nusquam apparente vel minimo vestigio, quod synodus aliqua ejus causa, saltem ut episcopus inauguraretur, habita tum fuerit. Eo absente minimè quievit exorta tempestas, Festo & Probino alia via* S. Symmachum *è throno pontificio deturbare machinantibus, quibus ex tunc accessisse Paschasii diaconi cum clero molitiones, satis certum est, recursumque denuo ad Theodoricum, adeo ut ipse præsentia sua tumultuantes continere compulsus sit, magnificè Romæ exceptus anno* 500; *de cujus triumphis & in Romanos munificentia legendus hoc anno Baronius.*

quæ præsentia Theodorici an. 500 vix compressa sunt.

24 *Non est credibile, schismaticorum quemquam ejus jussis tunc obmutire ausum, ast ubi ipse Româ digressus est, odium in sanctum Pontificem vehementissime recruduit, adeo ut* post annos quatuor, *ut supra numeravimus, intelligo annorum quatuor decursu, seu potius, ut habet Theodorus, postquam* hujusmodi perturbatio tres annos in urbe Roma perseveraſſet, *nempe à pontificia electione anni* 498, zelo ducti aliqui ex clero, & alii ex senatu, maxime Festus & Probinus, incriminarunt Symmachum, & subornarunt falsos testes, quos miserunt Ravennam ad regem Theodoricum, accusantes B. Symmachum, & occulte revocaverunt Laurentium post libellum Romæ factum, & fecerunt schisma, & divisus est iterum clerus, & alii communicabant Symmacho, alii Laurentio, *duce nimirum Paschasio isto, notæ quidem sanctitatis, sed majoris simplicitatis viro, cujus historiam, à S. Gregorio magno descriptam, ex Annalibus ecclesiasticis satis notam existimo, viderique tota potest in Actis nostris ad* XXXI *Maii.*

D

25 *Hæc in Theodorici conspectu gesta non esse, extra controversiam puto; at paulo post ejus ex Urbe discessum, furiosius quam umquam ante tumultuatos fuisse Laurentianos, indubitatum est.* Tunc *enim* Festus & Probinus senatores, *Laurentii vindices,* miserunt relationem regi, & cœperunt agere ut visitatorem daret rex Sedis Apostolicæ, *quem aliqui putant, ipsomet anno* 499 *Romam advenisse, satis vivis coloribus depictum à S. Ennodio, cujus verba habes ad annum* 500 *à num.* 4. *Nec multo post, imo* tunc rex, *inconsulto Papa & episcopis, veritus Romæ majores turbas,* dedit Petrum Altinæ civitatis episcopum, quod canones prohibebant. *Hic vero schismaticis adversus sanctum Pontificem, ejusque accusatoribus accedens, perniciosiores etiam flammas excitavit, quibus restinguendis totum se applicuit Theodoricus urgens quantocius Liguriæ, Æmiliæ atque Venetiarum episcopos, Romam properarent ad concilium, ut tandem Urbi pax publica redderetur: quo fecere variæ regis præceptiones, relationes, sessiones, quarum omnium securior ratio, nec haberi nec excogitari potest quam ex instrumentis ipsis, clarissimè adductis eodem ipso anno* 501, *cujus notas characteristicas inani prorsus conatu enervare conatus est Pagius.*

Post cujus discessum solito magis exarsit;

E

26 *Atque huc plane revocanda sunt quæ immediatè gesta sic narrat Anastasius:* Eodem tempore B. Symmachus congregavit episcopos centum & quindecim, &, facta synodo, purgatur à crimine falso, & damnatur Petrus Altinus invasor Sedis Apostolicæ, & Laurentius Nucerinus, quia vivo Episcopo Symmacho, pervaserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus episcopis & presbyteris & diaconibus, & omni clero vel plebe reintegratur Sedi Apostolicæ B. Symmachus, ut cum gloria apud B. Petrum sederet Præsul. *Ad conciliandum cum Actis synodi Anastasium asserentem concilium à Symmacho congregatum, ubi tamen id factum dicitur* ex præcepto gloriosissimi regis Theodorici, *facit Binii notatio apud Labbeum col.* 1327, *ex qua etiam ordo, à nobis hic positus, egregie confirmatur. Sic inter alia observat, furore percitos fuisse Laurentianos, quod contra ipsorum spem Theodoricus, interpellatione Catholicorum & aliorum, qui erant in Urbe, Symmacho faventium senatorum, de cogenda synodo cogitaret; cumque sciret non esse suarum partium orthodoxos antistites ad synodum convocare, sibi nihil plus æquo tribuens, more majorum, ipsius Symmachi Papæ auctoritate id perficiendum curaret, ut mox patebit: ad Anastasium regredimur.*

unde ingentes turbæ an. 501

F

27 *Hic vero, ut sæpe alibi, exactum rei ordinem desiderari passus est; quæ enim apud ipsum sequuntur, non post habitum concilium, sed multo ante accidisse, rerum gestarum ipsa natura docet: nempe seditiones, pugnas, virginum sanctimonialium*

eodem anno sopitæ;

A *linum dehoneſtationes, plagas, vulnera, cædes, homicidia, ſchiſmatis iſtius cauſa in Urbe patrata præceſſiſſe ſynodum pacificatoriam; & curæ à Theodorico in eum finem adhibitæ, ita evincunt, ut cæcum eſſe oporteat, qui ex ipſa ſynodi narratione id evidenter non perſpiciat. Audi modo Anaſtaſium deplorandum Romæ ſtatum ſic deſcribentem:* Eodem tempore (*nempe ſchiſmatis*) Feſtus caput ſenatus exconſul, & Probinus exconſul cœperunt intra urbem Romanam pugnare cum aliis ſenatoribus & maxime cum Fauſto exconſule; & cædes & homicidia in clero ex invidia fiebant. Qui vero communicabant beato Symmacho juſtè, publicè qui inventi fuiſſent intra Urbem, gladio occidebantur. Etiam & ſanctimoniales mulieres & virgines deponentes de monaſteriis, vel de habitaculis ſuis, denudantes ſexum femineum, cædibus plagarum afflictas vulnerabant, & omni die pugnas contra eccleſiam in medio civitatis gerebant.

B 28 Etiam multos ſacerdotes occiderunt, inter quos Digniſſimum & Gordianum preſbyteros, ad vincula S. Petri Apoſtoli & ad ſanctos Joannem & Paulum; quos fuſtibus & gladio interfecerunt, & multos alios Chriſtianos; ita ut nulli eſſet ſecuritas die vel nocte de clero in civitate ambulare. Solus autem Fauſtus exconſul pro Eccleſia pugnabat. *Hæc omnia quam non recte ab Anaſtaſio poſt ſynodum referantur, puto omnibus eſſe patentiſſimum; ut mirandum non ſit, ſi alias ejus narrationes ad amuſſim exactas non exiſtimemus. Quod vero Feſtum & Probinum modo* ſenatores, *modo* exconſules *appellat, hic magnopere attendendum non video;* Feſtum ſenatorem *vocavit Theodorus Lector; voca patricium, per me licet: ſatis eſt ambos illos totius horrendi ſchiſmatis ductores & anteſignanos fuiſſe; Fauſtum vero, qui* ſolus pro Eccleſia pugnabat, *non ſolum fuiſſe* exconſulem, *ſed anni iſtius, quo de agimus, 501 conſulatum geſſiſſe, tam certum eſt, quam quod certiſſimum.*

licet ab Anaſtaſio poſtpoſita videantur,

29 *Neque minus certum videbitur cuicumque rem paulo attentius perpendenti, virum tam zelosè Catholicum ac* S. Symmachi *acerrimum vindicem, conſulatûs ſui occaſione uſum, ut furentium adverſariorum audaciam infringeret. Qua autem ratione res turbatiſſimæ compoſitæ demum fuerint, quam ſtudioſe, quam inſtanter & quo anno hæc urſerit Theodoricus, id vero ex ejus reſcriptis, ex epiſcoporum relationibus, ex totâ ſynodi ipſius, ſive unicâ ſive triplicis contextu demonſtrandum ſupereſt; recurrente ubique eadem temporis nota,* Rufo Magno Fauſto Avieno V. C. coſ., *ut ſolem contra loqui neceſſe ſit, qui notas iſtas omnes, uti vult Pagius,* à ſciolo *aliquo adjunctas contenderit. Prælucebunt nobis non ſolum Labbeana, ſed & Harduini conciliorum collectiones, tametſi in ipſis inſtrumenta omnia ad juſtiſſimum ordinem reducta non ſint, utpote quod editores Mss. codices, quos citant, accuratè ſecuti ſint: in poſteriori autem æque ac in priori editione eodem loco, nempe poſt Acta ſynodi, inſeruntur præceptiones & relationes, quas præceſſiſſe manifeſtum apparet. Quocumque autem modo diſpoſita ſint, acta omnia ſequenti paragrapho digerere conabimur.*

quæ ex iſtius anni geſtis patent.

C

AUCTORE I. B. S.

§ IV. Ejuſdem argumenti proſecutio.

Eo anno habita eſt repetita ſynodus;

CONvocati Liguriæ, Æmiliæ & Venetiarum epiſcopi *Ravennam plerique convenere, conqueſti, de coactione illegitima;* ſuggerentes, ipſum, qui dicebatur impetitus, debuiſſe ſynodum convocare, ſcientes, quia ejus Sedi, primùm Petri Apoſtoli meritum vel principatus, deinde ſecuta juſſionem Domini conciliorum venerandorum auctoritas ei ſingularem in eccleſiis tradidit poteſtatem: nec antedictæ Sedis Antiſtitem minorum ſubjacuiſſe judicio. *Quibus cum Theodoricus feciſſet ſatis exhibendo* paginas quas à Symmacho directas conſtabat, *ante æſtatem Romam perveniſſe, veroſimillimum eſt; abſtinentes primùm, ut ait Ennodius, præſentia Pontificis, quamquam communione eccleſiaſtica ipſi intimè unirentur. Neque diu poſt congregati ſunt in baſilica Julii, quò* S. Symmachum *ipſum acceſſiſſe conſtat: at cum is conditiones ſuas proponeret de amovendo viſitatore, deque rerum ſuarum omnium, violenter ablatarum, reſtitutione &c. epiſcopi de re componenda deſperantes, ad propria ferme reſpicere cœperunt, præferentes, extra turbas Ravennæ congregari, quam Romanis tumultibus quotidie intereſſe.*

B

eodem miſſa à Theodorico præceptionis,

31 *Miſſa igitur eſt ab ipſo Theodorico rege præceptio per Germanium & Caroſum epiſcopos, quæ legi poteſt col.* 1328. *Hoc reſcripto inſtat potiſſimum, ut* ſeditioſi motus *compeſcantur, neque adeo* protrahatur negotium. *Verba Theodorici ſunt:* Cum in multas ſe vias cogitatio noſtra diſperſerit, ad hunc ſe tramitem conſilii cura convertit, ut rurſum ad Kalendas Septembris diem eumdem cenſuerimus ſacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus. *Excuſat ſe quod apud Ravennam concilium evocare non poſſit, urgetque repetitis vicibus,* ut non diutius urbs regia turbarum tempeſtate fatigetur, ſed . . . redeat ad quietem. *Data eſt præceptio* ſub die VI Idus Auguſti Rufo Magno Fauſto Avieno V. C. coſ.; *ipſo utique eodem anno 501, quem fruſtra impugnavit Pagius. Alia præceptio, quæ* quarta *vocatur, miſſa eſt ad ſynodum per Majorem domûs regiæ, quæ notam præfert* VI Kalendas Septembris Rufino (*pro* Rufo) Avieno Fauſto V. C. coſ., *ut nihil magis pateat, quam anno jam dicto omnia geſta eſſe, regem vero inſtantiſſime, & toties iteratis præceptionibus concilii iſtius, ſeu potius turbarum Romanarum finem promoviſſe.*

F

item relatio epiſcoporum.

32 *Ad hanc præceptionem ſecuta eſt* Relatio epiſcoporum ad regem, *qua explicant enormes auſus ſchiſmaticorum quando ad baſilicam Seſſorianam, ubi habebatur concilium, properaret* S. Symmachus *qui nempe* crudeliter ſe mactatum *profitetur. Sic habet ipſa ſynodus:* Et dùm inter iſta quæ eſſent facienda tractabatur, prætatus Papa, ut cauſam diceret, occurrebat. Qui veniens ab imminentibus turbis æmulorum ſuorum ita tractatus eſt, ut multis preſbyteris, qui cum ipſo erant, per cædem ipſam mortis fuiſſet occaſio, quod probant recentium adhuc veſtigia vulnerum; niſi illuſtris comes Aligernus, & ſublimes viri Gudila & Vedeulfus Majores domus regiæ proſpexiſ-

AUCTORE I. B. S.

sent. *Alia item objicit ſanctus Pontifex quæ examini præmittenda exiſtimaret, ut eſt col.* 1330. *Verum nihil ad hæc attendens Theodoricus, novam præceptionem remiſit datam* ſub die Kalendarum Octobris, *iniquam quidem injuriamque optimo Pontifici, aſt ita in ſpeciem mitigatam, ut reſponderit*, in ſynodali eſſe arbitrio in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reverentiam de eccleſiaſticis negotiis pertinere.

tum novæ à rege inſtantiæ,

33 *De cetero iterum atque iterum inſtantiſſime rogat*, ut cauſam Dei, *quam epiſcoporum* congregationi & ampliſſimo ſenatui, pacem de clericis ſperans, commiſiſſet, quemadmodum viſum ipſis fuerit, ordinent, *nec à ſe* exſpectetur forma judicii, ſed ipſi qualiter velint, ordinent: ſive diſcuſſa, ſive indiſcuſſa cauſa proferrent ſententiam, de qua eſſent rationem divino judicio reddituri, dummodo, ſicut ſæpe dixerat, hoc deliberatio ipſorum provideret, ut pax ſenatui populoque Romano, ſubmota omni confuſione, redderetur, ne qua, quod abſit, *inquit*, poſt judicium turba aut aliqua remaneat in civitate diſcordia. *Hæc nimirum regis præcipua, imo unica ſolicitudo ut tumultibus, cædibus aliiſque flagitiis, Urbem univerſam commoventibus optatus finis imponeretur; id quod demum obtinuit ultima ſeſſione ſeu ſynodo illa integræ abſolutionis, certiſſimè habita* x Kalend. Novembris, *ſeu* XXIII *Octobris*, Rufo Magno Fauſto Avieno V. C. coſ., *poſtquam & ad ſenatum recurriſſent Patres*, monentes & inſtruentes *neceſſaria ad rem, quam maxime poſſet, legitimè inſtruendam dirimendamque.*

B

ut oſtendit tota ſynodi narratio,

34 *Hæc omnia certius & ſolidius firmari non poſſunt, quam ex ipſa Actorum in cauſa* S. Symmachi *relatione, quam volunt eſſe ſynodum ipſam* Palmarem, *quamque hîc totam pro inſerta habeo, legendam in utraque collectione, Labbeana quidem tomo* 4 *à col.* 1323, *in Harduiniana vero tom.* 2, *col.* 967 *& ſeqq. Adjuncta varia, ibi non ſatis expreſſa, docemur ex S. Ennodii libello apologetico, ex quo plura alia Baronius fusè in Annalibus tradit ad annum* 503. *Porro eidem libello in Labbeana collectione à col.* 1362 *ſubjungitur inſignis epiſtola ſancti Aviti Viennenſis epiſcopi ad Fauſtum & Symmachum ſenatores Romanos, communi epiſcoporum Galliæ nomine ſcripta*, de ſynodo Romana, in qua epiſcopos Italiæ, qui ad eam convenerant, culpandos docet, quod de Pontificis Romani cauſa judicandum inferiores ſuſceperint. *Sed ea obiter hîc indicaſſe, ſit ſatis; à propoſito argumento non deflectimus, quo adverſus utrumque Pagium, in priſtinum omnia ordinem redigere digereregue ſuſcepimus.*

C

& anni expreſſiſſimus character:

35 *Quidquid igitur ſynodos ſuas inſtruant, verſent reverſentque ambo Pagii, quod unicum ferme eſt & palmare totius ipſorum ſyſtematis momentum, numquam evicerint, ſubleſtam eſſe, ſuppoſititiam aut fraudulentam expreſſiſſimam notam characteriſticam, toties repetitam anni jam dicti* 501, *quo ſynodus iſta ſeu ſynodi habitæ ſunt, quibus* S. Symmachi *cauſa eo uſque terminata eſt*, ut damnati fuerint Petrus Altinus invaſor Sedis Apoſtolicæ & Laurentius Nucerinus . . . atque ab omnibus epiſcopis & presbyteris & diaconibus, & omni clero vel plebe reintegratus ſit Sedi Apoſtolicæ beatus Symmachus; ut cum gloria apud B. Petrum ſederet Præſul; *ex eo deinceps tempore reliquis ſynodis ita præſidens, ut non tamquam reus, ſed ut ſupremum Eccleſiæ omniumque epiſcoporum caput vere agnoſceretur: idque adeo tam clare perſpicitur, ut in ſynodo anni ſequentis* 502, *quæ* de rebus Eccleſiæ conſervandis *titulum præfert, jam tum inter epiſcopos ſederit, non Laurentius, exſilio antea multatus, ſed* Aprilis Nucerinus, *non tunc recens conſtitutus, cum poſt ipſum ſubſcribant epiſcopi, haud dubie ipſo juniores, ſex omnino & viginti, unde certo conſequitur, ut minimùm anno præcedenti amotum fuiſſe Sedis Apoſtolicæ invaſorem, malorumque omnium inventorem Laurentium.*

D

ex quibus prior ordo ſynodorum

36 *Solvendum reſtat unicum jam dictum Pagii argumentum quod petitur ab ordine ſynodorum, quaſque ita diſponi poſſe exiſtimamus, ut prima certo dicenda ſit, quæ Kalendis Martii* 499 *habita eſt, poſt quam nulla veri nominis ſynodus reperitur uſque ad illam cujus præcipui anteſignani fuere Laurentius Mediolanenſis & Petrus Ravennatis eccleſiæ epiſcopi, quique in* relatione ad regem *eam* SECUNDAM *expreſſiſſimè* ſynodum *appellant, quæ in baſilica Seſſoriana celebrata eſt, ad quam cum clero ſuo procedens* S. Symmachus, crudeliter mactatus eſt. *Hanc ſecuta eſt* tertia *(ſic recte à Labbeo indigitata col.* 1323*) eaque in* Symmachi *cauſa peremptoria* x Kalend. Novembres *congregata, in qua*, quantum ad homines reſpicit, *abſolutus eſt ſanctus Pontifex, ſedataque demum Urbis contentiones; tametſi in clero non defuerint, qui nova moliri perrexerint; non jam marte aperto, utpote auctoritate regia compreſſi, ſed occultis ſcriptiunculis, è quibus tandem emerſerit famoſus libellus* contra ſynodum abſolutionis incongruæ, *tum primùm vulgatus, dum habita eſt ſynodus* IV, *ſeu* Palmaris, *ut ego quidem exiſtimo*, VIII Iduum Nov. Flavio Avieno V. C. juniore coſ.; *nempe anno* 502, *in qua primùm omnia digeſſit ordinavitque* S. Symmachus, *unde ſchiſmaticorum denuo ulcus tactum, ipſique adeo jam dicto libello ſynodum aggredi auſi ſunt.*

E

adverſus Pagii argumenta

37 *Eam vero ſynodum*, in baſilica beati Petri Apoſtoli *habitam*, Palmaremque *(ut iterum eſt col.* 1333*) dictam crediderim, quod tunc plena & abſoluta auctoritate ita loqui potuerit* Symmachus *col.* 1334: Bene quidem fraternitas veſtra, eccleſiaſticis legibus obſecuta, ſub divini timore judicii, quæ erant ſtatuenda definivit & ad juſtitiæ cumulum pervenit, dum ſufficienter univerſa complectitur, nec adjectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor dominationis invaſit, & jugum diſciplinæ eccleſiaſticæ fecit reſpuere, quos propterea ſchiſma feciſſe, apud vos conſtitit: quibus miſericordiam tamen, quam Deus mandat, univerſis impendi *(ſicut oportuit)* non negaſtis, ſi duritia cordis eorum, non ſibi acquirat pœnam, dum contemnit oblata remedia, quorum exceſſus enarrare difficile eſt. *Vides hæc omnia ad prægreſſas tragœdias referri, & ſole meridiano clarius oſtendi, ſynodum palmarem Pagianam, ſeu abſolutionis, hanc qua de modo loquimur, certiſſime præceſſiſſe: quod perſpexiſſent ambo Pagii, ſi vel ſolum iſtum ſynodi articulum attentius legiſſent. Baronii error condonandus eſt, quod uno eodemque anno omnia geſta exiſtimaverit.*

F

omnino vindicatur.

38 *Neque tamen etiam poſt hoc palmare concilium omnia in clero tum plane pacificata fuiſſe credimus, verum eo tempore prodiiſſe libellum famoſum* contra ſynodum abſolutionis incongruæ, *adverſus quem egregiam illam ſuam apologiam*

A logiam exeruit S. Ennodius, cui ex Patrum omnium unanimi consensu inter synodum hanc & sequentem quintam, col. 1363, quæ postconsulatu Avieni notatur, locus in conciliis datus est, unde iterum omnes Pagii conatus omnino corruunt, cum is annus Avieni, intellige junioris postconsulatu signatus, certo sit 503, quo ipse turbarum omnium initia consignari voluit, ubi interim ex tota rerum gestarum exhibita hic modo congerie, certissimum est, auctoritate quintæ istius synodi, sic pleniſſimè redintegrata fuisse omnia, ut vel ultimæ schismatis scintillæ penitus exstinctæ sint. Adde his sextam anni 504, col. 1371, inveniesque Romanas synodos omnes sub S. Symmacho habitas, omissis omnibus Pagii ambagibus & circuitionibus, quibus tantum abest ut synodos eluctatus sit, ut potius rem, de se satis obscuram, novis tenebris involverit. Atque hæc de synodis satis & abunde: quod superest, reliqua sancti Pontificis gesta prosequamur.

B

§ V. Res aliæ à S. Symmacho gestæ, ab Anastasio ferme præteritæ.

Ad reliqua Sancti gesta spectant

RElIqua sanctissimi Pontificis gesta operosè collegit sæpius jam à nobis laudatus Eminentissimus Annalista Baronius, quidquid fortasse propriis quæque annis suis accuratius innexa non fuerint. Materiam ad aliqua suggessit insignis S. Symmachi vindex, & ipse toties hìc laudatus sanctus Ticinensis ecclesiæ antistes Ennodius, de quo in his Actis die præcedenti non obiter agendum fuit: aliam suggessere repertæ epistolæ tum in Gallias tum in Orientem datæ indeque acceptæ, tum verò ea, quæ adversus vafrum imperatorem Anastasium, sancto Pontifici infensissimum, tractanda fuisse novimus, quemadmodum probant monumenta in collectionibus conciliorum adducta, tametsi eamdem fortasse fidem aut auctoritatem non omnia mereantur, ut proinde Harduinus non pauca rescindenda putaverit. Hæc igitur omnia cum locis citatis fusè relata, omnibusque modo ad manum sint, non magnam hìc operam à nobis ponendam video, nisi ut gestorum ordo, ad chronotaxim utcumque digeratur, lectoribus de cetero ad fontes ipsos remissis.

C

litteræ ad Æonium Arelat.

40 *Sub ipsum pontificatûs* S. Symmachi *principium sivè circa annum* 499 *Romam missæ videntur Æonii Arelatensis episcopi querelæ adversus præsulem Viennensem, quod* contra regulas ecclesiastici constituti, *ecclesiæ suæ jura invasisset. Quibus prospicere volens* S. Symmachus, *statuta à prædecessoribus servari omnino cupiens, Æonio mox injunxit ut aliquem ad se dirigeret, qui* apud se veritatem causæ allegaret, *atque Viennensem episcopum moneret, quò is quoque hominem proprium dirigeret, qui partis suæ allegationes competenter insinuaret. Videantur litteræ in Annalibus ad dictum annum num.* 36, *quas Baronius Cæsario inscribendas putavit, cum is tamen non nisi biennio serius cathedram Arelatensem conscenderit. Habentur & apud Labbeum tomo* 4 *col.* 1292 *&* 1293, *ad quas observat Franciscus Pagius, ex signatis characteribus non recte ordine dispositas esse. Porro* S. Symmachus, *acceptis aliis litteris ab Æonio, per Crescentium presbyterum missis, quibus dicebatur, Anastasium Papam* aliqua contra veterem consuetudinem *jussisse observari, Æonium commonuit, ut* in ordinandis per singulas urbes sacerdotibus (*controversia enim erat inter utrumque episcopum de ordinatione episcoporum*) cana ac reverenda servetur antiquitas, ne novella constitutio vetustæ sanctionis robur imminuat. AUCTORE J. B. S.

de divisione provinciarum.

41 *Agitur de divisione utriusque provinciæ, à Leone Magno alias facta, quam infringi, pati nolebat* S. Symmachus, *ideoque rescindit quæ in contrarium ab decessore Anastasio constituta fuerant. Contra vero Avitus Viennensis questus est apud* Symmachum, *quod hanc de ordinationibus episcoporum controversiam in favorem Arelatensis ecclesiæ judicasset. Rescriptu ad eum epistola, ordine duodecima; data est* III *Idus Octobris* Avieno & Pompeio Consulibus, *adeoque anno quingentesimo primo, in qua ait* S. Symmachus, *ei* salvum *esse*, allegare quod putaverit allegandum, & proponere quod viderit proponendum *&c. ut vide in epistola ipsa. Verum plena controversiæ istius diremptio dilata fuit ad annum quingentesimum decimum tertium, ut infra paucis dicendum recurret. Apud Labbeum subnectitur alia epistola ad Liberium Patricium*, de electo episcopo Aquileiensi, cujus præbet electioni assensum *sanctissimus Pontifex. Data est Indictione* 8, XVIII *Kalendarum Novembrium, adeoque non anno* 498, *quem signavit Labbeus, sed verosimilius anno* 500, *ut eam collocavit Baronius, nisi Indictionis initium certo à Septembri desumatur.* E

Acta cum Anastasio imp.

42 *Epistola, quæ ut ad Laurentium episcopum Mediolanensem scripta in Concilio subjungitur, pseudepigrapha est, merito in postrema editione rejecta. Melius ordine temporis hìc interponenda censemus, quæ in schismate peracta superius relata sunt, ut ad annum* 502 *revocari possint ea, quæ à* S. Symmacho *contra Anastasium imperatorem decreta esse oportuit*, licet synodalia de his Acta desiderentur, *ut cum Baronio fatendum est: illud tantum certo constat, ut habet Pagius junior, apologiam suam adversus calumnias Imperatoris edidisse* S. Symmachum *post synodum absolutionis dictam, cum in ea apologia hæc posuerit*; inter imbres lapidum totus evasi. *Ex ea apologia constat, Anastasium imperatorem Acacii memoriæ & hæreticis Chalcedonensis concilii hostibus communicantem & faventem, à* Symmacho *Papa excommunicatum fuisse. Quamobrem furore percitus Imperator libellum famosum adversus Pontificem vulgavit, quo ipsum inter alia convitia Manichæum vocabat. Longum esset omnia recensere quæ in ea re ultro citroque gesta aut scripta, apud Baronium videri possunt ad annum* 503 *à num.* 17. F

qui quomodo excommunicatus:

43 *Sufficiat, notasse, quod jam dicto libello* responderit S. Symmachus *epistola apologetica, in qua de Anastasii excommunicatione hæc habet:* Dicis, quod mecum conspirante senatu, excommunicaverim te. Ista quidem ego; sed rationabiliter factum à decessoribus meis sine dubio subsequor .... si nos te male tractamus, suadentes ut discedas ab hæreticis, tu nos bene tractas, quos vis sociare præcipitanter cum hæreticis? .... Nos non te excommunicavimus, Imperator, sed Acacium; tu recede ab Acacio, & ab illius excommunicatione recedis: tu te noli miscere excommunicationi ejus, & non es excommunicatus à nobis. *Atque hæc in breve specimen pro instituto nostro exhibuisse sit satis; fontes consulant, quibus hæc sufficere non videbuntur. In eadem apologia pontificiam cum imperatoria dignitatem confert sanctus Pontifex, ostenditque, Apostoli Petri succesſo-*

AUCTORE J. B. S.

res regibus superiores esse, ipsisque reverendos; principibusque parendum non esse docet, cum aliquid adversus Dei legem jubent. Nimius fortasse videor in explicandis quæ harum rerum peritis notissima sunt, aliis vero nec longiori etiam oratione explicari possunt.

litteræ ad Orientales;

44 *Habes etiam in Conciliorum collectionibus litteras* S. Symmachi *ad Orientales datas ab iisque vicissim acceptas, quas & Baronius refert ad annum 512 à num. 34, eaque explicat, quæ tum maxime in afflictiss.ma illa ecclesia ventilata sunt, ut mihi quidem mirum plane visum fuerit, Tillemontium in Commentariis suis ecclesiasticis tomo 16, ad eas potissimum atque Sancti apologiam carpendas materiam sibi studiosè sumpsisse, ut ita optimi Pontificis gesta vellicaret potius quam laudaret. Videri potest pag. 671, & 725 ac 726; vix eam epistolam intactam relinquit quæ ad Catholicos Illyricanos data est, apud Baronium ad supra dictum annum num. 36. Ast ea hic non moramur; neque alios sanctissimi Pontificis censores enumerandos censemus; Gretseri spongia ea plenissime exterserit, quæ famosus cavillator Mornæus ineptè oblatrare ausus est, nec minus pridem castigata sunt audacis Launoii commenta, ut hæc pluribus prosequi supervacaneam existimemus. Quanta autem veneratione, quam filiali affectu sanctissimum suum Pontificem prosequerentur Romani, docet Ennodius morbum ejus describens apud Baronium ad annum 503 num. 16.*

B

item ad Galliæ episcopos.

45 *Inter* S. Symmachi *epistolas, ordine nona est, data ad universos Galliæ episcopos* Idibus Novembris Probo V. C. consule *quam Pagius Breviarii auctor ex anno 502, ubi ante collocata fuerat, censet transferendam ad annum 513, quo nimirum, ad petitionem Cæsarii Arelatensis, confirmavit divisionem, de qua superius agere cœpimus, inter Viennensem & Arelatensem ecclesias, à Leone Papa constitutam; ad quem pariter annum revocat epistolam, ordine quintam, ad eumdem Cæsarium Arelatensem, quæ responsa sex complectitur, ad totidem Cæsarii petitiones; quas inter ea est, quæ beneficiorum ecclesiasticorum originem exhibet, ex ipso iterum fonte purius hauriendæ. Notanda vero demum est epistola XI ad Theodorum Lauriacensem in Norico episcopum, qua postulatum à Sede Apostolica Pallii usum ei sanctus Papa indulget: cujus episcopatûs vicissitudines hic à nobis enarrandæ non sunt. De Wandalica persecutione sub Trasamundo rege non semel in hoc opere agendum fuit, & quidem novissime in S. Eugenio ad XIII Julii; cum hæc cœpisse dicatur anno 504, inter eum annum & S. Symmachi obitum, anno 514, collocanda sunt quæ ad episcoporum exsulum miseriam sublevandam egisse Sanctum obiter memorat Anastasius, cujus item articulus ultimus nonnulla explicatione indiget.*

C

De hymno Gloria in excelsis.

46 *Ita ibi legitur:* Hic constituit ut omni die Dominico vel natalitiis Martyrum hymnus diceretur angelicus, id est Gloria in excelsis Deo. *Pagius in Breviario num. 25 apponit hanc notulam marginalem:* Non est auctor hymni Gloria in excelsis, *quod certè hic non asserit Anastasius, qui in Telesphoro scriptum memorat, ipsum constituisse*; ante sacrificium hymnus diceretur angelicus, hoc est Gloria in excelsis Deo: *ad quem etiam locum videnda Pagii notatio. Ast illi qualicumque decreto magis adversatur, quod ex Gregorii Sacramentario, à Menardo edito, constat:* Item dicitur Gloria in excelsis Deo, si episcopus fuerit, tantummodo die Dominico, sive diebus festis; à presbyteris autem minime dicitur, nisi in solo Pascha. *Ex editoris notis nihil magnopere confici potest. De hymno illo fusius egit in suis Liturgicis lib. 2, cap. 4 Cardinalis Bona, recte & candide fassus, nesciri à quo primùm compositus, aut in Ecclesia usitatus fuerit: ceterum S. Athanasio ignotum non fuisse, evincunt verba, à laudatis Bona & Pagio citata; hîc solum quæstio verti posset, utrum quæ jam ex Anastasio citavimus* S. Symmacho *tribuere, an potius abrogare oporteat, id quod dirimendum non suscipimus. Id pluribus locis ostendit Bona, in Ecclesiæ ritibus factas esse frequentes mutationes, adeo ut tempore* Symmachi *in usu esse potuerint, quæ post seculum, à S. Gregorio restricta sint.*

D

§ VI. Brevis Vitæ synopsis ex Anastasio.

Manichæos Roma expulit,

E

Tractatiunculæ huic coronidem imponet reliquus Anastasii textus, postquam cetera omnia quæ ad electionem pertinent, ad schisma Laurentianum, ad cædes & flagitia eapropter Romæ patrata, ac demum composita, superius ad verbum retulimus discussimusque. Subdit igitur libri Pontificalis auctor; Post hæc omnia beatus Symmachus invenit Manichæos in urbe Roma, quorum omnia simulacra, vel codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio concremavit, & eos ipsos exilio relegavit: *ut vel inde manifestissime pateat, quantum sanctissimus Pontifex ab ea impietate abfuerit, quam tamen vesanus imperator Anastasius turpiter ei exprobrare ausus fuerat; de qua re paulo pluribus agit Baronius ad annum 503, num. 31. Sequitur apud Anastasium:* Fuit autem à consulatu Paulini usque ad consulatum Senatoris. *Verum hæc denuo repetenda hoc loco non sunt, de Sancti nostri ætate satis dictum est supra Commentarii hujus § 1. Supersunt liberalitatis ejus in Romanas aliasque ecclesias monumenta, de quibus sic pergit Vita:*

variaque in ecclesias dona contulit:

48 Hic fecit basilicam sancti Andreæ Apostoli apud beatum Petrum Apostolum ubi fecit tigurium * ex argento & confessionem pens. libras centum & viginti. Arcus argenteos tres pensan. sing. libr. sexaginta. Oratorium sancti Thomæ Apostoli pens. libr. 300. In confessione * libr. viginti. Arcum argenteum pensan. libr. sexdecim. Confessionem S. Cassiani, & sanctorum Prothi & Hyacinthi ex argento pens. libras viginti. Arcum argenteum pens. libr. 12. Oratorium S. Apollinaris ex argento, & confessionem cum arcu ex argento pens. libr. triginta. Oratorium sancti Sosii * ex argento in confessione pensan. libras viginti. Item ad fontem in basilica beati Petri Apostoli, oratorium sanctæ Crucis ex argento, confessionem & crucem ex auro cum gemmis, ubi inclusit lignum Dominicum; ipsa crux aurea pens. lib. decem. Fecit autem oratoria duo S. Joannis Evangelistæ, in quorum confessione arcus argenteos posuit pens. libr. triginta. Quæ cubicula * omnia à fundamento perfecta construxit.

* ciborium

F

* & confessionem.

* al. Soffi.

* & cubicula pos.

ad S. Petri

46 Basilicam vero beati Petri marmoribus ornavit; & cantharum beati Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit, & ex musivo & cruces & palmas ornavit *. Ipsum vero atrium omne compaginavit. Gradus vero

* fecit.

A vero ante fores basilicæ beati Petri ampliavit; & alios gradus construxit sub signo, dextra lævaque. Item in eodem loco episcopia dextra lævaque fecit. Item sub gradus in atrio alium cantharum foris in vulgo campi posuit, & ad usum necessitatis humanæ fecit. Item & alios gradus ascendentibus ad beatum Andream fecit, & cantharum posuit. Hic fecit basilicam S. martyris Agathæ via Aurelia in fundum Lardarum *, & à fundament. cum fonte construxit, ubi posuit arcus argenteos duos. Eodem tempore fecit basilicam S. Pancratii, ubi & fecit arcum argenteum, qui pensabat lib. quindecim: fecit autem in eodem loco balneum.

* in fundo Laiderio.

50 Item apud beatum Apostolum Paulum, in basilica renovavit absidam, quæ in ruinam imminebat, & post confessionem pictura ornavit. Et cameram fecit & matroneum, & super confessionem imaginem argenteam cum Salvatore, & duodecim Apostolos posuit, qui pensabant libr. centum viginti; & ante fores basilicæ gradus fecit in atrio & cantharum: & post absidam aquam introduxit, ubi & balneum à fundamento fecit. Intra civitatem Romanam basilicam sanctorum Silvestri & Martini à fundamento construxit juxta thermas Traianas, ubi & super altare tigurium * argenteum fecit pensan. libr. 120. Arcus argenteos 12, qui pensabant singuli libr. decem, confessionem argenteam quæ pensabat libr. 15. Ad beatum Joannem & Paulum fecit gradus post absidam. Item ad archangelum Michaëlem basilicam ampliavit, & gradus fecit, & introduxit aquam. Item ad sanctam Mariam.

ad S. Pauli,

B

* ciborium.

51 Oratorium sanctorum Cosmæ & Damiani à fundamento construxit. Item in via Tiburtina milliario vigesimo septimo ab urbe Roma, rogatus ab Aluino & Glasira * illustribus, de proprio facientibus, à fundamento basilicam beato Petro in fundum Pacinianum dedicavit. Item ad beatum Petrum & beatum Paulum Apostolos, & ad sanctum Laurentium martyrem pauperibus habitacula construxit. Item ad beatum Petrum viginti cantharа argentea fecit pensan. singula libras quindecim, & arcus 22, pensan. sing. libras viginti. Hic reparavit basilicam sanctæ Felicitatis, quæ jam in ruinam imminebat. * Hic absidam beatæ Agnetis, quæ in ruinam imminebat, & omnem basilicam renovavit. *Atque hic* S. Symmachi *donorum finis. Sequitur ultimus Vitæ articulus de hymno Gloria in excelsis, quem nuperrime explicare conati sumus: tum de insigni ejus zelo, quem erga episcopos Africanos exsules aliosque afflictos paterne exhibuit; missis etiam in Sardiniam Sanctorum reliquiis, ut paulo fusius explicat Baronius ad annum 504 anum. 41. En Vitæ clausulam.*

ad SS Cosmæ & Damiani.

A. ANAST. BIBLIOTH. * Aluino & Glaphyra præpositis.

* cui ruina imminebat.

52 Hic constituit ut omni die Dominico vel natalitiis Martyrum hymnus diceretur angelicus, id est Gloria in excelsis Deo. Hic fecit cœmeterium Jordanorum in melius propter corpus S. Alexandri. Hic omni anno per Africam vel Sardiniam, ad episcopos, qui in exilio erant retrusi, pecuniam & vestes ministrabat. Hic captivos per Liguriam & per Mediolanum, & per diversas provincias pecunia * redemit, & dona multiplicavit & dimisit. Hic fecit ordinationes quatuor in urbe Roma per menses Decembrem & Februarium; presbyteros nonaginta duos, diaconos sexdecim, episcopos per diversa loca centum & septem *. Qui etiam sepultus est in basilica beati Petri Apostoli, & cessavit episcopatus dies septem, qui etiam in pace confessor quievit.

Largitas in exsules Afros & alios.

E

* pecuniis.

* al. 17.

DE S. RUSTICO PRESB. CONFESSORE

LUGDUNI IN GALLIA.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

XIX JULII.

C

DIIS *E sancto* Rustico, *celebri Lugdunensi episcopo, egit Henschenius ad diem* XXV *Aprilis, multa enumerans varii generis Martyrologia, in quibus modo* presbyter, *modo* episcopus *idem nominari videtur, tum dicto jam die tum hoc* XIX *Julii: demum, in tantis tenebris constitutus, ab ipsis Lugdunensibus lucem requirit, qua* plenius judicium *hic* de eo feratur. *Ast isti operam suam desiderari passi sunt hactenus, ut tota controversia hodie æque implexa maneat, ob diversitatem qua in Hieronymianis, tum majoribus tum contractis,* S. Rusticus *annuntiatur. Antiquarii Gallici merum esse additamentum, manifestum existimo; singulos codices recensere nil juverit, cum pridem vulgati omnium manibus teri possint. Potiores sunt Lucensis, Corbeiensis, Blumianus, Richenovienſis, Augustanus, Reginæ Suecia, S. Cyriaci, Barberinianus & alii, qui hoc die* presbyterum *memorant, quemadmodum & appendix Adonis, quæ non rectè à Sammarthanis pro episcopo adducitur, cum expressissimè legat;* Lugduni, sancti Rustici presbyteri & confessoris.

Synonymi duo, alter episcopus, alter presbyter,

Adde Notkerum & veterem Usuardi codicem, in Anglia auctum, quem Roswydinum appellamus, in quo simplicissime legitur, Lugduno, Rustici presbyteri.

F

2 *Cum igitur tot vetustæ auctoritates Lugdunensibus faveant, neque in contrarium tam graves militent, liceat in ipsorum favorem litem dirimere; cum de synonymo episcopo, aliàs notissimo, dubium non sit; liceat, inquam, ex tot Martyrologiorum consensu* S. Rusticum presbyterum *adjungere, tametsi de ejus ætate aut gestis nihil compertum habeamus, quod toties, & de tot aliis Sanctis fatendum est. Huc facit Raynaudi Indiculus, utut siccè & parcè de Sancto loquatur, pro ejus tamen cultu testimonium ferens. Saussayus item, post insigne elogium* S. Rustico *episcopo adscriptum* XXV *Aprilis, de hodierno ita prædicat:* Lugduni, sancti Rustici presbyteri & confessoris, viri sacerdotalibus insigniis conspicui. *Rem magis confirmat in Martyrologio universali Castellanus, in hac parte ceteris paulo scrupulosior, & pro Sanctis, maximè Gallicis, probatus testis, dum hoc die* Rusticum presbyterum *Lugdunensibus vindicare non dubitavit.*

Lugdunensibus deberi videntur.

A D

DE SANCTO FELICE EPISCOPO

VERONÆ IN ITALIA.

J. B. S. Ex Martyrologio Romano.

XIX JULII. *Quod totics in hoc opere monuere Majores noſtri, & nos ſæpe obſervavimus, Sanctos plurimos, antiquioribus Martyrologiis omnino incognitos, tum ex variis Italiæ eccleſiis tum aliunde, noviſſimæ ſuæ Martyrologii Romani recenſioni Baronium adjeciſſe, non eſt quod hic pluribus repetamus. Eos inter certò computandus venit ſanctus hic* Felix *Veronenſis epiſcopus, ordine, ut ibi numerant, teſtibus monumentis Veronenſibus, à Valerio & Ughello recitatis, tertius & vigeſimus, de quorum catalogis hic diſputare non lubet. Obſcura omnia fatentur ipſi, ætatem, tempus regiminis, obitum & geſta, ſic ut de ſolo cultu diſtincti aliquid aſſeverari poſſit. Laudatus Baronius:* Veronæ, ſancti Felicis epiſcopi. *Porro Faſtos nullos antiquiores Baronio præluxiſſe, ex ipſiuſmet notatione perſpicuum eſt, dum nihil adducit præter hæc paucula:* Dictus alias Felicinus. De eo ex antiquis monumentis epiſcoporum Veronenſium Auguſtinus Valerius epiſcopus Veronen. & Card. pag. 6 & 38. *Atque hæc ſunt quæ ex ipſo deſcripſêre Ferrarius, Ughellus, & ſiqui alii de* S. Felice *Veronenſi meminerint.*

A Baronio præmium ſignatus eſt,

B

2 *Habe igitur quod ex Raphaële Bagata & Baptiſta Peretto elogium dedit Valerius in Antiquis monumentis, Venetiis excuſis an.* 1576, *fol.* 38 *verſo:* Felix, Veronæ epiſcopus, magnum ſemper Chriſtianæ pietatis propagandæ ſtudium, & egregiam quamdam morum probitatem præ ſe tulit; & ideo quo tempore Veronenſi populo præfuit, varias & illuſtres virtutes quibus præſtitit, omnes admirabantur. Cum animas multas Chriſto Domino eſſet lucratus, obiit quartodecimo Kalendas Auguſti, & ſepultus eſt in baſilica S. Stephani; deque nomine ipſius hodie Veronæ exſtat templum in ſummo colle. Ab eo etiam accepit nomen arx, in qua templum eſt collocatum, quæ arx S. Felicis nominatur. In conſecratione eccleſiæ S. Georgii in Canonicatu, & altaris S. Jacobi in eccleſia ſanctorum Apoſtolorum Veronæ, inter ceteras complurium Sanctorum, poſitæ in eo ſunt reliquiæ etiam ſancti hujus Epiſcopi. *Ab his non differunt Ferrarii & Ughelli elogia; in priori corrigendus error, quod Sanctum* è vita migraſſe *aſſerat* XVI Kal. Auguſti, *ubi Valerius hunc diem diſerte expreſſit.*

ex Auguſtino Valerio,

C

3 *Qualia Veronæ vetuſta monumenta reperta ſint, ſigillatim indicat laudatus Valerius fol.* 6 *verſo &* 7, *quorum hic nonnulla ſubjicio.* S. Felicis, *inquit*, aliàs Felicini, epiſcopi Veronenſis corpus requieſcit in eccleſia S. Stephani; ex tabula marmorea, de qua ſupra, ubi de S. Andronico; ex lectionario eccleſiæ cathedralis, & ex tabula vetuſta ex membranis, de quibus ſupra: ubi de S. Alexandro. *Cætatur deinde Franciſcus Cornà, ut teſtis, opinor, quod* in altari majori eccleſiæ S. Stephani, quæ primo fuit cathedralis, corpus S Felicis epiſcopi Veronenſis *depoſitum ſit. Sequitur* abula Sanctorum die XIX menſis Julii, *in qua nempe habeatur*; Felicis epiſcopi Veronenſis & confeſſoris, dup. min. Jacet in S. Stephano. In eadem eccleſia S. Stephani, in parte dextra majoris altaris eſt imago depicta S. Felicis epiſcopi cum his litteris S. FELIX EP. V. *De arce jam ſatis dictum eſt*; in ipſa oſtenduntur adhuc antiqui ipſius eccleſiæ parietes.

cujus monumenta Veronenſia

E

4 *Majoris momenti non ſunt reliqua quæ à laudato Valerio hic recitantur; ſatis ſit*; in eadem arce exſtructa nova eccleſia in honorem S. Felicis epiſcopi, & ſupra januam ipſius eccleſiæ eſt depicta imago epiſcopi, ſub qua ſunt litteræ S. FELISE. Et in palla altaris depicta MDXXXIII eſt imago epiſcopi cum mitra & litteris S. Felix Epiſc. *Supra portam ipſius arcis eſt imago vetus epiſcopi, ſub qua ſunt hæ litteræ*

enumerantur,

F

MCCCC PRIMO
L N
XXXI SERADO.

DE SANCTO LAURENTIO EPISCOPO

NEAPOLI IN CAMPANIA.

G. C. Sancti cultus, & epiſcopatûs tempus.

CIRCA ANNUM DCCXVII. *Eminentiſſimus D. Decius Carafa S. R. E. Cardinalis & archiepiſcopus Neapolitanus in Catalogo Sanctorum, quem anno* 1619 *Neapoli edidit, hujus ſancti Præſulis feſtum ita celebrandum præſcribit:* XIX Julii, S. Laurentius epiſcopus Neapolitanus. Duplex. Omnia de communi cont. Pont. Miſſa de communi ſine credo. *Deinde antiqua iſtius Sancti veneratio ibidem ſic probatur:* Hunc ſanctum Præſulem fuiſſe olim Neapoli eximiè cultum, declarat imago ejus in pariete eccleſiæ archiepiſcopalis, inſignita diademate radiato, & hac inſcriptione vetuſta, quæ hodieque exſtat: S. LAURENTIUS EPISCOPUS SEDIT AN. XV MEN. VI. Sacrum ejus corpus ab eccleſia extra mœnia tranſlatum eſt ad cathedralem, atque honorifice conditum in ſacello ad dexteram aræ maximæ unà cum corpore S. Athanaſii epiſcopi, quod olim cum eodem S. Laurentio tumulatum fuerat IN ORATORIO (ut legitur in

Probatur Sancti cultus ex catalogo Neapolitano,

A in vetuſto Ms. codice) SANCTI ET CONFESSORIS CHRISTI LAURENTII EJUSDEM SEDIS ANTISTITIS. *Hoc poſtremum cultûs teſtimonium legitur ſupra in hoc tomo pag.* 86, *ubi ſancti Athanaſii epiſcopi Neapolitani Acta illuſtravimus.*

2 *Bartholomæus Chioccarellus in Catalogo antiſtitum eccleſiæ Neapolitanæ pag.* 66 *de ſancto Præſule noſtro tradit ſequentia :* S. Laurentius epiſcopus Neapolitanus præfuit annum circiter DCCXIII. Ejus autem Acta excidiſſe credimus, quandoquidem nec in majoris eccleſiæ, nec in privatis ceteriſque urbis monumentis, accurate perquiſitis, ea reperire potuimus. Attamen celebre priſcis temporibus fuit ſancti hujus Laurentii oratorium in divi Januarii ſacra æde, extra Neapolitana mœnia poſitâ pro ſepulcris virorum inſignium, qui in eo reconditi memorantur : etenim inibi præter eumdem Laurentium, ſancti quoque Joannes & Athanaſius ejus ſucceſſores ſepulti recenſentur. Ejus oratorii in Actis ſancti Athanaſii his verbis mentio habetur : SANCTI ATHANASII CORPUS IN ORATORIO SANCTI CONFESSORIS CHRISTI LAURENTII EJUSDEM SEDIS ANTISTITIS JUXTA SACRATISSIMI JOANNIS ANTECESSORIS ET NUTRITORIS EJUS ANTRUM DILIGENTISSIMÆ ET DIGNÆ SEPULTURÆ TRADIDERUNT. Cum igitur ſediſſet Laurentius annos quindecim, obdormivit in Domino anno DCCXXIX (*hunc annum mox examinabimus*) ejuſque memoria ac imago cum vetuſtiſſima inſcriptione in metropolitana adhuc eccleſia prope ſancti Juliani epiſcopi memoriam hunc in modum : SANCTUS LAURENTIUS EPISCOPUS SEDIT ANNIS XV MENS. VIII..... Sacrum ejus corpus in cathedrali eccleſia aſſervari ſub altari cappellæ ſancti Salvatoris cum ſancti Athanaſii epiſcopi pignoribus fama eſt. Floruit temporibus Conſtantini ac Gregorii ſecundi Romanorum Pontificum, & Philippi, Anaſtaſii, Theodoſii & Leonis Iſaurici imperatorum. Meminit etiam ſancti Laurentii Joannes Diaconus in Chron. epiſc. Neap, quem ſediſſe ait annis quindecim, menſibus octo, ac diebus viginti ſex. Habetur etiam mentio ſancti Laurentii in Actis Sergii ejus ſucceſſoris. *Hactenus Chioccarellus.*

& Chioccarello,

B

C

3 *Nunc paucis diſcutienda ſunt ea, in quibus Chioccarellus à ſuperiori narratione aliiſque ſcriptoribus differt. Imprimis durationi epiſcopatûs à Chioccarello aſſignantur* XV *anni, &* VIII *menſes ex inſcriptione ſupra data, in qua tamen alii tantum* XV *annos &* VI *menſes legunt. Unde Antonius Caracciolus in libro de eccleſiæ Neapolitanæ monumentis cap.* 31, *pag.* 343 *ita confidenter pronuntiat :* Cum rexiſſet Laurentius Neapolitanam eccleſiam annos XV & menſes VI, ad cælites tranſmigravit, ſepultuſque fuit in oratorio, ab ejus nomine nuncupato, quod in æde D. Januarii extra mœnia fuiſſe dicitur. Indicant id Acta S. Athanaſii. Quando autem in metropolitanam eccleſiam, in qua & ejus imago in pariete depicta videtur, fuerit tranſlatum ; & ſimul cum Athanaſii ſacris cineribus collocatum, incertum eſt. *Eadem ex Caracciolo tranſcripſit Ughellus tom.* 6 *Italiæ ſacræ col.* 85. *At circa epiſcopatûs durationem opinioni Chioccarelli adhærendum eſſe cenſeo, quia Joannes Diaconus in Chronico epiſcoporum Neapolitanorum, quod Beatillus noſter ex bibliotheca Vaticana deſcriptum ad Henſchenium miſit, ita diſerte loquitur :* S. Laurentius epiſcopus XXXV, ſedit annos XV, menſes VIII, dies XXVI.

in cujus narratione circa durationem,

AUCTORE G. C.

4 *Obſervo præterea, Chioccarellum ab aliis auctoribus diſcrepare in figendo initio & fine Laurentianæ cathedræ : obitum enim illius differt uſque ad annum* 729, *aſſeritque eum floruiſſe* temporibus Conſtantini ac Gregorii ſecundi Romanorum Pontificum, & Philippi, Anaſtaſii, Theodoſii & Leonis Iſaurici imperatorum. *Interim Joannes Diaconus in Chronico jam memorato de* S. Laurentio *ita expreſſe ſcribit :* Hic fuit temporibus Joannis Papæ, & Tiberio & Juſtiniano ſecundo cum Tiberio filio Auguſtis ; nec non & Philippico, Anaſtaſio & Theodoſio imperatoribus. *Vides, hic non memorari Leonem Iſaurum, qui anno Chriſti* 717 *imperium adiit, adeoque* S. Laurentium *ante hunc annum obiiſſe admodum veroſimile eſt. Huic noſtræ ſententiæ favet Caracciolus, qui loco proxime citato gravem Eugenii parachroniſmum corrigens, affirmat S. Præſulem mortuum eſſe* initio pontificatûs Gregorii II, *puta anno* 716, *quando Gregorius iſte ſecundum pontificatus annum agebat. Probabilius itaque exiſtimamus,* S. Laurentium *cathedram Neapolitanam ab anno* 701 *uſque* 716 *tenuiſſe.*

& initium ac finem epiſcopatûs

D

5 *Confirmatur opinio noſtra ex laudato Joanne Diacono, qui de Sancti noſtri prædeceſſore in Chronico ita ſcribit :* Julianus epiſcopus XXXIV, ſedit annos VII, menſes III. Fuit autem temporibus Sergii Papæ, & Leonis * Auguſti uſque ad quartum annum Tiberii imperatoris. *Quartus autem Tiberii Apſimari annus incidit in annum Chriſti* 701, *quo* S. Laurentius *Juliano præſuli Neapolitano ſuccedere potuit. Atque hoc pacto facile ſingula Joannis Diaconi verba explicantur, ut conſideranti patebit. Parum à computu noſtro abeſt Ughellus tom.* 6 *Italiæ ſacræ col.* 85, *ubi Laurentiani epiſcopatus initium anno* 702 *affigit.* Hæc pauca (*concludo verbis Caraccioli*) de Laurentio ad nos pervenerunt, deſtitutos ope codicum antiquorum. Quam monumentorum eccleſiæ Neapolitanæ jacturam utinam in uno Laurentio paſſi eſſemus ! In aliis etiam epiſcopis id accidiſſe dolemus & ingemiſcimus.

aliqua exhibentur.

*lege Leonis.

E

F

A D

DE S. AMBROSIO AUTPERTO ABBATE

IN MONASTERIO SANCTI VINCENTII AD VULTURNUM IN ITALIA.

G.C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Asserta Sancti appellatio, & rerum gestarum narratio cum ejus ætate non cohærens.

ANNO DCCLXXVIII.

Eleberrimum quondam fuit S. Vincentii cœnobium, quod jam à multis seculis ad fontem Vulturni fluminis in Samnio seu Beneventana provincia constructum fuerat; sed post varias vastationes hoc tempore à monachis desertum inconstantiam rerum humanarum demonstrat, ut testatur Angelus de Nuce abbas Casinensis, qui in notis ad Chronicon Casinense lib. 1, *cap.* 4, *pag.* 102 *ita de illo scribit:* Distat hoc monasterium à Casinensi duodecim plus minus passuum millibus, crevitque ad amplissimam opulentiam & sanctitatem. Nunc undique solitudinem spirat & horrorem, omni monachorum cultu destitutum, abbati tantum, ut vocant, commendatario commissum. Omnia quippe orta occidunt, & aucta senescunt, donec in nihilum, unde sunt, relabantur. *In hac virtutum palæstra* Ambrosius Autpertus, *quo de agimus, tam strenue certavit, ut* sanctissimus *appelletur ab antiquo chronographo, qui istius monasterii historiam seculo* XI *conscripsit. Quare Ughellus, Mabillonius, Castellanus aliique recentiores* sancti *aut* beati *titulum ipsi tribuunt, quamvis Martyrologi, etiam Benedictini, de tam egregio sui Ordinis Viro tacuerint. Nos igitur veteris chronographi auctoritate moti, & recentiorum scriptorum exemplo inducti, istum pium ac doctum Virum Actis Sanctorum inserimus, & jam ad ejus gesta & scripta illustranda accedimus.*

Asseritur Autperto titulus sanctitatis, B

2 *Exordium ducimus ab illius chronotaxi, in qua figenda varii & eruditi auctores hallucinati sunt: nam Trithemius in opere de scriptoribus ecclesiasticis post enumeratas Sancti nostri lucubrationes ita concludit:* Claruit sub Arnoldo imperatore, anno Domini DCCCXC. *Hunc incautè secuti sunt Bellarminus, Possevinus, Miraus, & editores Bibliothecæ Colonienses, qui hunc* Ambrosium *inter Patres seculi* IX *collocarunt. At eos toto seculo à vera illius ætate aberrasse, patet ex ipsa clausula expositionis ejus in Apocalypsin, quæ in Colonienſi Patrum Bibliotheca tomo seu seculo* IX *parte* 2, *pag.* 540 *sic edita est:* Ambrosius qui & Ansbertus (*in plerisque codicibus Mss.* Autbertus *vel* Autpertus *vocatur*) ex Galliarum provincia ortus, intra Samnii vero regionem apud monasterium martyris Christi Vincentii maxima in parte divinis rebus imbutus; non solum autem, sed & sacrosanctis altaribus ad immolanda Christi munera traditus, operante beata & inseparabili Trinitate, suffragantibus etiam meritis beatæ Mariæ Virginis, temporibus Pauli Pontificis Romani, nec non & Desiderii regis Longobardorum, sed & Arrochisi ** ducis ejusdem provinciæ, quam incolo, hoc opus confeci atque complevi, quodque propter facilitatem ipsum intelligendi SPECULUM PARVULORUM vocavi. *Atqui Paulus I Papa sedi Romanæ præfuit ab anno* 757 *usque ad* 767, *quando Desiderius ultimus Longobardorum rex adhuc rerum potiebatur, ut videre est apud chronologos passim obvios. Adde, quod chronographus Vincentinus diserte asserat,* Autpertum *feliciter ad Christum migrasse* anno Incarnationis Dominicæ DCCLXXVIII. E

detectisque aliquibus parachronismis circa illius ætatem, C

* *lege* Arechisi *vel* Arighisi

3 *At quamvis in hac re chronographum Vincentinum laudaverim, nolo tamen ubique in controversiis chronologicis ipsi fidem adhiberi, cum se chronologia imperitum ostendat, quando in Actis, huic Commentario subjiciendis, num.* 2 *de* Autperto *ita scribit:* In regali aula divæ memoriæ Caroli imperatoris assumptus cum à cunctis diligeretur, maximeque ab eodem imperatore Carolo sive ejus genitore pio Pipino, cœpit ejusdem imperatoris magister & institutor esse prudentissimus, ipsiusque imperialis aulæ archicancellarius supra ceteros haberi strenuissimus. *Quomodo, obsecro, potuit esse magister & archicancellarius Caroli imperatoris (titulum imperatoris Carolus diu post mortem* S. Autperti *gerere cœpit) si ipse existens monachus in cœnobio Vincentino tempore Pauli I Pontificis, id est ante annum* 767, *& Desiderii Longobardorum regis, expositionem in Apocalypsin conscripserit? Cointius in Annalibus Francorum ad annum Christi* 754, *num.* 75 *hunc errorem ita corrigendum putat:* in Caroli imperatoris loco restituatur Carolus Major-domûs, & Authpertus censeatur in amicitia fuisse cum apud Carolum Majorem-domûs, tum apud Pippinum regem ejus filium, qui Stephanum Papam in Italiam hoc anno reduxit. *Sed quæro, quomodo Carolo Martello seu Majori-domûs convenire possint ea, quæ in Actis nostris à num.* 3 *usque ad* 6 *narrantur. Si conjecturis indulgere liceat, suspicabor ego eodem jure, chronographum, homonymia deceptum, de* Autperto *Vincentino scripsisse ea, quæ forte Authperto Casinensi contigerunt, aut saltem ratione temporis contingere potuerunt: nam juxta Pagium aliosque chronologos Carolus Magnus anno* 787 *liberos Arechisi ducis Beneventani obsides accepit, & montem Casinum adiit, quando* Autpertus *abbas Vincentinus jam à novem annis obierat, qui tamen in Actis nostris tunc dicitur primum monasticæ vitæ amplectendæ licentiam à Carolo Magno impetrasse. Atqui hoc, habita temporis ratione, melius convenit alteri Authperto, qui tunc vitam monasticam amplecti potuit, cum anno* 837 *abbas Casinensis obierit, ut catalogi abbatum Casinensium testantur. Si cui hæc conjectura nostra non placeat, dicemus rotunde cum Mabillonio, hic auctorem perturbasse tempora.*

F

4 *Ob hanc rerum vel temporum confusionem non*

A *non parum de falsitate mihi suspecta redduntur diplomata, quæ idem scriptor Chronico suo inseruit: vereor enim, ne Caroli Magni nomine ea exhibuerit, quæ Carolo cuidam posteriori Francorum regi conveniunt, sicuti Carolo Magno adscribit unum, in quo narratur inventio corporis S. Peregrini, quæ Carolo tertio regi tribuitur tomo 6 Italiæ sacræ col.* 139 *&* 140. *Mabillonius in notis ad hanc Vitam dicit, sese Chesnii exemplo omisisse* alia suspectæ omnino fidei diplomata hîc inserta. *Mabillonio, in discernendis diplomatibus exercitatissimo plurimum defero; ut miror, quod diploma Caroli Magni, datum* XII Kal. Maii, XIII Indictione, anno Dominicæ Incarnationis DCCLXXV, *& huic Chronico insertum cum aliis non omiserit, quandoquidem, ipso fatente,* neque Indictio, neque annus Incarnationis apponi tum solebat, sed annus regni. *Addo ego, annum Christi* 775, *hîc perperam assignari, cum* Autpertus *eo tempore nondum esset abbas,* B *qualis in diplomate vocatur, & obierit anno* 778, *teste chronographo, quando abbatis officium gesserat* anno uno, mensibus duobus, & diebus XXV. *Quod si quis velit, hîc aliquot numeros deesse, legendumque esse ad annum* 778, *meminerit, tunc Indictionem* XIII *male collocatam esse: nam anno* 778 *currebat Indictio prima. Præterea ipsum diplomatis initium falsum est, in quo Carolus vocatur* Romanorum imperator augustus. *Constat enim ex aliis diplomatibus, quod Carolus Magnus eo tempore se regem Francorum & Longobardorum, ac patricium Romanorum appellaverit, & tantummodo diu post* S. Autperti *mortem Imperatoris titulum assumpserit. Omnibus itaque expensis, hoc diploma cum aliis à Mabillonio rejectis, omitto. Interim illud legere licet apud Chesnium inter scriptores Galliæ tom.* 3, *pag.* 677, *Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sec.* 3, *part.* 2, *pag.* 264, *& Cointium in Annalibus Francorum tom.* 6, *pagg.* 150 *&* 151.

suspecta quædam diplomata rejiciuntur.

§ II. Sancti viri scripta, singulare virtutum Christianarum in iis studium, & Acta.

C *Utinam chronographus Vincentinus, relictis diplomatibus, quæ paragrapho præcedenti rejecimus, distinctius exactiusque exposuisset* S. Autperti *virtutes, quas multas magnasque fuisse colligimus ex ejus scriptis, quorum examen hic præmittemus. Paulus Warnefridus, Sancto nostro synchronus, lib. 6 de gestis Longobardorum cap.* 40 *loquens de cœnobio S. Vincentii, sic ea occasione* Autperti *eruditionem laudat:* Monasterium beati Vincentii martyris, quod juxta Vulturni fluminis fontem situm est, & nunc magna congregatione refulget, à tribus nobilibus fratribus hoc est Tato, Taso, & Paldo, jam tunc ædificatum, sicut viri eruditissimi Autberti, ejusdem monasterii abbatis in volumine, quod de hac re composuit, scripta significant. *Sigebertus Gemblacensis in libro de scriptoribus ecclesiasticis cap.* 91, *aliqua illius scripta, sic breviter recenset:* Ambrosius Autbertus scripsit librum de cupiditate; scripsit etiam libros decem super Apocalypsim & alia nonnulla. *Trithemius item agens de scriptoribus ecclesiasticis plura ipsius opuscula sic enumerat:* Ambrosius Ansbertus monachus & presbyter Ordinis sancti Benedicti, vir in divinis Scripturis studiosus & eruditus, ingenio mitis, & dulcis eloquio multos in sacris voluminibus commentarios edidit, quibus nominis sui famam ad posteros transmisit. Pauca tamen ad notitiam meam venerunt: reperi enim dumtaxat subjecta: In Cantica Canticorum lib. 1, *qui incipit:* Donum sapientiæ cum Sa. In Psalterium quoque lib. 1. In Apocalypsin Johannis lib. 10. De cupiditate lib. 1. Epistolarum ad diversos lib. 1. Claruit sub Arnoldo imperatore anno Domini DCCCXC. *Hunc parachronismum supra notavimus.*

Varia S. Autperti scripta,

AUCTORE G. C.

6 *Idem auctor in Chronico monasterii Hirsaugiensis, quod anno* 1601 *Francofurti editum est, de nostro* Autperto *ejusque scriptis ad annum Christi* 900 *ita meminit:* Claruit his temporibus Ambrosius, qui & Ansbertus est dictus, monachus nostri Ordinis, vir tam in divinis Scripturis quam in secularibus litteris doctissimus: qui scripsit in Cantica Canticorum insigne volumen, in Psalterium quoque & Apocalypsin beati Joannis Apostoli; de cupiditate quoque non contemnendum opusculum, & quædam alia, quæ nobis jam ad memoriam non recurrunt. *At nescio, quid in mentem venerit Trithemio (si editor non erraverit) quando in auctiori ejusdem Chronici Hirsaugiensis editione, quæ anno* 1690 *typis monasterii S. Galli prodiit, tomo* 1 *ad annum Christi* 898 *pag.* 50 *scribit, quod* Ambrosius, qui & Ansbertus, presbyter & monachus Lobiensis cœnobii fuerit. *Certe hic Trithemius errori chronologico geographicum addidit, cum liquido constet, hunc* Ambrosium *fuisse monachum & abbatem Vincentinum in Italia. Porro Mabillonius in observationibus prævius ad ejus Acta loco supra citato, Caveus aliique recentiores bibliocritici recte vindicant* Autperto *nostro quædam opuscula, quæ sub aliorum auctorum nomine edita fuerunt; ea vero, quæ cum Authperti Casinensis scriptis confusa sunt, examinat Joannes Baptista Marus Romanus in annotatione ad caput* 13 *Petri Diaconi de viris illustribus Casinensibus. Nos cum Labbeo nostro tom.* 1 *de scriptoribus ecclesiasticis pag.* 45 *judicamus, non esse hoc loco instituendam longiorem discussionem de duobus tribusve homiliis, ei attributis, cum vix certi quidquam possit afferri. Potius itaque eximias quasdam* S. Autperti *virtutes ex ejus scriptis eruamus.*

enumeratis,

E

7 *Imprimis in epistola ad Stephanum Papam, expositioni Apocalypseos præmissa, egregiam erga suos obtrectatores mansuetudinem cum summa animi demissione conjunctam prodit his verbis:* Sed quid ego, beatissime Pater, quid ad ista nisi gaudere debeo? Qui si omnium tractatorum ultimus, tamen ex eo quod bonum prædicationis scriptis profero, obtrectatores . . . habere mereor. Quibus profecto lenius ego respondeo, quam alios respondisse invenio: quoniam illos canes & canino dente rodentes vocabant, & cetera si qua sunt injuriæ condigna: quia & ficut me illorum meritis imparem cerno, sic ab istorum objurgatione linguam refreno. Dixerunt illi, quod tales decuit audire, dicam ego, quod humilitati meæ sentio convenire. Valuit forte contra tales illorum aspera redargutio, valeat apud tales mea lenis deprecatio. Obsecro itaque vos, quicumque estis, qui in mea reprehensione vigilatis, per mansuetudinem Christi, qua estis præventi, obsecro vos per sanguinem Crucifixi, quo estis redempti, ut à de-

in quibus animi ejus mansuetudo,

F

AUCTORE G.C.

detractione linguæ parcatis, dum in rectitudine verbi non invenitis, quod possitis offendi. Quod si vobis de vita & moribus indignis displiceo, pariter vobiscum sentio: nullus enim potius in hac parte me reprehendit, quam ego. Sed sicut sæpe pro defensione sacri verbi ingerere soleo, non est Deo indignum, per me etsi peccatorem, tamen utcumque Christianum, sua verba scriptis formare, quem dudum per sacrilegos & impios novimus prophetasse, Balaam scilicet, Saülem, & Caïpham. *Idem auctor simılem suiipsius contemptum ostendit in epilogo post Vitam SS. Paldonis, Tasonis & Tatonis, quam Mabillonius sec. 3 Benedictino part. 1 à pag. 423 exhibet.*

studium sacræ scientiæ,

8 *Initio libri octavi in Apocalypsin indicat Vir sanctus, quibus studiis potissimum delectatus fuerit, & quomodo ad illustrandam Apocalypsin animum appulerit.* Rarissimos, *inquit*, tractatorum fidelium invenimus, quos non seculi litteratura prius imbuerit, quam ad divinas transierint enodandas Scripturas, quosque de
B Ægypto exeuntes, non Ægyptiorum divitiæ locupletassent, ut Hieronymum, Augustinum, Cyprianum, Hilarium, Ambrosium & alios multos, quod tamen mihi ultimo omnium eveniſſe minime cognosco: non enim oneratus divitiis exivi de Ægypto, quia nequaquam me in schola mundanæ sapientiæ eruditi contigit Nihil mihi Plato, nihil Cicero, nihil Homerus, nihil Virgilius, nihil Donatus, nihil Pompeius, nihil Servius, nihil Sergius, nihil Priscianus contulit, sed si quid fortasse habere videor, hoc de horreo dominicæ prædicationis à Christo accepisse me fateor, non quò mihi & eorum scientia fuerit denegata, sed quo plus delectatus sim verbis humillimi piscatoris quam superbissimi oratoris, plus divinis intenderim, quam humanis eloquiis. Et ut verum dicam, ecce coram Deo in Christo loquor, quia cum ad hoc opus transire vellem, modos divinæ locutionis ignorabam: qui si scire tunc potuissem, quantum laborem quantumque sudorem cælestium sacramenta deposcerent pertractanda, non solum hunc cunctis
F divinarum Scripturarum (ut mihi videtur) obscuriorem librum aggredi non præsumpsissem, verum etiam apertiora quæque tangere refugissem. Ingressus autem tam arduæ disputationis opus, verum fateor, quia (ut est humani ingenii præsumptio) prius docere, quam discere concupivi: sed egit hoc divina gratia, ut unde docere cupiebam, inde discerem; quatenus & docens discerem, & discens docerem. Et quia nunc usque id ipsum ago, fit miro omnipotentis Dei dispositionis ordine, ut quod heri nesciebam, hodie inveniam: & quod hodie cum magno difficultatis labore comprehendere non valeo, cras sine labore percipiam.

& religiosæ perfectionis,

9 *Quam ardenter cum studiis suis piam vitam conjungere desideraverit, circa finem libri decimi demonstrat, quamvis hic iterum more justorum se prius de peccatis accuset his verbis:* Inter hæc autem expleto in decem libris hoc valde laborioso opere, ductis post tergum mentis oculis, dum considero quæ & quanta per Christum potui, admirans stupesco. Qui ad me ipsum intuitum reflectens, vita me peccatrice vivere deprehendo, qui doctrinæ cælestis gratia fultus appareo. Sed cum ex alio opera Dei considero, magis de vita peccatrice pavens tremisco, quam de gratia admirans stupesco. Quis enim nesciat, Deum omnipotentem brutos asinæ sensus in modos humanæ locutionis distinxisse? Quis nesciat, Balaam hariolum ejusdemque asinæ sessorem de Christi adventu luculentissime prophetasse? Quis nesciat, Saülem reprobum regem inter sanctos prophetas spiritu prophetiæ repletum vaticinasse? Quis nesciat, Caïpham impiissimum remedia vitæ prophetando simul & nesciendo procurasse, & tamen neutrum eorum ad vitam beatam pervenisse? Et revera nihil prodest prophetia, ubi fuerit reproba vita. Nihil, inquam, prodest bene docere, & male vivere. O quam multi recta & vera docuerunt, & tamen secundum ea, quæ docuerunt, noluerunt vivere. Sed obsecro, mi Domine, doctor angelorum & hominum, ne in talium numero computes eum, qui emendatiorem vitam cum salubri doctrina arripere quærit Et quia hoc ipsum, nisi à te E acceperit, facere non potest, qui tribuisti scientiæ donum, quæso ut tribuas etiam voluntatem, studium, atque virtutem operandi bonum. Quod si voluntas, studium, virtusque operandi bonum non prosequitur scientiæ donum, satis mihi est Domine, stultum hebetemque esse: neque enim ideo patriam parentesque reliqui, ut mihi scientiæ dona largireris, sed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certe hanc commutationem. Quod si utraque non mereor, doctrinam scilicet atque operationem, aufer quæso doctrinam, tantum ut tribuas operationem virtutum. Quid enim mihi prodest aliis iter perfectum ostendere, & me imperfecte ambulare? *Utinam omnes, sacris studiis animum intendentes, hæc aurea verba altè cordi suo impressa habeant, sæpiusque mecum atque attente revolvant!*

aliaque virtutes elucent.

10 *Denique initio libri noni humilis suiipsius accusator zelum suum erga salutem proximi satis declarat hoc modo:* Hinc Johanni, imo etiam Ecclesiæ in Johanne dicitur: Accipe librum & devora illum. Quibus utique verbis memetipsum loquendo percutio, qui accepto F intelligendi ingeniolo, plerumque nulla cogente necessitate, per inania diffluo: plerumque etiam sub obtentu prædicationis divinæ secularibus viris, plus quam decet, familiaritate conjungor. Cui contraria opponitur sententia, qua dicitur: Sapientiam scribe in tempore otii; & qui minoratur actu ipse percipiet eam. Sed in uno horum, quæ dixi, occurrit nobis magna consolatio: quia quò propter multorum utilitatem, caritate exigente, ad ima descendimus, eò valenter ad summa intelligenda consurgimus. Sed nec mirum, si hoc agentes plus scimus, cum scriptum noverimus: Plenitudo legis est dilectio. Inter hæc autem necesse est, ut cum familiari Scripturarum meditatione ad officium egredimur prædicationis, atque ab officio prædicationis ad familiarem rursum Scripturarum meditationem revertimur, solicita inquisitione nosmetipsos discutiamus, & quæ vel quanta sint, in quibus aut proficimus, aut detrimentum passi sumus, sagaci intentione perpendamus; quatenus hinc inde & formidine & spe animum pulsantibus, nec elatio

A elatio per præceps impingat, nec rursum desperatio in profundi voraginem mergat. *Hæc utilia sibi aliisque animarum curam gerentibus documenta præscribit.*

De Actis hic edendis quædam præmittuntur.

11 *Nunc tantum superest, ut de Actis nostris pauca præmoneamus. Ludovicus Jacobus à sancto Carolo Carmelita anno* 1640 *ea descripsit ex monumentis Constantini Cajetani abbatis, qui verosimiliter ex antiquo Chronico Vincentino eadem desumpserat, quamvis Ms. nostrum hinc inde ab editionibus Chesnii & Mabillonii differat, ut in margine & annotatis observabimus. Mirum est, chronographum Vincentinum non meminisse controversiæ, quæ agitata est inter* Autpertum *& Pothonem occasione abbatialis dignitatis, ad quam* Autpertus *fuerat evectus. Ea aliunde nobis innotescit ex epistolis Adriani I Papæ, qui apud Chesnium tom.* 3 *de Scriptoribus Galliæ pag.* 788 *Carolo Magno ita scribit:* Ad nostrum judicium canonice simulque regulariter contentiones inter monachos venerabilis monasterii sancti Vincentii & abbates ejusdem monasterii, scilicet Autbertum & Pothonem, discuti atque examinari vestra direxit præcelsa regalis excellentia. Ipse quippe præfatus Autbertus abbas, dum callem itineris peragraret, repentina morte occupatus minime nostris Apostolicis valuit se manifestare præsentiis. *Reliqua legi possunt in eadem epistola apud Chesnium loco citato, & in altera apud eumdem tom.* 3, *pag.* 796. *Jam* S. Autperti *Vitam ex Ms. nostro accipe.*

B

ACTA

Ex Ms. desumpto è monumentis D. Constantini Cajetani abbatis.

Auctor quædam præfatur

QUæ verò de sanctissimo abbate Autperto sequuntur, operæ pretium reor aliquantulum prolixius enarrare: equidem non ambigo, me meritis ipsius apud Deum posse juvari, cujus originem, actus, vel adventum in hoc sacro cœnobio Christi levitæ Vincentii partim vetus scriptura tradidit, partim verò, sicut venerabilium patrum fidei * relatione didici, pariter comprehendens, & ad laudem Dei nostri omnipotentis scribens, posteris perfectionem rectæ religionis ac exemplum proferimus perseverantiæ justi laboris pro Dei amore decertantibus in sacri cœnobii institutis; ut quicumque aspiciens hujus contempletur nobilitatem, seque quantocius à seculi convertat vanitate, hujus attendens prudentiam & caritatem, avidius Christi sectetur humilitatem, & eo magis, si seculi divitias alacriter studuit calcare, de sibi promissa in cælis à Domino gaudeat felicitate: si pauper vero propriam abrenuntians voluntatem, sub jugo sanctæ regulæ Deo se professus est militare, noverit, se jam non de crastino debere cogitare; sed meminerit, quoniam & humiles spiritu Dominus dignabitur salvare.

C

** an non fideli?*

narrat, quomodo Autpertus,

2 Hic quidem sanctissimus Pater Galliarum provinciis oriundus, parentibus admodum Christi religione & seculi claritate * clarissimus, * ut luciferi solis radius, Christianitate conspicuus enituit: qui nimirum cum

* *al.* dignitate

* *al.* clarissimis

puellares ageret annos, litterarum studiis traditus, totis viribus innocenter Christi mandata custodiens, tam divinæ quam mundanæ philosophiæ verus Christi philosophus efficaciam * adeptus est. Post quod in regali aula divæ memoriæ Caroli imperatoris assumptus, cum à cunctis diligeretur, maximeque ab eodem imperatore Carolo sive ejus genitore pio Pippino, cœpit ejusdem imperatoris magister & institutor esse prudentissimus, ipsiusque imperialis aulæ archicancellarius *a* supra ceteros haberi strenuissimus: & cum à cunctis veneraretur atque attolleretur sibi jure dignis laudibus præcipuisque obsequiis, tamen ille pii pectoris simplicitatem & puræ caritatis sinceritatem custodiebat attentius. EX MS.

* *al.* efficacia

a

aulicus Caroli regis Franciæ,

3 Sed cum his temporibus monasterium beati martyris Vincentii super Vulturni fluminis fontem à sanctis patribus Paldone *b* Tutone *c*, & Tazone *d* esset constructum, magnaque ibi sanctorum Deo famulantium congregatio permaneret, quæ præcipuis pene tunc temporis Italiæ monasteriis præferretur, factum est, ut eorum sanctæ religionis opinio longe lateque fragrans etiam ipsius clementissimi imperatoris Caroli perveniret ad aures: qui ductus divino amore, præcipueque suasus ab eodem suo venerabili magistro & archicancellario Autperto, primitus quidem hujus opinionis veritatem explorare voluit, misso ad idem monasterium suo apocrisiario *e*: dehinc magna stipatus caterva potentum Romam veniens ad primi Principis Patris * limina oraturus, & ut ecclesiarum, populi, & patriæ excidium ulciscereturr, peractis necessariis rebus, cum maxima multitudine tam religiosorum episcoporum vel abbatum, quam sequentium comitum ac marchionum, ad idem dignatus est accedere monasterium. Ubi qualiter dignissime à sanctis patribus susceptus, quamque ipse ibidem humiliter sit ingressus, in libro vitæ eorum plenius continetur; quod ex præcepto domini Tazonis abbatis à venerabili Petro presbytero & monacho sacri cœnobii satis lucidò descriptum est.

b c

d

E

e

* *al.* Petri

F

post ejusdem regis iter in Italiam,

4 At cum idem sereniissimus imperator post dona magnifica, quæ ibidem contulerat, postque firmatis regali præcepto longe lateque possessionibus, sanctorum patrum vestigiis prostratus, illorum se diutius orationibus commendans, sumptis benedictionibus, festinanter vellet reverti, vir Domini Autpertus contemplatus piæ conversationis exempla in sanctis patribus, admodum mirabatur; jamque ejus animus his se similem fieri delectabatur. Hoc denique evoluto tempore, Carolus rex *f* Beneventum aggressus, diutina obsidione cives vexabat; sed ei ad capiendum omnino urbs difficilis erat. Interea Arichis ipsius civitatis princeps pia consideratione civium saluti consulens, datis obsidibus duobus liberis, cum eo pacisciturr: inde rediens rex B. Benedicti *g* monasterium petiit, orationibus servorum Dei se commendans plurima ibi dona largitus est, & regali præcepto quæque possederant confirmavit, adjungens & alia multa. Ad monasterium quoque Christi martyris Vincentii datis ex parte sua magnis muneribus tam venerabilem virum Autpertum quam & magnificum Alcuinum * *h* regiæ æque aulæ

f

g

* *al.* Ætherium

h

EX MS. aulæ magiſtrum reverenter tranſmiſit, qui ſua pia vota fideliter Dei ſervis deferrent.

in cœnobio S. Vincentii monaſticam vitam amplexus fuerit,

5 Tunc ergo venerabilis Dei famulus Autpertus, ductus amore ſanctæ religionis, regiis veſtigiis ſemetipſum proſternens, orat ſe jam Deo militaturum; relictis mundanis tumultibus, in B. Vincentii monaſterio uſque ad finem vitæ libentiſſime perſiſtere velle, ac pro ipſius regis ſalute Deo ſe donari propoſuit. Quod rex audiens, multis effuſis lacrymis pro devotione Viri, licet magnis ejus videretur deſtitui ſubſidiis, tamen poſtulatus à multis, annuit impetratis. Hujus exemplo plurimi ex aula regia militiæ cingulum deponentes in ſancto propoſito religionis ei adhæſerunt, & omnia, quæ habere videbantur, ac ſi non viſa, pro Dei amore penitus dimiſerunt. Sanctæ igitur religionis habitum Vir Dei indutus omnibus ſe inferiorem ita intimo credebat ſui cordis affectu, ut nihil omnino ſcire

* *forte* cibi

* vellet, præter quæ ab abbate dabantur quotidiani victus neceſſaria; quæ quidem & ipſa ceteris paribus * ſumere videbatur: & cum eſſet in aula regia admodum delicatus, ita ſe ipſum divinis mancipabat obſequiis, ut nulla illi hora vacua præteriret, qua vel inſiſteret orationi, vel in lectione divina ejus animus verſaretur.

* *an non* patribus?

B

ſacris ſtudiis operam dederit,

6 Denique, ut comperimus, plurimos ſanctarum Scripturarum libros expoſuit: nam Leviticum Moyſi, Cantica Salomonis, Pſalterii flores melliflua ſuavitate, quæ in his divina maneant arcana ſacramentorum, quæve uniuſcujuſque fidelis diſciplina morum, ſive Chriſti obſervatio mandatorum, ſuorum ediſſerens patefecit documento verborum. Librum quoque de conflictu vitiorum, ſed & homilias aliquas Euangeliorum pulcra ſuorum edidit declaratione ſermonum. Vitam etiam beatorum patrum Paldonis, Tutonis & Tazonis cum hiſtoria ſui monaſterii plena relatione deſcribens cunctis in exemplum monachis ita proponit, ut divinæ munere Trinitatis, tam præcipue caritatis quam amore pro Chriſto paupertatis, tres illos fratres ſpeculum oſtendat eſſe normamque vivendi. Teſtatur hoc etiam venerandus Paulus Diaconus in hiſtoria quam

C

de Longobardorum adventu tunc temporis in Italiam deſcripſit, ubi eumdem virum eruditiſſimum Autbertum & ejuſdem monaſterii abbatem fuiſſe commendat *i*.

ſingularem à Deipara favorem obtinuerit,

7 Fertur præterea, quia cum quadam die idem feliciſſimus pater Autpertus in eccleſia beatæ Dei genitricis Mariæ prolixè Domino preces funderet, & eamdem Dei genitricem ſedulo interpellaret oratu, ut ſibi linguæ diſertitudo largiretur (fuerat quippe aliquantulum impeditioris linguæ) tunc ſubito ſoporatus ante ſacrum altare adeſſe ſibi conſpicit in viſione beatiſſimam & glorioſiſſimam mundi Dominam, perpetuam virginem Mariam, læta facie & ultra ſolis ſplendorem rutilantem: quæ quaſi annuens deprecanti tetigit labia ejus, eumque de pavimento ſurgere jubens, deinceps ſuæ laudis vota perſolvere ac præconia attollere, ut ipſe jam deſideraverat, monet, ſeque illi ſemper præſentem adeſſe promiſit. Lætus ergo de viſione ſurgens, quæ fuerat juſſus, ore facundo cœpit perſolvere laudes, & carmina digna reddebat alacri corde.

8 Hic Pater ſanctus cum in eodem venerabili monaſterio pretioſi martyris Chriſti Vincentii per plures annos Domino deſerviret, jamque cunctis in exemplum foret recte vivendi, defuncto ejuſdem ſanctæ congregationis venerabili abbate Joanne, licet invitus ac renitens, ſacri regiminis locum poſt S. Paldonem ſeptimus *k* ipſe ſuſcepit: namque ex tunc ſuſceptam gregis curam ita digne agere ſatagebat, ut cunctis aperto cæleſtis Regis theſauro, veras divitias mundanis opibus præferendas fidei devotione agilius capere non ſolum ſermonibus, ſed etiam ſibi ſubjectos ſuis doceret moribus; & forma fieret gregi, ſicut beatus docet Apoſtolus: hic namque à dignæ memoriæ Carolo

D

ac tandem pie in abbatis officio ad Superos migraverit.

k

rege * inclytum ſui monaſterii præceptum obtinuit hujuſmodi *l*..... Expleto itaque in ſancto regimine venerandus abbas Autpertus anno uno, menſibus duobus, & diebus XXV, juſti operis palmam percipiens feliciter migravit ad Chriſtum anno Incarnationis dominicæ DCCLXXVIII, Indictione II *m*, die XIX Julii in beati Petri eccleſia *n* digno ſepulcro locatus *o*.

* *al.* imperatore

l

m

n

o

E

ANNOTATA.

a *De his parachroniſmis ſatis diximus in Commentario prævio.*

b *Paldo unus ex tribus primis monaſterii Vincentini fundatoribus, & primus abbas obiit* V *Idus Octobris anno* 720, *ut ſcribit* Autpertus *noſter apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſec.* 3, *part.* 1, *pag.* 430.

c *Ab* Autperto *vocatur Tato, dicturque meritis plenus ex hac vita migraſſe* III *Idus Decembris anno* 739.

d *Hujus abbatis geſta etiam deſcripſit* S. Autpertus, *aſſeritque eum mortuum eſſe anno* 729 *die* XI *Januarii, quo de ipſo in Actis noſtris meminit Bollandus, quamvis tunc necdum haberet illa monumenta, quæ poſtmodum in lucem producta ſunt.*

e Apocriſiarius *varias habet ſignificationes, ut videri poteſt apud Cangium in Gloſſario; ſed hic videtur ſignificare legatum regis.*

F

f *Hinc uſque ad finem, ut in margine notavit Papebrochius, correctio acceſſit delendo nomine* imperator, imperialis, *& ſubſtituendo* rex, regalis, *quod etiam factum in diplomate.*

g *Carolus Magnus monaſterium Caſinenſe adiit anno* 787, *adeoque auctor Actorum hîc res vel tempora confundit, ut diximus in Comm. prævio.*

h *Mabillonius mavult hîc legere Ætherium vel Itherium, quia apud Cheſnium tom.* 3 *Script. Galliæ pag.* 760 *dicitur quidam Itherius in partes Beneventani ducatus profectus eſſe.*

i *Hoc Pauli Warnefridi teſtimonium in Commentario prævio citavi. Porro idem chronographus poſt Vitam* S. Autperti *de illo ita ſcribit:* Libet in hoc loco aliqua inferre de Paulo Diacono: ſiquidem & ipſe de noſtris quædam reverenti ſtylo deſcripſerat, & cum hoc venerabili patre Authperto maxima illi fuerat cognitio.

k *Mabillonius abbates S. Vincentii ſic enumerat: Paldo, Tato, Taſo, Atto, Herempertus, & Johannes, quibus ſucceſſit* Autpertus. *Vide eorumdem abbatum catalogum apud Ughellum tom.* 6 *Italiæ ſacræ col.* 470.

l *Hoc*

A

1 *Hoc diploma cum ceteris hîc omisi; cujus omissionis rationem vide in Commentario prævio.*

m *Eo anno proprie currebat Indictio prima, quamvis Cointius explicet per secundam jam inchoatam.*

n *Hanc, ni fallor, ecclesiam indicat Ughellus tom. 6 Italiæ sacræ col.* 470, *quando de Attone* IV *istius monasterii abbate agens sic loquitur:* Abbas iste construxit in eodem monasterio ecclesiam S. Petri apostoli.

o *Quamvis* S. Autpertus *jam tum esset* digno sepulcro locatus, *tamen postea adhuc honorificentiori loco videtur positus fuisse, ut colligo ex his chronographi Vincentini verbis:* Post ultimam desolationem ecclesiæ cum famâ celebri didicissemus, aliquos ad corpus Josue divina sæpe sensisse beneficia, illius ossa & venerabilis Autperti, & aliorum patrum antiquorum hoc in loco attulimus, atque in sarcophago grandi posuimus, cum domni abbatis Hilarii corpore. *Notat Mabillonius, hunc Hilarium obiisse anno* 1044.

D

DE S. AUREA VIRGINE ET MARTYRE

CORDUBÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sanctæ patria, stirps, vitæ professio & cultus.

E

B

ANNO D. CCCLVI.

S. Aurea ex stirpe Arabica in Hispania nata,

Humanæ imbecillitatis exemplum, & divinæ misericordiæ argumentum præbet hæc sancta Virgo & martyr, quæ prius Mahometani tyranni minis exterrita, saltem ore Christum negavit, sed deinde intrepida & constanti Christianæ fidei confessione de tyranno triumphavit, ac fuso sanguine culpam suam eluit. Nata hæc erat in Hispania, ut S. Eulogius in Actis num. 1 *indicat, ex præcipua Arabum nobilitate, atque ipsi Mahometano judici consanguinitate jungebatur. Soror fuit sanctorum martyrum Adulphi & Joannis, quorum festum die* XXVII *Septembris celebratur. Ex his autem colligo, matrem ipsi fuisse Artemiam, de qua idem S. Eulogius in Memoriali Sanctorum lib.* 2, *cap.* 8 *ita scribit:* Sanctam vero hanc virginem (*nempe Mariam martyrem*) Deo devovens, Cuteclarensi cœnobio, quod gloriosæ & semper Virginis Mariæ Genitricis Domini fulget memoria, consignavit, constituens eam apud quamdam summæ sanctimoniæ feminam, Artemiam nomine; quæ & ipsa geminum pignus per martyrialem obitum olim cælo promiserat, Adulphum scilicet & Joannem, qui in primordio regni principis hujus viriliter de hoste triumpharunt.... Artemia igitur gratiâ sanctitatis, provectæque ætatis, seu obtentu martyrum filiorum, ceteris in eodem cœnobio commanentibus feminis antecellens, totius monasterii virginalis conventus jussu auctoritatis ejus intendebatur. *Hinc igitur constat, Artemiam fuisse matrem* S. Aureæ, *cum illa sanctos martyres Adulphum & Joannem fratres habuerit, sicuti initio Actorum dicitur.*

C

à Carmelitis perperam Ordini suo adscribitur:

2 *Dubitari posset, quodnam vitæ genus* S. Aurea *fuerit professa. S. Eulogius, eam vixisse* in cœnobio Cuteclarensi & fuisse.... non solum Christianam, verum etiam sacræ devotionis insignitam stigmate. *Hinc lis oritur inter Carmelitas & Benedictinos, dum utrique Ordo hoc cœnobium sibi vendicat. Joannes Baptista de Lezana in Annalibus Carmelitanis tomo* 3, *pag.* 414 *& sequentibus fuse probare nititur, cœnobium Cuteclarense aliaque quædam vicina non ad Benedictinos, sed ad Carmelitas eo tempore pertinuisse. Marcus Antonius Alegre de Casanate in Paradiso Carmelitici decoris pag.* 238 *agens de monasteriis quibusdam Hispaniæ inter alia sic scribit:* Cuteclarense sub obedientia quoque Tabenensis efflorens, & Abbatiæ Generali Carmeli, ut cetera alia, subjectum, sub nomine S. Mariæ, ad partem vilebatur occidentis prope Pinnaflorem. Hujus monachis Frugelius præerat abbas, sicut virginibus Artemia sacris. Claruit multa sanctitate lucidum: habuit enim, ut omittamus ceteros, S. Petrum Astigitanum sive Ecijensem, Walabonsum, Sabinianum, Mariam, & S. Auream inclytos martyres Christi. *Didacus de Coria, apud Tamayum citatus, etiam* S. Auream *Ordini Carmelitano adscribit. Sed ipse Tamayus, non difficilis alioqui similium approbator, in suo Martyrologio Hispanico* XIX *Julii saltem hic est verba opportuna locutus:* Procul dubio, *inquit*, errorem contraxit R. P. F. Didacus de Coria Histor. Carmelit. lib. 2, cap. 17, credens absque historica suffragatione, S. Auream fuisse ex Carmelitarum Ordine alumnam, cum contra ejus placitum sint totius traditionis & scriptorum auctoritates.

F

Nec certum est, eam Ordini S. Benedicti accensendam esse.

3 *Martyrologi, aliique scriptores Benedictini contendunt*, S. Aurearn *martyribus Ordinis sui annumerandam esse. Inter alios Bucelinus in suo Menologio ad hunc diem ita loquitur:* Aurea illustribus admodum vetustissimisque orta natalibus, relicto seculo, monachicæ vitæ institutum in celebri virginum nostrarum Cuteclarensi cœnobio professa, sanctos Adulphum & Joannem lectissimos Christi martyres, fratres germanos habuit. *Possem hanc controversiam partibus litigantibus agitandam relinquere; sed quia curiosus Operis nostri lector plerumque judicium nostrum exspectat, dicam breviter, quod sentio. Imprimis nullo modo mihi fit verosimile*, S. Auream *Ordini Carmelitano annumerandam esse. Neque tamen hinc statim sequitur, eam fuisse Benedictinam: quamvis enim Eulogius dicat, illam in cœnobio vixisse, & peculiari sacræ devotionis stigmate seu velo insignitam fuisse, inde inferri non potest, eam stricti nominis religiosam fuisse, ac tria substantialia religionis vota emisisse. Sic hodiedum in Belgio virgines, quas vulgo Beghinas vocamus, velum accipiunt, ac tamquam in cœnobio simul habitant, & tamen novimus, eas non*

AUCTORE G. C.

esse stricte dictas religiosas. Imo S. Augustinus serm. 23 de verbis Domini testatur, hujusmodi virgines communiter appellatas fuisse sanctimoniales. *Plura de hac re vide apud Bollandum nostrum* X *Februarii in Commentario prævio ad Vitam S. Scholasticæ* § 3, *& apud Christianum Lupum in notis ad librum Tertulliani de Præscriptionibus, scholio capitis tertii, à pag.* 40. *Si tamen scriptores Benedictini liquido ostenderint, cœnobium Cuteclarense tunc ad Ordinem suum pertinuisse, libenter eorum sententiam amplectemur.*

Ejus cultus ex Martyrologiis: & Acta ex S. Eulogio.

4 *Cum de Virginis ac martyris nostræ sanctitate satis constet, miror, Usuardum de ea non meminisse, præsertim cum die* XXVII *Septembris duos illius fratres Adulphum & Joannem Martyrologio suo inseruerit. Silentibus igitur antiquis martyrologis, aliquot recentiores enumerabimus. Galesinius hac die sic habet:* Cordubæ item sanctæ Aureæ virginis & martyris, quæ nobili genere nata, Joannis & Adulphi martyrum soror, aliquando lapsa, pòst facinoris intime pœnitens, iterum accusata, libere constanterque fidem professa, libenti animo datis pro Christo cervicibus, martyrium subiit. *Martyrologium Romanum eamdem Martyrem brevius annuntiat hoc modo:* Cordubæ sanctæ Aureæ virginis, quæ aliquando lapsa, sed facti pœnitens, iterato certamine hostem effuso sanguine superavit. *Eamdem phrasim imitati sunt Wion, Menardus, Bucelinus, aliique, qui à Tamayo hac die citantur. Porro hi omnes sua hausserunt ex S. Eulogio presbytero Cordubensi, qui tribus annis post* S. Auream *etiam martyrii laureâ donatus est, uti probavimus in ejus Vita ad diem* XI *Martii illustrata. Acta hujus Virginis ab hoc sancto Viro ita conscripta sunt, ut præter jam dicta vix quidquam in iis notandum occurrat. En ipsa.*

B

ACTA

AUCTORE S. EULOGIO COÆVO

Ex Memoriali Sanctorum lib. 3, *cap.* 17, *quod tomo* 4 *Hispaniæ Illustratæ editum, & cum Colonienſi Patrum bibliotheca tom.* 9, *part.* 1, *col.* 679 *collatum est.*

C

S. Aurea vivens in cœnobio Cuteclarensi,

EA tempestate virgo quædam nobilis, nomine Aurea, sanctorum Adulphi & Joannis martyrum, de quibus in præcedentibus memoravimus, soror, quæ à tempore collisionis eorum, devotionis præmio fungebatur, cum revelatis sacræ religionis studiis in cœnobio Cuteclarienſi, quod antiquitus sanctæ & gloriosæ Virginis Mariæ nomini dedicatum est, commaneret per annos fere triginta & amplius, cunctis fidei suæ notitiam donans, nec ullis adumbrata pavoribus, conversationem Christianismi sui patulo gerebat congressu. Et quia erat stemmatis ortu præcincta, grandique fastu Arabicæ traducis exornabatur, nullus exterorum Virginis fidem

* *forte* incusare

incursare * audebat, donec quidam suorum ex provincia Hispalensi, unde genus trahebat, divinitus, ut arbitror, concitati, quo jam debita ante mundi constitutionem Virgini corona martyrii pararetur, & præstantius in cælestibus de consummato lætaretur triumpho, causâ explorandi ad se perlati rumoris, fidem ac propositum Virginis venientes, callide contribulam suam gratiâ hospitandi * sese invisere mentiuntur. Quam non solum Christianam, verum etiam sacræ devotionis insignitam stigmate *a* contuentes, confestim de ea judici referunt quæstionem; qui & ipse jure nativitatis eidem Virgini concretis adhærebat prosapiis.

D

* *al.* sospitandi

a

2 Tali ergo stimulatus relatione, suis eam assistere jubens obtutibus, quare se tam nobiliter auctam famulatu fidei Christianæ degenerem reddiderit, vilique proposito tam præcelsi generis infecerit infulam *b* clementi admodum exhortatu compellat. Sed poteris, inquit, quam propere totis absolvi pædoribus, debitamque interpolatæ originis recipere claritatem, si tui gerens consultum, fidei nostræ cultibus intimis te votis admittendam elegeris, summisque nobis affectibus parens, quod sequimur, sequaris, & quo ducimur *, ire contenderis. Si vero & contemptos nos, & etiam, quæ colimus, abrogaveris, & illos, quos hactenus æmulata es, intuitu fidei sectare decreveris, post varia diræ cruciationis tormenta, post multiplicium dolorum immensa supplicia, quæ merito tanti criminis rea rependens *, postremo turpissimæ mortis supplicium incurres. Ferunt, eodem momento Virginem sub judicis objurgatione cessisse, & omne sibi imperatum libenter exequendum polliceri. Et quia melius de rebus [non] *c* expertis silendum est, quam procaciter incognita ventilare, cujus rei obtentu hæc ipsa negatio Martyrem futuram subrepserit, utrum formidine carnis, an causâ disponendi rem familiarem, incompertus testificare non audeo, nisi forte ex subsequutis eventibus, quibus postmodum obstinanter in professione perdurans, promeritam adepta est lauream, ut sese conjectura arbitratûs humani habet, carnis illam infirmitate non succubuisse credamus.

E

accusatur apud Mohemetanum judicem, à quo territa fidem negat;

b

* *forte* ducimus

* *al.* rependes

c

3 Igitur post auditam judex oris ejus professionem, qua juxta omnes ritus legis suæ degere sponderat: illico abeundi, quocumque vult, sibimet libertate collata, è vestigio domum regreditur. Ac sicut prius militans Christo nullatenus à proposito sanctæ fidei desuevit, nec à fidelium contubernio se passa est disgregari; quin potius illorum persæpe se cœtibus conferens, quos pietatis religio perlustrabat, condignis fletibus affectuque interno lapsum linguæ deplorans, spei suæ veram fiduciam ad Redemptoris alligat indulgentiam, si forte reatu prævaricationis obnoxiam famulam non repellat, qui adulteram ab exitio lapidationis eripiens, Petrum à maris fluctibus incubantem Apostolico functurum primatu receptat, furemque patricidio coinquinatum, suo comitatui paradisum lustraturus admittit. Nec obesse fidebat prælargæ & incomparabili Domini pietati inutilis famulæ momentaneum crimen, apud quem multimoda miseratio & redemptio copiosa & exuberans prævenit gratiæ dono indignos, & quibus strenui laboris stipendia nulla suppeditant, consulta pietate justificat. Auget præterea Virgo sancta compunctionem, studium lamentationis multiplicat, votis vota congeminat, & duplicato mœrore affectuque

sed postea facti pœnitens,

F

men-

A mentem perurgens, ne ſupremo examine aut de ſcelere condemnata æterno mancipetur ſupplicio, aut à conſortio fratrum ſuorum Adulphi ſcilicet & Joannis martyrum beatorum congruis meritorum repagulis detrudatur, felicibus votis adnititur.

publicè religionis Chriſtiana exercitia obit,

4 Exin claro intrepidoque proceſſu frequenter eccleſiam adiens, jam jamque in virtute Domini roborata, terrenis abſtracta contagiis & cæleſti curiæ anhelat adſcribenda: ſi forte cujuſquam recidivo conteſtationis eventu in jus denuo mitteretur. Sed hæc callidus veterator non leviter ferens cum fideliori conciliatu nuper elapſam, creatori ſuo nunc quam antea militare intelligit, nec in aliquo penitus profuiſſe circumventionis ſuæ præſtigium contuetur, quin injecto ſtupore neſcio cujus habitudinis * tranſverſam Virginis linguam à profeſſione veritatis leviter & perfunctorie conteſtaverat ore, non corde fuiſſe ſublatam advertens: haud dubie condæmonibus de extenuato curſu conqueritur dicens: Hæc celebs pridem me labiis fortuito honorans, modo cor ejus præcinctum virtute ſuperna, grandi objectu à meis diſparatur illecebris. Et idcirco quemdam in perſequutionem beatæ Virginis, pruritans denuo, ad perquirendam tyronem fidei ſuæ compulit.

* *al.* hebetudinis

B

& denuo accuſata Chriſtum intrepide confitetur,

5 Nonnulli interea gentilium ejus explorantes converſationem, nihilominus juxta priorem habitum Chriſti Famulam reperientes, illico de ea coram judice queſtum deponunt, crimen aſſerunt, doloſque prætendunt, & ut tanti abuſus præſumptioni vindex occurrat, taleſque auſus legali auctoritate percellat, perverſis linguis contendunt. Qui protinus vehementi ira commotus, terocium truculento ſatellitum miniſterio ſuis eam attrahere conſpectibus jubens, illico exhibitam de contemptu nuper adepti cultus redarguit, de neglectu promiſſi comminatur propoſiti, & cur tanti juri * decretum non reverita ſit, horriſonis percontatur clamoribus. Tum Virgo, quæ ſe noverat ad tale jam divinitus electam certamen, ut erat prudentioribus diſerta facundiis, ſancto jam perluſtrata reſpectu, judici refert: Numquam à Chriſto Deo meo ſeparata ſum, numquam à religione pietatis ejus diſceſſi, numquam profanationibus veſtris vel ad momentum innæſi, licet dudum coram te, lapſu quodam ſermonis, lingua ſuccubuerit. Erat autem cor meum fiduciam habens in Domino, qui me ſuarum promiſſionum introrſus adminiculis erigebat dicens: Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet. Inde quamvis verbotenus laqueum prævaricationis incurrerim, vivido tamen ſanctæ credulitatis tenore cor præmunitum gerebam. Nam ſtatim quo à te digreſſa ſum, & votis & affectibus lachrymoſis, quem ab infantia mea didiceram, cultum exercui, fidem ſervavi, propoſitum geſſi. Reſtat ergo jam nunc, ut ſecundum profanationis veſtræ ritum aut gladio vindice puniar: aut ſi inultum præterire factum hujuſcemodi poteſt, de reliquo tota me libertate ad cohærendum Chriſto Domino prætermitte.

* *al.* juſtis

C

EX IMPRESSIS.

& die 19 Julii palmam martyrii obtinet.

6 Tunc immaniſſimus arbiter, Virginis aſſertione ſuccenſus, facturus de ea regi relationem, ergaſtulis mancipavit, ingentique vinculorum onere coarctavit; quam alio die per decretum principis gladio trucidans, confeſtim exanime corpus ejus cujuſdam homicidæ patibulo, qui ante paucos dies affixus fuerat, capite deorſum ſuſpendi præcepit: cujus beatum cadaver cum ceteris furum membris, qui tunc ob flagitium interempti ſunt, Bæticis *d* immerſum gurgitibus, nullum hactenus comparendi veſtigium præbuit *e*. Chriſtus autem Deus & Dominus noſter, qui eſt adjutor bellantium, & martyrum coronator, qui dat laſſis virtutem, ſe quoque requirendi affectum inſinuans, providam pulſandi januam miſericordiæ ſuæ confert intentionem, multimodo rerum effectu ſecundùm placitam ſibi diſpenſationem præſcitam & prædeſtinatam ante mundi principium, ad coronam martyrii famulam ſuam in pace ſuſcepit: cui eſt honor & gloria, virtus & poteſtas in ſecula ſeculorum Amen. Coronata eſt hæc Virgo XIV Kalendas Auguſti, Era qua ſupra *f*.

d

e

E

f

ANNOTATA.

a *Ambroſius Morales in notis ad hunc locum per ſtigma intelligit velum capitis, quod virginibus imponi ſolebat. Id antiquitus virginibus etiam non religioſis dari ſolebat, ut indicavimus in Commentario prævio num.* 3.

b *Per* intulam *hic metaphorice ſignificatur ſtirpis dignitas, ut ex ſenſu colligitur.*

c *Monet Morales, in veteri Ms. tantum legi* expertis, *&* non *amanuenſis oſcitantiâ haud dubie omiſſum fuiſſe, cum ſenſus negationem exigat.*

d *Bætis notiſſimus Hiſpaniæ fluvius, qui nunc vulgo voce Arabica appellatur* Guadalquivir, *id eſt* fluvius magnus.

e *Neque poſtea umquam illius reliquiæ comparuerunt, uti teſtantur ſcriptores Hiſpani.*

f *S. Eulogius capite præcedenti agens de S. Argimiro martyre, cujus Acta ad diem* 28 *Junii illuſtravimus, ſignaverat æram* DCCCXCIV, *cui reſpondet annus Chriſti* 856. *Patet itaque* S. Auream *eodem anno* 856 *paſſam eſſe.*

A D

DE S. BERNOLDO SEU BERNULPHO EPISCOPO

ULTRAJECTI IN BELGIO.

G.C.

SYLLOGE HISTORICA.

Sancti cultus, gesta, miracula, sepulcrum & reliquiæ.

ANNO MLIV.

QUamvis hic beatus Præsul tantum in paucis recentioribusque Martyrologiis memoretur, tamen jure quodam suo locum in Actis nostris exigit: cum aliunde de immemorabili ejus cultu satis constare videatur, uti probare conabimur, postquam aliquot Martyrologorum verba, quorum auctoritate hæc potissimum definiuntur, more nostro præmiserimus. Matricula Carthusiæ Ultrajectinæ in Auctariis Usuardinis, eum sic memorat ad diem XX Julii: Bernoldi episcopi Trajectensis, qui apud sanctum Petrum quiescit. Grevenus in iisdem Auctariis sic habet: Item beatæ memoriæ Bernoldi episcopi Trajecti inferioris & confessoris. Ferrarius eumdem Sanctum suo Catalogo generali sic inseruit: Trajecti ad Rhenum, S. Bernulphi episcopi ejusdem urbis. Ejusdem sancti Præsulis meminit Canisius noster in suo Martyrologio Germanico, sed nescio, qua auctoritate ipsum Lugduni in Gallia collocaverit. Saussayus in Martyrologio Gallicano ita illum pluribus verbis annuntiat die XX Julii: Ultrajecti, depositio sancti Bernulphi, episcopi & confessoris, viri divini cultûs amplificandi admodum studiosi, atque pontificiæ virtutis perfectæ exemplaris, qui cum vivens maxima pietatis insignia edidisset, tum eximiæ conversationis actibus, tum sacrorum ædificiorum magnifica excitatione, defunctus etiam miraculis emicuit copiosis, ob quæ è tumulo levatus, atque in choro ecclesiæ sancti Petri, quam exstruxit, collocatus, devotæ plebis, quam præsidiis perpetuis juvat, continua frequentatione religiose honoratur. Nescio, cur martyrologus ille elogium ejusdem Sancti, mutata phrasi, ad diem XIX Julii in Supplemento repetat. Castellanus in suo Martyrologio universali etiam hunc Episcopum sancti titulo donat. Atque hæc sunt, quæ apud martyrologos inveni.

Sancti cultus ex Martyrologiis probatur.

B

C

2 Historici etiam insignem hunc Virum scriptis suis celebrarunt. Joannes de Beka, canonicus Ultrajectinus, qui ante medium seculi XIV floruit, miram illius promotionem ad episcopatum in suo Chronico sic narrat: Cum Adelboldus episcopus defunctus esset, & quotidianus tumultus in electione novi pastoris contentiose foret, Conradus rex Trajectum descendit ad supprimendam discordiam, adducens secum Ghiselam reginam, uxorem suam. Sed quoniam eadem regina diebus illis erat gravida, quinimo puerperio proxima, ideoque jam dictus rex locavit eamdem in pago de Oosterbeke apud quemdam presbyterum, cui Bernulphus proprii nominis erat vocabulum. Rex autem ad urbem Trajectensem confestim se transtulit, & capitulum ad unionem pacis informare studuit. Demum invalescente discordia gravio-

Beka miram istius Præsulis electionem narrat,

ri, totum capitulum compromisit in arbitrium regis præsentare virum discretum ac idoneum, qui dignus esset gubernare tantum episcopium. Interea regina nobilis elegantis formæ parturiit infantem, transmittens regi nova gaudia per Bernulphum sacerdotem; & ecce rex pro desiderata legatione nimirum * exultans tradidit eidem presbytero Trajectense pontificium, consimiliter & investituram per annulum & pastoralem baculum. Eadem fere alio stylo narrantur in Chronico Trajectensi, quod Antonius Matthæus inter veteris ævi Analecta tomo 9 ex Mss. edidit. Honorifica ejusdem Præsulis mentio fit in diplomate quodam, quod Fredericus Badensis, quinquagesimus sextus Ultrajectinæ ecclesiæ episcopus, anno 1515 dedit, ubi inter alia Bernoldi laudabilia pietatis & virtutum opera, numerantur tres ecclesiæ, quas Ultrajecti ædificavit.

* al. nimium

E

3 Wilhelmus Heda, qui anno 1525 Antverpiæ obiit, fusius S. Bernulphi gesta describit, & Joannis Bekani narrationi hæc adjungit: Bernulphus itaque vigesimus ordinatus episcopus illico animum ad vitam sanctiorem & augmentum religionis cultumque divini obsequii applicuit. Primum pacem pepigit cum Comite Hollandiæ & principibus circumvicinis. Erexit in Trajecto à fundamentis ecclesias binas, unam in honorem divi Petri Apostoli, alteram sancti Johannis, in qua corpora sanctorum Justinæ & Cypriani recondit, utramque multis prædiis & possessionibus ditans, ubi etiam collegia canonicorum instituit, monasterium antea per Anfridum episcopum in Monte Sancto constructum, transtulit in urbem, ubi & ecclesiam sub invocatione sancti Pauli Apostoli ædificavit. Apud Daventriam instauravit templum divi Lebuini, ubi & partem Canonicorum ex ecclesia beatæ Mariæ Trajectensi (quæ sancti Salvatoris nunc dicitur) transmisit, assignans ex bonis dictæ ecclesiæ, quæ admodum opulenta erant, quibus perpetuo illic Deo militarent. Ecclesias præterea & loca sacra per diœcesim suam ruinam minantia in cultum pristinum restituit & ornavit. In hac itaque tam sancta conversatione usque ad finem vitæ perseverans, cum cælitus datus esse crederetur ad relevamen ecclesiæ suæ paulo antea satis oppressæ, postquam sedisset annis XXVIII (*alii tantum numerant* XXVII *episcopatûs annos*) migravit ad Dominum XIV Kal. Aug. anno Domini MLIV, tempore Henrici III. Sepultus in sanctuario ecclesiæ sancti Petri per ipsum fundatæ, translatus postea collocatur in choro, ubi plurimis claret signis & virtutibus: quo & mortales plures nostra tempestate confluunt salutis gratiâ.

& Heda refert ejus sanctitatem,

F

4 *Non*

A

quæ ex ipsis heterodoxis,

4 *Non placet Hedana clausula Arnoldo Buchelio heterodoxo, qui ubique Sanctorum gesta & cultum arrodit. Quare in notis ad Hedam pag.* 126 *miratur*, Viri sanctimoniam & miracula Molanum latuisse, accuratissimum alioquin talium inquisitorem. *At ego miror potius istius critici oscitantiam: si enim Molani Natales sanctorum Belgii anno* 1595 *vel* 1616 *impressos inspexisset, haud dubie ad diem* XIX *Julii legisset sequentia:* Trajecti, memoria beati Bernulphi episcopi, qui primum fuit pastor ecclesiæ in pago Oosterbeeck, sed ex compromisso capituli per Conradum augustum, cujus uxor in ejus parochia pepererat, ad vacantis sedis dignitatem evectus est, quam annis viginti septem in pace gubernavit. *Deinde post enumeratas ecclesias, à* S. Bernulpho *conditas, subjungit eadem, quæ Buchelio in Heda displicuerunt.* In hac itaque tam sancta conversatione, *inquit*, usque in finem vitæ perseverans migravit ad Dominum anno millesimo quinquagesimo quarto, sepultus in sanctuario ecclesiæ sancti Petri per ipsum fundatæ: translatus tamen postea collocatus est in choro, ubi plurimis claret signis & virtutibus, quo & mortales plures nostra tempestate confluunt salutis gratiâ. *Quid hic, obsecro, Buchelius carpere voluit? Cum ipsemet ex Bockenbergio heterodoxo fateatur, Bernulphum* populari (*potius dixisset* antiqua & catholica) religione ad hæc fere tempora frequentatum *fuisse, & juxta Chronicon vulgare narret*, sepulcrum ejus à mulierculis, quarum infantes nullum capere valerent incrementum, quales etiam D. Mathuto (*voluit dicere* Machuto) offerebantur, visitari certa sanitatis spe solitum. *Nunc ulterius Præsulis nostri sanctitatem & cultum ex ipsis Ecclesiæ Romanæ hostibus confirmemus.*

B

scriptoribus confirmatur.

5 *In Batavia sacra, anno* 1714 *typis primùm edita, parte* I, *pag.* 128 *citatur Bockenbergius, fidei Catholicæ apostata, qui in opere nondum typis vulgato de Apostolis Divisque tutelaribus Hollandiæ, ita de* S. Bernoldo *seu* Bernulpho *differere dicitur:* Post multa pietatis & æquitatis opera, quibus Deo servire studebat, infirmari cœpit Bernulphus, & mundi vincens contagium, mundus migravit ad Dominum, multis miraculis coruscans XIV Kalend. Aug. anno MLIV, & sepelitur in ecclesia S. Petri. Hic inter cetera infirmitatum genera morbum illum puerorum, quem & siccum vulgo nominant, solitus est curare. *In Actis autem Pontificum Trajectensium hactenus quoque ineditis idem Bockenbergius hæc de* Bernulpho *scribere perhibetur:* In D. Petri, quod fundavit Trajecti, templo conditus, & populari religione, maxime à matronis, quibus sterilitas aut puerorum valetudo erat molesta, stante pontificatu in Batavis, frequentatus. Memorantur ornamenta pontificalia, quibus olim erat humatus, cum corpus ejus, ex primo loco elevatum, collocaretur in choro cum suavi fragrantia reperta integra, atque in annuis ejus sacris ad nostra usque tempora usitata. *Ecce ipsi Sanctorum oppugnatores virtutem* S. Bernulphi *laudare, & piam Catholicorum erga eum venerationem testari coguntur. Sed jam iterum Catholicos testes audiamus.*

C

In Rituali Ultrajectino invocatur super agros,

6 *Petrus van Straeele Societatis nostræ sacerdos, & Ultrajecti missionarius, in litteris anno* 1671 *ad Papebrochium datis affirmat, in fine Ritualis Ultrajectini haberi orationem, quæ super ægros sic recitatur:* Deus, qui per Filii humilitatem jacentem mundum erexisti; Deus, qui miserabiliter lapsos & variis peccatis irretitos sacerdotum ministerio mundari præcepisti; Deus, qui per manus tuæ impositionem animarum & corporum morbos fugasti, idemque opus à discipulis tuis eorumque successoribus fieri voluisti, exaudi preces nostras pro hoc famulo tuo, infirmitate corporis sui gravato, & manum pietatis tuæ manibus nostris suppone, ut per hanc manus impositionem, te operante & suffragantibus meritis & precibus glorioſissimi S. Bernulphi confessoris atque pontificis, descendat super eum cælestis benedictio & gratia Spiritus sancti, ut ab omnibus venenosis nocumentis, universisque infirmitatibus & periculis animæ & corporis liberetur, per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen. *Deinde dicitur ad infirmum:* Sanet te Dominus Jesus, intercedat pro te S. Machutus, oret pro te S. martyr Christi Quintinus, interveniat pro te S. confessor Bernulphus, ut plenam ac perfectam sanitatem consequaris in nomine Patris &c.

AUCTORE G. C.

E

qui illius ope aliquando sanantur.

7 *Idem missionarius à Papebrochio per litteras interrogatus, an intercessione* S. Bernulphi *aliqua fierent miracula, rescripsit, illustria quædam contigisse præcedentibus annis, sed ea non nisi privatis testimoniis probari posse. Initio tamen anni* 1672 *transmisit prodigiosum quoddam beneficium ope* S. Bernulphi *concessum, quod notarius publicus coram testibus excepit, cujus autographum Belgicum ita fere Latine sonat:* Coram me Nicolao Straffintveldt, notario publico, & testibus infrascriptis comparuerunt Goudæ Alardus Segerman, ejusque uxor Dympna Jacobs, & declararunt, filiolum suum Henricum anno 1662 incidisse in quemdam morbum, quo illius corpusculum ita extenuatum est, ut præmacie nigrum & tamquam hominis sceleton appareret. Cum autem puer per sex circiter menses hoc morbo adeo misere afflictus fuisset, ut ejus genua ad pectus contraherentur, & non nisi genibus aut cubitis nixus somnum capere posset, in tantum vitæ discrimen pervenit, ut non posset amplius juvari humanis remediis, quæ parentes plurima adhibuerant. Cumque etiam R. P. Bernardus Minorita super puerum orationes quasdam frustra recitasset, tandem parentes aquam benedictam cum particula reliquiarum S. Bernulphi, olim Ultrajectini episcopi, illi bibendam præbuerunt. Id cum media nocte factum fuisset, puer ante horam tertiam matutinam membris & genibus erectis jacuit, & postero die omnino sanitati restitutus clavâ lusit. Hæc omnia præfati parentes, si opus esset, juramento confirmare parati sunt. Actum Goudæ coram .... vander Hout, & Wilhelmo Straffintveldt testibus die XXIV Septembris anno MDCLXXI. *Infra prædicti parentes, ac testes nomina sua manu propria subscripserant. In Batavia sacra part.* I, *pag.* 128 *narratur recentius beneficium, ope* S. Bernulphi *alicui virgini Ultrajectinæ præstitum, cujus fides sit penes auctorem.*

F

Sancti epitaphium exhibetur,

8 *Jam tantum supereſt, ut exhibeamus* S. Bernulphi *epitaphium, quod miram ejus electionem, episcopatûs durationem, pia ædificia, mortis annum*

AUCTORE G. C.

num & diem paucis verſibus ſic complectitur.

DEO OPT. MAX. AC ÆTERNÆ MEMORIÆ SACRUM.

Hic ſunt confoſſa Bernoldi Præſulis oſſa.
Laudet eum gloſſa, dedit hic quia munera groſſa.
Præfuit hac ſorte: ſunt ſede vacante ſubortæ
Lites diſtortæ, pro Præſule flente cohorte.
Venit rex Conrat, ut pacem mox ibi ponat,
Datque cohors tota regi de Præſule vota.
Retro dimiſsâ pariturâ conjuge Giſlâ.
Oeſterbeeck villa prope Bernoldum parit illa,
Tunc ibi curatum, cui rex dat pontificatum
Ob nova portata, quod erat proles ſibi nata.
Vicenus Bernold paſtor ſucceſſit Adelbold,
Annis ſeptenis bene rexit bis quoque denis.
Holland militiam junxit ad eccleſiam.
Sanctis Baptiſtæ, Petro, Paulo, Lebuino,
Quatuor eccleſias condidit egregias.
I quater, attendas, decimo quartoque Kalendas
Auguſti ſemel M, ſemel L, dum ſcandit ad arcem.

B

*al. quam

Non mala mors ſubita, quum * præceſſit bona vita.

Antonius Matthæus acatholicus in Fundationibus eccleſiarum lib. I fundat. 3, num. I aſſerit, ſeſe adhuc juvenem legiſſe hoc carmen adſcriptum parieti, qui navem diſtinguebat à choro S. Petri. Idem legitur in Batavia ſacra pag. 128, & in Hiſtoria epiſcopatuum fœderati Belgii part. I, pag. 12; quæ omnia cum Ms. noſtro epitaphio conveniunt.

9 At cum ſepulcri mentio inciderit, non video, quomodo verum eſſe poſſit, quod Antonius Matthæus in opere proxime citato num. 2 pronuntiat his verbis: Intactum manſit ſepulcrum uſque ad annum MDCLXXV (*auctor Batavia ſacræ eumdem annum ſignat*) quo vi ventorum disfracta ut ædes refici rurſum poſſet, loco motum, apertum. Nec in loculo tamen quidquam præter calicem, annulum & baculum epiſcopalem, qui præ carie tamen mox fractus.

& parachroniſmus circa reliquiarum inventionem diſcutitur.

Præterea erat nihil, niſi cinis & oſſa, & hæc jam exeſa. *Non video, inquam, quomodo hæc vera eſſe poſſint: habeo enim authenticum inſtrumentum Belgicè ſcriptum, quod ſupra memoratus noſter Petrus van Straceele jam ab anno 1671 ad Papebrochium miſit. In eo dicitur corpus* S. Bernulphi *anno 1656 inventum fuiſſe, & tota inventionis hiſtoria cum minutiſſimis circumſtantiis deſcribitur. Juverit hîc in Latinum compendium redigere illam narrationem, quæ ſic fere habet:* Cum Ultrajecti Walones templum S. Petri ſibi conceſſum vellent ampliare, & in choro foderetur, die XXVII Novembris anno MDCLVI inventa eſt lapidea capſa, in cujus limbo apparebant auratæ litteræ, ſed à terra ita obſcuratæ, ut vix legi poſſent, niſi in parte ſuperiore, ubi hæc habebantur: SS. BAPTISTÆ, PETRO, PAULO, LEBUINO. Inferius autem hæc legebantur: ANNO MLIIII CUJUS ANIMA REQUIESCAT. In ea capſa repertum eſt corpus S. Bernulphi, epiſcopali habitu indutum, cui argenteus calix, patena, aureus annulus, & pedum epiſcopale addebantur. Veſtis ſuperior confecta erat ex ſerico Damaſceno violacei coloris. Capiti ſuppoſitus erat lapis excavatus, cui capilli humore quodam agglutinabantur. Aderat etiam lamina plumbea, in qua nomen S. Bernulphi & dies obitûs exprimebantur. Poſtquam calix, patena, annulus & pedum epiſcopale uſque ad diem IV Decembris apud ſecretarium capituli depoſita fuerant, ſtatutum eſt, ut ea deinceps in archivis capituli conſervarentur, & corpus Bernulphi præfatæ capſæ incluſum eodem, quo fuerat, loco ſepeliretur. *Hactenus inſtrumentum, cui hæc Latine ſubſcribebantur:* Acta ſunt præſente me infraſcripto ſecretario capituli S. Petri. *Inferius notatum erat.* Houwert. *Non videntur hæc componi poſſe cum iis, quæ Antonius Matthæus & auctor Batavia ſacræ anno 1675 primum contigiſſe narrant. Ceterum reliquiæ* S. Bernulphi *hodiedum partim apud acatholicos, nomine tenus, canonicos, partim apud alios ſacerdotes deliteſcunt.*

DE BEATA STILLA VIRGINE

C F

IN MONASTERIO MARIÆBURGENSI PROPE ABENBERGAM IN FRANCONIA.

G. C.

SYLLOGE HISTORICA.

Cultus, genealogia, Acta & miracula.

FORTE SEC. XII.

MAriæburgi, *inquit Gretſerus noſter in opere de Sanctis & Epiſcopis eccleſiæ Eyſtettenſis lib. 2, cap. 10*, quod eſt monaſterium virginum in diœceſi Eyſtettenſi prope Abenbergam civitatem, colitur ſanctitatis opinione celebris virgo, nomine Stilla. *Deinde ejuſdem beatæ Virginis cultum ita probat:* Porro ad tumulum S. Stillæ ſtatim, quamvis nondum excitato monaſterio, concurſus fieri cœpit à vicinis Norimbergenſibus, Weiſſenburgenſibus, Anſpachenſibus, & ab aliis, qui beneficia meritis B. Stillæ impetrata teſtabantur donariis votiviſque tabellis, prout olim quoque ad ſepulcra martyrum fieri conſuevit. *Tunc citans locum ex Theodoreto de anathematibus ad Sanctorum ſepulcra antiquitus ſuſpenſis, ita pergit:* Quorum ſimilia olim ad ſepulcrum S. Stillæ videre licuit, imo & hodie licet: neque enim cæleſtis illius benignitatis fons exaruit. *Germanicum quoddam Ms. poſt enarrata* B. Stillæ *miracula teſtatur, imaginem hujus beatæ Virginis in altari collocatam hodiedum etiam à monialibus pie exornari, ad eamque ſtatis anni temporibus, ac præſertim die* XIX *Julii, magnum fieri*

B. Stillæ cultus

A *fieri populi concurſum, prout etiam anno* 1670 *contigit; imo addit, aſpectum hujus imaginis propter inſtantes populi calamitates nonnumquam prodigioſe immutatum fuiſſe, cujus miraculi fidem penes auctores relinquimus. Arturus in Gynæceo ad diem* XXX *Maii, Lahierius noſter in Menologio virginum* XXVIII *Auguſti, & Caſtellanus hac die in ſuo Martyrologio univerſali eamdem Virginem titulo* ſanctæ *aut* beatæ *donant. Sed quia ſua ex Gretſero & Radero hauſerunt, verba eorum afferenda eſſe non exiſtimo.*

2 *Jam memoratum Ms. Germanicum hodiernam* B. Stillæ *ſepulturam accurate deſcribit, atque inter alia memorat, ſepulcrum ejus tribus pedibus à terra elevatum cancellis circumdari, eidemque inciſam eſſe ejus effigiem, quæ templum manu præfert. Ibidem ejus genealogia antiquis characteribus exprimitur, & in medio cernitur lignea ejuſdem beatæ Virginis ſtatua, ad cujus utramque partem locus eſt, ubi cerei aliaque anathemata offeruntur. Porro idem Ms. de* B. Stillæ *reliquiis hæc fere narrat. Cum anno* 1630 *eccleſia monaſterii Mariæburgenſis augeretur, ac in* B *meliorem formam redigeretur, fuit quædam prioriſſa, nomine Chriſtina, quæ dubitabat, utrum omnia* B. Stillæ *lipſana adhuc illic conſervarentur, quia jam ab aliquot annis in monaſterio Mariæſteinenſi viderat lipſanothecam, cui* B. Stillæ *reliquiæ includi dicebantur. Itaque conſilio habito, placuit duobus monaſterii Mariæburgenſis confeſſariis ſepulcrum* B. Stillæ *ſcrutari: qui cum tempore nocturno diligenter fodiſſent, caput hujus beatæ Virginis invenire non potuerunt. Hinc creditum eſt, moniales iſtius monaſterii quæ olim ob hæreticorum rabiem ad cœnobium Mariæſteinenſe fugerant, aliquas* B. Stillæ *reliquias ſecum tuliſſe. Atque hæc ſunt, quæ de cultu & ſacris exuviis detegere potui.* & ſepultura.

3 *Gretſerus ſupra laudatus nomen* B. Stillæ *ex etymologia Germanica deducit: nam vox* Stille *apud Germanos & Belgas ſignificat modeſtam, taciturnam, ſedatam, aliaque hujuſmodi ſynonyma. Deinde loco jam citato genealogiam* B. Stillæ *ita explicat:* Dicitur fuiſſe proneptis Babonis Abenſpergenſis in Bavaria comitis, cui ſors admiranda triginta duos filios conceſſit, & ita quidem, ut omnes ſimul ſuperſtites videret; quorum unus Wolframus, quem S. Henricus imperator Abenbergenſi comitatu in Norico donaſſe fertur; qui uxore ducta genuit tres filios, Othonem, Wolframum, & Conradum. Wolfframus II Zelchum comitem filium habuit. Ex Zelcho prognati ſunt duo filii Conradus & Rapoto & unica filia Stilla, qui duo cum S. Othone Bambergenſi epiſcopo fundarunt celeberrimum illud monaſterium Ordinis Ciſtercienſis, quod Fontem ſalutis Germanicè Heilsbrunnum nominant, inter Norimbergam & Anſpachium, quod factum eſt anno MCXXXII. *Suſpicor, Gretſerum hanc* B. Stillæ *originem etiam in quibuſdam documentis inveniſſe, ſicuti ſeſe alia ex iis eruiſſe teſtatur his verbis:* Hactenus de Divis Eyſtettenſibus collectanea; ita nomino: nam quæ hoc ſecundo libro attulimus, ea pleraque ex variis monumentis collecta & decerpta ſunt. Genealogia ejus ex Gretſero, C

4 *Nihilominus Raderus noſter in ſua Bavaria ſancta tomo* 2, *pag.* 244 *aliam de ſtirpe* B. Stillæ *conjecturam ita proponit:* Nomen ab ſilentio (rara ſane virtute in femina) accepiſſe Stillam exiſtimant, quod Still patria voce & Radero.

ſilentium valeat: niſi (quod mihi vero proximum apparet) è marchionum & comitum Auſtriæ à Stilla & Hefft originem traxit. Ceterum, ut Gretſerus tradit, patrem habuit Zelchum, avum Wolframum II, proavum Wolframum I, abavum Bobonem II, atavum Bobonem I, tritavum Bertoldum regulum Boiariæ Schirenſem, cui pater fuit Arnulphus Schiræ conditor, avus Arnulphus dux Boiariæ, proavus Luitpoldus caput principum hodie Boiariæ potientium: adeo Principum ſatu edita Stilla virgo, cui abavus ille πλούσιος (ſi vera recentiorum narratio) Babo quadraginta liberorum ſobole felix, duobus & triginta maribus, octo virginibus, de quibus copioſe Hundius in ſtemmate Boiorum. Proavum Wolframum, Babonis II filium, Henricus S. imperator dynaſtia Abenſpergenſi in Norico donavit. Zelcho patri filii fuere Rapato & Conradus, qui fontem ſalutis cœnobium nobiliſſimum Heilbrun condiderunt. Sororis tamen Stillæ memoria præterita ab genealogographis, qui ſexum muliebrem plerumque tacent, niſi cum hanc illamve nuptum datam narrant. Sed neque Zelchi fit mentio in Babonis & Wolframi ſtirpe Gretſerus ex Eyſtadianis chartis illum eruit; Aventinus & Hundius tacent. Lazius de Auſtriæ marcha Orientali marchiones & comites à Stilla memorat, & fieri poteſt, S. Stillam ab illis ortam. *Hanc incertam Raderi conjecturam genealogis examinandam relinquimus. Nos interim iſtius beatæ Virginis Acta ſeu potius Actorum fragmenta producimus.* AUCTORE G.C. B

5 *Idem Gretſerus ex ſchedis, opinor, Eyſtettenſibus narrat ſequentia:* Sed Stillæ ſemper mens erat, ædificare templum vel monaſterium vel utrumque in monte arci paternæ vicino. Et templum quidem perfecit; cetera ne perficeret, mors interceſſit: cumque funus ducere tentarent Heilsbrunnum, ubi fratres requieſcebant, nulla ratione id loco moveri potuit. Junctis ergo currui equis, liberos abire ſiverunt ſine ullo auriga aut rectore. At illi ſacrum onus ultro deportarunt ad templum, quod ipſa exſtruxerat, & in quo tumbam ubi elegerat, nec ſine cæleſti approbatione: nam cum quadam die B. Stilla ex arce paterna chirothecam ſuam dejecillet hoc adjuncto: Ibi ſepeliar, ubi chirotheca inventa fuerit; non alibi, quam in templo abs ſe condito reperta eſt; & eo quidem loco, quem pro ſepulcro occupat. Stetit templum ſolum uſque ad annum Chriſti MCCCLXXXII, quo tempore Wilhelmus epiſcopus Eyſtettenſis cœnobium ſanctimonialium adjicere cœpit, accitis virginibus ex Mariæ Lapide juxta Eyſtadium, quæ religioſæ vitæ fundamenta ponerent; quod monaſterium poſtea & frequentia & pietate admodum floruit, ita ut præcipui patricii Norimbergenſes huc ſuas filias Deo ſervituras miſſitarent. *Hæc ſunt omnia, quæ de* B. Stillæ *geſtis traduntur.* Ejuſdem beatæ Virginis Acta. E

6 *Deus poſt mortem* B. Stillæ *varia per ejus interceſſionem patravit miracula, quorum multitudine & magnitudine permotus Gundackarus II epiſcopus Eyſtettenſis fertur altare in iſtius beatæ Virginis memoriam erexiſſe. Quamvis fortaſſe aliquis ex præſulibus Eyſtettenſibus fuerit hujus altaris conditor, tamen is Gundackarus eſſe non potuit, ut recte advertit Gretſerus, cum Gundackarus obierit anno Chri-* & miracula. F

AUCTORE G. C.

sti 1075, *quando* B. Stilla *forte nondum nata, certe necdum mortua erat, si subsistant ea, quæ supra ex Gretsero dedimus de illius stirpe & fratribus, qui anno* 1132 *monasterium Heilbrunnense ædificarunt. Nolim tamen ob hunc errorem dubitari de antiquo illius cultu aut miraculis, de quibus jam sæpe citatus Gretserus sic testatur:* Vidi & legi Germanicè conscripta quinquaginta quinque manifesta sane & evidentia miracula, B. Stillæ suffragatione perpetrata: nam cæcis visus est redditus, claudis incessus, surdis auditus, pestilentia depulsa, capitis dolores sedati, semimortui à limine mortis revocati, & plura alia supra naturæ vires gesta, quæ insignem hanc Abenbergensem Comitissam Christo sponso suo charissimam & gratissimam esse, perspicue ostendunt. *Nos eadem, ni fallor, miracula & forte plura ex Germanico Ms. monasterii Mariæburgensis desumpta, & à nostro P. Christophoro Offenhausen circa finem anni* 1670 *Eystadio ad Papebrochium transmissa, habemus, quæ utinam Gretserus, aut alius quispiam linguæ Germanicæ omnino peritus Latina feciſſet. Cum igitur id nusquam factum esse sciam, pro* B. Stillæ *gloria tetricum hunc laborem subibo, & beneficia intercessione illius præstita ex Ms. nostro Germanico, servatâ rerum substantiâ, Latinè reddam.*

B

MIRACULA

Ex Ms. Germanico monasterii Mariæburgensis, quod Latine reddimus.

PARS I.

Recensentur antiqua miracula, quæ usque ad restaurationem cœnobii contigerunt.

C

Canonicus oculis laborans visum,

NObilis canonicus Eystettensis ophthalmiâ laborans invocat S. Stillam, vovetque, se ædem illi sacram restauraturum. Mox omni oculorum dolore depulso, votum implet, & postea religiosum Ordinem ingreditur.

& femina prius sibi, ac dein filio sanitatem impetrat.

Virgo quædam Norimbergensis magnos dolores terroresque patiebatur: nam tempore somni subito expergiscens vociferabatur, ita ut aliqui timerent, ne ad insaniam redigeretur. Tunc ex piorum hominum consilio promittit peregrinationem ad sepulcrum B. Stillæ, ac brevi sanata est. Cum eadem postmodum in matrimonium collocata filium peperisset, equus filioli faciem ita contrivit, ut puer vix hominis figuram præ se ferret, & ex vulnere moriturus putaretur. Implorat illa iterum intercessionem B. Stillæ, & brevi puer pristinæ formæ redditus est.

Puer claudus,

2 Mulieri cuidam erat filiolus, qui diu incedere non potuerat. Mater itaque illum S. Stillæ commendat, & ad ejus sepulcrum defert. In itinere autem, cum adhuc mediâ leucâ ab eo abessent, dixit puer: Mater, permitte me ire. Respondit mater: Non potes ire. Puer iterum repetit: Chara mater, permitte me ire. Tunc puer in terram depositus cœpit præ gaudio exsultare, & per viam discurrere usque ad sepulcrum S. Stillæ; & ab eo tempore nihil illi in gressu defuit In vigilia sanctorum Petri & Pauli, quando in monasterio celebratur dedicatio templi, factum est hoc miraculum & omnibus innotuit. D

& mulier cæcutiens sanantur.

Eodem die venit mulier habens oculos ita caligantes, ut ferme cæca esset. Hæc voverat peregrinationem ad S. Stillam. Cumque votum expletura ad S. Stillæ sepulcrum appropinquaret, alta voce sic orabat: O sancta Stilla, digna Dei sponsa & amica, impetra ab omnipotenti Deo sanitatem oculorum meorum: ego enim sum misera peccatrix, quæ nihil mihimetipsi obtinere possum. His dictis, illico sensit remedium, & tanta voce, ut moniales in choro audirent, cœpit exclamare: Laus, honor & gloria sit omnipotenti Deo ac sanctæ Stillæ: nam visum recepi. Deinde ubique propalabat, quomodo patrocinio S. Stillæ ab imminente cæcitate liberata fuisset. Quare summopere gavisa statuit reliquo vitæ tempore S. Stillam impense colere, atque adeo postmodum sæpius sepulcrum ipsius visitavit. Hæc mulier erat Onoldina *a*. E

a

Mulier morbo Gallico,

3 Alia mulier ita laborabat carcinode Gallica, ut in ejus brachio magnum & pervium foramen efficeret. Vovet ergo peregrinationem ad S. Stillam, & cum eam instituisset, pristinæ sanitati reddita est.

& urbs Norimbergensis peste liberantur.

Circa annum MCCCCLXXXXIV Deus Norimbergam *b*, celebrem sacri Romani Imperii urbem, lue afflixit. Cum autem tunc temporis in monasterio Mariæburgensi, quod tantum tribus leucis Norimberga distat, essent plurimæ filiæ Norimbergenses ex nobilibus ac præcipuis familiis ortæ, senatus per litteras rogavit moniales prædicti monasterii, ut precibus divinam misericordiam implorarent, & contagiosum morbum ab urbe depellerent. Cum id executioni mandatum esset, & Magistratus clare videret, per has aliorumque piorum hominum orationes pestem sisti, dedit ad monasterium litteras gratificationis, misitque ad ornandam S. Stillam rubrum pallium Damascenum, in quo civitatis insignia acu picta etiamnum cernuntur. F

b

Duæ monniales ope S. Stillæ,

4 Monialis quædam magnos lateris dolores patiebatur. Invocans igitur S. Stillam, & sumptam de illius sepulcro terram lateri applicans ad sanitatem reducitur. Eadem monialis in profundam fossam, aquâ repletam, ceciderat, & in proximo mortis periculo versabatur. Implorata ope S. Stillæ, subito ex aqua sic emersit, ut videri & juvari potuerit.

mirifice juvantur.

Alia monialis manum male affectam habebat, ita ut non posset commode cibum capere. Dum nulla medicina ei prodest, implorat intercessionem S. Stillæ, & ad ejus sepulcrum orans offert duas cereas manus. Post fusam orationem & oblationem factam sanitati restituitur.

Mulier ex scalarum lapsu graviter vulnerata,

5 Quando Mariæburgi chorus monialium dilatabatur, scala, quam duo viri ferre vix poterant; circa sepulcrum S. Stillæ decidit in caput feminæ, quæ statim mentis impos in terram corruit. Implorato S. Stillæ auxilio, mulier pristinas vires ita recuperat, ut vix quidquam damni passa videretur. Illa sibi firmi-

A firmiter perſuadebat, ſeſe ipſo loco morituram fuiſſe, niſi S. Stilla apud Deum interceſſiſſet. Quapropter decrevit toto vitæ tempore S. Stillam devote venerari.

& virgo duplici morbo afflicta ſanitati reſtituuntur.

Honeſtæ virgini Norimbergenſi intumuerat gena, quæ nullis medicaminibus ad priſtinum ſtatum reduci poterat. Invocans S. Stillam vovet ei cereum & cultum, quoad viveret, & ſine mora ſanitatem obtinet. Eadem virgo poſtmodum ingentes dolores in pectore & humeris ſentiens, denuo auxilium S. Stillæ implorat, & ſtatim cruciatuum ſuorum lenimen experitur.

Matrona quædam periculoſo morbo eripitur, & eadem

6 Matrona Norimbergenſis nocte quadam tanto tamque repentino morbo obruebatur, ut ſeſe brevi ſuffocandam crederet. Cum vero deinde medicus eam juvare non poſſet, confugit ad patrocinium S. Stillæ, & ei ceream imaginem vovet. Recuperata ſanitate, detulit ad ejus ſepulcrum hanc imaginem, & publicavit beneficium, quod interceſſione S. Stillæ obtinuerat. Eadem matrona implicabatur duabus magni momenti litibus, quæ expediri non poterant. Commendat igitur cauſam ſuam S. Stillæ, eique donum quoddam promittit. Deinde omnia ſucceſſerunt ex ſententia.

B

cum multis aliis difficiles lites feliciter finit.

Multi alii difficillimis litibus irretiti venerunt ad ſepulcrum S. Stillæ, & offerentes cereas linguas narrarunt, quomodo Deus per interceſſionem S. Stillæ ipſos in cauſis ſuis adjuviſſet.

Femina dolore capitis,

7 Femina quædam tanto capitis dolore vexabatur, ut rationis uſum perditura videretur. Tunc in ſomno S. Stilla ipſi apparuit, ſuaſitque, ut peregrinationem ad ſuum ſepulcrum ſuſciperet. Eâ peractâ, amiſſam valetudinem recepit.

& altera morbo Gallico liberantur.

Alia femina dudum morbo Gallico afflicta fuerat, & nullis medicinæ artibus ad ſanitatem revocari poterat. Apparuit ipſi etiam in ſomno S. Stilla, jubetque, ut ad ſuum ſepulcrum peregrinetur. Cum autem hæc femina numquam antea de S. Stilla audiviſſet, venit Norimbergam & quæſivit S. Stillæ ſepulturam. Inde mittitur Ambergam, ubi erat hoſpitium S. Stillæ ſacrum. Cum eo perveniſſet & attente preces fudiſſet, cœpit ſanari. Quare Deo ac S. Stillæ actis gratiis, publice narravit hoc mirum beneficium ſibi collatum.

C

Duo pueri

8 Dum femina quædam nebat, ejus ex filio nepotulus puerili more colum circumcurſans ita cecidit, ut fuſus collo ſuo infigeretur, & puer mortuo ſimilis in terram corrueret. Hoc ſpectaculo exterrita mulier cœpit S. Stillam ita inclamare: O omnipotens Deus per interceſſionem famulæ tuæ S. Stillæ hunc puerum morti eripe. Mox puer ſe erexit, propria manu fuſum extraxit, aviæ ſuæ tradidit, & priſtinam ſanitatem conſecutus eſt. Tunc ilia apud ſepulcrum S. Stillæ gratias perſolvit, eo quod Deus ad ſuas preces tantum prodigium patrare dignatus eſſet.

periculoſo infortunio eripiuntur.

Cum puer quidam gutturi culmum ſimul cum ſpica immiſiſſet, quem nemo eruere poterat, parentes ob id infortunium vehementer doluerunt. Mater vero filium ad S. Stillæ ſepulcrum detulit & altari impoſuit. Quo facto, culmus ultro excidit, & puer omni moleſtia liberatus eſt.

Ex Mſ.

9 Mulier quædam tanto oculorum defectu laborabat, ut vix videret. Dum votum S. Stillæ oblatum perſolvit, integrum oculorum uſum recepit, & Deo pro accepto beneficio gratias retulit. *Femina cæcutiens,*

puer mutus,

Civis Weiſſenburgenſis habuit puerum, qui longo tempore linguæ uſum conſequi non potuerat. Puer ex voto ad S. Stillæ ſepulcrum adducitur, & loquelam obtinet.

& vir ab inimicis captus liberantur.

Alius civis Weiſſenburgenſis à duobus inimicis ſuis capiebatur. Hi captivum inter ſe medium poſuerunt, ne elaberetur. Dum vero dormirent, ipſe fugit, ac ſeſe in agro frumentario abſcondit. Illi evigilantes per totum iſtum agrum decuſſatim cucurrerunt, & numquam eum invenire potuerunt. Eo tempore uxor ejus domi S. Stillam pro mariti incolumitate invocaverat, eique peregrinationem promiſerat. Sic vir ille inimicorum ſuorum vindictæ ſubductus eſt.

Sacerdos ſanitatem recuperat,

10 Morbus membra ſacerdotis cujuſdam Weiſſenburgenſis ita debilitaverat, ut vix ſacrum dicere poſſet. Voto emiſſo, venit ad S. Stillæ ſepulcrum, & ſtatim ita ſanitati reſtituitur, ut ad ejus altare commodè Miſſam celebraverit.

E

equus piſtoris ſubito curatur,

Cum piſtor quidam ex caſtro Winsbacenſi panem ad oppidum Abenbergenſe veheret, equus ejus in via ita ægrotare cœpit, ut illum jam jam moriturum exiſtimaret. Nihilominus promittit S. Stillæ quatuor Norimbergenſes menſuras frumenti, & ſtatim equus priſtinas vires recuperat. Non ſolum S. Stilla hunc hominem, ſed etiam multos alios, quorum pecora ægrotabant, patrocinio ſuo juvit

& inimicorum odia,

Duo germani fratres ob hereditatem letali odio invicem perſequebantur. Mater illorum adiit ſepulcrum S. Stillæ, & in ejus altari Miſſam celebrari juſſit, ut filii ſui reconciliarentur. Mox illi odium amore commutarunt.

interceſſione S. Stillæ exſtinguuntur.

Duo viri Norimbergenſes etiam ſibi invicem erant maxime infenſi; dumque unus vovet peregrinationem ad S. Stillam, eo ipſo die in gratiam redierunt.

Tres feminæ, quarum una hernia doloribus,

11 Nobilis femina ingentes ex hernia dolores ſentiebat. Invocans S. Stillam & promittens eleemoſynam ſacro illius hoſpitio, ſtatim cruciatu illo liberatur.

F

altera ſterilitate,

Alia nobilis mulier diu cum marito ſine ſpe prolis vixerat. Rogat itaque S. Stillam, ut ſibi à Deo heredem impetret. Poſtmodum deſiderio ſuo potita venit ad ſepulcrum S. Stillæ, & aureum annulum obtulit.

tertia occulto morbo afflige-batur, à S. Stilla juvantur.

Honeſta quædam matrona balneis uſa occulto morbo corripiebatur, ita ut non tantum magnos dolores toleraret, ſed etiam nullam prolem vivam pareret. Quapropter peregrinationem & optimam ſuam veſtem S. Stillæ promittit. Priſtinæ ſanitati reſtituta non ſolum ad ejus ſepulcrum detulit promiſſam veſtem, ex qua altaris ornamenta confecta ſunt, verum etiam ſecum adduxit filiolum, quem ſe S. Stillæ meritis obtinuiſſe credebat. Poſtea ſingulis annis ſacrum illius hoſpitium inviſit.

S. Stilla perſonam ſurdam ſanat,

Religioſa quædam perſona duobus annis ſurda fuerat. Implorata ope S. Stillæ auditum recuperat.

Anno poſt Chriſtum natum MDIII in Ger-

EX MS. mania exarſerat grave bellum, in quo per rapinas & incendia multis locis magnum damnum inferebatur. In pago quodam Trumetzheim appellato & ad fluvium Alemannum ſeu Almonum ſito, habitabant pii quidam homines, qui orabant S. Stillam, eique totius pagi nomine magnam ceream candelam vovebant, ut hunc locum à rapinis & ignibus ſervaret. Locis vicinis undique combuſtis, incolæ pagi Trumetzheim nullo damno afficiebantur. Hæc candela hodiedum etiam apud ſepulcrum S Stillæ cernitur: nam Trumetzheimenſes, antequam à Catholica religione ad novam ſectam tranſirent, ſolebant quotannis duas libras ceræ offerre, ut ea candela conſervaretur.

pagum ab incendio præſervat,

Nobilis quidam loci vulgo Kidlſpurg dicti, amiſſo prorſus aurium uſu, invocat S. Stillam, & ſurditate liberatur. Idcirco cum ſua familia ſepulcrum ejus adiit, in altari illius Miſſam celebrari juſſit, & actis Deo gratiis hoc miraculum enarravit.

& virum nobilem ſurditate liberat.

B 13 Monialis cœnobii Mariæburgenſis, ubi S. Stilla quieſcit, volens in ſuperiori contignatione capſæ cujuſdam portam claudere præſens vitæ diſcrimen adierat. Cum nemo adeſſet, qui eam juvare poſſet, implorat auxilium S. Stillæ & mirabiliter mortis periculo eripitur. Illa ſibi firmiter perſuadebat, ſeſe ex lapſu fuiſſe morituram, niſi Deus ob S. Stillæ interceſſionem ſubito ſuccurriſſet.

Monialis præſenti mortis periculo eripitur,

Puer honeſti civis Weiſſenburgenſis oculum habebat ferme omnino corruptum. Quando vir ille puerum ſimul cum oblatione S. Stillæ devovet, oculus male affectus omnino ſanatur.

& pueri,

Virgini Norimbergenſi circa oculum tuber inſtar pugni excreverat. Cum hoc nemo diſpellere poſſet, confugit ad patrocinium S. Stillæ, & brevi illius opem experta eſt.

ac virginis oculi ſanantur.

14 Religioſæ quædam perſonæ in re gravi à maledicis linguis proſcindebantur; & quamvis innocentiam ſuam declararent, tamen ſuſpicionem de ſe conceptam penitus exſtinguere non poterant. Itaque communi conſenſu S. Stillam invocant, & ei ceream linguam offerunt. Tunc brevi patuit earum innocentia, & omnis infamia in gloriam converſa eſt.

Religioſæ perſonæ ignominiâ,

C Vir quidam filium ſuum inſaniâ correptum ad varias Sanctorum reliquias fruſtra deduxerat. Demum miſer ille etiam ad ſepulcrum S. Stillæ adducitur, & ſanam mentem recuperat. Fortaſſe Deus hujus miraculi gloriam S Stillæ, ſingulari ſuæ amicæ, reſervare voluit. Poſtmodum juvenis ille ſæpius ad S. Stillæ ſepulcrum acceſſit, & Deo pro tanto favore gratias egit.

& juvenis inſaniâ liberantur.

15 Pia quædam S. Stillæ amatrix crebro ad illius ſepulcrum & hoſpitium veniebat, eamque ſumma veneratione proſequebatur, ac ſedulo colebat. Cum jam ægrotaret, & ad mortem præparata eſſet, ajebat: Cedite: nam advenit S. Stilla, quæ mihi in hac extremâ hora vult adeſſe. Quo dicto, piiſſime obiit.

Pia S. Stillæ cultrix in morte conſolationem accipit,

Nobilis mulier tantis corporis cruciatibus affligebatur, ut in mortis periculo verſaretur. Datum eſt ipſi conſilium, ut ſe S. Stillæ commendaret, eique oblationem quamdam promitteret. Etſi numquam aliàs de S. Stilla quidquam audiviſſet, adiit ejus ſepulturam, votum impletura, & recepta ſanitate laudavit Deum in Sancta ſua. D

& nobilis mulier in gravi morbo, juvatur.

Hæc miracula, quæ S. Stilla divino auxilio patravit, in antiquis ſchedis apud nos relictis invenimus. Porro ex iis prodigiis, quæ à reſtauratione monaſterii Mariæburgenſis & iterata illius habitatione c ad ſepulcrum ſanctæ virginis Stillæ contigerunt, quæque oculis noſtris vidimus, quædam jam annotabimus.

Teſtimonium de miraculis hactenus narratis.

c

ANNOTATA.

a *Onoldium, quod etiam Onſpachium vel Anſpachium, & vulgò* Onoltzbach, Ohnſpach *ſive* Anſpach *vocatur, eſt oppidum Germaniæ cum caſtro in Franconiâ, de quo plura Merianus aliique geographi paſſim obvii.*

b *Norimberga eſt imperialis & libera Germaniæ civitas ſatis nota; ſed impoſterum de his aliiſque locis, quorum hic fit mentio, nihil annotabo, cum eorum ſitus in mappa geographica Franconiæ videri poſſit.*

c *In Ms. noſtro Germanico, quod in ſylloge prævia num. 2 citavimus, dicuntur moniales Mariæburgenſes ob exortam Lutheri hæreſim ad cœnobium Mariæſteinenſe fugiſſe, & ſuum monaſterium per triginta annos deſeruiſſe. Unde hujus iteratæ habitationis tempus præterpropter colligi poteſt*

E

PARS II.

Miracula à reſtauratione monaſterii Mariæburgenſis uſque ad annum MDCIII *patrata.*

ABenbergæ non procul à monaſterio Mariæburgenſi in domo cujuſdam nobilis tumultuantes larvæ & lemures audiebantur. Inter alia ſpectrum quoddam horrendo fragore januas diffringebat; cum vero inhabitantes vellent comedere, menſam conſpurcabat, potum & cibum evertebat, ac tandem adeo terribile ſe exhibuit, ut nemo amplius hanc domum vellet incolere. Parochus Abenbergenſis, hac re intellecta, apud virum eccleſiaſticum de ea conqueritur. Cum autem eccleſiaſticus ille paululum terræ ex S. Stillæ ſepulcro decerptum per domum illam ſparſiſſet, ac preces fudiſſet, nihil deinceps tumultûs ibidem auditum eſt.

Auxilio S. Stillæ lemures fugantur,

F

17 Mulier quædam volens feriâ ſextâ hebdomadæ ſanctæ lucium exenterare, acuto cultro manum ſuam transfixit. Tunc ipſi datum eſt conſilium, ut ſimul cum manu & cultro cereo votum quoddam S. Stillæ offerret. Atque ita divina miſericordia factum eſt, ut ſine ulla arte medica vulnus curaretur, & ipſa anno MDLXXXVII voti perſolvendi causâ ad S. Stillæ ſepulcrum acceſſerit.

mulieris manus læſa ſanatur,

Duæ honoratæ perſonæ, magno tibiarum dolore affectæ, cereas tibias S. Stillæ promiſerunt, & promiſſione impleta, ſenſerunt doloris mitigationem.

& aliis tibiarum,

Aliæ duæ perſonæ eccleſiaſticæ, acerbo brachiorum cruciatu afflictæ venerunt ad ſepulcrum S. Stillæ, & orarunt, ut per ejus interceſſionem lenimen dolorum ſuorum impetrarent. Simul atque preces fuderant, voti ſui compotes fiebant.

ac brachiorum dolor lenitur.

18 An-

A

S. Stilla luem inter pecora sistit,

18 Anno MDLXXXVIII contagiosus morbus inter pecora grassabatur, atque inter alia bovem cujusdam sacerdotis infecerat. Jam decretum erat, ut moribundus bos extra stabulum raptaretur, antequam sacerdos domum rediret. Interim ille in via reliquum pecus S. Stillæ commendat, eique duos cereos offert & ad ipsius altare Missam celebrat. Domum reversus eumdem bovem salvum & incolumem in stabulo reperit.

rusticum dolore capitis liberat,

Ruricola quidam jam senex intolerabili cephalæâ diu vexatus tandem vovet S. Stillæ, sese tribus feriis sextis inter Pascha & Pentecosten sepulcrum ejus aditurum. Dum illic inter sacrosanctum Missæ sacrificium preces fundit, sanus domum revertitur.

& viduam hæreticam & furentem convertit.

19 Cum pauper quædam vidua sibi victum comparare non posset, in tantam incidit desperationem, ut bis sibi ipsi vitam adimere voluerit. Sed tunc cælitus impedita iterum a dæmone ad sui ipsius cædem instigatur. Deinde desperatione & rabie plena cœpit furibundæ similis currere, ac tandem pervenit ad locum monasterio Mariæburgensi proximum, ubi ipsius frater uterinus habitabat. Cum autem ille domo abesset, & vicini hanc mulierem furentem & occurrentibus minitantem viderent, eam catenâ vinciunt. Frater domum reversus infortunium sororis suæ uterinæ magna cum tristitia viro cuidam ecclesiastico indicat, qui ex christiana caritate semel atque iterum ipsam invisit, quamvis dæmon circa eam tantum fœtorem excitasset, ut vicini illum diutius ferre non possent. Denique feriâ sextâ ante Pentecosten anno MDLXXXIX mulier ad sepulcrum S. Stillæ deducitur, & post emissam fidei Catholicæ professionem ab hæresi absolvitur. Quo peracto, peccata confitetur, augustissimum Eucharistiæ sacramentum devote recipit, & omnino tranquilla domum redit.

B

Infamiam honoratæ personæ illatam delet,

20 Anno MDXC honori illustris cujusdam personæ graviter detrahebatur. Hæc criminationis sibi impositæ expers orat ad sepulcrum S. Stillæ, & linguam ceream offert, ut à maledicis linguis liberetur. Mox hæc iniqua detractio nocere desiit.

C

& monialem periculo mortis subducit.

Eodem anno in monasterio Mariæburgensi aliquid in rota profundi putei confractum erat. Cum soror ejusdem monasterii illud vellet reparare, ita cecidit, ut haud dubie in puteum labi deberet. In hoc periculo constituta inclamat S. Stillam, & illius corpus prodigiose ita detorquetur, ut in puteum non inciderit.

Intercessione S. Stillæ impius adolescens dæmoni & hæresi renunciat,

21 Anno MDXCI pluvia tempore messis adeo fuit continua, ut defectum frumentum in agro germinaret: Unde avarus cujusdam rustici filius, annos viginti duos natus, assiduo sic exclamabat: Perditi sumus; omnibus fame moriendum est: nam omne frumentum in agro corrumpitur. Die quadam agrum paternum adiens, & videns frumentum jam germinasse, cœpit contra Deum blasphemas voces emittere. At dum respicit, adstat illi vir niger, qui illum ita interrogat: Leonarde, cur ita doles? Respondet impius juvenis: An non dolerem, cum omne frumentum corrumpatur, & nobis fame moriendum sit? Ad hæc vir ille niger dixit: Si mihi servire velis, efficiam, ut toto vitæ tempore nihil tibi desit. Cum miser ille consensisset, illico à dæmone possessus cœpit undique vagari, & voluit sibi ipsi mortem inferre, sicuti sæpius frustra tentavit. Tandem parentes catholicum sacerdotem adeunt, & de filii sui infortunio conqueruntur. Sacerdos illos ob avaritiam primo acriter reprehendit, monetque ut ex filii calamitate exemplum capiant, discantque quantum peccatum sit divinæ providentiæ diffidere, & frena laxare avaritiæ, quæ est radix omnium malorum. Præterea petiit, cur ad suos ministellos auxilii causa non recurrerent. Demum sacerdos, post sex hebdomadas graviori obsessi adolescentis periculo & quotidiana parentum obsecratione motus, jussit illum ad S. Stillæ sepulcrum deduci. Cumque ad illud non sine difficultate adductus fuisset, placuit divinæ clementiæ (haud dubie per intercessionem S. Stillæ) confestim eum liberare, atque ita sui compotem reddere, ut eodem die peccata confiteri & ab hæresi absolvi potuerit: antea enim Lutheranus fuerat; sed imposterum probe catholicus sacram Eucharistiam sedulo frequentavit.

EX MS.

E

Monialis summa gustaturis angustia,

22 Cum anno MDXCII moniales hujus cœnobii in commemoratione fidelium defunctorum cœnassent, & soror illa, quæ ad mensam legerat, post alias comederet, accidit, ut præ lucis tenuitate non advertens segmentum quoddam, quod ex igne desilierat, unà cum cibo deglutiret. Hoc autem segmentum ita transverse gutturi inhæsit, ut nec expelli, nec propelli posset, & misera soror præ angore suffocari videretur. Cum vero raptim accersitus medicus eam juvare non posset, moniales ad certius remedium recurrunt, nempe ad S. Stillæ sepulcrum, ex quo particulam terræ decerpentes potui miscent, & afflictæ sorori bibendam præbent. Eodem momento segmentum sine ulla læsione per guttur transit, & soror ab omni angustia liberatur.

& pistrix mannum & pedum debilitate liberatur.

23 Pistrix Spaltensis ad tantam pedum ac manuum debilitatem erat redacta, ut instar infantis ali deberet. Suadetur ipsi in somno, ut Abenbergam pergat, & S. Stillam veneretur. Cum vero de hac Sancta nihil umquam audisset, mulieribus quibusdam narrat, quomodo de S. Stilla somniaverit. Tunc à mulieribus illis edocta vovet S. Stillæ ceream imaginem; sed voti solutionem nimis diu differens tali ophthalmia affligitur; ut à cæcitate non multum abesset. Tum denique promissam effigiem & duos cereos oculos fieri jussit, & ad S. Stillæ sepulcrum veniens post fusas preces & oblatum donum sanitati restituta est.

F

S. Stilla maleficium pecudibus monasterii illatum solvit,

24 Malefici quidam homines anno MDXCIII pecora monasterii fascinaverant, ita ut ad silvas fugerent, & intra multos dies ad monasterium reduci vix possent. Religiosæ personæ ad hoc impediendum voverunt S. Stillæ ceream imaginem seu candelam, & statim pecora cicurabantur ac ultro domum redibant.

& novitiæ pedum ac manuum imbecillitate laboranti subvenit.

Anno MDXCIV novitia quædam spatio semestri magna pedum ac manuum imbecillitate laborabat, & nullis artibus medicis sanari poterat. Tunc confessarius ipsi injunxit, ut mendicaret tantum ceræ, quantum ad conficiendam candelam sufficeret, ac deinde se ad S. Stillæ sepulcrum cum hac oblatione deferri curaret. Moniales itaque eam ad se-

EX MS. pulcrum S. Stillæ deferunt, ubi poſt ferventem orationem ſanata eſt, & quæ fulcris innixa inter ſororum manus adducta fuerat, ſine ullius ope ad monaſterium rediit, & ab eo tempore nullam in pedibus aut manibus infirmitatem ſenſit.

Invocatâ S. Stillâ, puer à periculoſa oculi leſione ſanatur,

25 Eodem anno MDXCIV puer quidam ruſticus longam aſſulam ita oculo infixam habebat, ut eam parentes illius nullo modo poſſent evellere. Tunc mater ejus recordata eſt, ſeſe aliquando in monaſterio audiviſſe concionem de miraculis S. Stillæ. Quare mox puerum ad monaſterium adducit, ac S. Stillæ offert. Simul atque ilium altari imponunt, aſſula ſponte ex oculo erumpit, & omnis dolor abſcedit.

& lues inter pecora ſiſtitur.

In autumno ejuſdem anni MDXCIV apud incolas Stopffenheimenſes contagio boves invaſerat. Interea parocho hujus loci venit in mentem, ut cum ſeptem virgunculis peregrinationem ad S. Stillæ ſepulcrum inſtitueret, & in ejus altari Miſſam celebraret. Dum id ſedulo excutioni mandat, ſtatim morbus ille graſſari deſiit.

B

Per invocationem S. Stillæ vidua,

26 Vidua Abenbergenſis aliquot annis magnum oculorum dolorem paſſa fuerat. Nequidquam adhibitâ medicorum operâ, tandem anno MDXCV vovet S. Stillæ argenteum donum; quo oblato, ſanitatem adepta eſt.

& novitia ſine arte medici morbis ſuis remedium inveniunt.

Anno MDXCV novitia quædam monaſterii Mariæſteinenſis tantam in brachio habebat inflammationem, ut ex ea gravius malum exſpectaretur. Cum vero remedia humana nil prodeſſent, reverenda mater Priorilla recurrit ad interceſſionem S. Stillæ, & præter alia promittit, nomen Stillæ huic novitiæ impoſitum iri, ſiquando religioſam profeſſionem emitteret. Hoc facto, ipſa brevi melius habere cœpit, & eodem anno religionem profeſſa eſt.

Prioriſſa Mariæſteinenſis in literis narrat beneficium ope S. Stillæ monialicuidam præſtitum.

C

27 Die XXIV Octobris, anni MDXCV reverenda domina Clara, priorilla Mariæſteinenſis, ad moniales Mariæburgenſes dedit epiſtolam, in qua miraculum narrat hoc fere modo: Reverenda mater, non poſſum, quin tibi ceteriſque ſororibus perſcribam miraculum, quod nuper in ſorore noſtra Euphroſyna patratum eſt. Cum fruſtum cibi tranſverſum gutturi ejus inhæreret, ad tantas anguſtias redacta eſt, ut mortuæ ſimilis in terram corrueret. Ego & procuratrix aliæque ſorores ad eam accurrimus, atque illam brevi morituram exiſtimavimus. Interea mihi & procuratrici incidit, auxilium S. Stillæ implorare. Quare ita exclamavimus: O ſancta virgo Stilla, ſuccurre nobis in hac neceſſitate. Tunc ego hæc addidi: O ſancta Stilla, tibi ejus corpus & animam commendo. Soror Euphroſyna, audito S. Stillæ nomine, ingemuit, halitum recepit, ad ſe rediit, & ſine ullis aliis remediis cœpit loqui, atque inter alia dixit, ſeſe ex omnibus, quæ dicta fuerant, nihil intellexiſſe præter nomen S. Stillæ. Tunc nos magna cum lætitia Deo & S. Stillæ gratias egimus. Nunc autem ut voto meo ſatisfaciam, mitto nomine ſororis Euphroſynæ cryſtallinum roſarium, quod ſtatuæ S. Stillæ appendi cupio. Ceterum oro, reverenda mater, ut ſimul cum tuis chariſſimis ſororibus ob hoc miraculum Deum laudes, & hoc beneficium ſorori noſtræ præſtitum reverendo domino decano ſignifices, ut nobiſcum Deum glorificet, & in ſacroſancto Miſſæ ſacrificio D preces noſtras illi offerat.

Mulier quædam filiolo,

28 Anno MDXCV mulier pecoris cuſtos in pago Trumetzheim habebat filiolum omnino contractum ac diſtortum, quem nemo poterat ſanare. Dum igitur mater promittit, ſeſe quotannis mediam libram ceræ ad S. Stillæ ſepulcrum allaturam, puer indies ad meliorem ſtatum pervenit.

altera filiolæ

Anno MDXCVI piſtrix Spaltenſis habebat etiam filiolam diſtortam, quæ paulatim ſanitatem obtinuit, quia mater cum oblatione eam S. Stillæ devoverat.

ac ſorori ſanitatem obtinent. invocatâ S. Stillâ.

Eidem piſtrici erat ſoror, quæ in uno pede tantos dolores patiebatur, ut ei inniti non poſſet. Dum tribus feriis ſextis cereum pedem ad S. Stillæ ſepulcrum offert, nullum amplius dolorem ſenſit.

Duæ perſonæ

29 Anno MDXCV domina quædam in monaſterio, quod vulgo vocatur Holtz, magna & inſanabili infirmitate laborabat. Quare S. Stillæ ceream candelam vovet, ſeque monialium Mariæburgenſium precibus commendat. Poſt hæc paulatim ad priſtinam ſanitatem rediit, ita ut poſtmodum imaginem S. Stillæ corallino roſario & ſerto ornaverit. E

in monaſterio habitantes,

Anno MDXCVI in eodem monaſterio perſona quædam ſecularis tantâ cordis anguſtiâ premebatur, ut ob præſens mortis periculum extremis eccleſiæ Sacramentis præmuniretur. Cum terram ex S Stillæ ſepulcro deſumptam accepiſſet, ſanata eſt, & poſtea cereum obtulit.

& ſacerdos Herriedenſis,

30 Cum ſacerdos Herriedenſis anno MDXCVI vehementer ex pedibus laboraret, menti ejus occurrerunt prodigia, quæ ad S. Stillæ ſepulcrum patrabantur. Quapropter promittit S. Stillæ peregrinationem, Miſſam, & ceream unius libræ candelam. Poſt hoc votum cœpit melius habere, & promiſſam peregrinationem inſtituit.

præter filiolam ſenatoris ejuſdem oppidi,

Anno MDXCVII filiola ſenatoris Herriedenſis in ſomno ita terrebatur, ut alta voce ſæpius exclamaret. Parentes eam S. Stillæ devovent, & dum mater peregrinationem perficit, puella ab omni terrore liberata eſt.

ac alterum ſacerdotem, à variis morbis ſanantur.

Anno MDXCVII ſacerdos Herriedenſis vehementibus podagræ doloribus cruciabatur. Dum S. Stillæ duos cereos pedes & Miſſam promittit, dolor mitigatur, & ſaltem podagra toties non rediit, quoties antea ſolebat. F

S. Stilla in difficili partu,

31 Anno MDXCVII uxor cujuſdam vinitoris circa cœnobium, vulgo Holtz dictum, in difficili partu periclitabatur. Simulatque terram e S. Stillæ ſepulcro erutam acceperat, hoc periculo erepta eſt.

dentium dolore

Anno MDXCVII nobilis quidam habebat unicum filiolum, qui odontalgiâ torquebatur. Dum is S. Stillæ cum argenteo dono & cereo cochleari offertur, omnis dentium dolor receſſit.

& oculorum infirmitate auxilium præbet.

Anno MDXCVII matrona quædam Herriedenſis magna oculorum infirmitate laborabat. Confeſſarius illi ſuadet, ut S. Stillæ oblationem ac peregrinationem promittat. Dum hoc conſilium executioni mandat, viſus ei reſtitutur.

Duabus matronis,

32 Anno MDXCVIII uxor ſecretarii Ellingenſis in gravem morbum inciderat, ita ut de vita periclitaretur. In hoc diſcrimine cogitans de S. Stilla, imperat ancillæ ſuæ, ut ſibi terram de ſepulcro S. Stillæ afferat: cum-

A cumque hanc magnâ fiduciâ accepiſſet, & capiti ſuo ſuppoſuiſſet, convaluit & pro accepto beneficio peregrinationem inſtituit.

periculoſe ægrotantibus Eodem anno ſoror prædictæ matronæ periculoſo morbo detenta magnis per totum corpus cruciatibus vexabatur. Suaſit igitur ei ſoror, ut S. Stillæ peregrinationem promitteret; qua ſuſcepta, ſanitatem obtinuit.

ac viduæ ex brachio dolenti ſuccurrit. Anno MDXCVIII vidua Spaltenſis habebat manum contractam, & in brachio magnum dolorem ſentiebat. Hæc ex alterius conſilio dona quædam S. Stillæ promiſit, iiſque oblatis, priſtinam valetudinem conſecuta eſt.

Duo conjuges gravi morbo laborantes curantur, 32 Civis Herriedenſis ejuſque uxor graviter ægrotabant. Cum uxor ſibi mortem inſtare putaret, appellat ægrum maritum, ei liberos commendat, & culparum à ſe commiſſarum veniam flagitat. Ad hæc maritus, non ſatis mentis compos, reſpondet, eam non morituram, monetque, ut S. Stillam invocet. Dum uxor S Stillam nominari audit, eamque vi morbi victa ore invocare non poteſt, corde promittit argenteum donum cum libra ceræ, & peregrinationem ad S. Stillæ ſepulcrum. Poſt hæc paulatim convaluit, & anno ſequenti votum implevit.

B *& uxor molitoris ad ſanam mentem reducta pie obiit.* Uxor molitoris Tauttwindenſis prægnans laborabat phrenitide, quæ nullis remediis poterat curari. Suadebatur molitori, ut eam S. Stillæ commendaret: quo facto, hic morbus diſceſſit, & ipſa poſtmodum pie ac placide obiit. Maritus poſt ejus mortem argenteum donum obtulit, & nobis hoc miraculum narravit.

Quatuor pueri à parentibus 34 Civis quidam Spaltenſis habuit infantem, qui diu noctuque miſerè vociferabatur. Simul atque parentes illum S. Stillæ devoverunt, infans quievit, & deinceps nullus in eo morbus deprehenſus eſt.

Puer alterius civis Spaltenſis etiam nocte & die tumultuabatur. At ubi mater eum cum cerea candela S. Stillæ obtulit, furere deſiit. EX MS.

S. Stillæ commendati Uxor molitoris cujuſdam habebat puerum phrenitide laborantem, qui S. Stillæ oblatus convaluit.

ſanitatem recuperant, Puero honoratæ cujuſdam matronæ Spaltenſis excreſcebat ingens gibbus. Ubi mater eum cum cerea oblatione S. Stillæ devovit, hæc deformitas ita ablata eſt, ut deinceps obſervari non potuerit.

35 Anno MDCIII die I Maii inter horam octavam & nonam veſpertinam non procul à noſtro *a* monaſterio exortum eſt tam vehemens incendium, ut octo cubicula conſumpſerit. Cum vero jam aqua deficeret, & ignis magis magiſque accenderetur, totus ille locus haud dubie comburendus videbatur. Quando flamma vento inſtigata octavum cubiculum devaſtabat, parochus Abenbergenſis, qui triſti huic ſpectaculo cum multis aliis intererat, nomine incolarum loci vovit S. Stillæ quinque Miſſas & totidem libras ceræ, ut incendium exſtingueretur. Statim ventus reſedit, flamma ſtetit, nec ulterius nocuit. Poſtea prædictus parochus has Miſſas in altari S. Stillæ celebravit. *& implorato illius auxilio incendium prodigioſe exſtinguitur.* a

E Noſtro tempore ſimilia beneficia ſæpius præſtantur, uti Miſſæ votivæ & diverſæ oblationes ſatis manifeſtant. Hæc autem miracula libenter annotaremus, ſi ii, quibus contingunt, ea nobis indicarent *b*. *Epilogus.* b

ANNOTATA

a *Ex hoc loquendi modo ſatis colligitur, ea miracula à monialibus, aut earum confeſſario fuiſſe collecta, uti etiam aliæ phraſes paſſim indicant.*

b *Hic epilogus à recentioribus additus videtur; imo forte eo tempore, quando Papebrochius circa annum* 1670 *miracula etiam recentiora petiit, quæ defectu notitiæ dare non potuerint.*

DE S. PETRO CONFESSORE

FULGINII IN UMBRIA.

F

C

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G. C.

Sancti cultus, Vitæ ſcriptores, & Acta.

ANNO MCCCXXIII. *Fulginium antiqua Italiæ epiſcopalis eſt civitas, nunc vulgo* Foligno *dicta, & in Umbria circa radices montis Apennini ad Tiniam fluvium ſita, colit* XIX *Julii beatum Petrum civem ſuum, qui tamen die præcedenti obiiſſe perhibetur. Præcipuus hujus cultûs teſtis eſt Ludovicus Jacobillus Fulginas, qui in opere Italico de Sanctis patriæ ſuæ pag.* 242 *&* 243 *ex antiquis monumentis probat, titulum* beati *vel* ſancti *recte* Petro *populari ſuo tribui, citatque inter alia ex Brevi Bonifacii IX Pontificis, quod* XI *Maii anno* 1391 *datum eſt, ſequentia verba:* Omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui feſto ſancti Petri, quod celebratur die decima nona Julii, & per tres dies dictum feſtum ſequentes ac in ejus Octava, majorem eccleſiam Fulginatem devote viſitaverint, annuatim perpetuis futuris temporibus, auctoritate apoſtolica tenore præſentium concedimus *&c. Deinde idem ſcriptor aſſerit, jam ab anno* 1385 *Fulginii in eccleſia Cathedrali ſacellum iſti* S. Petro *erectum fuiſſe, ac hodiedum quotannis vigiliam & feſtum illius ſolenniter celebrari, ejuſque reliquias, cryſtallo & auro ornatas, publicæ venerationi exponi. Denique in altero opere Italico de Sanctis Umbriæ tom.* 2, *pag.* 48 *teſtatur, iſtius Sancti veſtem in monaſterio Sublacenſi honorifice conſervari, ac in catalogo reliquiarum ita notari:* Tunica S. Petri Criſcii de Fulgineo. *Hæc immemorabilem cultum ſatis videntur evincere. Nunc de Actorum ejus ſcriptoribus pauca prænotanda ſunt.*

Probatur cultus S. Petri,

2 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ex monumentis eccleſiæ Fulginatis Vitaque ejus Ms., ut ipſemet notat, accuratum texuit Actorum compendium, quod hîc tranſcribo.* Petrus Fulginii ex Creſciorum familia natus, cum amiſſis paren- *cujus vitam Ferrarius in compendium redegit.*

AUCTORE G. C.

parentibus annum ætatis trigesimum ageret, prioris vitæ institutum dolere cœpit. Quare re familiari, quæ ei copiosa fuerat à parentibus relicta, venditâ, pretium omne pauperibus erogavit. Cujus tanta fuit in pauperes misericordia, ut cum nihil aliud, quod daret, remansisset, seipsum cuidam ad serviendum pacta mercede, quam pauperibus distribueret, locaverit. Sacco indutus sic erat orationibus & vigiliis addictus, ut sæpe plures dies & noctes cibo abstineret. Humi in æde S. Feliciani, cui inserviebat, sese flagellis cædens, noctu cubabat; ubi dæmonem, qui illi humana & præclara quadam forma divitias offerens apparuerat, signo crucis fugavit. Romam profectus devotionis ergò reliquias sanctorum maxima cum humilitate veneratus est. Basilicam S Mariæ Angelorum sæpissime visitabat. Spoleti & Assisii hæresis falsò accusatus, cognitâ statim ejus innocentiâ, liber ab inquisitoribus dimissus est. Cum dies obitûs, quem ante præsciverat, instaret, amicum rogat, ut lumen afferret ex ecclesia: cumque is lampades omnes exstinctas reperisset, iterum rogatus, ut pergens ad aram B. M. V. inde lumen acciperet, cum ivisset, lampadem divinitus accensam invenit. Denique cum dæmonem horribili forma conspexisset, Crucifixi imaginem amplexus animam Deo reddidit XIV Kal. Aug. anno salutis MCCCXXIII. Cujus corpus aliquot dies insepultum suavem mittens odorem multis ægrotis, qui sanabantur, ad illud accurrentibus, in eadem ecclesia conditum est. *Eadem fere habet Bzovius in continuatione Annalium Baronii ad annum Christi* 1323 *num.* 20.

B

Antiquissimus Actorum scriptor est Joannes de S. Geminiano Dominicanus,

3 *Jacobillus in opere de Sanctis Fulginatibus à pag.* 225 *fusius Vitam* S. Petri *Italice conscripsit; eadem vero Acta jam anno* 1627 *Fulginii ediderat Nicolaus Barnabò, quem Jacobillus in titulo & margine citat. Sed, relictis his recentioribus, adeamus antiquum ejusdem Vitæ scriptorem, cujus ecgraphum in fine mutilum habemus. Is est Joannes Gorinus de sancto Geminiano ex Ordine Fratrum Prædicatorum, ut indicat Ms. nostri titulus, qui sic habet:* Legenda de vita & obitu glorioſi confessoris beati Petri de Fulgineo, composita & ordinata per F. Joannem Gorini de sancto Geminiano Ordinis Fratrum Prædicatorum, de mandato reverendi in Christo patris & D. Domini Joannis Dei gratiâ episcopi Fulginatensis, ad laudem & honorem Dei, suæque sanctissimæ Matris, nec non ad honorem & magnificentiam dicti confessoris sanctissimi Petri, totiusque civitatis & populi Fulginatis. *Ex hoc titulo eruenda est auctoris ætas, in qua assignanda scriptores Dominicani non conveniunt, & varii gravissime hallucinati sunt, ut recte observavit Jacobus Echardus in scriptoribus istius Ordinis novissime recensitis tom.* I, *pag.* 528. *At nunc discutiendum est, an ipse alios corrigens, hìc omnem errorem vitaverit.*

de cujus ætate disputatur.

4 *Igitur laudatus Echardus loco proxime citato elogium hujus auctoris ita inchoat:* F. Joannes de sancto Geminiano, à patria sic vulgo dictus, quem alii de Goro vel Gorinum à familia nuncupant, Etruscus fuit natione; Geminiani fani primam lucem vidit, & Senis Ordini S. Dominici nomen dedit. Concionatorem circa MCCCXIV totâ Italiâ clarissimum, ac sacrum oratorem sermonibus perpolitis & levigatis præstantissimum laudat Leander. *Deinde post longam disputationem de ejus scriptis (inter ea non recensetur hanc Legendam) opinatur, illum septuagenario majorem obiisse anno* 1323, qui longior est, *inquit*, vitæ ejus terminus. *At quomodo hic mortis annus subsistere potest, si* de mandato reverendi in Christo patris & Domini Domini Joannis Dei gratiâ episcopi Fulginatensis *Vitam* S. Petri *composuerit? Ughellus enim tom.* I *Italiæ sacræ col.* 757 *inter præsules Fulginates enumerat duos Joannes, quorum primus anno* 1364, *alter ejus successor anno* 1384 *istam cathedram ascenderunt. Jacobillus quidem in Chronologia episcoporum Fulginii Italicè edita pag.* 35 *tantummodo unum Joannem nominat, sed eum etiam anno* 1364 *antistitem creatum fuisse asserit. Oportet itaque Echardum aliosque scriptores Dominicanos circa istius auctoris ætatem hallucinari, aut catalogos episcoporum Fulginatensium à verâ chronotaxi aberrare.*

D

Mutilum Actorum apographum.

5 *Ceterum quidquid sit de determinata istius biographi ætate, certe est antiquissimus eorum, qui res à* B. Petro *gestas litteris mandarunt. Quare apographum istius Ms., quod habemus mutilum, huic commentario subjungemus, & more nostro in pauciora capita dividemus. Veteres autem capitum tituli sunt sequentes:* CAP. I. Quomodo beatus Petrus mundum dereliquit, & se divino servitio totaliter mancipavit. CAP. II. Quomodo beatus Petrus corde contritus cum multis lachrymis omnia sua peccata fuit confessus. CAP. III. Quomodo beatus Petrus omnia vendidit propter Christum, & pretium pauperibus est elargitus. CAP. IV. Quomodo beatus Petrus se ipsum vendidit, & pretium propter Christum est largitus pauperibus. CAP. V. De vili & despecto indumento, quo beatus Petrus vestitus incedebat. CAP. VI. De modo assiduæ orationis beati Petri. CAP. VII. De mira beati Petri pœnitentia, & maxima sui corporis maceratione atque afflictione. CAP. VIII. De diversis tentationibus & persecutionibus, quas beatus Petrus passus est à dæmonio. CAP. IX. Quomodo beatus Petrus examinatus de fide ab inquisitore hæreticæ pravitatis perfectus inventus est. *Reliqua vero desiderantur, & dicuntur Romæ exstare in bibliotheca Vallicellensi; sed inde petita inveniri non potuerunt, ut notavit Papebrochius noster in Ms. indice itinerario.*

E

F

aliunde suppletur.

6 *Hunc igitur defectum supplere debet Ferrarius, qui ex illo Ms. integro videtur contexuisse suam Actorum synopsin, quam exhibui num.* 2. *Joannes Severanus, qui librum de pretiosa morte justorum ordine alphabetico digessit, mortem* B. Petri, *quæ etiam in Ms. nostro deest, ita narrat:* Petrus de Fulgineo de sui exitus die divinitus edoctus, gravi inde fuit languore correptus. Orationi autem ferventius vacans, non destitit more solito quotidie Missam in ecclesia S. Feliciani audire, & sacramenta pœnitentiæ atque Eucharistiæ suscipere. Tandem infirmitate graviori detentus, in loco consueto (campanili scilicet ejusdem ecclesiæ) super duros lapides jacens; noluit (exemplo S. Agathæ) consiliis acquiescere suadentium carnalem medicinam corpori exhibendam, sciens brevi se migraturum. In ultima porro nocte, qua migravit ad Dominum, circa Matutinas transitus sui horam instare cognoscens, rogavit virum quemdam, secum ibi commorantem, ut de ecclesia lumen ad eum deferret: sed is cum renuntiaret, se lampades

A des exſtinctas inveniſſe, denuo redire juſſus, eas accenſas reperit : oraverat enim magnâ fiduciâ Dominum, ut qui eſſet vera lux, aliquantulum ſibi in illa hora concederet luminis, dixeratque viro illi, ut ante imaginem iret glorioſæ Virginis, eique diceret, quod totiès lampades ſuas ipſe accenderat, & lumen ante ipſam poſuerat, ideo placeret ſibi aliquantulum luminis concedere. Viſo igitur lumine, gratias egit. Adſtantem dæmonem aſpexit & deſpexit, inquiens cum S. Martino: Quid adſtas cruenta beſtia ? Et accepta demum Crucifixi imagine, eamque ſæpius amplexatus, Deo animam reddidit anno ſalutis MCCCXXIII. *Forte is ſcriptor idem Ms. præ oculis habuit : nam in fine ſic illud citat:* Ms. Bibl. Vall. ex Legenda ejuſdem edita à fratre Joanne Gorini de S. Geminiano Ord. Præd. de mandato epiſcopi Fulginatenſis. *Jam nihil ſupereſſe exiſtimo, niſi ut memoratum Ms., quamvis poſtrema ſua parte truncatum, typis vulgemus.*

B

ACTA MUTILA

AUCTORE JOANNE GORINO A SANCTO GEMINIANO EX ORDINE FF. PRÆDICATORUM.

Ex quodam Ms. forte Fulginatenſi.

CAPUT I.

Sancti Petri converſio, miſericordia erga pauperes, & contemptus ſuiipſius.

a Sanctus ad meliorem vitam converſus,

C FUit in partibus Umbriæ de civitate Fulginei Petrus *a* nomine, qui in juventutis ſuæ tempore, anno ſcilicet trigeſimo vitæ ſuæ, cum magna divitiarum mundanarum copia, abſque carnali patre exiſtens, & ſancto Spiritu inſtigante, cognoſcens, quamcumque mundanitatis gloriam nihil eſſe, & nihil de hoc ſeculo divitiarum amatores de ſuis divitiis reportare, cum hoc in ſe ipſo experiretur, qui in hoc mundo volunt divites eſſe, incidere in quamplurimos laqueos diaboli, & perdere cælum, omnem vanam mundi gloriam, ac pompam, atque divitias omnes & corporis delicias, quæ omnia ſuo tempore ardenti animo amavit, atque ſecutus eſt, deſerere diſpoſuit, & quomodo divinis totaliter inhæreret mandatis, ac ſervitiis, & placitis obedire poſſet, cœpit cogitare. Demum Vir Dei attendens talem, quam habebat, cogitationem eſſe à Deo ſibi ſic inſpirante, in effecto poſuit, animum ſcilicet ſuum à quibuſcumque mundanis rebus caducis & vanis, ſeu honoribus amovendo, ipſi mundo, ac omnibus pompis ejus ſimiliter atque ex integro renuntiando, & ſe de cetero divino ſervitio totaliter dedicando. O felix Confeſſor, cui non defuit perfectiſſimus Salvatori adhærendo modus, quem Apoſtolus Petrus, ſequi volens Chriſtum, tenuit, de quo legitur, quod ad unius juſſionis vocem ſecutus eſt Chriſtum, quod & iſte Petrus non omiſit, cum ad unius juſſionis vocem, id eſt inſpirationem, à Domino habitam, omnia mundana reliquit, & ſoli ſalvatori Chriſto inhæſit. EX Ms.

2 Sed almus Dei confeſſor Petrus ſolerti attentione conſiderans, quod ipſe Deus non habitat in corpore ſubdito peccatis, & quod omnia in confeſſione lavantur, purgato animo à mundanis exterioribus rebus, quæ ut plurimum, & in multis occaſio ſunt peccandi, cogitavit ſuam mentem totaliter diſponere, & ordinare, quod in ipſa ipſe Chriſtus per ſingularem gratiam, ut poſtmodum fecit, inhabitare dignaretur, & vellet. Cœpit igitur de perpetratis peccatis cum dolore peramaro cogitare & de cogitationibus, locutionibus, atque operationibus ſuis, per eum ſecundum tempora operatis, atque habitis in particulari & in generali maximam contritionem habere, ac de ipſis cum maximis lacrymis, ſuſpiriis, & ſingultibus apud divinam miſericordiam lamentabiliter & humiliter indulgentiam petere, & pro immenſa, quam habebat, contritione ante divinam clementiam exorans, & ejulans, tantâ abundabat copiâ lacrymarum, ut ſui oculi quaſi rivuli, ſeu vivi fontes aquarum ex abundantia cavarentur ; & non ſolum nunc in iſto principio, ſed quandocumque de ſuis peccatis recordabatur, tantam jam dictam effundebat copiam lacrymarum. *& peccatis ſuis* E

3 Unde & de eo dicitur, quod ſæpe ſæpius ipſe de fluvio lapides quoſdam valde politos accipiebat & ipſos cum ſuis lacrymis infundebat, atque lavabat : quos lapides ſic ſuis lacrymis madefactos in quodam caniſtro, cum quadam tobalia *b* freſciata *c* ſuper ſuum caput per civitatem portabat, & ante imaginem Virginis glorioſæ ipſi matri, ac ſuæ proli Jeſu offerebat, in hoc volens innuere, quod ſicut illi politi lapides, qui graves erant, ita erant aqua mundati, ita & peccata quæ ſuam gravabant animam, & fœdaverant, ſuarum lacrymarum virtute erant amota, ſive deleta. O Confeſſor ſanctiſſime ! qui vere Petrus re & nomine appellaris, atque exiſtis, Petrum ſequens in omnibus Apoſtolum, de quo habetur, quod poſt peccatum negationis flevit amare, & quod quandocumque recordabatur ſui peccati & dulcis præſentiæ Jeſu Chriſti, totus reſolvebatur in lacrymas in tantis, ut propter lacrymarum abundantiam ſudarium in ſuo ſinu ſemper portabat, quod tu ſimiliter per omnia facere comprobaris, atque convinceris. Tandem dictus Dei Confeſſor plenus lacrymis cum dolore permaximo, atque uberrimo flens in tantis, ut vix valeret verba exprimere ad ſacerdotem veniens, & peccata ſua pleniſſimè confitens indulgentiam, & remiſſionem plenariam obtinuit peccatorum à Domino plenariè, & cum effectu audire meruit, quod lacrymis Magdalena plena audivit, videlicet : Remittuntur tibi peccata tua : vade in pace. *b a multis cum lacrymis confeſſus,* F

4 Hic, inquam, Petrus Dei confeſſor, ut legis euangelicæ operator eſſet perfectus, & Chriſto ſervire poſſet, mandante dictæ legis Euangelicæ auctore atque dicente : quod Si quis vult perfectus eſſe, omnia vendat, & pauperibus pretium tribuat, & ſic Chriſtum ſequi debeat, ſæpe dictus Confeſſor, homo utique *bona ſua pauperibus diſtribuit,*

EX MS. utique apoſtolicus, euangelicus volens exiſtere, omnia, quæ habuit, temporalia bona vendidit, & pretium totum & quidquid in argento, ſive auro habuit, pauperibus propter Chriſtum tribuit, atque dedit. In hoc utique illorum Apoſtolorum diſcipulus, de quibus in Actis Apoſtolorum habetur, qui vendebant domos, agros, & pretium ad pedes Apoſtolorum aliis diſtribuendum ponebant. Felix plane Petrus Chriſti confeſſor, qui merito cum Apoſtolo Petro dicere potuit Chriſto: Ecce ego reliqui omnia, & ſecutus ſum te; cui Chriſtus cum effectu reſpondere non deſinit: Centuplum accipe, & vitam æternam poſſide.

ac ſe ipſum vendit, ut iis eleemoſynas largiri poſſit.

5 Sed nullo modo eſt ſilentio prætereundum, ſed clara voce eſt prædicandum, quod omni admiratione digniſſimum decus, Petrus, utique Dei confeſſor Chriſti amore peregit: nam venditis omnibus, & pretio pauperibus erogato, corpus ſuum proprium vendidit, & pretium Chriſti pauperibus eſt largitus. In hoc ſequens apoſtolicum, & euangelicum virum Dei Dominicum fundatorem, & Patrem Ordinis Prædicatorum, qui pro ſuorum proximorum ſublevanda miſeria pluries ſe ipſum voluit vendere. In hoc, & hic Dei confeſſor Petrus ſuo Salvatori recompenſans, ut ſicut ipſe Salvator pro ſua totiuſque humani generis ſalute vendi voluit, ſic ipſe pro ſui Salvatoris amore ſe ipſum vendidit, ut merito ipſi Salvatori Petrus hic dicere poſſit, quod Apoſtolus Petrus cuidam infirmo ad januam templi jacenti dixiſſe legitur: Aurum, & argentum non eſt mihi, quod autem habeo, hoc tibi do, meum ſcilicet corpus. Qui Petrus, ſuo vendito corpore, cum omni humilitate ſuo emptori ad obediendum in omnibus ſe offerebat, qui ſuus emptor libere abire ipſum permiſit, ei imponens, ut pro eo ad Deum continue preces effunderet: quod dictus Dei Confeſſor cum omni charitate, & devotione facere non omittebat. O Confeſſor inclyte, qui Salvatori tuo, cui proditor Judas injuſtè innocentem ſuum vendendo ſanguinem abſtulit, tu tui corporis pretio reddidiſti.

B

C

Vili veſte

6 Hic eſt confeſſor Petrus, non auditor oblivioſus factus verborum Apoſtoli Pauli, ſed factor operis dicentis: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus; viliſſimo, & deſpectiſſimo induebatur veſtimento, de panno ſiquidem canepino, *d* groſſiſſimo, aſperrimo, atque duriſſimo. Ejus veſtimenti forma, non niſi quidam ſaccus veridice dici poteſt, cum nec manicas habeat, nec girones *e*, nec capitellos *f*, atque bottones *g*; nec vanitas aliqua in ipſo veſtitu aliquo modo apparebat, ſed quaſdam habebat feneſtrulas, per quas brachia ſubmittens & manus, ſic tali tunica, quin potius, ut magis proprie loquar, tali ſacco ſuum, qui totaliter amorem Jeſu Chriſti expreſſerat, corpus tegebat, & cum tanto ſui corporis deſpectu incedebat, atque vivebat, ut ab omnibus quaſi fatuus putaretur. In hoc in ſemetipſo repræſentans album veſtimentum, quo ſuus ſalvator Chriſtus Jeſus ab Herode paſſionis tempore in ſignum irriſionis, cum ipſum ad Pilatum remiſit, veſtiri ecit.

d

e f

g

& nudis pedibus incedit.

7 In ſignum autem ſui majoris deſpectus, jam dictus Petrus nudo pede incedebat, non byſſina camiſia, ſeu linea, aut aliquo indumento, ſed ſolum jam dicto ſacco omni tempore hieme pariter, & æſtate ſupra nudas carnes veſtiebatur; in capite autem nihil portabat. In hoc facere non omittens, quod Petro Apoſtolo factum fuiſſe in Antiochia legitur, cum ſanctus rara corona in ſignum fatuitatis, & irriſionis diſcooperto capite per civitatem juſſus eſt trahi. Propter talem ergo, ac tantum deſpectum confeſſor hic Petrus non ſani capitis, ſeu ſenſus eſſe ab omnibus putabatur, ſed meritò propter ſuam maximam, quam aſſecutus eſt, gloriam dici poteſt, quod de numero ſit illorum, de quibus libro Sapientiæ dicitur: Hi ſunt quos aliquando nos habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperii. Vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore; modo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt. O Confeſſor ſanctiſſime, qui in tanta vilitate corpus tuum tenendo, tanta inter Sanctos Dei gloriâ præmiaris!

D

ANNOTATA.

a *Jacobillus in Sanctis Umbriæ tom. 2, pag. 46 dicit, eum fuiſſe filium Petri Creſci, natumque eſſe circa annum* 1243. *Sed antiquus Vitæ ſcriptor nec hoc cognomen, nec annum nativitatis exprimit. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ notat, eum vulgo vocatum fuiſſe Petrillum, Italice* Petruccio, *quod nomen vel ex contemptu vel ex parva corporis ſtatura ipſi datum eſt, ut etiam obſervat Jacobillus.*

b Tobalia *idem eſt quod Latine* mantile, *deductum ab Italica voce* tovaglia, *quæ idem ſignificat.*

c *Vox* freſciata *videtur etiam oriri ex idiomate Italico, in quo* fregiare *ſignificat* ornare, *ita ut* tobalia freſciata, *ni fallor, hîc accipiatur pro mantili ornato. Mirum eſt, Jacobillum Italum has barbaras voces in Vita Italica non expreſſiſſe.*

d *Forte legendum eſt* canabino, *quod eſt genus panni vulgo Italice dictum* canevaccio.

e *Limbi, qui veſtem circumeunt, Italice vocantur* gironi.

f *Neſcio, quid hîc proprie ea vox deſignet, niſi forte per metaphoram accipiatur pro ſuperiori veſtis parte, ſicut* capitellum *vocatur ſuperior pars, quæ columnæ imponitur, quam Græci* ἄπτυλιον *appellant.*

g Bottones *ſunt globuli, quibus veſtes connectuntur, qui Italice dicuntur* bottoni, *& Gallice* boutons.

E

F

CAPUT II.

Studium orationis, pœnitentia, tentationes, & falſa hæreſeos inſimulatio.

Vacat orationi,

QUia mandante Salvatore, ac Domino Jeſu Chriſto in Euangelio Lucæ, atque dicente, quod oportet ſemper orare, & non deficere; almus Dei confeſſor Petrus orationi die, noctuque quaſi continue inſiſtebat. In orando autem modum valde mirabilem, ſed ei ſignatum, abſque ſingulari myſterio

A

sterio Confessor sanctus observabat : nam in oratione se ponens, versus solem communiter aspiciebat, & irreverberatis oculis solis sphæram contra naturæ communem hominis cursum respiciebat : in quo aspectu ipsum verum solem Jesum Christum cum virtute ita fixe, & immobiliter solis rotam aspiciendo stabat. Clara facie pluries [eum] vidit, vere ut alter Moyses de aquis mundanæ vanitatis assumptus, qui vero soli, scilicet Deo, in monte facie ad faciem loquebatur. Huic, & confessori Petro Christus in sole se ostendebat, qui Petro Apostolo in transfiguratione in monte apparuit in facie splendidus sicut sol. In tali autem aspectu Jesu in solis sphæra Sanctus tanto est dulcificatus, sive calefactus amore ipsius Jesu Christi, ut quandocumque tale nomen nominaretur, cum maxima devotione genuflectebat, taleque nomen benedicebat.

ac divinarum rerum contemplationi,

9 Unde tanto spatio ad solem in oratione positus persistebat, ut mille vicibus genuflecteret, nomenque Jesu, quem videbat, devotissime collaudando, cum tanto etiam fervore orabat, ut totus sudore permaximo balnearetur; in hoc suum sequens Christum, qui in oratione positus sudore permaximo fuit repletus. Toties, & quoties à quocumque etiam puero sibi dicebatur, ut amore Jesu genu flecteret, Petrus genu flectebat. Unde sicut doctor gentium Paulus, postquam Jesum in conversione vidit, ipsum Jesum sic in suo corde posuit, ut nihil se scire putaret nisi ipsum; sic & iste Petrus ex frequenti visione ipsius Jesu, quem in solis sphæra intuebatur, totus in ipsius amore erat positus, & firmatus. O confessor mirifice! qui solem in oratione aspiciendo corporeum, cælos apertos, & verum incorporeum solem justitiæ Jesum Christum ad Patris dexteram sedentem, corporeis oculis cum Stephano videre meruisti.

& corpus suum

10 Quia maximam pœnitentiam agentes, appropinquantes sunt regno cælesti, dicente Domino: Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cælorum. Mira pœnitentia atque durissima Dei confessor Petrus suam carnem afflixit, ut patet suam discurrendo sanctissimam vitam : nam arctissima abstinentiâ escæ, & potûs, carnem suam volens subjicere rationi, cum diuturno, & continuo jejunio [se] macerabat. Jejunabat sic quidem omni tempore, sed & non nisi semel in die modico tamen cibo vescebatur; cum hoc sæpe sæpius sex diebus continuis absque cibo corporali continuè persistendo. Unus & alter Joannes Baptista hic Petrus erat, non manducans, neque bibens; tam modicum sumebat cibum. Alium, sicut & in aliis, sequens Apostolum, Petrum, qui in carcere positus, absque cibo pluribus est diebus retentus.

C

variis modis afflixit.

11 Mira, atque durissima pœnitentia suum corpus affligebat, ipsi corpori nullam delectabilem requiem tribuendo. Nam nocturno tempore humanæ deputato quieti, non nisi parum dormiebat, sed ipsas noctes pro majori spatio temporis ducebat insomnes, ipso tempore orationibus, & contemplationibus insistendo. Illo autem parvo tempore, quo quiescebat non super pannos laneos, aut lineos, sive super culcitras, aut savones *a*, sed super durissimos lapides in campanili majoris ecclesiæ Fulginatis, scilicet sancti Feliciani *b* jacebat, & statim surgens omni nocte ad Matutinas, & memor existens, quod Christus ad columnam fuerat flagellatus, cum multis duris, atque frequentibus disciplinis suum corpus percutiebat, atque flagellabat. Ut sicut Apostoli sancti, qui ibant gaudentes à conspectu concilii, quando digni habiti sunt pro nomine Jesu flagellari, sempiternum assecuti sunt gaudium, sic iste in omnibus apostolicus Vir, suum corpus flagellis percutiebat & disciplinis, ut quod illi assecuti sunt, & ipse quodam modo assequi mereretur. O pretiosus plane confessor! qui volens suam carnem spiritui totaliter esse subjectam, tanta maceratione mulctavit, ut semper cum spiritu exultare possit cum Deo.

EX MS. *a* *b*

Dæmonis tentationibus,

12 Adversarius autem noster diabolus, antiquus humani generis inimicus sustinere non valens dicti Viri Dei opera tam perfecta, sed ipsum volens retrahere a proposito, ipsum cum multis tentationibus, atque adversitatibus est aggressus. Nam semel malignus spiritus sub bonitatis specie Petrum jam dictum à Creatoris amore volens subtrahere, ac ipsum ad amorem vanæ creaturæ volens inducere, tali falsissimo usus est modo. Nam sub humana specie sibi apparens talia omni dolo, & malitia plena prolatus * est verba, ait nempe: Petre miror multum, quia per ea, quæ egisti, fatuus (& meritò) ab omnibus appellaris. Vendidisti enim te, & tanta, & subito inter pauperes, vano motus amore, dispersisti; sed si meis assensum monitis præbere volueris, multo majores habebis delicias, & temporalia bona, domos, denarios, agros, & vineas, & tot, & tanta sibi contribuam, ut si quinquaginta habueris filios, quilibet militari *c* [more] poterit vivere. Hæc autem omnia tibi dabo, si à tali, quam cœpisti tenere, fatua vita totaliter te volueris subtrahere. Quid enim (omni dolo plenus inimicus subrependo dicebat) proficeret tibi talia & tanta de tuo corpore despecta peragere, cum tam vili & despecto sacco induto, cum capite discooperto, brachiis, & pedibus denudatis ambulare; sequêris ergo, quod dico, & delectabilia quoque habebis ad votum.

E

* *forte* prodfatus

c

F

fortiter repulsit,

13 Unde vir Dei Petrus clare cognoscens talia seductoria verba inimici humani generis esse, signo crucis se muniens ipsum inimicum cum magna confusione expulit dicens: Vade inimice, omni deceptione plenissime, talia non mihi sunt nociva, quæ subreperis mundana, seu temporalia bona, cum habeam Dominum Jesum Christum, qui mihi omne est bonum, & me in omnibus & defendit & juvat. Et in hoc Confessor sanctissimus suum secutus est Salvatorem, qui ab inimico tentatus, in tertia tentatione ipsum inimicum expulit dicens: Vade sathana, scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Dictus etiam inimicus Dei, Confessoris operibus plurimum invidens, ipsum quondam semel visibiliter in suis brachiis accepit, ac de campanili majoris ecclesiæ Fulginatis S. Feliciani, usque ad terram projecit; sed quia ipse Deus angelos

EX MS

suos suis amicis mittit, qui eos custodiant in omnibus viis suis, ne forte offendant ad lapidem pedem suum, & cum suis amicis ipse Deus est in tribulationibus, eos eripiens, & glorificans: sic, & hunc suum amicum Petrum illæsum servavit, quod in aliquo sui corporis membro, nec minimum nocumentum ex tali casu recepit, atque eum ex omnibus tentationibus semper eripuit, & postmodum glorificavit. Unde ex effectu dici potest, quod huic Petro dictum fuerit quod Apostolo Petro dictum fuit à Christo, videlicet: Ecce Sathan expetivit te, ut cribraret sicut triticum persecutionibus, & præcipitationibus; sed ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua. Quia & sæpe sæpius Romam ad visitanda sanctorum limina Apostolorum, & ad sacellum *d* Angelorum, ut Angelorum custodiam habere mereretur, cum maxima devotione pergebat. Ab ipso dæmone multos, & multoties in via recipiebat insultus; sed non propter hoc permittebat, quin pergeret, quod cœperat, iter. Plane sanctus Dei Confessor ita clare dæmonis semper cognovit astutias, ut numquam ab eo læsionem aliquam recipere potuerit, sed semper de eo maximam reportavit victoriam.

d

B

& falsò de hæresi accusatur.

14 Quia de adversario nostro scilicet dæmone dictus Confessor cum maxima victoria triumphabat, quidam iniquitatis filii, membra utique diaboli, ipso eodem dæmone movente & instigante, zelo invidiæ moti, apud inquisitorem hæreticæ pravitatis falsissimè, quomodo in fide erraret, accusaverunt. Beatum, inquam, Petrum fide, spe, atque charitate plenissimum accusant, sine fide, spe atque omni charitate existentes, & omni bona virtute vacui, omnique malitiâ pleni. Sed quia sapientia vincit malitiam, ipse Petrus fundatus in Petra, scilicet Christo, utique sapientiâ patris, talium malitiam maxime vicit. Inquisitor autem, quia sic ad eum ex officio pertinebat, Petrum accusatum de hæresi, sed per omnia catholicum & fidelem, ut patuit, citari fecit: qui Petrus cum omni lætitia Assisium coram inquisitore, de qua erat plenus fide catholica responsurus comparuit. Cui Petro per inquisitorem propositi articuli, & quæ sunt de fide, & interrogatus, quid sentiret de Christi Incarnatione, Passione, & Resurrectione, & Ascensione, est per eum quoad omnia luculenter, & catholice responsum. Inquisitor autem, ut innocens abire ipsum disponebat, perpendens accusationem esse falsissimam in eum factam. Filii autem diaboli inquisitori suis subdolis, & malitiosis verbis dicere cœperunt, quia ex malitia Petrus talia responsa dederat. Quod audiens inquisitor, dispposuit ipsum Spoletum transmittere, ut iterum examinaretur; & si ipsum inveniret errantem, contra eum sicut contra hæreticum procederet *e*.

D

e

E

ANNOTATA.

a *Ex sensu conjicio, hac voce indicari linteum, quo lecti sterni solent, quod Hispani vulgo* Savana *vocant.*

b *De hoc S. Feliciano episcopo Fulginate actum est in Actis nostris ad diem* 24 *Januarii.*

c *Id est, magnifico, nobili, vel aulico modo poterit vivere: nam militia varias habet significationes, ut videri potest apud Cangium in Glossario.*

d *Erat hic abbreviatio corrupta, quæ fere exprimebat* sacellum; *quapropter hanc vocem substitui, quia Jacobillus & Ferrarius narrant, quod* S. Petrus *aliquoties visitaret ecclesiam S. Mariæ angelorum circa Assisium.*

e *Hìc desinit Ms. nostrum, & deinde eodem characlere exarata sequuntur hæc verba:* Reliqua in alio Ms. in bibliotheca Vallicellæ in urbe. *Jam dixi in Commentario prævio, nos supplementum inde frustra petisse. Ex hac clausula etiam colligo, apographum nostrum forte Fulginii descriptum esse, ut proposui in titulo.*

C

F

INDEX HISTORICUS
IN QUARTUM TOMUM JULII.

Asteriscus * significat tractatum præliminarem de Patriarchis Antiochenis.

A

Aron *rex Persarum* 210 f
Abulpharagius *seu* Bar-hebræus *scriptor Syrus* * 100 d e f. *Duas Nisibis obsidiones perperam distinguit* 38 e
Acacius *patriarcha CP. quantum apud Zenonem imperatorem valuerit* * 89 e
† Adalbertus *episcopus Pragensis* 190 b. *Dixit homiliam de S. Alexio* 257 a b & seqq.
Adalbero *episcopus Metensis* 424 c
Adamus *ecclesiæ Bremensis canonicus* 97 b
Adelboldus *episcopus Ultrajectinus* 458 a
Adhelelmus *abbas monasterii SS. Bonifacii & Alexii Romæ* 260 d 262 d e
Adrianus I *Papa meminit de controversia inter S. Autpertum & Pothonem abbates S. Vincentii ad Vulturnum* 649 a b
Adrianus VI *Papa Ultrajecti in Belgio natus* 297 d
Æonius *episcopus Arelatensis Romam querelas mittit contra episcopum Viennensem* 641 c

† A-

† Agobardus *archiepiſcopus Lugdunenſis fuit adverſarius Ludovici Pii regis Francorum & Juditha ejus uxoris* 459 e f. *Scripſit de tranſlatione martyrum Scillitanorum in Galliam* 211 d e f
† Agritius *epiſcopus Trevirenſis* 582 e. *Non fuit patriarcha Antiochenus* * 38 f 39
Albertus Stadenſis *ſcripſit Chronicon* 97 c 98 c
Alcuinus *Caroli Magni magiſter* 206 b
Alevelde (Godeſchalcus de) *epiſcopus Sleſvicenſis* 102 d
Alexander *diſcipulus S. Arſenii* 613
† Alexander *epiſcopus Conſtantinopolitanus* 31 b e
Alexander *epiſcopus Alexandrinus* 32 c
Alexander I *patriarcha Antiochenus ſuſtulit longum ſchiſma* * 66 a. *Nomen S. Chryſoſtomi ſacris Diptychis inſerit* * 67 e f
Alexander Severus *imperator Romanus* 360 e
Alexianorum *origo inquiritur* 246 d e
Alfricus *epiſcopus Ultrajectenſis* 469 d 471 a
Aliaco (Petrus de) *epiſcopus Cameracenſis & S. R. E. Cardinalis ſcripſit Vitam S. Petri Cæleſtini* 489 b
Almericus *hæreſiarcha* 189 c f
Alphonſus *rex in Hiſpania inſignem de Mauris victoriam retulit* 122 d
Alvitus *epiſcopus Legionenſis* 584 c
† Ambroſius *laudat ſororem ſuam S. Marcellinam* 232 d e f
Ammianus Marcellinus *antiquus ſcriptor belli Perſici, cui interfuit* 40 c
† Amo *epiſcopus Tullenſis* 47 f
Anaſtaſius Bibliothecarius *varia geſta S. Leonis IV Papæ omiſit, ſi ipſe Vitam illius ſcripſerit* 306 a b & ſeqq.
Anaſtaſius *Cardinalis deponitur* 323 b
Anaſtaſius *imperator à S. Symmacho excommunicatus eſt* 641 e f. *Cæleſti fulmine è vivis eripitur* 274 e
† Anaſtaſius I *patriarcha Antiochenus male confunditur cum S. Anaſtaſio Sinaïta* * 97 e. *Juſtini imperatoris mandato pulſus poſt Gregorium I rediit ad ſedem* * 98 a
† Anaſtaſius II *patriarcha Antiochenus à Judæis crudeliter interfectus* * 99 f
Anatolius *epiſcopus CP., quando cœperit iſti eccleſiæ præſidere* * 73 f * 74 * 76 d
Andreas *epiſcopus Pragenſis* 192 b f 343 c 344 e
Anni *Græcorum annos Chriſti* 311 *antevertunt* 263 f
Antimundus *primus epiſcopus Morinorum* 418 d e 420 b
Antiochena *eccleſia fundata eſt anno* 33 *æræ vulgaris Chriſtianæ* * 2 b c. *In tres partes ſciſſa fuit ſub S. Meletio* * 56 d e
Antiochia *Syriæ à quo condita* 592 f. *Terræ motu corruit* * 94 e f. *Per Latinos eripitur Saracenis* * 132 e. *A Saracenis recipitur* * 142 c
Antonius (Nicolaus) *ſcriptor Hiſpanus patriæ ſuæ fabulas odit* 209 f 210 a 360 a b
† Aper *epiſcopus Tullenſis* 45 a
Apollonii *antiqui ſcriptoris ſententia de Diviſione Apoſtolorum expenditur* * 5 b c d 12 e f
Apollonius *contra hæreſin Cataphrygarum ſcripſit* 12 f
Arcadius *imperator in Oriente* 249 d
Ardinghus *epiſcopus Florentinus* 343 e 344 f
Arechiſus *dux Beneventanus liberos ſuos Carolo Magno obſides dedit* 646 f
Ariani *ſuos laudabant, etſi ſceleribus contaminatiſſimos, & orthodoxos etiam ſanctiſſimos convitiis onerabant* * 33 b c. *Per inductam meretricem inſidias Euphrati epiſcopo Agrippinenſi ſtruunt* * 47 b c. *Patriarchæ eorum Antiochiâ ejiciuntur* * 62 a
† Arnulphus *epiſcopus Sueſſionenſis, cujus corpus in Flandria quieſcit, perperam confunditur cum S. Arnoldo Cytharœdo* 448 d
Ariſto *epiſcopus Raceburgenſis* 104 c
Artemia *fuit mater S. Aureæ martyris* 651 b
† Aſclepiades *patriarcha Antiochenus an martyr obierit?* * 14 d
Aſſemanus (Joſephus Simonius) *nuper edidit bibliothecam Orientalem* * 100 d 263 e f
Aſte (Franciſcus Maria de) *archiepiſcopus Hydruntinus recenter edidit notas in Martyrologium Romanum* 207 b
Athanaſius IV *patriarcha Antiochenus Jacobita ſuffocatur, & à ſuis pro ſancto colitur* * 120 a b
Athanaſius *epiſcopus & dux Neapolitanus S. Athanaſii patrui ſui corpus ex monte Caſino Neapolim tranſferri jubet* 85 b c
Atticus *patriarcha CP. S. Dium conſecravit preſbyterum* 632 c. *Quamdiu cathedram CP. gubernaverit* 633 f
† Attilanus *epiſcopus Zamorenſis colitur die quinta Octobris* 437 e
Authpertus *abbas Caſinenſis quo anno è vivis exceſſerit* 646 f
Auxentius *hæreticus* 384 a b 388 a e
† Avitus *epiſcopus Viennenſis nomine epiſcoporum Galliæ ſcribit ad ſenatores Romanos in cauſa S. Symmachi* 640 c

B

† Babylas *tantum unus fuit epiſcopus Antiochenus* * 20 d e f 21 a b c
Baldricus *epiſcopus Ultrajectenſis* 457 d 469 d 471 a
Baldericus *Noviomenſis & Tornacenſis epiſcopus ſcripſit chronicon Cameracenſe* 155 f
Baronius (Martinus) *clericus Jaroſlavienſis collegit varios Sanctos Polonos* 202 d e
Barre (Laurentius de la) *corrigitur* 41 a
Barſalibæus (Dionyſius) *ſcriptor Syrus* * 100 d
Bartholomæus *epiſcopus Signienſis* 475 f 476 c 477 b
Bartholomæus de Martyribus *Braccarenſis archiepiſcopus* 122 b c
† Baſilius Magnus *frater fuit S. Macrinæ* 589 c 590 d e. *Cauſam S. Meletii & pacem Eccleſiæ promovere ſtudet* * 59 e f
Baſilius Porphyrogenitus *imperator menologium ſeculo* X *colligi juſſit* 240 f
Baſilius *patriarcha Antiochenus ſanctis viris charus* * 79 b
Baſilius *Seleucienſis ſcripſit Vitam S. Theclæ* * 5 e
Bec (Joannes du) *epiſcopus Maclovienſis* 614 d
Bela *rex Hungariæ* 329 c
Beka (Joannes de) *canonicus Ultrajectinus ſcripſit de epiſcopis Ultrajectinis* 654 c
Benedetti (Petrus) *S. J. Vitam S. Alexii ex Arabica lingua in Latinam tranſtulit* 262 c e
† Benedictus *Anianæ abbas ſcripſit de concordia regularum* 609 f
Benedictus *epiſcopus Portuenſis* 257 b 260 c
Benedictus VII *Pontifex* 243 a
Benedictus PP. XI *in Actis noſtris omittitur quia certa veri cultûs argumenta non ſuppeditantur* 4
Benedictus XII *Pontifex* 495 b
Bernardus Guidonis *Lodevenſis epiſcopus texuit catalogum de ſeptuaginta Chriſti diſcipulis* 17 f
Berengarius *hæreſiarcha Sacramentariorum anteſignanus* 472 c 476 b 477 d
Bertholdus (Joannes) *S. J. Provincialis Auſtriæ*

ſtriæ 329 f
† Bertichramnus *epiſcopus Cenomannenſis* 431 c
Beſelinus *archiepiſcopus Bremenſis* 109 c
Bielski (Martinus) *hiſtoricus Polonus* 514 f
Boimus (Michaël) *S. J. miſſionarius Sinenſis contra Trigaultium noſtrum diſputat de prædicatione S. Thomæ apud Sinas* 15 f 16 a b
Bonifacius VIII *Papa ſucceſſit S. Cæleſtino V* 498 e
Bonifacius IX *conceſſit indulgentias in feſto S. Petri Fulginatis* 663 c f
Bonfinius (Antonius) *ſcripſit de rebus Hungaricis* 330 c
Boonen (Jacobus) *archiepiſcopus Mechlienſis* 68 b
Bromptonus (Joannes) *hiſtoricus Anglus* 299 a b
Brunechildis *famoſa Francorum regina* 148 b 149 f
† Bruno *epiſcopus Signienſis cum alio homonymo perperam confuſus eſt* 488 d e f
Buchelius (Arnoldus) *hæreticus reprehenditur* 456 d e. *Ubique arrodit geſta Sanctorum* 655 a
Buora (Joannes) *dicitur Venetias attuliſſe corpus S. Marinæ* 283 a b
Burch (Franciſcus vander) *archiepiſcopus Cameracenſis* 174 b
Bzovius (Abrahamus) *Dominicanus collegit Vitam beati Ceſlai* 182 b 184 b 189 b

C

CÆſarius (Joannes) *texuit catalogum epiſcoporum Cracovienſium* 186 a
Cajetanus (Octavius) *S. J. collegit Vitas SS. Siculorum & ſcripſit Martyrologium Siculum* 288 a
Calabri *perperam ſibi vindicant martyres Scillitanos* 265 d e
† Calimerus *epiſcopus Mediolanenſis* 367 c 369 e
Calixtus II *Papa* 166 f 167 b d e 168 d
Calixtus III *Pontifex* 115 b 116 b
Calmetus (Auguſtinus) *edidit commentaria in ſacram Scripturam* 425 a
Camdenus (Guilielmus) *heterodoxus de antiquo S. Kenelmi cultu teſtatur* 297 c
Capitolinus *præfectus Thraciæ* 372 c
Carafa (Decius) *S. R. E. Cardinalis & archiepiſcopus Neapolitanus* 644 c
Carinus *exiguo tempore Romanum imperium adminiſtravit* 369 e
Carolus à baſilica S. Petri *epiſcopus Novarienſis & ſcriptor Italus* 362 f 163 a
Carolus I *rex Hungariæ* 330 b
Carolus V *imperator* 152 a
Carolus Audax *Burgundiæ & Brabantiæ dux* 246 f
Carolus *marchio Badenſis* 114 a
Caracciolus (Antonius) *collegit varia eccleſiæ Neapolitanæ monumenta* 72 b 645 c
Carrera (Franciſcus) *S. J. ſcripſit Pantheon Siculum* 288 b
Caſarus (Joannes Aurelius) *monachus Vallumbrojanus probat Benignum abbatem reſte* beatum *appellari* 338 f 339 a b & ſeqq.
Cerda (Ludovicus de la) *opera Tertulliani illuſtravit* 351 c
Cerrutus (Jacobus) *piiſſimus Societatis Jeſu ſacerdos, lectâ Vitâ S Alexii animum ad religioſum inſtitutum adjecit* 249 b
Chartuitius *epiſcopus ſcripſit Vitam S. Stephani regis Hungariæ* 330 e
Childebertus *rex Francorum* 146 f 147 a 148 b
Chioccarellus (Bartholomæus) *texuit catalogum præſulum Neapolitanorum* 75 a 545 a
Chriſtianus *patriarcha Antiochenus fidei causâ jugulatur* * 142 c
Chriſtophorus *patriarcha Antiochenus à Saracenis interficitur* * 126 f
Chrotildis *uxor Clodovei regis Francorum* 404 a 405 b
Clarus XIX *Generalis Cartuſianorum* 122 a
Clemens Alexandrinus *ſcriptor ſecundi ſeculi* 12 c d *Ejus teſtimonium de Diviſione Apoſtolorum explicatur* * 5 c d e 12 c d e
Clemens XI *Pontifex declaravit legitimum cultum B. Ceſlai* 183 c d
Clodoveus *rex Francorum Chriſtianam fidem amplectitur* 398 f. *Moritur* 399 a
† Clodulfus *epiſcopus Metenſis* 424 f 427 c 430 b c 432 d
Concilium *Antiochenum, cui S. Gregorius Nyſſenus interfuit* 590 f 591 a b 597 c
Conſtantinus *diaconus perperam à Baronio numeratur inter patriarchas Antiochenos* * 111 c d
Conſtantius *imperator morti proximus baptizatur ab Euzoio Ariano* * 56 f
Cornelius *epiſcopus Antiochenus an ſit martyr, aut ſanctus* * 10 f * 11 a
† Criſpinus II *epiſcopus Papienſis* 23 e
Cromerus (Martinus) *epiſcopus Warmienſis res geſtas Polonorum triginta libris complexus eſt* 514 e
Croy (Jacobus de) *epiſcopus Cameracenſis* 296 b 297 d
Cruſius (Martinus) *ſcriptor heterodoxus teſtatur de cultu S. Reginſwindæ* 90 f 91 a 92 a
Curæus (Joachimus) *hæreticus ſcripſit Annales Sileſiæ* 196 a e
Cuyckius (Henricus) *epiſcopus Ruremundenſis* 54 d
† Cyrillus *archiepiſcopus Alexandrinus* 264 a 612 a 613 d
Cyrillus *monachus ſcripſit Vitam S. Euthymii* 615 a
Czeles (Martinus) *S. J. Vitas aliquot Sanctorum Hungarorum in compendium redegit* 331 e
Czuittingerus (David) *nuper collegit aliquot ſcriptores Hungaros* 336 d

D

DAmalevicius (Stephanus) *ſcripſit Vitam S. Bogumili* 327 b
Daniel *diſcipulus S. Arſenii* 613
Decius *imperator Chriſtianos perſecutus eſt* 364 d e
Decoroſus *epiſcopus Capuanus* 165 c
† Demetrianus *patriarcha Antiochenus acerrime Eccleſiam defendit contra Novatianos* * 22 f. *An obierit martyr* * 23 a b c
Dempſterus (Thomas) *ſcripſit hiſtoriam eccleſiaſticam Scotorum* 57 d
Deſiderius *Comes Bononienſis* 428 a
Deſiderius *epiſcopus Cadurcenſis* 425 e
Dionyſius *patriarcha Antiochenus & Jacobita, eſt auctor chronici Syriaci* * 124 d e
Dlugoſſus (Joannes) *Hiſtoricus Polonus* 330 d
Dominicus Paſchaſius *canonicus Toletanus crucem geſtans in mediis Maurorum agminibus intrepidus ſtetit* 122 d
Domitianus *epiſcopus Trajectenſis* 157 f 158 f
† Domnus I *patriarcha Antiochenus videtur martyrii laureâ coronatus fuiſſe* * 27 d e f
Donaldus *vel* Donevaldus *quinquageſimus tertius rex Scotorum* 580 f
Donatiſtæ *hæretici damnati ſunt Romæ ſub Melchiade Pontifice* 588 f
† Donatus *epiſcopus Aretinus* 145 a d
Dorotheus *patriarcha Antiochenus Arianus ejicitur* * 62 a
Drou (Lambertus le) *epiſcopus Porphyrienſis* 242 f

E

EBbo *archiepiscopus Rhemensis* 459 e
Echardus (Jacobus) *novissime recensuit scriptores Dominicanos* 184 e 186 d
Egilwardus *auctor Vitæ S. Burchardi etiam de Actis S. Gumberti meminit* 63 b
Egino *abbas Augustanus ad S. Udalrici multa passus est à schismaticis* 3
Elisabetha *regina Angliæ* 145 f 146 a
† Emebertus *episcopus Cameracensis* 174 f
† Emericus *filius S. Stephani regis Hungariæ* 334 d e f
Emilianus *imperator Romanus* 367 b
† Ephrem *scriptor Syrus* 38 d
Ephræmius *collapsam restaurans Antiochiam fit ejus patriarcha* * 95 d. *Ejus elogia ab eruditione & pietate* * 96 e f
† Epiphanius *episcopus Ticinensis* 273 c d e f
Episcopi *quandoque duo ejusdem sedis* * 11 e f * 41 d
Euagrius *episcopus Eustathianorum contra canones ordinatus* * 64 a b. *Ejus elogia apud S. Hieronymum* * 64 d
Eudoxius *impius Arianus patriarchatum Antiochenum invadit* * 50 c. *Postea depositus variis artibus ad patriarchatum CP transit* * 51 f 52 a
Eufemianus *pater S. Alexii perperam sancti titulo ornatur* 140 a. *Et falso vocatur frater S. Arsenii* 603 c
Eugenius II *Pontifex* 346 f
Eulalius *patriarcha Antiochenus fuit occultus Arianus* * 42 d e f
† Eulogius *scripsit Memoriale martyrum sub tyrannide Arabum in Hispania* 181 a *Conscripsit Acta S. Aureæ virginis & martyris* 651 & 652
† Eulogius *patriarcha Alexandrinus* 133 d
† Euodius *an S. Petro immediate successerit in cathedra Antiochena* * 6 & 7
Eusebius *Cæsariensis errat in assignando tempore synodi Antiochenæ* * 24 e f 25. *Fuit parum versatus in chronologia Pontificum Romanorum* * 26 b c. *Recusavit patriarchatum Antiochenum* * 43 a b
† Eustathii *patriarchæ Antiocheni non electionem, sed depositionem consecutæ sunt turbæ gravissimæ* * 35 c d e f. *Ariani eum per conductam meretricem in exsilium pelli curant* * 38 c d
† Euthymius *Domno II patriarchæ Antiocheno depositionem prædicit* * 72 c d
Euzoïus *Arianus Constantium imperatorem morti proximum baptizat* * 56 e f
Evermodus *episcopus Raceburgensis* 101 e 104 c 108 e

F

FAynus (Bernardinus) *collegit Martyrologium Brixiense* 385 d
Ferdinandus III *imperator* 330 a
Feriæ *vocantur omnes hebdomadæ dies* 256 f
Ferreras (Joannes de) *bibliothecarius regiæ bibliothecæ Matritensis corrigitur* 12 f
Firminus *abbas Quercolodorensis prope Antverpiam* 294 e
Flacillus *patriarcha Antiochenus favit Arianis* * 44 e f. *Interfuit conciliabulo Tyrio* * 45 a b c *Multa ejus & magna flagitia* * 46 e
Flavianus I *patriarcha Antiochenus an sit Sanctis adscriptus* * 63 e f
Florentius Wigornienſis *historicus Anglus* 298 d
Folkerus *episcopus Gibeletensis* 454 c d
Franciscus *archiepiscopus Calaritanus* 201 b
Franciscus *episcopus Tornacensis* 285 d e
† Franciscus Salesius *egregius fuit cultor S. Alexii* 245 c
Fredericus Badensis *episcopus Ultrajectinus* 654
Fredericus IV *imperator* 115 a 116 a
Fremaut (Benignus) *Vitas Sanctorum, Beatorum & venerabilium ex Ordine S. Francisci Belgicè collegit* 514 c
Fratricelli *vocati sunt quidam hæretici* 504 a e
Furstembergius (Ferdinandus) *episcopus Paderbornensis* 244 d

G

GAleardus (Paulus) *nuper elegantissimis typis edidit opera S. Gaudentii* 384 b c d 385 e 386 e 388 f
Gallienus *imperator à Lactantio non numeratur inter persecutores ecclesiæ* 369 d
Gallonius (Antonius) *scripsit historiam sanctarum virginum Romanarum* 19 c
Gallus *imperator Romanus* 362 a b 367 b
† Gaudentius *episcopus Brixiensis, & præclarus scriptor* 383 b
Gaule (Hieronymus de) *cancellarius Geldriæ* 250 b
Gavantus (Bartholomæus) *composuit commentarios ad rubricas Breviarii Romani* 245 d
Georgio (Dominicus de) *operis nostri fautor, misit ad nos Vitam S. Athanasii episcopi Neapolitani* 74 b c
† Georgius *episcopus Amastrenus* 221 b
Georgius *episcopus Metensis* 112 a e
† Gerardus *episcopus Tullensis* 45 a 47 f
Gerardus *episcopus Tornacensis* 285 b
Gerardus *episcopus* XXXIII *Cameracensis* 173 f 174 a
Geysa II *rex Hungariæ* 337 d 338 e
Giraldus Cambrensis *historicus Anglus* 299 e
Godefridus *episcopus Lingonensis* 4
Godefridus Bullonius *dux belli sacri & rex Hierosolymæ obiit anno* 1100 5, 121 f
Godo *episcopus Metensis* 430 b c
Godolenus *abbas Nobiliacensis* 124 c f
† Goericus *episcopus Metensis* 430 b c
Gonzaga (Franciscus) *episcopus Mantuanus scripsit de Origine Seraphicæ religionis* 515 a
Gotschalcus *princeps Slavorum à suis occiditur* 98 a e 101 a
Gottiboldus *primus decanus Anspacensis* 66 b
Gottifredi (Alexander) *decimus Generalis Societatis Jesu* 250 c
Gotzbaldus *episcopus Herbipolensis* 457 a
Grand (Albertus le) *collector Sanctorum Minoris Britanniæ* 146 e f 179 a
Grandus (Guido) *non ita pridem edidit dissertationes Camaldulenses* 331 c d
† Gregorius *episcopus Nyssenus scripsit Vitam S. Macrinæ sororis suæ* 590 b 592 b
† Gregorius *episcopus Turonensis decessores suos exactè enumerat* 399 c d
† Gregorius *Ultrajectensis episcopus* 51 d
Gregorius I *patriarcha Antiochenus an colatur ut sanctus* * 99 c
Gregorius II *Pontifex anno* 716 *secundum Pontificatus annum agebat* 645 e
Gregorius IV *Pontifex* 307 b 309 c. *Venit in Galliam ad conciliandam pacem inter Ludovicum Pium & filios* 466 f 467 d. *Obiit anno* 844 80 b
Gregorius VII *Papa Ennodium Ticinensem episcopum vocat sanctum* 275 b c
Gregorius IX *Pontifex* 243 d

Gre-

Gregorius XIII *Pontifex Græcis peculiarem fidei formulam præscripsit* 8 e
Gregorius *presbyter Cæsariensis habuit orationem ad Patres Nicænos* 131 b
Gretserus (Jacobus) *cavillatorem Mornæum refutavit* 642 a
Gualterius *episcopus Lunensis* 96 b
Gualterius (Paulus) *scripsit de Martyribus Calabris* 205 d
Guarnerius (Joannes Antonius) *scripsit de sanctis Bergomensibus* 128 a
Guibertus *abbas B. M. de Novigento scriptor anno* 1124 *obiit* 401 d
Guilielmus *dux Apuliæ* 166 d
Guilielmus *episcopus Tornacensis* 247 a
Guilielmus Malmesburien. *historic. Anglus* 298 e
Gundackarus II *episcopus Eystettensis* 657 f

H

HÆreticorum *fabula de Joanna Papissa explositur* 307 d e
Hagecius (Wenceslaus) *historicus Bohemus* 190 a
Hamericourt (Gerardus d') *episcopus Audomarensis* 291 e 292 a
Harigerus *abbas Lobiensis* 156 b
Harlay (Franciscus de) *archiepiscopus Parisiensis Breviarium suæ diœcesis jussit corrigi* 398 c
Harpsfeldius (Nicolaus) *scripsit historiam Angliæ* 54 c
Harruchus *ex abbate Amarbaricensi in Scotia Verdensis episcopus in Saxonia* 3
Hebed-Jesu *collector scriptorum Syrorum* 34 f
Heda (Wilhelmus) *scripsit de episcopis & rebus Ultrajectinis* 654 e
Helmoldus *presbyter Bosoviensis scripsit Chronicon Slavorum* 97 c 98 c
Heinsbergicus (Philippus) *archiepiscopus Coloniensis* 447 c
Henricus VI *abbas Abdinghoffensis* 244 d
Henricus *archidiaconus Huntigdonensis hagiographus Anglus* 298 f
Henricus Hezelinus *comes Rotenburgensis* 64 a b
Henschenius (Godefridus) *S. J. correxit catalogum Romanorum Pontificum* * 2 d e f
Heraclius *episcopus Amastrenus, cujus ætas hactenus ignota est* 221 c e f 222 a
Herimannus *archiepiscopus Coloniensis* 99 b
Hermanus *archiepiscopus Bremensis* 109 c
Hermantius (Godefridus) *scripsit Vitam S. Athanasii* 132 d
Heroldus *episcopus Herbipolensis* 66 b
Hervetus (Gentianus) *varia ex idiomate Græco Latine interpretatus est* 32 c
† Hieronymus *verosimiliter linguam Syriacam intellexit* 34 c
† Hilarius *episcopus Pictaviensis* 406 b 407 c
Hispani *quidam perperam asserunt, martyres Scillitanos in Hispania passos esse* 208 c d 209 a b c
Hoeglein (Valentinus) *S. J. Collegii Badensis rector* 113 c d
† Honoratus *fundator monasterii Lerinensis, & postea episcopus Arelatensis* 437 e
Honorius III *Pontifex* 192 b 194 a 243 f
Honorius *imperator* 240 a b 249 d
Horatius (Nicolaus) *episcopus Cataccnsis* 168 f
Hormisdas *Papa Anastasium imperatorem ad communionem Ecclesiæ reducere nititur* 274 b c d
Hueberus (Fortunatus) *edidit Martyrologium Franciscanum* 202 e
Humbertus *episcopus Herbipolensis* 456 f 457 a
Hunibertus *vel* Humbertus *episcopus Herbipolensis* 91 e f 94 f

I

JAcobillus (Ludovicus) *scriptor Fulginas* 663 c
Jacobitarum *inter se schismata* * 118 d e * 120
Jacobus Baradæus *seu* Zanzalus *nomen suum sectæ Jacobiticæ indidit* * 100 f
Jacobus *episcopus Nitriensis* 329 d f
Jacobus *marchio Badensis* 114 a
† Ignatii *episcopi Antiocheni Acta sincera edidit Ruinartius* * 9 b c d e
Ignatius Azevedius *Societatis Jesu cum undequadraginta sociis ab hæreticis occisus* 5
Inchofer (Melchior) *S. J. scripsit Annales ecclesiasticos Hungariæ* 332 a d e
Ingo *episcopus Astensis* 473 f
Ingulphus *abbas Croylandensis in Anglia scripsit seculo* XI 298 c
Innocentius I *Pontifex* 240 a b 249 d
Innocentius III *Pontifex* 189 c
Innocentius V *summus Pontifex* 118 d
Innocentius VIII *Pontifex* 510 b 512 f
Joannes *abbas Laubiensis* 174 a
† Joannes Calybita *distinguitur à S. Alexio* 240 c d e
Joannes Colobus *celeberrimus anachoreta* 618 b 621 e
† Joannes Climacus *de S. Arsenio texuit elogium* 615 a
Joannes *diaconus Neapolitanus seculo* IX *scripsit catalogum episcoporum Neapolitanorum* 74 b d 645 d
Joannes *episcopus Beneventanus* 165 c 167 f
Joannes *episcopus Fulginas* 664 d
Joannes *episcopus Signiensis* 483 f
Joannes *episcopus Cabilonensis scripsit topographiam sanctorum* 208 c
Joannes *episcopus Florentinus* 343 d 344 f
† Joannes *episcopus Neapolitanus* 79 d. *Annus mortis ejus corrigendus* 81 f
Joannes Gorinus de S. Geminiano *ex Ordine Prædicatorum quando vixerit* 664 c d. *Scripsit Acta S. Petri Fulginatis* 665 b
† Joannes Maro *solis præfuit Maronitis* * 111 f. *Non fuit patriarcha Antiochenus* * 112 a b
Joannes VIII *Pontifex Ennodium Ticinensem episcopum appellat beatum* 275 b c
Joannes IX *Papa natus est Tiburi in Latio* 350 f
Joannes I *patriarcha Antiochenus Nestorii doctrinam damnavit, sed ipsum Nestorium impensius dilexit ac defendit* * 71 e
Joannes III *rex Sueciæ* 109 f
Jobus *non fuit Alexandrinus, sed Antiochenus patriarcha* * 122 c d e
† Josephus *episcopus Thessalonicensis, & S. Theodori Studitæ frater* 247 b c
Joseph *episcopus Eporegensis* 323 b
† Josephus *hymnographus Græcus seculo* IX 238 c 239 c d 247 b c
Irenicus (Franciscus) *scriptor ambiguæ religionis celebrat sanctitatem B. Bernardi marchionis Badensis, & de catholico illius cultu testatur* 112 c d. *Crasse errat in assignando loco, quo mortuus est B. Bernardus marchio Badensis* 112 d
Ithamarus *episcopus Rossensis* 49 b
Juditha *uxor Ludovici Pii Francorum regis à S. Agobardo acriter accusatur* 459 f 460 b. *A beato Rabano laudatur* 460 a b. *Obit* 471 d
Julianus *imperator callidus Christianorum persecutor* 371 f 372 a
Julius *episcopus Herbipolensis* 66 a

Julius Firmicus Maternus *male confunditur cum S. Materno episcopo Mediolanensi* 363 e f
Julius I *Pontifex Romanus* 363 f
Julius II *Pontifex* 247 a
Julius III *Pontifex* 303 f
Junius (Adelinus) *canonicus Trajectensis scripsit contra Fisenum* 254 c d e f
Ivo *episcopus Cracovienſis* 185 f, 186 a b, 191 c, 192 a

K

Kakorosky (Hieronymus) *Minorita fuse scripsit Vitam B. Simonis de Lipnica* 516 b
Kalendionis *patriarchæ Antiocheni laudes* * 89 c d
Kenulphus *rex Merciorum in Anglia, & pater S. Kenelmi martyris* 297 b c
Klodauski (Paulinus) *Ordinis sui originem perperam repetit à S. Paulo eremita Thebæo* 331 b, 332 a

L

Ladislaus IV *rex Poloniæ* 510 e
† Lambertus *episcopus Tungrensis* 158 d
Lambertus Schafnaburgensis *scriptor* 98 e
Landricius *episcopus Sagiensis* 121 c
Laurentius *antipapa contra S. Symmachum* 635, 636
Leo Isauricus *anno 717 imperium adiit* 645 e
Leo III *Pontifex* 153 a c, 299 a
† Leo IX *Papa* 424 e
Leonini *versus à quo appellati* 250 f, 251 a
Leontius *Arianus seipsum castrat, & nihilominus contra canones Antiochenam cathedram ascendit* * 48
Leopoldus *archidux Austriæ* 187 f
Lesco *rex Poloniæ* 191 c, 192 a
Letselinus *abbas Crispiacensis fortè est auctor Vitæ S. Arnulphi martyris* 400 e
Libentius *archiepiscopus Bremensis* 109 b c
Liberius *Romanus Pontifex, sub quo S. Marcellina castitatis votum emisit* 233 b c, 234 c
Lindanus (Wilhelmus) *episcopus Ruræmundensis* 55 e
Locatellus (Eudoxius) *scripsit Italice Vitam S. Joannis Gualberti* 338 c, 339 b
Longus (Albericus) *aliqua è Græca in Latinam linguam transtulit* 41 e
Lotharius *imperator* 323 b
Lubienecki (Joannes Damascenus) *ex Ordine PP. Prædicatorum anno 1711 ad Backovienſem in Moldavia episcopatum assumptus* 184 e
Lubomirski (Stanislaus) *Palatinus Cracovienſis domum natalem B. Simonis de Lipnica in sacellum mutavit* 513 e, 519 f
Lucius III *Papa S. Brunonem episcopum Signienſem inter Sanctos retulit* 475 e
Ludgerus *episcopus Ultrajectensis* 469 d, 471 a
Ludovicus *dux Sabaudiæ* 115 b, 116 b
Luytens (Thomas) *abbas Lætienſis* 400 d

M

Maanus (Joannes) *edidit catalogum antistitum Turonenſium* 399 c, 400 c
Mabillonius (Joannes) *sibi ipsi contradicit in determinando anno mortis S. Frederici martyris* 457 a b
† Macarius, *Gandavi in Flandria mortuus, non fuit patriarcha Antiochenus* * 128 b c d e
Macedonius *patriarcha CP. deponitur* * 51 f
† Macrina *avia alterius S. Macrinæ* 593 a, 595 b
Maggor (Andreas) *abbas S. Martini in Hungaria* 333 b d
Malabayla (Philippus) *nimis extollit auctoritatem Chronici Casinensis* 485 a b c
Malvenda (Thomas) *scripsit Annales PP Prædicatorum* 184 d
Manlius (Petrus) *scribit de basilica Vaticana* 302 e
Maphrianus *quid sit, & unde initium duxerit apud Jacobitas* * 104 f
Marbais (Bertha de) *prima abbatissa Marchettensis in Flandria* 348 a
Marbodus *episcopus Redonenſis in Britannia Armorica* 250 e f, 254 c
Marca (Margareta à) *comes Arembergica prima accepit cranium S. Gumberti* 66 e, 67 a b
† Marcianus *martyr & episcopus Derthonensis* 367 e, 369 e
Marchesius (Maurus) *edidit opera S. Brunonis Signienſis episcopi* 488 c
Maria *uxor Honorii imperatoris* 249 e
Marianus *regulus in Sardinia* 343 c, 344 e
Marinus (Lelius) *scripsit Vitam S. Petri Cælestini* 489 c
Marlotus (Guilielmus) *scripsit historiam metropolis Rhemenſis* 399 d
Martinus *generalis abbas Vallumbrosanus* 342 a d
Martyrius *patriarcha Antiochenus laudatur* * 8 b c
Masius (Andreas) *vir eruditus, & Græcè, Hebraïce ac Syriacè doctus* 37 e
† Maternianus *episcopus Rhemenſis perperam dicitur frater S. Materni episcopi Mediolanenſis* 362 f, 363 a
Matthæus Westmonasterienſis *historicus Anglus* 299 c
Matthias Michovienſis *scripsit Chronicon Polonorum* 514 d
B. Mauritius *Hungarus Ord. Prædicatorum miros pietatis sensus hausit ex Vita S. Alexii* 249 b c
Maurus *episcopus Quinque-eccleſienſis* 328 f, 331 c c, 332 e, 333 d e, 334 f, 336 b c d
Maximilianus I *imperator* 296 a, 297 a d
Maximilianus II *imperator* 242 c
Maximinus *episcopus Trevirensis* 582 e
† Maximus *episcopus Ticinensis* 273 b c d
Mazici *Lybiæ incolæ latrociniis assueti* 610 d e
Mazochius (Alexius Symmachus) *historiam Capuanam edere meditatur* 166 d
† Meinwercus *episcopus Paderbornensis* 244 b
Meliodorus *episcopus Derthonensis* 368 a, 369 f
† Mercurialis *episcopus Foro-livienſis* 378 f, 379 a
Metrophanes *episcopus Constantinopolitanus* 29 b c
Milo *Teruanensis episcopus* ?
Miræus (Joannes) *episcopus Antverpienſis* 291 e
Mombritius *tempore Sixti IV Romani Pontificis edidit Acta Sanctorum* 234 b
Monas *episcopus Mediolanensis* 365 c, 367 b
Monte (Robertus de) *scriptor seculi XII* 145 c
Moyses Bar-cepha *scriptor Syrus Jacobita* 35 c
Moyses *ex latrone factus abbas* 611 a, 620 b, 622 b

N

Naucratius *frater S. Macrinæ* 594 d, 595 f
Nero *quando & qua occasione Christianos persequi cœperit* * 3. *Præsens fuit martyrio SS. Petri & Pauli* * ibid. d
Nicephorus Callistus *crasse errat* 37 f, 38 a
Nicolaïtæ *etiam vocantur clerici impudici* 407 c d
Nicolaus I *Papa cathedram Hamburgenſem Bremenſi uniri permittit* 97 b. *Scribit Michaeli imperatori* 276 d

† Not-

Notgerus *episcopus Leodiensis* 458 a
Nottingus *episcopus Brixiensis* 323 b
Nuce (Angelus de) *Chronicon Casinense notis illustravit* 485 b
Numerianus *exiguo tempore fuit imperator Romanus* 369 e

O

OTho I *imperator* 424 c
Otho III *imperator* 257 b, 259 f, 262 a
Ordonius *episcopus Asturicensis* 584 c
Oudinus (Casimirus) *fidei & Ordinis sui apostata* 401 f

P

PAgius (Antonius) *turbavit ordinem synodorum, quæ sub S. Symmacho Papa habitæ sunt* 636, 637
Pancirolus (Octavius) *scripsit de thesauris absconditis urbis Romanæ* 212 d
† Pantaleonis *martyris caput in Galliam translatum* 210 d e f, 211 e
Papebrochius (Daniel) *S. J. priorem suam opinionem revocat circa divisionem Apostolorum* 13 b *Item aliam* 364 a
Papolus *episcopus Metensis* 433 d
Parkentyn (Joannes) *episcopus Raceburgensis* 192 c
Paschalis I *Pontifex* 299 b c
† Patiens IV *episcopus Metensis* 424 b f
Patriarchatus *Antiochenus cedit Latinis, non obstante pacto cum Græcis inito* * 136 d
Paulinianistæ *vocati sunt quidam hæretici à Paulo patriarcha Antiocheno* * 103 a
† Paulinus *episcopus Nolanus non potuit scribere ad S. Aprum episcopum Tullensem* 45 e
Paulinus I *patriarcha Antiochenus perperam cum aliis ejusdem nominis confunditur* * 32, 33. *Videtur fuisse binominis* * 34 c d e
Paulinus II *patriarcha Antiochenus fuit Arianus* * 42 c
Paulinus III *episcopus Antiochenus à Lucifero Calaritano ordinatur* * 58 a b. *Solis præfuit Eustathianis Meletianos aversantibus* * 58 d e f *Concordiæ conditiones à S. Meletio oblatas rejicit* * 59 f, 60 a
† Paulus *episcopus Neocæsarienſis* 32 f
Paulus I *Pontifex quando vixerit* 646 e
Paulus V *Pontifex* 510 c
Paulus Samosatenus *ex humili loco cathedram Antiochenam ascendit* * 23 e. *Hæresi & sceleribus infamis deponitur* * 23 f, 24 a b c
Peregrinus *episcopus Pragensis* 194 b
Petrarcha (Franciscus) *meminit de B. Roberto Salentino, cui fuit coævus* 489 c
Petrus *abbas Laubiensis* 174 b
Petrus Altinus *invasor sedis Apostolicæ* 640 c
Petrus *diaconus Casinensis floruit seculo* XII 74 e
Petrus *diaconus scripsit de viris illustribus Casinensibus* 647 e
Petrus *episcopus Cracovienſis* 511 b
Petrus fullo *vi sedem Antiochenam invadit* * 80 d e. *Ad illam, quam metu exsilii reliquerat, secundo redit* * 82 a b. *Tertiò ad eamdem revertitur* * 89 e f
† Petrus Sebastenus *frater S. Basilii Magni* 595 e f, 596 e, 598 d
Petrus *Signiensis episcopus* 471 e f
Petrus *episcopus Spoletinus* 323 b c
Petrus *eremita instigator sacri belli obiit anno* 1115 4
Petrus III *patriarcha Antiochenus videtur secutus esse schisma CP.* * 131 a b c
Petrus *patriarcha Antiochenus Jacobita, à quo quidam vocati sunt Petriani* * 104 b
Pez (Hieronymus) *edidit varia anecdota* 187 f
Phæbus (Franciscus) *Navarræ rex* 113 b
Philibertus I *dux Sabaudiæ* 111 d
Philippus II *rex Hispaniæ monasterium Scorialense magnifice ædificavit, & in eo plures sacras reliquias collocavit* 242 b c
† Philogonius *patriarcha Antiochenus laudatur* * 31 c d e
Philostorgius *scriptor Arianus* 38 c d
Pin (Elias du) *multa temere scripsit* 36 b
Pippinus Crassus *sive* Herstallus *an.* 714 *obiit* 53 b
Pius IV *peculiarem fidei formulam præscripsit* 8 e
Pocciantius (Michaël) *collegit scriptores quosdam Florentinos* 340 a
Porphyrius *patriarcha Antiochenus à Palladio variorum scelerum accusatur* * 65 e f
Præmislaus *Bohemorum rex* 192 b 194 c
Precipiano (Humbertus Guilielmus à) *archiepiscopus Mechliniensis* 242 e
Prisca *uxor Diocletiani imperatoris* 369 f

R

RAbanus *Maurus abbas Fuldensis ac postea archiepiscopus Moguntinus* 455 f, 460 a b
Rabulas *episcopus Edessenus* 263 d e f
Radulphus I *sedem Antiochenam tyrannicè invasit* * 137 a. *Ob superbiam depositus Romam fugit* * 137 b c d e f
Rampertus *episcopus Brixiensis in Italia* 383 a, 384 c, 386 e, 387 a b, 388 e
Raymarus *vel* Remarus *præpositus Duacenus* 3
Raymundus *comes Tripolitanus in patriarcham Antiochenum sævit* * 140 b c
Raymundus *episcopus Castrensis* 343 d, 344 e f
Raynaldus (Odoricus.) *prosecutus est Annales ecclesiasticos Cardinalis Baronii* 186
Raynaldus *princeps Antiochenus Aymericum patriarcham indigne tractat* * 138 e f
Regius (Paulus) *episcopus Vicoaquensis scripsit de sanctis regni Neapolitani* 72 e
† Rethicii *scripta aliqua carpuntur à S. Hieronymo* 588 d e
Ripamontius (Josephus) *egregie scripsit historiam ecclesiæ Mediolanensis* 363 b
Rixfridus *episcopus Ultrajectensis* 455 e, 460 d, 461 b c
Robertus *princeps Capuanus* 486 f, 488 b
Rodericus *archiepiscopus Toletanus scripsit de rebus Hispaniæ* 584 c
Rodulphus *episcopus Slesvicensis* 99 f
Rogerius *Siciliæ rex* * 4 f
Rogerius *comes Siciliæ* 166 f
† Romanus *martyr cum Romano Antiochiæ patriarcha confusus* * 34 c d
† Romaricus *cum S. Arnulpho cogitat discedere Lerinum* 435 f. *Ejus Vita exstat apud Labbeum in bibliotheca Mss.* 437 e
Rosweydus (Heribertus) *S. J. anno* 1629 *obiit* 66 f
Rovenius (Philippus) *vicarius Apostolicus in fœderatis Belgii provinciis, & archiepiscopus Philippensis* 54 e
Rubeus (Hieronymus) *historicus Ravennas corrigitur* 405 c
Rudolphus Aquaviva *Societatis Jesu, cum quatuor sociis martyrii lauream consecutus est* 5
Ruffinus *presbyter Aquileiensis scripsit commenta-*

tarium in ſymbolum Apoſtolorum 7 f
Ruſticus *epiſcopus Arvernenſis* 399 e
† Ruſticus *epiſcopus Lugdunenſis* 643 c

S

SAbinus *epiſcopus Hiſpalenſis dicitur corpus S. Juſtæ honorifice ſepeliviſſe* 585 e f
Sancti *in Sardinia ſeculo* XVII *inventi* 201 c
Sanctius (Gaſpar) *S. J. ſcripſit opuſculum de S. Jacobi prædicatione in Hiſpania* 10 b
Sanſovinus (Franciſcus) *deſcripſit Italice Venetias* 245 a
Sapores *rex Perſarum Niſibin civitatem Meſopotamiæ obſidet* 43 f, 44 a
† Saturninus *martyr Toloſæ colitur* 406 b, 407 b
Saturninus *proconſul provinciam Africæ adminiſtravit* 209 a
Scapula *Africæ proconſul, ad quem ſcripſit Tertullianus* 209 a
Schelſtratius (Emanuel) *Henſchenium noſtrum errantem ſecutus eſt* 12 f
Schottus (Andreas) *S. J. ſcripta S. Ennodii epiſcopi Ticinenſis edidit* 271 b
Seguierius (Petrus) *Franciæ cancellarius habuit varia pretioſa Mss. Græca* 615 d
Seguierius (Dominicus) *Autiſſiodorenſis ac poſtea Meldenſis epiſcopus* 277 f, 278 a
† Serapion *patriarcha Antiochenus an antea fuerit aſceta* * 13 b c
Sergius *magiſter militum Neapoli, pater S. Athanaſii* 78 f. *Alius homonymus S. Athanaſii nepos* 82 c d
Sergius II *Pontifex* 304 b c d e, 305 b c
Severtius (Jacobus) *doctor Pariſienſis corrigitur* 212 a b
Severus *primus Jacobitarum patriarcha à ſuis heterodoxis pro ſancto colitur* * 101 d e
Severus *ſcriptor Syrus Eutychianus* 35 c
Severus *imperator dicitur anno* 207 *perſecutus eſſe Chriſtianos* 21 b
Sigiſmundus I *rex Poloniæ* 514 d
Sigiſmundus III *Sueciæ & Poloniæ rex* 108 c f, 510 c
Simius (Venantius) *ſcripſit de viris illuſtribus Vallis Umbroſæ* 340 b c d, 341 b d
Simplicianus *epiſcopus Mediolanenſis* 233 c d e
Sirmondus (Jacobus) *S. J. opera S. Ennodii epiſcopi Ticinenſis etiam edidit* 271 b
† Sixtus I *Papa* 351 d e
Sixtus IV *ſummus Pontifex* 115 d, 116 b
Skrobkovicius (Ludovicus) *ſcripſit Vitam B. Simonis de Lipnica* 514 c, 516 b, 518 d
Sokolnikius (Nicolaus) *collegit miracula B. Simonis de Lipnica* 516 c d e, 518 a b
Spelta (Antonius Maria) *ſcripſit hiſtoriam epiſcoporum Papienſium* 23 c
Squillacius *epiſcopus Scillitenſis in Africa* 205 e
Stephanus I *Antiochenus patriarcha, quamvis Arianus, ab Euſebianis ob turpiſſimum facinus depoſitus fuit* * 47 a b c
† Stephanus II *patriarcha Antiochenus & martyr cum Stephano III male confunditur* * 85 d e, * 86 & ſeqq.
Stephanus Capellus de Maradio *edidit Acta S. Bonoſæ* 20 b c, 21 b
† Stephanus *Rex Hungariæ* 328 a, 331 d, 332 d e, 333 c, 336 e, 337 f, 338 a
Sufteren (Henricus van) *epiſcopus Brugenſis dixit Bruxellis Orationem in ſeptimo jubileo miraculi Euchariſtici* 3
† Syrus *civium Papienſium patronus* 284 c
Syri *omnes vafri dicuntur à S. Theophane* * 106 d
Szelepcheni (Georgius) *archiepiſcopus Colocenſis & Bachienſis* 327 e

T

TAcitus *exiguo tempore imperium adminiſtravit* 369 e
Tamayi *mala fides detegitur* 209 c d e f
Telegdinus (Joannes) *archiepiſcopus Colocenſis & Bachienſis* 327 e
Telera (Cæleſtinus) *ſcripſit Italice Vitam B. Roberti Salentini* 490 a, 491 a
Tertius *abbas Vallumbroſanus* 341 f, 342 c d
† Theclæ *meminit S. Gregorius Nyſſenus* 593 b, 595 b
Themiſtius *philoſophus ethnicus dicitur aliquanto tempore docuiſſe Arcadium & Honorium filios Theodoſii imperatoris* 606 e
Theodoretus *Cyri epiſcopus ſcripſit Acta S. Jacobi Niſibeni* 41 e
Theodoricus *rex ſchiſma Romanum ſuâ præſentiâ comprimit* 638
Theodoricus *epiſcopus Metenſis* 348 e f
Theodorus Byzantius *ſcriptor ſeculi* VI 37 e f
Theodorus *Lauriacenſis in Norico epiſcopus pallii uſum a S. Symmacho impetrat* 642 b
† Theodorus Studita *ſcripſit Vitam S. Arſenii* 616 c d
Theodorus I *patriarcha Antiochenus ſcripſit adverſus Iconomachos* * 116 a
Theodoſius *imperator filios ſuos Arcadium & Honorium S. Arſenio inſtituendos commiſit* 606. *Quamdiu rexerit* 633 f
† Theophilus *patriarcha Antiochenus perperam confunditur cum altero homonymo* * 12 d e
Theophilus *archiepiſcopus Alexandrinus* 611 d e, 612 a, 619 e, 621 f, 622 a
Theophilus (Jacobus) *dux Venetiarum* 282 e f, 283 a
Tiberius Apſimarus *quo tempore regnarit* 645 e
Tillemontius *recens ſcriptor Gallus reprehenditur* 8 a b c & ſeqq. 132 b. *De Antiocheno S Petri patriarchatu perperam dubitat* * 1 e f. *Sui immemor ſibi contradicit* * 12 b. *Acta S. Babylæ à Majoribus noſtris data temere ſuggillat* * 16 e f, * 17 & ſeqq.
Timotheus *archiepiſcopus Alexandrinus* 611 e
Torrellis (Antonius de) *ſecretarius Philiberti I ducis Sabaudiæ* 118 b
Traſamundus *rex Wandalorum catholicos perſequitur* 632 b c
Trithemius *plures in errorem induxit circa tempus quo vixit S. Ambroſius Autpertus* 646 b c
Trugillo (Thomas de) *ſcripſit theſaurum concionatorum* 584 d

U

UDalſchalcus *auctor Vitæ Eginonis abbatis Auguſtani ad S. Udalrici* 3
Udelricus *archiepiſcopus Rhemenſis* 424 e f
Ugolinus *Cardinalis epiſcopus Oſtienſis* 185 f
Umno *ſcripſit Vitam S. Arnulfi epiſcopi Metenſis* 433 e f, 434 a b & ſeqq., 440 e f
Unwanus *archiepiſcopus Bremenſis* 109 c
Urbanus II *Pontifex* 250 e
Urbanus VIII *Pontifex* 245 f

V

VAlens *imperator cogit orthodoxos communicare cum Euzoio Ariano* * 57 b. *S. Gregorium in exſilium miſit* 599 c

Va-

Valentinus *Generalis Vallumbroſanus* 344 f
Valerianus *imperator Romanus* 367 b, 369 d
Valeria *filia Diocletiani imperatoris* 369 f
Vaſſovius (Joannes) *canonicus Varmienſis ſcripſit de ſanctis Suecia* 108 c
Vecchiazzanus (Matthæus) *ſcripſit hiſtoriam Foro-popilienſem* 377 c
† Victor *martyr Mediolanenſis à S. Materno ſepultus* 362 c d
Victor Vitenſis *deſcripſit perſecutionem Wandalicam in Africa* 206 a
Vid (Ladiſlaus) *S. J. multa de SS. Zoerardo & Benedicto ſuppeditavit* 327 d, 335 a
Vincentius *epiſcopus Cracovienſis* 185 f
Vipera (Marius) *archidiaconus Beneventanus & Sanctorum illuſtrator* 165 b
Vitellius (Jacobus) *celebravit laudes B. Simonis de Lapnica Sapphico carmine* 515 b
Vladomirus *vel* Wlodomirus *poſt baptiſmum dictus Baſilius, princeps Ruſſiæ, de cujus catholico cultu dubitatur* 4
Vologeſus *epiſcopus Niſibenus* 39 a b

W

Waddingus (Lucas) *Annaliſta FF. Minorum corrigitur* 510 b
Walterus *archiepiſcopus Rothomagenſis* 145 e
Warnefridus (Paulus) *ſcripſit de geſtis Longobardorum* 647 c
Wilſonus (Joannes) *collegit Martyrologium Anglicum* 56 a

X

Ximenius (Franciſcus) *archiepiſcopus Toletanus Miſſale Mozarabum imprimi juſſit* 206 b

Y

Yolanta *uxor B. Amadei ducis Sabaudiæ* 116 b

Z

Zachi (Blaſius) *epiſcopus Nitrienſis* 331 e
Zadzik (Jacobus) *epiſcopus Cracovienſis* 511 a
Zatorski (Dominicus) *Minorita ad nos ex Polonia nuper tranſmiſit Mss. miracula B. Simonis de Lapnica* 516 c d, 518 a b c
† Zenobius *epiſcopus Florentinus* 341 c
Zoïlus *diſcipulus S. Arſenii* 613

INDEX TOPOGRAPHICUS

* *Aſteriſcus indicat Tractatum præliminarem.*

A

Adeſenſe caſtrum prope Franequeram 454 f
Ad ſeptem Biothanatos, locus in agro Tiburtino; *ubi in foſſam projecta corpora ſeptem filiorum S. Symphoroſæ* 359 a; *ejus etymon* 351 b
Æmilia, regio Italiæ; *etymon* 369 e, f
Albanum, ur. Armeniæ 14 a
Albis (*Elb*) fluv. Germaniæ 194 d
Alechmere, trajectus maris meridionalis in Belgio 466 a
Alpes Cottiæ vel Cottianæ Delphinatum à Pedemontio ſeparantes 369 f
Altimoin, caſtrum in Germania 63 d
Amanienſis eccleſia in diœceſi Leodienſi, *colit S. Arnulphum ep.* 425 c
Amaſtris ur. Paphlagoniæ. *S. Hyacinthus M.* 221 b
S. Angeli in Pontano oppidum Firmanæ diœceſis in Italia, *an habeat corpus S. Juliani mart., unius è 7 filiis S. Symphoroſæ?* 358 c
Anicium (*le Puy*) ur. Galliæ. *Corpus S. Domini* 124 b
Anolſpach, fluvius in Germania 61 c
Anſpachium (*Anſpach*) marchionatus in Germania. *S. Gumbertus conf.* 61 a b; item oppidum 660 d
Antiochia Mygdonia, dicta Niſibis, ur. Meſopotamiæ 29 a
Arabiſſus, minoris Armeniæ opp. * 49 e
Arnulphi monaſt. de Creſpeio in diœceſi Silvanectenſi 420 a
Aroſia *vide* Weſterarhuſa
Arpini vicus, *vide* Atella
Arrey, pagus in territorio Metenſi 445 b
Arwilre, ad fluvium Abrincam (*Ahr vel Are*) qui prope Sinciacum in Rhenum influit 448 c
Aſtura, locus ac fluvius in Latio 261 c
Atella, ur. olim Campaniæ, nunc vicus inter Capuam & Neapolim 86 f
Atiſſa, Caſtellum ſive opp. in Aprutio citeriore 494 c
Auguſta, civitas Ponti 603 d
Auguſta Nicri, *vide* Lauffa
Auguſtodunum, ur. Galliæ. *S. Riticius vel Rethicius* 587 f

B

Bajas, monaſterium in Sicilia * 110 e
Bar-Aphtonii monaſterium, *vid.* Kenſerinenſe
Bar-Gaghi cœnobium in monte Melitinæ * 134 e
Beel, eremus Pannoniæ 334 c
Behemerwaldt *vide* Hercinius ſaltus
Bellum-Beccum, monaſterium in Normannia 147 f
Benefactum, opp. Belgii inter Leodium & Namurcum 159 e

Berg,

Berg, locus in Belgio, *ubi obiit S. Plechelmus* 55 d
Bernicii, populi ad mare Scoticum protensi 59 f
Berœa, urbs Syriæ, *cujus primò ep. S. Eustathius* *34 e
Berœa, ur. Thraciæ *50 b
Betasii videntur fuisse gens Belgica 154 a
Bevergern, arx in territorio Lingensi diœcesis Monasteriensis 121 d
Bizua, oppidum Thraciæ 137 e
Bochnia villa in territorio Cracoviensi 548 d
Borysthenes, fluv. Europeæ Sarmatiæ duplex 196 d
Borsbeke, pagus Brabantiæ 296 f
Bosna, ur. Bosniæ in limite Serviæ 194 c
Bredo ad radices montis Juræ in Sequanis 2 a
Breinguilly saltus prope Rohanum 422 b
Brixia, ur. Italiæ. *S. Philastrius ep.* 383 a
Bucilienſis abbatia in episcopatu Laudunensi: *S. Arnulphi M. brachium* 401 f
Burgallionis villa in territorio Metensi 444 d

C

CÆsarea (*Gearsey* vel *Jarsey*) insula Galliæ Celticæ. *S. Helerius vel Elerius M.* 145 b
Calciacum, videtur esse pagus (*Chaucy*) in territorio Metensi 438 a
Callinicus, ur. Mesopotamiæ *103 c
Calvomontensis pagus, videtur fuisse tractus Mosellæ vicinus 440 e
Campus Bassus, opp. Apuliæ 505 c
Cancia (*la Canche*) fluv. in Artesia ac Picardia 152 c
Candidæ Casæ episcopatus in finibus Angliæ juxta Scotiam 52 b
Canobim, cœnobium in monte Libano 281 c, e
Canopus duplex in Ægypto, urbs & insula parva 611 f
Caramanicum, opp. Aprutii citerioris 494 e
Carmaniola (*Carmagnola*) urbs intra limites Pedemontii 118 b, d
Casa Dei, monast. in Arvernia 51 e
Casæ Medianæ, Casæ Nigræ, Casæ Calaneæ, Numidiæ civitates in Africa 51 e
Casalmach modo appellatur fluv. Iris, *quem vide* 51 e
Casar Calenda, fortè pro Casacalenda, opp. Apuliæ 509 f
Casinum, opp. juxta montem Casinum 72 b
Castaballa, *vide* Mamista
Castabona, vicus in diœcesi Justinopolitana Istriæ 395 b
Castrum Lucullanum, *vide* Insula Salvatoris
Catacium, civitas parva Calabriæ: *quò translatum corpus S. Vitaliani* 167 a
Cazimiria, opp. prope Cracoviam & alibi 544 c
Ceehel, villa in territorio Cracoviensi 543 c
Cellæ (*Monstier la celle*) locus urbi Tricassinæ vicinus 405 c
Cera vetus, opp. Thusciæ vetustissimum 258 a
Chirisonda, opp. ad mare Pamphylium 130 b
Civitella, oppidum in Aprutio ad Aventinum fluv. 509 f
Civitate, ur. olim Apuliæ Dauniæ, nunc ejusdem rudera 497 a
Claromontium, opp. in agro Bellovacensi Franciæ. *Reliquiæ S. Arnulphi M.* 402 c
Cleparia, locus prope Cracoviam 544 d
Collis rotundus, *al.* Collejucundum in Aprutio vel prope 309 a, f
Corduba, ur. Hispaniæ. *S. Aurea virg. M.* 651
Corsarum monasterium Romæ, *a S. Leone PP. IV restauratum* 313 a
Crispiacus castrum in Suessionensi territorio 400 e
Cumiana, pagus non procul Pinarolio 117 f
Cuteclarense cœnobium in Hispania 651 b, c
Czentochowa, oppidulum Poloniæ minoris: *ubi miraculosa imago Deipara* 531 e

D

DÆbnik, villa juxta Cracoviam 530 b
Damfrunt, castr. in confinio Normanniæ & Cenomanensis diœcesis *136 f
Daphnæi Apollinis fanum apud Antiochiam Syriæ *58 d
Dertona (*Tortona*) ur. episcopalis in ducatu Mediolanensi 369 e
Deiri, olim Northumbriæ populi australiores 59 f
Deuren vel Deurne *vide* Turninum
Dii monasterium CPoli 632 c, *variæ observationes circa ejus etymon* ibid. e, f; *quod non rectè à Baronio* Diiticum *vocatur* 633 a. *Acœmeti eò inducti* ibid. e
Dinantum, Dionantium (*Dinant*) opp. Belgii in ditione Leodiensi 158 d
Dodiniaca villa apud Vosagum 437 c, d
Dordingus (*Dourdan*) locus in Gallia 414 a
Dorostorum, ur. olim Mœsiæ inferioris, nunc pagus Bulgariæ. *Sancti Martyres Dorostorenses* 360 c. *Varia ejus nomina* 370 b. *S. Æmilianus M.* c
Drentia, districtus provinciæ Transisalanæ 57 a
Dunajec, fluv. in Cracoviensi diœcesi 330 d

E

EInhamum, monast. prope Aldenardam in Belgio, *quando conditum?* 289 e
Elle, torrens in agro Juliacensi 447 c
Epipa, civitas Lydiæ *75 b
Epiphania, ur. Syriæ episcopalis *116 b
d'Escouvrier, *forte* d'Escouy, ecclesia collegiata diœcesis Rothomagensis. 285 b

F

FErali, locus prope Cracoviam 574 f
Figlini castellum, videtur esse Figline in Tuscia 342 c
Fons salutis, *monast. Cistercienſe in Germania* 657 c
Foresium (*Forez*) in Segusianis, diœcesis Lugdunensis 2 a
Frento fluv. Apuliæ Dauniæ 497 a
Friesacum, Frisiacum, opp. Germaniæ in Carinthia superiore; *ubi primum Dominicanorum cœnobium in Germania* 194 a
Frisii, populi Germaniæ inter Rheni & Amasis ostia prope oram Oceani, *à S. Willibrordo conversi* 295 f
Frugense oppidulum (*de Fruges*) in diœcesi Bononiensi: *colit S. Helerium vel Elerium* 146 c
Fulginium, ur. Umbriæ. *S. Petrus conf.* 663 b

G

GEdina, locus ignotus non procul Dorostoro 376 b
Gemes, fortè pagus ille maritimus Normanniæ non procul ab Abrincis & portu S. Joannis 152 e

S. Georgii de Rocca Moria monaſt. in Aprutio citeriore 500 c
Germanicia, civit. in Cilicum, Syrorum, Cappadocumque confiniis *49 f
Gerſut, Gerſich, Gerſeium *vide* Cæſarea
Gerunna (*la Gironde*) æſtuarium Galliæ in Aquitania, veriùs oſtium Garumnæ fluvii 452 d
Geſſum, opp. Aprutii citerioris 494 a
Geztec, locus in Hungaria 329 d
Gidle, villa nobilis diœceſ. Gneſnenſis in Polonia 571 b
Glottiana Scotiæ provincia. *S. Thenna ſeu Thenew matrona* 422 f
Gravenhorſtanum monaſt. diœceſis Monaſterienſis 121 d
Grumi, locus inter Neapolim & Atellas 86 f
Guba Baraia, caſtrum Meſopotamiæ 264 d
Guilioniſium (*Coglioniſi*) locus juxta Phiternum fluv. in Capitanata 502 e

H

HAſlon, locus ad Moſam in Belgio 162 c
Heilbrunnum *vid.* Fons ſalutis
Heithebu, dictum Sleſvicum 106 f
Hercinius ſaltus, olim vaſtiſſimus, Bohemiam circumdans 194 c, d
Herenwertum, inſula parva in Belgio 147 d
Herrieden, opp. diœceſis Eychſtadianæ 66 b
Hierea, civitas Parthorum 14 b
Hiſclea, locus in portu Romano non ſat notus 18 b
S. Honorati prope Abbavillam cœnobium Cartuſianorum. *Reliquiæ Martyrum Scillitanorum* 213 d
Huelgas de Burgos, monaſt. Hiſpaniæ. *Corpora SS. Juſtæ ac Ruſinæ* 584 c, d

I

IBora, parva civitas in Helenoponto 604 d
Ilkus in territorio Cracovienſi 536 c
Ingelheim regum Francorum palatium ad Rhenum 471 a
Inſula Salvatoris, olim Caſtrum Lucullanum, in territorio Neapolitano 76 c
Iris, fluv. provinciam Ponti ſecans 594 d
Juſtinopolis, civitas Iſtriæ 395 a
Juviniacum (*Joyne*) in pago Sueſſionenſi in Gallia 404 b

K

KAmien, pagus diœceſis Vratiſlavienſis, *patria B. Ceſlai Odrovantii* 190 b
Karnory, ſuburb. Cracovienſe 557 e
Kenſerinenſe cœnobium in Syria *104 c

L

LÆg, villa prope Cracoviam 541 e
Lama, Caſtell. ſive oppidulum Aprutii citerioris 502 e
Lamenſe monaſt. (*della Lama*) in Aprutio 494 c
Lauffa, opp. Sueviæ ad Nicrum fluv. 90 c
Layum, locus in Lotharingia haud procul Nanceio 424 f; *patria S. Arnulphi ep.* 426 d
Lazorum provincia, Armeniæ vicina *107 f
Legia, nunc Leodium, ur. ad Moſam in Belgio 158 d
Leopolis (*Lemburg*) ur. Poloniæ 544 d
Liburia, forte Terra laboris in regno Neapolitano 86 f
Lillo, opp. ad Schaldim non procul Antverpiâ 297 d
Limeſanum, Lumeſanum caſtr. ſeu opp. circa terminos Aprutii orientales 506 a, c
Lipnica opp. in Polonia; *patria B. Simonis* 519 a
Liptinæ, non procul à Sabi amne in Belgio; *ſynodus* 56 c
Leucopibia, an locus idem cum Candida Caſa? 52 c
Litophagi, Africæ populi, *unde ſic dicti?* 226 b
Lucida vallis (*Lichtenthal*) monaſterium prope Badenam 110 f; *an cor B. Bernardi Badenſis ibi ſepultum?* 111 b
Luſarca, locus in diœceſi Pariſienſi. *S. Æternus* 48 a
Lwow, ur. Poloniæ *vid.* Leopolis
Lychnis, civit. Macedoniæ *97 d
Lyſecuis, mons in meditullio minoris Poloniæ 531 e

M

MAjella mons in Aprutio citeriore 500 e
Mamiſta, *ſive* Mamiſtra, urbs Ciliciæ *136 f
Mariani montes in Hiſpania 586 d, e
Mariæburgenſe monaſt. in Germania 658 e
Mariæ lapis, monaſt. juxta Eyſtadium 657 f
S. Martini de Semellis monaſt. Ambiani in Gallia. *Reliquiæ Martyrum Scillitanorum* 213 d
Maſſæ candidæ, ur. epiſcopalis *an alicubi ſit* 51 e
Mauritii pagus non procul Taurino 117 c
Mazici, Libyæ populi: *eorum crudelitas* 610 e
Metæ, ur. in Belgica prima. *S. Arnulphus ep.* 423 b, *eccleſia ejuſdem ſuburbana à multis principibus ditata* ibid. d, e
Metancœa inſula dicta Canopus in Ægypto 630 a
Midæum, ur. Phrygiæ *50 f
Mirabella, caſtr. Aprutii apud Samnites 509 f
Miſenas, mons & opp. in Campania 76 a
Mogila villa prope Cracoviam 568 d
Monsbriſo (*Montbriſon*) metropolis Foreſii in diœceſi Lugdunenſi 2 a
Mons Calerius (*Moncaliere*) opp. in Pedemontio. *B. Bernardus conf., marchio Badenſis* 110 b
Mons calvus in meditullio minoris Poloniæ 531 e
Mons planus, arx ſeu caſtellum in Aprutio citeriore 501 a
Montevalchi *vel* Montevarchi, caſtrum in agro Florentino; *unde ortus B. Benignus abbas* 340 a
Moronus, Murrone, Morrone, mons in Aprutio citeriore. *S. Petrus Cæleſtinus eum incoluit, & poſt eum B. Robertus Salentin.* 493 a, b
Moſul, urbs Meſopotamiæ *121 d
Moutiers *vide* Tarentaſia
Mulda, Multava (*die Muldaw*) fluvius Germaniæ 194 b
Munkalyff monaſter. prope Bergas Norvegiæ 109 a
Munckatorpium, locus in Weſtmannia Sueciæ provincia 108 c
Mygdonius amnis apud Niſibim in Meſopotamia 44 e

N

NAntus (*Nanteuil*) locus in Normannia 150 f
Naulum (*Noli*) parva civitas in Liguria. *S. Eugenius ep. cum ſociis* 180 b

Nec-

Neckarus, Nicer *vel* Nicrus, fluv. Germaniæ 94 c
Nieſkowice villa diœceſis Cracovienſis 564 d
Nitria, ur. epiſcopalis in Hungaria, comitatus item ac fluvius 338 e, territorii ſitus 338 a
Nobiliaci cœnobium diœceſis Pictavienſis 124 c
Nordalbingia olim vocabatur Holſatia 206 f
Northumbria, ea pars Britanniæ, quæ ab Humbro æſtuario in Boream vergit 59 f
Novimagum, ur. Belgii inter Rhenum & Moſam 467 d
Nuceria apud Italos duplex 69 c

O

Octavia in Belgio fabuloſa 161 f, 164 f
Odera fluv. Germaniæ 196 c
Ogilvy ſolitudo non procul ab Alecto oppido in Scotia. *S. Donevaldus conf. cum novem filiabus virgg.* 60 f
Oldenſalia, opp. Belgii. *S. Plechelmus* 50 a
Onoldium, Onolſpachium, Onſpachium *vide* Anſpachium
Ad S. Onuphrium, cellula in monte Morono *S. Petri Cæleſtini* 493 a
Opatoviec, opp. in minore Polonia 330 c
Opta, ur. Caſtellæ novæ 585 a
Orcades inſulæ Scotiæ ad Boream 152 e
Oriola, ur. Valentiæ 584 b
Orgia fluviolus Galliæ 414 f
Orſchotum, municipium Brabantiæ in territorio Silvæducenſi 467 c
Otgerius (*Oger*) villa in Inſula Franciæ 415 f
Oudencele, *vide* Oldenſalia

P

Pacenſe oppidum, ſub regno Portugalliæ 181 e
Palatium Theodonis (*Thionville*) ad Moſellam inter Mediomatricos & Circam 465 d
Palæa, locus extra portas Antiochiæ * 54 e
Pannonius mons in Hungaria, *à quo eam nomen Pannoniæ traxiſſe nonnulli volunt* 338 a
S. Perpetui monaſterium in Aſtenſi epiſcopatu; *ubi inſtructus S. Bruno ep.* 479 b
Peſelo Lauſani, *vel* Peſculo Langani, locus in Aprutio vel prope 509 b
Petra Troæ, *vid.* Troë
Pharan varia id nominis loca in Oriente 613 c, d
Philippopolis, ur. Thraciæ, *ubi pſeudoſynodus* * 47 a
Plougreſcant, locus diœceſis Trecorienſis in Britannia Armorica. *S. Gonerius presb. anach.* 422 b
Podium *vide* Anicium
Pontivenſis comitatus (*le Ponthieu*) in Picardia 152 d

Q

Quantia, Quentus *vide* Cancia
Quercolodorenſe monaſt. Turnini prope Antverpiam; *cui creditur præfuiſſe S. Fredegandus abbas* 289 b
Quilioniſium *vide* Guiloniſium

R

Rackelſpurg, ur. Germaniæ in Styria inferiori 544 c
Receburgum, ur. Saxoniæ inferioris. *S. Anſuerus mart. cum ſociis* 97 a
Reiteſte, locus in finibus Remorum Galliæ 405 b
Rensburgum, opp. Holſatiæ in limite ducatus Sleſvicenſis 97 f, 98 a
Resbaces, (*Remarde*) fluv. Galliæ 414 a
Rhabdus, eccleſia CPoli. *S. Æmiliano M. ſacra* 371 a, b, c
Riſenbeck pagus in diœceſi Monaſterienſi 121 d
Rocca, ſive Arx Moriſii *vid.* S. Georgii de Rocca
Rubea vallis, cœnob. in Brabantia non procul Bruxellis 156 c
Rudawka, fluv. ad muros Cracovienſes 556 d
Ruræmunda, civitas Belgii. *S. Plechelmus ep.* 50 a
Rylandia, tractus terræ, cujus caput Antverpia 295 c
Rzochow villa Cracovienſis diœceſis 550 b

S

Sadèd, pagus agri Damaſceni 262 e
Salandia, diſtrictus provinciæ Tranſiſalanæ 57 a
Salle, opp. Aprutii citerioris, *patria B. Roberti Salentini* 489 b
Sanctæ (*Saintes*) pagus in Hannonia Belgii. *S. Reineldis virg. mart. cum ſocius* 173 a
Santillana, opp. Hiſpaniæ in Aſturiis 584 e
Scandalor, opp. ad mare Pamphylium 130 b
Scethis, mons Libyæ, *quem incoluit S. Arſenius anachoreta* 605 a, b
Schinda, fluvius prope Antverpiam 295 b
Scilla, *vel* Scillite, ur. in Proconſulari provincia Africæ; *unde haud dubiè dicti Martyres Scillitani* 205 e, f
Scylla (*Sciglio*) opp. Calabriæ 105 d
Scyllæum ſeu Scyllitanum Calabriæ ulterioris promontorium, *non inde denominati Martyres Scillitani* 205 d
Sebaſtopolis, ur. Armeniæ primæ; & aliæ duæ 604 f
Seleucia, ur. Iſauriæ * 51 a
Sexberumum, vicus non procul ab oppido Frånekera; *patria, ut quidam volunt, S. Frederici ep. & mart.* 454 e
Sida, ur. olim celebris in ora Pamphylii maris; *patria S. Euſtathii patriarchæ Antiocheni* 130 b
Sierra Morena, montes Hiſpaniæ 586 d, e
Signia, civitas Latii. *S. Bruno ep.* 471 a
Silva Aquilina inter Pariſios & Carnutum. *S. Arnulphus M.* 396 a. *S. Scariberga ejus uxor & virgo* 417 a
Sixena, monaſt. in confinio Aragoniæ & Catalauniæ 584 f
Skalka, ſolitudo Hungariæ; *ibidem commorati SS. Zoerardus ſeu Andreas conf., & Benedictus M.* 335 a
Skalka, monaſt. Benedictinum, Nitrienſis diœceſis in Hungaria 328 c, *S. Benedictus M.* 329 e
Slavia *ſive* Sclavonia duplex 108 e
Sleſvicenſis urbis etymologia 106 f
Slupeza, *al.* Slupecia, locus in palatinatu Sendomirienſi 529 f, 531 e
Snevinga in Weſtmannia Sueciæ provincia 108 c, d
Soleria, locus in Inſubria non procul ab Aſte civitate: *patria S. Brunonis ep. Signienſis* 474 c
Sozopolis, urbs Piſidiæ * 93 c
S. Spiritus eccleſia prope Sulmonem. *Corpus B. Roberti Salentini* 489 f
Squillaci, ur. epiſcopalis in Calabria 205 d
Staniatki, monaſt. in diœceſi Cracovienſi, *à quo fundatum & confirmatum?* 548 c, d

Sta-

Staveren, opp. Belgii in Frisia 467 c
S. Stephani prædium, videtur esse pagus (*S. Etienne*) Mosellæ adjacens prope Montem Romarici 437 f, monast. item apud Mettas 437 e
Stradom, Stradomia, suburbium Cracoviæ. *B. Simon de Lipnica* 571 c, 544 c
Surrentum, ur. Campaniæ 84 c

T

TAnie, villa prope Cracoviam 556 f
Tarentasia (*Moutiers*) ur. tractus Sabaudiæ 118 d
Tela, urbs Mesopotamiæ * 101 e
Teleda, vicus agri Antiocheni * 113 e
Tenedos insula Ægæi maris. *S. Abudemius* 26 f
Theanum duplex in Italia 497 a
Tibur in Latio. *S. Symphorosa cum septem filiis MM.* 350 f
Tiniecense monasterium totius Poloniæ locupletissimum 534 a
Torza, locus in monte Libano 281 f
Trajectum ad Mosam ur. Belgii. *SS. Monulphus & Gondulphus epp.* 152 c, 159 c
Tranquillus (*Trancost vel Trancaut*) vicus in Tricassina diœcesi, *patria S. Apronia virg* 45 f
Troë, locus Ægypti 611 a, b. *Ibidem obiit S. Arsenius anachoreta* 613 a
Tubantia, *vide* Twentia
Tullum (*Toul*) civitas Lotharingiæ. *S. Apronia virg.* 45 a
Turninum, pagus prope Antverpiam. *S. Fredegandus abbas* 288 c
Twentia, districtus provinciæ Transisalanæ 50 a

V

VAdensis pagus *vide* Valesia
Vadodium, videtur esse pagus (*Vé*) in tractu Vadensi 415 e. *Vide* Valesia
Vagus, fluv. Hungariæ 335 a
Valesia, Valesium (*le Valois*) tractus Galliæ 416 f
Vallisdunæ, Valledunæ locus in tractu Oximensi ac diœcesi Sagiensi 152 d
Vallisdunum, locus in diœcesi Rothomagensi 152 d
Vallumbrosella, monasterium in Gallia, *à S. Ludovico rege ædificatum* 340 d
Vartosilum opp. in Polonia 550 a
Vautmesia, villa (*Vaumoise*) in Insula Franciæ 415 e
Viadrus *vide* Odera
Vici ecclesia in Lotharingia; *colit B. Bernardum Badensem* 110 c
Villa nova Astensis, opp. sub dominio ducis Sabaudiæ 117 d
Villar di Basse, pagus non longè ab urbe Taurinensi 118 d
Villare bellum (*Villiers-le Bel*) locus prope Parisios 48 e
Villare seu Villa S. Arnoldi (*Arnswiler*) in agro Juliacensi. *S. Arnoldus conf.* 447 b
Vincentii monast. in Samnio Italiæ. *S. Ambrosius Autpertus abbas* 646 a
Ultrajectum, ur. Belgii. *S. Fredericus ep. M.* 452 b
Unterwildberg, monast. S. Joannis Ord Cisterc. in diœcesi Herbipolensi 62 c
Vratislavia, ur. Silesiæ. *S. Ceslaus Odrovantius Ordinis Prædicatorum* 182 a

W

WAag (*Vagus*) fluv. Hungariæ 338 d
Walacram, seu Walachria insula Belgii in Zelandia 464 b
Weselo, suburbium Cracoviense 575 d
Wesemale, pagus Brabantiæ 296 e
Westerarhusa, ur. episcopalis in Westmannia Sueciæ 109 e
Westmannia, Sueciæ provincia 109 d
Wilepole, opp diœcesis Cracoviensis 562 e
Winchelcumbe monast. Angliæ. *S. Kenelmus M.* 297 b
Witterna, idem quod Candida Casa, *quod vide*
Wyck-te Deurstede opp. Ultrajectinæ provinciæ in Belgio 471 a
Wyneghem, *pagus Brabantiæ, prope Antverpiam* 296 c

Y

YBernio, locus in Silva Aquilina 421 b

Z

ZObor, cœnobium apud Nitriam civitatem Hungariæ. *S. Zoerardus seu Andreas* 326 f, *cessit postea episcopatui Nitriensi* 338 a

INDEX ONOMASTICUS

* *Asteriscus indicat Tractatum præliminarem.*

A

ACutæ, *febres* 564 f
Ad bussulas & ballottas, *id est per collectionem suffragiorum* 394 b
Ad partem, *seorsum* 499 d
Æruginascere, *æruginem contrahere* 93 d
Agape, *refectio extraordinaria in monasteriis; solenne convivium; cœna &c.* 621 c
Agonista, *bellatrix* 177 c
Agonotheta, *qui certamen init* 60 d
Aita, *pater* 392 c
Ambo, *suggestus, pulpitum, cathedra concionatoris* 531 a
Anachorizare, *secedere à seculo* 151 b
Angaria, *vexatio seu injusta coactio* 525 f
Antepediæ venæ, *vena in superiori pedis parte* 546 d

Apices, *fortè libri rituales* 413 c
Apocrisiarius, *nuntius vel legatus* 77 b
Apodiatus, *innixus, incumbens* 150 c
Aquamanile, *vid.* gabbatæ
Aquimolæ, *molendina aquis acta* 324 d
Archiereus, *præsul, pontifex* 460 c
Arcomegilli, *principes maximi* 461 f
Arytænæ, arytænœdes, *quædam cartilago laryngis* 34 a
Astripotens, *Deus* 559 f
Atta, *pater* 390 d. Attia, *idem* 392 e
Aubrema, *morbus capitis* 87 f
Agustale, Augustale, Augustarius, *nummus aureus &c.* 502 f

B

Bauca, *armillæ genus* 325 a
Benedictio, *cibus* 80 f
Bernardini, Bernardiniani, *PP. Franciscani de Observantia in Polonia* 536 c
Biothanati, *violenta morte defuncti* 351 b
Bis binæ benedictiones, *videntur esse quatuor ordines sacri, vulgo minores* 460 d
Bottones, *globuli quibus vestes connectuntur* 666 f
Brandeum, *velum cui aliquid involvitur* 254 a
Braxator, *coctor cerevisiæ* 530 a
Brodium, *carnium elixarum jus* 546 b
Burdones, *muli* 82 c
Butto, *cupa, scyphus seu vas concavum* 311 f

C

Caballicare, *equitare* * 111 d
Calcarium, *fortè ministerium aliorum calceos purgandi* 287 c
Caldarium *vel* caliclarium, *fortè ministerium caldam præparandi, vel monachorum calículos eluendi* 287 d
Candelapta, *qui candelas accendit in ecclesia* * 98 a
Candidatorum tegmen, *videtur sumi pro veste aut dignitate episcopali* 83 a
Canepinus pannus, fortè canabinus, *genus panni Italis canevaccio* 666 c e
Canicularius, *curator canum venaticorum* 89 f
Canistra, *vide* gabbatæ.
Canna, *ulna* 507 d
Capetiæ, *quindenæ, & interdum acervuli manipulorum frumentariorum* 329 e
Capitelli, *fortè pars superior vestis* 666 f
Capitolium, *capitulum* 107 a
Cappatus, *forte acutus vel capitatus* 178 e
Capsetta, *capsula* 394 f
Capsonum, *capsa* 394 f
Carnificissa, *uxor lanionis, aut mulier, quæ vendit carnem* 531 e
Carpentarius, *faber lignarius vel tignarius* 529 f
Casale, *villa vel locus suburbanus* 393 d
Cataplasmare, *remedium morbo vel vulneri adhibere* 95 f
Cataracta, *morbus &c.* 576 e
Catervatio, *ingens populi multitudo* 95 c
Ceslawny, *idem videtur quod Latinè gloriosus* 191 f
Chelydrus, *diabolus* 412 c
Ciborium, *vide* Gabbatæ
Clerici, *monachi* 621 e
Clodus, *claudus* 392 e
Cmeto, *agricola in Polonia* 538 a
Coëssentia, *præsentia* 92 e
Colobos, *fortè à* κόλοβος, *mutilus vel vitiatus* 392 e; *item parvus, nanus* 621 b
Comitidas, *videtur esse quoddam indumenti vel instrumenti genus, quo lectores in ecclesia utebantur* 774
Compatriota, *popularis* 298 f
Conductum, *nundinæ, aut simile commercium* 563 a
Conthoralis, *uxor* 563 a
Convicaneus, *qui est ejusdem vici aut paræciæ* 258 f
Cordolium, *cordis dolor* 523 d
Cortine Alexandrina, *vide* gabbatæ 540
Crata, *crates, cratis* 541 a
Credentia, *fides* 93 b
Critici dies, *decretorii dies morbi* 260 c
Crocæ, *fulcra subalaria* 444 c
Cunctabilia, *mora aut dilatio* 95 b
Curtis, *aula* 98 f
Cussinus, *pulvinar* 562 c

D

Dapsilitas, *copia, profusio* 58 e
Dealibi, *alibi, aliunde* 517 e
Debriatus, *inebriatus* 486 f
Depompare, *deprimere, detestari &c.* * 107 e
Didascalus, *magister* 105 d
Dietenus, *diebus singulis* 548 b
Diffidatus, *desperatus* 546 e
Dindimum, *idem quod mysterium* 461 a, c
Discalzatus, *à terreno penitus separatus* 394 e
Disertitudo, *eloquentia* 650 c
Diversificare vota, *diversa vota facere* 547 d
Dogmatum, *fortè idem quod dogma* 460 e
Doleator, *doliarius* 545 f
Dom, *ecclesia Cathedralis* 394 f
Domestici, *incertum quo officio functi in palatio Francico* 437 e
Duelliones, *perduelles* 82 c

E

Efficativè, *reipsa* 105 b
Embrimium, *sedile de scirpo &c.* 610 c
Emenda, *emendatio* 524 d
Encefalus, *celebris, summus* 461 a
Epithymia, *desiderium* 460 e
Eulogium, *sermo bonus, verum placitum* 71 f
Eumenicus carcer, *infernus* 103 e
Exemplatus, *transcriptus* 478 b
Exhalatus, *mors* 521 f
Ex post, *deinde, postea* 571 c
Extollentia, *superbia* 58 d
Exulare, *in exilium vel servitutem mittere* 81 d
Exulatio, *videtur accipi pro tyrannide vel servitute* 81 e

F

Faginula, *lapilli similes glandibus seu nucibus fagi* 557 b
Famen, *sermo* 486 b
Feria sexta magna, *videtur esse dies parasceves* 562 f
Fibulatoria, *annuli, seu ea, quibus alia connectuntur* 325 a
Filassere, *custodire* 462 a
Fiscalitas, *dominium* 93 b
Flamineæ, *ædes videntur ecclesiæ proximæ, in quibus olim clerici habitare solebant* 392 e
Florenus, *nummus aureus apud Florentinos cusus* 504 e
Fluxus albus, *qualis sit describitur* 562 f
Foderatus, *contectus, vestitus* 171 c
Fossata, *sepulcrum* 532 f
Franciska barba, *videtur esse Francica* 339 e
Fresciata, *ornata* 666 e

INDEX ONOMASTICUS

G

GAbbatæ interrasiles, *pro his & pluribus aliis, ad ornatum sacrum spectantibus vide annotata* 311 c
Garantisiare, *tueri, defendere* 277 e
Gavinæ, *tumores similes tonsillis, seu glandibus gutturis* 344 c
Gemmæ prasicæ, *gemmâ viridis coloris* 311 d
Gironi, *limbi; qui vestem circumeunt* 666 f
Glaucitas, *glaucedo, morbus* 566 f
Gleba, *corporis exuviæ* 92 d
Geniclinavit, *genibus inclinatis adrepsit* 541 b
Graduale, *series graduum* 555 a
Grandinatus, *grandine percussus* 528 b

H

HAita, *pater* 392 e
Hesychasticus, *quietus, taciturnus, solitarius* 619 a
Homullus, *homuncio* 454 a

I

ICona, *icon* 312 b, 316 a
Illimare, *sicut limam radere* 152 b
Imbraculum, *fortè tectum* 152 a
Imizinum, *sericum est, Italis* ormezino 325 f
Incineratio, *fortè mors* 104 d
Inculpatus, *accusatus* 107 a
Incurabilitas, *incuria* 563 b
Indeliberatum, *id quod in sola deliberatione hæret, & non perficitur* 319 d
Infantes, *magnatum filii minorennes &c.* 333 f
Inflaminatus, *incensus* 232 a
Infula, *stirpis dignitas* 552 d
Innotescere, *notum facere* 553 a
Inrefertibilis, *insatiabilis* 93 d
Insupportabilis, *intolerabilis* 562 e
Inthronizatus, *in solio collocatus* 70 b
Intracutaneus, *intercus* 552 e
Invadiare, *oppignerare* 531 a
Jordanicæ undulæ, *baptismus* 93 c
Journales, *jugera* 447 c

K

KMetones, *servilis conditionis homines in Polonia* 538 f

L

LAguena, *lagena* 259 d
Lati grossi, *genus monetæ* 553 b
Lectus, *feretrum* 253 e
Libertas, *municipium* 295 b
Lictor, *videtur sumi pro quolibet apparitore vel simili justitiæ ministro* 542 c
Ligium, *homagium* * 140 c
Listæ, *limbi* 76 a
Litterare, *litteris imbuere* 469 c
Loripes, *claudus, vel qui impediti est gressus* 151 c
Lugubrans, *lugubres voces edens* 82 d
Lychnuchus *vid.* pharus

M

MAgistrianus, *nomen officii alicujus, non proprium* 625 c
Magistri militum, *urbis Neapolitanæ præfecti* 80 c
Majoricus, *major* 324 b
Mancosi, *videtur esse monetæ species, aut certum argenti pondus* 324 e
Mandatela, *mandatum* 95 a
Mansi, *vici, mapalia, communitates* 320 f
Mantum, *pallium* 259 f
Maphrianus, *dignitas inter Jacobitas infra patriarchalem* * 104 f
Mar, *Syris est dominus meus* 263 b
Maranata, *vox maledictionis, Syriacè Dominus venit* 487 c
Marca, *species monetæ* 570 c
Matricularii pauperes, *qui in ecclesiæ album relati erant, ut ecclesiasticis stipendiis alerentur* 430 a
Mavortes, *velum, quo obnubebantur sponsæ* 236 c
Medioximum, *meditullium* 369 f
Melote, *pellis; pellis ovina vel caprina* 626 a
Monachi schema, *monachismus* 83 b
Monatti, *vespillones* 118 e
Menokossim, *videtur idem, quod* monokokka, *unio* 326 e
Monoculus, *cocles* 344 b
Morbus sonticus, *morbus periculosus, aut quid simile* 528 e
Mundus muliebris, *apparatus muliebris* 267 e
Murator, *murorum confector* 548 d

N

NImietas, *vehementia* 570 a
Novalis, *novus* 567 f
Nudus, *damon* 497 f

O

OBlati, *fratres conversi* 499 e
Obsequiæ, *exsequiæ* 86 a
Officialista, *officio fungens* 575 f
Olerare, *olersbus conserere* 149 a
Olubero, olovero, *accipitur pro purpura* 325 b
Opuchla, *tumor in facie* 562 a
Oracula, *ædes sacræ, in quibus oratur* 311 e
Orarium, *insula, stola, alba &c.* 89 f

P

PÆdonomi, *pædagogi* 190 e
Palla, *pictura* 490 d
Palmatus, *ornatus* 94 f
Pandochium, *taberna* 287 c
Pandox, *tabernarius* 287 c
Panicula, *coma arundinis ex qua semen dependet* 560 f
Panni, *fortè peristromata* 75 e
Paramonarius, *custos ecclesiæ, adituus* 252 c
Parentes, *consanguinei, ut videtur* 437 e
Parmatus, *fissus, fretus, confirmatus &c.* 92 e
Pausat, *quievit* 297 c
Pausatorium, *sepulcrum* 94 e
Paxamas, paxamation, paximation, *panis subcinericius, bis coctus* 621 c
Peditando, *pedibus incedendo* 541 d
Pergama, *ædificia vel palatia altiora* 163 b
Pestilitas, *lues pestifera* 528 e
Petia, petium, *frustum seu fragmentum* 394 f
Phaleratores, *exornatores* 103 d
Pharus, *instrumentum luminaribus accendendis destinatum* 311 f; *varia eorum genera* ibid.
Pheronymi, *ferentes veritatem nominis* 87 a
Phylacterium, *reliquiæ vel reliquiarium* 416 e
Pictacia, *pugillares tabellæ, schedæ &c.* 273 f
Pirmunara, *paramonarius; adituus, custos ædis sacræ* 264 f
Pistare, *panes coquere vel pinsere* 540 e

Piſtoriſſa, *piſtrix* 529 e
Placamentum, *propitiatio* 522 c
Plecta, *habenæ è palma, junco &c.* 625 b
Pluriora, *plura* 446 e
Pneumate ſancto, *Spiritu ſancto* 178 e
Pompatire, *pompam oſtentare* 148 b
Portulanus, *qui recipiendis in portu vectigalibus præeſt* 560 f
Poſſibilitas, *poteſtas* 568 f
Poſterula, *poſticum* 274 d
Potagium *juſculum, interdum qualibet potio* 542 b
Præſidatus, *præſidium* 235 c
Prætaxatus, *præſcriptus* 498 f
Precamen, *petitio* 93 b
Presbyterium, *vide* Gabbatæ
Primicerius judicum, *fortè primus judicum* 259 f
Primiſcrinius, *qui primum locum obtinet in ſcriniis* 444 a
Principales, *quonam officio functi fuerint* 359 e
Pronaon, *atrium ædis ſacræ* 340 b
Pſalteriſta, *cantor* 536 f
Pſiathus, *teges, ſtoreâ* 81 a
Ptochiæ, *domus mendicorum* 80 b
Pueri, *magnatum filii minorennes* 333 f
Pueri ſcholaſtici, *quinam eſſent olim* 334 f
Pulvis, *furfures ſeu ſquammulæ leproſarum partium* 499 e
Pungativus, *pungens* 556 b

Q

Quartale anni, *quarta pars anni* 562 e
Quatrivium, *quatuor artes liberales* 479 b
Querella, *controverſia, lis* 285 a
Quitare, *adimere vel condonare* 285 a

R

Rana, ranula, *morbus ſub lingua &c.* 561 f
Recamator, *fortè Phrygio vel qui acu pingit* 548 d
Recidivare, *recidere in eumdem morbum* 531 c
Refutare, *recuſare* 525 c
Regalia, *palatia* 80 c
Regili, *fortè limbi* 75 e
Remediari, *ſanari* 547 f
Renda, *zona, balteus vel ejuſdem pars* 252 a
Repatriare, *ire vel intrare* 92 d
Repatriatus, *in patriam redux* 341 f
Repauſare, *quieſcere* 150 c
Repauſatio, *habitatio, quies* 75 f
Repedare, *redire* 75 d
Reſcellæ, *reculæ* 609 b
Reſponſum, *fortè fiſcella ſeu ſporta* 609 b
Riſcia, *Syris eſt princeps* 263 b
Rochettum, *ſuperpelliceum* 171 c
Roga, *largitio* 320 c

S

Sagenæ, *ſpecies navigii* 83 b
Salambo, *Venus apud Babylonios* 586 a
Sanctutius, *ſanctulus* 497 e
Sarighta, *ſtorea ſeu ſaccus arundineus* * 130 a
Savones, *linteum, quo lecti ſternuntur* 668 e
Schina dorſi, *ſpina dorſi* 171 d
Scholaſticus, *clericus* 296 e
Semialtera ſeptimana, *ſeptimana una & media* 559 e
Sepulchrum, *lectus* 499 e
Siderati, *paralytici* 392 c
Siliqua nummi, *ſpecies monetæ, aut ejuſdem valor* 625 f
Skalka, *Slavonicè idem eſt ac rupella* 335 a
Smaltum, *pictura encauſtica* 314 b
Solatiari, ſolaciari, *ſolatio levare* 319 d
Spada, *enſis* 277 e
Spanocliſtus, *vide* Gabbatæ
Stephanizat, *coronatur* 102 e
Stigma, *velum capitis, virginibus imponi conſuetum* 652 d
Stigmatizo, *notam infligo* 95 b
Stolatus, *ſtolâ indutus* 94 b
Striglia, *ſtrigil* 152 b
Stuba, *videtur hypocauſtum* 544 e
Subex, *ſubjectus,* 93 b
Subreguli, *majores-domûs ſub prima regum Francicorum ſtirpe* 437 e
Subripina, *loca ripæ vicina* 192 f
Subterratus, *ſub terra conditus* 94 e
Superiſta, *fortè* ſphæriſta, *officialis palatii Apoſtolici titulus &c.* 326 e
Symphonizo, *ſymphoniam edo, cano* 102 e
Synaxis, *officium ſeu penſum eccleſiaſticum* 626 a

T

Tarduit, *auſus eſt, vel quid ſimile* 164 d
Tobalia, *mantile* 666 e
Triſtega, *triplex contignatio &c.* 405 d
Trieres, *triremes* 78 c
Trivium, *tres artes liberales* 479 b
Tulentes, *auferentes* 169 e
Tumba, *ſepulcrum* 541 f

V

Vapulati ſumus, *vapulavimus* 85 e
Vela de fundato, de blattin & chryſoclavo; de Stauraci; de Spaniſco; *pro his aliiſque ornatus ſacri vocibus, vide annotata* 311 e
Vela de quadruplo, *velo quadruplo texta* 317 e
Vendeta, *forum aut locus, ubi merces venduntur* 563 b
Veſtes gemmadiæ, *vide* Vela de fundato
Vicecapitaneus, *ducis tenens locum* 543 f
Villani, *ruſtici* 572 c
Vitæ mortalis noverca, *videtur eſſe mors* 567 b
Voces regulatæ, *voces articulatæ* 545 a
Votatio, 556 b; *item anathema* 548 f

Y

Yreneus, *pacificus* 461 e

Z

Zabuli, *dæmones* 454 a
Zelotiſſa, *quæ zelum alicujus accendit* 517 f
Zoma, *corpus* 413 d

INDEX ONOMASTICUS GRÆCO-BARBARUS.

Ἀγάπη, *eleemosyna, refectiones pauperum* 629 b
Βάτραχος, *rana, id est morbus sub lingua* 563 a
Θάλλια, Θάλια, *palmula, folia palmarum* 625 c
Θαλλὶν, *mensura apud Ægyptios* 625 b
Κάμισιν, *subucula, linea interula, indusium* 630 a
Λίνον, *interula, ut videtur, vel aliquid simile* 625 c
Λυχνικὸν, *lucernarium, pars Officii vespertini apud Græcos* 602 a
Πάπα, *ita dictus patriarcha Alexandrinus* 622 b
Πραιτώριον, *prætorium* 376 b
Πραιφεκτουρία, *præfectura* 376 b
Προσφωνάριον, *fortè fiscella seu sporta* 609 b
Σπυρὶς, *habena è palma, junco &c.* 625 b
Τάξις, *officium, officiales; apparitio, apparitores: ii qui ad judicum nutus præsto esse debebant* 376 b
Χαλάδριον, χαλάδριον, *matta, pellis, lectus pellibus instratus* 629 a

INDEX MORALIS

A

ABbas *Ordinis Vallumbrosani B. Benignus abdicat officium cum insigni humilitate* 343 e
Abbas *S. Bruno ep. patienter fert injurias monachorum, quas Deus ulciscitur* 483 d e
Absolutione sacramentali *hernioſum sanat B. Robertus Salentinus* 506 b
Abstinentia à cibis, *ceteraque virtutes S. Athanasii ep. Neapol.* 80 f. *S. Helerii* 151 d e
Abstinentia *severa B. Roberti Salentini à cibo ac potu miraculo confirmata* 498 a. *Vide etiam* Inedia, & Mortificatio, Jejunium.
Adversos casus *quam moderatè tulerit S. Macrina V.* 594 f & seq., 597 b, 599 c d
Æditui *sacrilegi terribilis punitio* 470
Ægram *sororem quomodo inviserit S. Gregorius Nyssenus* 597 & seqq.
Alexianorum *seu FF. Cellitarum origo* 246 e
S. Alexii *monasteria & templa* 243 & seq. *S. Meinwerci ep. in illum pietas* ibid. *Item S. S. Franc. Salesii* 245 c; *& Adelhelmi abbatis* 260 & seq. *Quibus hymnis illum ornaverit ecclesia Græca* 247 & seq.
Ambitio *uxoris ad quanta scelera Sergium maritum instigarit* 82 c d
Ambitiosa *soror parvulum fratrem interficit, ut ipsa regnet* 298, 300
Amentes, *vide* Rationis usus
Amor *eximius inter fratres SS. Satyrum, Ambrosium & S. Marcellinam sororem* 237
Anastasii imp. *perfidia in Sedem Romanam ejusque legatos* 274 d. *Idem paulo post fulmine ictus interiit* ibid. e
Angelus *S. Bonosam V. M. fame damnatam solatur* 21 e; *& nuditatem ejus operit.* ibidem f; *eidem dat panem cœlestem* 22 c. *Hortatur ad martyrium* ibidem f. *Rogum exstinguit, lictores fulmine sternit* 24 e f. Angeli *animam Martyris in cœlum visi deducere* ibidem f; *& quidem tyranno minantes* 26 f. Angelus *jubet ecclesiam ædificari, in quam transferantur reliquiæ S. Reginswindæ V.* 94 & seq., *imo episcopum tergiversantem virgis cædit* 95 b. *Insepultura S. Domnini M. auditi* Angeli *canere* 125 c. Angelus *animæ adhæret etiam in inferno, donec precibus S. Arnulphi M. corpori restituta est* 405 e f. Angeli *respondent S. Arnulpho in Officio ecclesiastico* 406 c, 411 f. *Vide* Apparitio.
Anima *S. Arnulphi M. specie columbæ evolat in cælum* 407 b
Anima *cum à diabolo auferretur precibus S. Arnulphi M. corpori restituta* 404, 408 f
Animæ *defunctorum dicenti*, Requiescant in pace, *respondent*, Amen 244 e
Annulus *abjectus in flumen per miraculum repertus* 436 a, 446 b. *Simile quid accidit S. Arnoldo conf.* 451
SS. Ansigisi & Beggæ *illustris posteritas* 442 a b
Apostema *sublatum ope B. Benigni abbatis, sed non nisi post confessionem peccatorum* 344 b
Apparitio *S. Athanasii ep. Neapol.* 85 e; 87 c d. 89 c d. S. Joannis 105 e. Christi & Angeli *apud S. Ansuerum* 105 f. Deiparæ Virginis 106 a. Angelorum multorum *martyrum animas excipientium* 107 d. B. Bernardi *Badensis pestem avertentis* 118 a. Angeli *martyrium prædicentis S. Cuniberto* 149 d. Alterius *S. Helerio sese exhibentis* 150 f. Christi *eumdem ad se per martyrium invitantis* 151 e. B. Cesłai *suam in cælo gloriam revelantis* 198 a. *Et incendium à monasterio arcentis* 198 c d. Christi & Angelorum *S. Hyacinthum M. consolantium & sanantium* 228 & seq. Deiparæ Virginis, *S. Alexii merita revelantis* 252 c. *Item* SS. Alexii & Bonifacii *captivum liberantium* 259 a b c. Eorumdem *iniquum vestis suæ possessorem arguentium* 260 b. S. Fredegandi *invitantis surdam ad visitandas reliquias suas; quo facto sanata est* 296 f. S. Kenelmi *M. varia beneficia conferentis* 301. Angeli *S. Philastrium ad studia Athenas mittentis* 383 e f. Angeli *S. Arnulphum jubentis episcopum ordinari* 406 c; *vide tamen* 399 b. Angeli *S. Odulphum mittentis ad juvandum S. Fredericum ep. M. in labore apostolico* 465 f. S. Frederici *adituum sacrilegum corripientis* 470.

Dei-

Deiparæ *colloquentis cum matre B. Roberti Salentini* 497 e. Christi *ac* Discipulorum *mensæ frugalissimæ accumbentium* 498 a. S. Petri Cælestini *in cælum evolantis, ac discipulum alloquentis* 498 c. Christi *cum B. Roberto Salentino colloquentis* 500 a b. Christi crucifixi 503 e. SS. Benedicti & Petri Cælestini *episcopum arguentium de injusta sententia* 504 c. Crucis *fulgidæ &* multorum Sanctorum *moribundo B. Roberto Salentino sanitatem conferentium* 506 e

Apparet *frequenter* Deipara *B. Simoni de Lipnica* 520 d. B. Simon de Lipnica *apparet plurimis, medelam afferens a pag.* 529. Idem *cum* BB. Virgine & aliis 537 e. SS. Virgo Deipara *linguæ facundiam tribuens S. Ambrosio Autperto ab.* 650 c. B. Stilla *clienti morienti* 660 c

Apostolici labores *B. Cestai; & vis dicendi unde hausta* 193 e f, 194 e. *apostolicæ ejusdem virtutes* 195 b

Apostolica prædicatione *S. Paulum ap. imitatur S. Philastrius ep.* 387 f

Apostolici viri *quid servare debeant, ne ad exteriora diffluant* 648 f

Aqua, *benedicente S. Brunone ep., ter mutatur in vinum* 481 e

Aqua *in arido monte scaturiens precibus B. Roberti Salentini* 503 c

Aquam *S. Dius è fissuris terræ instar Moysis eduxit* 632 c

Aquila *toto anno servat corpus S. Benedicti eremitæ* 337 c

Arbitrii libertas *à necessitate sub gratia asseritur à S. Ennodio ep.* 275 e f

Arborem *pro Deo coluerunt Paphlagones* 223 f

Arcæ Noëmi *an existent reliquiæ* 30

Archangelus Gabriël *tuetur monachos à procella* 502 a

Arianam hæresim *confutabat strenuè S. Philastrius* 384 a b, 385 f, 388 a

Ariani *cum rege in Hispania conversi ope S. Arnulphi M.* 406 d, 412

Arianis *infestissimus fuit S. Eustathius patr. Antioch.* 132 & seq. *& ab illis infames calumnias & exilium tulit* 134 & seq.

Arida manus *subito restituta in translatione S. Philastrii ep.* 389 f, *ibidem aliæ* 392 c

Arii *pœna & mors* 31 e. Arii hæresim *quam solicitè propulsaverit S. Eustathius* 142

S. Arnulphi *ep. Metensis gloriosa posteritas* 436 e f

Asperitas *in victu, vestitu & habitatione eremitica S. Jacobi Nisibeni* 42 c d

Assumptionis Deiparæ *Octavam Romæ instituit S. Leo Papa IV* 313 b

Asthma *sanatum ope B. Bernardi Badensis* 117 e

Aulam *præ solitudine fastidit S. Arnulphus ep. Metensis* 435 f; *uti & S. Arsenius ita de cælo edoctus* 618 b

B

Baptismo *ethnicum leprosum sanat S. Arnulphus ep. Metensis* 436 e

S. Basilio Magno *auctor ad perfectiorem vitam fuit S. Macrina soror* 594 c

Basiliscum *maximè pestiferum prece & ope Deiparæ sustulit S. Leo IV* 312 a

Beneficiorum, & misericordiæ Dei recordatio *ad pœnitentiam stimulat S. Ennodium* 272 f. *Eorum memoriam sancto fratri inculcat S. Macrina V.* 599 b c d

Benignitas *& severitas S. Arsenii erga monachos delinquentes* 609 e

Berengarius *ad rectam de SS. Eucharistia fidem adductus argumentis S. Brunonis ep.* 479 d

Blasphemiæ *in B. Simonem Lipnicium auditæ ac semicreditæ pœna* 568

Bona *sua quantâ humilitate monachis transcripserit S. Reineldis V.* 176 & seq.

S. Bonaventuræ *cultor devotus B. Simon de Lipnica* 525 f

Bos *constanter adhæret loco, in quo sepultus erat S. Kenelmus M.* 300 f

C

Cæcus *visum recipit ope S. Athanasii ep. Neapol.* 83 f. *Item* alius 87 c d. Alius 88 f. Alius 89 c. *Ope S. Felicissimi* 96 f. *Ope S. Ansueri M.* 101 e f. 108 d. *Ope S. Sperati M.* 212 f. *Ope S. Kenelmi M.* 301 d e. *Ope B. Benigni abb.* 344 a; alii ibidem. *Ope S. Arnulphi ep. Metensis* 440 b, 444 b. Cæci tredecim *visum recuperarunt ope B. Simonis Lipnicii* 528 e. *Ope B. Stillæ* 658 d

Calculo *liberatur adolescens ope B. Roberti Salentini* 505 e

Calumniæ *in S. Ansuerum conflictæ variis miraculis confutantur* 105. Calumniæ *& obtrectationis quam patiens B. Simon de Lipnica* 522 d e. *Item S. Vitalianus ep.* 169 e

Campaniæ *ac Neapolis descriptio & laus* 78

Capitis dolores *sublati ope S. Athanasii ep. Neapol.* 87 f. *S. Elii* 395 f. *Ope B. Simonis Lipnicii* 528 e, & seqq. *S. Stillæ* 659 b, 661 a

Captivus *mercator ope SS. Alexii & Bonifacii liberatus* 259 a b. *Item* alius *reus homicidii* ibid. c

Caritatem *erga proximum suis moriens commendat S. Ruphillus ep.* 382 c. *Vide* Dilectio.

Carnificum *brachia stupefacta, cum S. Bonosam cædere vellent, & ipsi ad* 40 *conversi ad fidem* 22 a

Castitas *mirâ S. Tenenani ep.* 179 e. *B. Cestai* 191 b, 195 b c. *B. Bernardi Badensis* 114 e. *B. Simonis de Lipnica* 521 c d

Catenâ *areâ ita sese astringebat S. Zoerardus, ut post mortem deprehensa sit obtecta carne costis adhærere* 337 d

Cellam *suam constanter servare monachos jubet S. Arsenius* 626 b c

Centumcellæ *eversæ, alibi restituuntur à S. Leone PP. IV* 324

Cerevisia *miraculo suppeditata in translatione S. Arnulphi ep. Metensis* 439 & seq.

Chorum *quam diligenter frequentarit B. Simon de Lipnica* 520 b

Christus *apparet, vide* Apparitio.

Cilicium *asperum B. Bernardi Badensis* 114 d

Claudus *sanatur subito per signum Crucis ope B. Benigni abb.* 343 f. *Ope S. Philastrii ep.* 391 a. *Ope S. Arnulphi ep. Metensis* 440 c. *Ope B. Roberti Salentini* 507 f. *Ope B. Stillæ* 658 c

Clodovei I *regis Francorum conversio ad veram fidem* 404, 408

Coclites *sanati ope B. Benigni abb.* 344 b

Cogitationibus impudicis *quomodo resistendum juxta S. Arsenium* 609 a

Colloquia *quam solicitè vitaret S. Arsenius* 608 c d, 619 e f, & seq., *Deo approbante* 620 b

Coluber *dormientis ore in viscera serpens, signo Crucis expellitur per S. Helerium M.* 149 c

Communicant *Christiani milites Corpori Christi de manibus S. Leonis PP. IV ante expeditionem in Saracenos* 316 e

Confessionis *peccatorum causâ mortuus tantisper revixit*

revixit 499 c. *Eam quomodo inſtituerit Pipinus Heriſtallius* 59 d e
Confeſſus *peccata ſanitatem obtinet, quam ante fruſtra petierat* 344 b
Confraternitas *S. Reineldis variis indulgentiis Pontificiis ditata* 174 e
Conjuges *Wigerus & Amelberga mutuo conſenſu religioſi fiunt* 176 c. Conjuges *S. Rethicius & & uxor ejus virginitatem ſervant* 589 a. Conjuges *ſancti volunt eodem tumulo condi* 589 b
Conſcientiæ *munditiam ſuadet S. Ruphillus ep.* 380 f & ſeq. Conſcientiæ *& vitæ* examina quotidiana *ſuadet S. Arſenius* 608 d. Conſcientiæ accuſatio *pœnitentiâ & veniæ imploratione ſedanda eſt* 609 c d
Conſtantia *S. Symmachi PP. adverſus Anaſtaſium imperatorem* 641 e f. *Vide* Martyres.
Contemplatio *altiſſima & ſurditas in ea mirabilis B. Roberti Salentini* 499 f & ſeq.
Contractus *& moribundus ſanatur ſubito poſt hauſtam aquam benedictam cum particula reliquiarum S. Bernulphi ep.* 655 e f
Corpus *S. Athanaſii ep. Neap. incorruptum & fragrans in ſepulcro repertum* 85 e f. Corpus *S. Marinæ V. quam in admirabili ſtatu adhuc ſervetur* 283 e f. Corpus *S. Benedicti eremitæ integerrimum repertum poſt annum, ex quo occiſus fuerat* 337 c
Corrigere *delinquentem porrectâ de cælo virgâ jubetur S. Anſuerus abbas* 106 d
Cracoviæ *laudes à ſanctitate incolarum* 524 a b
Crucifixionem Chriſti *miro cruciatu imitatur in ſe B. Robertus Salentinus* 499 c d
S. Crucis reliquias *è collo geſtabat S. Macrinæ V. incluſas annulo ferreo, itemque* crucem *ferream* 601 d
Crucis ſigno *miracula patrat inſignia S. Jacobus Niſibenus* 42 f. *Eodem ſe ante omnia operâ munichat B. Bernardus Badenſis* 114 b. *Eodem incendium ingens extinguit S. Leo PP. IV* 312 d. *Eodem phreneticum ſanat B. Robertus Salentinus* 505 a. *Eodem ſanantur hernioſus, puella miſerè contracta, aliique* 505 b & ſeq. *Vide* Signo Crucis.
Crucis vexillo *ingens relata de Mauris victoria* 122 d
Crux *rutilans in cælum viſa ferri* 155 c e
Crux *pretioſa à Carolo Magno oblata baſilicæ Salvatoris Romæ* 311 c

D

DÆmon *divitias offerens fugatur à S. Petro Fulginate* 664 a & ſeqq. *Iterum apparens moribundo* 664 b & ſeqq. *Vide* Diabolus
Dæmoniacus *liberatus ope S. Athanaſii ep. Neapol.* 86 a. *Ope S. Feliciſſimi* 97 d. *Ope S. Liberati M.* 213 a b. *Ope B. Benigni abb.* 344 c. *Alii duo ope S. Arnulphi M.* 406 a, 410 c, 416 c d. *Precibus S. Arnulphi ep. Metenſ.* 436 c d. *Ope S. Brunonis ep.* 483 a, 487 b. *Ope B. Roberti Salentini* 509 c. *Vide* Energumenus
Deipara Virgo *revelat ſanctitatem Alexii etiamnum viventis* 252 c, 269. *Linguæ facundiam largitur S. Autperto ab.* 650 c. *Vide* Apparitio.
Deiparæ Virginis ſtatua *bis inclinavit ſeſe in tranſlatione corporis B. Ceſlai* 199 e
Deiparæ Virginis cultor *eximius B. Simon de Lipnica* 517 a, 519 b, 520 c. *Et B. Benignus abb.* 341 d e. *Quæ virginitatem ejus tutata eſt* ibidem, *&* 342 e, 343 b
Dentium dolor *ſublatus ope B. Stillæ* 662 f
Diabolus *animam auferens, prece S. Arnulphi eam reſtituere cogitur* 404 e. Diabolum *apparentem ac tentantem abigit B. Simon de Lipnica* 525 f. Diabolus *accuſat fidem S. Symphoroſæ & 7 filiorum apud idololatras* 358. *Apparet B. Roberto Salentino, & ægrum tentans abigitur* 506 d
Dignitatis *etiam eccleſiaſticæ fuga in B. Roberto Salentino* 498 b
Dilectio *inimicorum egregie inculcatur à S. Ruphillo ep.* 380 e f
Diſcretio *S. Arſenii concedentis aliquid alienæ infirmitati* 624 a b
Docendo *didiciſſe plurima ſe fatetur S. Autpertus ab.* 648 c
Docere opere *præſtat, quam verbis* 608 d
Doctrinæ *ſacræ & profanæ ſtudioſiſſimus B. Ceſlaus* 19 e f
Doctrinam *amittere mavult S. Autpertus, quam virtutes* 648 e
Dodæ, *uxoris S. Arnulphi ep. Metenſis, elogia* 428 b c
Dominicum diem *laborando violantis manus ambæ contrahuntur; ad ſepulcrum verò S. Arnulphi ſanantur* 440 b
Domus *natalis B. Simonis de Lipnica mutatur in templum* 519 a b
Donationes piæ *S. Athanaſii ep. Neapol.* 75 & ſeqq. *Item Radulphi comitis Vadenſis* 415 e f. *Item SS. Arnulphi M. & Scaribergæ V.* 419 e
Donationes piæ *S. Goëvici miraculo probatæ* 444 b
Donationes piæ *S. Symmachi PP. in eccleſias varias* 642 f & ſeq.; *Vide* S. Leonis PP. IV munificentia.
Draconem *ſacris ſtolis vinctum in puteum præcipitant SS. Ruphillus & Mercurialis epp.* 378 d, 381 e. *Vide tamen etiam* 379 b c. *Aliud ſimile fere factum dicitur à S. Arnulpho M.* 406 e 412

E

ECcleſia S. Arnulphi *Metenſis ep. deſcribitur; uti & multorum principum erga illam beneficentia* 424
Eccleſiam *S. Servatii Trajecti conſtruxit S. Monulphus* 156 a b, 157 f, 159 a, *alias plures S. Gondulphus ep* 162 e, 163 f
Eccleſiaſtica jura *liberrimè defendit S. Bruno ep. etiam apud Pontificem Romanum in ea re minus fortem, cujus indignationem incurrit* 487
Eccleſiæ ornatus *quantum cordi fuerit S. Athanaſio ep. Neapol.* 75 e f. *Vide etiam* S. Leonis munificentia.
Eccleſiæ ſtatus *miſerrimus, cum exorti SS. Dominicus & Franciſcus* 189
Eccleſiæ catholicæ ſtatus *quantum cordi fuerit S. Marcellinæ V.* 232 f, 237 b
Eccleſiæ *fundatæ à S. Bernulpho Ultrajectenſi ep.* 654 e f
Educatio *pia S. Macrinæ V.* 593 c d. *Item fratris ejus S. Petri ep. Sebaſteni* 596 e f
Eleemoſyna *cum fœnore refuſa S. Arnulpho ep. Metenſi* 437 c. *Vide* Miſericordia.
Elevatur *à terra orans B. Robertus Salentinus* 503
Energumeni *longè plurimi liberati ope B. Simonis Lipnicii* 528 e. *Ope B. Stillæ* 658 f, 661 c. *Vide* Dæmoniacus.
S. Ennodii *doctrinam quanti fecerit Eccleſia* 276 d
S. Epiphanii *liber de hæreſibus laudatur à S. Auguſtino* 386 a b
Epiſcopalis *de grege* cura *quanta fuerit in S. Materno ep.* 366 f
Epiſcopatum *omni humilitate fruſtra declinare tentas*

rentat S. Fredericus ep. M. 361 e & seq. Episcopatu *cedit invitis omnibus S. Arnulphus ep. Metensis, amore solitudinis* 438. Episcopatum *cum professione religiosa commutat S. Bruno* 482 c, 486 b. *Sed jussu Pontificis, sedem deinde repetiit* 483 d e, 488 a

Episcopi veri partes *in S. Eustathio à Chrysostomo adumbratæ* 142 & seq.

Episcopi, *S. Georgii Nysseni, benedictionem petunt moniales* 597 e

Episcopi *defunctæ S. Macrinæ V. corpus suis humeris sepulcro inferunt* 603 a

Episcopum *suum quanti fecerint Antiocheni* 137

Episcopum *injuriâ afficiens à Deo punitur* 482 b

Episcopum *ad se divertentem quomodo olim monachi ac moniales susceperint* 597 e

Episcopus factus *S. Jacobus Nisibenus, nihil de priori vitæ austeritate remittit* 43 c

Episcopus factus est *Neapolitanus S. Athanasius anno* 18 *ætatis* 73 e

Episcopus *S. Athanasius Neapolit. à nepote carceri mancipatur, sed liberatur à populo* 62 e

Episcopus *S. Arnulphus Metensis pergit aulæ invitus servire* 436 b

Epitaphium *S. Marcellinæ V., sororis S. Ambrosii* 233 e

Eucharistiæ *miraculum Bruxellis celebratur* 3 f

Eucharistiâ *contineri verum Christi corpus ac sanguinem; non vero figuram tantum, insigni miraculo comprobatur* 610 a b c

Eustathiani Antiochenses *ab Eustathianis hæreticis distinguendi* 137 c

S. Eustathii *patriarchæ Antioch. reliquiæ quantâ pompâ susceptæ* 138 f

Excommunicationis *injustæ pœna* 504 c

Excommunicatus injustè *B. Robertus Salentinus quam humiliter extorserit absolutionem* 503 f & seq.

Exemplo *potius, quam verbo, persuadenda virtus* 608 d

Exemplum *S. Macrinæ V. quam salutare fuerit toti familiæ* 594 & seqq.

Exsequiarum *S. Macrinæ V. ordo & pompa* 602 & seq.

Exsequias *adhuc spiranti sibi fieri mandat S. Fridericus, sub quibus exspirat, cum odore suavissimo* 469 b

Extremo Viatico *munitus piè obit B. Benignus abb.* 342 c, 344 d. *Uti & S. Bruno ep.* 484 e. *Vide* Moriens.

F

FAcundiam *à B. Virgine Maria obtinet S. Autpertus abb.* 650 c

Febres *miraculo curatæ ope S. Fredegandi* 296 d e f, 297 a

Febri *subito ope B. Roberti Salentini liberatus presbyter, ejus Vitam describit* 496 d e

Febri liberati *ope B. Simonis Lipnicii viginti sex* 528 e. *Alius ope B. Bernardi Badensis* 116 f, 117 a b. *Item ope S. Philastrii ep.* 393 b

Festum *Hierosolymæ per Christianos Saracenis ereptæ olim celebrari solitum* 4 f

Festum violans *S. Kenelmi cum blasphemia, punitur* 301 d. Festum *S. Philastrii ep. laborando violans occupatur à dæmone, sed mox ad ejus sepulcrum pœnitens liberatur* 393 c. *Ob idem delictum punitur alius* ibidem d

Fidei *quanta sit virtus, & unde dignosci possit* 142 d

Flagellatio *sui quam severa B. Simonis de Lipnica* 522 c

Fluvium *exundantem siccis pedibus trajicit B. Ceslaus* 194 f

Fons *S. Helerii morbos pellit* 151 a; *item* Fons *S. Reineldis* 174 c

Fons *ad invocationem S. Kenelmi promanat* 301 b.

Fontem *è saxo elicit S. Arnulphus ep. Metensis* 444 c. *Item alium* ibidem d

Formâ corporis *amorem in se commovens S. Tenenanus, à Deo lepram obtinet* 179 e

Fornicatio *monachi punita miraculo* 299 f

Fratricidium *in Anglia patratum, divinitus innotescit Romæ* 298 e, 299 b, 300 f, *& terribili pœna castigatur* 298 f, 299 d f, 301 c

Fratris, *S. Gregorii Nysseni, in sororem amor & veneratio* 597 & seqq.

Frisacense *cœnobium Ord. S. Dominici in Germania primum condunt S. Hyacinthus & B. Ceslaus* 192 f

Frisones *de SS. Trinitate male sentientes convertuntur per S. Fredericum & S. Odulphum* 466 b c

Frumentum *largè pauperibus distributum non minuitur* 604 b

Fulmine *ictus revixit ad sepulcrum B. Bernardi Badensis* 116 e

Fundationes *piæ S. Athanasii ep. Neapol.* 75 f, 81 b c

Funus *sororis adornat, ut ipsa jusserat, S. Gregorius Nyssenus, illudque deducit* 601 & seqq.

Fur ecclesiæ *S Felicissimi, miraculo motus, ei se perpetuo addicit* 96 f

Furaturi *sacrum erarium barbari divinitus absterrentur* 180 a

G

GAllienus *patris interitu territus, mitior est in Christianos* 367

Genuflexiones *quotidie quingentas facit B. Robertus Salentinus* 499 a, *à Christo laudatas* 500 f

Gloriæ humanæ *ac venerationis impatiens fugit S. Alexius* 252 d, 255 c. *Vide* Humilitas

Grando *parcit loco in quo erat B. Robertus* 502 a

Gratia Christi *quam relinquat arbitrio libertatem, teste S. Ennodio ep.* 275 e f

H

HÆmorrhoïssa *ope S. Helerii M. sanatur* 149 c

Hæreseos accusatus *S. Petrus Fulginius absolvitur* 664 a & seqq.

Hæreses *in Ecclesia & persecutiones cur Deus permittat* 142 d

Hæretica *mulier furens convertitur ope B. Stillæ* 691 a. *Item alius* ibid. c. Hæretici *multi sanati pulvere tumuli B. Ceslai* 198 f. Hæreticos *à suo grege quam studiosè Patres amoliti sint olim* 139 e 142

Herniâ *laborantes sanantur ope B. Bernardi Badensis* 117 b c. *Ope B. Roberti Salentini* 507 f & seq.; *ope B. Stillæ* 659 e

Hierosolymam *peregrinatur S. Reineldis V. M.* 177 b. *Vide* Peregrinatio.

Homines *fugiendi, ut cum Deo versetis* 619 d

Hospitalitas *egregia S. Arnulphi ep. Metensis* 436 b. *Item S. Macrinæ V & S. Petri ep., fratris ejus* 603 e

Hospitalia *plura condit B. Robertus Salentinus, nec sine miraculis* 501 & seqq.

Hostiæ sacræ *tres adhuc sanguine tinctæ Bruxellis* 3 f

Humi-

Humilitas *mira S. Alexii* 252, 255, 257, 267, *divinitus exaltatur post mortem* 252 & seq. 255 e. Humilitas *S. Arnulphi M.* 419 c d. Humilitas *obstupescenda S. Arsenii in ingressu vitæ monasticæ* 618 b. *Ejusdem S. Arsenii rudiores monachos super dubiis suis consulentis* 622 c. *Item in toleranda cum fructu injuria* 624 c, *& sua virtute deprimenda* 627 e; *in celanda sua sapientia & eruditione* 628 a. Humilitas *S. Auiperti & mansuetudo* 647 f & seq. *eaque propria & necessaria viris doctrina & eruditione magnis* 648 c d e. Humilitatis officia *quæ cordi essent B. Simoni de Lipnica* 517 b, 520 e & seq.

Hydropici *ope B. Simonis Lipnicii convalnere viginti quatuor* 528 e

Hydropicus *repente sanatus ope B. Bernardi Badensis* 116 e

I

Dolorum *aras demolitus S. Æmilianus M. semet, ut alium liberet, prodit, & in medus flammis Deum laudat* 373 & seqq.

Jejunia, *oratio, lectio S. Marcellinæ V. tam assidua, ut eis modum excedere visa sit S. Ambrosio, fratri suo* 232 e, 237 a. Jejunia *severa S. Arnulphi ep. Metensis* 436 c. *Item S. Zoerardi, miraculo decorata* 336 f & seq. Jejunia *& preces piæ matris B. Roberti Salentini* 497 b, *& filii ejus* 498 a f. Jejunium *feriâ quaque sextâ servatum à B. Bernardo Badensi* 114 c. Jejunium *austerum S. Alexii* 248 a, 268 c, 269 c

Jesu nomen *mirificè colit ac prædicat B. Simon de Lipnica* 522 e f

Ignis *messem invadens insigni miraculo B. Benigni abb. exstinguitur* 343 e

Ignotus *in paterna domo pro mendico se gerit S. Alexius* 252 e, 255 c, 257. *Sed post mortem divinitus agnoscitur* 252 & seq. & 255 e

Impudentia *duarum puellarum erga S. Jacobum Nisibenum insigni miraculo castigata* 42 e f

Impuri *& sacrilegi sacerdotis punitio per miraculum S. Arnulphi M.* 416 a b

Impuris cogitationibus *quomodo resistendum juxta S. Arsenium* 609 a

Incendio *liber pagus ope B. Stillæ* 660 a. Incendium *à monasteriis arcet apparens è cælo B. Ceslaus* 198 c d. Incendium *signo crucis exstinguit S. Leo PP. IV* 312 d. *Item S. Arnulphus ep. Metensis* 439 a. Incendium *restinctum ope S. Stillæ* 663 d

Inedia *S. Helerii M. semel tantùm in hebdomade comedentis* 151 d e. *Vide* abstinentia *&* Mortificatio, Jejunium.

Inferni *pœnas narrat resuscitatus prece S. Arnulphi* 405 e f 409 e f

Ingrata *pro depulso infortunio ope B. Simonis Lipnicii, gravius incurrit; at sese emendans, illud evadit insigni miraculo* 555 a b c

Inimicis *bene facit S. Athanasius ep. Neapol.* 83 d e

Injuriarum oblivio *& caritas mira S. Brunonis ep.* 482 a b. *Item Ludovici II imp.* 76 e. Injurias *patienter fert ignotus in ædibus paternis S. Alexius* 252 e, 257. Injurias *caritate compensat B. Robertus Salentinus adhuc junior* 497 c d

Inobediens *S. Helerio fit coeles, pœnitens deinde sanatur* 149 b

Insanus *ad mentem redit ope B. Stillæ* 660 c

Intentio *bona interior semper curanda, ait S. Arsenius* 627 e

Inventio *miraculosa corporis S. Vitaliani ep.* 167 c d, 170 & seqq.

Investituram *ecclesiæ, vel dignitatem ecclesiasticam cum dat Laicus, & dans & accipiens communione privatur* 487 a d

S. Joannis Baptistæ *cultor insignis B. Benignus abb. ei ecclesiam exstruxit* 343 c

Judex *injustus miraculo S. Jacobi Nisibeni motus sententiam mutat* 43 a

Judicii supremi *metu opera misericordiæ exercet B. Robertus Salentinus* 500 e

Judithæ *imperatricis turpia facinora narrantur* 465 b c, 466 e, 468 c, 469 e

Juramentum falsum *probaturus morte plectitur* 301 c

L

Lacrymarum *admirabile donum in S. Arsenio* 623 d, 628 a b

Lampas *ardens sine olei diminutione ad sepulcrum S. Athanasii ep. Neapol.* 88 e. Lampas vitrea *ex alto labitur illæsa, nec oleum effunditur* 503 b. Lampas *divinitus accensa ope S. Petri Fulginatis* 664 b & seq.

Lapsus *& collisus subito restituitur ope B. Roberti Salentini* 501 c

Latrones *ipso aspectu S. Brunonis episcopi territi convertuntur* 482 f

Laudes *& venerationem ob sanctitatem & miracula fugit S. Helerius* 150 f

Lemures *fugati ope B. Stillæ* 660 e

Lenitas *& severitas erga subditos B. Roberti Salentini* 504 f

Leo *non audet attingere S. Rufinam M.* 583 f

S. Leonis PP. IV *munificentia stupenda erga ecclesiam S. Petri* 310 b f, 311 a, 312 d e f, 313 f & seq., 315 e, 317 c d e, 318 b e f, 319 a, 322 a c d e, 323 c e f, 325 c e f. *Ecclesiam S. Pauli* 323 f. *Ecclesiam 4 Coronatorum* 310 c f, 312 e, 315 c f, 317 e f, 320 d, 321 f, 322 c f. *Ecclesias varias S. Mariæ* 310 d, 311 c d, 313 c d, 317 d e, 318 a c d, 319 a, 320 e, 321 f, 322 b c. *Ecclesiam S. Anastasii & S. Praxedis* 311 b. *Ecclesiam S. Salvatoris* 311 c. *Ecclesiam S. Silvestri* 312 f, 324 a. *Ecclesiam S. Stephani M.* 313 d, 317 e, 324 a. *S. Vincentii* 323 e. *S. Nymphæ M.* 313 e. *SS. Cosmæ & Damiani* 313 e, 318 d e. *S. Sebastiani* 314 d, 318 b. *S. Stephani PP.* 315 e. *S. Marciani* 323 f. *SS. Silvestri, Benedicti & Scholasticæ* 316 a. *S. Andreæ apost.* 317 d, 322 b e *SS. Gervasii & Protasii* 318 e. *SS. Joannis & Pauli* 323 d. *S. Laurentii extra muros* 317 e, 318 a, 323 f. *S. Cæsarii M.* 318 f, 319 a. *S. Rufinæ M.* 318 f. *S. Clementis* 318 f, 320 e, 324 a. *S. Sisinnii* 320 d. *S. Hippolyti* 320 e. *S. Martini* 322 c, 323 d, 325 d. *S. Petronillæ* 322 c, *& alias minoris notæ* 325

Leopolis *à S. Leone PP. IV condita consecrataque* 324 f

Lepores *obediunt S. Helerio M.* 149 b

Leprosis *& monachis vilissima exhibet ministeria S. Arnulphus ep. Metensis* 439 c

Leprosus *& luxatus sanatur invocato B. Bernardo Badensi* 115 c d, 116 d

Libertas arbitrii *sub gratia qualis esse debeat juxta S. Ennodium* 275 e f

Lites *victæ invocatâ B. Stillâ* 659 b

Litterarum *studia quam diligenter coluerit B. Simon de Lipnica* 519 c d. *Item S. Arnulphus ep. Metensis* 435 d

Lu-

Luctus *& lamenta in obitu S. Macrinæ V. jubentur in preces converti* 600 e f
Ludovici pii *imp. pœnitentia inconſtans* 464 a, 467 b f
Luem *inter pecora ſiſtit B. Stillæ* 661 a, 662 a

M

Maledici *in S. Arnulphum ep. Metenſem ultricibus flammis puniti* 437 a
Maleficio *pecora ſolvuntur ope B. Stillæ* 661 f
Manichæos, *crematis eorum libris & ſimulacris, exilio mulctat S. Symmachus PP.* 642 e
Manna *ſcaturire deſiit ex corpore S. Vitaliani ep. cum circa illud mulier inhoneſta ſepulta fuit* 172 d
Manus *arida ſanatur ope B. Benigni abb.* 344 c. Manus *combuſta puero reſtituitur ope B. Bernardi Badenſis* 116 f. Manuum *ac pedum uſus adoleſcenti redditus ope B. Bernardi Badenſis* 116 f
S. Mariæ Virginis Deiparæ *cultor eximius S. Leo PP. IV* 313 b c & alibi
Mariæ Deiparæ *nomini Iſidis templum conſecrat S. Ruphillus ep.* 378 b. *Vide* Deipara
S. Marina, *pro monacho habita, poſt mortem deprehenditur femina* 287 a
Martyr *Joannes lapidem ad ſe lapidandum porrigit tortori* 107 f
Martyr *S. Aurea cedit primùm tyranno; ſed mox pœnitens palmam obtinet* 652 & ſeq.
Martyres *in tormentis exultant* 22 b f, *illæſi* 26 d. *Feræ eorum pedes oſculantur. Mira in* Dömnino, *puero decenni martyre conſtantia pluribus miraculis fulget* 124 & ſeq. *Conſtantia* MM. Scillitanorum *ex Actis proconſularibus* 214. *Item* S. Athenogenis *ante ignis ſupplicium hymnum canentis* 216 b. S. Hyacinthi *Amaſtridenſis* 228 e. Martyris *corpus cæleſtis lucis indicio repertum* 298 d. *Conſtantia* S. Symphoroſæ *matris & 7 filiorum ejus MM.* 358 & ſeq. Martyres *hortatur S. Maternus ep. eorumque reliquias colligit* 365 e, 366 c. *Deo* Martyres *aſſiduis precibus commendat idem* ibidem e f. S. Æmiliani *mirabilia auſa & conſtantia* 373 & ſeqq. S. Frederici *ep.* 468 d e f. SS. Juſtæ & Rufinæ 285 d. Martyrum *animæ ab angelis pſallentibus aſſumptæ in cælum* 107 d
Martyrii *deſiderio flagrat B. Robertus Salentinus* 499 b
Mater *S. Symphoroſa cum 7 filiis martyrio coronatur* 358 & ſeq.
Mater *S. Emmelia moriens quomodo filiis benedixerit* 596 f, & ſeq. Matrem *S. Macrinæ quanta pietate & obſequio coluerit* 594 a b. *Eidem dux ad perfectionem fuit* ibidem. *Eadem pietas eluxit in Naucratio, ejus fratre* ibidem e f. Matris *dolor de morte filii immodicus carpitur à S. Macrina V.* 594 f & ſeq.
Matrimonium *Ludovici Pii cum cognata ſua parebolicè primum, tum apertè carpit S. Fredericus ep. M.* 463 c & ſeq. 468 a b
Mendicum fictum *lepidè per miraculum confundit B. Robertus Salentinus* 501 b. Mendicus *relictis omnibus, amore Chriſti ſit S. Alexius* 252 b, 255 b, 257, 268 c
Menſæ *regiæ accumbens S. Fredericus ep. M. mentem pie paſcit* 462 f
Miracula *multa vivens adhuc patrat B. Benignus abb.* 343 & ſeq. *Uti & B. Robertus Salentinus* 499 & ſeqq. Miracula negans *B. Roberti Salentini punitur, at pœnitens convaleſcit* 509 a. Miracula *cujuſvis generis pene innumera ope B. Simonis Lipnicii habes à pag.* 529
Miracula *de S. Macrina V. tam pauca cur narret S. Gregorius Nyſſenus* 604 b c
Miſeni *eccleſia à Saracenis vaſtata inſtauratur à S. Athanaſio ep.* 76 a
Miſericordia in pauperes *eluxit in S. Terentio ep. Lunenſi* 96 e, *& magis etiam in S. Feliciſſimo* 96 f. *In B. Bernardo Badenſi* 114 e. *In S. Reinelde* 176 d. *B. Ceſlao* 191 e: *Euphemiano, patre S. Alexii* 251 f, 254 d: *In S. Leone PP. IV ante Pontificatum* 309 d: *in S. Arnulpho ep. Metenſi* 436 b, 437 b c, 438 e, 439 b, 442 b c, 446 d. *Eâdem excellit S. Arnoldus Conf.* 450 *& S. Fredericus ep. M.* 460 f. *S. Bruno ep.* 480 e: *B. Robertus Salentinus, cui cum fœnore compenſata eſt* 502 b c. *Item S. Petrus Fulginas* 664 a & ſeqq.
Miſericordia *longa S. Symmachi PP. erga exſules & captivos* 643 e
Miſſam *quotidie celebrabat S. Athanaſius ep. Neapol. non ſine inſigni præparatione* 81 b. Miſſæ ſacrificio *quanta devotione aſſiſteret B. Benignus abb.* 343 b
Monachi *quidam puniti divinitus, quod abbatem male habuiſſent* 483 e. Monachos *quanti fecerit S. Arnulphus ep. Metenſis* 436 b. Monachus *fieri volens S. Arſenius, inſtar canis habetur* 618 b
Monaſteria *multa condidit B. Robertus Salentinus non ſine miraculis* 501 & ſeq.
Monaſterium *Corſarum à S. Leone IV ditatum* 313 a, *aliud ſtruit* 313 f, *aliud* 317 f
Monaſterium *Onolſpacenſe condit S. Gumbertus* 71
Monaſterium *Snevingenſe conditum à S. Davide abb.* 109 d
Monaſticam vitam *matri perſuadet S. Macrina V* 596 b. *Ejuſdem vitæ virtutes ac laudes* ibid. c d
Morbi *corporis ac dolores varii ſublati ope S. Athanaſii ep. Neapol* 87 b f, 88 d, 89 e. *Ope B. Bernardi Badenſis* 116 e, 117 b d. *Ope B. Ceſlai* 195 a. *Item* 198 d e f. *S. Alexii* 258 e. *B. Benigni abb.* 344. *B. Roberti Salentini* 507 & ſeqq. *Ope B. Simonis Lipnicii à pag.* 528 *uſque ad* 576. *Ope B. Stillæ* 658
Moribundus *ſubitò ſanatur ope S. Athanaſii ep. Neapol.* 88 c. *Ope SS. Bonifacii & Alexii* 260 d & ſeq. *S. Arnulphi ep. Metenſis* 436 f
Moribundæ *S. Macrinæ dura & ſancta paupertas* 597 & ſeqq. *Ejuſdem tum temporis cum fratre colloquia* 598 a & ſeq. *& lætitia de obitu appropinquante* ibid. c & ſeqq.
Moriens *S. Arnulphus ep. Metenſis extremo Viatico munitur* 444 e f. Morientis *humi & ſuper ſtramine B. Ceſlai pulcra ad ſuos adhortatio* 196 & ſeq. *Item fervor, quo ſuprema ſuſcipit Sacramenta* 197 d. Morientis *B. Simonis de Lipnica apparatus & pii affectus* 526 b. Morientis *S. Macrinæ V. ad Deum oratio* 600 b. Morientem *ſolatur apparens B. Stilla* 660 c
Mors *piiſſima B. Roberti Salentini* 506 f & ſeq. Mortem *ſimulans, vera morte punitur; at revocatur ad vitam precibus S. Jacobi Niſibeni* 43 d e. Morti proximus *ſubito ſanatur ope S. Gumberti* 68 e. Mortem fratris *quo affectu proſecuta ſit S. Marcellina V.* 232 f, 237 e f. Mortem *inſtare miraculo docetur S. Arnoldus Conf.* 451 e f. Mortem *ſuam prænoſcens S. Bruno ep. ad ſuos adhortationem habet* 484 c d.
Mortem S. Baſilii *ipſi heterodoxi luxerunt* 597 b. Mortem *ſemper timuit S. Arſenius* 628 a.
Mortis diem *præſciit S. Petrus Fulgin.* 664 b

Mortificatio *& afflictio corporis aspera* S. Athanasii *ep. Neapol.* 81 a b. B. Bernardi *Badenſis* 114 d. S. Helerii M. 150 c, 151 d e. S. Reineldis V. 176 e. B. Ceſlai 191 a b, 193 c, 195 c e. S. Zoerardi *aſperrima* 336 f & ſeq. B. Benigni abb. *uſque ad ætatem annorum centum* 342 b e, 343 f. S. Scaribergæ V 419 b, 420 a. S. Gonerii 422 d. S. Arnulphi 436 c. *Item* B. Roberti Salentini *planè mirabilis* 498 a f, 499 a b c. 506 c f. B. Simonis de Lipnica 517 a, 521 f & ſeq. 524 c. S. Arſenii 623 e f. S. Petri Fulginatis 664 a & ſeqq.
Mortuæ *ſororis oculos claudit S. Gregorius Nyſſenus* 600 d
Mortui ſuſcitati: puer *octiduo ſubmerſus revixit precibus B. Ceſlai* 194 f, & alii tres 195 a; alius *precibus S. Hyacinthi M.* 221 c. Latro occiſus, *precibus S. Zoerardi revixit, eique adhæſit* 337 e. *Precibus S. Arnulphi M.* 397 c, 404 e f & ſeq., 406 f, 408 f. *Precibus B. Roberti Salentini revixit* mortuus, *uſque ad peractam peccatorum confeſſionem* 499 e. *Ope B. Simonis de Lipnica* puer bis mortuus *bis revixit* 526 e. *Item* alii decem 528 e. *Ope S. Dii ſuſcitatur qui ſe ſuſpenderat* 632 c. Mortuus *revixit ad ſepulcrum B. Bernardi Badenſis* 116 e. Alii duo *ope S. Domnini M.* 125 b. *Item* infans *ope S. Helerii* 150 e; Alius *ope S. Dominici* 192 b. Mortuus *S. Rethicius tantiſper reviviſcens mortuam conjugem alloquitur* 589 b d. Mortui *SS. Monulphus & Gondulphus epp. reſuſcitati dicuntur ad conſecrandum cum Leone PP. III templum Aquiſgranenſe* 153
Mulieres *etiam principes ab acceſſu ſuo ſeverè arcet S Arſenius* 620 c & ſeq.
Multiloquium *quam pernicioſum reputaverit S. Arſenius* 627 f
Mundi contemptus *inſpiratur religioſis viris* 197 a
Mundo *renuntians S. Gumbertus, bona ſua dat eccleſiæ S. Kiliani, & monaſterio Onolſpacenſi, quod condidit* 70 & ſeq.
Murmur *ac ſtrepitum etiam leviſſimum non fert S. Arſenius in ſolitudine* 619 e
Mutis *loquela reddita ope* S. Athanaſii *ep. Neapol.* 89 b. *Ope* B. Bernardi *Badenſis* 116 d. *Ope* S. Kenelmi M. 301 d e. *Ope* B. Benigni abb. 343 f, 344 a b. *Ope* B. Simonis Lipnicii *tribus mutis loquela reddita* 528 e. *Ope B. Stillæ* 659 d

N

NAtivitas *ac futura ſanctitas S. Arnulphi ep. Metenſis revelatur* 435 c
Neapolis *fuse deſcripta & laudata* 78. *Anathemate Pontificio percellitur* 83 d
Nepotis *Sergii in patruos ſuos crudelitas* 76 c, 82 d
Novitius *obediens prunas calcat nudis pedibus illæſus* 525 c d
Novitios Ordinis religioſi *quomodo exploraret B. Simon de Lipnica* 525 c
Nutrix *vindictæ avida alumnam puellam jugulat* 83 e f

O

OBedientiæ *commendatio* 197 b. *Item paupertatis religioſæ & caſtitatis* ibid.
Obitum *ſuum præſcivit B. Benignus abb.* 342, 344 d. *Vide* Mors.
Obitus *B. Bernardi Badenſis quam pius* 115 b c
Obſidio *Niſibena miraculo inſigni ſoluta precibus S. Jacobi Niſibeni* 44 b
Obſidio *Vratiſlaviæ ſtupendo B. Ceſlai miraculo ſoluta* 195 e f
Obtrectatores *ſcriptorum ſuorum quam manſuetè tulerit S. Autpertus ab.* 647 f
Oculus *puellæ inſigni S. Macrinæ miraculo ſanatus* 604 a. Oculorum *dolores ſanati ope B. Stillæ* 658 c, 660 b, 662 f
Odia *reſtincta ope B. Stillæ* 659 e
Opera bona *permiſcens malis in vanum laborat, ut divinitus oſtenſum eſt S. Arſenio* 626 f
Opera miſericordiæ *in S. Frederico ep. M.* 464 d. *Eadem Chriſtus ipſe juvat in B. Roberto Salentino* 500 f & ſeq. *Vide* Miſericordia.
Orans *S. Arſenius apparet igneus* 622 c. Orantis *S. Helerii ſitus atque apparatus mirabilis* 150 c
Oratio *aſſidua & jejunium S. Reineldis* 176 d e f. *Item B. Roberti Salentini* 499 a. *S. Anſueri* 105 e. *B. Bernardi Badenſis* 114 c
Orationem *nocturnam ac lectionem, operi diurno adjungit B. Ceſlaus* 193 d
Ordinem *S. Dominici, relicto epiſcopatu, amplectitur Peregrinus* 193 a
Otii *fuga elucet egregiè in B. Simone de Lipnica* 517 b
Ottonis III imp. *pietas erga S. Alexium* 259 f

P

PAnthera *tyrannum humana voce reprehendit* 26 d
Paralyticus *puer ad fidem ſe convertens ſubitò ſanatur precibus S. Cuniberti* 148 f. alius *ope S. Helerii* 151 b c. Alius *ope S. Reineldis V. M.* 177 f. *Item* Paralyticus *puer & claudus ope S. Fredegandi* 296 f. *Ope S. Philaſtrii* 389 f. *Item alia* paralytica *ibidem* 390 d. *Item* alia *ope B. Roberti Salentini* 505 b
Parentes *filium Deo non offerentes in filio puniuntur* 148 e
Parochiam *ſuam quinquennio deſerens & contumax Cardinalis deponitur* 323 c
Parricidarum, *à quibus letalia acceperat vulnera, fugæ conſulit S. Fredericus ep. M.* 468 f
Pater *filiolam, ſexum ejus celans, inter monachos collocat* 286 c
Patriam & parentes *pro Chriſto deſerit S. Philaſtrius* 387 f
Patientiâ *S. Anſuerus monachus pro amente propemodum habebatur* 105 d e. *Eadem in calumniis & perſecutione Arianorum mirabilis eluxit in S. Euſtathio patr. Antioch.* 135 f. *In S. Brunone ep. probatur miraculis* 481 e. Patientia *& humilitas B. Roberti Salentini in contumelia & excommunicatione injuſta* 503 e & ſeq.
Pauperibus *quanto ſtudio miniſtraverit Naucratius S. Baſilii magni frater* 594 e. *Et ſoror ejus S. Macrina V.* 596 f, 604 b. *Vide* Miſericordia.
Paupertas *voluntaria S. Alexii* 252 b, 255 b, 257, 268 c & ſeq. *S. Macrinæ V.* 601 b c, *& S. Arſenii in eremo* 624 a
Peccata *ſibi remiſſa eſſe inſigni miraculo intelligit S. Arnulphus ep.* 435 & ſeq. *Ea tamen moriens deprecatur* 439 c d
Peccata *qua ratione vitare doctus ſit divinitus S. Arſenius* 619 d
Peccator *cupit à Deo in hac vita puniri, & fit mutus; at paulo poſt ſanatur ad ſepulcrum B. Simonis Lipnicii* 552 b c
Peccatores *benigne recipiebat S. Ruphillus ep.* 381 d

Pecu-

Pecuniam *pauperi promissam miraculo invenit B. Robertus Salentinus* 504 c d
Peregrinationes *piæ S. Arnulphi M.* 397 c, 404 d, 408, e. *S. Philastrii ep. Hierosolymam* 384 a. *S. Arnoldi Conf. ad S. Jacobi in Gallecia* 451 b. *B. Simonis de Lipnica Romam & Hierosolymam* 523 & seq. *S. Petri Fulginatis ad limina Apostolorum* 664 a
Periculis *prodigiosè erepti sunt ope B. Simonis Lipnicii octo* 528 e
Persecutio *in episcopum & ecclesias Neapolitanas per ambitiosam mulierem suscitata* 82 & seq.
Persecutio *Diocletiani & Maximiani* 368 d & seq.
Persecutorum *salutem orat S. Maternus ep.* 366 e
Perseverantiam *usque in finem energicè inculcat moriens S. Bruno ep.* 484 c d
Pestiferis *assistens B. Simon de Lipnica, afflatur ipse ac moritur* 525 & seq.
Pestis *depulsa ope S. Alexii* 244 b. *Ope B. Stillæ* 628 e
Peste afflati *patronum invocant S. Fredeganduin abb.* 292 f. *Ejusque patrocinio liberantur* 296. *Item alii ad 79 ope B. Simonis Lipnicii* 528 e
S. Petri Cælestini *vivi ac defuncti amor in B. Robertum Salentinum* 498 b c
S. Philastrii ep. *scripta non carent erroribus* 386 b c
Phrenesis *sanata ope B. Stillæ* 663 b
Pipinus Herstallus *cui, quando, quomodo confiteri peccata quotannis solitus* 59 d e
Piscis *ope SS. Bonifacii & Alexii inventus per miraculum, multis in prandium suffecit monachis* 261
Podagra *sanata ope B. Bernardi Badensis* 117 e. *Item* alia *quæ per annos* 18 *duraverat, subito sanatur signo Crucis ope B. Benigni abb.* 344 a
Pœna *persequentium S. Vitalianum episcopum suum* 163 f & seq.
Pœnitentia *B. Benigni ob internum assensum impudicum* 342 f. *Vide* Mortificatio.
Pœnitentiæ Sacramentum *quanta humilitate usurpari solitum a Pipino Herstallo* 59 d e
Poëti *ac Rhetoricæ nimium studuisse se deflet S. Ennodius ep.* 272 b c
Pontificium *palatium restaurat S. Leo PP. IV* 311 b c
Possessor iniquus *vestis S. Alexio oblatæ punitur, at restituens sanatur* 260
Pragense *cœnobium Ord. S. Dominici fundat B. Ceslaus* 192 f, *& alia fere innumera* 193 f
Prædicationis *in Polonia S. Joannis Capistrani fructus mirabilis* 519 e f
Prædicatoris *boni partes* 525 c
Prædicit *martyrium suum S. Sisenandus levita* 281 e: *& S. Fredericus ep. M.* 468 d, *uti & calamitates à Deo infligendas regno & diœcesi suæ* 469
Prædictiones *rerum futurarum in B. Ceslao eluxere* 193 d, 195 e. Prædictiones *S. Frederici ep. M. de Ludovico pio Imp.* 463 d e. *Alia S. Brunonis ep.* 483 e, 484 d e
Prædones *ad* 3000 *se mutuò interficiunt, orantibus SS. Marculpho & Helerio* 151 d
Præscius *martyrii instantis Missam celebrat S. Fredericus* 468 d
Prophetiæ spiritus *B. Ceslao datus* 193 d, 195 e. *Item B. Roberto Salentino* 501 f. *Vide* Prædictio.
Providentiâ Dei *fretus B. Robertus Salentinus, ejus fructus experitur* 501 f, 502 b
Provincialatum *Poloniæ quam egregiè administraverit B. Ceslaus Ord. S. Dominici* 195 c
Psalmorum *assiduus usus familiaris S. Macrinæ V.* 593 d
Pudicitia *S. Macrina V. chirurgi operam recusantis miraculo probata* 602 d
Puella, *à milite corrupta, occupatur à Damone, quod stupri innocentem accusasset* 287 c. *Sed liberatur ope S. Marinæ, quam falsò accusaverat* ibid.
Puella *lasciva tentat B. Benignum, quem Deipara tuetur* 341 e
Pueritiâ *& adolescentia sancta B. Bernardi Badensis* 114. *B. Ceslai* 190. *S. Frederici ep. M.* 460 c. *S. Brunonis ep.* 479 b. *B. Simonis de Lipnica* 519 b c d. *S. Macrinæ V.* 593 c d
Puerperæ *patronam invocant S. Aproniam V. non sine miraculis* 47 d e. Puerperæ *partu periculosè laborantes ope B. Simonis Lipnicii servatæ viginti octo* 528; *alia ope B. Stillæ* 662 f
In Pulices *aliaque ejusmodi animalcula ingerit se B. Simon de Lipnica* 522 b
Purgatorio *liberatur anima principis precibus S. Monulphi ep.* 158 b, 159 b

R

B. Rabani *epistola ad S. Fredericum ep. M.* 455 f. *Ejusdem carmen, quo Sanctum eumdem laudat* 456 b
Rabidi *canis morsus innoxius ope S. Arnulphi M.* 416 c
Radio *solis, tamquam paxillo, appensæ chirothecæ S. Davidis abb.* 110 d
Rationis usum *ope B. Simonis Lipnicii recuperarunt viginti septem* 528 e
Reditus *suos trifariam distribuit B. Bernardus Badensis, sibi, ecclesiæ, pauperibus* 114 e
Regulas S. Francisci *memoriæ mandat, si forte earum libellum amitteret peregrinaturus B. Simon de Lipnica* 523 d
Religionem S. Dominici *quo animo, qua occasione inierit B. Ceslaus* 192 b c, *quam insignes in ea discipulos instituerit* 193 b f
Religiosis *quid in mensa cavendum* 525 b c
Reliquiæ Sanctorum *odoriferæ: S. Athanasii ep. Neapol.* 85 e f. *S. Reginswindæ* 95 c. *S. Davidis abb.* 110 d. *S. Alexii* 253 f. Reliquias *sanctæ Reginswindæ furtim ablaturi divinitus absterrentur* 95 e. Reliquias *S. Felicissimi temerè attingenti brachium arescit; sed mox pœnitens sanatur* 97 d. Reliquias S. Reineldis *V. M. furatus occupatur à malo dæmone; sed facta restitutione, & voto parentum liberatur* 178 b c. Reliquiæ S. Arnulphi *M. cælesti lumine noctu decoratæ* 415 e. Reliquiæ S. Arnulphi ep. *Metensis, lapsis bajulis, hærent suspensæ in aëre; nec deferri possunt ad villam cujusdam incestuosi; sed procul inde mira celeritate delatæ sunt* 439 e f
Rhemensis ecclesia *ditatur munificentia SS. Arnulphi M. & Scaribergæ* 419 e f
Ritus exsequiarum *tempore S. Gregorii Nysseni* 602 & seq.
Rosarium, *seu coronam B. V. quotidie recitat B. Simon de Lipnica* 520 b c

S

SAcris litteris *unicè studuit S. Autpertus abb.* 648 b c, 650 b. *Vide* Scriptura sacra.
Sanguis *cum lacte effluit abscisso capite S. Antiochi M., quo miraculo convertitur ejus tortor* 26 a d

San-

Sanctitas *Materni ep. etiam ethnicis in veneratione fuit* 365 f
Sanctorum *multorum corpora in Urbem intulit S. Leo PP. IV* 315 c
Sanctulus *vulgo dictus B. Robertus Salentinus adhuc secularis* 497 e
Saraceni *spoliant ecclesias SS. Petri & Pauli Romæ sub Sergio II* 309 d. *Sed in mari omnes cum præda pereunt* ibid. f Saracenorum *grassationes in Italia per Ludovicum II Imp. vindicatæ* 76 a b. *Eorumdem expeditio in urbem Romanam eis infelicissimè cessit precibus S. Leonis PP. IV* 316 & seq.
Saxum *instar veræ cedit insidenti S. Arnulpho ep. Metensi* 444 d
Saxum *ruens in B. Robertum Salentinum divinitus sustinetur* 501 e
Scandalum *passus monachus ob causam non justam corripitur, & pœnitet* 627 d
Schisma *quæ Romæ mala invexerit sub S. Symmacho PP.* 635 e & seqq.
Scripturæ sacræ *excellens intelligentia & usus in S. Brunone ep.* 480 f & seq.
Scripturæ sacræ *meditatio assidua commendatur à S. Arsenio* 608 e f
Secularis vita, *quam sanctè traducta à Marchione Badensi B. Bernardo* 113 & seqq.
Seditiones *Antiochiæ frequentes, quod catholico patriarchæ ejecto substitui vellet imperator vel Arianos, vel de Arianismo suspectos* 137
Sensibus *omnibus, excepto gustu, captus sanatur ope S. Philastrii ep.* 391 d
Sensuum custodia *quam severa in B. Simone de Lipnica* 521 c
Sepulcrum S. Athanasii ep. Neapol. *miraculis frequens* 87 & seqq. S. Reginswindæ 95 d. S. Felicissimi 96 f. S. Ansueri 102 a. S. Davidis *abb.* 110 d. B. Bernardi Badensis 112 b c, 115 d e. S. Servatii *ep.* 163 e. S. Vitaliani ep. 167 c. S. Reineldis V. M. 177 f. B. Cesłai 198 a d & seq. Martyrum Scillitanorum 212 f & seq. S. Hyacinthi M. 221 f 229 & seq. S. Alexii 253 e, 256 d e. S. Fredegandi 296. S. Kenelmi M. 301. S. Philastrii ep. 389 c. S. Arnulphi M. 416 b. S. Brunonis ep. 484 e. B. Roberti Salentini 507 & seqq. *Item* B. Simonis de Lipnica 526 e, 528 e f & seqq. *ubi miracula fere innumera.* B. Stillæ 656 c f, 658 & seqq. S. Petri Fulgin. 664 & seqq. S. Theodosii ep. 278 a
Sepulcro eodem *condi voluit S. Emmelia cum marito* 597 a, *& filiâ* 603 c
Sepulcra Martyrum *assiduè visitabat S. Leo PP. IV* 313 e
Sepulcro *fratrum assiduè adhæret S. Marcellina, ut pro eis oret* 237 e f
Sepulturæ *locum S. Arnulphus defunctus miraculo designat* 414 b. *Uti & B. Stilla* 657 e f. *Eum vilissimum sibi expetebat B. Simon de Lipnica* 517 e, 521 a b
Signo Crucis *diabolum fugat B. Robertus Salentinus* 499 c. *Eodem fistulam & lepram sanat* ibid. d e. *Eodem lapidem à diabolo sustentatum præcipitat* 501 d. *Eodem oculos, os, cor signat moriens S. Macrina V., soror S. Basilii magni* 600 c. Signo Crucis *à matre impresso ulcus sanatur S. Macrinæ V.* 602 d
Silentium *severum B. Roberti Salentini* 498 b f
Slavorum *quam difficilis fuerit ad veram fidem conversio* 107 b
Solitudinis *amor eximius in S. Arnulpho ep. Metensi* 437 c & seq. Solitudo *B. Roberti Salentini* 498 b f. Solitudinem *juvenis, relictis omnibus, petit Naucratius, S. Basilii magni frater* 594 d. Solitudo *quam arcta S. Arsenii* 608 b c d. Solitudinem *quærere divina voce jubetur S. Arsenius* 618 a, *eamque egregiè sectatur & colit* 619 d e
Somni *parcissimus B. Cesłaus* 193 c d. Somni *lectique ratio quam aspera fuerit S. Zoërardo* 337 b. *Vide* Vigiliæ.
Somnio *S. Ansuerus incitatur ad vitam monasticam* 105 b
Somnium *S. Gregorii Nyss. de instanti S. Macrinæ V. obitu* 597 c
Sonitus *cælestis auditus in translatione corporis S. Philastrii ep.* 389 c
Sororis *erga fratrem episc. veneratio* 597 & seqq.
Sponsam *virginem deserit S. Alexius* 252 a, 254 e, 257, 267
Statua *S. Fredegandi sudat sanguinem* 296 e
Statum vitæ *salutarem à Deo sæpe petens S. Arsenius, divinitus ad solitudinem vocatur* 618 a
Sterilis *filium parit invocato B. Bernardo Badensi* 116 f. *Item* alia *ope S. Cuniberti* 148 d. *Alia precibus B. Benigni abb.* 344 c. *Alia ope S. Remigii* 403 f, 407 f
Sterilitas *mulieris sublata ope B. Stillæ* 659 f
Studia litterarum *& virtutum mirifice junxit S. Leo IV, adhuc puer* 309 b. *Uti & S. Fredericus ep. M.* 460 c d. *Item S. Bruno ep.* 479 b c
Stupri *cum puella accusatur S. Marina, monachus credita; nec culpam deprecatur aut pœnam, quam diu gravissimam tulit* 286 e f. *Aliud exemplum haud absimile* 287 e
Submersi *in transitu fluminis, invocato B. Benigno abbate, subito incolumes in adversa ripa sistuntur* 344 d
Supplicatio solennis *per Urbis muros celebrata à S. Leone PP. IV* 319 f & seq.
Surda *auditum recipit ope S. Athanasii ep. Neapol.* 86 c. *Ope S. Fredegandi* 296 e. *Alia ibidem* f. *Ope B. Stillæ* 659 f, 660 a
Suspensus è patibulo, *miraculo S. Zoërardi mortem evadit* 337 f
Symbolum Apostolorum, *verè ab ipsis traditum est* 8 a
Synodus Romana *sub S. Leone IV deponit Cardinalem Anastasium, quod parochiam suam per annos quinque deseruisset* 323 b c

T

Templi janua *divinitus aperta S. Reineldi V. M.* 76 f
Templi incendium *frustra tentant barbari, divinitus impediti* 177 e
Translatio *corporis S. Athanasii ep. Neapol. non sine miraculis* 85 & seq. *Item B. Cesłai* 199. *S. Philastrii ep.* 387 c, 388 f & seqq. *S. Arnulphi ep. Metensis* 439 e
SS. Trinitatis *veneratio in S. Ansuero miraculo probata* 106 a b. *Eâdem excelluit B. Robertus Salentinus* 503 d
SS. Trinitatis *invocatione arida virga crescit in arborem fructiferam* 632 c
Tungrenses *ruinas instaurare volens S. Gondulphus divinitus prohibetur* 162 & seq.
Turcarum *viribus frangendis per fœdera principum Christianorum intentus B. Bernardus Badensis moritur* 115

V

Valerianus imp. *æquus initio erga Christianos, deinde crudelis* 566 b. *Ejus pœna & in-*

interitus 367 c
Vallumbrosanum Ordinem *egregiè promovet B. Benignus abb.* 343 d
Vanæ gloriæ *& honoris ob miracula fugitans S. Arnulphus M.* 410 c & alibi.
Venationis *ſtudium quam pium in Naucratio S. Baſilii magni fratre* 594 e f
Veſtimenta *ſecularia & pretioſa clericis prohibita* 487 a
Veſtitum *inter monachos viliſſimum aſſumebat ſibi S. Arſenius* 622 c
S. Victor *inſignis patronus erat S. Ennodio, quod miraculo non uno probavit* 272 d e
Victûs *ratio quam ſevera in SS. Cuniberto & Helerio* 249 a. *Vide* Jejunium.
Vigiliæ *& pervigilationes S. Arſenii in oratione* 623 e
Vinea *celebris miraculis, quam plantarunt SS. Zoerardus & Benedictus* 335 c
Virga *S. Anſuero divinitus allata, mutatur in cereum* 106 e. Virga *S. Kenelmi terræ infixa frondeſcit ſubito & fit arbor* 300 d. Virga *S. Dii arida ſolo impacta per invocationem SS. Trinitatis creſcit in arborem fructiferam* 632 c
Virgines *pro viris monachis habitæ, & ſanctæ* 278, 287 e f. Virginibus *præſcripta vivendi ratio à Liberio Papa* 135 e & ſeq.
Virginitas *S. Bonoſæ M. miraculo ſervata* 22 e. *Eadem in S. Apronia multis verbis ac ſententiis commendata* 46 & ſeq. *Eamdem Deo publicè vovet, & veſtem mutat S. Marcellina, S. Ambroſii ſoror, hortante ac benedicente Liberio Papa* 232 e, 235 & ſeq. *Eamdem cum conjuge ſervat S. Arnulphus M.* 396 e, 408 d, 419 b c. Virginitatis *amor eximius in S. Macrina V.* 593 f
Viſio *S. Brunonis, unde epiſcopatum ſibi à Deo deſtinari intelligit* 480 c, 486 b
Viſio *matris de futura B. Roberti ſanctitate* 497 c. *Item S. Emmeliæ de ſanctitate filiæ ſuæ S. Macrinæ* 593 b c
Viſitantes ſe *arcet S. Arſenius* 619 e f & ſeq.
Vitæ *S. Dii anni quindecim à Deo adjecti* 632 d
Vocationis *ſuæ ad vitam monaſticam identidem refricabat ſibi memoriam S. Arſenius* 627 f
Voti rei, *cum illud negligunt exſolvere, puniuntur* 296 c, 534 c, 535 b c, 537 e f, 547 a, 549 f, 550 a b, 556 f, 559 d, 563 b c, 564 d, 567 d
Vratiſlavienſe monaſterium *Ord. S. Dominici erectum à B. Ceſlao* 193 b
Vulnera *ſubito ſanata ope B. Bernardi Badenſis* 117 d f
Vulnera Chriſti *Sacro hebdomadario colere vovens ſubito ſanitatem moribundæ matri impetrat* 198 e

U

Ulcera *& ſaniem oſculatur B. Robertus Salentinus, & ſanat* 499 e
Uxor *maritum, neglectâ familiâ, hortatur ad martyrium, quod ambo ſubierunt* 107 e
Uxore *dimiſſa, ſacros Ordines ſuſcepit S. Ennodius* 272 e

W

Walachrorum *inceſtæ olim nuptiæ* 463 b, *à S. Frederico ep. M. ſublatæ* 464 e

X

Xenodochium *condit & fundat S. Athanaſius ep. Neapolit.* 75 f. *Vide* Hoſpitalia.

Z

Zelus animarum *excellens in B. Simone de Lipnica* 517 c, 524 d

FINIS.